॥ अथ श्रीपाद्मं महापुराणं प्रारभ्यते ॥

धन्यवादः ।

एतस्य पाद्ममहापुराणस्यादर्शपुस्तकानि भोरसंस्थानस्थपंतसचिवमहाराजानां, पंजाबदेशीयलाहोरराजधानीनिवासिनां राजासाहिबदयालुपौत्र श्रीठाकुरमहान्चंद्राभिधेयानां, बडोदासंस्थानमहाराजानां श्रीमंतगायकवाडसरकार श्रीमयाजीरायमहाराजानां, बडोदानगरवासिबाबासाहेबपौग-णिकानां, बेळगांवनगरवासिआबाजीरामचंद्रसावंत इत्येतेषां पंजाबदेशीयनाभानगरनिवासिपंडितानां, सिद्धपुरपाटननिवासिनांयशवंतराव गोपा-ळराव देशमुखइत्येतेषां महाशयानां प्राचीनपुस्तकालयेभ्य उपलब्धानि। तानि सर्वाणि पुस्तकानि तैलंगदेशमुद्रितपुस्तकं च समानीय सर्वेषां पाठभेदान्विषयसंपूर्तिं च यथावदभिनिवेश्यानेकशास्त्रिणां साहाय्येन संशोध्य परिष्कृतमेतत्पाद्ममहापुराणं स्वकीय "श्रीवेङ्कटेश्वर"मुद्रणालये मुद्र-यित्वा भूतलनिवासिसर्वविद्वज्जनकृते प्रकाशितम्। पूर्वोक्तमहाशयानां स्वस्वपुस्तकालयस्थपुस्तकदानाद्बहूनुपकाराञ्छिरसा धारयामि। एवमेवेतराणि प्राचीनानि पुराणपुस्तकानि मुद्रणार्थं दत्वा स्वकीयं भासुरं यशो लोकोपकारकं सर्वतः प्रसृतमनुमंस्यंत इत्यभ्यर्थये सविनयम्। यदि विदुषां कृपा स्यात्पुस्तकानां च यथोचितं साहाय्यं स्यात्तर्हि शनैः शनैः प्रचलता क्रमेणाष्टादशपुराणान्युपपुराणानि च मुद्रितानि प्रसिद्धानि च भविष्यन्तीति।

उपकृतिस्मर्ता कृपाभिलाषी--

खेमराज श्रीकृष्णदासः "श्रीवेङ्कटेश्वर" यन्त्रालयाध्यक्षो-मुंबईस्थः ।

श्रीः।

प्रस्तावना।

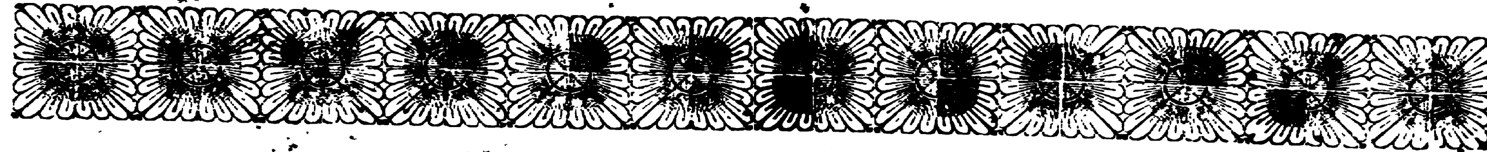
(folio — 1-२०.)

"अङ्गानि वेदाश्चत्वारो मीमांसा न्यायविस्तरः। पुराणं धर्मशास्त्रं च विद्या ह्येताश्चतुर्दश॥" इत्युक्तेषु चतुर्दशसु विद्यास्थानेषु प्रधानं धर्मस्थानं वेदाः। त एव परमं प्रमाणं वैदिकधर्मावलम्बिनामिति स्थितम्। ते च वेदाः, "इतिहासपुराणाभ्यां वेदं समुपबृंहयेत्। बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदो मामयं प्रतरिष्यति॥" इत्युक्तरीत्या इतिहासपुराणैरनुपबृंहिता नाल्पज्ञानां सम्यग्ज्ञानाधानक्षमा इति इतिहासपुराणसाहाय्यमपेक्षितं प्रामाणिकानाम्। इतिहासपुराणयोर्वेदतुल्यतया परिगणनम्, "ऋग्वेदं भगवोऽध्येमि यजुर्वेदं सामवेदमाथर्वणं चतुर्थमितिहासपुराणं पञ्चमम्" इत्यादिश्रुतिषु दृश्यते "पुराणं वेदसम्मितम्" इति च पुराणस्य वेदतुल्यत्वं प्रतिपाद्यते। पुराणलक्षणं च—"सर्गश्च प्रतिसर्गश्च वंशो मन्वन्तराणि च। वंशानुचरितं चेति पुराणं पञ्चलक्षणम्॥" इत्यादिषूक्तम्। अष्टादशमहापुराणान्यष्टादशोपपुराणानि च परिगण्यन्ते। तत्र महापुराणानि च—"ब्राह्मं पाद्मं वैष्णवं च शैवं भागवतं तथा। तथान्यन्नारदीयं च मार्कण्डेयं च सप्तमम्॥ आग्नेयमष्टमं प्रोक्तं भविष्यं नवमं तथा। दशमं ब्रह्मवैवर्तं लैङ्गमेकादशं तथा॥ वाराहं द्वादशं प्रोक्तं स्कान्दं चैव त्रयोदशम्। चतुर्दशं वामनं तु कौर्मं पञ्चदशं तथा॥ मात्स्यं च गारुडं चैव ब्रह्माण्डं च ततः परम्॥" इति नामतः परिगणितानि। पुराणानां सात्त्विकराजसतामसभेदेन त्रिविधत्वं मात्स्यादिपुराणवचनसिद्धम्। तामसापेक्षया राजसस्य राजसापेक्षया सात्त्विकस्य च प्राबल्यं न्यायप्राप्तं पुराणसिद्धं च वैष्णवं, नारदीयं, भागवतं, गारुडं पाद्मं, वाराहमिति षट् सात्त्विकपुराणानि। तेष्वपि पाद्मं पुराणमतिविस्तृतं षट्खण्डात्मकं नानाविधधर्मप्रतिपादकं बह्वितिहासगर्भितं च। तदेतदितः

पूर्वमपि बहुषु स्थलेषु बहुभिर्विद्वद्भिः संशोधितं प्रकाशितं च । अथापि बह्वशुद्धिगर्भितं परस्परविसंवादिपाठक्रमयुतं च दृष्टम् । इदानीं चास्य संशोधनं, पुण्यपत्तनस्थानन्दाश्रममुद्रितं पुस्तकं, हस्तलिखितमपरं, स्वमुद्रणालयमुद्रितमितरत्, इति पुस्तकत्रयमासाद्य कृतम् । उत्तरखण्डे च वेङ्कटूरपत्तनमुद्रितान्ध्रपुस्तकानुसारेणापि क्वचित् क्वचित् प्रयतितं संशोधनम् एतस्य । वर्णविभक्ति–पद–वाक्य–पद्यानां विनिमयः क्वचिदर्थस्वारस्यानुसारेण कृतः । विभिन्नेषु च पाठेषु प्रकरणाद्यनुगुण एव पाठः समादृतः । एवमपि कृते शोधने यदि दैवात् क्वचनोपलभ्येताशुद्धिः सा क्षन्तव्या, स्वयं निर्मार्ज्या । बहोः कालादिदमशुद्धमेव प्रायः प्रचरति स्म सर्वत्र पुराणमित्यत एवैवं पाठविनिमयकरणं सोढव्यम् । अस्य पुराणस्य संशोधने पाठादिविनिमये च प्रतिवादिभयङ्करैः श्रीमदनन्ताचार्यपादैरतीव श्रमो विहित इति धन्यवादाननेकान् वितरामः ।

विनीताः–

क्षेमराज–श्रीकृष्णदास श्रेष्ठिनः ।

॥ श्रीः ॥

अथ पद्मपुराणस्थविषयानुक्रमणिका प्रारभ्यते ।

अ० प०	विषयाः
	अथ सृष्टिखण्डम् ।
१—१	मङ्गलाचरणम्, लोमहर्षणेनोग्रश्रवसऋषीन्प्रति सर्वधर्मकथनायाज्ञादानम्, नैमिषारण्योत्पत्तिप्रस्तावः, नैमिषारण्यं प्रति गतस्योग्रश्रवसस्तत्रत्यमहर्षिभिः सह संवादः, पुराणश्रवणाय शौनकप्रार्थना, सूतोत्पत्तिवर्णनम्, व्यासजन्मकथानिरूपणम्, पुराणप्रशंसायां पाद्मपुराणस्याधिकप्रशंसावर्णनम्, तत्रत्यमुख्यविषयवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ६७ ।
२—३	सूतकृतमंगलाचरणम्, सृष्टिखण्डस्यविषयवर्णनम्, पुराणप्रशंसा, गङ्गाद्वारे पुलस्त्यभीष्मसंवादः, पुलस्त्येन ब्रह्मणः सृष्टिप्रकारवर्णनम्, महदादिसकलसृष्टिवर्णनम् । श्लोकाङ्काः १२० ।
३—५	कालपरिमाणम्, प्रलये जलनिमग्नायाः पृथिव्या उद्धारणाय वाराहरूपस्य जलं प्रविष्टस्य भगवतः पृथ्वीकृतस्तुतिवर्णनम्, भगवत्कृतपृथिव्युद्धरणम्, ब्रह्मदेवकृतनवविधसृष्टीनां संक्षेपेण वर्णनम्, सुरादिस्थावरान्तचतुर्विधप्रजानां विस्तरेण सृष्टिवर्णनम्, मुखाद्यवयवविशेषाद्ब्राह्मणादिवर्णोत्पत्तिवर्णनपुरःसरं यज्ञनिष्पत्त्यर्थमोषध्यादिवर्णनम्, सृष्टप्राणिनां स्थानवर्णनम्, मानससृष्टिकथने भृग्वाद्युत्पत्तिः, रुद्रोत्पत्तिः, स्वायंभुवोत्पत्तिः, स्वायंभुवप्रजासर्गवर्णनम्, भृगोर्लक्ष्म्युत्पत्तिवर्णनम् । श्लोकाङ्काः २०६ ।
४—८	समुद्रमन्थनप्रस्तावे दुर्वाससा इन्द्राय शापप्रदानवर्णनम्, देवदैत्यैरेकत्र मिलित्वा समुद्रमन्थनम्, मथ्यमानात्समुद्रात्सुरभ्यादिरत्नोत्पत्तिः, लक्ष्म्युत्पत्तिसमनन्तरं लक्ष्म्या विष्णुवरणम्, अमृतोत्पत्तौ देवानाममृतप्राशनम्, पुनर्भृगोः ख्यात्यां लक्ष्म्युत्पत्तिः, नर्मदातीरे लक्ष्मीपुरयाचनावसरे भृगुणा विष्णोः शापदानम्, ब्रह्मणा पुनः सृष्टिकरणम्, नारदेन ब्रह्मणः सृष्टिस्वरूपवर्णनम्, ब्रह्मणा नारदाय वरप्रदानम् । श्लोकाङ्काः १३७ ।
५—११	दक्षयज्ञविध्वंसकथानकम्, तत्र दक्षेण यज्ञे समारब्धे सति सत्या दक्षेण सह संवादः, दक्षकृतसतीसान्त्वनम्, सत्या देहत्यागः, दक्षकृतशङ्करस्तुतिः, शिवेन दक्षाय वरप्रदानम्, सतीनिमित्तं शिवस्य गङ्गाद्वारे चिन्ताकरणम्, हिमवदुत्पन्नायाः पार्वत्याः शिवेन सह विवाहः । श्लोकाङ्काः ९५ ।
६—१३	दक्षात्प्राक्संकल्पदर्शनस्पर्शजन्या सृष्टिः, दक्षादूर्ध्वं मैथुनतः सृष्टिः, हर्यश्वानशबलाश्वानां च नारदोपदेशेन मोक्षपथाश्रयणम्, विश्वदेववसुरुद्रादित्यदैत्यानामुत्पत्तिः, तत्र दैत्योत्पत्तौ संक्षिप्तबाणचरित्रम्, दानवशुक्रादिगरुडादिसमुत्पत्तिः । श्लो० ७९ ।
७—१४	मरुदुत्पत्तिकथानकवर्णनम्, तत्र दितिव्रतकरणम्, कश्यपाद्गर्भप्राप्तिवर्णनम्, गर्भिणीधर्माः, व्रतलोपे सतीन्द्रेण दित्याः कुक्षौ प्रविश्य वज्रेण गर्भस्यैकोनपञ्चाशत्खण्डकरणम्, तेषां जीवतां गर्भखण्डानां मरुदित्यभिधाकरणम्, तन्निरुक्तिश्च, प्रतिसर्गवर्णने पृथुप्रभृतीनामाधिपत्यवर्णनम्, स्वारोचिषौत्तमितामसरैवतचाक्षुषववस्वतसावर्ण्यरौच्यमेरुसावर्णिऋभुऋतुधामविष्वक्सेनानां चतुर्दशमनूनामुद्देशेन तत्तदन्तरवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ११५ ।
८—१६	पृथुराजकथानकम्, तत्र संक्षिप्तपृथूत्पत्तिसमनन्तरं पृथुना वत्सपात्रपयोदोग्धृभेदेन पृथिवीदोहनम्, दोहनोत्तरं पुरग्रामादिव्यवस्थीकरणपूर्वकं पृथिव्याः पृथुदुहितृत्ववर्णनम् । सूर्यवंशवर्णनम्, यमयमुनोत्पत्तिः, सावर्णिमनूत्पत्तिः, छाया-

अ० प०	विषयाः
	याः सूर्यपत्न्याः संक्षिप्तचरित्रम्, संज्ञाया वडवारूपधारणम्, सूर्यतेजःशातनम्, सूर्यमूर्तेः पादावयवाकरणे हेतुः, अश्विनीकुमारोत्पत्तिः, शनेर्ग्रहत्ववर्णनम्, यमुनातपत्योर्नदीत्वम्, विष्टिघोरयोः कालत्वम्, वैवस्वतमनुवंशवर्णनम्, वैवस्वतपुत्रस्येलस्य शंभूपवनगमनात्स्त्रीत्वप्राप्तौ बुधेन सह संयोगः, इक्ष्वाक्वादीनामिलभ्रातॄणां शिवाराधनम्, तदाराधनतुष्टशङ्करेण वरप्रदानादिलस्य मासप्राप्यपुरुषत्वमासप्राप्यस्त्रीत्ववर्णनम्, इलात्पुत्रोत्पत्तिः, इलावृतवर्षनामधेयम्, इलस्य वंशवर्णनम्, इक्ष्वाकुवंशवर्णनम् । श्लोकाङ्काः १६३ ।
९--१९	पितृवंशानुचरितम्, तत्र मायाव्यभिचाराद्भूलोके मत्स्ययोनिजसत्यवतीत्वप्राप्तिः, पितॄणां श्राद्धश्राद्धीयद्रव्यश्राद्धकालश्राद्धस्थानश्राद्धविधिवर्णनम्, अनुपनीतविधुरयोः साधारणश्राद्धविधिः, शूद्रस्यामन्त्रकं श्राद्धम्, आभ्युदयिकश्राद्धम् । श्लोकाङ्काः १९२ ।
१०--२२	एकोद्दिष्टश्राद्धविधिः, वर्णानुपूर्व्येण जननाशौचशावाशौचनिर्णयः, अस्थिसञ्चयनादिप्रेतकर्म, लेपभाक्सपिण्डपितृगणनिर्णयः, विप्रादिभोजनेन पितृगणतृप्तिविषयकशङ्कानिराकरणम्, श्राद्धविषये कौशिकसुतकथानकम् । श्लोकाङ्काः १२७ ।
११--२४	श्राद्धयोग्यप्रशस्तदेशवर्णनम्, सत्यदयेन्द्रियनिग्रहशमानामपि तीर्थत्वम्, श्राद्धयोग्यप्रशस्तकालवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ९५ ।
१२--२६	सोमवंशवर्णनम्, तत्र चन्द्रोत्पत्तिः, चन्द्रकृतयज्ञवर्णनम्, चन्द्रेण ताराहरणे कृते सति बृहस्पतियाच्ञयाप्यदत्तायां तस्यां रुद्रकृतयुद्धोत्तरं चन्द्रेण बृहस्पतये तारादानम्, चन्द्रवीर्यात्तारायां बुधोत्पत्तिः, बुधात्पुरूरवसो जन्म, पुरूरवसश्चरित्रम्, पुरूरवसः पुत्रादिवंशवर्णनम्, बृहस्पतिकृतं रजिपुत्रमोहनम्, कार्तवीर्यनामस्मरणमाहात्म्यम् । श्लोकाङ्काः १४० ।
१३--२९	क्रोष्टुवंशविस्तारवर्णनम्, तत्र वंशानुवंशस्थस्त्रीपुरुषाणां संक्षिप्तचरित्रवर्णनपुरःसरं स्यमन्तकमणिसंक्षिप्तचरित्रम्, कुन्तीतः पाण्डवोत्पत्तिवर्णनम्, देवक्यां कृष्णोत्पत्तिवर्णनम्, वसुदेवदेवकीनन्दयशोदानां पूर्वजन्मवर्णनम्, कृष्णसन्तानवर्णनम्, पृथिव्यां भगवदवतारकारणवर्णने देवपराजितदैत्यप्रार्थितशुक्रकृतदैत्योत्कर्षार्थकतपश्चर्याकरणम्, दैत्यानां शुक्रमातृकृतरक्षणे विष्णुकृतशुक्रमातृवधवर्णनम्, भृगुणा विष्णवे शापदानम्, भृगुणा स्वपत्नीसञ्जीवनम्, इन्द्रेण स्वकन्याया जयन्त्याः शुक्रसमीपे सेवार्थं प्रेषणम्, जयन्त्या शुक्रशुश्रूषणम्, शुक्रस्य शिवेन वरप्रदानम्, जयन्त्या सह शुक्रस्य शतवर्षपर्यन्तं गुप्तागारेऽदृश्यतया निवासः, बृहस्पतिना शुक्रवेषेण दैत्यमोहनम्, बृहस्पतिशुक्रयोः सरोषवचनानि, शुक्रस्य दैत्यान्प्रति शापः, गुरुणा दैत्यान्प्रति धर्मभ्रंशकरोपदेशदानम्, बृहस्पतिसाहाय्यार्थं विष्णुना मायामोहसमुत्पादनम्, दिगम्बरेण मायामोहेन दैत्यान्प्रति जैनधर्मोपदेशः, दानवानां मायामोहमोहितानां गुरुणा दिगम्बरजैनधर्मदीक्षादानम्, गुरोः देवलोकं प्रति गमनोत्तरमिन्द्रेण दैत्योपहासकरणम्, पुनः शुक्रेण दैत्यानां बोधनोत्तरं दैत्यानां त्रैलोक्यहरणोद्योगः । श्लोकाङ्काः ४१३ ।
१४--३६	अर्जुनकर्णयोरुत्पत्तिकथनपुरःसरं वैरकारणकथनम्, तत्र शिवकृतशिरश्छेदक्रुद्धब्रह्मस्वेदात्पुरुषोत्पत्तिः, तस्माद्भीतस्य शिवस्य विष्णोः समीपे गमनं प्रार्थना च, स्वेदजविरूपाक्षयाचितेन विष्णुना स्वदक्षिणभुजसमर्पणम्, विरूपाक्षेण विष्णुभुजच्छेदनोत्तरं तद्रक्तेन तस्य भिक्षापात्रपूर्तिः, मथ्यमानात्तद्रक्तात्पुरुषोत्पत्तिः, स्वेदजरक्तजयोः पुरुषयोर्युद्धवर्णनम्, विष्ण्वाज्ञया सूर्यशक्राभ्यां तयो रक्षणपुरःसरं द्वापरान्ते पृथायां कर्णार्जुनरूपेणोत्पत्तिवर्णनम्, शिवकृतब्रह्मशिरश्छेदकारणम्, ब्रह्महत्याभीतशङ्करकृतब्रह्मस्तोत्रवर्णनम्, ब्रह्माज्ञया शिवकृतविष्णुस्तोत्रम् । शिवं प्रति विष्णुना ब्रह्महत्याप्रायश्चित्तकथनम्, शिवकृततीर्थक्षेत्रपर्यटनम्, पुष्करे शिवकृतकापालिकव्रतम् । ब्रह्मणा शिवाय वरप्रदानम्, कपालमोचनतीर्थस्योत्पत्तिः, संक्षेपतो वाराणसीक्षेत्रमाहात्म्यम् । शङ्करस्य वाराणसीं प्रति गमनम् । श्लोकाङ्काः २१३ ।
१५--३९	मेरोरुपरि वराजभवने कान्तिमत्याख्यसभायां ब्रह्मदेवस्य चिन्ताकरणोत्तरं पृथिव्यां प्राक्स्थानं प्रति गत्वा तत्र वृक्षवरप्रदानप्रसङ्गेन तत्र वासवर्णनम्, विष्णुना सह सर्वदेवानां गमनम्, देवेभ्यो ब्रह्मणोपदेशकरणम्, पुष्करतीर्थोत्पत्तिकारणवर्णनम्, पुष्करक्षेत्रवासविधिवर्णनम्, त्रिविधभक्तिभेदवर्णनम्, पुष्करमरणानि-

वासफलम्, पुष्करस्थितानामाचारव्रतानुष्ठानवर्णनम्, ब्राह्मणानां लक्षणानि, आश्रमधर्मवर्णनम्। श्लोकाङ्काः २९२।

१६—४६ ब्रह्मदेवकृतयज्ञवर्णनम्, तत्र ब्रह्मदेवकृतगोपकन्यारूपगायत्रीपरिणयनम्, तत्रेंद्रेण गोपकन्यानयनोत्तरं विष्णुसंमत्या ब्रह्मणा तत्परिणयनम्, ब्रह्मणः सहस्रयुगपर्यन्तयज्ञकरणम्। श्लोकाङ्काः १९०।

१७—५० ब्रह्मदेवकृतयज्ञे शिवस्य भिक्षोद्देशेनागमनम्, सदस्यकृतोपहासक्रुद्धेन शिवेन कपालोद्धरणम्, तत्र भूयोभूयो भवनाश्चर्यम्, ब्रह्मरुद्रसंवादः, उपहासकरब्राह्मणेभ्यः शिवशापवर्णनम्, अन्येभ्यो वरप्रदानम्, गोपकन्यया सह यज्ञकृद्ब्रह्माणं प्रति सावित्रीकृतनिर्भर्त्सनम्, ब्रह्मणा सावित्रीसमीपे स्वापराधक्षमापनम्, ब्रह्मविष्ण्वादिदेवान्प्रति सावित्रीशापः, पर्वते सावित्र्या निर्गमनम्, विष्णुना सावित्रीस्तोत्रकरणम्, सावित्र्या विष्णवे वरदानम्, गायत्र्या ब्रह्मव्रतकथनम्, सावित्रीदत्तशापस्योच्छापीकरणं च, गायत्र्या सर्वदेवेभ्यो देवीभ्यश्च वरप्रदानम्, रुद्रकृतगायत्रीस्तोत्रम्, गायत्र्या रुद्राय वरदानम्। श्लोकाङ्काः। ३२९।

१८—५६ ब्रह्मदेवकृतयज्ञस्य विस्तरेण वर्णनम्, विष्णुदानववैरवर्णनम्, पुष्करस्नानादृषीणां मुख्यवैरूप्यनाशनपुरःसरं मुमुक्षुत्वप्राप्तिः, प्राचीसरस्वतीचरित्रम्, तत्र मङ्कणकब्राह्मणस्य चरित्रम्, प्राचीसरस्वतीमाहात्म्यवर्णनम्, सर्वदेवप्रार्थनया वडवाग्निं गृहीत्वा नदीरूपेण सरस्वत्याः क्षारोदसमुद्रगमनेनान्तर्धानेन पुष्करं प्रति गमनम्, पुष्करस्थसरस्वतीमाहात्म्यम्, पुष्करक्षेत्रसंनिहितखर्जूरीवने सरस्वत्युद्भवः, तस्या नंदाभिधानकरणे प्रभञ्जनराजकथानकम्, खर्जूरीवनान्नंदाया गमनम्, सरस्वत्यां स्नानदानादिप्रशंसावर्णनम्। श्लोकाङ्काः ४७६।

१९—६४ ऋषिभिर्यज्ञोपवीतैः पुष्करस्य तीर्थविभागकरणम्, ब्रह्मणा ऋषिभ्यो वरप्रदानम्। पुष्करक्षेत्रस्य माहात्म्यवर्णनम्, पुष्करस्थब्रह्मण्यांद्य.श्रमवर्णनम्, अगस्त्यप्रभावकथनम्, वृत्रासुरवधाश्रितकथानकम्, तत्र कालेयभीतदेवप्रार्थितब्रह्माज्ञया देवानां दध्यंचमृषिं प्रति प्रार्थना, दधीचा देवेभ्यो निजास्थिदानम्, तेनास्थ्ना वज्रनिर्माणम्, तेन वज्रेण शक्रेण वृत्रहननम्, वृत्रहत्याभीतस्य शक्रस्य सरःप्रवेशः, कालेयासुराणां देवत्रस्तानां समुद्रप्रवेशः, कालेयकृतोपद्रववर्णनम्, देवकृतविष्णुस्तोत्रम्, विष्ण्वाज्ञप्तदेवानामगस्त्याश्रमं गत्वागस्त्यप्रार्थनम्, अगस्त्येन विन्ध्यनामनवर्णनम्, अगस्त्यकृतसमुद्रप्राशनम्, देवकृतकालेयवधः, ब्रह्मणा भागीरथीकृतसमुद्रस्थलपूरणस्य कथनम्, पुष्करक्षेत्रे श्राद्धादिविधिवर्णनम्, अवर्षणदुर्भिक्षत्रस्तऋषिकुमारप्रेतपचने राज्ञः संवादः, प्रतिग्रहदोषः, सुवर्णपूर्णोदुंबरदर्शने तद्ग्रहणाविषये निषेधविषये च वसिष्ठप्रभृतिमुनीनामभिप्रायाः, शान्तिप्रशंसावर्णनम्, द्रव्यसंग्रहतृष्णयोर्दोषः, सन्तोषप्रशंसा, कामदोषवर्णनम्, अप्रतिग्रहफलम्, बुभुक्षितानामवस्थावर्णनम्, अन्नप्रशंसा, अन्नदानस्य प्रशंसावर्णनम्, दमादिवर्णनम्, शान्तस्य लक्षणानि, शान्तिक्षमाप्रशंसा, मध्यपुष्करप्रशंसा। श्लोकाङ्काः ३१९।

२०—७१ मध्यपुष्करमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पुष्पवाहननृपत्याख्यानम्, विभूतिद्वादश्यादिषष्टिव्रतलक्षणकथनम्, स्नानतर्पणादिविधिः। श्लोकाङ्काः १७२।

२१—७४ धर्ममूर्तिराजकथानकम्, धान्यपर्वतादीनां दानविधिः, विशोकद्वादशीव्रतम्, गुडादिदशविधधेनुदानविधिः, धान्यादिदशविधशैलदानविधिः, सौरधर्मवर्णने विशोकशर्कराकमलमंदारशुभाङ्गरानां सप्तमीनां व्रतविधानादिवर्णनम्। श्लोकाङ्काः २१९।

२२—८० भूरादिसप्तलोकानामाधिपत्यप्राप्त्युपादवर्णनप्रसङ्गेऽग्निमारुतयोरिन्द्रकृतसमुद्रशोषाज्ञाया अपरिपालनादिन्द्रदत्तशापेन पृथिव्यां जन्मवर्णनम्, संक्षिप्ततयागस्त्यचरित्रवर्णने ब्रह्मादिकृतवरप्रदानम्, अगस्त्यार्घ्यदानविधिः, पार्वत्या शिवं प्रत्यात्मनः सावित्र्यपेक्षयाधिक्यप्राप्तिप्रश्ने शिवोक्तरसकल्याणिनीपापनाशिनीगौरीतृतीयाव्रतविधानम्, रुद्रस्य गौरीसमाश्वासनोत्तरं ब्रह्मणो यज्ञं प्रति गमनम्, रुद्रं प्रति स्वधर्मख्यापनाय विष्ण्वाज्ञा, सारस्वतव्रतविधानवर्णनम्। श्लोकाङ्काः ९५।

२३—८३ वैष्णवधर्मवर्णनम्, भीमस्य वैष्णवधर्मप्रवर्तकत्ववर्णनम्, माघशुक्लपक्षे भीमद्वादशीव्रतविधानवर्णनम्, वर्णाश्रमोत्पत्तिवर्णनम्, तत्र वेश्याधर्मवर्णनप्रस्तावे श्रीकृष्णपत्नीनां दाशोपभुक्तानां द्वारिकायां दाल्भ्यमहर्षिणा सह संवादे दा-

अ० प०	विषयाः
४४—१३९	शङ्करमाहात्म्यवर्णनारम्भः, तत्र दित्या वज्राङ्गपुत्रोत्पत्तिः, वज्राङ्गेन दित्याज्ञयेन्द्रं बद्ध्वा मातुः समीपे प्रत्यानयनोत्तरं ब्रह्मकश्यपवचनादिन्द्रमोचनम्, ब्रह्मणा तदर्थं वराङ्गीं नाम कन्यामुत्पाद्य वज्राङ्गाय पत्यर्थं कन्यादानम्, वज्राङ्गस्य वराङ्ग्या सह तपोवनं गत्वा तत्र ब्रह्मणः प्रीतये तपश्चरणम्, तत्तपस्तुष्टेन ब्रह्मणा तस्मै वरप्रदानम्, इन्द्रत्रस्तायां वराङ्ग्यां वज्राङ्गात्तारकासुरोत्पत्तिः, तपस्विने तारकासुराय ब्रह्मणा वरप्रदानम्, तारकासुरस्य देवैः सह महायुद्धम्, तत्र देवानां पराजयवर्णनम् । श्लो० ११३ ।
४५—१४१	इन्द्रविडम्बना, सर्वदेवकृतं ब्रह्मस्तोत्रम्, ततो ब्रह्मणा शङ्करसुतात्तारकासुरवधं कथयित्वा रात्रिदेवीं प्रति शङ्करसुरतभङ्गविषयेऽनुज्ञाकरणपुरःसरं वरप्रदानम्, हिमाचलपत्न्यां मेनायां पार्वतीजन्मकथनानन्तरं नारदेन पार्वत्याः सामुद्रिकलक्षणस्पष्टीकरणम्, देवराजाज्ञप्तमदनविद्धमहेश्वरकृतमदनदाहः, रतिकृतमहेशस्तोत्रम्, महेशेन मदनस्यानङ्गत्ववरदानम्, पार्वतीकृततपश्चर्या, ऋषिपार्वतीसंवादे शङ्करेतरं पतिं न करिष्यामीति पार्वतीप्रतिज्ञा, शिवपार्वतीविवाहः, गणेशवर्णनम्, वीरकगणस्य पार्वत्या पुत्रीकरणम्, पार्वतीशरीरे ब्रह्माज्ञप्तरात्र्याः प्रवेशः, पार्वत्या असिताङ्गत्ववर्णनम् । श्लो० ५३१ ।
४६—१५१	कृष्णवर्णायाः पार्वत्याः शङ्करेण विनोदकरणम्, पार्वत्या शङ्करभर्त्सना, शिवकृतभर्त्सनारुष्टायाः पार्वत्या हिमाचलं प्रति गमनम्, वीरकगणस्य द्वाररक्षार्थं नियोजनम्, शिवं प्रत्याडिदैत्यस्य पार्वतीरूपं धृत्वा योनौ वज्रदन्तं प्रवेश्य वीरकगणं सर्परूपेण वञ्चयित्वा गमनम्, तस्य पार्वतीरूपधरस्याडिदैत्यस्य वामपार्श्वे पार्वतीवामपार्श्वस्थपद्मचिह्नमनिरीक्ष्य पार्वत्यभावं निर्णीय शिवकृताडिदैत्यवधः, वायुमुखाच्छिवस्य पारदारिकत्वश्रवणतः क्रुद्धया तपःस्थितया पार्वत्या द्वारपालननियुक्तवीरकगणशापदानम्, क्रोधेन सिंहोत्पत्तिः, तन्मुखं प्रति प्रवेष्टुकामायाः पार्वत्या ब्रह्मणाविर्भूय निवारणम्, ब्रह्मवरेण पार्वत्या निजदेहकार्ष्ण्यकरात्रित्यागः, रात्रिदेव्याश्च ब्रह्मणा एकानंशेति कौशिकीति च नामकरणपूर्वकं विन्ध्याद्रिं प्रति प्रेषणम्, स्वमन्दिरं प्रति प्राप्तायाः पार्वत्या वीरकेण निवारणे पार्वतीकृतवीरकशापपश्चात्तापः, वीरगणकृतपार्वतीस्तोत्रम्, पार्वतीशिवसमागमः, कार्त्तिकेयोत्पत्तिवर्णनम्, देवकृतकार्त्तिकेयस्तुतिः, कार्त्तिकेयकृततारकासुरवधः । श्लो० २१९ ।
४७—१५५	श्रीनृसिंहावतारवर्णनम्, तत्र हिरण्यकशिपुसभास्थानवर्णनम्, नृसिंहहिरण्यकशिपुयुद्धे महोत्पातवर्णनम्, नरहरिणा हिरण्यकशिपुविदारणम्, ब्रह्मकृतनरहरिस्तुतिः, क्षीरोदोत्तरकूले भगवता नृसिंहरूपं स्थापयित्वा स्वस्थानं प्रति गमनवर्णनम् । श्लो० १९६ ।
४८—१५८	अन्धकासुरकथानकम्, तत्र शिवकृतादित्यस्तुतिः, अन्धककृतं शिवस्तोत्रम्, अन्धकासुरस्य गणत्वप्राप्तिः, ब्रह्मकथितसंवादे ब्राह्मणानां प्रशस्तिः, ब्राह्मणलक्षणकथनम्, गायत्रीमाहात्म्यम्, गायत्रीजपविधिः, गायत्रीजपफलवर्णनम् । श्लो० २०८ ।
४९—१६२	अधमब्राह्मणलक्षणम्, पञ्चविधस्नानानि, अधमब्राह्मणवधे[illegible] कथनम्, नष्टब्राह्मणपुनःप्राप्तिवर्णनम्, तत्रैकस्य ब्राह्मणपुत्रस्य कथा, तत्प्रसङ्गेन गरुडकथानकम्, प्रतिदिक्षु यवनोत्पत्तिवर्णनम्, यवनानामस्पृश्यत्वेऽपि कलौ यवनस्पर्शं करिष्यंतीति वर्णनम्, गरुडाय विष्णुदत्तवरदानादिप्रसङ्गवर्णनम्, मात्राज्ञया गरुडेनेन्द्रं पराजित्य स्वर्गादमृतानयनम्, कद्र्वै पीयूषं दत्त्वा मातुर्विनतादासीत्वान्मोचनम्, इन्द्रेण कद्र्वाः सकाशादमृतापहरणम् । श्लो० १८९ ।
५०—१६६	कश्यपोपदेशेन चाण्डालपतितद्विजस्य सदाचाराचरणेन स्वर्गप्राप्तिः, ब्राह्मणपीडनादौ नानाविधदुःखप्राप्तिवर्णनम्, आततायादिब्राह्मणवधेऽपापत्वम्, ब्राह्मणानामुपजीव्यवृत्तिवर्णनम्, स्ववृत्त्योपजीवनाभावे क्षत्रियादिवृत्त्यधिकारकथनम्, तुलायामसत्यकरणे नरकवर्णनम्, सत्यस्य स्तुतिः, वाणिज्यकष्टलब्धधनस्य दानेनाक्षयस्वर्गप्राप्तिः, वैश्यवृत्त्योपजीवनाभावे कृषिकर्मसदाचारवर्णनम्, ब्रह्मणो मुखाद्देवाग्निगोद्विजोत्पत्तिवर्णनपुरःसरं गोमाहात्म्यम्, गोपूजाविधिः, कपिलादिगोदानविधिः, गोदानस्य फलम् । श्लो० १९५ ।
५१—१६९	ब्रह्मराजोपदेशनाय कृतेतरकर्मवर्णनम्, स्वर्गागतानां नरकागतानां च नराणां लक्षणम्, धर्मबीजपापबीजप्रसूनरलक्षणम् । श्लो० १२५ ।

अ० प०	विषयाः
५२—१७१	पित्रर्चाप्रशंसायां मूकाख्यानम्, पित्रनादरे कृते सति पापम्, पत्यर्चाप्रशंसायां पतिव्रताख्यानम्, पतिव्रतालक्षणवर्णनम्, सर्वजनसमत्वप्रशंसायां तुलाधारकथानकम्, मित्राद्रोहप्रशंसायामद्रोहककथानकम्, विष्णुभक्तिप्रशंसायां वैष्णवाख्यानम्, पुत्रस्य कर्तव्यनिरूपणम्, श्राद्धस्य माहात्म्यं फलं च, वाराणस्यादिक्षेत्रेषु श्राद्धस्य विशेषफलकथनम्, पर्वविशेषेषु श्राद्धविधिः, नान्दीश्राद्धविधिः, गणेशस्याग्रपूजावर्णनम्, चूडामणियोगवर्णनम्, पितुः पुत्रेण कर्तव्यवर्णनम्, मृतस्य प्रथमादिदिनकर्तव्यकर्मनिर्णयः, आशौचकालनिर्णयः, श्राद्धप्रशंसा, श्राद्धासमर्थस्य कर्तव्यनिर्णयः । श्लो० ३२४ ।
५३—१७७	पतिव्रतामाहात्म्यवर्णनम्, तत्र सैव्यापतिव्रतायाः पतिशुश्रूषाकथानकम्, माण्डव्यमुनिकथा, सूर्यानुदयवित्रस्तब्रह्मादिदेवैस्तस्या सान्त्वनपूर्वकं तत्पतेः कामसुन्दररूपवरप्रदानाश्वासनात्तया सैव्यया सूर्योदयायानुमोदनम्, सूर्योदयः, तत्पतेरुज्जीवनम्, पतिव्रतामाहात्म्यश्रवणपठनफलम् । श्लो० ९० ।
५४—१७९	माण्डव्यस्य शूलारोपणे पतिव्रतापतेः कुष्ठप्राप्तौ च कारणवर्णनम्, दुष्टस्त्रीदोषवर्णनम्, कुलहीनस्त्रीविवाहनिषेधः, पतिव्रतास्त्रीत्यागेन निरयः, रजस्वलादिगमने नरकः, अगम्यागमने दोषः, पत्या सह गमनविषये निर्णयः, विधवाधर्माः, कन्यादानविधिफलवर्णनम्, शुल्कग्रहणनिषेधः, अपात्रवराय कन्यादाने दोषः, दासीदानविधिः । श्लो० १०५ ।
५५—१८१	तुलाधारचरित्रम्, सत्यस्य प्रशंसा, निर्लोभत्वप्रशंसायां शूद्रकथानकम्, वित्ताकामदयासंतोषलोभाहिंसाप्रशंसावर्णनम् । श्लो० ७८ ।
५६—१८२	कामस्य दुर्जयत्वकथनेऽहल्येन्द्रचरित्रम् । श्लो० ५५ ।
५७—१८३	कामदुर्जयत्वकथने परमहंसचरित्रम्, ब्रह्मणो रेतसः सकाशाल्लौहित्यस्योत्पत्तिपूर्वकं तीर्थराजत्ववर्णनम्, लौहित्यतीर्थे परशुरामस्य स्नानमात्रेण क्षत्रवधजनितपापक्षालनम् । श्लो० ५७ ।
५८—१८४	कामाख्याने गन्धर्वादिस्त्रीभिः सह शिवक्रीडा, क्षेमङ्कर्याख्यानम्, मूकादीनां वैकुण्ठागमनकथनम्, पञ्चाख्यानसमाप्तिवर्णनम् । श्लो० ४९ ।
५९—१८५	जलदानमाहात्म्यवर्णनम्, निर्जलदेशेषु खातादिफलम्, जलदानविषये धनिसुतकथानकम् । श्लो० ४७ ।
६०—१८६	अश्वत्थादिवृक्षरोपणविधानफलवर्णनम्, प्रपाविधिः, धर्मघटदानविधिः । श्लो० ५६ ।
६१—१८७	सेतुबन्धनफलम्, पङ्कादौ निर्गमाय पाषाणादिमार्गकरणफलम्, कण्टकादिविद्धदुर्मार्गशोधनफलम्, तत्राख्यानफलम्, गोप्रचारफलम्, गोचारविघ्नकरस्य दण्ड्यत्ववर्णनम्, विष्ण्वादिदेवताप्रासादकरणफलम्, दीपाद्यनेकदानानि, देवलकवित्तिप्रवृत्तिवर्णनम्, स्वयंभूलिङ्गार्चनफलम्, देवमण्डपकरणफलम्, श्रोत्रियगृहनिर्माणफलम्, रुद्राक्षमाहात्म्यवर्णनपुरःसरं रुद्राक्षधारणविधिफलवर्णनम्, तत्र रुद्राक्षोत्पत्तिविषयकाख्यायिकाकथनम् । श्लो० २१६ ।
६२—१९१	धात्रीमाहात्म्यवर्णनम्, तथामलकीस्नानधात्रीफलभक्षणफलवर्णनम्, वारादिविशेषेण धात्रीफलभक्षणनिषेधः, प्रेताख्यायिका, तुलसीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १४३ ।
६३—१९३	तुलसीस्तोत्रवर्णनम् । श्लो० ४३ ।
६४—१९४	गङ्गामाहात्म्यकथनम्, तत्रगङ्गायां स्नानादिविधिवर्णनम्, गङ्गाया भुव्यागमनपूर्वकत्रिस्रोतस्त्वकारणवर्णनम् । श्लो० १२७ ।
६५—१९६	गणपतेरग्रपूज्यतावर्णनम्, तत्र पार्वतीप्रेमकथा, गणेशद्वादशनामस्तोत्रम् । श्लो० ३५ ।
६६—१९७	गणपतेरन्यत्स्तोत्रम् । श्लो० ११ ।
६७—१९७	नन्दीमुखादिषु प्रथमं गणेशपूजनवर्णनम्, गणेशपूजाविधिः; गणेशस्याग्रपूजाया अकरणाद्देवासुरसङ्ग्रामे देवानां पराजये देवानां शंकरसमीपं प्रत्यागमनम्, शंकरोपदेशेन देवैर्गणेशस्तोत्रपूर्वकपूजाकरणम्, देवेभ्यो गणेशेन वरप्रदानम्, गणेशाज्ञया देवानां विष्णुं प्रति गमनम्, विष्ण्वाज्ञया देवानामसुरैः सह संग्रामे चित्ररथकृतकालकेयवधवर्णनम् । श्लो० १३७ ।
६८—१९९	जयन्तेन कालेयवधः । श्लो० २२ ।

अ० प०	विषयाः
६९—२००	इन्द्रेण बलनमुचिवधः । श्लो० ५२ ।
७०—२०१	इन्द्रेण नमुचिवधः । श्लो० ९ ।
७१—२०१	षडाननेन तारयवधः । श्लो० २३ ।
७२—२०२	यमेन देवान्तकदुर्धर्षदुर्मुखवधः । श्लो० २१ ।
७३—२०२	इन्द्रेणान्यनमुचिवधः । श्लो० ३० ।
७४—२०२	विष्णुना मधुदैत्यवधः । श्लो० ३९ ।
७५—२०३	इन्द्रेण वृत्रासुरवधः । श्लो० ४२ ।
७६—२०४	गणेशेन त्रैपुरवधः । श्लो० ४९ ।
७७—२०४	देवदैत्यानां द्वन्द्वयुद्धम्,तत्र हिरण्याक्षपराजितदेवप्रार्थनया विष्णोर्हिरण्याक्षेण सह युद्धम्, हिरण्याक्षस्य पातालगमने विष्णुना वाराहरूपं धृत्वा हिरण्याक्षस्य वधकरणम्, देवकृतविष्णुविजयस्तोत्रम् । श्लो० १०६ ।
७८—२०६	रणे मृतानां दैत्यानामुत्तमगतिप्राप्तिः, रणपराङ्मुखानां च नीचगतिप्राप्तिवर्णनम्, मनुष्ययोनिगतदैत्यानां स्वभावतो दैत्यत्ववर्णनम्, दैत्यवंश्यानामपि प्रह्लादादीनां सौम्यस्वभावत्वपूर्वकदेवत्वप्राप्तिवर्णनम्, एकेनापि वैष्णवपुत्रेण कोटिकुलोद्धारवर्णनप्रसङ्ग आख्यायिका, मनुष्येष्ववतीर्णानां देवानां लक्षणानि,मनुष्येष्ववतीर्णानां कर्णादीनां दैत्यत्ववर्णनम्, भीष्मद्रोणाश्वत्थामकृष्णधर्मभीमार्जुननकुलसहदेवगान्धारीकुन्तीद्रौपदीनां देवत्वम्, पृथिव्युद्धारपृथिवीक्षयकृतां च लक्षणवर्णनम् । श्लो० १४७ ।
७९—२०९	सूर्यमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र सूर्यदर्शनात्पातकनिरसनम्, संक्रान्त्यादिषु दानाविधिः, तुलाद्यनेकदानानि,सूर्यव्रतानि, अर्कसप्तमीव्रतविधिः । श्लो० १०६ ।
८०—२११	सूर्यस्यानेकव्रतवर्णनम्, सूर्यस्तोत्रम् । श्लो० ६५ ।
८१—२१२	सूर्यमाहात्म्यप्रसङ्गाद्भद्रेश्वरनामकमध्यदेशनृपतिकथानकम् । श्लो० ३८ ।
८२—२१३	सूर्यपूजाविधिः, सोमस्य च पूजाविधिः, चन्द्रार्घदानानि । श्लो० २९ ।
८३—२१४	शंभोः सकाशाद्भौमग्रहस्योत्पत्तिवर्णनम्, अङ्गारकचतुर्थ्यां भौमपूजनविधिवर्णनम् । श्लो० ४९ ।
८४—२१४	चण्डिकानुग्रहादवशिष्टदैत्यानां रसातलम्प्रति गमनम्, चण्डिकायाः पूजाफलनिरूपणम्, चण्डिकायाः पूजाविधेर्निरूपणम्, चण्डिकोद्देशेन पञ्चगव्याद्यनेकद्रव्यादभिषेकवर्णनम्, पद्मजलेन चण्डिकाया अर्घ्यदानफलकथनम्, दुर्गाया दर्शनवन्दनस्पर्शनपूजनानुलेपनतर्पणमांसदानादिकर्मणां यथोत्तरं श्रेष्ठित्वकथनम् । श्लोकाङ्काः ११२ ।
८५—२१६	दुर्गायाः पूजाविधिनिरूपणम्,तदुद्देशेन नानाविधदानविधिनिरूपणम्, भगवत्या दुर्गायाः स्तुतिकथनम् । तस्याः स्तोत्रपाठादिफलवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ७० ।
८६—२१७	बुधगुरुशुक्रशनिराहुकेतूनां पूजाविधिवर्णनम्, नवग्रहमन्त्राः, कृतत्रेताद्वापरकलियुगानुक्रमेण तपोज्ञानयज्ञदानानां प्रशंसा, अभयदानस्य सर्वदानापेक्षया महत्त्वम्, शूद्रस्य मुख्यत्वेन दानवर्णनम्, पद्मपुराणसृष्टिखण्डपठनश्रवणफलम् । श्लो० ४६ ।

इति पद्मपुराणांतर्गतसृष्टिखण्डस्य विषयानुक्रमणिका संपूर्णा ।

अथ भूमिखण्डम् ।

अ० प०	विषयाः
१—१	ऋषीणां सूतं प्रति प्रह्लादचरित्रजिज्ञासया प्रश्नः, सूतेन सर्वानृषीन्प्रति ब्रह्मव्याससंवादवर्णनम्,ब्रह्मव्याससंवादे शिवशर्मब्राह्मणाख्यानवर्णनम्,शिवशर्मणा पुत्रपरीक्षणवर्णनम्, तत्र मायया पत्नीमरणे एकपुत्रद्वारा तस्याः खण्डकरणम्, द्वितीयपुत्रद्वारा मायाकल्पितान्यख्यानयनम् । श्लो० ५८ ।
२—२	तृतीयपुत्रद्वारा मृतपुत्रसंजीवनम्, चतुर्थपुत्राय स्वर्गलोकादमृतानयनायाज्ञाकरणम् । श्लो० २७ ।
३—२	इन्द्रलोकं प्रति गच्छतः शिवशर्मपुत्रस्य विष्णुशर्मणो मध्येमार्गमिन्द्रप्रेरणया मेनिकाकृतविघ्नज्ञानम्,मेनिकानिराशीकरणम्, इन्द्रकृतानेकविघ्नभस्मीकरणपूर्वकमिन्द्रं प्रति शापदानायोद्यमः, शापभयभीतेनेन्द्रेण विष्णुशर्मणेऽमृतकुम्भदानम्,

अ० प०	विषयाः
	कुम्भमादाय विष्णुशर्मणः पितरं प्रत्यागमनम्, शिवशर्मणा मायागोपितपत्न्या उज्जीवनमिषेण प्रकटीकरणम्, मातापितृसंतोषात्सुतानां तेषां चतुर्णामपि देह-वर्जितगोलोकप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० ७१ ।
४—४	शिवशर्मद्विजेन कनिष्ठपुत्रस्य सोमशर्मणः सत्त्वपरीक्षणम्, तत्र सोमशर्मणः समीपे कुम्भं दत्त्वा तीर्थयात्रामिषेण बहिर्गत्वा दशवर्षपर्यन्तं पत्न्या सह तपश्च-रित्वा माययाऽऽत्मनः पत्न्याश्च शरीरं कुष्ठरोगग्रस्तं विधाय पुत्रसमीपंप्रत्यागमनम्, सोमशर्मणा गृहागतमातापितृशरीरशुश्रूषणेन नानाविधिक्लेशसहनम्, पित्राऽमृत-कुण्डस्यामृतमपहृत्य पुत्रं प्रति पूर्वं स्वदत्तामृतकुण्डयाचनम्, पुत्रेण रिक्तकुम्भं दृष्ट्वा स्वतपोबलेन तस्मिन्नमृतमापूर्य पितुः समीपं प्रत्यानयनम् । श्लो० ६० ।
५—५	शिवशर्मकृता पुत्रप्रशंसा, शिवशर्मणः सभार्यस्य विष्णुलोकावाप्तिः, सोमशर्मणः शालिग्रामक्षेत्रे तपस्तपतो दैत्यभयेन मरणोत्तरं प्रह्लाददैत्यत्वप्राप्तिवर्णनम्, प्रह्लादस्य वासुदेवन सह युद्धे मरणम्, प्रह्लादहनने कमलानामतन्मातृरोदनम्, नारदेन कमलायाः सान्त्वनम्, प्रह्लादस्येन्द्रत्वप्राप्तिप्रभृतिचरितस्य संक्षेपतो वर्ण-नम्, देवादिप्रार्थनया वासुदेवेन देवान्प्रति इन्द्रो भविष्यतीति कथनम्, कश्यपाद-दित्यामिन्द्रोत्पत्तिः, इन्द्राभिषेकः । श्लो० ११० ।
६—७	इन्द्रस्य स्वाराज्यश्रियं दृष्ट्वा दनुदुःखम्, दित्या विलापकरणं च, कश्यपेन दितिसान्त्वनम् । श्लो० ३३ ।
७—७	कश्यपेन दित्यै पञ्चमहाभूतेन्द्रियैः सहात्मनो मैत्र्या ज्ञानविवेकतिरस्कारपूर्वकं तैः सह गर्भागारं प्रतिप्रवेशवर्णनम् । श्लो० ८१ ।
८—९	देहदुःखानुभवोद्विग्नस्यात्मनो वैराग्येण सह समागमः, वैराग्यस्यात्मना सह संवादः, वीतरागोपदेशेनात्मनो विवेकप्रसङ्गः, विवेकद्वारा ज्ञानसमागमः, ज्ञाने-नात्मानं प्रति स्वस्य प्राक्तनस्वरूपवर्णनम्, ध्यानादिसमाश्रये ज्ञानेनात्मन उपदेश-करणम् । श्लो० १०५ ।
९—११	ध्यानाश्रयेणात्मनो देहबन्धविनिर्मुक्तिपुरःसरं स्वरूपावगतिवर्णनम्, कश्य-पेनेत्थमात्मोपदेशेन दित्याः सान्त्वनम् । श्लो० २१ ।

अ० प०	विषयाः
१०— ११	हिरण्यकशिप्वादिदैत्यानां पितरं कश्यपं प्रत्यागत्य स्वकष्टविनिवेदनम्, कश्यपेन तान्प्रति देवानां जयकारणवर्णनम्, दैत्यान्प्रति कश्यपेन तपस्याकरणा-याज्ञाकरणम्, बलिप्रभृतिदैत्यानां परस्परं मन्त्रं कृत्वा तपःकरणम् । श्लो ५० ।
११— १२	सुव्रतचरित्रवर्णनम्, तत्र रेवातीरवर्तिवामनक्षेत्रवासिसोमशर्मब्राह्मणाय तस्य पत्न्या सुमनानाम्न्या सांसारिकदुःखप्रदर्शनोपदेशकरणपुरःसरमृणसंबन्ध्यादि-चतुर्विधपुत्राणां लक्षणवर्णने प्रथमं न्यासापहारकपुत्रलक्षणकथनम् । श्लो० ४६ ।
१२—१३	ऋणसंबन्धिपुत्रलक्षणवर्णनम्, रिपुपुत्रलक्षणम्, लाभप्रदपुत्रलक्षणम्, उदासी-नपुत्रलक्षणम्, सुमनयेत्थं पुत्रलक्षणकथनोत्तरं पतिसान्त्वनम्, पत्युः सोमशर्मणः पुत्रप्राप्तावत्युत्कटेच्छां दृष्ट्वा सुमनया पत्ये पुत्रप्रशंसापूर्वकं धर्माख्यानकथने दुर्वा-ससआख्यायिकावर्णनम्, दुर्वाससा धर्मस्य राजत्वदासीपुत्रत्वचाण्डालत्वरूपशा-पदानम्, दुर्वाससः शापेन धर्मस्य त्रिविधावतारवर्णनम् । श्लो० १२९ ।
१३—१५	ब्रह्मचर्यतपःसत्यदाननियमक्षमाशौचाहिंसाशान्त्यस्तेयदमशुश्रूषाणां लक्ष-णानि । श्लो० ३५ ।
१४—१६	सोमशर्मप्रश्नोत्तरं सुमनया स्ववृत्तान्तानिरूपणम्, धर्ममृत्युलक्षणवर्णनम् । श्लो० ४७ ।
१५—१७	पापिमरणलक्षणवर्णनम् । श्लो० २२ ।
१६—१७	पापिनां मरणोत्तरं नानाविधक्लेशयोनिवर्णनम् । श्लो० २१ ।
१७—१८	सुमनोपदेशेन सोमशर्मणः पुत्रप्राप्त्युपायजिज्ञासया वसिष्ठं प्रति गमनम्, वसिष्ठसोमशर्मसंवादे वसिष्ठेन सोमशर्मणः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ५८ ।
१८—१९	सोमशर्मणो ब्राह्मणत्वकारणवर्णनम्, वसिष्ठोपदेशात्सोमशर्मणा गृहं प्रत्यागत्य भार्यायै निजमनोरथकथनम्, भार्यया तत्प्रशंसनम् । श्लो० ४१ ।
१९—१९	सुमनया सह सोमशर्मणो रेवाकपिलासंगमतीर्थे तपःकरणम्, तपोविघ्ने भीतेन सोमशर्मणा नृहरिस्मरणम्, भगवत आविर्भावः, सोमशर्मकृतविष्णुस्तोत्रम् । श्लो० ७५ ।
२०—२१	हरिणा सोमशर्मणे वंशतारकपुत्रवरप्रदानम्, अमरकण्टके आश्रमं विधाय

अ० प०	विषयाः
	बहुकालपर्यंतमुभयोर्निवासः, कदाचिन्मुनौ स्नानं विधायाश्रमभिमुखे सति वक्रेण तदाश्रमाङ्गणं समागत्य सुमनायाः समर्हणवर्णनम्, आश्रमागतमुनिं प्रति सुमनया सर्वदेवदेवीगणकृतस्वसमर्हणचरित्रवर्णनम्, अनंतरं कियता कालेन सुमनायां सोमशर्मणः सकाशात्सुव्रतनाम पुत्रोत्पत्तिः, उभयोरपि सोमशर्मसुमनयोः पुत्रपौत्रधनसमृद्धिसौख्यवर्णनम् । श्लो० ६१ ।
२१—२२	सुव्रताख्यानकथनम्, तत्र बाल्यादारभ्य सुव्रतस्य क्रीडास्वपि कृष्णावधानम्, सुव्रतस्य नर्मदादक्षिणतटवर्तिसिद्धेश्वरमहादेवसमाश्रयपुरःसरं तपःकरणम् । श्लो० । ३७ ।
२२—२२	सुव्रतस्य पूर्वजन्मचरित्रवर्णनम्, तत्र प्राग्जन्मनि तस्य सुव्रतस्य रुक्माङ्गदराजस्य सन्ध्यावलीभार्यायां धर्मांगदनाम्ना प्रसिद्धिः, द्वितीयजन्मनि सोमशर्मणः सुमनायां सुव्रतनाम्ना प्रसिद्धिः तस्य च तपस्तुष्टेन विष्णुना वरप्रदानम्, सुव्रतेन विष्णुस्तोत्रकरणम्, सुव्रतस्येंद्रपदप्राप्तिः, व्यासेन धर्माङ्गदादिविषये समयसंशयापनुत्त्यर्थं प्रश्ने कृते ब्रह्मणा पुनः सृष्टिक्रमानुकथनेन तत्संशयनिराकरणम् । श्लो० ४९ ।
२३—२३	सृष्टिसंहारकारणवर्णनम्, तत्र हिरण्यकशिपोर्नृसिंहरूपेण वधः, वाराहरूपेण हिरण्याक्षवधः, पुत्रवधसंतप्ताया दित्याः पतिसमीपे खेददर्शनपुरःसरं सर्वलक्षणसंपन्नपुत्रयाच्ञा, कश्यपवरेण दित्या गर्भधारणानन्तरं बलनामकपुत्रप्रसवः, बलस्य सर्वसामर्थ्यसंपन्नत्वं वीक्ष्य शक्रेण सागरोपकण्ठे सन्ध्यासनोपगतस्य तस्य वज्रेण हननम् । श्लो० ४५ ।
२४—२४	इन्द्रात्पुत्रवधं श्रुत्वा दुःखितया दित्या कश्यपाय पुत्रवधे निवेदिते कश्यपेन शक्रं प्रति क्रोधादग्निकुण्डे जटाप्रक्षेपाद्वृत्रासुरोत्पादनम्, वृत्रासुरमसह्यं मत्वा शक्रेण महर्षिद्वारा वृत्रासुरं प्रतिसन्धिकरणपुरःसरमर्धासनसमर्पणोत्तरं रम्भया समुन्मादनम् । श्लो० ५१ ।
२५—२५	रम्भासक्तस्य वृत्रस्य रम्भाऽऽग्रहेण मधुपानम्, मधुपानप्रमत्तस्य वृत्रस्य शक्रेण वज्रेण हननम् । श्लो० २६ ।
२६—२५	शक्रेण वृत्रवधाद्दुःखितया दित्या कश्यपप्रार्थनया शक्रवधार्थं गर्भं धृत्वा मेरुपर्वते कश्यपेन सह तपस्याकरणार्थं गमनम्, तत्रेन्द्रेण वेषान्तरं विधाय तत्तपश्छिद्रान्वेषणार्थं तस्याः शुश्रूषाकरणम्, पादाशौचरूपतत्तपश्छिद्रं समीक्ष्येन्द्रेण तदुदरे प्रविश्य वज्रेण तद्गर्भस्यैकोनपञ्चाशत्खण्डकरणम्, तेषां मरुन्नामकरणकारणवर्णनम् । श्लो० ३२ ।
२७—२६	पृथुना सर्ववर्गेषु राज्यासने राजवर्गस्थापनम् । श्लो० ३१ ।
२८—२७	पृथुचरित्रवर्णनम्, तत्र वेनस्यौद्धत्यवर्णनम्, ऋषिभिर्वेनस्य सव्योरुमन्थनम्, तस्मान्निषादोत्पत्तिः, वेनस्य दक्षिणपाणिमन्थनात्पृथूत्पत्तिः, सर्वैर्मिलित्वा पृथो राज्याभिषेककरणम्, पैतामहे यज्ञे सूतमागधयोः पृथुस्तवनायानुज्ञायां पृथुचरित्रसंबधं विदित्वा तत्कृतं पृथुस्तवनम्, पृथुना विविधोपायैः पृथिवीदमने पृथिव्याः पृथुप्रार्थनम् । श्लो० १२१ ।
२९—२९	धरणीप्रार्थनया पृथुना पृथिव्याः समीकरणपुरराष्ट्रादिप्रतिष्ठापनपुरःसरं विविधवत्सदोग्धृदुग्धकल्पनया दोहनम् । श्लो० ९१ ।
३०—३०	वेनस्य पापांशनिर्गमनानन्तरं शुद्धिविषये संशयानानां महर्षिणां प्रश्नोत्तरम्, सूतेन वेनस्य चरित्रवर्णनम्, तत्र सत्संगमाहात्म्यवर्णने लुब्धकशफरयोर्विहासवर्णनम्, मातामहदोषेण वेनस्य पापबुद्धित्ववर्णनम्, तत्र सुनीथाया वेनमातुः सुशङ्खनामकगन्धर्वतनयापचारेण पापाचारमयपुत्रप्राप्तिरूपशापप्राप्तिः, अत्रिपुत्रस्याङ्गस्येन्द्रसंपत्तिं दृष्ट्वा तत्सदृशपुत्रप्राप्तिविषयकाभिलाषवर्णनम् । श्लो० ८५ ।
३१—३२	अङ्गस्यात्र्युपदेशेनेन्द्रसदृशपुत्रावाप्तये तपस्याकरणाय मेरुपर्वतं प्रति गमनम् । श्लो० १९ ।
३२—३२	मेरुपर्वते गङ्गातीरेऽङ्गस्य तपःकरणात्प्रादुर्भूतवासुदेवस्याङ्गेन स्तोत्रकरणम्, तत्स्तुतिसंतुष्टेन भगवताङ्गाय शक्रसमपुत्रप्राप्तिरूपवरप्रदानम् । श्लो० ७५ ।
३३—३४	सुनीथाचरित्रम्, सुशङ्खगन्धर्वताडनाल्लब्धकुपुत्रशापया सुनीथया पितृकृतप्रतिबोधेन खिन्नया निर्जनवनं प्रति गमनम्, तत्र तत्सखीभिरागत्य चिन्तापरित्यागविषये तस्या उपदेशकरणम् । श्लो० ३५ ।

अ०	प०	विषयाः
३४	३४	सुनीथया सखीभ्यो निजदुष्कर्मनिरूपणानन्तरं सखीभिर्ब्रह्मेन्द्रहरादित्यकृष्णचन्द्रयुधिष्ठिराणां दोषित्ववर्णनपुरःसरं सुनीथायाः प्रशंसाकरणपूर्वकं मोहनीविद्योपदेशकरणम्, सखीभिः सह भ्राम्यन्त्या सुनीथयानं दनवने तपस्यतोऽत्रिपुत्रस्याङ्गस्य दर्शनम् । श्लो० ४६ ।
३५	३५	रम्भामुखादङ्गवृत्तं श्रुत्वा तदाप्तये सुनीथाया निश्चयः । श्लो० १५ ।
३६	३५	रम्भासहायेन मेरुपर्वते सुनीथया गानप्रभावादङ्गवशीकरणम्, अङ्गसुनीथयोर्गान्धर्वेण विधिना विवाहः, सुनीथायामङ्गाद्वेनाख्यपुत्रोत्पत्तिः, सुनीथया तस्यभाविदुष्कर्म विचिन्त्य मुहुर्मुहुस्तस्मै धर्मोपदेशकरणम् । श्लो० ५७ ।
३७	३६	धर्मेण प्रजां पालयतो वेनस्य पापोदयसमये छद्मलिङ्गधारिणा पापपुरुषेण सह संवादे धर्मश्रद्धाविध्वंसः । श्लो० ६१ ।
३८	३८	पापपुरुषोपदेशेन नास्तिक्यबुद्धिप्रादुर्भावाद्वेनस्य वैदिकधर्मकर्मपरित्यागपुरःसरमुन्मार्गवर्तने मातापित्रादिवन्द्यजनतिरस्करणम्, ऋषिभिर्धर्मोपदेशेन वेनबोधकरणम्, ऋषीणां वेनेन निरादरकरणम्, कुपितमहर्षिभयाद्वेनस्य वल्मीके निलयनम्, ऋषिभिर्वेनं बलादानीय तस्मान्निषादपृथूत्पादनवर्णनम् । श्लो० ४१ ।
३९	३८	रेवातीरे तृणबिन्दोराश्रमे वेनस्य तपस्याकरणम्, तत्तपस्यासंतुष्टवासुदेवेनाविर्भूय वेनाय स्वरूपकथनम्, दानमाहात्म्यवर्णनं च, दानोपयोगिकालदेशवर्णनम् । श्लो० ११७ ।
४०	४१	नित्यनैमित्तिकदानफलवर्णनम् । श्लो० ४६ ।
४१	४१	भार्यातीर्थवर्णनप्रस्तावे वाराणसीस्थकृकलवैश्यपत्न्याः सुकलानाम्न्याः पातिव्रत्यचरित्रवर्णनम्, तत्र पत्यौ तीर्थयात्रां प्रयाते सति सुकलया दृढतरपातिव्रत्यपालनम्, सखीभिः सुकलायाः शरीरशोषणान्निवर्तनविषये विज्ञप्तिकरणेऽपि सुकलया ताभ्यः पतिव्रताधर्मकथनपूर्वकेतिहासकथनम् । श्लो० ८४ ।
४२	४३	पातिव्रत्यविषये सुदेवायाश्चरित्रवर्णनम्, तत्र सुदेवया पत्न्या सहेक्ष्वाकुभूपस्य मृगयार्थमरण्यगमने तत्र वराहयूथपतेः सपरिवारजनेन नृपेण सह योद्धुं रणभूमिं प्रत्यागत्य युद्धकरणार्थं परस्परमन्त्रकरणम् । श्लोकाङ्काः ७५ ।
४३	४४	इक्ष्वाकुभूपस्य सैनिकैः सह मेरुपर्वते गंगातीरे महायुद्धे लुब्धकसैनिकानां वराहाणां च महायुद्धे लुब्धकानां बहूनां वराहाणां च नाशः । श्लोकाङ्काः ८१ ।
४४	४६	इक्ष्वाकुणा वराहयूथपतिहननम्, श्लोकाङ्काः ११ ।
४५	४६	स्वपतिं हतं दृष्ट्वा तत्पत्न्या शूकर्या लुब्धकैः सह महायुद्धकरणे शार्ङ्गेण तस्या अङ्गे शरवेधकरणम्, तया शूकर्या महावेगेन शार्ङ्गवधकरणम्, शार्ङ्गकृतखड्गघातेन शूकर्या मह्यां पतनम् । श्लोकाङ्काः ३२ ।
४६	४७	भूमौ पतितायाः श्वसन्त्याः शूकर्याः सुदेवया शीतलजलेन मुखसेचनम्, तत्सिक्तजलसंपर्कात्सूकर्या मानुषीवाण्या सुदेवाप्रशंसनम्, इक्ष्वाकुमतमादाय सुदेवया पृष्टे सति शूकर्या स्वभर्तुः शूकरस्यात्मनश्च पूर्वजन्मचरित्रवर्णनम्, तत्रादौ भर्तुश्चरित्रवर्णने तस्य पूर्वजन्मनि गन्धर्वस्य गीतपण्डितस्य पुलस्त्यमुनित्रासेनार्षिशापेन शूकरजन्मप्राप्तिवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ६६ ।
४७	४८	शूकर्या आत्मनः पूर्वजन्मचरित्रवर्णने कलिङ्गदेशीयश्रीपुनरगरवास्तव्यवसुदत्तब्राह्मणतनयायाः सुदेवानाम्न्या दुराचारदूषितायाः पतिवञ्चनादिवर्णनम्, तत्पत्या शिवशर्मणा तस्याः परित्यागः, सुदेवामात्रा तत्पितरं वसुदत्तं प्रति अपत्यशिक्षणप्रकारवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ६५ ।
४८	४९	वसुदत्तभार्यया भर्तारं प्रति निरर्गलकन्यादोषवर्णनप्रसङ्गेन वैदर्भदेशीयोग्रसेनराजतनयाया माथुरोग्रसेनराजभार्यायाः पद्मावतीनाम्न्याः पतिं विना पितृगृहमागताया उच्छृङ्खलतयोपवनभूमिषु विक्रीडनवर्णनम् । श्लोकाङ्काः २७ ।
४९	५०	कदाचिद्वनक्रीडाहृतचेतसस्तस्याः कस्यचित्सरसस्तीरे गोभिलेन दैत्येन दर्शनम्, तत्कामपरितप्तेन गोभिलेन मायया तत्पतिरूपं विधाय तस्या धर्षणवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ५४ ।
५०	५१	दैत्यं प्रति शप्तुकामां तां प्रति गोभिलेन दैत्येन पतिव्रतानां पुंश्चलीनां च कर्मवर्णनपुरःसरं तस्याः पद्मावत्याः पुंश्चलीत्वनिर्णयकरणम्, उदरे गर्भस्थापनकथनं च । श्लोकाङ्काः ६३ ।
५१	५२	पित्रादिभिर्ज्ञातदोषायाः पद्मावत्याः पतिगृहं प्रति प्रेषणम्, तद्गर्भात्कंसोत्पत्तिः

अ० प०	विषयाः
	एवं वसुदत्तेन पत्नीमुखात्कन्यादोषं श्रुत्वा सुदेवायाः कन्यायाः परित्यागः, सुदेवायाः पर्यटन्त्या अदृष्टवशात्पतिगृहं प्रति गमनम् । श्लोकाङ्काः ५४ ।
५२—५३	तत्र पतिगृहे मङ्गलानाम्न्याः स्वसपत्न्याः पातिव्रत्यदर्शनेन व्रीडितायाः सुदेवाया रात्रौ पश्चात्तापेन मरणम्, यमलोकेऽनेकदुःखप्राप्तिपूर्वकं शूकरीजन्मप्राप्तिवणनम्, शूकर्या सुदेवानाम्न्या इक्ष्वाकुराजभार्यायाः समीपे स्वोद्धारायैकदिनपातिव्रत्यपुण्ययाचनायामिक्ष्वाकुप्रेरणया सुदेवया तस्या एकदिनपातिव्रत्यपुण्यदानाच्छूकरीयोनित उद्धरणम्, सुदेवानाम्न्या ब्राह्मणकन्यायाः स्वर्गारोहणम् । श्लोकाङ्काः ४८ ।
५३—५३	सुकलायाः पातिव्रत्यभङ्गार्थं समुद्युक्तस्येन्द्रस्य श्रमवैफल्यम्, तत्र तन्मोहनायेन्द्रेणकन्दर्पायाज्ञाकरणम्,इन्द्रस्य पुरुषरूपं धृत्वा कन्दर्परतिप्रभृतिमोहनवर्गमादाय सुकलासमीपं प्रत्यागत्य तन्मोहनाय विविधोपायविधानम्, इन्द्रप्रेषितया दूत्या सुकलां प्रति पातिव्रत्यभङ्गार्थं चातुर्येणोपदेशे कृतेऽपि तस्याः पुरुषान्तरेऽप्रीतिदर्शकशरीरविकारवर्णनम् । श्लोकाङ्काः १०९ ।
५४—५५	इन्द्रस्य स्वयं सह रतिकन्दर्पाभ्यां सुकलासमीपं प्रति गमने सुकलया तं दृष्ट्वा स्वगृहमध्ये प्रवेशकरणम् । श्लोकाङ्काः २५ ।
५५—५६	सुकलासाधने शक्रमदनयोः साध्यासाध्यत्वविषये विवादानन्तरं मदनेन सुकलां प्रति क्रीडादूतीप्रेषणम्,मदनस्य स्वयं शक्रेण सह गमनं च।श्लोकाङ्काः२५।
५६—५६	तेन्मदनेन्द्रचरित्रं दृष्ट्वा सत्यधर्मादीनां परस्परं संवादः, धर्मेण सत्यसंरक्षणार्थमुपायचिन्तया भर्त्रागमनसूचकशकुनकरणाय प्रज्ञायाः प्रेषणम्, प्रज्ञया शकुनशब्दकरणोत्तरं शकुनार्थजिज्ञासया सुकलया ब्राह्मणसमीपं गत्वा ब्राह्मणमुखात्तन्निर्णयनम् । श्लोकाङ्काः ३७ ।
५७—५७	क्रीडया मदनदूत्या सुकलां प्रत्यागत्य तां वाक्यैर्मोहयित्वा तया सहोपवनं प्रति गमनम्, मदनस्येन्द्रदेहे प्रवेशः । श्लोकाङ्काः ३८ ।
५८—५८	इन्द्रसुकलयोः संवादे सुकलयेन्द्रस्य निराशीकरणम्, इन्द्रादीनां स्वस्वस्थानं प्रति गमनम् । श्लोकाङ्काः ४३ ।
५९—५९	तीर्थयात्रां कृत्वा गृहं प्रति प्रयातुकामस्य कृकलस्य मध्येमार्गे धर्मेण पितृबन्धदर्शनम्, धर्मकृकलसंवादे धर्मेण पतिव्रतामाहात्म्यकथनम् । श्लोकाङ्काः ३४ ।
६०—५९	कृकलवैश्येन धर्मोपदेशाद् गृहमागत्य पत्नीहस्तेनान्नं विपाच्य श्राद्धकरणे तत्पितृमुक्तिवर्णनम्, सुकलाचरित्रमाहात्म्यम् । श्लोकाङ्काः ३३ ।
६१—६०	पितृतीर्थवर्णनम्, तत्र पितृभक्तस्य कुण्डलब्राह्मणपुत्रस्य सुकर्मणः कथानकवर्णनम्, पिप्पलब्राह्मणस्य तपस्यया विश्ववश्यत्वप्राप्त्या महागर्वः, सारसवचनात्पिप्पलस्य सुकर्माणं प्रत्यागमनम् । श्लोकाङ्काः ६० ।
६२—६१	सुकर्मपिप्पलसंवादः, सुकर्मणेन्द्रादिदेवानयनम्, अर्वाचीनपराचीनगतिज्ञानवर्णनम्, सुकर्मणा स्वकर्मवर्णनम्, पितृभक्तिमाहात्म्यवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ८३ ।
६३—६३	मातापितृतीर्थमाहात्म्यम् । श्लोकाङ्काः २९ ।
६४—६३	मातापितृतीर्थमाहात्म्यवर्णने नहुषस्य ययातेश्च चरित्रवर्णनम्, इन्द्रेण स्वपदभ्रंशशङ्कया ययातिनृपं प्रति स्वर्गमानेतुं मातलिदूतप्रेषणम्, मातलिययातिसंवादः, शरीरोत्पत्तिविनाशादिवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ९५ ।
६५—६५	शरीरदोषवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ९ ।
६६—६५	प्रथमतः शरीरोत्पत्तिपूर्वकशरीरवर्णनम्, गर्भावस्थायां जीवचेष्टितम्,शरीरस्याशुचित्वम्, विविधसुखदुःखादिविवेकः । श्लोकाङ्काः २२५ ।
६७—६९	मर्त्यलोके मनुष्यकृतानां सुकृतदुष्कृतकर्मणां विपाकः । श्लोकाङ्काः ११४ ।
६८—७१	सुकृतकर्मफलकथनम् । श्लोकाङ्काः १७ ।
६९—७१	विविधशिवधर्मकथनम् । श्लोकाङ्काः ३९ ।
७०—७२	महादारुणयमलोकपीडावर्णनम् । श्लोकाङ्काः ११ ।
७१—७२	देवलोकसंस्थानवर्णनम् । श्लो० २७ ।
७२—७३	ययातिना स्वशरीरप्रशंसापूर्वकं स्वर्गागमनास्वीकरणम्, मातलेरिन्द्रं प्रति गमनम् । श्लो० ३३ ।
७३—७३	मातलौ स्वर्गं गते सति ययातिना स्वराज्ये विष्णुसेवाज्ञोद्घोषणम् । श्लो० १७
७४—७४	नृपाज्ञाश्रवणोत्तरं सर्वैः प्रजाजनैर्भागवतधर्मस्वीकरणम् । श्लो० २९ ।

अ० प०	विषयाः
७५—७५	वैष्णवधर्माचरणेन ययातेः सदा तारुण्यं तत्प्रजानां च मृत्युराहित्यवर्णनम् । श्लो० ३५ ।
७६—७५	अमृत्यु भूतलं दृष्ट्वा यमधर्मस्य स्वर्गं प्रति गमनोत्तरमिंद्राय ययातिकर्मनिवेदनपुरःसरं ययातेः स्वर्गानयनाय प्रार्थनम्, इन्द्राज्ञया कामदेवस्य गन्धर्वादिभिः सह नाटककरणार्थं ययातिं प्रति गमनोत्तरं तस्य सभास्थले सङ्गीतकारम्भणम् । श्लो० ३४ ।
७७—७६	नृत्यगीतपरवशतयाऽशौचलेशमात्रेण ययातेः शरीरे जराप्रवेशः, जरामजानतो ययातेर्मृगयार्थं कस्यचित्सरसस्तीरं प्रति गमनम्, तत्रातिमधुरगानश्रवणाकृष्टमनसो ययातेर्विशालानामसखीमुखादश्रुबिन्दुमत्या वृत्तान्तश्रवणम्, आत्मनो भावं दर्शयितारं ययातिं प्रति विशालया जरागृहीतत्वकथनम्, जरापरित्यागं कृत्वाऽस्या मनोरथं पूरयिष्यामीति प्रतिज्ञाय ययातेः स्वपुरं प्रत्यागत्य पुत्रान्प्रत्याज्ञाकरणम् । श्लो० १११ ।
७८—७८	पितुराज्ञां श्रुत्वा त्रिभिः पुत्रैस्तदाज्ञाप्रत्याख्याने ययातिना तान्प्रति शापदानम्, चतुर्थपुत्रात्पूरोः सकाशात्तारुण्यं गृहीत्वा जरां तस्मै दत्त्वा ययातेरश्रुबिन्दुमतीं प्रति गमनम् । श्लो० ६४ ।
७९—७९	शर्मिष्ठादेवयानीसपत्नीभ्यां क्लेशो नं भविष्यति सर्वथा त्वन्मनोरथान्पूरयिष्यामीति प्रतिज्ञां कृत्वाऽश्रुबिन्दुमत्या गान्धर्वविवाहेन वरणम्, अश्रुबिन्दुमत्या दोहदपूरणकामनया ययातिना पूरुद्वारा संभारानानीयाश्वमेधयज्ञकरणम्, अश्रुबिन्दुमत्या ययातिसमीपे स्वर्गं प्रति जिगमिषया प्रार्थनाकरणम् । श्लो० ४० ।
८०—८०	शर्मिष्ठादेवयान्योर्वर्तनवर्णनम्, सर्वलोकानां सर्वसुखावाप्तिवर्णनम् । श्लो०१९।
८१—८०	इन्द्राज्ञया मेनिकाप्सरसोऽश्रुबिन्दुमतीं प्रत्यागमनम् मेनिकाबोधितयाऽश्रुबिन्दुमत्या ययातिं प्रति स्वर्गगमनाग्रहकरणम्, ययातिराज्ञोऽन्तर्मनसि चिन्ताकरणम् । श्लो० ७५ ।
८२—८१	अश्रुबिन्दुमत्याः स्वर्गगमनायात्याग्रहं दृष्ट्वा ययातिना पूरुपुत्राय नीत्युपदेशं कृत्वा राज्यं समर्प्य तस्मै तारुण्यं दत्त्वा जराग्रहणम् । श्लो० २८ ।
८३—८२	राज्ञो ययातेः सर्वप्रजाश्वासनपुरःसरं बहुभिः प्रजाजनैः सह तयाश्रुबिन्दुमत्या च सहेन्द्रादिलोकान्गत्वा पश्चाद्वैष्णवलोकं प्रति गमनम्, सहनीतप्रजाजनैः सह ययातेर्विष्ण्वाज्ञया विष्णुलोकावस्थानम् । श्लो० ८३ ।
८४—८३	एवं पितृसेवां कृत्वा पूरोराज्यप्राप्तिरूपफलावाप्तिः, सुकर्मणा निवेदितं पितृतीर्थमाहात्म्यं श्रुत्वा पिप्पलस्य विलज्ज्य गमनम् । श्लो० २२ ।
८५—८४	गुरुतीर्थमाहात्म्यवर्णने च्यवनचरित्रम्, च्यवनस्य द्विजस्य तीर्थयात्राप्रसङ्गेन पर्यटच नर्मदादक्षिणकूल ओङ्कारेश्वरं समागत्य वटच्छायायां स्थितिः,तत्र कुञ्जलनामशुकस्य चतुर्भिः पुत्रैः सह संवादः, तत्र ज्येष्ठपुत्रमुज्ज्वलं प्रति पित्रा वार्ताश्रवणाय प्रश्ने कृते सति तेन प्लक्षद्वीपस्थदिवोदासराजपुत्र्या दिव्यादेव्या विवाहसमये एकविंशत्यधिकशतभर्तृमरणदोषनिरूपणम् । श्लो० ७७ ।
८६—८५	कुञ्जलेन तस्या दिव्यादेव्याः पूर्वजन्माचरितदुष्कर्मकथनम्, राजपुत्रीत्वप्रापकसिद्धसेवनसुकर्मवर्णनं च, दिव्यादेवीवरजीवनाय तद्दुरितभङ्गाय च भगवद्व्रतवर्णनम् । श्लो० ९६ ।
८७—८७	अशून्यशयनव्रतकथनम्, कृष्णशतनामाख्यस्तोत्रवर्णनम् । श्लो० ३७ ।
८८—८८	पित्राज्ञयोज्ज्वलपुत्रेण प्लक्षद्वीपं गत्वा दिव्यादेवीं प्रति पित्रुद्दिष्टव्रतस्तोत्रादिकथनम्, तदुक्तरीत्या दिव्यादेव्या व्रताचरणेन स्तोत्रजपेन च पापनिरसनपुरःसरं भगवत्प्रसादाद्दिव्यलोकावाप्तिवर्णनम् । श्लो० ५४ ।
८९—८९	द्वितीयपुत्रं समुज्ज्वलाख्यं प्रति वार्ताश्रवणाय कुञ्जलेन प्रश्ने कृते सति समुज्ज्वलेन नर्मदातीरे व्याधोद्धारपूर्वककृष्णहंसकथावर्णनम् । श्लो० ५१ ।
९०—८९	कुञ्जलेन कृष्णहंसकथानकावसरे तीर्थचरित्रवर्णनम्, तत्रेन्द्रेण सर्वतीर्थानि समाहूय प्रयागादीनां चतुर्णां महातीर्थानां प्रशंसाकरणम् । श्लो० ५४ ।
९१—९०	ब्रह्महत्याऽगम्यागमनदोषदूषितस्य शक्रस्य मालवदेशे सुरैः स्नापनं कृत्वा वाराणस्यादितीर्थेषु स्नापनेन शुद्ध्यनन्तरं शक्रेण मालवदेशाय चतुर्भ्यस्तीर्थेभ्यश्च वरप्रदानम्, विदुरक्षत्रियचन्द्रशर्मब्राह्मणवेदशर्मब्राह्मणवञ्जुलवैश्यानां चतुर्णां महापापकृतामेकत्र संघीभूय कालञ्जरगिरिं प्रति गमनम् । श्लो० ४० ।

अ० प०	विषयाः
९२—९१	तत्र कस्यचित्सिद्धस्योपदेशेनैतेषां चतुर्णां वाराणस्यादितीर्थेषु स्नानान्मुक्तिः, तेषां च पातकस्पर्शेन पुष्करादितीर्थप्रयागवारायणसीतीर्थानां पापलेपेन कृष्णत्वप्राप्तिः, हंसरूपेण चात्मनः पावनेच्छया प्रतितीर्थं भ्रमणम्, तत्संपर्केण च सर्वेषामपि कृष्णवर्णत्वम्, तैः सह हंसरूपेण भ्रमणं च, सर्वेषां रेवाकुब्जासंगमे स्नानमात्रेण पातकान्मुक्तिः, ब्रह्महत्यागुरुहत्यासुरापानागम्यागमनानां हंसरूपाणां तत्र संगमे स्नानेन भस्मता, रेवाकुब्जासंगममाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३७ ।
९३—९२	तृतीयपुत्रेण विज्वलेन निजवृत्तनिवेदनावसरे मेरुपृष्ठवर्त्यानन्दकानने कस्यचित्सिद्धस्य च सपत्नीकस्य विमानेनागत्य सरस्तीरवर्तिनिजनिजशवमांसभक्षणचमत्कारवर्णनम्, तद्भक्षणकाले च कयोश्चित्स्त्रियोस्तत्संमुखं स्थित्वा हास्यकरणवर्णनम् । श्लो० ४३ ।
९४—९३	कुञ्जलेन तदुत्तरकथनम्, तत्रादौ कर्ममाहात्म्यकथनम्, अनन्तरं चोलदेशीयसुबाहुराजवृत्तान्तवर्णनम्, सुबाहुना जैमिनिसमीपे धर्मश्रवणार्थं प्रश्ने कृते सति जैमिनिना दानधर्मकथनम् । श्लो० ६१ ।
९५—९४	जैमिनिना स्वर्गगुणवर्णनपुरःसरं दानस्यातिश्रेष्ठ्यवर्णनम् । श्लो० ३२ ।
९६—९४	नरकगामिनां स्वर्गगामिनां च वर्णनम् । श्लो० ५२ ।
९७—९५	भार्यया सह सुबाहुनृपस्य दानमकृत्वा तपस्तप्त्वा तत्तपःप्रभावेण विष्णुलोकं प्रति गमनेऽपि विष्णोरदर्शनम्, उभयोरपि क्षुधाव्याकुलत्वम्, वामदेवमहर्षिसमागमोत्तरं वामदेवेन दानमाहात्म्यकथनोत्तरं स्वंस्वं कायं नित्यपुष्टं भुक्त्वा कालमतिक्रमेथामिति कथनम्, विविधदानफलवर्णनं च, तद्वचनमाकर्ण्य सुबाहोः सहभार्यस्य स्वस्वशवभक्षणम्, तत्र महाश्चर्ययोः स्त्रियोर्हास्यकथनम् । श्लो० ११५ ।
९८—९७	कुञ्जलाद्वासुदेवस्तोत्रं गृहीत्वा विज्वलेन तत्र गत्वा सभार्यं सुबाहुं प्रति तस्य वासुदेवस्तोत्रस्य श्रावणम् । श्लो० [illegible] ।
९९—९९	वासुदेवस्तोत्रश्रवणात्सभार्यस्य सुबाहोः क्षुत्तृष्णनिवृत्तिपूर्वकं विष्णुदर्शनपुरःसरं विष्णुलोकावाप्तिः, श्रीवासुदेवस्तोत्रस्य सविधानफलवर्णनम् । श्लो० ४५ ।
१००—१००	विज्वलेन पितरं प्रत्यागत्य स्तोत्रमाहात्म्यकथनम्, वेनेन राज्ञा विष्णुप्रशंसनम् । श्लो० १४ ।
१०१—१००	कुञ्जलस्य चतुर्थपुत्रेण निजवृत्तनिवेदने कैलासपर्वतपरिसरे गङ्गातीरस्थितस्त्रीनेत्राश्रुपतितबिन्दुसमुत्पद्यमानकमलानि समादाय केनचिन्मुनिवेषधारिणा पुरुषेण शिवार्चनकरणवर्णनम् । श्लो० ५७ ।
१०२—१०१	कुञ्जलेन कमलवृत्तवर्णनारम्भे पार्वतीदोहदपूरणेच्छया महादेवस्य पार्वत्या सह नन्दनवने कल्पवृक्षतले स्थितिः, पार्वतीं प्रति महादेवेन कल्पवृक्षगुणवर्णनोत्तरं पार्वत्या चिन्तनमात्रे कृते सत्यकस्मात्स्त्रीरत्नोत्पत्तिः, पार्वत्या तस्याः स्त्रिया अशोकसुन्दरीनामकरणम्, नहुषपत्नीत्ववरदानं च । श्लो० ७४ ।
१०३—१०३	हुण्डदैत्येन कामुकतयाऽशोकसुन्दरीं प्रति पतिव्रतावेषच्छलेन वञ्चयित्वा स्वगृहं प्रत्यानयनम्, अशोकसुन्दर्या तद्विनाशाय गङ्गातीरे तपःकरणम्, आयुराजेन पुत्रप्राप्तये भार्यया सह अत्रिपुत्रस्य दत्तात्रेयस्य सेवाकरणम्, तत्सेवासंतुष्टाद्दत्तात्रेयात्पुत्रप्राप्तिरूपवरलाभः । श्लो० १३९ ॥
१०४—१०५	आयुराजादिन्दुमत्यां गर्भप्राप्तिः, गर्भिण्येन्दुमत्या सुस्वप्नप्रदर्शनम्, शौनकेन तस्य स्वप्नस्य शुभफलवर्णनम् । श्लो० २४ ।
१०५—१०६	इन्दुमत्याः प्रसवसमये तत्पुत्रं नहुषं प्रति हुण्डदैत्येनापहृत्य स्वगृहं प्रत्यानयनम्, तस्य सूदेन सैरन्ध्र्या च कृपालुतया तं न हत्वा रात्रावेव वसिष्ठाश्रमे पर्णकुटीद्वाराग्रे निक्षेपणम्, वसिष्ठेन प्रभाते तं स्वीकृत्य नहुषेतिनामकरणम्, नहुषेण वसिष्ठाद्धनुर्विद्याग्रहणम् । श्लो० ६४ ।
१०६—१०७	पुत्रापहरणेन आयुराजेन्दुमत्योः शोकवर्णनम् । श्लो० १९ ।
१०७—१०७	नारदेनागत्य नहुषवृत्तान्तं कथयित्वा आयुराजेन्दुमत्याः सान्त्वनम् । श्लो० १६ ।
१०८—१०७	वसिष्ठादेशेन नहुषस्य हुण्डदैत्यहननोद्यमः । श्लो० ३५ ।
१०९—१०८	नहुषवधाश्वासितमनसा हुंडेनाशोकसुन्दरीं प्रति गत्वा नहुषमरणवृत्तान्तनिरूपणादशोकसुन्दर्याः शोकवर्णनम्, विद्धरकिंनरेण तस्याः सान्त्वनम् । श्लो० ६२ ।

अ० प०	विषयाः
११०—१०९	नहुषस्य वसिष्ठादिमहर्षिदत्ताशीर्ग्रहणपुरःसरं रम्भासहितरथमारुह्य सर्वदेवदत्तायुधानि गृहीत्वा हुण्डदैत्यनिवासं प्रत्यागमनम् । श्लो० ५१ ।
१११—११०	तत्रतत्र नहुषस्यागमनेन मङ्गलगानादुत्सवः । श्लो० १५ ।
११२—११०	गन्धर्वैर्नहुषमुद्दिश्य कृतं गानं श्रुत्वाऽशोकसुन्दर्यास्तपस्त्यजनम् । श्लो० ८ ।
११३—११०	रम्भासखीं गृहीत्वाऽशोकसुन्दर्या नहुषदर्शनाय गमनम्, नहुषस्य हुण्डवधप्रतिज्ञां श्रुत्वाऽशोकसुन्दर्या हर्षः । श्लो० ४८ ।
११४—१११	नहुषेण सह योद्धुं हुण्डदैत्यस्य सैनिकैः सहागमनम् । श्लो० ३० ।
११५—११२	नहुषेण हुण्डसैनिकान्हत्वा हुण्डवधः । श्लो० ४५ ।
११६—११२	अशोकसुन्दरीं गृहीत्वा नहुषस्य वसिष्ठाश्रमं प्रत्यागमनम्, वसिष्ठेन तद्विवाहकरणोत्तरं पितृमन्दिरं प्रत्यागमनम्, मातापित्रोरत्यानन्दवर्णनम् । श्लो० ३१ ।
११७—११३	इन्द्रादिभिर्देवैर्नागपुरे नहुषस्य राज्याभिषेककरणम्, अङ्गेन्दुमत्योर्हरिलोकप्राप्तिः । श्लो० ३३ ।
११८—११४	अश्रुबिन्दुकमलाख्यानवर्णने हुण्डपुत्रस्य विहुण्डस्य कथानकवर्णनम्, तत्र विहुण्डेन पितृवधामर्षेण सुरमानवादिजगज्जिघांसयोपद्रवकरणम्, उपद्रुतदेवशरणवत्सलेन विष्णुना मोहिनीरूपं धृत्वा तं प्रति विमोहनम्, सप्तकोटिकामोदपुष्पाण्यानीय शिवपूजनं कुरु ततोऽहं ते भार्या भविष्यामीति विहुण्डस्य समीपे प्रतिज्ञाकरणम्, विहुण्डस्य शुक्रात्कामोदकुसुमसंभवमभिज्ञाय तदानयनायोद्यम वर्णनम् । श्लो० ४१ ।
११९—११४	कामोदायाः समुद्रमंथनादुत्पत्तिवृत्तान्तवर्णनम्, विष्णुप्रेषितनारदेन अहमेव कामोदपुष्पाणि तव हस्ते यथा पतिष्यन्ति तथा यतिष्य इत्युक्त्वा विहुण्डस्य कामोदां प्रति गमनप्रतिषेधनम् । श्लो० ४३ ।
१२०—११५	नारदस्य कामोदपुरं प्रति गत्वा कामोदया सह संभाषणावसरे स्वप्नावस्थावर्णनम् । श्लो० ५० ।
१२१—११६	विष्णोर्भृगोः शापतो दशावतारधारणक्लेशकथावर्णनेन नारदेन तस्याः शोकोत्पादनम्, शोकनिर्विण्णायाः कामोदाया दुःखाश्रुबिन्दुभ्यो निर्गन्धपुष्पोत्पत्तिः, तैः पुष्पैर्विहुण्डकृतशिवार्चना, ब्राह्मणवेषधारिण्या देव्या हुंकारमात्रेण विहुण्डस्य वधः । श्लो० ५५ ।
१२२—११७	कुञ्जलपक्षिणा सह च्यवनब्राह्मणस्य संवादे कुञ्जलेनात्मवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र काश्यपवंशप्रसूतविद्याधरब्राह्मणतृतीयपुत्रस्य धर्मशर्मणो मूर्खस्य यदृच्छया केनचित्सिद्धेन सह समागमवर्णनम् । श्लो० २९ ।
१२३—११८	सिद्धाज्ज्ञानप्राप्तिः, शुकयोनिप्राप्तिकारणवर्णनम्, गुरुतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, वेनं प्रति विष्णुनेत्थमुक्त्वेप्सितवरप्रदानपूर्वकमन्तर्धानवर्णनम् । श्लो० ६२ ।
१२४—११९	वेनकृतपृथुप्रशंसा, पृथुना प्रजाशासनम् । श्लो० २६ ।
१२५—१२०	वेनस्याश्वमेधादियज्ञकरणपूर्वकं विष्णुलोकं प्रति गमनम्, पद्मपुराणपठनपाठनश्रवणविधिपूर्वकफलकथनम् । श्लो० ५२ ।

इति पाद्मपुराणान्तर्गतभूमिखण्डस्य विषयानुक्रमणिका संपूर्णा ।

अथ स्वर्गखण्डम् ।

अ० प०	विषयाः
१—१	नैमिषारण्यवासिशौनकादिमुनीन्प्रति सूतमहर्षिणाऽऽगत्याऽऽदिखण्डापरपर्यायस्वर्गखण्डकथनारम्भवर्णनम् । श्लो० ३३ ।
२—१	अव्याकृतब्रह्मणः सकाशात्सिसृक्षासमये महाभूतादिब्रह्माण्डोत्पत्तिवर्णनम् । श्लो० ३४ ।
३—२	द्वीपभूविभागवर्णने सुदर्शनद्वीपवर्णनम्, तत्र मेरुपर्वतपरिसरप्रांतवर्णनपुरःसरं दक्षिणप्रदेशवर्तिसमीरस्थद्वीपखण्डवर्षविभागवर्णनम् । श्लो० ७६ ।
४—३	मेरुपर्वतस्योत्तरप्रदेशवर्णनम् । श्लो० २६ ।
५—३	मेरुपर्वतस्य दक्षिणप्रदेशवर्णनम् । श्लो० १९ ।
६—४	विस्तरेण भारतवर्षवर्णनम्, तत्र भारतवर्षस्य कुलपर्वतमहानदीदेशवर्णनम् । श्लो० ६६ ।
७—५	भारतवर्षस्यकालनिर्णयपुरःसरं लोकस्थितिवर्णनम् । श्लो० १५ ।
८—५	जम्बूद्वीपविष्कम्भपरिमाणम्, शाकद्वीपवर्णनम् । श्लो० ५० ।
९—६	घृततोयसमुद्रप्रभृतिसर्वावशिष्टद्वीपविभागवर्णनम् । श्लो० ४२ ।

अ० प०	विषयाः
१०—७	पृथिवीस्थतीर्थवर्णनम्, तत्र नारदयुधिष्ठिरसंवादे नारदेन तीर्थमाहात्म्यविषये गङ्गाद्वारे दिलीपस्य वसिष्ठेन सह समागमकथनम्। श्लो० २६।
११—७	वसिष्ठदिलीपसंवादे वसिष्ठेन दिलीपं प्रति पुष्करतीर्थमाहात्म्यकथनम्।श्लो०३६।
१२—८	जम्बूमार्गदुण्डिकाश्रमगरूयाश्रमकन्याश्रमधर्मा-रण्यययातिपत्तनमहाकालकोटितीर्थभद्रवटतीर्थनर्मदातीर्थानां माहात्म्यकथनम्। श्लो० १३।
१३—८	नर्मदातीर्थमाहात्म्यविजिज्ञासया युधिष्ठिरप्रश्नोत्तरं नारदेन सविस्तरं तन्माहात्म्यवर्णनम्, तत्रामरकण्टके जनेश्वररुद्रकोटिमहेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्, क्षेत्रपालमाहात्म्यम्, रुद्रकोटौ जालेश्वरमहिमा, नर्मदादक्षिणतीरवर्णनम्, तत्र कपिलाविशल्यकरणामाहात्म्यम्। श्लो० ५५।
१४—९	ज्वालेश्वरतीर्थोत्पत्तिवर्णनम्, तत्र बाणभयत्रस्तमहर्षिप्रार्थनया महादेवेन नारदस्य त्रिपुरं प्रति प्रेषणम्, नारदेन त्रिपुरे बाणासुरं प्रति गत्वानौपम्याख्याया बाणपत्न्या व्रतदानोपदेशेन मनो हृत्वा स्वस्थानं प्रति गमनम्। श्लो० ४०।
१५—१०	हरस्य प्रेरणया वह्निना त्रिपुरदहनम्, बाणासुरेण शिवस्तोत्रकरणोत्तरं शङ्करेण बाणासुराय वरप्रदानम्, दग्धयोः पुर्योर्मध्यादेकस्य पुरस्य श्रीशैले पातनम्, द्वितीयस्यामरकण्टके पातनम्, अमरकण्टकपतितपुराज्ज्वालेश्वरोत्पत्तिः, तन्माहात्म्यं च। श्लो० ८२।
१६—११	कावेरीनर्मदासंगममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र कुबेराख्यानम्। श्लो० २२।
१७—१२	नर्मदोत्तरतीरस्थपत्रेश्वरतीर्थमाहात्म्यम्, गर्जनमेघरावब्रह्मावर्त्ताङ्गारेश्वरकपिलातीर्थकाञ्चीतीर्थकुण्डलेश्वरपिप्पलेश्वरविमलेश्वरपुष्करिणीमाहात्म्यपूर्वकनर्मदास्तोत्रकथनम्। श्लो० २३।
१८—१२	शूलभेदतीर्थभीमेश्वरतीर्थादित्येश्वरमल्लिकेश्वरवरुणेश्वरनीराजेश्वरकोटितीर्थागस्त्येश्वररविस्तवशक्रतीर्थार्षितीर्थनारदतीर्थदेवतीर्थामरकण्टकतीर्थवामनेश्वरद्वितीयार्षितीर्थवटेश्वरभीमेश्वरवारणेश्वरसोमतीर्थपिङ्गलेश्वरसुरभिकेश्वरनारकेश्वरकोटिकेश्वरगङ्गावतरणनन्दितीर्थद्वीपेश्वरव्यासतीर्थैरण्डीतीर्थेक्षुनदीसंगमतीर्थस्कन्दतीर्थाङ्गिरसतीर्थलाङ्गलतीर्थवटेश्वरसंगमेश्वरभद्रतीर्थाङ्गारेश्वरायोनिसंगमपाण्डवेश्वरकम्बोतिकेश्वरचन्द्रभागाशक्रतीर्थब्रह्मावर्ततीर्थकपिलतीर्थनर्मदेश्वरतीर्थादित्यायतनतीर्थमासेश्वरनागेश्वरतपोवनकुबेरभवनकालेश्वरतीर्थमरुत्तालयनारदतीर्थाहल्यातीर्थसोमतीर्थस्तम्भतीर्थयोधिनीपुरस्थविष्णुतीर्थतापसेश्वरामोहकतीर्थसिद्धेश्वरगणपतिलिङ्गजनार्दनकामतीर्थान्धोनतीर्थ-सिद्धेश्वरक्षत्रपालदण्डपालकुसुमेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्। श्लो० १२२।
१९—१४	भार्गवेश्वरतीर्थमाहात्म्यम्, शुक्रतीर्थोत्पत्तिवृत्तान्तमाहात्म्यवर्णनम्।श्लो०३६।
२०—१५	नरकतीर्थास्थिविलयतीर्थगोतीर्थकपिलातीर्थर्षितीर्थगङ्गावकतीर्थगङ्गाराह्वकेसंगमदशाश्वमेधिकतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, रुद्रवेदीतीर्थोत्पत्तिविषये भृगुकृतशिवस्तोत्रवर्णनम्, भृगुक्षेत्रमाहात्म्यम्, नर्मदास्थितवृषतीर्थमाहात्म्यम्, गौतमेश्वरतीर्थधौतपापतीर्थैरण्डीतीर्थहिरण्यद्वीपतीर्थकनखलतीर्थहंसतीर्थवाराहतीर्थसोमतीर्थद्वीपेश्वररुद्रकन्यादेवतीर्थशिखितीर्थभृगुतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्। श्लो० ८३।
२१—१६	विहगेश्वरतीर्थनर्मदेश्वराश्वतीर्थपितामहतीर्थसावित्रीतीर्थमनोहरतीर्थमानसतीर्थक्रतुतीर्थत्रिदशज्योतिदशकन्यातीर्थस्वर्गबिन्दुतीर्थाप्सरेशनरकतीर्थभारभूतीर्थाटवीतीर्थशृङ्गतीर्थैरण्डीनर्मदासंगमतीर्थ—नर्मदोदधिसंगमवर्तिजमदग्नितीर्थविमलेश्वरकेशिनीतीर्थसागरेश्वरमाहात्म्यवर्णनम्। श्लो० ५२।
२२—१७	नर्मदामाहात्म्यवर्णने प्रमोहिन्यादिगन्धर्वकन्यानामितिहासवर्णनम्, तत्र तासां गौरीसमाराधनायाच्छोदसरोवरं गत्वा गौरीमभ्यर्च्य स्नानार्थमागतस्य मुनिपुत्रस्य वीक्षणम्, तं दृष्ट्वा तासां कामावस्थावर्णनम्, तस्य मुनिपुत्रस्य स्वाश्रमगमनानन्तरं तासां विक्लवावस्थावर्णनम्, द्वितीयदिवसे पुनस्तस्मिन्सरोवरे तेन मुनिसूनुना सह तासां संगमे संवादे च गन्धर्वकन्याभिस्तदङ्गवेष्टनम्, तत्कृतयकुद्धेन मुनिपुत्रेण गन्धर्वकन्यानां पिशाचत्वशापदानम्, ताभिश्च तस्य पिशाचत्वशापदानम्, तासां तस्य च पिशाचरूपेणावस्थानम्। श्लो० १०८।
२३—१९	यदृच्छागतलोमशमुनिना सह पिशाचीगणसहितस्य पिशाचस्य तस्य द्विजपुत्रस्य संवादः, लोमशेन नर्मदास्नानेन तस्य तासां च पैशाच्यान्मोचनम्। श्लो० ३४।

अ० पृ०	विषयाः
२४—२०	अन्यतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र दक्षिणसिन्धुचर्मण्वत्यर्बुदाचलपिंगातीर्थसरस्वतीसागरसंगमतीर्थवरदानतीर्थद्वारवतीपिण्डारकसिन्धुसागरसंगमशङ्कुकर्णेश्वरतिमितीर्थवसुधारासिंधूत्तमवसुतीर्थब्रह्मतुङ्गकुमारीतीर्थशक्रतीर्थरेणुकातीर्थ-पञ्चनदभीमास्थानगिरिकुञ्जविमलतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्. । श्लो० ३८ ।
२५—२०	काश्मीरस्थतक्षकनागभवनवितस्तातीर्थमलदहृदासरदतीर्थमणिमत्तीर्थदेविकातीर्थकामाख्यतीर्थयजनयाजनब्रह्मवालकतीर्थदीर्घसत्रविनाशनतीर्थ-चमसोद्भेदशिवोद्भेदनागोद्भेदशशयानकुमारकोटिरुद्रकोटिसरस्वतीसंगमतीर्थ-माहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३५ ।
२६—२१	कुरुक्षेत्रमत्तर्णकपारिप्लवतीर्थशाकिनीतीर्थ-सर्पनीत्रोपश्वनदकोटितीर्थाश्विनीतीर्थवाराहतीर्थजयिनीस्थसोमतीर्थकहंसतीर्थमुञ्जावट-जयानदीरामहृदवंशमूलतीर्थलोकोद्धारतीर्थश्रीतीर्थकपिलातीर्थगोभवनतीर्थगङ्गातीर्थकवितीर्थ-लवणकद्वारपालब्रह्मावर्तसुतीर्थककाशीश्वरतीर्थ-मातृतीर्थशीतवनस्नानलोकान्तितीर्थस्वर्णलोमापनयनतीर्थदशाश्वमेधिकतीर्थमानुषतीर्थब्रह्मानुस्वरतीर्थ—सप्तर्षिकुण्डकपिलकेदारकपिष्ठलकेदारसर्वकतीर्थरुद्रकोटिकूपहृदेलास्पदतीर्थकलशीतीर्थरामजन्मतीर्थपुण्डरीकतीर्थत्रिविष्टपतीर्थफलकीवनदृषत्पानसर्वदेवतीर्थ-पाणिख्यातमिश्रकतीर्थव्यासवनमनोजवतीर्थमधुवनीकौशिकीदृषद्वतीसंगमव्यासस्थलरणान्तकूपवेदीतीर्थाहःसुदिनतीर्थमृगधूमरुद्रपदशूलपाणिमहेश्वरकोटितीर्थवामनकतीर्थविष्णुपदपवनहृदामरहृदशालिसूर्यसरस्वतीस्थश्रीकुञ्जतीर्थनैमिषकुञ्जमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १०८ ।
२७—२३	कन्यातीर्थसोमतीर्थसप्तसारस्वततीर्थौशनसतीर्थकपालमोचनतीर्थाग्नितीर्थविश्वामित्रतीर्थपृथूदकतीर्थमधुस्रवतीर्थसरस्वत्यरुणासंगमावकीर्णतीर्थशतसहस्रकतीर्थसाहस्रकतीर्थरेणुकातीर्थविमोचनतीर्थपञ्चवटतैजसवारुणतीर्थकुरुतीर्थस्वर्गद्वारनरकरुद्रवेदीतीर्थास्थिपुरस्थगङ्गाहृदतीर्थ—स्थाणुवटबदरीवनवसिष्ठाश्रमेन्द्रमार्गादित्याश्रमसोमतीर्थदधीचतीर्थकन्याश्रमसंनिहितीतीर्थमचक्रुकद्वारपालमाहात्म्यवर्णनम्, कुरुक्षेत्रसीमावर्णनं च । श्लो० ९७ ।
२८—२५	धर्मतीर्थकलापवनसौगन्धिकवनेशानाध्युषिततीर्थसुगन्धाशतकुम्भापञ्चयज्ञत्रिशूलपात्रतीर्थराजगृहशाकम्भरीदेवीसुवर्णतीर्थधूमावतीधारातीर्थगंगाद्वारसप्तगङ्गात्रिगङ्गाशक्रावर्तकनखलकपिलावटनागराजतीर्थःकपिलतीर्थशंतनुस्थापितललितकातीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३५ ।
२९—२५	यमुनातीर्थस्नानमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५२ ।
३०—२६	यमुनातीर्थमाहात्म्यवर्णने हेमकुण्डलवैश्यपुत्रयोः श्रीकुण्डलविकुण्डलयोरितिहासवर्णनम्, तत्र तयोरुन्मार्गगामिनोर्मरणानन्तरमेकस्य नरकाप्तापरस्य स्वर्गाप्ताकथनम् । श्लो० ४१ ।
३१—२७	विकुण्डलपृष्टेन देवदूतेन विकुण्डलस्य पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, यमलोकाप्रापकानेकसत्कर्मकथनम, विकुण्डलेन भ्रातुः श्रीकुण्डलस्य नरकान्मुक्तिकामनया पृष्टे सति देवदूतेन तं प्रति स्वकीयातीताष्टमजन्मकृतपुण्यदानोपदेशे तज्जन्मवृत्तान्तवर्णनम्, विकुण्डलस्य श्रीकुण्डलं सुकृतदानेन संतार्य तेन सह स्वर्गे गमनम् । श्लो० २१३ ।
३२—३१	सुगन्धतीर्थरुद्रावर्ततीर्थगङ्गासरस्वतीसंगमकर्णहृदकुब्जाम्रकारुन्धतीवटसामुद्रकब्रह्मावर्तयमुनाप्रभवदर्वीसंक्रमणतीर्थसिन्धुप्रभवदेवीतीर्थार्षिकुल्यावीरप्रमोक्षविद्यातीर्थ-माहेश्वरतीर्थवतसिकासुन्दरिकातीर्थब्राह्मणिकातीर्थनैमिषतीर्थगङ्गोद्भेदसरस्वतीबाहुदारजनीविमलाशोकगोप्रतारसरयूगोमतीस्थरामतीर्थशतसाहस्रकतीर्थोर्ध्वस्थानकोटितीर्थकपिलाहृदमार्कण्डेयतीर्थगोमतीगङ्गासंगममाहात्म्यम् । श्लो० ४४ ।
३३—३१	विस्तरेण वाराणसीमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र मेरुशृङ्गे देवीपृष्टेन महादेवेन वाराणसीक्षेत्रमाहात्म्यकथनम् । श्लो० ६५ ।
३४—३२	वाराणसीस्थानां विमलोङ्कारपञ्चायतनमत्स्योदरीतटस्थोङ्कारेश्वरकृत्तिवासेश्वरमध्यमेश्वरविश्वेश्वरोङ्कारेश्वरकन्दर्पेश्वराणां माहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २५ ।
३५—३३	वाराणसीस्थकपर्दीश्वरपिशाचमोचनतीर्थमाहात्म्यकथनम् । श्लो० ५० ।
३६—३४	वाराणसीस्थमध्यमेश्वरमाहात्म्यम् । श्लो० १३ ।

अ० प०	विषयाः
३७—३४	वाराणसीस्थप्रयागतीर्थविश्वरूपतीर्थताळतीर्थाकाशतीर्थार्षभतीर्थसुनीलतीर्थगौरीतीर्थप्राजापत्यतीर्थस्वर्गद्वारतीर्थजम्बुकेश्वरधर्मतीर्थ-गयातीर्थमहानदीतीर्थनारायणतीर्थवायुतीर्थज्ञानतीर्थवाराहतीर्थयमतीर्थसंमूर्तिकतीर्था-ग्नितीर्थकलशेश्वरनागतीर्थकापिलसोमेशब्रह्मतीर्थभूतेश्वरधर्मसमुद्भवतीर्थगन्धर्वतीर्थवाह्नेयतीर्थदौरासिकतीर्थव्योमतीर्थचन्द्रतीर्थचिताङ्गदेश्वरतीर्थविद्याधरेश्वरतीर्थकेदारतीर्थोग्रतीर्थकालञ्जरतीर्थ-सारस्वतप्रभासरुद्रकर्णह्रदकोकिलमहालयतीर्थहिरण्यगर्भतीर्थगोप्रेक्षतीर्थो-पशान्तेश्वरव्याघ्रेश्वरत्रिलोचनतीर्थलोलार्कोत्तरतीर्थकपालमोचनतीर्थशुक्रेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १९ ।
३८—३५	गयातीर्थाक्षयवटब्रह्मारण्यस्थब्रह्मसरोवरब्रह्मयूपधेनुकतीर्थ-गृध्रवटोद्यत्पदसावित्रपदयोनिद्वारफल्गुतीर्थधर्मपृष्ठब्रह्मतीर्थराजगृहयक्षिणीतीर्थमणिनागतीर्थगौतमवनाहल्याह्रदश्रीतीर्थजनककूपविनाशनतीर्थ-गण्डकीतीर्थध्रुवतपोवनकर्मदानदीविशालानदीमाहेश्वरीधारामाहेश्वपदतीर्थकोटिनारायणशालग्रामस्थानवटेश्वरपुरवामनभरताश्रमकौशिकीनदीचम्पकारण्यगोविन्दतीर्थ-कन्यावसथनिष्ठावासतीर्थवसिष्ठाश्रमदेवकूटकौशिकह्रदवीराश्रमस्थकुमारनन्दिनीकूपकालिका-कौशिक्यरुणासंगमोर्वशीतीर्थकुम्भकर्णाश्रमकोकामुखर्षभद्वीपोद्यानकतीर्थ-ब्रह्मतीर्थचम्पातीर्थदण्डार्पणतीर्थलाविढिकातीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ७३ ।
३९—३६	सन्ध्यातीर्थविद्यातीर्थलौहित्यतीर्थ-करतोयानदीगङ्गासागरसंगमगङ्गाद्वीपवैतरणीनदीविरजतीर्थशोणज्योतिरथ्यासंगमशोणनर्मदासंगमर्षभतीर्थ-कोशलास्थकालतीर्थपुष्पवतीबदरिकातीर्थमहेन्द्राचलस्थरामतीर्थ-मतङ्गकेदारश्रीपर्वततत्रत्यदेवह्रदर्षभपर्वतकावेरीसमुद्रतीरस्थकन्यातीर्थ-गोकर्णतीर्थ-गायत्रीस्थानसंवर्तवापीवेणानदीगोदावरीनदीवेणासंगमवरदासंगमब्रह्मस्थूणाकुब्जावनकृष्णावेणासंगमोद्भूतदेवह्रदजातिमात्रह्रदशरभङ्गाश्रमशूर्पारकरामतीर्थ—सप्तगोदावरीदेवपथतुङ्गकारण्यमेधावनकालञ्जरचित्रकूटस्थमन्दाकिनीगुहस्थानकोटितीर्थयशःस्थानस्थचतुःसमुद्रकूपशृङ्गवेरपुरमुञ्जवटप्रयागत्रिवेणीसंगमभोगावतीनामवासुकितीर्थ—हंसप्रपतनदशाश्वमेधिकगङ्गामाहात्म्यवर्णनानन्तरं वसिष्ठस्यान्तर्धानवर्णनम्, नारदस्य युधिष्ठिरं प्रति तीर्थमाहात्म्यं कथयित्वाऽन्तर्धानवर्णनम्, युधिष्ठिरस्य महर्षिभिः सह तीर्थयात्राकरणम् । श्लो० १२७ ।
४०—३८	प्रयागस्य विशेषमाहात्म्यजिज्ञासया शौनकादिकप्रश्ने सूतेन धर्ममार्कण्डेयसंवादवर्णनम् । श्लो० ४० ।
४१—३९	प्रयागक्षेत्रसीमादिमाहात्म्यकथनम् । श्लो० २२ ।
४२—३९	प्रयागतीर्थे मरणदानादिप्रहिमा । श्लो० २४ ।
४३—४०	तीर्थयात्राविधिपूर्वकप्रयागस्थतत्तत्स्थलमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र वटमूले गंगायमुनासंगमे प्राणत्यागमाहात्म्यम्, कम्बलाश्वतरनागसामुद्रतीर्थप्रतिष्ठानहंसप्रपतनतीर्थोर्वशीपुलिनकोटितीर्थभोगवतीदशाश्वमेधिकतीर्थगंगामाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५७ ।
४४—४१	प्रयागस्थमानसतीर्थऋणमोचनतीर्थमाहात्म्यम् । श्लो० २२ ।
४५—४१	प्रयागस्थगंगायमुनयोर्माहात्म्यम् । श्लो० ३५ ।
४६—४२	प्रयागस्य पूज्यत्वकथनम् । श्लो० । २६ ।
४७—४२	सर्वतीर्थेभ्यः प्रयागस्याधिक्यवर्णनम् । श्लो० २० ।
४८—४३	प्रयागस्य प्रजापतितीर्थत्वकथनम् । श्लो० १५ ।
४९—४३	युधिष्ठिरेण मार्कण्डेयाय महादानदानम्, मार्कण्डेयस्य स्वाश्रमं प्रति गमनम्, वासुदेवेन प्रयागमाहात्म्यानुमोदनम् । श्लो० १७ ।
५०—४३	विष्णुभक्तिप्रशंसनम् । श्लो० ३८ ।
५१—४४	कर्मयोगवर्णने वर्णाश्रमसामान्यधर्मकथनम् । श्लो० ५१ ।
५२—४५	कर्तव्यनिषिद्धकर्मकथनम् । श्लो० ४७ ।
५३—४६	ब्रह्मचारिधर्मकथनम् । श्लो० ९० ।
५४—४७	गृहस्थधर्मकथनम् । श्लो० ४० ।
५५—४८	गृहस्थाचारनीतिवर्णनम् । श्लो० ९४ ।
५६—५०	भक्ष्याभक्ष्यनिर्णयः । श्लो० ४६ ।
५७—५१	दानधर्मवर्णनम्, विविधदानमाहात्म्यकथनम् । श्लो० ७८ ।

अ० प०	विषयाः
५८—५२	वानप्रस्थाश्रमाचारधर्मकथनम् । श्लो० ३६ ।
५९—५३	यतिधर्मकथनम् । श्लो० ३१ ।
६०—५३	यतिनियमविधानकथनम् । श्लो० ४३ ।
६१—५४	सर्वधर्मेभ्योऽपि संसारदुःखकथनपूर्वकं विष्णुभक्तेराधिक्यवर्णनम्। श्लो० १०३।
६२—५६	पाद्मपुराणमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २७ ।

इति पाद्मपुराणान्तर्गतस्वर्गखण्डस्य विषयनुक्रमणिका सम्पूर्णा ।

अथ ब्रह्मखण्डम् ।

अ० प०	विषयाः
१—१	कलिकालीनलोकोद्धरणाय प्रश्ने सूतेन व्यासजैमिनिसंवादवर्णनम्, विष्णुभक्तिवैष्णवलक्षणवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ३४ ।
२—१	हरिमन्दिरलेपनमार्जनादिमाहात्म्यदण्डकनामकचौरवृत्तान्तकथनम्। श्लो० ३६।
३—२	कार्त्तिकमासमाहात्म्यवर्णनम् तत्र कार्त्तिकव्रतनियमकथनम्, दीपदानमाहात्म्ये वैकुण्ठब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्, द्वीपप्रोद्बोधनेन मूषिकस्योद्धारवर्णनम् । श्लोकाङ्काः ३५ ।
४—३	जयन्तीव्रतमाहात्म्यकथनम्, तत्र जयन्त्यष्टकम्, जयन्तीदिने भोजननिषेधः, जयन्तीव्रतकारिणां माहात्म्यम् । श्लोकाङ्काः ५२ ।
५—४	स्त्रीणां पुत्राराहित्यवन्ध्यात्वकन्याप्रसूत्वक्लीबसन्तानत्वमृतपुत्रात्वकारणविषयकप्रश्ने तत्तत्प्रापककर्मविपाकवर्णनम्, श्रीधरब्राह्मणस्य चरितम् । श्लोकाङ्काः । ३८ ।
६—४	विष्णोर्ब्राह्मणस्य च मन्दिरलेपनादिमहिमा, तत्र वाराङ्गनायाश्चरित्रम् । श्लोकाङ्काः २७ ।
७—५	भाद्रपदशुक्लपक्षे राधाजन्माष्टमीमाहात्म्यम्, तद्व्रतप्रभावेण लीलावेश्यासमुद्धारः । श्लोकाङ्काः ४१ ।
८—६	समुद्रमथनकथावर्णनम्, तत्र शक्रं प्रति दुर्वाससः शापः, विष्णोरनुज्ञया देवैःकृतसमुद्रमथनारम्भवर्णनम् । श्लोकाङ्काः २३ ।
९—६	विष्णुना कूर्मरूपं धृत्वा मन्दरोद्धरणम्, विषोत्पत्तौ शङ्करेण विषप्राशनम्, अलक्ष्म्युत्पत्तिः, तस्या निवासाय स्थाननिर्देशः । श्लोकाङ्काः २२ ।
१०—७	ऐरावतादीनामुत्पत्तिः, द्वादश्यां महालक्ष्म्युत्पत्तिः, अलक्ष्म्युद्दालकविवाहानन्तरं विष्णुकृतलक्ष्मीपरिणयनम्, अमृतोत्पत्तौ विष्णुना मोहिनीरूपं धृत्वा दैत्यविमोहनं कृत्वा देवानाममृतदानम्, राहोः शिरश्छेदनम्, चन्द्रसूर्यग्रहणे स्नानदानादिमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २५।
११—७	गुरुवारव्रतमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र भद्रश्रवोराज्ञः श्यामलानाम्न्यास्तत्कन्यायाश्च वृत्तान्तकथनम् । श्लो० ८६ ।
१२—९	ब्राह्मणप्राणरक्षणपुण्यकथने दीननाथराजवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र दीननाथराज्ञा गालवं प्रति पुत्रप्राप्त्युपायप्रश्ने गालवेन नरमेधयज्ञकथनम् । श्लो० ६४ ।
१३—१०	कृष्णजन्माष्टमीव्रतमाहात्म्यवर्णनम् । तत्र दिलीपं प्रति वसिष्ठेन संक्षेपतः श्रीकृष्णजन्मबाललीलादिकथनम्, जन्माष्टमीनिर्णयः, चित्रसेनराजवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ८६ ।
१४—११	ब्राह्मणमाहात्म्यवर्णनम्, ब्राह्मणपादोदकमाहात्म्यम्, तत्र भीमनामकशूद्रवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ३३ ।
१५—१२	एकादशीमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रैकादशीदिनेऽन्नभोजने दोषः, एकादशीनिर्णयः, महारूपापत्नीसमेतस्य वल्लभनामकवैश्यस्य वृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ६० ।
१६—१३	पौर्णमासीदिने विष्णुपूजनमाहात्म्यम्, आश्विनपौर्णमास्यां विष्णोर्लाजादिदानम् । श्लो० २९ ।
१७—१४	विष्णुपादोदकमहात्म्यम्, तत्र सुदर्शनब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० २८ ।
१८—१४	अगम्यागमनप्रायश्चित्तकथनम् । श्लो० २४ ।
१९—१५	अभक्ष्यभक्षणप्रायश्चित्तकथनम् । श्लो० ३१ ।
२०—१५	कार्त्तिकमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र नानाप्रकारनियमकथनम्, राधादामोदरपूजनकथनम्, कलिप्रियासहितस्य शङ्करवृषलस्य वृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० २४ ।
२१—१६	कार्त्तिकमासव्रतविधाननियमकथनम् । श्लो० ३६ ।

अ० प०	विषयाः
२२--१७	तुलसीधात्रीमाहात्म्यकथनम्। श्लो० ४२।
२३--१७	विष्णुपञ्चकापरपर्यायकार्त्तिकान्तिमपञ्चदिनमाहात्म्यम्, तत्र दण्डकचौरवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ३३।
२४--१८	पृथिव्याद्यनेकविधदानमाहात्म्यफलवर्णनम्। श्लो० ५८।
२५--१९	नारदसनत्कुमारसंवादे भगवन्नाममाहात्म्यवर्णनम्। नामापराधकथनम्, पुराणश्रवणफलकथनम्। श्लो० ३७।
२६--२०	प्रतिज्ञापालनस्य फलम्, प्रतिज्ञात्यागे दोषः, अत्रार्थे सुन्दरश्वपचवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ४२।

इति पाद्मपुराणान्तर्गतब्रह्मखण्डस्य विषयानुक्रमणिका संपूर्णा।

अथ पातालखण्डम्।

अ० प०	विषयाः
१—१	शौनकादि-ऋषीन्प्रति सूतेन शेषवात्स्यायनसंवादद्वारा रामाश्वमेधचरित्रकथनारम्भः, तत्र रामस्य रावणं हत्वाऽयोध्यायामागमनाय लङ्कातो विमानमारुह्य परावृत्तिः, रामागमनाय भरतकृतसूर्यप्रार्थना, रामस्य विमानमध्यात् नन्दिग्रामदर्शनम्। श्लो० ४२।
२—१	रामप्रहितस्य मारुतेर्भरतं प्रत्यागमनम्, रामभरतसमागमः, रामस्यायोध्यां प्रत्यागमनम्। श्लो० ४०।
३--२	रामस्यायोध्यायां प्रवेशः, मातृदर्शनम्, रामागमनप्रहृष्टपौरनारीणां परस्परं संवादः। श्लो० ३४।
४--३	रामवियोगाद्राममातुर्विलापकरणम्, रामेण मातृदर्शनपूर्वकं मातृभिः सह संवादकरणम्, रामचन्द्रस्य राज्याभिषेकः, राज्याभिषेके रामे प्रजानां सुखवृत्तवर्णनम्। श्लो० ५४।
५--४	सर्वदेवकृतरामस्तुतिः, देवेभ्यो रामकृतवरप्रदानम्, रामराज्यस्य व्यवस्थितिप्रकारकथनम्। श्लो० ५०।
६--५	रामेणागस्तिस्वागतकरणम्, अगस्तिना रावणादिजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, कुबेरजन्म, कुबेरसंपत्त्या परितप्तया रावणादिमात्रा रावणादीनां धिक्करणम्, रावणादिभिर्मातृसमीपे कुबेराधिकसंपत्तिप्राप्त्यर्थं प्रतिज्ञाकरणम्। श्लो० ४३।
७--६	रावणकुम्भकर्णविभीषणानामत्युग्रतपःकरणेन संतुष्टाद्ब्रह्मणः सकाशाद्वरप्राप्तिः, तत्प्रभावपरितप्तदेवैः कृतया प्रार्थनया भगवतो रामादिरूपेणावतरणकथनम्, रामस्य ब्राह्मणरावणवधश्रवणोत्तरं मूर्छाप्राप्तिः। श्लो० ३८।
८--६	ब्रह्मवधपरितप्तस्य रामस्य पश्चात्तापकरणम्, ब्रह्मवधविषण्णं रामं प्रति कुम्भयोनिना मुनिना सान्त्वनम्, अश्वमेधविधिजिज्ञासया रामस्यागस्तिं प्रति प्रश्नः। श्लो० ३७।
९--७	अगस्तिनाऽश्वलक्षणकथनम्, मन्दुरायां यज्ञयोग्याश्वपरीक्षणम्, अश्वमेधयज्ञाय महर्षिजनामन्त्रणम्, रामस्य महर्षीन्प्रति वर्णाश्रमधर्मविषयकप्रश्नकरणम्, ऋषिभिर्वर्णाश्रमधर्मकथनम्। श्लो० ६३।
१०—८	वसन्ततौ महर्षिगणैः सह रामस्य यज्ञमण्डपं प्रत्यागमनम्, यज्ञदीक्षास्वीकारः, दिग्विजयार्थमश्वस्य सज्जीकरणम्, सुवर्णनिर्मितसीतया सह रामस्य वसिष्ठाज्ञया कुण्डमण्डपादिकरणम्, अश्वमूर्धनि स्वमुद्राचिह्नितसुवर्णपत्रबन्धनम्, अश्वरक्षार्थं शत्रुघ्नं प्रत्याज्ञाकरणम्, प्रयाणावसरे शत्रुघ्नं प्रति रामकृतशिक्षाकथनम्। श्लो० ७४।
११—१०	पुष्कलाख्यस्य भरतपुत्रस्य भरतभ्रातुः शत्रुघ्नस्य पार्ष्णिग्राहरूपेण प्रेषणायाज्ञाकरणम्, शत्रुघ्नेन मातुराज्ञाग्रहणम्, जानकीभ्रात्रा लक्ष्मीनिधिना शत्रुघ्नमुद्दिश्य रामस्य विनोदकरणम्, शत्रुघ्नेन प्रयाणकालीनशुभशकुनदर्शनम्, प्रयाणावसरे पुष्कलस्य भार्यां प्रति शीलरक्षणोपदेशकरणम्। श्लो० ८३।
१२—११	पुष्कलपत्न्या स्वपतिं विजययात्रोत्सुकं वीक्ष्य तदभिनन्दनम्, यज्ञियाश्वस्य परिजनैः सह नगरान्निःसृत्याहिच्छत्रापुरीं प्रत्यागमनम्, सुमन्त्रेणाहिच्छत्रापुरीवृत्तान्तकामाक्षादेवीचरित्रवर्णनपूर्वकं सुमदराजचरित्रवर्णनम्, तत्र सुमदस्य तपः कुर्वतस्तपोभङ्गायेन्द्रेण कामायाज्ञाकरणम्, रम्भया सह कामस्य सुमदतपोवनं प्रत्यागमनम्, सुमदस्य ताः स्वर्युवतीर्दृष्ट्वा चिन्ताकरणम्। श्लो० ८६।

अ० प०	विषयाः
१३—१३	सुमदाप्सरःसंभाषणम् रम्भाद्यप्सरसां, कामस्य च सामर्थ्यक्षयः, सुमदस्य कामाक्षादेवीदर्शनम्, सुमदकृतदेवीस्तुतिः कामाक्षादेव्या सुमदाय वरप्रदानम्, सुमदस्य शत्रुघ्नेन सह समागमः, अहिच्छत्रापुर्यां शत्रुघ्नस्य प्रवेशः सुमदेन शत्रुघ्नाय सर्वस्वसमर्पणम् । श्लो० ६७ ।
१४—१४	सुमदस्य शत्रुघ्नेन सह संवादः,अश्वेन सह शत्रुघ्नस्य च्यवनाश्रमं प्रति गमनम्, च्यवनसुकन्यावृत्तान्तवर्णनम्, तत्र तपः कुर्वतश्च्यवनस्य सुकन्याख्यया मनुकन्यया शलाकाभिरक्षिच्छेदः,मनुना च्यवनाय सुकन्यादानम् । श्लो० ६५ ।
१५—१५	सुकन्यया स्वपतिशुश्रूषणम्, अश्विनीकुमाराभ्यां सन्तुष्टाभ्यां च्यवनस्य सुरूपकरणम्, सुकन्यया सह च्यवनस्य विमानं निर्मायानेकविधभोगवर्णनम् । श्लो० ५४ ।
१६—१६	शर्यातियज्ञं प्रति गतयोः सुकन्याच्यवनयोः शर्यातिना सुकन्याभर्त्सनम्, सुकन्ययापतिसुरूपत्ववृत्तान्तकथनम्, शर्यातिकृतयज्ञेऽश्विनीकुमारयोश्च्यवनेन शक्रवज्रं स्तम्भयित्वा यज्ञभागदानवर्णनम्, शत्रुघ्नाश्वस्य च्यवनाश्रमं प्रति गमनम्, तदाश्रमस्थमहर्षिगणकृतरामप्रशंसा, शत्रुघ्नेन हनूमद्द्वारा च्यवनं प्रत्ययोध्यायां प्रेषणम्, रामेण च्यवनस्य स्वागतकरणम् । श्लो० ५४ ।
१७—१७	शत्रुघ्नस्याश्वेन सह वाजीपुरं प्रति गमनम्, वाजीपुरनरेशेन विमलेन शत्रुघ्नाय सर्वस्वसमर्पणम्, नीलपर्वतं प्रति गमनम्, नीलपर्वतमाहात्म्यकथनम्, तत्प्रसङ्गेन च रत्नग्रीवराजवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र रत्नग्रीवं प्रति केनचिद्ब्राह्मणेन नीलपर्वतमाहात्म्यकथनम् । श्लो० ८२ ।
	नीलपर्वतवासाच्चतुर्भुजस्वरूपप्राप्तिवर्णनम्, तत्र भिल्लवृत्तान्तः । श्लो० ३० ।
१९—१९	नीलगिरियात्राविधिवर्णनम्, रत्नग्रीवस्य नीलगिरिं प्रति गमनम्, श्लोकाङ्काः ६० ।
२०—२०	गण्डकीशालग्राममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पुल्कसशबरवृत्तान्तः । श्लो० ९३ ।
२१—२२	रत्नग्रीवेण नीलगिरिं गत्वा तत्र पुरुषोत्तमस्तोत्रकरणम्, तस्य स्तोत्रकरणानन्तरं केनचित्संन्यासिवेषिणागत्यागामिदिनेभगवद्दर्शनकथनम् । श्लो० ४८ ।
२२—२३	तस्मिन्दिने स्वप्ने रत्नग्रीवेण भगवद्दर्शनम्, अपरेद्युर्मध्याह्ने साक्षाद्भगवद्दर्शनम्, रत्नग्रीवेण भगवत्पूजापूर्वकं स्तुतिकरणम्, रत्नग्रीवाय भगवत्प्रसादाच्चतुर्भुजत्वप्राप्तिपूर्वकवैकुण्ठलोकप्राप्तिवर्णनम्, अश्वस्य नीलपर्वतसमीपे गमनम्, शत्रुघ्नकृतभगवद्दर्शनम् । श्लो० ६३ ।
२३—२४	हयस्य सुबाहुराजपालितचक्राङ्कनगरं प्रत्यागमनम्, सुबाहुराजात्मजेन दमनेनाश्वबन्धनम्, प्रतापाग्र्यदमनयोर्युद्धम्, दमनकृतप्रतापाग्र्यवधवर्णनम् । श्लो० ८९ ।
२४—२६	दमनपुष्कलयोर्युद्धम्, तत्र पुष्कलस्य जयवर्णनम् । श्लो० ६० ।
२५—२७	सुबाहोः सैन्येन सह युद्धभूमिं प्रत्यागमनम्, तत्सेनाध्यक्षेण निजसैन्यानां क्रौञ्चव्यूहविन्यासकरणम् । श्लो० ३५ ।
२६—२८	शत्रुघ्नं प्रति सुमतिर्नाम्ना मन्त्रिणा सुबाहुराजस्य बलपराक्रमकथनम्, लक्ष्मीनिधिसुकेत्वोर्युद्धे सुकेतोर्वधवर्णनम् । श्लो० ६९ ।
२७—२९	चित्राङ्गपुष्कलयोर्युद्धे चित्राङ्गवधवर्णनम् । श्लो० ४८ ।
२८—३०	चित्राङ्गवधात्सुबाहुराज्ञः पुत्रशोकः, सुबाहुहनूमतोर्युद्धम्, मूर्च्छां गतस्य सुबाहुराजस्य स्वप्ने रामदर्शनम्, सुबाहुना पूर्ववृत्तान्तस्मरणम् । श्लो० ७५ ।
२९—३१	सुबाहुशत्रुघ्नसमागमः, सुबाहुना सह अग्रेऽश्वस्य नानादेशेषु प्रयाणम्, श्लोकाङ्काः ५३ ।
३०—३२	अश्वसमेतस्य शत्रुघ्नस्य तेजःपुरं प्रति गमनम्, तत्रत्यस्य ऋतम्भरनृपस्य वृत्तान्तवर्णनम्, तस्यापत्यकामनया जाबालिं प्रति प्रश्नः, जाबालिना गोमाहात्म्यकथने जनकवृत्तान्तवर्णनम्, जनकेन नरकस्थप्राणिमोचनम् । श्लो० ७७ ।
३१—३३	जनकस्य नरकमार्गगमनकारणवर्णनम्, गोपूजाविधिकथनम्, ऋतम्भरर्तुपर्णसमागमः, ऋतुपर्णोपदेशादृतम्भरस्य रामस्मरणेन सुरभ्या पुत्रवरप्रदानम् । श्लो० ५७ ।
३२—३५	सत्यवद्राजवृत्तान्तवर्णनम्, शत्रुघ्नसत्यवतोः समागमवर्णनम् । श्लो० २६ ।

अ० प०	विषयाः
३३—३५	विद्युन्मालिराक्षसेनाश्वहरणम्, विद्युन्मालिनो वधाय शत्रुघ्नसैनिकैः प्रतिज्ञाकरणम्। श्लो० ६३।
३४—३६	विद्युन्मालिनो वधः। श्लो० ८१।
३५—३८	रेवातीरे आरण्यकाश्रमेऽश्वस्यागमनम्, आरण्यकेन स्वचरित्रवर्णनम्। श्लोकाङ्काः ७१।
३६—३९	आरण्यकेन स्वस्मै लोमशमहर्षिप्रोक्तसमयसमेतरामचरित्रवर्णनम् श्लोकाङ्काः ९३।
३७—४१	आरण्यकस्यायोध्यामागत्य रामदर्शनं कृत्वा महानन्देन मस्तकस्फोटान्मुक्तिवर्णनम्। श्लो० ६७।
३८—४२	नर्मदाह्रदेऽश्वस्य निमज्जनम्, नर्मदाह्रदे शत्रुघ्नपुष्कलहनूमतां प्रवेशानन्तरं योगिन्या शत्रुघ्नाय मोहनास्त्रदानम्, जलमध्याद्धाहप्राप्तिवर्णनम्। श्लो० ६३।
३९—४३	अश्वस्य देवपुरं प्रति गमनम्, वीरमणिराजपुत्रेण रुक्माङ्गदेन हयग्रहणम्, शिवेन सह वीरमणेर्मन्त्रकरणम्। श्लो० ५६।
४०—४४	वीरमणिना सह युद्धाय शत्रुघ्नस्य निश्चयः, वीरमणिवृत्तान्तः। श्लो० ५७।
	रुक्माङ्गदस्य पुष्कलेन सह युद्धम्, तत्र पुष्कलस्य जयवर्णनम्। श्लोकाङ्काः ३३।
४२—४६	पुष्कलेन वीरमणिना सह तुमुलयुद्धकरणम्, वीरमणिपराभवः, पुष्कलस्य विजयश्च। श्लो० ७८।
४३—४७	वीरभद्रेण युद्धे पुष्कलस्य वधकरणम्, वीरभद्रशत्रुघ्नयुद्धम्, शत्रुघ्नस्य पराभववर्णनम्। श्लो० ६२।
४४—४८	शिवेन सह हनूमतो युद्धम्, हनूमत्संग्रामसंतुष्टेन शिवेन युद्धभूमिरक्षणे कृते सति हनूमता द्रोणाचलानयनाय गमनम्, द्रोणाचलसान्निधौ देवैः सह हनूमतो युद्धम्। श्लो० ८०।
४५—५०	द्रोणाचलाद्देवदत्तमृतसंजीवनीमानीय युद्धे मृतानां पुष्कलादीनां संजीवनम्, पुनर्युद्धे शंकरकृतशत्रुघ्नपराभवे शत्रुघ्नेन रामस्मरणम्, युद्धभूमौ रामस्यागमनम्। श्लो० ६०।
४६—५१	शंकरेण सह श्रीरामस्य समागमः, वीरमणिप्रभृतीनामानन्दवर्णनम्, वीरमणेः शत्रुघ्नेन सहाश्वरक्षणार्थं प्रयाणम्। श्लो० ३८।
४७—५२	हेमकूटपर्वतेऽश्वगमनम्, तत्र शिलायां वाहस्य गात्रस्तम्भः, शत्रुघ्नपृष्टेन शौनकेनाश्वगात्रस्तम्भकारणकथनम्। श्लो० ५५।
४८—५३	शत्रुघ्नाय शौनकेन नानाकर्मविपाकवर्णनम्, अश्वस्य मुक्तिवर्णनम्। श्लोकाङ्काः ७६।
४९—५४	सुरथराजपालितकुण्डलपुरेऽश्वस्य गमनम्, सुरथेनाश्वस्य ग्रहणम्, सुरथराजस्य राज्यरीतिवर्णनपूर्वकसुरथवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ६९।
५०—५५	शत्रुघ्न सुरथं प्रति दौत्येनाङ्गदप्रेषणम्, अङ्गदसुरथसंवादः। श्लो० ५७।
५१—५६	चम्पकाख्येन राजपुत्रेण सह पुष्कलस्य युद्धम्, चम्पकेन पुष्कले बद्धे सति हनूमता युद्धे चम्पकं पराजित्य पुष्कलस्य मोचनम्। श्लो० ७१।
५२—५७	सुरथहनूमतोः संवादपूर्वकं भयङ्करं युद्धम्, रामास्त्रेण सुरथकृतहनूमद्बन्धनम्, सुरथेन सह पुष्कलस्य युद्धम्, सुरथशत्रुघ्नयुद्धे शत्रुघ्नपराभववर्णनम्। श्लो० ६९।
५३—५९	सुरथकृतसर्वरामयोधबन्धनम्, बन्धनान्मुक्तये हनूमत्कृतरामस्तोत्रम्, श्रीरामस्यागमनम्, सुरथरामसमागमानन्तरं सर्वेषां मोचनम्, अश्वस्य वाल्मीक्याश्रमं प्रति गमनम्। श्लो० ३७।
५४—५९	वाल्मीक्याश्रमे लवेनाश्वबन्धनम्, लवेन शत्रुघ्नसैनिकानामश्वरक्षणकराणां हस्तच्छेदनम्। श्लो० ३७।
५५—६०	वात्स्यायनस्य सीतात्यागविविदिषया प्रश्ने शेषेण तद्विषयकवृत्तवर्णनम्, तत्र रामं प्रति सीतया दोहदकथनम्, प्रजाप्रेमजिज्ञासया नगरे रात्रौ चारगमनम्, चारैः पुरे जनमुखाद्यतस्ततो रामकीर्तिश्रवणम्, रजकमुखादपकीर्तिश्रवणम् च। श्लो० ७९।
५६—६२	प्रातःकाले चारैः सभामागत्य रामाय रजकोक्तिकथनम्, रामस्यापकीर्तिश्रवणजन्यमूर्छावर्णनम्, भरतेन सह संवादवर्णनम्। श्लो० ६४।
५७—६३	सीताया भर्तृवियोगकारणकथनम्, रजकस्य पूर्वजन्मवृत्तान्तः। श्लो० ६७।

अ० प०	विषयाः
५८—६४	भरतस्य सीतात्यागाज्ञाऽस्वीकारे शत्रुघ्नायाज्ञाकरणम्, तेनाप्यस्वीकारे लक्ष्मणाय सीतात्यागाज्ञाकरणम्, दोहदपूरणं मिषं कृत्वा सीताया वने गमनम्, सीताकृतगंगादर्शनम् । श्लो० ७८ ।
५९—६५	गंगामुत्तीर्य परपारतीरे सीताया लक्ष्मणेन सह संवादः, सीतायास्त्यागः, सीताकृतशोकः, वाल्मीक्याश्रमं प्रति सीताया गमनम्, तस्मिन्नाश्रमे सीतायाः कुशलवपुत्रोत्पत्तिवर्णनम् । श्लो० ८६ ।
६०—६७	कालजिन्नाम्नः शत्रुघ्नसेनाध्यक्षस्य लवेन सह युद्धम्, युद्धे कालजितो मरणम् । श्लो० ६७ ।
६१—६८	लवस्य पुष्कलेन सह युद्धम्, हनूमता च सह युद्धे हनूमतो मूर्च्छया पतनम् । श्लो० ६२ ।
६२—६९	शत्रुघ्नेन सह घोरयुद्धे लवस्य मूर्च्छावर्णनम् । श्लो० ४७ ।
६३—७०	लवस्य पतनात्सीतायै शोककरणम्, कुशस्य महाकालपुरादाश्रमं प्रत्यागमनम्, शत्रुघ्नकुशयोर्युद्धम्, शत्रुघ्नस्य मूर्छनाप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० ८० ।
६४—७२	कुशेन हनूमत्सुग्रीवौ विजित्य बद्ध्वा स्वाश्रमं प्रति नीत्वा सीतायै तौ प्रदर्श्य युद्धवृत्तान्तनिवेदनम्, सीतया स्वकीयपातिव्रत्यप्रभावाद्रामसैन्यसञ्जीवनम्, सीतानुज्ञया कुशलवाभ्यां शत्रुघ्नाग्रेऽश्वस्य त्यागकरणम् । श्लो० ८० ।
६५—७३	अश्वेन सह शत्रुघ्नादीनामयोध्यां प्रत्यागमनम्, सुमतिमन्त्रिणा रामाय जैत्रयात्रावृत्तान्तकथनम् । श्लो० ८० ।
६६—७४	रामस्य वाल्मीकिमहर्षिणा सह संवादः, सीताया आनयनाय लक्ष्मणप्रेषणम्, सीतालक्ष्मणसंवादः, कुशलवयोः सीताज्ञया लक्ष्मणेन सहायोध्यायामागमनम्, वाल्मीकिप्रेरणया कुशलवाभ्यां श्रीरामचरित्रगानम्, रामेण तयोः स्वपुत्रौ इत्यङ्कारोपणम्, वाल्मीकिपूर्ववृत्तान्तवर्णनम्, रामेण सीतायाः स्मरणम् । श्लो० १८४ ।
६७—७८	सीतामानेतुं पुनः प्रहितेन लक्ष्मणेन सह सीतायाः श्रीरामयज्ञमण्डपे आगमनम्, रामसीतासमागमानन्तरं सुवर्णसीतां परित्यज्य प्रत्यक्षसीतया सह यज्ञकर्मकरणम्, यज्ञपरिसमाप्तिवर्णनम्, तत्र यज्ञियाश्वस्य रामस्पर्शेनोद्धारे कर्पूरेण देवेभ्यो हविर्भागदानम् । श्लो० ८७ ।
६८—७९	रामस्य यज्ञान्तस्नानम्, रामाश्वमेधपठनश्रवणमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३८ ।
६९—८०	श्रीकृष्णचरित्रवर्णनम्, तत्र वृन्दावनादिषु षोडशदलात्मकश्रीकृष्णक्रीडाकिञ्जल्ककथनपूर्वकक्रीडास्थानवर्णनम्, श्रीकृष्णस्य सौन्दर्यकथनम्, वृन्दावनमाहात्म्यकथनम् । श्लो० ११८ ।
७०—८२	श्रीकृष्णपार्षदगणवर्णनम्, ऋषीणां गोपीत्वप्राप्तिकारणकथनम्, जन्मान्तरीयपुण्यवर्णनं च, राधामाहात्म्यम्, राधाकृष्णपरिचरानेकगोपीवर्णनम्, गोपीगणमध्यवर्तिश्रीकृष्णस्वरूपवर्णनम् । श्लो० ६५ ।
७१—८३	नारदस्य राधाकृष्णयोर्वृंदावने दर्शनपूर्वकमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १०३ ।
७२—८५	श्रीकृष्णस्य श्रेष्ठसुन्दरीगणकथनम् । श्लो० १५४ ।
७३—८८	श्रीकृष्णस्वरूपवर्णनपुरःसरं मथुरामाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५६ ।
७४—८९	अर्जुनस्य राधास्वरूपदर्शनपूर्वकस्त्रीत्वप्राप्त्या श्रीकृष्णसंगवर्णनम्, भगवन्महिमवर्णनं च । श्लो० २०४ ।
७५—९३	नारदस्य स्त्रीत्वप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० ५६ ।
७६—९४	श्रीकृष्णस्य संक्षिप्तं गद्यमयं मध्यत एव चरित्रम् । श्लो० ९ ।
७७—९४	श्रीकृष्णतीर्थवर्णनम्, श्रीकृष्णस्य स्वरूपवर्णनम्, गुणवर्णनं च । श्लो० ६५ ।
७८—९६	वैष्णवशुद्धिपूर्वकं शालग्रामशिलालक्षणादिकथनम् । श्लो० ४६ ।
७९—९६	वैष्णवानां तिलकधारणाद्यनेकविधिवर्णनम् । श्लो० ६८ ।
८०—९८	कलियुगे हरिनाममाहात्म्यवर्णनम्, हरिपूजाविधिवर्णनम् । श्लो० ६८ ।
८१—९९	श्रीकृष्णमन्त्रार्थवर्णनम् । श्लो० ६६ ।
८२—१००	मंत्रदीक्षाविधिवर्णनम् । श्लो० ९१ ।
८३—१०२	वृंदावने श्रीकृष्णस्य दैनंदिनीयलीलावर्णनम्, तत्र राधया सह विलासादिवर्णनम्, वृंदावनमाहात्म्यपरिसमाप्तिः । श्लो० ११६ ।

अ० प०	विषयाः
८४—१०४	अथ वैशाखमाहात्म्यम्, तत्र नारदांबरीषसंवादः वैष्णवधर्मकथनम्, विष्णुध्यानप्रकारवर्णनं च । श्लो० १०८ ।
८५—१०६	भक्तिलक्षणभेदवर्णनम्, सर्वमासेषु वैशाखस्य महत्त्ववर्णनम् । श्लो० ७७ ।
८६—१०८	वैशाखमासव्रतविधानकथनम् । श्लो० ४७ ।
८७—१०९	वैशाखस्नानमाहात्म्ये देवशर्मब्राह्मणवृत्तांतवर्णनम्, तत्रसुमनया भार्ययाऽनपत्यत्वतप्तस्य पत्युः सांत्वनार्थं संसारस्वरूपवर्णनम्, अनेकविधपुत्रवर्णनम् । श्लो० ८० ।
८८—११०	ऋणसंबन्ध्यादिपुत्रकथनपूर्वकं संसारनिःसारतावर्णनम् । श्लो० ३२ ।
८९—१११	पुत्रप्राप्तये सुमनया देवशर्माणं प्रति वसिष्ठसंनिधौ प्रेषणम्, देवशर्मणो वसिष्ठं प्रति गमनम्, वसिष्ठदेवशर्मसंवादे वसिष्ठेन देवशर्मणः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ६९ ।
९०—११२	देवशर्मणो विप्रत्वप्राप्तिकारणवर्णनम्, संतानप्राप्तये वैशाखमासव्रतानुष्ठानोपदेशवर्णनम्, देवशर्मणः स्वगृहं प्रत्यागमनम् । श्लो० ५८ ।
९१—११३	सुमनया सह देवशर्मणः गंगावर्तिकनखलतीर्थवैशाखनियमसेवनतो विष्णुप्रीत्या सुतप्राप्तिः । श्लो० १४ ।
९२—११३	वैशाखसेवनफलम्, अत्र विषये दिवोदासराजपुत्र्या दिव्या देव्याः कथानकवर्णनम्, तत्र तस्या दिव्यादेव्या विधिधवरमरणानुतप्तेन दिवोदासेन जातूकर्ण्यं प्रति तत्पतिमरणकारणजिज्ञासया प्रश्ने कृते सति जातूकर्ण्येन तस्याः प्राक्तनजन्मचरित्रवर्णनम्, पूर्वजन्मनि दुश्चरित्रायास्तस्याः कस्याचित्सिद्धस्य सेवापुण्येन राजपुत्रीत्वप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० १२३ ।
९३—११६	वैशाखमासे रेवास्नानोपदेशवर्णनम् । श्लो० १५ ।
९४—११६	पापप्रशमनस्तोत्रमाहात्म्यवर्णने मुनिशर्मणो ब्राह्मणस्य प्रेतपञ्चकस्य च कथानिरूपणम्, पापप्रणाशनस्तोत्रकथनं च । श्लो० १५८ ।
९५—११९	वैशाखमासीयसंक्षिप्तावधिवर्णनम्, अम्बरीषस्य पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० १५० ।
९६—१२२	वैशाखे माधवार्चनमाहात्म्यम्; यमब्राह्मणसंवादे यमेन नारकिणां पापवर्णनम्, स्वर्गिणां पुण्यवर्णनंच । श्लो० १४२ ।
९७—१२५	विविधव्रतनियमस्नानदानादिवर्णनम् । श्लो० १०७ ।
९८—१२६	वैशाखमासे विष्णुपूजाविधानवर्णनम्, तत्र धनशर्मब्राह्मणस्य प्रेतोद्धारकथानकवर्णनम्, वैशाखस्याधिक्यवर्णनम् । श्लो० १२८ ।
९९—१२९	महीरथराजवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र महीधरकश्यपसंवादे कश्यपेन शरीरानित्यतादिसविस्तरशरीरस्वरूपवर्णनम् । श्लो० ९३ ।
१००—१३१	कश्यपेन महीधरस्य वैशाखे स्नापनम्, स्तोत्रश्रावणं च, महीधरस्य नियमाचरणपुरःसरं मृत्युवर्णनम् । श्लो० ३१ ।
१०१—१३१	महीधरदेवदूतसंवादे यमलोकस्यानेकविधपापिपापविपाकानिरूपणम् । श्लो० ५७ ।
१०२—१३२	महीधरप्रदत्तेन वैशाखमासीयैकदिवसनियमानुष्ठानपुण्येन नारकिसमुद्धारवर्णनम्, महीधरस्य परमपदावाप्तिः । श्लो० ३२ ।
१०३—१३३	विष्णुमूर्तिध्यानवर्णनपुरःसरं वैशाखमाहात्म्यसमाप्तिवर्णनम् । श्लो० ५८ ।
१०४—१३४	अश्वमेधक्रतोरनन्तरं शंभुब्राह्मणरूपेण शङ्करस्यायोध्यां प्रत्यागमनम्, रामेण विभीषणबन्धवार्ताश्रवणम्, पौराणिकलक्षणवर्णनम्, शकुनयोग्यपुराणकथनम्, पुराणश्रवणविधिकथनम्, पुराणमध्याच्छकुनेन विभीषणबन्धनकारणज्ञानम्, रामेण विमानमारुह्य श्रीरङ्गे गत्वा विभीषणस्य मोचनम्, विप्रावज्ञापापजनितदुःखवर्णनम् । श्लो० १७० ।
१०५—१३८	शंभुब्राह्मणमुखनिर्गतज्वालया कस्यांचिद्ब्राह्मण्यामुपद्रुतायां तन्मोचनमिषेण रामस्य लोकालोकात्परतो नारायणपुरं गत्वा तत्र नारायणेन सह संवादः, रामस्य लक्ष्म्या सह संवादः, रामस्य गौतमीतटवर्तिभरद्वाजाश्रमं प्रत्यागमनम्, तत्र श्राद्धदिने संप्राप्ते श्राद्धकर्तृभोक्तृनियमश्राद्धकालनिर्णयवर्णनम्, शिवलिङ्गस्थापनपूजनविधिवर्णनम्. शिवलिङ्गमाहात्म्यकथनम्, भस्ममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र धनञ्जयब्राह्मणपुत्रस्य करुणस्य तत्पत्न्याः शुचिस्मितायाश्च वृत्तान्तवर्णनन्, भस्मस्नानमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २३९ ।

अ० प०	विषयाः
१०६—१४२	भस्ममाहात्म्यवर्णने कस्यचिच्छुनो मुक्तिः, शुनः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, पत्या सह गमनकर्तृस्त्रिया माहात्म्यवर्णनम्, तत्राभ्ययाचरित्रम् । श्लो० ११२ ।
१०७—१४४	भस्ममाहात्म्यवर्णने कश्यपाद्यृषिवृत्तान्तः, तत्र वीरभद्रचेष्टितम् । श्लो० ९५ ।
१०८—१४६	भस्मनिर्माणविधानम्, भस्मग्रहणधारणपुण्यनिरूपणम् । श्लो० ७९ ।
१०९—१४७	शिवलिङ्गार्चनमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रेक्ष्वाकुब्राह्मणचरित्रवर्णनम्, शिवलिंगार्चननियमाः । श्लो० ११२ ।
११०—१५०	अग्निमुखाभिधशिवगणवृत्तान्तवर्णनम्, तत्राग्निमुखवीरभद्रसंवादे कराङ्किकराज्ञः कस्याश्चिद्वेश्यायाश्च वृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ९७ ।
१११—१५१	शिवनाममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र विधृताभिधनृपचरित्रवर्णनम् । श्लो० ५४ ।
११२—१५२	शिवनाममाहात्म्यवर्णने देवरातसुतायाः कलाया वृत्तान्तवर्णनम्, गौरीकृतसोमवारव्रतवर्णनम्, तत्र शिवचेष्टितम् । श्लो० १४७ ।
११३—१५५	पुराणश्रवणमाहात्म्यम्, पौराणिकपूजाविधानवर्णनम्, तत्रदिलीपवृत्तान्तः । श्लो० ५६ ।
११४—१५६	रामेण विमानस्थविप्रवृत्तान्तजिज्ञासया प्रश्ने कृते सति गौतमगृहवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र गौतमगृहे बाणादीनामागमनम्, ब्रह्मविष्णुशिवादीनां चागमनम्, विष्णुशिवकृतजलक्रीडा, गौतमगृहे सर्वदेवकृतभोजनम्, हनूमत्कृतशिवलिंगपूजाविधिः, चतुर्युगधर्माः, कलियुगे दानप्रशंसा, हरिकीर्तनपुराणश्रवणमाहात्म्यकथनम्, पुराणपठनश्रवणाधिकारिवर्णनम्, गौतमब्राह्मणवृत्तान्तः । श्लो० ४९४ ।
११५—१६६	पठनकर्तृणां लक्षणानि, पुराणश्रवणपुराणवाचनविधिः, पुराणसंख्यापूर्वकमहापुराणोपपुराणपरिगणनम् । श्लो० ९७ ।
११६—१६७	जाम्बवदुक्तपुराकल्पीयरामायणकथावर्णनम् । श्लो० ५९ ।
११७—१७४	भरद्वाजाश्रमात्सुदेवगृहं, गत्वा तत्र सभायां स्थित्वा गौतमगृहचरित्रजिज्ञासया रामेण प्रश्ने कृते सति शंभुब्राह्मणेन रामं प्रति गौतमगृहवृत्तान्तकथनम्, तत्र न्यायार्जितधनेन देवपूजादिमाहात्म्यवर्णनम्, अत्र विषये मङ्कणकपुत्रस्याकथस्य वृत्तान्तवर्णनम्, रामकृतकौसल्यामासिकश्राद्धविधिः, श्राद्धकाले कस्यचिदभ्यागतस्यागमनम्, तेनातिथिना रामसीतयोः सत्त्वपरीक्षणम्, अन्यायार्जितद्रव्येण देवपूजाकर्तुः किल्बिषप्राप्तिः, अत्रार्थे रूपकराक्षसस्य वृत्तान्तवर्णनम्, उपहृतद्रव्येण पूजानिषेधः, तत्र चेकितानिब्राह्मणवृत्तान्तः, उपहृत[illegible]कारणवर्णनम्, तत्र मन्दस्य वृत्तान्तवर्णनम्, पातालखण्डश्रवणफलवर्णनम्, पुराणवाचकपूजाकथनम् । श्लो० २२६ ।

इति पाद्मपुराणान्तर्गतपातालखण्डस्थविषयानुक्रमणिका सम्पूर्णा ।

अथोत्तरखण्डम् ।

अ० प०	विषयाः
१—१	महेशनारदसंवादे धर्मबीजसमुच्चयवर्णनम् । श्लो० ७० ।
२—२	नारदोमापतिसंवादे बदरीनारायणमाहात्म्ये रुद्रप्रसादवर्णनम् । श्लो० १८ ।
३—२	युधिष्ठिरनारदसंवादे जालन्धरोत्पत्तिवर्णनम्, तत्र ब्रह्मण आगमनवर्णनम् । श्लो० ५३ ।
४—३	जालन्धरोपाख्याने वृन्दाविवाहः, जालन्धरस्याभिषेकवर्णनं च । श्लो० ५२ ।
५—४	क्षीरोदधेर्मन्थनकारणज्ञानाय जालन्धरेण शक्रं प्रति दूतप्रेषणम् । श्लो० २५ ।
६—५	दैत्यसैन्यानां देवसैन्यैः सह युद्धवर्णनम् । श्लो० ६८ ।
७—६	विष्ण्वादीनां कालनेम्यादिभिः सह द्वन्द्वयुद्धम्, इन्द्रबलयोर्द्वन्द्वयुद्धे इन्द्रकृतमुद्गरप्रहारेण बलदैत्यस्याङ्गविशरणम्, तेन तदङ्गेभ्यो रत्नाद्युत्पत्तिः, इन्द्रेण बलस्य वधकरणम्, तत्पत्न्याः प्रभावत्याः पत्याज्ञया नदीरूपप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० ४७ ।
८—७	जालन्धरेणेन्द्रपराभवकरणम्, विष्णुजालन्धरयोर्युद्धम्, विष्णुकृतजालन्धरसेनावधः, जालन्धरेण द्रोणाचलानयनम्, जालन्धरकृतबाणप्रहारेण विष्णोर्मूर्च्छाप्राप्तिः, लक्ष्मीप्रेरणया कृतनमस्कारस्य जालन्धरस्य विष्णुना वरदानम्, जालन्धरप्रार्थनया विष्णुना तद्गृहे वासकरणम् । श्लो० ८७ ।
९—८	जालन्धरस्य सकलदेवपराजयपूर्वकं सौराज्यप्रतिष्ठापनम् । श्लो० २६ ।
१०—९	सर्वदेवप्रार्थनया शङ्करेण सर्वदेवतेजोमयचक्रनिर्माणम् । श्लो० ३८ ।

अ० प०	विषयाः
११—१०	नारदमुखाज्जालन्धरेण पार्वतीसौन्दर्यं निशम्य शङ्करं प्रति राहुदूतप्रेषणम्, राहुणा शंभवे जालन्धरसंदेशकथनम्, अत्रान्तरे शिवजटाजूटात्कीर्तिमुखगणोत्पत्तिः, राहोः प्रत्यागमनम् । श्लो० ५३ ।
१२—११	जालन्धरस्य युद्धार्थयात्रावर्णनम्, नन्दिप्रमुखैः शिवगणैर्जालन्धरसैन्यपराभवकरणम् । श्लो० ६८ ।
१३—१२	शुम्भादीनां नन्द्यादिभिः सह युद्धम्, तत्र नन्द्यादीनां पराजयः, शङ्करेण दैत्यपराभवकरणम् । श्लो० ६५ ।
१४—१३	शिवजालन्धरयोर्घोरसंग्रामः, मायाशंकरस्य जालन्धरस्य पार्वतीं प्रत्यागमनम्, पार्वत्या सह तस्य संवादः, पार्वतीकृतचिन्तावर्णनम् । श्लो० ५१ ।
१५—१४	विष्णुना जालन्धरकृतपार्वतीच्छलं परिज्ञाय वृन्दाहरणविषयकोद्योगकरणम्, स्वप्ने वृन्दया कालीकृतपतिशिरोभक्षणदर्शनम्, दुःस्वप्नदर्शनानुतप्ताया वृन्दाया वनगमनम्, तत्र राक्षसदर्शनं च । श्लो० ७१ ।
१६—१५	विष्णुना तापसवेषधारणम्, राक्षससकाशाद्वृन्दायाः परिमोचनम्, व्याधभीताया वृन्दायास्तापसस्य विष्णोराश्रमगमनम्, विष्णुवचनाच्चित्रशालायां वृन्दाया गमनम्, मायाजालन्धरेण विष्णुना वृन्दारतिकरणम्, सुरतान्ते वृन्दया विष्णुं ज्ञात्वा तद्भर्त्सनम्, वृन्दया विष्णवे भार्याहरणरूपशापदानम्, वृन्दया योगबलेन शरीरत्यागपूर्वकं ब्रह्मपदं प्रति गमनम्, वृन्दादेहस्य तत्सख्या दहनकरणम्, वृन्दादेहत्यागस्थलस्य वृन्दावनत्वप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० ७२ ।
१७—१७	मायाशिवस्य जालन्धरस्य परीक्षार्थं पार्वत्याऽग्रे सखीप्रेषणम्, सखीदर्शनालिङ्गनमात्रेणैव जालन्धरवीर्यच्युतिं सखीमुखाज्ज्ञात्वा नायं शिव इति निश्चित्य पार्वत्याः कमलकोशे प्रवेशः, तत्सखीनां च भृङ्गरूपेण कमलपरिसरे भ्रमणम्, चण्डमुण्डप्रेषितरक्तलोचनदूतमुखात्स्वभार्याया वृन्दाया विष्णुकृतपातिव्रत्यभङ्गवार्ताश्रवणानन्तरं जालन्धरस्य संग्रामं प्रत्यागमनम् । श्लो० ३९ ।
१८—१७	जालन्धरस्य शंकरेण सह युद्धम्, जालन्धरसैनिकानां वीरभद्रादिभिः सह युद्धम्, शुक्रेण मृतदैत्यानां पुनरुज्जीवनम्, शंकरेण कृत्योत्पादनम्, कृत्यया स्वयोनौ शुक्रस्य स्थापनम् । श्लो० ८९ ॥
१९—१९	दैत्यानां शिवगणैः सह युद्धवर्णनम्, जालन्धरेण मायया पार्वतीं निर्माय तस्याः शिवसंमुखे वधकरणाच्छंकरस्य मोहप्राप्तिः, ब्रह्मकृतबोधेन शिवेन दैत्यमायां विज्ञाय जालन्धरस्य वधकरणम्, जालन्धरस्य शिवसायुज्यमुक्तिप्राप्तिः, कैलासोत्तरदिशि स्थितस्य नगरस्य जालंधररक्तपातेन शोणितपुरत्वप्राप्तिवर्णनम्, शंकरस्याज्ञया योगिनीभिस्तत्पुरपतितमांसभक्षणम्, शंकरेण योगिनीनां वरप्रदानम्, जालन्धरवधाख्यानश्रवणफलम्, वृन्दाप्रसङ्गेन तुलसीप्रशंसा । श्लो० १५५ ।
२०—२२	श्रीशैलमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १८ ।
२१—२२	हरिद्वारमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र गङ्गोत्पत्तिकथाप्रसङ्गेन सगरवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ४३ ।
२२—२३	गङ्गायाः पृथिवीतले गमनवृत्तान्तवर्णनपुरःसरं हरिद्वारप्रशंसावर्णनम् । श्लो० २८ ।
२३—२४	गङ्गामाहात्म्यवर्णनम्, तत्र गङ्गायमुनाप्रयागकाशीस्तोत्राणि, गयाप्रशंसा । श्लो० ४९ ।
२४—२५	प्रयागतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० [illegible] ।
२५—२५	तुलसीशालग्राममाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४६ ।
२६—२६	तुलसीत्रिरात्रव्रतविधिमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४३ ।
२७—२७	दानेषु मुख्यस्यान्नदानस्य प्रशंसा, अन्नदाने पात्रापात्रनिरीक्षणप्रयोजनम् । श्लो० २१ ।
२८—२७	पानीयदानतडागाद्युत्सर्गवृक्षारोपणसत्यतपोऽध्ययनपात्रदानपृथ्व्यादिदानानां प्रशंसा, इतिहासपुराणपठनविधिफलवर्णनं च । श्लो० ५९ ।
२९—२९	इतिहासपुराणपठनप्रशंसावर्णने धरापालवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ४३ ।
३०—२९	गोपीचन्दनमाहात्म्यम्, तस्य विलेपनविधानवर्णनम् । श्लो० २६ ।
३१—३०	कार्त्तिकशुक्लैकादश्यां दीपव्रतविधानवर्णनम्, तत्फलवर्णनं च, तत्र सिद्धाश्रमस्थकपिलब्राह्मणस्य तद्गृहस्थमार्जारस्य च वृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० १२० ।
३२—३२	हरिश्चन्द्रसनत्कुमारसंवादे जन्माष्टमीव्रतविधानवर्णनम् । श्लो० ४५ ।

अ० प०	विषयाः
३३—३३	पृथ्वीदानवस्त्रदानयोः प्रशंसा, गयागमनप्रशंसा, नीलवृषलक्षणकथनम्, दत्तायाः पृथिव्याः पुनर्हरणे दोषवर्णनम्, हिरण्यार्थेऽसत्यवचने ब्राह्मणधनहरणे च दुर्गतिप्राप्तिः, पात्रे दानस्य प्रशंसा, वाप्यादीनामुत्सर्गे फलम्, जलदानमाहात्म्यम्, भूमिधेनुस्त्रीणां बलाद्धृत्वा पुनरदाने ब्रह्महत्याप्राप्तिः, दीपदानस्य फलम्, विवाहयज्ञादिषु विघ्नकरस्य दुर्गतिवर्णनम्, फलमूलभक्षणप्रायोपवेशनतः स्वर्गलोकावाप्तिः, नित्यस्नानाग्निप्रवेशरसत्यागोपवासभूमिशयनकराणां तत्तत्फलावाप्तिवर्णनम् । श्लो० ७१ ।
३४—३४	दशरथेन वसिष्ठवचनाद्रथमारुह्य रोहिणीपृष्ठे स्थित्वा शनिसंमुखे संहारास्त्रे योजिते सति शनिना दशरथाय वरत्रयप्रदानम्, दशरथेन शनिस्तोत्रकरणम्, शनिस्तोत्रपठनफलवर्णनम् । श्लो० ५८ ।
३५—३५	माधवजाह्नवीसंवादे त्रिस्पृशैकादशीव्रतविधानम्, तत्र त्रिस्पृशैकादशीलक्षणकथनम् । श्लो० ९६ ।
३६—३७	उन्मीलिन्येकादशीव्रतविधानवर्णनम् । श्लो० ६८ ।
३७—३८	पक्षवर्द्धिन्येकादशीव्रतविधानकथनम् । श्लो० ३२ ।
३८—३९	एकादश्यां जागरणस्य फलविधानलक्षणवर्णनम् । श्लो० ९२ ।
३९—४०	जयाविजयाजयन्त्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्, मार्गशीर्षकृष्णपक्षे एकादश्युत्पत्तिकथानकवर्णनम्, तत्र मुरदैत्यवधार्थं विष्णुदेहादेकादशीकन्याप्रादुर्भावः, तया मुरदैत्यवधकरणम्, विष्णुना तस्यै वरप्रदानवर्णनम् । श्लो० ११८ ।
४०—४२	मार्गशीर्षशुक्लपक्षमोक्षदैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० । ४७ ।
४१—४३	पौषकृष्णपक्षसफलैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४९ ।
४२—४४	पौषशुक्लपक्षपुत्रदैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५३ ।
४३—४५	माघकृष्णपक्षषट्तिलैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५५ ।
४४—४६	माघशुक्लपक्षजयैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५४ ।
४५—४७	फाल्गुनकृष्णपक्षविजयामाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३९ ।
४६—४८	फाल्गुनशुक्लपक्षामलक्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ६४ ।
४७—४९	चैत्रकृष्णपक्षपापमोचन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५० ।
४८—५०	चैत्रशुक्लपक्षकामदैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३९ ।
४९—५१	वैशाखकृष्णपक्षवरूथिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २६ ।
५०—५१	वैशाखशुक्लपक्षमोहिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३९ ।
५१—५२	ज्येष्ठकृष्णपक्षापरैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २० ।
५२—५३	ज्येष्ठशुक्लपक्षानिर्जलैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ६४ ।
५३—५४	आषाढकृष्णपक्षयोगिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३४ ।
५४—५४	आषाढशुक्लपक्षदेवशयन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३७ ।
५५—५५	श्रावणकृष्णपक्षकामिकैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २९ ।
५६—५६	श्रावणशुक्लपक्षपवित्रारोपण्येकाद[illegible]ात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४५ ।
५७—५६	भाद्रपदकृष्णपक्षाजैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २३ ।
५८—५७	भाद्रपदशुक्लपक्षपद्मैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४१ ।
५९—५८	आश्विनकृष्णपक्षेन्दिरामाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३६ ।
६०—५८	आश्विनशुक्लपक्षपाशाङ्कुशैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २८ ।
६१—५९	कार्त्तिककृष्णपक्षरमैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५४ ।
६२—६०	कार्त्तिकशुक्लपक्षप्रबोधिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ६८ ।
६३—६१	पुरुषोत्तममासकृष्णपक्षकमलैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४३ ।
६४—६२	पुरुषोत्तममासशुक्लपक्षकामदैकादशीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २२ ।
६५—६२	चातुर्मास्यव्रतविधिमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १२० ।
६६—६५	चातुर्मास्यव्रतोद्यापनविधिवर्णनम् । श्लो० २० ।
६७—६५	यमाराधनम्, वैतरणीव्रतम्, तत्र मुद्गलवृत्तान्तवर्णनम्, गोपीचन्दनमाहात्म्यकथनम् । श्लो० ९८ ।
६८—६७	वैष्णवलक्षणमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २० ।
६९—६७	श्रवणद्वादशीव्रतविधानकथनम्, तत्र मरुदेशस्थप्रेतकथानकवर्णनम् । श्लो० ७५ ।
७०—६८	नदीत्रिरात्रव्रतमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३२ ।

अ० प०	विषयाः
७१—६९	भगवन्नाममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पार्वतीशिवसंवादे विष्णुसहस्रनामस्तोत्रवर्णनम् । श्लो० ३३३ ।
७२—७५	विष्णुसहस्रनाममाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १७ ।
७३—७६	रामरक्षास्तोत्रवर्णनम् । श्लो० ११ ।
७४—७६	धर्मप्रशंसापूर्वकदानधर्ममाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २६ ।
७५—७७	गण्डिकातीर्थमाहात्म्यम् । श्लो० २७ ।
७६—७७	आभ्युदयिकौर्ध्वदेहिकस्तोत्रवर्णनम् । श्लो० ४२ ।
७७—७८	ऋषिपञ्चमीव्रतविधानम्, तत्र देवशर्मब्राह्मणस्य बलीवर्दत्वप्राप्तिप्रभृत्याख्यायिकाकथनम् । श्लो० ६२ ।
७८—७९	अपामार्जनस्तोत्रवर्णनम् । श्लो० ९१ ।
७९—८१	अपामार्जनस्तोत्रपाठविधिकथनम्, तत्फलमाहात्म्यवर्णनं च । श्लो० १६ ।
८०—८१	विष्णुमाहात्म्यवर्णनम्, विष्णुमन्त्रमाहात्म्यवर्णनम्, पुण्डरीककथानकवर्णनम्, तत्र नारदेन सह पुण्डरीकस्य समागमः, नारदेन पुण्डरीकाय शास्त्रसिद्धान्तरहस्योपदेशकरणम्, पुण्डरीकस्य नारदोपदेशं श्रुत्वा भगवदाराधनेन भगवतः प्रत्यक्षदर्शनम्, पुण्डरीककृतभगवत्स्तुतिः, भगवतः प्रसादात्पुण्डरीकस्य मोक्षवर्णनम् । श्लो० १६९ ।
८१—८४	गङ्गामाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४२ ।
८२—८५	वैष्णवलक्षणवर्णनम्, वैष्णवप्रशंसा, विष्णुमूर्तिपूजनफलवर्णनम्, शालग्रामपूजनफलवर्णनम् । श्लो० ३६ ।
८३—८५	सर्वमासविधिवर्णनम्, तत्र चैत्रशुक्लैकादश्यां दोलामहोत्सवविधिवर्णनम् । श्लो० ३४ ।
८४—८६	चैत्रशुक्लद्वादश्यां दमनकमहोत्सववर्णनम् । श्लो० ३१ ।
८५—८७	वैशाखज्येष्ठाषाढेषु भगवतो जलशयनमहोत्सववर्णनम् । श्लो० ३० ।
८६—८७	श्रावणे पवित्रारोपणविधिवर्णनम् । श्लो० ४२ ।
८७—८८	चैत्रादिमासक्रमेण चम्पकादिपुष्पैर्विष्णुपूजनवर्णनम्, तत्फलकथनं च । श्लो० २८ ।

अ० प०	विषयाः
८८—८९	कार्त्तिकमाहात्म्यारम्भः, तत्र नारदस्य कृष्णदिदृक्षया द्वारकायामागमनम्, नारदेन कृष्णाय कल्पवृक्षपुष्पोपहारदानम्, कृष्णेन सत्यभामां विस्मृत्यान्यस्त्रीभ्यो विभज्य पुष्पदानम्, पुष्पालाभरुष्टायाः सत्यभामायाः कल्पद्रुमदानाय तया सह गरुडमारुह्य स्वर्गं प्रति गत्वेन्द्रं विजित्य स्वर्गात्कल्पद्रुममानीय सत्यभामाया अङ्गणे तस्य रोपणम्, सत्यभामया तुलापुरुषदानकरणम्, श्रीकृष्णसत्यासंवादे सत्यभामया महाभाग्यशालित्वप्रापककारणजिज्ञासया प्रश्ने कृते सति कृष्णेन तस्याः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र मायापुरीस्थदेवशर्मब्राह्मणकन्यायाश्चरित्रम् । श्लो० ४५ ।
८९—९०	तस्या गुणवत्याः कार्त्तिकसेवनात्सत्यात्वप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० ३० ।
९०—९०	पृथुनारदसंवादे शङ्खासुराख्यानवर्णनम्, तत्र शङ्खासुरकृतवेदहरणवर्णनम्, विष्णुना कार्त्तिकप्रशंसाकरणम् । श्लो० ३१ ।
९१—९१	विष्णुना मत्स्यावतारं धृत्वा शङ्खासुरवधकरणम्, प्रयागोत्पत्तिमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३० ।
९२—९१	कार्त्तिकव्रतिनां नियमवर्णनम् । श्लो० ३१ ।
९३—९२	कार्त्तिकस्नानार्घ्यादिवर्णनम् । श्लो० ३४ ।
९४—९३	कार्त्तिकमास्यनुष्ठेयानां नियमानां वर्णनम्, कार्त्तिकव्रतवतां प्रशंसा । श्लो० ३१ ।
९५—९३	कार्त्तिकव्रतोद्यापनविधानवर्णनम् । श्लो० ३१ ।
९६—९४	तुलसीमाहात्म्यवर्णनप्रसङ्गेन जालन्धरोत्पत्तिवर्णनम् । श्लो० ३३ ।
९७—९५	जालन्धरदैत्यकृतदेवपराजयपूर्वकममरावतीविजयवर्णनम् । श्लो० ३३ ।
९८—९५	जालन्धरदैत्यभयत्रस्तदेवकृतसंकष्टनाशनविष्णुस्तोत्रम्, विष्णोर्जालन्धरेण सह युद्धम्, विष्णोर्जालन्धरेण सह युद्धे संतुष्टस्य तस्मै वरप्रदानम्, तद्याचितवरपूर्तये लक्ष्म्या सह विष्णुना जालन्धरगृहे वासकरणम्, जालन्धरस्य राज्यस्थितिवर्णनम् । श्लो० २९ ।
९९—९६	जालन्धरेण नारदमुखात्पार्वत्याः सौन्दर्यातिशयं निशम्य शिवं प्रति राहोर्दौत्येन प्रेषणम्, शिवभ्रूमध्यात्कीर्तिमुखगणोत्पत्तिवर्णनम्, कीर्तिमुखपूजावस्-

अ० प०	विषयाः
	कत्वकथनम्, कीर्तिमुखोत्सृष्टस्य राहोर्बर्बरदेशे पतनम् । श्लो० ३४ ।
१००-९७	शङ्करेण सर्वदेवतेजोभिः सुदर्शनचक्रनिर्माणम्, शिवगणानां दैत्यगणैः सह सङ्ग्रामः । श्लो० ३२ ।
१०१-९७	नन्द्यादीनां शिवगणानां कालनेम्यादिभिः सह द्वन्द्वयुद्धवर्णनम्, तत्र शिवगणानां पराजयवर्णनम् । श्लो० ३१ ।
१०२-९८	शिवेन दैत्यपराभवकरणम्, शिवजालन्धरयुद्धम्, जालन्धरेण गान्धर्वमायया शङ्करं मोहयित्वा शिवरूपं धृत्वा पार्वतीसमीपं प्रति गमनम्, पार्वत्या तस्य दानवत्वं परीक्ष्याकस्मादन्तर्धाय मानसोत्तरं प्रति गमनम्, पार्वतीमदृष्ट्वा जालन्धरस्य रणाङ्गणं प्रत्यागमनम्, पार्वतीकृतस्मरणेन विष्णोस्तत्समीपं प्रत्यागमनम्, तद्वृत्तान्तं श्रुत्वा विष्णुना वृन्दापातिव्रत्यभङ्गाय प्रतिज्ञाकरणम् । श्लो० ३२ ।
१०३-९८	वृन्दया दुःस्वप्नं दृष्ट्वोद्विग्नया वनान्तरे भ्रमणम्, तत्र राक्षसोपद्रुताया वृन्दायाः तापसवेषधारिणा विष्णुना राक्षसौ निवार्य रक्षणम्, मायया गगनात्कपिभ्यां जालन्धरशिरःकबन्धानयनम्, वृन्दायाः स्वपतिशिरःकबन्धनिरीक्षणेन शोककरणम्, विष्णोर्मायया जालन्धरवेषं धृत्वा वृन्दायाः पातिव्रत्यभङ्गकरणम्, कदाचिद्वृन्दया जालन्धररूपधारिणं विष्णुं विज्ञाय तस्य भार्याहरणरूपशापं दत्त्वाग्नौ प्रवेशनम्, विष्णोस्तच्चिताभस्मावगुण्ठनम् । श्लो० ३२ ।
१०४-९९	शङ्करेण युद्धे जालन्धरस्य वधकरणम्, जालन्धरस्य शिवसायुज्यप्राप्तिः, शिवाज्ञया देवैर्वृन्दामोहितविष्णुमोहविनाशायादिमायास्तोत्रकरणम्, आदिमायाज्ञया गौरीलक्ष्मीस्वराभिर्देवेभ्यः स्वस्वबीजदानम्, वृन्दाचितास्थाने देवैर्गौर्याज्ञया तद्बीजारोपणम् । श्लो० ३० ।
१०५—१००	तद्बीजत्रयोत्पन्नानां स्त्रीरूपधारिणीनां धात्रीमालतीतुलसीनां दर्शनेन विष्णोर्भ्रान्तिनिरासः, मालत्या बर्बरीनामप्राप्तिकारणवर्णनम्, धात्रीतुलस्योर्माहात्म्यम् । श्लो० २९ ।
१०६—१००	कलहाचरित्रवर्णनम्, धर्मदत्तब्राह्मणेन सह राक्षसीत्वं प्राप्तायाः कलहाया मध्येमार्ग समागमः, धर्मदत्तेन तस्या उपरि तुलसीमिश्रजलसेचनम्, कलहया धर्मदत्ताग्रे स्वपूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ३१ ।
१०७—१०१	धर्मदत्तेन द्वादशाक्षरमन्त्रं जपित्वा तदङ्गे तुलसीमिश्रजलप्रक्षेपात्कलहाया दिव्यदेहावाप्तिवर्णनम्, वैकुण्ठं प्रति कलहां नेतुमागताभ्यां विष्णुदूताभ्यां धर्मदत्तं प्रति कलहयान्याभ्यां च स्त्रीभ्यां सह दशरथो भविष्यसीति वरप्रदानम् । श्लो० २९ ।
१०८—१०१	धर्मदत्तविष्णुगणसंवादे विष्णुव्रतमाहात्म्यवर्णनम् तत्र विष्णुदासविप्रचोलराजयोः कथानकवर्णनम् । श्लो० ३० ।
१०९—१०२	विष्णुदासविप्रचोलराजयोर्भगवन्निरतिशयभक्त्या वैकुण्ठप्राप्तिवर्णनम्, मुद्गलगोत्रोद्भवानां शिखाहीनत्वकारणवर्णनम् । श्लो० ३३ ।
११०—१०३	जयविजयद्वारपालयोः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, कलहाया विष्णुगणैर्वैकुण्ठप्रापणम् । श्लो० ३२ ।
१११—१०३	कृष्णावेण्याद्यनेकनदीनां माहात्म्यवर्णनम्, तत्र कृष्णावेण्योरुत्पत्तिवर्णनम्, तत्र ब्रह्मदेवकृतयज्ञवर्णनम् । श्लो० ३२ ।
११२—१०४	एकादशीमाघकार्त्तिकतुलसीद्वारकानां भगवत्प्रियत्वम्, संसर्गवशात्पुण्यपापांशप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० ३० ।
११३—१०५	कार्त्तिकव्रतप्रशंसायां धनेश्वरविप्रवृत्तान्तवर्णनम्, धनेश्वरस्य कार्तिकव्रतिसंसर्गः । श्लो० ३७ ।
११४—१०५	धनेश्वराय यमेन नरकदर्शनानन्तरं धनेश्वरस्य धनयक्षेति नाम्ना कुबेरानुगत्वप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० २९ ।
११५—१०६	सत्यभामायै कृष्णेन कार्त्तिकमाहात्म्यमुक्त्वा सायंसन्ध्योपासनार्थं जननीगृहं प्रति गमनम्, अश्वत्थवटप्रशंसाकरणम् । श्लो० २९ ।
११६—१०७	अश्वत्थवृक्षस्यास्पृश्यत्वकारणवर्णनेऽलक्ष्मीवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ३० ।
११७—१०७	शिवषडाननसंवादे कार्त्तिकस्नानमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३२ ।
११८—१०८	कार्त्तिके तिलधेन्वादिदानवर्णनम्, कार्त्तिकव्रतिनां परान्नवर्जनादिविविधनियमवर्णनम्, विष्णुपूजनफलवर्णनम् । श्लो० ६० ।

अ० प०	विषयाः
११९—१०९	माघमासस्नानमाहात्म्यम्, शूकरक्षेत्रमाहात्म्यवर्णनम्, मासोपवासव्रतविधानवर्णनम् । लो० ५३ ।
१२०—११०	शालग्रामशिलार्चनविधिमाहात्म्यवर्णनम्, शालग्रामशिलायां वासुदेवादिमूर्तिलक्षणवर्णनम्, कार्त्तिकमासे शालग्रामपूजाफलवर्णनम् । श्लो ९२ ।
१२१—११२	धात्रीवृक्षच्छायायां पिण्डदानमाहात्म्यवर्णनम्, केतकीप्रभृतिभिः पूजनस्य फलवर्णनम्, दीपदानविधिवर्णनम्, तत्र गोपवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ३७ ।
१२२—११३	दीपावलीदिनपञ्चके त्रयोदश्यादिद्वितीयान्ते कर्तव्यकृत्यनिर्णयः, दीपावलीमहोत्साहे राज्ञां कर्तव्यवर्णनम्, यमद्वितीयामाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १०३ ।
१२३—११४	प्रबोधिन्येकादशीमाहात्म्यवर्णनम्, भीष्मपञ्चकव्रतमाहात्म्यवर्णनम्, कार्तिकमाहात्म्यश्रवणपठनफलवर्णनम् । श्लो० ९६ ।
१२४—११६	माघमासमाहात्म्यारम्भः, माघमाहात्म्यजिज्ञासया सूतं प्रति मुनीनां प्रश्नः, सूतेनोमामहेश्वरसंवादेन माघमाहात्म्यकथनम्, तत्र दिलीपस्य मृगयार्थं वनप्रवेशवर्णनम्, तत्प्रसङ्गेन वनशोभावर्णनम्, मृगयां विधाय पुरं प्रत्यावृत्तस्य दिलीपस्य हारीतेन मुनिना सह समागमः, हारीतानुज्ञया दिलीपस्य वसिष्ठं प्रत्यागमनम्, वसिष्ठदिलीपसंवादः, माघमासे प्रातःस्नानदानमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र मणिकूटपर्वतस्थव्याघ्रमुखविद्याधरस्य भृगुमहर्ष्युपदेशेन माघशुक्लैकादश्यां स्नानात्सुमुखत्वप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० १७१ ।
१२५—१२०	माघस्नानमाहात्म्यवर्णने कार्तवीर्यदत्तात्रेयसंवादवर्णनम्, तत्र दत्तात्रेयेण शरीरानित्यतादिरहस्यकथनपुरःसरं माघस्नानमाहात्म्यवर्णनम्, तत्प्रसङ्गेन कुब्जिकाब्राह्मणीचरित्रसुन्दोपसुन्दवधवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ८० ।
१२६—१२१	माघस्नानविधिवर्णनम्, तत्र काञ्चनमालिन्यप्सरसा राक्षसस्य धर्मोपदेशकरणम्, तदुपदेशेन राक्षसस्य स्वर्गप्राप्तिवर्णनम् । श्लो० १८१ ।
१२७—१२५	माघस्नानमाहात्म्यवर्णने गन्धर्वकन्यानां वेदनिधिमुनिपुत्रस्याग्निपस्य च परस्परं शापदानेन पिशाचत्वप्राप्तौ दैववशाल्लोमशसमागमः, लोमशेन माघमासस्नानमाहात्म्यकथनम्, तत्रावन्तिदेशस्थवीरसेनराजवृत्तान्तनिरूपणम्, पिशाचमोचनेतिहासवर्णने प्लक्षप्रस्रवणस्थदेवद्युतिविप्रचरित्रवर्णनम्, देवद्युतिना विष्णुस्तोत्रकरणम् । श्लो० २९७ ।
१२८—१३०	द्राविडदेशस्थचित्रनामकभूपतेरधर्माचारतया पैशाच्यप्राप्तौ देवद्युतिना सह समागमः, देवद्युतिना तस्य प्रयागे माघस्नानाज्ञाकरणपूर्वकं माघस्नानमाहात्म्यकथनम्, तत्र केरलस्थवसुनामकब्राह्मणवृत्तान्तकथनम्, तस्य वसुब्राह्मणस्य प्रेतत्वप्राप्तौ केनचित्कार्पटिकेन सह समागमः । कार्पटिकाय केरलपिशाचेन स्ववृत्तान्तनिवेदनम्, तत्र सारसवानरवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र सारसेन वानराय निजवृत्तान्तकथनम्, प्रेतप्रार्थनया कार्पटिकेन मनसि विचार्य प्रेताय गङ्गाजलप्रदानम्, तेन गङ्गाजलप्राशनेन केरलवसुपिशाचस्य मुक्तिः, प्रयागमाहात्म्यश्रवणाद्द्राविडदेशपतेश्चित्रराजस्य मोक्षः, लोमशवचनात्पिशाचीनां पिशाचस्य च व्योममार्गेण भूगतलोमशेन सह प्रयागं प्रति गमनम्, लोमशेन तेभ्यः प्रयागदर्शनपूर्वकं प्रयागमाहात्म्यकथनम्, प्रयागे लोमशवचनाद्गन्धर्वकन्यानां मुनिपुत्रस्य पैशाच्यान्मुक्तिः, लोमशवचनेन तासां गन्धर्वकन्यानामग्निपेन सह [illegible]हः । श्लो० २९८ ।
१२९—१३६	विष्णुभक्तिमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १९ ।
१३०—१३६	शालग्रामशिलामाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २९ ।
१३१—१३७	विष्णुस्मरणमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १५३ ।
१३२—१४०	जम्बूद्वीपस्थविविधतीर्थवर्णनम् । श्लो० ४० ।
१३३—१४०	वेत्रवतीनदीमाहात्म्यवर्णनम् श्लो० ३१ ।
१३४—१४१	साभ्रमतीनदीमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १३५ ।
१३५—१४३	साभ्रमतीप्रवाहागतनन्दिकुण्डकपालकुण्डमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १९ ।
१३६—१४४	साभ्रमत्याः सप्तस्रोतोमाहात्म्यवर्णनम्, विकीर्णतीर्थमाहात्म्यवर्णनं च । श्लो० १४ ।
१३७—१४४	श्वेतातीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ९ ।
१३८—१४४	बकुलासंगमे गणतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १५ ।
१३९—१४४	अग्निपालेश्वरमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४६ ।

अ० प०	विषयाः
१४०—१४५	साभ्रमतीहिरण्यासंगममाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १६ ।
१४१—१४५	मधुरादित्यमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४५ ।
१४२—१४६	कपितीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १३ ।
१४३—१४७	सप्तधारतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २६ ।
१४४—१४७	ब्रह्मवल्लीतीर्थवृषतीर्थखण्डहृद्गोहृदमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ३० ।
१४५—१४८	साभ्रमतीहस्तिमतीसंगमेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र सोमेश्वरमाहात्म्यकथनं च । श्लो० १६ ।
१४६—१४८	रुद्रमहालयतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ८ ।
१४७—१४८	खड्गतीर्थखड्गधारेश्वरमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ७ ।
१४८—१४८	मालार्कतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ९ ।
१४९—१४८	चन्दनेश्वरमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ११ ।
१५०—१४९	जाम्बवनतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १४ ।
१५१—१४९	इन्द्रग्रामतीर्थधवलेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १०१ ।
१५२—१५१	बालापेन्द्रतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४५ ।
१५३—१५१	दुर्धर्षेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २३ ।
१५४—१५२	खड्गधारेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ७२ ।
१५५—१५३	दुग्धेश्वरतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० । ४०
१५६—१५४	चन्द्रभागानदीवर्तिचन्द्रेश्वरमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० २५ ।
१५७—१५४	पिप्पलादतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० । ११ ।
१५८—१५५	पिचुमन्दार्कतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १४ ।
१५९—१५५	सिद्धक्षेत्रकोटराक्षीतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १३ ।
१६०—१५५	वामनतीर्थराजमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५ ।
१६१—१५५	सोमतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १७ ।
१६२—१५५	कापोतिकतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १८ ।
१६३—१५६	गोतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५ ।

अ० प०	विषयाः
१६४-१५६	कश्यपहृदमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ९ ।
१६५-१५६	भूतेश्वरतीर्थघटेश्वरतीर्थवैद्यनाथतीर्थविजयीतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १० ।
१६६-१५६	पाण्डुरार्यातीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ८ ।
१६७-१५६	चण्डेशतीर्थगाणपत्यतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ८ ।
१६८-१५७	वार्त्रघ्नीनदीमाहात्म्यवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ७१ ।
१६९-१५८	वाराहतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ११ ।
१७०-१५८	साभ्रमतीसंगमतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५ ।
१७१-१५८	संगमस्थंसत्तीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४ ।
१७२-१५८	नीलकण्ठतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ४ ।
१७३-१५८	दुर्गासाभ्रमतीसमुद्रसंगमतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ६ ।
१७४-१५९	श्रीनृसिंहव्रतनृसिंहतीर्थमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ९८ ।
१७५-१६०	भगवद्गीताप्रथमाध्यायमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र विष्णुलक्ष्मीसंवादे सुशर्मवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ५४ ।
१७६-१६१	गीताद्वितीयाध्यायमाहात्म्यम्, तत्र देवशर्मवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ६२ ।
१७७-१६३	गीतातृतीयाध्यायमाहात्म्यवर्णने जडब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ६३ ।
१७८-१६४	गीताचतुर्थाध्यायमाहात्म्यवर्णने वाराणसीस्थभरतकृतावलम्बनतो बदर्योः कन्यात्वप्राप्तिवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ३८ ।
१७९-१६५	गीतापञ्चमाध्यायमाहात्म्यवर्णने पुरुकुत्सपुरस्थपिंगलब्राह्मणतत्पत्नीवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० २४ ।
१८०-१६५	गीताषष्ठाध्यायमाहात्म्यवर्णने गोदावरीतीरवर्तिप्रतिष्ठानपुरस्थज्ञानश्रुतिराजरैक्यमहार्षवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० १०५ ।
१८१-१६७	गीतासप्तमाध्यायमाहात्म्यवर्णने पाटलिपुत्रस्थशंकुकर्णब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ३४ ।
१८२-१६८	गीताष्टमाध्यायमाहात्म्यवर्णने आमर्दकपुरस्थभावशर्मब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ३२ ।

अ० प०	विषयाः
१८३–१६८	गीतानवमाध्यायमाहात्म्यवर्णने माहिष्मतीपुरीस्थमाधवब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ६०।
१८४–१६९	गीतादशमाध्यायमाहात्म्यवर्णने काशीपुरीस्थधीरधीविप्रवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ९९।
१८५–१७१	गीतैकादशाध्यायमाहात्म्यवर्णने मेघकरनगरस्थसुनन्दब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ११५।
१८६–१७३	गीताद्वादशाध्यायमाहात्म्यवर्णने कोल्हापुरस्थसिद्धसमाधिवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ६२।
१८७–१७४	गीतात्रयोदशाध्यायमाहात्म्यवर्णने तुङ्गभद्रानदीतीरवर्तिहरिपुरस्थहरिदीक्षितब्राह्मणपत्न्या दुराचाराया वृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ६३।
१८८–१७६	गीताचतुर्दशाध्यायमाहात्म्यवर्णने शशशुनीवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ४५।
१८९–१७६	गीतापञ्चदशाध्यायमाहात्म्यवर्णने गौडदेशीयनरसिंहराजस्य तत्सैनिकस्य सरभभेरुण्डस्य च वृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ४८।
१९०–१७७	गीताषोडशाध्यायमाहात्म्यवर्णने गुर्जरमण्डलान्तर्गतसौराष्ट्रिकपुरस्थखड्गबाहुराजवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ३२।
१९१–१७८	गीतासप्तदशाध्यायमाहात्म्यवर्णने खड्गबाहुनृपसुतभृत्यस्य दुःशासनस्य वृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० २७।
१९२–१७८	गीताष्टादशाध्यायमाहात्म्यवर्णने इन्द्रवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ६३।
१९३–१८०	श्रीमद्भागवतमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र सूतशौनकसंवादे नारदसनत्कुमारसंवादः, नारदेन भक्तिज्ञानवैराग्यवृत्तान्तकथनम्, तत्र कलिदोषेण ज्ञानवैराग्ययोर्वार्द्धक्यम्, भक्त्याश्च वृन्दावनप्रभावेण यौवनम्, भक्तिनारदसमागमे भक्त्या नारदाग्रे स्वदुःखवृत्तान्तनिवेदनम्। श्लो० ८४।
१९४–१८१	नारदेन भक्तिं सान्त्वयित्वा तद्दुःखनिवारणार्थमुपायं चिन्तयित्वा नारदस्य सनकादिसमीपं प्रत्यागमनम्, सनकादिभिर्ज्ञानवैराग्ययोर्बलप्राप्तये भागवतालापकरणोपदेशकरणम्, तत्र भागवतस्य श्रैष्ठ्यवर्णनम्। श्लो० ७५।
१९५–१८२	कुमाराणामुपदेशान्नारदस्य गङ्गाद्वारसमीपस्थकामदापुरे भृग्वादिभिः सह गमनम्, कुमारैर्भागवतमाहात्म्यवर्णनम्, भागवतसप्ताहपठनमाहात्म्यवर्णनम्, भगवतोद्धवाय भागवतोपदेशकरणम्, नारदाद्यैर्भागवतसप्ताहकरणम्, तत्र भक्तेरागमनम्, कुमारैर्भक्तेः स्थानदानम्। श्लो० ७८।
१९६–१८४	भागवतमाहात्म्यवर्णने गोकर्णवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र तुङ्गभद्रानदीतीरवर्तिकोहलपुरस्थस्यात्मदेवब्राह्मणस्य पुत्राप्राप्तिखिन्नतया वनं गतस्य सिद्धेन सह संमागमः, सिद्धेन तस्मै पुत्रप्राप्त्यर्थं फलदानम्, आत्मदेवेन धुन्धुलीनाम्न्यै स्वपत्न्यै फलसमर्पणम्, धुन्धुल्या प्रसूतिदुःखभीतया पतिं वञ्चयित्वा गुर्विणीवेषं विधाय अङ्गणस्थाया गोः फलदानम्, स्वभगिन्यां प्रसुतायां तस्याः पुत्रमादाय स्वस्याः प्रसूतिप्रसिद्धीकरणम्, तस्य पुत्रस्य धुन्धुकारिनामकरणम्, मासत्रयानन्तरं धेनोः सकाशाद्गोकर्णपुत्रप्रसूतिः, धुन्धुकारिणा पितृपीडनम्, गोकर्णपुत्रेणात्मदेवस्य सान्त्वनम्, गोकर्णोपदेशादात्मदेवस्य वनं गत्वा सत्सङ्गेन मुक्तिप्राप्तिः। श्लो० ८७।
१९७–१८६	धुन्धुकारिपीडिताया धुन्धुल्याः कूपे पतित्वा मरणम्, गोकर्णस्य तां निर्हृत्य तीर्थयात्रार्थं गमनम्, धुन्धुकारिणो वेश्याभिर्धनलोभेन वधकरणम्, तस्य पैशाच्यप्राप्तिश्च, कदाचित्तीर्थयात्रां विधाय गृहं प्रत्यागतेन गोकर्णेन स्वभ्रातुः पैशाच्यावस्थानिरीक्षणम्, तदुपरि गोकर्णेन तीर्थजलप्रक्षेपात्तस्य वागुत्पत्तौ पिशाचेनात्मवृत्तान्तवर्णनम्, धुन्धुकारिणो मुक्त्युपायार्थं गोकर्णेन ब्राह्मणविज्ञापनम्, ब्राह्मणस्तन्मुक्त्युपायचिन्तनाय सूर्यस्तुतिकरणम्, सूर्येण द्विजान्प्रति धुन्धुकारिणो विमुक्तये भागवतसप्ताहाज्ञाकरणम्, सूर्याज्ञया गोकर्णद्वारा भागवतसप्ताहे संपूर्णे धुन्धुकारिणो मोक्षप्राप्तिः, भागवतसप्ताहश्रवणायागतानामन्येषां द्विजानां विष्णुसारूप्यमुक्तिप्राप्तिपुरःसरं गोलोकप्राप्तिवर्णनम्। श्लो० ११६।
१९८–१८८	सप्ताहपठनश्रवणविधिवर्णनम्, नारदसनत्कुमारादिसंवादे प्रचलति सत्यकस्मात्तत्र शुकागमनम्, शुकागमनोत्तरं विष्णुशङ्करादीनामागमनम्, प्रह्लादादिकृतनृत्यगीतादिसमारम्भः, तत्र भक्तिज्ञानवैराग्याणां नवरूपप्राप्तिपुरःसरं नर्तनम्,

अ० प०	विषयाः
	सप्ताहयज्ञेन प्रसन्नेन भगवता वरप्रदानम्, शौनकस्य भागवतस्य निर्माणत आरभ्य सप्ताहप्रवृत्तिकालविषयकशङ्कायां निर्माणकालावधिसप्ताहप्रवृत्तिकालंकथनम्, नैमिषारण्ये शौनकमहासत्रे तीर्थयात्रां पर्यटतो बलरामस्यागमनम्, बलरामेणोच्चासनस्थस्य सूतस्याविचार्य वधकरणम्, मुनीनां वचनमाकर्ण्य बलरामेण सूतपुत्रस्योग्रश्रवसः शास्त्रकथनविषयकसूचनम्, बलरामेण मुनीनां सुखाय बल्वलासुरस्य वधकरणम्, रोमहर्षणपुत्रेणोग्रश्रवसा सूतेनावशिष्टपुराणकथनम्, व्यासेन सप्तदशपुराणानि विरच्य्याप्यतुष्यद्धृदयेन नारदोपदेशाद्भागवतपुराणनिर्माणम्, भागवतमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १२२ ।
१९९—१९०	कालिन्दीमाहात्म्यवर्णने नारदपर्वतयोः शिबिराजस्य संवादे नारदेनेन्द्रकृतयज्ञवृत्तान्तवर्णनम् । श्लो० ४६ ।
२००—१९१	इन्द्रयागसमाप्तिवर्णनपूर्वकं शिवशर्मब्राह्मणगृहे इन्द्रजन्मवर्णनम्, तस्य विष्णुनामकरणम्, तस्य विष्णुशर्मणः पित्रा सहेन्द्रप्रस्थमागत्य तत्र पूर्वजन्मनि कृतस्य यागस्य स्मरणम्, पित्रे सर्वपूर्ववृत्तान्तं निवेद्य तत्रत्यतीर्थदर्शनम्, इन्द्रवाक्याच्छिवशर्मणा निगमोद्बोधकतीर्थे स्नानार्थमुद्योगकरणम्, तत्र भिल्लसिंहयोर्मुक्तिदर्शनम्, इन्द्रप्रस्थक्षेत्रमाहात्म्यम् । श्लो० ११७ ।
२०१—१९३	शिवशर्मणो निगमोद्बोधकतीर्थे स्नानमात्रेण जातिस्मरत्वप्राप्तिः, शिवशर्मणाऽऽत्मनः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र शरभवैश्यस्य गृहे देवलर्षिगमनम्, देवलेन शरभं प्रति पुत्रप्राप्त्युपायकथनम् । श्लो० १०४ ।
२०२—१९५	दिलीपसुदक्षिणाभ्यां पुत्रप्राप्त्युपायजिज्ञासया वसिष्ठाश्रमं प्रति गमनम्, वसिष्ठेन तस्मै गोसेवाज्ञाकरणम् । श्लो० ५८ ।
२०३—१९६	दिलीपेन गोसेवाकरणम्, तत्कृतां सेवां गवा मायया सिंहमुत्पाद्य परीक्ष्य तस्मै पुत्रप्राप्तिकरवरप्रदानवर्णनम् । श्लो० ६९ ।
२०४—१९८	शरभस्य चण्डिकाराधनम्, चण्डिकावचनाच्छरभस्येन्द्रप्रस्थं प्रत्यागत्य निगमोद्बोधकतीर्थे स्नानदानादिना पुत्रप्राप्तिः, वार्द्धक्ये शरभस्येन्द्रप्रस्थं प्रति गमनम्, तत्र तस्य ज्वरप्राप्तौ केनचित्पान्थेन शिबिकामानाय्य तस्यामारुह्य तेनैव सह स्वगृहं प्रत्यागमने मध्येमार्गं केनचिद्राक्षसेन सह समागमः, तेन राक्षसेन तदीयवाहभक्षणम्, शरभसमीपवर्तिनिगमोद्बोधकतीर्थजलप्राशनेन तस्य राक्षसस्य पूर्वजन्मवृत्तान्तस्मरणम्, शरभराक्षसयोः संवादः, वाहानां पथिकस्य च कुबेरलोकावाप्तिः, राक्षसेन शरभं पृष्ठमारोप्येन्द्रप्रस्थं प्रति प्रत्यावृत्त्यागमनम्, इन्द्रप्रस्थे शरभं प्रति पुत्रस्यागमनम्, तत्र तीर्थे शरभवैश्यस्य मरणाद्वैकुण्ठलोकावाप्तिः, पुत्रस्य च रक्षसा सहेन्द्रप्रस्थे स्थितिकरणम् । श्लो० १४४ ।
२०५—२००	इन्द्रप्रस्थे निगमोद्बोधकतीर्थपङ्कनिमग्नाया गोरुद्धरणं कुर्वतो राक्षसस्याम्बुहस्तिना जलमध्ये नयनान्मृत्युप्राप्त्यनन्तरं मुक्तिः, शरभपुत्रस्य तत्र तीर्थे वासवर्णनम्, दुर्वासःशापाच्छरभपुत्रस्य शिवशर्मत्वप्राप्तिः शिवशर्मणो निगमोद्बोधकतीर्थे देहत्यागान्मुक्तिप्राप्तिः । श्लो० ५१ ।
२०६—२०१	इन्द्रप्रस्थस्थद्वारकामाहात्म्यवर्णनम्, तत्र काम्पिल्यनगरवासिपुष्पेषुब्राह्मणचरित्रम्, तद्रूपमुग्धपौरस्त्रीणां विषभक्षणात्पैशाच्यप्राप्त्यनन्तरं राक्षसीत्वप्राप्तिः । श्लो० ६३ ।
२०७—२०२	तासामुद्धारवर्णनप्रसङ्गेन विमलविप्रवृत्तान्तवर्णनम्, विमलस्येन्द्रप्रस्थस्थनिगमोद्बोधकतीर्थस्नानात्पुत्रवरप्राप्तिः, तत्तीर्थादाश्रमं जिगमिषोर्मध्येमार्गं मित्रप्राप्तिः । श्लो० ६८ ।
२०८—२०४	विमलस्य तेन मित्रेण सह पुनरिन्द्रप्रस्थस्थद्वारकां प्रति गत्वा स्नानेन विष्णुभक्तिप्राप्तिवर्णनम्, मार्गे व्रजतो विमलस्य कमण्डलुगतजलपानाद्राक्षसीनां मुक्तिवर्णनम् । श्लो० ६९ ।
२०९—२०५	इन्द्रप्रस्थस्थकोशलामाहात्म्यवर्णने मुकुन्दद्विजवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र मुकुन्दस्य नापितचौरेण वधे कृते वेदायनस्य गुरोरागमनम्, वेदायनेन तन्मातुः शोकापनोदनायात्मस्वरूपवर्णनम् । श्लो० ५९ ।
२१०—२०६	मुकुन्दस्य कोशलातीर्थेऽस्थिपतनाद्विमानमारुह्य मार्गप्रसुप्तयोर्वेदायनगुरुकनिष्ठभ्रात्रोः समीपं प्रत्यागमनम्, गुरुप्रश्ने सति मुकुन्देन स्वानुभूतयमयातनावर्णनम्, कोशलातीर्थेऽस्थिपतनकारणवर्णनम् । श्लो० ७० ।

अ० प०	विषयाः
२११—२०७	चण्डकनामकचौरनाम्पितस्य ब्राह्मणवधाद्राजाज्ञया शिरश्छेदोत्तरं सर्पत्वप्राप्तिः, मातृपितृस्थिपेटकं गृहीत्वा गच्छतः कस्यचिद्ब्राह्मणस्य सर्पत्राणदेशस्थितौ सर्पेणास्थिपेटके प्रवेशकरणम्, ब्राह्मणेन कोशलायामस्थिविसर्जने कृते सति तत्साहचर्येण सर्पस्यापि विसर्जनम्, कोशलाप्रभावेण सर्पस्य मोक्षावाप्तिः। श्लो० ५०।
२१२—२०८	नारायणाश्रमगामिबटूनां तत्रैव वासः, कस्यचिद्बटोर्नारायणाश्रमं गच्छतो नारायणेन विप्रवेषं धृत्वा निवर्तनम्, तस्य विष्णुवचनात्कोशलातीर्थं परावृत्त्यागमनम्, तत्र तनुत्यजां तेषां भगवत्प्रसादान्मुक्तिप्राप्तिवर्णनम्। श्लो० ५५।
२१३—२०९	मधुवनस्थविश्रान्तितीर्थमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र किरातनगरस्थकुशलब्राह्मणपत्नीवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र तस्या दुश्चरित्रेण गोधात्वप्राप्तिः, तत्पुत्रस्य तदुद्धरणार्थं पितुराज्ञाग्रहणम्। श्लो० ८२।
२१४—२११	पितृवाक्यात्पुत्रेण मातरमुद्दिश्य श्राद्धकरणम्, तेन तस्य मातुः पितामहादीनां च मुक्तिप्राप्तिः, तस्य पितुर्विष्णुलोकगमनम्। श्लो० १११।
२१५—२१३	तस्य मुनिपुत्रस्य स्वैरिण्या जन्मग्रहणकारणवर्णनम्, तत्र चन्द्रकृतबृहस्पतिभार्याहरणवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र बुधेन तस्य कुण्डत्वप्राप्तिरूपशापदानम्। श्लो० ५८।
२१६—२१४	मधुवनस्थबदरिकाश्रममाहात्म्यवर्णनम्, तत्र मगधदेशस्थदेवदासब्राह्मणचरित्रवर्णनम्, तत्र कलिङ्गराजवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० १०१।
२१७—२१६	इन्द्रप्रस्थान्तर्गतहरिद्वारमाहात्म्यम्, तत्र कालिङ्गश्वपचवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ४९।
२१८—२१७	इन्द्रप्रस्थस्थपुष्करमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पुण्डरीकवृत्तान्तवर्णनम्, तद्भ्रातुर्भरतस्य पुष्करसेवया विमानावाप्तिवर्णनम्। श्लो० ५४।
२१९—२१८	भरतपुण्डरीकयोः संवादे भरतेनात्मपुण्यं वर्णयित्वा स्वर्गं प्रति गमनम्, पुण्डरीकस्य पुष्करसेवनप्रभावेण तद्गृहे विष्णोः स्थितिः, पुण्डरीकस्य मुक्तिप्राप्तिवर्णनम्। श्लो० ५२।
२२०—२१९	इन्द्रप्रस्थस्थप्रयागतीर्थमाहात्म्यवर्णने नर्मदातीरवर्त्तिमाहिष्मतीस्थमोहिनीवेश्यावृत्तान्तवर्णनम्, तस्याश्च मरणावसरे प्रयागजलपानाद् द्रविडदेशराजस्य वीरवर्मणो भार्यात्वप्राप्तिः। श्लो० ५४।
२२१—२२०	सखीगृहस्थितपुस्तकनिरीक्षणात्तस्याः पूर्वजन्मस्मृतौ भर्त्रा सहेन्द्रप्रस्थस्थप्रयागतीर्थगमनम्, तत्र वीरवर्मतत्पत्नीभ्यां हरिहरस्तोत्रकरणम्, तत्प्रभावात्तयोर्वैकुण्ठावाप्तिवर्णनम्। श्लो० ५३।
२२२—२२१	इन्द्रप्रस्थस्थकाशीमाहात्म्यवर्णनम्, तत्रत्यशिंशपातरुस्थितकाकसर्पयोर्वृत्तान्तवर्णनम्, इन्द्रप्रस्थस्थगोकर्णतीर्थमाहात्म्यवर्णने कर्कटभिल्लभार्याया जरानाम्न्याश्चरित्रकथनम्, इन्द्रप्रस्थस्थशिवकाञ्चीमाहात्म्यवर्णने हेरम्बनामकब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम् नारदस्य शिबिं प्रति शक्रप्रस्थमाहात्म्यमुक्त्वा स्वर्गे गमनम् इन्द्रप्रस्थमाहात्म्यश्रवणफलम्, युधिष्ठिरेणेन्द्रप्रस्थं गत्वा तत्र राजसूययज्ञकरणम्, भीमकुण्डमाहात्म्यकथनम्। श्लो० ९०।
२२३—२२३	नारायणमहामन्त्ररत्नोपदेशवर्णनम् श्लो० ८०।
२२४-२२४	शिवपार्वतीसंवादे भगवद्भक्तिमाहात्म्ये सुदर्शनादिमाहात्म्यवर्णनपूर्वकमङ्कनमाहात्म्यकथनम्। श्लो० ८१।
२२५-२२५	ऊर्ध्वपुण्ड्रमाहात्म्यविधिवर्णनम्। श्लो० ५९।
२२६-२२६	मन्त्रतदर्थोपदेशविधिमाहात्म्यवर्णनम्। श्लो ९३।
२२७-२२८	सविस्तरं मन्त्रार्थोपदेशवर्णने त्रिपाद्विभूतिवर्णनम्। श्लो० ८१।
२२८-२३०	सविस्तरं मन्त्रार्थोपदेशवर्णने परमव्योमादिवर्णनम्। श्लो० १०७।
२२९-२३२	देवसर्गवर्णने विष्णुव्यूहभेदवर्णनम्। श्लो० १८६।
२३०-२३५	विष्णोर्मत्स्यावतारकथावर्णनम्। श्लो० ३३।
२३१-२३५	कूर्मावतारकथावर्णनम्, तत्र दुर्वाससः शापादिन्द्रलक्ष्मीविनाशे विष्णुना देवान्प्रति समुद्रमथनायाज्ञाकरणम्। श्लो० ५१।
२३२-२३६	विष्णोराज्ञया देवदानवैर्मथने समारब्धे सति समुद्रान्महाविषप्रभृतिलक्ष्म्यन्तरत्नोत्पत्तिवर्णनम्। श्लो० ७५।
२३३-२३८	देवादिभिरेकादश्युपवासकरणवर्णनम्। श्लो० २२।
२३४-२३८	द्वादशीमाहात्म्यवर्णनम्। श्लो० ४३।

अ० प०	विषयाः
२३५—२३९	पाषण्डिलक्षणवर्णनम्, शिवस्य कपालभस्मास्थिधारणकारणवर्णनम्। श्लो० ६९।
२३६—२४०	तामसादिशास्त्रपरिगणनम्। श्लो० २७।
२३७—२४१	वराहावतारकथावर्णनम्। श्लो० ३१।
२३८—२४७	नृसिंहप्रादुर्भावकथावर्णनम्। श्लो० १५७।
२३९—२४४	वामनप्रादुर्भाववर्णनम्, तत्र बलिदैत्यपराभूतदेवप्रार्थनया भगवतोऽदितिगर्भप्रवेशः। श्लो० ३१।
२४०—२४५	वामनेन बलेर्भूग्रहणादिवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ६१।
२४१—२४६	जामदग्न्यावतारकथावर्णनम्। श्लो० ८२।
२४२—२४७	श्रीरामावताररामायणकथावर्णनम्, तत्र रामस्य जन्मप्रभृतिरावणवधोत्तरकालिकायोध्याप्रवेशान्तकथावर्णनम्। श्लो० ३७०।
२४३—२५४	रामस्य राज्याभिषेकादिविश्वरूपदर्शनान्तचरित्रवर्णनम्। श्लो० ५२।
२४४—२५५	रामस्य राज्योपभोगपूर्वकसंपूर्णचरित्रवर्णनम्। श्लो० १००।
२४५—२५७	श्रीकृष्णावतारकथावर्णनम्, तत्र श्रीकृष्णस्य जन्मादिकंसवधान्तकथावर्णनम्। श्लो० ३९२।
२४६—२६४	कृष्णस्योपनयनादिवृत्तवर्णनपूर्वकं मुचुकुन्दमोक्षणान्तकथावर्णनम्। श्लो० ७१।
२४७—२६५	द्वारकाप्रवेशरुक्मिण्यादिहरणवैदर्भसेनाविध्वंसनवर्णनम्। श्लो० ४३।
२४८—२६६	रुक्मिणीविवाहवर्णनम्। श्लो० १९।
२४९—२६६	सत्यापरिणयनवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ११०।
२५०—२६८	अनिरुद्धविवाहप्रसङ्गेन बाणासुरसङ्ग्रामवर्णनम्। श्लो० ६६।
२५१—२७०	पौण्ड्रकवासुदेवनिग्रहणम्, तत्सुतस्य दण्डपाणेः कृष्णमुद्दिश्य कृत्यापचारे सति कृष्णप्रेरितचक्रदर्शनेन कृत्यया परावृत्त्य वाराणसीनामकदण्डपाणिपुरीदहनम्। श्लो० ४।
२५२—२७१	जरासन्धं भीमद्वारा निहत्य तेन बन्दीकृतानां पार्थिवानां मोचनम्, इन्द्रप्रस्थे शिशुपालवधः, दन्तवक्त्रस्य युद्धे वधानन्तरं कृष्णस्य नन्दगोकुले सर्वेषां संगमः, पश्चाद्द्वारकायां प्रवेशः, सुदामसत्कारकरणम्, भारतयुद्धवृत्तान्तः, ब्राह्मणबालकसंजीवनम्, कृष्णसन्तानवर्णनम्, मौसलवृत्तान्तवर्णनम्, कृष्णस्य स्वधामगमनम्, कृष्णपत्नीनां चौरैर्हरणम् कृष्णमाहात्म्यवर्णनम्। श्लो० २२।
२५३—२७३	विष्णुपूजाविधानवैष्णवाचारवर्णनम्। श्लो० १८०।
२५४—२७६	रामनाममाहात्म्यवर्णनेऽष्टोत्तरशतनामस्तोत्रवर्णनम्। श्लो० ७२।
२५५—२७८	श्रेष्ठदेवपरीक्षासमये भृगुशापेन महादेवस्य योनिलिङ्गस्वरूपप्राप्तिवर्णनम्, ब्रह्मणोऽपूज्यत्वप्राप्तिवर्णनं च, सर्वदेवेषु विष्णोः श्रैष्ठ्यवर्णनम्, भृगुकृतभगवत्स्तुतिः, पद्मपुराणपठनफलवर्णनम्। श्लो० १३३।

इति पाद्मपुराणान्तर्गतोत्तरखण्डस्थविषयानुक्रमणिका संपूर्णा।

अथ क्रियायोगसारखण्डम्।

अ० प०	विषयाः
१—१	सूतशौनकसंवादे कलिकालिकलोकोद्दिधीर्षया प्रश्ने जैमिनिव्याससंवादवर्णनम्, व्यासेन जैमिनये क्रियायोगसारवर्णनोपक्रमवर्णनम्। श्लो० ३८।
२—१०	भगवद्भक्तिवर्णने सृष्ट्यादिवर्णनम्, ब्रह्मकृतविष्णुस्तुतिः, भगवता ब्रह्मणे वैष्णवलक्षणकथनम्। श्लो० ११०।
३—३	गङ्गाद्वारमाहात्म्यवर्णने मनोभद्रराजपुत्रयोर्वृत्तान्तवर्णनम्, तत्र गृध्रेणागत्य तयोः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० ९८।
४—५	प्रयागमाहात्म्ये प्रणिधिवैश्यवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र धनप्रशंसा, प्रणिधिवैश्यभार्याप्राप्तिकामस्य कस्यचिच्छ्वपचस्य प्रयागे स्नानात्प्रणिधिवैश्यरूपावाप्तिः, विष्णोराज्ञया पद्मावत्या एकाकारपतिद्वयेन सह वैकुण्ठगमनम्, तत्र पद्मावतीविष्णुदूतसंवादे बृहद्ध्वजराक्षसभीमकेशराजपत्न्योर्वृत्तान्तः। श्लो० ११४।
५—७	विक्रमराजपुत्रमाधववृत्तान्तवर्णनम्, माधवस्य मृगयार्थं वने गतस्य चन्द्रकलादर्शनम्, चन्द्रकलया प्लक्षद्वीपस्थगुणाकरराजपुत्रीसुलोचनवृत्तान्तवर्णनम्, चन्द्रकलावचनान्माधवस्य श्रेष्ठहयमारुह्य जलधिमुल्लङ्घ्य प्लक्षद्वीपं गत्वा तत्र गन्धिनीगृहेऽवस्थितिकरणम्, मालापुष्पेषु निजकार्यं विलिख्य गन्धिनीद्वारा सुलोचनायै साङ्गुलीयमालाप्रेषणम्, सुलोचनया राजपुत्रवृत्तान्तं पठित्वा स्वप्राप्तिसङ्केतं

अ० प०	विषयाः
	विलिख्य प्रेषणम्, स्नानव्याजेन मन्धिनीगृहमागत्य तत्र माधवदर्शनम्, सुलोचनाया यक्षप्रदक्षिणसङ्केतकाले माधवस्य निद्राप्राप्तिः, प्रचेष्टेन तयोः सङ्केतं विज्ञाय तस्मिन्काले तस्याः सुलोचनाया हरणम्, सुलोचनया प्रचेष्टं प्रति छलेन वञ्चनम्, प्रचेष्टस्य तत्करकङ्कणं गृहीत्वा स्वगृहं प्रति गमनम्, सुलोचनाया गङ्गासागरसंगमे गमनम्, तत्र सुषेणराजसभायां पुरुषवेषं विधाय सुलोचनाया गमनम्, तत्र वीरवरनाम्ना प्रसिद्धिकरणपूर्वकं तस्य सेवाकरणवर्णनम्। श्लो० २०४।
६—११	तत्र वीरवरेण भीमनादनामकगण्डकनाशनम्, गण्डकस्य गङ्गासागरतीर्थे देहपाताद्दिव्यरूपावाप्तिः, वीरवरपृष्टेन गण्डकेन स्वकीयपूर्वजन्मवृत्तान्तं वर्णयित्वा स्वर्गगमनम्, राज्ञा सुषेणेन वीरवरेण गण्डको हत इति श्रुत्वा तस्मै जयन्तीनामस्वकन्यादानम्, जयन्त्या सह वीरवरवेषधारिण्याः सुलोचनायास्तपःकरणम्, गङ्गायां तनुत्यागोद्यतस्य प्रचेष्टस्य वीरवराज्ञया कारायां स्थापनम्, गुणाकरेण राज्ञा कन्याहरणं दृष्ट्वा तत्कृते शोककरणम्, विद्याधरस्य सुलोचनाप्राप्तये गङ्गाब्धिसंगमे तनुत्यागोद्यतस्य वीरवरेण निवारणम्, तस्य तत्रैव स्थितिः, माधवस्य निद्रोत्थितस्य शोकपूर्वकं तदर्थं गङ्गासागरसंगमे तनुत्यागोद्यतस्य वीरवरेण सह संभाषणम्, पश्चात्तं तनुत्यागान्निवर्त्यान्तःपुरं गत्वा स्त्रीवेषं विधायात्मनो दर्शनम्, माधवेन तया सह गान्धर्वविवाहकरणम्, तेन सह सुलोचनायाः सुषेणसभां प्रति गमनम्, सुषेणेन माधवाय विवाहविधिना जयन्तीकन्यादानम्, तत्र माधवस्य किंचित्कालं स्थितिः, प्रचेष्टस्य दोषं विचार्य निरसनम्, माधवस्य सांसारिकभोगाननुपभुज्य विरागोत्पत्तौ विश्वकर्मतः शिलामयीं विष्णुमूर्तिं निर्माय तद्भक्तिकरणम्, माधवकृतविष्णुस्तुतिवर्णनम्, माधवस्य मोक्षप्राप्तिवर्णनम्। श्लो० २०४।
७—१५	गङ्गामाहात्म्यवर्णने धर्मस्वब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र धर्मस्वेन गङ्गाजलं गृहीत्वा पथि गच्छता बलीवर्दविषाणविदारितस्य कालकल्पस्य मरणं दृष्ट्वा तस्योपरि गङ्गाजलसेचनम्, अग्रे गत्वा यमदूतनिरीक्षणम्, तैः सह धर्मस्वस्य संवादः, यमदूतैर्निजवृत्तान्तनिवेदनम्, विष्णुदूतसंवादवर्णनपूर्वकगङ्गामाहात्म्यवर्णनम्, धर्मस्वेन गङ्गास्तोत्रकरणम्, गङ्गयाविर्भूय धर्मस्वाय वरप्रदानम्, धर्मस्वस्य मोक्षप्राप्तिः। श्लो० १२८।
८—१७	गङ्गामाहात्म्यवर्णने शक्रप्रियायाः पद्मगन्धाया वृत्तान्तवर्णनम्, गङ्गायामस्थिपतनात्तस्याः शक्रप्रियत्वकथनम्। श्लो० ११०।
९—१९	गङ्गामाहात्म्यवर्णने यात्राविधिवर्णनम्, तत्र सत्यधर्मराजविजयाराज्ञ्योर्वृत्तान्तवर्णनम्, तयोर्भक्तत्वप्राप्तौ सर्पेण भक्षणेऽपि गङ्गानामग्रहणमात्रेण मुक्तिवर्णनम्। श्लो० १६१।
१०—२२	विष्णुपूजामाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पूजाविधानवर्णनम्, तत्रार्यावर्तस्थसुवर्णभूपचरित्रवर्णनम्, वेश्यादत्तं भूपतच्चम्पकपुष्पं निरीक्ष्येश्वरार्पणबुद्ध्या विमुञ्चतो मरणसमये विष्णुदूतैः सुवर्णस्य वैकुण्ठं प्रति नयनम्। श्लो० ७८।
११—२३	विष्णुपूजाविधिवर्णनम्। श्लो० १७०।
१२—२६	फाल्गुनादिवैशाखान्तमासेषु श्रीकृष्णपूजाविधिमाहात्म्यवर्णनम्, अश्वत्थमाहात्म्यवर्णने धनञ्जयनामब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० १२०।
१३—२९	ज्येष्ठादिकार्तिकान्तमासेषु भगवत्पूजाविधिमाहात्म्यवर्णनम्, कार्त्तिके पद्मपुष्पमाहात्म्यवर्णने प्रजानामकब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्। श्लो० १६९।
१४—३२	मार्गशीर्षादिमाघान्तमासेषु भवत्पूजाविधिमाहात्म्यवर्णनम्। श्लो० ४१।
१५—३२	भगवन्नाममाहात्म्यवर्णने परशुवैश्यपत्न्या जीवन्त्याख्यायाश्चरित्रवर्णनम्, शुकपाठितरामनामप्रभावात्तस्या मुक्तिः, सर्वनामापेक्षया रामनाम्नो महत्त्ववर्णनम्। श्लो० १०७।
१६—३४	हरिभक्तिमाहात्म्यवर्णने चक्रिकनामकशबरवृत्तान्तवर्णनम्, तस्य हस्ते मुखस्थफलसमर्पणतीव्रभक्त्या हरिप्रसादान्मुक्तिप्राप्तिवर्णनम्। श्लो० ५८।
१७—३५	भगवद्भक्तिमाहात्म्यवर्णने भद्रतनुब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र तस्य वेश्यारक्तत्वम्, वेश्योपदेशेन वैराग्योत्पत्तौ मार्कण्डेयं प्रति शरणगमनम्, मार्कण्डेयेन दान्तसमीपे तस्य प्रेषणम्, दान्तेन भद्रतनोर्मोहादिलक्षणवर्णनम्, विष्णोरष्टोत्तरशतनामकथनं च, दान्तानुज्ञया भद्रतनुना हरिभक्तिकरणाद्धरेः प्रादु

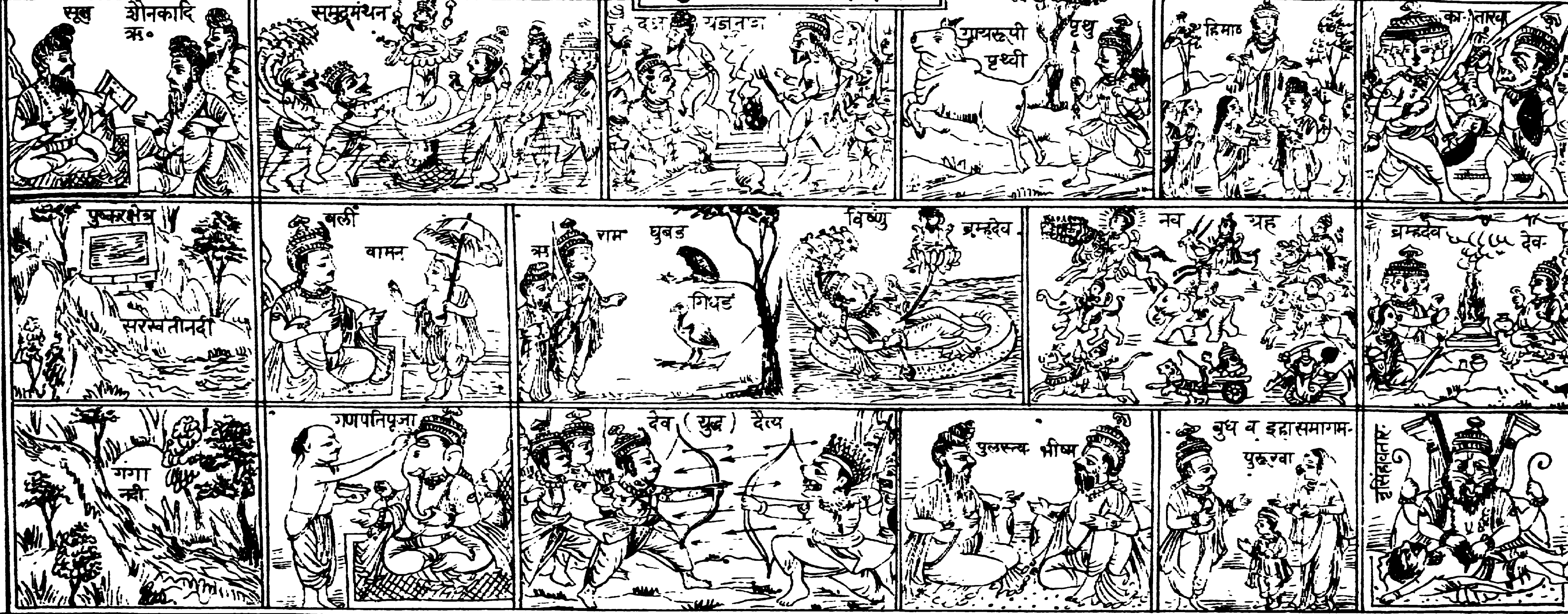
अ० प०	विषयाः
	भीवः, भद्रतनुना भगवत्स्तुतिकरणम्, भगवता भद्रतनोः सख्यकरणम्, दान्तेन गुरुणा भद्रतनोर्भर्त्सनायां कृतायां भद्रतनुना दान्ताय गुरवे भगवतो दर्शनकरणम्, भक्तिफलार्थं देवकृतभारतवर्षप्रशंसा । श्लो० २६५ ।
१८—४०	पुरुषोत्तमजगन्नाथक्षेत्रमाहात्म्यवर्णनम्, कृष्णबलरामसुभद्रादर्शनमहिमा । श्लो० ५५ ।
१९—४१	भगवदर्थे वस्तुसमर्पणमाहात्म्यवर्णने दस्युवृत्तेरुर्वीशुब्राह्मणस्य वृत्तान्तवर्णनम्, विष्णुनैवेद्यमाहात्म्यवर्णने सर्वजनिनामकब्राह्मणवृत्तान्तवर्णनम्, सर्वजनिना स्वप्ने विष्णुं दृष्ट्वा स्तोत्रकरणम्, भगवता सर्वजनेः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, भगवता सर्वजनये स्वस्य रोषकराणां तोषकराणां च वर्णनम्, हरिपूजाकर्तृमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ११७ ।
२०—४३	दानमाहात्म्यवर्णने हास्तिनपुरस्थरतिविदग्धावेश्याक्षेमङ्करीब्राह्मणीहरिशर्मब्राह्मणानां वृत्तान्तवर्णनम्, दानप्रभावात्तेषामुत्तमलोकावाप्तिः, हरिशर्मणोऽन्नदानाभावात्क्षुत्प्राप्तौ विष्णुना तस्य ब्रह्मसमीपे प्रेषणम्, ब्रह्मणा तस्मै विविधदानमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १६० ।
२१—४६	ब्रह्मणा हरिशर्मणे विविधदानपात्रवर्णनम्, ब्राह्मणपादोदकमाहात्म्यवर्णने भद्रक्रियब्राह्मणचरणोदकस्पर्शात्कस्यचिच्छुनो मुक्तिवर्णनम्, तेन शुना भद्रक्रियायात्मनः पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, तत्र राजनीतिवर्णनम्, ब्रह्माज्ञया भद्रक्रियस्य दीक्षितं पुत्रं प्रति स्वप्न आविर्भूय दानानुज्ञाकरणम्, दीक्षितेन पुत्रेणान्नजलदानाद्भद्रक्रियस्य मुक्तिः, अन्नजलदानमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० १३४ ।
२२—४९	एकादशीमाहात्म्यवर्णनम्, तत्र पापपुरुषाङ्गविभागवर्णनम्, विष्णुनैकादशीं निर्माय यमलोकस्थपापिजनोद्धरणम्, पापपुरुषायैकादशीदिने निवासायान्नरूपस्थलदानम्, एकादशीव्रतस्य सर्वव्रतापेक्षया श्रेष्ठत्ववर्णनम्, संक्षेपेणैकादशीव्रतविधिवर्णनम् । श्लो० १४८ ।
२३—५१	एकादशीव्रतमाहात्म्यवर्णने कोचरशनामकभूपतिसुमाज्ञानामकतत्पत्न्योर्वृत्तान्तवर्णनम्, तत्र शौरिब्राह्मणपृष्टया सुमाज्ञाराज्ञ्या तस्मै स्वस्या राज्ञश्च पूर्वजन्मवृत्तान्तवर्णनम्, पूर्वजन्मनि वेश्यायाः सुमाज्ञाया जारस्य च कोचरशस्यैकादशीप्रभावाद्यमलोकं गत्वा यमेन सत्कारकरणम्, यमलोकस्थसुकृतिदुष्कृतिजनानुभूतसुखदुःखावस्थावर्णनम्, कोचरशसुमाज्ञयोरेकादशीव्रतप्रभावाद्वैकुण्ठावाप्तिवर्णनम् । श्लो० १७७ ।
२४—५५	तुलसीवृक्षधात्रीवृक्षमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ६७ ।
२५—५६	तुलसीमाहात्म्यवर्णने पवित्रब्राह्मणतत्पत्नीब्राह्मणयोश्चरित्रवर्णनम्, तयोर्गृहे लोमशमुनेरागमनम्, ताभ्यां तस्यातिथ्यसत्कारकरणम् लोमशेनातिथिसपर्यामाहात्म्यकथनं, तत्र ज्ञानभद्रयोमिवृत्तान्तवर्णनम्, लोमशस्यपुरो बिलान्निर्गत्यागच्छतः कस्यचिन्मूषिकस्य पवित्रेण घातनम्, तदा लोमशेन तस्य मुखे कर्णयोः शीर्षे च तुलसीस्पर्शनम्, तेन तस्य मूषिकस्य मोक्षप्राप्तिः । श्लो० ८६ ।
२६—५८	कलियुगे वर्तमानानां जनानामवस्थावर्णनम्, कलौ मनःशुद्ध्या भगवते सर्वकर्मसमर्पणवर्णनम्, पाद्मपुराणमाहात्म्यवर्णनम् । श्लो० ५५ ।

इति पाद्मपुराणान्तर्गतक्रियायोगसारखण्डस्थविषयानुक्रमणिका संपूर्णा ।

इति पद्मपुराणस्थविषयानुक्रमणिका समाप्ता ।

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे प्रथमं सृष्टिखण्डं प्रारभ्यते ॥

सृष्टिखंडाचीं चित्रें.

सूत
शौनकादि ऋ०
समुद्रमंथन
गायरूपी पृथ्वी
पृथु
हिमा०
पुष्करक्षेत्र
सरस्वतीनदी
बली
वामन
ऋ
राम
घुबड
गिधाड
विष्णु
ब्रम्हदेव
नव ग्रह
ब्रम्हदेव
देव.
गंगा नदी
गणपतिपूजा
देव (युद्ध) दैत्य
पुलस्त्य
भीष्म
बुध व इळासमागम
पुरूरवा

अथ श्रीपाद्मे महापुराणे प्रथमं सृष्टिखण्डं प्रारभ्यते ।

ॐश्रीविष्णवेनमः ॥ ॐस्वच्छंचंद्रावदातंकरिकरमकरक्षोभसंजातफेनं ब्रह्मोद्भूतिप्रसक्तैर्व्रतनियमपरैःसेवितंविप्रमुख्यैः ॥ ॐकारालंकृतेनत्रिभुवनगुरु
णाब्रह्मणादृष्टिपूतं संभोगाभोगरम्यंजलमशुभहरंपौष्करं वः पुनातु ॥ १ ॥ सूतमेकांतमासीनंव्यासशिष्यंमहामतिः॥लोमहर्षणनामावाउग्रश्रवसमाह
तत् ॥२॥ ऋषीणामाश्रमांस्तांतगत्वाधर्मान्समासतः ॥ पृच्छतांविस्तराद्ब्रूहियन्मत्तःश्रुतवानसि॥३॥ वेदव्यासान्मयापुत्रपुराणान्यखिलानिच॥ तवा
ख्यातानिप्राप्तानिमुनिभ्योवदविस्तरात्॥४॥प्रयागेमुनिवर्यैश्चयथापृष्टःस्वयंप्रभुः॥ पृष्टेनचानुशिष्टास्तेमुनयोधर्मकांक्षिणः ॥५॥देशंपुण्यमभीप्संतो
विभुनाचहितैषिणा॥सुनाभंदिव्यरूपंचसत्यगंशुभविक्रमम् ॥६॥ अनौपम्यमिदंचक्रंवर्तमानमतंद्रिताः॥पृष्ठतोयातनियमात्पदंप्राप्स्यथयद्धितम्॥७॥
गच्छतोधर्मचक्रस्ययत्रनेमिर्विशीर्यते ॥ पुण्यःसदेशोमंतव्यइत्युवाचस्वयंप्रभुः ॥ ८ ॥ उक्त्वाचैवमृषीन्सर्वानदृश्यत्वमगात्पुनः ॥ गंगावर्तसमाहारो
नेमिर्यत्रव्यशीर्यत ॥९॥ ईजिरेदीर्घसत्रेणऋषयोनैमिषेतदा ॥ तत्रगत्वातुतान्ब्रूहिपृच्छतोधर्मसंशयान् ॥ १० ॥ उग्रश्रवास्ततोगत्वाज्ञानविन्मुनिपुंगवा
न् ॥ अभिगम्योपसंगृह्यनमस्कृत्वाकृतांजलिः ॥ ११ ॥ तोषयामासमेधावीप्रणिपातेनतानृषीन् ॥ तंचापिसत्रिणःप्रीताःससदस्यामहात्मने ॥ १२ ॥
तस्मैसमेत्यपूजांचयथावत्प्रतिपेदिरे ॥ ऋषयऊचुः ॥ कुतस्त्वमागतःसूतकस्माद्देशादिहागतः ॥ १३ ॥ कारणंचागमेब्रूहिवृंदारकसमद्युते ॥ सूत
उवाच ॥ पित्राहंतुसमादिष्टोव्यासशिष्येणधीमता ॥ १४ ॥ शुश्रूषस्वमुनीन्गत्वायत्तेपृच्छंतितद्वद ॥ वदंतुभगवंतोमांकंथयामिकथांतुयाम् ॥१५॥
पुराणंचेतिहासंवाधर्मानथपृथग्विधान् ॥ तांगिरंमधुरांतस्यशुश्रुवुर्ऋषिसत्तमाः ॥ १६ ॥ अथतेषांपुराणस्यशुश्रूषासमपद्यत ॥ दृष्ट्वातमतिविश्वस्तं
विद्वांसंलोमहर्षणिम् ॥ १७ ॥ तस्मिन्सत्रेकुलपतिस्सर्वशास्त्रविशारदः ॥ शौनकोनाममेधावीविज्ञानारण्यकेगुरुः ॥ १८ ॥ इत्थंतद्भावमालंब्यधर्मा
ञ्छुश्रूषुराहतम् ॥ त्वयासूतमहाबुद्धेभगवान्ब्रह्मवित्तमः ॥ १९ ॥ इतिहासपुराणार्थंव्यासःसम्यगुपासितः ॥ दुदोहिथमतिंतस्यत्वंपुराणाश्रयांशु
भांम् ॥ २० ॥ अमीषांविप्रमुख्यानांपुराणंप्रतिसम्प्रति ॥ शुश्रूषाऽस्तेमहाबुद्धेतच्छ्रावयितुमर्हसि ॥२१॥ सर्वेहीमेमहात्मानोनानागोत्राःसमागताः ॥
स्वान्स्वानंशान्पुराणोक्ताञ्छृण्वन्तुब्रह्मवादिनः ॥ २२ ॥ संपूर्णेदीर्घसत्रेस्मिंस्तांस्त्वंश्रावयवैमुनीन् ॥ पाद्मंपुराणंसर्वेषांकथयस्वमहामते ॥ २३ ॥
कथंपद्मंसमुद्भूतंब्रह्मातत्रकथंन्वभूत् ॥ प्रोद्भूतेनकथंसृष्टिःकृतातांतुतथावद ॥२४॥ एवंपृष्टस्ततस्तांस्तुप्रत्युवाचशुभांगिरम् ॥ सूक्ष्मंचन्यायसंयुक्तं
प्राब्रवील्लौमहर्षणिः ॥ २५ ॥ प्रीतोऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मिभवद्भिरिहचोदनात् ॥ पुराणार्थंपुराणज्ञैःसर्वधर्मपरायणैः ॥२६॥ यथाश्रुतंसुविख्यातंतत्सर्वं
कथयामिवः ॥ धर्मएषतुसूतस्यसद्भिर्दृष्टः सनातनः ॥ २७ ॥ देवतानामृषीणांचराज्ञांचामिततेजसाम् ॥ वंशानांधारणंकार्यंस्तुतीनांचमहात्मनाम्

॥ २८ ॥ इतिहासपुराणेषुदृष्टायेब्रह्मवादिनः ॥ नहिवेदेष्वधीकारः कश्चित्सूतस्यदृश्यते ॥ २९ ॥ वैन्यस्यहिपृथोर्यज्ञवर्त्तमानेमहात्मनः ॥
मागधश्चैवसूतश्चतमस्तौतांनरेश्वरम् ॥ ३० ॥ तुष्टेनाथतयोर्दत्तोवरोराज्ञामहात्मना ॥ सूतायसूतविषयोमगधोमागधायच ॥ ३१ ॥ तत्रसूत्यांस
मुत्पन्नः सूतोनामेहजायते ॥ ऐन्द्रेसत्रेप्रवृत्तेतुग्रहयुक्तेबृहस्पतौ ॥३२॥ तमेवेंद्रंबार्हस्पत्यतत्रसूतोव्यजायत ॥ शिष्यहस्तेनयत्पृक्तमभिभूतंगुरोर्हविः
॥ ३३ ॥ अधरोत्तरधारेणजज्ञेतद्वर्णसंकरम् ॥ येऽत्रक्षत्रात्समभवन्ब्राह्मण्याश्चैवयोनितः ॥ ३४ ॥ पूर्वेणैवतुसाधर्म्याद्वैधर्मास्तेप्रकीर्तिताः ॥
मध्यमोह्येषसूतस्यधर्मः क्षेत्रोपजीविनः ॥ ३५ ॥ पुराणेष्वधिकारोमेविहितोब्राह्मणैरिह ॥ दृष्ट्वाधर्ममहंपृष्टोभवद्भिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ ३६ ॥
तस्मात्सम्यग्भुविब्रूयांपुराणमृषिपूजितम् ॥ पितॄणांमानसीकन्यावासवंसमपद्यत ॥ ३७ ॥ अपध्याताचपितृभिर्मत्स्यगर्भेबभूवसा ॥ अरणीवद्धुताश
स्यनिमित्तंपुण्यजन्मनः ॥ ३८ ॥ तस्यांबभूवपूतात्मामहर्षिस्तुपराशरात् ॥ तस्मैभगवतेकृत्वानमः सत्याय वेधसे ॥ ३९ ॥ पुरुषायपुराणायब्रह्म
वाक्यानुवर्तिने ॥ मानवच्छद्मरूपायविष्णवेशंसितात्मने ॥ ४० ॥ जातमात्रंचयंवेदउपतस्थेससंग्रहः ॥ मतिमंथानमाविध्ययेनासौश्रुतिसागरात् ॥
॥ ४१ ॥ प्रकाशोजनितोलोकेमहाभारतचंद्रमाः ॥ भारतंभानुमान्विष्णुर्यदिनस्युरमीत्रयः ॥ ४२ ॥ ततोऽज्ञानतमोंधस्यकावस्थाजगतोभवेत् ॥
कृष्णद्वैपायनंव्यासंविद्धिनारायणंप्रभुम् ॥ ४३ ॥ कोह्यन्यः पुंडरीकाक्षान्महाभारतकृद्भवेत् ॥ तस्मादहमुपाश्रौषंपुराणंब्रह्मवादिनः ॥ ४४ ॥
सर्वज्ञात्सर्वलोकेषुपूजितादीप्ततेजसः ॥ पुराणंसर्वशास्त्राणांप्रथमंब्रह्मणास्मृतम् ॥ ४५ ॥ उत्तमंसर्वलोकानांसर्वज्ञानोपपादकम् ॥ त्रिवर्गसाधनंपु
ण्यंशतकोटिप्रविस्तरम् ॥ ४६ ॥ निःशेषेषुचलोकेषुवाजिरूपेणकेशवः ॥ ब्रह्मणस्तुसमादेशाद्वेदानाहृतवानसौ ॥ ४७ ॥ अंगानिचतुरोवेदान्पुरा
णन्यायविस्तरम् ॥ असुरेणाखिलंशास्त्रमपहृत्यात्मसात्कृतम् ॥ ४८ ॥ मत्स्यरूपेणाजहारंकल्पादावुदकार्णवे ॥ अशेषमेतदवददुदकांतर्गतो
विभुः ॥ ४९ ॥ श्रुत्वाजगादचमुनीन्प्रतिवेदांश्चतुर्मुखः ॥ प्रवृत्तिस्सर्वशास्त्राणांपुराणस्याभवत्तदा ॥ ५० ॥ कालेनाग्रहणंदृष्ट्वापुराणस्यतदाविभुः ॥
व्यासरूपस्तदाब्रह्मासंग्रहार्थंयुगेयुगे ॥ ५१ ॥ चतुर्लक्षप्रमाणेनद्वापरेद्वापरेजगौ ॥ तदाष्टादशधाकृत्वाभूलोकेऽस्मिन्प्रकाशितम् ॥ ५२ ॥ अद्या
पिदेवलोकेषुशतकोटिप्रविस्तरम् ॥ तदेवात्रचतुर्लक्षंसंक्षेपेणनिवेशितम् ॥ ५३ ॥ प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंपुराणंपाद्मसंज्ञितम् ॥ सहस्रंपञ्चपञ्चाशत्पंच
खण्डैस्समन्वितम् ॥ ५४॥ तत्रादौसृष्टिखण्डंस्याद्भूमिखण्डंततः परम् ॥स्वर्गखण्डंततः पश्चात्ततः पातालखण्डकम् ॥ ५५ ॥ पञ्चमंचततः ख्यात
मुत्तरंखण्डमुत्तमम ॥ एतदेवमहापद्ममुद्भूतंयन्मयंजगत ॥५६ ॥ तद्वृत्तान्ताश्रयंयस्मात्पाद्ममित्युच्यतेततः ॥ एतत्पुराणममलंविष्णुमाहात्म्यनिर्मलम्

॥ ५७ ॥ देवदेवोहरिर्यद्वैब्रह्मणेप्रोक्तवान्पुरा ॥ ब्रह्मणाभिहितंपूर्वयावन्मात्रंमरीचये ॥ ५८ ॥ एतदेवचवैब्रह्मापाद्मंलोकेजगादवै ॥ सर्वभूताश्रयंतच्चपाद्म
मित्युच्यतेबुधैः ॥ ५९ ॥ पाद्मंतत्पंचपंचाशत्सहस्राणीहपठ्यते ॥ पंचभिःपर्वभिःप्रोक्तंसंक्षेपाद्व्यासकारितात् ॥ ६० ॥ पौष्करंप्रथमंपर्वयत्रो
त्पन्नः स्वयंविराट् ॥ द्वितीयंतीर्थपर्वस्यात्सर्वग्रहगणाश्रयम् ॥ ६१ ॥ तृतीयपर्वग्रहणाराजानोभूरिदक्षिणाः ॥ वंशानुचरितंचैवचतुर्थेपरिकीर्तितम्
॥ ६२ ॥ पंचमेमोक्षतत्वंचसर्वतत्वंनिगद्यते ॥ पौष्करेनवधासृष्टिः सर्वेषांब्रह्मकारिता ॥ ६३ ॥ देवतानांमुनीनांचपितृसर्गस्तथापरः ॥ द्वितीयेपर्व
ताश्चैवद्वीपाः सप्तससागराः ॥ ६४ ॥ तृतीयरुद्रसर्गस्तुदक्षशापस्तथैवच ॥ चतुर्थेसंभवोराज्ञांसर्ववंशानुकीर्त्तनम् ॥६५॥ अन्त्येऽपवर्गसंस्थानंमोक्ष
शास्त्रानुकीर्त्तनम्॥सर्वमेतत्पुराणेऽस्मिन्कथयिष्यामिवोद्विजाः॥६६॥इदंपवित्रंयशसोनिधानमिदंपितृणामतिवल्लभंस्यात्॥ इदंचदेवस्यसुखायनित्य
मिदंमहापातकभिच्चपुंसाम् ॥६७॥ इतिश्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेपुराणावतारेप्रथमोऽध्यायः ॥१॥ सूतउवाच ॥ नमस्येसर्वलोकानांविश्वस्यजगतः
पतिम्॥मइमंकुरुतेभावंसृष्टिरूपंप्रधानवित्॥१॥लोककृल्लोकतत्वज्ञोयोगमास्थाययोगवित् ॥ असृजत्सर्वभूतानिस्थावराणिचराणिच॥२॥तमजंविश्व
कर्माणंचित्पतिंलोकसाक्षिणम्॥पुराणाख्यानजिज्ञासुर्व्रजामिशरणंविभुम्॥३॥ ब्रह्मविष्णुगिरीशेभ्योनमस्कृत्वासमाहितः॥इंद्रायलोकपालेभ्यः सवित्रे
चसमाधिना ॥४॥ मुनीनांचवरिष्ठायवसिष्ठायमहात्मने॥तद्वक्रे भाततपसेजातूकर्ण्यायचाक्षुषे ॥५॥ तस्मैभगवतेनत्वावेदव्यासायवेधसे ॥ पुरुषाय
पुराणायभृगुवाक्यानुवर्तिने ॥६॥ तस्मादहमुपाश्रौषंपुराणंब्रह्मवादिनः ॥ सर्वज्ञात्सर्वलोकेषुपूजितादीप्ततेजसः॥७॥अव्यक्तंकारणंयत्तन्नित्यंसदसदा
त्मकम् ॥ महदादिविशेषांतंसृजतीतिविनिश्चयः ॥८॥ अण्डेहिरण्मयेपूर्वंब्रह्मणः मूर्तिरुत्तमा ॥अंडस्यावरणंचाद्भिरपामपिचतेजसा ॥९॥वायुनातस्य
वायोः खात्तद्भूतादितआवृतम् ॥ भूतादिर्महताचापिअव्यक्तेनावृतोमहान् ॥१०॥प्रादुर्भावश्चलोकानामंडएवोपवर्णितः॥नदीनांपर्वतानांचप्रादुर्भावो
ऽनुवर्ण्यते ॥ ११ ॥ मन्वंतराणांसंक्षेपात्कल्पानांचोपवर्णनम् ॥ ब्रह्मवृक्षलयब्रह्मप्रजासर्गोपवर्णनम् ॥ १२ ॥ कल्पानांसंचरश्चैवजगतःस्थापनंतथा॥
शयनंचहरेरप्सुपृथिव्युद्धरणंपुनः ॥१३ ॥ दशधाजन्मसंचारोभृगुशापेनकेशवे ॥ सन्निवेशोयुगादीनांसर्वाश्रमविभाजनम् ॥ १४ ॥ स्वर्गस्थानविभा
गश्चमर्त्यानांस्वर्गचारिणाम् ॥ पशूनांपक्षिणांचैवसंभवः परिकीर्त्तितः ॥ १५ ॥ तथानिर्वचनंकल्पंस्वाध्यायस्यपरिग्रहः ॥ प्रतिसर्गाः पुनः प्रो
क्ता ब्रह्मणोबुद्धिपूर्वकाः ॥ १६ ॥ त्रयोऽन्येबुद्धिपूर्वास्तेतथालोकानकल्पयत् ॥ ब्रह्मणोवदनेभ्यश्चभृग्वादीनांसमुद्भवः ॥ १७ ॥ कल्पयोरंतरंप्रोक्तं
प्रतिसंधिश्चसर्गयोः ॥ भृग्वादीनामृषीणांचप्रजासर्गोपवर्णनम् ॥ १८ ॥ वसिष्ठस्यचब्रह्मर्षेर्ब्रह्मत्त्वंपरिकीर्तितम् ॥ स्वायंभुवस्यचमनोस्ततश्चाप्यनुकी

तनम् ॥ १९ ॥ उक्तोनाभेर्विसर्गश्चरजसश्चमहात्मनः ॥ द्वीपानांचसमुद्राणांपर्वतानांचकीर्तनम् ॥ २० ॥ द्वीपभेदसमुद्राणामन्तर्भावश्चसप्तसु ॥
कीर्त्यन्तेयोजनाग्रेणयेचतत्रनिवासिमः ॥ २१ ॥ तदीयानिचवर्षाणिनदीभिःपर्वतैःसह ॥ जंबूद्वीपादयोद्वीपाःसमुद्रैःसप्तभिर्वृताः ॥२२॥ अंडस्यां
तस्त्विमेलोकाः सप्तद्वीपाचमेदिनी ॥ सूर्याचंद्रमसोश्चारोग्रहाणां ज्योतिषांतथा ॥ २३ ॥ कीर्त्यतेध्रुवसामर्थ्यात्प्रजानांचशुभाशुभम् ॥ ब्रह्मणानि
र्मितःसौरःस्यंदनोऽर्थवशात्स्वयम् ॥२४॥ कल्पितो भगवांस्तेनप्रसर्पति दिवाकरः ॥ सूर्यादीनांस्यंदनानांध्रुवादेवप्रवर्त्तनम् ॥२५॥ कल्पितःशिशु
मारश्चयस्यपुच्छेध्रुवःस्थितः॥संभवांतेचसंहारःसंहारांतेचसंभवः॥२६॥देवतानामृषीणांचमनोःपितृगणस्यच ॥नशक्यंविस्तराद्वक्तुमित्युक्तंचसमास
तः ॥२७॥ अतीतानागतानांवैसमंस्वायंभुवेनतु ॥ मन्वंतरेषुदेवानांप्रजेशानांचकीर्तनम् ॥२८॥ नैमित्तिकःप्राकृतिकस्तथैवात्यंतिकः स्मृतः॥त्रिविधः
सर्वभूतानांकल्पितःप्रतिसंचरः ॥ २९ ॥ अनावृष्टिर्भास्कराच्च घोरः संवर्त्तकानलः ॥ मेघाश्चैकार्णवायेतुतथारात्रिर्महात्मनः ॥३०॥ संध्यालक्षणमु
द्दिष्टंतथाब्राह्मंविशेषतः ॥ भूतानांचापिलोकानांसप्तानामनुवर्णनम् ॥३१॥ संकीर्त्यंतमयाचात्रपापानांरौरवादयः ॥ सर्वेषामेवसत्वानांपरिणामविनि
र्णयः ॥३२॥ ब्रह्मणःप्रतिसर्गश्चसर्वसंहारवर्णनम् ॥ कल्पेकल्पेचभूतानांमहतामपिसंक्षयः ॥३३॥ सुसंख्यायचवुद्धावैब्रह्मणश्चाप्यनित्यताम् ॥ दौरात्म्यं
चैवभोगानांसंसारस्यचकष्टताम् ॥३४॥ दुर्ल्लभत्वंचमोक्षस्यवैराग्याद्दोपदर्शनम् ॥ व्यक्ताव्यक्तंपरित्यज्य सत्त्वंब्रह्मणिसंस्थितम् ॥३५॥ नानात्वदर्श
नात्सुस्थस्ततस्तदभिवर्त्तते ॥ ततस्तापत्रयातीतोविरूपाख्योनिरंजनः ॥३६॥ यहांविचारणीयहै आनंदंब्रह्मणःप्राप्तोनबिभेतिकुतश्चन॥इतिकृत्यसमुद्द
शःप्रमाणस्योपवर्णितः ॥३७॥ कीर्त्यतेजगतोयत्रसर्गप्रलयविक्रियाः ॥ प्रवृत्तिश्चापिभूतानांनिवृत्तीनांफलानिच ॥३८॥ प्रादुर्भावोवसिष्ठस्वशक्तेर्ज
न्मतथैवच ॥ सौदासान्निग्रहस्तस्यविश्वामित्रकृतेनच ॥ ३९ ॥ पराशरस्यचोत्पत्तिरदृश्यन्त्यांयथाविभोः ॥ जज्ञेपितृणांकन्यायांव्यासश्चापियथा
मुनिः ॥४०॥ शुकस्यचयथाजन्मपुत्रस्यसहधीमतः ॥ पराशरस्यविद्वेपोविश्वामित्रकृतोयथा ॥४१॥ वसिष्ठसंभृतश्चाग्निर्विश्वामित्रजिघांसया ॥ संधा
नहेतोर्विभुनाजीर्णःकण्वेनधीमता ॥४२॥ देवेनविप्राविप्राणांविश्वामित्रहितैषिणा॥एकंवेदंचतुःपादंचतुर्धापुनरीश्वरः ॥४३॥ यथाबिभेदभगवान्व्या
सःसर्वेष्वनुग्रहात् तस्यशिष्यप्रशिष्यैश्चशाखाभेदाः पुनः कृताः ॥ ४४ ॥ प्रयागेमुनिवर्यैश्चयथापृष्टः स्वयंप्रभुः ॥ कृष्णेनचानुशिष्टास्ते
मुनयोधर्मकांक्षिणः ॥ ४५ ॥ एतत्सर्वंयथातत्वमाख्यातंद्विजसत्तमाः ॥ मुनीनांधर्मनित्यानांलोकतंत्रमनुत्तमम् ॥४६॥ ब्रह्मणायत्पुराप्रोक्तंपुलस्त्या
यमहात्मने ॥ पुलस्त्येनाथभीष्मायगंगाद्वारेप्रभाषितम् ॥ ४७ ॥ धन्यंयशस्यमायुष्यंसर्व्वपापप्रणाशनम् ॥ कीर्तनंश्रवणंचास्यधारणंचविशेषतः

॥ ४८ ॥ सूतेनानुक्रमेणेदंपुराणंसंप्रकाशितम् ॥ ब्राह्मणेषुपुरायच्चब्रह्मणोक्तंसविस्तरम् ॥ ४९ ॥ पादमस्यविपन्सम्यग्योऽधीयीतजितेंद्रियः ॥
तेनाधीतंपुराणंस्यात्सर्वंनास्त्यत्रसंशयः ॥ ५० ॥ योविद्याच्चतुरोवेदान्सांगोपनिषदोद्विजः ॥ पुराणंचविजानाति यः सतस्माद्विचक्षणः ॥ ५१ ॥
इतिहासपुराणाभ्यांवेदंसमुपबृंहयेत्॥बिभेत्यल्पश्रुताद्वेदोमामयंप्रतरिष्यति ॥ ५२ ॥ अधीत्यचैकमध्यायंस्वयंप्रोक्तंस्वयंभुवा॥आपदःप्राप्यमुच्येतय
थेष्टांप्राप्नुयाद्गतिम् ॥ ५३ ॥ पुरापरंपरांवक्तिपुराणंतेनवैस्मृतम् ॥ निरुक्तिमस्ययोवेदसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ५४ ॥ ऋषयोह्यब्रुवन्सूतंकथंभीष्मेणस
ङ्गतः ॥ ब्रह्मणोमानसःपुत्रः पुलस्त्योभगवानृषिः ॥ ५५ ॥ दुर्लभंदर्शनंयस्यनरैः पापसमन्वितैः ॥ अत्याश्चर्यमिदंसूतक्षत्रियेणकथंमुनिः ॥ ५६ ॥
आराधितोबृहद्भूतस्तन्नोवदमहामते ॥ कीदृशंवातपस्तेनकोवान्योनियमः कृतः ॥ ५७ ॥ येनतुष्टोमुनिर्ब्रह्मस्तथातेनप्रभाषितः॥पर्ववाप्यथपर्वार्धं
समग्रंवाप्रभाषितम् ॥ ५८ ॥ यस्मिन्स्थानेयथादृष्टःपुलस्त्योभगवानृषिः ॥ तन्नोवदमहाभाग कल्याः स्मश्रवणेवयम् ॥ ५९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥
यत्रगंगामहाभागासाधूनांहितकारिणी ॥ विभिद्यपर्वतंवेगान्निःसृतालोकपावनी ॥ ६० ॥ गंगाद्वारेमहातीर्थे भीष्मः पितृपरायणः ॥ शुश्रूषुःसुचि
रंकालंमहतांनियमेस्थितः ॥ ६१ ॥ यावद्वर्षशतंसाग्रंपरमेणसमाधिना ॥ ध्यायमानः परंब्रह्मत्रिकालंस्नानमाचरत् ॥ ६२ ॥ पितॄन्देवांस्तर्पयतः
स्वाध्यायेनमहात्मनः ॥ आत्मानंकर्षतश्चास्यतुष्टोदेवःपितामहः ॥ ६३ ॥ उवाचततनयंब्रह्मापुलस्त्यमृषिसत्तमम् ॥ सत्वंदेवव्रतंभीष्मंवीरंकुरुकु
लोद्भवम् ॥ ६४ ॥ तपसःसंनिवर्तस्वकारणंचास्यकीर्त्तय ॥ पितॄन्भक्त्यामहाभागेध्यायमानस्समास्थितः ॥ ६५ ॥ योह्यस्यमनसःकामस्तंसंपादय
माचिरम् ॥ पितामहवचः श्रुत्वा पुलस्त्योमुनिसत्तमः ॥ ६६ ॥ गंगाद्वारमथागत्यभीष्मंवचनमब्रवीत् ॥ वरंवरयभद्रंतेयत्तेमनसिवर्तते ॥ ६७ ॥
तुष्टस्तेतपसावीरसाक्षाद्देवःपितामहः ॥ ब्रह्मणाप्रेषितस्तेऽहंवरान्दास्यामिकांक्षितान् ॥ ६८ ॥भीष्मोऽपितद्वचःश्रुत्वामनःश्रोत्रसुखावहम् ॥ उन्मील्य
नयनेदृष्ट्वापुलस्त्यंपुरतः स्थितम् ॥ ६९ ॥ अष्टांगप्रणिपातेननत्वातंमुनिसत्तमम् ॥ उवाचप्रणतोभूत्वासर्वांगालिंगितावनिः ॥ ७० ॥ अद्यमेसफ
लंजन्मदिनंचेदंसुशोभनम् ॥ भवतश्चरणौदृष्टौजगद्वंद्यौमयात्विह ॥ ७१ ॥ तपसश्चफलंप्राप्तंयद्दृष्टोभगवान्मया ॥ वरप्रदोविशेषेणसंप्राप्तश्चनदी
तटे ॥ ७२ ॥ इयंब्रसीमयाक्लृप्ताआस्यतां सुखदाकृता ॥ अर्घ्यपात्रेतुपालाशेदूर्वाक्षतशुभैःकुशैः ॥ ७३ ॥ सर्षपैश्चदधिक्षौद्रैर्यवैश्चपयसासह ॥ अष्टां
गोह्येषनिर्दिष्टोह्यर्घोहिमुनिभिःपुरा ॥ ७४ ॥ श्रुत्वैतद्वचनंतस्यभीष्मस्यामिततेजसः ॥ उपविष्टोब्रह्मसुतःपुलस्त्योभगवानृषिः ॥ ७५ ॥ विष्टरं
सहपाद्येनअर्घपात्रंमुदान्वितः ॥ जुजोषभगवान्प्रीतःसदाचारेणतेनतु ॥ ७६ ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ सत्यवान्दानशीलोऽसिसत्यसंधिर्नरेश्वरः ॥ ह्री

मान्मैत्रःक्षमाशीलोविक्रांतःशत्रुशासने ॥ ७७ ॥ धर्मज्ञस्त्वंकृतज्ञस्त्वंदयावान्प्रियभाषिता ॥ मान्यमानयिताविज्ञोब्रह्मण्यःसाधुवत्सलः ॥ ७८ ॥
तुष्टस्तेहंसदावत्सप्रणिपातपरस्यवै ॥ प्रब्रूहित्वंमहाभागकथनंतेवदाम्यहम् ॥७९॥ भीष्म उवाच ॥ भगवन्भगवान्ब्रह्माकस्मिन्कालेस्थितोविभुः ॥
सृष्टिंचकारवैपूर्वंदेवादीनांवदस्वमे ॥ ८० ॥ स्थितिंवाभगवान्विष्णुःकथंरुद्रस्तुनिर्मितः ॥ कथंवाऋषयोदेवास्सृष्टास्तेनमहात्मना ॥ ८१ ॥ कथं
पृथ्वीकथंव्योमकथंचेमेतुसागराः ॥ कथंद्वीपाःपर्वताश्चग्रामारण्यपुराणिच ॥८२॥ मुनीन्प्रजापतींश्चैवसप्तर्षीन्प्रवरानपि ॥ वर्णान्वायुंपुरास्थानंगं
धर्वान्यक्षराक्षसान् ॥८३॥ तीर्थानिसरितोवाथसूर्यादीन्ग्रहतारकान् ॥ यथाससर्जभगवांस्तथमेत्वंवदस्वह ॥८४ ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ परःपराणां
परमःपरमात्मापितामहः ॥ रूपवर्णादिरहितोविशेषणंविवर्जितः ॥ ८५ ॥ अपक्षयविनाशाभ्यांपरिणामर्द्धिजन्मभिः ॥ गुणैर्विवर्जितःसर्वैःसभाती
तिहिकेवलम् ॥ ८६ ॥ सर्वत्रासौसमश्चाप्यिवसन्ननुपमोमतः ॥ भावयन्ब्रह्मरूपेणविद्वद्भिःपरिपठ्यते ॥ ८७ ॥ तंगुह्यंपरमंनित्यमजमक्षयमव्ययम् ॥
तथापुरुषरूपेणकालरूपेणसंस्थितम् ॥ ८८ ॥ तंनत्वाहंप्रवक्ष्यामियथासृष्टिंचकारह ॥ पूर्वंतुपद्मशयनादुत्थायजगतःप्रभुः ॥ ८९ ॥ गुणव्यंजनसं
भूतःसर्गकालेनराधिप ॥ सात्विकोराजसश्चैवतामसश्चत्रिधामहान् ॥ ९० ॥ प्रधानतत्वेनसमंतथाबीजादिभिर्वृतः ॥ वैकारिकस्तैजसश्चभूतादिश्चैव
तामसः ॥ ९१ ॥ त्रिविधोयमहंकारोमहत्तत्त्वादजायत ॥ भूतेंद्रियाणांपंचानांतथाकर्मेंद्रियैःसह ॥ ९२ ॥ पृथिव्यापस्तथातेजोवायुराकाशमेवच॥एकै
कशःस्वरूपेणकथयामियथोत्तरम् ॥९३॥ शब्दमात्रमथाकाशंभूतादिःखंसमावृणोत् ॥ अथाकाशंविकुर्वाणंस्पर्शमात्रंससर्जह ॥ ९४ ॥ बलवानेषवै
वायुस्तस्यस्पर्शोगुणोमतः॥आकाशंशब्दमात्रंतुस्पर्शमात्रंसमावृणोत् ॥ ९५ ॥ ततोवायुर्विकुर्वाणोरूपमात्रंससर्जह ॥ ज्योतीरूपन्तुतद्वायुस्तद्रूपगुणमु
च्यते ॥९६॥ स्पर्शरूपस्तुवैवायूरूपमात्रंसमावृणोत् ॥ ज्योतिश्चापिविकुर्वाणंरसमात्रंससर्जह ॥९७॥ संभवंतिततोंभांसिरूपमात्रंसमावृणोत् ॥ विकु
र्वाणानिचांभांसिगंधमात्रंससर्जिरे ॥ ९८ ॥ संघातोजायतेतस्मात्तस्यगंधोमतोगुणः ॥ तैजसानींद्रियाण्याहुर्देवावैकारिकादश ॥९९॥ एकादशम्मन
श्चात्रदेवावैकारिकाःस्मृताः॥त्वक्चक्षुर्नासिकाजिह्वाश्रोत्रमत्रचपंचमम् ॥१००॥एतेषांतुमतंकृत्यंशब्दादिग्रहणंपुनः ॥ वाक्पाणिपादपायूनिचोपस्थं
तत्रपञ्चमम्॥१०१॥विसर्गशिल्पगत्युक्तिर्गुणाएषांविपर्ययात्॥आकाशवायुतेजांसिसलिलंपृथिवीतथा १०२ शब्दादिभिर्गुणैर्वीरयुक्तानीत्युत्तरोत्तरैः
शांताघोराश्चमूढाश्चविशेषास्तेनतेस्मृताः ॥१०३॥ नानावीर्याःपृथग्भूतास्ततस्तेसंहतिंविना ॥ नाशक्नुवन्प्रजाःस्रष्टुमसमागम्यकृत्स्नशः ॥१०४॥
समेत्यान्योन्यसंयोगात्परस्परसमाश्रयात्॥एकसंघातलक्षाश्चसंप्राप्यैक्यमशेषतः॥१०५॥पुरुषाधिष्ठितत्वाच्चव्यक्तानुग्रहणेतथा॥महदादयोविशेषां

ताद्यंडमुत्पादयंतिवै॥ १०६॥तत्क्रमेणविवृत्तंतुजलबुद्बुदवत्समम्॥तत्राव्यक्तस्वरूपोऽसौव्यक्तरूपीजनार्दनः॥ १०७॥ब्रह्माब्रह्मस्वरूपेणस्वयमेवव्यव
स्थितः ॥ मेरुरुल्वमभूत्तस्यजरायुश्चमहीधराः॥ १०८॥गर्भोदकंसमुद्राश्चतस्यासंश्चमहात्मनः॥तत्रद्वीपास्समुद्राश्चसज्योतिर्लोकसंग्रहः ॥ १०९ ॥
तस्मिन्नंडेऽभवन्वीरसदेवासुरमानुषाः ॥ वारिवह्न्यनिलाकाशैर्वृतैर्भूतादिनाबहिः ॥११०॥ वृतंदशगुणैरंडंभूतादिर्महतातथा ॥ अव्यक्तेनावृतोराजंस्तैः
सर्वैःसहितोमहान् ॥ १११ ॥ एभिरावरणैःसर्वैःसर्वभूतैश्चसंयुतम् ॥ नारिकेलफलंयद्वद्बीजंबाह्यदलैरिव ॥ ११२ ॥ ब्रह्मास्वयंचजगतोविसृष्टौसंप्रवर्त्तते
॥ सृष्टिंचपात्यनुयुगंयावत्कल्पविकल्पना ॥ ११३॥ ससंज्ञांयातिभगवानेकएवजनार्दनः ॥ सत्वभुग्गुणवान्देवोह्यप्रमेयपराक्रमः ॥११४॥ तमोद्रेकंचक
ल्पांतेरूपंरौद्रंकरोतिच ॥ राजेंद्राखिलभूतानिभक्षयत्यतिभीषणः ॥ ११५ ॥ भक्षयित्वाचभूतानिजगत्येकार्णवीकृते ॥ नागपर्यंकशयनेशेतेसर्वस्व
रूपधृक् ॥ ११६ ॥ प्रबुद्धश्च पुनः सृष्टिंप्रकरोतिचरूपधृक् ॥ सृष्टिस्थित्यंतकरणाद्ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ ११७ ॥ स्रष्टासृजतिचात्मानंविष्णुःपाल्यं
चपातिच ॥ उपसंह्रियतेचापिसंहर्त्ताचस्वयं प्रभुः ॥ ११८ ॥ पृथिव्यापस्तथातेजोवायुराकाशमेवच ॥ सएवसर्वभूतेशोविश्वरूपोयतोऽव्ययः॥
॥ ११९ ॥ सर्गादिकंततोऽस्यैवंभूतस्थमुपकारकम् ॥ सएवसृज्यःसचसर्गकर्त्तासएवपाल्यंप्रतिपाल्यतेयतः ॥ ब्रह्माद्यवस्थाभिरशेषमूर्त्तिर्ब्रह्मावरिष्ठो
वरदोवरेण्यः ॥ १२० ॥ इतिंश्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडे पुराणावतारेद्वितीयोऽध्यायः ॥२॥ भीष्म उवाच ॥ निर्गुणस्याप्रमेयस्यशुद्धस्याथमहा
त्मनः ॥ कथंसर्गादिकर्तृत्वंब्रह्मणोह्युपपद्यते ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शक्तयः सर्वभावानामचिंत्या ज्ञानगोचराः ॥ यत्ततोब्रह्मणस्तास्तुसर्गाद्या
भावशक्तयः ॥ २ ॥ उत्पन्नःप्रोच्यतेविद्वान्नित्यएवोपचारतः ॥ निजेनतस्यमानेनआयुर्वर्षशतं स्मृतम् ॥ ३ ॥ तत्पराख्यंपरार्द्धंचतदर्द्धंपरिकीर्ति
तम् ॥ काष्ठापंचदशाख्यातानिमेषानृपसत्तम ॥ ४ ॥ काष्ठास्त्रिंशत्कलात्रिंशत्कलामौहूर्त्तिकोविधिः ॥ तावत्संख्यैरहोरात्रंमुहूर्त्तैर्मानुषंस्मृतम् ॥
॥ ५ ॥ अहोरात्राणितावंति मासः पक्षद्वयात्मकः ॥ तैःषड्भिरयनंवर्षमयनेदक्षिणोत्तरे ॥ ६ ॥ अयनंदक्षिणंरात्रिर्देवानामुत्तरं दिनम् ॥ दिव्यैर्व
र्षसहस्रैस्तुकृतत्रेतादिसंज्ञितम् ॥ ७ ॥ चतुर्युगंद्वादशभिस्तद्विभागंनिबोधमे ॥ चत्वारित्रीणिद्वेचैकंकृतादिषुयथाक्रमम् ॥ ८ ॥ दिव्याब्दानांसहस्राणि
युगेष्वाहुःपुराविदः ॥ तत्प्रमाणैःशतैःसंध्या पूर्वातत्राभिधीयते ॥ ९ ॥ संध्यांशकश्चतत्तुल्योयुगस्यानंतरोहियः ॥ संध्यासंध्यांशयोरंतःकालोयो
नृपसत्तम ॥ १० ॥ युगाख्यःसतुविज्ञेयःकृतत्रेतादिसंज्ञितः ॥ कृतंत्रेताद्वापरंचकलिश्चैवचतुर्युगम् ॥ ११ ॥ प्रोच्यतेतत्सहस्रंतुब्रह्मणोदिवसंनृप ॥ ब्रह्मणोदिव
सेराजन्मनवश्चचतुर्दश ॥ १२ ॥ भवंतिपरिमाणंचतेषांकालकृतंशृणु ॥ सप्तर्षयःसुराःशक्रोमनुस्तत्सूनवोनृप ॥ १३ ॥ एककालेहिसृज्यंतेसंह्रियंतेचपूर्ववत् ॥

चतुर्युगानांसंख्यातासाधिकाह्येकसप्ततिः ॥ १४ ॥ मन्वंतरंमनोःकालःसुरादीनांचपार्थिव ॥ अष्टौशतसहस्राणिंदिव्ययासंख्यया स्मृतः ॥ १५ ॥
द्विपंचाशत्तथान्यानिसहस्राण्यधिकानिच ॥ त्रिंशत्कोट्यस्तुसंपूर्णाःसंख्याताःसंख्ययानृप ॥ १६ ॥ सप्तषष्टिस्तथान्यानिनियुतानिमहामते ॥ विं
शतिश्चसहस्राणिकालोयमधिकंविना ॥ १७ ॥ मन्वंतरस्यसंख्येयंमानुषैरिहवत्सरैः ॥ चतुर्दशगुणोह्येषकालोब्राह्ममहःस्मृतम् ॥ १८ ॥ ब्राह्मोनैमि
त्तिको नाम तस्यांतेप्रतिसंचरः ॥ तदाहिदह्यतेसर्वंत्रैलोक्यंभूर्भुवादिकम् ॥ १९ ॥ जनंप्रयांतितापार्त्तामहर्लोकनिवासिनः ॥ एकार्णवेतुत्रैलोक्येब्र
ह्माब्रह्मविदांवरः ॥२०॥ भोगिशय्यागतःशेतेत्रैलोक्यग्रासबृंहितः ॥ जनस्थैर्योगिभिर्देवश्चिंत्यमानोजगद्विभुः ॥ २१ ॥ तत्प्रमाणांहितांरात्रिंतदंतेसृ
जतेपुनः ॥ एवंतुब्रह्मणोवर्षमेवंवर्षशतंचतत् ॥ २२ ॥ शतंहितस्यवर्षाणांपरमायुर्महात्मनः ॥ एकमस्यव्यतीतंतुपरार्धंब्रह्मणोऽनघ ॥ २३ ॥ तस्या
न्तेऽभून्महाकल्पः पाद्म इत्यभिविश्रुतः ॥ द्वितीयस्यपरार्धस्यवर्तमानस्यवैनृप॥ २४ ॥वाराहइतिकल्पोऽयंप्रथमःपरिकल्पितः ॥ ब्रह्मानारायणाख्यो
ऽसौकल्पादौभगवान्यथा ॥ २५ ॥ ससर्जसर्वभूतानितदाचक्ष्वमहामुने ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रजाःससर्जभगवाननादिस्सर्वसंभवः ॥ २६ ॥ अ
तीतकल्पावसानेनिशासुप्तोत्थितःप्रभुः ॥ सत्वोद्रिक्तस्तथाब्रह्माशून्यंलोकमवैक्षत ॥ २७ ॥ तोयान्तस्समहींज्ञात्वानिमग्नांवारिसंप्लवे ॥ प्रवि
चिंत्यतदुद्धारंकर्तुकामःप्रजापतिः ॥ २८ ॥ विष्णुरूपंतदाज्ञात्वापृथ्वींवोढुंस्वतेजसा ॥ मत्स्यकूर्मादिकांचान्यांवाराहींतनुमाविशत् ॥ २९ ॥ वे
दयज्ञमयंरूपमाश्रित्यजगतःस्थितौ ॥ स्थितःस्थिरात्मासर्वात्मा परमात्माप्रजापतिः ॥ ३० ॥ प्रविवेशतदातोयंतोयाधारेधराधरः ॥ निरीक्ष्यतं
तदादेवीपातालतलमागतम् ॥ ३१ ॥ तुष्टावप्रणताभूत्वाभक्तिनम्रावसुंधरा ॥ पृथिव्युवाच ॥ नमस्तेसर्वभूतायनमस्तेपरमात्मने ॥ ३२ ॥ मामु
द्धरास्मादद्यत्वंत्वत्तोऽहंपूर्वमुत्थिता ॥ परमात्मन्नमस्तेस्तुपुरुषात्मन्नमोस्तुते ॥ ३३ ॥ प्रधानव्यक्तरूपायकालभूतायतेनमः ॥ त्वंकर्त्तासर्वभूता
नांत्वंपातात्वंविनाशकृत् ॥ ३४ ॥ सर्गादौ यः परोब्रह्माविष्णुरुद्रात्मरूपधृक् ॥ भक्षयित्वाचसकलंजगत्येकार्णवीकृते ॥ ३५ ॥ शेषेत्व
मेवगोविन्दचिन्त्यमानोमनीषिभिः ॥ भवतोयत्परंरूपंतन्नजानातिकश्चन ॥ ३६ ॥ अवतारेषुयद्रूपंतदर्चन्तिदिवौकसः ॥ त्वामाराध्य परंब्रह्मायाा
ता मुक्तिंमुमुक्षवः ॥३७॥ वासुदेवमनाराध्यकोहिमोक्षमवाप्स्यति ॥ यद्रूपंमनसाग्राह्यंयद्ग्राह्यंचक्षुरादिभिः ॥३८॥ बुद्ध्याचयत्परिछेद्यंतद्रूपमखिलंत
व ॥ त्वन्मय्यहंत्वदाधारात्वत्सृष्टात्वामुपाश्रिता ॥ ३९ ॥ माधवीमितिलोकोऽयमभिधत्तेततोहिमाम् ॥ एवंसंस्तूयमानस्तुपृथिव्यापृथिवीधरः ॥४०॥
सामस्वरध्वनिः श्रीमान्जगर्जपरिघर्घरम्॥ ततःसमुत्क्षिप्यधरांस्वदंष्ट्रयामहावराहःस्फुटपद्मलोचनः ॥ रसातलादुत्पलपत्रसन्निभःसमुत्थितोनीलइवा

चलोमहान्॥४१॥ उत्तिष्ठतातेनमुखानिलाहतंतदाप्लवांभोजनलोकसंश्रयान्॥सनंदनादीनपकल्मषान्मुनींश्चकारभूयोऽपिपवित्रतास्पदम् ॥४२॥प्रयां
तितोयानिखुराग्रविक्षतेरसातलेऽधः कृतशब्दसंततिः॥बलाहकानांचतविस्तुतस्यश्वासानिलास्तेपरितःप्रयांति ॥ ४३ ॥उत्तिष्ठतस्तस्यजलार्द्रकुक्षेर्महा
वराहस्यमहींविदार्य॥ विधून्वतोवेदमयंशरीररोंमांतरस्थामुनयोजुषंति॥४४॥जनेश्वराणांपरमेशकेशवप्रभुर्गदाशंखदरासिचक्रधृक्॥प्रभूतिनाशस्थिति
हेतुरीश्वरस्त्वमेवनान्यत्परमंचयत्पदम् ॥४५॥पादेषुवेदास्तवयूपदंष्ट्रादन्तेषुयज्ञाःश्रुतयश्चवक्रे ॥हुताशजिह्वोसितनूरुहाणिदर्भाःप्रभोयज्ञपुमांस्त्वमेव
॥४६॥ द्यावापृथिव्योरतुलप्रभावयदंतरंतद्वपुपातवैव ॥ व्याप्तंजगद्वापिसमस्तमेतद्धितायविश्वस्यविभोभवत्वम्॥४७॥परमात्मात्वमेवैकोनान्योऽस्ति
जगतःपते ॥४८॥ तवैषमहिमायेनव्याप्तमेतच्चराचर ॥ ज्ञानस्वरूपमखिलंजगदेतदबुद्धयः ॥ ४९ ॥ अर्थस्वरूपंपश्यंतोभ्राम्यंतेतमसःप्लुवे ॥ येतुज्ञान
विदश्शुद्धचेतसस्तेऽखिलंजगत् ॥ ५० ॥ ज्ञानात्मकंप्रपश्यंतित्वद्रूपंपरमेश्वर ॥ प्रसीदसर्वभूतात्मन्भवायजगतस्त्विमाम् ॥५१ ॥ उद्धरोर्वीममेयात्मन्नि
मग्नामब्जलोचन ॥ सत्वोद्रिक्तोऽसिभगवन्गोविंदपृथिवीमिमाम् ॥५२ ॥ समुद्धरभवायेशकुरुसर्वजगद्धितं॥एवंसंस्तूयमानश्चपरमात्मामहीधरः॥५३॥
उज्जहारक्षितिंक्षिप्रंन्यस्तवान्समहार्णवे ॥ तस्योपरिजलौघेऽस्यमहतीनौरिवस्थिता ॥५४॥ ततःक्षितिंसमांकृत्वापृथिव्यामचिनोद्गिरीन्॥यथाविभा
गंभगवाननादिःपुरुषोत्तमः ॥ ५५ ॥ भूविभागंततःकृत्वासप्तद्वीपान्यथातथम् ॥ भूराद्यांश्चतुरोलोकान्पूर्ववत्समकल्पयत् ॥५६॥ ॥ ब्रह्मणेविष्णुनापूर्व
मेतदेवप्रदर्शितम्॥तुष्टेनदेवदेवेनत्वंदेवःपुरुषोत्तमः ॥५७॥ त्वयामयाजगच्चेदंधार्यंपाल्यंचयत्नतः॥येषांत्वसुरमुख्यानांवरोदत्तोमयाधुना ॥ ५८ ॥
देवानांहितकामेन हंतव्यास्तेत्वयाविभो ॥ अहंसृष्टिंकरिष्यामिसाचपाल्यात्वयाविभो ५९ ॥ एवमुक्तोगतोविष्णुर्देवादीनसृजद्विभुः ॥ अबुद्धिपूर्व
कस्तस्यप्रादुर्भूतस्तमोमयः ॥ ६० ॥ तमोमोहोमहामोहस्तामिस्रोह्यन्धसंज्ञकः ॥ पंचधावस्थितःसर्गोध्यायतस्तुमहात्मनः ॥ ६१ ॥ बहिरंतश्चाप्र
काशःसंवृतात्मानगात्मकः ॥ मुख्यानागायतश्चोक्तामुख्यसर्गस्ततस्त्वयम् ॥६२॥ तंदृष्ट्वासाधकंसर्गममन्यदपरंप्रभुः ॥ तस्याभिध्यायतस्सर्गस्तिर्य
क्स्रोतोऽभ्यवर्तत ॥ ६३ ॥ यस्मात्तिर्यक्प्रवृत्तिःस्यात्तिर्यक्स्रोतस्ततःस्मृतः ॥ पश्वादयस्तेविख्यातास्तमःप्रायाह्यवेदिनः ॥ ६४ ॥ उत्पथग्राहिण
श्चैवतेज्ञानेज्ञानमानिनः॥अहंकृतास्त्वहंमानाअष्टाविंशतिधात्मकाः ॥अंतःप्रकाशास्तेसर्वआवृतास्तेपरस्परम् ॥६५॥ तमप्यसाधकंमत्वाध्यायतोन्य
स्ततोऽभवत् ॥ ऊर्द्ध्वस्रोतस्तृतीयस्तुसात्विकोर्ध्वमवर्तत ॥६६॥ तेसुखप्रीतिबहुलाबहिरंतरनावृताः॥प्रकाशाबहिरंतश्चऊर्द्ध्वस्रोतास्ततःस्मृताः ॥६७॥
तुष्टात्मनस्तृतीयस्तुदेवसर्गस्तुसंस्मृतः ॥ तस्मिन्सर्गेभवत्प्रीतिर्निष्पन्नेब्रह्मणस्तदा ॥ ६८ ॥ ततोऽन्यंसतदादध्यौसाधकंसर्गमुत्तमम् ॥ असाधकां

स्तुतान्ज्ञात्वामुख्यसर्गादिसंभवान् ॥ ६९ ॥ तथाभिध्यायतस्तस्यसत्याभिध्यायिनस्ततः ॥ प्रादुर्भूतस्तदाव्यक्तादर्वाक्स्रोतस्तुसाधकः ॥ ७० ॥
यस्मादर्वाक्प्रवर्ततेततोऽर्वाक्स्रोतसस्तुते ॥ तेचप्रकाशबहुलास्तमोद्रिक्तारजोऽधिकाः ॥ ७१ ॥ तस्मात्तेदुःखबहुलाभूयोभूयश्चकारिणः ॥ प्रकाशा
बहिरंतश्चमनुष्याःसाधकाश्चते ॥ ७२॥ पंचमोऽनुग्रहःसर्गःसचतुर्द्धाव्यवस्थितः॥ विपर्ययेणसिद्ध्याचशक्त्यातुष्ट्यातथैवच ॥ ७३ ॥ निवृत्तंवर्त्तमा
नंचतेनजानंतिवैपुनः ॥ भूतादिकानांभूतानांषष्ठःसर्गःसउच्यते ॥ ७४ ॥ तेपरिग्राहिणःसर्वेसविभागरतास्तुते ॥ चोदनाजाप्यशीलाश्चज्ञेयाभूतादि
कास्तुते ॥ ७५ ॥ इत्येतेकथिताःसर्गाःषडत्रनृपसत्तम ॥ प्रथमोमहतस्सर्गोद्वितीयोब्रह्मणस्तुयः ॥ ७६॥ तन्मात्राणांद्वितीयस्तुभूतसर्गोहिसस्मृतः ॥
वैकारिकस्तृतीयस्तुसर्गश्चैन्द्रियकःस्मृतः ॥ ७७ ॥ इत्येषप्राकृतःसर्गःसंभूतोबुद्धिपूर्वकः ॥ मुख्यसर्गश्चतुर्थस्तुमुख्यावैस्थावराःस्मृताः ॥ ७८ ॥
तिर्यक्स्रोतश्चयःप्रोक्तस्तिर्यग्योन्यस्सउच्यते ॥ ततोर्ध्वस्रोतसांषष्ठोदेवसर्गस्तुसस्मृतः ॥७९॥ ततोर्वाक्स्रोतसांसर्गःसप्तमःसतुमानुषः ॥ अष्टमोऽनु
ग्रहःसर्गःसात्विकस्तामसस्तुसः ॥ ८० ॥ पंचैतेवैकृताःसर्गाःप्राकृतास्तुत्रयःस्मृताः ॥ प्राकृतोवैकृतश्चैवकौमारोनवमःस्मृतः ॥ ८१ ॥ एतेतवसमा
ख्यातानवसर्गाःप्रजापतेः ॥ प्राकृतावैकृताश्चैवजगतोमूलहेतवः ॥८२॥ सृजतोजगदीशस्यकिमन्यच्छ्रोतुमर्हसि ॥ भीष्मउवाच ॥ संक्षेपात्कथिताः
सर्गादेवादीनांगुरोस्तथा ॥८३॥ विस्तराच्छ्रोतुमिच्छामित्वत्तोमुनिवरोत्तम ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ कर्मभिर्भाविताःसर्वेकुशलाकुशलैस्तुते ॥ ८४ ॥
ख्यात्यातयाह्यनिर्मुक्ताःसंहारेह्युपसंहृताः ॥ स्थावरान्तास्सुराद्यास्तुप्रजाराजंश्चतुर्विधाः ॥ ८५ ॥ ब्रह्मणःकुर्वतःसृष्टिंजज्ञिरेमानसाःस्मृताः ॥ ततो
देवासुरपितॄन्मानुषांस्तुचतुष्टयम् ॥ ८६ ॥ सिसृक्षुरंभांस्येतानिस्वमात्मानमयूयुजत् ॥ मुक्तात्मनस्ततोजातादुरात्मानः प्रजापतेः ॥ ८७ ॥ सिसृ
क्षोर्जघनात्पूर्वंजज्ञिरेत्वसुरास्ततः ॥ तत्याजतांततोदुष्टान्तमोमात्रात्मिकांतनुम् ॥८८॥ सातुत्यक्तातनुस्तेनराजेंद्राभूद्विभावरी ॥ सिसृक्षुरन्यदेहस्थः
प्रीतिमापुस्ततःसुराः ॥ ८९ ॥ सत्वोद्रिक्ताःसमुद्भूतामुखतोब्रह्मणोनृप ॥ त्यक्तासापितनुस्तेनसत्वप्रायमभूद्दिनम् ॥९०॥ ततोहिबलिनोरात्रावसुरा
देवतादिवा॥सत्वमात्रात्मिकांचैवततोऽन्यांजगृहेतनुम्॥९१॥ पितृवन्मन्यमानस्यपितरस्तस्यजज्ञिरे॥उत्ससर्जपितॄन्कृत्वाततस्तामपिसप्रभुः ॥९२॥
साचोत्सृष्टाभवत्संध्यादिननक्तांतरास्थितिः ॥ रजोमात्रात्मिकामन्यांजगृहेसतनुंततः ॥ ९३ ॥ रजोमात्रोत्कटाजातामनुष्याःकुरुसत्तम ॥ तामप्या
शुसतत्याजतनुमाद्यांप्रजापतिः ॥ ९४ ॥ ज्योत्स्नासमभवच्चापिप्राक्संध्यायाभिधीयते ॥ ज्योत्स्नागमेतुबलिनोमनुष्याःपितरस्तथा ॥ ९५ ॥
राजेंद्रसंध्यासमयेतस्मात्तेप्रभवंतिवै॥ज्योत्स्नारात्र्यहनीसन्ध्याचत्वार्येतानिवैविभोः ॥ ९६ ॥ ब्रह्मणस्तुशरीराणित्रिगुणोपाश्रयाणिच॥रजोमात्रात्मि

कामेवततोऽन्यांजगृहेतनुम् ॥९७॥ ततःक्षुद्ब्रह्मणोजाताजज्ञेकोपस्तयांकृतः॥ क्षुत्क्षामोह्यंधकारेतुसोऽसृजद्भगवांस्ततः ॥९८॥ विरूपाअत्तुकामास्ते सम
धावंततंप्रभुम् ॥ रक्षतामेषयैरुक्तंराक्षसास्तेततोऽभवन् ॥९९ ॥ऊचुःखादामइत्यन्येयेतेयक्षास्तुतेऽभवन् ॥अतिभीतस्यतान्दृष्ट्वाकेशाःशिर्यन्ति वेधसः
॥१००॥हीनाश्चशिरसोभूयःसमारोहंतितेशिरः॥सर्पणात्तेऽभवन्सर्पाहीनत्वादहयःस्मृताः॥१०१॥ततःक्रुद्धेनवैस्रष्ट्राक्रोधात्मानोविनिर्मिताः॥वर्णेनक
पिशेनोग्राभूतास्तेपिशिताशिनः ॥१०२॥ धयतोगांसमुद्भूतागंधर्वास्तस्यतत्क्षणात्॥ पिबंतोजज्ञिरेवाचंगंधर्वास्तेनतेऽभवन् ॥१०३॥ एतानिसृष्ट्वाभ
गवान्ब्रह्मातच्छक्तिचोदितः॥ततःस्वच्छंदतोऽन्यानिवयांसिवयसोऽसृजत्॥१०४॥ अवयोवक्षसश्चक्रेमुखतोयांश्चसृष्टवान् ॥सृष्टवानुदराद्गाश्चमहिषांश्च
प्रजापतिः॥१०५॥पद्भ्यांचाश्वान्समातंगान्रासभान्गवयान्मृगान्॥उष्ट्रानश्वतरांश्चैवन्यंकूनन्याश्चजातयः॥१०६॥ओषध्यःफलमूलिन्योरोमभ्यस्त
स्यजज्ञिरे॥त्रेतायुगमुखेब्रह्माकल्पस्यादौनृपोत्तम ॥१०७ ॥ सृष्ट्वापश्वोषधीस्सम्यक्युयोजसतदाध्वरे॥ गामजंमहिषंमेषमश्वाश्वतरगर्दभान् ॥१०८॥
एतान्ग्राम्यपशूनाहुरारण्यांश्चनिबोधमे॥ श्वापदोद्विखुरोहस्तीवानरःपञ्चमःखगः ॥१०९॥ उष्ट्रकाःपशवष्षष्ठास्सप्तमास्तुसरीसृपाः॥गायत्रंचऋचश्चै
वत्रिवृत्सोमंरथन्तरम्॥ ११० ॥ अग्निष्टोमंचयज्ञानां निर्ममेप्रथमान्मुखात् ॥ यजूंषित्रैष्टुभंछन्दःस्तोमंपञ्चदशंतथा ॥१११॥ बृहत्सामतथोक्थंचद
क्षिणाद्सृजन्मुखात् ॥ सामानिजगतीच्छन्दःस्तोमंसप्तदशंतथा ॥ ११२ ॥ वैरूपमतिरात्रंचपश्चिमादसृजन्मुखात् ॥ एकविंशमथर्वाणमप्तोर्यामाणमे
वच ॥ ११३ ॥ आनुष्टुभंसवैराजमुत्तरादसृजन्मुखात् ॥ उच्चावचानिभूतानिगात्रेभ्यस्तस्यजज्ञिरे ॥ ११४ ॥ सुरासुरपितॄन्सृष्ट्वामनुष्यांश्चप्रजाप
तिः ॥ ततःपुनःससर्जासौसकल्पादौपितामहः ॥ ११५ ॥ यक्षान्पिशाचान्गंधर्वास्तथैवाप्सरसांगणान् ॥ सिद्धकिन्नररक्षांसिसिंहान्पक्षिमृगोरगान्
॥ ११६ ॥ अव्ययंचव्ययंचैवयदिदंस्थाणुजंगमम् ॥ तत्ससर्जतदाब्रह्माभगवानादिकृद्विभुः ॥ ११७ ॥ तेषांयेयानिकर्माणिप्राक्सृष्ट्यांप्रतिपेदिरे ॥
तान्येव प्रतिपद्यंते सृज्यमानाःपुनःपुनः ॥११८ ॥हिंस्राहिंस्रेमृदुक्रूरेधर्माधर्मावृतानृते ॥तद्भाविताःप्रपद्यंतेतस्मात्तत्तस्यरोचते ॥ ११९॥ इंद्रियार्थेषु
भूतेषुशरीरेषुचसप्रभुः ॥ नानात्त्वंविनियोगंचधातैवव्यसृजत्स्वयम् ॥ १२० ॥ नामरूपंचभूतानांकृत्यानांचप्रपंचनम् ॥ वेदशब्देभ्यएवादौदेवादी
नांचकारसः ॥ १२१ ॥ ऋषीणां नामधेयानियथावेदेश्रुतानिवै ॥ यथानियोगंयोग्यानिअन्येषामपिसोऽकरोत् ॥ १२२ ॥ यथर्तावृतुलिंगानिना
नारूपाणिपर्यये ॥ दृश्यंतेतानितान्येव तथाभावायुगादिषु॥ १२३ ॥ करोत्येवंविधांसृष्टिंकल्पादौसपुनःपुनः ॥सिसृक्षुश्शक्तियुक्तोऽसौसृज्यशक्ति
प्रचोदितः ॥ १२४ ॥ भीष्मउवाच ॥ अर्वाक्स्रोतास्तु कथितोभवतायस्तुमानुषः ॥ ब्रह्मन्विस्तरतोब्रूहिब्रह्मातमसृजद्यथा ॥ १२५ ॥ यथासवर्णा

नसृजद्गुणांश्चसमहामुने ॥ यच्चतेषांस्मृतंकर्मविप्रादीनां तदुच्यताम् ॥१२६॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सत्वाभिध्यायिनःपूर्वंसिसृक्षोर्ब्रह्मणःप्रजाः ॥ अजा
यंतकुरुश्रेष्ठसत्वोद्रिक्तामुखात्प्रजाः ॥ १२७ ॥ वक्षसोरजसोद्रिक्तास्तथान्याब्रह्मणोऽभवन् ॥ रजसस्तमसश्चैवसमुद्रिक्तास्तथोरुतः ॥१२८॥ पद्भ्या
मन्याःप्रजाब्रह्मासससर्जकुरुसत्तम ॥ तमःप्रधानास्ताःसर्वाश्चातुर्वर्ण्यमिदंततः ॥ १२९ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चनृपसत्तम ॥ पादोरुवक्ष
स्थलतोमुखतश्चसमुद्गताः ॥ १३० ॥ यज्ञनिष्पत्तयेसर्वमेतद्ब्रह्माचकारह ॥ चातुर्वर्ण्यं महाराजयज्ञसाधनमुत्तमम् ॥ १३१ ॥ यज्ञेनाप्यायितादेवा
वृष्ट्युत्सर्गेणमानवाः ॥ अप्यायंतेधर्मयज्ञायतःकल्याणहेतवः ॥१३२॥ निष्पद्यंतेनरैस्तेतुसुकर्मनिरतैःसदा ॥ विरुद्धाचरणापेतैःसद्भिःसन्मार्गगा
मिभिः ॥ १३३ ॥ स्वर्गापवर्गं मानुष्यात्प्राप्नुवंति नरानृप ॥ यच्चाभिरुचितंस्थानंतद्यांतिमनुजा विभो ॥ १३४ ॥ प्रजास्ताब्रह्मणासृष्टाश्चातुर्वर्ण्य
व्यवस्थितौ ॥ सम्यक्श्रद्धाः समाचारप्रवणा नृपसत्तम ॥ १३५ ॥ यथेच्छावासनिरताःसर्वबाधाविवर्जिताः ॥ शुद्धांतःकरणाःशुद्धाधर्मानुष्ठान
निर्मलाः ॥ १३६ ॥ शुद्धेचतासांमनसिशुद्धांतःसंस्थितेहरौ ॥ शुद्धज्ञानंप्रपश्यंतिब्रह्माख्यंयेनतत्पदं ॥ १३७॥ ततःकालात्मकोयोऽसौविरिंचावास
उच्यते ॥ संसारपातमत्यर्थंघोरमल्पाल्पसारवत् ॥ १३८ ॥ अधर्मबीजभूतंतत्तमोलोभसमुद्भतम् ॥ प्रजासुतासुराजेंद्ररागादिकमसाधनम् ॥
॥१३९॥ ततःसासहजासिद्धिस्तेषांनातीवजायते ॥ राजन्वश्यादयश्चान्याःसिद्धयोऽष्टौभवंतियाः ॥१४०॥ तासुक्षीणास्वशेषासुवर्द्धमानेचपातके ॥
द्वंद्वाभिभवदुःखार्तास्ताभवंतिततःप्रजाः ॥ १४१ ॥ ततोदुर्गाणिताश्चक्रुर्वार्क्षंपार्वतमौदकम् ॥ धान्वनंचतथादुर्गंपुरंखार्वटकादियत् ॥ १४२॥ गृहा
णिचयथान्यायं तेषुचक्रुःपुरादिषु ॥ शीततापादिबाधानांप्रशमायमहामते ॥ १४३ ॥ प्रतिहारमिमंकृत्वाशीतादेस्ताःप्रजाःपुनः ॥ वार्तोपायंत
तश्चक्रुर्हस्तसिद्धिं च कर्मजाम् ॥१४४॥ व्रीहयश्चयवाश्चैवगोधूमाअणवस्तिलाः ॥ प्रियंगुकोविदाराश्चकोरदूषाःसचीनकाः ॥ १४५ ॥ माषामुद्गाम
सूराश्चनिष्पावाःसकुलुत्थकाः ॥ अढकाश्चणकाश्चैवशणास्सप्तदशस्मृताः १४६ ॥ इत्येताओषधीनांतुग्राम्याणांजातयोनृप ॥ ओषध्योयज्ञिया
श्चैवग्राम्यावन्याश्चतुर्दश ॥ १४७ ॥ व्रीहयःसयवामाषागोधूमाअणवस्तिलाः ॥ प्रियंगुसप्तमाह्येताअष्टमास्तुकुलुत्थकाः ॥ १४८ ॥ श्यामाकस्त्व
थनीवारोवर्तुलस्सगवेधुकः ॥ अथवेणुयवाः प्रोक्तास्तद्वन्मर्कटकानृप ॥ १४९ ॥ ग्राम्यावन्याःस्मृताह्येता ओषध्यश्चचतुर्दश ॥ यज्ञनिष्पत्तयेतद्व
त्तथासांहेतुरुत्तमः ॥ १५० ॥ एताश्चसहयज्ञेनप्रजानां कारणंपरम् ॥ परापरविदःप्राज्ञाःततोयज्ञान्वितन्वते ॥१५१॥ अहन्यहन्यनुष्ठानंयज्ञानांपा
र्थिवोत्तम ॥ उपकारकरंपुंसांक्रियमाणंफलार्थिनाम् ॥१५२॥ येषांचकालसृष्टोऽसौपपाबिंदुर्महामते ॥ मर्यादांस्थापयामासयथास्थानंयथागुणम् ॥

॥१५३॥ वर्णानामाश्रमाणांचधर्मान्धर्मभृतांवर ॥ लोकांश्चसर्ववर्णानांसम्यग्धर्मानुपालिनाम् ॥१५४॥ प्राजापत्यंब्राह्मणानांस्मृतंस्थानंतुपार्थिव ॥
स्थानमैंद्रंक्षत्रियाणांसङ्ग्रामेष्वनिवर्तिनाम् ॥ १५५ ॥ वैश्यानाम्मारुतंस्थानंस्वधर्ममनुवर्तिनाम् ॥ गान्धर्वंशूद्रजातीनांपरिचर्यासुवर्तिनाम् ॥
॥१५६॥ अष्टाशीतिसहस्राणांयतीनामूर्ध्वरेतसाम् ॥ स्मृतंतेषांतुयत्स्थानं तदेवगुरुवासिनाम् ॥१५७॥ सप्तर्षीणांचयत्स्थानंस्मृतंतद्वैवनौकसाम् ॥
प्राजापत्यंगृहस्थानांन्यासिनांब्राह्मसंज्ञितम् ॥ १५८ ॥ योगिनाममृतस्थानंब्रह्मणःपरमंपदम् ॥ एकांतिनःसदोद्युक्ताध्यायिनोयोगिनोहि ये ॥
॥१५९॥ तेषांतत्परमंस्थानंयत्तत्पश्यंतिसूरयः ॥ गतागतानिवर्त्तंतेचंद्रादित्यादयो ग्रहाः ॥ १६० ॥ अद्यापिननिवर्ततेनारायणपरायणाः ॥ ता
मिस्रमंधतामिस्रमहारौरवरौरवम् ॥ १६१ ॥ असिपत्रवनंघोरंकालसूत्रमवीचिमत् ॥ विनिंदकानांवेदस्ययज्ञव्याघातकारिणाम् ॥ १६२ ॥
स्थानमेतत्समाख्यातंस्वधर्मत्यागिनश्चये ॥ ततोऽभिध्यायतस्तस्यजज्ञिरेमानसाःप्रजाः ॥ १६३ ॥ तच्छरीरसमुत्पन्नैःकायस्थैःकरणैःसह ॥
क्षेत्रज्ञाःसमवर्त्तंतगात्रेभ्यस्तस्यधीमतः ॥ १६४ ॥ तेसर्वेसमवर्ततयेमयाप्रागुदाहृताः ॥ देवाद्याःस्थावरांताश्चत्रैगुण्यविषयेस्थिताः ॥ १६५ ॥
एवंभूतानिसृष्टानिस्थावराणिचराणिच ॥ यदास्यताःप्रजाःसर्वानव्यवर्द्धतधीमतः ॥ १६६ ॥ अथान्यान्मानसान्पुत्रान्सदृशानात्मनोऽसृजत ॥
भृगुंमांपुलहंचैवक्रतुमंगिरसंतथा ॥ १६७ ॥ मरीचिंदक्षमत्रिंचवसिष्ठंचैववमानसान् ॥ नवब्रह्माणइत्येतेपुराणेनिश्चयंगताः ॥ १६८ ॥
सनंदनादयोयेचपूर्वंसृष्टास्तुवेधसा ॥ नतेलोकेष्वसज्जंतनिरपेक्षाःप्रजासुते ॥ १६९ ॥ सर्वेह्यागतविज्ञानावीतरागाविमत्सराः ॥ तेष्वेवंनिर
पेक्षेषुलोकसृष्टौमहात्मनः ॥ १७० ॥ ब्रह्मणोऽभून्महान्क्रोधस्त्रैलोक्यदहनक्षमः ॥ तस्यक्रोधात्समुद्भूतंज्वालामालावदीपितम् ॥ १७१ ॥
ब्रह्मणस्तुतदाज्योतिस्त्रैलोक्यमखिलंदहत् ॥ भ्रुकुटीकुटिलात्तस्यललाटात्क्रोधदीपितात् ॥ १७२ ॥ समुत्पन्नस्तदारुद्रोमध्याह्नार्कसमप्रभः ॥
अर्द्धनारीनरवपुःप्रचण्डोऽतिशरीरवान् ॥ १७३ ॥ विभजात्मानमित्युक्त्वातंब्रह्मांतर्दधेततः ॥ तथोक्तोसौद्विधास्त्रीत्वंपुरुषत्वंतथाकरोत्
॥ १७४ ॥ बिभेदपुरुषत्वंचदशधाचैकधाचसः ॥ सौम्यासौम्यस्तथारूपैःशांतैःस्त्रीत्वंचसप्रभुः ॥ १७५ ॥ बिभेदबहुधाचैवस्वरूपैरसितैःसितैः ॥
ततोब्रह्मास्वयंभूतंपूर्वंस्वायंभुवंप्रभुम् ॥ १७६ ॥ आत्मानमेवकृतवान्प्राजापत्येमनुंनृप ॥ शतरूपांचतांनारींतपोनिर्द्धूतकल्मषाम् ॥ १७७ ॥स्वायं
भुवोमनुर्नामपत्नीत्वेजगृहेप्रभुः ॥ तस्माच्चपुरुषाद्देवीशतरूपाव्यजायत ॥ १७८ ॥ प्रियव्रतोत्तानपादप्रसूत्याकूतिसंज्ञितम् ॥ ददौप्रसूतिंदक्षायआ
कूतिंरुचयेपुरा ॥ १७९ ॥ प्रजापतिःसजग्राहतयोर्जज्ञेसदक्षिणः ॥ पुत्रोयज्ञोमहाभागदंपत्योर्मिथुनंततः ॥१८०॥ यज्ञस्यदक्षिणायांतुपुत्राद्वादशज

ज्ञिरे ॥ यामाइतिसमाख्यातादेवाः स्वायंभुवेमनौ ॥ १८१ ॥ प्रसूत्यांचतथादक्षश्चतस्रोविंशतिंतथा ॥ ससर्जकन्यास्तासांतुसम्यङ्नामानिमेशृणु
॥ १८२ ॥ श्रद्धालक्ष्मीर्धृतिःपुष्टिस्तुष्टिर्मेधाक्रियातथा ॥ बुद्धिर्लज्जा वपुःशांतिर्ऋद्धिःकीर्तिस्त्रयोदशी ॥१८३॥ पत्न्यर्थंप्रतिजग्राहधर्मोदाक्षायणी
प्रभुः ॥ ताभ्यः शिष्टायवीयस्यएकादशसुलोचनाः ॥ १८४ ॥ ख्यातिःसत्यथसंभूतिः स्मृतिःप्रीतिःक्षमातथा ॥ सन्नतिश्चानसूयाचऊर्ज्जास्वाहा
स्वधातथा ॥ १८५ ॥ भृगुर्भवोमरीचिश्चतथाचैवांगिरामुनिः ॥ अहंचपुलहश्चैवक्रतुर्मुनिवरस्तथा ॥१८६॥ अत्रिर्वसिष्ठोवह्निश्चपितरश्चयथाक्रमम्॥
ख्यात्याद्याजगृहुःकन्या मुनयोराजसत्तम ॥ १८७॥ श्रद्धाकामंबलंलक्ष्मीर्नियमंधृतिरात्मजम् ॥ संतोषंचतथातुष्टिर्लोभंपुष्टिरसूयत ॥ १८८ ॥
मेधाश्रुतंक्रियादण्डंनयंविनयमेवच ॥ बोधंबुद्धिस्तथालज्जाविनयंवपुरात्मजम् ॥१८९ ॥ व्यवसायंप्रजज्ञेवैक्षेमंशान्तिरसूयत ॥ सुखमृद्धिर्यशःकी
र्तिरित्येतेधर्मसूनवः ॥ १९० ॥ कामान्नंदीसुतंहर्षंधर्मपौत्रमसूयत ॥ हिंसाभार्यात्वधर्मस्यतस्यजज्ञेतदानृतम् ॥ १९१ ॥ कन्याचनिकृतिस्ता
भ्यांभयंनरकएवच ॥ मायाचवेदनाचैवमिथुनंद्वंद्वमेवच ॥१९२॥ तयोर्जज्ञेऽथवैमायामृत्युंभूतापहारिणम् ॥ वेदनायास्ततश्चापिदुःखंजज्ञेऽथरौरवा
त् ॥ १९३ ॥ मृत्योर्व्याधिजराशोकतृष्णाक्रोधाश्चजज्ञिरे ॥ दुःखोत्तराः स्मृताह्येतेसर्वेचाधर्मलक्षणाः ॥ १९४ ॥ नैषांभार्यास्तिपुत्रोवातेसर्वेह्यूर्द्ध्व
रेतसः ॥ रौद्राण्येतानिरूपाणिब्रह्मणोनृवरात्मज ॥ १९५ ॥ नित्यंप्रलयहेतुत्वंजगतोस्यऽप्रयांतिवै ॥ रुद्रसर्गंप्रवक्ष्यामियथाब्रह्माचकारह ॥१९६॥
कल्पादावात्मनस्तुल्यंसुतंप्रध्यायतस्ततः ॥ प्रादुरासीत्प्रभोरंकेकुमारोनीललोहितः ॥ १९७ ॥ रुदन्वैसुस्वरंसोऽथद्रवंश्चनृपसत्तम ॥ किंरोदिषीति
तंदेवोरुदंतंप्रत्युवाचह ॥१९८॥ नामधेहीतितंसोऽथप्रत्युवाचप्रजापतिम्॥रोदनाद्रुद्रनामासिमारोदीर्धैर्यमावह॥१९९॥ एवमुक्तःपुनस्सोऽथसप्तकृत्वोरु
रोदह ॥ ततोऽन्यानिददौतस्मैसप्तनामानिवैप्रभुः ॥२००॥ मूर्तीनांचैवमष्टानांस्थानान्यष्टौचकारह ॥ भवंशर्वमथेशानंतथापशुपतिंनृप ॥ २०१ ॥
भीममुग्रंमहादेवमुवाचसपितामहः ॥ सूर्योजलंमहीवह्निर्वायुराकाशमेवच ॥ २०२ ॥ दीक्षितोब्राह्मणः सोमइत्येतातनवः क्रमात् ॥ एवंप्रकारोरु
द्रोऽसौसतींभार्यामविंदत ॥ २०३ ॥ दक्षकोपाच्चतत्याजसासतीस्वंकलेवरम् ॥ हिमवद्दुहितासाभून्मेनायांनृपसत्तम ॥ २०४ ॥ उपयेमेपुनश्चैवया
मित्वाभगवान्भवः ॥ दाक्षीधातृविधातारौभृगोःख्यातिरसूयत ॥ २०५ ॥ श्रियंचदेवदेवस्यपत्नीनारायणस्यया ॥२०६॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथ
मेसृष्टिखंडेतृतीयोऽध्यायः ॥३॥ भीष्म उवाच ॥ क्षीराब्धौतुतथालक्ष्मीः किलोत्पन्नामयाश्रुता ॥ ख्यात्यां भृगोः समुत्पन्नाएतदाहकथंभवान् ॥१॥
कथंचदक्षदुहितादेहंत्यक्तवतीशुभा ॥ मेनायांगर्भसंभूतिमुमायाजन्मएवच ॥२॥ किमर्थंदेवदेवेनपत्नीहैमवतीकृता ॥ विरोधंचाथदक्षेणभगवांस्तुत्र

वीतुमे ॥३॥ पुलस्त्यउवाच॥इदंचशृणुभूपालयत्पृष्टोऽहमिहत्वया ॥ श्रीसंबंधांमयाप्येषश्रुतआसीत्पितामहात् ॥ ४ ॥ अत्रिपुत्रस्तुदुर्वासाःपरिभ्राम्य
न्महीमिमाम् ॥ विद्याधरीकरेमालांदृष्ट्वासौगन्धिकींशुभाम् ॥५॥ याचयामाससमेदेहिजटाजूटेकरोम्यहम् ॥ इतिविद्याधरीतेनपृष्टासाऋषिणातथा ॥६॥
ददौतस्मैमुदायुक्ता तां मालांसतदानृप ॥ गृहीत्वासुचिरंकालंशिरोमालांबबंधह ॥७॥ उन्मत्तप्रेतवद्विप्रः शोभमानोऽब्रवीदिदम् ॥ इयंविद्याधरीकन्या
पीनोन्नतपयोधरा ॥ ८ ॥ शोभालंकारसौभाग्यैर्युक्तादृष्टाततोमनः ॥ क्षोभमायातिमेचाद्यनाहंकामेविचक्षणः ॥ ९ ॥ व्रजामितावदन्यत्रसौभाग्यं
स्वंप्रदर्शयन् ॥ एवमुक्त्वासराजेंद्रपरिबभ्राममेदिनीम् ॥ १० ॥ ऐरावतंसमारूढंराजानंत्रिदिवौकसाम् ॥ त्रैलोक्याधिपतिंशक्रंभ्राजमानंशचीपतिम्
॥ ११ ॥ तामात्मशिरसोमालांभ्रमदुन्मत्तषट्पदाम् ॥ आदायामरराजायचिक्षेपोन्मत्तवन्मुनिः ॥ १२ ॥ गृहीत्वादेवराजेनमालासागजमूर्द्धनि ॥
मुक्ताररराजसामालाकैलासेजाह्नवीयथा ॥ १३ ॥ मदांधकारिताक्षोऽसौगंधाघ्राणेनवारणः ॥ करेणादायचिक्षेपतांमालांपृथिवीतले ॥ १४ ॥
ततस्तुक्रोधभगवान्दुर्वासामुनिपुंगवः ॥ राजेंद्रदेवराजानं क्रुद्धश्चेदमुवाचह ॥ १५ ॥ ऐश्वर्यमददुष्टात्मन्नतिस्तब्धोऽसिवासव ॥ श्रियोधाम
स्रजंयस्मान्मद्दत्तान्नाभिनंदसि ॥ १६ ॥ त्रैलोक्यश्रीरतोमूढविनाशमुपयास्यति ॥ मद्दत्ताभवतामालाक्षितायस्मान्महीतले ॥ १७ ॥
तस्मात्प्रणष्टलक्ष्मीकं त्रैलोक्यंतेभविष्यति ॥ यस्यसंजातकोपस्यभयमेतिचराचरम् ॥ १८ ॥ तंमांत्वमतिगर्वेणदेवराजावमन्यसे ॥ महेंद्रो
वारणस्कंधादवतीर्यत्वरान्वितः ॥ १९ ॥ प्रसादयामासमुनिंदुर्वाससमकल्मषम् ॥ प्रसाद्यमानः सतदाप्रणिपातपुरःसरम् ॥ २० ॥
नाहंक्षमिष्येबहुनाकिमुक्तेनशतक्रतो ॥ इत्युक्त्वाप्रययौविप्रोदेवराजोऽपितंपुनः ॥ २१ ॥ आरुह्यैरावतंनागंप्रययावमरावतीम् ॥ ततः
प्रभृतिनिःश्रीकंसशक्रंभुवनत्रयम् ॥ २२ ॥ नयज्ञाः संप्रवर्ततेनतपस्यंतितापसाः ॥ नचदानानिदीयंतेनष्टप्रायमभूज्जगत् ॥ २३ ॥
एवमत्यंतनिःश्रीकेत्रैलोक्येसत्त्ववर्जिते ॥ देवान्प्रतिबलोद्योगंचक्रुर्दैतेयदानवाः ॥ २४ ॥ विजितास्त्रिदशादैत्यैरिंद्राद्याः शरणंययुः ॥ पितामहंम
हाभागंहुताशनपुरोगमाः ॥ २५ ॥ यथावत्कथितेदेवैर्ब्रह्माप्राहतथासुरान् ॥ क्षीरोदस्योत्तरंकूलंजगामसहितःसुरैः ॥ २६ ॥ गत्वाजगादभगवान्वा
सुदेवंपितामहः ॥ उत्तिष्ठविष्णोशीघ्रंत्वंदेवतानांहितंकुरु ॥ २७ ॥ त्वयाविनादानवैस्तुजिताःसर्वेपुनःपुनः ॥ इत्युक्तःपुंडरीकाक्षःपुरुषःपुरुषोत्तमः
॥ २८ ॥ अपूर्वरूपसंस्थानान्दृष्ट्वादेवानुवाचह ॥ तेजसोभवतांदेवाः करिष्याम्युपबृंहणम् ॥ २९ ॥ वदाम्यहंयत्क्रियतांभवद्भिस्तदिदंसुराः ॥
आनीयसहितादैत्यैः क्षीराब्धौसकलौषधीः ॥ ३० ॥ मंथानंमंदरंकृत्वानेत्रंकृत्वाचवासुकिम् ॥ मथ्यताममृतंदेवाः सहायेमय्यवस्थिते ॥ ३१ ॥

सामपूर्वंचदैतेयांस्तत्रसम्भाष्यकर्मणि ॥ समानफलभोक्तारोयूयंचात्रभविष्यथ ॥ ३२ ॥ मथ्यमानेचतत्राब्धौयत्समुत्पद्यतेऽमृतम् ॥ तत्पानाद्बलि
नोयूयममराः संभविष्यथ ॥ ३३ ॥ तथैवाहंकरिष्यामियथात्रिदशविद्विषः ॥ नप्राप्स्यंत्यमृतंदेवाः केवलंक्लेशभागिनः ॥ ३४ ॥ इत्युक्तादेवदे
वेनसर्वएवततःसुराः ॥ संधानमसुरैः कृत्वायत्नवन्तोऽमृतेभवन् ॥ ३५ ॥ सर्वौषधीः समानीयदेवदैतेयदानवाः ॥ क्षिप्त्वाक्षीराब्धिपयसिशरदभ्रा
मलत्विषि ॥ ३६ ॥ मंथानंमंदरंकृत्वानेत्रंकृत्वाचवासुकिम् ॥ ततो मथितुमारब्धाराजेंद्रतरसामृतम् ॥ ३७ ॥ विबुधाःसहिताःसर्वेयतःपुच्छंततः
स्थिताः ॥ विष्णुनावासुकेर्दैत्याःपूर्वकायनिवेशिताः ॥ ३८ ॥ तेतस्यप्राणवातेनवह्निनाचहतंत्विषः॥ निस्तेजसोऽसुराःसर्वेबभूवुरमरद्युते ॥३९ ॥
तेनैवमुखनिःश्वासवायुनाथबलाहकैः ॥ पुच्छप्रदेशेवर्षद्भिस्तदाचाप्यायिताःसुराः ॥ ४० ॥ क्षीरोदमध्येभगवान्ब्रह्माब्रह्मविदांवरः ॥ महादेवोमहाते
जाविष्णुपृष्ठनिवासिनौ ॥ ४१ ॥ बाहुभ्यांमंदरंगृह्यपद्मवत्सपरंतपः ॥ शृंखलेचतदाकृत्वागृहीत्वामंदराचलम् ॥ ४२ ॥ देवानांदानवानांचबलम
ध्येव्यवस्थितः ॥ क्षीरोदमध्येभगवान्कूर्मरूपीस्वयंहरिः ॥ ४३ ॥ अन्येनतेजसादेवानुपबृंहितवान्हरिः ॥ मथ्यमानेततस्तस्मिन्क्षीराब्धौदेवदानवैः
॥ ४४ ॥ हविर्धान्यभवत्पूर्वंसुरभिःसुरपूजिता ॥ जग्मुर्मुदंतदादेवादानवाश्चमहामते ॥ ४५ ॥ व्याक्षिप्तचेतसःसर्वेबभूवुस्तिमितेक्षणाः ॥ किमेतदि
तिसिद्धानांदिविचिंतयतांतदा ॥ ४६ ॥ बभूववारुणीदेवीमदाघूर्णितलोचना ॥ कृतावर्त्ताततस्तस्मात्प्रस्खलंतीपदेपदे ॥ ४७ ॥ एकवस्त्रामुक्तकेशीर
क्तांतस्तब्धलोचना ॥ अहंबलप्रदादेवीमांवागृह्णन्तुदानवाः ॥ ४८ ॥ अशुचिंवारुणींमत्वात्यक्तवंतस्तदासुराः ॥ जगृहुस्तांतदादैत्याग्रहणान्ते
सुराभवत् ॥ ४९ ॥ मंथनेपारिजातोऽभूद्देवश्रीनन्दनोद्रुमः ॥रूपौदार्य्यगुणोपेतास्ततश्चाप्सरसांगणाः ॥ ५० ॥ षष्टिकोट्यस्तदाजातास्सामान्या
देवदानवैः ॥ सर्वास्ताः कृतपूर्वास्तुसामान्याःपुण्यकर्मणा ॥ ५१ ॥ ततः शीतांशुरभवद्देवानांप्रीतिदायकः ॥ ययाचेशंकरोदेवोजटाभूषणकृन्मम
॥ ५२ ॥ भविष्यतिनसंदेहोगृहीतोऽयंमयाशशी ॥ अनुमेनेचतंब्रह्माभूषणायहरस्यतु ॥ ५३ ॥ततोविषंसमुत्पन्नंकालकूटंभयावहम् ॥ तेनचैवार्दिता
स्सर्वेदानवाःसहदेवतैः ॥ ५४ ॥ महादेवेनतत्पीतंविषंगृह्यस्वयदृच्छया ॥ तस्यपानान्नीलकंठस्तदाजातोमहेश्वरः ॥५५॥ पीतावशेषंनागास्तुक्षीराब्धेस्तु
समुत्थितम् ॥ ततोधन्वंतरिर्जातःश्वेतांबरधरःस्वयम् ॥ ५६ ॥ बिभ्रत्कमंडलुंपूर्णममृतस्यसमुत्थितः ॥ ततःस्वस्थमनस्कास्तेवैद्यराजस्यदर्शनात ॥ ९ ॥
॥ ५७ ॥ ततश्चाश्वःसमुत्पन्नोनागश्चैरावतस्तथा ॥ ततःस्फुरत्कांतमतिविकासिकमलेस्थिता ॥ ५८ ॥ श्रीर्देवीपयसस्तस्मादुत्थिताधृतपंकजा ॥
तांतुष्टुवुर्मुदायुक्ताःश्रीमूक्तेनमहर्षयः ॥ ५९ ॥ विश्वावसुमुखास्तस्यगंधर्वाःपुरतोजगुः ॥ घृताचीप्रमुखास्तत्रननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ६० ॥ गंगाद्याः

सरितस्तोयैः स्नानार्थमुपतस्थिरे ॥ दिग्गजाहेमपात्रस्थमादायविमलंजलम् ॥ ६१ ॥ स्नापयांचक्रिरेदेवींसर्वलोकमहेश्वरीम् ॥ क्षीरोदस्तुस्वयं
तस्यैमालामम्लानपंकजाम् ॥ ६२ ॥ ददौविभूषणान्यंगेविश्वकर्माचकारह ॥ दिव्यमाल्यांबरधरांस्नातांभूषणभूषिताम् ॥ ६३ ॥ इन्द्राद्याश्चामर
गणाविद्याधरमहोरगाः ॥ दानवाश्चमहादैत्याराक्षसाः सह गुह्यकैः ॥ ६४ ॥ कन्यामभिलषन्तिस्मततोब्रह्माउवाचह ॥ वासुदेवत्वमेवैनांमयादत्तां
गृहाणवै ॥६५॥ देवाश्चदानवाश्चैवप्रतिषिद्धामयात्विह ॥ तुष्टोऽहंभवतस्तावदलौल्येनेहकर्मणा ॥ ६६ ॥ सातुश्रीर्ब्रह्मणाप्रोक्तादेविगच्छस्वकेशवम्
मयादत्तंपतिंप्राप्यमोदस्वशाश्वतीःसमाः ॥ ६७ ॥ पश्यतांसर्वदेवानांगतावक्षस्थलंहरेः ॥ ततोवक्षस्थलंप्राप्यदेवंवचनमब्रवीत् ॥ ६८ ॥ नाहं
त्याज्यासदादेवसदैवादेशकारिणी ॥ वक्षस्थलेनिवत्स्यामिसर्वस्यजगतः प्रिय ॥ ६९ ॥ ततोऽवलोकितादेवाविष्णुवक्षस्थलस्थया ॥ लक्ष्म्याराजेंद्र
सहसापरांनिर्वृतिमागताः ॥ ७० ॥ उद्वेगंचपरंजग्मुर्दैत्याविष्णुपराङ्मुखाः ॥ त्यक्तास्तुदानवालक्ष्म्याविप्रचित्तिपुरोगमाः ॥ ७१ ॥ ततस्तेजगृहु
र्दैत्याधन्वन्तरिकरस्थितम् ॥ अमृतंतन्महावीर्य्यादैत्याः पापसमन्विताः ॥७२॥ माययालोभयित्वातुविष्णुःस्त्रीरूपसंश्रयः ॥ आगत्यदानवान्प्रा
हदीयतांमेकमंडलुः ॥ ७३ ॥ युष्माकंवशगाभूत्वास्थास्यामिभवतांगृहे ॥ तांदृष्ट्वारूपसपन्नांनारींत्रैलोक्यसुन्दरीम् ॥ ७४ ॥ प्रार्थयानास्तुवपुषंलो
भोपहतचेतसः ॥ दत्त्वामृतंतदांतस्यैततोऽपश्यन्ततेऽग्रतः ॥ ७५ ॥ दानवेभ्यस्तदादायदेवेभ्यःप्रददेऽमृतम् ॥ ततःपपुःसुरगणाः शक्राद्यास्तत्तदा
मृतम् ॥ ७६ ॥ उद्यतायुधनिर्स्त्रिंशादैत्यास्तांस्तेसमभ्ययुः ॥ पीतेऽमृतेचबलिभिर्जितादैत्यचमूस्ततः ॥ ७७ ॥ वध्यमानाद्दिशोभेजुः
पातालंविविशुश्चते ॥ ततोदेवामुदायुक्ताः शंखचक्रगदाधरम् ॥ ७८ ॥ प्रणिपत्ययथापूर्वंप्रययुस्तेत्रिविष्टपम् ॥ ततःप्रभृतितेभीष्म
श्रीलोलादानवाभवन् ॥ ७९ ॥ अपध्यातास्तुकृष्णेनगतास्तेतुरसातलम् ॥ ततःसूर्यःप्रसन्नाभःप्रययौस्वेनवर्त्मना ॥ ८० ॥ जज्वालभ
गवांञ्चोच्चैश्चारुदीप्तिर्हुताशनः ॥ धर्मेचसर्वभूतानांतदामतिरजायत ॥ ८१ ॥ श्रियायुक्तंचत्रैलोक्यंविष्णुनाप्रतिपालितं ॥ देवास्तुततदा
प्रोक्ताब्रह्मणालोकधारिणा ॥ ८२ ॥ भवतांरक्षणार्थायमयाविष्णुर्नियोजितः ॥ उमापतिश्चदेवेशोयोगक्षेमंकरिष्यतः ॥ ८३ ॥ उपास्य
मानौसततंयुष्मत्क्षेमकरौयतः ॥ ततःक्षेम्यौसदाचैतौभविष्येतेवरप्रदौ ॥ ८४ ॥ एवमुक्त्वातुभगवान्जगामगतिमात्मनः ॥ अदर्शनंगतेदेवेसर्व
लोकपितामहे ॥८५॥ देवलोकंगतेशक्रेस्वंलोकंहरिशंकरौ ॥ प्राप्तौतुतत्क्षणाद्देवौस्थानंकैलासमेवच ॥ ८६ ॥ ततस्तुदेवराजेनपालितंभुवनत्रयम् ॥
एवंलक्ष्मीर्महाभागाउत्पन्नाक्षीरसागरात् ॥ ८७ ॥ पुनःख्यात्यांसमुत्पन्नाभृगोरेषासनातनी ॥ श्रियासहसमुत्पन्नाभृगुणाचमहर्षिणा ॥ ८८ ॥ स्व

नाम्नानमरीचैवकृतापूर्वंसरित्तटे ॥ नर्मदायांमहाराजब्रह्मणाचानुमोदिता ॥ ८९ ॥ लक्ष्मीःपुरंस्वपित्रेस्वंसहकुब्जिकयाऽर्प्यच ॥ आगतादेवलोकं
साऽयाचतागत्यवैपुनः ॥ ९० ॥ लोभान्नदत्तंतुपरंप्रार्थयानायदापुनः ॥ भृगोःसकाशान्नावापतदाचैवाहकेशवम् ॥ ९१ ॥ परिभूतातुमित्राहंगृहीत
नगरंमम ॥ तस्यहस्तात्त्वमाक्षिप्यपुरंतच्चानयस्वयम् ॥ ९२ ॥ तंगत्वापुंडरीकाक्षोदेवश्चक्रगदाधरः ॥ भृगुंसानुनयंप्राहकन्यायैपुरमर्पय ॥ ९३ ॥
कुब्जिकातालिकेचोभेदीयेतांचप्रसादतः ॥ भृगुस्तंकुपितःप्राहनार्पयिष्याम्यहंपुरम् ॥ ९४ ॥ नलक्ष्म्यास्तत्पुरंदेवमयाचेदंस्वयंकृतम् ॥ भगवन्नैव
दास्यामित्यजाक्षेपंतुकेशव ॥ ९५ ॥ तंप्राहदेवोभूयोऽपिलक्ष्म्यास्तत्पुरमर्पय॥सर्वथातुत्वयात्याज्यंवचनान्मेमहामुने ॥९६॥ ततःकोपसमाविष्टो
भृगुरप्याहकेशवम् ॥ पक्षपातेनमांसाधोभार्यायाबाधसेऽधुना ॥ ९७ ॥ नृलोकेदशजन्मानिलप्स्यसेमधुसूदन ॥ भार्यायास्तेवियोगेनदुःखान्यनुभ
विष्यसि ॥ ९८ ॥ एवंशापंददौतस्मैभृगुःपरमकोपनः ॥ विष्णुनाचपुनस्तस्यदत्तःशापोमहात्मना ॥ ९९ ॥ नचापत्यकृतांप्रीतिंप्राप्स्यसेमुनिपुं
गव ॥ शापंदत्त्वाऋषेस्तस्यब्रह्मलोकंजगामह ॥ १०० ॥ पद्मजन्मानमाहेदंदृष्ट्वादेवस्तुकेशवः ॥ भगवंस्तवपुत्रोसौभृगुःपरमकोपनः ॥ १०१ ॥
निष्कारणंचतेनाहंशप्तोजन्मानिमानुषे ॥ लप्स्यसेदशधात्वंहिततोदुःखान्यनेकशः ॥ १०२ ॥ भार्यानियोगजापीडाबलपौरुषनाशिनी ॥ त्यक्त्वा
चाहमिमंलोकंशयिष्येचमहोदधौ ॥ १०३ ॥ देवकार्येषुसर्वेषुपुनश्चावाहनंक्रियाः ॥ तथाब्रुवंतंतंदेवंब्रह्मालोकगुरुस्तदा ॥ १०४ ॥ प्रसादनार्थं
विष्णोस्तुस्तुतिमेतांचकारह ॥ त्वयासृष्टंजगदिदंपद्मनाभौविनिःसृतम् ॥ तत्रचाहंसमुत्पन्नस्तववश्यश्चकेशव ॥ १०५ ॥ त्वंत्रातासर्वलोकानांस्र
ष्टात्वंजगतःप्रभो ॥ त्रैलोक्यंनत्वयात्याज्यमेषएववरोमम ॥ १०६ ॥ दशजन्ममनुष्येषुलोकानांहितकाम्यया ॥ स्वयंकर्त्तानतेशक्तःशापदा
नायकोपिवा ॥ १०७ ॥ कोऽयंभृगुःकथंतेनशक्यंशप्तुंजनार्दन ॥ मानयस्वसदाविप्रान्ब्राह्मणास्तेतनुस्स्वयम् ॥१०८॥ योगनिद्रामुपास्वत्वंक्षीरा
ब्धौस्वपिहीश्वर ॥ कार्यकालेपुनस्त्वांतुबोधयिष्यामिमाधव ॥ १०९ ॥ भगवन्नेषतावत्तुत्वच्छक्त्याचोपबृंहितः ॥ सर्वकार्यकरःशक्रस्तवैवांशेनश
त्रुहा ॥ ११० ॥ त्रैलोक्यंपालयन्नेवत्वदाज्ञांसकरिष्यति ॥ एवंस्तुतस्तदाविष्णुर्ब्रह्माणमिदमुक्तवान् ॥ १११ ॥ सर्वमेतत्करिष्यामियन्मांज्ञापयसे
प्रभो ॥ अदर्शनंगतोदेवोब्रह्मातंनाभिजज्ञिवान् ॥ ११२ ॥ गतेदेवेतदाविष्णौब्रह्मालोकपितामहः ॥ भूयश्चकारवैसृष्टिंलोकानांप्रभवःप्रभुः ॥११३॥
तंदृष्ट्वानारदःप्राहवाक्यंवाक्यविदांवरः ॥ सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सर्वव्यापीभुवःस्पर्शादध्यतिष्ठद्दशांगुलम् ॥ ११४ ॥ यद्भूतंयच्च
वैभाव्यंसर्वमेवभवान्यतः ॥ ततोविश्वमिदंतातत्वत्तोभूतंभविष्यति ॥ ११५ ॥ त्वत्तोयज्ञःसर्वहुतःपृषदाज्यंपशुर्द्विधा ॥ ऋचस्त्वत्तोऽथसामानित्वत्त

एवाभिजज्ञिरे ॥११६॥ त्वत्तोयज्ञास्त्वजायंतत्वत्तोऽश्वाश्चैवदंतिनः ॥गावस्त्वत्तःसमुद्भूताःत्वत्तोजातावयोमृगाः ॥११७॥ त्वन्मुखाद्ब्राह्मणाजाता
स्त्वत्तःक्षत्रमजायत ॥ वैश्यास्तवोरुजाःशूद्रास्तवपद्भ्यांसमुद्गताः ११८॥ अक्ष्णोःसूर्योऽनिलःश्रोत्राच्चंद्रमामनसस्तव ॥ प्राणोंतःसुषिरञ्जातोमुखा
दग्निरजायत ॥ ११९ ॥ नाभितोमगनंद्यौश्चशिरसःसमवर्त्तत ॥ दिशःश्रोत्रात्क्षितिःपद्भ्यांत्वत्तःसर्वमभूदिदम् ॥ १२० ॥ न्यग्रोधःसुमहानल्पेय
थाबीजेव्यवस्थितः ॥ ससर्ज्जविश्वमखिलंबीजभूतेतथात्वयि ॥ १२१ ॥ बीजांकुरसंमुद्भूतोन्यग्रोधः समुपस्थितः ॥ विस्तारंचयथायातित्वत्तः
सृष्टौतथाजगत् ॥ १२२ ॥ यथाहिकदलीनान्यांत्वक्पत्रेभ्योऽभिदृश्यते ॥ एवंविश्वमिदंनान्यत्त्वत्स्थमीश्वरदृश्यते ॥ १२३ ॥ ह्लादिनीत्वयिश
क्तिस्सात्वय्येकासहभाविनी ॥ ह्लादतापकरीमिश्रात्वयिनोगुणवर्जिते ॥ १२४ ॥ पृथग्भूतैकभूतायसर्वभूतात्मनेनमः ॥ व्यक्तंप्रधानंपुरुषोविराट्स
म्राट्तथाभवान् ॥ १२५ ॥ सर्वस्मिन्सर्वभूतस्त्वंसर्वःसर्वस्वरूपधृक् ॥ सर्वंत्वत्तःसमुद्भूतंनमः सर्वात्मनेततः ॥ १२६ ॥ सर्वात्मकोऽसिसर्वेशसर्वभूतस्थि
तोयतः ॥ कथयामिततः किंतेसर्ववेत्सिहृदिस्थितं ॥ १२७ ॥ योमेमनोरथोदेवसफलःसत्वयाकृतः ॥ ततंसुतसंसफलंयदृष्टोऽसिजगत्पते ॥१२८॥ ब्रह्मो
वाच ॥ तपसस्तत्फलंपुत्रयदृष्ट्योहंत्वयाधुना ॥ मद्दर्शनंहिविफलंनारदेहनजायते ॥१२९॥ वरंवरयतस्मात्त्वंयथाभिमतमात्मनः ॥ सर्वंसंपद्यतेतातमयि
दृष्टिपथंगते ॥ १३० ॥ नारदउवाच ॥ भगवन्सर्वभूतेशसर्वस्यास्तेभवान्हृदि ॥ किमज्ञातंतवस्वामिन्मनसायन्मयप्सितम् ॥ १३१ ॥ कृतात्वयायथासृ
ष्टिर्मयादृष्टातथाविभो ॥ तेनमेकौतुकंजातंदृष्ट्वादेवर्षिदानवान् ॥ १३२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ नारदस्यपितातुष्टोब्रह्मादेवोदिवस्पतिः ॥ नारदायवरंप्रादादृषी
णामुत्तमोभवान् ॥ १३३ ॥ भक्तिामत्प्रसादेनकलिकेलिकथाप्रियः ॥ गतिश्चतेऽप्रतिहतादिविभूमौरसातले ॥ १३४ ॥ यज्ञोपवीतसूत्रेणयोगपट्टावलं
बिका ॥ छत्रिकाचतथावीणाअलंकारायतेनघ ॥ १३५ ॥ विष्णोः समीपे रुद्रस्यतथाशक्रस्यनारद ॥ द्वीपेषुपार्थिवानांतुसदाप्रीतिंचलप्स्य
से ॥ १३६ ॥ वर्णानांतुभवान्शास्तावरोदत्तोमयातव ॥ तिष्ठपुत्रयथाकामंसेव्यमानःसुरैर्दिवि ॥ १३७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डे लक्ष्म्यु
त्पत्तिर्नामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंसतीदक्षसुतादेहंत्यक्तवतीशुभा ॥ दक्षयज्ञस्तुरुद्रेणविध्वस्तःकेनहेतुना ॥ १ ॥ एतन्मेकौतुकं
ब्रह्मन्कथंदेवोमहेश्वरः ॥ जगामाथक्रोधवशंत्रिपुरारिर्महायशाः ॥ २ ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ गंगाद्वारेपुराभीष्मदक्षोयज्ञमथारभत् ॥ तत्रदेवासुरगणाः
पितरोथमहर्षयः ॥ ३ ॥ समाजग्मुर्मुदायुक्ताः सर्वेदेवाःसवासवाः ॥ नागायक्षाःसुपर्णाश्चवीरुदोषधयस्तथा ॥ ४ ॥ कश्यपोभगवानत्रिः पुलस्त्यः
पुलहः क्रतुः ॥ प्रचेतसोंगिराश्चैववसिष्ठश्चमहातपाः ॥५॥ तत्रवेदींसमांकृत्वाचातुर्होत्रंन्यवेशयत् ॥ होतावसिष्ठस्तत्रासीदंगिराध्वर्युसत्तमः ॥ ६ ॥

बृहस्पतिरथोद्गाताब्रह्मावैनारदस्तथा ॥ यज्ञकर्मप्रवृत्तौतुहूयमानेषुचाग्निषु ॥ ७ ॥ आगतावसवः सर्वे आदित्याद्वादशैवतु ॥ अस्मिन्नौमरुतश्चैवमनव
श्चचतुर्दश ॥ ८ ॥ एवंयज्ञेप्रवृत्तेतुहूयमानेषुचाग्निषु ॥ विभूतिंतांपरांतत्रभक्ष्यभोज्यकृतांशुभाम् ॥९॥ आलोक्यसर्वतोभूमिंसमंताद्दशयोजनम् ॥ महा
वेदीकृतातत्रसर्वैस्तत्रसमन्वितैः ॥१०॥ सर्वान्देवान्शक्रमुख्यान्यज्ञेदृष्ट्वासतीशुभा ॥ तदासानुनयंवाक्यंप्रजापतिमभाषत ॥११॥ सत्युवाच ॥ ऐरा
वतंसमारूढो देवराजः शतक्रतुः ॥ पत्न्याशच्यासहायातः कृतावासःशतक्रतुः ॥१२॥ पापानांयोयमयिताधर्मेणाधर्मिणांप्रभुः॥ पत्न्याधूमोर्णया
सार्द्धमिहायातः स दृश्यते ॥१३॥ यादसांचपतिर्देवोवरुणोलोकभावनः॥ गौर्य्यापत्न्यासहायातः प्रचेतामंडपेत्विह ॥१४॥ सर्वयक्षाधिपोदेवः पुत्रो
विश्रवसोमुनेः ॥ पत्न्यात्विहसमायातः सहदेव्याधनाधिपः ॥ १५॥ मुखं यः सर्वदेवानांजंतूनामुदरेस्थितः ॥ वेदायदर्थमुत्पन्नास्सोयंयज्ञमुपागतः ॥
॥ १६ ॥ निऋतीराक्षसेन्द्रोऽसौदिक्पतित्वेनियोजितः ॥ सचत्विहागतस्तातपत्न्यासार्द्धंकृताविह ॥ १७ ॥ आयुःप्रदोजगत्यस्मिन्ब्रह्मणानिर्मितः
पुरा ॥ प्राणोऽपानोव्यानउदानस्समानाह्वयस्तथा ॥ १८ ॥ एकोनपंचाशत्केनगणेनपरिवारितः ॥ यज्ञेप्रजापतिश्चासौवायुर्देवः समागतः ॥
॥ १९ ॥ द्वादशात्माग्रहाध्यक्षः चक्षुषी जगतस्त्विह ॥ पातिवैभुवनंसर्वंदेवानां यः परायणः ॥ २० ॥ आयुषश्चवनानांचदिवसानांपतिर्हियः ॥ सं
ज्ञापतिरिहायातो भास्करोलोकपावनः ॥ २१ ॥ अत्रिवंशसमुद्भूतोद्विजराजोमहायशाः ॥ नयनानंदजननोलोकनाथोधरातले ॥ २२ ॥ ओष
धीनांपतिश्चापिवीरुधामपिसर्वशः॥उडुनाथः सपत्नीकइहायातः शशीतव ॥ २३ ॥ वसवोऽष्टौसमायाताअश्विनौचसमागतौ॥वृक्षोवनस्पतिश्चापि
गंधर्वाप्सरसांगणाः ॥२४॥ विद्याधराभूतसंघावेताला यक्षराक्षसाः ॥ पिशाचाश्चोग्रकर्माणस्तथान्येजीवहारकाः ॥ २५ ॥ नद्योनदाः समुद्राश्च द्वीपा
श्चसहपर्वतैः ॥ ग्राम्यारण्याश्चपशवोयदिङ्गंयच्चनेङ्गति ॥ २६ ॥ कश्यपोभगवानत्रिर्वसिष्ठश्चापरैःसह ॥ पुलस्त्यःपुलहश्चैवसनकाद्यामहर्षयः ॥ २७॥
पुण्याराजर्षयश्चैवपृथिव्यांयेचपार्थिवाः॥वर्णाश्चाश्रमिणश्चैवसर्वेयेकर्मकारिणः ॥२८॥ किमत्रबहुनोक्तेनब्राह्मीसृष्टिरिहागता ॥ भगिन्योभागिनेयाश्चभ
गिनीपतयस्त्विमे ॥ २९ ॥ स्वभार्यासहिताःसर्वेसपुत्रास्सहबांधवाः ॥ त्वयासमर्चिताःसर्वेदानमानपरिग्रहैः ॥ ३० ॥ आमंत्रणामंत्रितानांसर्वेषांमान
नाकृता ॥ एकएवात्रभगवान्पतिर्मेन समागतः ॥३१॥ विनातेनत्विदंसर्वंशून्यवत्प्रतिभातिमे ॥ मन्येचाहंतुभवतापतिर्मेननिमंत्रितः ॥३२॥ विस्मृतस्ते
भवेन्नूनंसर्वंशंसतुमेभवान् ॥पुलस्त्यउवाच॥तस्यास्तदुक्तंवचनंश्रुत्वादक्षःप्रजापतिः ॥३३॥ पतिस्नेहसमायुक्तांप्राणेभ्योऽपिगरीयसीम् ॥अंकमारोप्य
तांबालांसाध्वींपतिपरायणाम् ॥३४॥ पतिव्रतांमहाभागांपतिप्रियहितैषिणीम्॥ ग्रहगंभीरभावेनशृणुवत्सेयथातथम् ॥३५॥ येनाद्यकारणेनेहपतिस्तेन

निमंत्रितः ॥ कपालपात्रधृक्चर्मी भस्मावृततनुस्तथा ॥३६॥ शूलीमुण्डीचनग्नश्चश्मशानेरमतेसदा॥ विभूत्याङ्गानिसर्वाणिपरिमार्ष्टिचनित्यशः ॥३७॥
व्याघ्रचर्मपरीधानोहस्तिचर्मपरिच्छदः ॥कपालमालांशिरसिखट्वांगंचकरेस्थितम् ॥३८॥ कव्यांवैगोनसंबध्वालिंगेऽस्थ्नांवलयंतथा॥पन्नागानांतुराजा
नमुपवीतंचवासुकिम् ॥३९॥ कृत्वाभ्रमतिचानेनरूपेणसततंक्षितौ॥नग्नागणाःपिशाचाश्चभूतसंघाह्यनेकशः ॥४०॥ त्रिनेत्रश्चत्रिशूलीचगीतनृत्यरतस्स
दा ॥कुत्सितानि तथान्यानिसदातेकुरुतेपतिः ॥४१॥ त्रपाकरोभवेन्मह्यंदेवानांसंनिधिःकथम् ॥ कीदृक्चवसनंतस्यकेतनंप्रतिनार्हति ॥ ४२ ॥ एतैर्दोषै
र्मयावत्सेलोकानांचैवलज्जया ॥ नाह्वानंतुकृतंतस्यकारणेनमयासुते ॥ ४३ ॥ यज्ञस्यास्यसमाप्तौतुपूजांकृत्वात्वयासह ॥ आनीयतवभर्तारंत्वयासह
त्रिलोचनम् ॥ ४४ ॥ त्रैलोक्यस्याधिकांपूजांकरिष्यामिचसत्कृतैः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंत्रपायाः कारणंमहत् ॥४५॥ नात्रमन्युस्त्वयाकार्यः सर्वस्वं
भागमर्हति ॥ अन्यजन्मनियैर्यादृक्कृतंकर्मशुभाशुभम् ॥४६॥ इहजन्मनितेतादृक्पुत्रिकेभुञ्जते फलम् ॥ परितापंमाकृथास्त्वंफलंभुङ्क्ष्वपुराकृतम् ॥
॥ ४७ ॥ श्रियंपरगतां दृष्ट्वारूपसौभाग्यशोभनाम्॥रूपंचकांतिसौभाग्यंरम्याण्याभरणानिच ॥४८॥ कुलेमहतिवैजन्मवपुश्चातीवसुन्दरम् ॥पूर्वभाग्यै
स्तुलभ्यंते नरैरेतानिसुव्रते ॥ ४९ ॥ मात्मानंपरिनिंदेथामाचभाग्यानिसुव्रते ॥ फलंचैवंविधिकृतंदातुंकस्यतुकःक्षमः ॥५०॥ नास्तिवैत्रवलवान्कश्चिन्नमू
ढो न चपण्डितः ॥ पांडित्यंचबलंचवजायतेपूर्वकर्मणा ॥५१॥ एतेदेवादिवंप्राप्ताः शोभमानाःस्थिताश्चिरम्॥पुण्येनतपसाचैवक्षेत्रेषुविविधेषुच ॥५२॥
यदेभिरार्जितंपुण्यंतस्यैतेफलभागिनः॥एवमुक्ता ततः सातुसतीभीष्मरुपान्विता॥५३॥विनिंदमानापितरंक्रोधेनारुणितेक्षणा॥एवमेतद्यथातात त्वया
चोक्तंममाग्रतः ॥ ५४ ॥ सर्वोजनः पुण्यभागी पुण्येनलभतेश्रियम्॥ पुण्येनलभतेजन्मपुण्येभोगाः प्रतिष्ठिताः ॥५५॥तदयंजगतामीशःसर्वेषामुत्त
मोत्तमः ॥ स्थानान्येतानिसर्वेषांदत्तान्येतेनधीमता ॥५६॥ येगुणास्तस्यदेवस्यवक्तुंजिह्वापिवेधसः॥नशक्ता ख्यापनेतस्यदेवस्यपरमेष्ठिनः ॥५७॥
भस्मास्थिचकपालानिश्मशानेवसतिस्तथा ॥ गोनसाद्याश्चयेसर्पाः सर्वेतेभूषणीकृताः ॥ ५८ ॥ भूतप्रेतागणास्तस्यपिशाचागुह्यकास्तथा ॥ एषधा
ताविधाताचएषपालयितादिशः ॥ ५९ ॥ प्रसादेनचरुद्रस्यप्राप्तस्वर्गः पुरंदरः ॥ यदिरुद्रेऽस्तिदेवत्वंयदिसर्वगतः शिवः॥६०॥सत्येनतेनतेयज्ञंविध्वं
सयतुशंकरः ॥ यद्यस्तिमेतपःकिंचित्कश्चिद्धर्मोऽथवाकृतः ॥ ६१ ॥ फलेनतस्यधर्मस्ययज्ञस्तेनाशमर्हति ॥ प्रियाहंयदिदेवस्ययदिमांतारयिष्यति
॥ ६२ ॥ तेनसत्येनतेगर्वःसमाप्तिमभिगच्छतु ॥ इत्युक्त्वायोगमास्थायस्वदेहस्थेनतेजसा ॥ ६३ ॥ निर्ददाहतदात्मानंसदेवासुरपन्नगैः ॥ किंकि
मेतदितिप्रोक्तेगंधर्वगणगुह्यकैः ॥ ६४ ॥ गंगाकूलेतदामुक्तोदेहोवैकुद्धयातया ॥ सौनकंनामतत्तीर्थंगंगायाः पश्चिमेतटे ॥ ६५ ॥ श्रुत्वारुद्रस्तुतद्वा

बृहस्पतिरथोद्गाताब्रह्मावैनारदस्तथा ॥ यज्ञकर्मप्रवृत्तौतुहूयमानेषुचाग्निषु ॥ ७ ॥ आगतावसवः सर्वे आदित्याद्वादशैवतु ॥ अस्मिन्नौमरुतश्चैवमनव
श्चचतुर्दश ॥ ८ ॥ एवंयज्ञेप्रवृत्तेतुहूयमानेषुचाग्निषु ॥ विभूतिंतांपरांतत्रभक्ष्यभोज्यकृतांशुभाम् ॥९॥ आलोक्यसर्वतोभूमिंसमंताद्दशयोजनम् ॥ महा
वेदीकृतातत्रसर्वैस्तत्रसमन्वितैः ॥१०॥ सर्वान्देवान्शक्रमुख्यान्यज्ञेदृष्ट्वासतीशुभा ॥ तदासानुनयंवाक्यंप्रजापतिमभाषत ॥११॥ सत्युवाच ॥ ऐरा
वतंसमारूढो देवराजः शतक्रतुः ॥ पत्न्याशच्यासहायातः कृतावासःशतक्रतुः ॥१२॥ पापानांयोयमयिताधर्मेणाधर्मिणांप्रभुः॥ पत्न्याधूमोर्णया
सार्द्धमिहायातः स दृश्यते ॥१३॥ यादसांचपतिर्देवोवरुणोलोकभावनः ॥ गौर्य्योपत्न्यासहायातः प्रचेतामंडपेत्विह ॥१४॥ सर्वयक्षाधिपोदेवः पुत्रो
विश्रवसोमुनेः ॥ पत्न्यात्विहसमायातः सहदेव्याधनाधिपः ॥ १५॥ मुखं यः सर्वदेवानांजंतूनामुदरेस्थितः ॥ वेदायदर्थमुत्पन्नास्सोयंयज्ञमुपागतः ॥
॥ १६ ॥ निऋतीराक्षसेन्द्रोऽसौदिक्पतित्वेनियोजितः ॥ सचत्विहागतस्तातपत्न्यासार्द्धंकृताविह ॥ १७ ॥ आयुःप्रदोजगत्यस्मिन्ब्रह्मणानिर्मितः
पुरा ॥ प्राणोऽपानोव्यानउदानस्समानाह्वयस्तथा ॥ १८ ॥ एकोनपंचाशत्केनगणेनपरिवारितः ॥ यज्ञेप्रजापतिश्चासौवायुर्देवः समागतः ॥
॥ १९ ॥ द्वादशात्माग्रहाध्यक्षः चक्षुषी जगतस्त्विह ॥ पातिवैभुवनंसर्वदेवानां यः परायणः ॥ २० ॥ आंयुषश्चवनानांचदिवसानांपतिर्हियः ॥ सं
ज्ञापतिरिहायातो भास्करोलोकपावनः ॥ २१ ॥ अत्रिवंशसमुद्भूतोद्विजराजोमहायशाः ॥ नयनानंदजननोलोकनाथोधरातले ॥ २२ ॥ ओष
धीनांपतिश्चापिवीरुधामपिसर्वशः॥उडुनाथः सपत्नीकइहायातः शशीतव ॥ २३ ॥ वसवोऽष्टौसमायाताअश्विनौचसमागतौ॥वृक्षोवनस्पतिश्चापि
गंधर्वाप्सरसांगणाः ॥२४॥ विद्याधराभूतसंघावेताला यक्षराक्षसाः ॥ पिशाचाश्चोग्रकर्माणस्तथान्येजीवहारकाः ॥ २५ ॥ नद्योनदाः समुद्राश्च द्वीपा
श्चसहपर्वतैः ॥ ग्राम्यारण्याश्चपशवोयदिङ्गंयच्चनेङ्गति ॥ २६ ॥ कश्यपोभगवानत्रिर्वसिष्ठश्चापरैःसह ॥ पुलस्त्यःपुलहश्चैवसनकाद्यामहर्षयः ॥ २७॥
पुण्याराजर्षयश्चैवपृथिव्यांयेचपार्थिवाः॥वर्णाश्चाश्रमिणश्चैवसर्वेयेकर्मकारिणः ॥२८॥ किमत्रबहुनोक्तेनब्राह्मीसृष्टिरिहागता ॥ भगिन्योभागिनेयाश्चभ
गिनीपतयस्त्विमे ॥ २९ ॥ स्वभार्यासहिताःसर्वेसपुत्रास्सहबांधवाः ॥ त्वयासमर्चिताःसर्वेदानमानपरिग्रहैः ॥ ३० ॥ आमंत्रणामंत्रितानांसर्वेषांमान
नाकृता ॥ एकएवात्रभगवान्पतिर्मेन समागतः ॥३१॥ विनातेनत्विदंसर्वंशून्यवत्प्रतिभातिमे ॥ मन्येचाहंतुभवतापतिर्मेननिमंत्रितः ॥३२॥ विस्मृतस्ते
भवेन्नूनंसर्वंशंसतुमेभवान् ॥पुलस्त्यउवाच॥तस्यास्तदुक्तंवचनंश्रुत्वादक्षःप्रजापतिः ॥३३॥ पतिस्नेहसमायुक्तांप्राणेभ्योऽपिगरीयसीम्॥अंकमारोप्य
तांबालांसाध्वींपतिपरायणाम् ॥३४॥ पतिव्रतांमहाभागांपतिप्रियहितैषिणीम्॥ प्राहगंभीरभावेनशृणुवत्सेयथातथम् ॥३५॥ येनाद्यकारणेनेहपतिस्तेन

निमंत्रितः ॥ कपालपात्रधृक्चर्मीभस्मावृततनुस्तथा ॥३६॥ शूलीमुण्डीचनग्नश्चश्मशानेरमतेसदा॥विभूत्याङ्गानिसर्वाणिपरिमार्ष्टिचनित्यशः ॥३७॥
व्याघ्रचर्मपरीधानोहस्तिचर्मपरिच्छदः ॥कपालमालांशिरसिखट्वांगंचकरेस्थितम् ॥३८॥ कण्ठेवैगोनसंबध्वालिंगेऽस्थ्नांवलयंतथा॥पन्नागानांतुराजा
नमुपवीतंचवासुकिम् ॥३९॥कृत्वाभ्रमतिचानेनरूपेणसततंक्षितौ॥नग्नागणाःपिशाचाश्चभूतसंघाह्यनेकशः ॥४०॥ त्रिनेत्रश्चत्रिशूलीचगीतनृत्यरतस्स
दा ॥कुत्सितानि तथान्यानिसदातेकुरुतेपतिः ॥४१॥ त्रपाकरोभवेन्मह्यंदेवानांसंनिधिःकथम् ॥ कीदृक्चवसनंतस्यकेतनंप्रतिनार्हति ॥ ४२ ॥ एतैर्दोषै
र्मयावत्सेलोकानांचैवलज्जया ॥ नाह्वानंतुकृतंतस्यकारणेनमयासुते ॥ ४३ ॥ यज्ञस्यास्यसमाप्तौतुपूजांकृत्वात्वयासह ॥ आनीयतवभर्तारंत्वयासह
त्रिलोचनम् ॥ ४४ ॥ त्रैलोक्यस्याधिकांपूजांकरिष्यामिचसत्कृतैः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंत्रपायाः कारणंमहत् ॥४५॥ नात्रमन्युस्त्वयाकार्यः सर्वस्वं
भागमर्हति ॥ अन्यजन्मनिर्येयार्दृक्कृतंकर्मशुभाशुभम् ॥४६॥ इहजन्मनितेतादृक्पुत्रिकेभुञ्जते फलम् ॥ परितापंमाकृथास्त्वंफलंभुङ्क्ष्वपुराकृतम् ॥
॥ ४७ ॥ श्रियंपरगतां दृष्ट्वारूपसौभाग्यशोभनाम्॥रूपंचकांतिसौभाग्यंरम्याण्याभरणानिच ॥४८॥ कुलेमहतिवैजन्मवपुश्चातीवसुन्दरम् ॥पूर्वभाग्यै
स्तुलभ्यंते नरैरेतानिसुव्रते ॥ ४९ ॥ मात्मानंपरिनिंदेथामाचभाग्यानिसुव्रते ॥ फलंचैवंविधिकृतंदातुंकस्यतुकःक्षमः ॥५०॥ नास्तिवैबलवान्कश्चिन्नमू
ढो न चपण्डितः ॥ पांडित्यंचबलंचवजायतेपूर्वकर्मणा ॥५१॥ एतेदेवा दिवंप्राप्ताः शोभमानाःस्थिताश्चिरम्॥पुण्येनतपसाचैवक्षेत्रेषुविविधेषुच ॥५२॥
यदेभिरार्जितंपुण्यंतस्यैतेफलभागिनः॥एवमुक्ता ततः सातुसतीभीष्मरुपान्विता॥५३॥विनिंदमानापितरंक्रोधेनारुणितेक्षणा॥एवमेतद्यथातात त्वया
चोक्तंममाग्रतः ॥ ५४ ॥ सर्वोजनः पुण्यभागी पुण्येनलभतेश्रियम्॥ पुण्येनलभतेजन्मपुण्येभोगाः प्रतिष्ठिताः ॥५५॥तदयंजगतामीशःसर्वेषामुत्त
मोत्तमः ॥ स्थानान्येतानिसर्वेषांदत्तान्येतेनधीमता ॥५६॥ येगुणास्तस्यदेवस्यवक्तुंजिह्वापिवेधसः॥नशक्ता ख्यापनेतस्यदेवस्यपरमेष्ठिनः ॥५७॥
भस्मास्थिचकपालानिश्मशानेवसतिस्तथा ॥ गोनसाद्याश्चयेसर्पाः सर्वेतेभूषणीकृताः ॥ ५८ ॥ भूतप्रेतागणास्तस्यपिशाचागुह्यकास्तथा ॥ एषधा
ताविधाताचएषपालयितादिशः ॥ ५९ ॥ प्रसादेनचरुद्रस्यप्राप्तस्वर्गः पुरंदरः ॥ यदिरुद्रेऽस्तिदेवत्वंयदिसर्वगतः शिवः॥६०॥सत्येनतेनतेयज्ञंविध्वं
सयतुशंकरः ॥ यद्यस्तिमेतपःकिंचित्कश्चिद्धर्मोऽथवाकृतः ॥ ६१ ॥ फलेनतस्यधर्मस्ययज्ञस्तेनाशमर्हति ॥ प्रियाहंयदिदेवस्ययदिमांतारयिष्यति
॥ ६२ ॥ तेनसत्येनतेगर्वःसमाप्तिमभिगच्छतु ॥ इत्युक्त्वायोगमास्थायस्वदेहस्थेनतेजसा ॥ ६३ ॥ निर्ददाहतदात्मानंसदेवासुरपन्नगैः ॥ किंकि
मेतदितिप्रोक्तेगंधर्वगणगुह्यकैः ॥ ६४ ॥ गंगाकूलेतदामुक्तोदेहोवैक्रुद्धयातया ॥ सौनकंनामतत्तीर्थंगंगायाः पश्चिमेतटे ॥ ६५ ॥ श्रुत्वारुद्रस्तुतद्वा

त्तांपत्न्यानाशसुदुःखितः ॥ हंतुंयज्ञंधीरभवत्देवानामिहपश्यताम् ॥ ६६ ॥ गणकोटिःसमादिष्टाग्रहावैनायकांस्तथा ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्चदक्षयज्ञ
विनाशने ॥ ६७ ॥ तैर्गत्वाविबुधास्सर्वेयज्ञेनिर्जित्यनाशिताः ॥ हतेयज्ञेतदादक्षोनिरुत्साहोनिरुद्यमः ॥ ६८ ॥ उपगम्याब्रवीत्त्रस्तोदेवदेवंपिनाकिनम् ॥
नज्ञातोऽसिमयादेवदेवानांप्रभुरीश्वरः ॥ ६९ ॥ त्वमस्यजगतोऽधीशःसुरास्सर्वेत्वयाजिताः ॥ कृपांकुरुमहेशानगणान्सर्वान्निवर्त्तय ॥७०॥ गणैर्नानावि
धैर्घोरैर्नानाभूषणभूषितैः ॥ नानावदनदंतौष्ठैर्नानाप्रहरणोद्यतैः ॥७१॥ नानानागेंद्रसंदष्टजटाभारोपशोभितैः ॥ सुदृढोद्धतदर्पाढ्यैर्घोरैर्घोरनिघातिभिः
॥७२॥ कामरूपैरकांतैश्चसर्वकामसमन्वितैः ॥ अनिवार्यबलैश्चोग्रैर्योगिभिर्योगगामिभिः ॥७३॥ व्यालोलकेसरजटैर्दंष्ट्रोत्कटहसन्मुखैः ॥ करींद्रकरटा
टोपपाटवैःसिंहदेहिभिः ॥ ७४ ॥ केचित्परमदाघ्राणघूर्णद्दीपसमप्रभैः ॥ विचित्रचित्रवसनैर्द्धीरैर्धीरवरादिभिः ॥७५॥ मृगव्याघ्रसिंहरुतैस्तरक्ष्वजिनधारि
भिः ॥ भुजंगहारवलयकृतयज्ञोपवीतकैः ॥ ७६ ॥ शूलासिपट्टिशधरैःपरशुप्रासहस्तकैः ॥ वज्रक्रकचकोदंडकालदंडास्त्रपाणिभिः ॥ ७७ ॥ गणेश्वरैःसुदु
र्द्धर्षैर्वृतःसूर्योग्रहैरिव ॥ देवदेवमहादेवनष्टोयज्ञोदिवंगतः ॥ ७८ ॥ मृगरूपधरोभूत्वांभयभीतस्तुशंकर ॥ नमःशङ्खाभदेवायसगणायसनंदिने ॥७९॥
वृषासनायसोमायक्रतुकालांतकायच ॥नमोदिक्चर्मवस्त्रायनमस्तेतीव्रतेजसे ॥ ८० ॥ ब्रह्मणेब्रह्मदेहायब्रह्मण्यायामितायच ॥ गिरीशायसुरेशायई
शानायनमोनमः ॥ ८१ ॥ रुद्रायप्रतिवज्रायशिवायक्रथनायच ॥ सुरासुराधिपतयेयतीनांपतयेनमः ॥ धूम्रोग्रायविरूपाययज्वनेघोररूपि
णे ॥ ८२ ॥ विरूपाक्षशुभाक्षायसहस्राक्षायवैनमः ॥ मुंडायचंडमुण्डायवरखड्गाङ्कधारिणे ॥ कव्यरूपायहव्यायसर्वसंहारिणेनमः ॥ ८३ ॥ भक्तानु
कंपिनेऽत्यथरुद्रजाप्यस्तुतायच ॥ विरूपायसुरूपायरूपाणांशतकारिणे ॥ ८४ ॥ पंचास्यायशुभास्यायचन्द्रस्यायनमोनमः ॥ वरदायवराहायकूर्मा
यचमृगायच ॥ ८५ ॥ लीलालकशिखंडायकमंडलुधरायच ॥ विश्वनाम्नेऽथविश्वायविश्वेशायनमोनमः ॥ ८६ ॥ त्रिनेत्रत्राणमस्माकंत्रिपुरघ्नविधीय
ताम् ॥ वाङ्मनःकायभावैस्तुप्रपन्नस्यमहेश्वर ॥ ८७ ॥ एवंस्तुतस्तदादेवोदक्षेणापन्नदेहिना ॥ दिव्येनानेनस्तोत्रेणभृशमाराधितस्तदा ॥ ८८ ॥ समग्रं
तेयज्ञफलंमयादत्तंप्रजापते ॥ सर्वकामप्रसिद्ध्यर्थंफलंप्राप्स्यस्यनुत्तमम् ॥८९॥ एवमुक्तोभगवताप्रणम्याथसुरेश्वरम् ॥ जगांमस्वनिकेतंतुगणानामेव
पश्यताम् ॥ ९० ॥ पत्न्याःशोकेनवैदेवोगंगाद्वारेतदास्थितः ॥ तांसतींचिंतयानस्तुकनुसामेक्रियागता ॥ ९१ ॥ तस्यशोकाभिभूतस्यनारदोभवसं
न्निधौ ॥ सातेसतीमहादेवेशभार्याप्राणसमामृता ॥९२॥ हिमवद्दुहितासाचमनागर्भसमुद्भवा ॥ जग्राहदेहमन्यंसावेदवेदार्थवेदिनी ॥ ९३ ॥ श्रुत्वादे
वस्तदाध्यानमवतीर्णामपश्यत ॥ कृतकृत्यमथात्मानंकृत्वादेवस्तदास्थितः ॥ ९४ ॥ संप्राप्तयौवनादेवीपुनरेवविवाहिता ॥ एवंहिकथितंभीष्मय

थायज्ञोहतःपुरा ॥ ९९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदक्षयज्ञविध्वसोनामपञ्चमोऽध्यायः ॥ ५॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ देवानांदानवानांचगं
धर्वोरगरक्षसाम् ॥ उत्पत्तिंविस्तरेणेमांगुरोब्रूहियथाविधि ॥ १ ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ ॥ ॥ संकल्पाद्दर्शनात्स्पर्शात्पूर्वेषांसृष्टिरुच्यते ॥ दक्षात्प्रा
चेतसादूर्ध्वंसृष्टिर्मैथुनसंभवा ॥ २ ॥ यथाससर्जचैवासौतथैवशृणुकौरव॥यदातुसृजतस्तस्यदेवार्षिगणपन्नगान् ॥३॥ नवृद्धिमगमल्लोकस्तदामैथुनयो
गतः ॥ दक्षःपुत्रसहस्राणितदासिक्न्यामजीजनत् ॥ ४ ॥ तांस्तुदृष्ट्वामहाभागान्सिसृक्षून्विविधाःप्रजाः ॥ नारदःप्राहहर्यश्वान्दक्षपुत्रान्समागतान्
॥ ५ ॥ भुवःप्रमाणंसर्वंतुज्ञात्वोर्द्धमधएववा ॥ ततःसृष्टिविशेषेणकुरुध्वमृषिसत्तमाः ॥ ६ ॥ तेतुतद्वचनंश्रुत्वाप्रयाताःसर्वतोदिशम् ॥ अद्यापिननि
वर्ततेसमुद्रादिवसिंधवः ॥ ७ ॥ हर्यश्वेषुप्रणष्टेषुपुनर्दक्षःप्रजापतिः ॥ वीरिण्यामेवपुत्राणांसहस्रमसृजत्प्रभुः ॥ ८ ॥ शबलाश्वानामतेचसमेताःसृष्टिक
र्मणि॥नारदोऽनुगतान्प्राहपुनस्तान्पूर्ववन्मुनिः ॥९॥ भुवःप्रमाणंसर्वंतुज्ञात्वाभ्रातॄनथोपुनः ॥ आगत्यचपुनःसृष्टिंकरिष्यथविशेषतः ॥ १० ॥ तेऽपि
तेनैवमार्गेणजग्मुर्भ्रातॄननुगास्तदा ॥ ततःप्रभृतिनभ्रातुःकनीयान्मार्गमिच्छति ॥ ११ ॥ अन्वेषाद्दुःखमाप्नोतितेनतत्परिवर्जयेत् ॥ ततस्तेष्वपिन
ष्टेषुषष्टिंकन्याःप्रजापतिः ॥ १२ ॥ वीरिण्यांजनयामासदक्षःप्राचेतसस्तदा ॥ प्रादात्सदशधर्मायकश्यपायंत्रयोदश ॥ १३ ॥ विंशतिंसप्तसोमाय
चतस्रोऽरिष्टनेमिने ॥ द्वेचैवभृगुपुत्रायद्वेकृशाश्वायधीमते ॥ १४ ॥ द्वेचैवांगिरसेप्रादात्तासांनामानिविस्तरात् ॥शृणुत्वंदेवमातॄणांप्रजाविस्तारमादितः
॥ १५ ॥ अरुंधतीवसुर्जामिर्लम्बाभानुर्मरुत्वती ॥ संकल्पाचमुहूर्ताचसाध्याविश्वाचभामिनी ॥ १६ ॥ धर्मपत्न्यःसमाख्यातास्तासांपुत्रान्निबोधमे
विश्वेदेवास्तुविश्वायाःसाध्यासाध्यानजीजनत् ॥१७॥ मरुत्वत्यांमरुत्वंतोवसोस्तुवसवस्तथा ॥ भानोस्तुभानवोजातामूहूर्त्तायामुहूर्तजाः ॥१८॥
लंबायांघोषनामानोनागवीथीतुजामिजा ॥पृथिवीतलसंभूतमरुंधत्यामजायत ॥ १९ ॥ संकल्पायास्तुसंकल्पावसुसृष्टिंनिधारय ॥ ज्योतिष्मंतश्च
येदेवाव्यापकाःसर्वतोदिशम् ॥२०॥ वसवस्तेसमाख्यातास्तेषांनामानिमेशृणु॥आपोध्रुवश्चसोमश्चधरश्चैवानिलोऽनलः॥२१॥प्रत्यूषश्चप्रभासश्चवसवो
ष्टौप्रकीर्तिताः ॥ आपस्यपुत्राश्चत्वारःश्रांतोवैतण्डएवच ॥ २२ ॥ अपिशांतोमनिर्बभ्रुर्यज्ञरक्षाधिकारिणः ॥ ध्रुवस्यकालःपुत्रस्तुवर्चाः सोमादजाय
त ॥ २३ ॥ द्रविणोहव्यवाहश्चधरपुत्राविमौस्मृतौ ॥ कल्पांतस्थस्ततःप्राणोरमणःशिशिरोऽपिच ॥२४॥ मनोहरोधवश्चाथशिवोवाथहरेःसुताः ॥
शिवोमनोजवंपुत्रमविज्ञातगतिप्रदम् ॥ २५ ॥ अवापचानलःपुत्रानग्निप्रायगुणांस्ततः ॥ तत्रशाखोविशाखश्चनिगमेषुस्वयंभुवः ॥ २६ ॥
अपत्यंकृत्तिकानांचकार्तिकेयस्ततःस्मृतः ॥ प्रत्यूषस्यऋभुःपुत्रोमुनिर्नामाथदेवलः ॥ २७ ॥ विश्वकर्माप्रभासस्यपुत्रःशिल्पीप्रजापतिः ॥ प्रासादभ

वनोद्यानप्रतिमाभूषणादिषु ॥ २८ ॥ तटाकारामकूपेषुत्रिदशानांचवर्द्धकिः ॥ अजैकपादहिर्बुध्न्योविरूपाक्षोऽथरैवतः ॥ २९ ॥ हरश्चबहुरूपश्च
त्र्यंबकश्चसुरेश्वरः ॥ सावित्रश्चजयंतश्चपिनाकीचापराजितः ॥ ३० ॥ एतेरुद्रास्समाख्याताएकादशगणेश्वराः ॥ एतेषांमानसानांतुत्रिशूलवर
धारिणाम् ॥ ३१ ॥ कोट्यश्चतुरशीतिस्तुतत्पुत्राश्चाक्षयामताः ॥ दिक्षुसर्वासुयेरक्षांप्रकुर्वंतिगणेश्वराः ॥ ३२ ॥ एतेवैपुत्रपौत्राश्चसुरभीगर्भसं
भवाः ॥ कश्यपस्यप्रवक्ष्यामिपुत्रपौत्रादिपत्निषु ॥ ३३ ॥ अदितिर्दितिर्दनुश्चैवअरिष्टासुरसातथा ॥ सुरभिर्विनताचैवताम्राक्रोधवशाइरा
॥ ३४॥ कद्रूखसामुनिस्तद्वत्तासुपुत्रान्निबोधमे ॥ तुषितानामयेदेवाश्चाक्षुषस्यांतरेमनोः ॥ ३५ ॥ वैवस्वतेंऽतरेचैवआदित्याद्वादशस्मृताः ॥ इन्द्रो
धाताभगस्त्वष्टामित्रोऽथवरुणोऽर्यमा ॥ ३६ ॥ विवस्वान्सवितापूषाअंशुमान्विष्णुरेवच ॥ एतेसहस्राकिरणाआदित्याद्वादशस्मृताः ॥ ३७ ॥
मारीचात्कश्यपाज्जाताः पुत्रास्तेऽदितिनंदनाः ॥ कृशाश्वस्यऋषेःपुत्रादेवप्रहरणाःस्मृताः ॥३८ ॥ एतेदेवगणास्तातप्रतिमन्वंतरेषुच ॥ उत्पद्यंतेवि
लीयंतेकल्पेकल्पेतथैवच ॥ ३९॥ दितिःपुत्रद्वयंलेभेकश्यपादितिनःश्रुतम् ॥हिरण्यकशिपुंचैवहिरण्याक्षंतथैवच ॥४०॥ हिरण्यकशिपोस्तद्वज्जा
तंपुत्रचतुष्टयम्॥ प्रह्लादश्चानुह्लादश्चसंह्लादोह्लादएवच ॥४१॥ प्रह्लादपुत्राआयुष्मान्शिबिर्बाष्कलिरेवच ॥ विरोचनश्चतुर्थस्तुसबलिपुत्रमाप्तवान्
॥ ४२ ॥ बलेःपुत्रशतंत्वासीद्बाणज्येष्ठंततोनृप ॥ धृतराष्ट्रस्तथासूर्य्योविवस्वानंशुतापनः ॥ ४३॥ निकुम्भनामागुर्वक्षःकुक्षिर्भौमोऽथभीषणः ॥
एवमन्येतुबहवोबाणोज्येष्ठोगुणाधिकः ॥ ४४ ॥ बाणस्सहस्रबाहुस्तु सर्वास्त्रगुणसंयुतः ॥ तपसातोषितोयस्यपुरेवसतिशूलधृत् ॥ ४५ ॥ महाका
लत्वमगमत्साम्यर्थंयस्यपिनाकिनः ॥ हिरण्याक्षस्यपुत्रोऽभूदंधकोनामनामतः ॥४६॥ भूतसंतापनश्चैवमहानागस्तथैवच ॥ एतेभ्यःपुत्रपौत्राणांको
टयः सप्तसप्ततिः ॥ ४७ ॥ महाबलामहाकायानानारूपामहौजसः ॥ दनुः पुत्रशतंलेभेकश्यपाद्वरदार्पितम् ॥ ४८ ॥ विप्रचित्तिःप्रधानोऽभूदेषांम
ध्येमहाबलः ॥ द्विरष्टमूर्द्धाशकुनिस्तथाशंकुशिरोधरः ॥ ४९ ॥ अयोमुखःशंबरश्चकपिलोवामनस्तथा ॥ मरीचिर्मागधश्चैवहरिर्गजशिरास्तथा
॥ ५० ॥ निद्राधरश्चकेतुश्चकेतुवीर्यःशतक्रतुः ॥ इन्द्रमित्रग्रहश्चैववज्रनाभस्तथैवच ॥ ५१ ॥ एकवक्त्रोमहाबाहुर्वज्राक्षस्तारकस्तथा ॥ असिलो
मापुलोमाचविकुर्वाणोमहासुरः ॥ ५२ ॥ स्वर्भानुर्वृषपर्वाचएवमाद्यादनोःसुताः॥स्वर्भानोःसुप्रभाकन्याशचीचैवपुलोमजा ॥ ५३ ॥ उपदानवीम
यस्यासीत्तथामंदोदरीकुहूः ॥ शर्मिष्ठासुन्दरीचैवचंडाचवृषपर्वणः ॥ ५४ ॥ पुलोमाकालकाचैववैश्वनरसुतेउभे ॥ बह्वपत्योमहासत्वोमारीचस्य
परिग्रहः ॥ ५५ ॥ तयोःषष्टिसहस्राणिदानवानांपुराभवन् ॥ पौलोमान्कालखंजांश्चमारीचोऽजनयत्पुरा ॥ ५६ ॥ अवध्यायेनराणांवैहिरण्यपुर

वासिनः ॥ चतुर्मुखाल्लब्धवरायेहताविजयेनतु ॥ ५७ ॥ विप्रचित्तिः सिंहिकायांनवपुत्रानजीजनत् ॥ हिरण्यकशिपोर्येवैभागिनेयास्त्रयोदश
॥ ५८ ॥ कंसःशंखश्चराजेंद्रनलोवातापिरेवच ॥ इल्वलोनमुचिश्चैवखसृमश्चांजनस्तथा ॥ ५९ ॥ नरकःकालनाभश्चपरमाणुस्तथैवच ॥ कल्प
वीर्यश्चविख्यातोदनुवंशविवर्द्धनः ॥ ६० ॥ संह्लादस्यतुदैत्यस्यनिवातकवचाःकुले ॥ अवध्याःसर्वदेवानांगंधर्वोरगरक्षसाम् ॥ ६१ ॥ येहताबल
माश्रित्यअर्जुनेनरणाजिरे ॥ षट्कन्याजनयामासताम्रामारीचवीर्यतः ॥ ६२ ॥ शुकींश्येनींचभासींचसुगृध्रींगृध्रिकांशुचिम् ॥ शुकीशुकानुलूकांश्च
जनयामासधर्मतः ॥ ६३ ॥ श्येनीश्येनांश्चभासीचकुररानप्यजीजनत् ॥ गृध्रीगृध्रान्सुगृध्रीचपारावतविहंगमान् ॥ ६४ ॥ हंससारसकारंडप्लवान्
शुचिरजीजनत् ॥ एतेताम्रासुताःप्रोक्ताविनतायानिशामय ॥ ६५ ॥ गरुडः पतगश्रेष्ठोऽरुणश्चेशःपतत्रिणाम् ॥ सौदामिनीतथाकन्यायेयंनभसि
विश्रुता ॥ ६६ ॥ संपातिश्चजटायुश्चअरुणस्यसुतावुभौ ॥ संपातिपुत्रोबभ्रुश्चशीघ्रगश्चातिविश्रुतः ॥ ६७ ॥ जटायोः कर्णिकारश्चशतगामीच
विश्रुतौ ॥ तेषामसंख्यमभवत्पक्षिणांपुत्रपौत्रकम् ॥ ६८ ॥ सुरसायांसहस्रंतुसर्पाणामभवत्पुरा ॥सहस्रशिरसांकद्रूःसहस्रंप्रापसुव्रता ॥ ६९ ॥ प्रधा
नास्तेषुविख्याताःषड्विंशतिररिंदम ॥ शेषवासुकिकर्कोटशंखैरावतकंबलाः ॥ ७० ॥ धनंजयमहानीलपद्मांश्वतरतक्षकाः ॥ एलापत्रमहापद्मधृतरा
ष्ट्रबलाहकाः ॥ ॥७१॥ शंखपालमहाशंखपुष्पदंष्ट्रशुभाननाः ॥ शंखरोमाचनहुषोरमणः पणिनस्तथा ॥७२ ॥ कपिलोदुर्मुखश्चापिपतंजलिमुखा
स्तथा ॥ एषामनंतमभवत्सर्वेषांपुत्रपौत्रकम् ॥ ७३ ॥ प्रायशोयत्पुरादग्धंजनमेजयमंदिरे ॥ रक्षोगणंक्रोधवशासुनामानमजीजनत् ॥ ७४ ॥
दंष्ट्रिणांनियुतंतेषांभीमसेनादगात्क्षयम् ॥ दंष्ट्रिगोमायुकाकादीन्महिषीर्गोवराङ्गनाः ॥ ७५ ॥ सुरभिर्जनयामासकश्यपात्त्रितयंपुरा ॥ मुनिर्मुनी
नांचगणंगणमप्सरसांतथा ॥ ७६ ॥ तथाकिन्नरगंधर्वानरिष्टाजनयद्बहून् ॥ तृणवृक्षलतागुल्मामिरासर्वमजीजनत् ॥ ७७ ॥ खसातुयक्षरक्षांसिजन
यामासकोटिशः ॥ एतेकश्यपदायादाःशतशोऽथसहस्रशः ॥ ७८ ॥ एषमन्वंतरेभीष्मसर्गःस्वारोचिषेस्मृतः ॥ ततस्त्वेकोनपंचाशन्मरुतःकश्यपादि
तिः॥ जनयामासधर्मज्ञसर्वानमरवल्लभान् ॥ ७९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ भीष्मउवाच ॥ दितेःपुत्राःकथंजातामरु
तोदेववल्लभाः ॥ देवैर्जग्मुश्चसापत्नैः कस्मात्सख्यमनुत्तमम् ॥ १ ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ पुरादैवासुरेयुद्धेहतेषुहरिणासुरैः ॥ पुत्रपौत्रे
षुशोकार्तागताभूलोकमुत्तमम् ॥ २ ॥ पुष्करेषुमहातीर्थेसरस्वत्यास्तटेशुभे ॥ भर्त्तुराराधनपरातपउग्रंचचारह ॥ ३ ॥ दितिर्वैदैत्यमा
तातुऋषिकार्येणसुव्रता ॥ फलाहारा तपस्तेपे कृच्छ्रचांद्रायणादिभिः ॥ ४ ॥ यावद्वर्षशतंसाग्रंजराशोकसमाकुला ॥ ततःसातप्तसातप्ताव

सिष्ठादीनपृच्छत ॥ ५ ॥ कथयंतुभवन्तोमेपुत्रशोकविनाशनम् ॥ व्रतंसौभाग्यफलदमिहलोकेपरत्रच ॥ ६ ॥ ऊचुर्वसिष्ठप्रमुखाज्येष्ठस्य
पूर्णिमाव्रतम् ॥ यस्यप्रसादादभवत्सुतशोकविवर्जिता ॥ ७ ॥ भीष्मउवाच ॥ श्रोतुमिच्छाम्यहंब्रह्मन्ज्येष्ठस्यपूर्णिमाव्रतम् ॥ सुतानेकोन
पंचाशद्येनलेभेपुनर्दितिः ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ यद्वसिष्ठादिभिःपूर्वंदित्यै संकथितंव्रतम् ॥ विस्तरेणतदेवेदंमत्सकाशान्निशामय ॥ ९ ॥
ज्येष्ठेमासिसितेपक्षेपौर्णमास्यांयतव्रता ॥ स्थापयेदव्रणंकुंभंसिततण्डुलपूरितम् ॥ १० ॥ नानाफलयुतंतद्वदिक्षुदंडसमन्वितम् ॥ सितवस्त्रयुगच्छन्नं
सितचंदनचर्चितम् ॥ ११ ॥ नानाभक्ष्यसमोपेतंसहिरण्यंतुशक्तितः ॥ ताम्रपात्रंगुडोपेतंतस्योपरिनिवेशयेत् ॥ १२ ॥ तस्मादुपरिब्रह्माणंसौवर्णं
पद्मकोटरे ॥ कुर्याच्छर्करयोपेतांसावित्रींतस्यवामतः ॥ १३ ॥ गंधंधूपंतयोर्दद्याद्गीतंवाद्यंचकारयेत् ॥ तदभावेकथंकुर्याद्यथापद्मेपितामहः ॥१४॥
ब्रह्माह्वयांचप्रतिमांकृत्वागुडमयींशुभाम् ॥ शुक्लपुष्पाक्षततिलैरर्चयेत्पद्मसंभवम् ॥ १५ ॥ ब्राह्मायपादौसंपूज्यजंघेसौभाग्यदायच ॥ विरिंचायोरुयु
ग्मंचमन्मथायेतिवैकटिम् ॥ १६ ॥ स्वच्छोदरायेत्युदरमतन्द्रायेत्युरोविधेः ॥ मुखंपद्ममुखायेतिबाहूवेदपाणये ॥ १७ ॥ नमःसर्वात्मनेमौलिमर्च
येच्चापिपंकजम् ॥ ततःप्रभातेतत्कुंभंब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥१८॥ ब्राह्मणंभोजयेद्भक्त्यास्वयंतुलवणंविना॥ भक्त्याप्रदक्षिणंदद्यादिमंमंत्रमुदीरयेत् ॥१९॥
प्रीयतामत्रभगवान्सर्वलोकपितामहः॥ हृदयेसर्वलोकानांयस्त्वानंदोऽभिधीयते ॥२०॥ अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत्॥ उपवासीपौर्णमास्या
मर्चयेद्ब्राह्ममव्ययम्॥२१॥ फलमेकंचसंप्राश्यशर्वर्यांभूतलेस्वपेत् ॥ ततस्त्रयोदशेमासिघृतधेनुसमन्विताम्॥२२॥ शय्यांदद्याद्विरिंचायसर्वोपस्करसंयुता
म् ॥ ब्रह्माणंकांचनंकृत्वासावित्रींरजतैस्तथा ॥२३॥ पद्मात्मकःसृष्टिकर्त्तासावित्रीमुपलभ्यतु ॥ वस्त्रैर्द्विजंसपत्नीकंपूज्यभक्त्याविभूषणैः ॥ २४ ॥
शक्त्यागवादिकंदद्यात्प्रीयतामित्युदीरयेत् ॥ होमंशुक्लैस्तिलैःकुर्याद्ब्रह्मनामानिकीर्तयेत् ॥ २५ ॥ गव्येनसर्पिषातद्वत्पायसेनचधर्मवित् ॥ विप्रे
भ्योऽथधनंदद्यात्पुष्पमालांचशक्तितः ॥ २६ ॥ यःकुर्याद्विधिनानेनपौर्णमास्यांस्त्रियोपिवा ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःप्राप्नोतिब्रह्मसात्म्यताम् ॥२७॥
इहलोकेवरान्पुत्रान्सौभाग्यंध्रुवमश्नुते ॥ योब्रह्मासस्मृतोविष्णुरानंदात्मामहेश्वरः ॥२८॥ सुखार्थीकामरूपेणस्मरेद्देवंपितामहम् ॥ एवंश्रुत्वाचकारा
सोदितिःसर्वमशेषतः ॥ ॥ २९ ॥ कश्यपोव्रतमाहात्म्यादागत्यपरयामुदा ॥ चकारकर्कशांभूयोरूपलावण्यसंयुताम् ॥ ३० ॥ वरैराछंदयामाससातु
वव्रेवरंवरम् ॥ पुत्रंशक्रवधार्थायसमर्थंचमहौजसम् ॥ ३१ ॥ वरयामिमहात्मानंसर्वामरनिषूदनम् ॥ उवाचकश्यपोवाक्यमिंद्रहंतारमूर्जितम् ॥३२॥
प्रदास्याम्यहमेतेनकिन्त्वेतत्क्रियतांशुभे ॥ आपस्तंबींतुकृत्वेष्टिंपुत्रीयामद्यसुस्तनि ॥ ३३ ॥ विधास्यामिततोगर्भंस्पृष्ट्वाहंतेस्तनौशुभे ॥ भविष्यति

शुभोगर्भोदेविशक्रनिषूदनः ॥२४॥ आपस्तंबीततश्चक्रेपुत्रेष्टिंद्रविणाधिकाम् ॥ इंद्रशत्रोभवस्वेतिजुहावचहविस्त्वरन् ॥२५॥ देवाश्चमुमुदुर्दैत्याविमुखा
श्चदानवाः॥दित्यांगगर्भमथाधत्तकश्यपः प्राहताम्पुनः ॥२६॥ मुखंतेचंद्रप्रतिमंस्तनौबिल्वफलोपमौ॥अधरौविद्रुमाकारौवर्णश्चातीवशोभनः ॥२७॥
त्वांदृष्ट्वाहंविशालाक्षिविस्मरामिस्विकांतनुम् ॥ तदेवंगर्भःसुश्रोणिहस्तेनोप्तस्तनौतव ॥२८॥ त्वयायत्नोविधातव्योह्यस्मिन्गर्भेवरानने ॥ संवत्सरश
तंत्वेकमस्मिन्नेवतपोवने ॥ २९ ॥ संध्यायांनैवभोक्तव्यंगर्भिण्यावरवर्णिनि ॥ नस्थातव्यंनगंतव्यंवृक्षमूलेषुसर्वदा ॥ ४० ॥ नोपस्करेषुनिविशेन्मुस
लोलूखलादिषु ॥ जलंचनावगाहेतशून्यागारंचवर्जयेत् ॥ ४१ ॥ वल्मीकेषुनतिष्ठेतनचोद्विग्नमनाभवेत् ॥ ननखेनलिखेद्भूमौनांगारेनचभस्मनि
॥ ४२ ॥ नंशयालुःसदातिष्ठेद्व्यायामंचविवर्जयेत् ॥ नतुषांगारभस्मास्थिकपालेषुसमाविशेत् ॥ ४३ ॥ वर्जयेत्कलहंलोके गात्राभ्यंगंतथैवच ॥
नमुक्तकेशीतिष्ठेत नाशुचिःस्यात्कथंचन ॥ ४४ ॥ नशयीतोत्तरशिरानचैवाधःशिराःक्वचित् ॥ नवस्त्रहीनानोद्विग्नानचार्द्रचरणासती ॥४५॥ नामं
गल्यांवदेद्वाचंनचहास्याधिकाभवेत् ॥ कुर्याच्चगुरुभिर्नित्यंपूजांमांगल्यतत्परा ॥४६॥ सर्वौषधीभिःसृष्टेनवारिणास्नानमाचरेत् ॥ कृतरक्षातुशुश्रूषांवा
चापूजनतत्परा ॥ ४७ ॥ तिष्ठेत्प्रसन्नवदनाभर्तृप्रियहितेरता ॥ नगर्हयेच्चभर्तारंसर्वावस्थमपिक्वचित् ॥ ४८ ॥ कृशाहंदुर्बलाचैववार्द्धक्यंममचाग
तम् ॥ स्तनौमेचलितौस्थानान्मुखंचवलिभंगुरम् ॥४९॥ एवंविधात्वयाचाहंकृतेतिनवदेत्क्वचित्॥स्वस्त्यस्तुतेगमिष्यामितथेत्युक्तस्तयापुनः॥५०॥
पश्यतांसर्वभूतानांतत्रैवांतरधीयत ॥ ततःसाभर्तृवाचोक्तविधिनासमतिष्ठत ॥५१॥ अथज्ञात्वातथेंद्रोऽपिदितेःपार्श्वमुपागतः॥विहायदेवसदनंतांशुश्रू
षुरवस्थितः ॥५२॥ दितेश्छिद्रांतरप्रेप्सुरभवत्पाकशासनः ॥ विपरीतोंऽतरव्यग्रःप्रसन्नवदनोबहिः ॥५३॥अजानन्निवतत्कार्यमात्मनश्शुभमाचरन् ॥
ततोवर्षशतांतेसान्यूनेतुदिवसैस्त्रिभिः ॥५४॥ मेनेकृतार्थमात्मानंप्रीत्याविस्मितमानसा ॥ अकृत्वापादयोः शौचंशयानामुक्तमूर्धजा ॥ ५५॥निद्रा
भरसमाक्रांतादिवापरशिराःक्वचित् ॥ ततस्तदन्तरंलब्ध्वाप्रविश्यांतः शचीपतिः ॥५६॥ वज्रेणसप्तधाचक्रेतंगर्भंत्रिदशाधिपः ॥ ततःसप्तचतेजाताः
कुमाराःसूर्यवर्चसः ॥५७॥ रुदंतःसप्ततेबालानिषिद्धादानवारिणा ॥ भूयोऽपिरुदमानांस्तानेकैकान्सप्तधाहरिः ॥५८॥ चिच्छेदवज्रहस्तोवैपुनस्तूदर
संस्थितान् ॥ एवमेकोनपंचाशद्भूत्वातेरुरुदुर्भृशम् ॥५९॥ इंद्रोनिवारयामासमारुदध्वंपुनःपुनः ॥ ततःसचिंतयामासवितर्कमितिवृत्रहा ॥६०॥ कर्म
णःकस्यमाहात्म्यात्पुनः संजीवितास्त्वमी॥विदित्वापुण्ययोगेनपौर्णमासीफलंत्विदम् ॥६१॥ नूनमेतत्परिणतमथवाब्रह्मपूजनात् ॥ वज्रेणाभिहताः
संतोनविनाशमुपाययुः ॥६२॥ एकोऽप्यनेकतामापयस्मादुदरगोपनम् ॥ अवध्यानूनमेतेवैतस्मान्देवाभवंत्विति ॥६३॥ यस्मान्मारुदइत्युक्तारुदंतो

गर्भसंभवाः॥मरुतोनामतेनाम्नाभवंतुसुखभागिनः॥६४॥ततःप्रसाद्यदेवेशःक्षमस्वेतिदितिंपुनः॥अर्थशास्त्रंसमास्थायमयैतद्दुष्कृतंकृतम्॥६५॥कृत्वाम
रुद्गणंदवैः समानममराधिपः ॥ दितिंविमानमारोप्यससुतामगमद्दिवम् ॥ ६६ ॥ यज्ञभागभुजःसर्वेमरुतस्तेततोऽभवन् ॥ नजग्मुरैक्यमसुरैररतस्तेसु
रवल्लभाः ॥ ६७ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ आदिसर्गस्त्वयाब्रह्मन्कथितोविस्तरेणमे ॥ प्रतिसर्गश्चयोयेषामधिपास्तान्वदस्वमे ॥ ६८ ॥ पुलस्त्यउ
वाच ॥ ॥ यदाभिषिक्तःसकलेऽपिराज्येपृथुर्द्धरित्र्यामधिपोबभूव ॥ तथौषधीनामधिपश्चकारयज्ञव्रतानांतपसांचसोमम् ॥६९ ॥ नक्षत्रताराद्विजवृक्ष
गुल्मलतावितानस्यचरुक्मगर्भम् ॥ अपामधीशंवरुणंधनानांराज्ञांप्रभुंवैश्रवणंचतद्वत् ॥७०॥ विष्णुंरवीणामधिपंवसूनामग्निंचलोकाधिपतिंचकार॥
प्रजापतीनामधिपंचदक्षंचकारशक्रंमरुतामधीशम् ॥ ७१ ॥ दैत्याधिपानामथदानवानांप्रह्लादमीशंचयमंपितृणाम् ॥ पिशाचरक्षःपशुभूतयक्षवेताल
राजंत्वथशूलपाणिम् ॥ ७२ ॥ प्रालेयशैलंचपतिंगिरीणामीशंसमुद्रंसरितामधीशम् ॥ गंधर्वविद्याधरकिन्नराणामीशंपुनश्चित्ररथंचकार ॥ ७३ ॥
नागाधिपंवासुकिमुग्रवीर्यंसर्पाधिपंतक्षकमादिदेश ॥ दिग्वारणानामधिपंचकारगजेंद्रमैरावणनामधेयम् ॥ ७४ ॥ सुपर्णमीशंपततामथार्वतांराजानामु
च्चैःश्रवसंचकार ॥ सिंहंमृगाणांवृषभंगवांचप्लक्षंपुनःसर्ववनस्पतीनाम् ॥ ७५ ॥ पितामहःपूर्वमथाभ्यषिंचदेतान्पुनःसर्वदिशाधिनाथान् ॥ पूर्वे
शदिक्पालमथाभ्यषिंचन्नाम्नासुवर्माणमरातिकेतुम् ॥ ७६ ॥ ततोऽधिपंदक्षिणतश्चकारसर्वेश्वरंशंखपदाभिधानम्॥सकेतुमंतंदिगधीशमीशंचकारपश्चा
द्भुवनांडगर्भः ॥ ७७ ॥ हिरण्यरोमाणमुदग्दिगीशंप्रजापतिंमेघसुतंचकार ॥ अद्यापिकुर्वंतिदिशामधीशाः सदावहंतस्तुभुवोऽभिरक्षाम् ॥ ७८ ॥ चतु
र्भिरेतैःपृथुनामधेयोनृपोऽभिषिक्तःप्रथमःपृथिव्याम् ॥ गतेंतरेचाक्षुषनामधेयेवैवस्वतंचक्रुरिमंपृथिव्याम् ॥ ७९ ॥ गतेऽन्तरेचाक्षुषनामधेयेवैवस्वता
ख्येचपुनःप्रवृत्ते ॥ प्रजापतिःसोऽस्यचराचरस्यबभूवसूर्यान्वयजःसचिह्नः ॥ ८० ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ मन्वंतराणिसर्वाणिमनूनांचरितानियत् ॥
प्रमाणंचैवकल्पस्यतत्सृष्टिंचसमासतः ॥ ८१ ॥ एकचित्तःप्रसन्नात्माशृणुकौरवनंदन ॥ यामानामपुरादेवाआसन्स्वायंभुवांतरे ॥ ८२ ॥ सप्तैवऋ
षयःपूर्वंयेमरीच्यादयःस्मृताः ॥ आग्नीध्रश्चाग्निबाहुश्चविभुःसवनएवच ॥ ८३ ॥ ज्योतिष्मान्द्युतिमान्भव्योमेधामेधातिथिर्वसुः ॥ स्वायंभुव
स्यास्यमनोर्दशैतेवंशवर्द्धनाः ॥ ८४ ॥ प्रतिसर्गममीकृत्वाजग्मुस्तेपरमंपदम् ॥ एवंस्वायंभुवंप्रोक्तंस्वारोचिषमतःपरम् ॥८५ ॥ स्वारोचिषस्यतन
याश्चत्वारोदेववर्चसः ॥ नभोनभस्यप्रभृतिर्भावनःकीर्तिवर्द्धनः ॥ ८६ ॥ दत्तोऽग्निश्च्यवनस्तंभःप्राणःकश्यपएवच ॥ अर्वाबृहस्पतिश्चैवसप्तसप्त
र्षयोऽभवन् ॥ ८७ ॥ तदादेवाश्चतुषिताःस्मृताःस्वारोचिषेंऽतरे ॥ हवींद्रःसुकृतोमूर्तिरापोज्योतिरथः स्मृतः ॥८८॥ वसिष्ठस्यसुताःसप्तयेप्रजापत

यस्तदा ॥ द्वितीयमेतत्कथितंमन्वंतरमतःपरम्॥८९॥अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामितथामन्वंतरंशुभम्॥मनुनामौत्तमिस्तत्रदशपुत्रानजीजनत् ॥९०॥ इषऊ
र्जस्तनूजश्चशुचिःशुक्रस्तथैवच ॥मधुश्चमाधवश्चैवनभस्योऽथनभस्तथा॥९१॥सहःसहस्यएतेषामुत्तमःकीर्तिवर्द्धनः॥ भानवस्तत्रदेवाःस्युरूर्जास्स
प्तर्षयःस्मृताः॥९२॥कौकभिण्डिःकुतुण्डश्चदाल्भ्यःशंखःप्रवाहितः ॥ मितिश्चसंमितिश्चैवसप्तैतेयोगवर्द्धनाः ॥९३ ॥ मन्वंतरंचतुर्थंतुतामसंनामवि
श्रुतम्॥कपिपृस्थुःतथैवाग्निरकपिःकविरेवच ॥९४॥ तथैवःजन्यधामानौमुनयःसप्तनामतः॥साध्यादेवगणायेचकथितास्तामसेंऽतरे॥९५॥अकल्मष
स्तपोधन्वीतपोमूलस्तपोधनः ॥ तपोराशिस्तपस्यश्चसुतपस्यःपरंतपः ॥ ९६ ॥ तामसस्यसुताःसर्वेदशवंशविवर्द्धनाः ॥ पंचमस्यमनोस्तद्वद्रैवत
स्यांतरंशृणु ॥ ९७ ॥ देवबाहुःसुबाहुश्चपर्ज्यन्यःसमयोमुनिः ॥ हिरण्यरोमासप्ताश्वः सप्तैतेऋषयःस्मृता ॥ ९८ ॥ देवाश्चभूतरजसस्तथाप्रकृत
यःस्मृताः ॥ अवशस्तत्वदर्शीचवीतिमान्हव्यपःकपिः ॥ ९९ ॥ मुक्तोनिरुत्सुकःसत्वोनिर्मोहोथऽप्रकाशकः ॥ धर्मवीर्यबलोपेतादशैतेरेवतात्मजाः॥
॥ १०० ॥ भृगुःसुधामाविरजस्सहिष्णुर्नारदस्तथा ॥ विवस्वान्कृतिनामाचसप्तसप्तर्षयोऽपरे ॥ १०१ ॥ चाक्षुषस्यांतरेदेवालेखानामपरिश्रुताः ॥
विभवोऽथपृथक्चानुकीर्तितास्त्रिदिवौकसः ॥ १०२ ॥ चाक्षुषस्यांतरेप्रातेदेवानांपंचमोजनः ॥ रुरुप्रभृतयस्तद्वच्चाक्षुषस्यसुतादश ॥ १०३ ॥
प्रोक्ताःस्वायंभुवेवंशेयेमयापूर्वमेवते ॥ अन्तरंचाक्षुषंचैवमयातेपरिकीर्तितम् ॥१०४॥ सप्तमंचप्रवक्ष्यामियद्वैवस्वतमुच्यते ॥ अत्रिश्चैववसिष्ठश्चक
श्यपोगौतमस्तथा ॥१०५॥ भारद्वाजस्तथायोगीविश्वामित्रःप्रतापवान्॥ जमदग्निश्चसप्तैतेसांप्रतंतेमहर्षयः ॥१०६॥ कृत्वाधर्मव्यवस्थानंप्रयान्ति
परमंपदम् ॥ सावर्ण्यस्यप्रवक्ष्यामिमनोर्भावितथांतरम् ॥१०७॥ अश्वत्थामाशरद्वांश्चकौशिकोगालवस्तथा ॥ शतानंदःकाश्यपश्चरामश्चऋषय
स्मृताः ॥१०८॥ धृतिर्वरीयान्यवसुःसुवर्णोधृतिरेवच॥वरिष्णुवीर्यःसुमतिर्वसुश्शुक्रश्चवीर्यवान्॥१०९॥ भविष्यस्यार्कसावर्णेर्मनोःपुत्राःप्रकीर्तिताः॥
रौच्यादयस्तथान्येपिमनवःसंप्रकीर्तिताः॥११०॥रुचेःप्रजापतेःपुत्रोरौच्योनामभविष्यति ॥ मनुर्भूतिसुतस्तद्वद्भौत्योनामभविष्यति॥१११॥ ततस्तु
मेरुसावर्णिर्ब्रह्मसूनुर्मनुःस्मृतः ॥ ऋभुश्चऋतुधामाचविष्वक्सेनोमनुस्तथा॥११२॥अतीतानागताश्चैवमनवःपरिकीर्तिताः॥वर्षाणांयुगसाहस्रमेभिर्व्या
प्तंनराधिप ॥ ११३ ॥ स्वेस्वेऽन्तरेसर्वमिदंसमुत्पाद्यचराचरम्॥कल्पक्षयेनिवृत्तेतुमुच्यंतेब्रह्मणासह ॥११४॥ अमीयुगसहस्रान्तेविनश्यन्तिपुनःपुनः॥
ब्रह्माद्याविष्णुसायुज्यंततोयास्यंतिवैनृप ॥ ११५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेमन्वंतरवर्णनंनामसप्तमोध्यायः ॥ ७ ॥ भीष्मउवाच ॥ बहुभिर्द्ध
रणीभुक्ताभूपालैःश्रूयतेपुरा ॥ पार्थिवाःपृथिवीयोगात्पृथिवीकस्ययोगतः॥१॥किमर्थंचकृतासंज्ञाभूमेस्सापारिभाषिकी॥गौरितीयंचसंज्ञावाभवःकस्मा

द्रवीहिमे ॥२॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुराकृतयुगस्यासीदंगोनामप्रजापतिः ॥ मृत्योस्तुदुहितातेनपरिणीतातिदुमुखी ॥ ३॥ सुनीथानामतस्यास्तुवेनोनामसुतःपुरा॥अधर्मनिरतःकामीबलवान्वसुधाधिपः ॥४॥ लोकस्याधर्मकृच्चापिपरभार्यापहारकः॥अथतस्यप्रसिद्ध्यर्थंजगदर्थंमहर्षिभिः ॥५॥ अनुनीतोऽपिनददावशुद्धात्माऽभयंततः ॥ शापेनमारयित्वैनमराजकभयार्दिताः ॥ ६॥ ममंथुर्ब्राह्मणास्तस्यबलादेहमकल्मषाः ॥ तत्कायान्मथ्यमानात्तुजनिता म्लेच्छजातयः ॥ ७ ॥ शरीरेमातुरंशेनकृष्णांजनसमप्रभाः ॥ पितुरंशस्यसंगेनधार्मिकोधर्मकारकः ॥ ८ ॥ उत्पन्नोदक्षिणाद्धस्तात्सधनुःसशरोगदी ॥ दिव्यतेजोमयःपुत्रस्सरत्नकवचांगदः ॥९॥ पृथुरेवाभवन्नाम्नासचविष्णुरजायत ॥ सविप्रैरभिषिक्तःसंस्तपःकृत्वासुदुष्करम् ॥१०॥ विष्णोर्वरेणसर्वस्य प्रभुत्वमगमत्प्रभुः ॥ निःस्वाध्यायवषट्कारंनिर्द्धर्मंवीक्ष्यभूतलम् ॥११॥ वेद्धुमेवोद्यतःकोपाच्छरेणामितविक्रमः ॥ ततोगोरूपमास्थायभूःपलायितुमुद्यता ॥ १२ ॥ पृष्ठेत्वन्वगमत्तस्याःपृथुःसेषुशरासनः॥ततःस्थित्वैकदेशेतुकिंकरोमीतिचाब्रवीत ॥ १३ ॥ पृथुरप्यवदद्वाक्यमीप्सितंदेहिसुव्रते ॥ सर्वस्यजगतःशीघ्रंस्थावरस्य चरस्यच ॥ १४ ॥ तथेतिचाब्रवीद्भूमिर्दुदोहसनराधिपः॥स्वकेपाणौपृथुर्वत्संकृत्वास्वायंभुवंमनुम् ॥ १५ ॥ तदन्नमभवद्दुग्धंप्रजाजीवंतियेनतु ॥ ततस्तुऋषिभिर्दुग्धावत्सःसोमस्तदाभवत् ॥१६॥ दोग्धावाचस्पतिरभूत्पात्रंवेदस्तपोरसः ॥ देवैश्चवसुधादुग्धामरुद्दोग्धातदाभवत् ॥ १७ ॥ इंद्रोवत्सःसमभवत्क्षीरमूर्ज्जस्वलंबलम् ॥ देवानांकांचनंपात्रंपितॄणांराजतंतथा ॥ १८ ॥ अंतकश्चाभवद्दोग्धायमोवत्सःस्वधारसः ॥ बिलंचपात्रंनागानांतक्षकोवत्सकोऽभवत् ॥ १९॥ विषंक्षीरंततोदोग्धाधृतराष्ट्रोऽभवत्पुनः॥ असुरैरपिदुग्धेयंआयसेशत्रुपीडनम् ॥ ॥ २० ॥ पात्रेमायामभूद्वत्सःप्राल्हादिस्तुविरोचनः ॥ दोग्धात्रिमूर्द्धा तत्रासीन्माया येनप्रवर्तिता ॥ २१ ॥ यक्षैश्चवसुधादुग्धापुरांतर्द्धानमीप्सुभिः ॥ कृत्वाविश्वावसुंवत्संमणिमंतंमहीपते ॥ २२ ॥ प्रेतरक्षोगणैर्दुग्धावसारुधिरमुल्वणम् ॥ रौप्यनाभोऽभवद्दोग्धासुमालीवत्सएवच ॥ २३ ॥ गंधर्वैश्चपुनर्दुग्धावसुधासाप्सरोगणैः ॥ वत्संचित्ररथंकृत्वागन्धान्पद्मदलेतथा ॥ २४ ॥ दोग्धावसुरुचिर्नामाथर्ववेदस्यपारगः ॥ गिरिभिर्वसुधादुग्धारत्नानिविविधानिच ॥ २५ ॥ औषधानिचदिव्यानिदोग्धामेरुमहीधरः ॥ वत्सोऽभूद्धिमवांस्तत्रपात्रंशैलमयंपुनः ॥ २६ ॥ वृक्षैश्चवसुधादुग्धाक्षीरंछिन्नप्ररोहणम् ॥ पालाशपात्रेदोग्धातुसालःपुष्पवनाकुलः ॥ २७ ॥ प्लक्षोऽभवत्ततोवत्सःसर्ववृक्षवनाधिपः ॥ एवमन्यैश्चवसुधातथादुग्धायथेच्छतः ॥ २८ ॥ आयुर्द्धनानिसौख्यंचपृथौराज्यंप्रशासति ॥ नदारिद्र्यंतथारोगी नाधनोनचपापकृत् ॥ २९ ॥ नोपसर्गानचाघातः पृथौराज्यंप्रशासति ॥ नित्यंप्रमुदितालोकादुःखशोकविवर्जिताः ॥ ३० ॥ धनुष्कोट्या चशैलेंद्रानुत्सार्य समहाबलः ॥ भूमंडलंसमंचक्रेलो

[illegible]स्यचादरः ॥ ३२ ॥ धर्मकर्तानाःपुरुषा
पृथौराज्यंप्रशासति ॥ कथितानि[illegible] ॥ [illegible]यिनरुचिस्तत्रतेभ्योदत्तं विजानता ॥ यन्नश्रीदेषुसर्वेषुमयातुभ्यंनि
वेदितम् ॥ ३४ ॥ दुहितृत्वंगतायस्मात्पृथोःपृथ्वीमहामते ॥ तस्यानुसारयोगाच्चपृथिवीविश्रुताबुधैः ॥ ३५॥ भीष्म उवाच ॥ आदित्यवंशमखि
लंवदब्रह्मन्यथाक्रमम् ॥ सोमवंशंचतत्वज्ञयथावद्वक्तुमर्हसि ॥३६॥ पुलस्त्य उवाच ॥ विवस्वान्कश्यपात्पूर्वमदित्यामभवत्पुरा ॥ तस्यपत्नीत्रयं
तद्वत्संज्ञाराज्ञीप्रभातथा ॥३७॥ रैवतस्यसुताराज्ञीरेवतंसुषुवेसुतम्॥प्रभाप्रभातंसुषुवेत्वाष्ट्रीसंज्ञातथामनुम् ॥३८॥ यमश्च यमुनाचैवयमलौचबभूव
तुः॥ततस्तेजोमयंरूपमसहंतीविवस्वतः ॥ ३९ ॥ नारीमुत्पादयामासस्वशरीरादनिंदिताम्॥त्वाष्ट्रीस्वरूपरूपेणनाम्ना छायेति भामिनी॥४०॥किंकरो
मीतिपुरतःसंस्थितांतामभाषत ॥ छायेत्वंभजभर्तारंमदीयंतंवरानने ॥ ४१ ॥ अपत्यानिमदीयानिमातृस्नेहेनपालय ॥ तथेत्युक्त्वाचसादेवमगा
त्कामायसुव्रता ॥ ४२ ॥ कामयामासदेवोऽपिसंज्ञेयमितिचादरात् ॥ जनयामाससावर्णिमनुंमनुस्वरूपिणम् ॥४३॥ सवर्णत्वाच्चसावर्णेर्मनोर्वैवस्वत
स्यतु ॥ ततःसुतांचतपतींत्वाष्ट्रीचैवक्रमेणतु ॥ ४४ ॥ छायायांजनयामाससंज्ञेयमितिभास्करः ॥ छायास्वपुत्रेष्वधिकंस्नेहंचक्रेमनौतदा ॥ ४५॥ न
चक्षमेमनुःपूर्वस्तद्यमःक्रोधमूर्छितः ॥ संतर्जयामासतदापादमुत्क्षिप्यदक्षिणम् ॥ ४६ ॥ शशापचयमंछायाभवतुक्रिमिसंयुतः ॥ पादोऽयमेकोभविता
पूयशोणितविस्रवः ॥ ४७ ॥ निवेदयामासपितुर्यमःशापेनधर्षितः ॥ निष्कारणमहंशप्तोमात्रादेव्रसकोपया ॥ ४८ ॥ बालभावान्मयाकिंचिदुद्यतश्च
रणःसकृत् ॥ मनुनावार्यमाणापिममशापंमदाद्विभो॥४९ ॥ प्रायोनमातासास्माकमसमास्नेहतोयतः ॥ देवोप्याहयमंभूयःकिंकरोमिमहामते ॥ ५० ॥
सौरुयात्कस्यनदुःखंस्यादथवाकर्मसंततिः ॥ अनिवार्याभवस्यापिकाकथान्येषुजंतुषु ॥ ५१ ॥ कृकवाकुस्तवपदेसक्रिमिंभक्षयिष्यति ॥ खंजंचरुचिरं
चैवपादमेतद्भविष्यति ॥ ५२ ॥ एवमुक्तःसमाश्वस्तस्तपस्तीव्रंचकारह ॥ वैराग्यात्पुष्करेतीर्थेफलफनानिलाशनः ॥ ५३ ॥ पितामहंसमाराध्य
यावद्वर्षायुतंपुनः ॥ तपःप्रभावाद्देवेशःसंतुष्टःपद्मसंभवः ॥ ५४ ॥ वव्रेसलोकपालत्वंपितृलोकंतथाक्षयम् ॥ धर्माधर्मात्मकस्यास्यजगतस्तुपरीक्ष
णम् ॥ ५५ ॥ एवंसलोकपालत्वमगमत्पद्मसंभवात् ॥ पितॄणामाधिपत्यंचधर्माधर्मस्यचानघ ॥ ५६ ॥ विवस्वानथतज्ज्ञात्वासंज्ञायाः
कर्मचेष्टितम् ॥ त्वष्टुःसमीपमगमदाचचक्षेसरोषवान् ॥ ५७ ॥ तमुवाचततस्त्वष्टासांत्वपूर्वमिदंवचः ॥ तवासहंतीभगवंस्तेजस्तीव्रंतमोनुद ॥
॥ ५८ ॥ वडवारूपमास्थायमत्सकाशमिहागता ॥ निवारितामयासाचत्वद्भयेनदिवस्पते ॥ ५९ ॥ यस्मादविज्ञातमनामत्सकाशमिहागता ॥ त

स्मान्मदीयंभवनंप्रवेष्टुंनतवार्हति ॥ ६० ॥ एवमुक्ताजगामाशुमरुदेशमनिंदिता ॥ वडवारूपमास्थायभूतलेसंप्रतिष्ठिता ॥ ६१ ॥ तस्मात्त्वत्प्रसादंकु
रुमेयद्यनुग्रहभागहम् ॥ अपनेष्यामितेतेजःकृत्वायन्त्रेदिवाकरम् ॥ ६२ ॥ रूपंतवकरिष्यामिलोकानंदकरम्प्रभो ॥ तथेत्युक्तःसरविणाभ्रमेकृत्वा
दिवाकरम् ॥ ६३ पृथक्चकारतेजश्चचक्रंविष्णोःप्रकल्पयत् ॥ त्रिशूलंचापिरुद्रस्यवज्रमिंद्रस्यचापरम् ॥६४॥ दैत्यदानवसंहर्तृसहस्रकिरणात्मकम् ॥
रूपंचाप्रतिमंचक्रेत्वष्टापद्भ्यामृतेमहत् ॥६५॥ नशशाकचतद्द्रष्टुंपादरूपं रवेः पुनः ॥ अद्यापिच ततः पादौनकश्चित्कारयेत्क्वचित् ॥६६॥ यःकरोति
स पापिष्ठोगतिमाप्नोतिनिंदिताम् ॥ कुष्ठरोगमवाप्नोतिलोकेस्मिन्दुःखसंज्ञितम् ॥ ६७ ॥ तस्मान्नधर्मकामार्थीचित्रेष्वायतनेषुच ॥ नक्वचित्कारये
त्पादौदेवदेवस्यधीमतः ॥६८॥ ततःसभवान्गत्वाभूर्लोकममराधिपः ॥ कामयामासकामार्तोमुखएवदिवाकरः ॥६९॥ अश्वरूपेणमहतातेजसाचस
मन्वितः ॥ संज्ञाचमनसाक्षोभमगमद्भयविह्वला ॥ ७० ॥ नासापुटाभ्यामुत्सृष्टंपरोऽयमितिशंकया ॥ तस्याथरेतसोजातावश्विनावितिनःश्रुतम्
॥ ७१ ॥ दस्रौश्रुतित्वात्संजातौनासत्यौनासिकाग्रतः ॥ ज्ञात्वाचिराच्चतंदेवंसंतोषमगमत्परम् ॥७२॥ विमानेनागमत्स्वर्गेपत्न्यासहमुदान्वितः ॥
सावर्ण्योऽपिमनुर्मेरावद्यापितप्यतेतपः ॥ ७३ ॥ शनिस्तपोबलाच्चापिग्रहाणांसमतांगतः ॥ यमुनातपतीचैवंपुनर्नद्यौबभूवतुः ॥ ७४ ॥ विष्टिर्घोरा
त्मिकातद्वत्कालत्वेनव्यवस्थिता ॥ मनोर्वैवस्वतस्यापिदशपुत्रामहाबलाः ॥७५॥ इलस्तुप्रथमस्तेषांपुत्रेष्ट्यासमकल्पियः ॥ इक्ष्वाकुःकुशनाभश्चअ
रिष्टोधृष्टएवच ॥ ७६ ॥ नरिष्यंतःकरूषश्चशर्यातिश्चमहाबलः ॥ पृषध्रश्चाथनाभागः सर्वेतेदिव्यमानुषाः ॥ ७७ ॥ अभिषिच्यमनुःपूर्वमिलंपुत्रंस
धार्मिकम् ॥ जगामतपसेभूयःपुष्करंसतपोवनम् ॥७८॥ अथाजगामसिध्यर्थंतस्यब्रह्मावरप्रदः ॥ वरंवरयभद्रंतेमानवेयंयथेप्सितं ॥ ७९ ॥ उवाचसत
दादेवंपद्माक्षंपद्मजंविभुम् ॥ वशेमेधर्मसंयुक्ताः पृथिव्यांसर्वपार्थिवाः ॥८०॥ भवेयुरीश्वराःस्वामिन्प्रसादात्तवकंजज ॥ तथेत्युक्त्वातुदेवेशस्तत्रैवांतर
धीयत ॥ ८१ ॥ ततोऽयोध्यांसमागत्यसमतिष्ठद्यथापुरा ॥ अथैकदारथारूढइलोनिजसुतोमनोः ॥८२॥ निर्जगामार्थसिध्यर्थमिनप्रायांमहीमिमाम्
॥ भ्रमन्द्वीपानिसर्वाणिक्ष्माभृतःसंप्रसाधयन् ॥८३॥ जगामोपवनंशंभोरथाकृष्टःप्रतापवान् ॥कल्पद्रुमलताकीर्णंनाम्नाशरवणंमहत् ॥८४॥ रमतेयत्रदे
वेशःसोमःसोमार्द्धशेखरः ॥ उमयासमयस्तत्रपुराशरवणेकृतः ॥८५॥ पुंनामसंज्ञंयत्किंचिदागमिष्यतिनोवनम् ॥स्त्रीत्वमेष्यतितत्सर्वंदशयोजनमंडले
॥ ८६॥ अज्ञातसमयोराजाइलःशरवणंगतः ॥ स्त्रीत्वंजगामसहसावडवाश्वोऽभवत्क्षणात् ॥ ८७ ॥ पुरुषत्वेकृतंसर्वंस्त्रीकायेविस्मृतंततः ॥ इलेतिस
भवन्नारीपीनोन्नतघनस्तनी ॥ ८८ ॥ उन्नतश्रोणिजघनापद्मपत्रायतेक्षणा ॥ पूर्णेन्दुवदनातन्वीविलासिन्यासितेक्षणा ॥८९॥ पीनोन्नतायतभुजानीलकु

श्चितमूर्द्धजा ॥ तनुलोमासुवदनामृदुगद्गदभाषिणी ॥ ९० ॥ श्यामागौरेणवर्णेनतनुताम्रनखांकुरा ॥ कामुकभ्रुयुगोपेताहंसावरणगामिनी ॥ ९१ ॥ भ्रम माणावने तस्मिन्चिंतयामासभामिनी ॥ कोमेपितावाभ्रातावाकोमेत्राताभवेदिह॥ ९२ ॥ कस्यभर्त्तुरहंदत्ताकियद्वर्षास्मिभूतले॥चिंतयन्तीचदद्दशेसोम पुत्रेणसाङ्गना ॥ ९३ ॥ इलारूपसमाक्षिप्तमनसावरवर्णिनी ॥ बुधस्तदात्तयेयत्नमकरोत्कामपीडितः ॥ ९४ ॥ विशिष्टाकारवान्मुंडीसकमंडलुपुस्तकः ॥ वेणुदंडकृतावेशः पवित्रकखनित्रकः ॥ ९५ ॥ द्विजरूपःशिखीब्रह्मानिगदन्कर्णकुंडली ॥ बटुभिश्चार्थिभिर्युक्तःसमित्पुष्पकुशोदकैः ॥ ९६ ॥ काले न्विष्यांततस्तस्मिन्नाजुहावसतामिलाम् ॥ बहिर्मनस्यांतरितःकिलपादपमंडपे ॥ ९७ ॥ ससंभ्रममकस्माच्चसोपालंभमिवाभवत् ॥ त्यक्त्वाग्निहोत्रशुश्रू षांक्कगतामंदिरान्मम ॥ ९८ ॥ इयंविहारवेलातेअतिक्रामतिसांप्रतम् ॥ एह्येहिपृथुसुश्रोणिसंभ्रांताकेनहेतुना ॥ ९९॥ इयंसायंतनीवेलाविहारस्येहवर्तते ॥ कृत्वोपलेपनंपुष्पैरलंकुरुगृहंमम ॥१००॥ साब्रवीद्विस्मृताहंचसर्वमेवतपोधन ॥ आत्मानंत्वांचभर्तारंकुलंचवदमेऽनघ ॥१०१॥ बुधःप्रोवाचतांतन्वी मिलात्वंवरवर्णिनि ॥ अहंचकामुकोनामबहुविद्योबुधःस्मृतः ॥१०२॥ तेजस्विनःकुलेजातःपितामेब्राह्मणाधिपः ॥ इतिसातस्यवचनात्प्रविष्टाबुधमंदि रम् ॥ १०३ ॥ रत्नस्तंभसमाकीर्णंदिव्यमायाविनिर्मितम् ॥ इलाकृतार्थमात्मानंमेनेतद्भवनेस्थिता ॥१०४॥ अहोवृत्तमहोरूपमहोधनमहोकुलम्॥ मम चास्यचभर्त्तुर्वाअहोलावण्यमुत्तमम् ॥ १०५ ॥ रेमेचसातेन सममतिकालमिलावने ॥ सर्वभोगमयेगेहेयथेंद्रभवने तथा ॥ १०६ ॥ अथान्विष्यंतो राजानंभ्रातरस्तस्यमानवाः ॥इक्ष्वाकुप्रमुखाजग्मुस्तदाशरवणांतिकम् ॥१०७॥ततस्तेददृशुःसर्वेवडवामग्रतःस्थिताम्॥ रत्नपर्यंतकिरणदीप्यमानामनु त्तमाम् ॥ १०८ ॥ संप्राप्यप्रत्यभिज्ञानात्सर्वेविस्मयमागताः ॥ अयंचंद्रप्रभोनामवाजीतस्यमहात्मनः ॥ १०९ ॥ अगमद्वडवारूपमुत्तमंकेनहेतुना ॥ ततस्तुमैत्रावरुणिंपप्रच्छुःस्वपुरोहितम् ॥११०॥ किमेतदित्यभूच्चित्रंवदयोगविदांवर ॥ वसिष्ठोप्यब्रवीत्सर्वन्दृष्ट्वातंध्यानचक्षुषा ॥१११॥ समयःशंभुद यिताकृतःशरवणेपुरा ॥ यःपुमान्प्रविशेच्चात्रसनारीत्वमवाप्स्यति ॥ ११२ ॥ अयमश्वोऽपिनारीत्वमगाद्राज्ञासहैवतु ॥इलःपुरुषतामेतियथासौधनदो पमः ॥ ११३ ॥ तथैवयत्नःकर्त्तव्यआराध्यचपिनाकिनम् ॥ ततस्तेमानवाजग्मुर्यत्रदेवोमहेश्वरः ॥ ११४ ॥ तुष्टुवुर्विविधैः स्तोत्रैःपार्वतीपरमेश्वरौ ॥ तावूचतुरलंचैषसमयः किंनुसाम्प्रतम्॥ ११५ ॥ इक्ष्वाकोरश्वमेधेनयत्फलंस्यात्तदावयोः॥ दत्वाकिंपुरुषोवीरःसभविष्यत्यसंशयम् ॥ ११६ ॥ तथेत्यु क्त्वातुतेसर्वेजग्मुर्वैवस्वतात्मजाः ॥इष्ट्वाश्वमेधेनततइलाकिंपुरुषोऽभवत् ॥ ११७॥ मासमेकंपुमान्वीरःस्त्रीत्वंमासमभूत्पुनः ॥ बुधस्यभवनेतिष्ठन्निलो गर्भधरोऽभवत् ॥११८॥ अजीजनत्पुत्रमेकमनेकगुणसंयुतम् ॥बुधउत्पाद्यतंपूर्वसस्वर्गमगमत्पुनः ॥११९॥इलस्यनाम्नातद्वर्षमिलावृतमभूत्तदा ॥ सोम

र्कवंशजोराजाइलोऽभूद्वंशवर्द्धनः ॥ १२० ॥ एवंपुरूरवाःपूरोरभवद्वशवर्द्धनः॥ इक्ष्वाकुरर्कवंशस्यतथैवोक्तोनरेश्वरः ॥ १२१ ॥ इलःकिंपुरुषत्वेच
सुद्युम्नइतिचोच्यते ॥ पुनःपुत्रत्रयमभूत्सुद्युम्नस्यापराजितम् ॥ १२२॥ उत्कलोऽथगयस्तद्वद्धरिताश्वश्चवीर्यवान् ॥ उत्कलस्योत्कलानामगंयस्यतु
गयापुरी ॥ १२३॥ हरिताश्वस्यदिग्याम्यासंज्ञाताकुरुभिःसह ॥प्रतिष्ठानोऽभिषिच्याथसपुरूरवसंसुतम् ॥ १२४ ॥ जगामेलावृतंभोक्तुंदिव्यंवर्षफला
शनः ॥ इक्ष्वाकुर्ज्येष्ठदायादोमध्यदेशमवाप्तवान् ॥ १२५ ॥ नरिष्यंतस्यपुत्रोऽभूच्छुकोनामहाबलः॥नाभागादंबरीषस्तुधृष्टस्यतुसुतत्रयम् ॥१२६॥
धृष्टकेतुःस्वधर्माथोरणधृष्टश्चवीर्यवान् ॥ आनर्तोनामशर्यातेःसुकन्याचैवदारिका ॥ १२७ ॥ आनर्तस्याभवत्पुत्रोरोचमानःप्रतापवान् ॥ आनर्तोना
मदेशोऽभून्नगरीचकुशस्थली ॥ १२८ ॥ रोचमानस्यरेवोऽभूद्रेवाद्रैवतएवच ॥ ककुद्मीचापरंनामज्येष्ठःपुत्रशतस्यच ॥१२९॥ रेवतीतस्यसाकन्याभा
र्यारामस्यविश्रुता॥ करूषाश्चैवकारूषाबहवःप्रथिताभुवि ॥ १३०॥ पृषध्रोगोवधाच्छूद्रोगुरुशापादजायत ॥ इक्ष्वाकुपुत्रानाम्नाथविकुक्षिनिमिदंडकाः
॥ १३१ ॥ श्रेष्ठाःपुत्रशतस्यासन्पंचाशच्चाथतत्सुताः ॥ मेरोरुत्तरतस्तेतुजाताःपार्थिवसत्तमाः ॥ १३२॥ चत्वारिंशत्तथाष्टान्येशतमध्येचयेऽभवन् ॥
मेरोर्दक्षिणतश्चैवराजानस्तेप्रकीर्तिताः ॥ १३३ ॥ ज्येष्ठात्ककुत्स्थनामाभूत्सुतस्तस्यसुयोधनः ॥ तस्यपुत्रःपृथुर्नामविश्वस्तस्यपृथोःसुतः ॥ १३४॥
आर्द्रस्तस्यचपुत्रोऽभूद्युवनाश्वस्ततोऽभवत् ॥ युवनाश्वस्यपुत्रोऽभूच्छावस्तोनामवीर्यवान्॥१३५॥निर्मितायेनशावस्तीह्यंगदेशेनराधिप॥शावस्ताद्बृह
दश्वोऽभूत्कुवलाश्वस्ततोऽभवत् ॥१३६॥ धुंधुमारत्वमगमद्धुंधुंहत्वाऽसुरंपुरा ॥ तस्यपुत्रास्त्रयोजाताहढाश्वोघृंणिरेवच ॥ १३७ ॥ कपिलाश्वश्चविख्या
तोधौंधुमारिःप्रतापवान् ॥ दृढाश्वस्यंप्रमोदस्तुहर्यश्वस्तस्यचात्मजः ॥१३८ ॥ हर्यश्वस्यनिकुंभोऽभूत्संहताश्वस्ततोभवत् ॥ अकृताश्वोरणाश्वश्चसंहता
श्वसुतावुभौ ॥१३९॥ युवंनाश्वोरणाश्वस्यमांधाताचततोऽभवत् ॥ मांधातुःपुरुकुत्सोभूद्धर्मसेतुश्चपार्थिवः ॥ १४० ॥ मुचुकुन्दश्चविख्यातश्शक्रमित्रः
प्रतापवान् ॥ पुरुकुत्सस्यपुत्रोऽभूद्दुःसहोनर्मदापतिः ॥ १४१ ॥ सभूतिस्तस्यपुत्रोऽभूत्त्रिधन्वाचततोऽभवत्॥ त्रिधन्वनःसुतोजातस्त्रय्यारुणइतिस्मृतः
॥ १४२ ॥ तस्यसत्यव्रतोनामतस्मात्सत्यरथःस्मृतः॥तस्यपुत्रोहरिश्चन्द्रोहरिश्चंद्राच्चरोहितः ॥१४३॥रोहिताच्चवृकोजातोवृकाद्बाहुरजायत ॥सगर
स्तस्यपुत्रोऽभूद्राजापरमधार्मिकः ॥ १४४ ॥ द्वेभार्येसगरस्यापिप्रभाभानुमतीतथा ॥ ताभ्यामाराधितःपूर्वमौर्वाग्निःपुत्रकाम्यया ॥ १४५ ॥ और्व
स्तुष्टस्तयोःप्रादाद्यथेष्टंवरमुत्तमम्॥एकाषष्टिसहस्राणिसुतमेकंतथापरा ॥१४६॥ अगृह्णाद्वंशकर्तारंप्रभाऽगृह्णाद्बहून्सुतान्॥एकंभानुमतीपुत्रमगृह्णादस
मंजसम् ॥१४७ ॥ ततःषष्टिसहस्राणिसुषुवेयादवीप्रभा ॥ खनंतःपृथिवींदग्धाविष्णुनायेश्वगार्गणे ॥१४८॥ असमंजस्तुतनयोह्यंशुमान्नामविश्रुतः ॥

तस्यपुत्रोदिलीपस्तुदिलीपात्तुभगीरथः ॥ १४९ ॥ येनभागीरथीगङ्गातपःकृत्वावतारिता ॥ भगीरथस्यतनयोनाभागइतिविश्रुतः ॥ १५० ॥ नाभा
गस्यांबरीषोऽभूत्सिंधुद्वीपस्ततोऽभवत्॥तस्यायुतायुःपुत्रोऽभूदृतुपर्णस्ततोऽभवत् ॥१५१॥ तस्यकल्माषपादस्तुसर्वकर्मांततःस्मृतः॥तस्यानरण्यःपुत्रो
ऽभून्निघ्नस्तस्यसुतोऽभवत् ॥१५२॥ निघ्नपुत्रावुभौजातावनमित्ररघूत्तमौ ॥ अनमित्रोवनमगादरिनाशकृतेनृप ॥१५३ ॥ रघोरभूद्दिलीपस्तुदिलीपाच्चा
प्यजस्तथा ॥दीर्घबाहुरजाज्जातःप्रजापालस्ततोऽभवत्॥१५४॥ततोदशरथोजातस्तस्यपुत्रचतुष्टयम्॥नारायणात्मकाः सर्वेरामस्तस्याग्रजोऽभवत
॥ १५५ ॥ रावणांतकरस्तद्वद्रघूणांवंशवर्द्धनः ॥ वाल्मीकिर्यस्यचरितंचक्रेभार्गवसत्तमः ॥ १५६ ॥ तस्यपुत्रःकुशोनामइक्ष्वाकुकुलवर्द्धनः ॥ अति
थिस्तुकुशाज्जातोनिषधस्तस्यचात्मजः ॥ १५७ ॥ नलस्तुनिषधाज्जातोनभास्तस्मादजायत ॥ नभसःपुंडरीकोऽभूत्क्षमधन्वाततःपरम् ॥ १५८ ॥
तस्यपुत्रोऽभवद्वीरोदेवानीकःप्रतापवान् ॥ अहीनगुस्तस्यसुतःसहस्राश्वस्ततःपरः ॥ १५९॥ ततश्चंद्रावलोकस्तुतारापीडस्ततोऽभवत् ॥ तस्यात्मजश्च
न्द्रगिरिश्चंद्रस्तस्यसुतोऽभवत् ॥१६०॥श्रुतायुरभवत्तस्माद्भारतेयोनिपातितः ॥ नलौद्वावेवविख्यातौवंशेयस्यविशेषतः॥१६१॥वीरसेनसुतस्तद्वन्नैषध
श्चनराधिपः ॥ एतेविवस्वतोवंशेराजानोभूरिदक्षिणाः ॥ १६२ ॥ इक्ष्वाकुवंशप्रभवाःप्राधान्येनप्रकीर्तिताः ॥१६३॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेखण्डे
आदित्यवंशकथनंनामाष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ भीष्मउवाच ॥ भगवन्श्रोतुमिच्छामिपितॄणांवंशमुत्तमम् ॥ रवेश्चश्राद्धदेवस्यसोमस्यचविशेषतः
॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ हंततेकथयिष्यामिपितॄणांवंशमुत्तमम् ॥ स्वर्गेपितृगणाःसप्तत्रयस्तेषाममूर्तयः ॥ २ ॥ मूर्तिमंतोऽथचत्वारःसर्वेषा
ममितौजसाम् ॥ अमूर्त्तयःपितृगणावैराजस्यप्रजापतेः ॥ ३ ॥ यजन्तियान्देवगणावैराजाइतिविश्रुताः ॥ यवैतेयोगविभ्रष्टाः प्रापुर्लोकान्सनात
नान् ॥४ ॥ पुनर्ब्रह्मदिनांतेतुजायंतेब्रह्मवादिनः ॥ संप्राप्यतांस्मृतिंभूयोयोगंसांख्यमनुत्तमम् ॥ ५ ॥ सिद्धिंप्रयांतियोगेनपुनरावृत्तिदुर्लभाम् ॥
योगिनामेवदेयानितस्माच्छ्राद्धानिदातृभिः ॥ ६ ॥ एतेषांमानसीकन्यापत्नीहिमवतोमता ॥ मैनाकस्तस्यदायादःक्रौंचस्तस्यसुतोऽभवत्॥ ७ ॥
क्रौंचद्वीपःस्मृतोयेनचतुर्थोघृतसंयुतः ॥ मेनातुसुषुवेतिस्रःकन्यायोगवतीस्ततः ॥८ ॥ उमैकपर्णापर्णाचतीव्रव्रतपरायणाः ॥ रुद्रस्यैकाभृगोश्चैकाजै
गीषव्यस्यचापरा ॥ ९ ॥ दत्ताहिमवताबालाः सर्वलोकतपोऽधिकाः ॥ पितॄणांलोकसंगीतंकथयामिशृणुष्वतत् ॥१०॥ लोकाःसोमपथानामयत्रमा
रीचनंदनाः ॥ वर्त्ततेयेनपितरोयान्देवाभावयन्त्यलम् ॥ ११ ॥ अग्निष्वात्ताइतिख्यातायज्वानोयत्रसंस्थिताः ॥ अच्छोदानामतेषांतुकन्याभूद्वर
वर्णिनी ॥ १२ ॥ अच्छोदंचसरस्तत्रपितृभिर्निर्मितंपुरा ॥ अच्छोदाथतपश्चक्रेदिव्यंवर्षसहस्रकम् ॥ १३ ॥ आजग्मुःपितरस्तुष्टादास्यन्तःकिलतेव

रम् ॥ दिव्यरूपधराः सर्वेदिव्यमाल्यानुलेपनाः ॥ १४ ॥ सर्वेप्रधानाबलिनःकुसुमायुधसान्निभाः ॥ तन्मध्येमावसुंनामापितरंवीक्ष्यसांगना ॥ १५ ॥
वव्रेवरार्थिनीसंगंकुसुमायुधपीडिता ॥ योगाद्भ्रष्टातुसातेनव्याभिचारेणभामिनी ॥ १६ ॥ धरान्नस्पृशतेपूर्वंप्रयाताथभुवस्तले ॥ तथैवामावसुर्योऽयामि
च्छांचक्रेनतांप्रति ॥ १७ ॥ धैर्येणतस्यसालोकेअमावास्येतिविश्रुता ॥ पितॄणांवल्लभायस्माद्दत्तस्याक्षयकारिका ॥ १८ ॥ अच्छोदाधोमुखीदीनाल
ज्जितातपसःक्षयात् ॥ सापितॄन्प्रार्थयामासपुनरात्मसमृद्धये ॥ १९ ॥ विलज्जमानापितृभिरिदमुक्तातपस्विनी ॥ भविष्यमथचालोक्यदेवकार्यंचते
तदा ॥ २० ॥ इदमूचुर्महाभगाःप्रसादशुभयागिरा ॥ दिविंदिव्यशरीरेणयत्किंचित्क्रियतेबुधैः ॥ २१ ॥ तेनैवतत्कर्मफलंभुज्यतेवरवर्णिनि ॥ सद्यःफ
लतिकर्माणिदेवत्वेप्रेत्यमानुषे ॥ २२ ॥ तस्मात्त्वंसुकृतंकृत्वाप्राप्स्यसेप्रेत्ययत्फलम् ॥ अष्टाविंशेभवित्रीत्वंद्वापरेमत्स्ययोनिजा ॥ २३ ॥ व्यतिक्रमा
त्पितॄणांतुकष्टंकुलमवाप्स्यसि ॥ तस्माद्राज्ञोवसोःकन्यात्वमवश्यंभविष्यसि ॥ २४ ॥ कन्यात्वेदेवलोकांस्तान्पुनःप्राप्स्यसिदुर्लभान् ॥ पराशरस्यवीर्येण
पुत्रमेकमवाप्स्यसि ॥ २५ ॥ द्वीपेतुबदरीप्रायेबादरायणमच्युत ॥ सवेदमेकंबहुधाविभजिष्यतितेसुतः ॥ २६ ॥ पौरवस्यात्मजौद्वौतुसुद्रांशस्यशंतनोः ॥
विचित्रवीर्यस्तनयस्तथाचित्रांगदोनृपः ॥ २७ ॥ इमावुत्पाद्यतनयौक्षेत्रजौतस्यधीमतः ॥ प्रौष्ठपद्यष्टकाभूयःपितृलोकेभविष्यसि ॥ २८ ॥ नाम्नासत्यव
तीलोकेपितृलोकेतथाष्टका ॥ आयुरारोग्यदानित्यंसर्वकामफलप्रदा ॥ २९ ॥ भविष्यसिपरेलोकेनदीत्वंचगमिष्यसि ॥ पुण्यतोयासरिच्छ्रेष्ठालोकेष्वच्छो
दनामिका ॥ ३० ॥ इत्युक्तासामणैस्तैस्तुतत्रैवांतरधीयत ॥ साप्यापचारित्रफलंमयायदुदितंपुरा ॥ ३१ ॥ विभ्राजोनामयेचान्येदिविसंतिसुव
र्चसः ॥ लोकाबर्हिषदोयत्रपितरःसंतिसुव्रताः ॥ ३२ ॥ यत्रबर्हिषियुक्तानिविमानानिसहस्रशः ॥ संकल्पपादपायत्रतिष्ठंतिफलदायिनः ॥ ३३ ॥
यदभ्युदयशालासुमोदंतेश्राद्धदायिनः ॥ येदानवासुरगणागंधर्वाप्सरसांगणाः ॥ ३४ ॥ यक्षरक्षोगणास्तेचयजंतिदिविदेवताः ॥ पुलस्त्य
पुत्राःशतशस्तपोयोगबलान्विताः ॥ ३५ ॥ महात्मानोमहाभागाभक्तानामभयंकराः ॥ एतेषांपीवरीकन्यामानसीदिविविश्रुता ॥ ३६ ॥
योगिनीयोगमाताचतपश्चक्रेसुदारुणम् ॥ प्रसन्नोभगवांस्तस्यावरंवव्रेतुसाततः ॥ ३७ ॥ योगवंतंसुरूपंचभर्तारंविजितेंद्रियम् ॥ देहिदेवप्र
सन्नस्त्वंयदितेवदतांवर ॥ ३८ ॥ उवाचदेवोभविताव्यासपुत्रोयदाशुकः ॥ भवित्रीतस्यभार्यात्वंयोगाचार्यस्यसुव्रता ॥ ३९ ॥ भविष्य
तितवकन्याकृत्तीनामाथयोगिनी ॥ पांचालपतयेदेयासात्वतायतुसातदा ॥ ४० ॥ जननीब्रह्मदत्तस्ययोगसिद्धांतगास्मृता ॥ कृष्णगौ
रप्रभुश्चभविष्यंतिचतेसुताः ॥ ४१ ॥ सर्वकामसमृद्धेषुविमानेष्वपिपावनाः ॥ किंपुनःश्राद्धदाविप्राभक्तिमंतःक्रियान्विताः ॥ ४२ ॥

गौर्नामकन्यायेषांतुमानसीदिविराजते ॥ सुकन्यादयितापत्नीसाध्यानांकीर्तिवर्द्धनी ॥ ४३ ॥ मरीचिगर्भनामानोलोकेमार्तंडमंडले ॥
पितरोयत्रतिष्ठंतिहविष्मंतोऽगिरःसुताः ॥ ४४ ॥ तीर्थश्राद्धप्रदायांतियत्रक्षत्रियसत्तमाः ॥ राज्ञांतुपितरस्तेवेस्वर्गभोगफलप्रदाः ॥ ४५ ॥
एतेषांमानसीकन्यायशोदानामविश्रुता ॥ पत्नीयांशुमतःश्रेष्ठास्नुषापंचजनस्यच ॥ ४६ ॥ जनन्यथदिलीपस्यभगीरथपितामही ॥ लोकाः
कामदुघानामकामभोगफलप्रदाः ॥ ४७ ॥ सुस्वधानाम पितरोयत्रतिष्ठन्तितेसुताः ॥ आज्यपानामलोकेषुकर्दमस्यप्रजापतेः ॥ ४८ ॥ गापु
लहाश्रजदायादावैश्यास्तान्भावयंतिह ॥ यत्रश्राद्धकृतः सर्वेपश्यन्तियुगपद्गताः ॥ ४९ ॥ मातृभ्रातृपितृष्वसृःसखिसंबंधिबान्धवान् ॥ अपिजन्मायु
तैर्दृष्टाननुभूतान्सहस्रशः ॥ ५० ॥ एतेषांमानसीकन्याविरजानामविश्रुता ॥ सापत्नीनहुषस्यासीद्ययातेर्जननीतथा ॥ ५१ ॥ एषाष्टकाभवत्पश्चाद्ब्रह्म
लोकगतासती ॥ त्रयएतेगणाःप्रोक्ताश्चतुर्थंतुवदाम्यहम् ॥ ५२ ॥ लोकाःसुमनसोनामब्रह्मलोकोपरिस्थिताः ॥ सोमपानामपितरोयत्रतिष्ठंतिशाश्वतम्
॥ ५३ ॥ धर्ममूर्तिधराःसर्वेपरतोब्रह्मणःस्मृताः ॥ उत्पन्नाःप्रलयांतेतुब्रह्मत्वंप्राप्ययोगिनः ॥ ५४ ॥ कृत्वासृष्ट्यादिकंसर्वेमानसेसांप्रतंस्थिताः ॥
नर्मदानामतेषांतुकन्यातोयवहासरित् ॥ ५५ ॥ भूतानिपुनतीयातुपश्चिमोदधिगामिनी ॥ तेभ्यःसर्वत्रमनुजाःप्रजासर्गेचनिर्मितम् ॥ ५६ ॥ ज्ञा
त्वाश्राद्धानिकुर्वंतिधर्मभावेनसर्वदा ॥ सर्वदातेभ्यएवास्यप्रसादाद्योगसंततिः ॥ ५७ ॥ पितृणामादिसर्गेतुश्राद्धमेवंविनिर्मितम्॥ सर्वेषांराजतंपात्र
मथवाराजतान्वितम् ॥ ५८ ॥ दत्तंस्वधांपुरोधायपितॄन्प्रीणातिसर्वदा ॥ आग्नीध्रसोमपाभ्यांतुकार्यमाप्यायनंबुधैः ॥ ५९ ॥ अग्न्यभावेतुविप्र
स्यपाणौवाथजलेपिवा ॥ अजाकर्णेश्वकर्णेवागोष्ठेवाथशिवांतिके ॥ ६० ॥ पितॄणाममलंस्थानंदक्षिणादिक्प्रशस्यते ॥ प्राचीनावीतमुदकंतिलसं
त्यागमेवच ॥ ६१ ॥ खड्गिनामामिषंचैवमन्नंश्यामाकशालयः ॥ यवनीवारमुद्गेक्षुशुक्लपुष्पफलानिच ॥ ६२ ॥ वल्लभानिप्रशस्तानिपितृणामि
हसर्वदा ॥ दर्भामाषाष्षष्टिकान्नंगोक्षीरंमधुसार्पिषी ॥६३ ॥ शस्त्राणिचप्रवक्ष्यामिश्राद्धेवर्ज्यानियानिच ॥ मसूरशणनिष्पावाराजमाषाःकुलुत्थकाः
॥ ६४ ॥ पद्मविल्वार्कधुत्तूरपारिभद्राटरूपकाः ॥ नदेयाःपितृकार्येषुपयश्चाजाविकंतथा ॥ ६५ ॥ कोद्रवोदारवरटकपित्थंमधुकातसी ॥ एतान्यपि
नदेयानिपितृभ्यः श्रियमिच्छता ॥६६ ॥ पितॄन्प्रीणातियोभक्त्यातेपुनःप्रीणयंतितम् ॥ यच्छंतिपितरः पुष्टिंस्वर्गारोग्यंप्रजाफलम् ॥६७ ॥ देवका
र्यादपिपुनःपितृकार्यंविशिष्यते ॥ देवताभ्यःपितृणांतुपूर्वमाप्यायनंस्मृतम् ॥ ६८ ॥ शीघ्रप्रसादास्त्वक्रोधानिःसंगाःस्थिरसौहृदाः ॥ शांतात्मा
नःशौचपराःसततंप्रियवादिनः॥ ६९ ॥ भक्तानुरक्ताःसुखदाःपितरःपर्वदेवताः॥ हविष्मतामाधिपत्येश्राद्धदेवस्मृतोरविः ॥ ७० ॥ एतद्धिसर्वमाख्या

तंपितृवंशानुकीर्त्तनम् ॥ पुण्यंपवित्रमारोग्यंकीर्त्तनायनृभिःसदा ॥ ७१ ॥ भीष्मउवाच ॥ श्रुत्वैतदखिलंभूयःपराभक्तिरुपस्थिता ॥ श्राद्धकालंविधिंचैवश्राद्धमेवतथैवच ॥७२॥ श्राद्धेषुभोजनीयायेश्राद्धवर्ज्याद्विजातयः ॥ कस्मिन्वासरभागेतुपितृभ्यःश्राद्धमारभेत् ॥ ७३॥ अन्नंदत्तंकथंयातिश्राद्धेवैब्रह्मवित्तमः ॥ विधिनाकेनकर्त्तव्यंकथंप्रीणातितान्पितॄन् ॥७४॥ पुलस्त्यउवाच ॥ कुर्यादहरहःश्राद्धममन्नाद्येनोदकेनच॥पयोमूलफलैर्वापिपितृभ्यःप्रीतिमावहन्॥७५॥नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंत्रिविधंश्राद्धमुच्यते॥नित्यंतावत्प्रवक्ष्यामिअर्घ्यावाहनवर्जितम्॥७६॥अदैवतंविजानीयात्पार्वणंपर्वसुस्मृतम् ॥ पार्वणंत्रिविधंप्रोक्तंशृणुयत्नान्महीपते ॥७७॥ पार्वणेयनियाज्यास्तुतान्शृणुष्वनराधिप ॥ पंचाग्निःस्नातकश्चैवत्रिसौपर्णःषडंगवित् ॥७८॥ श्रोत्रियःश्रोत्रियसुतोविधिवाक्यविशारदः ॥ सर्वज्ञोवेदवान्मंत्रीज्ञानवंशकुलान्वितः ॥७९॥ तृणाचिकेतस्त्रिमधुःश्रुतेष्वन्येषुसंस्थितः॥पुराणवेत्ताब्रह्मज्ञःस्वाध्यायीजपतत्परः ॥ ८० ॥ ब्रह्मभक्तः पितृपरःसूर्यभक्तोऽथवैष्णवः ॥ब्राह्मणोयोगनिष्ठात्माविजितात्मासुशीलवान् ॥८१॥ एतेतोष्याःप्रयत्नेनवर्जनीयानिमाञ्छृणु ॥ पतितस्तत्सुतःक्लीबःपिशुनोव्यंगरोगितः ॥ ८२॥ सर्वेतेश्राद्धकालेतुत्याज्यावैधर्मदर्शिभिः ॥ पूर्वेद्युरपरेद्युर्वाविनीतांश्चनिमंत्रयेत् ॥ ८३ ॥ निमंत्रितांश्चपितरउपतिष्ठंतितान्द्विजान् ॥ वायुभूतानिगच्छंतितथासीनानुपासते ॥ ८४ ॥ दक्षिणंजानुचालभ्यवामंपात्यनिमंत्रयेत् ॥ अक्रोधनैःशौचपरैःसुस्नातैर्ब्रह्मवादिभिः ॥ ८५ ॥ भवितव्यंभवद्भिस्तुमयाचश्राद्धकर्मणि ॥ पितृयज्ञंविनिर्वर्त्यतर्पणाख्यंतुयोऽग्निमान् ॥ ८६ ॥ पिंडान्वाहार्यकंकुर्याच्छ्राद्धमिंदुक्षयेतथा ॥ गोमयेनानुलिप्तेतुदक्षिणाप्लवनस्थले ॥८७ ॥ श्राद्धंसमारभेद्भक्त्यागोष्ठेवाजलसन्निधौ ॥ अग्निमान्निर्वपेत्पित्र्यं चरुंवासक्तुमुष्टिभिः ॥ ८८ ॥ पितृभ्योनिर्वपामीतिसर्वंदक्षिणतोन्यसेत् ॥ अभिघार्यततःकुर्यान्निर्वापत्रयमग्रतः ॥ ८९ ॥ तेवितस्त्यायताःकार्याश्चतुरङ्गुलविस्तृताः ॥ दर्वीत्रयंचकुर्वीतखादिरंरजतान्वितम् ॥९०॥ रत्निमात्रंपरिश्लक्ष्णंहस्ताकाराग्रमुत्तमम्॥उदपात्राणिकांस्यस्यमेक्षणंचसमित्कुशम् ॥ ९१ ॥ तिलपात्राणिसद्वासोगंधधूपानुलेपनम् ॥ आहरेदपसव्यंचसर्वंदक्षिणतःशनैः ॥९२॥ एवमासाद्यतत्सर्वंभवनस्योत्तरेंऽतरे ॥ गोमयेनानुलिप्तायांगोमूत्रेणचमंडलम् ॥ ९३ ॥ साक्षताभिःसपुष्पाभिरद्भिःसव्यापसव्यवत् ॥ विप्राणांक्षालयेत्पादावभिवंद्यपुनःपुनः ॥ ९४ ॥ आसनेषूपविष्टेषुदर्भवत्सुविधानतः ॥ उपस्पृष्टोदकान्विप्रानुपवेश्यानुमंत्रयेत् ॥९५ द्वौदैवेपितृकृत्येत्रीनेकैकंचोभयत्रवा ॥ भोजयेदीश्वरोऽपीहनकुर्याद्विस्तरंबुधः ॥ ९६ ॥ दैवपूर्वंनिवेद्याथविप्रानर्घादिनाबुधैः ॥ अग्नौकुर्यादनुज्ञातोविप्रैर्विप्रोयथाविधि ॥ ९७॥ स्वगृह्योक्तेनविधिनाकालेकृत्वासमंततः ॥ अग्नीषोममयाभ्यांतुकुर्यादाप्यायनंबुधः ॥ ९८ ॥ दक्षिणाग्नौप्रणीतेनसएवाग्निर्द्विजोत्तमः ॥ यज्ञोपवीतान्निर्वर्त्यततःपर्युक्षणादिकम् ॥ ९९ ॥

प्राचीनावीतिनाकार्यमेतत्सर्वंविजानता॥ लब्ध्वातस्माद्विशेषेणपिंडान्कुर्वीतचोदकम् ॥१००॥ दद्यादुदकपात्रैस्तुसलिलंसव्यपाणिना ॥ दद्यात्सर्वंप्र
यत्नेनदमयुक्तोविमत्सरः ॥१०१॥ विधायरेखांयत्नेनानिर्वपेदवनेजनम् ॥ दक्षिणाभिमुखःकुर्यात्ततोदर्भान्निधायवै ॥१०२॥ निधायपिंडमेकैकंस
र्वंदर्भोपरि क्रमात् ॥ निर्वपेदथदर्भेषुनामगोत्रानुकीर्तनैः ॥ १०३ ॥ तेषुदर्भेषुतंहस्तंविमृज्याल्लेपभागिनाम् ॥ तथैवचजपंकुर्यात्पुनःप्रत्यवनेजनम्
॥ १०४ ॥ जल्युक्तंनमस्कृत्यगंधधूपार्चनादिभिः ॥ एवमावाह्यतत्सर्ववेदमंत्रैर्यथोदितैः ॥ १०५ ॥ एकाग्निरेकएवाद्भिर्निर्वपेद्दर्विकांतथा ॥ ततःकृ
त्वानरोदद्यात्पितृभ्यस्तुकुशान्बुधः ॥ १०६ ॥ ततःपिंडादिकंकुर्यादावाहनविसर्जनम् ॥ ततोगृहीत्वापिंडेभ्योमात्राःसर्वाःक्रमेणतु ॥ १०७॥ तानेव
विप्रान्प्रथममाशयित्वान्नमानवः ॥वर्णयन्भोजयेदन्नमिष्टंपूतंचसर्वदा ॥१०८ ॥ वर्जयेत्क्रोधपरतांस्मरन्नारायणंहरिम् ॥ तृप्तान्यात्वापुनः कुर्याद्विकि
रंसार्ववर्णिकम्॥१०९॥विधृत्यसोदकंत्वन्नंसतिलंप्रक्षिपेद्भुवि॥आचांतेषुपुनर्दद्याज्जलंपुष्पाक्षतोदकम् ॥११०॥ स्वधावाचनकंसर्वंपिंडोपरिसमाचरेत्
देवाद्यंतंप्रकुर्वीतश्राद्धनाशोऽन्यथाभवेत् ॥१११॥ विसृज्यविप्रान्प्रणतस्तेषांकृत्वाप्रदक्षिणम्॥दक्षिणांदिशमाकांक्षन्पितृनुद्दिश्यमानवः॥११२॥दाता
रोनोभिवर्द्धन्तांवेदाःसंततिरेवच॥श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोऽस्त्विवति ॥११३॥ अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि ॥ याचितारश्चनःसंतुमाचया
चिष्मकंचन ॥ ११४ ॥ एतदग्निमतःप्रोक्तमन्वाहार्यंतुपार्वणम् ॥ यथेंदुसंक्षयेतद्वदन्यंत्रापिनिगद्यते ॥११५॥ पिंडांस्तुगोजविप्रेभ्योदद्यादग्नौजलेऽ
पिवा ॥ वप्रांतेवाथविकिरेदापोभिरथवापयेत् ॥११६॥ पत्नीतुमध्यमंपिंडंप्राशयेद्विनयान्विताम् ॥ आधत्तपितरोगर्भंपुत्रसंतानवर्द्धनम् ॥ ११७ ॥
तावन्निर्वापणंतिष्ठेद्यावद्विप्राविसर्जिताः ॥ वैश्वदेवंततःकुर्यान्निवृत्तः पितृकर्मणः ॥११८॥ इष्टैःसहततःशान्तोभुजीतपितृसेवितम्॥पुनर्भोजनमध्वानं
यानमायासमैथुनम् ॥ ११९ ॥ श्राद्धकृच्छ्राद्धभुग्योवासर्वमेतद्विवर्जयेत् ॥ स्वाध्यायंकलहंचैवदिवास्वप्नंचसर्वदा ॥ १२० ॥ अनेनविधिना
श्राद्धंत्रिवर्गस्येहनिर्वपेत् ॥ कन्याकुंभवृषस्थेऽर्केकृष्णपक्षेषुसर्वदा ॥१२१ ॥ यत्रयत्रप्रदातव्यंसपिंडीकरणात्मकम् ॥ तत्रानेनविधानेनदेयमग्निम
तासदा ॥ १२२ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिब्रह्मणायदुदीरितम् ॥ श्राद्धंसाधारणंनामभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ १२३ ॥ अयनेविषुवेचैवअमावस्यार्क
संक्रमे ॥ अमावस्याष्टकाकृष्णपक्षपञ्चदशीषुच ॥ १२४ ॥ आर्द्रामघारोहिणीषुद्रव्यब्राह्मणसंगमे ॥ गजच्छायाव्यतीपातेविष्टिवैधृतिवासरे ॥१२५॥
वैशाखस्यतृतीयायानवमीकार्तिकस्यच ॥ पञ्चदशीतुमाघस्यनभस्येचत्रयोदशी ॥ १२६ ॥ युगादयःस्मृताह्येतापितृपक्षोपकारिकाः ॥ तथामन्वं
तरादौचदेयंश्राद्धंविजानता ॥ १२७ ॥ अश्वयुङ्नवमीचैवद्वादशीकार्तिकेतथा ॥ तृतीयाचैत्रमासस्यतथाभाद्रपदस्यच ॥ १२८ ॥ फाल्गुनस्य

त्वमावास्यापौषस्यैकादशीतथा ॥ आषाढस्यापिदशमीमाघमासस्यसप्तमी ॥ १२९ ॥ श्रावणेचाष्टमीकृष्णातथाषाढीचपूर्णिमा ॥ कार्त्तिकीफाल्गु
नीचैवज्येष्ठेपञ्चदशीसिता ॥ १२०॥ मन्वंतरादयस्त्वेतादत्तस्याक्षयकारिकाः ॥ पानीयमप्यत्रतिलैर्वैमिश्रंदद्यात्पितृभ्यःप्रयतोमनुष्यः ॥ १२१ ॥
श्राद्धंकृतंतेनसमास्सहस्रंरहस्यमेतत्पितरोवदंति ॥ वैशाख्यामुपवासेषुतथोत्सवमहालये ॥ १२२ ॥ तीर्थायतनगोष्ठेषुद्वीपोद्यानगृहेषुच ॥ विविक्तेषू
पलिप्तेषुश्राद्धंदेयंविजानता॥१२३॥विप्रान्पूर्वेपरेचाह्निविनीतात्मानिमंत्रयेत् ॥ शीलवृत्तगुणोपेतान्वयोरूपसमन्वितान् ॥ १२४॥ द्वौदैवेपितृकृत्येत्री
नेकैकमुभयत्रवा ॥ भोजयेत्सुसमृद्धोऽपिनप्रकुर्वीतविस्तरम् ॥१२५॥ विश्वेदेवान्यवैःपुष्पैरभ्यर्च्यासनपूर्वकम् ॥ पूरयेत्पात्रयुग्मंतुस्थाप्यंदर्भपवित्र
के॥१२६॥शन्नोदेवीत्यपःकुर्याद्यवोऽसीतियवानपि ॥गन्धपुष्पैस्तुसंपूज्यविश्वान्देवान्प्रतिन्यसेत्॥१२७॥विश्वेदेवासइत्याभ्यामावाह्यविकिरेद्यवान्
॥यवोऽसिधान्यराजस्त्वंवारुणोमधुमिश्रितः॥१२८॥निर्णुदःसर्वपानाम्पवित्रऋषिसंस्तुतः ॥गंधपुष्पैरलंकृत्ययादिव्येत्यर्घमुत्सृजेत् ॥१२९॥ अभ्य
र्च्यगंधाद्युत्सृज्यपितृयज्ञंसमारभेत्॥दर्भासनादिकृत्वादौत्रीणिपात्राणिचार्चयत्॥१४०॥सपवित्राणिकृत्वादौशन्नोदेवीत्यपःक्षिपेत्॥तिलोसीतिलान्कु
र्याद्गन्धपुष्पादिकंपुनः ॥ १४१ ॥ पात्रंवनस्पतिमयंतथापर्णमयंपुनः ॥ राजतंवाप्रकुर्वीततंथासागरसंभवम् ॥ १४२ ॥ सौवर्णराजतंताम्रंपितृणांपात्र
मुच्यते ॥ रजतस्यकथावापिदर्शनंदानमेवच ॥ १४३ ॥ राजतैर्भाजनैरेषांपितृणांरजतान्वितैः ॥ वार्यपिश्रद्धयादत्तमक्षयायोपकल्पते ॥ १४४॥ अ
र्घ्यापिपितृपात्रेषुपितृणांराजतान्वितम् ॥ शिवनेत्रोद्भवंयस्मादुत्तमंपितृवल्लभम् ॥१४५॥ एवंपात्राणिसंकल्प्ययथालाभंविमत्सरः ॥ यादिव्येतिपि
तुर्नामगोत्रैर्दर्भान्करेन्यसेत् ॥ १४६ ॥ पितॄनावाहयिष्यामितथेत्युक्तःसतैःपुनः ॥ उशंतस्त्वातथायन्तुऋग्भ्यामावाहयेत्पितॄन् ॥ १४७ ॥ यांदि
व्येत्यर्घ्यमुत्सृज्यदद्याद्गंधादिकंततः ॥ वस्त्रोत्तरंदर्भपूर्वंदत्वासंश्रयमादितः ॥ १४८ ॥ पितृपात्रेनिधायाथन्युब्जमुत्तरतोन्यसेत्॥ पितृभ्यःस्थानम
सीतिनिधायपरिवेषयेत् ॥ १४९ ॥ तत्रापिपूर्वतः कुर्यादग्निकार्यंविमत्सरः॥ उभाभ्यामपिहस्ताभ्यामाहृत्यपरिवेषयेत्॥ १५०॥ उशन्तस्त्वेतितंदर्भं
पाणिभक्तंविशेषतः ॥ गुणान्वितैश्चशाकाद्यैर्नानाभक्ष्यैस्तथैवच ॥१५१॥ अन्नंचसदधिक्षीरंगोघृतंशर्करान्वितम्॥ मांसंप्रीणातिवैसर्वान्पितॄन्नित्याहप
द्मजः ॥ १५२ ॥ द्वौमासौमत्स्यमांसेनत्रीन्मासान्हारिणेनतु ॥ औरभ्रेणाथचतुरःशाकुनेनाथपंचवै ॥ १५३ ॥ वाराहस्यतुमांसेनषण्मासंतृप्तिरुत्तमा
सप्तलोहस्यमांसेनतथाष्टावाजकेनतु॥१५४॥पृषतस्यतुमांसेनतृप्तिर्मासांन्नवैतु ॥ दशमासांश्चतृप्यंतेवराहमहिषामिषैः॥१५५॥शशकूर्मयोस्तुमांसेनमा
सानेकादशैवतु॥संवत्सरंतुगव्येनपयसापायसेनवा॥१५६॥सौकरेणतुतृप्यंतेमासान्पंचदशैवतु ॥वार्ध्रीणसस्यमांसेनतृप्तिर्द्वादशवार्षिकी॥१५७॥काल

शाकेनचानंत्यंखड्गमांसेन चैवहि ॥ यत्किंचिन्मधुनामिश्रंगोक्षीरंदधिपायसम् ॥ १५८ ॥ दत्तमक्षयमित्याहुः पितरः पूर्वदेवताः ॥ स्वाध्यायंश्रावये
त्पित्र्यंपुराणान्यखिलानिच ॥ १५९ ॥ ब्रह्मविष्ण्वर्करुद्राणांस्तवानिविविधानिच ॥ इंद्रेशसोमसूक्तानिपावमानीश्चशक्तितः ॥१६०॥ बृहद्रथंतरंतत्र
ज्येष्ठसामाथरौरवम् ॥ तथैवशांतिकाध्यायंमधुब्राह्मणमेवच ॥१६१॥ मण्डलब्राह्मणंतद्वत्प्रीतिकारिचयत्पुनः ॥ विप्राणामात्मनश्चापितत्सर्वंसमुदीरये
त् ॥ १६२ ॥ भारताध्ययनंकार्यं पितॄणांपरमप्रियम् ॥ भुक्तवत्सुचविप्रेषुभोज्यतोयादिकंनृप ॥१६३॥ सार्ववर्णिकमन्नाद्यमानयेत्सावधारणम्॥समु
त्सृजेद्भुक्तवतामग्रतोविकिरान्भुवि॥१६४॥अग्निदग्धाश्चयेजीवायेऽप्यदग्धाःकुलेमम॥भूमौदत्तेनतृप्यंतुतृप्तायांतुपरांगतिम् ॥१६५॥ येषांनमातानापि
तानबंधुर्नचापिमित्रंनतथान्नमस्ति॥तत्तृप्तयेऽन्नंभुविदत्तमेतत्प्रयातुयोगायतोयतस्ते ॥१६६॥ असंस्कृतप्रमीतानांत्यागिनांकुलभागिनाम्॥उच्छिष्ट
भागधेयानांदर्भेषुविकिरासनम् ॥ १६७ ॥ तृप्तान् ज्ञात्वोदकंदद्यात्सकृद्विकिरणेतथा ॥ विप्रलिप्तमहीपृष्ठेगोशकृन्मूत्रवारिणा ॥१६८॥ निधायदर्भा
न्विधिवद्दक्षिणाग्रान्प्रयत्नतः ॥ सर्ववर्णविधानेनपिंडांश्चपितृयज्ञवत् ॥१६९॥ अवनेजनपूर्वंतुनामगोत्रंतुमानवः ॥ उक्त्वापुष्पादिकंदत्वाकृत्वाप्रत्य
वनेजनम् ॥ १७० ॥ ज्ञात्वापसंसव्येनपाणिनात्रिःप्रदक्षिणम् ॥ पितृवन्मातृकंकार्यंविधिवद्दर्भपणिना ॥ १७१ ॥ दीपप्रज्वालनंतद्वत्कुर्यात्पुष्पार्च
नंबुधः ॥ तथाचांतेषुचाचम्यदद्याच्चापःसकृत्सकृत् ॥१७२॥ तथापुष्पाक्षतान्पश्चादक्षय्योदकमेवच ॥ सतिलंनामगोत्रेणदद्याच्छक्त्याचदक्षिणाम्
॥ १७३ ॥ गोभूहिरण्यवासांसिभव्यानिशयनानिच ॥ दद्याद्यदिष्टंविप्राणामात्मनःपितुरेवच ॥ १७४ ॥ वित्तशाठ्येनरहितःपितृभ्यःप्रीतिमावहेत्
॥ इतःस्वधावाचनकंविश्वेदेवेषुचोदकम् ॥ १७५ ॥ दत्वाशीःप्रतिगृह्णीयाद्द्विजेभ्योऽपियथाबुधः॥अघोराःपितरःसंतुसंत्वित्युक्तः पुनर्द्विजैः॥१७६॥
गोत्रंतथावर्द्धतांतुतथेत्युक्तश्चतैःपुनः ॥ स्वस्तिवाचनकंकुर्यात्पिंडानुद्धृत्यभक्तितः ॥ १७७ ॥ उच्छेषणंतुतत्तिष्ठेद्यावद्विप्रविसर्जनम् ॥ ततोगृहबलिं
कुर्यादितिधर्मोव्यवस्थितः ॥ १७८ ॥ उच्छेषणंभूमिगतमजिह्मस्याशठस्यच ॥ दासवर्गस्यतत्पिंडंभागधेयंप्रचक्षते ॥१७९॥ पितृभिर्निर्मितंपूर्वमे
तदाप्यायनंसदा ॥ अव्रतानामपुत्राणांस्त्रीणामपिनराधिप ॥१८०॥ ततःस्थानाग्रतःस्थित्वाप्रतिगृह्यांबुपात्रिकाम् ॥ वाजेवाजेतिचजपन्कुशाग्रेणवि
सर्जयेत्॥१८१॥बहिःप्रदक्षिणंकुर्यात्पदान्यष्टावनुव्रजेत्॥बन्धुवर्गेणसहितःपुत्रभार्यासमन्वितः ॥१८२॥ निवृत्यप्रणिपत्याथप्रयुज्याग्निंसमंत्रवित् ॥
वैश्वदेवंप्रकुर्वीतनैत्यिकंबलिमेवच ॥१८३॥ ततस्तुवैश्वदेवांतेसभृत्यसुतबांधवः॥भुंजीताातिथिसंयुक्तःसर्वंपितृनिषेवितम्॥१८४॥एतच्चानुपनीतोऽपिकु
र्यात्सर्वेषुपर्वसु ॥ श्राद्धंसारणंनामसर्वकामफलप्रदम्॥भार्याविरहितोप्येतत्प्रवासस्थोऽपिभक्तिमान्॥१८५॥ शूद्रोऽप्यमंत्रकंकुर्यादनेनविधिमानृप ॥

तृतीयमाभ्युदयिकंवृद्धिश्राद्धंविधीयत ॥ १८६ ॥ उत्सवानंदसंस्कारेयज्ञोद्वाहादिमंगले ॥ मातरःप्रथमपूज्याःपितरस्तदनंतरम् ॥१८७॥ ततोमाता
महाराजन्विश्वेदेवास्तथैवच॥प्रदक्षिणोपचारेणदध्यक्षतफलोदकैः॥१८८॥प्राङ्मुखोनिर्वपेत्पिण्डान्पूर्वांश्चैवपुरातनान् ॥ सम्पन्नमित्यभ्युदयेदद्यादर्घं
द्वयोर्द्वयोः ॥१८९ ॥ युग्माद्विजातयः पूज्यावस्त्राकल्पांबरादिभिः ॥ तिलकार्ययवैःकार्यंतच्चसर्वानुपूर्वकम् ॥१९०॥मांगल्यानिचसर्वाणिवाचयेद्द्विज
पुंगवान् ॥एवंशूद्रोऽपिसामान्यंवृद्धिश्राद्धंचसर्वदा ॥१९१॥ नमस्कारेणमंत्रेणकुर्याद्दानानिवैबुधः॥दानम्प्रधानंशूद्रस्यइत्याहभगवान्प्रभुः॥प्रदानेन
सर्वकामाप्तिस्तस्यसंजायतेयतः॥१९२॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेसाधारणाभ्युदयकीर्तनंनामनवमोऽध्यायः ॥९॥पुलस्त्यउवाच॥एकोद्दिष्टं
ततोवक्ष्येयदुक्तम्ब्रह्मणापुरा॥मृतेपुत्रैर्यथाकार्यामाशौचंचापितुर्यदि ॥ १ ॥ दशाहंशावमाशौचंब्राह्मणस्यविधीयते ॥क्षत्रियेषुदशद्वेच पक्षंवैश्येषुचैवहि
॥२॥शूद्रेषुमासमाशौचंसपिंडेषुविधीयते॥ नैशमाचूडमाशौचंत्रिरात्रंपरतःस्मृतम् ॥३॥जननेऽप्येवमेवस्यात्सर्ववर्णेषुसर्वदा॥अस्थिसंचयनादूर्ध्वमङ्ग
स्पर्शोविधीयते ॥ ४ ॥ प्रेतायपिंडदानंतुद्वादशाहंसमाचरेत् ॥ पाथेयंतस्यतत्प्रोक्तंयतःप्रीतिकरंमहत् ॥५॥यस्मात्प्रेतपुरंप्रेतोद्वादशाहेननीयते॥गृहेपुत्र
कलत्रंचद्वादशाहंप्रपश्यति ॥ ६ ॥ तस्मान्निधेयमाकाशेदशरात्रंपयस्तथा ॥ सर्वदाहोपशांत्यर्थमध्वश्रमविनाशनम् ॥ ७ ॥ ततस्त्वेकादशाहेऽपिद्विजा
नेकादशैवतु ॥ गोत्रादिसूतकांतेचभोजयेन्मनुजोद्विजान् ॥ ८ ॥ द्वितीयेऽह्निपुनस्तद्वदेकोद्दिष्टंसमाचरेत् ॥ नावाहनाग्नौकरणंदैवहीनंविधानतः
॥ ९ ॥ एकंपवित्रमेकोर्घएकःपिंडोविधीयते ॥ उपतिष्ठतामितिवदेद्देवंपश्चात्तिलोदकम् ॥ १०॥ स्वस्तिब्रूयाद्द्विप्रकरेविसर्गेचाभिरम्यताम् ॥ शेषंपूर्व
वदत्रापिकार्यंवेदविदोविदुः ॥ ११ ॥ अनेनविधिनासर्वमनुमासंसमाचरेत् ॥ सूतकांतेद्वितीयेऽह्निशय्यांदद्याद्द्विलक्षणाम् ॥ १२ ॥ काञ्चनंपुरुषंतद्व
त्फलवस्त्रसमन्वितम् ॥ प्रपूज्यद्विजदांपत्यंनानाभरणभूषितम् ॥ १३ ॥ उपवेश्यतुशय्यायांमधुपर्कंततोददेत् ॥ रजतस्यतुपात्रेणदधिदुग्धसमन्वि
तम् ॥ १४ ॥ अस्थिललाटिकंगृह्यसूक्ष्मंकृत्वाविमिश्रयेत् ॥पाययेद्द्विजदांपत्यंपितृभक्त्यासमन्वितः ॥ १५॥ एषएवविधिर्दृष्टःपार्वतीयैर्द्विजोत्तमैः॥
तेनदुष्टातुसाशय्यानग्राह्याद्विजसत्तमैः ॥ १६ ॥ गृहीतायांतुतस्यांहिपुनःसंस्कारमर्हति ॥ वेदेचैवपुराणेचशय्यासर्वत्रगर्हिता ॥ १७ ॥ ग्रहीतारस्तु
जायन्तेसर्वेनरकगामिनः ॥ग्रथितांवसुजालेनशय्यांदांपत्यसेविताम् ॥१८॥ येस्पृशंतिनजानंतःसर्वेनरकगामिनः ॥ नवश्राद्धेनभोक्तव्यंभुक्त्वाचांद्रा
यणंचरेत् ॥ १९ ॥ पितृभक्त्यातुपुत्राणांकार्यमेवसदाभवेत् ॥ वृषोत्सर्गंचकुर्वीतदेयाचकपिलाशुभा ॥ २० ॥ उदकुंभश्चदातव्योभक्ष्यभोज्यफला
न्वितः ॥ यावदब्दंनरश्रेष्ठसतिलोदकपूर्वकम्॥ २१॥ ततःसंवत्सरेपूर्णेसपिंडीकरणंभवेत्॥सपिंडीकरणादूर्ध्वंप्रेतःपार्वणभुग्यतः॥२२॥वृद्धिपूर्वेषुकार्येषु

गृहस्थस्य भवेत्ततः ॥ सपिंडीकरणं श्राद्धं देवपूर्वं नियोजयेत् ॥२३॥ पितॄनावाहयेत्तत्र पृथक्प्रेतं विनिर्दिशेत् ॥ गंधोदकतिलैर्युक्तं कुर्यात्पात्रचतुष्टयम् ॥ २४ ॥ अर्घ्यार्थं पितृपात्रेषु प्रेतपात्रं प्रसेचयेत् ॥ तद्वत्संकल्प्य चतुरः पिंडान्पितृपरस्तदा ॥२५॥ येसमानाइतिद्वाभ्यामन्नं तु विभजेत्त्रिधा ॥ अनेन विधिनाचार्घ्यं पूर्वमेव प्रदापयेत् ॥२६॥ ततः पितृत्वमापन्नस्सचतुर्थस्तदात्वनु ॥ अग्निष्वात्तादिमध्ये तु प्राप्नोत्यमृतमुत्तमम् ॥२७ ॥ सपिण्डीकरणादूर्ध्वं पृथक्तस्मै न दीयते ॥ पितृष्वेव च दातव्यं तत्पिंडं येषु संस्थितम् ॥२८॥ ततः प्रभृति संक्रान्तावुपरागादिपर्वसु ॥ त्रिपिंडमाचरेच्छ्राद्धमेकोद्दिष्टं मृतेऽहनि ॥ २९ ॥ एकोद्दिष्टं परित्यज्य मृताहे यः समाचरेत् ॥ सदैवं पितृहा सः स्यात्तथा भ्रातृविनाशकः ॥३०॥ मृताहे पार्वणं कुर्वन्नधो याति स मानवः ॥ संपृक्ते स्वर्गती भावे प्रेतमोक्षो यतो भवेत् ॥ ३१ ॥ आमश्राद्धं तदा कुर्याद्विधिज्ञः श्राद्धदस्ततः ॥ तेनाग्नौकरणं कुर्यात्पिंडांस्तेनैव निर्वपेत् ॥ ३२ ॥ त्रिभिः सपिंडीकरणं मासैक्ये त्रितये तथा ॥ यदा प्राप्स्यति कालेन तदा मुच्येत बंधनात् ॥३३॥ मुक्तोपि लेपभागित्वं प्राप्नोति कुशमार्जनात् ॥ लेपभाजश्चतुर्थाद्यास्त्रयः स्युः पिंडभागिनः ॥ ३४ ॥ पिंडदः सप्तमस्तेषां सपिंडाः सप्तपूरुषाः ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथं हव्यानि देयानि कव्यानि च जनैरिह ॥३५॥ गृह्णंति पितृलोके वा प्रायः केकैर्निगद्यते ॥ यदि मर्त्ये द्विजो भुंक्ते हूयते यदि वानले ॥३६॥ शुभाशुभात्मकाः प्रेतास्तदन्नं भुंजते कथम् ॥पुलस्त्यउवाच॥ वसुस्वरूपाः पितरो रुद्राश्चैव पितामहाः ॥ ३७ ॥ प्रपितामहास्तथादित्या इत्येषा वैदिकी श्रुतिः ॥ नामगोत्रं पितॄणां तु प्रापकं हव्यकव्ययोः ॥ ३८ ॥ श्राद्धस्य मन्त्रतस्तत्वमुपलभ्येत भक्तितः ॥ अग्निष्वात्तादयस्तेषामाधिपत्ये व्यवस्थिताः ॥ ३९॥ नामगोत्रास्तदादेशा भवंत्युद्भवतामपि ॥ प्राणिनः प्रीणयत्येतदर्हणं समुपागतम् ॥ ४० ॥ दिव्योयदि पिता माता गुरुः कर्मानुयोगतः ॥ तस्यान्नममृतं भूत्वा दिव्यत्वेऽप्यनुगच्छति ॥४१॥ दैत्यत्वे भोगरूपेण पशुत्वे पितॄणां भवेत् ॥ श्राद्धान्नं वायुरूपेण नागत्वेऽप्युपतिष्ठति ॥४२॥ पानं भवति यक्षत्वे राक्षसत्वे तथामिषम् ॥ दानवत्वे तथा पानं प्रेतत्वे रुधिरोदकम् ॥४३॥ मनुष्यत्वेन्नपानादि नानाभोगवतां भवेत् ॥ रतिशक्तिस्त्रियः कान्ते ऽन्येषां भोजनशक्तिना ॥ ४४ ॥ दानशक्तिः सविभवा रूपमारोग्यमेव च ॥ श्राद्धं पुष्पमिदं प्रोक्तं फलं ब्रह्मसमागमः ॥ ४५ ॥ आयुः पुत्रान्धनं विद्यां स्वर्गं मोक्षं सुखानि च ॥ प्रयच्छन्ति तथा राज्यं प्रीताः पितृगणा नृप ॥ ४६ ॥ श्रूयते च पुरा मोक्षं प्राप्ताः कौशिकसूनवः ॥ पंचभिर्जन्मसंबंधैः प्राप्ता ब्रह्मपरं पदम् ॥४७॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ ॥ कथं कौशिकदायादाः प्राप्ता योगमनुत्तमम् ॥ पंचभिर्जन्मसंबन्धैः कथं कर्मक्षयो भवेत् ॥ ४८ ॥पुलस्त्यउवाच ॥ कौशिको नाम धर्मात्मा कुरुक्षेत्रे महानृषिः ॥ नामतः कर्मतस्तस्य पुत्राणां तान्निबोध मे ॥ ॥४९॥ स्वसृपः क्रोधनो हिंस्रः पिशुनः कविरेव च ॥ वाग्दुष्टः पितृवर्ती च गर्गशिष्यास्तदाभवन् ॥५०॥ पितर्युपरते तेषामभूद्दुर्भिक्षमुल्बणम् ॥ अना

वृष्टिश्चमहतीसर्वलोकभयंकरी ॥ ५१ ॥ गर्गादेशाद्वनेदोग्ध्रींरक्षंतिचतपोधनाः ॥ खादामःकपिलामेतांवयंक्षुत्पीडिताभृशम् ॥ ५२ ॥ इतिचिंतयतां
पापंलघुःप्राहतदानुजः ॥ यद्यवश्यामियंवध्याश्राद्धरूपेणयोज्यताम् ॥५३॥ श्राद्धेनियोज्यमानायांपापंनश्यतिनोध्रुवम् ॥ एवंकुर्वित्यनुज्ञातः पितृव
र्तीतदानुजैः ॥ ५४ ॥ चक्रेसमाहितःश्राद्धमुपयुज्याथतांपुनः ॥ द्वौदेवेभ्रातरौकृत्वापित्र्येत्रींश्चापरान्क्रमात् ॥ ५५ ॥ तथैकमतिथिंकृत्वाश्राद्धदःस्व
यमेवतु ॥ चकारमंत्रवच्छ्राद्धंस्मरन्पितृपरायणः ॥५६॥तदागत्वाविशंकास्तेगुरवेचनिवेदयन् ॥ व्याघ्रेणनिहताधेनुर्वत्सोऽयंप्रतिगृह्यताम् ॥५७॥ एवं
साभक्षिताधेनुःसप्तभिस्तैस्तपोधनैः ॥ वैदिकंबलमाश्रित्यक्रूरेकर्मणिनिर्भयाः ॥ ५८ ॥ ततःकालेप्रणष्टास्तेव्याधादशपुरेऽभवन् ॥ जातिस्मरत्वंप्राप्ता
स्तेपितृभावेनभाविताः ॥५९॥ तत्रविज्ञायवैराग्यंप्राणानुत्सृज्यधर्मतः ॥ लोकैरवीक्ष्यमाणास्तेतीर्थांतेऽनशनेनतु॥६०॥संजातामृगरूपास्तेसप्तकालं
जरेगिरौ॥प्राप्तविज्ञानयोगास्तेतत्यजुस्तांनिजांतनुम्॥६१॥मरुःप्रपतनेनाथजातवैराग्यमानसाः॥मानसेचक्रवाकास्तेसंजाताःसप्तयोगिनः॥६२॥ ना
मतःकर्मतःसर्वेसुमताःकुसुमोवसुः॥चित्तदर्शीसुदर्शीचज्ञाताज्ञानस्यपारगः॥६३॥ज्येष्ठानुरक्ताःश्रेष्ठास्तेसप्तैतेयोगपावनाः ॥ योगभ्रष्टास्त्रयस्तेषांबभूवु
श्चलचेतसः॥६४॥दृष्ट्वाविभ्राजमानंतमणुहंस्त्रीभिरन्वितम्॥क्रीडंतंविविधैर्भोगैर्महाबलपराक्रमम् ॥६५॥पञ्चालान्वयसंभूतम्प्रभूतबलवाहनम्॥राज्यका
मोभवत्त्वेकस्तेषांमध्येजलौकसाम् ॥ ६६ ॥ पितृवर्तीचयोविप्रःश्राद्धकृत्पितृवत्सलः ॥ अपरौमंत्रिणौदृष्ट्वाप्रभूतबलवाहनौ ॥ ६७ ॥ मंत्रित्वेचक्रतु
श्चेच्छामस्मिन्मर्त्यौद्विजोत्तमौ ॥ विभ्राजपुत्रस्त्वेकोऽभूद्ब्रह्मदत्तइतिस्मृतः ॥ ६८ ॥ मंत्रिपुत्रौतथाचैवपुंडरीकसुबालकौ ॥ ब्रह्मदत्तोऽभिषिक्तस्तु
कांपिल्येनगरोत्तमे ॥ ६९ ॥ पंचालराजो विक्रांतः श्राद्धकृत्पितृवत्सलः ॥ योगवित्सर्वजंतूनांचित्तवेत्ताभवत्तदा ॥ ७० ॥ तस्य
राज्ञोऽभवद्भार्यासुदेवस्यांत्मजातदा ॥ सन्नतिर्नामविख्याताकपिलायाभवत्पुरा ॥ ७१ ॥ पितृकार्येनियुक्तत्वादभवद्ब्रह्मवादिनी ॥ तयाचकार
सहितः सराज्यंराजनंदनः ॥ ७२ ॥ कदाचिद्गतउद्यानं तयासहसपार्थिवः ॥ ददर्शकीटमिथुनमनंगकलहान्वितम् ॥७३॥ पिपीलिकामधोवक्रांपुरतः
कीटकामुकः॥पंचबाणाभितप्तांगःसगद्गदमुवाचह ॥७४॥ नत्वयासदृशीलोकेकामिनीविद्यतेक्वचित्॥ मध्येक्षीणातिजघनाबृहद्वक्रातिगामिनी ॥७५॥
सुवर्णवर्णसदृशीसद्वक्राचारुहासिनी॥आलक्ष्यतेचवदनं गुडशर्करवत्सलम् ॥७६॥ भोक्ष्यसेमयिभुक्तेत्वंस्नासिस्नातेतथामयि॥प्रोषितेमायिदीनात्वंक्रु ॥ २२ ॥
द्धेचमयचंचला ॥ ७७ ॥ किमर्थंवदकल्याणिसदाधोवनास्थिता ॥ सातमाहज्वलत्कोपाकिमालपसिरेशठ ॥ ७८ ॥ त्वयामोदकचूर्णंतुमांविहा
यापिभक्षितम्॥प्रादास्त्वंतदतिक्रम्यमामन्यस्यैसमन्मथः ॥ ७९ ॥ पिपीलकउवाच॥त्वत्सादृश्यान्मयादत्तमन्यस्यैवरवर्णिनि ॥ तदेकमपराधंमेक्षन्तु

र्हसिभामिनि॥ ८० ॥ नैवंपुनः करिष्यामित्यज कोपं च सुस्तनि ॥ स्पृशामिनादौसत्येनप्रणतस्यप्रसीदमे ॥८१॥ रुष्टायांत्वयि सुश्रोणिमृत्युर्मे पुरतोभवेत् ॥ तुष्टायांत्वयिवामोरुपूर्णाः सर्वमनोरथाः ॥८२॥ पूर्णचंद्रोपमंवक्त्रंस्वादेऽमृतरसोपमम् ॥ निर्भरंपिबसुश्रोणिकामासक्तस्यमेसदा ॥८३॥ एतन्मत्वाशुभे कार्यासर्वदातुकृपामयि ॥ इतिसा वचनं श्रुत्वाप्रसन्नाचाभवत्ततः॥८४॥आत्मानमर्पयामासमोहनायपिपीलिका॥ब्रह्मदत्तोऽपितत्सर्वं ज्ञात्वासस्मयमाहसत् ॥८५॥ सर्वसत्वरुतज्ञानीप्रभावात्पूर्वकर्मणः ॥ ॥ भीष्म उवाच ॥ कथंसर्वरुतज्ञोभूद्ब्रह्मदत्तोनराधिपः ॥ ८६॥ तत्रापिचाभव त्कुत्रचक्रवाकचतुष्टयम् ॥ तन्मेकथयसर्वज्ञकुलेकस्यचसुव्रतम्॥८७॥ पुलस्त्यउवाच तस्मिन्नेवपुरेजाताश्चक्रवाकाअथोनृप॥८८॥वृद्धद्विजस्यदायादा विप्राजातिस्मराबुधाः ॥धृतिमांस्तत्वदर्शीचविद्यावर्णस्तपोऽधिकाः ॥८९॥ नामतःकर्मतश्चैवसुदरिद्रस्यतेसुताः॥तपसेबुद्धिरभवत्तेषांवैद्विजजन्मनाम् ॥ ९० ॥ यास्यामः परमांसिद्धिमूचुस्तेद्विजसत्तमाः ॥ तत्तेषांवचनश्रुत्वासुदरिद्रोमहातपाः ॥ ९१ ॥ उवाचदीनयावाचाकिमेतदितिपुत्रकाः ॥ अधर्मएषवः पुत्रापितातानित्युवाचह ॥ ९२ ॥ वृद्धंपितरमुत्सृज्यदरिद्रंवनवासिनम् ॥ कानुधर्मात्रभविता मांत्यक्त्वागतिमेवच ॥ ९३ ॥ ऊचु स्तेकल्पितावृत्तिस्तवतातवचश्शृणु॥व्रतमेत्पुराराज्ञःसतेदास्यतिपुष्कलम् ॥९४॥ धनंग्रामसहस्राणिप्रभातेपठतस्तव ॥कुरुक्षेत्रेतुयेविप्राव्याधादशपुरे तुये ॥९५ ॥ कालंजरेमृगाभूतांश्चक्रवाकास्तुमानसे ॥ इत्युक्त्वापितरंजग्मुस्तेवनंतपसेपुनः ॥९६॥ वृद्धोऽपिसाद्विजोराजन्जगामस्वार्थसिद्धये ॥ अणु ह्रोनामवैभ्राजः पञ्चालाधिपतिः पुरा ॥ ९७ ॥ पुत्रार्थीदेवदेवेशंपद्मयोनिंपितामहम् ॥ आराधयामासविभुंतीव्रव्रतपरायणः ॥ ९८ ॥ ततः कालेनमहतातुष्टस्तस्यपितामहः ॥ वरंवरयभद्रंतेहृदयेऽभीप्सितंनृप ॥ ९९ ॥ अणुह्रउवाच ॥ पुत्रंमेदेहिदेवेशमहाबलपराक्रमम् ॥ पारगंसर्व विद्यानांधार्मिकंयोगिनांवरम् ॥ १०० ॥ सर्वसत्वरुतज्ञंमेदेहियोगिनमात्मजम् ॥ एवमस्त्वितिविश्वात्मातमाहपरमेश्वरः ॥ १०१ ॥ पश्य तांसर्वभूतानांतत्रैवांतरधीयत ॥ ततःसतस्यपुत्रोभूद्ब्रह्मदत्तःप्रतापवान् ॥ १०२ ॥ सर्वसत्वानुकंपीचसर्वसत्वबलाधिकः ॥ सर्वसत्वरुतज्ञश्चसर्व सत्वेश्वरेश्वरः ॥ १०३ ॥ अथसत्वेनयोगात्मासपिपीलकमागतः ॥ यत्रतत्कीटमिथुनंरममाणमवस्थितम् ॥ १०४ ॥ ततःसासन्नतिर्दृष्ट्वाप्रहसं तंसुविस्मितम् ॥ किमप्याशंकमानासातमपृच्छन्नरेश्वरम् ॥ १०५ ॥ सन्नतिरुवाच ॥अकस्मादतिहासोयंकिमर्थमभवन्नृप ॥ हास्यहेतुंनजाना मियदकालेकृतंत्वया ॥ १०६ ॥ अवदद्राजपुत्रोऽसौतं पिपीलिकभाषितम् ॥ रागवृद्धिरसोत्पन्नमेतद्धास्यंवरानने ॥ १०७ ॥ नचान्यत्कार णंकिंचिद्धास्यहेतुः शुचिस्मिते ॥ नसामन्यततंदेवीप्राहालीकमिदंतव ॥ १०८ ॥ अहमेवेहहसितानजीविष्येत्वयाधुना ॥ कथंपिपीलिकलापं

मर्त्योवेत्तिंसुरादृते ॥ १०९ ॥ तस्मात्त्वयाहमेवाद्यहसिताकिमतः परम् ॥ ततोनिरुत्तरोराजाजिज्ञासुस्तद्वचोहरः ॥ ११० ॥ आस्थायनि
यमंतस्थौसप्तरात्रमकल्मषः ॥ स्वप्नान्तेप्राहतंब्रह्माप्रभातेपर्यटन्पुरम् ॥ १११ ॥ वृद्धद्विजोत्तमाद्वाक्यंसर्वंज्ञास्यतितेप्रिया ॥ इत्युक्त्वांतर्दधे
ब्रह्माप्रभातेत्वनृपः पुरात् ॥ ११२ ॥ निर्गच्छन्मन्त्रिसहितः सभार्योवृद्धमग्रतः ॥ गदंतंविप्रमायांतंवृद्धं च स ददर्शह ॥ ११३ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥
येविप्रमुख्याःकुरुजांगलेषुदाशास्तथादाशपुरेमृगाश्च ॥ कालंजरेसप्तचचक्रवाकायेमानसेतेऽत्रवसंतिसिद्धाः ॥ ११४ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यसप
पातशुचान्वितः ॥ जातिस्मरत्वमगमत्तौचमंत्रिवरात्मजौ ॥ ११५ ॥ कामशास्त्रप्रणेतातु बाभ्रव्यः सतुबालकः ॥ पंचालइति लोकेषुवि
श्रुतः सर्वशास्त्रवित् ॥ ११६ ॥ पुंडरीकोऽपिधर्मात्मावेदशास्त्रप्रवर्तकः ॥ भूत्वाजातिस्मरेशोकात्पतितावग्रतस्तथा ॥ ११७ ॥ हावयंक
मविभ्रष्टाः कामतः कर्मबंधनात् ॥ एवंविलप्यबहुशस्त्रयस्तेयोगपारगाः ॥ ११८ ॥ विस्मयाच्छ्राद्धमाहात्म्यमभिनंद्य पुनःपुनः ॥
सतुतस्मैधनंदत्त्वाप्रभूतग्रामसंयुतम् ॥ ११९ ॥ विसृज्यब्राह्मणंतंचवृद्धंधनमदान्वितम् ॥ आत्मीयंनृपतिःपुत्रंनृपलक्षणसंयुतम् ॥ १२० ॥ विष्वक्से
नाभिधानंचराजाराज्येऽभ्यषेचयत् ॥ मानसेसलिलेसर्वेततस्तेयोगिनांवराः ॥ १२१ ॥ ब्रह्मदत्तादयस्तस्मिन्पितृभक्ताविमत्सराः ॥ सन्नतिश्चाभवद्दृ
ष्टामयैवतवदर्शितम् ॥१२२॥ राजन्योगफलंसर्वंयदेतदभिलक्ष्यते ॥तथेतिप्राहराजापिपुरस्तादभिनंदयन् ॥१२३॥ त्वत्प्रसादादिदंसर्वंमयैवंप्राप्यतेफ
लम् ॥ १२४ ॥ ततस्तेयोगमास्थायसर्वएववनौकसः ॥ ब्रह्मरंध्रेणपरमंपदमापुस्तपोबलात् ॥ १२५ ॥ एवमायुर्धनंविद्यांस्वर्गमोक्षसुखानिच ॥
प्रयच्छंतिसुतंराज्यंनृणांतुष्टाःपितामहाः ॥ १२६ ॥ इदंचपितृमाहात्म्यंब्रह्मदत्तस्यवैनृप॥द्विजेभ्यःश्रावयेद्विद्वान्शृणोतिपठतेऽपिवा ॥ कल्पकोटिशतं
साग्रंब्रह्मलोकेमहीयते ॥ १२७ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपितृमाहात्म्यकथनंनामदशमोऽध्यायः ॥१०॥ भीष्मउवाच ॥ कस्मिन्वासरभा
गेतुश्राद्धीश्राद्धंसमाचरेत् ॥ तीर्थेषुकेषुवैश्राद्धंकृतंबहुफलंद्विज ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तीर्थंतुपुष्करंनामयत्तुश्रेष्ठतमंस्मृतम् ॥ सर्वेषांद्विजमुख्यानां
मनोरथमिवास्थितम् ॥ २ ॥ तत्रदत्तंहुतंजप्तमनन्तंभवतिध्रुवम् ॥ पितॄणांवल्लभंनित्यमृषीणांपरमंमतम् ॥ ३ ॥ नंदाथललितातद्वत्तीर्थंमायापुरीशुभा
तथामित्रपदंराजंस्ततःकेदारमुत्तमम् ॥ ४ ॥ गंगासागरमित्याहुःसर्वतीर्थमयंशुभम् ॥ तीर्थंब्रह्मसरस्तद्वच्छतद्रुसलिलंशुभम् ॥ ५ ॥ तीर्थंतुनैमिषंना
मसर्वतीर्थफलप्रदम् ॥ गंगोद्भेदस्तुगोमत्यांयत्रोद्भूतःसनातनः ॥ ६ ॥ तथायज्ञवराहस्तुदेवदेवश्चशूलधृक् ॥ यत्रतत्कांचनन्दानमष्टादशभुजोहरः
॥७॥ नेमिस्तुधर्मचक्रस्यशीर्णायत्राभवत्पुरा ॥ तदेतन्नैमिषारण्यंसर्वतीर्थनिषेवितम् ॥८॥ देवदेवस्यतत्रापिवराहस्यचदर्शनम् ॥ यःप्रयातिसपूतात्मा

नारायणपुरंव्रजेत् ॥ ९ ॥ कोकामुखंपरंतीर्थमिन्द्रमार्गोऽपिलक्ष्यते ॥ अथापिपितृतीर्थंतुब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः ॥ १० ॥ पुष्करारण्यसंस्थोऽसौयत्रदे
वःपितामहः ॥ विरिंचिदर्शनंश्रेष्ठमपवर्गफलप्रदम् ॥ ११ ॥ कृतंनाममहापुण्यंसर्वपापनिषूदनम् ॥ यत्राद्योनारसिंहस्तुस्वयमेवजनार्दनः ॥ १२ ॥
तीर्थमिक्षुमतीनामपितृणांचशुभावहा ॥ तुष्यन्तिपितरोनित्यंगंगायमुनसंगमे ॥१३॥ कुरुक्षेत्रंमहापुण्यंयत्रमार्गोऽपिलक्ष्यते॥अद्यापिपितृतीर्थंतुसर्व
कामफलप्रदम् ॥ १४ ॥ नीलकण्ठमितिख्यातंपितृतीर्थंनराधिप ॥ तथाभद्रसरःपुण्यंसरोमानसमेवच ॥ १५ ॥ मंदाकिनीतथाऽच्छोदाविपाशाचसर
स्वती ॥ सर्वमित्रपदंतद्वद्वैद्यनाथंमहाफलम् ॥१६॥ क्षिप्रानदीतथापुण्यातथाकालंजरंशुभम्॥तीर्थोद्भेदंहरोद्भेदंगर्भभेदंमहालयम्॥१७॥भद्रेश्वरंविष्णुप
दंनर्मदाद्वारमेवच ॥ गयापिंडप्रदानेनसमान्याहुर्महर्षयः ॥ १८ ॥ एतानिपितृतीर्थानिसर्वपापहराणिच ॥ स्मरणादपिलोकानांकिमुश्राद्धप्रदायिनाम्
॥ १९ ॥ ॐकारंपितृतीर्थंतुकावेरीकपिलोदकम् ॥ संभेदश्चण्डवेगायांतथैवामरकंटकम् ॥ २० ॥ कुरुक्षेत्राच्चद्विगुणंतस्मिन्स्नानादिकंभवेत् ॥ शुक्रतीर्थं
तुविख्यातंतीर्थंसोमेश्वरंपरम् ॥ २१ ॥ सर्वव्याधिहरंपुण्यंफलंकोटिगुणाधिकम् ॥ श्राद्धेदानेतथाहोमेस्वाध्यायेचापिसन्निधौ ॥ २२ ॥ कायावारोह
णंनामदेवदेवस्यशूलिनः ॥ अवतारंरोचमानंब्राह्मणावसथेशुभे ॥ २३ ॥ जातंतत्तुमहापुण्यंतथाचर्मण्वतीनदी ॥ शूलतापीपयोष्णीचपयोष्णीसंग
मस्तथा ॥ ॥ २४ ॥ महौषधीचारणाचनागतीर्थप्रवर्तिनी ॥ महावेणानदीपुण्यामहाशालस्तथैवच ॥ २५ ॥ गोमतीवरुणांतद्वत्तीर्थंहौताशनंपरम् ॥
भैरवंभृगुतुंगंचगौरीतीर्थमनुत्तमम् ॥ २६ ॥ तीर्थंवैनायकंनामवस्त्रेश्वरमनुत्तमम् ॥ तथापापहरंनामपुण्यावेत्रवतीनदी ॥ २७ ॥ महारुद्रंमहालिंगंदशा
र्णाचमहानदी ॥ शतरुद्राशताह्वाचतथापितृपदंपुरम् ॥२८॥ अंगारवाहिकातद्वन्नदौद्वौशोणघर्घरौ ॥ कालिकाचनदीपुण्यापितराचनदीशुभा ॥२९॥
एतानिपितृतीर्थानिशस्यंतेस्नानदानयोः ॥ श्राद्धमेतेषुयद्दत्तंतदनंतफलंस्मृतम् ॥ ३० ॥शतावटानदीज्वालाशरद्वीचनदीतथा ॥ द्वारकाकृष्णतीर्थंच
तथाह्युदक्सरस्वती ॥ ३१ ॥ नदीमालवतीनामतथाचागिरिकर्णिका ॥ धूतपापंतथातीर्थंसमुद्रेदक्षिणेतथा ॥ ३२ ॥ गोकर्णोगजकर्णश्चतथाचक्रन
दीशुभा ॥ श्रीशैलंशाक्ततीर्थंचनारसिंहमतःपरम् ॥ ३३ ॥ महेंद्रंचतथापुण्यापुण्याचापिमहानदी ॥ एतेष्वपिसदाश्राद्धमनंतफलदंस्मृतम् ॥ ३४ ॥
दर्शनादपिपुण्यानिसद्यः पापहराणिवै ॥ तुंगभद्रानदीपुण्यातथाचक्ररथीतिच ॥ ३५ ॥ भीमेश्वरंकृष्णवेणाकावेरीचांजनानदी ॥ नदीगोदावरीपुण्या
त्रिसंध्यामूर्णमुत्तमम् ॥ ३६ ॥ तीर्थंत्रैयंबकंनामसर्वतीर्थनमस्कृतम् ॥ यत्रास्तेभगवान्भीमःस्वयमेवत्रिलोचनः ॥ ३७ ॥ श्राद्धमेतेषुसर्वेषुदत्तंकोटिगु
णंभवेत् ॥ स्मरणादपिपापानिव्रजंतिशतधानृप ॥ ३८ ॥ श्रीपर्णाचनदीपुण्याव्यासतीर्थमनुत्तमम् ॥ तथामत्स्यनदीकाराशिवधारातथैवच ॥ ३९॥

भवतीर्थंचविख्यातंपुण्यतीर्थंचशाश्वतम् ॥ पुण्यंरामेश्वरंतद्वद्वेणापुरमलंपुरम् ॥ ४० ॥ अंगारकंचविख्यातमात्मदर्शमलंबुषम् ॥ वत्सव्रातेश्वरंतद्वत्तथा गोकामुखंपरम् ॥ ४१ ॥ गोवर्द्धनंहरिश्चंद्रंपुरश्चंद्रंपृथूदकम् ॥ सहस्राक्षंहिरण्याक्षंतथाचकदलीनदी ॥ ४२ ॥ नामधेयानिचतथातथासौमित्रिसंगतम् ॥ इंद्रनीलंमहानादंतथाचप्रियमेलकम् ॥ ४३ ॥ एतान्यपिसदाश्राद्धेप्रशस्तान्याधिकानिच ॥ एतेषुसर्वदेवानांसांनिध्यंपठ्यतेयतः ॥ ४४ ॥ दानमेतेषुसर्वेषुभवेत्कोटिशताधिकम् ॥ बाहुदाचनदीपुण्यातथासिद्धवटंशुभम् ॥ ४५ ॥ तीर्थंपाशुपतंचैवनदीपर्यटिकातथा ॥ श्राद्धमेतेषुसर्वेषुदत्तं कोटिशतोत्तरम् ॥ ४६ ॥ तथैवपंचतीर्थंचयत्रगोदावरीनदी ॥ युतालिंगसहस्रेणसव्येतरजलावहा ॥ ४७ ॥ जामदग्न्यस्यतत्तीर्थंमोदायतनमुत्तमम् ॥ प्रतीकस्यभयात्सिद्धायत्रगोदावरीनदी ॥ ४८ ॥ तीर्थंतद्धव्यकव्यानामप्सरोगणसंयुतम् ॥ श्राद्धाग्निदानकार्यंचतत्रकोटिशताधिकम् ॥ ४९ ॥ तथासहस्रलिंगंचराघवेश्वरमुत्तमम् ॥ सेंद्रफालानदीपुण्यातत्रशक्रोगतःपुरा ॥ ५० ॥ निहत्यनमुचिंमित्रंतपसास्वर्गमाप्तवान ॥ तत्रदत्तंनरैःश्राद्धमनंतफलदंभवेत् ॥ ५१ ॥ पुष्करंनामवैतीर्थंशालग्रामंतथैवच ॥ शोणपातश्चविख्यातोयत्रवैश्वानराशः ॥ ५२ ॥ तीर्थंसारस्वतंचैवस्वामितीर्थंतथैव च ॥ मलंदरानदीपुण्याकौशिकीचंद्रकातथा ॥ ५३ ॥ विदर्भाचाथवेगाचपयोष्णीप्राङ्मुखापरा ॥ कावेरींचोत्तरांगाचतथाजालंधरोगिरिः ॥ ५४ ॥ एतेषुश्राद्धतीर्थेषुश्राद्धमानंत्यमश्नुते ॥ लोहदंडंतथातीर्थंचित्रकूटस्तथैवच ॥ ५५ ॥ दिव्यंसर्वत्रगंगायास्तथावद्यारतटंशुभम् ॥ कुब्जाम्रकंतथातीर्थमुर्वशीपुलिनंतथा ॥ ५६ ॥ संसारमोचनंतीर्थंतथैवऋणमोचनम् ॥ एतेषुपितृतीर्थेषुश्राद्धमानंत्यमश्नुते ॥ ५७ ॥ अट्टहासंतथातीर्थंगौतमेश्वरमेवच ॥ तथावासिष्ठतीर्थंचभारतं चततःपरम् ॥ ५८ ॥ ब्रह्मावर्तंकुशावर्तंहंसतीर्थंतथैवच ॥ पिंडारकंचविख्यातंशंखोद्धारंतथैवच ॥ ५९ ॥ भांडेश्वरंबिल्वकंचनीलपर्वतमेवच ॥ तथाचबदरीतीर्थंसर्वतीर्थेश्वरेश्वरम् ॥ ६० ॥ वसुधाराह्वयंतीथरामतीर्थंतथैवच ॥ जयंतीविजयाचैवशुक्रतीर्थंतथैवच ॥ ६१ ॥ एषुश्राद्धप्रदातारः प्रयांतिपरमंपदम् ॥ तीथमातृगृहंनामकरवीरपुरंतथा ॥ ६२ ॥ सप्तगोदावरीनामसर्वतीर्थेश्वरेश्वरम् ॥ तत्रश्राद्धंप्रदातव्यमनंतफलमीप्सुभिः ॥ ६३ ॥ कीकटेषुगयापुण्यापुण्यंराजगृहंवनम् ॥ च्यवनस्याश्रमंपुण्यंनदीपुण्यापुनःपुना ॥ ६४ ॥ विषयाराधनंपुण्यंनदीयातुपुनःपुना ॥ यत्रगाथाविचरतिब्रह्मणापरिकीर्तिता ॥ ६५ ॥ एष्टव्याबहवःपुत्रायद्येकोऽपिगयांव्रजेत् ॥ यजेतवाश्वमेधेननीलंवावृषमुत्सृजेत् ॥ ६६ ॥ एषागाथाविचरतितीर्थेष्वायतनेषुचं ॥ सर्वेमनुष्याराजेंद्रकीर्त्तयंतःसमागताः ॥ ६७ ॥ किमस्माकंकुलेकश्चिद्वयांयास्यतियः सुतः ॥ प्रीणयिष्यतितान्गत्वासप्तपूर्वांस्तथापरान् ॥ ६८ ॥ मातामहानामप्येवंश्रुतिरेषाचिरंतनी ॥ गंगा

यामस्थिनिचयंगत्वाक्षेप्स्यतियःसुतः ॥ ६९ ॥ तिलैःसप्ताष्टभिर्वापिदास्यतेचजलांजलिम् ॥ अरण्यन्तियेवापिपिंडदानंकरिष्यति ॥ ७० ॥
प्रथमंपुष्करारण्येनैमिषेतदनंतरम् ॥ धर्मारण्यंपुनःप्राप्यश्राद्धंभक्त्याप्रदास्यति ॥७१॥ गयायांधर्मपृष्ठेवासरसिब्रह्मणस्तथा ॥ गयाशीर्षवटेचैवपि
तॄणांदत्तमक्षयम् ॥ ७२ ॥ व्रजन्कृत्वानिवापंयस्त्वध्वानंपरिसर्पति ॥ नरकस्थान्पितॄन्सोऽपिस्वर्गंनयतिसत्वरम् ॥ ७३ ॥ कुलेतस्यनराजें
द्रप्रतोभवतिकश्चन ॥ प्रेतत्वंमोक्षभावंचपिंडदानाच्चगच्छति ॥ ७४ ॥ एकोमुनिस्ताम्रकराग्रहस्तोह्याम्रेषुमूलेसलिलंददाति ॥ आम्राश्चसिक्ताःपित
रश्चतृप्ताएकाक्रियाद्व्यर्थकरीप्रसिद्धा ॥ ७५ ॥ गयायांपिंडदानस्यनान्यद्दानंविशिष्यते ॥ एकेनपिंडदानेनतृप्तास्तेमोक्षगामिनः ॥ ७६ ॥ धा
न्यप्रदानंप्रवरंवदंतिवसुप्रदानंचतथामुनींद्राः ॥ गयासुतीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महे प्रवरंवदंति ॥ ७७ ॥ सर्वात्मनासुरुचिनामहाचलमहानदी ॥ येतु
पश्यंतितांगत्वामानसंदक्षिणोत्तरे ॥ ७८ ॥ प्रणम्यद्विजमुख्येभ्यःप्राप्तंतैर्जन्मनःफलम् ॥ यद्यदिच्छतिवैमर्त्यस्तत्तदाप्नोत्यसंशयम् ॥ ७९ ॥ ए
षतूद्देशतःप्रोक्तस्तीर्थानांसंग्रहोमया ॥ वागीशोऽपिनशक्नोतिविस्तरात्किमुमानुषः ॥ ८० ॥ सत्यंतीर्थंदयातीर्थंतीर्थमिन्द्रियनिग्रहः ॥ वर्णाश्रमाणां
गेहेऽपितीर्थंशमउदाहृतम् ॥ ८१ ॥ येषुतीर्थेषुयच्छ्राद्धंतत्कोटिगुणमिष्यत ॥ गयायांयत्तुवैश्राद्धंतच्छ्राद्धमपवर्गदम् ॥ ८२ ॥ यस्मात्तस्मा
त्प्रयत्नेनतीर्थश्राद्धंविधीयते ॥ प्रातःकालोमुहूर्तांस्त्रीन्संगवस्तावदेवतु ॥ ८३ ॥ मध्याह्नस्त्रिमुहूर्तःस्यादपराह्णस्ततःपरम् ॥ सायाह्नस्त्रिमुहूर्तःस्या
च्छ्राद्धंतत्रनकारयेत् ॥८४॥ राक्षसीनामसावेलागर्हितासर्वकर्मसु ॥ अह्नोमुहूर्ताविख्यातादशपंचचसर्वदा ॥ ८५ ॥ तत्राष्टमोमुहूर्तोयःसकालःकुत
पःस्मृतः ॥ मध्याह्नात्सर्वदायस्मान्मंदीभवतिभास्करः ॥ ८६ ॥ तस्मादनंतफलदस्तत्रारंभोविशिष्यते ॥ खड्गपात्रंचकुतपस्तथानेपालकंबलः
॥ ८७ ॥ रुक्मंदर्भास्तिलागावोदौहित्रश्चाष्टमःस्मृतः॥पापंकुत्सितमित्याहुस्तस्यतत्तापकारिणः ॥ ८८ ॥ अष्टावेतेयतस्तस्मात्कुतपाइतिविश्रुताः॥
ऊर्ध्वंमुहूर्तात्कुतपान्मुहूर्तंचचतुष्टयम् ॥ ८९ ॥ मुहूर्तपंचकंचैवस्वधावाचनमिष्यत ॥ विष्णुदेहसमुद्भूताःकुशाःकृष्णतिलास्तथा ॥९०॥ श्राद्धस्य
लक्षणंकालमितिप्राहुर्मनीषिणः ॥ तिलोदकांजलिर्देयोजलंतेतीर्थवासिभिः ॥ ९१ ॥ सदर्भहस्तेनैकेनगृहेश्राद्धंगमिष्यति ॥ पुण्यंपवित्रमायुष्यं
सर्वपापविनाशनम् ॥९२॥ ब्रह्मणाचैवकथितंतीर्थश्राद्धानुकीर्तनम् ॥ शृणोतियः पठेद्वापि श्रीमान्संजायत नरः ॥ ९३ ॥ श्राद्धकालेचवक्तव्यंतथा
तीर्थनिवासिभिः ॥ सर्वपापोपशांत्यर्थमलक्ष्मीनाशनंमतम् ॥९४॥ इदंपवित्रंयशसोनिधानमिदंमहापातकनाशनंच ॥ ब्रह्मार्करुद्रैरभिपूजितंचश्राद्ध
स्यमाहात्म्यमुशंतितज्ज्ञाः ॥ ९५ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडे श्राद्धप्रकरणंनामएकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ भीष्मउवाच ॥ सोमवं

शः कथंजातःकथयात्रविशारद ॥ तद्वंशेकेतुराजानोऽभूवुः कीर्तिवर्धनाः ॥१॥ पुलस्त्यउवाच ॥ आदिष्टोब्रह्मणापूर्वमत्रिःसर्गविधौपुरा ॥ अनंतरंनामतपः सृष्ट्यर्थंतप्तवान्विभुः ॥२॥ यदानंदकरंब्रह्मभगवन्क्लेशनाशनम् ॥ब्रह्मरुद्रेन्द्रसूर्याणामभ्यंतरमतीद्रियम्॥३॥शान्तिकृत्वात्ममनसातदत्रिःसंयमेस्थितः॥माहात्म्यंतपसोवापिपरमानंदकारकम् ॥४॥यस्माद्वंशपतिः सार्द्धसमयेतदधिष्ठितः॥ तंदृष्ट्वाचष्टसोमेनतस्मात्सोमोऽभवद्विभुः॥ ५ ॥ अथसुस्रावनेत्राभ्यां जलंतत्रात्रिसंभवम् ॥ द्योतयद्विश्वमखिलंज्योत्स्नयासचराचरम् ॥६॥ तद्दिशोजगृहुस्तत्रस्त्रीरूपेणासदृच्छयाः ॥ गर्भोभूत्वोदरेतांसांस्थितः सोऽप्यत्रिसंभवः ॥ ७ ॥ आशाश्चमुमुचुर्गर्भमशक्ताधारणेततः ॥ समादायाथतंगर्भमेकीकृत्यंचतुर्मुखः ॥ ८ ॥ युवानमकरोद्ब्रह्मासर्वायुधधरंनरम् ॥ स्यंदनेऽथसहस्तेनवेदशक्तिमयेप्रभुः ॥ ९ ॥ आरोप्यलोकमनयदात्मीयंसपितामहः ॥ ततोब्रह्मर्षिभिः प्रोक्तंह्यस्मत्स्वामीभवत्वयम् ॥ १० ॥ ऋषिभिर्देवगंधर्वैरप्सरोभिस्तथैवच ॥ स्तूयमानस्यतस्याभूदधिकंमहदंतरम् ॥ ११ ॥ तेजोवितानादभवद्भुविदिव्यौषधीगणः ॥ तद्दीप्तिरधिकातस्माद्रात्रौभवतिसर्वदा ॥ १२ ॥ तेनौषधीशः सोमोऽभूद्द्विजेष्वपिहिगण्यते ॥ वेदधामारसश्चायंयदिदंमंडलंशुभम्॥ १३ ॥ क्षीयतेवर्धतेचैवशुक्लेकृष्णेचसर्वदा ॥ विंशतिंचतथासप्तदक्षः प्राचेतसोददौ ॥ १४ ॥ रूपलावण्यसंयुक्तास्तस्मैकन्याःसुवर्चसः ॥ ततः शक्तिसहस्राणांसहस्राणिदशैवतु ॥ १५ ॥ तपश्चकारशीतांशुर्विष्णुध्यानैकतत्परः ॥ ततस्तुष्टश्चभगवांस्तस्मैनारायणोहरिः ॥ १६ ॥ वरंवृणीष्वचोवाचपरमात्माजनार्दनः ॥ ततोवव्रेवरंसोमः शक्रलोकेयजाम्यहम् ॥ १७ ॥ प्रत्यक्षमेवभोक्तारोभवंतुमममन्दिरे ॥ राजसूयेसुरगणाब्रह्माद्यायेचतुर्विधाः ॥ १८ ॥ रक्षपालःसुरोऽस्माकमास्तांशूलधरोहरः ॥ तथेत्युक्तः समाजह्रेराजसूयंतुविष्णुना ॥ १९ ॥ होतात्रिर्भृगुरध्वर्युरुद्गाताचचतुर्मुखः ॥ ब्रह्मत्वमगमत्तस्यउपद्रष्टाहरिः स्वयम् ॥ २० ॥ सदस्याःसर्वदेवास्तुराजसूयविधिःस्मृतः ॥ वसवोऽध्वर्यवस्तद्वद्विश्वेदेवास्तथैवच ॥ २१ ॥ त्रैलोक्यंदक्षिणातेनऋत्विग्भ्यःप्रतिपादिता ॥ सोमःप्राप्याथदुष्प्राप्यमैश्वर्यंसृष्टिसत्कृतम् ॥ ॥ २२ ॥ सप्तलोकैकनाथत्वंप्राप्तस्स्वतपसातदा ॥ कदाचिदुद्यानगतामपश्यदनेकपुष्पाभरणोपशोभाम् ॥ २३ ॥ बृहन्नितंबस्तनभारखेदांपुष्पावभंगेऽप्यतिदुर्बलांगीम् ॥ भार्यांचतांदेवगुरोरनंगबाणाभिरामायतचारुनेत्राम्॥२४॥तारांसताराधिपतिःस्मरार्तःकेशेषुजग्राहविविक्तभूमौ॥सापिस्मरार्ता[illegible]नरेयेतद्रूपकांत्याहृतमानसैव ॥ २५ ॥ चिरंविहृत्याथजगामतारांविधुर्गृहीत्वास्वगृहंततोऽपि॥नतृप्तिरासीत्स्वगृहेऽपितस्यतारानुरक्तस्यसुखाग[illegible]षु ॥ २६ ॥ बृहस्पतिस्तद्विरहाग्निदग्धस्तद्ध्याननिष्ठैकमनाबभूव ॥ शशाकशापंनचदातुमस्मैनमंत्रशस्त्राग्निविषैरनेकैः ॥ २७ ॥ तस्यापकर्तुंविवि

धैरुपायैर्नैवाभिचारैरपिवागधीशः ॥ सयाचयामासततस्तुदेवंसोमंस्वभार्यार्थमनंगतप्तः ॥२८॥ सयाच्यमानोऽपिददौनभार्यांबृहस्पतेःकामवशेन
मोहितः ॥ महेश्वरेणाथचतुर्मुखेनसाध्यैर्मरुद्भिःसहलोकपालैः ॥ २९ ॥ ददौयदातांनकथंचिदिंदुस्तदाशिवःक्रोधपरोबभूव ॥ योवामदेवःप्रथितः
पृथिव्यामनेकरुद्रार्चितपादपद्मः ॥ ३० ॥ ततःसशिष्योगिरिशः पिनाकीबृहस्पतेः स्नेहवशानुबद्धः ॥ धनुर्गृहीत्वाजगवंपुरारिर्जगामभूतेश्वरसिद्ध
जुष्टः ॥ ३१ ॥ युद्धायसोमेनविशेषदीप्तस्तृतीयनेत्रानलभीमवक्त्रः ॥ सहैवजग्मुश्चगणेश्वराणांविंशाधिकाषष्टिरथोग्रमूर्तिः ॥ ३२ ॥ यक्षेश्वराणांसग
णैरनेकैर्युतोऽन्वगात्स्यंदनसंस्थितानम् ॥ वेतालयक्षोरगकिन्नराणांपद्मेनचैकेनतथार्बुदानाम् ॥३३॥ लक्षैस्त्रिभिर्द्वादशभीरथानांसोमोऽप्यगात्तत्रविवृ
द्धमन्युः ॥ शनैश्चरांगारकवृद्धतेजानक्षत्रदैत्यासुरसैन्ययुक्तः ॥ ३४ ॥ जग्मुर्भयंसप्ततथैवलोकाधरावनद्वीपसमुद्रगर्भाः ॥ ससोममेवाभ्यगमत्पिनाकी
गृहीतदीप्तास्त्रविशालवह्निः ॥ ३५ ॥ अथाभवद्भीषणभीमसोमसैन्यद्वयस्याथमहाहवोऽसौ ॥ अशेषसत्वक्षयकृत्प्रवृद्धस्तीक्ष्णप्रधानोज्वलनैकरूपः
॥ ३६ ॥ शस्त्रैरथान्योन्यमशेषसैन्यंद्वयोर्जगामक्षयमुग्रतीक्ष्णैः ॥ पतंतिशस्त्राणितथोज्वलानिस्वर्भूमिपातालमलंदहंति ॥ ३७ ॥ रुद्रः क्रोधाद्ब्रह्म
शिरोमुमोचसोमोऽपिसोमास्त्रममोघवीर्यम् ॥ तयोर्निपातेनसमुद्रभूम्योरथांतरिक्षस्यचभीतिरासीत् ॥३८॥ तदासुयुद्धंजगतांक्षयायंप्रवृद्धमालोक्यपि
तामहोऽपि ॥ ततः प्रविश्याथकथंचिदेवनिवारयामास सुरैः सहैव ॥३९॥ अकारणंकिंक्षयकृज्जनानांसोमत्वयापीदमकार्यकार्यम् ॥ यस्मात्परस्त्रीहर
णायसोमत्वयाकृतंयुद्धमतीवभीमम्॥४०॥पापग्रहस्त्वंभविताजनेषुपापोऽस्यलंवह्निमुखाशिनांत्वम् ॥भार्यामिमामर्पयवाक्पतस्त्वप्रमाणयन्नेवमदीय
वाचम् ॥४१॥ तथेतिचोवाचहिमांशुमालीयुद्धादपाक्रामदतःप्रशांतः ॥ बृहस्पतिस्तामथगृह्यतारांहृष्टोजगामस्वगृहंचरुद्रः ॥४२॥ पुलस्त्यउवाच॥
ततःसंवत्सरस्यांतेद्वादशादित्यसन्निभः ॥ दिव्यपीताम्बरधरोदिव्याभरणभूषितः ॥ ४३ ॥ तारोदरविनिष्क्रान्तःकुमारस्सूर्यसन्निभः ॥ सर्वार्थशा
स्त्रविद्विद्वान्हस्तिशास्त्रप्रवर्त्तकः ॥ ४४ ॥ नामयद्राजपुत्रोऽयंविश्रुतोराजवैद्यकः ॥ राज्ञःसोमस्यपुत्रत्वाद्राजपुत्रोबुधःस्मृतः ॥ ४५ ॥ जनानांतुसते
जांसिसर्वाण्येवाक्षिपद्बली ॥ ब्रह्माद्यास्तंत्रचाजग्मुर्देवादेवर्षिभिःसह ॥ ४६ ॥ बृहस्पतिगृहेसर्वेजातकर्मोत्सवेतदा ॥ पप्रच्छुस्तेसुरास्तारांकेनजातः
कुमारकः ॥४७॥ ततःसालज्जितातेषांनकिंचिदवदत्तदा ॥ पुनःपुनस्तदापृष्टालज्जयंतीवरांगना ॥४८॥ सोमस्येतिचिरादाहततोगृह्णाद्विधुःसुतम् ॥
बुधइत्यकरोन्नामप्रादाद्राज्यंचभूतले ॥ ४९ ॥ अभिषेकंततःकृत्वाप्रदानमकरोद्विभुः ॥ ग्रहमध्यंप्रदायाथब्रह्माब्रह्मर्षिभिर्युतः ॥ ५० ॥ पश्यतांसर्व
भूतानांतत्रैवांतरधीयत ॥ इलोदरेचधर्मिष्ठंबुधःपुत्रमजीजनत् ॥५१॥ अश्वमेधशतंसाग्रमकरोद्यस्स्वतेजसा ॥ पुंरूरवाइतिख्यातःसर्वलोकनमस्कृतः

चनवेदिकाः ॥ सर्वैर्देवैश्चसंप्राप्ताविमानस्थैरलंकृते ॥ ११२ ॥ गंधर्वैरप्सरोभिश्चनित्यमेवापिसेविता ॥ यस्ययज्ञेजगौगाथांगंधर्वोनारदस्तथा ॥ ११३ ॥ कार्त्तवीर्यस्यराजर्षेर्महिमानंनिरीक्ष्यसः ॥ ननूनंकार्त्तवीर्यस्यगतिंयास्यंतिपार्थिवाः ॥ ११४ ॥ यज्ञैर्दानैस्तपोभिश्चविक्रमेणश्रुतेनच ॥ सप्तद्वीपाननुचरन्वेगेनपवनोपमः ॥ ११५ ॥ पंचाशीतिसहस्राणिवर्षाणांचनराधिपः ॥ सप्तद्वीपपृथिव्याश्चचक्रवर्तीबभूवह ॥ ११६ ॥ सएवपशुपालोऽभूत्क्षेत्रपालःसएवहि॥ सएववृष्ट्यापर्जन्योयोगित्वादर्जुनोऽभवत्॥ ११७॥ योऽसौबाहुसहस्रेणज्याघातकठिनत्वचा ॥ भातिरश्मिसहस्रेणशारदेनेवभास्करः ॥ ११८ ॥ एषनाममनुष्येषुमाहिष्मत्यांमहाद्युतिः ॥ एषवेगंसमुद्रस्यप्रावृट्कालेभजेतवै ॥ ११९ ॥ क्रीडतेस्वसुखायैवप्रतिस्रोतोमहीपतिः ॥ ललनाःक्रीडितास्तेनप्रतिबद्धोर्मिमालिनी ॥१२०॥ ऊर्मिभ्रुकुटिमालासाशंकिताभ्येतिनर्मदा॥एषएवमनोर्वंशेत्ववगाहेन्महार्णवम् ॥१२१॥ करेणोद्धृत्यवेगंतुकामिनीप्रीणनेनतु ॥ तस्यबाहुसहस्रेणक्षोभ्यमाणेमहोदधौ ॥ १२२ ॥ भवंतिलीनानिश्चेष्टाःपातालस्थामहासुराः ॥ तदूरुक्षोभचकिताअमृतोत्पादशंकिताः ॥ १२३ ॥ नतानिश्चलमूर्द्धानोभवंतिचमहोरगाः ॥ एषधन्वीचचिक्षेपसवणंप्रतिसायकान् ॥१२४॥ एषधन्वीधनुर्गृह्यउत्सिकंपंचभिःशरैः॥ लंकेशंमोहयित्वातुसबलंरावणंबलात् ॥ १२५ ॥ निर्जित्यबद्धात्वानीयमाहिष्मत्यांबबंधतम् ॥ ततोगतोऽहंतस्याग्रेअर्जुनंसंप्रसादयन् ॥ १२६ ॥ मुमोचराजन्पौत्रंमेसख्यंकृत्वाचपार्थिव ॥ तस्यबाहुसहस्रस्यबभूवज्यातलस्वनः ॥ १२७ ॥ युगांताग्नेःप्रवृत्तस्ययथाज्यातलनिःस्वनः ॥ अहोबलंविधेर्वीर्यंभार्गवःसयदाच्छिनत् ॥ १२८ ॥ मृधेसहस्रंबाहूनांहेमतालवनंयथा ॥ यंवसिष्ठस्तुसंक्रुद्धोह्यर्जुनंशप्तवान्विभुः ॥ १२९ ॥ यस्माद्वनंप्रदग्धंतेविश्रुतंममहैहय ॥ तस्मात्तेदुष्कृतंकर्मकृतमन्योहनिष्यति ॥ १३० ॥ छित्वाबाहुसहस्रंतेप्रमथ्यतरसाबली ॥ तपस्वीब्राह्मणस्त्वांवैवधिष्यतिसभार्गवः ॥ १३१ ॥ तस्यरामोऽथहंतासीन्मुनिशापेनधीमतः ॥ तस्यपुत्रशतंत्वासीत्पंचतत्रमहारथाः ॥ १३२ ॥ कृतास्त्राबलिनःशूराधर्मात्मानोमहाबल ॥ शूरसेनश्चशूरश्चधृष्टोवैकृष्णएवच ॥ १३३ ॥ जयद्ध्वजःसर्वेकर्ताअवन्तिश्चरसापतिः ॥ जयध्वजस्यपुत्रस्तुतालजंघोमहाबलः ॥१३४ ॥ तस्यपुत्राःशतान्येवतालजङ्घाइतिस्मृताः ॥ तेषांपंचकुलान्यासन्हैहयानांमहात्मनाम् ॥ १३५ ॥ वीतिहोत्राश्चसंजाताभोजाश्चावंतयस्तथा ॥ तुंडकेराश्चविक्रांतास्तालजंघाःप्रकीर्तिताः ॥१३६॥ वीतिहोत्रसुतश्चापिअनंतोनाममवीर्यवान् ॥ दुर्जयस्तस्यपुत्रस्तुबभूवामित्रकर्षणः॥ १३७ ॥ सद्भावेनमहाराजःप्रजाधर्मेणपालयन् ॥ कार्तवीर्यार्जुनोनामराजाबाहुसहस्रधृत् ॥ १३८ ॥ येनसागरपर्यंताधनुषानिर्जितामही ॥ यस्तस्यकीर्तयेन्नामकल्यमुत्थायमानवः ॥ १३९ ॥ नतस्यवित्तनाशःस्यान्नष्टंचलभतेपुनः ॥ का

र्तवीर्यस्ययोजन्मकथयेदिहधीमतः ॥ यथायष्टायथादातास्वर्गलोकेमहीयते ॥ १४० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेयदुवंशकीर्तनंनामद्वादशो ऽध्यायः ॥ १२॥ पुलस्त्यउवाच ॥ क्रोष्टोःशृणुत्वंराजेंद्रवंशमुत्तमपूरुषम् ॥ यस्यान्ववायसंभूतोविष्णुर्वृष्णिकुलोद्वहः ॥ १ ॥ क्रोष्टोरेवाभवत्पुत्रोवृ जिनीवान्महायशाः ॥ तस्यपुत्रोऽभवत्स्वातिःकुशंकुस्तत्सुतोऽभवत् ॥२॥ कुशंकोरभवत्पुत्रोनाम्नाचित्ररथोऽस्यतु ॥ शशबिंदुरितिख्यातश्चक्रवर्तीब भूवह ॥३॥ अत्रानुवंशश्लोकोऽयंगीतस्तस्यपुराऽभवत् ॥ शशबिंदोस्तुपुत्राणांशतानामभवच्छतम् ॥४॥ धीमतांचारुरूपाणांभूरिद्रविणतेजसाम् ॥ तेषांशतप्रधानानांपृथुसाह्वामहाबलाः ॥ ५ ॥ पृथुश्रवाःपृथुयशाःपृथुतेजाःपृथूद्भवः ॥ पृथुकीर्तिः पृथुमतो राजानःशशबिंदवः ॥ ६ ॥ शंसंतिच पुराणज्ञाःपृथुश्रवसमुत्तमम् ॥ ततश्चास्याभवन्पुत्र उशनाशत्रुतापनः ॥७ ॥ पुत्रश्चोशनसस्तस्यशिनेयुर्नामसत्तमः ॥ आसीच्छिनेयोःपुत्रोयःसरु क्मकवचोमतः ॥८ ॥ निहत्यरुक्मकवचोयुद्धेयुद्धविशारदः ॥ धन्विनोविविधैर्बाणैरवाप्यपृथिवीमिमाम् ॥ ९ ॥ अश्वमेधेऽददाद्राजाब्राह्मणेभ्यश्च दक्षिणाम् ॥ जज्ञेतुरुक्मकवचात्परावृंत्परवीरहा ॥ १० ॥ तत्पुत्राजज्ञिरेपंचमहावीर्यपराक्रमाः ॥ रुक्मेषुःपृथुरुक्मश्चज्यामघःपरिघोहरिः ॥११॥ परिघंचहरिंचैवविदेहेऽस्थापयत्पिता॥ रुक्मेषुरभवद्राजापृथुरुक्मस्तथाश्रयः ॥१२॥ ताभ्यांप्रव्राजितोराज्यांज्ज्यामघोऽवसदाश्रमे ॥ प्रशांतश्चाश्रा मस्थस्तुब्राह्मणेनविबोधितः ॥१३॥ जगामधनुरादायदेशमन्यंध्वजीरथी ॥ नर्मदातटएकाकीकेवलंवृत्तिकर्शितः ॥१४॥ ऋक्षवंतंगिरिंगत्वामुक्तमन्यै रुपाविशत् ॥ ज्यामघस्याभवद्भार्याशैब्यापरिणतासती ॥१५॥ अपुत्रोऽप्यभवद्राजाभार्यामन्यामचिंतयन्॥तस्यासीद्विजयोयुद्धेतत्रकन्यामवाप्यसः ॥ १६ ॥ भार्यामुवाचसंत्रासात्स्नुषेयंतेशुचिस्मिते॥ एवमुक्त्वाब्रवीदेनंकस्यकेयंस्नुषेतिवै ॥ १७ ॥ राजोवाच ॥ यस्तेजनिष्यतेपुत्रस्तस्यभार्याभ विष्यति ॥ तस्याःसातपसोग्रेणकन्यायाः संप्रसूयत ॥१८॥ पुत्रंविदर्भंसुभगंशैब्यापरिणतासती॥ राजपुत्र्यांतुविद्वांसौस्नुषायांक्रथकौशिकौ ॥१९॥ लोमपादंतृतीयंतुपुत्रंपरमधार्मिकम् ॥ पश्चाद्विदर्भोऽजनयच्छूरंरणविशारदम्॥ २० ॥ लोमपादात्मजोबभ्रुर्धृतिस्तस्यतुचात्मजः ॥ कौशिकस्यात्मज श्चेदिस्तस्माच्चैद्यनृपाःस्मृताः ॥२१ ॥क्रथोविदर्भपुत्रोयःकुंतिस्तस्यात्मजोऽभवत् ॥ कुन्तेर्धृष्टस्ततोजज्ञेधृष्टात्सृष्टःप्रतापवान् ॥ २२ ॥ सृष्टस्यपुत्रोध र्मात्मानिवृत्तिःपरवीरहा ॥ निवृत्तिपुत्रोदाशार्होनाम्नासतुविदूरथः ॥ २३॥ दाशार्हपुत्रोभीमस्तुभीमाज्जीमूतउच्यते ॥ जीमूतपुत्रोविकृतिस्तस्यभी मरथःसुतः ॥ २४ ॥ अथभीमरथस्यापिपुत्रोनवरथःकिल ॥ तस्यचासीद्दशरथः शकुनिस्तस्यचात्मजः ॥ २५॥ तस्मात्करंभस्तस्माच्चदेवरातोबभू वह ॥ देवक्षत्रोऽभवद्राजादेवरातान्महायशाः ॥२६॥ देवगर्भसमोजज्ञेदेवक्षत्रस्यनंदनः ॥ मधुर्नाममहातेजामधोःकुरुवशःस्मृतः ॥ २७ ॥ आसीत्कु

रुवशात्पुत्रः पुरुहोत्रःप्रतापवान् ॥ अंशुर्जज्ञेऽथवैदर्भ्यांद्रवंत्यांपुरुहोत्रतः ॥ २८ ॥ वेत्रकीत्वभवद्भार्याअंशोस्तस्याव्यजायत ॥ सात्वतःसत्वसंपन्नः
सात्वतांकीर्तिवर्द्धनः ॥ २९ ॥ इमांविसृष्टिंविज्ञायज्यामघस्यमहात्मनः ॥ प्रजावानेतिसायुज्यंराज्ञःसोमस्यधीमतः ॥ ३० ॥ सात्वतान्सत्वसंपन्ना
कौसल्यासुषुवेसुतान् ॥ तेषांगर्गाश्चचत्वारोविस्तरेणैवताञ्छृणु ॥ ३१ ॥ भजमानस्यसृंजय्यांभाजनामासुतोऽभवत् ॥ सृंजयस्यसुतायांतुभाजका
स्तुततोऽभवन् ॥३२ ॥ तस्यभाजस्यभार्येद्वेसुषुवातेसुतान्बहून् ॥ नेमिंचकृकणंचैववृष्णिंपरपुरंजयम् ॥३३॥ तेभाजकाःस्मृतायस्माद्भजमानाद्विज
ज्ञिरे ॥ देवावृधःपृथुर्नाममधूनांमित्रवर्धनः ॥ ३४ ॥ अपुत्रस्त्वभवद्राजाचचारपरमंतपः ॥ पुत्रः सर्वगुणोपेतोममभूयादितिस्पृहन् ॥ ३५ ॥ संयोज्य
कृष्णमेवाथपर्णाशायाजलंस्पृशन् ॥ सातोयस्पर्शनात्तस्यसांनिध्यंनिम्नगाह्यगात् ॥ ३६ ॥ कल्याणंचरतस्तस्यशुशोचनिम्नगाततः॥ चिंतयाथपरी
तात्माजगामाथविनिश्चयम् ॥ ३७ ॥ भूत्वागच्छाम्यहंनारीयस्यामेवंविधःसुतः ॥ जायेततस्मादद्याहंभवाम्यस्यसुतप्रदा ॥ ३८ ॥ अथभूत्वाकुमा
रीसाबिभ्रतीपरमंवपुः ॥ ज्ञापयामासराजानंतामियेषनृपस्ततः ॥ ३९ ॥ अथसानवमेमासिसुषुवेसरितांवरा ॥ पुत्रंसर्वगुणोपेतंबभ्रुंदेवावृधात्परम् ॥
॥४०॥ अत्रवंशेपुराणज्ञाब्रुवंतीतिपरिश्रुतम्॥ गुणान्देवावृधस्याथकीर्त्तयंतोमहात्मनः ॥४१ ॥ बभ्रुःश्रेष्ठोमनुष्याणांदेवैर्देवावृधःसमः॥ षष्टिःशतंचपुत्रा
णांसहस्राणिचसप्ततिः ॥४२॥ एतेमृतत्वंसंप्राप्ताबभ्रोर्देवावृधादपि ॥ यज्ञदानतपोधीमान्ब्रह्मण्यःसुदृढव्रतः ॥४३॥ रूपवांश्चमहातेजाभोजोऽतोऽमृतका
वती ॥ शरकान्तस्यदुहितासुषुवेचतुरःसुतान् ॥४४॥ कुकुरंभजमानंचश्यामंकंबलबर्हिषम् ॥ कुकुरस्यात्मजोवृष्टिर्वृष्टेस्तुतनयोधृतिः ॥४५ ॥कपोतरो
मातस्यापितित्तिरिस्तस्यचात्मजः॥तस्यासीद्बहुपुत्रस्तुविद्वान्पुत्रोनरिःकिल॥४६॥ख्यायतेतस्यनामान्यच्चंदनोदकदुंदुभिः॥अस्यासीदभिजित्पुत्रस्त
तोजातःपुनर्वसुः॥४७॥ अपुत्रोह्यभिजित्पूर्वमृषिभिःप्रेरितोमुदा ॥ अश्वमेधंतुपुत्रार्थमाजुहावनरोत्तमः॥४८॥तस्यमध्येविचरतःसभामध्यात्समुत्थितः
अन्धस्तुविद्वान्धर्मज्ञोयज्ञदातापुनर्वसुः ॥४९॥ तस्यासीत्पुत्रमिथुनंवसोश्चारिजितःकिल ॥आहुकश्चाहुकीचैवख्यातामतिमतांवर॥५०॥इमांश्चोदाहरं
त्यत्रश्लोकांश्चातिरसात्मकान् ॥ सोपासंगानुकर्षाणांतनुत्राणांवरूथिनाम् ॥ ५१ ॥ रथानांमेघघोषाणांसहस्राणिदशैवतु ॥ नासत्यवादिनोभोजानाय
ज्ञानासहस्रदाः ॥५२॥नाशुचिर्नाप्यविद्वांसोनभोजादधिकोऽभवत् ॥ आहुकांतमनुप्राप्तइत्येषोऽन्वयउच्यते॥५३॥आहुकश्चाप्यवंतीषुस्वसारंचाहुकीं
ददौ ॥ आहुकस्यैवदुहितापुत्रौद्वौसमसूयत ॥ ५४ ॥ देवकंचोग्रसेनंचदेवगर्भसमावुभौ ॥ देवकस्यसुताश्चैवजज्ञिरेत्रिदशोपमाः ॥ ५५ ॥ देववानुपदे
वश्चसुदेवोदेवरक्षितः ॥ तेषांस्वसारःसप्तैववसुदेवायताददौ ॥ ५६ ॥ देवकीश्रुतदेवाचयशोदाचश्रुतिश्रवा ॥ श्रीदेवाचोपदेवाचसुरूपाचेतिसप्तमी॥५७॥

नवोग्रसेनस्यसुताःकंसस्तेषांचपूर्वजः ॥ न्यग्रोधस्तुसुनामाचकंकःशंकुःसुभूश्चयः॥५८॥ अन्यस्तुराष्ट्रपालश्चबद्धमुष्टिःसमुष्टिकः॥तेषांस्वसारःपंचास
न्कंसाकंसवतीतथा ॥ ५९ ॥ सुरभीराष्ट्रपालीचकंकाचेतिवरांगनाः ॥ उग्रसेनःसहापत्योव्याख्यातःकुकुरोद्भवः ॥ ६० ॥ भजमानस्यपुत्रोऽभूद्रथि
मुख्योविदूरथः ॥ राजाधिदेवःशूरश्चविदूरथसुतोऽभवत् ॥६१॥राजाधिदेवस्यसुतौजज्ञातेवीरसंमतौ ॥ क्षत्रव्रतेऽतिनिरतौशोणाश्वःश्वेतवाहनः॥६२॥
शोणाश्वस्यसुताःपंचशूरारणविशारदाः ॥ शमीचराजशर्माचनिमूर्त्तःशत्रुजिच्छुचिः ॥ ६३ ॥ शमीपुत्रःप्रतिक्षत्रःप्रतिक्षत्रस्यचात्मजः॥प्रतिक्षत्रसुतोभो
जोहृदीकस्तस्यचात्मजः ॥ हृदीकस्याभवन्पुत्रादशभीमपराक्रमाः ॥ ६४ ॥ कृतवर्मागजस्तेषांशतधन्वाचसत्तमः ॥ देवार्हश्चसुभानुश्चभीषणश्च
महाबलः ॥ ६५ ॥ अजातश्च विजातश्चकरकश्चकरंधमः ॥ देवार्हस्यसुतोविद्वाञ्जज्ञेकंबलबर्हिषः ॥६६॥ असमौजास्ततस्तस्यसमौजाश्चसुतावुभौ ॥
अजातपुत्रस्यसुतौप्रजायेतेसमौजसौ ॥ ६७ ॥ समौजःपुत्राविख्यातास्त्रयःपरमधार्मिकाः ॥ सुदंशश्चसुवंशश्चकृष्णइत्यनुनामतः ॥ ६८ ॥ अंधका
नामिमंवंशंयःकीर्तयति नित्यशः ॥ आत्मनोविपुलंवंशंप्रजामाप्नोत्ययंततः ॥ ६९ ॥ गांधारीचैवमाद्रीचक्रोष्टोर्भार्येबभूवतुः ॥ गांधारीजनयामास
सुमित्रंमित्रवत्सलम् ॥७०॥ माद्रीयुधाजितंपुत्रंततोवैदेवमीढुषम् ॥ अनमित्रंशिनिंचैवपंचात्रकृतलक्षणाः ॥ ७१ ॥ अनमित्रसुतोनिघ्नोनिघ्नस्यापिच
द्वौसुतौ ॥ प्रसेनश्चमहावीयःशक्तिसेनश्चतावुभौ ॥ ७२ ॥ स्यमंतकंप्रसेनस्यमणिरत्नमनुत्तमम् ॥ पृथिव्यांमणिरत्नानांराजेतिसमुदाहृतम् ॥ ७३ ॥
हृदिकृत्वासुबहुशोमणिंतंसव्यराजत ॥ मणिरत्नंययाचेऽथराजार्थंशौरिरुत्तमम् ॥७४॥ गोविंदश्चनतंलेभेशक्तोऽपिनजहारसः ॥ कदाचिन्मृगयांया
तःप्रसेनस्तेनभूषितः ॥ ७५ ॥ बिलेशब्दंसशुश्रावकृतंसत्त्वेनकेनचित् ॥ ततःप्रविश्यसबिलंप्रसेनोह्यृक्षमासदत् ॥ ७६ ॥ ऋक्षःप्रसेनंचतथाऋक्षंचा
पिप्रसेनजित् ॥ आसाद्ययुयुधातेतौपरस्परजयेच्छया ॥ ७७ ॥ हत्वाऋक्षःप्रसेनंचततस्तंमणिमाददात् ॥ प्रसेनंतुहतंश्रुत्वागोविंदःपरिशंकितः
॥ ७८ ॥ सत्राजितातुतद्भ्रात्रायादवैश्चतथापरैः ॥ गोविंदेनहतोनूनंप्रसेनोमणिकारणात् ॥ ७९ ॥ प्रसेनस्तुगतोऽरण्यंमणिरत्नेनभूषितः ॥ तंदृष्ट्वानि
जघानाथनत्यजन्तंस्यमंतकम् ॥ ८० ॥ जघानैवाप्रदानेनशत्रुभूतंचकेशवः ॥ इतिप्रवादस्सर्वत्रख्यातस्सत्राजिताकृतः ॥८१॥ अथदीर्घेणकालेनमृ
गयांनिर्गतः पुनः ॥ यदृच्छयाचगोविंदोबिलाभ्याशमथागमत् ॥ ८२ ॥ ततश्शब्दंयथापूर्वंसचक्रेऋक्षराड्बली ॥ शब्दंश्रुत्वातुगोविंदःखड्गपाणिः
प्रविश्यच ॥ ८३ ॥ अपश्यज्जांबवंतंचऋक्षराजंमहाबलम् ॥ ततस्तूर्णंहृषीकेशस्तमृक्षमतिरंहसा ॥ ८४ ॥ जांबवंतंसजग्राहक्रोधसंरक्तलोचनः ॥
दृष्ट्वाचैनंतथाविष्णुंकर्मभिर्वैष्णवींतनुम् ॥८५॥ तुष्टावऋक्षराजोऽपिविष्णुसूक्तेनसत्वरम् ॥ ततस्तुभगवांस्तुष्टोवरेणसमरोचयत् ॥८६॥ जाम्बवानु

वाच ॥ इच्छंचक्रप्रहारेणत्वत्तोमेमरणंशुभम् ॥ कन्याचेयंममसुताभर्त्तारंत्वामवाप्नुयात् ॥ ८७ ॥ योऽयंमणिःप्रसेनात्तुहत्वाचैवाप्तवानहम् ॥ सत्वया
गृह्यतांनाथमणिरेषोऽत्रवर्त्तते ॥ ८८ ॥ इत्युक्तोजांबवंतंवैहत्वाचक्रेणकेशवः ॥ कृतकार्योमहाबाहुःकन्यांचैवाददौतदा ॥ ८९ ॥ ततःसत्राजितेचैत
न्मणिरत्नंसवैददौ ॥ यल्लब्धमृक्षराजाच्चसर्वयादवसन्निधौ ॥ ९० ॥ तेनमिथ्याप्रवादेनसंतप्तोऽयंजनार्दनः ॥ ततस्तेयादवाःसर्वेवासुदेवमथाब्रुवन्
॥ ९१ ॥ अस्माकंमनसिह्यासीत्प्रसेनस्तुत्वयाहतः ॥ एकैकस्यास्तुसुंदर्योदशसत्राजितःसुताः॥ ९२ ॥ सत्योत्पन्नास्सुतास्तस्यशतमेकंचविश्रुताः॥
विख्याताश्चमहावीर्याभंगकारश्चपूर्वजः ॥ ९३ ॥ सत्याव्रतवतीस्वप्नाभंगकारस्यपूर्वजा ॥ सुषुवुस्ताःकुमारांश्चशिनीवालःप्रतापवान् ॥ ९४ ॥
अभंगोयुयुधानश्चशिनिस्तस्यात्मजोऽभवत् ॥ तस्माद्युगंधराःपुत्राश्शतंतस्यप्रकीर्तिताः ॥९५॥ अनमित्राद्व्ययोयोवैविख्यातोवृष्णिवंशजः ॥ अन
मित्राच्छिनिर्जज्ञेकनिष्ठोवृष्णिनंदनः ॥ ९६ ॥ अनमित्राच्चसंजज्ञेवृष्णिवीरोयुधाजितः ॥ अन्यौचतनयौवीरावृषभश्चित्रएवच ॥ ९७ ॥ ऋषभः
काशिराजस्यसुतांभार्यामनिंदिताम् ॥ जयंतश्चजयंतीचशुभांभार्यामविंदत ॥९८ ॥ जयंतस्यजयंत्यांवैपुत्रःसमभवत्ततः ॥ सदायज्वातिधीरश्चश्रुत
वानतिथिप्रियः॥ ९९ ॥ अक्रूरःसुषुवेतस्मात्सुदक्षोभूरिदक्षिणः ॥ रत्नकन्याचशैब्याचअक्रूरस्तामवाप्तवान् ॥ १०० ॥ पुत्रानुत्पादयामासएकादश
महाबलान् ॥ उपलंभंसदालंभमुत्कलंचार्य्यशैशवम् ॥ १०१ ॥ सुधीरंचसदायक्षंशत्रुघ्नंवारिमेजयम् ॥ धर्मदृष्टिंचधर्मंचसृष्टिमौलिंतथैवच ॥
॥१०२॥ सर्वेचप्रतिहर्तारोरत्नानांजज्ञिरेचते ॥ अक्रूराच्छूरसेनायांसुतौद्वौकुलनंदनौ ॥१०३॥ देववानुपदेवश्चजज्ञातेदेवसंमतौ ॥ अश्विन्यांत्रिचतुः
पुत्राःपृथुर्विपृथुरेवच ॥१०४॥ अश्वग्रीवोऽश्वबाहुश्चसुपार्श्वकगवेषणौ ॥ रिष्टनेमिःसुवर्चाचसुधर्मामृदुरेवच ॥१०५॥ अभूमिर्बहुभूमिश्चश्रविष्ठाश्रवणे
स्त्रियौ ॥ इमांमिथ्याभिशस्तिंयोवेदकृष्णस्यबुद्धिमान् ॥ १०६ ॥ नसमिथ्याभिशापेनअभिगम्यश्चकेनचित् ॥ ऐक्ष्वाकीसुषुवेपुत्रंशूरमद्भुतमीढुषम्
॥ १०७ ॥ मीढुषाज्जज्ञिरेशूराभोजायांपुरुषादश ॥ वसुदेवोमहाबाहुःपूर्वमानकदुंदुभिः ॥ १०८ ॥ देवभागस्तथाजज्ञेतथादेवश्रवाःपुनः ॥
अनावृष्टिःकुनिश्चैवनंदिश्चैवसकृद्यशाः ॥ १०९ ॥ श्यामःशमीकःसप्ताख्यःपंचचास्यवरांगनाः ॥ श्रुतकीर्तिःपृथाचैवश्रुतदेवीश्रुतश्रवाः ॥ ११० ॥
राजाधिदेवीचतथापंचैतावीरमातरः ॥ वृद्धस्यश्रुतदेवीतुकारूषंसुषुवेनृपम् ॥ १११ ॥ कैकेयाच्छ्रुतकीर्तेस्तुजज्ञेसंतर्दनोनृपः ॥ श्रुतश्रवसिचैद्यस्य
सुनीथःसमपद्यत ॥ ११२ ॥ राजाधिदेव्याःसंभूतोधर्मादृयविवर्जितः ॥ शूरःसख्येनबद्धोऽसौकुंतिभोजेपृथांददौ ॥ ११३ ॥ एवंकुंतीसमाख्याचव
सुदेवस्वसापृथा ॥ कुंतिभोजोददात्तांतुपांडोर्भार्यामनिंदिताम् ॥ ११४ ॥ पाण्डोर्थेसूतदेवीसादेवपुत्रान्महारथान् ॥ धर्माद्युधिष्ठिरोजज्ञेवाताज्जज्ञे

वृकोदरः ॥ ११५ ॥ इंद्राद्धनंजयश्चैवशक्रतुल्यपराक्रमः ॥ योऽसौत्रिपुरुषाज्जातस्त्रिभिरंशैर्महारथः ॥ ११६ ॥ देवकार्यकरश्चैवसर्वदानवसूदनः ॥
अवध्याश्चापिशक्रस्यदानवायेनघातिताः ॥ ११७ ॥ स्थापितस्सतुशक्रेणलब्धवर्चास्त्रिविष्टपे ॥ माद्रवत्यांतुजनितावश्विनावितिनःश्रुतम् ॥११८॥
नकुलःसहदेवश्चरूपसत्वगुणान्वितौ ॥ रोहिणीपौरवीनामभार्याचानकदुंदुभेः ॥ ११९ ॥ लेभेचेष्टंसुतंरामंसारणंचरणप्रियम् ॥ दुर्धरंदमनंचैवपिंडा
रकमाहाहनुम् ॥ १२० ॥ अथमायात्वमावस्यादेवकीयाभविष्यति ॥ तस्यांजज्ञेमहाबाहुःपूर्वंतुसप्रजापतिः ॥१२१॥ अनुजाताभवत्कृष्णासुभद्रा
भद्रभाषिणी ॥ विजयोरोचमानस्तुवर्द्धमानश्चदेवलः ॥ १२२ ॥ एतेसर्वेमहात्मानउपदेव्यांप्रजज्ञिरे ॥ अगावहंमहात्मानंबृहद्देवीव्यजायत ॥१२३॥
बृहद्देव्यांस्वयंजज्ञेमन्दकोनामनामतः ॥ सप्तमंदेवकीपुत्रंरेमंतंसुषुवेसुतम् ॥ १२४ ॥ गवेषणंमहाभागंसंग्रामेष्वपराजितम् ॥ श्रुतदेव्याविहारेतुवने
विचरतापुरा ॥ १२५ ॥ वैश्यायांसमधाच्छौरिः पुत्रंकौशिकमग्रजम् ॥ श्रुतंधरातुराज्ञीतुसौरगंधपरिग्रहः ॥ १२६ ॥ पुत्रंचकपिलंचैववसुदेवात्म
जोबली ॥ जनानांचविषादोऽभूत्प्रथमःसधनुर्द्धरः ॥ १२७ ॥ सौभद्रश्चाभवश्चैवमहासत्वौबभूवतुः ॥ देवभागसुतश्चापिप्रस्तावःसबुधःस्मृतः॥
॥ १२८ ॥ पण्डितंप्रथमंबाहुदेवश्रवसमुत्तमम् ॥ इक्ष्वाकुकुलतोयस्यमनस्विन्यायशस्विनी ॥ १२९ ॥ निवृत्तशत्रुःशत्रुघ्नःश्रद्धातस्मादजायत ॥
गंडूषायामपत्यानिकृष्णस्तुष्टःशतंददौ ॥ १३० ॥ सचंद्रंतुमहाभागंवीर्यवंतंमहाबलम् ॥ रंतिपालश्चरंतिश्चनंदनस्यसुतावुभौ ॥ १३१ ॥ शमीक
पुत्राश्चत्वारोविक्रांताःसुमहाबलाः ॥ विरजश्चधनुश्चैवव्योमस्तस्यससृंजयः ॥१३२॥ अनपत्योऽभवद्व्योमःसृंजयस्यधनंजयः ॥ योजायमानोभोज
त्वंराजर्षित्वमवाप्तवान् ॥ १३३ ॥ कृष्णस्यजन्माभ्युदयंयः कीर्तयतिनित्यशः ॥ शृणोतिवानरोनित्यंसर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १३४ ॥ अथदेवोम
हादेवःपूर्वंकृष्णःप्रजापतिः ॥ विहारार्थंसदेवोऽसौमानुषेष्वप्यजायत ॥ १३५ ॥ देवक्यांवसुदेवेनतपसापुष्करेक्षणः ॥ चतुर्बाहुस्तुसंजातोदिव्यरू
पोजनाश्रयः ॥१३६॥ श्रीवत्सलक्षणंदेवंदृष्ट्वादेवैःसलक्षणम् ॥ उवाचवसुदेवस्तंरूपंसंहरवैप्रभो ॥ १३७ ॥ भीतोऽहंदेवकंसाद्धिततस्त्वेतद्ब्रवीमिते ॥
ममपुत्राहतास्तेनश्रेष्ठाःषड्भीमविक्रमाः ॥ १३८ ॥ वसुदेववचःश्रुत्वारूपंसंहरदच्युतः ॥ अनुज्ञाप्यतुतंशौरिर्नंदगोपगृहेऽनयत् ॥ १३९ ॥ दत्वा
तंनंदगोपायरक्ष्यतामितिचाब्रवीत् ॥ अतस्तुसर्वकल्याणंयादवानांभविष्यति ॥ १४० ॥ अयंतुगर्भोदेवक्यायावत्कंसंहनिष्यति ॥ तावत्पृथि
व्यांभविताक्षेमोभारावहःपरम् ॥ १४१ ॥ यंवैदुष्टास्तुराजानस्तांस्तुसर्वान्हनिष्यति ॥ कौरवाणांरणेभूतेसर्वक्षत्रसमागमे ॥ १४२ ॥ सार
थ्यमर्जुनस्यायंस्वयंदेवःकरिष्यति ॥ निःक्षत्रियांधरांकृत्वाभोक्ष्यतेशेषतांगताम् ॥ १४३ ॥ सर्वंयदुकुलंचैवदेवलोकंनयिष्यति ॥ भीष्मउवा

च ॥ कएषवसुदेवस्तुदेवकीकायशस्विनी ॥ १४४ ॥ नंदगोपश्चकश्चैवयशोदाकामहाव्रता ॥ याविष्णुंपोषितवतीयांसमातेत्यभाषत ॥ १४५ ॥
यागर्भंजनयामासयाचैनंसमवर्द्धयत् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुरुषःकश्यपश्चासावदितिस्तत्प्रियास्मृता ॥ १४६ ॥ कश्यपोब्रह्मणोंऽशस्तुपृथिव्याअ
दितिस्तथा ॥ नंदोद्रोणस्समाख्यातोयशोदाथधराभवत् ॥ १४७ ॥ अथकामान्महाबाहुर्देवक्याःसमपूरयत् ॥ येतयाकांक्षिताःपूर्वमजात्तस्मा
न्महात्मनः ॥ १४८ ॥ अचिरंसमहादेवःप्रविष्टोमानुषींतनुम् ॥ मोहयन्सर्वभूतानियोगाद्योगीसमाययौ ॥ १४९ ॥ नष्टेधर्मेतथायज्ञेविष्णुर्वृ
ष्णिकुलेविभुः ॥ कर्तुधर्मव्यवस्थानमसुराणांप्रणाशनम् ॥ १५० ॥ रुक्मिणीसत्यभामाचसत्यानाग्निजितीतथा ॥ सुमित्राचतथाशैव्यागांधा
रीलक्ष्मणातथा ॥ १५१ ॥ सुभीमाचतथामाद्रीकौसल्याविजयातथा ॥ एवमादीनिदेवीनांसहस्राणिचषोडश ॥ १५२ ॥ रुक्मिणीजनया
मासपुत्रान्शृणुविशारदान् ॥ चारुदेष्णंरणेशूरंप्रद्युम्नञ्चमहाबलम् ॥ १५३ ॥ सुचारुंचारुभद्रञ्चसदश्वंह्रस्वमेवच ॥ सप्तमञ्चारुगुप्तञ्चचारुभद्र
ञ्चचारुकम् ॥ १५४ ॥ चारुहासंकनिष्ठञ्चकन्याञ्चारुमतींतथा ॥ जज्ञिरेसत्यभामायाभानुर्भीमरथःक्षणः ॥ १५५ ॥ रोहितोदीप्तिमांश्चैवताम्रबं
धोजलंधमः ॥ चतस्रोजज्ञिरेतेषांस्वसारश्चयवीयसीः ॥ १५६ ॥ जांबवत्याःसुतोजज्ञेसांबश्चैवातिशोभनः ॥ सौरंशास्त्रस्यकर्तावैप्रतिमामंदि
रस्यच ॥ १५७ ॥ मूलस्थानेनिवेशश्चकृतस्तेनमहात्मना ॥ तुष्टेनदेवदेवेनंकुष्ठरोगोविनाशितः १५८ ॥ सुमित्रंचारुमित्रंचमित्रविंदाव्यजाय
त ॥ मित्रबाहुःसुनीथश्चनाग्नजित्यांबभूवतुः ॥ १५९ ॥ एवमादीनिपुत्राणांसहस्राणिनिशामय ॥ अशीतिश्चसहस्राणांवासुदेवसुतास्तथा ॥
॥ १६० ॥ प्रद्युम्नस्यचदायादोवैदर्भ्यांबुद्धिसत्तमः ॥ अनिरुद्धोरणेयोद्धाजज्ञेऽस्यमृगकेतनः ॥ १६१ ॥ काम्यासुपार्श्वतनयासांबाल्लेभेतरस्विन
म् ॥ सत्त्वप्रकृतयोदेवाःपराःपंचप्रकीर्तिताः ॥ १६२ ॥ तिस्रःकोटचःप्रवीराणांयादवानांमहात्मनाम् ॥ षष्टिः शतसहस्राणिवीर्यवंतोमहाबलाः ॥
॥ १६३ ॥ देवांशाःसर्वएवेहउत्पन्नास्तेमहौजसः ॥ देवासुरेहतायेवाअसुरास्तुमहाबलाः ॥ १६४ ॥ इहोत्पन्नामनुष्येषुबाधंतेसर्वमानवान् ॥ तेषामुद्धर
णार्थायउत्पन्नायादवेकुले ॥ १६५ ॥ कलानांशतमेकंचयादवानाम्महात्मनाम् ॥ विष्णुस्तेषांप्रणेताचप्रभुत्वेचव्यवस्थितः ॥ १६६ ॥ निदेशस्थायिनस्तस्य
ऋद्ध्यंतेसर्वयादवाः ॥ भीष्मउवाच ॥ सप्तर्षयः कुबेरश्चयक्षोमणिधरस्तथा ॥ १६७ ॥ सात्यकिर्नारदश्चैवशिवोधन्वन्तरिस्तथा ॥ आदिदेवस्तथाविष्णु
रेभिस्तुसहदैवतैः ॥ १६८ ॥ किमर्थंसहसंभूताः सुरसम्भूतयः क्षितौ ॥ भविष्याःकतिवाचास्यप्रादुर्भावामहात्मनः ॥ १६९ ॥ सर्वक्षेत्रेषुसर्वेषुकिम
र्थमिहजायते ॥ यदर्थमिहसंभूतोविष्णुर्वृष्ण्यंधकेकुले ॥ १७० ॥ पुनः पुनर्मनुष्येषुतन्मेत्वंब्रूहिपृच्छतः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शृणुभूपप्रवक्ष्यामिरह

स्यातिरहस्यकम् ॥ यथादिव्यतनुर्विष्णुर्मानुषेष्विहजायते ॥ १७१ ॥ युगांतेतुपरावृत्तेकालेप्रशिथिलेप्रभुः ॥ देवासुरमनुष्येषुजायतेहरिरीश्वरः ॥
॥१७२॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्यस्त्रैलोक्यस्यप्रशासिता ॥ बलिनाधिष्ठितेचैवपुनर्लोकत्रयेक्रमात् ॥ १७३ ॥ सख्यमासीत्परमकंदेवानामसुरैःसह ॥ यु
गाख्यादशसंपूर्णाआसीदव्याकुलंजगत् ॥१७४॥ निदेशस्थायिनश्चापितयोर्देवासुराःस्वयम् ॥ बद्धोवलिर्विमर्दोऽयंसुसंवृत्तःसुदारुणः ॥१७५॥ देवा
नामसुराणांचघोरःक्षयकरोमहान् ॥ कर्तुंधर्मव्यवस्थांचजायतेमानुषेष्विह ॥१७६॥भृगोःशापनिमित्तंतुदेवासुरकृतेतदा ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंदेवा
सुरकृतेहरिर्देहमवाप्तवान् ॥ १७७ देवासुरंयथावृत्तंतन्मेकथयसुव्रत ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तेषांजयनिमित्तंवैसंग्रामाःस्युःसुदारुणाः॥ १७८ ॥ अवता
रादशद्वौचशुद्धामन्वंतरेस्मृताः ॥ नामधेयंसमासेनशृणुतेषांविवक्षितम् ॥१७९॥ प्रथमोनारसिंहस्तुद्वितीयश्चापिवामनः ॥ तृतीयस्तुवराहश्चचतुर्थो
ऽमृतमंथनः ॥१८०॥ संग्रामःपंचमश्चैवसुघोरस्तारकामयः ॥ षष्ठोह्याडीवकाख्यश्चसप्तमस्त्रैपुरस्तथा ॥१८१॥ अष्टमश्चांधकवधोनवमोवृत्रघातनः ॥
ध्वजश्चदशमस्तेषांहालाहलस्ततःपरम् ॥ १८२ ॥ प्रथितोद्वादशस्तेषांघोरःकोलाहलस्तथा ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्योनरसिंहेनसूदितः ॥१८३॥ वामने
नबलिर्बद्धस्त्रैलोक्याक्रमणेपुरा ॥ हिरण्याक्षोहतोद्वंद्वेप्रतिवादेतुदैवतैः ॥ १८४ ॥ दंष्ट्रयातुवराहेणसमुद्रस्थोद्विधाकृतः॥ प्रह्लादोनिर्जितोयुद्धइंद्रेणामृ
तमंथने ॥१८५॥ विरोचनस्तुप्राह्लादिर्नित्यमिंद्रवधोद्यतः ॥ इंद्रेणैवचविक्रम्यनिहतस्तारकामये ॥१८६॥ अशक्नुवत्सुदेवेषुत्रिपुरंसोढुमासुरम् ॥मो
हयित्वाऽमृतेपीतेगोरूपेणासुरारिणा ॥ १८७ ॥ नासञ्जीवयितुंशक्याभूयोभूयोमृतासुराः ॥ निहतादानवाःसर्वेत्रैलोक्येत्र्यंबकेणतु ॥ १८८ ॥ अ
सुराश्चपिशाचाश्चदानवाश्चांधकेवधे ॥ हतादेवमनुष्यैस्तेपितृभिश्चैवसर्वशः ॥ १८९ ॥ संपृक्तोदानवैर्वृत्रोघोरेकोलाहलेहतः ॥ तदाविष्णुसहायेनम
हेंद्रेणनिपातितः ॥ १९० ॥ हतस्ततोमहेंद्रेणमायाच्छन्नस्तुयोगवित् ॥ वज्रेणक्षणमाविश्यविप्रचित्तिःसहानुगः ॥ १९१ ॥ दैत्याश्चदानवाश्चैवसंयु
ताःकृत्स्नशस्तुते ॥एतेदेवासुरावृत्तासंग्रामाद्वादशैवतु ॥१९२॥ देवासुरक्षयकराःप्रजानांचहितायवै ॥हिरण्यकशिपूराजावर्षाणामर्बुदंबभौ ॥ १९३ ॥
द्विसप्ततिंतथान्यानिनियुतान्यधिकानितु ॥ अशीतिंचसहस्राणित्रैलोक्यैश्वर्यवानभूत् ॥ १९४ ॥ पर्यायेण तुराजाभूद्बलिर्वर्षार्बुदंपुनः ॥ षष्टिंचैव
सहस्राणिनियुतानिचविंशतिम् ॥ १९५ ॥ बलिराज्याधिकारेतुयावत्कालश्चकीर्तितः ॥ तावत्कालंतुप्रह्लादोनिर्वृतोह्यसुरैःसह ॥ १९६ ॥ जयार्थमेते
विज्ञेयाअसुराणांमहौजसः ॥ त्रैलोक्यमिदमव्यग्रं महेंद्रेणानुपाल्यत ॥१९७ ॥ असम्पन्नमिदंसर्वंयावद्वर्षायुतंपुनः ॥ पर्यायेणैवसम्प्राप्तेत्रैलोक्यंपा
कशासने ॥ १९८ ॥ ततोऽसुरान्परित्यज्ययज्ञोदेवानगच्छत ॥ यज्ञेदेवानथगतेदितिजाःकाव्यमब्रुवन्॥ १९९ ॥ दैत्याऊचुः ॥ हृतंमघवताराज्यंत्य

क्त्वायज्ञः सुरान्गतः ॥ स्थातुंनशक्नुमोह्यत्रप्रविशामोरसातलम् ॥ २०० ॥ एवमुक्तोऽब्रवीदेतान्विषण्णान्सांत्वयन्गिरा ॥ माभैष्टधारयिष्यामितेज
सास्वेनवोऽसुराः ॥ २०१ ॥ मन्त्राश्चौषधयश्चैवधरायांयत्तुवर्तते ॥ मयितिष्ठतितत्सर्वं पादमात्रंसुरेषुवै ॥ २०२ ॥ तत्सर्वंचप्रदास्यामियुष्मदर्थेधृतं
मया॥ततोदेवास्तुतान्दृष्ट्वाधृतान्काव्येनधीमता ॥ २०३ ॥ अमंत्रयंतदेवावैसंविग्रास्तज्जिघृक्षया ॥ काव्योह्येषइदंसर्वंव्यावर्तयतिनोबलात् ॥
॥ २०४ ॥ साधुगच्छामहेतूर्णंयावन्नच्यावयेतवै ॥ प्रसह्यजित्वाशिष्टांस्तुपातालंप्रापयामहे ॥ २०५ ॥ ततोदेवास्तुसंरब्धादानवानुपसृत्यह ॥ त
तस्तेवध्यमानास्तैःकाव्यमेवाभिदुद्रुवुः ॥ २०६ ॥ ततःकाव्यस्तुतान्दृष्ट्वातूर्णंदेवैरभिद्रुतान् ॥ रक्षाकार्येणसंहृत्यदेवेभ्यस्तान्सुरार्दितान् ॥ २०७ ॥
काव्यंदृष्ट्वास्थितंदेवानिर्विशंकास्तुतेजहुः ॥ ततःकाव्योऽनुचिंत्याथब्रह्मणोवचनंहितम् ॥ २०८॥ तानुवाचततःकाव्यः पूर्ववृत्तमनुस्मरन् ॥ त्रैलोक्यं
वोहृतंसर्वंवामनेनत्रिभिःक्रमैः ॥ २०९ ॥ बलिर्बद्धोहतोजंभोनिहतश्चविरोचनः ॥ महासुराद्वादशसुसंग्रामेषुसुरैर्हताः ॥ २१० ॥ तैस्तैरुपायैर्भूयिष्ठा
निहतास्तुप्रधानतः ॥ केचिच्छिष्टाश्चयूयंवैयुद्धंनास्तीतिमेमतम् ॥ २११ ॥ नीतयोवोविधातव्याउपासेकालपर्ययात् ॥ यास्याम्यहंमहादेवं
मन्त्रार्थंविजयावहम् ॥ २१२ ॥ अप्रतीपांस्ततोदेवान्मंत्रान्प्राप्यमहेश्वरात् ॥ योत्स्यामहेपुनर्देवैस्ततःप्राप्स्यथवैजयम् ॥ २१३ ॥ ततस्तेकृत
संवादादेवानूचुस्तदासुराः ॥ न्यस्तशस्त्रावयंसर्वेनिःसन्नाहारथैर्विना ॥ २१४ ॥ वयंतपश्चरिष्यामःसंवृतावल्कलैस्तथा ॥ देवास्तेषां वचःश्रुत्वा
सत्याभिव्याहृतंततः ॥२१५ ॥ ततोन्यवर्तयन्सर्वेविज्वरामुदिताश्चते ॥ न्यस्तशस्त्रेषुदैत्येषुविनिवृत्तास्तदासुराः ॥२१६ ॥ ततस्तानब्रवीत्काव्यउ
पाध्वंतपसिस्थिताः ॥ निरुत्सिक्तास्तपोयुक्ताःकालंकायार्थसाधकम् ॥ २१७ ॥ पितुराश्रमसंस्थावैमांप्रतीक्षथदानवाः ॥ तानुद्दिश्यासुरान्काव्योम
हादेवं प्रपद्यत ॥ २१८ ॥ शुक्रउवाच ॥ मन्त्रानिच्छाम्यहंदेवयेनसन्तिबृहस्पतौ ॥ पराभवायदेवानामसुराणांजयायच ॥२१९ ॥ एवमुक्तोऽब्रवीद्दे
वोव्रतंत्वंचरभार्गव ॥ पूर्णवर्षसहस्रंतुकणधूममधःशिराः ॥ २२० ॥ यदिपास्यसिभद्रंतेततोमन्त्रानवाप्स्यसि ॥ तथेतिसमनुज्ञाप्यशुक्रस्तुभृगुनन्द
नः ॥ २२१ ॥ पादौसंस्पृश्यदेवस्यबाढमित्यब्रवीद्वचः ॥ व्रतंचराम्यहंदेवत्वयादिष्टोऽद्यवैप्रभो ॥ २२२ ॥ आदिष्टोदेवदेवेनकृतवान्भार्गवोमुनिः ॥
तदातस्मिन्गतेशुक्रेअसुराणांहितायवै॥ २२३ ॥मन्त्रार्थेतनुतेकाव्योब्रह्मचर्यंमहेश्वरात ॥ तद्बुद्ध्वानीतिपूर्वंवैराजन्यास्तुतदासुरम् ॥ २२४॥ अस्मि
श्छिद्रेतदामर्षाद्देवास्तानभिदुद्रुवुः ॥ दंशिताःसायुधाःसर्वेबृहस्पतिपुरःसराः ॥ २२५ ॥ दृष्ट्वासुरगणादेवान्प्रगृहीतायुधान्पुनः ॥ उत्पेतुस्सहसास
र्वेसंत्रस्तास्तान्वचोऽब्रुवन् ॥२२६॥ दैत्याऊचुः ॥न्यस्तशस्त्रावयंदेवाआचार्येव्रतमास्थिते ॥दत्वाभवंतस्त्वभयंसम्प्राप्तानोजिघांसया॥२२७॥ अनम

र्वयंसर्वेत्यक्तशस्त्राश्चसंस्थिताः॥चीरकृष्णाजिनधरानिष्क्रियानिष्परिग्रहाः ॥२२८॥ रणेविजेतुंदेवांश्चनशक्ष्यामः कथंचन॥अयुद्धेनप्रपत्स्यामःश रणंकाव्यमातरम् ॥ २२९ ॥ ज्ञापयामःकृच्छ्रमिदंयावन्नाभ्येतिनोगुरुः ॥ निवृत्तेचतथाशुक्रेयोत्स्यामोदंशितायुधाः ॥२३०॥ एवमुक्त्वाततेऽन्योन्यं शरणंकाव्यमातरम् ॥ प्रापद्यंतततोभीतास्तेभ्योऽदादभयंतुसा ॥२३१॥ नभेतव्यंनभेतव्यंभयंत्यजतदानवाः ॥ मत्सन्निधौवर्त्ततांवोनभीर्भवितुमर्हति ॥ २३२ तयाभिरक्षितांस्तांश्चदृष्ट्वादेवास्तदाऽसुरान् ॥ अभिजग्मुः प्रसह्यैतानविचार्यबलाबलम् ॥२३३॥ ततस्तान्बध्यमानांस्तुदेवैर्दृष्ट्वासुरांस्तदा॥देवीक्रुद्धाऽब्रवीद्देवान्निद्रयामोहयाम्यहम् ॥२३४॥ संभृत्यसर्वसंभारान्निद्रांसाव्यसृजत्तदा ॥ तस्तम्भदेवीचबलाद्योगयुक्तातपोधना ॥२३५॥ ततस्तंस्तभितंदृष्ट्वाइंद्रंदेवाश्चमूढवत् ॥ प्राद्रवंतततोभीताइंद्रंदृष्ट्वावशीकृतम् ॥२३६॥ गतेषुसुरसंघेषुविष्णुरिंद्रमभाषत ॥ विष्णुरुवाच ॥ मांत्वंप्रविश भद्रंतेरक्षिष्येत्वांसुरोत्तम ॥ २३७॥ एवमुक्तस्ततोविष्णुंप्रविवेशपुरंदरः ॥ विष्णुसंरक्षितंदृष्ट्वादेवीक्रुद्धावचोऽब्रवीत् ॥२३८॥ एषत्वांविष्णुनासार्धंदहामिमघवन्बलात् ॥ मिषतांसर्वभूतानां दृश्यतांमेतपोबलम् ॥२३९॥ तयाभिभूतौतौदेवाविंद्रविष्णूबभूवतुः ॥ कथंमुच्येयसहितोविष्णुरिंद्रमभाषत ॥ २४० ॥ इंद्रोऽब्रवीज्जहिह्येनांयावन्नौनदहेत्प्रभो ॥ विशेषेणाभिभूतोऽस्मिजहीमांजहिमाचिरम् ॥ २४१ ॥ ततःसमीक्ष्यविष्णुस्तांस्त्रीवधेकृच्छ्रमास्थितः ॥ अभिध्यायततःशक्रमापन्नंसत्वरंप्रभुः ॥२४२॥ ततःसत्वरयायुक्तःशीघ्रकारीभयान्वितः ॥ ज्ञात्वाविष्णुस्ततस्तस्याःक्रूरंदेव्याश्चिकीर्षितम् ॥ २४३ ॥ क्रुद्धश्चचक्रमादायशिरश्चिच्छेदवैभयात् ॥ तंदृष्ट्वास्त्रीवधंघोरंचुक्रोधभृगुरीश्वरः ॥२४४॥ ततोऽभिशप्तोभृगुणाविष्णुर्भार्यावधेकृते ॥ भृगुरुवाच ॥ यत्त्वयाजानताधर्ममवध्यास्त्रीनिषूदिता ॥२४५॥ तस्मात्त्वंसप्तकृत्वोहिमानुषेषूपयास्यसि ॥ ततस्तेनाभिशापेनष्टेधर्मेपुनःपुनः ॥ २४६ ॥ लोकस्यचहितार्थायजायतेमानुषेष्विह ॥ अथव्याहृत्यविष्णुंसतदादायशिरः स्वयम् ॥ २४७ ॥ समानीयततःकायंपाणौगृह्येदमब्रवीत् ॥भृगुरुवाच॥ एषात्वंविष्णुनादेविहतासंजीवयाम्यहम् ॥२४८॥ यदिकृत्स्नोमयाधर्मोज्ञायतेचरितोऽपिवा ॥ तेनसत्येनजीवस्वयदिसत्यंब्रवीम्यहम् ॥ २४९ ॥ ततस्तांप्रोक्ष्यशीताद्भिर्जीवजीवेतिसोऽब्रवीत् ॥ ततोऽभिव्याहृतेतस्मिन्देवीसंजीवितातदा ॥ २५० ॥ ततस्तांसर्वभूतानिदृष्ट्वासुप्तोत्थितामिव ॥ साधुसाध्वितिदृष्ट्वैववचस्तांसर्वतोऽब्रुवन् ॥२५१॥ एवंप्रत्याहृतातेनदेवीसाभृगुणातदा ॥ मिषतांदैवतानांहितदद्भुतमिवाभवत् ॥२५२॥ असंभ्रांतेनभृगुणापत्नीसंजीवितापुनः॥दृष्ट्वाचेंद्रोनालभतशर्मकाव्यभयात्पुनः ॥२५३॥ प्रजागरेततश्चेन्द्रोजयंतीमिदमब्रवीत् ॥ संधिकामोऽभ्यधाद्वाक्यंस्वांकन्यांपाकशासनः ॥ २५४ ॥इन्द्रउवाच॥ एषकाव्योह्यनिंद्रायव्रतंचरतिदारुणम् ॥ तेनाहंव्याकुलः पुत्रिकृतोमतिमताद्दृढम् ॥ २५५ ॥

तैस्तैर्मनोऽनुकूलैश्चउपचारैरतंद्रिता ॥ आराधयतथापुत्रियथातुष्येतसद्विजः ॥२५६॥ गच्छत्वंतस्यदत्तासिप्रयत्नंकुरुमत्कृते ॥ एवमुक्तांजयंतीसा
वचःसंगृह्यवैपितुः ॥ २५७ ॥ अगच्छद्यत्रघोरंसतपोह्यारभ्यतिष्ठति ॥ तंदृष्ट्वाचपिबंतं साकणधूममधोमुखम् ॥ २५८ ॥ यक्षेणपात्यमानंचकुं
डधारेणपावनम्॥दृष्ट्वातंयतमानंतुदेवीकाव्यमवस्थितम् ॥२५९॥ शत्रूपघातेश्राम्यन्तंदुर्बलस्थितिमास्थितम्॥पित्रायथोक्तंवाक्यंसाकाव्येकृतवतीत
दा ॥ २६० ॥ गीर्भिश्चैवानुकूलाभिःस्तुवंतीवल्गुभाषिणी ॥ गात्रसंवाहनैः कालेसेवमानात्वचः सुखैः ॥ २६१ ॥ व्रतचर्यानुकूलाभिरुपास्यबहु
लाः समाः ॥ पूर्णेधूमव्रतेतस्मिन्घोरेवर्षसहस्रके ॥२६२॥ वरेणच्छंदयामासशिवः प्रीतोऽभवत्तदा ॥ ॥ महेश्वरउवाच॥एतद्व्रतंत्वयैकेनचीर्णंनान्येन
केनचित्॥२६३॥तस्माद्वैतपसाबुद्ध्याश्रुतेनचबलेनच॥ तेजसाचसुरान्सर्वांस्त्वमेकोऽभिभविष्यसि ॥२६४॥ यच्चकिंचिन्मयिब्रह्मन्विद्यतेभृगुनंदन ॥
प्रतिदास्यामितत्सर्वंत्वयावाच्यंनकस्यचित् ॥२६५॥ किंभाषितेनबहुनाअवध्यस्त्वंभविष्यसि ॥ तान्दत्वातुवरांस्तस्मैभार्गवायपुनःपुनः ॥२६६॥
प्रजेशत्वंधनेशत्वमवध्यत्वंचवैददौ ॥ एतांल्लब्ध्वावरान्काव्यः संप्रहृष्टतनूरुहः ॥ २६७ ॥ एवमाभाष्यदेवेशमीश्वरंनीललोहितम् ॥ प्रज्ञान्वितस्तत
स्तस्मैप्राञ्जलिःप्रणतोऽभवत् ॥२६८॥ ततःसोंऽतर्हितेदेवेजयंतीमिदमब्रवीत्॥कस्यत्वंसुभगेकावादुःखितेमयिदुःखिता ॥ २६९ ॥ महतातपसायुक्ता
किमर्थंमांजिगीषसि ॥ अनयासंस्थिताभक्त्याप्रश्रयेणदमेनच ॥२७०॥ स्नेहेनचैवसुश्रोणिप्रीतोऽस्मिवरवर्णिनि ॥ किमिच्छसिवरारोहेकस्तेकामःस
मुद्यतः ॥२७१॥ तंतेसंपादयाम्यद्ययद्यपिस्यात्सुदुष्करम् ॥ एमुक्ताब्रवीदेनंतपसाज्ञातुमर्हसि ॥ २७२ ॥ चिकीर्षितंहिमेब्रह्मंस्त्वंवैवदयथातथम् ॥
एवमुक्तोऽब्रवीदेनांदृष्ट्वादिव्येनचक्षुषा ॥२७३ ॥ मयासहत्वंसुश्रोणिशतवर्षाणिभामिनि ॥ सर्वभूतैरदृश्यांतः संप्रयोगमिहेच्छसि ॥२७४॥ देविइंदी
वरश्यामेवराहैवामलोचने ॥ एवंवृणोषिकामांस्त्वंददेवैवल्गुभाषिते ॥ २७५ ॥ एवंभवतुगच्छावगृहंमेमत्तकाशिनि ॥ ततःसगृहमागम्यजयंत्यासह
चोशना ॥ २७६॥ तयासहावसद्देव्याशतवर्षाणिभार्गवः ॥ अदृश्यःसर्वभूतानां माययासंशितव्रतः ॥ २७७ ॥ कृतार्थमागतंज्ञात्वाशुक्रंसर्वेदितेःसु
ताः ॥ अभिजग्मुर्गृहंतस्यमुदितास्तेदिदृक्षवः ॥ २७८ ॥ गतायदानपश्यंतिमाययासंवृतंगुरुम् ॥ लक्षणंतस्यचाबुद्ध्वानाद्यागच्छतिनोगुरुः ॥
२७९ ॥ एवंतेस्वानिधिष्ण्यानिगताःसर्वेयथागताः॥ततोदेवगणास्सर्वेगत्वांगिरसमब्रुवन्॥२८०॥दानवालयेतुभगवान्गत्वातत्रचतांचमूम् ॥ मोहयि
त्वात्मवशगांक्षिप्रमेवतथाकुरु ॥ २८१ ॥ धिषणस्तान्सुरानाहएवमेवव्रजाम्यहम् ॥ तेनगत्वादानवेंद्रः प्रह्लादोवैवशीकृतः ॥ २८२ ॥
शुक्रोभूत्वास्थितस्तत्रपौरोहित्यंचकारसः ॥ स्थितोवर्षशतंसाग्रमुशनातावदागतः ॥ २८३ ॥ दनुपुत्रैस्ततोदृष्टः सभायांतुबृहस्पतिः ॥

उशनाएकएवात्रद्वितीयःकिमिहागतः ॥ २८४ ॥ सुमहत्कौतुकंचात्रभविताविग्रहोदृढम् ॥ किंवदिष्यतिलोकोऽयंद्वारियोऽयंव्यवस्थितः ॥
॥२८५॥ सभायामास्थितोयोऽयंगुरुःकिंनोवदिष्यति ॥ एवंप्रजल्पतांतेषांदनूनांकविरागतः ॥२८६॥ स्वरूपधारिणंतत्रदृष्ट्वासीनंबृहस्पतिम् ॥ उवा
चवचनंक्रुद्धःकिमर्थंत्वमिहागतः ॥ २८७ ॥ शिष्यान्मोहयसेमेत्वंयुक्तंसुरगुरोस्तव ॥ मूढास्तेत्वांनजानंतित्वन्मायामोहिताध्रुवम् ॥ २८८ ॥ त
न्नयुक्तंतवब्रह्मन्परशिष्यप्रधर्षणम् ॥ व्रजत्वंदेवलोकंस्वंतिष्ठधर्ममवाप्स्यसि ॥ २८९ ॥ शिष्योहिमेकचःपूर्वंहतोदानवपुंगवैः ॥ विद्यार्थीतनयोब्रह्मंस्त
वायोग्यागतिस्त्विह ॥ २९० ॥ श्रुत्वातुतस्यतद्वाक्यंस्मितंकृत्वावदद्गुरुः ॥ संतिचोराः पृथिव्यांयेपरद्रव्यापहारिणः ॥२९१॥ एवंविधानदृष्टाश्चरू
पदेहापहारिणः ॥ वृत्रघातेनचेंद्रस्यब्रह्महत्यापुराभवत् ॥ २९२ ॥ लोकायतिकशास्त्रेणभवतासातिरस्कृता ॥ जानामित्वामांगिरसंदेवाचार्यंबृहस्प
तिम् ॥ २९३ ॥ मद्रूपधारिणंप्राप्तंसर्वेपश्यतदानवाः ॥ एषवोमोहनायालंप्राप्तोविष्णुविचेष्टितैः ॥ २९४ ॥ तदेनंशृंखलैर्बद्ध्वाक्षिपेतलवणार्णवे ॥ पु
नरेवाब्रवीच्छुक्रःपुरोधायंदिवौकसाम् ॥ २९५ ॥ मोहितानूनमेतेनक्षयंयास्यथदानवाः ॥ भोअहंदानवेंद्रेहवंचितोऽस्मिदुरात्मना ॥२९६॥ किमर्थंभ
वतात्यक्तःकृतश्चान्यःपुरोहितः ॥ देवाचार्योऽगिरःपुत्रएषएवबृहस्पतिः॥२९७॥वंचितोऽसिनसन्देहोहितार्थंतुदिवौकसाम्॥त्यजस्वैनंमहाभागशत्रुपक्ष
जयावहम्॥२९८॥अनुशिष्यभयाद्यातःपूर्वमेवमहंप्रभो ॥जलमध्येस्थितःपीतोमहादेवेनशम्भुना॥२९९॥उदरस्थस्यमेजातंसाग्रंवर्षशतंकिल ॥ उदरा
च्छुक्ररूपेणशिश्नेनाहंविसर्जितः ॥ ३०० ॥ वरदःप्राहमांदेवश्शुक्रेष्टंत्वंवरंवृणु ॥ मया वृतोवरंराजन्देवदेवःपिनाकधृत् ॥ ३०१ ॥ मनसाचिंतिताह्य
र्थामानसेयेस्थितावराः ॥ भवंतुमयितेसर्वेप्रसादात्तवशंकर ॥ ३०२ ॥ एवमस्त्विततिदेवेन प्रेषितोऽस्मितवांतिकम् ॥ तावदत्राभवच्चायंपुरोधास्तेबृह
स्पतिः ॥ ३०२ ॥ दृष्टःसत्यंदानवेंद्रमयोक्तंत्वंनिशामय ॥ बृहस्पतिस्तदावाक्यंप्रह्लादंप्रत्यभाषत ॥ ३०४ ॥ नाहमेतंप्रजानामिदेवंवादानवंनरम् ॥
मद्रूपधारिणंराजन्वंचनार्थंतवागतम् ॥ ३०५ ॥ ततस्तेदानवाःसर्वेसाधुसाध्वितिवादिनः ॥ पुरोधाःपौर्विकोनोऽस्तुयो वाकोवाभवत्विति ॥ ३०६॥
नानेनकार्यमस्माकंयातुद्वेषयथागतः ॥ सक्रोधमशपत्काव्योदानवेंद्रान्समागतान् ॥ ३०७ ॥ त्यक्तोयथाहंयुष्माभिस्तथासर्वाश्चिरादिव ॥ गतश्री
कान्गतप्राणान्पश्येयंदुःखजीविकान् ॥ ३०८ ॥ सुघोरामापदंप्राप्तानचिरादेवसर्वशः ॥ एवमुक्त्वागतःकाव्योयदृच्छातस्तपोवनम् ॥ ३०९ ॥
तस्मिन्गतेततःशुक्रेस्थितस्तत्रबृहस्पतिः॥पालयन्दानवांस्तत्रकिंचित्कालमतिष्ठत॥३१०॥ततोबहुतिथेकाले अतिक्रांतेनरेश्वर॥संभूयदानवाःसर्वेपर्यपृ
च्छंस्तदागुरुम् ॥ ३११ ॥ संसारेऽस्मिन्नसारेतुकिंचिज्ज्ञानंप्रयच्छनः ॥ येनमोक्षंव्रजामश्चप्रसादात्तवसुव्रत ॥३१२॥ ततःसुरगुरुःप्राहकाव्यरूपीतदा

गुरुः ॥ ममाप्येषामतिः पूर्वंयायुष्माभिरुदाहृता ॥ ३१३ ॥ क्षणंकुर्वन्तुसहिताश्शुचीभूयसमाहिताः ॥ ज्ञानंवक्ष्यामिवोदैत्याअहवैमोक्षदायियत
॥ ३१४ ॥ एषाश्रुतिर्वैदिकीयाऋग्यजुःसामसंज्ञिता ॥ वैश्वानरप्रसादात्तुदुःखदाप्राणिनामिह ॥ ३१५ ॥ यज्ञश्राद्धंकृतंक्षुद्रैरैहिकस्वार्थतत्परैः ॥ ये
त्वमीवैष्णवाधर्मायेचरुद्रकृतास्तथा ॥ ३१६ ॥ कुधर्मादारसहितैर्हिंसाप्रायाःकृताहितैः ॥ अर्द्धनारीश्वरोरुद्रःकथंमोक्षंगमिष्यति ॥ ३१७ ॥ वृतो
भूतगणैर्भूरिभूषितश्चास्थिभिस्तथा ॥ नस्वर्गोनैवमोक्षोऽत्रलोकाःक्लिश्यंतिवैतथा ॥ ३१८ ॥ हिंसायामास्थितोविष्णुःकथंमोक्षंगमिष्यति ॥ रजोगु
णात्मकोब्रह्मास्वांसृष्टिमुपजीवति ॥ ३१९ ॥ देवर्षयोऽथयेचान्येवैदिकंपक्षमाश्रिताः ॥ हिंसाप्रायाः सदाक्रूरामांसादाः पापकारिणः ॥ ३२० ॥
सुरास्तुमद्यपानेनमांसादाब्राह्मणास्त्वमी॥ धर्मेणानेनकःस्वर्गंकथंमोक्षंगमिष्यति ॥३२१॥यच्चयज्ञादिकंकर्म स्मार्तंश्राद्धादिकंतथा ॥ तत्रनैवापवर्गो
ऽस्तियत्रैषाश्रूयतेश्रुतिः ॥ ३२२ ॥ यज्ञंकृत्वापशुंहत्वाकृत्वारुधिरकर्दमम् ॥ यद्येवंगम्यतेस्वर्गोनरकःकेनगम्यते ॥३२३॥ यदिभुक्तमिहान्येनतृप्तिर
न्यस्यजायते ॥ दद्यात्प्रवसतः श्राद्धंन संभोजनमाहरेत् ॥ ३२४ ॥ आकाशगामिनोविप्राःपतितामांसभक्षणात् ॥ तेषां न विद्यतेस्वर्गोमोक्षोनैवेहदा
नवाः ॥ ३२५ ॥ जातस्यजीवितंजंतोरिष्टंसर्वस्यजायते ॥ आत्ममांसोपमंमांसंकथंखादेतपंडितः ॥ ३२६ ॥ योनिजास्तुकथंयोनिंसेवंते जंतवस्त्व
मी ॥ मैथुनेनकथंस्वर्गंयास्यंतेदानवेश्वर ॥ मृद्भस्मनायत्रशुद्धिस्तत्रशुद्धिस्तुकाभवेत् ॥ ३२७ ॥ विपरीततमंलोकंपश्यदानवयादृशम् ॥ विण्मूत्रस्य
कृतोत्सर्गेशिश्नापानेतुशोधनम् ॥ ३२८ ॥ नसंभारोऽस्तिवदनेमृदातोयेनवापुनः ॥ भुक्तेवाभोजनेराजन्कथंनापानशिश्नयोः ॥३२९॥ क्रियतेशोध
नंतद्विपरीतास्थितिस्त्वियम् ॥यत्रप्रक्षालनंप्रोक्तंतत्रतेनैवकुर्वते॥३३०॥तारांबृहस्पतेर्भार्यांहत्वासोमःपुरागतः॥तस्यांजातोबुधःपुत्रोगुरुर्जग्राहतांपुनः
॥३३१॥गौतमस्यमुनेःपत्नीमहल्यांनामनामतः॥अगृह्णात्तांस्वयंशक्रःपश्यधर्मोयथाविधः॥३३२॥एतदन्यच्चजगतिदृश्यतेपापदायकम्॥एवंविधोयत्र
धर्मःपरमार्थोमतस्तुकः॥३३३॥वदस्वत्वंदानवेंद्रवदभूयोवदामिते॥गुरोस्तुगदितंश्रुत्वापरमार्थान्वितंवचः ॥३३४॥जातकौतूहलास्तत्रविविक्तास्तुभवा
र्णवात्॥दानवाऊचुः॥दीक्षयस्वगुरोसर्वान्प्रपन्नान्भक्तितःस्थितान्॥३३५॥येनवैनपुनर्मोहंव्रजामस्त्वच्छासनात्॥ सुविरक्ताःस्मसंसारेशोकमोहप्रदायि ॥ ३१ ॥
नि ॥३३६॥ उद्धरस्वगुरोसर्वान्क्लेशाकर्षणकूपतः ॥ कस्यदेवस्यशरणंगच्छामोब्राह्मणोत्तम ॥ ३३७॥ दैवतंचप्रपन्नानांप्रकाशयमहामते ॥ स्मरणेनोप
वासेनध्यानधारणयातथा ॥३३८॥पूजोपहारेचकृते अपवर्गस्तुलभ्यते ॥ विरक्तास्स्मकुटुंबेतुभूयोनात्रयतामहे॥३३९॥एवंचैवगुरुश्छन्नस्तैरुक्तोदनुपुंग
वैः ॥ चिंतयामासतत्कार्यंकथमेतत्करोम्यहम्॥३४०॥ कथमेतेमयापापाःकर्तव्यानरकौकसः ॥ विडंबनाच्छ्रुतेर्बाह्यास्त्रैलोक्येहास्यकारिणः ॥३४१॥

इत्युक्त्वाधिषणोराजंश्चिंतयामासकेशवम् ॥ तस्यतच्चिंतितंज्ञात्वामायामोहंजनार्दनः॥२४२॥समुत्पाद्यददौतस्यप्राहचेदंबृहस्पतिम्॥ मायामोहोऽय
मखिलांस्तान्दैत्यान्मोहयिष्यति॥२४३॥भवतासहितःसर्वान्वेदमार्गबहिष्कृतान् ॥एवमादिश्यभगवानंतर्धानंजगामह॥२४४॥तपस्यभिरतान्सोऽथ
मायामोहोगतोऽसुरान्॥तषांसमीपमागत्यबृहस्पतिरुवाचह॥२४५॥ अनुग्रहार्थंयुष्माकंभक्त्याप्रीतस्त्विहागतः॥योगीदिगम्बरोमुण्डोबार्हिपत्रधरोह्यय
म् ॥२४६॥ इत्युक्तेगुरुणापश्चान्मायामोहोऽब्रवीद्वचः ॥ भोभोदैत्याधिपतयःप्रब्रूततपसिस्थिताः ॥२४७॥ ऐहिकार्थंतुपारक्यंतपसःफलमिच्छथ ॥
दानवाऊचुः ॥ पारक्यधर्मलाभायतपश्चर्याहिनोमता ॥२४८॥ अस्माभिरियमारब्धाकिंवातत्रविवक्षितम् ॥ दिगंबर उवाच ॥ कुरुध्वंममवाक्यानि
यदिमुक्तिमभीप्सथ ॥२४९॥ आर्हतंसर्वमेतच्चमुक्तिद्वारमसंवृतम् ॥धर्माद्विमुक्तेरर्होऽयंनैतस्मादपरःपरः ॥२५०॥ अत्रैवावस्थिताःस्वर्गंमुक्तिंचापिग
मिष्यथ ॥ एवंप्रकारैर्बहुभिर्युक्तिदर्शनवर्जितैः ॥२५१॥ मायामोहेनतेदैत्यावेदमार्गबहिष्कृताः ॥ धर्मायैतदधर्मायसदेतदसदित्यपि ॥ २५२॥विमु
क्तयेत्विदंनैतद्विमुक्तिंसंप्रयच्छति॥ परमार्थोऽयमत्यर्थंपरमार्थोनचाप्ययम् ॥२५३॥ कार्यमेतदकार्यंहिनैतदेतत्स्फुटंत्विदम्॥ दिग्वाससामयंधर्मोध
र्मोऽयंबहुवाससाम् ॥२५४॥ इत्यनेकार्थवादांस्तुमायामोहेनतेयतः ॥ उक्तास्ततोऽखिलादैत्याःस्वधर्मांस्त्याजितानृप ॥२५५॥ अर्हध्वंमामकंधर्मं
मायामोहेनतेयतः ॥ उक्तास्तमाश्रिताधर्ममार्हतास्तेनतेऽभवन् ॥२५६ ॥ त्रयीमार्गंसमुत्सृज्यमायामोहेनतेऽसुराः॥ कारितास्तन्मयाह्यासंस्तथान्ये
तत्प्रबोधिताः ॥२५७॥ तैरप्यन्येपरेतैश्चतरन्योन्यैस्तथापरे ॥ नमोऽर्हतेचेतिसर्वेसंगमेस्थिरवादिनः ॥२५८॥अल्पैरहोभिःसंत्यक्तास्तैर्दैत्यैःप्रायश
स्त्रयी ॥ पुनश्चरक्तांबरधृन्मायामोहोजितेक्षणः ॥२५९ ॥ सोऽन्यानप्यसुरान्गत्वाऊचेऽन्यन्मधुराक्षरम् ॥ स्वर्गार्थंयदिवोवाञ्छानिर्वाणार्थायवापुनः
॥२६०॥ तदलंपशुघातादिदुष्टधर्मैर्निबोधत ॥ विज्ञानमयमेतद्वैत्वशेषमधिगच्छत ॥२६१॥ बुध्यध्वंमेवचःसम्यग्बुधैरेवमिहोदितम् ॥ जगदेतदना
धारंभ्रांतिज्ञानानुतत्परम् ॥२६२॥ रागादिदुष्टमत्यर्थंभ्राम्यतेभवसंकटे ॥नानाप्रकारंवचनंसतेषांमुक्तियोजितम्॥२६३॥ तथातथाऽवदद्धर्मंतत्यजुस्ते
यथायथा ॥ केचिद्विनिन्दांवेदानांदेवानामपरेनृप॥ २६४ ॥ यज्ञकर्मकलापस्यतथाचान्येद्विजंन्मनाम् ॥ नैतद्युक्तिसहंवाक्यंहिंसाधर्मायजायते ॥
॥२६५॥ हवींष्यनलदग्धानिफलान्यर्हंतिकोविदाः ॥ निहतस्यपशोर्यज्ञेस्वर्गप्राप्तियदीष्यते॥२६६॥ स्वपितायजमानेनकिंवातत्रनहन्यते ॥ तृप्तये
जायतेपुंसोभुक्तमन्येनचेद्यदि ॥२६७॥ दद्याच्छ्राद्धंप्रवसतोनवहेयुःप्रवासिनः ॥यज्ञैरनेकैर्देवत्वमवाप्येन्द्रेणभुज्यते ॥२६८॥ शम्यादियदिचेत्काष्ठंत
द्वरंपत्रभुक्पशुः ॥ जनाश्रद्धेयमित्येतदगवम्यतुतद्वचः ॥ २६९॥ उपेक्ष्यश्रेयसेवाक्यंरोचतांयन्मयेरितम् ॥ नह्याप्तवादानभसोनिपतंतिमहासुराः ॥

॥३७०॥ युक्तिमद्वचनंग्राह्यंमयान्यैश्चभवद्विधैः ॥ दानवाऊचुः॥तत्त्ववादेवयंसर्वेंप्रपन्नास्तवभक्तितः ॥३७१॥ कुरुष्वानुग्रहंचाद्यप्रसन्नोऽसियदिप्रभो॥
संभारानाहरामोऽद्यदीक्षायोग्यांश्चसर्वशः ॥३७२॥प्रसादात्तवयेनाशुमोक्षोहस्तगतोभवेत्॥ततस्तानब्रवीत्सर्वान्मायामोहोऽसुरांस्तदा ३७३ प्रपन्नःशा
सनंह्येपमदीयांगुरुरभ्यर्थीः ॥ दीक्षांदास्यतियुष्माकंनिदेशान्ममसत्तमः ॥३७४॥ एतान्दीक्षयभोब्रह्मन्वचनान्ममपुत्रकान् ॥ गंतमोहेदानवास्तेभार्ग
वंवाक्यमब्रुवन्॥३७५॥देहिदीक्षांमहाभागसर्वसंसारमोचनीम् ॥ तथेत्याहोशनादैत्यान्गच्छामोनर्मदामनु ॥३७६॥ भोभोस्त्यजतवासांसिदीक्षांका
रयितास्मिवः ॥ एवंतेदानवाभीष्मभृगुरूपेणधीमता ॥३७७॥ आंगिरसेनतेतत्रकृतादिग्वाससोऽसुराः ॥ बर्हिपिच्छध्वजंतेषांगुंजिकाचारुमालिकाम्॥
॥३७८॥ दत्वाचकारतेषांतुशिरसोलुंचनंततः ॥ केशस्योत्पाटनंचैवपरमंधर्मसाधनम् ॥३७९॥ धनानामीश्वरोदेवोधनदःकेशलुंचनात ॥ सिद्धिंप
रमिकांप्राप्ताःसदावेषस्यधारणात् ॥३८०॥ नित्यत्वंलभ्यतेह्येवंपुराप्राहार्हतःस्वयम् ॥ वालोत्पाटेनदेवत्वंमानुषैर्लभ्यतेत्विह ॥ ३८१ ॥ किंनकुर्वी
ततत्तस्मान्महापुण्यप्रदंयतः ॥ मनोरथोहिदेवानांलोकेवैमानुषंकदा ॥३८२॥ अस्मिन्स्याद्भारतेवर्षेजन्मनःश्रावकेकुले ॥ तपसायुञ्ज्महेऽस्मान्वैके
शोत्पाटनपूर्वकम् ॥३८३॥ तीर्थंकराश्चतुर्विंशत्तथातैस्तुपुरस्कृताः॥छायाकृतंफणीन्द्रेणध्यानमार्गप्रदर्शकम् ॥३८४॥ स्तुवंन्तंमंत्रवादेनस्वर्गोहस्तग
तोऽर्हतम् ॥ मोक्षोवाभवितानूनंविचारःकोऽत्रकथ्यते॥३८५॥कदास्यामर्पयोभूत्वासूर्याग्निसमतेजसः ॥ जस्वाविरागिणश्चैवमनुपंचांगकंतथा॥३८६॥
तथातपस्यतांमृत्युंगतानांकालपर्ययात् ॥ पाषाणेनशिरोभग्नंभवतेपुण्यकर्मणाम् ॥३८७॥ अरण्येनिर्जनेवासःकदावैभविताहिनः ॥ कर्णजप्यंश्राव
काश्चकरिष्यंतिसमाहिताः ॥३८८॥ भोभोऋषेनगंतव्यंमोक्षमार्गीयतोभवान् ॥ लब्धानियानिस्थानानिभूयोवृत्तिकराणिच ॥३८९॥ त्याज्यानि
तेनचैतानिसत्यमेववचोहिनः ॥ अस्मदीयेनतपसानियमैर्विविधैस्तथा ॥३९०॥ व्रजध्वंचोत्तमंस्थानंमोक्षमार्गंचयंबुधाः ॥ विंदंतिभक्तिभावेनतपो
युक्तास्तपस्विनः ॥३९१॥ अक्षेषुनिग्रहोयत्रदयाभूतेषुसर्वदा॥तत्तपोधर्ममित्युक्तंसर्वाचान्याविडम्बना॥३९२॥ ज्ञात्वैतद्भवतासाध्यंगंतव्यंपरमंपदम्
यांवैतीर्थंकरायातायांगतियोगिनोगताः ॥३९३॥ एवंवैदेवताःपूर्वविद्याधरमहोरगाः ॥ मनोरथाभिलाषांस्तेचिंतयंतोदिवानिशम् ॥३९४॥ यद्येषणा
वैयुष्माकंसंसारविरतौकृता ॥ परित्यजध्वंदाराणिस्वर्गमार्गार्गलानिच ॥३९५॥ यस्यांयानौपिताधातस्तांयोनिंसेवसेकथम् ॥ आत्ममांसोपमंमांसंक
थंखादंतिजंतवः॥३९६॥ततस्तेदानवाभीष्मऊचुःसर्वेगुरुंवचः॥दीक्षस्वनोमहाभागभ्रूणकानग्रतःस्थितान्३९७॥तथाकृत्वासतानाहसमयेनपुरोहितः॥
प्रणामोनान्यदेवेषुकर्तव्योवःकदाचन ॥३९८॥ एकस्थानेयदाभक्तंभोक्तव्यंकरसंपुटे ॥ तत्रस्थानेस्थितंतोयंकेशकीटविवर्जितम् ॥३९९॥तुल्यंप्रियाप्रि

यंकार्यंनान्यद्दष्टिहतंकचित्॥भोक्तव्यमेतेनविभोआचारेणतथाकुरु॥४००॥भवध्वंसहितायूयंतेतथामोक्षभागिनः ॥ एवमुक्त्वासनियमान्कृत्वातान्द
नुपुंगवान्॥४०१॥ जगामधिषणोराजन्देवलोकंदिवौकसाम्॥आचचक्षेसनत्सर्वंदानवानांचकारितम्॥४०२॥ततस्तेत्वसुराजग्मुर्नर्मदामभितोवसन्॥
दृष्ट्वातान्दानवांस्तत्रप्रह्लादेनविनाकृतान्॥४०३॥देवराजस्तदाहृष्टोनमुचिंप्राहवैवचः॥हिरण्याक्षंयज्ञहनंधर्मघ्नंवेदनिंदकम्॥४०४॥ राक्षसंक्रूरकर्माणंप्र
घसंविघसंतथा॥मुचिंचैवतथाबाणंविरोचनमथापिवा ॥४०५॥ महिषाक्षंबाष्कलंचप्रचण्डंचंडकंतथा॥रोचमानंतथात्युग्रंसुषेणंदानवोत्तमम् ॥४०६॥
एतान्दृष्ट्वातथाचान्यान्दानवेन्द्रानथाब्रवीत् ॥ ॥इन्द्रउवाच॥दानवेंद्राःपुराजाताःकृतंराज्यंत्रिविष्टपे॥४०७॥इदानींकथमेवेदंव्रतंवेदविलोपकम् ॥ भव
द्भिःकर्तुमारब्धंनग्नमुंडिकमंडलु॥४०८॥मयूरध्वजधारित्वंकथंचैवेहतिष्ठथ॥ ॥दानवाऊचुः॥त्यक्तःसर्वासुरभावऋषिधर्मेवयंस्थिताः ॥४०९॥धर्मवृद्धि
करंकर्मचरामःसर्वजंतुषु ॥ त्रैलोक्यराज्यमखिलंभुंक्ष्वशक्रव्रजस्वच ॥ ४१० ॥ तथेतिचोक्त्वामघवापुनर्यातस्त्रिविष्टपम् ॥ एवंतेमोहिताःसर्वेभीष्म
देवपुरोधसा ॥४११॥ नर्मदासरितंप्राप्यस्थितादानवसत्तमाः ॥ ज्ञात्वाशुक्रेणतेसर्वेवृत्तांतमनुबोधिताः ॥४१२॥ तदात्रैलोक्यहरणेचक्रुःक्रूरांपुनर्म
तिम् ॥ ४१३ ॥ इति श्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेअवतारचरितंनामत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥भीष्मउवाच॥ कथंत्रिपुरुषाज्जातोह्यर्जुनःपरवीर
हा ॥ कथंकर्णस्तुकानीनःसूतजःपरिकीर्त्यते ॥ १ ॥ वैरंतयोःकथंभूतंनिसर्गादेवतद्वद ॥ बृहत्कौतूहलंमह्यंतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ २॥ पुलस्त्यउवाच॥
छिन्नेवक्त्रेपुराब्रह्माक्रोधेनमहतावृतः ॥ ललाटस्वेदमुत्पन्नंगृहीत्वाऽताडयद्भुवि ॥३॥ स्वेदतःकुंडलीजज्ञेसधनुष्कोमहेषुधिः ॥सहस्रकवचीवीरःकिंकरो
मीत्युवाचह ॥ ४ ॥ तमुवाचविरिंचस्तुदर्शयन्रुद्रमोजसा ॥ हन्यतामेपदुर्बुद्धिर्जायतेनयथापुनः ॥ ५ ॥ ब्रह्मणोवचनंश्रुत्वाधनुरुद्यम्यपृष्ठतः ॥
संप्रतस्थेमहेशस्यत्राणहस्तोऽतिरौद्रदृक् ॥ ६॥ दृष्ट्वापुरुषमत्युग्रंभीतस्तस्यत्रिलोचनः ॥ अपक्रांतस्ततोवेगाद्विष्णोराश्रममभ्यगात् ॥ ७ ॥ त्राहित्रा
हीतिमांविष्णोनरादस्माच्चशत्रुहन् ॥ ब्रह्मणानिर्मितःपापोम्लेच्छरूपोभयंकरः ॥ ८ ॥ यथाहन्यान्नमांक्रुद्धस्तथाकुरुजगत्पते ॥हुङ्कारध्वनिनाविष्णु
र्मोहयित्वातुतंनरम् ॥ ९ ॥ अदृश्यःसर्वभूतानांयोगात्माविश्वदृक्प्रभुः॥तत्रप्राप्तंविरूपाक्षंसांत्वयामासकेशवः ॥ १० ॥ ततस्सप्रणतोभूमौदृष्टोदेवेन
विष्णुना ॥ विष्णुरुवाच ॥ पौत्रोहिमेभवान्रुद्रकंतेकामंकरोम्यहम् ॥ ११॥ दृष्ट्वानारायणंदेवंभिक्षांदेहीत्युवाचह ॥ कपालंदर्शयित्वाग्रेप्रज्वलंस्तेज
सोत्कटम् ॥१२ ॥ कपालपाणिंसंप्रेक्ष्यरुद्रंविष्णुरचिन्तयत् ॥ कोऽन्योयोग्योभवेद्भिक्षुर्भिक्षादानस्यसांप्रतम्॥१३॥ योग्योऽयमितिसंकल्प्यदक्षिणं
भुजमर्पयत् ॥ तद्बिभेदातितीक्ष्णेनशूलेनशशिशेखरः॥ १४ ॥ प्रावर्ततनतोधाराशोणितस्यविभोर्भुजात् ॥ जांबूनदरसाकारावह्निज्वालेवनिर्मिता

॥ १९ ॥ निपपातकपालांतश्शम्भुनासाप्रभिक्षिता ॥ ऋज्वीवेगवतीतीव्रास्पृशंतीत्वंबरंजवात् ॥१६॥ पंचाशद्योजनादैर्घ्याद्विस्ताराद्दशयोजना ॥
दिव्यवर्षसहस्रंसासमुवाहहरेर्भुजात् ॥ १७ ॥ इयंतंकालमीशोऽसौभिक्षांजग्राहभिक्षुकः ॥ दत्तानारायणेनाथकापालेपात्रउत्तमे ॥ १८ ॥ ततोनाराय
णःप्राहशंभुंपरमिदंवचः ॥ संपूर्णंवानवापात्रंततोवैपरमेश्वरः ॥ १९ ॥ सतोयांबुदनिर्घोषंश्रुत्वावाक्यंहरेर्हरः ॥ शशिसूर्याग्निनयनःशशिशेखरशोभि
तः ॥ २० ॥ कपालेदृष्टिमावेश्यत्रिभिर्नेत्रैर्जनार्दनम् ॥ अंगुल्याघटयन्प्राहकपालंपरिपूरितम् ॥२१॥ श्रुत्वाशिवस्यतांवाणींविष्णुर्धारांसमाहरत् ॥
पश्यतोऽथहरेरीशःस्वांगुल्यारुधिरंतदा ॥ २२ ॥ दिव्यवर्षसहस्रंचदृष्टिपातैर्ममंथसः॥ मथ्यमानेततोरक्तेकलिलंबुद्बुदंक्रमात् ॥ २३ ॥ बभूवचततः
पश्चात्किरीटीसशरासनः ॥ बद्धतूणीरयुगलोवृषस्कंधोऽङ्गुलित्रवान् ॥२४ ॥ पुरुषोवह्निसंकाशःकपालेसंप्रदृश्यत ॥ तंदृष्ट्वाभगवान्विष्णुःप्राहरुद्रमि
दंवचः ॥ २५ ॥ कपालेभवकोवायंप्रादुर्भूतोऽभवन्नरः ॥ वचःश्रुत्वाहरेरीशस्तमुवाचविभोशृणु ॥ २६ ॥ नरोनामैषपुरुषःपरमास्त्रविदांवरः ॥ भव
तोक्तोनरइतिनरस्तस्माद्भविष्यति ॥ २७ ॥ नरनारायणौचोभौयुगेख्यातौभविष्यतः ॥ संग्रामेदेवकार्येषुलोकानांपरिपालने ॥ २८ ॥ एषनारायण
सखोनरस्तस्माद्भविष्यति ॥ अथासुरवधेसाह्यंतवकर्त्तामहाद्युतिः ॥ २९ ॥ मुनिर्ज्ञानपरीक्षायांजेतालोकेभविष्यति ॥ तेजोऽधिकमिदंदिव्यंब्रह्मणः
पंचमंशिरः ॥३०॥ तेजसोब्रह्मणोदीप्ताद्भुजस्यतवशोणितात् ॥ ममदृष्टिनिपाताच्चत्रीणितेजांसियानितु ॥३१॥ तत्संयोगसमुत्पन्नःशत्रुंयुद्धेविजेष्य
ति ॥ अवध्यायेभविष्यंतिदुर्जयाअपिचापरे ॥३२॥ शक्रस्यचामराणांचतेषामेषभयंकरः ॥ एवमुक्त्वास्थितःशंभुर्विस्मितश्चहरिस्तदा॥३३॥कपाल
स्थःसतत्रैवतुष्टावहरकेशवौ ॥ शिरस्यंजलिमाधायतदावीरउदारधीः॥३४॥किंकरोमीतितौप्राहइत्युक्त्वाप्रणतःस्थितः॥तमुवाचहरःश्रीमान्ब्रह्मणास्वे
नतेजसा॥३५॥सृष्टोनरोधनुष्पाणिस्त्वमेनंतुनिषूदय॥इत्थमुक्तोंजलिधरंस्तुवंतंशंकरोनरम्॥३६॥तथैवांजलिसंबद्धंगृहीत्वाचकरद्वयम् ॥उद्धृत्याथक
पालात्तंपुनर्वचनमब्रवीत् ॥३७॥ सएषपुरुषोरौद्रोयोमयावेदितस्तव॥विष्णुहुंकाररचितमोहनिद्रांप्रवेशितः ॥३८॥विबोधयैनंत्वरितमित्युक्त्वान्तर्दधे
हरः॥नारायणस्यप्रत्यक्षंनरेणानेनवैतदा ॥३९॥वामपादहतः सोऽपिसमुत्तस्थौमहाबलः ॥ततोयुद्धंसमभवत्स्वेदरक्तजयोर्महत्॥४०॥विस्फारितधनुः
शब्दंनादिताशेषभूतलम्॥कवचंस्वेदजस्यैकंरक्तजेनत्वपाहृतम्॥४१॥एवंसमेतयोर्युद्धेदिव्यंवर्षद्वयंतयोः॥युंध्यतोःसमतीतंचस्वेदरक्तजयोर्नृप ॥४२॥
रक्तजंद्विभुजंदृष्ट्वास्वेदजंचैवसंगतौ॥विचिन्त्यवासुदेवोऽगाद्ब्रह्मणःसदनंपरम् ॥४३॥ससंभ्रममुवाचेदंब्रह्माणंमधुसूदनः ॥रक्तजेनाद्यभोब्रह्मन्स्वेदजोऽयं
निपातितः॥४४॥श्रुत्वैतदाकुलोब्रह्माबभाषेमधुसूदनम्॥हरेऽद्यजन्मनिनरोमदीयोजीवतादयम्॥४५॥तथातुष्टोऽब्रवीत्तंचविष्णुरेवंभविष्यति॥गत्वात

योरणमपिनिवार्याहचतावुभौ॥४६॥अन्यजन्मनिभविताकलिद्वापरयोर्मिथः ॥ सधौमहारणेजातेतत्राहंयोजयामिवाम्॥४७॥विष्णुनातुसमाहूयग्रहे
श्वरसुरेश्वरौ॥उक्ताविमौनरौभद्रौपालनीयौममाज्ञया॥४८॥सहस्रांशोस्वेदजोऽयंस्वकीयोंऽशोधरातले॥द्वापरांतेऽवतार्योऽयंदेवानांकार्यसिद्धये॥४९॥
यदूनांतुकुलेभावीशूरोनाममहाबलः ॥तस्यकन्यापृथानामरूपेणाप्रतिमाभुवि॥ ५०॥उत्पत्स्यतिमहाभागादेवानांकार्यसिद्धये ॥ दुर्वासास्तुवरंतस्यै
मंत्रग्रामंप्रदास्यति ॥ ५१ ॥ मंत्रेणानेनयंदेवंभक्त्याआवाहयिष्यति ॥ देवितस्यप्रसादात्तुतवपुत्रोभविष्यति ॥ ५२ ॥ साचत्वामुदयेदृष्ट्वासा
भिलाषारजस्वला ॥ चिंताभिपन्नातिष्ठंतीभजितव्याविभावसो ॥ ५३ ॥ तस्यागर्भेत्वयंभावीकानीनःकुंतिनंदनः ॥ भविंष्यतिसुतोदेवदेवकार्यार्थ
सिद्धये ॥ ५४ ॥ तथेतिचोक्त्वाप्रोवाचतजोराशिर्दिवाकरः ॥ पुत्रमुत्पादयिष्यामिकानीनंबलगर्वितम् ॥ ५५ ॥ यस्यकर्णेतिवैनामलोकःसर्वोव
दिष्यति ॥ मत्प्रसादादस्यविष्णोविप्राणांभावितात्मनः ॥ ५६ ॥ अदेयंनास्तिवैलोकेवस्तुकिंचिच्चकेशव ॥ एवंप्रभावंचैवैनंजनयेवचनात्तव ॥
॥ ५७ ॥ एवमुक्त्वासहस्रांशुर्देवंदानवघातिनम् ॥ नारायणंमहात्मानंतत्रैवांतर्दधेरविः ॥ ५८ ॥ अदर्शनंगतेदेवेभास्करेवारितस्करे ॥ वृद्धश्रवसम
भ्येवमुवाचप्रीतमानसः ॥ ५९॥ सहस्रनेत्ररक्तोत्थोनरोऽयंमदनुग्रहात् ॥ स्वांशभूतोद्वापरांतेयोक्तव्योभूतलेत्वया ॥६०॥ यदापांडुर्महाभागःपृथां
भार्यामवाप्स्यति ॥ माद्रींचापिमहाभागतदारण्यंगमिष्यति ॥ ६१ ॥ तस्याप्यरण्यसंस्थस्यमृगःशापंप्रदास्यति ॥ तेनचोत्पन्नवैराग्यःशतशृंगं
गमिष्यति ॥ ६२ ॥ पुत्रानभीप्सन्क्षेत्रोत्थान्भार्यासंप्रवदिष्यति ॥ अनीप्संतीतदाकुंतीभर्त्तारंसावदिष्यति ॥ ६३ ॥ नाहंमर्त्यस्यवैराजन्पुत्रानि
च्छेकथंचन ॥ दैवतेभ्यःप्रसादाच्चपुत्रानिच्छेनराधिप ॥ ६४ ॥ प्रार्थयंत्यैत्वयाशक्रकुंत्यैदेयोनरस्ततः ॥ वचसाचमदीयेनएवंकुरुशचीपते ॥६५॥
अथाब्रवीत्तदाविष्णुंदेवेशोदुःखितोवचः ॥ अस्मिन्मन्वंतरेऽतीतेचतुर्विंशतिकेयुगे ॥ ६६ ॥ अवतीर्यरघुकुलेगृहेदशरथस्यच ॥ रावणस्यवधार्थाय
शांत्यर्थंचदिवौकसाम् ॥ ६७ ॥ रामरूपेणभवतासीतार्थमटतावने ॥ मत्पुत्रोहिंसितोदेवसूर्यपुत्रहितार्थिना ॥ ६८ ॥ वालिनामाप्लवंगेंद्रःसुग्रीवार्थे
त्वयायतः ॥ दुःखेनानेनतप्तोऽहंगृह्णामिनसुतंनरम् ॥ ६९ ॥ अगृह्णमानंदेवेंद्रंकारणांतरवादिनम् ॥ हरिःप्रोचेशुनासीरंभुवोभारावतारणे ॥ ७० ॥
अवतारंकरिष्यामिमर्त्यलोकेत्वहंप्रभो ॥ सूर्यपुत्रस्यनाशार्थंजयार्थमात्मजस्यते ॥ ७१ ॥ सारथ्यंचकरिष्यामिनाशंकुरुकलस्यच ॥ ततोहृष्टो
ऽभवच्छक्रोविष्णुवाक्येनतेनह ॥ ७२ ॥ प्रतिगृह्यनरंहृष्टःसत्यंचास्तुवचस्तव ॥ एवमुक्त्वावरंदेवःप्रेषयित्वाच्युतःस्वयम् ॥ ७३ ॥ गत्वातुपुंडरी
काक्षोब्रह्माणंप्राहवैपुनः ॥ त्वयासृष्टमिदंसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥७४॥ आवांकार्यस्यकरणेसहायौचतवप्रभो ॥ स्वयंकृत्वापुनर्नाशंकर्तुंदेवनबुध्यसे

॥७५॥ कृतंजुगुप्सितंकर्मशम्भुमेतंजिघांसता ॥ त्वयाचदेवदेवस्यसृष्टःकोपेनवैपुमान् ॥७६॥ शुद्धयर्थमस्यपापस्यप्रायश्चित्तंपरंकुरु ॥ गृह्णंस्त्वह्नित्रयं
देवअग्निहोत्रमुपाहर ॥ ७७ ॥ पुण्यतीर्थेतथादेशेवनेवापिपितामह ॥ स्वपत्न्यासहितोयज्ञंकुरुष्वास्मत्परिग्रहात् ॥ ७८ ॥ सर्वेदेवास्तथादित्यारुद्रा
श्चापिजगत्पते ॥ आदेशंतेकरिष्यंतियतोऽस्माकंभवान्प्रभुः ॥ ७९ ॥ एकोहिगार्हपत्योऽग्निर्दक्षिणाग्निर्द्वितीयकः ॥ आहवनीयस्तृतीयस्तुत्रिकुंडेषुप्रक
ल्पय ॥ ८० ॥ वर्तुलेत्वर्चयात्मानम्मामंथोधनुराकृतौ॥ चतुःकोणेहरंदेवमृग्यजुःसामनामभिः ॥ ८१ ॥ अग्नीनुत्पाद्यतपसापरामृद्धिमवाप्यच ॥
दिव्यंवर्षसहस्रंतुहुत्वाग्नीञ्शमयिष्यसि ॥८२॥ अग्निहोत्रात्परंनान्यत्पवित्रमिहपठ्यते॥सुकृतेनाग्निहोत्रणप्रशुद्ध्यंतिभुविद्विजाः ॥८३॥ पंथानोदेवलो
कस्यब्राह्मणैर्दर्शितास्त्वमी ॥एकोऽग्निःसर्वदाधार्योगृहस्थेनद्विजन्मना ॥८४॥विनाग्निनाद्विजेनेहगार्हस्थ्यन्नतुलभ्यते॥भीष्मउवाच॥योऽसौकपालादु
त्पन्नोनरोनामधनुर्द्धरः ॥ ८५ ॥ किमेषमाधवाज्जातउताहोस्वेनकर्मणा॥ उतरुद्रेणजनितोह्यथवाबुद्धिपूर्वकम् ॥ ८६ ॥ ब्रह्मन्हिरण्यगर्भोऽयमंडजात
श्चतुर्मुखः ॥ अद्भुतंपञ्चमंतस्यवक्रंतत्कथमुत्थितम् ॥८७॥ सत्वेरजोनदृश्येतनसत्वंरजसिक्वचित् ॥ सत्वस्थोभगवान्ब्रह्माकथमुद्रेकमादधात् ॥८८॥
मूढात्मनानरोयेनहंतुंहिप्रहितोहरम्॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ महेश्वरहरीचैतौद्वावेवसत्पथिस्थितौ ॥८९॥ तयोरविदितंनास्तिसिद्धासिद्धंमहात्मनोः ॥
ब्रह्मणःपंचमंवक्रमूर्द्धमासीन्महात्मनः ॥९०॥ ततोब्रह्माऽभवन्मूढोरजसाचोपबृंहितः॥ततोऽयंतेजसासृष्टिममन्यतमयाकृताम्॥९१॥मत्तोऽन्योनास्ति
वैदेवोयेनसृष्टिःप्रवार्तिता ॥ सहदेवाःसगंधर्वाःपशुपक्षिमृगाकुलाः ॥ ९२ ॥ एवंमूढःसपञ्चास्योविरिंचिरभवत्पुनः ॥ प्राग्वक्रंमुखमेतस्यऋग्वेदस्यप्रव
र्तकम् ॥ ९३ ॥ द्वितीयंवदनंतस्ययजुर्वेदप्रवर्तकम् ॥ तृतीयंसामवेदस्यअथर्वार्थंचतुर्थकम् ॥ ९४ ॥ सांगोपांगेतिहासांश्चसरहस्यान्ससंग्रहान् ॥ वेदा
नधीतेवक्रेणपंचमेनोर्द्ध्वचक्षुषा ॥ ९५ ॥ तस्यासुरसुराःसर्वेवक्रस्याद्भुतवर्चसः ॥ तेजसानप्रकाशंतेदीपाःसूर्योदयेयथा ॥९६॥ स्वपुरेष्वपिसोद्वेगाह्यव
र्ततविचेतसः ॥ नकंचिद्गणयेच्चान्यंतेजसाक्षिपतेपरान् ॥ ९७ ॥ नाभिगंतुंनचद्रष्टुंपुरस्तान्नोपसर्पितुम्॥ शेकुस्त्रस्ताःसुरास्सर्वेपद्मयोनिमहाप्रभुम् ॥
॥९८॥अभिभूतमिवात्मानंमन्यमानाहतत्विषः॥सर्वेतेमंत्रयामासुर्दैवताहितमात्मनः ॥९९॥गच्छामःशरणंशंभुंनिस्तेजसोऽस्यतेजसा ॥ देवाऊचुः ॥
नमस्तेसर्वसत्वेशमहेश्वरनमोनमः ॥ १०० ॥ जगद्योनेपरंब्रह्मभूतानांत्वंसनातनः ॥ प्रतिष्ठासर्वजगतांत्वंहेतुर्विष्णुनासह ॥ १०१ ॥ एवंसंस्तूयमानो
ऽसौदेवर्षिपितृदानवैः ॥ अंतर्हितउवाचेदंदेवाःप्रार्थयतेप्सितम् ॥ १०२ ॥ देवाऊचुः ॥ प्रत्यक्षदर्शनंदत्वादेहिदेवयथेप्सितम् ॥ कृत्वाकारुण्यमस्माकं
वरश्चापिप्रदीयताम् ॥१०३॥ यदस्माकंमहद्वीर्यंतेजओजःपराक्रमः ॥ तत्सर्वंब्रह्मणाग्रस्तंपंचमास्यस्यतेजसा ॥१०४॥ विनेशुःसर्वतेजांसित्वत्प्रसादा

त्पुनःप्रभो ॥ जायतेतुयथापूर्वंतथाकुरुमहेश्वर ॥१०५॥ ततःप्रसन्नवदनोदेवैश्चापिनमस्कृतः ॥ जगामयत्रब्रह्मासौरजोऽहंकारमूढधीः ॥१०६॥ स्तुवं
तोदेवदेवेशंपरिवार्यसमाविशन् ॥ ब्रह्मातमागतंरुद्रंनजज्ञेरजसावृतः ॥ १०७ ॥ सूर्यकोटिसहस्राणांतेजसारंजयञ्जगत् ॥ तदादृश्यतविश्वात्माविश्वसृ
ग्विश्वभावनः ॥१०८॥ सपितामहमासीनंसकलंदेवमंडलम् ॥अभिगम्यततोरुद्रोब्रह्माणंपरमेष्ठिनम् ॥१०९॥ अहांऽतितेजसावक्रमधिकंदेवराजते ॥
एवमुक्त्वाट्टहासंतुमुमोचशशिशेखरः ॥११०॥ वामांगुष्ठनखाग्रेणब्रह्मणःपंचमंशिरः ॥चकर्तकदलीगर्भंनरःकररुहैरिव ॥१११॥ विच्छिन्नंतुशिरःपश्चा
द्भवहस्तेस्थितंतदा ॥ ग्रहमंडलमध्यस्थोद्वितीयइवचंद्रमाः ॥११२॥ करोत्क्षिप्तकपालेननर्नर्तचमहेश्वरः॥शिखरस्थेनसूर्येणकैलासइवपर्वतः ॥११३॥
छिन्नेवक्त्रेततोदेवाहृष्टास्तंवृषभध्वजम्॥तुष्टुवुर्विविधैःस्तोत्रैर्देवदेवंकपर्दिनम् ॥ ११४ ॥देवाऊचुः ॥नमःकपालिनेनित्यंमहाकालस्यकालिने ॥ ऐश्वर्य
ज्ञानयुक्तायसर्वभोगप्रदायिने ॥ ११५ ॥ नमोहर्षविलासायसर्वदेवमयायच ॥ कलौसंहारकर्तात्वंमहाकालः स्मृतोह्यसि ॥ ११६ ॥ भक्तानामार्ति
नाशस्त्वंदुःखांतस्तेनचोच्यसे ॥ शंकरोष्याशुभक्तानांतेनत्वंशंकरः स्मृतः ॥ ११७ ॥ छिन्नंब्रह्मशिरोयस्मात्त्वंकपालंबिभर्षिच ॥ तेनदेवकपालीत्वं
स्तुतोह्यद्यप्रसीदनः ॥११८॥ एवंस्तुतःप्रसन्नात्मादेवान्प्रस्थाप्यशंकरः ॥स्वानिधिष्ण्यानिभगवांस्तत्रैवासीन्मुदान्वितः ॥११९॥ विज्ञायब्रह्मणोभा
वंततोवीरस्यजन्मच॥ शिरोनीरस्यवाक्याच्चलोकानांकोपशांतये ॥१२०॥ शिरस्यञ्जलिमाधायतुष्टावाथप्रणम्यतम् ॥ तेजोनिधिपरंब्रह्मज्ञातुमित्थंप्र
जापतिम् ॥१२१॥ निरुक्तसूक्तरहस्यैर्ऋग्यजुःसामभाषितैः ॥ ॥रुद्रउवाच ॥ अप्रमेयनमस्तेऽस्तुपरमस्यपरात्मने ॥१२२॥ अद्भुतानांप्रसूतिस्त्वंतेज
सांनिधिरक्षयः॥विजयाद्विश्वभावस्त्वंसृष्टिकर्तामहाद्युते ॥१२३॥ ऊर्द्ध्ववक्त्रनमस्तेऽस्तुसत्वात्मकधरात्मक ॥ जलशायिञ्जलोत्पन्नजलालयनमोऽस्तु
ते ॥ १२४ ॥जलजोत्फुल्लपत्राक्षजयदेवपितामह ॥ त्वयाह्युत्पादितः पूर्वंसृष्ट्यर्थमहमीश्वर ॥१२५॥ यज्ञाहुतिसदाहारयज्ञांगेशनमोऽस्तुते ॥ स्वर्णग
र्भपद्मगर्भदेवगर्भप्रजापते ॥१२६॥त्वंयज्ञस्त्वंवषट्कारः स्वधात्वंपद्मसंभव॥वचनेनतुदेवानांशिरश्छिन्नंमयाप्रभो ॥१२७॥ ब्रह्महत्याभिभूतोऽस्मिमां
त्वंपाहिजगत्पते॥इत्युक्तोदेवदेवेनब्रह्मावचनमब्रवीत् ॥१२८॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ सखानारायणोदेवः सत्वांपूतंकरिष्यति ॥ कीर्तनीयस्त्वयाधन्यःसमेपू
ज्यःस्वयंविभुः॥१२९॥अनुध्यातोऽसिवैनूनंतेनदेवेनविष्णुना॥येनतेभक्तिरुत्पन्नास्तोतुमांमतिरुत्थिता॥१३०॥शिरश्छेदात्कपालीत्वंसोमसिद्धांतका
रकः॥ कोटीःशतंचविप्राणामुद्धर्तासिमहाद्युते ॥१३१॥ ब्रह्महत्याव्रतंकुर्यानान्यत्किंचनविद्यते॥अभाष्याः पापिनःक्रूराब्रह्मघ्नाःपापकारिणः ॥१३२॥
वैतानिकाविकर्मस्थानतेभाष्याःकथंचन ॥तैस्तुदृष्टैस्तथाकार्यंभास्करस्यावलोकनम् ॥१३३॥ अंगस्पर्शेकृतेरुद्रसचैलोजलमाविशेत् ॥ एवंशुद्धिमवा

प्रोतिपूर्वंदृष्टांमनीषिभिः॥१२४॥सभवान्ब्रह्महन्तासिशुद्धचर्थंव्रतमाचर ॥ चीर्णेव्रतेपुनर्भूयःप्राप्स्यसित्वंवरान्बहून्॥१२५॥एवमुक्त्वागतोब्रह्मारुद्रस्त
त्राभिजज्ञिवान् ॥ अचिंतयत्तदाविष्णुंध्यानगत्याततः स्वयम् ॥ १२६॥ लक्ष्मीसहायंवरदंदेवदेवंसनातनम् ॥ अष्टांगप्रणिपातेनदेवदेवस्त्रिलोचनः
॥१२७॥तुष्टावप्रणतोभूत्वाशंखचक्रगदाधरम्॥रुद्रउवाच॥परंपराणाममृतंपुराणंपरात्परंविष्णुमनंतवीर्यम्॥१२८॥स्मरामिनित्यम्पुरुषंवरेण्यंनारायणं
निष्प्रतिमंपुराणम्॥परात्परंपूर्वजमुग्रवेगंगंभीरगम्भीरधियांप्रधानम् ॥१२९॥ नतोऽस्मिदेवंहरिमीशितारंपरात्परंधामपरंचधाम॥परापरंतत्परमंचधा
मपरापरेशंपुरुषंविशालम् ॥ १४० ॥ नारायणंस्तौमिविशुद्धभावंपरापरंसूक्ष्ममिदंससर्ज ॥ सदास्थितत्वात्पुरुषंप्रधानंशांतंप्रधानंशरणंममा
स्तु ॥ १४१ ॥ नारायणंवीतमलंपुराणंपरात्परंविष्णुमपारपारम् ॥ पुरातनंनीतिमतांप्रधानंधृतिक्षमाशांतिपरंक्षितीशम् ॥ १४२ ॥ शुभंसदा
स्तौमिमहानुभावंसहस्रमूर्द्धानमनेकपादम् ॥ अनंतबाहुंशशिसूर्यनेत्रंक्षराक्षरंक्षीरसमुद्रनिद्रम् ॥१४३ ॥ नारायणंस्तौमिपरम्परेशंपरात्परंयंत्रिदशैरग
म्यम् ॥ त्रिसर्गसंस्थंत्रिहुताशनेत्रंत्रितत्त्वलक्ष्यंत्रिलयंत्रिनेत्रम् ॥ १४४ ॥ नमामिनारायणमप्रमेयंकृतसितंद्वापरतश्चरक्तम् ॥ कलौचकृष्णंतमथोन
मामिससर्जयोवक्त्रतएव विप्रान् ॥ १४५ ॥ भुजांतगत्क्षत्रमथोरुयुग्माद्विशः पदाग्राच्चतथैवशूद्रान् ॥ नमामितंविश्वतनुंपुराणंपगत्परंपारगमप्रमेयम्
॥ १४६ ॥ सूक्ष्ममूर्त्तिमहामूर्त्तिविद्यामूर्त्तिममूर्त्तिकम् ॥ कवचंसर्वदेवानांनमस्येवारिजेक्षणम् ॥ १४७ ॥ सहस्रशीर्षदेवेशंसहस्राक्षंमहाभुजम् ॥ जग
त्संव्याप्यतिष्ठंतंनमस्येपरमेश्वरम् ॥१४८॥ शरण्यंशरणंदेवंविष्णुंजिष्णुंसनातनम् ॥नीलमेघप्रतीकाशंनमस्येशार्ङ्गपाणिनम् ॥१४९॥ शुद्धंसर्वगतंनि
त्यंव्योमरूपंसनातनम् ॥ भावाभावविनिर्मुक्तंनमस्येसर्वगंहरिम् ॥ १५० ॥ नचात्रकिंचित्पश्यामिव्यतिरिक्तंतवाच्युत ॥ त्वन्मयंचप्रपश्यामिसर्वमे
तच्चराचरम् ॥१५१॥ एवंतुवदतस्तस्यरुद्रस्यपरमेष्ठिनः॥ इतीरितस्तेनसनातनःस्वयंपरात्परस्तस्यबभूवदर्शने॥१५२॥ रथांगपाणिर्गरुडासनोगिरिं
विदीपयन्भास्करवत्समुत्थितः ॥ वरंवृणीष्वेतिसनातनोऽब्रवीद्धरस्तवाहंवरदः समागतः ॥१५३॥ इतीरितेरुद्रवरोजगादममातिशुद्धिर्भवितासुरेश ॥
नचास्यपापस्यहरंहिचान्यत्संदृश्यतेऽन्यश्चऋतंभवंतम्॥१५४॥ब्रह्महत्याभिभूतस्यतनुर्मेकृष्णतांगता॥शवगंधश्चमेगात्रेलोहस्याभरणानिमे॥१५५॥
कथंमेनभवेदेवमेतद्रूपंजनार्दन ॥ किंकरोमिमहादेवयेनमेपूर्विकातनुः ॥ १५६ ॥ त्वत्प्रसादेनभवितातन्मेकथयचाच्युत ॥ विष्णुरुवाच ॥ ब्रह्मवध्या
पराचोग्रासर्वकष्टप्रदापरा ॥ १५७ ॥ मनसापिनकुर्वीतपापस्यास्यतुभावनाम् ॥ भवतादेववाक्येननिष्ठाचैषानिबोधिता ॥ १५८ ॥ इदानींत्वंमहा
बाहोब्रह्मणोक्तंसमाचर ॥ भस्मसर्वाणिगात्राणित्रिकालंघर्षयेस्तनौ ॥ १५९ ॥ शिखायांकर्णयोश्चैवकरेचास्थीनिधारय ॥ एवंचकुर्वतोरुद्रकष्टंनैवभ

विष्यति ॥१६०॥ संदिश्यैवंसभगवांस्ततोंऽतर्धानमीश्वरः ॥ लक्ष्मीसहायोगतवान्रुद्रस्तत्राभिजज्ञिवान् ॥ १६१ ॥ कपालपाणिर्देवेशः पर्य
टन्वसुधामिमाम् ॥ हिमवंतंसमैनाकंमेरुणाचसहैवतु ॥ १६२ ॥ कैलासंसकलंविंध्यंनीलंचैवमहागिरिम् ॥ कांचींकाशींताम्रलिप्तांमगधा
माविलांतथा ॥ १६३ ॥ वत्सगुल्मंचगोकर्णंतथाचैवोत्तरान्कुरून् ॥ भद्राश्वंकेतुमालंचवर्षंहैरण्यकंतथा ॥ १६४ ॥ कामरूपंप्रभासं
चमहेन्द्रंचैवपर्वतम् ॥ ब्रह्महत्याभिभूतोऽसौभ्रमंस्त्राणंनविंदति ॥ १६५ ॥ त्रपान्वितःकपालंतुपश्यन्हस्तगतंसदा ॥ करौविधुन्वन्बहुशो
विक्षिप्तश्चमुहुर्मुहुः ॥ १६६ ॥ यदास्यधुन्वतोहस्तौकपालंपततेनतु ॥ तदास्यबुद्धिरुत्पन्नाव्रतंचैतत्करोम्यहम् ॥ १६७ ॥ मदीयंनैवमार्गेण
द्विजायास्यंतिसर्वतः ॥ ध्यात्वैवंसुचिरंदेवोवसुधांविचचारह ॥ १६८ ॥ पुष्करंतुसमासाद्यप्रविष्टोऽरण्यमुत्तमम् ॥ नानाद्रुमलताकीर्णंनानामृगरवा
कुलम् ॥१६९॥ द्रुमपुष्पभरामोदवासितंयत्सुवायुना ॥ बुद्धिपूर्वमिवन्यस्तैःपुष्पैर्भूषितभूतलम् ॥ १७० ॥ नानागंधरसैरन्यैःपक्वापक्वैःफलैस्तथा॥
विवेशतरुवृंदेनपुष्पामोदाभिनंदितः ॥ ७१ ॥ अत्राराधयतोभक्त्याब्रह्मादास्यतिमेवरम् ॥ ब्रह्मप्रसादात्संप्राप्तंपौष्करंज्ञानमीप्सितम् ॥ ७२ ॥ पाप
घ्नंदुष्टशमनंपुष्टिश्रीबलवर्द्धनम् ॥ एवंवैध्यायतस्तस्यरुद्रस्यामिततेजसः ॥ ७३ ॥ आजगामततोब्रह्माभक्तिप्रीतोऽथकंजजः॥ उवाचप्रणतंरुद्रमुत्था
प्यचैपुनर्गुरुः ॥ ७४ ॥ दिव्यव्रतोपचारेणसोऽहमाराधितस्त्वया ॥ भवताश्रद्धयात्यर्थंममदर्शनकांक्षया ॥ ७५ ॥ व्रतस्थामांहिपश्यंतिमनुष्यादेव
तास्तथा ॥ तदिच्छयाप्रयच्छामिवरंयत्प्रवरंवरम् ॥ ७६ ॥ सर्वकामप्रसिद्ध्यर्थंव्रतंयस्मान्निषेवितम् ॥ मनोवाक्कायभावैश्चसंतुष्टेनांतरात्मना ॥७७॥
कंददामिचवैकामंवदभोस्तेयथेप्सितम् ॥ रुद्रउवाच ॥ एषएवाद्यभगवन्सुपर्याप्तोमहावरः ॥७८॥ यद्दृष्टोऽसिजगद्वंद्यजगत्कर्तर्नमोऽस्तुते ॥ महताय
ज्ञसाध्येनबहुकालार्जितेनच ॥ ७९ ॥ प्राणव्ययकरेणत्वंतपसादेवदृश्यते ॥ इमंकपालंदेवेशनकरात्पतितंविभो ॥ १८० ॥ त्रपाकराऋषीणांचचर्यै
षाकुत्सिताविभो ॥ त्वत्प्रसादाद्व्रतंचेदंकृतंकापालिकंतुयत् ॥८१॥ सिद्धमेतत्प्रपन्नस्यमहाव्रतमिहोच्यताम् ॥ पुण्यप्रदेशेयस्मिंस्तुक्षिपामीदंवदस्व
मे ॥ ८२ ॥ पूतोभवामियेनाहंमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ॥ अविमुक्तंभगवतःस्थानमस्तिपुरातनम् ॥८३॥ कपालमोचनंतीर्थंतव
तत्रभविष्यति॥ अहंचत्वंस्थितस्तत्रविष्णुश्चापिभविष्यति॥८४॥दर्शनेभवतस्तत्रमहापातकिनोऽपिये॥तेऽपिभोगान्समश्नंतिविशुद्धाभवनेमम॥८५॥
वरणापिअसीचापिद्वेनद्यौसुरवल्लभे ॥ अंतरालेतयोःक्षेत्रेवध्यानविशतिक्वचित् ॥ ८६ ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थंक्षेत्राणांप्रवरंतव ॥ आदेहपतनाद्येतुक्षेत्रं
सेवंतिमानवाः ॥ ८७ ॥ तेमृताहंसयानेनदिवंयांत्यकुतोभयाः ॥ पंचक्रोशप्रमाणेनक्षेत्रंदत्तंमयातव ॥ ८८ ॥ क्षेत्रमध्याद्यदागंगागमिष्यतिसरित्प

तिम् ॥ तदासामहतीपुण्यापुरीरुद्रभविष्यति ॥ ८९ ॥ पुण्याचोदङ्मुखीगंगाप्राचीचापिसरस्वती॥उदङ्मुखीयोजनेद्वेगच्छतेजाह्नवीनदी॥१९०॥
तत्रवैविबुधाःसर्वेमयासहसवासवाः ॥ आगतावासमेष्यंतिकपालंतत्रमोचय ॥ ९१ ॥ तस्मिंस्तीर्थेतुयेगत्वापिंडदानेनवैपितॄन् ॥ श्राद्धैस्तुप्रीण
यिष्यंतितेषांलोकोऽक्षयोदिवि ॥९२॥ वाराणस्यांमहातीर्थेनरःस्नातोविमुच्यते॥सप्तजन्मकृतात्पापाद्गमनादेवमुच्यते ॥९३॥तत्तीर्थंसर्वतीर्थानामुत्तमं
परिकीर्तितम् ॥ त्यजंतितत्रयेप्राणान्प्राणिनःप्रणतास्तव ॥ ९४ ॥ रुद्रत्वंतेसमासाद्यमोदंतेभवतासह ॥ तत्रापिहितुयद्दत्तंदानंरुद्रयतात्मना ॥ ९५ ॥
स्यान्महच्चफलंतस्यभविताभावितात्मनः ॥ स्वांगस्फुटितसंस्कारंतत्रकुर्वंतियेनराः ॥ ९६ ॥ तेरुद्रलोकमासाद्यमोदंतेसुखिनःसदा ॥
तत्रपूजाजपोहोमःकृतोभवतिदेहिनाम् ॥ ९७ ॥ अनंतफलदः स्वर्गोरुद्रभक्तियुतात्मनः ॥ तत्रदीपप्रदानेतुज्ञानचक्षुर्भवेन्नरः ॥ ९८ ॥ अव्यंगंतरुणं
सौम्यंरूपवंतंतुगोसुतम् ॥ योऽङ्कयित्वामोचयतिसयातिपरमंपदम् ॥ ९९ ॥ पितृभिःसहितोमोक्षंगच्छतेनात्रसंशयः ॥ अथकिंबहुनोक्तेनयत्तत्रक्रि
यतेनरैः ॥ २०० ॥ कर्मधर्मंसमुद्दिश्यतदनंतफलंभवेत् ॥ स्वर्गापवर्गयोर्हेतुस्तद्धितीर्थंमतंभुवि ॥ १ ॥ स्नानाज्जपात्तथाहोमादनंतफलसाधनम्॥
गत्वावाराणसीतीर्थंभक्त्यारुद्रपरायणाः ॥ २ ॥ येतत्रपंचतांप्राप्ताभक्तास्तेनात्रसंशयः ॥ वसवःपितरोज्ञेयारुद्राश्चैवपितामहाः ॥ ३ ॥ प्रपितामहा
स्तथादित्याइत्येषावैदिकीश्रुतिः ॥ त्रिविधःपिंडदानायविधिरुक्तोमयानघ ॥ ४ ॥ मानुषैःपिंडदानंतुकार्यमत्रागतैस्सदा ॥ पिंडदानंचतत्रैवस्वपु
त्रैःकार्यमादरात् ॥ ५ ॥ सुपुत्रास्तेपितृणांतुभवंतिसुखदायकाः ॥ प्रोक्तंतीर्थंमयातुभ्यंदर्शनादपिमुक्तिदम् ॥ ६ ॥ स्नात्वातुसलिलेतत्रमुच्यतेज
न्मबंधनात् ॥ विमुक्तोब्रह्महत्यायास्तत्ररुद्रयथासुखम् ॥ ७ ॥ अविमुक्तेमयादत्तेतिष्ठत्वंभार्ययासह ॥ ॥ रुद्रउवाच ॥ पृथिव्यांयानितीर्थानितेष्व
हंविष्णुनासह ॥ ८ ॥ तिष्ठामिभवतोक्तेनवरएषवृतोमया ॥ अहंदेवोमहादेवआराध्योभवतासदा ॥ ९ ॥ वरंदास्यामितेचाहंसंतुष्टेनांतरात्मना ॥
विष्णोश्चाहंप्रदास्यामिवरांश्चमनसीप्सितान् ॥२१०॥ सुराणांचैवसर्वेषांमुनीनांभावितात्मनाम्॥ अहंदाताअहंयाच्योनान्योभाव्यःकथंचन ॥११॥
ब्रह्मोवाच ॥ एवंकरिष्येऽहंरुद्रयत्त्वयोक्तंवचःशुभम् ॥ नारायणश्चतेवाक्यंकर्तासर्वंनसंशयः ॥ १२ ॥ विसृज्यैवंतदारुद्रंब्रह्माचांतरधीयत ॥ वाराण
स्यांमहादेवोगत्वातीर्थंन्यवेशयत् ॥ १३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेरुद्रस्यब्रह्मवध्यानाशश्चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ भीष्मउवाच ॥किंकृ
तंब्रह्मणाब्रह्मन्प्रेष्यवाराणसीपुरीम् ॥ जनार्दनेनकिंकर्मशंकरेणचयन्मुने ॥ १ ॥ कथंयज्ञःकृतस्तेनकस्मिंस्तीर्थेवदस्वमे ॥ केसदस्याऋत्विजश्चसर्वां
स्तान्प्रब्रवीहिमे ॥ २ ॥ केदेवास्तर्पितास्तेनएतन्मेकौतुकंमहत् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ श्रीनिधानंपुरंमेरोःशिखरेरत्नचित्रितम् ॥ ३ ॥ अनेकाश्चर्यनि

लयंबहुपादपसंकुलम् ॥ विचित्रधातुभिश्चित्रंस्वच्छस्फटिकनिर्मलम् ॥ ४ ॥ लतावितानशोभाढ्यंशिखिशब्दविनादितम् ॥ मृगेन्द्ररववित्रस्तगज
यूथसमाकुलम् ॥५॥ निर्झरांबुप्रपातोत्थशीकरासारशीतलम् ॥ वाताहततरुव्रातप्रसन्नापानचित्रितम् ॥६॥ मृगनाभिवरामोदवासिताशेषकाननम् ॥
लतागृहरतिश्रान्तसुप्तविद्याधराध्वगम् ॥७॥ प्रगीतकिन्नरव्रातमधुरध्वनिनादितम्॥ तस्मिन्ननेकविन्यासशोभिताशेषभूमिकम् ॥८॥ वैराजंनामभवनं
ब्रह्मणःपरमेष्ठिनः ॥ तत्रदिव्यांगनोद्गीतमधुरध्वनिनादिता ॥ ९ ॥पारिजाततरूत्पन्नमंजरीदाममालिनी॥रत्नरश्मिसमूहोत्थबहुवर्णविचित्रिता॥१०॥
विन्यस्तस्तंभकोटिस्तुनिर्मलादर्शशोभिता ॥ अप्सरोनृत्यविन्यासविलासोल्लासलासिता॥११॥बह्वातोद्यसमुत्पन्नसमूहस्वननंनादिता ॥ लयतालयुता
नेकगीतवादित्रशोभिता ॥ १२ ॥ सभाकांतिमतीनामदेवानांशर्मदायिका ॥ ऋषिसंघसमायुक्तामुनिवृंदनिषेविता ॥१३॥ द्विजातिसामशब्देननादि
तानंददायिनी ॥ तस्यांनिविष्टोदेवेशःसंध्यासक्तःपितामहः ॥१४॥ ध्यायतिस्मपरंदेवंयेनेदंनिर्मितंजगत् ॥ ध्यायतोबुद्धिरुत्पन्नाकथंयज्ञंकरोम्यहम्
॥ १५ ॥ कस्मिन्स्थानेमयायज्ञःकार्यःकुत्रधरातले ॥ काशीप्रयागस्तुंगाचनैमिषंशृंखलंतथा ॥ १६ ॥ कांचीभद्रादेविकाचकुरुक्षेत्रंसरस्वती ॥
प्रभासादीनितीर्थानि पृथिव्यामिहमध्यतः ॥ १७ ॥ क्षेत्राणिपुण्यतीर्थानिसंतियानीहसर्वशः ॥ मदादेशाच्चरुद्रेणकृतान्यन्यानिभूतले ॥१८॥ यथा
हंसर्वदेवेषुआदिदेवोव्यवस्थितः ॥ तथाचैकंपरंतीर्थमादिभूतंकरोम्यहम् ॥ १९ ॥ अहंयत्रसमुत्पन्नःपद्मंतद्विष्णुनाभिजम् ॥ पुष्करंप्रोच्यतेतीर्थमृषि
भिर्वेदपाठकैः ॥ २० ॥ एवंचिंतयतस्तस्यब्रह्मणस्तुप्रजापतेः ॥ मतिरेषासमुत्पन्नाव्रजाम्येषधरातले ॥ २१ ॥ प्राक्स्थानंससमासाद्यप्रविष्टस्तद्वनोत्त
मम् ॥ नानाद्रुमलताकीर्णंनानापुष्पोपशोभितम् ॥ २२ ॥ नानापक्षिरवाकीर्णंनानामृगगणाकुलम् ॥ द्रुमपुष्पभरामोदैर्वासयद्यत्सुरासुरान् ॥
॥ २३ ॥ बुद्धिपूर्वमिवन्यस्तैःपुष्पैर्भूषितभूतलम् ॥ नानागंधरसैःपक्वःपक्वैश्चषड्तूद्भवैः ॥२४॥ फलैःसुवर्णरूपाढ्यैर्घ्राणदृष्टिमनोहरैः ॥ जीर्णपत्रंतृणं
यत्रशुष्ककाष्ठफलानिच ॥ २५ ॥ बहिःक्षिपतिजातानिमारुतोऽनुग्रहादिव ॥ नानापुष्पसमूहानांगंधमादायमारुतः ॥ २६ ॥ शीतलोवातिखंभूमिं
दिशोयत्राभिवासयन् ॥ हरितस्निग्धनिश्छिद्रैरकीटकवनोत्कटैः ॥ २७ ॥ वृक्षरनेकसंज्ञैर्यद्भूषितंशिखरान्वितैः॥अरोगैर्दर्शनीयैश्चसुवृत्तैःकैश्चिदुज्ज्व
लैः ॥ २८ ॥ कुटुंबमिवविप्राणामृत्विग्भिर्भातिसर्वतः ॥ शोभंतेधातुसंकाशैरंकुरैःप्रावृताद्रुमाः ॥ २९ ॥ कुलीनैरिवनिश्छिद्रैःस्वगुणैःप्रावृतानराः ॥
पवनाविद्धशिखरैःस्पृशन्तीवपरस्परम् ॥ ३० ॥ आजिघ्रंतीवचान्योन्यंपुष्पशाखावतंसकाः ॥ नागवृक्षाःक्वचित्पुष्पैर्द्रुमवानीरकेसरैः ॥ ३१ ॥
नयनैरिवशोभंतेचंचलैःकृष्णतारकैः ॥ पुष्पसंपन्नशिखराःकर्णिकारद्रुमाःक्वचित् ॥ ३२ ॥ युग्मयुग्माद्विधाचेहशोभन्तइवदंपती ॥ सुपुष्पप्रभवाटो

पौर्स्सिदुवारद्रुपंक्तयः ॥ ३३ ॥ मूर्तिमत्यइवाभांतिपूजितावनदेवताः ॥ क्वचित्क्वचित्कुंदलताःसपुष्पाभरणोज्ज्वलाः ॥३४॥ दिक्षुवृक्षेषुशोभंतेबाल
चन्द्राइवोच्छ्रिताः ॥ सर्जार्जुनाःक्वचिद्भान्तिवनोद्देशेषुपुष्पिताः ॥ ३५ ॥ धौतकौशेयवासोभिःप्रावृताःपुरुषाइव ॥ अतिमुक्तकवल्लीभिःपुष्पिताभि
स्तथाद्रुमाः ॥ ३६ ॥ उपगूढाविराजंतेस्वनारीभिरिवप्रियाः ॥ अपरस्परसंसक्तैःसालाशोकाश्चपल्लवैः ॥ ३७ ॥ हस्तैर्हतान्स्पृशंतीवसुहृदश्चिरसंग
ताः ॥ फलपुष्पभरानम्राःपनसाःसरलार्जुनाः ॥ ३८ ॥ अन्योन्यमर्चयन्तीवपुष्पैश्चैवफलैस्तथा ॥ मारुतावेगसंश्लिष्टैःपादपास्सालबाहुभिः ॥
॥ ३९ ॥ अभ्याशमागतंलोकंप्रतिभावैरिवोत्थिताः ॥ पुष्पाणामवरोधनसुशोभार्थंनिवेशिताः ॥ ४० ॥ वसन्तमहमासाद्यपुरुपान्स्पर्धयंतिहि ॥
पुष्पशोभाभरनुतैःशिखरैर्वायुकम्पितैः॥४१॥नृत्यंतीवनराःप्रीताःस्रगलंकृतशेखराः॥शृंगाग्रपवनक्षिप्ताःपुष्पावलियुताद्रुमाः॥४२॥ सवल्लीकाःप्रनृत्यं
तिमानवाइवसप्रियाः ॥ स्वपुष्पनतवल्लीभिःपादपाःक्वचिदावृताः ॥४३॥ भांतितारागणैश्चित्रैःशरदीवनभस्तलम्॥द्रुमाणामथवाग्रेषुपुष्पितामालती
लताः ॥४४॥ शेखराइवशोभंतेरचिताबुद्धिपूर्वकम् ॥ हरिताःकांचनच्छायाःफलिताःपुष्पिताद्रुमाः ॥४५॥ सौहृदंदर्शयंतीवनराः साधुसमागमे ॥
पुष्पकिंजल्ककपिलागताःसर्वदिशासुच ॥४६ ॥ कदंबपुष्पस्यजयंघोषयंतीव षट्पदाः ॥ क्वचित्पुष्पासवक्षीबाःसंपतंतिततस्ततः ॥ ४७ ॥ पुंस्को
किलगणावृक्षगहनेष्विवसप्रियाः ॥ शिरीषपुष्पसंकाशाःशुकामिथुनशःक्वचित् ॥ ४८ ॥ कीर्तयंतिगिरश्चित्राःपूजिताब्राह्मणायथा ॥ सहचारिसुसं
युक्तामयूराश्चित्रबर्हिणः ॥४९॥ वनांतेष्वपिनृत्यंतिशोभंतइवनर्त्तकाः ॥ कूजन्तःप्रक्षिसंघातानानारुतविराविणः ॥ ५० ॥ कुर्वंतिरमणीयंवैरमणी
यतरंवनम् ॥ नानामृगगणाकीर्णंनित्यंप्रमुदितांडजम् ॥ ५१ ॥ तद्वनंनन्दनसमं मनोदृष्टिविवर्धनम् ॥ पद्मयोनिस्तुभगवांस्तथारूपंवनोत्तमम् ॥
॥५२॥ददर्शादर्शवद्दृष्ट्यासौम्ययापाययन्निव॥तावृक्षपंक्तयःसर्वादृष्ट्वादेवंतथागतम्॥५३॥ निवेद्यब्रह्मणेभक्त्यामुमुचुःपुष्पसंपदः॥पुष्पप्रतिग्रहंकृत्वापा
दपानांपितामहः॥५४॥ वरंवृणीध्वंभद्रंवःपादपानित्युवाचसः॥ एवमुक्ताभगवता तरवोनिरवग्रहाः॥५५॥ऊचुःप्रांजलयःसर्वेनमस्कृत्वाविरिंचिनम् ॥
वरंददासिचेद्देवप्रपन्नजनवत्सल ॥५६ ॥ इहैवभगवन्नित्यंवनेसंनिहितोभव ॥ एषनः परमःकामःपितामहनमोऽस्तुते ॥ ५७॥ त्वंचेद्वससिदेवेशवने
ऽस्मिन्विश्वभावन ॥ सर्वात्मनाप्रपन्नानांवांछतामुत्तमंवरम् ॥५८॥ वरकोटिभिरन्याभिरलंनो दीयतांवरम् ॥ सन्निधानेनतीर्थेभ्यइदंस्यात्प्रवरंमहत
॥ ५९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ उत्तमंसर्वक्षेत्राणांपुण्यमेतद्भविष्यति ॥ नित्यंपुष्पफलोपेतानित्यंसुस्थिरयौवनाः ॥ ६० ॥ कामगाःकामरूपाश्चकामरूप
फलप्रदाः ॥ कामसंदर्शनाःपुंसांतपःसिद्ध्युज्ज्वलानृणाम् ॥६१ ॥ श्रियापरमयायुक्तामत्प्रसादाद्भविष्यथ ॥ एवंसवरदोब्रह्माऽनुजग्राहपादपान् ॥

॥ ६२ ॥ स्थित्वावर्षसहस्रंतुपुष्करंप्राक्षिपद्भुवि ॥ क्षितिर्निपतितातेनव्यकंपतरसातलम् ॥ ६३ ॥ विवशास्तत्यजुर्वेलांसागराःक्षुभितोर्मयः ॥ शक्रा
शनिहतानीवव्याघ्रव्यालावृतानिच ॥ ६४ ॥ शिखराण्यप्यशीर्यंतपर्वतानांसहस्रशः ॥ देवसिद्धविमानानिगंधर्वनगराणिच ॥ ६५ ॥ प्रचेलुर्बभ्रमुः
पेतुर्विविशुश्चधरातलम् ॥ कपोतमेघाःखात्पेतुःपुटसंवातदर्शिनः ॥ ६६ ॥ ज्योतिर्गणांश्छादयंतोबभूवुस्तीव्रभास्कराः ॥ महतातस्यशब्देनमूका
न्धबधिरीकृतम् ॥६७॥ बभूवव्याकुलंसर्वंत्रैलोक्यंसचराचरम्॥सुरासुराणांसर्वेषांशरीराणिमनांसिच ॥६८॥ अवसेदुश्चकिमितिकिमित्येतन्नजज्ञिरे ॥
धैर्यमालंब्यसर्वेऽथब्रह्माणंचाप्यलोकयन् ॥ ६९ ॥ नचतेतमपश्यंतकुत्रब्रह्मागतोह्यभूत् ॥ किमर्थंकंपिताभूमिर्निमित्तोत्पातदर्शनम् ॥ ७० ॥ ताव
द्विष्णुर्गतस्तत्रयत्रदेवाव्यवस्थिताः॥ प्रणिपत्यइदंवाक्यमुक्तवंतोदिवौकसः ॥ ७१ ॥ किमेतद्भगवन्ब्रूहिनिमित्तोत्पातदर्शनम् ॥ त्रैलोक्यंकंपितंयेनसं
युक्तंकालधर्मणा ॥ ७२ ॥ जातकल्पावसानंतुभिन्नमर्यादसागरम् ॥ चत्वारोदिग्गजाःकिंतुबभूवुरचलाश्चलाः ॥ ७३ ॥ समावृताधराकस्मात्सप्तसा
गरवारिणा ॥ उत्पत्तिर्नास्तिशब्दस्यभगवन्निष्प्रयोजना ॥ ७४ ॥ यादृशोवास्मृतःशब्दोनभूतोनभविष्यति ॥ त्रैलोक्यमाकुलंयेनचक्रेरौद्रेणचो
द्यता ॥७५॥शुभोऽशुभोवाशब्दोऽयंत्रैलोक्यस्यदिवौकसाम् ॥ भगवन्यदिजानासिकिमेतत्कथयस्वनः ॥ ७६ ॥ एवमुक्तोऽब्रवीद्विष्णुःपरमेणानुभा
वितः ॥ माभैष्टमरुतःसर्वेशृणुध्वंचात्रकारणम् ॥ ७७ ॥ निश्चयेनानुविज्ञायवक्ष्याम्येपयथाविधम् ॥ पद्महस्तोहिभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः ॥ ७८ ॥
भूप्रदेशेपुण्यराशौयज्ञंकर्तुंव्यवस्थितः ॥ अवरोहेपर्वतानांवनेचातीवशोभने ॥ ७९ ॥ कमलंतस्यहस्तात्तुपतितंधरणीतले ॥ तस्यशब्दोमहानेषयेन
यूयंप्रकंपिताः ॥ ८० ॥ तत्रासौतरुवृंदेनपुष्पामोदाभिनंदितः ॥ अनुगृह्याथभगवान्वनंतत्समृगांडजम् ॥ ८१ ॥ जगतोऽनुग्रहार्थायवासंतत्रान्वरो
चयत् ॥ पुष्करंनामतत्तीर्थंक्षेत्रंवृषभमेवच ॥ ८२ ॥ जनितंतद्भगवतालोकानांहितकारिणा ॥ ब्रह्माणंतत्रवैगत्वातोषयध्वंमयासह ॥ ८३ ॥ आरा
ध्यमानोभगवान्प्रदास्यतिवरान्वरान् ॥ इत्युक्त्वाभगवान्विष्णुःसहतैर्देवदानवैः ॥ ८४ ॥ जगामतद्वनोद्देशंयत्रास्तेसतुकंजजः ॥ प्रहृष्टास्तुष्टमनसः
कोकिलालापलापिताः ॥ ८५ ॥ पुष्पोच्चयोज्ज्वलंशस्तंविविशुर्ब्रह्मणोवनम् ॥ संप्राप्तंसर्वदेवैस्तुवनंनंदनसंमितम् ॥ ८६ ॥ पद्मिनीमृगपुष्पाढ्यंसु
दृढंशुशुभेतदा ॥ प्रविश्याथवनंदेवाःसर्वपुष्पोपशोभितम् ॥ ८७ ॥ इहदेवोऽस्तीतिदेवाबभ्रमुश्चदिदृक्षवः ॥ मृगयंतस्ततस्तेतुसर्वेदेवाःसवासवाः॥८८॥
अद्भुतस्यवनस्यांतंनतेददृशुराशुगाः ॥ विचिन्वद्भिस्तदादेवंदेवैर्वायुर्विलोकितः ॥ ८९ ॥ सतानुवाचब्रह्माणंनद्रक्ष्यथतपोविना ॥ तदाखिन्नाविचिन्वं
तस्तस्मिन्पर्वतरोधसि ॥ ९० ॥ दक्षिणेचोत्तरेचैवअंतरालेपुनःपुनः ॥ वायूक्तंहृदयेकृत्वावायुस्तानब्रवीत्पुनः ॥ ९१ ॥ त्रिविधोदर्शनोपायोविरिंचे

रस्यसर्वदा ॥ श्रद्धाज्ञानेनतपसायोगेनचनिगद्यते ॥ ९२ ॥ सकलंनिष्कलंचैवदेवंपश्यंतियोगिनः ॥ तपस्विनस्तुसकलंज्ञानिनोनिष्कलंपरम् ॥
॥ ९३ ॥ समुत्पन्नेतुविज्ञानेमंदश्रद्धोनपश्यति ॥ भक्त्यापरमयाक्षिप्रंब्रह्मपश्यंतियोगिनः ॥ ९४॥ द्रष्टव्योनिर्विकारोऽसौप्रधानपुरुषेश्वरः ॥ कर्मणा
मनसावाचानित्ययुक्ताःपितामहम् ॥ ९५ ॥ तपश्चरतभद्रंवोब्रह्माराधनतत्पराः ॥ ब्राह्मींदीक्षांप्रपन्नानांभक्तानांचद्विजन्मनाम् ॥ ९६॥ सर्वकालंसजा
नातिदातव्यंदर्शनंमया ॥ वायोस्तुवचनंश्रुत्वाहितमेतदवेत्यच ॥ ९७ ॥ ब्रह्मेच्छाविष्टमतयोवाक्पतिंचततोऽब्रुवन्॥ अज्ञानविबुधास्माकंब्राह्मींदीक्षां
विधत्स्वनः ॥ ९८ ॥ सदिदीक्षयिषुःक्षिप्रममरान्ब्रह्मदीक्षया ॥ वेदोक्तेनविधानेनदीक्षयामासतान्गुरुः ॥ ९९ ॥ विनीतवेषाःप्रणताअंतेवासित्वमा
ययुः ॥ ब्रह्मप्रसादंसंप्राप्ताःपौष्करंज्ञानमीरितम् ॥ १०० ॥यज्ञंचकारविधिनाधिषणोऽध्वर्युसत्तमः ॥ पद्मंकृत्वामृणालाढ्यंपद्मदीक्षाप्रयोगतः ॥ १ ॥
अनुजग्राहदेवांस्तान्सुरेच्छाप्रेरितोमुनिः ॥ तेभ्योददौविवेकिभ्यःसवेदोक्तावधानवित् ॥ २ ॥ दीक्षांवैविस्मयंत्यक्त्वाबृहस्पतिरुदारधीः ॥ एक
मग्निंचसंस्कृत्यमहात्मात्रिदिवौकसाम् ॥ ३ ॥ प्रादादांगिरसस्तुष्टोजाप्यंवदोदितंतुयत् ॥ त्रिसुपर्णंत्रिमधुचपावमानींचपावनीम् ॥ ४ ॥ सहिजा
प्यादिकंसर्वमशिक्षयदुदारधीः ॥ आपोहिष्ठेतियत्स्नानंब्राह्मंतत्परिपठ्यते ॥ ५ ॥ पापघ्नंदुष्टशमनंपुष्टिश्रीबलवर्धनम् ॥ सिद्धिदंकीर्तिदंचैवकलि
कल्मषनाशनम्॥६ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनब्राह्मंस्नानंसमाचरेत् ॥ कुर्वंतोमौनिनोदांतादीक्षिताःक्षपितेंद्रियाः ॥ ७ ॥ सर्वेकमंडलुयुतामुक्तकक्षाक्षमा
लिनः ॥ दंडिनश्चीरवस्त्राश्चजटाभिरतिशोभिताः ॥ ८ ॥ स्नानाचारासनरताःप्रयतध्यानधारिणः ॥ मनोब्रह्मणिसंयोज्यनियताहारकांक्षिणः ॥
॥ ९ ॥ अतिष्ठन्दर्शनालापसंगध्यानविवर्जिताः ॥ एवंव्रतधराःसर्वेत्रिकालंस्नानकारिणः ॥ ११० ॥ भक्त्यापरमयायुक्ताविधिनापरमेणच ॥ काले
नमहताध्यानादेवज्ञानमनोगताः ॥ ११ ॥ ब्रह्मध्यानाग्निनिर्दग्धायदाशुद्धैकमानसाः ॥ आविर्बभूवभगवान्सर्वेषांदृष्टिगोचरः ॥ १२ ॥ तेजसाप्या
यितास्तस्यबभूवुर्भ्रांतचेतसः ॥ ततोऽवलंब्यतेधैर्यमिष्टंदेवंयथाविधि ॥ १३ ॥ षडंगवेदयोगेनहृष्टचित्तास्तुतत्पराः ॥ शिरोगतैरंजलिभिःशिरोभिश्च
महींगताः ॥ १४ ॥ तुष्टुवुःसृष्टिकर्त्तारंस्थितिकर्तारमीश्वरम् ॥ देवाऊचुः ॥ ब्रह्मणेब्रह्मदेहायब्रह्मण्यायाजितायच ॥ १५ ॥ नमस्कुर्मःसुनियताःक्रतु
वेदप्रदायिने ॥ लोकानुकंपिनेदेवसृष्टिरूपायवैनमः ॥ १६ ॥ ॥ भक्तानुकंपिनेऽत्यर्थंवेदजाप्यस्तुतायच ॥ बहुरूपस्वरूपायरूपाणांशतधारिणे ॥
॥ १७ ॥ सावित्रिपतयेदेवगायत्रीपतयेनमः ॥ पद्मासनायपद्मायपद्मवक्रायतेनमः ॥ १८ ॥ वरदायवराहायकूर्मायचमृगायच ॥ जटामुकुटयुक्ता
यस्त्रुवस्त्रुचनिधारिणे॥१९॥मृगांकमृगधर्मायधर्मनेत्रायतेनमः ॥ विश्वनाम्नेऽथविश्वायविश्वेशायनमोनमः॥१२०॥धर्मनेत्रत्राणमस्मादधिकंकर्तुमर्हसि॥

वाङ्मनःकायभावैस्त्वांप्रपन्नास्स्मः पितामह ॥ २१ ॥ एवंस्तुतस्तदादेवैर्ब्रह्माब्रह्मविदां वरः ॥ प्रदास्यामिस्मृतोबाढममोघंदर्शनंहिवः ॥ २२ ॥
ब्रुवंतुवांछितंपुत्राःप्रदास्यामिवरान्वरान् ॥ एवमुक्ताभगवतादेवावचनमब्रुवन् ॥ २३ ॥ एषएवाद्यभगवन्सुपर्याप्तोमहान्वरः ॥ जनितोनःसुश
ब्दोऽयंकमलंक्षिपतात्वया ॥ २४ ॥ किमर्थंकंपिताभूमिर्लोकाश्चाकुलिताःकृताः ॥ नैतन्निरर्थकंदेवउच्यतामत्रकारणम् ॥ २५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
युष्मद्धितार्थमेतद्वैपद्मंविनिहितंमया ॥ देवतानांचरक्षार्थंश्रूयतामत्रकारणम् ॥ २६ ॥ असुरोवज्रनाभोऽयंबालजीवापहारकः ॥ अवस्थितस्त्वव
ष्टभ्यरसातलतलाश्रयम् ॥ २७ ॥ युष्मदागमनंज्ञात्वातपस्थान्निहितायुधान् ॥ हंतुकामोदुराचारःसेंद्रानपिदिवौकसः ॥ २८ ॥ घातःकमलपा
तेनमयातस्यविनिर्मितः ॥ सराज्यैश्वर्यदर्पिष्ठस्तेनासौनिहतोमया ॥ २९ ॥ लोकेऽस्मिन्समयेभक्ताब्राह्मणावेदपारगाः ॥ मैवतेदुर्गतिंयांतुल
भंतांसुगतिंपुनः ॥ १३० ॥ देवानांदानवानांचमनुष्योरगरक्षसाम् ॥ भूतग्रामस्यसर्वस्यसमोऽस्मित्रिदिवौकसः ॥ ३१ ॥ युष्मद्धितार्थंपा
पोऽसौमयामंत्रेणघातितः ॥ प्राप्तःपुण्यकृतांल्लोकान्कमलस्यास्यदर्शनात् ॥ ३२ ॥ यन्मयापद्ममुक्तंतुतेनेदंपुष्करंभुवि ॥ ख्यातंभविष्यतेतीर्थंपाव
नंपुण्यदंमहत् ॥ ३३ ॥ पृथिव्यांसर्वजंतूनाम्पुण्यदंपरिपठ्यते ॥ कृतोह्यनुग्रहोदेवाभक्तानांभक्तिमिच्छताम् ॥ ३४ ॥ वनेऽस्मिन्नित्यवासेनवृक्षैरभ्य
र्थितेनच ॥ महाकालोवनेऽत्रागादागतस्यममानघाः ॥ ३५ ॥ तपस्यतांचभवतांमहज्ज्ञानंप्रदर्शितम् ॥ कुरुध्वंहंदयेदेवाःस्वार्थंचैवपरार्थकम्
॥ ३६ ॥ भवद्भिर्दर्शनीयंतुनानारूपधरैर्भुवि ॥ द्विषन्वैब्राह्मनिनंविप्रंपापेनैवार्दितोनरः ॥ ३७ ॥ नविमुच्येतपापेनजन्मकोटिशतैरपि ॥ वेदांग
पारगंविप्रंनहन्यान्नचदूषयेत ॥ ३८ ॥ एकस्मिन्निहतेयस्मात्कोटिर्भवतिघातिता ॥ एकंवेदांतगंविप्रंभोजयेच्छ्रद्धयान्वितः ॥ ३९ ॥ तस्यभु
क्ताभवेत्कोटिर्विप्राणांनात्रसंशयः ॥ यःपात्रपूरणींभिक्षांयतीनांतुप्रयच्छति ॥ १४० ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्योनासौदुर्गतिमाप्नुयात् ॥ यथाहंसर्व
देवानांज्येष्ठःश्रेष्ठःपितामहः ॥ ४१ ॥ ॥ तथाज्ञानीसदापूज्योनिर्ममोनिष्परिग्रहः ॥ संसारबंधमोक्षार्थंब्रह्मगुप्तमिदंव्रतम् ॥ ४२ ॥ मयाप्रणीतंवि
प्राणामपुनर्भवकारणम् ॥ अग्निहोत्रमुपादाययस्त्यजेदजितेंद्रियः ॥ ४३ ॥ रौरवंसप्रयात्याशुप्रणीतोयमकिंकरैः ॥ लोकयात्रावितंडश्चक्षुद्रं
कर्मकरोतियः ॥ ४४ ॥ सरागचित्तःशृंगारीनारीजनधनप्रियः ॥ एकभोजीसुमिष्टाशीकृषिवाणिज्यसेवकः ॥ ४५ ॥ अवेदोवेदनिन्दीचपरभार्यां
चसेवते ॥ इत्यादिदोषदुष्टोयस्तस्यसंभाषणादपि ॥ ४६ ॥ नरोनरकगामीस्याद्यश्चसद्व्रतदूषकः ॥ असंतुष्टंभिन्नचित्तंदुर्मतिंपापकारिणम् ॥ ४७ ॥
नस्पृशेदंगसंगेनस्पृष्ट्वास्नानेनशुद्ध्यति ॥ एवमुक्त्वासभगवान्ब्रह्मातैरमरैःसह ॥४८॥ क्षेत्रंनिवेशयामासयथावत्कथयामिते ॥ उत्तरेचंद्रनद्यास्तुप्रा

चीयावत्सरस्वती ॥ ४९ ॥ पूर्वंतुनंदनात्कृत्स्नंयावत्कल्पंसपुष्करम् ॥ वेदीह्येषाकृतायज्ञेब्रह्मणालोककारिणा ॥१५०॥ ज्येष्ठंतुप्रथमंज्ञेयंतीर्थंत्रैलो
क्यपावनम् ॥ ख्यातंतद्ब्रह्मदैवत्यंमध्यमंवैष्णवंतथा ॥ ५१ ॥ कनिष्ठंरुद्रदैवत्यंब्रह्मापूर्वमकारयत् ॥ आद्यमेतत्परंक्षेत्रंगुह्यंवेदेषुपठ्यते ॥ ५२ ॥
अरण्यंपुष्कराख्यंतुब्रह्मासन्निहितःप्रभुः ॥ अनुग्रहोभूमिभागेकृतोवैब्रह्मणास्वयम् ॥ ५३ ॥ अनुग्रहार्थंविप्राणांसर्वेषांभूमिचारिणाम् ॥ सुवर्णवज्रपर्यं
तावेदिकांकामहीकृता ॥ ५४ ॥ विचित्रकुट्टिमारत्नैःकारितासर्वशोभना ॥ रमतेतत्रभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः ॥ ५५ ॥ विष्णुरुद्रौतथादेवौवस
वोऽप्यश्विनावपि ॥ मरुतश्चमहेंद्रश्चरमंतेचदिवौकसः ॥ ५६ ॥ एतत्तेतथ्यमाख्यातंलोकानुग्रहकारणम् ॥ संहितानुक्रमेणात्रमंत्रैश्चविधिपूर्वकम्
॥ ५७ ॥ वेदान्पठंतियेविप्रागुरुशुश्रूषणेरताः ॥ वसंतिब्रह्मसामीप्येसर्वेतेनानुभाविना ॥ ५८ ॥ ॥ भीष्मउवाच ॥ भगवन्केनविधिनाअर
ण्यंपुष्करेनरैः॥ ब्रह्मलोकमभीप्सद्भिर्वस्तव्यंक्षेत्रवासिभिः ॥ ५९ ॥ किंमनुष्यैरुतस्त्रीभिरुतवर्णाश्रमान्वितैः ॥ वसद्भिःकिमनुष्ठेयमेतत्सर्वंब्रवी
हिमे ॥ ॥ १६० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ॥ नरैःस्त्रीभिश्चवस्तव्यंवर्णाश्रमनिवासिभिः ॥ स्वधर्माचारनिरतैर्दंभमोहविवर्जितैः ॥ ६१ ॥ कर्मणामनसा
वाचाब्रह्मभक्तैर्जितेंद्रियैः ॥ अनसूयुभिरक्षुद्रैःसर्वभूतहितेरतैः ॥ ६२ ॥ भीष्म उवाच ॥ किंकुर्वाणोनरःकर्मब्रह्मभक्तस्त्विहोच्यते ॥ कीदृशाब्रह्म
भक्ताश्चस्मृतानॄणांवदस्वमे ॥ ६३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ त्रिविधाभक्तिरुद्दिष्टामनोवाक्कायसंभवा ॥ लौकिकीवैदिकीचापिभवेदाध्यात्मिकी
तथा ॥ ६४ ॥ ध्यानधारणयाबुद्ध्यावेदार्थस्मरणेहियत् ॥ ब्रह्मप्रीतिकरीचैषामानसीभक्तिरुच्यते ॥ ६५ ॥ मंत्रवेदनमस्कारैरग्निश्राद्धादिचिंतनैः ॥
जाप्यैश्चावश्यकैश्चैववाचिकीभक्तिरिष्यते ॥ ६६ ॥ व्रतोपवासनियतैश्चित्तेंद्रियनिरोधिभिः ॥ कृच्छ्रैःसांतपनैश्चान्यैस्तथाचांद्रायणादिभिः
॥ ६७ ॥ ब्रह्मकृच्छ्रोपवासैश्चतथाचान्यैःशुभव्रतैः ॥ कायिकीभक्तिराख्यातात्रिविधातुद्विजन्मनाम् ॥६८॥ गोघृतक्षीरदधिभिःरत्नदीपकुशोदकैः ॥
गंधैर्माल्यैश्चविविधैर्धातुभिश्चोपपादितैः ॥ ६९ ॥ घृतगुग्गुलुधूपैश्चकृष्णागरुसुगंधिभिः ॥ भूषणैर्हेमरत्नाढ्यैश्चित्राभिः स्रग्भिरेवच ॥ १७० ॥
नृत्यवादित्रगीतैश्चसर्वरत्नोपहारकैः ॥ भक्ष्यभोज्यान्नपानैश्चयापूजाक्रियतेनरैः ॥ ७१ ॥ पितामहंसमुद्दिश्यभक्तिस्सालौकिकीमता ॥
वेदमंत्रहविर्योगैर्भक्तिर्यावैदिकीमता ॥ ७२ ॥ दर्शेवापौर्णमास्यांवाकर्तव्यमग्निहोत्रकम् ॥ प्रशस्तंदक्षिणादानंपुरोडाशंचरुक्रिया ॥ ७३ ॥
इष्टिर्धृतिःसोमपानांयज्ञीयंकर्मसर्वशः ॥ ऋग्यजुःसामजाप्यानिसंहिताध्ययनानिच ॥ ७४ ॥ क्रियंतेविधिमुद्दिश्यसाभक्तिर्वैदिकीष्यते ॥ अग्निभू
म्यनिलाकाशांबुनिशाकरभास्करम् ॥ ७५ ॥ समुद्दिश्यकृतंकर्मतत्सर्वंब्रह्मदैवतम् ॥ आध्यात्मिकीतुद्विविधाब्रह्मभक्तिः स्थितानृप ॥ ७६ ॥संख्या

स्यायोगजाचान्याविभागंतत्रमेशृणु ॥ चतुर्विंशतितत्त्वानिप्रधानादीनिसंख्यया ॥७७॥ अचेतनानिभोग्यानिपुरुषःपचविंशकः ॥ चेतनःपुरुषो भोक्तानकर्त्तातस्यकर्मणः ॥७८॥ आत्मानित्योऽव्ययश्चैवअधिष्ठाताप्रयोजकः ॥ अव्यक्तः पुरुषोनित्यः कारणंचपितामहः ॥७९॥ तत्त्वसर्गोभावस र्गोभूतसर्गश्चतत्त्वतः ॥ संख्ययापरिसंख्यायप्रधानंचगुणात्मकम् ॥ १८०॥ साधर्म्यमानमैश्वर्यंप्रधानंचविधर्मिच ॥ कारणत्वंचब्रह्मत्वंकाम्यत्वमि दमुच्यते ॥ ८१ ॥ प्रयोज्यत्वंप्रधानस्यवैधर्म्यमिदमुच्यते ॥ सर्वत्रकर्तृस्याद्ब्रह्मपुरुषस्याप्यकर्तृता ॥८२॥ चेतनत्वंप्रधानेचसाधर्म्यमिदमुच्यते ॥ तत्त्वांतरंचतत्त्वानांकर्मकारणमेवच ॥८३॥ प्रयोजनंचवैयोज्यमैश्वर्यंतत्त्वसंख्यया ॥ संख्यास्तीत्युच्यतेप्राज्ञैर्विनिश्चित्यार्थचिंतकः ॥८४॥ इतितत्त्व स्यसंभारंतत्त्वसंख्याचतत्त्वतः ॥ ब्रह्मतत्त्वाधिकंचापिश्रुत्वातत्त्वंविदुर्बुधाः ॥ ८५ ॥ सांख्यकृद्भक्तिरेषाचसद्भिराध्यात्मिकीकृता ॥ योगजामपिभक्ता नांशृणुभक्तिपितामहे ॥८६॥ प्राणायामपरोनित्यंध्यानवान्नियतेंद्रियः ॥ भैक्ष्यभक्षीव्रतीवापिसर्वप्रत्याहृतेंद्रियः ॥८७॥ धारणंहृदयेकुर्याद्ध्यायमा नः प्रजेश्वरम् ॥ हृत्पद्मकर्णिकासीनंरक्तवक्त्रंसुलोचनम् ॥ ८८ ॥ परितोद्योतितमुखंब्रह्मसूत्रकटीतटम् ॥ चतुर्वक्त्रंचतुर्बाहुंवरदाभयहस्तकम् ॥ ८९ ॥ योगजामानसीसिद्धिर्ब्रह्मभक्तिःपरास्मृता ॥ यएवंभक्तिमान्देवेब्रह्मभक्तः सउच्यते ॥१९०॥ वृत्तिंचशृणुराजेंद्रयास्मृताक्षेत्रवासिनाम् ॥ स्वयंदेवेनवि प्राणांविष्णवादीनांसमागमे ॥ ९१ ॥ कथिताविस्तरात्पूर्वंसर्वेषांतत्रसन्निधौ ॥ निर्ममानिरहंकारानिःसंगानिष्परिग्रहाः ॥ .९२ ॥ बंधुवर्गेचनिःस्ने हास्समलोष्टाश्मकांचनाः ॥ भूतानांकर्मभिर्नित्यैर्विविधैरभयप्रदाः ॥९३॥प्राणायामपरानित्यंपरध्यानपरायणाः ॥ याजिनःशुचयोनित्यंयतिधर्मप यणाः ॥ ॥९४॥ सांख्ययोगविधिज्ञाश्चधर्मज्ञाश्छिन्नसंशयाः ॥ यजंतेविधिनानेनयेविप्राः क्षेत्रवासिनः ॥९५॥ अरण्येपौष्करेतेषांभूतानांसंतफलंशृ णु ॥ व्रजंतितेसुदुष्प्रापंब्रह्मसायुज्यमक्षयम् ॥ ९६ ॥ यत्प्राप्यनपुनर्जन्ममलभन्तेमृत्युदायकम् ॥ पुनरावर्तनंहित्वाब्राह्मींविद्यांसमाश्रितः ॥९७॥ पुन रावृत्तिरन्येषांप्रपंचाश्रमवासिनाम् ॥ गार्हस्थ्यविधिमाश्रित्यषट्कर्मनिरतःसदा ॥ ९८ ॥ जुहोतिविधिनासम्यङ्मंत्रैर्यज्ञनिमंत्रितः ॥ अधिकंफलमा प्नोतिसर्वदुःखविवर्जितः ॥ ९९ ॥ सर्वलोकेषुचाप्यस्यगतिर्नप्रतिहन्यते ॥ दिव्येनैश्वर्ययोगेनस्वारूढःसपरिग्रहः ॥ २०० ॥ बालसूर्यप्रकाशेनविमा नेनसुवर्चसा ॥ वृतः स्त्रीणांसहस्रैस्तुस्वच्छंदगमनालयः ॥ १ ॥ विचरत्यानिवार्येणसर्वलोकान्यदृच्छया ॥ स्पृहणीयतमः पुंसांसर्वधर्मोत्तमोधनी ॥ २ ॥ स्वर्गच्च्युतः प्रजायेत कुलेमहतिरूपवान् ॥ धर्मज्ञोधर्मभक्तश्चसर्वविद्यार्थपारगः ॥ ३ ॥ तथैवब्रह्मचर्येणगुरुशुश्रूषणेनच ॥ वेदाध्ययनसंयुक्तो भैक्ष्यवृत्तिर्जितेन्द्रियः ॥ ४ ॥ नित्यंसत्यव्रतेयुक्तः स्वधर्मेष्वप्रमादवान् ॥ सर्वकामसमृद्धेनसर्वकामावलंबिना ॥ ५ ॥ सूर्येणेवद्वितीयेनविमानेनानि

वारितः ॥ गुह्यकानामब्रह्माख्यगणाः परमसंमताः ॥ ६ ॥ अप्रमेयबलैश्वर्यादेवदानपूजिताः ॥ तषांससमतांयातितुल्यैश्वर्यसमन्वितः ॥७॥ देवदानव
मर्त्येषुभवत्यनियतायुधः ॥ वर्षकोटिसहस्राणिवर्षकोटिशतानिच ॥८॥ एवमश्वर्यसंयुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ उषित्वासौविभूत्यैवंयदाप्रच्यवतेपुनः
॥ ९ ॥ विष्णुलोकात्स्वकृत्येनस्वर्गस्थानेषुजायते ॥ २१० ॥ पुष्करारण्यमासाद्यब्रह्मचर्याश्रमे स्थतः ॥ अभ्यासेनतुवेदानांवसतम्रियतेऽपिवा
॥११॥ मृतोऽसौयातिदिव्येनविमानेनस्वंतेजसा ॥ पूर्णचंद्रप्रकाशेनशशिवत्प्रियदर्शनः ॥१२॥ रुद्रलोकंसमासाद्यगुह्यकैः सहमोदते॥ऐश्वर्यंमहदाप्नो
तिसर्वस्यजगतः प्रभुः ॥ १३ ॥ भुक्त्वायुगसहस्राणिरुद्रलोकेमहीयते ॥ प्रच्युतस्तुपुनस्तस्माद्रुद्रलोकात्क्रमेणतु ॥ १४ ॥ नित्यंप्रमुदितस्तत्रभुक्त्वा
सुखमनामयम् ॥ द्विजानांसदनेदिव्यं कुलेमहतिजायते ॥ १५ ॥ मानुषेषुसधर्म्मात्मारू [illegible]पोवाक्पतिर्भवेत् ॥ स्पृहणीयवपुःस्त्रीणाम्महाभोगपति
र्बली ॥१६॥ वानप्रस्थसमाचारोग्राम्योपाधिविवर्जितः॥ सर्वलोकेषुचाप्यस्यगतिर्नप्रतिहन्यते॥१७॥ शीर्णपर्णफलाहारःपुष्पमूलांबुभोजनः ॥ कपो
तेनाश्मकुट्टेनदंतोलूखलिकेनच ॥१८॥ वृत्त्युपायेनजीवेतचीरवल्कलवाससा ॥जटीत्रिषवणस्नायीत्यक्तदोषस्तुदंडवान् ॥१९ ॥ कृच्छ्रव्रतपरोयस्तुश्वप
चोर्ध्वदिवापरः ॥ जलशायीपंचतपावर्षास्वभ्रावगाहकः ॥ २२० ॥ कीटकंटकपाषाणभूम्यांतुशयनंतथा ॥ स्थानंवीरासनंरतः संविभागीदृढव्रतः
॥२१॥ अरण्यौषधिभोक्ताचसर्वभूताभयप्रदः ॥नित्यंधर्मार्जनरतोजितक्रोधोजितेंद्रियः ॥ २२ ॥ ब्रह्मभक्तःक्षेत्रवासीपुष्करेवसतेमुनिः ॥ सर्वसंगपरि
त्यागीस्वारामोविगतस्पृहः ॥ २३॥ यश्चात्रवसतेभीष्मशृणुतस्यापियागतिः॥ तरुणार्कप्रकाशेनवेदिकास्तंभशोभिना ॥ २४॥ ब्रह्मभक्तोविमानेनया
तिकामप्रचारिणा ॥ विराजमानोनभसिद्वितीयइवचंद्रमाः ॥ २५ ॥ गीतवादित्रनृत्यज्ञैर्गंधर्वाप्सरसांगणैः ॥ अप्सरोभिःसमायुक्तोवर्षकोटिशतान्य
सौ ॥ २६ ॥ यस्यकस्यापिदेवस्यलोकंयात्यनिवारितः ॥ ब्रह्मणोऽनुग्रहेणैवतत्रतत्रविराजते ॥ २७ ॥ ब्रह्मलोकाच्च्युतश्चापिविष्णुलोकंसगच्छति ॥
विष्णुलोकात्परिभ्रष्टोरुद्रलोकंसगच्छति ॥२८॥ तस्मादपिच्युतः स्थानाद्द्वीपेषुसहिजायते ॥ स्वर्गेषुचतथान्येषुभोगान्भुक्त्वायथेप्सितान् ॥ २९ ॥
भुक्त्वैश्वर्यंततस्तेषुपुनर्मर्त्येषुजायत ॥ राजावाराजपुत्रोवाजायतेधनवान्सुखी ॥ २३० ॥ सुरूपःसुभगः कांतःकीर्तिमान्भक्तिभावितः ॥ ब्राह्मणाः
क्षत्रियावैश्याः शूद्रावाक्षेत्रवासिनः ॥ ३१ ॥ स्वधर्मनिरताराजन्सुवृत्ताश्चिरजीविनः ॥ सर्वात्मनाब्रह्मभक्ताभूतानुग्रहकारिणः ॥ ३२ ॥ पुष्करेतुमह्य
क्षेत्रेयेवसंतिमुमुक्षवः ॥ मृतास्ते ब्रह्मभवनंविमानैर्यांतिशोभनैः ॥ ३३ ॥ अप्सरोगणसंघुष्टैःकामगैःकामरूपिभिः ॥ अथवासंप्रदीप्ताग्नौस्वशरीरंजु
होतियः ॥ ३४ ॥ ब्रह्माध्यायीमहासत्वःसब्रह्मभवनंव्रजेत् ॥ ब्रह्मलोकोऽक्षयस्तस्यशाश्वतोविभवैःसह ॥ ३५ ॥ सर्वलोकोत्तमोरम्योभवतीष्टार्थसा

धकः ॥पुष्करेतुमहापुण्येप्राणान्येसलिलेऽत्यजन् ॥ ३६ ॥ तेषामप्यक्षयोभीष्मब्रह्मलोकोमहात्मनाम् ॥ साक्षात्पश्यंतितेदेवंसर्वदुःखविनाशनम्
॥३७॥ सर्वामरयुतंदेवंरुद्रविष्णुगणैर्युतम् ॥ अनाशकेमृताश्शूद्राः पुष्करेतुवनेनराः ॥३८॥ हंसयुक्तैस्ततोयांतिविमानैरर्कसप्रभैः॥नानारत्नसुवर्णाढ्यै
र्दृढैर्गंधाधिवासितैः ॥ ३९ ॥ अनौपम्यगुणैरन्यरप्सरोगीतनादितैः॥ पताकाध्वजविन्यस्तैर्नानाघण्टानिनादितैः ॥ २४० ॥ बह्वाश्चर्यसमोपेतैः
क्रीडाविज्ञानशालिभिः ॥ सुप्रभैर्गुणसंपन्नैर्मयूरवरवाहिभिः ॥ ४१ ॥ ब्रह्मलोकेनराधीरारमंतेऽनाशकेमृताः ॥ तत्रोषित्वाचिरंकालंभुक्त्वाभो
गान्यथेप्सितान् ॥ ४२ ॥ धनीविप्रकुलेभोगीजायतेमर्त्यमागतः ॥ कारीषींसाधयेद्यस्तुपुष्करेतुवनेनरः ॥ ४३ ॥ सर्वलोकान्परित्य
ज्यब्रह्मलोकंसगच्छति ॥ ब्रह्मलोकेवसेत्तावद्यावत्कल्पक्षयोभवेत् ॥ ४४ ॥ नवपश्यतिमर्त्येहिक्लिश्यमानंस्वकर्मभिः ॥ गतिस्तस्याप्रतिह
तातिर्यगूर्ध्वमधस्तथा ॥ ४५ ॥ सपूज्यः सर्वलोकेषुयशोविस्तारयन्वशी ॥ सदाचारविधिप्रज्ञःसर्वेंद्रियमनोहरः ॥ ४६ ॥ नृत्यवादित्र
गीतज्ञः सुभगः प्रियदर्शनः ॥ नित्यमम्लानकुसुमोदिव्याभरणभूषितः ॥ ४७ ॥ नीलोत्पलदलश्यामानीलकुञ्चितमूर्द्धजः ॥ अजघन्याः
सुमध्याश्चसर्वसौभाग्यपूरिताः॥ ४८ ॥ सर्वैश्वर्यगुणोपेतायौवनेनातिगर्विताः॥ स्त्रियःसेवंतितत्रस्थाःशयनेरमयंतिच ॥ ४९ ॥ वीणावेणुनिनादै
श्चसुप्तःसंप्रतिबुध्यत ॥ महोत्सवसुखंभुंक्तेदुष्प्राप्यमकृतात्मभिः ॥२५०॥ प्रसादाद्देवदेवस्यब्रह्मणःशुभकारिणः ॥ भीष्मउवाच ॥ आचाराःपरमाध
र्माःक्षेत्रधर्मपरायणाः ॥ ५१ ॥ स्वधर्माचाररनिरताजितक्रोधाजितेंद्रियाः ॥ ब्रह्मलोकंव्रजंतीतिनैतच्चित्रंमतंमम ॥ ५२ ॥ असंशयंचगच्छंतिलोका
नन्यानपिद्विजाः॥ विनापद्मोपवासेनतथैवानियमेनच ॥५३॥ स्त्रियोम्लेछाश्चशूद्राश्चपक्षिणःपशवोमृगाः ॥ मूकाजडान्धबधिरास्तपोनियमवर्जिताः
॥ ५४ ॥ तेषांवदगतिंविप्रपुष्करेयेत्ववस्थिताः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ स्त्रियोम्लेच्छाश्चशूद्राश्चपशवःपक्षिणोमृगाः ॥ ५५॥ पुष्करेतुमृताभीष्मब्रह्म
लोकंव्रजंतिते ॥ शरीरैर्दिव्यरूपैस्तुविमानैरविसप्रभः ॥५६॥ दिव्यव्यूहसमायुक्तैःसुवर्णवरकेतनैः ॥ सुवर्णवज्रसोपानमणिस्तंभविभूषितैः ॥ ५७ ॥
सर्वकामोपभोगाढ्यैःकामगैःकामरूपिभिः ॥ नानारसाढ्यंगच्छंतिस्त्रीसहस्रसमाकुलाः ॥ ५८ ॥ ब्रह्मलोकंमहात्मानोलोकानन्यान्यथेप्सितान् ॥
ब्रह्मलोकाच्च्युताश्चापिकमाद्दीपेषुयांतिते ॥ ५९ ॥ कुलेमहतिविस्तीर्णेधनीभवतिसद्विजः ॥ तिर्यग्योनिगतायेतुसर्पकीटपिपीलिकाः ॥ ॥ २६० ॥
स्थलजाजलजाश्चैवस्वेदांडोद्भिज्जरायुजाः ॥ सकामावाप्यकामावापुष्करेतुवनेमृताः ॥६१॥ सूर्यप्रभविमानस्थाब्रह्मलोकंप्रयांतिते ॥ कलौयुगेमहा
घोरेप्रजाःपापसमीरिताः ॥ ६२ ॥ नान्येनास्मिन्नुपायेनधर्मःस्वर्गश्चलभ्यते ॥ वसंतिपुष्करेयेतुब्रह्मार्चनरतानराः ॥ ६३ ॥ कलौयुगेकृतार्थास्ते

क्लिश्यंत्यन्येनिरर्थकाः ॥ रात्रौकरोतियत्पापंनरःपंचभिरिंद्रियः ॥ ६४ ॥ कर्मणामनसावाचाकामक्रोधवशानुगः ॥ प्रातःसवनमासाद्यपुष्करेतुपि
तामहम् ॥ ६५॥ अभिगम्यशुचिर्भूत्त्वातस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ अर्कस्योदयमारभ्ययावद्दर्शनमूर्ध्वगम् ॥६६॥ मानसाख्येप्रसंचिंत्यब्रह्मयोगेहरेदघ
म् ॥ दृष्ट्वाविरिंचिमध्याह्नेनरःपापात्प्रमुच्यते ॥ ६७ ॥ मध्याह्नास्तमयान्तंयदिंद्रियैःपापमाचरेत् ॥ पितामहस्यसंध्यायांदर्शनादेवमुच्यते ॥ ६८ ॥
शब्दादीन्विषयान्सर्वान्भुंजानोऽपिसकामतः ॥ यःपुष्करेब्रह्मभक्तोनिवसेत्तपसिस्थितः ॥ ६९ ॥ शीर्णपर्णाशनोपायः फलमूलाम्बुभोजनः ॥
वृक्षमूलेऽश्मकूटे वा सर्वदातपतेत्तपः ॥ २७० ॥ पुष्करारण्यमध्यस्थोमिष्टान्नास्वादभोजनः ॥ त्रिकालमपिभुंजानोवायुभक्षसमोमतः ॥ ७१ ॥
वसंतिपुष्करेयेतुनराःसुकृतकर्मिणः ॥ तलभंतेमहाभोगान्क्षेत्रस्यास्यप्रभावतः ॥ ७२ ॥ यथामहोदधेस्तुल्योनचान्योऽस्तिजलाशयः ॥
तथावैपुष्करस्यापिसमंतीर्थंनविद्यते ॥ ७३ ॥ देवाधिकोयथाब्रह्मायथानान्योऽधिकोभवेत् ॥ पुष्करारण्यसदृशंतीर्थंनास्त्यधिकंमुणेः ॥ ७४ ॥
अथतेऽन्यान्प्रवक्ष्यामियेऽस्मिन्क्षेत्रेव्यवस्थिताः ॥ ७५ ॥ विष्णुनासहिताःसर्वइंद्राद्याश्चदिवौकसः ॥ गजवक्त्रःकुमारश्चरेवंतःसदिवाकरः ॥ ७६ ॥
शिवदूतीतथादेवीकन्याक्षेमंकरीवरा ॥ स्थिताहितार्थंजगतोब्रह्मणोनिलयसदा ॥ ७७ ॥ अलंतपोभिर्नियमैःसुक्रियार्चनकारिणाम् ॥ व्रतो
पवासकर्माणिकृत्वान्यत्रमहांत्यपि ॥ ७८ ॥ ज्येष्ठेतुपुष्करारण्येयस्तिष्ठतिनिरुद्यमः ॥ लभतेसर्वकामांस्त्वंयोऽत्रैवास्तेद्विजःसदा ॥ ७९ ॥
पितामहसमंयातिस्थानंपरममव्ययम् ॥ कृतेद्वादशभिर्वर्षैस्त्रेतायांहायनेनतु ॥ मासेनद्वापरेभीष्मअहोरात्रेणतत्कलौ ॥ २८० ॥ फलंसंप्राप्यते
लोकैःक्षेत्रेऽस्मिंस्तीर्थवासिभिः ॥ इत्येवंदेवदेवेनपुरोक्तंब्रह्मणामम ॥ ८१ ॥ नातःपरतरंकिंचित्क्षेत्रमस्तीहभूतले ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनारण्य
मेतत्समाश्रयेत् ॥ ८२ ॥ गृहस्थोब्रह्मचारीचवानप्रस्थोऽथभिक्षुकः ॥ यथोक्तकारिणःसर्वेगच्छंतिपरमांगतिम् ॥ ८३ ॥ एकस्मिन्नाश्रमेधर्मं
योऽनुतिष्ठेद्यथाविधि ॥ अकामद्वेषसंयुक्तःसपरत्रमहीयते ॥ ८४ ॥ चतुष्पदाहिनिःश्रणीब्रह्मणैषाप्रतिष्ठिता ॥ एतामाश्रित्यनिःश्रेणींब्रह्मलोकेम
हीयते ॥ ८५ ॥ आयुषोऽपिचतुर्भागंब्रह्मचार्यनसूयकः ॥ गुरौवागुरुपुत्रेवावसेद्धर्मार्थकोविदः ॥ ८६ ॥ कर्मातिरेकेणगुरोरध्येतव्यंबुभूषता ॥
दक्षिणानांप्रदायीस्यादाहूतोगुरुमाश्रयेत् ॥ ८७ ॥ जघन्यशायीपूर्वंस्यादुत्थायीगुरुवेश्मनि ॥ यच्चाशिष्येणकर्त्तव्यंकार्यमासेवनादिकम् ॥ ८८ ॥
कृतमित्येवतत्सर्वंकृत्वातिष्ठेत्तुपार्श्वतः ॥ किंकरःसर्वकारीचसर्वकर्मसुकोविदः ॥ ८९ ॥ शुचिर्दक्षोगुणोपेतोब्रूयादिष्टमथोत्तरम् ॥ चक्षुषागुरु
मव्यग्रोनिरीक्षेतजितेंद्रियः ॥ २९० ॥ नाभुक्तवतिचाश्नीयादपीतवतिनोपिबेत् ॥ नतिष्ठतितथासीतनसुप्तेनैवसंविशेत ॥ ९१ ॥ उत्तानाभ्यांच

पाणिभ्यांपादावस्यमृदुस्पृशेत ॥ दक्षिणंदक्षिणेनैवसव्यंसव्येनपीडयेत् ॥ ९२ ॥ अभिवाद्यगुरुंब्रूयादभिधांस्वांब्रुवन्निति ॥ इदंकरिष्येभगवन्निदं चापिमयाकृतम् ॥ ९३ ॥ इतिसर्वंचविज्ञाप्यनिवेद्यगुरवेधनम् ॥ कुर्यात्कृतंचतत्सर्वमाख्येयंगुरवेपुनः ॥ ९४ ॥ यांस्तुगंधांत्ररसान्वापिब्रह्मचा रीनसेवते ॥ सेवेततान्समावृत्यइतिधर्मेषुनिश्चयः ॥ ९५ ॥ येकेचिद्विस्तरेणोक्तानियमाब्रह्मचारिणः ॥ तान्सर्वाननुगृह्णीयाद्भक्तशिशष्यश्चवैगुरोः ॥ ॥ ९६॥ सएवंगुरवेप्रीतिमुपहृत्ययथाबलम् ॥ अग्राम्यंष्वाश्रमेष्वेवंशिष्योवर्तेतकर्मणा॥९७॥वेदंवेदौतथावेदान्वेदार्थांश्चतथाद्विजः ॥भिक्षाभुगप्यधः शायीसमधीत्यगुरोर्मुखात् ॥ ९८ ॥ वेदव्रतोपयोगीचचतुर्थांशेनयोगतः ॥ गुरवेदक्षिणांदत्वासमावर्तेद्यथाविधि ॥ ९९ ॥ धर्मान्वितैर्युतोदारैरग्नी नावाद्यपूजयेत् ॥ द्वितीयमायुषोभागंगृहमेधीसमाचरेत् ॥ २००॥ गृहस्थवृत्तयःपूर्वंचतस्रोमुनिभिःकृताः॥कुशूलधान्याप्रथमाकुंभीधान्याद्वितीयका ॥ १ ॥ अश्वस्तनीतृतीयोक्ताकापोत्यथचतुर्थिका ॥ तासांपरापराश्रेष्ठाधर्मतालोकजित्तमा ॥ २ ॥ षट्कर्मवर्त्तकस्त्वेकस्त्रिभिरन्यःप्रवर्तते ॥ द्वाभ्यां चैवचतुर्थस्तुद्विजःसब्रह्मणिस्थितः ॥ ३ ॥ गृहमेधिव्रतादन्यन्महत्तीर्थंनचक्षते ॥ नात्मार्थेपाचयेदन्नंनवृथाघातयेत्पशुम् ॥ ४ ॥ प्राणीवायदिवाप्रा णीसंस्काराद्यजुमर्हति ॥ नदिवाप्रस्वपेज्जातुनपूर्वापररात्रयोः ॥५॥ नभुंजीतांतराकालेनानृतंतुवदेदिह ॥ नास्यानश्नन्वसेद्विप्रोगृहेकश्चिदपूजितः॥ ॥ ६ ॥ तथास्यातिथयःपूज्याहव्यकव्यवहाःस्मृताः ॥ वेदविद्यव्रतस्नाताःश्रोत्रियावेदपारगाः॥७॥स्वकर्मजीविनोदांताःक्रियावंतस्तपस्विनः ॥ तेषां हव्यंचकव्यंचाप्यर्हणार्थंविधीयते ॥ ८ ॥ नश्वरैस्संप्रयातस्यस्वधर्मापगतस्यच ॥ अपविद्धाग्निहोत्रस्यगुरोर्वालीककारिणः ॥ ९ ॥ असत्याभिनि वेशस्यनाधिकारोऽस्तिकव्ययोः ॥ संविभागोऽत्रभूतानांसर्वेषामेवशिष्यते ॥ १० ॥ तथवापचमानेभ्यःप्रदेयंगृहमेधिना ॥ विघसाशीभवेन्नित्यं नित्यंचामृतभोजनः ॥११॥ अमृतंयज्ञशेषःस्याद्भोजनंहविषासमम् ॥ संभुक्तशेषंयोऽश्नातितमाहुर्विघसाशिनम् ॥१२॥ स्वदारनिरतोदांतोदक्षोऽत्य र्थंजितेंद्रियः ॥ ऋत्विक्पुरोहिताचार्यमातुलातिथिसंहतः ॥ १३ ॥ वृद्धबालातुरैर्वैद्यैर्ज्ञातिसंबंधिबांधवैः ॥ मात्रापित्राचजामात्राभ्रात्रापुत्रेणभार्यया ॥ १४ ॥ दुहित्रादासवर्गेणविवादंनसमाचरेत् ॥ एतान्विमुच्यसंवादान्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १५ ॥ एतैर्जितैस्तुजयतिसर्वलोकान्नसंशयः ॥ आचा र्योब्रह्मलोकेशः प्राजापत्यप्रभुः पिता ॥१६॥ अतिथिःसर्वलोकेशऋत्विग्वेदाश्रयःप्रभुः ॥ जामाताप्सरसांलोकेज्ञातयोवैश्वदेविकाः ॥ १७ ॥ संबं धिबांधवादिक्षुपृथिव्यांमातृमातुलौ ॥ वृद्धबालातुराश्चैवआकाशेप्रभविष्णवः ॥ १८ ॥ पुरोधाऋषिलोकेशःसंश्रितास्साध्यलोकपाः ॥ अश्विलोकप तिर्वैद्योभ्रातातुवसुलोकपः ॥ १९ ॥ चंद्रलोकेश्वरीभार्यादुहिताप्सरसांगृहे ॥ भ्राताज्येष्ठःसमः पित्राभार्यापुत्रःस्वकातनुः ॥२२०॥ कायस्थादासवर्गा

श्वदुहिताकृपणंपरम् ॥ तस्मादेतैरधिक्षिप्तःसहेन्नित्यमसंज्वरः ॥ २१ ॥ गृहधर्मरतोविद्वान्धर्मनिष्ठोजितक्रमः ॥ नारभेद्बहुकार्याणिधर्मवान्किंचिदा
रभेत् ॥ २२ ॥ गृहस्थवृत्तयस्तिस्रस्तासांनिःश्रेयसंपरम् ॥ परस्परंतथैवाहुश्चातुराश्रम्यमेवच ॥२३॥ येचोक्तानियमास्तेषांसर्वंकार्यंबुभूषुणा ॥ कुंभ
धान्यैरुञ्छशिलैःकापोतींवृत्तिमाश्रिताः ॥ २४ ॥ यस्मिंश्चतवसंत्यर्थास्तद्राष्ट्रमभिवर्धते ॥ पूर्वापरान्दशपरान्पुनातिचपितामहान् ॥२५॥ गृहस्थवृ
त्तिमप्येतांवर्ततेयोगतव्यथः ॥ सचक्रधरलोकानांसमानाम्प्राप्नुयाद्गतिम् ॥ २६ ॥ जितद्रियाणामथवागतिरेषाविधीयते ॥ स्वर्गलोकोगृहस्थानांप्र
तिष्ठानियतात्मनाम् ॥ २७ ॥ ब्रह्मणाभिहिताश्रेणीह्येषायस्याःप्रमुच्यते ॥ द्वितीयंक्रमशःप्राप्यंस्वर्गलोकेमहीयते ॥२८॥ तृतीयामपिवक्ष्यामिवान
प्रस्थाश्रमंशृणु ॥ गृहस्थस्तुयदापश्येद्वलीपलितमात्मनः ॥२९॥ अपत्यस्यैवचापत्यंवनमेवतदाश्रयेत् ॥ गहस्थव्रतखिन्नानांवानप्रस्थाश्रमौकसाम्
॥३३०॥ श्रूयतांभीष्मभद्रंतेसर्वलोकाश्रयात्मनाम्॥दीक्षापूर्वंनिवृत्तानांपुण्यदेशानिवासिनाम् ॥३१॥ प्रज्ञाबलयुजांपुसांसत्यशौचक्षमावताम् ॥ तृती
यमायुषोभागंवानप्रस्थाश्रमेवसन् ॥ ३२ ॥ तानेवाग्नीन्परिचरेद्यजमानोदिवौकसः ॥ नियतोनियताहारोविष्णुभक्तिप्रसक्तिमान् ॥३३॥ तदाग्निहो
त्रमग्नाणियज्ञांगानिचसर्वशः ॥ अकृष्टंवव्रीहियवंनीवारंविघसानिच ॥ ३४ ॥ ग्रीष्मेहविष्यंप्रायच्छेत्समखेष्वपिपंचसु ॥ वानप्रस्थाश्रमेऽप्येताश्चत
स्रोवृत्तयःस्मृताः ॥ ३५ ॥ सद्यःप्रभक्षकाःकेचित्केचिन्मासिकसंचयान् ॥ वार्षिकान्संचयान्केचित्केचिद्द्वादशवार्षिकान् ॥ ३६ ॥ कुर्वन्त्यति
थिपूजार्थंयज्ञतन्त्रार्थमेवच ॥ अभ्रावकाशावर्षासुहेमंतेजलसंश्रयाः ॥३७॥ ग्रीष्मेपंचाग्नितपसःशरद्यमृतभोजनाः ॥ भूमौविपरिवर्तंतेतिष्ठन्तिप्रपदैरपि
॥३८॥ स्थानासनेचवर्तन्तेवसनेष्वपिसंस्थिते ॥ दंतोलूखलिनःकेचिदश्मकुट्टास्तथापरे ॥ ३९ ॥ शुक्लपक्षेपिबन्त्येकेयवागूंक्वथितांक्वचित् ॥ कृष्ण
पक्षेपिबंत्येकेभुंजतेचयथागमम् ॥३४०॥ मूलैरेकेफलैरेकेजलैरेकेदृढव्रताः ॥ वर्त्तयंतियथान्यायंवैखानसधृतव्रताः ॥ ४१ ॥ एताश्चान्याश्चविविधादी
क्षास्तेषांमनस्विनाम् ॥ चतुर्थश्चौपनिषदाधर्मःसाधारणोमतः ॥ ४२ ॥ वानप्रस्थोगृहस्थश्चसततोऽन्यःप्रवर्त्तते ॥ तस्मिन्नेवयुगेतातविप्रैःसर्वार्थदर्शि
भिः ॥ ४३ ॥ अगस्त्यश्चसप्तर्षयोमधुच्छंदोगवेषणः ॥ सांकृतिःसदिवोभांडिर्यवप्रोथोह्यथर्वणः ॥ ४४ ॥ अहोवीयस्तथाकाम्यःस्थाणुर्मेधातिथिर्बु
धः ॥ मनोवाकःशिनीवाकःशून्यपालोऽकृतव्रणः ॥ ४५ ॥ एतेकर्मसुविद्वांसस्ततःस्वर्गमुपागमन् ॥ एतेप्रत्यक्षधर्माणस्तथायायावरागणाः ॥४६॥ ॥ ४६ ॥
ऋषीणामुग्रतपसांधर्मनैपुण्यदर्शिनाम् ॥ सुरेश्वरंसमाराध्यब्राह्मणावनमाश्रिताः ॥ ४७ ॥ अपास्योपरतामायांब्राह्मणावनमाश्रिताः ॥ अनक्षत्रास्त
थाऽधृष्याहृश्यन्तेज्योतिषंगणाः ॥ ४८ ॥ जरयातुपरिद्यूनाव्याधिनापरिपीडिताः॥चतुर्थंत्वाश्रमंशेषंवानप्रस्थाश्रमाद्ययुः ॥ ४९ ॥ सद्यस्कारीसुनि

र्वाप्यसर्ववेदसदक्षिणान् ॥ आत्मयाजीसौम्यमतिरात्मक्रीडात्मसंश्रयः ॥ २५० ॥ आत्मन्यग्निंसमाधायत्यक्त्वासर्वपरिग्रहम् ॥ सद्यस्कश्चय
जेद्यज्ञानिष्टिंचैवेहसर्वदा ॥ ५१ ॥ सदैवयाजिनांयज्ञमात्मनीज्याप्रवर्त्तते ॥ त्रींश्चैवाग्नीन्यजेत्सम्यगात्मन्येवात्मनाक्षणात् ॥५२॥ प्राणुयाद्येनवा
यच्चतत्प्राश्नीयादकुत्सयन् ॥ केशलोमनखान्यस्येद्वानप्रस्थाश्रमेरतः ॥५३॥ आश्रमादाश्रमंसद्यःपूतोगच्छतिकर्मभिः ॥ अभयंसर्वभूतेभ्योयोदत्वा
प्रव्रजेद्द्विजः ॥ लोकास्तेजोमयास्तस्यप्रेत्यचानन्त्यमश्नुते ॥ ५४ ॥ सुशीलवृत्तोव्यपनीतकल्मषोनचेहनामुत्रचरन्त्यमीहते ॥ अरोषमोहोगतसंधिवि
ग्रहः सचेदुदासीनवदात्मचिंतया ॥५५॥ यमेषुचैवान्यगतेषुनव्यथःस्वशास्त्रशून्योहृदिनात्मविभ्रमः ॥ भवेद्यथेष्टागतिरात्मयाजिनिनिस्संशयेधर्मपरे
जितेन्द्रिये ॥५६॥ अतःपरंश्रेष्ठमतीवसद्गुणैरधिष्ठितंत्रीनतिवर्त्यचाश्रमान् ॥ चतुर्थमुक्तंपरमाश्रमंशृणुप्रकीर्त्यमानंपरमंपरायणम् ॥ ५७॥ प्राप्यसंस्कारमे
ताभ्यामाश्रमाभ्यांततःपरम् ॥ यत्कार्यंपरमात्मार्थंतत्त्वमेकमनाःशृणु ॥ ५८ ॥ काषायंधारयित्वातुश्रेणीस्थानेषुचत्रिषु ॥ योव्रजेच्चपरंस्थानंपारिव्रा
ज्यमनुत्तमम् ॥ ५९ ॥ तद्भावनेनसंन्यस्यवर्तनंश्रूयतांतथा ॥२६०॥ एकएवचरेद्धर्मसिध्यर्थमसहायवान् ॥ एकश्चरतियः पश्यन्नजहातिनहीयते ॥६१॥
अनग्निरनिकेतस्तुग्राममंभिक्षार्थमाश्रयेत् ॥ अश्वस्तनविधानःस्यान्मुनिर्भावसमन्वितः ॥ ६२ ॥ लघ्वाशीनियताहारःसकृदन्नंनिषेवयेत् ॥ कपा
लंवृक्षमूलानिकुचेलमसहायता ॥ उपेक्षासर्वभूतानामेतावद्भिक्षुलक्षणम् ॥ ६३ ॥ यस्मिन्वाचःप्रविशंतिकूपेप्राप्तामृताइव ॥ न वक्ता
रंपुनर्यांतिसकैवल्याश्रमेवसेत् ॥ ६४ ॥ नैवपश्येन्नशृणुयादवाच्यंजातुकस्यचित् ॥ ब्राह्मणानांविशेषेणनैतद्ब्रूयात्कथंचन ॥ ६५ ॥ यद्ब्राह्मणस्यानु
कूलंतदेवसततंवदेत् ॥ तूष्णीमासीतनिंदायांकुर्वन्भैषज्यमात्मनः ॥ ६६ ॥ येनपूर्णमिवाकाशंभवत्येकेनसर्वदा ॥ शून्यंयेनसमाकीर्णंतं
देवाब्राह्मणंविदुः ॥६७॥ येनकेनचिदाच्छन्नोयेनकेनचिदाशितः ॥ यत्रक्कचनशायीचतंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥६८॥ अहेरिवजनाद्भीतःसुहृदोनरकादिव ॥
कृपणादिवनारीभ्यस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ६९॥ नहृष्येतविषीदेतमानितोऽमानितस्तथा ॥ सर्वभूतेष्वभयदस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः॥ २७० ॥ नाभिनं
देतमरणंनाभिनंदेतजीवितम् ॥ कालमेवनिरीक्षेतनिर्देशंकृषकोयथा ॥ ७१ ॥ अनभ्याहतचित्तश्चदांतश्चाहतधीस्तथा ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्योनरोगच्छेत्त
तोदिवम् ॥ ७२ ॥ अभयंसर्वभूतेभ्योभूतानामभयंयतः ॥ तस्यदेहविमुक्तस्यभयंनास्तिकुतश्चन ॥७३ ॥ यथानागपदेऽन्यानिपदानिपदगामिनाम् ॥
सर्वाण्येवावलीयंतेतथाज्ञानानिचेतसि ॥ ७४ ॥ एवंसर्वमहिंसायांधर्मोऽर्थश्चमहीयते॥ मृतःसनित्यंभवतियोहिंसांप्रतिपद्यते ॥ ७५॥ अहिंसकस्ततः
सम्यग्धृतिमान्नियतेंद्रियः ॥ शरण्यस्सर्वभूतानांगतिमाप्नोत्यनुत्तमाम् ॥७६ ॥ एवंप्रज्ञानतृप्तस्यनिर्भयस्यमनीषिणः ॥ नमृत्युरधिकोभावःसोऽमृत

त्वंचगच्छति ॥ ७७ ॥ विमुक्तः सर्वसंगेभ्योमुनिराकाशवत्स्थितः ॥ विष्णुप्रियकरःशांतस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ७८ ॥ जीवितंयस्यधर्मार्थंधर्मोस्त्यर्थ
मेवच ॥ अहोरात्रादिपुण्यार्थंतंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ७९ ॥ निवारितसमारंभंनिर्नमस्कारमस्तुतिम् ॥ अक्षीणंक्षीणकर्माणंतंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ८० ॥
सर्वाणिभूतानिसुखंरमंतेसर्वाणिदुःखानिभृशंभवंति ॥ तेषांभवोत्पादनजातखेदःकुर्यात्तुकर्माणिचश्रद्दधानः ॥ ८१ ॥ दानंहिभूताभयदक्षिणायाः
सर्वाणिदानान्यधितिष्ठतीह ॥ तीक्ष्णंतनुंयःप्रथमंजुहोतिसोऽनंतमाप्नोत्यभयंप्रजाभ्यः ॥८२॥ उत्तानमास्येनहविर्जुहोतिअनंतमाग्नं॥त्यभितःप्रति
ष्ठाम् ॥ तस्यांगसंगादभिनिष्कृतंचवैश्वानरंसर्वमिदंप्रपेदे ॥८३॥ प्रादेशमात्रेहृदिनिसृतंयत्तस्मिन्प्राणेनात्मयाजीजुहोति ॥ तस्याग्निहोत्रंहुतमात्मसं
स्थंसर्वेषुलोकेषुसदैवतेषु ॥८४॥ देवंविधातुंत्रिवृतंसुवर्णयेवैविदुस्तुंपरमार्थभूतम् ॥ तसर्वभूतेषुमहीयमानादेवाःसमर्थाअमृतंव्रजंति ॥८५॥ वेदांश्चवेद्यं
चविधिंचकृत्स्नमथोनिरुक्तंपरमार्थतांच ॥ सर्वशरीरात्मनियःप्रवेदतस्याभिसर्वेप्रचरंतिनित्यम् ॥ ८६ ॥ भूमावसक्तंदिविचाप्रमेयंहिरण्मयंतंचसमंड
लांते ॥ प्रदक्षिणंदक्षिणमंतरिक्षेयोवेदनाप्यात्मनिदीप्तरश्मिः ॥ ८७ ॥ आवर्तमानंचविवतमानंषण्नेमियद्वादशारंत्रिपर्व ॥ यस्येदमास्यंपरिपातिविश्वं
तत्कालचक्रंनिहितंगुहायाम् ॥८८॥यतःप्रसादंजगतःशरीरंसर्वांश्चलोकानधिगच्छतीह॥तस्मिन्हिसंतर्पयतीहदेवान्सवैविमुक्तोभवतीहनित्यम्॥८९॥
तेजोमयोनित्यमतःपुराणोलोकेभवत्यथभयादुपैति ॥भूतानियस्मान्नभयंव्रजंतिभूतेभ्योयांनोद्विजतेकदाचित् ॥२९०॥ अगर्हणीयांनचगर्हतेऽन्यान्स
वैविप्रःप्रवरंस्वात्मनीक्षेत्॥ विनीतमोहोऽप्यपनीतकल्मषोनचेहनामुत्रचयोऽर्थमृच्छति ॥ ९१ ॥ अरोषमोहःसमलोष्टकांचनःप्रहीणशोकोगतसंधिवि
ग्रहः॥अपेतनिंदास्तुतिरप्रियाप्रियश्चरन्नुदासीनवदेवभिक्षुः ॥९२॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेक्षेत्रवासमाहात्म्यंनामपंचदशोऽध्यायः ॥१५॥
भीष्मउवाच ॥ यदेतत्कथितंब्रह्मंस्तीर्थमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ कमलस्याभिपातेनतीर्थजातंधरातले ॥१॥ तत्रस्थेनभगवताविष्णुनाशंकरेणच ॥ यत्कृ
तंमुनिशार्दूलतत्सर्वंपरिकीर्त्तय ॥२॥ कथंयज्ञोहिदेवेनविभुनातत्रकारितः॥केसदस्याऋत्विजश्चब्राह्मणाःकेसमागताः ॥३॥ केभागास्तस्ययज्ञस्यकिंद्र
व्यंकाचदक्षिणा ॥ कावेदीकिंप्रमाणंचकृतंतत्रविरिंचिना ॥४॥ योयाज्यःसर्वदेवानांवेदैःसर्वत्रपठ्यते ॥ कंचकाममभिध्यायन्वेधायज्ञंचकारह ॥५॥
यथासौदेवदेवेशोह्यजरश्चामरश्चह ॥ तथाचैवाक्षयःस्वर्गस्तस्यदेवस्यदृश्यते ॥६॥ अन्येषांचैवदेवानांदत्तःस्वर्गोमहात्मना ॥ अग्निहोत्रार्थमुत्पन्नावे
दाओषधयस्तथा ॥७॥ यचान्येपशवोभूमौसर्वेतेयज्ञकारणात्॥सृष्टाभगवतानेनइत्येषावैदिकीश्रुतिः ॥८॥ तदत्रकौतुकंमह्यंश्रुत्वेदंतवभाषितम्॥यंका
ममधिकृत्यैकंयत्फलंयांचभावनाम्॥९॥कृतश्चानेनवैयज्ञःसर्वंशंसितुमर्हसि ॥ शतरूपाचयानारीसावित्रीसात्विहोच्यते ॥१०॥ भार्यासाब्रह्मणःप्रोक्ता

ऋषीणांजननीचसा ॥ पुलस्त्याद्यान्मुनीन्सप्तदक्षाद्यांस्तुप्रजापतीन्॥ ११॥स्वायंभुवादींश्चमनून्सावित्रीसमजीजनत्॥धर्मपत्नींतुतांब्रह्मापुत्रिणीमात्म
नःप्रियाम्॥ १२॥पतिव्रतांमहाभागांसुव्रतांचारुहासिनीम्॥कथंसतींपरित्यज्यभार्यामन्यामविंदत॥ १३॥किंनाम्नीकिंसमाचाराकस्यसातनयाविमोः॥
क्वसादृष्टाहिदेवेनकेनचास्यप्रदाशता ॥ १४ ॥ किंरूपासातुदेवेशीदृष्टाचित्तविमोहिनी ॥ यांतुदृष्ट्वासदेवेशःकामस्यवशमेयिवान् ॥ १५॥ वर्णतोरूप
तश्चैवसावित्र्यास्त्वधिकामुने॥ यामोहितवतीदेवंसवलोकेश्वरंविभुम् ॥ १६॥ यथागृहीतवान्देवोनारींतांलोकसुंदरीम् ॥ यथाप्रवृत्तोयज्ञोऽसौतथासर्वंप्र
कीर्तय ॥ १७ ॥ तांदृष्ट्वाब्रह्मणःपार्श्वेसावित्रीकिंचकारह ॥ सावित्र्यांतुतदाब्रह्माकांतुवृत्तिमवत्तत ॥ १८ ॥सन्निधौकानिवाक्यानिसावित्रीब्रह्मणातदा॥
उक्ताप्युक्तवतीभूयःसर्वंशंसितुमर्हसि ॥ १९ ॥ किंकृतंतत्रयुष्माभिःकोपोवाथक्षमापिवा ॥ यत्कृतंतत्रयद्दृष्टंयत्तवोक्तंमयात्विह ॥ २० ॥ विस्तरेणेहस
र्वाणिकर्माणिपरमेष्ठिनः ॥ श्रोतुमिच्छाम्यशेषेणविधेर्यज्ञविधिंपरम्॥ २१ ॥ कर्मणामानुपूर्व्यंचप्रारंभोहोत्रमेवच ॥ होतुर्भक्षोयथार्चापिप्रथमाकस्यका
रिता ॥ २२ ॥ कथंचभगवान्विष्णुःसाहाय्यंकेनकीदृशम् ॥ अमरैर्वाकृतंयच्चतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ २३ ॥ देवलोकंपरित्यज्यकथंमर्त्यमुपागतः ॥
गार्हपत्यंचविधिनाअन्वाहार्यंचदक्षिणम् ॥ २४ ॥ अग्निमाहवनीयंचवेदींचैवतथास्रुवम् ॥ प्रोक्षणीयंस्रुचंचैवआवभृथ्यंतथैवच ॥ २५ ॥ अग्नींस्त्रींश्च
यश्चचक्रेहव्यभागवहान्हिव ॥ हव्यादांश्चसुरांश्चक्रकव्यादांश्चपितॄनपि ॥ २६ ॥ भागार्थंयज्ञविधिनायेयज्ञायज्ञकर्माणि ॥ यूपान्समि
त्कुशंसोमंपवित्रंपरिधीनपि ॥ २७ ॥ यज्ञियानिचद्रव्याणियथाब्रह्माचकारह ॥ विभ्राजपुरायश्चपारंमेष्ठ्येनकर्मणा ॥ २८ ॥ क्षणानिमेषाः
काष्ठाश्चकलास्त्रकाल्यमेवच ॥ मुहूर्तास्तिथयोमासादिनंसंवत्सरस्तथा ॥२९॥ ऋतवःकालयोगाश्चप्रमाणंत्रिविधंपुरा॥आयुःक्षेत्राण्यपचयंलक्षणंरू
पसौष्ठवम् ॥३०॥ त्रयोवर्णास्त्रयोलोकास्त्रैविद्यंपावकास्त्रयः ॥ त्रैकाल्यंत्रीणिकर्माणित्रयोवर्णास्त्रयोगुणाः ॥ ३१ ॥ सृष्टालोकाःपराःस्रष्ट्रायेचान्ये
ऽनल्पचेतसा ॥ यागतिर्धर्मयुक्तानांयागतिःपापकर्मणाम् ॥३२॥चातुर्वर्ण्यस्यप्रभवश्चातुर्वर्ण्यस्यरक्षिता॥चातुर्विद्यस्ययोवेत्ताचतुराश्रमसंश्रयः॥३३॥
यःपरंश्रूयतेज्योतिर्यःपरंश्रूयतेतपः ॥ यःपरंपरतःप्राहपरंयःपरमात्मवान्॥३४॥सेतुर्योलोकसेतूनांमेध्योयोमेध्यकर्मणाम्॥ वेद्योयोवेदविदुषांयःप्रभुः
प्रभवात्मनाम् ॥ ३५ ॥ असुभूतश्चभूतानामग्निभूतोऽग्निवर्चसाम् ॥ मनुष्याणांमनोभूतस्तपोभूतस्तपस्विनाम् ॥ ३६ ॥ विनयोनयवृत्तीनांतेजस्तेज
स्विनामपि ॥ इत्येतत्सर्वमखिलान्सृजन्लोकपितामहः ॥३७॥ यज्ञाद्गतिंकामन्वैच्छत्कथंयज्ञेमतिःकृता ॥ एषमेसंशयोब्रह्मन्नेषमेसंशयःपरः ॥३८॥
आश्चर्यःपरमोब्रह्मादेवैर्दैत्यैश्चपठ्यते ॥ कर्मणाश्चर्यभूतोऽपितत्त्वतःसइहोच्यते ॥ ३९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रश्नभारोमहानेषत्वयोक्तोब्रह्मणश्चयः ॥

यथाशक्तितु वक्ष्यामिश्रूयतांतत्परंयशः ॥ ४० ॥ सहस्रास्यंसहस्राक्षंसहस्रचरणंचयम् ॥ सहस्रश्रवणंचैवसहस्रकरमव्ययम् ॥ ४१ ॥ सहस्रजिह्वंसा
हस्रंसहस्रपरमंप्रभुम् ॥ सहस्रदंसहस्रादिंसहस्रभुजमव्ययम् ॥४२॥ हवनंसवनंचैवहव्यंहोतारमेवच ॥ पात्राणिचपवित्राणिवेदींदीक्षांचरुंस्रुवम् ॥४३॥
स्रुक्सोममवभृचैवप्रोक्षणीदक्षिणाधनम् ॥ अध्वर्युंसामगंविप्रंसदस्यान्सदनंसदः ॥ ४४ ॥ यूपंसमित्कुशंदर्वीचमसोलूखलानिच ॥ प्राग्वंशंयज्ञभूमिं
चहोतारंबन्धनंचयत् ॥ ४५ ॥ ह्रस्वान्यतिप्रमाणानिप्रमाणस्थावराणिच ॥ प्रायश्चित्तानिवाजाश्चस्थंडिलानिकुशास्तथा ॥ ४६ ॥ मंत्रंयज्ञंचहवनं
वह्निभागंभवंचमम् ॥ अग्रेभुजंहोमभुजंशुभार्चिषमुदायुधम्॥४७॥ आहुर्वेदविदोविप्रायोयज्ञःशाश्वतःप्रभुः॥ यांपृच्छसिमहाराजपुण्यांदिव्यामिमांक
थाम् ॥ ४८ ॥ यदर्थंभगवान्ब्रह्माभूमौ यज्ञमथाकरोत् ॥ हितार्थंसुरमर्त्यानांलोकानांप्रभवायच ॥४९॥ ब्रह्माथकपिलश्चैवपरमेष्ठीतथैवच ॥ देवाः
सप्तर्षयश्चैवत्र्यंबकश्चमहायशाः ॥ ५० ॥ सनत्कुमारश्चमहानुभावोमनुर्महात्माभगवान्प्रजापतिः ॥ पुराणदेवोऽथतथाप्रचक्रेप्रदीप्तवैश्वानरतुल्यतेजाः
॥ ५१ ॥ पुरा कमलजातस्यस्वपतस्तस्यकोटरे ॥ पुष्करेयत्रसंभूतादेवाऋषिगणास्तथा ॥ ५२ ॥ एषपौष्करकोनामप्रादुर्भावोमहात्मनः ॥ पुरा
णंकथ्यतेयत्रवेदस्मृतिसुसंहितम् ॥५३॥ वराहस्तुश्रुतिमुखःप्रादुर्भूतोविरिंचिनः ॥ सहाय्यार्थंसुरश्रेष्ठोवाराहंरूपमास्थितः ॥५४॥ विस्तीर्णंपुष्करेकृत्वा
तीर्थंकोकामुखंहितु ॥ वेदपादोयूपदंष्ट्रःक्रतुहस्तश्चितीमुखः ॥ ५५ ॥ अग्निजिह्वोदर्भरोमाब्रह्मशीर्षोमहातपाः ॥ अहोरात्रेक्षणोदिव्योवेदांगःश्रुतिभूष
णः ॥ ५६ ॥ आज्यनासः स्रुवतुंडःसामघोषस्वनोमहान् ॥ सत्यधर्ममयः श्रीमान्कर्मविक्रमसत्कृतः ॥ ५७ ॥ प्रायश्चित्तनखोधीरःपशुजानुर्मखाकृ
तिः ॥ उद्गात्रंत्रोहोमलिंगोफलबीजमहौषधिः॥५८॥वाय्वंतरात्मामंत्रास्थिरापःस्फिक्सोमशोणितः ॥वेदस्कन्धोहविर्गंधोहव्यकव्यातिवेगवान्॥५९॥
प्राग्वंशकायोद्युतिमान्नानादीक्षाभिरर्चितः ॥ दक्षिणाहृदयोयोगीमहासत्रमयोमहान् ॥६०॥ उपाकर्मेष्टिरुचिरःप्रवर्ग्यावर्तभूषणः ॥ छायापत्नीसहायो
वैमणिशृंगमिवोच्छ्रितः ॥ ६१ ॥ सर्वलोकहितात्मायोदंष्ट्र्याभ्युज्जहारगाम् ॥ ततःस्वस्थानमानीयपृथिवींपृथिवीधरः ॥ ६२ ॥ ततोजगामपृथिवी
निर्वाणंधारणाद्धरेः ॥ एवमादिवराहेणधृत्वाब्रह्महितार्थिना ॥ ६३ ॥ उद्धृतापुष्करेपृथ्वीसागरांबुगतापुरा ॥ वृतःशमदमाभ्यांयोदिव्येकोकामुखे
स्थितः ॥६४॥ आदित्यैर्वसुभिःसाध्यैर्मरुद्भिर्दैवतःसह॥रुद्रैर्विश्वसहायैश्वयक्षराक्षसकिन्नरैः॥६५॥दिग्भिर्विदिग्भिः पृथिवीनदीभिः सह सागरैः॥चरा
चरगुरुःश्रीमान्ब्रह्माब्रह्मविदांवरः॥६६॥उवाचवचनंकोकामुखंतीर्थंत्वयाविभो॥पालनीयंसदागोप्यंरक्षाकार्यामखेत्विह ॥६७॥एवंकरिष्येभगवंस्तदाब्र
ह्माणमुक्तवान्॥उवाच तंपुनर्ब्रह्माविष्णुंदेवंपुरःस्थितम्॥६८॥ब्रह्मोवाच॥त्वंहिमेपरमोदेवस्त्वंहिमेपरमोगुरुः॥त्वंहिमेपरमंधामशक्रादीनांसुरोत्तम॥६९॥

उत्फुल्लामलपद्माक्षशत्रुपक्षक्षयावह ॥ यथायज्ञेनमेध्वंसोदानवैश्चविधीयते ॥७०॥ तथात्वयाविधातव्यंप्रणतस्यनमोऽस्तुते॥विष्णुरुवाच॥भयंत्यजस्व
देवेशक्षयंनेष्यामिदानवान्॥७१॥येचान्येविघ्नकर्तारोयातुधानास्तथासुराः॥घातयिष्याम्यहंसर्वान्स्वस्तितेस्तुपितामह ॥ ७२॥ एवमुक्त्वास्थितस्त
त्रसाहाय्येन कृतक्षणः॥प्रववुश्चशिवावाताःप्रसन्नाश्चदिशोदश ॥७३॥ सुप्रभाणिचज्योतींषिचंद्रंचक्रुःप्रदक्षिणम् ॥ नविग्रहंग्रहाश्चक्रुः प्रसेदुश्चापि सिंध
वः ॥ ७४ ॥ नीरजस्काभूमिरासीत्सकलाह्लाददास्त्वपः ॥ जग्मुः स्वमार्गंसरितोनापिचुक्षुभुरर्णवाः ॥ ७५ ॥ आसञ्शुभानींद्रियाणिनराणामंतरा
त्मनाम् ॥ महर्षयोवीतशोकावेदानुच्चैरवाचयन् ॥ ७६ ॥ यज्ञेतस्मिन्हविःपाकेशिवाआसंश्चपावकाः ॥ प्रवृत्तधर्मसद्वृत्तालोकामुदितमानसाः ॥७७॥
विष्णोःसत्यप्रतिज्ञस्यश्रुत्वारिनिधनागिरः ॥ ततोदेवाःसमायातादानवाराक्षसैस्सह ॥ ७८ ॥ भूतप्रेतपिशाचाश्चसर्वेतत्रागताःक्रमात् ॥ गन्धर्वाप्सर
सश्चैवनागाविद्याधरागणाः ॥७९॥ वानस्पत्याश्चौषधयोयच्चेहद्यच्चनेहति ॥ ब्रह्मादेशान्मारुतेनआनीताःसर्वतोदिशः ॥८०॥ यज्ञपर्वतमासाद्यदाक्षि
णामभितोदिशम् ॥ सुराउत्तरतः सर्वेमर्यादापर्वतेस्थिताः ॥ ८१ ॥ गंधर्वाप्सरसश्चैवमुनयोवेदपारगाः ॥ पश्चिमांदिशमास्थायस्थितास्तत्रमहा
क्रतौ ॥ ८२ ॥ सर्वेदेवनिकायाश्चदानवाश्चासुरागणाः ॥ अमर्षंपृष्ठतःकृत्वासुप्रीतास्तेपरस्परम् ॥८३॥ ऋषीन्पर्यचरन्सर्वेशुश्रूषन्ब्राह्मणांस्तथा॥ऋष
योब्रह्मर्षयश्चद्विजादेवर्षयस्तथा ॥८४॥राजर्षयोमुख्यतमास्समायातास्समंततः॥कतमश्चसुरोऽप्यत्रक्रतौयाज्योभविष्यति ॥८५॥ पशवःपक्षिणश्चैवत
त्रायातादिदृक्षवः ॥ ब्राह्मणाभोक्तुकामाश्चसर्वेवर्णानुपूर्वशः ॥८६॥ स्वयंचवरुणोरत्नंदक्षश्चान्नंस्वयंददौ॥आगत्यवरुणोलोकात्पक्वंचान्नंस्वतोऽपचत् ॥
॥८७॥ वायुर्भक्षविकारांश्चरसपाचीदिवाकरः ॥ अन्नपाचनकृत्सोमोमतिदाताबृहस्पतिः ॥८८॥ धनदानंधनाध्यक्षोवस्त्राणिविविधानिच ॥ सरस्वती
नदाध्यक्षोगंगादेवीसनर्मदा ॥ ८९ ॥ याश्चान्याःसरितःपुण्याःकूपाश्चैवजलाशयाः ॥ पल्वलानितटाकानिकुंडानिविविधानिच ॥ ९० ॥प्रस्रवाणि
चमुख्यानिदेवखातान्यनेकशः ॥ जलाशयानिसर्वाणिसमुद्राःसप्तसंख्यकाः ॥ ९१ ॥लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलैःसमम् ॥ सप्तलोकाःसपातालाः
सप्तद्वीपाःसपत्तनाः ॥९२॥ वृक्षावल्ल्यःसतृणानिशाकानिचफलानिच॥पृथिवीवायुराकाशमापोज्योतिश्चपंचमम्॥९३॥सविग्रहाणिभूतानिधर्मशास्त्रा
णियानिच ॥ वेदभाष्याणिसूत्राणिब्रह्मणानिर्मितंचयत् ॥ ९४ ॥ अमूर्तंमूर्तमत्यन्तंमूर्तंदृश्यंतथाखिलम् ॥ एवंकृतेतथास्मिंस्तुयज्ञेपैतामहेतदा ॥
॥ ९५ ॥ देवानांसंनिधौतत्रऋषिभिश्चसमागमे ॥ ब्रह्मणोदक्षिणेपार्श्वेस्थितोविष्णुःसनातनः ॥ ९६ ॥ वामपार्श्वस्थितोरुद्रःपिनाकीवरदःप्रभुः ॥
ऋत्विजांचापिवरणंकृतंतत्रमहात्मना ॥ ९७ ॥ भृगुर्होतावृतस्तत्रपुलस्त्योऽध्वर्युसत्तमः ॥ तत्रोद्गातामरीचिस्तुब्रह्मावैनारदःकृतः ॥ ९८ ॥ सनत्कु

मारादयोयेसदस्यास्तत्रतेऽभवन् ॥प्रजापतयोदक्षाद्यावर्णाब्राह्मणपूर्वकाः ॥९९॥ ब्रह्मणश्चसमीपेतुकृताऋत्विग्विकल्पना ॥ वस्त्रैराभरणैर्युक्ताःकृतावै
श्रवणेनते ॥१००॥ अंगुलीयैःसकटकैर्मुकुटैर्भूषिताद्विजाः ॥ चत्वारोद्वौदशान्येचततस्तेषोडशर्त्विजः ॥१॥ ब्रह्मणापूजिताःसर्वेप्रणिपातपुरःसरम् ॥
अनुग्राह्योभवद्भिस्तुसर्वैरस्मिन्क्रताविह ॥ २ ॥पत्नीममैषासावित्रीयूयंमेशरणंद्विजाः॥ विश्वकर्माणमाहूयब्रह्मणःशीर्षमुंडनम् ॥ ३ ॥ यज्ञेतुविहितंत
स्यकारितंद्विजसत्तमैः ॥ आतसेयानिवस्त्राणिदंपत्यर्थेतथाद्विजैः ॥ ४ ॥ ब्रह्मघोषेणतेविप्रानादयानात्रिविष्टपम् ॥ पालयंतोजगच्चेदंक्षत्रियाःसायु
धाःस्थिताः ॥ ५ ॥ भक्ष्यप्रकारान्विविधान्वैश्यास्तत्रप्रचक्रिरे ॥ रसबाहुल्ययुक्तंचभक्ष्यंभोज्यंकृतंततः ॥ ६ ॥ अश्रुतंप्रागदृष्टंचदृष्ट्वातुष्टःप्रजापतिः
॥ प्राग्वाटेतिददौनामवैश्यानांसृष्टिकृद्विभुः ॥७॥ द्विजानांपादशुश्रूषाशूद्रैःकार्यासदात्विह ॥ पादप्रक्षालनंभोज्यमुच्छिष्टस्यप्रमार्जनम् ॥ ८ ॥ ते
ऽपिचक्रुस्तदातत्रतेभ्योभूयःपितामहः ॥ शुश्रूषार्थंमयायूयंतुरीयेतुपदेकृताः ॥ ९ ॥ द्विजानांक्षत्रबन्धूनांवन्धूनांचभवद्भिःधैः ॥ त्रिभ्यश्शुश्रूषणाकार्ये
त्युक्त्वाब्रह्मातथाकरोत् ॥ ११० ॥ द्वाराध्यक्षंतथाशक्रंवरुणंरसदायकम् ॥ वित्तप्रदंवैश्रवणंपवनंगंधदायिनम् ॥ ११ ॥ उद्योतकारिणंसूर्यंप्रभुत्वे
माध्रवःस्थितः ॥ सोमःसोमप्रदस्तेषांवामपक्षपथाश्रितः ॥ १२ ॥ सुसत्कृताचपत्नीसासावित्रीचवरांगना ॥ अध्वर्युणासमाहूताएहिदेवित्वरान्वि
ता ॥ १३ ॥ उत्थिताश्चाग्नयःसर्वेदीक्षाकालउपागतः ॥ व्यग्रासाकार्यकरणेस्त्रीस्वभावेननागता ॥ १४ ॥ इहवेनकृतंकिंचिद्द्वारेवैमंडनंमया ॥
भित्त्यांवैचित्र्यकर्माणिस्वस्तिकप्रांगणेनतु ॥१५॥ प्रक्षालनंचभांडानांनकृतंकिमपित्विह॥लक्ष्मीरद्यापिनायातापत्नीनारायणस्यया ॥१६॥ अग्नेःप
त्नीतथास्वाहाधूम्रोर्णातुयमस्यतु ॥ वारुणीवैतथागौरीवायोर्वैसुप्रभातथा ॥ १७ ॥ ऋद्धिर्वैश्रवणीभार्याशम्भोर्गौरीजगत्प्रिया ॥ मेधाश्रद्धाविभूति
श्च अनसूयाधृतिःक्षमा ॥ १८ ॥ गंगासरस्वतीचैवनाद्यायाताश्चकन्यकाः ॥ इंद्राणीचंद्रपत्नीतुरोहिणीशशिनःप्रिया ॥१९॥ अरुंधतीवसिष्ठस्यसप्त
र्षीणांचयाःस्त्रियः ॥ अनसूयात्रिपत्नीचतथान्याःप्रमदाइह ॥२०॥ वध्वोदुहितरश्चैवसख्योभगिनिकास्तथा ॥ नाद्यागतास्तुताःसर्वाअहंतावत्स्थि
ताचिरम् ॥२१॥ नाहमेकाकिनीयास्येयावन्नायांतितास्स्त्रियः ॥ ब्रूहिगत्वाविरिंचितुतिष्ठतावन्मुहूर्तकम् ॥ २२ ॥ सर्वाभिःसहिताचाहमागच्छामित्व
रान्विता ॥ सर्वैःपरिवृतःशोभांदेवैःसहमहामते ॥ २३ ॥ भवान्प्राप्नोतिपरमांतथाहंतुनसंशयः ॥ वदमानांतथाध्वर्युस्त्यक्त्वाब्रह्माणमागतः ॥
॥ २४ ॥ सावित्रीव्याकुलादेवप्रसक्तागृहकर्मणि ॥ सख्योनाभ्यागतायावत्तावन्नागमनंमम ॥ २५ ॥ एवमुक्तोऽस्मिवैदेवकालश्चाप्यतिवर्त्तते ॥ यत्ते
ऽद्यरुचितंतावत्तत्कुरुष्वपितामह ॥ २६ ॥ एवमुक्तस्तदाब्रह्माकिंचित्कोपसमन्वितः ॥ पत्नींचान्यांमदर्थेवैशीघ्रंशक्रइहानय ॥ २७ ॥ यथा

प्रवर्ततेयज्ञःकालहीनोनजायते ॥ तथाशीघ्रंविधत्स्वत्वंनारींकांचिदुपानय ॥ २८ ॥ यावद्यज्ञसमाप्तिर्मेवर्णेत्वंमाक्तथामनः ॥ भूयोऽपितांप्रमो
क्ष्यामिसमाप्तौतुक्रतोरिह ॥ २९ ॥ एवमुक्तस्तदाशक्रोगत्वासर्वंधरातलम् ॥ स्त्रियोदृष्टास्तुयास्तेनसर्वास्तास्सपरिग्रहाः ॥ १३० ॥ आभीरकन्या
रूपाढ्यासुनासाचारुलोचना ॥ नदेवीनचगन्धर्वीनासुरीनचपन्नगी ॥ ३१ ॥ नचास्तितादृशीकन्यायादृशीसावरांगना ॥ ददर्शतांसुचार्वंगींश्रियं
देवीमिवापराम् ॥ ३२ ॥ संक्षिपन्तींमनोवृत्तिविभवंरूपसंपदा ॥ यद्यत्तुवस्तुसौंदर्याद्विशिष्टंलभ्यतेक्वचित ॥ ३३ ॥ तत्तच्छरीरसंलग्नंतन्वंग्याददृशे
वरम् ॥ तांदृष्ट्वाचिंतयामासयद्येषाकन्यकाभवेत ॥३४॥ तन्मत्तःकृतपुण्योऽन्योनदेवोभुविविद्यते ॥ सोपिद्रत्नमिदंसेयंसद्गम्यायांपितामहः॥३५॥
सरागोयदिवास्याःतुसफलस्त्वेषमेश्रमः ॥ नीलाभ्रकनकांभोजविद्रुमाभांददर्शताम् ॥ ३६ ॥ त्विषंसंबिभ्रतीमंगैःकेशगंडेक्षणाधरैः ॥ मन्मथाशोक
वृक्षस्यप्रोद्भिन्नांकलिकामिव ॥ ३७ ॥ प्रदग्धहृच्छयेनैवनेत्रवह्निशिखोत्करैः ॥ धात्राकथंहिसामृष्टाप्रतिरूपमपश्यता ॥ ३८ ॥ कल्पिताचेत्स्वयं
बुद्ध्यानैपुण्यस्यगतिःपरा ॥ उत्तुंगाग्रौविमौसृष्टौयन्मेसंपश्यतःसुखम् ॥ ३९ ॥ पयोधरौनातिचित्रंकस्यसंजायतेहृदि ॥ रागोपहतदेहोऽयमधरो
यद्यपिस्फुटम् ॥ १४० ॥ तथापिसेवमानस्यनिर्वाणंसंप्रयच्छति ॥ वहद्भिरपिकौटिल्यमलकैःसुखमर्प्यते ॥ ४१ ॥ दोषोऽपिगुणवद्भातिभूरिसौंदर्य
माश्रितः ॥ नेत्रयोभूषितावंतावाकर्णाभ्याशमागतौ ॥ ४२ ॥ कारणाद्भावचैतन्यंप्रवदंतिहितद्विदः ॥ कर्णयोर्भूषणंनेत्रेनेत्रयोःश्रवणाविमौ ॥ ४३ ॥
कुंडलांजनयोरत्रनावकाशोऽस्तिकश्चन ॥ नतद्युक्तंकटाक्षाणांयद्विधाकरणंहृदि ॥ ४४ ॥ तवसंबंधिनोयेऽत्रकथंतदुःखभागिनः ॥ सर्वसुन्दरता
मेतिविकारःप्राकृतैर्गुणैः ॥ ४५ ॥ वृद्धेक्षणशतानांतुदृष्टमेषांमयाफलम् ॥ धात्राकौशल्यसीमेयंरूपोत्पत्तौसुदर्शिता ॥ ४६ ॥ करोत्येषामनोनृणां
सस्नेहंकृतिविभ्रमैः ॥ एवंविमृशतस्तस्यतद्रूपापहृतत्विषः ॥ ४७ ॥ निरंतरोद्गतैश्छन्नमभवत्पुलकैर्वपु ॥ तांवीक्ष्यतप्तहेमाभांपद्मपत्रायतेक्ष
णाम् ॥ ४८ ॥ देवानामथयक्षाणांगन्धर्वोरगरक्षसाम् ॥ नानादृष्टामयानार्योनेदृशीरूपसंपदा ॥ ४९ ॥ त्रैलोक्यांतर्गतंयद्यद्वस्तुनत्तत्प्रधा
नतः ॥ समादायविधात्रास्याःकृतारूपस्यसंस्थितिः ॥ १५० ॥ इन्द्रउवाच ॥ कासिकस्यकुतश्चत्वमागतासुभ्रुकथ्यताम् ॥ एकाकिनी
किमर्थंचवीथीमध्येतुतिष्ठसि ॥ ५१ ॥ यान्येतान्यंगसंस्थानिभूषणानिबिभर्षिच ॥ नैतानितवभूषायैत्वमेतेषांहिभूषणम् ॥ ५२ ॥ नदेवी
नचगन्धर्वीनासुरीनचपन्नगी ॥ किन्नरीदृष्टपूर्वावायादृशीत्वंसुलोचने ॥ ५३ ॥ उक्तामयाऽपिबहुशःकस्माद्दत्सेहिनोत्तरम् ॥ त्रपान्विता
तुसाकन्याशक्रंप्रोवाचवेपती ॥ ५४ ॥ कन्योवाच ॥ गोपकन्यात्वहंवीरविक्रीणामीहगोरसम् ॥ नवनीतमिदंशुद्धंदधिचेदंविमण्डकम् ॥ ५५ ॥

दृश्याचैवात्रतर्केणरसेनापिपरंतप ॥ अर्थीयेनासितब्रूहिप्रगृह्णीष्वयथेप्सितम् ॥ ५६ ॥ एवमुक्तस्तदाशक्रोगृहीत्वातांकरेदृढम् ॥ अनयत्तांविशा
लाक्षींयत्रब्रह्माव्यवस्थितः ॥ ५७ ॥ नीयमानातुसातेनक्रोशन्तीपितृमातरौ ॥ हातातमातर्हाभ्रातर्नयत्येपनरोबलात् ॥ ५८ ॥ यदितेऽस्ति
मयाकार्यंपितरंमेप्रयाचय ॥ सदास्यतिहिमांनूनंभवतःसत्यमुच्यते ॥ ५९ ॥ काहिनाभिलपेत्कन्याभर्तारंभक्तिवत्सलम् ॥ नादेयमस्तितेकिंचि
त्पितुर्मेधर्मवत्सल ॥ १६० ॥ प्रसादयेत्वांशिरसामांसतुष्टःप्रदास्यति ॥ पितुश्चित्तमविज्ञाययद्यात्मानंददामिते ॥ ६१ ॥ धर्मोहिविपुलोनश्ये
त्तेनत्वांनप्रसादये ॥ भविष्यामिवशेतुभ्यंयदितातःप्रदास्यति ॥ ६२ ॥ इत्थमाभाष्यमाणस्तुतयाशक्रोऽनयच्चताम् ॥ ब्रह्मणःपुरतःस्थाप्यप्राहा
स्यार्थेमयाऽबले ॥ ६३ ॥ आनीतासिविशालाक्षिमाशुचोवरवर्णिनि ॥ गोपकन्याचतंदृष्ट्वागौरवर्णंमहाद्युतिम् ॥ ६४ ॥ कमलाक्षंसुबाहुंसं
पुंडरीकनिभेक्षणम् ॥ तप्तकांचनसद्भित्तिसदृशापीनवक्षसम् ॥ ६५ ॥ मत्तेभहस्तवृत्तोरुंरक्तोत्तुंगनखत्विषम् ॥ प्राप्तंसाऽमन्यतात्मानंमन्मथस्ये
षुगोचरे ॥ ६६ ॥ तत्प्राप्तिहेतुकधियागतचित्तेवलक्ष्यते ॥ प्रभुत्वमात्मनोदानेगोपकन्याऽप्यमन्यत ॥ ६७ ॥ यद्येपमांसुरूपत्वादिच्छ
त्याद्दातुमाग्रहात् ॥ नास्तिसीमंतिनीकाचिन्मत्तोधन्यतराभुवि ॥ ६८ ॥ अनेनाहंसमानीतायच्चक्षुर्गोचरंगता ॥ अस्यत्यागेभवेन्मृत्युरत्यागे
जीवितंसुखम् ॥ ६९ ॥ भवेयमपमानाच्चधिग्रूपादुःखदायिनी ॥ दृश्यतेचक्षुपानेनयाऽपियोषित्प्रसादतः ॥ १७० ॥ साऽपिधन्यानसन्देहः
किंपुनर्यापरिष्वजेत् ॥ जगद्रूपमशेषंहिपृथक्संचारमाश्रितम् ॥ ७१ ॥ लावण्यंतदिहैकस्थंदर्शितंविश्वयोनिना ॥ अस्योपमास्मरःसाध्वी
मन्मथस्योपमात्वयम् ॥ ७२ ॥ तिरस्कृतस्तुशोकोऽयंपितामातानकारणम् यदिमांनैषआदत्तेस्वल्पंमयिनभाषते ॥ ७३ ॥
अस्यानुस्मरणान्मृत्युःप्रभविष्यतिशोकजः ॥ अनागसिचपत्न्यांतुक्षिप्रंयातयमीदृशी ॥ ७४ ॥ कुचयोर्मणिशोभायैशुद्धाम्बुजसमद्युतिः ॥ मुख
मस्यप्रपश्यंत्यामनोमेध्यानमागतम् ॥ ७५ ॥ अस्यांगस्पर्शसंयोगंनवायोवहुमन्यसे ॥ स्पृशन्नटसियेनत्वंशरीरंप्राणिनांवरम् ॥ ७६ ॥ अ
थवास्यनदोषोऽस्तियदृच्छाचारकोह्यसि ॥ मुपितःस्मरनूनंत्वंसंरक्षस्वांप्रियांरतिम् ॥ ७७ ॥ त्वत्तोऽपिदृश्यतेयेनरूपेणायंस्मराधिकः ॥ ममानेन
मनोरत्नसर्वस्वंचहृतंदृढम् ॥ ७८ ॥ शोभायादृश्यतेवक्रेसाकुतःशशलक्ष्मणि ॥ नोपमासकलंकस्यनिष्कलंकेनशस्यते ॥ १७९ ॥ समानभाव
तांयातिपंकजंनास्यनेत्रयोः ॥ कोपमाजलशंखेनप्राप्ताश्रवणशङ्खयोः ॥ १८० ॥ विद्रुमोऽप्यधरस्यास्यलभतेनोपमांध्रुवम् ॥ आत्मस्थममृतंह्येषसं
स्रवंश्चेष्टतेध्रुवम् ॥ ८१ ॥ यदिकिंचिच्छुभंकर्मजन्मांतरशतैःकृतम् ॥ तत्प्रसादात्पुमान्भर्ताभवत्वेषममेप्सितः ॥ ८२ ॥ एवंचिंतापराधीनायाव

त्सागोपकन्यका ॥ तावद्ब्रह्माहरिंप्राहयज्ञार्थंसत्वरंवचः ॥ ८३ ॥ देवीचैषामहाभागागायत्रीनामतःप्रभो ॥ एवमुक्तेतदाविष्णुर्ब्रह्माणंप्रोक्तवानिदम् ॥ ८४ ॥ विष्णुरुवाच ॥ तदेनामुद्वहस्वाद्यमयादत्तांजगत्प्रभो ॥ गांधर्वेणविवाहेनविकल्पंमाकृथाश्चिरम् ॥ ८५ ॥ अमुंगृहाणदेवाद्यअस्याःपाणिमनाकुलम् ॥ गांधर्वेणविवाहेनउपयेमेपितामहः ॥ ८६ ॥ तामवाप्यतदाब्रह्माजगादाध्वर्युसत्तमम् ॥ कृतापत्नीमयाह्येषासदनेमेनिवेशय ॥ ८७ ॥ मृगशृंगधराबालाक्षौमवस्त्रावगुंठिता ॥ पत्नीशालांतदानीताऋत्विग्भिर्वेदपारगैः ॥ ८८ ॥ औदुंबरेणदंडेनप्रावृतोमृगचर्मणा ॥ महाध्वरेतदाब्रह्माधाम्नास्वेनैव शोभते ॥ ८९ ॥ प्रारब्धंचततोहोत्रंब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ भृगुणासहितैःकर्मवेदोक्तंतैःकृतंतदा ॥ तथायुगसहस्रंतुसयज्ञःपुष्करेऽभवत् ॥ १९० ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेगायत्रीसंग्रहोनामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ भीष्मउवाच ॥ तस्मियज्ञेकिमाश्चर्यंतदासीद्दिजसत्तम ॥ कथंरुद्रःस्थितस्तत्रविष्णुश्चापिसुरोत्तमः ॥ १ ॥ गायत्र्याकिंकृतंतत्रपत्नीत्वेस्थितयातया ॥ आभीरैःकिंनुतत्त्वज्ञैर्ज्ञात्वातैश्चकृतंमुने ॥ २ ॥ एतद्वृत्तंसमाचक्ष्वयथावृत्तंयथाकृतम् ॥ अभीरैर्ब्रह्मणाचापिममैतत्कौतुकंमहत् ॥ ३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तस्मिन्यज्ञेयदाश्चर्यंवृत्तमासीन्नराधिप ॥ कथयिष्यामितत्सर्वंशृणुष्वैकमनानृप ॥ ४॥ रुद्रस्तुमहदाश्चर्यंकृतवान्वैसदोगतः ॥ निंद्यरूपधरोदेवःस्थितोऽसौद्विजसन्निधौ ॥ ५ ॥ विष्णुनानकृतंकिंचित्प्राधान्येसयतःस्थितः ॥ नाशंतुगोपकन्यायाज्ञात्वागोपकुमारकाः ॥ ६ ॥ गोप्यश्चतास्तथासर्वाआगताब्रह्मणोऽतिकम् ॥ दृष्ट्वातांमेखलाबद्धांयज्ञसीमव्यवस्थिताम् ॥ ७ ॥ हापुत्रीतितदामातापिताहापुत्रिकेतिच ॥ स्वसेतिबांधवाःसर्वेसख्यःसख्येनहासखि ॥ ८ ॥ केनत्वमिहचानीताकेनकस्माच्चवेष्टिता ॥ मौञ्जीतुत्रिवृतांकृत्वाकेनयुक्ताचकंबली ॥ ९ ॥ केनचेयंजटापुत्रिरक्तसूत्रावकल्पिता ॥ एवंविधानिवाक्यानिश्रुत्वोवाचपुरंदरः ॥१०॥ प्रतिषिध्यतुतानेवंसर्वानेवप्रसादयन् ॥ इन्द्रउवाच॥इहचास्माभिरानीतापत्न्यर्थंविनियोजिता ॥ ११ ॥ ब्रह्मणालंबिताबालाप्रलापंमाकृथास्त्विह ॥पुण्याचैषासुभाग्याचसर्वेषांकुलनंदिनी ॥ १२ ॥ पुण्याचेन्नभवत्येषाकथमागच्छतेसदः ॥ एवंज्ञात्वामहाभागनत्वंशोचितुमर्हसि ॥ १३ ॥ गोपांस्त्ववष्टभ्यतदाशक्रवाक्यादनन्तरम्॥ उवाचस्निग्धयावाचाप्रतिनन्द्यहरिःपुनः ॥ १४॥ विष्णुरुवाच ॥ भोभोगोपसदाचारनत्वंशोचितुमर्हसि ॥ कन्यैषातेमहाभागाप्राप्तादेवंविरिञ्चिनम् ॥ १५ ॥ योगिनोयोगयुक्तायेब्राह्मणावेदपारगाः ॥ नलभन्तेप्रार्थयन्तस्तांगतिंदुहितागता ॥ १६ ॥ धर्मवन्तंसदाचारंभवन्तंधर्मवत्सलम् ॥ मयाज्ञात्वाततःकन्यादत्ताचैषाविरंचये ॥ १७ ॥ अनयातारितोगच्छदिव्याँल्लोकान्महोद

१ ज्वालारूप. क.

यान् ॥ युष्माकंचकुलेचापिदेवकार्यार्थसिद्धये ॥ १८ ॥ अवतारंकरिष्येऽहंसाक्रीडातुभविष्यति ॥ यदानन्दप्रभृतयोह्यवतारंधरातले ॥ १९ ॥
करिष्यंतितदाचाहंवसिष्येतेषुमध्यतः ॥ युष्माकंकन्यकाःसर्वारमिष्यंतमयासह ॥२०॥ तत्रदोषोनभवितानद्वेषोनचमत्सरः॥करिष्यंतितदागोपाभ
यंचनमनुष्यकाः ॥ २१ ॥ नचासांभवितादोषःकर्मणानेनकर्हिचित् ॥ श्रुत्वावाक्यन्तदाविष्णोरूचुर्गोपाः प्रणम्यतम् ॥ २२ ॥ गोपाऊचुः ॥
एवमेषवरोदेवयोदत्तोभविताहिमे ॥ अवतारःकुलेऽस्माकंकर्तव्योधर्मसाधनः ॥ २३ ॥ भवतोदर्शनादेवभवामःस्वर्गवासिनः ॥ शुभदाकन्यकाचै
षातारिर्णामेकुलैःसह ॥ २४ ॥ एवंभवतुदेवेशवग्दानंविभोतव ॥ अनुनीतास्तदागोपाःस्वयंदेवेनविष्णुना ॥ २५ ॥ ब्रह्मणाप्येवमेवन्तुवामहस्तेन
भाषितम् ॥ त्रपान्वितादर्शनेतुबन्धूनांवरवर्णिनी ॥ २६ ॥ कैर्हंतुसमाख्यातायेनेमंदेशमागताः ॥ दृष्ट्वातुतांस्ततःप्राहगायत्रीगोपकन्यका ॥ २७ ॥
वामहस्तेनतान्सर्वान्प्राणिपातपुरःसरम् ॥ गायत्र्युवाच ॥ अत्रचाहंस्थितामातर्ब्रह्माणंसमुपागता ॥२८॥ भर्तालब्धोमयादेवःसर्वस्याद्योजगत्पतिः ॥
नाहंशोच्याभवत्यातुनपित्रानचबांधवैः ॥ २९ ॥ सर्वामणश्चमेयातुभगिन्योदारकैःसह ॥ सर्वेषांकुशलंवाच्यंस्थिताऽस्मिसहदैवतैः ॥ ३० ॥
गतेषुतेषुसर्वेषुगायत्रीसासुमध्यमा ॥ ब्रह्मणासहितारेजेयज्ञवाटंगतासती ॥ ३१ ॥ याचितोब्राह्मणैर्ब्रह्मावरान्नोदेहिचेप्सितान् ॥ यथेप्सितंवरंते
षांतदाब्रह्माऽप्ययच्छत ॥ ३२ ॥ तयादेव्याचगायत्र्यादत्तंतच्चानुमोदितम् ॥ सातुयज्ञेस्थितासाध्वीदेवतानांसमीपगा ॥ ३३ ॥ दिव्यंवर्ष
शतंसाग्रंसयज्ञोववृधेतदा ॥ यज्ञवाटंकपर्दीतुभिक्षार्थंसमुपागतः ॥ ३४ ॥ बृहत्कपालंसंगृह्यपंचमुण्डैरलंकृतः ॥ ऋत्विग्भिश्चसदस्यैश्चदूरा
त्तिष्ठञ्जुगुप्सितः ॥ ३५ ॥ कथंत्वमिहसंप्राप्तोनिंदितोवेदवादिभिः ॥ एवंप्रोत्सायमाणोऽपिनिंद्यमानःसतैर्द्विजैः ॥ ३६ ॥ उवाचतान्द्विजान्सर्वा
न्स्मितंकृत्वामहेश्वरः ॥ महेश्वरउवाच ॥अत्रपैतामहेयज्ञेसर्वेपांतोषदायिनि ॥३७॥कश्चिदुत्सार्यतेनैवऋतेमांद्विजसत्तमाः ॥उक्तःसतैःकपर्दीतुभुक्त्वा
चान्नंततोव्रज ॥ ३८ ॥ कपर्दिनाचतेउक्ताभुक्त्वायास्यामिभोद्विजाः ॥ एवमुक्त्वानिषण्णःसकपालंन्यस्यचाग्रतः ॥ ३९ ॥ तेषांनिरीक्ष्यतत्कर्मच
क्रेकौटिल्यमीश्वरः ॥ मुक्त्वाकपालंभूमौतुतान्द्विजानवलोकयन् ॥ ४० ॥ उवाचपुष्करंयामिस्नानार्थंद्विजसत्तमाः ॥ तूर्णंगच्छेतितैरुक्तःसगतःपर
मेश्वरः ॥ ४१ ॥ वियत्स्थितःकौतुकेनमोहयित्वादिवौकसः ॥ स्नानार्थंपुष्करंयातेकपर्दिनिद्विजातयः ॥ ४२ ॥ कथंहोमोऽत्रक्रियतेकपालेसदसि ॥ ९८
स्थिते ॥ कपालंतान्यशौचानिपुराप्राहप्रजापतिः ॥४३॥ विप्रोऽभ्यधात्सदस्येकःकपालमुत्क्षिपाम्यहम् ॥ उद्धृतंतुसदस्येनप्रक्षिप्तंपाणिनास्वयम्॥
॥ ४४ ॥ तावदन्यत्स्थितंतत्रपुनरेवसमुद्धृतम् ॥ एवंद्वितीयंतृतीयंविंशतिस्त्रिंशदप्यहो ॥ ४५ ॥ पंचाशच्चशतंचैवसहस्रमयुतंतथा ॥ एवंनांतःक

पालनाप्राप्यताद्विजसत्तमः ॥ ४६ ॥ नत्व [illegible] दनदवशरणसमुपागताः ॥ पुष्करारण्यमासाद्यजप्यैश्चवैदिकैर्भृशम् ॥ ४७ ॥ तुष्टुवुःसहिताःस
र्वेतावत्तुष्टोहरःस्वयम् ॥ ततःसदर्शनंप्रादाद्द्विजानांभक्तितःशिवः ॥४८॥ उवाचतांस्ततोदेवोभक्तिनम्रान्द्विजोत्तमान् ॥ शिवउवाच ॥ पुरोडाशस्य
निष्पत्तिःकपालंनविनाभवेत् ॥ ४९ ॥ कुरुध्वंवचनंविप्राभागःस्विष्टकृतोमम ॥ एवंकृतेकृतंसर्वंमदीयंशासनंभवेत् ॥ ५० ॥ तथेत्यूचुर्द्विजाश्शं
भुंकुर्मोवैतवशासनम् ॥ कपालपाणिराहेशोभगवंतंपितामहम् ॥ ५१ ॥ वरंवरयभोब्रह्मन्हृदियत्तेप्रियंस्थितम् ॥ सर्वंतवप्रदास्यामिअदेयंनास्तिमे
प्रभो ॥ ५२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नतेवरंग्रहीष्यामिदीक्षितोऽहंसदःस्थितः ॥ सर्वकामप्रदश्चाहंयोमांप्रार्थयतेत्विह ॥ ५३ ॥ एवंवदंतंवरदंक्रतौतस्मिन्पि
तामहम् ॥ तथेतिचोक्त्वारुद्रःसवरमस्मादयाचत ॥ ५४ ॥ ततोमन्वंतरेऽतीतेपुनरेवप्रभुःस्वयम् ॥ ब्रह्मोत्तरंकृतंस्थानंस्वयंदेवेनशंभुना ॥ ५५ ॥
चतुर्ष्वपिहिवेदेषुपरिनिष्ठांगतोहियः ॥ तस्मिन्कालेतदादेवोनगरस्यावलोकने ॥ ५६ ॥ संभाषणेद्विजानांतुकौतुकेनसदोगतः ॥ तेनैवोन्मत्तवेषेण
हुतशेषेमहेश्वरः ॥ ५७ ॥ प्रविष्टोब्रह्मणःसद्मदृष्टोदेवैर्द्विजोत्तमैः ॥ प्रहसंतिचकेऽप्येनंकेचिन्निर्भर्त्सयंतिच ॥ ५८ ॥ अपरेपांसुभिःसिञ्चन्त्युन्मत्तंतं
तथाद्विजाः ॥ लोष्टैश्चलगुडैश्चान्येशुष्मिणोबलगर्विताः ॥ ५९ ॥ प्रहरन्तिस्मोपहासंकुर्वाणाहस्तसंविदम् ॥ ततोऽन्यवटवस्तत्रजटास्वागृह्यचांतिक
म् ॥ ६० ॥ पृच्छंतिव्रतचर्यांतांकेनैषातेनिदर्शिता ॥ अत्रवामाःस्त्रियःसंतितासामर्थेत्वमागतः ॥ ६१ ॥ केनैषादर्शिताचर्यागुरुणापापदर्शिना ॥
येनचोन्मत्तवद्वाक्यंवदन्मध्येप्रधावसि ॥ ६२ ॥ शिश्नंमेब्रह्मणोरूपंभगंचापिजनार्दनः ॥ उप्यमानमिदंबीजंलोकःक्लिश्नातिचान्यथा ॥ ६३ ॥ म
याऽयंजनितःपुत्रोजनितोऽनेनचाप्यहम् ॥ महादेवकृतेसृष्टिःसृष्टाभार्याहिमालये ॥ ६४॥ उमादत्तातुरुद्रस्यकस्यसातनयावद ॥ मूढायूयंनजानीथ
वदतांभगवांस्तुवः॥६५॥ ब्रह्मणानकृताचर्यादर्शितानैवविष्णुना॥ गिरिशेनापिदेवेनब्रह्मवध्याकृतेनतु॥६६॥कथंस्विद्दूहसेदेवंवध्योऽस्माकंत्वमद्यवै ॥
एवंतैर्हन्यमानस्तुब्राह्मणैस्तत्रशंकरः ॥ ६७ ॥ स्मितंकृत्वाऽब्रवीत्सर्वान्ब्राह्मणान्नृपसत्तम ॥ शिवउवाच ॥ किंमांनवित्थभोविप्राउन्मत्तंनष्टचेतनम् ॥
॥ ६८ ॥ यूयंकारुणिकाःसर्वेमित्रभावेव्यवस्थिताः ॥ वदमानमिदंछद्मब्रह्मरूपधरंहरम् ॥ ६९ ॥ माययातस्यदेवस्यमोहितास्तेद्विजोत्तमाः ॥
कपर्दिनंनिजघ्नुस्तेपाणिपादैश्चमुष्टिभिः ॥ ७० ॥ दंडैश्चापिचकीलैश्चउन्मत्तवेषधारिणम् ॥ पीड्यमानस्ततस्तैस्तुद्विजैःकोपमथागमत् ॥
॥ ७१ ॥ ततोदेवनतेशप्तायूयंवेदविवर्जिताः ॥ ऊर्ध्वजटाःक्रतुभ्रष्टाःपरदारोपसेविनः ॥ ७२ ॥ वेश्यायांतुरताद्यूतेपितृमातृविवर्जिताः ॥
नपुत्रःपैतृकंवित्तंविद्यांवापिगमिष्यति ॥ ७३ ॥ सर्वेचमोहिताःसंतुसर्वेंद्रियविवर्जिताः ॥ रौद्रींभिक्षांसमश्नंतुपरपिंडोपजीविनः ॥ ७४ ॥

आत्मानंवर्तयंतश्चनिर्ममाधर्मवर्जिताः ॥ कृपार्पितातुयैर्विप्रैरुन्मत्तेमयिसांप्रतम् ॥ ७५ ॥ तेषांधनंचपुत्राश्चदासीदासमजाविकम् ॥ कुलो
त्पन्नाश्चवैनार्योमयितुष्टेभजिष्यथ ॥ ७६ ॥ एवंशापंवरंचैवदत्त्वांतर्द्धानमीश्वरः ॥ गतोद्विजागतेदेवेमत्वातंशंकरंप्रभुम् ॥ ७७ ॥ अन्विष्यं
तोऽपियत्नेननचापश्यंततेयदा ॥ तदानियमसंपन्नाःपुष्करारण्यमागताः ॥ ७८ ॥ स्नात्वाज्येष्ठसरोविप्राजेपुस्तेशतरुद्रियम् ॥ जाप्यावसानेदेवस्ता
नशरीरगिराब्रवीत् ॥ ७९ ॥ शिवउवाच ॥ अनृतंनमयाप्रोक्तंस्वैरेष्वपिकुतःपुनः॥ आगतेनिग्रहेक्षेमंभूयोऽपिकरवाण्यहम् ॥ ८० ॥ शांतादांताद्वि
जायेतुभक्तिमंतोमयिस्थिराः ॥ नतेषांछिद्यतेवेदोनधनंनापिसंततिः ॥ ८१ ॥ अग्निहोत्ररतायेचभक्तिमंतोजनार्दने ॥ पूजयंतिचब्रह्माणंतेजोराशिं
दिवाकरम् ॥ ८२ ॥ नाशुभंविद्यतेतेषांयेषांसाम्येस्थितामतिः ॥ एतावदुक्त्वावचनंतूष्णींभूतस्तुसोऽभवत् ॥ ८३ ॥ लब्ध्वावरंसप्रसादंदेवदेवान्महे
श्वरात् ॥ आजग्मुःसहितास्सर्वेयत्रदेवःपितामहः ॥ ८४ ॥ विरिंचिसंहिताजाप्यैस्तोषयंतोऽग्रतःस्थिताः ॥ तुष्टस्तानब्रवीद्ब्रह्मामत्तोऽपिव्रियतां
वरः ॥ ८५ ॥ ब्रह्मणस्तेनवाक्येनहृष्टाःसर्वेद्विजोत्तमाः ॥ कोवरोयाच्यतांविप्राःपरितुष्टेपितामहे ॥ ८६ ॥ एकेतत्राब्रुवन्विप्रावेदान्वैवृणवामहे
नेतिचान्येधनंचान्येव्रियतामविशङ्कितैः ॥ ८७ ॥ किमस्माकंधनेनेहकार्यंतुष्टेपितामहे ॥ अग्निहोत्राणिवेदाश्चशास्त्राणिविविधानिच ॥ ८८ ॥
सांतानिकाश्चयेलोकावरदानाद्भवंतुनः ॥ एवंप्रजल्पतांतत्रविप्राणांकोपमाविशत् ॥ ८९ ॥ केयूयंकेऽत्रप्रवरावयंश्रेष्ठास्तथापरे ॥ नेतिनेतितथाविप्रा
द्विजांस्तांस्तत्रसंस्थितान् ॥ ९० ॥ ब्रह्मोवाचाभिसंप्रेक्ष्यब्राह्मणान्क्रोधपूरितान् ॥ यस्माद्यूयंत्रिभिर्भागैःसभायांबाह्यतःस्थिताः ॥ ९१ ॥ तस्मा
दामूलिकोगुल्मोह्येकोभवतुवोद्विजाः ॥ उदासीनाःस्थितायेतुउदासीनाभवंतुते ॥ ९२ ॥ सायुधाबद्धनिस्त्रिंशायोद्धुकामाव्यवस्थिताः ॥ कौशिकी
तिगणोनामतृतीयोभवतुद्विजाः ॥ ९३ ॥ त्रिधाबद्धमिदंस्थानंसर्वंयुष्मद्भविष्यति ॥ बाह्यतोलोकशब्देनप्रोच्यमानाःप्रजास्त्विह ॥ ९४ ॥ अवि
क्रेयंनास्तिवोऽत्रसर्वस्वंवःप्रणश्यति ॥ तृणानिभूमिरुदकंतथावैदारुसंचयः ॥ ९५ ॥ प्रतिग्रहेचानुवृत्तिःकुपिताश्चपरस्परम् ॥ अभिप्रपन्नविप्राणांक्ष
मावैनात्रकाचन ॥ ९६ ॥ केवलंद्रव्यरुचयोलोभोपहतचेतसः ॥ एवंविधारुद्रशापाद्भवितारोनसंशयः ॥ ९७ ॥ युष्माकंस्थानमेतत्तुविष्णुःपा
लयिताध्रुवम् ॥ मयादत्तंचिरस्थायिअभंगंचभविष्यति ॥ ९८ ॥ एवमुक्त्वातदाब्रह्मासमापिंतामवैक्षत ॥ ब्राह्मणाःसहितास्तेतुयज्ञार्थेविबुधैस्सह ॥
॥ ९९ ॥ अतिथिंभोजयानाश्चवेदाभ्यासरतास्तुते ॥ एतच्चपरमंक्षेत्रंपुष्करंब्रह्मसंज्ञितम् ॥ १०० ॥ तत्रस्थायेद्विजाःशांतावसंतिक्षेत्रवासिनः ॥ नते
षांदुर्लभंकिंचिद्ब्रह्मलोकेभविष्यति ॥ १ ॥ कोकामुखेकुरुक्षेत्रेनैमिषेऋषिसंगमे ॥ वाराणस्यांप्रभासेचतथावदरिकाश्रमे ॥ २ ॥ गंगाद्वारेप्रया

गेचगंगासागरसंगमे ॥ रुद्रकोट्यांविरूपाक्षेमित्रम्यापितथावने ॥ ३ ॥ तीर्थेष्वेतेषुसर्वेषुसिद्धिर्याद्वादशाब्दिक[1] ॥ प्राप्यतेमानवैर्लोकेषण्मासाद्रा
जसत्तम ॥ ४ ॥ पुष्करेतुनसंदेहोब्रह्मचर्यमनायदि ॥ तीर्थानांपरमंतीर्थंक्षेत्राणामपिचोत्तमम् ॥ ५ ॥ सदातुपूजितंपूज्यैर्भक्तियुक्तैःपितामहे ॥
अतःपरंप्रवक्ष्यामिसावित्र्याब्रह्मणासह ॥ ६ ॥ वादोयथानुभूतस्तुपरिहासकृतोमहान् ॥ सावित्रीगमनेसर्वा आगतादेवयोषितः ॥ ७ ॥ भृगोःख्यात्यां
समुत्पन्नाविष्णुपत्नीयशस्विनी ॥ आमन्त्रितातदालक्ष्मीस्तत्रायातात्वरान्विता ॥ ८ ॥ मदिराचमहाभागायोगनिद्राविभूतिदा ॥ श्रीःकमलालया
भूतिःकीर्तिःश्रद्धामनस्विनी ॥ ९॥ पुष्टितुष्टिप्रदायातुदेव्यएताःसमागताः ॥ सतीयादक्षतनयाउमेतिपार्वतीशुभा ॥ ११०॥ त्रैलोक्यसुंदरीदेवीस्त्री
णांसौभाग्यदायिनी ॥ जयाचविजयाचैवमधुच्छंदामरावती ॥ ११ ॥ सुप्रियाजनकांताचसावित्र्यामंदिरेशुभे ॥ गौर्यासहसमायातास्सुवेषाभर
णान्विताः ॥ १२ ॥ पुलोमदुहिताचैवशक्राणीचमहाप्सराः ॥ स्वाहाचापिस्वधायाताधूमोर्णाचवरानना ॥ १३॥ यक्षीतुराक्षसीचैवगौरीचैवम
हाधना ॥ मनोजवावायुपत्नीऋद्धिश्चधनदप्रिया ॥ १४ ॥ देवकन्यास्तथायानादानव्योदनुवल्लभाः ॥ सप्तर्षीणांमहापत्न्यऋषीणांचवरांगनाः ॥
॥ १५ ॥ एवंभगिन्योदुहिताविद्याधरीगणास्तथा ॥ राक्षस्यःपितृकन्याश्चतथान्यालोकमातरः ॥ १६ ॥ वधूभिःसस्नुषाभिश्चसावित्रीगंतुमि
च्छति ॥ अदित्याद्यास्तथासर्वादक्षकन्यास्समागताः ॥ १७ ॥ ताभिःपरिवृतासाध्वीब्रह्माणीकमलालया ॥ काचिन्मोदकमादायकाचिच्छू
र्पंवरानना ॥ १८ ॥ फलपूरितमादायप्रयाताब्रह्मणोऽतिकम् ॥ आढकीःसहनिष्पावागृहीत्वान्यास्तथापराः ॥ १९ ॥ दाडिमानिविचित्राणि
मातुलिंगानिशोभना ॥ करीराणितथाचान्यागृहीत्वाकमलानिच ॥ १२० ॥ कौसुंभकंजीरकंचखर्जूरमपरातथा ॥ उत्तमान्यपरादायनालिकेरा
णिसर्वशः ॥ २१ ॥ द्राक्षयापूरितंकाचित्पात्रंशृगाटकंतथा ॥ कर्पूराणिविचित्राणिजंबूकानिशुभानिच ॥ २२ ॥ अक्षोटामलकान्गृह्यजंबीराणि
तथापरा ॥ बिल्वानिपरिपक्वानिचिपिटानिवरानना ॥ २३ ॥ अतुल्यान्नविकाराणिबहूनिविविधानिच ॥ कार्पासतूलिकाश्चान्यावस्त्रंकौसुंभकं
तथा ॥१४॥ एवमाद्यानिचान्यानिकृत्वाशूर्पेवगनानाः ॥ सावित्र्यासहिताःसर्वाःसंप्राताःसहसांशुभाः ॥२५॥ सावित्रीमागतांदृष्ट्वाभीतस्तत्रपुरंदरः॥
अधोमुखःस्थितोब्रह्माकिमेषामांवदिष्यति ॥२६॥ त्रपान्वितौविष्णुरुद्रौसर्वेचान्येद्विजातयः ॥ सभासदस्तथाभीतास्तथाचान्येदिवौकसः ॥२७॥
पुत्राःपौत्राभागिनेयामातुलाभ्रातरस्तथा ॥ ऋभवोनामयेदेवादेवानामपिदेवताः ॥ २८ ॥ वैलक्ष्येतुस्थिताःसर्वेसावित्रीकिंवदिष्यति ॥ ब्रह्मपार्श्वे

१ कान्तिः ।

स्थितानात्रकिंतुवैगोपकन्यका ॥ २९ ॥ मौनीभूतातुशृण्वानासर्वेषांवदतांगिरः ॥ अध्वर्युणासमाहूतानागतावरवर्णिनी ॥ १३० ॥ शक्रेणान्याहृता
भीगीदत्तासाविष्णुनास्वयम् ॥ अनुमोदिताचरुद्रेणपित्राऽदत्तास्वयंतथा ॥३१॥ कथंसाभावितायज्ञसमाप्तिंवाव्रजेत्कथम्॥एवंचिंतयतांतेषांप्रविष्टाक
मलालया ॥३२॥ वृतोब्रह्मामदस्यैस्तुऋत्विग्भिर्दैवतैस्तथा॥हूयन्तेचाग्रयस्तत्रब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥३३॥ पत्नीशालास्थितागोपीसैणशृंगासमेखला॥
क्षौमवस्त्रपरीधानाध्यायंतीपरमंपदम् ॥३४॥ पतिव्रतापतिप्राणाप्राधान्येचनिवेशिता॥रूपान्विताविशालाक्षीतेजसाभास्करोपमा ॥३५॥ द्योतयंती
सदस्तत्रसूर्यस्येवयथाप्रभा ॥ ज्वलमानंतथावह्निंश्रयंतऋत्विजस्तथा ॥३६॥ पशूनामिहगृह्णानाभागंस्वंस्वंचरोर्मुदा ॥ यज्ञभागार्थिनोदेवाविलंबा
द्भुवतेतदा ॥३७॥ कालहीनंनकर्तव्यंकृतंनफलदंयतः ॥ वेदेष्वेवमधीकारोदृष्टःसर्वैर्मनीषिभिः ॥३८॥ प्रावर्ग्येक्रियमाणेतुब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ क्षीर
द्वयेनसंयुक्तशृतेनाध्वर्युणातथा ॥ ३९ ॥ उपहूतेनागतेनचाहूतेषुद्विजन्मसु ॥ क्रियमाणेतथाभक्ष्येदृष्ट्वादेवीरुपान्विता ॥ १४० ॥ उवाचदेवीब्रह्माणं
सदोमध्येतुमौनिनम् ॥ सावित्र्युवाच॥किमेतद्युज्यतेदेवकर्तुमेतद्विचेष्टितम् ॥ ४१ ॥ मांपरित्यज्ययत्कामात्कृतवानसिकिल्बिषम् ॥ नतुल्यापादर
जसाममेयंगोपकन्यका ॥४२॥ यद्वदंतिजनास्सर्वेसंगताःसदसिस्थिताः ॥ आज्ञामीश्वरभूतानांतांकुरुष्वयदीच्छसि ॥ ४३ ॥ भवतारूपलोभेनकृतं
लोकविगर्हितम् ॥ पुत्रेपुनकृतालज्जापौत्रेषुचनतेप्रभो ॥ ४४ ॥ कामकारकृतंमन्यएतत्कर्मविगर्हितम् ॥ पितामहोऽसिदेवानामृषीणांप्रपितामहः
॥ ४५ ॥ कथंनतेत्रपाजाताआत्मनःपश्यतस्तनुम् ॥ लोकमध्येकृतंहास्यमहंचापकृताप्रभो ॥ ४६ ॥ यद्येषतेस्थिरोभावस्तिष्ठदेवनमोऽस्तुते ॥अहं
कथंसखीनांतुदर्शयिष्यामिवैमुखम् ॥ ४७ ॥ भर्त्रामेविधृतापत्नीकथमेतदहंवद ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ऋत्विग्भिस्त्वरितश्चाहंदीक्षाकालादनंतरम् ॥४८॥
पत्नींविनानहोमोऽत्रशीघ्रपत्नीमिहानय ॥ शक्रेणैषासमानीतादत्तेयंममविष्णुना ॥ ४९ ॥ गृहीताचमयासुभ्रुक्षमस्वैतंमयाकृतम् ॥ नचापराधं
भूयोऽन्यंकरिष्येतवसुव्रते ॥ १५० ॥ ॥ पादयोःपतितस्तेऽहंक्षमस्वहनमोऽस्तुते ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ एवमुक्तातदाक्रुद्धाब्रह्माणंशप्तुमुद्यता ॥५१॥
यदिमेऽस्तितपस्तप्तंगुरवोयदितोषिताः ॥ सर्वब्रह्मसमूहेषुस्थानेषुविविधेषुच ॥ ५२ ॥ नैवतेब्राह्मणाःपूजांकरिष्यंतिकदाचन ॥ ऋतेतुकार्तिकीमेकां
पूजांसांवत्सरींतव ॥ ५३ ॥ करिष्यंतिद्विजाःसर्वेमर्त्यानान्यत्रभूतले ॥ एतद्ब्रह्माणमुक्त्वाहशतक्रतुमुपस्थितम् ॥ ५४ ॥ भोभोःशक्रत्वयानीता
आभीरीब्रह्मणोऽंतिकम् ॥ यस्मात्तेक्षुद्रकंकर्मतस्मात्त्वंलप्स्यसेफलम् ॥ ५५ ॥ यदासंग्राममध्येत्वंस्थाताशक्रभविष्यसि ॥ तदात्वंशत्रुभिर्बद्धो
नीतःपरमिकांदशाम् ॥ ५६ ॥ अकिंचनोनष्टसत्त्वःशत्रूणांनगरेस्थितः । पराभवंमहत्प्राप्यनचिरादेवमोक्ष्यसे ॥ ५७ ॥ शक्रंशप्त्वातदादेवीविष्णुं ॥ ५२ ॥

वाक्यमथाब्रवीत् ॥ भृगुवाक्येनतेजन्मयदामर्त्येभविष्यति ॥ ५८ ॥ भार्यावियोगजंदुःखंतदात्वंतत्रभोक्ष्यसे ॥ हृतांतेशत्रुणापत्नीपरेपारेमहोदधेः
॥ ५९ ॥ नचत्वंज्ञास्यसेनीतांशोकोपहतचेतनः ॥ भ्रात्रासहपरंकष्टामापदंप्राप्यदुःखितः ॥ १६० ॥ यदायदुकुलेजातःकृष्णसंज्ञोभविष्यसि ॥ पशू
नांपालकोभूत्वाचिरकालंभ्रमिष्यसि ॥ ६१ ॥ तदाहरुद्रंकुपितायदादारुवनेस्थितः ॥ तदातेऋषयःक्रुद्धाःशापंदास्यंतिवैहर ॥ ६२ ॥ भोभोःकापा
लिकक्षुद्रस्त्रीरस्माकंजिहीर्षसि ॥ तदेतद्दर्पिततेऽद्यभूमौलिंगंपतिष्यति ॥ ६३ ॥ विहीनःपौरुषेणत्वंमुनिशापाच्चपीडितः ॥ गंगाद्वारेस्थितापत्नीसा
त्वामाश्वासयिष्यति ॥ ६४ ॥ अग्नेत्वंसर्वभक्षोऽसिपूर्वंपुत्रेणमेकृतः ॥ भृगुणाधर्मनित्येनकथंदग्धंदहाम्यहम् ॥ ६५ ॥ जातवेदस्सरुद्रस्त्वांरेतसाप्लाव
यिष्यति ॥ अमेध्येषुचतेजिह्वाअधिकंप्रज्वलिष्यति ॥ ६६ ॥ ब्राह्मणानृत्विजःसर्वान्सावित्रीवैशशापह ॥ प्रतिग्रहार्थेऽग्निहोत्रवृथाटव्याश्रयास्तथा
॥ ६७ ॥ सदातीर्थानिक्षेत्राणिलोभादेवभजिष्यथ ॥ परान्नेषुसदातृप्ताअतृप्तास्स्वगृहेषुच ॥ ६८ ॥ अयाज्ययाजनंकृत्वाकुत्सितस्यप्रतिग्रहम् ॥ वृथा
धनार्जनंकृत्वाव्ययंचैवतथावृथा ॥ ६९ ॥ प्रेतानांतेनप्रेतत्वंभविष्यतिनसंशयः ॥ एवंशक्रंतथाविष्णुंरुद्रंवैपावकंतथा ॥ १७० ॥ ब्रह्माणंब्राह्मणांश्चै
वसर्वांस्तानशपद्रुषा ॥ शापंदत्त्वातथातेषांनिष्क्रांतामदमस्तथा ॥ ७१ ॥ ज्येष्ठंपुष्करमासाद्यतदासाचव्यवस्थिता ॥ लक्ष्मींप्राहसतींतां
चशक्रभार्यांवराननाम् ॥ ७२ ॥ युवतीस्तास्तथोवाचनात्रस्थास्यामिसंसदि ॥ तत्रचाहंगमिष्यामियत्रश्रोष्येनचध्वनिम् ॥ ७३ ॥ पुलस्त्य
उवाच ॥ ततस्ताःप्रमदाःसर्वाःप्रयाताःस्वनिकेतनम् ॥ सावित्रीकुपितातासामपिशापायचोद्यता ॥ ७४ ॥ यस्मान्मांतुपरित्यज्यगतास्तादेवयो
षितः ॥ तासामपितथाशापंप्रददाम्येकुपिताभृशम ॥ ७५ ॥ सावित्र्युवाच ॥ नैकत्रवासोलक्ष्म्यास्तुभविष्यतिकदाचन ॥ क्षुद्रासाचलचित्ताच
मूर्खेषुचवसिष्यति ॥ ७६ ॥ म्लेच्छेषुपार्वतीयेषुकुत्सितेऽकुत्सितेतथा ॥ मूर्खेषुचावलिप्तेषुअभिशप्तेदुरात्मनि ॥ ७७ ॥ एवंविधनरेस्यात्तेवसतिः
शापकारिता ॥ शापंदत्त्वाततस्तस्याइंद्राणीमशपत्तदा ॥ ७८ ॥ ब्रह्महत्यागृहीतेंद्रपत्यौतेदुःखभागिनि ॥ नहुषापहृतेराज्येदृष्ट्वात्वांयाचयिष्यति
॥ ७९ ॥ अहमिंद्रःकथंचैषानोपस्थास्यतिबालिशा ॥ सर्वान्देवान्हनिष्यामिनलभ्येऽहंशचींयदि ॥ १८० ॥ नष्टात्वंचतदात्रस्तावाक्पतेर्दुःखिता
गृहे ॥ वसिष्यसेदुराचारेममशापेनगर्विते ॥ ८१ ॥ देवभार्यासुसर्वासुतदाशापमयच्छत ॥ नचापत्यकृतांप्रीतिमेताःसर्वालभिष्यथ ॥ ८२ ॥
दह्यमानादिवारात्रौवंध्याशब्देनदूषिताः ॥ गौर्य्यप्येवंतदाशप्तासावित्र्यावरवर्णिनी ॥ ८३ ॥ रुदमानातुमादृष्ट्वाविष्णुनाचप्रसादिता ॥ विष्णुरुवाच ॥
मारोदीस्त्वंविशालाक्षिएह्यागच्छसदाशुभे ॥ ८४ ॥ प्रविश्यचसभांदेहिमेखलांक्षौमवाससी ॥ गृहाणदीक्षांब्रह्माणिपादौचप्रणमामिते ॥ ८५ ॥

एवमुक्ताऽब्रवीदेनंनकरोमिवचस्तव ॥ तत्रचाहंगमिष्यामियत्रश्रोष्यंनवैध्वनिम् ॥ ८६ ॥ एतावदुक्त्वासारुद्यातस्मात्स्थानाद्विरौस्थिता ॥ विष्णुस्तद
ग्रतःस्थित्वाबद्धाचकरसंपुटम् ॥ ८७ ॥ तुष्टावप्रणतोभूत्वाभक्त्यापरमयास्थितः ॥ विष्णुरुवाच ॥ सर्वगासर्वभूतेषुद्रष्टव्यासर्वतोऽद्भुता ॥ ८८ ॥
मदमचैवयत्किंचिद्दृश्यंतन्नविनात्वया ॥ तथापियेषुस्थानेषुद्रष्टव्यासिद्धिमीप्सुभिः ॥ ८९ ॥ स्मर्तव्याभूमिकामैर्वानत्प्रवक्ष्यामितेऽग्रतः ॥ सावित्री
पुष्करेनामतीर्थानांप्रवरेशुभे ॥ ९० ॥ वाराणस्यांविशालाक्षीनैमिषेलिंगधारिणी ॥ प्रयागेललितादेवीकामुकागंधमादने ॥ ९१ ॥ मानसेकुमुदा
नामविश्वकायातथांबरे ॥ गोमंतेगोमतीनाममंदरेकामचारिणी ॥ ९२ ॥ मदोत्कटाचैत्ररथेजयंतीहस्तिनापुरे ॥ कान्यकुब्जेतथागौरीरंभामलयप
र्वते॥९३॥एकाम्रकेकीर्तिमतीविश्वाविश्वेश्वरीतथा॥कर्णिकेपुरुहस्तेतिकेदारेमार्गदायिका॥९४॥नंदाहिमवतःपृष्ठेगोकर्णेभद्रकालिका ॥स्थाण्वीश्वरेभवा
नीतुबिल्वकेबिल्वपत्रिका॥९५॥श्रीशैलेमाधवीदेवीभद्राभद्रेश्वरीतथा॥ जयावराहशैलेतुकमलाकमलालये ॥९६॥रुद्रकोटयांतुरुद्राणीकालीकालंजरेत
था॥महालिंगेतुकपिलाकर्कोटेमंगलेश्वरी॥९७॥शालग्रामेमहादेवीशिवलिंगेजलप्रिया॥मायापुर्यांकुमारीतुसंतानेललितातथा ॥९८ ॥उत्पलाक्षीसहस्रा
क्षेहिरण्याक्षमहोत्पला ॥ गयायांमंगलानामविमलापुरुषोत्तमे ॥ ९९ ॥ विपाशायाममोघाक्षीपाटलापुण्यवर्द्धने ॥ नारायणीसुपार्श्वेतुत्रिकूटेभद्र
सुंदरी ॥ २०० ॥विपुलेविपुलानामकल्याणीमलयाचले ॥ कोटवीकोटितीर्थेतुसुगंधामाधवीवने ॥ १ ॥ कुब्जाम्रकेत्रिसंध्यातुगंगाद्वारेहरिप्रिया ॥
शिवकुंडेशिवानंदानंदिनीदेविकातटे ॥ २ ॥ रुक्मिणीद्वारवत्यांतुराधावृंदावनेतथा ॥ देवकीमथुरायांतुपातालेपरमेश्वरी ॥ ३ ॥ चित्रकूटेतथा
सीताविंध्येविंध्यनिवासिनी ॥ सह्याद्रावेकवीरातुहरिश्चंद्रतुचंद्रिका ॥ ४ ॥ रमणारामतीर्थेतुयमुनायांमृगावती ॥ करवीरेमहालक्ष्मीरुमादेवी
विनायके ॥ ५ ॥ अरोगावैद्यनाथेतुमहाकालेमहेश्वरी ॥ अभयापुष्पतीर्थेतुअमृताविंध्यकंदरे ॥ ६ ॥ मांडव्येमांडवीदेवीस्वाहामाहेश्वरेपुरे ॥
वेगलेतुप्रचंडाथचंडिकामरकंटके ॥ ७ ॥ सोमेश्वरेवरारोहाप्रभासेपुष्करावती ॥ देवमातासरस्वत्यांपारापारतटेस्थिता ॥ ८ ॥ महालयेमहापद्मा
पयोष्ण्यांपिंगलेश्वरी ॥ सिंहिकाकृतशौचेतुकार्तिकेयेतुशंकरी ॥ ९ ॥ उत्पलावर्तकेलोलासुभद्रासिंधुसंगमे ॥ उमासिद्धवनेलक्ष्मीरनंगाभग्नाश्रमे
॥ २१० ॥ जालंधरेविश्वमुखीताराकिष्किंधपर्वते ॥ देवदारुवनेपुष्टिर्मेधाकाश्मीरमंडले ॥११॥ भीमादेवीहिमाद्रौचतुष्टिर्वस्त्रेश्वरेतथा ॥ कपालमोच
नेश्रद्धामाताकायावरोहणे ॥ १२ ॥ शंखोद्धारेध्वनिर्नामधृतिःपिंडारकेतथा ॥ कालातुचंद्रभागायामच्छोदेसिद्धिदायिनी ॥ १३ ॥ वेणायाम
मृतादेवीबदर्यामुर्वशीतथा ॥औषधीचोत्तरकुरौकुशद्वीपेकुशोदका ॥१४॥ मन्मथाहेमकूटेतुकुमुदेसत्यवादिनी ॥ अश्वत्थेवंदनीयातुनिधिर्वैश्रवणा

लये ॥ १५ ॥ गायत्रीवेदवदनेपार्वतीशिवसन्निधौ ॥ देवलोकेतथैंद्राणीब्रह्मास्येतुसरस्वती ॥ १६ ॥ सूर्यबिंबप्रभानाममातृणांवैष्णवीतथा ॥ अरुंधतीसतीनांतुरामासुचनिलोत्तमा ॥ १७ ॥ चित्रेब्रह्मकलानामशक्तिःसर्वशरीरिणाम् ॥ एतद्भक्त्यामयाप्रोक्तंनामाष्टशतमुत्तमम् ॥ १८ ॥ अष्टोत्तरंचतीर्थानांशतमेतदुदाहृतम् ॥ योजपेच्छृणुयाद्वापिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ १९ ॥ येषुतीर्थेषुयःकृत्वास्नानंपश्येन्नरोत्तमः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः कल्पंब्रह्मपुरेवसेत्॥ २२० ॥ नामाष्टकशतंयस्तुश्रावयेद्ब्रह्मसन्निधौ ॥ पौर्णमास्याममायांवाबहुपुत्रोभवेन्नरः ॥ २१ ॥ गोदानेश्राद्धदानेवाअहन्यहनि वापुनः ॥ देवार्चनविधौशृण्वन्परंब्रह्माधिगच्छति ॥२२॥ एवंस्तुवंतंमाविश्रीविष्णुंप्रोवाचसुव्रता ॥ सवित्र्युवाच ॥ सम्यक्स्तुतात्वयापुत्रत्वमजय्योभ विष्यसि ॥२३॥ अवतारेसदारस्त्वंपितृमातृपुवल्लभः ॥ इहचागत्ययोमांतुस्तवेनानेनसंस्तुयात् ॥ २४ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंस्थानंगमिष्यति ॥ गच्छयज्ञंविरिंचस्यसमाप्तिंनयपुत्रक ॥ २५ ॥ कुरुक्षेत्रप्रयागेचभविष्येचान्नदायिनी ॥ समीपगास्थिताभर्त्तुःकरिष्येतवभाषितम् ॥ २६ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तोगतोविष्णुर्ब्रह्मणःसदउत्तमम् ॥ गतायामथसावित्र्यांगायत्रीवाक्यमब्रवीत ॥ २७ ॥ गायत्र्युवाच ॥ शृण्वन्तु वाक्यमृषयोमदीयंभर्तृसन्निधौ ॥ यदिदंवचम्यहंतुष्टावरदानायचोद्यता ॥२८॥ ब्रह्माणंपूजयिष्यंतिनराभक्तिसमन्विताः ॥तेषांवस्त्रंधनंधान्यंदाराः सौख्यंधनानिच ॥ २९ ॥ अविच्छिन्नंतथासौख्यंगृहेवैपुत्रपौत्रकम् ॥ भुक्त्वासौसुचिरंकालमंतेमोक्षंगमिष्यति ॥ २३० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ब्रह्माणंचप्रतिष्ठाप्यसर्वयत्नैर्विधानतः ॥ यत्पुण्यफलमाप्नोतितदेकाग्रमनाःशृणु ॥ ३१ ॥ सर्वयज्ञतपोदानतीर्थवेदेषुयत्फलम् ॥ तत्फलंकोटिगुणि तंलभेतैतत्प्रतिष्ठया ॥ ३२ ॥ पौर्णमास्युपवासंतुकृत्वाभक्त्यानराधिप ॥ अनेनविधिनायस्तुविरिंचिंपूजयेन्नरः ॥ ३३ ॥ प्रतिपदिमहाबाहोसयाति ब्रह्मणःपदम् ॥ विरिंचिवासुदेवंतुऋत्विग्भिश्चविशेषतः ॥ ३४ ॥ कार्तिकेमासिदेवस्यरथयात्राप्रकीर्तिता ॥ यांकृत्वामानवाभक्त्यासंयांतिब्रह्मलोक ताम् ॥ ३५ ॥ कार्तिकेमासिगजेंद्रपौर्णमास्यांचतुर्मुखम् ॥ मार्गेणब्रह्मणासार्द्धंसावित्र्याचपरंतप ॥ ३६ ॥ भ्रामयेन्नगरंसर्वंनानावाद्यसमन्वितः ॥ स्थापयेद्भ्रामयित्वातुसलोकनगरंनृप ॥ ३७ ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वाग्रेशांडिलेयंप्रपूज्यच ॥ आरोपयेद्रथेदेवंपुण्यवादित्रनिःस्वनैः ॥ ३८ ॥ रथाग्रे शांडिलीपुत्रंपूजयित्वाविधानतः॥ब्राह्मणान्वाचयित्वातुकृत्वापुण्याहमङ्गलम् ॥ ३९ ॥ देवमारोपयित्वाचरथेकुर्यात्प्रजागरम् ॥ नानाविधैःप्रेक्षणि कैर्ब्रह्मघोषैश्चपुष्कलैः ॥ २४० ॥ कृत्वाप्रजागरंदेवंप्रभातेब्राह्मणान्नृप ॥ भोजयित्वायथाशक्तिभक्ष्यभोज्यैरनेकशः ॥ ४१ ॥ पूजयित्वाजनंधीरमंत्रेण विधिवन्नृप ॥ आज्येनतुमहाबाहोपयसापायसेनच ॥४२॥ ब्राह्मणान्वाचयित्वातुस्वस्त्यातुविधिवन्नृप॥कृत्वापुण्याहशब्दंचतद्रथंभ्रामयेत्पुरे॥४३॥

विप्रैश्चतुर्वेदविद्भिर्भ्रामयद्ब्रह्मणोरथम् ॥ वह्वृचाथर्वणैर्वीरछंदोगाध्वर्युभिस्तथा ॥ ४४ ॥ भ्रामयेद्देवदेवस्यसुरश्रेष्ठस्यतंरथम् ॥ प्रदक्षिणंपुरंस
र्वमार्गेणसुसमंततः ॥ ४५ ॥ नवोढव्योरथोवीरशूद्रेणहितमिच्छता ॥ नचारोहेद्रथंप्राज्ञोमुक्त्वैकंभोजकंनृपः ॥४६॥ ब्रह्मणोदक्षिणेपार्श्वेगायत्रींस्थाप
येन्नृप ॥ भोजकंवामपार्श्वेतुपुरतःपङ्कजंन्यसेत् ॥ ४७ ॥ एवंतूर्यनिनादैस्तुशंखशब्दैश्चपुष्कलः ॥ भ्रामयित्वारथंवीरपुरंसर्वंप्रदक्षिणम् ॥ ४८ ॥
स्वस्थानेस्थापयेद्देवंदत्वानीराजनंबुधः ॥ यएवंकुरुतेयात्रांयोवाभक्त्यापिपश्यति ॥ ४९ ॥ रथंवाकर्षयेद्यस्तुसगच्छेद्ब्रह्मणःपदम् ॥ कार्तिकेमास्य
मावास्यायंश्चदीपप्रदीपनम् ॥ २५० ॥ शालायांब्रह्मणःकुर्यात्सगच्छेत्परमंपदम् ॥ गंधपुष्पैर्नववस्त्रैरात्मानंपूजयेत्तुयः ॥ ५१ ॥ तस्यांप्रतिपदायांतु
सगच्छेद्ब्रह्मणःपदम् ॥ महापुण्यातिथिरियंबलिराज्यप्रवर्तिनी ॥ ५२ ॥ ब्रह्मणःसुप्रियानित्यंबालेयीपरिकीर्तिता ॥ ब्रह्माणंपूजयेद्योऽस्यामात्मानंच
विशेषतः ॥ ५३ ॥सयातिपरमंस्थानंविष्णोरमिततेजसः ॥ चैत्रमासिमहाबाहोपुण्याप्रतिपदावरा ॥ ५४ ॥ तस्यांयःश्वपचंस्पृष्ट्वास्नानंकुर्यान्नरोत्तमः
॥ नतस्यदुरितंकिंचिन्नाधयोव्याधयोनृप॥५५ ॥भवंतिकुरुशार्दूलतस्मात्स्नानंसमाचरेत् ॥दिव्यंनीराजनंतद्धिसर्वरोगविनाशनम्॥५६॥ गोमहिष्या
दियत्किंचित्तत्सर्वंकर्पयेन्नृप ॥ ततवस्त्रादिभिःसर्वैस्तोरणंबाह्यतोन्यसेत् ॥ ५७ ॥ ब्राह्मणानांतथाभोज्यंकुर्यात्कुरुकुलोद्वह ॥ तिस्रोह्येताःपुराप्रोक्ता
स्तिथयःकुरुनंदन ॥ ५८ ॥ कार्तिकेऽयुजेमासिचैत्रमासितथानृप ॥ स्नानंदानंशतगुणंकार्तिकेयातिथिर्नृप ॥ ५९ ॥ बलिराज्ञस्तुशुभदा
पशूनांहितकारिणी ॥ गायत्र्युवाच ॥ यदुक्तंतुतयावाक्यंसावित्र्याकमलोद्भव ॥२६०॥ नतुतब्राह्मणाःपूजांकरिष्यंतिकदाचन ॥ मदीयंतुवचःश्रुत्वा
येकरिष्यंतिचार्चनम् ॥ ६१ ॥ इहभुक्त्वातुभोगांस्तेपरत्रमोक्षभागिनः ॥ एतांज्ञात्वापरांहृष्टिंवरंतुष्टःप्रयच्छति ॥६२ ॥ शक्राहंतेवरंदास्येसंग्रामेश
त्रुनिग्रहे ॥ तदाब्रह्मामोचयितागत्वाशत्रुनिकेतनम् ॥६३॥ स्वपुरंलप्स्यसेनष्टंशत्रुनाशात्परांमुदम् ॥ अकंटकंमहद्राज्यंत्रैलोक्येतेभविष्यति ॥६४॥
मर्त्यलोके[illegible]यदाविष्णोअवतारंकरिष्यसि ॥ भ्रात्रासहपरंदुःखंस्वभार्याहरणादिजम् ॥६५॥ हत्वाशत्रुंपुनर्भार्यांलप्स्यसेसुरसन्निधौ ॥ गृहीत्वातांपुना
राज्यंकृत्वास्वर्गंगमि[illegible]ष्यसि ॥ ६६ ॥ एकादशसहस्राणिवर्षाणांचपुनर्दिवम् ॥ ख्यातिस्तेविपुलालोकेअनुरागंजनैस्सह ॥ ६७ ॥ सांतानिकानाम
तवैलोकाःस्थास्यंतिभाविताः ॥ [illegible]स्यांततागतादेवरामरूपेणमानवाः ॥ ६८ ॥ गायत्रीतुतदारुद्रंवरदांप्रत्यभाषत ॥ पतितेऽपिचतेलिंगेपूजांकुर्व
तियेनराः ॥ ६९ ॥ तेपूताःपुण्यकर्माणःस्व[illegible]लोकस्यभागिनः ॥ नतांगतिंचाग्निहोत्रेनकृतोहुतपावके ॥ २७० ॥ यांगतिंमनुजायांतितवलिंगस्य
पूजनात् ॥ गंगातीरेसदालिंगंबिल्वपत्रेणयेनव[illegible] ॥७१॥ पूजयिष्यंतिसुप्रीतारुद्रलोकस्यभागिनः ॥ प्राप्यापिसर्वभक्षत्वमग्नेत्वंभवपावनः ॥ ७२ ॥

त्वयिप्रीतेसुराःसर्वेप्रीतावैनात्रसंशयः॥त्वन्मुखेनहविर्देवाःप्रीताःप्राप्यसदाध्रुवम् ॥७३॥भुंजतेनात्रसंदेहोवेदोक्तंवचनंयथा॥गायत्राब्राह्मणांस्तांश्च
श्चैवाब्रवीदिदम् ॥ ७४ ॥ युष्माकंप्रीणनंकृत्वासर्वतीर्थेषुमानवाः ॥ पदंसर्वेगमिष्यंतिवैराजाख्यंनसंशयः ॥ ७५ ॥ अन्नप्रकारान्विविधान्दत्त्वादा
नान्यनेकशः॥श्राद्धेषुप्रीणनंकृत्वादेवदेवाभवंतिते ॥ ७६ ॥ येचवैब्राह्मणश्रेष्ठास्तेषामास्येदिवौकसः ॥भुंजतेचहविःक्षिप्रंकव्यंचैवपितामहाः ॥७७॥
यूयंहिधारणेशक्तास्त्रैलोक्यस्यनसंशयः ॥ प्राणायामेनचैकेनसर्वेपूताभविष्यथ ॥७८॥ विशेषात्पुष्करेस्नात्वामांजप्त्वावेदमातरम्॥ प्रतिग्रहकृतान्दो
षान्नप्राप्स्यथद्विजोत्तमाः ॥७९॥पुष्करेचान्नदानेनप्रीताःस्युःसर्वदेवताः ॥एकस्मिन्भोजितेविप्रेकोट्याःफलमवाप्स्यते॥ २८०॥ब्रह्महत्यादिपापानिदु
ष्कृतानिकृतानिच ॥तरिष्यन्तिनरास्सर्वेदत्त्वायुष्मत्करेधनम्॥ ८१ ॥ मदीयेनतुजाप्येनजन्मभिस्तुत्रिभिःकृतम् ॥ ब्रह्महत्यासमंपापंतत्क्षणादेवन
श्यति ॥ ८२ ॥ दशभिर्जन्मभिर्जातंशतेनचपुराकृतम् ॥ त्रियुगेनसहस्रेणगायत्रीहंतिकिल्बिषम् ॥ ८३ ॥ एवंज्ञात्वासदापूताजाप्येतुममवैकृते
॥ भविष्यथ्वंनसंदेहोनात्रकार्याविचारणा ॥ ८४ ॥ प्रणवेनत्रिमात्रेणसार्द्धंजप्त्वाविशेषतः ॥ पूताःसर्वेनसंदेहोजप्त्वामांशिरसासह ॥ ८५ ॥
अष्टाक्षरास्थिताचाहंजगद्व्याप्तंमयात्विदम् ॥ माताहंसर्ववेदानांपदैःसर्वैरलंकृता ॥ ८६ ॥ जप्त्वामांभक्तितःसिद्धिंयास्यंतिद्विजसत्तमाः ॥ प्राधान्यं
ममजाप्येनसर्वेषांवोभविष्यति ॥ ८७ ॥ गायत्रीमात्रसारोऽपिवरंविप्रःसुसंयतः ॥ नायंत्रितश्चतुर्वेदीसर्वाशीसर्वविक्रयी ॥ ८८ ॥ यस्माद्विप्रेषु
सावित्र्याशापोदत्तःसदस्यथ ॥ अत्रदत्तंहुतंचापिसर्वमक्षयकारकम् ॥ ८९ ॥ दत्तोवरोमयातेनयुष्माकंद्विजसत्तमाः ॥ अग्निहोत्रपराविप्रास्त्रिकालं
होमदायिनः ॥ २९० ॥ स्वर्गंतेतुगमिष्यंतिसैकविंशतिभिःकुलैः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवंशक्रस्यविष्णोश्चरुद्रस्यपावकस्यच ॥ ९१ ॥
ब्रह्मणोब्राह्मणानांचगायत्रीवरमुत्तमम् ॥ तस्मिन्वैपुष्करेदत्त्वाब्रह्मणःपार्श्वगाभवत् ॥ ९२ ॥ चारणैस्तुतदाख्यातंलक्ष्म्यावैशापकारणम् ॥
युवतीनांचसर्वासांशापाञ्ज्ञात्वापृथक्पृथक् ॥९३॥ लक्ष्म्याश्चैववरंप्रादाद्गायत्रीब्रह्मणःप्रिया॥गायत्र्युवाच॥अकुत्सितान्सदासर्वान्कुर्वतीधनशोभना
॥९४॥ शोभिष्यसेनसंदेहःसर्वेभ्यःप्रीतिदायिनी ॥ यंत्वयावीक्षिताःपुत्रिसर्वेतेपुण्यभाजनाः ॥९५॥ परित्यक्तास्त्वयायेतुसर्वेतेदुःखभागिनः ॥ तेषां
जातिःकुलंशीलंधर्मश्चैववरानने ॥९६॥ सभायांतेचशोभंतेदृश्यंतेचैवपार्थिवैः ॥ अर्थित्वंचैवतेषांतुकरिष्यंतिद्विजोत्तमाः ॥९७॥ सौजन्यंतेषुकुर्वंति
त्वंनोभ्रातापितागुरुः ॥ बांधवोऽपिनसंदेहोनजीवेयंत्वयाविना ॥९८॥ त्वयिदृष्टेप्रसन्नामेदृष्टिर्भवतिशोभना ॥ मनःप्रसीदतेत्यर्थंसत्यंसत्यंवदामिते
॥९९॥ एवंविधानिवाक्यानित्वदृष्ट्यायेनिरीक्षिताः॥ सज्जनास्तेतुश्रोष्यंतिजनानांप्रीतिदायकाः ॥३००॥ इंद्रत्वंनहुषःप्राप्यदृष्ट्वात्वांयाचयिष्यति॥

त्वद्दृष्ट्यातुहतःपापोह्यगस्त्यवचनाद्धुवम् ॥ १ ॥ सर्पत्वंसमनुप्राप्यप्रार्थयिष्यतितंतुसः ॥ दर्पेणाहंविनष्टोऽस्मिशरणंमेमुनेभव ॥ २ ॥
वाक्येनतंनतस्यासौनृपस्यभगवानृषिः ॥ कृत्वामनसिकारुण्यमिदंवाक्यंवदिष्यति ॥ ३ ॥ उत्पत्स्यतेकुलेराजात्वदीयेकुलनंदनः ॥ सर्परूप
धरंदृष्ट्वासतेशापंहिभिंत्स्यति ॥ ४ ॥ तदात्वंसपतांत्यक्त्वापुनःस्वर्गंगमिष्यसि ॥ अश्वमेधकृतेनत्वंभर्त्रासहपुनर्दिवम् ॥ ५ ॥ प्राप्स्यसेवरदाने
नमदीयेनसुलोचने ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ देवपत्न्यस्तदासर्वास्तुष्टयापरिभाषिताः ॥ ६ ॥ अपत्यैरपिहीनानांनैवदुःखंभविष्यति ॥ गौरी
चैवतुगायत्र्यातदासापिविबोधिता ॥ ७ ॥ बृंहितापरितोषेणवरान्दत्त्वामनस्विनी ॥ समाप्तिंतस्ययज्ञस्यकांक्षंतीब्रह्मणःप्रिया ॥ ८ ॥
वरदांतांतथादृष्ट्वागायत्रींवेदमातरम् ॥ प्रणिपत्यतदारुद्रःस्तुतिमेतांचकारह ॥ ९ ॥ रुद्रउवाच ॥ नमोऽस्तुतेवेदमातरष्टाक्षरविशो
धिते ॥ गायत्रीदुर्गतरणीवाणीसप्तविधातथा ॥ ३१० ॥ सर्वाणिस्तुतिशास्त्राणिगाथाश्चनिखिलास्तथा ॥ अक्षराणिचसर्वाणिलक्षणानि
तथैवच ॥ ११ ॥ भाष्यादिसर्वशास्त्राणियेचान्येनियमास्तथा ॥ अक्षराणिचसर्वाणित्वंतुदेविनमोऽस्तुते ॥ १२ ॥ श्वेतात्वंश्वेतरूपासिश
शांकेनसमानना ॥ बिभ्रतीविपुलौबाहूकदलीगर्भकोमलौ ॥ १३ ॥ एणशृंगंकरेगृह्यपंकजंचसुनिर्मलम् ॥ वसानावसनेक्षौमेरक्तेनोत्तरवाससा ॥ १४ ॥
शशिरश्मिप्रकाशेनहाररेणोरसिराजिता ॥ दिव्यकुंडलपूर्णाभ्यांकर्णाभ्यांसुविभूषिता ॥१५॥ चन्द्रसापत्न्यभूतेनमुखेनत्वंविराजसे॥मुकुटेनातिशुद्धेन
केशबंधेनशोभिता ॥ १६ ॥ भुजगाभोगसदृशौभुजौतेभूषणंदिवः ॥ स्तनौतेरुचिरौदेविवर्तुलौसमचूचुकौ ॥ १७ ॥ जघनेनातिशुभ्रेणत्रिवलीभं
गदार्पिता ॥ सुमध्यवर्त्तिनीनाभिर्गंभीराशुभदर्शिनी ॥ १८ ॥ विस्तीर्णजघनादेवीसुश्रोणीचवरानने ॥ सुजातवृत्तोरुयुगासुजानुचरणातथा ॥ १९ ॥
त्रैलोक्यधारिणीसात्वंभुविसत्योपयाचना ॥ भविष्यसिमहाभागेवरदावरवर्णिनी ॥३२०॥ पुष्करेचकृतायात्रादृष्ट्वात्वांसंभविष्यति ॥ ज्येष्ठमासेपौ
र्णमास्यामग्र्यांपूजांचलप्स्यसे ॥ २१ ॥ येचवात्वत्प्रभावज्ञाःपूजयिष्यंतिमानवाः ॥ नतेषांदुर्लभंकिंचित्पुत्रतोधनतोऽपिवा ॥ २२ ॥ कांतारे
षुनिमग्नानामटव्यांवामहार्णवे ॥दस्युभिर्वानिरुद्धानांत्वंगतिःपरमानृणाम् ॥२३ ॥ त्वंसिद्धिःश्रीर्धृतिःकीर्तिर्ह्रीर्विद्यासन्नतिर्मतिः ॥ संध्यारात्रिःप्रभा
निद्राकालरात्रिस्त्वमेवच ॥ २४ ॥ अम्बाचकमलामातर्ब्रह्माणीब्रह्मचारिणी ॥ जननीसर्वदेवानांगायत्रीपरमांगना ॥ २५ ॥ जयाचविजयाचैवपु
ष्टिस्त्वंचक्षमादया ॥ सावित्र्यवरजाचासिसदाचेष्टापितुर्मम ॥ २६ ॥ बहुरूपाविश्वरूपासुनेत्राब्रह्मचारिणी ॥ सुरूपात्वंविशालाक्षीभक्तानांपरिर
क्षिणी ॥ २७ ॥ नगरेषुचपुण्येषुआश्रमेषुवरानने ॥ वासस्तवमहादेविवनेषूपवनेषुच ॥ २८ ॥ ब्रह्मस्थानेषुसर्वेषुब्रह्मणोवामतःस्थिता ॥ दक्षिणेनतु

सावित्रीमध्येब्रह्मापितामहः ॥ २९ ॥ अन्तर्वेदीचयज्ञानामृत्विजांचापिदक्षिणा ॥ सिद्धिस्त्वंहिनृपाणांचवेलासागरजामता ॥ ३० ॥ ब्रह्मचारि
णियादीक्षाशोभाचपरमामता ॥ ज्योतिषांचप्रभादेवीलक्ष्मीर्नारायणेस्थिता ॥ ३१ ॥ क्षमासिद्धिर्मुनीनांचनक्षत्राणांचरोहिणी ॥ राजद्वारेषुतीर्थे
षुनदीनांसंगमेषुच ॥ ३२ ॥ पूर्णिमापूर्णचन्द्रेचबुद्धिर्नीत्यांक्षमाधृतिः ॥ उमादेवीचनारीणांश्रूयसेवरवर्णिनी ॥ ३३ ॥ इन्द्रस्यचारुदृष्टिस्त्वंसहस्रन
यनोपगा ॥ ऋषीणांधर्मबुद्धिस्त्वंदेवानांचपरायणा ॥ ३४ ॥ कर्षकाणांचसीतात्वंभूतानांधरणीतथा ॥ स्त्रीणामवैधव्यकरीधनधान्यप्रदासदा ॥
॥ ३५ ॥ व्याधिंमृत्युंभयंचैवपूजिताशमयिष्यसि ॥ तथातुकार्तिकेमासिपौर्णमास्यांसुपूजिता ॥ ३६ ॥ सर्वकामप्रदादेवीभविष्यसिशुभप्रदे ॥
यश्चेदंपठतेस्तोत्रंशृणुयाद्वाप्यभीक्ष्णशः ॥ ३७ ॥ सर्वार्थसिद्धिंलभतेनरोनास्त्यत्रसंशयः ॥ गायत्र्युवाच ॥ भविष्यत्येवमेवंतुयत्त्वयापुत्रभाषि
तम् ॥ ३८ ॥ विष्णुनासहितःसर्वस्थानेष्वेवभविष्यसि ॥ ३९ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखंडेसावित्रीविवादगायत्रीवरप्रदानंनामसप्तद
शोऽध्यायः ॥ १७ ॥ भीष्मउवाच ॥ अत्यद्भुतमिदंब्रह्मन्श्रुतवानस्मितत्त्वतः ॥ अभिषेकंतुगायत्र्याःसदस्यत्रतथाकृतम् ॥ १ ॥ विरोधंचैवसा
वित्र्याशापदानंतथाकृतम् ॥ विष्णुनाचयथादेवीसर्वस्थानेषुकीर्तिता ॥ २ ॥ गायत्रीचापिरुद्रेणस्तुताचवरवर्णिनी ॥ श्रुत्वेदंपूतमात्मानंमन्येऽहंतु
महामुने ॥ ३ ॥ प्रहृष्टानिचरोमाणिप्रशांतंचमनोमम ॥ श्रुत्वामेपरमाप्रीतिःकौतूहलमथैवहि ॥ ४ ॥ नारायणस्तुभगवान्कृत्वातांपरमांचवे ॥
ब्रह्मपत्न्याःस्तुतिंभक्त्यान्यस्यतांपर्वतोपरि ॥ ५ ॥ उवाचवचनंविष्णुस्तुष्टिपुष्टिप्रदायकम् ॥ श्रीमतीह्रीमतीचैवयाचदेवीश्वरीतथा॥ ६ ॥ एतदे
वश्रुतंब्रह्मंस्तववक्त्राद्विनिःसृतम् ॥ उत्तरंतत्रयद्भूतंयच्चतस्मिन्स्थलेकृतम् ॥ ७ ॥ आनुपूर्व्याचतत्सर्वंभगवान्वक्तुमर्हति ॥ श्रुतेनमेदेहशुद्धिर्भविष्यतिनं
संशयः ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ यजतःपुष्करेतस्यदेवस्यपरमेष्ठिनः ॥ शृणुराजन्निदंचित्रंपूर्वमेवयथाकृतम् ॥ ९ ॥ आदौकृतयुगेतस्मिन्यजमा
नेपितामहे ॥ मरीचिरंगिराश्चैवपुलस्त्यःपुलहःक्रतुः ॥ १० ॥ दक्षःप्रजापतिश्चैवनमस्कारंप्रचक्रिरे ॥ विद्योतमानाःपुरुषाःसर्वाभरणभूषिताः ॥
॥ ११ ॥ उपनृत्यंतिदेवेशंविष्णुमप्सरसांगणाः ॥ ततोगंधर्वतूर्यैस्तुप्रतिनंद्यविहायसि ॥ १२ ॥ बहुभिःसहगंधर्वैःप्रगायतिचतुंबुरुः ॥ महाश्रुति
श्चित्रसेनऊर्णायुरनघस्तथा ॥ १३ ॥ गोमायुस्सूर्यवर्चाश्चसोमवर्चाश्चकौरव ॥ युगपश्चतृणायुश्चनंदिश्चित्ररथस्तथा ॥ १४ ॥ त्रयोदशःशालिशि
राःपर्जन्यश्चचतुर्दशः ॥ कलिःपंचदशश्चात्रतारकश्चात्रषोडशः ॥ १५ ॥ हाहाहूहूश्चगन्धर्वोहंसश्चैवमहाद्युतिः ॥ इत्येतेदेवगंधर्वाउपगायंतितेविभु
म् ॥ १६ ॥ तथैवाप्सरसोदिव्याउपनृत्यंतितविभुम् ॥ धातार्यमाचसवितावरुणोंऽशोभगस्तथा ॥ १७॥ इन्द्रोविवस्वान्पूषाचत्वष्टापर्जन्यएवच ॥

ण्डदः समरप्रियः ॥ गरिष्ठश्चवरिष्ठश्चप्रलंबोनरकःपृथुः ॥ ७५ ॥ इंद्रतापनवातापीकेतुमान्बलदर्पितः ॥ असिलोमासुलोमाचबाष्कलिःप्रमदोमदः
॥ ७६॥ सृगालवदनश्चैवकेशीचशरदस्तथा ॥ एकाक्षश्चैवराहुश्चवृत्रःक्रोधविमोक्षणः ॥ ७७ ॥ एतेचान्येचबहवोदानवाबलदर्पिताः ॥ ब्रह्माणंपर्युपा
संतवाक्यंचेदमथोचिरे ॥ ७८ ॥ त्वयासृष्टाःस्मभगवंस्त्रैलोक्यंभवताहिनः ॥ दत्तंसुरवरश्रेष्ठदेवेभ्यश्चाधिकाःकृताः ॥ ७९ ॥ भगवन्निहकिंकुर्मोय
ज्ञेतवपितामह ॥ यद्धितंतद्वदास्माकंसमर्थाःकार्यनिर्णये ॥८०॥ किमेभिस्तेवराकैश्चअदितेर्गर्भसंभवैः ॥ दैवतैर्निहतैःसर्वैःपराभूतैश्चसर्वदा ॥ ८१ ॥
पितामहोऽसिसर्वेषामस्माकंदैवतैःसह ॥ तवयज्ञसमाप्तौचपुनरस्मासुदैवतैः ॥ ८२ ॥ श्रियंप्रतिविरोधश्चभविष्यतिनसंशयः ॥ इदानींप्रेक्षणंकुर्मःस
हिताःसर्वदानवैः ॥ ८३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सगर्वंतुवचस्तेषांश्रुत्वादेवोजनार्दनः ॥ शक्रेणसहितःशंभुमिदमाहमहायशाः ॥ ८४॥ यज्ञेपैतामहेयेतु
सम्प्राप्तादनुपुङ्गवाः ॥ ब्रह्मणामंत्रिताश्चेहविघ्नार्थंप्रयतंतिते ॥ ८५ ॥ अस्माभिस्तुक्षमाकार्यायावद्यज्ञःसमाप्यते ॥ समाप्तेतुक्रतावस्मिन्युद्धंकार्यं
दिवौकसाम् ॥ ८६ ॥ यथानिर्दानवाभूमिस्तथाकार्यंत्वयाविभो ॥ जयार्थंचेहशक्रस्यभवतात्त्वमयामह ॥ ८७ ॥ द्विजानांपरिविष्टारोमरुतःपरिक
ल्पिताः ॥ दानवानांधनंयच्चगृहीत्वातद्यजामहे ॥ ८८ ॥ अत्रागतेषुविप्रेषुदुःखितेषुजनेष्विह ॥ व्ययंतस्यकरिष्यामोदाम्भंभावेनिवेशिताः ॥ ८९ ॥
वदंतमेवंतंविष्णुंब्रह्मावचनमब्रवीत् ॥ एतेदनुसुताःक्रुद्धायुष्माकमपिनेप्सिताः ॥ ९० ॥ भवताचक्षमाकार्यारुद्रेणसहदैवतैः ॥ कृतेयुगावसानेतुसमा
प्तिंचक्रतौगते ॥ ९१ ॥ मयाचप्रेषितायूयमेतेचदनुपुंगवाः ॥ संधिर्वाविग्रहोवापिसर्वैःकार्यस्तदैवहि ॥ ९२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुनस्तान्दानवान्ब्र
ह्मावाक्यमाहस्वयंप्रभुः ॥ दानवैर्नैविरोधोऽत्रयज्ञेममकथंचन ॥ ९३ ॥ मैत्रभावस्थितायूयमस्मत्कार्यपरायणाः ॥ दानवाऊचुः ॥ सर्वमेत
त्करिष्यामःशासनंतेपितामह ॥ ९४ ॥ अस्माकमनुजादेवाभयंतेषांनविद्यते ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एतच्छ्रुत्वातदातेषांपरितुष्टःपितामहः ॥ ९५ ॥
मुहूर्तंतिष्ठतांतेषामृषिकोटिरुपागता ॥ श्रुत्वापैतामहंयज्ञंतेषांपूजांतुकेशवः ॥ ९६ ॥ आसनानिददौतेषांतदादेवःपिनाकधृक् ॥ वसिष्ठोऽर्घंद
दौतेषांब्रह्मणापरिचोदितः ॥ ९७ ॥ गामर्घंचततोदत्वापृष्ट्वाकुशलमव्ययम् ॥ निवेशंपुष्करेदत्वास्थीयतामितिचाब्रवीत् ॥ ९८ ॥ ततस्त
ऋषयःसर्वेजटाजिनधरास्तथा ॥ शोभयंतःसरःश्रेष्ठंगङ्गामिवदिवौकसः ॥ ९९ ॥ मुंडाःकाषायिणाश्चैकेदीर्घश्मश्रुधराः परे ॥ विरलैर्दशनैः
केचिच्चिपिटाक्षास्तथापरे ॥ १०० ॥ बृहत्तनूदराःकेऽपिकेकराक्षास्तथापरे ॥ दीर्घकर्णाविकर्णाश्चकर्णैश्चत्रुटितास्तथा ॥ १ ॥
दीर्घफालाविफालाश्चस्नायुचर्मावगुंठिताः ॥ निर्गतंचोदरंतेषांमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ २ ॥ दृष्ट्वातेपुष्करंतीर्थंदीप्यमानंसमंततः ॥ तीर्थं

लोभान्नख्याप्रतस्यतीरेव्यवस्थिताः ॥ ३ ॥ वालखिल्यामहात्मानोह्यश्मकुट्टास्तथापरे ॥ दंतोलूखलिनश्चान्येसंप्रक्षालास्तथापरे ॥ ४ ॥
वायुभक्षाजलाहाराःपर्णाहारास्तथापरे ॥ नानानियमयुक्ताश्चतथास्थंडिलशायिनः ॥ ५ ॥ सरस्यं[?]मन्मुखंदृष्ट्वासुरूपास्याःक्षणादनु ॥
किमेतदितिचिंत्याथनिरीक्ष्यचपरस्परम् ॥ ६ ॥ अस्मिंस्तीर्थेदर्शनेनमुखस्येहसुरूपता ॥ मुखदर्शनमित्येवनामकृत्वातुतापसाः ॥ ७ ॥
स्नातानियमयुक्ताश्चसुरूपास्तेतदाभवन् ॥ देवपुत्रोपमाजाताअनौपम्यगुणान्विताः ॥ ८ ॥ शोभमानानरश्रेष्ठस्थिताःसर्वेवनौकसः ॥
यज्ञोपवीतमात्रेणव्यभजंस्तीर्थमंजसा ॥ ९ ॥ जुह्वतश्चाग्निहोत्राणिचक्रुश्चविविधाःक्रियाः ॥ चिंतयंतोहिराजेंद्रतपसादग्धकिल्बिषाः ॥ ११० ॥
नयास्यामोपरंतीर्थंज्येष्ठश्चावोत्विदंसरः ॥ ज्येष्ठपुष्करमित्येवनामचक्रुर्द्विजातयः ॥ ११ ॥ तत्रकुब्जान्बहून्दृष्ट्वास्थितांस्तीर्थसमीपतः ॥ बभू
वुर्विस्मितास्तत्रजनायेचसमागताः ॥ १२ ॥ दत्वादानंद्विजातिभ्योभांडानिविविधानिच ॥ श्रुत्वासरस्वतींप्राचींस्नातुकामाद्विजागताः
॥ १३ ॥ सरस्वतींतीर्थवरानानाद्विजगणैर्युता ॥ बदरेंगुदकाश्मर्यप्लक्षाश्वत्थविभीतकैः ॥ १४ ॥ पौलोमैश्चपलाशैश्चकरीरैःपीलुभिस्तथा ॥ सर
स्वतीतीर्थरुहैर्धन्वनैःस्यंदनैस्तथा ॥ १५ ॥ कपित्थैःकरवीरैश्चबिल्वैराम्रातकैस्तथा ॥ अतिमुक्तकषंडैश्चपारिजातैश्चशोभिता ॥ १६ ॥ कदंब
वनभूयिष्ठासर्वसत्वमनोरमा ॥ वाय्वंबुफलपर्णादैर्दंतोलूखलिकैरपि ॥ १७ ॥ तथाश्मकुट्टमुख्यैश्चवरिष्ठैर्मुनिभिर्वृता ॥ स्वाध्यायघोषसं
घुष्टामृगयूथशताकुला ॥ १८ ॥ अहिंस्रैर्धर्मपरमैस्तथाचातीवशोभिता ॥ सुप्रभाकांचनाख्याचप्राचीनंदाविशालका ॥ १९ ॥ स्रोतोभिः
पंचभिस्तत्रवर्ततेपुष्करेनदी ॥ पितामहस्यसदसिवर्त्तमानेमहीतले ॥ १२० ॥ वितते यज्ञवाटेतुस्वागतेषुद्विजादिषु ॥ पुण्याहघोषैर्विततैर्देवा
नांनियमैस्तथा ॥ २१ ॥ देवेषुचैवव्यग्रेषुतस्मिन्यज्ञविधौतथा ॥ तत्रचैवमहाराजदीक्षितेचपितामहे ॥ २२ ॥ यजतस्तस्यसत्रेणसर्वकाम
समृद्धिना ॥ मनसाचिंतिताह्यर्थाधर्मार्थकुशलास्तथा ॥ २३ ॥ उपतिष्ठंतिराजेंद्रद्विजातींस्तत्रतत्रह ॥ जगुश्चदेवगंधर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः
॥ २४ ॥ वादित्राणिचदिव्यानिवादयामासुरंजसा ॥ तस्ययज्ञस्यसंपत्त्यातुतुषुर्देवताअपि ॥ २५ ॥ विस्मयंपरमंजग्मुःकिमुमानुषयोनयः ॥ वर्त
मानेतथायज्ञेपुष्करस्थेपितामहे ॥ २६ ॥ अब्रुवन्नृषयोभीष्मतदातुष्टास्सरस्वतीम् ॥ सुप्रभांनामराजेंद्रनाम्नाचैवसरस्वतीम् ॥ २७ ॥ तेदृ
ष्ट्वामुनयःसर्वेवेगयुक्तांसरस्वतीम् ॥ पितामहंभासयंतींक्रतुंतेबहुमेनिरे ॥ २८ ॥ एवमेषासरिच्छ्रेष्ठापुष्करेषुसरस्वती ॥ पितामहार्थंप्रभूतातु
ष्ट्यर्थंचमनीषिणाम् ॥ २९ ॥ पुण्यस्यपुण्यताकारिपंचस्रोतास्सरस्वती ॥ सुप्रभानामराजेन्द्रनाम्नाचैवसरस्वती ॥ १३० ॥ यत्रतेमुनयश्शा

न्तानानास्वाध्यायवादिनः ॥ तेसमागंत्यऋषयस्सस्मर्वैसरस्वतीम् ॥ ३१ ॥ साभिध्यातामहाभागाऋषिभिःसत्रयाजिभिः ॥ समास्थिता
दिशंपूर्वांभक्तिप्रीतामहानदी ॥ ३२ ॥ प्राचीपूर्ववहानाम्नामुनिवंद्यासरस्वती ॥ इदमन्यन्महाराजाश्रृण्वाश्चर्यवरंभुवि ॥ ३३ ॥ क्षतोमंकणकोविप्रः
कुशाग्रेणेतिनःश्रुतम् ॥ क्षतात्किलकरेतस्यराजञ्शाकरसोऽस्रवत् ॥३४॥ सवैशाकरसंदृष्ट्वाहर्षाविष्टःप्रनृत्तवान् ॥ ततस्तस्मिन्प्रनृत्तेतुस्थावरंजंगमंच
यत् ॥ ३५ ॥ प्रानृत्यतजगत्सर्वंतेजसातस्यमोहितम् ॥ शक्रादिभिस्सुरैराजन्नृषिभिश्चतपोधनैः ॥ ३६ ॥ विज्ञप्तस्तत्रवैब्रह्मानायंनृत्येत्तथाकुरु ॥
आदिष्टोब्रह्मणारुद्रऋषिरर्थेनराधिप ॥ ३७ ॥ नायंनृत्येद्यथाभीमतथात्वंवक्तुमर्हसि ॥ गत्वारुद्रोमुनिंदृष्ट्वाहर्षाविष्टमतीवहि ॥ ३८ ॥ भोभोवि
प्रर्षभत्वंहिनृत्यसेकेनहेतुना ॥ नृत्यमानेनभवताजगत्सर्वंचनृत्यति ॥ ३९ ॥ तेनायंवारितःप्राहनृत्यन्वैमुनिसत्तमः ॥ मुनिरुवाच ॥ किं
नपश्यसिमेदेवकराच्छाकरसोऽस्रवत् ॥ १४० ॥ तंतुदृष्ट्वाप्रनृत्तोऽहंहर्षेणमहतावृतः ॥ तंप्रहस्याब्रवीद्देवोमुनिंरागेणमोहितम् ॥४१॥ अहंनविस्मयं
विप्रगच्छामीहप्रपश्यमाम् ॥ एवमुक्तोमुनिश्रेष्ठोमहादेवेनकौरव ॥ ४२ ॥ ध्यायमानस्तदाकोऽयंप्रतिपिद्धोऽस्मियेनहि ॥ अंगुल्यग्रेणराजेंद्रस्वां
गुष्ठस्ताडितस्तथा ॥ ४३ ॥ ततोभस्मक्षताद्राजन्निर्गतंहिमपांडुरम् ॥ तद्दृष्ट्वाव्रीडितश्चासौप्राहतत्पादयोःपतन् ॥४४॥ नान्यद्देवादहंमन्येरुद्रात्परतरं
महत् ॥ चराचरस्यजगतोगतिस्त्वमसिशूलधृत् ॥ ४५ ॥ त्वयासृष्टमिदंसर्ववदंतीहमनीषिणः ॥ त्वामेवसर्वंविशतिपुनरेवयुगक्षये ॥ ४६ ॥ देवैर
पिनशक्यस्त्वंपरिज्ञातुंमयाकुतः ॥ त्वयिसर्वेचदृश्यंतेसुराब्रह्मादयोऽपिये ॥ ४७ ॥ सर्वस्त्वमसिदेवानांकर्ताकारयिताचयः ॥ त्वत्प्रसादात्सुराः
सर्वेभवतीहाकुतोभयाः ॥ ४८ ॥ एवंस्तुत्वामहादेवमृषिश्चप्रणतोऽब्रवीत् ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनतपोनक्षीयतेत्विह ॥४९॥ ततोदेवःप्रीतमनास्तमृ
षिंपुनरब्रवीत् ॥ तपस्तेवर्द्धतांविप्रमत्प्रसादात्सहस्रधा ॥१५०॥ प्राचीमेवेहवत्स्यामित्वयासार्द्धमहंसदा ॥ सरस्वतीमहापुण्याक्षेत्रेचास्मिन्विशे
षतः ॥५१ ॥ नतस्यदुर्लभंकिंचिदिहलोकेपरत्रच ॥ सरस्वत्युत्तरेतीरेयस्त्यजेदात्मनस्तनुम् ॥५२ ॥ प्राचीतटेजाप्यपरोनचेहम्रियतेपुनः ॥ अ
ल्पतोवाजिमेधस्यफलमाप्स्यतिपुष्कलम् ॥ ५३ ॥ नियमैश्चोपवासैश्चकर्शयन्देहमात्मनः ॥ जलाहारोवायुभक्षःपर्णाहारश्चतापसः ॥ ५४ ॥ तथा
स्थंडिलशायीचयेचान्येनियमाःपृथक् ॥ करोतियोद्विजश्रेष्ठोनियमांस्तान्व्रतानिच ॥ ५५॥ सयातिशुद्धदेहश्चब्रह्मणःपरमंपदम् ॥तस्मिंस्तीर्थेतुयैर्दत्तं ॥ ५८ ॥
तिलमात्रंतुकांचनम् ॥ ५६ ॥ मेरुदानसमंतत्स्यात्पुराप्राहप्रजापतिः ॥तस्मिंस्तीर्थेतुयेश्राद्धंकरिष्यंतिहिमानवाः ॥ ५७ ॥ एकविंशकुलोपेताःस्वर्गं
यास्यंतितेनराः ॥पितॄणांचशुभंतीर्थेपिंडेनैकेननर्पिताः ॥५८॥ ब्रह्मलोकंगमिष्यंतिस्वपुत्रेगेहतारिताः ॥भूयश्चान्नंनचेच्छंतिमोक्षमार्गंव्रजंतिते ॥५९॥

प्राचीनत्वंसरस्वत्यायथाभूतंशृणुष्वतत् ॥ सरस्वतीपुराप्रोक्तादेवैःसर्वैःसंवासवैः ॥ १६० ॥ तटत्वयाप्रयातव्यंप्रतीच्यांलवणोदधः ॥ वडवाग्निमि
मंनीत्वासमुद्रेनिक्षिपस्वह ॥ ६१ ॥ एवंकृतेसुराःसर्वेभवंतिभयवर्जिताः ॥ अन्यथावडवाग्निस्तुदहतेस्वेनतेजसा ॥ ६२ ॥ तस्माद्रक्षस्वविबुधानेत
स्मादचिराद्भयात् ॥ मातंवभवसुश्रोणिसुगणामभयप्रदा ॥ ६३ ॥ एवमुक्तातुसादेवीविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ आहनाहंस्वतंत्रास्मिपितामेव्रियतां
स्वराट् ॥ ६४ ॥ तदाज्ञाकारिणीनित्यंकुमारीहधृतव्रत ॥ पित्रादेशाद्विनानाहंपदमेकमपिक्वचित् ॥ ६५ ॥ गच्छामितस्मात्कोऽप्यन्यउपाय
श्चिंत्यतामहो ॥ तदाशयंविदित्वाहुस्तेसमेत्यपितामहम् ॥ ६६ ॥ नान्येनशक्यतेनेतुंवडवाग्निःपितामह ॥ अदृष्टदोषाम्मुक्त्वैकांकुमारींतनयांतव
॥ ६७ ॥ सरस्वतींसमानीयकृत्वांकेवरवार्णिनी ॥ शिरस्याघ्रायसस्नेहमुवाचाथसरस्वतीम् ॥ ६८ ॥ मांचदेवासुराःप्राहुःसत्वंब्रह्मियशस्विनीम् ॥
नीत्वाविनिक्षिपेदेनंवाडवंलवणांबुनि ॥ ६९ ॥ पितुर्वाक्यंहितच्छ्रुत्वावियुक्ताकुररीयथा ॥ पित्रातदैवसाकन्यारुरुदेदीनमानसा ॥१७०॥ शोभते
तन्मुखंतस्याःशोकबाष्पाविलेक्षणम् ॥ सितंविकसितंतद्वत्पद्मंतोयकणोक्षितम् ॥ ७१ ॥ ततस्तथाविधमालोक्यपितामहपुरस्सराः ॥ विबुधाः
शोकभावस्यसर्वेवशमुपागताः ॥ ७२ ॥ संस्तभ्यहृदयंतस्याःशोकसंतापितंतदा ॥ पितामहस्तामुवाचमारोदीर्नास्तिभयम् ॥ ७३ ॥ मानलाभश्च
भवितातवदेवानुभावतः ॥ नीत्वाक्षारोदमध्येतुक्षिपस्वज्वलनंसुते ॥ ७४ ॥ एवमुक्तातुसाबालाबाष्पाकुलितलोचना ॥ प्रणम्यपद्मजन्मानं
गच्छाम्युक्तवतीतुसा ॥ ७५ ॥ माभैरुक्तापुनस्तैस्तुपित्राचापितथैवसा ॥ त्यक्त्वाभयंहृष्टमनाःप्रयातुंसमवस्थिता ॥ ७६ ॥ तस्याःप्रयाणसमये
शंखदुंदुभिनिस्वनैः ॥ मंगलानांचनिर्घोषैर्जगदापूरितंशुभः ॥ ७७ ॥ सितांबरधराधन्यासितचंदनमंडिता ॥ शरदंबुजसच्छायतारहारविभूषिता
॥ ७८ ॥ संपूर्णचंद्रवदनापद्मपत्रायतेक्षणा ॥ शुभांकीर्तिसुरेशस्यपूरयन्तीदिशोदश ॥ ७९ ॥ स्वतेजसातद्धृदयान्निःसृताभासयज्जगत् ॥
अनुव्रजन्तीतांगंगातयोक्तावर्णिनी ॥ १८० ॥ द्रक्ष्यामित्वांपुनरहंकुत्रयातासिमेसखि ॥ एवमुक्तातयागंगाप्रोवाचमधुरांगिरम् ॥ ८१ ॥
यदैवायास्थसिप्राचींदिशंमांपश्यसेशुभे ॥ विबुधैस्त्वंपरिवृतादर्शनंतवसंश्रये ॥ ८२ ॥ उदङ्मुखीतदाभूत्वात्यजशोकंशुचिस्मिते ॥
अहंचोदङ्मुखीपुण्यात्वंतुप्राचीसरस्वती ॥ ८३ ॥ तत्रक्रतुशतंपुण्यंस्नानदानेनसुव्रते ॥ श्राद्धदानेतथानित्यंपितॄणांदत्तमक्षयम् ॥ ८४ ॥
येकरिष्यंतिमनुजाविमुक्तास्तत्रऋणैस्त्रिभिः ॥ मोक्षमार्गंगमिष्यन्तिविचारोनात्रविद्यते ॥ ८५ ॥ तामुवाचततोगङ्गापुनर्दर्शनमस्तुते ॥ गच्छ
स्वमालयंभद्रेस्मर्तव्याहंत्वयानघे ॥ ८६ ॥ यमुनापितथैवंसागायत्रीचमनोरमा ॥ सावित्र्यासहिताःसर्वाःसर्वांसंप्रेषयंस्तथा ॥ ८७ ॥

ततोविसृज्यतान्देवान्नदीभूतासरस्वती ॥ उत्तंकस्याश्रमपदउद्भूतासामनस्विनी ॥ ८८ ॥ अधस्तात्प्लक्षवृक्षस्यअवरोप्यचतांतनुम् ॥ अवतीर्णा
महाभागादेवानांपश्यतांतदा ॥ ८९ ॥ विष्णुरूपस्तरुःसोऽत्रसर्वदेवैस्तुवन्दितः ॥ संसेव्यश्चद्विजैर्नित्यंफलहेतोर्महोदयः ॥ १९० ॥ अनेकशाखा
विततश्चतुर्मुखइवापरः ॥ तत्कोटरकुटीकोटिप्रविष्टानांद्विजन्मनाम् ॥ ९१ ॥ श्रूयंतेविविधावाचःसुराणांरक्तचेतसाम् ॥ वनस्पतिरपुष्पोऽ
पिपुष्पितश्चोपलक्ष्यते ॥ ९२ ॥ जातीचम्पकवत्पुष्पैःशाखालग्नैःशुकैःशुभैः ॥ केतकीवबलाकाभिरशोभतसरिद्वरा ॥ ९३ ॥ कोकिला
भिस्समालेवफेनकैःपुष्पितेवसा ॥ हरेणेवयथागङ्गाप्लक्षेणैवहिसातथा ॥ ९४ ॥ तत्रांभस्थानदादेवंप्रोवाचाथजनार्दनम् ॥ समर्पयस्वतंवह्निं
देवादेशंकरोम्यहम् ॥ ९५ ॥ एवमुक्तेनसातेनप्रत्युक्ताविष्णुनातदा ॥ नतेदाहभयंत्याज्यस्त्वयायंवह्निराट्स्वयम् ॥ ९६ ॥ पश्चिमं
सागरंनेतुंवाडवज्वलनंशुभे ॥ एवंक्रमेणगच्छंत्यातदापंप्राप्स्यतेशुभे ॥ ९७ ॥ ततस्तंशातकुंभस्थंकृत्वासौवडवानलम् ॥ समर्पयतगोविन्दः
सरस्वत्यामहोदरे ॥ ९८ ॥ सातंगृहीत्वासुश्रोणीप्रतीच्यभिमुखीययौ ॥ अंतर्द्धानेनसंप्राप्तापुष्करंसामहानदी ॥ ९९ ॥ मर्यादापर्वतेतस्मिन्स
म्भूताविमलासरित् ॥ पुष्करारण्यंविपुलंसुरसिद्धनिषेवितम् ॥ २०० ॥ पितामहेनयत्रासीद्यज्ञसत्रंनिषेवितम् ॥ सिद्ध्यर्थंमुनिमुख्यानामा
गतासौमहानदी ॥ १ ॥ येषुतत्रकृतोहोमःकुंडेष्वासीद्विरिंचिना ॥ तानिसर्वाणिसंप्लाव्यतोयेनाप्युद्गताहिसा ॥ २ ॥ तत्रक्षेत्रेमहापुण्या
पुष्करेसातथोत्थिता ॥ तेनतत्पूरणंप्रोक्तंवायुनाजगदायुषा ॥ ३ ॥ सापितत्क्षेत्रमासाद्यपुण्यंपुण्यामहानदी ॥ सरस्वतीस्थितादेवीमर्त्यानां
पापनाशिनी ॥ ४ ॥ तत्रयेशुभकर्माणःपुष्करस्थांसरस्वतीम् ॥ पश्यंतितेनपश्यंतिसुघोरांतामधोगतिम् ॥ ५ ॥ यःपुनस्तत्रभावेननरःस्नानंस
माचरेत् ॥ सब्रह्मलोकमासाद्यब्रह्मणासहमोदते ॥६॥ यस्तुदद्यात्तत्रदधिब्राह्मणायमनोरमम् ॥ सोऽप्यग्निलोकमासाद्यभुंक्तेभोगान्सुशोभनान् ॥ ७ ॥
वरंप्रावरणंयोऽपिभक्त्यादद्याद्द्विजातये ॥ सोऽपिसद्वस्त्रदानस्यफलंदशगुणंलभेत् ॥ ८ ॥ ज्येष्ठकुंडेनरःस्नात्वायःसंतर्पयतेपितॄन् ॥ सतानुद्धरते
सर्वान्नरकादपिशुद्धधीः ॥ ९ ॥ क्षेत्रेपैतामहेपूतेपुण्यांप्राप्यसरस्वतीम् ॥ नरःकिंप्रार्थयेदन्यत्तीर्थंब्रह्मसुतोऽब्रवीत् ॥२१० ॥ तस्मात्सर्वेषुतीर्थेषु
स्नातःप्राप्नोतियत्फलम् ॥तत्सर्वंप्राप्नुयान्मर्त्योज्येष्ठकुंडेसकृत्प्लुतः ॥ ११ ॥ किमत्रबहुनोक्तेनक्षेत्रंतीर्थंगतिश्शुभा ॥ येनैतत्त्रितयंप्राप्तंप्राप्तातेनगतिः
परा ॥ १२ ॥ कालेक्षेत्रेतथातीर्थेस्नात्वाहुत्वापितत्रयः ॥ प्रयच्छतेद्विजायार्थंसोऽनंतंसुखमश्नुते ॥ १३ ॥ कार्त्तिकेमासिशुक्लेचवैशाखेशशिभू
षणे ॥ चंद्रसूर्योपरागेचकालेचकुरुजांगले ॥ १४ ॥ क्षेत्रेष्वेतेषुतीर्थानियान्युक्तानिमुनीश्वरैः ॥ तेषांपुण्यतमंतीर्थमिदमाहपितामहः ॥ १५ ॥

कुण्डेतुमध्यमेस्नात्वाकार्तिक्यांयःपुमान्द्विजे ॥ प्रयच्छतेचापिद्रव्यंसोऽश्वमेधमवाप्नुयात् ॥ १६ ॥ एवंकनिष्ठकेऽप्यत्रकुंडेस्नात्वासमाधिना ॥ यः
प्रयच्छतिविप्रायसुरूपामपिशालिकाम् ॥ १७ ॥ सप्रयातिनरःक्षिप्रमग्निलोकंमनोरमम् ॥ त्रिःसप्तकुलसंयुक्तोभुंक्तेतत्रमहाफलम् ॥ १८ ॥ त
स्मात्सर्वप्रयत्नेनगमनायमतिःस्थिरा ॥ पुरुषेणतुकर्तव्यापुष्करावाप्तयेशुभा ॥ १९ ॥ पुष्करारण्यमासाद्यप्राचीयत्रसरस्वती ॥ मतिःस्मृतिः
शुभाप्रज्ञामेधाबुद्धिर्दयापरा ॥२२०॥ सरस्वत्यास्तुपर्यायाष्षडेतेसंप्रकीर्तिताः ॥ ततःप्रभृतियत्रासौप्राचीभूतासरस्वती ॥२१॥ तत्रस्थंतज्जलंयेऽपि
पश्यंतितटसंस्थिताः ॥ तेऽप्यश्वमेधस्यफलंलभंतेनात्रसंशयः ॥ २२ ॥ योऽवतीर्यपुनस्तत्रकश्चित्स्नानंसमाचरेत् ॥ नरःसमाधियुक्तोवैब्रह्मणोऽनु
चरोभवेत् ॥ २३ ॥ शाकादिनापिहिपितॄन्यस्तत्रार्चयतेनरः ॥ सोऽप्यंतिविपुलान्भोगांस्तेषामेवानुभावतः ॥ २४ ॥ येपुनर्विधिनातत्रश्राद्धं
कुर्वंतिमानवाः ॥ तेनयंतिपितॄन्स्वर्गंनरकादपिदुःखदात् ॥ २५ ॥ तृप्यंतिपितरस्तस्ययस्तत्रकुशमिश्रितम् ॥ स्नात्वाप्रयच्छतेतोयंपूतंतेषांतिलान्वि
तम् ॥ २६ ॥ तेऽपितुष्टाःपुनस्तस्यप्रयच्छन्त्यमितंफलम् ॥ सर्वेषामेवतीर्थानामिदमेवाधिकंस्मृतम् ॥ २७ ॥ आदितीर्थमिदंतस्मात्तीर्थानांभुवि
विश्रुतम् ॥ धर्मापवर्गयोःक्रीडानिधिभूतमवस्थितम् ॥ २८ ॥ सरस्वत्यापुनश्चैवसमेतंगुणवत्तरम् ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांचतुर्णामपिदायकम् ॥
॥२९॥ येऽप्यत्रमलनाशायपुमांसोविविशुर्जलम् ॥ गोप्रदानसमंतेषांसुखेनैवफलंभवेत् ॥२३०॥ सुवर्णदानेनसममेवमाहुर्मनीषिणः ॥ तर्पणात्पिण्ड
दानाच्चनरकेष्वपिसंस्थिताः ॥ ३१ ॥ स्वर्गंप्रयान्तिपितरस्तत्रपुत्रेणतारिताः ॥ पुष्करेऽपिसरस्वत्यांयेपिबंतिजलंजनाः ॥ ३२ ॥ तेलभन्तेऽक्ष
याँल्लोकान्ब्रह्मविश्वेशवंदितान् ॥ स्वर्गनिश्रेणिकाभूतापुष्करेचसरस्वती ॥३३॥ सांपुण्यवद्भिस्संप्राप्तुंपुंभिश्शक्यामहानदी ॥ मुनिभिर्धर्मतत्त्वज्ञैस्त
त्रतत्रनिषेविता ॥३४॥ तस्मात्सर्वत्रसादेवीपवित्रासर्वतःस्थिता॥पुष्करेतुविशेषेणपूतात्पूततमाहिसा ॥३५॥ नदीसरस्वतीपुण्यासुलभाजगतिस्थिता॥
दुर्लभासाकुरुक्षेत्रेप्रभासेपुष्करेतथा ॥ ३६ ॥ तत्तीर्थंसर्वतीर्थानांप्रवरंविहितंभुवि ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांचतुर्णामपिसाधकम् ॥ ३७ ॥ प्राचींस
रस्वतींप्राप्ययोऽन्यत्तीर्थंहिमार्गते ॥ सकरस्थंसमुत्सृज्यह्यमृतंविषमिच्छति ॥ ३८ ॥ ज्येष्ठेज्येष्ठाप्रयागस्यमध्यमेमध्यमास्मृता ॥ प्रदक्षिणंततोग
च्छेत्कनीयांसंविचक्षणः ॥ ३९ ॥ त्रिष्वप्येतेषुस्नायीतकुर्याच्चापिप्रदक्षिणम् ॥ प्रयच्छतिपितृभ्योयस्तोयंतेषांतिलान्वितम् ॥२४०॥ तेऽपितुष्टाःपु
नस्तस्यप्रयच्छंत्यमितंफलम् ॥ यःस्नात्वाप्रयतोनित्यंततःपश्येत्पितामहम् ॥ ४१ ॥ अनुलोमविलोमाभ्यांतथाव्यस्तसमस्तयोः ॥ स्नातव्यं
पुष्करेनित्यंब्रह्मलोकमभीप्सिता ॥ ४२ ॥ त्रीणिशृंगाणिशुभ्राणित्रीणिप्रस्रवणानिच ॥ पुष्कराणिप्रसिद्धानिनविद्मस्तत्रकारणम् ॥ ४३ ॥ कनी

यांसंमध्यमंचतृतीयंज्येष्ठपुष्करम् ॥ शृंगशब्दाभिधानानिशुभप्रस्रवणानिच ॥ ४४ ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांसंकल्पैरफलंनरः ॥ यस्तत्रसंत्यजेद्देहंमो
क्षंप्राप्नोत्यसंशयम् ॥ ४५ ॥ प्रयतःसंयतस्तस्यांस्नात्वादद्याद्विजेशुभाम् ॥ गामेकांमन्त्रपूतांचलोकानाप्नोतिसोऽक्षयान् ॥ ४६ ॥ किमत्रबहुनोक्ते
नगत्रावपिहियोऽर्थिने ॥ अर्थंप्रयच्छतेस्नात्वासोऽनन्तंसुखमश्नुते ॥४७॥ तत्रदानंप्रशंसंतितिलानांमुनिसत्तमाः ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांस्नानंचविहितं
सदा ॥ ४८ ॥ पिण्याकेनगुडेनापिपिण्डंयोऽत्रप्रयच्छति ॥ पितॄणांप्रयतोभूत्वापितृलोकंसयच्छति ॥ ४९ ॥ पुष्करारण्यमासाद्यपुनस्तस्मात्सरस्व
ती ॥ अन्तर्धानंगतागन्तुंप्रवृत्तापश्चिमामुखी ॥२५०॥ नातिदूरेततस्तस्यपुष्करस्यसुशोभना ॥ खर्जूरवनमासाद्यफलपुष्पोपशोभितम् ॥ ५१ ॥
तत्रोषित्वापुनर्देवीवनेमुनिमनोरमे ॥ सर्वर्तुकुसुमाकीर्णेसिद्धचारणसेविते ॥ ५२ ॥ नंदानामसरिच्छ्रेष्ठात्रिषुलोकेषुविश्रुता ॥ मीननक्रझषोपेता
विमलोदकपूरिता ॥ ५३ ॥ सूतउवाच ॥ अथदेवव्रतःप्राहकिमन्यासासरिद्वरा ॥ एतन्मेकौतुकंब्रह्मन्नंदाशब्दासरस्वती ॥ ५४ ॥
यथाभूतायेनकृताकारणेनसरिद्वरा॥एवमुक्तःपुलस्त्यःसभीष्मायैतत्पुरातनम् ॥ ५५ ॥ आख्यातुमुपचक्रामनंदानामयतस्स्मृता ॥ क्षत्रव्रतधरोनित्य
मासीद्राजाप्रभंजनः ॥५६॥ प्रवृत्तोऽसौमृगान्हंतुंवनेतस्मिन्महाबलः ॥सददर्शततस्तस्मिन्मृगींगुल्मांतरेस्थिताम् ॥५७॥ मार्गणेनसुतीक्ष्णेनतांविव्या
धपुरोगताम् ॥ साविलोक्यदिशःसर्वास्तंदृष्ट्वाशरपाणिनम् ॥ ५८ ॥ आहकिंतेकृतंमूढत्वयैतत्कर्मदुष्करम् ॥ स्तनंतावत्प्रयच्छामिसुतस्याधोमुखी
स्थिता ॥ ५९ ॥ मांसलोभेनविद्धाहंतरसाह्यकुतोभया ॥ पिबंतंगुप्तवत्संचगूढमैथुनमागतम् ॥ २६० ॥ एवंविधंमृगंराजन्नहन्यात्प्राज्ञ
मयाश्रुतम् ॥ स्तनंतुतनयस्यास्यप्रयच्छंतीत्वयाहता ॥ ६१ ॥ बाणनाशनिकल्पेननिर्दोषावनमागता ॥ तस्मात्त्वमपिदुर्बुद्धेक्रव्यादत्वम
वाप्स्यसि ॥ ६२ ॥ वनेऽस्मिन्कंटकाकीर्णेव्याघ्ररूपंत्वमाप्नुहि ॥ शापप्रदानंश्रुत्वैवंसराजापुरतःस्थितः ॥ ६३ ॥ प्रोवाचप्रांजलिर्भूत्वा
तांमृगींव्यथितेंद्रियः ॥ स्तनंतुतनयस्येहप्रयच्छंतीनमेमता ॥ ६४ ॥ अज्ञानेनहताभद्रेप्रसीदसुसमाधिना ॥ व्याघ्ररूपमहंत्यक्त्वाप्राप्स्या
मिमानुषंकदा ॥ ६५ ॥ एवंविधस्यशापस्यविमोक्षंशंसमेमृगि ॥ एवमुक्तेमृगीतस्यप्रोवाचवचनंशुभम् ॥ ६६ ॥ राजन्नब्दशतांतेतुशा
पस्यागतयागवा ॥ नंदयासहसंवादमासाद्यांतोभविष्यति ॥ ६७ ॥ मृग्योक्तेवचनेराजाव्याघ्रएवाभवत्तदा ॥ नखदंष्ट्रायुधोपेतोव्याघ्र
रूपोऽतिभीषणः ॥६८॥ तत्रासौभक्षयन्नास्तेमृगान्हत्वाचतुष्पदः ॥ द्विपदानपितत्रस्थान्कालेनक्रमयोजितान् ॥६९॥ एवंतत्रवनेतस्यसंवत्सरशतंग
तम् ॥ आत्मानंनिंदमानस्यमृगमांसानिखादतः ॥ २७० ॥ कदाहंमानुषंभावंगमिष्यामीदृशंपुनः॥कुत्सितंनकरिष्यामिवियोनिकरणंमहत् ॥ ७१ ॥

कुर्वतामांसलाभनमृगयांपरिधावता ॥ आपदासहितंप्राप्तंमानुषाणांभयावहम् ॥७२॥ दर्शनंदुःखदंमह्यंमृगाणांमानुषैःसह ॥ पापेनपापतांनीतोह्य
पापेऽपिसतांकुले ॥ ७३ ॥ उत्पन्नोविकृतिंनीतःपश्यकालस्यपर्ययम् ॥ तस्मान्मेसुकृतंनास्तिहिंसाप्येकाविगर्हिता ॥ ७४ ॥ तयाप्राप्यतेदुःखंन
चमोक्षोभविष्यति ॥ कथंमेभवितामोक्षःकथंसत्यामृगीभवेत् ॥ ७५ ॥ गतेवर्षशतेतस्यवसतस्तद्वनेतदा ॥ आयातंगोकुलंकालेयवसोदककारणा
त् ॥ ७६ ॥ गोवाटवाटीसंस्थानंतत्तत्रसमवस्थितम् ॥ वनोपकण्ठमंथानरवेणापूरितंचयत् ॥७७॥ क्षीबैर्गोपैःसमाकीर्णंपादपैरपितद्वनम् ॥ निशि
वंशरवोपेतंगोपीनांचशुभप्रदम् ॥७८॥ एवंतुवसतस्तस्यखर्जूरवनसंसदि ॥ हृष्टातुष्टाचपुष्टाचनंदावैनामनामतः ॥७९॥ गोमण्डलस्यसामुख्याहंस
वर्णाघटस्तना ॥ दीर्घघोणाविभक्तांगीबंधुरांगीतनुत्वचा ॥२८०॥ नीलकण्ठाशुभग्रीवाघण्टालीमधुरस्वना ॥ साचयूथस्यसर्वस्यपुरश्चरतिनिर्भया ॥
॥ ८१ ॥ घासस्थानंचरेच्छन्नंगत्वैकाचयथासुखम् ॥ यथेष्टकामासुरभिश्छन्नंचरतिवैतृणम् ॥ ८२ ॥ रोहितोनामतत्रान्यःपर्वतःसरितस्तटे ॥
अनेककन्दरदरीगुहासत्त्वनिषेवितः ॥ ८३ ॥ तस्यपूर्वोत्तरेभागेघोरेतृणसमाकुले ॥ संकटेविषमेदुर्गेभैरवेलोमहर्षणे ॥ ८४ ॥ मृगसिंहसमाकीर्णेबहु
श्वापदसेविते ॥ वल्लीवृक्षादिगहनेशिवाशतनिनादित ॥८५॥ दुर्गेऽस्मिन्वसतेरौद्रःकामरूपीभयंकरः ॥ द्वीपीशोणितदिग्धांसोघोरदंष्ट्रोनखायुधः
॥८६॥ नंदोनामसधर्मात्मासचगोपीहितेरतः ॥ अच्छिन्नाग्रैस्तृणैर्दीर्घैर्गोधनंपरिरक्षति ॥८७॥ तस्ययूथपरिभ्रष्टासानंदातृणलिप्सया ॥ चरंतीव्या
घ्रपुरतःसाधेनुःप्रत्युपस्थिता ॥ ८८ ॥ अभ्यद्रवच्चतांद्वीपीतिष्ठतिष्ठेतिचाब्रवीत् ॥ त्वमद्यविहितोभक्षःस्वयंप्राप्तासिधेनुके ॥ ८९ ॥ द्वीपिनश्चवचः
श्रुत्वानिष्ठुरंरोमहर्षणम् ॥ शुक्लरूपान्वितंबालंभद्रमिंदुसमप्रभम् ॥२९०॥ वत्संस्मरतिसाधेनुःस्नेहात्कागद्गदाक्षरम्॥दह्यंतीपुत्रशोकेननंदासापुत्रवत्स
ला ॥ ९१ ॥ रुदंतीकरुणंचैवनिराशापुत्रदर्शने ॥ द्वीपीदृष्ट्वातुतांधेनुंक्रंदमानांसुदुःखिताम् ॥ ९२ ॥ उवाचवचनंघोरंधेनुकेकिंप्ररुद्यते ॥ दैवात्सु
खोपपन्नासिभक्षस्त्वंमेयदृच्छया ॥९३॥ रुदंत्यावाहसंत्यावातवात्तंजीवितंभवेत् ॥ विहितंभुज्यतेलोकेस्वयंप्राप्तासिधेनुके ॥९४॥ मृत्युस्तेविहितोऽ
द्यैववृथाकिमनुशोचसि ॥ पप्रच्छतांपुनर्द्वीपीकिमर्थंरुदितंत्वया ॥ ९५ ॥ कौतुकंचात्रमेजातंमहन्मेकथयस्ववै ॥ व्याघ्रस्यवचनंश्रुत्वानंदावाक्य
मथाब्रवीत् ॥९६॥ क्षंतुमर्हसिमेनाथकामरूपिन्नमोऽस्तुते॥त्वांसमासाद्यलोकस्यपरित्राणंनविद्यते ॥९७॥ जीवितार्थंनशोचामिप्राप्तव्यंमरणंमया॥जात
स्यहिध्रुवोमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच ॥९८॥ तस्मादपरिहार्येऽर्थेनशोचामिमृगाधिप॥दैवैरपियथासर्वैर्मर्तव्यमवशैर्ध्रुवम् ॥९९॥ तस्मात्तुनाहमेवैकाव्या
घ्रशोचामिजीवितम्॥किंतुस्नेहेनवैसाधोदुःखेनरुदितंमया ॥३००॥अस्तिमेहृदिसंतापस्तंचत्वंश्रोतुमर्हसि ॥ प्रथमेवयसिप्राप्तेप्रसूताहंमृगाधिप ॥१॥

इष्टः प्रथमजातश्चसुतस्तुममबालकः ॥ क्षीरपायीचमेवत्सस्तृणंनाद्यापिजिघ्रति ॥ २ ॥ सचगोपकुलेवद्धःक्षुधार्तोमामवेक्षते ॥ तमहंचा
नुशोचामिकथंजीविष्यतेसुतः ॥३॥ तस्येच्छामिस्तनंदातुंपुत्रस्नेहवशंगता ॥ पाययित्वास्तनंवत्समवलिह्यचमूर्द्धनि ॥ ४॥ सखीनामर्पयित्वातुसं
दिश्यचहिताहितम् ॥ पुनःप्रत्यागमिष्यामियथेष्टंभक्षयिष्यसि ॥ ५ ॥ सनंदायावचःश्रुत्वामृगेंद्रःपुनरब्रवीत् ॥ किंतेपुत्रेणकर्तव्यंमरणंकिंनबुध्यसे
॥ ६ ॥ त्रस्यंतिसर्वभूतानिम्रियंतेमांनिरीक्ष्यच ॥ त्वंपुनःकृपयाविष्टापुत्रपुत्रेतिभाषसे ॥ ७ ॥ नपुत्रानतपोदानंनमातानपितागुरुः ॥ शक्नुवंतिपरि
त्रातुंनरंकालप्रपीडितम् ॥ ८ ॥ कथंत्वंगोकुलंगत्वागोपीजनसमाकुलम् ॥ वृषभैर्नादितंदिव्यंबालवत्सविभूषितम् ॥ ९ ॥ भूषणंदेवलोकस्यस्वगतु
ल्यंनसंशयः ॥ नित्यंप्रमुदितंदिव्यंसर्वदेवप्रपूजितम् ॥ ३१० ॥ यत्पवित्रंपवित्राणांमंगलानांचमंगलम् ॥ यत्तीर्थंसर्वतीर्थानांधन्यानांधन्यमुत्तमम्
॥ ११ ॥ समस्तगुणसंपन्नमीश्वरायतनंमहत् ॥ यत्ख्यातंसर्वतीर्थानांभूमिस्वर्गमनुत्तमम् ॥१२॥ गोपीमंथनशब्देनबालवत्सरवेणच ॥ गवांहुंकारश
ब्देनअलक्ष्मीःप्रतिहन्यते ॥ १३ ॥ यत्रवत्साश्चहुंकारंकरुणंमातृकांक्षया ॥ यद्गोपैःपालितंशूरैर्बाहुयुद्धकृतश्रमैः ॥ १४ ॥ प्रगीतनृत्यसंलापंनंदि
तास्फोटनादितम् ॥ इतस्ततःस्थितैर्वत्सैर्नद्यमानंसमंततः ॥ १५ ॥ सरोवद्राजतेगोष्टंचलद्भिरिवपंकजैः ॥ तंश्रीनिकेतनंसौम्यंहृष्टपुष्टजनाकुलम्
॥१६॥ गोलोकप्रतिमंदृष्ट्वाकथंप्रत्यागमिष्यसि ॥ पंचभूतानिमेभद्रेपिबंतुरुधिरंतव ॥१७॥ननिर्विण्णानिभूतामिवाङ्मात्रेणकरोम्यहम् ॥ नंदोवाच ॥
एवंप्रथमवत्सायामृगेंद्रशृणुमेवचः ॥ १८ ॥ दृष्ट्वासखींसुतंबालंगोपांश्चप्रतिपालकान् ॥ गोपीजनमुपामन्त्र्यजननींचविशेषतः ॥१९॥ शपथैरागमि
ष्यामिमन्यसेयदिमुञ्चमाम्॥ यत्पापंब्रह्मवध्यायांमातापितृवधेषुच ॥२२०॥तेनपापेनलिप्येऽहंयद्यहंनागमेपुनः॥यत्पापंलुब्धकानांतुम्लेच्छानांगरदा
यिनाम् ॥ २१ ॥ तेनपापेनलिप्येऽहंयद्यहंनागमेपुनः ॥ गोषुविप्रांश्चयेकुर्युःस्वपंतींताडयंतिच ॥ २२ ॥ तेनपापेनलिप्येऽहंयद्यहंनागमेपुनः ॥
सकृद्दत्त्वातुयःकन्यांद्वितीयेदातुमिच्छति ॥ २३ ॥ तस्यपापेनलिप्येऽहंयद्यहंनागमेपुनः ॥ यस्त्वनर्हान्बलीवर्दान्विषमेवाहयेत्पुमान् ॥२४॥ कथा
यांकथ्यमानायांविघ्नंकारयतेतुयः ॥ तेनपापेनलिप्येऽहंयद्यहंनागमेपुनः ॥२५॥ गृहेयस्यागतंमित्रंनिराशंप्रतिगच्छति॥ तस्यपापेनलिप्येऽहंयद्यहं
नागमेपुनः॥२६॥इत्येतैःपातकैर्घोरैरागमिष्याम्यहंपुनः॥ बुद्ध्वासंप्रत्ययंद्वीपीपुनर्वचनमब्रवीत् ॥२७॥ व्याघ्रउवाच ॥ संजातःप्रत्ययोऽस्माकंशपथै
र्धेनुकेतव ॥ कदाचिन्मन्यसेगत्वामूर्खोऽयंवञ्चितोमया ॥ २८ ॥ अत्रापिकेचिद्वक्ष्यंतिशपथेनास्तिपातकम् ॥ कामिनीषुविवाहेषुगवां
मुक्तौतथैवच ॥ २९ ॥ प्राणत्यागेसमुत्पन्नेश्रद्धातव्यंनचत्वया ॥ लोकेऽस्मिन्नास्तिकाःकेचिन्मूर्खाःपंडितमानिनः ॥ ३३० ॥ भ्रामयिष्यंतितेचित्तं

चक्रारूढमिवक्षणात् ॥ कुतर्कहेतुवृत्तांतैरज्ञानावृतचेतसः ॥ ३१ ॥ मोहयंतिनराःक्षुद्राआगमार्थविशारदाः ॥ अतथ्यान्यपितथ्यानिदर्शयंत्यति
पेशलाः ॥ ३२ ॥ समेनिम्नोन्नतानीवचित्रकर्मविदोजनाः ॥ प्रायःकृतार्थोलोकोऽयंमन्यतेनोपकारिणम् ॥ ३३ ॥ वत्सःक्षीरक्षयंदृष्ट्वापरित्यजतिमा
तरम् ॥ नतंपश्यामिलोकेऽस्मिन्कृतेप्रतिकरोतियः ॥ ३४ ॥ सर्वस्यहिकृतार्थस्यमतिरन्याप्रवर्तते ॥ ऋषिदेवासुरनरैःशपथाःकार्यसिद्धये
॥ ३५ ॥ कृताःपरस्परंपूर्वंतान्नमन्यामहेवयम् ॥ सत्येनापिशपेद्यस्तुदेवाग्निगुरुसन्निधौ ॥ ३६ ॥ तस्यवैवस्वतोराजाधर्मस्यार्द्धंनिकृन्तति ॥
मातेबुद्धिर्भवेदेवंशपथैरेषवंचितः ॥३७॥ त्वयैवदर्शितंसर्वंयथेष्टंकुरुसांप्रतम् ॥ नंदोवाच ॥ एवमेवमहासाधोकस्त्वांवञ्चयितुंक्षमः ॥३८॥ आत्मैववं
चितस्तेनयःपरंवञ्चयिष्यति ॥ द्वीप्युवाच ॥ धेनुकेपश्यगच्छत्वंपुत्रकंपुत्रवत्सले ॥ ३९ ॥ पाययित्वास्तनंवत्समवलिह्यचमूर्द्धनि ॥ मातरं
भ्रातरंदृष्ट्वासखीस्वजनबांधवान् ॥ ३४० ॥ सत्यमेवाग्रतःकृत्वाशीघ्रमागमनंकुरु ॥ एवंसाशपथंकृत्वाधेनुर्वैसत्यवादिनी ॥ ४१ ॥ अनुज्ञा
तामृगेंद्रेणप्रयातापुत्रवत्सला ॥ अश्रुपूर्णमुखीदीनावेपमानासुदुःखिता ॥ ४२ ॥ हुंभारैवंप्रमुंचंतीपतिताशोकसागरे ॥ करीवचरणग्राहंगृही
तःसलिलाशये ॥ ४३ ॥ अशक्तास्वपरित्राणेविलपंतीमुहुर्मुहुः ॥ सातत्रगोकुलंप्राप्ताहरिन्नद्यास्तटेस्थितम् ॥ ४४ ॥ श्रुत्वावत्संतुक्रो
शंतंपर्यधावतसंमुखी ॥ उपसृप्यचतंबालंबाष्पपर्याकुलेक्षणम् ॥ ४५ ॥ संप्राप्यमातरंवत्सःशंकितःपरिपृच्छति ॥ नतेपश्याम्यहंस्वा
स्थ्यंधैर्यंनैवाद्यलक्षये ॥ ४६ ॥ उद्विग्नाचापितेदृष्टिर्भीताचातीवलक्ष्यसे ॥ नन्दोवाच ॥ पिबपुत्रस्तनंमेऽद्यकारणंयदिपृच्छसि ॥ ४७ ॥
अशक्ताहंतवाख्यातुंकुरुतृप्तिंयथेप्सिताम् ॥ अपश्चिमंतुतेपुत्रदुर्लभंमातृदर्शनम् ॥ ४८ ॥ एकाहमद्यमेपीत्वाप्रभातेकस्यपास्यसि ॥ त्वांत्यक्त्वापुत्र
गंतव्यंशपथैरागताह्यहम् ॥ ४९ ॥ क्षुत्क्षामस्यचव्याघ्रस्यदातव्यमात्मजीवितम् ॥ नंदायाश्चवचःश्रुत्वावत्सोवचनमब्रवीत् ॥ ३५० ॥
वत्सउवाच ॥ अहंतत्रगमिष्यामियत्रत्वंगंतुमिच्छसि ॥ श्लाघ्यंममापिमरणंत्वयासहनसंशयः ॥ ५१ ॥ एकाकिनापिमर्तव्यंमयातेनत्व
याविना ॥ यदिमांसंहितंमातर्वनेव्याघ्रोहनिष्यति ॥ ५२ ॥ यागतिर्मातृभक्तानांध्रुवंसामेभविष्यति ॥ तस्मादवश्यंयास्यामित्वयासहन
संशयः ॥ ५३ ॥ अथवातिष्टमातस्त्वंशपथाःसंतुतेमम ॥ जनन्याचवियुक्तस्यजीवितेकिंप्रयोजनम् ॥ ५४ ॥ अनाथस्यवनेनित्यंकोमेनाथो
भविष्यति ॥ नास्तिमातृसमोबंधुर्बालानांक्षीरजीविनाम् ॥ ५५ ॥ नास्तिमातृसमोनाथोनास्तिमातृसमागतिः ॥ नास्तिमातृसमःस्नेहोनास्ति
मातृसमंसुखम् ॥५६॥ नास्तिमातृसमोदेवइहलोकेपरत्रच ॥ एवंवैपरमोधर्मःप्रजापतिविनिर्मितः ॥५७॥ येतिष्ठंतिसदापुत्रास्तेयांतिपरमांगतिम् ॥

नंदोवाच ॥ममैवविहितोमृत्युर्नत्वंपुत्रागमिष्यसि ॥५८॥नचायमन्यर्जावानांमृत्युःस्यादन्यमृत्युना ॥ अपश्चिममिमंपुत्रमातृसंदेशमुत्तमम्॥५९ ॥
अत्रातिष्ठस्वमद्वाक्यात्ततःशुश्रूषणंपुनः ॥ जलेस्थलेचविचरन्प्रमादंतातमाकुरु ॥ ३६० ॥ प्रमादात्सर्वभूतानिविनश्यंतिनसंशयः ॥ नचलोभन
र्तव्यंविपमस्थंतृणंक्वचित् ॥ ६१ ॥ लोभाद्विनाशःसर्वेषामिहलोकेपरत्रच ॥ समुद्रमटवींपुत्रविशंतिलोभमोहिताः ॥ ६२ ॥ लोभादकार्यमत्यु
ग्रंविद्वानपिसमाचरेत् ॥ लोभात्प्रमादाद्विस्रंभात्त्रिभिर्नाशोभवेन्नृणाम् ॥ ६३ ॥ तस्माल्लोभंनकुर्वीतनप्रमादंनविश्वसेत् ॥ आत्माहिसततंपुत्ररक्षि
तव्यःप्रयत्नतः ॥ ६४ ॥ सर्वेभ्यःश्वापदेभ्यश्चम्लेच्छचोरादिसंकटात् ॥ तिरश्चांपापयोनीनामेकत्रवसतामपि ॥ ६५ ॥ विपरीतानिचित्तानिवि
ज्ञायंतेनपुत्रक ॥ नखिनांचनदीनांचशृंगिणांशस्त्रधारिणाम् ॥ ६६ ॥ नविश्वासस्त्वयाकार्यःस्त्रीणांप्रेष्यजनस्यच ॥ नविश्वसेदविश्वस्तेविश्वस्ते
नातिविश्वसेत् ॥६७॥ विश्वासाद्भयमुत्पन्नंमूलान्यपिनिकृन्तति ॥नविश्वसेत्स्वदेहेऽपित्वलिप्टेभीतचेतसि ॥६८॥ वक्ष्यंतिगूढमत्यर्थंसुप्तंमत्तंप्रमदतः ॥
॥ गंधःसर्वत्रसततमाघ्रातव्यःप्रयत्नतः ॥ ६९ ॥ गावःपश्यंतिगंधेनराजानश्चारचक्षुषा ॥ नैकस्तिष्ठेद्वनेघोरेधर्ममेकंचचिंतयेत् ॥ ३७० ॥ नचो
द्वेगस्त्वयाकार्यः सर्वस्यमरणंध्रुवम् ॥ यथाहिपथिकःकश्चिच्छायामाश्रित्यतिष्ठति ॥ ७१ ॥ विश्रम्यचपुनर्यातितद्वद्भूतसमागमः ॥पुत्रनित्यंजगत्स
र्वंतत्रैकःशोचसेकथम् ॥ ७२ ॥ तावत्त्वंशोकमुत्सृज्यमद्वाक्यमनुपालय ॥ शिरस्याघ्रायतंपुत्रमवलिह्यचमूर्द्धनि ॥ ७३ ॥ शोकेनमहताविष्टावाष्प
व्याकुललोचना ॥विनिःश्वसंतीनागीवदीर्घमुष्णंमुहुर्मुहुः ॥७४॥पुत्रहीनंजगच्छून्यंप्रपश्यंतीवसाभवत् ॥महापंकनिमग्नेवतिष्टन्तीचावसीदती॥७५॥
विलप्यनंदिनीपुत्रमुवाचेदंपुनर्वचः ॥ नास्तिपुत्रसमःस्नेहोनास्तिपुत्रसमंसुखम् ॥७६॥ नास्तिपुत्रसमाप्रीतिर्नास्तिपुत्रसमागतिः ॥अपुत्रस्यजगच्छू
न्यमपुत्रस्यगृहेऽसुखम् ॥ ७७ ॥ पुत्रेणलभतेलोकमपुत्रोनरकंव्रजेत् ॥ लोकोवदतिवाक्यानिचंदनंकिलशीतलम् ॥७८॥ पुत्रगात्रपरिष्वंगश्चंदनादति
शीतलः ॥ इतिपुत्रगुणानुक्त्वानिरीक्ष्यचपुनःपुनः ॥७९॥ स्वमातरंसखीगोपीस्त्वरमाणाचपृच्छति ॥ यूथस्याग्रेचरंतींमामाससादमृगाधिपः ॥
॥ ३८० ॥ मुक्ताहंतेनशपथैःपुनर्यास्यामितत्रवै ॥ सुतंचमातरंचैवसखीर्द्रष्टुंचगोकुलम् ॥ ८१ ॥ आगतासत्यवाक्येनपुनर्यास्यामितत्रवै ॥
मातःक्षमस्वतत्सर्वंदौःशील्यादिकृतंमम ॥ ८२ ॥ वालस्तवायंदौहित्रःकिमत्रान्यद्ब्रवीम्यहम् ॥ विपुलेचंपकेमातर्भद्रेसुरभिमानिनि ॥ ८३ ॥
वसुधारेप्रियानंदेमहानंदेघटस्रवे ॥अज्ञानाज्ज्ञानतोवापियदुक्तंकिंचिदप्रियम् ॥ ८४ ॥तत्क्षमध्वंमहाभागायच्चान्यच्चकृतंमया ॥ सर्वाःसर्वगुणोपेताः
सर्वालोकस्यमातरः ॥ ८५ ॥ सर्वाःसर्वप्रदानित्यंरक्षध्वंममबालकम् ॥ अनाथंविकलंदीनंरक्षध्वंममपुत्रकम् ॥ ८६ ॥ मातृशोकाभिसंतप्तंभगिन्यः

पालयिष्यथ ॥ भगिनीनामयंपुत्रोह्यर्पितस्स्वसुतोमया ॥ ८७ ॥ पाल्योबालश्चसर्वाभिःपोष्यःपाल्यश्चपुत्रवत् ॥ तस्मादनाथमबलं
पुत्रवत्पालयिष्यथ ॥८८॥ क्षमध्वंचमहाभागायास्येऽहंसत्यसंश्रया ॥ नचिंतामहतीकार्यासखीभिश्चकथंचन ॥ ८९ ॥ प्रथमस्यास्यजातस्य
स्थितंमरणमग्रतः ॥ श्रुत्वातुनंदावचनंमातासख्यश्चदुःखिताः ॥३९०॥ विषादंपरमंजग्मुरिदमूचुश्चविस्मिताः ॥ अहोऽत्रमहदाश्चर्यंयद्व्याघ्रवचनं
त्वया ॥ ९१ ॥ प्रकर्तुमुद्यतंभीमंनंदात्वंसत्यवादिनी ॥ शपथैःसत्यवाक्येनवंचयित्वामहाभयम् ॥ ९२ ॥ नाशनीयंप्रयत्नेननगंतव्यंकथंचन ॥
नंदेनचैवगंतव्यमधर्मःक्रियतेत्वया ॥ ९३ ॥ यद्बालंस्वसुतंत्यक्त्वासत्यलोभेनगम्यते ॥ अत्रगाथापुराप्रोक्ताऋषिभिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ ९४ ॥ प्राण
त्यागेसमुत्पन्नेशपथैर्नास्तिपातकम् ॥ उक्त्वानृतंभवेद्यत्रप्राणिनांप्राणरक्षणम् ॥ ९५ ॥ अनृतंतत्रसत्यंस्यात्सत्यमप्यनृतंभवेत् ॥ कामिनीषुविवा
हेषुगवांमुक्तौतथैवच ॥ ९६ ॥ ब्राह्मणानांविपत्तौचशपथैर्नास्तिपातकम् ॥ ॥ नंदोवाच ॥ ॥ परेषांप्राणरक्षार्थंवदाम्येवानृतंवचः ॥ ९७ ॥ ना
त्मार्थमुत्सहेवक्तुंजीवितार्थेकथंचन ॥ एकःसंश्लिष्यतेगर्भेमरणेभरणंतथा ॥ ९८ ॥ भुंक्तचैकःसुखंदुःखमतःसत्यंवदाम्यहम् ॥ सत्येप्रतिष्ठितालोका
धर्मःसत्येप्रतिष्ठितः ॥ ९९ ॥ उदधिस्सत्यवाक्येनमर्यादांनविलंघते ॥ विष्णवेपृथिवींदत्त्वाबलिःपातालमाश्रितः ॥ ४०० ॥ छद्मनापिबलिर्बद्धः
सत्यवाक्यंनचात्यजत् ॥ प्रवर्धमानःशैलेंद्रःशतशृंगःसमुत्थितः ॥ १ ॥ सत्येनसंस्थितोविंध्यःप्रबन्धंनातिवर्तते ॥ स्वर्गापवर्गनरकाःसत्यवा
चिप्रतिष्ठिताः ॥ २ ॥ यस्तुलोपयतेवाचमशेषंतेनलोपितम् ॥ योऽन्यथासंतमात्मानमन्यथाप्रतिपद्यते ॥ ३ ॥ किंतेननकृतंपापंचोरेणात्मापहा-
रिणा ॥ यास्यामिनरकंघोरंविलोप्यात्मानमात्मना ॥ ४ ॥ तस्यवैवस्वतोराजाधर्मस्यार्धंनिकृंतति ॥ अगाधेसलिलेशुद्धेसत्यतीर्थेक्षमाह्रदे ॥ ५ ॥
स्नात्वापापविनिर्मुक्तःप्रयातिपरमांगतिम् ॥ अश्वमेधसहस्रंचसत्यंचतुलयाधृतम् ॥ अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेवविशिष्यते ॥ ६ ॥ सत्यंसाधुफलं
श्रुतंचपरमंक्लेशादिभिर्वर्जितं साधूनांनिकटंसतांकुलधनंसर्वाश्रमाणांफलम् ॥ स्वाधीनंचसुदुर्लभंचजगतस्साधारणंभूषणं यन्म्लेच्छोऽप्यभिधायग
च्छतिदिवंतत्त्यज्यतेवाकथम् ॥ ७ ॥ सख्यऊचुः ॥ नंदेसात्वंनमस्कार्यासर्वैरपिसुरासुरैः ॥ यात्वंपरमसत्त्वेनप्राणांस्त्यजसिदुस्त्यजान् ॥ ८ ॥
ब्रूमःकिंतत्रकल्याणियात्वंधर्मधुरंधरा ॥ त्यागेनानेननप्राप्यंत्रैलोक्यंवस्तुकिंचन ॥९॥ अवियोगंचपश्यामस्त्यागादस्मात्सुतेनहि ॥ नार्याःकल्या
णचित्तायानापदःसंतिकुत्रचित् ॥ ४१० ॥ दृष्ट्वागोपीजनंसर्वंपरिक्रम्यचगोकुलम् ॥ नन्दासंप्रस्थितादेवान्वृक्षांश्चापृच्छ्यसापुनः ॥ ११ ॥ क्षिति
वरुणमग्निंचवायुंचापिनिशाकरम् ॥ दशदिग्देवतावृक्षान्नक्षत्राणिग्रहैःसह ॥१२॥ सर्वान्विज्ञापयामासप्रणिपत्यमुहुर्मुहुः ॥ येसंश्रितावनेसिद्धाःसर्वा

श्चवनदेवताः ॥ १३ ॥ वनेचरंतंचतृणंतेरक्षंतुसुतंमम ॥ चंपकाशोकपुन्नागास्सरलार्जुनकिंशुकाः ॥ १४ ॥ शृण्वंतुपादपाःसर्वेसंदेशंममविक्लवम् ॥
वत्समेकाकिनंदीनंचरंतंविपमेवने ॥ १५ ॥ रक्षध्वंवत्सकंबालंस्नेहात्पुत्रमिवौरसम् ॥ मात्रापित्राविहीनंचअनाथंदीनमानसम् ॥ १६ ॥ विचरंत
मिमांभूमिंक्रंदमानंसुदुःखितम् ॥ नस्येहक्रंदमानस्यमत्पुत्रस्यमहावने ॥ १७ ॥ महाशोकाभिभूतस्यक्षुत्पिपासातुरस्यच ॥ शून्यस्यैकाकिनः
सर्वंजगच्छून्यंप्रपश्यतः ॥ १८ ॥ चरमांणस्यकर्तव्यंसानुक्रोशैस्तुरक्षणम् ॥ संदिश्यनंदाप्रीत्यैवंपुत्रस्नेहवशंगता ॥ १९ ॥ शोकाग्निनाचसन्दी
प्ताविच्छिन्नापुत्रदर्शने ॥ वियुक्ताचक्रवाकीवलतेवपतितातरोः ॥ ४२० ॥ अन्धेवदृष्टिरहिताप्रस्खलंतीपदेपदे ॥ अगच्छत्सापुनस्तत्रयत्रासौपिशिता
शनः ॥ २१ ॥ आस्तेविस्फूर्जितमुखस्तीक्ष्णदंष्ट्रोभयावहः ॥ तावत्तस्याःसुतोवत्सऊर्द्ध्वपुच्छोऽतिवेगवान् ॥ २२ ॥ आगत्यमातुरग्रेऽसौमृगें
द्रस्याग्रतोऽभवत ॥ आगतंतुसुतंदृष्ट्वामृत्युंतमग्रतःस्थितम् ॥ २३ ॥ व्याघ्रंदृष्ट्वातुसाधेनुरिदंवचनमब्रवीत् ॥ भोभोमृगेंद्रागताहंसत्यधर्मव्रतेस्थिता
॥ २४ ॥ कुरुतृप्तिंयथाकाममस्मन्मांसेनसांप्रतम् ॥ संतर्पयस्वभूतानिपिबत्वंशोणितंमम ॥ २५ ॥ मृतायांतुमयित्वंभोभक्षयेमंतुबालकम् ॥ द्वीप्यु
वाच ॥ स्वागतंतवकल्याणिधेनुकेसत्यवादिनि ॥ २६ ॥ नहिसत्यवतांकिंचिदशुभंभवतिक्वचित् ॥ त्वयोक्तंधेनुकेपूर्वंसत्यंप्रत्यागमेपुनः ॥ २७॥
तेनमेकौतुकंप्राप्तंप्राप्तागच्छेत्कथंपुनः ॥ तवसत्यपरीक्षार्थंप्रेपितासिमयापुनः ॥ २८॥ अन्यथामांसमासाद्यजीवंतीयास्यसेकथम् ॥ यच्चनःकौतुकं
जातंसत्यस्यान्वेषणंमम ॥ २९॥ तस्मादनेनसत्येनमुक्तासिचमयाधुना ॥ भगिनीभवतीमह्यंभागिनेयःसुतस्तव ॥ ४३०॥ दत्तोपदेशस्यशुभे
ममपापिष्ठकर्मणः ॥ सत्येप्रतिष्ठितालोकाधर्मःसत्येप्रतिष्ठितः ॥ ३१ ॥ सत्येनगौःक्षीरधारांप्रमुंचतिहविःप्रियाम् ॥ सवैधन्यतमो
गोपोयस्त्वत्क्षीरेणजीवति ॥ ३२ ॥ भूमिप्रदेशाधन्यास्तेसतृणावीरुधःशुभ ॥ तेधन्याश्चकृतार्थाश्चतैरेवसुकृतंकृतम् ॥ ३३ ॥ तैराप्तंजन्मनःसारंये
पिबंतिपयस्तव ॥ मृगेंद्रःप्रत्ययंगत्वाविस्मयंपरमंगतः॥३४॥ प्रत्यादेशोऽयमस्माकंसत्यंदेवैःप्रदर्शितः॥ सत्यमिष्टंगवांदृष्ट्वानमेवाञ्छास्तिजीवितुम्
॥ ३५ ॥ तत्करिष्याम्यहंकर्मयेनमुच्येयकिल्बिषात् ॥ मयाजीवसहस्राणिभक्षितानिशतानिच ॥ ३६ ॥ गतिंकामिहगच्छामिदृष्ट्वागोःसत्यमी
दृशम् ॥ अहंपापोदुराचारोनृशंसोजीवघातकः ॥ ३७ ॥ कांस्तुलोकान्गमिष्यामिकृत्वाकर्मसुदारुणम् ॥ गमिष्येपुण्यतीर्थानिकरिष्येपापशोधनम्
॥ ३८ ॥ पतिष्येगिरिमारुह्यप्रवेक्ष्येवाहुताशनम् ॥ धेनोऽद्ययन्मयाकार्यंतपःपापाद्विशुद्धये ॥ ३९ ॥ तदादिशस्वसंक्षेपान्नकालोविस्तरस्यतु ॥
धेनुरुवाच ॥ तपःकृतेप्रशंसंतित्रेतायांज्ञानमेवच ॥ ४४० ॥ द्वापरेयज्ञमित्याहुर्दानमेकंकलौयुगे ॥ सर्वेषामेवदानानामिदमेवैकमुत्तमम् ॥ ४१ ॥

अभयसर्वभूतानांनास्तिदानमतःपरम् ॥ चराचराणांभूतानामभयंयःप्रयच्छति ॥ ४२ ॥ सचसर्वभयान्मुक्तःपरंब्रह्माधिगच्छति ॥ नास्त्यहिंसासमं
दानंनास्त्यहिंसासमंतपः ॥ ४३ ॥ यथाहस्तिपदेष्वन्यत्पदंसर्वंप्रलीयते ॥ सर्वेधर्मास्तथाव्याघ्रप्रलीयंतेह्यहिंसया ॥ ४४ ॥ योगवृक्षस्यछायाया
तापत्रयविनाशिनी ॥ धर्मज्ञानेचपुष्पाणिस्वर्गमोक्षौफलानिच ॥ ४५ ॥ दुःखत्रयाभितप्तस्यछायायोगतरोःस्मृता ॥ नबाध्यतेपुनर्दुःखैःप्राप्यनिर्वा
णमुत्तमम् ॥ ४६ ॥ इत्येतत्परमंश्रेयःकीर्तितंतेसमासतः ॥ ज्ञातंचैवत्वयासर्वंकेवलंमांतुपृच्छसि ॥ ४७ ॥ द्वीप्युवाच ॥ अहंनृग्यापुराशप्तो
व्याघ्ररूपेणसंस्थितः ॥ ततःप्राणिवधात्सर्वमशेषंममविस्मृतम् ॥ ४८ ॥ त्वत्संपर्कोपदेशाभ्यांसंजातंस्मरणंमम ॥ त्वंचाप्यनेनसत्येनगमिष्यसि
परांगतिम् ॥४९॥ तदहंत्वांपुनःपृच्छेप्रश्नमेकंहृदिस्थितम्॥ साग्रंवर्षशतंजातंचिंतयानस्यमेशुभे॥४५०॥भवत्याभाग्ययोगेनकदाचित्स्वर्गशोभने॥
कृतंधर्मस्यसंस्थानंसतांमार्गेप्रतिष्ठितम् ॥ ५१ ॥ किंतेऽभिधानंकल्याणिब्रूहिमेऽज्ञस्यसुव्रते ॥ नंदोवाच ॥ ममनंदेतिसंज्ञातुकृतानंदेनस्वामिना
॥ ५२ ॥ सांप्रतंभक्षयामीतिह्यतिष्ठःकेनहेतुना ॥ नंदेतिश्रुत्वातन्नाममुक्तशापप्रभंजनः ॥ ५३ ॥ पुनर्नृपत्वमापन्नोबलरूपसमन्वितः ॥ एतस्मिन्नंतरे
धर्मस्तांज्ञात्वासत्यवादिनीम् ॥ ५४ ॥ द्रष्टुंसमागतस्तत्रप्राब्रवीच्चपयस्विनीम् ॥ तवसत्यव्रताद्धृष्टोधर्मोऽहमिहचागतः ॥५५॥ नंदेवृणीष्वभद्रंतेवरं
वरतमंहियत् ॥ एवमुक्ताहिसादेवीनंदातंप्रार्थयद्वरम् ॥ ५६ ॥ तवानुभावात्सस्रुतागच्छामिपदमुत्तमम् ॥ भवेदिदंशुभंतीर्थंमुनीनांधर्मदायकम् ॥
॥ ५७ ॥ मन्नाम्नाचसरिदियंनंदानामसरस्वती ॥ वरप्रदानाद्देवेशतदेतत्प्रार्थितंमया ॥ ५८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सातत्क्षणाद्गतादेवीस्थानंसत्यव
तांशुभम् ॥ प्रभंजनोऽपितद्राज्यंसंप्राप्तःप्रागुपार्जितम् ॥ ५९ ॥ नंदायनगतास्वर्गंनंदांप्राप्यसरस्वतीम् ॥ तेनाख्ययाबुधैस्तस्याःप्रोक्तानंदासर
स्वती ॥४६०॥ सरस्वतीपुनस्तस्माद्वनात्खर्जूरसंज्ञितात् ॥ दक्षिणेनपुनर्यांताप्लावयंतीधरातलम्॥६१॥आगच्छन्नपियस्तस्यानामगृह्णातिमानवः॥
जीवन्सुखंसआप्नोतिमृतोभवतिखेचरः ॥ ६२॥ तत्रयेशुभकर्माणस्त्यजंतिस्वांतनुंनराः ॥ तेविद्याधरराजानोभवंतिसुखिनोजनाः ॥६३ ॥ नराणां
स्वर्गनिःश्रेणीस्नानात्पानात्सरस्वती ॥ तत्रस्नानंप्रकुर्वन्तियेऽष्टम्यांसुसमाहिताः ॥६४॥ तेमृताःस्वर्गमासाद्यमोदंतेसुमनोरमाः॥ सरस्वतीसदास्त्रीणां
तत्रसौभाग्यदायिका ॥ ६५ ॥ उपोषितातृतीयायामपिसौभाग्यभाजना॥ तत्रतद्दर्शनेनापिमुच्यंतेपापसंचयात् ॥६६॥ स्पृशंतियेनराःकेचित्तेऽपि
ज्ञेयामुनीश्वराः ॥ रजतस्यप्रदानेनरूपवाञ्जायतेनरः ॥ ६७ ॥ पुण्यापुण्यजलोपेतानदीयंब्रह्मणःसुता ॥ नंदानामेतिविपुलाप्रवृत्तादक्षिणामुखी ॥
॥ ६८ ॥ गत्वाततोनातिदूरंपुनर्यातापराङ्मुखी ॥ ततःप्रभृतिसादेवीप्रसभप्रकटास्थिता ॥ ६९ ॥ तस्यास्तटेषुपुण्येषुतीर्थान्यायतनानिच ॥

संसेवितानिमुनिभिःसिद्धैश्चापिममंततः ॥ ४७०॥ तेषुसर्वेषुभवतिधर्मेहेतुस्सरस्वती ॥ स्नानात्पानात्प्रदानाद्वाहिरण्यस्यमहानदी ॥ ७१ ॥ हाटक
क्षितिगौरीणांनंदातीर्थेमहोदयम् ॥ दानंदत्तंनरैःस्नातैर्जनयत्यक्षयंफलम् ॥ ७२ ॥ धान्यप्रदानंप्रवदंतिशस्तंवसुप्रदानंचतथामुनींद्राः ॥ यैस्तेषु
तीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महेतुःप्रवरंप्रदिष्टम् ॥ ७३ ॥ प्रायोपवेशंप्रयतःप्रयत्नाद्यस्तत्रकुर्यात्प्रमदापुमान्वा ॥ तीर्थेषुसायुज्यमवाप्यसोऽयंभुङ्क्तेफलंब्रह्म
गृहेयथेष्टम् ॥ ७४ ॥ तस्योपकण्ठेतुमृतास्तुयेवैकर्मक्षयात्स्थावरजंगमाश्च ॥ तैश्चापिमर्त्यैःसहसाप्रसह्यलभ्येतयज्ञस्यफलंदुरापम् ॥ ७५ ॥ ततस्तुसा
धर्मफलप्रदाभवेज्जन्मादिदुःखार्दितचेतसांनृणाम् ॥ सर्वात्मनापुण्यफलासरस्वतीसेव्याप्रयत्नात्पुरुषैर्महानदी ॥ ४७६॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि
खंडेनंदाप्राचीमाहात्म्येऽष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ भीष्मउवाच ॥ पुष्करस्यचनंदायाःश्रुतंमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ ऋषिकोटिर्यदायातापुष्करेमुखद
र्शनात् ॥ १ ॥ सर्वैःसुरूपतालब्धाममैवमेतन्मयाश्रुतम् ॥ यज्ञोपवीतैर्भक्तानियानितानिवदस्वमे ॥ २ ॥ कथंतीर्थविभागस्तुकृतस्तैःसुमहात्म
भिः ॥ आश्रमेयानितीर्थानिकृतान्यपिमहर्षिभिः ॥ ३ ॥ पदन्यासःकृतःपूर्वंविष्णुनायज्ञपर्वते ॥ नागैस्तत्रपश्चतीर्थंकृतंतैस्तुमहाविषैः ॥ ४ ॥ पिंड
प्रदानवापीचकेनपूर्वंविनिर्मिता ॥ उदङ्मुखीभूमिगताकथंगङ्गासरस्वती ॥ ५ ॥ ब्राह्मणैर्वेदविद्वद्भिःकथंयात्रात्रिपुष्करे ॥ कर्तव्यायत्फलंतस्याजा
यतेतद्वदस्वमे ॥ ६ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रश्नभारोमहानेषभवतापरिकल्पितः ॥ तदेकाग्रमनाभूत्वाशृणुतीर्थमहाफलम् ॥ ७ ॥ यस्यहस्तौचपादौ
चमनश्चैवसुसंयतम् ॥ विद्यातपश्चकीर्तिश्चसतीर्थफलमश्नुते ॥८॥ प्रतिग्रहादुपावृत्तःसंतुष्टोयेनकेनचित् ॥ अहङ्कारनिवृत्तश्चसतीर्थफलमश्नुते ॥
॥ ९ ॥ अक्रोधनश्चराजेंद्रसत्यशीलोदृढव्रतः ॥ आत्मोपमश्चभूतेषुसतीर्थफलमश्नुते ॥ १० ॥ ऋषीणांपरमंगुह्यमिदंभरतसत्तम ॥ पूर्वंयत्रमहारा
जसत्रैपैतामहेतथा ॥ ११ ॥ यतीनामुग्रतपसांयेषांकोटिःसमागता ॥ मुखदर्शनमाश्रित्यस्थितास्तेज्येष्ठपुष्करे ॥ १२ ॥ सुरूपतांपरांलब्ध्वाप्रीतास्ते
मुनिसत्तमाः ॥ हर्षेणमहताविष्टाब्रह्मदर्शनकांक्षिणः ॥ १३ ॥ यज्ञोपवीतैस्तेभूमिमाप्यसर्वेचतुर्दिशम् ॥ कृत्वातीर्थविभागंचस्थिताभक्तिपराय
णाः ॥ १४ ॥ आसन्नश्चततस्तेषांतदातुष्टःपितामहः ॥ कोटिंकृत्वातदातेषांमानंदृष्ट्वामनीषिणाम् ॥ १५ ॥ अद्यप्रभृतियुष्माकंधर्मवृद्धिर्भविष्य
ति ॥ इहागत्यनरोयोवैयदंगंप्रथमंजले ॥ १६ ॥ प्लावयिष्यतिरूपार्थंरूपितातीर्थकारिता ॥ भविष्यतिनसंदेहोयोजनायतमंडले ॥ १७ ॥
अर्धयोजनविस्तारंदीर्घंसार्धंहियोजनम् ॥ एतत्प्रमाणंतीर्थस्यऋषिकोटिप्रवर्तितम् ॥१८॥ गमनादेवराजेंद्रपुष्करस्यत्वरिंदम ॥ राजसूयाश्वमेधा
भ्यांफलमाप्नोतिमानवः ॥ १९ ॥ सरस्वतीमहापुण्याप्रविष्टाज्येष्ठपुष्करे ॥ तत्रब्रह्मादयोदेवाऋषयःसिद्धचारणाः ॥ २० ॥ अभिगच्छंतिराजेंद्रचै

त्रशुक्लचतुर्दशीम् ॥ तत्राभिषकंकुर्वीतपितृदेवार्चनेरतः ॥२१॥ गोमेधंचतदाप्नोतिकुलंचैवसमुद्धरेत् ॥ एवंतीर्थविभागस्तुकृतस्तैस्तुमहर्षिभिः ॥२२॥ पितॄन्देवांश्चसन्तर्प्यविष्णुलोकेमहीयते ॥ तत्रस्नात्वाभवेन्मर्त्योविमलश्चन्द्रमायथा ॥ २३ ॥ ब्रह्मलोकमवाप्नोतिगतिंचपरमांव्रजेत् ॥ नृलोकेदेवदेवस्यतीर्थंत्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ २४ ॥ पुष्करंनामविख्यातंमहापातकनाशनम् ॥ दशकोटिसहस्राणितीर्थानांवैमहीपते ॥ २५ ॥ सान्निध्यंपुष्करेयेषांत्रिसन्ध्यंकुलनन्दन ॥ आदित्यावसवोरुद्रास्साध्याश्चसमरुद्गणाः ॥ २६ ॥ गन्धर्वाप्सरसश्चैवनित्यंसन्निहितावि भोः ॥ यत्रदेवास्तपस्तप्त्वादैत्याब्रह्मर्षयस्तथा ॥२७॥ दिव्ययोगामहाराजपुण्येनमहतान्विताः ॥ मनसाप्यभिकामस्यपुष्कराणिमनस्विनः ॥२८॥ पूयन्तेसर्वपापानिनाकपृष्ठेसमोदते ॥ तस्मिंस्तीर्थेमहाराजनित्यमेवपितामहः ॥२९॥ उवासपरमप्रीतोदेवदानवसम्मतः ॥ पुष्करेषुमहाराजदेवाःसर्षिपुरोगमाः ॥३०॥ सिद्धिंचसमनुप्राप्ताःपुण्येनमहतान्विताः ॥ तत्राभिषेकंयःकुर्यात्पितृदेवार्चनेरतः ॥३१॥ अश्वमेधाद्दशगुणंप्रवदंतिमनीषिणः ॥ अप्येकंभोजयेद्विप्रंपुष्करारण्यमाश्रितः ॥ ३२ ॥ अन्नेनतेनसंप्रीताकोटिर्भवतिपूजिता ॥ तेनासौकर्मणाभीष्मप्रेत्यचेहचमोदते ॥ ३३ ॥ शाकैर्मूलैःफलैर्वापियेनवावर्तयेत्स्वयम् ॥ तद्वैदद्याद्ब्राह्मणायश्रद्धावाननसूयकः ॥३४॥ तेनैवप्राप्नुयात्प्राज्ञोहयमेधफलंनरः ॥ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यःशूद्रोवाराजसत्तम ॥ ३५ ॥ पैतामहंसरःपुण्यंपुष्करंनामनामतः ॥ वैखानसानांसिद्धानांमुनीनांपुण्यदंहियत् ॥३६॥ सरस्वतीपुण्यतमायस्माद्यातामहार्णवम् ॥ आदिदेवोमहायोगीयत्रास्तेमधुसूदनः ॥ ३७ ॥ ख्यातआदिवराहेतिनाम्नात्रिदशपूजितः ॥ हीनवर्णाश्चयेवर्णास्तीर्थेपैतामहेगताः ॥३८॥ नवियोनिंव्रजंत्येतेस्नात्वातीर्थेमहात्मनः ॥ कार्तिक्यांचविशेषेणयोऽभिगच्छेत्तुपुष्करम् ॥३९॥ फलंतत्राक्षयंतस्यभवतीत्यनुशुश्रुम ॥ सायंप्रातःस्मरेद्यस्तुपुष्कराणिकृतांजलिः ॥ ४० ॥ उपस्पृष्टंभवेत्तेनसर्वतीर्थेतुकौरव ॥ जन्मप्रभृतियत्पापंस्त्रियोवापुरुषस्यवा ॥४१॥ पुष्करेस्नानमात्रेणसर्वमेतत्प्रणश्यति ॥ यथासुराणांप्रवरःसर्वेषांतुपितामहः ॥ ४२ ॥ तथैवपुष्करंतीर्थंतीर्थानामादिरुच्यते ॥ तद्द्वादशवर्षाणिपुष्करेनियतःशुचिः ॥ ४३ ॥ क्रतून्सर्वानवाप्नोतिब्रह्मलोकंसगच्छति ॥ यस्तुवर्षशतंपूर्णमग्निहोत्रमुपासते ॥ ४४ ॥ कार्तिकींवावसेदेकांपुष्करेसममेवतु ॥ पुष्करेदुष्करोहोमःपुष्करेदुष्करंतपः ॥४५॥ पुष्करेदुष्करंदानंवासश्चैवसुदुष्करः ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वांस्तुगत्वावैज्येष्ठपुष्करम् ॥४६॥ स्नानाद्भवेन्मोक्षभागीश्राद्धेनपितृतारकः ॥ नाममात्रोऽपियोविप्रोगत्वासंध्यामुपासते ॥४७॥ वर्षाणिद्वादशैवेहतेनसंध्याह्युपासिता ॥ भवेत्तुनात्रसंदेहःपुराप्रोक्तंस्वयंभुवा ॥४८॥ सावित्रीकथितोदोषःकुलेतस्यनजायते ॥ यापत्नीददतेभर्तुःसंध्योपास्तिंकरिष्यतः ॥४९॥ करकेणतुतांप्रणतोयंमुक्ता दिवंव्रजेत् ॥ ब्रह्मलोकमनुप्राप्यतिष्ठतिब्रह्मणोदिनम् ॥

॥५०॥ एकाकिनागतेनापिसंध्यावंद्यायथाक्रमम् ॥ पौष्करेणाथतोयेनशृंगारेनिहितंनतु ॥५१॥ तेनापिद्वादशाब्दानिसंध्योपास्तानसंशयः ॥भवेत्स
मीपगापत्नीकुर्वतःपितृतर्पणम् ॥ ५२ ॥ दक्षिणांदिशमास्थायगायत्र्याराजसत्तम ॥ पितॄणांपरमातृप्तिःक्रियतेद्वादशाब्दिकी ॥५३॥ युगसहस्रंपिण्ड
नश्राद्धेनानन्त्यमश्नुते ॥ एतदर्थंहिविद्वांसःकुर्वतेदारसंग्रहम् ॥५४॥ तीर्थंगत्वाप्रदास्यामःपिंडान्वैश्राद्धपूर्वकम् ॥ तेषांपुत्राधनंधान्यमविच्छिन्नाचसं
ततिः ॥५५॥ भवेद्धैनात्रसंदेहएतदाहपितामहः॥ तर्पयित्वापितॄन्देवानग्निष्टोमफलंलभेत् ॥५६॥ आश्रमानपितेवच्मिशृणुष्वैकमनानृप ॥ अगस्त्येन
कृतश्चात्रआश्रमोदेवसंमितः॥५७॥सप्तर्षीणांपुराचात्रआश्रमोदेवसम्मतः ॥ ब्रह्मर्षीणांतथाचात्रमनूनांपरमस्तथा ॥५८॥ नागानांचपुरीरम्यायज्ञपर्वत
रोधसि॥अगस्त्यस्यमहाराजप्रभावममितात्मनः ॥५९॥ कथयामिसमासेनशृणुत्वंसुसमाहितः ॥पूर्वंकृतयुगेभीष्मदानवायुद्धदुर्मदाः॥६०॥कालेयाइ
तिविख्यातागणाःपरमदारुणाः ॥ तेतुवृत्रंसमाश्रित्यनानाप्रहरणोद्यताः ॥ ६१ ॥ समन्तात्पर्यधावन्तमहेन्द्रप्रमुखान्सुरान् ॥ ततोवृत्रवधंयत्नमकुर्वं
स्त्रिदशाःपुरा॥६२॥ पुरन्दरंपुरस्कृत्यब्रह्माणमुपतस्थिरे ॥ कृताञ्जलींस्तुतान्सर्वान्परमेष्ठीत्युवाचह॥६३॥ विदितंमेसुराःसर्वंयद्वःकार्यंचिकीर्षितम् ॥
तमुपायंप्रवक्ष्यामियथावृत्रंवधिष्यथ ॥ ६४ ॥ दधीचिरितिविख्यातोमहानृषिरुदारधीः ॥ तंगत्वासहितास्सर्वेवरंचप्रतियाचत ॥ ६५ ॥ सवो
दास्यतिधर्मात्मासुप्रीतेनान्तरात्मना ॥ सवाच्यःसहितैःसर्वैर्भवद्भिर्जयकांक्षिभिः ॥ ६६ ॥ स्वान्यस्थीनिप्रयच्छस्वत्रैलोक्यहितकांक्षया ॥ सश
रीरंसमुत्सृज्यस्वान्यस्थीनिप्रदास्यति ॥६७॥ तस्यास्थिभिर्महाघोरंवज्रंसंक्रियतांदृढम् ॥ महच्छत्रुहनंदिव्यंतदस्त्रमशनिःस्मृतम् ॥ ६८ ॥ तेनवज्रे
णवैवृत्रंवधिष्यतिशतक्रतुः ॥ एतद्वःसर्वमाख्यातंतस्मात्सर्वंविधीयताम् ॥६९॥ एवमुक्तास्ततोदेवाअनुज्ञाप्यपितामहम् ॥ शतक्रतुंपुरस्कृत्यदधीचेरा
श्रमंययुः ॥ ७० ॥ सरस्वत्याःपरेपारेनानाद्रुमलतावृतम् ॥ षट्पदोद्गीतनिनदैरुद्घुष्टंसामगैरिव ॥ ७१ ॥ पुंस्कोकिलरवोन्मिश्रंजीवंजीवकनादि
तम् ॥ महिषैश्चवराहैश्चसृमरैश्चमरैरपि ॥ ७२ ॥ तत्रतत्रानुचरितैःशार्दूलभयवर्जितैः ॥ करेणुभिर्वारणैश्चप्रभिन्नकरटामुखैः ॥ ७३ ॥ स्वरोद्गारैश्चक्री
डद्भिःसमंतादनुनादितम् ॥ सिंहव्याघ्रैर्महानादंनदद्भिरनुनादितम् ॥ ७४ ॥ मयूरैश्चापिसंलीनैर्गुहाकंदरवासिभिः ॥ तेषुतेषुचकुंजेषुनादितंसुमनो
रमम् ॥७५॥ त्रिविष्टपसमप्रख्यंदधीच्याश्रममागमन् ॥ तत्रापश्यन्दधीचिंतंदिवाकरसमप्रभम् ॥७६॥ जाज्वल्यमानंवपुषायथालक्ष्म्याचतुर्भुजम्॥
तस्यपादौसुराराजन्नभिवंद्यप्रणम्यच ॥ ७७ ॥ अयाचंतवरंसर्वेयथोक्तंपरमेष्ठिना ॥ ततोदधीचिःपरमप्रतीतश्चसुरोत्तमान् ॥ ७८ ॥ उवाचप्रणतो
भूत्वात्विदंकार्यकरंवचः॥दधीचिरुवाच॥ इन्द्राद्यास्त्वागतादेवाःकिमर्थंतद्वदन्तुमे ॥७९॥ पीडयमानानहंमन्येहतप्रभसुरोत्तमाः॥ यदर्थंपीडितात्मान

स्तद्वदन्तुनिराकुलम्॥८० ॥देवाऊचुः॥ त्वदस्थिकृतशस्त्रेणदेवास्सन्तुनिरामयाः ॥८१॥ दधीचिरुवाच ॥करोमियद्वोहितमद्यदेवाःस्वंवापिदेहंत्वहमु
त्सृजामि॥पुलस्त्यउवाच ॥तानेवमुक्त्वाद्विपदांवरिष्ठःप्राणांस्ततोऽसौसहसोत्ससर्ज ॥८२॥सुरास्तदस्थीनिसवासवास्तंयथोपयोगंजगृहुःस्मतस्य ॥
प्रहृष्टरूपाश्चजयायदेवास्त्वष्टारमासाद्यतमर्थमूचुः ॥८३॥त्वष्टातुतेषांवचनंनिशम्यप्रहृष्टरूपःप्रयतःप्रयत्नात्॥ चकारवज्रंभृशमुग्रवीर्यंकृत्वाचशस्त्रं
तमुवाचहृष्टः ॥८४॥अनेनशस्त्रप्रवरेणदेवभस्मीकुरुष्वाद्यसुरारिमुग्रम्॥ततोहतारिःसगणःसुखंत्वंप्रशाधिकृत्स्नंत्रिदिवंदिविष्ठः ॥त्वष्ट्रातथोक्तस्तुपुरंदर
श्चवज्रंप्रहृष्टःप्रयतोह्यगृह्णात्॥८५॥ ततःसवज्रेणयुतोदैवतैरभिपूजितः॥आससादततोवृत्रंस्थितमावृत्यरोदसी॥८६॥ कालकेयैर्महाकायैस्संमतादभिरक्षि
तम् ॥ समुद्यतप्रहरणैःसशृंगैरिवपर्वतैः ॥८७॥ततोयुद्धंसमभवद्देवानांसहदानवैः॥ मुहूर्तंभरतश्रेष्ठलोकत्रासकरंमहत्॥८८॥उद्यतैःप्रतिसृष्टानांखड्गानांवी
रबाहुभिः ॥आसीत्सुतुमुलःशब्दःशरीरैरभिपातितैः॥८९॥शिरोभिःप्रपतद्भिश्चाप्यंतरिक्षान्महीतलम् ॥तालैरिवमहीपालवृंतैरेवदृश्यते॥९०॥तेहेमक
वचाभूत्वाकालेयाःपरिघायुधाः॥त्रिदशानभ्यवर्तन्तदावदग्धाइवद्रुमाः॥९१॥तेषांवेगवतांवेगंसहितानांप्रधावताम् ॥ नशेकुःसहिताःसोढुंभग्नास्तेप्राद्र
वन्भयात्॥९२॥तान्दृष्ट्वाद्रवतोभीतान्सहस्राक्षःपुरन्दरः॥वृत्रंचवर्द्धमानंतुकश्मलंमहदाविशत्॥९३॥तंशक्रंकश्मलाविष्टंदृष्ट्वाविष्णुःसनातनः ॥स्वतेजो
व्यदधाच्छक्रेबलमस्यविवर्धयन्॥९४॥विष्णुनाप्यायितंशक्रंदृष्ट्वादेवगणास्तदा ॥सर्वेतेजस्समादध्युस्तथाब्रह्मर्षयोऽमलाः॥९५॥ससमाप्यायितःशक्रो
विष्णुनादैवतैःसह॥ऋषिभिश्चमहाभागैर्बलवान्समपद्यत॥९६॥ ज्ञात्वाबलस्थंत्रिदशाधिपंतंननादवृत्रस्सुमहानिनादम्॥तस्यप्रणादेनधरादिशश्चखंद्यौ
र्नगाश्चेतिचचालसर्वम्॥९७॥ततोमहेंद्रःपरमाभितप्तःश्रुत्वारवंघोरतरंमहान्तम्॥भयेनमग्नस्त्वरितंमुमोचवज्रंमहान्तंखलुतस्यशीर्षे॥९८॥सशक्रवज्राभि
हतःपपातमहास्वनःकाञ्चनमाल्यधारी॥ यथामहाशैलवरःपुरस्तात्समन्दरोविष्णुकरात्प्रमुक्तः ॥९९॥ तस्मिन्हतेदैत्यवरेभयार्तःशक्रःप्रदुद्रावसरःप्रवे
ष्टुम्॥वज्रंचमेनेस्वकरात्प्रमुक्तंवृत्रंभयाच्चैवहतंनपश्यति॥१००॥ सर्वेचदेवामुदिताःप्रहृष्टाःसहर्षयश्चैनमथोस्तुवन्ति॥शेषांश्चदैत्यांस्त्वरितंसमेत्यजघ्नुः
सुरावृत्रवधाभितप्तान् ॥ १ ॥ तेवध्यमानास्त्रिदशैस्तदानीमहासुरावायुसमानवेगाः ॥ समुद्रमेवाविविशुर्भयार्ताःप्रविश्यचैवोदधिमप्रमेयम् ॥ २ ॥
झषाकुलंरत्नसमाकुलंचतदास्ममन्त्रंसहिताःप्रचक्रुः ॥तत्रस्मकेचिन्मतिनिश्चयज्ञास्तांस्तानुपायान्परिचिन्तयन्तः ॥३॥भयार्दितादेवनिकायतप्तास्त्रैलो
क्यनाशायमतिंप्रचक्रुः ॥ तेषांतुतत्रक्षयकालयोगाद्घोरामतिश्चिन्तयतांबभूव ॥४॥ येसन्तिविद्यातपसोपपन्नास्तेषांविनाशःप्रथमंचकार्यः ॥लोकाश्च
सर्वेतपसाध्रियन्तेतस्मात्त्वरध्वंतपसाक्षयाय ॥५॥ येसन्तिकेचिद्विवसुन्धरायांतपस्विनोधर्मविदश्चतज्ज्ञाः॥ तेषांवधश्चक्रियतांहिक्षिप्रंतेषुप्रनष्टेषुजग

द्रिनष्टम् ॥६॥ एवंहिसर्वेगतबुद्धिभावाजगद्विनाशेपरमप्रहृष्टाः ॥ दुर्गंसमाश्रित्यमहोर्मिमन्तंरत्नाकरंवारुणमालयंस्म ॥७॥ समुद्रंतेसमासाद्यवारुणं
त्वम्भमांनिधिम्॥कालेयास्समपद्यन्तत्रैलोक्यस्यविनाशने ॥८॥ तेरात्रौसमभिक्रुद्धावभक्षुस्तांस्तदामुनीन्॥आश्रमेषुचयेसन्तिपुण्येष्वायतनेषुच ॥
॥ ९ ॥ वसिष्ठस्याश्रमेविप्राभक्षितास्तैर्दुरात्मभिः ॥ अशीतिःशतमष्टौचवनेचान्यतपस्विनः ॥११०॥ च्यवनस्याश्रमंगत्वापुण्यंद्विजनिषेवितम् ॥
फलमूलाशनानांहिमुनीनांभक्षितंशतम् ॥११॥एवंरात्रौस्मकुर्वन्तोविविशुश्चार्णवंदिवा ॥भरद्वाजाश्रमंगत्वानियताब्रह्मचारिणः ॥१२॥वाताहारम्बुभ
क्षाश्चविंशतिश्चनिषूदिताः ॥ एवंक्रमेणभक्षार्थंमुनीनांदानवास्तदा॥१३॥ निशायांपर्यधावन्तशक्ताभुजवलाश्रयात ॥ कालेनमहतातेवैजघ्नुर्मुनिगणा
न्वहून् ॥१४॥ नचैतानवबुध्यन्तमनुजामनुजाधिप ॥ निःस्वाध्यायवषट्कारंनष्टयज्ञोत्सवक्रियम् ॥१५॥ जगदासीन्निरुत्साहंकालेयभयपीडितम् ॥
एवंप्रक्षीयमाणास्तेमानवामनुजेश्वर ॥ १६ ॥ आत्मत्राणपराभीताःप्राद्रवन्तुदिशोदश ॥ केचिद्गुहांप्रविविशुर्विकीर्णाश्चापरेद्विजाः ॥ १७ ॥ अप
रेचभयोद्विग्नाभयात्प्राणान्समत्यजन् ॥ केचित्तत्रमहेष्वासाःशूराःपरमदर्पिताः ॥१८॥ मार्गमाणाःपरंयत्नंदानवानांप्रचक्रिरे ॥ नचैताननुजग्मुस्ते
समुद्रंसमुपाश्रितान् ॥१९॥ श्रमंनजग्मुःपरममाजग्मुःक्षयमेवच ॥ जगत्प्रशमनेजातेनष्टयज्ञोत्सवक्रिये ॥१२०॥ आजग्मुःपरमोद्विग्नास्त्रिदशामनुजे
श्वर ॥ समेत्यसमहेन्द्रास्तुभयान्मंत्रंप्रचक्रिरे ॥२१॥ नारायणंपुरस्कृत्यवैकुंठमपराजितम् ॥ ततोदेवास्समेतास्तेतदोचुर्मधुसूदनम् ॥ २२ ॥ त्वंनः
स्रष्टाचगोप्ताचभर्ताचजगतःप्रभो ॥ त्वयासृष्टंजगत्सर्वंयच्चेङ्गंयच्चनेङ्गति ॥२३॥ त्वयाभूमिःपुरानष्टासमुद्रात्पुष्करेक्षण ॥ वाराहंरूपमास्थायजगदर्थे
समुद्धृता ॥ २४ ॥ आदिदैत्योमहावीर्योहिरण्यकशिपुःपुरा ॥ नारसिंहंवपुःकृत्वासूदितःपुरुषोत्तम ॥२५॥ अवध्यःसर्वभूतानांबलिश्चापिमहासुरः ॥
वामनंवपुरास्थायत्रैलोक्याद्भ्रंशितस्त्वया ॥२६॥ असुरःसुमहेष्वासोजंभइत्यभिविश्रुतः ॥ यज्ञक्षोभकरःक्रूरस्त्वयासर्वनिपातितः ॥ २७॥ एवमादी
निकर्माणियेषांसंख्यानविद्यते ॥ अस्माकंभयभीतानांत्वंगतिर्मधुसूदन ॥२८॥तस्मात्त्वांदेवदेवेशलोकार्थंज्ञापयामहे ॥ रक्षलोकांश्चदेवांश्चशक्रंचमहतो
भयात्॥२९॥भवत्प्रसादाद्वर्तन्तेप्रजाःसर्वाश्चतुर्विधाः॥ स्वस्थाभवन्तिमनुजाहव्यकव्यैर्दिवौकसः॥१३०॥लोकाह्येवंप्रवर्तन्तेअन्योन्यंचसमाश्रिताः॥
त्वत्प्रभावान्निरुद्विग्नास्त्वयैवपरिरक्षिताः॥३१॥इदंचसमनुप्राप्तंलोकानांभयमुत्तमम्॥जानीमोनचकेनैतेवध्यन्तेब्राह्मणानिशि॥३२॥ ब्राह्मणेषुचक्षीणेषु
पृथ्वीक्षयमेष्यति ॥ त्वत्प्रसादान्महाबाहोलोकास्सर्वेजगत्पते ॥३३॥ विनाशंनाधिगच्छेयुस्त्वयावैपरिरक्षिताः ॥ विष्णुरुवाच ॥ विदितंमेसुरास्सर्वे
प्रजायाःक्षयकारणम् ॥३४ ॥ भवतांचापिवक्ष्यामिशृणुध्वंविगतज्वराः॥कालकेयाइतिख्यातागणाःपरमदारुणाः॥३५॥तेवृत्रंनिहतंदृष्ट्वासहस्राक्षेणधी

मता॥ जीवितंपरिरक्षन्तःप्रविष्टावरुणालयम् ॥ ३६ ॥ तप्रविश्योदधिंघोरंनानाग्राहसमाकुलम् ॥ उत्सादनार्थंलोकस्यरात्रौघ्नन्तिमुनीनिह ॥ ३७ ॥
नतुशक्याःक्षयंनेतुंसमुद्रान्तर्हिताहिते॥समुद्रस्यक्षयेबुद्धिर्भवद्भिःपरिचिन्त्यताम्॥३८॥एतच्छ्रुत्वावचोदेवाविष्णुनासमुदाहृतम्॥परमेष्ठिनमासाद्यअ
गस्त्यस्याश्रमंययुः ॥३९॥ तत्रापश्यन्महात्मानंवारुणंदीप्ततेजसम् ॥ उपास्यमानमृषिभिर्देवैरिवपितामहम्॥१४०॥तेऽभिगम्यमहात्मानंमैत्रावरुणि
मुत्तमम् ॥ अप्रमत्तंतपोराशिंकर्मभिःस्वैरनुष्ठितैः ॥ ४१॥ देवाऊचुः ॥ नहुषेणाभितप्तानांलोकानांत्वंगतिःपुरा ॥ भ्रंशितश्चसुरैश्वर्याल्लोकार्थंलोकक
ण्टकः ॥ ४२ ॥ क्रोधात्प्रवृद्धःसमहान्भास्करस्यनगोत्तमः ॥ वचस्तवानतिक्रामन्विन्ध्यःशैलोनवर्धते ॥४३॥ तमसाच्छादितेलोकेमृत्युनाभ्यर्दिताः
प्रजाः॥ त्वामेवनाथमागम्यनिर्वृतिंपरमांगताः ॥ ४४ ॥ अस्माकंभयभीतानांनित्यमेवभवान्गतिः ॥ ततस्त्वद्यप्रयाचामस्त्वांवरंवरदोह्यसि ॥४५ ॥
॥ भीष्मउवाच॥ किमर्थंसहसाविन्ध्यःप्रवृद्धःक्रोधमूर्छितः ॥ एतदिच्छाम्यहंश्रोतुंविस्तरेणमहामुने॥४६॥पुलस्त्यउवाच ॥ अद्रिराजंमहाशैलंमेरुंक
नकपर्वतम् ॥ उदयेऽस्तमयेभानुःप्रदक्षिणमवर्तत ॥ ४७ ॥ तंदृष्ट्वातुतदाविन्ध्यःशैलसूर्यमथाब्रवीत् ॥ यथाहिमेरुर्भवतानित्यशःपरिगम्यते
॥ ४८ ॥ प्रदक्षिणंचक्रियतेमामेवंकुरुभास्कर ॥ एवमुक्तस्ततःसूर्यःशैलेन्द्रंप्रत्यभाषत ॥ ४९ ॥ नाहमात्मेच्छयाशैलंकरोम्येनंप्रदक्षिणम् ॥
एषमार्गःप्रदिष्टोमेयेनेदंनिर्मितंजगत् ॥१५०॥ एवमुक्तस्तदाक्रोधात्प्रवृद्धःसहसाचलः.॥ सूर्याचन्द्रमसोर्मार्गंरोद्धुमिच्छन्परंतप ॥ ५१॥ ततोहिदेवाः
सहितास्तुसर्वेसेंद्राःसमागम्यमहाद्रिराजम्॥निवारयामासुरथोत्पतन्तंनवैसतेषांवचनंचकार॥५२॥ ततोहिजग्मुर्मुनिमाश्रमस्थंतपस्विनांधर्मवतांवरि
ष्ठम् ॥ अगस्त्यमत्यद्भुतदीप्तवीर्यंतंचार्यमूचुःसहिताःसुरास्ते ॥ ५३ ॥ देवाऊचुः ॥ सूर्याचन्द्रमसोर्मार्गंनक्षत्राणांगतिंतथा ॥ शैलराडावृणोत्येष
विन्ध्यःक्रोधवशानुगः॥५४॥तंनिवारयितुंशक्तोनान्यःकश्चिन्मुनीश्वर॥तच्छ्रुत्वावचनंविप्रःसुराणांशैलमभ्यगात्॥५५॥सोऽभिगम्याब्रवीद्विन्ध्यंसाद
रंसमुपस्थितम् ॥ मार्गमिच्छाम्यहंदत्तंभवतापर्वतोत्तम ॥५६॥ दक्षिणामभिगन्तास्मिदिशंकार्येणकेनचित् ॥ यावदागमनंमस्यात्तावत्त्वंप्रतिपालय
॥ ५७ ॥ निवृत्तेमयिशैलेन्द्रततोवर्धस्वकामतः॥पुलस्त्यउवाच॥अद्यापिदक्षिणाद्देशाद्वारुणिर्ननिवर्तते ॥५८॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयथाविन्ध्योनवर्धते
अगस्त्यस्यप्रभावेनयन्मांत्वंपरिपृच्छसि ॥ ५९ ॥ कालेयास्तुयथाराजन्सुरैःसवानषूदिताः ॥ अगस्त्यद्वारमासाद्यतन्मेनिगदतःशृणु ॥ १६० ॥
त्रिदशानांवचःश्रुत्वामैत्रावरुणिरब्रवीत् ॥ किमर्थंसमुपायातावरंमत्तःकिमिच्छथ ॥६१॥ एवंमुक्तास्तदातेनदेवास्तंमुनिमब्रुवन्॥इच्छामएकंवरमद्भुतं
वयंपिबार्णवंदेवमुनेमहात्मन् ॥ ६२ ॥ एवंत्वयेच्छेमकृतमहर्षेमहार्णवंपीयमानंसमग्रम् · ॥ ततोविहन्यामचसानुबन्धंकालेयसंज्ञंसुरविद्विषांबलम्

॥ ६३ ॥ त्रिदशानांवचःश्रुत्वातथेतिमुनिरब्रवीत् ॥ करिष्येभवतांकामंलोकानांसुखकारकम् ॥ ६४ ॥ एवमुक्त्वाततोऽगच्छत्समुद्रंनिधिमम्भसाम्
॥ तपःसिद्धैश्चमुनिभिःसार्धंदेवैश्चसुव्रत ॥ ६५ ॥ मनुष्योरगगंधर्वायक्षाःकिंपुरुषास्तथा ॥ अनुजग्मुर्महात्मानंद्रष्टुकामास्तदद्भुतम् ॥ ६६ ॥
ततोऽभ्यपश्यत्सहितःसमुद्रंभीमनिःस्वनम्॥नृत्यन्तमिवचोर्मीभिर्वल्गन्तमिववायुना॥६७॥हसंतमिवफेनौघैःस्खलन्तंकन्दरेषुच॥नानाग्राहसमाकीर्णं
नानाद्विजगणैर्युतम् ॥ ६८ ॥ अगस्त्यसहितादेवाःसगंधर्वमहोरगाः ॥ ऋषयश्चमहाभागाःसमासेदुर्महोदधिम् ॥ ६९ ॥ समुद्रंससमासाद्यवारुणि
र्भगवानृषिः ॥ उवाचसहितान्देवानृषींस्तांस्तुसमागतान् ॥ १७० ॥ पातुकामःसमुद्रंचअगस्त्यऋषिसत्तमः ॥ एषलोकहितार्थायपिबामिवरुणा
लयम् ॥ ७१ ॥ भवतांयदनुष्ठेयंतच्छीघ्रंसंविधीयताम् ॥ एतावदुक्त्वावचनंमैत्रावरुणिरग्रतः ॥ ७२ ॥ समुद्रमपिबत्क्रुद्धःसर्वलोकस्यपश्यतः ॥
पीयमानंसमुद्रंतुदृष्ट्वादेवाःसवासवाः ॥७३॥ विस्मयंपरमंजग्मुस्स्तुतिभिश्चाप्यपूजयन् ॥ त्वंनस्त्राताविधाताचलोकानांलोकभावनः ॥ त्वत्प्रसादा
त्समुत्सेधमुपगच्छेत्समंजगत्॥७४॥संपूज्यमानस्त्रिदशैर्महात्मागन्धर्वमुख्येषुनदत्सुचैव ॥दिव्यैश्चपुष्पैरवकीर्यमाणोमहार्णवंनिःसलिलंचकार॥७५॥
दृष्ट्वाकृतंनिःसलिलंमहार्णवंसुराःसमस्ताःपरमप्रहृष्टाः ॥ प्रगृह्यदिव्यानिवरायुधानितान्दानवाञ्जघ्नुरदीनसत्त्वाः ॥ ७६ ॥ तेवध्यमानास्त्रिदशै
र्महात्मभिर्महाबलैर्वेगयुतैर्नदद्भिः ॥ नसेहिरेवेगवतांमहात्मनांवेगंतदाधारयितुंदिवौकसाम् ॥ ७७ ॥ तेवध्यमानास्त्रिदशैर्दानवाभीमनिःस्वनाः ॥
चक्रुःसुतुमुलंयुद्धंमुहूर्त्तमिवभारत ॥ ७८ ॥ तेपूर्वंतपसादग्धामुनिभिर्भावितात्मभिः ॥ यतमानाःपरंशक्त्यात्रिदशैर्विनिषूदिताः ॥ ॥ ७९ ॥
तेहेमनिष्काभरणाःकुण्डलाङ्गदधारिणः ॥ निहताबह्वशोभंतपुष्पिताइवकिंशुकाः ॥ १८० ॥ हतशिष्टास्ततःकेचित्कालेयदनुजोत्तमाः ॥ विदार्य
वसुधांदेवींपातालतलमाश्रिताः ॥ ८१ ॥ निहतान्दानवान्दृष्ट्वात्रिदशामुनिपुङ्गवम् ॥ तुष्टुवुर्विविधैर्वाक्यैरिदंचैवाब्रुवन्वचः ॥ ८२ ॥ त्वत्प्रसा
दान्महाभागलोकैःप्राप्तंमहत्सुखम् ॥ त्वत्तेजसाचनिहताःकालेयाभीमविक्रमाः ॥ ८३ ॥ पूरयस्वमहाविप्रसमुद्रंलोकभावनम् ॥ यत्त्वयासलिलं
पीतंतदस्मिन्पुनरुत्सृज ॥ ८४ ॥ एवमुक्तःप्रत्युवाचभगवान्मुनिपुङ्गवः ॥ जीर्णंतद्धिमयातोयमुपायोऽन्यःप्रचिन्त्यताम् ॥ ८५ ॥ पूरणार्थं
समुद्रस्यभवद्भिर्यत्नमास्थितैः ॥एवंश्रुत्वातुवचनंमहर्षेर्भावितात्मनः ॥ ८६ ॥ विस्मिताश्चविषण्णाश्चबभूवुःसहितास्सुराः ॥ परस्परमनुज्ञाप्यप्रणम्य
मुनिपुङ्गवम् ॥८७॥प्रजाःसर्वामहाराजविप्राजग्मुर्यथागतम् ॥ त्रिदशाविष्णुनासार्द्धमनुजग्मुःपितामहम् ॥८८ ॥पूरणार्थंसमुद्रस्यमन्त्रयन्तःपरस्पर
म् ॥ ऊचुःप्राञ्जलयस्सर्वेसागरस्यहिपूरणम् ॥ ८९ ॥ तानुवाचसमेतांस्तुब्रह्मालोकपितामहः ॥ गच्छध्वंविबुधास्सर्वेयथाकामंयथेप्सितम् ॥१९०॥

महताकालयोगेनप्रकृतिंयास्यतेऽर्णवः ॥ज्ञातींस्तुकारणंकृत्वामहाराजोभगीरथः ॥९१॥ गंगौघेनसमुद्रंचपुनःसंपूरयिष्यति॥एवंतेब्रह्मणादेवाःप्रेषिता ऋषिसत्तमाः ॥ ९२ ॥ उवाचभगवांस्तुष्टस्त्वगस्त्यमृषिसत्तमम् ॥ देवकार्यंतुभवतादानवानांविनाशनम् ॥९३॥ यतस्संतारितादेवास्तेनतुष्टोऽस्मि वैमुने ॥ अभिप्रेतोवरोयस्तेयाचयस्वददामितम् ॥ ९४ ॥ एवमुक्तस्तदागस्त्यःप्रणिपातपुरःसरम् ॥ इहस्थेनमयादेवदेवकार्यमिदंकृतम् ॥ ९५ ॥ सर्वाश्रमाणांप्रवरोभवत्वेषममाश्रमः॥त्वयाचोक्तस्तुभगवन्भवितानात्रसंशयः ॥९६॥ ब्रह्मोवाच ॥ यात्रांतुपुष्करेकृत्वाइहागत्यनरास्तुये॥इहकुण्डेषु येस्नानंतर्पणंपितृदेवयोः ॥९७॥ अर्चनंचैवदेवेषुसर्वमक्षयकारकम्॥अर्घ्यंचोच्चावचंगृह्यशष्कुलापूपकांस्ततः ॥९८॥ दास्यन्तिद्विजमुख्येभ्यस्तेषांवा सत्रिविष्टपे॥श्राद्धेनपितरस्तृप्तायावदाभूतसंप्लवम्॥९९॥कन्दमूलफलैर्वापितर्पयिष्यतियोमुनिम्॥सप्तर्षिस्थानमासाद्यमोदतेशाश्वतीःसमाः ॥२००॥ यज्ञपर्वतमारूढोदृष्ट्वागंगाविनिर्गमम्॥ उदङ्मुखीदेवनदीनिर्गतापुष्करंप्रति ॥१॥ अत्राभिषेकंयःकुर्यात्पितृदेवार्चनेरतः ॥अश्वमेधफलंतस्यभवत्येव नसंशयः॥२॥यस्त्वेकंभोजयेद्विप्रंकोटिर्भवतिभोजिता॥अक्षयंत्वन्नपानंचअत्रदत्तंमुनीश्वर ॥३॥ योऽयमिच्छतिकामंतुसर्वंतस्यभविष्यति॥नवियोनिं व्रजत्यत्रस्नातमात्रोनरोभुवि ॥ ४ ॥ स्थानानांपरमंस्थानंतीर्थानांतीर्थमुत्तमम् ॥ मयादत्तंमुनिश्रेष्ठभविष्यतिनसंशयः ॥ ५ ॥ जन्मप्रभृतियत्पापं स्त्रियोवापुरुषस्यवा ॥ अत्रैवस्नातमात्रस्यसर्वमेतत्प्रणश्यति ॥६॥ एवमुक्त्वातुभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः ॥ जगामामन्त्र्यसमुनिमगस्त्यंमुनिसत्त मम् ॥ ७ ॥ अगस्त्योऽपिस्थितस्तत्रआश्रमेस्वेपरंतप ॥ अगस्त्यस्याश्रमोत्पत्तिरेषातेपरिकीर्तिता ॥ ८ ॥ सप्तर्षीणामाश्रमांश्चकीर्तयिष्येकुरूद्वह ॥ अत्रिश्चैववसिष्ठोऽथपुलस्त्यःपुलहःक्रतुः ॥९॥ अंगिरागौतमश्चैवसुमतिःसुमुखस्तथा ॥ विश्वामित्रःस्थूलशिराःसंवर्तश्चप्रतर्दनः ॥२१०॥ रैभ्योबृ हस्पतिश्चैवच्यवनःकश्यपोभृगुः ॥ दुर्वासाजमदग्निश्चमार्कण्डेयोऽथगालवः ॥११ ॥ उशनाथभरद्वाजोयवक्रीतस्तथामुनिः॥स्थूलाक्षःसकलाक्षश्चक ण्वोमेधातिथिःक्रतुः ॥१२॥ नारदःपर्वतश्चैवस्वगन्धीच्यवनोद्विजः॥तृणाम्बुःशबलोधौम्यःशतानन्दोऽकृतव्रणः॥१३॥जमदग्निस्तथागमोह्यष्टकश्चैव मादयः ॥ कृष्णद्वैपायनश्चैवपुत्रशिष्यैःसमन्वितः ॥१४॥ एतेतुपुष्करंप्राप्यसप्तर्षीणामथाश्रमे ॥ वेष्टितानियमैश्चापिदयायुक्तास्तपस्विनः ॥१५॥ आनृशंस्यंजयोधैर्यंतपःसत्यंक्षमार्जवम् ॥ दयादानंजपश्चैवसर्वेषांतत्प्रतिष्ठितम् ॥ १६ ॥ इहयत्क्रियतेकर्मतत्परत्रोपभुज्यते ॥ ज्ञात्वातदित्थंमुनयः परमार्थपरायणाः ॥ १७ ॥ नतत्रनास्तिकायान्तिनस्तेनानाजितेन्द्रियाः ॥ ननृशंसानपिशुनानकृतघ्नानमानिनः ॥१८॥ सत्यतेजस्विनःशूरादया वंतःक्षमापराः॥ यज्वानोयज्ञशीलाश्चनिरीहानिरुपद्रवाः ॥१९॥ निर्ममानिरहङ्कारास्तत्रगच्छन्तिपुष्करे ॥ नरोगोनजरांमृत्युर्भवितात्रमहात्मनाम् ॥

॥ २२० ॥ नतत्रमूढाविशन्तिपुरुषाविपर्यात्मकाः ॥ कामलोभमदद्रोहक्रोधमोहैरुपद्रुताः ॥ २१॥ तुल्यमानापमानाश्चनिर्द्वन्द्वास्संयतेन्द्रियाः ॥
ध्यानयोगपराश्चैवतेतुगच्छन्तिपुष्करम् ॥२२॥ आश्रमेषुयथोक्तेषुयथोक्तंवैद्विजातयः॥येंवर्तन्तेसमन्त्रास्तुतेषांलोकामहोदयाः ॥२३॥ येनहिंसन्ति
भूतानिकर्मणामनसागिरा॥अनृशंसतराःसन्तःसर्वदाचप्रियंवदाः॥२४॥अग्निहोत्ररतानित्यंनित्यंचातिथिपूजकाः॥नित्यंस्वाध्यायवन्तश्चनित्यंस्ना
नपरायणाः ॥२५॥ मातृवत्स्वसृवच्चैवतथादुहितृवच्चह॥परदारान्प्रपश्यन्तिसततंविगतस्पृहाः ॥२६॥ येऽधिक्षितानकुप्यन्तिनहिंसन्तिचहिंसिताः ॥
समदुःखसुखाःसन्तोमहात्मानोजितेन्द्रियाः ॥२७॥ तेहिसर्वेप्रपश्यन्तिपुराचेरुर्महीमिमाम्॥समाधिनाचिन्तयन्तोब्रह्मलोकंसनातनम् ॥२८॥अथाभ
वदनावृष्टिःकदाचिन्महतींतदा ॥ कृच्छ्रंप्रायोह्यभूत्तत्रसर्वलोकःक्षुधार्दितः ॥ २९ ॥ ततोनिरन्नेलोकेऽस्मिंश्चात्मानंतेपरीप्सवः ॥ मृतंकुमारमादाय
कृच्छ्रप्रायास्तदापचन् ॥ २३० ॥ अथपर्यन्नरत्तत्रक्लिश्यमानान्हितानृषीन् ॥ दृष्ट्वाराजाविषादार्त्तःप्रोवाचेदंवचस्तदा ॥ ३१ ॥ राजोवाच ॥
प्रतिग्रहोब्राह्मणानांदृष्टावृत्तिरनिन्दिता ॥ तस्मात्प्रतिग्रहान्मत्तोगृह्णीध्वंमुनिसत्तमाः ॥ ३२ ॥ वरान्ग्रामान्व्रीहियवान्रसान्रत्नानिकाञ्चनम् ॥ गाश्च
धेनूश्चतत्सर्वंमामांसंपचतद्विजाः ॥३३॥ ऋषयऊचुः॥राजन्प्रतिग्रहोघोरोमध्वास्वादोविषोपमः ॥ तज्जानतांनःकस्मात्त्वंकुरुपेसम्प्रलोभनम्॥३४॥
दशसूनासमश्चक्रीदशचक्रिसमोध्वजी ॥ दशध्वजिसमावेश्यादशवेश्यासमोनृपः॥ ॥३५॥दशसूनासहस्राणियोवाहयतिशौण्डिकः ॥ तेनतुल्यस्ततो
राजाघोरस्तस्यप्रतिग्रहः ॥ ३६ ॥ योराज्ञःप्रतिगृह्णातिब्राह्मणोलोभमोहितः ॥ तामिस्रादिषुघोरेषुनरकेषुसपच्यते ॥ ३७ ॥ तद्गच्छकुशलंतेऽस्तुसह
दानेनपार्थिव ॥ अन्येषांदीयतामेतदित्युक्त्वातेवनंययुः ॥ ३८ ॥ अथराज्ञःसमादेशात्तत्रगत्वाथमन्त्रिणः ॥ उदुम्बराणिव्यकिरन्हेमगर्भाणिभू
तले ॥ ३९ ॥ ततोह्यन्नंविचिन्वन्तोगृह्णंश्चोदुम्बराण्यपि ॥ गुरूणिहिविदित्वातुनग्राह्याण्यत्रिरब्रवीत् ॥ २४० ॥ अत्रिरुवाच ॥ नास्महेमूढवि
ज्ञानानास्महेमन्दबुद्धयः ॥ हैमानीमानिजानीमःप्रतिबुद्धाःस्मज्ञानिनः ॥ ४१॥ इहैवेदंवसुप्रीत्यैप्रेत्यवैकुण्ठितोदयम् ॥ तस्मान्नग्राह्यमेवैतत्सुखमान
न्त्यमिच्छता ॥४२॥ शतेनगुणितंनिष्कंसहस्रेणसमन्वितम् ॥ यश्चान्यतःप्रतीच्छेत्सपापिष्ठांलभतेगतिम् ॥ ४३ ॥ यत्पृथिव्यांव्रीहियवंहिरण्यंपश
वःस्त्रियः ॥ नूनंनैकस्यपर्याप्तमितिमत्वाशमंव्रजेत् ॥ ४४ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ तपसासंचयोयस्यद्रव्याणांयस्यसंचयः ॥ तपःसंचयएवेहविशिष्टोधन
संचयात् ॥ ४५ ॥ त्यजतःसंचयान्सर्वान्यान्तिनाशमुपद्रवाः ॥ नहिसंचयवान्कश्चिद्दृश्यतेनिरुपद्रवः ॥ ४६ ॥ यथायथानगृह्णातिब्राह्मणोऽसत्प्र ॥ ६८ ॥
तिग्रहम् ॥ तथातस्यहिसंतोषाद्ब्राह्मंतेजोविवर्द्धते ॥ ४७ ॥ अकिञ्चनत्वंराज्यंचतुलयासमतोलयत् ॥ अकिञ्चनत्वमधिकंराज्यादपिहिता

त्मनः ॥ ४८ ॥ कश्यपउवाच ॥ अनर्थोब्राह्मणस्यैषयस्त्वर्थनिचयोमहान् ॥ ४९ ॥ अर्थैश्वर्यविमूढोहिश्रेयसोभ्रश्यतेद्विजः ॥ अर्थसंपद्विमोहाय
विमोहोनरकायच ॥ २५० ॥ तस्मादर्थमनर्थाख्यंश्रेयोऽर्थीदूरतस्त्यजेत् ॥ यस्यधर्मार्थमर्थेहातस्यानीहागरीयसी ॥ ५१ ॥ प्रक्षालनाद्धिपंकस्य
दूरादस्पर्शनंवरम् ॥ योऽर्थेनसाध्यतेधर्मःक्षयिष्णुःसप्रकीर्तितः ॥५२॥ यःपरार्थेपरित्यागःसोऽक्षयोमुक्तिलक्षणः॥भरद्वाजउवाच ॥ जीर्यंतिजीर्यतः
केशादंताजीर्यन्तिजीर्यतः ॥ ५३ ॥ धनाशाजीविताशाचजीर्यतोऽपिनजीर्यति ॥ चक्षुःश्रोत्रेचजीर्येतेतृष्णैकानिरुपद्रवा ॥५४॥ सूच्यासूत्रंयथावस्त्रे
समानयतिसूचकः ॥ तद्वत्संसारसूत्रंहितृष्णासूच्योपनीयते ॥५५॥ यथाशृंगंरुरोःकायेवर्द्धमानेचवर्द्धते ॥ अनन्तपारादुष्पूरातृष्णादुःखशतावहा
॥५६॥अधर्मबहुलाचैवतस्मात्तांपरिवर्जयेत् ॥गौतमउवाच ॥संतुष्टःकोनशक्नोतिफलैश्चाप्यतिवार्तितुम्॥५७॥लुब्धइन्द्रियलौल्येनसंकटान्यवगाहते॥
सर्वत्रसंपदस्तस्यसंतुष्टंयस्यमानसम् ॥५८॥ उपानद्गूढपादस्यतस्यचर्मावृतेवभूः॥ संतोषामृततृप्तानांयत्सुखंशातचेतसाम् ॥५९॥ कुतस्तद्धनलुब्धा
नामितश्चेतश्चधावताम् ॥ असंतोषःपरंदुःखंसन्तोषःपरमंसुखम् ॥२६०॥ सुखार्थीपुरुषस्तस्मात्संतुष्टःसंततंभवेत् ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ कामंकाम
यमानस्ययदिकामःसमृद्ध्यति ॥६१॥ अथैनमपरःकामोभूयोविध्यतिबाणवत् ॥ नजातुकामःकामानामुपभोगेनशाम्यति ॥ ६२ ॥ हविषाकृष्णव
र्त्मेवभूयएवाभिवर्द्धते ॥ कामानभिलषन्मोहान्ननरःसुखमेधते ॥६३॥ श्येनालयतरुच्छायांव्रजन्निवकपिञ्जलः ॥ चतुस्सागरपर्यन्तांयोभुंक्तेपृथिवीमि
माम् ॥ ६४ ॥ तुल्याश्मकाञ्चनोयश्चसकृतार्थोनपार्थिवः ॥ जमदग्निरुवाच ॥ प्रतिग्रहसमर्थोऽपिनादत्तेयःप्रतिग्रहम् ॥६५॥ येलोकादानशीलानांस
तानाप्नोतिशाश्वतान्॥ योऽर्थानिच्छंनृपाद्विप्रःशोचितव्योमहार्षिभिः॥६६॥नसपश्यतिमूढात्मानरकंयातनाभयम्॥ प्रतिग्रहसमर्थोऽपिनप्रसज्येत्प्रति
ग्रहे ॥ ६७ ॥ प्रतिग्रहेणविप्राणांब्राह्मंतेजःप्रशाम्यति ॥ प्रतिग्रहसमर्थानांनिवृत्तानांप्रतिग्रहात् ॥६८॥ यएवंददतांलोकास्तएवाप्रतिगृह्णताम् ॥ ॥ अ
रुन्धत्युवाच ॥ ॥ बिसतंतुर्यथानित्यमम्भस्थस्सततंविशेत्॥६९॥ तृष्णाचैवमनाद्यंतातथादेहगतासदा ॥ यादुस्त्यजादुर्मतिभिर्यानजीर्यतिजीर्यतः
॥ २७० ॥ योऽसौप्राणान्तिकोरोगस्तांतृष्णांत्यजतःसुखम् ॥ चाण्डालउवाच ॥ उग्रादितोभयांद्यस्माद्बिभ्यर्तामेमहेश्वराः॥७१॥बलीयसोदुर्बलवत्त
स्माच्चैवबिभेम्यहम् ॥ पशुसखउवाच ॥ यदाचरन्तिविद्वांसःसदाधर्मपरायणाः॥७२॥तदेवविदुषाकार्यमात्मनोहितमिच्छता॥ इत्युक्त्वाहेमगर्भाणि
त्यक्त्वातानिफलानिवै॥७३॥ ऋषयोजग्मुरन्यत्रसर्वएवदृढव्रताः ॥ ततस्तेविचरन्तोवैमध्यमंपुष्करंगताः ॥७४॥ ददृशुःसहसाप्राप्तंपरिव्राजंशुनःसख
म्॥तेनेहसहितास्तत्रगत्वाकिंचिद्वनान्तरम् ॥७५॥ सरःपरमपश्यन्तवृतंपद्मैर्जलाशयम्॥निविष्टाःसरसस्तीरेचिन्तयन्तोगतिंशुभाम्॥७६॥शुनःसखो

मुनीन्सर्वानुवाचक्षुधितांस्तदा ॥ सर्वेवदन्तुसहिताःकीदृशीक्षुत्प्रवेदना ॥७७॥ तमूचुःसहितास्तेतुपरिव्राजंशुनःसखम् ॥ ऋषयऊचुः ॥शक्तिखड्ग
दाभिश्चचक्रतोमरसायकैः ॥ ७८ ॥ बाधितेवेदनायातुक्षुधयासापिनिर्जिता ॥ श्वासकुष्ठक्षयाष्ठीलीज्वरापस्मारशूलकैः ॥ ७९ ॥ व्याधिभिर्जनि
तासापिक्षुधायानाधिकाभवेत् ॥ हिरण्याङ्गदकेयूरमुकुटोज्ज्वलकुण्डलाः ॥२८०॥ क्षुधायांनविराजन्तेतत्रयेसंस्थितानराः ॥ यथाभूमिगतंतोयंरवि
रश्मिर्विकर्षति ॥ ८१ ॥ तद्वच्छरीरजानांडचःशोष्यन्तेजठराग्निना ॥ नशृणोतिनचाघ्रातिचक्षुषानैवपश्यति ॥८२॥ दह्यतेक्षीयतेमूढःशुष्यतेक्षुधया
र्दितः ॥ नपूर्वांदक्षिणांचापिपाश्चिमांनोत्तरामपि ॥ ८३ ॥ नचाधोनैवचोर्द्धंचक्षुधाविष्टोहिविन्दति॥ मूकत्वंबधिरत्वंचजडत्वमथपङ्गुता ॥८४॥भैर
वत्वममर्यादंक्षुधायांसंप्रवर्द्धते ॥ जनकंजननींपुत्रान्भार्यांदुहितरंतथा ॥ ८५ ॥ भ्रातरंस्वजनंवापित्यजतिक्षुधयार्दितः ॥ नपितॄन्पूजयेत्सम्यग्दे
वंचापिगुरुंतथा॥८६॥ ऋषीनुपगतांश्चापिक्षुधाविष्टोनविन्दति ॥ एवमन्नविहीनस्यभवन्त्येतानिदेहिनाम् ॥८७ ॥अन्नात्परमतोलोकेनभूतंनभविष्य
ति ॥ अन्नमूलंजगत्सर्वमन्नेचैवप्रतिष्ठितम्॥८८॥ पितरोदेवदैत्याश्चयक्षराक्षसकिन्नराः ॥ मनुष्याश्चपिशाचाश्चसर्वेचान्नमयाःस्मृताः॥८९॥ कुक्कुटा
वायसाःश्वानआखुर्बिलेशयास्तथा ॥ मत्स्याःकीटाःपिपीलाश्चसर्वेचान्नाशयाःस्मृताः ॥ २९० ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनअन्नंददज्जुपस्वच ॥ अन्नदस्तृ
तिमाप्नोतिशाश्वतींस्थितिमक्षयाम् ॥९१॥तपःसत्यंजपोहोमोध्यानंयोगःपरागतिः ॥ स्वर्गश्चैवसुखप्राप्तिःसर्वमन्नात्प्रवर्तते ॥९२॥चान्द्रोवारुणलोक
श्चयाम्यःकौबेरकस्तथा ॥ गोलोकोब्रह्मलोकोवासर्वेचान्नेप्रतिष्ठिताः ॥ ९३ ॥ चन्दनागरुधूपानिशिशिरेष्विन्धनानिच ॥ अन्नदानस्यवैराजन्कलां
नार्हन्तिषोडशीम् ॥ ९४ ॥ कूपारामवृषोत्सर्गवाप्यश्चायतनानिच ॥ अन्नदानस्यचैतानिकलांनार्हन्तिषोडशीम् ॥ ९५ ॥ पानीयंभूमिगा
वश्चअन्नंचतुलयाधृतम् ॥ देवैरपिपुरातातैतेषामन्नंविशिष्यते ॥ ९६ ॥ अन्नंप्राणोबलंतेजोह्यन्नंचैवपराक्रमः ॥ अन्नात्संभवतेतेजोह्यन्नेनैवविवर्धते
॥ ९७ ॥ पौण्डरीकोऽश्वमेधश्चउक्थषोडशिकःक्रतुः ॥ अग्निष्टोमस्त्रिरात्रश्चराजसूयोमहाधनः ॥ ९८ ॥ सौत्रामणिर्वाजपेयोमानुषोऽथपशुस्त
था ॥ अन्नमूलात्प्रवर्तन्तेसर्वेयज्ञाःसविस्तराः ॥ ९९ ॥ सपर्वतनदीवापिपृथिवीसर्वकानना॥ विधिनातेनसादत्तायोऽन्नंददातिसर्वदा ॥३००॥ क्षुधि
तेनित्यमन्नंवैददच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ ब्रह्महत्यादिकंपापंअन्नदश्चापकर्षति ॥ १ ॥ किमज्ञानंतुतेसौम्ययेनास्मान्परिपृच्छसि ॥ ब्राह्मणेभ्योमहाभाग
क्षुधितेभ्योविशेषतः ॥ २ ॥ सर्वदानानिदत्तानिसर्वेयज्ञाःसदक्षिणाः ॥ देवताःपूजिताःसर्वायोऽन्नंददातिनित्यशः ॥३॥ सस्नातःसर्वतीर्थेषुससर्वव्रत
पारगः ॥ तदेवंसंप्रयच्छेतअन्नंश्रद्धासमन्वितः ॥ ४ ॥ ब्रह्मभूतस्ततःसोऽथब्रह्मणासहमोदते ॥ सुसंस्कृतंचयोऽप्यन्नंदद्यादहरहर्द्विजे ॥५॥ यःपठेदन्न

दानंतुश्राद्धेचैवविशेषतः ॥ एकाग्रमानसोभूत्वाअमावस्येन्दुसंक्षये ॥ ६ ॥ भूतोपघातसंपूर्णेश्राद्धेश्रावयतेसदा ॥ पितरस्तस्यतुष्यन्तियावज्जीवं
नसंशयः ॥ ७ ॥ देवद्विजसमीपस्थोऽन्नस्यदाताविमुच्यते ॥ प्रबुद्धोवाप्रमत्तोवाप्रसंगादागतोऽपिवा ॥ ८ ॥ भक्त्याविरहितोवापिशृण्वन्पापा
द्विमुच्यते ॥ दानेनसंयुताविप्राःसुखिनोधर्मभागिनः ॥ ९ ॥ यमोदमोवैनियमःप्रोक्तस्तत्त्वार्थदर्शिभिः ॥ ब्राह्मणानांविशेषेणदमोधर्मः
सनातनः ॥ २१० ॥ दमस्तेजोवर्द्धयतिपवित्रोदमउत्तमः ॥ विपाप्माचैवतेजस्वीपुरुषोदमतोभवेत् ॥ ११ ॥ येकेचिन्नियमालोकेयेचधर्माश्शु
भान्वयाः ॥ सर्वयज्ञफलंचापिदमस्तेभ्योविशिष्यते ॥१२॥ तपोयज्ञस्तथादानंदमादेवप्रवर्तते ॥ किमरण्येत्वदान्तस्यदान्तस्यापिकिमाश्रमे ॥१३॥
यत्रयत्रवसेद्दान्तस्तत्तदरण्यंमहाश्रमः ॥ शीलवृत्तसमेतस्यनिगृहीतेन्द्रियस्यच॥आर्जवेवर्तमानस्यआश्रमैःकिंप्रयोजनम् ॥ १४॥ ॥ वनेऽपिदोषाःप्रभव
न्तिरागिणांगृहेऽपिपञ्चेन्द्रियनिग्रहस्तपः॥ अकुत्सितेकर्मणियःप्रवर्ततेनिवृत्तरागस्यगृहंतपोवनम् ॥१५॥ सुकर्मधर्मार्जितजीवितानांसदाचसंतुष्यगृहे
रतानाम्॥जितेंद्रियाणामतिथिप्रियाणांगृहेऽपिधर्मोनियमस्थितानाम् ॥१६॥ नशब्दशास्त्रेनिरतस्यमोक्षोनचैवरम्यावसथप्रियस्य॥ नभोजनाच्छादन
तत्परस्यनलोकचित्तग्रहणेरतस्य ॥१७॥ एकांतशीलस्यदृढव्रतस्यसर्वेन्द्रियप्रीतिनिवर्तकस्य ॥ अध्यात्मयोगेगतमानसस्यमोक्षोध्रुवंनित्यमहिंसक
स्य ॥ १८ ॥ सुखंचदान्तःस्वपितिसुखेनप्रतिबुध्यते ॥ समःसर्वेषुभूतेषुमनोयस्यप्रबुध्यते ॥ १९ ॥ नरथेनसुखंयातिनहयेननदन्तिना ॥ यथात्म
नाविनीतेनसुखंयातिमहापथे ॥ १२० ॥ नतुकुर्याद्धरिःस्पृष्टःसर्पोवाप्यतिरोषितः ॥ अरिर्वानित्यसंक्रुद्धोयथात्मादमवर्जितः ॥ २१ ॥ नयमं
यममित्याहुरात्मावैयमउच्यते ॥ आत्मावैयमितोयेनसयमस्तुविशिष्यते ॥ २२ ॥ यमोयमइतिप्रोक्तोवृथातूद्विजतेजनः ॥ आत्मावैयमितोयेनय
मस्तस्यकरोतिकिम् ॥२३॥ क्रव्यादेभ्यश्चभूतेभ्योऽदान्तेभ्यश्चसदाभयम् ॥ तेषांविप्रतिषेधार्थंदण्डःसृष्टःस्वयंभुवा ॥२४॥ दण्डोरक्षतिभूतानिदण्डः
पालयतेप्रजाः॥ निवारयतिपापिष्ठान्दण्डोदुर्जयएववा ॥२५॥ श्यामोयुवालोहिताक्षःसर्वभूतभयावहः ॥दण्डःशास्तामनुष्याणांयस्मिन्धर्मःप्रतिष्ठि
तः ॥ २६॥ अथाश्रमेषुसर्वेषुदमएवोत्तमव्रतम् ॥ तानिलिंगानिवक्ष्यामियैर्दान्तइतिकीर्त्यते ॥२७॥ अकार्पण्यमपारुष्यंसंतोषःसुविधानता ॥ अन
सूयागुरोःपूजादयाभूतेष्वपैशुनम् ॥२८॥ षड्भिरेषदमःप्रोक्तऋषिभिःशांतबुद्धिभिः॥दयाधीनोधर्ममोक्षौतथास्वर्गश्चपार्थिव॥२९॥ अपमानेनकुप्येत
संमानेनप्रहृष्यति॥समदुःखसुखोधीरःसशांतइतिकीर्त्यते॥१३०॥शेतेसुखंहिशान्तस्तुसुखंहिप्रतिबुध्यते॥श्रेयस्तरमतस्तिष्ठेदवमन्ताविनश्यति॥३१॥
अपमानितस्तुनध्यायेत्तस्यपापंकदाचन॥ स्वधर्ममपिचावेक्ष्यपरधर्मंनदूषयेत् ॥३२॥ आत्मानमपिजानीयात्परंदोषैस्तुनाक्षिपेत् ॥ मन्त्रैर्हीनंक्रिया

भिर्वाजन्मनाप्यथवापुनः ॥ ३३ ॥ दमश्छादयतेसवहीनमंगपटोयथा ॥ अधीयतेनिरर्थंतेनाभिजानंन्तियेदमम् ॥३४॥ श्रुतस्यहिदमोमूलंदमोधर्मः
सनातनः ॥ योह्यात्मनस्तुलयतेसुवर्णंतुलयादमम् ॥ ३५ ॥ सतेनधृतिमान्ख्यातोनतुद्रव्यंणमोहितः ॥ व्रतानामपिसर्वेपांदमएवपरायणम् ॥३६ ॥
यद्यधींतिपडङ्गानिवेदतत्त्वार्थविद्द्विजः ॥ दमेनतुविहीनश्चपूज्यत्वंनेहगच्छति ॥३७॥ दमेनहीनंनपुनंतिवेदायद्यप्यधीताःसहपड्भिरंगैः ॥ साङ्ख्यंच
योगश्चकुलंचजन्मतीर्थाभिषेकश्चनिरर्थकानि ॥ ३८ ॥ अमृतस्येवतृप्येनअपमानस्ययोगवित् ॥ विपवच्चजुगुप्सेतसंमानस्यसदाद्विजः ॥ ३९ ॥
अपमानात्तपोवृद्धिःसंमानाच्चतपःक्षयः ॥ अर्चितःपूजितोविप्रोदुग्धागौरिवगच्छति ॥ ३४० ॥ पुनराप्यायतेधेनुःसतृणैःसलिलैर्यथा ॥ एवंजपैश्चहो
मैश्चपुनराप्यायतेद्विजः ॥४१॥ आक्रोशकसमोलोकेसुहृदन्योनविद्यते ॥ यस्तुदुष्कृतमादायसुकृतंस्वंप्रयच्छति ॥४२॥ आक्रोशमानानाक्रोशेन्म
न्युंस्वंविनिवर्तयेत् ॥ सन्नियम्सतदात्मानममृतेनाभिषिञ्चति ॥ ४३ ॥ कपालंवृक्षमूलानिकुचेलमसहायता ॥ अनपेक्षाब्रह्मचर्यंनयन्तिपरमांगतिम्
॥ ४४ ॥ कामक्रोधौविनिर्जित्यकिमरण्येकरिष्यति ॥ अभ्यासेनतुवैशास्त्रंकुलंशीलेनधार्यते ॥ ४५ ॥ गुणैर्मन्त्राविधार्यन्तेक्रोधस्सत्त्वेनधार्यते ॥
यस्तुक्रोधंसमुत्पन्नंसंधारयतिचात्मनः ॥ ४६ ॥ अक्रोधेनजपेद्धीरःकस्तेनसदृशोभुवि ॥ यस्तुक्रोधंसमुत्पन्नंसन्तंसंयम्यतिष्ठति ॥ ४७ ॥ तंसत्सारत
मम्मन्यनास्मिन्सीदतियःपुमान् ॥ एषपैतामहोगुह्योब्रह्मराशिस्सनातनः ॥ ४८ ॥ धर्मस्यनियमोयोहिमयातेकथितोभृशम् ॥ अन्येचयज्वनांलो
काअन्येचापितपस्विनाम् ॥४९॥ अन्येदमवतांलोकास्तेवैपरमपूजिताः ॥ एकःक्षमावतांदोषोद्वितीयोनोपपद्यते ॥३५०॥ यदिदंक्षमयायुक्तमशक्त
म्मन्यतजनः ॥ नचैपदोषोमन्तव्यःक्षमाप्रज्ञावतांबलम् ॥५१॥ प्रशमंयोऽभिजानातिइष्टापूर्तमहीयते ॥ यत्क्रोधयुक्तोजपतिजुहोतिचयदर्चति॥५२॥
सर्वंक्षरतिवत्तस्यभिन्नकुम्भादिवोदकम् ॥ दमाध्यायमिमंपुण्यंप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ ५३ ॥ सधर्मनावमारुह्यदुर्गाण्यतितरिष्यति ॥ दमाध्याय
मिमंपुण्यंसततंश्रावयेद्द्विजः ॥५४॥ सब्रह्मलोकमाप्नोतितस्मान्नच्यवतेपुनः ॥ श्रूयतांधर्मसर्वस्वंश्रुत्वाचैतत्प्रधार्यताम् ॥ ५५ ॥ आत्मनःप्रतिकूला
निपरेषांनसमाचरेत् ॥ मातृवत्परदारांश्चपरद्रव्याणिलोष्टवत् ॥५६॥ आत्मवत्सर्वभूतानियःपश्यतिसपश्यति ॥ पचनंवैश्वदेवार्थेपरार्थेयच्चजीवि
तम् ॥५७॥ पुत्रार्थंमैथुनंयस्यस्वर्गार्थंतस्यजीवितम् ॥ एतद्धवेच्चसर्वस्वंधातूनामिवकाञ्चनम् ॥५८॥ सर्वभूतहितंराजन्नधीत्यामृतमश्नुते॥ एवंवैधर्म
सर्वस्वमुक्त्वातेतुशुनःसखम् ॥ ५९ ॥ तेनैवसहिताःसर्वेनिविष्टास्सरसस्तटे ॥ सरोऽपश्यन्सुविस्तीर्णंपद्मोत्पलजलावृतम् ॥३६०॥ तत्रावतारंकृत्वा
तेबिसानिचकलापशः॥ तीरेनिक्षिप्यसरसश्चक्रुःपुण्यांजलक्रियाम् ॥६१॥ अथोत्तीर्यजलात्तस्मात्तसमेत्यपरस्परम्॥ बिसान्येतान्यपश्यन्तइदंवचन

मब्रुवन्॥६२॥ ऋषयऊचुः ॥ केनक्षुधाभितप्तानामस्माकंपापकर्मणाम् ॥ नृशंसेनापनीतानिबिसान्याहारकाङ्क्षिणा ॥६३॥ तेशङ्कमानास्त्वन्योन्यं
पर्यपृच्छन्द्विजोत्तमाः ॥ चक्रुश्चनिश्चयंसर्वेशपथंप्रतिपार्थिव ॥ ६४ ॥ कश्यपउवाच ॥ सर्वत्रसर्वंहरतुन्यासलोपंकरोतुच ॥ कूटसाक्षित्वमभ्येतुबि
सस्तैन्यंकरोतियः ॥ ६५॥ दम्भेनधर्मंचरतुराजानंचोपसेवताम् ॥ मधुमांसंसमश्नातुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ ६६ ॥ अनृतंभाषतुसदाविषयांश्चोपसे
वतु ॥ ददातुकन्यांशुल्केनबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ ६७॥ वसिष्ठउवाच ॥ अनृतौमैथुनंयातुदिवास्वप्नंनिषेवतु ॥ अन्योन्यातिथितामेतुबिसस्तैन्यं
करोतियः ॥ ६८॥ एककूपेवसेद्ग्रामेब्राह्मणोवृषलीपतिः ॥ तस्यसालोक्यतांयातुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥६९॥ भरद्वाजउवाच ॥ नृशंसस्सोऽस्तुसर्वेषु
समृद्ध्याचाप्यहङ्कृतः ॥ मत्सरीपिशुनश्चैवबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥३७०॥ प्रत्याक्रोशत्ववाक्कुष्टस्ताडयत्वन्यताडितः ॥ विक्रीणातुरसांश्चैवबिसस्तै
न्यंकरोतियः ॥७१॥ गौतमउवाच ॥ अतिथिंत्वागतंप्राप्यपाकभेदंकरोतुसः ॥ शूद्रान्नंचसदाश्नातुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥७२॥ दत्त्वादानंकीर्तयतु
परभार्यासुतुष्यतु ॥ एकाकीमिष्टमश्नातुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ ७३ ॥ विश्वामित्रउवाच ॥ नित्यकामपरःसोऽस्तुदिवसेचैवमैथुनी ॥ नित्यंतु
पातकीचैवबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥७४॥ परापवादंवदतुपरदारांश्चसेवतु॥ परनिन्दारतश्चास्तुबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥७५॥ मातरंपितरंचैवसोऽवमन्ये
तुदुर्मतिः ॥ समातर्य[illegible]बुद्धिःस्याद्बिसस्तैन्यंकरोतियः ॥ ७६ ॥ परपाकंसदाश्नातुपरनारींचसेवतु ॥ वेदविक्रयकृच्चास्तुबिसस्तैन्यंकरोतियः
॥७७॥ जमदग्निरुवाच ॥ परस्ययातुप्रेष्यत्वंसतुजन्मनिजन्मनि॥ सर्वधर्मक्रियाहीनोबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥७८॥ शुनःसखउवाच ॥ न्यायेनवेदा
नध्येतुगृहस्थोऽस्तुप्रियातिथिः ॥ सत्यंवदतुवाजस्रंबिसस्तैन्यंकरोतियः ॥७९॥ अग्निंजुहोतुविधिवद्यज्ञंयजतुनित्यशः ॥ ब्रह्मणस्सदनंयातुबिसस्तै
न्यंकरोतियः ॥ ३८०॥ ऋषयऊचुः ॥ इष्टमेवद्विजातीनांयदिदंशपथीकृतम् ॥ त्वयाकृतंबिसस्तैन्यंसर्वेषांनःशुनःसख ॥८१ ॥ शुनःसखउवाच ॥
मयाह्यन्तर्हितान्यासन्बिसानीमानिवोद्विजाः ॥ धर्मंचश्रोतुकामेनजानीध्वंमांचवासवम् ॥८२॥ अलोभादक्षयालोकाजितावोमुनिसत्तमाः॥विमान
मधितिष्ठध्वंगच्छामस्त्रिदशालयम् ॥ ८३ ॥ ततोमहर्षयस्तेतुविज्ञायाथपुरन्दरम् ॥ ऊचुःपुरन्दरंचेदंवाक्यंवाक्यविशारदाः ॥ ८४ ॥ इहागत्यनरो
यस्तुमध्यमंपुष्करंविशेत् ॥ त्रिरात्रोपोषितोभूत्वालभेदावश्यकंफलम् ॥ ८५ ॥ द्वादशेवार्षिकीदीक्षास्मृतायातुवनौकसाम् ॥ तस्याःफलंसमग्रंचल
भेदिहनसंशयः ॥ ८६ ॥ नासौदुर्गतिमाप्नोतिस्वगणैःसहमोदते ॥ विरिञ्चिस्थानमासाद्यतिष्ठेद्वैब्रह्मणोदिनम् ॥८७॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इन्द्रेणसहसं
प्रीतास्तदाजग्मुस्त्रिविष्टपम्॥एवंविलोभ्यमानास्तेलोभैर्बहुविधैरिह॥८८॥ नैवलोभंतथाचक्रुस्तेनजग्मुस्त्रिविष्टपम्॥इदंयःशृणुयान्नित्यमृषीणांचरितंशु

भम्॥८९॥विमुक्तःसर्वपापेभ्यःस्वर्गलोकेमहीयते॥९०॥इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेसप्तर्षिसंवादोनामैकोनविंशोऽध्यायः॥१९॥भीष्मउवाच॥
अत्याश्चर्यवतीरम्याकथेयंपापनाशिनी॥विस्तरेणचमेब्रूहियाथातथ्येनपृच्छतः॥१॥माहात्म्यंमध्यमस्यापिऋषिभिःपरिकीर्तितम्॥फलंचाम्रस्यकथितं
माहात्म्यंचदमस्यतु॥२॥विष्णुनाचपदन्यासःकृतोयत्रमहामुने॥कनीयसस्तथोत्पत्तिर्यथाभूतावदस्वमे॥३॥पुलस्त्यउवाच॥पुरारथन्तरेकल्पेराजासी
त्पुष्पवाहनः॥नाम्नालोकेषुविख्यातस्तेजसासूर्यसन्निभः॥ ४ ॥तपसातस्यतुष्टेनचतुर्वक्त्रेणभारत ॥ कमलंकाञ्चनंदत्तंयथाकामगमंनृप ॥ ५ ॥ सप्त
द्वीपानिलोकंचयथेष्टंविचरत्सदा ॥ कल्पादौतुसमंद्वीपंतस्यपुष्करवासिना ॥ ६ ॥ लोकेनपूजितंतस्मात्पुष्करद्वीपमुच्यते ॥ तदेवब्रह्मणादत्तंयान
मस्यततोऽम्बुजम् ॥ पुष्पवाहनइत्याहुस्तस्मात्तंदेवदानवाः ॥७॥ नौपम्यमस्तीहजगत्त्रयेऽपिब्रह्माम्बुजस्थस्यचतस्यराज्ञः ॥ ८ ॥ तपोऽनुभावाद
थतस्यराज्ञीनारीसहस्रैरभिवन्द्यमाना ॥नाम्नाचलावण्यवतीबभूवयापार्वतीवेष्टतमाभवस्य ॥ ९ ॥ तस्यात्मजानामयुतंबभूवधर्मात्मनामग्र्यधनुर्धरा
णाम् ॥ तदात्मजांस्तानभिवीक्ष्यराजामुहुर्मुहुर्विस्मयमाससाद ॥ १० ॥ सोऽभ्यागतंपूज्यमुनिप्रवीरंप्रचेतसंवाक्यमिदंबभाषे ॥ कस्माद्विभूतिर
चलामरमर्त्यपूजाजाताकथंकमलजासदृशीसुराज्ञी ॥ ११ ॥ भार्यामयाल्पतपसापरितोषितेनदत्तंममाम्बुजगृहंचमुनीन्द्रधात्रा ॥ यस्मिन्प्रविष्टमपि
कोटिशतंनृपाणांसामात्यकुञ्जररथौघजनावृतानाम् ॥१२॥ नालक्ष्यतेक्वगतमम्बरगामिभिश्चतारागणेन्दुरविरश्मिभिरप्यगम्यम्॥तस्मात्किमन्यज
ननीजठरोद्भवेनधर्मादिकंकृतमशेषजनातिगंयत् ॥ १३ ॥ सर्वैर्मयाथतनयैरथवानयापिसद्भार्ययातदखिलंकथयप्रचेतः ॥ सोऽप्यभ्यधादथभ
वान्तरितंनिरीक्ष्यपृथ्वीपतेशृणुतदद्भुतहेतुवृत्तम्॥१४॥ जन्माभवत्तवतुलुब्धकुलेऽपिघोरंजातस्त्वमप्यनुदिनंकिलपापकारी ॥वपुरप्यभूत्तवपुनःपरुषा
ङ्गसन्धिदुर्गन्धिसत्त्वकुनखाभरणंसमन्तात् ॥१५॥ नोतेसुहृन्नसुतबन्धुजनोनतादृङ्नैवस्वसानजननीचतदाभिशस्ता॥ अतिसंमतापरमभीष्टतमाभि
मुखीजातामहीशतवयोषिदियंसुरूपा ॥ १६ ॥ अभूदनावृष्टिरतीवरौद्राकदाचनाहारनिमित्तमस्याम् ॥ क्षुत्पीडितेनभवतातुयदानकिञ्चिदासादि
तंवन्यफलादिभक्ष्यम् ॥ १७॥ अथाभिदृष्टंमहदम्बुजाढ्यंसरोवरंपङ्कपरीतरोधः ॥पद्मान्यथादायततोबहूनिगतःपुरंवैदिशनामधेयम् ॥ १८ ॥ तन्मू
ल्यलाभायपुरंसमस्तंभ्रान्तंत्वयाशेषमहस्तदासीत् ॥ क्रेतानकश्चित्कमलेषुजातःक्लान्तःपरंक्षुत्परिपीडितश्च ॥ १९ ॥ उपविष्टस्त्वमेकस्मिन्सभार्यो ॥ ७१ ॥
भवनाङ्गणे॥ ततोरात्रौभवांस्तत्रअश्रौषीन्मङ्गलध्वनिम् ॥२०॥ सभार्यस्तत्रगतवान्यत्रासौमङ्गलध्वनिः॥तत्रमण्डलमध्यस्थाविष्णोरर्चाविलोकिता ॥
॥ २१ ॥ वेश्यानङ्गवतीनामबिभ्रतीद्वादशीव्रतम् ॥ समाप्यमाघमासस्यद्वादश्यांलवणाचलम् ॥ २२ ॥ न्यवेदयत्तुगुरवेशय्यांचोपस्करान्विताम् ॥

अलङ्कृत्यहृषीकेशंसौवर्णसममादरात् ॥ २३ ॥ सातुदृष्टाततस्ताभ्यामिदंचपरिचिन्तितम् ॥ किमेभिःकमलैःकार्यवरंविष्णुरलंकृतः ॥ २४ ॥ इति
भक्तिस्तदाजातादम्पत्योस्तुनरेश्वर ॥ तत्प्रसङ्गात्समभ्यर्च्यकेशवंलवणाचलम् ॥ २५ ॥ शय्याचपुष्पप्रकरैःपूजिताभूच्चसर्वशः ॥ अथानङ्गवतीतुष्टा
तयोर्धान्यशतत्रयम् ॥ २६ ॥ दीयतामादिदेशाथकलधौतपलत्रयम् ॥ नगृहीतंततस्ताभ्यांमहासत्त्वावलम्बनात् ॥ २७ ॥ अनङ्गवत्याचपुनस्त
योरन्नंचतुर्विधम् ॥ आनीयव्याहृतंचान्नंभुज्यतामितिभूपते ॥ २८ ॥ ताभ्यांचतदपित्यक्तंभोक्ष्यावःश्वोवरानने ॥ प्रसङ्गादुपवासोनौतवाद्यास्तुशु
भावहः ॥ २९ ॥ जन्मप्रभृतिपापिष्ठावावांदेविदृढव्रतं ॥ त्वत्प्रसङ्गाद्भवद्गेहेधर्मलेशोऽस्तुनाविह ॥ ३० ॥ इतिजागरणंताभ्यांतत्प्रसङ्गादनुष्ठितम् ॥
प्रभातेचतयादत्ताशय्यासलवणाचला ॥ ३१ ॥ ग्रामश्वशुरवेभक्त्याविप्रेभ्योद्वादशैवतु ॥ वस्त्रालंकारसंयुक्तागावश्चकनकान्विताः ॥ ३२ ॥
भोजनंचसुहृन्मित्रदीनान्धकृपणैःसह ॥ तच्चलुब्धकदाम्पत्यंपूजयित्वाविसार्जितम् ॥ ३३ ॥ संभवांल्लुब्धकोजातःसपत्नीकोनृपेश्वरः ॥ पुष्करप्र
करात्तस्मात्केशवस्यतुपूजनात् ॥ ३४ ॥ विनष्टाशेषपापस्यतवपुष्करमन्दिरम् ॥ तस्यसत्यस्यमाहात्म्यादलोभतपसानृप ॥ ३५ ॥ प्रादात्कामग
मंयानंलोकनाथश्चतुर्मुखः ॥ संतुष्टस्तवराजेन्द्रपुष्करंत्वंसमाश्रय ॥३६॥ कल्पंसत्वंसमासाद्यविभूतिद्वादशीव्रतम् ॥ कुरुराजेन्द्रनिर्वाणमवश्यंसमवा
प्स्यसि ॥ ३७ ॥ एतदुक्त्वातुसमुनिस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ राजायथोक्तंचपुनरकरोत्पुष्पवाहनः ॥ ३८ ॥ इदमाचरतोराजन्नखण्डव्रतताभवेत् ॥
यथाकथंचित्कालेनद्वादशद्वादशीर्नृप ॥ ३९ ॥ कर्तव्याशक्तितोदेवविप्रेभ्योदक्षिणानृप ॥ ज्येष्ठेगावःप्रदातव्यामध्यमेभूमिरुत्तमा ॥ ४० ॥
कनिष्ठेकाञ्चनंदेयमित्येषादक्षिणास्मृता ॥ प्रथमंब्रह्मदैवत्यंद्वितीयंवैष्णवंतथा ॥ ४१ ॥ तृतीयंरुद्रदैवत्यंत्रयोदेवास्त्रिषुस्थिताः ॥ इतिकलुष
विदारणंजनानांपठतिचयस्तुशृणोतिचापिभक्त्या ॥ ४२ ॥ मतिमपिचसयातिदेवलोकेवसतिचरोमसमानिवत्सराणि ॥ अथातःसंप्रव
क्ष्यामिव्रतानामुत्तमंव्रतम् ॥ ४३ ॥ कथितंतेनरुद्रेणमहापातकनाशनम् ॥ नक्तमब्दंचरित्वातुगवासार्धंकुटुम्बिने ॥ ४४ ॥ हैमं
चक्रंत्रिशूलंचदद्याद्विप्रायवाससी ॥ एवंयःकुरुतेपुण्यंशिवलोकेसमोदते ॥ ४५ ॥ एतदेवव्रतंनाममहापातकनाशनम् ॥ यस्त्वेकभक्तेनक्षिपेद्धेनुं
वृषसमन्विताम् ॥ ४६ ॥ धेनुंतिलमयींदद्यात्सपदंयातिशांकरम् ॥ एतद्रुद्रव्रतंनामभयशोकविनाशनम् ॥ ४७ ॥ यश्चनीलो
त्पलंहैमंशर्करापात्रसंयुतम् ॥ एकान्तरितनक्ताशीसमांतेवृषसंयुतम् ॥ ४८ ॥ वैष्णवंसपदंयातिनीलव्रतमिदंस्मृतम् ॥ आषाढादिच
तुर्मासमभ्यंगंवर्जयेन्नरः ॥ ४९ ॥ भोजनोपस्करंदद्यात्सयातिभवनंहरेः ॥ जनप्रीतिकरंनृणांप्रीतिव्रतमिहोच्यते ॥ ५० ॥

वर्जयित्वामधौयस्तुदधिक्षीरघृतैक्षवम् ॥ दद्याद्वस्त्राणिसूक्ष्माणिरसपात्रेणसंयुतम् ॥ ५१ ॥ संपूज्यविप्रमिथुनंगौरीमेप्रीयतामिति ॥ एतद्गौरी
व्रतंनामभवानीलोकदायकम् ॥५२॥ पुष्यादौयस्त्रयोदश्यांकृत्वानक्तमथोपुनः ॥अशोकंकाञ्चनंदद्यादिक्षुयुक्तंदशाङ्गुलम्॥५३॥ विप्रायवस्त्रसंयुक्तंप्रद्यु
म्नःप्रीयतामिति ॥ कल्पंविष्णुपुरेस्थित्वाविशोकस्स्यात्पुनर्नृप ॥ ५४ ॥ एतत्कामव्रतंनामसदाशोकविनाशनम् ॥ आषाढादिव्रतंयस्तुवर्जयेद्यःफला
शनम् ॥५५॥ चातुर्मास्येनिवृत्तेतुघटंसार्पिर्गुडान्वितम् ॥ कार्तिक्यांतत्पुनर्हैमंब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥५६॥ सरुद्रलोकमाप्नोतिशिवव्रतमिदंस्मृतम् ॥
वर्जयेद्यस्तुपुष्पाणिहेमन्तेशिशिरावृते ॥ ५७॥ पुष्पत्रयंचफाल्गुन्यांकृत्वाशक्त्याचकाञ्चनम् ॥ दद्याद्द्विकालवेलायांप्रीयेतांशिवकेशवौ ॥५८॥दत्त्वा
परंपदंयातिसौम्यव्रतमिदंस्मृतम् ॥ फाल्गुनादितृतीयायांलवणंयस्तुवर्जयेत् ॥५९॥समांतेशयनंदद्याद्गृहंचोपस्करान्वितम् ॥संपूज्यविप्रमिथुनंभवा
नीप्रीयतामिति ।६०॥ गौरीलोकेवसेत्कल्पंसौभाग्यव्रतमुच्यते॥सन्ध्यामौनंनरःकृत्वासमांतेघृतकुम्भकम्॥६१॥वस्त्रयुग्मंतिलान्घण्टांब्राह्मणायनिवेद
येत् ॥ लोकंसारस्वतंयातिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ ६२ ॥ एतत्सारस्वतंनामरूपविद्याप्रदायकम् ॥ लक्ष्मीमभ्यर्च्यपञ्चम्यामुपवासीभवेन्नरः ॥ ६३ ॥
समांतेहेमकमलंदद्याद्धेनुसमन्वितम् ॥ सवैविष्णुपदंयातिलक्ष्मीःस्याज्जन्मजन्मनि ॥ ६४ ॥ एतल्लक्ष्मीव्रतंनामदुःखशोकविनाशनम् ॥ कृत्योपलेप
नंशम्भोरग्रतःकेशवस्यच ॥ ६५ ॥ यावदब्दंपुनर्देयाधेनुर्जलघटस्तथा ॥ जन्मायुतंसराजास्यात्ततःशिवपुरंव्रजेत् ॥ ६६ ॥ एतदायुर्व्रतंनाम
सर्वकामप्रदायकम् ॥ अश्वस्थंभास्करंगङ्गांप्रणम्यैकाग्रमानसः ॥ ६७ ॥ एकभक्तंनरःकुर्यादब्दमेकंविमत्सरः ॥ व्रतांतेविप्रमिथुनंपूज्यंधेनुत्रया
न्वितम् ॥६८॥ वृक्षंहिरण्मयंदद्यात्सोऽश्वमेधफलंलभेत् ॥ एतत्कीर्तिव्रतंनामभूतिकीर्तिफलप्रदम् ॥६९॥ घृतेनस्नपनंकृत्वाशम्भोर्वाकेशवस्यवा॥अ
क्षताभिःसपुष्पाभिःकृत्वागोमयमण्डलम् ॥७०॥ समांतेहमकमलंतिलधेनुसमन्वितम् ॥ शूलमष्टाङ्गुलंदद्याच्छिवलोकेमहीयते॥७१॥ सामगायनकं
चैवसामव्रतमिहोच्यते ॥ नवम्यामेकभक्तंतुकृत्वाकन्याश्चशक्तितः ॥७२॥ भोजयित्वासमंदद्याद्धेमकंचुकवाससी॥ हैमंसिंहंचविप्रायदद्याच्छिवपदंव्र
जेत ॥७३॥ जन्मार्बुदसुरूपःस्याच्छत्रुभिश्चापराजितः ॥ एतद्वीरव्रतंनामनराणांचसुखप्रदम् ॥७४॥चैत्रादिचतुरोमासाञ्जलंदद्याद्दयान्वितः॥व्रतान्ते
मणिकंदद्यादन्नवस्त्रसमन्वितम् ॥ ७५॥ तिलपात्रंहिरण्यंचब्रह्मलोकेमहीयते ॥ कल्पान्तेभूतिजननमानंदव्रतमुच्यते॥७६॥ पंचामृतेनस्नपनंकृत्वासंव
त्सरंविभोः ॥ वत्सरान्तेपुनर्दद्याद्धेनुंपञ्चामृतान्विताम्॥७७॥विप्रायदद्याच्छंखंचसपदंयातिशांकरम् ॥राजाभवतिकल्पान्तेधृतिव्रतमिदंस्मृतम्॥७८॥
वर्जयित्वापुमान्मांसंव्रतान्तेगोप्रदोभवेत् ॥तद्वद्धेममृगंदद्यात्सोऽश्वमेधफलंलभेत्॥७९॥ अहिंसाव्रतमित्युक्तंकल्पांतेभूपतिर्भवेत् ॥कल्यमुत्थायवैस्नानं

कृत्वादाम्पत्यमर्चयेत् ॥८०॥ भोजयित्वायथाशक्तिमाल्यवस्त्रविभूषणैः॥सूर्यलोकेवसेत्कल्पंसूर्यव्रतमिदंस्मृतम् ॥८१॥ आषाढादिचतुर्मासंप्रातःस्ना
यीभवेन्नरः ॥ विप्रायभोजनंदत्त्वाकार्तिक्यांगोप्रदोभवेत् ॥८२॥ सवैष्णवंपदंयातिविष्णुव्रतमिदंस्मृतम् ॥ अयनादयनंयावद्वर्जयेत्पुष्पसर्पिषी॥८३॥
तदन्तेपुष्पमन्नानिघृतधेन्वासहैवतु ॥ दत्त्वाशिवपदंयातिविप्रायघृतपायसम् ॥८४॥ एतच्छीलव्रतंनामशीलारोग्यफलप्रदम्॥यावत्समंभवेद्यस्तुपञ्चद
श्यांपयोव्रतः ॥८५ ॥ समान्तेश्राद्धकृद्दद्याद्गाश्चपञ्चपयस्विनीः ॥ वासांसिचपिशङ्गानिजलकुम्भयुतानिच ॥८६॥ सयातिवैष्णवंलोकंपितॄणांतारयं
च्छतम् ॥कल्पान्तेराजराजेन्द्रपितृव्रतमिदंस्मृतम्॥८७॥ सन्ध्यादीपप्रदोयस्तुघृतैस्तैलंविवर्जयेत्॥ समान्तेदीपकंदद्याच्चक्रंशूलंचकाञ्चनम् ॥८८॥
वस्त्रयुग्मंचविप्रायसतेजस्वीभवेन्नरः ॥ रुद्रलोकमवाप्नोतिदीप्तिव्रतमिदंस्मृतम् ॥ ८९ ॥ कार्तिकादितृतीयायांप्राश्यगोमूत्रयावकम् ॥ नक्तं
चरेदब्दमेकमब्दान्तेगोप्रदोभवेत् ॥ ९० ॥ गौरीलोकेवसेत्कल्पंततोराजाभवेदिह ॥ एतद्रुद्रव्रतंनामसदाकल्याणकारकम् ॥ ९१ ॥ वर्जयेच्चतुरो
मासान्यस्तुगन्धानुलेपनम् ॥ शुक्तिगन्धाक्षतान्दद्याद्विप्रायसितवाससी ॥ ९२ ॥ वारुणंपदमाप्नोतिदृढव्रतमिदंस्मृतम् ॥ वैशाखेपुष्पल
वणंवर्जयेदथगोप्रदः ॥ ९३ ॥ भूत्वाविष्णुपदेकल्पंस्थित्वाराजाभवेदिह ॥ एतच्छान्तिव्रतंनामकीर्तिकामफलप्रदम् ॥ ९४ ॥ ब्रह्माण्डंकाञ्चनं
कृत्वातिलराशिसमन्वितम् ॥ घृतेनान्यप्रदोभूत्वावह्निंसंतर्प्यसद्विजम् ॥ ९५ ॥ संपूज्यविप्रदाम्पत्यंमाल्यवस्त्रविभूषणैः ॥ शक्तितस्त्रिप
लादूर्ध्वंविश्वात्माप्रीयतामिति ॥९६॥ पुण्येऽह्निदद्यादपरेब्रह्मयात्यपुनर्भवम् ॥एतद्ब्रह्मव्रतंनामनिर्वाणफलदंनृणाम् ॥९७॥ यश्चोभयमुखींदद्यात्प्रभूत
सकलान्विताम् ॥ दिनंपयोव्रतंतिष्ठेत्सयातिपरमंपदम् ॥ ९८ ॥ एतद्वैसुव्रतंनामपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ त्र्यहंपयोव्रतःस्थित्वाकाञ्चनंकल्पपा
दपम् ॥९९॥ पलादूर्ध्वंयथाशक्तितण्डुलप्रस्थसंयुतम् ॥ दत्त्वाब्रह्मपदंयातिर्भीमव्रतमिदंस्मृतम् ॥ १०० ॥ मासोपवासीयोदद्याद्धेनुंविप्रायशोभना
म् ॥ सवैष्णवपदंयातिभीमतव्रमिदंस्मृतम् ॥ १ ॥ दद्याद्विंशत्पलादूर्ध्वंमहींकृत्वातुकाञ्चनीम् ॥ दिनंपयोव्रतस्तिष्ठेद्रुद्रलोकेमहीय
ते ॥२॥ धनप्रदमिदंप्रोक्तंसप्तकल्पशतानुगम् ॥ माघेमास्यथचैत्रेवागुडधेनुप्रदोभवेत् ॥ ३ ॥ गुडव्रतंतृतीयायांगौरीलोकेमहीयते ॥ महा
व्रतमिदंनामपरमानन्दकारकम् ॥ ४ ॥ पक्षोपवासीयोदद्याद्विप्रायकपिलाद्वयम् ॥ सब्रह्मलोकमाप्नोतिदेवासुरसुपूजितः ॥ ५ ॥ कल्पान्तेसर्वराजा
स्यात्प्रभाव्रतमिदंस्मृतम् ॥ वत्सरंत्वेकभक्ताशीसभक्ष्यजलकुम्भदः ॥ ६ ॥ शिवलोकेवसेत्कल्पंप्राप्तिव्रतमिदंस्मृतम् ॥ नक्ताशीत्वष्टमी
षुस्याद्वत्सरान्तेतुधेनुदः ॥७॥ पौरन्दरंपुरंयातिसुगतिव्रतमुच्यते ॥इन्धनंयोददेद्विप्रेवर्षादींश्चतुरस्त्वृतून् ८ ॥घृतधेनुप्रदोऽन्तेचसपरंब्रह्मगच्छति ॥

वैश्वानरव्रतंनामसर्वपापप्रणाशनम्॥९॥एकादश्यांतुनक्ताशीयश्चक्रंविनिवेदयेत्॥कृत्वासमान्तेसौवर्णंविष्णोःपदमवाप्नुयात् ॥११०॥ एतत्कृष्णव्रतं
नामकल्पान्तेराज्यलाभकृत्॥पायसाशीसमान्तेतुदद्याद्विप्रायगोयुगम् ॥११॥ लक्ष्मीलोकेवसेत्कल्पमेतद्देवीव्रतंस्मृतम् ॥ सप्तम्यांनक्तभुग्दद्यात्समाप्ते
गांपयस्विनीम् ॥१२॥ सूर्यलोकमवाप्नोतिभानुव्रतमिदंस्मृतम् ॥ चतुर्थ्यांनक्तभुग्दद्याद्धेमन्तेगोयुगंतथा ॥१३॥ एतद्वैनायकंनामशिवलोकफलप्र
दम् ॥ महाफलानियस्त्यक्त्वा चातुर्मास्येद्विजातये ॥ १४ ॥ हैमानिकार्तिकेदद्याद्धोमान्तेगोयुगंतथा ॥ एतत्सौरव्रतंनामसूर्यलोकफलप्रदम्॥१५॥
द्वादशद्वादशीर्यस्तुसमाप्योपोषणेनृप ॥ गोवस्त्रकाञ्चनैर्विप्रान्पूजयेच्छक्तितोनरः ॥ १६ ॥ परंपदमवाप्नोतिविष्णुव्रतमिदंस्मृतम् ॥ चतुर्दश्यांतुनक्ता
शीसमान्तेगोयुगप्रदः ॥ १७ ॥ शैवंपदमवाप्नोतित्रैयम्बकमिदंस्मृतम्॥सप्तरात्रोषितोदद्याद्घृतकुम्भंद्विजातये ॥१८ ॥ वरव्रतमिदंप्राहुर्ब्रह्मलोकफल
प्रदम् ॥ असौकाशींसमासाद्यधेनुंदत्तेपयस्विनीम् ॥१९॥ शक्रलोकेवसेत्कल्पमिदंमन्त्रव्रतंस्मृतम् ॥ मुखवासंपरित्यज्यसमांतेगोप्रदोभवेत्॥१२०॥
वारुणंलोकमाप्नोतिवारुणव्रतमुच्यते॥चान्द्रायणंचयःकुर्याद्धैमंचन्द्रंनिवेदयेत्॥२१॥चन्द्रव्रतमिदंप्रोक्तंचन्द्रलोकफलप्रदम्॥ ज्येष्ठेपञ्चतपायोऽन्तेहेम
धेनुप्रदोदिवम् ॥२२॥ यात्यष्टमीचतुर्दश्योरुद्रव्रतमिदंस्मृतम्॥सकृद्विधानकंकुर्यात्तृतीयायांशिवालये ॥२३॥ समाप्तेधेनुदोयातिभवानीव्रतमुच्यते ॥
माघेनिश्यार्द्रवासाःस्यात्सप्तम्यांगोप्रदोभवेत् ॥२४॥ दिविकल्पंवसित्वेहराजास्यात्पवनव्रतम् ॥ त्रिरात्रोपोषितोदद्यात्फाल्गुन्यांभवनंशुभम् ॥२५॥
आदित्यलोकमाप्नोतिधामव्रतमिदंस्मृतम्॥त्रिसन्ध्यंपूज्यदाम्पत्यमुपवासीविभूषणैः ॥२६॥दद्न्मोक्षमवाप्नोतिमोक्षव्रतमिदंस्मृतम्॥दत्त्वासितद्वितीं
यायामिन्दौलवणभाजनम् ॥२७॥ समाप्तेगोप्रदोयातिविप्रायशिवमन्दिरम् ॥ कांस्यंसवस्त्रंराजेन्द्रदक्षिणासहितंतथा ॥२८॥ समाप्तेगांचयोदद्यात्स
यातिशिवमन्दिरम् ॥ कल्पान्तेराजराजस्स्यात्सोमव्रतमिदंस्मृतम् ॥ २९ ॥ प्रतिपत्स्वेकभक्ताशीसमाप्तेचफलप्रदः ॥ वैश्वानरपदंयातिशिखिव्रत
मिदंस्मृतम् ॥१३०॥ हैमंपलद्वयादूर्ध्वंरथमश्वयुगान्वितम्॥दद्यात्कृतोपवासःसदिविकल्पशतंवसेत् ॥३१॥ तदन्तेराजराजस्स्यादश्वव्रतमिदंस्मृतम् ॥
तद्वद्धेमरथंदद्यात्करिभ्यांसंयुतंपुनः ॥३२॥ सत्यलोकेवसेत्कल्पंसहस्रमपिभूमिपः ॥ भवेदिहागतोभूम्यांकरिव्रतमिदंस्मृतम् ॥ ३३ ॥ दशम्यामेक
भक्ताशीसमाप्तेदशधेनुदः ॥ दीपंचकाञ्चनंदद्याद्ब्रह्माण्डाधिपतिर्भवेत् ॥ ३४ ॥ एतद्विश्वव्रतंनाममहापातकनाशनम् ॥ कन्यादानंतु
कार्तिक्यांपुष्करेयःकरिष्यति ॥३५॥ एकविंशद्गुणोपेतोब्रह्मलोकंगमिष्यति ॥ कन्यादानात्परंदानंनैवचास्त्यधिकंक्वचित् ॥ ३६ ॥ पुष्करेतुवि
शेषेणकार्तिक्यांतुविशेषतः ॥ विप्रायविधिवद्दयन्तेपांलोकोऽक्षयोभवेत् ॥ ३७ ॥ तिलपिष्टमयंकृत्वागजंरत्नसमन्वितम् ॥ विप्राययेप्रयच्छन्ति

जलमध्येस्थितानराः ॥३८॥ तेषांचैवाक्षयोलोकोभविताभूतसंप्लवम् ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिव्रतषट्कमनुत्तमाम् ॥३९॥ मन्वन्तरशतंसोऽपिगन्धर्वाधि
पतिर्भवेत् ॥ षट्व्रतंभारतपुण्यमेतत्तवोदितंविश्वजनीनमद्य ॥ १४० ॥ श्रोतुंयदीच्छातवराजराजश्शृणुद्विजातेःकरणीयमेतत् ॥ नैर्मल्यं
भावशुद्धिश्चविनास्नानंनविद्यते ॥ ४१ ॥ तस्मान्मनोविशुद्ध्यर्थंस्नानमादौविधीयते ॥ अनुद्धृतैरुद्धृतैर्वाजलैःस्नानंसमाचरेत् ॥ ४२ ॥ तीर्थंप्रक
ल्पयेद्विद्वान्मूलमन्त्रेणमन्त्रवित् ॥ नमोनारायणायेतिमूलमन्त्रउदाहृतः ॥ ४३ ॥ सदर्भपाणिर्विधिनाआचान्तःप्रयतःशुचिः ॥ चतुर्हस्त
समायुक्तंचतुरस्रंसमन्ततः ॥ ४४ ॥ प्रकल्प्यावाहयेद्गंगामेभिर्मन्त्रैर्विचक्षणः ॥ विष्णोःपादप्रसूतासिवैष्णवीविष्णुदेवता ॥ ४५ ॥ त्राहिनस्त्वेन
सस्तस्मादाजन्ममरणान्तिकात् ॥ तिस्रःकोट्योऽर्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत ॥ ४६ ॥ दिविभुव्यंतरिक्षेचतानितेसन्तिजाह्नवि ॥ नन्दि
नीत्यवतेनामदेवेषुनलिनीतिच ॥ ४७ ॥ दक्षापृथ्वीचसुभगाविश्वकायाशिवासिता ॥ विद्याधरीसुप्रसन्नातथालोकप्रसादिनी ॥ ४८ ॥ क्षेमाचजाह्नवी
चैवशान्ताशान्तिप्रदायिनी ॥ एतानिपुण्यनामानिस्नानकालेप्रकीर्तयेत् ॥ ४९ ॥ भवेत्सन्निहितातत्रगङ्गात्रिपथगामिनी ॥ सप्तवाराभि
जप्तेनकरसंपुटयोजितम् ॥१५०॥ मूर्ध्निकुर्याज्जलंभूयस्त्रिचतुःपञ्चसप्तधा ॥ स्नानंकुर्यान्मृदातद्वदामन्त्र्यतुविधानतः ॥ ५१ ॥ अश्वक्रान्तेरथक्रान्तेवि
ष्णुक्रान्तेवसुन्धरे ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतम् ॥ ५२ ॥ उद्धृतासिवराहेणकृष्णेनशतबाहुना ॥ नमस्तेसर्वलोकानांप्रभवारणि
सुव्रते ॥५३॥ एवंस्नात्वाततःपश्चादाचम्यतुविधानतः ॥ उत्थायवाससीशुभ्रेशुद्धेतुपरिधायवै ॥ ५४ ॥ ततस्तुतर्पणंकुर्यात्त्रैलोक्याप्यायनायवै॥
ब्रह्माणंतर्पयेत्पूर्वंविष्णुंरुद्रंप्रजापतीन् ॥ ५५ ॥ देवायक्षास्तथानागागन्धर्वाप्सरसांगणाः ॥ क्रूरास्सर्पास्सुपर्णाश्चतरवोजम्भकादयः ॥ ५६ ॥
विद्याधराजलधरास्तथैवाकाशगामिनः ॥ निराधाराश्चयेजीवापापधर्मरताश्चये ॥ ५७ ॥ तषामाप्यायनायैतद्दीयतेसलिलंमया ॥ कृतोपवी
तोदेवेभ्योनिवीतीचभवेत्ततः ॥५८॥ मनुष्यांस्तर्पयेद्भक्त्याऋपिपुत्रानृषींस्तथा ॥ सनकश्चसनन्दश्चतृतीयश्चसनातनः ॥५९॥ कपिलश्चासुरिश्चैववो
ढुःपंचशिखस्तथा ॥ सर्वेतेतृप्तिमायान्तुमद्दत्तेनाम्बुनासदा ॥ १६० ॥ मरीचिमत्र्यंगिरसौपुलस्त्यंपुलहंक्रतुम् ॥ प्रचेतसंवसिष्ठंच
भृगुंनारदमेवच ॥६१॥ देवब्रह्मऋषीन्सर्वांस्तर्पयेत्साक्षतोदकैः ॥ अपसव्यंततःकृत्वासव्यंजानुचभूतले ॥ ६२ ॥ अग्निष्वात्तांस्तथासौम्यान्हवि
ष्मन्तस्तथोष्मपान् ॥ सुकालिनोबर्हिषदस्तथाचैवाज्यपान्पुनः ॥ ६३ ॥ संतर्पयेत्पितॄन्भक्त्यासतिलोदकचन्दनैः ॥ सदर्भपाणिर्विधिनापितॄ
न्स्वांस्तर्पयेत्ततः ॥६४॥ पित्रादीन्नामगोत्रेणतथामातामहानपि ॥ संतर्प्यविधिवद्भक्त्याइमंमन्त्रमुदीरयेत् ॥ ६५ ॥ येऽबान्धवाबान्धवायेयेऽन्य

जन्मनिबान्धवाः ॥ तेतृप्तिमखिलायान्तुयेऽप्यस्मत्तोयकाङ्क्षिणः ॥६६॥आचम्यविधिनासम्यगालिखेत्पद्ममग्रतः॥ साक्षताद्भिस्सपुष्पाभिःसति
लागरुचन्दनैः॥६७॥अर्घ्यंदद्यात्प्रयत्नेनसूर्यनामानुकीर्तनैः ॥ नमस्तेविश्वरूपायनमस्तेविष्णुरूपिणे ॥६८॥ सर्वदेवनमस्तेऽस्तुप्रसीदममभास्कर ॥
दिवाकरनमस्तेऽस्तुप्रभाकरनमोऽस्तुते॥६९॥एवंसूर्यंनमस्कृत्यत्रिःकृत्वाचप्रदक्षिणम्॥द्विजंगांकाञ्चनंचैवदृष्ट्वास्पृष्ट्वागृहंव्रजेत्॥१७०॥ स्वगेहस्थांततः
पुण्यांप्रतिमांचापिपूजयेत्॥ भोजनंचततःपश्चाद्द्विजपूर्वंचकारयेत्॥७१॥अनेनविधिनासर्वऋषयःसिद्धिमागताः॥१७२॥इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि
खण्डेस्नानविधिर्नामविंशोऽध्यायः ॥२०॥ पुलस्त्यउवाच ॥ आसीत्पुराबृहत्कल्पेधर्ममूर्तिर्जनाधिपः॥सुहृच्छक्रस्यनिहतायेनदैत्यास्सहस्रशः॥१॥
सोमसूर्यादयोयस्यतेजसाविगतप्रभाः ॥ भवन्तिशतशोयेनदानवाश्चपराजिताः ॥ २ ॥ यथेच्छरूपधारीचमानुषोऽप्यपराजितः॥तस्यभानुमतीभा
र्यासतीत्रैलोक्यसुन्दरी ॥ ३॥लक्ष्मीसदृशरूपेणनिर्जितामरसुन्दरी ॥ राज्ञस्तस्याग्रमहिषीप्राणेभ्योऽपिगरीयसी॥४॥दशनारीसहस्राणांमध्यश्रीरिवरा
जते ॥ नृपकोटिसहस्रेणनकदाचित्समुच्यते ॥ ५ ॥ कदाचिदास्थानगतःपप्रच्छस्वपुरोहितम् ॥ विस्मयेनावृतोनत्वावसिष्ठमृषिसत्तमम् ॥६॥ भग
वन्केनधर्मेणममलक्ष्मीरनुत्तमा ॥ कस्माच्चविपुलंतेजोमच्छरीरेसदोत्तमम् ॥ ७ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ पुरालीलावतीनामवेश्याशिवपरायणा ॥तयादत्त
श्चतुर्दश्यांपुष्करेलवणाचलः॥८॥ हेमवृक्षामरैःसार्द्धंयथावद्विधिपूर्वकम्॥शूद्रःसुवर्णकारश्चकर्मकृत्सोऽभवत्तदा॥९॥ भृत्योलीलावतीगेहेतेनहैमीर्विनि
र्मिताः ॥ तरवोहेमपुष्पाश्चश्रद्धायुक्तेनपार्थिव ॥ १० ॥ अतिरूपेणसंपन्नाघटितास्तेसुशोभनाः ॥ धर्मकार्यमितिज्ञात्वानगृहीतंचवेतनम् ॥ ११ ॥
उज्ज्वालिताश्चतेपत्न्यासुवर्णमयपादपाः ॥ लीलावतीगृहेचापिपरिचर्याचपार्थिव ॥ १२ ॥ कृताताभ्यामशाठ्येनद्विजशुश्रूषणादिका ॥ साचली
लावतीवेश्याकालेनमहतानघ ॥ १३ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्ताजगामशिवमन्दिरम् ॥ योऽसौसुवर्णकारश्चदरिद्रोऽप्यतिसत्त्ववान् ॥ १४ ॥ नमूल्यमा
दाद्वेश्यातःसभवानिहसाम्प्रतम् ॥ सप्तद्वीपपतिर्जातःसूर्यायुतसमप्रभः ॥ १५ ॥ ययासुवर्णकारस्यतरवोहेमनिर्मिताः॥सम्यगुज्ज्वलिताःपत्न्यासेयं
भानुमतीतव ॥१६॥ तस्मान्नृलोकेष्वपराजितस्त्वमारोग्यसौभाग्ययुताचलक्ष्मीः ॥ तस्मात्त्वमप्यत्रविधानपूर्वंधान्याचलादीन्नृपतेकुरुष्व ॥ १७ ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ तथेतिसंपूज्यसुधर्ममूर्तिर्वचोवसिष्ठस्यददौचसर्वान् ॥ धान्याचलादीन्विधिनास्मरारेर्लोकंगतोऽसौसुरपूज्यमानः ॥१८॥ पश्येद्य
दीमानुपनीयमानान्स्पृशेन्मनुष्यैरिहदीयमानान् ॥ शृणोतिभक्त्याथमतिंददातिविकल्मषःसोऽपिदिवंप्रयाति ॥१९॥ दुःस्वप्नप्रशममुपैतिपठ्यमानैः
शैलेन्द्रैर्भवभयभेदनैर्मनुष्यः॥यःकुर्यात्किमुनृपपुङ्गवेहसम्यक्शान्तात्मासकलगिरीन्द्रसंप्रदानम् ॥२०॥भीष्मउवाच॥ किमभीष्टवियोगशोकसंघान

लमुद्धर्तुमुपोषणंव्रतंवा ॥ विभवध्रुवकारिभूतलेऽस्मिन्भवभीतेरपिसूदनंचपुंसः ॥२१॥ पुलस्त्यउवाच ॥ परिपृष्टमिदंजगत्प्रियंतेविबुधानामपिदुर्ल
भंमहत्त्वात् ॥ तवभक्तिमतस्तथापिवक्ष्येव्रतमिन्द्रासुरमानवेषुगुह्यम् ॥२२॥ पुण्यमाश्वयुजेमासिविशोकद्वादशीव्रतम् ॥ दशम्यांलघुभुग्विद्वान्प्रारभे
तयमेनतु ॥२३॥ उदङ्मुखःप्राङ्मुखोवादन्तधावनपूर्वकम्॥ एकादश्यांनिराहारःसम्यगभ्यर्च्यकेशवम् ॥२४॥ श्रियंचाभ्यर्च्यविधिवद्भोक्ष्येऽहंचा
परेऽहनि ॥ एवंनियमकृत्सुप्त्वाप्रातरुत्थायमानवः ॥२५॥ स्नानंसर्वौषधैःकुर्यात्पञ्चगव्यजलेनतु ॥ शुभ्रमाल्याम्बरधरःपूजयेच्छ्रीशमुत्पलैः ॥२६॥
विशोकायनमःपादौजंघेचवरदायवै॥श्रीशायजानुनीतद्वदूरूचजलशायिने॥२७॥कन्दर्पायनमोगुह्यंमाधवायनमःकटिम् ॥ दामोदरायेत्युदरंपार्श्वेच
विपुलायवै ॥ २८ ॥ नाभिंचपद्मनाभायहृदयंमन्मथायवै ॥ श्रीधरायविभोर्वक्षःकरौमधुभिदेनमः ॥२९ ॥वैकुण्ठायनमःकण्ठमास्यंपद्ममुखायवै॥
नासामशोकनिधयेवासुदेवायचाक्षिणी ॥३०॥ ललाटंवामनायेतिहरयेचपुनर्भुवौ ॥ अलकंमाधवायेतिकिरीटंविश्वरूपिणे ॥३१॥ नमःसर्वात्मनेत
द्वच्छिरइत्यभिपूजयेत् ॥ एवंसम्पूज्यगोविन्दंधूपमाल्यानुलेपनैः ॥३२॥ ततस्तुमण्डलंकृत्वास्थण्डिलंकारयेन्मृदा ॥ चतुरस्रंसमन्ताच्चारत्निमात्रमु
दक्प्लवम् ॥३३॥ श्लक्ष्णंदृढंचपरितोवप्रत्रयसमावृतम् ॥ त्रिरङ्गुलोच्छ्रितावप्रास्तद्विस्तारोद्विरङ्गुलः ॥ ३४ ॥ स्थण्डिलस्योपरिष्टात्तुभित्तिरष्टांगु
लाभवेत् ॥ नदीवालुकयासूर्येलक्ष्म्याःप्रतिकृतिंन्यसेत् ॥३५॥ स्थण्डिलेसूर्यमध्यस्थलक्ष्मीमभ्यर्चयेद्बुधः॥ नमोदेव्यैनमःशान्त्यैनमोलक्ष्म्यैनमः
श्रियै॥३६ ॥ नमस्तुष्ट्यैनमःपुष्ट्यैसृष्ट्यैदृष्ट्यैनमोनमः॥विशोकादुःखनाशायविशोकावरदास्तुते ॥३७॥ विशोकामेऽस्तुसंपत्त्यैविशोकासर्वसिद्धये ॥
ततःशुभ्राम्बरैःसूर्यवेष्ट्यसम्पूजयेत्फलैः ॥ ३८ ॥ भक्ष्यैर्नानाविधस्तद्वत्सुवर्णकमलेनच ॥ राजतीषुचपात्रीषुन्यसेद्दर्भोदकंबुधः ॥ ३९ ॥ ततस्तु
नृत्यगीतानिकारयेत्सकलांनिशाम् ॥ यामत्रयंव्यतीतेतुततउत्थायमानवः ॥४०॥ अभिगम्यचविप्राणांमिथुनानिचपूजयेत् ॥ शक्तितस्त्रीणिचैकंवा
वस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥४१॥ शयनस्थानिपूज्यानिनमोऽस्तुजलशायिने ॥ ततस्तुगीतवाद्येनरात्र्यांजागरणेकृते ॥ ४२ ॥ प्रभातेचततःस्नानंकृत्वा
दाम्पत्यमर्चयेत् ॥ भोजयेच्चयथाशक्तिवित्तशाठ्येनवर्जितः ॥४३॥ भक्त्याश्रुत्वापुराणानितद्दिनंचातिवाहयेत् ॥ अनेनविधिनासर्वंमासिमासिस
माचरेत्॥४४ ॥व्रतान्तेशयनंदद्याद्गुडधेनुसमन्वितम् ॥ सोपधानंसविश्रामंस्वास्तरावरणंशुभम् ॥४५॥ यथालक्ष्मीर्नरेशत्वांनपरित्यज्यगच्छति ॥
तथासुरूपतारोग्यमशोकंचास्तुमेसदा ॥४६॥ यथादेवेनरहितानलक्ष्मीर्जायतेक्वचित् ॥ तथाविशोकतामेऽस्तुभक्तिरग्र्याचकेशवे ॥ ४७ ॥ मन्त्रेणा

१ 'यज्ञ' इ० पा०।

नेनशयनंगुडधेनुसमन्वितम्॥ सूर्यश्चलक्ष्म्यासहितोदातव्योभूतिमिच्छता॥४८॥उत्पलंकरवीरंवाप्यम्लानंचैवकुङ्कुमम् ॥ केतकंसिन्धुवारंचमल्लिका
गन्धपाटला ॥४९॥ कदम्बंकुब्जकंजातीशस्तान्येतानिसर्वदा ॥ भीष्मउवाच ॥ गुडधेनुविधानंचसमाचक्ष्वमुनीश्वर ॥५०॥ किंरूपाकेनमन्त्रेणदा
तव्यानदिहोच्यताम्॥ पुलस्त्यउवाच ॥ गुडधेनुविधानस्ययद्रूपमिहयत्फलम् ॥५१॥ तदिदानींप्रवक्ष्यामिसर्वपापविनाशनम्॥ कृष्णाजिनंचतुर्हस्तं
प्राग्ग्रीवंविन्यसेद्भुवि ॥५२॥ गोमयेनानुलिप्तायांदर्भानास्तीर्यसर्वतः ॥ लघ्वैणकाजिनंतद्वद्वत्सस्यपरिकल्पयेत् ॥५३॥ प्राङ्मुखींकल्पयेद्धेनुंमृदावा
गांसवत्सकाम् ॥ उत्तमागुडधेनुःस्यात्सदाभारचतुष्टयम् ॥ ५४ ॥ वत्संभारेणकुर्वीतभाराभ्यांमध्यमास्मृता ॥ अर्द्धभारेणवत्सस्स्यात्कनिष्ठाभारकेण
तु ॥५५॥ चतुर्थांशेनवत्सःस्याद्गृहवित्तानुसारतः॥ धेनुवत्सौकृतौचोभौसितसूक्ष्माम्बरावृतौ ॥५६॥शुक्तिकर्णाविक्षुपादौशुचिमुक्ताफलेक्षणौ॥सित
सूत्रसिराजालौसितकम्बलकम्बलौ ॥ ५७॥ ताम्रगण्डकपृष्ठौद्रौसितचामरलोमकौ ॥ विद्रुमभ्रूयुगावेतौनवनीतस्तनान्वितौ ॥५८॥ काञ्चनाक्षियुगो
पेताविन्द्रनीलकनीनिकौ ॥ क्षौमपुच्छौकांस्यदोहौशुभ्रातिकमनीयकौ ॥ ५९ ॥ सुवर्णशृङ्गाभरणौराजताढ्यखुरौचतौ ॥ नानाफलसमायुक्तौघ्राण
गन्धकरण्डकौ ॥ ६० ॥ इत्येवंरचयित्वातुधूपदीपैस्तथार्चयेत् ॥ यालक्ष्मीस्सर्वभूतानांयाचदेवेष्ववस्थिता ॥ ६१ ॥ धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्य
पोहतु ॥ विष्णोर्वक्षसियालक्ष्मीःस्वाहायाचविभावसौ ॥६२॥ चन्द्रार्कशक्रशक्तिर्यासाधेनुर्वरदास्तुमे ॥ स्वधात्वंपितृमुख्यानांस्वाहायज्ञभुजांयतः
॥ ६३ ॥ सर्वपापहराधेनुस्तस्माद्भूतिंप्रयच्छमे ॥ एवमामन्त्र्यतांधेनुंब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ ६४ ॥ विधानमेतद्धेनूनांसर्वासामपिपठ्यते ॥ यास्तु
पापविनाशिन्यःपठ्यन्तेदशधेनवः ॥६५॥ तासांस्वरूपंवक्ष्यामिनामानिचनराधिप॥प्रथमागुडधेनुःस्याद्घृतधेनुरथापरा ॥६६॥ तिलधेनुस्तृतीया
चचतुर्थीजलनामिका॥क्षीरधेनुःपञ्चमीचमधुधेनुस्तथापरा ॥६७॥ सप्तमीशर्कराधेनुरष्टमीदधिकल्पिता॥रसधेनुश्चनवमीदशमीस्यात्स्वरूपतः॥६८॥
कुम्भास्स्यूरसधेनूनामितरासांस्वराशयः॥सुवर्णधेनुंचाप्यत्रकेचिदिच्छन्तिमानवाः ॥६९॥ नवनीतेनतैलैश्चतथान्येऽपिमहर्षयः॥एतदेवविधानंस्यात्त
एवोपस्करास्स्मृताः ॥७०॥ मन्त्रवाहनसंयुक्ताःसदापर्वणिपर्वणि ॥ यथाश्राद्धंप्रदातव्याभुक्तिमुक्तिफलप्रदाः ॥७१॥ गुडधेनुप्रसङ्गेनसर्वास्तवमयो
दिताः ॥ अशेषयज्ञफलदाःसर्वपापहराःशुभाः ॥ ७२ ॥ व्रतानामुत्तमंयस्माद्विशोकद्वादशीव्रतम् ॥ तदङ्गत्वेनचैवात्रगुडधेनुःप्रशस्यते ॥ ७३ ॥
अयनेविषुवेपुण्येव्यतीपातेतथापुनः ॥ गुडधेन्वादयोदेयाउपरागादिपर्वसु ॥ ७४ ॥ विशोकद्वादशीचैषासर्वपापहराशुभा ॥ यामुपोष्यनरोयातित
द्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ७५ ॥ इहलोकेससौभाग्यमायुरारोग्यमेवच ॥ वैष्णवंपुरमाप्नोतिमरणेस्मरणंहरेः ॥ ७६ ॥ नवार्बुदसहस्राणिदशचाष्टौचधर्म

वित् ॥ नशोकदुःखदौर्गत्यंतस्यसञ्जयतेनृप ॥ ७७ ॥ नारीवाकुरुतेयातुविशोकद्वादशीमिमाम् ॥ नृत्यगीतपरानित्यंसापितत्फलमाप्नुयात् ॥
यस्मादग्रेहरेर्नृत्यमनन्तंगीतवादनम् ॥ ७८ ॥ इतिपठतियइत्थंयःशृणोतीहसम्यङ्मधुमुरनरकारेरर्चनंवाथपश्येत् ॥ मतिमपिचजनानांयोददा
तीन्द्रलोकेसवसतिविबुधौघैःपूज्यतेकल्पमेकम् ॥ ७९ ॥ भीष्मउवाच ॥ भगवञ्छ्रोतुमिच्छामिदानमाहात्म्यमुत्तमम् ॥ यदक्षयंपरेलोकेदेवर्षिगण
पूजितम् ॥८०॥ पुलस्त्यउवाच ॥ मेरोःप्रदानंवक्ष्यामिदशधानृपसत्तम ॥ ८१॥ यत्प्रदातानन्तलोकान्प्राप्नोतिसुरपूजितान् ॥ पुराणेषुचवेदेषुयज्ञ
ष्वायतनेषुच ॥ ८२ ॥ नतत्फलमधीतेषुकृतेष्विहयदश्नुते ॥ तस्माद्दानंप्रवक्ष्यामिपर्वतानामनुक्रमात् ॥ ८३ ॥ प्रथमोधान्यशैलःस्याद्द्वितीयो
लवणाचलः ॥ गुडाचलस्तृतीयस्तुचतुर्थोहेमपर्वतः ॥ ८४ ॥ पञ्चमस्तिलशैलस्स्यात्षष्ठःकार्प्पासपर्वतः ॥ सप्तमोघृतशैलःस्याद्रत्नशैलस्तथा
ष्टमः ॥ ८५ ॥ राजतोनवमस्तद्वद्दशमःशर्कराचलः ॥ वक्ष्येविधानमेतेषांयथावदनुपूर्वशः ॥८६॥ अयनेविषुवेपुण्येव्यतीपातेदिनक्षये ॥ शुक्लपक्षे
तृतीयायामुपरागेशशिक्षये ॥ ८७ ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुद्वादश्यामथवापुनः ॥ शुक्लायांपञ्चदश्यांवापुण्यर्क्षेवाविधानतः ॥ ८८ ॥ धान्यशैलादयो
देयाःकार्तिक्यांज्येष्ठपुष्करे ॥ तीर्थेष्वायतनेवापिगोष्ठेवाभवनाङ्गणे ॥ ८९ ॥ मण्डपंकारयेद्भक्त्याचतुरस्रमुदङ्मुखम् ॥ प्रागुदक्प्रवणंपुण्यंप्रा
ङ्मुखंवाविधानतः ॥ ९० ॥ गोमयेनानुलिप्तायांभूमावास्तीर्यवैकुशान् ॥ तन्मध्येपर्वतंकुर्याद्विष्कम्भंपर्वतान्वितम् ॥९१॥ धान्यद्रोणसहस्रेणभवे
द्गिरिरिहोत्तमः ॥ मध्यमःपञ्चशतकैःकनिष्ठश्चत्रिभिःशतैः ॥ ९२ ॥ मेरुर्महाव्रीहिमयस्तुमध्येसुवर्णवृक्षत्रयसंयुतःस्यात ॥ मूर्द्धन्यवस्थानम
थाम्बरेणकार्यंत्वनेकंचपुनर्द्विजाग्र्यैः ॥९३॥ चत्वारिशृङ्गाणिचराजतानिनितम्बभागाअपिराजतास्स्युः ॥ पूर्वेणमुक्ताफलवज्रयुक्तोयाम्येनगोमेदक
पद्मरागैः ॥९४ ॥ पश्चाच्चगारुत्मतनीलरत्नैःसौम्येनवैडूर्यकपुष्परागैः ॥ श्रीखण्डखण्डैरभितःप्रवालैर्लतान्वितोमौक्तिकप्रस्तराढ्यः ॥९५ ॥ ब्रह्माथ
विष्णुर्भगवान्पुरारिर्दिवाकरोऽप्यत्रहिरण्मयःस्यात् ॥ तथेक्षुवंशावृतकन्दरस्तुघृतोदकप्रस्रवणोदिशासु ॥९६॥ शुभ्राम्बराण्यम्बुधरावलिःस्यात्पूर्वेण
पीतानिचदक्षिणेन ॥ वासांसिपश्चादथकर्बुराणिरक्तानिचैवोत्तरतोघनानि ॥ ९७ ॥ रौप्यान्महेन्द्रप्रमुखांस्तथाऽष्टौसंस्थाप्यलोकाधिपतीन्क्रमेण ॥
नानावनालीचसमन्ततःस्यान्मनोरमम्माल्यविलेपनंच ॥९८ ॥ वितानकंचोपरिपञ्चवर्णमम्लानपुष्पाभरणंसितंच ॥ इत्थंनिवेश्यामरशैलमग्र्यंमेरो
स्तुविष्कम्भगिरीन्क्रमेण ॥ ९९ ॥ तुरीयभागेनचतुर्दिशंचसंस्थापयेत्पुष्पविलेपनाढ्यम् ॥ पूर्वेणमन्दरमनेकफलैश्चयुक्तंकामेनकाञ्चनमयेनविराज
मानम् ॥१००॥ याम्येनगन्धमदनोविनिवेशनीयोगोधूमसंचयमयःकलधौतवांश्च ॥ हैमेनयज्ञपतिनाघृतमानसेनवस्त्रेणराजतवनैश्चससंयुतःस्यात्

॥ १ ॥ पश्चात्तिलाचलमनेकसुगन्धपुष्पसौवर्णपिप्पलहिरण्मयहंसयुक्तम् ॥ आकारयेद्रजतपुष्पवनेनतद्वद्वस्त्रान्वितंदधिसितोदसरस्तथाग्रे ॥ २ ॥
संस्थाप्यतंविपुलशैलमथोत्तरेणशैलंसुपार्श्वमपिमाषमयंसवस्त्रम् ॥ पुष्पैश्वहेमवटपादपशेखरंतमाकारयेत्कनककेतुविराजमानम् ॥३॥ माक्षीकभद्रस
रमाचवनेनतद्वद्रौप्येणभासुरवितानयुतंविधाय ॥ होमश्चतुर्भिरथवेदपुगणविद्भिर्दान्तैरनिन्द्यचरिताकृतिभिर्द्विजेन्द्रैः॥४ ॥ पूर्वेणहस्तमितमत्रविधाय
कुण्डंकार्यस्तिलैर्यवघृतेनसमित्कुशैश्च ॥ रात्रौचजागरमनुद्धतगीतरूपैरावाहनंचकथयामिशिलोच्चयानाम् ॥ ५ ॥ त्वंसर्वदेवगणधामनिधेविरुद्ध
मस्मद्गृहेष्वमरपर्वतनाशयाशु ॥ क्षेमंविधत्स्वकुरुशान्तिमनुत्तमांचसंपूजितःपरमभक्तिमतामयांहि ॥ ६ ॥ त्वमेवभगवानीशोब्रह्माविष्णुर्दिवाकरः॥
मूर्तामूर्तमयंबीजमतःपाहिसनातन॥७॥यस्मात्त्वंलोकपालानांविश्वमूर्तेश्चमन्दिरम् ॥रुद्रादित्यवसूनांचतस्माच्छान्तिंप्रयच्छमे॥८॥यस्मादशून्यममरै
र्नारीभिश्चशिरस्तव॥तस्मान्मामुद्धरामुष्माद्दुःखसंसारसागरात्॥९ ॥एवमभ्यर्च्यतंमेरुंमंदरंचाभिपूजयेत्॥यस्माच्चैत्ररथेनत्वंभद्राश्वेनचपर्वत॥१०॥
शोभसेमन्दरक्षिप्रमतस्तुष्टिकरोभव ॥ यस्माच्चूडामणिर्जम्बूद्वीपेत्वंगन्धमादन ॥ ११ ॥ गन्धर्वगणशोभावांस्ततःकीर्तिर्दृढास्तुमे ॥ यस्मात्त्वंकेतु
मालेनवैभ्राजेनवनेनच ॥ १२ ॥ हिरण्मयाश्मशोभावांस्तस्मात्पुष्टिर्ध्रुवास्तुमे ॥ उत्तरैःकुरुभिर्यस्मात्सावित्रेणवनेनच ॥ १३ ॥ सुपार्श्वरा
जसेनित्यमतःश्रीरक्षयास्तुमे ॥ एवमामन्त्र्यतान्सर्वान्प्रभातेविमलेपुनः ॥ १४ ॥ स्नात्वातुगुरवेदद्यान्मध्यमंपर्वतोत्तमम् ॥ विष्कम्भपर्वतान्द
द्यादृत्विग्भ्यःक्रमशोनृप ॥ १५ ॥ गावोदेयाश्चतुर्विंशदथवादशपार्थिव ॥ शक्तिनःसप्तचाष्टौवापञ्चदद्यादशक्तिमान् ॥ १६ ॥ एकापिगुरवेदेया
कपिलाथपयस्विनी ॥ पर्वतानामशेषाणामेषएवविधिःस्मृतः ॥ १७ ॥ तएवपूजनेमन्त्रास्तएवोपस्कराःस्मृताः ॥ ग्रहाणांलोकपालानांब्रह्मादीनांचस
र्वतः ॥ १८ ॥ स्वमन्त्रेणैवसर्वेषुहोमःशैलेषुपठ्यते ॥ उपवासीभवेन्नित्यमशक्तोनक्तमिष्यते ॥ १९ ॥ विधानंसर्वशैलानांक्रमशःशृणुपार्थिव ॥
दानेषुचैवयेमन्त्राःपर्वतेषुयथाफलम् ॥ १२० ॥अन्नंब्रह्मयतःप्रोक्तमन्नंप्राणाःप्रकीर्तिताः॥ अन्नाद्भवन्तिभूतानिजगदन्नेनवर्धते ॥ २१ ॥ अन्नमेवयतो
लक्ष्मीरन्नमेवजनार्दनः ॥ धान्यपर्वतरूपेणपाहितस्मान्नगोत्तम ॥ २२ ॥ अनेनविधिनायस्तुदद्याद्धान्यमयंगिरिम् ॥ मन्वन्तरशतंसाग्रंदेवलोकेमही
यते ॥ २३ ॥ अप्सरोगणगन्धर्वैराकीर्णेनविराजितः ॥ विमानेनदिवःपृष्ठमायातिनृपसत्तम ॥ २४ ॥ कर्मक्षयेराजराज्यमाप्नोतीहनसंशयः ॥अ
थातःसंप्रवक्ष्यामिलवणाचलमुत्तमम् ॥ २५ ॥ यत्प्रदानान्नरोलोकमाप्नोतिशिवसंयुतम् ॥ उत्तमःषोडशद्रोणैःकर्तव्योलवणाचलः॥ २६ ॥ मध्यम
श्चतदर्धेनचतुर्भिरधमस्स्मृतः ॥ वित्तहीनोयथाशक्तिद्रोणादूर्द्ध्वंचकारयेत् ॥ २७ ॥ चतुर्थांशेनविष्कम्भपर्वतान्कारयेत्पृथक् ॥ विधानंपूर्ववत्कुर्या

द्रह्मादीनांचसर्वदा ॥ २८ ॥ तद्वद्धेममयंसर्वलोकपालनिवशनम् ॥ सर्गांसिवनवृक्षादितद्वचान्यान्निवेशयेत् ॥ २९ ॥ कुर्याज्जागरमत्रापिदानमन्त्रा
न्निबोधत ॥ सौभाग्यरससंयुक्तोयतोऽयंलवणेरसः ॥ १३० ॥ तदात्मकत्वेनचमांपाह्यापन्नंनगोत्तम ॥ यस्मादन्येरसाःसर्वेनोत्कटालवणंविना ॥
॥ ३१ ॥ प्रियश्चशिवयोर्नित्यंतस्माच्छान्तिप्रदोभव ॥ विष्णुदेहसमुद्भूतोयस्मादारोग्यवर्धनः ॥ ३२ ॥ तस्मात्पर्वतरूपेणपाहिसंसारसागरात् ॥
अनेनविधिनायस्तुदद्याल्लवणपर्वतम् ॥ ३३ ॥ उमालोकेवसेत्कल्पंततोयातिपरांगतिम् ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिगुडपर्वतमुत्तमम् ॥ ३४ ॥ यत्प्र
दानान्नरःस्वर्गंप्राप्नोतिसुरपूजितः ॥ उत्तमोदशभिर्भारैर्मध्यमःपञ्चभिर्मतः ॥ ३५ ॥ त्रिभिर्भारैःकनिष्ठःस्यात्तदर्धेनाल्पवित्तवान् ॥ तद्वदामन्त्र
णंपूजांहैमवृक्षान्सुरार्चनम् ॥ ३६ ॥ विष्कम्भपर्वतांस्तद्वत्सर्गांसिवनदेवताः ॥ होमंजागरणंतद्वल्लोकपालाधिवासनम् ॥३७ ॥ धान्यपर्वतवत्कुर्यादि
ममन्त्रमुदीरयेत् ॥ यथादेवेषुविश्वात्माप्रवरोऽयंजनार्दनः॥३८॥ सामवेदस्तुवेदानांमहादेवस्तुयोगिनाम् ॥ प्रणवःसर्वमन्त्राणांनारीणांपार्वतीयथा ॥
॥ ३९॥ तथारसानांप्रवरःसदैवेक्षुरसोमतः ॥ ममतस्मात्परांलक्ष्मींददातुगुडपर्वतः॥ १४०॥ यस्मात्सौभाग्यदायिन्याधामत्वंगुडपर्वत॥ निर्मितश्चा
दिपार्वत्यातस्मान्मांपाहिसर्वदा ॥ ४१ ॥अनेनविधिनायस्तुदद्याद्गुडमयंगिरिम् ॥ सम्पूज्यमानोगन्धर्वैर्गौरीलोकेमहीयते ॥ ४२ ॥ पुनःकल्पशता
न्तेचसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ आयुरारोग्यसंपन्नःशत्रुभिश्चापराजितः ॥ ४३ ॥ अथपापहरंवक्ष्येसुवर्णाचलमुत्तमम् ॥ यस्यप्रदानाद्भवनंवैरिञ्चंयान्ति
मानवाः ॥ ४४ ॥ उत्तमःपलसाहस्रोमध्यमःपञ्चभिःशतैः ॥ तदर्धेनाधमस्तद्वदल्पवित्तोऽपिमानवः ॥ ४५ ॥ दद्यादेकपलादूर्ध्वंयथाशक्ति
विमत्सरः ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वंविदध्याद्राजसत्तम ॥ ४६ ॥ विष्कम्भशैलांस्तद्वच्चऋत्विग्भ्यःप्रतिपादयेत् ॥ नमस्तेसर्वबीजायब्रह्मगर्भायवैनमः ॥
॥ ४७ ॥ यस्मादनन्तफलदस्तस्मात्पाहिशिलोच्चय ॥ यस्मादग्नेरपत्यंत्वंयस्मात्पुत्रोजगत्पतेः ॥ ४८ ॥ हेमपर्वतरूपेणतस्मात्पाहिनगोत्तम ॥
अनेनविधिनायस्तुदद्यात्कनकपर्वतम् ॥ ४९ ॥ सयातिपरमंब्रह्मलोकमानन्दकारकम् ॥ तत्रकल्पशतंतिष्ठेत्ततोयातिपरांगतिम् ॥ १५० ॥ अ
थातःसंप्रवक्ष्यामितिलशैलंविधानतः ॥ यत्प्रदानान्नरोयातिविष्णुलोकमनुत्तमम् ॥ ५१ ॥ उत्तमोदशभिर्द्रोणैर्मध्यमःपञ्चभिःस्मृतः ॥ त्रिभिः
कनिष्ठोराजेन्द्रतिलशैलःप्रकीर्तितः ॥ ५२ ॥ पूर्ववच्चापरंसर्वंविष्कम्भपर्वतादिकम् ॥ दानमन्त्रंप्रवक्ष्यामियथाचनृपपुङ्गव ॥ ५३ ॥ यस्मा
न्मधुवधेविष्णोर्देहस्वेदसमुद्भवाः ॥ तिलाःकुशाश्चमाषाश्चतस्माच्छान्तिप्रदोभव ॥ ५४ ॥ हव्यकव्येषुयस्माच्चतिलाएवहिरक्षणम् ॥ लक्ष्मींचकुरु
शैलेन्द्रतिलाचलनमोऽस्तुते ॥ ५५ ॥ इत्यामन्त्र्यचयोदद्यात्तिलाचलमनुत्तमम् ॥ सवैष्णवंपदंयातिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ ५६ ॥ कार्पासपर्व

तथैवविंशद्भागैरिहोत्तमः ॥ दशभिर्मध्यमःप्रोक्तःकनिष्ठःपञ्चभिर्मतः ॥ ५७ ॥ भारेणाल्पधनोदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वमा
साद्यराजसत्तम ॥ ५८ ॥ प्रभातायांचशर्वर्यांदद्यादिदमुदीरयेत् ॥ त्वमेवावरणंयस्माल्लोकानामिहसर्वदा ॥ ५९ ॥ कार्पासाद्रेनमस्त
स्मादघौघध्वंसनोभव ॥ इतिकार्पासशैलेन्द्रंयोदद्याच्छर्वसंनिधौ ॥ १६० ॥ रुद्रलोकेवसेत्कल्पंततोराजाभवेदिह ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिघृता
चलमनुत्तमम् ॥ ६१ ॥ तेजोमयंघृतंपुण्यंमहापानकनाशनम् ॥ विंशत्याघतकुम्भानामुत्तमःस्याद्घृताचलः ॥ ६२ ॥ दशभिर्मध्य
मःप्रोक्तःपञ्चभिस्त्वधमःस्मृतः ॥ अल्पवित्तोऽपिकुर्वीतद्वाभ्यामिहविधानतः ॥ ६३ ॥ विष्कम्भपर्वतांस्तद्वच्चतुर्भागेनकल्पयेत् ॥ शा
लितण्डुलपात्राणिकुम्भोपरिनिवेशयेत् ॥ ६४ ॥ कारयेत्संहतानुच्चान्यथाशोभंविधानतः ॥ वेष्टयेच्छुक्लवासोभिरिक्षुदण्डफलादिकैः ॥ ६५ ॥
धान्यपर्वतवत्सर्वंविधानमिहपठ्यते ॥ अधिवासनपूर्वंहितद्वद्धोमसुरार्चनम् ॥ ६६ ॥ प्रभातायांचशर्वर्यांगुरवेविनिवेदयेत् ॥ विष्कम्भपर्वतांस्तद्व
हत्विग्भ्यःशान्तमानसः ॥६७॥ संयोगाद्घृतमुत्पन्नंयस्मादमृततेजसि ॥ तस्माद्घृतार्चिर्विश्वात्माप्रीयतामत्रशंकरः ॥ ६८ ॥ यस्मात्तेजोमयंब्रह्मघृ
तेचैवव्यवस्थितम् ॥ घतपर्वतरूपेणतस्मान्नःपाहिभूधर ॥६९॥ अनेनविधिनादद्याद्घृताचलमनुत्तमम् ॥ महापातकयुक्तोऽपिलोकमायातिशाम्भव
म् ॥ १७० ॥ हंससारसयुक्तेनकिङ्किणीजालमालिना ॥ विमानेनाप्सरोभिश्चसिद्धविद्याधरैर्वृतः ॥ ७१॥ विचरेत्पितृभिःसार्धंयावदाभूतसम्प्लवम्॥
अथातःसंप्रवक्ष्यामिरत्नाचलमनुत्तमम् ॥ ७२ ॥ मुक्ताफलसहस्रेणपर्वतस्स्यादनुत्तमः ॥ मध्यमःपञ्चशतिकस्त्रिशतेनाधमःस्मृतः ॥ ७३ ॥ चतुर्थां
शेनविष्कम्भपर्वताःस्युःसमन्ततः॥पूर्वेणवज्रगोमेदैर्दक्षिणेनेन्द्रनीलकैः ॥७४॥ पुष्परागैर्युतःकार्योविद्वद्भिर्गन्धमादनः ॥ वैडूर्यविद्रुमैःपश्चात्संमिश्रो
विपुलाचलः ॥ ७५ ॥ पद्मरागैःससौवर्णैरुत्तरेणापिविन्यसेत् ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वमत्रापिपरिकल्पयेत् ॥ ७६ ॥ तद्वदावाहनंकृत्वावृक्षान्देवांश्च
काञ्चनान् ॥ पूजयेत्पुष्पगन्धाद्यैःप्रभातेस्याद्विसर्जनम ॥ ७७ ॥ पूर्ववद्गुरुऋत्विग्भ्यइमंमन्त्रमुदीरयेत् ॥ यथादेवगणाःसर्वेसर्वरत्नेष्ववस्थिताः ॥
॥ ७८ ॥ त्वंचरत्नमयोनित्यमतःपाहिमहाचल ॥ यस्माद्रत्नप्रदानेनतुष्टिमेतिजनार्दनः ॥ ७९॥ पूजामन्त्रप्रसादेनतस्मान्नःपाहिपर्वत ॥ अनेनविधि
नायस्तुदद्याद्रत्नमयंगिरिम् ॥ १८० ॥ सयातिवैष्णवंलोकममरेश्वरपूजितः ॥ यावत्कल्पशतंसाग्रंवसेत्तत्रनराधिप ॥ ८१ ॥ रूपारोग्यगुणोपेतःसप्त
द्वीपाधिपोभवेत् ॥ ब्रह्महत्यादिकंकिञ्चिदत्रामुत्राथवाकृतम् ॥ ८२ ॥ तत्सर्वंनाशमायातिगिरिर्वज्राहतोयथा ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिरौप्याचल
मनुत्तमम् ॥ ८३ ॥ यत्प्रदानान्नरोयातिसोमलोकंनगोत्तम ॥ दशभिःपलसाहस्रैरुत्तमोरजताचलः ॥ ८४ ॥ पञ्चभिर्मध्यमःप््रोक्तस्तदर्धे

नाधमःस्मृतः ॥ अशक्तोविंशतेरूर्द्ध्वंकारयेच्छक्तितःसदा ॥ ८५ ॥ विष्कंभपर्वतांस्तद्वत्तुरीयांशेनकल्पयेत् ॥ पूर्ववद्राजतान्कुर्यान्मन्दरादी
न्विधानतः ॥ ८६ ॥ कलधौतमयांस्तद्वल्लोकेशान्कारयेद्बुधः ॥ ब्रह्मविष्ण्वर्कवान्कार्योनितम्बोऽत्रहिरण्मयः ॥ ८७ ॥ राजतंस्यात्तदन्ये
षांपर्वतानांचकाञ्चनम् ॥ शेषंचपूर्ववत्कुर्याद्धोमजागरणादिकम् ॥ ८८ ॥ दद्यात्तद्वत्प्रभातेतुगुरवेरौप्यपर्वतम् ॥ विष्कंभशैलानृत्विग्भ्यः
पूज्यवस्त्रविभूषणैः ॥ ८९ ॥ इमंमन्त्रंपठन्दद्याद्दर्भपाणिर्विमत्सरः ॥ पितॄणांवल्लभंयस्मादिन्दोर्वाशङ्करस्यच ॥ १९० ॥ रजतंपाहित
स्मान्नःशोकसंसारसागरात् ॥ इत्थंनिवेश्ययोदद्याद्रजताचलमुत्तमम् ॥ ९१ ॥ गवामयुतसाहस्रफलमाप्नोतिमानवः ॥ सोमलोकेसगंधर्वैःकिन्नरा
प्सरसांगणैः ॥ ९२ ॥ पूज्यमानोवसेद्विद्वान्यावदाभूतसंप्लवम् ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यामिशर्करचलमुत्तमम् ॥ ९३ ॥ यस्यप्रदानाद्विष्ण्वर्करुद्रास्तुष्य
न्तिसर्वदा ॥ अष्टभिःशर्कराभारैरुत्तमःस्यान्महाचलः ॥९४॥ चतुर्भिर्मध्यमःप्रोक्तोभाराभ्यामधमःस्मृतम् ॥ भारेणचार्द्धभारेणकुर्याद्यःस्वल्पवित्त
वान् ॥९५॥ विष्कंभपर्वतान्कुर्यात्तुरीयांशेनमानवः॥ धान्यपर्वतवत्सर्वंहैमाम्बरसुसंयुतम् ॥९६॥ मेरोरुपरितःस्थाप्यंहैमंतत्रतरुत्रयम् ॥ मंदारःपारि
जातश्चतृतीयःकल्पपादपः ॥९७॥ एतद्वृक्षत्रयंमूर्ध्निसर्वेष्वपिनिवेशयेत्॥हरिचन्दनसंतानौपूर्वपश्चिमभागयोः ॥९८॥ निवेश्यौसर्वशैलेषुविशेषाच्छर्क
राचले ॥ मन्दरेकामदेवस्तुप्रत्यग्वक्त्रःसदाभवेत् ॥९९॥ गंधमादनशृंगेतुधनदःस्यादुदङ्मुखः॥ प्राङ्मुखोवेदमूर्तिस्तुहंसःस्याद्विपुलाचले ॥२००॥
हैमीभवेत्सुपार्श्वेतुसुरभीदक्षिणामुखी ॥ धान्यपर्वतवत्सर्वमावाहनमखादिकम् ॥ १ ॥ कृत्वाथगुरवेदद्यान्मध्यमंपर्वतोत्तमम् ॥ ऋत्विग्भ्यश्चतुरः
शैलानिमान्मन्त्रानुदीरयेत् ॥२॥ सौभाग्यामृतसारोऽयंपरमःशर्कराचलः ॥ तस्मादानन्दकारीत्वंभवशैलेन्द्रसर्वदा ॥ ३ ॥ अमृतंपिबतांयेतुपतितां
भुविशीकराः ॥ देवानांतत्समुत्थस्त्वंपाहिनःशर्कराचल ॥ ४ ॥ मनोभवधनुर्मध्यादुद्भूताशर्करापुनः ॥ तन्मयोऽसिमहाशैलपाहिसंसारसागरात्॥
॥ ५ ॥ योदद्याच्छर्कराशैलमनेनविधिनानरः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःप्रयातिब्रह्ममन्दिरम् ॥ ६ ॥ चन्द्रसूर्यप्रतीकाशमधिरुह्यानुजीविभिः ॥ सहै
वयानमुत्तिष्ठेत्ततोविष्णुप्रभोदिवि ॥ ७ ॥ ततःकल्पशतान्तेतुसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ आयुरारोग्यसंपन्नोयावज्जन्मायुतत्रयम् ॥ ८ ॥ भोजनंश
क्तितःकुर्यात्सर्वशैलेष्वमत्सरः ॥ स्वयंचाक्षारलवणमश्नीयात्तदनुज्ञया ॥ ९ ॥ पर्वतोपस्करान्सर्वान्प्रापयेद्ब्राह्मणालयम् ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातं
शैलदानमनुत्तमम् ॥ २१० ॥ यदन्यद्रोचतेतुभ्यंतन्मांपृच्छस्वपार्थिव ॥ भीष्मउवाच ॥ भगवन्भवसंसारसागरोत्तारकारकम् ॥ ११ ॥ किञ्चि
द्व्रतंसमाचक्ष्वस्वर्गारोग्यफलप्रदम् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सौरधर्मंप्रवक्ष्यामिनाम्नाकल्याणसप्तमीम् ॥ १२ ॥ विशोकसप्तमींतद्वत्तृतीयांफलसप्तमी

म् ॥ शर्करासप्तमींकुर्यात्तथाकमलसप्तमीम् ॥ १३ ॥ मन्दारसप्तमींषष्ठींसप्तमींशुभसप्तमीम् ॥ सर्वाःपुण्यफलाःप्रोक्ताःसर्वादेवर्षिपूजिताः॥ १४ ॥
विधानमासांवक्ष्यामियथावदनुपूर्वशः ॥ यदातुशुक्लसप्तम्यामादित्यस्यदिनंभवेत् ॥ १५ ॥ सातुकल्याणिनीनामविजयाचनिगद्यते ॥ प्रातर्ग
व्येनपयसास्नानंनद्यांसमाचरेत् ॥ १६ ॥ शुक्लाम्बरधरःपद्ममक्षतैःपरिकल्पयेत ॥ प्राङ्मुखोऽष्टदलंमध्येतद्वद्वृत्तांचकर्णिकाम् ॥ १७॥ पुष्पाक्षता
द्दैर्देवेशंविन्यसेत्सर्वतःक्रमात् ॥ पूर्वेणतपनायेतिमार्तण्डायेतिवैततः ॥ १८ ॥ याम्येदिवाकरायेतिविधात्रइतिनैर्ऋते ॥ पश्चिमेवरुणायेतिभास्कराये
तिचानिले ॥१९॥ सौम्येविकर्तनायेतिदेवायेत्यष्टमेदले ॥आदावंतेचमध्येचनमोऽस्तुपरमात्मने॥२२०॥मन्त्रैरेतैस्समभ्यर्च्यनमस्कारान्तदापितैः॥
शुक्लैर्वस्त्रैःफलैर्भक्ष्यैर्धूपमाल्यानुलेपनैः ॥२१॥ स्थण्डिलेपूजयेद्भक्त्यागुडेनलवणेनवै॥ततोव्याहृतिमन्त्रेणविसृज्यद्विजपुङ्गवान् ॥२२॥ शक्तितस्तर्प
येद्भक्त्यागुडक्षीरघृतादिभिः ॥ तिलपात्रंहिरण्यंचब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ २३ ॥ एवंनियमकृत्सुप्त्वाप्रातरुत्थायमानवः ॥ कृतस्नानजपोविप्रैःसहैव
घृतपायसम् ॥ २४ ॥ भुक्त्वाचवेदविदुषिवैडालव्रतवर्जिते ॥ घृतपात्रंसकनकंसोदकुंभंनिवेदयेत् ॥ २५ ॥ प्रीयतामत्रभगवान्परमात्मादिवाकरः॥
अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् ॥ २६ ॥ ततस्त्रयोदशमासिगाश्चदद्यात्त्रयोदश ॥ वस्त्रालंकारसंयुक्ताःस्वर्णशृंगाःपयस्विनीः ॥ २७ ॥
एकामपिप्रदद्याच्चवित्तहीनोविमत्सरः ॥ नवित्तशाठ्यंकुर्वीतयतोमोहात्पतत्यधः ॥ २८ ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यात्कल्याणसप्तमीम् ॥ सर्वपापवि
निर्मुक्तःसूर्यलोकेमहीयते ॥ २९ ॥ आयुरारोग्यमैश्वर्यमनंतमिहजायते ॥ सर्वपापहरांचेयंसर्वदेवतपूजिता ॥ २३० ॥ सर्वदुष्टोपशमनीस
दाकल्याणसप्तमी ॥ इमामनन्तफलदांयस्तुकल्याणसप्तमीम् ॥३१॥ शृणोतियःपठेद्वापिसचपापैःप्रमुच्यते ॥ विशोकसप्तमींतद्वद्वक्ष्यामिनृपसत्तम
॥ ३२ ॥ यामुपोष्यनरःशोकंनकदाचिदिहाश्नुते ॥ माघेकृष्णतिलैःस्नातःपंचम्यांशुक्लपक्षतः ॥ ३३ ॥ कृताहारःकृसरयादन्तधावनपूर्वकम् ॥
उपवासव्रतंकृत्वाब्रह्मचारीनिशिस्वपेत् ॥ ३४ ॥ ततःप्रभातउत्थायकृतस्नानजपःशुचिः ॥ कृत्वातुकाञ्चनंपद्ममर्कायेतिप्रपूजयेत् ॥ ३५ ॥ कर
वीरेणरक्तेनरक्तवस्त्रयुगेनच ॥ यथाविशोकंभुवनंत्वयैवादित्यसर्वदा ॥ ३६ ॥ तथाविशोकतामेस्यात्त्वद्भक्तिःप्रतिजन्मच ॥ एवंसम्पूज्यषष्ठ्यांतुभ
क्त्यासम्पूजयेद्द्विजान् ॥ ३७ ॥ स्वयंसम्प्राश्यगोमूत्रमुत्थायकृतनैत्यकः ॥ सम्पूज्यविप्रान्यत्नेनगुडपात्रसमन्वितम् ॥ ३८ ॥ सद्वस्त्रयुग्मंपद्मंच
ब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ अतैललवणंभुक्त्वासप्तम्यांमौनसंयुतः ॥ ३९ ॥ ततःपुराणश्रवणंकर्तव्यंभूतिमिच्छता ॥ अनेनविधिनासर्वमुभयोरपिपक्ष
योः ॥२४०॥ कुर्याद्यावत्पुनर्माघशुक्लपक्षस्यसप्तमी॥व्रतांतेकलशंदद्यात्सुवर्णकमलान्वितम् ॥४१॥ शय्यांसोपस्करांदद्यात्कपिलांचपयस्विनीम् ॥

अनेनविधिनायस्तुवित्तशाठ्यंनवर्जितः ॥ ४२ ॥ विशोकसप्तमींकुर्यात्सयातिपरमांगतिम् ॥ यावज्जन्मसहस्राणांसाग्रंकोटिशतंभवेत् ॥
॥ ४३ ॥ तावन्नशोकमाप्नोतिरोगदौर्गत्यवर्जितः ॥ यंयंकामयतेकामंतंतंप्राप्नोतिपुष्कलम् ॥ ४४ ॥ निष्कामंकुरुतेयस्तुसपरंब्रह्मगच्छति ॥
यःपठेच्छृणुयाद्वापिविशोकाख्यांतुसप्तमीम् ॥४५॥ सोऽपीन्द्रलोकमासाद्यनदुःखीजायतेक्वचित् ॥ अन्यामपिप्रवक्ष्यामिनाम्नातुफलसप्तमीम्॥४६॥
यामुपोष्यनरःपापैर्विमुक्तःस्वर्गभाग्भवेत् ॥ मार्गशीर्षेशुभेमासिपञ्चम्यांनियतव्रतः ॥४७॥ षष्ठीमुपोष्यकमलंकारयित्वातुकाञ्चनम् ॥ शर्करासंयुतं
दद्याद्ब्राह्मणायकुटुम्बिने ॥ ४८ ॥ रूपंचकाञ्चनंकृत्वाफलस्यैकस्यधर्मवित् ॥ दद्याद्विकालवेलायांभानुर्मेप्रीयतामिति ॥ ४९ ॥ शक्त्यातुविप्रान्स
म्पूज्यसप्तम्यांक्षीरभोजनम् ॥ कृत्वाकुर्यात्फलत्यागंयावत्स्यात्कृष्णसप्तमी ॥२५०॥ तामुपोष्याथविधिवदनेनैवक्रमेणतु ॥ तद्वद्धेमफलंदत्त्वासुवर्ण
कमलान्वितम् ॥ ५१ ॥ शर्करापात्रसंयुक्तंवस्त्रमालासमन्वितम् ॥ संवत्सरमनेनैवविधिनोभयसप्तमीम् ॥ ५२ ॥ उपोष्यदद्यात्क्रमशःसूर्यमन्त्रमु
दीरयेत ॥ भानुरर्कोरविर्ब्रह्मासूर्यःशक्रोहरिःशिवः ॥ ५३ ॥ श्रीमान्विभावसुस्त्वष्टावरुणःप्रीयतामिति ॥ प्रतिमासंचसप्तम्यामेकैकंनामकीर्त्तयेत्
॥ ५४ ॥ प्रतिपक्षंफलत्यागमेतत्कुर्वन्समाचरेत् ॥ व्रतान्तेविप्रमिथुनंपूजयेद्वस्त्रभूषणैः ॥ ५५ ॥ शर्कराकलशंदद्याद्धेमपद्मफलान्वितम् ॥ यथान
विफलःकामस्त्वद्भक्तानांसदाभवेत् ॥ ५६ ॥ तथानन्तफलावाप्तिरस्तुमेजन्मजन्मनि ॥ इमामनन्तफलदांयःकुर्यात्फलसप्तमीम् ॥ ५७ ॥ भूतभ
व्यांश्चपुरुषांस्तारयेदेकविंशतिम् ॥ यःशृणोतिपठेद्वापिसोऽपिकल्याणभाग्भवेत् ॥५८॥ सर्वपापविशुद्धात्मासूर्यलोकेमहीयते ॥ सुरापानादिकंकि
ञ्चिदत्रामुत्रचवाकृतम् ॥ ५९ ॥ तत्सर्वंनाशमायातियःकुर्यात्फलसप्तमीम् ॥ शर्करासप्तमींवक्ष्येतद्वत्कल्मषनाशिनीम् ॥ २६० ॥ आयुरारोग्यमै
श्वर्यंययानन्तंप्रजायते॥माधवस्यसितेपक्षेसप्तम्यांनियतव्रतः॥६१॥ प्रातःस्नात्वातिलैःशुभ्रैःशुद्धमाल्यानुलेपनः ॥ स्थण्डिलेपद्ममालिख्यकुङ्कुमेन
सकर्णिकम् ॥ ६२ ॥ तस्मिन्नमःसवित्रेतिगन्धपुष्पंनिवेदयेत् ॥ स्थापयेदुदकुम्भंचशर्करापात्रसंयुतम् ॥६३॥ शुक्लवस्त्रैरलङ्कृत्यशुक्लमाल्यानुलेपनैः॥
स्वर्णपुष्पसमायुक्तंमन्त्रेणानेनपूजयेत् ॥ ६४ ॥ विश्ववेदमयोयस्मात्त्वंवेदेषुचपठ्यसे ॥ त्वमेवामृतसर्वस्वमतःशान्तिप्रयच्छमे ॥६५॥ पञ्चगव्यंततः
पीत्वास्वपेत्तत्पार्श्वतःक्षितौ ॥ सौरसूक्तंजपन्नास्तेपुराणश्रवणेनच ॥ ६६ ॥ अहोरात्रेगतेपश्चादष्टम्यांकृतनैत्यकः ॥ तत्सर्ववेदविदुषेब्राह्मणायनिवे
दयेत् ॥६७॥ भोजयेच्छक्तितोविप्राञ्शर्कराघृतपायसैः ॥ भुञ्जीतातैललवणंस्वयमप्यथवाग्यतः ॥६८॥ अनेनविधिनासर्वंमासिमासिसमाचरेत् ॥
संवत्सरन्तेशयनंशर्कराकलशान्वितम् ॥ ६९ ॥ सर्वोपस्करसंयुक्तंतथैकांगांपयस्विनीम् ॥ गृहंचशक्तिमान्दद्यात्समस्तोपस्करान्वितम् ॥ २७० ॥

सहस्रेणाथनिष्काणांकृत्वादद्याच्छतेनवा ॥ दशभिर्वात्रिभिर्वापिनिष्केणैकेनवापुनः ॥७१॥ पद्मंस्वशक्तितोदद्यात्पूर्ववन्मन्त्रपाठनम् ॥ वित्तशाठ्यंन
कुर्वीतकुर्वन्दोषान्समश्नुते ॥ ७२ ॥ अमृतंपिबतोवक्रात्सूर्यस्यामृतबिन्दवः ॥ समुत्पेतुर्द्धरण्यांयेशालिमुद्गेक्षवस्तुते ॥७३ ॥ शर्करायारसस्तस्मादि
क्षुसारोऽमृतात्मवान् ॥ इष्टारवेरतःपुण्याशर्कराहव्यकव्ययोः ॥७४॥ शर्करासप्तमीचेयंवाजिमेधफलप्रदा ॥ सर्वदुष्टोपशमनीपुत्रपौत्रविवर्धिनी॥७५॥
यःकुर्यात्परयाभक्त्यासपरंब्रह्मगच्छति ॥ कल्पमेकंवसेत्स्वर्गेततोयातिपरंपदम् ॥ ७६ ॥ इदमनघशृणोतियःस्मरेद्वापरिपठतीहसुरेश्वरस्यलोके
॥ मतिमपिचददातिसोऽपिदेवैरमरपुरेपरिपूज्यतेमुनीन्द्रैः ॥ ७७ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामितद्वत्कमलसप्तमीम् ॥ यस्यास्संकीर्त्तनादेवतुष्यतीहदि
वाकरः ॥ ७८ ॥ वसन्तामलसप्तम्यांसुस्नातोगौरसर्षपैः ॥ तिलपात्रेचसौवर्णंनिधायकमलंशुभम् ॥ ७९ ॥ वस्त्रयुग्मावृतंकृत्वागन्धपुष्पैरथार्चये
त् ॥ नमस्तेपद्महस्तायनमस्तेविश्वधारिणे ॥ २८० ॥ दिवाकरनमऽस्तेस्तुप्रभाकरनमोऽस्तुते ॥ ततोद्विकालवेलायामुदकुम्भसमन्वितम् ॥
॥ ८१ ॥ विप्रायदद्यात्सम्पूज्यवस्त्रमाल्याविभूषणैः ॥ शक्तितःकपिलांदद्यादलङ्कृत्यविधानतः ॥ ८२ ॥ अहोरात्रेगतेपश्चादष्ट
म्यांभोजयेद्द्विजान् ॥ यथाशक्तिचभुञ्जीतविमांसंतैलवर्जितम् ॥ ८३ ॥ अनेनविधिनाशुक्लसप्तम्यांमासिमासिच ॥ सर्वंसमाचरेद्भक्त्यावि
त्तशाठ्यविवर्जितः ॥ ८४ ॥ व्रतान्तेशयनंदद्यात्सुवर्णकमलान्वितम् ॥ ८५ ॥ गाश्चप्रदद्याच्छक्त्यातुसुवर्णस्यपयस्विनीः ॥ भाजना
सनदीपादीन्दद्यादिष्टानुपस्करान् ॥ ८६ ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यात्कमलसप्तमीम् ॥ लक्ष्मीमनन्तामभ्येतिसूर्यलोकेचमोदते ॥ ८७ ॥
कल्पेकल्पेततोलोकान्सप्तगत्वापृथक्पृथक् ॥ अप्सरोभिःपरिवृतस्ततोयातिपरांगतिम् ॥ ८८ ॥ पश्येदिमांयःशृणुयान्मुहूर्तंपठेच्चभक्त्या
थमतिंददाति ॥ सोऽप्यत्रलक्ष्मीममलामवाप्यगन्धर्वविद्याधरलोकमेति ॥ ८९ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ सर्वकाम
प्रदांपुण्यांनाम्नामन्दारसप्तमीम् ॥ २९० ॥ माघस्यामलपक्षेतुपञ्चम्यांलघुभुङ्नरः ॥ दन्तकाष्ठंततःकृत्वाषष्ठीमुपवसेद्बुधः ॥ ९१ ॥
विप्रान्सम्पूजयित्वातुमन्दारंप्राशयेन्निशि ॥ ततःप्रभातउत्थायकृत्वास्नानंपुनर्द्विजान् ॥ ९२ ॥ भोजयेच्छक्तितःकुर्यान्मन्दारकुसुमाष्टकम् ॥
सौवर्णंपुरुषंतद्वत्पद्महस्तंसुशोभनम् ॥ ९३ ॥ पद्मंकृष्णतिलैःकृत्वाताम्रपात्रेऽष्टपत्रकम् ॥ हेममन्दारकुसुमैर्भास्करायेतिपूर्वतः ॥ ९४ ॥
नमस्कारेणतद्वच्चसूर्यायेत्यमलेदले ॥ दक्षिणेतद्वदर्कायतथार्यम्णेचनैर्ऋते ॥ ९५ ॥ पश्चिमेवेदधाम्नेचवायव्येचण्डभानवे ॥ पूष्णेचोत्तर
तःपूज्यआनन्दायेतितत्परम् ॥ ९६ ॥ कर्णिकायांचपुरुषःस्थाप्यःसर्वात्मनेऽपिच ॥ शुक्लवस्त्रैःसमावेष्ट्यभक्ष्यैर्माल्यफलादिभिः ॥ ९७ ॥ एवमभ्य

र्च्यतत्सर्वंदद्याद्वेदविदेपुनः ॥ भुञ्जीतातैलवणंवाग्यतःप्राङ्मुखोगृही ॥ ९८ ॥ अनेनविधिनासर्वंसप्तम्यांमासिमासिच ॥ कुर्यात्संवत्सरंया
वद्वित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ ९९ ॥ एतदेवव्रतान्तेतुनिधायकलशोपरि ॥गोभिर्विभवतःसार्द्धंदातव्यंभूतिमिच्छता॥३००॥ नमोमन्दारनाथायमन्दार
भवनायच ॥ त्वंरवेतारयस्वास्मानस्मात्संसारसागरात् ॥ १ ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यान्मन्दारसप्तमीम् ॥ विपाप्मासुखीमर्त्यःकल्पंचदिविमोद
ते ॥ २ ॥ इमामघौघपटलभीषणध्वान्तदीपिकाम् ॥ गच्छन्सङ्कुलसंसारशर्वर्यांनस्खलेन्नरः ॥ ३ ॥ मन्दारसप्तमीमेतामीप्सितार्थफलप्रदाम्॥यःपठे
च्छृणुयाद्वापिसोऽपिपापैःप्रमुच्यते ॥ ४ ॥ अथान्यामपिवक्ष्यामिशोभनांशुभसप्तमीम् ॥ यामुपोष्यनरोरोगशोकौघात्तुप्रमुच्यते ॥ ५ ॥ पुण्य
माश्वयुजेमासिकृतस्नानजपःशुचिः ॥ वाचयित्वाततोविप्रानारभेच्छुभसप्तमीम् ॥ ६ ॥ कपिलांपूजयेद्भक्त्यागन्धमाल्यानुलेपनैः ॥ नमामिसूर्य
सम्भूतामशेषभुवनालयाम् ॥ ७ ॥ त्वामहंशुभकल्याणिस्वशरीरविशुद्धये ॥ अथकृत्वातिलप्रस्थंताम्रपात्रेणसंयुतम् ॥ ८ ॥ काञ्चनंवृषभंतद्वद्वस्त्रमा
ल्यगुडान्वितम् ॥ सोपधानंचविश्रामभाजनासनसंयुतम् ॥ ९ ॥ फलैर्नानाविधैर्भक्ष्यैर्घृतपायससंयुतैः ॥ दद्याद्विकालवेलायामर्यमाप्री
यतामिति ॥ ३१० ॥ पञ्चगव्यंचसंप्राश्यस्वपेद्भूमावसंस्तरे ॥ततःप्रभातेसञ्जातेभक्त्यासंतर्पयेद्विजान् ॥ ११ ॥ अनेनविधिनादद्यान्मासिमासिस
दानरः ॥ वाससीवृषभंहैमंतद्वद्गांकाञ्चनोद्भवाम् ॥१२॥ संवत्सरान्तेशयनमिक्षुदण्डगुडान्वितम् ॥ ताम्रपात्रेतिलप्रस्थंसौवर्णंवृषभंतथा॥१३॥ दद्याद्वे
दविदेसर्वंविश्वात्माप्रीयतामिति ॥ अनेनविधिनाविद्वान्कुर्याद्यःशुभसप्तमीम् ॥ १४ ॥ तस्यश्रीर्विमलाकीर्त्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ अप्सरोगण
गन्धर्वैःपूज्यमानःसुरालये ॥ १५ ॥ वसेद्गणाधिपोभूत्वायावदाभूतसम्प्लवम् ॥ कल्पादाववतीर्णश्चसप्तद्वीपाधिपोभवेत्॥१६॥ भ्रूणहत्यासहस्रस्यब्र
ह्महत्याशतस्यच ॥ नाशायालमियंपुण्यापठचतेशुभसप्तमी ॥ १७ ॥ इमांपठेद्यःशृणुयान्मुहूर्तंपश्येत्प्रसंगादपिदीयमानम् ॥ सोऽप्यत्रसर्वाघवि
मुक्तदेहःप्राप्नोतिविद्याधरनायकत्वम्॥१८॥यावत्समास्सप्तनरःकरोतियःसप्तमींसप्तविधानयुक्ताम्॥ससप्तलोकाधिपतिःक्रमेणभूत्वापदंयातिपरंमुरारेः
॥ ३१९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपुष्करमाहात्म्यएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ भीष्मउवाच ॥ भूर्लोकोऽथभुवर्लोकःस्वर्लोकोऽथमहर्ज
नः ॥ तपःसत्यंचसप्तैतेदेवलोकाःप्रकीर्त्तिताः ॥ १ ॥ पर्यायेणतुसर्वेषामाधिपत्यंकथंभवेत् ॥ इहलोकेशुभंरूपमायुरारोग्यमेवच ॥ २ ॥ लक्ष्मीश्चवि
पुलाब्रह्मन्कथंस्यात्सुरपूजित ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुराहुताशनःसार्द्धंमारुतेनमहीतले ॥ ३ ॥ आदिष्टःपुरुहूतेनविनाशायसुरद्विषाम् ॥ निर्दग्धे
षुततस्तेनदानवेषुसहस्रशः ॥ ४ ॥ तारकःकमलाक्षश्चकालदंष्ट्रःपरावसुः ॥ विरोचनस्तुसंह्रादःप्रयातास्तेतदावसन् ॥ ५ ॥ अन्तःसमुद्रमा

विश्यसन्निवेशमकुर्वत ॥ अशक्ताइतितेऽप्यग्निमारुताभ्यामुपेक्षिताः ॥ ६ ॥ ततःप्रभृतिवैदेवान्मानुषान्सभुजङ्गमान् ॥ सम्पीड्यचमुनीन्सर्वा
न्प्रविशन्तिपुनर्जलम् ॥ ७ ॥ एवंयुगसहस्राणितेवीराःसततपश्चच ॥ जलदुर्गबलाद्राजन्पीडयन्तिजगत्त्रयम् ॥ ८ ॥ ततःपुनरथोवह्निमारुता
वमराधिपः ॥ आदिदेशाचिरादम्बुनिधिर्गेपविशोष्यताम् ॥ ९ ॥ यस्मादस्मद्विषांचैपशरणंवरुणालयः ॥ तस्माद्भवद्भ्यामद्यैवशोपमेपप्रणीयताम्
॥ १० ॥ तावूचतुस्ततःशक्रंमयशम्बरसूदनम् ॥ अधर्मएषदेवेन्द्रसागरस्यविनाशनम् ॥ ११ ॥ यस्मार्ज्जीवनिकायस्यमहतःसंक्षयोभवेत् ॥
तस्मादुपायमन्यंतुसमाश्रयपुरन्दर ॥ १२ ॥ यस्ययोजनमात्रेऽपिपिर्जीवकोटिशतानिच॥निवसन्तिसुरश्रेष्ठसकथंनाशमर्हति॥१३॥ पुलस्त्यउवाच॥
एवमुक्तःसुरेन्द्रस्तुक्रोधसंरक्तलोचनः॥उवाचेदंवचोरोपादमरावग्निमारुतौ॥१४॥इन्द्रउवाच॥नधर्माधर्मसंयोगंप्राप्नुवन्त्यमगःक्वचित्॥भवन्तौतुविशेष
णमहात्मानौचतिष्ठतः ॥ १५ ॥ ममाज्ञानकृतायस्मान्मारुतेनसमंत्वया ॥ मुनिव्रतपरोभूत्वापरिगृह्यकलेवरम् ॥ १६ ॥ धर्मार्थशास्त्रगहितांयोनिंप्र
तिविभावसो ॥ तस्मादेकेनवपुपामुनिरूपेणमानुषे ॥१७॥ मारुतेनसमंलोकेतवजन्मभविष्यति ॥ यदातुमानुषत्वेऽपित्वयागण्डूपशोपितः ॥१८॥
भविष्यत्युदधिर्वह्नेतदादेवत्वमाप्स्यसि॥पुलस्त्यउवाच॥इतीन्द्रशापात्पतितौतत्क्षणात्तौमहीतले॥१९॥अवाप्तवन्तौदेहंचकुम्भाज्जन्मततोऽभवत्॥ मि
त्रावरुणयोर्वीर्याद्वसिष्ठश्चात्मजोऽभवत्॥२०॥ततोऽगस्त्यउग्रतपाबभूवमुनिसत्तमः॥अस्माद्भ्रातुःसवैभ्रातावसिष्ठस्यानुजोमुनिः ॥२१॥भीष्मउवाच॥
कथंचमित्रावरुणौपितरावस्यतौस्मृतौ॥जन्मकुम्भादगस्त्यस्ययथाभूत्तद्वदाधुना ॥२२॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुरापुराणपुरुषःकदाचिद्गन्धमादने॥भूत्वा
धर्मसुतोविष्णुश्चचारविपुलंतपः ॥ २३ ॥ तपसाचास्यभीतेनविघ्नार्थेप्रेपितावुभौ ॥ शक्रेणमाधवानङ्गावप्सरोगणसंयुतौ ॥ २४ ॥ यदाचगीतवाद्येन
भावहावादिनाहरिः ॥ नकाममाधवाभ्यांचमोहंनेतुमशक्यत ॥ २५ ॥ तदाकाममधुस्त्रीणांविपादमभजद्गणः ॥ संक्षोभायततस्तेषामूरुदेशान्नराग्रजः
॥२६॥ नारीमुत्पादयामासत्रैलोक्यस्यापिमोहिनीम्॥ संमोहितास्तयादेवास्तौतुचैवसुरावुभौ ॥२७॥ अप्सराणांसमक्षंहिदेवानामब्रवीद्धरिः॥उर्वशी
तिचनाम्नेयंलोकेख्यातिंगमिष्यति॥२८॥ततःकामयमानेनमित्रेणाहूयतोर्वशी॥प्रोक्तामांरमयस्वेतिवाढमित्यब्रवीच्चसा ॥२९ ॥ गच्छन्तीतुततःसूर्यलो
कीमिन्दीवरेक्षणा ॥ वरुणेनवृतापश्चाद्वचनंतमभाषत ॥ ३० ॥ मित्रेणाहंवृतापूर्वंममसूर्यःपतिःप्रभो ॥ उवाचवरुणश्चित्तंमयिसंन्यस्यगम्यताम् ॥
॥ ३१ ॥ गातायांबाढमित्युक्त्वामित्रःशापमदादथ ॥ अद्यैवमानुषेलोकेगच्छसोमसुतात्मजम् ॥ ३२ ॥ भजस्वेतियतोमिथ्याधर्मएषत्वयाकृतः ॥
जलकुम्भेततोवीर्यंमित्रेणवरुणेनच ॥ ३३ ॥ प्रक्षिप्तमथसञ्जातौद्वावेवमुनिसत्तमौ ॥ निमिर्नामनृपःस्त्रीभिःपुराद्यूतमदीव्यत ॥३४॥ तदन्तरेऽभ्याज

गामवसिष्ठोब्रह्मसम्भवः ॥ तस्यपूजामकुर्वाणंशशापसमुनिर्नृपम् ॥ ३५ ॥ विदेहस्त्वंभवस्वेतिशप्तस्तेनाप्यसौमुनिः ॥ अन्योन्यशापादुभयो र्विशरीरेतुतेजसी ॥ ३६ ॥ जग्मतुश्शापनाशायब्रह्माणंजगतःपतिम् ॥ अथब्रह्मसमादेशाह्लोचनेष्ववसन्निमिः ॥ ३७ ॥ निमेषाःस्युश्चलोकानां तद्विश्रामायपार्थिव ॥ वसिष्ठोऽप्यभवत्तस्मिञ्जलकुम्भेचपूर्ववत् ॥ ३८ ॥ ततोजातश्चतुर्बाहुःसाक्षसूत्रकमण्डलुः ॥ अगस्त्यइतिशान्तात्माबभूवऋषिसत्तमः ॥ ३९ ॥ मलयस्यैकदेशेतुवैखानसविधानतः ॥ सभार्यःसंवृतोविप्रैस्तपश्चक्रेसुदुष्करम् ॥ ४० ॥ ततःकालेनमहतातारकादिनिपीडितम् ॥ जगद्वीक्ष्यसकोपेनपीतवान्वरुणालयम् ॥ ४१ ॥ ततोऽस्यवरदास्सर्वेबभूवुःशङ्करादयः ॥ ब्रह्माविष्णुश्चभगवान्वरदानायजग्मतुः ॥ ४२ ॥ वरंवृणीष्वभद्रंतयश्चाभीष्टोऽत्रवैमुने ॥ अगस्त्यउवाच ॥ यावद्ब्रह्मसहस्राणांपञ्चविंशतिकोटयः ॥ ४३ ॥ वैमानिकोभविष्यामिदक्षिणाम्बरवर्त्मनि ॥ मद्विमानोदयात्कुर्याद्यःकश्चित्पूजनंमम ॥ ४४ ॥ ससप्तलोकाधिपतिःपर्यायेणभविष्यति ॥ यस्त्वाश्रमंपुष्करेतुमन्नाम्नापरिकीर्तयेत् ॥ ४५ ॥ सचैवपुण्यतांयातुवरएष्वृतोमया ॥ श्राद्धंयेऽत्रकरिष्यन्तिपिण्डपूर्वंतुभक्तितः ॥४६॥ तेषांपितृगणास्सर्वेमयासहदिविस्थिताः ॥ एतत्कालंवसिष्यन्तिएषएववरोमम ॥४७॥ एवमस्त्वितितेऽप्युक्त्वाजग्मुर्देवायथागतम् ॥ तस्मादर्घःप्रदातव्योह्यगस्त्यायसदाबुधैः ॥ ४८ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथमर्घप्रदानंचकर्तव्यंतस्यवैमुनेः ॥ विधानंयदगस्त्यस्यपूजनेतद्वदस्वमे ॥ ४९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रत्यूपसमयेविद्वान्कुर्यादस्योदयेनिशि ॥ स्नानंशुक्लतिलैस्तद्वच्छुक्लमाल्याम्बरोगृही ॥ ५० ॥ स्थापयेदव्रणंकुम्भंमाल्यवस्त्रविभूषितम् ॥ पञ्चरत्नसमायुक्तंघृतपात्रेणसंयुतम् ॥५१॥ अङ्गुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसुवर्णमध्यायतबाहुदण्डम् ॥ चतुर्भुजंकुम्भमुखेनिधायधान्यानिसप्ताचलसंयुतानि ॥५२॥ सकांस्यपात्राक्षतशुक्लयुक्तंमन्त्रेणदद्याद्द्विजपुङ्गवाय ॥ उत्क्षिप्यकुम्भोपरिदीर्घबाहुमनन्यचेतायमदिङ्मुखस्थम् ॥५३॥ श्वेतांचदद्याद्यदिशक्तिरस्तिरौप्यैःखुरैर्हेममुखींसवत्साम् ॥ धेनुंनरःक्षीरवतींप्रणम्यस्रग्वस्त्रघण्टाभरणांद्विजाय ॥ ५४ ॥ आसप्तरात्रादुदयेनृपास्यदातव्यमेतत्सकलंनरेण ॥ यावत्समास्सप्तदशाथवास्युरथोर्द्ध्वमप्यत्रवदन्तिकेचित् ॥ ॥ ५५ ॥ काशपुष्पप्रतीकाशअग्निमारुतसम्भव ॥ मित्रावरुणयोःपुत्रकुम्भयोनेनमोऽस्तुते ॥ ५६ ॥ प्रत्यब्दंचफलत्यागमेवंकुर्वन्नसीदति ॥ होमंकृत्वाततःपश्चाद्वर्तयेन्मानवःफलम् ॥ ५७ ॥ अनेनविधिनायस्तुपुमानर्घंनिवेदयेत् ॥ इमंलोकमवाप्नोतिरूपारोग्यफलप्रदम् ॥ ५८ ॥ द्वितीयेनभुवर्लोकंस्वर्लोकंचततःपरम् ॥ सप्तैवलोकानाप्नोतिसप्तार्घान्यःप्रयच्छति ॥ ५९ ॥ इतिपठतिशृणोतियोहिसम्यक्चरितमगस्त्यसमर्चनंचपश्येत् ॥ मतिमपिचददातिसोऽपिविष्णोर्भवनगतःपरिपूज्यतेऽमरौघैः ॥ ६० ॥ भीष्मउवाच ॥ सौभाग्यारोग्यफलदममित्रक्षयकारकम् ॥ भुक्ति

मुक्तिप्रदंयच्चतन्मेब्रूहिमहामते ॥ ६१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ यदुमायांपुरादेवउवाचान्धकसूदनः ॥ कथासुसम्प्रवृत्तासुधर्म्यासुललितासुच ॥ ६२ ॥
तदिदानींप्रवक्ष्यामिभुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ गौर्युवाच ॥ दत्तःशापोहिसावित्र्यामह्यंलक्ष्म्यैसुरेश्वर ॥६३ ॥ यथालक्ष्मीप्रधानत्वमहंयामितथावद ॥
शङ्करउवाच॥ शृणुष्वावहितादेवितथैवान्यत्स्वयङ्कृतम् ॥ ६४ ॥ नराणामथनारीणामाराधनमनुत्तमम् ॥ नभस्येवाथवैशाखेपुण्येमार्गशिरस्यथ
॥ ६५ ॥ शुक्लपक्षेतृतीयायांस्नातःसगौरसर्षपैः ॥ गोरोचनंसगोमूत्रंगोदुग्धंचघृतंतथा ॥ ६६॥ दधिचन्दनसंमिश्रंललाटेतिलकंन्यसेत्॥सौभाग्यारो
ग्यकृद्यस्मात्सदाचललिताप्रियम् ॥ ६७ ॥ प्रतिपक्षंतृतीयायांपुमान्वापिसुवासिनी ॥ धारयेद्रक्तवस्त्राणिकुसुमानिसितानिच ॥ ६८ ॥ विधवा
शुक्लवस्त्रंवैत्वेकमेवहिधारयेत् ॥ कुमारीशुक्लसूक्ष्मेचपरिदध्यात्तुवाससी ॥ ६९ ॥ देवींचपञ्चगव्येनततःक्षीरेणकेवलम् ॥ स्नापयेन्मधुनातद्वत्पुष्प
गन्धोदकेनतु ॥ ७० ॥ पूजयेच्छुक्लपुष्पैस्तुफलैर्नानाविधैरपि ॥ धान्यलाजादिलवणगुडक्षीरघृतान्वितैः ॥ ७१ ॥ शुक्लाक्षततिलैरर्चाकार्यादेवि
सदात्वया ॥ पादयोरर्चनंकुर्यात्प्रतिपक्षंवरानने ॥७२॥ वरदायैनमःपादौतथागुल्फौश्रियैनमः ॥ अशोकायैनमोजङ्घेपार्वत्यैजानुनीतथा ॥७३॥
ऊरूमाङ्गल्यकारिण्यैवामदेव्यैतथाकटिम् ॥ पद्मोदरायैजठरंनमःकण्ठेश्रियैनमः ॥७४॥ करौसौभाग्यदायिन्यैबाहूंचसुमुखश्रियै ॥ मुखंदर्पविनाशि
न्यैस्मरदायैस्मितंपुनः ॥ ७५ ॥ गौर्यैनमस्तथानासामुत्पलायैचलोचने ॥ तुष्ट्यैललाटमलकंकात्यायन्यैनमःशिरः ॥ ७६ ॥ नमोगौर्य्यैनमः
पुष्ट्यैनमःकान्त्यैनमःश्रियै ॥ रम्भायैललितायैचवामदेव्यैनमोनमः॥ ७७ ॥ एवंसम्पूज्यविधिवदग्रतःपद्ममालिखेत् ॥ पत्रैःषोडशभिर्युक्तंक्रमेणैवस
कर्णिकम् ॥ ७८ ॥ पूर्वेणविन्यसेद्गौरीमपर्णांचततःपरम् ॥ भवानींदक्षिणेतद्वद्रुद्राणींचततःपरम् ॥ ७९ ॥ विन्यसेत्पश्चिमेभागेसौम्यांमदनवासि
नीम् ॥ वायव्येपाटलामुग्रामुत्तरेणतथाउमाम् ॥ ८० ॥ साध्यांपथ्यांतथासौम्यांमङ्गलांकुमुदांसतीम् ॥ भद्रांचमध्येसंस्थाप्यललितांकर्णिको
परि ॥ ८१ ॥ कुसुमैरक्षताद्भिर्वानमस्कारेणविन्यसेत् ॥ गीतमङ्गलघोषंचकारयित्वासुवासिनीम् ॥ ८२ ॥ पूजयेद्रक्तवासोभीरक्तमाल्यानुले
पनैः ॥ सिन्दूरंस्नानचूर्णंचतासांशिरसिपातयेत् ॥ ८३ ॥ सिन्दूरंकुङ्कुमंस्नानमतीवेष्टंयतस्ततः ॥ तथोपदेष्टारमपिपूजयेद्यत्नतोगुरुम् ॥ ८४ ॥
नपूज्यतेगुरुर्यत्रसर्वास्तत्राफलाःक्रियाः ॥ जप्यैश्चपूजयेद्गौरीमुत्पलैरसितैःसदा ॥ ८५ ॥ बन्धुजीवैःप्रियेपूज्याकार्तिकेमासियत्नतः ॥
जातीपुष्पैर्मार्गशिरेपौषेपीतैःकुरण्टकैः ॥ ८६ ॥ कुन्दैःकुमुदपुष्पैश्चदेवींमाघेऽपिपूजयेत् ॥ सिन्दुवारेणजात्यावाफाल्गुनेऽप्यर्चयेन्न
रः ॥ ८७ ॥ चैत्रेतुमल्लिकाशोकैर्वैशाखेगन्धपाटलैः ॥ ज्येष्ठेकमलमन्दारैराषाढेचजलाम्बुजैः ॥ ८८ ॥ मन्दारैरथमालत्याश्रावणेपूजयेत्सदा ॥

गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिः कुशोदकम् ॥ ८९ ॥ बिल्वपत्रार्ककुसुमाम्बुजगोशृङ्गवारिच ॥ पञ्चगव्यंचबिल्वंचप्राशयेत्क्रमशः सदा ॥९०॥ एतद्बाद्वप
दादौतुप्राशनंसमुदाहृतम् ॥ प्रतिपक्षंचमिथुनंतृतीयायांवरानने ॥ ९१ ॥ भोजयित्वार्चयेद्भक्त्यावस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥ पुंसःपीताम्बरेदद्यात्स्त्रि
याःकौशेयवाससी ॥ ९२ ॥ निष्पावजीरलवणमिक्षुदण्डगुडान्वितम् ॥ स्त्रियैदद्यात्फलंपुंसःसुवर्णोत्पलसंयुतम् ॥ ९३॥ यथानदेवदेवस्त्वांसम्परि
त्यज्यगच्छति ॥ तथामामुद्धराशेषदुःखसंसारसागरात् ॥ ९४ ॥ कुमुदाविमलानंदाभवानीवसुधांशिवा ॥ ललिताकमलागौरीसतीरम्भाथपार्व
ती ॥ ९५ ॥ नभस्यादिषुमासेषुप्रीयतामित्युदीरयेत् ॥ व्रतान्तेशयनन्दद्यात्सुवर्णकमलान्वितम् ॥ ९६ ॥ मिथुनानिचतुर्विंशद्द्वादशाथसमर्च
येत् ॥ अष्टावष्टाथवाभूयश्चतुर्मासेऽथवार्चयेत् ॥ ९७ ॥ पूर्वंदत्त्वाथगुरवेपश्चादन्यान्समर्चयेत् ॥ उक्तानन्ततृतीयैषासदानन्तफलप्रदा ॥ ९८ ॥ सर्व
पापहरादेवीसौभाग्यारोग्यवर्धिनी ॥ नचैनान्वित्तशाठ्येनकदाचिदपिलङ्घयेत् ॥ ९९ ॥ नरोवायदिवानारीसोपवासव्रतंचरेत् ॥ गर्भिणीसूतिकान
क्तंकुमारीवाथरोगिणी ॥ १०० ॥ यदाऽशुद्धातदान्येनकारयेत्प्रयतास्वयम् ॥ इमामनन्तफलदांयस्तृतीयांसमाचरेत् ॥ १ ॥ कल्पकोटिशतंसा
ग्रंशिवलोकेमहीयते ॥ वित्तहीनोऽपिकुर्वीतयावद्वर्षमुपोषणम् ॥ २ ॥ पुष्पमन्त्रविधानेनसोऽपितत्फलमाप्नुयात् ॥ नारीवाकुरुतेयातुआत्मनःशुभ
मिच्छती ॥ जन्मपौरुपमाप्नोतिगौर्यनुग्रहकारितम् ॥ ३ ॥ इतिपठतिशृणोतिवायइत्थंगिरितनयाव्रतमिन्द्रलोकसंस्थः ॥ मतिमपिचद
दातियोऽपिदेवैरमरवधूजनकिन्नरैःसपूज्यः ॥४॥ अन्यामपिप्रवक्ष्यामितृतीयांपापनाशिनीम् ॥ रसकल्याणिनींमेतांपुराकल्पभवाविदुः ॥ ५ ॥ माघे
मासितुसम्प्राप्यतृतीयांशुक्लपक्षतः ॥ प्रातर्गव्येनपयसातिलैःस्नानंसमाचरेत् ॥ ६ ॥ स्नापयेन्मधुनादेवींतथैवेक्षुरसेनतु ॥ गन्धोदकेनचपुनः
पूजनंकुङ्कुमेनतु॥७॥दक्षिणाङ्गानिसंपूज्यततोवामानिपूजयेत् ॥ ललितायैपदन्देव्यैवामगुल्फौततोऽर्चयेत्॥८॥जङ्घेजानुतथाशान्त्यैतथैवोरुंश्रियैन
मः ॥ ९ ॥ मदालसायैचकटिममलायैतथोदरम् ॥ स्तनौमदनवासिन्यैकुमुदायैचकन्धराम् ॥ ११० ॥ भुजंभुजाग्रंमाधव्यैकमलायैसुखस्मि
ते ॥ भ्रूललाटंचरुद्राण्यैशङ्करायैतथालकम् ॥ ११ ॥ मदनायैललाटंतुमोहनायैपुनर्भ्रुवौ ॥ नेत्रेचन्द्रार्धधारिण्यैतुष्ट्यैचवदनंपुनः ॥ १२ ॥ उत्क
ण्ठिन्यैनमःकण्ठममृतायैनमस्तनुम् ॥ रम्भायैचमहाबाहूविशोकायैनमःकरौ ॥१३॥ हृदयंमन्मथाह्वायैपाटलायैतथोदरम् ॥कटिंसुरतवासिन्यैतथो
रूपङ्कजश्रियै ॥ १४ ॥ जानुजङ्घेनगौर्यैगुल्फौशान्त्यैतथार्चयेत् ॥ धराधरायैपादौतुविश्वकायैनमःशिरः ॥ १५ ॥ नमोभवान्यैकामिन्यैवासु
देव्यैजगच्छ्रियै ॥ आनन्ददायैनन्दायैसुभद्रायैनमोनमः ॥१६॥ एवंसम्पूज्यविधिवद्द्विजदाम्पत्यमर्चयेत् ॥ भोजयित्वातथान्नेनमधुरेणविमत्सरः ॥

॥ १७ ॥ समोदकंवारिकुम्भंशुक्लाम्बरयुगद्वयम् ॥ दत्त्वासुवर्णकमलंगन्धमाल्यैरथार्चयेत् ॥१८॥ प्रीयतामत्रकुमुदागृह्णीयाल्लवणव्रतम् ॥ अनेन
विधिनादेवींमासिमासिसदार्चयेत् ॥ १९ ॥ लवणंवर्जयन्माघेफाल्गुनेचगुडंपुनः ॥ नवनीतंतथाचैत्रेवर्ज्यंमधुचमाधवे ॥ १२० ॥ पानीयं
ज्येष्ठमासेतुतथाषाढेचजीरकम् ॥ श्रावणेवर्जयेत्क्षीरंदधिभाद्रपदेतथा ॥ २१ ॥ घृतमाश्वयुजेतद्वदूर्जेवर्ज्यंचमाक्षिकम् ॥ धान्याकंमार्गे
शीर्षेतुपौषेवर्ज्याचशर्करा ॥ २२ ॥ व्रतान्तेकरकंपूर्णमेतेषांमासिमासिच ॥ दद्याद्विकालवेलायांभक्ष्यपात्रेणसंयुतम् ॥ २३ ॥
लड्डुकास्स्वेवकाश्चैवसंयावमथपूरिका ॥ नारिकाघृतपूर्णाश्चपिष्टपूर्णाचनन्दिकी ॥ २४ ॥ क्षीरशाकंचदध्यन्नंपिण्डशाकंतथैवच ॥ माघादौ
क्रमशोदद्यादेतानिकरकोपरि ॥ २५ ॥ कुमुदामाधवीरम्भासुभद्राचाशिवाजया ॥ ललिताकमलानङ्गामङ्गलारतिलालसा ॥ २६ ॥ क्रमा
न्माघादिमासेषुप्रीयतामितिकीर्तयेत् ॥ सर्वत्रपञ्चगव्यंचप्राशनंसमुदाहृतम् ॥ २७ ॥ उपवासीभवेन्नित्यमशक्तौनक्तमिष्यते ॥ कुर्यादेवमिदं
नारीरसकल्याणिनीव्रतम् ॥ २८ ॥ पुनर्माघेचसंप्राप्तेशर्कराकलशोपरि ॥ कृत्वातुकाञ्चनींगौरींपञ्चरत्नसमन्विताम् ॥ २९ ॥ स्वकीयाङ्गुष्ठ
मात्रंचसाक्षमूत्रकमण्डलुम् ॥चतुर्भुजामिंदुयुतांसितनेत्रपटावृताम् ॥१३०॥तद्वद्गोमिथुनंचैवसुवर्णस्यसिताम्बरम् ॥ सवस्त्रंभाजनंदद्याद्भवानीप्रीयतामि
ति ॥ ३१ ॥ अनेनविधिनायस्तुरसकल्याणिनीव्रतम् ॥ कुर्याच्चसर्वपापेभ्यस्तत्क्षणादेवमुच्यते ॥ ३२ ॥ भवानांचसहस्रंतुनदुःखीजायतेक्वचित् ॥
अग्निष्टोमसहस्रेणयत्फलंतदवाप्नुयात् ॥ ३३ ॥ नारीवाकुरुतेयातुकुमारीवावरानने ॥ विधवाचवराकीवासापितत्फलभागिनी ॥ सौभाग्यारोग्यसंप
न्नागौरीलोकेमहीयते ॥३४॥ इतिपठतियइत्थंयःशृणोतिप्रसङ्गात्सकलकलुषमुक्तःपार्वतीलोकमेति ॥ मतिमपिचविधत्तेयोनराणांप्रियार्थंविबुधपति
जनानांलोकगःस्यादमोघः ॥ ३५ ॥ तथैवान्यांप्रवक्ष्यामितृतीयांपापनाशिनीम् ॥ नाम्नाचलोकविख्यातामग्यानन्दकरीमिमाम् ॥ ३६ ॥ य
दाशुक्लतृतीयायामषाढर्क्षंभवेत्क्वचित् ॥ ३७ ॥ ब्रह्मर्क्षंवाथचमघाहस्तोमूलमथापिवा ॥ दर्भगन्धोदकैःस्नानंतदासम्यक्समाचरेत् ॥ ३८ ॥
शुक्लमाल्याम्बरधरःशुक्लगन्धानुलेपनः ॥ भवानीमर्चयेद्भक्त्याशुक्लपुष्पैःसुगन्धिभिः ॥ ३९ ॥ महादेवंचसकलमुपविष्टंमहासने ॥ वासुदे
व्यैनमःपादौशङ्करायैनमोहरेः ॥ १४० ॥ जङ्घेशोकविनाशिन्यैमानदायैनमःप्रभोः ॥ रम्भायैपूजयेदूरूशिवायचपिनाकिने ॥ ४१ ॥
आनन्दिन्यैकटिंदेव्याःशूलिनश्शूलपाणये ॥ माधव्यैचतथानाभिमथशम्भोर्भवायवै ॥ ४२ ॥ स्तनौचानन्दकारिण्यैशंकरस्येन्दुधारिणे ॥ उत्क
ण्ठिन्यैनमःकण्ठंनीलकण्ठायवैहरेः ॥ ४३ ॥ करावुत्पलधारिण्यैरुद्रायजगतःप्रभोः ॥ वाहूचपरिरम्भिण्यैनृत्यप्रीतायवैहरेः ॥ ४४ ॥ देव्यामुखंवि

लासिन्यैवृषभायपुनर्विभोः ॥ स्मितंचस्मरणीयायैविश्वक्कायवैविभोः ॥ ४५ ॥ नेत्रमन्दारवासिन्यैविश्वधाम्नेत्रिशूलिनः ॥ भ्रुवौनृत्यप्रियायैचशं
भोर्वैपाशशूलिने ॥ ४६ ॥ देव्याललाटमिन्द्राण्यैवृषवाहायवैविभोः ॥ स्वाहायैमुकुटंदेव्या विभोगङ्गाधरायवै ॥४७॥विश्वकायौविश्वभुजौविश्वपदा
मुखौशिवौ ॥ प्रसन्नवरदौवन्देपार्वतीपरमेश्वरौ ॥ ४८ ॥ एवंसम्पूज्यविधिवदग्रतःशिवयोःपुनः ॥ पद्मोत्पलानिरजसानानावर्णेनकारयेत् ॥ ४९ ॥
शङ्खचक्रेसकटकेस्वस्तिकंशुभकाग्कम् ॥ यावन्तःपांसवस्तत्ररजसःपतिताभुवि ॥१५०॥ तावद्वर्षसहस्राणिशिवलोकेमहीयते ॥ चत्वारिघृतपात्रा
णिसहिरण्यानिशक्तितः ॥ ५१ ॥ दत्त्वाद्विजायकरकमुदकेनसमन्वितम् ॥ प्रतिपक्षंचतुर्मासंयावदेतान्निवेदयेत् ॥ ५२ ॥ ततस्तुचतुरोमासान्पू
र्ववत्करकोपरि॥चत्वारिघृतपात्राणितिलपात्राण्यनन्तरम्॥५३॥ गन्धोदकंपुष्पवारिचन्दनंकुङ्कुमोदकम्॥अपक्कंदधिदुग्धंचगोश्रृङ्गोदकमेवच॥५४॥
अब्दोदकंतथावारिकुष्ठचूर्णान्वितम्पुनः॥उशीरसलिलंचैवयवचूर्णोदकंपुनः ॥५५॥ तिलोदकंचसम्प्राश्यस्वपेन्मार्गशिरादिषु ॥ मासेषुपक्षद्वितयंप्राश
नंसमुदाहृतम् ॥ ५६ ॥ सर्वत्रशुक्लपुष्पाणिप्रशस्तानिसदार्चने ॥ दानकालेचसर्वत्रमन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ ५७ ॥ गौरीमेप्रीयतांनित्यमघनाशाय
मङ्गला ॥ सौभाग्यायास्तुललिताभवानीसर्वसिद्धये ॥ ५८ ॥ संवत्सरान्तेलवणंगुडकुङ्कुमसंयुतम् ॥ चन्दनेनयुतंकुम्भंसहस्वर्णाम्बुजेनच ॥५९॥
उमायाःप्रीतयेहैमंतद्विदिक्षुफलैर्युतम् ॥ सास्तरवरणांशय्यांसविश्रामांनिवेदयेत् ॥.१६० ॥ सपत्नीकायविप्रायगौरीमेप्रीयतामिति ॥ आत्मान
न्दकरींनामप्राप्नुयात्सम्पदंनरः ॥ ६१ ॥ आयुरानन्दसम्पन्नोनक्कचिच्छोकमाप्नुयात् ॥ नारीवाकुरुतेयातुकुमारीविधवातथा ॥६२॥ सापितत्फल
माप्नोतिदेव्यनुग्रहलालिता ॥ प्रतिपक्षमुपोष्यैवंमन्त्रार्चनविधानतः ॥ ६३ ॥ रुद्राणांलोकमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ इमांयःश्रृणुयान्नित्यंश्राव
येद्वापिभक्तितः ॥ ६४ ॥ शक्रलोकंसगत्वातुपूज्यतेकल्पसंस्थितः ॥ शङ्करउवाच ॥ एवंविधाभवतिचेन्नारीव्रतपरायणा ॥ ६५ ॥ सावित्रीतुवरा
कीसातस्याःशापस्तुकीदृशः ॥ नकाचिद्गणनाचास्तियतस्त्रैलोक्यसुन्दरी ॥ ६६ ॥ सापूर्वस्यापिवन्ध्याचलक्ष्मीर्विष्णुप्रतिग्रहात् ॥ मयापूर्वन्तवा
र्थायदक्षयज्ञस्तुनाशितः ॥६७ ॥ लक्ष्म्यर्थंविष्णुनाचापिवारिधिर्मथितः पुरा ॥ आज्ञाकरौभवत्योश्चमाकुरुष्वभयंक्वचित् ॥ ६८ ॥ सावित्र्यामान
नाकार्याकुपितायाःप्रसादनम् ॥ मयात्रविष्णुनाचैवब्रह्मणामानमीप्सुना ॥ ६९ ॥ गमिष्यब्रह्मसदनंत्वंचतिष्ठवरानने ॥ एवमुक्त्वागतोरुद्रोगौरी
तत्रव्यवस्थिता ॥ १७० ॥ कृतंयुगंसमग्रंचयज्ञतस्मिन्हुताशनः ॥ वहंस्तुहव्यंदेवानांप्रीणयानोजगत्त्रयम् ॥ ७१ ॥ भोजनंद्विजमुख्येषुभो
गान्विद्याधरेगणे ॥ कामावाप्तिंमनुष्येषुमर्वमेवददौप्रभुः ॥ ७२ ॥ रुद्रेणोक्तस्तदा विष्णुर्धर्मांस्तत्वंप्रकीर्त्तय ॥ गौरीधर्मान्सरस्वत्याव्रतं

यत्परिकीर्तितम् ॥ ७३ ॥ इत्येवमुक्तेरुद्रेणविष्णुःप्रोवाचसादरम् ॥ विष्णुरुवाच ॥ नाहंधर्मख्यापयिष्येस्वकीयंशङ्कराधुना ॥ ७४ ॥ भवाना
ख्यातुमाहात्म्यंमदीयंसुरसत्तम ॥ त्वयावैकथितंपूर्वंकृतेवैपापसंक्षयः ॥ ७५ ॥ भविष्यतिनसन्देहोभवान्पूतोभविष्यति ॥ भीष्मउवाच ॥
मधुरगीर्भवेत्केनव्रतेनमुनिसत्तम ॥ ७६ ॥ तथैवजनसौभाग्यंमतिर्विद्यासुकौशलम् ॥ अभेदश्चापिदाम्पत्येसङ्गोबन्धुजनेनच ॥ ७७ ॥
आयुश्चविपुलंपुंसांतन्मेकथयसत्तम ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सम्यक्पृष्टंत्वयागजञ्शृणुसारस्वतंव्रतम् ॥ ७८ ॥ यस्यसंकीर्तनादेवदेवीतुष्येत्सरस्वती ॥
यावद्भक्तःस्तवंकुर्यादेतद्व्रतमनुत्तमम् ॥ ७९ ॥ प्राग्वासरादौसम्पूज्यदिव्यंस्तवंसमारभेत ॥ अथवाग्विवारेणग्रहतागबलेनच ॥ १८० ॥ पाय
संभोजयेद्विप्रान्कुर्याद्ब्राह्मणवाचनम् ॥ शुक्लवस्त्राणिदत्त्वाचसहिरण्यानिशक्तितः ॥ ८१ ॥ गायत्रींपूजयेद्भक्त्याशुक्लमाल्यानुलेपनैः ॥ यथा
नदेविभगवान्ब्रह्मालोकपितामहः ॥ ८२ · ॥ त्वांपरित्यज्यतिष्ठेच्चतथाभववरप्रदा ॥ वेदशास्त्राणिधर्माणिनृत्यागीतादिकंचयत् ॥ ८३ ॥
नविहीनंत्वयादेवितथामेसन्तुसिद्धयः ॥ लक्ष्मीर्मेधाधरापुष्टिर्गौरीतुष्टिर्जयामतिः ॥ ८४ ॥ एताभिःपाहिचाष्टाभिर्मूर्तिभिर्मांसरस्वति ॥ एवं
सम्पूज्यगायत्रींवीणाकमलधारिणीम् ॥ ८५ ॥ शुक्लपुष्पाक्षतैर्भक्त्यासकमण्डलुपुस्तकाम् ॥ मौनव्रतेनभुञ्जीतसायंप्रातश्चधर्मवित् ॥ ८६ ॥ पञ्च
म्यांप्रतिपक्षंचगांचविप्रायशोभनाम् ॥ तथैवतण्डुलप्रस्थंघृतपात्रेणसंयुतम् ॥ ८७ ॥ क्षीरंदद्याद्धिरण्यंचगायत्रीप्रीयतामिति ॥ सन्ध्यायांचतथा
मौनमेतत्कुर्वन्समाचरेत् ॥ ८८ ॥ नरात्र्यांभोजनंकुर्याद्यावन्मासास्त्रयोदश ॥ समाप्तेतुव्रतेदद्याद्भोजनंशुक्लतण्डुलैः ॥ ८९ ॥ पूर्णंसद्वस्त्रयुग्मंतुगांच
विप्रायशोभनाम् ॥दिव्यांवितानंघण्टांचसितनेत्रपटान्विताम् ॥१९० ॥ चन्दनंवस्त्रयुग्मंचदध्यन्नंसुरसंपुनः ॥ अथोपदेष्टारमपिभक्त्यासंपूजयेद्गुरु
म् ॥ ९१ ॥ वित्तशाठ्येनरहितोवस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्यात्सारस्वतंव्रतम् ॥ ९२ ॥ सौभाग्यमतियुक्तस्तुसूक्ष्मकण्ठश्चजा
यते ॥ सरस्वत्याःप्रसादेनब्रह्मलोकेमहीयते ॥ ९३ ॥ नारीवाकुरुतेयातुसापितत्फलभागिनी ॥ ब्रह्मलोकेवसेद्राजन्यावत्कल्पायुतत्रयम् ॥
॥ ९४ ॥ सारस्वतंव्रतंयस्तुशृणुयादपिवापठेत् ॥ विद्याधरपुरेसोऽपिवसेदब्दायुतत्रयम् ॥ १९५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेव्रता
ध्यायोनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ भीष्मउवाच ॥ वैष्णवायेतुवैधर्मायान्रुद्रःप्रोक्तवानिह ॥ तान्मेकथयविप्रेन्द्रकीदृशास्तेफलंतुकिम् ॥ १ ॥
॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुरारथन्तरेकल्पेपरिपृष्टोमहात्मना ॥ मन्दरस्थोमहादेवःपिनाकीब्रह्मणास्वयम् ॥ २ ॥ कथमारोग्यमैश्वर्यमनन्तममरेश्वर ॥
अल्पेनतपसादेवभवेन्मोक्षःसदानृणाम् ॥ ३ ॥ किंतज्ज्ञानंमहादेवत्वत्प्रसादादधोक्षज ॥ अल्पकेनापितपसामहाफलमिहोच्यते ॥ ४ ॥ इतिपृष्टस्स

विश्वात्माब्रह्मणालोकभावनः ॥ उमापतिरुवाचेदंमनसःप्रीतिकारकम् ॥ ५ ॥ ईश्वरउवाच ॥ अस्माद्रथन्तरात्कल्पाद्भूयोविंशतिमोयदा ॥ वाराहो
भविताकल्पस्तदामन्वन्तरेशुभे ॥६॥ वैवस्वताख्यसंप्राप्तेसप्तमेसप्तलोकधृक् ॥द्वापराख्यंयुगंतस्मिन्सप्तविंशतिमंयदा॥७॥तस्यान्तेतुमहातेजावासुदेवो
जनार्दनः ॥ भारावतरणार्थायत्रिधाविष्णुर्भविष्यति ॥ ८ ॥ द्वैपायनऋषिस्तत्ररौहिणेयोऽथकेशवः ॥ कंसारिःकेशिमथनःकेशवःक्लेशनाशनः ॥
॥ ९ ॥ पुरींद्वारवतींनामसाम्प्रतंयाकुशस्थली ॥ दिव्यानुभावसंयुक्तामधिवासायशार्ङ्गिणः ॥१०॥ त्वष्टातदाज्ञयाब्रह्मन्करिष्यतिजगत्पतेः॥तस्यांक
दाचिदासीनःसभायांसोऽमितद्युतिः॥११॥भार्याभिर्वृष्णिविद्भिर्भूरिभिर्भूरिदक्षिणैः॥ कुरुभिर्देवगन्धर्वैरन्वितःकैटभार्दनः ॥१२॥ प्रवृत्तासुपुराणासु
धर्मसम्बन्धिनीषुच ॥ कथासुभीमसेनेनपरिपृष्टःप्रतापवान् ॥१३॥ त्वयापृष्टस्यधर्मस्यवक्ष्यत्यस्यचभेदकृत्॥ भवितासतदाब्रह्मन्कर्ताचैववृकोदरः॥
॥ १४ ॥ प्रवर्तकोऽस्यधर्मस्यपाण्डुसूनुर्महाबलः ॥ यस्यतीक्ष्णोवृकोनामजठरेहव्यवाहनः ॥ १५ ॥ संभाष्यतेसधर्मात्मातेनचासौवृकोदरः ॥
अतीवस्वादशीलश्चनागायुतबलोमहान् ॥ १६ ॥ धार्मिकस्याप्यशक्तस्यतीव्राग्नित्वादुपोषणे ॥ इदंव्रतमशेषाणांव्रतानामधिकंयतः ॥ १७ ॥
कथयिष्यतिविश्वात्मावासुदेवोजगद्गुरुः॥अशेषयज्ञफलदमशेषाघविनाशनम् ॥१८॥ अशेषदुष्टशमनमशेषसुरपूजितम्॥पवित्राणांपवित्रंयन्मङ्गलानां
चमङ्गलम् ॥ भविष्यंचभविष्याणांपुराणानांपुरातनम् ॥ १९ वासुदेवउवाच ॥ यद्यष्टमीचतुर्दश्योर्द्वादशीषुचभारत ॥ अन्येष्वपिदिनर्क्षे
षुनशक्तस्त्वमुपोषितुम् ॥ २० ॥ ततस्त्वंस्यामिमांभीमतिथिंपापप्रणाशिनीम् ॥ उपोष्यविधिनानेनगच्छविष्णोःपरंपदम् ॥ २१ ॥ माघ
मासस्यदशमीयदाशुक्लाभवेत्तदा ॥ घृतेनाभ्यञ्जनंकृत्वातिलैःस्नानंसमाचरेत् ॥ २२ ॥ तथैवविष्णुमभ्यर्च्यन्नमोनारायणायच ॥ कृष्णा
यपादौसंपूज्यशिरःकृष्णात्मनेतिच ॥ २३ ॥ वैकुण्ठायेतिवैकण्ठमुरःश्रीवत्सधारिणे ॥ शङ्खिनेगदिनेचैवचक्रिणेवरदायवै ॥२४॥ सर्वंनारायण
न्त्वेवंसम्पूज्यावाहनक्रमात् ॥ दामोदरायेत्युदरंकटिंपञ्चजनायवै॥२५॥ऊरूसौभाग्यनाथायजानुनीभूतधारिणे॥ नमोनीलायवैजङ्घेपादौविश्वभुजेपु
नः ॥ २६ ॥ नमोदेव्यैनमःशान्त्यैनमोलक्ष्म्यैनमःश्रियै ॥ नमस्तुष्ट्यैनमःपुष्ट्यैधृत्यैव्युष्ट्यैनमोनमः ॥ २७ ॥ नमोविहङ्गनाथायवायुवेगायपक्षि
णे ॥ विषप्रमथनायेतिगरुडंचाभिपूजयेत् ॥ २८ ॥ एवंसम्पूज्यगोविन्दमुमापतिविनायकौ ॥ गन्धैर्माल्यैस्तथाधूपैर्भक्ष्यैर्नानाविधैरपि ॥२९॥
गव्येनपयसासिक्तांकृसरामथपायसम् ॥ सर्पिषासहभुक्त्वातुगत्वास्थानान्तरंपुनः ॥ ३० ॥ नैयग्रोधंदन्तकाष्ठमथवाखादिरंबुधः ॥ गृहीत्वाधा
वयेद्दन्तानाचांतःप्रागुदङ्मुखः ॥ ३१ ॥ ब्रूयात्सायन्तनींकृत्वासन्ध्यामस्तमितेरवौ ॥ नमोनारायणायेतित्वामहंशरणंगतः ॥ ३२ ॥

एकादश्यांनिराहारःसमभ्यर्च्यचकेशवम् ॥ तांरात्रिंसकलांस्थित्वाशेषपर्यङ्कशायिनम् ॥ ३३ ॥ सर्पिषाविश्वदहनंहुत्वाब्राह्मणपुङ्गवैः ॥
सहैवपुण्डरीकाक्षंद्वादश्यांक्षीरभोजनम् ॥ ३४ ॥ करिष्यामियथात्मानंनिर्विघ्नेनास्तुतच्चमे ॥ एवमुक्त्वास्वपेद्भूमावितिहासकथांपुनः ॥
॥ ३५ ॥ श्रुत्वाप्रभातेसंजातेनदींगत्वाविशांपते ॥ स्नानंकृत्वामुदातद्वत्पापण्डानभिवर्जयेत् ॥ ३६ ॥ उपास्यसन्ध्यांविधिवत्कृत्वाचपितृ
तर्पणम् ॥ प्रणम्यचहृषीकेशंशेषपर्यङ्कशायिनम् ॥ ३७ ॥ गृहस्यपुरतोभक्त्यामण्डपंकारयेद्बुधः ॥ चतुर्हस्तांशुभांकुर्याद्वेदीमार्गनिषूदन ॥३८॥
चतुर्हस्तप्रमाणंतुविन्यसेत्तत्रतोरणम् ॥ मध्यंचकलशंतत्रमाषमात्रेणसंयुतम् ॥३९॥ छिद्रेणजलसम्पूर्णमधःकृष्णाजिनेस्थितः ॥ तस्यधारांचशिरसा
धारयेत्सकलांनिशाम् ॥ ४० ॥ धाराभिर्भूरिभिर्भूरिफलंवेदविदोविदुः॥ यस्मात्तस्मात्कुरुश्रेष्ठकारयेत्प्रयतोद्विजः ॥४१॥ दक्षिणंचार्धचन्द्रन्तुपश्चि
मेवर्तुलंतथा ॥ अश्वत्थपत्राकारंचउत्तरेणतुकारयेत् ॥ ४२ ॥ मध्येतुपद्माकारंचकारयेद्वैष्णवोद्विजः ॥ पूर्वतोवेदिकास्थानंस्थानंयाम्येचकल्प
येत् ॥ ४३ ॥ पानीयधारांशिरसिधारयेद्विष्णुतत्परः ॥ द्वितीयावेदीदेवस्यतत्रपद्मंसकर्णिकम् ॥ ४४ ॥ तस्यमध्येस्थितंदेवंकुर्याद्वैपुरुषोत्तमम्॥
हस्तमात्रंचतत्कुण्डंकृत्वानत्रत्रिमेखलम् ॥ ४५ ॥ योनिवक्त्रंततस्तस्मिन्ब्राह्मणैर्यवसर्पिषी ॥ तिलांश्चविष्णुदेवत्यैर्मन्त्रैर्वानलेहुनेत् ॥ ४६ ॥
कृत्वातुवैष्णवंसम्यग्यागंतत्रप्रकल्पयेत ॥ आज्यधाराभध्यमेतुकुण्डेदद्यात्तुयत्नतः ॥ ४७ ॥ क्षीरधारांदेवदेवेबारिधारात्मनोपरि ॥ निष्पावार्धप्र
माणांवैधारामाज्यस्यपातयेत् ॥ ४८ ॥ स्वेच्छयाक्षीरजलयोरविच्छिन्नांचशर्वरीम् ॥ जलकुम्भान्महावीर्यस्थापयित्वात्रयोदश ॥ ४९ ॥ भक्ष्यै
र्नानाविधैर्युक्तान्सितवस्त्रैरलङ्कृतान् ॥ प्रतानौदुम्बरैःपात्रैःपञ्चरत्नसमन्वितैः ॥ ५० ॥ चतुर्भिर्बह्वृचैर्होमःकार्यस्तत्रउदङ्मुखैः ॥ रुद्रजाप्यश्चतु
र्भिश्चयजुर्वेदपरायणैः ॥ ५१ ॥ वैष्णवानिचसामानिचतुर्भिःसामवेदिभिः ॥ अग्निवर्गसहितान्यभितःपरिपाठयेत् ॥ ५२ ॥ एवंद्वाद
शवैविप्रान्वस्त्रमाल्यानुलेपनैः ॥ पूजयेदङ्गुलीयैश्चकटकैर्हेममूत्रकैः ॥ ५३ ॥ वासोभिःशयनीयैश्चवित्तशाठ्यविवर्जितः ॥ एवंक्षपातिवाह्यावै
गीतमङ्गलनिःस्वनैः ॥ ५४ ॥ उपाध्यायस्यचपुनर्द्विगुणंसर्वमेवतु ॥ ततःप्रभातेविमलेसमुत्थायत्रयोदश ॥ ५५ ॥ गावोदेयाःकुरुश्रेष्ठसौ
वर्णशृङ्गसंवृताः ॥ पयस्विन्यःशीलवत्यःकांस्यदोहसमन्विताः ॥ ५६ ॥ रौप्यखुराःसवत्साश्चचन्दनेनाभिभूषिताः ॥ तास्तुतेषांततोदत्त्वा
भक्ष्यभोज्यैरनर्पितान् ॥ ५७ ॥ कृत्वावैब्राह्मणान्सर्वाञ्छत्रैर्नानाविधैस्तथा ॥ भुक्त्वाचाक्षारलवणमात्मनाचविसर्जयेत् ॥ ५८ ॥ अनुगम्य
पदान्यष्टौपुत्रभार्यासमन्वितः ॥ प्रीयतामत्रदेवेशःकेशवःक्लेशनाशनः ॥ ५९ ॥ एवंगुर्वाज्ञयाकुम्भान्गाश्चैवशयनानिच ॥ वासांसिचैवसर्वेषां

गृहाणिप्रापयेद्बुधः ॥ ६० ॥ अभावेबहुशय्यानामेकामपिसुसंस्कृताम् ॥ शय्यांदद्याद्वहीभीमसर्वोपस्करसंयुताम् ॥ ६१ ॥ इतिहासपु
राणानिवाचयित्वातुवाहयेत् ॥ तद्दिनंकुरुशार्दूलयइच्छेद्विपुलांश्रियम् ॥ ६२ ॥ तस्मात्त्वंसत्त्वमालम्ब्यभीमसेनविमत्सरः ॥ कुरुव्रत
मिदंसम्यक्स्नेहाद्गुह्यंमयोदितम् ॥ ६३ ॥ त्वयाकृतमिदंवीरत्वन्नाम्नाचभविष्यति ॥ साभीमद्वादशीह्येषासर्वपापहराशुभा ॥ या
तुकल्याणिनीनामपुराकल्पेषुपठ्यत ॥ ६४ ॥ त्वंचादिकर्ताभवसौकरेऽस्मिन्कल्पेमहावीरवरप्रधान ॥ यस्याःस्मृतेःकीर्तनतोऽप्यशेषंपा
पंप्रनष्टंत्रिदशाधिपस्य ॥ ६५ ॥ दृष्ट्वाचतामप्सरसामभीष्टावेश्याकृतामन्यभवान्तरेषु ॥ आभीरकन्याहिकुतूहलेनसैवोर्वशीसम्प्रति
नाकपृष्ठे ॥ ६६ ॥ जाताथसावैश्यकुलोद्भवापिपुलोमकन्यापुरुहूतपत्नी ॥ तत्रापितस्याः परिचारिकेयंममप्रियासम्प्रतिसत्यभामा ॥६७ ॥
कृतंपुरामङ्गलमेतदेवद्विजात्मजावेदवतीबभूव ॥ ६८ ॥ अस्यांचकल्याणतिथौविवस्वान्सहस्रधारेणसहस्ररश्मिः ॥ स्नातःपुरामण्डलमेत्यत
द्वत्तेजोमयंखेटपतिर्बभूव ॥६९॥ इदमेवकृतंमहेन्द्रमुख्यैर्बहुभिर्देवसुरारिकोटिभिश्च ॥ फलमस्येहनशक्यतेहिवक्तुंयदिजिह्वायुतकोटयोमुखेस्युः ॥७०॥
कलिकलुषविदारिणीमनन्तामपिकथयिष्यतियादवेन्द्रसूनुः ॥ अथनरकगतान्पितॄनथैपाह्यलमुद्धर्तुमिहैवयःकरोति ॥७१॥ इदमनघशृणोतिवक्तिभ
क्त्यापरिपठतीहपरोपकारहेतोः॥ इहपङ्कजनाभभक्तिमान्भवेदथशक्रस्यसपूज्यतामुपैति ॥७२॥ कल्याणिनीनामपुराविसर्गेयाद्वादशीमाघसितेऽभिपू
ज्या॥सापाण्डुपुत्रेणकृताभविष्यत्यनन्तपुण्यानघभीमपूर्वा ॥७३॥ ब्रह्मोवाच ॥ वर्णाश्रमाणांप्रभवःपुराणेषुमयाश्रुतः॥सदाचारश्चभगवन्धर्मशास्त्राद्
विस्तरैः ॥७४॥ पण्यस्त्रीणांसमाचारंश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ईश्वरउवाच॥तस्मिन्नेवपुरेब्रह्मन्सहस्राणितुषोडश॥७५॥वासुदेवस्यनारीणांभविष्यत्य
म्बुजोद्भव॥ताभिर्वसन्तसमयेकोकिलालिकुलाकुले॥७६॥पुष्पितोपवनेफुल्लकह्लारसरसस्तटे॥निर्भरंसहपत्नीभिःप्रशस्ताभिरलङ्कृतः ॥७७॥ रमयिष्य
तिविश्वात्माकृष्णोयदुकुलोद्वहः ॥ कुरङ्गनयनःश्रीमान्मालतीकृतशेखरः ॥७८॥ गच्छन्समीपमार्गेणसाम्बोजाम्बवतीसुतः॥साक्षात्कन्दर्परूपेणसर्वा
भरणभूषितः॥७९ ॥अनङ्गशरतप्ताभिःसाभिलाषमवेक्षितः॥प्रबुद्धोमन्मथस्तासांभविष्यतियदात्मनि॥८०॥तदवेक्ष्यजगन्नाथस्सर्वज्ञोध्यानचक्षुषा ॥
स्वयंप्रभुर्वक्ष्यतितावोहरिष्यन्तिदस्यवः ॥८१॥ अपरोक्षंयतस्त्वेवंस्निग्धमेतद्विचिन्तितम् ॥ ततःप्रसादितोदेवइदंवक्ष्यतिशार्ङ्गभृत् ॥ ८२॥ ताभिः
शापाभितप्ताभिर्भगवान्भूतभावनः ॥ उत्तराश्रितदाशानामुद्धर्ताब्राह्मणप्रियः ॥८३॥ उपदेक्ष्यत्यनन्तात्माभाविकल्याणकारकम् ॥ भवतीनामृषिर्दा
ल्भ्योयद्व्रतंकथयिष्यति॥८४॥इत्युक्त्वाताःपरित्यज्यगतोऽन्तर्धानमीश्वरः ॥ ततःकालेनमहताभारावतरणेकृते ॥८५॥ निवृत्तेमौसलेतद्वत्केशवेदिव

मागते॥शून्येयदुकुलेसर्वेचौरैरपिजितेऽर्जुने॥८६॥हृतासुकृष्णपत्नीषुदाशभोग्यासुचार्बुदे ॥ तिष्ठन्तीषुचदौर्गत्यसन्तप्तासुचतुर्मुख॥८७॥आगमिष्यतियोगात्मादाल्भ्योनाममहातपाः ॥ तांस्तमर्घ्येणसंपूज्यप्रणिपत्यपुनःपुनः ॥८८॥ लालप्यमानाबहुशोबाष्पपर्याकुलेक्षणाः॥ स्मरन्त्योविविधान्भोगान्दिव्यमाल्यानुलेपनान् ॥८९॥भर्तारंजगतामीशमनन्तमपराजितम्॥दिव्यानुभावांचपुरींनानारत्नगृहाणिच॥९०॥द्वारकावासिनःसर्वान्देवरूपान्कुमारकान् ॥ प्रश्नमेतंकरिष्यन्तिमुनेरभिमुखंस्थिताः ॥ ९१ ॥ दस्युभिर्भगवन्सर्वाःपरिभुक्तावयंबलात् ॥ स्वधर्मच्याविताऽस्माकमस्मिन्नःशरणंभवान् ॥९२॥ आदिष्टोऽसिपुराब्रह्मन्केशवेनचधीमता ॥ कस्मादीशेनसंयोगंप्राप्यवेश्यात्वमागताः ॥९३॥ वेश्यानामपियोधर्मस्तंनोब्रूहितपोधन ॥ कथयिष्येऽवदत्तासांयद्दाल्भ्यश्चैकितायनः ॥९४॥ दाल्भ्यउवाच ॥ जलक्रीडाविहारेषुपुरासरसिमानसे ॥ भवतीनांसगर्वाणांनारदोऽभ्याशमागतः ॥ ९५ ॥हुताशनसुताःसर्वाभवत्योऽप्सरसःपुरा ॥ अप्रणम्यावलेपेनपरिपृष्टःसयोगवित् ॥९६॥ कथंनारायणोऽस्माकंभर्त्तास्यादित्युपादिश ॥ तस्माद्वरप्रदानंचशापश्चायमभूत्पुरा ॥९७॥ शय्याद्वयप्रदानेनमधुमाधवमासयोः ॥ सुवर्णोपस्करोत्सङ्गंद्वादश्यांशुक्लपक्षतः॥९८॥ भर्तानारायणोनूनंभविष्यत्यन्यजन्मनि॥यदकृत्वाप्रणामंमेरूपसौभाग्यमत्सरात् ॥९९॥परिपृष्टोऽस्मितेनाशुवियोगोवोभविष्यति॥चौरैरपहृताःसर्वावेश्यात्वंसमवाप्स्यथ ॥ १०० ॥ एवंनारदशापेनकेशवस्यचशापतः ॥ वेश्यात्वमागताःसर्वाभवत्यःकाममोहिताः ॥ १ ॥ इदानीमपियद्वक्ष्येतच्छृणुध्वंवराङ्गनाः ॥ पुरादेवासुरेयुद्धेहतेषुशतशःसुरैः ॥ २ ॥ दानवासुरदैत्येषुराक्षसेषुततस्ततः ॥ तेषांदारसहस्राणिशतशोऽथसहस्रशः ॥ ३ ॥ परिणीतानियानिस्युर्बलाद्भुक्तानियानिवै ॥ तानिसर्वाणिदेवेशःप्रोवाचवदतांवरः ॥ ४ ॥ वेश्याधर्मेणवर्तध्वमधुनानृपमन्दिरे ॥ भक्तिमत्योवरारोहास्तथादेवकुलेषुच ॥ ५ ॥ गजतःस्वामिनश्चापिजीविकांचप्रलप्स्यथ ॥ भविष्यतिचसौभाग्यंसर्वासामपिशक्तितः ॥ ६ ॥ यःकश्चिच्छुल्कमादायगृहमेष्यतिवःसदा ॥ निश्छद्मनैवोपचर्यःप्रीतिभावैरदाम्भिकैः ॥ ७ ॥ देवतानांपितॄणांचपुण्येऽह्निसमुपस्थिते ॥ गोभूहिरण्यधान्यानिप्रदेयानिचशक्तितः ॥ ८ ॥ यद्व्रतंचोपदेक्ष्यामितत्कुरुध्वंचसर्वशः ॥ संसारोत्तारणायालमेतद्वेदविदोविदुः ॥ ९ ॥ यदासूर्यदिनेहस्तःपुष्योवाथपुनर्वसुः ॥ ॥ भवेत्सर्वौषधिस्नानंसम्यङ्नारीसमाचरेत् ॥ ११० ॥ तदापञ्चशरात्मातुहरिस्सन्निधिमेष्यति ॥ अर्चयेत्पुण्डरीकाक्षमनङ्गस्यानुकीर्तनैः ॥ ११ ॥ कामायपादौसम्पूज्यजङ्घेवैमोहकारिणे ॥ मेढ्रंकन्दर्पनिधयेकटिंप्रीतिमतेनमः ॥ १२ ॥ नाभिंसौख्यसमुद्रायवामनायतथोदरम् ॥ हृदयंहृदयेशायस्तनावाह्लादकारिणे ॥१३॥ उत्कण्ठायेतिवैकण्ठमास्यमानन्दकारिणे ॥ वामांसंपुष्पचापायपुष्पबा

णायदक्षिणम् ॥ १४ ॥ मानसायेतिवैमौलिंविलोलायेतिमूर्द्धजम् ॥ सर्वात्मनेशिरस्तद्वद्देवदेवस्यपूजयेत् ॥ १५ ॥ नमःशिवायशान्ताय
पाशाङ्कुशधरायच ॥ गदिनेपीतवस्त्रायशङ्खचक्रधरायच ॥ १६ ॥ नमोनारायणायेतिकामदेवात्मनेनमः ॥ नमःशान्त्यैनमःप्रीत्यैनमोरत्यै
नमःश्रियै ॥ १७ ॥ नमःपुष्ट्यैनमस्तुष्ट्यैनमःसर्वार्थसम्पदे ॥ एवंसम्पूज्यगोविन्दमनङ्गात्मकमीश्वरम् ॥ १८ ॥ गन्धमाल्यैस्तथाधूपैर्नैवे
द्येनचभामिनी ॥ ततआहूयधर्मज्ञंब्राह्मणंवेदपारगम् ॥ १९ ॥ अव्यङ्गमथसम्पूज्यगन्धपुष्पार्चनादिभिः ॥ शालेयतण्डुलप्रस्थंघृतपात्रेणसंयु
तम् ॥ १२० ॥ तस्मैविप्रायवैदद्यान्माधवःप्रीयतामिति ॥ यथेष्टाहारसम्भुक्तमेनंद्विजमनुत्तमम् ॥ २१ ॥ रत्यर्थंकामदेवोऽयमितिचित्तेच
धारयेत् ॥ यद्यदिच्छतिविप्रेन्द्रस्तत्तत्कुर्याद्विलासिनी ॥२२॥ सर्वभावेनचात्मानमर्पयेत्स्मितभाषिणी ॥ एवमादित्यवारेणसर्वमेतत्समाचरेत
॥२३॥तण्डुलप्रस्थदानंचयावन्मासास्त्रयोदश॥ततस्त्रयोदशेमासिसम्प्राप्तेचास्यभामिनी॥२४॥विप्रस्योपस्करैर्युक्ताशय्यांदद्याद्विचक्षणा॥सोपधानां
सविन्यासांस्वास्तगवरणांशुभाम्॥२५॥दीपिकोपानहच्छत्रपादुकासनसंयुताम्॥सपत्नीकमलङ्कृत्यहेमसूत्राङ्गुलीयकैः॥२६॥सूक्ष्मवस्त्रैःसकटकैर्धूप
माल्यानुलेपनैः ॥ कामदेवंसपत्नीकंगुडकुम्भोपरिस्थितम् ॥ २७ ॥ ताम्रपात्रासनगतंहेमनेत्रपटावृतम् ॥ सुकांस्यभाजनोपेतमिक्षुदण्डसमन्वितम्
॥ २८ ॥ दद्यादनेनमन्त्रेणतथैकांगांपयस्विनीम् ॥ यथान्तरंनपश्यामिकामकेशवयोःसदा ॥ २९ ॥ तथैवसर्वकामाप्तिरस्तुविप्रसदामम ॥ तथाच
काञ्चनंदेवंप्रतिगृह्यद्विजोत्तमः ॥१३०॥ कोऽदात्कामोऽदादितिवैदिकंमन्त्रमुदीरयेत् ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यविसृज्यद्विजपुङ्गवम् ॥ ३१ ॥ शय्यासना
दिकंसर्वंब्राह्मणस्यगृहंनयेत् ॥ ततःप्रभृतियोऽन्योऽपिरत्यर्थंगेहमागतः ॥ ३२ ॥ संम्मान्यसूर्यवारेणससम्पूज्योभवेत्सदा ॥ एवंत्रयोदशंयावन्मासमे
कंद्विजोत्तमम् ॥ ३३ ॥ तर्पयित्वायथाकामंप्रेषयेच्चैवमन्दिरम् ॥ तदनुज्ञयारूपवन्तंयावदस्यागमोभवेत् ॥ ३४ ॥ आत्मनोऽपियदाविघ्नंगर्भसूत
कराजकम् ॥ दैवंवामानुषंवास्यादुपगगणवाततः ॥३५॥ सावाराननष्टपश्चाशद्यथाशक्तिसमर्पयेत् ॥ एतद्धिकथितंसम्यग्भवतीनांविशेषतः ॥ ३६ ॥
स्वधर्मोऽयंयतोभाव्योवेश्यानामिहसर्वदा ॥ शय्ययात्यज्यतेदेवनकदाचिद्यथाभवान् ॥ ३७ ॥ शय्याममाप्यशून्येयंतथास्तुमधुसूदन ॥ गीतवा
दित्रनिर्घोषंदेवदेवस्यकारयेत् ॥ ३८ ॥ एतद्वःकथितंसर्वंवेश्याधर्ममशेषतः ॥ पुरुहूतेनयत्प्रोक्तंदानवीषुपुरामया ॥ ३९ ॥ तदिदंसाम्प्रतंसर्वंभवती
ष्वपियुज्यते ॥ सर्वपापप्रशमनमनन्तफलदायकम् ॥ कल्याणिनीनांकथितंतदेतद्दुश्चरंव्रतम् ॥ १४० ॥ करोतियाशेषमुदग्रमेतत्कल्याणिनीमा
धवलोकसंस्था ॥ सापूजितादेवगणैरशेषैरानन्दकृत्स्थानमुपैतिविष्णोः ॥ ४१ ॥ तपोधनःसोऽप्यभिधायचैतदनङ्गदानव्रतमङ्गनानाम् ॥

स्वस्थानमेष्यन्तिसमस्तमित्थंव्रतंकरिष्यन्तिचदेवयोने ॥१४२॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेवश्याव्रतकथनंनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥
ब्रह्मोवाच ॥ भगवन्पुरुषस्येहस्त्रियाश्चवरदायकम् ॥ शोकव्याधिभयन्दुःखंनभवेद्येनतद्वद ॥ १ ॥ शङ्करउवाच ॥ श्रावणस्यद्वितीयायांकृष्णायांम
धुसूदनः ॥ क्षीरार्णवेसपत्नीकःसदावसतिकेशवः ॥२॥ तस्यांसम्पूज्यगोविन्दंसर्वान्कामानवाप्नुयात् ॥ गोभूहरिण्यदानादिसप्तकल्पशतानुगम्॥३॥
आवाहनादिकाम्पूजांपूर्ववत्परिकल्पयेत् ॥ अशून्यशयनानामद्वितीयाऽसौप्रकीर्तिता ॥४ ॥ तस्यांसम्पूजयेद्विष्णुमेभिमन्त्रैर्विधानतः ॥ श्रीवत्सधा
रिञ्छ्रीकान्तश्रीपतेश्रीधराव्यय ॥ ५ ॥ गार्हस्थ्यंमाप्रणाशंमेयातुधर्मार्थकामदम् ॥ अग्नयोमाप्रणश्यन्तुदेवताःपुरुषोत्तम ॥ ६ ॥ पितरोमाप्रण
श्यन्तुममदाम्पत्यभेदतः ॥ लक्ष्म्यावियुज्यतेदेवोनकदाचिद्यथाहरिः ॥ ७ ॥ तथाकलत्रसम्बन्धोदेवमामेवियुज्यताम् ॥ लक्ष्म्यानशून्यंवरदय
थातेशयनंसदा ॥ ८ ॥ शय्याममाप्यशून्यास्तुतथैवमधुसूदन ॥ गीतवादित्रनिर्घोषान्देवदेवस्यकारयेत् ॥ ९ ॥ घण्टाभवेदशक्तस्यसर्ववाद्यमयी
यतः ॥ एवंसम्पूज्यगोविन्दमश्नीयात्तैलवर्जितम् ॥ १० ॥ नक्तमक्षारलवणंयावत्तस्याचतुष्टयम् ॥ ततःप्रभातेसञ्जातेलक्ष्मीपतिसमन्विताम् ॥११॥
दीपान्नभाजनैर्युक्तांशय्यांदद्याद्विलक्षणाम् ॥ पादुकोपानहच्छत्रचामरासनसंयुताम् ॥ १२ ॥ अभीष्टोपस्करैर्युक्तांशुक्लपुष्पाम्बरावृताम् ॥ अव्यङ्गाय
चविप्रायवैष्णवायकुटुम्बिने ॥ १३ ॥ दातव्यावेदविदुषेनवन्ध्यापतयेक्वचित् ॥ तत्रोपवेश्यदाम्पत्यमलङ्कृत्यविधानतः ॥ १४ ॥ पत्न्यास्तु
भाजनंदद्याद्भक्ष्यभोज्यसमन्वितम् ॥ ब्राह्मणस्यापिसौवर्णीमुपस्करसमन्विताम् ॥ १५ ॥ प्रतिमांदेवदेवस्यसोदकुम्भांनिवेदयेत् ॥ एवंयस्तुपुमा
न्कुर्यादशून्यशयनंहरेः ॥१६॥ वित्तशाठ्येनरहितोनारायणपरायणः ॥ नतस्यपत्न्याविरहःकदाचिदपिजायते ॥१७॥ नारीवाविधवाब्रह्मन्यावच्चन्द्रा
र्कतारकम् ॥ नविरूपौनशोकार्तौदम्पतीभवतःक्वचित् ॥ १८ ॥ नपुत्रपशुरत्नानिक्षयंयान्तिपितामह ॥ सप्तकल्पसहस्राणिसप्तकल्पशतानिच॥१९॥
कुर्वन्नशून्यशयनंविष्णुलोकेमहीयते ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कथमारोग्यमैश्वर्यंमतिर्धर्मस्थितिस्सदा ॥ २० ॥ अव्यङ्गाथपरेभक्तिर्विष्णौचापिभवे
त्कथम् ॥ ईश्वरउवाच ॥ साधुब्रह्मंस्त्वयापृष्टमिदानींकथयामिते ॥ २१ ॥ विरोचनस्यसंवादंभार्गवस्यचधीमतः ॥ प्रह्लादस्यसुतंदृष्ट्वाद्विरष्टपरि
वत्सरम् ॥ २२ ॥ तस्यरूपमिदंब्रह्मन्सोऽहसद्भृगुनन्दनः ॥ साधुसाधुमहाबाहोविरोचनशिवंतव ॥ २३ ॥ तत्तथाहसितंतस्यपप्रच्छसुरसूदनः ॥
ब्रह्मन्किमर्थमेतत्तेहास्यंवैमामकंकृतम् ॥ २४ ॥ साधुसाध्वितिमामेवमुक्तवांस्त्वंवदस्वमे ॥ तमेवंवादिनंयुक्तमुवाचवदतांवरः ॥ २५ ॥ विस्मयाद्व्रत
माहात्म्याद्धास्यमेतत्कृतंमया ॥ पुरादक्षविनाशायकुपितस्यत्रिशूलिनः ॥ २६ ॥ अपतद्भीमवक्त्रस्यस्वेदबिन्दुर्ललाटजः ॥ भित्त्वासप्तपाता

लानदहत्सप्तसागरान् ॥ २७ ॥ अनेकवक्त्रनयनोऽज्वलज्ज्वलनभीषणः ॥ वीरभद्रइतिख्यातःकरपादायुतैर्युतः ॥ २८ ॥ कृत्वासयज्ञमथनंपुनर्भूत
स्यसंप्लुवः ॥ त्रिजगद्दहनाद्भूयःशिवेनविनिवारितः ॥ २९ ॥ कृतंत्वयावीरभद्रदक्षयज्ञविनाशनम् ॥ इदानीमलमेतेनलोकदाहेनकर्मणा ॥ ३० ॥
शान्तिप्रदानात्सर्वेषांग्रहाणांप्रथमोभव ॥ प्रहृष्टाभिजनाःपूजांकरिष्यन्तिकृतात्मनः ॥ ३१ ॥ अङ्गारकइतिख्यातिंगमिष्यसिधरात्मज ॥ देवलोके
द्वितीयंचतवरूपंभविष्यति ॥ ३२ ॥ येचत्वांपूजयिष्यन्तिचतुर्थ्यांतुदिनेनराः ॥ रूपमारोग्यमैश्वर्यतेष्वनन्तंभविष्यति ॥ ३३ ॥ एवमुक्तस्ततः
शान्तिमगमत्कामरूपधृक् ॥ सजातस्तत्क्षणाद्राजन्ग्रहत्वमगमत्पुनः ॥ ३४ ॥ सकदाचिद्भवांस्तस्यपूजार्घादिकमुत्तमम् ॥ दृष्टवान्क्रियमा
णंचशूद्रेणत्वंव्यवस्थितः ॥ ३५ ॥ तेनत्वंरूपवाञ्जातोसुरःशत्रुकुलाशनिः ॥ विविधाचरुचिर्जातायस्मात्तवविदूरग ॥ ३६ ॥ विरोचनइतिप्राहु
स्तस्मात्त्वांदेवदानवाः ॥ शूद्रेणक्रियमाणस्यव्रतस्यतवदर्शनात् ॥ ३७ ॥ ईदृशीरूपसंपत्तिरितिविस्मितवानहम् ॥ साधुसाध्वितितेनोक्तमहोमाहा
त्म्यमुत्तमम् ॥ पश्यतोऽपिभवेद्रूपमैश्वर्यंकिमुकुर्वतः ॥ ३८ ॥ यस्माच्चभक्त्याधरणीसुतस्यविनिन्द्यमानेनगवादिदानम् ॥ आलोकितंतेन
सुरारिगर्भेसम्भूतिरेषातवदैत्यजाता ॥ ३९ ॥ अथतद्वचनंश्रुत्वाभार्गवस्यमहात्मनः ॥ प्रह्लादनन्दनोवीरःपुनःपप्रच्छभार्गवम् ॥ ४० ॥ विरोचन
उवाच ॥ भगवंस्तद्व्रतंसम्यक्श्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ दीयमानंतुयद्दानंमयादृष्टंभवान्तरे ॥ ४१ ॥ माहात्म्यंचविधिंतस्ययथावद्व
क्तुमर्हसि ॥ इतितद्वचनंश्रुत्वाविप्रःप्रोवाचसादरम् ॥ ४२ ॥ चतुर्थ्यङ्गारकदिनेयदाभवतिदानव ॥ मृदास्नानंतदाकुर्यात्पद्मरागविभूषितः ॥ ४३ ॥
अग्निर्मूर्द्धादिवोमन्त्रंजपेत्स्नातउदङ्मुखः ॥ शूद्रस्तूष्णींस्मरन्भौममास्तांभोगविवार्जितः ॥ ४४ ॥ अथास्तमितआदित्येगोमयेनानुलेपयेत् ॥
प्राङ्गणंपुष्पमालाभिरक्षताद्भिःसमन्ततः ॥ ४५ ॥ तदभ्यर्च्यालिखेत्पद्मंकुङ्कुमेनाष्टपत्रकम् ॥ कुङ्कुमस्याप्यभावेनरक्तचन्दनमिष्यते ॥ ४६ ॥
चत्वारःकरकाःकार्याभक्ष्यभोज्यसमन्विताः ॥ तण्डुलरक्तशालयःपद्मरागैश्चसंयुताः ॥ ४७ ॥ चतुष्कोणेषुतान्कृत्वाफलानिविविधानिच ॥ गन्ध
माल्यादिकंसर्वंतथैवविनिवेशयेत् ॥ ४८ ॥ सुवर्णशृङ्गांकपिलामथार्च्यरौप्यैःखुरैःकांस्यदोहांसवस्त्राम् ॥ धुरन्धरंरक्तखुरंचसौम्यंधान्यानिसप्ताम्बर
संयुतानि ॥ ४९ ॥ अङ्गुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसौवर्णमप्यायतबाहुदण्डम् ॥ चतुर्भुजंहेममयंचताम्रपात्रेगुडस्योपरिसर्पियुक्तम् ॥ ५० ॥ सामस्वरज्ञाय
जितेन्द्रियायवाग्रूपशीलान्वयसंयुताय ॥ दातव्यमेतत्सकलंद्विजायकुटुम्बिनेनैवतुदम्भयुक्ते ॥ ५१ ॥ भूमिपुत्रमहाभागस्वेदोद्भवपिनाकिनः ॥ रूपा
र्थीत्वांप्रपन्नोऽहंगृहाणार्घ्यंनमोऽस्तुते ॥ ५२ ॥ मन्त्रेणानेनदत्त्वार्घ्यंरक्तचन्दनवारिणा ॥ ततोऽर्चयेद्विप्रवरंरक्तमाल्याम्बरादिभिः ॥ ५३ ॥ दद्यात्तेनैव

मन्त्रेणभौमंगोमिथुनान्वितम् ॥ शय्यांचशक्तिमान्दद्यात्सर्वोपस्करसंयुताम् ॥ ५४ ॥ यद्यदिष्टतमंलोकेयच्चास्यदयितंगृहे ॥ तत्तद्गुणवतेदेयंदत्तस्या क्षयमिच्छता ॥ ५५ ॥ ततःप्रदक्षिणंकृत्वाविसृज्यद्विजसत्तमम् ॥ नक्तंक्षीराशनंकुर्यादेवंचाङ्गारकाष्टकम् ॥ ५६ ॥ चतुरोवाथवातस्ययत्पुण्यं तद्वदामिते ॥ रूपसौभाग्यसंपन्नःपुमाञ्जन्मनिजन्मनि ॥ ५७ ॥ विष्णौवाथशिवेभक्तःसप्तद्वीपाधिपोभवेत् ॥ सप्तकल्पसहस्राणिरुद्रलोकेमही यते ॥ तस्मात्त्वमपिदैत्येन्द्रव्रतमेतत्समाचर ॥ ५८ ॥ इत्येवमुक्तोभृगुनन्दनेनचकारसवर्वंतमेवदैत्यः ॥ त्वंचापिराजन्कुरुसर्वमेतद्यतोऽक्षयं वेदविदोवदन्ति ॥५९॥ शृणोतियश्चैनमनन्यचेतास्तस्यापिसर्वंभगवन्विधत्त ॥ ६० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेअङ्गारकचतुर्थीव्रतंनामचतु र्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ भीष्मउवाच ॥ उपवासेष्वशक्तस्यतदेवफलमिच्छतः ॥ अनभ्यासेनरोगाद्वाकिमिष्टंव्रतमुच्यताम् ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच॥ उपवासेष्वशक्तानांनक्तंभोजनमिष्यते ॥ यस्मिन्व्रतेतदप्यत्रश्रूयतांवैव्रतंमहत् ॥ २ ॥ आदित्यशयनंनामयथावच्छङ्कराचनम् ॥ येषुनक्षत्रयोगेषु पुराणज्ञाःप्रचक्षते ॥ ३ ॥ यदाहस्तेनसप्तम्यामादित्यस्यदिनंभवेत् ॥ सूर्यस्यचापिसङ्क्रातिस्तिथिस्सासार्वकामिकी ॥ ४ ॥ उमामहेश्वरंस्यार्चा मर्चयेत्सूर्यनामभिः ॥ सूर्यार्चांशिवलिङ्गंचउभयंपूजयेद्यतः ॥ ५ ॥ उमापतेरवेश्चापिनभेदःक्वचिदिष्यते ॥ यस्मात्तस्मान्नृपश्रेष्ठगृहेभानुंसमर्च येत् ॥ ६॥ हस्तेनसूर्यायनमोऽस्तुपादावर्कायचित्रासुचगुल्फदेशम् ॥ स्वातीषुजङ्घेपुरुषोत्तमायधात्रेविशाखासुचजानुदेशम् ॥ ७ ॥ तथानुराधासुन मोऽभिपूज्यमूरुद्वयंचैवसहस्रभानोः ॥ ज्येष्ठास्वनङ्गायनमोऽस्तुगुह्यमिन्द्रायभीमायकटिंचमूले॥८॥ पूर्वोत्तराषाढयुगेचनाभिंत्वष्ट्रेनमःसप्ततुरङ्गमाय॥ तीक्ष्णांशवेश्रवणेचाथकुक्षिंपृष्ठंधनिष्ठासुविकर्तनाय ॥ ९ ॥ वक्षस्थलंध्वान्तविनाशनायजलाधिपर्क्षेप्रतिपूजनीयम् ॥ पूर्वोत्तराभाद्रपदद्वयेचबाहू तमश्चण्डकरायपूज्यौ ॥१०॥ साम्नामधीशायकरद्वयंचसम्पूजनीयंनृपरेवतीषु ॥ नखानिपूज्यानितथाश्विनीषुनमोऽस्तुसप्ताश्वधुरन्धराय ॥ ११ ॥ कठोरधाम्नेभरणीषुकण्ठंदिवाकरायेत्यभिपूजनीयम् ॥ ग्रीवाग्निपर्क्षेऽधरसम्पुटेतुसम्पूजयेद्धारतरोहिणीषु ॥१२॥ मृगेऽचनीयारसनापुरारेरौद्रेतुदन्ता हरयेनमस्ते ॥ नमःसवित्रेइतिशङ्करस्यनासाभिपूज्याचपुनर्वसौच ॥ १३ ॥ ललाटमम्भोरुहवल्लभायपुष्येऽलकान्वेदशरीरधारिणे ॥ सार्पेच मौलिंविबुधप्रियायमघासुकर्णावितिपूजनीयौ ॥ १४ ॥ पूर्वासुगोब्राह्मणनन्दनायनेत्राणिसंपूज्यतमानिशम्भोः ॥ अथोत्तराफाल्गुनिभेभ्रुवौचवि श्वेश्वरायेतिचपूजनीये ॥ १५ ॥ नमोऽस्तुपाशाङ्कुशपद्मशूलकपालसर्पेन्दुधनुर्धराय ॥ गयासुरानङ्गपुरान्धकादिविनाशमूलायनमःशिवाय ॥ १६ ॥ इत्यादिकाङ्गानिचपूजयित्वाविश्वेश्वरायेतिशिरोऽभिपूज्यम् ॥ अत्रापिभोक्तव्यमतैलमन्नममांसमक्षारमभुक्तशेषम् ॥ १७ ॥ इत्येवंनृ

पनक्तानिकृत्वादद्यात्पुनर्वसौ ॥ शालेयतण्डुलप्रस्थमौदुम्बरमथोघृतम् ॥ १८ ॥ संस्थाप्यपात्रेविप्रायसहिरण्यंनिवेदयेत् ॥ सप्तमेवस्त्रयुग्मंतुपारणे
त्वधिकंभवेत् ॥ १९ ॥ चतुर्दशेतुसम्प्राप्तेपारणंभारतादिके ॥ ब्राह्मणंभोजयेद्भक्त्यागुडक्षीरघृतादिभिः ॥ २० ॥ कृत्वाचकाञ्चनंपद्ममष्टपत्रंसक
र्णिकम् ॥ शुद्धमष्टाङ्गुलंतच्चपद्मरागदलान्वितम् ॥२१॥ शय्यांसुलक्षणांकृत्वाविरुद्धग्रन्थिवर्जिताम् ॥ सोपधानवितानांचस्वास्तरावरणाश्रयाम्
॥ २२ ॥ पादुकोपानहच्छत्रचामरासनदर्पणैः ॥ भूषणैरपिसंयुक्तांफलवस्त्रानुलेपनैः ॥ २३ ॥ तस्यांविधायतत्पद्ममलङ्कृत्यगुणान्विताम् ॥ कपि
लांवस्त्रसंयुक्तामतिशीलांपयस्विनीम् ॥ २४ ॥ रौप्यखुरांहेमशृङ्गींसवत्सांकांस्यदोहनाम् ॥ दद्यान्मन्त्रेणतांधेनुंपूर्वाह्णंनातिलङ्घयेत् ॥ २५ ॥
यथैवादित्यशयनमशून्यंतवसर्वदा ॥ कान्त्याधृत्याश्रियापुष्ट्यातथामेसन्तुवृद्धयः ॥ २६ ॥ तथानदेवाःश्रेयांसंत्वदन्यमनघंविदुः ॥ तथामामुद्धरा
शेषदुःखसंसारसागरात् ॥ २७ ॥ ततःप्रदक्षिणीकृत्यप्रणम्यचविसर्जयेत् ॥ शय्यांगवादितत्सर्वंद्विजस्यभवननयेत् ॥ २८ ॥ नैतद्विशीला
यनदाम्भिकायप्रकाशनीयंव्रतमिन्दुमौलेः ॥ गोविप्रदेवर्षिविकर्मयोगिनांयश्चापिनिन्दामधिकांविधत्ते ॥ २९ ॥ भक्तायदान्तायचगुह्यमेतदाख्ये
यमानन्दकरंशिवञ्च ॥ इदंमहापातकिनांनराणांअघक्षयंवेदविदोवदन्ति ॥ ३० ॥ नबन्धुपुत्रैर्नधनैर्वियुक्तःपत्नीभिरानन्दकरःसुराणाम् ॥ नाभ्ये
तिरोगंनचदुःखमोहंयाचापिनारीकुरुतेऽथभक्त्या ॥ ३१ ॥ इदंवसिष्ठेनपुरार्जुनेनकृतंकुबेरेणपुरन्दरेण ॥ यत्कीर्तनादप्यखिलानिनाशमायान्ति
पापानिनसंशयोऽत्र ॥ ३२ ॥ इतिपठतिशृणोतिवायइत्थंरविशयनंपुरुहूतवल्लभःस्यात् ॥ अपिनरकगतान्पितॄनशेषानपिदिवमानयतीहयःकरोति ॥ ३३ ॥ अश्वत्थंचवटंचैवोदुम्बरंवृक्षमेवच ॥ नन्दीशंजम्बुवृक्षंचबिल्वंप्राहुर्महर्षयः ॥ ३४ ॥ मार्गशीर्षादिमासाभ्यांद्वाभ्यांद्वाभ्यामथ
क्रमात् ॥ एकैकंदन्तधवनंवृक्षस्यैवेनपुकारयेत् ॥३५॥ दद्यात्समाप्तेदध्यन्नंवितानध्वजचामरम् ॥ द्विजानामुदकुम्भांश्चपञ्चरत्नसमन्वितान् ॥ ३६ ॥
नवित्तशाठ्यंकुर्वीतकुर्वन्दोषानवाप्नुयात् ॥३७॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेआदित्यशयनव्रतंनामपञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥ भीष्मउवाच ॥
दीर्घायुरारोग्यकुलाभिवृद्धिभिर्युक्तःपुमान्रूपकुलान्वितःस्यात् ॥ मुहुर्मुहुर्जन्मनियनसम्यग्व्रतंसमाचक्ष्वचशीतरश्मेः ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥
त्वयापृष्टमिदंसम्यगक्षयस्वर्गकारकम् ॥ रहस्यंतुप्रवक्ष्यामियत्पुराणविदोविदुः ॥ २ ॥ रोहिणीचन्द्रशयनंनामव्रतमिहोच्यते ॥ तस्मिन्नारायणस्या
र्चामर्चयेदिन्दुनामभिः ॥ ३ ॥ यदासोमदिनेशुक्लाभवेत्पञ्चदशीक्वचित् ॥ अथवाब्रह्मनक्षत्रंपौर्णमास्यांप्रजायते ॥ ४ ॥ तदास्नानंनरःकुर्यात्प
ञ्चगव्येनसर्षपैः ॥ आप्यायस्वेतिचजपेद्विद्वानष्टशतंपुनः ॥ ५ ॥ शूद्रोऽपिपरयाभक्त्यापाषण्डालापवर्जितः ॥ सोमायवरदायाथविष्णवेचनमो

नमः ॥ ६ ॥ कृतजप्यःस्वभवनमागत्यमधुसूदनम् ॥ पूजयेत्फलपुष्पैश्चसोमनामानिकीर्तयन् ॥ ७ ॥ सोमायशान्तायनमोऽस्तुपादावनन्तधाम्नेतिचजानुजङ्घे ॥ ऊरुद्वयंचापिजलोदरायसम्पूजयेन्मेढ्रमनङ्गधाम्ने ॥ ८ ॥ नमोनमःकामसुखप्रदायकटिःशशाङ्कस्यसदार्चनीयः ॥ तथोदरंचाप्यमृतोदरायनाभिःशशाङ्कायनमोऽभिपूज्या ॥ ९ ॥ नमोऽस्तुचन्द्रायमुखंचनित्यंदन्ताद्विजानामधिपायपूज्याः ॥ हास्यंनमश्चन्द्रमसेऽभिपूज्यमोष्ठौतुकौमोदवनप्रियाय ॥ १० ॥ नासाचनाथायवरौषधीनामानन्दबीजायपुनर्भ्रुवौच ॥ नेत्रद्वयंपद्मनिभंतथेन्दोरिन्दीवरव्यासकरायशौरेः ॥ ॥ ११ ॥ नमःसमस्ताध्वरपूजितायकर्णद्वयंदैत्यनिषूदनाय ॥ ललाटमिन्दोरुदधिप्रियायकेशाःसुषुम्नाधिपतेःप्रपूज्याः ॥ १२ ॥ शिरःशशाङ्कायनमोमुरारेर्विश्वेश्वरायाथनमःकिरीटम् ॥ पद्मप्रियेरोहिणीनामलक्ष्मिसौभाग्यसौख्यामृतसागराय ॥ १३ ॥ देवींचसम्पूज्यसुगन्धिपुष्पैर्नैवेद्यधूपादिभिरिन्दुपत्नीम् ॥ सुप्त्वातुभूमौपुनरुत्थितोयःस्नात्वाचविप्रायहविष्यभुक्तः ॥ १४ ॥ देयःप्रभातेसहिरण्यवारिकुम्भोनमःपापविनाशनाय ॥ सम्प्राश्यगोमूत्रममांसमन्नमक्षारमष्टावथविंशतिंच ॥ १५ ॥ ग्रासांश्वत्रीन्सर्पियुतानुपोष्यभुक्तेतिहासंशृणुयान्मुहूर्तम् ॥ कदम्बनीलोत्पलकेतकानिजातिःसरोजंशतपत्रिकाच ॥ १६ ॥-अम्लानपुष्पाण्यथसिन्दुवारंपुष्पंपुनर्भारतमल्लिकायाः ॥ शुक्लंचपुष्पंकरवीरपुष्पंश्रीचम्पकंचन्द्रमसेप्रदेयम् ॥ १७ ॥ श्रावणादिषुमासेषुक्रमादेतानिसर्वदा ॥ यस्मिन्मासेव्रतादिःस्यात्तत्पुष्पैरर्चयेद्धरिम् ॥ १८ ॥ एवंसंवत्सरंयावदुपोष्यविधिवन्नरः ॥ व्रतान्तेशयनंदद्याच्छयनोपस्करान्वितम् ॥१९॥ रोहिणीचन्द्रमिथुनंकारयित्वातुकाञ्चनम् ॥ चन्द्रःषडङ्गुलःकार्योरोहिणीचतुरङ्गुला ॥२०॥ मुक्ताफलाष्टकयुतांसितनेत्रसमन्विताम् ॥ क्षीरकुम्भोपरिपुनःकांस्यपात्राक्षतान्विताम् ॥ २१ ॥ दद्यान्मन्त्रेणपूर्वाह्णेशालीक्षुफलसंयुताम् ॥ श्वेतामथसुवर्णास्यांरौप्यखुरसमन्विताम् ॥२२॥ सवस्त्रभाजनांधेनुंतथाशङ्खंचभाजनम् ॥ भूषणैर्द्विजदाम्पत्यमलङ्कृत्यगुणान्वितम् ॥२३॥ चन्द्रोऽयंविप्ररूपेणसभार्यइतिकल्पयेत् ॥ यथातेरोहिणीकृष्णशय्यांत्यक्त्वानगच्छति ॥ २४ ॥ सोमरूपस्यवैतद्वन्ममेभेदोविभूतिभिः ॥ यथात्वमेवसर्वेषांपरमानन्दमुक्तिदः ॥ २५ ॥ भुक्तिर्मुक्तिस्तथाभक्तिस्त्वयिचन्द्रदृढास्तुमे ॥ इतिसंसारभीतस्यमुक्तिकामस्यचानघ ॥ २६ ॥ रूपारोग्यायुषामेतद्विधायकमनुत्तमम् ॥ इदमेवपितॄणांचसर्वदावल्लभंनृप ॥ २७ ॥ त्रलोक्याधिपतिर्भूत्वासप्तकल्पशतत्रयम् ॥ चन्द्रलोकमवाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ २८ ॥ नारीवारोहिणीचन्द्रशयनंयासमाचरेत् ॥ सापितत्फलमाप्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ २९ ॥ इतिपठतिशृणोतिवायइत्थंमधुमथनार्चनमिन्दुकीर्तनेन॥ मतिमपिचददातिसोऽपिशौरेर्भवनगतःपरिपूज्यतेऽमरौघैः॥३०॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेरोहिणीचन्द्रशयनव्रतंनामष

द्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥ भीष्मउवाच ॥ तटाकारामकूपेषुवापीषुनलिनीषुच ॥ विधिंवदस्वमेब्रह्मन्देवतायतनेषुच ॥ १ ॥ केतत्रऋत्विजोविप्रावे
दीवाकीदृशीभवेत् ॥ दक्षिणाबलयःकालःस्थानमाचार्यएवच ॥ २ ॥ द्रव्याणिकानिशस्तानिसर्वमाचक्ष्वसुव्रत ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शृणुराजन्महा
बाहोतटाकादिषुयोविधिः ॥ ३ ॥ पुराणेष्वितिहासोऽयपठ्यतेराजसत्तम ॥ प्राप्यपक्षंशुभंशुक्कंसंप्राप्तेचोत्तरायणे ॥ ४ ॥ पुण्येऽह्निविप्रैःकथितेकृ
त्वाब्राह्मणवाचनम् ॥ अशुभैर्वर्जितेदेशेतटाकस्यसमीपतः ॥५॥ चतुर्हस्तांसमांवेदींचतुरस्रांचतुर्मुखीम् ॥ तथाषोडशहस्तःस्यान्मण्डपश्चचतुर्मुखः॥
॥ ६ ॥ वेद्यास्तुपरितोगर्तारत्निमात्रास्त्रिमेखलाः ॥ नवसप्ताथवापञ्चऋजुवक्रानृपात्मज ॥ ७ ॥ वितस्तिमात्रायोनिःस्यात्षट्सप्ताङ्गुलिविस्तृता॥
गर्ताश्चहस्तमात्रास्स्युस्त्रिपर्वोच्छ्रितमेखलाः ॥ ८ ॥ सर्वतस्तुसवर्णाःस्युःपताकाध्वजसंयुताः ॥ अश्वत्थोदुम्बरप्लक्षवटशाखाकृतानितु ॥ ९ ॥ मण्ड
पस्यप्रतिदिशंद्वाराण्येतानिकारयेत् ॥ शुभास्तत्राष्टहोतारोद्वारपालास्तथाष्टवै ॥ १० ॥ अष्टौतुजापकाःकार्याब्राह्मणावेदपारगाः ॥ सर्वलक्षणस
म्पूर्णान्मन्त्रज्ञान्विजितेन्द्रियान् ॥ ११ ॥ कुलशीलसमायुक्तान्स्थापयेद्वैद्विजोत्तमान् ॥ प्रतिगर्तेषुकलशायज्ञोपकरणानिच ॥ १२ ॥ व्यजनेचा
सनंशुभ्रंताम्रपात्रंसुविस्तरम् ॥ ततस्त्वनेकवर्णास्स्युर्बलयःप्रतिदैवतम् ॥ १३ ॥ आचार्यःप्रक्षिपेद्भूमावनुमन्त्र्यविचक्षणः ॥ अरत्निमात्रोयूपःस्या
त्क्षीरवृक्षविनिर्मितः ॥ १४ ॥ यजमानप्रमाणोवासंस्थाप्योभूतिमिच्छता ॥ हेमालङ्कारिणःकार्याःपञ्चविंशतिऋत्विजः ॥१५॥ कुण्डलानिचहैमानि
केयूरकटकानिच ॥ तथाङ्गुलिपवित्राणिवासांसिविविधानिच ॥ १६ ॥ दद्यात्समानिसर्वेषामाचार्येद्विगुणंस्मृतम् ॥ दद्याच्छयनसंयुक्तमात्मनश्चाप
पियत्प्रियम् ॥ १७ ॥ सौवर्णौकूर्ममकरौराजतौमत्स्यडुण्डुभौ ॥ ताम्रौकम्भीरमण्डूकावायसःशिशुमारकः ॥ १८ ॥ एवमासाद्यतत्सर्वमादावेवविशां
ते॥शुक्लमाल्याम्बरधरःशुक्लगन्धानुलेपनः॥१९॥सर्वौषध्युदकैःसर्वैःस्नापितोवेदपारगैः ॥ यजमानःसपत्नीकःपुत्रपौत्रसमन्वितः ॥२०॥ पश्चिमद्वार
मासाद्यप्रविशेद्यागमण्डपम् ॥ ततोमङ्गलशब्देनभेरीणांनिःस्वनेनच ॥ २१ ॥ रजसामण्डलंकुर्यात्पञ्चवर्णेनतत्त्ववित् ॥ षोडशारंततश्चक्रंपद्मगर्भं
चतुर्मुखम् ॥ २२ ॥ चतुरस्रंतुपरितोवृत्तंमध्येसुशोभनम् ॥ वेद्याश्चोपरितःकृत्वाग्रहाँल्लोकपतींस्ततः ॥ २३ ॥ संन्यसेन्मन्त्रतःसर्वान्प्रतिदिक्षुवि
चक्षणः ॥ कलशंस्थापयेन्मध्येवारुणंमन्त्रमाश्रितम् ॥ २४ ॥ ब्रह्माणंचशिवंविष्णुंतत्रैवस्थापयेद्बुधः ॥ विनायकंचविन्यस्यकमलामम्बिकान्तथा
॥ २५ ॥ शान्त्यर्थंसर्वलोकानांभूतग्रामंन्यसेत्ततः ॥ पुष्पभक्ष्यफलैर्युक्तमेवंकृत्वाधिवासनम् ॥२६॥ कुम्भांश्चरत्नगर्भांस्तान्वासोभिःपरिवेष्टयेत् ॥
पुष्पगन्धैरलङ्कृत्यद्वारपालान्समन्ततः ॥ २७ ॥ यजध्वमितितान्ब्रूयादाचार्यमभिपूजयेत् ॥ बह्वृचौपूर्वतःस्थाप्यौदक्षिणेनयजुर्विदौ ॥ २८ ॥

सामगौपश्चिमेस्थाप्यावुत्तरेणाप्यथर्वणौ ॥ उदङ्मुखोदक्षिणतोयजमानउपाविशेत् ॥ २९ ॥ यजध्वमितितान्ब्रूयाद्याजकान्पुनरेवतान् ॥
उत्कृष्टमन्त्रजाप्येनतिष्ठध्वमितिजापकान् ॥ ३० ॥ एवमादिश्यतान्सर्वान्संधुक्ष्याग्निंसमन्त्रवित् ॥ जुहुयादाहुतीर्मन्त्रैराज्यंचसमिधस्तथा ॥३१॥
ऋत्विग्भिश्चैवहोतव्यंवारुणैरेवसर्वतः ॥ ग्रहेभ्योविधिवद्धुत्वातथेन्द्रायेश्वरायच ॥ ३२ ॥ मरुद्भ्योलोकपालेभ्योविधिवद्विश्वकर्मणे ॥ शान्तिसू
क्तंचरौद्रंचपावमानंचमङ्गलम् ॥३३॥ जपेयुःपौरुषंसूक्तंपूर्वतोबहृचःपृथक् ॥ शाक्रंरौद्रंचसौम्यंचकौष्माण्डंजातवेदसम् ॥३४॥ सौरंसूक्तंजपेयुस्तेदक्षि
णेनयजुर्विदः ॥ वैराजंपौरुषंसूक्तंसौपर्णंरुद्रसंहितम् ॥ ३५ ॥ शैशवंपञ्चनिधनंगायत्रंज्येष्ठसामच ॥ वामदेव्यंबृहत्सामरौरवंचरथन्तरम्
॥ ३६ ॥ गवांव्रतंविकीर्णंचरक्षोघ्नंचयमंतथा ॥ गायेयुःसामगाराजन्पश्चिमद्वारमाश्रिताः ॥ ३७ ॥ आथर्वणाश्चोत्तरतःशान्तिकंपौष्टिकंतथा ॥
जपेयुर्मनसादेवमाश्रितावरुणंप्रभुम् ॥ ३८ ॥ पूर्वेद्युरभितोरात्रावेवंकृत्वाधिवासनम् ॥ गजाश्वरथवल्मीकसंगमाद्व्रजगोकुलात् ॥ ३९ ॥
मृदमादायकुम्भेषुप्रक्षिपेदोषधीस्तथा ॥ रोचनांचससिद्धार्थांगन्धान्गुग्गुलुमेवच ॥ ४० ॥ स्नापनंतस्यकर्तव्यंपञ्चगव्यसमन्वितम् ॥ पूर्वंक
र्तुर्महामन्त्रैरेवंकृत्वाविधानतः ॥ ४१ ॥ अतिवाह्यक्षपामेवंविधियुक्तेनकर्मणा ॥ ततःप्रभातेविमलेसञ्जातेतुशतंगवाम् ॥ ४२ ॥ ब्राह्मणेभ्यःप्र
दातव्यमष्टषष्टचथवापुनः ॥ पञ्चाशद्वाथषट्त्रिंशत्पञ्चविंशतिवापुनः ॥ ४३ ॥ ततश्चावसरप्राप्तेशुद्धेलग्नेसुशोभने ॥ वेदशब्दैःसगन्धर्वैर्वाद्यैश्च
विविधैःपुनः ॥ ४४ ॥ कनकालङ्कृतांकृत्वाजलेगामवतारयेत् ॥ सामगायचसादेयाब्राह्मणायविशांपते ॥ ४५ ॥ पात्रीमादायसौवर्णींपञ्च
रत्नसमन्विताम् ॥ ततोनिक्षिप्यमकरान्मत्स्यादींश्चैवसर्वशः ॥ ४६ ॥ धृतांचतुर्भिर्विप्रैश्चवेदवेदाङ्गपारगैः ॥ महानदीजलोपेतांदध्यक्षतविभू
षिताम् ॥४७॥ उत्तराभिमुखांन्युब्जांजलमध्येतुकारयेत् ॥ आथर्वणेनसुस्नातांपुनर्मायांतथैवच ॥४८॥ आपोहिष्ठेतिमन्त्रेणक्षिप्त्वागत्यचमण्डपम् ॥
पूजयित्वासदस्यान्वैबलिंदद्यात्समन्ततः ॥ ४९ ॥ पुनर्दिनानिहोतव्यंचत्वारिराजसत्तम ॥ चतुर्थीकर्मकर्तव्यंदेयंतत्रापिशक्तितः ॥ ५० ॥
कृत्वातुयज्ञपात्राणियज्ञोपकरणानिच ॥ ऋत्विग्भ्यस्तुसमंदद्यान्मण्डपंविभजेत्पुनः ॥ ५१ ॥ हेमपात्रींचशय्यांचविप्रायचनिवेदयेत् ॥ ततः
सहस्रंविप्राणामथवाऽष्टशतंतथा ॥ ५२ ॥ भोजनीयंयथाशक्तिपञ्चाशद्वाथविंशतिः ॥ एवमेषपुराणेषुतटाकविधिरुच्यते ॥ ५३ ॥ कूप
वापीषुसर्वासुतथापुष्करिणीषुच ॥ एषएवविधिर्दृष्टःप्रतिष्ठासुतथैवच ॥ ५४ ॥ मन्त्रतस्तुविशेषःस्यात्प्रासादोद्यानभूमिषु ॥ अयंत्वशक्तावर्
धेनविधिर्दृष्टःस्वयंभुवा ॥ ५५ ॥ स्वल्पेष्वेकाग्निवत्कार्योवित्तशाठ्यविवर्जितैः ॥ प्रावृट्कालेस्थितंतोयमग्निष्टोमसमंस्मृतम् ॥ ५६ ॥

शरत्कालस्थितंयत्स्यात्तदुक्तफलदायकम् ॥ वाजपेयातिरात्राभ्यांहेमन्तेशिशिरेस्थितम् ॥ ५७ ॥ अश्वमेधसमंप्रावृड्वसन्तसमयेस्थितम् ॥
ग्रीष्मेऽपियत्स्थितंतोयंराजसूयाद्विशिष्यते ॥ ५८ ॥ एतान्महाराजविशेषधर्मान्करोतिचोर्व्यामतिशुद्धबुद्धिः ॥ सयातिब्रह्मालयमेवशुद्धःकल्पान
नेकान्दिविमोदतेच ॥ ५९ ॥ अनेकलोकान्विचरन्स्वर्गादीन्भुक्त्वापरार्धद्वयमङ्गनाभिः ॥ सहैवविष्णोःपरमंपदंयत्प्राप्नोतितद्योगबलेनभूयः
॥ ६० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेतटाकप्रतिष्ठाविधिर्नामसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥ भीष्मउवाच ॥ पादपानांविधिंब्रह्म
न्यथावद्विस्तराद्वद ॥ विधिनायेनकर्त्तव्यंपादपारोपणंबुधैः ॥ १ ॥ येचलोकाःस्मृतायेषांतानिदानींवदस्वमे ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पादपानां
विधिंवक्ष्येतथैवोद्यानभूमिषु ॥ २ ॥ तटाकविधिवत्सर्वंसमाप्यजगतीश्वर ॥ ऋत्विङ्मण्डपसंभारमाचार्यंचापितद्विधम् ॥ ३ ॥ पूजयेद्ब्राह्म
णांस्तद्वद्धेमवस्त्रानुलेपनैः ॥ सर्वौषध्युदकैःसिक्तान्दध्यक्षतविभूषितान् ॥ ४ ॥ वृक्षान्माल्यैरलङ्कृत्यवासोभिरभिवेष्टयेत ॥ सूच्यासौवर्णया
कार्यंसर्वेषांकर्णवेधनम् ॥ ५ ॥ अञ्जनंचापिदातव्यंतद्वद्धेमशलाकया ॥ फलानिसप्तचाष्टौवाकालधौतानिकारयेत् ॥ ६ ॥ प्रत्येकंसर्ववृक्षाणां
वेद्यांतान्यधिवासयेत् ॥ धूपोऽत्रगुग्गुलुःश्रेष्ठस्ताम्रपात्रेष्वधिष्ठितान् ॥ ७ ॥ सप्तधान्यस्थितान्कृत्वावस्त्रगन्धानुलेपनैः ॥ कुम्भान्सर्वेषुवृक्षेषुस्थाप
यित्वावनीश्वर ॥ ८ ॥ पूजयित्वादिनान्तेचकृत्वाबलिनिवेदनम् ॥ यथावल्लोकपालानामिन्द्रादीनांविधानतः ॥ ९ ॥ वनस्पतेरधिवासएवंका
र्योद्विजातिभिः ॥ ततःशुक्लाम्बरधरांसौवर्णकृतमेखलाम् ॥ १० ॥ सकांस्यदोहांसौवर्णशृङ्गाभ्यामतिशालिनीम् ॥ पयस्विनींवृक्षमध्यादुत्सृजेद्गामुद
ङ्मुखीम् ॥ ११ ॥ ततोऽभिषेकमन्त्रेणवाद्यमङ्गलगीतकैः ॥ ऋग्यजुःसाममन्त्रैश्चवारुणैरभितस्तदा ॥ १२ ॥ तैरेवकुम्भैःस्नपनंकुर्युर्ब्राह्मणपुङ्गवाः
स्नातःशुक्लाम्बरधरोयजमानोऽभिपूजयेत् ॥ १३ ॥ गोभिर्विभवतःसर्वानृत्विजःससमाहितान् ॥ हेमसूत्रैःसकटकैरङ्गुलीयैःपवित्रकैः ॥ १४ ॥
वासोभिःशयनीयैश्चतथोपस्करपादुकैः ॥ क्षीरभिषेचनंकुर्याद्यावद्दिनचतुष्टयम् ॥ १५ ॥ होमश्चसर्षपाकार्योयवैःकृष्णतिलैरपि ॥ पलाशसमिधः
शस्ताश्चतुर्थेऽह्नितथोत्सवः ॥ १६ ॥ दक्षिणाचपुनस्तद्वद्देयात्तत्रापिशक्तितः ॥ यद्यदिष्टतमंकिञ्चित्तत्तद्द्यादमत्सरी ॥ १७ ॥ आचार्येद्विगुणं
दत्त्वाप्रणिपत्यक्षमापयेत् ॥ अनेनविधिनायस्तुकुर्याद्वृक्षोत्सवंबुधः ॥ १८ ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपदंचानन्तमश्नुते ॥ यश्चैवमपिराजेन्द्र
वृक्षंसंस्थापयेद्बुधः ॥ १९ ॥ सोऽपिस्वर्गेवसेद्राजन्यावदिन्द्रायुतत्रयम् ॥ भूतान्भव्यांश्चमनुजांस्तारयेद्रोमसम्मितान् ॥ २० ॥ परमांसिद्धिमा
प्नोतिपुनरावृत्तिदुर्लभाम् ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिमानवः ॥ २१ ॥ सोऽपिसम्पूज्यतेदेवैर्ब्रह्मलोकेमहीयते ॥ अपुत्रस्यचपुत्रित्वंपादपाएव

कुर्वते ॥ २२ ॥ नीर्थेषुपिण्डदानादीन्नोपकाणांददन्तिते ॥ यत्नेनापिचगजेन्द्रअश्वत्थारोपणंकुरु ॥ २३ ॥ सतेपुत्रसहस्रस्यकृत्यमेकःकरि
ष्यति ॥ धनीचाश्वस्थवृक्षेणअशोकःशोकनाशनः ॥ २४ ॥ प्लक्षोयज्ञप्रदःप्रोक्तःक्षीरीचायुःप्रदःस्मृतः ॥ जम्बुकीकन्यकादात्रीभार्यादादाडि
मीतथा ॥ २५ ॥ अश्वत्थोरोगनाशायपलाशोब्रह्मदस्तथा ॥ प्रेतत्वंजायतेपुंसोरोपयेद्योविभीतकम् ॥ २६ ॥ अङ्कोलेकुलवृद्धिस्तुखादिरेणापि
रोगिता ॥ निम्बप्ररोहकाणांतुनित्यंतुष्येद्दिवाकरः ॥ २७ ॥ श्रीवृक्षेशङ्करोदेवःपाटलायांतुपार्वती ॥ शिंशपायामप्सरसःकुन्देगन्धर्वसत्तमाः ॥
॥ २८ ॥ तिन्तिडीकेदासवर्गोवञ्जुलेदस्यवस्तथा ॥ पुण्यप्रदःश्रीप्रदश्चचन्दनःपनसस्तथा ॥ २९ ॥ सौभाग्यदश्चम्पकश्चकरीरःपारदारि
कः ॥ अपत्यनाशकस्तालोबकुलःकुलवर्द्धनः ॥ ३० ॥ बहुभार्योनारिकेलाद्राक्षासर्वाङ्गसुन्दरी ॥ गतिप्रदातथाकोलीकेतकीशत्रुनाशिनी ॥
॥ ३१ एवमादिनगाश्चान्येयेनोक्तास्तेऽपिदायकाः ॥ प्रतिष्ठांतेगमिष्यन्तियैस्तुवृक्षाःप्ररोपिताः ॥ ३२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेवृ
क्षारोपणविधिर्नामाष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तथैवान्यत्प्रवक्ष्यामिसर्वकामफलप्रदम् ॥ सौभाग्यशयनंनामयत्पुराणविदो
विदुः ॥ १ ॥ पुरादग्धेषुलोकेषुभूर्भुवःस्वर्महादिषु ॥ सौभाग्यंसर्वभूतानामेकस्थमभवत्तदा ॥ २ ॥ वैकुण्ठंसर्वमासाद्यविष्णोर्वक्षस्थलेस्थित
म् ॥ ततःकालेनकियतापुनःसर्गविधौनृप ॥ ३ ॥ अहङ्कारावृतेलोकेप्रधानपुरुषान्विते ॥ स्पर्द्धायांचप्रवृद्धायांकमलासनकृष्णयोः ॥ ४ ॥
पिङ्गाकारसमुद्भूतावह्निज्वालातिभीषणा ॥ तयाभितप्तस्यहरेर्वक्षसस्तद्विनिःसृतम् ॥ ५ ॥ यद्वक्षस्थलमाश्रित्यविष्णोःसौभाग्यमास्थितम् ॥
रसरूपंनतद्यावदाप्नोतिवसुधातले ॥ ६ ॥ उत्क्षिप्तमन्तरिक्षात्तुब्रह्मपुत्रेणधीमता ॥ दक्षेणपीतमात्रंतद्रूपलावण्यकारकम् ॥ ७ ॥ बलंतेजोम
हज्जातंदक्षस्यपरमेष्ठिनः ॥ शेषंयदपतद्भूमावष्टधातद्व्यजायत ॥ ८ ॥ ततस्त्वोषधयोजाताःसप्तसौभाग्यदायिकाः॥इक्षवस्तरुराजश्चनिष्पावाश्शालि
धान्यकम् ॥ ९ ॥ विकारवच्चगोक्षीरंकुसुम्भंकुसुमंतथा ॥ लवणंचाष्टमंतद्वत्सौभाग्याष्टकमुच्यते ॥ १० ॥ पीतंयद्ब्रह्मपुत्रेणयोगज्ञानविदापुरा ॥
दुहितासाऽभवत्तस्माद्यासतीत्यभिधीयते ॥ ११ ॥ लोकानतीत्यलालित्याल्ललितातेनचोच्यते ॥ त्रैलोक्यसुन्दरींदेवीमुपयेमेपिनाकधृक् ॥ १२ ॥
त्रिविश्वसौभाग्यमयींभुक्तिमुक्तिफलप्रदाम् ॥ तामाराध्यपुमान्भक्त्यानारीवाकिंनविन्दति ॥ १३ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथमाराधनंतस्याललितायामु
नेवद ॥ यद्विधानंचजगतःशान्तयेतद्वदस्वमे ॥ १४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ वसन्तमासमासाद्यतृतीयायांजनप्रियः ॥ शुक्लपक्षस्यपूर्वाह्णेतिलैःस्नानं
समाचरेत् ॥१५॥ तस्मिन्नहनिसादेवीकिलविश्वात्मनामती ॥ पाणिग्रहणिकैर्मन्त्रैरुदूढावरवर्णिनी ॥१६॥ तयासहैवविश्वेशंतृतीयायामथार्चयेत् ॥

फलैर्नानाविधैर्दीपैर्धूपैर्नैवेद्यसंयुतैः ॥१७॥ प्रतिमांपञ्चगव्येनतथागन्धोदकेनच ॥ स्नापयित्वार्चयेद्गौरीमिन्दुशेखरसंयुताम् ॥१८॥ नमोऽस्तुपाटलायैतुपादौदेव्याःशिवस्यच ॥ शिवायेतिचसङ्कीर्त्यजयायैगुल्फयोर्द्वयोः ॥ १९ ॥ त्र्यम्बकायेतिरुद्रस्यभवान्यैजङ्घयोर्युगम् ॥ शिरोरुद्रेश्वरायेतिविजयायैचजानुनी ॥ २० ॥ सङ्कीर्त्यहरिकेशायतथोरुवरदेनमः ॥ ईशायेतिकटिंरत्यैशङ्करायेतिशङ्करम् ॥ २१ ॥ कुक्षिद्वयंचकोटव्यैशूलिनंशूलपाणये ॥ मङ्गलायैनमस्तुभ्यमुदरंचाभिपूजयेत् ॥ २२ ॥ सर्वात्मनेनमोरुद्रमीशान्यैचकुचद्वयम् ॥ शिवंवेदात्मनेतद्वद्रुद्राण्यैकण्ठमर्चयेत् ॥ २३ ॥ त्रिपुरघ्नायविश्वेशमनन्तायैकरद्वयम् ॥ त्रिलोचनायेतिहरंवाहूकालानलप्रिये ॥ २४ ॥ सौभाग्यभवनायेतिभूषणानिसदार्चयेत् ॥ स्वाहास्वधायैचमुखमीश्वरायेतिशूलिनम् ॥ २५ ॥ अशोकवनवासिन्यैपूज्यावोष्ठौचभूतिदौ ॥ स्थाणवेचहरंतद्वदास्यंचन्द्रमुखप्रिये ॥ २६ ॥ नमोऽर्धनारीशहरमसिताङ्गेतिनासिकाम् ॥ नमउग्रायलोकेशंललितेतिपुनर्भ्रुवौ ॥ २७ ॥ शर्वायपुरहन्तारंवासुदेव्यैतथालकम् ॥ नमःश्रीकण्ठनाथायशिवकेशांस्तथार्चयेत् ॥ २८ ॥ भीमोग्रभीमरूपिण्यैशिरःसर्वात्मनेनमः ॥ हरमभ्यर्च्यविधिवत्सौभाग्याष्टकमग्रतः ॥ २९ ॥ स्थापयेत्स्निग्धनिष्पावान्कुसुम्भक्षीरजीरकम् ॥ तरुराजेक्षुलवणंकुस्तुम्बुरुमथाष्टमम् ॥ ३० ॥ दद्यात्सौभाग्यकृद्यस्मात्सौभाग्याष्टकमित्युत ॥ एवंनिवेद्यतत्सर्वमग्रतःशिवयोःपुनः ॥ ३१ ॥ चैत्रेशृङ्गाटकान्प्राश्यस्वपेद्भूमावरिन्दम ॥ पुनःप्रभातेचतथाकृतस्नानजपःशुचिः ॥ ३२ ॥ सम्पूज्यद्विजदाम्पत्यंमाल्यवस्त्रविभूषणैः ॥ सौभाग्याष्टकसंयुक्तंसौवर्णप्रतिमाद्वयम् ॥ ३३ ॥ प्रीयतांमेऽत्रललिताब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ एवंसंवत्सरंयावत्तृतीयायांसदानृप ॥ ३४ ॥ प्राशनेदानमन्त्रेचविशेषोऽयंनिबोधमे ॥ गोशृङ्गाम्बुमधौप्रोक्तंवैशाखेगोमयंपुनः ॥ ३५ ॥ ज्येष्ठेमन्दारकुसुमंविल्वपत्रंशुचौस्मृतम् ॥ श्रावणेदधिसम्प्राश्यंनभस्येतुकुशोदकम् ॥ ३६ ॥ क्षीरंचाश्वयुजेमासिकार्तिकेपृषदाज्यकम् ॥ मार्गशीर्षेतुगोमूत्रंपौषेसम्प्राशयेद्घृतम् ॥ ३७ ॥ माघेकृष्णतिलांस्तद्वत्पञ्चगव्यंचफाल्गुने ॥ ललिताविजयाभद्राभवानीकुमुदाशिवा ॥ ३८ ॥ वासुदेवीतथागौरीमङ्गलाकमलासती ॥ उमाचदानकालेतुप्रीयतामितिकीर्तयेत् ॥ ३९ ॥ तस्मिंस्तुद्वादशेमासिद्वादश्यांकृष्णमर्चयेत् ॥ तथालक्ष्मींचतत्रैवभर्त्रासार्धमथार्चयेत् ॥ ४० ॥ पौर्णमास्यामतस्तद्वत्सपत्नीकःपितामहः ॥ उपासनीयोविदुषापरत्राभीतिमिच्छता ॥ ४१ ॥ सौभाग्याष्टकंतद्वच्चदातव्यंभूतिमिच्छता ॥ मल्लिकाशोककमलंकदम्बोत्पलचम्पकम् ॥ ४२ ॥ कुब्जकंकरवीरंचबाणमम्लानपङ्कजम् ॥ सिन्दुवारंचसर्वेषुमासेषुकुसुमंस्मृतम् ॥ ४३ ॥ जपाकुसुम्भकुसुमंमालतीशतपत्रिका ॥ यथालाभंप्रशस्तानिकरवीरंचसर्वदा ॥ ४४ ॥ एवंसंवत्सरंयावदु

१६

पोष्यविधिवन्नरः ॥ स्त्रीचनक्तंकुमारीचशिवमभ्यर्च्यभक्तितः ॥ ४५ ॥ व्रतान्तेशयनंदद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ उमामहेश्वरौहैमौवृषभश्चगवा
सह ॥ ४६ ॥ स्थापयित्वाचशयनंब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ द्वादश्यांवत्सरंत्वेकंमहालक्ष्म्याचकेशवम् ॥ ४७ ॥ ब्राह्मणंसहसावित्र्यापूजयित्वानर
स्त्विह ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिमनसासमभीप्सितान् ॥ ४८ ॥ अन्यान्यपियथाशक्तिमिथुनान्यम्बरादिभिः ॥ धान्यालङ्कारगोदानैरन्यैश्चधनस
ञ्चयैः ॥ ४९ ॥ वित्तशाठ्येनरहितःपूजयेद्गतविस्मयः ॥ एवंकरोतियःसम्यक्सौभाग्यशयनव्रतम् ॥ ५० ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिपदंवानित्यम
श्नुते ॥ फलस्यैकस्यचत्यागमेतत्कुर्वन्समाचरेत् ॥ ५१ ॥ यशःकीर्तिमवाप्नोतिप्रतिमासंनराधिप ॥ सौभाग्यारोग्यरूपैश्चवस्त्रालङ्कारभूषणैः
॥ ५२ ॥ नवियुक्तोभवेद्राजन्सौभाग्यशयनप्रदः ॥ यस्तुद्वादशवर्षाणिसौभाग्यशयनव्रतम् ॥ ५३ ॥ करोतिसप्तचाष्टौवाब्रह्मलोकेमहीयते ॥ पूज्य
मानोवसेत्सम्यग्यावत्कल्पायुतंनरः ॥ ५४ ॥ विष्णोर्लोकमथासाद्यशिवलोकगतस्तथा ॥ नारीवाकुरुतेयातुकुमारीवानरेश्वर ॥ ५५ ॥ सापित
त्फलमाप्नोतिदेव्यनुग्रहलालिता ॥ शृणुयादपियश्चैवप्रदद्यादथवामतिम् ॥ ५६ ॥ सोऽपिविद्याधरोभूत्वास्वर्गलोकेचिरंवसेत् ॥ ५७ ॥ इदमिहमद
नेनपूर्वसृष्टंशतधनुषाचकृतंनरेणतद्वत् ॥ कृतमथपवनेननन्दिनाचकिमुजननाथमहाद्भुतंनवास्यात् ॥ ५८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेव्रता
ध्यायोनामएकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ भीष्मउवाच ॥ यज्ञपर्वतमासाद्यविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ पदानिचेहदत्तानिकिमर्थंपदपद्धतिः ॥ १ ॥
कृतावैदेवदेवेनतन्मेवदमहामते ॥ कतमोदानवस्तेनविष्णुनादमितोऽत्रवै ॥ २ ॥ कृत्वावैपदविन्यासंतन्मेशंसमहामुने ॥ स्वर्लोकेवसतिर्विष्णोर्वै
कुण्ठेऽस्यमहात्मनः ॥ ३ ॥ सकथंमानुषेलोकेपदन्यासंचकारह ॥ देवलोकेषुवैदेवदेवाःसेन्द्रपुरोगमाः ॥ ४ ॥ तपसामहताब्रह्मन्भक्तायेसततंप्रभुम् ॥
श्रीवराहस्यवसतिर्महर्लोकेप्रकीर्तिता ॥ ५ ॥ नृसिंहस्यतथाप्रोक्ताजनलोकेमहात्मनः ॥ त्रिविक्रमस्यवसतिस्तपोलोकेप्रकीर्तिता ॥ ६ ॥ लोकाने
तान्परित्यज्यकथंभूमौपदद्वयम् ॥ क्षत्रेपैताभहेचास्मिन्पुष्करेयज्ञपर्वते ॥ ७ ॥ पदानिकृतवान्ब्रह्मन्विस्तरान्ममकीर्तय ॥ श्रुतेनसर्वपापस्यनाशो
वैभविताध्रुवम् ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सम्यक्पृच्छसिभोस्त्वंयत्संशृणुत्वंसमाहितः ॥ यथापूर्वंपदन्यासःकृतोदेवेनविष्णुना ॥ ९ ॥ यज्ञ
पर्वतमासाद्यशिलापर्वतरोधसि ॥ पुराकृतयुगेभीष्मदेवकार्यार्थसिद्धये ॥ १० ॥ विष्णुनाचकृतंपूर्वंपृथिव्यर्थेपरन्तप ॥ त्रिदिवंसर्वमानीतंदान
वैर्बलवत्तरैः ॥ ११ ॥ त्रैलोक्यंवशमानीयजित्वादेवान्सवासवान् ॥ दानवायज्ञभोक्तारस्तत्रासन्बलवत्तराः ॥ १२ ॥ कृताबाष्कलिनासर्वेदानवे
नबलीयसा ॥ एवम्भूतेतदालोकेत्रैलोक्येसचराचरे ॥ १३ ॥ परमार्तिययौशक्रोनिराशोजीवितेकृतः ॥ सबाष्कलिर्दानवेन्द्रोऽवध्योऽयंममसंयुगे

॥ १४ ॥ ब्रह्मणोवरदानेनसर्वेषांतुदिवौकसाम् ॥ तदहंब्रह्मणोलोकवृतःसर्वैर्दिवौकसैः ॥ १५ ॥ व्रजामिशरणंदेवंगतिरन्यानविद्यते ॥ एवं
विचिन्त्यदेवेन्द्रोवृतःसर्वैर्दिवौकसैः ॥ १६ ॥ जगामत्वरितोभीष्मयत्रदेवःपितामहः ॥ ब्रह्मणःसपदंप्राप्यवृतस्तैश्चदिवौकसैः ॥ १७ ॥
अब्रवीज्जगतःकार्यंप्राप्तामापदमुत्तमाम् ॥ किंनजानासिवैदेवयतोनोभयमागतम् ॥ १८ ॥ दैत्यैर्यदाहृतंसर्ववरदानाच्चतेप्रभो ॥ कथितंवैमयासर्वं
बाष्कलेश्चदुरात्मनः ॥ १९ ॥ क्रियतांचाविलम्बेनपितात्वंनःपितामहः ॥ तत्त्वंचिन्तयदेवेशशान्त्यर्थंजगतस्त्विह ॥ २० ॥ तेषांचपश्य
तांकिंचिच्छ्रौतस्मार्तादिकाःक्रियाः ॥ नप्रावर्तन्तहानिस्तुतैरस्माकंदिनेदिने ॥ २१ ॥ यथाहिप्राकृतःकश्चित्स्वार्थमुद्दिश्यभाषते ॥ विज्ञा
प्यसेतथास्माभिर्निरस्तोपकृतैःसदा ॥ २२ ॥ यद्येनोपकृतंयस्यसहस्रगुणितंपुनः ॥ योनतस्योपकारायतत्करोतिवृथामतिः ॥ २३ ॥ तस्यो
पकारदग्धस्यनिस्त्रपस्यासतः पुनः ॥ नरकेष्वपिसंवासस्तस्यदुष्कृतकारिणः ॥ २४ ॥ नैतावतैवसाधुत्वंकृतेयातुप्रतिक्रिया ॥ स्वार्थैकनिष्ठ
बुद्धीनामेतन्नापिप्रवर्तते ॥ २५ ॥ यद्यस्यनाभवत्स्थानंजगतोह्यत्रदुःखदम् ॥ शतधाहृदयंदीर्णंतन्नतृप्तिमुपागतम् ॥ २६ ॥ तत्रवायत्रगन्ता
स्मिनिमग्नातुद्धरस्वनः ॥ उपायकथनेनास्ययेनतेजःप्रवर्तते ॥ २७ ॥ यथाऽऽख्यातंमयाहृष्टंजगतत्तस्थमवेक्ष्यताम् ॥ निस्स्वाध्यायवषट्कारं
निवृत्तोत्सवमङ्गलम् ॥ २८ ॥ त्यक्ताध्ययनसंयोगंमुक्तवार्तापरिग्रहम् ॥ दण्डनीत्यापरित्यक्तंश्वासमात्रावशेषितम् ॥ २९ ॥ जगदार्ति
मपिप्राप्तंपुनःकष्टतरांदशाम् ॥ एतावताहिकालेनवयंग्लानिमुपागताः ॥ ३० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ जानामिबाष्कलिंतंतुवरदानाच्चगर्वितम् ॥
अजेयंभवतांमन्येविष्णुसाध्योभविष्यति ॥ ३१ ॥ निरुध्यसंस्थितोब्रह्माभावंतत्त्वमयंतदा ॥ समाधिस्थस्यतस्यैवध्यानमात्राच्चतुर्भुजः
॥ ३२ ॥ स्तोकेनैवहिकालेनचिन्त्यमानःस्वयम्भुवा ॥ आजगाममुहूर्तेनसर्वेषामेवपश्यताम् ॥ ३३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ भोभोब्रह्मन्निवर्त्त
स्वध्यानादस्मान्निवारितः ॥ यदर्थमिष्यतेध्यानंसोऽहंत्वांसमुपागतः ॥ ३४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ महाप्रसादएषोऽत्रस्वामिनोहिप्रदर्शनम् ॥
कस्यान्यस्यभवेच्चैषाचिन्तायाजगतःप्रभोः ॥ ३५ ॥ ममैवतावदुत्पत्तिर्जगदर्थेविनिर्मिता ॥ जगदेतत्त्वदर्थीयंतत्त्वतोनास्तिविस्मयः ॥ ३६ ॥
भवतापालनंकार्यंसंहरेद्रुद्रएवतु॥एवम्भूतेजगत्यस्मिञ्शक्रस्यास्यमहात्मनः ॥३७॥ हृतंराज्यंबाष्कलिनात्रैलोक्यंसचराचरम्॥भृत्यस्यक्रियतांसाह्यं
मन्त्रदानेनकेशव॥३८॥ वासुदेवउवाच ॥ भवतोवरदानेनअवध्यःसतुसांप्रतम्॥बुद्धिसाध्यःसर्वैकार्योबन्धनादिहदानवः ॥३९॥ वामनोऽहंभविष्या
मिदानवानांविनाशकः ॥ मयासहव्रजत्वेषबाष्कलेस्तुनिवेशनम् ॥४०॥तत्रगत्वावरंत्वेषमदर्थेयाचतामिमम्॥वामनस्यास्यविप्रस्यभूमेराजन्पदत्रयम्

॥४१॥ प्रयच्छस्वमहाभागयाच्ञैषातुमयाकृता॥शक्रेणोक्तोदानवेन्द्रोदद्यात्स्वमपिजीवितम् ॥४२॥ गृह्यप्रतिग्रहंतस्यदानवस्यपितामह॥ तंबद्धाचव
तोयत्नात्कृत्वापातालवासिनम् ॥४३॥ सौकरंरूपमास्थायवधार्थंचदुरात्मनः ॥ भविष्यामिनसन्देहोव्रजशक्रत्वरान्वितः ॥४४॥ विररामतमुक्त्वै
वमन्तर्द्धानंगतश्चवै ॥ अथकालान्तरेविष्णावदितेर्गर्भतांगते ॥ ४५ ॥ निमित्तान्यतिघोराणिप्रादुर्भूतान्यनेकशः ॥ समस्तजगदाधारेविष्णौगर्भत्व
मागते ॥ ४६ ॥ शोभनंहितदाजातंनिमित्तंचैवमूर्जितम् ॥ मालतीकुसुमानांतुसुगन्धःसुरभिर्ववौ ॥ ४७ ॥ अथविहितविधानंकालमासाद्य
देवस्त्रिदशगणहितार्थंसर्वभूतानुकम्पी ॥ विमलविरलकेशश्चन्द्रशङ्खोदयश्रीरदिततिनयभावंदेवदेवश्चकार ॥ ४८ ॥ अवतरतिचविष्णौसिद्धदे
वासुराणामनिमिषनयनानांविप्रसेदुर्मुखानि ॥ अतिविरतरजोभिर्वायुभिःसंवहद्भिर्दिनमपिचतदासीज्जन्मविष्णोःसुगर्भे ॥ ४९ ॥ अदितिरजन
गर्भासापिदेवीप्रयान्तीनतजघनभरातामन्दसंचाररम्या ॥ अलसवदनखेदंपाण्डुभावंवहन्तीगुरुतरमवगाढंगर्भमेवोद्वहन्ती ॥ ५० ॥ ततःप्रविष्टेख
लुगर्भवासंनारायणेभूतभविष्ययोगात् ॥ विनापदंप्राप्तमनोरथानिभूतानिसर्वाणितदाबभूवुः ॥ ५१ ॥ समीरणोवातिचमन्दमन्दम्पतत्सुवर्षेषुनगो
द्भवेषु ॥ विविक्तमार्गेषुदिगन्तरेषुजनेषुवैसत्यमुपागतेषु ॥ ५२ ॥ विमुच्यमानेगगनेरजोभिःशनैश्शनैर्नश्यतिचान्धकारे ॥ ५३ ॥ उदरा
न्तर्गतेविष्णौद्रोहबुद्धिस्तदाभवत् ॥ तांनिशामयराजेन्द्रदेवमातुर्यथाक्रमम् ॥ ५४ ॥ किमनुक्रमणेनैवलङ्घयामित्रिविष्टपम् ॥ बाष्कलिंदानवे
न्द्रंतंकुर्यांपातालवासिनम् ॥ ५५ ॥ शक्रस्यतुमयादत्तंधनंलावण्यमेवच ॥ दानवानांविनाशायएकैवप्रभवाम्यहम् ॥ ५६ ॥ क्षिपामिशर
जालानिचक्रयानान्यनेकशः ॥ गदाव्रातांश्चविविधान्दानवानांविनाशने ॥ ५७ ॥ विबुधान्देवलोकस्थानधोभूमेस्तुदानवान् ॥. करोमिकाल
योगेनतत्तुकार्यंव्रतेनमे ॥ ५८ ॥ निस्सृतासहसावाणीवक्त्रमेवाभिसंस्थिता ॥ येनेदंचिन्त्यतेपूर्वंयन्नदृष्टंनचश्रुतम् ॥ ५९ ॥ बन्धंवैदनुमुख्य
स्यकृतंकोपेनपश्यमे ॥ कश्यपायपुरादत्तंधनंलावण्यमेवच ॥ ६० ॥ किमयंविगतोत्साहोवायवोऽथसमाकुलाः ॥ भ्रमतीवहिमेदृष्टिर्मैतद्रूपंप्रचि
न्तितम् ॥ ६१ ॥ आविष्टाकिमहंवच्मिकेनाप्यसदृशंवचः ॥ विकल्पवशमापन्नाभीक्ष्णंहृदिममर्शसा ॥ ६२ ॥ दधारदिव्यंवर्षाणांसहस्रंदि
व्यमीश्वरम् ॥ ततःसमभवत्तस्यांवामनोभूतवामनः ॥ ६३ ॥ जातेनयेनचक्षूंषिदानवानांहृतानिवै ॥ जातमात्रेततस्तस्मिन्देवदेवेजनार्दने
॥ ६४ ॥ नद्यःस्वच्छाम्बुवाहिन्योववौगन्धवहोऽनिलः ॥ कश्यपोऽपिसुखंलेभेतेनपुत्रेणभास्वता ॥ ६५ ॥ सर्वेषांमानसोत्साहस्त्रैलोक्यान्त
रवासिनाम् ॥ सञ्जातमात्रेतुततोजनाधिपजनार्दने ॥ स्वर्गेलोकेदुन्दुभयोविनेदुस्तैश्चताडिताः ॥ ६६ ॥ अतिप्रहर्षात्तुजगत्त्रयस्यमोहश्चदुः

खानिचनाशमीयुः ॥ जगौचगन्धर्वगणोऽतिमात्रंभावस्वरैर्भर्तृविमिश्रिताश्च ॥ ६७ ॥ सुराङ्गनाश्चापिचभावयुक्तानृत्यन्तितत्राप्सरसांस
मूहाः ॥ तथैवविद्याधरसिद्धसङ्घाविमानयानैर्मुदिताश्रमन्ति ॥ ६८ ॥ वदन्तिसत्यानृतकार्यनिर्णयंतथाभिरङ्गंप्रतिदर्शयन्ति ॥ गायन्ति
गेयंविनिवृत्तरागामुहुर्मुहुर्दुःखसुखप्रभूताः ॥ ६९ ॥ नृत्यन्तिवैस्वर्गगताश्चतेतुधर्मार्जितंस्वर्गमितोव्रजन्ति ॥ ७० ॥ इतिविगतविषा
देनिर्मलेजीवलोकेतिमिरनिकरमुक्तानिर्वृतिंप्राप्तुकामाः ॥ ७१ ॥ तत्रोचुःकेचिदुर्व्यांजयजयभगवन्संप्रहृष्टाश्चकेचित्त्वेवंप्रोक्तप्रणादैरविरलमन
सश्चानुवादैस्तथान्ये ॥ ध्यायन्तेऽन्येनिगूढंजननभयजरामृत्युविच्छेदहेतोरित्येवंकृत्स्नमासीज्जगदिदमखिलंसर्वतःसम्प्रहृष्टम् ॥७२॥ परमासाद्यंयंवि
ष्णुंब्रह्माहजगतःकृते ॥ जातोऽयंभवतामर्थेवामनोयदपीश्वरः ॥ ७३ ॥ एषब्रह्माचविष्णुश्चएषएवमहेश्वरः ॥ एषवेदाश्चयज्ञाश्चस्वर्गश्चैषनसंश
यः ॥ ७४ ॥ विष्णुर्व्याप्तमिदंसर्वंजगत्स्थावरजङ्गमम् ॥ एकःसतुपृथक्त्वेनस्वयम्भूरितिविश्रुतः ॥ ७५ ॥ यथार्थवर्णकेस्थानेविचित्रःस्फाटि
कोमणिः ॥ ततोगुणवशात्तस्यस्वयम्भोरनुवर्त्तनम् ॥ ७६ ॥ यथाहिगार्हपत्योऽग्निरन्यसंज्ञांपुनर्व्रजेत् ॥ लभेतसंज्ञांभगवान्ब्राह्मा
दिषुतथाह्यसौ ॥ ७७ ॥ सर्वथावामनोदेवोदेवकार्यंकरिष्यति ॥ एवंचिन्तयतांतेषांभावितानांदिवौकसाम् ॥ ७८ ॥ जगामशक्रसहितो
वाष्कलेश्चनिवेशनम् ॥ दूरादेवचतांदृष्ट्वापुरींतस्यसमावृताम् ॥ ७९ ॥ पाण्डुरैःखगमागम्यैःसर्वरत्नोपशोभितैः ॥ शोभितांभवनैर्मुख्यैस्सुवि
भक्तमहापथैः ॥ ८० ॥ नित्यप्रभिन्नैर्मातङ्गैरञ्जनाचलसन्निभैः ॥ देवनागकुलोत्पन्नैःशतसङ्ख्यैर्विराजिताम् ॥ ८१ ॥ निर्मांसगात्रैस्तुरगैरल्पक
र्णैर्मनोजवैः ॥ दीर्घग्रीवाक्षिकूटैश्चमनोज्ञैरुपशोभिताम् ॥ ८२ ॥ पद्मगर्भसुवर्णाभाःपूर्णचन्द्रनिभाननाः ॥ सँल्लापोल्लापकुशलास्तत्रवेश्याःसह
स्रशः ॥ ८३ ॥ नतत्पुण्यंनसाविद्यानतच्छिल्पंनसाकला ॥ वाष्कलेर्नपुरेयत्तुनिवासंप्रतिगच्छति ॥ ८४ ॥ उद्यानशतसम्बाधेसमाजो
त्सवमालिनि ॥ अन्वितेदनुमुख्यैश्चसर्वैरन्तकवार्जितैः ॥ ८५ ॥ वीणावेणुमृदङ्गानांशब्दैःसर्वत्रनादिते ॥ सदाप्रहृष्टादनुजाबहुरत्नोपशोभिताः
॥ ८६ ॥ क्रीडमानाःप्रदृश्यन्तेमेराविवयथामराः ॥ ब्रह्मघोषोमहांस्तत्रदनुवृद्धैरुदीरितः ॥ ८७ ॥ साज्यधूमेनचाग्नीनांवायुनानष्टकिल्बिषे ॥
सुगन्धधूपविक्षेपसुरभीकृतमारुते ॥ ८८ ॥ सुगन्धिदनुजाकीर्णेपुरेतस्मिंस्तुवाष्कलिः ॥ त्रैलोक्यंतुवशेकृत्वासुखेनास्तेसदानवः ॥ ८९ ॥
तत्रस्थःपालयन्नास्तेत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ धर्मज्ञश्चकृतज्ञश्चसत्यवादीजितेन्द्रियः ॥ ९० ॥ सुदर्शःपूर्वदेवानांनयानयविचक्षणः ॥ ब्रह्मण्यश्चशरण्य
श्चदीनानामनुकम्पकः ॥ ९१ ॥ वेदमन्त्रप्रभूत्साहसर्वशक्तिसमन्वितः ॥ षाड्गुण्यविषयोत्साहःस्मितपूर्वाभिभाषितः ॥ ९२ ॥ वेदवेदाङ्ग

तत्त्वज्ञोयज्ञयाजीतपोरतः ॥ नचदुःशीलंनिरतःससर्वत्राविहिंसकः ॥ ९३ ॥ मान्यमानयिताशुद्धःसुमुखःपूज्यपूजकः॥सर्वार्थविदनाधृष्यःसुभगःप्रिय
दर्शनः ॥९४॥ बहुधान्योबहुधनोबहुयानश्चदानवः॥त्रिवर्गसाधकोनित्यंत्रैलोक्येवरपूरुषः ॥९५॥ स्वपुरीनिलयोनित्यंदेवदानवदर्पहा॥सचैवपालया
मासत्रैलोक्येसकलाःप्रजाः॥९६॥नाधमःकश्चिदप्यास्तेतस्मिन्राजनिदानवे॥दीनोवाव्यधितोवापिरल्पायुर्वाथदुःखितः॥ मूर्खोवामन्दरूपोवादुर्भगोवा
निराकृतः॥९७॥एवंयुतंतंविमलैर्गुणौघैर्दृष्ट्वाचमत्वाचनिविष्टबुद्धिम्॥प्रसादयन्दैत्यवरंमहात्मापुरन्दरस्तंतुदनुप्रधानम् ॥९८॥ तेजोयुक्तंदानवंतंतपन्त
मिवभास्करम्॥त्रैलोक्यधारणेशक्तंविस्मितःसोऽभवत्तदा ॥९९॥ इन्द्रंपुरागतंदृष्ट्वादानवेन्द्रायपार्थिव॥ इदमूचुस्तदागत्वादानवायुद्धदुर्मदाः ॥१००॥
आश्चर्यमितिवैकृत्वाइन्द्रोऽभ्येतिपुरींतव ॥ एकाकीद्विजमुख्येनवामनेनसहप्रभो ॥१॥ अस्माभिर्यदनुष्ठेयंसाम्प्रतंनोवदस्वराट्॥दानवानब्रवीत्सर्वान्पु
रेतिष्ठतसङ्कुलम् ॥ प्रवेश्यतांदेवराजःपूज्यःसतुममाद्यवै ॥२ ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुवामनःसचवासवः ॥ आगतौदनुनाथेनप्रेम्णाचैवावलोकितौ ॥३॥
कृतार्थमन्यतात्मानंप्रणिपातपुरःसरम् ॥ उवाचवचनंराजादानवानांधुरन्धरः ॥ ४ ॥ अद्यवैत्रिपुलोकेषुनास्तिधन्यतरोमया ॥ योऽहंश्रियावृतःशक्रं
पश्यामिगृहमागतम्॥५॥ अर्थित्वकाम्ययायस्तुमामयंयाचयिष्यति ॥ गृहागतस्यतस्याहंदास्येप्राणानपिध्रुवम् ॥६॥ दारान्पुत्रांस्तथागारंत्रैलोक्ये
काकथामम ॥ आगत्यसंमुखंतस्यअङ्कमानीयसादरम् ॥ ७ ॥ परिष्वज्याभिनन्द्यैनंगृहंप्रावेशयत्स्वकम् ॥ तस्यस्वागतमर्घ्याद्यैःकृत्वापूजां
प्रयत्नतः ॥८॥ अद्यमेसफलंजन्मपूर्णाःसर्वेमनोरथाः ॥ यस्त्वांपश्यामिशक्राद्यस्वयमेवगृहागतम् ॥९॥ ख्यापितोऽहंदनुमुख्यानांदेवराजत्वयाकृतः ॥
आगच्छताममगृहंपुण्यतातुपराहिमे ॥ ११० ॥ अग्निष्टोमादिभिर्यज्ञैस्सम्यगिष्टैस्तुयत्फलम् ॥ तत्फलंसमवाप्यैतत्त्वयिदृष्टेपुरन्दर ॥ ११ ॥ यत्फलं
भूमिदानेनगवांदानेनऋत्विजे ॥ ममाद्यतत्फलंभूतमथवाराजसूयकम् ॥ १२ ॥ नाल्पेनतपसालभ्यंदर्शनंतववासव ॥ एवंगेहेमयायत्तेप्रियंकार्यं
तदुच्यताम् ॥१३॥ विकल्पोऽन्योनभवताह्रदिकार्यःकथञ्चन ॥ कृतंचतद्विजानीयायद्यपिस्यात्सुदुष्करम् ॥१४ ॥ पुण्योऽहंपुण्यतांप्राप्तोदर्शनात्तव
शत्रुहन् ॥ यत्तेदेववरैर्वन्द्यौवन्दितौचरणौमया ॥ १५ ॥ किमागमनकृत्यंतेवदसर्वंमयिप्रभो ॥ अत्याश्चर्यमिदंमन्येतवागमनकारणम् ॥ १६ ॥ इन्द्र
उवाच ॥ जानेऽहंदनुमुख्यानांप्रधानंत्वांतुवाष्कले॥नात्याश्चर्यमिदंभातित्वयिदृष्टेऽसुरोत्तम ॥ १७ ॥ विमुखानार्थिनोयान्तिभवतोगृहमागताः ॥
अर्थिनांकल्पवृक्षोऽसिदाताचान्योनविद्यते ॥ १८ ॥ प्रभायांसूर्यतुल्योऽसिगाम्भीर्येसागरोपमः ॥ सहिष्णुत्वेधराचैवश्रियानारायणोपमः ॥ १९ ॥
ब्राह्मणःकश्यपकुलेजातोऽयंवामनःशुभे ॥ प्रार्थितोऽहमनेनैवंभूमेर्देहिपदत्रयम् ॥ १२० ॥ ममाग्निशरणार्थाययत्रकुर्यामखंत्वहम् ॥ तदस्यकारणं

कृत्वाअर्थितैषाममप्रभो ॥२१॥ लोकत्रयंमेऽपहृतन्त्वयाविक्रम्यवाष्कले ॥ निर्वृत्तिकोनिर्धनोऽस्मियद्दित्सेनतदस्तिमे॥२२॥ भवन्तंयाचयिष्यामि
परार्थेनापिचात्मना ॥ अर्थित्वेनममाप्यस्त्ययद्योग्यंतत्समाचर ॥ २३ ॥ जातोऽसिकाश्यपेचत्वंवंशेवंशविवर्द्धनः ॥ दित्यास्त्वंगर्भसम्भूतः
पितात्रैलोकपूजितः ॥२४॥ एवंभूतमहंज्ञात्वातेनत्वांयाचयाम्यहम्॥अस्याग्निशरणार्थायदीयतांभूपदत्रयम् ॥२५॥ अतीवह्रस्वगात्रस्यवामनस्यास्य
दानव ॥ भूमिभागेचपारक्येदातुंनत्वहमुत्सहे ॥ २६ ॥ एतदेवमयादत्तंयद्भवानर्थितोऽसिमे ॥ गुरवोयदिमन्यन्तेमन्त्रिणोवापदत्रयम् ॥ २७ ॥
अर्थित्वेनमदीयेनस्वकुलेबान्धवेऽपिच ॥ गृहायातेमयितथायद्योग्यंतत्समाचर ॥ २८ ॥ यदितेरुचितंवीरदानवेन्द्रमहाद्युते ॥ तदस्मैदीयतांशीघ्रं
वामनायमहात्मने ॥ २९ ॥ वाष्कलिरुवाच ॥ देवेन्द्रस्वागतंतेऽस्तुस्वस्तिप्राप्नुहिमाचिरम् ॥ त्वंसमीक्षस्वधात्मानंसर्वेषांचपरायणम् ॥ १३० ॥
त्वयिभारंसमावेश्यसुखमास्तेपितामहः ॥ ध्यानधारणयायुक्तश्चिन्तयानःपरंपदम् ॥ ३१ ॥ सङ्ग्रामैर्बहुभिःखिन्नोजंगच्चिन्तामपास्यतु ॥ क्षीराब्धि
द्वीपमाश्रित्यसुखंस्वपितिकेशवः ॥ ३२ ॥ कैलासेपर्वतश्रेष्ठेकृत्तिवासाउमापतिः ॥ रमतंभार्ययासार्धंभारंत्वयिनिवेश्यवै ॥ ३३ ॥ अन्येचदानवाः
सर्वेबलिनःसायुधास्त्वया ॥ असहायेनैवशक्रसर्वेऽपिविनिपातिताः ॥ ३४ ॥ आदित्याद्वादशैवेहरुद्रास्त्वेकादशापिवा ॥ अश्विनौवसवश्चैवधर्मश्चैव
सनातनः ॥ ३५ ॥ त्वद्बाहुबलमाश्रित्यत्रिदिवेमखभागिनः ॥ त्वयाक्रतुशतैरिष्टंसमाप्तवरदक्षिणैः ॥ ३६ ॥ त्वयाचघातितोवृत्रोनमुचिःपाक
शासन ॥ त्वदाज्ञाकारिणापूर्वंविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ३७ ॥ हिरण्यकशिपोर्भ्राताहिरण्याक्षोऽपिघातितः ॥ हिरण्यकशिपुर्योऽत्रजङ्घेचारोप्यघातितः
॥ ३८ ॥ वज्रपाणिनमायान्तमैरावणशिरोगतम् ॥ सङ्ग्रामभूमौदृष्ट्वात्वांसर्वेनश्यन्तिदानवाः ॥ ३९ ॥ येत्वयाविजिताःपूर्वंदानवाबलवत्तराः ॥
सहस्रांशेनतत्तुल्योनभवामिकथञ्चन ॥ १४० ॥ एवंविधोऽसिदेवेन्द्रममकागणनाभवेत् ॥ मांसमुद्धर्तुकामेनत्वयैवागमनंकृतम् ॥ ४१ ॥ करिष्यामि
नसन्देहोदास्येप्राणानपिध्रुवम् ॥ किमर्थंदेवराजोक्ताभूमिरेषात्वयाहिमे ॥ ४२ ॥ इमेदाराःसुतागावोयच्चान्यद्विद्यतेवसु ॥ त्रैलोक्यराज्यमखिलंविप्र
स्यास्यप्रदीयताम् ॥ ४३ ॥ अपकीर्तिर्भवेन्मह्यंपूर्वेषांचनसंशयः ॥ गृहायातस्यशक्रस्यदत्तंवाष्कलिनानतु ॥ ४४ ॥ अन्योऽपियोऽर्थीमेप्राप्तःसमे
प्रियतरःसदा ॥ भवानत्रविशेषेणविचारंमाकृथाःक्वचित् ॥ ४५ ॥ बृहत्त्रपामेदेवेन्द्रयद्भूमेस्तुपदत्रयम् ॥ ब्राह्मणस्यविशेषेणप्रार्थितंतुत्वयाविभो
॥ ४६ ॥ दास्येग्रामवरानस्यभवतस्तुत्रिविष्टपम् ॥ अश्वान्गजान्भूमिधनंस्त्रियश्चोद्भिन्नचूचुकाः ॥ ४७ ॥ यासांदर्शनमात्रेणवृद्धोऽपितरुणायते ॥
ताःस्त्रियोवसुधांचैतांवामनस्यप्रतिग्रहम्॥ ४८ ॥ प्रतिदास्यामिदेवेन्द्रप्रसादःक्रियतांहिमे ॥ एतावदुक्तेवचनेतदाबाष्कलिनानृप ॥ ४९ ॥ पुरोधा

स्तूशनाप्राहदानवेन्द्रंतदावचः ॥ भवान्राजादानवेन्द्रऐश्वर्येऽष्टविधेस्थितः ॥ १५० ॥ युक्तायुक्तंनजानासिदेयंकस्यमयाक्वचित् ॥ मन्त्रिभिःसुसमा
लोच्ययुक्तायुक्तंपरीक्ष्यच ॥५१॥ प्राप्तंत्रैलोक्यराज्यत्वंजित्वादेवान्सवासवान् ॥ वाक्यस्यास्यावसानेचभवान्प्राप्स्यतिवन्धनम् ॥ ५२ ॥ यएष
वामनोराजन्विष्णुरेवसनातनः ॥ नास्यवैभवतादेयंपितातेघातितःस्वयम् ॥ ५३ ॥ अयंतेपितृहाप्राप्तोमातृहावन्धुघातकः ॥ वंशोच्छेदकर
स्तुभ्यंभूतश्चैवभविष्यति ॥ ५४ ॥ नचैषधर्मंजानातिशक्रादीनांहितेरतः ॥ मायाविनादानवायेमाययायेननिर्जिताः ॥ ५५ ॥ माययाब्राह्मणंरूपं
वामनंचप्रदर्शितम् ॥ अत्रकिंबहुनोक्तेननास्यदेयंतुकिञ्चन ॥ ५६ ॥ मक्षिकापादमात्रंतुभूमिरस्यप्रतिग्रहः ॥ विनाशमेप्यसिक्षिप्रं
सत्यंसत्यंमयाश्रुतम् ॥ ५७ ॥ गुरुणाप्येवमुक्तस्तुभूयोवाक्यमथाब्रवीत् ॥ धर्मार्थिनामयासर्वंप्रतिज्ञातंगुरोत्विदम् ॥ ५८ ॥ प्रतिज्ञापालनं
कार्यंसतांधर्मःसनातनः ॥ यद्येषभगवान्विष्णुर्नास्तिधन्यतरोमया ॥ ५९ ॥ गृह्यप्रतिग्रहंमत्तोयदिदेवान्वुभूपति ॥ भूयोऽपिधन्यतां
नीतोदेवेनानेनवैगुरो ॥ १६० ॥ यंयोगिनोध्यानयुक्ताध्यायमानाहिदर्शनम् ॥ नलभन्तेतथाविप्रास्सोऽयंदृष्टोमयाद्यवै ॥ ६१ ॥ दानानि
येप्रयच्छन्तिसकुशोदकपाणिना ॥ प्रीयतांभगवान्विष्णुःपरमात्मासनातनः ॥६२॥ एवमुक्तंतुवचनंअपवर्गस्यभागिनः ॥ यदत्रकार्यकरणेविकल्पो
मेवभूवह ॥६३॥ उपदिष्टोऽस्मिभवतावालत्वेचावधारितम्॥शत्रावपिगृहायातोमास्त्वदेयंतुकिञ्चन ॥६४॥ एतदेवविचिन्त्याहंप्राणानपिस्वकान्गुरो॥
वामनस्यप्रदास्यामिशक्रस्यापित्रिविष्टपम् ॥६५॥ अपीडाकारियद्दानंतद्दानमिहदीयते ॥ पीडाकारिचयद्दानंतद्दानंसमलंस्मृतम् ॥ ६६ ॥ पुलस्त्य
उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वागुरुस्तत्रत्रपयाधोमुखःस्थितः ॥ बाष्कलिरुवाच ॥ अर्थिताभवतादेवदेयासर्वाधरामया ॥ ६७ ॥ त्रपाकरंभवेन्मह्यंयदस्य
भूपदत्रयम् ॥ इन्द्रउवाच ॥ सत्यमेतद्दानवेन्द्रयदुक्तंभवताहिमे ॥ ६८ ॥ भूमेःपदत्रयार्थित्वंद्विजेनानेनमेकृतम् ॥ एतावतात्वयंचार्थीमयाप्यस्यकृ
तेभवान् ॥ ६९ ॥ दनुपुत्रोयाचितोऽसिवरमेतत्प्रदीयताम् ॥ बाष्कलिरुवाच ॥ पदत्रयंवामनायदेवराजप्रतीच्छमे ॥ १७० ॥ तत्रत्वंसुचिरंकालं
सुखीसुरपतेवस ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वाबाष्कलिनावामनायपदत्रयम् ॥ ७१ ॥ तोयपूर्वंतदादत्तंप्रीयतांमेहरिःस्वयम् ॥ दत्तेतुदानवेन्द्रेणत्य
क्त्वारूपंचवामनम् ॥ ७२ ॥ हरिराचक्रमेलोकान्देवानांहितकाम्यया ॥ यज्ञपर्वतमासाद्यगत्वाचैवउदङ्मुखः ॥ ७३ ॥ देवस्यवामचरणेनिविष्टो
दानवालयः ॥ तत्रक्रमंसप्रथमंददौसुर्येजगत्पतिः ॥ ७४ ॥ द्वितीयंचध्रुवेदेवस्तृतीयेनचपार्थिव ॥ ब्रह्माण्डस्ताडितस्तेनदेवेनाद्भुतकर्मणा ॥
॥७५॥ अङ्गुष्ठाग्रेणभिन्नेऽण्डेजलंभूरिविनिःसृतम् ॥ प्लावयित्वाब्रह्मलोकान्सर्वांल्लोकाननुक्रमात् ॥ ७६ ॥ ध्रुवस्थानंसूर्यलोकंप्लाव्यतंयज्ञपर्वतम् ॥

प्रविष्टापुष्करंधाराधौत्वाविष्णुपदानिसा ॥ ७७ ॥ पदानियानिजातानिवैष्णवानिधरातले ॥ तत्राश्रमेतुयोगत्वास्नानंवाप्यांसमाचरेत् ॥
॥ ७८ ॥ अश्वमेधफलंतस्यदर्शनादेवजायते ॥ एकविंशकुलोपेतोवैकुण्ठेवासमाप्नुयात् ॥ ७९ ॥ भुक्त्वातुविपुलान्भोगान्कल्पानांतुशतत्रयम् ॥
तदन्तेजायतेराजासार्वभौमःक्षिताविह ॥ १८० ॥ तोयधारातुसाभीष्मअङ्गुष्ठाग्राद्विनिःसृता ॥ नदीसावैष्णवीप्रोक्ताविष्णुपादसमुद्भवा ॥ ८१ ॥
अनेनकारणेनाभूद्गङ्गाविष्णुपदीनृप ॥ ययासर्वमिदंव्याप्तंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ८२ ॥ अङ्गुष्ठाग्रक्षतादण्डाद्यत्प्रविष्टंजलंशुभम् ॥ प्राप्तंदेवनदीत्वं
तुयातुविष्णुपदीनदी ॥ ८३ ॥ देवनद्यातयाव्याप्तंब्रह्माण्डंसचराचरम् ॥ विभूतिभिर्महाभागसर्वानुग्रहकाम्यया ॥ ८४ ॥ सबाष्कलिर्वामनेनउक्तः
पूरयमेक्रमान् ॥ अधोमुखस्तदाजातउत्तरंनास्यविन्दति ॥ ८५ ॥ मौनीभूतंतुतंदृष्ट्वापुरोधावाक्यमब्रवीत् ॥ शुक्रउवाच ॥ स्वाभाविकीदानशक्ति
र्नतुस्त्रष्टुंवयंक्षमाः ॥ ८६ ॥ यावतीयंधरादेवसादत्तानेनतेप्रभो ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ उक्तोबाष्कलिनाविष्णुर्यावन्मात्रावसुन्धरा ॥ ८७ ॥ यास्र
ष्टाभवतापूर्वंसामयानचगोपिता ॥ अल्पाभूमिर्भवान्दीर्घोनतुस्रष्टेरहंक्षमः ॥ ८८ ॥ इच्छाशक्तिःप्रभवतिप्रभोस्तेदेवसर्वदा ॥ निरुत्तरस्तदावि
ष्णुर्मत्वातंसत्यवादिनम् ॥ ८९ ॥ ब्रूहिदानवमुख्यत्वंकंतेकामंकरोम्यहम् ॥ ममहस्तगतंतोयंत्वयादत्तंतुदानव ॥ १९० ॥ तेनत्वंवरयोग्योऽसि
वराणांभाजनंशुभम् ॥ दास्येऽहंभवतःकाममर्थीयनवृणुष्वह ॥ ९१ ॥ विज्ञप्तोहितदातेनदेवदेवोजनार्दनः ॥ बाष्कलिरुवाच ॥ भक्तिंवृणोमिदे
वेशत्वद्धस्तान्मरणंहिमे ॥ ९२ ॥ ब्रजामिश्वेतद्वीपंतेदुर्लभंतुतपस्विनाम् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ आहैवमुक्तेविष्णुस्तांतिष्ठस्वैकंयुगान्तरम् ॥ ९३ ॥
वाराहरूपीयदाहंप्रवक्ष्यामिधरातलम् ॥ तदाहनिष्येऽहंत्वांतुमदग्रेचयदेष्यसि ॥ ९४ ॥ उक्तोऽथदानवस्तेनअपासर्पत्तदग्रतः ॥ वामनेनसमा
क्रान्ताःसर्वेलोकास्तदानृप ॥ ९५ ॥ असुरैस्तैस्तदात्यक्तंदेवानांसत्यरक्षणैः ॥ देवोहृत्वातुत्रैलोक्यंजगामादर्शनंविभुः ॥ ९६ ॥ पातालनि
लयश्चापिसुखमास्तेसबाष्कलिः ॥ शक्रोऽपिपालयामासविपश्चिद्भुवनत्रयम् ॥ ९७ ॥ अयंत्रैविक्रमोनामप्रादुर्भावोजगद्गुरोः ॥ गङ्गासम्भवसं
युक्तस्सर्वकल्मषनाशनः ॥ ९८ ॥ विष्णोःपदानामेषातउत्पत्तिःकथितानृप ॥ यांश्रुत्वातुनरोलोकेसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ९९ ॥ दुःस्वप्नं
दुर्विचिन्त्यंचदुष्करंदुष्कृतानिच ॥ क्षिप्रंहिनाशमायान्तिदृष्टेविष्णुपदत्रये ॥ २०० ॥ युगानुक्रमशोदृष्ट्वापापिनोजन्तवस्तथा ॥ सूक्ष्मता
दर्शिताभीष्मविष्णुनापददर्शने ॥ १ ॥ यस्त्वारोहतितस्मिंस्तुमौनवान्मानवोभुवि ॥ कृत्वात्रिपुष्करीयात्रामश्वमेधफलंव्रजेत् ॥ २ ॥ मुच्य
तेसर्वपापैश्चमृतोविष्णुपुरंव्रजेत् ॥ २०३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेविष्णुपदोत्पत्तिर्नामत्रिंशोध्यायः ॥ ३० ॥ भीष्मउवाच ॥

भगवन्महदाश्चर्यंबाष्कलेर्बन्धनंहियत् ॥ कृतंत्रिविक्रमंरूपंयदासंयमितोवलिः ॥ १ ॥ एतन्मयाश्रुतंपूर्वंकथ्यमानंद्विजोत्तमैः ॥ पातालेवसतेऽ
द्यापिवैरोचनसुतोवलिः ॥ २ ॥ नागतीर्थंयथाभूतंपिशाचानांतुसम्भवम् ॥ शिवदूतीकथंचात्रकेनेयंमङ्गलीकृता ॥ ३ ॥ अन्तरिक्षेपुष्करंतु
केननीतंमहामुने ॥ एतदाचक्ष्वमेसर्वंयथाबाष्कलिबन्धनम् ॥ ४ ॥ भूमिप्रक्रमणंपूर्वंकृतंदेवेनविष्णुना ॥ द्वितीयेकारणंकिंचयेनंदेवश्चकारह ॥
॥ ५ ॥ तत्त्वतस्त्वंहितत्सर्वंयथाभूतंतथावद ॥ पापक्षयकरंह्येतच्छ्रोतव्यंभूतिमिच्छता ॥ ६ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रश्नभारस्त्वयाराजन्कौतु
कादेवकीर्तितः ॥ कथयामिहितत्सर्वंयथाभूतंनृपोत्तम ॥ ७ ॥ विष्णोःपदानुषङ्गेणबन्धनंबाष्कलेरिह ॥ श्रुतन्तद्भवतासर्वंमयातेपरिकीर्तित
म् ॥ ८ ॥ भूयोऽपिविष्णुनाभीष्मप्राप्तेवैवस्वतेऽन्तरे ॥ त्रैलोक्यंबलिनाक्रान्तंविष्णुनाप्रभविष्णुना ॥ ९ ॥ गत्वात्वेकाकिनायज्ञेतथासंयमितो
बलिः ॥ भूयोऽपिदेवदेवेनभूमेःप्रक्रमणंकृतम् ॥ १० ॥ प्रादुर्भावोवामनस्यतथाभूतोनराधिप ॥ पुनस्त्रिविक्रमोभूत्वावामनोऽभूदवामनः ॥ ११ ॥
उत्पत्तिरेषातेसर्वाकथिताकुरुनन्दन ॥ नागानांतुयथातीर्थंतच्छृणुष्वमहाव्रत ॥ १२ ॥ अनन्तोवासुकिश्चैवतक्षकश्चमहाबलः ॥ कर्कोटकश्च
नागेन्द्रःपद्मश्चान्यःसरीसृपः ॥ १३ ॥ महापद्मस्तथाशङ्खःकुलिकश्चापराजितः ॥ एतेकश्यपदायादाएतैरापूरितंजगत् ॥ १४ ॥ एतेषांतु
प्रसूत्यातुइदमापूरितंजगत् ॥ कुटिलाभीमकर्माणस्तीक्ष्णास्याश्चविषोल्बणाः ॥ १५ ॥ दष्ट्वामन्दांश्चमनुजान्कुर्युर्भस्मक्षणात्तुते ॥ तद्दर्शनाद्भवेन्नाशो
मनुष्याणांनराधिप ॥ १६ ॥ अहन्यहनिजायंतक्षयःपरमदारुणः ॥ आत्मनस्तुक्षयंदृष्ट्वाप्रजाःसर्वास्समन्ततः ॥ १७ ॥ जग्मुःशरण्यंशरणंब्रह्माणं
परमेश्वरम् ॥ इममेवार्थमुद्दिश्यप्रजाःसर्वामहीपते ॥ १८ ॥ ऊचुःकमलजंदृष्ट्वापुराणंब्रह्मसंज्ञकम् ॥ प्रजाऊचुः ॥ देवदेवेशलोकानांप्रसूतेपर
मेश्वर ॥ १९ ॥ त्राहिनस्तीक्ष्णदंष्ट्राणांभुजगानांमहात्मनाम् ॥ दिनेदिनेभयंदेवपश्यामःकृपणाभृशम् ॥ २० ॥ मनुष्यपशुपक्ष्यादितत्सर्वं
भस्मसाद्भवेत् ॥ त्वयासृष्टिःकृतादेवक्षीयतेतुभुजङ्गमैः ॥ २१ ॥ एतज्ज्ञात्वायदुचितंतत्कुरुष्वपितामहः ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अहंरक्षांविधास्यामि
भवतीनांनसंशयः ॥ २२ ॥ व्रजध्वंस्वनिकेतानिनीरुजोगतसाध्वसाः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तेप्रजाःसर्वाब्रह्मणाव्यक्तमूर्तिना ॥ २३ ॥
आजग्मुःपरमप्रीताःस्तुत्वाचैवस्वयम्भुवम् ॥ प्रयातासुप्रजास्वेवंतानाहूयभुजङ्गमान् ॥ २४ ॥ शशापपरमक्रुद्धोवासुकिप्रमुखांस्तदा ॥ ब्रह्मोवाच ॥
अहन्यहनिभूतानिभक्ष्यन्तेवैदुरात्मभिः ॥ २५ ॥ नश्यन्तितूरगैर्दष्टामनुष्याःपशवस्तथा ॥ यस्मान्मत्प्रभवान्नित्यंक्षयंनयथमानुषान् ॥ २६ ॥
अतोऽन्यस्मिन्भवेभूयान्ममकोपात्सुदारुणात् ॥ भवतांहिक्षयोघोरोभाविवैवस्वतेऽन्तरे ॥ २७ ॥ तथान्यःसोमवंशीयोराजावैजनमेजयः ॥ धक्ष्य

तेसर्वसत्रेणप्रदीप्तेहव्यवाहने ॥२८॥ मातृष्वसुश्चतनयांस्ताक्ष्योंवोभक्षयिष्यति ॥ एववोभवितानाशःसर्वेषांदुष्टचेतसाम् ॥२९॥ शप्त्वाकुलसहस्रन्तु
यावदेकंकुलंस्थितम् ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तेतुवेपन्तोब्रह्मणाभुजगोत्तमाः॥३०॥निपत्यपादयोस्तस्यइदमूचुर्वचस्तदा ॥सर्पाऊचुः ॥ भगवन्कुटि
लाजातिरस्माकंभूतभावन ॥३१॥ विषोल्बणत्वंक्रूरत्वंदन्दशूकत्वमेवच ॥ सम्पादितंत्वयादेवइदानींशपसेकथम् ॥३२॥ ब्रह्मोवाच॥यदिनाममयासृ
ष्टाभवन्तःकुटिलाशयाः ॥ ततःकिंबहुनानित्यंभक्षयध्वंगतव्यथाः ॥ ३३ ॥ नागाऊचुः ॥ मर्यादांकुरुदेवेशस्थानंचैवपृथक्पृथक् ॥ मनुष्याणां
तथास्माकंसमयंदेवकारय ॥ ३४ ॥ शापोयोभवतादत्तोमनुष्योजनमेजयः ॥ नाशंनःसर्पसत्रेणउल्बणंचकरिष्यति ॥ ३५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ जरत्का
रुरितिख्यातोभविताब्रह्मवित्तमः ॥ जरत्कन्यातस्यदेयातस्यामुत्पत्स्यतेसुतः ॥ ३६ ॥ रक्षांकर्त्तासवोविप्रोभवतांकुलपावनः ॥ तथाकरोमिना
गानांसमयंमनुजैःसह ॥३७॥ तदेकमनसःसर्वेशृणुध्वंममशासनम् ॥ सुतलंवितलंचैवतृतीयंचतलातलम् ॥३८॥ दत्तंचत्रिप्रकारंवोगृहंतत्रगमिष्यथ॥
तत्रभोगान्बहुविधान्भुञ्जानाममशासनात् ॥ ३९ ॥ तिष्ठध्वंसप्तमंयावत्कालंततुपुनःपुनः ॥ ततोवैवस्वतस्यादौकाश्यपेयोभविष्यति ॥ ४० ॥
दायादःसर्वदेवानांसुपर्णस्सर्पभक्षकः ॥ तदाप्रसूतिःसर्पाणांदग्धावैचित्रभानुना ॥ भवतांचैवसर्वेषांभविष्यतिनसंशयः ॥ ४१ ॥ येयेक्रूराभो
गिनोदुर्विनीतास्तेषामन्तोभाविताान्यथैतत् ॥ कालव्याप्तंभक्षयध्वंचसत्त्वंतथापकरिचकृतंमनुष्यम् ॥४२॥ मन्त्रौषधैर्गारुडैश्चैवतन्त्रैर्बन्धैर्जुष्टामा
नवायेभवन्ति ॥ तेभ्योभीतैर्वर्तितव्यंनचान्यच्चित्तेकार्यंचान्यथावोविनाशः ॥ ४३ ॥पुलस्त्यउवाच॥इतीरितेब्रह्मणावैभुजङ्गाजग्मुःस्थानंसुतलाख्यं
हिसर्वे ॥ तस्थुर्भोगान्भुञ्जमानाश्चसर्वेरसातलेलीलयासंस्थितास्ते ॥ ४४ ॥ एवंशापंतुतेलब्ध्वाप्रसादंचचतुर्मुखात् ॥ तस्थुःपातालनिलयेमुदिते
नान्तरात्मना ॥ ४५ ॥ ततःकालान्तरेभूतेपुनरेवंव्यचिन्तयन् ॥ भविताभरतोराजापाण्डवेयोमहायशाः ॥ ४६ ॥ अस्माकंतुक्षयकरोदैवयोगे
नकेनचित् ॥ कथंत्रिभुवनेनाथःसर्वेषांचपितामहः ॥ ४७ ॥ सृष्टिकर्ताजगद्वन्द्यःशापमस्मासुदत्तवान् ॥ देवंविरञ्चिनंत्यक्त्वांगतिरन्या
नविद्यते ॥ ४८ ॥ वैराजेभवनश्रेष्ठेतत्रदेवःसतिष्ठति ॥ सदेवःपुष्करस्थोवैयज्ञंयजतिसाम्प्रतम् ॥ ४९ ॥ गत्वाप्रसादयामस्तंवरंतुष्टःप्रदा
स्यति ॥ एवंविचिन्त्यतेसर्वेनागागत्वाचपुष्करम् ॥ ५० ॥ यज्ञपर्वतमासाद्यशैलभित्तिमुपाश्रिताः ॥ दृष्ट्वानागांस्तथाश्रान्तान्वारिधाराश्चशी
तलाः ॥ ५१ ॥ उदङ्मुखावैनिष्क्रान्तास्सर्वेषांतुसुखप्रदाः ॥ नागतीर्थंततोजातंपृथिव्यांभरतर्षभ ॥ ५२ ॥ नागकुण्डंचवैकेचित्सरितंचापरेऽब्रु
वन् ॥ पुण्यंतत्सर्वतीर्थानांसर्पाणांविषनाशनम् ॥ ५३ ॥ मज्जन्तितत्रयेमर्त्याअधिश्रावणपञ्चमि ॥ नतेषांतुकुलेसर्पाःपीडांकुर्वन्तिकर्हिचित् ॥

॥ ५४ ॥ श्राद्धंपितॄणांयेतत्रकरिष्यन्तिनराभुवि ॥ ब्रह्मातेषांपरंस्थानंदास्यतनात्रसंशयः ॥ ५५ ॥ नागानांतुभयंज्ञात्वाब्रह्मालोकपितामहः ॥
पूर्वोक्तंतुपुनर्वाक्यंनागानश्रावयत्तदा ॥ ५६ ॥ पञ्चमीसातिथिर्धन्यासर्वपापहराशुभा ॥ यतोऽस्यामेवसुतिथौनागानांकार्यमुद्धृतम् ॥ ५७ ॥
एतस्यांसर्वतोयस्तुकट्वम्लंपरिवर्जयेत् ॥ क्षीरेणस्नापयेन्नागांस्तस्यतेयान्तिमित्रताम् ॥ ५८ ॥ भीष्मउवाच ॥ शिवदूतीयथाजातायेनचैवनि
वेशिता ॥ तन्मेसर्वंयथातत्त्वंभवान्शंसितुमर्हति ॥ ५९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शिवानीलगिरिंप्राप्तातपसेधृतमानसा ॥ रौद्रीजटोद्भवाशक्ति
स्तस्याःशृणुनृपव्रतम् ॥ ६० ॥ तपःकृत्वाचिरंकालंग्रसिष्याम्यखिलंजगत् ॥ एवमुद्दिश्यपञ्चाग्निंसाधयामासभामिनी ॥ ६१ ॥ तस्याः
कालान्तरेदेव्यास्तपन्त्यास्तपउत्तमम् ॥ रुरुर्नाममहातेजाब्रह्मदत्तवरोऽसुरः ॥ ६२ ॥ समुद्रमध्येरत्नाख्यंपुरमस्तिमहाधनम् ॥ तत्रातिष्ठत्सदै
त्येन्द्रस्सर्वदेवभयङ्करः ॥ ६३ ॥ अनेकशतसाहस्रकोटिकोटिशतोत्तमैः ॥ असुरैरर्चितःश्रीमान्द्वितीयोनमुचिर्यथा ॥ ६४ ॥ कालेनमहता
सोऽथलोकपालपुरंययौ ॥ जिगीषुःसैन्यसंवीतोदेवैर्वैरमरोचयत् ॥ ६५ ॥ उत्तिष्ठतस्तस्यमहासुरस्यसमुद्रतोयंववृधेऽतिवेगात् ॥ अनेकना
गग्रहमीनजुष्टमाप्लावयत्पर्वतसानुदेशान् ॥ ६६ ॥ अन्तस्थितानेकसुरारिसङ्घंविचित्रवर्मायुधचित्रशोभम् ॥ भीमंबलंचलितंचारुयोधंविनि
र्ययौसिन्धुजलाद्विशालम् ॥ ६७ ॥ तत्रद्विपादैत्यभटाभ्युपेताःसयानघण्टाश्वसमृद्धियुक्ताः ॥ विनिर्ययुःस्वाकृतिभिर्झषाणांसमत्वमुच्चैःखलु
दर्शयन्तः ॥ ६८ ॥ अश्वास्तथाकाञ्चनसूत्रनद्धारोहीतमत्स्याइवतेजलान्तं ॥ व्यवस्थितास्तैःसममेवतूर्णंविनिर्ययुर्लक्षशःकोटिशश्च ॥
॥ ६९ ॥ तथारविस्यन्दनतुल्यवेगाःसचक्रदण्डाक्षतवेणुयुक्ताः ॥ रथाश्वयन्त्रोपरिपीडिताङ्गाश्चलत्पताकाःस्वनितंविचक्रुः ॥ ७० ॥ तथै
वयोधाःस्थगितास्तरीभिस्तितीर्षवस्तेप्रवरास्त्रपाणयः ॥ रणेरणेलब्धजयाःप्रहारिणोविरेजुरुच्चैरसुरानुगाभृशम् ॥ ७१ ॥ देवेषुवैरणेतेषुवि
द्रुतेषुविशेषतः ॥ असुरास्सर्वदेवानामन्वधावंस्ततस्ततः ॥ ७२ ॥ ततोदेवगणाःसर्वेद्रवन्तोभयविह्वलाः ॥ नीलंगिरिवरंजग्मुर्यत्रदेवी
स्वयंस्थिता ॥ ७३ ॥ रौद्रीतपोन्विताधन्याशाम्भवीशक्तिरुत्तमा ॥ संहारकारिणीदेवीकालरात्रीतियांविदुः ॥ ७४ ॥ सातुदृष्ट्वातदा
देवान्भयत्रस्तान्विचेतसः ॥ पप्रच्छविस्मयाद्देवीप्रोत्फुल्लाम्बुजलोचना ॥ ७५ ॥ देव्युवाच ॥ पृष्ठतोवोनपश्यामिभयंकिञ्चिदुपागतम् ॥ कथं
तुविद्रुतादेवाःसर्वेशक्रपुरःसराः ॥ ७६ ॥ देवाऊचुः ॥ अयमायातिदैत्येन्द्रोरुरुर्भीमपराक्रमः ॥ चतुरङ्गेणसैन्येनमहतापरिवारितः ॥ ७७ ॥
तस्माद्दीनावयंदेवींभवतींशरणंगताः॥पुलस्त्यउवाच ॥ देवानामितिवैश्रुत्वावाक्यमुच्चैर्जहाससा ॥७८॥ तस्यांहसन्त्यांनिश्चेरुर्वराङ्ग्योवदनात्ततः ॥

पाशाङ्कुशधराः सर्वाः पीनोन्नतपयोधराः ॥ ७९ ॥ सर्वाश्शूलधराभीमाः सर्वादंष्ट्राङ्कुशाननाः ॥ आबद्धमुकुटाः सर्वाः सन्दष्टदशनच्छदाः ॥ ८० ॥
फूत्काररावैरशिवैस्त्रासयन्त्यश्चराचरम् ॥ काश्चिच्छुक्लाम्बरधराः काश्चिच्चित्राम्बरास्तथा ॥८१॥ सुनीलवसनाः काश्चिद्रक्तपानातिलालसाः ॥ नाना
रूपैर्मुखैस्तास्तुनानावेषवपुर्धराः ॥ ८२ ॥ ताभिरेवंवृतादेवीदेवानामभयङ्करी ॥ माभैष्टदेवाभद्रंवोयावद्धदतिदानवः ॥ ८३ ॥ चतुरङ्गबलोपेतोरुरु
स्तावत्समागतः ॥ तंनीलपर्वतवरंदेवानांमार्गमार्गिणः ॥ ८४ ॥ देवानामग्रतः सैन्यंदृष्ट्वादेवीसमाकुलम् ॥ तिष्ठतिष्ठेतिजल्पन्तोदैत्यास्तेसमुपागताः
॥ ८५ ॥ ततः प्रववृतेयुद्धंतासांतेषांमहाभयम् ॥ नाराचैर्भिन्नदेहानांदैत्यानांभुविसर्पताम् ॥ ८६ ॥ रोषाद्दण्डप्रभग्नानांसर्पाणामिवसर्पताम् ॥
शक्तिनिर्भिन्नहृदयांगदासञ्चूर्णितोरसः ॥ ८७ ॥ कुठारैर्भिन्नशिरसोमुसलैर्भिन्नमस्तकाः ॥ विद्धोदरास्त्रिशूलाग्रैश्छिन्नग्रीवावरासिभिः ॥ ८८ ॥
क्षताश्वरथमातङ्गपादाताः पेतुराहवे ॥ रणभूमिंसमासाद्यदैत्याः सर्वेरुरुंविना ॥ ८९ ॥ ततोबलंहतंदृष्ट्वारुरुर्मायांन्तदाददे ॥ तयासंमोहितादेव्यो
देवाश्चापिरणाजिरे ॥ ९० ॥ तामस्यामाययादेव्यासर्वमन्धन्तमोऽभवत् ॥ ततोदेवीमहाशक्त्यातंदैत्यंसमताडयत् ॥ ९१ ॥ तयातुताडितस्या
जौदैत्यस्यप्रगतंतमः ॥ मायायामथनष्टायांतामस्यांदानवोरुरुः ॥ ९२ ॥ पातालमाविशत्तूर्णंतत्रापिपरमेश्वरी ॥ देवीभिः सहिताक्रुद्धापुरतोऽभिमु
खीस्थिता ॥ ९३ ॥ रुरोस्तुदानवेन्द्रस्यभीतस्याग्रगतस्यच ॥ नखाग्रेणशिरश्छित्त्वाचर्मचादायवेगिता ॥ ९४ ॥ निर्ययावथपातालात्पुष्करंचपुन
र्गिरिम् ॥ कन्यासैन्येनमहताबहुरूपेणभास्वता ॥ ९५ ॥ देवैस्तुविस्मितैर्दृष्टाचर्ममुण्डधरारुरोः ॥ स्वकीयंतपसः स्थानेनिविष्टापरमेश्वरी ॥ ९६ ॥
ततोदेव्योमहाभागाः परिवार्यव्यवस्थिताः ॥ याचयामासुरव्यग्रास्तांतुदेवींबुभुक्षिताः ॥ ९७ ॥ देव्यऊचुः ॥ बुभुक्षितावयंदेविदेहिनोभोजनंवरम् ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्ताततोदेवीदध्यौतासांतुभोजनम् ॥ ९८ ॥ नाध्यगच्छत्तदातासांभोजनंचिन्तितम्महत् ॥ तदादध्यौमहादेवंरुद्रंपशुपतिंवि
भुम् ॥ ९९ ॥ सोऽपिध्यानात्समुत्तस्थौपरमात्मात्रिलोचनः ॥ उवाचरुद्रस्तांदेवींकिंतेकार्यंविवक्षितम् ॥ १०० ॥ ब्रूहिदेविमहामायेयत्तेमनसि
वर्तते ॥ शिवदूत्युवाच ॥ छागमध्यंतुवैदेवछागरूपेणवर्तसे ॥ १ ॥ एतास्त्वांभक्षयिष्यन्तिभक्ष्यमीप्सितमादरात् ॥ भक्षार्थमासांदेवे
शकिञ्चिद्दातुमिहार्हसि ॥ २ ॥ शूलीकुर्वन्तिमामेताभक्षार्थिन्योमहाबलाः ॥ अन्यथामामपिबलाद्भक्षयेयुर्बुभुक्षिताः ॥ ३ ॥ एवंमांतुसमालक्ष्य
भक्ष्यंकल्पयसत्वरम् ॥ रुद्रउवाच ॥ शिवदूतिब्रवीम्येकंप्रवृत्तंयद्युगान्तरे ॥ ४ ॥ गङ्गाद्वारेदक्षयज्ञोगणैर्विध्वंसितोमम ॥ तत्रयज्ञोमृगोभूत्वाप्रदुद्रा
वसुवेगवान् ॥ ५ ॥ मयाबाणेननिर्विद्धोरुधिरेणप्रसेचितः ॥ अजगन्धस्तदाभूतोनामदेवैस्तुमेकृतम् ॥ ६ ॥ अजगन्धस्त्वमेवेतिदास्येचान्यत्तु

भोजनम् ॥ एतासांशृणुमेदेविभक्ष्यमेकंमयोचितम् ॥ ७ ॥ कथ्यमानंवरारोहेकालरात्रिमहाप्रभे ॥ यास्त्रीसगर्भादेवेशिअन्यस्त्रीपरिधान
कम् ॥ ८ ॥ परिधत्तेस्पृशेद्वापिपुरुषस्यविशेषतः ॥ सभागोऽस्तुवरारोहेकासाश्चित्पृथिवीतले ॥ ९ ॥ अथ्येकवर्षंबालंतुगृहीत्वातत्रवैबलात् ॥
भुक्त्वातिष्ठन्तुसुप्रीताअपिवर्षशतान्बहून् ॥ ११० ॥ अन्याःसूतिगृहेच्छिद्रंगृह्णीयुस्तुह्यपूजिताः ॥ निवसिष्यन्तिदेवेशितथावैजातहारिकाः
॥ ११ ॥ गृहेक्षेत्रेतटाकेचवाप्युद्यानेषुचैवहि ॥ अन्येषुचरुदन्त्योयाःस्त्रियस्तिष्ठन्तिनित्यशः ॥ १२ ॥ तासांशरीरगाश्चान्याःकाश्चित्तृप्ति
मवाप्नुयुः ॥ शिवदूत्युवाच ॥ कुत्सितंभवतादत्तंप्रजानांपरिपीडनम् ॥ १३ ॥ नचत्वंबुध्यसेदातुंशङ्करस्यविशेषतः ॥ त्रपाकरंयद्भवतिप्रजा
नांपरिपीडकम् ॥ १४ ॥ नतुतद्युज्यतेदातुंनासांभक्ष्यंतुशङ्कर ॥ रुद्रउवाच ॥ अवन्त्यांतुयदास्कन्दोमयापूर्वंतुभद्रितः ॥ १५ ॥ चूडा
कर्मणिवृत्तेतुकुमारस्यतदाशुभे ॥ आगत्यमातरोभक्ष्यमपूर्वंतुप्रचक्रिरे ॥ १६ ॥ देवलोकाद्देवगणामातृणांभोक्तुमागताः ॥ तासांगृहेयदापूर्वं
ब्रह्माद्यास्सुरसत्तमाः ॥ गन्धर्वाप्सरसश्चैवयक्षास्सर्वेचगुह्यकाः ॥ १७ ॥ मेर्वादयःशिखरिणोगङ्गाद्याःसरितस्तथा ॥ १८ ॥ सर्वेनागागजास्सिद्धाः
पक्षिणोऽसुरसूदनाः ॥ डाकिन्यःसहवेतालैर्वृताःसर्वैर्ग्रहैस्तदा ॥ १९ ॥ किमुक्तेनामुनादेवियत्सृष्टंब्रह्मणात्विह ॥ तत्सर्वंभोजनंदत्तंस्वेच्छान्न
चनभोगतम् ॥ १२० ॥ शिवदूत्युवाच ॥ आसांकृतंदेहिभोज्यंदुर्लभंयत्त्रिविष्टपे ॥ स्नेहाक्तंसगुडंहृद्यंसुपक्वंपरिकल्पितम् ॥ २१ ॥
कचिन्नान्यंनयद्भुक्तमपूर्वंपरमेश्वरं ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तस्तदासोऽपिदेवदेवोमहेश्वरः ॥ २२ ॥ भक्ष्यार्थंतास्तदाप्राहपार्वत्याश्चैवसन्निधौ ॥
शिवउवाच॥मयावैसाधितंचान्नंप्रकारैर्बहुभिःकृतम् ॥२३॥ तत्सर्वंचव्ययंयातंनचान्यद्दिहदृश्यत ॥ भवतीष्वागतास्वद्यकिंमयादेयमुच्यताम् ॥२४॥
अपूर्वंभवतीनांयन्मयादेयंविशेषतः ॥ आम्वादितंनचान्येनभक्ष्यार्थेचददाम्यहम् ॥२५॥ अधोभागेचमेनाभेर्वर्तुलौफलसन्निभौ॥भक्षयध्वंहितौहिता
लम्बौमेवृषणाविमौ॥२६॥अनेनचापिभोज्येनपरातृप्तिर्भविष्यति ॥ पुलस्त्यउवाच॥महाप्रसादंताल्लब्ध्वादेव्यस्सर्वास्तदाशिवम्॥२७॥प्रणिपत्यस्थि
ताश्शर्वइदंवचनमब्रवीत्॥करिष्यन्तिशुभाचारान्विनाहास्येनयेनराः॥२८॥तेषांधनंपशुःपुत्रादाराश्चैवगृहादिकम्॥ भविष्यतिमयादत्तंयच्चान्यन्मनसि
स्थितम् ॥२९॥ हास्येनदीर्घदशनादरिद्राश्चभवन्तिते॥तस्मान्ननिन्दाहास्यंचकर्तव्यहिविजानता॥१३०॥भवत्योमातरःख्याताह्यस्मिँल्लोकेभविष्यथ॥
उपहारेनरायेतुकरिष्यन्तिचकौमुदीम् ॥ ३१ ॥ चणकान्पूरिकाश्चैववृषणैःसहपूपकान् ॥ बन्धुभिःस्वजनैश्चैवतेषांवंशोनछिद्यते ॥ ३२ ॥ अपु
त्रोलभतेपुत्रंधनार्थीलभतेधनम् ॥ रूपवान्सुभगोभोगीसर्वशास्त्रविशारदः ॥३३॥ हंसयुक्तेनयानेनब्रह्मलोकेमहीयते ॥ शिवदूतिमयाप्येवंतासांदत्तंच

भक्षणम् ॥ ३४ ॥ त्रपाकरंकिंभवत्याउक्तोऽहंतन्निशामय ॥ जयस्वदेविचामुण्डेजयभूतापहारिणि ॥ ३५ ॥ जयसर्वगतंदेविकालरात्रिनमोऽस्तुते॥
विश्वमूर्तियुतंशुद्धेविरूपाक्षित्रिलोचने ॥ ३६ ॥ भीमरूपेशिवेविद्येमहामायेमहोदरे ॥ मनोजयेमनोदुर्गेभीमाक्षिक्षुभितक्षये ॥ ३७ ॥ महामारिवि
चित्राङ्गिगीतनृत्यप्रियेशुभे ॥ विकरालिमहाकालिकालिकेपापहारिणि ॥ ३८ ॥ पाशहस्तेदण्डहस्तेभीमहस्तेभयानके ॥ चामुण्डेज्वलमानास्येती
क्ष्णदंष्ट्रेमहाबले ॥ ३९ ॥ शिवयानप्रियेदेविप्रेतासनगतेशिवे ॥ भीमाक्षिभीषणेदेविसर्वभूतभयङ्करि ॥ १४० ॥ करालिविकरालेचमहाकालिक
रालिनि ॥ कालिकरालविक्रान्तेकालरात्रिनमोऽस्तुते॥ ४१॥ सर्वशस्त्रभृतेदेविनमोदेवनमस्कृते ॥ पुलस्त्यउवाच॥एवंस्तुताशिवदूतीरुद्रेणपरमेष्ठिना
॥ ४२ ॥ तुतोषपरमादेवीवाक्यंचवमुवाचह ॥ वरंवृणीष्वदेवेशयत्तेमनसिवर्तते ॥ ४३ ॥ रुद्रउवाच ॥ स्तोत्रेणानेनयेदेविस्तोष्यन्तित्वांवरानने
तेषांत्वंवरदादेविभवसर्वगतासती ॥ ४४ ॥ इमंपर्वतमारुह्ययःपूजयतिभक्तितः ॥ सपुत्रपौत्रपशुमान्समृद्धिमुपगच्छतु ॥ ४५ ॥ यश्चैवंशृणुयाद्भ
क्त्यास्तवंदेविसमुद्भवम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंनिर्वाणमृच्छतु ॥ ४६ ॥ भ्रष्टराज्योयदाराजानवम्यांनियतःशुचिः ॥ अष्टम्यांचचतुर्दश्यांसोपवा
सोनरोत्तम ॥ ४७ ॥ संवत्सरेणलभतांराज्यंनिष्कण्टकंपुनः ॥ एषाज्ञानान्विताशक्तिःशिवदूतीतिचोच्यते ॥ ४८ ॥ यएवंशृणुयान्नित्यंभक्त्यापरम
यानृप ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपरंनिर्वाणमाप्नुयात् ॥ ४९ ॥ यश्चैनंपठतेभक्त्यास्नात्वावैपुष्करेजले ॥ सर्वमेतत्फलंप्राप्यब्रह्मलोकेमहीयते ॥ १५० ॥
यत्रैतल्लिखितंगेहेसदातिष्ठतिपार्थिव ॥ नतत्राग्निभयंघोरंसर्वचोरादिसम्भवम् ॥ ५१ ॥ यश्चेदंपूजयद्भक्त्यापुस्तकेऽपिस्थितंबुधाः ॥ तेनचेष्टंभवेत्सर्वं
त्रैलोक्यंसचराचरम् ॥५२॥जायन्तेबहवःपुत्राधनंधान्यंवरस्त्रियः ॥रत्नान्यश्वागजाभृत्यास्तेषामाशुभवन्तिच॥५३॥ यत्रेदंलिख्यतेगेहेतत्राप्येवंध्रुवं
भवेत् ॥ १५४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेशिवदूतीचरितंनामैकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥ भीष्मउवाच ॥ केनकर्मविपाकेनप्रेतत्वंजायते
पुनः ॥ केनवात्रप्रमुच्यंततन्मेब्रूहिमहामते ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अहंतेकथयिष्यामिसर्वमेतदशेषतः ॥ यच्छ्रुत्वानपुनर्मोहंयास्यतेनृपसत्तम ॥
॥२॥ येनजायेतप्रेतत्वंयेनचास्मात्प्रमुच्यते ॥ प्राप्नोतिनरकंघोरंदुस्तरंत्रिदशैरपि ॥३॥ सतांसम्भाषणंचैवपुण्यतीर्थानुकीर्त्तने ॥ मानवास्तुप्रमुच्य
न्तेआपन्नाःप्रेतयोनिषु ॥ ४ ॥ श्रूयतेहिपुरोभीष्मब्राह्मणःसंशितव्रतः ॥ पृथुस्सर्वत्रविख्यातःसन्तोषेचसदास्थितः ॥ ५ ॥ स्वाध्याययुक्तोगेहेषु
नित्ययोगश्चयोगवित ॥ जपयज्ञविधानेनयुक्तंकालंक्षिपेच्चसः ॥ ६ ॥ युक्तःक्षमादयाभ्यांचक्षान्त्यायुक्तश्चतत्त्ववित् ॥ अहिंसाहितचित्तश्चमार्दवेच
तथास्थितः ॥ ७ ॥ ब्रह्मचर्यसमायुक्तस्तपोयोगसमन्वितः ॥ युक्तःसपितृकार्येषुयुक्तोवैदिककर्मसु ॥ ८ ॥ परलोकभययुक्तोयक्तस्सत्यवचः

प्रति ॥ युक्तोमधुरवाक्येषुयुक्तश्चातिथिपूजने ॥ ९ ॥ इष्टापूर्तसमायुक्तोयुक्तोद्वन्द्वविवर्जने ॥ स्वकर्मविधिसंयुक्तोयुक्तःस्वाध्यायकर्मसु ॥ १० ॥ एवं
कर्माणिकुर्वतस्संसारविजिगीषया ॥ बहून्यब्दान्यतीतानिब्राह्मणस्यगृहेसतः ॥ ११ ॥ तस्यबुद्धिरियंजातातीर्थाभिगमनंप्रति ॥ पुण्यैस्तीर्थजलैरे
तत्क्लिन्नंकुर्यांकलेवरम् ॥ १२ ॥ प्रयतःपुष्करेस्नात्वाभास्करस्योदयंप्रति ॥ कृतजप्यनमस्कारोऽप्यद्धानंप्रत्यपद्यत ॥ १३ ॥ अग्रतःपञ्चपुरुषान
पश्यत्सोऽतिभीषणान् ॥ वनेकण्टकवृक्षाढ्येनिर्जनेपक्षिवर्जिते ॥ १४ ॥ तान्दृष्ट्वाविकृताकारान्सुघोरान्पापदर्शनान् ॥ ईषत्सन्त्रस्तहृदयोव्यतिष्ठ
न्निश्चलाकृतिः ॥ १५ ॥ अवलम्ब्यततोधैर्य्यंभयमुत्सज्यदूरतः ॥ पप्रच्छमधुराभाषीकेयूयंविकृताःकुतः ॥ १६ ॥ किंवाचैवकृतंकर्मयेनप्राप्ताश्च
वैकृतम् ॥ कथमेवंविधाःसर्वेप्रस्थिताःकुत्रचाध्वनि ॥ १७ ॥ प्रताऊचुः ॥ क्षुत्पिपासान्वितानित्यंमहादुःखसमावृताः ॥ हृतप्रज्ञावयंसर्वेनष्टसञ्ज्ञा
विचेतसः ॥ १८ ॥ नजानीमोदिशंचापिप्रदिशंचापिकाञ्चन ॥ नान्तरिक्षंमहींचापिनजानीमोदिवंतथा ॥ १९ ॥ यदेतद्दुःखमाख्यातं
मेतदेवसुखंभवेत् ॥ प्रभातमिदमाभातिभास्करोदयदर्शनात् ॥ २० ॥ अहंपर्युषितोनामसूचीमुखस्तथापरः ॥ शीघ्रगोरोहकश्चैवपञ्चमोलेखकस्तथा
॥ २१ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ प्रेतानांकर्मजातानांनाम्नांवैसम्भवःकुतः ॥ किंतत्कारणमुद्दिश्ययतोयूयंसनामकाः ॥ २२ ॥ प्रेताऊचुः ॥ अहंस्वादुसदा
भुञ्जेदद्यांपर्युषितंद्विजे ॥ एतत्कारणमासाद्यनामपर्युषितोमम ॥२३॥ सूचिताबहवोऽनेनविप्राश्चान्नाद्यकाङ्क्षिणः ॥ एतत्कारणमुद्दिश्यसूचीमुखाभि
धोमतः ॥ २४ ॥ शीघ्रंगतोऽस्मिविप्रेणयाचितःक्षुधितेनच ॥ एतत्कारणमुद्दिश्यशीघ्रगोद्विजसत्तम ॥ २५ ॥ गृहोपरिसदास्वादुभुङ्क्तेद्विजभयेनहि ॥
उद्विग्नमानसस्तत्रतेनासौरोहकःस्मृतः ॥ २६ ॥ मौनेचापिस्थितोनित्यंयाचितोविलिखन्महीम् ॥ अस्माकमपिपापिष्ठोलेखकोनामनामतः ॥२७॥
कृच्छ्रेणलेखकोयातिरोहकस्तुअवाक्छिराः॥शीघ्रगःपङ्गुतांप्राप्तःसूचीसूचीमुखोऽभवत्॥२८॥पर्युषितोलम्बग्रीवोलम्बोदरउदाहृतः॥बृहद्वृषणलम्बोष्ठः
पापादस्मादजायत ॥२९॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तंसहेतुकम्॥पृच्छस्वयदितेश्रद्धापृष्टाश्चकथयामहे ॥३०॥ ब्राह्मणउवाच ॥ येजीवाभुवितिष्ठ
न्तिसर्वेऽप्याहारमूलकाः॥युष्माकमपिचाहारंश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः॥३१॥प्रेताऊचुः॥शृणुष्वाहारमस्माकंसर्वसत्त्वविगर्हितम्॥ यच्छ्रुत्वानिन्दसेविप्र
भूयोभूयश्चनित्यशः॥३२॥श्लेष्ममूत्रपुरीषेणयोषिदङ्गमलेनच॥गृहाणित्यक्तशौचानिप्रेताभुञ्जन्तितत्रवै ॥३३ ॥ स्त्रीभिर्दग्धानिकीर्णानिप्रकीर्णोच्छिष्ट
कानिच॥मलेनापिजुगुप्स्यानिप्रेताभुञ्जन्तितत्रवै॥३४ ॥चित्तलज्जाविहीनानिहोमहीनानियानिच ॥ व्रतैश्चैवविहीनानिप्रेताभुञ्जन्तितत्रवै॥३५॥गुरवो
नैवपूज्यन्तेस्त्रीजितानिगृहाणिच ॥ क्रोधलोभगृहीतानिप्रेताभुञ्जन्तितत्रवै ॥ ३६ ॥ त्रपामेजायतेतातकथ्यमानेस्वभोजने ॥ अस्मात्परतरंचान्यन्न

वक्तुमपिशक्यते ॥ ३७ ॥ निवृर्त्तिप्रेतभावस्यपृच्छामस्त्वांदृढव्रत ॥ यथानभवतिप्रेतस्तन्मेवदतपोधन ॥ ३८ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ एकरात्रद्विरात्रा
दिकृच्छ्रचान्द्रायणादिभिः ॥ व्रतैरन्यैःकृतैर्नित्यंनप्रेतोजायतेनरः ॥ ३९ ॥ त्रीनग्नीन्पञ्चचैकंवायोऽहन्यहनिसेवते ॥ सर्वभूतदयापन्नोनप्रेतोजायते
नरः ॥ ४० ॥ तुल्योमानेऽपमानेचतुल्यःकाञ्चनलोष्टयोः ॥ तुल्यःशत्रौचमित्रेचनप्रेतोजायतेनरः ॥ ४१ ॥ देवतातिथिपूजासुगुरुपूजासुनित्यशः ॥
रतोवैपितृपूजासुनप्रेतोजायतेनरः ॥ ४२ ॥ शुक्लाङ्गारकसंयुक्ताचतुर्थीजायतेयदा ॥ श्रद्धयाश्राद्धकृत्तस्यांनप्रेतोजायतेनरः ॥ ४३ ॥ जितक्रोधवि
मर्शोयस्तृष्णासङ्गविवर्जितः ॥ क्षमावान्दानशीलश्चनप्रेतोजायतेनरः ॥ ४४ ॥ गोब्राह्मणांश्चतीर्थानिपर्वतांश्चनदीस्तथा ॥ देवांश्चैवतुयोवन्द्या
न्नप्रेतोजायतेनरः ॥ ४५ ॥ प्रेताऊचुः ॥ श्रुताश्चविविधाधर्माःपृच्छामोदुःखितामुने ॥ यनवैजायतेप्रेतस्तन्नोवदमहामते ॥४६॥ ब्राह्मणउवाच ॥
शूद्रान्नेनतुभुक्तेनब्राह्मणेनविशेषतः ॥ म्रियतेह्युदरस्थेनसर्वेप्रेतोभवेन्नरः ॥ ४७ ॥ मातरंपितरंभ्रातॄन्भगिनींसुतमेवच ॥ अदृष्टदोषांस्त्यजतिसप्रेतो
जायतेनरः ॥ ४८ ॥ अयाज्ययाजनाच्चैवयाज्यस्यचविवर्जनात् ॥ रतोवैशूद्रसेवासुसप्रेतोजायतेनरः ॥ ४९ ॥ न्यासापहर्तामित्रध्रुक्छद्रपाकरतः
सदा ॥ विस्रम्भघातीकूटस्थःसप्रेतोजायतेनरः ॥ ५० ॥ ब्रह्महागोघ्नकःस्तेनःसुरापोगुरुतल्पगः ॥ भूमिकन्यापहर्त्ताचसप्रेतोजायतेनरः ॥ ५१ ॥
सामान्यांदक्षिणांलब्ध्वाएकएवनिगूहति ॥ नास्तिकोभावनिरतःसवैप्रेतोऽभिजायते ॥ ५२ ॥ एवंब्रुवाणेविप्रेन्द्रआकाशदुन्दुभिस्वनः ॥ पुष्पवृष्टिः
पपातोर्व्यांदेवैर्मुक्तासहस्रशः ॥ ५३ ॥ प्रेतानांतुविमानानिआगतानिसमन्ततः ॥ अस्यविप्रस्यसम्भाषात्पुण्यसङ्कीर्तनेनच ॥ ५४ ॥ तस्मात्सर्व
प्रयत्नेनसतांसम्भाषणंकुरु ॥ यदितंश्रेयसाकार्यंगङ्गासुतअतन्द्रितः ॥५५॥ तिलकंसर्वधर्मस्यपञ्चप्रेतकथामिमाम् ॥ पठेद्यक्षयोऽस्यकुलेनप्रेतोजाय
तेनरः ॥ ५६ ॥ शृणोतिवाप्यभीक्ष्णंवाश्रद्धयापरयाऽन्वितः ॥ भक्त्यासमन्वितोवापिनप्रेतोजायतनरः ॥ ५७ ॥ भीष्मउवाच ॥ अन्तरिक्षेकिम
र्थंतुपुष्करंपरिकीर्त्यते॥मुनिभिर्धर्मशीलैश्चलभ्यतेतत्कथंत्विह ॥५८॥ येनतल्लभ्यतेलब्धंलब्धंचैवफलप्रदम् ॥ तन्मेसर्वंसमाचक्ष्वकौतुकादेवपृच्छतः
॥ ५९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ऋषिकोटिस्समायातादक्षिणापथवासिनी ॥ स्नानार्थंपुष्करेराजन्पुष्करश्चवियद्गतम् ॥ ६० ॥ मत्वातेमुनयःसर्वे
प्राणायामपरायणाः ॥ ध्यायमानाःपरंब्रह्मस्थिताद्वादशवत्सरान् ॥ ६१ ॥ ब्रह्मामहर्षयस्तत्रदेवास्सेन्द्रास्समागताः ॥ ऋषयोऽन्तर्हिताःप्रोचुर्नियमां
स्तेसुदुष्करान् ॥ ६२ ॥ आकारणंपुष्करस्यमन्त्रेणक्रियतांद्विजाः ॥ आपोहिष्ठेतितिसृभिर्ऋग्भिःसान्निध्यमेष्यति ॥ ६३ ॥ अघमर्षणजप्येन
भवेद्वैफलदायकम् ॥ विप्रैर्वाक्यावसानेतुसर्वैस्तैस्तुतथाकृतम् ॥ ६४ ॥ कृतेनपुण्यतांप्राप्तायेनिदेशाच्चतेद्विजाः ॥ गर्हिताधर्मशास्त्रेषुतेविप्रादक्षि

णोत्तराः ॥ ६५ ॥ येचान्येपार्वतीयाश्चश्राद्धेनार्हन्तिकेतनम् ॥ एतस्मात्कारणाद्राजन्वियत्त्येवंसमास्थितम् ॥ ६६ ॥ कार्तिक्यांपुष्करंस्नानात्पूत
तामिभयच्छति ॥ ब्रह्मणासहितंराजन्सर्वेषांपुण्यदायकम् ॥ ६७ ॥ तत्रागतास्तुयेवर्णाःसर्वेंनपुण्यभाजनाः ॥ द्विजैस्तुल्यानसन्देहोविना
मन्त्रेणतंनृप ॥ ६८ ॥ आग्नेयंतुयदाऋक्षंकार्तिक्यांभवतिक्वचित् ॥ महतीसातिथिज्ञयास्नानेदानेतथोत्तमा ॥ ६९ ॥ यदायाम्यंतुभवतिऋक्षंत
स्यांतिथौक्वचित् ॥ तिथिःसापिमहापुण्यायतिभिःपरिकीर्तिता ॥ ७० ॥ प्राजापत्यंयदाऋक्षंतिथौतस्यांनराधिप ॥ सामहाकार्तिकीप्रोक्तादेवा
नामपिदुर्लभा ॥ ७१ ॥ यदाचार्केगुरौसोमेवारेष्वेतेषुवैत्रिषु ॥ त्रीण्येतानिचऋक्षाणिस्वयंप्रोक्तानिब्रह्मणा ॥ ७२ ॥ अत्राश्वमेधिकंपुण्यंस्नातस्य
भवतिध्रुवम् ॥ दानमक्षयतांयातिपितॄणांतर्पणंतथा ॥ ७३ ॥ विशाखासुयदाभानुःकृत्तिकासुचचन्द्रमाः ॥ सयोगःपुष्करोनामपुष्करेष्वतिदुर्लभः
॥ ७४ ॥ अन्तरिक्षावतीर्णेतुतीर्थेपैतामहेशुभे ॥ स्नानंयेऽत्रकरिष्यन्तितेषांलोकामहोदयाः ॥ ७५ ॥ नस्पृहान्तेऽन्यपुण्यस्यकृतस्याप्यकृतस्यच ॥
करिष्यन्तिमहाराजसत्यमेतदुदाहृतम् ॥ ७६ ॥ तीर्थानांप्रवरंतीर्थंपृथिव्यामिहपठ्यते ॥ नास्मात्परंपुण्यतीर्थंलोकेषुनृपपठ्यते ॥ ७७ ॥ कार्ति
क्यांतुविशेषेणपुण्यापापहराशुभा ॥ उदुम्बरवनात्तस्मादागताचसरस्वती ॥ ७८ ॥ तयातत्पूरितंतीर्थंपुष्करंमुनिसेवितम् ॥ दक्षिणंशिखरंभातिपर्वत
स्याविदूरतः ॥ ७९ ॥ नीलाभ्रमचयप्रख्यंवर्णतोनीलशाद्वलम् ॥ तयातच्छिखरंतस्यखस्थितंपुष्करंयथा ॥ ८० ॥ प्रावृट्कालेवियत्पूर्णघनवृन्द
मिवोच्छ्रितम् ॥ कदम्बपुष्पगन्धाढ्यंकुटजार्जुनभूषितम् ॥ ८१ ॥ रथमार्गमिवारोढुंरवेस्तच्छिखरंस्थितम् ॥ वृत्तैस्सपुलकैस्स्निग्धैःस्त्रीणामिवपयो
धरैः ॥ ८२ ॥ श्रीफलैःशिखरंभातिसमन्तात्सुमनोहरैः ॥ गुञ्जद्भिःषट्पदकुलैःसमन्तादुपशोभितम् ॥ ८३ ॥ कोकिलारावरुचिरंशिखिकेकारवा
कुलम् ॥ शृङ्गेमनोहरेतस्मिन्नुद्गतासुमनोरमा ॥ ८४ ॥ पुण्यापुण्यजलोपेतानदीयंब्रह्मणस्सुता ॥ वंशस्तम्बात्सुविपुलाप्रवृत्ताचोत्तरामुखी
॥ ८५ ॥ गत्वाततोनातिदूरात्पुनर्यातिपराङ्मुखी ॥ ततःप्रभृतिसादेवीप्रसन्नाप्रकटास्थिता ॥ ८६ ॥ अन्तर्धानंपरित्यज्यप्राणिनाम
नुकम्पया ॥ कनकासुप्रभाचैवनन्दाप्राचीसरस्वती ॥ ८७ ॥ पञ्चस्रोताःपुष्करेषुब्रह्मणापरिभाषिता ॥ तस्यास्तीरेसुरम्याणि
तीर्थान्यायतनानिच ॥ ८८ ॥ संसेवितानिमुनिभिःसिद्धैश्चापिसमन्ततः ॥ तेषुसर्वेषुभविताधर्महेतुःसरस्वती ॥ ८९ ॥ हाटकक्षिति
गौरीणांतत्तीर्थेषुमहोदयम् ॥ दानंदत्तंनरैःस्नातैर्जनयत्यक्षयंफलम् ॥ ९० ॥ धान्यप्रदानंप्रवरंवदन्तितिलप्रदानंचतथामुनीन्द्राः ॥
॥ यैस्तेषुतीर्थेषुनरैःप्रदत्तंतद्धर्महेतुप्रवरंप्रदिष्टम् ॥ ९१ ॥ प्रायोपवेशंप्रयतःप्रयत्नाद्यस्तेषुकुर्यात्प्रमदापुमान्वा ॥ तीर्थेऽपिसंयोज्यमनोऽपिचेत्थं

भुङ्क्तेफलंब्रह्मगृहेयथेप्सम्॥९२॥तस्योपकण्ठेम्रियतेहियैस्तुकर्मक्षयात्स्थावरजङ्गमैश्च॥तेचापिसर्वेसकलंप्रसह्यलभन्तियज्ञस्यफलंदुरापम् ॥९३॥ ततस्तु
माधर्मफलारणीचजन्मादिदुःखार्दितचेतसांतु ॥ सर्वात्मनाचारुफलासरस्वतीसेव्याप्रयत्नात्पुरुषैर्महानदी ॥ ९४ ॥ तत्रयेसलिलंपूतंपिबन्तिसत
तन्नराः ॥ नतेमनुष्यादेवास्तेजगत्यामिहसंस्थिताः ॥ ९५ ॥ यज्ञैर्दानैस्तपोभिश्चयत्फलंप्राप्यतेद्विजैः ॥ तदत्रस्नानमात्रेणशूद्रैरपिस्वभावजैः ॥
॥ ९६ ॥ दर्शनात्पुष्करस्यापिमहापातकिनोऽपिये ॥ तेऽपितत्पापनिर्मुक्ताःस्वर्गंयान्तितनुक्षये ॥ ९७ ॥ तत्रोपवासीयज्ञस्यपुण्डरीकस्ययत्फ
लम् ॥ तत्प्राप्नोतिनरःक्षिप्रमल्पायासेनपुष्करे ॥९८॥ माघमासेतिलान्यस्तुप्रयच्छतिचसद्द्विजे ॥ यथाशक्तिचभक्त्याचसविष्णुभवनेवसेत् ॥९९॥
तत्रोपवासंस्नानंचपञ्चगव्याशनंतथा ॥ यःकरोतिनरःसोऽपिदेहान्तेस्वर्गमाप्नुयात् ॥ १०० ॥ वसन्तितत्समीपस्थायेऽपितस्करजातयः ॥ तेऽपि
तस्यानुभावेनस्वर्यान्तिचनसंशयः ॥ १ ॥ येपुनःशूद्रवृत्तिस्थास्त्रिरात्रोपोषितानराः ॥ प्रयच्छन्तिद्विजेष्वर्थंब्रह्मशक्तिसमन्विताः ॥ २ ॥ तेमृ
तायानमारूढाःपद्मासनचतुर्भुजाः ॥ ब्रह्मणासहसायुज्यंप्राप्नुवन्त्यपुनर्भवम् ॥ ३ ॥ गङ्गोद्भेदंयत्रगङ्गासम्प्राप्तासरितांवराम् ॥ सरस्वतींद्रष्टुकामा
सान्त्वार्थेप्रोद्गताऽम्बरात् ॥ ४ ॥ तत्रगत्वापयःपूतंसुरसिद्धनिषेवितम् ॥ सारस्वतंचविमलंविद्याधरगणार्चितम् ॥ ५ ॥ पीतमेकाञ्जलिमितंयेनामं
तेनतत्परम् ॥ अवलोक्यदिशंपूर्वामाहगङ्गेसखित्वया ॥ ६ ॥ एकाकिनीवियुक्तास्मिकयास्येऽहमबान्धवा ॥ तांविज्ञायततोगङ्गारुदन्तींशोककर्शि
ताम् ॥ ७ ॥ पूर्वदेशात्समायाताद्रष्टुंतांदीनमानसाम् ॥ दृष्ट्वाचतांमहाभागांपरिष्वज्यतुपीडिताम् ॥ ८ ॥ नेत्रेप्रमृज्यचैतस्याःप्राहगङ्गावचस्तदा॥
गङ्गोवाच ॥ मारोदीस्त्वंमहाभागेदुष्करंतेकृतंसखि॥९॥ देवकार्यंयदन्येनकर्तुंशक्यंनतन्नैवहि॥एतस्मात्तेमहाभागेद्रष्टुंदेवाःसमागताः ॥११०॥एषांचक्रि
यतांपूजावाङ्मनःकायकर्मणा ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ सरस्वतीसुरेन्द्राणांकृत्वापूजाविधिक्रमम् ॥११॥ क्रमेणब्रह्मजापश्चात्सङ्गतातुसखीजनम् ॥ ज्येष्ठ
मध्यमयोर्मध्येसङ्गमोलोकविश्रुतः ॥१२॥ पश्चान्मुखीब्रह्मसुताजाह्नवीतुउदङ्मुखी ॥ ततस्तेविबुधाःसर्वेपुष्करंयेसमागताः ॥१३॥ विदित्वादुष्करं
कर्मतस्यांस्तुतिमकारयन् ॥ देवाऊचुः ॥ त्वंबुद्धिस्त्वंमतिर्लक्ष्मीस्त्वंविद्यात्वंगतिःपरा ॥१४॥ त्वंश्रद्धात्वंपरानिष्ठाबुद्धिर्मेधारतिःक्षमा॥त्वंसिद्धि
स्त्वंस्वधास्वाहात्वंपवित्रंमतंमहत् ॥१५॥ सन्ध्यारात्रिःप्रभाभूतिर्मेधाश्रद्धासरस्वती॥यज्ञविद्यामहाविद्यागुह्यविद्याचशोभना ॥१६॥ आन्वीक्षिकीतु
यावार्तादण्डनीतिश्चकथ्यते ॥ नमोऽस्तुतेपुण्यजलेनमःसागरगामिनि ॥ १७ ॥ नमस्तेपापनिर्मोकेनमोदेविजगत्प्रिये ॥ पुलस्त्यउवाच ॥
एवंस्तुताहिसादेवीदिव्यास्वार्थपरायणैः ॥ १८ ॥ एवंसाप्राङ्मुखीतत्रस्थितादेवीसरस्वती ॥ सर्वतीर्थमयीदेवीसर्वामरसमन्विता ॥ १९ ॥

प्राचीसेतिबुधैर्ज्ञेयाब्रह्मणोवचनन्तथा ॥ तत्रशुद्धावटंनामतीर्थंपैतामहंस्मृतम् ॥ १२० ॥ दर्शनेनापिवैतस्यमहापातकिनोऽपिये ॥ भोगिभोगान्स
मश्नन्तिविशुद्धाब्रह्मणोऽन्तिके ॥ २१ ॥ प्रायोपवेशंयेतत्रप्रकुर्वन्तिनरोत्तमाः ॥ तेमृताब्रह्मयानेनदिवंयान्त्यकुतोभयाः ॥ २२ ॥ तत्राल्पमपियै
र्दानन्दत्तंब्रह्मविदात्मनाम् ॥ जन्मान्तरशतंतेपांतैर्दत्तंभावितात्मनाम् ॥ २३ ॥ खण्डस्फुटितसंस्कारंतत्रकुर्वन्तियेनगः ॥ तेब्रह्मलोकमासाद्यमो
दन्तेसुखिनस्सदा ॥ २४ ॥ योऽत्रपूजाजपोहोमःकृतोभवतिदेहिनाम् ॥ अनन्तंतत्फलंसर्वंब्रह्मभक्तिरतात्मनाम् ॥ २५ ॥ तत्रदीपप्रदानेनज्ञान
चक्षुरतीन्द्रियः ॥ प्राप्नोतिधूपदानेनस्थानंब्रह्मनिषेवितम् ॥ २६ ॥ अथकिंबहुनोक्तेनसङ्गमेयत्प्रदीयते ॥ तदनन्तफलंप्रोक्तंजीवतोवामृतस्य
च ॥ २७ ॥ तनानाज्ञपात्तथाहोमादनन्तफलसाधकम् ॥ रामेणागत्यवैतत्रपिण्डंदशरथस्यच ॥ २८ ॥ दत्तंश्राद्धंतत्रतेनमार्कण्डेयेनदर्शिते ॥
स्त्रवापीचतुष्कोणातत्रपिण्डप्रदानराः ॥ २९ ॥ हंसयुक्तेनयानेनसर्वेयान्तित्रिविष्टपम् ॥ तस्यांवाप्यांतुवैब्रह्मापितृमेधंचकारह ॥ १३० ॥ य
ज्ञंयज्ञविदांश्रेष्ठःसमाप्तवरदक्षिणम् ॥ वसवःपितरोज्ञेयारुद्राश्चैवपितामहाः ॥ ३१ ॥ आदित्याश्चततस्तेषांविहिताःप्रपितामहाः ॥ त्रिविधाअपिआ
हूयपुनरुक्ताविरिञ्चिना ॥ ३२ ॥ भवद्भिःपिण्डदानाद्यंग्राह्यमत्रस्थितैस्सदा ॥ यत्कृतंपितृकार्यंचतदनन्तफलंभवेत् ॥ ३३ ॥ वृत्त्यर्थंपितरस्तेषां
तुष्टाश्चैवपितामहाः ॥ लभन्तेतर्पणात्तृप्तिंपिण्डदानात्त्रिविष्टपम् ॥ ३४ ॥ तस्मात्सर्वंपरित्यज्यप्राचीनेपिण्डदोभवेत् ॥ दत्त्वापुत्रःप्रयत्नेनपितॄन्स
र्वांश्चतर्पयेत् ॥ ३५ ॥ प्राचीनेश्वरदेवस्यपुरोभूतंप्रतिष्ठितम् ॥ आदितीर्थतदित्युक्तंदर्शनादपिमुक्तिदम् ॥ ३६ ॥ स्पृष्ट्वातुसलिलन्तत्रमुच्यतेजन्म
बन्धनात् ॥ अवगाहनाद्ब्रह्मणोऽसौभवत्यनुचरःसदा ॥ ३७ ॥ आदितीर्थेनरःस्नात्वायःप्रदद्यात्समाधिना ॥ अन्नमल्पमपिप्रायःप्रायशस्स्वर्गमा
प्नुयात् ॥ ३८ ॥ यस्तत्रब्रह्मभक्तानांनरःस्नात्वाददेद्धनम् ॥ कृसरेणापिहेम्नाचसस्वर्गेमोदतेसुखी ॥ ३९ ॥ प्राचीसरस्वतीतत्रनरैःकिंमृग्यतेप
रम् ॥ तस्यांस्नानात्फलंतृप्त्यैतपोयज्ञादिलक्षणम् ॥ १४० ॥ येपिबन्तिनराःपुण्यांप्राचींदेवींसरस्वतीम् ॥ नतेनराःसुराज्ञेयामार्कण्डेयार्षिरब्र
वीत् ॥ ४१ ॥ सरस्वतींनदींप्राप्यनस्नानेनियमःक्वचित् ॥ भुक्तेवानचवाभुक्तेदिवावायदिवानिशि ॥ ४२ ॥ तत्तीर्थंसर्वतीर्थानांप्राचीनप्रवरंस्मृ
तम् ॥ पापघ्नंपुण्यजननंप्राणिनांपरिकीर्तितम् ॥ ४३ ॥ येपुनर्भावितात्मानस्तत्रस्नात्वाजनार्दनम् ॥ पूजयन्तियथाशक्तितेप्रयान्तित्रिविष्ट
पम् ॥ ४४ ॥ देवानांप्रवरोविष्णुस्तेनयत्रसरस्वती ॥ सेवितातत्परंतीर्थंक्षितौब्रह्मसुतोऽब्रवीत् ॥ ४५ ॥ ततस्तस्मान्महातीर्थमन्यमानामहो
दयम् ॥ मन्दाकिनीमुदीक्षन्तीस्थितातत्रसरस्वती ॥ ४६ ॥ तत्तीर्थंसर्वतीर्थानांपरंस्वायम्भुवोऽब्रवीत् ॥ मन्दाकिन्यासमंयत्रप्राप्यपुण्यसमाग

मम् ॥४७॥ तत्रस्थानेस्थितादेवैःस्तुतादेवीसरस्वती ॥ मत्वाचैकाकिनींतांतुदीनास्यांदीनमानसाम् ॥ ४८ ॥ सखींनदास्सृजद्ब्रह्मारूपिणींविमलेक्षणा
म् ॥ हरिणींहरिरप्याशुजज्ञेकमललोचनाम् ॥ ४९ ॥ वज्रिणीमपिदेवेशोवज्रपाणिर्विसृष्टवान् ॥ सुकुरङ्गरुचिंदेवोनीलकण्ठोवृषध्वजः ॥ १५० ॥
सखींसञ्जनयामाससरस्वत्यास्त्रिलोचनः ॥ विलोक्यमानासाराजन्सखीभिःसुरसुन्दरी ॥ ५१ ॥ प्रहृष्टायातुमारब्धादेवादेशान्महानदी ॥ ततःस
खीभिःसार्द्धंसाप्राचीनागन्तुमुद्यता ॥ ५२ ॥ सरस्वतीसमस्तानांतासांश्रेष्ठतमास्मृता ॥ प्राचीसरस्वतीतोयंयेपिबन्तिमृगाभुवि ॥ ५३ ॥ तेऽपि
स्वर्गगमिष्यन्तियज्ञैर्द्विजवरायथा ॥ चिन्तामणिरिवात्रैपाप्राचीज्ञेयासरस्वती ॥ ५४ ॥ तथाक्रमफलस्येयंहेतुभूतामहानदी ॥ दक्षिणांदिश
मालोक्यपुनःपश्चान्मुखीगता ॥ ५५ ॥ उक्तातयातथागङ्गादिशंप्राचींव्रजस्वह ॥ विस्मर्तव्यानचाहंतेव्रजदेवियथागतम् ॥ १५६ ॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेतीर्थावतारोनामद्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥ भीष्मउवाच ॥ मार्कण्डेयनवैरामःकथमत्रप्रबोधितः ॥ कथंसमागमो
भूतःकस्मिन्कालेक्वदामुने ॥ १ ॥ मार्कण्डेयःकस्यसुतःकथंजातोमहातपाः ॥ नाम्नोऽस्यनिगमंब्रूहियथाभूतंमहामुने ॥ २ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥
अथतेसम्प्रवक्ष्यामिमार्कण्डेयोद्भवंपुनः ॥ पुराकल्पेमुनिःपूर्वंमृकण्डुर्नामविश्रुतः ॥ ३ ॥ भृगोःपुत्रोमहाभागःसभार्यस्तप्तवांस्तपः ॥ तस्य
पुत्रस्तदाजातोवसतस्तुवनान्तरे ॥ ४ ॥ सपञ्चवार्षिकोभूतोबालएवगुणाधिकः ॥ ज्ञानिनासतदादृष्टोभ्रमन्बालस्तदाङ्गणे ॥ ५ ॥ स्थित्वासमु
चिरंकालंभाव्यर्थंप्रत्यबुध्यत ॥ तस्यपित्रासवैपृष्टःकियदायुःसुतस्यमे ॥ ६ ॥ सङ्ख्यायाचक्ष्ववर्षाणितस्याल्पान्यधिकानिवा ॥ मृकण्डुनैवमुक्त
स्तुसज्ञानीवाक्यमब्रवीत् ॥ ७ ॥ षण्मासमायुःपुत्रस्यधात्रासृष्टंमुनीश्वर ॥ नैवशोकस्त्वयाकार्यःसत्यमेतदुदाहृतम् ॥ ८ ॥ सतच्छ्रुत्वावचो
भीष्मज्ञानिनायदुदाहृतम् ॥ अथोपनयनंचक्रेबालकस्यपितातदा ॥९॥ आहचैनंपितापुत्रमृषींस्त्वमभिवादय ॥ एवमुक्तःसवैपित्राप्रहृष्टश्चाभिवादने
॥ १० ॥ नवर्णावर्णतांवेत्तिसर्ववर्णाभिवादनः ॥ पञ्चमासास्त्वतिक्रान्तादिवसाःपञ्चविंशतिः ॥ ११ ॥ मार्गेणाथसमायाताऋषयस्तत्रसप्तवै ॥
बालेनतेनतेदृष्टाःसर्वेचाप्यभिवादिताः ॥ १२ ॥ आयुष्मान्भवतेरुक्तःसबालोदण्डमेखली ॥ उक्त्वैवंतेपुनर्बालमपश्यन्क्षीणजीवितम् ॥ १३ ॥ दि
नानिपञ्चतस्यायुर्ज्ञात्वाभीताश्चतेनृप ॥ तंगृहीत्वाबालकंचगतास्तेब्रह्मणोऽन्तिकम् ॥ १४ ॥ प्रतिमुच्यचतंराजन्प्रणिपेतुःपितामहम् ॥ अयमावेदित
स्तैस्तुतेनब्रह्माभिवादितः ॥ १५ ॥ चिरायुर्ब्रह्मणाबालःप्रोक्तःसऋषिसन्निधौ ॥ ततस्तेमुनयःप्रीताःश्रुत्वावाक्यंपितामहात् ॥ ॥ १६ ॥ पिता
महोऋषीन्दृष्ट्वाप्रोवाचविस्मयान्वितः ॥ कार्येणयेनचायातःकोऽयंबालोनिवेद्यताम् ॥१७॥ ततस्तऋषयोराजन्सर्वंतस्मैन्यवेदयन् ॥ पुत्रोमृकण्डोः

क्षीणायुःसायुषंकुरुबालकम् ॥ १८ ॥ अल्पायुषस्त्वस्यमुनिर्बद्धेमांचापिमेखलाम् ॥ यज्ञोपवीतंदण्डंचदत्त्वाचैनमबोधयत् ॥ १९ ॥ यंकंचित्प
श्यसेबालभ्रमन्तंभूतलेजनम् ॥ तस्याभिवादःकर्तव्यएवमाहपितावचः ॥२० ॥ अभिवादनशीलोऽयंक्षितौदृष्टःपरिभ्रमन् ॥ तीर्थयात्राप्रसङ्गेनदैवयो
गात्पितामह ॥ २१ ॥ चिरायुर्भवपुत्रेतिप्रोक्तोऽसौतत्रबालकः ॥ कथंवचोभवेत्सत्यमस्माकंभवतासह ॥ २२ ॥ एवमुक्तस्तदातैस्तुब्रह्मालो
कपितामहः ॥ ऋतवाक्यादियंभूमिःसंस्थितासर्वतोभया ॥ २३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ मत्समश्चायुषाबालोमार्कण्डेयोभविष्यति ॥ ऋषीणांचापि
मुख्यश्चमत्सहायोभविष्यति ॥ २४ ॥ कल्पस्यादौतथाचान्तेमतोमेमुनिसत्तमः ॥ एवंतेमुनयोबालंब्रह्मलोकेपितामहात् ॥ २५ ॥ संसाध्य
प्रेषयामासुभूयोऽप्येनंधरातलम् ॥ तीर्थयात्रांगताविप्रामार्कण्डेयोनिजंगृहम् ॥ २६ ॥ जगामतेषुयातेषुपितरंस्वमथाब्रवीत ॥ ब्रह्मलोकमहंनीतो
मुनिभिर्ब्रह्मवादिभिः ॥ २७ ॥ दीर्घायुश्चकृतश्चास्मिवरान्दत्त्वाविसर्जितः ॥ एतदन्यच्चमेदत्तंगतंचिन्ताकरंतव ॥ २८ ॥ कल्पस्यादौतथाचान्ते
भविष्येसमनन्तरे ॥ लोककर्तुर्ब्रह्मणोऽहंप्रसादात्तस्यवैपितः ॥ २९ ॥ पुष्करंवैगमिष्यामितपस्तप्तुंसमुद्यतः ॥ तत्राहंदेवदेवेशमुपासिष्येपिता
महम् ॥ ३० ॥ सर्वकामावाप्तिकरंसर्वारातिनिबर्हणम् ॥ सर्वसौख्यप्रदंदेवमिन्द्रादीनांपरायणम् ॥ ३१ ॥ ब्रह्माणंतोषयिष्यामिसर्वलोकपिताम
हम् ॥ मार्कण्डेयवचःश्रुत्वामृकण्डुर्मुनिसत्तमः ॥ ३२ ॥ जगामपरमंहर्षक्षणमेकंसमुच्छ्वसन् ॥ धैर्यंसुमनसास्थायइदंवचनमब्रवीत् ॥ ३३ ॥
अद्यमेसफलंजन्मंजीवितंचसुजीवितम् ॥सर्वस्यजगतांस्रष्टायेनदृष्टःपितामहः ॥३४॥ त्वयादायादवानस्मिपुत्रेणवंशधारिणा ॥ त्वंगच्छपश्यदेवेशंपु
ष्करस्थंपितामहम् ॥ ३५ ॥ दृष्टेतस्मिञ्जगन्नाथेनजरामृत्युरेवच ॥ नृणांभवतिसौख्यानितथैश्वर्यंतपोऽक्षयम् ॥ ३६ ॥ त्रीणिशृङ्गाणिशु
भ्राणित्रीणिप्रस्रवणानिच ॥ पुष्कराणितथात्रीणिनविद्मस्तत्रकारणम् ॥ ३७ ॥ कनीयांसंमध्यमंचतृतीयंज्येष्ठपुष्करम् ॥ शृङ्गशब्दाभिधानानि
शुभप्रस्रवणानिच ॥ ३८ ॥ ब्रह्माविष्णुस्तथारुद्रोनित्यंसन्निहितास्त्रयः ॥ पुष्करेषुमहाराजानातःपुण्यंतमंभुवि ॥ ३९ ॥ विरजविमलंतोयंत्रिपुलोके
षुविश्रुतम्॥ब्रह्मलोकस्यपन्थानंधन्याःपश्यन्तिपुष्करम्॥४०॥ यस्तुवर्षशतंसाग्रमग्निहोत्रमुपासिता॥कार्तिकींवावसेदेकांपुष्करेसममेवच ॥४१॥ कर्तु
म्मयानशकितंकर्मणानैवमाधिनम् ॥ तदयत्नात्त्वयातातमृत्युस्सर्वहरोजितः ॥४२॥ तत्रदृष्टस्सदेवेशोब्रह्मालोकपितामहः ॥ नान्योमर्त्यस्त्वयातुल्यो
भविताजगतीतले ॥ ४३॥ अहंवैतोषितोयेनपञ्चवार्षिकजन्मना ॥ वरेणत्वंमदीयेनउपमाचिरजीविनाम् ॥ ४४ ॥गमिष्यसिनसन्देहस्तथाशीर्वचन
म्मम ॥ एवंवदन्तितेसर्वेब्रजलोकान्यथेप्सितान् ॥ ४५ ॥ एवंलब्धप्रसादेनमृकण्डुतनयेनच ॥ आश्रमःस्थापितस्तेनमार्कण्डाश्रमइत्युत ॥ ४६ ॥

तत्रस्नात्वाशुचिर्भूत्वावाजपेयफलंलभेत् ॥ सर्वपापविशुद्धात्माचिरायुर्जायतेनरः ॥ ४७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तथान्यंतेप्रवक्ष्यामिइतिहासंपुरातनम् ॥
यथारामेणवैतीर्थंपुष्करंतुविनिर्मितम् ॥ ४८ ॥ चित्रकूटात्पुरारामोमैथिल्यालक्ष्मणेनच ॥ अत्रेरामश्रममासाद्यपप्रच्छमुनिसत्तमम् ॥ ४९ ॥
रामउवाच ॥ कानिपुण्यानितीर्थानिकिंवाक्षेत्रंमहामुने ॥यत्रगत्वानरोयोगिन्वियोगंसहबन्धुभिः॥ ५० ॥ नैवप्राप्नोतिभगवन्स्तन्ममाचक्ष्वसुव्रत ॥
अनेनवनवासेनराज्ञस्तुमरणेनच ॥ ५१॥ भरतस्यवियोगेनपरितप्येह्यहंत्रिभिः ॥ तद्वाक्यंराघवेणोक्तंश्रुत्वाविप्रर्षभस्तदा ॥ ५२ ॥ ध्यात्वाचसुचि
रंकालमिदंवचनमब्रवीत् ॥ अत्रिरुवाच ॥ साधुपृष्टंत्वयावीरघूणांवंशवर्धन ॥ ५३ ॥ ममपित्राकृतंतीर्थंपुष्करंनामविश्रु
तम् ॥ पर्वतौद्वौचविख्यातौमर्यादायज्ञपर्वतौ ॥ ५४ ॥ कुण्डत्रयंतयोर्मध्येज्येष्ठमध्यकनिष्ठकम् ॥ ५५ ॥ तेषुगत्वादशरथंपिण्डदानेनतर्पय ॥
तीर्थानां वरंतीर्थक्षेत्राणामपिचोत्तमम् ॥ अवियोगाचसुरसावापीरघुकुलोद्वह ॥५६॥ तथासौभाग्यकूपोऽन्यःसुजलोरघुनन्दन ॥ तेषुपिण्डप्रदानेन
पितरोमोक्षमाप्नुयुः ॥ ५७ ॥ आभूतसम्प्लवंकालमेतदाहपितामहः ॥ तत्रराघवगच्छस्वभूयोऽप्यागमनंक्रियाः॥५८॥ तथेतिचोक्त्वारामोऽपिगमनाय
मनोदधे ॥ ऋक्षवन्तमभिक्रम्यनगरंवैदिशन्तथा ॥ ५९ ॥ चर्मण्वतींसमुत्तीर्यप्राप्तोऽसौयज्ञपर्वतम् ॥ तमतिक्रम्यवेगेनमध्यमेपुष्करेस्थितः ॥ ६०॥
पितृन्सन्तर्पयामासअद्भिर्देवांश्चसर्वशः ॥ स्नानावसानेगमेणमार्कण्डोमुनिपुङ्गवः ॥ ६१ ॥ आगच्छञ्शिष्यसंयुक्तोदृष्टस्तत्रैवधीमता ॥ गत्वावैस
म्मुखंतस्यप्रणिपत्यचसादरम् ॥ ६२ ॥ पृष्टोऽवियोगदःकूपःकतमस्यांदिशिप्रभो ॥ सुतोदशरथस्याहंरामोनामजनैःस्मृतः ॥६३॥ सौभाग्यवापीं
तांद्रष्टुमहंप्राप्तोऽत्रिशासनात ॥ तत्स्थानंतौचवकूपौभगवान्प्रब्रवीतुमे ॥६४॥ एवमुक्तश्चरामेणमार्कण्डःप्रत्युवाचह ॥ मार्कण्डेयउवाच ॥ साधुराघ
वभद्रंतेसुकृतंभवताकृतम् ॥६५ ॥ तीर्थयात्राप्रसङ्गेनयत्प्राप्तोऽसीहसाम्प्रतम् ॥ एह्यागच्छस्वपश्यस्ववापींनामवियोगदाम् ॥६६॥ अवियोगश्चसवै
श्चकूपएवात्रजायते ॥ आमुष्मिकेचहिकेचजीवनोऽपिमृतस्यवा ॥ ६७ ॥ एतद्वाक्यंमुनीन्द्रस्यश्रुत्वालक्ष्मणपूर्वजः ॥ तस्मात्रामोराजानंतदादशर
थंनृप ॥ ६८ ॥ भरतंसहशत्रुघ्नंभ्रातॄनन्यांश्चनागरान् ॥ एवंचिन्तयतस्तस्यसन्ध्याकालोव्यजायत ॥ ६९ ॥ उपास्यपश्चिमांसन्ध्यांमुनिभिःसहरा
घवः ॥ सुष्वापतांनिशांतत्रभ्रातृभार्यासमन्वितः ॥ ७० ॥ विभावर्यवसानेतुस्वप्नान्तेरघुनन्दनः ॥ पित्रामात्रातथाचान्यैरयोध्यायांस्थितःकिल
॥ ७१॥ विवाहमङ्गलेवृत्तेबहुभिर्बान्धवैःसह ॥ समासीनःसभार्योऽसावृषिभिःपरिवारितः ॥७२॥ लक्ष्मणेनाप्येवमेवदृष्टोऽसौसीतयातथा॥ प्रभाते
तुमुनीनांतत्सर्वमेवप्रकीर्तितम् ॥ ७३ ॥ ऋषिभिश्चतथेत्युक्तःसत्यमेतद्रघूत्तम ॥ मृतस्यदर्शनेश्राद्धंकार्यमावश्यकंस्मृतम् ॥ ७४ ॥ वृद्धिकामास्तु

पितरस्तथाचैवान्नकाङ्क्षिणः ॥ ददन्तिदर्शनस्वप्नेभक्तियुक्तस्यराघव ॥७५॥ अवियोगस्तुतभ्रात्रापित्राचभरतेनच ॥ चतुर्दशानांवर्षाणांभविताराघव
ध्रुवम् ॥७६॥ कुरुश्राद्धंतथावीरगङ्गांदशरथस्यच ॥ अमीचऋषयःसर्वेतवभक्ताःकृतक्षणाः ॥७७॥ अहंचजमदग्निश्चभारद्वाजश्चलोमशः ॥ देवरातः
शर्मीकश्वपडेतेवैद्विजोत्तमाः ॥ ७८ ॥ श्राद्धेचतेमहाबाहोसंभारांस्त्वमुपाहर ॥ मुख्यंचेङ्गुदिपिण्याकंबदरामलकैःसह ॥ ७९ ॥ श्रीफलानिचपक्का
निमूलंचोच्चावचंबहु ॥ मार्गेणचाथमांसेनधान्येनविविधेनच ॥ ८० ॥ तृप्तिंप्रयच्छविप्राणांश्राद्धदानेनसुव्रत ॥ पुष्करारण्यमासाद्यनियतोनियता
शनः ॥८१॥पितॄंस्तर्पयतयस्तुसोऽश्वमेधमवाप्नुयात् ॥स्नानार्थंतुवयंगमगच्छामोज्येष्ठपुष्करम् ॥८२॥ इत्युक्त्वातेगताःसर्वेमुनयोराघवंनृप॥लक्ष्मणं
चाब्रवीद्रामोमेध्यमाहरमेमृगम् ॥ ८३ ॥ शुद्धेक्षणंचशशकंकृष्णशाकन्तथामधु ॥ जम्बीराणिचमुख्यानिमूलानिविविधानिच ॥ ८४ ॥ पक्का
निचकपित्थानिफलान्यन्यानियानिच ॥ तान्याहरस्ववैश्राद्धेक्षिप्रमेवास्तुलक्ष्मण ॥ ८५ ॥ तथातत्कृतवान्सर्वंरामादेशाच्चराघवः ॥ बदरे
ङ्गुदिशाकानिमूलानिविविधानिच ॥ ८६ ॥ तत्राहृत्यचरामेणकूटाकारःकृतोमहान् ॥ परिपक्वंचजानक्यासिद्धंरामेनिवेदितम् ॥ ८७ ॥ स्ना
त्वारामोयोगवाप्यांमुनीस्तानुपालयन् ॥ मध्याह्नाच्चलितेसूर्येकालेकुतपकेतथा ॥ ८८ ॥ आयाताऋषयःसर्वेरामेणानुमन्त्रिताः ॥ तानाग
तान्मुनीन्दृष्ट्वावैदेहीजनकात्मजा ॥ ८९ ॥ रामान्तकंपरित्यज्यव्रीडिताऽन्यत्रसंस्थिता ॥ विस्मयोत्फुल्लनयनाचिन्तयानाचवंपती ॥ ९० ॥
ब्राह्मणानेहजानन्तिश्राद्धकालेह्युपस्थिताः ॥ रामेणभोजिताविप्राःस्मृत्युक्तेनयथाविधि ॥ ९१ ॥ वैदिक्यश्चकृतास्सर्वाःसत्क्रियायास्समीरिताः ॥
पुराणोक्तोविधिश्चैववैश्वदेविकपूर्वकः ॥ ९२ ॥ भुक्तवत्सुचविप्रेषुदत्त्वापिण्डान्यथाक्रमम् ॥ प्रेषितेषुयथाशक्तिदत्त्वातेषुचदक्षिणाम् ॥ ९३ ॥
गतेषुविप्रमुख्येषुप्रियांरामोऽब्रवीदिदम् ॥ किमर्थंसुभ्रुनष्टासिमुनीन्दृष्ट्वात्विहागतान् ॥ ९४ ॥ तत्सर्वंत्वमिदंतत्त्वंकारणंवदमाचिरम् ॥ भवितव्यंका
रणेनतच्चगोप्यंनमेकुरु ॥ ९५ ॥ शापितासिममप्राणैर्लक्ष्मणस्यशुचिस्मित ॥ एवमुक्तातदाभर्त्रात्रपयावाङ्मुखीस्थिता ॥ ९६ ॥
विमुञ्चन्तीसाऽश्रुपातंराघवंवाक्यमब्रवीत् ॥ शृणुत्वंनाथयद्दृष्टमाश्चर्यमिहयादृशम् ॥ ९७ ॥ रामत्वयाचिन्त्यमानोराजेन्द्रस्त्विहचागतः ॥
सर्वाभरणसंयुक्तौद्वौचान्यौचतथाविधौ ॥ ९८ ॥ द्विजानांदेहसंयुक्तास्त्रयस्तेरघुनन्दन ॥ पितरस्तुमयादृष्टाब्राह्मणाङ्गेषुराघव ॥ ९९ ॥ दृष्ट्वात्रपान्वि
ताचाहमपक्रान्तातवान्तिकात्॥त्वयावैभोजिताविप्राःकृतंश्राद्धंयथाविधि ॥१००॥ वल्कलाजिनसंवीताकथंराज्ञःपुरःसरा ॥ भवामिरिपुवीरघ्नमत्य
मेतदुदाहृतम् ॥ १ ॥ कौशेयानिचवस्त्राणिकैकेय्यापट्टनानिच ॥ ततःप्रभृतिचैवाहंचीरिणीतुवनाश्रयम् ॥ २ ॥ ज्ञात्वाहंनवदेकिञ्चिन्माते

दुःखंभवत्विति ॥ नाहंस्मरामिवैमातुर्नपितुश्चपरन्तप ॥ ३ ॥ कदाभविष्यतीहान्तोवनवासस्यराघव ॥ एतदेवानिशंरामचिन्तयन्त्याः
पुनःपुनः ॥ ४ ॥ व्रजन्तिदिवसानाथतवपद्म्यांशपाम्यहम् ॥ स्वहस्तेनकथंराज्ञोदास्येवैभोजनंत्विदम् ॥ ५ ॥ दासानामपियो
दासोनोपभुञ्जीतयत्कचित् ॥ एतादृशीकथंत्वस्मैसम्प्रदातुंसमुत्सहे ॥ ६ ॥ याहंराज्ञापुरादृष्टासर्वालङ्कारभूषिता ॥ वाळव्यजनहस्ताचवी
जयन्तीनराधिपम् ॥ ७ ॥ सास्वेदमलदिग्धाङ्गीकथंपश्यामिभूमिपम् ॥ व्यक्तंत्रिविष्टपंप्राप्तस्त्वयापुत्रेणतारितः ॥ ८ ॥ दृष्ट्वामांदुःखितां
बालांवनेक्लिष्टामनागसम् ॥ शोकःस्यात्पार्थिवस्यास्यतेननष्टास्मिराघव ॥ ९ ॥ भवान्प्राणसमोराममनतेगोप्यंममत्विह ॥ सत्येनतेनचैवाथस्पृशा
मिचरणौतव ॥११०॥ तच्छ्रुत्वाराघवःप्रीतःप्रियांतांप्रियवादिनीम् ॥अङ्कमानीयसुदृढंपरिष्वज्यचसादरम् ॥११ ॥भुक्तौभोज्यंतदावीरौपश्चाद्भुक्ताच
जानकी ॥ एवंस्थितौतदासाचतांरात्रिंतत्रराघवौ ॥ १२॥ उदितेचसहस्रांशौगमनायमनोदधुः ॥प्रत्यङ्मुखंगतःक्रोशंज्येष्ठंयावच्चपुष्करम् ॥१३॥ पूर्वं
भागेपुष्करस्ययावत्तिष्ठतिराघवः ॥ शुश्रावचततोवाचंदेवदूतेनभाषितम् ॥ १४ ॥ भोभोराघवभद्रंतेतीर्थमेतत्सुदुर्लभम् ॥ अस्मिन्स्थाने
स्थितोवीरआत्मनःपुण्यतांकुरु ॥ १५ ॥ देवकार्यंत्वयाकार्यंहन्तव्यादेवशत्रवः ॥ ततोहृष्टमनावीरोह्यब्रवील्लक्ष्मणंवचः ॥ १६ ॥ सौमि
त्रेऽनुगृहीतोऽहंदेवदेवेनब्रह्मणा ॥ अत्राश्रमपदंकृत्वामासमेकंचलक्ष्मण ॥ १७ ॥ व्रतंचरितुमिच्छामिकायशोधनमुत्तमम् ॥ तथेतिलक्ष्मणे
नोक्तेव्रतंपरिसमाप्यतु ॥ १८ ॥ पिण्डदानादिभिर्दानैःश्राद्धैश्चैवपितामहान् ॥ पुष्करेतुतदारामोऽतर्पयद्विधिवत्तदा ॥ १९ ॥ कनकप्रासु
भाचैवनन्दाप्राचीसरस्वती ॥ पञ्चस्रोताःपुष्करेषुपितॄणांतुष्टिदायिनी ॥ १२० ॥ दैनन्दिनींपितॄणांतुपूजांतांपितृपूर्विकाम् ॥ रचयित्वातदा
रामोलक्ष्मणंवाक्यमब्रवीत् ॥ २१ ॥ एहिलक्ष्मणशीघ्रंत्वंपुष्कराज्जलमानय ॥ पादप्रक्षालनंकृत्वाशयनंकुरुसंस्तरे ॥ २२ ॥ विभावर्यां
निवृत्तायांयास्यामोदक्षिणांदिशम् ॥ लक्ष्मणस्त्वब्रवीद्वाक्यंसीतयानीयतांपयः ॥ २३ ॥ नाहंरामसर्वकालेदासभावंकरोमिते ॥ इयंपुष्टाच
सुभृशंपीवरीचममाप्युत ॥ २४ ॥ किंत्वंकरिष्यस्यनयाभार्ययावदसाम्प्रतम् ॥ किंवामृतस्यवैपृष्ठइयंयास्यतितेप्रिया ॥ २५ ॥ रक्षसेत्वंस
दाकालंसुपुष्टांचैवसर्वदा ॥ हृष्टाचैषाक्लेशयतिसततंमांरघूत्तम ॥ २६ ॥ त्वंचक्लेशयसेरामपरत्रजायतेक्षतिः ॥ त्वत्कृतेचसदाचाहंपिपासांक्षु
धयासह ॥ २७ ॥ संसहामिनसन्देहःपरत्रचनिशामय ॥ मृतानांपृष्ठतःकश्चिद्गतोनैवचदृश्यते ॥ २८ ॥ भार्य्यापुत्रौधनंचापिएवमाहुर्मनी
षिणः ॥ मृतश्चतेपितारामत्यक्त्वाराज्यमकण्टकम् ॥ २९॥ विनिक्षिप्यवनेत्वांचकैकेय्याःप्रियकाम्यया ॥ इहस्थितासाकैकेयीधनंसर्वंचबान्धवाः ॥

॥ १३० ॥ महाराजोदशरथएकएवगतोगतिम् ॥ मन्येऽहंनत्वयासार्धंसीतायास्यतिवैध्रुवम् ॥ ३१ ॥ करिष्यसेकिमनयावदराघवसाम्प्रतम् ॥
श्रुत्वाचाश्रुतपूर्वंहिवाक्यंलक्ष्मणभाषितम् ॥ ३२ ॥ विमनाराघवस्तस्थौसीताचापिवरानना ॥ यदुक्तंलक्ष्मणेनाथसीतासर्वंचकारह ॥ ३३ ॥
स्नात्वाभुक्त्वाततोवीरौपुष्करेपुष्करेक्षणौ ॥ नीत्वाविभावरींतत्रगमनायमनोदधुः ॥ ३४ ॥ एह्युत्तिष्ठचसौमित्रिव्रजामोदक्षिणांदिशम् ॥ सौमित्रि
रब्रवीद्रामनाहंयास्येकथञ्चन ॥ ३५ ॥ व्रजत्वमनयासार्धंभार्ययाकमलेक्षण ॥ नान्यद्वनगमिष्यामिनैवायोध्यांचराघव ॥ ३६ ॥ अस्मि
न्वनेवसिष्यामिवर्षाणीहचतुर्दश ॥ मयाविनात्वयोध्यायांयदित्वंनगमिष्यसि ॥ ३७ ॥ अनेनवर्त्मनाभूपआगन्तव्यंत्वयाविभो ॥ यदिजीवा
मितत्कालंपुनर्यास्येपितुःपुरम् ३८ ॥ तपस्सम्भावयिष्यामिमयात्वंकिंकरिष्यसि ॥ व्रजसौम्यशिवःपन्थामाचतेपरिपन्थिनः ॥३९॥ पश्यामि
त्वांपुनःप्राप्तंसभार्यंकमलेक्षणम् ॥ पितृपैतामहंराज्यमयोध्यायांनराधिप ॥ १४० ॥ शत्रुघ्नभरतौचोभौत्वदाज्ञाकरणेस्थितौ ॥ अहंतेप्रति–लस्तु
वनवासेविशेषतः ॥ ४१ ॥ अनारतंदिवाचाहंरात्रौचैवपरन्तप ॥ कर्मकर्तुंनशक्नोमिव्रजसौम्ययथासुखम् ॥ ४२ ॥ एवंब्रुवाणंसौमित्रिमुवाचरघु
नन्दनः ॥ कथंपूर्वमयोध्यायानिर्गतोऽस्मिमयासह ॥४३ ॥ वनेवत्स्याम्यहंरामनववर्षाणिपञ्चच ॥ नतुत्वयाविरहितःस्वर्गेऽपिनिवसेक्वचित् ॥ ४४॥
यागतिस्तेनरव्याघ्रममसापिभविष्यति ॥ प्रसादःक्रियतांमह्यंनयमामपिराघव ॥ ४५ ॥ इदानीमर्धमार्गेत्वंकथंस्थास्यसिशत्रुहन् ॥ लक्ष्मणस्त्वब्र
वीद्रामंनाहंगन्तावनेपुनः ॥ ४६ ॥ लक्ष्मणंसंस्थितंज्ञात्वारामोवचनमब्रवीत् ॥ मामनुव्रजसौमित्रएकोयास्यामिकाननम् ४७ ॥ द्वितीयामेत्वियंसी
तारामेणोक्तस्तुलक्ष्मणः ॥ गृहीत्वाऽथसमुत्तस्थौरामवाक्यंसलक्ष्मणः ॥ ४८ ॥ मर्यादापर्वतंप्राप्तौक्षेत्रसीमांपरन्तपौ ॥ अजगन्धंचदेवेशंदेवदेवं
पिनाकिनम् ॥ ४९ ॥ अष्टाङ्गप्रणिपातेननत्वाराममस्त्रिलोचनम् ॥ तुष्टावप्रयतःस्थित्वाशङ्करंपार्वतीप्रियम् ॥ १५० ॥ कृताञ्जलिपुटोभूत्वारो
माञ्चितशरीरकः ॥ सात्त्विकंभावमापन्नोविनिर्धूतरजस्तमाः ॥५१॥ लोकानांकारणंदेवंबुबुधेविबुधाधिपम् ॥५२॥ रामउवाच ॥ कृत्स्नस्ययोऽस्य
जगतःसचराचरस्यकर्ताकृतस्यचपुनःसुखदुःखदश्च ॥ संहारहेतुरपियःपुनरन्तकालेतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५३ ॥ यंयोगिनोविगतमो
हतमोरजस्काभक्त्यैकतानमनसोविनिवृत्तकामाः ॥ ध्यायन्तिनिश्चलधियोऽमितदिव्यभावंतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५४ ॥ यश्चेन्दुखण्डम ॥ १०३ ॥
मलंविलसन्मयूखंबद्ध्वासदाप्रियतमांशिरसाबिभर्ति ॥ यश्चार्धदेहमददाद्गिरिराजपुत्र्यैतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५५ ॥ योऽयंसकृद्विमलचा
रुविलोलतोयांगङ्गांमहोर्मिविषमांगगनात्पतन्तीम् ॥ मूर्धादधेस्रजमिवप्रविलोलपुष्पांतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५६ ॥ कैलासशैलशिखरं

परिकम्प्यमानंकैलासशृङ्गसदृशेनदशाननेन ॥ यत्पादपद्मविधृतंस्थिरतांदधारतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५७ ॥ येनासकृद्दनुसुताःसमरेनिरस्ता
विद्याधरोरगगणाश्चवरैःसमग्रैः ॥ संयोजितामुनिवराःफलमूलभक्षास्तंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥५८॥ दक्षाध्वरेचनयनेचतथाभगस्यपूष्णस्तथाद
शनपङ्क्तिमपातयच्च ॥ तस्तम्भयःकुलिशयुक्तमथेन्द्रहस्तंतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ५९ ॥ एनःकृतोऽपिविषयेष्वपिसक्तचित्ताज्ञानान्वयश्रुत
गुणैरपिनैवयुक्ताः ॥ यंसंश्रिताःसुखभुजःपुरुषाभवन्तितंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥१६०॥अत्रिप्रसूतिरविकोटिसमानतेजाःसन्त्रासनंविबुधदानवस
त्तमानाम् ॥ यःकालकूटमपिबत्प्रसभंसुदीप्तंतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६१ ॥ ब्रह्मेन्द्ररुद्रमरुतांचसषण्मुखानांदद्याद्वरंसुबहुशोभगवान्महेशः ॥
नन्दिंचमृत्युवदनात्पुनरुज्जहारतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६२ ॥ आराधितःसुतपसाहिमवन्निकुञ्जधूमव्रतेनमनसाऽपिपरैरगम्ये ॥ सञ्जीवनी
मकथयद्भृगवेमहात्मातंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६३ ॥ नानाविधैर्गजबिडालसमानवक्त्रैर्दक्षाध्वरप्रमथनैर्बलिभिर्गणेन्द्रैः ॥ योऽभ्यर्चितोऽमर
गणैश्चसलोकपालैस्तंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६४ ॥ क्रीडार्थमेवभगवान्भुवनानिसप्तनानानदीविहगपादपमण्डितानि ॥ सब्रह्मकानि
व्यसृजत्सुकृताहितानितंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६५ ॥ यस्याखिलंजगदिदंवशवर्तिनित्यंयोऽष्टाभिरेवतनुभिर्भुवनानिभुङ्क्ते ॥ यःकारणंसुम
हतामपिकारणानांतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६६ ॥ शङ्खेन्दुकुन्दधवलंवृषभप्रवीरमारुह्ययःक्षितिधरेन्द्रसुतानुयातः ॥ यात्यम्बरंप्रलयमेघ
विभूषितंचतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६७ ॥ शान्तिंमुनिंयमनियोगपरायणैस्तैर्भीमैर्महोग्रपुरुषैःप्रतिनीयमानम् ॥ भक्त्यानतंस्तुति
परंप्रसभंररक्षतंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६८ ॥ यःसव्यपाणिकमलाग्रनखेनदेवस्तत्पञ्चमंप्रसभमेवपुरस्सुराणाम् ॥ ब्राह्मंशिरस्तरुणपद्म
निभञ्चकर्ततंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ ६९ ॥ यस्यप्रणम्यचरणौवरदस्यभक्त्यास्तुत्वाचवाग्भिरमलाभिरतन्द्रितात्मा ॥ दीप्तस्तमांसिनुदतेस्व
करैर्विवस्वांस्तंशङ्करंशरणदंशरणंव्रजामि ॥ १७० ॥ येत्वांसुरोत्तमगुरुंपुरुषाविमूढाजानन्तिनास्यजगतःसचराचरस्य ॥ ऐश्वर्यमाननिगमानुशयेन
पश्चात्तेयातनामनुभवन्त्यविशुद्धचित्ताः ॥ ७१ ॥ तस्यैवंस्तुवतोऽवोचच्छूलपाणिर्वृषध्वजः ॥ उवाचवचनंहृष्टोराघवंतुष्टमानसः ॥ ७२ ॥
रुद्रउवाच ॥ रामहृष्टोऽस्मिभद्रंतेजातस्त्वंनिर्मलेकुले ॥ त्वंचापिजगतांवन्द्योदेवोमानुषरूपधृक् ॥७३॥ त्वयानाथेनवैदेवाःसुखिनःशाश्वतीःसमाः॥
सेविष्यन्तेचिरंकालंगतेवर्षेचतुर्दशे ॥ ७४ ॥ अयोध्यामागतंत्वांयेद्रक्ष्यन्तिभुविमानवाः ॥ सुखंतेऽत्रभजिष्यन्तिस्वर्गेवासंतथाक्षयम् ॥ ७५ ॥
देवकार्यंमहत्कृत्वाआगच्छेथाःपुनःपुरीम् ॥ राघवस्तुतथादेवंनत्वाशीघ्रंविनिर्गतः ॥ ७६ ॥ इन्द्रमार्गांनदींप्राप्यजटाजूटंनियम्यच ॥ अब्रवीद्ब

क्ष्मणंरामइदमर्पयमेधनुः ॥ ७७ ॥ रामवाक्यंतुतच्छ्रुत्वासीतांवैलक्ष्मणोऽब्रवीत् ॥ किमर्थंदेविरामेणत्यक्तोऽहंकारणंविना ॥ ७८ ॥ अपराधं
नजानामिकुपितोयन्महाभुजः ॥ रामेणाहंपरित्यक्तःप्राणांस्त्यक्ष्याम्यसंशयम् ॥ ७९ ॥ नैवमेजीवितेनार्थोधिग्धिङ्मांकुलपांसनम् ॥
आर्यस्ययेनवैमन्युर्जनितःपापकारिणा ॥ १८० ॥ कांस्तुलोकान्गमिष्यामिअपध्यातोमहात्मना ॥ उभौहस्तौमुखेकृत्वासाश्रुकण्ठोऽब्रवीदि
दम् ॥ ८१ ॥ नापराध्यामिरामस्यकर्मणामनसागिरा ॥ स्पृष्टौतेचरणौदेविममनान्यागतिर्भवेत् ॥ ८२ ॥ ततःसीताब्रवीद्रामंत्यक्तःकिमनुज
स्त्वया ॥ वैषम्यंत्यज्यतांबालेलक्ष्मणेलक्ष्मिवर्धने ॥ ८३ ॥ राघवस्त्वब्रवीत्सीतांनाहंत्यक्ष्यामिलक्ष्मणम् ॥ नकदाचिदपिस्वप्नेलक्ष्मणस्य
मतंप्रिये ॥ ८४ ॥ श्रुतपूर्वंचसुश्रोणिक्षेत्रस्यास्यविचेष्टितम् ॥ अत्रक्षेत्रेजनास्सत्यंसर्वेहिस्वार्थतत्पराः ॥ ८५ ॥ परस्परंनपश्यन्तिस्वात्मनश्च
हितंवचः ॥ नशृण्वन्तिपितुःपुत्राःपुत्राणांपितरस्तथा ॥ ८६ ॥ नशिष्याहिगुरोर्वाक्यंशिष्यस्यापितथागुरुः ॥ अर्थानुबन्धिनीप्रीतिर्नकश्चित्क
स्यचित्प्रियः ॥ ८७ ॥ इत्यंवंकथयन्नेवप्राप्तोरेवांमहानदीम् ॥ चक्रेऽभिषेकंकाकुत्स्थःसानुजःसहसीतया ॥ ८८ ॥ तर्पयित्वाचसलिलैःस्वान्पितॄ
न्दैवतान्यपि ॥ उदीक्ष्यचमुहुःसूर्यदेवताश्चसमाहितः ॥८९॥ कृताभिषेकस्तुरराजरामःसीताद्वितीयःसहलक्ष्मणेन ॥ कृताभिषेकःसहशैलपुत्र्यागुहे
नसार्धंभगवानिवेशः ॥१९० ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेमार्कण्डेयाश्रमदर्शनंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥ भीष्मउवाच ॥ कस्मिन्का
लेभगवताब्रह्मणालोककारिणा ॥ यज्ञियैर्यष्टुमारब्धंतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ १ ॥ किंनामानोऋत्विजस्तेब्रह्मणायेप्रकल्पिताः ॥ काचवैदक्षिणातेषांदत्ता
तेनमहात्मना ॥ २ ॥ यथाभूतंयथावृत्तंतथात्वंमेप्रकीर्तय ॥ सुमहत्कौतुकंजातंयज्ञंपैतामहंप्रति ॥ ३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पूर्वमेवमयाख्यातंयदा
स्वायम्भुवोमनुः ॥ सृष्ट्वाप्रजापतीन्सर्वानुक्तःसृष्टिंकुरुष्ववै ॥ ४ ॥ स्वयंतुपुष्करंगत्वायज्ञस्याहृत्यविस्तरम् ॥ ससम्भारान्समानाय्यवह्न्यगारेस्थि
तोऽभवत् ॥ ५ ॥ गायन्तिनित्यंगन्धर्वानृत्यन्त्यप्सरसांगणाः ॥ ब्रह्मोद्गाताहोताध्वर्युश्चत्वारोयज्ञवाहकाः ॥ ६ ॥एकैकस्यत्रयश्चान्येपरिवाराःस्वय
ङ्कृताः ॥ ब्रह्माचब्राह्मणाच्छंसीपोताचाग्नीध्रएवच ॥ ७ ॥ आन्वीक्षिकीसर्वविद्याब्राह्मीह्येषाचतुष्टयी ॥ उद्गाताचप्रत्युद्गाताप्रतिहर्तासुब्रह्मण्यः
॥ ८ ॥ चतुष्टयीद्वितीयैषातूद्गातुश्चप्रकीर्तिता ॥ होताचमैत्रावरुणस्तथाऽच्छावाकएवच ॥ ९ ॥ ग्रावस्तुच्चचतुर्थोऽत्रतृतीयाचचतुष्टयी ॥
अध्वर्युश्चप्रतिष्ठातानेष्टोन्नेतातथैवच ॥ १० ॥ चतुष्टयीचतुर्थ्येषाप्रोक्ताशन्तनुनन्दन ॥ एतेवैषोडशप्रोक्ताऋत्विजोवेदचिन्तकैः ॥ ११ ॥
शतानित्रीणिषष्टिश्चयज्ञाःसृष्टाःस्वयम्भुवा ॥ एतांश्चैतेषुसर्वेषुप्रवदन्तिसदाद्विजान् ॥ १२ ॥ सदस्यंकेचिदिच्छन्तित्रिसामाध्वर्युमेवच ॥

ब्रह्माणंनारदंचक्रेब्राह्मणाच्छंसिगौतमम् ॥ १३ ॥ देवगर्भंचपोतारमाग्नीध्रंचैवदेवलम् ॥ उद्गाताङ्गिरसःप्रत्युद्गाताचपुलहस्तथा ॥ १४ ॥ नारायणःप्रतिहर्तासुब्रह्मण्योऽत्रिरुच्यते ॥ तस्मिन्यज्ञेभृगुर्होतावसिष्ठोमैत्रएवच ॥ १५ ॥ अच्छावाकःक्रतुःप्रोक्तोग्रावस्तुच्च्यवनस्तथा ॥ पुलस्त्योऽध्वर्युरेवासीत्प्रतिष्ठाताचवैशिबिः ॥ १६ ॥ बृहस्पतिस्तत्रनेष्टाउन्नेताशांशपायनः ॥ धर्मःसदस्यस्तत्रासीत्पुत्रपौत्रसहायवान् ॥ १७ ॥ भरद्वाजःशमीकश्चपुरुकुत्सोयुगन्धरः ॥ एनकस्तीर्णकश्चैववकेशःकुतपएवच ॥ १८ ॥ गर्गोवेदशिराश्चैवत्रिसामाध्वर्यवःकृताः ॥ कण्वादयस्तथा चान्येमार्कण्डोगण्डिरेवच ॥ १९ ॥ पुत्रपौत्रसमेताश्चसशिष्याःसहबान्धवाः ॥ कर्माणितत्रकुर्वाणादिवानिशमतन्द्रिताः ॥२०॥ मन्वन्तरेव्यतीतेतु यज्ञस्यावभृथोऽभवत् ॥ दक्षिणाब्रह्मणेदत्ताप्राचीहोतुस्तुदक्षिणा ॥ २१ ॥ अध्वर्यवेप्रतीचीतुउद्गातुश्चोत्तरातथा ॥ त्रैलोक्यंसकलंब्रह्माददौतेषां तुदक्षिणाम् ॥ २२ ॥ धेनूनांचशतंप्राज्ञैर्दातव्यंयज्ञसिद्धये ॥ अष्टौतुयज्ञवाहेभ्यश्चत्वारिंशाधिकास्तथा ॥ २३ ॥ द्वितीयस्थानिनांचैवचतु र्विंशत्प्रकीर्तिताः ॥ षोडशैवतृतीयानांदेयावैधेनवःशुभाः ॥ २४ ॥ द्वादशैवतथाचान्याआग्नीध्रादिषुदापयेत् ॥ अनयासङ्ख्ययाचैवग्रामान्दा सीरजाविकम् ॥ २५ ॥ सहस्रभोज्यंदातव्यंस्नात्वाचावभृथेक्रतौ ॥ यजमानेनसर्वस्वंदेयंस्वायम्भुवोऽब्रवीत् ॥ २६ ॥ अध्वर्यूणांसदस्यानां स्वेच्छयादानमिष्यते ॥ विष्णुंचाहूयवैब्रह्मावाक्यमाहमुदान्वितः ॥ २७ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अभिप्रसाद्यसावित्रींत्वमिहस्मयसुव्रत ॥ त्वयिदृष्टेन साकोपंकरिष्यतिशुभानना ॥ २८ ॥ स्निग्धैःसानुनयैर्वाक्यैर्हेतुयुक्तैर्विशेषतः ॥ त्वंसदामधुराभाषीजिह्वातेस्रवतेऽमृतम् ॥ २९ ॥ यःकरोतिनतेवाक्यं त्रैलोक्येनसदृश्यते ॥ गन्धर्वैःसहितोगत्वाप्रियांममसमानय ॥३०॥ त्वयाप्रसादितासाध्वीतुष्टासात्वेष्यतिध्रुवम् ॥ विलम्बोनत्वयाकार्योव्रजमाधव माचिरम् ॥ ३१ ॥ लक्ष्मीस्तेपुरतोयातुसावित्र्याःसदनंशुभा ॥ तस्यास्त्वंपदवींगच्छसान्त्वयस्वप्रियांमम ॥ ३२ ॥ नचतेविप्रियंदेविविविक्तंकर्तुमी हते ॥ मुखंप्रेक्ष्यसदाकालंवर्ततेतवसुन्दरि ॥ ३३ ॥ एवंविधानिवाक्यानिमधुराणिबहूनिच ॥ देवीश्रावयितव्यासायथातुष्टाऽचिराद्भवेत् ॥ ३४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तस्तदाविष्णुर्ब्रह्मणालोककारिणा ॥ जगामत्वरितोभूत्वासावित्रीयत्रतिष्ठति ॥ ३५ ॥ दृष्ट्वादेवागच्छमानंपत्न्यासहचके शवम् ॥ उत्तस्थौसत्वराभूत्वाविष्णुनाचाभिवन्दिता ॥ ३६ ॥ विष्णुरुवाच ॥ नमस्तेदेवदेवेशिब्रह्मपत्निनमोऽस्तुते ॥ त्वांनमस्कृत्यसर्वोहिजनः पापात्प्रमुच्यते ॥ ३७ ॥ पतिव्रतामहाभागाब्रह्मणस्त्वंहृदिस्थिता ॥ अहर्निशंचिन्तयंस्त्वांप्रसादंतेऽभिकाङ्क्षति ॥३८॥ तस्यैवंदुःखतप्तस्यप्रसादंक र्तुमर्हसि ॥ सखींचैनांप्रियांपृच्छलक्ष्मींभृगुसुतांसतीम् ॥३९॥ यदिचश्रद्दधानाऽसिवाक्यादस्मात्सुलोचने ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वाततःशौरिः

सावित्र्याश्चरणद्वयम्॥४०॥ उभाभ्यांचैवहस्ताभ्यांक्षमदेविनमोऽस्तुते ॥जगद्वन्द्येजगन्मातरितिस्पृष्ट्वाभ्यवन्दत॥४१॥ सङ्कोच्यपादौसादेवीस्वकरेण
करौहरेः ॥ गृहीत्वोवाचतंविष्णुंसर्वंक्षान्तंमयाऽच्युत ॥ ४२ ॥ सावित्र्युवाच ॥ इयंलक्ष्मीःसदावत्सहृदयेतेनिवत्स्यति ॥ विनात्वयानचान्यत्रर
तियास्यतिकर्हिचित् ॥४३॥ भृगोःपत्न्यांसमुत्पन्नापत्न्येषातवसुव्रता ॥ देवदानवयत्नेनसम्भूताचोदधौपुनः ॥ ४४ ॥ भगवान्यत्रतत्रैषाअवतारंच
कुर्वती ॥ देवत्वेदेवदेहावैमानुषत्वेचमानुषी ॥ ४५ ॥ त्वत्सहायानसन्देहोदाम्पत्यव्रतिनीचिरम् ॥ यन्मयाचात्रकर्त्तव्यंप्रभोतन्मांवदस्ववै ॥ ४६ ॥
विष्णुरुवाच ॥ यज्ञावसानंसञ्जातंप्रेषितोऽहंतवान्तिकम् ॥ सावित्रीमानयक्षिप्रंमयास्नानंसमाचरेत् ॥ ४७ ॥ आगच्छत्वरितादेवियाहितत्रमुदा
न्विता ॥ पश्यस्वस्यपतिंगत्वादेवैःसर्वैस्समन्वितम् ॥ ४८ ॥ लक्ष्मीरुवाच॥ आर्येउत्तिष्ठशीघ्रंत्वंयाहियत्रपितामहः ॥विनात्वयानयास्यामिस्पृष्टौ
पादौमयातव ॥ ४९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ उत्थाप्यसाग्रहीद्धस्तंदक्षिणादक्षिणेकरे ॥ चिरायमाणांसावित्रींज्ञात्वादेवःपितामहः ॥ ५० ॥ समीप
स्थंमहादेवमिदमाहतदावचः ॥ ब्रह्मोवाच॥गच्छत्वमनयासार्द्धंपार्वत्यासुरभूषण ॥ ५१ ॥ गौरीत्वदग्रतोयातुपश्चात्त्वंगच्छशङ्कर ॥ प्रतिबोध्यानय
यथाशीघ्रमायातितत्कुरु॥५२॥पुलस्त्यउवाच॥एवमुक्तोगतोरुद्रःपार्वत्याब्रह्मणःप्रियाम्॥तथादृष्ट्वौदम्पतीतौपार्वतीपरमेश्वरौ ॥५३॥ देवीसासम्मुखी
ताभ्यामुत्थितापरमेश्वरी ॥ दूरादेवतुरुद्रेणब्रह्माणीचाभिवादिता ॥ ५४ ॥ शिवउवाच ॥ ब्रह्माप्रतीक्षतेदेविमाविलम्बस्वशोभने ॥ बृहत्कृत्यंत्वयात्र
करणीयंपतिव्रते ॥५५॥ पृच्छस्वेमांवरारोहांगौरींपर्वतनन्दिनीम् ॥ लक्ष्मींचैतांविशालाक्षीमिन्द्राणींवाशुभानने ॥ ५६ ॥ यासांवाश्रद्धयासित्वं
पृच्छदेविनमोऽस्तुते ॥ आशीर्वादस्तयादत्तोदेवदेवस्यशूलिनः ॥ ५७ ॥ सावित्र्युवाच॥शरीरार्धेचतेगौरीसदास्थास्यतिशङ्कर ॥ अनयाशोभसेदेव
त्वंतुत्रैलोक्यसुन्दर ॥ ५८ ॥ सुखभागिजगत्सर्वंत्वयानाथेनशत्रुहन् ॥ पुलस्त्यउवाच॥एवंब्रुवन्तीसावित्रीगृहीताब्रह्मणःप्रिया ॥ ५९ ॥गौर्य्याचवा
महस्तेतुलक्ष्म्यावैदक्षिणेकरे ॥अभिवन्द्यतुतांदेवींशङ्करोवाक्यमब्रवीत्॥ ६०॥ शिवउवाच॥ एह्यागच्छमहाभागेयत्रतिष्ठतितेपतिः ॥ तत्रगच्छवरारोहे
स्त्रीणांभर्तापरागतिः॥६१॥एषागौरीसमायाताभ्रातृभार्यातवानघा ॥बृहदाग्रहेणदेविप्रणयाद्गन्तुमर्हसि॥६२॥लक्ष्मीसैषापार्वतीचस्थितादेवितवाग्रतः॥
एतयोर्वचसादेविआवयोश्चशुभानने ॥ ६३ ॥ मानभङ्गोनतेकर्तुंयुज्यतेब्रह्मणःप्रिये ॥ अस्मदभ्यर्थितादेवितत्रयाहिमुदान्विता ॥६४॥ गौर्युवाच ॥
अहंचतेप्रियादेविसर्वदावदसिस्वयम्॥लक्ष्मीश्चतेकरेलग्नादक्षिणेचमयाधृता ॥६५ ॥एह्यागच्छमहाभागेयत्रतिष्ठतितेपतिः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ नीता
सातुतदाताभ्यांदेवीसामध्यतःकृता ॥६६ ॥ पुरस्सरौविष्णुरुद्रौशक्राद्याश्चतथासुराः ॥गन्धर्वाप्सरसश्चैवत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ६७ ॥ तत्रायाताच

सादेवीसावित्रीब्रह्मणःप्रिया ॥ सावित्रींनुमुखींदृष्ट्वासर्वलोकपितामहः ॥ ६८ ॥ गायत्र्यासहितोब्रह्माइदंवचनमब्रवीत् ॥ एषादेवीकर्मकरीअहंतेवश
गःस्थितः॥६९॥ समादिशवरारोहेयत्तेकार्यंमयात्विह ॥एवमुक्ताचसादेवीस्वयंदेवेनब्रह्मणा ॥७०॥ त्रपयाऽधोमुखीदेवीनचकिञ्चिदवोचत॥ पादयोः
पतितादेवीगायत्रीब्रह्मचोदिता ॥ ७१ ॥ कृतवत्यपराधंतेक्षमदेविनमोऽस्तुते ॥ पुलस्त्यउवाच॥आलिङ्ग्यचसादरंकण्ठेसापरिष्वज्यपीडिताम् ॥७२॥
गायत्रींसान्त्वयामासमान्यश्चैषपतिर्मम॥कर्त्तव्यंवचनंतस्यस्त्रीणांप्राणेश्वरःपतिः॥७३॥उक्तंभगवतापूर्वंसृष्टिकालेविरिञ्चिना॥नचस्त्रीणांपृथग्यज्ञोनव्रतं
नाप्युपोषणम् ॥ ७४ ॥ भर्तायद्वदतेवाक्यंतत्तुकुर्यादकुत्सया ॥ भर्तृनिन्दांयाकुरुतेस्वसृनिन्दांतथैवच ॥ ७५ ॥ परिवादंप्रलापंवानरकंसातु
गच्छति ॥ पत्यौजीवतियानारीउपवासव्रतंचरेत ॥ ७६ ॥ आयुष्यंहरतेभर्तुर्मृतानरकमृच्छति ॥ एवंज्ञात्वात्वयाभर्तुर्नकार्यंविप्रियंसति
॥ ७७ ॥ नचास्यदक्षिणंत्वङ्गंत्वयासेव्यंकथञ्चन ॥ सर्वकार्येत्वहंचास्यदक्षिणंपक्षमाश्रिता ॥ ७८ ॥ सव्यंत्वमाश्रयेस्साध्विपार्श्वेनारदपुष्करौ ॥
ब्रह्मस्थानानिचान्यानिस्थितान्यायतनानिच ॥ ७९ ॥ लभेवैशोभमानेहयावत्सृष्टिःप्रजायते ॥ भवत्याचमयाचैवस्थातव्यंचनसंशयः ॥ ८० ॥
पुष्करेब्रह्मणःपार्श्वेवामंचत्वंसमाश्रय ॥ अनेनचोपदेशेनसुखंतिष्ठमयान्विता ॥ ८१ ॥ गायत्र्युवाच ॥ एवमेतत्करिष्यामितवनिर्देशकारिका ॥
तवैवाज्ञामयाकार्यात्वंमेप्राणसमासखी॥८२॥ अहंतेत्वनुजादेविसदामांपातुमर्हसि ॥पुलस्त्यउवाच॥देवदेवस्तदाब्रह्मापुष्करेविष्णुनासह॥८३॥स्नाना
वसानेदेवानांसर्वेषांप्रददौवरान् ॥ देवानांचपतिंशक्रंज्योतिषांचदिवाकरम् ॥ ८४ ॥ नक्षत्राणांतथासोमंरसानांवरुणंतथा ॥ प्रजापतीनांदक्षंचनदीनां
चैवसागरम् ॥८५॥ कुबेरंचधनाध्यक्षंतथाचक्रेचरक्षसाम् ॥ भूतानांचैवसर्वेषांगणानांचपिनाकिनम् ॥ ८६ ॥ मानवानांमनुंचैवपक्षिणांगरुडंतथा ॥
ऋषीणांचवसिष्ठंचग्रहाणांचप्रभाकरम् ॥८७॥एवमादीनिवैदत्त्वादेवदेवःपितामहः॥ विष्णंचशङ्करंचैवब्रह्माप्रोवाचसादरम्॥८८॥ब्रह्मोवाच॥पृथिव्याः
सर्वतीर्थेषुभवन्तौपूज्यसत्तमौ ॥भवद्भ्यांनविनातीर्थपुण्यतामेतिकर्हिचित् ॥८९॥लिङ्गंवाप्रतिमावापिदृश्यतेयत्रकुत्रचित् ॥तत्तीर्थंपुण्यतांयातिसर्वमे
वफलप्रदम् ॥ ९०॥ मानवाह्युपहारैश्चयेकरिष्यन्तिपूजनम्॥ युष्माकंमांपुरस्कृत्यतेषांरोगभयंकुतः ॥९१॥ येषुराष्ट्रेषुयुष्माकमुत्सवाःपूजनादिकाः॥
प्रवर्त्स्यन्तिक्रियाःसर्वायत्फलंतेषुतच्छृणु ॥९२॥ नाधयोव्याधयश्चैवनोपसर्गानक्षुद्भयम् ॥ विप्रयोगोनचापीष्टैर्निष्टैर्नापिसङ्गतिः ॥९३॥नाक्षिरोगः
शिरोर्तिर्वापित्तशूलभगन्दराः॥नाभिचारंभयंतत्रापस्मारोनविषूचिका ॥९४ ॥ वृद्धिर्निकामतस्तस्मिन्सम्यग्बुद्धिरनुत्तमा॥ आरोग्यंसर्वतश्चैवदीर्घायु
श्चप्रजाधनम् ॥ ९५ ॥ नाकालेभवितामृत्युर्गावोनाल्पपयोमुचः ॥ नाकालफलितावृक्षानोत्पातभयमण्वपि ॥ ९६ ॥ एतच्छ्रुत्वाततोविष्णुर्ब्र

ह्माणंस्तोतुमुद्यतः ॥ ९७ ॥ विष्णुरुवाच॥नमोऽस्त्वनन्तायविशुद्धचेतसेस्वरूपरूपायसहस्रबाहवे॥ सहस्ररश्मिप्रभवायवेधसेविशालदेहायविशुद्धकर्म
णे ॥ ९८ ॥ समस्तविश्वार्तिहरायशम्भवेसमस्तसूर्यानलतिग्मतेजसे ॥ नमोऽस्तुविद्याविततायचक्रिणेसमस्तधीस्थानकृतेसदानमः ॥ ९९ ॥
अनादिदेवाच्युतशेखरप्रभोभाव्युद्भवद्भूतपतेमहेश्वर ॥ महत्पतेसर्वपतेजगत्पतेभुवःपतेभुवनपतेसदानमः ॥ १०० ॥ यज्ञेशनारायणजिष्णुशङ्करक्षिती
शविश्वेश्वरविश्वलोचन ॥ शशाङ्कसूर्याच्युतवीरविश्वप्रवृत्तमूर्तेऽमृतमूर्तअव्यय ॥ १ ॥ ज्वलद्धुताशार्चिनिरुद्धमण्डलप्रदेशनारायणविश्वतोमुख ॥ स
मस्तदेवार्तिहरामृताव्ययप्रपाहिमांशरणगतंतथाविभो ॥ २ ॥ वक्राण्यनेकानिविभोतवाहंपश्यामियज्ञस्यगतिंपुराणम् ॥ ब्रह्माणमीशंजगतांप्रसू
तिंनमोऽस्तुतुभ्यंप्रपितामहाय ॥ ३ ॥ संसारचक्रक्रमणैरनेकैःक्वचिद्भवान्देववराधिदेवः ॥ तत्सर्वविज्ञानविशुद्धसत्त्वैरुपास्यसेकिंप्रणमाम्यहंत्वा
म् ॥ ४ ॥ एवंभवन्तंप्रकृतेःपुरस्ताद्योवेत्त्यसौसर्वविदांवरिष्ठः ॥ गुणान्वितेषुप्रसभंविवेद्योविशालमूर्तिस्त्विहसूक्ष्मरूपः ॥ ५ ॥ वाक्पा
णिपादैर्विगतेन्द्रियोऽपिकथंभवान्वैसुगतिस्सुकर्मा ॥ संसारबन्धेनिहितेन्द्रियोऽपिपुनःकथंदेववरोऽसिवेद्यः ॥६॥ मूर्त्तादमूर्त्तंनतुलभ्यतेपरंपरंवपुर्देव
विशुद्धभावैः ॥ संसारविच्छित्तिकरैर्यजद्भिरतोऽवसीयेतचतुर्मुखत्वम् ॥ ७ ॥ परंनजानन्तियतोवपुस्तेदेवादयोऽप्यद्भुतरूपधारिन्॥ विभोऽवतारेऽग्र
तरंपुराणमाराधयेद्यत्कमलासनस्थाम् ॥ ८ ॥ नतेतत्त्वंविश्वसृजोऽपियोनिमेकान्ततोवेत्तिविशुद्धभावः ॥ परंत्वहंवेद्मिकथंपुराणंभवन्तमाद्यंतपसा
विशुद्धम् ॥ ९ ॥ पद्मासनोवैजनकःप्रसिद्धएवंप्रसिद्धिर्ह्यसकृत्पुराणात् ॥ सञ्चिन्त्यतेनाथविभुंभवन्तंजानातिनैवंतपसाविहीनः ॥ ११० ॥
अस्मादृशैश्चप्रवरैर्विबोध्यंत्वांदेवमूर्खाःस्वमतिंविभज्य ॥ प्रबोद्धुमिच्छन्तिनतेषुबुद्धिरुदारकीर्तिष्वपिवेदहीनाः ॥११॥ जन्मान्तरैर्वेदविवेकबुद्धिभि
र्भवेद्यथावायदिवाप्रकाशः ॥ तल्लाभलुब्धस्यनमानुषत्वंनदेवगन्धर्वपतिःशिवःस्यात् ॥ १२ ॥ नविष्णुरूपोभगवान्सुसूक्ष्मःस्थूलोऽसिदेवःकृतकृ
त्यतायाः ॥ स्थूलोऽपिसूक्ष्मःसुलभोऽसिदेवत्वद्बाह्यकृत्यानरकेपतन्ति ॥ १३॥ विमुच्यतेवाभवतिस्थितेऽस्मिन्दस्रेन्दुवह्न्यर्कमरुन्महीभिः ॥ तत्त्वैः
स्वरूपैःसमरूपधारिभिरात्मस्वरूपेविततस्वभावः ॥ १४ ॥ इतिस्तुतिंमेभगवन्ह्यनन्तजुषस्वभक्तस्यविशेषतश्च ॥ समाधियुक्तस्यविशुद्धचेतस
स्त्वद्भावभावैकमनोऽनुगस्य ॥ १५ ॥ सदाहृदिस्थोभगवन्नमस्तेनमामिनित्यंभगवन्पुराण ॥ इतिप्रकाशंनवमेनदी॰स्तवमयासर्वगतिप्रबुद्ध ॥१६॥
संसारचक्रेभ्रमणादियुक्तार्भ.तिंपुनर्नःप्रतिपालयस्व ॥ १७॥ ब्रह्मोवाच ॥ सर्वज्ञस्त्वंनसन्देहोप्रज्ञाराशिश्चकेशव ॥ देवानांप्रथमःपूज्यःसर्वदात्वंभ
विष्यसि ॥ १८ ॥ नारायणादनन्तरंरुद्रोभक्त्याविरिञ्चनम् ॥ तुष्टावप्रणतोभूत्वाब्रह्माणंकमलोद्भवम् ॥ १९ ॥ नमःकमलपत्राक्षनमस्तेपद्मज

न्मने ॥ नमःसुरासुरगुरोकारिणेपरमात्मने ॥ १२० ॥ नमस्तेसर्वदेवेशनमोवमोहनाशन ॥ विष्णोर्नाभिस्थितवतेकमलासनजन्मने ॥ २१ ॥ नमोविद्रुमरक्ताङ्गपाणिपल्लवशोभिने ॥ शरणंत्वांप्रपन्नोऽस्मित्राहिमांभवसंसृतेः ॥ २२ ॥ पूर्वंनीलाम्बुदाकारंकुड्मलंतेपितामह ॥ दृष्ट्वारक्तमुखंभूयःपत्रकेसरसंयुतम् ॥२३॥ पद्मंचानेकपत्रान्तमसङ्ख्यातंनिरञ्जनम् ॥ तत्रस्थितेनत्वयैषासृष्टिश्चैवप्रवर्तिता ॥२४ ॥ त्वांमुक्त्वानान्यतस्त्राणंजगद्वन्द्यनमोऽस्तुते ॥ सावित्रीशापदग्धोऽहंलिङ्गंमेपतितंक्षितौ ॥ २५॥ इदानींकुरुमेशान्तिंत्राहिमांसहभार्यया ॥ ब्रह्मावैपातुमेपादौजङ्घेवैकमलासनः ॥ २६ ॥ विरिञ्चोमेकटिंपातुसृष्टिकृद्गुह्यमेवच ॥ नाभिपद्मनिभःपातुजठरंचतुराननः ॥ २७ ॥ उरस्तुविश्वसृक्पातुहृदयंपातुपद्मजः ॥ सावित्रीपतिर्मेकण्ठंहृषीकेशोमुखंमम ॥ ॥ २८ ॥ पद्मवर्णश्चनयनेपरमात्माशिरोमम ॥ एवंन्यस्यगुरोर्नामशङ्करोनामशङ्करः ॥ २९ ॥ नमस्तेभगवन्ब्रह्मन्नित्युक्त्वाविरराम ह ॥ ततस्तुष्टोहरंब्रह्मावाक्यमेतदुवाचह ॥ १३० ॥ ब्रह्मोवाच ॥कंतेकामंकरोम्यद्यपृच्छमांयद्यदिच्छसि ॥ रुद्रउवाच ॥ यदिप्रसन्नोमेनाथवरदोयदिवामम ॥ ३१ ॥ तदेकंमेवदविभोयस्मिन्स्थानेभवान्स्थितः ॥ केषुकेषुचस्थानेषुत्वांपश्यन्तिसदाद्विजाः ॥ ३२ ॥ नाम्नाचकेनतेस्थानंशोभतेधरणीतले ॥ तन्मेवदस्वसर्वेशतवभक्तिरतस्यच ॥ ३३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पुष्करेऽहंसुरश्रेष्ठोगयायांचचतुर्मुखः ॥ कान्यकुब्जेदेवगर्भोभृगुकक्षेपितामहः ॥ ३४ ॥ कावेर्य्यांसृष्टिकर्ताचनन्दिपुर्य्यांबृहस्पतिः ॥ प्रभासेपद्मजन्माचवानर्यांचसुरप्रियः ॥ ३५ ॥ द्वारवत्यांतुऋग्वेदीवैदिशेभुवनाधिपः ॥ पौण्ड्रकेपुण्डरीकाक्षःपिङ्गाक्षोहस्तिनापुरे ॥ ३६ ॥ जयन्त्यांविजयश्चास्मिजयन्तःपुष्करावते ॥ उग्रेषुपद्महस्तोऽहंतमोनद्यांतमोनुदः ॥ ३७ ॥ अहिच्छत्रेजयानन्दीकाञ्चीपुर्यांजनप्रियः ॥ ब्रह्माहंपाटलीपुत्रऋषिकुण्डेमुनिस्तथा ॥ ३८ ॥ महितारेमुकुन्दश्चश्रीकण्ठःश्रीनिवासिते ॥ कामरूपेशुभाकारोवाराणस्यांशिवप्रियः ॥ ३९ ॥ मल्लिकाक्षेतथाविष्णुर्महेन्द्रेभार्गवस्तथा ॥ गोनर्देस्थविराकारउज्जयिन्यांपितामहः ॥ १४० ॥ कौशाम्ब्यांतुमहाबोधिरयोध्यायांचराघवः ॥ मुनीन्द्रश्चित्रकूटेतुवाराहोविन्ध्यपर्वते ॥ ४१ ॥ गङ्गाद्वारेपरमेष्ठीहिमवत्यपिशङ्करः ॥ देविकायांस्रुचाहस्तःस्रुवहस्तश्चतुर्वटे ॥ ४२ ॥ वृन्दावनेपद्मपाणिःकुशहस्तश्चनैमिषे ॥ गोप्लक्षेचैवगोपीन्द्रःसचन्द्रोयमुनातटे ॥ ४३ ॥ भागीरथ्यांपद्मतनुर्जलानन्दोजलन्धरे ॥ कौङ्कणेचैवमद्राक्षःकाम्पिल्येकनकप्रियः ॥ ४४ ॥ वेङ्कटेचान्नदाताचशम्भुश्चैवक्रतुस्थले ॥ लङ्कायांचपुलस्त्योऽहंकाश्मीरेहंसवाहनः ॥ ४५ ॥ वसिष्ठश्चार्बुदेचैवनारदश्चोत्पलावते ॥ मेलकेश्रुतिदाताहंप्रातेयादसांपतिः ॥ ४६ ॥ सामवेदस्तथायज्ञेमधुरेमधुरप्रियः ॥ अङ्कोटेयज्ञभोक्ताचब्रह्मवादेसुरप्रियः ॥ ४७ ॥ नारायणश्चगोमन्तेमा

यापुर्यांद्विजप्रियः ॥ ऋषिर्वेदेदुराधर्षोदेवायांसुरमर्दनः ॥ ४८ ॥ विजयायांमहारूपःस्वरूपोराष्ट्रवर्द्धने ॥ पृथूदरस्तुमालव्यांशाकम्भर्यांरस
प्रियः ॥ ४९ ॥ पिण्डारकेतुगोपालःशङ्खोद्धारेऽङ्गवर्द्धनः ॥ कादम्बकेप्रजाध्यक्षोदेवाध्यक्षःसमस्थले ॥ १५० ॥ गङ्गाधरोभद्रपीठेजलशाय्यहमर्बु
दे ॥ त्र्यम्बकेत्रिपुराधीशःश्रीपर्वतेत्रिलोचनः ॥ ५१ ॥ महादेवःपद्मपुरेकापालेवैधसस्तथा ॥ शृङ्गवेरपुरेशौरिर्नैमिषेचक्रपाणिकः ॥ ५२ ॥ दण्ड
पुर्यांविरूपाक्षोगौतमोधूतपापके ॥ हंसनाथोमाल्यवतिद्विजेन्द्रोवलिकेतथा ॥ ५३ ॥ इन्द्रपुर्यांदेवनाथोधूतपायांपुरन्दरः ॥ हंसवाहस्तुलम्बायांच
ण्डायांगरुडप्रियः ॥ ५४ ॥ महोदयेमहायज्ञःसुयज्ञोयज्ञकेतने ॥ सिद्धिस्मरेपद्मवर्णेविभायांपद्मबोधनः ॥ ५५ ॥ देवदारुवनेलिङ्गंमहापत्तौवि
नायकः ॥ त्र्यम्बकोमातृकास्थानेअलकायांकुलाधिपः ॥ ५६ ॥ त्रिकूटेचैवगोनर्दःपातालेवासुकिस्तथा ॥ पद्माध्यक्षश्चकेदारेकूष्माण्डेसुरतप्रि
यः ॥ ५७ ॥ कुण्डवाप्यांशुभाङ्गस्तुसारण्यांतक्षकस्तथा ॥ अक्षोटेपापहाचैवअम्बिकायांस्वदर्शनः ॥ ५८ ॥ वरदायांमहावीरःकान्तारेदुर्गना
शनः ॥ अनन्तश्चैवपर्णाटेप्रकाशायांदिवाकरः ॥ ५९ ॥ विराजायांपद्मनाभःस्वरुद्रश्चवृकस्थले॥ मार्कण्डोवटकेचैववाहिन्यांमृगकेतनः॥१६०॥
पद्मावत्यांपद्मगृहोगगनेपद्मकेतनः ॥ अष्टोत्तरंस्थानशतंमयातेपरिकीर्तितम् ॥ ६१ ॥ यत्रवैममसान्निध्यंत्रिसन्ध्यंत्रिपुरान्तक ॥ एतेषामपियस्त्वे
कंपश्यतेभक्तिमान्नरः ॥ ६२ ॥ स्थानंसुविरजंलब्ध्वामोदतेशाश्वतीःसमाः ॥ मानसंवाचिकंचैवकायिकंयच्चदुष्कृतम् ॥ ६३ ॥ तत्सर्वंनाशमा
यातिनात्रकार्याविचारणा ॥ यस्त्वेतानिचसर्वाणिगत्वामांपश्यतेनरः ॥ ६४ ॥ भवतेमोक्षभागीचयत्राहंतत्रवैस्थितः ॥ पुष्पोपहारैर्धूपैश्चब्राह्मणा
नांचतर्पणैः ॥ ६५ ॥ ध्यानेनचस्थिरेणाशुप्राप्यतेपरमेश्वरः ॥ तस्यपुण्यफलंचाग्र्यमन्तेमोक्षफलंतथा ॥ ६६ ॥ सब्रह्मलोकमासाद्यतत्कालंतत्र
तिष्ठति ॥ पुनःसृष्टौभवेद्देवोवैराजानांमहातपाः ॥ ६७ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानिइहलोकेकृतान्यपि ॥ अकामतःकामतोवातानिनश्यन्तितत्क्ष
णात् ॥ ६८ ॥ इहलोकेदरिद्रोयोभ्रष्टराज्योऽथवापुनः ॥ स्थानेष्वेतेषुवैगत्वामांपश्यतिसमाधिना ॥ ६९ ॥ कृत्वापूजोपहारंचस्नानंचपितृत
र्पणम् ॥ कृत्वापिण्डप्रदानंचसोऽचिराद्दुःखवर्जितः ॥ १७० ॥ एकच्छत्रोभवेद्राजासत्यमेतन्नसंशयः ॥ इहराज्यानिसौभाग्यंधनंधान्यंवरस्त्रियः
॥ ७१ ॥ भवन्तिविविधास्तस्ययैर्यात्रापुष्करेकृता ॥ इदंयात्राविधानंयःकुरुतेकारयेतवा ॥ ७२ ॥ शृणोतिवासपापैस्तुसर्वैरेवप्रमुच्यते ॥ अग
म्यागमनंयेनकृतंजानातिमानवः ॥ ७३ ॥ ब्रह्मक्रियायालोपेनबहुवर्षकृतेनच ॥ यात्रांचेमांसकृत्कृत्वावेदसंस्कारमाप्नुयात् ॥ ७४ ॥ किम
त्रबहुनोक्तेनइदमस्तीहशङ्कर ॥ अप्राप्यंप्राप्यतेतेनपापंचापिविनश्यति ॥ ७५ ॥ सर्वयज्ञफलैस्तुल्यंसर्वतीर्थफलप्रदम्॥सर्वेषांचैववेदानांसमाप्तिस्ते

नवैकृता ॥ ७६ ॥ यःकृत्वापुष्करेसन्ध्यांसावित्रींसमुपासिता ॥ स्वपत्नीहस्तदत्तेनपौष्करेणजलेनतु ॥ ७७ ॥ भृङ्गारेणवरेणैव
मृन्मयेनापिशङ्कर ॥ आनीयतज्जलंपुण्यंसन्ध्योपास्तिर्दिनक्षये ॥७८॥ समाधिनासमाधेयासप्राणायामपूर्विका ॥ तस्यांकृतायांयत्पुण्यंतच्छृणुष्वह
राद्यमे ॥ ७९ ॥ तेनद्वादशवर्षाणिभवेत्सन्ध्यासुवन्दिता ॥ अश्वमेधफलंस्नानेदानेदशगुणंतथा ॥ १८० ॥ उपवासेऽप्यनन्तंचस्वयंप्रोक्तंमयाऽनघ ॥
सावित्र्याःपुरतोयस्तुदम्पत्योर्भोजनंददेत् ॥ ८१ ॥ तेनाहंभोजितस्तत्रभवामीहनसंशयः ॥ द्वितीयंभोजयेद्यस्तुभोजितस्तेनकेशवः ॥ ८२ ॥
लक्ष्मीसहायोवरदोवरांस्तस्यप्रयच्छति ॥ उमासहायस्तार्तीयेभोजितोऽसिनसंशयः ॥ ८३ ॥ अथवाथकुमारीणांभक्त्यादद्याच्चभोजनम् ॥ तस्याः
कुलेभवेद्वन्ध्यानकदाचिच्चदुर्भगा ॥ ८४ ॥ नकन्याजननीक्वापिनभर्तुर्यानवल्लभा ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसावित्र्यग्रेतुभोजनम्
॥ ८५ ॥ पारत्रमैहिकंवापिकामयद्भिर्नरैःसदा ॥ दातव्यंसर्वदाभीष्मकटुतैलविवर्जितम् ॥ ८६ ॥ नचाम्लंनचवैक्षारंस्त्रीणांभोज्यंकदाचन॥
भक्ष्यंपञ्चप्रकारंचरसैःसर्वैस्सुसंस्कृतम् ॥ ८७ ॥ घृतपूर्यःसुपक्वाश्चबहुक्षीरसमन्विताः ॥ शिखरिणीतथापेयादधिक्षीरसमन्विता ॥ ८८ ॥
आह्लादकारिणीपुंसांस्त्रीणांचातीववल्लभा ॥ धनधान्याञ्जनोपेतनारीणांचशताकुलम् ॥ ८९ ॥ पूपकंशष्कुलंतस्यांजायतेनात्रसंशयः ॥ नज्वरेन
चसन्तापोनदुःखंनवियोगिता ॥ १९० ॥ असौतारयतेस्वानांकुलानामेकविंशतिम् ॥ बन्धुभिश्चसुतैश्चैवदासीदासैरनन्तकैः ॥ ९१ ॥ पूरितं
चकुलंतस्याःपूरिकांयाप्रदास्यति ॥ एधतेचचिरंकालंपुत्रपौत्रसमन्वितम् ॥ ९२ ॥ कुलंचसकलंतस्यशष्कुलंयःप्रयच्छति ॥ पुत्रिण्योवैदुहि
तरोबन्धुभिःसहितंकुलम् ॥ ९३ ॥ शिखरिणीप्रदात्रीणांयुवतीनांनसंशयः ॥ मोदतेतुकुलंतस्याःसर्वसिद्धिप्रपूरितम् ॥ ९४ ॥ मोदकानां
प्रदानेनएवमाहप्रजापतिः ॥ एतदेवतुगौरीणांभोजनंहरशस्यते ॥ ९५ ॥ सुभगापुत्रिणीसाध्वीधनऋद्धिसमन्विता ॥ सहस्रभोजिनीशम्भो
जन्मजन्मभविष्यति ॥ ९६ ॥ पूपानिचैवपुण्यानिकृतानिमधुराणिच ॥ द्राक्षारसप्रधानंचगुडखण्डसमन्वितम् ॥ ९७ ॥ शारदेनतुधान्येन
कृत्वाखण्डंविमिश्रितम् ॥ स्त्रीणांचैवतुपेयानिभक्ष्याणिचद्विजन्मनाम् ॥ ९८ ॥ इहचाविकवासांसिवर्षायोग्यानिसर्वशः ॥ यानियानिच
पेयानितानियोग्यानिदापयेत् ॥ ९९ ॥ प्रतिपूज्यविधानेनवसुदानैःसकञ्चुकैः ॥ कुङ्कुमेनानुलिप्ताङ्ग्याःस्रग्दामभिरलङ्कृताः ॥ २०० ॥
दत्त्वातूपानहावङ्घ्र्योर्नारिकेलंकरेतथा ॥ अक्ष्णोश्चैवाञ्जनंदत्त्वासिन्दूरंचैवमस्तके ॥ १॥ गुडंफलानिहृद्यानिवाञ्छितानिमृदूनिच ॥ हस्तेदत्त्वा
सपात्राणिप्रणिपत्यविसर्जयेत् ॥ २ ॥ स्वयंभुञ्जीतवैपश्चात्सबन्धुर्बालकैःसह ॥ अथवानैवसम्पत्तिस्तीर्थेदानंचभाजनम् ॥ ३ ॥

गृहेगतःप्रदास्यामितुष्टोदेवप्रसीदमे ॥ एवमेवपितॄणांचआगत्यस्वीयमन्दिरे ॥ ४ ॥ पिण्डप्रदानपूर्वंतुश्राद्धंकुर्याद्विधानतः ॥
पितरस्तस्य[illegible]तृप्ताभवन्तिब्रह्मणोदितम् ॥ ५ ॥ तीर्थाद्दष्टगुणंपुण्यंस्वगृहेददतांशिव ॥ नचपश्यन्तिवैनीचाःश्राद्धंद्विजातिभिःकृतम् ॥ ६ ॥
एकान्तेतुगृहेगुप्तेपितॄणांश्राद्धमिष्यते ॥ नीचदृष्ट्याहतंतच्चपितॄन्नैवोपतिष्ठति ॥ ७ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनश्राद्धंगुप्तंचकारयेत् ॥
पितॄ[illegible]ांतृप्तिदंप्रोक्तंस्वयमेवस्वयम्भुवा ॥ ८ ॥ गौरीभक्त्याधिकायातुशस्ताज्ञातक्रियातुसा ॥ राजसीमनमाज्ञाताजनानांकीर्तिदायिनी ॥
॥ ९ ॥ गुप्तंदानंसदादेयमात्मनोहितमिच्छता ॥ पक्वान्नंदृश्यतामेतिदीयमानंजनैर्भुवि ॥ २१० ॥ दृश्यमानंतुतत्तुष्ट्यैदृश्यतेनेहक
र्हिचित् ॥ एकस्मिन्भोजितेविप्रेकोटिर्भवतिभोजिता ॥ ११ ॥ भवनेनात्रसन्देहःसत्यंपौराणिकंवचः ॥ तीर्थेतुब्राह्मणंनैवपरीक्षेतकथञ्चन ॥
॥ १२ ॥ अन्नार्थिनमनुप्राप्तंभोज्यंतंमनुरब्रवीत् ॥ सक्तुभिःपिण्डदानंचसंयावैःपायसेनवा ॥ १३ ॥ कर्त्तव्यमृषिभिर्दृष्टंपिण्याकेनेङ्गुदेनवा ॥
तिलपिण्याककैर्देयंभक्तिमद्भिर्नरैःसदा ॥ १४ ॥ श्राद्धंतत्रतुकर्तव्यमर्घ्यावाहनवर्जितम् ॥ स्वधांतुगृध्राःकाकावानैवदृष्ट्याहरन्तिते ॥ १५ ॥ श्रा
द्धंतत्तैर्थिकंप्रोक्तंपितॄणांतृप्तिदंपरम् ॥ कर्तव्यंतत्प्रयत्नेनभक्तिरेवात्रकारणम् ॥ १६ ॥ भक्त्यातुष्यन्तिपितरस्तुष्टाःकामान्दिशन्तिते ॥ पुत्रंपौत्रं
धनंधान्यंकामान्यान्मनसेच्छति ॥ १७ ॥ भक्त्याचाराधितोदद्यात्तृणांप्रीतःपितामहः ॥ अकालेऽप्यथकालेवातीर्थेश्राद्धंसदानरैः ॥ १८ ॥ प्राप्तैरे
वसदास्नानंकर्तव्यंपितृतर्पणम् ॥ पिण्डदानंचकर्तव्यंपितॄणांचातिवल्लभम् ॥ १९ ॥ पितरोहिनिरीक्षन्तेगोत्रजंसमुपागतम् ॥ आशयापरयायु
क्ताःकाङ्क्षन्तस्सलिलंचते ॥ २२० ॥ विलम्बोनैवकर्तव्योनैवविघ्नंसमाचरेत् ॥ अच्छिन्नासन्ततिस्तेषांसदाकालंभविष्यति ॥ २१ ॥ पितरःपुत्रदा
तारोवृद्धिश्राद्धाभिकाङ्क्षिणः ॥ तेनतेसन्ततिच्छेदंनकुर्वन्तिहिकर्हिचित् ॥ २२ ॥ अतःश्राद्धंपुराप्रोक्तंस्वयमेवस्वयम्भुवा ॥ गुणोत्तरंतुयत्कार्यंद्विजैः
पितृपरायणैः ॥ २३ ॥ तीर्थक्षेत्रेगृहेवापिसङ्क्रान्तौग्रहणेऽपिवा ॥ विषुवेअयनेचापिजन्मर्क्षेचप्रपीडितं ॥ २४ ॥ एतान्वैश्राद्धकालांस्तुपुरा
स्वायम्भुवोऽब्रवीत् ॥ कृतेश्राद्धेनवैपुंसांपीडाभवतिदेहजा ॥ २५ ॥ तदापुत्रकृतंवापिसर्वंत्यजतिदुष्कृतम् ॥ यथानभवितापीडाग्रहचोरनृपादिकात्
॥ २६ ॥ दुष्कृतंनश्यतेसर्वंपरत्रचगतिंशुभाम् ॥ लभतेनात्रसन्देहःप्रजापतिवचोयथा ॥ २७ ॥ कृतेयुगेपुष्कराणित्रेतायांनैमिषंस्मृतम् ॥
द्वापरेचकुरुक्षेत्रंकलौगङ्गांसमाश्रयत् ॥ २८ ॥ दुष्करःपुष्करेवासोदुष्करंपुष्करेतपः ॥ दुष्करंपुष्करेदानंदुष्करःपुष्करेजपः ॥ २९ ॥ य
दन्यत्रकृतंपापंतीर्थेतद्यातिलाघवम् ॥ नतीर्थकृतमन्यत्रक्वचित्पापंव्यपोहति ॥ २३० ॥ सायंप्रातःस्मरेद्यस्तुपुष्कराणिकृताञ्जलिः ॥

उपस्पृष्टंभवेत्तेनसर्वतीर्थेषुभारत ॥ ३१ ॥ सायम्प्रातरुपस्पृश्यपुष्करेनियतन्द्रियः ॥ क्रतून्सर्वानवाप्नोतिब्रह्मलोकंचगच्छति ॥ ३२ ॥ द्वा
दशाब्दंद्वादशाहंमासंमासार्धमेवच ॥ योवसेत्पुष्करेनित्यंसगच्छेत्परमांगतिम् ॥ ३३ ॥ सर्वेषामेवलोकानांब्रह्मलोकोपरिस्थितः ॥ यइच्छेत्पु
ष्करंगन्तुंसोऽनुसेवेतपुष्करम् ॥ ३४ ॥ यथालोमविलोमाभ्यांतथाव्यस्तसमस्तयोः ॥ स्नातस्तुपुष्करेसम्यक्कोटयाश्वफलमश्नुते ॥ ३५ ॥
विधिवत्क्रियमाणेषुसर्वतीर्थेषुयत्फलम् ॥ पुष्करालोकनादेवनरःप्राप्नोतितत्फलम् ॥ ३६ ॥ दशकोटिसहस्राणितीर्थानांवैमहीतले ॥
सान्निध्यंपुष्करेतेषांत्रिसन्ध्यंकुरुनन्दन ॥ ३७ ॥ यावत्तिष्ठन्तिगिरयोयावत्तिष्ठन्तिसागराः ॥ तावत्पुष्करमृत्यूनांब्रह्मलोकोनसंशयः
॥ ३८ ॥ जन्मान्तरसहस्रैश्चआजन्ममरणान्तिकम् ॥ निर्दहेद्दुष्कृतंसर्वंसकृत्स्नात्वातुपुष्करे ॥ पुष्करंदुष्करंक्षेत्रंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ ३९ ॥
पुष्करेवाऽजगन्धंयेप्रपश्यन्तिस्मभानवाः ॥ तेऽप्यशेषाघनिर्मुक्तायान्तिरुद्रसलोकताम् ॥ ४० ॥ तत्रोष्यरजनीमेकांभवस्यसदनेशुचिः ॥
अम्बुभक्षोवायुभक्षःशिवसायुज्यतांव्रजेत् ॥ ४१ ॥ अजकर्णेह्रदेस्नात्वादृष्ट्वामाहेश्वरंपदम् ॥ सुवर्णमौलिमालोक्यकिंपुनःपरितप्यते ॥ ४२ ॥
एकहंसंकुरुक्षेत्रेगङ्गाभेदंचनैमिषं ॥ पुष्करेतुअजंदृष्ट्वामुक्तिरेपाविशिष्यते ॥४३॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेब्रह्मयज्ञवर्णनंनामचतुस्त्रिंशत्तमो
ऽध्यायः ॥ ३४ ॥ भीष्मउवाच ॥ क्षेमङ्करीतुयादेवीस्थितापुष्करपर्वते ॥ तस्याउत्पत्तिमाचक्ष्वपरंकौतूहलंहिमे ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥
यासाक्षेमङ्करीदेवीसर्वसत्त्वबलोत्कटा ॥ सात्त्विकीपरमाशक्तिःपुष्करंप्रापकारणे ॥ २ ॥ शुभवक्राम्बुजादेवीनीलायतविलोचना ॥ तस्यास्तपन्त्याः
कालेनमहत्त्वात्कुपितंमनः ॥ ३ ॥ तस्यक्रोधात्समुत्तस्थुःकुमार्यस्सौम्यलोचनाः ॥ नीलकुञ्चितकेशान्ताबिम्बोष्ठाःपद्मलोचनाः ॥ ४ ॥
नितम्बरशनादामनूपुराढ्याःसुवर्चसः ॥ एवंविधाःस्त्रियोदेव्याःक्षुभितंमनसिद्रुतम् ॥ ५ ॥ सहस्रशःसमुत्तस्थुःकोटिशोविविधामलाः ॥
सृष्ट्वाकुमारीस्तादेवीस्तस्मिन्नेवागिरौशुभाः ॥ ६ ॥ तपसानिर्मितंदेव्यापुरमाकाशगंमहत् ॥ विशालरथसौवर्णप्राकारेणोपशोभितम् ॥ ७ ॥
अन्तर्जलानिवेश्मानिमणिसोपानवन्तिच ॥ रत्नजालगवाक्षाणिआसन्नोपवनानिच ॥ ८ ॥ प्राधान्येनप्रवक्ष्यामिकन्यानामानितेऽनघ ॥
विद्युत्प्रभाचन्द्रकान्तिस्सूर्यकान्तिस्तथापरा ॥९॥ गम्भीरादारुकेशीचसुकेशीचापिसुन्दरी ॥ नीलकेशीघृताचीचउर्वशीशीलमण्डना ॥१०॥ चारु
कर्णाविशालाक्षीवन्यार्पीनपयोधरा ॥ चन्द्रप्रभागिरिसुतातथासूर्यप्रभानना ॥ ११ ॥ स्वयम्प्रभाचारुमुखीसर्वदूतीविभावरी॥जयाचविजया
चैवतथाचैवापराजिता ॥ १२ ॥ एताश्चान्याश्चशतशःकन्यास्तस्मिन्पुरोत्तमे ॥ देव्याअनुचर्यःसर्वाःपाशाङ्कुशधराःशुभाः ॥ १३ ॥ ताभिःपरिवृता

देवीसिंहासनगतास्थिता ॥ यौवनस्थामहाभागापीनोन्नतपयोधरा ॥ १४ ॥ चम्पकाशोकपुन्नागनागकेसरदामभिः ॥ सचामरार्चितादेवी यावदास्तेतपोऽन्विता ॥ १५ ॥ तावदागतवांस्तत्रनारदोब्रह्मणःसुतः ॥ तंदृष्ट्वासहसाऽऽयातंब्रह्मपुत्रंतपोनिधिम् ॥ १६ ॥ विद्युत्प्रभामुवाचेद मासनंदीयतामिति ॥ पाद्यमाचमनीयंचक्षिप्रमस्मैप्रदीयताम् ॥ १७ ॥ एवमुक्तातदादेवीकन्याविद्युत्प्रभाशुभा ॥ आसनंपाद्यमर्घ्यंचनारदाय न्यवेदयत् ॥ १८ ॥ ततःकृतासनंदृष्ट्वाप्रणतंनारदंमुनिम् ॥ उवाचवचनंदेवीहर्षेणमहताऽन्विता ॥ १९ ॥ देव्युवाच ॥ स्वागतंतेमुनिश्रेष्ठ कस्माल्लोकादिहागतः ॥ किंकार्यंदेवयत्कृत्यंमानःकालात्ययोभवेत् ॥ २० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्येवमुक्तःसमुनिर्नारदःप्राहलोकवित् ॥२१॥ नारदउवाच ॥ ब्रह्मलोकादिन्द्रलोकंतस्माद्रौद्रमथाचलम् ॥ इहस्थांत्वांचवेदेविद्रष्टुमभ्यागतोह्यहम् ॥ २२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वा मुनिवरस्तांदेवींसन्निरीक्ष्यच ॥ अहोऽभयमहोधैर्यमहोकान्तिरहोवयः ॥ २३ ॥ अहोनिष्कामतादेव्याइतिखेदमुपाययौ ॥ देवगन्धर्वसिद्धानां यक्षकिन्नररक्षसाम् ॥ २४ ॥ न रूपमीदृशंक्वापिस्त्रीष्वन्यास्विहदृश्यते ॥ एवंसञ्चिन्त्यमनसानारदोविस्मयान्वितः ॥ २५ ॥ प्रणम्यदेवीं वरदामुत्पपातनभस्तलम् ॥ गतश्चत्वरयायुक्तःपुरींदैत्येन्द्रपालिताम् ॥ २६ ॥ महिषाख्येनयाभीष्मसमुद्भ्रान्तःस्थितातदा ॥ तत्रासससादभ गवान्महिषंदानवाकृतिम् ॥ २७ ॥ दृष्ट्वालब्धवरंवीरंदेवसैन्यान्तकंमहत् ॥ सतेनपूजितोभक्त्यानारदोमुनिपुङ्गवः ॥ २८ ॥ प्रीतात्मा नारदस्तस्मैदेव्यारूपमनुत्तमम् ॥ आचख्यौतद्यथान्यायंयद्दृष्टंपुष्करेतथा ॥ २९ ॥ नारदउवाच ॥ असुरेन्द्रशृणुष्वैकंकन्यारत्नसमन्वितम् ॥ येनलब्धेनलब्धंस्यात्त्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ३० ॥ ब्रह्मलोकादहंदैत्यपुष्करारण्यमागतः ॥ तत्रदेवीपुरंदृष्टंकुमारीशतसङ्कुलम् ॥ ३१ ॥ तत्रप्रधानायाकन्यातापसीव्रतधारिणी ॥ आदेवदैत्ययक्षाणांमध्येकाचिन्नदृश्यते ॥ ३२ ॥ तादृशीतुशुभादैत्यतादृग्ब्रह्माण्डमध्यतः ॥ तादृशीभ्रमतादृष्टानकदाचिन्मयासती ॥ ३३ ॥ तस्याश्चदेवगन्धर्वाःसिद्धकिन्नरचारणाः ॥ उपासाञ्चक्रिरेसर्वेयेचान्येदेवनायकाः ॥ ३४ ॥ तांदृष्ट्वाचशुभांदेवींत्वांद्रष्टुंसमुपागतः ॥ अजित्वादेवताःसर्वानतांलभेतकर्हिचित् ॥ ३५ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वाक्षणंस्थित्वा तमनु ज्ञाप्यनारदः ॥ यथागतंययौधीमानन्तर्धानेनतत्क्षणात् ॥ ३६ ॥ गतेतुनारदेदैत्यश्चिन्तयामासतांशुभाम् ॥ श्रुतायानारदमुखात्स्मृत्वाविस्मि तमानसः ॥ ३७ ॥ तामेवचिन्तयञ्छर्मनलेभेदैत्यसत्तमः ॥ तत्त्वज्ञान्सर्वमन्त्राणांमन्त्रिणःसमुपाह्वयत् ॥ ३८ ॥ तस्याष्टौमन्त्रिणोवीरा नीतिमन्तोबहुश्रुताः ॥ प्रघसोविघसश्चैवशङ्कुकर्णोविभावसुः ॥ ३९ ॥ विद्युन्मालीसुमालीचपर्जन्योऽक्रूरएवच ॥ एतेमन्त्रिवराःसर्वेप्राधान्ये

नग्रकीर्तिताः ॥ ४० ॥ तेदानवेन्द्रमासाद्यऊचुःकृत्यंविधीयताम् ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वादानवेन्द्रोमहाबलः ॥ ४१ ॥ उवाचकन्यालाभाय
नारदावाप्तनिश्चयः ॥ ४२ ॥ महिषासुरउवाच ॥ मह्यंहिकथिताबालानारदेनसुरर्षिणा ॥ बिम्बोष्ठीचारुसर्वाङ्गीचन्द्रकान्ततराहिसा ॥ ४३ ॥
स्तनौचपीनौकठिनौसंहतौचारुदर्शनौ ॥ मृणालकोमलौबाहूनयनेचसुतारके ॥ ४४ ॥ गम्भीरावर्तुलानाभिस्त्रिवलीशोभनोदरा ॥ विस्तीर्ण
जघनाचैवसुश्रोणीमृदुगामिनी ॥ ४५ ॥ कदलीगर्भसङ्काशमूरुयुग्मंचशोभनम् ॥ चरणौसुप्रभौतस्याधरण्यांसुप्रतिष्ठितौ ॥ ४६ ॥
परोपकारिणातेनमुनिनाभावितात्मना ॥ एवंविधामेकथिताश्रुतायावीर्यहारिणी ॥ ४७ ॥ पुंसांवैश्राविंतलिङ्गःदृष्टाप्राणहराहिसा ॥ अवश्यं
सामयाग्राह्यायुष्माकंसन्निधौगणं ॥ ४८ ॥ सावाऽजित्वासुगान्यक्षान्नलभ्येनकिलाङ्गना ॥ एतदर्थंभवन्तोमेकथयन्तुविनिश्चयम् ॥ ४९ ॥
कथंसालभ्यतेबालाकथंदेवाश्चनिर्जिताः ॥ भवेयुरितितेसर्वेमन्त्रिणोदानवेश्वरम् ॥ ५० ॥ ऊचुःसम्मन्त्रिताःसर्वेकथयामोवयंतव ॥ एवमुक्त्वा
वचोऽवोचत्प्रघसोदानवेश्वरम् ॥ ५१ ॥ प्रघसउवाच ॥ यासातेकथितादैत्यनारदेनमहासती ॥ साशक्तिःपरमादेवीवष्णवीलोकधारिणी ॥५२॥
गुरुपत्नींभृत्यपत्नींनथासामन्तयोषितः ॥ जिघृक्षन्म्रियतेराजन्नगम्यागमनेनच ॥ ५३ ॥ साग्निज्वालातृणंत्वंचसाचत्वांनिर्दहिष्यति ॥
एवंज्ञात्वानभावंतुकर्तुमर्हसिदानव ॥ ५४ ॥ सुरर्षिणासुरकार्यंकर्तुकामेनकीर्तिता ॥ ५५ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रघसेनैवमुक्तेतुतद्देवींप्रतिपा
र्थिव॥ दैत्येश्वरमथाहेदंविघसोनयकोविदः ॥५६॥विघसउवाच॥वारणीयाकदाचित्तुसर्वदाविजिगीषुभिः॥अन्यतन्त्रेणकन्यायाःकार्यंकापिप्रधर्षणम्
॥५७॥यदितेगेचतेवाक्यंमदीयंराजसत्तम ॥इदानींतांशुभांदेवींगत्वायाचतुकश्चन॥५८॥योमहात्माभवेत्तस्यबन्धुस्तंयाचयामहे॥साम्नैवादौततःपश्चा
त्करिष्यामःप्रयाणकम् ॥५९॥ ततोभेदंकरिष्यामस्ततोदण्डंक्रमेणवै ॥ अनेनक्रमयोगेनयदिसानैवलभ्यते ॥६०॥ ततःसन्नह्यगच्छामबलाद्ग्रहामतां
तदा ॥ महिषासुरउवाच ॥ साधूक्तोविघसेनैषयत्नःप्रतिवराजनाम् ॥६१॥ तदेवक्रियतांशीघ्रंदूतस्तत्रविसृज्यताम् ॥ यःसर्वशास्त्रनीतिज्ञःशुचिःशौच
समन्वितः ॥ ६२ ॥ सत्यंज्ञात्वातुतांदेवींवर्णतोरूपतोगुणः ॥ पराक्रमेणशौर्येणवयसाचबलेनच ॥ ६३ ॥ बन्धुवर्गेणसामग्र्यामानेना
भरणेन च ॥ एवंज्ञात्वातुनांदेवींततःकार्यंविधीयताम् ॥ ६४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रशस्यतस्यतद्वाक्यंविघसंमन्त्रिसत्तमम् ॥ प्रशस्य
सर्वेतंदूतंसन्देष्टुमुपचक्रमुः ॥ ६५ ॥ विद्युत्प्रभंमहाभागंबहुमायाविदंशुभम् ॥ विसर्जयित्वातंदूतंविघसोवाक्यमब्रवीत् ॥ ६६ ॥ विघसउवाच ॥
सन्नह्यतांदानवेन्द्रचतुरङ्गबलेनच ॥ क्रियतांविजयंतावद्देवसैन्यंप्रतिप्रभो ॥ ६७ ॥ असुरेन्द्रसुरैर्भग्नैस्त्वत्पराक्रमभीषितः ॥ साकन्या

वश्यतामेतित्वयिशक्रत्वमागते ॥ ६८ ॥ लोकपालैर्जितैःसर्वैस्तथैवमरुतांगणैः ॥ नागैर्विद्याधरैःसिद्धैर्गन्धर्वैःसर्वतोजितैः ॥ ६९ ॥
रुद्रैर्वसुभिरादित्यैस्त्वमेवेन्द्रोभविष्यसि ॥ इन्द्रस्यतेसतःकन्यादेवगन्धर्वयोषितः ॥ वशमेवागमिष्यन्तिसर्वदाभयपीडिताः ॥ ७० ॥ पुल
स्त्यउवाच ॥ एवमुक्तस्तदादैत्यःसेनापतिमुवाचह ॥ विरूपाक्षंमहामेघंनीलाञ्जनसमप्रभम् ॥ ७१ ॥ महिषासुरउवाच ॥ आनीयतांद्रुतं
सैन्यंहस्त्यश्वरथपत्तिमत् ॥ येनदेवांश्चगन्धर्वाञ्जयामोयुधिदुर्जयान् ॥ ७२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तोविरूपाक्षस्तंगृहीत्वासमूर्धनि ॥ उवाच
तंदानवेन्द्रंप्रणिपत्यप्रशस्यच ॥ ७३ ॥ विरूपाक्षउवाच ॥ अविरोधेनदेवानांतिष्ठराजञ्छतंसमाः ॥ जीवद्भिःप्राप्यतेराज्यंभोगाःसौख्यंधना
निच ॥ ७४ ॥ एतन्मत्वानविरोधंसुरैर्गच्छमहाद्युते ॥ ब्रह्मणातेवरोदत्तस्त्वजेयस्त्वंदिवौकसाम् ॥ ७५ ॥ अनेनैववरेणत्वंस्वस्थानेतिष्ठवै
सुखम् ॥ देवानांदानवानांचकन्यायारूपतोऽधिकाः ॥ ७६ ॥ पतिस्तासांदानवेन्द्रसवकर्तास्मितेवचः ॥ अतीवस्पर्धनेलोकोजेतुंस्वेनबलेन
च ॥ ७७ ॥ तेषांप्रधानभूतानांकोटयस्त्वर्बुदानिच ॥ येषांस्वबलमायातिशतकोट्यायुताधिकम् ॥ ७८ ॥ तेषांदैत्यसहस्राणिदानवानां
महात्मनाम् ॥ संमतंचक्रुरव्यग्रास्तदादैत्याःप्रहारिणः ॥ प्रयाणंरोचयामासदेवसैन्यजिघांसया ॥ ७९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ततोमहिषदैत्यस्तु
कामरूपीमहाबलः ॥ मत्तंनागंसमारूढोयियासुर्मेरुपर्वतम् ॥ ८० ॥ तत्रेन्द्रपुरमासाद्यदेवैःसहशतक्रतुम् ॥ अभिदुद्रावदैत्येन्द्रस्ततोदेवाःक्रुधा
न्विताः ॥ ८१ ॥ शितान्यादायशस्त्राणिवाहनानिविशेषतः ॥ अधिष्ठायसुरानाजौदुद्रुवुर्मुदिताभृशम् ॥८२॥ तेषांप्रववृतेयुद्धंमहतांभीमविक्रमम्॥
घोरंप्रचण्डयोधानामन्योन्यमतिगर्जताम्॥८३॥तत्राञ्जनोर्नीलकुक्षिर्मेघवर्णोबलाहकः॥उदराक्षोललाटाक्षोमहाक्षोर्भीमविक्रमः ॥८४॥ स्वर्भानुर्वसुर
ष्टौघःसर्वेदुद्रुवुराहवे ॥ ८५ ॥ यथासङ्ख्येनतद्वच्चदैत्याद्वादशचापरे ॥ आदित्यान्दैत्यसङ्घास्तेतेषांप्राधान्यतःशृणु ॥ ८६ ॥ भीमाक्षोगजकर्ण
श्चशङ्कुकर्णस्तथैवच ॥ रक्ताक्षोभीमदंष्ट्रश्चविद्युज्जिह्वस्तथैवच ॥ ८७ ॥ अतिकायोमहाकायोदीर्घबाहुःकृतान्तकृत् ॥ एतेद्वादशदैत्येन्द्राआदित्या
नभिदुद्रुवुः ॥ ८८ ॥ स्वंस्वंबलमुपादायतद्वदन्येऽपिदानवाः ॥ यथासङ्ख्येनरुद्रांस्तुदुद्रुवुर्भीमविक्रमाः ॥ ८९ ॥ शेषान्देवाञ्शेषदैत्यायथायोग्य
मुपाद्रवन् ॥ स्वयंमहिषदैत्यस्तुइन्द्रंदुद्राववेगतः ॥९०॥ सचातिबलवान्दैत्योब्रह्मणोवरदर्पितः ॥ अवध्यःपुरुषेणाजौयद्यपिस्यात्पिनाकधृक् ॥९१॥
आदित्यैर्वसुभिःसर्वैरुद्रैश्चापिमहद्भृशम्॥असुरायातुधानाश्चसङ्ख्यापूरणकेवलाः॥९२॥देवानामपिसैन्यानिनिहतान्यसुरैर्युधि॥एवम्भूतेतदाभग्नेदेवे
न्द्रेविद्रुताःसुराः॥९३॥ अर्दिताविविधैःशस्त्रैःशूलपट्टिशमुद्गरैः॥गतवन्तोब्रह्मलोकमसुरैरर्दिताःसुराः॥९४॥ अथविद्युत्प्रभोदैत्यस्तदादूतोविसर्जितः ॥

देव्याःसकाशंगत्वातुउवाचतनुमध्यमाम् ॥ ९५ ॥ प्रणम्यप्रणतोभूत्वाकुमारीशतसङ्कुलाम् ॥ आस्थानेविनयायत्तस्तथावचनमब्रवीत् ॥९६॥ देवि
पूर्वमृषिस्त्वासीदादिसर्गेषुसम्भवः ॥ संवत्सरशताज्जातःसुपार्श्वोनामवैभुवि ॥९७॥ तस्याभवन्महातेजाःसिन्धुद्वीपःप्रतापवान् ॥ सहितीव्रंतपस्तेपे
माहिष्मत्यांसुरोत्तमे ॥ ९८ ॥ कुर्वन्स्थितस्तपोघोरंनिराहारस्त्वशोभने ॥ दैत्यस्यविप्रचित्तेस्तुसुतासुरम्तोपमा ॥ ९९ ॥ माहिष्मतीतिविख्या
तारूपेणासदृशीभुवि ॥ सखीभिःसापरिवृताविहरन्तीयदृच्छया ॥ १०० ॥ आगतामन्दरद्रोणींतत्रापश्यत्तपोवनम् ॥ मुनेरम्बरसंसक्तविविधद्रुम
मालिकम् ॥ १ ॥ लतागृहैःसुविहितैर्बकुलैराम्रतिन्दुकैः ॥ चन्दनैर्बदरैःशालैःसरलैरुपशोभितम् ॥ २ ॥ विचित्रवनखण्डैश्चभूषितंतन्महात्मभिः ॥
दृष्ट्वोत्तमंवनंरम्यमासुरीकन्यकाशुभा ॥ ३ ॥ माहिष्मतीवरारोहाचिन्तयामासभामिनी ॥ भीषयित्वाऽहमेतांस्तुतापसानाश्रमेस्वयम् ॥ ४ ॥ तिष्ठा
मिक्रीडतीसार्धंसखिभिःपरमार्चिता ॥ एवंसंचिन्त्यसादवीमहिषीसम्बभूवह ॥ ५ ॥ महिषीभिःसहान्याभिस्तीक्ष्णशृङ्गाग्रधारिणी ॥ तमृषिंभीषितुं
ताभिर्महानादंननादसा ॥ ६ ॥ असौचभीषितस्ताभिस्तांज्ञात्वाज्ञानचक्षुषा ॥ आसुरींक्रोधसम्पन्नःशशापचसुलोचनाम् ॥ ७ ॥ यस्माद्भीषयसेमां
त्वंमहिषीरूपधारिणी॥अतोभवमहिष्येवपापकर्मेशतंसमाः ॥८॥ एवमुक्तातदासातुसखीभिःसहवेपती ॥ पादयोरंपतत्तस्यशापान्तंकुरुजल्पती ॥९॥
तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वासमुनिःकरुणान्वितः ॥ शापान्तमकरोत्तस्यावाक्यंचेदमुवाचह ॥ ११० ॥ मुनिरुवाच ॥ अनेनैवतुरूपेणपुत्रमेकंप्रसूयसे ॥
शापान्तोभविताभद्रेमद्वाक्यंनमृषाभवेत् ॥११॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तागतासातुनर्मदातीरमुत्तमम्॥ यत्रतेपेतपोघोरंसिन्धुद्वीपःप्रतापवान्॥१२॥
तत्रविद्युन्मतीनामदैत्यकन्याऽतिरूपिणी ॥ सादृष्टातेनमुनिनाविवस्त्रामज्जतीजले ॥ १३ ॥ चस्कन्दचमुनिःशुक्रंशिलाद्रोण्यांमहातपाः ॥ तच्चमा
हिष्मतीदृष्ट्वादिव्यगन्धिसुगन्धिच ॥ १४ ॥ निजांसखीमुवाचेदंपिबामिचजलंशुभम् ॥ एवमुक्त्वातुसापीत्वातच्छुक्रंमुनिसम्भवम् ॥ १५ ॥ प्राप
गर्भंमुनेर्वीर्याद्वत्सरंजठरेधृतम् ॥ तस्याःपुत्रोऽभवच्छ्रीमान्महाबलपराक्रमः ॥१६॥ महिषेतिस्मृतोनाम्नाब्रह्मवंशविवर्धनः ॥ सुराणामपहृत्याजौत्रैलो
क्यंसम्मतोऽनघे ॥ १७॥ आगम्यदास्यतेसुभ्रुतवदेविमहासुरः ॥ तस्यात्मनःप्रदानेनकुरुदेविमहत्कृतम् ॥ आत्मनास्वयमात्मानंशोचमानासुखीभव
॥ १८ ॥ वृथात्वंयौवनंप्राप्तापीनौचेमौपयोधरौ ॥ यदितस्याङ्गसंलग्नौसफलंजीवितंभवेत् ॥ १९ ॥ भवत्यानतुसन्देहःप्राप्तंवैजन्मनःफलम् ॥ मा
क्लेशयवृथादेविवयश्चेदंसयौवनम् ॥ १२० ॥ सभाग्याभवसुश्रोणिपतिंप्राप्नुहिदानवम् ॥ किमनेनतुवक्त्रेणयन्मुखेतस्यनार्प्यते ॥ २१ ॥
सुधारसस्याभ्यधिकमास्वादंलभशोभनम् ॥ एवमुक्तातदादेवीतेनदूतेनशोभना ॥ जहासपरमादेवीवाचंनोवाचकिञ्चना ॥ २२ ॥

तस्याहसन्त्याःसहितंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ददर्शकुक्षौसम्भ्रान्तःतत्क्षणात्समपद्यत ॥ २३ ॥ ततोदेव्याःप्रतीहारीजयानामासितेक्षणा ॥ देव्या
हृदिस्थितंवाक्यमुवाचतनुमध्यमा ॥ २४ ॥ कन्यार्थंयत्त्वयादूतवचनंसमुदीरितम् ॥ इदंनामव्रतंवास्याःकौमारंसार्वकालिकम् ॥ २५ ॥
अन्याअपिकुमार्योऽत्रसन्तिदेव्याःपदानुगाः ॥ तासामेकापिनोलभ्याकिमुदेवीस्वयंशुभा ॥ २६ ॥ याहिदूतत्वरावांस्त्वंकिञ्चिदन्यद्भविष्यति ॥
एवमुक्तस्ततोदूतस्तावद्धयोम्निमहामुनिः ॥ २७ ॥ आयातोनारदस्तूर्णमेतदूचेमहातपाः ॥ देविदेवैरहंप्रीत्याप्रेपितोऽस्मितवान्तिकम् ॥ २८ ॥
देवाःसर्वेजितामेरुंविहायब्रह्मणोऽन्तिकम् ॥ २८ ॥ विगतादेविदैत्येनमहिषाख्येननिर्जिताः ॥ २९ ॥ त्वांग्रहीतुंहियत्नंसकृतवान्देविदैत्यराट् ॥
एवमुक्तासिदेवित्वंयोधयस्ववरानने ॥ १३० ॥ स्थिरीभूत्वामहादेवितंदैत्यंप्रतिघातय ॥ उक्त्वैवान्तर्हितःसद्योनारदःस्वेच्छयाययौ ॥ ३१ ॥
देवीचकन्याकोट्यस्ताःसन्नह्यन्तमुवाचह ॥ ततःकन्यामहाभागाःसर्वास्तादेविशासनात् ॥ ३२ ॥ बभूवुर्घोररूपिण्यःखड्गचर्मधनुर्धराः ॥
सङ्ग्रामहेतोःसन्तस्थुःसैन्यविध्वंसनायवै ॥ ३३ ॥ तच्चदेवबलंत्यक्त्वासावैदैत्यचमूर्द्रुतम् ॥ आगतायत्रसादेवीसंनद्धस्त्रीबलंमहत् ॥ ३४ ॥
ततस्तायुयुधुःकन्यादानवैःसहदर्पिताः ॥ क्षणेनतद्बलंताभिश्चतुरङ्गंनिपातितम् ॥ ३५ ॥ शिरांसितत्रकेषाञ्चिच्छिन्नानिपतितानिच ॥
इतरेषांविदार्याशुक्रव्यादाःशोणितंपपुः ॥ ३६ ॥ अन्येकबन्धभूतास्तुननृतुस्तत्रदानवाः ॥ एवंक्षणेनतेसर्वेविध्वस्ताःपापचेतसः ॥ ३७ ॥
अपरेविद्रुताःसर्वेयत्रासौमहिषासुरः ॥ ततोहाहाकृतंसर्वतदादैत्यबलंमहत् ॥ ३८ ॥ एवंतदाकुलंदृष्ट्वामहिषोवाक्यमब्रवीत् ॥
सेनापतेकिमेतद्धिबलंभग्नंममाग्रतः ॥ ३९ ॥ ततोयज्ञहतोनामदैत्योहस्तिस्वरूपवान् ॥ उवाचहतमेतद्धिकुमारीभिःसमन्ततः ॥ १४० ॥
भवानपूर्वकन्यार्थीकथितंनारदेनते ॥ तयाहतमिदंसर्वंमन्येत्वांतुहनिष्यति ॥ ४१ ॥ ततोदुद्रावमहिषस्तांकन्यांशुभलोचनाम् ॥ गदामुसलह
स्तश्चकन्यांदुद्रावतांबलात् ॥ ४२ ॥ यत्रतिष्ठतिसादेवीदेवगन्धर्वपूजिता ॥ तत्रैवसोऽसुरःप्रापयन्नदेवीव्यवस्थिता ॥ ४३ ॥ सातुदृष्ट्वातमायान्तं
विंशत्पाणिर्बभूवह ॥ धनुःखड्गंतथाशक्तिःशरःशूलंतथागदा ॥४४॥ सहस्रारंतथाचक्रंमुसलंभिण्डिपालकम् ॥ परशुर्डमरुश्चैवतथाघण्टाविशालिनी
॥ ४५ ॥ शतघ्नीमुद्गरोघोरोभुशुण्डीकुन्तमेवच ॥ दण्डपाशौध्वजश्चवपद्मंचेतीहविंशतिः ॥ ४६ ॥ भूत्वाविंशद्भुजादेवीसिंहमास्थायदंशिता ॥
सस्माररुद्रंदेवेशंरौद्रंसंहारकारिणम् ॥ ४७ ॥ ततोवृषध्वजःसाक्षाद्रुद्रस्तत्रैवसंययौ ॥ तयाप्रणम्यविज्ञप्तःसर्वान्दैत्याञ्जयाम्यहम् ॥ ४८ ॥
त्वयिसन्निहितेदेवेविष्णौचापिपरन्तप ॥ युष्मत्सन्निधिमात्रेतुपश्यदेवसनातन ॥ ४९ ॥ एवमुक्त्वाऽसुरान्सर्वाञ्जिघांसुःपरमेश्वरी ॥ मुक्त्वातमेकं

महिषंवधार्थंसातमभ्यगात् ॥ १५० ॥ तथादेवींततःसोऽपिदृष्ट्वादुद्रावचेश्वरीम् ॥ क्वचिद्युध्यतिदैत्येन्द्रःक्वचिन्नैवपलायते ॥ ५१ ॥ क्वचित्पुन
र्भृशंचक्रेक्वचित्पुनरुपागमत् ॥ एवंवर्षसहस्राणिदशतस्यतयासह ॥ ५२ ॥ देव्याविनिर्गतानिस्युर्युध्यतस्तस्यशोभने ॥ बभ्रामसकलन्त्वाजौ
ब्रह्माण्डंभीतमानसम् ॥५३॥ततःकालेनमहताशतशृङ्गेमहागिरौ ॥ दैत्येश्वरंचतंदृष्ट्वादेवीवचनमब्रवीत् ॥ ५४ ॥ रूपलोभात्त्वयानीचदृतोयोऽसौम
मान्तिकम् ॥ प्रेषितोयत्त्वयातस्यसन्दिष्टंतद्वदस्वमे ॥ ५५ ॥ नमयातच्छ्रुतपूर्वमिदानींत्वन्मुखात्पुनः ॥ श्रोतुमिच्छामितद्वाक्यंभवाननुभविष्यति
॥ ५६ ॥ पद्भ्यामाक्रम्यशूलेननिहतोदैत्यसत्तमः ॥ छिन्नेशिरसिखड्गेनतत्कण्ठादुत्थितःपुमान् ॥ रौद्रोऽपिसगतःस्वर्गंदेव्याशस्त्रनिपा
तितः॥५७॥ततोदेवगणाःसर्वेमहिषंवीक्ष्यनिर्जितम्॥सेन्द्राद्यास्तुस्तुतिंचक्रुर्देव्यास्तुष्टेनचेतसा॥५८॥देवाऊचुः॥नमोदेविमहाभागेगम्भीरेभीमदर्शने॥
नयस्थेस्थितिसिद्धान्तेत्रिनेत्रेविश्वतोमुखि ॥५९॥ विद्याविद्येजयेजाप्येमहिषासुरमर्दिनि ॥ सर्वगेसर्वदेवेशिविश्वरूपिणिवैष्णवि॥१६०॥वीतशोके
ध्रुवेदेविपद्मपत्रायतेक्षणे ॥ शुद्धसत्वव्रतस्थेचचण्डरूपेविभावरि ॥ ६१ ॥ ऋद्धिसिद्धिप्रदेदेविसर्वसत्वमयेध्रुवे ॥ विद्यापुराणशिल्पानांजननिभूत
धारिणि ॥ ६२ ॥ सर्वदेवरहस्यानांसर्वसत्त्ववतांशुभे ॥ नमोऽस्तुतेमहादेविनमोऽस्तुपरमेश्वरि ॥ ६३ ॥ नमोऽस्तुसर्वभूतानांमातर्नित्येऽक्षयेऽव्यये
॥ नतेषांजायतेकिञ्चिदशुभंरणसङ्कटे ॥ ६४ ॥ येतुव्याघ्रभयेघोरेचौरराजभयेतथा ॥ सर्वभूताभयादेवीक्षेम्याक्षेमङ्करीतिच ॥ ६५ ॥ विभावरीभा
वरीचसर्वस्थितिकरीतथा ॥ सर्वांसांभगवान्रुद्रःसर्वगत्वात्पतिःस्मृतः ॥ ६६॥ यावत्यस्तुमहाशक्त्यस्तावद्रूपस्तुशङ्करः ॥ निगडस्थोऽपियोदेवि
त्वांस्मरिष्यतिमानवः ॥ सोऽपिबन्धात्प्रमुच्येतससुखंवसतेसुखी ॥ ६७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवंस्तुतासुरैर्देवीप्रणिपातपुरस्कृता ॥ उवाचदेवीसु
श्रोणीवृणुध्वंवरमुत्तमम् ॥ ६८ ॥ देवाऊचुः ॥ देविपुष्करसंस्थांत्वांस्तुवन्त्यनेनभक्तितः ॥ तेसर्वकामसम्पन्नाभवन्तुवरएषवै ॥ ६९ ॥ पुलस्त्य
उवाच ॥ एवमस्त्वितितान्देवानुक्त्वादेवीपरावरान् ॥ विसर्जयित्वातान्देवीस्वयंतत्रैवसंस्थिता ॥ १७० ॥ एवंयःशृणुतेजन्मदेव्याः
कुरुकुलोद्वह ॥ सदासेवेतविरजइदंप्राप्नोत्यनामयम् ॥ ७१ ॥ यःक्षेमङ्करिवृत्तान्तंब्रह्मशक्तिसमुद्भवम् ॥ सपुत्रपौत्रपशुमान्समृ
द्धिमुपगच्छति ॥ ७२ ॥ यश्चेदंशृणुयाद्भक्त्यादेवीस्तोत्रमनुत्तमम् ॥ सर्वबाधाविनिर्मुक्तंपदंनिर्वाणमृच्छति ॥ ७३ ॥ यएनांवेद
वैदेव्याउत्पत्तिंत्रिविधांस्थिताम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपदंनिर्वाणमृच्छति ॥ ७४ ॥ ॥ अष्टगजयपदोराजांसप्तम्यांनियतःशुचिः ॥ अष्टम्यां
चनवम्यांचउपवासीनरोत्तम ॥ ७५ ॥ संवत्सरेणलभतेराज्यंनिष्कण्टकंनृपः ॥ यासात्रिविदसम्भूतावेदशक्तिःपरावरा ॥ ७६ ॥ एषाज्ञाना

त्मिकासर्वासात्त्विकीब्रह्मसंज्ञिता ॥ एषैवरक्ताराजसीवैष्णवीपरिकीर्तिता ॥ ७७ ॥ एषैवकृष्णातामसीरौद्रीदेवीप्रकीर्तिता ॥ परमात्मायथा
देवएकएवत्रिधास्थितः ॥ ७८ ॥ अपराचपराचैवतथैवान्यापरावरा ॥ त्रिधाव्यवस्थिताशक्तिरेकैकात्रिविधाभवेत् ॥ ७९ ॥ यएवं
शृणुयात्सर्वंक्षेम्यायाःपरमंशिवम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःपदंनिर्वाणमाप्नुयात् ॥ १८० ॥ यश्चैवंपठतेभक्त्यानवम्यांनियतःशुचिः ॥ सरा
ज्यापत्यलाभेनभयेभ्यःपरिमुच्यते ॥ ८१ ॥ यत्रैवंलिखितागेहेसदातिष्ठतिधारिता ॥ नतत्राग्निभयंघोरंचौर्यसर्पादिकंनृप ॥ ८२ ॥ यश्चै
तत्पूजयेद्भक्त्यापुस्तकेलिखितंबुधः ॥ तेनचेष्टंभवेत्सर्वंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ८३ ॥ जायन्तेपशवःपुत्रास्तथाधान्यंवरस्त्रियः ॥ रत्नान्य
श्वागजाभृत्याग्रामाश्चाशुभवन्त्युत ॥ ८४ ॥ यस्येदंतिष्ठतेगेहेतस्याप्येतद्ध्रुवंभवेत् ॥ एतदेवरहस्यंमेकीर्तितंनृपसत्तम ॥ ८५ ॥ क्षेमङ्करी
भवंतेतुसर्वंक्षेमङ्करंशुभम् ॥ क्षेम्याक्षेमङ्करीदेवीसर्वेषांभयनाशिनी ॥ ८६ ॥ रुद्रस्यखलुमाहात्म्यंदेवीनांसम्भवस्तथा ॥ नवकोटयस्तुचा
मुण्डाभेदभिन्नाव्यवस्थिताः ॥ ८७ ॥ यारौद्रीतामसीशक्तिःसाचामुण्डाप्रकीर्तिता ॥ अष्टादशतथाकोटयोवैष्णव्याभेदउच्यते ॥ ८८ ॥ यासातु
राजसीशक्तिःपालनेचैववैष्णवी ॥ याब्राह्मीशक्तिःसत्त्वस्थासाचानन्ताप्रकीर्तिता ॥ ८९ ॥ क्षेमङ्कर्यानसङ्ख्यातुब्राह्मीशक्तिःपरावरा ॥ ब्रह्माणी
साधुविज्ञेयासृष्टिरूपाजगत्स्थिता ॥१९०॥ एतासांसर्वभेदेषुपृथगेकैकशोभनाः ॥ सर्वासांभगवान्रुद्रःसर्वगत्वात्पतिःस्मृतः ॥ ९१ ॥ यावत्यस्ता
महाशक्त्यस्तावद्रूपाणिशङ्करः ॥ कृत्तिवासास्तुभजतेपतिरूपेणसर्वदा ॥ ९२ ॥ यश्चाराधयतेतास्तुतस्यरुद्रोऽपितुष्यति ॥ सिध्यन्तेतास्तदादेव्यो
मन्त्रिणोनात्रसंशयः ॥ १९३ ॥ इतिश्रीपद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेक्षेमङ्कर्युत्पत्तिर्नामपञ्चत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ भीष्मउवाच ॥ यासम्भूता
शरीरात्तुब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः ॥ गायत्र्यष्टभुजाभूत्वाख्याताविंशभुजातथा ॥ १ ॥ सैवचान्याभवद्देवीदेवकार्यचिकीर्षया ॥ महिषाख्यासुरवधंकु
र्वतीब्रह्मणोरता ॥ २ ॥ वैष्णव्यानिहतोदैत्यःकतमोयोमहाबलः ॥ चामुण्डयारुद्रशक्त्याकतमोदानवोहतः ॥ ३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इदंजग
त्स्थितंभीष्मगङ्गासिकतसङ्ख्यया ॥ यत्किञ्चिद्भवतेवृत्तंतत्सववेदसर्ववित् ॥ ४ ॥ स्वायम्भुवोहतोदैत्योवैष्णव्यामन्दरेगिरौ ॥ महिषाख्योऽभि
भाष्यश्चसचवैवस्वतेपुनः ॥ ५ ॥ नन्दयानिहतोविन्ध्येमहाबलपराक्रमः ॥ अथवाज्ञानशक्तिश्चमहिषोऽज्ञानमूर्तिमान् ॥ ६ ॥ अज्ञानंज्ञानसाध्यं
तुभवतीहनसंशयः ॥ मूर्तिपक्षेचेतिहासोमन्मूर्तिःस्वेनबाध्यत ॥ ७ ॥ ख्याप्यतेवेदवादैस्तुअहन्तैर्वेदवादिभिः ॥ ८ ॥
इदानींशृणुमेराजन्पञ्चपातकनाशनम् ॥ यजनंदेवदेवस्यब्रह्मपुत्रवसुप्रदम् ॥ ९ ॥ इहजन्मनिदारिद्र्यव्याधिकुष्ठादिपीडितः ॥ अलक्ष्मीवानपुत्रस्तु

योभवेत्पुरुषोभुवि ॥ १० ॥ तस्यसद्योभवेल्लक्ष्मीरायुःपूर्णंसुतास्सुखम् ॥ कृत्वातुमण्डलगतंलोकपालसमन्वितम् ॥ ११ ॥ ब्रह्माणंतुपरंदेवंयःपश्यतिविधानतः ॥ पूजितंनवनाभेनमन्त्रमूर्तिमयोनिजम् ॥ १२ ॥ कार्तिकेमासिशुक्लायांपौर्णमास्यांविशेषतः ॥ सर्वासुवायजेदेवंपूर्णिमासुविधानतः ॥१३॥ सङ्क्रान्तौचमहाबाहोचन्द्रसूर्यग्रहेऽपिवा ॥ यःपश्यतिविभुंदेवंपूजितंगुरुणानृप ॥१४॥ तस्यसद्योभवेत्तुष्टिःपापध्वंसश्चजायते ॥ समान्योदेवतानांचभवतीहनराधिप ॥ १५ ॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशांभक्तानांतुपरीक्षणम् ॥ संवत्सरंगुरुःकुर्याज्जातिशौचक्रियादिभिः ॥ १६ ॥ उपपन्नमितिज्ञात्वाहृदयेनावधारयेत् ॥ तेऽपिभक्तियुताध्यात्वात्वाचार्यंपरमेश्वरम् ॥ १७ ॥ संवत्सरंगुरौभक्तिंकुर्युर्विष्णौयथातथा ॥ प्रसादयेयुश्चततःपूर्णेसंवत्सरेगुरुम् ॥ १८ ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेनसंसारार्णवतारणम् ॥ परब्रह्मोपासनेनविरिञ्च्याराधनेनच ॥ १९ ॥ सहस्रशीर्षजप्येनमण्डलब्राह्मणेनच॥ध्यानेनस्यात्तथास्माकमुपदेशःप्रदीयताम् ॥ २० ॥ इच्छामोवैदिकींलक्ष्मींविशेषेणप्रसद्यताम् ॥ अभ्यर्थितोगुरुस्त्वेवंमेधावीतैस्तदाततः ॥ २१ ॥ यथाविधिसमभ्यर्च्यब्रह्माणंविष्णुमग्रतः ॥ तंबद्धनेत्राःस्वाप्यास्तुकार्तिकस्यचतुर्दशीम् ॥ २२ ॥ ब्राह्ममुहूर्तेचोत्थायबद्धपद्मासनास्तुते ॥ ध्यात्वागुरुंसहस्रारेश्वेतवस्त्रोपवीतकम् ॥ २३ ॥ श्वेतमाल्याम्बरधरंश्वेतगन्धानुलेपनम् ॥ निर्गम्यचबहिर्नद्यांकुर्युर्नित्यमतन्द्रिताः ॥ २४ ॥ क्षीरवृक्षोत्थमाचार्योदापयेद्दन्तधावनम् ॥ तेचतंभक्षयेयुर्हिनदींगत्वासमुद्रगाम् ॥ २५ ॥ इतरद्वातटाकंवागृहेवापिविधानतः॥तद्भक्षयेयुर्मन्त्रेणमन्त्रितंपरमेष्ठिनः ॥ २६ ॥ आपोहिष्ठेतिमन्त्रेणसप्तकृत्वोऽभिमन्त्रितम् ॥ देवस्यत्वेतिवैजप्त्वायुञ्जानेतिकरेन्यसेत ॥ २७ ॥ इरावत्येतिप्रक्षाल्यब्रह्मोदनेतिवैमुखे ॥ भक्षयित्वाक्षिपेद्दूरंपतितंचनिरीक्षयेत् ॥ २८ ॥ सम्मुखंप्राङ्मुखंवापिविदिशंचापिवागतम् ॥ संमुखेदेवतालब्धिर्मन्त्रसिद्धिश्चजायते ॥२९॥ पराङ्मुखेदन्तकाष्ठेसर्वेदेवाःपराङ्मुखाः ॥ उत्तरेणगतेतस्मिन्सिद्धिर्भवतिवानवा ॥ ३० ॥ दक्षिणेनभवेन्मृत्युर्गुरोस्तस्यनसंशयः ॥ प्रेक्ष्याशुभंस्वपेद्भूमौदेवदेवस्यसन्निधौ ॥ ३१ ॥ स्वप्नान्दृष्ट्वागुरोरग्रेश्रावयेयुर्विचक्षणाः ॥ ततःशुभाशुभंतत्रलक्षयेत्परमोगुरुः ॥ ३२ ॥ पौर्णमास्यामथस्नात्वाततोदेवालयंव्रजेत्॥गुरुश्चमण्डलंभूमौकल्पितायांतुवर्तयेत् ॥३३॥ लक्षणैर्विविधैर्भूमिंलक्षयित्वाविधानतः ॥ षोडशारंलिखेत्पद्मंनवधारमथापिवा॥३४॥अष्टपत्रमथोवापिलिखित्वादर्शयेद्बुधः ॥ नेत्रबन्धंतुकुर्वीतसितवस्त्रेणयत्नतः॥३५॥वर्णानुक्रमतःशिष्यान्पुष्पहस्तान्प्रवेशयेत्॥ नवनाभंयदाकुर्यान्मण्डलंवर्णकैर्बुधः॥ ३६॥इन्द्राणीपूर्वकंदेवमिन्द्रमैन्द्र्यांतुपूजयेत्॥लोकपालैःसमंतद्वदग्निंसम्पूजयेन्नृपः॥३७॥दिशिवह्नेर्यमंयाम्यांनैरृत्यांचैवनिरृतिम् ॥ वरुणंवारुणाशायांवायुंवायव्यगोचरे॥३८॥धनदंचोत्तरेन्यस्यरुद्रमीशानगोचरे॥कमण्डलुंपूर्वतोहिस्रुचंवैदक्षिणेतथा ॥३९॥ हंसंवैपश्चिमायांतुउत्तरा

यांस्तुवंतथा ॥ आग्नेय्यांचबृसींदद्यान्नैर्ऋत्यांपादुकेतथा ॥ ४० ॥ वायव्यांयोगपट्टंचऐशान्यांचगन्तिकाम् ॥ विष्णुस्तुपूर्वतःपूज्योदक्षिणे
चापिशङ्करः ॥४१॥ पश्चिमेतुरविर्देवऋषयश्चोत्तरेतथा ॥ मध्येस्वयंपद्मजन्मासावित्रीदक्षिणेतथा ॥ ४२ ॥ उत्तरेचैवगायत्रीदेवीपद्मदलेक्षणा ॥ ऋ
ग्वेदंपूर्वतोन्यस्ययजुर्वेदंचदक्षिणे ॥ ४३ ॥ पश्चिमेसामवेदंचअथर्वंचोत्तरेतथा ॥ इतिहासपुराणानिच्छन्दोज्यौतिषमेवच ॥ ४४ ॥ धर्मशा
स्त्राणिचान्यानिइन्द्रादिदिक्षुविन्यसेत् ॥ पूर्वपत्रेवलंपूज्यप्रद्युम्नंदक्षिणदले ॥ ४५ ॥ पश्चिमेचानिरुद्धंचवासुदेवमथोत्तरे ॥ पूर्वतोवामदेवंचसद्योजा
तंतुदक्षिणे ॥ ४६ ॥ ईशानंपश्चिमेस्थाप्यतत्पुरुषंचोत्तरेतथा ॥ अघोरस्सर्वतःपूज्यएषापूजातुमण्डले ॥ ४७ ॥ पूर्वतोभास्करंपूज्यदक्षिणेन
दिवाकरम् ॥ प्रभाकरंपश्चिमेतुग्रहराजमथोत्तरे ॥ ४८ ॥ एवंपूज्यविधानेनब्रह्माणंपरमेश्वरम् ॥ दिङ्मण्डलेतुविन्यस्यअष्टौकुम्भान्विधानतः ॥ ४९ ॥
ब्राह्मंतुकलशंमध्येनवमंतत्रकल्पयेत् ॥ स्नापयेन्मुक्तिकामंतुब्रह्मणोवैघटेनतु ॥ ५० ॥ श्रीकामंवैष्णवेनेहकलशेनतुपार्थिव ॥ राज्यार्थिनंस्नापये
च्चऐन्द्रेणकलशेनतु ॥ ५१ ॥ द्रव्यप्रतापकामंतुआग्नेयघटवारिणा ॥ मृत्युञ्जयविधानाययाम्येनस्नापयेन्नरम् ॥ ५२ ॥ दुष्टप्रध्वंसनाया
लंनैर्ऋतेनविधीयते ॥ स्नापयेद्वारुणेनाशुपापनाशायमानवम् ॥ ५३ ॥ शरीरारोग्यकामंतुवायव्येनाभिषेचयेत् ॥ द्रव्यसम्पत्तिकामस्यकौबे
रेणविधीयते ॥ ५४ ॥ रौद्रेणज्ञानकामस्यलोकपालघटास्त्विमे ॥ एकैकेननरःस्नात्वासर्वदोषविवर्जितः ॥ ५५ ॥ जायतेब्रह्मसदृशोराजास
द्योऽथवानरः ॥ अथवादिक्षुसर्वासुयथासङ्ख्येनलोकपान् ॥ ५६ ॥ पूजयंत्तुस्वनाम्नातुकुम्भैरेवविधानतः ॥ एवंसम्पूज्यदेवांस्तुलोकपालान्प्रसन्नधीः
॥ ५७ ॥ पश्चात्परीक्षिताञ्शिष्यान्बद्धनेत्रान्प्रवेशयेत् ॥ दग्ध्वाग्नेय्याधारणयावायुनाविधुनेत्ततः ॥ ५८ ॥ सोमेनाप्यायितान्कृत्वाश्रावयेत्समयां
स्ततः ॥ ननिन्द्याद्ब्राह्मणान्देवान्विष्णुंब्राह्मणमेवच ॥ ५९ ॥ इन्द्रमादित्यमग्निंचलोकपालान्ग्रहांस्तथा ॥ गुरुंचब्राह्मणंवापिमुनीन्द्रंपूर्वदीक्षितम्
॥६०॥एवंतुसमयाञ्श्राव्यपश्चाद्धोमंतुकारयेत् ॥ ॐनमोभगवतेब्रह्मणेसर्वरूपिणेहुंफट्स्वाहा ॥६१॥ षोडशाक्षरमन्त्रेणहोमयेज्ज्वलितेऽनले ॥ गर्भा
धानादिकास्सर्वाआहुतीस्सम्प्रदापयेत् ॥ ६२ ॥ तिसृभिस्तुव्याहृतिभिर्देवदेवस्यसन्निधौ ॥ होमान्तेदीक्षितःपश्चाद्दापयेद्गुरुदक्षिणाम् ॥ ६३ ॥
हस्त्यश्वयानशकटहेमधान्यादिकंनृप ॥ दापयेद्गुरवेप्राज्ञोमध्यमेमध्यमंतथा ॥ ६४ ॥ दापयेदपरेयुग्मंसहिरण्यन्तुलङ्गुरोः ॥ एवंकृतेतुयत्पु
ण्यंमहत्सञ्जायतेतथा ॥ ६५ ॥ तन्नशक्यंनिगदितुमपिवर्षशतैरपि ॥ दीक्षितोऽथपुराभूत्वापाद्मंवैशृणुयाद्यदि ॥ ६६ ॥ तनवेदाःपुराणा
निसर्वमन्त्रास्ससङ्ग्रहाः ॥ जप्तास्स्युःपुष्करेतीर्थेप्रयागेसिन्धुसागरे ॥ ६७ ॥ देवह्रदकुरुक्षेत्रेवाराणस्यांविशेषतः ॥ ग्रहणेविषुवेचैवयत्फलं

जपतांभवेत् ॥ ६८ ॥ फलंशतगुणंतच्चपुष्करस्थंपितामहम् ॥ दृष्ट्वाप्राप्नोतिविविधान्कामान्कामयतेयदि ॥ ६९ ॥ पूजांवैधानिकींकृत्वादीक्षितो
यःशृणोतिच ॥ देवाअपितपःकृत्वाध्यायन्तिचवदन्तिच ॥ ७० ॥ कदामेभारतेवर्षेजन्मस्यादितिपार्थिव ॥ दीक्षिताश्चभविष्यामःपाद्मंश्रोष्याम
हेकदा ॥ ७१ ॥ पाद्मंतुषोडशात्मानंन्यस्यदेहेकदावयम् ॥ यास्यामस्तुपरंस्थानंयद्गत्वानपुनर्भवेत् ॥ ७२ ॥ एवंजल्पन्तिविबुधामनसाचिन्तय
न्तिच ॥ ब्रह्मयज्ञंचकार्तिक्यांकदाद्रक्ष्यामहेनृप ॥ ७३ ॥ एवंतेविधिरुद्दिष्टोमयायंकुरुसत्तम ॥ देवगन्धर्वयक्षाणांसर्वदादुर्लभोह्यसौ ॥ ७४ ॥
एवंयोवेत्तितत्त्वेनयश्चपश्यतिमण्डलम् ॥ यश्चेमंशृणुयाच्चैवसर्वेमुक्ताइतिश्रुतिः ॥ ७५ ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिरहस्यमिदमुत्तमम् ॥ येनलक्ष्मीर्धृ
तिस्तुष्टिःपुष्टिश्चापिभवेन्नृणाम् ॥ ७६ ॥ सर्वेग्रहास्सदासौम्याजायन्तेयेनपार्थिव ॥ आदित्यवारंहस्तेनपूर्वमादायभक्तितः ॥ ७७ ॥ भक्तैकेन
क्षिपेत्तावद्यावत्सप्तचसंख्यया ॥ ततस्तुसप्तमेपूर्णेकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ७८ ॥ आदित्यंचैवसौवर्णंकृत्वायत्नेनमानवः ॥ रक्तवस्त्रयुगच्छत्रंछत्रिकां
पादुकेतथा ॥ ७९ ॥ उपानहौचदातव्येस्थापयेत्ताम्रभाजने ॥ घृतेनस्नपनंकृत्वासम्पूर्णाङ्गंद्विजातये ॥ ८० ॥ दापयेत्कृत्यविदुषेब्राह्मणाय
विशेषतः ॥ एवंकृतौफलंतस्यभवेदारोग्यमुत्तमम् ॥ ८१ ॥ द्रव्यसम्पत्समग्रास्तिरितिपौराणिकीक्रिया ॥ अविसंवादिनीचेयंशान्तिपुष्टिप्रदानृणाम्
॥ ८२ ॥ तद्वच्चित्रासुसङ्गृह्यसोमवारंविचक्षणः ॥ रात्रिभक्षःक्षिपेदष्टौसोमवारान्प्रयत्नतः ॥ ८३ ॥ प्रत्येकंब्राह्मणाभोज्यायथाशक्तिविचक्षणाः ॥
नवमेतुततःपूर्णेकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ८४ ॥ वस्त्रयुग्मंचदातव्यंततःसोमंप्रदापयेत् ॥ कांस्यभाजनसंस्थंतुक्षीरसम्पूरितंततः ॥ ८५ ॥
तद्वच्छत्रंपादुकेचतथोपानत्समन्वितम् ॥ सम्पूर्णाङ्गायदातव्यंब्राह्मणायविशेषतः ॥ ८६ ॥ स्वात्यामङ्गारकंपूज्यक्षपयेन्नक्तभोजनैः ॥ अष्टवे
वंचयावच्चकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ८७ ॥ अङ्गारकंचसौवर्णंस्थापितंताम्रभाजने ॥ दापयेद्ब्राह्मणायाथसम्पूर्णाङ्गायचैवहि ॥ ८८ ॥ नक्षत्रानु
क्रमेणैवक्षिपेन्नक्तानिसप्तवै ॥ अष्टमेतुक्रमात्खेटान्सौवर्णान्दापयेद्बुधः ॥८९॥ अग्निकार्यंचकुर्वीतयथादृष्टंविधानतः ॥ एवंकृतेभवेद्यद्वैतन्निबोधनरा
धिप ॥ ९० असौम्याश्चग्रहास्सर्वेसौम्यरूपाभवन्तिच ॥ सर्वेरोगाविनश्यन्तितुष्टिमायान्तिदेवताः ॥ ९१ ॥नविरुन्धन्तितंनागाःपितरस्तर्पितास्त
था॥दुस्स्वप्ननाशोभवतिशृण्वतांपठतांतथा ॥ ९२॥ यदिभौमोरविसुतोभास्करोराहुणासह ॥ केतुश्चमूर्ध्नितिष्ठन्तिरौद्राःपीडाकराग्रहाः ॥ ९३ ॥ अनेन
कृतमात्रेणससौभाग्याभवन्तिहि ॥ यएवंकुरुतेराजन्सदाभक्तिसमन्वितः ॥९४॥ तस्यसानुग्रहाःसर्वेशान्तिंगच्छन्तिनान्यथा ॥ शनैश्चरंराहुकेतूलो
हपात्रेषुविन्यसेत् ॥९५॥ लोहेनकारयेच्चैनान्ब्राह्मणेभ्यश्चदापयेत्॥कृष्णंवस्त्रयुगंदेयमेतेषांप्रीणनायवै ॥ ९६ ॥ सौवर्णाङ्गाश्चदातव्याःशान्तिश्रीविज

र्प्सुभिः॥व्रतान्तेसर्वएतेहिग्रहास्सौवर्गकानृप ॥९७॥ दातव्याःशान्तिमिच्छद्भिर्व्रतान्तेद्विजभोजनम्॥यथाशक्तिदक्षिणाचग्रहाणांप्रीतयेतथा ॥९८॥
अल्पायासेनराजेन्द्रसर्वान्कामानवाप्नुयात्॥ शङ्कराज्ज्ञानमन्विच्छेदारोग्यंभास्करात्तथा ॥९९॥ हुताशनाद्धनंहीच्छेद्गतिमिच्छेज्जनार्दनात् ॥ ब्राह्मं
पितामहाच्चैवसर्वजन्तुप्रशान्तिदम्॥१००॥भीष्मउवाच॥यस्त्वयाकथितोयज्ञोयज्वनांतुफलंमहत् ॥तथायुपस्स्वल्पतयाअन्यैःप्राप्तुंनशक्यते॥१॥
स्वल्पायासेनयत्पुण्यंसंवत्सरमुपोषणम् ॥ भवेत्तन्मेमुनिश्रेष्ठकथयस्वमहाफलम् ॥ २ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इदमर्थंमहाराजश्वेतोराजामहायशाः ॥
वसिष्ठंपृष्टवान्प्रश्नंक्षुधयापीडितोभृशम् ॥ ३ ॥ आसीदिलावृतेवर्षेश्वेतोराजामहाबलः ॥ समहींसकलांजिग्येसप्तद्वीपांसपत्तनाम् ॥ ४ ॥ ब्रह्म
पुत्रोवसिष्ठश्चआसीत्तस्यपुरोहितः ॥ सकदाचिन्नृपश्रेष्ठोजित्वापरमधार्मिकः ॥ ५ ॥ पुरोहितमुवाचेदंवसिष्ठंजपतांवरम् ॥ श्वेतउवाच ॥ भगवन्न
श्वमेधानांसहस्रंकर्तुमुत्सहे ॥६॥ सुवर्णरूप्यरत्नानांदानंकर्तुंद्विजातिषु ॥ पृथिव्यामन्नदानंतुदातुंनेच्छामिवैगुरो ॥७॥ नान्नेनकिंचिद्दत्तेनदत्तेहन्नेद्विजे
प्रभो ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ नकिंचिद्वस्त्वितिज्ञात्वानदत्तंतत्कदाचन ॥ ८ ॥ रक्तवस्त्रमलङ्कारंग्रामांश्चनगराणिच ॥ अददाद्ब्राह्मणेभ्योऽसौश्वेतोराजा
महायशाः ॥ ९ ॥ नान्नंजलंतेनराज्ञादत्तमासीत्कदाचन ॥ ततोऽश्वमेधैर्बहुभिर्यज्वासौनृपसत्तम ॥ ११० ॥ स्वर्गंगतःपुण्यजितंतपस्तस्वार्बुदत्र
यम् ॥ ब्राह्मींसलोकतांप्राप्तःसर्वालङ्कारभूषितः ॥ ११ ॥ नृत्यन्त्यप्सरसस्तत्रगायन्तेसिद्धयोषितः ॥ तुम्बुरुर्नारदस्तत्रद्वावप्यनुगतौसदा ॥ १२ ॥
अगायेतांमहाप्राज्ञौमुनयश्चतपोऽन्विताः ॥ वेदोक्तमन्त्रैःस्तुन्वन्तिअनेकक्रतुयाजिनम् ॥ १३ ॥ एवंविभवयुक्तस्यराज्ञस्तस्यमहात्मनः ॥ क्षुधयापी
डचतेदेहंतृष्णयाचविशेषतः ॥ १४ ॥ सतयापीडचमानस्तुक्षुधयाराजसत्तमः ॥ विमानेनाप्यसौस्वर्गंत्यक्त्वागाद्दक्षपर्वतम् ॥१५॥ यत्रात्ममूर्तिस्त
त्रागात्पुरादग्धामहावने ॥ तत्रास्थीनिस्वयंगृह्यलिहन्नास्तेसपार्थिवः ॥ १६ ॥ पुनर्विमानमारुह्यययौनाकंनराधिपः ॥ अथकालेनमहतासराजासं
शितव्रतः ॥ १७ ॥ स्वान्यस्थीनिलिहन्दृष्टोवसिष्ठेनपुरोधसा ॥ उक्तश्चकिन्नुराजेन्द्रस्वास्थिभक्षोनराधिप ॥ १८ ॥ एवमुक्तस्ततोराजावसिष्ठेनम
हर्षिणा ॥ उवाचवचनंचेदंश्वेतोराजाथतंमुनिम् ॥ १९ ॥ भगवंस्तृट्क्षुधार्तोऽहमन्नदानंपुरामया ॥ नदत्तंमुनिशार्दूलतेनमांक्षुत्प्रबाधते ॥ १२० ॥
एवमुक्तस्तदाराज्ञावसिष्ठोमुनिपुङ्गवः ॥ उवाचतंनृपंभूयोवाक्यमेतन्महामुनिः ॥ २१ ॥ किंतंकरोमिराजेन्द्रक्षुधितस्यविशेषतः ॥ वस्तुकस्यापि
किञ्चिद्धिनादत्तमुपतिष्ठति ॥ रत्नहेमप्रदानेनभोगवाञ्जायतेनरः ॥ २२ ॥ अन्नदानप्रदानेनसर्वकामैःप्रदीपितः ॥ तन्नदत्तंत्वयाराजन्स्तोकंमत्वान
राधिप ॥ २३ ॥ श्वेतउवाच ॥ अदत्तस्यचसम्भूतिर्यथाभवतिमेगुरो ॥ वसिष्ठत्वत्प्रसादेनतन्ममाचक्ष्वपृच्छतः ॥ २४ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ अस्त्ये

कंकारणंयेनजायतेनात्रसंशयः ॥ तच्छृणुष्वनरव्याघ्रकथ्यमानंमयातव ॥ २५ ॥ आसीद्राजापुराकल्पेविनीताश्वेतिकीर्तितः ॥ सचाश्वमेधमारे
भयज्ञंकर्तुंवरंनृपः ॥ २६ ॥ यजनान्तेद्विजेन्द्रेभ्योदत्तंगोऽश्वादियाचितम् ॥ नान्नंदत्तंतेनकिञ्चित्स्वल्पंमत्वायथात्वया ॥ २७॥ ततःकालेनमहतामृ
तोऽसौजाह्नवीतटे ॥ मायापुर्यांविनीताश्वःसार्वभौमोऽभवन्नृपः ॥ २८ ॥ स्वर्गंचगतवान्सोऽपियथाराजाभवान्प्रभो ॥ असावपिक्षुधाविष्टएवमेवा
गतोऽभवत् ॥ २९ ॥ मर्त्यलोकेनदीतीरेगङ्गायांनीलपर्वते ॥ विमानेनार्कवर्णेनभास्वतादेववन्नृप ॥ १३० ॥ ददर्शतत्स्वकंदेहंतथास्वंचपुरोहितम्॥
होतारंब्राह्मणंनामयजन्तंजाह्नवीतटे ॥ ३१ ॥ तंदृष्ट्वासावपिपुनःपर्यपृच्छद्द्विजोत्तमम् ॥ क्षुधायाःकारणंराजन्सहोतातमुवाचह ॥ ३२ ॥ तिलधेनुं
चवैराजन्घृतधेनुंचसत्तम ॥ जलधेनुंचधेनुंचरसधेनुंचपार्थिव ॥ ३३ ॥ देहिशीघ्रंयेनभवांस्तृट्क्षुधावर्जितोदिवि ॥ रमेतयावदादित्यस्तपतेदिविच
न्द्रमाः ॥ ३४ ॥ एवमुक्तस्ततोराजातंपुनःपृष्टवानिदम् ॥ तिलधेनुस्थितिंब्रूहितथाकृत्वाददाम्यहम् ॥ ३५ ॥ पुरोहितउवाच ॥ विधानंतिलधेनो
स्तुतच्छृणुष्वनराधिप ॥ धेनुस्स्यात्षोडशाढक्याचतुर्भिर्वत्सकोभवेत् ॥ ३६ ॥ इक्षुदण्डमयाःपादादन्ताःपुष्पमयाःशुभाः ॥ नासागन्धमयी
तस्याजिह्वागुडमयींतथा ॥ ३७ ॥ पुच्छेस्रक्कल्पनीयास्याद्घण्टाभरणभूषिता ॥ ईदृशींकल्पयित्वातुस्वर्णशृङ्गींतुकल्पयेत् ॥ ३८ ॥ रौप्यखुरांकांस्य
दोहांपूर्वंधेनुविधानतः ॥ कृत्वातांब्राह्मणायाशुदापयेन्मन्त्रतोनृप ॥ ३९ ॥ स्थितांकृष्णाजिनेधेनुंवासोभिर्गोपितांशुभाम् ॥ सूत्रेणासूत्रितांकृत्वा
पञ्चरत्नसमन्विताम् ॥ १४० ॥ सर्वौषधिसमायुक्तांमन्त्रपूतांतुदापयेत् ॥ अन्नंमेजायतांसद्यःपानंसर्वरसास्तथा ॥ ४१ ॥ कामान्सम्पा
दयास्माकंतिलधेनोद्विजेऽर्पिता ॥ गृह्णामिदेवित्वांभक्त्याकुटुम्बार्थेविशेषतः ॥ ४२ ॥ देहिकामान्वितान्सर्वांस्तिलधेनोनमोऽस्तुते ॥ एवंविधान
तोदत्तातिलधेनुर्नृपोत्तम ॥ ४३ ॥ सर्वकामसमावाप्तिंकुरुतेनात्रसंशयः ॥ जलधेनुस्तथैवेहकुम्भैरेवप्रकल्पिता ॥ ४४ ॥ दत्तातुविधिनाकामा
न्सद्यःसर्वान्प्रयच्छति॥धेनुशतंतथादत्तंपूर्णिमानियमेनहि ॥४५॥ सावित्रीइववैस्वर्गेसर्वकामप्रदाभवेत्॥घृतधेनुस्तथादत्ताविधानेनविचक्षणैः॥४६॥
सर्वकामसमावाप्तिंकुरुतेकान्तिदाभवेत् ॥ रसधेनुस्तथादत्ताकार्तिकेमासिपार्थिव ॥ ४७ ॥ सर्वान्कामान्प्रयच्छेत्तुंनित्यंसागतिदाभवेत् ॥ एतत्तेस
र्वमाख्यातंसमासाद्बहुविस्तरम् ॥४८॥ अपारंफलमुद्दिष्टंब्रह्मणासर्वकर्मणा ॥ तृष्णयाक्षुधयायद्वापीडितोराजसत्तम ॥ ४९ ॥ तद्दानंकार्तिकेदेयंपूर्वं
देहिनराधिप॥ब्रह्माण्डंसर्वसम्पन्नंभूतरत्नौषधीयुतम् ॥१५०॥ देवदानवयक्षैश्चयुक्तमेतत्सदाविभो॥एतत्तुसकलंकृत्वासर्वतोरजतान्वितम् ॥५१॥ सुरत्न
सूर्यचन्द्राढ्यंकार्तिकेद्वादशीदिने ॥ अथवापञ्चदश्यांतुकार्तिकस्यैवनान्यतः ॥५२ ॥ पुरोहितायगुरवेदापयेद्भक्तिमान्नरः ॥ ब्रह्माण्डोदरवर्तीनियानि

भूतानिपार्थिव ॥५३॥ तानिदत्तानिवैतेनसमासात्कथितंतव ॥ यद्यज्ञैर्यजतोराजन्समाप्तवरदक्षिणैः॥५४॥सर्वंफलंतत्खण्डस्यब्रह्माण्डस्यविशेषतः ॥
यःपुनःसकलंचेदंब्रह्माण्डंप्रदिशेन्नरः ॥५५॥ तेनजप्तंहुतंदत्तंपठितंकीर्तितंभवेत् ॥ राजोवाच ॥ विधिंब्रह्माण्डदानस्यकृत्वातन्मोक्षभाग्भवेत् ॥५६॥
कालंदेशंविप्रतीर्थंसर्वंत्वंवदमेऽनघ ॥ कृतेनयेनसर्वस्यफलभागीभवाम्यहम् ॥५७॥ कुत्सितस्यास्यभावस्यक्षमस्मास्यादचिराच्चमे॥वसिष्ठउवाच ॥
एवंश्रुत्वाततोराजन्पुरोधास्तस्यसद्विजः ॥ ५८ ॥ ब्रह्माण्डंकारयामाससौवर्णंसर्वधातुभिः ॥ युतंनिष्कसहस्रेणपद्मंतत्रह्यकल्पयत् ॥ ५९ ॥तत्रब्रह्मा
तस्यमध्येपद्मरागैरलङ्कृतः ॥ सावित्र्याचैवगायत्र्याऋषिभिर्मुनिभिःसह ॥ १६० ॥ नारदाद्याःसुताःसर्वइन्द्राद्याश्चदिवौकसः ॥ सौवर्णविग्रहाः
सर्वेब्रह्मणस्तुपुरःसराः ॥६१॥ वराहरूपीभगवाँल्लक्ष्म्यासहसनातनः ॥ नीलंमरकतंचैवभूपायांतस्यकारयेत् ॥६२॥ गोमेदैस्तस्यवैशोभांकारयेतच
बुद्धिमान्॥मौक्तिकैश्चापिसोमस्यशोभांवज्रैर्दिवाकरे ॥६३॥ ग्रहाणांचैवसर्वेषांसुवर्णानिचदापयेत्॥स्वर्णात्सप्तगुणंरौप्यंरौप्यात्ताम्रंतथाविधम् ॥६४॥
ततःसप्तगुणंकायकांस्यंसप्तगुणंतथा ॥ कांस्यात्सप्तगुणंकार्यंत्रपुचैवनगाधिप ॥६५॥ त्रपुसप्तगुणंसीसंसीसाल्लोहंचकारयेत् ॥ सप्तद्वीपास्समुद्राश्चसप्त
वैकुलपर्वताः ॥ ६६ ॥ अनयासङ्ख्ययाकृत्वानिपुणैःशिल्पिभिस्ततः ॥ पादपादीनिभूतानिराजतान्येवकारयेत् ॥ ६७ ॥ आरण्यानिचसत्त्वानि
सौवर्णानिचकारयेत् ॥ वृक्षान्वनस्पतीन्गुल्मतृणपर्णानिवीरुधः ॥ ६८ ॥ सर्वंप्रकल्प्यविधिवत्तीर्थेदेयंविचक्षणः ॥ कुरुक्षेत्रेगयायांचप्रयागेऽमरक
ण्टके ॥ ६९ ॥ द्वारवत्यांप्रभासेचगङ्गाद्वारेचपुष्करे ॥ तीर्थेष्वेतेषुवैदेयंग्रहणेशशिसूर्ययोः ॥ १७० ॥ दिनच्छिद्रेषुसर्वेषुअयनेदक्षिणोत्तरे ॥
व्यतीपातेबहुगुणंविषुवेचविशेषतः ॥ ७१ ॥ दातव्यमेतद्राजेन्द्रविचारंनैवकारयेत् ॥ शालाग्निहोत्रिणंकृत्वासुरूपंचगुणान्वितम् ॥ ७२ ॥ सपत्नी
कंचसम्पूज्यभूषयित्वाचभूषणैः ॥ पुरोहितंमुख्यतमंकृत्वान्येचतथाद्विजाः ॥ ७३ ॥ चतुर्विंशद्गुणोपेताःसपत्नीकानिमन्त्रिताः ॥ अङ्गुलीयानि
चतथाकर्णवेष्टंचदापयेत् ॥ ७४ ॥ एवंविधांस्तुतान्पूज्यतेषामग्रेसुसंस्थितः ॥ अष्टाङ्गप्रणिपातेनप्रणम्यचपुनःपुनः ॥ ७५ ॥पुरोहितायपुरतःकृत्वा
वैकरसम्पुटम् ॥ यूयंवैब्राह्मणाःप्रीतामैत्रत्वेनानुगृह्णत ॥ ७६ ॥ सांमुख्येनद्विजश्रेष्ठाभूयःपूततरस्त्वह ॥ भवतांप्रीतियोगेनस्वयंप्रीतःपितामहः
॥ ७७ ॥ ब्रह्माण्डेनतुदत्तेनतोषंयातुजनार्दनः ॥ पिनाकपाणिभगवाञ्शक्रश्चत्रिदशेश्वरः ॥ ७८ ॥ एतेतोषंसमायान्तुअनुध्यानाद्द्विजोत्तमाः ॥
एवंस्तुत्वाततोराजाब्राह्मणान्वेदपारगान् ॥ ७९ ॥ ब्रह्माण्डंतुगुरोःप्रादात्सविधानंपुनःक्षणात् ॥ सर्वकामैस्ततस्तृप्तोययौस्वर्गंनराधिपः ॥ १८०॥
तेनैवगुरुणातच्चविभक्तंब्राह्मणैःसह ॥ दत्तंतेनापिचान्येभ्योब्रह्माण्डंचनगाधिप ॥ ८१ ॥ ब्रह्माण्डेभूमिदानेचग्राहीचैकोनवैभवेत् ॥ गृह्णन्दोषमवाप्नो

तिब्रह्महत्यांनसंशयः ॥ ८२ ॥ सर्वेषांचैवप्रत्यक्षंदातव्यंपरिकीर्त्यते ॥ दीयमानंचपश्यन्तितेऽपिपूताभवन्तिहि ॥ ८३ ॥ दर्शनादेवते
मुक्ताभवन्त्येवनसंशयः ॥ याभीमद्वादशीप्रोक्तास्वणतोयंमृगाजिनम् ॥ ८४ ॥ एतानिकृत्वापश्यन्तुदृष्टैरेतैःक्रियाफलम् ॥ अयत्नादेव
लभ्येतकर्तुश्चैवसलोकता ॥ ८५ ॥ सदागावःप्रणम्याश्चमन्त्रेणानेनपार्थिव ॥ नमोगोभ्यःश्रीमतीभ्यःसौरभेयीभ्यएवच ॥ ८६ ॥ नमो
ब्रह्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः ॥ मन्त्रस्यचास्यस्मरणाद्गोदानफलमाप्नुयात् ॥ ८७ ॥ तस्मात्त्वमपिराजेन्द्रपुष्करेतीर्थउत्तमे॥कार्तिक्यांतु
विशेषेणगोदानफलमाप्स्यसि ॥ ८८ ॥ यत्किञ्चिद्क्रियतेपापंस्त्रियोवापुरुषस्यवा ॥ पुष्करेस्नानमात्रेणतदशेषंप्रणश्यति ॥ ८९ ॥ पृथिव्यांया
नितीर्थानिआसमुद्रात्तुभारत ॥ पुष्करेतान्युपायान्तिकार्तिक्यांतुविशेषतः ॥ १९० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेब्रह्माण्डदानंनामषड्त्रिंश
त्तमोऽध्यायः ॥ ३६ ॥ भीष्मउवाच ॥ उक्तंभगवतासर्वपुराणाश्रयसंयुतम् ॥ तथाश्वेतेनब्रह्माण्डंगुरवेप्रतिपादितम् ॥ १ ॥ श्रुत्वैतत्कौतुकंजा
तंयथातेनास्थिलेह्नम् ॥ कृतंक्षुधापनोदार्थेअन्नदानाद्विनाद्विज ॥ २ ॥ तदहंश्रोतुमिच्छामिपृथिव्यांयेचपार्थिवाः ॥ अन्नदानाद्दिवंप्राप्ताःकृतवश्चा
न्नमूलकाः ॥ ३ ॥ कथंतस्यमतिर्नष्टाश्वेतस्यचमहात्मनः ॥ नदत्तंतेनान्नदानमृषिभिर्वानदर्शितम् ॥ ४ ॥ अहोमाहात्म्यमन्नस्यइहदत्तस्यय
त्फलम् ॥ परत्रभुज्यतेपुम्भिःस्वर्गश्चाक्षयतांव्रजेत् ॥ ५ ॥ अन्नदानंपरंविप्राःकीर्तयन्तिसदोत्थिताः ॥ अन्नदानात्सुरेन्द्रेणत्रैलोक्यमिहभुज्यते
॥ ६ ॥ शतक्रतुरितिप्रोक्तःसर्वैरेवद्विजोत्तमैः ॥ तेनावस्थांतत्सदृशींप्राप्तवांस्त्रिदशेश्वरः ॥ ७ ॥ दानादेवगतःस्वर्गंत्वत्तःसर्वंश्रुतंमया ॥ अप
रंचपुरावृत्तंनिवृत्तंयदिकर्हिचित् ॥ ८ ॥ भूयोऽपिश्रोतुमिच्छामितन्मेवदमहामते ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एतदाख्यानकंपूर्वमगस्त्येनमहात्मनो
॥ ९ ॥ रामायकथितंराजंस्तत्तेवक्ष्यामिसाम्प्रतम् ॥ भीष्मउवाच ॥ कस्मिन्वंशेसमुत्पन्नोरामोऽसौनृपसत्तमः ॥ १० ॥ यस्यागस्त्येनकथित
श्चेतिहासःपुरातनः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ रघुवंशेसमुत्पन्नोरामोनाममहाबलः ॥ ११ ॥ देवकार्यंकृतंतेनलङ्कायांरावणोहतः ॥ पृथिवीराज्यसंस्थ
स्यऋषयोऽभ्यागतागृहे ॥ १२ ॥ प्राप्तास्तेतुमहात्मानोराघवस्यनिवेशनम् ॥ प्रतीहारस्ततोराममगस्त्यवचनाद्रुतम् ॥ १३ ॥ आवेदया
मासऋषीन्प्राप्तांस्तांश्चत्वरान्वितः ॥ दृष्ट्वारामंद्वारपालःपूर्णचन्द्रमिवोदितम् ॥ १४ ॥ द्वारपालउवाच ॥ कौसल्यासुतभद्रंतेसुप्रभाताद्यशर्वरी ॥
द्रष्टुमभ्युदयन्तेऽद्यसम्प्राप्तोरघुनन्दन ॥ १५ ॥ अगस्त्योमुनिभिःसार्धंद्वारितिष्ठतितेनृप ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ श्रुत्वाप्राप्तान्मुनीन्रामस्तान्भास्कर
समद्युतीन् ॥ १६ ॥ प्राहवाक्यंतदाद्वाःस्थंप्रवेशयत्वरान्वितः ॥ किमर्थंतुत्वयाद्वारिनिरुद्धामुनिसत्तमाः ॥ १७ ॥ रामवाक्यान्मुनींस्तांस्तु

प्रावेशयद्यथासुखम् ॥ दृष्ट्वातुतान्मुनीन्प्राप्तान्प्रत्युवाचकृताञ्जलिः ॥ १८ ॥ रामोऽभिवाद्यप्रणतआसनेषुन्यवेशयत् ॥ तेतुकाञ्चनचित्रेषुस्वा
स्तीर्णेषुसुखेषुच ॥ १९ ॥ कुशोत्तरेषुचासीनाःसमन्तान्मुनिपुङ्गवाः ॥ पाद्यमाचमनीयंचददौचार्घ्यंपुरोहितः ॥ २० ॥ रामेणकुशलंपृष्टाऋषयः
सर्वएवते ॥ महर्षयोवेदविदइदंवचनमब्रुवन् ॥ २१ ॥ ऋषयऊचुः॥कुशलंनोमहाबाहोसर्वत्ररघुनन्दन ॥ त्वांतुदिष्ट्याकुशलिनंपश्यामोहत
विद्विषम् ॥ २२ ॥ हृतासीताऽतिपापेनरावणेनदुरात्मना ॥ पत्नीतेरघुशार्दूलतस्याएवौजसाहतः ॥ २३ ॥ असहायेनचैकेनत्वया
रामरणेहतः ॥ यादृशंतंकृतंकर्मतस्यकर्तानविद्यते ॥ २४ ॥ इहसम्भाषितुंप्राप्तादृष्ट्वापूताःस्मसाम्प्रतम् ॥ दर्शनात्तवराजेन्द्रसर्वेजातास्तप
स्विनः ॥ २५ ॥ रावणस्यवधात्तेऽद्यकृतमश्रुप्रमार्जनम् ॥ दत्त्वापुण्यामिमांवीरजगत्यभयदक्षिणाम् ॥ २६ ॥ दिष्ट्यावर्धसिका
कुत्स्थजयेनामितविक्रम ॥ दृष्टस्सम्भाषितश्चासियास्यामश्चाश्रमान्स्वकान् ॥ २७ ॥ अरण्यंतेप्रविष्टस्यमयाचेन्द्रशरासनम् ॥ अर्पितंचाक्षयौतू
णौकवचंचपरन्तप ॥ २८ ॥ भूयोऽप्यागमनंकार्यमाश्रमेमेरघूद्वह ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वातुतेसर्वेमुनयोऽन्तर्हिताभवन् ॥ २९ ॥ गतेषुमु
निमुख्येषुरामोधर्मभृतांवरः ॥ चिन्तयामासतत्कार्यंकिंस्यान्मेमुनिनोदितम् ॥ ३० ॥ भूयोऽप्यागमनंकार्यमाश्रमेरघुनन्दन ॥ अवश्यमेवगन्त
व्यंमयागस्त्यस्यसन्निधौ ॥ ३१ ॥ श्रोतव्यंदेवगुह्यंतुकार्यमन्यच्चयद्वदेत् ॥ एवंचिन्तयतस्तस्यरामस्यामिततेजसः ॥ ३२ ॥ करिष्येनियतं
धर्मंधर्मोहिपरमागतिः ॥ सतुवर्षसहस्राणिदशराज्यमकारयत् ॥ ३३ ॥ ददतोजुह्वतश्चैवजग्मुस्तान्येकवर्षवत् ॥ प्रजाःपालयतस्तस्यराघव
स्यमहात्मनः ॥ ३४ ॥ एतस्मिन्नेवदिवसेवृद्धोजानपदोद्विजः ॥ मृतंपुत्रमुपादायराजद्वारमुपागतः ॥ ३५ ॥ उवाचविविधंवाक्यंस्नेहाक्षर
समन्वितम् ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ दुष्कृतंकिन्नुमेपुत्रपूर्वदेहान्तरेकृतम् ॥ ३६ ॥ त्वामेकपुत्रंयदहंपश्यामिनिधनंगतम् ॥ अप्राप्तयौवनंबालंपञ्चवर्षं
गतायुषम् ॥ ३७ ॥ अकालेकालमापन्नंदुःखायममपुत्रक ॥ अकृत्वापितृकार्याणिगतोवैवस्वतक्षयम् ॥ ३८ ॥ रामस्यदुष्कृतंव्यक्तंयेनतेमृ
त्युरागतः ॥ बालवध्याब्रह्मवध्यास्त्रीवध्याचैवराघवम् ॥ ३९ ॥ प्रवेक्ष्यतिनसन्देहःसभार्येतुमृतेमयि ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शुश्रावराघवःसर्वं
दुःखशोकसमन्वितम् ॥ ४० ॥ निवार्यतंद्विजंरामोवसिष्ठंवाक्यमब्रवीत् ॥ रामउवाच ॥ किंमयाद्यचकर्तव्यंकार्यमेवंविधेस्थिते ॥ ४१ ॥ प्रा
णानहंजुहोम्यग्नौपर्वताद्वापतेह्यहम् ॥ कथंशुद्धिमहंयामिश्रुत्वाब्राह्मणभाषितम् ॥ ४२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ वसिष्ठस्याग्रतःस्थित्वाराज्ञोदीनस्यनार
दः ॥ प्रत्युवाचश्रुतंवाक्यमृषीणांसन्निधौतदा ॥ ४३ ॥ नारदउवाच ॥ शृणुरामयथाऽकालेप्राप्तोवैबालसंक्षयः ॥ पुराकृतयुगेरामसर्वत्रब्राह्मणोत्त

रम् ॥ ४४ ॥ अब्राह्मणोनवैकश्चित्तपस्तपतिराघव ॥ अमृत्यवस्तदासर्वेजायन्तेचिरजीविनः ॥ ४५ ॥ त्रेतायुगेपुनःप्राप्तेब्रह्मक्षत्रमनुत्तमम् ॥ अध
र्मोद्वापरेतेषांवैश्याञ्शूद्रांस्तथाविशत् ॥ ४६ ॥ एवंनिरन्तरंजुष्टमुद्भूतमनृतंपुनः ॥ अधर्मस्यत्रयःपादाएकोधर्मस्यचागतः ॥ ४७ ॥ ततःसर्वेभृशं
त्रस्तावर्णाब्राह्मणपूर्वकाः ॥ भूयःपादस्तुधर्मस्यद्वितीयःसमपद्यत ॥४८॥ तस्मिन्द्वापरसंज्ञेतुतपोवैश्यंसमाविशत् ॥ युगत्रयस्यवैधर्म्यंधर्मस्यप्रतिति
ष्ठति ॥ ४९ ॥ कलिसंज्ञेततःप्राप्तेवतमानेयुगेऽन्तिमे ॥ अधर्मश्चानृतंचैववधातेनरर्षभ ॥ ५० ॥ नशूद्रोलभतेकर्तुंतपउग्रंनरर्षभ ॥ भविताशूद्रयो
न्यांतुतपश्चर्याकलौयगे ॥ ५१ ॥ सतेविपयपर्यन्तेराजन्नुग्रतरन्तपः ॥ शूद्रस्तपतिदुर्बुद्धिस्तेनबालवधःकृतः ॥ ५२ ॥ यस्याधर्ममकार्यंवाविषयेपा
र्थिवस्यहि ॥ पुरेवाराजशार्दूलकुरुतेदुर्मतिर्नरः ॥ ५३ ॥ क्षिप्रंसनरकंयातियावदाभूतसम्प्लवम् ॥ चतुर्थंतस्यपापस्यभागमश्नातिपार्थिवः ॥५४॥
सत्वंपुरुषशार्दूलगच्छस्वविषयंस्वकम् ॥ दुष्कृतंयत्रपश्येथास्तत्रयत्नंसमाचर ॥ ५५ ॥ एवंतेधर्मवृद्धिश्चबलस्यवर्धनंतथा ॥ भविष्यतिनरश्रे
ष्ठबालस्यास्यचजीवनम् ॥ ५६ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ नारदेनैवमुक्तस्तुसाश्चर्योरघुनन्दनः ॥ प्रहर्षमतुलंलेभेलक्ष्मणंचेदमब्रवीत् ॥ ५७ ॥ राम
उवाच ॥ गच्छसौम्यद्विजश्रेष्ठंसमाश्वासयलक्ष्मण ॥ बालस्यचशरीरंत्वंतैलद्रोण्यांनिधापय ॥ ५८ ॥ गन्धैश्चपरमोदारैस्तैलैश्चैवसुगन्धिभिः ॥
यथानशीर्यतेबालस्तथासौम्यविधीयताम् ॥ ५९ ॥ यथाशरीरंगुप्तंस्याद्बालस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ विपत्तिःपरिभेदोवानभवेत्ततथाकुरु ॥ ६० ॥
पुलस्त्यउवाच॥तथासन्दिश्यसौमित्रिंलक्ष्मणंशुभलक्षणम् ॥ मनसापुष्पकंदध्यावागच्छेतिमहायशाः ॥६१॥ इङ्गितंतत्तुविज्ञायकामगंहेमभूषितम् ॥
आजगाममुहूर्तात्तुसमीपंराघवस्यहि ॥ ६२ ॥ सोऽब्रवीत्प्राञ्जलिर्वाक्यमहमस्मिनराधिप ॥ अग्रेतवमहाबाहोकिङ्करःसमुपस्थितः ॥ ६३ ॥
भाषितंसुचिरंश्रुत्वापुष्पकस्यनराधिप ॥ अभिवाद्यमहर्षींस्तान्विमानंसोऽध्यरोहत ॥ ६४ ॥ धनुर्गृहीत्वातूणौचखड्गंचापिमहाप्रभम् ॥ नि
क्षिप्यनगरेवीरौसौमित्रिभरतावुभौ ॥ ६५ ॥ प्रायात्प्रतीचींत्वरितोविचिन्वन्सुसमाहितः ॥ उत्तरामगमत्पश्चाद्दिशंहिमवदाश्रिताम् ॥ ६६ ॥
पूर्वामपिदिशांगत्वातथापश्यन्नराधिपः ॥ सर्वांशुद्धसमाचारामादर्शमिवनिर्मलाम् ॥ ६७ ॥ ततोदिशंसमाक्रामद्दक्षिणांरघुनन्दनः ॥ शैल
स्यचोत्तरेपार्श्वेददर्शसुमहत्सरः ॥ ६८ ॥ तस्मिन्सरसितप्यन्तंतापसंसुमहत्तपः ॥ ददर्शराघवोभीमंलम्बमानमधोमुखम् ॥ ६९ ॥ तमुपा
गम्यकाकुत्स्थस्तप्यमानंतुतापसम् ॥ उवाचराघवोवाक्यंधन्यस्त्वममरप्रभ ॥ ७० ॥ कस्यांयोनौतपोवृद्धिर्वर्ततेदृढनिश्चय ॥ अहंदाश
रथीरामःपृच्छामित्वांकुतूहलात् ॥ ७१ ॥ कोऽर्थोऽध्यवसितस्तुभ्यंस्वर्गलोकोऽथवेतरः ॥ किमर्थंतप्यसेवात्वंश्रोतुमिच्छामितापस ॥ ७२ ॥

ब्राह्मणोवासिभद्रंतेक्षत्रियोवाथदुर्जयः ॥ वैश्यस्तृतीयवर्णोवाशूद्रोवासत्यमुच्यताम् ॥ ७३ ॥ तपःसत्यात्मकंनित्यंस्वर्गलोकपरिग्रहे ॥
सात्विकंराजसंचैवतच्चसत्यात्मकंतपः ॥ ७४ ॥ जगदुपकारहेतुर्हिसृष्टंतद्वैविरिञ्चिना ॥ रौद्रंक्षत्रियतेजोजंतत्तुराजसमुच्यते ॥ ७५ ॥ पर
स्योत्सादनार्थायतच्चासुरमुदाहृतम् ॥ अज्ञानिनिहुतेयोवाअसृग्दिग्धानिभागशः ॥ ७६ ॥ पञ्चाग्निंसाधयेद्वापिसिद्धिंवामृत्युमेववा ॥ आ
सुरोह्येषतेभावोनचमेत्वंद्विजोमतः ॥ ७७ ॥ सत्यंतंवदतःसिद्धिरनृतेनास्तिजीवितम् ॥ तस्यतद्भाषितंश्रुत्वारामस्याक्लिष्टकर्मणः ॥ ७८ ॥
अवाक्छिरास्तथाभूतोवाक्यमेतदुवाचह ॥ शूद्रतापसउवाच ॥ स्वागतंतेनृपश्रेष्ठचिराद्दृष्टोऽसिराघव ॥ ७९ ॥ पुत्रभूतोऽस्मितेचाहंपितृभूतोऽ
सिमेऽनघ ॥ अथवानैतदेवंहिसर्वेषांनृपतिःपिता ॥ ८० ॥ सत्वमर्च्योऽसिभोराजन्वयंतेविषयेतपः ॥ चरामस्तत्रभागोऽस्तिपूर्वंसृष्टःस्वय
म्भुवा ॥ ८१ ॥ नधन्याःस्मोवयंरामधन्यस्त्वमसिपार्थिव ॥ यस्यतेविषयेह्येवंसिद्धिमिच्छन्तितापसाः ॥ ८२ ॥ तपसात्वंमदीयेनसिद्धिमाप्नुहिरा
घव ॥ यदेतद्भवताप्रोक्तंयोनौकस्यांतुतेतपः ॥ ८३ ॥ शूद्रयोनिप्रसूतोऽहंतपउग्रंसमास्थितः ॥ देवत्वंप्रार्थयेरामस्वशरीरेणसुव्रत ॥ ८४ ॥ नमिथ्या
हंवदेभूपदेवलोकजिगीषया॥शूद्रंमांविद्धिकाकुत्स्थशम्बूकंनामनामतः॥८५॥पुलस्त्यउवाच॥भाषतस्तस्यकाकुत्स्थःखड्गंतुरुचिरप्रभम्॥निष्कृष्यको
शाद्विमलंशिरश्चिच्छेदराघवः ॥ ८६ ॥ तस्मिञ्शूद्रेहतेदेवाःसेन्द्राश्चाग्निपुरोगमाः ॥ साधुसाध्वितिकाकुत्स्थंप्रशशंसुर्मुहुर्मुहुः ॥ ८७ ॥ पुष्प
वृष्टिश्चमहतीदेवानांसुसुगन्धिनी ॥ आकाशाद्विप्रमुक्तातुराघवंसर्वतोऽकिरत् ॥ ८८ ॥ सुप्रीताश्चाब्रुवन्देवारामंवाक्यविदांवरम् ॥ देवाऊचुः ॥
सुरकार्यमिदंसौम्यकृतंतेरघुनन्दन ॥ ८९ ॥ गृहाणचवरंरामयमिच्छसिमहाव्रत ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ देवानांभाषितंश्रुत्वाराघवःसुसमाहितः
॥ ९० ॥ उवाचप्राञ्जलिर्वाक्यंसहस्राक्षंपुरन्दरम् ॥ रामउवाच ॥ यदिदेवाःप्रसन्नामेवरार्होयदिवाप्यहम् ॥ ९१ ॥ कर्मणायदिमेप्रीताद्विजपुत्रः
सजीवतु ॥ वरमेतद्धिभवतांकाङ्क्षितंपरमंहिमे ॥ ९२ ॥ ममापराधाद्बालोऽसौब्राह्मणस्यैकपुत्रकः ॥ अप्राप्तकालःकालेननीतोवैवस्वतक्षयम्
॥ ९३ ॥ तंजीवयतभद्रंवोनानृतीस्यामहंगुरोः ॥ द्विजस्यसंश्रुतोह्यर्थोजीवयिष्यामितेसुतम् ॥ ९४ ॥ मदीयेनायुषाबालंपादेनार्द्धेनवा
सुराः ॥ जीवेदयंवरोमह्यंवरकोटयधिकोवृतः ॥ ९५ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ राघवस्यतुतद्वाक्यंश्रुत्वाविबुधसत्तमाः ॥ प्रत्यूचुस्तेमहात्मानं
प्रीताःप्रीतिसमन्विताः ॥ ९६ ॥ देवाऊचुः ॥ निर्वृतोभवकाकुत्स्थब्राह्मणस्यैकपुत्रकः ॥ जीवितंप्राप्तवान्भूयःसमेतश्चापिबन्धुभिः ॥ ९७ ॥
यस्मिन्मुहूर्तेकाकुत्स्थशूद्रोऽयंविनिपातितः ॥ तस्मिन्मुहूर्तेसहसाजीवेनसमयुज्यत ॥ ९८ ॥ स्वस्तिप्राप्नुहिभद्रंतेसाधयामःपरंतप ॥ अग-

स्त्यस्याश्रमपदेद्दृष्टारःस्ममहामुनिम् ॥ ९९ ॥ सतथंनिप्रतिज्ञायदेवानांरघुनन्दनः ॥ आरुरोहविमानंतंपुष्पकंहेमभूषितम् ॥ १०० ॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेशूद्रतापसवधोनामसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ततोदेवाःप्रयातास्तेविमानैर्बहुभिस्तदा ॥
रामोऽप्यनुजगामाशुकुम्भयोनेस्तपोवनम् ॥ १ ॥ उक्तंभगवतातेनभूयोऽप्यागमनंकथाः ॥ पूर्वमेवसभायांचयोमांद्रष्टुंसमागतः ॥ २ ॥ तदहंदेवता
देशात्तत्कार्यार्थेमहामुनिम् ॥ पश्यामितंमुनिंगत्वादेवदानवपूजितम् ॥ ३ ॥ उपदेशंचमेतुष्टःस्वयंदास्यतिसत्तमः ॥ दुःखीयेनपुनर्म
र्त्येनभवामिकदाचन ॥ ४ ॥ पितादशरथोमह्यंकौसल्याजननीतथा ॥ सूर्यवंशेसमुत्पन्नस्तथाप्यवंसुदुःखितः ॥ ५ ॥ राज्यकालेवनेवासो
भार्ययाचानुजेनच ॥ हरणंचापिभार्यायारावणेनकृतंमम ॥ ६ ॥ असहायेनतुमयातीर्त्वासागरमुत्तमम् ॥ रुद्धातुतांपुरींसर्वांकृत्वातस्यकुलक्षयम्
॥७॥ दृष्टासीतामयात्यक्तादेवानांतुपुरस्तदा ॥ शुद्धांतांमांतथोचुस्तमयासीतातथागृहम् ॥ ८ ॥ समानीताप्रीतिमतालोकवाक्याद्विसर्जिता ॥ वनेव
सतिसादेवीपुरेचाहंवसामिवै ॥ ९ ॥ जातोऽहमुत्तमेवंशउत्तमोऽहंधनुष्मताम् ॥ उत्तमंदुःखमापन्नोहृदयंनैवभिद्यते ॥ १० ॥ वज्रसारस्य
सारेणधात्राहंनिर्मितोध्रुवम् ॥ इदानींब्राह्मणादेशाद्भ्रमामिधरणीतले ॥ ११ ॥ तपःस्थितस्तुशूद्रोऽसौमयापापोनिपातितः ॥ देववाक्यात्तु
मेभूयःप्राणोमेहृदिसंस्थितः ॥ १२ ॥ पश्यामितंमुनिंवन्द्यंजगतोऽस्यहितेरतम् ॥ दृष्टेनमेनथादुःखंनाशमेष्यतिसत्वरम् ॥ १३ ॥ उदयेन
सहस्रांशोर्हिमंयद्वद्विलीयते ॥ तद्वन्मेदुःखसम्प्राप्तिःसर्वथानाशमेष्यति ॥ १४ ॥ दृष्ट्वाचदेवान्सम्प्राप्तानगस्त्योभगवानृषिः ॥ अर्घ्य
मादायसुप्रीतःसर्वांस्तानभ्यपूजयत् ॥ १५ ॥ ततुगृह्यततःपूजांसम्भाष्यचमहामुनिम् ॥ जग्मुस्तेत्रिदशाहृष्टानाकपृष्ठंसहानुगाः ॥ १६ ॥
गतेषुतेषुकाकुत्स्थःपुष्पकादवरुह्यच ॥ अभिवादयितुंप्राप्तःसोऽगस्त्यमृषिमुत्तमम् ॥ १७ ॥ रामउवाच ॥ सुतोदशरथस्याहंभवन्तम
भिवादितुम् ॥ आगतोवैमुनिश्रेष्ठसौम्येनेक्षस्वचक्षुषा ॥ १८॥ निर्धूतपापस्त्वांदृष्ट्वाभवामीहनसंशयः ॥ पुलस्त्यउवाच ॥एतावदुक्त्वासमुनिमभि
वाद्यपुनःपुनः ॥ १९ ॥ कुशलंभृत्यवर्गस्यमृगाणांतनयस्यच ॥ भगवद्दर्शनाकाङ्क्षीशूद्रंहत्वात्विहागतः ॥ २० ॥ अगस्त्यउवाच ॥ स्वागतंते
रघुश्रेष्ठजगद्वन्द्यसनातन ॥ दर्शनात्तवकाकुत्स्थपूतोऽहंमुनिभिःसह ॥ २१ ॥ त्वत्कृतेरघुशार्दूलगृहाणार्घमहाद्युते ॥ स्वागतंनरशार्दूलदिष्ट्या
प्राप्तोऽसिशत्रुहन् ॥ २२ ॥ त्वंहिनित्यंबहुमतोगुणैर्बहुभिरुत्तमैः ॥ अतस्त्वंपूजनीयोवैममनित्यंहृदिस्थितः ॥ २३ ॥ सुराहिकथयन्तित्वांशूद्र
घातिनमागतम् ॥ ब्राह्मणस्यचधर्मेणत्वयावैजीवितःसुतः ॥ २४ ॥ उष्यतांचेहभगवन्सकाशेममराघव ॥ प्रभातेपुष्पकेणासिगन्तायोध्यां

महामते ॥ २५ ॥ इदंचाभरणंसौम्यसुकृतंविश्वकर्मणा ॥ दिव्यंदिव्येनवपुषादीप्यमानंस्वतेजसा ॥ २६ ॥ प्रतिगृह्णीष्वराजेन्द्रमत्प्रियंकुरु
राघव ॥ लब्धस्यहिपुनर्दानेसुमहत्फलमुच्यते ॥ २७ ॥ त्वंहिशक्तःपरित्रातुंसेन्द्रानपिसुरोत्तमान् ॥ तस्मात्प्रदास्येविधिवत्प्रतीच्छस्वनरर्षभ
॥ २८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अथोवाचमहाबाहुरिक्ष्वाकूणांमहारथः ॥ कृताञ्जलिर्मुनिश्रेष्ठंस्वंचधर्ममनुस्मरन् ॥ २९ ॥ श्रीरामउवाच ॥ प्रति
ग्रहोवैभगवंस्तवमेऽत्रविगर्हितः ॥ क्षत्रियेणकथंविप्रप्रतिग्राह्यंविजानता ॥ ३० ॥ ब्राह्मणेनतुयद्दत्तंतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ॥ सपुत्रोगृहवान
स्मिसमर्थोऽस्मिमहामुने ॥ ३१ ॥ आपदाचनचाक्रान्तःकथंग्राह्यःप्रतिग्रहः ॥ भार्यामेसुचिरंनष्टानचान्याममविद्यते ॥ ३२ ॥
केवलंदोषभागीचभवामीहनसंशयः ॥ कष्टांचैवदशांप्राप्यक्षत्रियोऽपिप्रतिग्रहम् ॥ ३३ ॥ कुर्वन्नदोषमाप्नोतिमनुरेवात्रकारणम् ॥
वृद्धौचमातापितरौसाध्वीभार्याशिशुःसुतः ॥ ३४ ॥ अप्यकार्यशतंकृत्वाभर्तव्यामनुरब्रवीत् ॥ नाहंप्रतीच्छेविप्रर्षेत्वयादत्तंप्रतिग्रहम्
॥ ३५ ॥ नचमेभवताकोपःकार्योवैमुसुरपूजित ॥ ३६ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ नचप्रतिग्रहेदोषोगृहीतःपार्थिवैर्नृप ॥ भवान्वैतारणेशक्तस्त्रैलो
क्यस्यापिराघव ॥ ३७ ॥ तारयब्राह्मणंरामविशेषेणतपस्विनम् ॥ तस्मात्प्रदास्यविधिवत्प्रतीच्छस्वनराधिप ॥ ३८ ॥ रामउवाच ॥
क्षत्रियेणकथंविप्रप्रतिग्राह्यंविजानता ॥ ब्राह्मणेनयथादत्तंतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ॥ ३९ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ आसन्कृतयुगेरामब्रह्मभूतेपुरा
तने ॥ अपार्थिवाःप्रजाःसर्वाःपुराणांचचतुर्मुखम् ॥ ४० ॥ ताःप्रजादेवदेवेशंराजार्थंसमुपागमन् ॥ सुराणांविद्यतेराजादेवदेवःशतक्रतुः
॥ ४१ ॥ श्रेयसेऽस्मासुलोकेशपार्थिवंकुरुसाम्प्रतम् ॥ यस्मिन्पूजांप्रयुञ्जानाःपुरुषाभुञ्जतेमहीम् ॥ ४२ ॥ ततोब्रह्मासुरश्रेष्ठोलोकपालान्सवास
वान् ॥ समाहूयाब्रवीत्सर्वांस्तेजोभागोऽत्रयुज्यताम् ॥ ४३ ॥ ततोददुर्लोकपालाश्चतुर्भागंस्वतेजसा ॥ अक्षयश्चततोब्रह्मायतोजातोऽक्षयोनृप
॥ ४४ ॥ तंब्रह्मालोकपालानामंशंपुंसामयोजयत् ॥ ततोनृपस्तदातासांप्रजानांक्षेमपण्डितः ॥ ४५ ॥ तत्रैन्द्रेणतुभागेनसर्वानाज्ञा
पयेन्नृपः ॥ वारुणेनचभागेनसर्वान्पुष्णातिदेहिनः ॥ ४६ ॥ कौबेरेणतथांशेनत्वर्थान्दिशतिपार्थिवः ॥ यश्चयाम्योनृपभागस्तेनशास्ति
चवैप्रजाः ॥ ४७ ॥ तत्रचैन्द्रेणभागेननरेन्द्रोऽसिरघूत्तम ॥ प्रतिगृह्णीष्वाभरणंतारणार्थेममप्रभो ॥ ४८ ॥ पुलस्त्यउवाच ततोरामःप्रजाग्राहमुनेर्ह
स्तान्महात्मनः ॥ दिव्यमाभरणंचित्रंप्रदीप्तमिवभास्करम् ॥ ४९ ॥ प्रतिगृह्यततोऽगस्त्याद्राघवःपरवीरहा ॥ निरीक्ष्यसुचिरंकालंविचार्यच
पुनःपुनः ॥ ५० ॥ मौक्तिकानिविचित्राणिधात्रीफलसमानिच ॥ जाम्बूनदनिबद्धानिवज्रविद्रुमनीलकैः ॥ ५१ ॥ पद्मरागैःसगोमेधैर्वैडूर्यैः

पुष्परागकैः ॥ सुनिबद्धंसुविभक्तंसुकृतंविश्वकर्मणा ॥ ५२ ॥ दृष्ट्वाप्रीतिसमायुक्तोभूयश्चेदंव्यचिन्तयत् ॥ नेदृशानिचरत्नानिमयादृष्टानिकानि
चित् ॥ ५३ ॥ उपशोभानिबद्धानिपृथ्वीमूल्यसमानिच ॥ विभीषणस्यलङ्कायांनदृष्टानिमयापुरा ॥ ५४ ॥ इतिसञ्चिन्त्यमनसाराघव
स्तमृषिंपुनः ॥ आगमंतस्यदिव्यस्यप्रष्टुंसमुपचक्रमे ॥ ५५ ॥ रामउवाच ॥ अत्यद्भुतमिदंब्रह्मन्नप्राप्यंचमहीक्षिताम् ॥ कथंभगवताप्राप्तंकुतोवा
केननिर्मितम् ॥ ५६ ॥ कुतूहलवशाच्चैवपृच्छामित्वांमहामते ॥ करतलेस्थितेरत्नेकरमध्यंप्रकाशते ॥ ५७ ॥ अधमंतद्विजानीयात्सर्वशा
स्त्रेषुगर्हितम् ॥ दिशःप्रकाशयेद्यत्तन्मध्यमंमुनिसत्तम ॥ ५८ ॥ ऊर्ध्वगंत्रिशिखंयत्स्यादुत्तमंतदुदाहृतम् ॥ एतान्युत्तमजातीनिऋषिभिः
कीर्तितानितु ॥ ५९ ॥ आश्चर्याणांबहूनांहिदिव्यानांभगवान्निधिः ॥ एवंवदतिकाकुत्स्थेमुनिर्वाक्यमथाब्रवीत् ॥ ६० ॥ अगस्त्यउवाच ॥
शृणुरामपुरावृत्तंपुरात्रेतायुगेमहत् ॥ द्वापरेसमनुप्राप्तेवनेयद्दृष्टवानहम् ॥ ६१ ॥ आश्चर्यंसुमहाबाहोनिबोधरघुनन्दन ॥ पुरात्रेतायुगेह्या
सीदरण्यंबहुविस्तरम् ॥ ६२ ॥ समन्ताद्योजनशतंमृगव्याघ्रविवर्जितम् ॥ तस्मिन्निष्पुरुषेऽरण्येचिकीर्षुस्तपउत्तमम् ॥ ६३ ॥ अहमाक्रमितुं
सौम्यतदरण्यमुपागतः ॥ तस्यारण्यस्यमध्यंतुयुक्तंमूलफलैःसदा ६४ ॥ शाकैर्बहुविधाकारैर्नानारूपैःसुकाननैः ॥ तस्यारण्यस्यमध्येतुपञ्चयो
जनमायतम् ॥ ६५ ॥ हंसकारण्डवाकीर्णंचक्रवाकोपशोभितम् ॥ तत्राश्चर्यंमयादृष्टंसरःपरमशोभितम् ॥ ६६ ॥ विसारिकच्छपाकीर्णंवकप
ङ्क्तिगणैर्युतम् ॥ समीपेतस्यसरसस्तपस्तप्तुंगतःपुरा ॥ ६७ ॥ देशंपुण्यमुपेत्यैवंसर्वहिंसाविवर्जितम् ॥ तत्राहमवसंरात्रिंनैदाघींपुरुषर्षभ ॥
॥ ६८ ॥ प्रभातेपुनरुत्थायसरस्तदुपचक्रमे ॥ अथापश्यंशवमहमस्पृष्टजरसंक्वचित् ॥ ६९ ॥ तिष्ठन्तंपरयालक्ष्म्यासरसोनातिदूरतः ॥ तदर्थं
चिन्तयानोऽहंमुहूर्तमिवराघव॥७०॥अस्यतीरेनवैप्राणीकोवाप्येषसुरर्षभः ॥ मुनिर्वापार्थिवोवापिकमुनिःपार्थिवोऽपिवा ॥ ७१ ॥ अथवापार्थिवसुत
स्तस्यैवंसम्भवःकृतः ॥ अतीतेऽहनिरात्रौवाप्रातर्वापिमृतोयदि ॥ ७२ ॥ अवश्यंतुमयाज्ञेयासरसोऽस्यविनिष्क्रिया ॥ यावदेवंस्थितश्चाहं
चिन्तयानोरघूत्तम ॥ ७३ ॥ अथापश्यंमुहूर्तात्तुदिव्यमद्भुतदर्शनम् ॥ विमानंपरमोदारंहंसयुक्तंमनोजवम् ॥ ७४ ॥ पुरस्तत्रसहस्रंतुविमानेऽ
प्सरसांनृप ॥ गन्धर्वाश्चैवतत्संख्यारमयन्तिवरंनरम् ॥ ७५ ॥ गायन्तिदिव्यगेयानिवादयन्तितथापरे ॥ अथापश्यंनरंतस्माद्विमानादवरुह्यतु
॥ ७६ ॥ शवमांसंभक्षयन्तंस्नात्वारघुकुलोद्वह ॥ ततोभुक्त्वायथाकामंसमांसंबहुपीवरम् ॥ ७७ ॥ अवतीर्यसरःशीघ्रमारुरोहदिवंपुनः ॥ तमहं
देवसङ्काशंश्रियापरमयान्वितम् ॥ ७८ ॥ भोभोस्स्वर्गिन्महाभागपृच्छामित्वांकथंत्विदम् ॥ जुगुप्सितस्तवाहारोगतिश्चेयंतवोत्तमा ॥ ७९ ॥

यदिगुह्यंनचैतत्तेकथयत्वद्यमेभवान् ॥ कामतःश्रोतुमिच्छामिकिमेतत्परमंवचः ॥ ८० ॥ कोभवान्वदसन्देहमाहारश्चविगर्हितः ॥ त्वये
दंभुज्यतेसौम्यकिमर्थंक्वचवर्तसे ॥ ८१ ॥ कस्यायमैश्वरोभावःशवत्वेनविनिर्मितः ॥ आहारंचकथंनिन्द्यंश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ८२ ॥ श्रुत्वा
चभाषितंतत्रममरामसतांवर ॥ प्राञ्जलिःप्रत्युवाचेदंसस्वर्गीरघुनन्दन ॥ ८३ ॥ श्वेतउवाच ॥ शृणुष्वाद्ययथावृत्तंममेदंसुखदुःखजम् ॥ कामो
हिदुरतिक्रम्यःशृणुयत्पृच्छसेद्विज ॥८४॥ पुरावैदर्भकोराजापितामेहिमहायशाः॥वासुदेवइतिख्यातस्त्रिषुलोकेषुधार्मिकः ॥८५॥ तस्यपुत्रद्वयंब्रह्मन्द्वा
भ्यांस्त्रीभ्यामजायत॥अहंश्वेतइतिख्यातोयवीयान्सुरथोऽभवत् ॥८६॥ पितर्युपरतेतस्मिन्पौरामामभ्यषेचयन्॥तत्राहंकारयन्राज्यंधर्मेचासंसमाहितः
॥८७॥एवंवर्षसहस्राणिबहूनिसमुपाव्रजन् ॥ ममराज्यंकारयतःपरिपालयतःप्रजाः ॥८८॥ सोऽहंनिमित्तेकस्मिंश्चिद्वैराग्येणद्विजोत्तम ॥ मरणंहृदये
कृत्वातपोवनमुपागमम् ॥८९॥ सोऽहंवनमिदंरम्यंभृशंपक्षिविवार्जितम्॥प्रविष्टस्तपआस्थातुमस्यैवसरसोऽन्तिके ॥९०॥ राज्येऽभिषिच्यसुरथंभ्रातरं
तंनराधिपम् ॥ इदंसरःसमासाद्यतपस्तप्तंसुदारुणम् ॥ ९१ ॥ दशवर्षसहस्राणितपस्तप्त्वामहावने ॥ शुभंतुभवनंप्राप्तोब्रह्मलोकमनामयम् ॥९२॥ स्व
र्गस्थमपिमांब्रह्मन्क्षुत्पिपासेद्विजोत्तम ॥ अबाधेतांभृशंचाहमभवंव्यथितेन्द्रियः ॥ ९३ ॥ ततस्त्रिभुवनश्रेष्ठमवोचंवैपितामहम् ॥ भगवन्स्वर्गलोकोऽ
यंक्षुत्पिपासाविवर्जितः॥९४॥ कस्येयंकर्मणःपक्तिःक्षुत्पिपासेयतोहिमे ॥ आहारःकश्चमेदेवब्रूहित्वंश्रीपितामह ॥९५ ॥ ततःपितामहःसम्यक्चिरंध्या
त्वामहामुने॥मामुवाचततोवाक्यंनास्तिभोज्यंस्वदेहजम्॥९६॥ऋतेस्वानितुमांसानिभक्षयत्वंतुनित्यशः॥स्वशरीरंत्वयापुष्टंकुर्वतातपउत्तमम् ॥९७॥
नादत्तंजायतेतातश्वेतपश्यमहीतले ॥ आग्रहाद्भिक्षमाणायभिक्षापिप्राणिनेपुरा ॥ ९८ ॥ नहिदत्तागृहेभ्रान्त्यामोहादतिथयेतदा ॥ तेनस्वर्गगतस्या
पिक्षुत्पिपासेतवाधुना ॥ ९९ ॥ सत्वंप्रपुष्टमाहारैःस्वशरीरमनुत्तमम् ॥ भक्षयस्वचराजेन्द्रसातेतृप्तिर्भविष्यति ॥१००॥ एवमुक्तस्ततोदेवंब्रह्माणमह
मुक्तवान्॥ भक्षितेचस्वकेदेहेपुनरन्यन्नमेविभो ॥ १ ॥ क्षुधानिवारणनवदेहस्यास्यविनोदनम्॥खादाम्यक्षयंदेवप्रियंमेनहिजायते ॥ २ ॥ ततोऽब्र
वीत्पुनर्ब्रह्मातवदेहोऽक्षयःकृतः ॥ दिनेदिनेतेपुष्टात्माशवःश्वेतभविष्यति ॥ ३ ॥ यावद्वर्षशतंपूर्णंस्वमांसंखादभोनृप ॥ यदागच्छतिचागस्त्यः
श्वेतारण्यंमहातपाः ॥ ४ ॥ भगवानतिदुधर्षस्तदाकृच्छ्राद्विमोक्ष्यसे ॥ सहितारयितुंशक्तःसेन्द्रानपिसुरासुरान्॥५॥ आहारंकुत्सितंचेमंराजर्षेकिंपुन
स्तव ॥ सुरकार्यंमहत्तेनसुकृतंतुमहात्मना ॥ ६ ॥ उदधिंनिर्जलंकृत्वादानवाश्चनिपातिताः ॥ विन्ध्यश्चादित्यविद्वेषाद्वर्धमानोनिवारितः
॥ ७ ॥ लम्बमानामहीचैषागुरुत्वेनाधिवासिता ॥ दक्षिणादिग्दिवंयातात्रैलोक्यंविषमंस्थितम् ॥ ८ ॥ मयागत्वासुरैःसार्द्धंप्रेषितोदक्षिणां

दिशम् ॥ समांकुरुमहाभागगुरुत्वेनजगत्समम् ॥९॥ एवंचतेनमुनिनास्थित्वासर्वाधरासमा ॥ कृताराजेन्द्रमुनिनाएवमद्यापिदृश्यते ॥ ११० ॥
सोऽहंभगवतःश्रुत्वादेवदेवस्यभाषितम् ॥ भुञ्जेचकुत्सिताहारंस्वशरीरमनुत्तमम् ॥ ११ ॥ पूर्णवर्षशतंचाद्यभोजनंकुत्सितंचमे ॥ क्षयंनाभ्येति
तद्विप्रतृप्तिश्चापिममोत्तमा ॥ १२ ॥ तंमुनिंकृच्छ्रसन्तप्तश्चिन्तयामिदिवानिशम् ॥ कदावैदर्शनंमह्यंसमुनिर्दास्यतेवने ॥ १३ ॥ एवंमेचि
न्तयानस्यगतंवर्षशतन्त्विह ॥ सोऽगस्त्योहिगतिर्ब्रह्मन्मुनिर्मेभविताध्रुवम् ॥ १४ ॥ नगतिर्भवितामह्यंकुम्भयोनिमृतेद्विजम् ॥ श्रुत्वेत्थंभाषितं
रामदृष्ट्वाहारंचकुत्सितम् ॥ १५ ॥ कृपयापरयायुक्तस्तंनृपंस्वर्गगामिनम् ॥ करोम्यहंसुधाभोज्यंनाशयामिचकुत्सितम् ॥ १६ ॥ चिन्तयन्नित्य
वोचंतमगस्त्यःकिंकरिष्यति ॥ अहमेतत्कुत्सितंतेनाशयामिमहामते ॥ १७ ॥ ईप्सितंप्रार्थयस्वास्मान्मनःप्रीतिकरंपरम् ॥ सस्वर्गीमांततःप्राहक
थंब्रह्मवचोऽन्यथा ॥१८॥ कर्तुंमुनेमयाशक्यंनचान्यस्तारयिष्यति ॥ ऋतेवैकुम्भयोनिंतंमैत्रावरुणसम्भवम् ॥१९॥ अपृष्टोऽपिमयाब्रह्मन्नेवमूचेपिता
महः ॥ एवंब्रुवाणंतंश्वेतमुक्तवानहमस्मिसः ॥ १२० ॥ आगतस्तवभाग्येनदृष्टोऽहंनात्रसंशयः ॥ ततःस्वर्गीसमांज्ञात्वादण्डवत्पतितोभुवि ॥२१॥
तमुत्थाप्यततोरामाब्रवंकिंतेकरोम्यहम् ॥ राजोवाच ॥ आहारात्कुत्सिताद्ब्रह्मंस्तारयस्वाद्यदुष्कृतात् ॥ २२ ॥ येनलोकोऽक्षयःस्वर्गोभवि
तात्वत्कृतेनमे ॥ ततःप्रतिग्रहोदत्तोजगद्वन्द्यनृपेणहि ॥ २३ ॥ भवान्मामनुगृह्णातुप्रतीच्छस्वप्रतिग्रहम् ॥ इदमाभरणंसौम्यतारणार्थंद्विजोत्तम
॥ २४ ॥ ब्रह्मर्षेप्रतिगृह्णीष्वप्रसादंकर्तुमर्हसि ॥ इहगाश्चसुवर्णंचधनंवस्त्रसमन्वितम् ॥ २५ ॥ भक्ष्यंभोज्यंचविप्रर्षेददाम्याभरणंत्वहम् ॥
सर्वकामप्रदंतुभ्यंसर्वान्भोगांश्चवैद्विज ॥ २६ ॥ तारणेतुभवान्मह्यंप्रसादंकर्तुमर्हति ॥ तस्याहंस्वर्गिणोवाक्यंश्रुत्वादुःखसमन्वितम् ॥ २७ ॥
कृतामतिस्तारणायनलोभाद्रघुनन्दन ॥ गृहीतेभूषणेराममममहस्तगतेतदा ॥ २८ ॥ मानुषःपौर्विकोदेहस्तदानष्टोऽस्यभूपते ॥ प्रनष्टेतुशरीरेचराजर्षिः
परयामुदा ॥ २९ ॥ मयोक्तोऽसौविमानेनजगामत्रिदिवंपुनः॥ तेनमेशक्रतुल्येनदत्तमाभरणंशुभम् ॥१३०॥ तस्मिन्निमित्तेकाकुत्स्थदत्तमद्भुतकर्मणा
श्वेतोवैदर्भकोराजातदाभूद्गतकल्मषः ॥ १३१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेरामागस्त्यसंवादोनामाष्टात्रिंशोऽध्यायः ॥३८॥ पुलस्त्यउवाच ॥
तदद्भुततमंवाक्यंश्रुत्वाचरघुनन्दनः ॥ गौरवाद्विस्मयाच्चापिभूयःप्रष्टुंप्रचक्रमे ॥ १ ॥ रामउवाच ॥ भगवंस्तद्वनंघोरंयत्रासौतप्तवांस्तपः ॥ श्वेतोवैद
र्भकोराजातदद्भुतमभूत्कथम् ॥ २ ॥ विषमंतद्वनंराजाशून्यंमृगविवर्जितम् ॥ प्रविष्टस्तपआस्थातुंकथंवदमहामुने ॥ ३ ॥ समन्ताद्योजनशतंनिर्म
नुष्यमभूत्कथम् ॥ भवान्कथंप्रविष्टस्तद्येनकार्येणतद्वद ॥ ४ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ पुराकृतयुगेराजामनुर्दण्डधरःप्रभुः ॥ तस्यपुत्रोऽथना

म्नासीदिक्ष्वाकुरमितद्युतिः ॥ ५ ॥ तंपुत्रंपूर्वजंराज्येनिक्षिप्यभुविसंमतम् ॥ पृथिव्यांराजवंशानांभवराजेत्युवाचह ॥ ६ ॥ तथेतिचप्रतिज्ञातंपितुः
पुत्रेणराघव ॥ ततःपरमसंहृष्टःपुनस्तंप्रत्यभाषत ॥७॥ मनुरुवाच ॥ प्रीतोऽस्मिपरमोदारकर्मणातेनसंशयः ॥ दण्डेनचप्रजारक्षनचदण्डमकारणम्
॥ ८ ॥ अपराधिषुयोदण्डःपात्यतेमानवैरिह ॥ सदण्डोविधिवन्मुक्तःस्वर्गंनयतिपार्थिवम् ॥ ९ ॥ तस्माद्दण्डेमहाबाहोयत्नवान्भवपुत्रक ॥
धर्मस्तेपरमोलोकेकृतएवंभविष्यति ॥ १० ॥ अगस्त्यउवाच ॥ इतितंबहुसंदिश्यमनुपुत्रंसमाधिना ॥ :जगामत्रिदिवंहृष्टोब्रह्मलोकमनुत्तमम्
॥ ११ ॥ जनयिष्येकथंपुत्रानितिचिन्तापरोऽभवत् ॥ कर्मभिर्बहुभिस्तैस्तैस्ससुतैस्संयुतोऽभवत् ॥ १२ ॥ तोषयामासपुत्रैस्सपितॄन्देवसुतोपमैः ॥
सर्वेषामुत्तमस्तेषांकनीयान्रघुनन्दन ॥ १३ ॥ शूरश्चकृतविद्यश्चगुरुश्चजनपूजया ॥ नामतस्याथदण्डेतिपिताचक्रेसबुद्धिमान् ॥ १४ ॥ भवि
ष्यद्दण्डपतनंशरीरेतस्यवीक्ष्यच ॥ सम्पश्यमानस्तंदोषंघोरंपुत्रस्यराघव ॥ १५ ॥ सविन्ध्यनीलयोर्मध्येराज्यमस्यददौप्रभुः ॥ सदण्डस्तत्र
राजाभूद्रम्येपर्वतमूर्द्धनि ॥ १६ ॥ पुरंचाप्रतिमंतेननिवेशायतथाकृतम् ॥ नामतस्यपुरस्याथमधुमत्तमितिस्वयम् ॥ १७ ॥ तथादेशेनसम्पन्नः
शूरोवासमथाकरोत् ॥ एवंराजासतद्राज्यंचकारसपुरोहितः ॥ १८ ॥ प्रहृष्टसुप्रजाकीर्णंदेवराजोयथादिवि ॥ ततःसदण्डःकाकुत्स्थबहुवर्षगणा
युतम् ॥ १९ ॥ अकारयत्तुधर्मात्माराज्यंनिहतकण्टकम् ॥ अथकालेतुकस्मिंश्चिद्राजाभार्गवमाश्रमम् ॥ २० ॥ रमणीयमुपाक्रामच्चैत्रमासेमनोरमे॥
तत्रभार्गवकन्यांतुरूपेणाप्रतिमांभुवि ॥ २१ ॥ विचरन्तींवनोद्देशेदण्डोऽपश्यदनुत्तमाम् ॥ उत्तुङ्गपीवरींश्यामांचन्द्राभवदनांशुभाम् ॥ २२ ॥
सुनासांचारुसर्वाङ्गींपीनोन्नतपयोधराम् ॥ मध्येक्षामांचविस्तीर्णांदृष्ट्वातांकुरुतेमुदम् ॥ २३ ॥ एकवस्त्रांवनेचैकांप्रथमेयौवनेस्थिताम् ॥ सतांदृष्ट्वा
त्वधर्मेणअनङ्गशरपीडितः ॥ २४ ॥ अभिगम्यसुविश्रान्तांकन्यांवचनमब्रवीत् ॥ दण्डउवाच ॥ कुतस्त्वमसिसुश्रोणिकस्यचासिसुशोभने ॥२५ ॥
पीडितोऽहमनङ्गेनपृच्छामित्वांसुशोभने ॥ त्वयामेऽपहृतंचित्तंदर्शनादेवसुन्दरि ॥ २६ ॥ इदंतेवदनंरम्यंमुनीनांचित्तहारकम् ॥ यद्यहंनलभेभोक्तुं
मृतंमामवधारय ॥ २७ ॥ त्वयाहृताममप्राणामांजीवयसुलोचने ॥ दासोऽस्मितेवरारोहेभक्तंमांभजशोभने ॥ २८ ॥ अगस्त्यउवाच ॥
तस्यैवंतुब्रुवाणस्यमदोन्मत्तस्यकामिनः ॥ भार्गवीप्रत्युवाचेदंवचःसविनयंनृपम् ॥ २९ ॥ अरजोवाच ॥ भार्गवस्यसुतांविद्धिशुक्रस्याक्लिष्टक
र्मणः ॥ अरजांनामराजेन्द्रज्येष्ठामाश्रमवासिनः ॥ ३० ॥ शुक्रःपितामेराजेन्द्रत्वंचशिष्योमहात्मनः ॥ धर्मतोभगिनीचाहंभवामि
नृपनन्दन ॥ ३१ ॥ एवंविधंवचोवक्तुंनत्वमर्हसिपार्थिव ॥ अन्येभ्योऽपिसुदुष्टेभ्योरक्ष्याचाहंसदात्वया ॥ ३२ ॥ क्रोधनोमेपितारौद्रो

भस्मत्वंत्वांसमानयेत् ॥ अथवाराजधर्मेणासम्बन्धंकुरुषेबलात् ॥ ३३ ॥ पितरंयाचयस्वत्वंधर्मदृष्टेनकर्मणा ॥ वरयस्वनृपश्रेष्ठपितरं मेमहाद्युतिम् ॥ ३४ ॥ अन्यथाविपुलंदुःखंतवघोरंभवेद्ध्रुवम् ॥ क्रुद्धोहिमेपितासर्वंत्रैलोक्यमभिनिर्दहेत ॥३५॥ अगस्त्यउवाच ॥ ततोऽशुभंमहाघोरंश्रुत्वादण्डःसुदारुणम् ॥ प्रत्युवाचमदोन्मत्तःशिरसाभिनतःपुनः ॥३६॥ दण्डउवाच ॥ प्रसादंकुरुसुश्रोणिकामोन्मत्तस्यकामिनि ॥ त्वयारुद्धां ममप्राणाविशीर्यन्तेशुभानने ॥ ३७ ॥ त्वांप्राप्यवैरंमेऽत्रास्तुवधोवापिमहत्तरः ॥ भक्तंभजस्वमांभीरुत्वयिभक्तिर्हिमेपरा ॥ ३८ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वातुतांकन्यांबलात्सङ्गृह्यबाहुना ॥ अन्येनराज्ञाहस्तेनविवस्त्रासातथाकृता ॥ ३९ ॥ अङ्गमङ्गेसमाश्लिष्यमुखेचैवमुखंकृतम् ॥ विस्फुरन्तींयथाकामंमैथुनायोपचक्रमे ॥ ४० ॥ तमनर्थंमहाघोरंदण्डःकृत्वासुदारुणम् ॥ नगरंस्वंजगामाशुमदोन्मत्तइवद्विपः ॥ ४१ ॥ भार्गवीरुदतीदीनाआश्रमस्याविदूरतः ॥ प्रत्यपालयदुद्विग्नापितरंदेवसम्मितम् ॥ ४२ ॥ समुहूर्तादुपस्पृश्यदेवर्षिरमितद्युतिः ॥ स्वमाश्रमंशिष्यवृतंक्षुधार्तःसन्न्यवर्तत ॥ ४३ ॥ सोऽपश्यदरजांदीनांरजसासमभिप्लुताम् ॥ चन्द्रस्यघनसंयुक्तांज्योत्स्नामिवपराजिताम् ॥ ४४ ॥ तस्यरोषःसमभवत्क्षुधार्तस्यमहात्मनः ॥ निर्दहन्निवलोकांस्त्रींस्तान्शिष्यान्समुवाचह ॥ ४५ ॥ भार्गवउवाच ॥ पश्यध्वंविपरीतस्यदण्डस्यादीर्घदर्शिनः ॥ विपत्तिंघोरसङ्काशांदीप्तामग्निशिखामिव ॥ ४६ ॥ यन्नाशंदुर्गतिंप्राप्तस्सानुगश्चनसंशयः ॥ यस्तुदीप्तहुताशस्यअर्चिःसंस्पृष्टवानिह ॥ ४७ ॥ यस्मात्सकृतवान्पापमीदृशंघोरसम्मितम् ॥ तस्मात्प्राप्स्यतिदुर्मेधाःपांसुवर्षमनुत्तमम् ॥ ४८ ॥ कुराजादेशसंयुक्तःसभृत्यबलवाहनः ॥ पापकर्मसमाचारोवधंप्राप्स्यतिदुर्मतिः ॥ ४९ ॥ समन्ताद्योजनशतंविषयंचास्यदुर्मतेः ॥ धुनोतुपांसुवर्षेणमहतापाकशासनः ॥ ५० ॥ सर्वसत्त्वानियानीहजङ्गमस्थावराणिवै ॥ सर्वेषांपांसुवर्षेणक्षयःक्षिप्रंभविष्यति ॥ ५१ ॥ दण्डस्यविषयोयावत्तावत्सवनमाश्रमम् ॥ पांसुवर्षमिवाकस्मात्सप्तरात्रंभविष्यति ॥ ५२ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ इत्युक्त्वाक्रोधसन्तप्तस्तमाश्रमनिवासिनम् ॥ जनंजनपदस्यान्तेस्थीयतामित्युवाचह ॥ ५३ ॥ उक्तमात्रेउशनसाआश्रमावसथोजनः ॥ क्षिप्रंतुविषयात्तस्मात्स्थानंचक्रेचबाह्यतः ॥ ५४ ॥ तंतथोक्त्वामुनिजनमरजामिदमब्रवीत् ॥ भार्गवउवाच ॥ आश्रमेत्वंसुदुर्मेधेवसचेहसमाहिता ॥ ५५ ॥ इदं योजनपर्यन्तमाश्रमंरुचिरप्रभम् ॥ अरजेविरजास्तिष्ठकालमत्रसमाश्वस्तम् ॥ ५६ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ श्रुत्वानियोगंविप्रर्षेररजाभार्गवीतदा ॥ तथेतिपितरंप्राहभार्गवंभृशदुःखिता॥ ॥ ५७ ॥ इत्युक्त्वाभार्गवोवासंतस्मादन्यमुपाक्रमत् ॥ सप्ताहेभस्मसाद्भूतंयथोक्तंब्रह्मवादिना ॥ ५८ ॥ तस्माद्दण्डस्यविषयोविन्ध्यशैलस्य

मानुष ॥ शप्तोह्युशनसागमतदाभूद्धर्षणेकृते ॥ ५९ ॥ ततःप्रभृतिकाकुत्स्थदण्डकारण्यमुच्यते ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांपृच्छसिराघव
॥ ६० ॥ सन्ध्यामुपासितुंवीरसमयोह्यतिवर्तते ॥ एतेमहर्षयोरामपूर्णकुम्भाःसमन्ततः ॥ ६१ ॥ कृतोदकानरव्याघ्रपूजयन्तिदिवाकरम् ॥
सर्वैर्ऋषिभिरभ्यस्तैःस्तोत्रैर्ब्रह्मादिभिःकृतैः ॥६२ ॥ रविरस्तंगतोरामगत्वोदकमुपस्पृश ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ऋषेर्वचनमादायरामःसन्ध्यामुपासितुम्
॥ ६३ ॥ उपचक्रामतत्पुण्यंससरोरघुनन्दनः ॥ अथतस्मिन्वनोद्देशेरम्येपादपशोभिते ॥ ६४ ॥ नदीपुण्येगिरिवरेकोकिलाशतमण्डिते ॥ नाना
पक्षिरवोद्यानेनानामृगसमाकुले ॥ ६५ ॥ सिंहव्याघ्रसमाकीर्णेनानाद्विजसमावृते ॥ गृध्रोलूकौप्रवसितौवहून्वर्षगणानपि ॥ ६६ ॥ अथो
लूकस्यभवनंगृध्रःपापविनिश्चयः ॥ ममेदमितिकृत्वासौकलहंतेनचाकरोत् ॥ ६७ ॥ राजासर्वस्यलोकस्यरामोराजीवलोचनः ॥ तंप्रपद्यावहै
शीघ्रंकस्यैतद्भवनंभवेत् ॥ ६८ ॥ गृध्रोलूकौप्रपद्येतांजातकोपावमर्षिणौ ॥ रामंप्रपद्यतौशीघ्रंकलिव्याकुलचेतसौ ॥ ६९ ॥ तौपरस्प
रविद्वेषौस्पृशतश्चरणौतथा ॥ अथदृष्ट्वाराघवेन्द्रंगृध्रोवचनमब्रवीत् ॥ ७० ॥ गृध्रउवाच ॥ सुराणामसुराणांचत्वंप्रधानोमतोमम ॥ बृहस्पतेश्च
शुक्राच्चत्वंविशिष्टोमहामतिः . ॥ ७१ ॥ परावरज्ञोभूतानांमर्त्येशक्रइवापरः ॥ दुर्निरीक्षोयथासूर्योहिमवानिवगौरवे ॥ ७२ ॥ सागर
श्चासिगाम्भीर्येलोकपालोयमोह्यसि ॥ क्षान्त्याधरण्यातुल्योऽसिशीघ्रत्वेह्यनिलोपमः ॥ ७३ ॥ गुरुस्त्वंसर्वसम्पन्नोविष्णुरूपोऽसिराघव ॥
अमर्षीदुर्जयोजेतासर्वास्त्रविधिपारगः ॥ ७४ ॥ शृणुत्वंममदेवेशविज्ञाप्यंनरपुङ्गव ॥ ममालयंपूर्वकृतंबाहुवीर्येणवैप्रभो ॥ ७५ ॥ उलूको
हरतेराजंस्त्वत्समीपेविशेषतः ॥ ईदृशोऽयंदुराचारस्त्वदाज्ञालङ्घकोनृप ॥ ७६ ॥ प्राणान्तिकेनदण्डेनरामशासितुमर्हसि ॥ एवमुक्तेतु
गृध्रेणउलूकोवाक्यमब्रवीत् ॥ ७७ ॥ शृणुदेवममज्ञाप्यमेकचित्तोनराधिप ॥ सोमाच्छक्राच्चसूर्याच्चधनदाच्चयमात्तथा ॥ ७८ ॥ जायतेवै
नृपोरामकिञ्चिद्भवतिमानुषः ॥ त्वंतुसर्वमयोदेवोनारायणपरायणः ॥ ७९ ॥ प्रोच्यतेसोमताराजन्सम्यक्कार्येविचारिते ॥ सम्यग्रक्षसि
तापेभ्यस्तमोघ्नोह्यियतोभवान् ॥ ८० ॥ दोषेदण्डात्प्रजानांत्वंयतःपापभयापहः ॥ दाताप्रहर्तागोप्ताचतेनेन्द्रइवनोभवान् ॥ ८१ ॥ अधृ
ष्यःसर्वभूतेषुतेजसाचानलोमतः ॥ अभीक्ष्णंतपसेपापांस्तेनत्वंरामभास्करः ॥ ८२ ॥ साक्षाद्वित्तेशतुल्यस्त्वमथवाधनदाधिकः ॥ चित्ता
यत्तातुपत्नीश्रीर्नित्यंतेराजसत्तम ॥ ८३ ॥ धनदस्यतुकोशेनधनदस्तेनवैभवान् ॥ समःसर्वेषुभूतेषुस्थावरेषुचरेषुच ॥ ८४ ॥ शत्रौमित्रेचतेदृष्टिः
समन्ताद्यातिराघव ॥ धर्मेणशासनंनित्यंव्यवहारविधिक्रमैः ॥ ८५ ॥ यस्यरुष्यसिवैराममृत्युस्तस्याभिधीयते ॥ गीयसेतेनवैराजन्यम

इत्यभिविश्रुतः ॥ ८६ ॥ यश्चासौमातुषोभावोभवतोनृपसत्तम ॥ आनृशंस्यपरोराजासर्वेषुकृपयान्वितः ॥ ८७ ॥ दुर्बलस्यत्वनाथस्य
राजाभवतिवैबलम् ॥ अचक्षुषोभवेच्चक्षुरमतेषुमतिर्भवेत् ॥ ८८ ॥ अस्माकमपिनाथस्त्वंश्रूयतांममधार्मिक ॥ भवतातत्रमन्तव्यंयथैते
किलपक्षिणः ॥ ८९ ॥ योऽस्मन्नाथःसपक्षीन्द्रोभवतोविनियोज्यकः॥ अस्वाम्यंदेवनास्माकंसन्निधौभवतःप्रभो ॥ ९० ॥ भवतैवकृतंपूवभूतग्रामंचतु
र्विधम् ॥ ममालयप्रविष्टस्तुगृध्रोमांबाधतेनृप ॥ ९१ ॥ भवान्देवमनुष्येषुशास्तावैनरपुङ्गव ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एतच्छ्रुत्वातुवैरामःसचिवानाहूय
त्स्वयम् ॥ ९२ ॥ विष्टिर्जयन्तोविजयःसिद्धार्थोराष्ट्रवर्धनः ॥ अशोकोधर्मपालश्चसुमन्त्रश्चमहाबलः ॥ ९३ ॥ एतेरामस्यसचिवाराज्ञोदश
रथस्यच ॥ नीतियुक्तामहात्मानःसर्वशास्त्रविशारदाः ॥ ९४ ॥ सुशान्ताश्चकुलीनाश्चनयेमन्त्रेचकोविदाः ॥ तानाहूयसधर्मात्मापुष्पकादव
रुह्यच ॥ ९५ ॥ गृध्रोलूकौविवदन्तौपृच्छतिस्मरघूत्तमः ॥ रामउवाच ॥ कतिवर्षाणिभोगृध्रतवेदंनिलयंकृतम् ॥ ९६ ॥ एतन्मेकौतुकंब्रू
हियदिजानासितत्त्वतः ॥ एतच्छ्रुत्वावचोगृध्रोबभाषेराघवंस्थितम् ॥ ९७ ॥ गृध्रउवाच ॥ इयंवसुमतीराममानुषैर्बहुबाहुभिः ॥ उच्छ्रितैरा
चितासर्वातदाप्रभृतिमद्गृहम् ॥ ९८ ॥ उलूकस्त्वब्रवीद्रामंपादपैरुपशोभिता ॥ यदैवपृथिवीराजंस्तदाप्रभृतिमेगृहम् ॥ ९९ ॥ एतच्छ्रुत्वातु
रामोवैसभासदउवाचह ॥ १०० ॥ रामउवाच ॥ नसासभायत्रनसन्तिवृद्धाःवृद्धानतेयेनवदन्तिधर्मम् ॥ नासौधर्मोयत्रनचास्तिसत्यंनतत्स
त्यंयच्छलमभ्युपैति ॥ १ ॥ येतुसभ्याःसभांगत्वातूष्णींध्यायन्तआसते ॥ यथाप्राप्तंनब्रुवतेसर्वेतेऽनृतवादिनः ॥ २ ॥ नवक्तिचश्रुतंयश्चका
मक्रोधात्तथाभयात् ॥ सहस्रंवारुणाःपाशाःप्रतिमुञ्चन्तितंनरम् ॥ ३ ॥ तेषांसंवत्सरेपूर्णेपाशएकःप्रमुच्यते ॥ तस्मात्सत्यंतुवक्तव्यंजानतास
त्यमञ्जसा ॥ ४ ॥ एतच्छ्रुत्वातुसचिवाराममेवाब्रुवंस्तदा ॥ उलूकःशोभतेराजन्नतुगृध्रोमहामते ॥ ५ ॥ त्वंप्रमाणंमहाराजराजाहिपरमागतिः ॥
राजमूलाःप्रजाःसर्वाराजाधर्मःसनातनः ॥ ६ ॥ शास्ताराजानृणांयेषांनतेगच्छन्तिदुर्गतिम् ॥ वैवस्वतेनमुक्ताश्चभवन्तिपुरुषोत्तमाः ॥ ७ ॥ सचि
वानांवचःश्रुत्वारामोवचनमब्रवीत् ॥ श्रूयतामभिधास्यामिपुराणंयदुदाहृतम् ॥ ८ ॥ द्यौःसचन्द्रार्कनक्षत्रासपर्वतमहीद्रुमम् ॥ सलिलार्णवसं
मग्नंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ९ ॥ एकमेवतदाह्यासीत्सर्वमेकमिवाम्बरम् ॥ पुनर्भूःसहलक्ष्म्याचविष्णोर्जठरमाविशत् ॥ ११० ॥ तांनिगृह्यमहा
तेजाःप्रविश्यसलिलार्णवम् ॥ सुष्वापहिकृतात्मासबहुवर्षशतान्यपि ॥ ११ ॥ विष्णौसुप्तेततोब्रह्माविवेशजठरंततः ॥ बहुस्रोतंचतंज्ञात्वामहा
योगीसमाविशत् ॥ १२ ॥ नाभ्यांविष्णोःसमुद्भूतंपद्मंहेमविभूषितम् ॥ सतुनिर्गम्यवैब्रह्मायोगीभूत्वामहाप्रभुः ॥ १३ ॥ सिसृक्षुःपृथिवींवायुंप

वतांश्चमहीरुहान् ॥ तदन्तराःप्रजाःसर्वामानुषांश्चसरीसृपान् ॥ १४ ॥ जरायुजाण्डजान्सर्वान्ससर्जसमहातपाः ॥ तस्यगात्रसमुत्पन्नःकैटभो
मधुनासह ॥ १५ ॥ दानवौतौमहावीर्यौघोरौलब्धवरौतदा ॥ दृष्ट्वाप्रजापतिंतत्रक्रोधाविष्टावुभौनृप ॥ १६ ॥ वेगेनमहताभोक्तुंस्वयम्भु
वमधावताम् ॥ दृष्ट्वासत्त्वानिसर्वाणिनिस्सरन्तिपृथक्पृथक् ॥ १७ ॥ ब्रह्मणासंस्तुतोविष्णुर्हत्वातौमधुकैटभौ ॥ पृथिवींवर्धयामासस्थित्य
र्थंमेदसातयोः ॥ १८ ॥ मेदोगन्धातुधरणीमेदिनीत्यभिधांगता ॥ तस्मान्नगृध्रस्यगृहमुलूकस्यतदाऽभवत् ॥ १९ ॥ तस्माद्गृध्रस्त्वसत्योवै
पापकर्मापरालयम् ॥ स्वीयंकरोतिपापात्मादण्डनीयोनसंशयः ॥ १२० ॥ ततोऽशरीरिणीवाणीअन्तरिक्षात्प्रभाषते ॥ मावधीरामगृध्रंत्वंपू
र्वंदग्धंतपोबलात् ॥ २१ ॥ पुरागौतमदग्धोऽयंप्रजानाथोजनेश्वर ॥ ब्रह्मदत्तस्तुनामैपशूरःसत्यव्रतःशुचिः ॥ २२ ॥ गृहमागत्यविप्रोऽस्य
भोजनंप्रत्ययाचत ॥ साग्रंवर्षशतंचैवभुक्तवान्नृपसत्तम ॥ २३ ॥ ब्रह्मदत्तस्तुवैतस्यपाद्यमर्घ्यंस्वयंततः ॥ आत्मनैवाकरोत्सम्यग्भोजनार्थंमहा
द्युते ॥ २४ ॥ समाविश्यगृहंतस्यआहारेतुमहात्मनः ॥ नारींपूर्णस्तनींदृष्ट्वाहस्तेनाथपरामृशत् ॥ २५ ॥ अथक्रुद्धेनमुनिनाशापोदत्तःसुदारुणः ॥
गृध्रत्वंगच्छवैमूढराजामुनिमथाब्रवीत् ॥ २६ ॥ कृपांकुरुमहाभागशापोद्धारोभविष्यति ॥ दयालुस्तद्वचःश्रुत्वापुनराहनराधिप ॥ २७ ॥
उत्पत्स्यतेरघुकुलेरामोनाममहायशाः ॥ इक्ष्वाकूणांमहाभागोराजाराजीवलोचनः ॥ २८ ॥ तनदृष्टोविपापस्त्वंभवितानरपुङ्गव ॥ दृष्टोरा
मेणतच्छ्रुत्वाबभूवंपृथिवीपतिः ॥ २९ ॥ गृध्रत्वंत्यज्यवैशीघ्रंदिव्यगन्धानुलेपनः ॥ पुरुषोदिव्यरूपोऽसौबभाषेतंनराधिपम् ॥ १३० ॥
साधुराघवधर्मज्ञत्वत्प्रसादादहंविभो ॥ विमुक्तोनरकाद्घोरादपापस्तुत्वयाकृतः ॥ ३१ ॥ विसर्जितंमयागाध्र्यंनररूपीमहीपतिः ॥ उलूकंप्रा
हधर्मज्ञस्वगृहंविशकौशिक ॥ ३२ ॥ अहंसन्ध्यामुपासित्वागमिष्येयत्रवैमुनिः ॥ अथोदकमुपस्पृश्यसन्ध्यामन्वास्यपश्चिमाम् ॥ ३३ ॥
आश्रमंप्राविशद्रामःकुम्भयोनेर्महात्मनः ॥ तस्यागस्त्योबहुगुणंफलमूलंचसादरम् ॥ ३४ ॥ रसवन्तिचशाकानिभोजनार्थमुपाहरत् ॥
सभुक्तवान्नरव्याघ्रस्तदन्नममृतोपमम् ॥ ३५ ॥ प्रीतश्चपरितुष्टश्चतांरात्रिंसमुपावसत् ॥ प्रभातेकाल्यमुत्थायकृत्वाह्निकमरिन्दम ॥ ३६ ॥
ऋषिंसमभिचक्रामगमनायरघूत्तमः ॥ अभिवाद्याब्रवीद्रामोमहर्षिंकुम्भसम्भवम् ॥ ३७ ॥ आपृच्छेसाधयेब्रह्मन्ननुज्ञातुंत्वमर्हसि ॥ धन्योऽ
स्म्यनुगृहीतोऽस्मिदर्शनेनमहामुने ॥ ३८ ॥ दिष्ट्याचाहंभविष्यामिपावितात्मामहात्मनः ॥ एवंब्रुवतिकाकुत्स्थेवाक्यमद्भुतदर्शनम् ॥ ३९ ॥
उवाचपरमप्रीतोबाष्पनेत्रस्तपोधनः ॥ अत्यद्भुतमिदंवाक्यंतवरामशुभाक्षरम् ॥ १४० ॥ पावनंसर्वभूतानांत्वयोक्तंरघुनन्दन ॥ मुहूर्तमपिरा

मत्वांमैत्रेणेक्षन्तियेनराः ॥ ४१ ॥ पाविताःस्सर्वसूक्तैस्तेकथ्यन्तेत्रिदिवौकसः ॥ यचत्वांघोरचक्षुर्भिरीक्षन्तेप्राणिनोभुवि ॥ ४२ ॥ तेहताब्रह्म
दण्डेनसद्योनरकगामिनः ॥ ईदृशस्त्वंरघुश्रेष्ठपावनःसर्वदेहिनाम् ॥ ४३ ॥ कथयन्तश्चलोकास्त्वांसिद्धिमेष्यन्तिराघव ॥ गच्छस्वानातुरोऽविघ्नं
पन्थानमकुतोभयः ॥ ४४ ॥ प्रशाधिराज्यंधर्मेणगतिस्तुजगतांभवान् ॥ एवमुक्तस्तुमुनिनाप्राञ्जलिःप्रग्रहोनृपः ॥ ४५ ॥ अभिवादयितुंच
क्रेसोऽगस्त्यमृषिसत्तमम् ॥ अभिवाद्यमुनिश्रेष्ठांस्तांश्चसर्वांस्तपोऽधिकान् ॥ ४६ ॥ अथारोहत्तदाव्यग्रःपुष्पकंहेमभूषितम् ॥ तंप्रयान्तंमुनिगणा
आशीर्वादैस्समन्ततः ॥ ४७ ॥ अपूपुजन्नरेन्द्रंतंसहस्राक्षमिवामराः ॥ ततोऽर्धदिवसेप्राप्तेरामःसर्वार्थकोविदः ॥ ४८ ॥ अयोध्यांप्राप्यकाकु
त्स्थःपद्भ्यांकक्षामवातरत् ॥ ततोविसृज्यरुचिरंपुष्पकंकामवाहितम् ॥ ४९ ॥ कक्षान्तराद्विनिष्क्रम्यद्वास्स्थान्राजाब्रवीदिदम् ॥ लक्ष्म
णंभरतंचैवगच्छध्वंलघुविक्रमाः ॥ १५० ॥ ममागमनमाख्यायसमानयतमाचिरम् ॥ श्रुत्वाथभाषितंद्वाःस्थारामस्याक्लिष्टकर्मणः
॥ ५१ ॥ गत्वाकुमारावाहूयराघवायन्यवदेयन् ॥ द्वास्थैःकुमारावानीतौराघवस्यनिदेशतः ॥ ५२ ॥ दृष्ट्वातुराघवःप्राप्तौप्रियौभरतलक्ष्मणौ ॥
समालिङ्ग्यतुरामस्तौवाक्यंचेदमुवाचह ॥५३॥ कृतंमयायथातथ्यंद्विजकार्यमनुत्तमम् ॥ धर्महेतुमतोभूयःकर्तुमिच्छामिराघवौ ॥५४॥ भवद्भ्यामा
त्मभूताभ्यांराजसूयंक्रतूत्तमम्॥सहितोयष्टुमिच्छामियत्रधर्मश्चशाश्वतः ॥ ५५ ॥ पुष्करस्थेनवैपूर्वब्रह्मणालोककारिणा ॥शतत्रयेणयज्ञानामिष्टंपद्मचधि
केनच ॥ ५६ ॥ इष्ट्वाहिराजसूयेनसोमोधर्मेणधर्मवित् ॥ प्राप्तःसर्वेषुलोकेषुकीर्तिस्थानमनुत्तमम् ॥ ५७ ॥ इष्ट्वाहिराजसूयेनमित्रःशत्रुनिबर्ह
णः ॥ मुहूर्तेनसुशुद्धेनवरुणत्वमुपागतः ॥ ५८ ॥ तस्माद्भवन्तौसञ्चिन्त्यकार्येऽस्मिन्वदतंहितम् ॥ भरतउवाच ॥ त्वंधर्मःपरमःसाधोत्वयि
सर्वावसुन्धरा ॥ ५९ ॥ प्रतिष्ठितामहाबाहोयशश्चामितविक्रम ॥ महीपालाश्चसर्वेत्वांप्रजापतिमिवामराः ॥ १६० ॥ निरीक्षन्तेमहात्मा
नोलोकनाथतथावयम् ॥ प्रजाश्चपितृवद्राजन्पश्यन्तित्वांमहामते ॥ ६१ ॥ पृथिव्यांगतिभूतोऽसिप्राणिनामिहराघव ॥ सत्वमेवंविधंयज्ञंना
हर्तासिपरन्तप ॥ ६२ ॥ पृथिव्यांसर्वभूतानांविनाशोदृश्यतेयतः ॥ श्रूयतेराजशार्दूलसोमस्यमनुजेश्वर ॥ ६३ ॥ ज्योतिषांसुमहद्युद्धं
सङ्ग्रामेतारकामये ॥ तारावृहस्पतेर्भार्याहृतासोमेनकामतः ॥ ६४ ॥ तत्रयुद्धंमहद्वृत्तंदेवदानवनाशनम् ॥ वरुणस्यक्रतौघोरेसङ्ग्रामेमत्स्य
कच्छपाः ॥ ६५ ॥ निवृत्तेराजशार्दूलसर्वेनष्टाजलेचराः ॥ हरिश्चन्द्रस्ययज्ञान्तेराजसूयस्यराघव ॥ ६६ ॥ आडीबकंमहद्युद्धंस
र्वलोकविनाशनम् ॥ पृथिव्यांयानिसत्त्वानितिर्यग्योनिगतानिवै ॥ ६७ ॥ दिव्यानांपार्थिवानांचराजसूयेक्षयःश्रुतः ॥ सत्वंपुरुषशार्दूल

बुद्ध्यासञ्चिन्त्यपार्थिव ॥ ६८ ॥ प्राणिनांचहितसौम्यंपूर्णंधर्मंसमाचर ॥ भरतस्यवचःश्रुत्वाराघवःप्राहसादरम् ॥ ६९ ॥ रामउवाच ॥
प्रीतोऽस्मितवधर्मज्ञवाक्येनानेनशत्रुहन् ॥ निवर्तिताराजसूयान्मतिर्मेधर्मवत्सल ॥ १७० ॥ पूर्णंधर्मंकरिष्यामिकान्यकुब्जेचवामनम् ॥ स्थापयि
ष्याम्यहंवीरसामेख्यातिर्दिवंगता ॥ ७१ ॥ भविष्यतिनसन्देहोयथागङ्गाभगीरथात् ॥ १७२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेयज्ञनि
वारणंनामैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ३९ ॥ भीष्मउवाच ॥ कथंरामेणविप्रर्षेकान्यकुब्जेतुवामनः ॥ स्थापितःक्वचलब्धोऽसौविस्तरान्ममकी
र्तय ॥ १ ॥ तथाहिमधुराचैषायावाणीरामकीर्तने ॥ कीर्तिताभगवन्मह्यंमनःकर्णसुखावहा ॥ २ ॥ अनुरागेणतंलोकाःस्नेहात्पश्यन्तिराघवम् ॥
धर्मज्ञश्चकृतज्ञश्चबुद्ध्याचपरिनिष्ठितः ॥ ३ ॥ प्रशास्तिपृथिवींसर्वांधर्मेणसुसमाहितः ॥ तस्मिञ्शासतिवैराज्यंसर्वकामफलाद्रुमाः
॥ ४ ॥ रसवन्तःप्रभूताश्चवासांसिविविधानिच ॥ अकृष्टपच्यापृथिवीनिःसपत्नामहात्मनः ॥ ५ ॥ देवकार्यंकृतंतेनरावणोलोककण्टकः ॥
सपुत्रोऽमात्यसहितोलीलयैवनिपातितः ॥ ६ ॥ तस्यबुद्धिस्समुत्पन्नापूर्णेधर्मेद्विजोत्तम ॥ तस्याहंचरितंसर्वंश्रोतुमिच्छामिवैमुने ॥ ७ ॥ पुल
स्त्यउवाच ॥ कस्यचित्त्वथकालस्यरामोधर्मपथेस्थितः ॥ यच्चकारमहाबाहोशृणुष्वैकमनानृप ॥ ८ ॥ संस्माररावघवेन्द्रस्तुकथंराजाविभीषणः ॥
लङ्कायांसंस्थितोराज्यंकरिष्यतिचराक्षसः ॥ ९ ॥ गीर्वाणेषुप्रातिकूल्यंविनाशस्यतुलक्षणम् ॥ मयातस्यतुतद्दत्तंराज्यंचन्द्रार्ककालिकम् ॥
॥ १० ॥ तस्याविनाशतःकीर्तिःस्थिरामेशाश्वतीभवेत् ॥ रावणेनतपस्तप्तंविनाशायात्मनस्त्विह ॥ ११ ॥ विध्वस्तःसचपापिष्ठोदे
वकार्येमयाधुना ॥ तदिदानींमयान्वेष्यःस्वयंगत्वाविभीषणः ॥ १२ ॥ सन्देष्टव्यंहितंतस्ययेनतिष्ठेत्सशाश्वतम् ॥ एवंचिन्तयतस्तस्यरामस्या
मिततेजसः ॥ १३ ॥ आजगामाथभरतोरारामंदृष्ट्वाब्रवीदिदम् ॥ किंत्वंचिन्तयसेदेवनरहस्यंवदस्वमे ॥ १४ ॥ देवकार्येधरायांवास्व
कार्येवानरोत्तम ॥ एवंब्रुवन्तंभरतंध्यायमानमवस्थितम् ॥ १५ ॥ ॥ अब्रवीद्राघवोवाक्यंरहस्यंतुनवैतव ॥ भवान्बहिश्चरःप्राणोलक्ष्म
णश्चमहायशाः ॥ १६ ॥ अवेद्यंभवतोनास्तिममसत्यंविधारय ॥ एषामेमहतीचिन्ताकथंदेवैर्विभीषणः ॥ १७ ॥ वर्ततेयद्धितार्थंवै
दशग्रीवोनिपातितः ॥ गमिष्येतदहंलङ्कांयत्रचासौविभीषणः ॥ १८ ॥ तंचदृष्ट्वापुरींतांतुकार्यमुक्त्वाचराक्षसम् ॥ आलोक्यसर्ववसुधांसुग्री
वंवानरेश्वरम् ॥ १९ ॥ महाराजंचशत्रुघ्नंभ्रातृपुत्रांश्चसर्वशः ॥ एवंवदतिकाकुत्स्थेभरतःपुरतःस्थितः ॥ २० ॥ उवाचराघवंवाक्यंगमिष्येभवता
सह ॥ एवंकुरुमहाबाहोसौमित्रिरिहतिष्ठतु ॥ २१ ॥ इत्युक्त्वाभरतंरामस्सौमित्रिंचाहवैपुरे ॥ रक्षाकार्यात्वयावीरयावदागमनंहिनौ ॥

॥ २२ ॥ एवंलक्ष्मणमादिश्यध्यात्वावैपुष्पकंनृप ॥ आरुरोहसवैयानंकौसल्यानन्दवर्धनः ॥ २३ ॥ पुष्पकंतुततःप्राप्तंगान्धारविषयोय
तः ॥ भरतस्यसुतौदृष्ट्वाजगन्नीतिंनिरीक्ष्यच ॥ २४ ॥ पूर्वांदिशंततोगत्वालक्ष्मणस्यसुतौयतः ॥ पुरेषुतेषुषड्रात्रमुषित्वारघुनन्दनौ ॥ २५ ॥
गतौतेनविमानेनदक्षिणामभितोदिशम् ॥ गङ्गायामुनसम्भेदंप्रयागमृषिसेवितम् ॥ २६ ॥ अभिवाद्यभरद्वाजमत्रेराश्रममीयतुः ॥ सम्भाष्यचमु
नींस्तत्रजनस्थानमुपागतौ ॥ २७ ॥ रामउवाच ॥ अत्रपूर्वंहतासीतारावणेनदुरात्मना ॥ हत्वाजटायुषंगृध्रंयोऽसौपितृसखोहिनौ ॥ २८ ॥
अत्रास्माकंमहद्युद्धंकबन्धेनकुबुद्धिना ॥ हतेनतेनदग्धेनसीतास्तेरावणालये ॥ २९ ॥ ऋष्यमूकेगिरिवरेसुग्रीवोनामवानरः ॥ सतेकरिष्यतेसाह्यं
पम्पांव्रजसंहानुजः ॥ ३० ॥ पम्पासरःसमासाद्यशबरींगच्छतापसीम् ॥ इत्युक्तोदुःखितोवीरनिराशोजीवितेस्थितः ॥ ३१ ॥ इयंसान
लिनीवीरयस्यांवैलक्ष्मणोऽवदत् ॥ माकृथाःपुरुषव्याघ्रशोकंशत्रुविनाशन ॥ ३२ ॥ आज्ञाकारिणिभृत्येचमयिप्राप्स्यसिमैथिलीम्
अत्रमेवार्षिकामासागतावर्षशतोपमाः ॥ ३३ ॥ अत्रैवनिहतोवालीसुग्रीवार्थेपरन्तप ॥ एषासादृश्यतेनूनंकिष्किन्धावालिपालिता
॥ ३४ ॥ यस्यांवैसहिधर्मात्मासुग्रीवोवानरेश्वरः ॥ वानरैःसहितोवीरतावदास्तेसमाःशतम् ॥ ३५ ॥ वानरैस्सहसुग्रीवोयावदास्तेसभांग
तः ॥ तावत्तत्रागतौवीरौपुर्यांभरतराघवौ ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वासभ्रातरौप्राप्तौप्रणिपत्याब्रवीदिदम् ॥ क्वयुवांप्रस्थितौवीरौकार्यंकिंतुकरिष्यथः
॥ ३७ ॥ विनिवेश्यासनेतौचददावर्घ्यंस्वयंतदा ॥ एवंसभास्थितेतत्रधर्मिष्ठेरघुनन्दने ॥ ३८ ॥ अङ्गदोऽथहनूमांश्चनलोनीलश्चपाटलः ॥ गजो
गवाक्षोगवयःपनसश्चमहायशाः ॥ ३९ ॥ पुरोधसोमन्त्रिणश्चदैवज्ञोदधिवक्त्रकः ॥ नीलश्शतबलिर्मैन्दोद्विविदोगन्धमादनः ॥ ४० ॥ वीरबाहु
स्सुबाहुश्चवीरसेनोविनायकः ॥ सूर्याभःकुमुदश्चैवसुषेणोहरियूथपः ॥ ४१ ॥ ऋषभोविनतश्चैवगवाख्योभीमविक्रमः ॥ ऋक्षराजश्चधूम्रश्च
सहसैन्यैरुपागताः ॥ ४२ ॥ अन्तःपुराणिसर्वाणिरुमातारातथैवच ॥ अवरोधोऽङ्गदस्यापितथान्याःपरिचारिकाः ॥ ४३ ॥
प्रहर्षमतुलंप्राप्यसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ वानराश्चमहात्मानःसुग्रीवसहितास्तदा ॥ ४४ ॥ वानर्यश्चमहाभागास्ताराद्यास्तत्रराघवम् ॥
अभिप्रेक्ष्याश्रुकण्ठ्यश्चप्रणिपत्येदमब्रुवन् ॥ ४५ ॥ क्वसादेवीत्वयादेवयाविनिर्जित्यरावणम् ॥ शुद्धिंकृत्वाहितेवह्नौपितुरग्रउमापतेः ॥ ४६ ॥
त्वयानीतांपुरींरामनतांपश्यामितेऽग्रतः ॥ नविनात्वंतयादेवशोभसेरघुनन्दन ॥ ४७ ॥ त्वयाविनापिसाध्वीसाक्वनुतिष्ठतिजानकी ॥
अन्यांभार्यांनतेवेद्मिभार्याहीनोनशोभसे ॥४८॥ क्रौञ्चयुग्मंमिथोयद्वच्चक्रवाकयुगंयथा ॥ एवंवदन्तींतांतारांताराधिपसमाननाम् ॥ ४९ ॥ प्राहप्रवच

सश्रिष्ठोरामोराजीवलोचनः ॥ चारुदंष्ट्रेविशालाक्षिकालोहिदुरतिक्रमः ॥ ५० ॥ सर्वंकालकृतंविद्धिजगदेतच्चराचरम् ॥ विसृज्यताःस्त्रियःसर्वाः
सुग्रीवोऽभिमुखःस्थितः ॥ ५१ ॥ सुग्रीवउवाच ॥ भवन्तौयेनकार्येणइहायातौनरेश्वरौ ॥ तच्चापिकथ्यतांशीघ्रंकृत्यकालोहिवर्तते ॥ ५२ ॥ ब्रुवाण
मेवंसुग्रीवंभरतोरामचोदितः ॥ आचचक्षेचगमनंलङ्कायांराघवस्यतु ॥ तौचाब्रवीच्चसुग्रीवोभवद्भ्यांसहितःपुरीम् ॥ ५३ ॥ गमिष्येराक्षसंदेवद्रष्टुंतत्र
विभीषणम् ॥ सुग्रीवेणैवमुक्तेतुगच्छस्वेत्याहराघवः ॥५४॥ सुग्रीवोराघवौतौचपुष्पकेतुस्थितास्त्रयः ॥ तावत्प्राप्तेविमानंतुसमुद्रस्योत्तरंतटम् ॥५५॥
अब्रवीद्भरतंरामोह्यत्रमेराक्षसेश्वरः ॥ चतुर्भिःसचिवैःसार्धंजीवितार्थेविभीषणः ॥ ५६ ॥ प्राप्तस्ततोलक्ष्मणेनलङ्काराज्येऽभिषेचितः ॥ अत्रचाहंस
मुद्रस्यपरेपारेस्थितस्त्र्यहम् ॥५७॥ दर्शनंदास्यतेमेऽसौज्ञातिकार्यंभविष्यति ॥ तावन्नदर्शनंमह्यंदत्तमेतेनशत्रुहन् ॥ ५८॥ ततःकोपःसमुद्भूतश्चतुर्थेऽ
हनिराघव॥धनुरायम्यवेगेनदिव्यमस्त्रंकरेधृतम् ॥५९॥ दृष्ट्वामांशरणान्वेषीभीतोलक्ष्मणम,श्रितः ॥ सुग्रीवेणानुनीतोऽस्मिक्षम्यतांराघवत्वया ॥६०॥
ततोमयोत्क्षिप्तशरोमरुदेशह्यपाकृतः ॥ ततस्समुद्रराजेनभृशंविनयशालिना ॥ ६१ ॥ उक्तोऽहंसेतुबन्धेनलङ्कांत्वंव्रजराघव ॥ लङ्घयित्वानरव्याघ्रं
वारिपूर्णंमहोदधिम् ॥ ६२ ॥ एषसेतुर्मयाबद्धःसमुद्रेवरुणालये ॥ त्रिभिर्दिनैःसमाप्तिंवैनीतोवानरसत्तमैः ॥ ६३ ॥ प्रथमेदिवसेबद्धोयोजना
निचतुर्दश ॥ द्वितीयेऽहनिषड्विंशत्तृतीयेऽर्धशतंतथा ॥६४॥ इयंस्वाद्दश्यतेलङ्कास्वर्णप्राकारतोरणा ॥ अवरोधोमहानत्रकृतोवानरसत्तमैः ॥ ६५ ॥
चैत्रशुक्लचतुर्दश्यांमहद्युद्धमभूदिह ॥ अष्टचत्वारिंशद्दिनंयत्रासौरावणोहतः ॥ ६६ ॥ अत्रप्रहस्तोनीलेनहतोराक्षसपुङ्गवः ॥ हनूमताचधूम्रा
क्षोह्यत्रैवविनिपातितः ॥ ६७ ॥ महोदरातिकायौचसुग्रीवेणमहात्मना ॥ हतोमयाकुम्भकर्णोलक्ष्मणेनेन्द्रजित्तथा ॥ ६८ ॥ मयाचात्रदशग्री
वोहतोराक्षसपुङ्गवः ॥ अत्रसम्भाषितुंप्राप्तोब्रह्मालोकपितामहः ॥ ६९ ॥ पार्वत्यासहितोदेवःशूलपाणिर्वृषध्वजः ॥ महेन्द्राद्याःसुरगणाःसगन्धर्वाः
सकिन्नराः ॥ ७० ॥ पितामेचसमायातोमहाराजस्त्रिविष्टपात् ॥ वृतश्चाप्सरसांसङ्घैर्विद्याधरगणैस्तथा ॥ ७१ ॥ तषांसमक्षंसर्वेषांजानकीशुद्धि
मिच्छता ॥ उक्तासीताहव्यवाहंप्रविष्टाशुद्धिमागता ॥ ७२ ॥ असुरैश्चसुरैर्दृष्टागृहीतापितृशासनात् ॥ अथाप्युक्तोऽथराज्ञाहमयोध्यांगच्छ
पुत्रक ॥ ७३ ॥ नमेस्वर्गोबहुमतस्त्वयाहीनस्यराघव ॥ तारितोऽहंत्वयापुत्रप्राप्तोऽस्मीन्द्रसलोकताम् ॥ ७४ ॥ लक्ष्मणंचाब्रवीद्राजापुत्र
पुण्यंत्वयार्जितम् ॥ भ्रात्रासममथोदिव्याँल्लोकान्प्राप्स्यसिचोत्तमान् ॥ ७५ ॥ आहूयजानकींराजावाक्यंचेदमुवाचह ॥ नचमन्युस्त्वयाकार्यो
भर्तारंप्रतिसुव्रते ॥ ७६ ॥ ख्यातिर्भविष्यत्येवाग्र्याभर्तुस्तेशुभलोचने ॥ एवंवदतिरामेतुपुष्पकेचव्यवस्थिते ॥ ७७ ॥ तत्रयेराक्षसवरास्तेगत्वा

शुविभीषणम् ॥ प्राप्तोरामःससुग्रीवश्चाराइत्थंतदाऽवदन् ॥ ७८ ॥ विभीषणस्तुतच्छ्रुत्वारामागमनमन्तिके ॥ चारांस्तान्पूजयामाससर्वकाम
धनादिभिः ॥ ७९ ॥ अलङ्कृत्यपुरींतांतुनिष्क्रान्तःसचिवैःसह ॥ दृष्ट्वारामंविमानस्थंमेराविवदिवाकरम् ॥ ८० ॥ अष्टाङ्गप्रणिपातेननत्वा
राघवमब्रवीत् ॥ अद्यमेसफलंजन्मप्राप्ताःसर्वेमनोरथाः ॥ ८१ ॥ यद्दृष्टौदेवचरणौजगद्वन्द्यावनिन्दितौ ॥ कृतःश्लाघ्योऽस्म्यहंदेवशक्रादीनांदि
वौकसाम् ॥ ८२ ॥ आत्मानमधिकंमन्येत्रिदशेशात्पुरन्दरात् ॥ देवस्यदर्शनात्तेऽद्यस्पृहणीयोदिवौकसाम् ॥ ८३ ॥ अभिवन्द्यसरामंतुआ
लिङ्गचभरतंहरिम् ॥ लङ्कांप्रवेशयामासविशिष्टायात्रिविष्टपात् ॥८४ ॥ रावणस्यगृहेदीप्तेसर्वरत्नोपशोभिने ॥ उपविष्टेतुकाकुत्स्थेअर्घंदत्त्वाविभीषणः
॥ ८५ ॥ उवाचप्राञ्जलिर्भूत्वासुग्रीवंभरतंतथा ॥ इहागतस्यरामस्ययद्दास्येनतदस्तिमे ॥ ८६ ॥ इयंचलङ्कारामेणरिपुंत्रैलोक्यकण्टकम् ॥ हत्वातु
पापकर्माणंदत्तापूर्वंपुरीमम ॥ ८७ ॥ इयंपुरीइमेदाराअमीपुत्रास्तथाह्यहम् ॥ सर्वमेतन्मयादत्तंसर्वमक्षयमस्तुते ॥ ८८ ॥ ततःप्रकृतयःसर्वालङ्का
वासिजनाश्चये ॥ आजग्मूराघवंद्रष्टुंकौतूहलसमन्विताः ॥ ८९ ॥ उक्तोविभीषणस्तैस्तुरामंदर्शयनःप्रभो ॥ विभीषणेनकथिताराघवायमहा
त्मने ॥ ९० ॥ तेषामुपायनंसर्वंभरतोरामचोदितः ॥ जग्राहवानरेन्द्रश्चधनरत्नौघसञ्चयम् ॥ ९१ ॥ एवंतत्रत्र्यहंरामोह्यवसद्राक्षसालये ॥ चतुर्थेऽ
हनिसम्प्राप्तेरामेचापिसभास्थिते ॥ ९२ ॥ केकसीपुत्रमाहेदंरामंद्रक्ष्यामिपुत्रक ॥ वधूभिस्सहितागत्वात्वंविज्ञापयपुत्रक ॥ ९३ ॥ दृष्टेतस्मिन्मह
त्पुण्यंप्राप्यतेमुनिसत्तमैः ॥ विष्णुरेषमहाभागश्चतुर्मूर्तिस्सनातनः ॥ ९४ ॥ सीतालक्ष्मीर्महाभागनबुद्धःसाग्रजेनते ॥ पित्रातेपूर्वमाख्यातंदेवानां
दिविसङ्गमे ॥ ९५ ॥ कुलेरघूणांवैविष्णुःपुत्रोदशरथस्यतु ॥ भविष्यतिविनाशायदशग्रीवस्यरक्षसः ॥ ९६ ॥ विभीषणउवाच ॥ एवंकुरुष्व
वैमातगृहाणनवमम्बरम् ॥ पात्रंचन्दनसंयुक्तंदधिक्षौद्राक्षतैःसह ॥ ९७ ॥ दूर्वयार्घंसहकुरुराजपुत्रस्यदर्शनम् ॥ सरमामग्रतःकृत्वायाश्चान्या
देवकन्यकाः ॥ ९८ ॥ व्रजस्वराघवाभ्याशंतस्मादग्रेव्रजाम्यहम् ॥ एवमुक्त्वागतंरक्षोयत्ररामोव्यवस्थितः ॥ ९९ ॥ उत्सार्यदानवान्सर्वान्रामं
द्रष्टुंसमागतान् ॥ सभांतांविमलांकृत्वारामंस्वाभिमुखेस्थितम् ॥ १०० ॥ विभीषणउवाच ॥ विज्ञाप्यंशृणुमेदेववदतश्चविशांपते ॥ दशग्रीवं
कुम्भकर्णंयाचमांचाप्यजीजनत् ॥ १ ॥ इयंसादेवमातानःपादौतेद्रष्टुमिच्छति ॥ तस्यास्तुत्वंकृपांकृत्वादर्शनंदातुमर्हसि ॥ २ ॥ राम
उवाच ॥ अहंतस्याःसमीपंतुमातृदर्शनकाङ्क्षया ॥ गमिष्येराक्षसेन्द्रत्वंशीघ्रंयाहिममाग्रतः ॥ ३ ॥ प्रतिज्ञायतुतंवाक्यमुत्तस्थौचवरास
नात् ॥ मूर्ध्निचाञ्जलिमाधायप्रणाममकरोद्विभुः ॥४॥ अभिवादयेऽहंभवतींमाताभवसिधर्मतः ॥ महतातपसाचापिपुण्येनविविधेनच ॥ ५ ॥ इमौ

तेचरणौदेविमानवोयदिपश्यति ॥ पूर्णस्स्यात्तदहंप्रीतोदृष्ट्वेमोपुत्रवत्सले ॥ ६ ॥ कौसल्यामेयथामाताभवतीचतथामम ॥ केकसीचाब्रवीद्रामं
चिरंजीवसुखीभव ॥ ७ ॥ भर्त्रामेकथितंवीरविष्णुर्मानुषरूपधृत ॥ अवतीर्णोरघुकुलेहितार्थेत्रिदिवौकसाम् ॥ ८ ॥ दशग्रीवविनाशायभूतिं
दातुंविभीषणे ॥ वालिनोनिधनंचवसेतुबन्धंचसागरे ॥ ९ ॥ पुत्रोदशरथस्यैवसर्वंसचकरिष्यति ॥ इदानींत्वंमयाज्ञातःस्मृत्वातद्भर्तृभाषितम् ॥
॥ ११० ॥ सीतालक्ष्मीर्भवान्विष्णुर्देवावैवानरास्तथा ॥ गृहंपुत्रगमिष्यामिस्थिरकीर्तिमवाप्नुहि ॥ ११ ॥ सरमोवाच ॥ इहैववत्सरंपूर्णमशो
कवनिकास्थिता ॥ सेविताजानकींदेवीसुखंतिष्ठतितेप्रिया ॥ १२ ॥ नित्यंस्मरामिवैपादौसीतायास्तुपरन्तप ॥ कदाद्रक्ष्यामितांदेवींचिन्तयाना
त्वहर्निशम् ॥ १३ ॥ किमर्थंदेवदेवेनननानीताजानकीत्विह ॥ एकाकीनैवशोभेथायोपिताचतयाविना ॥ १४ ॥ समीपेशोभतेसीतात्वंच
तस्याःपरन्तप ॥ एवंब्रुवन्त्यांनरतःकेयमित्यब्रवीद्वचः ॥ १५ ॥ ततश्चेङ्गितविद्रामोभरतंप्राहसत्वरम् ॥ विभीषणस्यभार्यावैसरमानामनामतः
॥ १६ ॥ प्रियासखीमहाभागासीतायास्सुदृढंमता ॥ सर्वकालकृतंपश्यनजानेकिंकरिष्यति ॥ १७ ॥ गच्छत्वंसुभगेभर्तृगेहंपालयशोभने ॥
मांत्यक्त्वाहिगतादेवीभाग्यहीनंगतिर्यथा ॥ १८ ॥ तयाविरहितःसुधृतिंविन्देनकर्हिचित् ॥ शून्याएवदिशःसर्वाःपश्यामीहपुनर्भ्रमन्
॥ १९ ॥ विसृज्यतांचसरमांसीतायास्तुप्रियांसखीम् ॥ गतायामथकेकस्यांरामःप्राहविभीषणम् ॥ १२० ॥ देवतेभ्यःप्रियंकार्यंनापराध्या
स्त्वयासुराः ॥ आज्ञयाराजराजस्यवर्तितव्यंत्वयानघ ॥ २१ ॥ लङ्कायांमानुषोयोवैसमागच्छेत्कथञ्चन ॥ राक्षसैर्नचहन्तव्योद्रष्टव्योऽसौ
यथात्वहम् ॥ २२ ॥ विभीषणउवाच ॥ आज्ञयाहंनरव्याघ्रकरिष्येसर्वमेवतु ॥ विभीषणेहिवदतिवायूराममुवाचह ॥ २३ ॥ इहास्तिवैष्णवी
मूर्तिःपूर्वंबद्धोबलिर्यया ॥ तांनयस्वमहाभागकान्यकुब्जेप्रतिष्ठय ॥ २४ ॥ विदित्वातदभिप्रायंवायुनासमुदाहृतम् ॥ विभीषणस्त्वलङ्कृत्यरत्नैः
सर्वैश्चवामनम् ॥ २५ ॥ आनीयचार्पयद्रामेवाक्यंचेदमुवाचह ॥ यदावैनिर्जितःशक्रोमेघनादेनराघव ॥ २६ ॥ तदावैवामनस्त्वेषआनीतो
जलजेक्षण ॥ नयस्वतमिमंदेवदेवदेवंप्रतिष्ठय ॥ २७ ॥ तथेतिराघवःकृत्वापुष्पकंचसमारुहत् ॥ धनंरत्नमसङ्ख्येयंवामनंचसुरोत्तमम् ॥ २८ ॥
गृह्यसुग्रीवभरतावारूढौवामनादनु ॥ व्रजन्नेवाम्बरेरामस्तिष्ठेत्याहविभीषणम् ॥ २९ ॥ राघवस्यवचःश्रुत्वाभूयोऽप्याहसराघवम् ॥ करिष्येसर्व
मेतद्धियदाज्ञप्तंविभोत्वया ॥ १३० ॥ सेतुनानेनराजेन्द्रपृथिव्यांसर्वमानवाः ॥ आगत्यप्रतिबाधेरन्नाज्ञाभङ्गोभवेत्तव ॥ ३१ ॥ कोऽत्रमेनियमो
देवकिन्नुकार्यंमयाविभो ॥ श्रुत्वैतद्राघवोवाक्यंराक्षसोत्तमभाषितम् ॥ ३२ ॥ कार्मुकंगृह्यहस्तेनरामःसेतुंद्विधाच्छिनत् ॥ त्रिर्विभज्यचवेगेन

मध्येवैदशयोजनम् ॥ ३३ ॥ छित्वातुयोजनंचैकमेकंखण्डत्रयंकृतम् ॥ वेलावनंसमासाद्यरामःपूंजांरमापतः ॥ ३४ ॥ कृत्वारामेश्वरंनाम्नादेवदेवं
जनार्दनम् ॥ अभिषिच्याथसंगृह्यवामनंरघुनन्दनः ॥ ३५ ॥ दक्षिणादुदधेश्चैवनिर्जगामत्वरान्वितः ॥ अन्तरिक्षादभूद्वाणीमेघगम्भीरनिःस्वना ॥
॥ ३६ ॥ रुद्रउवाच ॥ भोभोरामास्तुभद्रंतेस्थितोऽहमिहसाम्प्रतम् ॥ यावज्जगदिदंरामयावदेषाधरास्थिता ॥ ३७ ॥ तावदेवचतेसेतुतीर्थं
स्थास्यतिराघव ॥ श्रुत्वैवंदेवदेवस्यगिरंताममृतोपमाम् ॥ ३८ ॥ रामउवाच ॥ नमस्तेदेवदेवेशभक्तानामभयङ्कर ॥ गौरीकान्तनमस्तुभ्यंदक्षय
ज्ञविनाशन ॥ ३९ ॥ नमोभवायशर्वायरुद्रायवरदायच ॥ पशूनांपतयेनित्यंचोग्रायचकपर्दिने ॥ १४० ॥ महादेवायभीमायत्र्यम्बकाय
दिशांपते ॥ ईशानायभगघ्नायनमोऽस्त्वन्धकघातिने ॥ ४१ ॥ नीलग्रीवायघोरायवेधसेवेधसास्तुतं ॥ कुमारशत्रुनिघ्नायकुमारजननायच ॥
॥ ४२ ॥ विलोहितायधूम्रायशिवायक्रथनायच ॥ नमोनीलशिखण्डायशूलिनेदैत्यनाशिने ॥ ४३ ॥ उग्रायचत्रिनेत्रायहिरण्यवसुरेतसे ॥
अनिन्द्यायाम्बिकाभर्त्रेसर्वदेवस्तुतायच ॥ ४४ ॥ अभिगम्यायकाम्यायसद्योजातायवैनमः ॥ वृषध्वजायमुण्डायजटिनेब्रह्मचारिणे ॥ ४५ ॥
तप्यमानायतप्यायब्रह्मण्यायजय्यायच ॥ विश्वात्मनेविश्वसृजेविश्वमावृत्यतिष्ठते ॥ ४६ ॥ नमोनमोऽस्तुदिव्यायप्रपन्नार्तिहरायच ॥ भक्ता
नुकम्पिनेदेवविश्वतेजोमनोगते ॥ ४७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवंसंस्तूयमानस्तुदेवदेवोहरोनृप ॥ उवाचराघवंवाक्यंभक्तिनम्रंपुरःस्थितम् ॥
॥ ४८ ॥ रुद्रउवाच ॥ भोभोराघवभद्रंतेब्रूहियत्तेमनोगतम् ॥ यावदेवप्रयच्छामिनास्त्यदेयंमयाहिते ॥ ४९ ॥ पुष्कराक्षमहादेवदेवदेवस्स
नातनः ॥ भवान्नारायणोनूनंगूढोमानुषयोनिषु ॥ १५० ॥ अवतीर्णोदेवकार्यंकृतंतच्चानघत्वया ॥ इदानींस्वंव्रजस्थानंकृतकार्योऽसि
शत्रुहन् ॥५१॥ त्वयाकृतंपरंतीर्थंसेत्वाख्यंरघुनन्दन ॥ आगत्यमानवाराजन्पश्येयुरिहसागरे ॥५२ ॥ महापातकयुक्तायेतेपांपापंविलीयते ॥ ब्रह्मव
ध्यादिपापानियानिकष्टानिकानिचित् ॥५३॥ दर्शनादेवनश्यन्तिनात्रकार्याविचारणा॥ गच्छत्वंवामनंस्थाप्यगङ्गातीरेरघूत्तम॥५४॥पृथिव्यांसर्वशः
कृत्वाभागानष्टौपरन्तप॥श्वेतद्वीपंस्वकंस्थानंत्रजदेवनमोऽस्तुते॥५५॥ पुलस्त्यउवाच॥प्रणिपत्यततोरामस्तीर्थंप्रातश्चपुष्करम्॥ विमानंतुनयात्यूर्ध्वं
वेष्टितंतत्तुराघवः॥५६॥किमिदंवेष्टितंयानंनिरालम्बेऽम्बरेस्थितम्॥भवितव्यंकारणेनपश्येत्याहस्मवानरम्॥५७॥सुग्रीवोरामवचनादवतीर्यधरातले॥स
चपश्यतिब्रह्माणंसुरसिद्धसमन्वितम्॥५८॥ब्रह्मर्षिसङ्घसहितंचतुर्वेदसमन्वितम्॥दृष्ट्वागत्याब्रवीद्रामंसर्वलोकपितामहः॥५९॥सहितोलोकपालैश्चवस्वा

१ पूजामुमापतेः । इति पाठान्तरम् । २ देवदेवमुमापतिम् । इति पाठान्तरम् ।

दित्यमरुद्गणैः ॥ तंदेवपुष्पकंनैवलङ्घयेद्धिपितामहम्॥१६०॥अवतीर्यततोरामःपुष्पकाद्धमभूपितात्॥ नत्वाविरिञ्चनदेवंगायत्र्यासहसंस्थितम्॥६१॥
अष्टाङ्गप्रणिपातेनपश्चाङ्गालिङ्गितावनिः॥तुष्टावप्रणतोभूत्वादेवदेवंविरिञ्चनम्॥६२॥ रामउवाच॥नमामिलोककर्तारंप्रजापतिसुरार्चितम् ॥देवनाथंलो
कनाथंप्रजानाथंजगत्पतिम्॥६३॥नमस्तेदेवदेवेशसुरासुरनमस्कृत॥भूतभव्यभवन्नाथहरिपिङ्गललोचन॥६४॥बालस्त्वंवृद्धरूपीचमृगचर्मासनाम्बरः॥
तारणश्चासिदेवस्त्वंत्रैलोक्यप्रभुरीश्वरः ॥ ६५ ॥ हिरण्यगर्भपद्मगर्भवेदगर्भस्मृतिप्रद ॥ महासिद्धोमहापद्मीमहादण्डीचमेखली ॥ ६६ ॥ काल
श्चकालरूपीचनीलग्रीवोविदांवरः ॥ वदकर्ताभर्भकोनित्यःपशूनांपतिरव्ययः ॥ ६७ ॥ दर्भपाणिर्हंसकेतुःकर्ताहर्ताहरोहरिः ॥ जटीमुण्डीशिखी
दण्डीलगुडीचमहायशाः ॥ ६८ ॥ भूतेश्वरःसुराध्यक्षःसर्वात्मासर्वभावनः ॥ सर्वगःसर्वहारीचस्रष्टाचगुरुरव्ययः ॥ ६९ ॥ कमण्डलुधरोदेवःस्रुक्
स्रुवादिधरस्तथा ॥ हवनीयोऽर्चनीयश्चओंकारोज्येष्ठसामगः ॥ १७० ॥ मृत्युश्चैवामृतश्चैवपारियात्रश्चसुव्रतः ॥ ब्रह्मचारीव्रतधरोगुहावासीसुप
ङ्कजः ॥ ७१ ॥ अमरोदर्शनीयश्चबालसूर्यनिभस्तथा ॥ पद्मवासीचभगवान्सावित्रीपतिरच्युतः ॥ ७२ ॥ वरप्रदोदानवानांविष्णोर्लब्धवर
स्तथा ॥ कर्मकर्ताऽधर्महर्ताअभयहस्तएवच ॥ ७३ ॥ अग्निमुखोह्यग्निकेतुर्मुनिरूपोदिशांपतिः ॥ उत्सवोवेदस्रष्टासिचतुर्वर्गाधिपस्तथा ॥ ७४ ॥
दक्षिणवामतश्चापिपत्नीभ्यामुपसेवितः ॥ भिक्षुश्चभिक्षुरूपश्चत्रिजटीलब्धनिश्चयः ॥ ७५ ॥ चित्तवृत्तिकरःकामोमधुर्मधुकरस्तथा ॥ वानप्र
स्थोवनगतआश्रमीपूजितस्तथा ॥ ७६ ॥ जगद्धाताचकर्ताचपुरुषःशाश्वतोध्रुवः ॥ धर्माध्यक्षोविरूपाक्षस्त्रिधर्मोभूतभावनः ॥ ७७ ॥
त्रिवेदोबहुरूपश्चसूर्यायुतसमप्रभः ॥ मोहकोवन्धकश्चैवदानवानांविशेषतः ॥ ७८ ॥ देवदेवश्चपद्माङ्कस्त्रिनेत्रोऽब्जजटस्तथा ॥ हरिश्मश्रुर्धनुर्धारी
भीमोधर्मपराक्रमः॥७९॥पुलस्त्यउवाच ॥ एवंस्तुतस्तुरामेणब्रह्माब्रह्मविदांवरः॥ उवाचप्रणतंरामंकरेगृह्यपितामहः॥१८०॥ ब्रह्मोवाच ॥ विष्णुस्त्वंमा
नुषेदेहेऽवतीर्णोवसुधातले ॥ कृतंतद्भवतासर्वंदेवकार्यंमहाविभो ॥ ८१ ॥ संस्थाप्यवामनंदेवंजाह्नव्यादक्षिणेतटे ॥ अयोध्यांस्वपुरींगत्वा
सुरलोकंव्रजस्वच ॥ ८२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ विसृष्टोब्रह्मणारामःप्रणिपत्यपितामहम् ॥ आरूढःपुष्पकंयानंसम्प्राप्तोमधुरांपुरीम् ॥ ८३ ॥
समीक्ष्यपुत्रसहितंशत्रुघ्नंशत्रुघातिनम् ॥ तुतोषराघवःश्रीमान्भरतःसहरीश्वरः ॥ ८४ ॥ शत्रुघ्नोभ्रातरौप्राप्तौशक्रोपेन्द्राविवागतौ ॥ प्रणिपत्य
ततोमूर्ध्नापश्चाङ्गालिङ्गितावनिः ॥ ८५ ॥ उत्थाप्यचाङ्कमारोप्यरामोभ्रातरमञ्जसा ॥ भरतश्चततःपश्चात्सुग्रीवस्तदनन्तरम् ॥ ८६ ॥ उपविष्टोऽ
थरामायसोऽर्घमादायसत्वरम् ॥ राज्यंनिवेदयामासचाष्टाङ्गंराघवेतदा ॥ ८७ ॥ श्रुत्वाप्राप्तंततोरामंसर्वोवैमाथुरोजनः ॥ वर्णाब्राह्मणभूयिष्ठा

द्रष्टुमेनंसमागताः ॥ ८८ ॥ सम्भाष्यप्रकृतीःसर्वानैगमान्ब्राह्मणैःसह ॥ दिनानिपञ्चोषित्वाऽत्ररामोगन्तुंमनोदधे ॥ ८९ ॥ शत्रुघ्नश्च
ततोरामेवाजिनोऽथगजांस्तथा ॥ कृताकृतंचकनकंतत्रोपायनमाहरत् ॥ १९० ॥ रामस्त्वाहततःप्रीतःसर्वमेतन्मयातव ॥ दत्तंपुत्रौतेऽभिषि
ञ्चराजानौमाथुरेजने ॥ ९१ ॥ एवमुक्त्वाततोरामःप्राप्तोमध्यन्दिनेरवौ ॥ महोदयंसमासाद्यगङ्गातीरेसवामनम् ॥ ९२ ॥ प्रतिष्ठाप्यद्विजा
नाहभाविनःपार्थिवांस्तथा ॥ मयाकृतोऽयधर्मस्यसेतुर्भूतिविवर्धनः ॥ ९३ ॥ प्राप्तेकालेपालनीयोनचलोप्यःकथञ्चन ॥ प्रसारितकरेणै.प्रा
र्थनैषामयाकृता ॥ ९४ ॥ नृपाःकृतेमयार्थित्वेयत्क्षेमंक्रियतामिह ॥ नित्यंदैनन्दिनीपूजाकार्यासर्वैरतन्द्रितैः ॥ ९५ ॥ ग्रामान्दत्त्वाधनंत
त्रलङ्कायांआहृतंचयत् ॥ प्रेषयित्वाचकिष्किन्धांसुग्रीवंवानरेश्वरम् ॥ ९६ ॥ अयोध्यामागतोरामःपुष्पकंतमथाब्रवीत् ॥ नागन्तव्यंत्व
याभूयस्तिष्ठयत्रधनेश्वरः ॥ कृतकृत्यस्ततोरामःकर्तव्यंनाप्यमन्यत ॥ ९७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवंतेभीष्मरामस्यकथायोगेनपार्थिव ॥
उत्पत्तिर्वामनस्योक्ताकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ ९८ ॥ कथयामितुतत्सर्वंयत्रकौतूहलंनृप ॥ सर्वंतेकीर्त्तयिष्यामियेनार्थीनृपनन्दन ॥ १९९ ॥
इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेवामनप्रतिष्ठानामचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ भीष्मउवाच ॥ कथितंवामनस्यैवमाहात्म्यंविस्तरेणवै ॥
पुनस्तस्यैवमाहात्म्यमन्यद्विष्णोरतोवद ॥ १ ॥ पद्मंकथमभूद्देवनाभौयेनाभवज्जगत ॥ कथंचवैष्णवीसृष्टिःपद्ममध्येऽभवत्पुरा ॥ २ ॥ कथंपा
द्ममहाकल्पेऽभवत्पद्ममयंजगत् ॥ जलार्णवगतस्येहनाभौजातंजलानुगम् ॥३॥ प्रभावंपद्मनाभस्यस्वपतःसागराम्भसि॥पुष्करेतुकथंजातादेवाऋषि
गणाःपुरा ॥ ४ ॥ एतदाख्याहिनिखिलंयोगंयोगविदांवर ॥ शृण्वतस्तस्यमेकीर्तिंनतृप्तिरुपजायते ॥ ५ ॥ कियताचैवकालेनशोभतेपुरुषोत्तमः ॥
कियन्तंवैस्वपितिचकतिकालस्यसम्भवाः ॥ ६ ॥ कियतावाथकालेनप्रोत्तिष्ठतिमहायशाः ॥ कथंचोत्थायभगवान्सृजतेनिखिलंजगत् ॥ ७ ॥
केप्रजापतयस्तावदासन्पूर्वेमहामुने ॥ कथंनिर्मितवांस्तत्रचैतंलोकंसनातनम् ॥८॥ कथमेकार्णवेशून्येनष्टेस्थावरजङ्गमे ॥ भूगोलकेप्रदग्धेतुप्रनष्टोरग
राक्षसे ॥ ९ ॥ नष्टानलानिलाकाशेनष्टधर्मेमहीतले ॥ क्वेवलेगह्वरीभूतेमहाभूतविपर्यये ॥ १० ॥ किंनुविश्वपतिःसाक्षान्महातेजामहाद्युतिः ॥ आस्ते
यथाध्याननिष्ठोविधिंमास्थाययोगवित् ॥ ११ ॥ शृण्वतःपरयाभक्त्याब्रह्मन्नेतदशेषतः ॥ वक्तुमर्हसिधर्मज्ञयशोनारायणात्मकम् ॥ १२ ॥
श्रद्दिनःसूपविष्टस्यभगवन्वक्तुमर्हसि ॥ १३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ नारायणस्ययशसःश्रवणेयातवस्पृहा ॥ सद्वंशान्वयपूतस्यन्याय्यंकुरुकु
लोद्वह ॥ १४ ॥ शृणुष्वादिपुराणेषुदेवेभ्यश्चयथाश्रुति ॥ ब्राह्मणानांचवदतांश्रुत्वावैसुमहात्मनाम् ॥ १५ ॥ यथाचतपसादृष्ट्वाबृहस्पतिसमद्युतिः ॥

पराशरसुतःश्रीमान्गुरुर्द्वैपायनोऽब्रवीत् ॥ १६ ॥ तत्तेऽहंकथयिष्यामियथाभक्तियथाश्रुति ॥ यद्विज्ञातंमयासम्यगृषिमार्गेणसत्तम ॥ १७ ॥
कःसमुत्सहतेज्ञातुंपरंनारायणात्मकम् ॥ विश्वावितारंब्रह्मायंनवेदयतितत्त्वतः ॥ १८ ॥ तत्कर्मविश्वदेवानांतद्रहस्यंमहर्षिषु ॥ सइज्यस्सर्व
यज्ञानांमतत्त्वंतत्त्वदर्शिनाम् ॥ १९ ॥ अध्यात्ममध्यात्मविदांनरकंचविकर्मिणाम् ॥ अधिदैवंचतद्दैवमधिदैवतसंज्ञितम् ॥ २० ॥
अधिभूतंचतद्भूतंपरंचपरमार्थिनाम् ॥ सयज्ञोवेदनिर्दिष्टस्तत्तपःकवयोविदुः ॥ २१ ॥ यःकर्त्ताकारकोबुद्धिर्मनःक्षेत्रज्ञएवच ॥ प्रणवः
पुरुषःशास्ताएकश्चेतिविभाव्यते ॥ २२ ॥प्राणःपञ्चविधश्चैवध्रुवमक्षरमेवच ॥ कालःपाकश्चयज्ञश्चयष्टाचार्धातमेवच ॥ २३ ॥ उच्यतेविविधैर्भावैः
सएवायंतुतत्परम् ॥ सएवभगवान्सर्वंकरोतिनकरोतिच ॥ २४ ॥ सोऽस्मिन्कारयतेसर्वंस्थानिनांचकृतिःकृता ॥ यजामहेतमेवाद्यंसएवोत्थाननि
र्वृतः ॥ २५ ॥ योवक्तायच्चवक्तव्यंयश्चाहंतद्ब्रवीमिते ॥ श्रूयतेयच्चवैश्राव्यंयच्चान्यत्परिजल्पितम् ॥ २६ ॥ याःकथायाश्चश्रुतयोयोधर्मीधर्मतत्परः॥
विश्वंविश्वपतिर्यश्चसतुनारायणःस्मृतः ॥ २७ ॥ यत्सत्यंयदनृतमादिमध्यभूतंयच्चान्त्यंनिरवधिकंचयद्भविष्यम् ॥ यत्किञ्चिच्चरमचरंयदस्तिचान्य
त्सर्वंतत्पुरुषवरःप्रधानभूतः॥२८॥चत्वार्य्याहुःसहस्राणिवर्षाणांतत्कृतंयुगम्॥ तस्यतावच्छतीसन्ध्याद्विगुणाकुरुनन्दन ॥२९॥ यत्रधर्मश्चतुष्पादस्त्व
धर्मःपादविग्रहः॥स्वधर्मनिरताःशान्ताजायन्तेयत्रमानवाः ॥३०॥ विप्राःस्थिताधर्मपराराजवृत्तिस्थितानृपाः॥कृष्यामभिरतावैश्याःशूद्राःशुश्रूषव
स्तथा ॥३१ ॥ तदासत्यंचसत्वंचधर्मश्चैवविवर्धत ॥ सद्भिराचरितोधर्मोयेनलोकःप्रवर्त्तते ॥३२॥ एतत्कृतयुगेवृत्तंसर्वेषामेवपार्थिव ॥ प्राणिनांधर्मसं
ज्ञानांनराणांनीचजन्मनाम् ॥ ३३ ॥ त्रीणिवर्षसहस्राणित्रेतायुगमिहोच्यते ॥ तस्यतावच्छतीसन्ध्याद्विगुणापरिकीर्तिता ॥ ३४ ॥ द्वाभ्याम
धर्मःपादाभ्यांत्रिभिर्धर्मोव्यवस्थितः ॥ यत्रसत्यंचसत्वंचक्रियाधर्मोविधीयते ॥ ३५ ॥ त्रेतायांविकृतिंयान्तिवर्णालोभेनसंयुताः ॥ चातुर्वर्ण्यस्य
वैकृत्यंक्षान्तिदौर्बल्यमेवच ॥ ३६ ॥ एषात्रेतायुगगतिर्विचित्रादेवनिर्मिता ॥ द्वापरंद्विसहस्रंतुवर्षाणांकुरुनन्दन ॥ ३७ ॥ तस्यतावच्छतीस
न्ध्याद्विगुणंयुगमुच्यते ॥ तत्राप्यर्तीवार्थपराःप्राणिनोरजसाहताः ॥३८॥ शठानैष्कृतिकाःक्षुद्राजायन्तेकुरुनन्दन ॥ द्वाभ्यांधर्मःस्थितःपद्भ्याम
धर्मस्त्रिभिरुत्थितः ॥३९॥ विपर्ययशतैर्धर्मःक्षयमेतिकलौयुगे ॥ ब्रह्मण्यभावश्च्यवतेतथास्तिक्यंविवर्ज्यते ॥ ४० ॥ व्रतोपवासास्त्यज्यन्तेकलौवैयु
गपर्यये ॥ तदावर्षसहस्रंतुवर्षाणांद्वेशतेतथा ॥ ४१ ॥ सन्ध्ययासहसङ्ख्यातःक्रूरःकलियुगस्तथा ॥ यत्राधर्मश्चतुष्पादोधर्मःपादपरिग्रहः ॥ ४२ ॥
कामिनस्तापसाःक्षुद्राजायन्तेयत्रमानवाः ॥नचावसायिकःकश्चिन्नसाधुर्नचसत्यवाक् ॥४३॥ नास्तिकाब्राह्मणाभक्ताजायन्तेतत्रमानवाः॥अहङ्कार

गृहीताश्चप्रक्षीणस्नेहबन्धनाः ॥४४॥ विप्राःशूद्रसमाचारास्सन्तिसर्वेकलौयुगे ॥ आश्रमाणांविपर्यासःकलौसम्प्रतिवर्तते ॥४५॥ वर्णानांचैवसन्देहो
युगान्तेकुरुनन्दन ॥ एषाद्वादशसाहस्रीयुगाख्यापूर्वनिर्मिता ॥ ४६ ॥ सहस्रयुगपर्यन्तंतदहर्ब्राह्ममुच्यते ॥ ततोऽहनिगतेतस्मिन्सर्वेषामेवजीविनाम्॥
॥ ४७ ॥ शरीरनिर्वृतिंदृष्ट्वाकालःसंहारबुद्धिमान् ॥ देवतानांचसर्वेषांब्राह्मणानांमहीपते ॥ ४८ ॥ दैत्यानांदानवानांचयक्षराक्षसपक्षिणाम् ॥
गन्धर्वाणामप्सरसांभुजङ्गानांचपार्थिव ॥ ४९ ॥ पर्वतानांनदीनांचपशूनांचैवसत्तम ॥ तिर्यग्योनिगतानांचक्रिमीणांदंशिनांतथा ॥ ५० ॥
सर्वभूतपतिःपञ्चभूतःभूतानिभूतकृत् ॥ जगत्संहरणार्थायकुरुतेवैशसंमहत् ॥ ५१ ॥ भूत्वासूर्यश्चक्षुषीआददानोभूत्वावायुःप्राणिनांप्राणिजातम्॥
भूत्वार्वा निर्दहन्सर्वलोकान्भूत्वामेघोभूयउग्रोऽभ्यवर्षत् ॥ ५२ ॥ भूत्वानारायणोयोगीसर्वमूर्तिर्विभावसुः ॥ गभस्तिभिःप्रदीप्ताभिःसंशोषयतिसा
गरान् ॥ ५३ ॥ ततःपीत्वार्णवान्सर्वान्नदीकूपांश्चसर्वतः ॥ पर्वतानांचसलिलंसर्वमादाययोगवित् ॥ ५४॥ भूत्वाचैवसहस्रार्चिर्महींभित्वारसातले॥
रमतेजलमादायपिबन्नसमनुत्तमम् ॥ ५५ ॥ मूर्त्तामूर्त्तेतदन्यच्चयदस्तिप्राणिषुध्रुवम् ॥ तत्सर्वमरविन्दाक्षआदत्तेपुरुषोत्तमः ॥ ५६ ॥ वायुश्चबलवा
न्भूत्वाविधुन्वानोऽखिलंजगत्॥प्राणापानंसमासाद्यवायुनाक्रमतेहरिः ॥५७॥ ततोदेवगणानांचसर्वेषांचैवदेहिनाम्॥पञ्चेन्द्रियगुणास्सर्वेभूतान्येवचया
निच ॥५८॥ घ्रेयंघ्राणंशरीरंचपृथिवीसंश्रितागुणाः॥लोकयात्राभगवतामुहूर्तेनविनाशिता ॥५९॥ जिह्वारसश्चस्नेहश्चसंश्रिताःसलिलेगुणाः ॥ रूपं
चक्षुर्विभागश्चनेत्रंज्योतिःश्रितागुणाः ॥ ६० ॥ स्पर्शःप्राणश्चचेष्टाचपवनंसंश्रितागुणाः ॥ शब्दःश्रोत्रंचश्रवणंगगनंसंश्रितागुणाः ॥ ६१ ॥ मनो
बुद्धिश्चचित्तंचक्षेत्रज्ञंचेतिसंश्रिताः ॥ परेणपरमेष्ठीचहृषीकेशमुपाश्रिताः ॥ ६२ ॥ ततोभगवतस्तस्यरश्मिभिःपरिवारिताः ॥ वायुनापरिणुन्नाश्च
भूमिशाखामपाश्रिताः ॥ ६३ ॥ तेषांसंहरणोद्भूतःपावकःशतधाज्वलन् ॥ प्रदहन्नखिलंविश्वंवृत्तःसंवर्त्तकोऽनलः ॥ ६४ ॥ सपर्वतद्रुमान्गुल्माल्लँ
तावल्लीस्तृणानिच ॥ विमानानिचदिव्यानिपुराणिविविधानिच ॥६५॥ यानिचाश्रयणीयानिसर्वाण्यप्यदहद्भृशम् ॥ भस्मीकृत्यतुतान्सर्वाँल्लो
काँल्लोकगुरोर्गुरुः ॥ ६६ ॥ सभूतिंधारयामासयुगान्तेलोकसंभवाम् ॥ सहस्रवृष्टिःशतधाभूत्वाकृष्णोमहाघनः ॥६७॥ दिव्यतोयेनहविषातर्पयामास
मेदिनीम् ॥ ततःक्षीरनिकाशंनस्वादुनापरमाम्भसा ॥ ६८ ॥ शिशिरेणचपुण्येनमहीनिर्वाणमागमत् ॥ तेनतोयेनसम्पृक्तापयस्साधर्म्यतोधरा
॥ ६९ ॥ एकार्णवजलीभूतासर्वसत्त्वविवर्जिता ॥ महासत्त्वान्यपिविभुंप्रविष्टान्यमितौजसम् ॥ ७० ॥ नष्टार्कपवनाकाशेसूक्ष्मेजगतिसंवृते ॥
संशोषमात्मनाकृत्वासमुद्राणांचदेहिनः ॥ ७१ ॥ दग्ध्वासङ्कोच्यचतथास्वपित्येकःसनातनः ॥ पौगणांरूपमास्थायस्वपित्यमितविक्रमः ॥ ७२ ॥

एकार्णवजलेव्यापीयोगीयोगमुपासितः ॥ अनेकानिसहस्राणियुगान्येकार्णवाम्भसि ॥ ७३ ॥ नचैवकश्चिदव्यक्तंव्यक्तोवेदितुमर्हति ॥ कश्चैषपुरु
षोनामकिंयोगःकश्चयोगवान् ॥ ७४ ॥ नपृष्ठेनैवमभितोनैवपार्श्वेनचाग्रतः ॥ कश्चिद्विज्ञायतेतस्यद्दश्यतेदेवसत्तमः ॥ ७५ ॥ नभःक्षितिंपव
नमपःप्रकाशनंप्रजापतिंभुवनधरंसुरेश्वरम् ॥ पितामहंश्रुतिनिलयंमुनिंप्रभुंसमापयञ्छयनमरोचयत्प्रभुः ॥ ७६ ॥ एवमेकार्णवीभूतेशेतेलोके
महाद्युतिः ॥ प्रच्छाद्यसलिलेनोर्वीहंसोनारायणायते ॥ ७७ ॥ महतोरजसोमध्येमहार्णवसमस्यव ॥ वारिजाक्षोमहाबाहुरक्षयंब्रह्मयद्विदुः ॥ ७८ ॥
आत्मरूपसरूपेणतमसासंवृतःप्रभुः ॥ मनःसात्विकमादाययत्रतत्सत्वमाहितम् ॥ ७९ ॥ याथातथ्यंपरंज्ञानंभूतायब्रह्मणेततः ॥ रहस्यंचतथोदि
ष्टंयथोपनिषदांस्मृतम् ॥ ८० ॥ पुरुषोयज्ञइत्येतत्परमंपरिकीर्तितम् ॥ यश्चान्यःपुरुषाख्यःस्यात्सएवपुरुषोत्तमः ॥ ८१ ॥ येचयज्ञकरा
विप्रायऋत्विजइतिस्मृताः ॥ अस्मादेवपुराभूतावक्रेभ्यःश्रूयतेतथा ॥ ८२ ॥ ब्रह्माणंप्रथमंवक्त्रादुद्गातारंचसामगम् ॥ होतारंचतथाध्वर्युंबाहु
भ्यामसृजत्प्रभुः ॥ ८३ ॥ ब्रह्माणंब्राह्मणाच्छंसिस्तोतारौचैवसर्वशः ॥ मेढ्राच्चमैत्रावरुणंप्रतिष्ठातारमेवच ॥ ८४ ॥ उदरात्प्रतिहर्तारंपोतारंचैव
पार्थिव ॥ पाणिभ्यामथचाग्नीध्रमुन्नेतारंचयाज्ञुषम् ॥ ८५ ॥ अच्छावाकमथोरुभ्यांसुब्रह्मण्यंचसामगम् ॥ एवमेवंसभगवान्षो
डशैताञ्जगत्पतिः ॥ ८६ ॥ स्वयम्भूःसर्वयज्ञानामृत्विजोऽसृजदुत्तमान् ॥ तदाचैषमहायोगीपुरुषोयज्ञसंज्ञितः ॥ ८७ ॥
वेदाश्चैवतथासर्वेसहाङ्गोपनिषत्क्रियाः ॥ स्वपित्येकार्णवेचैवयदाश्चर्यमभूत्पुरा ॥ ८८ ॥ श्रूयतांतुतदाविप्रोमार्कण्डेयःकुतूहलात् ॥
गीर्णोभगवतातेनकुक्षावासीन्महामुनिः ॥ ८९ ॥ वहुवर्षसहस्रायुस्तस्यैववरतेजसः ॥ अटंस्तीर्थप्रसङ्गेनपृथिवीतीर्थगोचरः ॥ ९० ॥
आश्रमाश्चिपुण्यानिदेवतायतनानिच ॥ देशान्राष्ट्राणिचित्राणिपुराणिविविधानिच ॥ ९१ ॥ जपहोमपराःशान्तास्तपोभिरमलाःस्मृताः ॥
मार्कण्डेयस्ततस्तस्यशनैर्वक्त्राद्विनिर्गतः॥९२॥निष्क्रामन्तंनचात्मानंजानीतेदेवमायया॥निष्क्रम्यतस्यउदरादेकार्णवमथोजगत्॥९३॥ सर्वतस्तमसा
च्छन्नंमार्कण्डेयोऽन्ववैक्षत ॥ तस्योत्पन्नंभयंतीव्रंव्यत्ययंचात्मजीवितम् ॥ ९४ ॥ देवदर्शनसंहृष्टोविस्मयंपरमंगतः ॥ सोऽचिन्तयदमोघात्मा
मार्कण्डेयोऽथशङ्कितः ॥ ९५ ॥ किंनुस्याच्चित्तसंमोहःकिंनुस्वप्नोऽनुभूयते ॥ व्यक्तमन्यतरोभावएतयोर्भवितामम ॥ ९६ ॥ नहिस्वप्नोह्य
यंसत्ययुक्तंयत्सत्यमर्हति ॥ नष्टचन्द्रार्कपवनोनष्टपर्वतभूतलः ॥ ९७ ॥ कतमःस्यादयंलोकइतिशोकमुपागतः ॥ ददर्शचापिपुरुषंस्वपन्तंपर्वतो
पमम् ॥ ९८ ॥ सलिलेऽर्धमथोमग्नंजीमूतमिवसागरे ॥ तपन्तमिवतेजोभिरामुक्तशशिभास्करम् ॥ ९९ ॥ गाम्भीर्यात्सागरमिवभासमानम्महौ

जसा ॥ देवंद्रष्टुमिहायातःकोभवानितिविस्मयात् ॥ १०० ॥ तथैवचमुनिःकुक्षिंपुनरेवप्रवशितः ॥ सप्रविष्टःपुनःकुक्षिंमार्कण्डेयःसविस्मयम्॥१॥
तथैवचपुनर्भूयोविजानन्स्वप्नदर्शनम् ॥ सतथैवयथापूर्वंपृथिवीमटतेवनम् ॥ २ ॥ पुण्यतीर्थजलोपेतंविविधान्याश्रमाणिच ॥ क्रतुभिर्यजमानांश्चसमाप्तगुरुदक्षिणैः ॥ ३ ॥ अपश्यद्देवकुक्षिस्थान्यज्ञस्थाञ्शतशोद्विजान् ॥ सद्वृत्तमाश्रिताःसर्वेवर्णाब्राह्मणपूर्वकाः ॥ ४ ॥ चत्वारआश्रमाः
सम्यग्यथापूर्वंविलोकिताः ॥ एवंवर्षशतंसाग्रंमार्कण्डेयेनधीमता ॥ ५ ॥ चरतापृथिवीसर्वातत्कुक्षौहिसमीक्ष्यते ॥ ततःकदाचिदथवैपुनः
कुक्षेर्विनिर्गतः ॥ ६ ॥ सुप्तंन्यग्रोधशाखायांबालमेकंनिरीक्ष्यच ॥ तथैवैकार्णवजलेनीहारेणावृतान्तरे ॥ ७ ॥ अव्यक्तक्रीडितेलोकेसर्वभूतविव
र्जिते ॥ समुनिर्विस्मयाविष्टःकौतूहलसमन्वितः ॥ ८ ॥ बालमादित्यसङ्काशंनशक्नोत्यभिवीक्षितुम् ॥ सोऽप्यचिन्तयदेकान्तेस्थित्वास
लिलसन्निधौ ॥ ९ ॥ पूर्वदृष्टमिदंमेनेशङ्कितोदेवमायया॥अगाधेसलिलेश्रान्तेमार्कण्डेयःसविस्मयः ॥ ११० ॥ पूर्ववत्तमथोद्रष्टुमत्रजत्त्रस्तलोचनः ॥
सतस्मैभगवानाहस्वागतंबालभोइति ॥ ११ ॥ बभाषेमेघतुल्येनस्वरेणपुरुषोत्तमः ॥ मार्कण्डेयनभेतव्यमागच्छस्वममान्तिकम् ॥ १२ ॥
मार्कण्डेयउवाच ॥ कोनाम्नाकीर्तयतिमांकुर्वन्परिभवंमम ॥ दिव्यवर्षसहस्राख्यंधर्षयंश्चैवमेवयः ॥ १३ ॥ नह्येषचसदाचारोदेवेष्वपिममो
चितः ॥ मांब्रह्मापिहिसस्नेहोदीर्घायुरितिभाषते ॥ १४ ॥ कस्तपोघोरमासाद्यममाद्यत्यक्तजीवितः ॥ मार्कण्डेयेतिमामुक्त्वामृत्युर्मीक्षितु
मर्हसि ॥ १५ ॥ एवंप्रक्षुभितःक्रोधान्मार्कण्डेयोमहामुनिः ॥ तदैनंभगवान्भूयोबभाषेमधुसूदनः ॥ १६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अहंते
जनकोवत्सहृषीकेशःपितागुरुः ॥ आयुःप्रदातापौराणःकिंमांत्वंनोपसर्पसि ॥ १७ ॥ मांपुत्रकामःप्रथमंत्वत्पिताङ्गिरसोमुनिः ॥ पूर्वमाराधया
मासतपस्तीव्रंसमाश्रितः ॥ १८ ॥ तंदृष्ट्वाघोरतपसंत्रिदशोत्तमतेजसम् ॥ दत्तवांस्त्वामहंपुत्रंमहर्षिममितौजसम् ॥ १९ ॥ कस्समुत्सहतेचा
न्योयोगिभूतात्मगात्मकम् ॥ द्रष्टुमेकार्णवगतंक्रीडन्तंयोगमायया ॥ १२० ॥ ततःप्रहृष्टहृदयोविस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥ मूर्ध्निबद्धाञ्जलिपुटो
मार्कण्डेयोमहातपाः ॥ २१ ॥ नामगोत्रेतुसम्प्रोच्यदीर्घायुर्लोकपूजितः ॥ तस्मैभगवतेभक्त्यानमस्कारमथाकरोत् ॥ २२ ॥ मार्कण्डेय
उवाच ॥ इच्छामितत्त्वतोज्ञातुमिमांमायांतवानघ ॥ यदेकार्णवमध्यस्थःशेषेत्वंबालरूपवान् ॥ २३ ॥ किंसंज्ञश्चैवभगवाँल्लोकेविज्ञायसे
प्रभो ॥ तर्कयेऽहंमहात्मानंकोह्यन्यःस्थातुमर्हसि ॥ २४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अहंनारायणोब्रह्मन्सर्वभूतविनाशनः ॥ अहंसहस्रशी
र्षास्यःसहस्रपदसंयुतः ॥ २५ ॥ आदित्यवर्णःपुरुषोमुखेब्रह्ममयोह्यहम् ॥ अहमग्निर्हव्यवहःसप्तसप्तिभिरन्वितः ॥ २६ ॥ अहमिन्द्रपदः

शक्रक्रतूनांपरिवत्सरः ॥ अहयोगिषुसाङ्ख्याख्योयुगान्तावर्तएवच ॥ २७ ॥ अहंसर्वाणिसत्त्वानिदैवतान्यखिलानिच ॥ भुजगानामहंशेष
स्ताक्ष्योऽहंसर्वपक्षिणाम् ॥ २८ ॥ कृतान्तःसर्वभूतानांविज्ञेयःकालसंज्ञितः ॥ अहंधर्मस्तपश्चाहंसर्वाश्रमनिवासिनाम् ॥ २९ ॥ अहंदया
परोधर्मःक्षीरोदोऽहंमहार्णवः ॥ यत्सत्यंतत्परंत्वेकअहमेवप्रजापतिः ॥ १३० ॥ अहंसाङ्ख्यमहंयोगोह्यहंतत्परमंपदम् ॥ अहमिज्याक्रियाचाहमहं
विद्याधिपःस्मृतः ॥ ३१ ॥ अहंज्योतिरहंवायुरहंभूमिरहंजलम् ॥ आकाशोऽहंसमुद्राश्चनक्षत्राणिदिशोदश ॥ ३२ ॥ अहंवर्षमहंसोमःपर्जन्योऽहमहं
रविः ॥ अहंपुराणंपरमंतथैवाहंपरायणम् ॥ ३३ ॥ भविष्येचापिसर्वत्रभविष्यत्सर्वसङ्ग्रहः ॥ यत्किञ्चित्पश्यसेविप्रयच्छृणोपिचकिञ्चन ॥ ३४ ॥
यच्चानुभवसेलोकेतत्सर्वंमामनुस्मर ॥ विश्वंसृष्टंमयापूर्वंसृजेऽद्यापिचपश्यमाम् ॥ ३५ ॥ युगेयुगेचरक्षामिमार्कण्डेयाखिलंजगत् ॥ तदेतत्कथितंसर्वं
मार्कण्डेयावधारय ॥ ३६ ॥ शुश्रूपुरपिधर्मेपुकुक्षौचरसुखंमम ॥ ममब्रह्माशरीरस्थोदेवाश्चऋपिभिःसह ॥ ३७ ॥ व्यक्तमव्यक्तयोगंमामवगच्छमुर
द्विषम् ॥ अहमेकाक्षरोमन्त्रस्त्र्यक्षरश्चपितामहः ॥ ३८ ॥ परस्त्रिवर्गओंकारःपरमात्मप्रदर्शनः ॥ एवमादिपुराणंचवदतेमांमहामते ॥ ३९ ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ वक्त्रमाहृतवानीशोमार्कण्डेयमथोहरिः ॥ ततोभगवतःकुक्षिंप्रविष्टोमुनिसत्तमः ॥ १४० ॥ यदक्षयंविविधमुपाश्रितंतुतन्महार्णवे
व्यपगतचन्द्रभास्करे ॥ शनैश्चरन्प्रभुरथहंससंज्ञितःसृजञ्जगद्विहरतिकालपर्यये ॥ ४१ ॥ अथचैवंशुचिर्भूत्वाचचारसतुवैतपः ॥ छादयित्वाऽऽत्मनो
देहंपयसाम्बुजसम्भवः ॥ ४२ ॥ ततोमहात्मातिबलोमर्त्यलोकविसर्जने ॥ महतांचैवभूतानांविश्वोविश्वमचिन्तयत् ॥ ४३ ॥
तस्यचिन्तयमानस्यनियतेसंस्थितेऽर्णवे ॥ निराकाशेतोयमयेसूक्ष्मेजगतिसंक्षये ॥ ४४ ॥ ईशःसंक्षोभयामाससोऽर्णवंसलिलंगतः ॥ अथान्त
रादपांसूक्ष्ममथच्छिद्रमभूत्पुरा ॥ ४५ ॥ शब्दंप्रतिततोभूतोमारुतश्छिद्रसम्भवः ॥ संलब्ध्वान्तरसंक्षोभंव्यवर्धतसमीरणः ॥ ४६ ॥ नभस्वताब
लवतावेगाद्विक्षोभितोऽर्णवः ॥ तस्यार्णवस्यक्षुब्धस्यतस्मिन्नम्भसिमथ्यतः ॥ ४७ ॥ कृष्णवर्त्मासमभवत्प्रभुर्वैश्वानरोमहान् ॥ ततःसंशोषया
मासपावकःसलिलंबहु ॥ ४८ ॥ समस्तजलधिश्छिद्रमभवद्विसृतंनभः ॥ आत्मतेजोभवाःपुण्याआपोऽमृतरसोपमाः ॥ ४९ ॥ आकाशंछिद्र
सम्भूतंवायुराकाशसम्भवः ॥ अथसङ्घर्षसम्भूतंपावकंचास्यसम्भवम् ॥ १५० ॥ दृष्ट्वापितामहोदेवोमहाभूतविभावनः ॥ दृष्ट्वाभूतानिभग
वाँल्लोकसृष्ट्यर्थमुत्तमम् ॥ ५१ ॥ ब्रह्मणोजन्मसहितंबहुरूपोह्यचिन्तयत् ॥ चतुर्युगानांसंख्यातंसहस्रंयुगपर्यये ॥ ५२ ॥ यत्पृथिव्यांद्विजे
न्द्राणांतपसाभावितात्मनाम् ॥ बहुजन्मविशुद्धात्माब्रह्मणोहरिरुच्यते ॥ ५३ ॥ ज्ञानंदृष्ट्वातुविश्वात्मायोगिनांयातियोग्यताम् ॥ तंयोगवन्तं

विज्ञायसम्पूर्णैश्वर्यमुत्तमम् ॥ ५४ ॥ पदेब्रह्मणिविश्वम्भन्ययोजयतयोगवित् ॥ ततस्तस्मिन्महातोयेमहेशोहरिरच्युतः ॥ ५५ ॥ जलक्री
डांचविधिवत्सचक्रेसर्वलोककृत् ॥ पद्मंनाभ्युद्भवंचैकंसमुत्पादितवांस्ततः ॥ ५६ ॥ सहस्रवर्णविरजंभास्कराभंहिरण्मयम् ॥ ५७ ॥ हुताश
नज्वलितशिखोज्ज्वलप्रभंसमुत्थितंशरदमलार्कतेजसम् ॥ विराजतेकमलमुदारवर्चसंमहात्मनस्तनुरुहचारुशैवलम् ॥ १५८ ॥ इतिश्रीपाद्म
पुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपद्मप्रादुर्भावोनामैकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अथयोगवतांश्रेष्ठमसृजद्भूरिवर्चसम् ॥ स्रष्टारंसर्व
लोकानांब्रह्माणंसर्वतोमुखम् ॥ १ ॥ तस्मिन्हिरण्मयेपद्मेबहुयोजनविस्तृते ॥ सर्वतेजोगुणमयेपार्थिवैर्लक्षणैर्वृते ॥ २ ॥ तच्चपद्मंपुराभूतंपृथिवी
रूपमुत्तमम् ॥ नारायणसमुद्भूतंप्रवदन्तिमहर्षयः ॥ ३ ॥ यत्पद्मंसारसादेवीपृथिवीपरिकथ्यते ॥ येपद्मकेशरामुख्यास्तान्दिव्यान्पर्वतान्वि
दुः ॥ ४ ॥ हिमवन्तंचनीलंचमेरुंनिषधमेवच ॥ कैलासंशृङ्गवन्तंचतथाद्रिंगन्धमादनम् ॥ ५ ॥ पुण्यंत्रिशिखरंचैवकान्तंमन्दरमेवच ॥
उदारंपिञ्जरंचैवविन्ध्यमस्तंचपर्वतम् ॥ ६ ॥ एतएवगणानांचसिद्धानांचमहात्मनाम् ॥ आश्रयाःपुण्यशीलानांसर्वकामफलप्रदाः ॥ ७ ॥
एतेषामन्तरेद्वीपोजम्बूद्वीपइतिस्मृतः ॥ जम्बूद्वीपस्यसंस्थानंयज्ञियायत्रचक्रियाः ॥ ८ ॥ तेभ्योयद्द्रवतेतोयंदिव्यामृतरसोपमम् ॥ दिव्यतीर्थ
शताधाराःसरस्यःसर्वतःस्मृताः ॥ ९ ॥ यान्येतानीहपद्मस्यकेसराणिसमन्ततः ॥ असङ्ख्येयाःपृथिव्यांतेविविधाश्चैवपर्वताः ॥ १० ॥
यानिपर्णानिपद्मस्यभूरिपूर्वाणिपार्थिव ॥ तेदुर्गमाःशलचितास्म्लेच्छदेशाःप्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥ यान्यधोभागपत्राणितानिवासास्तुभागशः ॥
दैत्यानामसुराणांचपन्नगानांचपार्थिव ॥ १२ ॥ तेषांमध्येऽन्तरंयत्तुतद्रसातलसंज्ञितम् ॥ महापातककर्माणोमज्जन्तेयत्रमानवाः ॥ १३ ॥ पद्म
स्यचान्तरेपद्मएकार्णवगतामही ॥ चतुर्दिशासुसङ्ख्याताश्चत्वारःसलिलाकराः ॥ १४ ॥ एवंनारायणस्यार्थेमहीपुष्करसम्भवा ॥ प्रादुर्भावोऽ
प्ययंतस्मान्नाम्नापुष्करसंज्ञितः ॥ १५ ॥ एतस्मात्कारणाद्यज्ञेपुराणःपरमर्षिभिः ॥ यज्ञियैर्वेददृष्टान्तैयज्ञेयूपचितिःकृता ॥ १६ ॥ एवंभगवता
तेनविश्वंव्याप्यधराचिता ॥ पर्वतानांनदीनांचरचनात्रैवनिर्मिता ॥ १७ ॥ विश्वस्ययश्चाप्रतिमप्रभावःप्रभाकराभोवरुणोऽमितद्युतिः ॥ शनैःस्वय
म्भूर्व्यसृजत्सुषुप्तंजगन्मयःपद्मनिधिंमहार्णवे ॥ १८ ॥ विप्रस्तपसिसम्भूतोमधुर्नाममहासुरः ॥ तेनैवचसहोद्भूतोह्यसुरोनामकैटभः ॥ १९ ॥ तौर
जस्तमसोभूतौसम्भूतौतामसौगणौ ॥ एकार्णवंजगत्सर्वंक्षोभयेतांमहाबलौ ॥ २० ॥ दिव्यरक्ताम्बरधरौश्वेतदीप्तोग्रदंष्ट्रिणौ ॥ किरीटमकुटोदग्रौकेयू
रवलयोज्ज्वलौ ॥ २१ ॥ महाविवृतताम्राक्षौपीनोरस्कौमहाभुजौ ॥ महागिरेःसंहननौजङ्गमाविवपर्वतौ ॥ २२ ॥ नवमेघप्रतीकाशावादित्यप्रतिमा

ननौ ॥ विपुलाभोगकेयूरकराभ्यामतिभीषणौ ॥ २३ ॥ पादसञ्चारविन्यासैर्विक्षिपन्ताविवार्णवम् ॥ कम्पयन्तौहरिमिवशयानंमधुसूदनम् ॥ २४ ॥
तौतत्रविचरन्तौतुपुष्करेविश्वतोमुखौ ॥ योगिनांश्रेष्ठमत्यन्तंदीप्तंददृशतुस्तदा ॥ २५ ॥ ॥ नारायणसमाज्ञातंसृजन्तमखिलाःप्रजाः ॥ देवतानिच
विश्वानिमानसांश्चसुतानृषीन् ॥ २६ ॥ ततस्तावूचतुस्तत्रब्रह्माणमसुरोत्तमौ ॥ दुष्टौयुयुत्सूसङ्क्रुद्धौक्रोधव्याकुलितेक्षणौ ॥ २७ ॥ कस्त्वंपु
ष्करमध्यस्थःसितोष्णीषश्चतुर्भुजः ॥ आवामगणयन्मोहादास्सेत्वंविगतस्पृहः ॥ २८ ॥ एह्यागच्छावयोर्युद्धंदेहित्वंकमलोद्भव ॥ आवाभ्यांपरमे
शाभ्यामशक्तःस्थातुमर्णवे ॥ २९ ॥ तत्रकश्चभवेत्तुभ्यंयेनचात्रनियोजितः ॥ कःस्रष्टाकश्चतेगोप्ताकेननाम्नाभिधीयते ॥ ३० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ईश्व
रःप्रोच्यतेलोकेविष्णुश्चानन्तशक्तिधृत् ॥ ॥ तत्सकाशात्तुजातंमांस्रष्टारमवगच्छतम् ॥ ३१ ॥ मधुकैटभावूचतुः ॥ नावयोःपरमंलोकेकिंचिदस्तिम
हामुने ॥ आवाभ्यांछाद्यतेविश्वंतमसारजसाचवै ॥ ३२ ॥ रजस्तमोमयावावामृषीणामतिलङ्घिनौ ॥ धर्मशीलंछादयन्तौनाशकौसर्वदेहि
नाम् ॥ ३३ ॥ आवाभ्यांयुज्यतेलोकोदुस्तराभ्यांयुगेयुगे ॥ आवामर्थश्चकामश्चयज्ञस्सर्वपरिग्रहः ॥ ३४ ॥ सुखंयत्रमदोयत्रयत्रश्रीःकीर्तिरेवच ॥
येषांयत्काङ्क्षितंकिञ्चित्तत्तदावांविचिन्तय ॥ ३५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ आवाभ्यांसंहृतौदृष्टायुवांपूर्वपराजितौ ॥ तंसमाधायगुणिनंसत्वंचास्मिस
माश्रितः ॥ ३६ ॥ यःपरोयोगयुक्तात्मायोऽक्षरःसत्वमेवच ॥ रजसस्तमसश्चैवयःस्रष्टाविश्वसम्भवः ॥ ३७ ॥ ततोभूतानिजायन्तेसात्विका
नीतराणिच ॥ सएवयुवयोर्नाशंवासदेवःकरिष्यति ॥ ३८ ॥ स्वपन्नेवततोदेवोबहुयोजनविस्तृतौ ॥ बाहूनारायणोब्रह्मकृतवानात्ममायया ॥ ३९ ॥
कृष्यमाणौततस्तस्यबाहुभ्यांबाहुशालिनौ ॥ चेरतुस्तौविगलितौशकुनाविवपीवरौ ॥ ४० ॥ ततस्तावाहतुर्गत्वावासुदेवंसनातनम् ॥ पद्मनाभंहृ
षीकेशंप्रणिपत्यनतावुभौ ॥ ४१ ॥ जानीवस्त्वांविश्वयोनिंत्वामेकंपुरुषोत्तमम् ॥ आवयोश्चैवहेतुंत्वांजानन्तौबुद्धिकारणम् ॥ ४२ ॥ अमोघ
दर्शनंसत्यंयतस्त्वांविद्मश्शाश्वतम् ॥ ततस्त्वामभितोदेवकाङ्क्षावःप्रसमीक्षितुम् ॥ ४३ ॥ अमोघदर्शनोऽसित्वंनमस्तेसमिति
ञ्जय ॥ तमिच्छावोवरंदेवत्वयाहितमरिन्दम ॥ ४४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ किमर्थंमामनुब्रूथयुवामसुरसत्तमौ ॥ गतायुष्कौयुवांभूयस्त्वहोजीवितुमि
च्छथः ॥ ४५ ॥ मधुकैटभावूचतुः ॥ यस्मिन्नकश्चिन्मृतवान्देवतस्मिन्वधंप्रभो ॥ इच्छावःपुत्रतांचैवभवतःसुमहातपः ॥ ४६ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ युवयोर्बाढमेतत्स्याद्भविष्येकलिसम्भवे ॥ भविष्यथोनसन्देहःसत्यमेतद्ब्रवीमिवाम् ॥ ४७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ वरंप्रदा
याथमहासुराभ्यांसनातनोविश्वधरःसुरोत्तमः ॥ रजस्तमोजौतुतदाऽनोपमौममर्दतावूरुतलेऽमरप्रभुः ॥ ४८ ॥ स्थित्वातस्मिंस्तुकमलेब्रह्माब्रह्म

विदांवरः ॥ ऊर्ध्वबाहुर्महातेजास्तपोघोरंसमाश्रितः ॥ ४९ ॥ प्रज्वलन्निवतेजोभिर्भाभिःस्वाभिस्तमोनुदः ॥ बभासेसतुधर्मात्मासहस्रांशुरि
वांशुभिः ॥ ५० ॥ अथान्यद्रूपमास्थायप्रभुर्नारायणोऽव्ययः ॥ आजगाममहातेजायोगाचार्योमहायशाः ॥ ५१ ॥ साङ्ख्याचार्यश्चमति
मान्कपिलोब्रह्मणांवरः ॥ उभावपिमहात्मानौपूजितौतत्रतत्परौ ॥ ५२ ॥ तौप्राप्तावूचतुस्तत्रब्रह्माणममितौजसम् ॥ परावरविशेषज्ञौपूजितौ
चमहर्षिभिः ॥ ५३ ॥ ब्रह्मसम्परिवेद्यन्तेविशालंजगदास्थितौ ॥ ग्रामणीस्सर्वभूतानांब्रह्मात्रैलोक्यपूजितः ॥ ५४ ॥ तयोस्तद्वचनंश्रुत्वा
विबोध्यगतयोःपरम् ॥ त्रीनिमान्कृतवाँल्लोकान्यथेयंब्रह्मणःश्रुतिः ॥ ५५ ॥ पुत्रंस्वसम्भवंचैकंसमुत्पादितवान्भुवम् ॥ तदाग्रेचागतस्तस्यब्रह्म
मानससम्भवः ॥ ५६ ॥ उत्पन्नमात्रोब्रह्माणमुक्तवान्मानसःसुतः ॥ किंकुर्मस्तवसाहाय्यंब्रवीतुंभगवानिति ॥ ५७ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यदे
षकपिलोनामब्रह्मनारायणस्तथा ॥ वदतोभवतस्त्वंतुतत्कुरुष्वमहामते ॥ ५८ ॥ ब्रह्मणासतथोक्तस्तौप्राहभूपसमुत्थितः ॥ शुश्रूषुरस्मियु
वयोःकिंकरोमिकृताञ्जलिः ॥ ५९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ यत्सत्यमक्षरंब्रह्मअष्टादशविधंचतत् ॥ यत्सत्यममृतंतत्तुपरंपदमनुस्मर ॥ ६० ॥
एतद्वचोनिशम्यैवंसययौदिशमुत्तराम् ॥ गत्वाचतत्रसब्रह्मअगमज्ज्ञानचक्षुषा ॥ ६१ ॥ ततोब्रह्माभवर्नामद्वितीयमसृजत्प्रभुः ॥ सङ्कल्पयित्वामन
सातमेवचमहामनाः ॥ ६२ ॥ ततःसोऽप्यब्रवीद्वाक्यंकिंकरोमिपितामह ॥ पितामहसमाज्ञातोब्रह्माणंसमुपस्थितः ॥ ६३ ॥ ब्राह्मणस्यामृतरसोऽनु
भूतस्तेनवैततः ॥ प्राप्तःसपरमंस्थानंसतयोःपार्श्वमागतः ॥ ६४ ॥ तस्मिन्नपिगतेसोऽथनृतीयमसृजत्प्रभुः ॥ मोक्षप्रवृत्तिकुशलंसुवर्नामयुतंप्रभुः ॥
॥६५॥ सोऽपितंधर्ममास्थायतयोरेवागमद्गतिम् ॥ एवंपुत्रास्त्रयोऽप्येतेगताःशम्भोर्महात्मनः ॥६६॥ तान्गृहीत्वासुतांस्तस्यतौगतावूर्जितांगतिम् ॥
नारायणश्चभगवान्कपिलश्चयतीश्वरः ॥ ६७ ॥ यंकालंतेगताब्रह्मब्रह्मातंकालमेवच ॥ तपोघोरतरंभूयःसंश्रितःपरमंपदम् ॥ ६८ ॥ नचशक्त
स्ततोब्रह्माप्रभुरेकस्तपश्चरन् ॥ शरीरार्धात्ततोभार्यामुत्पादयतितच्छुभाम् ॥ ६९ ॥ आत्मनःसदृशान्पुत्रानसृजद्वैपितामहः ॥ विश्वेप्रजानांपतयो
येभ्योलोकाविनिःसृताः ॥ ७० ॥ विश्वेशंप्रथमंतावन्महात्मातपसात्मजम् ॥ सर्वत्रसंहतंपुण्यंनाम्नाधर्मंससृष्टवान् ॥ ७१ ॥ दक्षंमरीचिमत्रिंचपु
लस्त्यंपुलहंक्रतुम् ॥ वसिष्ठंगौतमंचैवभृगुमङ्गिरसंमुनिम् ॥ ७२ ॥ अत्यद्भुतास्स्वकृत्येनज्ञेयास्तेतुमहर्षयः ॥ त्रयोदशगुणारम्भायेवंशास्तुमहर्षि
णाम् ॥ ७३ ॥ अदितिर्दितिर्दनुःकालाअनायुःसिंहिकाखसा ॥ प्राचीक्रोधाचसुरसाविनताकद्रुरेवच ॥ ७४ ॥ दक्षस्यापत्यमेतद्वैकन्यद्वादशपार्थि
व ॥ नक्षत्राणिचचन्द्रस्यविंशतिस्सप्तचोर्जिताः ॥ ७५ ॥ मरीचेःकश्यपःपुत्रस्तपसानिर्मितःकिल ॥ तस्मैद्वादशकन्याश्चदक्षस्ताश्चान्वमन्यत ॥

॥ ७६ ॥ नक्षत्राणिचसोमायतथैवंदत्तवानृषिः ॥ रोहिण्यादीनिसर्वाणिपुण्यानिकुरुनन्दन ॥७७॥ तथैवदशधर्मायदत्ताश्चापिमनोरमाः ॥ लक्ष्मी
स्सरस्वतीसन्ध्याविश्वेशाचमहायशाः ॥ देवीसरस्वतीचैवब्रह्मणानिर्मिताःपुरा ॥ ७८ ॥ एताःपञ्चवरिष्ठावैसुरश्रेष्ठायपार्थिव ॥ दत्ताधर्मायभद्रंतेब्र
ह्मणादृष्टकर्मणा ॥ ७९ ॥ यारूपार्धवतीपत्नीब्रह्मणःकामरूपिणी ॥ सुरभिःसहसाभूत्वाब्रह्माणंसमुपस्थिता ॥ ८० ॥ ततस्तामगमद्ब्रह्मामैथुनेलोक
पूजितः ॥ लोकसर्जनहेतुज्ञोगवामर्थायसत्तम ॥ ८१ ॥ जज्ञेचैकादशसुतान्विपुलान्धर्मसंज्ञितान् ॥ रक्तसन्ध्याभ्रसङ्काशान्महतस्तिग्मतेजसः ॥
॥ ८२ ॥ तेरुदन्तोद्रवन्तश्चगतवन्तःपितामहम् ॥ रोदनाद्द्रवणाच्चैवरुद्राएवेतितेस्मृताः ॥ ८३ ॥ निर्हतिश्चैवसन्ध्यश्चतृतीयश्चाप्ययोनिजः ॥ मृग
व्याधःकपर्दीचमहाविश्वेश्वरश्चयः ॥ ८४ ॥ अहिर्बुध्न्यश्चभगवान्कपालीचवपिङ्गलः ॥ सेनानीश्चमहातेजारुद्राश्चैकादशस्मृताः ॥ ८५॥ तस्यामे
वसुरभ्यांचगावोजाताःसुराश्चये ॥ अजश्चैवतुहंसश्चतथैवनृपसत्तम ॥ ८६ ॥ ओषध्यःप्रवरायाश्चमरभ्यास्तास्समुत्थिताः ॥ धर्माल्लक्ष्मीस्तथाका
मंसाध्यान्साध्याव्यजायत ॥ ८७॥ भवंचप्रभवंचवक्रुशाश्वंमवहंतथा ॥ अरुणंवरुणंचैवविश्वामित्रचलध्रुवौ ॥८८॥ हविष्मन्तंतनूजंचविधानाभि
मतावपि ॥ वत्सरंचैवभर्तिंचसर्वासुरनिषूदनम् ॥८९॥ सुपर्वाणंबृहत्कान्तिमहालोकनमस्कृतम् ॥ वासवानुगतादेवीजनयामासवैसुरान्॥९०॥ धरंवै
प्रथमंदेवंद्वितीयंध्रुवमव्ययम् ॥ विश्वावसुंतृतीयंचचतुर्थंसोममीश्वरम् ॥९१॥ ततोऽनुरूपमायंचयमंतस्मादनन्तरम् ॥ सप्तमंचतथावायुमष्टमंनिर्हतिं
तथा ॥ ९२ ॥ धर्मस्यापत्यमेतद्वैसुरभ्यांतदजायत ॥ विश्वेदेवाश्चविश्वायांधर्माज्जाताइतिस्मृताः ॥ ९३ ॥ दक्षश्चैवमहाबाहुःपुष्करस्तमएवच ॥
चाक्षुषश्चततोऽत्रिश्चतथाभद्रमहोरगौ ॥९४॥ विश्वान्तकवसुर्बालोनिकुम्भश्चमहायशाः ॥ रुरुदुश्चातिसिद्धौजाभास्करप्रमितद्युतिः ॥९५ ॥ विश्वा
न्देवान्देवमाताविश्वेषांजनयत्सुतान् ॥ मरुत्वतीमरुत्वतोदेवानजनयत्सुतान् ॥ ९६ ॥ अग्निश्चक्षूरविर्ज्योतिःसावित्रीमित्रमेवच ॥ अमरंशरवृष्टिंच
सुकर्षंचमहत्तरम्॥९७॥विराजंचैवराजंचविश्वायुंसुमतिंतथा ॥अश्वगंचित्ररश्मिंचतथाचनिषधंनृपम् ॥९८॥ भूयएवंचात्मविधिंचारित्रपादमात्रगम् ॥
बृहन्तंवैबृहद्रूपंतथाचैवसनाभिगम् ॥९९॥ मरुत्वतीप्रजाजज्ञ्ज्येष्ठान्तंमरुतांगणम् ॥अदितिःकश्यपाज्जज्ञेआदित्यान्द्वादशैवहि ॥१००॥ इन्द्रोविष्णु
र्भगस्त्वष्टावरुणोंऽशोऽर्यमारविः॥पूषामित्रश्चवरदोधातापर्जन्यएवहि ॥१॥ इत्येतेद्वादशादित्यावरिष्ठास्त्रिदिवौकसाम्॥आदित्यस्यसरस्वत्यांजज्ञाते
द्वौसुतौवरौ ॥२॥ तपःश्रेष्ठौगुणश्रेष्ठौत्रिदिवस्यातिसंमतौ॥दनुस्तुदानवाञ्जज्ञेदितिर्दैत्यान्व्यजायत॥३॥ कालातुकालकेयांस्तानसुरान्राक्षसांस्तथा॥
अनायुषायास्तनयाव्याधयश्चमहाबलाः ॥ ४ ॥ सिंहिकाग्रहमाताचगन्धर्वजननीमुनिः ॥ प्राचीत्वप्सरसांमातापुण्यानांभारतेतरा ॥ ५ ॥

क्रोधाद्याः सर्वभूतानि पिशाचायाश्च पार्थिव ॥ जज्ञेयक्षगणांश्चैव राक्षसांश्च विशांपते ॥ ६ ॥ चतुष्पदानि सत्त्वानि एतागाश्चैव सौरभी ॥ पुराणपुरुषश्चैव मायां विष्णुर्हरिः प्रभुः ॥ ७ ॥ कथितस्तेऽनुपूर्वेण संस्तुतश्च महर्षिभिः ॥ ८ ॥ यश्चेदमग्र्यं शृणुयात्पुराणं सदा नरः पर्वसु चेत्पठेत ॥ अवाप्य लोकं स हि वीतरागः परत्र च स्वर्गफलानि भुङ्क्ते ॥ ९ ॥ चक्षुषा मनसा वाचा कर्मणा च चतुर्विधम् ॥ प्रसादयति यः कृष्णं तस्य कृष्णः प्रसीदति ॥ ११० ॥ राज्यं च लभते राजा निर्धनश्चोत्तमं धनम् ॥ क्षीणायुर्लभते चायुः पुत्रकामोऽथ सन्ततिम् ॥ ११ ॥ यज्ञार्थिनस्तथा कामांस्तपांसि विविधानि च ॥ यं यं कामयते कामं तं तं लोके श्वराल्लभेत् ॥ १२ ॥ सर्वं विहाय य इमं पठेद्वै पौष्करं हरेः ॥ प्रादुर्भावं नरश्रेष्ठ न तस्य ह्यशुभं भवेत् ॥ १३ ॥ एष पौष्करको नाम प्रादुर्भावो महात्मनः ॥ कीर्तितस्तु महाराज व्यासश्रुतिनिदर्शनात् ॥ १४ ॥ विष्णुत्वं शृणु मे विष्णोर्हरित्वं च कृते युगे ॥ वैकुण्ठत्वं च देवेषु कृष्णत्वं मानुषेषु च ॥ १५ ॥ ईश्वरस्य हि तस्यैषा कर्मणां गहना गतिः ॥ साम्प्रतं भूतभव्यं च शृणु राजन्यथातथम् ॥ १६ ॥ अव्यक्तो व्यक्तलिङ्गस्थो य एष भगवान्प्रभुः ॥ नारायणो ह्यनन्तात्मा प्रभवोऽव्यय एव च ॥ १७ ॥ एष नारायणो भूत्वा हरिरासीत्सनातनः ॥ ब्रह्मा वायुश्च सोमश्च धर्मः शक्रो बृहस्पतिः ॥ १८ ॥ अदितेरपि पुत्रत्वमेत्य यजः कुरुनन्दन ॥ एष विष्णुरिति ख्यात इन्द्रस्यावरजो विभुः ॥ १९ ॥ प्रसादनं तस्य विभोरदित्याः पुत्रकारणम् ॥ वधार्थं सुरशत्रूणां दैत्यदानवरक्षसाम् ॥ १२० ॥ प्रधानात्मा पुरा ह्येष ब्रह्माणमसृजत्प्रभुः ॥ ससर्जाथ सुरान्कल्पे ब्रह्माणं च प्रजापतीन् ॥ २१ ॥ असृजन्मानसांस्तत्र ब्रह्मवंशाननुत्तमान् ॥ तेभ्योऽभवन्महात्मभ्यः परं ब्रह्म सनातनम् ॥ २२ ॥ एतदाश्चर्यभूतस्य विष्णोः कर्मानुकीर्तिनम् ॥ कीर्तनीयस्य लोकेषु कीर्त्यमानं निबोध मे ॥ २३ ॥ वृत्ते वृत्रवधे भीष्म वर्तमाने कृते युगे ॥ आसीत्त्रैलोक्यविख्यातः सङ्ग्रामस्तारकामयः ॥ २४ ॥ यत्र ते दानवा घोराः सर्वे सङ्ग्रामदुर्जयाः ॥ घ्नन्ति देवान्सुरान्सर्वान्सयक्षोरगराक्षसान् ॥ २५ ॥ ते वध्यमाना विमुखाश्छिन्नप्रहरणा रणे ॥ त्रातारं मनसा जग्मुर्देवं नारायणं प्रभुम् ॥ २६ ॥ एतस्मिन्नन्तरे मेघा निर्वाणाङ्गारवर्चसः ॥ सार्कचन्द्रग्रहगणं छादयन्तो नभस्तलम् ॥ २७ ॥ चण्डविद्युद्गणोपेता घोरनिर्ह्रादकारिणः ॥ अन्योन्यवेगाभिहताः प्रववुः सप्त मारुताः ॥ २८ ॥ दीप्ततोयाः सनिर्घातैः सहवज्रानलानिलैः ॥ खेऽस्मिन्घोरैरुत्पातैर्दह्यमानमिवाम्बरम् ॥ २९ ॥ पेतुरुल्कासहस्राणि निपेतुः खचराण्यपि ॥ दैवानि च विमानानि प्रपतन्त्युत्पतन्ति च ॥ १३० ॥ चतुर्युगान्तसमये लोकानां यद्भयं भवेत् ॥ अरूपवन्ति रूपाणि तस्मिन्नुत्पातलक्षणे ॥ ३१ ॥ तस्माद्दुष्प्रथितं सर्वं न प्राज्ञायत किंचन ॥ तिमिरौघपरिक्षिप्ता न रेजुश्च दिशो दश ॥ ३२ ॥ विवेश रूपिणी काली कालमेघावगुण्ठिता ॥ द्यौर्न भान्यभिभूतार्का घोरेण तमसावृता ॥ ३३ ॥ तान्घनौघान्सतिमिरान्दोर्भ्यामाच्छिद्य स प्रभुः ॥ वपुः स्वं दर्शयामास दिव्यं कृष्णवपुर्हरिः ॥ ३४ ॥ बलाहकाञ्जननिभं बलाहकतनूरुहम् ॥ तेजसा वपु

पाचैवकृष्णंकृष्णमिवाचलम्॥३५॥दीप्तपीताम्बरधरंतप्तकाञ्चनभूषणम्॥धूम्रान्धकारवपुषंयुगान्ताग्निमिवोत्थितम्॥३६॥वृत्तद्विगुणपीनांसंकिरीटाच्छ
न्नमूर्धजम्॥चामीकरप्रख्यैरायुधैरुपशोभितम्॥३७॥चन्द्रार्ककिरणोद्योतंगिरिकूटमिवोच्छ्रितम्॥नन्दकानन्दितकरंकौस्तुभोद्भासितोरसम्॥३८॥
शक्तिचित्रफलोदग्रंशङ्खचक्रगदाधरम् ॥ विष्णुशैलंक्षमाशीलंश्रीवत्संशार्ङ्गपाणिनम् ॥ ३९ ॥ त्रिदशोदारफलदंस्वर्गस्त्रीचारुवल्लभम् ॥ सर्वलोकमनः
कान्तंसर्वसत्वमनोहरम् ॥ १४० ॥ मायाविशालविटपंतोयदौघसमप्रभम् ॥ विद्याहङ्कारमानाढ्यमहाभूतप्ररोहणम् ॥ ४१ ॥ विशेषपत्रैर्निचितं
ग्रहनक्षत्रपुष्पितम् ॥ दैत्यलोकमहास्कन्धंमर्त्यलोकप्रकाशितम् ॥ ४२ ॥ सागराकारनिह्रादंरसातलतलाश्रयम् ॥ नागेन्द्रपाशैर्विततंपक्षिजन्तुसम
न्वितम् ॥४३॥ शीलानाहार्यगन्धाढ्यंसर्वलोकमहाद्रुमम् ॥ अव्यक्तानन्दसलिलंव्यक्ताहङ्कारफेनिलम् ॥४४॥ महाभूतकरौघौघंग्रहनक्षत्रबुद्बुदम्॥
विमानवाहनैर्व्याप्तंतोयदाडम्बराकुलम् ॥ ४५ ॥ जन्तुमत्स्यगणाकीर्णंशैलशङ्खकुलैर्युतम् ॥ त्रैगुण्यविषयावर्तंसर्वलोकतिमिङ्गिलम् ॥ ४६ ॥
वीरवृक्षलतागुल्मंभुजगोत्सृष्टशैवलम् ॥ द्वादशार्कमहाद्वीपंरुद्रैकादशपत्तनम् ॥४७॥ वस्वष्टपर्वतोपेतंत्रैलोक्याम्भोमहोदधिम् ॥ सन्ध्यासन्ध्योर्मिस
लिलमापूर्णानिलशोभितम्॥ ४८॥दैत्ययक्षगणग्रामंरक्षोगणझषाकुलम्॥ पितामहमहावीर्यंस्वर्गस्त्रीरत्नसङ्कुलम्॥४९॥श्रीकीर्तिकान्तिलक्ष्मीभिर्नदीभि
श्चसमाकुलम् ॥ कालयोगमहावर्षप्रलयोत्पत्तिवेगितम् ॥ १५०॥ सत्संयोगमहापारंनारायणमहार्णवम् ॥ देवातिदेवंवरदंभक्तानांभक्तवत्सलम्॥५१॥
अनुग्रहकरंदेवंप्रशान्तिकरणंशुभम् ॥ हर्यश्वरथसंयुक्तसुपर्णध्वजशोभिते ॥ ५२ ॥ चन्द्रार्कचक्ररचितउदाराक्षवृतान्तरे ॥ अनन्तरश्मिसंयुक्तेदु
र्दर्शेमेरुकूबरे ॥ ५३ ॥ तारकाचित्रकुसुमेग्रहनक्षत्रवन्धुरे ॥ भयेष्वभयदेव्योम्निदेवदैत्यापराजिते ॥ ५४ ॥ हर्यश्वरथसंयुक्तमुक्ताशो
भासमन्वितम् ॥ ददृशुस्तेस्थितंदेवंदिव्यलोकमयेरथे ॥ ५५ ॥ तेकृताञ्जलयःसर्वेदेवाइन्द्रपुरोगमाः ॥ जयशब्दंपुरस्कृत्यशरण्यंशरणंगताः
॥ ५६ ॥ एतेषांचगिरःश्रुत्वासविष्णुर्देवदैवतः ॥ मनश्चक्रेविनाशायदानवानांमहामृधे ॥ ५७ ॥ आकाशेतुस्थितोविष्णुरुत्तमंवपुराश्रितः ॥
उवाचदेवताःसर्वाःसप्रतिज्ञमिदंवचः ॥ ५८ ॥ विष्णुरुवाच ॥ शान्तिंव्रजतभद्रंवोमाभैष्टमरुतांगणाः ॥ जितामेदानवाःसर्वेत्रैलोक्यंपरिगृह्यताम्
॥५९॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ततोऽस्यसत्यसन्धस्यविष्णोर्वाक्यंनतोषिताः ॥ देवाःप्रीतिंपरांजग्मुःप्राश्यामृतमिवोत्तमम्॥ १६०॥ततस्तमश्चसंहृत्यवि
नेशुश्चबलाहकाः ॥ प्रववुश्चशिवावाताःप्रसन्नाश्चदिशोदश ॥ ६१ ॥ शुद्धप्रायाणिज्योतींषिसोमंचक्रुःप्रदक्षिणम् ॥ नविग्रहंग्रहाश्चक्रुःप्रसन्नाश्चापि
सिन्धवः ॥ ६२ ॥ विरजाअभवन्मार्गालोकाःस्वर्गादयस्त्रयः ॥ यथार्थमूहुस्सरितश्चुक्षुभेनतथार्णवः ॥ ६३ ॥ आसञ्छुभानीन्द्रियाणि

नराणामन्तरात्मसु ॥ महर्षयोवीतशोकावेदानुच्चैरधीयत ॥ ६४ ॥ यज्ञेषुचहविःपाकंशिवमापचपावकः ॥ प्रवृत्तधर्मसंवृत्तालोकामुदितमा
नसाः ॥ ६५ ॥ विष्णोःसत्यप्रतिज्ञस्यश्रुत्वारिनिधनागिरः ॥ ततोऽभयंविष्णुमुखाच्छ्रुत्वादैतेयदानवाः ॥ ६६ ॥ उद्योगंविपुलंचक्रुर्युद्धायविजया
यच ॥ मयस्तुकाञ्चनमयंत्रिनल्वान्तरमव्ययम् ॥ ६७ ॥ चतुश्चक्रंसुविपुलंसुकल्पितमहायुधम् ॥ किङ्किणीजालनिर्घोषंद्वीपिचर्मपरिष्कृतम् ॥६८॥
रुचिरंरश्मिजालैश्चहैमजालैश्चशोभितम् ॥ ईहामृगगणाकीर्णंपक्षिसङ्घविराजितम् ॥ ६९ ॥ दिव्यास्त्रशस्त्ररुचिरंपयोधरनिनादितम् ॥ स्वक्षंरथवरो
दारंसूपस्थंगगनोपमम् ॥ १७० ॥ गदापरिघसम्पूर्णंमूर्तिमन्तमिवार्णवम् ॥ हेमकेयूरवलयंचन्द्रमण्डलकूबरम् ॥ ७१ ॥ सपताकंध्वजोपेतंसादि
त्यमिवमन्दरम् ॥ गजेन्द्राभोगवपुषंक्वचित्केसरवर्चसम् ॥ ७२ ॥ युक्तमृक्षसहस्रेणसुधाराम्बुदनादितम् ॥ दीप्तमाकाशगंदिव्यंरथंपररथारुजम्
॥ ७३ ॥ अध्यतिष्ठद्रणाकाङ्क्षीमेरुंदीप्तमिवांशुमान् ॥ तारस्तुक्रोशविस्तारमायामेचतथाविधम् ॥ ७४ ॥ शैलकूबरसङ्काशंनीलाञ्जनचयोपमम् ॥
काललोहस्यरत्नानांसमूहाबद्धकूबरम् ॥ ७५ ॥ तिमिरोद्गारकिरणंगर्जन्तमिवतोयदम् ॥ लोहजालेनमहतासगवाक्षेणदंशितम् ॥ ७६ ॥ आयसैःपरि
घैःपूर्णंक्षेपणीयैश्चमुद्गरैः ॥ प्रासैःपाशैश्चविततैरसंयुक्तैश्चकण्टकैः ॥ ७७ ॥ शोभितंत्रासनीयैश्चतोमरैःसपरश्वधैः ॥ उद्यतंद्विषतांहेतोर्द्वितीयमिव
मन्दरम् ॥ ७८ ॥ युक्तंखरसहस्रेणसोऽध्यारोहद्रथोत्तमम् ॥ विरोचनस्तुसङ्क्रुद्धोगदापाणिरवस्थितः ॥ ७९ ॥ प्रमुखेतस्यसैन्यस्यदीप्तशृङ्गइवा
चलः ॥ युक्तंहयसहस्रेणहयग्रीवस्तुदानवः ॥ १८० ॥ व्यूहितंदानवव्यूहंपरिचक्रामवीर्यवान् ॥ विप्रचित्तिसुतःश्वेतःश्वेतकुण्डलभूषणः ॥ ८१ ॥
स्यन्दनंवाहयामासपरानीकस्यमर्दनः ॥ व्यायतंकिष्कुसाहस्रंधनुर्विस्फारयन्महत् ॥ ८२ ॥ सचाहवमुखेतस्थौसप्ररोहइवाचलः ॥ खरस्तु
विकिरन्क्रोधान्नेत्राभ्यांरोपजंजलम् ॥ ८३ ॥ स्फुरद्दन्तोष्ठनयनःसङ्ग्रामंसोऽभ्यकाङ्क्षत ॥ त्वष्टात्वष्टादशहयंयानमास्थायदानवः ॥ ८४ ॥
श्वेतमेघप्रतीकाशोयुद्धायाभिमुखःस्थितः ॥ अरिष्टोबलिपुत्रश्चवरिष्ठोदुर्धरायुधः ॥ ८५ ॥ युद्धायाभिमुखस्तस्थौधराधरविकम्पनः ॥
किशोरस्त्वतिसंहर्षात्किशोरइवचोदितः ॥ ८६ ॥ अभवद्दैत्यमध्येसग्रहमध्येयथारविः ॥ लम्बस्तुनवमेघाभःप्रलम्बाम्बरभूषणः ॥ ८७ ॥ दैत्य
व्यूहगतोभातिसनीहारइवांशुमान् ॥ वसुन्धराभस्तदनुदशनोष्ठेक्षणायुधः ॥ ८८ ॥ हसंस्तिष्ठतिदैत्यानांमध्येक्रूरमहाग्रहः ॥ अन्येहयगता
स्तत्रमत्तेभेन्द्रगताःपरे ॥ ८९ ॥ सिंहव्याघ्रगताश्चान्येवराहर्क्षेषुचापरे ॥ केचित्खरोष्ट्रयातारःकेचित्तोयदवाहनाः ॥ १९० ॥ पत्तयश्चापरे
दैत्याभीषणाविकृताननाः ॥ एकपादास्त्वपादाश्चननृतुर्युद्धकाङ्क्षिणः ॥ ९१ ॥ आस्फोटयन्तोबहवःस्वनन्तश्चतथापरे ॥ दृप्तशार्दूलनिर्घो

षानेदुर्दानवपुङ्गवाः ॥ ९२ ॥ तेगदापरिघैर्घोरैः शिलामुद्गरपाणयः ॥ बाहुभिः परिघाकारैस्तर्जयन्तिस्मदेवताः ॥ ९३ ॥ प्रासैःखड्गैश्च पाशैश्चतोमरैरङ्कुशपट्टिशैः ॥ चिक्रीडुस्तेशतघ्नीभिः शतधारैश्चमुद्गरैः ॥ ९४ ॥ खड्गैः शूलैश्चशैलैश्चपरिघैश्चोद्यतायुधैः ॥ युक्तंबलाहकगणैः सर्वतःसंवृतंनभः ॥ ९५ ॥ एवंतद्दानवंसैन्यंसर्वसत्त्वमदोत्कटम् ॥ देवनाभिमुखंतस्थौमेघानीकमिवोदितम् ॥ ९६ ॥ रेजेचतद्दैत्यसहस्रगाढंवाय्वग्निशैलाम्बुदतोयकल्पम् ॥ बलंबलौघाकुलमभ्युदीर्णंयुयुत्सयोन्मत्तमिवावभासे ॥ ९७ ॥ श्रुतस्तेदैत्यसैन्यस्यविस्तारः कुरुनन्दन ॥ सुराणामपिसैन्यस्यविस्तरंवैष्णवंशृणु ॥ १९८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदैत्यसेनावर्णनंनामद्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ आदित्यावसवोरुद्राअश्विनौचमहाबलौ ॥ सबलाःसानुगाश्चैवसमनह्यन्यथाक्रमम् ॥ १ ॥ पुरुहूतश्चपुरतो लोकपालःसहस्रदृक् ॥ ग्रामणीःसर्वदेवानामारुरोहवरद्विपम् ॥ २ ॥ सव्येचास्यरथःपार्श्वेपक्षिप्रवरकेतनः ॥ सुचारुचक्रचरणोहेमच्छत्रपरिष्कृतः ॥ ३ ॥ देवगन्धर्वयक्षौघैरनुयातःसहस्रशः ॥ दीप्तिमद्भिश्चस्वर्गस्थैर्ब्रह्मर्षिभिरभिष्टुतः ॥ ४ ॥ वज्रविस्फारितोद्भूतैर्विद्युदिन्द्रायुधप्रभैः ॥ युक्तंबलाहकगणैःपर्वतैरिवकामगैः ॥ ५ ॥ यमारूढःसभगवान्पर्येतिसकलंजगत् ॥ हविर्दानेपुगायन्तिविप्रामखमुखेस्थिताः ॥ ६ ॥ स्वर्गसङ्ग्रामयातेषुदेवतूर्यनिनादिषु ॥ सदायमुपनृत्यन्तिशतशोह्यप्सरोगणाः ॥ ७ ॥ केतुनानागराजेनराजमानोयथारविः ॥ युक्तोहयसहस्रेणमनोमारुतरंहसा ॥ ८ ॥ सम्यग्रथवरोभातियुक्तोमातलिनातदा ॥ कृत्स्नःपरिवृतोमेरुर्भास्करस्यैवतेजसा ॥ ९ ॥ यमस्तु दण्डमुद्यम्यकालयुक्तंचमुद्गरम् ॥ तस्थौसुरगणानीकेदैत्यानांचैवदर्शयन् ॥ १० ॥ चतुर्भिःसागरैर्युक्तोलेलिहानैश्चपन्नगैः ॥ शङ्खमुक्ताङ्गदधरो बिभ्रत्तोयमयंवपुः ॥ ११ ॥ कालपाशान्समाविध्यहयैःशशिकरोपमैः ॥ वाय्वीरितजलाकारैःकुर्वँल्लीलाःसहस्रशः ॥ १२ ॥ पाण्डुरोद्धूतवसनःप्रवालरुचिराङ्गदः ॥ मणिश्यामोत्तमवपुर्हारकेणार्चितोदरः ॥ १३ ॥ वरुणःपाशधृन्मध्येदेवानीकस्यतस्थिवान् ॥ युद्धवेलामभिलषन्भिन्नवेलइवार्णवः ॥ १४ ॥ यक्षराक्षससैन्येनगुह्यकानांगणैरपि ॥ युक्तश्चशङ्खपद्माभ्यांनिधीनामधिपःप्रभुः ॥ १५ ॥ राजराजेश्वरःश्रीमान्गदापाणिरदृश्यत ॥ विमानयोधीधनदोविमानेपुष्पकेस्थितः ॥ १६ ॥ सराजराजःशुशुभेयक्षेशोनरवाहनः ॥ ईक्षमाणः स्वसङ्ग्रामंसाक्षादिवशिवःस्थितः ॥ १७ ॥ पूर्वपक्षेसहस्राक्षःपितृराजश्चदक्षिणे ॥ वरुणःपश्चिमेपक्षउत्तरेनरवाहनः ॥ १८ ॥ चतुष्पक्षाश्चचत्वारो लोकपालामहाबलाः ॥ आत्मदिक्षुचरन्तश्चतस्यदेवबलस्यते ॥ १९ ॥ सूर्यःसप्ताश्वयुक्तेनरथेनानिलगामिना ॥ श्रियाजाज्वल्यमानेनदीप्यमानैश्च

रश्मिभिः ॥ २० ॥ उदयास्तमयौचक्रेमेरुपर्यन्तगामिना ॥ त्रिदिवद्वारचक्रेणतपसालोकमव्ययम् ॥ २१ ॥ सहस्त्ररश्मियुक्तेनभ्राजमानेनतेजसा ॥
चचारमध्येदेवानांद्वादशात्मादिवाकरः ॥२२॥ सोमःश्वेतहयोभातिस्यन्दनेशीतरश्मिमान् ॥ हिमतोयप्रपूर्णाभिर्भाभिराह्लादयञ्जगत् ॥२३॥तमृक्ष
योगानुगतंशिशिरांशुंद्विजेश्वरम्॥शशच्छायाङ्किततनुंनैशस्यतमसःक्षयम् ॥२४ ॥ ज्योतिषामीश्वरंव्योम्निरसदंप्रभुमव्ययम् ॥ ओषधीनांपवित्राणां
निधानममृतस्यच ॥ २५ ॥ जगतःपरमंभागंसौम्यंसर्वमयंरसम् ॥ ददृशुर्दानवाःसोमंहिमप्रहरणंस्थितम् ॥२६॥ यःप्राणःसर्वभूतानांपञ्चधाभिद्यते
नृषु ॥ सप्तस्कन्धगतोलोकांस्त्रीन्दधारचकारच ॥ २७ ॥ यमाहुरग्निकर्त्तारंसर्वप्रभवमीश्वरम् ॥ सप्तस्वरगतायस्ययोनिर्गीर्भिरुदीर्यते ॥ २८ ॥ यंव
दन्तिचलंभूतंयंवदन्त्यशरीरिणम् ॥ यमाहुराकाशगमंशीघ्रगंशब्दयोनिजम् ॥ २९ ॥ सवायुःसर्वभूतायुरुद्धतःस्वेनतेजसा ॥ ववौप्रव्यथयन्दै
त्यान्प्रतिलोमंसतोयदः ॥ ३० ॥ मारुतोदेवगन्धर्वैर्विद्याधरगणैःसह ॥ चिक्रीडरश्मिभिःशुभ्रैर्निर्मुक्तैरिवपन्नगैः ॥ ३१ ॥ सृजन्तःसर्पपतय
स्तीव्रंरोषमयंविषम् ॥ शरभूताविलग्नाश्चचेरुर्व्यात्ताननादिवि ॥ ३२ ॥ पर्वताश्चशिलाशृङ्गैःशतशाखैश्चपादपैः ॥ उपतस्थुःसुरगणान्प्रहर्तुंदा
नवंबलम् ॥ ३३ ॥ यःसदेवोहृषीकेशःपद्मनाभस्त्रिविक्रमः ॥ युगान्तेकृष्णवर्त्माचविश्वस्यजगतःप्रभुः ॥ ३४ ॥ सर्वयोनिःसमधुहाहव्यभुक्क्रतु
मंस्थितः ॥ भूम्यम्बुव्योमभूतात्माश्यामःशान्तिकरोऽरिहा ॥ ३५॥ सोमार्काग्निमयंचक्रमुद्यम्योत्तमतेजसम् ॥ अविघ्नममरादीनांचक्रेचक्रगदाधरः
॥ ३६ ॥ सव्येनालम्ब्यमहतींसर्वायुधविनाशिनीम् ॥ करेणकालींवपुषाशत्रुकालप्रदांगदाम् ॥ ३७ ॥ शेषैर्भुजैःप्रदीप्ताभैर्भुजगारिध्वजःप्रभुः ॥
दधारायुधजालानिशार्ङ्गादीनिमहाबलः ॥ ३८ ॥ सकश्यपस्यात्मभवंद्विजंभुजगभोजनम् ॥ भुजगेन्द्रेणवदनेनिविष्टेनविराजितम् ॥ ३९ ॥
अमृतारम्भसंयुक्तंमन्दराद्रिमिवोच्छ्रितम् ॥ देवासुरविमर्देषुबहुशोदृष्टविक्रमम् ॥ ४० ॥ महेन्द्रेणामृतस्यार्थेवज्रेणकृतलक्षणम् ॥ विचित्रपत्रव
सनंधातुमन्तमिवाचलम् ॥ ४१ ॥ स्फीतक्रोधावलम्बेनशीतांशुसमतेजसा ॥ भोगिभोगावसक्तेनमणिरत्नेनभास्वता ॥ ४२ ॥ पक्षाभ्यांचारुप
त्राभ्यामावृतंदिविलीलया ॥ युगान्तेसेन्द्रचापाभ्यांतोयदाभ्यामिवाम्बरम् ॥ ४३ ॥ नीललोहितपीताभिःपताकाभिरलङ्कृतम् ॥ अरुणावरजंश्री
मानारुह्यसमरेप्रभुः ॥ ४४ ॥ सुवर्णवर्णवपुषंसुपर्णंखेचरोत्तमम् ॥ तमन्वयुःसुरगणामुनयश्चसमाहिताः ॥ ४५ ॥ गीर्भिःपरममन्त्राभिस्तुष्टुवुश्च
गदाधरम् ॥ तद्वैश्रवणसंश्लिष्टंवैवस्वतपुरःसरम् ॥ ४६ ॥ वारिराजपरिक्षिप्तंदेवराजविराजितम् ॥ पवनाबद्धनिर्घोषंसम्प्रदीप्तहुताशनम् ॥ ४७ ॥
विष्णोर्जिष्णोःसहिष्णोश्चभ्राजिष्णोस्तेजसावृतम् ॥ बलंबलवदुद्रिक्तंयुद्धायसमवर्तत ॥ ४८ ॥ स्वस्त्यस्तुदेवेभ्यइतिबृहस्पतिरभाषत ॥ स्वस्त्यस्तु

दैत्येभ्यइतिउशनावाक्यमाददं ॥ ४९ ॥ ताभ्यांबलाभ्यांसञ्जज्ञेतुमुलोविग्रहस्तथा ॥ सुराणामसुराणांचपरस्परजयैषिणाम् ॥ ५० ॥ दानवा
दैवतैःसार्द्धंनानाप्रहरणोद्यमाः ॥ समीयुर्युध्यमानावैपर्वताइवपर्वतैः ॥ ५१ ॥ तत्सुरासुरसंयुक्तंयुद्धमत्यद्भुतंबभौ ॥ धर्माधर्मसमायुक्तंदर्पेणविनये
नच ॥ ५२ ॥ ततोहयैःप्रजवितैर्वारणैश्चप्रचोदितैः ॥ उत्पतद्भिश्चगगनेसासिहस्तैःसमन्ततः ॥ ५३ ॥ क्षिप्यमाणैश्चमुसलैःसम्पतद्भिश्चसायकैः ॥
चापैर्विस्फार्यमाणैश्चपात्यमानैःसुदारुणैः ॥ ५४ ॥ तद्युद्धमभवद्घोरंदेवदानवसंकुलम् ॥ जगतस्त्रासजननंयुगसंवर्तकोपमम् ॥ ५५ ॥ स्वहस्तमुक्तैः
परिघैर्मुद्गरैश्चैवपर्वतैः ॥ दानवास्समरेजघ्नुर्देवानिन्द्रपुरोगमान् ॥ ५६ ॥ तेवध्यमानाबलिभिर्दानवैर्जितकाशिभिः ॥ विषण्णवदनादेवाजग्मुरार्ति
परांमृधे ॥ ५७ ॥ तेचास्त्रशूलमथिताःपरिघैर्भिन्नमस्तकाः ॥ भिन्नोरस्कादितिसुतैःस्रवद्रक्तास्र्णवद्धु ॥ ५८ ॥ सूदिताःशरजालैश्चनिर्यत्नाश्चशरैः
कृताः ॥ प्रविष्टादानवींमायांनशेकुस्तेविचेष्टितुम् ॥ ५९ ॥ उत्तम्भितमिवाभातिनिष्प्राणसदृशाकृति ॥ बलंसुराणामसुरैर्निष्प्रयत्नायुधंकृतम्
॥ ६० ॥ दैत्यचापच्युतान्घोरांश्छित्त्वावज्रेणताञ्शरान् ॥ शक्रोदैत्यबलंघोरंविवेशबहुलोचनः ॥ ६१ ॥ सदैत्यप्रमुखान्सर्वान्हत्वादैत्यबलंमहत् ॥
तामसेनास्त्रजालेनतमोभूतमथाकरोत् ॥- ६२ ॥ तेऽन्योन्यंनान्वबुध्यन्तदैत्यानांवाहनानिच ॥ घोरेणतमसाविष्टाःपुरुहूतस्यतेजसा ॥ ६३ ॥
मायापाशैर्विमुक्तास्तुयत्नवन्तःसुरोत्तमाः ॥ शिरांसिदैत्यसङ्घानांतमोभूतान्यपतायन् ॥ ६४ ॥ अपध्वस्ताविसंज्ञाश्चतमसानीलवर्चसा ॥ पेतु
स्तेदानवास्सर्वाश्छिन्नपक्षाइवाद्रयः ॥६५॥ तत्राभिभूतदैत्येन्द्रमन्धकारमिवान्तरम् ॥ दानवंदेहसदनंतमोभूतमिवाभवत् ॥ ६६ ॥ तथासृजन्महा
मायांमयस्तांतामसींदहन् ॥ युगान्तोद्योतजननींसृष्टामौर्वेणवह्निना ॥ ६७ ॥ साददाहचतांशाक्रीं मायामयविकल्पिता ॥ दैत्याश्चादित्यवपुषासद्य
उत्तस्थुराहवे ॥ ६८ ॥ मायामौर्वींसमासाद्यदह्यमानादिवौकसः ॥ भेजिरेचन्द्रविषयंशीतांशुसलिलह्रदम् ॥ ६९ ॥ तेदह्यमानाऔर्वेणवह्निनानष्ट
चेतसः ॥ शशंसुर्वज्रिणंदेवाःसन्तप्ताःशरणैषिणः ॥ ७० ॥ सन्तप्तेमाययासैन्येहन्यमानेचदानवैः ॥ चोदितोदेवराजेनवरुणोवाक्यमब्रवीत् ॥७१॥
वरुणउवाच॥पुराब्रह्मर्षिजःशक्रतपस्तेपेसुदारुणम् ॥ उर्वःसपूर्वंतेजस्वीसदृशोब्रह्मणोगुणैः ॥ ७२ ॥ तंतपन्तमिवादित्यंतपसाजगदव्ययम् ॥ उपत
स्थुर्मुनिगणादेवादेवर्षिभिःसह ॥ ७३ ॥ हिरण्यकशिपुश्चैवदानवोदानवेश्वरः ॥ ऋषिंविज्ञापयामासपुरापरमतेजसम् ॥ ७४ ॥ ऊचुर्ब्रह्मर्षयस्तेतुव
चनंधर्मसंहितम् ॥ ऋषिवंशेषुभगवंश्छिन्नमूलमिदंकुलम् ॥ ७५ ॥ एकस्त्वमनपत्यश्चगोत्रायान्योनविद्यते ॥ कौमारंव्रतमास्थायक्लेशमेवानुवर्तसे
॥ ७६ ॥ बहूनिविप्रगोत्राणिमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ एकदेहानितिष्ठन्तिविविक्तानिविनाप्रजाः ॥ ७७ ॥ एवम्भूतेषुसर्वेषुपुत्रैर्मेनास्ति

कारणम् ॥ भवांश्चतापसश्रेष्ठःप्रजापतिसमद्युतिः ॥ ७८ ॥ तत्प्रवर्तस्ववंशायवर्धयात्मानमात्मना ॥ समाधत्स्वोर्जितंतेजोद्वितीयांकुरुवैतनुम् ॥ ७९ ॥ सएवमुक्तोमुनिभिर्मुनिर्मनसिताडितः ॥ जगर्हतानृषिगणान्वचनंचेदमब्रवीत् ॥ ८० ॥ यथाहिविहितोधर्मोमुनीनांशाश्वतः पुरा ॥ आर्षंहिकेवलंकर्मवन्यमूलफलाशिनः ॥ ८१ ॥ ब्रह्मयोनौप्रसूतस्यब्राह्मणस्यात्मवर्तिनः ॥ ब्रह्मचर्यंसुचरितंब्रह्माणमपिचालयेत ॥ ८२ ॥ जनानांवृत्तयस्तिस्रोयेगृहाश्रमवासिनः ॥ अस्माकंचवनेवृत्तिर्वनाश्रमनिवासिनाम् ॥ ८३ ॥ अब्भक्षावायुभक्षाश्चदन्तोलूखलिन स्तथा ॥ अश्मकुट्टादयोयत्रपञ्चाग्नितपसश्चये ॥ ८४ ॥ एतेतपसितिष्ठन्तोव्रतैरपिसुदुश्चरैः ॥ ब्रह्मचर्यंपुरस्कृत्यप्रार्थयन्तिपरांगतिम् ॥ ८५ ॥ ब्रह्मचर्याद्ब्राह्मणस्यब्राह्मणत्वंविधीयते ॥ एवमाहुःपरेलोकेब्रह्मचर्यविदोजनाः ॥ ८६ ॥ ब्रह्मचर्येस्थितोधर्मोब्रह्मचर्येस्थितंतपः ॥ येस्थिताब्रह्मचर्येतुब्राह्मणादिवितेस्थिताः ॥ ८७ ॥ नास्तियोगंविनासिद्धिर्नास्तियोगंविनायशः ॥ नास्तिलोकेयशोमूलंब्रह्मचर्यात्परन्तप ॥ ८८ ॥ योनिगृह्येन्द्रियग्रामंभूतग्रामंचपञ्चकम् ॥ ब्रह्मचर्यसमाधत्तेकिमतःपरमंतपः ॥ ८९ ॥ अयोगकेशधरणमसङ्कल्पव्रतक्रिया ॥ अब्रह्मचर्याचर्याचत्रयंस्या द्दम्भसंज्ञितम् ॥ ९० ॥ क्वदाराःक्वचसंयोगःक्वचभावविपर्ययः ॥ नन्वियंब्रह्मणासृष्टामनसामानसीप्रजा ॥ ९१ ॥ यद्यस्तितपसोवीर्यंयुष्माकं विजितात्मनाम् ॥ सृजध्वंमानसान्पुत्रान्प्राजापत्येनकर्मणा ॥ ९२ ॥ मनसानिर्मितायोनिराधातव्यातपस्विभिः ॥ नोदारयोगंवीजंचव्रतमुक्तं तपस्विनाम् ॥ ९३ ॥ यदिदंलुप्तधर्माख्यंयुष्माभिरिहनिर्भयैः ॥ व्याहृतंसद्भिरत्यर्थमसद्भिरिवसंमतम् ॥ ९४ ॥ वपुर्दीप्तान्तरात्मानमेषकृत्वा मनोमयम् ॥ दारयोगंविनास्रक्ष्येपुत्रमात्मतनूरुहम् ॥ ९५ ॥ एवमात्मानमात्मामेद्वितीयंजनयिष्यति ॥ प्राजापत्येनविधिनादिधक्षन्तमिव प्रजाः ॥ ९६ ॥ वरुणउवाच ॥ उर्वस्तुतपसाविष्टोनिवेश्योरुंहुताशने ॥ ममन्थैकेनदर्भेणपुत्रस्यप्रसवारणिम् ॥ ९७ ॥ तस्योरुंसहसाभित्त्वा वरोऽसौह्यग्निरुत्थितः ॥ जगतोदहनाकाङ्क्षीपुत्रोऽग्निस्समपद्यत ॥ ९८ ॥ उर्वस्योरुंविनिर्भिद्यऔर्वोनामान्तकोऽनलः ॥ दिधक्षुरिवलोकांस्त्री ञ्जज्ञेपरमकोपनः ॥ ९९ ॥ उत्पद्यमानश्चोवाचपितरंदीनयागिरा ॥ क्षुधामेबाधतेतातजगद्भक्षेत्यजस्वमाम् ॥ १०० ॥ त्रिदिवारोहिभिर्ज्वाले र्जृम्भमाणोदिशोदश ॥ निर्दहन्सर्वभूतानिववृधेसोऽन्तकोपमः ॥ १ ॥ एतस्मिन्नन्तरेब्रह्मामुनिमुर्वसमागतः ॥ उवाचवार्यतांपुत्रोजगतस्त्वंदयां कुरु ॥ २ ॥ अस्यापत्यस्यतेविप्रकरिष्येसाह्यमुत्तमम् ॥ तथ्यमेतद्वचःपुत्रशृणुत्वंवदतांवर ॥ ३ ॥ और्वउवाच ॥ धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मिय न्मेत्वंभगवञ्शिशोः ॥ मतिमेतांददासीहपरमात्मन्हितायवै ॥ ४ ॥ प्रभातकालेसम्प्राप्तेकाङ्क्षितव्येसमागमे ॥ भगवंस्तर्पितःपुत्रःकैर्हव्यैःप्राप्स्यतेसु

खम् ॥ ५ ॥ कुत्रचास्यनिवासःस्याद्भोजनंतुकिमात्मकम् ॥ विधास्यतीहभगवान्वीर्यतुल्यंमहौजसः ॥ ६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ वडवामुखेचवसतिःसमुद्रेवै
भविष्यति ॥ ममयोनिर्जलंविप्रतत्रामेयंव्रजत्वयम् ॥ ७ ॥ तत्रायमास्तेनियतंपिबन्वारिमयंहविः ॥ तद्वारिविस्तरंविप्रविसृजाम्यालयंचतम् ॥
॥ ८ ॥ ततोयुगान्तेभूतानामेषचाहंचपुत्रक ॥ सहितोविचरिष्यावोनिष्पुराणकराविह ॥ ९ ॥ एषोऽग्निरन्तकालेतुसलिलाशीमयाकृतः ॥
दहनःसर्वभूतानांसदेवासुररक्षसाम् ॥ ११० ॥ एवमस्त्वितितंसोऽग्निःसंवृतज्वालमण्डलः ॥ प्रविवेशार्णवमुखंनत्वोर्वपितरंप्रभुम् ॥ ११ ॥
प्रतियातस्ततोब्रह्मातेचसर्वेमहर्षयः ॥ और्वस्याग्नेःप्रभावज्ञाःस्वांस्वांगतिमुपागताः ॥ १२ ॥ हिरण्यकशिपुर्दृष्ट्वातदातन्महदद्भुतम् ॥ उर्वंप्रणत
सर्वाङ्गोवाक्यमेतदुवाचह ॥ १३ ॥ हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ भगवन्नद्भुतमिदंसंवृत्तंलोकसाक्षिकम् ॥ तपसातेमुनिश्रेष्ठपरितुष्टःपितामहः ॥ १४ ॥
अहंतुतवपुत्रस्यतवचैवमहाव्रत ॥ भृत्यइत्यवगन्तव्यःश्लाघ्यस्त्वमिहकर्मणा ॥ १५ ॥ तन्मांपश्यसमापन्नंतवैवाराधनेरतम् ॥ यदिसीदेन्मुनिश्रेष्ठत
वैवस्यात्पराजयः ॥ १६ ॥ उर्वउवाच ॥ धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मियस्यतेऽहंगुरुर्मतः ॥ नास्तितेतपसानेनभयंचैवेहसुव्रत ॥ १७ ॥ तामेवमां
यांगृह्णीष्वममपुत्रेणनिर्मिताम् ॥ निरिन्धनामग्निमयींदुःस्पर्शांपावकैरपि ॥ १८ ॥ एषातेस्वस्यवंशस्यवशगारिविनिग्रहे ॥ रक्षिष्यत्यात्मपक्षंचवि
पक्षंचप्रधक्ष्यति ॥ १९ ॥ वरुणउवाच ॥ एषादुर्विषहामायादेवैरपिदुरासदा ॥ और्वेणनिर्मितापूर्वंपावकेनोर्वसूनुना ॥ १२० ॥ तस्मिंस्तुव्यथिते
दैत्येनिवार्यैषानसंशयः ॥ शापोह्यस्याःपुरादत्तःसृष्टायेनैवतेजसा ॥ २१ ॥ यद्येषाप्रतिहन्तव्याकर्तव्योभगवान्सुखी ॥ दीयतांमेसखाशक्रतोययो
निर्निशाकरः ॥२२॥ तेनाहंसहसङ्गम्ययादोभिश्चसमावृतः ॥ मायामेतांहनिष्यामित्वत्प्रसादान्नसंशयः ॥२३॥ पुलस्त्यउवाच॥एवमस्त्वितिसंतुष्टः
शक्रस्त्रिदशवर्धनः ॥ सन्दिदेशाग्रतः सोमंयुद्धायशिशिरायुधम् ॥ २४ ॥ इन्द्रउवाच॥ गच्छसोमसहायस्त्वंभवपाशधरस्यवै ॥ असुराणांविनाशाय
जयार्थंत्रिदिवौकसाम् ॥ २५ ॥ त्वंमतःप्रतिवीर्यश्चज्योतिषामपिचेश्वरः ॥ त्वन्मयान्सर्वलोकेषुरसान्वेदविदोविदुः ॥ २६ ॥ त्वयासमोनलोकेऽ
स्मिन्विद्यतेशिशिरायुधः ॥ क्षयवृद्धीतवाव्यक्तेसागरेचैवचाम्बरे ॥ २७ ॥ प्रवर्तयस्यहोरात्रात्कालंसंमोहयञ्जगत् ॥ लोकच्छायामयंलक्ष्मत
वाङ्कःशशविग्रहः ॥ २८ ॥ नविदुःसोमतेमायांयेचनक्षत्रयोनयः ॥ त्वमादित्यपथादूर्ध्वंज्योतिषांचोपरिस्थितः ॥ २९ ॥ तमःप्रोत्सार्यसहसाभा
सयस्यखिलंजगत् ॥ शीतभानुर्हिमतनुर्ज्योतिषामधिपःशशी ॥ १३० ॥ अपितत्कालयोगात्माइज्योयज्ञरथोऽव्ययः ॥ ओषधीशःक्रियायोनिर
पांयोनिरनुष्णगुः ॥ ३१ ॥ शीतांशुरमृताधारश्चपलःश्वेतवाहनः ॥ त्वंकान्तिःकान्तवपुषांत्वंसोमःसोमपायिनाम् ॥ ३२ ॥ सौम्यस्त्वं

सर्वभूतानांतिमिरघ्नस्त्वमृक्षराट् ॥ तद्गच्छत्वंमहासेनवरुणेनवरूथिना ॥ ३३ ॥ शमयस्वासुरींमायांययादह्यामहेरणे ॥ ३४ ॥ सोमउवाच ॥
यन्मांवदसियुद्धार्थंदेवराजवरप्रद ॥ एषवर्षामिशिशिरंदैत्यमायापकर्षणम् ॥ ३५ ॥ एतान्मेशीतनिर्दग्धान्पश्यस्वहिमवेष्टितान् ॥ विमायान्विम
दांश्चैवदैत्यसङ्घान्महाहवे ॥ ३६ ॥ तथाहिमकरोत्सृष्टाःसपाशाहिमवृष्टयः ॥ वेष्टयन्तिचतान्दैत्यान्वायुर्मेघगणानिव ॥ ३७ ॥ तौपाशशीतांशुध
रौवरुणेन्दूमहाबलौ ॥ जघ्नतुर्हिमपातैश्चपाशपातैश्चदानवान् ॥३८॥ द्वावम्बुनाथौसमरेतौपाशहिमयोधिनौ ॥ मृधेचेरतुरम्भोभिःक्षुब्धाविवमहार्णवौ
॥ ३९ ॥ ताभ्यामापरितंसर्वंतद्दानवबलंमहत् ॥ जगत्संवर्त्तकाम्भोदैःप्रवर्षैरिवसंवृतम् ॥ १४० ॥ तावुद्यतावम्बुनाथौशशाङ्कवरुणा
वुभौ ॥ शमयामासतुस्तांतुमायांदैत्येन्द्रनिर्मिताम् ॥ ४१ ॥ शीतांशुजालनिर्दग्धाःपाशैश्चास्कन्दितारणे ॥ नशेकुश्चलितुंदैत्याविशिरस्काइ
वाद्रयः ॥ ४२ ॥ शीतांशुनिहतास्तेतुदैत्यास्सर्वेनिपातिताः ॥ हिमप्लावितसर्वाङ्गानिरूष्माणइवाग्नयः ॥ ४३ ॥ तेषांतुदिविदैत्यानां
निपतन्तिशुभान्यिवै ॥ विमानानिविचित्राणिनिपतन्त्युत्पतन्तिच ॥ ४४ ॥ तान्पाशहस्तग्रथितांश्छादितान्शीतरश्मिभिः ॥ मयोददर्शमा
यावीदानवान्दिविदानवः॥ ४५ ॥ सशैलजालांविततांखड्गपट्टिशहासिनीम् ॥ पादपोत्करकूटस्थांकन्दरार्कीर्णकाननाम् ॥ ४६ ॥ सिंह
व्याघ्रगणाकीर्णांनदद्भिर्देवयूथपैः ॥ ईहामृगगणाकीर्णांपवनाघूर्णितद्रुमाम् ॥ ४७ ॥ निर्मितांस्वेनपुत्रेणकूजन्तींदिविकामगाम् ॥ प्रथितांपार्व
तींमायांससृजेससमन्ततः ॥ ४८ ॥ सासिशब्दैश्शिलावर्षैःसम्पतद्भिश्चपादपैः ॥ जघानदेवसङ्घांस्तान्दानवानभ्यजीवयत् ॥ ४९ ॥ नैशाकरीवारु
णीचमायेअन्तर्हितेतदा ॥ अभवद्घोरसञ्चारापृथिवीपर्वतैरिव ॥ १५० ॥ अश्मप्रहरणेनापिनशिलाभिर्वशीकृतः ॥ नचारुद्धोद्रुमगणैर्देवोऽदृश्यतक
श्चन ॥ ५१ ॥ तदपध्वस्तधनुषंभग्नप्रहरणाविलम् ॥ निष्प्रयत्नंसुरानीकंवर्जयित्वागदाधरम् ॥ ५२ ॥ सहियुद्धगतःश्रीमानीशोनस्मव्यकम्पत ॥
सहिष्णुत्वाज्जगत्स्वामीनचुक्रोधगदाधरः ॥ ५३ ॥ कालज्ञःकालमेघाभःसमीक्षन्कालमाहवे ॥ देवासुरविमर्दंचद्रष्टुकामस्तदाहरिः ॥ ५४ ॥ ततोभ
गवतादिष्टौरणेपावकमारुतौ ॥ चोदितौविष्णुवाक्येनतौमायांव्यकर्षताम् ॥ ५५ ॥ ताभ्यामुद्भ्रान्तवेगाभ्यांप्रवृद्धाभ्यांमहाहवे ॥ दग्धासापार्वती
मायाभस्मीभूताननाशह ॥ ५६ ॥ सोऽनिलोऽनलसंयुक्तस्सोऽनलश्चानिलाकुलः ॥ दैत्यसेनांददहतुर्युगान्तेष्विवमूर्च्छितौ ॥५७॥ वायुःप्रजवित
स्तत्रपश्चादग्निश्चमारुतात्॥चेरतुर्दावनानीकेक्रीडन्तावनलानिलौ ॥५८॥ भस्मीभूतेषुभूतेषुप्रपतत्सूत्पतत्सुच॥ दानवानांविमानेषुनिपतत्सुसमन्ततः
॥ ५९ ॥ वातस्कन्धापविद्धेषुकृतकर्मणिपावके ॥ मायावधेप्रवृत्तेतुस्तूयमानेगदाधरे ॥ १६० ॥ निष्प्रयत्नेषुदैत्येषुत्रैलोक्येमुक्तबन्धने ॥ प्रहृष्टेषुच

देवेषुसाधुसाध्विवितिजल्पिषु ॥ ६१ ॥ जयेदशशताक्षस्यदैत्यानांचपराजये ॥ दिक्षुसर्वासुशुद्धासुप्रवृत्तेधर्मविस्तरे ॥ ६२ ॥ अपावृत्तेचन्द्रपथेस्व
स्थानस्थेदिवाकरे ॥ प्रवृत्तिस्थेषुभूतेषुनृपुचारित्रवत्सुच ॥ ६३ ॥ अभिन्नबन्धनेमृत्यौहूयमानेहुताशने ॥ यज्ञशोभिषुदेवेषुस्वर्गमार्गदिशत्सुच ॥
॥ ६४ ॥ लोकपालेषुसर्वेषुदिक्षुसन्धानवर्तिषु ॥ भावेतपसिसिद्धानामभावेपापकर्मणाम् ॥ ६५ ॥ देवपक्षेप्रमुदितेदैत्यपक्षेविषीदति ॥ त्रिपादविग्र
हेधर्मेऽधर्मेपादपरिग्रहे ॥६६॥ अपावृत्तेमहाद्वारेवर्तमानेचसत्पथे ॥ लोकेषुधर्मवृत्तेषुप्रवृत्तेष्वाश्रमेषुच ॥ ६७ ॥ प्रजारक्षणयुक्तेषुराजमानेषुराजसु ॥
प्रशान्तेषुचलोकेषुशान्तेतमसिदानवे ॥ ६८ ॥ अग्निमारुतयोस्तस्मिन्वृत्तेसङ्ग्रामकर्मणि ॥ तन्मयाविमलालोकास्ताभ्यांजयकृतक्रियाः ॥ ६९ ॥
तीव्रंदैत्यभयंश्रुत्वामारुताग्निकृतंमहत् ॥ कालनेमीतिविख्यातोदानवःप्रत्यदृश्यत ॥ १७० ॥ भास्कराकारमुकुटःशिञ्जिताभरणाङ्गदः ॥ मन्दरा
द्रिप्रतीकाशोमहारजतसंवृतः ॥ ७१ ॥ शतप्रहरणोदग्रःशतबाहुःशताननः ॥ शतशीर्षःस्थितःश्रीमाञ्शतशृङ्गइवाचलः ॥ ७२ ॥ कक्षेमहतिसंवृद्धोनि
दाघइवपावकः ॥ धूम्रकेशोहरिश्मश्रुर्दन्तुरोविकटाननः ॥ ७३ ॥ त्रैलोक्यान्तरविस्तारंधारयन्विपुलंवपुः ॥ बाहुभिस्तुलयन्व्योमक्षिपन्पद्भ्यांम
हीधरान् ॥ ७४ ॥ ईरयन्मुखनिश्वासैर्वृष्टिकारान्बलाहकान् ॥ तिर्यगायतरक्ताक्षंमन्दरोदग्रवर्चसम् ॥ ७५ ॥ दिधक्षन्तमिवायान्तंसर्वान्देवगणान्मृ
धे ॥ तर्जयन्तंसुरगणांश्छादयन्तंदिशोदश ॥ ७६ ॥ संवर्तकालेतृषितंदृष्टंमृत्युमिवोत्थितम् ॥ सुतलेनोच्छ्रयवताविपुलाङ्गुलिपर्वणा ॥ ७७ ॥
लम्बाभरणपूर्णेनकिंचिच्चलितकर्मणा ॥ उच्छ्रितेनाग्रहस्तेनदक्षिणेनवपुष्मता ॥ ७८ ॥ दानवान्देवनिहतान्ब्रुवन्तंतिष्ठतेतिच ॥ तंकालनेमिंसमरेद्वि
षतांकालनेमिनाम् ॥ ७९ ॥ वीक्षन्तेस्मसुराःसर्वेभयविह्वललोचनाः ॥ तंवीक्षन्तेस्मभूतानिग्रसन्तंकालनेमिनम् ॥ १८० ॥ त्रिविक्रमंविक्रमन्तं
क्रमत्रणे ॥ ८२ ॥ कालनेमिर्बभौदैत्यःसविष्णुरिवमन्दरः ॥ अथविव्यथिरेदेवाःसर्वेशक्रपुरोगमाः ॥ ८३ ॥ कालनेमिनमायान्तंदृष्ट्वाकालमि
वापरम् ॥ दानवाननुपिप्रीषुःकालनेमिर्महासुरः ॥८४॥ व्यवर्धतमहातेजास्तपान्तेजलदोयथा ॥ तंत्रैलोक्यान्तरगतंदृष्ट्वातेदानवेश्वराः ॥ ८५ ॥ उत्त
स्थुरपरिश्रान्ताःपीत्वेवामृतमुत्तमम् ॥ तेवीतभयसन्त्रासामयतारपुरोगमाः ॥ ८६ ॥ तारकामयसङ्ग्रामेसततंजितकाशिनः ॥ रेजुरायोधनगता
दानवायुद्धकाङ्क्षिणः ॥ ८७ ॥ मन्त्रमभ्यसतांतेषांव्यूहंचपरिधावताम् ॥ प्रेक्षतांचाभवत्प्रीतिर्दानवंकालनेमिनम् ॥ ८८ ॥ येतुतत्रमयस्यास
न्मुख्यायुद्धपुरस्सराः ॥ तेतुसर्वेभयंत्यक्त्वाहृष्टायोद्धुमुपस्थिताः ॥ ८९ ॥ मयस्तारोवराहश्चहयग्रीवश्चदानवः ॥ विप्रचित्तिसुतःश्वेतःखरलम्बावु

भावपि ॥१९०॥ अरिष्टोबलिपुत्रश्चकिशोराख्यस्तथैवच ॥ स्वर्भानुश्चामरप्रख्यश्चक्रयोधीमहासुरः ॥ ९१ ॥ एतेऽस्त्रवेदिनःसर्वेसर्वेतपसिसुस्थिताः॥
दानवाःकृतिनोजग्मुःकालनेमिनमुद्धतम् ॥ ९२ ॥ तेगदाभिस्सुगुर्वीभिश्चक्रैरथपरश्वधैः ॥ कालकल्पैश्चमुसलैःक्षेपणीयैश्चमुद्गरैः ॥ ९३ ॥ अश्मभि
श्चाद्रिसदृशैस्तथाशैलैश्चदारुणैः ॥ पट्टिशैर्भिण्डिपालैश्चपरिघैश्चोत्तमायसैः ॥ ९४ ॥ घातिनीभिश्चगुर्वीभिःशतघ्नीभिस्तथैवच ॥ युगैर्यन्त्रैश्चनिर्मुक्तै
र्लाङ्गलैरुग्रताडितैः ॥ ९५ ॥ दोर्भिरायतमानैश्चपाशैश्चपरिघादिभिः ॥ भुजङ्गवक्त्रैर्लेलिहानैर्विसर्पद्भिश्चसायकैः ॥ ९७ ॥ वज्रैःप्रहरणीयैश्चदीप्य
मानैश्चतोमरैः ॥ विकोशैरसिभिस्तीक्ष्णैःशूलैश्चशितनिर्मलैः ॥ ९८ ॥ दैत्यैःसन्दीप्यमानैश्चप्रगृहीतशरासनैः ॥ ततःपुरस्कृत्यतदाकालने
मिनमाहवे ॥ ९९ ॥ सादीप्तशस्त्रप्रवरादैत्यानांरुरुचेचमूः ॥ यैर्निमीलितसर्वाङ्गावनालीवाम्बुदागमे ॥ २०० ॥ देवतानामपिचमूर्मुमुदेशक्रपालि
ता ॥ उपेताशिशिरोष्णाभ्यांतेजोभ्यांचन्द्रसूर्ययोः ॥ १ ॥ वायुवेगवतीसौम्यातारागणपताकिनी ॥ तोयदाबद्धवसनाग्रहनक्षत्रहासिनी ॥ २ ॥
यमेन्द्रधनदैर्गुप्तावरुणेनचधीमता ॥ साप्रदीप्ताग्निपवनानारायणपरायणा ॥ ३ ॥ सासमुद्रौघसदृशीदीप्यमानामहाचमूः ॥ रराजास्त्रवतीभी
मायक्षगन्धर्वशालिनी ॥ ४ ॥ तयोश्चम्वोस्तदानींतुबभूवससमागमः ॥ द्यावापृथिव्योःसंयोगोयथास्याद्युगपर्यये ॥ ५ ॥ तद्युद्धमभवद्घोरंदेव
दानवसङ्कुलम् ॥ क्षमापराक्रमपरंसदर्पविनयस्यदम् ॥ ६ ॥ निश्चक्रमुर्बलाभ्यांतुभीमाभ्यांचसुरासुराः ॥ पूर्वापराभ्यांसंरब्धाःसागराभ्यामि
वाम्बुदाः ॥ ७ ॥ ताभ्यांबलाभ्यांसंहृष्टाश्चेरुस्तेदेवदानवाः ॥ वनाभ्यांपार्वतीयाभ्यांपुष्पिताभ्यांयथानगाः ॥ ८ ॥ समाजघ्नुस्तथाभेरीः
शङ्खान्दध्मुरनेकशः ॥ ॥ ब्रह्माण्डंचभुवंचैवदिशश्चसमपूरयन् ॥९॥ ज्याघाततलनिर्घोषोधनुषांकूजितानिच ॥ दुन्दुभीनांचनिर्ह्रादोदैत्यमन्तर्दधुः
स्वनम्॥२१०॥तेऽन्योन्यमभिसम्पेतुर्यातयन्तःपरस्परम्॥बभञ्जुर्बाहुभिर्बाहुद्वन्द्वमन्येयुयुत्सवः॥११॥ देवानामशनीर्घोराःपरिघांश्चोत्तमायुधान् ॥
निस्त्रिंशान्ससृजुःसङ्ख्येगदागुर्वीश्चदानवाः ॥ १२ ॥ गदानिपातैर्भग्नाङ्गबाणैश्चशकलीकृताः ॥ परिपेतुर्भृशंकेचित्पुनःकेचित्तुजघ्निरे ॥१३॥ ततोर
थैश्चतुरगैर्विमानैश्चगजादिभिः ॥ समीयुस्तेऽतिसंरब्धारोषादन्योन्यमाहवे ॥१४॥ संवर्त्तमानास्समरेसन्दष्टौष्ठपुटाननाः ॥ रथारथैर्नियुध्यन्तेपादा
ताश्चपदातिभिः ॥ १५ ॥ तेषांरथानांतुमुलःसशब्दःशब्दवाहिनाम् ॥ नभोनिदध्वानयथानभस्येजलदस्वनैः ॥ १६ ॥ बभञ्जिरेरथान्केचित्केचि
त्संमृदितारथैः ॥ सम्बाधमन्येसम्प्राप्तानशेकुश्चलितुंरथाः ॥ १७ ॥ अन्योन्यमध्येसमरेदोर्भ्यामुत्क्षिप्यदंशिताः ॥ संह्रादमाणास्सबलाजघ्नुस्तत्रा
सिचर्मिणः ॥ १८ ॥ अस्त्रैरन्येविनिर्भिन्नारक्तंवमुर्हतायुधि ॥ क्षरज्जलानांसदृशाजलदानांसमागताः ॥ १९ ॥ तदस्त्रशस्त्रप्रथितंक्षिप्ताक्षिप्तगदावि

लम् ॥ देवदानवसङ्घुष्टंसङ्कुलंयुद्धमाबभौ ॥ २२० ॥ तद्दानवमहामेघंदेवायुधविराजितम् ॥ अन्योन्यबाणवर्षेणयुद्धदुर्दिनमाबभौ ॥ २१ ॥ एत
स्मिन्नन्तरेक्रुद्धःकालनेमिस्सदानवः ॥ अवर्धतसमुद्रौघैःपूर्यमाणइवाम्बुदः ॥ २२ ॥ तस्यविद्युच्छतापीडाःप्रदीप्ताशनिवर्षिणः ॥ गात्रैर्नगगिरिप्रख्यै
र्विनिपेतुर्वलाहकाः ॥(२३ ॥ क्रोधान्निश्वसतस्तस्यभ्रूभेदस्वेदवर्षिणः ॥ साग्निस्फुलिङ्गाःप्रततामुखान्निश्चेरुरर्चिषः ॥ २४ ॥ तिर्यगूर्ध्वंचगगनेववृधु
स्तस्यबाहवः ॥ पर्वतादिवनिष्क्रान्ताःपञ्चास्याइवपन्नगाः ॥ २५ ॥ सोऽस्त्रजालैर्बहुविधैर्धनुभिःपरिघैरपि ॥ दिव्यमाकाशमावव्रेपर्वतैरुच्छ्रितैरिव
॥ २६ ॥ सोऽनिलोद्धूतवसनस्तस्थौसङ्ग्रामलालसः ॥ सन्ध्यातपग्रस्तशिलःसाक्षान्मेरुरिवाचलः ॥ २७ ॥ ऊरुवेगप्रमथितैःशृङ्गशैलाग्रपादपैः ॥
अपातयद्देवगणान्वज्रेणेवमहागिरीन् ॥ २८ ॥ बाहुभिश्चसनिस्त्रिंशैश्छिन्नभिन्नशिरोरुहाः ॥ नशेकुश्चलितुंदेवाःकालनेमिहतायुधि ॥ २९ ॥ मुष्टिभि
र्निहताःकेचित्केचिच्चद्विदलीकृताः ॥ यक्षगन्धर्वपतगाःसमहोरगकिन्नराः ॥२३०॥ तेनवित्रासिताःपेतुःसमरेकालनेमिना ॥ नशेकुर्यत्नवन्तोऽपियत्नं
कर्तुंविचेतसः ॥ ३१ ॥ तेनशक्रःसहस्राक्षोऽस्पन्दितःशरबन्धनैः ॥ निष्प्रयत्नःकृतःसङ्ख्येचलितुंनशशाकह ॥ ३२ ॥ निर्जलाम्भोदसदृशोनिर्जला
र्णवसप्रभः ॥ निर्व्यापारःकृतस्तेनविपाशोवरुणोमृधे ॥ ३३ ॥ रणेवैश्रवणस्तेनपरीतःकालरूपिणा ॥ विलपँल्लोकपालेशस्त्याजितोधनदःक्रियाम्
॥ ३४ ॥ यमःसर्वहरस्तेनमृत्युप्रहरणोरणे ॥ याम्यामवस्थांसन्त्यज्यभीतःस्वांदिशमाविशत् ॥ ३५ ॥ सलोकपालानुत्सार्यहत्वातेषांचकर्मतत् ॥
दिक्षुसर्वासुदेहंस्वंचतुर्धाविदधेतदा ॥ ३६ ॥ सनक्षत्रपथंगत्वादिव्यंस्वर्भानुदर्शितम् ॥ जहारलक्ष्मींसोमस्ययच्चास्यविषयंमहत् ॥ ३७ ॥ चालया
मासदीप्तांशुंधर्मद्वारासभास्करम् ॥ शासनंचास्यविषयंजहारदिनकर्मच ॥ ३८ ॥ सोऽग्निंदेवमुखंजित्वाचकारात्ममुखाश्रयम् ॥ वायुंचतरसाजित्वा
चकारात्मवशानुगम् ॥ ३९ ॥ ससमुद्रात्समानीयसमस्ताःसरितोबलात् ॥ चकाराभिमुखावीर्यादेवभूताश्चसिन्धवः ॥ २४० ॥ अपःस्ववशगाः
कृत्वादिविजायाश्चभूमिजाः ॥ छादयामासजगतींसुगुप्तांधरणीधरैः ॥ ४१ ॥ सस्वयम्भूरिवाभातिमहाभूतपतिर्महान् ॥ सर्वलोकमयोदैत्यःसर्वलो
कभयावहः ॥ ४२ ॥ सलोकपालैकवपुश्चन्द्रसूर्यग्रहात्मवान् ॥ पावकानिलसम्भूतोरराजयुधिदानवः ॥ ४३ ॥ पारमेष्ठ्येस्थितःस्थानेलोकानांप्रभ
वोपमे ॥ तंतुष्टुवुर्दैत्यगणादेवाइवपितामहम् ॥ ४४ ॥ पञ्चतंनाभ्यवर्तन्तविपरीतंनकर्मणा ॥ वेदोधर्मःक्षमासत्यंश्रीश्चनारायणाश्रया ॥ ४५ ॥ सते
षामनुपस्थानात्सक्रोधोदानवेश्वरः ॥ वैष्णवंपदमन्विच्छन्सगतोदेवतायतः ॥ ४६ ॥ सददर्शसुपर्णस्थंशङ्खचक्रगदाधरम् ॥ दानवानांविनाशायभ्रा
मयन्तंगदांशुभाम् ॥ ४७ ॥ सजलाम्भोदसदृशंविद्युत्सदृशवाससम् ॥ आरूढंस्वर्णपत्राढ्यंखेचरंकाश्यपंखगम् ॥४८॥ दुष्टदैत्यविनाशायदृष्ट्वाखस्थ

मिवस्थितम् ॥ दानवोविष्णुमक्षोभ्यंबभाषेक्षुब्धमानसः ॥ ४९ ॥ कालनेमिरुवाच ॥ अयंसरिपुरस्माकंपूर्वेषांप्राणनाशनः ॥ अर्णवावासिनश्चैवम
धोश्चकैटभस्यच ॥ २५० ॥ अयंसरिपुरस्माकमसमः किलकथ्यते ॥ अनेकसंयुगेऽनेनदानवाबहवोहताः ॥ ५१ ॥ अयंसनिर्घृणोलोकेस्त्रीबालनि
रपत्रपः ॥ येनदानवनारीणांसीमन्तोद्धरणंकृतम् ॥ ५२ ॥ अयंसविष्णुर्देवानांवैकुण्ठश्चदिवौकसाम् ॥ अनन्तोभोगिनांमध्येस्वयम्भूश्चस्वयम्भुवः ॥
॥ ५३ ॥ अयंसनाथोदेवानामस्माभिर्विप्रकृष्यते ॥ अस्यक्रोधंसमासाद्यहिरण्यकशिपुर्हतः ॥५४॥ अस्यच्छायामुपाश्रित्यदेवामखमुखेस्थिताः ॥
आज्यंमहर्षिभिर्दत्तमश्नुवन्तित्रिधाहुतम् ॥ ५५ ॥ अयंसनिधनेहेतुःसर्वेषाममरद्विषाम् ॥ अस्यचक्रप्रविष्टानिकुलान्यस्माकमाहवे ॥ ५६ ॥
अयंसकिलयुद्धेषुसुरार्थेत्यक्तजीवितः ॥ सविभुस्तेजसायुक्तंचक्रंक्षिपतिशत्रुषु ॥ ५७ ॥ अयंसकालोदैत्यानांकालभूतेमयिस्थिते ॥ अतिक्रान्त
स्यकालस्यफलंप्राप्स्यतिकेशवः ॥ ५८ ॥ दिष्ट्येदानींसमक्षंमेविष्णुरेषसमागतः ॥ निष्पिष्टोबहुनासङ्ख्येमय्येवप्रणशिष्यति ॥ ५९ ॥ या
स्याम्यपचितिंदिष्ट्यापूर्वेषामद्यसंयुगे ॥ इमंनारायणंहत्वादानवानांभयावहम् ॥ २६० ॥ क्षिप्रमेवहनिष्यामिरणेऽमरगणानहम् ॥ जात्यन्तर
गतोऽप्येषबाधतेदानवान्मृधे ॥ ६१ ॥ एषोऽनन्तःपुराभूत्वापद्मनाभइतिश्रुतः ॥ जघानैकार्णवेघोरेतावुभौमधुकैटभौ ॥ ६२ ॥ द्विधाभूतं
वपुःकृत्वासिंहस्यार्द्धंनरस्यच ॥ पितरंमेजघानैकोहिरण्यकशिपुंपुरा ॥६३॥ यंसुतंगर्भमाधत्तद्यदितिर्देवतारणिः ॥ त्रींल्लोकानाजहारैकःक्रममाण
स्त्रिभिःक्रमैः ॥६४॥ भूयस्त्विदानींसम्प्राप्तेसङ्ग्रामेतारकामये॥ मयासहसमागम्यसदेवोविनशिष्यति ॥६५॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वाबहुविधं
क्षिप्रंनारायणंरणे ॥ वाग्भिरप्रतिरूपाभिर्युद्धमेवाभ्यरोचयत् ॥ ६६ ॥ क्षिप्यमाणोऽसुरेन्द्रेणनचुकोपगदाधरः ॥ क्षमाबलेनमहतासस्मितं
तंचेदमब्रवीत्॥६७॥नारायणउवाच ॥ अल्पंदर्पबलंदैत्यस्थिरमक्रोधजंबलम्॥हतस्त्वंदर्पजैर्दोषैर्हित्वायोभाषसेक्षमाम् ॥६८॥अधमस्त्वंममतोधिगे
तत्तववाग्बलम् ॥ केतत्रपुरुषाःसन्तियत्रगर्जन्तियोषितः ॥ ६९ ॥ अहंत्वांदैत्यपश्यामिपूर्वेषांमार्गगामिनम् ॥ प्रजापतिकृतंसेतुंत्यक्त्वाकःस्वस्ति
मान्भवेत् ॥ २७० ॥ अद्यत्वांनाशयिष्यामिदेवव्यापारघातकम् ॥ स्वेषुस्वेषुचस्थानेषुस्थापयिष्यामिदेवताः ॥ ७१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवंब्रु
वतिवाक्यंतुमृधेश्रीवत्सधारिणि ॥ जहासदानवःक्रोधाद्धस्तांश्चक्रेचसायुधान् ॥ ७२ ॥ सबाहुशतमुद्यम्यसर्वायुधगणान्रणे ॥ क्रोधाद्द्विगुणरक्ताक्षो
विष्णोर्वक्षस्यपातयत् ॥ ७३ ॥ दानवाश्चापिसमरेमयतारपुरोगमाः ॥ उद्यतायुधनिस्त्रिंशाविष्णुमभ्यद्रवन्रणे ॥ ७४ ॥ सताड्यमानोऽतिबलैर्दैत्यैः
सर्वायुधोद्यतैः ॥ नचचालततोयुद्धेकम्प्यमानइवाचलः ॥७५॥ संयुक्तश्चसुपर्णेनकालनेमिर्महासुरः ॥ सर्वप्राणेनमहतींगदामुद्यम्यबाहुभिः ॥ ७६ ॥

घोरांज्वलन्तींमुमुचेसंरब्धोगरुडोपरि ॥ कर्मणातेनदैत्यस्यविष्णुर्विस्मयमागमत् ॥ ७७ ॥ तदातेनसुपर्णस्यपातितामूर्ध्निसागदा ॥ सुपर्णंव्यथितं
दृष्ट्वाक्षतंचवपुरात्मनः ॥ ७८ ॥ क्रोधसंरक्तनयनोवैकुण्ठश्चक्रमाददे ॥ व्यवर्द्धतचवेगेनसुपर्णेनसमंविभुः ॥ ७९ ॥ भुजाश्चास्यव्यवर्धन्तव्याप्तवन्तो
दिशोदश ॥ विदिशश्चैवखंचापिगांचैवप्रत्यपूरयन् ॥ २८० ॥ ववृधेसपुनर्लोकान्क्रान्तुकामइवौजसा ॥ तंजयायसुरेन्द्राणांवर्द्धमानंनभस्तले
॥ ८१ ॥ ऋषयःसहगन्धर्वास्तुष्टुवुर्मधुसूदनम् ॥ सद्यांकिरीटेनलिखञ्छिरसाभास्वरेणच ॥ ८२ ॥ पद्भ्यामाक्रम्यवसुधांदिशःप्रच्छाद्यबाहुभिः ॥
सहस्रकरतुल्याभंसहस्रारमरिक्षयम् ॥ ८३ ॥ दीप्ताग्निसदृशंघोरंदर्शनेनसुदर्शनम् ॥ सुवर्णरेणुपर्यन्तंवज्रनाभंभयावहम् ॥ ८४ ॥ मेदोऽस्थिम
ज्जारुधिरैःसिक्तंदानवसम्भवैः ॥ अद्वितीयंप्रहरणंक्षुरपर्यन्तमण्डलम् ॥ ८५ ॥ स्रग्दाममालानिचितंकामगंकामरूपिणम् ॥ स्वयंस्वयम्भुवासृष्टंभय
दंसर्वविद्विषाम् ॥ ८६ ॥ दधाररोषेणाविष्टंनित्यमाहवदर्पितम् ॥ क्षपणाद्यस्यमुह्यन्तिलोकाःसस्थाणुजङ्गमाः ॥ ८७ ॥ क्रव्यादानिचभूतानितृप्तिं
यान्तिमहामृधे ॥ तमप्रतिमकर्माणंसमानंसूर्यवर्चसा ॥ ८८ ॥ चक्रमुद्यम्यसमरेकोपदीप्तोगदाधरः ॥ प्रनष्टंदानवंतेजःकुर्वाणंस्वेनतेजसा ॥ ८९ ॥
चिच्छेदबाहूंस्तेनैवसमरेकालनेमिनः ॥तच्चवक्त्रशतंघोरंसाग्निचूर्णाट्टहासिवै॥२९०॥ तस्यदैत्यस्यचक्रेणप्रममाथबलाद्धरिः॥सच्छिन्नबाहुर्विशिरानप्राक
म्पतदानवः॥९१॥कबन्धावस्थितःसङ्ख्येविशाखइवपादपः॥तंवितत्यमहापक्षौवायोःकृत्वासमंजवम्॥९२॥ उरसाताडयामासगरुडःकालनेमिनम् ॥
सतस्यदेहोऽभिखोविबाहुःखात्परिभ्रमन् ॥ ९३ ॥ निपपातदिवंत्यक्त्वाक्षोभयन्धरणीतलम् ॥ तस्मिन्निपतितेदैत्येदेवाःसर्षिगणास्तथा ॥ ९४ ॥
साधुसाध्वितिवैकुण्ठंसमेताःप्रत्यपूजयन् ॥ अपरेयेतुदैत्यावैयुद्धेदृष्टपराक्रमाः ॥ ९५ ॥ तेसर्वेबाहुभिर्व्याप्तानशेकुश्चलितुंरणे ॥ कांश्चित्केशेषुजग्राह
कांश्चित्कण्ठेष्वपीडयत्॥९६॥चकर्तकस्यचिद्वक्त्रंमध्येऽगृह्णात्तथापरम्॥तेगदाचक्रनिर्दग्धागतसत्त्वागतासवः ॥९७॥ गगनाद्भ्रष्टसर्वाङ्गानिपेतुर्धरणी
तले॥तेषुसर्वेषुदैत्येषुहतेषुपुरुषोत्तमः ॥९८॥ शक्रप्रियंततःकृत्वाकृतकर्मागदाधरः॥तस्मिन्विमर्देसंवृत्तेसङ्ग्रामेतारकामये ॥९९॥ तंचदेशंजगामाशु
ब्रह्मालोकपितामहः ॥ सर्वैर्ब्रह्मर्षिभिःसार्द्धंगन्धर्वाप्सरसांगणैः ॥ ३०० ॥ देवदेवंहरिंदेवःपूजयन्वाक्यमब्रवीत् ॥ १ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कृतंदेवमहत्कर्म
सुराणांशल्यमुद्धृतम् ॥ निधनेनचदैत्यानांवयंचपरितोषिताः ॥ २ ॥ योऽयंत्वयाहतोविष्णोकालनेमिर्महासुरः ॥ त्वामेतस्यऋतेह्यस्मिञ्शास्ताक
श्चिन्नविद्यते ॥ ३ ॥ एषदेवान्परिभवल्लोकांश्चसचराचरान् ॥ ऋषीणांकदनंकृत्वामामपिप्रतिगर्जति ॥ ४ ॥ तदनेनत्वदीयेनपरितुष्टोऽस्मिकर्मणा ॥
यदयंकालकल्पस्तेकालनेमिर्निपातितः ॥ ५ ॥ तदागच्छस्वभद्रंतेगच्छामदिवमुत्तमाम् ॥ ब्रह्मर्षयस्त्वांतत्रस्थाःप्रतीक्षन्तेसदोगताः ॥ ६ ॥ कंचाहं

तवदास्यामिवरंवरभृतांवर॥स्वस्थानस्थेषुदेवेषुतेषांचवरदोभवान् ॥७॥ निर्यातमेतत्रैलोक्यंस्फीतंनिहतकण्टकम् ॥ अस्मिन्नेवमृधेविष्णोशक्रायसुम
हात्मने ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तोभगवताब्रह्मणाहरिरव्ययः ॥ देवाञ्शक्रमुखान्सर्वानुवाचशुभयागिरा ॥ ९ ॥ विष्णुरुवाच ॥ श्रूयतां
त्रिदशास्सर्वेयावन्तोऽत्रसमागताः॥सुपर्णसहितैस्तत्रपुरस्कृत्यपुरन्दरम् ॥ ३१० ॥ अस्माभिःसमरेसर्वैःकालनेमिमुखाहताः ॥ दानवाविक्रमोपेताःश
क्रादपिमहत्तराः ॥११॥ अस्मिन्महतिसङ्ग्रामेद्वावेवतुविनिस्सृतौ ॥ विरोचनस्तुदैतेयःस्वर्भानुश्चमहाबलः ॥ १२ ॥ स्वांदिशंभजतांशक्रोदिशंवरु
णएवच ॥ याम्यांयमःपालयतामुत्तरांचधनाधिपः ॥ १३ ॥ ऋक्षैःसहसदायोगंगच्छतांचन्द्रमास्तथा ॥ अयमृतुमुखंसूर्योभजतामयनैःसह ॥१४॥
आज्यभागाःप्रवर्तन्तांसदस्यैरभिपूजिताः ॥ हूयन्तामग्नयोविप्रैर्वेददृष्टेनकर्मणा ॥१५॥ देवाश्चबलिहोमेनस्वाध्यायेनमहर्षयः ॥ श्राद्धेनपितरश्चैवतु
ष्टियान्तुयथासुखम् ॥ १६ ॥ वायुश्चरतुमार्गस्थस्त्रिधादीप्यतुपावकः ॥ त्रयोवर्णाश्चलोकांस्त्रींस्तर्पयन्त्वात्मजैर्गुणैः ॥ १७ ॥ क्रतवःसम्प्रवर्तन्तांदी
क्षणीयैर्द्विजातिभिः ॥ दक्षिणाश्चोपपद्यन्तांयाज्ञिकेश्चपृथक्पृथक् ॥ १८ ॥ गाश्चसूर्योरसान्सोमोवायुःप्राणांश्चप्राणिषु ॥ तर्पयन्तःप्रवर्तन्तामेतेसौ
म्यैःस्वकर्मभिः ॥ १९ ॥ यथावदनुपूर्वेणमहेन्द्रमलयोद्भवाः ॥ त्रैलोक्यमातरःसर्वाःसमुद्रंयान्तुसिन्धवः ॥ ३२० ॥ दैत्येभ्यस्त्यज्यतांभीश्चशान्ति
व्रजतदेवताः ॥ स्वस्तिवोऽस्तुगमिष्यामिब्रह्मलोकंसनातनम् ॥ २१ ॥ स्वगृहेस्वर्गलोकेवासङ्ग्रामेवाविशेषतः ॥ विश्वस्तैश्चनगन्तव्यंनित्यंक्षुद्रा
हिदानवाः ॥ २२ ॥ छिद्रेषुप्रहरन्त्येतेनतेषांसंस्थितिर्ध्रुवा ॥ सौम्यानांनिजभावानांभवतामार्जवेमनः ॥ २३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वासुरगणा
न्विष्णुस्सत्यपराक्रमः ॥ जगामब्रह्मणासार्द्धंब्रह्मलोकंमहायशाः ॥ २४ ॥ देवानांमहतींप्रीतिमुत्पाद्यभगवान्प्रभुः ॥ २५ ॥ एतदाश्चर्यमभवत्सं
ङ्ग्रामेतारकामये ॥ दानवानांचविष्णोश्चयन्मांत्वंपरिपृच्छसि ॥ ३२६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपद्मोद्भवदेवासुरयुद्धोनामत्रिचत्वारिंश
त्तमोऽध्यायः ॥ ४३ ॥ भीष्मउवाच ॥ श्रुतःपद्मोद्भवोब्रह्मन्विस्तरेणत्वयेरितः ॥ समासाद्भवमाहात्म्यमुत्पत्तिंचगुहस्यच ॥ १ ॥ श्रोतुमिच्छामि
तेब्रह्मन्यथाभूतःकृतंचयत् ॥ तारकश्चकथम्भूतोदानवोबलवत्तरः ॥ २ ॥ कार्तिकेयेनसब्रह्मन्कथंध्वस्तोमहासुरः ॥ कथंरुद्रेणमुनयः
प्रेषितामन्दरंगिरिम् ॥ ३ ॥ कथंलब्धाउमातत्ररुद्रेणपरमेष्ठिना ॥ एतदाख्याहिमेसर्वंयथाभूतंमहामुने ॥ ४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥
कश्यपेनपुराप्रोक्तादितिर्दैत्यारणिःशुभा ॥ वज्रसारमयैश्चाङ्गैःपुत्रोदेविभविष्यति ॥ ५ ॥ वज्राङ्गोनामपुत्रस्तुभविताधर्मवत्सलः ॥ माचलब्धवरा
देवीपुपुवेवज्रदुश्छिदम् ॥ ६ ॥ सजातमात्रएवाभूत्सर्वशास्त्रार्थपारगः ॥ उवाचमातरंभक्त्यामातःकिंकरवाण्यहम् ॥ ७ ॥ तस्योवाचततोहृष्टादि ति

दैत्याधिपस्यतु ॥ वहवोमेहताःपुत्राःसहस्राक्षेणपुत्रक ॥ ८ ॥ तपामपचितिंकर्तुंगच्छशक्रवधायतु ॥ बाढमित्यवतांचोक्काजगामत्रिदिवंबलात् ॥ ९ ॥ बद्धाततःसहस्राक्षंपाशेनामोघवर्चसा ॥ मातुरन्तिकमागच्छद्व्याधःक्षुद्रमृगंयथा ॥ १० ॥ एतस्मिन्नन्तरेब्रह्माकश्यपश्चमहातपाः ॥ आगतौ तत्रयत्रास्तांमातापुत्राविभीतकौ ॥ ११ ॥ दृष्ट्वातुतावुवाचेदंब्रह्माकश्यपएवच ॥ मुञ्चैनंपुत्रदेवेन्द्रंकिमनेनप्रयोजनम् ॥ १२ ॥ अवमानोवधःप्रोक्तः पुत्रसम्भावितस्यतु ॥ अस्मद्वाक्यनयोमुक्तस्त्वद्धस्तान्मृतएवसः ॥ १३॥ परस्यगौरवान्मुक्तःशत्रूणांशत्रुगहवे ॥ सजीवन्नेवहिमृतोदिवसेदिवसेपुनः॥ ॥ १४ ॥ एतच्छ्रुत्वातुवज्राङ्गःप्रणतोवाक्यमब्रवीत् ॥ नमेकृत्यमनेनास्तिमातुराज्ञाकृताहिमे ॥ १५ ॥ त्वंसुरासुरनाथोवैमान्यश्चप्रपितामहः ॥ करिष्येत्वद्वचोदेवएषमुक्तः‍-तक्रतुः ॥१६॥ तपसेमेरतिर्देवानिर्विघ्नंतच्चमेभवेत् ॥ त्वत्प्रसादेनभगवन्नित्युक्त्वाविरराम ह ॥ १७॥ तस्मिंस्तूष्णींस्थिते दैत्येप्रोवाचेदंपितामहः ॥ ब्रह्मोवाच॥ तपस्त्वंकुरुमापन्नःसोऽस्मच्छासनसंस्थितः ॥ १८ ॥ अनयाचित्तशुद्ध्याहिपर्याप्तंजन्मनःफलम् ॥ इत्युक्त्वा पद्मजःकन्यांससर्जायतलोचनाम् ॥ १९ ॥ तामस्मैप्रददौदेवःपत्न्यर्थेपद्मसम्भवः ॥ वराङ्गीतिचनामास्याःकृत्वायातःपितामहः ॥ २० ॥ वज्रा ङ्गोऽपितयासार्द्धंजगामतपसेवनम् ॥ ऊर्द्ध्वबाहुस्सदैत्येन्द्रोऽचरद्वर्षसहस्रकम् ॥२१॥ कालंकमलपत्राक्षःशुद्धबुद्धिर्महातपाः ॥ तावच्चाधोमुखःकालं तावत्पञ्चाग्निमध्यगः ॥ २२ ॥ निराहारोघोरतपास्तपोराशिरजायत ॥ ततःसोऽन्तर्जलेचक्रेवासंवर्षसहस्रकम् ॥ २३ ॥ जलान्तरंप्रविष्टस्यतस्यप त्नीमहाव्रता ॥ तस्यैवतीरेसरसःस्थितासौमौनमाश्रिता ॥२४ ॥ निराहारंतपोघोरंप्रविवेशमहाद्युतिः ॥ तस्यांतपसिवर्तन्त्यामिन्द्रश्चक्रेविभीषिकाम् ॥ २५ ॥ गत्वातुमर्कटाकारस्तदाश्रमपदंमहत् ॥ बृसींचकर्षबलवान्गन्धाद्यर्चाकरण्डकम् ॥ २६ ॥ ततस्तुसिंहरूपेणभीषयामासभामिनीम् ॥ ततो भुजङ्गरूपेणाप्यदशच्चरणद्वयम् ॥ २७ ॥ तपोबलवशात्सातुनवध्यत्वंजगाम ह ॥ भीषिकाभिरनेकाभिःक्लेशयन्पाकशासनः ॥ २८ ॥ विररामयदा नैववज्राङ्गमहिषीतदा ॥ शैलस्यदुष्टतांमत्वाशापंदातुंसमुद्यता ॥ २९ ॥ तांशापाभिमुखींदृष्ट्वाशैलःपुरुषविग्रहः ॥ उवाचतांवरारोहांवराङ्गींभीतलोच नः ॥ ३० ॥ शैलउवाच ॥ नाहंमहाव्रतेदुष्टःसेव्योऽहंसर्वदेहिनाम् ॥ विप्रियंतंकरोत्येषरुषितःपाकशासनः ॥ ३१ ॥ एतस्मिन्नन्तरेजातःकालोवर्ष सहस्रकः ॥ तस्मिञ्ज्ञात्वातुभगवान्कालेकमलसम्भवः ॥ ३२ ॥ तुष्टःप्रोवाचवज्राङ्गंतदागत्यजलाशयम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ ददामिसर्वकामंतउत्तिष्ठदिति नन्दन ॥ ३३ ॥ एवमुक्तस्तदोत्थायसदैत्येन्द्रस्तपोनिधिः ॥ उवाचप्राञ्जलिर्वाक्यंसर्वलोकपितामहम् ॥ ३४॥ वज्राङ्गउवाच ॥ आसुरोमास्तुमेभावः सन्तुलोकाममाक्षयाः ॥ तपस्यभिरतिर्मेऽस्तुशरीरस्यास्यवर्तनम् ॥ ३५ ॥ एवमस्त्वितितंदेवोजगामस्वकमालयम् ॥ वज्राङ्गोऽपिसमाप्तेतुतपसि

स्थिरसंयमः ॥ ३६ ॥ सङ्गन्तुमिच्छन्स्वांभार्यांनददर्शाश्रमेस्वके ॥ क्षुधाविष्टःसशैलस्यगहनंप्रविवेशह ॥ ३७ ॥ आदातुंफलमूलानिसच
तस्मिन्व्यलोकयत ॥ रुदन्तींस्वांप्रियांदीनांतरुप्रच्छादिताननाम् ॥३८॥ तांविलोक्यततोदत्यःप्रोवाचपरिसान्त्वयन् ॥ वज्राङ्गउवाच ॥ केनतेऽ
पकृतंभद्रेयमलोकंयियासुना ॥ ३९ ॥ कंवाकामंप्रयच्छामिशीघ्रंप्रब्रूहिमानिनि ॥ वराङ्गयुवाच ॥ त्रासितास्म्यपविद्धास्मिताडितापीडितास्मिच
॥ ४० ॥ रौद्रेणदेवराजेननष्टनाथेवभूरिशः ॥ दुःखस्यान्तमपश्यन्तीप्राणांस्त्यक्तुंव्यवस्थिता ॥ ४१ ॥ पुत्रंमेतारकंदेहितस्माद्दुःखमहार्णवात् ॥
एवमुक्तस्तुदैत्येन्द्रःकोपव्याकुललोचनः ॥४२॥ शक्तोऽपिदेवराजस्यप्रतिकर्तुंमहासुरः ॥ तपएवपुनश्चर्तुंव्यवस्यतमहाबलः॥४३॥ज्ञात्वातस्यतुसङ्क
ल्पंब्रह्माक्रूरतरंपुनः ॥ आजगामत्वरायुक्तोयत्रासौदितिनन्दनः ॥ ४४ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ किमर्थंपुत्रभूयस्त्वंकर्तुंनियममुद्यतः ॥ तदहंतेपुनर्दास्येकाङ्क्षितं
पुत्रमोजसा ॥ ४५ ॥ वज्राङ्गउवाच ॥ उत्थितेनमयादृष्टासमाधानात्त्वदाज्ञया ॥ त्रासितेन्द्रेणमामाहसावराङ्गीसुतार्थिनी ॥ ४६ ॥ पुत्रंमेतारकं
देहितुष्टोमेत्वंपितामह ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अलंतेतपसावीरमाक्लेशेदुस्तरेविश ॥ ४७॥ पुत्रस्तुतारकोनामभविष्यतिमहाबलः ॥ देवसीमन्तिनीनांतुधम्मि
ल्लकविमोक्षकः॥४८॥ इत्युक्तोदत्यनाथस्तुप्रणम्यप्रपितामहम्॥ गत्वातांनन्दयामासमहिषींकर्शितान्तराम्॥४९॥तौदम्पतीकृतार्थौतुजग्मतुःस्वाश्रमं
तदा ॥ आहितंतुतदागर्भंवराङ्गीवरवर्णिनी ॥ ५० ॥ पूर्णवर्षसहस्रंतुदधारोदरएवहि ॥ ततोवर्षसहस्रान्तेवराङ्गीसात्वसूयत ॥ ५१ ॥ जायमानेतु
दैत्येतुतस्मिँल्लोकभयङ्करे ॥ चचालसर्वापृथिवीप्रोद्धूताश्चमहार्णवाः ॥ ५२ ॥ चेलुर्धराधराश्चापिववुर्वाताश्चभीषणाः ॥ जेपुर्जप्यंमुनिवरानेदुर्व्याल
मृगाअपि ॥ ५३ ॥ जहौकान्तिश्चन्द्रसूर्यौनीहारच्छादितादिशः ॥ जातेमहासुरेतस्मिन्सर्वेचापिमहासुराः ॥ ५४ ॥ आजग्मुर्हर्षितास्तत्रतथा
चासुरयोषितः ॥ जगुर्हर्षसमाविष्टाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ५५ ॥ ततोमहोत्सवेजातेदानवानांमहाद्युते ॥ विषण्णमनसोदेवाःसहेन्द्राअभवंस्तदा
॥ ५६ ॥ वराङ्गीतुसुतंदृष्ट्वाहर्षेणापूरितातदा ॥ बहुमेनेचदैत्येन्द्रोविजातंतंतदातया ॥ ५७ ॥ जातमात्रस्तुदत्येन्द्रस्तारकश्चोग्रविक्रमः ॥
अभिषिक्तोऽसुरैर्मुख्यैःकुजम्भमहिषादिभिः ॥ ५८ ॥ सर्वासुरमहाराज्येपृथिवीतुलनक्षमे ॥ सतुप्राप्तमहाराज्यस्तारकोनृपसत्तम ॥ ५९ ॥
उवाचदानवश्रेष्ठोयुक्तियुक्तमिदंवचः ॥ तारकउवाच ॥ शृणुध्वमसुराःसर्वेवाक्यंममममहाबलाः ॥ ६० ॥ वंशक्षयकरादेवाःसर्वेषामेवदानवाः॥अस्मा
कंजातिधर्मेणविरूढंवैरमक्षयम्॥६१॥वयंतपश्चरिष्यामःसुराणांनिग्रहायतु॥स्वबाहुबलमाश्रित्यसर्वएवनसंशयः ॥६२॥ पुलस्त्यउवाच॥ तच्छ्रुत्वासं
मतंकृत्वापारियात्रंययौगिरिम् ॥ निराहारःपञ्चतपाःपत्रभुग्वारिभोजनः ॥ ६३ ॥ शतंशतंसमानांतुतपांस्येतान्यथाकरोत् ॥ एवंतुकर्शितेदेहेतपोरा

शित्वमागते ॥ ६४ ॥ ब्रह्मागत्याहदैत्येन्द्रंवरंवरयसुव्रत ॥ सवव्रेसर्वभूतेभ्योनमेमृत्युर्भवेदिति ॥ ६५ ॥ तमुवाचततोब्रह्मादेहिनांमरणंध्रुवम् ॥ यत
स्ततोऽपिवरयमृत्युंयस्मान्नशङ्कसे ॥ ६६ ॥ ततःसञ्चिन्त्यदैत्येन्द्रःशिशोर्वैसप्तवासरात् ॥ वव्रेमहासुरोमृत्युंमोहितोह्यवलेपतः ॥ ६७ ॥ जगामो
मित्युदाहृत्यब्रह्मादैत्योनिजंगृहम् ॥ अथाहमन्त्रिणस्तूर्णंबलंमेसम्प्रयुज्यताम् ॥ ६८ ॥ यदिवोमत्प्रियंकार्यंनिग्राह्याःसुरसत्तमाः ॥ निगृहीतेषुमे
प्रीतिर्जायतेचातुलाऽसुराः ॥ ६९ ॥ तारकस्यवचःश्रुत्वाग्रसनोनामदानवः ॥ सेनानीर्दैत्यराजस्यमन्त्रंचक्रेबलंचलत् ॥ ॥ ७० ॥ आहत्यभेरींग
म्भीरांदैत्यानाहूयसत्वरः ॥ दशकोटीश्वरादैत्यादैत्यानांचण्डविक्रमाः ॥७१॥ तेषामग्रेसरोजम्भःकुजम्भोऽनन्तरोऽसुरः ॥ महिषःकुञ्जरोमेघःकाल
नेमिर्निमिस्तथा ॥ ७२ ॥ मन्थनोजम्भकःशुम्भोदैत्येन्द्रादशनायकाः ॥ अन्येचशतशस्तत्रपृथिवीतुलनक्षमाः ॥ ७३ ॥ गरुडानांसहस्रेणचक्रा
ष्टकविभूषितः ॥ सकूबरपरीवारश्चतुर्योजनविस्तृतः ॥ ७४ ॥ स्यन्दनस्तारकस्यासीद्व्याघ्रसिंहखरारावैभिः ॥ युक्तारथास्तुग्रसनजम्भकौजम्भ
कुम्भिनाम् ॥ ७५ ॥ मेघस्यद्वीपिभिर्युक्तःकूष्माण्डैःकालनेमिनः ॥ पर्वताभश्चतुर्दंष्ट्रोनिमेश्चैवमहागजः ॥ ७६ ॥ शतहस्ततुरङ्गस्थोमन्थनोनाम
दैत्यराट् ॥ जम्भकस्तूष्ट्रमारूढोगिरीन्द्राभंमहाबलः ॥७७॥ शुम्भोमेषंसमारूढोऽन्येऽप्येवंचित्रवाहनाः ॥ प्रचण्डाश्चित्रवर्माणःकुण्डलोष्णीषभूषि
ताः ॥ ७८ ॥ तद्बलंदैत्यसिंहस्यभीमरूपंव्यजायत ॥ प्रमत्तमत्तमातङ्गतुरङ्गरथसङ्कुलम् ॥ ७९ ॥ प्रतस्थेऽमरयुद्धायबहुपत्तिपताकिकम् ॥ एत
स्मिन्नन्तरेवायुर्देवदूतोऽसुरालये ॥ ८० ॥ दृष्ट्वातद्दानवबलंजगामेन्द्रस्यशंसितुम् ॥ सगत्वातुसभांदिव्यांमहेन्द्रस्यमहात्मनः ॥ ८१ ॥ शशंसम
ध्येदेवानांतत्कार्यंसमुपस्थितम् ॥ तच्छ्रुत्वादेवराजस्तुनिर्मीलितविलोचनः ॥ ८२ ॥ बृहस्पतिमुवाच वाक्यंकालेमहाभुजः ॥ इन्द्रउवाच ॥ स
म्प्राप्तोनिविमर्दोऽयंदेवानांदानवैःसह ॥ ८३ ॥ कार्यंकिमत्रतद्ब्रूहिनीत्युपायोपबृंहितम् ॥ एतच्छ्रुत्वातुवचनंमहेन्द्रस्यगिरांपतिः ॥ ८४ ॥ इत्यु
वाचमहाभागोबृहस्पतिरुदारधीः ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ सामपूर्वाश्रुतानीतिश्चतुरङ्गापताकिनी ॥ ८५ ॥ जिगीषतांसुरश्रेष्ठस्थितिरेषासनातनी ॥
सामभेदस्तथादानंदण्डश्चाङ्गचतुष्टयम् ॥ ८६ ॥ नसान्त्वगोचरेलुब्धानभेद्यास्त्वेकधर्मिणः ॥ नदानमत्रसंसिद्ध्यैप्रसह्यैवापहारिणाम् ॥ ८७ ॥
एकोऽभ्युपायोदण्डोऽत्रभवतांयदिरोचते ॥ एवमुक्तःसहस्राक्षएवमेतदुवाचह ॥ ८८ ॥ कर्त्तव्यतांचसञ्चिन्त्यप्रोवाचामरसंसदि ॥ इन्द्रउवाच ॥
अवधानेनमेवाचंशृणुध्वंनाकवासिनः ॥ ८९ ॥ भवन्तोयज्ञभोक्तारोदिव्यात्मानोहिसान्वयाः ॥ स्वेमहिम्निस्थितानित्यंजगतःपालनेरताः ॥९०॥
क्रियतांसमरोद्योगःसैन्यंसंयोज्यतांमम ॥ आह्रियन्तांचशस्त्राणिपूज्यन्तांशस्त्रदेवताः ॥ ९१ ॥ वाहनानिविमानानियोजयध्वंममेश्वराः ॥ यमंसे

नापतिंकृत्वाशीघ्रमेवदिवौकसः ॥ ९२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तास्समनह्यन्तदेवानांयप्रधानतः॥वाजिनामयुतेनाजौहेमघण्टापरिष्कृतम् ॥९३॥
नानाश्चर्यगुणोपेतंसम्प्राप्तंदेवदानवैः ॥ रथंमातलिनायुक्तंदेवराजस्यदुर्जयम् ॥ ९४ ॥ यमोमहिषमास्थायसेनाग्रेसमवर्त्तत ॥ चण्डकिङ्करवृन्देनस
र्वतःपरिवारितः ॥ ९५ ॥ कल्पकालोद्गतज्वालापूरितोऽम्बरगोचरः ॥ हुताशनस्त्वजारूढःशक्तिहस्तोव्यवस्थितः ॥ ९६ ॥ पवनोऽङ्कुशहस्तश्चवि
स्तारितमहाजवः ॥ भुजगेन्द्रसमारूढोजलेशोभगवान्स्वयम् ॥ ९७ ॥ नरयुक्तेरथेदेवोराक्षसेशोवियच्चरः ॥ तीक्ष्णखड्गयुतोभीमःसमरेसमवस्थि
तः ॥ ९८ ॥ महासिंहरथेदेवोधनाध्यक्षोगदायुधः ॥ चन्द्रादित्यावश्विनौचचतुरङ्गबलान्विताः ॥ ९९ ॥ सेनान्योदेवराजस्यदुर्जयाभुवनत्रये॥
कोटयस्तास्त्रयस्त्रिंशद्देवदेवनिकायिनाम् ॥ १०० ॥ हिमाचलाभेसितचारुचामरेसुवर्णपद्मामलसुन्दरस्रजि ॥ कृताभिरामोज्ज्वलकुङ्कुमाङ्करेकपोल
लीलालिकदम्बसङ्कुले ॥ १ ॥ स्थितस्त्वैरावणनामकुञ्जरेमहामनाश्चित्रविभूषणाम्बरः ॥ विशालवज्रःसुवितानभूषितःप्रकीर्णकेयूरभुजङ्गमण्डलः
॥ २ ॥ सहस्रदृग्वन्दितपादपल्लवस्त्रिविष्टपेऽशोभतपाकशासनः ॥ तुरङ्गमातङ्गकुलौघसङ्कुलासितातपत्रध्वजशालिनीच ॥ ३ ॥ बभूवसादुर्जयपत्ति
मन्तताविभातिनानायुधयोधदुस्तरा ॥ ४ ॥ ततोऽश्विनौचमरुतःससाध्याःसपुरन्दराः ॥ यक्षराक्षसगन्धर्वादिव्यनानास्त्रपाणयः ॥ ५ ॥ जघ्नुर्दै
त्येश्वरंसर्वेसम्भूयतुमहाबलाः ॥ नचैवास्त्राण्यसज्जन्तगात्रेवज्राचलोपमे ॥ ६ ॥ अथोरथादवप्लुत्यतारकोदानवाधिपः ॥ जघानकोटिशोदेवा
न्करपार्ष्णिभिरेवच ॥ ७ ॥ हतशेषाणिसैन्यानिदेवानांविप्रदुद्रुवुः ॥ दिशोभीतानिसन्त्यज्यरणोपकरणानिच ॥ ८ ॥ दृष्ट्वातान्विद्रुतान्देवांस्तार
कोवाक्यमब्रवीत् ॥ ९ ॥ तारकउवाच ॥ माबधिष्टसुरान्दैत्यावद्ध्वाङ्गायचमन्दिरे ॥ शीघ्रमानीयदर्श्यन्ताम्बद्धान्पश्यत्वयंसुरान् ॥ ११० ॥ पुलं
स्त्यउवाच॥लोकपालांस्ततोदत्योवद्ध्वाचेन्द्रमुखान्रणे ॥ सरुद्रान्सुदृढैःपाशैःपशुपालःपशूनिव ॥ ११ ॥ सभूयोरथमास्थायजगामस्वकमालयम् ॥
सिद्धगन्धर्वसङ्घुष्टंविपुलाचलमस्तकम् ॥१२॥ स्तूयमानोदितिसुतैरप्सरोभिःसुसेवितः ॥११३॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदेवासुरसङ्ग्रामे
तारकजयोनामचतुश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४४॰॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रादुरासीत्प्रतीहारःशुभ्रचीनांशुकाम्बरः ॥ सजानुभ्यांमहींगत्वा
पिहितास्यश्चपाणिना ॥ १ ॥ उवाचानाविलंवाक्यमल्पाक्षरपरिष्कृतम् ॥ दैत्येन्द्रमर्कवृन्दाभंविभ्रतंभास्वरंवपुः ॥ २ ॥ कालनेमिः
सुरान्बद्ध्वाप्रादायद्वारितिष्ठति ॥ सविज्ञापयतिस्थेथंक्कवन्दिनिचयैःप्रभो ॥ ३ ॥ तन्निशम्याब्रवीद्दैत्यःप्रतीहारस्यभाषितम् ॥ यथेष्टंस्थी
यतामेभिर्गृहंमेभुवनत्रयम् ॥ ४ ॥ केवलंवासवंत्वेकंमुण्डयित्वाविमुच्यताम् ॥ सितवस्त्रपरिच्छन्नंशुनःपादेनचिह्नितम् ॥ ५ ॥

एवंकृतेततोदेवादूयमानेनचेतसा ॥ जग्मुर्जगद्गुरुंद्रष्टुंशरणंकमलोद्भवम् ॥ ६ ॥ विनिर्विण्णास्तमासाद्यशिरोभिर्द्धरणींगताः ॥ तुष्टुवुःसुष्ठुवर्णा
ढ्यैर्वचोभिःकमलासनम् ॥ ७ ॥ देवाऊचुः ॥ नमस्त्वोङ्काराङ्कुरादिप्रसूत्यैविश्वस्थानानन्तभेदस्यपूर्वम् ॥ सम्भूतस्यानन्तरंसत्त्वमू
लेसंहारेच्छोस्तेनमःसत्त्वमूर्त्ते ॥ ८ ॥ व्यक्तीनांत्वामादिभूतंमहिम्नाचास्मादस्मानभिधानाद्विचिन्त्य ॥ द्यावापृथ्व्योरूर्द्धलोकांस्तथाधश्चाण्डाद
स्मात्त्वंविभागंचकर्थ ॥ ९ ॥ व्यक्तंमेरुर्यज्जरायस्तवाभूदेवंविश्वस्त्वत्प्रणीतोऽवकाशः ॥ व्यक्तंदेवाजङ्गिरेयस्यदेहादेहस्यान्तश्चारिणोदेहभाजः
॥ १० ॥ द्यौस्तेमूर्द्धालोचनेचन्द्रसूर्यौव्यालाःकेशाःश्रोत्ररन्ध्रेदिशस्ते ॥ गात्रंयज्ञःसिन्धवःसन्धयोवैपादौभूमिस्तूदरंतेसमुद्राः ॥ ११ ॥ माया
कारःकारणंत्वंप्रसिद्धोवेदैःशान्तोज्योतिरकस्त्वमुक्तः ॥ वेदार्थैनत्वांविवृण्वन्तिबुद्ध्याहृत्पद्मान्तःसंनिविष्टंपुराणम् ॥ १२ ॥ त्वांचात्मानंलब्धयोगा
गृणन्तिसाङ्ख्यैर्यास्ताःसप्तसूक्ष्माःप्रणीताः ॥ तासांहेतुर्याष्टमीचापिगीतातास्वन्तस्थोजीवभूतस्त्वमेव ॥१३॥ दृष्टामूर्त्तिस्थूलसूक्ष्मांचकार्य्यैवैभावाः
कारणेकेचिदुक्ताः ॥ सम्भूतास्तेत्वत्तएवादिसर्गेभूयस्तास्त्वांवासनान्तेऽभ्युपेयुः ॥१४॥ त्वत्सङ्कल्पस्त्वन्तरायोनिगूढःकालोमेयोध्वस्तसङ्ख्याविकल्पः॥
भावाभावाव्यक्तिसंहारहेतुःसोऽनन्तस्त्वंतस्यकर्तानिधानम् ॥ १५ ॥ स्थूलस्सर्वोऽनर्थभूतस्ततोऽन्यस्सोऽर्थस्सूक्ष्मोयोहितेभ्योऽपिगीतः ॥ स्थूला
भावाश्चावृतायैश्चतेषांतेभ्यःस्थूलस्त्वंपुराणेप्रणीतः ॥१६॥ भूतंभूतंभूतिमद्भूतभावंभावेभावंभावितंत्वंयुनक्षि॥युक्तंयुक्तंव्यक्तिभावान्निरस्यस्थानेस्थाने
व्यक्तिवृत्तिंकरोषि ॥ १७ ॥ इत्थंदेवोव्यक्तिभाजांशरण्यस्त्रातागोप्ताभावितोऽनन्तमूर्तिः ॥ १८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ विरेमुरमराःस्तुत्वाब्रह्माणमिति
कारणम् ॥ तस्थुर्मनोभिरिष्टार्थसम्प्राप्तिप्रार्थनास्ततः ॥ १९ ॥ एवंस्तुतोविरिञ्चिस्तुप्रसादंपरमंगतः ॥ अमरान्वरदोऽप्याहवामहस्तेननिर्दिशन्
॥ २० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ नारीवाभर्तृकाकस्माद्धस्तसन्त्यक्तभूषणा ॥ नराजसेकुतश्शक्रम्लानवक्त्रसरोरुहः ॥ २१ ॥ हुताशनवियुक्तोऽपिधूमेनन
विराजसे ॥ तृणौघेनप्रतिच्छन्नोदग्धदावश्चिरोपितः ॥ २२ ॥ यमामयशरीरेणक्लिष्टोनाद्यविराजसे ॥ दण्डेनालम्बनेनेवकृष्टोयेनपदेपदे ॥ २३ ॥
रजनीचरनाथत्वंकिंभीतइवभाषसे ॥ राक्षसेन्द्रकृतादानेत्वमरातिक्षतोयथा ॥ २४ ॥तनुस्तेवरुणोच्छुष्कापरीतस्येववह्निना ॥ विमुक्तरुधिरंचाथ
पदंत्वंप्रविलोकय ॥ २५ ॥ वायोभवान्विचेतस्कःखड्गाग्रैरिवनिष्कृतः ॥ किंत्वंनतोऽसिधनदसन्त्यज्यैवकुबेरताम् ॥ २६ ॥ रुद्रास्त्रिशूलिनः
सन्तोऽविन्दध्वंबहुशूरताम् ॥ भवतांकेनचाक्षितातीव्रतानस्तदुच्यताम् ॥ २७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्ताःसुरास्तेनब्रह्मणाब्रह्मवर्तिना ॥ वाचां
प्रधानभूतत्वात्तेमारुतमचोदयन् ॥ २८ ॥ अथशक्रमुखैर्देवःपवनःप्रतिचोदितः ॥ प्राहदेवंचतुर्वक्त्रंभवान्वेत्तिचराचरम् ॥ २९ ॥ वायुरुवाच॥

पुरुहूतमुखाःसबलानिमिषाविजिताःप्रसभंकिलदैत्यशतैः ॥ क्रतवोविहिताभवतास्थितयेजगतांचमहाद्भुतचित्रगुणाः ॥ ३० ॥ अपियज्ञकृतःश्रुत
कामफलाविहिताऋपयस्ततएववपुरः ॥ अपिनाकमभूत्किलयज्ञभुजांभवतोविनियोगवशात्सततम् ॥ ३१ ॥ अपहृत्यविमानगणंसकृतोदनुजेन
महाकरभूमिसमः ॥ कृतवानसिसर्वगुणातिशयंयमशेषमहीधरराजतया ॥ ३२ ॥ मखभूषितमंशुमतामवधिंसुरधामगिरिंगगनेऽपिसदा ॥ अधि
वासविहारविधानुचितोदनुजेनपरिष्कृतशृङ्गतटः ॥ ३३ ॥ प्रविलम्बितरत्नगुहानिवहोबहुदैत्यसमाश्रयतांगमितः ॥ असुरस्यचतस्यभयेनगतंसवि
पादशरीरनिमित्ततया ॥ ३४ ॥ उपभोग्यतयाधिकृतंसुचिरंविमलद्युतिपूरितदिग्वदनम् ॥ भवतैवविनिर्मितमादियुगेसुरहेतिसमूहवरंकुलिशम्॥३५॥
दितिजस्यशरीरमवाप्यगतंशतधामतिभेदमिवाल्पविदः ॥३६॥ वाणश्चयुधिविद्धाङ्गाद्वारिद्वास्थैर्निदर्शिताः ॥ लब्धप्रवेशाःकृच्छ्रेणवबंतस्यामरद्विषः
॥ ३७ ॥ सभायाममरादेवप्रकृष्योपनिवेशिताः ॥ वेत्रहस्तैरजल्पन्तस्तथोपहसिताःपरैः ॥ ३८ ॥ महार्थाःसिद्धसर्वार्थाभवन्तःस्वल्पभाषिणः ॥
शास्त्रयुक्तमथब्रूतम्प्रमराबहुभाषिणः ॥ ३९ ॥ सभेयंदत्यसिंहस्यनशक्रस्यविशृङ्खला ॥ वदद्भिरितिदैत्यस्यप्रेष्यैर्विहसिताबहु ॥ ४० ॥ ऋतवोमूर्ति
मन्तश्चाप्यहर्निशमुपासते ॥ कृतापराधंसत्रासंनत्यजन्तिकथञ्चन ॥ ४१ ॥ तन्त्रीलयनयोपेतंसिद्धगन्धर्वकिन्नरैः ॥ सुरागमुपधाविद्धंगीयतेतस्य
वेश्मसु ॥४२॥ कृताकृतोपकरणैर्मित्रादिगुरुलाघवः॥शरणागतसन्त्यागीत्यक्तसत्यप्रतिश्रयः ॥४३॥ इतिनिश्शेपमथवानिश्शेपंकेनशक्यते॥वस्या
विनयमाख्यातुंस्रष्टातत्रपरायणम् ॥ ४४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्त्वाव्यरमद्वायुःशनैर्देवविचेष्टितम् ॥ सुरानुवाचभगवांस्ततःस्मितमुखाम्बुजः
॥ ४५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अवध्यस्तारकोदैत्यःसर्वैरपिसुरासुरैः ॥ यस्यवध्यस्सनाद्यापिजातस्त्रिभुवनेपुमान् ॥ ४६ ॥ मयासवरदानेनछन्दयित्वानि
वारितः ॥ तपसःसाम्प्रतंराजात्रैलोक्यदहनात्मकः ॥ ४७ ॥ सतुवव्रेवधंदैत्यश्शिशुतःसप्तवासरात् ॥ सतुसप्तदिनोबालःशङ्कराद्योभविष्यति ॥४८॥
तारकस्यनिहन्तासभास्करामोभविष्यति ॥ साम्प्रतंचाप्यपत्नीकःशङ्करोभगवान्प्रभुः ॥ ४९ ॥ हिमाचलस्यदुहितायाचदेवीभविष्यति ॥ तस्याः
सकाशाद्यःसूनुररण्याःपावकोयथा ॥ ५० ॥ जनिष्यतिसतंप्राप्यतारकोनभविष्यति ॥ मयाऽभ्युपायःकथितोयथैषहिभविष्यति ॥ ५१ ॥ शेषं
चाप्यस्यविभवंविभजध्वमनन्तरम् ॥ स्तोककालंप्रतीक्षध्वंनिर्विशङ्केनचेतसा ॥ ५२ ॥ पुलस्त्यउवाच॥इत्युक्तास्त्रिदशास्तेनसाक्षात्कमलयोनिना॥
जग्मुस्तेप्रणिपत्येशंयथायोगंदिवौकसः ॥ ५३ ॥ ततोयातेषुदेवेषुब्रह्मालोकपितामहः ॥ निशांसस्मारभगवांस्तांदेवींपूर्वसम्भवाम् ॥ ५४ ॥ ततो
भगवतीरात्रिरुपतस्थेपितामहम् ॥ तांविविक्तेसमालोक्यब्रह्मोवाचविभावरीम् ॥ ५५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ विभावरिमहत्कार्यंदेवानांसमुपस्थितम् ॥

तत्कर्तव्यंत्वयादेविशृणुकार्यस्यनिश्चयम् ॥ ५६ ॥ तारकोनामदैत्येन्द्रः सुरशत्रुरनिर्जितः ॥ तस्याभवायभगवान्जनयिष्यतिचेश्वरः ॥ ५७ ॥
सुतंसभवितातस्यतारकस्यान्तकःकिल ॥ शङ्करस्याभवत्पत्नीसतीदक्षसुतातुया ॥ ५८ ॥ सापितुःकुपितादेवीकस्मिंश्चित्कारणान्तरे ॥ भवित्रीहि
मशैलस्यदुहितालोकभाविनी ॥ ५९ ॥विरहेणहरस्तस्यामत्वाशून्यंजगत्रयम् ॥ सतस्थहिमशैलस्यकन्दरेसिद्धसेविते॥ ६० ॥ प्रतीक्षमाणस्तज्जन्म
किञ्चित्कालंनिवत्स्यति ॥ तयोःसुततपसोर्भवितायोमहान्सुतः ॥ ६१ ॥ भविष्यतिसदैत्यस्यतारकस्यविनाशकः ॥ जातमात्राचसादेवीस्वल्प
संज्ञेवभामिनी ॥ ६२ ॥ विरहोत्कण्ठितागाढंहरसङ्गमलालसा ॥ तयोःसुततपसोःसंयोगःस्यान्नच्छुभावहः ॥ ६३॥ ततस्ताभ्यांतुजनितःस्वल्पोवा
कलहोभवेत् ॥ ततस्तुसंशयोभूयस्तारकस्यचदृश्यते ॥ ६४ ॥ तयोःसंयुक्तयोस्तस्मात्सुरतासक्तिकारणे ॥ विघ्नंत्वयाविधातव्यंयथाताभ्यांतथा
शृणु ॥ ६५ ॥ गर्भस्थमेवतन्मातुःस्वेनरूपेणसंज्ञया ॥ ततोविहस्यशर्वस्तांविपण्णोनर्मपूर्वकम् ॥ ६६ ॥ भर्त्सयिष्यतितांदेवींततःसाकुपितासती॥
प्रयास्यतितपश्चर्तुंततःसातपसायुता ॥ ६७ ॥ जनयिष्यतितंशर्वादमितद्युतिमण्डलम् ॥ सम्भविष्यतिहन्तासौसुरारीणामसंशयम् ॥ ६८ ॥ त्वं
यापिदानवादेविहन्तव्यालोकदुर्जयाः ॥ यावत्सुरेश्वरीदेहसङ्क्रान्तगुणसञ्चया ॥ ६९ ॥ तत्सङ्गमेनतावत्त्वंदैत्यान्हन्तुंनशक्यसे ॥ एवंकृतेतपस्तस्या
त्वयासर्वंकरिष्यति ॥ ७० ॥संप्राप्तनियमादेवियदाचोमाभविष्यति ॥ तदास्वमेवसारूपंशैलजाप्रतिपत्स्यते ॥ ७१ ॥ तदात्वयापिसहिताभवानी
साभविष्यति ॥ रूपांशेनतुसंयुक्ताउमायास्त्वंभविष्यसि ॥ ७२ ॥ एकोऽनंशेतिलोकस्त्वांवरदेपूजयिष्यति ॥ भेदैर्बहुविधाकारैःसर्वगांकामसाधि
नीम् ॥ ७३ ॥ ओंकारवक्त्रागायत्रीत्वमितिब्रह्मवादिभिः ॥ आक्रान्तैरूर्जिताकाराराजभिश्चमहाभुजैः ॥ ७४ ॥ त्वंभूरितिविशांमाताशूद्रैश्शैवेति
पूजिता ॥ क्षान्तिर्मुनीनामक्षोभ्यादयानियमिनामपि ॥ ७५ ॥ त्वंमहोपायसन्देहोनीतिर्नयविसर्पिणाम् ॥ परिच्छित्तिस्त्वमर्थानांत्वमीहाप्राणिहृ
च्छया ॥ ७६ ॥ त्वंमुक्तिस्सर्वभूतानांत्वंगतिःसर्वदेहिनाम् ॥ रतिस्त्वंरतचित्तानांप्रीतिस्त्वंहृदिदेहिनाम् ॥ ७७ ॥ त्वंकीर्तिःसत्यभूतानांत्वंशान्ति
र्दुष्टकर्मणाम् ॥ त्वंभ्रान्तिःसर्वभूतानांत्वंगतिःक्रतुयाजिनाम् ॥ ७८ ॥जलधीनांमहावेलात्वंचलीलाविलासिनी ॥ प्रियकण्ठग्रहानन्ददायिनीत्वंवि
भावरी ॥ ७९ ॥ इत्यनेकविधैर्देवीरूपैर्लोकेत्वमर्चिता ॥ येत्वांस्तोष्यन्तिवरदेपूजयिष्यन्तिचापिये ॥ ८० ॥ तेसर्वकामानाप्स्यन्तिनियतानात्रसं
शयः ॥ ८१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तातुनिशादेवीतथेत्युक्त्वाकृताञ्जलिः ॥ जगामत्वरितातूर्णंगृहंहिमगिरेर्महत् ॥ ८२ ॥ तत्रासीनांमहाह
र्म्येरत्नभित्तिसमाश्रयाम् ॥ ददर्शमेनामापाण्डुच्छविवक्त्रसरोरुहाम् ॥ किञ्चित्क्षामांमुखोदग्रस्तनभारावनामिताम् ॥ ८३ ॥ महौषधिगणाबद्धमन्त्रा

जनिषेविताम् ॥ उदूढकनकोन्नद्धजीवरक्षामनोरमाम् ॥ ८४ ॥ मणिदीपगणज्योतिर्महालोकप्रकाशिते ॥ प्रकीर्णबहुसिद्धार्थमनोज्ञपरिचारके
॥ ८५ ॥ शुद्धचीनांशुकच्छत्रभूशय्यास्तरणोज्ज्वले ॥ धूपामोदमनोरम्येसज्जसर्वोपयोगिके ॥ ८६ ॥ ततःक्रमेणदिवसेगतेदूरंविभावरी ॥ विजृम्भि
तसुखोदर्केंततोमेनामहागृहे ॥ ८७ ॥ प्रसुप्तप्रायपुरुषेनिद्राभृतोपचारके ॥ स्फुटालोकेशशभृतिभ्रान्तरात्रिविहङ्गमे ॥ ८८ ॥ रजनीचरसञ्चारभूतैरावृत
चत्वरे ॥ गाढकण्ठग्रहालग्नेशुभगोष्ठजनेततः ॥ ८९ ॥ किंचिदाकुलतांप्राप्तेमेनानेत्राम्बुजद्वये ॥ आविवेशसुखेरात्रिःसुखमद्भुतसङ्गमा ॥९०॥ उन्मा
दायजगन्मातुःक्रमेणजठरान्तरे ॥ आविवेशातुलंजन्ममन्यमानाकदातुवै ॥ ९१ ॥ अरञ्जयद्गृहंदेव्यागुहारण्येविभावरी ॥ ततोजगत्यानिर्वाणहेतु
र्हिमगिरिप्रिया ॥ ९२ ॥ ब्राह्मेमुहूर्तेसुभगेप्रासूयतगुहारणिम् ॥ तस्यांतुजायमानायांजन्तवःस्थाणुजङ्गमाः ॥ ९३ ॥ अभवन्सुखिनःसर्वेसर्वलोक
निवासिनः ॥ नारकाणामपितदासुखंस्वर्गसमंमहत् ॥ ९४ ॥ अभवत्क्रूरसत्त्वानांचेतःशान्तंचदेहिनाम् ॥ ज्योतिषामपितेजस्तुसुतरांचाभवत्तदा
॥ ९५ ॥वनाश्रिताश्चौषधयःस्वादवन्तिफलानिच ॥ गन्धवन्तिचमाल्यानिविमलंचनभोऽभवत् ॥ ९६ ॥ मारुतश्चसुखस्पर्शोदिशश्चसुमनोहराः ॥
ऋतूद्भूतफलायोगपरिपाकगुणोज्ज्वला ॥ ९७ ॥ अभवत्पृथिवीदेवीशालिमालाकुलापिच ॥ तपांसिदीर्घचीर्णानिमुनीनांभावितात्मनाम् ॥ ९८ ॥
तस्मिन्गतानिसाफल्यंकालेनिर्मलचेतसाम् ॥ विस्मृतानिचशास्त्राणिप्रादुर्भावंप्रपेदिरे ॥ ९९ ॥ प्रभावस्तीर्थमुख्यानांतदापुण्यतमस्त्वभूत् ॥
अन्तरिक्षेऽमराश्चासन्विमानेषुसहस्रशः ॥ १०० ॥ समहेन्द्रजलाधीशवायुवह्निपुरोगमाः ॥ पुष्पवृष्टिंप्रमुमुचुस्तस्मिंस्तुहिनभूधरे ॥ १ ॥ जगुर्गन्धर्व
मुख्याश्चननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ मेरुप्रभृतयश्चापिमूर्तिमन्तोमहाचलाः ॥ २ ॥ तस्मिन्महोत्सवेप्राप्तेदिव्याःप्रसृतपाणयः ॥ सागरास्सरितश्चैवसमाज
ग्मुश्चसर्वशः ॥ ३ ॥ हिमशैलोऽभवल्लोकेतदासर्वैश्चराचरैः ॥ संसेव्यश्चाधिगम्यश्चसाश्रयश्चाचलोत्तमः ॥ ४ ॥ अनुभूयोत्सवंदेवाजग्मुःस्वान्निलयां
स्तदा ॥ देवनागेन्द्रगन्धर्वशैललीलावतीगणैः ॥ ५ ॥ हिमशैलसुतादेवीत्वहम्पूर्विकयाततः ॥ क्रमेणवुद्धिमानीताविद्याश्चानलसैर्बुधैः ॥ ६ ॥ क्रमे
णरूपसौभाग्यप्रबोधैर्भुवनत्रये ॥ सम्पूर्णलक्षणाजाताहिमालयसुतानथा ॥७॥ एतस्मिन्नन्तरेशक्रोनारदंदेवसंमतम् ॥ देवर्षिमथसस्मारकार्यसाधन
तत्परः ॥ ८ ॥ संतुष्टंशक्रस्यविज्ञायकाङ्क्षितंभगवांस्तदा ॥ आजगाममुदायुक्तोमहेन्द्रस्यनिवेशनम् ॥ ९ ॥ तंतुदृष्ट्वासहस्राक्षःसमुत्थायमहासनात् ॥
यथार्हेणतुपाद्येनपूजयामासवासवः ॥ ११० ॥ शक्रप्रणिहितांपूजांप्रतिगृह्ययथाविधि ॥ नारदःकुशलंदेवमपृच्छत्पाकशासनम् ॥ ११ ॥ पृष्टेचकु
शलेशक्रःप्रोवाचवचनंप्रभुः ॥ १२ ॥ इन्द्रउवाच ॥ कुशलस्याङ्कुरस्तावत्संवृत्तोभुवनत्रये॥तत्फलोद्भवसम्पत्तौत्वंमयाविदितोमुने ॥ १३ ॥ वेत्स्येव

तत्समस्तंत्वंतथापिपरिचोदितः ॥ निर्वृतिंपरमांयातिनिवेद्यार्थंसुहृज्जने ॥ १४ ॥ तद्यथाशैलजादेवीयोगंयायात्पिनाकिना ॥ शीघ्रंतथोद्यमःसर्वैर
स्मत्पक्षैर्विधीयताम् ॥ १५ ॥ पुलस्त्यउवाच॥ अवगम्यार्थमखिलंततआमन्त्र्यनारदः ॥शीघ्रंजगामभगवान्हिमशैलनिकेतनम् ॥ १६ ॥ तत्रद्वारे
सविप्रेन्द्रश्चित्रवेत्रलताकुले ॥ वन्दितोहिमशैलेननिर्गतेनपुरोमुनिः ॥ १७ ॥ सहप्रविश्यभवनंभुवोभूषणतांगतम् ॥ निवेदितेस्वयंहैमेहिमशैलेनविस्तृ
ते ॥ १८ ॥ महासनेमुनिवरोनिषसादातुलद्युतिः ॥ यथार्हमर्घ्यंपाद्यंचशैलस्तस्मैन्यवेदयत् ॥ १९ ॥ मुनिःसप्रतिजग्राहतमर्घ्यंविधिवत्तदा ॥ गृही
तार्घम्मुनिश्रेष्ठमपृच्छच्छ्लक्ष्णयागिरा ॥ १२० ॥ कुशलंतपसःशैलःशनैःफुल्लाननाम्बुजः ॥ मुनिरप्यद्रिराजानमपृच्छत्कुशलंतदा ॥ २१ ॥
नारदउवाच ॥ अहोधर्मोचितस्तेऽस्तिसंनिवशोमहागिरे ॥ पृथुत्वंमनसातुल्यंकन्दराणांतवानघ ॥ २२ ॥ गुरुत्वंतेगुणौघानांस्थावराद
तिरिच्यते ॥ प्रसन्नताचतोयस्यमुनिभ्यश्चाधिकातव ॥ २३ ॥ नलक्षयामःशैलेन्द्रकुत्राविनयतास्थिता ॥ नानातपोभिर्मुनिभिर्ज्वलनार्कसमप्रभैः ॥
॥२४॥ पावनैःपावितोनित्यंत्वंकन्दरसमाश्रयैः ॥ अवमत्यविमानानिस्वर्गवासविरागिणः ॥ २५ ॥ पितुर्गृहइवासीनादेवगन्धर्वकिन्नराः ॥ अहो
धन्योऽसिशैलेन्द्रयस्यतेकन्दरंहरः ॥२६॥ अध्यास्तेलोकनाथोहिरामध्यानपरायणः ॥२७॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तवतिदेवर्षौनारदेसादरंगिरा ॥
हिमशैलस्यमहिषीमेनामुनिदिदृक्षया ॥ २८ ॥ अनुयातादुहित्रातुस्वल्पालिपरिचारिका ॥ लज्जाप्रणयनम्राङ्गीप्रविवेशनिकेतनम् ॥ २९ ॥ यत्र
स्थितोमुनिवरःशैलेनसहितोवशी ॥ तंदृष्ट्वातेजसोराशिंमुनिंशैलप्रियातदा ॥ १३० ॥ ववन्देगूढवदनापाणिपद्मकृताञ्जलिः ॥ तांविलोक्यमहाभागां
देवर्षिरमितद्युतिः ॥ ३१ ॥ आशीर्भिरमृतोद्गाररूपाभिस्तांव्यवर्द्धयत् ॥ ततोविस्मितचित्तातुहिमवद्गिरिपुत्रिका ॥ ३२ ॥ ऐक्षिष्टनारदंदेवीमुनिम
द्भुतरूपिणम् ॥एहिवत्सेतिसाप्युक्ताऋषिणास्निग्धयागिरा ॥ ३३ ॥ कण्ठेगृहीत्वापितरमङ्केसातुसमाविशत् ॥ उवाचमातातांदेवीमभिवन्द्यपुत्रिके
॥ ३४ ॥ भगवन्तंतपोधन्यंपतिमाप्स्यसिसम्मतम् ॥ इत्युक्तातुततोमात्रावस्त्रेणपिहितानना ॥ ३५ ॥ किंचित्कम्पितमूर्द्धातुवाक्यंनोवाचकिंच
न ॥ ततःपुनरुवाचेदंवाक्यंमातासुतांतदा ॥३६॥ वत्सेवन्दयदेवर्षिंततोदास्यामितेशुभम् ॥ रत्नक्रीडनकंरम्यंस्थापितंयच्चिरंमया ॥ ३७ ॥ इत्युक्ता
साततोवेगादुद्धृत्यचरणौतदा ॥ ववन्देमूर्ध्निसन्धायपाणिपङ्कजकुड्मलम् ॥३८॥ कृतेतुवन्दनेतस्यामातासखिमुखेनतु ॥ चोदयामासशनकैस्तस्याः
सौभाग्यदर्शिनाम् ॥ ३९ ॥ शरीरलक्षणानांचपरिज्ञानायकौतुकात ॥ स्त्रीस्वभावात्स्वदुहितुश्चिन्तांहृदिसमुद्वहन् ॥ १४० ॥ ज्ञात्वातदिङ्गितंशैलो

१ 'शम' इति पा० ।

महिष्याहृदयेनतु ॥ अनुदीर्णाकृतिर्मेनेरम्यमेतदुपस्थितम् ॥ ४१ ॥ चोदितःशैलमहिषीसख्यामुनिवरस्ततः ॥ स्मिताननोमहाभागोवाक्यंप्रोवाच
नारदः ॥ ४२ ॥ नारदउवाच ॥ नजातोऽस्याःपतिर्भद्रेलक्षणैश्चविवर्जितः ॥ उत्तानहस्तासततंचरणैर्व्यभिचारिभिः ॥ ४३ ॥ सुच्छायास्याभवि
ष्ययंकिमन्यद्बहुभाष्यते ॥ श्रुत्वैतत्सम्भ्रमाविष्टोध्वस्तधैर्योहिमाचलः ॥४४॥ नारदंप्रत्युवाचाथसाश्रुकण्ठोमहागिरिः ॥ ४५ ॥ हिमवानुवाच ॥
संसारस्यातिदोषस्यदुर्विज्ञेयागतिर्यतः ॥ सृष्टयाचावश्यभाविन्याकेनाप्यतिशयात्मना ॥४६॥ कर्त्राप्रणीतामर्यादास्थितासंसारिणामियम् ॥ योजा
यतेहियद्बीजाज्जनितुःसोऽर्थसाधकः ॥ ४७ ॥ जनिताचापिजातस्यनकश्चिदितिचस्फुटम् ॥ स्वकर्मणैवजायन्तेविविधाभूतजातयः ॥४८॥ अण्ड
जोह्यण्डजाज्जातःपुनर्जायेतमानवः ॥ मानुषोऽपिसरीसृप्यांमानुषत्वेनजायते ॥ ४९ ॥ तत्रापिजातौश्रेष्ठायांधर्मस्योत्कर्षणेनतु ॥ अपुत्रजन्मनः
शेषाःप्राणिनःसमवस्थिताः ॥ १५० ॥ मनुजास्तत्रसुतरांनयेनसहधर्मिणः ॥ क्रमेणाश्रमसम्प्राप्तिर्ब्रह्मचारिव्रतादनु ॥ ५१ ॥ तस्यकर्तुर्नियोगेनसं
सारोयेनवर्धितः ॥ संसारस्यहिनोत्पत्तिःसर्वेस्युर्यदिनिर्गृहाः ॥ ५२ ॥ कर्त्रातुशास्त्रेषुसदासुतलाभःप्रशंसितः ॥ प्राणिनांमोहनार्थायनरकत्राणकार
णात् ॥ ५३ ॥ स्त्रियाविरहितासृष्टिर्जन्तूनांनोपपद्यते ॥ स्त्रीजातिस्तुप्रकृत्यैवकृपणादैन्यभागिनी ॥ ५४ ॥ शास्त्रालोचनसामर्थ्याद्दूषितंतासुकर्तृ
णा ॥ तस्यांनोपरिभावज्ञाभवेदितिचवेधसा ॥ ५५ ॥ शास्त्रेपूक्तमसन्दिग्धंबहुवारंमहाफलम् ॥ दशपुत्रसमाकन्यायापिस्याच्छीलवर्जिता ॥५६॥
वाक्यमेतत्फलभ्रष्टंपुंसांग्लानिकरंफलम् ॥ कन्याहिकृपणाशोच्यापितुर्दुःखविवर्द्धिनी ॥ ५७ ॥ यापिस्यात्पूर्णसर्वार्थापतिपुत्रसमन्विता ॥ किंपु
नर्दुर्भगाहीनापतिपुत्रधनादिभिः ॥ ५८ ॥ त्वंचोक्तवान्सुतायामेशरीरेदोषसङ्ग्रहम् ॥ अहोमुह्यामिशुष्यामिग्लामिसीदामिनारद ॥ ५९ ॥ अयुक्त
मपिवक्तव्यमप्राप्यमपिसाम्प्रतम् ॥ अनुग्रहायमेछिन्धिदुःखंकन्याश्रयंमुने ॥ १६० ॥ परिच्छिन्नेऽप्यसन्दिग्धेमनःपरिभवाश्रयात् ॥ तृष्णामुष्णा
तिनिष्णातंफललोभाश्रयात्पुनः ॥ ६१ ॥ स्त्रीणांहिपरमंजन्मकुलानामुभयात्मनाम् ॥ इहामुत्रसुखायोक्तंसत्पतिप्राप्तिसंज्ञितम् ॥ ६२ ॥ दुर्लभत्वा
त्सतःस्त्रीणांविगुणोऽपिपतिःकिल ॥ नप्राप्यतेविनापुण्यैःपतिर्नार्याःकदाचन ॥६३॥ यतोनिस्साधनोधर्मःपरिणामोत्थितागतिः ॥ धनंजीवितपर्य
न्तंपत्यौनार्याःप्रतिष्ठितम् ॥ ६४ ॥ निर्द्धनोदुर्मुखोमूर्खःसर्वलक्षणवर्जितः ॥ दैवतंपरमंनार्याःपतिरुक्तःसदैवहि ॥ ६५ ॥ त्वयादेवर्षिणाप्रोक्तंनजा
तोऽस्याःपतिःकिल ॥ एतद्दौर्भाग्यमतुलमसह्यंचदुरुद्दहम् ॥६६॥ चराचरेभूतसर्गेचिन्तासाव्यापिनीमुने ॥ सनजातइतिश्रुत्वाममेदंव्याकुलंमनः ॥
॥ ६७ ॥ मनुष्यदेवजातीनांशुभाशुभनिवेदकम् ॥ लक्षणंहस्तपादाभ्यांलक्षणंविहितंकिल ॥ ६८ ॥ सेयमुत्तानहस्तेतित्वयोक्तामुनिपुङ्गव ॥ उत्तान

हस्ततोप्रोक्तायाचनामवनित्यका ॥ ६९ ॥ शुभोदयानांधन्यानांनकदाचित्प्रयच्छताम् ॥ सुच्छाययास्याश्चरणौत्वयोक्तौऽव्यभिचारिणौ ॥ १७० ॥
तत्रापिश्रेयमीह्याशामुनेनप्रतिभातिनः ॥ शरीरलक्षणाश्चान्येपृथक्फलनिवेदिनः ॥ ७१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्त्वाविरतेशैलेमहादुःखविचारि
णि ॥ स्मितपूर्वमुवाचेदंनारदोदेवपूजितः ॥ ७२ ॥ नारदउवाच ॥ हर्षस्थानेचमहतित्वयादुःखंनिरुच्यते ॥ अपरिच्छिन्नवाक्यार्थोमोहंयासिमहा
गिरे ॥ ७३ ॥ इमांशृणुगिरंमत्तोरहस्यपरिनिष्ठिताम् ॥ समाहितोमहाशैलमयोक्तस्यविचारणाम् ॥ ७४ ॥ नजातोऽस्याःपतिर्देव्यायन्मयोक्तं
हिमाचल ॥ सनजातोमहादेवोभूतभव्यभवोद्भवः ॥ ७५ ॥ शरण्यःशाश्वतःशास्ताशङ्करःपरमेश्वरः ॥ ब्रह्मरुद्रेन्द्रमुनयोगर्भजन्मजरार्दिताः ॥७६॥
तस्यतेपरमेशस्यसर्वेक्रीडनकागिरे ॥ ब्रह्माण्डतस्तदिच्छातःसम्भूतोभुवनप्रभुः ॥ ७७ ॥ विष्णुर्युगेयुगेजातोनानाजातिर्महातनुः ॥ मन्यसेमायया
जातंविष्णुंचापियुगेयुगे ॥ ७८ ॥ आत्मनोनविनाशोऽस्तिस्थावरान्तेऽपिभूधर ॥ संसारेजायमानस्यम्रियमाणस्यदेहिनः ॥ ७९ ॥ नश्यतेदेहए
वात्रनात्मनोनाशउच्यते॥ब्रह्मादिस्थावरान्तोऽयंसंसारोयःप्रकीर्तितः ॥१८०॥ सजन्ममृत्युदुःखार्तोह्यनिशंपरिवर्तते॥महादेवोऽचलःस्थाणुर्नजातोज
नकोऽजरः ॥ ८१ ॥ भविष्यतिपतिःसोऽस्याजगन्नाथोनिरामयः ॥ यदुक्तंचमयादेवीलक्षणैर्वर्जितातव ॥ ८२॥ शृणुतस्यापिवाक्यस्यसम्यक्त्वेन
विचारणम् ॥ लक्षणंदेविकोह्यङ्कःशरीरावयवाश्रयः ॥ ८३ ॥ सचायुर्धनसौभाग्यपरिणामप्रकाशकः ॥ अनन्तस्याप्रमेयस्यसौभाग्यस्यतुभूधर ॥
॥ ८४ ॥ नैवाङ्कोलक्षणाकारःशरीरेसंविधीयते ॥ अतोऽस्यालक्षणंगात्रेशैलनास्तिमहामते ॥ ८५ ॥ यच्चाहमुक्तवानस्याउत्तानकरतासदा ॥ उत्ता
नोवरदःपाणिरेषदेव्याःसदैवतु ॥ ८६ ॥ सुरासुरमुनिव्रातवरदात्रीभविष्यति ॥ यच्चप्रोक्तंमयापादौसुच्छायौव्यभिचारिणौ ॥ ८७ ॥ मत्तःशृणु
त्वमस्यापिव्याख्योक्तिंशैलसत्तम ॥ चरणौपद्मसङ्काशौस्वच्छावस्यानखोज्ज्वलौ ॥ ८८ ॥ सुरासुराणांनमतांकिरीटमणिकान्तिभिः ॥ विचित्रव
र्णैःपश्यद्भिःसुच्छायौप्रतिबिम्बितौ ॥ ८९ ॥ एषाभार्याजगद्भर्तुर्वृषाङ्कस्यमहीधर ॥ जननीसर्वलोकस्यसम्भूताभूतभाविनी ॥ १९० ॥ शिवेयंपाव
नायैवत्वत्क्षेत्रेपावनद्युतिः ॥ तद्यथाशीघ्रमेवैषायोगंयायात्पिनाकिनः ॥ ९१ ॥ तथाविधेयंविधिवत्त्वयाशैलेन्द्रसत्तम ॥ अस्त्यत्रहिमहत्कार्यंदे
वानांहिमभूधर ॥ ९२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवंश्रुत्वातुशैलेन्द्रोनारदात्सर्वमेवहि ॥ स्वमात्मानंपुनर्जातंमेनेमेनापतिस्तदा ॥ ९३ ॥ उवाचचा
पिसंहृष्टोनारदंतुहिमाचलः ॥ ९४ ॥ हिमाचलउवाच ॥ दुस्तरान्नरकाद्घोरादुद्धृतोऽस्मित्वयाविभो ॥ पातालादहमुद्धृत्यसप्तलोकाधिपःकृतः ॥
॥९५॥ हिमाचलोऽस्मिविख्यातस्त्वयामुनिवराधुना ॥ हिमाचलाच्छतगुणांप्रापितोऽस्मिसमुन्नतिम् ॥ ९६ ॥ आनन्दादेवचाहारिहृदयंमेमहामुने॥

नाध्यवस्यतिकृत्यानांविभागप्रविचारणम् ॥ ९७ ॥ भवद्विधानांनियतममोघंदर्शनंमुने ॥ भवद्भिरेवहिप्रोक्तंनिवासायात्मरूपिणाम् ॥ ९८ ॥ मुनी
नांदेवतानांचस्वयंकर्तास्मिकल्मषम् ॥ तथापिवस्तुन्येकस्मिन्नाज्ञामेसम्प्रदीयताम् ॥९९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तवतिशैलेन्द्रेसतदाहर्षनिर्भरः ॥
उवाचनारदोवाक्यंकृतंसर्वमितिप्रभो ॥ २०० ॥ सुरकार्येसएवार्थस्तवापिसुमहत्तरः ॥ इत्युक्त्वानारदःशीघ्रंजगामत्रिदिवंततः ॥ १ ॥ सगत्वादे
वभवनंमहेन्द्रंसन्ददर्शह ॥ ततोऽनुरूपेसमुनिरुपविष्टोमहासने ॥ २ ॥ पृष्टःशक्रेणप्रोवाचगिरिजासंश्रयांकथाम् ॥ ३ ॥ नारदउवाच ॥ यन्मद्वयु
क्तंकर्तव्यंतन्मयाकृतमेवहि ॥ किंतुपञ्चशरस्येषुगोचरत्वमपेक्षितम् ॥ ४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तोदेवराजस्तुमुनिनाकार्यदर्शिना ॥ चूताङ्कुरा
स्त्रंसस्मारंभगवान्पाकशासनः ॥ ५ ॥ सस्मृतस्तुतदाक्षिप्रंसहस्राक्षेणधीमता ॥ उपतस्थेरतियुतःसंविलासोझषध्वजः ॥ ६ ॥ प्रादुर्भूतंचतंदृष्ट्वा
शक्रःप्रोवाचमन्मथम् ॥ ७ ॥ शक्रउवाच ॥ उपदेशेनबहुनाकिंत्वांप्रतिरतिप्रिय ॥ मनोभवोऽसितेनत्वंवेत्सिभूतमनोगतम् ॥ ८ ॥ तद्यथानु
क्रमंतुत्वंकुरुनाकसदांप्रियम् ॥ शङ्करंयोजयक्षिप्रंगिरिपुत्र्यामनोभव ॥ ९ ॥ संयुक्तोमधुनानेनगच्छरत्यासहायवान् ॥ इत्युक्तोमदनस्तेनशक्रे
णस्वार्थसिद्धये ॥ २१० ॥ प्रोवाचपञ्चबाणोऽथवाक्यंभीतःशतक्रतुम् ॥ ११ ॥ कामउवाच ॥ अनयादेवसामग्र्यामुनिदानवभीमया ॥ दुःसा
ध्यश्शङ्करोदेवःकिंनवेत्सिजगत्प्रभो ॥ १२ ॥ तस्यदेवस्यवेत्थत्वंकारणंपदमव्ययम् ॥ प्रायःप्रसादेकोपेऽपिसर्वंहिमहतांमहत् ॥ १३ ॥ सर्वोपभोग
सारंहिसौन्दर्यंस्वर्गसम्भवम् ॥ विशेषंकाङ्क्षतांशक्रसामान्याद्भ्रंशनंफलात् ॥ १४ ॥ श्रुत्वैतद्वचनंशक्रस्तमुवाचामरैर्युतः ॥ १५ ॥ शक्रउवाच ॥
वयंप्रमाणंतेतत्ररतिकान्तनसंशयः ॥ सन्दंशेनविनाशक्तिरयस्कारस्यनेष्यते ॥ १६ ॥ कस्यचिच्चक्वचिद्दृष्टंसामर्थ्यंनतुसर्वतः ॥ १७ ॥ पुलं
स्त्यउवाच ॥ इत्युक्तःप्रययौकामःसखायंमधुमाश्रितः ॥ रतियुक्तोजगामाशुप्रस्थंतुहिनभूभृतः ॥ १८ ॥ सतुप्राप्याकरोच्चिन्तांकार्यस्योपायपू
र्विकाम् ॥ महात्मानोहिनिष्कम्पामनस्तेषांसुदुर्जयम् ॥ १९ ॥ तदादावेवसंक्षोभ्यनेत्थंतस्यजयोभवेत् ॥ संसिद्धिःप्रायशश्चैवपूर्वंसंशोध्यमानसम्
॥ २२० ॥ कथमेवंविधैर्भावैर्द्वेषानुगमनंविना ॥ क्रोधःक्रूरतरात्सङ्गाद्ध्रीषणेर्षामहासखी ॥ २१ ॥ चापल्यान्मूर्ध्निविध्वस्तधैर्याधारमहाबला ॥ ताम
स्यविनियोक्ष्यामिमनसोविकृतिंपुरः ॥ २२ ॥ पिधायधैर्यद्वाराणिसन्तोषमपकृष्यच ॥ अवगन्तुंहिमांतत्रनकश्चिदिहपण्डितः ॥ २३ ॥ विक
ल्पमात्रसंस्थानंविरूपाक्षमनोभवम् ॥ प्रविश्याथक्रियारम्भीगम्भीरावर्तदुस्तरः ॥ २४ ॥ भविष्यामिहरस्याहंतपःस्थस्यस्थिरात्मनः ॥ इन्द्रि
यग्राममावृत्यरम्यसाधनसंविधिः ॥ २५ ॥ चिन्तयित्वेतिमदनोभूतभर्तुस्तदाश्रमम् ॥ जगामजगतीसारंसरलद्रुमवेदिकम् ॥ २६ ॥ शान्तस

२५

त्त्वसमाकीर्णमचलंप्राणिसङ्कुलम् ॥ नानापुष्पलताजालंसानुसंस्थगणेश्वरम् ॥ २७ ॥ निर्व्यग्रवृषभोद्घुष्टंनीलशाद्वलसानुकम् ॥ तत्रापश्यत्रिनेत्रस्य
रम्यंकञ्चिद्द्वितीयकम् ॥ २८ ॥ वीरकंवीरलोकेशमीशानसदृशद्युतिम् ॥ पङ्ककुङ्कुमकिञ्जल्कपुञ्जपिङ्गजटासटम् ॥ २९ ॥ वेत्रपाणितमव्य
ग्रमुग्रंचाभद्रभूषणम् ॥ ततोनिमीलितोन्निद्रपद्मपत्रान्तलोचनम् ॥ २३० ॥ प्रेक्षमाणमृजुस्थानंनासावंशाग्रगोचरम् ॥ अतीवरम्यसिंहेन्द्रचर्म
लम्बोत्तरीयकम् ॥ ३१ ॥ श्रवणाहिफणोन्मुक्तनिश्वासानलपिङ्गलम् ॥ प्रङ्कत्कपोलपर्यन्तचुम्बिलम्बिजटाचयम् ॥ ३२ ॥ कृतवासुकि
पर्यन्तनाभिमूलनिवेशितम् ॥ ब्रह्माञ्जलिस्थनासाग्रनिबद्धोरगभूषणम् ॥ ३३ ॥ ददर्शशङ्करंकामःक्रमप्राप्तान्तिकःशनैः ॥ ततोभ्रमरझङ्कारमाल
म्ब्यद्रुमसानुगम् ॥ ३४ ॥ प्रविष्टःकर्णरन्ध्रेणभवस्यमदनोमनः ॥ शङ्करस्तमथाकर्ण्यमधुरंमदनाश्रयम् ॥ ३५ ॥ सस्मारदक्षतनयांदयितां
रन्तुमानसः ॥ ततःशिवस्यशनकैस्तिरोधायातिनिर्मला ॥ ३६ ॥ समाधिभावनातस्थौलक्ष्यप्रत्यक्षरूपिणी ॥ ततस्तन्मयतांयातःप्रत्यूह
पिहिताशयः ॥ ३७ ॥ विवेशविबुधाधीशोविकृतिंमदनात्मिकाम् ॥ ईषत्क्रोधसमाविष्टोधैर्यमालम्ब्यधूर्जटिः ॥ ३८ ॥ निरस्यमदनंस्थि
त्वायोगमायासमावृतः ॥ सतयामायया विष्टोजज्वालमदनस्ततः ॥ ३९ ॥ इच्छाशरीरोदुर्ज्ञेयोदोषावासोमहाशयः ॥ हृदयान्निर्गतःसोऽथवासना
व्यसनात्मकः ॥ २४० ॥ बहिस्थलंसमासाद्यउपतस्थेझषध्वजः ॥ अनुयातोहिसाह्येनमित्रेणमधुनासह ॥ ४१ ॥ सहकारतरोर्दृष्ट्वामन्दमारु
तनिर्धुतम् ॥ स्तबकंमदनोरम्यंहरवक्षसिसत्वरम् ॥ मुमोचमोहनंनाममार्गणंमकरध्वजः ॥ ४२ ॥ सतस्यहृदयेशुद्धेनामशालीमहाशरः ॥
पपातपरुषःप्रांशुःपुष्पबाणोविमोहनः ॥ ४३ ॥ ततःकरणसन्दोहेविद्धेतुहृदयेभवः ॥ बभूवभूतपोऽकम्प्यधैर्योऽपिमदनोन्मुखः ॥ ४४ ॥ ततःप्रभु
त्वाद्भावानामावशंस्वमपश्यत ॥ वाक्यंबहुबभाषेऽथप्रत्यूहप्रसवात्मकम् ॥ ४५ ॥ ततःकोपानलोद्भूतघोरहुङ्कारभीषणे ॥ बभूववदनेनेत्रंतृतीयमन
लाकुलम्॥४६॥रुद्रस्यरौद्रवपुषोजगत्संहारभैरवम्॥तदन्तिकस्थेमदनेव्यस्फारयतधूर्जटिः॥४७॥तन्नेत्रविस्फुलिङ्गेनक्रोशतांनाकवासिनाम् ॥ गमितो
भस्मतांतूर्णंकन्दर्पःकामदर्पकः॥४८॥सतुतंभस्मसात्कृत्वाहरनेत्रोद्भवोऽनलः ॥ व्यजृम्भतजगद्दग्धुंज्ञात्वाहुङ्कारघस्मरम्॥४९॥ततोभवोजगद्धेतोर्व्यभ
जज्जातवेदसम् ॥ सहकारेमधौचन्द्रेसुमनस्स्वपरेष्वपि ॥ २५० ॥ भृङ्गेषुकोकिलास्येचविभागेनस्मरानलम्॥सबाह्याभ्यन्तरेविद्धोहरोऽथस्मरमार्गणैः
॥ ५१ ॥ भागेष्वेतेषुसंविष्टंवीक्षन्तीवहुताशनम् ॥ विभक्तंलोकसंक्षोभकरंदुर्वारजृम्भितम् ॥ ५२ ॥ तत्प्राप्तिस्नेहसम्पूर्णकामेनहृदयेकिल ॥ ज्वलन्न
हर्निशंभीमोदुःखस्यवशगोऽभवत् ॥ ५३ ॥ विलोक्यहरहुङ्कारज्वालाभस्मीकृतंस्मरम् ॥ विललापरतिःक्रूरंबन्धुनामधुनासह ॥ ५४ ॥ ततो

विलप्यबहुशोमधुनापरिसान्विता ॥ जगामशरणंदेवमिन्दुमौलिंत्रिलोचनम् ॥ ५५ ॥ भृङ्गानुयातांसङ्कुल्पपुष्पितांसहकारजाम् ॥ लतांपत्र द्रुमच्छन्नांजातांपरभृतांसखीम् ॥ ५६ ॥ निबध्यतुजटाजूटंकुटिलैरलकैरतिः ॥ उद्धर्त्यगात्रंशुभ्रेणह्वयेनस्मरभस्मना ॥ ५७ ॥ जानुभ्यामवनिंगत्वा प्रोवाचेन्दुविभूषणम् ॥ ५८ ॥ रतिरुवाच ॥ नमःशिवायास्तुमनोमयायजगन्मयायाद्भुतवर्त्मनेनमः ॥ नमःशिवायास्तुसुरार्चितायतुभ्यंसदाभक्त कृपापराय ॥ ५९ ॥ नमोभवायास्तुभवोद्भवायनमोऽस्तुतेध्वस्तमनोभवाय ॥नमोऽस्तुमायामदनाश्रयायनमोनिसर्गामलभूषिताय ॥२६०॥ नमोऽ स्त्वमेयायगुणायनायनमोऽस्तुसिद्धायपुरातनाय ॥ नमःशरण्यायनमोगुणायनमोऽस्तुतेभीमगणानुगाय॥६१॥नमोऽस्तुनानाभुवनार्द्धकर्त्रेनमोऽस्तु भक्ताभिमतप्रदाय ॥ नमोऽथकर्मप्रसुवेनमःसदाअनन्तरूपायसदैवतुभ्यम् ॥ ६२ ॥ असह्यकोपायसदैवतुभ्यंशशाङ्कचिह्नायनमोऽस्तुतुभ्यम् ॥ असीमलीलापरमस्तुतायवृषेन्द्रयानायपुरान्तकाय ॥ ६३ ॥ नमःप्रसिद्धायमहौषधायनमोऽस्तुनानाविधरूपकाय ॥ नमोऽस्तुकालायनमःकलाय नमोऽस्तुतेकालकलातिगाय॥६४॥ चराचराचार्यविचार्यवर्यमाचार्यमुत्प्रेक्षितभूतसर्गम्॥त्वामिन्दुमौलिंशरणंप्रपन्नाप्रियाप्तयेऽहंसहसामहेशम्॥६५॥ प्रयच्छमेकामयशःसमृद्धिंपतिंविनातंभगवन्वजी ॥प्रियःप्रियायाःपुरुषेशनित्यस्ततोऽपरःकोभुवनेष्विहास्ति ॥ ६६ ॥ प्रभुःप्रभावीप्रभवःप्रियाणां प्रवीणपर्यायपरापरन्तपः ॥ त्वमेवनाथोभुवनस्यगोप्तादयालुरुन्मूलितभक्तभीतिः ॥ ६७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्थंस्तुतःशङ्करइन्दुमौलिर्वृषाकपिर्म न्मथकान्तयातु॥तुतोषदोषाकरखण्डधारीउवाचचैनांमधुरंनिरीक्ष्य ॥६८॥ शङ्करउवाच ॥ भविष्यतिचकामोऽयंकालेकान्तेऽचिरादथ ॥ अनङ्गइति लोकेषुसविख्यातिंगमिष्यति ॥ ६९ ॥ इत्युक्ताशिरसावन्द्यगिरीशंकामवल्लभा ॥ जगामोपवनंचान्यद्रतिस्तुहिनपर्वते ॥ २७० ॥ रुरोदचापि बहुशोदीनारम्यस्थलेस्थले ॥ मरणव्यवसायापिनिवृत्ताचशिवाज्ञया ॥ ७१ ॥ अथनारदवाक्येनचोदितोहिमभूधरः॥कृताभरणसंस्कारांकृतकौतुक मङ्गलाम् ॥ ७२ ॥ स्वर्गपुष्पकृतापीडांशुभ्रचीनांशुकाम्बराम् ॥ सखीभ्यांसंयुतांशैलोगृहीत्वास्वसुतांततः ॥ ७३ ॥ जगामसुभगेयोगेतदासम्पूर्ण मानसः ॥ सकाननान्युपाक्रम्यवनान्युपवनानिच ॥ ७४ ॥ ददर्शरुदतींनारीमप्रतर्क्यामहौजसम् ॥ नरूपेणेदृशीलोकेरम्येषुवनसानुषु ॥ ७५ ॥ कौतुकेनपरामृष्टस्तांदृष्ट्वारुदतींगिरिः ॥ उपसृत्यततस्तस्यानिकटंसोऽप्यपृच्छत ॥ ७६ ॥ हिमवानुवाच ॥ कासिकस्यासिकल्याणिकिमर्थंचापि रोदिषि ॥ नैतदल्पमहंमन्येकारणंलोकसुन्दरि ॥ ७७ ॥ सातस्यवचनंश्रुत्वाउवाचमधुनासह ॥ रुदन्तीशोकवचनंश्वसन्तीदैन्यवर्धनम् ॥ ७८ ॥ रतिरुवाच ॥ कामस्यदयितांभार्यांरतिंमांविद्धिसुव्रत ॥ गिरावस्मिंश्चभगवान्गिरिशस्तपसिस्थितः ॥७९॥ तेनप्रत्यूहरुष्टेनक्रोधाद्विस्फार्यलोचनम् ॥

विमुच्याग्निशिखाज्वालांकामोभस्मावशेषितः ॥ २८० ॥ अहंतुशरणंयातातंदेवंभयविह्वला ॥ स्तुतवत्यथसन्तुष्टस्ततोमांगिरिशोब्रवीत् ॥ ८१ ॥
तुष्टोऽहंकामदयितेकामोत्पत्तिर्भविष्यति ॥ त्वत्स्तुतिंचाप्यधीयानोनरोभक्त्यामदाश्रयः ॥ ८२ ॥ लप्स्यतेकाङ्क्षितंकामंनिवर्तमरणादपि ॥
प्रतीक्षमाणातद्वाक्यमाशावंशवशादहम् ॥ ८३ ॥ शरीरंपरिरक्षिष्येकिञ्चित्कालंमहाद्युते ॥ इत्युक्तस्तुतयारत्याशैलःसम्भ्रमभीषणः ॥ ८४ ॥
पाणावादायतनयांगन्तुमैच्छत्स्वकंपुरम् ॥ भाविनोऽवश्यभावित्वाद्भवित्रीभूतभाविनी ॥ ८५ ॥ लज्जमानासखिमुखैरुवाचपितरंगिरिम् ॥
॥ ८६ ॥ शैलपुत्र्युवाच ॥ दुर्भगेनशरीरेणकिंममानेनकारणम् ॥ कथंचतांदशांप्राप्तश्शङ्करोमेपतिर्भवेत् ॥ ८७ ॥ तपोभिःप्राप्यतेऽभीष्टंना
साध्यन्तुतपस्यतः ॥ दुर्भगत्वंवृथालोकेविहितेसतिसाधने ॥ ८८ ॥ तपसिभ्रष्टसन्देहाततःस्वार्थजिगीषया ॥ एवन्तपःकरिष्येऽहंया
मीत्युक्तवतींसुताम् ॥ ८९ ॥ उवाचवाचाशैलेन्द्रोगद्गदस्वरवर्णया ॥ २९० ॥ हिमवानुवाच ॥ उमेतिचापलंपुत्रिनक्षमंतावकंव
पुः ॥ सोढुंक्लेशानुरूपस्यतपसःसौम्यदर्शने ॥ ९१ ॥ भावीन्यपिचकार्याणिपदार्थानिसदैवतु ॥ भाविनोऽर्थाभवन्त्येवबहवोऽनिच्छ
तोऽपिहि ॥ ९२ ॥ तस्मान्नतपसातेऽस्तिबालेकिञ्चित्प्रयोजनम् ॥ भवनंचैवगच्छामिचिन्तयिष्यामितत्रवै ॥ ९३ ॥ इत्यक्तातुयदानै
वगृहमन्वेतिशैलजा ॥ ततोऽद्रिश्चिन्तयाविष्टःस्वसुतांप्रशशंसच ॥ ९४ ॥ ततोऽन्तरिक्षेदिव्याचवागभूद्भुवनत्रये ॥ उमेतिचापलंपुत्रित्वयोक्तातन
यायतः ॥ ९५ उमेतिनामतेनास्याभुवनेषुभविष्यति ॥ सिद्धिर्मूर्तिमतीत्वेषासाधयिष्यतिचिन्तितम् ॥ ९६ ॥ इतिश्रुत्वातुवचनंसतदाकाश
मण्डले ॥ अनुज्ञायसुतांशैलोजगामाशुस्वमन्दिरम् ॥ ९७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शैलजापियियौशैलमगम्यमपिदैवतैः ॥ सखीभ्यामनुयातातुनि
यतानगराजजा ॥ ९८ ॥ शृङ्गंहिमवतःपुण्यंनानाधातुविभूषितम् ॥ दिव्यपुष्पलताकीर्णंभ्रमरोद्घुष्टपादपम् ॥ ९९ ॥ दिव्यप्रस्रवणोपेतंमनोर
थशतोज्ज्वलम् ॥ नानापक्षिसमायुक्तंचक्रवाकोपशोभितम् ॥ ३०० ॥ जलजस्थलजैःपुण्यैःप्रफुल्लैरुपशोभितम् ॥ चित्रकन्दरसङ्घ्यंदिव्यगेहसम
न्वितम् ॥ १ ॥ विहङ्गसङ्घसङ्घुष्टंकल्पपादपसङ्कटम् ॥ तत्रापश्यन्महाशाखंशाखिनंहरितच्छदम् ॥ २ ॥ सर्वर्तुकुसुमोपेतंचक्रवाकोपशोभितम् ॥
नानापुष्पशताकीर्णंनानाविधफलान्वितम् ॥ ३ ॥ त्यक्तंसूर्यस्यरुचिभिर्भिन्नसंहतपल्लवम् ॥ तत्राम्बराणिसन्त्यज्यभूषणानिचशैलजा ॥ ४ ॥
संवीतावल्कलैर्दिव्यैर्दर्भनिर्मितमेखला ॥ त्रिःस्नातापाटलाहाराबभूवशरदांशतम् ॥ ५ ॥ शतमेकेनजीर्णेनपर्णेनावर्त्तयत्तदा ॥ निराहाराशतंसा
भूत्समानांतपसोनिधिः ॥ ६ ॥ ततउद्वेजिताःसर्वेप्राणिनस्तपसोऽग्निना ॥ ततःसस्मारभगवान्मुनीन्सप्तशतक्रतुः ॥ ७ ॥ तेसमागम्यमुदिताःस

र्वैसमुदितास्तथा ॥ पूजितास्तेमहेन्द्रेणपप्रच्छुस्तत्प्रयोजनम् ॥ ८ ॥ ऋषयऊचुः॥किमर्थंहिसुरश्रेष्ठसंस्मृतास्तुवयंत्वया ॥ ९ ॥ शक्रःप्रोवाच
शृण्वन्तुभगवन्तःप्रयोजनम् ॥ शक्रउवाच॥ हिमाचलेतपोघोरंतप्यतेभूधरात्मजा ॥३१०॥ तस्याभिमतयोगेनभवन्तःकर्तुमर्हथ ॥ तपःसमापनंदेव्या
जगदर्थेत्वरान्विताः ॥ तथेत्युक्त्वाततःशैलंसिद्धसङ्घातसेवितम् ॥ ११ ॥ ऊचुरागम्यमुनयस्तामथोमधुराक्षरम् ॥ पुत्रिकस्तेव्यवसितःकामःकमल
लोचने ॥ १२ ॥ तानुवाचततोदेवीस।दरंगौरवान्मुनीन् ॥ १३ ॥ देव्युवाच ॥ तपस्यन्तोमहाभागाःप्रोह्यमौनंभवादृशाम् ॥ वन्दनायनियुक्ता
धीर्याचयत्यविकल्पितम् ॥ १४ ॥ सुप्रसन्नमुखायूयंगृहीत्वासनमादितः ॥ उपविष्टाःश्रमंमुक्त्वाततःप्रक्ष्यथमामनु ॥ १५ ॥ इत्युक्तास्तेततश्च
क्रुस्तत्रासनपरिग्रहम् ॥ साचतान्विधिवत्पूर्वंपूजयित्वाविधानतः ॥ १६ ॥ उवाचादित्यसङ्काशान्मुनीन्सप्तऋषीञ्शनैः ॥ त्यक्त्वात्रतात्मकंमौ
नंनत्वाचविधिवन्मुनीन् ॥ १७ ॥ भगवन्तोऽपिमौनान्तेतस्याःसप्तर्षयोऽप्यथ ॥ गौरवाधारतांप्राप्तांपप्रच्छुस्तांपुनस्तथा ॥ १८ ॥ सापिगौर
वगर्भेणमनसाचारुहासिनी ॥ मुनीन्सर्वांस्तथालोक्यप्रोवाचप्रोह्यवाग्यमम् ॥ १९ ॥ भगवन्तोविजानीथप्राणिनांमनसेप्सितम् ॥ शरीरादिभि
रत्यर्थंकदर्थ्यन्तेहिदेहिनः ॥ ३२० ॥ केचित्तुनिपुणास्तत्रघटन्तेविविधोद्यमैः ॥ उपायैर्दुर्लभान्भावान्प्राप्नुवन्तिह्यतन्द्रिताः ॥ २१ ॥ अपरेतु
परिच्छिद्यनानाकारानुपक्रमान् ॥ देहान्तरार्थंसारम्भमाश्रयन्तिहितद्व्रतम् ॥ २२ ॥ ममत्वाकाशसम्भूतकुसुमस्रग्विभूषितम् ॥ विन्ध्यशृङ्गंस्प्र
ष्टुकामोहस्तःप्रसरतेमुहुः ॥ २३ ॥ अहंकिलभवंदेवंपतिंप्राप्तुंसमुद्यता ॥ प्रकृत्यैवदुराराध्यंतपस्यन्तंचसम्प्रति ॥ २४ ॥ सुरासुरैरनिर्णी
तंपरमार्थक्रियाश्रयम् ॥ साम्प्रतंचापिनिदग्धोमदनोवीतरागिणा ॥ २५ ॥ कथमाराधयेदीशंमादृशीतादृशंशिवम् ॥ २६ ॥ पुलस्त्यउवाच॥
इत्युक्तामुनयस्तेतुस्थिरतांमनसस्ततः ॥ ज्ञातुमस्यावचःप्रोचुःप्रक्रमात्प्रकृतार्थकम् ॥ २७ ॥ मुनयऊचुः ॥ द्विविधंतुसुखंतावत्पुत्रिलोकेविभा
व्यते ॥ शरीरस्यास्यसंयोगश्चेतसश्चापिनिर्वृतिः ॥ २८ ॥ प्रकृत्यातुसदिग्वासाभीमोभस्मास्थिभूषणः ॥ कपालीभिक्षुकोनग्नोविरूपाक्षोऽस्थिर
क्रियः ॥ २९ ॥ प्रमत्तोन्मत्तकाकारोबीभत्सोकृतसङ्ग्रहः ॥ पत्यानतेनचास्त्यर्थोमूर्तानर्थेनकाङ्क्षितः ॥ ३३० ॥ यदिस्वस्यशरीरस्यसुखमिच्छ
सिशाश्वतम् ॥ तत्कथंतेमहादेवाद्भूतभाजोजुगुप्सितात् ॥३१॥ स्रवन्नरवसासास्थिकपालकृतभूषणात् ॥ श्वसदुग्रभुजङ्गेन्द्रकृतभूषणभूषितात् ॥३२॥
श्मशानवासिनोरौद्रप्रमथानुगतादपि ॥ सुरेन्द्रमुकुटव्रातनिघृष्टचरणोऽरिहा ॥ ३३ ॥ हरिरस्तिजगद्धाताश्रीकान्तोऽनन्तमूर्तिमान् ॥ जप्योय
ज्ञभुजामस्तितथेन्द्रःपाकशासनः ॥ ३४ ॥ देवतानांनिधिश्चास्तिज्वलनस्सर्वकामधुक् ॥ वायुरस्तिजगद्धातायःप्राणस्सर्वदेहिनाम् ॥ ३५ ॥

तथावैश्रवणोराजासर्वार्थमहिमाप्रभुः ॥ एभ्यएकतमंकस्मान्नत्वंसम्प्राप्तुमिच्छसि ॥ ३६ ॥ उतान्यस्मादिहप्राप्यंसुखंतेमनसेहितम् ॥ एवमेतत्त
थापुत्रिप्रभावोलोकसम्पदाम् ॥ ॥ ३७ ॥ अस्मिन्देहेपरेवापिकल्याणप्राप्तयेतव ॥ पितुरेवास्तितेसवसुरेभ्योयन्निवेदितम् ॥ ३८ ॥ वरस्यप्राप्तये
क्लेशस्सचाप्यत्राफलस्तरुः ॥ प्रायेणप्रार्थितोह्यर्थस्समर्थोह्यतिदुर्लभः ॥ ३९ ॥ स्वस्थानविनियोगित्वात्पुत्रितत्रापिलभ्यते ॥ ३४० ॥ पुलस्त्य
उवाच ॥ इत्युक्तवत्सुकुपितामुनिवर्येषुशैलजा ॥ उदाचक्रोधरक्ताक्षीविस्फुरद्दशनच्छदा ॥ ४१ ॥ देव्युवाच ॥ असद्ग्रहस्यकानीतिर्व्यसनस्यक्व
यन्त्रणा ॥ विपरीतार्थबोद्धारःसत्पथेकेनयोजिताः ॥ ४२ ॥ एवंमांवित्थदुष्प्रज्ञामस्थानासद्ग्रहप्रियाम् ॥ नमांप्रतिविचारोऽस्तियदहङ्कारमानिनी
॥ ४३ ॥ प्रजापतिसमाःसर्वेभवन्तःसर्वदर्शिनः ॥ ननूनंवित्थतंदेवंशाश्वतंजगतःप्रभुम् ॥ ४४ ॥ अजमीशानमव्यक्तममेयमहिमोदयम् ॥ आ
स्तांतत्कर्मसद्भावंसम्बोधंतावदावृतम् ॥ ४५ ॥ विदुस्तंनहरिब्रह्ममुखाअपिसुरेश्वराः॥यत्तस्यविभवंस्वोत्थंभुवनेषुविजृम्भितम् ॥ ४६ ॥ प्रकटंसर्व
भूतानांतदप्यथनवित्थकिम् ॥ कस्यैतद्गगनंमूर्तिःकस्याग्निःकस्यमारुतः ॥ ४७ ॥ कस्यभूःकस्यवरुणःकश्चन्द्रार्कविलोचनः ॥ कस्यार्चयन्तिलोके
षुलिङ्गंभक्त्यासुरासुराः ॥ ४८ ॥ यच्चब्रह्मेश्वरादेवाविष्णिवन्द्राद्यामहर्षयः ॥ प्रभावंप्रभवंवापितेषामपिनवित्थकिम् ॥ ४९ ॥ अदितेःकश्य
पाज्जातादेवानारायणादयः ॥ मरीचेःकश्यपःपुत्रोह्यदितिर्दक्षपुत्रिका ॥ ३५० ॥ मरीचिश्चापिदक्षश्चपुत्रौतौब्रह्मणःकिल ॥ ब्रह्माहिरण्मयादण्डा
देवसिद्धविभूतिकः ॥ ५१ ॥ कस्यप्रादुरभूद्ध्यानात्प्राकृतःप्राकृतांशकः ॥ अथनारायणेनैवस्वकीयच्छासमाश्रयात् ॥ ५२ ॥ तत्प्रेरितः
प्रयात्येषजन्मनारायणत्मकम् ॥ सापिकर्मणएवोक्ताप्रेरणाविवशात्मनाम् ॥ ५३ ॥ यथोन्मादादिदुष्टस्यमतिरेवहिसाभवेत् ॥ इष्टानेवपदार्थान्वै
विपरीतान्हिमन्यते ॥ ५४ ॥ लोकस्यव्यवहारेषुद्दष्टेषुहसतेसदा ॥ धर्माधमफलप्राप्तौविष्णुमेवनिबोधत ॥ ५५ ॥ विदध्वमित्थंमुनयोऽसक्ट
च्चमेगिरंगिरीशश्रुतिभूमिसन्निधौ ॥ उत्कृष्टकेदारइवावनीतलेसुबीजमुष्टिंसुफलायकर्षकाः ॥ ५६ ॥ तेतांश्रुत्वाहितांरम्यांप्रक्रमात्प्रक्रमक्रियाम्॥
वाचंवाचांपतिप्रख्याःप्रोचुश्चस्मितसुन्दराः॥ ५७॥ मुनयऊचुः॥ जातेलोकविधानेतुसत्यंतत्कार्यमुत्तमम्॥ प्रायःप्रालेयशैलस्यशङ्कातत्कालरूपिणः
॥ ५८ ॥ सत्यमुत्कण्ठिताःसर्वेयेयेकार्यार्थमुद्यताः ॥ तेपांत्वरन्तेचेतांसिकिन्तुनाममहात्मनाम् ॥ ५९ ॥ लोकयात्रानुगन्तव्याविशेषेणविवक्षि
तैः ॥ यतस्तद्धर्ममेधन्तेतत्प्रामाण्यंपरेधृताः ॥ ३६० ॥ पुलस्त्यउवाच॥इत्युक्त्वामुनयोजग्मुस्त्वरितातुहिनाचलम्॥ तत्रतेपूजितास्तेनहिमशैलेनसा
दरम् ॥ ६१ ॥ ऊचुर्मुनिवराःप्रीताःस्वल्पकंतुत्वरान्विताः ॥६२॥ मुनयऊचुः ॥ देवोदुहितरंसाक्षात्पिनाकीतवमार्गते ॥ तच्छीघ्रंपावयात्मानमाहुत्ये

वानलेद्भुतम्॥६३॥कार्यंहितच्चदेवानांसुचिरंपरिवर्तत ॥ जगदुद्धारणायैषविधातव्यःसमुद्यमः ॥ ६४॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तस्तुतदाशैलोहर्षावेशव
शान्मुनीन् ॥ असमर्थोऽभवद्वक्तुमुत्तरंप्रार्थयन्निव ॥ ६५ ॥ ततोमेनामुनीन्वन्द्यप्रोवाचस्नेहविक्लवा ॥ दुहितुस्तान्मुनीँश्चैववचनंस्वयमर्थवत्॥६६॥
मेनोवाच ॥ यदर्थंदुहितुर्जन्मचेच्छन्त्यपिमहाफलम् ॥ तदेवोपस्थितंसर्वंप्रक्रमेणैवसाम्प्रतम्॥ ६७ ॥ कुलजन्मवयोरूपविभुत्वैस्सहितोऽपियः॥
वरस्तस्यापिनाहूयसुतादेयाद्ययाचतः ॥ ६८ ॥ दिग्वासाजटिलःशूलीदग्धकामोऽपिकामदः ॥ सतुमत्सुतयाघोरःकथंनामउपास्यते ॥ ६९ ॥
मुनयऊचुः ॥ ऐश्वर्यमवगच्छस्वशङ्करस्यसुरासुराः ॥ आराध्यमानपादाब्जयुगलाश्चसुनिर्वृताः ॥ ३७० ॥ यस्योपयोगियद्रूपंतेनतत्प्रार्थ्यतेचिरम् ॥
घोरंतपस्यतेबालातेनरूपेणनिर्वृता ॥ ७१ ॥ यत्सात्रतानिदिव्यानिनयिष्यतिसमापनम् ॥ तदत्रावर्हितातावदस्मास्वेवभविष्यति ॥७२॥ पुलस्त्य
उवाच ॥ इत्युक्त्वागिरिणासार्द्धंययुर्यत्रास्तिशैलजा ॥ जितार्कज्वलनज्वालातपस्तेजोमयीह्युमा ॥ ७३ ॥ प्रोक्तासामुनिभिःस्निग्धंमानिन्याह
वचोऽर्थवत् ॥ ७४ ॥ उमोवाच ॥ नाहंक्षुद्रात्किलेच्छामिऋतेशर्वात्पिनाकिनः ॥ स्थितंचतारतम्येनप्राणिनांपरमर्द्धिदम् ॥ ७५ ॥ धीरतैश्वर्य
कार्याणिप्रमाणमतुलंमहत् ॥ यस्मान्नकिञ्चिदहपरंयच्चयस्मात्प्रवर्तते ॥ ७६ ॥ यस्यैश्वर्यमनाद्यन्तंतमहंशरणंगता ॥ समःसव्यवसायश्चदीर्घेण
विपरीतकः ॥ ७७ ॥ एवंनिशम्यतेवाचंदेव्यामुनिवरास्तदा ॥ आनन्दाश्रुपरीताक्षाःसस्वजुस्तांतपस्विनीम् ॥ ७८ ॥ ऊचुश्चपरमप्रीताःशलजां
मधुरंवचः ॥ ७९ ॥ ऋषयऊचुः ॥ अत्यद्भुतमहोपुत्रिज्ञानमूर्तिरिवामला ॥ प्रसादयसिनोभावंभवभावप्रतिश्रयात् ॥ ३८० ॥ ननुविद्मोवयंतस्य
देवस्यैश्वर्यमद्भुतम् ॥ त्वन्निश्चयस्यदृढतांवेत्तुंवयमिहागताः ॥ ८१ ॥ अचिरादेवतन्वङ्गिकामस्त्वेषभविष्यति ॥ आदित्यस्सप्रभोयातिरत्नेभ्यः
काद्युतिःपृथक् ॥ ८२ ॥ कोऽर्थोवर्णान्स्वकांस्त्यक्त्वातथात्वंगिरिशंविना ॥ यामोऽनेकाभ्युपायेनतमभ्यर्थयितुंवयम् ॥ ८३ ॥ अस्माकमपि
चैषोऽर्थःसुतरांहृदिवर्तते ॥ अतस्त्वमेवसाबुद्धिर्यतोनीतिस्त्वमेवहि ॥ ८४ ॥ अतोनिःसंशयंकार्यंशङ्करोऽपिविधास्यति ॥ ८५ ॥ पुलस्त्यउवाच॥
इत्युक्त्वापूजितास्सर्वेमुनयोगिरिकन्यया ॥ प्रययुर्गिरिशंद्रष्टुंप्रस्थंहिमवतोमहत् ॥८६ ॥ गङ्गाम्भःप्लावितात्मानःपिङ्गाबद्धजटासटाः ॥ भृङ्गानुया
तपाणिस्थमन्दारकुसुमस्रजः ॥ ८७ ॥ सम्प्राप्यतुगिरेःप्रस्थंददृशुःशङ्कराश्रमम् ॥ प्रशान्ताशेषसत्वौघंपर्यस्तमितकाननम् ॥ ८८ ॥ निःशब्दक्षोभ
सलिलप्रयातंसर्वतोदिशम् ॥ तत्रापश्यंस्ततोद्वारिवीरकंवेत्रपाणिनम् ॥ ८९ ॥ तमेतेमुनयःपूज्यविनीताःकार्यगौरवात् ॥ ऊचुर्मधुरभाषाभिस्ते
वाचंवाग्मिनांवराः ॥ ३९० ॥ ऋषयऊचुः॥द्रष्टुवयमिहायाताःशङ्करंगुणनायकम् ॥ त्रिलोचनंविजानीहिसुरकार्यप्रचोदिताः ॥९१॥ त्वमेवनोगति

स्तत्रयथांकालानतिक्रमः ॥ स्यात्प्रार्थनैषाप्रायेणप्रतीहारमयीप्रभो ॥ ९२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तोमुनिभिःसोऽथगौरवात्तानुवाचह ॥ वीरक
उवाच ॥ सवनस्यापरांसन्ध्यांकर्तुमन्दाकिनींगतः ॥ ९३ ॥ क्षणेनभाविताविप्रास्ततोद्रक्ष्यथशूलिनम् ॥ ९४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तामुनय
स्तस्थुर्यत्नात्कार्यविचक्षणाः ॥ गम्भीराम्बुधरंप्रावृट्तृषिताश्चातकायथा ॥ ९५ ॥ तथाक्षणेननिष्पन्नसमाचारक्रियाविधिम् ॥ वीरासनकृतोद्देशं
मृगचर्मनियामितम् ॥ ९६ ॥ ततोविनीतोजानुभ्यामवलम्ब्यमहींमुदा ॥ उवाचवीरकोदेवंप्रणयैकसमाश्रयम् ॥ ९७ ॥ वीरकउवाच ॥ सम्प्रा
तामुनयःसप्तद्रष्टुंत्वांदीप्ततेजसम् ॥ विभोसमादिशद्रष्टुंततोध्यानमिहार्हसि ॥ ९८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥इत्युक्तोधूर्जटिस्तेनवीरकेणमहात्मना ॥ भ्रूभङ्ग
संज्ञयातेषांप्रवेशाज्ञांददौतदा ॥ ९९ ॥ मूर्द्धकम्पेनतान्सप्तवीरकोऽपिमहामुनीन् ॥ आजुहावविदूरस्थान्दर्शनायपिनाकिनः ॥ ४०० ॥ त्वराबद्ध
जटास्तेचलम्बकृष्णाजिनाम्बराः ॥ विविशुर्वेदिकांदिव्यांगिरीशस्यविभोस्ततः ॥ १ ॥ वद्धपाणिपुटाक्षिप्तनाकपुष्पोत्करास्ततः ॥ पिनाकिपाद
युगलंवन्द्यनाकनिवासिनः ॥ २ ॥ ततःस्निग्धेक्षिताःसन्तोमुनयःशूलपाणिना ॥ गिरीशंतुततोदृष्ट्वातेसमंतुष्टुवुर्मुदा ॥ ३ ॥ मुनयऊचुः ॥ अहो
कृतार्थावयमेवसाम्प्रतंसुरेश्वरैर्वन्दितपादपल्लवम् ॥ विलोकयामोगुणगौरवर्द्धिभिःसमादिशेःकार्यमशेषरक्षणम् ॥ ४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ ततःप्रह
स्यसर्वज्ञउवाचमुनिसत्तमान् ॥ ५ ॥ शङ्करउवाच ॥ भवतांयद्धृदिगतंकार्यंतत्कुरुताधुना ॥ ६ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तामुनयस्तूर्णंययुर्यत्रच
शैलजा॥बभाषिरेविभागज्ञागिरिजांगिरिगह्वरे ॥७॥ ऋषयऊचुः॥रम्यंप्रियमनोहारिमारूपंतपसादह॥प्रीतस्तेशङ्करःपाणिमेषप्रतिग्रहीष्यति॥८॥वय
मर्थितवन्तस्तेपितरंपूर्वमागताः ॥ पित्रासहगृहंगच्छवयंयामःस्वमन्दिरम् ॥ ९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तातपसःसत्यंफलमस्तीतिचिन्त्यसा ॥
त्वरमाणाययौवेश्मपितुर्दिव्यंसुशोभितम् ॥ ४१० ॥ सातत्ररजनींमेनेवर्षायुतसमांसती ॥ हरदर्शनसञ्जातसमुत्कण्ठाहिमाद्रिजा ॥ ११ ॥
ततोमुहूर्त्तेब्राह्मेतुतस्याश्चक्रुःसुहृत्क्रियाम् ॥ नानामङ्गलसन्दोहान्यथावत्क्रमपूर्वकम् ॥ १२ ॥ दिव्यमङ्गलसंयोगान्मन्दिरेवहुमङ्गले ॥ उपासत
गिरिंमूर्त्ताऋतवःसर्वकामिकाः ॥ १३ ॥ वायवःसुखदाश्चासन्संमार्जनविधौगिरेः ॥ हर्म्येषुश्रीःस्वयंदेवीकृतनानाप्रसाधना ॥ १४ ॥ कान्तिःसर्वे
षुभावेषुऋद्धिश्चभरणाकुला ॥ चिन्तामणिप्रभृतयोरत्नाश्शैलंसमन्ततः ॥ १५ ॥ उपतस्थुर्लताश्चापिकल्पकाद्यामहाद्रुमाः ॥ ओषध्योमूर्तिमत्यश्च
दिव्यौषधिसमन्विताः ॥ १६ ॥ रसाश्चधातवश्चैवसर्वेशैलस्यकिङ्कराः ॥ किङ्करास्तस्यशैलस्यव्यग्राश्चाश्रमवर्तिनः ॥ १७ ॥ नद्यःसमुद्रा
निखिलाःस्थावरंजङ्गमंचयत् ॥ तसर्वेहिमशैलस्यमहिमानमवर्द्धयन् ॥ १८ ॥ अभवन्मुनयोनागायक्षागन्धर्वकिन्नराः ॥ शङ्करस्या

पिविबुधागन्धमादनपर्वते ॥ १९ ॥ सज्जमण्डनसम्भारास्तस्थुर्निर्मलमूर्त्तयः ॥ शर्वस्याथजटाजूटेचन्द्रखण्डंपितामहः ॥ ४२० ॥ ब
बन्धप्रणयोदारविस्फारितविलोचनः ॥ कपालमालांविपुलांचामुण्डामूर्ध्निबभ्रती ॥ २१ ॥ उवाचगिरिशंकालीपुत्रंजनयशङ्कर ॥ योदैत्येन्द्रकुलं
हत्वामांरक्तैस्तर्पयिष्यति ॥ २२ ॥ शौरिर्वितंसिकारत्नंकण्ठाभरणमुज्ज्वलम् ॥ भुजङ्गाभरणंगृह्यसज्जःशम्भोःपुरोऽभवत् ॥ २३ ॥ शक्रोगजाजि
नंतस्यवसाभ्यक्ताग्रपल्लवम्॥ दध्रेसरभसंस्विद्यद्विस्तीर्णमुखपङ्कजम्॥२४॥वायवश्ववबुस्तीक्ष्णास्तीक्ष्णंहिमगिरिप्रभम् ॥वृषंविभूषयामासुर्हरयानंमनो
जवम् ॥ २५ ॥ विरेजुर्नयनान्तस्थाःशम्भोःसूर्यानलेन्दवः ॥ स्वांद्युतिंलोकनाथस्यजगतःकर्मसाक्षिणः ॥ २६ ॥ चिताभस्मसमाधत्तकपालेरजतप्र
भम् ॥ मनुजास्थिमयींमालांनिबबन्धचपाणिना ॥ २७ ॥ प्रेताधिपःपुरेदूरेसभयःसमवर्तत ॥ नानाकारमहारत्नभूषणंधनदाहृतम् ॥ २८ ॥ विद्या
योद्दीप्तसर्पेन्द्रकटकेनस्वपाणिना ॥ कर्णोत्तंसंचकारेशोह्यमलंतक्षकंस्वयम् ॥ २९ ॥ निष्पन्नाभरणंचैवप्रसाध्येशंप्रसाधनैः ॥ तत्राप्येषांनियमतोह्य
भवन्व्यग्रमूर्तयः ॥४३०॥ मुमोचाभिनवान्सर्वरम्यशालिरसौषधीन्॥व्यग्रातुपृथिवीदेवीसर्वभावान्मनोरमा ॥३१॥ गृहीत्वावरुणःसाक्षाद्रत्नाढ्याभर
णानिच ॥ पुष्पाणिचविचित्राणिनानारत्नमयानितु ॥ ३२ ॥ तस्थौसाभरणोदेवःसर्वज्ञःसर्वदेहिनाम् ॥ ज्वलनश्चापिदिव्यानिहैमान्याभरणानिच
॥ ३३ ॥ जातरूपपवित्राणिप्रयतःसमुपस्थितः ॥ वायुर्ववौचसुरभिःसुखसंस्पर्शनोविभुम् ॥ ३४ ॥ छत्रंचन्द्रकरोद्दामंहासितंचशतक्रतुः ॥ जग्राहमु
दितःश्रीमान्बाहुभिर्वज्रभूषणः ॥ ३५ ॥ जगुर्गन्धर्वमुख्याश्चननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ वादयन्तोऽतिमधुरंजगुर्गन्धर्वकिन्नराः ॥ ३६ ॥ मुहूर्ताद्दतवस्त
त्रजगुश्चननृतुश्चवै ॥ चपलाश्चगणास्तस्थुर्लोडयन्तोहिमाचलम् ॥ ३७ ॥ उपविष्टःक्रमाद्धाताविश्वकृद्भगनेत्रहा ॥ चकारौद्वाहिकंकृत्यंपत्न्यास
हयथोदितम् ॥ ३८ ॥ दत्तार्घ्योगिरिराजेनसुरवृन्दैर्विनोदितः ॥ अवसत्तांक्षपांतत्रपत्न्यासहपुरान्तकः ॥३९॥ ततोगन्धर्वगीतेननृत्येनाप्सरसामपि
स्तुतिभिर्देवदैत्यानांविबुद्धोविबुधाधिपः ॥ ४४० ॥ आमन्त्र्यहिमशैलेन्द्रंप्रभातेजाययासह ॥ जगाममन्दरगिरिंवायुवेगेनशृङ्गिणा ॥ ४१ ॥ ततो
गतेभगवतिनीललोहितेसहोमयारतिमनुभूतभधरः॥सबान्धवोभवतिहिकस्यनोमनोविशृङ्खलंजगतिहिकन्यकापितुः ॥४२॥ पुरोद्यानेषुरम्येषुविविक्ते
षुवनेषुच ॥ सुरक्तहृदयोदेव्याविजहारभगाक्षिहा ॥ ४३ ॥ ततोबहुतिथेकालेपुत्रनाम्नागिरेःसुता ॥ सखीभिःसहिताक्रीडांचक्रेकृत्रिमपुत्रकैः ॥ ४४ ॥
कदाचिद्गन्धतैलेनगात्रमभ्यज्यशैलजा॥चूर्णैरुद्वर्तयामासमलेनापूरितांतनुम्॥४५॥ तदुद्वर्तनकंगृह्यनरंचक्रेगजाननम् ॥पुरुषंक्रीडतीदेवीतचाप्यक्षिपद
म्भसि ॥ ४६ ॥ जाह्नव्याशिवयासख्याततःसोभूद्बृहत्तनुः ॥ कायेनातिविशालेनजगदापूरयत्तदा ॥ ४७ ॥ पुत्रेत्युवाचतंदेवीपुत्रेत्यूचेचजाह्नवी ॥

गाङ्गेयइतिदेवैस्तुपूजितोऽभद्गजाननः ॥४८॥ विनायकाधिपत्यंचददावस्यपितामहः ॥ पुनःसाक्रीडतीचक्रेतरुंचवरवर्णिनी ॥ ४९ ॥ मनोज्ञमङ्कु
रंरूढमशोकस्यशुभानना ॥वर्द्धयामासतंचापिकृतसंस्कारमङ्गलम् ॥४५०॥ बृहस्पतिमुखैर्विप्रैर्दिवस्पतिपुरोहितैः॥ततोदेवैःसमुनिभिःप्रोक्तादेवीत्वि
दंवचः ॥ ५१ ॥ मुनिदेवाऊचुः ॥ अधुनादर्शितेमार्गेमर्यादांकर्तुमर्हसि ॥ फलंकिंभवितादेविकलिपतैस्तरुपुत्रकैः ॥ ५२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्ता
हर्षपूर्णाङ्गीप्रोवाचातिशुभांगिरम् ॥ ५३ ॥ पार्वत्युवाच ॥ एकंनिरुदकेग्रामेयःकूपंकारयेद्बुधः ॥ विन्दौविन्दौचतोयस्यसवसेद्वत्सरंदिवि ॥ ५४ ॥
दशकूपसमावापीदशवापीसमोह्रदः॥दशह्रदसमाकन्यादशकन्यासमोद्रुमः॥५५॥एषावैशुभमर्यादानियतालोकभाविनी॥५६॥पुलस्त्यउवाच ॥इत्यु
क्तास्तुततोविप्राबृहस्पतिपुरोगमाः ॥ जग्मुःस्वमन्दिराण्येवभवानींवन्द्यमातरम् ॥५७॥ गतेषुतेषुदेवोऽपिशङ्करःपर्वतात्मजाम्॥पाणिनालम्ब्यपादेन
स्वमावासमगच्छत ॥५८॥ चित्तप्रसादजननंप्रासादाट्टालगोपुरम् ॥ लम्बमौक्तिकदामानंमालिकाकुलवेदिकम् ॥५९॥ सुनद्धकलधौतंचक्रीडागृहम
नोगतम्॥प्रकीर्णकुसुमामोदमत्तालिकुलकूजितम् ॥४६०॥ किन्नरोद्गीतसङ्गीतगृहान्तरितभित्तिकम् ॥ सुगन्धिधूपसङ्घातंमनःप्राप्यमलक्षितम् ॥६१॥
क्रीडामयूरनारीभिरभितोरभसार्पितम् ॥ हंससङ्घातसन्दिष्टस्फटिकस्तम्भतोरणम् ॥६२॥ अनाविलमसम्भ्रान्त्याबहुशःकिन्नराकुलम्॥शुकैर्यत्राभिद
श्यन्तेपद्मरागविनिर्मिताः॥६३॥भित्तयोजातिसम्भ्रान्त्याप्रतिबिम्बितमौक्तिकाः॥तत्राक्षैःप्रिययादेवोविहर्तुमुपचक्रमे॥६४॥स्वच्छेन्द्रनीलभूभागेक्रीड
न्तौयत्रसंस्थितौ ॥ वपुःसहायतांप्राप्तौविनोदरसनिर्वृतौ ॥६५॥ एवंप्रक्रीडतोस्तत्रदेवीशङ्करयोस्तदा ॥ प्रादुर्भूतोमहाशब्दःपतिताम्बरगोचरः ॥६६॥
तच्छ्रुत्वाकौतुकाद्देवीकिमेतदितिशङ्करम् ॥पर्यपृच्छत्सुरवरंहरंविस्मितपूर्वकम्॥६७॥उवाचदेवोनतत्तेदृष्टपूर्वंशुचिस्मिते ॥एतेगणेशाःक्रीडन्तेशैलेऽस्मि
न्मत्प्रियाःसदा ॥ ६८ ॥ तपसाब्रह्मचर्येणनामभिःक्षेत्रसेवनैः ॥ यैरहंतोषितःपूर्वंतएतेमनुजोत्तमाः ॥ ६९ ॥ मत्समीपमनुप्राप्ताममह्द्याःशुभानने ॥
कामरूपामहोत्साहामहारूपगुणान्विताः॥४७०॥कर्मभिर्विस्मयंतषांप्रयामिबलशालिनाम्॥सामरस्यास्यजगतःसृष्टिसंहरणक्षमाः ॥७१॥ब्रह्मचन्द्रेन्द्र
गन्धर्वैस्सकिन्नरमहोरगैः ॥ विवर्जितोऽप्यहंनित्यंनैभिर्विरहितोरमे ॥७२॥ हृद्यामेचारुसर्वाङ्गितएतक्रीडितागिरौ ॥ इत्युक्तातुतदादेवीत्यक्त्वातंविस्म
याकुला॥७३॥गवाक्षान्तरमासाद्यप्रेक्षतेचकितानना॥यावन्तस्तेकृशादीर्घाह्रस्वाःस्थूलामहोदराः॥७४॥ व्याघ्रेभवदनाःकेचित्केचिन्मेषाजरूपिणः ॥
अनेकप्राणिरूपाश्चज्वालास्याःकृष्णपिङ्गलाः॥७५॥सौम्याभीमाःस्मितमुखाःकृष्णपिङ्गजटास्सदा ॥ नानाविहङ्गवदनानानाविधसुराननाः ॥७६॥
कौशेयचर्मवसनानग्नाश्चान्येविरूपिणः ॥ गोकर्णागजकर्णाश्चबहुवक्रेक्षणोदराः ॥ ७७ ॥ बहुपादाबहुभुजादिव्यनानास्त्रपाणयः॥अनेककुसुमापी

डानानाव्याकुलभीषणाः ॥७८॥ कृतनानायुधधरानानाकवचभूषणाः॥विचित्रवाहनारूढादिव्यरूपावियच्चराः ॥७९॥वीणावाद्यरवोद्घुष्टानानास्था
नकनर्तकाः ॥ गणेशांस्तांस्तथादृष्ट्वादेवीप्रोवाचशङ्करम् ॥ ४८० ॥ देव्युवाच ॥ गणेशाःकतिसङ्ख्याताःकिंनामानःकिमात्मकाः ॥ एकैकशोमम
ब्रूहिनिश्चितायेपृथक्पृथक् ॥ ८१ ॥ शङ्करउवाच ॥ कोटिकोटिश्चसङ्ख्यातानानाविख्यातपौरुषाः ॥ जगदापूरितंसर्वमेभिर्भीमैर्महाबलैः ॥ ८२ ॥
सिद्धक्षेत्रेषुरथ्यासुजीर्णोद्यानेषुवेश्मसु ॥ दानवानांशरीरेषुबालेपून्मत्तकेषुच ॥ ८३ ॥ एतेविशन्तिमुदितानानाहारविहारिणः ॥ ऊष्मपाःफेनपाश्चै
वधूमपामधुपायिनः ॥ ८४ ॥ मेदाहाररुधिरपास्सर्वभक्षाह्यभोजनाः ॥ देवादास्तापसाहारानानावाद्यरतिप्रियाः ॥ ८५ ॥ नहिवक्तुमनन्तत्वा
च्छक्यन्तेहिगणाःपृथक् ॥ ८६ ॥ देव्युवाच ॥ नागत्वगुत्तरासङ्गःशुद्धाङ्गोमुञ्जमेखली ॥ मनःशिलेनकल्पेनचपलोरञ्जिताननः ॥ ८७ ॥ भृङ्ग
दष्टोत्पलानांचस्रग्दामामधुराकृतिः ॥ पाषाणशकलोत्तानकांस्यतालप्रवर्तकः ॥८८ ॥ असौगणेश्वरोदेवकिंनामाकिन्नरानुगः ॥यएषगणगीतेषुदत्त
कर्णोमुहुर्मुहुः ॥ ८९ ॥ शर्वउवाच ॥ सएषवीरकोदेविसदामेहृदयप्रियः ॥ नानाश्चर्यगुणाधारोगणेश्वरगणार्चितः ॥ ४९० ॥ देव्युवाच ॥ ईदृश
स्यसुतस्यास्तिममोत्कण्ठापुरान्तक ॥ कदाहमीदृशंपुत्रंद्रक्ष्याम्यानन्ददायकम् ॥ ९१ ॥ शर्वउवाच ॥ एषएवसुतस्तेऽस्तुनयनानन्दकारकः ॥ त्व
यामात्राकृतार्थोहिवीरकोऽपिसुमध्यमे ॥ ९२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्ताप्रेषयामासविजयांहर्षणोत्सुकाम् ॥ वीरकानयनायाशुदुहिताभूभृतःस
खीम् ॥ ९३ ॥ साऽवरुह्यत्वरायुक्ताप्रासादादम्बरस्पृशः ॥ गणपंगणमध्यस्थंसूर्यकोटिप्रवर्तनम् ॥ ९४ ॥ विजयोवाच ॥ एहिवीरकचापल्यात्त्वया
देवीप्रतोषिता ॥ त्वामाह्वयतिचेत्युक्तस्त्यक्त्वापाषाणखण्डनम् ॥ ९५ ॥ देव्याःसमीपमागच्छद्विजयानुगतःशनैः ॥ प्रासादशिखरोत्फुल्लरक्ता
म्बुजनिभद्युतिः ॥ ९६ ॥ तंदृष्ट्वाप्रस्थितानल्पस्वादुक्षीरपयोधरा ॥ ९७ ॥ गिरिजोवाच ॥ पिबक्षीरमिदंवत्ससुतंपिबयथेच्छकम् ॥ ९८ ॥ पुल
स्त्यउवाच ॥ उवाचदेवीसस्नेहंगिरामधुरवर्णया ॥ ९९ ॥ गिरिजोवाच ॥ एहिसद्योहिजातोऽसिमेपुत्रकोदेवदेवेनदत्तोऽधुनावीरक ॥
उक्त्वत्यङ्कआधायपर्यष्वजत्तंकपोलेचुचुम्बागराण्नन्दिनी ॥५००॥ मूर्ध्न्युपाघ्रायसंमार्ज्यगात्राणिचाभूषयामासदिव्यैःस्वयंभूषणैः ॥ किङ्किणीमेख
लानूपुरैःसम्मणिप्रोक्तकेयूरहारैरमूल्यैर्गुणैः ॥ १ ॥ कोमलैःपल्लवैश्चित्रितश्चारुभिर्मङ्गलैःकङ्कणैर्दिव्यमन्त्रोद्भवैः ॥ तस्यशुद्धैस्ततोभूरिभिश्चाकरो
न्मिश्रसिद्धार्थकैरङ्गरक्षाविधिम् ॥ २ ॥ एवमादायचोवाचकृत्वास्त्रजंमूर्ध्निगोरोचनापत्रभङ्गोज्ज्वलैः ॥ वत्सवत्साधुनाक्रीडसार्द्धंगणैरप्रमत्तोव्रजश्च
प्रवर्जंशनैः ॥ ३ ॥ व्यालमालाकुलाःशैलसानुद्रुमादन्तिभिर्भग्नशाखापरंभङ्गिनः ॥ जाह्नवीमण्डलक्षुब्धतोयाकुलंमाविशेथाव्रहुव्याघ्रजुष्टेवने ॥४॥

वत्ससङ्ख्येषुदुर्गेषुयद्वीरकपुत्रभावायतांस्वच्छचित्तोजनः ॥ प्रार्थितंभव्यमायातिभाविन्यसौभाव्यतांसोऽपिनिर्वर्त्यसर्वैर्गुणैः॥५॥पुलस्त्यउवाच ॥
एवमुक्तोऽनयावीरकोमातरंसस्मयन्नाहलीलावशाविष्टधीः ॥ एषमात्रास्वयंमेकृतःकङ्कणःपन्नकश्चित्रितःपाटलैर्बिन्दुभिः ॥ ६ ॥ चारुपुष्पैरियंमालती
भिःकृतामालिकामेशिरस्याहिताकोमला ॥ तोषयामीश्वरीमित्ययंसत्वरंचिन्तयित्वाऽव्रजद्द्वाद्यतःक्रीडनम् ॥ ७ ॥ स्वैर्गुणैःसंयुतोवीरकोहर्षितो
दक्षिणात्पश्चिमंपश्चिमादुत्तरम् ॥ उत्तरात्पूर्वमभ्येत्यसख्यायुताप्रेक्षतेतंगवाक्षान्तराद्वीरकम् ॥ ८ ॥ शैलपुत्रीवहिःक्रीडितारंजगत्स्नेहतःपुत्रलुब्धा
यतस्सोऽत्रकः॥मोहमायातियःस्वल्पवेत्ताजडोमांसविण्मूत्रसङ्घातदेहोद्वहः ॥ ९ ॥ द्रष्टुमभ्यन्तरंनाकवासेश्वरेष्विन्दुमौलिंप्रविष्टेषुकक्षान्तरम् ॥ वाह
नान्येवमारोहमाणास्ततोलोकपालास्त्रपूगंमुहूर्त्तावधि ॥५१०॥खङ्गएषोऽविखङ्गाकरोनिर्मलःकुन्तकःकस्यकेनाहतोन्नतनः ॥ नोभवेद्धस्तदण्डनर्किं
ब्रूमहेभीममूर्त्यङ्गणेनास्तिकृत्यंगिरौ ॥ ११ ॥ पाशएषोऽस्तितेनात्रकोवध्यतेमावृथालोकपालानुगास्तिष्ठत ॥ एवमेवैतदित्यब्रुवंस्तेतदावीक्ष्यदेवा
नुगंवीरकंरक्षकम् ॥ १२ ॥ प्राहदेवीवनेपर्वतेनिर्जराध्यग्निशालामुखेभूतलेभूतपाः ॥ निर्झराम्भोनिपातेषुनोमज्जतात्पुष्पजालावनद्धेषुधामस्वपि ॥
॥ १३ ॥ प्रोच्चनानाद्रिकुञ्जावग्राहेष्वथोमारुतास्फोटसंरक्षणेकामतः ॥ काञ्चनोत्तुङ्गशृङ्गावरोहक्षितौहैमरेणूत्करासङ्गपिङ्गद्युतिः ॥१४॥ खेचराणांवने
चापिरम्येबभौरूपसम्पत्प्रकारोगणोवासितुम् ॥ मन्दरेकन्दरेचारुवापीतटेकुन्दमन्दारपुष्पप्रवालाम्बुजे ॥ १५ ॥ सिद्धनारीभिरापीतरूपामृतंविस्तृते
नैत्रमात्रैरनुन्मेषिभिः ॥ वीरकंशैलपुत्रीनिमेषान्तरादस्मरत्पुत्रगृध्नुर्विनोदार्थिनी ॥१६॥सोऽपिताहक्क्षणावाप्तपुण्योदयोयोहिजन्मान्तरेऽस्यात्मजत्व
न्ततः ॥ क्रीडतस्तस्यतृप्तिःकथंजायतेयोऽपिभावाज्जगद्ध्वसातेजसा ॥ १७॥ कल्पितःप्रेक्षणंदिव्यगीतक्षणंनृत्यलोलैर्गणेशैःप्रवृत्यक्षणम् ॥ सिंहनादा
कुलेगण्डशैलेज्वलद्रत्नजालेबृहत्सालतालेक्षणम् ॥ १८ ॥ फुल्लनानातमालालिकालेक्षणंवृक्षमूलेविलोलोमरालेक्षणम् ॥ स्वल्पपङ्केजलेपङ्कजाङ्केक्षणं
मातुरङ्केशुभेनिष्कलङ्केक्षणम् ॥१९॥ परिक्रीडितेबाललीलाविसारीगणेशाधिपोदेवतानन्दकारी ॥ निकुञ्जेषुविद्याधरोद्गीतशीलपिनाकीवलीला
विलासैःसलीलः ॥ ५२० ॥ प्रकाश्यभुवनंगोभिस्ततोदिनकरेगते ॥ देशान्तरंतदापश्चाद्दूरस्थोधरणीधरः ॥२१॥मित्रत्वमस्यसुदृढंहृदयेद्योतयन्नि
व ॥ नित्यमाराधितोविप्रैःश्रीमान्विखनसःसुतः ॥ २२ ॥ नाकरोत्सवितुर्मेरुरुपकारंपतिष्यतः ॥ जनेष्वेषाव्यवस्थेतिश्रूयतेस्खलितोद्यवः ॥२३॥ ॥ १५०॥
दिनेनानुगतोभानुःस्वजनंपरिपूरयन् ॥ सन्ध्याबद्धाञ्जलिपुटामुनयोऽभिमुखारविम् ॥२४॥यावदध्यासतेशीघ्रंनिवार्योष्णाभिभाविताम्॥व्यजृम्भता
थलोकेऽस्मिन्क्रमाद्भैभावरंतमः ॥२५॥ कुटिलस्येवहृदयेकालुष्यंदूषयन्मनः ॥ ज्वलत्फणिफणारत्नदीपोद्द्योतिताभित्तिके ॥२६॥ शयनेशशिसङ्घात

रत्नवस्त्रोत्तरच्छदे ॥ नानारत्नद्युतिलसच्छक्रचापविडम्बके ॥ २७ ॥ रत्नैःकिङ्किणिजालेनलसन्मुक्ताकलापके ॥ कमनीयचलल्लीलावितानाच्छादिता
म्बरे ॥२८॥ मन्दरेमन्दसञ्चारंगतेगिरिसुतायुतः ॥ तस्थौगिरिसुताबाहुलतामिलितकन्धरः ॥२९॥शशिमौलिःसितज्योत्स्नास्फारपूरितगोचरः॥गिरि
जाप्यसितापाङ्गीनीलोत्पलदलच्छविः ॥ ५३० ॥ विभावर्याचसम्पृक्ताबभूवातीवगोमयी॥तामुवाचततोदेवःक्रीडाकेलिकलायुताम्॥३१॥ इतिश्रीपा
द्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेगौरीविवाहवर्णनंनामपञ्चचत्वारिंशोऽध्यायः॥४५॥ शर्वउवाच॥ शरीरेममतन्वङ्गिसितेभास्यसितद्युतिः॥भुजङ्गीवासिताशुभ्रे
संश्लिष्टाचन्दनेतरौ ॥ १ ॥ चन्द्रातपेनसम्पृक्तारुधिराम्बरसंवृता ॥ रजनीवासितेपक्षेदृष्टिदोषंददासिमे ॥ २ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तागिरिजाते
नमुक्तकण्ठापिनाकिनम् ॥ उवाचकोपरक्ताक्षीभ्रुकुटीविकृतानना ॥ ३ ॥ देव्युवाच ॥ स्वकृतेनजनःसर्वोजाड्येनपरिभूयते ॥ अवश्यमर्थीप्राप्नोति
खण्डनंशशिमण्डन ॥ ४ ॥ तपोभिर्दीर्घचरितैर्यात्वांप्रार्थितवत्यहम् ॥ तस्यामेनियतस्त्वेषह्यवमानःपदेपदे ॥ ५ ॥ नैवास्मिकुटिलाशर्वविषमान
चधूर्जटे ॥ सविषस्त्वंजगत्ख्यातोव्यक्तदोषाकराश्रयः ॥ ६ ॥ त्वंहिमुष्णासिदशनान्नेत्रहन्ताभगस्यच ॥ आदित्यस्त्वांविजानातिभगवान्द्वादशा
त्मकः ॥ ७ ॥ मूर्ध्निशूलंजनयसिस्वैर्दोषैर्मामधिक्षिपन् ॥ यस्त्वंमामात्थकृष्णेतिमहाकालोऽसिविश्रुतः ॥ ८ ॥ यास्याम्यहंपरित्यक्तुमात्मानंतपसा
गिरिम् ॥ जीवन्त्यानमयाकृत्यंधूर्तेनपरिभूतया ॥ ९ ॥ कापालिकेनक्षुद्रेणश्मशानेनित्यवासिना ॥ भूत्याविलिप्तस्वाङ्गेनमातृमध्यस्थचारिणा ॥
॥ १० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ निशम्यतस्यावचनंकोपतीक्ष्णाक्षरंहरः ॥ उवाचानिष्टसम्भ्रान्तःप्रचलेनेन्दुमौलिना ॥ ११ ॥ शर्वउवाच ॥ अगा
त्मजासिगिरिजेनाहंनिन्दापरस्तव ॥ चाटूक्तिबुद्ध्यातुमयाकृतउन्मादसंश्रयः॥१२॥ विकल्पःस्वस्थचित्तेतुगिरिजेनममक्रमात् ॥ यद्येवंकुपिताभीरु
तत्तवाहंनवैपुनः ॥ १३ ॥ नर्मवादीभविष्यामिजहिकोपंशुचिस्मिते ॥ शिरसाप्रणतेनैषरचितस्तेमयाञ्जलिः ॥ १४ ॥ विहीनोह्यपमानेननिन्दिते
नैतिविक्रियाम् ॥ असतांतुसतांनस्यान्मर्मस्पृष्टोनरःकिल ॥ १५॥ पुलस्त्यउवाच ॥ अनेकैश्चाटुभिर्देवीदेवेनप्रतिबोधिता ॥ कोपंतीव्रंनतत्याजसती
मर्मणिघट्टिता॥१६॥ अवष्टब्धमथाच्छिद्यवासःशङ्करपाणिना ॥ विपर्यस्तालकावेगाद्गन्तुमैच्छच्चशैलजा ॥ १७ ॥ तस्याव्रजन्त्याःकोपेनपुनराह
पुरान्तकः ॥१८॥ शर्वउवाच ॥ सत्यंसर्वैरवयवैस्तनोषिसदृशंपितुः ॥ हिमाचलस्यशृङ्गस्थमेघजालाकुलंमनः ॥ १९ ॥ तथादुरवगाह्येभ्यो
गहनोहितवाशयः॥काठिन्यमश्मसारेभ्योवनेभ्योबहुलंगता ॥२०॥ कुटिलत्वंनिम्नगाभ्योदुःसेव्यत्वंहिमादपि॥सङ्क्रान्तंसर्वमेवैतत्तन्वङ्गिहिमभूधरा
त् ॥ २१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तासापुनःप्राहगिरिशंशैलकन्यका ॥ कोपकम्पितमूर्द्धासाप्रस्फुरद्दशनच्छदा ॥ २२ ॥ उमोवाच ॥ स्याःसर्वं

दोषदानेननिन्दायांगुणिनोबलात् ॥ तवापिदुष्टसम्पर्कात्सङ्क्रान्तंसर्वमेवहि ॥ २३ ॥ व्यालेभ्योऽनेकजिह्वत्वंभस्मनोऽस्नेहवृत्तिता ॥ हृत्कालुष्यं
शशाङ्कोत्थंदुर्बोधत्वंविषादपि ॥ २४ ॥ किंचात्रबहुनोक्तेनअलंवाचांश्रमेणते ॥ श्मशानवासान्निर्भीस्त्वंनग्नत्वात्तवनत्रपा ॥ निर्घृणत्वंकपालित्वाद
यातेविगताचिरम् ॥ २५ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्त्वामन्दिरात्तस्मान्निर्जगामहिमाद्रिजा ॥ तस्यांव्रजन्त्यांदेवेश्यांगणैःकिलकिलाकृता ॥ २६ ॥
क्वमातर्गच्छसीत्युक्त्वारुदद्भिर्धावितंपुनः ॥ विष्टभ्यचरणौदेव्यावीरकोवाष्पगद्गदः ॥ २७ ॥ प्रोवाचमातःकिन्त्वेतत्क्वयासिकुपितातुरा ॥ अहंत्वाम
नुयास्यामिव्रजन्तींस्नेहवर्जिताम् ॥ २८ ॥ नोचेत्पतिष्येशिखराद्गिरेरस्यत्वयोज्झितः ॥ उन्नम्यवदनंदेवीदक्षिणेनतुपाणिना ॥ २९ ॥ उवाचवीरकं
मातात्वंशोकंपुत्रमाकृथाः ॥ शैलाग्रात्पतितुंनैवनचगन्तुंमयासह ॥ ३० ॥ युक्तंतेपुत्रगच्छामियेनकार्येणतच्छृणु ॥ कृष्णेत्युक्ताहरेणाहंस्तम्भिता
स्म्यवमानिता ॥ ३१ ॥ साहंतपःकरिष्यामियेनगौरीत्वमाप्नुयाम् ॥ एषस्त्रीलम्पटोदेवोयातायांमय्यनन्तरम् ॥ ३२ ॥ द्वाररक्षात्वयाकार्यानित्यंर
न्ध्रान्ववेक्षणम् ॥ यथानकाचित्प्रविशेद्योषित्तत्रहरान्तिकम् ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वापरस्त्रियंचापिवदेथाममपुत्रक ॥ शीघ्रमेवकरिष्यामियथायुक्तमनन्तरम् ॥
॥ ३४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमस्त्वितिदेवेशींवीरकोवाचसाम्प्रतम् ॥ मातुराज्ञामृताह्लादप्लाविताङ्गोगतज्वरः ॥ ३५ ॥ जगामरक्षांसद्रष्टुंप्रणिपत्यतु
मातरम् ॥ देवीचापश्यदायान्तींसखींमातुर्विभूषिताम् ॥३६॥ कुसुमामोदिनींनामतस्यशैलस्यदेवताम् ॥ सापिदृष्ट्वागिरिसुतांस्नेहविक्लवमानसा ॥
॥ ३७ ॥ क्वपुत्रिगच्छसीत्युच्चैरालिङ्ग्योवाचदेवता ॥ सातस्याःसर्वमाचख्यौशङ्करात्कोपकारणम् ॥ ३८ ॥ पुनश्चोवाचगिरिजादेवतांमातृसंमि
ताम् ॥ ३९ ॥ उमोवाच ॥ नित्यंशैलाधिराजस्यदेवतात्वमनिन्दिते ॥ सर्वतःसन्निधानंतेमनसातीववत्सला ॥ ४० ॥ अतस्तुतेप्रवक्ष्यामियद्विधेयं
त्वयाम्बिके ॥ अन्यस्त्रीसम्प्रवेशस्तुत्वयारक्ष्यःप्रयत्नतः ॥ ४१ ॥ सरहस्येप्रयत्नेननिषव्यःसततंगिरौ ॥ पिनाकिनःप्रविष्टायांवक्तव्यंमेत्वयानघे॥
ततोऽहंसंविधास्यामियत्क्षमंतदनन्तरम् ॥ ४२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तातांतथेत्युक्त्वाजगामसागिरिंशुभा ॥ उमापिपितुरुद्यानंजगामाद्रिसुता
द्रुतम् ॥ ४३ ॥ अन्तरिक्षंसमाविश्यमेघमालाविलप्रभम् ॥ भूषणानिततोन्यस्यवृक्षवल्कलधारिणी ॥ ४४ ॥ ग्रीष्मेपञ्चाग्निसन्तप्तावर्षासुचजलोषि
ता ॥ वन्याहारानिराहाराशुष्कस्थण्डिलशायिनी ॥ ४५ ॥ एवंसाधयतीतत्रतपःसाचव्यवस्थिता ॥ ज्ञात्वागतांगिरिसुतांदैत्यस्तत्रान्तरेबली॥४६॥
अन्धकस्यसुतोहृष्टःपितुर्वधमनुस्मरन् ॥ देवान्सर्वान्विजित्याजौबकभ्रातारणोत्कटः ॥४७॥ आडिर्नामान्तरप्रेक्षीसततंचन्द्रमौलिनः ॥ आजगामाम
ररिपुःपुरंत्रिपुरघातिनः ॥४८॥ सतत्रागत्यददृशेवीरकंद्वार्यवस्थितम् ॥ विचिन्त्यसोऽपिचवरंदत्तंकमलयोनिना ॥ ४९ ॥ हतेकिलान्धकेदैत्येगिरिशे

नासुरद्विषा॥आडिश्चकारविपुलंतपःपरमदारुणम्॥५०॥ समागत्याब्रवीद्ब्रह्मातपसापरितोषितः॥किमाडेदानवश्रेष्ठतपसाप्राप्तुमिच्छसि ॥५१॥ब्रह्माण
माहदैत्यस्तुनिर्मृत्युत्वमहंवृणे॥५२॥ब्रह्मोवाच॥जातानामिहसंसारेविनामृत्युंनयुज्यते॥यतस्ततोऽपिदैत्येन्द्रमृत्युःप्राप्यश्शरीरिभिः ॥५३॥ पुलस्त्य
उवाच॥इत्युक्तोदैत्यसिंहस्तुप्रोवाचाम्बुजसम्भवम्॥५४॥ आडिरुवाच॥रूपस्यपरिवर्तोमेयदास्यात्पद्मसम्भव॥तदामृत्युर्ममभवेदन्यथात्वमरोऽस्म्य
हम् ॥५५॥ पुलस्त्यउवाच ॥इत्युक्तस्तुतथोवाचतुष्टःकमलसम्भवः॥ यदाद्वितीयोरूपस्यविवर्त्तस्तेभविष्यति॥५६॥तदातेभवितामृत्युरन्यथानभवि
ष्यति॥इत्युक्तोऽमरतांमेनेदैत्यसूनुर्महाबलः॥५७॥तस्मिन्कालेत्वसंस्मृत्यतद्वधोपायमात्मनः॥ प्रतिहर्तुर्दृष्टिपथेवीरकस्याभवंस्तदा॥५८॥भुजङ्गरूपी
रन्ध्रेणप्रविवेशदृशःपथम् ॥ परिहृत्यगणेशस्यदानवोरौद्रदुर्जयः ॥ ५९ ॥ अलक्षितोगणेशेनप्रविश्याथपरीतनुम् ॥ भुजङ्गरूपंसन्त्यज्यजग्राहाथम
हासुरः ॥६०॥ उमारूपंरमयितुंगिरिशंमूढचेतनः ॥ कृत्वामायामयंरूपमप्रतर्क्यंमनोहरम् ॥६१॥ सर्वैरवयवैःपूर्णंसर्वाभिज्ञानबृंहितम् ॥ कृत्वाभगा
न्तरेदन्तंदैत्योवज्रमयंदृढम् ॥६२॥ तीक्ष्णाग्रंबुद्धिमोहेनगिरिशंहन्तुमुद्यतः ॥ कृत्वोमारूपसंस्थानंगतोदैत्योहरान्तिकम् ॥६३॥ पापोरम्याकृतिश्चित्र
भूषणाम्बरसंयुतः ॥ तंदृष्ट्वागिरिशस्तुष्टस्तमालिङ्ग्यमहासुरम् ॥ ६४ ॥ मन्यमानोगिरिसुतांसर्वैरवयवान्तरैः ॥ अपृच्छत्साधुभावंतगिरिपु
त्रिनकृत्रिमम् ॥ ६५ ॥ यात्वंमदाशयंज्ञात्वाप्राप्तेहवरवर्णिनी ॥ त्वयाविरहितंशून्यंममस्थानंजगत्त्रयम् ॥ ६६ ॥ प्राप्ताप्रसन्नवदनेयुक्तमेवं
विधंत्वयि ॥ इत्युक्तोदानवेन्द्रस्तुतंवभाषेस्मयञ्शनैः ॥ ६७ ॥ सचाबुध्यदभिज्ञानैःप्राहत्रिपुरघातिनम् ॥ ६८ ॥ दैत्यउवाच ॥ या
तास्मितपसःकामाद्वरंलब्धुंहिमाचलम् ॥ रतिश्चतत्रमेनाभूत्ततःप्राप्तात्वदन्तिकम् ॥६९॥ पुलस्त्यउवाच॥इत्युक्तःशङ्करःशङ्कांचित्तेप्राप्तोविचारयन्॥
हृदयेनसमाधायदेवःप्रहसिताननः ॥ ७० ॥ कुपिताकुपितंबुद्धाप्रकृत्याचदृढव्रता ॥ अप्राप्तकामासंप्राप्ताकिमेतत्संविजानती ॥ ७१ ॥
इतिचिन्त्यहरस्तस्याअभिज्ञानंविचारयन् ॥ नापश्यद्वामपार्श्वेतुतदङ्कंपद्मलक्षणम् ॥ ७२ ॥ लोम्नामावर्तरचितंततोदेवःपिनाकधृत् ॥ बुद्ध्वा
तांदानवींमायामाकारंगूहयंस्ततः ॥ ७३ ॥ मेढ्रेदंष्ट्रास्त्रमादायदानवंतमसादयत् ॥ नचाबुध्यततद्वृत्तंवीरकोद्वाररक्षकः ॥ ७४ ॥ कुसुमामोदि
नंदृष्ट्वास्त्रीरूपंदानवेश्वरम् ॥ दूतेनमारुतेनाशुबोधिताहिमशैलजा ॥ ७५ ॥ श्रुत्वावायुमुखाद्देवीक्रोधरक्ताविलेक्षणा ॥ अपश्यद्वीरकंपुत्रंहृदयेनैव
दूयता ॥ ७६ ॥ देव्युवाच ॥ मातरंमांपरित्यज्ययस्मात्त्वंस्नेहविक्लवाम् ॥ विहितावसरःस्त्रीणांशङ्करस्यरहोविधौ ॥ ७७ ॥ तस्मात्तेमा
नुषेरूक्षाजडाहृदयवर्जिता ॥ गणेशाकारसदृशीशिलामाताभविष्यति ॥ ७८ ॥ निमित्तएषविख्यातोवीरकस्यसुतादरात् ॥ सम्भवेप्रक्रमे

चैवविचित्राख्यानसंशयः ॥७९॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुत्सृष्टशापायांगिरिपुत्र्यामनन्तरम् ॥ निर्जगाममुखात्क्रोधःसिंहरूपीमहाबलः ॥ ८० ॥
सतुसिंहःकरालास्यःसटाजटिलकन्धरः ॥ ऊर्ध्वप्रोद्धूतलाङ्गूलोदंष्ट्रोत्कटमुखावटः ॥ ८१ ॥ व्यादितास्योलम्बजिह्वःक्षामःकुक्षिवलादिषु ॥ अ
स्यास्येवर्तितुंदेवीव्यवस्थितवतीतदा ॥ ८२ ॥ ज्ञात्वामनोगतंतस्याभगवांश्चतुराननः ॥ आजगामाश्रमपदंसम्पदामाश्रयंयतः ॥ आगम्यो
वाचदेवेशोगिरिजांस्पष्टयागिरा ॥ ८३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ किंपुनःप्राप्तुकामासिकिमलभ्यंददामित ॥ विरम्यतामतिक्लेशात्तपसोऽस्मान्मदाज्ञया ॥
॥ ८४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तच्छ्रुत्वोवाचगिरिजागुरोर्गौरवयन्त्रितम् ॥ वाक्यंवाचाहरोद्गीर्णवर्णनिर्गमवाञ्छितम् ॥ ८५ ॥ देव्युवाच ॥ तपसादुष्क
रेणाप्तःपतिर्वैशङ्करोमया ॥ समांश्यामलवर्णेतिबहुशःप्रोक्तवान्हरः ॥ ८६ ॥ तस्मादहंकाञ्चनाभवर्णातन्नामसंयुता ॥ भर्तुर्भूतपतेरङ्गमेकतोनिर्विशंभ
वेत् ॥ ८७ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तस्यास्तद्भाषितंश्रुत्वाप्रोवाचजगदीश्वरः ॥ ८८ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एवंभवत्वंभूयश्चभर्तुर्देहार्द्धचारिणी ॥ ८९ ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ ततस्तत्याजतांकृष्णांफुल्लनीलोत्पलत्वचम् ॥ त्वक्चसाप्यभवद्भीमाघण्टाहस्तात्रिलोचना ॥ ९० ॥ नानाभरणसम्पूर्णापीतकौ
शेयधारिणी ॥ तामब्रवीत्ततोब्रह्मादेवींनीलाम्बुजत्विषम् ॥ ९१ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ निशेभूधरजादेहसम्पर्कात्त्वंमदाज्ञया ॥ सम्प्राप्ताकृतकृत्यत्वमेकानं
शापुरोह्यसि ॥ ९२ ॥ यएषसिंहःप्रोद्धूतोदेव्याःक्रोधाद्वरानने ॥ सतेऽस्तुवाहनंदेविकेतौचास्तुमहाबलः ॥९३॥ गच्छविन्ध्याचलंतत्रसुरकार्यंकरि
ष्यसि ॥ पञ्चालोनामयक्षोऽयंयक्षलक्षपदानुगः॥दत्तस्तेकिङ्करोदेविमयामायाशतैर्युतः ॥९४॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्ताकौशिकीदेवीविन्ध्यशैलंज
गामह ॥ उमापिप्राप्तसङ्कल्पाजगामगिरिशान्तिकम् ॥९५॥ प्रविशन्तींतुतांद्वारादपहृत्यसमाहितः ॥ रुरोधवीरकोदेवींहेमवेत्रलताधरः ॥ तामुवा
चचकोपेनरूपेतुव्यभिचारिणीम् ॥ ९६ ॥ वीरकउवाच ॥ प्रयोजनंनतेऽत्रास्तिगच्छयावन्नभक्ष्यसे ॥ देव्यारूपधरोदैत्योदेवंवञ्चितुमागतः ॥ ९७ ॥
प्रविष्टोनचदृष्टोऽसौसचदेवेनघातितः ॥ घातितेचाहमाज्ञप्तोनीलकण्ठेनकोपिना ॥९८॥ द्वारत्वनवधानंतेयस्मात्पश्यामिवैततः ॥ भविष्यसिनमेद्वाः
स्थोवर्षपूगाननेकशः ॥ ९९ ॥ अतस्तेनात्रदास्यामिप्रवेशंगम्यतांद्रुतम् ॥ एकांमुक्त्वागिरिसुतांमातरंस्नेहवत्सलाम् ॥ प्रवेशंलभतेनान्यानारीकम
ललोचने ॥ १०० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तातुतदादेवीचिन्तयामासचेतसा ॥ नारीनैवसदैतेयोवायुर्मेयामभाषत ॥ १ ॥ वृथैववीरकश्शप्तो
मयाक्रोधपरीतया ॥ अकार्यंक्रियतेमूढैःप्रायःक्रोधसमन्वितैः ॥ २ ॥ क्रोधेननश्यतेकीर्तिःक्रोधोहन्तिस्थिरांश्रियम् ॥ अपरिच्छिन्नतत्त्वार्थापु
त्रंशापितवत्यहम् ॥ ३ ॥ विपरीतार्थबुद्धीनांसुलभोविपदागमः ॥ सञ्चिन्त्यैवमुवाचेदंवीरकंप्रतिशैलजा ॥ सज्जलज्जाविकारेणवदनेनाम्बुजत्वि

षा ॥ ४ ॥ देव्युवाच ॥ अहंवीरकतेमातानतेऽस्तुमनसोभ्रमः ॥ शङ्करस्यास्मिदयितासुतातुहिनभूभृतः ॥ ५ ॥ ममगात्रच्छविभ्रान्त्या
माशङ्कांपुत्रधारय ॥ तुष्टेनगौरतादत्ताममेयंपद्मजन्मना ॥ ६ ॥ मयाशप्तोऽस्यविदितेवृत्तान्तेदैत्यनिर्मिते ॥ ज्ञात्वानारीप्रवेशंतुशङ्करेरहसि
स्थिते ॥ ७ ॥ ननिवर्तयितुंशक्यःशापःकिन्तुब्रवीमिते ॥ शीघ्रमेष्यसिमानुष्यात्सर्वकामसमन्वितः ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शिरसातु
ततोवन्द्यमातरंपूर्णमानसः ॥ उवाचसाध्वींपूर्णेन्दुद्युतिंतुहिनशैलजाम् ॥ ९ ॥ वीरकउवाच ॥ नतसुरासुरमौलिलसन्मणिप्रवरकान्तिकरालि
नखाङ्घ्रिके ॥ नगसुतेशरणागतवत्सलेतवनमोऽवनतार्त्तिविनाशिनि ॥ ११० ॥ तपनमण्डलमण्डितकन्धरेपृथुसुवर्णनगद्युतिहारिके ॥ विषम
भङ्गविषङ्गमभीषितोगिरिसुतेभवतीमहमाश्रये ॥ ११ ॥ जगतिकाप्रणताभिमतंददौझटितिसिद्धिमृतेभवतीयथा ॥ जगतिकांप्रणमेच्छशि
शेखरोभुवनभृन्मुनयोभवतींयथा ॥ १२ ॥ विमलयोगविनिर्मितदुर्जयेसुतनुतुल्यमहेश्वरमण्डली ॥ विदलितान्धकबान्धवसंहतिःसुरवरैःप्रथमं
त्वमभिष्टुता ॥ १३ ॥ सितसटापटलोद्धतकन्धराभवमहामृगराजरयस्थिता ॥ विमलशक्तिमुखानलपिङ्गलायतभुजौघनिपिष्टमहासुरा ॥१४॥
निगदिताभुवनैरतिचण्डिकाजननिशुम्भनिशुम्भनिषूदिनी ॥ प्रणतचिन्तितदाभवदानवप्रशमनैकरतिस्तरसाभुवि॥१५॥वियतिवायुपथेज्वलनाकुलेऽ
वनितलेतवदेविचयद्वपुः ॥ तदजितेप्रतिमेप्रणमाम्यहंभुवनभाविनितेभववल्लभे ॥ १६ ॥ जलधयोललितोद्धतवीचयोहुतवहोद्युतिदग्धचराचरः॥
फणसहस्रभृतश्चभुजङ्गमास्त्वमभिधास्यसिमामभयङ्करा ॥ १७॥ भगवतिस्थिरभक्तजनाश्रयेप्रतिगतोभवतीचरणाश्रयम् ॥ करणजातमिहास्तुम
माद्यवैतवविलाससुखानुभवास्पदम्॥१८॥पुलस्त्यउवाच॥ सुप्रसन्नाततोदेवीवीरकस्येतिसंस्तुता ॥ प्रविवेशशुभंभर्तुर्भवनंभूधरात्मजा॥१९॥ द्वाःस्थोऽ
पिवीरकोदेवान्हरदर्शनकाङ्क्षिणः ॥ व्यसर्जयत्स्वकानेवगृहानादरपूर्वकम् ॥ १२० ॥ नास्त्यत्रावसरोदेवादेव्यासहवृषाकपिः ॥ निभृतःक्रीडतीत्यु
क्ताययुस्तेचयथागतम् ॥ २१ ॥ गतेवर्षसहस्रेतुदेवास्त्वरितमानसाः ॥ ज्वलनंचोदयामासुर्ज्ञातुंशङ्करचेष्टितम् ॥ २२ ॥ प्रविश्यपक्षिरन्ध्रेणशुक
रूपीहुताशनः ॥ ददर्शशयनेसर्वंरतांगिरिजयासह ॥ २३ ॥ ददर्शतंचदेवेशोहुताशंशुकरूपिणम् ॥ तमुवाचमहादेवःकिञ्चित्कोपसमन्वितः
॥ २४ ॥ शर्वउवाच ॥ निषिक्तमर्धंदेव्यांमेवीर्यंचशुकविग्रह ॥ लज्जयाविरतिश्चास्यत्वमर्धंपिबपावक ॥ २५ ॥ यस्मात्तुत्वत्कृतेविघ्नंतस्मात्त्व
य्युपपद्यतं ॥२६॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तःप्राञ्जलिर्वह्निरपिबद्वीर्यमाहितम् ॥ तेनाप्लुतास्ततोदेवास्तन्मुखाऋभवोयतः ॥२७॥ विपाट्यजठरंतेषां
वीर्यंमाहेश्वरंततः ॥ निष्क्रान्तंतप्तहेमाभंवितंतेशङ्कराश्रमे ॥ २८ ॥ तस्मिन्सरोमहज्जातंविमलंबहुयोजनम् ॥ प्रोत्फुल्लहेमकमलंनानाविहगनादितम्

॥ २९ ॥ तच्छ्रुत्वातुसरोदेवीजातंहेममहाम्बुजम् ॥ जगामकौतुकाविष्टातत्सरःकम्बुकाम्बुजम् ॥ १३० ॥ तत्रकृत्वाजलक्रीडांतदब्जकृतशे
खरा ॥ उपविष्टाततस्तस्यतीरेदेवीसखीवृता ॥ ३१ ॥ पातुकामाचतत्तोयंस्वादुनिर्मलपङ्कजम् ॥ अपश्यत्कृत्तिकास्तास्सषडर्कद्युतिसन्निभाः
॥३२॥ पद्मपत्रेतुतद्वारिगृहीत्वाप्रस्थितागृहम् ॥ हर्षात्सोवाचपास्यामिपद्मपत्रेस्थितंपयः ॥३३॥ ततस्ताऊचुरखिलाःकृत्तिकाहिमशैलजाम् ॥३४॥
कृत्तिकाऊचुः ॥ दास्यामोदयितेगर्भेसम्भूतोयोभविष्यति ॥ सोऽस्माकमपिपुत्रःस्यादस्मन्नाताचवृत्तिमान्॥ त्रिषुलोकेषुविख्यातःसर्वेष्वपिशुभानने
॥३५॥ पुलस्त्यउवाच॥इत्युक्तोवाचगिरिजाकथंमद्गात्रसम्भवैः ॥ सर्वैरवयवैर्युक्तोभवतीभ्यःसुतोभवत्॥३६॥ ततस्तांकृत्तिकाऊचुर्वैधास्यामोऽस्यवै
वयम्॥ उत्तमान्युत्तमाङ्गानियद्येवंतुभविष्यति ॥३७॥ उक्तावैशैलजाप्राहभवत्वेवमनिन्दिताः॥ततस्तुहर्षसम्पूर्णाःपद्मपत्रस्थितंपयः॥ तस्यैददुस्तया
चापितत्पीतंक्रमशोजलम् ॥ ३८ ॥ पीतेतुसलिलेचैवतस्मिन्नेवक्षणेवरः ॥ विपाटचदेव्याश्चततोदक्षिणंकुक्षिमुद्गतः ॥ ३९ ॥ निश्चक्रामाद्भुतोबालोरो
गशोकविनाशनः ॥ प्रभाकरकरव्रातप्रकारप्रकरप्रभुः ॥ १४० ॥ गृहीतनिर्मलोदग्रशक्तिशूलाङ्कुशोऽनलः ॥ दीप्तोमारयितुंदैत्यानुत्थितःकनकच्छविः
॥ ४१ ॥ एतस्मात्कारणादेवकुमारश्चापिसोऽभवत्॥ वामंविदार्यनिष्क्रान्तस्ततोदेव्याःपुनःशिशुः॥४२॥ स्कन्दोऽथवदनाद्वह्नेःशुभ्रात्पङ्कदनोऽरिहा॥
कृत्तिकासलिलादेवशाखाभिःसविशेषतः ॥ ४३ ॥ शाखाःशिवाःसमाख्याताःषट्सुवक्त्रेषुविस्तृताः ॥ यतस्ततोविशाखोऽसौख्यातोलोकेषुषण्मुखः
॥४४॥ स्कन्दोविशाखःषड्वक्त्रःकार्तिकेयश्चविश्रुतः ॥ पक्षेचैत्रस्यबहुलेपञ्चदश्यांमहाबलौ ॥ ४५ ॥ सम्भूतावर्कसदृशौविशालेशरकानने ॥ सितपक्षे
तुपञ्चम्यांतथैतौपावकानलौ ॥ ४६ ॥ बालकाभ्यांचकारैकंसन्ध्यायामेवभूतये ॥ तस्यामेवततःषष्ठ्यामभिषिक्तोगुहःप्रभुः ॥ ४७ ॥ सर्वैरमरसङ्घातै
र्ब्रह्मोपेन्द्रेन्द्रभास्करैः॥गन्धमाल्यैःशुभैर्धूपैस्तथाक्रीडनकैरपि ॥ ४८ ॥ छत्रैश्चामरजालैश्चभूषणैश्चविलेपनैः ॥ अभिषिक्तोविधानेनयथावत्षण्मुखः
प्रभुः ॥ ४९ ॥ सुतामस्मैददौशक्रोदेवसेनेतिविश्रुताम् ॥ पत्न्यर्थंदेवदेवेशोददौविष्णुरथायुधम् ॥१५०॥ यक्षाणांदशलक्षाणिददावस्यधनाधिपः॥
ददौहुताशनस्तेजोददौवायुश्चवाहनम् ॥ ५१ ॥ ददौक्रीडनकंत्वष्टाकुक्कुटंकामरूपिणम् ॥ एवंसुरास्तुतेसर्वेपरिवारमनन्तकम् ॥ ५२ ॥ ददु
र्मुदितचेतस्काःस्कन्दायादित्यवर्चसे ॥ जानुभ्यामवनौस्थित्वासुरसङ्घास्तमस्तुवन् ॥ ५३ ॥ स्तोत्रेणानेनवरदंषण्मुखंमुख्यशःसुराः ॥ ५४ ॥ देवा
ऊचुः ॥ नमःकुमारायमहाप्रभायस्कन्दायचास्कन्दितदानवाय ॥ नवार्कबिम्बाप्रतिमप्रभायनमोऽस्तुगुह्यायगुहायतुभ्यम् ॥ ५५ ॥ नमोऽस्तु
तलोकभयापहायनमोऽस्तुतेलोककृपापराय ॥ नमोविशालामललोचनायनमोविशाखायमहाव्रताय ॥५६॥ नमोनमस्तेऽस्तुरणोत्कटायनमोमयूरो

ज्ज्वलवाहनाय ॥ नमोऽस्तुकेयूरधरायतुभ्यंनमोधृतोदग्रपताकिनेत ॥५७॥ नमःप्रभावप्रणतायतेऽस्तुनमोऽस्तुघण्टाधरधैर्यशालिने ॥ ५८ ॥ कुमा
रउवाच ॥ ॥ कंवःकामंप्रयच्छामिभवन्तोब्रूतनिर्वृताः॥ यद्यप्यसाध्यंकृत्यंनोहृदयेचिन्तितंचिरम् ॥ ५९ ॥ पुलस्त्यउवाच॥इत्युक्तास्तुसुरास्तेनप्रोचुः
प्रणतमौलयः ॥ सर्वएवमहात्मानंगुहंमुदितमानसाः ॥१६०॥ देवाऊचुः॥दैत्येन्द्रस्तारकोनामसर्वामरकुलान्तकृत् ॥वलवान्दुर्जयस्तीक्ष्णोदुराचारोऽ
तिकोपनः ॥ ६१ ॥ तमेवजहिदुर्धर्षंदैत्यंसर्वविनाशनम्॥ उपस्थितःकृत्यशेषोह्यस्माकंचभयावहः ॥६२॥ हिरण्यकशिपुश्चोग्रोह्यवध्योदेवतागणैः ॥
यज्ञघ्नःपापकर्मावैयेनब्रह्मापितापितः ॥ एतौहरस्वभद्रंतेतावकंचमहाबलम्॥पुलस्त्यउवाच॥६३॥एवमुक्तस्तथेत्युक्त्वासर्वामरपदानुगः ॥ जगामजग
तांनाथःस्तूयमानोऽमरेश्वरैः ॥६४॥ तारकस्यवधार्थायजगतांकण्टकस्यच ॥ ततश्चप्रेषयामासशक्रोलब्धसमाश्रयः ॥ दूतंदानवसिंहस्यपरुषाक्षरवा
दिनम् ॥ ६५ ॥ सतुगत्वाब्रवीद्दैत्यमभयोभीमदर्शनम् ॥६६॥ दूतउवाच ॥ शक्रस्त्वामाहदेवशोदैत्यकेतुंदिवस्पतिः ॥ तारकासुरतच्छत्त्याघटयस्व
यथेच्छया॥६७॥यज्जगज्ज्वलनोद्दीप्तंकिल्बिषंचत्वयाकृतम्॥तस्याहंसादकस्तेऽद्यराजास्मिभुवनत्रये ॥६८॥पुलस्त्यउवाच॥श्रुत्वैतदद्भुतंवाक्यंकोपसं
रक्तलोचनः ॥ उवाचदूतंदुष्टात्मानष्टप्रायविभूतिकः ॥ ६९ ॥ तारकउवाच ॥ दृष्टंतेपौरुषंशक्रशतशोऽथमहारणे ॥ निस्त्रपत्वान्नतेशान्तिर्विद्यते
शक्रदुर्मते ॥ १७० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्तेगतेदूतेचिन्तयामासदानवः ॥ नालब्धसंश्रयश्शक्रोवक्तमेवमिहार्हति ॥ ७१ ॥ जातःस्कन्दोऽधुना
शर्वाज्ज्ञायतेसमुपाश्रयः ॥ निमित्तौघांस्तदादुष्टान्सोऽपश्यन्नाशवेदिनः ॥ ७२ ॥ पांसुवर्षमसृक्पातंगगनादवनीतले ॥ वामनेत्रप्रकम्पंचवक्रशोषं
मनोभयम् ॥ ७३ ॥ स्वकानांवक्रपद्मानांम्लानतांचव्यलोकयत् ॥ दुष्टांश्चप्राणिनोरौद्रान्सोऽपश्यद्दुष्टवादिनः ॥ ७४ ॥ तदचिन्त्यैवदितिजो
न्यस्तचित्तोऽभवत्क्षणात् ॥ यावद्गजघटाघण्टाघनत्काररवोत्कटाम् ॥ ७५ ॥ तद्वत्तुरङ्गसङ्घातहेषोत्साहविभूषिताम् ॥ सैन्यैस्सेनान्तरोदग्रध्वजरा
जैर्विराजिताम् ॥ ७६ ॥ विमानैश्चाद्भुताकारैश्चलितामलचामरैः ॥ विभूषणपिनद्धांचकिन्नरोद्गीतनादिताम् ॥ ७७ ॥ नानानाकतरूत्फुल्लकुसुमा
पीडधारिणीम् ॥ विशोकाम्रपरिस्फारचर्मनिर्मलदर्शिनीम् ॥ ७८ ॥ विद्युत्पुष्टद्युतिधरांनानावाद्यविनादिताम् ॥ सेनांनाकसदांदैत्यःप्रासादस्थोव्य
लोकयत ॥७९॥सचिन्तयामासतदाकिञ्चिद्विभ्रान्तमानसः ॥ अपूर्वःकोभवेद्योद्धायोमयानविनिर्जितः ॥१८०॥ ततश्चिन्ताकुलोदैत्यःशुश्रावकटुका
क्षरम् ॥ सिद्धबन्दिभिरुद्घुष्टमिदंहृदयदारुणम् ॥ ८१ ॥ बन्दिनऊचुः ॥ जयातुलशक्तिदीधितिपञ्जरभुजदण्डप्रचण्डतररभससुरवदनकुमुदविका
सनविलासनेत्रकुमारवर ॥ ८२ ॥ जयदितिजकुलमहोदधिवडवानलमधुरमयूररथसुरमुकुटकोटिकुञ्चितचरणनखाङ्कुरमहासेन ॥ ८३ ॥ जयचलि

तललितचूडाकलापनवविमलकमलदण्डकान्तदैत्येशवंशदुःसहदावानल ॥ ८४ ॥ जयविशाखविभोजयबालसप्तवासरभुवनालिशोकशमनजय
सकललोकदितिसुतधुरन्धरनाशकस्कन्द ॥ ८५ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ श्रुत्वैतत्तारकःसर्वमुद्घुष्टंदेवबन्दिभिः ॥ सस्मारब्रह्मणोवाक्यंवधंबालादुप
स्थितम् ॥ ८६ ॥ स्मृत्वाधर्मौघविध्वंसीसदावीरपदानुगः ॥ मन्दिरान्निर्जगामाशुशोकग्रस्तेनचेतसा ॥ ८७ ॥ कालनेमिमुखादैत्याःसन्त्रस्ता
भ्रान्तचेतसः ॥ स्वेष्वनीकेषुचतदात्वराविस्मितचेतसः ॥ हिरण्यकशिपुंप्राहदानवानांधुरन्धरः ॥ ८८ ॥ तारकउवाच ॥ त्रपाकरंभवेन्मह्यंबलाद
स्मात्पलायनम्॥यद्यहंहन्तवेयामिसोऽपिवैकमलाश्रितः ॥ ८९ ॥ हत्वाहंबालकंचैनंदुस्स्पर्शःस्यामकारणम् ॥ यातधावतगृह्णीतयोजयध्वंवरू
थिनीम् ॥ १९० ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ कुमारंतारकोदृष्ट्वाबभाषेभीषणाकृतिः ॥ ९१ ॥ तारकउवाच ॥ किंबालयोद्धुकामोऽसिक्रीडकन्दुकलीलया ॥
यैरासित्वंविसृष्टोऽत्रसङ्गरेतेहिभीरवः ॥ ९२ ॥ बालत्वादथतेबुद्धिरेवंस्वल्पार्थदर्शिनी ॥ कुमारोऽपितमग्रस्थंबभाषेहर्षवत्तमम् ॥ ९३ ॥ कुमार
उवाच ॥ शृणुतारकशास्त्रार्थइहनैवानिरूप्यते॥शस्त्रैरर्थानदृश्यन्तेसमरेनिर्भरंभव ॥९४॥ शिशुत्वंमावमंस्थामेशिशुःकष्टोभुजङ्गमः॥दुष्प्रेक्षोभास्करो
बालस्तथाहंदुर्जयःशिशुः॥अल्पाक्षरोनमन्त्रःकिंसस्फुरोदैत्यदृश्यते ॥९५॥ पुलस्त्यउवाच॥कुमारेप्रोक्तवत्येवंदैत्यश्चिक्षेपमुद्गरम्॥कुमारस्तंतुचिच्छेद
चक्रेणामोघवर्चसा ॥ ९६ ॥ ततश्चिक्षेपदैत्येन्द्रोभिन्दिपालमयोमयम् ॥ करेणतंचजग्राहकार्तिकेयोऽमरारिहा ॥ ९७ ॥ गदांमुमोचदैत्यायसमु
त्थायखरस्वनाम् ॥ तयाहतस्तंतोदैत्यश्चकम्पेऽचलराडिव ॥ ९८ ॥ मेनेचदुर्जयदैत्यस्तदाबालंसुदुःसहम् ॥ चिन्तयामासबुद्ध्यावैप्राप्तःकालोन
संशयः ॥९९॥ कम्पितंचसमालोक्यकालनेमिपुरोगमाः ॥ सर्वेदैत्येश्वराजघ्नुःकुमारंरणदारुणम् ॥ २०० ॥ सतैःप्रहारैरस्पृष्टस्तथाक्लेशैर्महाद्युतिः॥
सबालोबलिभिर्वेगैरयुध्यद्दानवैरण ॥ १ ॥ रणशौण्डाश्चदैत्येन्द्राःपुनर्जघ्नुःशिलीमुखैः ॥ कुमारंसमरेदैत्याबलिनोदेवकण्टकाः ॥ २ ॥ कुमार
स्यव्यथानाभूद्दैत्यास्त्रनिहतस्यतु ॥ प्राणान्तकरणंजातंदेवानांदानवाहवम् ॥ ३ ॥ देवान्निपीडितान्दृष्ट्वाकुमारःकोपमाविशत् ॥ ततोऽस्त्रैर्दारया
मासदानावानामनीकिनीम् ॥ ४ ॥ तैरस्त्रैर्निष्प्रतीकारैस्ताडितास्सुरकण्टकाः ॥ कालनेमिमुखाःसर्वेरणह्यासन्पराङ्मुखाः ॥ ५ ॥ विद्रुतेषुच
दैत्येषुप्रहतेषुसमन्ततः ॥ किन्नरोद्गारगीतैश्चहास्यसंन्यस्तचेतनः ॥ ६ ॥ जघ्नेकुमारंगदयानिष्टप्तकनकत्विषा ॥ शरैर्मयूरंचित्रैश्चचकारविमुखंरणे ॥ १९४ ॥
॥ ७ ॥ दृष्ट्वापराङ्मुखोदेवोमुक्तरक्तंस्ववाहनम् ॥ जग्राहशक्तिंविमलांरणेकनकभूषणाम् ॥ ८ ॥ बहुनाहेमकेयूररुचिरेणषडाननः ॥ ततोऽब्रवीन्महा
सेनस्तारकंदानवाधिपम् ॥९॥ महासेनउवाच॥तिष्ठतिष्ठसुदुर्बुद्धेयमलोकंविलोकय ॥ हतोह्यसिमयाशक्त्यास्मरस्वंदैत्यचेष्टितम् ॥ २१० ॥ पुलस्त्य

उवाच ॥ इत्युक्त्वातुततःशक्तिंमुमोचदितिजंप्रति ॥ साकुमारभुजोत्सृष्टातत्केयूररवानुगा ॥ ११ ॥ बिभेददैत्यहृदयंवज्रशैलेन्द्रकर्कशम् ॥
गतासुःसपपातोर्व्यांप्रलयेभूधरोयथा ॥ १२ ॥ विकीर्णमुकुटोष्णीषोविस्रस्ताखिलभूषणः ॥ तस्मिन्विनिहतेदैत्येदानवानांधुरन्धरे ॥१३॥ नाभूत्क
श्चित्तदादुःखीनरकेष्वपिपापकृत् ॥ स्तुवन्तःषण्मुखंदेवाःप्राक्रीडन्नागतस्मिताः ॥ १४ ॥ जग्मुःस्वानेवभुवनान्निरस्यासंस्तथोत्सुकाः ॥ ददुश्चापिवरं
सर्वेदेवास्तेषण्मुखायतु॥१५॥तुष्टाःसम्प्राप्तसर्वार्थास्सहसिद्धैस्तपोधनैः ॥१६॥ देवाऊचुः॥यःपठेत्स्कन्दसम्बन्धांकथामेतांमहामतिः॥शृणुयाच्छ्रावये
द्वापिसभवेत्कीर्तिमान्नरः ॥ १७ ॥ बह्वायुःसुभगःश्रीमान्कीर्तिमाञ्शुभदर्शनः ॥ भूतेभ्योनिर्भयश्चापिसर्वदुःखविवर्जितः ॥ १८ ॥ सन्ध्या
मुपास्ययःपूर्वांस्कन्दस्यचरितंपठेत् ॥ सयुक्तःकिन्नरैःसर्वैर्महाधनपतिर्भवेत् ॥ २१९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेकुमारसंभवतारकवधोनाम
षट्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ भीष्मउवाच ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामिहिरण्यकशिपोर्वधम् ॥ नरसिंहस्यमाहात्म्यंतथापापविनाशनम्
॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ पुराकृतयुगेराजन्हिरण्यकशिपुःप्रभुः ॥ दैत्यानामादिपुरुषश्चकारसुमहत्तपः ॥ २ ॥ दशवर्षसहस्राणिदशवर्षशता
निच ॥ जलवासीसमभवत्स्नानमौनधृतव्रतः ॥ ३ ॥ वृतःशमदमाभ्यांचब्रह्मचर्येणचैवहि ॥ ब्रह्माप्रीतोऽभवत्तस्यतपसानियमेनच ॥ ४ ॥ ततः
स्वयम्भूर्भगवान्स्वयमागत्यतत्रहि ॥ विमानेनार्कवर्णेनहंसयुक्तेनभास्वता ॥ ५ ॥ आदित्यैर्वसुभिःसाध्यैर्मरुद्भिर्दैवतैस्सह ॥ रुद्रैर्विश्वसहायैश्चयक्ष
राक्षसपन्नगैः ॥ ६ ॥ दिग्भिश्चैवविदिग्भिश्चनदीभिःसागरैस्तथा ॥ नक्षत्रैश्चमुहूर्तैश्चखचरैश्चमहाग्रहैः ॥ ७ ॥ देवैर्ब्रह्मर्षिभिःसार्द्धंसिद्धैःसप्त
र्षिभिस्तथा ॥ राजर्षिभिःपुण्यकृद्भिर्गन्धर्वाप्सरसांगणैः ॥ ८ ॥ चराचरगुरुःश्रीमान्वृतःसर्वैर्दिवौकसैः ॥ ब्रह्माब्रह्मविदांश्रेष्ठोदैत्यंवचनमब्र
वीत् ॥ ९ ॥ ब्रह्मोवाच॥ प्रीतोऽस्मितवभक्तस्यतपसानेनसुव्रत ॥ वरंवरयभद्रंतेयथेष्टंकाममाप्नुहि ॥१०॥ हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ नदेवासुरगन्धर्वा
नयक्षोरगराक्षसाः ॥ नमानुषाःपिशाचाश्चहन्युर्मांदेवसत्तम ॥ ११ ॥ ऋषयोमानवाःशापैर्नशपेयुःपितामह ॥ यदिमेभगवान्प्रीतोवरएषवृतोमया
॥ १२ ॥ नशस्त्रेणनचास्त्रेणगिरिणापादपेनवा ॥ नशुष्केणनचार्द्रेणनस्याद्वान्येनमेवधः ॥ १३ ॥ भवेयमहमेवार्कःसोमोवायुर्हुताशनः ॥ सलिलंचा
न्तरिक्षंचनक्षत्राणिदिशोदश॥१४॥अहंक्रोधश्चकामश्चवरुणोवासवोयमः ॥ धनदश्चधनाध्यक्षोयक्षःकिम्पुरुषाधिपः॥१५॥ ब्रह्मोवाच ॥ एषदिव्योवर
स्तातमयादत्तस्तवाद्भुतः ॥ सर्वकामप्रदोवत्सप्राप्स्यसित्वंनसंशयः ॥१६॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वासभगवाञ्जगामाकाशमेवहि ॥ वैराजंब्रह्मस
दनंब्रह्मर्षिगणसेवितम् ॥ १७ ॥ ततोदेवाश्चगन्धर्वाऋषिभिःसहचारणाः ॥ वरप्रदानंश्रुत्वैवंपितामहमुपस्थिताः ॥ १८ ॥ देवाऊचुः ॥ वरप्रदानाद्भ

गवन्वधिष्यतिसनोऽसुरः ॥ तत्प्रसादश्चभगवन्वधोऽप्यस्यविचिन्त्यताम् ॥ १९ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ भगवान्सर्वभूतानामादिकर्त्तास्वयंप्रभुः ॥
स्रष्टाचहव्यकव्यानामव्यक्तप्रकृतिःपरः ॥ २० ॥ सर्वलोकहितंवाक्यंश्रुत्वादेवःप्रजापतिः ॥ आश्वासयामासतदासुशीतैर्वचनाम्बुभिः ॥२१॥ ब्रह्मो
वाच ॥ अवश्यंत्रिदशास्तेनप्राप्तव्यंतपसःफलम् ॥ तपसोऽन्तेऽस्यभगवान्वधंविष्णुःकरिष्यति ॥ २२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तच्छ्रुत्वाविबुधावाक्यं
सर्वेपङ्कजजाननात् ॥ स्वानिस्थानानिदिव्यानिविप्रजग्मुर्मुदान्विताः ॥ २३ ॥ लब्धमात्रेवरेसोऽथप्रजास्सर्वाअबाधत ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्योवर
दानेनगर्वितः ॥ २४ ॥ आश्रमेषुमहाभागान्मुनीन्वैशंसितव्रतान् ॥ सत्यधर्मपरान्दान्तान्धर्षयामासदानवः ॥ २५ ॥ देवांस्त्रिभुवनस्थांश्चपराजि
त्यमहासुरः ॥ त्रैलोक्यंवशमानीयस्वर्गेवसतिदानवः ॥ २६ ॥ यदावरमदोत्सिक्तश्चोदितःकालधर्मिणा ॥ यज्ञियानकरोद्दैत्यानयज्ञियांश्चदैवतान्
॥ २७ ॥ तदादैत्याश्चसाध्याश्चविश्वेचवसवस्तथा ॥ रुद्रादेवगणायक्षादेवद्विजमहर्षयः ॥ २८ ॥ शरण्यंशरणंविष्णुमुपतस्थुर्महाबलम् ॥ देवदेवं
यज्ञमयंवासुदेवंसनातनम् ॥ २९ ॥ देवाऊचुः ॥ नारायणमहाभागदेवास्त्वांशरणंगताः ॥ त्रायस्वजहिदैत्येन्द्रंहिरण्यकशिपुंप्रभो ॥ ३० ॥ त्वंहि
नःपरमोदातात्वंहिनःपरमोगुरुः ॥ त्वंहिनःपरमोदेवोब्रह्मादीनांसुरोत्तमः ॥ ३१ ॥ विष्णुरुवाच ॥ भयंत्यजध्वममराअभयंवोददाम्यहम् ॥ तथैव
त्रिदिवंदेवाःप्रतिपद्यतमाचिरम् ॥ ३२॥ एनंहिसगणंदैत्यंवरदानेनगर्वितम् ॥ अवध्यममरेन्द्राणांदानवेन्द्रंनिहन्म्यहम् ॥ ३३ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥
एवमुक्त्वातुभगवान्विश्वपोविष्णुरव्ययः ॥ हिरण्यकशिपुस्थानंजगामहरिरीश्वरः ॥ ३४ ॥ तेजसाभास्कराकारःशशीकान्त्येवचापरः ॥ नरस्यकृत्वा
र्धतनुंसिंहस्यार्द्धतनुंतथा ॥३५॥ नारसिंहेनवपुषापाणिंसङ्गृह्यपाणिना ॥ ततोददर्शविस्तीर्णांदिव्यांरम्यांमनोरमाम् ॥ ३६ ॥ सर्वकामयुतांशुभ्रांहिर
ण्यकशिपोःसभाम् ॥ विस्तीर्णांयोजनशतंशतमध्यर्द्धमायताम् ॥ ३७ ॥ वैहायसींकामगमांपञ्चयोजनमुच्छ्रिताम् ॥ जराशोकक्षमापेतांनिष्प्रक
म्प्यांशिवांसुखाम् ॥३८॥ वेश्मासनवतींरम्यांज्वलन्तीमिवतेजसा॥अन्तःसलिलसंयुक्तांविहितांविश्वकर्मणा ॥३९॥ दिव्यवर्णमयैर्वृक्षैःफलपुष्पप्रदैर्यु
ताम् ॥ नीलपीतासितश्यामैःश्वेतैर्लोहितकैरपि ॥ ४० ॥ अवदातैस्तथागुल्मैरक्तमञ्जरिधारिभिः ॥ सिताभ्रघनसङ्काशांप्लुवन्तींचददर्शसः ॥ ४१ ॥
रश्मिमतीस्वभावेनदिव्यगन्धमनोरमा॥सुसुखानचदुःखासानशीतानचघर्मदा ॥४२॥ नक्षुत्पिपासेग्लानिंवाप्राप्यतांप्राप्नुवन्तिते ॥ नानारूपैरुपकृता
सुचित्रैश्चसुभास्वरैः ॥४३॥ अतिचन्द्रातिसूर्यातिशिखिकान्तिस्वयम्प्रभा॥दीप्यतेनाकपृष्ठस्थाभासयन्तीविभासुरा ॥४४॥ सर्वेचकाशिरेतस्यांमुदि
ताश्चैवमानुषाः ॥ रसवच्चप्रभूतंचभक्ष्यभोज्यान्नमुत्तमम् ॥४५॥ पुण्यगन्धाःस्रजश्चापिनित्यकालफलाद्रुमाः ॥ उष्णेशीतानितोयानिशीतेचोष्णानि

सन्तिवै ॥ ४६ ॥ पुष्पिताग्रान्महाशाखान्प्रवालाङ्कुरधारिणः ॥ लतावितानसंछन्नान्कल्पानैक्षिष्टसप्रभुः ॥ ४७ ॥ गन्धवन्तिचपुष्पाणिरसवन्ति फलानिच ॥ तानिशीतानिचोष्णानितत्रतत्रसरांसिच ॥४८॥ अपश्यद्भूपतीर्थानिसभायांतस्यसप्रभुः ॥ नलिनैःपुण्डरीकैश्चशतपत्रैःसुगन्धिभिः ॥ ॥ ४९ ॥ रक्तैःकुवलयैश्चैवकह्लारैरुत्पलैस्तथा॥नानाश्चर्यसमोपेतैःपुष्पैरन्यैश्चसुप्रियैः ॥ ५० ॥ कारण्डवैश्चक्रवाकैःसारसैःकुररैरपि ॥ विमलस्फ टिकाभानिपाण्डुरच्छदनैर्द्विजैः ॥ ५१ ॥ बहुहंसोपगीतानिसारसारुतानिच ॥ गन्धयुक्तालतास्तत्रपुष्पमञ्जरिधारिणीः ॥ ५२ ॥ दृष्टवान्भग वान्हृष्टःखदिरान्वेतसार्जुनान् ॥ चूतानिम्बानागवृक्षाःकदम्बाबकुलाधवाः ॥ ५३ ॥ प्रियङ्गवःपाटलाख्याःशाल्मल्यस्सहरिद्रवाः ॥ शालास्ताला स्तमालाश्चचम्पकाश्चमनोरमाः ॥ ५४ ॥ तथैवान्येव्यराजन्तसभायांपुष्पिताद्रुमाः ॥ एलाककुभकङ्कोललवलीकर्णपूरकाः ॥ ५५ ॥ मधुकाःको विदाराश्चबहुतालसमुच्छ्रयाः ॥ अञ्जनाशोकपर्णासावहवश्चित्रकाद्रुमाः ॥ ५६ ॥ वरुणाश्चपलाशाश्चपनसास्सहचन्दनैः ॥ नीलास्सुमनसश्चैवनी पाश्चाश्वत्थतिन्दुकाः ॥५७ ॥ पारिजाताश्चतरवोमल्लिकाभद्रदारवः ॥ अटरूषाःपीलुकाश्चतथाचैवैलवालुकाः ॥ ५८ ॥ मन्दारकाःकुरबकाःपुन्ना गाःकुटजास्तथा ॥ रक्ताःकुरवकाश्चैवनीलाश्चागरुभिःसह ॥ ५९ ॥ किंशुकाश्चैवभव्याश्चदाडिमावीजपूरकाः ॥ कालेयकादुकूलाश्चहिङ्गवस्तै लवर्त्तिकाः ॥६०॥ खर्जूरानालिकेराश्चहरीतकमधूककाः॥सप्तपर्णाश्चबिल्वाश्चसयावाश्चशरावताः ॥६१॥ असनाश्चतमालाश्चनानागुल्मसमावृताः ॥ लताश्चविविधाकाराःपुष्पपत्रफलोपगाः ॥ ६२ ॥ एतेचान्येचबहवस्तत्रकाननजाद्रुमाः ॥ नानापुष्पफलोपेताव्यराजन्तसमन्ततः ॥६३॥ चकोराः शतपत्राश्चमत्तकोकिलशारिकाः ॥ पुष्पितान्पुष्पिताग्रांश्चसम्पतन्तिमहाद्रुमान् ॥ ६४ ॥ रक्तपीतारुणास्तत्रपादपाग्रगताःखगाः ॥ परस्परम वेक्षन्तप्रहृष्टाजीवजीवकाः ॥ ६५ ॥ तस्यांसभायांदैत्येन्द्रोहिरण्यकशिपुस्तदा ॥ आसीनआसनेचित्रदशनल्वेप्रमाणतः ॥ ६६ ॥ दिवाकरनिभे दिव्येदिव्यास्तरणसंस्तृते ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्यआस्तेज्वलितकुण्डलः ॥ ६७ ॥ उपचेरुर्महादैत्याहिरण्यकशिपुंतदा ॥ दिव्यतालानिगीता निजगुर्गन्धर्वसत्तमाः ॥ ६८ ॥ विश्वाचीसहजन्याचप्रम्लोचतिचपूजिता ॥ दिव्याथसौरभेयीचसमीचीपुञ्जिकस्थली ॥ ६९ ॥ मिश्रकेशी चरम्भाचचित्रभाश्रुतिविभ्रमा ॥ चारुनेत्राघृताचीचमेनकाचोर्वशीतथा ॥ ७० ॥ एतास्सहस्रशश्चान्यानृत्यगीतविशारदाः ॥ उपातिष्ठन्तरा जानंहिरण्यकशिपुंप्रभुम् ॥ ७१ ॥ उपासतेऽदितेःपुत्राःसर्वेलब्धवरास्तथा ॥ बलिर्विरोचनस्तत्रनरकःपृथिवीसुतः ॥ ७२ ॥ प्रह्लादोविप्रचित्ति श्चगविष्ठश्चमहासुरः ॥ सुरहन्तादुःखकर्तासुमनास्सुमतिस्तथा ॥ ७३ ॥ घटोदरोमहापार्श्वःक्रथनःपिठरस्तथा ॥ विश्वरूपस्सुरूपश्चविश्व

कायोमहाबलः ॥ ७४ ॥ दशग्रीवश्चवालीचमेघवासामहासुरः ॥ घटाभोविटरूपश्चज्वलनश्चेन्द्रतापनः ॥ ७५ ॥ दैत्यदानवसङ्घास्तेसर्वेज्व
लितकुण्डलाः ॥ स्रग्विणोवाग्मिणःसर्वेसर्वेचचरितव्रताः ॥ ७६ ॥ सर्वेलब्धवराःशूरास्सर्वेविहितमृत्यवः ॥ एतेचान्येचबहवोहिरण्यकशिपुंप्रभुम् ॥
॥ ७७ ॥ उपासतेमहात्मानंसर्वेदिव्यपरिच्छदाः ॥ विमानैर्विविधाकारैर्भ्राजमानैरिवाग्निभिः ॥ ७८ ॥ महेन्द्रवपुषःसर्वेविचित्राङ्गदबाहवः ॥
भूषिताङ्गादितेःपुत्रास्तमुपासतसर्वतः ॥ ७९ ॥ ऐश्वर्यंदैत्यसिंहस्ययथातस्यमहात्मनः ॥ नश्रुतंनैवदृष्टंचकस्यापिभुवनत्रये ॥ ८० ॥ रज
तकनकचित्रवेदिकायांपरिकृतरत्नविचित्रवीथिकायाम् ॥ सददर्शमृगाधिपःसभायांसुरुचिरजालगवाक्षशोभितायाम् ॥ ८१ ॥ कनकवलय
हारभूषिताङ्गंदितितनयंसमृगाधिपोददर्श ॥ दिवसकरकरप्रभंज्वलन्तंदितिजसहस्रशतैर्निषेव्यमाणम् ॥ ८२ ॥ ततोदृष्ट्वामहाभागंकालचक्रमि
वागतम् ॥ नारसिंहवपुश्छन्नंभस्मच्छन्नमिवानलम् ॥ ८३ ॥ हिरण्यकशिपोःपुत्रःप्रह्लादोनामवीर्यवान् ॥ दिव्येनवपुषासिंहमपश्यद्देवमागतम् ॥
॥ ८४ ॥ तंदृष्ट्वारुक्मशैलाभामपूर्वांतनुमाश्रितम् ॥ विस्मितादानवाःसर्वेहिरण्यकशिपुश्चसः ॥ ८५ ॥ प्रह्लादउवाच ॥ महाराजमहाबा
होदैत्यानामादिसम्भव ॥ नश्रुतंनैवमेदृष्टंनारसिंहमिदंवपुः ॥ ८६ ॥ अव्यक्तंपरमंदिव्यंकिमिदंरूपमागतम् ॥ दैत्यान्तकरणंघोरंशंसतीवमनो
मम॥८७॥अस्यदेवाःशरीरस्थाःसागराःसरितस्तथा ॥ हिमवान्वारियात्रश्चयेचान्येकुलपर्वताः ॥ ८८ ॥ चन्द्रमास्सहनक्षत्रैरादित्योरश्मिभिःसह ॥
धनदोवरुणश्चैवयमःशक्रःशचीपतिः ॥ ८९ ॥ मरुतोदेवगन्धर्वाऋषयश्चतपोधनाः ॥ नागायक्षाःपिशाचाश्चराक्षसाभीमविक्रमाः ॥ ९० ॥
ब्रह्मादेवाःपशुपतिर्ल्ललाटस्थाभ्रमन्तिहि ॥ स्थावराणिचसर्वाणिजङ्गमानितथैवच ॥ ९१ ॥ भवांश्चसहितोऽस्माभिःसर्वैर्दैत्यगणैर्वृतः ॥ विमान
शतसङ्कीर्णासर्वायाभवतःसभा ॥ ९२ ॥ सर्वंत्रिभुवनंराजल्लोकधर्मश्चशाश्वतः ॥ दृश्यतेनरसिंहेऽस्मिंस्तथेदंनिखिलंजगत् ॥ ९३ ॥
प्रजापतिश्चात्रमनुर्महात्माग्रहाश्चयोगाश्चमहीनभश्च ॥ उत्पातकालश्चधृतिर्मतिश्चरतिश्चसत्यंचतपोदमश्च ॥ ९४ ॥ सनत्कुमारश्चमहानुभावोविश्वे
चदेवाऋषयश्चसर्वे ॥ क्रोधश्चकामश्चतथैवहर्षोदर्पश्चमोहःपितरश्चसर्वे ॥ ९५ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ प्रह्लादस्यवचःश्रुत्वाहिरण्यकशिपुःप्रभुः ॥ उवाच
दोनवान्सर्वान्गणांश्चसगणाधिपः ॥ ९६ ॥ हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ मृगेन्द्रोगृह्यतामेषअपूर्वांतनुमास्थितः ॥ यदिवासंशयःकश्चिद्वध्यतांवनगोचरः
॥९७॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तेदानवगणास्सर्वेमृगेन्द्रंभीमविक्रमम् ॥ परिक्षिपन्तोमुदितास्त्रासयामासुरोजसा ॥९८॥ सिंहनादंविमुच्याथनरसिंहोमहा
बलः ॥ बभञ्जतांसभांसर्वांव्यादितास्यइवान्तकः ॥ ९९ ॥ सभायांभज्यमानायांहिरण्यकशिपुःस्वयम् ॥ चिक्षेपास्त्राणिसिंहस्यरोषव्याकुल

लोचनः ॥ १०० ॥ सर्वास्त्राणामथश्रेष्ठंदण्डमस्त्रंसुदारुणम् ॥ कालचक्रंतथाघोरंविष्णुचक्रंतथापरम् ॥ १ ॥ पैतामहंमहात्युग्रंत्रैलोक्यनिर्मि
तंमहत् ॥ विचित्रामशनिंचवशुष्काद्रचाशनिद्वयम् ॥ २ ॥ रौद्रन्तथोग्रशूलंचकङ्कालंमुसलंतथा ॥ अस्त्रंब्रह्मशिरश्चैवब्राह्ममस्त्रंतथैवच ॥ ३ ॥
नारायणास्त्रमैन्द्रंचआग्नेयंशैशिरंतथा ॥ वायव्यंमथनंचैवकपालमथकिङ्करम् ॥ ४ ॥ तथाप्रतिहतांशक्तिंक्रौञ्चमस्त्रंतथैवच ॥ मोहनंशोषणंचैव
सन्तापनविलापने ॥ ५ ॥ कम्पनंशातनंचैवमहास्त्रंचैवरोधनम् ॥ कालमुद्गरमक्षोभ्यंतापनंचमहाबलम् ॥ ६ ॥ संवर्तनंमोहनंचतथामायाधरंवर
म् ॥ गान्धर्वमस्त्रंदयितमसिरत्नंचनन्दकम् ॥ ७ ॥ प्रस्वापनंप्रमथनंवारुणंचास्त्रमुत्तमम् ॥ अस्त्रंपाशुपतंचैवयस्याप्रतिहतागतिः ॥ ८ ॥
एतान्यस्त्राणिदिव्यानिहिरण्यकशिपुस्तदा ॥ असृजन्नरसिंहस्यदीप्तस्याग्नेरिवाहुतिम् ॥ ९ ॥ अस्त्रैःप्रज्वलितैःसिंहमावृणोदसुरोत्तमः ॥ वि
वस्वान्घर्मसमयेहिमवन्तमिवांशुभिः ॥ ११० ॥ सह्यमर्षानिलोद्धूतोदैत्यानांसैन्यसागरः ॥ क्षणेनाप्लावयत्सर्वंमैनाकमिवसागरः ॥ ११ ॥ प्रा
सैःपाशैश्चखड्गैश्चगदाभिर्मुसलैस्तथा ॥ वज्रैरशनिभिश्चैवबहुशाखैर्महाद्रुमैः ॥ १२ ॥ मुद्गरैःकूटपाशैश्चशिलोलूखलपर्वतैः ॥ शतघ्नीभि
श्चदीप्ताभिर्दण्डैरपिसुदारुणैः ॥ १३ ॥ तेदानवाःपाशगृहीतहस्तामहेन्द्रतुल्याशनितुल्यवेगाः ॥ समन्ततोऽभ्युद्यतबाहुकायाःस्थिताःसशी
र्षाइवनागपोताः ॥ १४ ॥ सुवर्णमालाकुलभूषिताङ्गाःसुतीक्ष्णदंष्ट्राकुलवक्त्रगर्ताः ॥ स्फुरत्प्रभास्तेचसशृङ्गदेहाश्चीनांशुकाभान्तियथैवहं
साः ॥ १५ ॥ सोऽसृजद्दानवोमायामग्निवायुसमीरितम् ॥ तमिन्द्रस्तोयदैःसार्धंसहस्राक्षोमहाद्युतिः ॥ १६ ॥ महतातोयवर्षेणश
मयामासपावकम् ॥ तस्यांप्रतिहतायांतुमायायांयुधिदानवः ॥ १७ ॥ असृजद्घोरसङ्काशंतमस्तीव्रंसमन्ततः ॥ तमसासंवृतेलोकेदैत्ये
ष्वात्तायुधेषुच ॥ १८ ॥ स्वतेजसापरिवृतोदिवाकरइवोद्गतः ॥ त्रिशिखांभ्रुकुटीमस्यददृशुर्दानवारणे ॥ १९ ॥ ललाटस्थांत्रिकू
टस्थांगङ्गांत्रिपथगामिव ॥ ततःसर्वासुमायासुहतासुदितिनन्दनाः ॥ १२० ॥ हिरण्यकशिपुंदैत्याविषण्णाश्शरणंययुः ॥ ततःप्रज्व
लितःक्रोधात्प्रदहन्निवतेजसा ॥ २१ ॥ तस्मिन्क्रुद्धेतुदैत्येन्द्रेतमोभूतमभूज्जगत ॥ आवहःप्रवहश्चैवविवहोऽथसमीरणः ॥ २२ ॥ परावह
स्संवहश्चउद्वहश्चमहाबलः ॥ तथापरिवहःश्रीमानुत्पातभयशंसिनः ॥ २३ ॥ इत्येवंक्षुभिताःसप्तमरुतोगगनेचराः ॥ येग्रहास्सर्वलोकस्यक्षयेप्रा
दुर्भवन्तिहि ॥ २४ ॥ तेसर्वेगगनेदृष्टाव्यचरंश्चयथासुखम् ॥ अयोगतश्चाप्यचरद्योगंनिशिनिशाचरः ॥ २५ ॥ सग्रहःसहनक्षत्रैस्तारापतिरिंदम
॥ विवर्णतांचभगवान्गतोदिविदिवाकरः ॥ २६ ॥ कृष्णःकबन्धश्चतदालक्ष्यतेसुमहान्दिवि ॥ असृजच्चासितांसूर्योधूमवर्त्तांविभावसुः ॥ २७ ॥

गगनस्थश्चभगवानभीक्ष्णपरिविष्यते ॥ सप्तधूमनिभाघोराःसूर्यादिविसमुत्थिताः ॥ २८ ॥ सोमस्यगगनस्थस्यग्रहास्तिष्ठन्तिशृङ्गगाः ॥
वामेचदक्षिणेचैवस्थितौशुक्रबृहस्पती ॥ २९ ॥ शनैश्चरोलोहिताङ्गोलोहिताङ्गसमद्युतिः ॥ समंसमधिरोहन्तसर्वेवैगगनेचराः ॥ १३० ॥ शृङ्गा
णिशनकैर्घोरायुगान्तावर्त्तनग्रहाः ॥ चन्द्रमाश्चसनक्षत्रोग्रहैःसहतमोनुदः ॥ ३१ ॥ चराचरविनाशायरोहिणींनाभ्यनन्दत ॥ गृहीतोराहुणाचन्द्र
उल्काभिरभिहन्यते ॥३२॥ उल्काःप्रज्वलिताश्चन्द्रेव्यचरन्तयथासुखम् ॥ देवानामधिपोदेवःसोऽप्यवर्षतशोणितम् ॥ ३३ ॥ अपतद्गगनादुल्कावि
द्युद्रूपामहास्वना ॥ अकालेचद्रुमास्सर्वेपुष्प्यन्तिचफलन्तिच ॥ ३४ ॥ लताश्चसफलाःसर्वायाआहुर्दैत्यनाशिकाः ॥ फलेफलान्यजायन्तपुष्पेपु
ष्पंतथैवच ॥ ३५ ॥ उन्मीलन्तिनिर्मीलन्तिहसन्तिप्ररुदन्तिच ॥ विक्रोशन्तिचगम्भीरंधूमायन्तेज्वलन्तिच ॥ ३६ ॥ प्रतिमास्सर्वदेवानां
कथयन्त्योमहद्भयम् ॥ आरण्यैःसहसंसृष्टाग्राम्याश्चमृगपक्षिणः ॥ ३७ ॥ चुक्रुशुर्भैरवंतत्रमृगयुद्धउपस्थिते ॥ नद्यश्चप्रतिकूलाःप्रवहन्तिकलुषो
दकाः ॥ ३८ ॥ नप्राकाशन्तचदिशोरक्तरेणुसमाकुलाः ॥ वानस्पत्यानपूज्यन्तेपूजनार्हाःकथञ्चन ॥ ३९ ॥ वायुवेगेनहन्यन्तेभज्यन्तेप्रणमन्तिच॥
तथाचसर्वभूतानांछायानपरिवर्त्तते ॥ १४० ॥ अपरेणगतेसूर्येसलोकानांयुगक्षय ॥ तदाहिरण्यकशिपोर्दैत्यस्योपरिवेश्मनः ॥ ४१ ॥ भाण्डा
गारायुधागारेनिविष्टमभवन्मधु ॥ असुराणांविनाशायसुराणांविजयायच ॥ ४२ ॥ दृश्यन्तेविविधोत्पाताघोरघोरनिदर्शनाः ॥ एतेचान्येचबहवो
घोररूपाःसमुत्थिताः ॥ ४३ ॥ दैत्येन्द्रस्यविनाशायदृश्यन्तेरणशंसिनः ॥ मेदिन्यांकम्पमानायांदैत्येन्द्रेणमहात्मना ॥ ४४ ॥ महीधरानागगणा
निपेतुरमितौजसः॥विषज्वालाकुलैर्वक्त्रैर्विमुञ्चन्तोहुताशनम् ॥४५॥ चतुःशीर्षाःपञ्चशीर्षाःसप्तशीर्षाश्चपन्नगाः॥वासुकिस्तक्षकश्चैवकार्कोटकधनञ्जयौ
॥ ४६ ॥ एलामुखःकालियश्चमहापद्मश्चवीर्यवान् ॥ सहस्रशीर्षश्शुद्धाङ्गोहेमतालध्वजःप्रभुः ॥ ४७ ॥ शेषोऽनन्तोमहानागोह्यप्रकम्प्यश्चकम्पिताः॥
दीप्यन्तेऽन्तर्जलस्थानिपृथिवीविवराणिव ॥ ४८ ॥ सप्तदैत्येन्द्रकोपेनकम्पितानिसमन्ततः ॥ नानातेजोधराश्चापिपातालतलचारिणः ॥ ४९ ॥
पातालेसहसाक्षुब्धेदुष्प्रकम्प्याःप्रकम्पिताः ॥ हिरण्यकशिपुर्दैत्यस्तदासंस्पृष्टवान्महीम् ॥ १५० ॥ सन्दष्टौष्ठपुटःक्रुद्धोवराहइवपूर्वजः ॥ गङ्गाभा
गीरथीचैवकौशिकीसरयूरपि ॥ ५१ ॥ यमुनाचाथकावेरीकृष्णावेणीचनिम्नगा ॥ तुङ्गाभद्रामहावेगानदीगोदावरीतथा ॥५२॥ चर्मण्वतीचसिन्धुश्च
तथानदनदीपतिः ॥ मेलकप्रभवश्चैवशोणोमणिनिभोदकः ॥ ५३ ॥ नर्मदाचशुभस्रोतास्तथावेत्रवतीनदी ॥ गोमतीगोकुलाकीर्णातथापूर्वासरस्वती
॥ ५४ ॥ महाकालमहीचैवतमसापुष्पवाहिनी ॥ जम्बूद्वीपंरत्नवच्चसर्वरत्नोपशोभितम् ॥५५॥ सुवर्णपुटकंचैवसुवर्णाकरमण्डितम् ॥ महानदश्च

लौहित्यश्शैलः काञ्चनशोभितः ॥ ५६ ॥ पत्तनंकोशकाराणांकशिंचरजताकरम् ॥ मगधाश्चमहाग्रामाःपुण्ड्राउग्रास्तथवत्र ॥ ५७ ॥ सुग्रामल्ला
विदेहाश्चमालवाःकाशिकोसलाः ॥ भवनंवैनतेयस्यदैत्येन्द्रेणाभिकम्पितम् ॥ ५८ ॥ कैलासशिखराकारंयत्कृतंविश्वकर्मणा ॥ रत्नतोयोमहाभीमो
लौहित्योनामसागरः ॥ ५९ ॥ उदयश्चमहाशैलउच्छ्रितःशतयोजनम् ॥ सुवर्णवेदिकःश्रीमान्मेघपङ्क्तिनिषेवितः॥ १६० ॥ भ्राजमानोऽर्कसदृशैर्जा
तरूपमयैर्द्रुमः ॥ सालैस्तालैस्तमालैश्चकार्णिकारैश्चपुष्पितैः ॥ ६१ ॥ अयोमुखश्चविख्यातःसर्वतोधातुमण्डितः ॥ तमालवनगन्धश्चपर्वतोमलयः
शुभः ॥६२॥ सुराष्ट्राश्चसवाह्लीकाश्शूद्राभीरास्तथैवच॥ भोजाःपाण्ड्याश्चवङ्गाश्चकलिङ्गास्ताम्रलिप्तकाः ॥६३॥ तथवपौण्ड्राःशुभ्राश्चवामचूडास्सकेर
लाः ॥ क्षोभितास्तेनदैत्येनदेवाश्चाप्सरसांगणाः ॥ ६४ ॥ अगस्त्यभवनंचवयदगस्त्यकृतंपुरा ॥ सिद्धचारणसङ्घैश्चविप्रकीर्णंमनोहरम् ॥ ६५ ॥
विचित्रनानाविहगंसुपुष्पितमहाद्रुमम् ॥ जातरूपमयैःशृङ्गैरप्सरोगणसेवितम् ॥६६॥ गिरिःपुष्पितकश्चैवलक्ष्मीवान्प्रियदर्शनः ॥ उत्थितःसागरंभि
त्वाविश्रामश्चन्द्रसूर्ययोः॥६७॥रराजसमहाशृङ्गैर्गगनंविलिखन्निव॥चन्द्रसूर्यांशुसङ्काशैःसागराम्बुसमावृतैः ॥६८॥ विद्युत्त्वान्पर्वतःश्रीमानायतःशत
योजनम्॥ विद्युतांयत्रसम्पातान्निपात्यन्तेनगोत्तमे ॥६९॥ ऋषभःपर्वतश्चैवश्रीमानृषभसंस्थितः ॥ कुञ्जरःपर्वतःश्रीमानगस्त्यस्यगृहंशुभम् ॥१७०॥
विमलाख्याचदुर्द्धर्षासर्पाणांमालतीपुरी॥तथाभोगवतीचापिदैत्येन्द्रेणाभिकम्पिता॥७१॥महासेनगिरिश्चैवपारियात्रश्चपर्वतः ॥ चक्रवांश्चगिरिश्रेष्ठोवा
राहश्चैवपर्वतः॥७२॥प्राग्ज्योतिषपुरंचापिजातरूपमयंशुभम्॥यस्मिन्नुवासदुष्टात्मानरकोनामदानवः ॥७३॥ मेघश्चपर्वतश्रेष्ठोमेघगम्भीरनिस्स्वनः॥
षष्टिस्तत्रसहस्राणिपर्वतानांविशांपते ॥ ७४ ॥ तरुणादित्यसङ्काशोमेरुश्चैवमहान्गिरिः ॥ यक्षराक्षसगन्धर्वैर्नित्यंसेवितकन्दरः ॥ ७५ ॥
हेमगर्भोमहासेनस्तथामेघसखोगिरिः ॥ कैलासश्चैवशैलेन्द्रोदानवेन्द्रेणकम्पितः ॥ ७६ ॥ हेमपुष्करसञ्छन्नंतेनवैखानसंसरः ॥ कम्पितंमानसं
चैवहंसकारण्डवाकुलम् ॥ ७७ ॥ त्रिशृङ्गःपर्वतश्रेष्ठःकुमारीचसरिद्वरा ॥ तुषारचयसंच्छन्नोमन्दरश्चापिपर्वतः ॥ ७८ ॥ उशीरबीजश्च
गिरिर्भद्रप्रस्थस्तथाद्रिराट् ॥ प्रजापतिगिरिश्चैवतथापुष्करपर्वतः ॥ ७९ ॥ देवाभःपर्वतश्चैवतथावैवालुकागिरिः ॥ क्रौञ्चसप्तर्षिशैलरूधूम्रवर्ण
श्चपर्वतः ॥ १८० ॥ एतेचान्येचगिरयोदेशाजनपदास्तथा ॥ नद्यःससागराःसर्वादानवेनाभिकम्पिताः ॥ ८१ ॥ कपिलश्चमहीपुत्रोव्याघ्रवांश्च
प्रकम्पितः ॥ खेचराश्चनिशापुत्राःपातालतलवासिनः ॥८२॥ गणस्तथापरोरौद्रोमेघनामाङ्कुशायुधः॥ऊर्द्धगोभीमवेगश्चसर्वएतेऽभिकम्पिताः ॥८३॥
गदीशूलीकरालश्चहिरण्यकशिपुस्तथा ॥ जीमूतघननिर्घोषोजीमूतइववेगवान् ॥ ८४ ॥ देवारिर्दितिजोदृप्तोनृसिंहंसमुपाद्रवत् ॥ सतुतेनततस्तीक्ष्णै

मृगेन्द्रेणमहानखैः ॥ तदोङ्कारसहायेनविदार्यनिहतोयुधि ॥८५॥ महीचकालश्चशशीनभश्चग्रहाश्चसूर्याश्चदिशश्चसर्वाः ॥ नद्यश्चशैलाश्चमहार्णवाश्च
गताःप्रसादंदितिपुत्रनाशात् ॥ ८६ ॥ ततःप्रमुदितादेवाऋषयश्चतपोधनाः ॥ तुष्टुवुर्नामभिर्दिव्यैरादिदेवंसनातनम् ॥ ८७ ॥ यत्त्वयाविधृतंदेवना
रसिंहमिदंवपुः ॥ एतदेवार्चयिष्यन्तिपरापरविदोजनाः ॥ ८८ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ भवान्ब्रह्माचरुद्रश्चमहेन्द्रोदेवसत्तमः ॥ भवान्कर्त्ताविकर्त्ताचलोका
नांप्रभवोऽव्ययः ॥ ८९ ॥ परांचसिद्धिंचपरंचसत्वंपरंरहस्यंपरमंहविश्च ॥ परंचधर्मंपरमंयशश्चत्वामाहुरग्र्यंपरमंपुराणम् ॥ १९० ॥ परंचसत्यंप
रमंतपश्चपरंपवित्रंपरमंचमार्गम् ॥ परंचयज्ञपरमंचहोत्रंत्वामाहुरग्र्यंपरमंपुराणम् ॥ ९१॥ परंशरीरंपरमंचब्रह्मपरंचयोगंपरमांचवाणीम् ॥ परंरहस्यंप
रमांगतिंचत्वामाहुरग्र्यंपरमंपुराणम् ॥ ९२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एवमुक्त्वातुभगवान्सर्वलोकपितामहः ॥ स्तुत्वानारायणंदेवंब्रह्मलोकंगतःप्रभुः ॥
॥ ९३ ॥ ततोनदत्सुतूर्येषुनृत्यन्तीष्वप्सरःसुच ॥ क्षीरोदस्योत्तरंकूलंजगामहरिरीश्वरः ॥ ९४ ॥ नारसिंहंवपुर्देवःस्थापयित्वासुदीप्तिमान् ॥ पौराणं
रूपमास्थायप्रययौगरुडध्वजः ॥९५॥ अष्टचक्रेणयानेनभूतियुक्तेनभास्वता ॥ अव्यक्तप्रकृतिर्देवःस्वस्थानंगतवान्प्रभुः ॥ १९६ ॥ इतिश्रीपाद्मपु
राणेप्रथमेसृष्टिखण्डेनरसिंहप्रादुर्भावोनामसप्तचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४७ ॥ श्रीभीष्मउवाच ॥ नरसिंहस्यमाहात्म्यंविस्तरेणत्वयेरितम् ॥
तथाभवस्यमाहात्म्यंभैरवस्याभिधीयताम् ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तस्यापिदेवदेवस्यशृणुत्वंकर्मचोत्तमम् ॥ आसीद्दैत्योऽन्धकोनामभिन्नाञ्जन
चयोपमः ॥ २ ॥ तपसामहतायुक्तोह्यवध्यस्त्रिदिवौकसाम् ॥ सकदाचिन्महादेवंपार्वत्यासहितंविभुम् ॥ ३ ॥ क्रीडमानंतदादृष्ट्वाहर्तुंदेवींप्रचक्रमे ॥
एतांदेवींहराम्यद्यवियोगेमृत्युमेष्यति ॥ ४ ॥ ततःस्थिराभवित्रीमेभार्येषालोकसुन्दरी ॥ बिम्बोष्ठंचारुवदनंचारुकान्ततरंमुखम् ॥ ५ ॥ यद्येषान
भवेद्भार्याजीवितेकिंप्रयोजनम् ॥ एतांमतिमथास्थायमन्त्रिभिःसहमन्त्र्यच ॥ ६ ॥ चक्रेयोगंससैन्यस्यसेनापतिमभाषत ॥ ७ ॥ अन्धकउवाच॥
आनयस्वरथंमह्यंजैत्रंदेवनिपातनम् ॥ जयिष्येत्रिदशान्सर्वान्विष्णुरुद्रपुरोगमान् ॥ हरिष्येपर्वतसुतांतयामेऽपहृतंमनः ॥ ८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥
मन्त्रिणातस्यचाख्यातःकनकस्यवधस्सुरैः ॥ परभार्यानुरक्तस्यकृतोदेवःसवासवैः ॥ ९ ॥ श्रुत्वाकोपपरीतात्माबभूवासुरसत्तमः ॥ हत्वातुकनकं
शक्रोभयादन्धासुरस्यच ॥ १० ॥ जगामशरणान्वेषीकैलासंशङ्करालयम् ॥ दृष्ट्वाप्रणम्यदेवेशंचन्द्रार्द्धकृतशेखरम् ॥११ ॥ भीतोविज्ञापयामासधृत
साहस्रलोचनः ॥ १२ ॥ इन्द्रउवाच ॥ अभयंदेहिमेदेवदानवादन्धकादहम् ॥ बिभेमितस्यपुत्रोऽद्यमयायुधिनिपातितः ॥ १३ ॥ तद्यावन्नसजाना
तिहतंपुत्रंमहासुरः ॥ तावत्तत्रस्थएवाशुहन्यतांमद्दयावहः ॥ १४ ॥ स्त्रीलौल्याद्दानवःक्रूरःपरभार्यापहारकः ॥ सर्वथाघातनीयस्तेभवतासुरसत्तम

॥ १५ ॥ पुलस्त्य उवाच॥शक्रस्यैवंवचःश्रुत्वाशरण्यःशङ्करस्तदा ॥ ददावभयमेवासौमाभरितिशतक्रतोः ॥१६॥दत्ताभयोऽथकैलासादाजगामकुश
स्थलीम् ॥ वृतोभूतगणैरीशोवधार्थंचान्धकस्यतु ॥ १७ ॥ कृत्वारूपंमहाकायंविश्वरूपंसुभैरवम् ॥ सर्पैर्ज्वलद्भिर्धावद्भिर्भीमंभीमभुजङ्गवत् ॥१८॥
जटासटाभिराकाशंफणिरत्नशिखार्चिषा ॥ दहन्नतीवतेजोभिःकालाग्निरिवसंक्षये ॥ १९ ॥ मुखैर्दंष्ट्राङ्कुराङ्कैश्चद्वितीयेन्दुकलोज्ज्वलैः ॥ पातालोदर
रूपाभैर्भैरवारावनादिभिः ॥ २० ॥ भुजैरनेकसाहस्रैर्बहुशस्त्रकृतग्रहः ॥ बह्वाभरणभूषाढ्यैरणेघोरनिनादिभिः ॥२१ ॥सिंहचर्मपरीधानंव्याघ्रत्वगुत्त
रीयकम्॥गजाजिनकृताटोपंपतद्भृङ्गरवाकुलम् ॥ २२ ॥ ईदृग्रूपंविधायेशोदनुदैत्यभयावहम् ॥ अवातरन्महींभीमोदनूनांक्षयकारकः ॥ २३ ॥ अ
न्धासुरोऽपिदनुजःपुत्रंश्रुत्वाहतंयुधि॥क्रोधनतमसाविष्टोरणतूर्याण्यचोदयत् ॥२४॥ संहत्यावहितःप्राप्तोयत्रतेत्रिदशाःस्थिताः ॥ महत्यासेनयासार्द्धं
रथवारणयुक्तया ॥ २५ ॥ तेदेवादानवान्वीक्ष्यमहाहवकृतादरान् ॥ व्यपयाततनुत्राणाःशम्भुंशरणमन्वयुः ॥ २६ ॥ माभैष्टेतिचतान्देवोदेवानुक्त्वा
त्रिलोचनः ॥ गृहीत्वाशूलमातिष्ठद्दंष्ट्रारवघरोरुषा ॥ २७ ॥ अन्धकेनाथरुष्टेनशतकोटिशरैर्गणाः ॥ निहताश्चापिदेवानांबहूनामेकताकृता ॥ २८ ॥
सस्फुलिङ्गार्चिषोवह्नेर्मुञ्चमानःपिनाकधृत्॥शरैःसमावृतंचक्रेअन्धकंरथगंततः ॥२९॥ दनुनाथोरथस्थोऽथशिथिलःशिथिलायुधः ॥ निमन्त्र्यदानवा
न्सर्वान्सयोद्धुमुपचक्रमे ॥ ३० ॥ बहुधातद्बलंभग्नंविविधायुधयोधिभिः॥ युधिवीरैर्हतंदेवैःस्थाणुनासख्यमाश्रितैः॥३१॥दानवश्चान्धकःसैन्यंभिन्नं
दृष्ट्वाकृतंसुरैः ॥ आत्मानंचमहेशेननिरुद्धंबाणकोटिभिः ॥ ३२ ॥ विह्वलीभूतदेहोऽसौधयमालम्ब्यकेवलम् ॥ पिनाकंचैवरुद्रस्यगृह्यरुद्रमताडयत
॥ ३३ ॥पिनाकस्याभिघातेनरुद्रोभूमिमथागमत् ॥ भूमौनिपातितेदेवेचलितंभुवनत्रयम् ॥ ३४ ॥ तत्यजुःसागरावेलांपर्वताःशिखराणिच ॥
नक्षत्राणिवियोगीनिजग्मुर्मुक्तान्यनेकशः ॥ ३५ ॥ पतितेभुविदेवेशेअन्धकोगदयापुनः ॥ जघानरुषितोनागंहत्वातंपातयद्भुवि ॥ ३६ ॥
शिवंत्यक्त्वानागराजःप्रपलाय्यान्यतोगतः ॥ मुहूर्त्ताच्चेतनांलब्ध्वाउत्थितःपरमेश्वरः ॥ ३७ ॥ गृहीत्वापरशुंदिव्यंदानवंनैवपश्यति ॥
कृत्वातुतामसींमायांमायाशतविशारदः ॥ ३८ ॥ तयाविमोहितेदेवेकनुवैदानवोगतः ॥ शम्भोर्भयमथोप्राप्यकिंनुपापःकरिष्यति ॥
॥ ३९ ॥ तमसाच्छादितायावद्देवाव्याकुलतांगताः ॥ सम्भ्रान्तमानसानीकास्तदोचुःकार्यगौरवात् ॥ ४० ॥ एतस्मिन्नन्तरेसूर्यस्ते
जोरूपोव्यवस्थितः ॥ उत्तस्थौनररूपेणकुर्वन्वितिमिरादिशः ॥ ४१ ॥ नष्टेतमसिहृष्टाङ्गेखद्योतेप्रकटस्थिते ॥ देवामुदमवापुस्तेस्पष्टानन
विलोचनाः॥४२॥उद्दीप्तास्तुसुराःसर्वेगणाःस्कन्दपुरोगमाः ॥ स्तुवन्तिविविधैःस्तोत्रैर्नररूपंदिवाकरम् ॥ ४३ ॥ अनौपम्यंजगद्व्यापिब्रह्मविष्णुशिवा

त्परम्॥स्निग्धविद्रुमसच्छायंसिन्दूरारुणसप्रभम् ॥४४॥ प्रभामन्ततदादृष्ट्वापश्चाङ्गालिङ्गितावनिः ॥ पुनःप्रणामप्रवणंप्रणिधानपुरःसरम् ॥४५॥ आ
लोक्यस्निग्धयादृष्ट्यादेवदेवंत्रिलोचनः ॥ उवाचस्निग्धगम्भीरवाचादेवंशनैर्हरः ॥४६॥ हरउवाच ॥ पूरयन्निवतेजोभिर्भगवान्भुवनत्रयम् ॥ दैत्यमा
याभिपन्नानांदर्शनाकुलचेतसाम् ॥ प्राणिनामिदमेवैकमविसंवादिदैवतम् ॥ ४७ ॥ अयमेवचसंसारसागरात्मकलादपि ॥ सत्त्वानुत्ताग्यन्देवःकर्ण
धारायतेप्रभुः ॥ ४८ ॥ यजन्तोजन्तवोभक्त्यायंदेवंविविधाःसदा ॥ निःश्रेयसायकल्पन्तेतंनतोभास्करंविभुम् ॥४९॥ यस्तूदयाद्रिशिखरेमुकुटाय
मानलीलागभस्तिभिरलंकुसुमप्रकाशैः ॥ व्याप्यस्वदीधितिगणैःप्रदिशोदिशश्चदेदीप्यतेसवितविभवायलोके ॥ ५० ॥ ब्रह्मेन्द्ररुद्रमरुदच्युतव
ह्निपाथोनाथप्रयोगनिपुणैश्चऋषीन्द्रसङ्घैः ॥ श्रेयोऽर्थिभिःप्रतिदिनंहिमसाङ्गरागैर्दिव्याङ्गरागपरिलिप्तसमस्तदेहैः ॥ ५१ ॥ पूज्यंवपुस्तवसदाप्रलये
हिवेदैर्गीर्भिर्विचित्रपदमण्डलमण्डिताभिः ॥ येत्वांस्तुवन्तिपरसद्मनिसद्महीनानित्यंप्रसारितकराभुवितेभवन्ति ॥ ५२ ॥ येदद्रुकुष्ठपिटिकादिभिर
र्दिताङ्गाःशीर्णत्वचःकुनखिनश्च्युतकेशपाशाः ॥ देवेशतेऽपितवपादनताभवन्तिसद्योद्विरष्टशरदाकृतयोमनुष्याः ॥ ५३ ॥ सामेतिसामगगणाहिम
स्वार्थकंत्वामध्वर्यवस्त्वृगितिवह्वृचमुख्यपूगाः ॥ त्वामेवमार्यमितिकायविदोऽधिगन्तुंनागाश्चवंतिपितरोऽप्यथसर्वगन्धम् ॥ ५४ ॥ मायेतिचोपनि
षदर्कषडंवदेवामर्त्यास्तथावयमिवेहउपासतेऽमी ॥ गन्धर्वकिन्नरगणाःसहचारणैस्तुरूपंतथाचभगवन्प्रतिपद्यसेत्वम् ॥ ५५ ॥ येनार्चयन्तिसत
तंभवतोऽर्च्यमार्चिस्तेऽर्चिष्प्रतापितदिगम्बरवित्तहीनाः ॥ क्षुत्क्षामकण्ठजठराघटखर्परेणभिक्षामटन्तिपरवेश्मसुतेऽर्थहीनाः ॥ ५६ ॥ उत्फुल्लकोकन
दकोशविशालनेत्रमीषद्विलासलुलिताञ्चितपिङ्गतारम् ॥ कामंप्रशस्ततरसुन्दरहाररम्यमुत्तुङ्गपीवरपयोधरभारखिन्नम् ॥ ५७ ॥ रम्भोपमोरुपृथुपीननि
तम्बबिम्बानद्धक्वणन्मणिरणद्रशनाकलापम् ॥ वृन्दंललाटतटकोटिपटान्तलम्बिहेमाञ्चलाञ्चितमुखंकुलपालिकानाम् ॥ ५८ ॥ कान्तंगृहेषुकलगद्गद
भाषितानांझङ्कारनूपुररवेणविरावितानाम् ॥ तेषांकृशानुकरमिन्दुसमानकान्तंयैरर्चितोऽसिभगवन्भवमोचनस्त्वम् ॥ ५९ ॥ ब्रह्मात्वमेवहरिरस्य
निलोऽनलोऽसिरुद्रोऽन्तकोऽसिवरुणोऽस्यमराधिपोऽसि ॥ सोमोऽसिवायुरसिभूरसिचेश्वरोऽसियज्ञोऽसिवित्तपतिरस्यपराजितोऽसि ॥ ६० ॥
येसततसतिसुरवाहरणेनमुक्ताभूमावथंतितरसोरुतरंतरीताः ॥ व्योमैतदन्तरहितंपरितोहिगत्वागच्छन्तिनश्रमपदंहिमनागपीमे ॥ ६१ ॥ ध्यानैकयोग
निरताश्चसमाधिभावाद्ध्यात्वापदंतवतुरीयमनन्तमूर्ते ॥ मुक्तामयास्तनुभृतोनभियाभियुक्तास्तद्ब्रह्मशाश्वतमचिन्त्यमनाद्यनन्तम् ॥ ६२ ॥
जन्मादिरोगरहितंपरमंपुराणमीशंजगमरणशोकभयातिरिक्तम् ॥ स्थूलानुभावनगणागणितंविशुद्धंवेदान्तवादिभिरलंपरिमन्यतेयत् ॥ ६३ ॥

त्वामग्निपुञ्जवपुषंतपसांनिवासंयातादिवंसुचिरकालमुपास्यभक्ताः ॥ भानोसुरासुरसमूहशिरोनिघृष्टपादारविन्दयुगलामलचारुमूर्ते ॥ ६४ ॥
भूतेशभूतवरदासकृदव्ययात्मन्व्योमाट्टहाससविनर्भुवनैकदीप ॥ ऋक्साममन्त्रयजुषामधिवासनामसृष्टिस्थितिप्रलयकारणलोकपाल ॥ ६५ ॥
दीनस्यदेवकृपणस्यभवेभवेमेमग्नस्यचारुदविचारमनोरथानि ॥ शश्वद्यतीश्वरशशीकरकङ्कघोरोत्पातोजरामरणशोककरुगान्तरस्य ॥ ६६ ॥
यःप्रातःसायमिदंमध्याह्नेवापठेच्चदीप्तांशोः ॥ सालोक्यंयातिरवेःप्राप्नोतिधर्मार्थकामांश्च ॥ ६७ ॥ नित्यंतस्माच्चसूर्याच्चमनसोऽभिहितंच
यत् ॥ नमस्तेदेवदेवेशभक्तानामभयङ्कर ॥ ६८ ॥ सुब्रह्मण्यनमस्तेऽस्तुसर्वदेवनमस्कृत ॥ तिग्मांशोवैनमस्तुभ्यंजगतश्चक्षुषेनमः ॥ ६९ ॥
प्रभाकरनमस्तेऽस्तुभानोजयजगत्पत ॥ अनेनदनुमुख्येनपीडितोऽहंजगत्पते ॥७०॥ किंकरोमिकथंचैनंघातयामिदिवाकर ॥ ७१ ॥ सूर्यउवाच ॥
जयशूलेनपापिष्ठमायाशतविशारदम्॥जयंप्राप्नुहिदेवेशहत्वाशूलेनचान्धकम्॥७२॥पुलस्त्यउवाच ॥ गृह्यशूलंततोदूरमाक्षिपत्तेजसाहरः॥ततोऽन्धक
स्त्रिशूलेनाताडयत्पापकर्मकृत् ॥७३॥ तस्मिन्युद्धेतथारुद्रोह्यन्धकेनाभिपीडितः ॥ मुमोचबाणमत्युग्रंनाम्नापाशुपतंहियत् ॥ पिनाकमानम्यदोर्भ्यां
पिनाकीशङ्करःस्वयम् ॥७४॥ रुद्रबाणविनिर्भेदाद्रुधिरादन्धकस्यतु॥अन्धकाश्चसमुत्पन्नाश्शतशोऽथसहस्रशः ॥.७५ ॥ तेपांविदार्यमाणानांरुधिरा
दपरेपुनः॥बभूवुरन्धकाघोरायैर्व्याप्तमखिलंजगत् ॥ ७६ ॥ तंतुमायाविनंदृष्ट्वादेवदेवस्तदान्धकम् ॥ पानार्थमन्धकस्यास्यससृजेमातृकास्तदा
॥ ७७ ॥ माहेश्वरींतथाब्राह्मींगौरींवावाडवींतथा ॥ सौपर्णीमथवायव्यांशङ्किनींतैत्तिरींतथा ॥ ७८ ॥ गौरींसौम्यांशिवदूतींचामुण्डामथवारुणीम्॥
वाराहींनारसिंहींचवैष्णवींचविभावरीम् ॥ ७९ ॥ शतानन्दांभगानन्दांपिच्छिलांभगमालिनीम् ॥ बालामतिबलांरक्तांसुरभींमुखमण्डिताम् ॥८०॥
मातृनन्दांसुनन्दांचविडालींशकुनींतथा ॥ रेवतींचमहापुण्यांतथैवशिखिपट्टिकाम् ॥ ८१ ॥ शूलेनचततोदैत्यंविभेदत्रिपुरान्तकः ॥ निर्गतंरुधिरंत
स्मात्पपुस्तामातरस्तदा ॥ ८२ ॥ नीरक्तोहितदादैत्यश्शुष्कतांप्रापभूपते ॥ शूलेप्रोतस्तदादैत्योदिव्यवर्षसहस्रकम् ॥८३॥ महाबलेनरुद्रेणविधृतोऽ
पिमृतोनहि ॥ स्तुतस्तेनतदाशम्भुर्भक्त्यादत्येनसुव्रत ॥८४ ॥ अन्धकउवाच ॥ नमोऽस्तुशम्भोभवनाशहेतोनमोऽस्तुतेदेववरप्रसीद ॥ त्वंभूजलाग्नी
रनभोऽर्कसोमयज्वाष्टमूर्तिर्भवभावनोऽलम्॥८५॥ त्वांवैबाणोवहुवाद्येनतोप्यप्राप्तश्चैश्र्यंस्वेपुरेतत्स्वरक्ष्यम् ॥ रक्षोऽधीशोबाहुभिस्तोल्यशैलंयुष्मत्का
न्तक्लिष्टरूपोह्यनौषीत् ॥८६॥ प्राप्तोऽप्यैश्र्यंसर्वरक्षोगणानांपुत्रंचापिप्रोर्जितंशक्रवन्धम्॥८७॥भवभयहरहरपरमउदारममसुखकरणनिखिलसुरसार ॥
जितमरुदभिमतवितरणपारतवपदकमलमिहारणसार ॥ ८८ ॥ तवेशपादपङ्कजंकरोतियोनरोहृदिसदेशतस्यवाञ्छितंददासिभक्तिभावितः ॥ मुनी

श्वराः पुराहरंभवन्तमेवमादरात्प्रपूज्यलिङ्गरूपिणंसमापितामनोरथान् ॥ ८९ ॥ भवोद्भवैकरूपिणंप्रपञ्चपञ्चकाकृतिविचिन्त्यवृक्षकोटरस्थएषजीवजीव
नम्॥ भवेद्भवाङ्घ्रिचिन्तनात्तसर्वकामईश्वरत्वदीयकिंङ्करान्वितेपदेपदेसमागतः ॥९०॥ मूढोऽहंनाभिजानामित्वांस्तोतुंभक्तवत्सल ॥ सदीश्वरेणमन
साऽप्यनुकम्प्योरणंगतः ॥ ९१ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इतिस्तुतोमहेशस्तुभक्त्यादैत्येनसादरम् ॥ गणेशतांददौतस्मैनामभृङ्गीरिटीतिच ॥ ९२ ॥
एषतेमहिमाभूपहरस्यभवहारिणः ॥ कथितोविघ्नविघ्नाख्यस्तत्पराणांसुखावहः ॥ ९३ ॥ भीष्मउवाच ॥ मनुष्यस्यापिदेवत्वंसुखंराज्यंधनंयशः ॥
जयंभोग्यंतथारोग्यमायुर्विद्यांश्रियंसुतम् ॥ बन्धुवर्गशिवंसर्वंब्रूहिमेविप्रसत्तम ॥ ९४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एभिर्गुणैर्युतःश्रीमान्सदैवब्राह्मणोभुवि ॥
त्रैलोक्येतुसदामेध्योविप्रदेवोयुगेयुगे ॥ ९५ ॥ पूजयित्वाद्विजान्देवाःस्वर्गंभुञ्जन्तिचाक्षयम् ॥ धरामवन्तिराजानोलोकावित्तंसुखंशिवम् ॥ ९६॥
लोकेविप्रसमोनास्तिदेवानामपिदैवतम् ॥ सचधर्ममयःसाक्षाद्भुविमुक्तिप्रदोभृशम् ॥९७॥ लोकानांसगुरुःपूज्यस्तीर्थभूतोऽनघोजनः ॥ सर्वदेवालयः
सत्वोनिर्मितोब्रह्मणापुरा ॥ ९८ ॥ इममर्थंपुरापृष्टोनारदेनपितामहः ॥ कस्मिंस्तुपूजितेब्रह्मन्प्रसन्नोमाधवोभवेत् ॥ ९९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ यस्य
विप्राःप्रसीदन्तितस्यविष्णुःप्रसीदति ॥ तस्माद्ब्राह्मणशुश्रूषुःपरंब्रह्माधिगच्छति ॥ १०० ॥ विष्णुर्ब्राह्मणदेहेषुसदावसतिनान्यथा ॥ तस्माद्ब्राह्मण
पूजायांविष्णुस्तुष्यतितत्क्षणात् ॥ १ ॥ विप्रान्यःपूजयेन्नित्यंदानमानार्चनादिभिः ॥ कृतंक्रतुशतंतेनविध्युक्तंप्रियदक्षिणम् ॥ २ ॥ ब्राह्मणस्यमुखं
क्षेत्रमनूषरमकण्टकम् ॥ वापयेत्सर्वबीजानिसाकृषिस्सार्वकालिकी ॥ ३ ॥ अभिगम्यतुयद्दत्तंयच्चदानंमनोरमम्॥ विद्यतेसागरस्यान्तोदानस्यान्तोन
विद्यते ॥ ४ ॥ मनसापिनहिंसन्तिभूदेवमाततायिनम् ॥ मनोऽनुकूलतांयान्तिदेवैरपिचदुर्लभाम् ॥ ५ ॥ गृहेयस्यागतोविद्वान्नैराश्यंनोपगच्छति ॥
सर्वपापक्षयस्तस्यचाक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥ ६ ॥ कालेदेशेचपात्रेचविप्रेयच्चार्पयेद्वसु ॥ तद्धनंचाक्षयंविद्धिजन्मजन्मनितिष्ठति ॥ ७ ॥ नचदारिद्र्य
तामेतिनातुरोनचकातरः ॥ मनोऽनुकूलांप्रमदामर्चयित्वाद्विजाँल्लभेत् ॥ ८ ॥ कृत्वासाहसकर्माणिदद्याद्विप्रायपर्वसु ॥ तद्दानंसुगुणंप्रोक्तमभयंलाभ
एवच ॥ ९ ॥ विप्रपादतलोद्घृष्टिक्षतीभवतियःकरः ॥ सकरःश्रीकरोनामअन्यःकर्मकरःकरः ॥११० ॥ विप्रपादरजःपूताःपूतास्तज्जलबिन्दुभिः ॥
विपद्भिश्चसदापापैर्मुक्तायान्तित्रिविष्टपम् ॥ ११ ॥ विप्रपादरजःपूताःशुचयोगृहचत्वराः ॥ पुण्यक्षेत्रसमास्तेस्युःप्रशस्तायज्ञकर्मसु ॥ १२ ॥ आदौ
ब्रह्ममुखाद्विप्रःसमुद्भूतःपुरानघः ॥ वेदास्तत्रैवसञ्जाताःसृष्टिसंस्थितिहेतवः ॥ १३ ॥ तस्माद्विप्रमुखेवेदाश्चार्पिताःपुरुषेणहि ॥ पूजार्थंसर्वलोकानां
सर्वयज्ञार्थतोध्रुवम् ॥ १४ ॥ पितृयज्ञेविवाहेचवह्निकार्येषुशान्तिषु ॥ प्रशस्ताब्राह्मणानित्यंसर्वस्वस्त्ययनेषुच ॥ १५ ॥ देवाभुञ्जन्तिहव्यानि

बलिप्रेतादयोऽसुराः ॥ पितरश्चैवकव्यानिविप्रस्यैवमुखाद्ध्रुवम् ॥ १६ ॥ देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चयोदद्याद्यज्ञकर्मसु ॥ दानंहोमंबलिंचैवविनाविप्रेण
निष्फलम् ॥ १७ ॥ भुञ्जन्तिचासुरास्तत्रप्रेतादैत्याश्चराक्षसाः ॥ तस्माद्ब्राह्मणमाहूयतेषुकर्माणिकारयेत् ॥ १८ ॥ कालेदेशेचपात्रेचलक्षकोटिगुणं
भवेत् ॥ श्रद्धयाचद्विजंदृष्ट्वाप्रकुर्यादभिवादनम् ॥ १९ ॥ दीर्घायुस्तस्यवाक्येनचिरजीवीभवेन्नरः ॥ अनभिवादनाद्विप्रद्वेषादश्रद्धयापिच॥१२०॥
आयुःक्षीणंभवेत्पुंसांभूतिनाशश्चदुर्गतिः ॥ आयुर्वृद्धिर्यशोवृद्धिर्वृद्धिर्विद्याधनस्यच ॥ पूजयित्वाद्विजान्श्रेष्ठोभवेन्नास्त्यत्रसंशयः ॥ २१ ॥ नविप्र
पादोदककर्दमानिनवेदशास्त्रप्रतिघोषितानि ॥ स्वाहास्वधास्वस्तिविवर्जितानिश्मशानतुल्यानिगृहाणितानि ॥२२॥ नारदउवाच॥ कश्चपूज्यतमोवि
प्रोह्यपूज्योवाऽथकोभवेत् ॥ विप्रस्यलक्षणंब्रूहियाथातथ्यंगुरोऽपि ॥२३॥ ब्रह्मोवाच ॥ पूज्यःश्रोत्रियकोनित्यंसदाचारसमन्वितः॥सद्वृत्तःकलुषैर्मुक्त
स्तीर्थभूतोजनोऽनघः ॥२४॥ नारदउवाच ॥ जातःकःश्रोत्रियस्तातसत्कुलेवाप्यसत्कुले॥सदसत्कर्मकर्तावाकःपूज्योभुविवाडवः ॥२५॥ ब्रह्मोवाच॥
सच्छोत्रियकुलेजातोह्यक्रियोनैवपूजितः ॥ असत्क्षेत्रकुलेपूज्योव्यासवैभाण्डकौयथा ॥ २६ ॥ क्षत्रियाणांकुलेजातोविश्वामित्रोऽस्तिमत्समः ॥ वेश्या
पुत्रोवसिष्ठश्चअन्येसिद्धाद्विजादयः ॥२७॥ तस्मात्सच्छ्रोत्रियादीनांशृणुपुत्रकलक्षणम्॥ धरायांतीर्थभूतानांसर्वपापहरायच ॥२८॥ जन्मनाब्राह्मणो
ज्ञेयःसंस्कारैर्द्विजउच्यते ॥ विद्ययायातिविप्रत्वंत्रिभिःश्रोत्रियलक्षणम् ॥२९॥ विद्यापूतोमन्त्रपूतोवेदपूतस्तथैवच ॥ तीर्थस्नानादिभिर्मेध्योविप्रःपूज्य
तमःस्मृतः ॥ १३० ॥ नारायणेसदाभक्तःशुद्धान्तकरणस्तथा ॥ जितेन्द्रियोजितक्रोधस्समःसर्वजनेषुच ॥ ३१ ॥ गुरुदेवातिथिभक्तःपित्रोःशुश्रूषणे
रतः ॥ परदारेमनोयस्यकदाचिन्नैवमोदत ॥ ३२ ॥ पुराणकथकोनित्यंधर्माख्यानस्यसन्ततिः ॥ अस्यैवदर्शनान्नित्यमश्वमेधादिजंफलम् ॥ ३३ ॥
संलापेगतिमेत्यस्यभागीरथ्याप्लवस्यच ॥ व्रतैश्चविविधःपूतोनित्यस्नानद्विजार्चनैः ॥ ३४ ॥ मित्रामित्रेदयालुःस्यात्समःसर्वजनेषुच ॥ परस्वंनहरेद्य
स्तुतृणमप्यटवीगतम् ॥३५॥ कामक्रोधादिनिर्मुक्तइन्द्रियैरजितःपुमान् ॥ परदारान्नगृह्णातिमनसापिगृहागतान् ॥३६॥ नारदउवाच ॥गायत्र्यालक्षणं
किंवाप्रत्येकाक्षरजंगुणम्॥कुक्षिचरणगोत्राणांतस्याब्रूहिसुनिश्चयम् ॥३७॥ ब्रह्मोवाच ॥ छन्दोगायत्रीगायत्र्याःसवितादेवताध्रुवम् ॥ शुक्लवर्णात्वग्निमु
खाविश्वामित्रऋषिस्तथा॥३८॥ब्रह्मणशिरआरूढारुद्रविष्णुहृदिस्थिता॥उपनयनेनियोगःस्यात्साङ्ख्यायनसगोत्रजा ॥३९॥त्रैलोक्यचरणाज्ञेयापृथि
वीकुक्षिसंस्थिता॥चतुर्विंशतिस्थानेचपादादौमस्तकान्तके॥१४०॥चतुर्विंशत्यक्षरंन्यस्यब्रह्मलोकंसविन्दति ॥ प्रत्यर्णदेवतांज्ञात्वाविष्णुसायुज्यमाप्नु
यात्॥४१॥अपरंचप्रवक्ष्यामिगायत्र्यालक्षणंध्रुवम् ॥सप्तपञ्चतथाब्रह्मयजुरष्टादशाक्षरम् ॥४२॥ ज्वलनादिहकारान्तंजलेस्थित्वाशतंजपेत्॥उपपातक

कोट्यातुतथातिपातकैरपि ॥४३॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुक्तायान्तिममालयम् ॥ ॐअग्नेर्वाक्पुंसियजुर्वेदेनजुष्टात्सोमंपिबस्वाहा ॥४४॥ विष्णुमन्त्रंम
हामन्त्रंतथामाहेश्वरस्यच ॥ देवीसूर्यगणेशानांतथाक्रतुभुजांसुत ॥ ४५ ॥ यस्यकस्यकुलेजातोगुणवानेवतैर्गुणैः ॥ साक्षाद्ब्रह्ममयोविप्रःपूजनीयः
प्रयत्नतः ॥ ४६ ॥ दानंदद्याद्यविधिवत्सदापर्वणिपर्वणि ॥ अक्षयंलभतेदाताजन्मकोटिशतान्प्रति ॥ ४७ ॥ स्वाध्यायनिरतोविप्रोयःपठेत्पा
ठयेत्परान् ॥ धर्मंचश्रावयेल्लोकेसदाचारंश्रुतिंस्मृतिम् ॥ ४८ ॥ पुराणसंहितांनूनंतथैवधर्मसंहिताम् ॥ श्रावयित्वातुलोकेषुश्रावयित्वाद्विजातिषु
॥ ४९ ॥ उर्व्यांविष्णुसमःसोऽपिपूजनीयोनरैःसुरैः ॥ १५० ॥ यद्बलंचाक्षयंतस्यतीर्थभूतानघस्यच ॥ समानमर्चनंकृत्वानरोयात्यच्युतालयम्
॥ ५१ ॥ कदाचित्क्रियतेपापंविप्रःपापैर्नलिप्यते ॥ चाण्डालस्यगृहेनिष्ठौभास्करज्वलनौयथा ॥ ५२ ॥ याजनाध्यापनाद्यौनात्तथवासत्प्रतिग्रहात
विप्राणांनभवेद्दोषोज्वलनार्कसमाद्विजाः ॥५३॥ तान्प्रतिग्रहजान्दोषान्प्राणायाममव्यवस्थिताः ॥ नाशयन्तीहपापानिवायुर्मेघमिवाम्बरे ॥ ५४ ॥
गायत्रींयोजपेन्नित्यंप्राणायामसमन्विताम् ॥ प्रत्यक्षरामरैर्युक्तांस्वाङ्गेविन्यस्यतामपि ॥ ५५ ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोजन्मकोटिकृतादपि ॥ ब्रह्मणः
पदवींप्राप्यसगच्छेत्प्रकृतेःपरम् ॥ ५६ ॥ प्राणायामयुतांतस्माद्गायत्रींजपनारद ॥ ५७ ॥ नारदउवाच ॥ प्राणायामाःकथंब्रह्मन्प्रत्येकाक्षरदेवताः ॥
तेषांन्यासंतथाङ्गेषुवदतातयथाक्रमम् ॥ ५८ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ गुददेशेत्वपानःस्याद्धृदिप्राणोऽस्तिदेहिनः ॥ तस्माद्गुदंसमाकुञ्च्यप्राणेनसहयोजयेत
॥ ५९ ॥ पूरकेणतदापुत्रकृत्वाकुम्भकमुत्तमम् ॥ प्राणायामत्रयंकृत्वागायत्रींसञ्जपेद्द्विजः ॥ १६० ॥ अनेनैवजपेद्यस्तुमहापातकसञ्चयः ॥ सकृ
दुच्चारितेनैवक्षयंयात्युपपातकम् ॥६१॥ प्रतिवर्णस्वरंज्ञात्वाविन्यसेद्यःकलेवरे ॥ सजनोब्रह्मतामेतिफलंवक्तुंनशक्नुमः ॥ ६२ ॥ प्रत्यक्षरस्ययद्दैवंशृ
णुपुत्रवदाम्यहम् ॥ यज्जस्वाचपुनर्मातुःस्तनंनपिबतिद्विजः ॥ ६३ ॥ आग्नेयंप्रथमंज्ञेयंवायव्यंतुद्वितीयकम् ॥ तृतीयसूर्यदैवत्यंचतुर्थंवैयतंतथा
॥ ६४ ॥ पञ्चमंयमदैवत्यंवारुणंपष्ठमुच्यते ॥ सप्तमंवार्हस्पत्यंतुपार्जन्यंचाष्टमंविदुः ॥ ६५ ॥ ऐन्द्रंचनवमंज्ञेयंगान्धर्वंदशमंतथा ॥ पौष्णमेकादशं
विद्धिमैत्रंद्वादशकंस्मृतम् ॥६६॥ त्वाष्ट्रंत्रयोदशज्ञेयंवासवंतुचतुर्दशम् ॥ मारुतंपञ्चदशकंसौम्यंषोडशकंस्मृतम् ॥६७॥ आङ्गिरसंसप्तदशंवैश्वदेवमतः
परम् ॥ आश्विनंचैकोनविंशंप्राजापत्यंतुविंशकम् ॥ ६८ ॥ सर्वदेवमयंज्ञेयमेकविंशकमक्षरम् ॥ रौद्रंद्वाविंशकंज्ञेयंब्राह्मंज्ञेयमतःपरम् ॥ ६९ ॥ ॥ १६१ ॥
वैष्णवंतुचतुर्विंशमेताअक्षरदेवताः ॥ जपकालेतुसञ्चिन्त्यतासुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ १७० ॥ ज्ञात्वातुदेवतास्तस्यवाङ्मयंविदितंभवेत् ॥ सर्वपा
पविनिर्मुक्तोब्रह्मणःपदवींव्रजेत् ॥ ७१ ॥ गायत्रींविन्यसेत्पूर्वंशरीरेचात्मनोबुधः ॥ चतुर्विंशतिस्थानेषुआपादमस्तकेषुच ॥ ७२ ॥ तत्का

रंविन्यसेद्योगीपादाङ्गुष्ठेविचक्षणः॥ सकारंगुल्फदेशेतुविकारंजङ्घयोर्न्यसेत् ॥ ७३ ॥ तुकारंजानुमध्येचवकारंचोरुदेशतः ॥ रेकारंगुह्यदेशेतुणिकारंवृष
णेन्यसेत् ॥७४॥ यङ्कारंकटिदेशेतुभकारंनाभिमण्डले॥गोकारंजठरेन्यस्यदेकारंस्तनयोर्न्यसेत् ॥७५॥ वकारंहृदयेन्यस्यस्यकारंकरदेशतः ॥ धीका
रंवदनेन्यस्यमकारंतालुकेन्यसेत् ॥७६॥ हिकारंनासिकाग्रेचधिकारंचक्षुषोर्न्यसेत् ॥ योकारंतुभ्रुवोर्मध्येयोकारंचललाटके ॥ ७७ ॥ नःकारंतुमुखेपू
र्वेप्रकारंदक्षिणेमुखे ॥ चोकारंपश्चिमेन्यस्यदकारंचोत्तरेन्यसेत् ॥ ७८ ॥ यात्कारंमूर्ध्निविन्यस्यसर्वव्यापीव्यवस्थितः ॥ एतान्विन्यस्यधर्मात्माब्र
ह्मविष्णुशिवात्मकः ॥७९॥ महायोगीमहाज्ञानीपरंनिर्वाणकंव्रजेत् ॥ सन्ध्याकालेपुनर्न्यासंशृणुत्वंतद्यथार्थतः ॥ १८० ॥ ॐभूरितिहृदयेन्यस्यॐ
भुवश्शिरसिन्यसेत् ॥ ॐस्वःशिखायैतत्सवितुर्वरेण्यमितिकलेवरे ॥ ८१ ॥ ॐभर्गोदेवस्यधीमहीतिनेत्रयोः ॥ ओंधियोयोनःप्रचोदयादितिकर
योर्न्यसेत् ॥ ८२ ॥ ॐआपोज्योतीरसोऽमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम् ॥ इत्युदकस्पर्शमात्रेणपापात्पूतोव्रजेद्धरिम् ॥८३॥ ॐभूःॐभुवःॐस्वःॐमहःॐजनः
ॐतपःॐसत्यम् ॥.ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात ॥ ॐआपोज्योतीरसोऽमृतंब्रह्मभूर्भुवःस्वरोम्॥इतिसव्याहृतिंसप्रणवां
दशोङ्कारांसन्ध्याकालेकुम्भकेनवारत्रयंजप्त्वासूर्योपस्थानेसावित्रींचतुर्विंशत्यक्षरांजप्त्वामहाविद्याधिकोभवति॥ ब्रह्मत्वंलभते॥षट्कुक्षिलक्षणांपुत्रगाय
त्रींशृणुयत्नतः ॥ यांज्ञात्वातुपरंब्रह्मस्थानंगच्छतिवैद्विजः ॥ ८४ ॥ ओंतत्सवितुर्वरेणियंभर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात् ॥ ८५ ॥
अथगायत्रीपञ्चशीर्षलक्षणम् ॥ ॐभूः ॥ ॐभुवः ॥ ॐस्वः ॥ ॐमहः ॥ ॐजनः ॥ ॐतपः ॥ ॐसत्यम् ॥ ॐतत्सवितुर्वरेण्यंभर्गोदेवस्यधीमहिधि
योयोनःप्रचोदयात् ॥ ८६ ॥ सव्याहृतिंतुगायत्रींपुनर्न्यासंतुकारयेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ ८७ ॥ ॐभूःपादाभ्याम् ॥
ॐभुवःजानुभ्याम् ॥ ॐस्वःकट्याम् ॥ ॐमहःनाभौ ॥ ॐजनःहृदयेन्यसेत् ॥ ॐतपःकरयोः ॥ ॐसत्यंललाटे ॥ ॐतत्सवितुर्वरेणियं
भर्गोदेवस्यधीमहिधियोयोनःप्रचोदयात् ॥ इतिशिखायाम् ॥ ८८ ॥ एवंविप्रोनजानातिसएवब्राह्मणाधमः ॥ नतस्यक्षीयतेपाप्माभवेद्भूरिप्रति
ग्रहः ॥ ८९ ॥ इमांयोवेत्तिगायत्रींसवबीजसमन्विताम्॥सवेत्तिचतुरोवेदान्योगज्ञानंजपत्रयम् ॥ १९० ॥ यएनांनैवजानातिसशूद्रात्परतःस्मृतः ॥
तस्यापूतस्यविप्रस्यनदेयंपितृपार्वणम् ॥ ९१ ॥ नस्नानफलदःकश्चित्सर्वंचनिष्फलंभवत् ॥ विद्यावित्तंतथाजन्मद्विजत्वंकारणंयतः ॥९२॥ निष्फलं
सकलंतस्यमेध्यंपुष्पंयथाऽशुचौ ॥ चर्तुर्वेदाश्चगायत्रीपुरावैतुलितामया ॥ ९३ ॥ चतुर्वेदात्परागुर्वीगायत्रीमोक्षदास्मृता ॥ दशभिर्जन्मजनितंशते
नचपुराकृतम् ॥९४॥ त्रियुगंतुसहस्रेणगायत्रीहन्तिकिल्बिषम् ॥ गायत्रीमक्षमालायांसायंप्रातश्चयोजपेत् ॥९५॥ चतुर्णामपिवेदानांफलंप्राप्नोत्यसं

शयम् ॥ त्रिसन्ध्यंयोजपेन्नित्यंगायत्रींहायनंद्विजः ॥ ९६ ॥ तस्यपापंक्षयंयातिजन्मकोटिसमुद्भवम् ॥ गायत्र्युच्चारमात्रेणपापकूटात्पुना
तिच ॥ ९७ ॥ स्वर्गापवर्गमाप्नोतिजप्त्वानित्यंद्विजोत्तमः ॥ वासुदेवस्यमन्त्राणिजपेद्यस्तुदिनेदिने ॥ ९८ ॥ प्रणमेच्चहरेःपादौसगच्छेदपवर्गिताम् ॥
वासुदेवस्यस्तोत्राणिमुखेचापिकथोत्तमा ॥ ९९ ॥ पङ्कस्यलवमात्रंतुतस्यदेहेनतिष्ठति ॥ वेदशास्त्रावगाहेनत्रिस्रोतःस्नानजंफलम् ॥ २०० ॥ धर्मपाठ
कृतांलोकेयज्ञकोटिफलंलभेत् ॥ एवंविप्रगुणान्वक्तुंनशक्नोमिद्विजोत्तम ॥ १ ॥ विश्वरूपश्चकोदेहीसमूर्तोहरिरेवच ॥ यस्यशापाद्विनाशःस्यादायुर्वि
द्यायशोधनम् ॥ २ ॥ वरदानात्समायान्तिसर्वाःसम्पत्तयस्तथा ॥ विष्णुर्ब्रह्मण्यतामेतिसदाविप्रप्रसादतः ॥ ३ ॥ नमोब्रह्मण्यदेवायगोब्राह्मणहिताय
च ॥ जगद्धितायकृष्णायगोविन्दायनमोनमः ॥ ४ ॥ मन्त्रेणैवंहरिंयस्तुपूजयेत्सततंनरः ॥ प्रसादीचहरिस्तस्यविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ ५ ॥ यइ
दंशृणुयात्पुण्यमाख्यानंधर्मविग्रहम् ॥ तस्यपापंक्षयंयातिजन्मजन्मकृतंचयत् ॥ ६ ॥ यःपठेत्पाठयेद्वापिउपदेष्टाजनस्यच ॥ नतस्यपुनरावृत्तिः
स्वर्गमक्षयमश्नुते ॥ ७ ॥ धनंधान्यंलभेदत्रराज्यभोगानरोगिताम् ॥ सत्सुतंचशुभांकीर्तिंदेववद्रमतेदिवि ॥ २०८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि
खण्डेब्राह्मणसंस्कारोनामाष्टचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४८ ॥ नारदउवाच ॥ त्वत्प्रसादतोज्ञातोविप्रःपुण्यतमश्चयः ॥ यथाजानामिदेवेशकि
ययाब्राह्मणाधमम् १ ॥ ब्रूहिशीघ्रंसुरश्रेष्ठयदिप्रीतिंमयीच्छसि ॥ २ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ स्नानैर्दशविधैर्मुक्तस्तथैवतर्पणादिभिः ॥ सन्ध्यासंयमहीनश्च
सएवब्राह्मणाधमः ॥ ३ ॥ देवपूजाव्रतैर्मुक्तोवेदविद्यादिभिस्तथा ॥ सत्यशौचादिभिश्चैवयोगज्ञानाग्नितर्पणैः ॥ ४ ॥ पञ्चस्नानानिविप्राणांकीर्तिता
निमहर्षिभिः ॥ आग्नेयंवारुणंब्राह्मंवायव्यंदिव्यमेवच ॥ ५ ॥ आग्नेयंभस्मनास्नानमद्भिर्वारुणमुच्यते ॥ आपोहिष्ठेतिवैब्राह्मंवायव्यंगोरजःस्मृतम् ॥
॥ ६ ॥ अद्भिरातपवर्षाभिर्दिव्यंस्नानमुदाहृतम् ॥ एतैस्तुमन्त्रतःस्नानात्तीर्थानांफलमाप्नुयात् ॥ ७ ॥ तुलसीपत्रसंलग्नंशालग्रामशिलाम्बुच ॥ ग
वांशृङ्गोदकंचैवविप्रपादोदकंचयत् ॥ गुरूणामेवमुख्यानांपूतात्पूतमितिस्मृतिः ॥ ८ ॥ त्यागतीर्थादिभिर्यज्ञैर्व्रतहोमादिभिस्तथा ॥ यत्फलंलभतेधीरःस्ना
नैरेतैस्तुतत्फलम् ॥ ९ ॥ तर्पणैश्चविनिर्मुक्तःपितॄणामेवनित्यशः ॥ पितृहानरकंयातिसन्ध्याहीनस्तुविप्रहा ॥ १० ॥ मन्त्रव्रतविहीनश्चवेदविद्यागु
णैरपि ॥ यज्ञदानादिभिर्मुक्तोब्राह्मणश्चाधमाधमः ॥ ११ ॥ यज्ञार्थकादेवलकानाक्षत्राग्रामयाजकाः ॥ परदाररतानित्यंपञ्चैतेब्राह्मणाधमाः ॥ १२ ॥ ॥ १६२ ॥
मन्त्रसंस्कारहीनाश्चशुचिसंयमवर्जिताः ॥ मोघाशिनोदुरात्मानोब्राह्मणाश्चाधमाधमाः ॥ १३ ॥ अपिस्तेयरतामूढाःसर्वधर्मविवर्जिताः ॥ उन्मा
र्गगामिनोनित्यंब्राह्मणाश्चाधमाधमाः ॥ १४ ॥ श्राद्धादिकर्मरहितागुरुसेवाविवर्जिताः ॥ अमन्त्राभिन्नमर्यादाएतेसर्वाधमाधमाः ॥ १५ ॥

असम्भाष्याइमेदुष्टास्सर्वेनिरयगामिनः॥अमेध्यास्तेदुराचाराअपूज्याश्चसमन्ततः ॥१६॥खड्गोपजीविकाःप्रेष्यागोवाहनरताद्विजाः॥कारुवृत्त्युपजी
वाश्चगणवार्द्धुषिकाश्चये ॥१७॥ बालापण्याभिचाराश्चअन्त्यजाश्रयमाश्रिताः ॥ कृतघ्नाश्चगुरुघ्नाश्चएतेसर्वाधमाःस्मृताः ॥ १८ ॥ येचैवान्येहता
चाराःपाषण्डाधर्मनिन्दकाः॥दूषकादेवभेदानामेतेब्रह्मद्विषोद्विजाः॥१९॥ तथापिब्राह्मणश्चैवनहन्तव्यःकदाचन॥एनंहत्वाद्विजश्रेष्ठब्रह्महापुरुषोभवेत्॥
॥ २० ॥ अन्त्यजातिषुम्लेच्छेषुतथाचाण्डालजातिषु ॥ पतितोवान्ययोनिभ्यांनहन्तव्यःकथञ्चन ॥ २१ ॥ सर्वजातिस्त्रियंगत्वासर्वाभक्ष्यस्यभक्ष
णात् ॥ द्विजत्वंनविनश्येतपुण्याद्विप्रोभवेत्पुनः ॥ २२ ॥ नारदउवाच ॥ ईदृशंदुष्कृतंकृत्वापश्चात्पुण्यंसमाचरेत् ॥ कांगतिंयात्यसौविप्रःसर्व
लोकपितामहः ॥ २३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ कृत्वासर्वाणिपापानिपश्चाद्यस्तुजितेन्द्रियः ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यःपुनर्ब्रह्मत्वमर्हति ॥ २४ ॥ शृणुपुत्रकथांरम्यां
विचित्रांचपुरातनीम् ॥ कस्यचिद्ब्राह्मणस्यापियौवनाढ्यःसुतोऽभवत् ॥ २५ ॥ ततोयौवनसम्पत्तेर्मोहाच्चपूर्वकर्मणः ॥ चाण्डालीमगमत्सद्यस्तस्याः
प्रियतरोऽभवत् ॥ २६ ॥ तस्यामुत्पादितास्तेनपुत्रादुहितरस्तथा ॥ स्वकुटुम्बंपरित्यज्यगृहेतस्याश्चिरंस्थितः ॥ २७ ॥ अन्याभक्ष्यंनचाश्नातिघृ
णयाचसुरांत्यजेत् ॥ तमुवाचसदासाचभक्षयान्यतरांसुराम् ॥ २८ ॥ तामुवाचतदाशौचंगदितुंनार्हसिप्रिये ॥ उत्कारोजायतेतस्याःश्रवणात्स
ततंमम ॥ २९ ॥ एकदासमृगान्वेषाच्छ्रान्तःसुप्तोगृहेदिवा ॥ गृहीत्वासासुरांतस्यप्रहसित्वाचमुखेददौ ॥ ३० ॥ ततोविप्रमुखादग्निःप्रजज्वालस
मन्ततः ॥ ज्वालातुसकुटुम्बांतामदहच्चगृहंवसु ॥ ३१ ॥ हाहाकृत्वासमुत्थायविललापतदाद्विजः ॥ विलापान्तेचजिज्ञासासामारब्धाचतेनहि ॥
॥ ३२ ॥ कुतश्चाग्निःसमुद्भूतोगृहेदाहःकथंमम ॥ ततःखेतमुवाचेदंतेजस्तेब्राह्मणस्यच ॥ ३३ ॥ कथितेतद्यथावृत्तेब्राह्मणोविस्मयंगतः ॥ वि
मृश्यार्थमुवाचेदंपुनःखेऽस्यहितंवचः ॥ ३४ ॥ विप्रनष्टंसुतेजस्तेतस्माद्धर्मंचरोभव ॥ ततोमुनिवरान्गत्वापप्रच्छात्महितंद्विजः ॥ ३५ ॥ तमू
चुर्मुनयःसर्वेदानधर्मंसमाचर ॥ ३६ ॥ ऋषयऊचुः ॥ पूयन्तेसर्वपापेभ्योब्राह्मणानियमैर्व्रतैः ॥ नियमाञ्शास्त्रदृष्टांश्चपूतत्वार्थमुपाचर ॥ ३७ ॥
चान्द्रायणांश्चकृच्छ्रांश्चतप्तकृच्छ्रान्पुनःपुनः ॥ प्राजापत्यांश्चदिव्यांश्चदोषशोषायसत्वरम् ॥ ३८ ॥ गच्छतीर्थानिपूतानिगोविन्दाराधनंकुरु ॥
क्षयमेष्यन्तिपापानितेचिरेणसमन्ततः ॥ ३९ ॥ पुण्यतीर्थप्रभावाच्चगोविन्दस्यप्रभावतः ॥ क्षयमेष्यन्तिपापानिब्रह्मत्वंप्राप्स्यतेभवान् ॥ ४० ॥
शृणुतातयथावृत्तंकथयामःपुरातनम् ॥ आहारार्थीपुरावत्सगरुडोविनतासुतः ॥ ४१ ॥ पतङ्गोऽपिवहिःसाक्षादण्डान्निस्सृत्यशावकः ॥
क्षुधार्थोमातरंप्राहभक्ष्यंमेदीयतामिति ॥ ४२ ॥ ततःपर्वतसङ्काशंगरुडंचमहाबलम् ॥ दृष्ट्वामातामहाभागाननन्दहृष्टमानसा ॥ ४३ ॥

विनतोवाच ॥ क्षुधांतेबाधितुंपुत्रनशक्नोमिसमन्ततः ॥ तवतातस्तपस्तेपेलौहित्यस्योत्तरेतटे ॥ ४४ ॥ कश्यपोनामधर्मात्मासाक्षा
ल्लोकपितामहः ॥ तत्रगच्छस्वपितरंपृच्छकामंयथातव ॥ अस्योपदेशतस्तातक्षुधातेशममेष्यति ॥ ४५ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ततोमातुर्वचःश्रुत्वावै
नतेयोमहाबलः ॥ अगमत्पितुरभ्याशंसमुहूर्तान्मनोजवः ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वातातंमुनिश्रेष्ठंज्वलन्तमिवपावकम् ॥ प्रणम्यशिरसावाक्यमुवाचपितरंखगः ॥
॥ ४७ ॥ वैनतेयउवाच ॥ भक्षार्थीसमनुप्राप्तःसुतोऽहंतेमहात्मनः ॥ क्षुधयापीडितोनाथभक्ष्यंमेदीयतांप्रभो ॥ ४८ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ततोध्या
नंसमालम्ब्यज्ञात्वातंविनतासुतम् ॥ पुत्रस्नेहाद्वचश्चेदंप्रोवाचमुनिसत्तमः ॥४९॥ कश्यपउवाच॥अनेकशतसाहस्रानिपादाःसरितांपतेः ॥ तीरेतिष्ठ
न्तिपापिष्ठास्तान्सम्भक्ष्यसुखीभव ॥५०॥ तीर्थमुत्सादयन्तिस्मतीर्थकाकादुरासदाः ॥ विनाविप्रंनिषादेषुभक्षयत्वमलक्षितम् ॥५१॥ ऋषयऊचुः ॥
इत्युक्तःप्रययौपक्षीभक्षयामासतांस्ततः ॥ अलक्ष्यभावोविप्रोऽपिगिलितस्तेनपक्षिणा ॥ ५२ ॥ सतस्यगलकेगाढंलालग्नीतिद्विजस्तदा ॥ व
मितुंगिलितुंचापिनशशाकद्विजोत्तमम् ॥ ५३ ॥ गत्वाथपितरंप्राहकिमेतदितिमेपितः ॥ लग्नंमेगलकेसत्त्वंप्रतिकर्तुंनशक्नुयाम् ॥ ५४ ॥
ऋषयऊचुः ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाकश्यपस्तमुवाचह ॥ ५५ ॥ कश्यपउवाच ॥ मयोक्तंतेपुरावत्सब्राह्मणोऽयंनबुध्यसे ॥ ५६ ॥ ऋषयऊचुः ॥
इत्युक्त्वाचमुनिर्धीमान्द्विजंप्राहसधार्मिकः ॥ ५७ ॥ कश्यपउवाच ॥ आगच्छत्वंममासन्नंहिततेप्रवदाम्यहम् ॥ ५८ ॥ ऋषयऊचुः ॥ तमुवा
चतदाविप्रःकश्यपंमुनिपुङ्गवम् ॥५९॥ विप्रउवाच ॥ ममैतेसुहृदोनित्यंसर्वेसम्बन्धिनःप्रियाः ॥ श्वशुराःश्यालकाश्चाप्तास्सबालाश्चतथापरे ॥६०॥
एतैःसहप्रयास्यामिनिरयंचापिवाशिवम् ॥६१॥ ऋषयऊचुः ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाविस्मितःकश्यपोऽब्रवीत् ॥६२ ॥ कश्यपउवाच॥ द्विजानांचकुले
जातश्चाण्डालैःपतितोभवान् ॥ पुरुषास्तेप्रतिष्ठन्तेघोरेचनिलयेध्रुवम् ॥ ६३ ॥ चिरायनिष्कृतिस्तेषांनैवास्तीहकथञ्चन ॥ सर्वांश्चैवदुराचारांश्चाण्डा
लान्पापकारिणः ॥ ६४ ॥ दोषांस्त्यक्त्वानरःपश्चात्सुखीभवतिनान्यथा ॥ ६५ ॥ अज्ञानाद्यदिवामोहात्कृत्वापापंसुदारुणम् ॥ ततोधर्मंचरे
द्यस्तुसगच्छेत्परमांगतिम् ॥ ६६ ॥ पापकृन्नचरेद्धर्मंपापेकुर्यान्मतिंपुनः ॥ शिलानावंयथारूढःसागरेसंनिमज्जति ॥ ६७ ॥ कृत्वासर्वाणि
पापानितथादुर्गतिसञ्चयम् ॥ उपशान्तोभवेत्पश्चात्तंदोषंशमयिष्यति ॥ ६८ ॥ ऋषयऊचुः ॥ तमुवाचमहाप्राज्ञंद्विजंमुनिवरोत्तमम् ॥ ६९ ॥ विप्र
उवाच ॥ यदिमांनजहातीहखगःसर्वांश्चबान्धवान्॥ततःप्राणंचत्यक्ष्यामिखगेमर्मावघातिनि ॥७०॥ नोचेत्त्यजतुमेबन्धून्प्रतिज्ञामेदृढात्मनः ॥७१॥
ऋषयऊचुः॥ततस्तार्क्ष्यमुवाचेदंमुनिर्ब्रह्मवधभयात् ॥ ७२ ॥ कश्यपउवाच॥उद्वमैतान्सविप्रांश्चम्लेच्छानेतान्समन्ततः ॥ वनेषुपर्वतान्तेषुदिक्षुतान्प

तगेश्वर ॥ ७३ ॥ ऋषयऊचुः ॥ उद्ववामततःशीघ्रंदोषज्ञःपितुराज्ञया ॥ ततःसर्वेऽभवन्व्यक्ताअकेशाःश्मश्रुवर्जिताः ॥ ७४ ॥ यवनाभोजन
प्रीताःकिञ्चिच्छ्मश्रुयुताश्रये ॥ अग्नौचनग्नकाःपापादक्षिणस्यामवाचकाः ॥ ७५ ॥ घोराःप्राणिवधेप्रीतादुरात्मानोगवाशिनः ॥ नैर्ऋतेकुवदाः
पापागोब्राह्मणवधोद्यताः ॥ ७६ ॥ खर्पराःपश्चिमेपूर्वेनिवसन्तिचदारुणाः ॥ वायव्यांचतुरुष्काश्चश्मश्रुपूर्णागवाशिनः ॥ ७७ ॥ अश्व
पृष्ठसमारूढाःप्रयुद्धेष्वनिवार्तिनः ॥ उत्तरस्यांचगिरयोम्लेच्छाःपर्वतवासिनः ॥ ७८ ॥ सर्वभक्षादुराचारावधबन्धरताःकिल ॥ ऐशान्यांनि
रयाःसन्तिकर्तृणांवृक्षवासिनः ॥ ७९ ॥ एतेम्लेच्छास्थितादिक्षुघोरास्तेशस्त्रपाणयः ॥ येषांचस्पर्शमात्रेणसचैलोजलमाविशेत् ॥ ८० ॥ ए
तेषांचकलौदेशेऽप्यकालेधर्मवर्जिते ॥ संस्पर्शंचप्रकुर्वन्तिवित्तलोभात्समन्ततः ॥ ८१ ॥ म्लेच्छांस्तान्मोचयित्वातुक्षुधयापरिपीडितः ॥ पुन
राहद्विजस्तातक्षुधामेवाधतेतराम् ॥ अवदद्गरुडंतत्रकश्यपःकृपयाद्रुतम् ॥ ८२ ॥ कश्यपउवाच ॥ तिष्ठन्तौविपुलौतत्रजिघांसूगजकच्छ
पौ ॥ अप्रमेयौमहासत्त्वौसागरस्यैकदेशतः ॥ तावप्सुचद्रुतंवत्सक्षुधांतेवारयिष्यतः ॥ ८३ ॥ ऋषयऊचुः ॥ सपितुर्वचनंश्रुत्वातत्रगत्वा
भिपद्यतौ ॥ नखैर्भित्त्वाकूर्मगजौमहासत्त्वौमहाजवः ॥ ८४ ॥ खमुत्पपाततौधृत्वाविद्युद्वेगोमहाबलः ॥ आधारतांनगच्छन्तिनगाश्चमन्दरा
दयः ॥ ८५ ॥ ततोयोजनलक्षेद्वेगत्वामारुतरंहसा ॥ महत्यांजम्बुशाखायांनिपपातमहाबलः ॥ ८६ ॥ भग्नासासहसाशाखातांपतन्तींखगेश्वरः ॥
गोब्राह्मणवधाद्भीतोदधारतरसाबली ॥ ८७ ॥ धृत्वातांरुचिरंवेगाद्व्रवन्तंखेमहाबलम् ॥ गत्वाविष्णुरुवाचेदंनररूपधरोहरिः ॥८८॥ विष्णुरुवाच ॥
कस्त्वंभ्रमसिचाकाशेकिमर्थंपतगेश्वर ॥ विधृत्यमहतींशाखांमहान्तौगजकच्छपौ ॥ ८९ ॥ तमुवाचद्विजस्तस्मिन्नररूपधरंहरिम् ॥ गरुडोऽहंमहाबा
होखगरूपःस्वकर्मणा॥९०॥ कश्यपस्यमुनेस्सूनुर्विनतागर्भसम्भवः ॥ पश्यैतौचमहासत्त्वौभक्षणार्थंमयाधृतौ ॥९१॥ नधराचममाधारोनवृक्षानचप
र्वताः ॥ अनेकयोजनान्यूर्ध्वंदृष्ट्वाजम्बूमहीरुहम् ॥९२॥ अपतंतस्यशाखायांसहेमौपरिभक्षितुम् ॥ भग्नासासहसाशाखातांचधृत्वाभ्रमाम्यहम् ॥९३॥
कोटिकोटिसहस्राणांब्राह्मणानांगवांवधात् ॥ भयंतत्रविपादोमेसहसाप्राविशद्बुध ॥ किंकरोमिकथंयामिकोमेवेगंसहिष्यति ॥ ९४ ॥ ऋषयऊचुः ॥
इत्युक्तेपतगश्रेष्ठंप्रोवाचेदंहरिस्तदा ॥ ९५ ॥ विष्णुरुवाच ॥ अस्मद्बाहुंसमारुह्यभक्षेमौगजकच्छपौ ॥ ९६ ॥ गरुडउवाच ॥ ॥ मम,वारंनगच्छ
न्तिसागराश्चनगोत्तमाः ॥ अथचैवंमहासत्त्वंकथंत्वंधारयिष्यसि ॥९७॥ ऋतेनारायणादन्यःकोमांधारयितुंक्षमः ॥ त्रैलोक्येकःपुमांस्तिष्ठेद्योवेगंमे
सहिष्यति ॥ ९८ ॥ हरिरुवाच ॥ स्वकार्यमुद्धरेत्प्राज्ञःस्वकार्यंकुरुसाम्प्रतम् ॥ कृत्वाकार्यंखगश्रेष्ठविजानीपिचमांध्रुवम् ॥९९॥ ऋपयऊचुः ॥ महा

सत्त्वंचतंदृष्ट्वाविमृश्यमनसाखगः ॥ एवमस्त्वितिचोक्त्वासपपातद्रुमहाभुजे ॥१००॥ नचचालभुजस्तस्यसन्निपातखगेशितुः ॥ तत्रस्थित्वासतांशा
खांमुमोचपर्वतालये ॥१॥ शाखापतनमात्रेणसचराचरकानना ॥ चचालवसुधाचैवसागराःप्रचकम्पिरे॥२॥ततश्चखादितौसत्त्वौसहसागजकच्छपौ॥
तृप्तिंनप्राप्तवान्सोऽपिक्षुधातस्यनशाम्यति ॥३॥ एतज्ज्ञात्वातुगोविन्दस्तमुवाचखगेश्वरम्॥४॥ विष्णुरुवाच ॥ भुजस्यममसांसंतुभक्षयित्वासुखीभव
॥५॥ऋषयऊचुः॥इत्युक्तेप्रचुरंमांसंभुजस्यतस्यतेनहि ॥ खादितंक्षुधयापुत्रव्रणंतस्यनविद्यते॥तमुवाचमहाप्राज्ञश्चराचरगुरुंहरिम्॥६॥ वैनतेयउवाच॥
कस्त्वंकिंवाप्रियंतेऽद्यकरिष्यामिचसाम्प्रतम् ॥ ७ ॥ नारायणउवाच ॥ विद्धिनारायणंमांहित्वत्प्रियार्थसमागतम् ॥ ८ ॥ ऋषयऊचुः ॥ रूपंस्वं
दर्शयामासप्रत्ययार्थंचतस्यवै॥ पीतवस्त्रंघनश्यामंचतुर्भुजमनोहरम् ॥९॥ शङ्खचक्रगदापद्मधरंसर्वसुरेश्वरम् ॥ तंचदृष्ट्वागरुत्मांश्चप्रणम्यशिरसाहरिम्
॥११०॥ वैनतेयउवाच॥प्रियंकिंतेकरिष्यामिवदनःपुरुषोत्तम ॥११॥ऋषयऊचुः॥तमब्रवीन्महातेजादेवदेवेश्वरोहरिः॥१२॥विष्णुरुवाच॥भवमेवाहनं
शूरसखेत्वंसार्वकालिकम्॥१३॥ऋषयऊचुः॥ तमुवाचखगश्रेष्ठोधन्योऽहंविबुधेश्वर॥सफलंजन्ममेनाथत्वांचदृष्ट्वाद्यमेप्रभो ॥ १४ ॥ प्रार्थयित्वाचपित
रावागमिष्यामितेऽन्तिकम् ॥ प्रीतोविष्णुरुवाचेदंभवत्वमजरामर ॥१५ ॥ अवध्यःसर्वभूतेभ्यःकर्मतेजश्चमत्समम्॥सर्वत्रतेगतिश्चास्तुनिखिलंतुसुखं
ध्रुवम् ॥ १६ ॥ संमिलतुद्रुतंसर्वंयत्तेमनसिवर्तते ॥ यथेष्टंप्रीतिमाहारमकष्टेनप्रलप्स्यसे ॥ १७ ॥ व्यसनान्मातरंसद्योमोचयिष्यसिनान्यथा ॥ एव
मुक्त्वाहरिःसद्यस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ १८ ॥ तार्क्ष्योऽपिपितरंगत्वाकथयच्चाखिलंततः ॥ सतच्छ्रुत्वाप्रहृष्टात्मातंनयंपुनरब्रवीत्॥१९॥कश्यपउवाच ॥
धन्योऽहंचखगश्रेष्ठधन्यातेजननीशिवा ॥ धन्यंक्षेत्रंकुलंचैवयस्यपुत्रस्त्वमीदृशः ॥ १२० ॥ यस्यपुत्रःकुलेजातोवैष्णवःपुरुषोत्तमः ॥ कुलकोटिं
समुद्धृत्यविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ २१ ॥ विष्णुंयःपूजयेन्नित्यंविष्णुंध्यायेतगायति ॥ जपेन्मन्त्रंसदाविष्णोःस्तोत्रंतस्यपठिष्यति ॥ २२ ॥
प्रसादंचभजेन्नित्यमुपवासंहरेर्दिने ॥ क्षयाच्चसर्वपापानांमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ २३ ॥ यस्यतिष्ठतिगोविन्दोमानसेचसदैवहि ॥ सएवनरशार्दूलोविष्णु
लोकेमहीयते ॥ २४ ॥ जलेविष्णुःस्थितोनित्यंरम्यस्थानेचसत्पथे ॥ गविविप्रेसदास्वर्गेब्रह्मागारेशुचेर्गृहे ॥ २५ ॥ एतेषुचजपेद्यस्तुसपुण्यःपुरु
षोत्तमः ॥ जन्मकोटिसहस्रेभ्यःकृत्वासत्कर्मसञ्चयम् ॥ २६ ॥ क्षयाच्चसर्वपापानांविष्णोःकिङ्करतांव्रजेत् ॥ धन्योऽसौमानवोलोकेविष्णोस्सादृश्य
माव्रजेत् ॥ २७ ॥ नित्यःसुरवरैःपूज्योलोकनाथोऽच्युतोऽव्ययः ॥ सुप्रसन्नोभवेद्यस्यसएवपुरुषोत्तमः ॥२८॥ तपोभिर्बहुभिर्धर्मैर्मखैर्नानाविधैरपि॥
विष्णुर्नलभ्यतेदेवैस्त्वयाऽसौविप्रलभ्यते ॥ २९ ॥ सपत्नीव्यसनाद्घोरान्मातरंतेप्रमोचय ॥ ततोयास्यसिदेवेशंकृत्वामातुःप्रतिक्रियाम् ॥ १३० ॥

ऋषयऊचुः ॥ गृहीत्वाजनकस्याज्ञांलब्ध्वाविष्णोर्वरंमहत् ॥ अम्बापार्श्वंगतोहृष्टस्तांप्रणम्याग्रतःस्थितः ॥ ३१ ॥ विनतोवाच ॥ अभवद्भोजनंतेऽद्य पुत्रदृष्टःपितापिच ॥ किमर्थंवाविलम्बस्तेचिन्तयाव्यथिताह्यहम् ॥ ३२ ॥ ऋषयऊचुः॥समातुर्वचनंश्रुत्वागरुडःप्रहसन्निव ॥ कथयामासवृत्तान्तंसा श्रुत्वाविस्मिताभवत् ॥ ३३ ॥ विनतोवाच॥कथंचदुष्करंकर्मशिशुभावात्त्वयाकृतम् ॥ धन्याहंमेकुलंधन्यंयस्त्वंविष्णुसखोऽभवः ॥ ३४ ॥ लब्ध्वा वरंमहात्मानंद्रक्ष्यामेहृष्यतेमनः ॥ पौरुषेणत्वयावत्सउद्धृतंमेकुलद्वयम् ॥ ३५ ॥ सुपर्णउवाच ॥ मातःकिंतेकरिष्यामिप्रियमेवतदुच्यताम् ॥ कार्यं कृत्वाथयास्यामिपार्श्वंनारायणस्यच ॥ ३६ ॥ ऋषयऊचुः॥एतच्छ्रुत्वातुसाप्राहगरुडंविनतासती ॥ महद्दुःखंचमेचास्तिकुरुतातप्रतिक्रियाम्॥३७॥ भगिनीमेसपत्नीसापणिताहंतयापुरा ॥ तस्यादास्यमहंप्राप्ताकस्तारयतिमामितः ॥ ३८ ॥ कृष्णंकृत्वाविषैरश्वंतस्याःपुत्रैर्महोरगैः ॥ उषःकालेऽवद त्साचअश्वोऽयंकृष्णतांव्रजेत् ॥ ३९ ॥ ततोऽहमवदंतत्रसदाचायंरुचासितः ॥ मिथ्यातेवचनंमातःप्रतिज्ञांसाकरोत्तदा ॥ १४० ॥ ततोऽहमब्रवंकद्रूं शपथंनागमातरम् ॥ यदीमंकृष्णताभ्येतिहरेरश्वमहंतदा ॥ कृताभवामितेदासीत्यहमेतत्तदाऽवदम् ॥ ४१ ॥ ततस्तस्मिन्हरेरश्वेकृतेकृष्णेचकृत्रिमैः॥ तस्याःपुत्रैश्चधूर्तैश्चदासीत्वमगमंतदा ॥ ४२ ॥ यस्मिन्कालेह्यभीष्टंश्चतस्याद्रव्यंददाम्यहम् ॥ तस्मिन्कालेह्यदासीत्वंयास्यामिकुलनन्दन ॥ ४३ ॥ गरुडउवाच ॥ पृच्छशीघ्रंचमातस्त्वांकरिष्यामिप्रतिक्रियाम् ॥ भक्षयिष्यामितान्नागान्प्रतिज्ञामेयथार्थतः ॥ ४४ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ततःकद्रूमुवाचेदं विनतादुःखितासती ॥४५॥ विनतोवाच॥अभीष्टंवदकल्याणियेनमुच्येयकृच्छ्रतः॥४६॥ऋषयऊचुः॥अब्रवीत्सादुराचारापीयूषंदीयतामिति॥एतच्छ्रु त्वातुवचनमभवत्साचनिष्प्रभा॥ततःशनैरुपागम्यतनयंप्राहदुःखिता॥४७॥विनतोवाच॥अमृतंप्रार्थयत्पापातातकिंवाकरिष्यसि॥४८॥ऋषयऊचुः॥ श्रुत्वावाक्यंगरुत्मांश्चमहाक्रोधसमन्वितः॥४९॥गरुडउवाच॥अमृतंचानयिष्यामिमातर्माविमुखीभव ॥१५०॥ ऋषयऊचुः॥एवमुक्त्वातुतरसासगतः पितुरन्तिकम् ॥५१॥ गरुडउवाच॥अमृतंचानयिष्यामिमातुरर्थेऽधुनाऽनघ॥५२॥ ऋषयऊचुः॥सतस्यवचनंश्रुत्वामुनिःप्राहखगेश्वरम्॥५३॥कश्यप उवाच॥सत्यलोकस्यवैचोर्ध्वेविश्वकर्मविनिर्मिता॥पुरीचास्तिसभारम्यादेवानांहितहेतवे॥५४॥ वह्निप्राकारदुर्लभ्यादुर्धर्षाचासुरैःसुरैः॥रक्षार्थंनिर्मितो देवःसुरैस्तत्रमहाबलः ॥५५॥ यंयंपश्यतिवीरःसएवभस्मतांव्रजेत् ॥५६ ॥ सुपर्णउवाच ॥ नारायणाद्वरोलब्धोमयाचमुनिसत्तम ॥ भयंनास्तीहमे तातसुरासुरगणादपि ॥ ५७ ॥ ऋषयऊचुः ॥ एवमुक्त्वागरुत्मान्सउद्धृत्यसागराज्जलम् ॥ जगामाकाशमाविश्यखगश्चोर्ध्वंमनोजवः ॥५८॥ पक्षवा तेनतस्यैवरजःसमुद्गतंबहु॥तस्यान्तिकंनचत्यक्तमगमत्तस्यतच्चयः ॥५९॥ गत्वाचञ्चूजलेनापिवह्निंनिर्वापयद्बली ॥ रजोभिःपरिपूर्णाक्षोनसुरस्तंचप

श्यति ॥ १६० ॥ जघानरक्षिवर्गांस्तानमृतंचाहरद्बली ॥ आनयन्तंचपीयूषंखगंगत्वाशतक्रतुः ॥ ६१ ॥ ऐरावतंसमारूढोवाक्यमेतदुवाचह ॥
॥ ६२ ॥ इन्द्रउवाच ॥ खगरूपधरःकस्त्वंपीयूषंहरसेबलात् ॥ अप्रियंसर्वदेवानांकृत्वाजीवेरितःकथम् ॥६३॥ विशिखैरग्निसङ्काशैर्नयामियममन्दि
रम् ॥ ६४ ॥ ऋषयऊचुः ॥ श्रुत्वावाक्यंहरेःकोपादुवाचसमहाबलः ॥ ६५ ॥ गरुडउवाच ॥ नयामितवपीयूषंदर्शयस्वपराक्रमम् ॥ ६६ ॥ ऋषय
ऊचुः ॥ एतच्छ्रुत्वामहाबाहुर्जघानविशिखैःशितैः ॥ यथामेरुगिरेःशृङ्गंतोयवर्षेणतोयदः ॥ ६७ ॥ नखैरशनिसङ्काशैर्बिभेदगरुडोगजम् ॥ मात
लिंचरथंचक्रंतथादेवान्पुरस्सरान् ॥ ६८ ॥ व्यथितोऽसौमहाबाहुर्मातलिर्गजपुङ्गवः ॥ विमुखाःपक्षवातेनसर्वेदेवगणास्तदा ॥ ६९ ॥
ततस्तुकोपितोजिष्णुर्जघानकुलिशेनतम् ॥ कुलिशस्यावपातेननचक्षुब्धोमहाखगः ॥ १७० ॥ स्वंमोघंभिदुरंदृष्ट्वाहरिर्भीतोऽभवत्तदा ॥
संनिवृत्यततोयुद्धात्तत्रैवान्तरधीयत ॥ ७१ ॥ सुतरामपिगच्छन्तंवेगाद्भूतलमागतः ॥ अब्रवीत्ससुरश्रेष्ठःसर्वदेवगणाग्रतः ॥ ७२ ॥
शक्रउवाच ॥ यदिदास्यसिपीयूषमिदानींनागमातरि ॥ भुजगाश्चामराःसर्वेक्रियन्तेहिध्रुवंतया ॥ ७३ ॥ प्रतिज्ञातेभवेन्नष्टानफलंजी
वितस्यते ॥ तस्मादिदंहरिष्यामिसंमतेनतवानघ ॥ ७४ ॥ गरुत्मानुवाच ॥ यस्मिन्कालेह्यदासीसामातामेदुःखितासती ॥ विदितास
र्वलोकेषुहरेऽमृतंहरिष्यसि ॥ ७५ ॥ ऋषयऊचुः ॥ एवमुक्त्वामहावीर्योगत्वोवाचप्रसूंतदा ॥ ७६ ॥ गरुडउवाच ॥ आनीतममृतंमातस्तस्याएव
प्रदीयताम् ॥ ७७ ॥ ऋषयऊचुः ॥ प्रोत्फुल्लहृदयासाचदृष्ट्वापुत्रंसहामृतम् ॥ तामाहूयामृतंदत्त्वाचादासीत्वंतदागता ॥ ७८ ॥ तृणकाष्ठानिभूतानिप
शवश्चसरीसृपाः ॥ दृष्ट्वासविस्मयास्सर्वेदेवामहर्षयस्तदा ॥ ७९ ॥ मोचयित्वातुतामम्बांगरुडःसुष्ठुतांगतः ॥ एतस्मिन्नन्तरेशक्रोजहारसहसासु
धाम् ॥ १८० ॥ निधायगरलंतत्रतयाचानुपलक्षितः ॥ प्रहृष्टहृदयाकद्रूःपुत्रानाहूयसम्भ्रमात् ॥ ८१ ॥ तषांमुखेददौहृष्टाक्ष्वेडंचामृतलक्षणम् ॥
तानुवाचप्रसूःपुत्रान्युष्माकंचकुलेसदा ॥ ८२ ॥ मुखेतिष्ठन्त्वमीदैवाबिन्दवस्तेननिर्वृताः ॥ महर्षयस्ततोदेवाःसिद्धगन्धर्वमानुषाः ॥ ८३ ॥ ऊचुः
सन्तुकुलेमातरस्माकंचप्रसादतः ॥ नागैर्विसर्जितादेवाःससिद्धामुनयस्तथा ॥ ८४ ॥ जग्मुःस्वमालयंहृष्टानागाःप्रमुदिताःस्थिताः ॥ एतस्मिन्नन्तरे
नागांश्चखादगरुडोबलात् ॥ ८५ ॥ दिक्षुपलायिताःशेषाःपर्वतेषुवनेषुच ॥ सागरेषुचपातालेबिलेषुतरुकोटरे ॥८६॥ निभृतेषुनिकुञ्जेषुस्थिताःसर्पा
श्चनिर्वृताः ॥ भुजगास्तस्यभक्ष्याश्चसदैवविधिनिर्मिताः ॥ ८७ ॥ सखादयित्वानागांश्चसम्भाष्यपितरावथ ॥ विबुधान्पूजयित्वातुजगामहरिमव्य
यम् ॥ ८८ ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापिसुपर्णचरितंशुभम् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसुरलोकेमहीयते ॥ १८९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेगरुडोत्प

त्तिर्नामैकोनपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अतःपरंतुविप्रर्षेचाण्डालपतितोद्विजः ॥ प्रलप्यचबहून्शोकाञ्जगामकश्यपंमुनिम् ॥ १ ॥
गत्वोवाचमुनिश्रेष्ठवदास्माकंहितंवचः ॥ यथापापाद्विमुच्येऽहंमुनिश्रेष्ठतथाकुरु ॥ २ ॥ ऋषयऊचुः ॥ तमुवाचमहातेजाईषद्धास्यःसमन्ततः ॥ ३ ॥
कश्यपउवाच ॥ सन्दर्शनाच्चम्लेच्छानामुपशान्तोऽसिवैस्वयम् ॥ गायत्र्याश्चजपैर्होमैर्व्रतैश्चान्द्रायणादिभिः ॥ स्मरन्नित्यंहरेःपादमुपोष्यहरिवा
सरम् ॥ ४ ॥ अहर्निशंहरेर्ध्यानंप्रणामंकुरुतंप्रभुम् ॥ तीर्थस्नानेनमन्त्रेणपङ्कस्यान्तंगमिष्यसि ॥ ५ ॥ ततःपापक्षयादेवब्राह्मणत्वंचलप्स्यसे ॥ व्रतैर्वृ
षाधिकैर्मोक्षंनाशयन्कल्मषंद्विज ॥ ६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ मुनेस्तस्यवचःश्रुत्वाकृतकृत्योऽभवत्तदा ॥ पुण्यंसविविधंकृत्वापुनर्ब्रह्मत्वमाप्तवान् ॥ ७ ॥
ततस्तस्वातपस्तीव्रंस्वर्लोकंचिरमभ्यगात् ॥ सद्वृत्तस्याखिलंपापंक्षयंयातिदिनेदिने ॥ ८ ॥ असद्वृत्तस्यपुण्यंहिक्षयंयात्यञ्जनोपमम् ॥ अनाचारा
द्धतोविप्रआचारात्सुरतांव्रजेत् ॥ ९ ॥ ततःकण्ठगतैःप्राणैराचारंकुरुतेद्विजः ॥ कर्मणामनसाङ्गेनसदाचारंसदाकुरु ॥ १० ॥ कश्यपस्योपदेशेनस
विनीतोऽभवद्द्विजः ॥ आचारंतुपुनःकृत्वातपस्तप्त्वादिवंगतः ॥ ११ ॥ अनाचारीहतोविप्रःस्वर्गलोकेषुगर्हितः ॥ आचारंतुपुनःकृत्वासुरलोके
महीयते ॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥ प्राप्नुवन्तिगतिंलोकाःपूजयित्वाद्विजोत्तमान् ॥ द्विजानांपीडनंकृत्वागतिंगच्छन्तिकांप्रभो ॥ १३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥
क्षुधासन्तप्तदेहानांब्राह्मणानांमहात्मनाम् ॥ नार्चयेच्छक्तितोभक्त्यासयातिनरकंनरः ॥ १४ ॥ परुषेणक्रोशयित्वाक्रोधाद्वस्तुविसर्जयेत् ॥
सयातिनरकंघोरंमहारौरवकृच्छ्रकम् ॥ १५ ॥ सन्निवृत्तस्ततःकीटाद्यन्त्यजातिषुजायते ॥ ततोरोगीदरिद्रस्तुक्षुधयापरिपीडितः ॥ १६ ॥
नावमन्येत्ततोविप्रंक्षुधयागृहमागतम् ॥ नददामीतियोब्रूयाद्देवाग्निब्राह्मणेषुसः ॥ १७ ॥ तिर्यग्योनिशतंगत्वाचाण्डालयमुपगच्छति ॥
पादमुद्यम्ययोविप्रंहन्तिगांपितरौगुरुम् ॥ १८ ॥ रौरवेनियतोवासस्तस्यनास्तीहनिष्कृतिः ॥ यदिपुण्याद्भवेज्जन्मसएवपण्डुतांव्रजेत् ॥ १९ ॥
अतिदीनोविषादीचदुःखशोकाभिपीडितः ॥ एवंजन्मत्रयंप्राप्यभवेत्तस्यचनिष्कृतिः ॥ २० ॥ मुष्टिचपेटकीलैश्चहन्याद्विप्रंतुयःपुमान् ॥
तापनेरौरवेघोरेकल्पान्तंसोऽपितिष्ठति ॥ २१ ॥ अथजन्मसमासाद्यकुक्कुरःक्रूरचण्डकः ॥ अन्त्यजातिषुजातोऽपिदरिद्रःकुक्षिशूलवान् ॥ २२ ॥
पादमुद्यच्छतेवायस्तस्यपादेशिलीपदः ॥ खञ्जोवामन्दजङ्घोवाखण्डपादोभवेन्नरः ॥ २३ ॥ पक्षवातेनचाङ्गानिप्रकम्पन्तेसदैवहि ॥ मातरंपितरंविप्रं
स्नातकंचतपस्विनम् ॥ २४ ॥ हत्वागुरुगणंक्रोधात्कुम्भीपाकेचिरंभवेत् ॥ उषित्वाचैवजायेतकीटजातिषुतत्परम् ॥ २५ ॥ विरुद्धंपरुषंवाक्यंयोवदे
द्द्विजातिषु ॥ अष्टौकुष्ठाःप्रजायन्तेतस्यदेहेदृढंसुत ॥ २६ ॥ विचर्चिकाथदद्रूश्चमण्डलःशुक्तिसिध्मकौ ॥ कालकुष्ठस्तथाशुक्रस्तरुणश्चातिदारुणः

॥ २७ ॥ ततोभिषक्प्रयोगेचपापात्पुण्यंपलायते ॥ अपुण्याज्जलरेखेवतेनैवनिधनंव्रजेत् ॥ २८ ॥ एषांमध्येमहाकुष्ठास्त्रयएवप्रकीर्तिताः ॥ काल
कुष्ठस्तथाशुक्लस्त्वरुणश्चातिदारुणः ॥ २९ ॥ महापातकभावानांज्ञानात्संसर्गतोऽपिवा ॥ अतिपातकिनामेवत्रयोदेहेभवन्तिवै ॥ ३० ॥ संसर्गात्सह
सम्बन्धाद्रोगःसञ्चरतेनृणाम् ॥ दूरात्परित्यजेद्धीरःस्पृष्ट्वास्नानंसमाचरेत् ॥३१॥ पतितंकुष्ठसंयुक्तंचाण्डालंचगवाशिनम् ॥ श्वानंरजस्वलांभिल्लंस्पृष्ट्वा
स्नानंसमाचरेत् ॥ ३२ ॥ दुरितस्यानुरूपेणदेहेकुष्ठाव्यवस्थिताः ॥ इहलोकेपरत्रैवाप्यत्रनास्तितुसंशयः ॥ ३३ ॥ न्यायेनोपार्जितांवृत्तिंब्रह्मस्वंहरते
तुयः ॥ अक्षयंनरकंप्राप्यपुनर्जन्मनविद्यते ॥ ३४ ॥ पिशुनोयस्तुविप्राणांरन्ध्रान्वेषणतत्परः ॥ तंदृष्ट्वाप्यथवास्पृष्ट्वासचैलोजलमाविशेत्
॥ ३५ ॥ ब्रह्मस्वंप्रणयाद्भुक्तंदहत्यासप्तमंकुलम् ॥ विक्रमेणतुभुञ्जानोदशपूर्वान्दशापरान् ॥ ३६ ॥ नविषंविषमित्याहुर्ब्रह्मस्वंविषमुच्यते ॥
विषमेकाकिनंहन्तिब्रह्मस्वंपुत्रपौत्रकम् ॥ ३७ ॥ मोहाच्चमातरंगत्वाब्राह्मणींचगुरोःस्त्रियम् ॥ पतित्वारौरवेघोरेपुनरुत्पत्तिदुर्लभः ॥ ३८ ॥
पतन्तिपितरस्तस्यकुम्भीपाकेऽथतापने ॥ अवीचिकालसूत्रेचमहारौरवरौरवे ॥ ३९ ॥ कदाचिदपिवातेषांनिष्कृतिंनानुमेनिरे ॥ प्राणंहत्वाद्वि
जातीनांस्वयंयात्यपुनर्भवम् ॥ पतन्तिपुरुषास्तस्यरौरवेचसहस्रशः ॥ ४० ॥ नारदउवाच ॥ सर्वेषामेवविप्राणांवधेचपातकंसमम् ॥ विषमंवा
कुतस्तिष्ठेत्तत्त्वतोवक्तुमर्हसि॥ ४१ ॥ब्रह्मोवाच ॥ हत्वाविप्रंध्रुवंपुत्रपातकंयदुदाहृतम् ॥ लभतेब्रह्महाघोरंवक्तव्यंचापरंशृणु ॥ ४२॥लक्षकोटिसहस्राणां
ब्राह्मणानांवधंभजेत् ॥ वेदशास्त्रयुतंहत्वाश्रोत्रियंविजितेन्द्रियम् ॥ ४३ ॥ विप्रंचवैष्णवंहत्वातस्माद्दशगुणोत्तरम् ॥ स्ववंशान्पातयित्वातुपुनर्जन्मन
विन्दते ॥ ४४ ॥ त्रिवेदंस्नातकंहत्वावधस्यान्तंनविन्दते ॥ ४५ ॥ श्रोत्रियंचसदाचारंतीर्थमन्त्रप्रपूतकम् ॥ ईदृशंब्राह्मणंहन्तुःपापस्यान्तोनविद्यते
॥ ४६ ॥ अपकारंसमुद्दिश्यद्विजःप्राणान्परित्यजेत् ॥ दृश्यतेयेनचान्येनब्रह्महासभवेन्नरः ॥ ४७ ॥ वचोभिःपरुषैर्वृत्तैःपीडितस्ताडितोद्विजः ॥
यमुद्दिश्यत्यजेत्प्राणांस्तमाहुर्ब्रह्मघातिनम् ॥ ४८ ॥ ऋषयोमुनयोदेवाःसर्वेब्रह्मविदस्तथा ॥ देशानांपार्थिवानांचसाचवध्याभवेदिह ॥ ४९ ॥
अतोब्रह्मवधंप्राप्यपितृभिःसहपच्यते ॥ प्रायोपवेशकंविप्रंबुधःसंमानयेद्ध्रुवम् ॥ ५० ॥ दोषैश्चापिविनिर्मुक्तमुद्दिश्यप्राणमुत्सृजेत् ॥ सप्रलिप्तोवधै
र्घोरैनैतुयंपरिकीर्तयेत् ॥ ५१ ॥ आत्मघातंद्रुमारोहंकोटरैरुपजीवनम् ॥ यःकुर्यादात्मनोघातंस्ववंशेब्रह्महाभवेत् ॥ ५२ ॥ भ्रूणंचघातयेद्यस्तुशि
शुंवाआतुरंगुरुम् ॥ ब्रह्महास्वयमेवस्यान्नतुयंपरिकीर्तयेत् ॥ ५३ ॥ मारयेच्चसगोत्रंवाब्राह्मणंब्राह्मणाधमः ॥ तस्यैवतद्भवेत्पापंनतुयंपरिकीर्त्तयेत्
॥ ५४ ॥ पीडयित्वाद्विजंशूद्रःस्वकार्यंचापिसाधयत् ॥ तत्रापापेचशूद्रस्यपातकंनान्यथाभवेत् ॥ ५५ ॥ तात्कालिकवधंहत्वाहन्तारमातता

यिनम् ॥ नचहन्ताचतत्पापैर्लिप्यतेद्विजसत्तम ॥ ५६ ॥ आततायिनमायान्तमपिवेदान्तगंरणे ॥ जिघांसन्तंजिघांसेच्चनतेनब्रह्महाभवेत्॥५७॥
अग्निदोगरदश्चैवधनहारीचसुमघः ॥ क्षेत्रदारापहारीचषडेतेह्याततायिनः ॥ ५८ ॥ खलोराजवधोद्योगीपितॄणांचवधेरतः ॥ अनुयायीनृपोराज्ञश्च
त्वारश्चाततायिनः ॥ ५९ ॥ तत्क्षणान्नमृतंविप्रंपुनर्हन्तुंनयुज्यते ॥ पुनर्हत्वावधंघोरंज्ञानात्प्राप्नोतिनिश्चितम् ॥ ६० ॥ लोकेविप्रसमोनास्तिपू
जनीयोजगद्गुरुः ॥ हत्वातंयद्भवेत्पापंतत्परंचनविद्यते ॥ ६१ ॥ देववत्पूजनीयोऽसौदेवासुरगणैर्नरैः ॥ ब्राह्मणस्यसमोनास्तित्रिषुलोकेषुनिश्चितम्
॥ ६२ ॥ नारदउवाच ॥ कांवृत्तिंसमुपाश्रित्यजीवितव्यंद्विजेनहि ॥ अपापेनसुरश्रेष्ठतत्त्वतोवक्तुमर्हसि ॥ ६३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अयाचिताचयाभि
क्षाप्रशस्तासाप्रकीर्तिता ॥ उञ्छवृत्तिस्ततोभद्रासुभद्रासर्ववृत्तिषु ॥ ६४ ॥ यामाश्रित्यमुनिश्रेष्ठागच्छन्तिब्रह्मणःपदम् ॥ दक्षिणायज्ञशेषाणांग्राह्या
यज्ञगतेनहि ॥ ६५ ॥ पाठनंयाजनंकृत्वाग्रहीतव्यंधनंद्विजैः ॥ पाठयित्वापठित्वाचकृत्वास्वस्त्ययनंशुभम् ॥ ६६ ॥ ब्राह्मणानामिदंजीव्यंशि
ष्टावृत्तिःप्रतिग्रहः ॥ शास्त्रोपजीविनोधन्याधन्यावृक्षोपजीविनः ॥ ६७ ॥ धन्यावृक्षलताजीव्यावाटीसस्योपजीविनः ॥ अन्नजन्तुवधेपापंतस्य
दोषोपशान्तये ॥ ६८ ॥ नवधान्यानिशस्तानिविप्रेभ्यःसम्प्रदापयेत् ॥ नचेत्प्राणिवधेह्यत्रक्षीयन्तेचायुषोध्रुवम् ॥ ६९ ॥ तस्माद्दद्यात्सुबहूनि
पितृदेवद्विजातिषु ॥ अभावात्क्षत्रियावृत्तिर्ब्राह्मणैरुपजीव्यते ॥ ७० ॥ न्याययुद्धेषुयोद्धव्यंचरेद्वीरव्रतंशुभम् ॥ सतयाचद्विजोवृत्त्यायद्धनंलभ
तेनृपात् ॥ ७१ ॥ पितृयज्ञादिदानेषुमेध्यंतद्धनमुच्यते ॥ समभ्यसेद्धनुर्विद्यांवेदयुक्तांसदानघः ॥ ७२ ॥ शक्तिकुन्तगदाखड्गपरिघाणांसमन्ततः॥
अश्वारोहंगजारोहमैन्द्रजालममानकम् ॥ ७३ ॥ रथभूमिगतंयुद्धंयुक्तंसर्वत्रकारयेत् ॥ द्विजदेवध्रुवाणांचस्त्रीणांवृत्तंतपस्विनाम् ॥ ७४ ॥ साधुसा
ध्वीगुरूणांचनृपाणांरक्षणाद्ध्रुवम् ॥ यत्पुण्यंलभ्यतेशूरैःकथंतद्ब्रह्मवादिभिः ॥ ७५ ॥ सर्वपापक्षयंकृत्वासोऽक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥ संमुखेन्याययु
द्धेचपतन्तिब्राह्मणारणे ॥ ७६ ॥ तेव्रजन्तिपरंस्थानंनगम्यंब्रह्मवादिनाम् ॥ धर्मयुद्धस्ययद्वृत्तंशृणुपुण्यंयथार्थतः ॥ ७७ ॥ संमुखेनप्रयुध्यन्तेनचग
च्छन्तिकातरम् ॥ नभग्नंपृष्ठतोघ्नन्तिनिःशस्त्रंप्रपलायिनम् ॥ ७८ ॥ अयुध्यमानंभीरुंचपतितंगतकल्मषम् ॥ असच्छूद्रंस्तुतिप्रीतमाहवेशरणा
गतम् ॥ ७९ ॥ हत्वाचनरकंयान्तिदुर्वृत्ताजयकाङ्क्षिणः ॥ एषाचक्षत्रियावृत्तिःसदाचारैस्तुगीयते ॥८०॥ यामाश्रित्यदिवंयान्तिसर्वक्षत्रियकुञ्जराः॥
धर्मयुद्धेशुभोमृत्युःसंमुखेक्षत्रियस्यच ॥ ८१ ॥ अत्रपूतोभवेत्सोऽपिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ सतिष्ठेत्स्वर्गलोकेचप्रासादेरत्नभूषिते ॥ ८२ ॥ जाम्बून
दमयस्तम्भेरत्नभूषितभूतले ॥ इष्टद्रव्यैःसुसम्पूर्णेदिव्यवस्त्रोपशोभिते ॥ ८३ ॥ पुरतःकल्पवृक्षाश्चतिष्ठन्तिसर्वदायिनः ॥ वापीकूपतटाकाद्यैरुद्या

नैरुपशोभिते ॥ ८४ ॥ यौवनाढ्याश्चसेवन्तेतंदेवपुरकन्यकाः ॥ तस्याग्रतोमुदानित्यंनृत्यन्त्यप्सरसांगणाः ॥ ८५ ॥ गीतंमायन्तिगन्धर्वादे
वाश्चस्तुतिपाठकाः ॥ एवंक्रमेणकल्पान्तेसार्वभौमोभवेन्नृपः ॥ ८६ ॥ सर्वभोगैककर्ताचनीरुङ्मन्मथविग्रहः ॥ तस्यपत्न्यःप्ररूपाढ्याःसदैवयौ
वनान्विताः ॥ ८७ ॥ धर्मशीलाःसुताःशुभ्राःसमृद्धाःपितृसंमताः ॥ एवंक्रमेणभुञ्जन्तिसप्तजन्मसुक्षत्रियाः ॥ ८८ ॥ अन्यायेनतुयोद्धारस्तिष्ठ
न्तिनरकेचिरम् ॥ एवंचक्षत्रियावृत्तिर्ब्राह्मणैरुपजीव्यते ॥ ८९ ॥ वैश्यःशूद्रैस्तथान्यैश्चअंन्त्यजैर्म्लेच्छजातिभिः ॥ यंचयोधाःप्रयुध्यन्तेन्याययु
द्धेनसर्वदा ॥ ९० ॥ तेऽपियान्तिपरंस्थानंसर्वेवर्णाद्विजातयः ॥ नशूरोयोद्विजोभीरुरस्त्रशस्त्रविवर्जितः ॥ ९१ ॥ विपत्तौवैश्यवृत्तिंचकारयेद्द्विज
सत्तमः ॥ वैश्यवृत्तिंवणिग्भावंकृर्षिचैवतथापरैः ॥ ९२ ॥ कारयेत्कृषिवाणिज्यंविप्रकर्मनचत्यजेत् ॥ वणिग्भावान्मृपात्युक्तौदुर्गतिंप्राप्नुयाद्द्विजः
॥ ९३ ॥ आर्द्रद्रव्यंपरित्यज्यब्राह्मणोलभतेशिवम् ॥ समुत्पाद्यततोवृत्तिंदद्याद्विप्रायसर्वशः ॥ ९४ ॥ पितृयज्ञंतथाचाग्नौजुहुयाद्विधिवद्द्विजः ॥
तुलेऽसत्यंनकर्त्तव्यंतुलाधर्मप्रतिष्ठिता ॥ ९५ ॥ छलभावंतुलेकृत्वानरकंप्रतिपद्यते ॥ अतुलंचापियद्द्रव्यंतत्रमिथ्यापरित्यजेत् ॥ ९६ ॥ एवं
मिथ्यानकर्त्तव्यामृषापापप्रसूतिका ॥ नास्तिसत्यात्परोधर्मोनानृतात्पातकंपरम् ॥ ९७ ॥ अतःसर्वेषुकार्येषुसत्यमेवविशिष्यते ॥ अश्वमेधसहस्रं
तुसत्यंचतुलयाधृतम् ॥ ९८ ॥ अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेवविशिष्यते ॥ योवदेत्सर्वकार्येषुसत्यंमिथ्यापरित्यजेत् ॥ ९९ ॥ सनिस्तरतिदुर्गाणि
स्वर्गमक्षयमश्नुते ॥ वाणिज्यंकारयेद्विप्रोमिथ्याऽवश्यंपरित्यजेत ॥ १०० ॥ वृद्धिंचनिक्षिपेत्तीर्थेस्वयंशेषंतुभोजयेत् ॥ देहक्लेशात्तत्सहस्रगुणंभव
तिसर्वदा ॥ १ ॥ अर्थार्जनविधौमर्त्याविशन्तिविषमेजले ॥ कान्तारमटवींचैवश्वापदैःसेवितांतथा ॥ २ ॥ गिरिंगिरिगुहांदुर्गांम्लेच्छानां
शस्त्रपातिनाम् ॥ गृहंप्रतिभयंस्थानंधनलोभात्समन्ततः ॥ ३ ॥ सुतदारान्परित्यज्यदूरंगच्छन्तिलोभिनः ॥ स्कन्धेभारंवहन्त्यन्येतर्याचक्रे
निपातनैः ॥ ४ ॥ क्षेपणीभिर्महादुःखैस्सदाप्राणव्ययेनच ॥ अर्थस्यसञ्चयःपुत्रप्राणात्प्रियतरोमहान् ॥ ५ ॥ एभिर्न्यायार्जितंवित्तं
वणिग्भावेनयत्नतः ॥ पितृदेवद्विजातिभ्योदत्तंचाक्षयमश्नुते ॥ ६ ॥ एतौदोषौमहान्तौचवाणिज्येलाभकर्मणि ॥ लोभानामपरित्यागो
मृषाग्राह्यश्चविक्रयः ॥ ७ ॥ एतौदोषौपरित्यज्यकुर्यादर्थार्जनंबुधः ॥ अक्षयंलभतेदानाद्वणिग्दोषैर्नलिप्यते ॥ ८ ॥ पुण्यकर्मरतोविप्रः
कृर्षिहिपरिकारयेत् ॥ वाहयेद्दिवसस्यार्धंबलीवर्दचतुष्टयम् ॥ ९ ॥ अभावात्रितयंचैवअविश्रामंनकारयेत् ॥ चारयेच्चतृणेऽच्छिन्नेचोरव्याघ्रवि
वर्जिते ॥ ११० ॥ दद्याद्ग्रासंयथेष्टंचनित्यमातर्पयेत्स्वयम् ॥ गोष्ठंचकारयेत्तस्यकिञ्चिद्विघ्नविवर्जितम् ॥११॥ सदागोमयमूत्राभ्यांविघसैश्चविवर्जि

तम् ॥ नमलंनिक्षिपेद्गोष्ठेसर्वदेवनिकेतने ॥१२॥ आत्मनःशयनीयस्यसदृशंकारयेद्बुधः ॥ समंनिर्वापयेद्यत्नाच्छीतवातरजस्तथा ॥१३॥ प्राणस्यस
दृशंपश्येद्गांचसामान्यविग्रहम् ॥ अस्यदेहेसुखंदुःखंतथातस्यैवकल्पते ॥ १४ ॥ अनेनविधिनायस्तुकृषिकर्माणिकारयेत् ॥ सचगोवाहनैर्दोषैर्नलि
प्येतधनीभवेत ॥ १५ ॥ दुर्बलंपीडयेद्यस्तुतथैवगदसंयुतम् ॥ अतिबालातिवृद्धंचसगोहत्यांसमालभेत् ॥१६॥ विषमंवाहयेद्यस्तुदुर्बलंसबलंतथा ॥
सगोहत्यासमंपापंप्राप्नोतीहनसंशयः ॥ १७ ॥ योवाहयेद्विनासस्यंखादन्तंगांनिवारयेत् ॥ मोहात्तृणंजलंवापिसगोहत्यासमंलभेत् ॥ १८ ॥
सङ्क्रान्त्यांपौर्णमास्यांचामावास्यायांतथैवच ॥ हलस्यवाहनात्पापंगवामयुतहत्यया ॥ १९ ॥ अमूषुपूजयेद्यस्तुसितैश्चित्रादिभिर्नरः ॥ कज्जलैः
कुसुमैस्तैलैःसोऽक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥ १२० ॥ घासमुष्टिंपरगवेयोददातिसदाह्निकम् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ २१ ॥ यथाविप्रस्तथा
गौश्चद्वयोःपूजाफलंसमम् ॥ विचारेब्राह्मणोमुख्योनृणांगावःपशौतथा ॥ २२ ॥ नारदउवाच ॥ विप्रोब्रह्ममुखेजातःकथितोमेत्वयानघ ॥ कथंगो
भिःसमोनाथविस्मयोमेविधेध्रुवम् ॥२३॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणुचात्रयथातथ्यंब्राह्मणानांगवांयथा ॥ एकपिण्डक्रियैक्यंतुपुरुषैर्निर्मितंपुरा ॥२४॥ पुरा
ब्रह्ममुखोद्भूतंकूटंतेजोमयंमहत्. ॥ चतुर्भागप्रजातंतद्वेदोऽग्निर्गौर्द्विजस्तथा ॥ २५ ॥ प्राक्तेजःसम्भवोवेदोवह्निरेवतथैवच ॥ परतोगौस्तथाविप्रो
जातश्चैवपृथक्पृथक् ॥ २६ ॥ तत्रसृष्टामयाचादौवेदाश्चत्वारएकशः ॥ स्थित्यर्थंसर्वलोकानांभुवनानांसमन्ततः ॥ २७ ॥ अग्निर्हव्यानिभु
ञ्जीतदेवहेतोस्तथाद्विजः ॥ आज्यंगोप्रभवंविद्धितस्मादेतेप्रसूतकाः ॥ २८ ॥ नसन्तियदिलोकेषुचत्वारोऽमीमहत्तराः ॥ तदाखिलंचभुवनंनष्टंस्थाव
रजङ्गमम् ॥ २९ ॥ एभिर्धृताःसदालोकाःप्रतिष्ठन्तिस्वभावतः ॥ स्वभावोब्रह्मरूपोऽसावेतब्रह्ममयाःस्मृताः ॥१३०॥ तस्माद्गौःपूजनीयोऽसौविप्रदे
वासुरैरपि ॥ उदारःसर्वकार्येषुजातस्तथ्योगुणाकरः ॥ ३१ ॥ सर्वदेवमयःसाक्षात्सर्वसत्त्वानुकम्पकः ॥ अस्यकार्यंमयासृष्टंपुरैवपोषणंप्रति
॥ ३२ ॥ अतएवमयादत्तंवरंचातिसुशोभनम् ॥ एकजन्मनितेमोक्षस्तवास्त्विति विनिश्चितम् ॥ ३३ ॥ अत्रैवयेमृतागावस्त्वागच्छन्तिममालयम् ॥
पापस्यकणमात्रंतुतेषांदेहेनतिष्ठति ॥ ३४ ॥ देवीगौर्धेनुकादेवाश्चादिदेवीत्रिशक्तिका ॥ प्रसादाद्यस्ययज्ञानांप्रभवोहिविनिश्चितः ॥ ३५ ॥ गवां
सर्वपवित्राणिपुनन्तिसकलंजगत् ॥ मूत्रंगोर्गोमयंक्षीरंदधिसर्पिस्तथैवच ॥ ३६ ॥ अमीषांभक्षणेपापंनतिष्ठतिकलेवरे ॥ तस्माद्घृतंदधिक्षीरंनित्यं
खादन्तिधार्मिकाः ॥ ३७ ॥ विशिष्टंसर्वद्रव्येषुगव्यमिष्टंपरंशुभम् ॥ यस्यास्येभोजनंनास्तितस्यमूर्तिस्तुपूतिका ॥ ३८ ॥ अन्नाद्यंपञ्चरात्रेणसप्त
रात्रेणवैपयः ॥ दधिविंशतिरात्रेणघृतंस्यान्मासमेककम् ॥ ३९ ॥ अगव्यैर्यस्तुभुङ्क्तेवैमासमेकंनिरन्तरम् ॥ भोजनेतस्यमर्त्यस्यप्रेताःखादन्तिचैवहि

॥ १४० ॥ परमान्नंपरंशुद्धंस्विन्नंचातपतण्डुलैः ॥ भुक्त्वातुयत्कृतंपुण्यंकोटिकोटिगुणंभवेत् ॥ ४१ ॥ अन्यच्चापिचयद्द्रव्यंहविष्यंशास्त्रनिर्मित
म् ॥ तद्भुक्त्वायत्कृतंकर्मसर्वंलक्षगुणंभवेत् ॥ ४२ ॥ निरामिषंचयत्किञ्चित्तस्माद्यद्यत्फलंलभेत् ॥ तस्माद्गौःसर्वकार्येषुशस्ताचैकायुगेयुगे ॥ सर्वदा
सर्वकामेषुधर्मकामार्थमोक्षदा ॥४३॥ नारदउवाच ॥ केषुकिंवाप्रयोगेणपरंपुण्यंप्रकीर्तितम् ॥ वदतत्सर्वलोकेशयथाजानामितत्त्वतः ॥ ४४ ॥ ब्रह्मो
वाच ॥ सकृत्प्रदक्षिणंकृत्वागोधनंचाभिवन्दयेत् ॥ सर्वपापाविनिर्मुक्तःस्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ ४५ ॥ सुराचार्योयथावन्द्यःपूज्योऽसौमाधवोयथा ॥
सप्तप्रदक्षिणंकृत्वाचैश्वर्यात्पाकशासनः ॥ ४६ ॥ कल्यउत्थायगोमध्येपात्रंगृह्यसहोदकम् ॥ निषिञ्चेद्योगवांशृङ्गमस्तकेनैवतज्जलम् ॥ ४७ ॥ प्रती
च्छेतनिराहारस्तस्यपुण्यंनिबोधम ॥ श्रूयन्तेयानितीर्थानित्रिषुलोकेषुनारद ॥४८॥ सिद्धचारणयुक्तानिसेवितानिमहर्षिभिः॥ अभिषेकस्समस्तेषांग
वांशृङ्गोदकस्यच ॥ ४९ ॥ प्रातरुत्थाययोमर्त्यःस्पृशेद्गांचघृतंमधु ॥ सर्षपांश्चप्रियङ्गूंश्चकल्मषात्प्रतिमुच्यते ॥ १५० ॥ घृतक्षीरप्रदागावोघृतयो
न्योघृतोद्भवाः ॥घृतनद्योघृतावर्तास्तामेसन्तुसदागृहे ॥ ५१ ॥ घृतंमेसर्वगात्रेषुघृतंमेमनसिस्थितम् ॥ गावोममाग्रतोनित्यंगावःपृष्ठतएवच ॥ ५२ ॥
गावश्चसर्वगात्रेषुगवांमध्येवसाम्यहम् ॥ इत्याचम्यजपेन्मन्त्रंसायंप्रातरिदंशुचिः ॥ ५३ ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्लोकेपूजितोभवेत् ॥ यथागौश्चत
थाविप्रोयथाविप्रस्तथाहरिः ॥५४॥ हरिर्यथातथागङ्गाएतेनह्यवृषाःस्मृताः ॥ गावोबन्धुर्मनुष्याणांमनुष्याबान्धवागवाम् ॥५५॥ गौश्चयस्मिन्गृहे
नास्तितद्बन्धुरहितंगृहम् ॥ गोमुखेचाश्रितावेदाःसपडङ्गपदक्रमाः ॥५६॥ शृङ्गयोश्चस्थितौनित्यंसहैवहरिकेशवौ ॥ उदरेऽवस्थितःस्कन्दःशीर्षेब्रह्मा
स्थितःसदा ॥ ५७ ॥ वृषध्वजोललाटेचशृङ्गाग्रइन्द्रएवच ॥ कर्णयोरश्विनौदेवौचक्षुषोश्शशिभास्करौ ॥ ५८ ॥ दन्तेषुगरुडोदेवोजिह्वा
यांचसरस्वती ॥ अपानेसर्वतीर्थानिप्रस्रावेचैवजाह्नवी ॥ ५९ ॥ ऋषयोरोमकूपेषुमुखतःपृष्ठतोयमः ॥ धनदोवरुणश्चैवदक्षिणंपार्श्व
माश्रितौ ॥ १६० ॥ वामपार्श्वेस्थितायक्षास्तेजस्वन्तोमहाबलाः ॥ मुखमध्येचगन्धर्वानासाग्रेपन्नगास्तथा ॥ ६१ ॥ खुरा
णांपश्चिमेपार्श्वेऽप्सरसश्चसमाश्रिताः ॥ गोमयेवसतेलक्ष्मीर्गोमूत्रेसर्वमङ्गला ॥ ६२ ॥ पादाग्रेखेचरावेद्याहम्भाशब्देप्रजापतिः ॥
चत्वारःसागराःपूर्णाधेनूनांचस्तनेषुवै ॥ ६३ ॥ गांचस्पृशतियोनित्यंस्नातोभवतिनित्यशः ॥ अतोमर्त्यःप्रपुष्टैस्तुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ६४ ॥
गवांरजःखुरोद्धूतंशिरसायस्तुधारयेत् ॥ सचतीर्थजलेस्नातःसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ ६५ ॥ नारदउवाच ॥ गवांचदशवर्णानांकस्यदानेचकिंफल
म् ॥ ब्रहितत्त्वंगुरुश्रेष्ठपरमेष्ठिन्प्रियंयदि ॥ ६६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ श्वेतांगांब्राह्मणेदत्वामानवश्चेश्वरोभवेत् ॥ प्रासादेवसतेनित्यंभोगीचसुखमेधते ॥

॥ ६७ ॥ धूम्रातुस्वर्गकान्तारसंसारेपापमोक्षिणी ॥ अक्षयंकपिलादानंकृष्णांदत्त्वानसीदति ॥ ६८ ॥ पाण्डुरादुर्लभालोकेगौरीचकुलनन्दिनी ॥
रक्ताक्षीरूपकामस्यधनकामस्यनीलिका ॥ ६९ ॥ एकांचकपिलांदत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ यत्तुबाल्यकृतंपापंयौवनेवार्धकेकृतम् ॥ १७० ॥ वा
चाकृतंकर्मकृतंमनसायत्प्रचिन्तितम् ॥ अगम्यागमनंचैवमित्रद्रोहेचपातकम् ॥ ७१ ॥ मानकूटंतुलाकूटंकन्यानृतंगवानृतम् ॥ सर्वंचनाशयेत्क्षिप्रंक
पिलांयःप्रच्छति ॥ ७२ ॥ दशयोजनविस्तीर्णामहापारामहानदी ॥ नाराचजलकान्तारेप्रसृतेचोदकार्णवे ॥ ७३ ॥ यावद्वत्सस्यद्वौपादौमुखंया
वन्नजायते ॥ तावद्गौःपृथिवीज्ञेयायावद्गर्भंनमुञ्चति ॥ ७४ ॥ सुवर्णशृङ्गींवस्त्राढ्यांसर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ ताम्रपृष्ठींरौप्यखुरांतथाकांस्योपदोहना
म् ॥ ७५ ॥ शोभितांगन्धपुष्पैश्चसर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ ईदृशींकपिलांदद्याद्द्विजातौवेदपारगे ॥ ७६ ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यविष्णुलोकेऽच्युतोभवे
त् ॥ ७७ ॥ तस्यांतुदुह्यमानायांभूमौपतन्तिबिन्दवः ॥ आरामादिविजायन्तेबहुपुष्पफलोत्तमाः ॥ ७८ ॥ यत्रकामफलावृक्षानद्यःपायसकर्दमाः ॥
प्रासादाश्चापिसौवर्णास्तत्रगच्छन्तिगोप्रदाः ॥ ७९ ॥ दशधेनूश्चयोदद्यादेकंचैवधुरन्धरम् ॥ समानंतुफलंप्रोक्तंब्रह्मणासमुदाहृतम् ॥ १८० ॥ ए
कंचदशभिर्दद्यात्सहस्राणांशतंफलम् ॥ तस्यानुसारतोवेद्यंफलंनारदयत्नतः ॥ ८१ ॥ पितॄनुद्दिश्ययःपुत्रोवृषंचमोक्षयेद्भुवि ॥ पितरोविष्णुलोकेषुम
हीयन्तेयथेप्सितम् ॥ ८२ ॥ चतस्रोवत्सतर्यश्चएकस्यैववृषस्यच ॥ मोक्ष्यन्तेसर्वतःपुत्रविधिरेषसनातनः ॥ ८३ ॥ यावन्तिचैवरोमाणितस्यता
सांचसर्वशः ॥ तावद्वर्षसहस्राणिस्वर्गंभुञ्जन्तिमानवाः ॥ ८४ ॥ लाङ्गूलेनवृषोयच्चजलंचोत्क्षिपतिध्रुवम् ॥ तत्तोयंतुसहस्राब्दंपितॄणाममृतंभवेत्
॥ ८५ ॥ खुरेणकर्षयेद्भूमिंततोलोष्टंचकर्दमः ॥ पितृभ्यश्चस्वधातत्रलक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ ८६ ॥ विद्यमानेचजनकेयदिमाताविनश्यति ॥ चन्दने
नाङ्किताधेनुस्तस्याःस्वर्गायदीयते ॥ ८७ ॥ दाताचैवपितॄणांचऋणंचैवप्रमुञ्चति ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंपूजितोमघवायथा ॥ ८८ ॥ सर्वलक्षणसं
युक्तातरुणीगौःपयस्विनी ॥ समाप्रसूतिकाभद्रासाचगौःपृथिवीस्मृता ॥ ८९ ॥ तस्यदानेनमन्त्रस्यपृथ्वीदानसमंफलम् ॥ शतक्रतुसमोमर्त्यःकु
लमुद्धरतेशतम् ॥ १९० ॥ गवांचहरणंकृत्वामृतेगोरथवत्सके ॥ कृमिपूर्णेसकूपेचतिष्ठेदाभूतसम्प्लवम् ॥ ९१ ॥ गवांचैववधंकृत्वापितृभिःसहपच्य
ते ॥ रौरवेनरकेघोरेतावत्कालंप्रतिक्रिया ॥९२॥ गोप्रचारप्रभग्नश्चषण्डवाहनबन्धनः ॥ अक्षयंनरकंप्रायात्पुनर्जन्मनिजन्मनि ॥ ९३ ॥ सकृच्चश्रा
वयेद्यस्तुकथांपुण्यतमामिमाम् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यदेवैश्चसहमोदते ॥ ९४ ॥ यइदंशृणुयाद्वापिपरंपुण्यतमंमहत् ॥ सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यते
तत्क्षणेनहि ॥ १९५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेगोमाहात्म्यंनामपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५० ॥ नारदउवाच ॥ केनाचारेणविप्रस्यब्रह्मते

जोविवर्धते ॥ केनाचारेणतस्यैवब्रह्मतेजोविनश्यति ॥ १ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शयनीयात्समुत्थायरात्र्यंशेद्विजसत्तमः ॥ देवांश्चैवस्मरेन्नित्यंतथापुण्य
वतोध्रुवम् ॥ २ ॥ गोविन्दंमाधवंकृष्णंहरिंदामोदरंतथा ॥ नारायणंजगन्नाथंवासुदेवमजंविभुम् ॥ ३ ॥ सरस्वतींमहालक्ष्मींसावित्रींवेदमातर
म् ॥ ब्रह्माणंभास्करंचन्द्रंदिक्पालांश्चग्रहांस्तथा ॥ ४ ॥ शङ्करंचशिवंशम्भुमीश्वरंचमहेश्वरम् ॥ गणेशंचतथास्कन्दंगौरींभागीरथींशिवाम् ॥ ५ ॥
पुण्यश्लोकोनलोराजापुण्यश्लोकोजनार्दनः ॥ पुण्यश्लोकाचवैदेहीपुण्यश्लोकोयुधिष्ठिरः ॥ ६ ॥ अश्वत्थामाबलिर्व्यासोहनूमांश्चविभीषणः ॥ कृपः
परशुरामश्चसप्तैतेचिरजीविनः ॥ ७ ॥ एतान्यस्तुस्मरेन्नित्यंप्रातरुत्थायमानवः ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ८ ॥ सकृदुच्चरि
तेतातसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ गवांशतसहस्राणांदानस्यफलमश्नुते ॥ ९ ॥ ततश्चापिशुचौदेशेमलमूत्रंपरित्यजेत् ॥ दक्षिणाभिमुखोरात्रौदिवाकुर्या
दुदङ्मुखः ॥ १० ॥ परतोदन्तकाष्ठंचतृणैरुदुम्बरादिभिः ॥ अतःपरंचसन्ध्यायांसंयतश्चद्विजोभवेत् ॥ ११ ॥ पूर्वाह्णेरक्तवर्णांतुमध्याह्नेशुक्लवर्णि
काम् ॥ सायंसरस्वतींकृष्णांद्विजोध्यायेद्यथाविधि ॥ १२ ॥ ततःसमाचरेत्स्नानंयथाज्ञानेनयत्नतः ॥ अङ्गंप्रक्षालयित्वातुमृद्भिःसंलेपयेत्ततः ॥
॥ १३ ॥ शिरोदेशेललाटेचनासिकायांहृदिभ्रुवोः ॥ बाह्वोःपार्श्वेतथानाभौजान्वोरङ्घ्रिद्वयेतथा ॥ १४ ॥ एकालिङ्गेगुदेतिस्रस्तथावामकरेदश ॥
उभयोःसप्तदातव्यामृदःशुद्धिमभीप्सता ॥ १५ ॥ अश्वक्रान्तेरथक्रान्तेविष्णुक्रान्तेवसुन्धरे ॥ मृत्तिकेहरमेपापंयन्मयादुष्कृतंकृतम् ॥ १६ ॥
अनेनैवतुमन्त्रेणमृत्तिकांयस्तनौक्षिपेत् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यशुचिर्भवतिमानवः ॥ १७ ॥ ततस्तुवेदपूर्वेणस्नानंकुर्याद्विचक्षणः ॥ नदेनद्यां
तथाकूपेपुष्करिण्यांतटाकके ॥ १८ ॥ जलराशौचवप्रेचघटस्नानंतथोत्तरम् ॥ कारयेद्विधिवन्मर्त्यःसर्वपापक्षयायच ॥ १९ ॥ प्रातः
स्नानंमहापुण्यंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ यःकुर्यात्सततंविप्रोविष्णुलोकेमहीयते ॥ २० ॥ प्रातःसन्ध्यासमीपेचयावद्दण्डचतुष्टयम् ॥ तावत्पा
नीयममृतंपितॄणामुपतिष्ठते ॥ २१ ॥ परतोघटिकायुग्मंयावद्यामैकमाह्निकम् ॥ मधुतुल्यंजलंतस्मिन्पितॄणांप्रीतिवर्धनम् ॥ २२ ॥ ततस्तुसा
र्द्धयामैकंजलंक्षीरमयंस्मृतम् ॥ क्षीरमिश्रंजलंतावद्यावद्दण्डचतुष्टयम् ॥ २३ ॥ अतःपरंचपानीयंयावद्विप्रहरत्रयम् ॥ तत्परंलोहितंप्रोक्तंयावदस्तं
गतोरविः ॥ २४ ॥ चतुर्थप्रहरेस्नानेरात्रौवातर्पयेत्पितॄन् ॥ तत्तोयंरक्षसामेवग्रहणेनविनाशितम् ॥ २५ ॥ पानीयंसर्वसिद्ध्यर्थंपुरैव
निर्मितंमया ॥ रक्षार्थंतस्यतोयस्ययक्षाश्चैवधुरन्धराः ॥ २६ ॥ नप्राप्नुवन्तिपितरोयेचलोकान्तरंगताः ॥ दुष्प्राप्यंसलिलंतेषामृतेस्वान्मर्त्यवा
सिनः ॥ २७ ॥ तस्माच्छिष्यैश्चपुत्रैश्चपौत्रदौहित्रकादिभिः ॥ बन्धुवर्गैस्तथाचान्यैस्तर्पणीयंपितृव्रतैः ॥ २८ ॥ नारदउवाच ॥ जलस्यदे

वतंब्रूहितर्पणस्यविधिंमयि ॥ यथाजानामिदेवेशतत्त्वतोवक्तुमर्हसि ॥ २९ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ जलस्यदेवताविष्णुःसर्वलोकेषुगीयते ॥ जल
पूतोभवेद्यस्तुविष्णुस्तच्छङ्करोभवेत् ॥ ३० ॥ जलंगण्डूषमात्रंतुपीत्वापूतोभवेन्नरः ॥ विशेषात्कुशसंसर्गात्पीयूषादधिकंजलम् ॥ ३१ ॥ सर्वदे
वालयोदर्भोमयाऽयंनिर्मितःपुरा ॥ कुशमूलेभवेद्ब्रह्माकुशमध्येतुकेशवः ॥ ३२ ॥ कुशाग्रेशङ्करंविद्धिकुशएतेप्रतिष्ठिताः ॥ कुशहस्तःसदामेध्यः
स्तोत्रंमन्त्रंपठेद्यदि ॥ ३३ ॥ सर्वंशतगुणंप्रोक्तंतीर्थेसाहस्रमुच्यते ॥ कुशाःकाशास्तथादूर्वायवपत्राणिव्रीहयः ॥ ३४ ॥ वल्वजाःपुण्डरीकाश्च
कुशास्सप्तप्रकीर्तिताः ॥ आनुपूर्व्येणमेध्याःस्युःकुशालोकेप्रतिष्ठिताः ॥ ३५ ॥ विनामन्त्रेणयत्स्नानंसर्वंतन्निष्फलंभवेत ॥ अमृतात्स्वादुतामेति
संस्पर्शाच्चतिलस्यच ॥ ३६ ॥ तस्माच्चतर्पयेन्नित्यंपितॄंस्तिलजलैर्बुधः ॥ दशभिश्चतिलैस्तावत्पितॄणांप्रीतिरुत्तमा ॥ ३७ ॥ अग्निस्तम्भभयाद्देवा
नचेच्छन्त्यतिविस्तरम् ॥ स्नात्वायस्तर्पयेन्नित्यंतिलमिश्रोदकैःपितॄन् ॥ ३८ ॥ सयातिब्रह्मणःस्थानंसमुद्धृत्योभयंकुलम् ॥ विशेषेणयुगाद्यासुत्वमा
वस्यांतथैवच ॥३९॥ अक्षयंस्वर्गमाप्नोतितर्पयित्वातिलैःपितॄन् ॥ नीलषण्डविमोक्षेणत्वमावास्यातिलोदकैः ॥४०॥ वर्षासुदीपदानेनपितॄणामनृणो
भवेत् ॥ वत्सरैकममायांतुतर्पयेद्यस्तिलैःपितॄन् ॥ ४१ ॥ विनायकत्वमाप्नोतिसर्वदेवैःप्रपूज्यते ॥ युगाद्यासुचसर्वासुयस्तिलैस्तर्पयेत्पितॄन् ॥ ४२ ॥
उक्तंयद्वाप्यमायांतुतस्माच्छतगुणाधिकम् ॥ अयनेविषुवेचैवराकामायांतथैवच ॥ ४३ ॥ तर्पयित्वापितृव्यूहंस्वर्गलोकेमहीयते ॥ तथामन्वन्तरा
द्यायामन्यस्यांपुण्यसंस्थितौ ॥४४॥ ग्रहणेचन्द्रसूर्यस्यपुण्यतीर्थेगयादिषु ॥ तर्पयित्वापितॄन्यातिमाधवस्यनिकेतनम् ॥४५॥ तस्मात्पुण्याहकंप्रा
प्यतर्पयेत्पितृसञ्चयम् ॥ तर्पणंदेवतानांचपूर्वंकृत्वासमाहितः ॥४६॥ अधिकारीभवेत्पश्चात्पितॄणांतर्पणेबुधः ॥ श्राद्धेभोजनकालेचपाणिनैकेनदापये
त् ॥ ४७ ॥ उभाभ्यांतर्पणेदद्याद्विधिरेषसनातनः ॥ दक्षिणाभिमुखोभूत्वाशुचिर्वैतर्पयेत्पितॄन् ॥ ४८ ॥ तृप्यतामितिवाक्येननामगोत्रेणवैपु
नः ॥ अकृष्णैर्यत्तिलैर्मोहात्तर्पयेत्पितृसञ्चयम् ॥ ४९ ॥ भूम्यांददातियद्योदाताचैवजलेस्थितः ॥ वृथातद्दीयतेदानंनोपतिष्ठतिकस्यचित ॥
॥ ५० ॥ स्थलेस्थित्वाजलेयस्तुप्रयच्छेदुदकंनरः ॥ नोपतिष्ठेत्पितॄणांतुसलिलंतन्निरर्थकम् ॥ ५१ ॥ आर्द्रवासाजलेयस्तुकुर्यादुदकतर्पणम् ॥
पितरस्तस्यतृप्यन्तिसहदेवैस्सदानघ ॥ ५२ ॥ रजकैःक्षालितंवस्त्रमशुद्धंकवयोविदुः ॥ हस्तप्रक्षालनेचवपुनर्वस्त्रंतुशुध्यति ॥ ५३ ॥ शुष्क
वासाःशुचौदेशेस्थानेयत्तर्पयेत्पितॄन् ॥ ततोदशगुणेनैवतुष्यन्तिपितरोध्रुवम् ॥ ५४ ॥ स्नानंसन्ध्यांचपाषाणेखड्गेवाताम्रभाजने ॥ तर्पणंकुरुते
यस्तुप्रत्येकंचशताधिकम् ॥ ५५ ॥ रौप्याङ्गुलीयंतर्जन्यांधृत्वायत्तर्पयेत्पितॄन् ॥ सर्वंचशतसाहस्रगुणंभवतिनान्यथा ॥ ५६ ॥ तथैवाना

मिकायांतुधृत्वास्वर्णाङ्गुलींबुधः ॥ तर्पयेत्पितृसन्दोहंलक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ ५७ ॥ अङ्गुष्ठदेशिनीमध्येसव्यहस्तस्यखङ्गकम् ॥ धृत्वानामिकया
रत्नमञ्जलेरक्षयंफलम् ॥ ५८ ॥ स्नानार्थमभिगच्छन्तंदेवाःपितृगणैःसह ॥ वायुभूतानुगच्छन्तितृषार्ताःसलिलार्थिनः ॥ ५९ ॥ निराशा
स्तेनिवर्तन्तेवस्त्रनिष्पीडनेनच ॥ तस्मान्नपीडयेद्वस्त्रमकृत्वापितृतर्पणम् ॥ ६० ॥ तिस्रःकोटचोऽर्धकोटीचयानिलोमानिमानुषे ॥ स्रवन्तिसर्व
तीर्थानितस्मान्नपरिपीडयेत् ॥ ६१ ॥ देवाःपिबन्तिशिरसिश्मश्रुतःपितरस्तथा ॥ चक्षुषोरपिगन्धर्वाअधस्तात्सर्वजन्तवः ॥ ६२ ॥ देवाःपि
तृगणाःसर्वेगन्धर्वाजन्तवस्तथा ॥ स्नानमात्रेणतुष्यन्तिस्नानात्पापंनविद्यते ॥ ६३ ॥ नित्यस्नानंचयःकुर्यात्सनरःपुरुषोत्तमः ॥ सर्वपापैर्विनिर्मु
क्तोनाकलोकेमहीयते ॥ ६४ ॥ स्नानंतर्पणपर्यन्तंदेवामहर्षयोविदुः ॥ अतःपरंचदेवानांपूजनंकारयेद्बुधः ॥ ६५ ॥ गणेशंपूजयेद्यस्तुविघ्नस्त
स्यनजायते॥ आरोग्यार्थंचसूर्यंचधर्ममोक्षायमाधवम् ॥६६॥ शिवंचकृत्यकामार्थंसर्वकामायचण्डिकाम् ॥ देवांस्तुपूजयित्वातुवैश्वदेवबलिंचरेत् ॥
॥ ६७ ॥ वह्निकार्यंततःकृत्वायज्ञंब्राह्मणतर्पणम् ॥ देवानांसर्वसत्त्वानांपुनस्त्रिविष्टपंव्रजेत् ॥ ६८ ॥ गतागतंस्थिरंकृत्वाकामान्मोक्षंसुखंदिवम् ॥
तस्मात्सर्वप्रयत्नेननित्यंकर्माणिकारयेत् ॥ ६९ ॥ नारदउवाच ॥ किमथचजलंतातदेवाःपितृगणैःसह ॥ नप्राप्नुवन्तिसर्वज्ञलभन्ते
मानवायथा ॥ ७० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पुरासृष्टंमयातोयंसर्वदेवमयामृतम् ॥ तस्यैवरक्षणार्थंचरक्षोयक्षाधनुधराः॥ ७१ ॥ घ्नन्तितेपितरंदेवमस्मद्वा
क्यान्नमानुषम् ॥ पशवःपक्षिणःकीटामर्त्यलोकेव्यवस्थिताः ॥ ७२ ॥ मर्त्यजाताश्चदेवायेतथैवमानुषाध्रुवम् ॥ तर्पयित्वागुरुंनित्यंसुरलोकेप्रतिष्ठि
ताः ॥ ७३ ॥ अस्नायीचमलंभुंक्ते अजपीपूयशोणितम् ॥ अकृत्वातर्पणंनित्यंपितृहाचोपजायत ॥ ७४ ॥ ब्रह्महत्यासमंपापंदेवानामप्यपू
जने ॥ सन्ध्याकृत्यमकृत्वाचसूर्यंहन्तिचपापकृत् ॥ ७५ ॥ नारदउवाच ॥ ब्राह्मणस्यसदाचारक्रमंब्रूहिचकर्मणाम् ॥ इतरेषांचवर्णानांप्रवृत्त
मखिलंवद ॥ ७६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ आचाराल्लभतेचायुराचाराल्लभतेसुखम् ॥ आचारात्स्वर्गमोक्षंचआचारोहन्त्यलक्षणम् ॥ ७७ ॥ अनाचारो
हिपुरुषोलोकेभवतिनिन्दितः ॥ दुःखभागीचसततंव्याधितोऽल्पायुरेवच ॥ ७८ ॥ नरकेनियतंवासोह्यनाचारान्नरस्यच ॥ आचाराच्चपरंलो
कमाचारंशृणुतत्त्वतः ॥ ७९ ॥ गोमयेनगृहेनित्यंप्रकुर्यादुपलेपनम् ॥ प्रक्षालयेत्ततःपीठंकाष्ठंपात्रंशिलातलम् ॥ ८० ॥ भस्मनाकांस्यपा
त्रंतुताम्रमम्लेनशुद्ध्यति ॥ शिलापात्रंतुतैलेनफालंगोवालकेनतु ॥ ८१ ॥ स्वर्णरौप्यादिपात्रंतुजलमात्रेणशुध्यति ॥ अग्निनालोहपात्रंतु
पाकप्रक्षालनेनतु ॥ ८२ ॥ खननादाहनाच्चैवउपलेपनधावनात् ॥ पर्जन्यवर्षणाच्चैवभूरमेध्याविशुध्यति ॥ ८३ ॥ तैजसानांमणीनांच

सर्वस्याश्रमयस्यच ॥ भस्मभिर्मृत्तिकाभिश्चशुद्धिरुक्तामयापुरा ॥ ८४ ॥ शय्याभार्याशिशुर्वस्त्रमुपवीतंकमण्डलुः ॥ आत्मनःकथिताश्शुद्धा
नपरेषांकदाचन ॥ ८५ ॥ नभुञ्जीतैकवस्त्रेणनस्नायादेकवाससा ॥ नधारयेत्परस्यैवंस्नानवस्त्रंकदाचन ॥ ८६ ॥ संस्कारंकेशदन्तानां
प्रातरेवसमाचरेत् ॥ गुरूणांचनमस्कारंनित्यमेवसमाचरेत् ॥ ८७ ॥ हस्तपादेमुखेचैवपश्चार्द्रोभोजनंचरेत् ॥ पश्चार्द्रकस्तुभुञ्जानःशतंवर्षाणिजीवति
॥ ८८ ॥ देवतानांगुरोराज्ञांस्नातकाचार्ययोरपि ॥ नाक्रामेत्कामतश्छायांविप्रस्यदीक्षितस्यच ॥ ८९ ॥ गोगणंदैवतंविप्रंघृतंमधुचतुष्पथम् ॥
प्रदक्षिणंप्रकुर्वीतप्रख्यातांश्चवनस्पतीन्॥९०॥गोविप्रावग्निविप्रौचविप्रौद्वौदम्पतीतथा॥तयोर्मध्येनगच्छेतस्वर्गस्थोऽपिपतेद्ध्रुवम् ॥९१॥ उच्छिष्टेन
स्पृशदग्निंब्राह्मणंदैवतंगुरुम् ॥ स्वशीर्षंपुष्पवृक्षंचयज्ञवृक्षमधार्मिकम् ॥ ९२ ॥ त्रीणितेजांसिनोच्छिष्टउदीक्षेतकदाचन ॥ सूर्याचन्द्रमसावेवंनक्षत्रा
णिचसर्वशः ॥ ९३ ॥ नेक्षेद्विप्रंगुरुंदेवंराजानंयतिनांवरम् ॥ योगिनंदेवकर्माणंधर्माणांकथकंद्विजम् ॥ ९४ ॥ नदीनांचप्रतीरेचपत्युश्चसरितांतथा ॥
यज्ञवृक्षस्यमूलेचउद्यानेपुष्पवाटके ॥ ९५ ॥ शरीरस्यमलत्यागंनकुर्याज्जीवनेतथा ॥ विप्रस्यायतनेगोष्ठेरम्येराजपथेषुच ॥ ९६ ॥ नक्षौरंकारये
द्वीरःकुजस्याह्निकदाचन ॥ मलंनधारयेद्दन्तेनखंनवदनेक्षिपेत् ॥ ९७ ॥ तैलाभ्यङ्गंनकर्वीतवासरेरविभौमयोः ॥ स्वगात्रासनयोर्वाद्यंगुरोरेकासना
दनम् ॥ ९८ ॥ नहरेच्छ्रोत्रियस्वंचदेवस्यापिगुरोरपि ॥ राज्ञस्तपस्विनांचवपङ्गोरन्धस्ययोषितः ॥ ९९॥ पन्थादेयोब्राह्मणायगोभ्योराजभ्यएवच॥
रोगिणेभारतप्तायगुर्विण्यैदुर्बलायच ॥ १०० ॥ विवादंनचकुर्वीतनृपविप्रचिकित्सकैः ॥ ब्राह्मणंगुरुपत्नींचदूरतःपरिवर्जयेत् ॥ १ ॥ पतितंकुष्ठसंयुक्तं
चाण्डालंचगवाशिनम् ॥ निर्धूतंज्ञानहीनंचदूरतःपरिवर्जयेत् ॥ २ ॥ स्त्रियंदुष्टांचदुर्वृत्तामपवादप्रदायिनीम् ॥ कुकर्मकारिणींदुष्टांसदैवकलहप्रियाम्
॥ ३ ॥ प्रमत्तामधिकाङ्गीश्चनिर्लज्जांबाह्यचारिणीम् ॥ व्ययशीलामनाचारांदूरतःपरिवर्जयेत् ॥ ४ ॥ मलिनांनाभिवन्देतगुरुपत्नींकदाचन ॥ नस्पृ
शेत्तांचमेधावीस्पृष्ट्वास्नानेनशुद्ध्यति ॥ ५ ॥ सतयासहकेलिंचवर्जयेच्चसदैवहि ॥ शृणुयाच्चवचोनूनंनपश्येच्चगुरोःस्त्रियम् ॥ ६ ॥ वधूंपुत्रस्यभ्रातुश्च
स्वपुत्रींयुवतींध्रुवम् ॥ अन्यांचगुरुपत्नींचनेक्षेत्स्पर्शंनकारयेत् ॥ ७ ॥ ताभिःसहकथालापंतथाभ्रूभङ्गदर्शनम् ॥ कलहंनिस्त्रपांवाणींसदैवपरिवर्ज
येत् ॥ ८ ॥ नदद्याच्चसदापादंतुपाङ्गारास्थिभस्मसु ॥ कार्पासास्थिषुनिर्माल्योचितिकाष्ठेचितौगुरौ ॥ ९ ॥ शुष्कंमीनंनभक्षेतपूतिगन्धिममे
ध्यकम् ॥ विघसंचान्यदुच्छिष्टंपाकार्थंचपरस्यच ॥१०॥ नस्थातव्यंनगन्तव्यंक्षणमप्यसतासह ॥ नतिष्ठेच्चक्षणंधीरोदीपच्छायेकलिद्रुमे ॥ ११ ॥
अस्पृश्यैस्सहचालापंपतितैःकुपितैःसह ॥ नकुर्यात्क्षणमात्रंतुकृत्वागच्छेच्चरौरवम् ॥ १२ ॥ कनिष्ठंनाभिवन्देतपितृव्यंमातुलंतथा ॥ उत्थायचासनं

दद्यात्कृताञ्जल्यग्रतःस्थितः ॥१३॥ तैलाभ्यक्तंतथोच्छिष्टमार्द्रवस्त्रंचरोगिणम्॥पारावारगतोद्विग्नंवहन्तंनाभिवादयेत् ॥१४॥ यज्ञस्यान्तर्गतंनष्टंक्रीडं
न्तंस्त्रीजनैःसह ॥ बालक्रीडागतंचापिपुष्पयुक्तंकुशैर्युतम् ॥ १५ ॥ शिरःप्रावृत्यकर्णौवाअप्सुमुक्तशिखोऽपिवा ॥ अकृत्वापादयोःपूजांनाचामे
द्दक्षिणामुखः ॥ १६ ॥ उपवीतविहीनश्चनग्नकोमुक्तकच्छकः ॥ एकवस्त्रपिधानश्चआचान्तोनैवशुद्ध्यति ॥ १७ ॥ मध्यमाभिर्मुखंपूर्वंतिसृभिःसमु
पस्पृशेत् ॥ अङ्गुष्ठदेशिनीभ्यांचनासांचतदनन्तरम् ॥१८॥ अङ्गुष्ठानामिकाभ्यांचचक्षुषीसमुपस्पृशेत् ॥ कनिष्ठाङ्गुष्ठतश्श्रोत्रेनाभिमङ्गुष्ठकेनतु॥१९॥
तलेनहृदयंन्यस्यसर्वाभिर्मस्तकोपरि ॥ बाहूचाग्रेणसंस्पृश्यततःशुद्धोभवेन्नरः ॥१२०॥ अनेनाचमनंकृत्वामानवःप्रयतोभवेत् ॥ सर्वपापैर्विनिर्मुक्तः
स्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ २१ ॥ प्राणस्त्रिपुटशृङ्गश्चाचव्यानोऽपानश्चमुद्रया ॥ समानस्तुसमस्ताभिरुदानस्तर्जनींविना ॥ २२ ॥ नागःकूर्मश्चकृकरोदेव
दत्तोधनञ्जयः ॥ उपप्रीणन्तुतेप्रीतायेभ्योभूमौप्रदीयते ॥ २३ ॥ शयनंचार्द्रपादेनशुष्कपादेनभोजनम् ॥ नान्धकारेचशयनंभोजनंनैवकारयेत्
॥ २४ ॥ पश्चिमेदक्षिणेचैवनकुर्याद्दन्तधावनम् ॥ उत्तरेपश्चिमेचवनस्वपेद्धिकंदाचन ॥ २५ ॥ स्वप्नादायुःक्षयंयातिब्रह्महापुरुषोभवेत् ॥ नकुर्वी
ततःस्वप्नंशस्तंचपूर्वदक्षिणम् ॥ २६ ॥ आयुष्यंप्राङ्मुखोभुङ्क्तेयशस्यंदक्षिणामुखः ॥ श्रियंप्रत्यङ्मुखोभुङ्क्तेयशोभुङ्क्तउदङ्मुखः ॥ २७ ॥ प्राच्यां
नरोलभेदायुर्याम्यांप्रेतत्वमश्नुते ॥ वारुणेचभवेद्रोगीआयुर्वित्तंतथोत्तरे॥२८॥ देवानामेकभुक्तंतुद्विभुक्तंस्यान्नरस्यच ॥ त्रिभुक्तंप्रेतदैत्यस्यचतुर्थंकौण
पस्यतु ॥ २९ ॥ निरामिषंहविर्देवामत्स्यमांसादिमानुषाः ॥ पूतिपर्युषितंदुष्टमन्येभुञ्जन्त्यनावृताः ॥ १३० ॥ स्वर्गस्थितानामिहजीवलोकेचत्वारि
तेषांहृदयेवसन्ति ॥ दानंप्रशस्तंमधुराचवाणीदेवार्चनंब्राह्मणतर्पणंच ॥ ३१ ॥ कापण्यवृत्तिःस्वजनेषुनिन्दाकुचेलतानीचजनेषुभक्तिः ॥ अतीव
रोषःकटुकाचवाणीनरस्यचिह्नंनरकागतस्य ॥ ३२ ॥ नवनीतोपमावाणीकरुणाकोमलंमनः ॥ धर्मबीजप्रसूतानामेतत्प्रत्यक्षलक्षणम् ॥ ३३ ॥
दयादरिद्रहृदयंवचःक्रकचकर्कशम् ॥ पापबीजप्रसूतानामेतत्प्रत्यक्षलक्षणम् ॥ ३४ ॥ श्रावयेच्छृणुयाद्वापिसदाचारादिकंनरः ॥ आचारादेःफलं
लब्ध्वापापात्पूतोऽच्युतोदिवि ॥ १३५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेसदाचारवर्णनंनामैकपञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५१ ॥ भीष्मउवाच ॥
यत्पुण्यमधिकंलोकेसर्वदासर्वसंमतम् ॥ तद्वदस्वेच्छयाविप्रयत्कृतंपूर्वपूर्वकैः ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एकदातुद्विजाःसर्वेव्यासशिष्यास्सहादरात्॥
व्यासंप्रणम्यपप्रच्छुर्धर्मंमांचयथाभवान् ॥ २ ॥ द्विजाऊचुः ॥ पुण्यात्पुण्यतमंलोकेसर्वधर्मेषुचोत्तमम् ॥ किंकृत्वामानवाःस्वर्गंभुञ्जतेचाक्षयंवद
॥ ३ ॥ लभ्यंचाकष्टकंशुद्धंवर्णानांमर्त्यवासिनाम् ॥ गुरूणांचलघूनांचसाध्यमेकक्रतुंवद ॥ ४ ॥ यद्यत्कृत्वाचदेवानांपूज्योनाकेभवेन्नरः ॥ तत्तद्वद

चनोब्रह्मन्प्रसादीभवधर्मतः ॥५॥ व्यासउवाच॥ पञ्चाख्यानंवदिष्यामिशृणुध्वंतत्रपूर्वतः ॥ पञ्चानामेककंकृत्वाविन्दन्मोक्षंदिवंयशः॥६॥ पित्रोरर्चा
ऽथपत्युश्चसाम्यंसर्वजनेषुच ॥ मित्राद्रोहोविष्णुभक्तिरेतेपञ्चमहामखाः ॥ ७ ॥ प्राक्पित्रोरर्चयाविप्रायद्धर्मंसाधयंन्नरः॥ नतत्क्रतुशतैरेवतीर्थयात्रादि
भिर्भुवि ॥ ८ ॥ पिताधर्मःपितास्वर्गःपिताहिपरमंतपः ॥ पितरिप्रीतिमापन्नेप्रीयन्तेसर्वदेवताः ॥ ९ ॥ पितरोयस्यतृप्यन्तिसेवयाचगुणेन
च ॥ तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिवर्तते ॥ १० ॥ सर्वतीर्थमयीमातासर्वदेवमयःपिता ॥ मातरंपितरंतस्मात्सर्वयत्नेनपूजयेत् ॥ ११ ॥ मातरं
पितरंचैवयस्तुकुर्यात्प्रदक्षिणम् ॥ प्रदक्षिणीकृतातेनसप्तद्वीपावसुन्धरा ॥ १२ ॥ जानुनीचकरौयस्यपित्रोःप्रणमतःशिरः ॥ निपतन्तिपृथिव्यांच
सोऽक्षयंलभतेदिवम् ॥ १३ ॥ तयोश्चरणयोर्यावद्रजश्चिह्नानिमस्तके ॥ प्रतीकेचविलग्नानितावत्पूतःसुतस्तयोः ॥ १४ ॥ पादारविन्दसलिलंयः
पित्रोःपिबतेसुतः ॥ तस्यपापंक्षयंयातिजन्मकोटिशतार्जितम् ॥ १५ ॥ धन्योऽसौमानवोलोकेपूतोऽसौसर्वकल्मषात् ॥ विनायकत्वमाप्नोतिजन्म
नैकेनमानवः ॥ १६ ॥ पितरौलङ्घयेद्यस्तुवचोभिःपुरुषाधमः ॥ निरयेचवसेत्तावद्यावदाभूतसम्प्लवम् ॥१७॥ पित्रोरनर्चनंकृत्वाभुङ्क्तेयस्तुसुताधमः॥
कृमिकूपेऽथनरकेकल्पान्तमुपतिष्ठति ॥ १८ ॥ रोगिणंचापिवृद्धंचपितरंवृत्तिकर्शितम् ॥ विकलंनेत्रकर्णाभ्यांत्यक्त्वागच्छेच्चरौरवम् ॥ १९ ॥
अन्त्यजातिषुम्लेच्छेषुचाण्डलेष्वपिजायते ॥ पित्रोरपोषणंकृत्वासर्वपुण्यक्षयोभवेत् ॥ २० ॥ नाराध्यपितरौपुत्रस्तीर्थदेवान्भजन्नपि ॥ तयोर्न
फलमाप्नोतिकीटवद्भ्रमतेमहीम् ॥ २१ ॥ कथयामिपुरावृत्तंविप्राःशृणुतयत्नतः ॥ यंश्रुत्वानपुनर्मोहंप्रयास्यथपुनर्भुवि ॥ २२ ॥ पुरासीच्चद्विजः
कश्चिन्नरोत्तमइतिस्मृतः ॥ स्वपितरावनादृत्यगतोऽसौतीर्थसेवया ॥ २३ ॥ ततःसर्वाणितीर्थानिगच्छतोब्राह्मणस्यच ॥ आकाशेस्नानचैलानिप्रशु
ष्यन्तिदिनेदिने ॥ २४ ॥ अहङ्कारोऽविशत्तस्यमानसेब्राह्मणस्यंच ॥ मत्समोनास्तिवैकश्चित्पुण्यकर्मामहायशाः ॥ २५ ॥ इत्युक्तेचाननेतस्यअह
द्वच्चबकस्तदा ॥ क्रोधाच्चैवेरितस्तस्यसशशापद्विजोबकम् ॥ २६ ॥ पपातचबकःपृथ्व्यांसभस्मीभूतविग्रहः ॥ भीर्द्विजेन्द्रंमहामोहःप्राविशद्ध्वान्तक
मणि ॥ २७ ॥ ततःपापाच्चविप्रस्यचेलंखेचनगच्छति ॥ विषादमगमत्सद्यस्ततःखेतमुवाचह ॥२८॥ देववाण्युवाच ॥ गच्छवाडवचाण्डालंमूकंपर
मधार्मिकम् ॥ तत्रधर्मंचजानीषेक्षेमंततद्वचोभवेत् ॥ २९ ॥ व्यासउवाच॥ खाच्चतद्वचनंश्रुत्वागतोऽसौमूकमन्दिरम् ॥ शुश्रूषन्तंचपितरौसर्वारम्भा
न्ददर्शसः ॥ ३० ॥ ददतंशीतकालेचसम्यगुष्णंजलंतयोः ॥ तैलतापनताम्बूलंतथातूलवतींपटीम् ॥ ३१ ॥ नित्याशनंचमिष्टान्नंदुग्धखण्डंतथैवच ॥
दापयन्तंवसन्तेचमधुमालांसुगन्धिकाम् ॥ ३२ ॥ अन्यानियानिभोग्यानिकृत्यानिविविधानिच ॥ उष्णेचावीजयत्सोऽपिनित्यंचपितरावपि

॥ ३३ ॥ ततस्तयोःप्रचर्यांचकृत्वाभुङ्क्तेऽथसर्वदा ॥ श्रमस्यवारणंकुर्यात्सन्तापस्यतथैवच ॥ ३४ ॥ एभिःपुण्यैःस्थितोविष्णुस्तस्यगेहोदरेचिरम्॥
अन्तरिक्षेचक्रीडन्तमाधारस्तम्भवर्जितं ॥ ३५ ॥ तस्यापिभवनेनित्यंस्थितंत्रिभुवनेश्वरम् ॥ विप्ररूपधरंकान्तंनान्यैर्भूतंचसत्परम् ॥ ३६ ॥ तेजो
मयंमहासत्त्वंशोभयन्तंचमन्दिरम् ॥ दृष्ट्वाविस्मयमापन्नोविप्रःप्रोवाचमूककम् ॥ ३७ ॥ विप्रउवाच ॥ आसन्नंचममागच्छत्वयैवेच्छामिशाश्वतम्॥
हितंमेसर्वलोकानांतत्त्वतोवक्तुमर्हसि ॥ ३८ ॥ मूकउवाच ॥ पित्रोरर्चांकरोम्यद्यकथमायामितेऽन्तिकम् ॥ अर्चयित्वातुपितरौकृत्यंतेकरवाणि
वै ॥ ३९ ॥ तिष्ठमेद्वारदेशेचआतिथ्यंतेकरोम्यहम् ॥ ४० ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तेचैवचाण्डालेचुकोपब्राह्मणस्तदा ॥ ४१ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥
ब्राह्मणंमांपरित्यज्यकिंकार्यमधिकंतव ॥ ४२ ॥ मूकउवाच ॥ किंकुप्यसिवृथाविप्रनबकोऽहंतवाधुना ॥ कोपस्सिद्ध्यतितेतावद्बकेनान्यत्रकिंचन
॥ ४३ ॥ गगनेस्नानशाटीतेनशुष्यतिनतिष्ठति ॥ वचनंखात्ततःश्रुत्वामद्गृहंचागतोभवान् ॥ ४४ ॥ तिष्ठतिष्ठवदिष्यामिनोचेद्गच्छपतिव्रताम् ॥
तांचदृष्ट्वाद्विजश्रेष्ठदयितंतेफलिष्यति ॥ ४५ ॥ व्यासउवाच ॥ ततस्तस्यगृहाद्विष्णुर्द्विजरूपधरोविभुः ॥ विनिस्सृत्यद्विजंप्राहगेहंतस्याःप्रयाम्य
हम् ॥ ४६ ॥ सविमृश्यद्विजश्रेष्ठस्तेनसार्धंचचालह ॥ गच्छन्तंतमुवाचेदंहरिंविप्रोऽतिविस्मितः ॥ ४७ ॥ विप्रउवाच ॥ किमर्थंचत्वयाविप्रचाण्डा
लस्यगृहोदरे ॥ सदासंस्थीयतेतातयोषाजनवृतेमुदा ॥ ४८ ॥ हरिरुवाच ॥ इदानींमानसंशुद्धंनभूतंभवतोध्रुवम् ॥ पतिव्रतादिकंदृष्ट्वापश्चाज्ज्ञास्यसि
मांकिल ॥ ४९ ॥ विप्रउवाच ॥ पतिव्रताचकातातकिंवातस्याश्श्रुतंमहत् ॥ येनाहंतत्रगच्छामिकारणंवदमेद्विज ॥ ५० ॥ हरिरुवाच ॥ नदीनां
जाह्नवीश्रेष्ठाप्रमदानांपतिव्रता ॥ मनुष्याणांप्रजापालोदेवानांचजनार्दनः ॥ ५१ ॥ पतिव्रताचयानारीपत्युर्नित्यंहितेरता ॥ कुलद्वयस्यपुरुषानुद्धरे
त्साशतंशतम् ॥ ५२ ॥ स्वर्गंभुनक्तितावच्चयावदाभूतसम्प्लवम् ॥ स्वर्गाद्भ्रष्टोभवेद्भास्याःसार्वभौमोनृपःपतिः ॥ ५३ ॥ अस्यैवमहिषीभूत्वासुखंविन्दे
दनन्तरम् ॥ पुनःपुनःस्वर्गराज्यंतस्यतस्यानसंशयः ॥ ५४ ॥ एवंजन्मशतंप्राप्यअन्तेमोक्षोभवेद्ध्रुवम् ॥ ५५ ॥ विप्रउवाच ॥ पतिव्रताभवेत्कावा
तस्याःकिंवाचलक्षणम् ॥ ब्रूहिमेद्विजशार्दूलयथाजानामितत्त्वतः ॥ ५६ ॥ हरिरुवाच ॥ पुत्राच्छतगुणंस्नेहाद्राजानंचभयादथ ॥ आराधयेत्पतिं
शौरिंयापश्येत्सापतिव्रता ॥ ५७ ॥ कार्येदासीरतौवेश्याभोजनेजननीसमा ॥ विपत्सुमन्त्रिणीभर्तुःसाचभार्यापतिव्रता ॥ ५८ ॥ भर्तुराज्ञांनलङ्घेद्या
मनोवाक्कायकर्मभिः ॥ भुक्तेपत्यौसदाचात्तिसाचभार्यापतिव्रता ॥ ५९ ॥ यस्यांयस्यांतुशय्यायांपतिःस्वपितियत्नतः ॥ तत्रतत्रचसाभर्तुरर्चांकरो
तिनित्यशः ॥ ६० ॥ नैवमत्सरमायातिनकार्पण्यंनमानिनी ॥ मानेऽमानेसमानंचयापश्येत्सापतिव्रता ॥ ६१ ॥ सुवेषंयानरंदृष्ट्वाभ्रा

तरंपितरंसुतम् ॥ मन्यतेचपरंसाध्वीसाचभार्यापतिव्रता ॥ ६२ ॥ तांगच्छद्विजशार्दूलवदकामंयथातव ॥ तस्यपत्न्योऽष्टतिष्ठन्तितन्मध्ये
वरवर्णिनी ॥ ६३ ॥ रूपयौवनसम्पन्नादयायुक्तायशस्विनी ॥ शुभानामेतिविख्यातागत्वातांपृच्छतेहितम् ॥ ६४ ॥ व्यासउवाच ॥
एवमुक्त्वातुभगवांस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ तस्यैवादृश्यतांदृष्ट्वाविस्मितोऽभूद्द्विजस्तदा ॥ ६५ ॥ सचसाध्वीगृहंगत्वापप्रच्छाथपतिव्रताम् ॥ अति
थेर्वचनंश्रुत्वागृहान्निःसृत्यसम्भ्रमात् ॥ ६६ ॥ दृष्ट्वाद्विजंसतीतत्रद्वारदेशस्थिताभवत् ॥ तांचदृष्ट्वाद्विजश्रेष्ठउवाचवचनंमुदा ॥ ६७ ॥ विप्रउवाच॥
प्रियंममहितंब्रूहियथादृष्टंत्वमेवहि ॥ ६८ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ साम्प्रतंपतशुश्रूषास्तिनचास्माकंस्वतन्त्रता ॥ पश्चात्कार्यकरिष्यामिगृहाणातिथ्य
मद्यवै ॥ ६९ ॥ विप्रउवाच ॥ ममदेहेक्षुधानास्तिपिपासाद्यनचश्रमः ॥ अभीष्टंवदकल्याणिनोचेच्छापंददामिते ॥ ७० ॥
व्यासउवाच ॥तमुवाचतदासापिनबकोऽहंद्विजोत्तम ॥ गच्छधर्मतुलाधारंपृच्छतंतेहितंद्विज ॥७१॥ इत्युक्त्वासामहाभागाप्रययौचगृहोदरम् ॥ तत्रा
पश्यद्द्विजोविप्रंयथाचाण्डालवेश्मनि ॥ ७२ ॥ विमृश्यविस्मयापन्नस्तेनसार्धंययौद्विजः ॥ तिष्ठन्तंचद्विजंतंचसोऽपश्यद्धृष्टमानसम् ॥ ७३ ॥
सचोवाचमुदाविप्रंदृष्ट्वातंतांसतींचसः ॥ विप्रउवाच ॥ ७४ ॥ देशान्तरेचयद्वृत्तंतयाचकथितंकिल ॥ कथंजानातिमद्वृत्तंचाण्डालोऽपिपतिव्रता ॥
अतोमेविस्मयस्तातकिमाश्चर्यंपरंमहत् ॥ ७५ ॥ हरिरुवाच ॥ ज्ञायतेकारणंतातसर्वेषांभूतभावनः ॥ अतिपुण्यात्सदाचाराद्यतस्त्वंविस्मयंगतः ॥
किमुक्तश्चतयात्वंचवदतत्साम्प्रतंमुने ॥ ७६ ॥ विप्रउवाच ॥ प्रष्टुंधर्मंतुलाधारंसाचमांसमुपादिशत् ॥ ७७ ॥ हरिरुवाच ॥ आगच्छमुनिशा
र्दूलअहंगच्छामितंप्रति ॥ गच्छन्तंचहरिंप्राहतुलाधारःक्वतिष्ठति ॥ ७८ ॥ हरिरुवाच ॥ जनानांनिकरोयत्रबहुद्रव्यसुविक्रये ॥ विक्रीणाति
चक्रीणातितुलाधारस्ततस्ततः ॥ ७९ ॥ जनोयवान्नसंस्नेहंकूटमन्नस्यसञ्चयम् ॥ सर्वंतस्यमुखादेवगृह्णातिचददात्यपि ॥ ८० ॥ सत्यंत्यक्त्वानृतंकिं
चित्प्राणान्तेसमुपस्थिते ॥ नोक्तंनरवरश्रेष्ठस्तेनधर्मतुलाधरः ॥८१॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तेतुतमद्राक्षीद्विक्रीणन्तंरसान्बहून् ॥ मलपङ्कधरंमर्त्यंद
न्तकुड्मलपङ्किलम् ॥ ८२ ॥ तत्रवस्तुधनोत्थांचभमपन्तंविविधांगिरम् ॥ वृतंबहुविधैर्मर्त्यैःस्त्रीभिःपुम्भिश्चसर्वतः ॥ कथंकथमितिप्राहसतंमधु
रयागिरा ॥ ८३ ॥ विप्रउवाच ॥ धर्मस्यमेसमुद्देशंवदप्राप्तोऽन्तिकंहिते ॥ ८४ ॥ तुलाधारउवाच ॥ यावज्जनाःप्रतिष्ठन्तिममैवसन्निधौद्विज ॥
तावन्मेस्वस्थतानास्तियावच्चरात्रियामकः ॥ ८५ ॥ तच्चोपदेशमादायगच्छधर्माकरंप्रति ॥ बकस्यमरणेदोषंखेचवस्त्राविशोषणम् ॥ ८६ ॥ सर्वंत
त्रचजानीषेसज्जनाद्द्रोहकंव्रज ॥ तत्रतस्योपदेशेनतवकामःफलिष्यति॥८७॥व्यासउवाच॥इत्युक्त्वातंतुलाधारःकरोतिक्रयविक्रयौ॥८८॥विप्रउवाच॥

तथातातगमिष्यामिसज्जनाद्रोहकंप्रति ॥ तुलाधारसमुद्देशान्नजानामितदालयम् ॥८९॥ हरिरुवाच ॥ एह्यागच्छगमिष्यामित्वयासार्द्धंचतद्गृहम् ॥
अथवर्त्मनिगच्छन्तमुवाचब्राह्मणोहरिम् ॥ ९० ॥ विप्रउवाच ॥ तुलाधारस्यनस्नानंनदेवपितृतर्पणम् ॥ मलदिग्धंचगात्रंतुसर्वंचैलमलक्षणम् ॥
॥ ९१ ॥ कथंजानातिमद्वृत्तंदेशान्तरसमुद्भवम् ॥ अतोमेविस्मयस्तातसर्वंत्वंवदकारणम् ॥९२॥हरिरुवाच ॥ सत्येनसमभावेनजितंतेनजगत्त्रयम् ॥
तेनातृप्यन्तपितरोदेवामुनिगणैःसह ॥ ९३ ॥ भूतभव्यप्रवृत्तंचतेनजानातिधार्मिकः ॥ नास्तिसत्यात्परोधर्मोनानृतात्पातकंपरम् ॥ ९४ ॥
विशेषेसमभावस्यपुरुषस्यानघस्यच ॥ अरौमित्रेऽप्युदासीनेमनोयस्यसमंव्रजेत् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ ९५ ॥ एवंयोवर्तते
नित्यंकुलकोटिंसमुद्धरेत् ॥ समोधर्मःसमःस्वर्गःसमंहिपरमंतपः ॥ यस्यैवमानसेनित्यंसमःसपुरुषोत्तमः ॥ ९६ ॥ सत्यंदमःशमश्चैवधै
र्यंस्थैर्यमलोभता ॥ अनाश्चर्यमनालस्यंतस्मिन्सर्वंप्रतिष्ठितम् ॥ ९७ ॥ तेनवैदेवलोकस्यनरलोकस्यसर्वशः ॥ वृत्तंजानातिधर्मज्ञस्तस्यदेहेस्थितो
हरिः॥९८॥लोकेतस्यसमोनास्तिसमःसत्यार्जवेषुच॥सचधर्ममयःसाक्षात्तेनैवधारितंजगत् ॥९९॥ द्विजउवाच॥ ज्ञातंमेत्वत्प्रसादाच्चतुलाधारस्यकार
णम् ॥ अद्रोहकस्ययद्वृत्तंतद्ब्रूहित्वंयदीच्छसि ॥ १०० ॥ हरिरुवाच ॥ पुरैवराजपुत्रस्यकुलस्त्रीनवयौवना ॥ पत्नीवकामदेवस्यशचीववासवस्य
च ॥ १ ॥ तस्यप्राणसमाभार्यासुन्दरीनामसुन्दरी ॥ अकस्मात्पार्थिवश्चैवकार्येगन्तुंसमुद्यतः ॥ २ ॥ मनसालोचितंतेनप्राणेभ्योऽपिगरी
यसीम् ॥ कस्मिन्स्थानेस्थापयामियतोरक्षाभवेद्ध्रुवम् ॥ ३ ॥ इत्यालोच्यैवसहसात्वागतोऽस्यगृहंप्रति ॥ उक्तंचतादृशंवाक्यंश्रुत्वासविस्मयं
गतः ॥ ४ ॥ अद्रोहकउवाच ॥ नतातस्तेनचभ्रातानचाहंतवबान्धवः ॥ पितृमातृकुलस्यैवतस्यानहिसुहृज्जनः ॥कथंचमद्गृहेतातस्थित्यास्वस्थोभवि
ष्यसि ॥ ५ ॥ हरिरुवाच ॥ एतस्मिन्नन्तरेतेनचोक्तंवाक्यंयथोचितम् ॥ ६ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ लोकेत्वत्सदृशोनास्तिधर्मज्ञोविजितेन्द्रियः ॥ ७ ॥
हरिरुवाच ॥ सचाहतंचसर्वज्ञंवक्तुंनार्हसिदूषणम् ॥ त्रैलोक्यमोहिनींभार्यांकःपुमान्रक्षितुंक्षमः ॥८॥ राजपुत्रउवाच ॥ धरण्यांपरिविज्ञायत्वागतोऽहं
तवान्तिकम् ॥ एषातिष्ठतुतेऽगारेव्रजामिनिजमन्दिरम् ॥ ९ ॥ हरिरुवाच ॥ इत्युक्तेमपुनःप्राहनगरेऽस्मिन्प्रशोभने ॥ बहुकामुकसम्पूर्णेकथंरक्षाभवे
त्स्त्रियाः ॥ ११० ॥ सचोवाचपुनस्तंचकुरुरक्षांव्रजाम्यहम् ॥ गृहस्थःसङ्कटादाहधर्मस्यराजपुत्रकम् ॥ ११ ॥ अद्रोहकउवाच॥ करोम्यनुचितंकार्यं
स्वदास्यमुचितंहितम् ॥ सदाचैवेदृशीभार्यास्थातव्यामद्गृहेपितः ॥ १२ ॥ अरक्षाक्षणेदेववदाभीष्टंकुरुप्रियम् ॥ ममतल्पेमयासार्धंशयाना
भार्ययासह ॥ मन्यसेदैवतंस्वंचेत्तिष्ठेन्नोचेत्तुगच्छतु ॥ १३ ॥ हरिरुवाच ॥ क्षणंविमृश्यतंप्राहराजपुत्रःपुनस्तदा ॥ १४ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ बाढ

मेतद्वचस्तातयथाभीष्टंतथाकुरु॥१५॥हरिरुवाच॥ततोभार्यांजगादाथअस्यवाक्याच्छिवाशिवम् ॥ कर्तव्यंचनतेदोषआज्ञयाममसुन्दरि ॥ १६ ॥
एतदुक्त्वागतःसोऽपिभूपतेःशासनात्पितुः ॥ अनन्तरंक्षपायांचयदुक्तंचतथाकृतम् ॥ १७ ॥ योषितोर्मध्यगःसोऽपिनित्यंस्वपितिधार्मिकः ॥ धर्मा
न्नचलतेसोऽपिस्वभार्यापरभार्ययोः ॥ १८ ॥ संस्पर्शात्स्वस्त्रियश्चास्यकामाभिलषितंमनः ॥ तस्याःसंसर्गतश्चैवदुहितेवप्रमन्यते ॥ १९ ॥
स्तनौतस्यास्तुपृष्ठेचलगन्तौचपुनःपुनः ॥ बालकस्येवपुत्रस्यस्तनौमातुःसमन्यते ॥ १२० ॥ तस्याअङ्गानिचाङ्गेषुलगन्तिचपुनःपुनः॥ ततोमातु
स्सुतस्येवसोऽमन्यतदिनेदिने ॥ २१ ॥ तस्ययोषासुसंसर्गोनिवृत्तस्त्वभवत्ततः ॥ एवंसंवत्सरस्यार्द्धेतत्पतिश्चागतःपुरम् ॥२२॥ अपृच्छत्तंचलोकेषु
तस्यावृत्तमथोदितम् ॥ केचिद्वद्वंबोधयन्तोयुवानोऽपिसुविस्मिताः ॥ २३ ॥ केचिदाहुस्त्वयादत्तातयासार्द्धंस्वपित्यसौ ॥ स्त्रीपुंसोरेकसंसर्गा
च्छान्ततातुकथंभवेत् ॥ २४ ॥ तस्यांयस्याभिलाषोऽस्तिनपृष्टस्सवदेद्यवा ॥ लोकानांकुश्रुतिर्वार्तातेनपुण्यबलाच्छ्रुता ॥ २५॥ जनापवादमोक्षार्थं
बुद्धिस्तस्याभवच्छुभा ॥ दारूणिस्वयमाहृत्याजिज्वलत्समहानलम् ॥२६॥ एतस्मिन्नन्तरेतातराजपुत्रःप्रतापवान् ॥ आगमत्तद्गृहंसद्यःसोऽपश्यत्तां
चयोषितम् ॥ २७ ॥ प्रोत्फुल्लवदनांनारींप्रविषादगतंनरम् ॥ अनयोर्मानसंज्ञात्वाराजपुत्रोऽवदद्वचः ॥ २८ ॥ राजपुत्रउवाच ॥ किंनसम्भाषसेमां
चमित्रकंचिरमागतम्॥२९॥हरिरुवाच ॥ अब्रवीत्सोऽपिधर्मात्माराजपुत्रमनष्टधीः ॥१३०॥अद्रोहकउवाच॥यत्कृतंदुष्करंकर्ममयात्वद्धितकारणात्॥
सर्वंव्यर्थमहंमन्येजनानांचप्रवादतः ॥ अद्यवह्निमहंयास्येप्रपश्यन्तुनरास्सुराः ॥३१॥ हरिरुवाच ॥ इत्युक्त्वासमहाभागःप्रविवेशहुताशनम् ॥विश
तस्तस्यवह्नौनकुसुमंचिकुरालये ॥३२॥ नाङ्गमस्यानलोऽधाक्षीन्नचवस्त्रंनकुन्तलम् ॥ खेचदेवामुदासर्वेसाधुसाध्विितिचाब्रुवन्॥३३॥अपतन्पुष्पवर्षा
णितस्यमूर्ध्निसमन्ततः॥यैर्यैश्चदुष्कृतंवाक्यंगदितंतावुभौप्रति ॥३४॥ तेषांमुखेप्रजायन्तेकुष्ठानिविविधानिच ॥ तत्रागत्यचदेवाश्चवह्नेराकृष्यतंमुदा
॥३५॥अपूजयन्सुपुष्पैश्चमुनयोविस्मयंगताः ॥सर्वैर्मुनिवरैरेवंमनुष्यैर्विविधैस्तदा ॥३६॥ अर्च्यतेतुमहातेजाःसचसर्वानपूजयत्॥सज्जनाद्रोहकंनामकृ
तंदेवासुरैर्नृभिः ॥३७॥ तस्यपादरजःपूतासस्यपूर्णाधराभवत् ॥सुराश्चाहुश्चतंतत्रभार्यातेसम्प्रगृह्यताम्॥३८॥ एतस्यसदृशोलोकेनभूतोनभविष्यति॥
नास्तीतिसाम्प्रतंपृथ्व्यांकामलोभाजितःपुमान् ॥ ३९ ॥ देवासुरमनुष्याणांरक्षसांमृगपक्षिणाम् ॥ कीटादीनांचसर्वेषांकामएषसुदुर्जयः ॥ ४० ॥
कामाल्लोभात्तथाक्रोधान्नित्यंसत्त्वेषुजायते ॥ संसारबन्धकःकामोह्यकामोनकचिद्भवेत् ॥ ४१ ॥ अनेनैवजितंसर्वंभुवनानिचतुर्दश ॥ अमुष्यहृदये
नित्यंवासुदेवोमुदास्थितः ॥ ४२ ॥ एवंस्पृष्ट्वाथदृष्ट्वातंमनुष्याःसर्वकल्मषात् ॥ पूयन्तेह्यनघाश्चैवलभन्तेचाक्षयांदिवम् ॥ ४३ ॥ एवमुक्त्वागतादेवा

विमानैश्चदिवंमुदा ॥ मनुष्याःप्रययुस्तुष्टादम्पतीस्वगृहंतथा ॥ ४४ ॥ दिव्यंचक्षुस्तदातस्यचासीद्देवान्सपश्यति ॥. त्रैलोक्यस्यचवार्त्तांचजानाति
लीलयाभृशम् ॥ ४५ ॥ ततस्तस्यचवीथ्यांचदृष्टस्तनसहैवसः ॥ सपप्रच्छमुदातंचधर्मोद्देशंहितंवद ॥ ४६ ॥ सज्जनाद्रोहउवाच ॥ गच्छवा
डवधर्मज्ञवैष्णवंपुरुषोत्तमम्॥तंचदृष्ट्वात्वभीष्टंतेसाम्प्रतंचफलिष्यति ॥४७॥ बकस्यनिधनंयद्वावस्त्रस्याशोपणंतथा ॥जानीषेचापरोयश्चकामस्तेऽस्ति
हृदिस्थितः ॥४८॥ व्यासउवाच॥एतच्छ्रुत्वातुवचनमागतोवैष्णवंप्रति ॥विष्णुरूपद्विजेनैवसार्द्धंतेनमुदाययौ॥४९॥अपश्यत्पुरुषंशुद्धंज्वलन्तंचपुरः
स्थितम्॥सर्वलक्षणसम्पूर्णंदीप्यमानंस्वतेजसा ॥१५०॥ अब्रवीत्सचधर्मात्माध्यानस्थंचहरेःप्रियम् ॥५१॥ विप्रउवाच॥वदनोयद्वृत्तंवैदूरात्त्वांचाग
तोह्यहम्॥५२॥वैष्णवउवाच॥प्रसन्नस्तेसुरश्रेष्ठोदानवारीश्वरःसदा॥दृष्ट्वात्वांचमनोऽस्माकंहृष्यतीवाधुनाद्विज ॥५३॥ कल्याणंचातुलंतेऽद्यफलिष्यति
मनोरथः॥सुखवर्त्मनितेनित्यंचैलंशुष्यतिनान्यथा॥दृष्ट्वादेवंसुरश्रेष्ठंममगेहेहरिंस्थितम्॥५४॥व्यासउवाच॥इत्युक्तेवैष्णवेनाथसतुतंपुनरब्रवीत् ॥५५॥
विप्रउवाच॥कासौविष्णुःस्थितोनित्यंदर्शयाद्यप्रसादतः॥५६॥ वैष्णवउवाच॥अस्मिन्देवगृहेरम्येप्रविश्यपरमेश्वरम्॥तंदृष्ट्वाकिल्बिषाद्घोरान्मुच्यसेज
न्मबन्धनात् ॥५७॥ व्यासउवाच ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाप्रविश्यसदनंप्रति॥अपश्यत्तंद्विजंविष्णुंतिष्ठन्तंपद्मतल्पके ॥५८॥ शिरसैवप्रवन्द्याथजग्राहचर
णौमुदा ॥ प्रसादीभवदेवेशनज्ञातस्त्वंपुरामया ॥ ५९ ॥ इहामुत्रचदेवेशतवाहंकिङ्करःप्रभो ॥ अनुग्रहश्चमेदृष्टोभवंतोमधुसूदन ॥१६०॥ रूपंतेद्रष्टुमि
च्छामियदिचास्तिकृपामयि ॥६१॥ विष्णुरुवाच ॥ अस्तिमेत्वयिभूदेवप्रियत्वंचसदैवहि ॥ स्नेहात्पुण्यवतामेवदर्शनंकारितंमया ॥६२॥ दर्शना
त्स्पर्शनाद्ध्यानात्कीर्तनाद्भाषणात्तथा ॥ सकृत्पुण्यवतामेवस्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ ६३ ॥ नित्यमेवतुसंसर्गात्सर्वपापक्षयोभवेत् ॥ भुक्त्वासुखमन
न्तंचमद्देहेप्रविलीयत ॥ ६४ ॥ स्नात्वाचपुण्यतीर्थेषुदृष्ट्वामांचैवसर्वतः ॥ दृष्ट्वापुण्यवतांदेशान्ममदेहेविलीयते ॥६५॥ कथयित्वाकथांपुण्यांलोका
नामग्रतःसदा ॥ सचैवनरशार्दूलमद्देहेप्रविलीयते ॥६६॥ उपोष्यवासरेऽस्माकंश्रुत्वामच्चरितंध्रुवम् ॥ रात्रौजागरणंकृत्वामद्देहेप्रविलीयते ॥ ६७ ॥
अत्यन्तघोषणोनृत्यगीतवाद्यादिकैस्सदा ॥ नामस्मरन्द्विजश्रेष्ठमद्देहेप्रविलीयते ॥ ६८ ॥ मद्भक्तस्तीर्थभूतश्चत्वमेवबकमारणात् ॥ यत्पापंतस्यमो
क्षायसखेस्थित्वा उवाचह ॥ ६९ ॥ गच्छमूकंमहात्मानंतीर्थपुण्यवतांवरम् ॥ मूकस्यदर्शनात्तातसर्वेदृष्टामहाजनाः ॥ १७० ॥ तेषांचदर्शनादे
वतथासम्भाषणान्मम ॥ ममसम्पर्कभावाच्चमद्गृहंचागतोभवान् ॥ ७१ ॥ जन्मकोटिसहस्रेभ्योयस्यपापक्षयोभवेत् ॥ समांपश्यतिधर्मज्ञोयथा
तेनप्रसन्नता ॥ ७२ ॥ ममैवानुग्रहाद्वत्सअहंदृष्टस्त्वयानघ ॥ तस्माद्वरंगृहाणत्वंयत्तेमनसिवर्तते ॥ ७३ ॥ विप्रउवाच ॥ अस्माकंसर्वथानाथ

मानसंत्वयितिष्ठतु ॥ त्वद्दतेसर्वलोकेशकदाचिन्नतुंरोचताम् ॥७४॥ माधवउवाच ॥ यस्मादेतादृशीबुद्धिःस्फुरतेतेसदानघ ॥ तस्मान्मत्सदृशान्भोगा
न्मद्गेहेसंप्रलप्स्यसे ॥७५॥ किंतुतेपितरौपूजामाप्नुतोनत्वयानघ ॥ पूजयित्वातुपितरौपश्चाद्यास्यसिमत्तनुम् ॥ ७६ ॥ तयोर्निश्श्वासवातेनमन्युनाच
भृशंपुनः ॥ तपःक्षरतितेनित्यंतस्मात्पूजयतौद्विज ॥७७॥ मन्युर्निपततेयस्मिन्पुत्रेपित्रोश्चनित्यशः ॥ तन्निरयंनबाधेऽहंनधातानचशङ्करः ॥ ७८ ॥
तस्मात्त्वंपितरौगच्छकुरुपूजांप्रयत्नतः ॥ ततस्त्वंहितयोरेवप्रसादान्मत्पदंव्रज ॥७९॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्तेतुद्विजश्रेष्ठःपुनराहजगद्गुरुम् ॥१८०॥
विप्रउवाच ॥ प्रसन्नोयदिमेनाथरूपंस्वंदर्शयाच्युत ॥८१॥ व्यासउवाच ॥ ततोद्विजप्रणयतःप्रसन्नहृदयोवशी॥रूपंस्वंदर्शयामासब्रह्मण्योब्रह्मकर्मणे
॥८२॥ शङ्खचक्रगदापद्मधारिणंपुरुषोत्तमम् ॥ कारणंसर्वलोकस्यतेजसापूरयज्जगत् ॥८३॥ प्रणम्यदण्डवद्विप्रउवाचपुनरच्युतम् ॥ अद्यमेसफलंजन्म
अद्यमेचक्षुषीशिवे ॥ ८४ ॥ अद्यमेचकरौश्लाघ्यौधन्योऽहंजगदीश्वर ॥ अद्यमेपुरुषायान्तिब्रह्मलोकंसनातनम् ॥ ८५ ॥ नन्दन्तिबान्धवामेऽद्यत्वत्प्र
सादाज्जनार्दन ॥ इदानींचप्रसिद्धामेसर्वेचैवमनोरथाः ॥ ८६ ॥ किंतुमेविस्मयोनाथमूकादिज्ञानिनोभृशम् ॥ कथंजानन्तिमद्वृत्तं
देशान्तरउपस्थितम् ॥ ८७ ॥ तस्यगेहोदराकाशेस्थितोविप्रोऽतिशोभनः ॥ तथापतिव्रतागेहेतुलाधारशिरस्यपि ॥ ८८ ॥ तथा
मित्राद्रोहकस्यत्वंचवैष्णवमन्दिरे ॥ अनुग्रहाच्चमेविप्रतत्त्वतोवक्तुमर्हसि ॥ ८९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पित्रोर्भक्तःसदामूकःपति
व्रताशुभाचसा ॥ सत्यवादीतुलाधारःसमःसर्वजनेषुच ॥ १९० ॥ लोभकामजिदद्रोहोमद्भक्तोवैष्णवःस्मृतः ॥ सम्प्रीतोऽहंगुणैरेषांतिष्ठा
म्यावसथेमुदा ॥ भारतीकमलाभ्यांचसहितोद्विजसत्तम ॥ ९१ ॥ विप्रउवाच ॥ महापातकिसंसर्गान्नराश्चैवातिपातकाः ॥ इतिजल्पन्तिधर्मज्ञाः
स्मृतिशास्त्रेषुसर्वदा ॥ पुराणागमवेदेषुकथंत्वंतिष्ठसेगृहे ॥ ९२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कल्याणानांचसर्वेषांकर्तामूकोजगत्त्रये ॥ वृत्तस्थोयोऽपिचण्डा
लस्तंदेवाब्राह्मणंविदुः ॥ ९३ ॥ मूकस्यसदृशोनास्तिलोकेषुपुण्यकर्मतः ॥ पित्रोर्भक्तिपरोनित्यजितंतेनजगत्त्रयम् ॥ ९४ ॥ तयोर्भक्त्यात्वहंतुष्टः
सर्वदेवगणैःसह ॥ तिष्ठामिद्विजरूपेणतस्यगेहोदरेचखे ॥ ९५ ॥ तथापतिव्रतागेहेतुलाधारस्यमन्दिरे ॥ अद्रोहकस्यभवनेवैष्णवस्यचवेश्मनि
॥ ९६ ॥ सदातिष्ठामिधर्मज्ञमुहूर्तंनत्यजाम्यहम् ॥ तेनपश्यन्तिमांनित्यंयेत्वन्येपापकृज्जनाः ॥ ९७ ॥ पुण्यत्वाच्चत्वयादृष्टोममानुग्रहकारणात् ॥
पित्रोर्भक्तिपरःशुद्धश्चाण्डालोदेवतांगतः ॥ ९८ ॥ तस्मात्तेनसहप्रीत्यातिष्ठामितस्यमन्दिरे ॥ पुनःपुनःकथालापंकरोमिद्विजनन्दन ॥ ९९ ॥ तस्य
वैमानसेनित्यंवर्तेऽहंभूतभावनः ॥ सतज्जानातित्वद्वृत्ततथापतिव्रतादयः ॥ २०० ॥ तेषांवृत्तंवदिष्यामिशृणुत्वंचानुपूर्वशः ॥ यस्तुत्वासर्वथामर्त्यो

मुच्यतेजन्मबन्धनात् ॥ १ ॥ पितुर्मातुःपरंतीर्थदेवदेवेषुनैवहि ॥ पित्रोरर्चाकृतायेनसएवपुरुषोत्तमः ॥२॥ पित्रोराज्ञाचदेवस्यगुरोराज्ञासमंफलम् ॥
आराधनाद्दिवोराज्यंबाधयारौरवंव्रजेत् ॥ ३ ॥ सचास्माकंहृदिस्थोऽपितस्याहंत्वदयेस्थितः ॥ आवयोरन्तरंनास्तिपरत्रेहचमत्समः ॥ ४ ॥
मदग्रेमत्पुरेरम्येसर्वैश्चबान्धवैःसह ॥ सभुञ्जीताक्षयंभोगमन्तेमयिचलीयते ॥ ५ ॥ अतएवहिमूकोऽसौवार्त्तांत्रैलोक्यसम्भवाम् ॥ जानातिनरशार्दूल
एषतेविस्मयःकुतः ॥ ६ ॥ द्विजउवाच ॥ मोहादज्ञानतोवापिनकृत्वापितुरर्चनम् ॥ ज्ञात्वावाकिंचकर्तव्यंसदसज्जगदीश्वर ॥ ७ ॥ श्रीभगवानु
वाच ॥ दिनैकंमासपक्षौवापक्षार्धंवाथवत्सरम् ॥ पित्रोर्भक्तिःकृतायेनसचगच्छेन्ममालयम् ॥८॥ कारयित्वामनःकष्टमवश्यंनरकंव्रजेत् ॥ नकृतावा
कृतावास्यात्पित्रोरर्चापरंपुरा ॥ वृषोत्सर्गंनरःकृत्वापितृभक्तिफलंलभेत् ॥ ९ ॥ अन्नंवस्त्रंतथागव्यंमधुमांसादिसत्कृतम् ॥ दद्यादकुत्सितंश्राद्धेवृषोत्स
र्गफलंलभेत् ॥ २१० ॥ श्राद्धंदद्याद्द्विजाग्र्यायवेदशास्त्रानुभाविने ॥ शान्तायवीतरागायवृषोत्सर्गफलंलभेत् ॥ ११ ॥ अन्नंवस्त्रंतथागव्यंसामिषं
चनिरामिषम् ॥ सर्वंलक्षगुणंप्रोक्तंज्ञातिभ्योयत्प्रदीयते ॥ १२ ॥ सर्वस्वेनकृतंश्राद्धंयेनपुत्रेणधीमता ॥ जातिस्मरत्वंप्राप्नोतिपितृभक्तिफलंलभेत्
॥ १३ ॥ श्राद्धात्परोमहायज्ञस्त्रैलोक्येतुनविद्यते ॥ अत्रयद्दीयतेकिंचित्सर्वंचाक्षयमश्नुते ॥ १४ ॥ अन्यस्मिंश्चायुतंविद्धिज्ञातिभ्योलक्षमुच्यते ॥
पिण्डेकोटिगुणंप्रोक्तंद्विजायानन्तमुच्यते ॥१५॥ गङ्गाजलेगयायांचप्रयागेपुष्करेतथा ॥ वाराणस्यांसिद्धकुण्डेगङ्गासागरसङ्गमे ॥ १६ ॥ अन्नपिण्डं
प्रदद्याद्यस्तस्यमुक्तिर्भवेद्ध्रुवम्॥पितरश्चाक्षयंस्वर्गंलभन्तेजन्मनःफलम् ॥१७॥ भागीरथ्यांविशेषेणयस्तुदद्यात्तिलोदकम्॥मुक्तिमार्गंसचाप्नोतिपिण्ड
दानेतुकिंपुनः ॥१८॥नदीतीरेषुसाहस्रंनदेत्वयुतमिष्यते ॥ सामान्यफलसंसर्गाच्छ्राद्धंशतगुणंभवेत् ॥१९॥ अमायांचयुगाद्यायांग्रहणेसूर्यचन्द्रयोः ॥
पार्वणंकुरुतेयस्तुसोऽक्षयंलोकमश्नुते ॥ २२०॥ पितरस्तस्यतुष्यन्तिसर्वेसमायुतंप्रति ॥ आशिषंदयितंदत्त्वाभोग्यंचानन्तमात्मजे ॥ २१ ॥ ततः
पर्वणिपुत्रैश्चकर्त्तव्यंपार्वणंमुदा ॥ पित्रोर्यज्ञमिमंकृत्वामुच्यतेजन्मबन्धनात् ॥ २२ ॥ अहन्यहनियच्छ्राद्धंनित्यश्राद्धमितिस्मृतम् ॥ श्रद्धयाकारये
द्यस्तुसोऽक्षयंलोकमश्नुते ॥ २३ ॥ तथैवापरपक्षेचकाम्यश्राद्धंविधानतः ॥ कृत्वाकामंसचाप्नोतियद्यामनसिवर्तते ॥ २४ ॥ आषाढीमवधिंकृत्वा
यस्तुपक्षस्तुपञ्चमः ॥ तत्रश्राद्धंप्रकुर्वीतकन्यांगच्छतुवानवा ॥ २५ ॥ कन्यांगतेसवितरियान्यहानितुषोडश ॥ क्रतुभिस्तानितुल्यानिसमाप्तवरद
क्षिणैः ॥ २६ ॥ काम्यश्राद्धंमहापुण्यमिदंतस्यागतंशिवम् ॥ अभावात्कृष्णपक्षादौतुलायांकर्तुमर्हति ॥ २७ ॥ अमावृश्चिकमायातिनैराश्यंपितरो
गताः ॥ पुनःस्वभवनंयान्तिशापंदत्त्वासुदारुणम् ॥ २८ ॥ पितृशापेनपुत्रस्यनष्टंसर्वमितिस्मृतम् ॥ धनंपुत्रायशःकाम्यमभीष्टमायुरेवच ॥ २९ ॥

सर्वाण्येतानिलभ्यन्तेजन्मजन्मसुमानवैः ॥ पितॄणांचवरेणैवतस्मान्नैनंपरित्यजेत् ॥ ३० ॥ विवाहव्रतयज्ञादौकृत्वानान्दीमुखंद्विजः ॥ अक्षयंलभ
तेपुण्यंगोत्रंतस्यप्रवर्द्धते ॥ ३१ ॥ एतद्विपर्ययोयस्यसयातिनरकंनरः ॥ कुलक्षयोभवेत्तस्यसजीवोदुःखितोभवेत् ॥ ३२ ॥ ततस्तुपूजयेदग्रेगणेशं
शम्भुनन्दनम् ॥ परंषोडशमातॄश्चततपश्चात्पितृसञ्चयम् ॥ ३३ ॥ नान्दीमुखंपुसर्वेषुप्रपितामहपूर्वकम् ॥ नान्दीमुखेद्विजान्सर्वान्स्थापयेत्प्राङ्मुखा
न्सुधीः ॥३४ ॥उच्चारयेन्नमोवाक्यंस्वधाचान्यत्रयोजयेत्॥ ग्रहणेचन्द्रसूर्यस्यदत्त्वापिण्डोदकंनरः ॥ ३५ ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंपितॄणांपुष्टिवर्द्धनम्॥
तत्रस्नानंनकुर्याद्यःशक्त्यापिण्डोदकंनरः ॥ ३६ ॥ नददातिपितॄणांतुचाण्डालत्वंसगच्छति ॥ ३७ ॥ सर्वंभूमिसमंदानंसर्वेव्याससमाद्विजाः ॥
सर्वंगङ्गासमंतोयंराहुग्रस्तेनिशाकरे ॥ ३८ ॥ इन्दोर्लक्षगुणंप्रोक्तंदशलक्षंतुभास्करे ॥ गङ्गातोयेतुसम्प्राप्तइन्दोःकोटीरवेर्दश ॥ ३९ ॥
गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् ॥ तत्फलंजाह्नवीस्नानेराहुग्रस्तेनिशाकरे ॥ ३४० ॥ चन्द्रसूर्यग्रहेचैवअवगाहतिजाह्नवीम् ॥
सस्नातस्सर्वतीर्थेषुकिमर्थमटतेमहीम् ॥ ४१ ॥ सूर्यग्रहःसूर्यवारेसोमेसोमग्रहतस्था ॥ चूडामणिरितिख्यातस्तत्रानन्तफलंस्मृतम् ॥ ४२ ॥
समुपोष्यतयोःपूर्वेपुण्यतीर्थेतुयःपुमान् ॥ दत्त्वापिण्डोदकंदानंसत्यलोकेप्रतिष्ठितः ॥ ४३ ॥ द्विजउवाच ॥ पितुरेवमहायज्ञः
श्राद्धंचभवतेरितम् ॥ तातापश्चिमकालादौकिंकर्त्तव्यंसुतेनहि ॥ ४४ ॥ किंकृत्वाचपरंश्रेयोजन्मजन्मसुलभ्यते ॥ पुत्रेणधीमतादेवय
त्नतोवक्तुमर्हसि ॥ ४५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पूर्वेवयसिसम्प्राप्तेपितापुत्रइतिस्मृतः ॥ उत्तरेचसुतस्तातःपालनान्नतुपूजनात् ॥ ४६ ॥
देववत्पूजयेत्तातंस्नेहंकुर्याच्चपुत्रवत् ॥ नलङ्घयेद्वचस्तस्यमनसापिकदाचन ॥ ४७ ॥ आतुरस्यपितुःपुत्रोयस्तुकुर्यात्प्रतिक्रियाम् ॥ सोऽक्षयं
लभतेस्वर्गंसदादेवैःप्रपूज्यते ॥ ४८ ॥ मुमूर्षोरपितातस्यपश्यतोमृत्युलक्षणम् ॥ कृत्वाचयजनंपुत्रोदेवानांतुल्यतांव्रजेत् ॥ ४९ ॥ विधि
नाऽनशनेनैवपितुःस्वर्गंददातियः ॥ पुत्रस्यतस्यधीरस्यशृणुवक्ष्यामियद्गुणम् ॥ ३५० ॥ अश्वमेधसहस्राणिराजसूयशतानिच ॥ भवेदनशनेपु
ण्यंतीर्थेकोटिगुणंतयोः ॥ ५१ ॥ भागीरथ्याजलेचैवयोमृतःपुरुषोत्तमः ॥ पयोधरसमातुर्नपिबेन्मुक्ततांव्रजेत् ॥ ५२ ॥ वाराणस्यांत्यजेद्य
स्तुप्राणांश्चैवयदृच्छया ॥ अभीष्टंचफलंभुक्त्वामदेहेप्रविलीयते ॥ ५३ ॥ यागतिर्योगयुक्तानांमुनीनामूर्द्ध्वरेतसाम् ॥ सागतिस्त्यजतःप्राणान्ब्रह्म
पुत्रेषुसप्तसु ॥ ५४ ॥ लोहितस्यविशेषेणतीरोत्तरसमाश्रितः ॥ विधिनायस्त्यजेत्प्राणान्सचमत्समतांव्रजेत् ॥ ५५ ॥ तस्यैवचोर्वशीकेशपुण्यती
र्थेद्विजोत्तम ॥ मृतोत्पन्नःसमाप्नोतिसर्वदोषैर्नलिप्यते ॥ ५६ ॥ गृहस्याभ्यन्तरेयस्यप्राणत्यागोभवेद्ध्रुवम् ॥ यावद्ग्रन्थिर्गृहेतिष्ठेत्तावद्बन्धोभवे

तनौ ॥ ९७ ॥ हायनेहायनेचापिएकैकंपरिहीयते ॥ पश्यतांपुत्रबन्धूनांबन्धनेनास्तिनिष्कृतिः ॥ ९८ ॥ पर्वतेकाननेदुर्गेस्थानेवाजलवर्जिते ॥
मृतोदुर्गतिमाप्नोतिकीटादौजायतेपुनः ॥ ९९ ॥ संस्कारश्चभवेद्यस्यमृतस्यपरवासरे ॥ षष्टिवर्षसहस्राणिकुम्भीपाकेप्रतिष्ठति ॥ २६० ॥ अस्पृश्य
स्पर्शनादेवउच्छिष्टःप्रतितोमृतः ॥ सुचिरंनरकेस्थित्वाम्लेच्छजातिषुजायते ॥ ६१ ॥ तथैवबहुकीटेषुजायतेसत्त्वजातिषु ॥ तस्मान्नचिरकालेषुजा
नीयात्पुण्यपातकम् ॥ ६२ ॥ पुण्यात्पुण्यप्रयोगैश्चसर्वेषांमर्त्यवासिनाम् ॥ मरणेयागतिःपुंसांगतिर्भवतितादृशी ॥ ६३ ॥ पुण्यतीर्थेमृतोयस्तु
विष्णोर्नामानिचिन्तयन् ॥ पापात्पूतोव्रजेत्स्वर्गंसर्वदोषैर्नलिप्यते ॥ ६४ ॥ पितुर्मृतस्यदेहंतुवहेद्यस्तुसुतोवली ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोत्यसं
शयम् ॥६५॥ प्राक्चितौचपितुर्देहेमुखाग्निंकारयेत्सुतः ॥ विधिनामन्त्रपूतेनपश्चाद्देहंदहेत्पुनः ॥ ६६ ॥ लोभमोहसमायुक्तंपापपुण्यसमावृतम् ॥
दहेयंसर्वगात्राणिदिव्याँल्लोकान्सगच्छतु ॥ ६७ ॥ दग्ध्वाचलङ्घयेत्पुत्रोऽप्यस्थिसञ्चयनंप्रति ॥ दशाहेसमनुप्राप्तेचार्द्रवस्त्रंपरित्यजेत् ॥ ६८ ॥
छित्त्वाचलोहितंचैलंवह्नौचाथजलेक्षिपेत् ॥ ततश्चैकादशाहेचश्राद्धंकुर्याद्विचक्षणः ॥६९॥ प्रेतस्यदेहपुष्ट्यर्थंब्राह्मणैकंतुभोजयेत् ॥ दानंदद्याच्चविधि
वद्वस्त्रंपीठंचपादुकाम् ॥ २७० ॥ सर्वोपकरणैस्तुल्यंधरादिगजवाजिकम् ॥ कृष्णांगांचप्रदद्यात्तुसर्वपापविमुक्तये ॥ ७१ ॥ चतुर्थाहेत्रिपक्षेचषण्मासे
चाब्दिकेतथा ॥ द्वादशप्रतिमास्यानिश्राद्धान्येतानिषोडश॥७२॥यस्यैतानिनसन्तीहयथाशक्तिचश्रद्धया ॥ पिशाचत्वंस्थिरंतस्यदत्तैःश्राद्धशतैरपि
॥ ७३ ॥ अब्दमम्बुघटंदद्यादन्नंचामिषसंयुतम् ॥ नित्यानित्यमभावाच्चक्षपन्मासंसमापयेत् ॥ ७४ ॥ सपिण्डीकरणश्राद्धंगतेसंवत्सरेबुधः ॥ पार्व
णस्यविधानेनकारयेद्द्विजसत्तमः ॥ ७५ ॥ पितुरब्दमशौचंस्यान्मातुःषण्मासमेवच ॥ त्रिमासंतुस्त्रियश्चैवतदर्द्धंभ्रातृपुत्रयोः ॥ ७६ ॥ सपिण्डा
नामशौचंस्याद्यावद्देहेसतिष्ठति ॥ पुत्रस्ययन्निषिद्धंतुशृणुतातवदाम्यहम् ॥ ७७ ॥ ब्रह्मचारीसदाचारीनगच्छेच्चस्त्रियंक्वचित् ॥ ७८ ॥ सप्तघटचाः
परंचैवनवघट्याश्चपूर्वतः ॥ सकालःकुतपोज्ञेयःपितॄणांदत्तमक्षयम् ॥ ७९ ॥ श्राद्धेत्रीणिपवित्राणिदौहित्रःकुतपस्तिलाः ॥ त्रीणिचात्रप्रशंसन्तिसत्यम
क्रोधमत्वराम्॥२८०॥सायंसन्ध्यांपरान्नंचपुनर्भोजनमैथुनम् ॥दानंप्रतिग्रहंचैवश्राद्धंकृत्वाविवर्जयेत्॥८१॥अकर्तव्यशतंकृत्वाकार्यंकुर्याद्विचक्षणः ॥
तच्चकर्तव्यतामेतिस्वयमुक्तंविरिञ्चिना ॥८२॥ शृणुपुत्रपुरावृत्तंबहूनांचवदाम्यहम् ॥ गुरोर्गोहननंकृत्वाददुःश्राद्धंययुर्दिवम् ॥ ८३ ॥ तेषांचकीर्त्तनादेव
श्राद्धंभवतिचाक्षयम् ॥ वसिष्ठस्यमुनेःशिष्याब्राह्मणास्सप्तसुव्रताः ॥ ८४ ॥ पितृश्राद्धेसमायातेहोमधेनुंगुरोःप्रियाम् ॥ प्रार्थयित्वागृहंनीत्वासप्त
भिर्भ्रातृभिर्मुदा ॥ ८५ ॥ गव्यार्थंपितृयज्ञेतांधेनुंहत्वाविमृश्यच॥ददुर्मांसंचविप्रेचशेषंविप्रांस्त्वभोजयन् ॥ ८६ ॥ समाप्यपितृकर्माणिवत्संसञ्ज्ञाते

द्विजाः ॥ गुरौसमर्पयामासुर्धेनुर्व्याघ्रेणभक्षिता ॥ ८७ ॥ ततस्तपोबलादेवज्ञात्वातेषांचकारणम् ॥सशशापततःशिष्यांश्चाण्डालाश्चभविष्यथ॥८८॥
वेपमानास्ततोविप्राःकृताञ्जलिपुटाःस्थिताः॥ ८९॥शिष्याऊचुः ॥धेनोर्मांसप्रदातारःपितृकृत्येसदानघ॥ अकर्तव्यसहस्राणिमहान्तिपातकानिच ॥
कुर्वन्तःपितृकार्येषुपापात्पूतादिवंगताः ॥ २९० ॥ श्रुतंबहुविधंनाथमुखात्तेचपुरातनम् ॥ क्षन्तुमर्हसिधर्मज्ञशापस्यान्तोविधीयताम् ॥ ९१ ॥
वसिष्ठउवाच ॥ शापोवोऽथयथापाप्मानतुधर्मविचारणात् ॥ चाण्डालादौसमुत्पन्नाःपुरावृत्तंस्मरिष्यथ ॥ ९२ ॥ नचवोज्ञानलोपश्चस्मृतिशास्त्र
मनष्टकम् ॥ पापयोनिंसमुत्तीर्यपश्चान्मोक्षंगमिष्यथ ॥ ९३ ॥ ततःप्राणान्परित्यज्यगुरुशापात्तुतेद्विजाः ॥ जाताश्चाण्डालयोनौतुसर्वेज्ञानस
मन्विताः ॥ ९४ ॥ स्तन्यंतैस्तुनपीतंवैस्मरद्भिःपूर्वजन्मतत् ॥ मृताजातामृगाःसर्वेचक्रवाकाःपुनर्वने ॥ ९५ ॥ हंसास्तुमानसेतीर्थेशुक्लाजाताःपुन
र्द्विजाः ॥ मुमूर्षवोमहाभागामृतास्तेखेदकारणात् ॥ ९६ ॥ तस्मिन्कालेमहाराजोधर्मकेतुरितिस्मृतः ॥ ययौस्नातुंततस्तीर्थंसदारःसपरिच्छदः
॥ ९७ ॥ ततोहंसास्त्रयोमोहाद्राज्यंभोग्यंतुयोषितः ॥ भक्ष्याणिचिन्तयन्तश्चलोकान्तरमयुस्तदा ॥ ९८ ॥ज्ञात्वावेदंचवेदाङ्गंमोक्षंयास्यामहेवयम्॥
चिन्तयन्तोगताअन्येततोलोकान्तरंप्रति ॥ ९९ ॥ अथत्रयोनृपाजाताश्चत्वारोविप्रसत्तमाः ॥ कुरुक्षेत्रेततोवेदान्वेदाङ्गानिसमन्ततः ॥ ३०० ॥ तपो
बलाद्विदन्तिस्मवार्तांचामुत्रचेहच ॥ त्रयोराजकुलेजाताराजानोमदमोहिताः ॥ १ ॥ ज्ञानलोपात्परंलोकंनजानन्तिहिताहितम् ॥ तेचविप्राश्चसन्दे
हादाहूयचेटकंस्वकम् ॥२॥ विप्राऊचुः ॥राज्ञोगच्छस्वकार्पण्यात्पत्रंदेहिचसम्भ्रमात् ॥३॥ सप्तव्याधादशार्णेषुमृगाःकालञ्जरेगिरौ ॥ चक्रवाकाःशर
द्वीपेहंसाःसरसिमानसे॥४॥तेऽपिजाताःकुरुक्षेत्रेब्राह्मणावेदपारगाः॥प्रस्थितादूरमध्वानंयूयंकिमवसीदथ॥५॥भगवानुवाच ॥ गृहीत्वाचेटकोलेखंराज्ञ
स्तुसमदर्शयत्॥दृष्ट्वालेखंतुराजानोराज्यंत्यक्त्वाययुर्द्विजान् ॥६॥ श्रुत्वावाक्यंततस्तेषांगतास्तेचतपोधनाः ॥ अचिरेणैवकालेनमोक्षंयाताश्चतैस्सह
॥७॥यइदंशृणुयाच्छ्राद्धेसप्तव्याधादिकंद्विज॥अक्षयंचान्नपानंचपितॄणामुपतिष्ठति ॥८॥ द्विजउवाच॥वित्तहीनस्यविप्रस्यपितृकार्यंकथंभवेत्॥तपस्वि
नोवनस्थस्यगृहस्थस्यचकेशव॥९॥ भगवानुवाच॥तृणकाष्ठार्जनंकृत्वाप्रार्थयित्वावराटकम्॥करोतिपितृकार्याणिततोलक्षगुणंभवेत् ॥ ३१० ॥ अक
र्तव्यशतंकृत्वापितृश्राद्धंकरोतियः ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्गंयातिचमानवः ॥ ११ ॥ सर्वाभावेपितृतिथौगोभ्योघासंददातियः ॥ फलंचपिण्ड
दानस्यसम्प्राप्नोत्यधिकंनरः ॥ १२ ॥ पुरावैराटविषयेरुरोदातीवदीनकः ॥ पितृतिथौस्वयंप्राप्तेसर्वाभावाद्वरोदिति ॥ १३ ॥ रुदित्वासु
चिरंसोऽपिपप्रच्छकोविदंद्विजम् ॥ १४ ॥दीनउवाच ॥ ब्रह्मन्पितृतिथावद्यकिंस्वित्कृत्वाहितंभवेत् ॥ १५ ॥ वराटकश्चमेनास्तिधनंब्रह्मविदांवर ॥

उपदेशंचमेदेहियेनधर्मेस्थितोह्यहम् ॥ १६ ॥ द्विजउवाच ॥ गच्छशीघ्रंवनेतातमुहूर्तेकृतपेऽधुना ॥ घासपितरमुद्दिश्यगवेदेहीतिसत्वरम् ॥ १७ ॥
॥ भगवानुवाच ॥ ततस्तस्योपदेशेनगृहीत्वाघासपूलकम् ॥ गवेदत्वायथाहृष्टःपुष्टयर्थंपितुरेवच ॥ १८ ॥ एतत्पुण्यप्रसादेनगतोऽसौसुरमन्दि
रम् ॥ स्वर्गंचसुचिरंभुक्त्वाउत्पन्नोधनिनांकुले ॥ १९ ॥ धनवान्सपुरापुण्यात्पितृयज्ञस्यकारणात् ॥ सददातिपितुःपिण्डंसर्वस्वेनधनेनच॥२०॥
तत्रैकजन्मनोऽभ्यासाद्गतोऽसौविष्णुमन्दिरम् ॥ भुक्त्वानन्तसुखंतत्रसार्वभौमोऽभवन्नृपः ॥ २१ ॥ पितृयज्ञात्परोयस्माद्धर्मोनास्तिकथञ्चन ॥ त
स्मात्सर्वप्रयत्नेनशक्त्याकुर्यादमत्सरः ॥ २२ ॥ यःपठेद्धर्मसन्तानंजनानामग्रतोनरः ॥ विष्णुपद्याजलेस्नानंप्रतिलोकंचलभ्यते ॥ २३ ॥ जन्मज
न्मकृतोयेनमहापातकसञ्चयः ॥ तत्सर्वंप्रलयंयातिसकृदुच्चरितेश्रुत ॥ २२४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपञ्चाख्यानेपितृभक्तिनिरूपणंनाम
द्विपञ्चाशत्तमोध्यायः ॥ ५२ ॥ नरोत्तमउवाच ॥ त्रिदशानांचदेवानामन्येपांजगदीश्वरः ॥ प्रभुःकर्ताचहर्त्ताचगोप्ताभर्त्तापिताप्रसूः ॥ १ ॥ अस्मा
कंवाक्छ्रमोविष्णोःकथनेनैवयुज्यते ॥ किंतुकौतूहलंमेऽस्तिपिपासावाक्षुधाऽपिवा ॥ २ ॥ कृतंपृच्छतियेनैववक्तव्यंतत्प्रियेणहि ॥ अतीतंचैवजाना
तिकथंनाथपतिव्रता ॥ ३ ॥ किंवातस्याःप्रभावंचवक्तुमर्हस्यशेषतः॥४॥भगवानुवाच ॥ कथितंमेपुरावत्सपुनःकौतूहलंद्विज ॥ कथयिष्यामितत्स
र्वंयत्तेमनसिवर्तते ॥ ५ ॥ पतिव्रतापतिप्राणासदापत्युर्हितेरता ॥ देवानापिसाराध्यामुनीनांब्रह्मवादिनाम् ॥ ६ ॥ धवस्यैकस्ययानारीलोकेपूज्य
तमास्मृता ॥ तस्यासंमाननेगुर्वीनिभृतानभविष्यति ॥ ७ ॥ मध्यदेशेपुरातातनगरीचातिशोभना ॥ तस्यांचब्रह्मजातीयासेव्यानाम्नीपतिव्रता ॥
॥ ८ ॥ तस्याधवोऽभवत्कुष्ठीपूर्वकर्मविरोधतः ॥ गलद्व्रणस्यपत्युश्चनित्यंचर्यापरायणा ॥ ९ ॥ यद्यन्मनोरथंतस्यशक्त्यासाकुरुतेभृशम् ॥ अर्चये
द्देववन्नित्यंस्नेहंकुर्यादमत्सरा ॥ १० ॥ कदाचित्पथिगच्छन्तींवेश्यांपरमसुन्दरीम् ॥ दृष्ट्वातीवाभवन्मोहान्मन्मथाविष्टचेतनः ॥ ११ ॥ निश्वस्यसु
तरांदीर्घंततस्तुविमनाभवत् ॥ श्रुत्वागृहाद्विनिःसृत्यसाध्वीपप्रच्छतंपतिम् ॥ १२ ॥ साध्व्युवाच ॥ उन्मनास्त्वंकथंनाथनिःश्वासस्तेकथंविभो ॥
ब्रूहिमेयच्चकर्तव्यमकर्तव्यंचयत्प्रियम् ॥१३॥दयितंतेकरिष्यामित्वमेकोमेगुरुःप्रियः॥अभीष्टंवदमेनाथयथाशक्तिकरोम्यहम्॥१४॥भगवानुवाच॥इत्यु
क्तेतामुवाचेदंवृथाकिंभाषसेप्रिये ॥ नशक्तात्वंनचैवाहंमोघंवक्तुंनयुज्यते ॥ १५ ॥ प्रष्टुंनाधिकरोर्षातियथादीर्घतरोःफलम् ॥ भूमौस्थित्वातुखर्वात्मा
समुद्धर्तुंप्रवाञ्छति ॥१६ ॥ तथामेरमणीलोभान्मोहाद्यदभिवाञ्छितम् ॥ दम्पत्योरपिदुःसाध्यमपथानंवदाम्यहम् ॥ १७ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ ॥
ज्ञात्वातुत्वन्मनोवृत्तंशक्ताहंकार्यसाधने ॥ आदेशंकुरुमेनाथकर्तव्यंयेनकेनचित् ॥ १८ ॥ यदितेदुर्लभंकार्यंकर्तुंशक्नोमियत्नतः ॥ तदामेत्वतिक

ल्याणंफलिष्यतिपरेत्विह ॥ १९ ॥ भगवानुवाच ॥ इत्युक्तेपरमप्रीतःस्थितोवचनमब्रवीत् ॥ पापाभ्यासाच्चपाप्मानंप्रेच्छतीतिविनिश्चयः ॥
॥ २०॥ कुष्ठ्युवाच ॥ पथ्यस्मिन्सम्प्रगच्छन्तींवेश्यांपरमसुन्दरीम् ॥ सर्वतश्चानवद्याङ्गींदृष्ट्वामेदह्यतेमनः ॥२१ ॥ यदितांत्वत्प्रसादाच्चप्राप्नोमिन
वयौवनाम् ॥ तदामेसफलंजन्मकुरुसाध्विहितंमम ॥ २२ ॥ यदिमांकुष्ठिनंदीनंपूतिगन्धंनवव्रणम् ॥ नगच्छतिवरारोहातदामेनिधनंहितम् ॥ २३ ॥
॥ भगवानुवाच ॥ श्रुत्वातेनेरितंवाक्यंसाध्वीवचनमब्रवीत् ॥ २४ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ यथाशक्तिकरिष्यामिस्थिरीभवप्रभोऽधुना ॥ २५ ॥
॥ भगवानुवाच ॥ मनसाथसमालोच्यक्षपान्तेह्युषसिद्रुतम् ॥ गोमयंसहशोधन्यागृहीत्वासाययौमुदा ॥ २६ ॥ सम्प्राप्यगणिकागेहंशोधयित्वा
चचत्वरम् ॥ प्रतोलींवीथिकांचैवगोमयंप्रददौमुदा ॥ २७ ॥ सातूर्णमागतागेहेजनस्यालोकनेभयात् ॥ एवंक्रमेणसासाध्वीचरतिस्मदिनत्रयम् ॥
॥ २८ ॥ अथसावारमुख्याचचेटिकाश्चेटकानपि ॥ अपृच्छत्कस्यकर्माणिशोभनानिचचत्वरे ॥ २९ ॥ मयानोक्तेऽप्युषःकालेकस्यमत्प्रियकार
णात् ॥ रुच्यकर्मणिदीप्यन्तेरथ्याचत्त्वरवीथिकाः ॥ ३० ॥ परस्परेणसञ्चिन्त्यवारमुख्यांचतेऽब्रुवन् ॥ ३१ ॥ चेटकाऊचुः ॥ अस्माभिर्नकृ
तंभद्रेकर्मचैतत्प्रमार्जनम् ॥ ३२ ॥ भगवानुवाच ॥ अथसाविस्मयंगत्वासञ्चिन्त्यरजनीक्षये ॥ तयाचदृश्यतेसाचतथैवपुनरागता ॥ ३३ ॥ दृष्ट्वा
तांमहतींसाध्वींब्राह्मणींचपतिव्रताम् ॥ दधारचरणेतस्याहाक्षमस्वेतिभाषिणी ॥ ३४ ॥ गणिकोवाच ॥ आयुर्देहंचसम्पित्तर्यशोऽर्थःकीर्तिरेवच ॥
एतासांमेविनाशायस्फुरसीवपतिव्रते ॥ ३५ ॥ यद्यत्प्रार्थयसेसाध्विनित्यंदास्यामितद्दृढम् ॥ सुवर्णमणिरत्नवाचैलंवायन्मनोरथम् ॥ ३६ ॥ भग
वानुवाच ॥ तामुवाचततःसाध्वीनमेचार्थेप्रयोजनम् ॥ अस्तिकार्यंचतेकिञ्चिद्वदामिकुरुषेयदि ॥ तदामेहृदिसन्तोषःकृतंसर्वंत्वयाधुना ॥ ३७ ॥
॥ गणिकोवाच ॥ सत्यंसत्यंकरिष्यामिद्रुतंवदपतिव्रते ॥ कुरुमेरक्षणंमातर्द्रुतंकृत्यंचमेवद ॥ ३८ ॥ भगवानुवाच ॥ त्रपयानिकृतंवाच्यंतस्यामुक्तंव
रंप्रियम् ॥ क्षणंविमृश्यसावेश्याकृत्वाक्षान्तिमुवाचच ॥ ३९ ॥ कुष्ठिनःपूतिगन्धस्यसम्पर्केदुःखिताभृशम् ॥ दिनैकंचकरिष्यामियद्यागच्छतिम
द्गृहम् ॥ ४० ॥ पतिव्रतोवाच ॥ आगमिष्यामितेगेहमद्यगत्रौचसुन्दरि ॥ भुक्तभोग्यंपतिंहृष्टंपुनर्नेष्यामिमद्गृहम् ॥ ४१ ॥ गणिकोवाच ॥ गच्छशी
घ्रंमहाभागेस्वगृहंचपतिव्रते ॥ पतिस्तेचार्द्धरात्रेसआगच्छतुचमद्गृहम् ॥ ४२ ॥वहवोमेप्रियास्सन्तिराजानस्तत्समाश्रये ॥ एकैकोमद्गृहेनित्यंतिष्ठती
हनिरन्तरम् ॥ ४३ ॥ अद्याहंगृहंमेशून्यंकरिष्यामिचन्वद्भयात ॥ सचागच्छतुतेभर्त्तासचास्मान्प्राप्यगच्छतु ॥ ४४ ॥ भगवानुवाच ॥ एतच्छ्रु
त्वातुसासाध्वीगतासौस्वगृहेतथा ॥ पत्यौनिवेदयामासकृत्यंतेफलितंप्रभो ॥४५॥ अद्यरात्रौचतद्गेहंगन्तुंख्यातिंकरोतिसा॥प्रभूताःपतयस्तस्यास्तव

कालोनविद्यते ॥ ४६ ॥ विप्रउवाच ॥ कथंयास्यामितद्गेहंमयागन्तुंनशक्यते ॥ एतज्ज्ञात्वाकुतःक्षान्तिःकृतंकार्यंकथंभवेत् ॥ ४७ ॥ पतिव्र
तोवाच ॥ स्वपृष्ठस्थमहंकृत्वानेष्यामितद्गृहंप्रति ॥ सिद्ध्यर्थेनयिष्यामिपुनस्तेनैववर्त्मना ॥ ४८ ॥ द्विजउवाच ॥ कल्याणित्वत्कृतेनैवसर्वंमे
कृत्यमेष्यति ॥ इदानींयत्कृतंकर्मस्त्रीजनैरपिदुःसहम् ॥ ४९ ॥ भगवानुवाच ॥ तस्मिंश्चनगरेरम्येनित्यंचधनिनोगृहे ॥ चौरैश्चप्रचुरंवित्तंहृतंरा
ज्ञाश्रुतंतदा ॥ श्रुत्वासर्वान्निशाचारानाहूयनृपतीरुषा ॥ ५० ॥ नृपतिरुवाच॥जीवितुंयदिवोवाञ्छाचोरंममाद्यदास्यथ ॥ ५१ ॥ भगवानुवाच ॥
गृहीत्वातुनृपस्याज्ञांयत्तैर्जिघृक्षयाकुलैः ॥ चारैश्चोरोगृहीतस्तैर्बलाच्चैवनृपाज्ञया ॥ ५२ ॥ नगरोपान्तदेशेचवृक्षमूलेघनेवने ॥ समाधिस्थोमहा
तेजामाण्डव्योमुनिपुङ्गवः ॥ ५३ ॥ व्यतिष्ठद्वह्निसङ्काशोयोगिनांप्रवरोमुनिः ॥ अन्तर्नाडीगतोवायुःकिञ्चिन्नप्रतिभातिच ॥ ५४ ॥ तंब्रह्मतुल्यं
तिष्ठन्तंदृष्ट्वादुष्टामहामुनिम् ॥ चोरोऽयमद्भुताकारोधूर्तस्तिष्ठतिकानने ॥ ५५ ॥ एवमुक्त्वातुतंपापाबबन्धुर्मुनिसत्तमम् ॥ नोक्ताश्चनेक्षितास्तेन
पुरुषाअतिदारुणाः ॥ ५६ ॥ ततोराजाउवाचेदंसम्प्राप्तस्तस्करोमया ॥ उपान्तेचपथिद्वारेकुरुध्वंघोरदण्डनम् ॥ ५७ ॥ माण्डव्यश्चमुनि
स्तत्रपथिशूलेचकीलितः ॥ पायुदेशेचतैर्दत्तंशूलंयावच्चमस्तकम् ॥ ५८ ॥ व्यथांसचनजानातिशूलेविद्धतनुर्यमात् ॥ अन्यैरपिकृतोदण्डःकृ
तस्तैस्तुमनोहितः ॥ ५९ ॥ एतस्मिन्नन्तरेरात्रावन्धकारेघनोन्नते ॥ स्वपतिंपृष्ठतःकृत्वाप्रययौसापतिव्रता ॥ ६० ॥ माण्डव्यस्यतनौतत्रकुष्ठि
नोऽङ्गंललागतत् ॥ भग्नःसमाधिस्तस्यैवंकुष्ठिसंसर्गतोध्रुवम् ॥ ६१ ॥ माण्डव्यउवाच ॥ एवंयेनाधुनाकृच्छ्रंकारितंगात्रवेदनम् ॥ सएवभस्म
तांयातुप्रोदितेचविरोचने ॥ ६२ ॥ भगवानुवाच ॥ माण्डव्येनैवमुक्तस्सपपातधरणीतले ॥ ततःपतिव्रताचाहब्रध्नोनोदयतुध्रुवम् ॥ ६३ ॥
दिनत्रयंगृहंनीत्वाशापाद्भेशमगताततः ॥ शयनीयेस्थितंरम्येधृत्वाऽतिष्ठत्पतिव्रता ॥ ६४ ॥ शप्त्वातंचमुनिश्रेष्ठोगतोदेशमभीष्टकम् ॥ सूरोनोद
यतेलोकेयावच्चैवदिनत्रयम् ॥ ६५ ॥ निखिलंव्यथितंदृष्ट्वात्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ शतक्रतुंपुरस्कृत्यगतादेवाःपितामहम् ॥ ६६ ॥ वृत्तंन्यवे
दयन्सर्वंपद्मयोनौदिवौकसः ॥ कारणंचनजानीमस्त्वंतुयोग्यंविधेहिनः ॥ ६७ ॥ पतिव्रतायायद्वृत्तंमाण्डव्यस्यमुनेश्चयत् ॥ यथानोदयतेब्रध्नो
धातादेवेष्ववेदयत् ॥ ६८ ॥ ततोदेवाविमानैश्चपुरस्कृत्यप्रजापतिम् ॥ गतास्तदन्तिकंविप्रतूर्णंसर्वेचभूतलम् ६९ ॥ तेषांश्रियाविमानानां
मुनीनांकिरणैस्तथा ॥ शतसूर्यमिवाभातिनान्यत्रचगृहोदरे ॥ ७० ॥ पतिव्रतोवाच ॥ हाहतास्मिकथंसूरोमद्गेहेसमुपस्थितः ॥ ७१ ॥ भगवानुवा
च ॥ अदृश्यन्ततयादेवाविमानैर्हंससन्निभैः ॥ एतस्मिन्नन्तरेब्रह्मातामुवाचपतिव्रताम् ॥ ७२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अखिलानांचदेवानांद्विजानांचग

वांतथा ॥ यथैवनिधनंतेषांकथंतेपरिरोचते ॥ मातःक्रोधंत्यजस्वाद्यसूर्यस्योदयनंप्रति ॥ ७३ ॥ पतिव्रतोवाच ॥ सर्वलोकानतिक्रम्यपति
रेकोगुरुर्मम ॥ अस्यमृत्युर्मुनेश्शापादुदितेचविरोचने ॥ ७४ ॥ तेनैवकारणेनैषमयाशप्तोदिवाकरः ॥ नकोपान्नचमोहाच्चलोभात्कामान्नमत्सरात्
॥ ७५ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एकस्यनिधनेनैवत्रैलोक्यस्यहितंभवेत् ॥ ततस्तेचाधिकंपुण्यंमातरेवंभविष्यति ॥ ७६ ॥ साचोवाचविधिंतत्रदेवा
नामग्रतःसती ॥ पतिंत्यक्त्वाचमेसत्यंशिवंमेनानुरोचते ॥ ७७ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ उदितेचखगेसौम्येपत्यौतेभस्मतांगते ॥ स्वस्थीभूतेचत्रैलोक्ये
करिष्यामिहितंतव ॥ ७८ ॥ भस्मनःपुरुषोभाव्यःकामदेवसमप्रभः ॥ गुणःसर्वैर्युतोभर्तारतिवत्त्वंचसर्वदा ॥ ७९ ॥ यथापूज्योहरिर्देवैर्यथाल
क्ष्मीश्चपूजिता ॥ तथैवदम्पतीस्वर्गेतस्मान्मद्वचनंकुरु ॥ ८० ॥ पतिव्रतोवाच ॥ पत्युर्मेनिधनेब्रह्मन्विधवालोकनिन्दिता ॥ कांस्तुलोका
न्गमिष्यामिभग्नाचारामलीमसा ॥ ८१ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ अतस्तेनास्तिदोषोवैनमृतस्तेधवोऽधुना ॥ अस्माकंवचनेनैवकुष्ठीमन्मथतांव्रजेत् ॥
॥ ८२ ॥ भगवानुवाच ॥ वदत्येवंविधौसाचविमृश्यक्षणमेवच ॥ बाढमुक्तवतीसाचततस्सूर्योदयोऽभवत् ॥ ८३ ॥ अभवद्भस्मरूपोऽसौ
मुनिशापप्रपीडितः ॥ भस्मनोमध्यतोजातोद्विजोमन्मथपीडितः ॥ ८४ ॥ दृष्ट्वाविस्मयमापन्नाःसर्वेतपुरवासिनः ॥ मुदितादेवसङ्घाश्चजनः
स्वस्थतरोऽभवत् ॥ ८५ ॥ विमानेनार्कवर्णेनस्वर्लोकादागतेनच ॥ पतिनासहसासाध्वीसुरैःसार्द्धंगतादिवम् ॥ ८६ ॥ एवंपतिव्रतायस्माच्छुभाचै
वतुमत्समा ॥ तेनवृत्तंचजानातिभूतंभव्यंप्रवर्तनम् ॥ ८७ ॥ यइदंश्रावयेल्लोकेपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ तस्यपापंक्षयंयातिजन्मजन्मकृतंचयत् ॥
॥ ८८ ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंविबुधैःसम्प्रयुज्यते ॥ ब्राह्मणोलभतेवेदंजन्मजंन्मसुवाडव ॥ ८९ ॥ सकृच्छृणोतियःपूतोदुष्कृतौघाद्विमुच्यते ॥
सुरालयमवाप्नोतिस्वर्गाद्भ्रष्टोधनीभवेत् ॥ ९० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेसृष्टिखण्डेपतिव्रतोपाख्यानंनामत्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ द्विज
उवाच ॥ माण्डव्यस्यमुनेर्विष्णोशूलाघातःकथंतनौ ॥ पत्यौपतिव्रतायाश्चकथंकुष्ठंकलेवरे ॥ १ ॥ हरिरुवाच ॥ शिशुभावाच्चमाण्डव्यो
झिल्लिकायामभानतः ॥ वस्तिदेशेतृणंदत्त्वामोहात्सश्चमुमोचताम् ॥ २ ॥ तेनापचारदोषेणधर्मस्याज्ञातुरेवच ॥ अहोरात्रंव्यथाकृच्छ्राभुक्ता
तेनद्विजन्मना ॥ ३ ॥ किन्तुसमाधिनातेननज्ञातंशूलसम्भवम् ॥ कृच्छ्रंचमुनिनाकृत्स्नंयोगाभ्यासाद्भृशादपि ॥ ४ ॥ कुष्ठिनोब्रह्मणोघाताद
जितेन्द्रियकारणात् ॥ पूतिगन्धंतनौकुष्ठंसञ्जातंद्विजसत्तम ॥ ५ ॥ पुराविप्रायतेनैवदत्तंगौरीचतुष्टयम् ॥ कन्यकात्रितयंविप्रतेनतस्यपतिव्रता ॥
॥ ६ ॥ अस्यास्तुकारणादेवसचमत्समतांव्रजेत् ॥ अत्रतेविस्मयःकुत्रवेदकर्मपुरातनम् ॥ ७ ॥ द्विजउवाच ॥ कृत्यानारीनयस्यैवतस्यस्व

गोंभवेद्रूध्रुवम् ॥ यथैतच्चरितंनाथसर्वेषांशिवमिष्यते ॥ ८ ॥ हरिरुवाच ॥ सन्तिकृत्याःस्त्रियःकाश्चित्पुंसःसर्वस्वदस्यच ॥ तत्राप्यरक्षणी
यांचमनसापिनधारयेत् ॥ ९ ॥ नस्त्रीणामप्रियःकश्चित्प्रियोवापिनविद्यते ॥ गावस्तृणमिवारण्येप्रार्थयन्तिनवंनवम् ॥ १० ॥ पुमांसं
वित्तहीनंचविरूपंगुणवर्जितम् ॥ अकुलीनंचभृत्यंचकामिनीभजतेध्रुवम् ॥ ११ ॥ भर्तारंचगुणोपेतंकुलीनंचमहाधनम् ॥ सुन्दरंरतिदक्षंचत्यक्त्वा
नीचंभजेद्वधूः ॥ १२ ॥ उमानारदसंवादमाख्यानंविद्धिभूसुर ॥ येनविद्याःस्त्रियाश्चेष्टाविविधाःकृत्स्नशोद्विज ॥ १३ ॥ स्वभावान्नारदोविप्र
विश्वजिज्ञासकोमुनिः ॥ स्वान्तेविमृश्याथगतःकैलासंगिरिमुत्तमम् ॥ १४ ॥ वृषकेतुसदाख्यानसप्रतिष्ठेहिमेगिरौ ॥ प्रणिपत्यमहात्मावैपप्रच्छपा
र्वतींमुनिः ॥ १५ ॥ नारदउवाच ॥ देविसीमन्तिनीनांतुदुश्चेष्टांज्ञातुमुत्सहे ॥ कौतुकेनत्वयाचर्यावधूनांसम्प्रयुज्यते ॥ १६ ॥ सर्वासामपिनारी
णांस्वान्तंजानासितत्त्वतः ॥ तन्मांकथयसर्वेषुविनीतमज्ञमेवच ॥ १७ ॥ देव्युवाच ॥ युवतीनांसदाचित्तंपुंसुतिष्ठत्यसंशयम् ॥ अस्मिन्योनौसु
संयोग्येसङ्गतेवाप्यसङ्गते ॥१८॥ सुवेषंपुरुषंदृष्ट्वाभ्रातरंयदिवासुतम्॥योनिःक्लिद्यतिनारीणांसत्यंसत्यंहिनारद॥१९॥स्थानंनास्तिक्षणंनास्तिनास्तिप्रा
र्थयितानरः ॥ तेननारदनारीणांसतीत्वमुपजायते ॥ २० ॥ घृतकुम्भसमानारीतप्ताङ्गारसमःपुमान् ॥ तस्माद्घृतंचवह्निंचनैकस्थानेचधारयेत
॥ २१ ॥ यथैवमत्तमातङ्गंसृणिमुद्गरयोगतः ॥ स्ववशंकुरुतेयन्तातथास्त्रीणांप्ररक्षकः ॥२२॥ पितारक्षतिकौमारेभर्तारक्षतियौवने ॥ पुत्राश्चस्थाविरे
भावेनस्त्रीस्वातन्त्र्यमर्हति ॥ २३ ॥ ततःस्वातन्त्र्यभावाच्चस्वेच्छयाचनराङ्गना ॥ पुरुषेणार्थिताधीराप्रेरणादिचरीभवेत् ॥ २४ ॥ अरक्षणा
द्यथापाकःश्वकाकवशगोभवेत्॥ तथैवयुवतीनारीस्वच्छन्दाद्दुष्टतांव्रजेत् ॥ २५ ॥ पुनरेवकुलंदुष्टंतस्यास्संसर्गतोभवेत् ॥ परबीजेनयोजातःसचस्या
द्वर्णसङ्करः ॥ २६ ॥ जारजःसङ्करःपापोनरकेनियतंवसेत् ॥ कीटजातौगताजाताःपुनःसर्वेमहीतले ॥ २७ ॥ ततोम्लेच्छमुपानीतंकुलंस्याद्द्विजन
न्दन ॥ कुलक्षयोभवेद्यस्मात्तस्माद्दुष्टांनधारयेत् ॥ २८ ॥ ज्ञात्वैवयोपितांदोषंक्षमतेयोनराधमः ॥ सतिष्ठेन्निरयेघोरेरौरवेपितृभिःसह ॥ २९ ॥
काचित्पातयतेनारीकाचिदुद्धरतेकुलम् ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकुलजामुद्वहेद्बुधः ॥ ३० ॥ कुलद्वयंसमानारीसमयित्वातुतिष्ठति ॥ साध्वीतारयते
वंशान्दुष्टापातयतिध्रुवम् ॥ ३१ ॥ दारेष्वधीनंस्वर्गंचकुलंपङ्कंयशोऽयशः ॥ पुत्रंदुहितरंमित्रंसंसारेकथयन्तिच ॥ ३२ ॥ तस्मादेकांद्वितीयांवावामा
मुद्वाहयेद्बुधः ॥ सन्तानार्थान्तुकामाच्चबहुदोपाश्रिताचसा ॥ ३३ ॥ रजस्वलांचवनितांनावगच्छतियःपतिः ॥ ब्रह्महाभ्रूणहासोऽपिदुर्गतिंचाधिगच्छ
ति ॥ ३४ ॥ योमोहाद्दुर्भगांकृत्वासाध्वींत्यजतिपापकृत् ॥ तस्यावधेनयत्पापंतद्भुक्त्वानरकंव्रजेत् ॥ ३५ ॥ परदारान्बलाद्धृत्वाधनैर्वासंप्रलो

भयेत् ॥ सयातिनरकंघोरंप्रेत्येहचकलत्रहा ॥ ३६ ॥वनिताहरणंकृत्वाचाण्डालकुलनांव्रजेत् ॥ तथैववनिताहानात्पतितोजायतेनरः ॥ ३७ ॥ रामां
विन्यस्यस्कन्धेचचिरंयमपुरेवसेत् ॥ मलमूत्रंशिरोदेशेनित्यंतस्यचसम्पतेत् ॥ ३८ ॥ एवंवर्षसहस्राणिभारंवहतिदुर्मतिः ॥ पुनर्यावन्तिलोमानि
तावत्सरौरवंव्रजेत् ॥ ३९ ॥ पुनःकीटेषुसन्तीर्णस्तदामानुषतांव्रजेत् ॥ ततश्चकलहंशोकंप्राप्नोतिपूर्वकल्मषात् ॥ ४० ॥ एवंजन्मत्रयंप्राप्यमुच्यते
पातकान्नरः ॥ तत्कालंनरकंभुक्त्वासातुकाकीतुवञ्चकी ॥ ४१ ॥ उच्छिष्टंनरकंभुक्त्वामानुषेविधवाभवेत्॥यःपुनश्चान्त्यजांगच्छेन्म्लेच्छांवापुल्कसां
नरः ॥ ४२ ॥ द्वित्रिचतुर्गुणंभुक्त्वातत्रसञ्जीर्णवञ्चकः ॥ मातरंगुरुभार्यांचब्राह्मणींमहिषींतथा ॥४३॥ अन्यांवाप्रभुपत्नींचगत्वायात्यपुनर्भवम् ॥ भगि
नींतत्पुत्रभार्यांतथादुहितरंस्नुषाम् ॥ ४४ ॥ पितृव्यांमातुलानींतुतथवचपितृष्वसाम् ॥ मातृष्वस्रादिकामन्यांगत्वानास्तिचनिष्कृतिः ॥ ४५ ॥
ब्रह्महासभवेदन्धोवचसाजडतांव्रजेत् ॥ कर्णयोर्वधिरोजातश्च्यवतेनास्तिनिष्कृतिः ॥ ४६ ॥ उक्त्वाअश्लीलमत्यर्थमखिलंस्त्रीकृतेनहि ॥ ४७ ॥
॥ द्विजउवाच ॥ एवंदुष्कृतमासाद्यकथंमोक्षोभवेत्पुनः ॥ तत्समाचक्ष्वभगवञ्श्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥४८॥ श्रीभगवानुवाच ॥ तासांचगमनंकृत्वा
तप्तांलोहस्यपुत्तलीम् ॥ समालिङ्ग्यत्यजेत्प्राणंशुचिर्लोकान्तरंव्रजेत् ॥ ४९ ॥ योवैगृहाश्रमंत्यक्त्वामच्चित्तोजायतेनरः ॥ नित्यंस्मरतिगोविन्दं
सर्वपापक्षयोभवेत् ॥ ५० ॥ ब्रह्महत्यायुतंतेनकृतंगुर्वङ्गनागमात् ॥ शतंशतसहस्रंचषष्टीमद्यस्यभक्षणात् ॥ ५१ ॥ स्वर्णादेर्हरणंकृत्वातेषांसंसर्ग
कंचिरम् ॥ एतान्यन्यानिपापानिमहान्तिपातकानिच ॥ ५२ ॥ अग्निंप्राप्ययथातूलंतृणंशुष्कंप्रणश्यति ॥ तस्मान्मन्नामगोविन्दंस्मृत्वापूतोभवे
न्नरः ॥ ५३ ॥ योवागृहाश्रमेतिष्ठन्नित्यंगोविन्दघोषणम् ॥ कृत्वाचपूजयित्वाचसपापात्सन्तरोभवेत् ॥ ५४ ॥ भागीरथीतटेरम्येखगस्यग्रहणेशि
वे ॥ गवांकोटिप्रदानेनयत्फलंलभतेनरः ॥ ५५ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिसहस्रंचाधिकंचयत् ॥ गोविन्दकीर्तनेतातमत्पुरेचाक्षयंवसेत् ॥ ५६ ॥
कामात्सभवनेस्थित्वासार्वभौमोभवेन्नृपः ॥ पुराणेमत्कथांश्रुत्वामत्सादृश्यंलभेन्नरः ॥ ५७ ॥ कथयित्वापुराणंचविष्णुसायुज्यतांव्रजेत् ॥ तस्मा
न्नित्यंचश्रोतव्यंपुराणंधर्मसञ्चयम् ॥ ५८ ॥ श्रावितव्यंप्रयत्नेनलोकेविष्णुनतुंव्रजेत् ॥ अन्यद्वास्त्रीकृतेदोषेयथायोगंभवेद्ध्रुवम् ॥ ५९ ॥
निशामयप्रवक्ष्यामितत्त्वतोद्विजनन्दन ॥ सर्वबीजस्यदानेनसाम्बुकुम्भंमहाफलम् ॥ ६० ॥ दद्याद्विप्रायपुण्याहेसद्यःपूतोभवेत्क्षणात् ॥ सर्वधा
न्यादिकंबीजंकालेदद्याद्द्विजातये ॥ ६१ ॥ सर्वपापक्षयंकृत्वाअक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥ गुणंवक्ष्यामिविप्रर्षेसतीनांयादृशंदृढम् ॥ ६२ ॥ शुद्धवंशोभवेत्त
स्यानित्यंलक्ष्मीःप्रवर्तते ॥उभयोर्वंशयोःस्वर्गोभर्तुरात्मनएवच ॥६३॥ पतिव्रतागुणोविप्रविस्मृतःपृच्छतस्तव ॥ पुनर्वक्ष्यामियोपाणांसर्वलोकं तं

शुभम् ॥ ६४ ॥ उषित्वापूर्वकालंचपुण्यापुण्येनयोषितः ॥ पश्चात्पतिव्रतायाश्वताश्वगच्छन्तिमद्गतिम् ॥ ६५ ॥ षण्मासंवाथवर्षंवाअविकंच
प्रशस्यते ॥ पतिव्रताभवेद्याचयावत्पूताव्रजेद्दिवम् ॥ ६६ ॥ सुरापंविप्रहन्तारंसर्वपापयुतंपतिम् ॥ पङ्कात्पूतंनयेत्स्वर्गंभर्त्तारंयानुगच्छति ॥ ६७ ॥
तिस्रःकोट्योऽर्धकोटींचयावल्लोमानिमानुषे ॥ तावत्कालंवसेत्स्वर्गेभर्तारंयानुगच्छति ॥ ६८ ॥ कन्दर्पसदृशोभर्तासारतीवमनोरमा ॥ जिष्णोरे
वचिरंलोकेभुङ्क्तेऽनन्तमयंसुखम् ॥ ६९ ॥ पतिव्रताबलाद्याचविदूरेस्वामिपातने ॥ चिह्नंलब्ध्वामृतावह्नौपापादुद्धरतेपतिम् ॥ ७० ॥ पति
व्रताचयानारीदेशान्तरमृतेपतौ ॥ साभर्तुश्चिह्नमादायवह्नौसुस्वादिवंव्रजेत् ॥ ७१ ॥ यास्त्रीब्राह्मणजातीयामृतंपतिमनुव्रजेत् ॥ सास्वर्गमात्मघाते
ननात्मानंनपतिंनयेत् ॥ ७२ ॥ नम्रियेतसमंगत्वाब्राह्मणीब्रह्मशासनात् ॥ प्रव्रज्यागतिमाप्नोतिमरणादात्मघातिनी ॥ ७३ ॥ ॥
॥ नरोत्तमउवाच ॥ सर्वासामपिजातीनांब्राह्मणःशस्यइष्यते ॥ पुण्यंचद्विजमुख्येनअत्रकिंवाविपर्ययः ॥ ७४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
ब्राह्मण्यास्साहसंकर्मनैवयुक्तंकदाचन ॥ निःशेषेऽस्यावधंकृत्वासनरोब्रह्महाभवेत् ॥ ७५ ॥ तस्माद्ब्राह्मणजातीयाविप्रयाचव्रतंच
रेत् ॥ प्रवक्ष्यामियथातथ्यंशृणुविप्रयथार्थतः ॥ ७६ ॥ आपणान्तरमामिष्यंभक्षयेन्नकदाचन ॥ अश्वमेधसहस्राणांहायनेफलमाप्नुयात् ॥ ७७ ॥
अर्हणंचेष्टदेवस्यहरेर्व्रतमनुत्तमम् ॥ स्वामिनोऽपिजलंपिण्डंसम्प्रदद्यादमत्सरात् ॥ ७८ ॥ युगकोटिसहस्राणियुगकोटिशतानिच ॥ पतिनास
हसासाध्वीविष्णुलोकेयुताभवत् ॥ ७९ ॥ ततोमहाव्रतंप्राप्यनिरयेब्राह्मणीवधूः ॥ उद्धरेदुभयोर्वंशाञ्छतशोऽथसहस्रशः ॥ ८० ॥ अतोबन्धुज
नैरेवपुत्रैर्भ्रात्रादिभिर्बुधैः ॥ विनियम्यसदातस्याव्रतलोपंनकारयेत् ॥ ८१ ॥ हरेश्चेद्वासरंप्राप्यविधवानव्रतंचरेत् ॥ पुनर्वैधव्यमायातिजन्मजन्मनि
दुर्भगा ॥ ८२ ॥ भोजनान्मत्स्यमांसस्यव्रतानांविप्रयोगतः ॥ चिरंनिरयमासाद्यशुनीभवतिनिश्चितम् ॥ ८३ ॥ दुष्टायमैथुनंगच्छेद्विधवाकुलना
शिनी ॥ नरकाननुभूयाथगृध्रिणीदशजन्मसु ॥ ८४ ॥ द्विजन्मफेरवाभूत्वाततोमानुषतांव्रजेत् ॥ तथैवबालवैधव्यादासीत्वमुपगच्छति ॥ ८५ ॥
द्विजउवाच ॥ कन्यादानफलंब्रूहिवददास्याःफलंचयत् ॥ विधानंचयथोक्तंचयदिमेऽनुग्रहःप्रभो ॥ ८६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ रूपाढ्येगुणसम्पन्नेकु
लीनेयौवनान्विते ॥ समृद्धेवित्तसम्पूर्णेकन्यादानफलंशृणु ॥ ८७ ॥ सर्वाभरणसंयुक्तांकन्यकांयोददातिच ॥ तेनदत्ताधरासर्वासशैलवनकानना ॥ ८८ ॥
अर्द्धाभरणदानेनफलंदातुर्भवेद्ध्रुवम् ॥ अनाभरणकन्यायाःपादैकस्यफलंभवेत् ॥ ८९ ॥ यःपुनःशुल्कमश्नातिसयातिनरकेनरः ॥ विक्रीयचात्मजां
मूढोनरकान्ननिवर्त्तते ॥ ९० ॥ लोभादसदृशेपुंसिकन्यांयस्तुप्रयच्छति ॥ रौरवंनरकंप्राप्यचाण्डालत्वंचगच्छति ॥ ९१ ॥ अतएवहिशुल्कंच

जामातुर्नकदाचन ॥ गृह्णातिमनसाप्राज्ञोयद्दत्तंतस्यचाक्षयम् ॥९२॥ भूमिंगांचहिरण्यंचधनंवस्त्रंचधान्यकम्॥जामातुर्यौतकंदत्त्वासवभवतिचाक्षयम ॥ ९३ ॥ विवाहसमयेवत्ससगोत्रपरगोत्रजैः ॥ यौतकंदीयतेकिंचित्तत्सवचाक्षयंभवेत् ॥ ९४ ॥ दातानस्मरतेदानंप्रतिग्राहीनयाचते ॥ उभौतौन रकंयातश्छिन्नरज्जुर्घटोयथा ॥ ९५ ॥ अवश्यंयौतकंदानंदातव्यंसात्त्विकेनहि ॥ अदत्त्वानरकंप्राप्यदासीत्वमुपगच्छति ॥९६॥ अत्यासन्नेऽतिदूर स्थेचात्याढ्येचातिदुर्गते॥कुलहीनेचमूर्खेचषट्सुकन्यानदीयते ॥९७॥ अतिवृद्धेचातिदीनेरोगिष्ठेदेशवासिनि॥अतिक्रुद्धेऽप्यसन्तुष्टेषट्सुकन्यानदीय ते॥ ९८ ॥ एतेभ्यःकन्यकांदत्त्वानरकंचाधिगच्छति ॥ लोभात्संमानलाभाच्चकन्यकापरिवर्तनात् ॥९९॥ मुनीनांप्रेयसींनारींयुवतींरूपशालिनीम् ॥ सालङ्कारांसशय्यांचदत्त्वाऽनन्तफलंलभेत् ॥ १०० ॥ अनयोश्चफलंतुल्यंयुवतीकन्ययोरपि ॥ एकावरायदातव्याअपराब्राह्मणायतु ॥ १ ॥ क्रीनादे वायदातव्याधीरेणाकष्टकर्मणा ॥ कल्पकालंभवेत्स्वर्गेनृपोवाकौमहाधनी ॥ २ ॥ प्रतिजन्मलभेतैषसुपत्नींवरवर्णिनीम् ॥ यइदंशृणुयान्नि त्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ ३ ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यसर्वशास्त्रार्थपारगः ॥ लभेतसोऽक्षयंस्वर्गंनारीणांवल्लभोभवेत् ॥ ४ ॥ क्षत्रियोविजयीचा थलोकनाथोभवेद्ध्रुवम् ॥ श्रुतंहरतिपापानिजन्मजन्मकृतानिच ॥ सौभाग्यंलभतेलोकेतथवचवराङ्गनाः ॥१०५॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि खण्डेपञ्चाख्यानेस्त्रीणामाख्यानंनामचतुष्पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ द्विजउवाच ॥ तुलाधारस्यचरितंप्रभावमतुलंप्रभो ॥ वक्तुमर्हस्यशेषेणयदि मय्यस्त्यनुग्रहः ॥ १ ॥ भगवानुवाच ॥ सत्यभावादलोभाच्चदयाद्योवैत्वमत्सरात् ॥ नित्यंयज्ञशतंतस्यसुनिष्पन्नंसुदक्षिणम् ॥ २ ॥ सत्येनोदयते सूरोवातिवातस्तथैवच ॥ नसिन्धुर्लङ्घयेद्वेलांधत्तेकूर्मोधरांतथा ॥ ३ ॥ सत्येनलोकास्तिष्ठन्तिसर्वेचवसुधाधराः ॥ सत्याद्भ्रष्टोऽथयःसत्त्वोऽप्यधो वासीभवेद्ध्रुवम् ॥४॥ सत्यवाचिरतोयस्तुसत्यकार्यरतःसदा ॥ सशरीरेणस्वर्लोकमागत्याच्युततांव्रजेत् ॥ ५ ॥ सत्येनमुनयःसर्वेमांचगत्वास्थिरा स्स्थिताः ॥ सत्याद्युधिष्ठिरोराजासशरीरोदिवंगतः ॥ ६ ॥ सर्वशत्रुगणंजित्वालोकोधर्मेणपालितः ॥ अकरोच्चमखंशुद्धंराजसूयंसुदुर्लभम् ॥ ७ ॥ चतुरशीतिसहस्राणिब्राह्मणानांचनित्यशः ॥ भोजयेद्रुक्मपात्रेषुराजोपकरणेषुच ॥ ८ ॥ भोजयित्वोपकरणांस्तेभ्योदत्त्वाविसर्जयेत् ॥ यदभीष्टंद्वि जातीनामतोऽन्यद्दापयेद्धनम् ॥ ९ ॥ अदरिद्रंततोज्ञात्वाद्विजव्यूहंपरित्यजेत् ॥ तथैवस्नातकानांतुसहस्राणितुषोडश ॥ १० ॥ नित्यंसम्भोजयेद्रा जासत्येनैवविमत्सरः ॥ अतिष्ठंस्तेगृहेपूर्वंचिरंतस्यजिगीषया ॥ ११ ॥ जितंतेनजगत्सर्वंप्राणानुग्रहकारणात् ॥ सत्येनचासुरोराजाबलिरिन्द्रोभ विष्यति ॥ १२ ॥ पातालस्थस्यतस्यैवभूयस्तिष्ठामिवेश्मनि ॥ निरन्तरंचतिष्ठामिस्वान्तेपुण्यैककर्मणः ॥ १३ ॥ यद्वापुरामयाबद्धोदैत्ययो

नेर्विमोक्षणात् ॥ तलंचैवामरत्वंहिशक्रत्वंप्रददाम्यहम् ॥ १४ ॥ हरिश्चन्द्रोनृपस्सत्यात्सवाहनपरिच्छदः ॥ स्वशरीरेणशुद्धेनसत्यलोकेप्रतिष्ठि
तः ॥ १५ ॥ राजानोबहवश्चान्येयेचसिद्धामहर्षयः ॥ ज्ञानिनोयतयश्चैवसर्वेसत्येऽच्युताभवन् ॥ १६ ॥ तस्मात्सत्यरतोलोकेसंसारोद्धरणक्षमः॥
तुलाधारोमहात्मावैसत्यवाक्येप्रतिष्ठितः ॥ १७ ॥ लोकेतत्सदृशोनास्तिसत्यवाक्यस्यकारणात् ॥ अश्वमेधसहस्रेणसत्यंतुतुलयाधृतम् ॥
॥ १८ ॥ अश्वमेधसहस्राद्धिसत्यमेवविशिष्यते ॥ सर्वसत्याद्भवेत्साध्यंसत्योहिदुरतिक्रमः ॥ १९ ॥ सत्यवाक्येनसाधेनुर्बहुलास्वर्गगामिनी ॥
सर्वराष्ट्रंसमाधायपुनरावृत्तिदुर्लभा ॥२०॥ तथायंसर्वदासाक्षीमृषानास्तिकदाचन ॥ बह्वर्घमल्पमर्घंचक्रयविक्रयणेसुधीः ॥ २१ ॥ सत्यवाक्यं
प्रशस्तंचविशेषात्साक्षिणोभवेत् ॥ साक्षिणःसत्यमुक्त्वाचअक्षयंस्वर्गमाययुः ॥ २२ ॥ वावदूकःसभांप्राप्यसत्यंवदतिवाक्पतिः ॥ सया
तिब्रह्मणोगेहंयज्ञैरन्यैश्चदुर्लभम् ॥ २३ ॥ सभायांयोवदेत्सत्यमश्वमेधफलंलभेत् ॥ लोभाद्द्वेषान्मृषोक्त्वाचरौरवनरकंव्रजेत् ॥ २४ ॥ सर्वसाक्षी
तुलाधारोजनानांशूरएवच ॥ विशेषाल्लोभसन्त्यागान्नाकेनिर्जरतांव्रजेत् ॥ २५ ॥ कश्चिच्छूद्रोमहाभागोनलोभेवर्ततेक्वचित् ॥ वृत्तिश्शाकेनदुःखे
नतथाशिलोञ्छतोभृशम् ॥२६॥ जर्जरंवस्त्रयुग्मंचकटौगात्रेचसर्वदा॥सदापिलोभविरहोनपरस्वंगृहीतवान् ॥ २७ ॥ तस्यजिज्ञासयैवाहंगृहीत्वावस्त्र
युग्मकम् ॥ अवकोटेनदीतीरेस्थितस्संस्थाप्यसादरम् ॥ २८ ॥ सदृष्ट्वावस्त्रयुग्मंतत्रलोभेकुरुतेमनः ॥ इतरस्यपरिज्ञायतत्क्षान्त्यास्वगृहंययौ
॥ २९ ॥ ततोविंचिन्तयित्वातुह्रदास्वल्पमितिद्विज ॥ उदुम्बरंहेमगर्भंमयातत्रैवपातितम् ॥ ३० ॥ कीकटेचनदीतीरेविकोणेजनवर्जिते ॥ तस्यया
तस्यदेशेतुदृष्टंतेनतदद्भुतम् ॥ ३१ ॥ अलंविधानमेतत्तुकृत्रिमंचोपलक्ष्यत ॥ ग्रहणेवाधुनाचास्यअलोभंनष्टमेवमे ॥ ३२ ॥ अस्यैवरक्षणेकष्टमहङ्का
रपदंत्विदम् ॥ यतोलोभस्ततोलाभोलाभाल्लोभःप्रवर्तते ॥ ३३ ॥ लोभग्रस्तस्यपुंसश्चशाश्वतोनिरयोभवेत् ॥ यदिनोविगुणंवित्तंयदावेश्मनितिष्ठति
॥ ३४ ॥ तदामेदारपुत्राणामुन्मादोह्युपपद्यते ॥ उन्मादात्कामसञ्जातविकारान्मतिविभ्रमः ॥ ३५ ॥ भ्रमान्मोहोऽप्यहङ्कारःक्रोधलोभावतःपरम् ॥
एषांप्रचुरभावाच्चतपःक्षयंगमिष्यति ॥ ३६ ॥ क्षीणेतपसिवर्तन्तेपङ्काश्चित्तप्रमोहकाः ॥ तैश्चशृङ्खलयोगैश्चबद्धोनवोद्धर्तिंव्रजेत् ॥ ३७ ॥ एतद्वि
मृश्यशूद्रोऽसौपरित्यज्यगृहंगतः ॥ स्वस्थादेवामुदातत्रसाधुसाध्वितिचाब्रुवन् ॥ ३८ ॥ निर्ग्रन्थिरूपमादायतस्यान्तिकगृहंतथा ॥ गत्वाहंदैवसंवाद
मवदंभूतवर्तनम् ॥ ३९ ॥ ततोऽभ्यासप्रसङ्गाच्चजनानांचपरिप्लवात् ॥ तस्ययोषातदागत्यपप्रच्छदैवकारणम्॥४०॥ ततोऽहमवदंतस्ययद्वाचेतोगतंद्वु
तम् ॥ निभृतोऽथनिनादस्यकारणंकथितंमया ॥ ४१ ॥ ह्रद्गतंपतिनातेऽद्यविधिनादत्तमज्ञवत् ॥ परित्यक्तंमहाभागेपुनर्नास्तीहतेवसु॥४२ ॥ याव

जीवतिदौर्विध्यंतस्यभोक्तानसंशयः ॥ गच्छमातर्गृहंशून्यमलब्धंतत्प्रपृच्छतम् ॥ ४३ ॥ श्रुत्वातद्वैशिवंसाचवचनंपत्युरन्तिके ॥ गत्वाप्रोवाचदुर्वृ
त्तंतच्छ्रुत्वाविस्मयंगतः ॥ ४४ ॥ सविचिन्त्यतयासार्धमागतोऽसौममान्तिकम् ॥ निभृतंमामुवाचेदंक्षपणत्वंचकीर्तय ॥ ४५ ॥ क्षपणकउवाच ॥
चाक्षुषंचिरसंशुद्धंहेलयातृणवत्कथम् ॥ त्वयात्यक्तंयतस्तातनास्तिभाग्यमकण्टकम् ॥ ४६ ॥ ऐश्वर्यमतुलंशौर्यंशीर्यतेभावुकंपुनः ॥ स्वबन्धूनांम
हद्दुःखमाजन्ममरणान्तिकम्॥४७॥द्रक्ष्यसेचात्मनानित्यंमृतानांयागतिर्ध्रुवम्॥ तस्मात्तद्गृह्यतांतूर्णंभुंङ्क्ष्वभोग्यमकण्टकम् ॥ ऐश्वर्यमतुलंशौर्यंलोक
नांविस्मयंवरम् ॥ ४८ ॥ शूद्रउवाच ॥ नमेवित्तेस्पृहाचास्तिधनंसंसारवागुरा ॥ तद्विधौपतितोमर्त्योनपुनर्मोक्षकंव्रजेत् ॥४९ ॥ शृणुवित्तस्ययद्दोष
मिहलोकेपरत्रच ॥ भयंचोराच्चज्ञातिभ्योराजभ्यस्तस्करादपि ॥ ५० ॥ सर्वेजिघांसवोमर्त्याःपशुमत्स्यविविष्किराः ॥ तथाधनवतांनित्यंकथमर्था
स्सुखावहाः ॥ ५१ ॥ प्राणस्यान्तकरोह्यर्थस्साधको दुरितस्यच ॥ कालादीनांप्रियंगेहंनिदानंदुर्गतेःपरम् ॥ ५२ ॥ क्षपणकउवाच ॥ यस्यार्थास्त
स्यमित्राणियस्यार्थास्तस्यबान्धवाः ॥ कुलंशीलंचपाण्डित्यंरूपभोग्यंयशःसुखम् ॥ ५३ ॥ धनेनतुविहीनस्यपुत्रदारोज्झितस्यच ॥ कथंमित्रंकथं
धर्मोदीनानांजन्मनःकथम् ॥५४॥ सत्त्वादिक्रतुकायचपुष्करिण्युपकारकम् ॥ दानंनाकस्यसोपानंनिःस्वस्यचनसिद्ध्यति ॥५५॥ व्रतकार्यस्यरक्षा
चधर्मादिश्रवणंभृशम् ॥ पितृयज्ञादितीर्थंचनिर्वित्तस्यनसिद्ध्यति ॥ ५६ ॥ तथारोगंप्रतीकारःपथ्यमौषधसञ्चयः ॥ रक्षणंविग्रहस्यैवशत्रूणांविजयोध्रु
वम् ॥ ५७ ॥ स्त्रीणांचजन्मनावार्तावसुयोगेनलभ्यते ॥ भूतभव्यप्रवृत्तानांसुकृतंदुष्कृतंचयत् ॥ ५८ ॥ तस्माद्गृहधनंयस्यतस्यभोग्यंयदृच्छया ॥
स्वर्गवितरणादेवलप्स्यसेह्यचिरादितः ॥ ५९॥ शूद्रउवाच ॥ अकामाच्चव्रतंसर्वमक्रोधात्तीर्थसेवनम् ॥दयाजप्यसमाशुद्धंसन्तोषोधनमेवच ॥ ६० ॥
अहिंसापरमासिद्धिःशिलोञ्छवृत्तिरुत्तमा ॥शाकाहारःसुधातुल्यउपवासःपरन्तप ॥६१॥ सन्तोषोमेमहाभोग्यंमहादानंवराटकम् ॥मातृवत्परदाराश्च
परद्रव्याणिलोष्टवत्॥ ६२॥ परदाराभुजङ्गाभाःसर्वेयज्ञाइदंमम ॥ तस्मादेनंनगृह्णामिसत्यंसत्यंगुणाकर ॥ ६३ ॥ प्रक्षालनाद्धिपङ्कस्यदूरादस्पर्शनंव
रम् ॥ ६४॥ भगवानुवाच॥इत्युक्तेतुनरश्रेष्ठपुष्पवर्षंपपातह ॥ मूर्ध्निदंशेतनौतस्यसर्वदेवैरितंद्विज ॥६५ ॥ देवदुन्दुभयोनेदुर्नृत्यन्त्यप्सरसांगणाः ॥
जगुर्गन्धर्वपतयोविमानंचापतद्दिवः ॥६६॥ ऊचुर्देवगणास्तत्रविमानमिदमारुह॥सत्यलोकंसमासाद्यभुङ्क्ष्वभोग्यंमहेन्द्रवत्॥६७॥सङ्ख्यातेनापिव
र्तितंभोग्यकालस्यधार्मिक॥इत्युक्तेषुचदेवेषुशूद्रोवचनमब्रवीत्॥६८॥शूद्रउवाच॥कथंनिर्ग्रन्थकस्यास्यज्ञानंचेष्टास्यभाषणम् ॥किंवाहरिहरौब्रह्माकिंवा
शक्रोबृहस्पतिः॥६९॥किंवामच्छलनार्थायसाक्षाद्धर्मइहागतः॥७०॥श्रीभगवानुवाच॥इत्युक्तेक्षपणश्चासौस्मितोवचनमब्रवीत्॥७१॥क्षपणकउवाच ॥

विज्ञातुंचैववोधर्ममहंविष्णुरिहागतः ॥ विमानेनदिवंगच्छसकुटुम्बोमहामुने ॥ ७२ ॥ मत्प्रसादाच्चयुष्माकंसदैवनवयौवनम् ॥ भविष्यतिमहाप्राज्ञ
भाग्यानन्त्यंप्रलप्स्यथ ॥ ७३ ॥श्रीभगवानुवाच॥दिव्याभरणसंयुक्तादिव्यवस्त्रोपशोभिताः ॥ गतास्तेसहसानाकंसर्वैर्बन्धुजनैर्वृताः ॥७४॥ एवंद्विज
वरश्रेष्ठलोभत्यागाद्ययुर्दिवम् ॥ तुलाधारस्तथाधीमान्सत्यधर्मप्रतिष्ठितः ॥ ७५ ॥ येनजानातितद्वृत्तंदेशान्तरसमुद्भवम् ॥ तुलाधारसमोनास्तिसु
रलोकेप्रतिष्ठितः ॥ तस्मात्त्वमपिभूदेवसमंगत्वादिवंव्रज ॥ ७६ ॥ यइदंशृणुयान्मर्त्यःसर्वधर्मप्रतिष्ठितः ॥ जन्मजन्मार्जितंपापंतत्क्षणात्तस्यनश्यति
॥ ७७ ॥ सकृत्पठनमात्रेणसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ लोकानांपुरतोविप्रदेवानामर्च्यतांव्रजेत् ॥ ७८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेशूद्रस्या
लोभाख्यानंनामपञ्चपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अद्रोहकस्यचाख्यातोमहिमालोकदुःसहः ॥ एकतल्पगतांवा
मांक्षान्त्वासर्वजितोऽभवत् ॥ १ ॥ ज्ञानिनामपिदुःसाध्यंमुनीनांब्रह्मचारिणाम् ॥ सुरासुरमनुष्याणांविषमंतत्समंगतः ॥ २ ॥ स्वभावाद्विषमंकामं
जेतुंकःपुरुषःक्षमः ॥ अद्रोहकमृतेविप्रसएवभवजित्पुमान् ॥ ३ ॥ अहल्याहरणादेवसुरेशस्यभगाङ्कता ॥ पुनर्देव्याःप्रसादाच्चसहस्राक्षेतिवि
श्रुतः ॥ ४ ॥ विदितंसर्वलोकेचत्रैलोक्येसचराचरे ॥ ५ ॥ द्विजउवाच ॥ कथंचदेवदेवस्यअहल्याहरणंप्रभो ॥ भगाङ्कत्वंचसम्प्राप्यसहस्राक्षःसु
राधिपः ॥६ ॥नगाङ्कोऽपिभगाङ्कत्वंसम्प्राप्तस्सुरराट्कथम् ॥ दुःश्रुतंसुरवैकल्यश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ७ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पुरास्वान्तोद्भवांक
न्यांलोकेशश्चमहामनाः ॥ गौतमायददौधातालोकपालाग्रतोमुदा ॥ ८ ॥ ततस्तुलोकपालानांमन्मथाविष्टचेतसाम् ॥ शचीपतेस्तुसंमोहोहृदि
शल्यइवस्थितः ॥ ९ ॥लोकपालानतिक्रम्यसुवेपावरवर्णिनी ॥ द्विजायरत्नभूतैषादत्ताकिंवाकरोम्यहम् ॥ १० ॥ इतिसञ्चिन्त्यतस्यास्तुवर्तमानेच
यौवने ॥ पुनश्चमाययादृष्टंरूपंतस्यास्सुशोभनम् ॥ ११ ॥ पुनश्चिन्तयमानोऽसौगौतमाध्यासनंगतः ॥ पश्चात्तुतस्यगमनाद्यद्वृत्तंतच्छृणुष्वमे॥१२॥
एकदागौतमःस्नातुंगतोऽसौपुष्करंप्रति ॥ साध्वीचगृहशौचेचगृहवस्तुनितत्परा ॥ १३ ॥ प्रवृत्तादेववास्तूनांबलिंकर्तुंचतत्परा ॥ इन्धनंवह्निकार्यंच
नित्यकर्मावुसञ्चयम् ॥ १४ ॥ एतस्मिन्नन्तरेशक्रोमुनेस्तस्यमहात्मनः ॥ रूपमास्थायगात्रेणप्रविवेशोटजंमुदा ॥ १५ ॥ पतिव्रतापतिंदृष्ट्वाश्रद्धया
परयासती ॥ देवस्थानेचवस्तूनांसञ्चयंकर्तुमुद्यता ॥ १६ ॥ ततस्तामब्रवीदार्तोमुनिवेषधरोहरिः ॥ १७ ॥ इन्द्रउवाच ॥ प्रद्युम्नवशगोवामेदेहिमेचु
म्बनादिकम् ॥ १८ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ एतस्मिन्नन्तरेसाचत्रपायुक्ताब्रवीद्वचः ॥१९॥ अहल्योवाच ॥ देवकार्यादिकंत्यक्त्वावक्तुंनार्हसिमेप्रभो ॥
सर्वंजानासिधर्मज्ञपुण्यानांनिश्चयंमुने ॥ २० ॥ अयमर्थोहिवेलायामधुनैवनयुज्यते ॥ २१ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ततस्तांचारुसर्वाङ्गींदृष्ट्वामन्मथ

पीडितः ॥ २२ ॥ इन्द्रउवाच ॥ अलंप्रियेनवक्तव्यंहृच्छयोमेप्रजायते ॥ कर्तव्यंचाप्यकर्तव्यंपत्युर्वचनसंमतम् ॥ २३ ॥ करोतिसततंयाचसा
चनारीपतिव्रता ॥ लङ्घयेद्याचतस्याज्ञांसुरतेचविशेषतः ॥ पुण्यंतस्याभवेन्नष्टंदुर्गतिंचाधिगच्छति ॥ २४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ साब्रवीद्देववस्तूनि
सन्तिदेवार्थतोमुने ॥ नित्यकर्माणिचान्यानिकिंवातेषुविपर्ययः ॥ २५ ॥ सचोवाचसतींतत्रदेह्यालिङ्गादिकंमम ॥ मनसाभयमुत्सृज्यमयादत्ता
नितानिच ॥ २६ ॥ इत्युक्त्वातांपरिष्वज्यकृतस्तेनमनोरथः ॥ एतस्मिन्नन्तरेविप्रमुनेर्हृद्यासकल्मषम् ॥२७ ॥ ततोध्यानंसमारभ्याजानाद्वृत्तंशची
पतेः ॥ तूर्णमेवद्वारदेशेगत्वाचसमुपस्थितः ॥ २८ ॥ शक्रोमुनिंतुसंलक्ष्यचौतुदेहंविवेशह ॥ गच्छतोवृषदंशस्यपद्धतौप्रचचालह ॥ २९ ॥
मुनिस्तत्रावदत्तंवैकस्त्वंमार्जाररूपधृक् ॥ भयात्तस्यमुनेरग्रेशक्रःप्राञ्जलिरास्थितः ॥ ३० ॥ मघवन्तंपुरोदृष्ट्वाचुकोपमुनिपुङ्गवः ॥ ३१ ॥ मुनि
रुवाच ॥ यत्त्वयाचेदृशंकर्मभगार्थंछलसाहसम् ॥ कृतंतस्मात्तवाङ्गेषुसहस्रभगमुत्तमम् ॥ ३२ ॥ भवत्विहतुपापिष्ठलिङ्गंतेनिपतिष्यति ॥ गच्छमे
पुरतोमूढसुरस्थानंदिवौकसः ॥ ३३ ॥ पश्यन्तिमुनिशार्दूलानराःसिद्धास्सहोरगाः ॥ ३४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ एवमुक्त्वामुनिश्रेष्ठोरुदन्तींतांपति
व्रताम् ॥ पप्रच्छकिमिदानींतेकर्मदारुणमागतम् ॥ इत्युक्तावेपमानासाभीतापतिमुवाचह ॥ ३५ ॥ अहल्योवाच ॥ अज्ञानाद्यत्कृतंकर्मक्षन्तुमर्हसिवै
प्रभो ॥ ३६ ॥ मुनिरुवाच ॥ परेणाभिगतासित्वममेध्यापापचारिणी ॥ अस्थिचर्मसमाविष्टानिर्मांसानखवर्जिता ॥ चिरंस्थास्यसिचैकापित्वां
पश्यन्तुजनाःस्त्रियः ॥ ३७ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ दुःखितातमुवाचेदंशापस्यान्तोविधीयताम् ॥ इत्युक्तेकरुणाविष्टोमन्युनापिपरिप्लुतः ॥ ३८ ॥
जगादगौतमोवाक्यंरामोदाशरथिर्यदा ॥ वनमभ्यागतोविष्णुःसविश्वामित्रलक्ष्मणः ॥ ३९ ॥ दृष्ट्वात्वांदुःखितांशुष्कांनिर्देहांपथिसंस्थिताम् ॥
गदिष्यतिचवैरामःकौशिकस्याग्रतोहसन् ॥ ४० ॥ किमियंशुष्करूपाचप्रतिमास्थिमयीशुभा ॥ नदृष्टंमेपुराब्रह्मन्रूपंलोकविपर्ययम् ॥४१॥ ततोरामं
महाभागंविष्णुंमानुषविग्रहम् ॥ यद्वृत्तमासीत्पूर्वंतत्कौशिकःकथयिष्यति ॥ ४२ ॥ कौशिकस्यवचःश्रुत्वारामोवक्ष्यतिधर्मवित् ॥ अस्यादोषोनचै
वास्तिदोषोऽयंपाकशासने ॥ ४३ ॥ एवमुक्तेतुरामेणत्यक्त्वारूपंजुगुप्सितम् ॥ दिव्यंरूपंसमास्थायमद्गृहंचागमिष्यसि ॥ ४४ ॥ शप्त्वातु
गौतमस्तांहितपस्तप्तुंगतोवनम् ॥ ततोऽत्यन्तंशुष्करूपातथैवपथिसंस्थिता ॥४५ ॥ रामस्यवचनादेवगौतमंपुनरागता ॥ गौतमोऽपितयासार्द्धम
द्येवंदिवितिष्ठति ॥ ४६ ॥ इन्द्रोऽपित्रपयायुक्तःस्थितश्चान्तर्जलेचिरम् ॥ स्थित्वाचान्तर्जलेदेवीमस्तौदिन्द्राक्षिसंज्ञिताम् ॥ ४७ ॥ सुप्रसन्नाततोदेवी
स्तोत्रेणपरितोषिता ॥ गत्वोवाचततःसाचवरोऽस्मत्तोविगृह्यताम् ॥ ४८ ॥ ततोदेवीमुवाचेदंशक्रःपरपुरञ्जयः ॥ ४९ ॥ शक्रउवाच ॥

त्वत्प्रसादाच्चमेदेविवैरूप्यंमुनिशापजम्॥नश्येच्चदेवराज्यंचलभेऽहंतुपुरायथा ॥५०॥ श्रीभगवानुवाच ॥ तमुवाचततोदेवीपापंतन्मुनिशापजम्॥हन्तुं
ब्रह्मादयोदेवाश्शक्तानाहंसुरेश्वर ॥५१॥ किंतुबुद्धिंसृजाम्यद्ययेनलोकैर्नलक्ष्यते ॥ योनिमध्यगतंदृष्टिसहस्रंतेभविष्यति ॥५२॥ सहस्राक्षइतिख्यातस्सु
रराज्यंकरिष्यसि ॥.मेषाण्डंतवशिश्नंचभविष्यतिचमद्वरात् ॥५३॥ इत्युक्त्वासाजगन्मातातत्रैवान्तरधीयत ॥ शक्रोदेववरैःपूज्योह्यद्यापिदिविवर्तते
॥५४॥ इन्द्रस्यैतादृशीकामादवस्थाद्विजसत्तम ॥ ५५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेअहल्याहरणंनामषट्पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥५६॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ अपरंचप्रवक्ष्यामिकामेनाधिष्ठितस्यच ॥ पुराभागीरथीतीरेद्विजःपरमहंसकः ॥१॥ उपदेष्टासहस्राणांद्विजानांशान्तिदःपरः ॥ एकदण्ड
धरःसाक्षात्कूर्मवद्धरणीस्थितः ॥२॥ एकाकिनःसतस्तस्यदेवागारेविनिष्कृते ॥ पत्युर्गृहात्परंगेहंगन्तुंसायंसमुद्यता ॥३॥ अकस्माद्युवतीनारीमिलि
तारूपधारिणी॥दृष्ट्वातांभगवान्विप्रोमन्मथस्यभयार्दितः ॥४॥ अगारजठरेकृत्वासचैनांप्राक्षिपत्क्षपाम् ॥ अर्गलंसादृढंकृत्वादेवागारेसुशोभने ॥५॥
कदाचिदपितंद्वारादागन्तुंनददातिह ॥ एवंभूतःसमाधिस्थःक्षपांक्षिप्त्वाविलप्यसः ॥६॥ चिन्तयंस्तांवरारोहांद्वारिकिंवाकृतंमम ॥ एवंसञ्चिन्त्यतामाह
द्वारंदेहीहनःप्रिये ॥ ७ ॥ पतिश्चवशगःकान्तेदयितस्तेभविष्यति ॥ ततस्तंप्राहसाविप्रंवृद्धंकामप्रलालसम् ॥ ८ ॥ नार्युवाच॥अनन्वितागिर
स्तातवक्तुंत्वंनार्हसिप्रभो ॥ ९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अथासौभगवान्प्राहप्रचुरंचास्तिंमेवसु ॥ तवदास्यामिकल्याणिप्रस्फोटयकपाटिकाम् ॥ १० ॥
विप्रमाहपुनःसाचत्वंवैमेधर्मतःपिता ॥ मागच्छपुत्रिकांमांचपरयोषांचधार्मिक ॥ ११ ॥ मनसाससमालोच्यसुषिरेणपथागृहान् ॥ बाहुनो
द्घाटयतेनैवगन्तुंचैवसमुद्यतः ॥ १२ ॥ गच्छतश्चार्द्धमररउत्तमाङ्गंसुसङ्कटे ॥ प्रविष्टंनपुनश्चैतिपञ्चत्वमगमत्तदा ॥ १३ ॥ उषःकाले
समायातारक्षिणोयेचकिङ्कराः ॥ अद्भुतंतंशवंदृष्ट्वातामूचुस्तेचविस्मिताः ॥ १४ ॥ रक्षिणऊचुः ॥ कथंचनिधनंत्वस्यसम्भूतंब्रूहिसुन्दरि
॥ १५ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कथयित्वातुतद्वृत्तमभीष्टंदेशमागता ॥ एवंकामस्यमहिमादुर्निवारोजनेषुच ॥ १६ ॥ सर्वेषामपिज
न्तूनांसुरासुरनृणांभवेत् ॥ दृष्ट्वाऽमोघांवरारोहांसर्वलोकपितामहः ॥ १७ ॥ च्युतबीजोऽभवत्तत्रलौहित्यसम्भवःस्मृतः ॥ पुनातिसकलाल्लोकान्स
र्वतीर्थमयोहिसः ॥ १८ ॥ यमाश्रित्यनरोयातिब्रह्मलोकमनामयम् ॥ १९ ॥ द्विजउवाच ॥ ॥ कथंचब्रह्मणोमोहोह्यमोघाकावराङ्गना ॥ उद्भ
वंतीर्थराजस्यश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ २० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मुनिर्देवैःसमाराध्यःपद्मयोनिसमप्रभः ॥ शन्तनुश्चेतिविख्यातःपत्नीतस्यपतिव्र
ता ॥ २१ ॥ अमोघेतिसमाख्यातारूपयौवनशालिनी ॥ अस्याश्चपतिमन्वेष्टुंयातोब्रह्माचतद्गृहम् ॥ २२ ॥ तस्मिन्कालेमुनिश्रेष्ठःपुष्पार्घ्यार्थं

वनंगतः ॥ सातंदृष्ट्वासुरश्रेष्ठमर्घ्यपाद्यादिकंददौ ॥ २३ ॥ दूरेऽभिवादनंकृत्वासागृहंप्रविवेशह ॥ तांचदृष्ट्वाऽनवद्याङ्गींधाताकामवशंगतः ॥ २४ ॥ स्वद्यात्मानंसमाधायाचिन्तयत्तांपुरोगताम् ॥ बीजंपपातखट्वायांब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ २५ ॥ ततोब्रह्मागतस्त्रस्तस्त्वरयापरिपीडितः ॥ अथायातो मुनिर्गेहंशुक्रंपीठेददर्शह ॥ २६ ॥ तामपृच्छद्वरारोहांकश्चाप्यत्रागतःपुमान् ॥ तमुवाचनतोऽमोघाब्रह्मात्रागतःपते ॥ २७ ॥ त्वामेवान्वेषितुंनाथ मयादत्तोऽत्रपीठकः ॥ शुक्रस्यकारणंचात्रतपसाज्ञातुमर्हसि ॥ २८ ॥ ततोध्यानात्परिज्ञातंतेनैवचद्विजन्मना ॥ २९ ॥ शन्तनुरुवाच ॥ ब्रह्मरे तःपरंसाध्विपालयस्वममाज्ञया ॥ उत्पद्यतेसुतस्तेतुसर्वलोकैकपावनः ॥ आवयोःसर्वकल्याणंफलिष्यतिमनोगतम् ॥ ३० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ततःपतिव्रतातस्यआज्ञामागृह्यसम्भवात् ॥ पपौरेतोमहाभागाब्रह्मणःपरमात्मनः ॥ ३१ ॥ आवर्तइवसञ्जज्ञेरौद्रगर्भइतिस्फुरन् ॥ प्रसोढुंनैव शक्तासाशन्तनुंचाब्रवीत्ततः ॥ ३२ ॥ अमोघोवाच ॥ गर्भंधारयितुंनाथनशक्नोम्यधुनाप्रभो ॥ किंकरिष्यामिधर्मज्ञप्राणोमेसञ्चलत्यपि ॥ आ ज्ञापयमहाभागगर्भंत्यक्ष्यामियत्रच ॥ ३३ ॥ पत्युराज्ञांसमादायमुक्तोगर्भोयगन्धरे ॥ पयस्तजोमयंशुद्धंसर्वधर्मप्रतिष्ठितम् ॥ ३४ ॥ तन्म ध्येपुरुषःशुद्धःकिरीटीनीलवाससा ॥ रत्नदाम्नाचविद्धाङ्गोदुष्प्रेक्ष्योज्योतिषांगणः ॥ ३५ ॥ ततोदेवगणाःस्वर्गात्पुष्पवर्षमवाकिरन् ॥ प्रसूतःसर्वतीर्थे षुतीर्थराजइतिस्मृतः ॥ ३६ ॥ ततोरामइतिख्यातःप्रजातोऽहंभृगोःकुले ॥ क्षत्रियान्पितृहन्तॄंस्तुससैन्यबलवाहनान् ॥ ३७ ॥ हत्वायु द्धगतान्भीतान्पङ्क्तैःसर्वैर्युतोह्यहम् ॥ ब्रह्महत्यासमंघोरंमद्देहेसमुपस्थितम् ॥ ३८ ॥ पङ्कयुक्तकुठारंमेक्षालितंनैवशुद्ध्यति ॥ ततःखेचाभवद्वा णीराममद्वचनंकुरु ॥ ३९ ॥ देववागुवाच ॥ यत्रतीर्थेकुठारंतेनिर्मलंचभवेदिह ॥ तत्रतेसर्वपापानांजातानांचक्षयोभवेत् ॥ ४० ॥ जनानांतत्र सर्वेषांहितार्थंतिष्ठमानद ॥ चपलंगच्छतीर्थानिसर्वाणिसुमहान्तिच ॥ ४१ ॥ तेषांमध्येमहातीथपर्शुःशुद्धोभवद्यदि ॥ तंचजानीहितीर्थेषुमुक्ति दंपरिकीर्तितम् ॥ ४२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ तच्छ्रुत्वाजामदग्न्यस्तुतीर्थानिप्रययौतदा ॥ गङ्गांसरस्वतींशुभ्रांकावेरींसरयूंतथा ॥ ४३ ॥ गो दावरींचयमुनांकद्रूंचवसुदांतथा ॥ अन्यांचपुण्यदांरम्यांगौरींपूर्वास्थितांशुभाम् ॥ ४४ ॥ गच्छतस्तस्यधीरस्यसदागतिसमस्यच ॥ क्षालि तःसर्वतीर्थेषुनपुनर्निर्मलोऽभवत् ॥ ४५ ॥ ततोगिरिगुहांदुर्गांमहारण्यंचपर्वतम् ॥ गिरिकूटचदुर्लभ्यंययौतीर्थमसौहरिः ॥ ४६ ॥ ॥ नचनिर्मल तामेतिकुठारस्तस्यतेनच ॥ विषादमगमत्तत्ररामःपरपुरञ्जयः ॥ ४७ ॥ हाहेतिविविधंकृत्वाचोपविश्यधरातले ॥ प्रचिन्तामगमद्धीरस्तमुवाचपुन स्तथा ॥ ४८ ॥ देववागुवाच ॥ पूर्वस्यांदिशिदेवेशतीर्थंचास्तिगुहोदरे ॥ ४९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ तच्छ्रुत्वानरशार्दूलोगत्वाकुण्डंददर्शसः ॥

प्रदक्षिणंजलावर्तंशुभ्रंपापहरंशुभम् ॥ ५० ॥ तज्जलस्पर्शमात्रेणकुठारःशुद्धतांगतः ॥ ततोरामोऽभिषेकंतुकृतवान्प्रमुदान्वितः ॥ ५१ ॥ शुद्धात्म
नस्त्वपापस्यबुद्धिर्जाताप्रपाविनी ॥ सरामःसुचिरंस्थित्वातीर्थराजंप्रसाद्यतम् ॥ ५२ ॥ ततस्ततोऽचलात्प्राप्यपुरंवेगसमन्वितः ॥ ख्यातंकृत्वा
ततश्चोव्यागतोऽसौलवणार्णवम् ॥ ५३ ॥ अयंतीर्थवरःसाक्षात्पितामहकृतोभुवि ॥ सुखदःसर्वतःशुद्धोमुक्तिमार्गप्रदःकिल ॥ ५४ ॥ एवंकामप्र
भावंचविद्धिदुर्वारदुःसहम् ॥ कामाज्जातंवृषंपापंपुण्यंपुण्यप्रयोगतः ॥ ५५ ॥ सजातश्चैवलौहित्योविरिञ्चेश्चैवचौरसः ॥ शन्तनोःक्षेत्रसञ्जातस्त्व
मोघागर्भसम्भवः ॥ ५६ ॥ विरिञ्चिनाजितःकामःशन्तनोरप्यमत्सरात् ॥ तस्याःपतिव्रतात्वाच्चतीर्थात्तीर्थवरोहिसः ॥ ५७ ॥ एवंयस्तुपठेन्नित्यं
पुण्याख्यानमिदंशिवम् ॥ शृणुयाद्वामुदापृथ्व्यांमुक्तिमार्गंसगच्छति ॥ ५८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपञ्चाख्यानेलौहित्योत्पत्तिर्नामसप्त
पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥५७॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पुराशर्वःस्त्रियोदृष्ट्वायुवतीरूपशालिनीः ॥ गन्धर्वकिन्नराणांचमनुष्याणांचसर्वतः ॥ १ ॥ मन्त्रेण
ताःसमाकृष्यत्वतिदूरेविहायसि ॥ तपोव्याजपरोदेवस्तासुसङ्गतमानसः ॥ २ ॥ अतिरम्यांकुटींकृत्वाताभिःसहमहेश्वरः ॥ क्रीडांचकारसहसाम
नोभवपराभवः ॥ ३ ॥ एतस्मिन्नन्तरेगौर्याश्चित्तमुद्भ्रान्ततांगतम् ॥ अपश्यद्ध्यानयोगेनक्रीडन्तंजगदीश्वरम् ॥ ४ ॥ स्त्रीभिरन्तर्गतंज्ञात्वारोषस्यव
शगाभवत् ॥ ततःक्षेमङ्करीरूपाभूत्वाचप्रविवेशसा ॥ ५ ॥ व्योमैकान्तेऽतिदूरेचकामदेवसमप्रभम् ॥ वामातिमध्यगंशुभ्रंपुरुषंपुरुषोत्तमम् ॥ ६ ॥
स्त्रीभिःसहसमालिङ्ग्यप्रक्रीडन्तंमुहुर्मुहुः॥चुम्बन्तंनिर्भरंदेवंहररागप्रपीडितम् ॥७॥ वृत्तंक्षेमङ्करीदृष्ट्वानिपपाताग्रतस्तदा ॥ तासांकेशेषुचाकृष्यचकार
चरणाहतिम् ॥८॥ त्रपयापीडितश्शर्वःपराङ्मुखमवस्थितः ॥ केशेष्वाकृष्यरोषात्ताःपातयामासभूतले ॥ ९ ॥ स्त्रियःसर्वाधरांप्राप्यसहसाविकृतान
नाः ॥ उमाशापप्रदग्धाङ्गाम्लेच्छानांवशमागताः ॥ १० ॥ ताश्चाण्डालस्त्रियःख्याताअधवाधवसंयुताः ॥ अद्याप्युमाकृतंशापंसर्वास्ताश्चसमश्नु
युः ॥ ११ ॥ अथोमाशतधारूपंकृत्वेशंसङ्गतातदा ॥ एवंप्रभावंजानीहिकामस्यसततंद्विज ॥ १२ ॥ ततश्चिरात्तयासार्द्धंगतःकैलासमन्दि
रम् ॥ अतःक्षेमङ्करींदृष्ट्वायेऽभिनन्दन्तिमानवाः ॥ १३ ॥ तेषांवित्तर्द्धिविभवाभवन्तीहपरत्रच ॥ कुङ्कुमारक्तसर्वाङ्गिकुन्देन्दुधवलानने ॥ १४ ॥
सर्वमङ्गलदेदेविक्षेमङ्करिनमोऽस्तुते ॥ योगिनीसाम्यंतेनैवसम्मुखाविमुखापिवा ॥ १५ ॥ दृष्ट्वातांनाभिवन्देद्यस्तस्ययुद्धेपराजयः ॥ राजगृहेषु
विद्यायांनमस्काराज्जयोभवेत् ॥ १६ ॥ एवंकामस्यमाहात्म्यंभवोमोहवशंगतः ॥ ममैवयादृशोमोहःसर्वलोकैःप्रगीयते ॥ १७ ॥ परस्त्रीहरणे
दोषान्ममदुर्गतिसञ्चयम् ॥ यथोद्धृतंप्रवक्ष्यामिजनेषुविदितंद्विज ॥ १८ ॥ गोपीपतिहिताकाचित्काचिद्वालातपस्विनी ॥ प्रौढाकात्यायनीवृद्धा

काचित्सम्बन्धिनीवधूः ॥ १९ ॥ आसांहरणदोषाच्चयद्वृत्तंतच्छृणुष्वमे ॥ रणेपराजयंदैन्यंशोकंपुत्रविनाशनम् ॥२०॥ सारथ्यंस्त्रीजनेपापंचण्डालादेवविप्लवम् ॥ शुक्लाङ्गंक्षयवृद्धिंचकल्पेशाश्वतमाप्नुयाम् ॥ २१ ॥ अयंदेवासुराणांचक्षमयाप्रभुतांगतः ॥ अस्यैवसदृशोलोकेनभूतोनभविष्यति ॥ २२ ॥ रामामङ्कस्थितांरम्यांक्षमातल्पगतेनच ॥ त्यक्त्वैवसाधितालोकास्सुरासुरसुदुर्लभाः ॥ २३ ॥ एवंवैष्णवमुख्यश्चसुरासुरगणार्चितः ॥ योनोददातिभुक्त्यग्र्यंशेषंचस्वयमश्नुते ॥२४ ॥ एवमभ्यासधैर्येणदीर्घकालेसुखंगते ॥ प्राक्सङ्गमात्स्वभार्यांचदृष्ट्वामांप्रददौमुदा ॥ २५ ॥ द्वादशाब्दंप्रसङ्कल्प्यप्राग्भोगोमयिवेशितः ॥ तेनतस्यगृहेनित्यंतिष्ठामिगृहरक्षणात् ॥ २६ ॥ तथाधात्रीफलस्यापिसदास्वरसमीहते ॥ तस्मादुक्तोमयान्येषांवैष्णवानांचवैष्णवः ॥२७॥ पुरायेविप्रमेभक्तास्सुरामत्पथगामिनः ॥ तैरेवनकृतंयच्चतदनेनकृतंपरम् ॥२८॥ तस्माद्वैष्णवसर्वस्वंनामरम्यंमयाकृतम् ॥ अस्यवेश्मनितिष्ठामिमुहूर्तंनचलाम्यहम् ॥ २९ ॥ अतोयेचैवमद्भक्तास्तेष्वहंसुलभोद्विज ॥ अस्माकंपदवींतेभ्योह्यद्यदद्मिस्वकारणम् ॥ ३० ॥ आवयोावप्रसौजन्यंस्वप्नभोज्यादिकंसमम् ॥ सायुज्यंचसखित्वंचपश्यभूदेवनान्तरम् ॥ ३१ ॥ व्यासउवाच॥ततोमूकादयस्सर्वेस्वागताहरिमीश्वरम् ॥ गन्तुकामादिवंपुण्यास्सदाराःसपरिच्छदाः ॥ ३२ ॥ येचतेषांगृहाभ्याशेऽप्यात्मनोगृहगोधिकाः ॥ नानाकीटादयोयेचतेषामनुययुःसुराः ॥ ३३ ॥ एतस्मिन्नन्तरेदेवाःसिद्धाश्चपरमर्षयः ॥ प्रचक्रुःपुष्पवर्षाणिसाधुसाध्वित्यनादयन् ॥ ३४ ॥ देवदुन्दुभयोनेदुर्विमानेषुवनेषुच ॥ समारुह्यरथंस्वंस्वंहरिवीथीपुरंययुः ॥ ३५ ॥ तदद्भुतंसमालोक्यविप्रोऽवोचज्जनार्दनम् ॥ उपदेशंचदेवेशब्रूहिमेमधुसूदन ॥ ३६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ गच्छस्वपितरौतातशोकविक्लवमानसौ ॥ समाराध्यप्रयत्नेनमद्गृहंप्राप्स्यसेऽचिरात ॥ ३७ ॥ पितृमातृसमादेवानतिष्ठन्तिसुरालये ॥ याभ्यांसुगर्हितंदेहंशिशुत्वेपालितंसदा ॥ ३८ ॥ अज्ञानदोषसहितंप्रपुष्टंचापिवर्धितम् ॥ याभ्यांतयोस्समंनास्तित्रैलोक्येसचराचरे ॥३९ ॥ व्यासउवाच॥ततोदेवगणास्सर्वेपञ्चभिस्तैर्मुदान्विताः॥माधवंसंस्तुवन्तश्चगतास्तेहरिमन्दिरम् ॥४०॥ खचितांचपुरींरम्यांविश्वकर्मविनिर्मिताम्॥रत्नाढ्यामिष्टसम्पूर्णांकल्पवृक्षादिभिर्युताम् ॥ ४१ ॥ शातकुम्भमयैर्गेहैस्सर्वरत्नैस्सकर्बुराम्॥वज्रवैडूर्यसोपानांस्वर्णदीतोयसंयुताम् ॥ ४२ ॥ गीतवाद्यादिसम्पूर्णांसर्वदुर्गसमाकुलाम् ॥ कोकिलालापबहुलांसिद्धगन्धर्वसेविताम् ॥ ४३ ॥ रूपाढ्यैःसुजनैःपूर्णांप्रयान्तीमिवखेपुरीम् ॥ ततःस्थित्वाऽच्युताःसर्वेसर्वलोकोर्ध्वतोभृशम् ॥ ४४ ॥ द्विजोऽपिपितरौगत्वासमाराध्यप्रयत्नतः ॥ अचिरेणैवकालेनसकुटुम्बोहरिंययौ ॥४५॥ पञ्चाख्यानमिदंपुण्यंमयातेसमुदाहृतम् ॥ यःपठेच्छृणुयाद्वापितस्यनास्तीहदुर्गतिः ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्नलिप्येतकदाचन ॥ ४६ ॥ गवांकोटिप्रदानेनयत्फलं

लभतेनरः ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिपश्चाख्यानावगाहनात् ॥४७॥ स्नानेनपुष्करेनित्यंभागीरथ्यांचसर्वदा ॥ यत्फलंतदवाप्नोतिसकृच्छ्रवणगोचरात
॥ ४८ ॥ दुःस्वप्नंनाशयेत्क्षिप्रंतथारोग्यंप्रयच्छति ॥ लक्ष्म्यारोग्यकरंचैवतस्माच्छ्रोतव्यमेवहि ॥ ४९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपश्चा
ख्यानंनामाष्टपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ ॥ द्विजाऊचुः ॥ कीर्तिर्धर्मोऽथलोकेषुसर्वाणिप्रवराणिच ॥ वदनोमुनिशार्दूलयदिनोऽस्तित्वनुग्रहः
॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ यस्यखातेवनंगावस्तृप्यन्तिमासमेवच ॥ यद्वासप्तदिनात्पूतःसर्वदेवैःसपूजितः ॥ २ ॥ पुष्करिण्याविशेषेणपूता
यायज्ञकर्मणा ॥ यत्फलंजलदानेनसर्वमत्रास्तितच्छृणु ॥ ३ ॥ हायनेहायनेचैवकल्पंकल्पंविधीयते ॥ दानात्स्वर्गमवाप्नोतितितोयदःसर्वदोभुवि
॥ ४ ॥ मेघंवर्षतिखातेचजायन्तेयेतुशीकराः ॥ तावद्वर्षसहस्राणिदिवमश्नातिमानवः ॥ ५ ॥ तोयैरन्नादिपाकैश्चप्रसन्नोमानवोभवेत् ॥ प्राणा
नांचविनान्नैश्चधारणंनैवजायते ॥ ६ ॥ पितॄणांतर्पणंशौचंरूपंवेगन्ध्यनाशनम् ॥ बीजंत्विहार्जितंसर्वंसर्वंतोयेप्रतिष्ठितम् ॥ ७ ॥ वस्त्रस्यधाव
नंरुच्यंभाजनानांतथैवच ॥ तेनैवसर्वकार्यंचपानीयंमेध्यमेवच ॥ ८ ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनवापीकूपतटाककम् ॥ कारयेच्चबलैःसर्वैस्तथासर्वधनेनच
॥ ९ ॥ ततोविनिर्जलेदेशेयोददातिजलाशयम् ॥ वासरेवासरेतस्यकल्पंस्वर्गेविनिर्दिशेत् ॥ १० ॥ त्रिविष्टपाच्युतोविप्रोवेदशास्त्रार्थपारगः ॥
लोकबन्धुःसधर्मात्मातपस्तस्त्वादिवंव्रजेत् ॥ ११ ॥ एवंजन्माष्टकंप्राप्यएकस्याक्षयमिष्यते ॥ क्षत्रियाणांकुलेजातःसार्वभौमोऽभवन्नृपः ॥ १२ ॥
विशोऽक्षयंधनंविद्याजन्मजन्मसुयत्प्रियम् ॥ शूद्रादयोऽन्त्यजाश्चान्येलभन्तेस्वर्गतिंमुहुः ॥ १३ ॥ चतुर्हस्तप्रमाणंतुकूपंखनतियःपुमान् ॥ परोप
कारकंनित्यंकल्पंस्वर्गंतुहायने ॥ १४ ॥ द्विगुणेद्विगुणंविद्याच्छतंचैवचतुर्गुणे ॥ विंशत्किष्कुप्रमाणांतुदद्यात्पुष्करिणींतुयः ॥१५॥ विष्णोर्धामलभे
त्सोऽपिदिव्यभोगंतथैवच ॥ अनन्तरंनृपोजातोधनीवाग्मीश्वरोभवेत् ॥ १६ ॥ एवंद्वित्रिश्चतुर्वापिगुणतोभोग्यमिष्यते ॥ विस्तीर्णंप्रचुरंविद्धिसहस्रेणा
च्युतोदिवः ॥१७॥ सहस्राद्द्विगुणेनैवसुरपूज्योभवेन्नरः॥जन्तवस्तत्रयेसन्तियावन्तोजीवनंययुः ॥१८॥ तत्सङ्ख्याकाजनास्तस्यकिङ्कराःपृष्ठलग्नकाः॥
भवन्तिसततंगेहेपुरेजनपदेषुच ॥ १९ ॥ विहायपितरंभोग्याधनेक्षीणेयथावनम् ॥ पक्षिणस्सूकरश्चैवमहिषीकरिणीतथा ॥ २० ॥ उपदेष्टाचकर्त्ताच
षडेतेस्वर्गगामिनः ॥ दिव्यंचपक्षिणांचैवशतंस्वर्गंविनिर्दिशेत् ॥ २१ ॥ क्रोडोवर्षसहस्रंतुमहिष्ययुतहायनम् ॥ देवरूपंसमास्थायकरिण्याल
क्षमुच्यते ॥ २२ ॥ कोटयेकमुपदेष्टुश्चकर्तुरक्षयमेवच ॥ पुराधनिसुतेनैवकृतःख्यातोजलाशयः ॥ २३ ॥ अयुतधनव्ययेनैवप्राणेनैवबले
नच ॥ सर्वसत्त्वोपकारायशिवश्रद्धायुतेनच ॥ २४ ॥ कालेनक्रियताचापिक्षीणवित्तोऽभवत्किल ॥ कश्चिदर्थीधनीतस्यमूल्यदानायचो

धनः ॥ २५ ॥ विमृश्यधनिनाचोक्तंव्याहारंशृणुताधुना ॥ दीनारस्यायुतंवातेदास्याम्यस्याश्चकारणात् ॥ २६ ॥ लब्धंतेपुष्करिण्याश्चपुण्यंलाभात्प्र
मन्यसे ॥ शक्त्यादत्त्वाथमूल्यंतांस्वीयांकर्तुंव्यवस्थितः ॥२७॥ एवमुक्तेमतंप्राहवासरेऽप्ययुतंपुनः ॥ फलंभवतिवैनित्यंपुण्यंपुण्यविदोविदुः ॥२८॥
एतस्मिन्निर्जलेदेशेशिवंखातंकृतंचमे ॥ स्नानपानादिकंकर्मसर्वेकुर्वन्त्यभीप्सतः ॥ २९ ॥ तस्मान्मेऽप्ययुतार्थस्यनैत्यकंफलमिष्यते ॥ ततस्तस्याभव
द्धास्यंतथैवचसभासदाम् ॥३०॥ ह्रियाचपीडितःसोऽपिवाक्यमेतदुवाचह ॥ सत्यमेतद्वचोऽस्माकंपरीक्षांकुरुधर्मतः ॥ ३१ ॥ मत्सरात्सतुतंप्राहशृ
णुमेवचनंपितः ॥ दीनारायुतमेतत्तेदत्त्वाचानीयप्रस्तरम् ॥ ३२ ॥ पातयिष्यामितेखानेयथायोगंप्रमज्जतु ॥ उन्मज्जतिचयत्कालेप्रस्तरःसन्तरत्यपि
॥३३॥ क्षयंयास्यतिनोवित्तंनोचेन्मेधर्मतोहिंसा ॥ बाढमुक्त्वायुतंतस्यगृहीत्वास्वगृहंगतः ॥३४॥ साक्षिणामग्रतस्तेनप्रस्तरःपातितस्तथा ॥ पुष्क
रिण्यांमहत्यांचदृष्टंनरसुरासुरैः ॥ ३५ ॥ ततोधर्मतुलायांतुतुलितंधर्मसाक्षिणा ॥ दीनारायुतदानस्यपुष्करिण्याजलस्यतु ॥ ३६ ॥ नसमंतुदिनैकं
तुजलस्यधर्मतोभृशम् ॥ धनिनोमानसंदुःखंमोघार्थंचपरेऽहनि ॥ ३७ ॥ शिलोच्चयोऽभवत्तीर्णोद्वीपवच्चजलोपरि ॥ ततःकोलाहलःशब्दोजनानांसमु
पस्थितः ॥ ३८ ॥ तच्छ्रुत्वाद्भुतवाक्यंचमुदातोचागतौततः ॥ दृष्ट्वाशैलंतथाभूतंकृतंतेनायुतंतथा ॥ ३९ ॥ ततःखाताधिपेनैवशैलंदूरेनिपातितम् ॥
पुण्यंखातस्यचोत्खातेप्रलुप्तस्यसुतेनहि ॥४०॥ सोऽपिनाकंसमारुह्यजन्मजन्मसुनिर्वृतः ॥ गोत्रमातृगणानांचनृपाणांसुहृदांतथा ॥४१॥ सखीनांचो
पकर्तॄणांखातंखात्वाऽक्षयंफलम् ॥ तपस्विनामनाथानांब्राह्मणानांविशेषतः ॥४२॥ खातंतुजनयित्वातुस्वर्गचाक्षयमश्नुते॥तस्मात्खातादिकंविप्राःश
क्तितोयःकरिष्यति ॥ ४३ ॥ सर्वपापक्षयात्पुण्यंमोक्षंयायान्नसंशयः ॥ यइदंश्रावयेल्लोकेधर्माख्यानंमहोत्कटम् ॥ ४४ ॥ सर्वखातप्रदानस्यफलम
श्नातिधार्मिकः ॥ ग्रहणेभास्करस्यैवभागीरथ्यांतटेवरे ॥ ४५ ॥ गवांकोटिप्रदानस्यफलंश्रुत्वालभेन्नरः ॥ नचदरिद्रतामेतिनशोकंव्याधिसञ्चयम
॥ ४६ ॥ असंमानंमहद्दुःखमुभयोर्नाधिगच्छति ॥ ४७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमसृष्टिखण्डेखातादिकीर्तनंनामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥
॥ व्यासउवाच ॥ शाखिनामेवसर्वेषांफलंवक्ष्यामियादृशम् ॥ तच्छृणुध्वंमहाभागारोपणेचपृथक्पृथक् ॥१॥ यस्तुरोपयतेतीरेपुण्यवृक्षान्समन्ततः॥
तस्यपुण्यफलंज्ञातुंकश्चितुंनैवशक्यते ॥ २ ॥ अन्यत्ररोपणंकृत्वाशाखिनांयत्फलंलभेत् ॥ ततोजलसमीपेतुलक्षकोटिगुणंभवेत् ॥ ३ ॥ स्वयंपुष्क
रिणीतीरेत्वनन्तंफलमश्नुते ॥ तस्माच्छतगुणंब्रूमःशाखिनांपुण्यकारिणाम् ॥ ४ ॥ अश्वत्थरोपणंकृत्वाजलाशयसमीपतः ॥ यत्फलंलभतेमर्त्योनत
त्क्रतुशतैरपि ॥ ५ ॥ पतन्तियानिपत्राणिजलेपर्वणिपर्वणि ॥ तानिपिण्डसमानीहपितॄणामक्षयंययुः ॥ ६ ॥ खादन्तिपतगास्तत्रफलानिकामतो

ध्रुवम् ॥ ब्रह्मभक्ष्यसमंतस्यपुण्यंभवतिचाक्षयम् ॥७॥ अश्वत्थेनैवभक्ष्यणरोपणंनवयत्फलम् ॥ तद्वैक्रतुशतैर्नैवपुत्रैरवशतैरपि ॥ ८ ॥ उष्णेच्छाय
प्रगृह्णन्तिगावोदेवद्विजातयः ॥ कर्तुःपितृगणानांचस्वर्गोभवतिचाक्षयः ॥ ९ ॥ कतुस्वस्थस्यवैविघ्नमक्षयत्वान्नशक्यते ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनरोप
यद्वृक्षमाधवम् ॥ १० ॥ एकंवृक्षंसमारोप्यनरःस्वर्गान्नहीयते ॥ तस्मादेवमहावृक्षंरोपयध्वंद्विजोत्तमाः ॥ ११ ॥ जलानांनिकटेरम्येरसानांक्रयवि
क्रये ॥ मार्गेजलाशयेवृक्षान्रोपयेद्योमहाशयः ॥१२॥अश्वत्थादीन्समारोप्यस्वर्गंयातिमनोरमम् ॥ अर्चयित्वातुयत्पुण्यंप्रवक्ष्यामिद्विजातयः ॥१३॥
स्नात्वाश्वत्थंस्पृशेद्यस्तुसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ अस्नातोयःस्पृशेन्मर्त्योलभतेस्नानजंफलम् ॥ १४ ॥ दृष्ट्वाचनाशयेत्पापंस्पृष्ट्वालक्ष्मींप्रपद्यते ॥ प्रद
क्षिणेभवेदायुःसदाश्वत्थनमोऽस्तुते ॥१५ ॥ चलद्दलायवृक्षायसदाविष्णुस्थितायच ॥ बोधिसत्त्वाययोग्यायसदाश्वत्थनमोऽस्तुते ॥ १६ ॥ अश्व
त्थायतुहव्यंतुपयोनैवेद्यमेवच ॥ पुष्पंधूपंदीपकंचदत्त्वास्वर्गान्नहीयते ॥ १७ ॥ सपुत्रंचाक्षयंविद्धिधनवृद्धियशस्करम् ॥ विजयंमानदंभद्रमश्वत्थ
स्यप्रपूजनम् ॥ १८ ॥ यज्ञंतंचहुतंस्तोत्रंयन्त्रमन्त्रादिकंचयत् ॥ सर्वंकोटिगुणंप्रोक्तंमूलेचलदलस्यच ॥ १९ ॥ यस्यमूलेस्थितोविष्णुर्मध्येतिष्ठति
शङ्करः ॥ अग्रभागेस्थितोब्रह्माकस्तंजगतिनार्चयेत् ॥ २० ॥ सोमवारेत्वमायांचस्नानंयन्मौनिनाकृतम् ॥ दानस्यगोसहस्रस्यफलंचाश्वत्थवन्दने
॥२१॥ सप्तप्रदक्षिणेनैवगवामयुतजंफलम् ॥ प्रचुराल्लक्षकोटिश्चतस्मात्कार्याहिसासदा ॥२२॥ यत्किञ्चिद्दीयतेतत्रफलमूलजलादिकम् ॥ सर्वंतच्चाक्ष
यफलंजन्मजन्मसुजायते ॥ २३ ॥ अहोऽश्वत्थसमोनास्तिवृक्षरूपीहरिर्भुवि ॥ यथापूज्योद्विजोलोकेयथागावोयथामराः ॥ २४ ॥ तथाश्वत्थवृक्ष
रूपोदेवःपूज्यतमःस्मृतः ॥ रोपणेरक्षणेस्पर्शेपूजाकर्मणिवैसदा ॥ २५ ॥ ददातिवित्तंपुत्रांश्चस्वर्गंमोक्षंपुनःक्रमात् ॥ किञ्चिच्छेदंतुयःकुर्यादश्वत्थस्य
तनौनरः ॥ २६ ॥ कल्पैकंनिरयंभुक्त्वाचाण्डालादौप्रजायते ॥ मूलच्छेदेनतस्यैवसचयात्यपुनर्भवप् ॥ २७ ॥ पुरुषास्तस्यतिष्ठन्तिरौरवेघोरदर्श
ने ॥ अश्वत्थस्यैकवृक्षस्यरोपणेयत्फलंभवेत् ॥ २८ ॥ तथैवचम्पकेऽर्केचत्रयाणांरोपणेऽपिच ॥ अष्टौबिल्वस्यवृक्षाश्चन्यग्रोधाश्चैवसप्तच ॥ २९ ॥
निम्बस्यदशवृक्षाश्चफलंचैषांसमंभवेत् ॥ एकैकस्यफलंचोक्तंवृक्षाणांरोपणेद्विजाः ॥ ३० ॥ एवंबुद्ध्वातुधर्मात्मायःकुर्यात्कृत्रिमंवनम् ॥ कल्पकोटिसह
स्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ ३१ ॥ नाकमेतिसचूतस्यसमारोप्यसहस्रकम् ॥ ततोद्वित्रिगुणेनैवन्यूनेवाप्रचुरेऽपिवा ॥३२॥ भुङ्क्तेभुक्त्वापुनःकुर्यान्नृपो
वाथसदीश्वरः ॥ स्वर्गंभोग्यंततोराज्यंकल्याणंमङ्गलंशुभम् ॥३३॥ आरोग्यंशौर्यसम्पन्नमारामादेवजायते॥फलानियस्यखादन्तिजन्तवोऽथसहस्रशः
॥३४॥ आश्रिताविहगाःकीटाःपतगाःशलभादयः॥छायाश्रिताश्चयेसत्त्वास्तत्संख्याताःपृथग्जनाः॥३५॥ तस्यकिङ्करतांयान्तिशतशोदेवतार्चिताः॥

येचवृक्षामहासत्त्वास्सर्वेतेदेवरूपिणः ॥२६॥ तदर्चापितृवत्कार्याशुश्रूषाजलपिण्डकम् ॥ मर्त्यलोकेचतेपुत्रास्तस्यजन्मनिजन्मनि ॥ २७ ॥ सुरूपाः सुविनीताश्चसदापुण्यक्रियाःशुभाः॥एवंगणेशतांयान्तिजन्तवश्चूतलग्नकाः ॥ २८ ॥ धात्रीहरीतकीचान्येकटुतिक्ताम्लसम्भवाः ॥सर्वेचारामतःशुद्धाः फलदाःशिवदाःसदा ॥२९॥ प्रासादायत्रसौवर्णाःसर्वरत्नविभूषिताः ॥सर्वाभरणसंयुक्ताविमानाश्चानिलोपमाः ॥४०॥ शातकुम्भमयावृक्षाःसदैवसर्वदायिनः ॥सर्वर्तुसुखदाःसौम्यकन्यकाअप्सरस्समाः ॥४१॥ गीतनृत्यपराधीरास्तत्रतिष्ठन्तिवृक्षदाः॥पुष्करिण्योविशेषेणखातान्यन्यानियानिच ॥४२॥ शुद्धोपलान्तरचितानद्यःपायसकर्दमाः ॥ पुनर्दुग्धसफेनाश्चअन्नादिषड्रसान्विताः ॥ ४३ ॥ मर्त्यलोकेयथाभोग्यंपुनःस्वर्गेपुनर्भुवि ॥ पुनरेवतदभ्यासात्खातमाराममकंपुनः ॥ ४४ ॥ यथापुण्यादिकंकृत्वास्वर्गमर्त्याधिपःपुमान् ॥ अशक्तस्तुप्रपांकृत्वापुष्करिण्याःफलंलभेत् ॥ ४५ ॥ प्रपायालक्षणंचात्रसर्वपापहरंपरम् ॥ सर्वभोगप्रदंशुद्धंस्वर्गापवर्गदंस्थिरम् ॥ ४६ ॥ लक्षणंचप्रवक्ष्यामिप्रपायाःकीर्तिवर्धनम् ॥ निर्जलेऽध्वनिपृक्तेचस्थानेकृत्वाचमण्डपम् ॥ ४७ ॥ बहुपान्थेसमायातेग्रीष्मवर्षाशरत्स्वपि ॥ अगरुकादिसौगन्ध्यंजलंपूगंसचन्द्रकम् ॥ ४८ ॥ आसनंचैवताम्बूलंदत्त्वास्वर्गान्नहीयते ॥ एवंवर्षत्रयेणैवपुष्करिण्याःफलंलभेत् ॥ ४९ ॥ स्वर्गाच्चैवाच्युतोमर्त्योदेवैरपिप्रपूज्यते ॥ मासमेकंतुयोदद्यात्प्रपांग्रीष्मेऽथनिर्जले ॥ ५० ॥ कल्पैकंतुवसेत्स्वर्गेस्वर्गाद्भ्रष्टोमहीयते ॥ प्रपादास्तत्रतिष्ठन्तियत्रपुष्करिणीप्रदाः ॥ ५१ ॥ नोचेद्धर्मघटोदेयःपुण्यःपापक्षयायच ॥ एषधर्मघटोज्ञेयोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ ५२ ॥ तवप्रसादात्सफलाममसन्तुमनोरथाः ॥ स्वर्णमाषंचतुर्भागंदक्षिणार्थंघटस्यच ॥ ५३ ॥ एवंवर्षत्रयेणैवप्रपादानफलंलभेत् ॥ यःपठेच्छ्रावयेद्वापिपुष्करिण्यादिजंफलम् ॥ ५४ ॥ साक्षात्पापाद्भवेन्मुक्तस्तत्प्रसादात्तुसद्गतिः ॥ जनेषुश्रावयेद्यस्तुपुण्याख्यानमिदंशुभम् ॥ ५५ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिसुरलोकेसतिष्ठति ॥ ५६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपुष्करिण्यादिधर्मकीर्तनंनामपष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥ व्यासउवाच ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामिकीर्त्तिधर्मंपरंशुभम् ॥ सेतुबन्धफलंपुण्यंब्रह्मणाभाषितंतथा ॥ १ ॥ कान्तारेदुस्तरेपङ्केपुरुशङ्कुसमाकुलम् ॥ आलिंकृत्वाभवेत्पूतोदेवत्वंयातिमानवः ॥ २ ॥ वितस्तौतुलभेत्स्वर्गेदिव्यंवर्षशतंसमम्॥एवंसङ्ख्याविधानेननरःस्वर्गान्नहीयते ॥ ३ ॥ कदाचित्पङ्कयोगाच्चस्वर्गाद्भुविविजायते ॥ तदाभट्टारकःश्रीमान्रोगशोकविवर्जितः ॥ ४ ॥ पङ्कादौसङ्क्रमांश्चैवकृत्वास्वर्गान्नहीयते ॥ सर्वपापंक्षयंतस्यसम्प्रयातिदिनेदिने ॥ ५ ॥ तथालिसङ्क्रमाणांचफलंतुल्यंप्रकीर्तितम् ॥ धनप्राणाव्ययेनैवधीमताक्रियतेसदा ॥ ६ ॥ श्रूयतांयत्पुरावृत्तमाख्यानंवृद्धसम्मतम् ॥ कश्चिच्चोरोमहाभीष्मेस्तेयकर्मणिचोद्यतः ॥ ७ ॥ कान्तारेगोशिरःस्थाप्यकान्त्वास्तेयंगतो

ह्यसौ ॥ धनापहरणंकृत्वागृहस्थस्यचतेनहि ॥ ८ ॥ गतःस्वमन्दिरंतत्रजनागच्छन्तिवर्त्मनि ॥ सर्वेषामेकपादस्यसुखंभवतिनिश्चितम् ॥ ९ ॥ एकपादेह्रदेदुर्गेतारकंगोशिरःपरम् ॥ चान्द्रायणंचतत्तस्यकान्तारेसंस्थितंशिरः ॥ १० ॥ ततश्चोरस्यनिधनेचित्रगुप्तप्रणीतके ॥ ११ ॥ चित्रगुप्त उवाच ॥ धर्मस्यफलमात्रंतुएतस्यचनविद्यते ॥ नदैवंपैतृकंकार्यंतीर्थस्नानंद्विजार्चनम् ॥ १२ ॥ दानंगुरुजनेमानंज्ञानंपरहितंशुभम् ॥ मनसानकृतं तेनक्रिययाचकथंपुनः ॥ १३ ॥ कृतंसाहसिकंस्तेयंपरदाराभिमर्शनम् ॥ भूतमिथ्यापवादंचसाधुनिन्दापरंतथा ॥ एवंशतसहस्रंतुतथागोहरणंकृतम् ॥ १४ ॥ व्यासउवाच ॥ तत्राहधर्मराजस्तुकालानलसमप्रभः ॥ १५ ॥ धर्मराजउवाच ॥ नयतैनंफलंशूरादुर्गतिंचापुनर्भवम् ॥ १६ ॥ व्यास उवाच ॥एतस्मिन्नन्तरेऽवोचच्चित्रगुप्तोऽनुकम्पकः॥१७॥चित्रगुप्तउवाच ॥अस्त्यस्यगोशिरःपुण्यंकिंचिन्नाथक्षमाधुना ॥१८॥ अस्यपुनर्भवोनास्तिश र्मचात्रलवंनहि ॥ चिन्तयित्वोच्यतांदेवतत्पापस्यक्षयायवै ॥ १९ ॥ व्यासउवाच ॥ नृपोद्वादशवार्षिक्यंलभेत्पुण्योदयंक्षितौ ॥ तथाहधर्म राजस्तंगच्छमर्त्यंदुरात्मक ॥ २० ॥ अकण्टकंचराज्यंचभुङ्क्ष्वद्वादशवत्सरम् ॥ यद्धृतंगोशिरोमागमुक्तस्तस्यैवकारणात् ॥ २१ ॥ पुनरत्रसमाग म्यसङ्गन्ताचापुनर्भवम् ॥ ततःकृताञ्जलिर्देवमुवाचदुःखपीडितः ॥ २२ ॥चोरउवाच ॥ धर्मराजानुकम्पांचमय्येवंपापकारिणि ॥ कुरुनाथत्वनाथे चजानामिप्रीतिपूर्वकम् ॥ २३ ॥ व्यासउवाच ॥ धर्मराजस्तुतंचाहबाढमेवमितोव्रज ॥ स्मरिष्यसिस्ववृत्तान्तंमत्प्रसादात्सुदुःखितः ॥ २४ ॥ एत स्मिन्नन्तरेचैवमोचितःकिङ्करेणहि॥ तस्यजन्माभवत्कौचदुर्विधेचातिवाणिके ॥ २५ ॥ आजन्मविविधंदुःखंभुक्तंपूर्वविकर्मतः ॥भुक्त्वाक्लेशंमहान्तं चएकविंशतिहायनम् ॥ २६ ॥ तस्मिन्राष्ट्रेमृतोभूपःस्वकर्मपरिपीडितः ॥ एतस्मिन्नन्तरेऽमात्यैःसमालोक्यसुमन्त्रिभिः ॥ २७ ॥ अनेक परिमर्शैस्तुपृथिव्यांभ्रमणंकृतम् ॥ तमावृण्वंश्चतंसद्यःसर्वेषांपुरतोदृढम् ॥ २८ ॥ ततोराज्याभिषेकश्चकृतस्तैस्तुविमत्सरैः ॥ सचराज्यंचसंश्रित्य धर्मराजवरेणच ॥ २९ ॥ अकरोदालिकंकर्मशिलाबद्धंचमृन्मयम् ॥ सङ्क्रमंजलदुर्गेचतरणिंचतथापरे ॥ ३० ॥ वापीकूपतटाकानिप्रपाराममही रुहम् ॥ कृतवान्विविधंयज्ञंदानपुण्यमतःपरम् ॥ ३१ ॥ स्मरंश्चपूर्वकर्म्माणिसर्वपापक्षयायवै ॥ कृतंबहुविधंधर्मंव्रतानिविविधानिच ॥ ३२ ॥ सुराणांब्राह्मणानांचगुरूणांचैवतर्पणात् ॥ पापात्पूतोययौगेहंधर्मराजस्यधीमतः ॥ ३३ ॥ सयानस्थंततोदृष्ट्वाक्रोधरक्तेक्षणोऽभवत् ॥ सचतं प्राञ्जलिःप्राहभोधर्मकुरुतारणम् ॥ ३४ ॥ चित्रगुप्तोऽब्रवीद्वाक्यंधर्मराजसमीपतः ॥ ३५ ॥ चित्रगुप्तउवाच ॥ कर्मणामनसापूतोविष्णुलोकंसगच्छतु ॥ ३६ ॥ व्यासउवाच ॥ सतच्छ्रुत्वापुनश्चाहतस्यविज्ञायकारणम् ॥ स्मितःप्रीत्याप्रसन्नात्मागच्छगच्छाच्युतालयम् ॥ ३७॥ विमानंसुरलोकाच्च

स्वागतंवर्णकर्बुरम् ॥ समारुह्यगतःस्वर्गंपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ ३८ ॥ तस्मात्किष्कुप्रमाणंहिदत्तंयेनालिकंपुरा ॥ सतुराज्यान्वयंस्वर्गंमहान्तंचानु
गच्छति ॥ ३९ ॥ तथैवगोप्रचारंतुदत्त्वास्वर्गान्नहीयते ॥ यागतिर्गोप्रदस्यैवध्रुवंतस्यभविष्यति ॥ ४० ॥ व्यामैकंगोप्रचारंतुमुक्तंयनसुधीमता ॥
तस्यस्वर्गंभवेदिष्टंकिमन्यैःपुरुभाषितैः ॥ ४१ ॥ गोप्रचारंयथाशक्तियोवैत्यजतिहेतुना ॥ दिनेदिनेब्रह्मभोज्यंपुण्यंतम्यशताधिकम् ॥ ४२ ॥
॥ ४२ ॥ तस्माद्गवांप्रचारंतुमुक्त्वास्वर्गान्नहीयते ॥ यश्छिनत्तिद्रुमंपुण्यंगोप्रचारंछिनत्त्यपि ॥ ४३ ॥ तस्यैकविंशपुरुषाःपच्यन्तेरौरवे
षुच ॥ गोचारघ्नंग्रामगोपःशक्तोज्ञात्वातुदण्डयेत् ॥ ४४ ॥ छेत्तारंधर्मवृक्षाणांविशेषाद्गोप्रचारघम् ॥ तस्यदण्डसुखंतस्यतस्मात्तंदण्डयेत्तुसः
॥ ४५ ॥ प्रासादंकुरुतेयस्तुविष्णुलिङ्गस्यमानवः ॥ त्रिकाण्डंपञ्चकाण्डंचसुशोभंसुघटान्वितम् ॥ ४६ ॥ इतोऽधिकंतुयोदद्यान्मृन्मयंवा
दृषन्मयम् ॥ वसुवृत्तिसुपूर्णंचसुरम्यंदिव्यभूतलम् ॥ ४७ ॥ प्रतिष्ठाकर्मसम्पन्नंकिङ्करादिभिरावृतम् ॥ सुलिङ्गमिष्टदेवस्यविष्णोरेवविशेषतः
॥ ४८ ॥ कृत्वाचविष्णुसायुज्यंसमाप्नोतिनरोत्तमः ॥ तथैवप्रतिमांकृत्वाहरेरन्यतरस्यच ॥ ४९ ॥. कृत्वादेवकुलंरम्यंयत्फलंलभतेनरः ॥
नतन्मखसहस्रैस्तुदानैर्भुविव्रतादिभिः ॥ ५० ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ प्रासादेरत्नसंयुक्तेसम्पूर्णद्रव्यसङ्कुले ॥ ५१ ॥
सवसेत्कामगेयानेसर्वलोकमनोहरे ॥ स्वर्गाच्च्युतोभवेद्राजासार्वभौमोगुणैर्वशी ॥ ५२ ॥ शिवलिङ्गेतुप्रासादंकारयित्वास्वशक्तितः ॥ यदुक्तंविष्णु
लिङ्गेतुतज्ज्ञेयंशिववेश्मनि ॥ ५३॥ भुङ्क्तेभोगंमहाभागोमनःशर्मकरंपरम् ॥ रामाभिरामसम्पूर्णंसर्वतःसुखदंदिवि ॥ ५४ ॥ उर्व्यामक्षयभोग्यानिनृ
पोवाथमहाधनी ॥ हरस्यप्रतिमांयश्चकृत्वादेवगृहेनरः ॥ ५५ ॥ सुलिङ्गांवासुरूपांवाकल्पकोटिंवसेद्दिवि ॥ स्वर्गाद्भ्रष्टोभवेद्राजाधनीपूज्यतमोऽपि
वा ॥५६ ॥ देवीलिङ्गेषुसर्वेषुकृत्वादेवगृहंनरः ॥ सुरत्वंप्राप्नुयाल्लोकेदेव्यास्सर्वसुखोद्भवे॥ ५७ ॥ भृशमच्युततामेतिसुखमेतिनिरामयम् ॥रत्नसंसृष्टप्रा
सादेमणिकर्बुरभूतले ॥५८॥ रामायुतप्रसम्भोग्येदेवीसंसृष्टनिर्भये॥नृत्यगीतपरेरम्येसर्वेन्द्रियमनोरमे ॥५९॥ रत्नमर्दलतालाढ्येसर्वदास्त्रीजनेरिते ॥
निर्मलेसुखदेरम्येरत्नानांसुशुभेगृहे ॥ ६० ॥ तथैवप्रतिमायाश्चदेव्याःप्रासादमुत्तमम् ॥ नियुतंकल्पकोटीनांस्वर्लोकमेतिमानवः ॥ ६१ ॥ स्वर्गाद्भ्र
ष्टोभवेद्भूपोदेवीभक्तिपरायणः ॥ एवंचजन्मसाहस्रंस्मरएवभवेद्भुवि ॥ ६२ ॥ प्रासादंगाणपत्यंचदेव्यावाप्रीतिमान्नरः ॥ कृत्वासुरगणानांचपूजितो
दिविजायते ॥ ६३ ॥ तथैवराजतामेतिभोग्यान्देवीपुरेतथा ॥ अविघ्नंसर्वकार्येषुसदैवगणपोयथा ॥ ६४ ॥ आज्ञानस्खलितातस्यसुरासुरनरेषुच ॥
तथैवसौरप्रासादेफलमेतिनरोत्तमः ॥ ६५ ॥ अरोगीसुप्रसन्नात्माकामदेवसमप्रभः ॥ वरदःसर्वलोकेषुयथाब्रध्नस्तथाहिंसः ॥ ६६ ॥ सूरस्यप्रतिमा

यांचगृहंकृत्वाशिलामयम् ॥ कल्पकोटिशतंभुक्त्वास्वर्गमुर्वीश्वरोभवेत् ॥ ६७ ॥ विष्ण्वादिसर्वदेवानामर्चनंयत्पृथक्पृथक् ॥ प्रत्येकंसम्प्रवक्ष्यामिन
राणांहितहेतवे ॥ ६८ ॥ घृतप्रदीपंयोदद्यान्मासमेकमहर्निशम् ॥ दिव्यंवर्षायुतंस्वर्गेपूजितोदेवसत्तमैः ॥ ६९ ॥ घृतस्नानंतथालिङ्गेयःकुर्याद्धुविमा
नवः ॥ कल्पकोटिसहस्राणिमासैकेलभतेनरः ॥७० ॥तिलतैलप्रदीपस्यतथान्यस्यार्द्धकंफलम् ॥ मासैकंजलदानस्यफलेनेश्वरतांव्रजेत् ॥७१॥ धूपदा
नेनगन्धर्वंचन्दनेद्विगुणंभवेत् ॥ मृगमदागरुसत्त्वस्यदानेबहुफलंभवेत् ॥७२॥ मालापुष्पप्रदानेननरःस्यात्रिदशेश्वरः ॥शीततूलपटींदत्त्वासर्वदुःखा
त्प्रमुच्यते ॥ ७३ ॥ जन्मजन्मसुलभ्येतउष्णेचशीतलांपटीम् ॥ दत्त्वाचनैवसीदेतशक्त्यावस्त्रंददातियः ॥ ७४ ॥ चतुर्हस्तप्रमाणंचवर्ष्मवेष्टंसुशोभन
म् ॥ पिधानंचरणानांचदत्त्वास्वर्गान्नहीयते॥ ७५ ॥ शक्त्यास्वर्णप्रदानेनस्वर्गेपूज्योभवेन्नरः ॥ दशयोजनविस्तीर्णेमण्डपेरूपभाग्भवेत् ॥७६॥ सुव
र्णरत्नसंयुक्तंदत्त्वादशगुणंलभेत् ॥ वज्रवैडूर्यगारुत्ममाणिक्यादीननर्घतः ॥ ७७ ॥ दत्त्वालिङ्गेविधानाच्चब्राह्मणेवायशस्विनि ॥ शतयोजनविस्तीर्ण
मण्डलेऽधिपतिर्भवेत् ॥ ७८ ॥ तथैवभुविजातोऽपिसर्वलोकप्ररञ्जनः ॥ सुरभिद्रव्यदानेनवावदूकश्चसुन्दरः ॥ ७९ ॥ रक्तामृतसुकण्ठश्चपूगदानान्नरो
भवेत्॥वरदासीप्रदानेननरःकल्पंवसेद्दिवि॥८०॥वरदासीप्रदानेनउर्व्यांजातोधनेश्वरः॥तथैवभृत्यदानेनबहुभृत्योभवेद्दिवि॥८१॥धरायामक्षयाऋद्धि
र्जन्मजन्मसुजायते ॥ सर्वतूर्यप्रदानेनगुणवाँल्लोकसम्मतः ॥ ८२ ॥ नृत्यगीतादिशास्त्रेणगन्धर्वाणांपतिर्भवेत् ॥ दासीदासयुतःस्वर्गेधनैःस्त्रीभिर्वरैर्यु
तः ॥ ८३ ॥ तथैवगोप्रदानेनतावत्कालंवसेद्दिवि ॥ लिङ्गेदुग्धप्रदानाच्चनरःकल्पंवसेद्दिवि ॥ ८४ ॥ दध्नास्नानेनद्विगुणंघृतेनतुशताधिकम् ॥ अन्नंषड्र
ससंयुक्तंदत्त्वाक्षितिपतिर्भवेत् ॥ ८५ ॥ तथैवपायसंदत्त्वामुनीनांप्रवरोभुवि ॥ हविष्यान्नंमुदादत्त्वावेदशास्त्रार्थपारगः ॥ ८६ ॥ निरामिषप्रदानाच्चब्र
ह्मचारीव्रतीभवेत् ॥मधुदानाच्चसौभाग्यंगुडेनलवणेनच॥ ८७ ॥ शर्करादिभिर्लावण्यंसर्वलोकेषुगीयते ॥ देवानांशम्भुलिङ्गानामर्चांकृत्वाविधानतः ॥
॥ ८८ ॥ अनुक्रमेणस्वर्गादौलोकानांसपतिर्भवेत् ॥ लोकानांचहितार्थायदेवास्तिष्ठन्तिसम्मुखाः ॥ ८९ ॥ सकृत्प्रदक्षिणंकृत्वाशम्भुलिङ्गेषुपण्डि
तः॥ दिव्यंवर्षशतंपूर्णंस्वर्गमेतिनरोत्तमः॥९० ॥ एवमेवक्रमेणैवनमस्कारैःस्वयम्भुवः ॥ लोकवन्द्योव्रजेत्स्वर्गंतस्मान्नित्यंसमाचरेत् ॥ ९१ ॥ लिङ्ग
रूपस्यदेवस्ययोधनंहरतेनरः ॥ सचरौरवमासाद्यहरणात्कीटतांव्रजेत् ॥ ९२ ॥ दातुःपूजांचलिङ्गार्थेहरेच्चाप्याददातियः ॥ कुलकोटिसहस्रेणन
रकान्ननिवर्तते ॥ ९३ ॥ जलपुष्पादिदीपार्थेवसुचान्यद्गृहीतवान् ॥ पश्चान्नदीयतेलोभादक्षयंनरकंव्रजेत् ॥ ९४ ॥ दासींहृत्वातुलिङ्गस्यनर
कान्ननिवर्तते ॥ कामार्तोमातरंगच्छेन्नगच्छेच्छिवचेटिकाम् ॥९५॥ शिवदासींततोगत्वाशिवस्वहरणेतथा ॥ भक्षणादन्नपानानांनरोदुर्गतिमाप्नुयात् ॥

॥ ९६ ॥ अतोदेवलविप्रोयोनरकान्ननिवर्तते ॥ तस्माद्वेश्याजनानांचदौष्ट्यमेवहितंभवेत् ॥ ९७ ॥ अतस्तुगणिकांस्पृष्ट्वानरःस्नानाद्विशुध्यति ॥ मलिनांदुर्गतिंयातिबहुपूरुषसंश्रयात् ॥ ९८ ॥ वेश्यातपस्विनीयाचदेवार्चनरतासदा ॥ पतिव्रतपराशुद्धास्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ ९९ ॥ गणिकांमातृवद्यस्तुसदासन्नांप्रपश्यति ॥ देववत्सुरलोकेषुनिखिलंभोगमश्नुते ॥ १०० ॥ सुरासुरनराणांचवन्दनीयोयथाहरिः ॥ तथार्होऽयंसर्वलोकेसर्वभूतैकपावनः ॥ १ ॥ देवदासःसदायस्तुदेवकृत्येषुलोलुपः ॥ सचगच्छतिलोकेशोदेवलोकेमहीयते ॥ २ ॥ एतेषामेवलिङ्गानिकारयित्वाचमण्डपम् ॥ शक्त्यायंलभतेनाकंकालस्यनिश्चयंशृणु ॥ ३ ॥ हायनैकंतृणेनैवशरकाण्डेनतच्छतम् ॥ अयुतंत्वन्यकाष्ठेनलक्षंखादिरदारुणा ॥ ४ ॥ कोटिकोटिंचपाषाणैःसुदृढैर्यत्नसंयुतैः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमण्डपंकारयेद्बुधः ॥ ५ ॥ यावत्कालंवसेत्स्वर्गेनरोमण्डपकारकः ॥ तावत्कालंचहरणेनरोदुर्गतिमाप्नुयात् ॥ ६ ॥ जनानांनिचयेरम्येवस्तूनांक्रयविक्रये ॥ आश्रयेचाध्वगानांचनदीनदसमागमे ॥ ७ ॥ देवानांमण्डपंकृत्वायत्फलंलभतेनरः ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिद्विगुणंविप्रमन्दिरे ॥ ८ ॥ अनाथस्यचदीनस्यश्रोत्रियस्यविशेषतः ॥ कारयित्वागृहंरम्यंनरःस्वर्गान्नहीयते ॥ ९ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंप्रासादादेःफलंलभेत् ॥ ११० ॥ धनिनांचेश्वराणांचतथापुण्यवतांपुनः ॥ पाठयित्वापठित्वातुनरःस्वर्गान्नहीयते॥११॥देवानांदासदासीनांसदादेवालयेषुच ॥ पठेद्यस्तुसदाविप्रोमोक्षमार्गंसगच्छति ॥१२॥ नृपाणामीश्वराणांचधनिनांगुणिनांपुरः ॥ पठित्वामोक्षमाप्नोतिश्रवणात्तत्फलंलभेत् ॥ १३ ॥ द्विजाऊचुः ॥ सामान्येकःपरःपुण्योमर्त्यलोकेद्विजोत्तम ॥ सुलभोमर्त्यपूज्यस्तुमुनीनांचतपस्विनाम् ॥ १४ ॥ चातुर्वर्ण्याश्रमाणांचपापपुण्यवतांनृणाम् ॥ गुणागुणवतांचैववर्णावर्णवतांतथा ॥ १५ ॥ व्यासउवाच ॥ सर्वेषामेवभूतानांरुद्राक्षेणयुतोवरः ॥ दर्शनाद्यस्यलोकानांपापराशिःप्रलीयते ॥ १६ ॥ स्पर्शनाद्दिवमश्नातिधारणाद्रुद्रतांव्रजेत् ॥ शिरस्युरसिवाहौचरुद्राक्षंधारयेत्तुयः ॥ १७ ॥ सचेशानसमोलोकेमखेसर्वत्रगोचरः ॥ यत्रतिष्ठत्यसौविप्रस्सदेशःपुण्यवान्भवेत् ॥ १८ ॥ तंदृष्ट्वाप्यथवास्पृष्ट्वानरःपूयेतकल्मषात् ॥ यज्जप्यंतर्पणंदानंस्नानमर्चाप्रदक्षिणम् ॥ १९ ॥ यत्किञ्चित्कुरुतेपुण्यंनिखिलंतदनन्तकम् ॥ तीर्थानांचमहत्तीर्थंरुद्राक्षस्यफलंद्विजाः ॥ १२० ॥ अस्यैवधारणादेहीपापात्पूतोऽतिपुण्यभाक् ॥ गृहीत्वाचाक्षमालांचब्रह्मग्रन्थियुतांशिवाम् ॥ २१ ॥ यज्जप्तंचकृतंदानंस्तोत्रंमन्त्रंसुरार्चनम् ॥ सर्वंचाक्षयतामेतिपापंचक्षयमाव्रजेत् ॥ २२ ॥ मालायालक्षणंब्रूमःश्रूयतांद्विजसत्तमाः ॥ तस्यास्तुलक्षणंज्ञात्वाशैवमार्गंप्रलप्स्यथ ॥ २३ ॥ निर्योनिकीटविद्धंचभग्न

लिङ्गंयथाक्रमम् ॥ अन्योन्यंबीजलग्नंचमालायांपरिवर्जयेत् ॥ २४ ॥ स्वयंचग्रथितायाचश्लथान्योन्यप्रसज्जिता ॥ शूद्रादिग्रथिताऽशुद्धादूरात्तां
परिवर्जयेत् ॥ २५ ॥ मध्यमालग्नकंबीजंजप्तव्यंचयथाक्रमम् ॥ हस्तसम्भ्रमणंनैवमेर्वामर्शंपुनःपुनः ॥ २६ ॥ सङ्ख्यातंयज्जपेन्मन्त्रमसङ्ख्यातंचनि
ष्फलम् ॥ सर्वेषामेवदेवानांजपेन्मन्त्रंस्वमालया ॥ २७ ॥ प्रयतःसकलेतीर्थेकोटिकोटिगुणंभवेत् ॥ शुद्धायामेवभूम्यांतुमेध्यकेवृक्षमूलके ॥ २८ ॥
गोष्ठेचतुष्पथागारेविष्णोर्मन्त्रंशिवस्यच ॥ गणपतेश्चसूरस्यलिङ्गेऽनन्तफलंलभेत् ॥ २९ ॥ शून्यागारेशवस्याग्रेश्मशानेचचतुष्पथे ॥ देवीमन्त्रं
जपेद्यस्तुसद्यस्सिद्ध्यतिसाधकः ॥ १२० ॥ यावद्वावैदिकंमन्त्रंपौराणंचागमोद्भवम् ॥ सर्वंरुद्राक्षमालायामीप्सितार्थप्रदायकम् ॥ २१ ॥ रुद्राक्ष
स्रवजंशुद्धंजलंशिरसिधारयेत् ॥ सर्वस्मात्कल्मषात्पूतःपुण्यंभवतिचाक्षयम् ॥ २२ ॥ रुद्राक्षस्यचप्रत्येकंबीजंप्रत्येकनिर्जरम् ॥ धारयेद्यस्तनौ
मर्त्यःसुराणांसत्तमोभवेत् ॥ २३ ॥ द्विजाऊचुः ॥ रुद्राक्षस्तुकुतोजातःकुतोवामेध्यतांगतः ॥ किमर्थंस्थावरोभूमौकेनैवचप्रचारितः ॥ २४ ॥
व्यासउवाच ॥ पुराकृतयुगेविप्रास्त्रिपुरोनामदानवः ॥ सुराणांचवधंकृत्वाअन्तरिक्षपुरेहिसः ॥ २५ ॥ प्रणाशेसर्वलोकानांस्थिरोब्रह्मवरेण
च ॥ शुश्रावशङ्करोभीमंदेवैरीशोनिवेदितम् ॥ २६ ॥ ततोऽजगवमासज्यबाणमन्तकसन्निभम् ॥ धृत्वातंचजघानाथदृष्टंदिव्येनचक्षुषा ॥२७॥
सपपातमहीपृष्ठेमहोल्केवच्युतोदिवः ॥ घटनव्याकुलाद्रुद्रात्पतिताःस्वेदविन्दवः ॥ २८ ॥ तत्राश्रुबिन्दुतोजातोमहारुद्राक्षकःक्षितौ ॥ अस्यैव
चफलंजीवानजानन्त्यतिगुह्यतः ॥ २९ ॥ ततःकैलासशिखरेदेवदेवंमहेश्वरम् ॥ प्रणम्यशिरसाभूमौस्कन्दोवचनमब्रवीत् ॥ १४० ॥ स्कन्दउवाच ॥
रुद्राक्षस्यफलंनाथज्ञातुमिच्छामितत्त्वतः ॥जप्येऽथधारणेचैवदर्शनेस्पर्शनेऽपिवा ॥४१॥ ईश्वरउवाच॥लक्षंतुदर्शनात्पुण्यंकोटिर्वैस्पर्शनेनच ॥ दश
कोटिफलंपुण्यंधारणाल्लभतेनरः ॥ ४२ ॥ लक्षकोटिसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच ॥ जप्त्वास्यलभतेपुण्यंनात्रकार्याविचारणा ॥ ४३ ॥ उच्छि
ष्टोवाविकर्मस्थोयुक्तोवासर्वपातकैः ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योरुद्राक्षधारणेनवै ॥ ४४ ॥ कण्ठेरुद्राक्षमादायश्वापदोम्रियतेयदि ॥ सोऽपिरुद्रत्वमाप्नो
तिकिंपुनर्मानुषादयः ॥ ४५ ॥ ध्यानधारणहीनोऽपिरुद्राक्षंयदिधारयेत् ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसयातिपरमांगतिम् ॥ ४६ ॥ कार्तिकेयउवाच ॥
एकवक्त्रंद्वित्रिचतुःपञ्चषड्वक्त्रमेवच ॥ सप्ताष्टनववक्त्रंचदशैकादशवक्त्रकम् ॥ ४७ ॥ रुद्राक्षंद्वादशास्यंचत्रयोदशमुखंतथा ॥ चतुर्दशास्यसंयुक्तंस्वय
मुक्तंचशङ्करम् ॥ ४८ ॥ तेषांचतन्मुखानांचदेवताःकाश्चतद्वद ॥ गुणोवाकीदृशस्तेषांदोषोवाजगदीश्वर ॥ ४९ ॥ यदिमेऽनुग्रहोवास्तिकथयस्वय
थार्थतः ॥ १५० ॥ ईश्वरउवाच ॥ एकवक्त्रःशिवःसाक्षाद्ब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ तस्माद्धुधारयेद्देहेसर्वपापक्षयायच ॥ ५१ ॥ शिवलोकं

सगच्छेच्चशिवेनसहमोदते ॥ महतापुण्ययोगेनहरानुग्रहकारणात् ॥ ५२ ॥ एकवक्त्रलभन्मत्यः कैलासचपडानन ॥ देवदेवोद्विवक्त्रंचयस्तुधा
रयतेनरः ॥ ५३ ॥ सर्वपापंक्षयंयानियद्धह्यंगोवधादिकम् ॥ स्वर्गंचाक्षयमाप्नोतिद्विवक्त्रधारणात्ततः ॥ ५४ ॥ त्रिवक्त्रमनलभस
क्षाद्यस्यदेहेप्रतिष्ठति ॥ तस्यजन्मार्जितंपापंदहत्यग्निरिवेन्धनम् ॥ ५५ ॥ स्त्रीहत्याब्रह्महत्याभ्यांबहूनांचैवहत्यया ॥ यत्पापंस्ला
तेमर्त्यःसर्वंनश्यनितत्क्षणात् ॥ ५६ ॥ यत्फलंवह्निपूजायामग्निकार्येघृताहुतौ ॥ तत्फलंलभतेधीरःस्वर्गंचानन्तमश्नुते ॥ ५७ ॥
त्रिवक्त्रंधारयेद्यस्तुसचब्रह्मसमोभुवि ॥ निचितंदुष्कृतंसर्वंदहेज्जन्मनिजन्मनि ॥ ५८ ॥ नचोदरेभवेद्रोगोनचैवापटुतांव्रजेत् ॥ पराजयंन
लभतेनाग्निनादह्यतेगृहम् ॥ ५९ ॥ एतान्यन्यानिसर्वाणिवज्रादेश्चनिवारणम् ॥ नाशुभंविद्यतेकिञ्चित्त्रिवक्त्रस्यतुधारणात् ॥ १६० ॥
चतुर्वक्त्रःस्वयंब्रह्मायस्यदेहेप्रतिष्ठति ॥ सभवेत्सर्वशास्त्रज्ञोद्विजोवेदविदांवरः ॥ ६१ ॥ सर्वधर्मार्थतत्त्वज्ञःस्मार्तःपौराणिकोभवेत् ॥
यत्पापंनरहत्यायांबहुसत्त्वेषुवेश्मसु ॥ ६२ ॥ तत्सर्वंदहतेशीघ्रंचतुर्वक्त्रस्यधारणात् ॥ महेशस्तुष्यतेनित्यंभूतानामधिपोभवेत् ॥ ६३ ॥
सद्योजातस्तथेशानस्तत्पुरुषोऽघोरएवच ॥ वामदेवइमेदेवावक्त्रैःपञ्चभिराश्रिताः ॥ ६४ ॥ अतःसर्वत्रभूयिष्ठाःपञ्चवक्त्राधरातले ॥
रुद्रस्यात्मजरूपोऽयंतस्मात्तंधारयेद्बुधः ॥ ६५ ॥ कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच ॥ तावत्कालंशिवस्याग्रेपूजनीयःसुरासुरैः ॥
॥ ६६ ॥ सार्वभौमोभवेद्भूमौशर्वतेजाःशिवालये ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपञ्चवक्त्रंतुधारयेत् ॥ ६७ ॥ षड्वक्त्रंकार्तिकेयन्तुधारय
न्दक्षिणेभुजे ॥ ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ६८ ॥ स्कन्दस्यसदृशःशूरःकल्पान्तेसमुपस्थिते ॥ नात्रपराजयंचैतिगुणानामाक
रोभुवि ॥ ६९ ॥ कुमारत्वमवाप्नोतियथागौरीशनन्दनः ॥ ब्राह्मणोभूपपूज्यश्चक्षत्रियोलभतेजयम् ॥ १७० ॥ वैश्याःशूद्रादयोवर्णाःसदैश्वर्यप्रपूरि
ताः ॥ तस्यैववरदागौरीमातेवसुलभाभवेत् ॥ ७१ ॥ ततोभुजवलादेवविश्वतेजाभवेन्नरः ॥ वाग्मीधीरस्सभायांचनृपवेश्मनिसंसदि ॥ ७२ ॥ नच
कातरतामेतिनैवभङ्गोभवेद्ध्रुवम् ॥ एतान्यन्यानिसर्वाणिषड्वक्त्रस्यैवधारणात् ॥ ७३ ॥ सप्तवक्त्रोमहासेनस्त्वनन्तोनामनागराट् ॥ अस्यप्रत्ये
कवक्त्रेतुप्रतिनागाव्यवस्थिताः ॥ ७४ ॥ अनन्तःकर्कटश्चैवपुण्डरीकोऽथतक्षकः ॥ विषोल्बणश्चकारीषःशङ्खचूडश्चसप्तमः ॥ ७५ ॥ एतेनागामहा
वीर्याःसप्तवक्त्रेव्यवस्थिताः ॥ अस्यधारणमात्रेतुविषंनक्रमतेनरौ॥७६॥ हरश्चपरमप्रीतोभवेन्नागेश्वरेयथा॥प्रीत्यास्यसर्वपापानिक्षयंयान्तिदिनेदिने
॥ ७७ ॥ ब्रह्महत्यासुरापानंस्तेयादिगुरुतल्पजम् ॥ यत्पापंलभतेमर्त्यःसर्वंनश्यतितत्क्षणात् ॥ ७८ ॥ देवस्यसदृशभोग्यंत्रैलोक्येनिश्चितंलभेत् ॥

अष्टवक्रोमहासेनःसाक्षाद्देवोविनायकः ॥ ७९ ॥ अस्यैवधारणादेवयत्पुण्यंतच्छृणुष्वमे ॥ जन्मजन्मनमूर्खःस्यान्नातुरोनचनष्टधीः ॥ १८० ॥
अविघ्नंसर्वकार्येषुतस्यैवसततंभवेत् ॥ नैपुण्यंलिपिकार्येषुमहाकार्येषुकौशलम् ॥ ८१ ॥ सर्वारम्भादिकार्येषुक्षमंतस्यदिनेदिने ॥ अर्धकूटंतुलाकू
टंसर्वकूटंतथैवच ॥ ८२ ॥ शिश्नोदरकरेणैवसंस्पृशेद्वागुरुस्त्रियम् ॥ एवमादीनिसर्वाणिहन्तिपापानिसर्वथा ॥ ८३ ॥ अक्षयंत्रिदिवंभुक्त्वामुक्तोया
तिपरांगतिम् ॥ गुणान्येतानिसर्वाणिअष्टवक्त्रस्यधारणात् ॥ ८४ ॥ नवास्यंभैरवंप्रोक्तंधारयेद्यस्तुबाहुतः ॥ कपिलंमुक्तिदंधृत्वामत्तुल्यबलोभ
वेत् ॥ ८५ ॥ लक्षकोटिसहस्राणिब्रह्महत्याःकरोतियः ॥ ताःसर्वादहतेशीघ्रंनववक्रस्यधारणात् ॥ ८६ ॥ सुरलोकेसदादेवैःपूजितोरघवायथा ॥
हरवद्धरवेश्मस्थोगणेशोनात्रसंशयः ॥ ८७ ॥ पन्नगाश्वविनश्यन्तिदशवक्रस्यधारणात् ॥ वक्रेचैकादशेवत्सरुद्राश्चैकादशस्मृताः ॥ ८८ ॥
शिखायांधारयेन्नित्यंतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ अश्वमेधसहस्राणियज्ञकोटिशतानिच ॥ ८९ ॥ गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् ॥ तत्फलंशीघ्र
माप्नोतिवक्त्रैकादशधारणात् ॥ १९० ॥हरस्यसदृशोलोकेपुनर्जन्मनविद्यते ॥ रुद्राक्षंद्वादशास्यंयःकण्ठदेशेतुधारयेत् ॥ ९१ ॥ आदित्यस्तुष्यतेनि
त्यंद्वादशास्येव्यवस्थितः ॥ गोमेधंनरमेधंचकृत्वायत्फलमश्नुते ॥ ९२ ॥ तत्फलंशीघ्रमाप्नोतिवज्रादेश्चनिवारणम् ॥ नैववह्नेर्भयंचैवनचव्याधिः
प्रवर्तते ॥ ९३ ॥ अर्थलाभंसुखंभुङ्क्तेईश्वरोनदरिद्रता ॥ हस्त्यश्वनरमार्जारमूपकाञ्छशकांस्तथा ॥ ९४ ॥ व्यालदंष्ट्रिशृगालादीन्हत्वाव्याघातयत्य
पि ॥ मुच्यतेनात्रसन्देहोवक्त्रद्वादशधारणात् ॥९५॥ वक्रत्रयोदशोरुद्रोरुद्राक्षःप्राप्यतेयदि ॥ शन्तमःसतुविज्ञेयःसर्वकामफलप्रदः ॥९६॥ सुधारसा
यनंचैवधातुवादश्चपादुका ॥ सिध्यन्तितस्यवैसर्वेभाग्ययुक्तस्यषण्मुख ॥ ९७ ॥ मातृपितृस्वसृभ्रातृगुरून्वाथनिहत्यच ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्यस्त्रयोद
शास्यधारणात् ॥ ९८ ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंयथादेवोमहेश्वरः ॥ चतुर्दशमुखंवत्सरुद्राक्षंयदिधारयेत् ॥ ९९ ॥ सततंमूर्ध्निबाहौवाशक्तिपिण्डंशिव
स्यच॥किंपुनर्बहुनोक्तेनवर्णितेनपुनःपुनः ॥ पूज्यतेसततंदेवैःप्राप्यतेपुण्यगौरवात् ॥२००॥ कार्तिकेयउवाच ॥ भगवञ्श्रोतुमिच्छामिवक्रेवक्रेयथा
विधि ॥ न्यसनंकेनमन्त्रेणधारणंवाकथंवद ॥ १ ॥ ईश्वरउवाच ॥ शृणुषण्मुखतत्त्वेनवक्रेवक्रेयथाविधि ॥ अमन्त्रोच्चारणादेवगुणाह्येतेप्रकीर्तिताः
॥ २ ॥ यःपुनर्मन्त्रसंयुक्तंधारयेद्भुविमानवः ॥गुणास्तस्यमहत्त्वंचकथितुंनैवशक्यते ॥३॥ इदानींमन्त्राआदिश्यन्ते ॥ ॐ रुद्रएकवक्रस्य॥ॐ खंद्वि
वक्रस्य॥ॐवुंत्रिवक्रस्य॥ॐह्रींचतुर्वक्रस्य॥ॐह्रांपञ्चवक्रस्य॥ ॐहूंषड्वक्रस्य॥ॐह्रःसप्तवक्रस्य॥ॐकंअष्टवक्रस्य॥ॐजूंनववक्रस्य॥ॐक्षंदशवक्रस्य॥ॐश्रीं
एकादशवक्रस्य॥ॐह्रींद्वादशवक्रस्य॥ॐक्षौंत्रयोदशवक्रस्य॥ॐत्रांचतुर्दशक्रस्य॥एवंमन्त्रायथाक्रमंन्यस्तव्याः ॥ शिरस्युरसिमालांचगृहीत्वायोव्रजेन्न

रः॥पदेपदेऽश्वमेधस्यफलमाप्नोतिनान्यथा॥४॥सर्वेषामपिवक्त्राणांधारणेमत्समोभवेत् ॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेनरुद्राक्षंपुत्रधारय॥५॥ धारयित्वातुरुद्राक्षं म्रियतेयः क्षितौनरः ॥ सयातिमत्पुरंरम्यंसर्वदेवैःप्रपूजितः ॥ ६ ॥ मरुदेशेपुरावत्सवाणिज्यायकिलस्थले ॥ गच्छन्वणिक्सुतस्तात्ततरौप्रेताप्रपीडितः ॥ ७ ॥ नरीनर्तिततःप्रेताद्विजेनपरमैक्षिच ॥ ८ ॥ द्विजउवाच॥कात्वंनृत्यसिदीनासिसंवृताजीर्णवाससा ॥९॥ ईश्वरउवाच ॥ अथसाचद्विजं प्राहदेवदूतान्मयाश्रुतम् ॥ अस्यचारुनरस्यैववज्रपातेनसाम्प्रतम् ॥ २१०॥निश्चितंनिधनंविप्रमद्भर्त्तातुभविष्यति॥एतस्मिन्नन्तरेनाकाद्वज्रंतस्यशिरोपरि ॥ ११ ॥ अपतत्सपपातोर्व्यांरुद्राक्षस्यार्धखण्डके ॥ ततोममपुरात्पुत्रविमानंचापतद्द्रुतम् ॥ १२ ॥ समारुह्यततःश्रीमांस्तत्रतिष्ठतिसश्चिरम् ॥ ममांशकंसमासाद्यईश्वरःकोधनीभवेत् ॥ १३ ॥ एवंरुद्राक्षखण्डेचमृतस्यसुगतिःसुत ॥ ज्ञानेनधारिणःपुंसःफलंवक्तुंनशक्नुमः ॥ १४ ॥ सशैवोवाभवेच्छाक्तोगाणपत्योऽथसौरकः ॥ योदधातिमृतोमालामेकंरुद्राक्षकंतुवा ॥ १५ ॥ यःपठेत्पाठयेद्वापिश्रावयेच्छृणुतेऽपिवा ॥ सर्वपापात्प्रमुक्तात्मासुखंस्वर्गंलभेत्क्रमात् ॥ २१६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेरुद्राक्षमाहात्म्यंनामैकषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६१ ॥

स्कन्दउवाच ॥ अपरस्यापिपृच्छामिफलस्यपूततांतरोः ॥ सर्वलोकहितार्थायवदनोजगदीश्वर ॥ १ ॥ ईश्वरउवाच ॥ धात्रीफलंपरं पूतंसर्वलोकेषुविश्रुतम् ॥ यस्यरोपान्नरोनारीमुच्यतेजन्मबन्धनात् ॥ २ ॥ पावनंवासुदेवस्यफलंप्रीतिकरंशुभम् ॥ अस्यभक्षणमात्रेणमुच्यते सर्वकल्मषात् ॥ ३ ॥ भक्षणेचभवेदायुःपानेवैधर्मसञ्चयः ॥ अलक्ष्मीनाशनंस्नानेसर्वैश्वर्यमवाप्नुयात् ॥४॥ यस्मिन्गृहेमहासेनधात्रीतिष्ठतिसर्वदा ॥ तस्मिन्गृहेनगच्छन्तिप्रेतादैतेयराक्षसाः ॥ ५ ॥ नगङ्गानगयाचैवनकाशीनचपुष्करम् ॥ एकैवहिनृणांधात्रीसम्प्राप्तेहरिवासरे ॥६॥ एकादश्यांपक्षयुगे धात्रीस्नानंकरोतियः ॥ सर्वपापक्षयंयातिविष्णुलोकेमहीयते ॥ ७ ॥ धात्रीफलंसदासेव्यंभक्षणेस्नानएवच ॥ नियतंपारणेविष्णोःस्नानमात्रेहरेर्दिने ॥८॥संयतेपारणेचैवाधात्र्येकस्पर्शनेनरः॥भुक्त्वातुलङ्घयेद्यस्तुएकादश्यांसितासिते॥९॥एकेनैवोपवासेनकृतेनतुषडानन ॥सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यते नात्रसंशयः॥१०॥अक्षयंलभतेस्वर्गंविष्णुसायुज्यमाव्रजेत्॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेनधात्रीव्रतंसमाचर॥११॥धात्रीद्रवेणसततंयस्यकेशाःसुरञ्जिताः॥नपिबेत्सपुनर्मातुःस्तनंकश्चित्षडानन ॥ १२ ॥ धात्रीदर्शनसंस्पर्शान्नाम्नउच्चारणेऽपिवा ॥ वरदःसम्मुखोविष्णुःसन्तुष्टोभवतिप्रियः ॥ १३ ॥ धात्रीफलंचयत्रास्तेतत्रतिष्ठतिकेशवः ॥ तत्रब्रह्मास्थिरापद्मातस्मात्तांतुगृहेन्यसेत् ॥ १४ ॥ अलक्ष्मीर्नश्यतेतत्रयत्रधात्रीप्रतिष्ठति ॥ सन्तुष्टास्सर्वदेवाश्चनत्यजन्तिक्षणंमुदा ॥ १५ ॥ धात्रीफलेननैवेद्यंयोददातिमहाधनम् ॥ तस्यतुष्टोभवेद्विष्णुर्नान्यैःक्रतुशतैरपि ॥ १६ ॥ स्नात्वाधात्रीद्रवेणैव

पूजयेद्यस्तुमाधवम् ॥ सोऽभीष्टफलमाप्नोतियद्यामनसिवर्तते ॥ १७ ॥ तथैवलक्षणंस्मृत्वापूजयित्वाफलेनतु ॥ सुवर्णशतसाहस्रंफलमेतिनरोत्तमः ॥ १८ ॥ यागतिर्ज्ञानिनांस्कन्दमुनीनांयोगसेविनाम् ॥ गतिंतांसमवाप्नोतिधात्रीसेवारतोनरः ॥ १९ ॥ तीर्थसेवाभिगमनेव्रतैश्चविविधैस्तथा ॥ सागतिर्लभ्यतेपुंसांधात्रीफलसुसेवया ॥ २० ॥ प्रीतिश्चसर्वदेवानांदेवानांनोगणस्यच ॥ सम्मुखावरदास्नानेधात्रीफलनिषेवणे ॥ २१ ॥ ग्रहादुष्टाश्च येकेचिदुग्राश्चदैत्यराक्षसाः ॥ सर्वेनदुष्टतांयान्तिधात्रीफलसुसेवनात् ॥ २२ ॥ सर्वयज्ञेषुकार्येषुशस्तंचामलकीफलम् ॥ सर्वदेवस्यपूजायांवर्जयित्वारविंसुत ॥ २३ ॥ तस्माद्रविदिनेतातसप्तम्यांचविशेषतः ॥ धात्रीफलानिसततंदूरतःपरिवर्जयेत् ॥ २४ ॥ यस्तुस्नातितथाऽश्नातिधात्रींचरविवासरे ॥आयुर्वित्तंकलत्रंचसर्वंतस्यविनश्यति॥२५॥सङ्क्रान्तौचभृगोर्वारेषष्ठ्यांप्रतिपदिध्रुवम्॥नवम्यांचाप्यमायांचधात्रींदूरात्परित्यजेत् ॥२६॥ सङ्क्रान्त्यांतुभवेद्रोगीअलक्ष्मीर्भृगुवासरे ॥ अनपत्यंयदालक्ष्म्यांनवम्यामायुषःक्षयः ॥ दशधात्रीसमायोगात्सर्वनाशंविनिर्दिशेत् ॥ २७ ॥ नासिकाकर्णतुण्डेषुमृतस्यचिकुरेषुवा ॥ तिष्ठद्धात्रीफलंयस्यसयातिविष्णुमन्दिरम् ॥ २८ ॥ धात्रीसम्पर्कमात्रेणमृतोयात्यच्युतालयम् ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यस्वर्गंयातिरथेनतु ॥ २९ ॥ धात्रीद्रवंनरोलिप्त्वायस्तुस्नानंसमाचरेत् ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिधार्मिकः ॥ ३० ॥ अस्यदर्शनमात्रेणयेवैपापिष्ठजन्तवः ॥ सर्वेतेप्रपलायन्तेग्रहादुष्टाश्चदारुणाः ॥ ३१ ॥ पुरैकःपुल्कसःस्कन्दमृगयार्थंवनंगतः ॥ मृगपक्षिगणान्हत्वातृषयापरिपीडितः ॥ ३२ ॥ क्षुधयाऽमलकीवृक्षंपुरःपीनफलान्वितम् ॥ दृष्ट्वासंरुह्यसहसाचखादफलमुत्तमम् ॥ ३३ ॥ ततोदैवात्सवृक्षाग्रान्निपपातमहीतले ॥ वेदनागाढसंविद्धःपञ्चत्वमगमत्तदा ॥ ३४ ॥ ततःप्रेतगणाःसर्वेरक्षोभूतगणास्तथा ॥ तनुवोढुंमुदासर्वेयेवैशमनसेवकाः ॥ ३५ ॥ नशक्नुवन्तिचाण्डालंमृतंद्रष्टुंमहाबलाः ॥ अन्योन्यंविग्रहस्तेषांममायमितिभाषताम् ॥ ३६ ॥ ग्रहीतुंचाप्रिनेतुंचनशक्तास्तेपरस्परम् ॥ ततस्तेतुसमालोक्यगतांमुनिगणान्प्रति ॥ ३७ ॥ प्रेताऊचुः ॥ किमर्थंमुनयोधीगश्चाण्डालंपापकारिणम् ॥ प्रेक्षितुंनवयंशक्तानचापियमसेवकाः ॥ ३८ ॥ म्रियन्तेपातितायेचस्थिरैर्युद्धपराङ्मुखाः ॥ साहसैःपातिताभीतावज्राग्निकाष्ठपीडिताः ॥ ३९ ॥ सिंहव्याघ्रहतामर्त्याव्याघ्रैर्वाजलजन्तुभिः ॥ जलस्थलस्थिताःप्रेतावृक्षपर्वतपातिताः ॥ ४० ॥ पशुपक्षिहतायेचकारागारेगरेमृताः ॥ आत्मघातमृतायेचश्राद्धादिकर्मवर्जिताः ॥ ४१ ॥ गूढकर्ममृताधूर्तागुरुविप्रनृपद्विषः ॥ पाषण्डाःकौलिकाःक्रूरागरदाःकूटसाक्षिणः ॥ ४२ ॥ आशौचान्नस्यभोक्तारःप्रेतभोग्यानसंशयः ॥ ममायमितिभाषन्तोनेतुंतंचनशक्नुमः ॥ ४३ ॥ आदित्यइवदुष्प्रेक्ष्यःकिंवाकस्यप्रभावतः ॥ ४४ ॥ मुनयऊचुः ॥ अनेनभक्षितंप्रेताःपक्वंचामलकीफलम् ॥ तत्सङ्गंया

न्तितस्यैवफलानिप्रचुराणिच ॥ ४५ ॥ तेनैवकारणेनायंदुष्प्रेक्ष्योभवतांध्रुवम् ॥ वृक्षाग्रपतितस्याथप्राणःस्नेहान्नचत्यजेत् ॥ ४६ ॥ नायंवारणसूर्य
स्यनचान्येपापकारिणः ॥ धात्रीभक्षणमात्रेणपापात्पूतोव्रजेद्दिवम् ॥ ४७ ॥ प्रेताऊचुः ॥ पृच्छामोवोह्यविज्ञानान्नवयंनिन्दकाःक्वचित्॥विष्णुलोका
द्विमानंतुयावन्नैवात्रगच्छति ॥ ४८ ॥ उच्यतांमुनिशार्दूलावोद्भुतंमनसिस्थितम् ॥ यावद्द्विजानघोषन्तिवेदमन्त्रादिकल्पितम् ॥ ४९ ॥ घोष्यन्तेयत्र
वेदाश्चमन्त्राणिविविधानिच ॥ पुराणस्मृतयोयत्रक्षणंस्थातुंनशक्नुमः ॥ ५० ॥ यज्ञहोमजपस्थानदेवतार्चनकर्मणाम् ॥ पुण्तोवैनतिष्ठामस्तस्मा
द्वृत्तंसमुच्यताम् ॥ ५१ ॥ किंवैकृत्वाप्रेतयोनिंलभन्तेहिनराद्विजाः ॥ श्रोतुमिच्छामहेसम्यक्कथंवैविकृतंवपुः ॥ ५२ ॥ द्विजाऊचुः ॥ शीतवातात
पक्लेशैःक्षुत्पिपासाविशेषकैः ॥अन्यैरपिचदुःखैर्येपीडिताःकूटसाक्षिणः ॥ ५३ ॥ वधबन्धप्रमीताश्चप्रेतास्तेनिरयंगताः ॥ छिद्रान्वेषपरायेचद्विजानां
कर्मघातिनः ॥ ५४॥ तथैवचगुरूणांचतेप्रेताश्चापुनर्भवाः ॥ दीयमानेद्विजाग्र्येतुदातारंप्रतिषिध्यति ॥ ५५ ॥ चिरंप्रेतत्वमाश्रित्यनरकान्ननिवर्तते॥
परस्यवाऽत्मनोवाग्गांकृत्वापीडनवाहने ॥ ५६ ॥ नपालयन्तियेमूढास्तेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ हीनप्रतिज्ञकाःसत्यास्तथाभग्नव्रतानराः ॥ ५७ ॥ नलि
नीदलभुक्ताश्चतेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ विक्रीणन्तिसुतांशुद्धांस्त्रियंसाध्वीमकण्टकाम् ॥५८॥ पितृव्यमातुलादेश्चतेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ एतेचान्येचबहवः
प्रेताजाताःस्वकर्मभिः ॥ ५९ ॥ प्रेताऊचुः ॥ नभवन्तिकथंप्रेताःकर्मणाकेनवाद्विजाः ॥ हितायतूर्णंवदनःसर्वलोकहितंपरम् ॥६०॥ द्विजाऊचुः ॥
येनचैवकृतंस्नानंजलेतीर्थस्यधीमता ॥ नमस्कृतंपरंलिङ्गंनप्रेतोजायतेनरः ॥ ६१ ॥ एकादश्यामुपोष्यैवद्वादश्यांचविशेषतः ॥ पूजयित्वाहरिंम
र्त्याःप्रेतत्वंनव्रजन्तिवै ॥ ६२ ॥ वेदाक्षरप्रसूक्तैश्चस्तोत्रमन्त्रादिभिस्तथा ॥ देवानांपूजनेरक्तानवैप्रेताभवन्तिते ॥ ६३ ॥ श्रुत्वापौराणिकंवाक्यं
दिव्यंचधर्मसंहितम् ॥ पाठयित्वापठित्वाचपिशाचत्वंनगच्छति ॥ ६४ ॥ व्रतैश्चविविधैःपूताःपद्माक्षधारणैस्तथा ॥ जप्त्वापद्माक्षमालायांप्रेतत्वं
नैवगच्छति ॥ ६५ ॥ धात्रीफलद्रवैःस्नात्वानित्यंतद्भक्षणेरताः ॥ तेनविष्णुंसुसम्पूज्यनगच्छन्तिपिशाचताम् ॥ ६६ ॥ प्रेताऊचुः ॥ सतांसन्द
र्शनात्पुण्यमितिपौराणिकाविदुः॥ तस्माद्वोदर्शनंजातंहितंनःकर्तुमर्हथ ॥ ६७ ॥ प्रेतभावाद्यथामुक्तिःसर्वेषांनोभविष्यति ॥ ब्रूतोपदेशकंधीरायुष्माकं
शरणागताः॥६८॥ईश्वरउवाच॥ततोदयालवःसर्वेतानूचुर्द्विजसत्तमाः॥६९॥द्विजाऊचुः॥धात्रीणांभक्षणंशीघ्रंकुर्वतांमुक्तिहेतवे ॥७०॥ प्रेताऊचुः॥धात्री
णांदर्शनेविप्रावयंस्थातुंनशक्नुमः ॥ कथंतेषांफलानांचशक्तावैभक्षणेऽधुना ॥ ७१ ॥ द्विजाऊचुः ॥ अस्माकंवचनेनात्रधात्रीणांभक्षणंशिवम् ॥ फलि
ष्यतिपरंलोकंतस्माद्गन्तुंसमर्हथ ॥७२॥ ईश्वरउवाच॥अथतेभ्योवरंलब्ध्वाधात्रीवृक्षंपिशाचकैः॥समारुह्यफलंप्राप्यभक्षितंलीलयातदा॥७३॥ततोदेवा

लयात्तूर्णंरथःपीनःसुशोभनः ॥ आगतस्तंसमारुह्यसचाण्डालपिशाचकाः ॥ गतास्तेत्रिदिवंपुत्रव्रतैर्यज्ञैःसुदुर्लभम् ॥ ७४॥ स्कन्दउवाच ॥ धात्रीभ
क्षणमात्रेणपुण्यंलब्ध्वादिवंगताः ॥ तद्रक्षिणःकथंस्वर्गंनगच्छन्तिनरादयः ॥ ७५ ॥ ईश्वरउवाच ॥ पूर्वंतेज्ञानलोपाच्चनजानन्तिहिताहितम् ॥ उ
च्छिष्टंश्वभिरुत्स्पृष्टंश्लेष्ममूत्रंशकृत्तथा ॥७६॥ मत्वाचमोहिताःश्रेष्ठंप्रेतादन्तिसदैवहि ॥ शकृच्छौचजलंवान्तंबलिंसूकरकुक्कुटैः ॥७७॥ मृतकेसूतके
जप्यंनत्यक्तंयेनकेनचित् ॥ तस्यान्नंचजलंप्रेताःखादन्तितुसदैवहि ॥ ७८ ॥ दुर्दान्तागृहिणीयस्यशुचिसंयमवर्जिता ॥ गुरुनिःसारितादुष्टासन्तिप्रे
ताश्चतत्रवै ॥ ७९ ॥ अपुङ्गवाःकुलैर्जात्याबलोत्साहविवर्जिताः ॥ बधिराश्चकृशादीनाःपिशाचाःकर्मजातयः ॥ ८० ॥ क्षणंचमङ्गलंनास्तिदुः
खैर्देहयुताभृशम् ॥तैनैवविकृताकाराःसर्वभोगविवर्जिताः ॥ ८१ ॥ नग्नकारोगसन्तप्तामृतारूक्षामलीमसाः ॥ एतेचान्येचदुःखार्ताःसदैवप्रेनजातयः
॥ ८२ ॥ तेनकर्मविपाकेनजायन्तेकाममीदृशाः ॥ पितृमातृगुरूणांचदेवनिन्दापराश्चये ॥ ८३ ॥ पाषण्डाःकौलिकाःपापास्तेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥
गलपाशैर्जलैःशस्त्रैर्गरलैरात्मघातकाः ॥ ८४ ॥ इहलोकेचतेप्रेताश्चाण्डालादिषुसम्भवाः॥ अन्त्यजाःपतिताश्चैवपापरोगमृताश्चये ॥ ८५ ॥ अन्त्य
जैर्घातितायुद्धेतेप्रेतानिश्चिताभुवि ॥ महापातकसंयुक्ताविवाहेचबहिष्कृताः ॥ ८६ ॥ शौर्यात्साहसिकायेचतेप्रेताःकर्मजाभुवि ॥ राजद्रोहकरायेच
पितॄणांद्रोहचिन्तकाः ॥८७॥ ध्यानाध्ययनहीनाश्चव्रतैर्देवार्चनादिभिः ॥ अमन्त्राःस्नानहीनाश्चगुरुस्त्रीगमनेरताः॥८८॥तथैवचान्त्यजस्त्रीषुदुर्गतासु
चसङ्गताः ॥ मृताःक्रूरोपवासेनम्लेच्छेदेशस्थितामृताः ॥ ८९ ॥ म्लेच्छभाषायुताःशूद्रास्तथाम्लेच्छोपजीविनः ॥ अनुवर्तन्तियेम्लेच्छान्स्त्रीधनैरुप
जीवकाः ॥ ९० ॥ स्त्रियोयैश्चनरक्ष्यन्तेतेप्रेतानात्रसंशयः ॥ क्षुधासन्तप्तदेहंतुश्रान्तंविप्रंगृहागतम् ॥ ९१ ॥ गुणपुण्यातिथिंत्यक्त्वापिशाचत्वंव्रज
न्तिते ॥ विक्रीणन्तिचवैगाश्चम्लेच्छेषुचगवाशिषु ॥ ९२ ॥ प्रेतलोकेसुखंस्थित्वातेचयान्त्यपुनर्भवम् ॥ अशौचाभ्यन्तरेयेचजाताश्चपशवोमृताः ॥
॥ ९३ ॥ चिरंप्रेताःपिशाचाश्चमृताजाताःपुनःपुनः ॥ जातकर्ममुखैश्चैवसंस्कारैर्येविवर्जिताः ॥ ९४ ॥ एकैकस्मिंश्चसंस्कारेप्रेतत्वंपरिहीयते ॥ स्ना
नसन्ध्यासुरार्चाभिर्वेदयज्ञव्रताक्षरैः ॥ ९५ ॥ आजन्मवर्जिताःपापास्तेप्रेताश्चापुनर्भवाः ॥ भोजनोच्छिष्टपात्राणियानिदेहमलानिच ॥ ९६ ॥
निपातयन्तियेतीर्थेतेप्रेतानात्रसंशयः ॥ दानमानार्चनैर्नैवयैर्विप्राभुवितर्पिताः ॥ ९७ ॥ पितरोगुरवश्चैवप्रेतास्तेकर्मजाभृशम् ॥ पतिंत्यक्त्वाच
यानार्योवसन्तिचेतरैर्जनैः ॥ ९८ ॥ प्रेतलोकेचिरंस्थित्वाजायन्तेचान्त्ययोनिषु ॥ पतिंचवञ्चयित्वायाविषयेन्द्रियमोहिताः ॥ ९९ ॥
मिष्टंचादन्तियाःपापास्तास्तुप्रेताश्चिरंभुवि ॥ विण्मूत्रभक्षकायेचब्रह्मस्वभक्षणेरताः ॥ १०० ॥ अभक्ष्यभक्षकाश्चान्येतेप्रेताश्चापुनर्भवाः ॥ बलाद्ये

परवस्तूनिगृह्णन्तिनददत्यपि ॥ १ ॥ अतिथीनवमन्यन्तेप्रेतानिरयमास्थिताः ॥ तस्मादामलकींभुक्त्वास्नात्वातस्यद्रवेणच ॥ २ ॥
सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसेवयामलकींशिवाम् ॥ ३ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यंपुण्याख्यानमिदंशुभम् ॥ सर्व
पापप्रपूतात्माविष्णुलोकेमहीयते ॥ ४ ॥ श्रावयेत्सततंलोकेवैष्णवेषुविशेषतः ॥ सयातिविष्णुसायुज्यमितिपौराणिकाविदुः ॥ ५ ॥
स्कन्दउवाच ॥ महीरुहफलंज्ञातंप्रपूतंद्विविधंप्रभो ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामिपत्रंपुष्पंसुमोक्षदम् ॥ ६ ॥ ईश्वरउवाच ॥ सर्वेभ्यःपत्र
पुष्पेभ्यःसत्तमातुलसीशिवा ॥ सर्वकामप्रदाशुद्धावैष्णवीविष्णुसुप्रिया ॥ ७ ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदामुख्यासर्वलोकपराशुभा ॥ यामाश्रित्यगताः
स्वर्गमक्षयंमुनिसत्तमाः ॥ ८ ॥ हितार्थंसर्वलोकानांविष्णुनारोपितापुरा ॥ तुलसीपत्रपुष्पंचसर्वधर्मप्रतिष्ठितम् ॥ ९ ॥ यथाविष्णोःप्रि
यालक्ष्मीर्यथाहंप्रियएवच ॥ तथेयंतुलसीदेवीचतुर्थोनोपपद्यते ॥ ११० ॥ तुलसीपत्रमेकंतुशतहेमफलप्रदम् ॥ नान्यैःपुष्पैस्तथापत्रैर्नान्यैर्गन्धा
नुलेपनैः ॥ ११ ॥ तुष्यतेदैत्यहाविष्णुस्तुलस्याश्चदलैर्विना ॥ अनेनपूजितोयेनहरिर्नित्यंपराशया ॥ १२ ॥ तेनदत्तंहुतंज्ञातंकृतंयज्ञव्रतादिकम् ॥
जन्मजन्मनिभासित्वंसुखंभाग्यंयशःश्रियम् ॥ १३ ॥ कुलंशीलंकलत्रंचपुत्रंदुहितरंतथा ॥ धनंराज्यमरोगत्वंज्ञानंविज्ञानमेवच ॥ १४ ॥ वेदवेदाङ्ग
शास्त्रंचपुराणागमसंहिताः ॥ सर्वंकरगतंमन्येतुलस्याभ्यर्चनेहरेः ॥ १५ ॥ यथागङ्गापवित्राङ्गीसुरलोकेविमोक्षदा ॥ यथाभागीरथीपुण्यातथेयंतुल
सीशिवा ॥ १६ ॥ किंचगङ्गाजलेनैवकिंचपुष्करसेवया ॥ तुलसीदलमिश्रेणजलेनैवप्रमोद्यते ॥ १७ ॥ माधवःसम्मुखोयस्यजन्मजन्मसुधीमतः॥
तस्यश्रद्धाभवेच्छ्रुत्वातुलस्याहरिमर्चितुम् ॥ १८ ॥ योमञ्जरीदलैरेवतुलस्याविष्णुमर्चयेत् ॥ तस्यपुण्यफलंस्कन्दकथितुंनैवशक्यते ॥ १९ ॥
तत्रकेशवसान्निध्यंयत्रास्तितुलसीवनम् ॥ तत्रब्रह्माचकमलासंर्वदेवगणैःसह ॥ १२० ॥ तस्मात्तांसंनिकृष्टेतुसदादेवींप्रपूजयेत् ॥ स्तोत्रम
न्त्रादिकंयद्वासर्वमानन्त्यमश्नुते ॥ २१ ॥ येचप्रेताश्चकूष्माण्डाःपिशाचाब्रह्मराक्षसाः ॥ भूतदैत्यादयस्तत्रपलायन्तेसदैवहि ॥ २२ ॥
अलक्ष्मीर्नाशिनीघूर्णायाडाकिन्यादिमातरः ॥ सर्वास्सङ्कुचितायान्तिदृष्ट्वातुतुलसीदलम् ॥ २३ ॥ ब्रह्महत्यादयःपापव्याधयःपापसम्भवाः ॥ कुम
न्त्रिणाकृतायेचसर्वेनश्यन्तितत्रवै ॥ २४ ॥ भूतलेत्रापितंयेनहर्यर्थंतुलसीवनम् ॥ कृतंक्रतुशतंतेनविधिवत्प्रियदक्षिणम् ॥ २५ ॥ हरि
लिङ्गेषुचान्येषुशालग्रामशिलासुच ॥ तुलसीग्रहणंकृत्वाविष्णोःसायुज्यमाव्रजेत् ॥ २६ ॥ नन्दन्तिपुरुपास्तस्यमाधवार्थेक्षितौतु
यः ॥ तुलसींरोपयेद्धीरःसयातिमाधवालयम् ॥ २७ ॥ पूजयित्वाहरिंदेवंनिर्माल्यंतुलसीदलम् ॥ धारयेद्यःस्वशीर्षेतुपापात्पूतो

दिवंव्रजेत् ॥ २८ ॥ पूजनेकीर्त्तनेध्यानेरोपणेधारणेकलौ ॥ तुलसीदहतेपापंस्वर्गंमोक्षंददातिच ॥ २९ ॥ उपदेशंदिशेदस्याःस्वयमा
चरतेपुनः ॥ सयातिपरमंस्थानंमाधवस्यनिकेतनम् ॥ १३० ॥ हरेःप्रियकरंयच्चतन्मेप्रियतरंभवेत् ॥ सर्वेषामपिदेवानांदेवीनांचसमन्ततः ॥ ३१॥
श्राद्धेषुयज्ञकार्येषुपर्णमेकंषडानन ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनतुलसीसेवनंकुरु ॥ ३२ ॥ तुलसीसेवितायेनतेनसर्वंतुसेवितम् ॥ गुरुंविप्रंदेवतीर्थंतस्मात्से
वयषण्मुख ॥ ३३ ॥ शिखायांतुलसींकृत्वायस्तुप्राणान्परित्यजेत् ॥ दुष्कृतौघाद्विनिर्मुक्तःस्वर्गमेतिनिरामयम् ॥ ३४॥ राजसूयादिभिर्यज्ञैर्व्रतैश्च
विविधैर्यमैः ॥ यागतिःप्राप्यतेधीरैस्तुलसीसेविनांभवेत् ॥ ३५ ॥ तुलसीदलेनचैकेनपूजयित्वाहरिंनरः ॥ वैष्णवत्वमवाप्नोतिकिमन्यैःशास्त्रवि
स्तरैः ॥ ३६ ॥ नपिबेत्सपयोमातुस्तुलस्याःकोटिसङ्ख्यकैः ॥ अर्चितःकेशवोयेनशाखामृदुलपल्लवैः ॥ ३७ ॥ भावयेत्पुरुषान्मर्त्यःशतशोऽथस
हस्रशः ॥ पूजयित्वाहरिंनित्यंकोमलैस्तुलसीदलैः ॥ ३८ ॥ प्रधानतोगुणास्तातततुलस्यागदितामया॥ निखिलंपुरुकालेनगुणंवक्तुंनशक्नुमः॥३९॥
यस्त्विदंशृणुयान्नित्यमाख्यानंपुण्यसञ्चयम् ॥ पूर्वजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेजन्मबन्धनात् ॥ १४० ॥ सकृत्पठनमात्रेणवह्निष्टोमफलंलभेत् ॥ नत
स्यव्याधयःपुत्रमूर्खत्वंनकदाचन ॥ ४१ ॥ सर्वदाजयमाप्नोतिनगच्छेत्सपराजयम् ॥ लेखस्तिष्ठेद्गृहेयस्यतस्यलक्ष्मीःप्रवर्तते ॥ ४२ ॥ नचा
धयोनचप्रेतानशोकानावमानना ॥ नतिष्ठन्तिक्षणंतत्रयत्रेयंवर्ततेलिपिः ॥ १४३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेतुलसीमाहात्म्यंनामद्विषष्टि
तमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥ द्विजाऊचुः ॥ तुलसीपुष्पमाहात्म्यंश्रुतंत्वत्तोहरेःशुभम् ॥ तस्याःस्तोत्रंकृतंपुण्यंश्रोतुमिच्छामहेवयम् ॥१॥ व्यासउवाच ॥
पुरास्कन्दपुराणेचयन्मयाकीर्तितंद्विजाः ॥ कथयामिपुराणंचपुरतोमोक्षहेतवे ॥ २ ॥ शतानन्दमुनेःशिष्याःसर्वेतेसंशितव्रताः ॥ प्रणिपत्यगुरुं
विप्राःपप्रच्छुःपुण्यतोहितम् ॥३॥ शिष्याऊचुः॥पूर्वंब्रह्ममुखान्नाथयच्छ्रुतंतुलसीस्तवम्॥तद्वयंश्रोतुमिच्छामस्त्वत्तोब्रह्मविदांवर॥४॥शतानन्दउवाच॥
नामोच्चारेकृतेतस्याःप्रीणात्यसुरदर्पहा ॥ पापानिविलयंयान्तिपुण्यंभवतिचाक्षयम् ॥ ५ ॥ साकथंतुलसीलोकैःपूज्यतेवन्द्यतेनहि ॥ दर्शनादेव
यस्यास्तुदानंकोटिगवांभवेत् ॥ ६ ॥ धन्यास्तेमानवालोकेयद्गृहेविद्यतेकलौ ॥ शालग्रामशिलार्थंतुतुलसीप्रत्यहंक्षितौ ॥ ७ ॥ तुलसींयेविचि
न्वन्तिधन्यास्तेकरपल्लवाः ॥ केशवार्थंकलौयेचरोपयन्तीहभूतले ॥ ८ ॥ किंकरिष्यतिसंरुष्टोयमोऽपिसहकिङ्करैः ॥ तुलसीदलेनदेवेशःपूजितोयेन
दुःखहा ॥ ९ ॥ तीर्थयात्रादिगमनैःफलैःसिध्यतिकिन्नरः ॥ स्नानेदानेतथाध्यानेप्राशनेकेशवार्चने ॥ १० ॥ तुलसीदहतेपापंकीर्तनेरोपणेकलौ ॥
तुलस्यमृतजन्मासिसदात्वंकेशवप्रिये ॥ ११ ॥ केशवार्थंचिनोमित्वांवरदाभवशोभने ॥ त्वदङ्गसम्भवैर्नित्यंपूजयामियथाहरिम् ॥ १२ ॥ तथाकु

रुपवित्राङ्गिकलौमलविनाशिनि॥मन्त्रेणानेनयःकुर्याद्विचित्यतुलसीदलम् ॥ १३ ॥ पूजनंवासुदेवस्यलक्षकोटिगुणंभवेत्॥ प्रभावंतवदेवेशिगायन्ति
सुरसत्तमाः ॥ १४ ॥ मुनयःसिद्धगन्धर्वाःपातालेनागराट्स्वयम् ॥ नतेप्रभावंजानन्तिदेवताःकेशवादृते ॥ १५ ॥ गुणानांपरिमाणंतुकल्पकोटि
शतैरपि ॥ कृष्णानन्दात्समुद्भूताक्षीरोदमथनोद्यमे ॥१६॥ उत्तमाङ्गेपुरायेनतुलसीविष्णुनाधृता ॥ प्राप्यैतानित्वयादेविविष्णोरङ्गानिसर्वशः॥१७॥
पवित्रतात्वंयाप्राप्तातुलसींत्वांनमाम्यहम् ॥ त्वदङ्गसम्भवैःपत्रैःपूजयामियथाहरिम् ॥ १८ ॥ तथाकुरुष्वमेऽविघ्नंयतोयामिपरांगतिम् ॥ रोपिता
गोमतीतीरेस्वयंकृष्णेनपालिता ॥ १९ ॥ जगद्धितायतुलसींगोपीनांहितहेतवे ॥ वृन्दावनेविचरतासेविताविष्णुनास्वयम् ॥ २० ॥ गोकुलस्यवि
वृद्ध्यर्थंकंसस्यनिधनायच ॥ वसिष्ठवचनात्पूर्वंरामेणसरयूतटे ॥ २१ ॥ राक्षसानांवधार्थायरोपितात्वंजगत्प्रिये ॥ रोपितातपसोवृद्ध्यैतुलसींत्वांन
माम्यहम् ॥२२॥ वियोगेवासुदेवस्यध्यात्वात्वांजनकात्मजा ।। अशोकवनमध्येतुप्रियेणसहसङ्गता ॥२३॥ शङ्करार्थंपुरादेविपार्वत्यात्वंहिमालये ॥
रोपितातपसोवृद्ध्यैतुलसींत्वांनमाम्यहम् ॥ २४ ॥ सर्वाभिर्देवपत्नीभिःकिन्नरैश्चापिनन्दने ॥ दुःस्वप्ननाशनार्थायसेवितात्वंनमोऽस्तुते ॥ २५ ॥
धर्मारण्येगयायांचसेवितापितृभिःस्वयम् ॥ सेवितातुलसीपुण्याआत्मनोहितमिच्छता ॥ २६ ॥ रोपिताराम‍चन्द्रेणसेवितालक्ष्मणेनच ॥ पालिता
सीतयाभक्त्यातुलसीदण्डकेवने ॥ २७ ॥ त्रैलोक्यव्यापिनीगङ्गायथाशास्त्रेषुगीयते ॥ तथैवतुलसीदेवीदृश्यतेसचराचरे ॥ २८ ॥ ऋष्यमूकेचव
सताकपिराजेनसेविता ॥ तुलसीवालिनाशायतारासङ्गमहेतवे ॥ २९ ॥ प्रणम्यतुलसींदेवींसागरोत्क्रमणंकृतम् ॥ कृतकार्यःप्रहृष्टश्चहनूमान्पुनरागतः
॥ ३० ॥ तुलसीग्रहणंकृत्वाविमुक्तोयातिपातकैः ॥ अथवामुनिशार्दूलाब्रह्महत्यांव्यपोहति ॥ ३१ ॥ तुलसीपत्रगलितंयस्तोयंशिरसावहेत् ॥ गङ्गा
स्नानमवाप्नोतिदशधेनुफलप्रदम् ॥ ३२ ॥ प्रसीददेविदेवेशिप्रसीदहरिवल्लभे ॥ क्षीरोदमथनोद्भूतेतुलसित्वांनमाम्यहम् ॥३३ ॥ द्वादश्यांजागरेरात्रौ
यःपठेत्तुलसीस्तवम् ॥ द्वात्रिंशदपराधांश्चक्षमतेतस्यकेशवः ॥ ३४ ॥ यत्पापंयौवनेबाल्येकौमारेवार्द्धकेकृतम् ॥ तत्सर्वंविलयंयातितुलसीस्तवपाठतः
॥ ३५ ॥ प्रीतिमायातिदेवेशस्तुष्टोलक्ष्मींप्रयच्छति ॥ कुरुतेशत्रुनाशंचसुखंविद्यांप्रयच्छति ॥ ३६ ॥ तुलसीनाममात्रेणदेवायच्छन्तिवाञ्छितम् ॥
गर्ह्याणामपिदेवेशोमुक्तिंयच्छतिदेहिनाम् ॥ ३७ ॥ तुलसीस्तवसन्तुष्टस्सुखंवृद्धिंददातिच ॥ उद्धृतंहेलयाविद्धिपापंयमपथेस्थितम् ॥ ३८ ॥ यस्मि
न्गृहेचलिखितोविद्यतेतुलसीस्तवः ॥ नाशुभंविद्यतेतस्यशुभमाप्नोतिनिश्चितम् ॥ ३९ ॥ सर्वंचमङ्गलंतस्यनास्तिकिञ्चिदमङ्गलम् ॥ सुभिक्षंसर्व
दातस्यधनंधान्यंचपुष्कलम् ॥४०॥ निश्चलाकेशवेभक्तिर्नवियोगश्चवैष्णवैः॥ जीवतिव्याधिनिर्मुक्तोनाधर्मेजायतेमतिः॥४१॥द्वादश्यांजागरेरात्रौयः

पठेत्तुलसीस्तवम् ॥ तीर्थकोटिसहस्रैस्तुयत्फलंलक्षकोटिभिः ॥ ४२ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिपठित्वातुलसीस्तवम् ॥ ४३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमे
सृष्टिखण्डेतुलसीस्तवमाहात्म्यंनामत्रिषष्टितमोऽध्यायः॥ ६३॥ द्विजाऊचुः ॥ मज्जनादखिलंपापंक्षयंयातिसुनिश्चितम् ॥ महापातकमन्यच्चतदादेशं
वदस्वनः ॥ १ ॥ पापात्पूतोऽक्षयंनाकमश्नुतेदिविशक्रवत् ॥ सुरयोनेर्नहानिःस्यादुपदेशंवदस्वनः ॥ २ ॥ अत्रभोग्यंपरंसर्वंमृतेस्वर्गेसुरोत्तमः ॥
कलिपापहतानांचस्वर्गसोपानमुच्यते ॥ ३ ॥ व्यासउवाच ॥ गतिंचिन्तयतांविप्रास्तूर्णंसामान्यजन्मनाम्॥स्त्रीपुंसामीक्षणाद्यस्माद्गङ्गापापंव्यपोह
ति ॥ ४ ॥ गङ्गेतिस्मरणादेवक्षयंयातिचपातकम् ॥ कीर्तनादतिपापानिदर्शनाद्गुरुकल्मषम् ॥ ५ ॥ स्नानात्पानाच्चजाह्नव्यांपितॄणांतर्पणात्तथा ॥
महापातकवृन्दानिक्षयंयान्तिदिनेदिने ॥ ६ ॥ अग्निनादह्यतेतूलंतृणंशुष्कंक्षणाद्यथा ॥ तथागङ्गाजलस्पर्शात्पुंसांपापंदहेत्क्षणात् ॥ ७ ॥ सम्प्राप्नो
त्यक्षयंस्वर्गंगङ्गास्नानेनकेशवम् ॥ यशोराज्यंलभेत्पुण्यंस्वर्गमन्तेपरांगतिम् ॥ ८ ॥ पितॄनुद्दिश्यगङ्गायांयस्तुपिण्डंप्रयच्छति ॥ विधिनावाक्यपू
र्वेणतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ९ ॥ अन्नैकेनतुसाहस्रंवर्षंपूज्यःसुरालये ॥ तिलेनद्विगुणंविद्धितथामेध्यफलेनच ॥ १० ॥ गव्येनविधिनाविप्राःस्वर्गस्या
न्तोनविद्यते ॥ एवंपिण्डप्रदानेननित्यंक्रतुशतंभवेत् ॥ ११ ॥ पितरोनिरयस्थायेधन्यास्तेमर्त्यवासिनः ॥ धनपुत्रयुतारोग्यंसुखसम्मानपूजिताः ॥
॥ १२ ॥ रसातलगतायेचयेचकीटामहीतले ॥ स्थावरेपक्षिसङ्घादौतेमर्त्याधनिनोनृपाः ॥ १३ ॥ तत्तत्पुत्रैश्चपौत्रैश्चगोत्रैर्दौहित्रकैस्तथा ॥ जामा
तृभागिनेयैश्चसुहृद्भिर्मित्रैःप्रियाप्रियैः ॥ १४ ॥ प्रदीयतेजलंपिण्डंयथोपकरणान्वितम् ॥ गङ्गातोयेषुतीरेषुतेषांस्वर्गोऽक्षयोभवेत् ॥ १५ ॥ पिण्डादू
र्ध्वंस्थितायेचपितरोमातृगोत्रजाः ॥ भवन्तिसुखिनःसर्वेमर्त्याश्शतसहस्रशः॥ १६ ॥स्वर्गेतस्यस्थिताःसत्त्वाअधःस्थामध्यवासिनः ॥ नित्यंवाञ्छ
न्तिसद्गङ्गांगच्छन्तुसुरनिम्नगाम् ॥ १७ ॥ एकोगच्छतिगङ्गांयःपूयन्तेतस्यपूरुषाः ॥ एतदेवमहापुण्यंतरतेतारयत्यपि ॥ १८ ॥ गङ्गाकृत्स्नगुणंव
क्तुंनशक्तश्चतुराननः॥अतःकिञ्चिद्वदाम्यत्रभागीरथ्याद्विजागुणम् ॥ १९ ॥ मुनयःसिद्धगन्धर्वायेचान्येसुरसत्तमाः॥गङ्गातीरेतपस्तप्त्वास्वर्गलोकेऽच्यु
ताभवन् ॥ २० ॥ दिव्येनवपुषासर्वेकामगेनरथेनच ॥ अद्यापिननिवर्तन्तेरत्नपूर्णक्षयेषुवै ॥ २१ ॥ प्रासादायत्रसौवर्णास्सर्वलोकोर्ध्वगाश्शिवाः ॥
इष्टद्रव्यैःसुसम्पूर्णाःस्त्रियोयत्रमनोरमाः ॥ २२ ॥ पारिजातसमाःपुष्पवृक्षाःकल्पद्रुमोपमाः ॥ गङ्गातीरेतपस्तप्त्वातत्रैश्वर्यंलभन्तिहि ॥ २३ ॥ तपो
भिर्बहुभिर्यज्ञैर्व्रतैर्नानाविधैस्तथा ॥ पुरुदानैर्गतिर्याचगङ्गांसंसेवतांचसा ॥ २४ ॥ जारजंपतितंदुष्टमन्त्यजंगुरुघातिनम् ॥ सर्वद्रोहेणसंयुक्तंसर्वपात
कसंयुतम् ॥ २५ ॥ त्यजन्तिपितरंपुत्राःप्रियंपत्न्यःसुहृद्गणाः ॥ अन्येचबान्धवाःसर्वेगङ्गातुनपरित्यजेत ॥ २६ ॥ यथामातास्वयंजन्ममलशौचं

चकारयेत् ॥ क्रोडीकृत्यतथातेषांगङ्गाप्रक्षालयेन्मलम् ॥ २७ ॥ भवन्तितेसुविख्याताभोग्यालङ्कारपूजिताः ॥ दर्शनेक्रियतेगङ्गासकृद्भक्त्यानरैस्तु
येः ॥ २८ ॥ तेषांकुलानांलक्षंतुभवात्तारयतेशिवा ॥ स्मृतार्तिहर्त्रीयैर्ध्यातासंस्तुतासाधुमोदिता ॥ २९ ॥ गङ्गातारयतेनृणामुभौवंशौभवार्णवात् ॥
सङ्क्रान्तिषुव्यतीपातेग्रहणेचन्द्रसूर्ययोः॥ ३० ॥ पुष्येस्नात्वातुगङ्गायांकुलकोटिंसमुद्धरेत्॥शुक्लपक्षेदिवामर्त्योगङ्गायामुत्तरायणे ॥ ३१ ॥ धन्यादेहं
विमुञ्चन्तिहृदिस्थेचजनार्दने ॥ अनेनविधिनायस्तुभागीरथ्याजलेशुभे ॥ ३२ ॥ प्राणांस्त्यक्त्वाव्रजेत्स्वर्गंपुनरावृत्तिवर्जितम् ॥ योगङ्गानुगतोनि
त्यंसर्वदेवानुगोहिसः ॥ ३३ ॥ सर्वदेवमयोविष्णुर्गङ्गाविष्णुमयीयतः ॥ गङ्गायांपिण्डदानेनपितॄणांवैतिलोदकैः ॥ ३४ ॥ नरकस्थादिवंयान्तिस्वर्ग
स्थामोक्षमाप्नुयुः ॥ परदारपरद्रव्यबाधाद्रोहपरस्यच ॥३५ ॥ गतिर्मनुष्यमात्रस्यगङ्गैवपरमागतिः ॥ वेदशास्त्रविहीनस्यगुरुनिन्दापरस्यच ॥ ३६ ॥
समयाचारहीनस्यनास्तिगङ्गासमागतिः ॥ किंयज्ञैर्बहुवित्ताढ्यैःकिंतपोभिःसुदुष्करैः ॥ ३७ ॥ स्वर्गमोक्षप्रदागङ्गासुखसौभाग्यपूजिता ॥ निय
मैःपरमैर्नित्यंकिंयोगैश्चित्तरोधकैः ॥ ३८ ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदागङ्गासुखमोक्षाग्रतःस्थिता ॥ अनेकजन्मसञ्जातपापंपुंसांविनश्यति ॥ ३९ ॥ स्नानमा
त्रेणगङ्गायांसद्यःस्यात्पुण्यभाङ्नरः ॥ प्रभासेगोसहस्रस्यराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ ४० ॥ लभतेयत्फलंदानेगङ्गास्नानाद्दिनेदिने ॥ दृष्ट्वातुहरतेपापं
स्पृष्ट्वातुलभतेदिवम् ॥ ४१ ॥ प्रसङ्गादपिसागङ्गामोक्षदात्ववगाहिता ॥ सर्वेन्द्रियाणांचापल्यंवासनाशक्तिसम्भवम् ॥ ४२ ॥ निर्घृणत्वंततोगङ्गा
दर्शनात्प्रविनश्यति ॥ परद्रव्याभिकाङ्क्षित्वंपरदाराभिलापिता ॥ ४३ ॥ परधर्मेरुचिश्चैवदर्शनादेवनश्यति ॥ यदृच्छालाभसन्तोषस्स्वधर्मेषुप्रव
र्तते ॥ ४४ ॥ सर्वभूतसमत्वंचगङ्गायांमज्जनाद्भवेत् ॥ यस्तुगङ्गांसमाश्रित्यसुखंतिष्ठतिमानवः ॥ ४५ ॥ जीवन्मुक्तस्सएवेहसर्वेषामुत्तमोत्तमः ॥
गङ्गांसंश्रित्ययस्तिष्ठेत्तस्यकार्यंनविद्यते ॥ ४६ ॥ कृतकृत्यस्सवैमुक्तोजीवन्मुक्तश्चमानवः ॥ यज्ञोदानंतपोजप्यंश्राद्धंचसुरपूजनम् ॥ ४७ ॥ गङ्गा
यांतुकृतंनित्यंकोटिकोटिगुणंभवेत् ॥ अन्यस्थानेकृतंपापंगङ्गातीरेविनश्यति ॥ ४८ ॥ गङ्गातीरेकृतंपापंगङ्गास्नानेननश्यति ॥ आत्मनोजन्मनक्ष
त्रेजाह्नवीसङ्गतेदिने ॥ ४९ ॥ नरःस्नात्वातुगङ्गायांस्वकुलंचसमुद्धरेत् ॥ आदरेणयथास्तौतिधनवन्तंसदानरः ॥ ५० ॥ सकृद्गङ्गांतथास्तुत्वाभवेत्स्व
र्गस्यभाजनम् ॥ अश्रद्धयापिगङ्गायायोऽसौनामानुकीर्तनम् ॥ ५१ ॥ करोतिपुण्यवाहिन्यास्सवैस्वर्गस्यभाजनम् ॥ क्षितौभावयतोमर्त्यान्नागां
स्तारयतेऽप्यधः ॥५२॥ दिवितारयतेदेवान्गङ्गात्रिपथगास्मृता ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतोवापिकामतोऽकामतोऽपिवा ॥ ५३ ॥ गङ्गायांचमृतोमर्त्यःस्वर्गं
मोक्षंचविन्दति ॥ यागतिर्योगयुक्तस्यसत्वस्थस्यमनीषिणः ॥ ५४ ॥ सागतिस्त्यजतःप्राणान्गङ्गायांतुशरीरिणः ॥ चान्द्रायणसहस्राणियश्चरे

त्कायशोधनम् ॥ ५५ ॥ पानंकुर्याद्यथेच्छंचगङ्गाम्भःसविशिष्यते ॥ तावत्प्रभावस्तीर्थानांदेवानांतुविशेषतः ॥ ५६ ॥ तावत्प्रभावोवेदानांयावन्ना
प्नोतिजाह्नवीम्॥ तिस्रःकोट्योऽर्धकोटीचतीर्थानांवायुरब्रवीत् ॥५७॥ दिविभुव्यन्तरिक्षेचतानितंसन्तिजाह्नवि ॥ विष्णुपादाब्जसम्भूतेगङ्गेत्रिपथगा
मिनि ॥ ५८ ॥ धर्मद्रवेतिविख्यातेपापंमेहरजाह्नवि ॥ विष्णुपादप्रसूतासिवैष्णवीविष्णुपूजिता ॥ ५९ ॥ त्राहिमामेनसस्तस्मादाजन्ममरणान्तिका
त् ॥ श्रद्धयाधर्मसम्पूर्णेश्रीमतारजसाचते ॥६०॥ अमृतेनमहादेविभागीरथिपुनीहिमाम् ॥ त्रिभिःश्लोकवरैरेभिर्यःस्नायाज्जाह्नवीजले ॥६१॥ जन्म
कोटिकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ मूलमन्त्रंप्रवक्ष्यामिजाह्नव्याहरिभाषितम् ॥६२॥ सकृज्जपान्नरःपूतोविष्णुदेहेप्रतिष्ठति॥६३॥ मन्त्रश्चायम्॥ॐ
नमोगङ्गायैविश्वरूपिण्यैनारायण्यैनमोनमः ॥ ६४ ॥ जाह्नवीतीरसम्भूतांमृदंमूर्ध्नाबिभर्तियः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तोगङ्गास्नानंविनानरः ॥ ६५ ॥
गङ्गाजलोर्मिनिर्धूतपवनंस्पृशतेयदि ॥ सपूतःकल्मषाद्घोरात्स्वर्गंचाक्षयमश्नुते ॥ ६६॥ यावदस्थिमनुष्यस्यगङ्गातोयेप्रतिष्ठति ॥ तावद्वर्षसहस्राणि
स्वर्गलोकेमहीयते ॥ ६७ ॥ पित्रोर्बन्धुजनानांचअनाथानांगुरोरपि ॥ गङ्गायामस्थिपातेननरःस्वर्गान्नहीयते ॥ ६८ ॥ गङ्गांप्रतिवहेद्यस्तुपितॄ
णामस्थिखण्डकम् ॥ पदेपदेऽश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः ॥६९ ॥ धन्याजानपदायेचपशवःपक्षिकीटकाः ॥ स्थावराजङ्गमाश्चान्येगङ्गातीरसमा
श्रिताः ॥ ७० ॥ क्रोशान्तरमृतायेचजाह्नव्याद्विजसत्तमाः ॥ मानवादेवतास्सन्तिइतरेमानवाभुवि ॥ ७१ ॥ गङ्गास्नानायसङ्गच्छन्पथिसंम्रियते
यदि ॥ सचस्वर्गमवाप्नोतिगङ्गास्नानफलंलभेत् ॥७२॥ गङ्गाजलेप्रयास्यन्तितंजीवाःपथियेमृताः ॥ कीटाःपतङ्गाश्शलभाःपादाघातेनगच्छताम्
॥७३॥ येवदन्तिसमुद्देशंगङ्गांप्रतिजनंद्विजाः ॥ तेचयान्तिपरंपुण्यंगङ्गास्नानफलंनराः ॥७४॥ जाह्नवींयेचनिन्दन्तिपाषण्डैर्हतचेतसः ॥ तेयान्ति
नरकंघोरंपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥७५॥ दुःस्थोवापिस्मरन्नित्यंगङ्गेतिपरिकीर्तयन् ॥ पठन्स्वर्गमवाप्नोतिकिमन्यैर्बहुभाषितैः ॥७६॥गङ्गागङ्गेतियोब्रूया
द्योजनानांशतैरपि ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥७७॥ अन्धाश्चपङ्गवस्तेचवृथाभवसमुद्भवाः ॥ गर्भपाताद्विपद्यन्तेयेगङ्गांनगतानराः
॥७८॥नकीर्तयन्तियेगङ्गांजलतुल्यानराधमाः॥परान्नोपदिशन्तिस्मवातूलाश्चित्तविभ्रमाः ॥७९॥नपठन्तिजनायेचतेषांशास्त्रंविनिष्फलम्॥गङ्गापुण्य
फलंविप्राःकुधियःपतिताधमाः ॥८०॥ पाठयन्तिजनायेचश्रद्धयानिपठन्तिच॥गच्छन्तितेदिवंधीरास्तारयन्तिपितॄन्गुरून् ॥ ८१ ॥ पाथेयकंगच्छतां
योवसुशक्त्याप्रयच्छति ॥ भागीरथ्यालभेत्स्नानंयःपरान्नेनगच्छति ॥८२॥ कर्तुःस्नानफलंविद्याद्द्विगुणंप्रेरकस्यच ॥ इच्छयानिच्छयाचापिप्रेरणेना
न्यसेवया ॥ ८३ ॥ जाह्नवींयोगतःपुण्यांसगच्छेन्निर्जरालयम् ॥ ८४ ॥ द्विजाऊचुः ॥ गङ्गायाःकीर्तनंव्यासश्रुतंत्वत्तोविनिर्मलम् ॥ गङ्गाकस्मा

त्किमाकाराकुतःसाद्यतिपावनी ॥ ८५ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुध्वंकथयाम्यद्यकथांपुण्यांपुरातनीम् ॥ यांश्रुत्वामोक्षमार्गंचप्राप्नोतिनरसत्तमः
॥ ८६ ॥ ब्रह्मलोकंपुरागत्वानारदोमुनिपुङ्गवः ॥ नत्वाविधिंचपप्रच्छपूतंत्रैलोक्यपावनम् ॥ ८७ ॥ किंसृष्टंचत्वयानातसंमतंशम्भुकृष्णयोः ॥
सर्वलोकहितार्थायभुवःस्थानेसमीहितम् ॥ ८८ ॥ देवीवादेवताकावासर्वासामुत्तमोत्तमा ॥ यांसमासाद्यदेवाश्चदैत्यमानुषपन्नगाः ॥ ८९ ॥ अण्ड
जाःस्वेदजावृक्षायेचान्यउद्भिज्जादयः ॥ सर्वेयान्तिशिवंब्रह्मन्समग्रंविभवंध्रुवम् ॥ ९० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ सृजताचपुराप्रोक्तामायाप्रकृतिरूपिणी ॥
आद्याभवस्वलोकानांत्वत्तोभवंसृजाम्यहम् ॥ ९१ ॥ एतच्छ्रुत्वापरासाचसप्तधाचाभवत्तदा ॥ गायत्रीवाक्चस्वर्लक्ष्मीस्सर्वसस्यवसुप्रदा ॥ ९२ ॥
ज्ञानविद्याउमादेवीशक्तिबीजातपस्विनी ॥ वर्णिकाधर्मद्रवाचएतास्सप्तप्रकीर्तिताः ॥ ९३ ॥ गायंत्रीप्रभवावेदावेदात्सर्वंस्थितंजगत ॥ स्वस्ति
स्वाहास्वधादीक्षाएतागायत्रिजाःस्मृताः ॥ ९४ ॥ उच्चारयेत्सदायज्ञंगायत्रींमातृकादिभिः ॥ कृतौदेवाःस्वधांप्राप्यभवेयुरजरामराः ॥ ९५ ॥ तत
स्सुधारसंदेवामुमुचुर्धरणीतले ॥ अथसस्यवतीपृथ्वीओषधीनांपराशुभा ॥ ९६ ॥ फलमूलैरसैर्भक्ष्यैर्जनाःसुस्थतराभवन् ॥ भारतीसर्वलोका
नांचाननेमानसेस्थिता ॥ ९७ ॥ तथैवसर्वशास्त्रेषुधर्मोदेशंकरोतिसा ॥ विज्ञानंकलहंशोकंमोहामोहंशिवाशिवम् ॥ ९८ ॥ तयाविनाजगत्सर्वंयात्य
तत्त्वमितिस्मृतम् ॥ कमलासम्भवश्चैववस्त्रभूषणसञ्चयः ॥ ९९ ॥ सुखंराज्यंत्रिलोकेतुततःसाहरिवल्लभा ॥ उमयाहेतुनाशम्भोर्ज्ञानंलोकेषुस
न्ततम् ॥ १०० ॥ ज्ञानमाताचसाज्ञेयाशम्भोरर्धाङ्गवासिनी ॥ वर्णिकाशक्तिरत्युग्रासर्वलोकप्रमोहिनी ॥ १ ॥ सर्वलोकेषुलोकानांस्थितिसंहार
कारिणी॥देव्याचनिहतौपूर्वमसुरौमधुकैटभौ ॥२॥ रुरुश्चापिहतोघोरःसवलोकपरिश्रुतः ॥ सर्वदेवैकजेतारंसाजघ्नेमहिषासुरम् ॥३॥ निहतालीलया
देव्यायेऽसुरादैत्यपुङ्गवाः ॥ एवंबलानिदैत्यानांनिहत्यसर्वदातया ॥ ४ ॥ पालितंमोदितंचैवकृत्स्नमेतज्जगत्रयम् ॥ धर्मद्रवस्वरूपाचसर्वधर्मप्र
तिष्ठिता ॥५॥ महतींतांसमालोक्यमयाकमण्डलौधृता ॥ विष्णुपादाब्जसम्भूताशम्भुनाशिरसाधृता ॥ ६ ॥ अस्माभिश्चत्रिभिर्युक्ताब्रह्मविष्णुमहे
श्वरैः॥धर्मद्रवापरिख्याताजलरूपाकमण्डलौ॥७॥ बलियज्ञेषुसम्भूताविष्णुनाप्रभविष्णुना॥ छद्मनाछलितःपूर्वंवलिर्बलवतांवरः॥८॥ ततःपादद्वयेनैव
क्रान्तंसर्वमहीतलम् ॥ नभःपादश्चब्रह्माण्डंभित्त्वाममपुरःस्थितः ॥९॥ मयासम्पूजितःपादःकमण्डलुजलेनवै ॥ प्रक्षाल्यैवार्चितात्पादाद्धेमकूटेऽपतज्ज
लम् ॥११०॥ तत्कूटाच्छङ्करंप्राप्यभ्रमतेसाजटास्थिता ॥ ततोभगीरथेनैवसमाराध्यशिवंभुवि ॥११॥ आनीयाराधितोनित्यंतपसागजपुङ्गवः ॥ तेन
भित्त्वानगंवीर्यात्त्रिभिर्दन्तैःकृतंबिलम् ॥१२॥ ततस्त्रिबिलगायस्मात्त्रिस्रोतालोकविश्रुता ॥ हरिब्रह्महरयोगात्पूतालोकस्यपावनी ॥१३॥ समासाद्यच

तांदेवींसर्वधर्मफलंलभेत् ॥ पाठयज्ञपरैःसर्वैर्मन्त्रहोमसुरार्चनैः ॥१४॥ सागतिर्नभवेज्जन्तोर्गङ्गासंसेवयाचया ॥ धर्मस्यसाधनोपायोह्यतःपरोनविद्यते
॥१५॥त्रैलोक्यपुण्यसंयोगात्तस्मात्तांव्रजनारद॥१६॥ गङ्गातोयास्थिसंयोगात्सुतास्तेसगरस्यच॥स्वर्गताःपितृभिश्चैवंस्वपूर्वापरजैःसह॥१७॥ व्यास
उवाच॥ततोब्रह्ममुखाच्छ्रुत्वानारदोमुनिपुङ्गवः॥गङ्गाद्वारेतपःकृत्वाब्रह्मणासदृशोऽभवत्॥१८॥सर्वत्रसुलभागङ्गात्रिषुस्थानेषुदुर्लभा ॥गङ्गाद्वारेप्रयागे
चगङ्गासागरसङ्गमे॥१९॥ त्रिरात्रेणैकरात्रेणनरोयातिपरांगतिम्॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसद्योमुक्तिंविचिन्तयेत्॥१२०॥ ततोगच्छतधर्मज्ञाः[illegible]वांभागी
रथीमिह॥अचिरेणैवकालेनस्वर्गंमोक्षंप्रगच्छथ ॥२१॥विशेषात्कलिकालेचगङ्गामोक्षप्रदानृणाम्॥ कृच्छ्राच्चक्षीणसत्त्वानामनन्तःपुण्यसम्भवः॥२२॥
पुलस्त्यउवाच ॥ततस्तेब्राह्मणाहृष्टाःश्रुत्वाव्यासाद्गिरंशुभाम्॥गङ्गायांतुतपस्तप्त्वामोक्षमार्गंययुस्तदा॥२३॥यइदंशृणुयान्मर्त्यःपुण्याख्यानमनुत्तमम्॥
सर्वंतरतिदुःखौघंगङ्गास्नानफलंलभेत् ॥२४॥ सकृदुच्चारितेचैवंसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥ दानंजप्यंतथाध्यानंस्तोत्रंमन्त्रसुरार्चनम् ॥ २५ ॥ तत्रैवकारये
द्यस्तुसचानन्तफलंलभेत् ॥ तस्मात्तत्रैवकर्तव्यंजपहोमादिकंनरैः ॥२६॥ अनन्तंचफलंप्रोक्तंजन्मजन्मसुलभ्यते ॥१२७॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृ
ष्टिखण्डेगङ्गामाहात्म्यंनामचतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ एतस्मिन्नन्तरेपूर्वंव्यासशिष्योमहामुनिः ॥ नमस्कृत्यगुरुंभी
ष्मसञ्जयःपरिपृच्छति ॥ १ ॥ सञ्जयउवाच ॥ देवानांपूजनोपायंक्रमंब्रूहिसुनिश्चितम् ॥ अग्रपूज्यतमःकोऽसौकोमध्येनित्यपूजने ॥ २ ॥
अन्तेचपूजाकस्यैवकस्यकोवाप्रभावकः ॥ किंवाकंचफलंब्रह्मन्पूजयित्वालभेन्नरः ॥ ३ ॥ व्यासउवाच ॥ गणेशंपूजयेदग्रेत्वविघ्नार्थंपरेत्विह ॥
विनायकत्वमाप्नोतियथागौरीसुतोह्यसः ॥ ४ ॥ पार्वत्यजनयत्पूर्वंसुतौमहेश्वरादिमौ ॥ सर्वलोकधरौशूरौदेवौस्कन्दगणाधिपौ ॥ ५ ॥
तौदृष्ट्वातुसुरास्सर्वेश्रद्धयापरयान्विताः ॥ सुधयोत्पादितंदिव्यंतस्यैप्रादुस्तुमोदकम् ॥ ६ ॥ दृष्ट्वातुमोदकंताभ्यामर्थिताजननीतदा ॥ ततस्तु
विस्मितादेवीसुतावेवमभाषत ॥ ७ ॥ पार्वत्युवाच ॥ इदंतुमोदकंपुत्रौदेवैर्दत्तंमुदान्वितैः ॥ महाबुद्धीतिविख्यातंसुधयापरिनिर्मितम् ॥ ८ ॥ गुणंचा
स्यप्रवक्ष्यामिशृणुतंतुसमाहितौ ॥ अस्यैवाघ्राणमात्रेणअमरत्वंलभेद्ध्रुवम् ॥ ९ ॥ सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञःसर्वशस्त्रास्त्रकोविदः ॥ निपुणःसर्वतन्त्रेषुलेख
कश्चित्रकृत्सुधीः ॥ १० ॥ ज्ञानविज्ञानतत्त्वज्ञःसर्वज्ञोनात्रसंशयः ॥ पुत्रौधर्मादधिकतांप्राप्यसिद्धिशतंव्रजेत् ॥ ११ ॥ यस्तस्यवैप्रदास्यामिपि
तुस्तेसम्मतंत्विदम् ॥ १२ ॥ व्यासउवाच ॥ श्रुत्वामातृमुखादेवंवचःपरमकोविदः ॥ स्कन्दस्तीर्थंययौसद्यःसर्वंत्रिभुवनस्थितम् ॥ १३ ॥ बर्हिणं
स्वंसमारुह्यत्वभिषेकःकृतःक्षणात् ॥ पितरौप्रदक्षिणंकृत्वालम्बोदरधरस्सुधीः ॥ १४ ॥ ततएवमुदायुक्तःपित्रोरेवाग्रतःस्थितः ॥ पुरतश्चतथास्क ॥ १९६ ॥

न्दोमेदेहीतिब्रुवन्स्थितः ॥ १५ ॥ ततस्तुतौसमीक्ष्याथपार्वतीविस्मिताब्रवीत् ॥ १६ ॥ पार्वत्युवाच ॥ सर्वतीर्थाभिषेकैस्तुसर्वदेवैर्नतैस्तथा ॥
सर्वयज्ञव्रतैर्मन्त्रैर्योगैरन्यैर्यमैस्तथा ॥ १७ ॥ पित्रोरर्चापरस्यैवकलांनार्हतिषोडशीम् ॥ तस्मात्सुतशतादेषोऽधिकःशतगुणैरपि ॥ १८ ॥ अतोद
दामिहेरम्बेमोदकंदेवनिर्मितम् ॥ अस्यैवकारणादस्यअग्रेपूजामखेषुच ॥ वेदशास्त्रस्तवादौचनित्यंपूजाविधासुच ॥ १९ ॥ पार्वत्यासहभूते
शोददौतस्मैवरंमहत् ॥ २० ॥ महादेवउवाच ॥ अस्यैवपूजनादग्रेदेवास्तुष्टाभवन्तुच ॥ २१ ॥ सर्वासामपिदेवानांपितॄणांचसमन्ततः ॥
तोषोभवतुनित्यंचपूजितेऽग्रेगणेश्वरे ॥ २२ ॥ व्यासउवाच ॥ ततःसर्वेषुयज्ञेषुपूजयेद्गणपंद्विजः ॥ कोटिकोटिगुणंतेषुदेवदेवीवचोयथा ॥
॥ २३ ॥ दत्त्वासर्वगुणंपुण्यंदेवदेव्यातथामुदा ॥ कृतंगणाधिपत्यंचसर्वदेवाग्रतस्तदा ॥ २४ ॥ तस्मात्प्राज्येषुयज्ञेषुस्तोत्रेषुनित्यपूजने ॥
गणेशंपूजयित्वातुसर्वसिद्धिंलभेन्नरः ॥ २५ ॥ एवंज्ञात्वातुदेवैस्तुदयितप्राप्तिकाम्यया ॥ पूजितश्चाथसर्वैस्तुस्वर्गमोक्षार्थतोध्रुवम् ॥ २६ ॥ नक्ता
हारश्चतुर्थ्यांतुपूजयित्वागणाधिपम् ॥ लिङ्गेवाप्रतिमाचित्रेदेवःपूज्योभवेद्यदि ॥ २७ ॥ गणाधिपनमस्तुभ्यंसर्वविघ्नप्रशान्तिद ॥ उमा
नन्दप्रदप्राज्ञत्राहिमांभवसागरात् ॥ २८ ॥ हरानन्दकरध्यानज्ञानविज्ञानदप्रभो ॥ विघ्नराजनमस्तुभ्यंप्रसन्नोभवसर्वदा ॥ २९ ॥ कृतोपवासो
गणपंपूजयेद्योनरोमुदा ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तःसुरलोकेमहीयते ॥ ३० ॥ स्तोत्रंतस्यप्रवक्ष्यामिनामद्वादशकंशुभम् ॥ ओंनमोगणपतयेमन्त्रएषउ
दाहृतः ॥ ३१ ॥ गणपतिर्विघ्नराजोलम्बतुण्डोगजाननः ॥ द्वैमातुरश्चहेरम्बएकदन्तोगणाधिपः ॥ ३२ ॥ विनायकश्चारुकर्णःपशुपालोभवात्म
जः ॥ द्वादशैतानिनामानिप्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ ३३ ॥ विश्वंतस्यभवेद्वश्यंनचविघ्नंभवेत्क्वचित् ॥ महाप्रेताश्शमंयान्तिपीड्यतेव्याधिभि
र्नच ॥ ३४ ॥ सर्वपापाद्विनिर्मुक्तोह्यक्षयंस्वर्गमश्नुते ॥ ३५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेगणपतिस्तोत्रंनामपञ्चषष्टितमोऽध्यायः ॥
॥ ६५ ॥ व्यासउवाच ॥ पुनरन्यत्प्रवक्ष्यामिस्तोत्रंगणाधिपस्यच ॥ सर्वसिद्धिकरंपूतंसर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥ १ ॥ एकदन्तंमहाकायंतप्तका
ञ्चनसन्निभम् ॥ लम्बोदरंविशालाक्षंवन्देऽहंगणनायकम् ॥ २ ॥ मुञ्जकृष्णाजिनधरंनागयज्ञोपवीतकम् ॥ बालेन्दुकलिकामौलिंवन्देऽहंगणनायकम्
॥ ३ ॥ सर्वविघ्नहरंदेवंसर्वविघ्नविवर्जितम् ॥ मूषकोत्तममारुह्यदेवासुरमहाहवे ॥ योद्धुकामंमहाबाहुंवन्देऽहंगणनायकम् ॥ ४ ॥ अम्बिकाहृ
दयानन्दंमातृकापरिवेष्टितम् ॥ भक्तिप्रियंमदोन्मत्तंवन्देऽहंगणनायकम् ॥ ५ ॥ चित्ररत्नविचित्राङ्गंचित्रमालाविभूषणम् ॥ कामरूपधरंदेवंव
न्देऽहंगणनायकम् ॥ ६ ॥ गजवक्त्रंसुरश्रेष्ठंचारुकर्णविभूषितम् ॥ पाशाङ्कुशधरंदेवंवन्देऽहंगणनायकम् ॥७॥ यक्षकिन्नरगन्धर्वैःसिद्धविद्याधरैस्सदा॥

स्तूयमानंमहादेवंवन्देऽहंगणनायकम् ॥ ८ ॥ गणाष्टकमिदंपुण्यंभक्तितोयःपठेन्नरः ॥ सर्वसिद्धिमवाप्नोतिरुद्रलोकेमहीयते ॥ ९ ॥ ननिः
स्वतांतथाभ्येतिसप्तजन्मसुमानवः ॥ यइदंपठतेनित्यंमहाराजोभवेन्नरः ॥ १० ॥ वश्यंकरोतित्रैलोक्यंपठनाच्छ्रवणादपि ॥ स्तोत्रंपरंमहा
पुण्यंगणपस्यमहात्मनः ॥ ११ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेगणपतिस्तोत्रंनामपट्षष्टितमोऽध्यायः ॥ ६६ ॥ व्यासउवाच ॥
नान्दीमुखेषुसर्वेषुपूजयेद्योगणाधिपम् ॥ तस्यसर्वोभवेद्वश्यःपुण्यंभवतिचाक्षयम् ॥ १ ॥ गणानांत्वेतिमन्त्रेणसर्वयज्ञघटेषुच ॥ सर्वसिद्धिमवाप्नो
तिस्वर्गंमोक्षंलभेन्नरः ॥ २ ॥ मृन्मयेप्रतिमायांचचित्रेचाथदृषन्मये ॥ द्वारदारुणिपात्रेचहेरम्बंलेखयेद्बुधः ॥ ३ ॥ अन्यस्मिन्नपिदेशे
तुसततंदृष्टिगोचरे ॥ स्थापयित्वातुहेरम्बंशक्त्यायःपूजयेद्बुधः ॥ ४ ॥ तस्यकार्याणिसिद्ध्यन्तिदयितानिसमन्ततः ॥ नविघ्नंजायते
किंचित्रैलोक्यंवशमानयेत ॥ ५ ॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांवेदशास्त्रसमुद्भवाम् ॥ अन्यांचशिल्पिविद्यांचविजयांस्वर्गदायिनीम् ॥ ६ ॥ धनार्थीवि
पुलंवित्तंकन्यांसाध्वींमनोरमाम् ॥ ऐश्वर्यंधर्मसाध्यंचतनयंकुलमोक्षदम् ॥ ७ ॥ नरोगैःपीड्यतेकश्चिन्नग्रहैःप्रेतयोनिभिः ॥ शृङ्गिभिर्नापिरक्षोभिर्वि
द्युद्भिर्वनतस्करैः ॥ ८ ॥ नगजाकुप्यतिगृहेनचमारीप्रवर्तते ॥ नदौर्भिक्ष्यंनदौर्बल्यंपूजयित्वाविनायकम् ॥ ९ ॥ अभिप्रेतार्थसिद्ध्यर्थंपूजितोयस्सु
रैपि ॥ सर्वविघ्नच्छिदेतस्मैगणाधिपतयेनमः ॥ १० ॥ मन्त्रश्चायम्॥ॐनमोगणपतये ॥ नारायणप्रियैःपुष्पैरन्यैश्चापिसुगन्धिभिः ॥ मोदकैः
फलमूलैश्चद्रव्यैःकालोद्भवैस्तथा ॥११॥ दधिदुग्धैःप्रियैर्वाद्यैरपिधूपसुगन्धिभिः ॥ पूजयेद्गणपंयस्तुसर्वसिद्धिमवाप्नुयात् ॥१२॥ विशेषात्तस्यलिङ्गे
तुयोददातिवस्त्रप्रियम् ॥ पूजोपकरणंवस्त्रंसर्वंलक्षगुणंभवेत् ॥ १३ ॥ देशेचभारतेवर्षेवनितापूर्वसन्निधौ ॥ लौहित्यदक्षिणेतीरेलिङ्गरूपोविनायकः
॥ १४ ॥ हरगौरीसमादेशाद्देवानांसम्मतेनच ॥ स्थितोलोकप्रशान्त्यर्थंसर्वविघ्नविनाशनात् ॥ १५ ॥ पूजयित्वातुतंदेवंशक्तितोद्रव्यसञ्चयैः ॥
विनायकत्वमाप्नोतिवेदशास्त्रार्थपारगः ॥ १६ ॥ सकृत्प्रदक्षिणंकृत्वादृष्ट्वास्पृष्ट्वातुमानवः ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंसदादेवैःप्रपूज्यते ॥ १७ ॥ संस
र्गिणांचम्लेच्छानांगत्यर्थंसुतपस्विनाम् ॥ पुत्रार्थंसर्वलोकानांतत्रशम्भुर्विनायकः ॥१८॥ कृत्वाभिषेकंलौहित्येस्पृशेद्यस्तुगणाधिपम् ॥ सप्तजन्मकृ
तात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः ॥ १९ ॥ नवैधव्यंनकार्पण्यंनशोकंनतुमत्सरम् ॥ विनायकंसमासाद्यजन्मजन्मनिसंलभेत् ॥ २० ॥ पुनःसिद्धिंपुन
र्भोग्यंपुनःकीर्तिःपुनर्बलम् ॥ पूजयित्वातुगणपंनरस्यनात्रसंशयः ॥ २१ ॥ अस्यपूजामकृत्वाचसर्वाभीष्टंविनश्यति ॥ तत्रदेवाश्चसुप्रीताब्रह्मविष्णुह
रादयः ॥ २२ ॥ मोहाद्भ्रान्त्याचनकृतंहरिणास्यार्चनंपुनः ॥ ततोविघ्नंसमुत्पन्नंदेवगजस्यधीमतः ॥ २३ ॥ मघोनोगणपस्याथपूजाविरहि

तस्यच ॥ अथासुरैर्महावीर्यैर्हिरण्याक्षमुखैरणे ॥ २४ ॥ मघवातुजितोवीर्याद्धिरण्याक्षेणवैतदा ॥ ततस्सुराश्चनिर्वीर्यायावद्वर्षशतंपुरा ॥ २५ ॥
दैवासुरेमहायुद्धेसुराणांचपराजयः ॥ ततोदेवाधिदेवेतुशिवेदेवैर्निवेदितम् ॥२६॥ देवाऊचुः ॥ भगवन्नसुरैर्नोहिजितंराज्यंगतामखाः ॥ २७ ॥ व्यास
उवाच ॥ एतस्मिन्नन्तरेशम्भुर्देवान्वचनमब्रवीत् ॥२८॥ शम्भुरुवाच ॥ हेरम्बायवरोदत्तउमयाप्रीतयामया ॥ पूजयातेपरासिद्धिर्देवादीनांभवत्विति
॥ २९ ॥ अवजानातियोमोहात्पुरुषस्तुमहोत्सवे ॥ नभवेत्तस्यसिद्धिश्चरणेचापिपराजयः ॥ ३० ॥ महामखेनयुष्माभिःपूजागणपतेःकृता ॥ हेल
यानकृतामोहात्तस्मात्प्राप्तःपराजयः ॥३१॥ शीघ्रंगच्छतवैपुण्यांगणपस्यमहात्मनः ॥ पूजांकुरुतधर्मज्ञाजयस्तूर्णंभविष्यति ॥३२॥ व्यासउवाच॥
ततोहरमुखाच्छ्रुत्वावचःक्षेमपरंहितम् ॥ प्रहृष्टाविबुधास्सर्वेगणपस्यपुरःस्थिताः ॥ ३३ ॥ देवाऊचुः ॥ गणाधिपनमस्तुभ्यंसर्वदेवैकपालक ॥ स्व
र्गभोगप्रदप्रीत्याहेरम्बत्वांनताःस्मह ॥ ३४ ॥ जयदंसर्वयुद्धेषुसिद्धिदंसर्वकर्मसु ॥ महामायंमहाकायंहेरम्बत्वांनताःस्मह ॥ ३५ ॥ एकदन्तंम
हाप्राज्ञंलम्बतुण्डंविनायकम् ॥ देवंमहर्षिदेवानामिन्द्रस्यचनताःस्मह ॥३६॥ व्यासउवाच॥ एताःश्रुत्वागिरस्तेषांत्रिदशानांमहात्मनाम् ॥ विस्मितो
गणपोदेवानिदंवचनमब्रवीत् ॥ ३७ ॥ गणेशउवाच ॥ कुतोमेतरसास्तोत्रंपूजांकुरुथसाम्प्रतम् ॥ करिष्यामिहितार्थंवैतूर्णंकामंसमुच्यताम् ॥३८॥
व्यासउवाच ॥ एतस्मिन्नन्तरेसूरिःसुराणांयाजकःसुधीः ॥ उवाचवचनंस्मेरंबृहस्पतिर्विनायकम् ॥ ३९ ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ दोषंमहर्षिदेवानामि
न्द्रस्यचविनायक ॥ यत्तेपुरार्चनंयज्ञनकृतंतत्क्षमस्वनः ॥ ४० ॥ व्यासउवाच ॥ सुराचार्यगिरःश्रुत्वागणपोवाक्यमब्रवीत् ॥ ४१ ॥ गणेशउवाच॥
युष्माभिर्व्रियतांदेवावरोमत्तोहिवाञ्छितः ॥ ४२ ॥ व्यासउवाच ॥ ततःशक्रादयःसर्वेबृहस्पतिपुरोगमाः ॥ ऊचुर्गणपतिंदेवाजयोऽस्माकंभवत्विति
॥४३॥ देवानांवचनंश्रुत्वागणेशोऽवाक्यमब्रवीत् ॥४४॥ गणेशउवाच ॥ बाढमेवसुरश्रेष्ठाजयोवोभवतुद्रुतम् ॥ ४५ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोदेवगणा
स्सर्वेहर्षनिर्भरमानसाः ॥ गणेशंपूजयामासुर्गन्धसारैस्तुमण्डनैः ॥ ४६ ॥ दिव्यधूपैःसुवस्त्रैश्चकुसुमैर्नन्दनोद्भवैः ॥ पारिजातादिभिःपुष्पैरन्यैर्देव
मनोहरैः ॥ ४७ ॥ पूजितोगणपोदेवैरुवाचसुरसत्तमान् ॥ ४८ ॥ गणेशउवाच ॥ गच्छध्वंविबुधादेवंविष्णुमद्भुतसाहसम् ॥ सविधास्यतिवःका
मंवाञ्छितंचततःसुराः ॥ ४९ ॥ व्यासउवाच ॥ स्वंस्वंरथंसमारुह्यगतास्तेहरिमव्ययम् ॥ पीताम्बरंनमस्कृत्यऊचुर्देवगणामुदा ॥ ५० ॥ देवाऊ
चुः ॥ हरात्मजंतुसम्प्राप्यपूजयित्वागणाधिपम् ॥ आगतास्त्वत्सकाशंवैमहात्मन्नव्ययकेशव ॥५१॥ व्यासउवाच ॥ एतच्छ्रुत्वातुदेवानांवचनंहरिरव्य
यः ॥ यथातथ्यमुवाचेदंहनिष्येदैत्यपुङ्गवान् ॥ ५२ ॥ श्रुत्वावागमृतंदेवानारायणमुखाच्च्युतम् ॥ हृष्टाश्चतंमुदाविष्टाद्रव्यैरिष्टैःसमर्चयन् ॥५३॥

पुनर्विष्णुरुवाचददेवानिन्द्रपुरोगमान् ॥ ५४ ॥ विष्णुरुवाच ॥ स्वंस्वंबलंसमाहृत्यसज्जीभवतविज्वराः॥हनिष्येतान्दुराचारान्बलंचैवसमन्ततः॥
अस्त्रवृन्दंतुसंगृह्ययूयंतिष्ठतनिर्भयाः ॥ ५५ ॥ व्यासउवाच ॥ माधवस्यवचःश्रुत्वाप्रगताःसुरपुङ्गवाः ॥ विमानानिसमारुह्यसर्वेदिव्यास्त्रधारिणः
॥ ५६ ॥ देवानांहर्षवाक्यानिदैत्यचाराःश्रुतानिवै ॥ राजानंकथयामासुर्हिरण्याक्षंमहाबलम् ॥ ५७ ॥ श्रुत्वादैत्यपतिस्तत्रचुकोपातिमहाबलः॥
सचिवांस्तुसमाहूयक्रुद्धोवचनमब्रवीत् ॥ ५८ ॥ दैत्यराजउवाच ॥ अधुनेन्द्रादिदेवाश्चनिखिलाःक्रूरबुद्धयः ॥ माधवंचपरीप्सन्तःशम्भौ
सर्वन्यवेदयन् ॥ ५९ ॥ कथंजयंचलप्स्यामोदैत्यवृन्देऽतिदारुणे ॥ त्रिपुरारिरुवाचेदंगणेशंयजतामगः ॥ ६० ॥ पूजयित्वातुतंदेवंजेष्यथासुर
दानवान् ॥ ततोदेवगणैर्हृष्टैःपूजितोगणनायकः ॥ ६१ ॥ गणाधिपेनतुष्टेनक्रोदत्तोवरोमहान् ॥ जेष्यथाद्यासुरान्सर्वांस्ततोदेवामुदान्विताः ॥६२॥
हरिं निवेदयामासुरस्मद्वधपरीप्सवः ॥ हरेर्बाढमुपश्रुत्यरथिनःशस्त्रपाणयः ॥ ६३ ॥ युद्धार्थमधितिष्ठन्तिनिर्जरास्त्वभयामयि ॥ यस्ययाशक्ति
रस्तीहदेवाञ्जेतुंवदत्वलम् ॥६४॥ व्यासउवाच॥ततोराज्ञोवचःश्रुत्वामधुर्वचनमब्रवीत् ॥६५॥ मधुरुवाच ॥ जेष्यामिचहरिंराजन्सहायंमेनियोजय ॥
जितेनारायणेदेवाःसभयास्त्रिदशाध्रुवम् ॥ तस्मान्नारायणोऽस्माकंभागःसर्वपुरञ्जयः. ॥ ६६ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोधुन्धुश्चसुन्दश्चकालकेयोमहा
बलः॥सहायाश्चमधोस्तस्यजेष्यामोमाधवंनृप ॥६७॥सर्वदैत्यबलेमुख्याश्चत्वारोदृढविक्रमाः॥कालमृत्युसमावीराःसर्वास्त्रविधिपारगाः॥६८॥बलस्त
त्राब्रवीद्वाक्यंयस्मिञ्जयउपस्थितः ॥ तंचजेष्यामिजिष्णुंचप्रतिज्ञामेदृढानृप ॥ ६९ ॥ नमुचिश्चमुचिश्चैवभ्रातरौबलदर्पितौ ॥ ऊचतुस्तौनृपंह्यावां
जेष्यावोवैबलाद्बलौ॥७०॥जम्भश्चैवाब्रवीद्वाक्यमिन्द्रमिन्द्रपुरोगमान्॥जेष्यामिनात्रसन्देहोदैत्याभवतविज्वराः ॥७१॥ त्रिपुरश्चाब्रवीद्वाक्यंजेष्यामि
चविनायकम्॥तावदूचेऽथसेनानीर्मयोदेवान्तकोबली॥७२॥कुबेरंप्रतिरक्षोभिःसर्वांश्चैवहिरण्यकान्॥एतस्मिन्नन्तरेतत्रनारदोमुनिसत्तमः ॥७३॥ गत्वो
वाचहिरण्याक्षंजिष्णुदूतोऽहमागतः॥राज्यंत्यजस्ववाचानःप्राणेषुयदितेहितम् ॥७४॥ नचेद्युध्यस्वमामद्यनवागच्छरसातलम्॥ततःकोपादुवाचेदंनार
दंमुनिसत्तमम्॥७५॥दैत्यराजउवाच ॥ अहिंस्यस्त्वंब्राह्मणाद्यगच्छतूर्णममाग्रतः॥देवानांचविपत्तिंचकदनंनिधनंपुरः॥पश्यविप्रक्षणेनान्तंप्राप्तंहरिहरा
दिकम्॥७६॥व्यासउवाच॥एवमुक्त्वासदैत्येन्द्रोबलाध्यक्षानुवाचह॥७७॥दैत्यराजउवाच॥सज्जीकृत्यबलंसर्वान्रथांश्चानयतद्रुतम्॥७८॥व्यासउवाच॥
दैत्यराजवचःश्रुत्वाबलाध्यक्षाःसमन्ततः॥बलान्याहूयसहसासन्त्रस्तास्तूर्णमागताः॥७९॥कोटिकोटिसहस्राणिअक्षौहिण्योबलानिच ॥एकैकस्यचवी
रस्यवाहनानिमहान्तिच ॥ ८० ॥ स्यन्दनानिविचित्राणिगजोष्ट्राश्वखरानपि॥सिंहव्याघ्रलुलायांश्चसमारुह्ययुस्तदा ॥ ८१ ॥ वाद्यैःसर्वैश्चभूयिष्ठैः

सिंहनादैर्भयानकैः ॥ दिशस्तुपूरयामासुस्सिन्धुवेलाचलाधराः ॥ ८२ ॥ सर्वलोकाश्चवित्रेसुःसमुद्राश्चचकम्पिरे ॥ देवदुन्दुभयोनेदुःसर्वदेवैःस
मीरिताः ॥ ८३ ॥ वाद्यैश्चविविधैरन्यैर्वायुपूर्णैर्वनस्वनैः ॥ सर्वलोकाभयत्रस्तायेचत्रैलोक्यवासिनः ॥ ८४ ॥ अदृष्टकामागताकाशंघोरंतीव्रंमहा
हवम् ॥ परिघैःपाशशूलैश्चखड्गयष्टिपरश्वधैः ॥ ८५ ॥ शरैश्चनिशितैर्घोरैर्जघ्नुरन्योन्यमाहवे ॥ शस्त्रास्त्रैर्बहुधामुक्तैर्दिशःसर्वानिरन्तरम् ॥ ८६ ॥
विगृहेषुधरण्यांचपर्वतेषुजलेषुच ॥ देवस्थानेतथाकाशेपर्वताग्रेषुसानुषु ॥८७॥ गह्वरेषुमहारण्येतयोर्युद्धमवर्तत ॥ पुष्कलादिघनानांचवर्षधाराजलं
यथा ॥ ८८ ॥ पतन्त्यस्त्राणिसैन्येषुशतशोऽथसहस्रशः ॥ केचित्पेतुःपृथिव्यांतुशरैःसम्भिन्नविग्रहाः ॥ ८९ ॥ शक्तिभिर्मुसलैश्चान्यैश्चक्रशूलपर
श्वधैः ॥ पतिताःसम्मुखेशूरायुद्धेषुन्यायवर्तिनः ॥ ९० ॥ गच्छन्तिसुरसद्मानिस्वाम्यर्थेयेत्वभीरवः ॥ येचान्येकातराःपापाहन्तारोविमुखान्रणे
॥ ९१ ॥ अन्यार्येर्येचयोद्धारस्तेयान्तियममन्दिरम् ॥ त्रिदिवस्थागजारोहाःसैन्धवस्थास्तथापरान् ॥ ९२ ॥ रथस्थांश्चरथारोहाःपदगांश्चपदा
तयः ॥ परस्परंविनिघ्नन्तिशूरायुद्धाभिकाङ्क्षिणः ॥ ९३ ॥ मुदिताःसत्त्वसम्पन्नाधर्मिष्ठाबलसंवृताः ॥ केषांचिद्बाहवश्छिन्नामुसलैर्भिन्नमस्तकाः
॥ ९४ ॥ केशाश्शिरांसिवस्त्राणिनिपेतुर्धरणीतले ॥ मध्यच्छिन्नास्तथाभिन्नाःपेतुरुर्व्यांमहाबलाः ॥ ९५ ॥ खड्गपातैस्तथाचोग्रैश्छिन्नभिन्नाःपर
श्वधैः ॥ गामेवपतिताधीरादिव्यालङ्कारभूषिताः ॥ ९६ ॥ प्रदीप्तोऽभूद्धरादेशोवीरैर्नागैर्हयैरथैः ॥ विविधाभरणैर्नष्टैःपताकाभिश्चकेतुभिः ॥ ९७ ॥
ततोवसुन्धरासर्वासशैलवनकानना ॥ रुधिरौघप्लुतातत्रविबुधासुरयोर्युधि ॥ ९८ ॥ क्रव्यादैर्बहुभिस्तत्रखादितोद्रव्यसञ्चयः ॥ लोहितंप्रचुरंपीतं
रक्षोभिश्चवृकादिभिः ॥ ९९ ॥ अन्यैर्महागणैरेवक्षतजंपवनान्वितम् ॥ खादितंप्रीतिमद्भिश्चफेरुगृध्रगणैर्मुदा ॥ १०० ॥ एतस्मिन्नन्तरेसूरिःसुर
पूज्योबृहस्पतिः ॥ मृतसञ्जीवनीविद्यांसुराणांसञ्जजापह ॥ १ ॥ विशल्यकरणींदिव्यांब्रह्मविद्यांमहाबलाम् ॥ ततोधन्वन्तरिर्विद्वान्सुरवैद्योमनो
जवः ॥ २ ॥ औषधैस्तत्प्रयोगैश्चरणेपर्यटतेमुदा ॥ तत्रदेवाश्चजीवन्तियेमृताश्चमहाहवे ॥ ३ ॥ अव्रणाबलसपन्नाःप्रयुध्यन्तिभृशंपुनः ॥ एवंशत
सहस्रंतुगणंदैत्यस्यचोद्धतम् ॥ ४ ॥ पतितंपुण्ययोमाञ्चशरैर्निर्भिन्नकन्धरम् ॥ ततस्तुजयशब्देननन्दन्तिसिद्धचारणाः ॥ ५ ॥ ऋषयःखेचराश्चा
न्येयेचैवाप्सरसांगणाः ॥ गीतिंगायन्तिगन्धर्वाःशशंसुःपरमर्षयः ॥ ६ ॥ अथक्रुद्धोमहातेजादैत्यमुख्योमहाबलः ॥ कालकेयइतिख्यातःसेनानीर्दै
त्यपस्यच ॥ ७ ॥ स्यन्दनस्थोमहावीर्योधनुरादायतत्रच ॥ जघानसुरसङ्घांस्तान्नतयामासभूतले ॥ ८ ॥ निरन्तरशरौघेनच्छादितंगगनंतदा ॥ निप
तन्तिशराःसैन्येकोटिकोटिसहस्रशः ॥ ९ ॥ निपतन्तिततोदेवाःसंयुगेष्वनिवर्तिनः ॥ रुधिरोद्गारिणस्सर्वेसिद्धगन्धर्वकिन्नराः ॥ ११० ॥ विशिखैः

पीडितादेवानिपेतुर्धरणीतले ॥ केचिच्छरशतैर्भिन्नास्सहस्रैरयुतैस्तथा ॥११॥ पेतुरुर्व्यांमहावीर्यायेरणेसुरपुङ्गवाः ॥ व्यथिताश्चाभवन्सर्वेस्यन्दनस्था
दिवौकसः ॥ १२ ॥ शरैःप्रव्यथितास्तेतुस्थातुंशक्तानसम्मुखे ॥ तेनावगाहितंसैन्यंगजेनेवसरोवनम् ॥ १३ ॥ शरैस्तस्यार्दितादेवावह्न्यानलसम
प्रभैः ॥ नशेकुःसमरेस्थातुमघवन्तंययुस्तदा ॥ १४ ॥ चित्ररथइतिख्यातोदेवश्शस्त्रभृतांवरः ॥ ययौस्यन्दनमारुह्ययुद्धंप्रतिधनुर्धरः ॥ १५ ॥ अब्र
वीद्वचनंसोऽपिसेनान्यंतुमहासुरम् ॥ १६ ॥ चित्ररथउवाच॥यथाहंसिमहाशूरसुरसेनांमुदान्वितः ॥ सत्वंप्रशंसनीयश्चशूरोऽसिसुरसंमतः ॥ १७ ॥
हिरण्याक्षप्रियंकर्मकृतंयुद्धेत्वयाधुना ॥ इदानींममबाणैश्चगच्छस्वयममन्दिरम् ॥ १८ ॥ व्यासउवाच ॥ ततश्चकालकेयस्तुस्मितोवचनमब्रवीत् ॥
॥ १९ ॥ कालकेयउवाच ॥ पुरैवविजितोदेवगणःसर्वःप्रलीलया ॥ इदानींतुस्थितंयुद्धेबलंसर्वंतुहेलया ॥ १२० ॥ यदितेनिधनेप्रीतिरस्तीहसुरपु
ङ्गव ॥ एभिस्त्वांनिशितैर्बाणैर्नयामियममन्दिरम् ॥ २१ ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वापरमक्रुद्धोबाणमन्तकसन्निभम् ॥ जघानसमरेवीरस्त्रिभिश्चि
च्छेदसोऽम्बरे ॥ २२ ॥ पुनर्बाणांश्चसमरेयोजयित्वाद्भुतरूपा ॥ जघानप्रचुरान्दैत्यांस्तांश्चकर्त्तसलाघवात् ॥ २३ ॥ ततोऽन्योन्यंशरैस्तीक्ष्णैःका
लानलसमप्रभैः ॥ युद्धेधनुष्मतांश्रेष्ठश्चिच्छेदभुविवेगतः ॥ २४ ॥ तद्युद्धमभवद्देवदैत्ययोर्धर्मतोभृशम् ॥ द्रष्टुकामागताःपार्श्वमृषिदेवाःसुरोरगाः
॥ २५ ॥ एवंशतसहस्राणिबाणानांविधृतानिच ॥ अन्योन्यंसमरेवीरौविजयायविरेजतुः ॥ २६ ॥ अथक्रुद्धोमहातेजागन्धर्वाणांपतिस्तदा ॥ त्रि
भिर्बिभेदबाणैश्चललाटेहृदिपञ्चभिः ॥ २७ ॥ सप्तभिर्जठरेनाभौवस्तौतस्यसपञ्चभिः ॥ शरैःसम्पातितोदैत्योमुग्धःकश्मलतांगतः ॥ २८ ॥ शिथि
लीकृतचापश्चलेभेसंज्ञांचिराद्बली ॥ लब्धसंज्ञस्त्रिभिर्बाणैस्सविभेदसुरोत्तमम् ॥ २९ ॥ चकर्त्तधनुरस्त्रैश्चदैत्यराजस्यपश्यतः ॥ ततोबाणसहस्रैस्तुका
लान्तकसमप्रभैः ॥ १३० ॥ बिभेददैत्यसिंहंतुसुराणामुत्तमोबली ॥ हतचेताःसदैत्येन्द्रोबहुशोणितसंस्रवः ॥ ३१ ॥ विह्वलोबहुबाणार्तःशूलंज
ग्राहदानवः ॥ शूलहस्तस्यतस्यैवचतुर्भिस्तुरगाञ्शरैः ॥ ३२ ॥ हत्वाचपातयामासत्रिभिर्यन्तारमेवच ॥ जघानशूलमुर्वीस्थस्ततोगन्धर्वसत्तमम्
॥ ३३ ॥ विचकर्तत्रिभिर्बाणैःशूलंचित्ररथोबली ॥ शूलंचनष्टकंदृष्ट्वाहतभोगमिवोरगम् ॥ ३४ ॥ गृहीत्वामुद्गरंघोरंप्रदुद्रावसुरंबली ॥ समुद्गरंसमा
यातंदैत्यसेनाधिपंतदा ॥ ३५ ॥ विचकर्त्तशिरोदेहादर्धचन्द्रेणसम्भ्रमात् ॥ सपपातमहीपृष्ठेसञ्चचालवसुन्धरा ॥ ३६ ॥ ततोदैत्यगणाः
सर्वेविमुखाविप्रदुद्रुवुः ॥ १३७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेकालकेयवधोनामसप्तषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६७ ॥ व्यासउवाच ॥
भ्रातरंनिहतंदृष्ट्वाकालेयोनामदानवः ॥ चित्ररथंप्रदुद्रावधृत्वाबाणंसकार्मुकम् ॥ १ ॥ दृष्ट्वाऽसुरंविधावन्तंकालमृत्युसमप्रभम् ॥ अरौत्सीत्तंमहावीर्यो

जयन्तः पाकशासनिः ॥२॥ अब्रवीच्च महातेजा दैतेयं सुरसत्तमः ॥ तथ्यं धर्माभिसंयुक्तं लोकद्वयहितं ध्रुवम् ॥३॥ जयन्त उवाच ॥ शस्त्राभिघातदुःखार्तं कश्म
लं चान्यसंयुतम् ॥ प्रभग्नं च निरस्तं च यो हन्ति स च बालिशः ॥४॥ सुचिरं रौरवं भुक्त्वा तस्य दासो भवेच्चिरम् ॥ तस्मान्मा ऽमुं प्रयुध्यस्व युद्धधर्मस्थितो भव ॥५॥
व्यास उवाच ॥ जयन्तमब्रवीद्वाक्यं कालेयः क्रोधमूर्च्छितः ॥६॥ कालेय उवाच ॥ निहत्य भ्रातृहन्तारमथ त्वां हन्मि साम्प्रतम् ॥ ७ ॥ व्यास उवाच ॥ ततस्तं
चासुरश्रेष्ठं कालानलसमप्रभम् ॥ जयन्तो निशितैर्बाणैर्जघान सुरसत्तमः ॥ ८ ॥ निचकर्त्त शरान्सोऽपि त्रिभिर्विव्याध चासुरः ॥ ततः कोपसमाविष्टौ
नाराचैर्दशभिस्तथा ॥ ९ ॥ शरांश्चिच्छिदतुस्तत्र बिभिदतुश्च परस्परम् ॥ स्यन्दनाच्च तयोरेव बहु सुस्राव शोणितम् ॥ १० ॥ यथा वृष्टिगणं प्राप्य नदी
गैरिकवाहिनी ॥ तथातौ च महावीर्यौ न क्षीणौ न च कातरौ ॥ ११ ॥ न शर्म परिलेभाते परस्परजयैषिणौ ॥ अथ तस्य च दैत्यस्य धनुश्चिच्छेद चेषुणा ॥
॥ १२ ॥ यन्तारं पञ्चभिर्बाणैः पातयामास भूतले ॥ अष्टाभिर्निशितैर्बाणैश्चतुरोऽश्वान पातयत् ॥ १३ ॥ शक्तिसङ्घं च भूमिष्ठः कुमारं च जघान ह ॥
आयान्तीं वह्निकूटाभां शरैश्चिच्छेद पञ्चभिः ॥१४॥ गदामादाय वेगाच्च जयन्तं स जघान ह ॥ गदयापीडितं साश्वं सवरूथं सकूबरम् ॥ १५ ॥ पातयित्वा
धरण्यां च सिंहनादं ननाद ह ॥ लाघवात्स धरां गत्वा गदापाणिरुपस्थितः ॥ १६ ॥ वज्रपाताद्यथा शब्दो लोकानां दुःसहो भवेत् ॥ तथा तयोर्गदापाते श
ब्दः स्यात्तु मुहुर्मुहुः ॥ १७ ॥ एवं तयोर्गदायुद्धं यावदब्दचतुष्टयम् ॥ प्रभग्ने ते गदे खस्थौ खड्गचर्मधरावुभौ ॥ १८ ॥ तदा पदातिनोर्युद्धमद्भुतं लोमहर्ष
णम् ॥ दृष्ट्वा च विस्मयं जग्मुर्देवासुरमहोरगाः ॥ १९ ॥ खड्गपातैर्मुहूर्तान्ते तयोश्छिन्ने तु वर्मणी ॥ अभवत्खड्गयुद्धं च तयोर्युद्धातिशीलिनोः ॥ २० ॥
दधार चिकुरे तस्य जयन्तो भीमविक्रमः ॥ शिरश्छित्त्वास्य खड्गेन पातयामास भूतले ॥ २१ ॥ ततस्तु जयशब्देन देवाः सर्वे ननन्दिरे ॥ प्रभग्ना दैत्यस
ङ्घाश्च दिशः सर्वाः प्रदुद्रुवुः ॥ २२ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणे प्रथमे सृष्टिखण्डे कालेयवधो नामाष्टषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६८ ॥ व्यास उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा तु
दैत्येन्द्रो हिरण्याक्षो महाबलः ॥ सरोषश्चातिताम्राक्षो ह्यसुरानादिदेश ह ॥ १ ॥ हिरण्याक्ष उवाच ॥ स्वयं गच्छामि युद्धाय देवानां विजिघांसया ॥ नाग
च्छन्ति न युद्धं चन्ते तेन मार्गाद्विशन्वितः ॥२॥ व्यास उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा तु वचनं शेषा दैत्यगणाधिपाः ॥ युद्धाय प्रययुः सर्वे शूलपाशातिपण्डिताः ॥३॥
अधिकं पूर्वसैन्याच्च तथ्यशतगुणैरपि ॥ निरन्तरं तथाकाशं प्रययुर्युद्धकाङ्क्षिणः ॥ ४ ॥ ततो रुद्रास्ससाध्याश्च विश्वे च वसवस्तथा ॥ स्कन्दश्च गणपश्चैव वि
ष्णुजिष्णुपुरोगमाः ॥ ५ ॥ सर्वे योद्धुं गतास्ते च हृष्टा रणसमुत्सुकाः ॥ एतस्मिन्नन्तरे युद्धं देवदानवयोरपि ॥ ६ ॥ न भूतं न श्रुतं पूर्वं सर्वलोकभयङ्करम् ॥
शस्त्रास्त्रैर्बहुधा युक्तं शिशिरेणेव काननम् ॥७॥ धरां स्वर्गौक आकाशं संरुध्य युद्धमाबभौ ॥ अन्योन्यं जघ्नुराकाशे तथान्योन्यं महीतले ॥८॥ शक्तिभिर्मु

सलैर्भल्लैर्बहुभिः शरवृष्टिभिः ॥ दारुणैः खड्गपातैश्च तथा चक्रपरश्वधैः ॥ ९ ॥ अन्यायुधैश्च विविधैर्निजघ्नुस्ते परस्परम् ॥ अभवन्घोररूपाणि धरा
काशेऽव्ययानि च ॥ १० ॥ शस्त्रैः शरैः सृक्पातैः कङ्कवायसजम्बुकैः ॥ यथा मुसलधाराभिर्घना वर्षन्ति लोहितम् ॥ ११ ॥ तथैव क्षतजैः स्वस्तैस्वाङ्गा
श्च देवदानवाः ॥ केचित्पतन्ति मुह्यन्ति स्खलन्ति च हसन्ति च ॥ १२ ॥ मुञ्चन्ति चार्तनादांश्च सिंहनादं मुहुर्मुहुः ॥ केषांचिद्बाहवश्छिन्नाश्छिन्नपादास्त
थापरे ॥ १३ ॥ छिन्नपार्श्वोदराः केचिन्निपेतुः शतशो भुवि ॥ कोटिकोटिसहस्राणि गजवाज्यसुराणि च ॥ १४ ॥ अपतन्धरणीपृष्ठे रक्तौघे बहु
धा भुवि ॥ ततस्तु धरणीपृष्ठे त्वभवल्लोहितार्णवः ॥ १५ ॥ विपरीतास्ततो नद्यः सद्यस्तत्र विसुस्रुवुः ॥ तृणकाष्ठपरास्तत्र शक्तयो दारुसञ्चयाः ॥ १६ ॥
मुद्गरा मुसलाः शूला मकराद्या भवन्ति च ॥ जयन्ति काध्वजा मीनाः कमठाश्चर्मकायकाः ॥ १७ ॥ शरादिभिर्महोग्रैश्च निरुद्धाः प्रचुरैस्तथा ॥ केशचा
मरशैवालाः सम्पूर्णास्तास्ततस्ततः ॥ १८ ॥ पतद्भिश्च तथान्यैश्च विविधैः क्षतजार्णवः ॥ तदा वसुन्धरा सर्वा सशैलवनकानना ॥ १९ ॥ रुधिरौघा महाघोरा स
र्वलोकभयङ्करा ॥ स्कन्दस्य शक्तिपातेन गता दैत्या यमक्षयम् ॥ २० ॥ पर्शुना परमेणैव अग्निनाग्निशिखैः शरैः ॥ वरुणस्य च पाशेन बद्धा मग्ना यमक्षये ॥
॥ २१ ॥ येषां पुत्रैश्च पौत्रैश्च पुरोगैः सचिवैस्तथा ॥ निपातिताश्च दैतेयाः शरशक्त्यृष्टिवृष्टिभिः ॥ २२ ॥ ग्रहैश्च श्वसनैरेव यक्षगन्धर्वकिन्नरैः ॥ महत्या गदया
चैव कुबेरेण च धीमता ॥ २३ ॥ घनानां निकरैर्वज्रैस्तुषारैर्विधुनेरितैः ॥ पन्नगानां विषैर्घोरैर्दैत्याः पेतुर्धरातले ॥ २४ ॥ अन्यैश्च विविधैर्देवैः कोटिकोटिस
हस्रशः ॥ पातिताः प्रययुस्सर्वे धरण्यां तु गतासवः ॥ २५ ॥ देहांस्त्यक्त्वा दिवं यान्ति केचिच्च यममन्दिरम् ॥ केचिद्गच्छन्ति पातालं पुण्यापुण्यप्रयोगतः ॥
॥ २६ ॥ एतस्मिन्नन्तरे वेदाञ्जजल्पुः परमर्षयः ॥ स्वस्त्यस्तु ब्राह्मणेभ्यश्च गोभ्यः स्त्रीभ्यस्तपस्विषु ॥ २७ ॥ प्रयुध्यमानेष्वन्येषु साम्प्रतं सर्वजन्तुषु ॥ वि
बुधैरर्दिता दैत्याः शेषाः पर्वतमाश्रिताः ॥ २८ ॥ प्रजग्मुश्च दिशः सर्वाः कातरा रणभीरवः ॥ दैत्यव्यूहे प्रभग्ने च बलो नाम महाबलः ॥ २९ ॥ अर्दयामास देवां
श्च संयम्याग्निसमैः शरैः ॥ तस्य बाणार्दिता देवा बहवो बलदर्पिताः ॥ ३० ॥ पतिता धरणीपृष्ठे केचिद्ग्रारणाजिरे ॥ दृष्ट्वा तस्य महत्कर्म दारुणं लोकभीषणम्
॥ ३१ ॥ शशंसुः ऋषयो देवास्तत्र शिष्टाः प्रचुक्रुशुः ॥ अथ क्रुद्धो महातेजाश्शतक्रतुररिन्दमः ॥ ३२ ॥ जघान शरसन्दोहैर्बलं बलवतां वरम् ॥ सोऽपि
क्रुद्धो बलो युद्धे तथा शक्रं ससम्भ्रमः ॥ ३३ ॥ रुधिरेणावसिक्ताङ्गौ प्रसृतेन महाबलौ ॥ तौ यथा माधवे मासि पुष्पितौ किंशुकद्रुमौ ॥ ३४ ॥ चक्राणि च
सहस्राणि शूलानि मुसलानि च ॥ निचखान रणे शक्रे चपले चासुरोत्तमः ॥ ३५ ॥ तानि चक्राणि शूलानि निचकर्त शरोत्तमैः ॥ सुरराट्सहसा भ्रान्तो ली
लया समरे बली ॥ ३६ ॥ स च दैत्यो महातेजाः शक्त्या चैव पुरन्दरम् ॥ निजघान तदा तूर्णं गजस्थं च स्तनान्तरे ॥ ३७ ॥ तया विनिहतः शक्रः प्रचचाल ग

जोपरि ॥ लब्धसंज्ञोगलेजिष्णुर्बिभेददनुजंक्षणात् ॥ ३८ ॥ रथसंस्थस्यहस्तौचधनुश्चिच्छेदचेषुणा ॥ चर्मतीक्ष्णंध्वजंतस्यशरेणैकेनवीरहा ॥
॥ ३९ ॥ चतुर्भिर्निशितैर्बाणैर्विव्याधचतुरोहयान् ॥ शरेणैकेनमूतस्यशिरश्चिच्छेदतत्क्षणात् ॥ ४० ॥ छिन्नधन्वाहतरथोहताश्वोहतसारथिः ॥
निपत्यमूर्च्छितःपृथ्व्यांमुहूर्तान्मृत्युमापसः ॥ ४१ ॥ अथक्रुद्धोमहादैत्योनमुचिःसुरदर्पहा ॥ गदामादायसहसासजघानमहागजम् ॥ ४२ ॥
यथामेरुगिरेःशृङ्गेवज्रपातोभवेद्ध्रुवम् ॥ तथैवचमहाशब्दोह्यभवल्लोमहर्षणः ॥ ४३ ॥ प्रहारेणार्दितःपद्मीसश्चचालसविह्वलः ॥ रुधिरेणावसिक्ता
ङ्गोविमुखोवेदनातुरः ॥ ४४ ॥ शतक्रतुंविधावन्तिशतशोऽथसहस्रशः ॥ अर्धचन्द्रैःक्षुरप्रैश्चचिच्छेदपाकशासनः ॥ ४५ ॥ जन्तुभिस्तस्यमायाभि
रर्दितास्सुरपुङ्गवाः ॥ भूमौनिपतिताःकेचित्केचित्सुतारथोपरि ॥ ४६ ॥ दृष्ट्वातस्यमहत्कर्ममाधवोविशिखांस्तथा ॥ जन्तुभूतान्सचक्रेणचिच्छेददेह
लग्नकान् ॥ ४७ ॥ ततोजिष्णुस्त्रिभिर्बाणैःपातयामासभूतले ॥ पृथिव्यांपतितोदैत्योमूर्च्छितःस्खलितःपुनः ॥ ४८ ॥ दधारमुद्गरंघोरंशक्रंहन्तुंस
मुद्यतः ॥ ततोजघानमघवाकुलिशेनमहासुरम् ॥ ४९ ॥ सपपातमहीपृष्ठेक्षतवक्षामहाबलः ॥ साधुसाध्वितिदेवाश्चसिद्धाश्चैवमहर्षयः ॥ ५० ॥
अपूजयंस्तदाशक्रंबहुभिःपुष्पवृष्टिभिः ॥ ततोदैत्यगणाःसर्वेभीतास्तत्रप्रदुद्रुवुः ॥ ५१ ॥ गीतंगायन्तिगन्धर्वाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ५२ ॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेबलनमुचिवधोनामैकोनसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ६९ ॥ व्यासउवाच ॥ बलंचनिहतंदृष्ट्वानमुचिचस्वकाग्रजम् ॥
मुचिस्तत्राब्रवीद्वाक्यंन्येष्ठोमेसूदितस्त्वया ॥ १ ॥ परोक्षेणाधुनात्वांचशरैर्नेष्यामिभास्करिम् ॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ तमब्रवीन्महातेजाःशक्रः
सर्वसुरार्चितः ॥ ३ ॥ शक्रउवाच ॥ भ्रातुस्तेधर्मपन्थानमिदानींलप्स्यसेध्रुवम् ॥ वह्नेरुष्णमविज्ञायप्रमोहाच्छलभायथा ॥ सहसाप्रविशन्त्यग्निं
तथामांयोद्धुमिच्छसि ॥ ४ ॥ व्यासउवाच ॥ एवंब्रुवाणमिन्द्रंचजघानविशिखैस्त्रिभिः ॥ सचिच्छेदत्रिभिर्बाणैःशक्रःपरपुरञ्जयः॥५॥ ततोजघानदश
भिरिन्द्रमैरावणंत्रिभिः ॥ सप्तभिर्मातलिंछित्वानादैरुच्चैर्ननादह ॥ ६ ॥ शक्रंप्रतिपुनर्दैत्योभ्रामयामाससम्भ्रमात ॥ आयसींतांगदांकोपान्महा
बलपराक्रमः ॥ ७ ॥ ततस्तुलाघवाच्छक्रोजघानकुलिशेनहि ॥ भिदुरस्यावपातेनगतासुर्निपपातह ॥ ८ ॥ दनुजस्यप्रपातेनसश्चचालवसुन्धरा ॥
देवाःप्रचक्रुर्नृत्यानिदानवाविप्रदुद्रुवुः ॥ ९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेमुचिवधोनामसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७० ॥ व्यासउवाच ॥
तारेयोबलसम्पन्नःशक्रतुल्यपराक्रमः ॥ जघानविशिखैस्स्कन्दंपितृघातिनमाहवे ॥ १ ॥ ततस्स्कन्दोमहाबाहुर्हरितुल्यपराक्रमः ॥ विचकर्त
शरांस्तांस्तान्निर्बिभेदशरोत्तमैः ॥ २ ॥ सदैत्यस्सहसास्कन्दंछादयामासमार्गणैः ॥ असम्भ्रान्तःप्रचिच्छेदविशाखोविशिखैस्तदा ॥ ३ ॥ तारे

योऽग्निशरैः स्कन्दंजघानरणमूर्धनि ॥ विशिखंभिदुरप्रख्यंचखानहरनन्दने ॥ ४ ॥ वैश्वानरेणसेनानीस्तत्रसम्पर्यवारयत् ॥ रौद्रमस्त्रंपुनर्दैत्यः प्रेषया
मासतंप्रति ॥ ५ ॥ तन्निरस्तंकृतंतेनबाणेनास्फालितेनच ॥ अघोरंप्राक्षिपद्दैत्योघोररूपसुदारुणम् ॥ ६ ॥ भूधराविटपास्सिंहास्तथासर्पादयः
शराः ॥ धावन्तिपार्वतीपुत्रंकोटिकोटिसहस्रशः ॥ ७ ॥ छित्त्वातांस्तुशरान्स्कन्दोविभेददैत्यपुङ्गवम् ॥ आपादंशीर्षपर्यन्तंशरैरभ्यर्कसन्निभैः
॥ ८ ॥ स्वर्णपुङ्खाः शरालग्नादेहेदैत्यपतेर्भृशम् ॥ रेजुस्तेस्वर्णशकलायथाकृष्णशिलोच्चये ॥ ९ ॥ तस्यदेहात्ततश्चैवबहुसुस्रावशोणितम् ॥ यथाच
माधवेमासिपुष्पपुष्पश्शमीतरुः ॥ १० ॥ स्यन्दनाधश्वराश्वाश्चशिशियरेभूमिलग्नकाः ॥ अथक्रुद्धोमहादैत्यः शूलंभीमंचदारुणम् ॥ ११ ॥ धृत्वातं
प्रतिचिक्षेपकालमृत्युसमप्रभम् ॥ पार्वतीनन्दनेनापिशूलंपाशुपतेनह ॥ १२ ॥ क्षिप्तंतेनकृतंदग्धंमुहूर्तेनरणाजिरे ॥ पुनःशक्तिंमुमोचाथब्रह्मदत्तान्तु
दानवः ॥ १३ ॥ शूलंप्रतिजघानाथशतकूटसमप्रभम् ॥ ततोऽस्त्रेवब्रसङ्काशेजघंटातेवियत्यपि ॥ १४ ॥ तयोस्सवीर्ययोरस्त्रेधरण्यांप्रणिपेततुः ॥
ततोदैत्यपतिःस्कन्दंशरैरग्निशिखोपमैः ॥ १५ ॥ अर्दयामाससहसाघनधारेवपर्वतम् ॥ तांस्तुच्छित्त्वामहाबाहुःसेनानीश्चापमस्यवै ॥ १६ ॥
विचकर्तार्धचन्द्रेणतथायन्तुःशिरोमहत ॥ तथाश्वान्बहुभिर्बाणःपातयामासभूतले ॥ १७ ॥ गृहीत्वामुसलंवेगात्सदुद्रावस्थलेगुहम् ॥ जघानतेन
दैत्येन्द्रःशिखिनंशिखिवाहनम् ॥ १८ ॥ ततोमोहंगतोबर्हीप्रचकम्पेमुहुर्मुहुः ॥ ततःस्कन्दःपुनस्तंचजघानासुरपुङ्गवम् ॥ १९ ॥ प्रचिच्छेदासिना
वेगान्मुसलंचातिदारुणम् ॥ तारेयःशक्तिमादायजघानक्रौञ्चदारणम् ॥ २० ॥ सोऽपिशक्तिंमुमोचाथअमोघांदुष्टघातिनीम् ॥ ततःसन्दह्यसा
शक्तिर्विश्वप्रलयकारिणी ॥ २१ ॥ यमदण्डसमातंचभित्त्वापुनर्गुहंगता ॥ सगतासुःपपातोर्व्यांचालयंश्चवसुन्धराम् ॥ २२ ॥ पुष्पधूपादिभिःस्कन्दः
सर्वदेवैःप्रपूजितः ॥ २३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेतारेयवधोनामैकसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७१ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोदेवान्तकोदैत्योव्य
नदत्समरंप्रति ॥ रणंचकारधर्मेणसन्दष्टौष्ठपुटोबली ॥१॥ सगत्वाचाब्रवीद्वाक्यंसर्वलोकविगर्हितम् ॥ २ ॥ देवान्तकउवाच ॥ नजानासिमहद्धर्मंदुष्ट
मोहाद्यथाक्रमम् ॥ पापपुण्यप्रयोगेणनिग्रहानुग्रहेप्रभुः ॥३॥ अहंचनिर्मितोधात्राकरोमितवशासनम् ॥ नजानासियतोधर्मंकालमृत्युपुरःसरः ॥४॥
नरोगोनजराकालोनमृत्युर्नचकिङ्करः ॥ धर्मात्प्रचलितःकर्मीकष्टंयाति दिवानिशम् ॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥ उक्त्वाचैवंमहावीर्यंयमंधर्मैकसाक्षिकम्॥
सजघानत्रिभिर्बाणैःकालमृत्युसमप्रभैः ॥६॥ प्रचिच्छेदसधर्मात्मातेत्वन्यैर्विशिखैस्त्रिभिः ॥ ततस्तूच्चैःशरैःप्राज्यैर्युगान्तानलसप्रभैः ॥७॥ निजघा
नयमंसङ्ख्येसचिच्छेदशरैःशरान् ॥ एतस्मिन्नन्तरेक्रुद्धौपरस्परजयैषिणौ ॥ ८ ॥ जघ्नतुःसमरेऽन्योन्यंमहाबलपराक्रमौ ॥ अहोरात्रंतयोर्युद्धमवर्त्ततसु

दारुणम् ॥ ९ ॥ एतस्मिन्नन्तरेक्रुद्धः शक्त्याप्रशमनंरुषा ॥ बिभेददैत्यशार्दूलोह्यहङ्कारयुतोबली ॥ १० ॥ तामेवाथरुषाधर्मोगृहीत्वाशक्तिकांद्रुतम् ॥
निजघानतयैवासुंस्तनयोरन्तरेभृशम् ॥११॥ सविह्वलितसर्वाङ्गोमुखादागतशोणितः ॥ ततःक्रुद्धोमहातेजाधृत्वादण्डंसुदारुणम् ॥१२॥ अमोघंपात
यामासतस्यदैत्यस्यविग्रहे ॥ साश्वंरथंतथासूतंयोद्धारंशस्त्रसञ्चयम् ॥१३॥ चकारभस्मसात्तंचशमनःक्रोधमूर्च्छितः ॥ पतितेचतथादैत्येदुर्धर्षोनाम
दानवः ॥१४॥ शमनंशूलहस्तस्तुप्रदुद्रावजिघांसया ॥ शूलहस्तंसमायान्तंवडवानलसन्निभम् ॥१५॥ आससादरणेमृत्युःशक्तिहस्तोऽतिनिर्भयः ॥
सचदृष्ट्वाऽसुरोमृत्युंशूलेनैवजघानह ॥ १६ ॥ शक्तिंचैवततोमृत्युःप्रचिक्षेपरणाजिरे ॥ संदह्यसहसाशूलंवह्निकूटसमप्रभम् ॥ १७ ॥ दैत्यस्यहृद
यंभित्त्वागतासाचधरातलम् ॥ सरथःसपपातोर्व्यांशक्तिजर्जरविग्रहः ॥१८॥ अथान्योदुर्मुखोमृत्युंकृष्टचापोमहाबलः ॥ खड्गचर्मधरःकालोरथएव
गतोऽभवत् ॥१९॥ दृष्ट्वातंविशिखैःप्राज्यैर्जघानसयमंरणे॥सचाप्लुत्यरथाद्देवोह्यसिनाचसकुण्डलम् ॥२०॥ शिरश्चिच्छेदसहसापातयित्वाचभूतले ॥
हतशेषंबलंसर्वंप्रदुद्रावदिशोदश ॥२१॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदेवान्तकदुर्धर्षदुर्मुखवधोनामद्विसप्ततितमोऽध्यायः ॥७२॥ व्यासउवाच ॥
अथान्योनमुचिःक्रुद्धःस्यन्दनस्थोदिवौकसः ॥ विशिखैरर्दयामासघोरैराशीविषोपमैः ॥ १ ॥ ततस्तुसंयुगेदेवाःसिद्धकिन्नरपन्नगाः ॥ नशक्नुव
न्तिबाणानांवेगंसोढुंसमन्ततः ॥ २ ॥ रथमुच्चैःश्रवोऽश्वेनयुक्तंमातलिनेरितम् ॥ पुरुहूतःसमास्थायप्रागमत्तंमहाबलम् ॥ ३ ॥ दृष्ट्वाशक्रंमहावीर्यं
नमुचिर्दैत्यपुङ्गवः॥अब्रवीद्वासवंसंख्येवचनंसानुगेतदा ॥४॥ नमुचिरुवाच॥प्राकृतंनिर्जरंहत्वानयशोऽस्तिनचप्रियम्॥नलाभकृतकंवापिनजयस्तुपुर
न्दर ॥ ५ ॥ तस्मात्त्वयिहतेऽत्रैवसर्वंभवतिशाश्वतम् ॥ देवराज्यंप्रलप्स्यामिसुखंभोग्यंसुरालये ॥ ६ ॥ व्यासउवाच॥तमब्रवीन्महातेजाःशक्रःपरपु
ञ्जयः ॥ ७ ॥ इन्द्रउवाच ॥ शूरतावाक्यमात्रेणसर्वत्रसुलभाभवेत् ॥ महापराक्रमंयद्वाअस्तितेदानवाधम ॥ ८ ॥ दर्शयस्वाहवेवीर्यंपुरंनेष्यामि
भास्करेः ॥ ९ ॥ व्यासउवाच॥एतच्छ्रुत्वामहातेजाश्चुकोपदैत्यपुङ्गवः ॥ पञ्चभिर्निशितैर्बाणैर्जघानसुरसत्तमम् ॥ १० ॥ तांस्तुचिच्छेदमघवाक्षु
रप्रैःपञ्चभिर्द्रुतम् ॥ जग्मतुस्तौमहावीर्यौसमरेविजयैषिणौ ॥ ११ ॥ अन्योन्यंसहसावगाच्छरैश्चिच्छिदतुःशरान् ॥ बिभिदातेऽथगात्राणिविशिखै
र्भिदुरोपमैः ॥ १२ ॥ अत्यपूर्वंकृतंकर्मताभ्यामेवररणेभृशम् ॥ लाघवंशरसन्धानग्रहमोक्षेषुदुर्लभम् ॥ १३ ॥ दृष्ट्वातुविस्मयंजग्मुर्देवासुरगणा
स्तदा ॥ एतस्मिन्नन्तरेदैत्योमायास्त्रंप्रमुमोचह ॥ १४ ॥ विशिखाःशतशस्तत्रविनिश्चेरुस्समन्ततः ॥ शक्रःकोपात्पुनःशीघ्रंधनुरुद्यम्यवीर्यवान्
॥ १५ ॥ जघानविशिखैरुग्रैःसर्वगात्रेषुसञ्ज्वलन् ॥ ततोमार्गणसाहस्रैरष्टभिस्त्वधिकंतथा ॥ १६ ॥ बिभिदातेततोऽन्योन्यंचिच्छिदातेपरस्परम् ॥

शरैर्निरन्तराकाशंददृशुस्तत्रसंयुगे ॥ १७ ॥ निपतन्तिधरापृष्ठेखड्गपातैःसहस्रशः ॥ एवंसुदीर्घकालेतुगतेतस्मिन्महाहवे ॥ १८ ॥ मायास्त्रंदर्शयामासक्रूरकृन्नमुचिस्तदा ॥ तामसंत्रिषुलोकेषुकृतंस्यात्तुनिरन्तरम् ॥ १९ ॥ परस्परंनपश्यन्तिदेवासुरगणाभृशम् ॥ सूर्यचन्द्रग्रहाणांचवह्नीनांचदिवौकसाम् ॥ २० ॥ तस्मिंस्तमसिदुष्पारेगभस्तिर्नैवदृश्यते ॥ दैत्यस्यचततस्तूर्णंशरैरग्निशिखोपमैः ॥ २१ ॥ विभग्नाःसर्वदेवाश्चशक्रश्चरणसंमुखे ॥ शरैर्विभिन्नदेहास्तुनिपेतुर्धरणीतले ॥ २२ ॥ प्रभग्नाश्चापरेशूरास्संयान्तिचदिशोदश ॥ कूटंतस्यपरिज्ञायसर्वदेवार्चितोहरिः ॥ २३ ॥ सौम्यमस्त्रंमुमोचाथदिविसूर्यशतप्रभम् ॥ विलम्बितंसमालोक्यशक्त्याचबहुघण्टया ॥ २४ ॥ जघानोरसिदैत्यस्यसपपातव्यथान्वितः ॥ चिरात्संलभ्यसंज्ञांचदैतेयःक्रोधमूर्च्छितः ॥ २५ ॥ गत्वावेगात्सुरश्रेष्ठमैरावतंदधारह ॥ त्रासयामाससुतरामिन्द्रस्यद्विरदंरुषा ॥ २६ ॥ धृत्वासतुगजंसेन्द्रंमुमोचधरणीतले ॥ ततोभूमिगतःशक्रःकश्मलंचक्षणंगतः ॥ २७ ॥ अवप्लुत्यसदैत्येन्द्रोगजदन्तान्तरस्थितः ॥ शक्रंग्रहीतुकामस्यवधार्थंयूथपस्यसः ॥ ॥ २८ ॥ असिनाऽसुरमुख्यस्यशिरश्छित्वान्यपातयत ॥ सर्वेप्रजहृषुर्देवागन्धर्वाललितंजगुः ॥ २९ ॥ मुदितास्तेचमुनयःस्तुवन्तिसुरसत्तमम् ॥ ३० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेद्वितीयनमुचिवधोनामत्रिसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७३ ॥ व्यासउवाच ॥ दिव्यंरथंसमास्थायधनुर्हस्तोबलैर्युतः ॥ गत्वाचमाधवंसङ्ख्येदेवासुरगणाग्रतः ॥ १ ॥ क्रोधेनमहताविष्टोमधुर्निर्जरमर्दनः ॥ अब्रवीत्परुषंवाक्यमव्ययंहरिमीश्वरम् ॥ २ ॥ नारायणनजानासियुद्धधर्मंमितःकथम् ॥ अन्यायाद्दुर्वधोपायंकृत्वानष्टोनशोचसि ॥३॥ अनेनपङ्क्ययोगेनव्यवहारेकृतस्यच ॥ सुरत्वंचोपनष्टंस्यादन्यसृष्टिंकरोम्यहम् ॥४॥ त्वामेवनिहनिष्यामिसहदेवगणैरिह ॥ इत्युक्त्वाधनुरादायजघानविशिखैर्विभुम् ॥ ५ ॥ माधवस्तान्बिभेदाथशरैर्वज्रसमप्रभैः ॥ बहुभिस्सर्वगात्रेषुजघानचमधुंततः ॥ ६॥ माययाच्छादितःसोऽभूद्दैत्यस्तंसुरसत्तमाः ॥ येवैशूराश्चरुद्राद्यास्त्रिदशास्सत्त्वधारिणः ॥ ७ ॥ देव्योनानाविधाश्चापिसायुधावाहनान्विताः ॥ सेनान्योगणपादेवालोकेशहरविष्णवः ॥ ८ ॥ अन्येग्रहादयोदेवाःसर्वेयुध्यन्तिसङ्गताः ॥ विनष्टाश्चतदादेवामधोर्वैमाययाध्रुवम् ॥ ९॥ संमुखेविमुखेचैवशरशक्तृष्टिवृष्टिभिः ॥ पतन्तिसहसादेवाभूमौशस्त्राभिपीडिताः ॥१०॥ एतस्मिन्नन्तरेविष्णुर्गृहीत्वाचसुदर्शनम् ॥ असुरान्माययादेवाञ्जघानरणमूर्धनि ॥ ११ ॥ अथतेषांशिरांस्येपच्छित्वाचैवसहस्रशः ॥ पातयामासदेवेशोदैत्यानांचदुरात्मनाम् ॥१२॥ एवमन्यान्विभुर्दैत्यान्द्रावयामाससङ्गरात् ॥ तंदृष्ट्वामुनयोदेवाःसर्वेविस्मयमाययुः ॥ १३ ॥ कर्णेकर्णेप्रजल्पन्तेदेवामुनिगणास्तथा ॥१४॥ मुनिदेवाऊचुः ॥ सदादेवैकगोप्ताचहरिरव्ययईश्वरः ॥ सर्वसाक्षीत्वयंदेवोदैत्यजिष्णुर्युगेयुगे ॥ १५ ॥ कथंहन्तिसुरान्सर्वान्कल्पान्तइहजायते ॥

॥ १६ ॥ व्यासउवाच ॥ एतस्मिन्नन्तरेदूरेमधुर्मायांप्रयोजिता ॥ हररूपधरोभूत्वाअब्रवीद्धरिमव्ययम् ॥ १७ ॥ मधुरुवाच ॥दैत्यानामग्रतःपापरणे
देवान्समन्ततः ॥ हत्वार्किंतेशिवंचाद्यधर्मकीर्तियशोगुणाः ॥ १८ ॥ महतोन्मत्तभावेननजानासिपरान्स्वकान् ॥ अतस्त्वांनिशितैर्बाणैर्नयामियम
सादनम् ॥ १९॥ व्यासउवाच ॥ एवमुक्त्वाशरैरुग्रैर्जघानकेशवंरणे ॥ निचकर्तशरांस्तांस्तुमाधवोवाक्यमब्रवीत् ॥ २० ॥ माधवउवाच॥जानामि
त्वांरणेदैत्यंहररूपधरंप्रियम्॥शूरंशूरविकर्माणंमधुंमायानियोजितम् ॥ २१ ॥ मिथ्यालोकंप्रदास्यामिपातयित्वारणाजिरे ॥ २२ ॥ व्यासउवाच॥
एतस्मिन्नन्तरेतीक्ष्णैःशरैर्विव्याधसंयुगे ॥ जटिलंवृषकेतुंचवृषभस्थंमहेश्वरम् ॥ २३ ॥ तयोर्युद्धमतीवासीद्देवदानवयोस्तदा ॥ परस्परंभिन्दतोश्चप्रा
प्तान्प्राप्तान्शराञ्शरैः ॥२४॥ क्षुरप्रेणधनुस्तस्यचिच्छेदहरिरव्ययः ॥ ततश्चपातयामासघोटकंवृषरूपिणम् ॥२५॥ सदैत्यश्शूलहस्तोऽथप्रदुद्रावजग
त्पतिम् ॥ भ्रामयित्वाततःशूलंजघानपरमेश्वरम् ॥ २६ ॥ त्रिभिश्चिच्छेदबाणैश्चशूलंकालानलप्रभम् ॥ ततःक्रूरोमहाबाहुर्मधुर्मायातिमायिकः
॥ २७ ॥ देवीरूपंसमास्थायसिंहस्थःप्रययौहरिम् ॥ शरैर्बहुविधैर्विष्णुंजघानैवाब्रवीद्वचः ॥ २८ ॥ मधुरुवाच ॥ स्वामीतुमेसुरश्रेष्ठत्वयैवपातितो
युधि ॥ अहंत्वांचहनिष्यामिसुतौस्कन्दविनायकौ ॥ २९ ॥ व्यासउवाच॥ उक्तवन्तंचदैतेयंजघानबहुमार्गणैः ॥ सपपातमहीपृष्ठेगतासुर्लोहितोद्गिरः
॥ ३० ॥ पितरौनिहतौदृष्ट्वामायाबद्धोमहाबलः ॥ स्कन्दःशक्तिसमादायप्रायाद्योधयितुंहरिम् ॥ ३१ ॥ ततोधाताऽब्रवीद्वाक्यंस्कन्दंमोहप्रपीडितम्
॥ ३२ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पश्यतेपितरौदूरेपश्यन्तौयुद्धमीदृशम् ॥ अन्तरिक्षेभ्रमन्तौचसंस्थितौलोकसाक्षिणौ ॥ ३३ ॥ व्यासउवाच ॥
एतच्छ्रुत्वाततोदृष्ट्वातत्रैवान्तरधीयत ॥ ततोधुन्धुश्चसुन्धुश्चभ्रातरावतिदर्पितौ ॥ ३४ ॥ वधंप्रतिहरेर्युद्धेपेततुर्गरुडोपरि ॥ खड्गहस्तंचधुन्धुंच
सगदंसुन्धुमेवच ॥ ३५ ॥ चिच्छेदनन्दकेनैकंगदयाऽसादयत्परम् ॥ पेततुस्तौधरापृष्ठेप्रवीरौक्षतविक्षतौ ॥ ३६ ॥ मधुस्तदागतस्तूर्णम
न्तर्धानंतमोवृतः ॥ पातयामासविष्णौचमायायाशतपर्वतान् ॥ ३७ ॥ ततस्तान्पर्वतांश्छित्वातमसोऽन्तर्गतोयुधि ॥ क्रोधात्सुदर्शनेनैवशिरश्छि
त्वानिपातितः ॥ ३८ ॥ ततोब्रह्मादिभिर्देवैश्शम्भुनात्रिदशैरपि ॥ मधुसूदनइतिख्यातिर्विष्णोर्लोकेषुकारिता ॥ ३९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि
खण्डेमधुवधोनामचतुःसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोवृत्रोमहातेजादैत्यानांप्रवरोयुधि ॥ दिग्गजाढ्यंसमारूढःप्राद्रवद्बलसूदनम्
॥ १ ॥ आगच्छन्तंततोवृत्रंशरैःकालानलप्रभैः ॥ विव्याधसर्वगात्रेषुद्विरदस्थोमहाहवे ॥ २ ॥ ततोवृत्रस्तुशीर्षंचजिष्णोरेवपतत्रिणा ॥ विव्याधसह
सातेनसचचालमहाबलः ॥ ३ ॥ आत्मानंचसमाश्वास्यधनुरुद्यम्यवीर्यवान् ॥ ववर्षशरवर्षेणतस्यदैत्यस्यविग्रहे ॥ ४ ॥ शरांश्छित्वाबिभेदाशु

शरैराशीविषोपमैः ॥ शतक्रतुंमहावीर्यःसर्वदेवाधिपंयुधि ॥ ५ ॥ ततःशरसहस्रैस्तुदैत्यंविव्याधदेवराट् ॥ परस्परंशरायान्तिहेमरत्नविभूषिताः ॥६॥
सञ्चरन्तियथावातावृत्ताश्शतसहस्रशः ॥ वियत्पथिशरायान्तियथासप्ताश्वरश्मयः ॥ ७ ॥ एवंशरसहस्रैस्तुविभिदातेपरस्परम्॥ मनोजवसमाःशीघ्रा
गाढाःशिखरिणोयथा ॥ ८ ॥ वडवानलसंस्पर्शाःखगावज्रारभेदकाः ॥ तयोर्धनुष्मतोर्युद्धेशरास्तुल्यगुणान्विताः ॥ ९ ॥ एवंक्रमेणयुद्धेचअहोरा
त्रमवर्तत ॥ महेन्द्रोद्विरदंतस्यशूलेनैवजघानह ॥ १०॥ सनिपत्यमहीपृष्ठेलाघवात्स्वरथंययौ ॥ रथस्थस्तस्यदेवस्यशक्त्याचैरावणंदृढम् ॥ ११ ॥
बिभेदलाघवेनाशुवज्रेणेवमहागिरिम् ॥ शुशुभेकम्पमानस्तुसेन्द्रःसचमहागजः ॥ १२ ॥ ततःशक्तिंसमादायआविध्यमघवाऽसुरम् ॥ बिभेदोरसि
दैत्यस्यसपपातरथोपरि ॥ १३ ॥ क्षणात्संज्ञांसमालम्ब्यसविनद्यपतत्रिणा ॥ बिभेदसमरेशक्रंसततःकश्मलंगतः ॥१४॥ इन्द्रःसंज्ञांपुनःप्राप्यजघान
विशिखैःशितैः ॥ शतकोटिसमैर्बाणैरर्दितोव्यथयान्वितः ॥ १५ ॥ ततोवृत्रोमहाशूलंप्राक्षिपन्निर्जरेश्वरे ॥ शाम्भवास्त्रेणदेवेशोवैष्णवास्त्रंमुमोचह
॥ १६ ॥ उभयोरम्बरेचास्त्रेवह्निकूटसमप्रभे ॥ अन्योन्यंजघ्नतुस्तत्रस्फुलिङ्गानिविमुञ्चती ॥ १७ ॥ स्पर्शनेचस्फुलिङ्गानामुभयोःसेनयोर्भटाः ॥ न
शक्ताःसम्मुखेस्थातुंशलभाज्वलनेयथा ॥१८॥ दग्धाःपेतुःपृथिव्यांचदिशस्सर्वाःप्रदुद्रुवुः ॥ देवदानवयोर्वीराःशून्यस्तत्राभवद्रणः ॥ १९ ॥ स्वंस्व
मस्त्रंसमाहूयचक्रतुःसुभृशंतथा ॥ अस्त्रंनिरस्तकंदृष्ट्वासदैत्यःक्रोधमूर्च्छितः ॥ २० ॥ माययाशैलसन्दोहमस्त्रंशक्रेमुमोचह ॥ बाणौघैःशैलसङ्घातंप्र
चिच्छेदरणेहरिः ॥ २१ ॥ अघोरंप्रासृजदैत्यःपुरुहूतेमहाबले ॥ कोटिकोटिसहस्राणिजन्तूनांप्रवराणिच ॥ २२ ॥ सिंहशार्दूलभल्लूकवृकव्याघ्रमहा
गजाः ॥ दन्दशूकादयःसत्त्वाःप्रधावन्तिसुरेश्वरम् ॥ २३ ॥ क्षुरप्रैरर्धचन्द्रैश्चभल्लैःशिलीमुखैस्तथा ॥ असम्प्राप्तान्प्रचिच्छेदमघवापरवीरहा ॥ २४ ॥
ततोवृत्रोमहाबाहुर्धनुरुद्यम्यवीर्यवान् ॥ बिभेदशरसाहस्रैर्वज्रकल्पैःशतक्रतुम् ॥ २५ ॥छित्वाक्षुरप्रैश्शक्रश्चधनुस्तस्यचकर्तच ॥सूतंचाश्वान्पृथिव्यांच
पातयामाससतत्क्षणात् ॥ २६ ॥ सकण्टकांगदांभीमांसम्पूज्यासुरसत्तमः ॥ जघानपद्मिनःशीर्षेमोहाद्दन्तीक्षितिंययौ ॥२७॥ सगदःसर्वदेवेशोधरणीं
समुपस्थितः ॥ ततस्तयोर्गदायुद्धमवर्ततमुहुर्मुहुः ॥ २८ ॥ तयोःप्रहरतोःशब्दोगदापातोद्भवोध्रुवम् ॥ आवर्तंपरिवर्तंचचक्रतुस्तौपुनःपुनः ॥ २९ ॥
अधऊर्ध्वंप्रहारंचपार्श्वयोरतिभीषणम् ॥ बभूवैवंतयोर्युद्धंलोकालोकभयङ्करम् ॥ ३० ॥ दृष्ट्वादेवगणाःसिद्धादानवाविस्मयंगताः ॥ युद्ध्यमानौतुतौ
वीरौमृत्युसंशयमागतौ ॥ ३१ ॥ देवदानववीराश्चद्रष्टुंनैवतदीशिरे ॥ ईशब्रह्मादयःखेतुस्थिताद्रष्टुंतदद्भुतम् ॥ ३२॥ तयोर्हुंकारशब्देनगदापातस्वनेन
च ॥ ऊर्ध्वोर्ध्वमगमच्छब्दोह्यशनेश्चोपजायते ॥ ३३ ॥ भग्नेगदेद्वयोरेवकरःसम्पुटितस्तयोः ॥ एवंचैवार्धयामेनतयोरस्त्रेनिपेततुः ॥ ३४ ॥ एतस्मि

न्नन्तरेवीरौखड्गचर्मधरौतदा ॥ प्रतियोद्धुंमहाघोरमाहवेसम्प्रचेरतुः ॥ ३५ ॥ निस्त्रिंशौविद्युदुल्काभौतयोर्गात्रेचचर्मणी ॥ दृश्यंतेसर्वलोकैश्चलाघवा
द्विस्मयंगतैः ॥ ३६ ॥ चिच्छिदातेतयोरेवचर्मणीबहुवर्णके ॥ भीष्मकंबलयुद्धंचतयोरेवंप्रवर्तते ॥ ३७ ॥ मण्डलंचक्रधन्वंचलाघवंचपरिप्लुतम् ॥
वृत्रवासवयोर्युद्धंवृत्रवासवयोरिव ॥ ३८ ॥ केशान्वृत्रस्यउत्प्लुत्यसम्प्रधृत्यासिनाद्भुतम् ॥ शिरश्चिच्छेदसहसामघवारणमूर्धनि ॥ ३९ ॥ जयशब्द
स्ततस्त्वासीद्देवानांचसमन्ततः ॥ प्रोत्फुल्लहृदयादेवामघवन्तमपूजयन् ॥ ४० ॥ देवदुन्दुभयोनेदुर्ननृतुश्चाप्सरोगणाः॥गीतंगायन्तिगन्धर्वामुनयः
स्तुतिपाठकाः ॥ ४१ ॥ भीताःपलायिताःसर्वेदैत्यास्त्यक्तायुधादिशः ॥ ४२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेवृत्रासुरवधोनामपञ्चसप्ततित
मोऽध्यायः ॥ ७५ ॥ व्यासउवाच ॥ चतुर्भिस्तुरगैर्जुष्टंरथंसूर्यसमप्रभम् ॥ त्रैपुरिःसंरुरोहाथाब्रवीद्वाक्यंगणाधिपम् ॥ १ ॥ त्रैपुरिरुवाच ॥ पिता
मेनिहतःपित्रातवयस्माद्गणाधिप ॥ तस्मात्त्वामद्यविशिखैर्नयामियमसादनम् ॥ २ ॥ व्यासउवाच ॥ ततस्तमब्रवीद्देवोगणेशस्त्रिपुरात्मजम् ॥ ३ ॥
गणेशउवाच ॥ तवतातेनदुष्टेनसुराणामहितंपुरा ॥ कृतंकर्ममहत्पापंश्रुतंनोजनकेनहि ॥ ४ ॥ पापकर्मरतंदुष्टंज्ञात्वाज्ञानबलेनच ॥ अवधीत्तंशरैकेन
पितरंतेबलेनच ॥ ५ ॥ पङ्कात्प्रतारितोमोहात्प्रेषितोयममन्दिरम् ॥ त्वांचाहंतत्पथंदैत्यप्रेषयामिक्षणादिह ॥ ६ ॥व्यासउवाच॥ उक्तवन्तंमहाप्राज्ञं
सुराणांचगणाधिपम् ॥ विव्याधदशभिस्तीक्ष्णैःकालानलसमप्रभैः॥ ७ ॥ ततःशरसहस्रैस्तुदैत्यंविव्याधसाहसात् ॥ यमदण्डसमैर्बाणैःक्षुरप्रैश्च
शिलीमुखैः॥८॥कङ्कपत्रैर्महातीक्ष्णैर्वज्रानलसमप्रभैः ॥ .विचकर्तशरांश्चास्यलम्बोदरःसुरार्चितः ॥ ९ ॥ पुनर्विव्याधविशिखैःसहसाभिदुरोपमैः ॥
शरैरार्दितसर्वाङ्गोमूर्च्छितस्त्वपतद्भुवि ॥ १० ॥ ततोभद्रश्चसौभद्रोभीषणोनिर्जरान्तकः ॥ स्वांस्वांगदांसमादायदुद्रुवुस्तंविनायकम् ॥ ११ ॥ युग
पत्तेगदापातैर्निजघ्नुर्गणनायकम् ॥ लघवात्तुवृथाकृत्वागदास्तेषांमहाबलः ॥ १२ ॥ भद्रकस्यतुशीर्षंचाहनत्परशुनातदा ॥ सौभद्रस्योत्तमाङ्गंच
असिनाग्रेनिपातितम् ॥ १३ ॥ भीषणस्यकुठारेणखड्गेननिर्जरान्तकम् ॥ मातयित्वाचहेरम्बोमहागिरिसमांस्तदा ॥१४॥ चतुरोगणमुख्यांश्चअन्यां
श्चापातयद्द्विषः॥ततःसंज्ञांसमालभ्यत्रैपुरिश्चासुरोत्तमः॥१५॥समारुह्यरथंस्वंचजघानसुरसत्तमम्॥विशिखैरर्धचन्द्रैश्चक्षुरप्रैर्भल्लकैस्तथा॥ १६॥ तांस्तु
चिच्छेदधर्मात्मापुनर्विव्याधतंशरैः ॥ चतुर्भिःसैन्धवांश्चैवशरैकेनचसारथिम् ॥ १७ ॥ शरैःसम्पातयामासधरण्यांगणनायकान्॥लाघवात्तुरथंचान्यं
गत्वात्रिपुरनन्दनः ॥१८॥ विशिखैर्वज्रसङ्काशैःसंबिभेदगणाधिपम्॥रुधिरेणावसिक्ताङ्गोरुषाघोरयमप्रभः॥१९॥ललाटेचत्रिभिर्बाणैस्सप्तभिश्चस्तना
न्तरे ॥ चतुर्भिर्नाभिदेशेचपञ्चभिर्मुष्टिमस्तके ॥२०॥ संबिभेदमहाक्रोधोबलिनंशम्भुनन्दनः ॥ शरैरर्दितसर्वाङ्गःसदैत्योरणमूर्धनि ॥ २१॥ कश्मलं

परमंगत्वासम्पपातरथोपरि ॥ ततःसूतेनधीरेणअपनीतोरणाजिरात् ॥ २२ ॥ विमुखंनाहनच्छूरोविनायकःसुरार्चितः ॥ चिरात्संज्ञांसमालभ्यय
न्तारंचाब्रवीद्वचः ॥ २३ ॥ त्रैपुरिरुवाच ॥ गच्छसूतरणेभीरुंविनायकंहरात्मजम् ॥ २४ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोयन्ताब्रवीद्वाक्यंसत्यंपथ्यंचको
मलम् ॥ २५ ॥ सारथिरुवाच ॥ हरात्मजशरान्सोढुंकस्समर्थोरणाजिरे ॥ तस्मान्मोहगतस्त्वंचमयानीतःप्रभासुत ॥२६॥ एतज्ज्ञात्वात्विदानींभो
यद्युक्तंतद्विधीयताम् ॥२७॥ व्यासउवाच॥ एतस्मिन्नन्तरेराज्ञाप्रेरितःकविसत्तमः ॥ औषधादिप्रयोगेणगजःसंज्ञामबोधयत् ॥ २८ ॥ अकारयच्छत
गुणप्राणंचजयमादिशत् ॥ प्राग्जलंमन्त्रितंदत्त्वारुरोधास्याङ्गकव्रणान् ॥ २९ ॥ सगजोदशनैरेवस्फोटयामासवैगिरिम् ॥ एवंशतसहस्राणिसैन्या
निसैन्यपालकान् ॥ ३० ॥ पातयामाससमितौगजःपरमदुर्जयः ॥ सदैत्यस्तस्यपृष्ठस्थःशरैःकालानलप्रभैः ॥ ३१ ॥ हत्वात्वपातयच्चोर्व्यांमुख्य
मुख्यान्सुराधिपान् ॥ शरैस्तस्यतदादेवायमदण्डसमप्रभैः ॥ ३२ ॥ निपतन्तिमहावीर्यारुधिरौघपरिप्लुताः ॥ यस्मिन्यस्मिंश्चमार्गेतुसदैत्यःसग
जोगतः ॥ ३३ ॥ तत्रतत्रचकाराशुभीषणंसञ्चितंशरैः ॥ गजेनपातिताःकेचिद्गजारोहेणचापरे ॥ ३४ ॥ वेगेनभ्रमणेनैवसुराःकेचित्प्रतापिताः ॥
एवंसुरगणाध्यक्षाःशस्त्रास्त्रैर्विविधैश्चतम् ॥ ३५ ॥ सगजंयुद्धनिर्भीतानिजघ्नुर्बहुभिःशरैः ॥ तथापितद्गजंयोद्धुंनशक्तास्तेमहाबलाः ॥ ३६ ॥ क्षि
प्तांस्तुगजोदन्तैस्त्रैपुरोऽपातयच्छरैः ॥ नगतायेधरण्यांचदेवाजर्जरविग्रहाः ॥ ३७ ॥ शरण्यंगणपंजग्मुर्भीतास्तेवेदनातुराः ॥ देवानांकदनंदृष्ट्वा
गणाधीशःप्रतापवान् ॥ ३८ ॥ सगजताडयामासवज्रानलसमैःशरैः ॥ सगजोवेगसंरुद्धःशरेणचसमुत्थितः ॥ ३९ ॥ अथोतौद्वौशरैरेवबिभिदा
तेपरस्परम् ॥ उभौतौनर्दमानौचअन्योन्यंजयमैच्छताम् ॥ ४० ॥ शोणितैर्लिप्तसर्वाङ्गौवीरमुख्यौसुरासुरौ॥अथाखुंसगजोमत्तोबिभेददशनैःस्वकैः
॥ ४१ ॥ आखुनाभिद्रुतोनागोघोरयुद्धंतयोःपरम् ॥ अधोर्ध्वंसंविभागेचचतुर्भिर्युद्धमद्भुतम् ॥ ४२ ॥ सशब्दंतुमुलंयुद्धंसर्वलोकभयङ्करम् ॥
दशनैर्दशनैरेवशरैरेवशरोत्तमैः ॥ ४३ ॥ तद्घोरमभवद्युद्धंदेवदानवसङ्करे ॥ आखुकोभेदयाञ्चक्रेमहानागंमहाबलम् ॥४४॥ पर्शुनापृष्ठवंशाग्रेस्थित्वाते
नाहनत्पुनः ॥ दैत्यस्यदशनद्वारेहृदिस्कन्धेऽथलाघवात् ॥ ४५ ॥ सगजःसपपातोर्व्यांगतासुर्लोहितंवमन् ॥शशंसुर्मुनयोदेवास्साधुसाध्वितिचाब्रु
वन् ॥ ४६ ॥ गणपंपुष्पगन्धैश्चगन्धधूपैरपूजयम् ॥ दुद्रुवुर्दैत्यसङ्घाश्चभीताश्चप्राणकातराः ॥ ४७ ॥ तथैवसहपार्वत्यासुरानाहमहेश्वरः ॥४८॥
महेश्वरउवाच ॥ अत्रान्येऽस्त्रैरमोघैश्चदैत्यानाजघ्नुराहवे ॥ यावत्तुसेनयोर्नैवजययुद्धंसमापयेत् ॥ ४९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेत्रैपुरिवि
मर्दोनामषट्सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७६ ॥ व्यासउवाच ॥ श्रुत्वामहेश्वराद्वाक्यंदेवाःशक्रपुरोगमाः ॥ दुद्रुवुर्दैत्यसङ्घांस्तान्सर्वेसर्वान्समन्ततः ॥ १ ॥

आजगाममहाबाहुःकुम्भोनाममहासुरः॥नैर्ऋतोयक्षराजानंगदयाचाहनद्भृशम् ॥ २ ॥ गुह्यकेशोगदापातैर्जघानभृशमुत्तमम् ॥ ततोऽन्योन्यंगदायुद्ध
मभवद्भीषणंतयोः ॥ ३ ॥ चक्रबन्धंमहाबन्धंपुरोवध्यनिबन्धनम् ॥ प्राचुरंभीषणंयानंस्फोटतैलाभिवास्तिकम् ॥ ४ ॥ तेनकृत्वामहायुद्धमवसाने
धनेश्वरः ॥ पातयामासतंस्फोटंतस्यकुम्भस्यचोरसि ॥ ५ ॥ भग्नदंष्ट्रस्ततःकुम्भोनिपपातमहीतले ॥ स्यन्दनस्थोमहावीर्योजम्भोहरिहयंतदा
॥ ६ ॥ जघानशरसङ्घैश्चतथैवैरावणंभृशम् ॥ वासवोभिदुरेणैवसम्बिभेदासुरोत्तमम् ॥ ७ ॥ सपपातधरापृष्ठेगतासुर्लोहितोक्षितः ॥ तथारण्यंसु
घोरंचअघोरंघोरमेवच ॥ ८ ॥ चतुरोगणमुख्यांश्चशक्त्याबिभेदसंयुगे ॥ सेनानीश्चैवप्रत्येकंपातयामासलाघवात् ॥ ९ ॥ सौरभंशरसङ्घैश्चजय
न्तोवशमानयत् ॥ शक्तिहस्तंचसंह्रादंयमदण्डंनरान्तकम् ॥ १० ॥ हत्वाचपातयामाससभस्मीकृतविग्रहः ॥ कालश्चखड्गपातेनपातयामासबा
भ्रवम् ॥ ११ ॥ शक्त्यामृत्युर्बिभेदाश्वंतथानिर्घृणकंरणे ॥ अग्निनादह्यमानाश्चसप्तैतेचमहाबलाः ॥ १२ ॥ भद्रबाहुर्महाबाहुःसुगन्धोगन्धएवच॥
भौरिकोवह्निकोभीमएतेसेनाग्रगामिनः ॥ १३ ॥ रणेसन्दग्धदेहाश्चपेतुरुर्व्यांगतासवः ॥ पाशबद्धामहावीर्यावरुणस्यमहात्मनः ॥ १४ ॥ पेतु
रुर्व्यांमहसत्त्वाःशूराःशूरभयानकाः ॥ शूरस्यरश्मिजालेननिहताःपञ्चदानवाः ॥ १५ ॥ तुरुतुम्बुरुदुर्मेधस्साधकासाधकाभिधाः ॥ क्रूरक्रौञ्चरणे
शानमोदसम्मोदषण्मुखाः ॥ १६ ॥ शरैर्निपातितादैत्याःसंयुगेमातरिश्वना ॥ नैर्ऋतोगदयाभीमंपातयामासभूतले ॥ १७ ॥ शूलपातैश्चरुद्राणां
शतशोदैत्यदानवाः ॥ निपेतुःसंयुगेभीताःसंमुखारणपण्डिताः ॥ १८ ॥ वसूनांशरपातैश्चशूराणांरश्मिमालिनाम् ॥ मेघानांकरकाभिश्चवज्रपा
तैस्सुदारुणैः ॥ १९ ॥ निपातितारणेदैत्याःशतशोबलशालिनः ॥ कुबेरस्यगदापातैर्निपतन्तिसहस्रशः ॥ २० ॥ शक्रस्यभिदुरेणैवभेदितादैत्यपु
ङ्गवाः ॥ असङ्ख्याताःपन्तत्युर्व्यांस्कन्दशक्त्यातथाहताः ॥ २१ ॥ गणेशपर्शुपातेनपतन्तिमुख्यमुख्यकाः ॥ वैकुण्ठकरमुक्तेनचक्रेणतीव्रकर्मणा
॥ २२ ॥ दैत्यानांप्रवराणांचशिरांसिनिपतन्तिकौ ॥ शमनोयमदण्डेनकोटिकोटिसहस्रशः ॥ २३ ॥ अपातयत्तदाभूम्यांकालःखड्गेनदानवान् ॥
मृत्युश्शक्त्यातथादैत्यान्पाशीपाशेनचापरान् ॥ २४ ॥ पातेनतक्षकादीनांसुधांशोःशिशिरेणच ॥ अश्वारोहीखरोमन्योहनिपाशस्तथागजान्
॥ २५ ॥ परिघेणगजंकुम्भेदैत्यानांनाशयत्ततः ॥ एवमश्वान्गजांश्चैवलाघवात्सन्यपातयत् ॥ २६ ॥ एवंसिद्धैश्चगन्धर्वैरप्सरोभिर्महाबलैः ॥
अन्याभिर्देवताभिश्चसमातृगणनायकैः ॥ २७ ॥ निपातितामहाघोरायेतेप्रलयदानवाः ॥ शरैश्चखड्गपातैश्चशूलशक्तिपरश्वधैः ॥ २८ ॥ यष्टि
परिघकुन्तैश्चपातयन्त्यसुरान्सुराः ॥ एवंसंक्षीयमाणेषुदैत्यराट्समपद्यत ॥ २९ ॥ आदित्यरथसङ्काशंरथंरत्नविभूषितम ॥ शातकुम्भमयंदिव्यं

घण्टाचामरभूषितम् ॥ ३० ॥ पताकाध्वजसम्पूर्णरम्यंशक्ररथोपमम् ॥ समारुह्यमहावीरोहिरण्याक्षोऽसुराधिपः ॥ ३१ ॥ जघानशरजालैश्चदुर्निवार्यःसुरासुरैः ॥ ससैन्यानिगजान्वीरोरथांश्चसहसैन्धवान् ॥ ३२ ॥ पातयामासभूमौचशतशोऽथसहस्रशः॥एवंचरन्सवृन्देषुनिखिलेषुदिवौकसाम् ॥ ३३ ॥ पातयामासदैत्येन्द्रःशरौघान्मृत्युसन्निभान् ॥ क्रमेणसमरेचाथदेवसैन्यान्यमन्थत ॥ ३४ ॥ यथापुष्करिणीवृन्देगजःकञ्जवनंशितैः॥ शरपातैरथोवेगात्सिंहनादैःपुनःपुनः ॥ ३५ ॥ धरण्यांपतितावेगात्तदादैत्येश्वरस्यच ॥ दशभिश्चसुतीक्ष्णाग्रैर्जयन्तंसजघानह ॥ ३६ ॥ रेमन्तंपञ्चभिर्बाणैःशक्रंपञ्चदशेनतु ॥चित्ररथंविंशतिभिःपञ्चविंशतिभिर्गुहम्॥३७॥ हेरम्बंत्रिशरेणैवचत्वारिंशच्छरैर्यमम् ॥तथैवकालंमृत्युंचपाणिनाद्विगुणेनच ॥ ३८ ॥ गुह्यकेशंजगत्प्राणंदशभिर्दशभिःशरैः ॥ षड्भिश्चसप्तभिश्चैवरुद्रान्सर्वान्पृथक्पृथक् ॥ ३९ ॥ वसून्सर्वांश्चसशरैःसिद्धगन्धर्वपन्नगान् ॥ दशाष्टदशभिःषड्भिर्युद्धेदेवान्बिभिनत्त्यसौ ॥ ४० ॥ ओजौघादतिवीर्याच्चशीघ्रलाघवदर्शनात् ॥ आपत्प्राप्ताःसुराभीत्याप्रतिकर्तुंनचेश्वराः ॥ ४१ ॥ महेशशूलसङ्काशैःशरैर्मर्मविभेदिभिः ॥ ताडितानिर्जरायुद्धेमूर्च्छिताधरणींययुः ॥ ४२ ॥ तस्यैवसंमुखेस्थातुंनशेकुःप्रवरास्सुराः ॥ ततोदेवाविनिर्धूतास्त्रिदिवेशेनसंयुताः ॥ ४३ ॥ शरण्यंतेहरिंतत्रशरणंताडिताययुः ॥ एतस्मिन्नन्तरेविष्णुःप्राहजिष्णुंखगेश्वरम् ॥ ४४ ॥ विष्णुरुवाच ॥ अधुनागच्छदैत्यस्यसंमुखंरणमूर्धनि ॥ ४५ ॥ व्यासउवाच ॥ नाशायसततस्तूर्णंगतस्तस्यान्तिकंजवात् ॥ सरथंमार्गणैर्भित्वाविष्णुमारोधयज्जवम् ॥ ४६ ॥ रथस्यसम्मुखेदैत्यउवाचविष्णुमव्ययम् ॥ ४७ ॥ दैत्यराजउवाच ॥ अन्यसृष्टिंकरोम्यद्यहत्वात्वांचसनिर्जरम् ॥ ४८ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोविष्णुरुवाचेदंगर्जन्तंदैत्यपुङ्गवम् ॥ ४९ ॥ विष्णुरुवाच ॥ शक्तस्त्वंस्पर्द्धनेपापयदियुद्धेस्थिरोभव ॥ ॥ ५० ॥ व्यासउवाच ॥ ततःशरशतैरेवजघानविष्णुमव्ययम् ॥ असम्भ्रान्तःसचिच्छेदयमदण्डनिभाञ्शरान् ॥ ५१ ॥ पुनःशरसहस्राणिप्रेरयामासतंरणे ॥ तांश्चच्छित्वाशरैःशौरिस्तंचविव्याधमार्गणैः ॥ ५२ ॥ प्रगौरवादहार्याभैःसंस्पर्शाद्वाडवानलैः ॥ शरैश्चभेदकैस्तीक्ष्णैःखगमैश्चमनोजवैः ॥ ५३ ॥ लाघवात्केशवास्त्रस्यतूलशुष्कतृणोपमैः ॥ हैमैःशरसहस्रैस्तुताडितोदैत्यपुङ्गवः ॥ ५४ ॥ बाधयाभ्यर्दितःक्रुद्धोधृत्वाशिखरिणंरणे ॥ जघानमाधवंवेगाद्धिरण्याक्षोमहाबलः ॥ ५५ ॥ तंचसञ्चूर्णयामासगदयालीलयाहरिः ॥ एवंपर्वतसाहस्रंपातितंतुक्रमेणहि ॥ ॥ ५६ ॥ तथैवलाघवाच्चूर्णंहरिणादानवारिणा ॥ पुनर्वाद्रुसहस्राणिकृत्वाऽसौदानवोत्तमः ॥ ५७ ॥ शरैःशक्तिभिरत्युग्रैःशूलैःपरशुकादिभिः ॥ ववर्षबहुभिर्विष्णुंक्रोधाविष्टेनचेतसा ॥ ५८ ॥ तांस्तुतेनैवप्रहितांश्चिच्छेदसुरसत्तमः ॥ शरैर्दीप्तैर्महाघोरैरसुराणांभयङ्करैः ॥ ५९ ॥ विव्याधसर्व

गात्रेषुशम्भुशूलोपमैश्शरैः ॥ दानवाधिपर्तिसङ्क्ष्येह्यव्ययोहरिरीश्वरः ॥ ६० ॥ सचकश्मलतांगत्वासर्वशक्तिमनुत्तमाम् ॥ कालजिह्वोपमांघोराम
घृघण्टासमन्विताम् ॥ ६१ ॥ हरेरुरसिपीनेचविद्धुत्यापातयद्धुतम् ॥ शुशुभेससुरश्रेष्ठस्तडित्वत्सान्द्रमेघवत् ॥ ६२ ॥ ततश्चचुकुशुर्दैत्याजये
तिसाधुवादिनः ॥ ततश्चक्रंदैत्यसैन्येदानवारिर्व्यसर्जयत् ॥ ६३ ॥ तेषांशिरांसिसञ्छिद्यमाधवंपुनरागमत् ॥ सदैत्यंशक्तिपातेनपातयामासवैर
णे ॥ ६४ ॥ चिरात्संज्ञांसमालम्ब्यवह्निबाणेनकेशवम् ॥ निजघानरणेक्रुद्धोहरिःकौबेरमाक्षिपत् ॥ ६५ ॥ ततोमुमोचमायास्त्रंचासुरंचातिदारु
णम् ॥ सिंहव्याघ्रलुलायांश्चतद्वद्द्विपसरीसृपान् ॥ ६६ ॥ जघानसमरेविष्णुंहिरण्याक्षःप्रतापवान् ॥ ततोमायास्त्रसम्भूताञ्शस्त्रास्त्रौघान्रणेहरिः॥
॥ ६७ ॥ प्रचिच्छेदशरैरेवशूलेनैवमताडयत् ॥ सविह्वलितसर्वाङ्गस्तत्क्षणंलोहितोक्षितः ॥ ६८ ॥ विचकर्षहरन्विष्णुरसृग्विप्लुतविग्रहः ॥ त
च्छूलंचत्रिभिर्बाणैःप्रविव्याधसुराधिपः ॥ ६९ ॥ वरूथंसध्वजंकेतुंरथंचैवातपत्रकम् ॥ यन्तारंचप्रचिच्छेददशभिश्चहरिःशरैः ॥ ७० ॥ पातितेचरथे
दैत्यःसम्प्लुत्याथरथंपरम् ॥ आरुरोहसदैत्येन्द्रःसम्मुखंचाकरोद्बली ॥ ७१ ॥ ततोयुद्धंमहाघोरमभवल्लोमहर्षणम् ॥ हिरण्याक्षस्यचहरेर्लोकविस्मा
पनंमहत् ॥ ७२ ॥ अस्त्रयुद्धंतथान्योन्यंकृतप्रतिकृतंचतत् ॥ ततोनियुद्धेसततंदिव्यवर्षशतंगतम् ॥ ७३ ॥ ततोदैत्योमहासत्त्वोववृधेवामनोयथा ॥
मुखेनजग्राहरुषात्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ ७४ ॥ भूमण्डलंसमुद्धृत्यविवेशचरसातलम् ॥ शेषाश्चविविशुर्दैत्यास्तमनुप्रीतिसंयुताः ॥ ७५ ॥ ततो
विष्णुर्महातेजाज्ञात्वादैत्यबलंमहत् ॥ दधाररूपंवाराहंदैत्यराजजिघांसया ॥ ७६ ॥ धृत्वाक्रोडतनुंविष्णुर्विवेशतमनुद्रुतम् ॥ तत्रगत्वारसामूले
रसातलगतांमहीम् ॥ ७७ ॥ दृष्ट्वास्वदंष्ट्रयोर्दध्रेलोकाधारांवसुन्धराम् ॥ तांधृत्वागच्छतस्तस्यविष्णोरमिततेजसः ॥ ७८ ॥ समाजगामदैत्येन्द्रो
धृष्टंवाग्भिस्तुदन्ननु ॥ मायाक्रोडतनुर्विष्णुर्दुर्वचांसिसहन्नृषा ॥ ७९ ॥ जलोपरिदधारेमांधरांभूधरएवच ॥ तस्यांन्यस्यस्वसत्त्वंचसचकारतदा
ऽचलाम् ॥ ८० ॥ ततःपश्चात्ससंलग्नोदैत्यराट्समुपस्थितः ॥ क्रोधेनमहताविष्टोजघानगदयाहरिम् ॥ ८१ ॥ माययामूकरोविष्णुस्तांगदांसरुव
श्चयत ॥ योगयुक्तोयथामृत्युंकौमोदक्याहनच्चतम् ॥ ८२ ॥ ततःपुनारुषाविष्टोहिरण्याक्षोमहाबलः ॥ मुष्टिनाप्राहरद्देवंदक्षिणेतुभुजेप्रभोः ॥
॥ ८३ ॥ एवंयुद्धंमहाघोरंसव्यासव्यंगतागतम् ॥ परिभ्रमणविक्षेपंकृतानुकरणंतथा ॥ ८४ ॥ ततोब्रह्मादयोदेवायुद्धंपश्यन्तिखेस्थिताः ॥ स्वस्ति
प्रजाभ्योदेवेभ्यऋषिभ्यश्चेतिचाब्रुवन् ॥ ८५ ॥ ऊचुश्चदेवदेवेशंविष्णुंवाराहरूपिणम् ॥ ८६ ॥ ब्रह्मादयऊचुः ॥ माक्रीडबालवद्देवजह्यमुंदेव
कण्टकम् ॥ ८७ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोविष्णुर्महातेजामायावाराहरूपधृक् ॥ ब्रह्माद्यनुमतिंप्राप्यचक्रंप्राक्षिपदुल्बणम् ॥ ८८ ॥ सहस्रसू

र्यसङ्काशंसहस्रारंमहाप्रभम् ॥ दैत्यान्तकरणंरौद्रंप्रलयाग्निसमप्रभम् ॥ ८९ ॥ तच्चक्रंविष्णुनामुक्तंहिरण्याक्षंमहाबलम् ॥ चकारभस्मसात्सद्योब्र
ह्मादीनांचपश्यताम् ॥ ९० ॥ दैत्यान्तकरणंरौद्रंचक्रंचागमदच्युतम् ॥ ततोब्रह्मादयोदेवाःशक्रमुख्याश्चलोकपाः ॥ दृष्ट्वाचविजयंविष्णोःस्तुव
न्तिस्मसमागताः ॥ ९१ ॥ देवाऊचुः ॥ नताःस्मविष्णुंजगदादिभूतंसुरासुरेन्द्रंजगतांप्रपालकम् ॥ यन्नाभिपद्मात्किलपद्मयोनिर्बभूवतंवैशर
णंगताःस्मः ॥ ९२ ॥ नमोनमोमत्स्यवपुर्द्धरायनमोऽस्तुतेकच्छपरूपधारिणे ॥ नमःप्रकुर्मश्चनृसिंहरूपिणेतथापुनर्वामनरूपिणेनमः ॥ ९३ ॥
नमोऽस्तुतेक्षत्रविनाशनायरमायरामायदशास्यनाशिने ॥ प्रलम्बहन्त्रेशितिवाससेनमोनमोऽस्तुबुद्धायचदैत्यमोहिने ॥ ९४ ॥ म्लेच्छान्तका
यापिचकल्किनाम्नेनमःपुनःक्रोडवपुर्धराय ॥ जगद्धितार्थंचयुगेयुगेभवान्बिभर्तिरूपंत्वसुराभवाय ॥ ९५ ॥ निपूदितोऽयंह्यधुनाकिलत्वयादैत्योहिर
ण्याक्षइतिप्रगल्भः ॥ यश्चेन्द्रमुख्यान्किललोकपालान्संहेलयाचैवतिरश्चकार ॥ ९६ ॥ सर्वैत्वयादेवहितार्थमेवनिपातितोदेववरप्रसीद ॥
त्वमस्यविश्वस्यविसर्गकर्ताब्राह्मेणरूपेणचदेवदेव ॥ ९७ ॥ पातात्वमेवास्ययुगेयुगेचरूपाणिधत्सेसुमनोहराणि ॥ त्वमेवकालाग्निहरश्च
भूत्वाविश्वंक्षयंनेष्यसिचान्तकाले ॥ ९८ ॥ अतोभवानेवचविश्वकारणंनतेऽपरंजीवमजीवमीश ॥ यत्किंचभूतंचभविष्यरूपंप्रवर्त्तमा
नंचतथैवरूपम् ॥ ९९ ॥ सर्वंत्वमेवासिचराचराख्यंनभातिविश्वंत्वदृतेचकिंचित् ॥ अस्तीतिनास्तीतिचभेदनिष्ठंत्वय्ययंवभातंसदस
त्स्वरूपम् ॥ १०० ॥ ततोभवन्तंकतमोऽपिदेवनज्ञातुमर्हत्यविपक्वबुद्धिः ॥ ऋतेभवत्पादपरायणंजनंतेनागताःस्मश्शरणंशरण्यम् ॥
॥ १ ॥ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोविष्णुःप्रसन्नात्माउवाचत्रिदिवौकसः ॥ २ ॥ विष्णुरुवाच ॥ तुष्टोऽस्मिदेवाभद्रंवोयुष्मत्स्तोत्रेणसाम्प्र
तम् ॥ ३ ॥ यइदंप्रपठेद्भक्त्याविजयस्तोत्रमादरात् ॥ नतस्यदुर्लभंदेवास्त्रिषुलोकेषुकिंचन ॥ ४ ॥ गवांशतसहस्रस्यसम्यग्दत्तस्ययत्फलम् ॥
तत्फलंसमवाप्नोतिकीर्तनाच्छ्रवणान्नरः ॥ ५ ॥ सर्वकामप्रदंनित्यंदेवदेवस्यकीर्तनम् ॥ अतःपरंमहाज्ञानंनभूतंनभविष्यति ॥ १०६ ॥ इतिश्रीपाद्म
पुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदेवासुरसंग्रामसमाप्तौविजयस्तोत्रंनामसप्तसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७७ ॥ संजयउवाच ॥ येऽसुराश्चमृतायुद्धेसम्मुखेविमुखेऽपि
वा ॥ गतिंतेषामहंब्रह्मञ्श्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥१ ॥ असङ्ख्याताइमेदैत्यास्त्रैलोक्येसचराचरे ॥ अद्याप्यासन्गताःकुत्रएतन्मेशंसभोगुरो ॥ २ ॥ व्या
सउवाच ॥ येमृतास्संमुखेशूरादैत्यानांप्रवरारणे ॥ स्वयंप्राप्यचदेवत्वंभोग्यमश्नन्तिशाश्वतम् ॥ ३ ॥ प्रासादायत्रसौवर्णानानारत्नविभूषिताः ॥
सर्वकामप्रदावृक्षाःस्वर्णदीतोयसंयुताः ॥ ४ ॥ पद्मोत्पलसुकह्लारैर्गन्धाढ्यैरन्यपुष्पकैः ॥ दधिदुग्धाज्यखण्डैश्चयुतापुष्करिणीशुभा ॥ ५ ॥

अतीवरूपसम्पन्नाःसदैवनवयौवनाः ॥ यत्रसन्तिस्त्रियोदिव्याःसर्वाभरणभूषिनाः ॥ ६ ॥ तत्रराज्यंप्रकुर्वन्तितथैववसुधातले ॥ एवंजन्माष्टकंप्रा
प्यधनिनोऽध्यक्षमन्त्रिणः ॥ ७ ॥ अर्धसंमुखगात्रेणदिवमश्नन्तिशाश्वतम् ॥ विमुखाःकातराभीतायेचमायाविनोरणे ॥ ८ ॥ तेयान्तिनिरयंघो
रंयेचदेवद्विजद्विषः ॥ पतितंमूर्च्छितंभग्नमन्ययोद्धारमाहवे ॥ ९ ॥ हन्तारोनिरयंयान्तितेतचम्लेच्छाःकुवाचकाः ॥ परन्यासापहर्तारोविमुखास्स
न्तितत्त्वतः ॥ १० ॥ रात्रौवाविपिनेनष्टेचोरास्साहसकारिणः ॥ सर्वभक्षरतामूढाम्लेच्छागोब्रह्मघातकाः ॥ ११ ॥ कुवाचकाःपरेम्लेच्छाएतेयेकू
टयोनयः ॥ तेषांपैशाचिकीभाषालोकाचारोनविद्यते ॥ १२ ॥ नास्तिशौचंतपोज्ञानंनदेवपितृतर्पणम् ॥ दानश्राद्धादिकंयज्ञेसुराणांचप्रपूजनम्
॥ १३ ॥ पितृणांचनशुश्रूषाद्विजदेवतपस्विनाम्॥ज्ञानलोपादतस्तेषांमलशौचंनविद्यते ॥ १४ ॥ मातरंभगिनींचान्यांगृहिणींकामयन्तिच ॥ सर्वो
विपर्ययौलोकात्सदाचारोमलीमसः ॥ १५ ॥ तार्क्ष्यस्योद्गमनानांचअन्येषांगोत्रवासिनाम् ॥ कुलजातास्सदादैत्यायेषांपुण्यमकारणम् ॥ १६॥
दुर्गतिंचमृतायान्तिद्विजस्त्रीशिशुघातिनः ॥ गवाशिनोदुरात्मानोह्यभक्ष्यभक्षणेरताः ॥ १७ ॥ कीटयोनिंव्रजन्त्येतेतरवश्चपिपीलिकाः ॥ नमन्त्रे
षुनदेवेषुकल्पन्तेतेसुरद्विषः ॥ १८ ॥ अग्रजःसहजस्तेषांसदृङ्गोग्राम्यवृत्तयः ॥ लोमकेशप्रणेतारःक्रव्यभक्षरताभुवि ॥ १९ ॥ साहसंचव्रतंदानंस्ना
नंयज्ञादिकंचयत् ॥ मत्स्यमांसादिषुप्रीतामृषावचनभाषिणः ॥ २० ॥ सदाकामास्सदालोभास्सदाक्रोधमदान्विताः ॥ वधवन्धरतोद्वेगाद्यूतसङ्गी
तसम्प्रियाः ॥ २१ ॥ कुभृत्याःकुजनप्रीताःपूतिगन्धरतांनराः ॥ नदेवेषुनविज्ञेषुनधर्मश्रवणेषुच ॥ २२ ॥ स्तोत्रमन्त्रादिकेपुण्येयथाकार्येष्वनि
श्चयाः ॥ बहुरोगाधिरोषाश्चबहुरूपपरिच्छदाः ॥ २३ ॥ नरजातिषुदैत्यानांचिह्नान्येतानिभूतले ॥ नजानन्तिपरंलोकंनगुरुंस्वंनचापरम् ॥ २४ ॥
गर्भपूरणमिच्छन्तिनातिथिंनगुरून्द्विजान् ॥ नदेवंनसुतंगोत्रंनमित्रंनचबान्धवम् ॥ २५ ॥ स्वप्नेदानंनजानन्तिभक्षणान्नपरिच्छदम् ॥ गोपायन्तिध
नंयस्मात्तेयक्षानररूपिणः ॥२६॥ प्राणान्तेऽपिधनंकिंचिन्नदिशन्तिचराजनि ॥ तेयक्षादुर्गतिस्थाश्चपरार्थेभारवाहकाः ॥ २७ ॥ प्रेतानांलक्षणंयद्वा
सर्वलोकविगर्हितम् ॥ स्त्रीणांचपुरुषाणांचशृणुष्वैकमनामम ॥२८॥ मलपङ्कधरानित्यंसत्यंशौचविवर्जिताः ॥ दन्तकुन्तलवस्त्राणांवपुषोमलसश्चयाः
॥ २९ ॥ गृहपीठादिपात्राणांसकृच्छौचंनरोचते ॥ नपश्यन्तिसुखंस्त्रीणांविशन्तिकाननेद्रुतम् ॥ ३० ॥ विघसोच्छिष्टपूतीनांभक्षणेऽभिरताभुवि ॥
अन्नपानंचशयनमन्धकारेषुरोचते ॥ ३१ ॥ कदाचित्स्वस्थतानास्तिक्वचिद्राशुचितातनौ ॥ लक्षणंनरलोकेषुप्रेतानामीदृशंकिल ॥ ३२ ॥ हिता
हितंनजानन्तिमित्रामित्रंगुणागुणम्॥पापपुण्यादिकंस्थानंस्नानंदेवद्विजार्चनम् ॥३३॥ अरिमित्रमुदासीनंनविदन्तिस्वभावतः ॥ मर्त्यस्थाःपशवस्ते

चज्ञायन्तेबुद्धिसंमतैः ॥ ३४ ॥ बुद्ध्यानानात्वभावाश्चभ्रमन्तिचमृषाभुवि ॥ यक्षरूपानरास्तेचसर्वकर्मबहिष्कृताः ॥ ३५ ॥ एषांभेदंप्रवक्ष्यामि लक्षणंधरणीतले ॥ विजातामर्त्यलोकेषुपापस्यैवानुरूपतः ॥ ३६ ॥ मलीमसभुविप्रस्थंनागरंछद्मरूपिणम् ॥ विघसादिप्रभोक्तारंकाकमाहुर्मनीषिणः ॥ ३७ ॥ अभक्ष्येनिरतःपापःकुक्कुरःपूतिसंप्रियः ॥ प्रवृत्तस्सर्वगुह्येषुभक्ष्याभक्ष्यसजीवनः ॥ ३८ ॥ भूम्यांपश्वादियोनीनांकुलेषुप्राप्तसम्भवाः ॥ शुनोविगृह्यहस्तेनम्लेच्छानांभक्षणप्रियाः ॥ ३९ ॥ विशेषात्सूकराणांचतथाचरणयोधिनाम् ॥ पोषणेभक्षणेप्रीताःपूतिगर्ह्येष्वसाधुषु ॥ ४० ॥ पर्वतेकरणाद्वह्नेःकाष्ठसञ्चयसङ्ग्रहे ॥ विज्ञेयास्तेसदाम्लेच्छाःक्षत्रियाणांभयाकुलाः ॥ ४१ ॥ लोकानांनष्टधर्मेचसदाशौचविवर्जिते ॥ कुलीनानांतदाम्लेच्छाभविष्यन्तिचदस्यवः ॥ ४२ ॥ तेषांसंसर्गतोऽन्येचसम्बन्धादन्नभोजनात् ॥ मैथुनात्तस्ययोषासुतद्भावंतुव्रजन्तिते ॥ ४३ ॥ तस्मिन्कालेजनास्सर्वेदुःखरोगप्रतापिताः ॥ दुर्भिक्षान्नपरामूढाःसदाराजप्रपीडिताः ॥ ४४ ॥ तत्रासत्येरतामर्त्याःसर्वशौचविवर्जिताः ॥ नश्रूयन्तेजनैरेवपुराणागमसंहिताः ॥ ४५ ॥ मद्यमांसप्रियाःपापास्सर्वभक्षास्सुदारुणाः ॥ दारुणाचारनिरतानित्यंछलपरायणाः ॥ ४६ नपुष्णन्तिसुतास्तातंप्रसुवंचगुरूनपि ॥ नशुश्रूषन्तिवैभृत्याःस्वामिनंगुणशालिनम् ॥ ४७ ॥ भर्तारंनस्त्रियःकाश्चिच्छ्वशुरौचस्वमातरः ॥ नित्यकष्टानरास्तत्रकलहश्चगृहेगृहे ॥ ४८ ॥ नृपाम्लेच्छाःसुरापाश्चतथामन्त्रिपुरोहिताः ॥ मनुष्यैश्चबलिस्तेषांमत्स्यैर्मांसैर्निरामिषः ॥ ४९ ॥ पाषण्डायासयोगेभ्यःप्रधानागुणवार्तयोः ॥ धनिकैःकोकिलैर्मन्दैर्व्याप्तंतैस्तुमहीतलम् ॥ ५० ॥ ततोऽन्योन्यंप्रियामूढावनेवानगरेषुच ॥ भक्ष्याभक्ष्यंसमश्नन्तिमत्स्यमांसादिकंनराः ॥ ५१ ॥ वनेद्विजातयश्चान्येभुञ्जतेचानुपापकम् ॥ भक्तिमन्तंपशुंचान्यत्सर्वेयान्त्यपुनर्भवम् ॥५२ ॥ पातयन्तिपितॄन्पापाःसर्वेतेपूर्वदेवकाः ॥ ॥ पिशाचाराक्षसायेचमर्त्यकागुह्यकाध्रुवम् ॥ ५३ ॥ एतेचाविनयप्रीतानदेवानचमानुषाः ॥५४॥संजयउवाच ॥ कथंचमर्त्यभावेषुलक्षंजानन्तितात्त्विकाः ॥ एतंमेसंशयंनाथदूरीकुरुततस्ततः ॥५५॥ व्यासउवाच ॥ कृतपापानुरूपास्तुद्विजातिष्वन्यजातिषु ॥ असुराराक्षसाःप्रेताःस्वभावंनत्यजन्तिते ॥ ५६ ॥ जातायेचासुरामर्त्येसदातेकलहोत्सुकाः ॥ कुहकाःकच्चराःक्रूराःविज्ञेयाराक्षसाभुवि ॥ ५७ ॥ जनोद्विग्नादिकंदानंतथादेवार्चनंभुवि ॥ उग्रभावाद्धनंलब्ध्वाराज्यंभुञ्जन्तिशाश्वतम् ॥ ५८ ॥ जयंशौर्यादिकंपुण्यंपुनःपापक्षयंव्रजेत् ॥ एवमुर्व्यांतथानाकेनागलोकेयमालये ॥ ५९ ॥ उग्रेणतपसाकश्चित्सुरत्वंलभतेदिवि ॥ वासुदेवंसमाराध्यप्रह्लादःसुरपूजितः ॥ ६० ॥ हरंतथान्धकोदैत्यःस्तुत्वातत्सभ्यकोऽभवत् ॥ तस्यैवगणमुख्यत्वंलेभेभृङ्गीमहाबलः ॥ ६१ ॥ एतेचान्येचबहवो

बलिरिन्द्रोभविष्यति ॥ गच्छन्तिसद्गतिंतातइहामुत्रचसर्वदा ॥ ६२ ॥ केचिद्दैत्यकुलेजाताःपृथिव्यांसुरसत्तमाः ॥ भावयन्तिपितॄन्सर्वाञ्शत
शोऽथसहस्रशः ॥ ६३ ॥ एकेनापिसुपुत्रेणकुलत्राणंचर्धीमता ॥ एकोऽपिवैष्णवःपुत्रःकुलकोटिंसमुद्धरेत् ॥ ६४ ॥ म्रियन्तेपुण्यतीर्थेषुमुक्तिक्षेत्रेच
ज्ञानतः ॥ ब्रह्मज्ञानविदोयेतेतारयन्तितरन्तिच ॥ ६५ ॥ एकापतिव्रतानारीकुलकोटिंसमुद्धरेत् ॥ जितेन्द्रियोऽपिधर्मात्माद्विजदेवार्चनेरतः ॥६६॥
क्षयेधर्मेकलौशेषेपुरेजनपदेषुच ॥ एकोरक्षतिधर्मात्मापुरंग्रामंजनंकुलम् ॥ ६७ ॥ विज्ञातृमेदुरंचासीद्ब्राह्मणानांपुरंमहत् ॥ तत्रसर्वेद्विजाःशश्व
त्सन्ध्योपासनतत्पराः ॥ ६८ ॥ वेदपाठरताधीरादेवातिथिद्विजार्चकाः ॥ यज्ञव्रताग्निकर्माणःषट्कर्मपरिनिश्चयाः ॥ ६९ ॥ अतिकृच्छ्रेचतेषांवैन
पापेवर्ततेमनः ॥ कुर्वन्तिसततंवीराव्रतंयज्ञंसनातनम् ॥ ७० ॥ कदाचिद्दैवयोगाच्चगृहस्थश्चसकोविदः ॥ वह्नौजुहोतिविप्रर्षिराज्यंमन्त्रेणमन्त्रवित्
॥ ७१ ॥ तस्मिन्कालेचतस्यैवमूत्रकृच्छ्रंसुदारुणम् ॥ तत्प्रोज्झितुंगतःसोऽपिरक्षार्थंस्थाप्यचेटिकाम् ॥ ७२ ॥ तस्यास्त्वनवधानेनशुनाचाज्यं
चभक्षितम् ॥ भियातयाततःपात्रंस्वीयमूत्रेणसम्भृतम् ॥ ७३ ॥ असंलक्ष्याजुहोदग्नौसविप्रस्त्वरयाततः ॥ आश्चर्यंचततोवह्नौलक्षितंतेनतत्क्षणात्
॥ ७४ ॥ कूटंहेममयंसाक्षात्स्वर्णजाम्बूनदप्रभम् ॥ गृहीत्वातन्मुदाविप्रःपापयोगंचकारह ॥ ७५ ॥ पप्रच्छविस्मयाद्दासींकथमेतद्वदप्रिये ॥
मुदातत्रयथावृत्तंकथितंतुतयाद्विज ॥ ७६ ॥ ततोनित्यंयथाकालंतच्चतस्यप्रवर्तते ॥ समृद्धिरद्भुतागेहेलोकविस्मयकारिणी ॥ ७७ ॥ ततःपरस्परा
च्छ्रुत्वासर्वैरेवचतत्पुरे ॥ कृतंकर्मदुराचारंश्रुत्वालोभादसाधुभिः ॥ ७८ ॥ गुरुलोभाच्चसुमहत्स्वान्तेपङ्कंविशत्यपि ॥ पङ्काद्देवभयान्मोहान्मतिभ्रं
शोऽभवत्ततः ॥ ७९ ॥ अथकिल्बिषकूटेनदग्धमेवपुरंचतत् ॥ स्त्रियोदुष्टाजनादुष्टाःसर्वेपापबलात्तदा ॥ ८० ॥ वृद्धोज्ञाताद्विजस्तत्रतत्कार्येनमतिं
दधौ ॥ तस्यभार्यातदासाध्वीपुरुदुःखेनसंयुता ॥ ८१ ॥ भर्तारंकृच्छ्रसन्तप्तापुरकार्यंजगादसा ॥ ८२ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ कष्टमेवर्ततेनाथदृष्ट्वा
त्वांदुःखसंयुतम् ॥ ग्रामाचारमिमंयद्वाऽप्यपरंकर्तुमर्हसि ॥ ८३ ॥ व्यासउवाच ॥ ततस्तत्रसदोषज्ञःस्मित्वावचनमब्रवीत् ॥ ८४ ॥ द्विजउवाच॥
यस्तुजीवतिपापेनत्यक्त्वाधर्मंपरंहितम् ॥ सर्वेधेयोमहाभागेप्रगच्छत्यपुनर्भवम् ॥ ८५ ॥ एतेविप्रादुराचाराःसदारास्सपरिच्छदाः ॥ अतिपात
कयोगाच्चमहापातकसंमताः ॥ ८६ ॥ सहपापेनमहताप्रयास्यन्तिरसातलम् ॥ अन्तेऽपुनर्भवंप्राप्यापराधान्तोनविद्यते ॥ ८७ ॥ अहमेकोऽत्रति
ष्ठामिस्वपुण्यपरिरक्षणात् ॥ ८८ ॥ व्यासउवाच ॥ ततस्सातमुवाचेदंलोकद्वास्यंवचस्तव ॥ वक्तुमर्हसिनश्चाग्रेनपुरोऽन्यस्यकस्यचित् ॥ ८९ ॥
द्विजउवाच ॥ यदियास्यामिचान्यत्रइतोऽहंतत्क्षणात्प्रिये ॥ सवित्तैःस्वजनैरेवपुरीयास्यत्यधोगतिम् ॥ ९० ॥ व्यासउवाच ॥ इत्युक्त्वापरम

प्रीतःसङ्गृह्यचधनंस्वकम् ॥ क्षिप्रंसचतयासार्धंययौसीमान्तरंद्विजः ॥ ९१ ॥ स्थित्वाऽपश्यत्पुरीतावत्स्थिरातिष्ठतिपूर्ववत् ॥ साचाहतंपतिंसाध्वी
पुरीचेयंननश्यति ॥ ९२ ॥ विमृश्यतामुवाचेदंविप्रवर्यस्सुविस्मितः ॥ किंतुतिष्ठतितत्रैवद्रव्यमस्मद्गृहाद्बहिः ॥ ९३ ॥ विचार्यसाधवंप्राहमया
भ्रान्त्याउपानहौ ॥ नानीतेतिष्ठतस्तत्रधारयिष्यामिकिंतुवै ॥ ९४ ॥ एवमुक्तापतिंसाध्वीगृहीत्वांतउपागता ॥ पत्युरभ्याशतोदृष्टंपुरंनिर्व्यथनं
गतम् ॥ ९५ ॥ ततोविप्रादयोवर्णाःकद्वराःपुरवासिनः ॥ तिष्ठन्तिनरकेघोरेदुःखिताश्चापुनर्भवे ॥ ९६ ॥ कृच्छ्राद्यमपुरंयान्तिनास्तितेषांचनि
ष्कृतिः ॥ पूतिगन्धंततोऽमेध्यंवर्जनीयंप्रकीर्तितम् ॥ ९७ ॥ पूर्ववद्भक्षणेप्रीतोह्यघपापंकरोतिच ॥ स्तेयशीलोनिशाचारीबुधैर्ज्ञेयस्सवञ्चकः ॥ ९८ ॥
अवुधःसर्वकार्येषुअज्ञातःसर्वकर्मसु ॥ समयाचारहीनस्तुपशुरेवसबालिशः ॥ ९९ ॥ एवमुष्ट्रादयस्सन्तिभक्षादिनकुलादयः ॥ हिंस्रोज्ञातिज
नोद्वेगीरतेयुद्धेचकातरः ॥ १०० ॥ विघसादिप्रियोनित्यंनरःश्वाकीर्तितोबुधैः ॥ चौर्यकर्मरतोनित्यंबहुमित्रप्रवञ्चकः ॥ १ ॥ मिथुनेकलहोनित्यं
मर्त्यस्तुपरिकीर्तितः ॥ प्रकृत्याचपलोनित्यंसदाभोजनचञ्चलः ॥ २ ॥ प्लवगःकाननप्रीतोनरःशाखामृगोभुवि ॥ मूचकोभाषयाबुद्ध्यास्वजनेऽन्य
जनेषुच ॥ ३ ॥ उद्वेगजनकत्वाच्चसपुमानुरगःस्मृतः ॥ बलवान्कान्तशीलश्चसततंचानपत्रपः ॥ ४ ॥ पूतिमांसप्रियोभोगीनृसिंहस्समुदाहृतः ॥
तत्स्वनादेवसीदन्तिभीताअन्येवृकादयः ॥ ५ ॥ द्विरदादिनरायेचज्ञायन्तेदूरदर्शिनः ॥ एवमादिक्रमेणैवविजानीयान्नरेषुच ॥ ६ ॥ सुराणांलक्षणं
ब्रूमोनररूपंव्यवस्थितम् ॥ द्विजदेवातिथीनांचगुरुसाधुतपस्विनाम् ॥ ७ ॥ पूजातपोरतोनित्यंधर्मशास्त्रेषुनीतिषु ॥ क्षमाशीलोजितक्रोधःसत्यवादी
जितेन्द्रियः ॥ ८ ॥ अलुब्धःप्रियवाक्शान्तोधर्मशास्त्रार्थसंप्रियः ॥ दयालुर्दयितोलोकेरूपवान्मधुरस्वरः ॥ ९ ॥ वागीशःसर्वकार्येषुगुणीदक्षो
महाबलः ॥ साक्षरश्चापिविद्वांश्चगीतनृत्यार्थतत्त्ववित् ॥ ११० ॥ आत्मविद्यादिकार्येषुसर्वतन्त्रीस्वरेषुच ॥ हविष्येषुचसर्वेषुगव्येषुचनिरामिषे
॥ ११ ॥ सद्योगास्वादद्रव्येचप्रत्यग्रेचातिशोभने ॥ गन्धमाल्येषुवस्त्रेषुशास्त्रेष्वाभरणेषुच ॥ १२ ॥ सम्प्रीतश्चातिथौदानेपार्वणादिषुकर्मसु ॥ स्नानदाना
दिभिःकार्यैर्व्रतैर्यज्ञैःसुरार्चनैः ॥ १३ ॥ कालोगच्छतिपाठैश्चनक्लीबंवासरंभवेत् ॥ अयमेवमनुष्याणांसदाचारोनिरन्तरम् ॥ १४ ॥ देववन्मानवाचारोगी
यतेमुनिसत्तमैः ॥ किन्तुसत्त्वाधिकोदेवोमनुष्योभीतएवच ॥ १५ ॥ गम्भीरःसर्वदादेवःसदैवमानवोमृदुः ॥ द्वयोस्तुल्याचसम्प्रीतिर्निर्दैत्यादौभवेत्किल
॥ १६ ॥ प्रीतिभावंपरंसौख्यंसौहृदंसुकृतंशुभम् ॥ दैवमानुषयोरेवदैत्यराक्षसयोस्तथा ॥ १७ ॥ प्रेतादीनांचप्रेतेषुपशौप्रीतिःपशोरपि ॥ काकादयःस्वजातौच
तथान्येचस्वजातिषु ॥ १८ ॥ प्रीताभवन्तिचाप्रीताविद्यातेषांचलक्षणम् ॥ एवंपुण्यविशेषेणसविशेषासुजातिषु ॥ १९ ॥ प्रियाप्रियंविजानीयात्पुण्यापुण्यं

गुणागुणम्॥दम्पत्योर्नसुखंकिंचिज्जातिभेदान्नृणांभुवि ॥१२०॥ स्वजातिषुभवेत्प्रीतिर्मुक्तौवानिरयेऽपिवा॥अतिपुण्याल्लभेदायुःशोभनाःपुण्यकारिणः ॥२१॥पापात्मानोलभन्तेऽन्तंयेचदैत्यादयोनराः॥कृतेजाताःसुराभूमौनदैत्याश्चान्यजातयः ॥२२॥ त्रेतायामेकपादंचद्विपदंद्वापरेयुगे॥सन्ध्यायांचकलेरेवसर्वपादंचसङ्कुलम् ॥२३॥ देवादीनांभवेज्जातंभारतंयत्प्रवर्तितम्॥येतेदुर्योधनस्यैवयोधाःसैन्यादयस्तथा॥२४॥ तेचदैत्यादयःसर्वेयेचकर्णादयोभुवि॥गाङ्गेयोवसुमुख्यश्चद्रोणोदेवमुनिःप्रभुः ॥२५॥ अश्वत्थामाहरःसाक्षाद्धरिर्नन्दकुलोद्भवः॥पञ्चेन्द्राःपाण्डवाजाताविदुरोधर्मएवच॥२६॥गान्धारीद्रौपदीकुन्तीचैतादेव्योधरातले ॥ देवदैत्याःकलेर्मध्येदैत्याश्शेषेचमानवाः ॥ २७ ॥ उत्पत्स्यन्तेसदाप्रेताःक्रव्यादाःपशुपक्षिणः ॥ तेषांचकुलटादासीनित्यकष्टायवीयसी ॥२८॥ नित्यंद्वन्द्वेषुसम्प्रीत्यातेषामाचारभाषिणी ॥ किल्बिषेषुचसर्वेषुकलहेऽन्यायकर्मणि ॥ रतादैत्यादयोयेतेसर्वेनिरयगामिनः ॥ २९ ॥ वैशम्पायनउवाच ॥ दैत्यादीनांमृषाभावात्सुरत्वंनसुरालयम् ॥ कथंभोग्यंकथंसौख्यमारोग्यंबलसञ्चयम् ॥१३०॥ राज्यमायुस्तथाकीर्तिरभीष्टंद्वयितंबलम् ॥ नीतिविद्यादिकंभाव्यंजन्मवृद्धंसनातनम् ॥३१ ॥ दानाध्ययनकर्माणियज्ञादिचकथंप्रभो ॥ एतदाप्तायशिष्यायमह्यंभोवक्तुमर्हसि ॥३२॥ व्यासउवाच ॥ दैत्यानांसाहसादेवतापोभवतिनिश्चितम् ॥ व्रतंयज्ञादिकंचैवसम्प्रीतिःस्वजनस्यच ॥३३॥ योदान्तोविगुणैर्मुक्तोनीतिशास्त्रार्थतत्त्वगः ॥ एतैश्चविविधैःपूतःसभवेत्सुरलक्षणः ॥ ३४ ॥ पुराणागमकर्माणिनाकेष्वत्रचवैद्विज ॥ स्वयमाचरतेपुण्यंसधरोद्धरणक्षमः ॥ ३५ ॥ यःशैवोवैष्णवश्चाण्डःसौरोगाणपएवच ॥ तारयित्वापितॄन्सर्वान्सधरोद्धरणक्षमः ॥ ३६ ॥ विशेषाद्वैष्णवंदृष्ट्वाप्रीयतेपूजयेच्चयः ॥ विमुक्तस्सर्वपापेभ्यस्सधरोद्धरणक्षमः ॥ ३७ ॥ षट्कर्मनिरतोविप्रःसर्वयज्ञरतस्सदा ॥ धर्माख्यानप्रियोनित्यंसधरोद्धरणक्षमः ॥ ३८ ॥ विश्वासघातिनोयेचकृतघ्नाव्रतलोपिनः ॥ द्विजदेवेषुविद्विष्टाश्शातयन्तिधरांनराः ॥ ३९ ॥ येचमद्यरताःपापाद्यूतकर्मरतास्तथा ॥ पाषण्डपतितालापाःशातयन्तिधरांनराः ॥ १४० ॥ सुकर्मरहितायेचनित्योद्विग्नाश्चनिर्भयाः ॥ स्मृतिशास्त्रार्थकोद्विग्नाश्शातयन्तिधरांनराः ॥ ४१ ॥ निजवृत्तिंपरित्यज्यकुर्वन्तिचाधर्मांचये ॥ गुरुनिन्दारताद्वेषाच्छातयन्तिधरांनराः ॥ ४२ ॥ दातारंयेरोधयन्तिपातकेप्रेरयन्तिच ॥ दीनानाथान्पीडयन्तिशातयन्तिधरांनराः ॥ ४३ ॥ एतेचान्येचबहवःपापकर्मकृतोनराः ॥ पुरुषान्पातयित्वातुशातयन्तिधरांनराः ॥ ४४ ॥ यइदंशृणुयाद्रम्यंगुह्याद्गुह्यंपरंहितम् ॥ नतस्यदुर्गतिर्दुःखंदौर्भाग्यंदीनताभुवि ॥ ४५ ॥ नदैत्यादौभवेज्जन्मस्वर्लोकेशाश्वतंसुखम् ॥ नाकालेमरणंतस्यनचपापैःप्रलिप्यते ॥ ॥ ४६ ॥ इहसर्वजनाध्यक्षस्त्रिदिवंत्रिदिवेश्वरः ॥ कल्पंकल्पंदिवंभुक्त्वामोक्षमार्गंव्रजत्यसौ ॥ १४७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपुण्यव्यक्ति

र्नामाष्टसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७८ ॥ वैशम्पायनउवाच ॥ प्रभवत्ययमाकाशेनित्यंद्विजवरप्रभो ॥ कोऽयंकोवाप्रभावोऽस्यकुत्रजातोघृणीश्वरः॥१॥
किंकरोतिहिकार्यंवैयतोरश्मिमयोभृशम् ॥ देवैर्मुनिवरैस्सिद्धैश्चारणैर्दैत्यराक्षसैः ॥ २ ॥ निखिलैर्मानुषैःपूज्यःसदैवब्राह्मणादिभिः ॥ ३ ॥ व्यास
उवाच ॥ परमंब्रह्मणस्तेजोब्रह्मदेहाद्विनिस्सृतम् ॥ साक्षाद्ब्रह्ममयंविद्धिधर्मकामार्थमोक्षदम् ॥ ४ ॥ मयूखैर्निर्मलैःकूटमतिचण्डंसुदुःसहम् ॥ दृष्ट्वा
प्रदुद्रुवुर्लोकाःकरैश्चण्डैःप्रपीडिताः ॥ ५ ॥ ततश्चसागराःसर्वेवरनद्योनदादयः ॥ शुष्यन्तिजन्तवस्तत्रम्रियन्तेचातुराजनाः ॥ ६ ॥ अथशक्रादयो
देवाब्रह्माणंसमुपागताः ॥ इममर्थंतदाप्रोचुर्देवांश्चविधिरब्रवीत् ॥ ७ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ आदिर्ब्रह्मतनोर्देवाःसत्त्वगोजनकःप्रभुः ॥ अयंरजोमयःसाक्षा
त्सुधांशुस्तनुमध्यगः ॥ ८ ॥ एताभ्यांपालितालोकास्त्रैलोक्येसचराचराः ॥ दिव्योपपादकादेवायेवात्रैवजरायुजाः ॥ ९ ॥ अण्डजास्स्वेदजाश्चैव
येवात्रैवोद्भिज्जादयः ॥ सूर्यस्यास्यप्रभावंतुवक्तुमेवनशक्नुमः ॥ १० ॥ अनेनरक्षितालोकाजनितापालिताध्रुवम् ॥ अस्यैवसदृशोनास्तिसर्वेषांपरि
रक्षणात् ॥ ११ ॥ यंचदृष्ट्वाप्युषःकालेपापराशिःप्रलीयते ॥ तमाराध्यजनामोक्षंसाधयन्तिद्विजातयः ॥ १२ ॥ सन्ध्योपासनकालेतुविप्राब्रह्मवि
दःकिल ॥ उद्बाहवोभवन्त्येवतेचदेवप्रपूजिताः ॥ १३ ॥ अस्यैवमण्डलस्थांचदेवींसन्ध्यास्वरूपिणीम्॥समुपास्य द्विजास्सर्वेलभन्तेस्वर्गमोक्षकौ ॥
॥ १४ ॥ धरायांपतितोच्छिष्टाःपूतास्तेचास्यरश्मिभिः ॥ सन्ध्योपासनमात्रेणकल्मषात्पूततांव्रजेत् ॥ १५ ॥ दृष्ट्वाचाण्डालकंगोघ्नंपतितंकुष्ठस
ङ्गतम् ॥ महापातकसङ्कीर्णमुपपातकसंवृतम् ॥ १६ ॥ पश्यन्तियेनरास्सूरंतेपूतागुरुकिल्बिषात् ॥ अस्योपासनमात्रेणसर्वरोगात्प्रमुच्यते ॥१७॥
नान्धत्वंनचदारिद्र्यंनदुःखंनचशोच्यताम् ॥ लभतेचइहामुत्रसमुपास्यविरोचनम् ॥ १८ ॥ प्रदृष्टानैवलोकैश्चदेवाहरिहरादयः ॥ ध्यानरूपप्रगम्या
स्तेदृष्टोदेवोह्ययंस्मृतः ॥ १९ ॥ देवाऊचुः ॥ अस्तुप्रसादनाराध्यश्चास्तूपासनपूजनम् ॥ अस्यैवदर्शनंब्रह्मन्प्रलयानलसंमितम् ॥ २० ॥ सर्वेन
रादयस्सत्त्वामृतावस्थांगताभुवि ॥ अस्यतेजःप्रभावेणप्रनष्टास्सागरादयः ॥ २१ ॥ नसमर्थावयंसोढुंकथमन्येपृथग्जनाः ॥ तस्मात्तवप्रसादाच्चपू
जयामोयथारविम् ॥ यजन्तिचनराभक्त्यातदुपायोविधीयताम् ॥२२॥ व्यासउवाच ॥ देवानांवचनंश्रुत्वागतोब्रह्माखगेश्वरम् ॥ गत्वास्तोतुंसमारे
भेसर्वलोकहितायवै॥२३॥ब्रह्मोवाच॥देवत्वंसर्वलोकस्यचक्षुर्भूतोनिरामयः॥ब्रह्मरूपधरःसाक्षाद्दुष्प्रेक्ष्यःप्रलयानलः॥२४॥ सर्वदेवस्थितस्त्वंहिसदावा
युसखस्तनौ ॥ अन्नादिपाचनंत्वत्तोजीवनंचभवेद्ध्रुवम् ॥ २५ ॥ उत्पत्तिप्रलयौदेवत्वमेकोभुवनेश्वरः ॥ त्वदृतेसर्वलोकानांदिनैकंनास्तिजीवनम् ॥
॥ २६ ॥ प्रभुस्त्वंसर्वलोकानांत्रातागोप्तापिताप्रसूः ॥ चराचराणांसर्वेषांत्वत्प्रसादाद्धृतंजगत् ॥ २७ ॥ देवेषुत्वत्समोनास्तिभगवंस्त्वखिलेषुच ॥

अन्तर्देहेषुबाह्येषुसर्वेषुभुवनेषुच ॥ २८ ॥ सर्वत्रतेऽस्तिसद्भावस्त्वयैतद्धारितंजगत् ॥ रूपगन्धादिकारीत्वंरसानांस्वादुतात्वया ॥ २९ ॥ एवं
विश्वेश्वरःसूरोनिखिलस्थितिकारकः ॥ तीर्थानांपुण्यक्षेत्राणांमखानांजगतःप्रभोः ॥ ३० ॥ त्वमेकःप्रयतोहेतुस्सर्वसाक्षीगुणाकरः ॥ सर्वज्ञःसर्व
कर्ताचहर्तापातासदोत्सुकः ॥ ३१ ॥ ध्वान्तपङ्कामयघ्नश्चदारिद्र्यदुःखनाशनः ॥ प्रेत्येहचपरोबन्धुःसर्वज्ञःसर्वलोचनः ॥ ३२ ॥ त्वदृतेसर्वलो
कानामुपकारीनविद्यते ॥ ३३ ॥ आदित्यउवाच ॥ पितामहमहाप्राज्ञविश्वेन्द्रविश्वभावक ॥ ब्रूहिशीघ्रंपरंयत्तेकरिष्यामिमतंविधे ॥ ३४ ॥ ब्रह्मो
वाच ॥ मयूखस्तेऽतिचण्डश्चलोकानामतिदुःसहः ॥ यथैवमृदुतामेतितथाकुरुसुरेश्वर ॥ ३५ ॥ आदित्यउवाच ॥ किरणाःकोटिकोटिर्मेलोक
नाशकराःपराः ॥ नचाभीष्टकरालोकेप्रयोगाच्छिन्धितान्प्रभो ॥ ३६ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोविरिञ्चिनातूर्णंरविवाक्यवशाद्धुवम् ॥ आहूय
विश्वकर्माणंकृत्वावज्रमयींभ्रमिम् ॥ ३७ ॥ चिच्छेदचरवेर्भानून्प्रलयानलसन्निभान् ॥ तैरेवरचितंतत्रविष्णोश्चक्रंसुदर्शनम् ॥ ३८ ॥ अमोघं
यमदण्डंचशूलंपशुपतेस्तथा ॥ कालस्यचपरःखड्गश्शक्तिर्गुरुप्रमोदिनी ॥ ३९ ॥ चण्डिकायाःपरंशस्त्रंविचित्रंशूलकंतथा ॥ चक्रेब्रह्माज्ञयाशीघ्रं
विश्वकर्मातुतेनवे ॥ ४० ॥ सहस्रकिरणंशिष्टमन्यच्चैवप्रशातितम् ॥ अजनोपायभावेनपुनश्चकश्यपान्मुनेः ॥ ४१ ॥ अदितेर्गर्भसञ्जातआदित्यइतिवै
स्मृतः ॥ अयंचरतिविश्रान्तेमेरुशृङ्गंभ्रमत्यपि ॥ ४२ ॥ सदोर्ध्वंदिनरात्रंचधरण्यालक्षयोजने ॥ ग्रहाश्चन्द्रादयस्तत्रचरन्तिविधिनोदिताः ॥ ४३ ॥
सूरःसञ्चरतेमासान्द्वादशद्वादशात्मकः ॥ सङ्क्रमादस्यसङ्क्रान्तिःसर्वैरेवप्रतीयते ॥ ४४ ॥ तासुयद्दाफलंभूमोलोकानांनिखिलंमुने ॥ धनुर्मिथुनमीने
षुकन्यायांषडशीतयः ॥ ४५ ॥ वृषवृश्चिककुम्भेषुसिंहेविष्णुपदीस्मृता ॥ तर्पणंचाक्षयंविद्धिदानंदेवार्चनंतथा ॥ ४६ ॥ षडशीतिसहस्राणिषडशीतौ
फलंभवेत् ॥ विष्णुपद्यांतुलक्षंतुअयनेकोटिकोटिकम् ॥ ४७ ॥ विष्णुपद्यांतुयद्दानमक्षयंपरिकीर्तितम् ॥ दातुर्वदामिसान्निध्यंसदाजन्मनिजन्मनि
॥ ४८ ॥ शीततूलपटीदानान्नदुःखंजायतेतनौ ॥ तुलादानेतल्पदानेद्वयोरेवाक्षयंफलम् ॥ ४९ ॥ सर्वोपकरणांशय्यांयोददातिविमत्सरः ॥ वर्णमु
ख्यायविप्रायसराजपदवींलभेत् ॥ ५० ॥ तथैवाग्निंजलंदत्त्वानदीतीरेपथिप्रगे ॥ दत्त्वाचतैलताम्बूलमुर्व्याअधिपतिर्भवेत् ॥ ५१ ॥ सत्यभावाद्द्विजं
नत्वाधनीचाक्षयतांव्रजेत् ॥ माघेमास्यसितेपक्षेपञ्चदश्यामहर्मुखे ॥ ५२ ॥ पितॄंस्तिलजलैरेवतर्पयित्वाक्षयोदिवि ॥ सुलक्षणांचगांदत्त्वाहेमशृङ्गांमणि
प्रभाम् ॥ ५३ ॥ रौप्यखुरप्रदेशांचतथाकांस्यसुदोहनाम् ॥ एतांदत्त्वाद्विजाग्र्यायसार्वभौमोभवेन्नृपः ॥ ५४ ॥ दत्त्वान्नाभरणंराजामण्डलेशोधने
श्वरः ॥ तिलधेनुंतुयोदद्यात्सर्वोपस्करणान्विताम् ॥ ५५ ॥ सप्तजन्मार्जितात्पापान्मुक्तोनाकेऽक्षयोभवेत् ॥ भोज्यान्नंब्राह्मणेदत्त्वाअक्षयंस्वर्गमश्नुते

॥ ५६ ॥ धान्यंवस्त्रंतथाभृत्यंगृहपीठादिकंचयत् ॥ योददातिद्विजाग्र्याय चलक्ष्मीर्नमुञ्चति ॥ ५७ ॥ यत्किञ्चिद्दीयतेदानंस्वल्पवायदिवाबहु ॥
अक्षयंपरलोकेषुयुगाद्यासुतथैवच॥५८॥ यद्वादेवार्चनंस्तोत्रंधर्माख्यानप्रतिश्रवः ॥ पुनातिसर्वपापेभ्योदिविपूज्योभवत्यसौ ॥५९॥तृतीयामाघमास
स्यसितामन्वन्तरास्मृता ॥ तस्यांयद्दीयतेदानंसर्वमक्षयमुच्यते ॥ ६० ॥ धनंभोग्यंतथाराज्यंनाकंकल्पान्तरस्थितम् ॥ तस्माद्दानंसतांपूजाप्रेत्यान
न्तफलप्रदा ॥ ६१ ॥ मन्वन्तरातुमाघस्यात्सप्तमीयासितेतरा ॥ तिथिःपुण्यतमाप्रोक्तापुराणैरभिरक्षिता ॥ ६२ ॥ माघमासेसितेपक्षेसप्तमीकोटिभा
स्करा ॥ तामुपोष्यनरःपुण्यांमुच्यतेनात्रसंशयः ॥ ६३ ॥ सूर्यग्रहणतुल्याहिशुक्लामाघस्यसप्तमी ॥ अरुणोदयवेलायांतस्यांस्नानंमहाफलम् ॥
॥ ६४ ॥ यच्चतत्रकृतंपापंमयासप्तसुजन्मसु ॥ तन्मेरोगंचशोकंचभास्करीहन्तुसप्तमी ॥ ६५ ॥ जननीसर्वभूतानांसप्तमीसप्तसप्तिके ॥ सप्तम्यामुदितेदे
विनमस्तेरविमण्डले ॥ ६६ ॥ अर्कपत्रंयवाःपुष्पंसुगन्धबदरीफलम् ॥ तत्पत्रेताम्रपात्रेवायुक्तमानीयतण्डुलम् ॥ ६७ ॥ यज्ञसूत्रंससिन्दूरं
दत्त्वाचार्घंसुशोभनम् ॥ सर्वपापंक्षयंयातिसप्तजन्मकृतंचयत् ॥ ६८ ॥ नरकैःपीड्यतेतावद्रोगैःपापैश्चदुःखदैः ॥ हविष्यंभोजयेदन्नंशुद्धमात
पतण्डुलैः ॥ ६९ ॥ वर्जयेच्चशिलाघृष्टंशृङ्गबेरंतुशाककम् ॥ कोरदूषकपत्रंचरम्भाच्छागीघृतंतथा ॥ ७० ॥ केशकीटादिकंवर्ज्यमुष्णोदस्ना
नमेवच ॥ अल्पबीजादिकंसर्वंव्रतेसूरस्यवर्जयेत् ॥ ७१ ॥ अन्यच्चनाचरेत्तत्रधर्मचिन्तांविनाव्रती ॥ सौरव्रतंमहापुण्यंपुराणैरभिनन्दितम्
॥ ७२ ॥ वर्षकोटिसहस्राणिवर्षकोटिशतानिच ॥ आदित्यस्यसमंभोग्यंलभतेदिविशाश्वतम् ॥ ७३ ॥ एवंस्वर्गक्षयादेवराजाभूमौमहाधनी ॥ मर्त्ये
लोकेपुराभ्यासात्करोतिभास्करव्रतम् ॥७४॥ तथास्वयंसुखंभोग्यंलभतेदिविशाश्वतम् ॥ आरोग्यंसम्पदंजन्मीभास्करस्यप्रसादतः ॥ ७५ ॥ रवि
वारेभवेद्याचसप्तमीमाघशुक्लके ॥ महाजयेतिविख्याताअन्यत्रविजयास्मृता ॥ ७६ ॥ विजयाकोटिलक्षंस्यादनन्तंस्यान्महाजया ॥ तत्रैकेनव्रतेनैवे
मुच्यतेजन्मबन्धनात् ॥ ७७ ॥ अश्वरत्नंसुवर्णंचरक्तवस्त्रंचधान्यकम् ॥ ददातिभास्करप्रीत्यास्वर्गमर्त्यपतिःक्रमात् ॥ ७८ ॥ एषांभेदंप्रवक्ष्यामिशृणु
विप्रयथार्थवत् ॥ उत्तमाभरणैर्युक्तंसद्वाहंयोददातिह ॥ ७९ ॥ समुद्रैस्सप्तभिर्जुष्टांभूमिमेत्यरिवर्जिताम्॥लभेद्भवान्तरेमर्त्यमेकेनैकाधिपोभवेत् ॥८०॥
अश्वहीनंचपत्राङ्गंवृषभैर्वाप्यलङ्कृतम्॥ हेममाषंद्विमाषंवादक्षिणाविहिताबुधैः॥ ८१ ॥ रत्नभाण्डंमहार्घंचहैमैरेवकृतंचयत् ॥ स्वर्णंवाकेवलंदत्त्वात्रिवि
ष्टपधनेश्वरः ॥ ८२ ॥ रक्तवस्त्रंचधान्यंचशक्तितोयःप्रयच्छति ॥ स्वर्गोर्व्योरीशतामेतिनतंलक्ष्मीर्विमुञ्चति ॥ ८३ ॥ अरोगीसुप्रसन्नात्मादस्युजेताप्र
तापवान् ॥ यावत्प्रभासतेभानुस्तावत्पूज्यनमोहिमः॥ ८४ ॥ माघादौद्वादशींमायांसप्तमींकारयेत्सतु॥इहाभीष्टफलंभुक्त्वासुरैश्चैवप्रपूज्यते॥ ८५॥

अर्काङ्गसप्तमीव्रतंकृत्वाचविधिवद्बुधः ॥ पापात्पूतइहाभीष्टंसम्प्राप्यमुक्तिमाप्नुयात् ॥ ८६ ॥ लक्षणंचप्रवक्ष्यामिमासिमासिचयोविधिः ॥
व्रतस्यास्यप्रसादाच्चसुराणामर्चितोदिवि॥८७॥शुक्लपक्षेरविदिनेप्रवृत्तेचोत्तरायणे ॥ पुंनामधेयनक्षत्रेगृह्णीयात्सप्तमीव्रतम्॥ ८८॥ हस्तोमैत्रंतथापुष्यः
श्रवोमृगपुनर्वसू ॥ पुंनामधेयनक्षत्राण्येतान्याहुर्मनीषिणः ॥ ८९ ॥ पञ्चम्यामेकभक्तंतुषष्ठ्यांनक्तंप्रकीर्तितम् ॥ सप्तम्यामुपवासंचअष्टम्यांपारणंभ
वेत् ॥९०॥ अर्काग्रंशुचिगोमयंसुमरिचंतोयंफलंचाश्नुतेमूलंनक्तमुपोषणंचविधिवत्कृत्वैकभक्तंतथा ॥ क्षीरंवाप्यशनंघृताक्तमितिचप्रोक्ताःक्रमेणामुना
कृत्वावासरसप्तमींदिनकृतःप्राप्नोत्यभीष्टंफलम् ॥ ९१॥ अर्काग्रंग्रामात्पूर्वोत्तरदिग्गतार्कविटपस्यशाखाग्रस्थितंविशिष्टंसूक्ष्मपत्रद्वयंसतोयंदन्तैरस्पृष्टं
पातव्यम् ॥ शुचिगोमयंभूमावपतितंमध्याङ्गुष्ठाभ्यांपलमात्रंदन्तैरस्पृष्टंसतोयंपातव्यम् ॥ सुमरिचमव्रणमपुरातनंस्थूलमवशुष्कमेकंदन्तैरस्पृष्टंसतोयं
पातव्यम् ॥ तोयंब्रह्मपित्रङ्गुलीमूलप्रसरंपातव्यम् ॥ फलंखर्जूरनारिकेलानामन्यतमंदन्तैरस्पृष्टंपातव्यम्॥ घृताक्तमितिचाहारंमयूरडिम्भपरिमाणम् ॥
घृतमपितत्परिमाणम् ॥ ९२ ॥ आत्मनोद्विगुणांछायांयदाकुर्वीतभास्करः ॥ तदानक्तंविजानीयान्ननक्तंनिशिभोजनम् ॥ ९३ ॥ प्रथमंपूजयेद्देवंफ
लपुष्पादिमन्त्रकैः ॥ अन्नदानंततःकुर्याद्विध्युक्तपरिमाणकम् ॥ ९४ ॥ ततोध्यानम् ॥ सर्वलक्षणम्पूर्णंसर्वाभरणभूषितम् ॥ द्विभुजंरक्तव
र्णंचरक्तपङ्कजधृत्करम् ॥ ९५ ॥ तेजोबिम्बंबहुजलमध्यस्थंस्रपरिच्छदम् ॥ पद्मासनगतंदेवंरक्तगन्धानुलेपनम् ॥ आदित्यंचिन्त
येद्देवंपूजाकालेविशेषतः ॥९६॥ मन्त्रश्चायम्॥ भास्करायविद्महेसहस्ररश्मयेधीमहितन्नःसूर्यःप्रचोदयात् ॥ ९७॥ जप्यएषपरःप्रोक्तःसप्तम्यांविजया
वहः ॥ करवीरैःकरञ्जैश्चरक्तकुङ्कुमसन्निभैः ॥ ९८ ॥ पश्चाच्चपारणाकार्यातथाष्टम्यांविशेषतः ॥ अष्टम्यामेवकर्तव्यंनवम्यांनैवपारणम् ॥ ९९ ॥
व्रतेफलंनचाप्नोतिनवम्यांपारणेकृते ॥ पारणंत्वपराह्णेतुकटुतिक्ताम्लवर्जितम् ॥ १०० ॥ तण्डुलंशोधयेद्यत्नात्तृणबीजादिकंत्यजेत् ॥ मुद्गमाष
तिलादीनिघृतंचपरिवर्जयेत् ॥ १ ॥ ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्याशक्तःक्षीरादिहव्यकैः ॥ यथाशक्त्यन्नपानैश्चव्यञ्जनैश्चनिरामिषैः ॥ २ ॥ विप्रायदक्षि
णांदद्याद्विभज्यचानुरूपतः ॥ इमामनन्तफलदांयःकुर्यात्सप्तमींनरः ॥ ३ ॥ सर्वपापप्रशमनींधनपुत्रविवर्धनीम् ॥ मासिमासिद्विजश्रेष्ठव्रतंकृ
त्वार्कतुष्टये ॥ ४ ॥ यःकुर्यात्पारणंभक्त्यासूर्यलोकंसगच्छति ॥ कल्पकोटिंवसेत्स्वर्गेततोयातिपरांगतिम् ॥ ५ ॥ इदमेवपरंगुह्यंभाषितंशम्भुना
पुरा ॥ श्रवणात्सततंतस्यव्रतस्यपरिपालनात ॥ श्रावयेद्वापिलोकस्यफलंतुल्यंप्रकीर्तितम् ॥ १०६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेअर्काङ्ग
सप्तमीव्रतंनामैकोनाशीनितमोऽध्यायः ॥ ७९ ॥ वैशम्पायनउवाच ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादाच्चश्रुतंमेपावनंव्रतम् ॥ अपरंश्रोतुमिच्छामिब्रध्नस्यचप्रि

यंचयत् ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ कैलासशिखरेरम्येसुखासीनंमहेश्वरम् ॥ प्रणम्यशिरसाभूमौस्कन्दोवचनमब्रवीत् ॥ २ ॥ अर्काङ्गाख्यविधिस्त्व
त्तोमयैवंविस्तराच्छ्रुतः ॥ वारादेर्यत्फलंनाथश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः ॥ ३ ॥ ईश्वरउवाच ॥ रक्तपुष्पैरवेर्वारेत्वर्घ्यंदद्याद्व्रतीनरः ॥ नक्ताहारंहविष्यान्नं
कृत्वास्वर्गान्नहीयते ॥ ४ ॥ सप्तम्याश्चसदाचारंसर्वमेवार्कवासरे ॥ कुर्वतःप्रीतिमाप्नोतिसमणःपरमेश्वरः ॥ ५ ॥ सूस्यसदृशंयातितिथिवारस्य
पालनात् ॥ एकेनगाणपत्यस्ययावत्सूरोनभस्तले ॥ ६ ॥ सर्वकामप्रदंपुण्यमैश्वर्यंरोगनाशनम् ॥ स्वर्गदंमोक्षदंपुण्यंरवेर्वारेव्रतंहितम् ॥ ७ ॥
रविवारेणसङ्क्रान्त्यासप्तम्यातद्दिनेशिवे ॥ व्रतपूजादिकंजप्यंसर्वंचाक्षयतांव्रजेत् ॥ ८ ॥ आदित्यवासरेशुभ्रेग्रहाधिपप्रपूजनम् ॥ प्राणादहतवक्रे
णनिःसार्यमण्डलेन्यसेत् ॥ ९ ॥ द्विभुजंरक्तपद्मस्थंसुगलंरक्तवाससंसर्वरक्ताभरणंध्यात्वाहस्ताभ्यांपुष्पंविधृतंसङ्घ्रायैशान्यांक्षिपेत् ॥ १० ॥
आदित्यायविद्महेभास्करायधीमहि ॥ तन्नोभानुःप्रचोदयात ॥ ११ ॥ ततोगुरूपदिष्टेनविधिनाचविलेपनम् ॥ विलेपनान्तेसद्धूपंधूपान्तेचप्रदीपक
म् ॥ १२ ॥ प्रदीपान्तेचनैवेद्यंततोवारिनिवेदयेत् ॥ ततोजप्यंस्तुतिमुद्रांनमस्कारंतुकारयेत् ॥ १३ ॥ अञ्जलिःप्रथमामुद्राद्विती
याधेनुकास्मृता ॥ एवंयःपूजयेदर्करविसायुज्यमाव्रजेत् ॥ १४ ॥ ममब्रह्मवधाद्घोरंकपालंकरलग्नकम् ॥ रवेस्तस्यप्रसादात्तुमुक्तंवाराणसीत
टे ॥ १५ ॥ रवेःपरतरंदैवंत्रैलोक्येतुनविद्यते ॥ यस्यप्रसादतोघोरान्मुक्तोऽहंगुरुकिल्विषात् ॥ १६ ॥ स्कन्दउवाच ॥ श्रुत्वात्वत्तोगिरंनाथवि
स्मयोमेऽभवत्प्रभो ॥ त्वदन्योऽस्तिनकोदेवःकथंब्रह्मवधस्त्वयि ॥ १७ ॥ त्वंचज्ञानीश्वरोयोगीलोकेभोक्ताऽक्षरोऽव्ययः ॥ देवानांगुरुरेकस्त्वंव्याप्त
रूपीमहेश्वरः ॥ १८ ॥ सर्वज्ञोवरदोनित्यंसर्वेषांप्राणिनांप्रभुः ॥ दुष्कृतंतेकुतोनाथतथाक्रोधोविशेषतः ॥ १९ ॥ शिवउवाच ॥ लोकानां
चहितार्थायपृथग्भूतायुगेयुगे ॥ सर्वंकुर्मोवयंपुत्रब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ २० ॥ नास्माकंबन्धमोक्षौचनाकार्यंकार्यमेववा ॥ तथालोकस्यरक्षार्थंच
रामोविधिपूर्वकम् ॥ २१ ॥ सर्वंचपरमंचैवसर्वविघ्नविनाशनम् ॥ सर्वरोगप्रशमनंसर्वार्थप्रतिसाधकम् ॥ २२ ॥ एकोऽसौबहुधाभूत्वाकालभे
दादनिन्दितः ॥ मासेमासेतुतपतिएकोद्वादशतांव्रजेत् ॥ २३ ॥ मित्रोमार्गशिरेमासिपौषेविष्णुःसनातनः ॥ वरुणोमाघमासेतुसूर्योवैफाल्गुने
तथा ॥ २४ ॥ चैत्रेमासितपेद्भानुर्वैशाखेतापनःस्मृतः ॥ ज्येष्ठमासेतपेदिन्द्रआषाढेतपतेरविः ॥ २५ ॥ गभस्तिःश्रावणेमासियमोभाद्रपदेत
था ॥ हिरण्यरेताश्वयुजिकार्तिकेतुदिवाकरः ॥ २६ ॥ इत्येतेद्वादशादित्यामासिमासिप्रकीर्तिताः ॥ उरुरूपामहातेजायुगान्तानलवर्चसः ॥
॥ २७ ॥ यइदंपठतेनित्यंतस्यपापंनविद्यते ॥ नरोगोनचदारिद्र्यंनावमानोभवेत्क्वचित् ॥ २८ ॥ अक्षयंलभतेस्वर्गंसुखंराज्यंयशःक्रमात् ॥ महा

मन्त्रंप्रवक्ष्यामिसर्वप्रीतिकरंपरम् ॥ २९ ॥ ॐनमःसहस्रबाहवेआदित्यायनमोनमः ॥ नमस्तेपद्महस्तायवरुणायनमोनमः ॥ ३० ॥ नमस्तिमिर
नाशायश्रीसूर्यायनमोनमः ॥ नमःसहस्रजिह्वायभानवेचनमोनमः ॥ ३१ ॥ त्वंचब्रह्मात्वंचविष्णूरुद्रस्त्वंचनमोनमः ॥ त्वमग्निःसर्वभूतेषुवायु
स्त्वंचनमोनमः ॥ ३२ ॥ सर्वगःसर्वभूतेषुनहिकिंचित्त्वयाविना ॥ चराचरेजगत्यस्मिन्सर्वदेहेव्यवस्थितः ॥ ३३ ॥ इतिजस्वालभेत्कामं
स्वर्गभोग्यादिकंक्रमात् ॥ आदित्योभास्करःसूर्योअर्कोभानुर्दिवाकरः ॥ ३४ ॥ सुवर्णरेतामित्रश्चपूषात्वष्टाचतेदश ॥ स्वयम्भूस्तिमिराशश्चद्वा
दशःपरिकीर्तितः ॥ ३५ ॥ नामान्येतानिसूर्यस्यशुचिर्यस्तुपठेन्नरः ॥ सर्वपापाच्चरोगाच्चमुक्तोयातिपरांगतिम् ॥ ३६ ॥ पुनरन्यत्प्र
वक्ष्यामिभास्करस्यमहात्मनः ॥ रक्ताख्यायेरक्तनिभास्सिन्दूरारुणविग्रहाः ॥ ३७ ॥ यानिनामानिमुख्यानितच्छृणुष्वषडानन ॥ तपनस्तापनश्चैव
कर्ताहर्ताग्रहेश्वरः ॥ ३८ ॥ लोकसाक्षीत्रिलोकेषुव्योमाधिपोदिवाकरः ॥ अग्निगर्भोमहाविप्रःस्वर्गःसप्ताश्ववाहनः ॥ ३९ ॥ पद्महस्तस्तमोभेदी
ऋग्वेदोयजुःसामगः ॥ कालप्रियंपुण्डरीकंमूलस्थानंचभावितम् ॥ ४० ॥ यःस्मरेच्चसदाभक्त्यातस्यरोगभयंकुतः ॥ शृणुकार्तिकयत्नेनसर्वपाप
हरंशुभम् ॥ ४१ ॥ नसन्देहोमनाक्कार्यआदित्यस्यमहामते ॥ ॐइन्द्रायनमः ॥ ॐविष्णवेनमः ॥ ४२ ॥ एषजप्यश्चहोमश्चसन्ध्योपासनमेव
च ॥ सर्वशान्तिकरश्चैवसर्वविघ्नविनाशनः ॥ ४३ ॥ नाशयेत्सर्वरोगांश्चलूताविस्फोटकादिकान् ॥ कामलादिकरोगांश्चयेरोगाश्चैवदारुणाः ॥४४॥
ऐकाहिकंत्र्याहिकंचज्वरंचातुर्थिकंतथा ॥ कुष्ठरोगंक्षयरोगंकुक्षिरोगंज्वरंतथा ॥४५॥ अश्मरीमूत्रकृच्छ्रांश्चनानारोगामयांस्तथा ॥ येवातप्रभवारो
गायरोगागर्भसम्भवाः ॥ ४६ ॥ मर्दयन्तोमहारोगामर्दितावेदनात्मकाः ॥ विलयंयान्तितेसर्वआदित्योच्चारणेनतु ॥ ४७ ॥ रक्षमांदेवदेवेशग्र
हरोगभयेषुच ॥ प्रशमंयान्तितेसर्वेकीर्तितेतुदिवाकरे ॥ ४८ ॥ मूलमन्त्रंप्रवक्ष्यामिसर्वकामार्थसाधकम् ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदंनित्यंभास्करस्यम
हात्मनः ॥ ४९ ॥ मन्त्रश्चायम् ॥ ॐह्रांह्रींसःसूर्यायनमः ॥ अनेनमन्त्रेणसदासर्वसिद्धिर्भवेद्ध्रुवम् ॥ ५० ॥ व्याधयोवैनबाधन्तेनचा
निष्टभयंभवेत् ॥ सूर्यावर्तोदकंयस्तुगृहीत्वातुक्रमेणतु ॥ ५१ ॥ तस्यप्राशनमात्रेणनरोरोगात्प्रमुच्यते ॥ नदातव्यंनख्यातव्यंजप्तव्यंचप्रय
त्नतः ॥ ५२ ॥ अभक्तेष्वनपत्येषुपाषण्डलौकिकेषुच ॥ कटुतैलसमायुक्तंनस्येपानेचदापयेत् ॥ ५३ ॥ सूर्यावर्तजलंपुत्रसर्वरोगाद्विमुच्य
ते ॥ मूलमन्त्रस्तुजप्तव्यःसन्ध्यायांहोमकर्मसु ॥ ५४ ॥ जप्यमानेतुनश्यन्तिरोगाःक्रूरग्रहास्तथा ॥ किमन्यैर्बहुभिःशास्त्रैर्मन्त्रैर्वाबहुविस्तरैः
॥ ५५ ॥ सर्वशान्तिरियंवत्ससर्वार्थप्रतिसाधिका ॥ नास्तिकायनदातव्यादेवब्राह्मणनिन्दके ॥ ५६ ॥ गुरुभक्तायदातव्यानान्येभ्योऽपिकदा

चन ॥ प्रातरुत्थाययोनित्यंकीर्तयिष्यतिमानवः ॥ ५७ ॥ गोघ्नः कृतघ्नकश्चैवमुच्यतेसर्वपातकैः ॥ शरीरारोग्यकृच्चैवधनवृद्धियशस्करः ॥ ५८ ॥
जायतेनात्रसन्देहोयस्यतुष्येद्दिवाकरः ॥ एककालंद्विकालंवात्रिकालंनित्यमेवच ॥ ५९ ॥ यःपठेद्रविसान्निध्येसोऽभीष्टंफलमाप्नुयात् ॥ पुत्रा
र्थीलभतेपुत्रंकन्यार्थीकन्यकांलभेत् ॥ ६० ॥ विद्यार्थीलभतेविद्यांधनार्थीलभतेधनम् ॥ शृणुयात्संयुतोभक्त्याशुद्धाचारसमन्वितः ॥ ६१ ॥
सर्वपापविनिर्मुक्तस्सूर्यलोकंव्रजत्यपि ॥ भास्करस्यव्रतेयज्ञव्रताचारमखेषुच ॥ ६२ ॥ पुण्यस्थानेषुतीर्थेषुपठेत्कोटिगुणंभवेत् ॥ ग्रहेभोज्येषुपूजा
यांब्रह्मभोज्येद्विजाग्रतः ॥ ६३ ॥ यइदंपठतेविप्रस्तस्यानन्तफलंभवेत् ॥ तपस्विनांचविप्राणांदेवानामग्रतःसुधीः ॥ ६४ ॥ यःपठेत्पाठयेद्वापिसुर
लोकेमहीयते ॥ ६५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेसूर्यशान्तिर्नामाशीतितमोऽध्यायः॥ ८० ॥ व्यासउवाच ॥ मध्यदेशेस्वराट्सम्राड्भद्रेश्वर
इतिश्रुतः ॥ तपोभिर्बहुभिःपूतोव्रतैर्नानाविधैरपि॥ १ ॥देवांस्तुपूजयेन्नित्यंसुभावेनसदाखलु ॥ तस्यसव्येऽभवत्कुष्ठंकरेश्वेतमजायत ॥ २ ॥ ततोभि
षक्प्रयोगाच्चलक्षणंदृश्यतेपुरा ॥ आहूयद्विजमुख्यांश्चमन्त्रिणःसोऽब्रवीद्वचः ॥ ३ ॥ राजोवाच॥ किल्बिषंमेकरेविप्रादुःसहंलोकगर्हितम् ॥ तस्मात्पु
ण्यंमहाक्षेत्रंयत्रत्यक्ष्यामिविग्रहम् ॥ ४ ॥ आज्ञापयतधर्मज्ञाःपरलोकहितायवै ॥ वंशहीनस्यमेवीराःप्रेत्यामुत्रहितंचयत् ॥ ५ ॥ तद्ब्रूतसुप्रसन्नाम
उद्दिष्टंयत्करोम्यहम् ॥ ६ ॥ द्विजाऊचुः ॥ परित्यक्तेत्वयाराष्ट्रेधर्मशीलेनधीमता ॥ नष्टंजगदिदंराजंस्तस्मान्नोवक्तुमर्हसि ॥ ७ ॥ अयमस्यप्रतीका
रोह्यस्माभिरवगम्यते ॥ सूरंमन्त्रैर्महादेवंयत्नादाराधयप्रभो ॥ ८ ॥ राजोवाच ॥ केनोपायेनविप्रेन्द्रास्तोषयिष्यामिभास्करम् ॥ अमेध्येनाथकु
ष्ठेनलोकानांगर्हितेनच ॥ ९ ॥ अदृश्यःसर्वभूतानांगर्हितोऽस्मिद्विजातयः ॥ किंकरिष्यामिराज्यंचकिंस्यादाराधनेनतु ॥ १० ॥ द्विजाऊचुः ॥
अत्रस्थित्वास्वराज्येतुसमुपास्यविरोचनम् ॥ प्रमुच्यकिल्बिषाद्घोरात्स्वर्गमोक्षंचलप्स्यसे ॥ ११ ॥ व्यासउवाच ॥ एतच्छ्रुत्वातुराजेन्द्रःप्रणिपत्य
द्विजोत्तमान् ॥ अकार्षीत्तस्यसूर्यस्यपरमाराधनंचयत् ॥ १२ ॥ नित्यपूजांतथामन्त्रैरुपहारैर्विलेपनैः ॥ फलैर्नानाविधैर्घैरक्षतातपतण्डुलैः
॥ १३ ॥ जपापुष्पार्कपर्णैश्चकरवीरकरञ्जकैः ॥ रक्तकुङ्कुमसिन्दूरैस्तथावासन्तिकादिभिः ॥ १४ ॥ सुगन्धकदलीपत्रैस्तत्फलैःसुमनोहरैः ॥ अर्घ्य
मौदुम्बरेकृत्वासदासूर्यायपार्थिवः ॥ १५ ॥ आदित्यसंमुखोदत्तेसदामन्त्रिपुरोहितैः ॥ महिषीभिस्तथाचार्घोभोगिनीभिःसमन्ततः ॥ १६ ॥ सर्वैर
न्तःपुरस्थैश्चसपत्नीकैश्चरक्षिभिः॥ चेटवर्गैस्तथाऽन्यैश्चदीयतेऽर्घोदिनेदिने ॥१७॥अर्कशान्तिभिरत्युग्रैःस्तोत्रमन्त्रादिभिःपरैः॥मूलमन्त्रान्यमन्त्रैश्चय
जन्तिस्मदिवाकरम् ॥ १८ ॥ तथार्काङ्गव्रतंचान्यत्कृतंतैःसुसमाहितैः ॥ क्रमात्समांसमासाद्यरोगस्यान्तंगतोनृपः ॥ १९ ॥ बाधितेचामयेघोरेसरा

जानिखिलंजगत् ॥ नियम्यकारयामासकल्येचयाजनव्रतम् ॥ २० ॥ एवमेवजपापुष्पंसुगन्धंकदलीफलम् ॥ बाणैर्जायाभिरालभ्यमर्कपर्णान्य
पुष्पकम् ॥ २१ ॥ एवमेवमहापुण्यंकृत्वासर्वजनप्रियम् ॥ हविष्यान्नोनिराहारोजनोयजतिभास्करम् ॥ २२ ॥ एवमेवत्रिभिर्वर्गैरर्चितस्तैर्विभा
करः ॥ सन्तुष्टोभूपनागम्यकृपयाचब्रवीद्वचः ॥ २३ ॥ सूर्यउवाच ॥ वरंवरयचाभीष्टंयस्तेमनसिवर्तते ॥ सर्वेषांवोहितार्थायसानुगःपुर
वासिनाम् ॥ २४ ॥ राजोवाच ॥ यदीच्छसिवरंदातुंसर्वलोचनमत्प्रियम् ॥ सर्वेषांनःपरंस्वगत्वत्सकाशेभवत्विति ॥ २५ ॥ सूर्यउवाच ॥ अ
मात्यास्तेद्विजाविप्राःसदारास्सपरिच्छदाः ॥ नवीनयौवनाःशुद्धायावदाभूतसम्प्लवम् ॥ २६ ॥ तिष्ठन्तुमत्पुरेरम्येसर्वभोगैर्निरामयाः ॥ सुरद्रुमैः
सुसम्पूर्णैःप्रासादैर्द्रुमकल्पकैः ॥ २७ ॥ प्रमदाभिर्महाभागनृत्यगीतादिभिःपरैः ॥ पञ्चकल्पान्तरेराजामन्वादौत्वंभविष्यसि ॥ २८ ॥ अमीतेमनु
जाभूपपुरस्थाश्चपुरोधसः ॥ तथाजनपदस्थाश्चविद्वांसोधनिनोनराः॥२९॥तत्रमत्तोवरंलब्ध्वासुखंस्वर्गमवाप्स्यथ ॥३०॥व्यासउवाच॥एवमुक्त्वाज
गच्चक्षुस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ ततोभद्रेश्वरोराजासपुरोदिविमोदते ॥ ३१ ॥ तत्रकीटादयोयेचतेऽपीताःससुतादयः ॥ स्वर्गेदेवद्रुमेभोग्यंकुर्वन्तिमह
दद्भुतम् ॥ ३२ ॥ एवमेवनृपाविप्रामुनयश्शंसितव्रताः ॥ येचक्षत्रादयोवर्णास्सूरस्वर्गंययुर्द्रुतम् ॥ ३३ ॥ कैश्चिदभ्यर्थितंवित्तंपुत्रदारास्तथापरैः ॥ सु
खंस्वर्गंतथारोग्यंभास्करस्यप्रसादतः ॥ ३४ ॥ पुण्यकूटमिदंभद्रंयःपठेन्मानवःशुचिः ॥ सर्वपापक्षयस्तस्यरुद्रवत्पूजितोभुवि ॥ ३५ ॥ सर्वसाक्षीभ
वेत्स्वर्गेवरदोभास्करप्रियः ॥ शृणोतिसंयतोमर्त्यःसोऽभीष्टंफलमाप्नुयात् ॥ ३६ ॥ पारगःसर्वपापानांभास्करस्यैवसंसदि ॥ वावदूकोभवेन्नित्यंश्र
वणात्पुण्यवान्धनी ॥ ३७ ॥ इदंगुह्यातिगुह्यंचभास्करेणप्रचारितम् ॥ इदंयमायकथितंक्षितौव्यासेनकीर्तितम् ॥ ३८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि
खण्डेभद्रेश्वराख्याननामैकाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८१ ॥ वैशम्पायनउवाच ॥ श्रुतोग्रहेश्वरस्यैषप्रभावस्त्वत्प्रसादतः ॥ रव्यादीनांग्रहाणांचसाधनं
नोवदद्विज ॥ १॥ केतेरव्यादयस्तेषांकथंतोषःकथंप्रियम्॥कालेदेशेतुसम्प्राप्तेदर्शनंतच्छिवाशिवम् ॥२॥ व्यासउवाच ॥ ग्रहादयोयेलोकेतुभुञ्जन्तिपु
ण्यपातकम्॥शिवाशिवंचकुर्वन्तिविश्वकर्मक्षयायवै ॥ ३ ॥ सूरःकालोऽन्तकोज्ञेयोजनेषुचग्रहेषुच ॥ तिग्मसौम्याचयोगात्सनिग्रहानुग्रहेप्रभुः ॥४॥
ग्रहभावाचतस्यैवसन्तोषंनिगदाम्यहम्॥उदुम्बरपलाशाभ्यांपल्लवाभ्यांजुहोतियः॥५ ॥आकृष्णेनेतिमन्त्रेणमूलकेनाथशान्तये॥जुहुयादाज्ययुक्ताभ्या
मभीष्टफलहेतवे ॥६॥ शान्तयेसर्वरोगाणांवधबन्धविमोचने ॥ एकैकेनतुमन्त्रेणहोतव्यंचशतंशतम्॥७॥शितंचच्छागलंदद्यात्सूरायादित्यवासरे॥भो
जयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्याहव्यकव्यैर्मनोहरैः ॥ ८ ॥ सप्तम्यांचसितेपक्षेपञ्चदश्यांतथैवच ॥ रोगाद्विमुच्यतेरोगीनरोगात्कृच्छ्रमेष्यति॥९॥परमंचामरंसत्त्व

माब्रह्मस्तम्बमात्रके ॥ ब्रह्माण्डेचाणुमात्रेचसूरःसम्भावयिष्यते ॥ १० ॥ संहारान्तंक्रमात्सर्वमुत्पत्तिस्थितिकारणात् ॥ प्राणंसर्गेजनानांसपाताविश्व
चरस्तनौ ॥ ११ ॥ मृत्युकालेतनोर्मध्यात्प्राणेनसहगच्छति ॥ शीर्षान्तस्थःसदाचन्द्रो द्विरष्टकलयायुतः॥१२॥अहर्निशंसुधावृष्टिंदेहेवर्षत्यधोमुखः॥
जन्तवस्तेनजीवन्तिमहासत्त्वानुमात्रकाः ॥१३ ॥ उर्व्यांसस्यानिपुष्णातितथास्थावरजङ्गमान् ॥ एताभ्यांपुष्पवद्भ्यांचधारितंजनितंजगत् ॥ १४ ॥
तयोराराधनात्पुष्टिःसदापुण्यापरार्द्धिका॥साधयेत्सर्वकार्याणिसाधकःसर्वदाशुचिः ॥१५॥ नपूजयतियोमोहात्सुधांशुंमानवाधमः॥आयुस्तस्यक्षयं
यातिनरकंचाधिगच्छति॥१६॥निष्कलङ्ककलाधारगङ्गाधरशिरोमणे॥द्वितीयायांजगन्नाथतुभ्यंचन्द्रनमोऽस्तुते ॥१७॥तिथिमन्यामनुप्राप्यनमस्कारं
विधोर्यपि ॥ प्रकरोतिनरोयस्तुसोऽभीष्टंफलमाप्नुयात् ॥ १८॥ अत्रिनेत्रोद्भवश्रीमन्क्षीरोदमथनोद्भव ॥ महेशमुकुटावासतुभ्यंचन्द्रनमोऽस्तुते॥१९॥
दिव्यरूपनमस्तुभ्यंसुधाकरजगत्पते ॥ शुक्लपक्षेतथाकृष्णेत्रियामायांविदुर्बुधाः ॥ २० ॥ ॐह्रांह्रींसोमायनमःइतिजप्यमन्त्रः ॥ प्रभातेजपनीयः॥
एवंयःपूजयेत्सोमंश्रावयेच्चशृणोतिवा ॥ सपीयूषसमोलोकेभवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ २१ ॥ एवंसहस्रनाम्नायःस्तौतिपूजयतेभुवि ॥ सोऽक्षयंलभतेस्व
र्गंपुनरावृत्तिदुर्लभम् ॥ २२ ॥ इतिसोमपूजा ॥ पित्तलेभाजनेकांस्येदधिपूर्णेघृतेशिवे ॥ न्यूनोऽधिकस्तुविभवाच्छत्वाकर्मविमत्सरः ॥ २३ ॥
स्वर्णेवाराजतेवारेसौम्येकृष्णभवेत्तुधम् ॥ संस्थाप्यसर्वसंस्थानेदद्याद्बहुसुतायच ॥ २४ ॥ परंभवतिसौभाग्यंपीयूषादधिकंभृशम् ॥ स्त्रीणांचपुरुषा
णांचनदौर्भाग्यंकदाचन ॥ २५ ॥ रूपसौभाग्यकामोऽहंदधिपूर्णंचभाजनम् ॥ ददामिकांस्यपात्रस्थंदेहिसौभाग्यरूपकम् ॥ २६ ॥ द्विजायवा
क्यपूर्वेणदद्याद्विमत्सरोनरः ॥ शक्तितोदक्षिणादेयातथावस्त्रादिकंनवम् ॥ २७ ॥ भोज्यान्नंसर्वसंपूर्णंताम्बूलंसुमनोहरम् ॥ पुष्पमालादिकंदद्याद्रूप
सौभाग्यहेतवे ॥ २८ ॥ एवंयःकुरुतेदानंसोमोद्दिष्टंद्विजातये ॥ स्वर्लोकेनरलोकेवारूपसौभाग्यभुग्भवेत् ॥ २९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टि
खण्डेसोमार्चनंनामद्व्यशीतितमोऽध्यायः ॥८२॥ वैशम्पायनउवाच॥उद्भवंलोहिताङ्गस्यसन्तोषंतुजनेषुच ॥ प्रभावंवैभवंतेजःश्रोतुमिच्छामितत्त्वतः
॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ हरांशसम्भवोदेवःकुजातःपृथिवीसुतः ॥ सत्त्वस्थस्सत्त्वसंपूर्णश्शूरःशक्तिधरोभुवि ॥ २ ॥ तीक्ष्णःक्रूरग्रहोदेवोलोहि
ताङ्गःप्रतापवान् ॥ कुमारोरूपसंपन्नोविद्युत्पातमयःप्रभुः ॥ ३ ॥ अनेनभर्जितादैत्याःक्रव्यादायेसुरद्विषः ॥ दशायोगाच्चमनुजाउद्भिज्जाःपशुप
क्षिणः ॥ ४ ॥ वैशम्पायनउवाच ॥ शम्भोरेषकथंजातःकथंजातोमहीसुतः ॥ ग्रहोदेवःकथंक्रूरएतदिच्छामिवेदितुम् ॥ ५ ॥ कथमस्यभवेत्तुष्टिः
सर्वलोकेषुसर्वदा ॥ गुरोमय्याप्तभावेतुवदनिस्संशयंमुखात् ॥ ६ ॥ व्यासउवाच ॥ हिरण्याक्षकुलेधीमानसुराणांचपार्थिवः ॥ अन्धकेतिसमाख्या

तोदैत्यःसर्वसुरान्तकृत् ॥ ७ ॥ जातोविष्णुवरादेवजातोविष्णुपराक्रमः ॥ तेनैवनिर्जितादेवास्सेन्द्राःक्रतुभुजःक्रमात् ॥ ८ ॥ ततोदेवाविधिंग त्वावचनंचेदमब्रुवन् ॥ अन्धकेनैवचास्माकंहृतंराज्यंसुखंमखः ॥ ९ ॥ तस्मात्तस्यवधोपायउच्यतांतद्विधीयताम् ॥ अथधाताब्रवीद्वाक्यंदेवानस्य चनैधनम् ॥ १० ॥ नास्तिविष्णुवरादेवपीयूषस्यचभक्षणात् ॥ किन्तुतस्यासुरत्वस्ययथापरिभवोध्रुवम् ॥ ११ ॥ कुर्वेलोकहितार्थायश्रद्धांकाम समन्विताम् ॥ विचिकित्सातुतत्रैवसर्वास्त्रीरतिगच्छति ॥ १२ ॥ त्यक्त्वैकांपार्वतींदुर्गांनतस्यमानसंस्थिरम् ॥ ततःक्रुद्धोजगत्स्वामीतंचवैरूप्य तांनयेत् ॥ १३ ॥ ततोऽसुरत्वंसन्त्यज्यगणस्तस्यभविष्यति ॥ एवमुक्त्वाप्रजाध्यक्षःश्रद्धांकामसमन्विताम् ॥ १४ ॥ विचिकित्सांस्वमायांच प्रेषयामासतंप्रति ॥ ततोविचेष्टितःकामाद्योषान्वेषणतत्परः ॥ १५ ॥ स्वदारान्परयोषांचनापश्यद्विचिकित्सया ॥ ततोमायाप्रयुक्तोऽसौत्रैलोक्यं विचचारह ॥ १६ ॥ दृष्टंचहिमवत्पृष्ठेस्त्रीरत्नंचातिशोभनम् ॥ दृष्ट्वाचपार्वतींदैत्यःकामस्यवशगोऽभवत् ॥ १७ ॥ ज्ञानलोपात्ततोदुर्गांग्रहीतुंतांसचे च्छति ॥ उमाचकोटवीरूपंकृत्वादेहस्यचात्मनः ॥ १८ ॥ ईश्वरस्यान्तिकस्थाचग्रहीतुंतांससारसः ॥ ततःकामविचेताश्चउन्मत्तीकृतचेतनः ॥ १९ ॥ नजहातिशिवांधात्रींपार्वतींदैत्यपुङ्गवः ॥ ततोध्यानात्समागम्यमिलितःपार्वतींधवः ॥ २० ॥ दृष्ट्वातंचसदैत्येन्द्रःप्रगतस्तुस्वमालयम् ॥ सज्जीकृत्यस्वयोधांश्चशम्भुंजेतुंसमुत्सुकः ॥ २१ ॥ गौरीमेवसमानेतुंकाममोहादचेतनः ॥ एतच्छ्रुत्वातुत्रिदशागत्वातंनन्दिनेरिताः ॥ २२ ॥ अकुर्वंश्चमहद्युद्धंघोरंलोकभयङ्करम् ॥ दैत्यास्त्रणेमृतांस्तत्रदैत्याचार्योह्यजीवयत् ॥ २३ ॥ एतद्वृत्तंतुकैलासेसर्वेचैवन्यवेदयन् ॥ क्रोधाच्छम्भु स्तदावाक्यंनन्दिनंनिजगादह ॥ २४ ॥ शम्भुरुवाच ॥ गच्छदैत्यालयंवीरद्रुतमेवममाज्ञया ॥ पश्यतांसर्वदैत्यानांदैत्येन्द्रस्यचसंसदि ॥ २५ ॥ गृहीत्वाचिकुरेऽत्यर्थंभार्गवंतंदुरात्मकम् ॥ लब्ध्वाचास्मत्सकाशंवैविह्वलंचानयत्क्षणात् ॥ २६ ॥ व्यासउवाच ॥ ततोनन्दीश्वरःश्रीमान्पार्वतीप तिनेरितः ॥ काव्यंतंकुन्तलेधृत्वादैत्यानांपुरतोबलात् ॥ २७ ॥ आनयत्तंचतंदैत्याजघ्नुःप्रहरणैःशरैः ॥ नशेकुस्तेरुजांकर्तुंनन्दिनोबलशालिनः ॥ २८ ॥ देवानामग्रतोनन्दीगृहीत्वातंचकुन्तले ॥ हरस्यपुरतोहृष्टःसहतेनसमाययौ ॥ २९ ॥ गृहीत्वाभार्गवंशम्भुरसुराणांगुरुंरुषा ॥ अगिलद्रौ द्रमूर्तोसौऽकालान्तकसमःप्रभुः ॥ ३० ॥ ततोदैत्यपतिःक्रुद्धःसर्वसैन्यवृतोबली ॥ दुद्रावशङ्करंतत्रघोरैःप्रहरणादिभिः ॥ ३१ ॥ त्रिदशाश्चतथाक्रुद्धा स्ततोविद्याधरादयः ॥ प्रययुःसमरंतत्रदैत्यानांचभृशंरुषा ॥ ३२ ॥ एतस्मिन्नन्तरेघोरंयुद्धंभीष्मंसमुत्थितम् ॥ देवदानवयोरेवंसर्वलोकभयङ्क रम् ॥ ३३ ॥ ततःप्रत्ययितास्त्रैश्चदेवानिघ्नन्तिदानवान् ॥ दनुजानिर्जरांस्तत्रविनिघ्नन्तिमहाहवे ॥ ३४ ॥ शातकुम्भमयाङ्गैस्तेशरैर्वज्रममानकैः ॥

बिभिदूरत्नपुङ्खैश्चपरस्परजयैषिणः ॥ ३५ ॥ दीपयन्तिभृशंकान्तैस्तद्गात्राणिनभांसिच ॥ वीर्यवन्तोमहादैत्यानमोघैरस्त्रसञ्चयैः ॥ ३६ ॥
हत्वाचपातयामासुःकाश्यपाःसुरसत्तमाः ॥ जगद्व्याप्तंमहासैन्यंबलायुधसुसंवृतम् ॥ ३७ ॥ नीतंक्षयंसुरैःसर्वैःशस्त्रैःप्रत्ययितैःक्षणात् ॥ स्वयंच
युध्यमानेनमहादेवेनयत्नतः ॥ ३८ ॥ शूलोद्धृतोऽपिसुचिरमविनष्टोऽथनम्रधीः ॥ अन्धकोगणतांनीत्वाकृतोभृङ्गीरिटिर्द्विज ॥ ३९ ॥ ततोदेवा
न्समाभाष्यशुक्रमुद्गीर्णवाञ्छिवः ॥ भूमौनिपतितोगर्भस्ततोभौमइतिस्मृतः ॥ ४० ॥ शुक्रश्शिवंसमाभाष्यगतोदैत्यान्मुदान्वितः ॥ एवंभौमस्स
मुत्पन्नोहरांशोभूसमुद्भवः ॥ ४१ ॥ तस्यपूजाचतुर्थ्यांतुभौमवारेचसुव्रतैः ॥ दशाद्यरिष्टेचतथागोचरेऽनिष्टराशिगे ॥ ४२ ॥ त्रिकोणेमण्डलेचैवर
क्तपुष्पानुलेपनैः ॥ एवंवैपूजितोभौमःप्रयच्छतिमतिंधनम् ॥ ४३ ॥ पुत्रान्सुखंयशश्चैवकिंभूयःश्रोतुमिच्छसि ॥ एतद्वःकथितंशिष्याधर्माख्यानं
शुभावहम् ॥ ४४ ॥ यच्छ्रुत्वानपुनर्भूयोजायतेम्रियतेऽपिवा ॥ द्विजातीनांपुण्यदंचसंसेव्यंचशुभेप्सुभिः ॥ ४५ ॥ यथासुखंचगच्छध्वंकृतकृत्या
ममाज्ञया ॥ ४६ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एवंविश्राव्यभगवान्व्यासःसत्यवतीसुतः ॥ निर्णीयधर्मंविविधंशम्याप्रासमगात्सुत ॥ ४७ ॥ त्वमपिश्रद्धयावत्स
ज्ञात्वातत्त्वंयथासुखम् ॥ विहरस्वयथाकालंगायमानोहरिंमुदा॥लोकान्धर्मंचोपदिशन्प्रीणयन्जगतांगुरुम् ॥४८ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इत्युक्तःप्रययौ
भूपनारदोगन्धमादनम्॥नारायणंमुनिवरंद्रष्टुंबदरिकाश्रमे ॥४९॥इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेभौमोत्पत्तिपूजनंनामत्र्यशीतितमोऽध्यायः॥८३॥
भीष्मउवाच ॥ चण्डिकानुग्रहाद्दैत्यागताश्शिशष्टारसातलम् ॥ तद्वदस्वमहाप्राज्ञचण्डिकापूजनेफलम् ॥ १ ॥ यथासम्पूज्यतेदेवीतुष्टायच्छतियत्फ
लम् ॥ श्रोतुंकौतूहलंमेऽद्यतद्वदस्वसविस्तरम् ॥ २ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शृणुष्वनृपशार्दूलचण्डिकापूजनेफलम्॥यत्कृत्वास्वर्गभुङ्मर्त्यःपश्चान्मोक्षं
लभेद्ध्रुवम् ॥३॥ यत्पूजनेफलंदेव्यानतत्क्रतुशतैरपि ॥ लभ्यतेनितरांतातततीर्थदानव्रतादिभिः ॥ ४ ॥ चण्डिकांपूजयेद्भक्त्यायोनरःप्रत्यहंनृप ॥
नक्षमस्तत्फलंवक्तुंसाक्षाद्देवःपितामहः ॥ ५ ॥ मातुर्देव्याःप्रसादेनसुलभंसर्वमेवहि ॥ अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच ॥ ६ ॥ चण्डिकाभ्य
र्चनस्यैतेलक्षांशेनापिनोसमाः ॥ सदातासमुनिर्यष्टासतपस्वीसतीर्थगः ॥७॥ यःसदापूजयेद्दुर्गांनानापुष्पानुलेपनैः॥धूपैर्दीपैस्तथाभोज्यैःप्रणमेद्वापि
भाविनीम् ॥ ८ ॥ सयोगीसमुनिःश्रीमांस्तस्यमुक्तिःकरेस्थिता ॥ वर्षमेकंतुयोदुर्गांपूजयेद्विजितेन्द्रियः ॥ ९ ॥ एकाहारोमहाबाहोसोऽग्निष्टोम
फलंलभेत्॥पौर्णमास्यांनवम्यांचक्षीरेणवनराधिप ॥ १० ॥ स्नापयित्वाशुभांदुर्गांवाजपेयफलंलभेत् ॥ शुक्लपक्षेनवम्यांतुअष्टम्यांपरमेश्वरीम्॥११॥
त्रिकालंपूजयेद्यस्तुचतुर्दश्यांनराधिप ॥ सगच्छतिपरंस्थानंयत्रदेवीव्यवस्थिता॥१२॥ क्रीडयित्वाचिरंकालंराजाभवतिभूतले ॥ नवम्यांसोपवासस्तु

यःपूजयतिचण्डिकाम् ॥१३॥दशानामश्वमेधानांफलंप्राप्नोतिमानवः॥जितेन्द्रियोब्रह्मचारीशुचिर्भूत्वातुयोनरः ॥१४॥चण्डिकांपूजयेद्भक्त्यासयाति
परमांगतिम्॥स्नानोपवासनियमैःपूजाजागरमार्जनैः॥१५॥पर्वकालेषुसर्वेषुचण्डिकांयःप्रपूजयेत् ॥विमानंवरमारुह्यध्वजमालाकुलंनृप॥१६॥ब्रह्मलो
केनरोगत्वामोदतेशाश्वतीःसमाः ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनयथाविभवविस्तरैः ॥ १७ ॥ पूजयेत्सततंदुर्गांमहापुण्यफलेच्छया ॥ अयनेविषुवेचैव
षडशीतिमुखेनृप ॥ १८ ॥ मासैश्चतुर्भिर्यत्पुण्यंविधिनापूज्यचण्डिकाम् ॥ तत्फलंलभतेवीरनवम्यांकार्तिकस्यतु ॥ १९ ॥ मासिचाश्वयुजेवीरशुक्ले
पक्षेत्रिशूलिनीम् ॥ नवम्यांपूजयेद्यस्तुतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ २० ॥ अश्वमेधसहस्रस्यराजसूयशतस्यच ॥ यत्फलंतल्लभेद्वीरदिविदेवगणैर्वृ
तः ॥ २१ ॥ मासिमासिनरोभक्त्यापूजयेद्यस्तुचण्डिकाम् ॥ लभेत्षाण्मासिकंपुण्यंनवम्यांतुनसंशयः ॥ २२ ॥ मेरुपर्वततुल्योऽपिराशिःपाम
स्यकर्मणः ॥ चण्डिकांवैद्यमासाद्यक्षीयतेदुष्टरोगवत्॥ ॥ २३ ॥ दुर्गार्चनेरतोनित्यंमहापातकसम्भवैः॥दोषैर्नलिप्यतेवीरपद्मपत्रमिवाम्भसा ॥२४॥
छित्त्वाभित्त्वाचभूतानिहत्वासर्वमिदंजगत् ॥ प्रणम्यशिरसादेवींनपापैर्भुविलिप्यते ॥ २५ ॥ सर्वावस्थांगतोवाप्रियुक्तोवासर्वपातकैः ॥ दुर्गांदृष्ट्वा
नरःसोऽपिप्रयातिपरमंपदम् ॥ २६ ॥ स्वपंस्तिष्ठन्व्रजन्मार्गेप्रलपन्भोजनेरतः ॥ स्मरतेसततंदुर्गांसचमुच्येतबन्धनात् ॥ २७ ॥ तद्देशेनचदु
र्भिक्षंनचदुःखंप्रवर्तते ॥ नकश्चिन्म्रियतेराजन्पूज्यतेयत्रचण्डिका ॥.२८॥ योदुर्गांपूजयेन्नित्यंश्वपचोवाजितेन्द्रियः ॥ भावेनचसमायुक्तःसोऽपिया
तिपरांगतिम् ॥ २९ ॥ पूजयित्वातुतांभक्त्याश्रद्धयासर्वमङ्गलाम् ॥ प्रयातिपरमंस्थानंयत्रसासर्वमङ्गला ॥ ३० ॥ घृताभिषेकंयःकुर्यादहोरात्रंनरा
धिप॥सूक्ष्मधारेणताम्रेणभगवत्याविचक्षणः ॥ ३१ ॥ मासिचाश्वयुजेवीरसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ कार्तिकेपौर्णमास्यांयःसोमवारेऽर्चयेदुमाम् ॥३२॥
सोऽग्निष्टोमफलंविन्देत्सूर्यलोकंचगच्छति ॥ आषाढेपौर्णमास्यांतुयोऽर्चयेदम्बिकांनरः ॥३३॥ सोपवासोमहाभागसयातिपरमांगतिम्॥पौर्णमास्यां
तुयोमाघेपूजयेद्विधिवच्छिवाम् ॥ ३४ ॥ सोऽश्वमेधमवाप्नोतिविष्णुलोकेमहीयते ॥ अयनेदक्षिणेयस्तुपूजयेदम्बिकांनृप ॥ ३५ ॥ सकृद्गन्धो
दकैःपुण्यैर्गन्धर्वसदनेवसेत् ॥ पञ्चगव्यंततःक्षिप्त्वापञ्चचूडाचलेवसेत् ॥ ३६ ॥ आपःक्षीरंकुशाग्राणितण्डुलाहविरक्षताः ॥ सहासिद्धार्थकादूर्वांःकु
ङ्कुमंरोचनामधु ॥ ३७ ॥ अर्घोऽयंकुरुशार्दूलद्वादशाङ्गउदाहृतः ॥ अनेनपूजयेद्यस्तुसयातिपरमंपदम् ॥ ३८ ॥ दारवेणार्घ्यपात्रेणदत्त्वार्घ्यंविधिव
न्नृप ॥ देव्यैतदामहाराजअग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ ३९ ॥ अब्दमेकशतंदिव्यंशक्रलोकेमहीयते ॥ गन्धानुलेपनंकृत्वाज्योतिष्टोमफलंलभेत् ॥ ४० ॥
चन्दनेनावलिप्यार्यामग्निष्टोमफलंलभेत् ॥ विलिप्यकृष्णागरुणावाजपेयफलंलभेत् ॥ ४१ ॥ कुङ्कुमेनविलिप्यार्यांगोसहस्रफलंलभेत् ॥ चन्दना

गरुकस्तूरैःसूक्ष्मपत्रैःसकुङ्कुमैः ॥ ४२ ॥ दुर्गांमालिप्यविधिवत्कल्पकोटिंवसेद्दिवि ॥ अग्निहोत्रपरेविप्रेवेदवेदाङ्गपारगे ॥ ४३ ॥ सुवर्णानांसुवर्णानां
शतेदत्तेतुयत्फलम् ॥ तत्फलंलभतेराजन्पूजयित्वातुचाम्बिकाम् ॥ ४४ ॥ मालयाबिल्वपत्राणांनवम्यांगुग्गुलेनच ॥ मालाद्वयेनसम्पूज्यदुर्गांदेवीं
नराधिपः ॥ ४५ ॥ बिल्ववृक्षस्यपत्रैर्वाराजसूयफलंलभेत् ॥ करवीरस्यचस्रग्भिःपूजयेद्यस्तुचण्डिकाम् ॥ ४६ ॥ वाजपेयस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नो
तिमानव ॥द्रोणपुष्पस्यचस्रग्भिःपूजयेद्यस्तुचण्डिकाम् ॥ ४७ ॥ राजसूयफलंप्राप्यस्वर्गलोकेमहीयते ॥ पूजयित्वातुराजेन्द्रश्रद्धयाविधिपूर्वकम् ॥
॥ ४८ ॥ वन्यपुष्पस्यमालाभिःपितृलोकेमहीयते ॥ शमीपुष्पस्यचस्रग्भिरार्यांसम्पूज्यभक्तितः ॥ ४९ ॥ गोसहस्रफलंलब्ध्वाविष्णुलोके
महीयते ॥ सर्वेषामेवपुष्पाणांप्रवरंनीलमुत्पलम् ॥ ५० ॥ नीलोत्पलसहस्रेणयस्तुमालांप्रयच्छति ॥ दुर्गायैविधिवद्वीरतस्यपुण्यफलंशृणु ॥५१॥
वर्षकोटिसहस्राणिवर्षकोटिशतानिच ॥ दिव्यमूर्तिधरोभूत्वारुद्रलोकेमहीयते ॥ ५२ ॥ सर्वासांपुष्पजातीनांयत्फलंपरिकीर्तितम् ॥ तस्माच्छतगुणं
प्राप्यदुर्गालोकेमहीयते ॥ ५३ ॥ नीलोत्पलसहस्रैस्तुपूजयेद्यस्तुचण्डिकाम् ॥ वाजपेयफलंप्राप्यरुद्रलोकेमहीयते ॥५४॥ अलाभेपुष्पजातीनांपत्रा
ण्यपिनिवेदयेत् ॥ पत्राणामप्यलाभेतुओषधीस्तुनिवेदयेत् ॥ ५५ ॥ ओषधीनामभावेतुभक्त्याभगवतीजिता ॥ प्रत्येकमुक्तपुष्पेषुकुशेष्वपिफलं
नृप ॥ ५६ ॥ आङ्गिरसेषुतेष्वेवद्विगुणंकाञ्चनस्यतु ॥ मल्लिकामुत्पलंपत्रंशमीपुन्नागचम्पकम् ॥ ५७ ॥ कर्णिकारमशोकंचद्रोणपुष्पंविशेषतः ॥
चन्दनंचजपापुष्पंनागकेसरमेवच ॥ ५८ ॥ यःप्रयच्छतिपुण्यात्मापुष्पाण्येतानिभावतः ॥ चण्डिकायैनरश्रेष्ठसचप्रोक्तफलंलभेत् ॥ ५९ ॥ सम्प्रा
प्यकालाद्राजत्वंचण्डिकानुचरोभवेत् ॥ अथपुष्पविशेषाणांफलंवक्ष्येऽम्बिकार्चने ॥ ६० ॥ ऋतुकालोद्भवैःपुष्पैर्मल्लिकाजातिकुङ्कुमैः ॥ सितरक्तै
स्तथापुष्पैर्नीलपुष्पैस्तुपाण्डुरैः ॥ ६१ ॥ किंशुकैःकरवीरैश्चविकङ्कतसुचम्पकैः ॥ बकुलैश्चैवमन्दारैःकुन्दपुष्पैःकुरण्टकैः ॥ ६२ ॥ कर्णिकारार्क
पुष्पैश्चनिम्बजैश्चापराजितैः ॥ धत्तूरकातिमुक्तैश्चब्रह्मकागस्तिसम्भवैः ॥ ६३ ॥ दमनैःसिन्दुवारैश्चसुरभीमार्कवैस्तथा ॥ लताभिर्ब्रह्मवृक्षस्यदूर्वा
ङ्कुरैश्चकोमलैः ॥ ६४ ॥ मञ्जरीभिःकुशानांचबिल्वपत्रैःसुशोभनैः ॥ भक्त्यायुक्तस्तथानुक्तैर्जलजैःस्थलसम्भवैः ॥ ६५ ॥ पत्रैःपुष्पैर्यथालाभंस
र्वौषधिमयैःशुभैः ॥ वन्यानांसर्वपत्रैश्चपुष्पैश्चैवप्रपूजयेत् ॥ ६६ ॥ पद्माकृतिचयःकुर्यान्मण्डलंचण्डिकागृहे ॥ सब्रह्मणःपुरंगत्वामोदतेब्रह्मणासह ॥
॥ ६७ ॥ शङ्खवर्णंतुयःकुर्यान्मण्डलंविधिवन्नृप ॥ सदिव्यंयानमारुह्यचन्द्रलोकमवाप्नुयात् ॥ ६८ ॥ नानावर्णेनचूर्णेनकृत्वामण्डलमुत्तमम् ॥
गत्वामाहेश्वरीलोकंमोदतेशाश्वतीःसमाः ॥ ६९ ॥ वज्राकृतिवज्रचूर्णैर्यःकुर्यान्मण्डलंनृप ॥ ऐरावतसमारूढइन्द्राणीलोकमाप्नुयात् ॥ ७० ॥

यःकरोतिनरोभक्त्यादुर्गायाःपुरतोमहत् ॥श्वेतकृष्णैःसितैर्वर्णैःश्रीवत्साङ्कितमुत्तमम् ॥ ७१ ॥ मण्डलंसनरोवीरविमानवरमाश्रितः ॥ सेव्यमानोऽप्सरोव्रातैर्व्रजेच्छ्रीलोकमुत्तमम्॥७२॥यःकरोतिनरोभक्त्यामण्डलंह्यम्बिकागृहे ॥रमतेकिन्नरैःसार्धंयावदाभूतसम्प्लवम्॥७३॥घृतपिष्टप्रदीपाद्यौघृतमिश्रितपल्लवैः॥ओषधीभिश्चमेध्याभिःसर्वबीजैर्यवादिभिः ॥७४॥ नवम्यांसर्वकालेतुयात्राकालेविशेषतः ॥ यःकुर्याच्छ्रद्धयावीरदिव्यंनीराजनंनरः ॥७५॥ शङ्खभेर्यादिभिर्घोषैर्महद्भिर्देववादितैः ॥ नताशेषविनिर्घोषैर्जयशब्दैश्चपुष्कलैः ॥ ७६ ॥ यावन्तोदिवसादेव्याःपूजनेयान्तिवैनृणाम् ॥ तावत्कल्पसहस्राणिस्वर्गलोकेमहीयते॥७७॥यस्तुकुर्यात्प्रदीपेनशिवलोकंसगच्छति ॥ लवणेनाक्षतैःकृत्वादेव्यानीराजनंशुभम् ॥७८॥ तावत्कल्पसहस्राणिविष्णुलोकेमहीयते॥सुवर्णरौप्यवर्णैश्चकृत्वानीराजनंनरः॥७९॥भगवत्यैमहाराजब्रह्मलोकेमहीयते॥ त्रिकालंयोनरःकुर्याद्दुर्गायाःपुरतोनृप॥८०॥नृत्यंगीतंचवादित्रंतस्यपुण्यफलंशृणु॥यावन्त्यब्दानिकुरुतेनृत्यंगीतंचवादितम्॥८१॥तावत्कल्पानिराजेन्द्रदेवीलोकेसुखंवसेत्॥ एकाहमपियोभक्त्यापञ्चगव्येनचण्डिकाम्॥ ८२॥स्नापयेन्नृपशार्दूलसगच्छेत्सुरभीपुरम्॥कपिलापञ्चगव्येनघृतक्षीरयुतेनच॥८३॥ स्नानंशतगुणंप्रोक्तमितरेभ्योनराधिप॥वर्षैश्चषट्सहस्राणांपापानांसमुपार्जनम् ॥८४॥ तत्सर्वंविलयंयातितोयेनलवणंयथा॥घृताभ्यङ्गेनदेव्यास्तुकृतेनविधिवन्नृप॥८५॥तस्मादभ्यञ्जयेद्भक्त्यानित्यंभगवतींनृप ॥ नवम्यांशुक्लपक्षेतुविधिवच्चण्डिकांनप ॥ ८६.॥ घृतेनस्नापयेद्यस्तुतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ दशपूर्वान्दशपरानात्मानंचविशेषतः ॥ ८७ ॥ भवार्णवात्समुद्धृत्यदुर्गालोकेमहीयते ॥ क्षीराद्यैःस्नापयेद्यस्तुश्रद्धाभक्तिसमन्वितः ॥ ८८ ॥ चण्डिकांसनरोयातिगोलोकंतमसःपरम् ॥ चण्डिकांस्नापयेद्यस्तुनरश्चेक्षुरसेनच ॥ ८९ ॥ सौपर्णकेनयानेनविष्णुनासहमोदते ॥ योनरःस्नापयेद्दुर्गांश्रद्धयाहेमवारिणा ॥ ९० ॥ सौवर्णयानमारूढोमोदतेपुरुषैर्दिवि॥रत्नोदकेनविधिवत्स्नापयेच्छ्रद्धयान्वितः ॥ ९१ ॥ चण्डिकांसनरैःपूर्वैर्विष्णुलोकेमहीयते ॥ स्नापयेद्यउमांदेवींनरःकर्पूरवारिणा ॥ ९२ ॥ सौवर्णयानमारूढोगच्छतेयन्त्रचण्डिका ॥ चण्डिकांस्नापयित्वातुश्रद्धयागरुवारिणा ॥ ९३ ॥ इन्द्रलोकंसमासाद्यक्रीडतेसहकिन्नरैः॥पितॄनुद्दिश्ययोदुर्गांमधुनापायसेनच ॥ ९४ ॥ स्नापयेद्विधिवद्भक्त्यातस्यपुण्यफलंशृणु ॥ तृप्ताभवन्तिपितरस्तस्यवर्षशतद्वयम् ॥९५॥ यएवंस्नापयेन्नित्यंस्नानद्रव्यैर्नराधिप ॥ युगपद्विधिवद्वीरतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ९६ ॥ अश्वमेधसहस्रस्यराजसूयशतस्यच ॥ अग्निष्टोमस्ययज्ञस्यसफलंविन्दतेनरः ॥ ९७॥ स्नापयित्वानरस्तांश्चवाजपेयफलंलभेत् ॥ सौवर्णैःस्नापयित्वातुचण्डिकांकलशैर्नृप ॥ ९८ ॥ अश्वमेधफलंप्राप्यब्रह्मलोकेमहीयते॥घृतस्नातांतथादुर्गांसमुद्वर्तयतेतुयः ॥९९॥ यवगोधूमजैश्चूर्णैर्घर्षयेच्छार्करेणच ॥ घृतेनपयसादध्नास्नापयेच्चण्डिकांततः ॥१००॥

बिल्वपत्रैःसुगन्धाढ्यैर्वर्षयेद्यत्नतःपुमान्॥गोसहस्रशतेदत्तेयत्फलंपुष्करेस्मृतम्॥१॥तत्फलंलभतेवीरदेव्याउद्वर्तनेकृते॥दत्त्वार्घ्यंविविवद्भक्त्यादुर्गायै
पद्मवारिणा ॥ २ ॥ सम्पूज्यमानोगन्धर्वैरमतेदिविदेववत् ॥ कृत्वोपवासंविधिवत्सुभोगीपुत्रवान्भवेत् ॥ ३ ॥ उत्तरेत्वयनेयस्तुसोपवासोयजे
च्छिवाम्॥बहुपुत्रोबहुधनःसनरःकीर्तिमान्भवेत् ॥ ४ ॥ कृत्वोपवासंविधिवद्विषुवेयोऽर्चयेच्छिवाम् ॥ शक्तिमान्बहुपुत्रश्चसभवेद्बलवान्नरः ॥ ५ ॥
योऽर्चयेद्विधिवद्दुर्गांग्रहणेचन्द्रसूर्ययोः ॥ कृत्वोपवासंविधिवत्सभवेत्पुत्रवान्नरः ॥ ६ ॥ शान्तिकामोनरोयस्तुराहुग्रस्तेदिवाकरे ॥ सोपवासोऽर्च
येद्देवींसगच्छेत्परमंपदम् ॥ ७ ॥ इत्येतेकथितावीरपूजाकालामनीषिभिः ॥ दुर्गायाःकुरुशार्दूलयेषुपूज्यदिवंव्रजेत् ॥ ८ ॥ दुर्गायादर्शनंपुण्यं
दर्शनादभिवन्दनम् ॥ वन्दनात्स्पर्शनंपुण्यंस्पर्शनादभिपूजनम् ॥ ९ ॥ पूजनाल्लेपनंश्रेष्ठंलेपनात्तर्पणंस्मृतम् ॥ तर्पणान्मांसदानंतुमहिषाजनि
घातनम् ॥ १० ॥ अहन्यहनियोदुर्गांपूजयेद्रुधिरादिभिः ॥ कुलानांशतमुद्धृत्यब्रह्मलोकेमहीयते ॥ ११ ॥ वरंप्राणपरित्यागःशिरसःकर्तनंवरम् ॥
नचा (नाना) पूज्येहभुञ्जीतचण्डिकांचण्डरूपिणीम्॥ १२॥इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदेवीपूजाकथनंनामचतुरशीतितमोऽध्यायः ॥ ८४ ॥
पुलस्त्यउवाच ॥ देवैःपुराजगत्कर्तापृष्टोदेवःपितामहः ॥ ब्रूहिदुर्गार्चनंदेवयेनतुष्यतिचण्डिका ॥ १ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शम्भुःपूजयतेदेवींमन्त्रशक्ति
मयींशुभाम् ॥ अक्षमालांकरेन्यस्यतेनासौविभवोद्भवः ॥ २ ॥ दुर्गांरत्नमयींदेवाःपूजयामिसदाह्यहम् ॥ तेनप्राप्तंमयाचैवब्रह्मत्वंचसुदुर्लभम्॥३॥
इन्द्रनीलमयींदेवींविष्णुःपूजयतेसदा ॥ विष्णुत्वंप्राप्तवांस्तेनअद्भुतैकंसनातनम् ॥ ४ ॥ देवींहेममयींदुर्गांधनदोऽर्चयतेसदा ॥ तेनासौधनदोदेवोधने
शत्वमवाप्तवान् ॥ ५ ॥ विश्वेदेवामहात्मानोरौप्यांदेवींमनोरमाम् ॥ यजन्तिविधिवत्तेनविश्वेदेवत्वमागताः ॥ ६ ॥ वायुःपूजयतेभक्त्यादेवीं
पित्तलसम्भवाम् ॥ वायुत्वंतेनसम्प्राप्तंअनौपम्यगुणावहम् ॥ ७ ॥ वसवःकांस्यकांदेवींपूजयन्तिविधानतः ॥ प्राप्तास्ततोमहात्मानोवसुत्वंतन्महोद
यम् ॥ ८ ॥ अश्विनौपार्थिवींदेवींपूजयन्तौविधानतः ॥ तेनतावश्विनौदेवौस्वर्वैद्यौसम्बभूवतुः ॥ ९ ॥ स्फाटिकींशोभनांदेवींवरुणःपूजयेत्सदा ॥
वरुणत्वंचसम्प्राप्तंतेनचद्धर्यासमन्वितम् ॥ १० ॥ देवींरत्नमयींपुण्यामग्निर्यजतिभावितः ॥ अग्नित्वंप्राप्तवांस्तेनतेजोरूपसमन्वितम् ॥ ११ ॥
ताम्रांदेवींसदाकालंभक्त्यादेवोदिवाकरः ॥ अर्चयेत्तेनसम्प्राप्तंसूर्यत्वंशुभमुत्तमम् ॥ १२ ॥ मुक्ताफलमयींदेवींसोमःपूजयतेसदा ॥ तेनसोमेन
सम्प्राप्तंसोमत्वंसततोज्ज्वलम् ॥ १३ ॥ प्रवालकमयींदेवींपूजयन्तिविधानतः ॥ तेनतेग्रहतांप्राप्ताःग्रहाःसूर्यादयोऽनिशम् ॥ १४ ॥ वारिजांशोभनां
देवींपूजयन्त्यसुरोत्तमाः ॥ वारिजाश्चमहात्मानस्तेनतेऽमितविक्रमाः ॥ १५ ॥ त्रपुसीसमयींदेवींयजन्तेपितरःसदा ॥ पितृत्वंप्राप्यतेसर्वेसम्पूज्याश्च

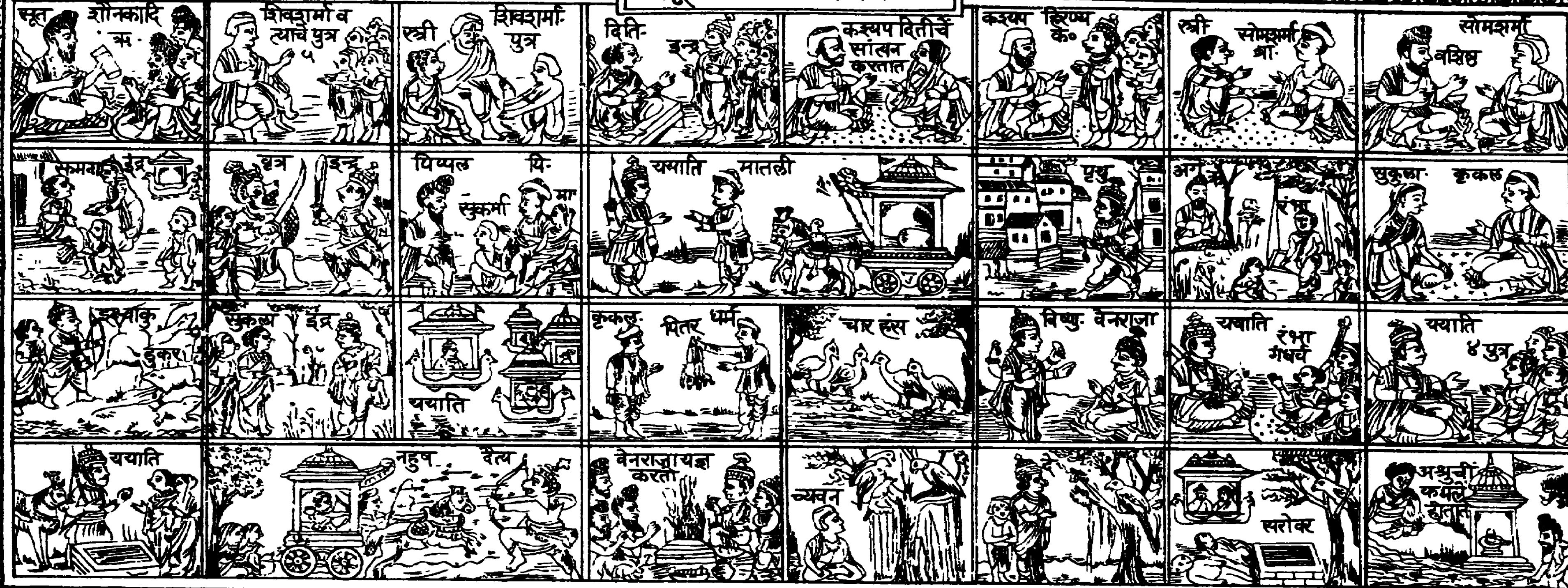
जगत्रयं ॥ १६ ॥ तथालोहमयींदेवींपिशाचाःपूजयन्तिताम् ॥ तेनसिद्धिबलोपेताःप्रयान्तिपरमंपदम् ॥ १७ ॥ त्रिलोहिनींसदादेवींयजन्तेगुह्य
कादयः ॥ तेनभोगबलोपेताःप्रयान्तीश्वरमन्दिरम् ॥ १८ ॥ वज्रलोहमयींदेवींयजन्तेभूतयोनयः ॥ तेनमुक्ताःसुरत्वंचलभन्तेसततंदिवि ॥ १९ ॥
देवास्तथाश्रूयमपियदीच्छथपरांगतिम् ॥ शिवांमणिमयींपूज्यलभध्वंमनसेप्सितम् ॥ २० ॥ यश्चदेव्यागृहंनित्यंसंमार्जयतिभक्तितः ॥ सभवेद्बल
वान्देवाःसर्वसम्पत्तिसंयुतः ॥ २१ ॥ देव्यागृहंतुयोदेवागोमयेनानुलेपयेत् ॥ स्त्रीपुमान्वायथावच्चषण्मासाभ्यन्तरेततः ॥ सलभेदीप्सितान्कामा
न्देवीलोकंचगच्छति॥२२॥पुलस्त्यउवाच॥स्नानकालेमहाराजनानावादित्रमङ्गलैः॥जयशब्दैश्चयोदुर्गांस्नाप्यमानांजलादिभिः॥२३॥ सम्पूजयति
भक्त्याचगन्धपुष्पादिभिस्तथा॥सक्रीडतेदिवंगत्वागन्धर्वाप्सरसांगणैः॥२४॥ चक्रैर्वाशतसङ्ख्यैस्तुक्षीरवृक्षसमुद्भवैः॥हेमजैश्चापिकलशैर्जलक्षीरघृता
न्वितैः॥२५॥अनेकवर्णसंयुक्तैरक्षतैर्नीरतण्डुलैः॥यःकरोतिनरोभक्त्याचक्राकारंतुमण्डलम्॥२६॥चण्डिकायाःपुरोराजंश्चण्डिकायाश्चमन्दिरे॥सदि
व्ययानगोभूत्वारमतेवैष्णवेपुरे ॥२७॥शुभंवाप्यशुभंवापिफलंपुष्पंनिवेदयेत् ॥भक्त्यायुक्तोनरःसवसचदेवत्वमाप्नुयात् ॥२८॥ नानाकुसुममालाभि
र्मण्डपंचण्डिकोपरि॥यःकुर्याद्विधिवद्भक्त्याविष्णुलोकेमहीयते ॥२९॥कुर्यात्पुष्पगृहंभक्त्याविधिवच्चण्डिकोपरि ॥ नवम्यांपर्वकालेवाविचित्रकुसुमो
ज्ज्वलम्॥३०॥विमानंवरमारुह्यपुष्पदामोपशोभितम् ॥ अक्षयंमोदतेकालंचण्डिकालयमाश्रितः ॥ ३१ ॥ पूजाविभक्तविन्यासरचनादिषुसर्वतः॥फ
लमेवंसमासेनज्ञेयंवित्तानुसारतः ॥ ३२ ॥ कृष्णागरुंसकर्पूरंरोचनंचन्दनंतथा ॥ भगवत्यनरोभूयःपङ्कंदत्वानराधिपः ॥ ३३ ॥ इहकामानवाप्याथ
शिवलोकेमहीयते ॥ गुग्गुलुंसघृतंदत्त्वादुर्गायैचनरर्षभ ॥३४॥ वर्षार्धंविधिवद्भक्त्यागोसहस्रफलंलभेत् ॥ अगुरुंधूपमावेद्यसर्वयज्ञफलंलभेत् ॥३५॥
सितागरुंनरोदत्वागोसहस्रफलंलभेत् ॥ सर्वेषामेवधूपानांदुर्गायांगुग्गुलुःप्रियः ॥३६ ॥ घृतयुक्तोविशेषेणसततंप्रीतिवर्धनः ॥ द्वेसहस्रेपलानांतुतथा
पलशतद्वयम् ॥३७॥ दत्त्वाशुक्लनवम्यांतुचण्डिकावल्लभोभवेत् ॥ महिषाक्षंघृताक्तंतुदत्त्वाबिल्वमथापिवा ॥ ३८ ॥ वाजपेयफलंप्राप्यसूर्यलोकेमही
यते ॥ सकृच्चागरुधूपेनप्रीतिदासर्वमङ्गला ॥ ३९ ॥ शोधयेत्पापकलिलंकाञ्चनंदहनोयथा ॥ वस्त्राणिसुविचित्राणिसूक्ष्माणिसुमृदूनिच ॥ ४० ॥
यःप्रयच्छतिदुर्गायैसगच्छतिशिवालयम्॥यावन्तस्तन्तवोवीरतेषुवस्त्रेषुकीर्तिताः ॥४१॥ तावद्वर्षसहस्राणिशोभतेचण्डिकालये॥सुवर्णतिलकेयस्तुभग
वत्यैप्रयच्छति ॥ ४२ ॥ सगच्छतिपरंस्थानंयत्रसापरमाकला ॥ सुवर्णघटितंवस्त्रंयोदुर्गायैप्रयच्छति ॥ ४३ ॥ गोसहस्रफलंप्राप्यसूर्यलोकेमही
यते ॥ वित्तानुसरणेनैवंफलंज्ञेयंसमासतः ॥ ४४ ॥ सन्ध्याकालेनवम्यांयोवलिंकुर्यान्नराधिप ॥ चण्डिकायतनेभक्त्यामहिषाजनिपातनैः ॥

॥ ४५ ॥ सगच्छतिपरंस्थानंयत्रसाचण्डिकास्थिता ॥ गुडखण्डाज्यसम्मिश्रमन्नंदद्यान्नराधिप ॥ ४६ ॥ देव्यैयःसकुलोऽथासौसूर्यलोकेमहीयते ॥ गुडखण्डघृतानांचतथाशर्करयानृप ॥ ४७ ॥ दत्तेचोद्वर्तनंदेव्यैसयातिब्रह्मणःपदम् ॥ शाल्योदनंरसानांचप्रपानंविरजंतथा ॥ ४८॥ यःप्रयच्छति दुर्गायैसचगच्छेच्छिवालयम् ॥ दुर्गामुद्दिश्यपानीयंकेतकीगन्धवासितम् ॥ ४९ ॥ यःप्रयच्छतिराजेन्द्रसगणाधिपतिर्भवेत् ॥ आम्रंचनारिकेलंचख र्जूरंबीजपूरकम् ॥ ५० ॥ यःप्रयच्छतिदुर्गायैसगच्छेत्परमंपदम् ॥ घृतदीपप्रदानेनयोऽर्चयेच्चण्डिकांनरः ॥५१॥ सोऽश्वमेधफलंप्राप्यचण्डिकाऽनुच रोभवेत् ॥ तैलदीपंचयोदद्यात्पूजयित्वातुचण्डिकाम् ॥ ५२ ॥ नागलोकंसमासाद्यक्रीडतेसहकिन्नरैः ॥ आत्मदेहवसादीपंप्रज्वाल्यचण्डिकाग्रतः ॥ ॥ ५३ ॥ निवेदयेन्नरोभक्त्यामोदतेसोऽम्बिकालये ॥ यःकुर्यात्कार्तिकेमासिशोभनांदीपमालिकाम् ॥ ५४ ॥ चण्डिकायतनेभक्त्यासमूर्यालयमाव्र जेत् ॥ घृतेनकुरुशार्दूलअमायांचस्वशक्तितः ॥ ५५ ॥ विशेषतोनवम्यांचभक्तिश्रद्धासमन्वितः ॥ तावद्वर्षसहस्राणिब्रह्मलोकेमहीयते ॥ ५६ ॥ अश्मसारमयंकृत्वानानादीपसमन्वितम् ॥ दीपवृन्दंसमुद्बोध्यदुर्गायाःपुरतोनृप ॥ ५७ ॥ नरःकल्पायुतंसाग्रंदुर्गालोकेमहीयते ॥ चन्द्रांशुनिर्मलंछत्रं मणिमाणिक्यभूषितम् ॥ ५८ ॥ सर्वतःशोभनंकृत्वानानापुष्पानुलेपनैः ॥ दुर्गायाःपुरतोधत्तेसयातिपरमांगतिम् ॥ ५९ ॥ चामरेश्रद्धयादेव्यैदत्त्वा चश्रद्धयान्वितः ॥ राजसूयफलंप्राप्यहंसलोकेमहीयते ॥ ६० ॥ सम्प्रसारितदेहोयोदण्डवत्पतितोभुवि ॥ चण्डिकापुरतोवीरसयातिपरमां गतिम् ॥ ६१ ॥ जपसन्ध्योपवासेषुसर्वतीर्थेषुयत्फलम् ॥ तत्फलंलभतेवीरप्रणम्यशिरसाशिवाम् ॥ ६२ ॥ दुर्गापूजोपकरणंस्वल्पंवायदिवाबहु॥ कृत्वावित्तानुसारेणरुद्रलोकेमहीयते ॥ ६३ ॥ चण्डिकांपूजयित्वातुप्रहृष्टेनान्तरात्मना ॥ कृताञ्जलिपुटोभूत्वाइदंस्तोत्रमुदीरयेत् ॥ ६४ ॥ दुर्गांशिवांशान्तिकरींब्रह्माणींब्रह्मणःप्रियाम् ॥ सर्वलोकप्रणेत्रींचप्रणमामिसदाम्बिकाम् ॥ ६५ ॥ मङ्गलांशोभनांशुद्धांनिष्कलांपरमांकलाम् ॥ विश्वेश्वरींविश्ववन्द्यांचण्डिकांप्रणमाम्यहम् ॥ ६६ ॥ सर्वदेवमयींदेवींसर्वदेवनमस्कृताम् ॥ ब्रह्मेशविष्णुनमितांप्रणमामिसदाप्युमाम् ॥ ६७ ॥ विन्ध्यस्थांविन्ध्यनिलयांदिव्यस्थाननिवासिनीम् ॥ योगिनींयोगविद्यांचचण्डिकांप्रणमाम्यहम् ॥ ६८ ॥ ईशानमातरंदेवीमीश्वरीमी श्वरप्रियाम् ॥ प्रणतोऽस्मिसदादुर्गांसंसारार्णवतारिणीम् ॥ ६९ ॥ इदंयःपठतेनित्यंशृणुयाद्वापिभक्तितः ॥ समुक्तःसर्वपापेभ्योदुर्गा लोकेमहीयते ॥ ७० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेदुर्गार्चनस्तोत्रकथनंनामपञ्चाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८५ ॥ भीष्मउवाच ॥ श्रुतंसूर्यस्यचन्द्रस्यभौमस्यापिप्रपूजनम् ॥ बुधस्यसोमसूनोश्चपूजनंकथयाधुना ॥ १ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ तारागर्भसमुद्भूतोबुध

श्चन्द्रकुमारकः ॥ सौम्यःक्रूरोग्रहोज्ञेयःशुभाशुभप्रदोनृणाम् ॥ २ ॥ शराकारंमण्डलंतुबुधस्यपरिकीर्तितम् ॥ हरिन्मणिसमै
र्वर्णैश्चूर्णैःकुर्यात्तुमण्डलम् ॥ ३ ॥ पूजयेत्तत्रगन्धाद्यैःपुष्पैर्धूपैस्सुशोभनैः ॥ दानंचविधिवत्कुर्याद्दशारिष्टेचगोचरे ॥ ४ ॥ कर्पूराश्चैवमुद्गाश्चहरि
द्वस्त्रंहरिन्मणिः ॥ सुवर्णंचयथाशक्तिदद्याद्बोधनतुष्टये ॥ ५ ॥ सोमपुत्रमहाप्राज्ञवेदवेदाङ्गपारग ॥ नमस्तेग्रहमध्यस्थप्रसन्नोभवमेसदा ॥ ६ ॥
इतिस्तुत्वामहाराजबुधंभक्त्यासमाहितः ॥ प्राप्नुयान्निखिलान्कामान्सोमसूनुप्रसादतः ॥ ७ ॥ गुरोश्चपूजनंप्रोक्तंपट्टसाकारमण्डले ॥ पीतवर्णैःसु
निष्पन्नैश्चूर्णैराजन्सुशोभनैः ॥ ८ ॥ पीतैर्गन्धयुतैःपुष्पैर्वस्त्रैर्हेम्नाचपूजयेत् ॥ दशागोचरयोर्दौष्टेचेदानंदद्याच्चशक्तितः ॥ ९ ॥ चणकद्विदलंचैवपीत
वस्त्रंसुवर्णकम् ॥ पुष्परागंतुविप्रायदद्याच्चारिष्टशान्तये ॥ १० ॥ बृहस्पतेसुराचार्यसर्वशास्त्रविशारद ॥ दानेनानेनसंतुष्टोभवसौम्योममाधुना॥११॥
एवंकृतेतुराजेन्द्रस्वानुकूलोभवेद्गुरुः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोतिनरोगुरुसमर्चनात् ॥ १२ ॥ भार्गवस्यापिवक्ष्यामिपूजनंनृपतेऽधुना ॥ यत्कृत्वासर्व
कामाप्तिःसम्यक्पुंसांप्रजायते ॥ १३ ॥ पञ्चकोणंसमुद्दिष्टंमण्डलंभार्गवस्यतु ॥ चूर्णकैःश्वेतवर्णैश्चविधिनासुधियाकृतम् ॥ १४ ॥ श्वेतगन्धैश्चपु
ष्पैश्चवस्त्रैश्चापिसितैस्तथा ॥ पूजयेद्भार्गवंभक्त्यानरःश्रद्धासमन्वितः ॥ १५ ॥ रौप्यंचदक्षिणादानंयथाशक्तिप्रकीर्तितम् ॥ दशाद्यरिष्टेचोत्पन्नेसि
तमश्वंप्रदापयेत् ॥ १६ ॥ तण्डुलाःश्वेतवस्त्रंचरौप्यंचन्दनमेवच ॥ कर्पूरंचसुगन्धाढ्यंदेयंदानंद्विजातये ॥ १७ ॥ भृगुपुत्रमहाभागदानवानांपुरो
हित ॥ दानेनानेनसंतुष्टोभवसर्वासुरार्चित ॥ १८ ॥ इतिमन्त्रंसमुच्चार्यदद्याद्दानंयथोदितम् ॥ तस्यतुष्टोभवत्याशुभार्गवःकुरुनन्दन ॥ १९ ॥ शनै
श्चरस्यपूजार्थंमण्डलंचनराकृति ॥ कृत्वाचूर्णैःकृष्णवर्णैःपूजयेत्तत्रभक्तितः ॥ २० ॥ कृष्णैर्गन्धैश्चपुष्पैश्चवस्त्रैश्चापितथाविधैः ॥ लोहंचदक्षिणादा
नंपिण्याकंचतिलस्यच ॥ २१ ॥ दानंशनैश्चरारिष्टेकृष्णांगांकृष्णवस्त्रकम् ॥ सुवर्णंचयथाशक्तिदद्यान्नीलमणिंतथा ॥ २२ ॥ सूर्यसूनोमहाभाग
छायापुत्रमहाबल ॥ अधोदृष्टेभवशनेप्रसन्नोऽस्मात्प्रदानतः ॥ २३ ॥ एवंस्तुत्वाशनिंभक्त्यायश्चदद्याद्द्विजातये ॥ स्वानुकूलोभवेत्तस्यशनिःपापे
चगोचरे ॥ २४ ॥ राहोर्वर्णादिकंसर्वंशनिवन्मण्डलंतथा ॥ सूर्याकारंसमुद्दिष्टंतत्रपूजार्कसूनुवत् ॥ २५ ॥ गोमेदंसर्षपाश्चैवतिलामाषाश्चकृष्णकाः ॥
महिषीचतथाच्छागोदानंराहोःप्रकीर्तितम् ॥ २६ ॥ सिंहिकासुतदैत्येन्द्रराहोचन्द्रार्कमर्दन ॥ भवतुष्टोमहाभागदानेनानेनसुव्रत ॥ २७ ॥ केतो
र्मण्डलकंकुर्याद्ध्वजाकृतिसुशोभनम् ॥ शनिवत्सकलंज्ञेयंपूजावर्णादिकंनृप ॥ २८ ॥ सप्तधान्यंसमुद्दिष्टंसस्वर्णंकेतुदानकम् ॥ एवंकृतेस्वानुकूलौ
भवेतांचनृणांनृप ॥ २९ ॥ प्रदद्यातांधनंपुत्रान्सुखंसौभाग्यमेवच ॥ आकृष्णेतिरवेर्मन्त्रइमंदेवास्तथाविधोः ॥३० ॥ अग्निर्मूर्द्धेतिभौमस्यमन्त्रोज

प्येऽर्हणंतथा ॥ उद्बुध्यस्वतीन्दुसूनोर्बृहस्पतेगुरोस्तथा ॥ ३१ ॥ अन्नात्परीतिशुक्रस्यशन्नोदेवीरयंशनेः ॥ कयानइतिराहोश्वकेतोःकेतुमितिस्मृतः
॥ ३२ ॥ एतेमन्त्रास्समुद्दिष्टाग्रहाणांपूजनेजपे ॥ एवंकृतेनृपश्रेष्ठानुकूलाअखिलाग्रहाः ॥ ३३ ॥ भवन्तिपुंसांसततंयच्छन्तिचसुसम्पदः ॥ ३४ ॥
एतन्महाराजमयासमस्तंतुभ्यंसमुदिष्टमिहक्रमेण ॥ श्रुत्वानरःसर्वश्रुतार्थसारमेतीश्वरस्यैवचसन्निधानम् ॥ ३५ ॥ इदंपवित्रंयशसोनिधानमिदंपितॄ
णामतिवल्लभंस्यात् ॥ इदंचदेवेष्वमृतायकल्पतेपुण्यानहंपातकिनांचपुंसाम् ॥ ३६ ॥ इतिपठतियशस्यंयःशृणोतीहभक्त्यामधुमुरनरकारेरर्चनंवाथ
पश्येत् ॥ मतिमपिचजनानांयोददातीन्द्रलोकेविधिशिवविबुधेन्द्रैःपूज्यतेकल्पमेकम् ॥ ३७ ॥ यइदंशृणुयान्नित्यमृषीणांचरितंशुभम् ॥ विमुक्त
स्सर्वपापेभ्यःस्वर्गलोकेमहीयते ॥ ३८ ॥ तपःकृतेप्रशंसन्तित्रेतायांज्ञानमेवच ॥ द्वापरेयज्ञमित्याहुर्दानमेकंकलौयुगे ॥ ३९ ॥ सर्वेषामेवदानाना
मिदमेवैकमुत्तमम् ॥ अभयंसर्वभूतानांनास्तिदानमतःपरम् ॥ ४० ॥ दानंप्रधानंशूद्रस्यत्वित्याहभगवान्प्रभुः ॥ दानेनसर्वकामाप्तिस्तस्यसंजाय
तेतपः ॥ ४१ ॥ पुण्यंपवित्रमायुष्यंसर्वपापविनाशनम् ॥ पुराणमेतत्कथितंतीर्थश्राद्धानुवर्णनम् ॥ ४२ ॥ शृणोतियःपठेद्वापिश्रीमान्संजायतेनरः
सर्वपापविनिर्मुक्तःसलक्ष्मीकंहरिंलभेत् ॥ ४३ ॥ इदंमहाराजअगादितुभ्यंपुण्यंमहापातकनाशनंच ॥ ब्रह्मार्करुद्रैश्चसुपूजितंचश्रोतव्यमेतत्प्रवद
न्तितज्ज्ञाः ॥ ४४ ॥ सृष्टिखण्डमिदंराजन्मयातुभ्यंप्रकीर्तितम् ॥ पुराणस्यादिभूतंचनवधासृष्टिपौष्करम् ॥ ४५ ॥ द्विजेभ्यःश्रावयेद्विद्वान्य
श्चवैशृणुयात्पठेत् ॥ कल्पकोटिशतंसाग्रंब्रह्मलोकेसमोदते ॥ ४६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेप्रथमेसृष्टिखण्डेपुराणावतारेग्रहार्चनवर्णनंनामषडशीतित
मोऽध्यायः ॥ ८६ ॥ इतिसृष्टिखण्डंसमाप्तम् ॥ शुभंभवतु ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

॥ अथ श्रीपाद्मे महापुराणे द्वितीयं भूमिखण्डं प्रारभ्यतं ॥

भूमिखंडाचीं चित्रें.
सूत
शौनकादि
ऋ·
शिवशर्मा व त्याचे पुत्र
५
स्त्री
शिवशर्मा·
पुत्र
दिति·
इन्द्र
कश्यप दितीचें सांत्वन करतात
कश्यप
हिरण्य
क०
स्त्री
सोमशर्मा
श्री·
सोमशर्मा
वसिष्ठ
वृत्र
इन्द्र
पिप्पल
पि·
सुकर्मा
मा
ययाति
मातली
पृथु
रंभा
सुकला·
कृकल
सुकला
इंद्र
ययाति
कृकल·
पितर
धर्म
चार हंस
विष्णु·
वेनराजा
ययाति
रंभा
गंधर्व
ययाति
४ पुत्र
ययाति
नहुष
दैत्य
वेनराजा यज्ञ करतो
च्यवन
सरोवर
अश्रुचीं कमळें होतात

ॐश्रीगणेशायनमः ॥ ऋषयऊचुः ॥ शृणुसूतमहाभागसर्वतत्त्वार्थकोविद ॥ सन्देहमागतंविद्धन्दारुणंबुद्धिनाशनम् ॥ १ ॥ केचित्पठन्तिप्रह्ला
दंपुराणेषुद्विजोत्तमाः ॥ पञ्चवर्षान्वितेनापिकेशवःपरितोषितः ॥ २ ॥ देवासुरेकथंप्राप्तेहरिणासहयुध्यति ॥ निहतोवासुदेवेनप्रविष्टोवैष्णवींत
नुम् ॥ ३ ॥ सूतउवाच ॥ कश्यपेनपुराज्ञातंकृतंव्यासेनधीमता ॥ ब्रह्मणाकथितंपूर्वंव्यासस्याग्रेस्वयंप्रभोः ॥ ४ ॥ तमेवंहिप्रवक्ष्यामिभवतामग्रतोद्वि
जाः ॥ सन्देहकारणंजातंछिन्नंदेवेनवेधसा ॥ ५ ॥ व्यासउवाच ॥ शृणुसूतमहाभागब्रह्मणापरिभाषितम् ॥ प्रह्लादस्ययथाजन्मपुराणेऽप्यन्यथा
श्रुतम् ॥ ६ ॥ जातमात्रःसर्वंसुखंवैष्णवंमार्गमाश्रितः ॥ महाभागवतश्रेष्ठःप्रह्लादोदेवपूजितः ॥ ७ ॥ विष्णुनासहयुद्धायसपुत्रःसङ्गरंगतः ॥ नि
हतोवासुदेवेनप्रविष्टोवैष्णवींतनुम् ॥ ८ ॥ सृष्टिभावंशृणुष्वत्वमस्यैवचमहात्मनः ॥ सङ्गरंप्राप्यपुत्राद्यैर्विष्णुनासहवीर्यवान् ॥ ९ ॥ प्रविष्टो
वैष्णवंतेजस्सम्प्राप्यस्वेनतेजसा ॥ महाभागवतश्रेष्ठःप्रह्लादोदेवपूजितः ॥ १० ॥ पुराकल्पेमहाभागयथाजातःसवीर्यवान् ॥ वृत्तान्तंतस्यवीरस्यप्रव
क्ष्यामिसमासतः ॥ ११ ॥ पश्चिमेसागरस्यान्तेद्वारकानामवैपुरी ॥ सर्वऋद्धिसमायुक्तासर्वसिद्धिसमन्विता ॥ १२ ॥ तस्यामास्तेसदादेवोयो
गज्ञोयोगवित्तमः ॥ शिवशर्मेतिविख्यातोवेदशास्त्रार्थकोविदः ॥ १३ ॥ तस्यापिपञ्चपुत्रास्तुबभूवुःशास्त्रकोविदाः ॥ यज्ञशर्मावेदशर्माधर्मशर्मा
तथैवच ॥ १४ ॥ विष्णुशर्मामहाभागोनूनंतत्कर्मकोविदः ॥ पंञ्चमःसोमशर्मेतिपितृभक्तिपरायणः ॥ १५ ॥ पितृभक्तिंविनाचैवधर्ममन्यं
द्विजोत्तमाः ॥ नविदन्तिमहात्मानस्तद्भावेनतुभाविताः ॥ १६ ॥ तेषांतुभक्तिंसंपश्यञ्छिवशर्माद्विजोत्तमः ॥ चिन्तयामासमेधावीनिष्कर्षिष्ये
सुरोत्तमान् ॥ १७ ॥ पितृभक्तेषुयोभावोनैतेषांमनसिस्थितः ॥ यथाजानाम्यहंचाथकरिष्येबुद्धिपूर्वकम् ॥ १८ ॥ विष्णोश्चैवप्रसादात्ससर्वसि
द्धिर्बभूवह ॥ सद्भावंचिन्तयामासअज्ञनार्थंद्विजोत्तमाः ॥ १९ ॥ उपायंब्राह्मणश्रेष्ठस्तपसस्तेजसःकिल ॥ चकारसोऽप्युपायज्ञोमाययाब्रह्मवि
त्तमः ॥ २० ॥ तेषामग्रेततोव्याजंशिवशर्माव्यदर्शयत् ॥ महताज्वररोगेणमृतामाताविदर्शिता ॥ २१ ॥ तैस्तुदृष्टामृतामातापितरंवाक्यमब्रुव
न् ॥ २२ ॥ययावयंमहाभागगर्भोदरेप्रवर्द्धिताः ॥ कलेवरंपरित्यज्यस्वयमेवगताक्षयम् ॥ २३ ॥ अपहायगतासेयंस्वर्गेताततकिमुच्यते ॥ २४ ॥
शिवशर्मोपरिभवंपुत्रंभक्तिपरायणम् ॥ यज्ञशर्माणमाहूयइत्युवाचद्विजोत्तमः ॥ २५ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ अनेनापिसुतीक्ष्णेनशस्त्रेणनिशितेन

---

१ 'स्तुवन्ति' इ० पा०। २ 'प्रह्लादस्य च संवादमृषेर्नारायणस्य च' इ० पा०। 'प्रह्लादस्य यथा कर्मपुराणे चान्यथाश्रुतम्' इ० पा०। ३ 'सवसुधौ' इ० पा०। ४ 'भावम्' इ० पा०। ५ 'युयुधे' इ० पा०। ६ 'निष्कार्षिष्ये द्विजोत्तमान्' इ० पा०। ७ 'सर्वसिद्धो' इ० पा०। ८ 'अस्या' इ० पा०।

वै ॥ विच्छिद्याङ्गानिसर्वाणियत्रतत्रक्षिपस्वह ॥ २६ ॥ तत्कृतंतेनपुत्रेणयथादेशःश्रुतःपितुः ॥ समायातःपुनःपश्चात्पितरंवाक्यमब्रवीत् ॥२७॥
यथादिष्टंत्वयाताततत्सर्वंकृतवानहम् ॥ समादिशममान्यच्चकार्यकारणमद्यच ॥ तच्चसर्वंकरिष्यामिदुर्जयंदुर्लभंपितः ॥ २८ ॥ तमाज्ञायमहाभा
गंपितृभक्तंसचद्विजः ॥ निश्चयंपरमंज्ञात्वाद्वितीयस्यविचिन्तयन् ॥ २९ ॥ वेदशर्माणमाहूयगच्छत्वंममशासनात् ॥ स्त्रियाविनानशक्नोमि
स्थातुंकन्दर्पमोहितः ॥ ३० ॥ माययादर्शितानारीसर्वसौभाग्यसम्पदा ॥ एनामानयवत्सत्वंममार्थेकृतनिश्चयः ॥ ३१ ॥ एवमुक्तस्तथाप्रा
हकरिष्येतवसुप्रियम् ॥ पितरंतंनमस्कृत्यतामुवाचगतस्ततः ॥ ३२ ॥ त्वांदेवियाचतेतातःकामबाणप्रपीडितः ॥ अतस्त्वंजरयायुक्तेप्रसादसुमुखीभ
व ॥ ३३ ॥ भजत्वंचारुसर्वाङ्गीपितरंममसुन्दरि ॥ एवमाकर्णितंतस्यमाययावेदशर्मणः ॥ ३४ ॥ स्त्र्युवाच ॥ जरयापीडितस्यापिनैवेच्छामि
कदाचन॥सश्लेष्ममुखरोगस्यव्याधिग्रस्तस्यसाम्प्रतम् ॥ ३५ ॥ शिथिलस्यापिचार्तस्यतस्यवृद्धस्यसङ्गमम् ॥ भवन्तंरन्तुमिच्छामिकरिष्येतवसुप्रि
यम् ॥ ३६ ॥ भवन्तंरूपसौभाग्यैर्गुणरत्नैरलङ्कृतम् ॥ दिव्यलक्षणसम्पन्नंदिव्यरूपंमहौजसम् ॥ ३७ ॥ किंकरिष्यसितातेनवृद्धेनशृणुमान
द ॥ ममाङ्गभोगभावेनसर्वंप्राप्स्यसिदुर्लभम् ॥ ३८ ॥ यद्यत्त्वमिच्छसेविप्रतद्ददामिनसंशयः ॥ एतद्वाक्यंमहच्छ्रुत्वाअप्रियंपापसङ्कुलम् ॥
॥ ३९ ॥ वेदशर्मोवाच ॥ अधर्मयुक्तंतेवाक्यमयुक्तंपापमिश्रितम् ॥ नेदृशंमांवदेर्देविपितृभक्तमनागसम् ॥ ४० ॥ पितुरर्थंसमायातस्त्वा
महंप्रार्थयेशुभे ॥ [1]अन्यदेवंनवक्तव्यंभजत्वंपितरंमम ॥ ४१ ॥ यद्यत्त्वमिच्छसेदेवित्रैलोक्येसचराचरम् ॥ तत्तद्दद्मिनसन्देहोदेवराज्याधिकंशुभे ॥
॥ ४२ ॥ स्त्र्युवाच ॥ एवंसमर्थोदातुंमेपितुरर्थेयदाभवान् ॥ तदामेदर्शयाद्यैवसेन्द्रांस्त्वंसमहेश्वरान् ॥ ४३ ॥ दातुमेवंसमर्थोऽसिदुर्लभंसाम्प्र
तंकिल ॥ किंतेबलंमहाभागदर्शयस्वत्वमात्मनः ॥ ४४ ॥ वेदशर्मोवाच ॥ पश्यपश्यबलंदेविप्रभावंतपसोमम ॥ मयाहूताःसमायाताइन्द्रा
द्याःसुरसत्तमाः ॥ ४५ ॥ वेदशर्माणमूचुस्तेकिंकुर्मोहिद्विजोत्तम ॥ यमेवमिच्छसेविप्रतंददामोनसंशयः ॥ ४६ ॥ वेदशर्मोवाच ॥ य
दिदेवाःप्रसन्नामेप्रसादसुमुखायदि ॥ ददतुविमलांभक्तिपादयोःपितुरेवमे ॥ ४७ ॥ एवमस्तुसुराःसर्वेयथायातास्तथागताः ॥ त
मुवाचतैथादृष्ट्वादृष्टंतेतपसोबलम् ॥ ४८ ॥ देवैस्तुनास्तिमेकार्यंयदिदातुमिहेच्छसि ॥ यन्मांनयसिगुर्वर्थंतत्कुरुष्वममप्रियम् ॥ देहि
त्वंस्वंशिरोविप्रस्वहस्तेननिकृत्यवै ॥ ४९ ॥ वेदशर्मोवाच ॥ धन्योऽहमद्यसञ्जातोमुक्तश्चैवऋणत्रयात् ॥ स्वशिरोदेविदास्यामिगृ

१ 'ततो दृष्ट्वा' इ० पा०। स्त्रीति शेषः।

ह्यतांगृह्यतांशुभे ॥ ५० ॥ शितेनतीक्ष्णधारेणशस्त्रेणद्विजसत्तमः ॥ निकृत्यस्वंशिरश्चाथददौतस्यैप्रहस्यच ॥ रुधिरेणप्लुतंसाच
परिगृह्यगतामुनिम् ॥ ५१ ॥ रत्युवाच ॥ तवार्थेप्रेषितंविप्रपुत्रेणवेदशर्मणा ॥ एतच्छिरःसङ्गृहाणनिकृत्तंचात्मनात्मनः ॥ ५२ ॥ उत्तमाङ्गंप्रद
त्तंमेपितृभक्तेनतेनते ॥ तवार्थेद्विजशार्दूलमामेवंपरिभुङ्क्ष्ववै ॥ ५३ ॥ तस्यतैर्भ्रातृभिर्दृष्टंसाहसंवेदशर्मणः ॥ वेपिनाङ्गत्वमापन्नास्तेबभू
वुःपरस्परम्॥५४॥ मृतानोधर्मसाध्वीसामातासत्यसमाधिना ॥अयमेवमहाभागःपितुरर्थेमृतःशुभः ॥ ५५ ॥ धन्योऽयंधन्यतांप्राप्तःपितुरर्थेकृतंशु
भम् ॥ एवंसम्भाषितंतैस्तुभ्रातृभिःपुण्यचारिभिः ॥ ५६ ॥ समाकर्ण्यद्विजोवाक्यंज्ञात्वाभक्तिपरायणम् ॥ निकृत्तंचशिरस्तेनपुत्रेणवेदशर्म
णा ॥ ५७ ॥ धर्मशर्माणमाहाथशिरएतत्प्रगृह्यताम् ॥ ५८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेशिवशर्मचरितेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥
तदादायमहात्मासौनिर्जगामत्वरान्वितः ॥ पितृभक्त्यातपोभिश्चसत्यार्जवबलेनसः ॥ १ ॥ धर्ममाकृष्टवांश्चैवधर्मशर्माततस्तदा ॥ समाकृष्टस्तुवै
धर्मस्तपसातस्यधीमतः ॥ २ ॥ धर्मशर्माणमागत्यइदंवचनमब्रवीत् ॥ कस्मात्त्वयासमाहूतोधर्मशर्मन्समागतः ॥ तन्मेकथयकार्यंत्वंतत्करोमि
नसंशयः ॥ ३ ॥ धर्मशर्मोवाच ॥ यद्यस्तिगुरुशुश्रूषायदिनिष्ठाऽचलंतपः ॥ तेनसत्येनमेधर्मवेदशर्मासजीवतु ॥ ४ ॥ धर्मउवाच ॥ दमशौ
चेनसत्येनतपसातवसुव्रत ॥ पितृभक्त्यातवभ्रातावेदशर्मामहाभुजः ॥ ५ ॥ पुनरेवमहात्मासौजीवनंचलभिष्यति ॥ ६ ॥ तपसानेनतुष्टोऽस्मि
पितृभक्त्यामहामते ॥ वरंवरयभद्रंतेदुर्लभंधर्मवित्तमैः ॥ ७ ॥ एवमाकर्णितंतेनसुवाक्यंधर्मशर्मणा ॥ वैवस्वतंमहात्मानंतमुवाचमहायशाः ॥ ८ ॥
देहिमेत्वचलांभक्तिंपितुःपादार्हणेपुनः ॥ धर्मेरतिंतथामोक्षंसुप्रसन्नोयदामम ॥ ९ ॥ तमुवाचततोधर्मोमत्प्रसादाद्भविष्यति ॥ एवमुक्तेमहावाक्येवेद
शर्मातदोत्थितः ॥१०॥ प्रसुप्तवन्महाप्राज्ञोधर्मशर्माणमब्रवीत् ॥ क्वसादेवीगताभ्रातःक्वसताततोभवेदिति ॥११॥ समासेनसमाख्यातंयथापित्रानियोजि
तः ॥ समाज्ञायततोहृष्टोधर्मशर्माणमब्रवीत् ॥ १२ ॥ ममाद्यैवमहाभागशिरसाजीवितेनच ॥ संमुखीभववैभ्रातःकोऽन्योमेत्वादृशोभुवि ॥ १३ ॥
भ्रातरंचैवमाभाष्यउत्सुकःपितरंप्रति ॥ गमनायमतिंचक्रेभ्रात्राचधर्मशर्मणा ॥ १४ ॥ द्वावेतौतुगतौतत्रपितरंहृष्टमानसौ ॥ द्वाभ्यांतत्रसमास्थाय
शिवशर्माणमुत्तमम् ॥ १५ ॥ धर्मशर्मातदोवाचपितरंदीप्तिसंयुतम् ॥ ममाद्यवमहाभागतपसाजीवितेनच ॥ १६ ॥ वेदशर्मासमानीतस्तंपुत्रंप्रगृहाण
भोः ॥ शिवशर्माततोहृष्टोभक्तिंविज्ञायतस्यच ॥ १७ ॥ नकिञ्चिदब्रवीत्तंतुपुनश्चिन्तामुपेयिवान् ॥ पुरतोविनयेनापिवर्तमानंमहामतिम् ॥ १८ ॥

१ 'तेजसा तव विप्रेन्द्र गृहादेनं यमस्य च ॥ वेदशर्माणमानीत,स्वं पुत्रं प्रगृहाणभो.' ॥ इ० पा० ।

विष्णुशर्माणमाभाषीद्वत्समेवचनंकुरु ॥ इन्द्रलोकंव्रजस्वाद्यतस्मादानयचामृतम् ॥१९॥ अनयाकान्तयासार्द्धंस्थातुमिच्छामिसाम्प्रतम् ॥ सागरा
द्यत्समुत्पन्नममृतंव्याधिनाशनम् ॥ २० ॥ साधुनेच्छतिमामेषायथनांतुलभाम्यहम् ॥ तथाकुरुष्वशीघ्रंत्वमन्यथान्यंप्रयास्यति ॥ २१॥ वृद्धंज्ञात्वा
वमन्येतइयंबालासुरूपिणी ॥ अद्यदेव्याऽनयासार्द्धंप्रिययाभुवनत्रये ॥ २२ ॥ निर्दोषोव्याधिनिर्मुक्तोयथातातभवाम्यहम् ॥ तथाकुरुष्वमेवत्सम
द्भक्तोऽसियदाभुवि ॥ २३ ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंपितुस्तस्यमहात्मनः ॥ विष्णुशर्मातदोवाचपितरंदीप्ततेजसम् ॥ २४ ॥ सर्वमेतत्करिष्यामिभव
तःसुखमुत्तमम् ॥ एवमाभाष्यधर्मात्माविष्णुशर्मामहामतिः ॥ २५ ॥ पितरंतंनमस्कृत्यपुनःकृत्वाप्रदक्षिणम् ॥ बलेनमहतासोऽपितपसानियमेन
च ॥ २६ ॥ अन्तरिक्षगतश्चासीद्गच्छमानस्यधीमतः ॥ समहावयुवेगेनऐन्द्रंसम्प्रतिगच्छति ॥ २७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेशिवशर्मचरि
तेद्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ प्रस्थितस्तेनमार्गेणप्रविष्टोगगनान्तरे ॥ सदृष्टोदेवदेवेनसहस्राक्षेणधीमता ॥ १ ॥ उद्यमंतस्यवैज्ञात्वाच
क्रेविघ्नंसुराधिराट् ॥ मेनकांतामुवाचेदंगच्छत्वंममशासनात् ॥ २ ॥ समाचरस्वास्यशीघ्रंगत्वाविघ्नंसुमध्यमे ॥ अस्यैवविप्रवर्यस्यपुत्रस्यशिव
शर्मणः ॥ ३ ॥ तथाकुरुष्वभद्रंतेयथानायातिमेगृहम् ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंमेनकाप्रस्थितात्वरात् ॥ ४ ॥ (॥ सूतउवाच ॥) रूपौदार्यगुणोपेता
सर्वालङ्कारभूषिता ॥ नन्दनस्यवनस्यान्तेदोलायांसमुपस्थिता ॥५॥ सुस्वरेणप्रगायन्तीगीतंवीणास्वरोपमम् ॥ तेनदृष्टाविशालाक्षीचतुराचारुलोच
ना ॥ ६ ॥ व्यवसायंततोज्ञात्वातस्याविभ्रमनुत्तमम् ॥ इन्द्रेणप्रेषिताचैषानचभद्रकराभवेत्॥ ७॥एवंज्ञात्वाजगामाथंसत्वरेणद्विजोत्तमः॥तयादृष्टस्त
थापृष्टःक्वयास्यसिमहामते ॥ ८ ॥ विष्णुशर्मातदोवाचमेनकांकामचारिणीम् ॥ इन्द्रलोकंप्रयास्यामिपितुरर्थेत्वरान्वितः ॥ ९ ॥ मेनकाविष्णुश
र्माणंप्रत्युवाचप्रियंपुनः ॥ कामबाणैःप्रभिन्नाहंत्वामद्यशरणंगता ॥ १० ॥ रक्षस्वद्विजशार्दूलयदिधर्ममिहेच्छसि ॥ यावद्वित्वंमयादृष्टःकामाकुलि
तचेतसा ॥ ११ ॥ कामानलेनसन्दग्धातावदेवनसंशयः ॥ सम्भ्रान्ताकामसंतप्ताप्रसादसुमुखोभव॥ १२ ॥ विष्णुशर्मोवाच ॥ चरित्रंदेवदेवस्यविदि
तंमेवरानने ॥ भवत्याश्चप्रजानामिनाहंचैतादृशःशुभे ॥ १३ ॥ भवत्यास्तेजसारूपैरन्येमुह्यन्तिशोभने ॥ विश्वामित्रादयोदेविपुत्रोऽहंशिव
शर्मणः ॥ १४ ॥ योगसिद्धिंगतस्यापितपःसिद्धस्यचाबले ॥ कामादयोमहादोषाआदावेवविनिर्जिताः ॥ १५ ॥ अन्यंभजविशालाक्षिइन्द्रलोकंव्र

१ 'पातुम्' इ० पा० । २ 'नाशं याति जरा मेऽद्य यथा नीरुग्भव.म्यहम् ।' इ० पा० । ३ 'वायुवेगः' इति शेषः । वायुवेगः नरर गच्छमानस्य धीमतः अन्तरिक्षगत आसीत् । येन महता वायुवेगेनेत्युत्तरत्रसङ्गतिः । ४ इदमधिकं पुस्तकान्तरस्थम् । ५ 'वाणीश्वरोपम्' इ० पा० ।

जाम्यहम् ॥ एवमुक्त्वाजगामाथत्वरितोद्विजसत्तमः ॥ १६ ॥ निष्फलामेनकाजातापृष्ठादेवेनवज्रिणा ॥ विभीषांदर्शयामासनानारूपांपुनःपुनः
॥ १७ ॥ यथाऽनलेनसन्दग्धास्तृणानांसञ्चयाद्विजाः ॥ भस्मीभूताभवन्त्येवतथातास्ताविभीषिकाः ॥ १८ ॥ विप्रस्यतेजसातस्यपितृभक्तस्यसत्त
माः ॥ प्रलयंगतास्तुघोरास्तादारुणाभीषिकाद्विजाः॥१९॥सविघ्नान्दर्शयामाससहस्राक्षःपुनःपुनः॥तेजसाऽनाशयद्विप्रःस्वकीयेनमहायशाः ॥२०॥
एवंविघ्नान्बहूंस्तस्यइन्द्रस्यापिमहात्मनः ॥ नाशयामासमेधावीतपसस्तेजसापिवा ॥ २१ ॥ नष्टेषुतेषुविघ्नेषुदारुणेषुमहत्सुच ॥ ज्ञात्वातस्य
कृतान्विघ्नान्दारुणान्भीषणाकृतीन् ॥ २२ ॥ अथक्रुद्धोमहातेजाविष्णुशर्माद्विजोत्तमः ॥ इन्द्रंप्रतिमहाभागोरागरक्तान्तलोचनः ॥ २३ ॥ इन्द्र
लोकादहंचेन्द्रंपातयिष्यामिनान्यथा ॥ निजधर्मैरतस्याद्ययोविघ्नंतुसमाचरेत् ॥ २४ ॥ तस्यदण्डंप्रदास्यामियोवैहन्यात्सहन्यते ॥ एवमन्यंकरि
ष्यामिदेवानांपालकंपुनः ॥ २५ ॥ एवंसमुद्यतोविप्रइन्द्रनाशायसत्तमः ॥ तावदेवसमायातोदेवेन्द्रःपाकशासनः ॥ २६ ॥ भोभोविप्रमहाप्राज्ञतप
सानियमेनच ॥ दमेनसत्यशौचाभ्यांत्वत्समोनास्तिचापरः ॥ २७ ॥ अनयापितृभक्त्यातेजितोऽहंदैवतैःसह ॥ ममापराधंत्वंसर्वंक्षन्तुमर्हसिस
त्तम ॥ २८ ॥ वरंवरयभद्रंतेदुर्लभंचददाम्यहम् ॥ विष्णुशर्मातदोवाचदेवराजंतथागतम् ॥ २९ ॥ विप्रतेजोमहेन्द्रेन्द्रअसह्यंदेवदैवतैः ॥ पितृभक्तस्य
देवेशदुःसहंसर्वथाविभो ॥ ३० ॥ तेजोभङ्गोनकर्तव्योब्राह्मणानांमहात्मनाम् ॥ पुत्रपौत्रैःसमस्तैस्तुब्रह्मविष्णुहरान्पुनः ॥ ३१ ॥नाशयन्तेन
सन्देहोयदिरुष्टाद्विजोत्तमाः ॥ नागच्छेद्यद्भवानद्यतदाराज्यमनुत्तमम् ॥३२॥आत्मतपःप्रभावेणअन्यस्मैतुमहात्मने ॥ दातुकामस्तुसंजातोरोषपूर्णेन
चक्षुषा ॥ ३३ ॥ भवानद्यसमायातोवरंदातुमिहेच्छसि ॥ अमृतंदेहिदेवेन्द्रपितृभक्तिंतथाचलाम् ॥ ३४ ॥ एवंविधंवरंदेहियदितुष्टोऽसिशत्रुहन् ॥
एवंददामिपुण्यंतेवरंचामृतसंयुतम् ॥ ३५ ॥ एवमाभाष्यतंविप्रममृतंदत्तवान्स्वयम् ॥ सकुम्भंदत्तवांस्तस्मैप्रीयमाणेनचात्मना ॥ ३६ ॥ अचलाते
भवेद्विप्रभक्तिःपितरिसर्वदा ॥ एवमाभाष्यतंविप्रंविसृज्यचसहस्रदृक् ॥ ३७ ॥ प्रसन्नोऽभूच्चतद्दृष्ट्वाविप्रतेजःसुदुःसहम् ॥ विष्णुशर्माततोगत्वा
पितरंवाक्यमब्रवीत् ॥ ३८ ॥ तातइन्द्रात्समानीतममृतंव्याधिनाशनम् ॥ अनेनापिमहाभागनीरुजोभवसर्वदा ॥ ३९ ॥ अमृतेनत्वमद्यैवपरांतृप्तिम
वाप्नुहि ॥ एतद्वाक्यंमहच्छ्रुत्वाशिवशर्मासुतस्यहि ॥४० ॥ सुतान्सर्वान्समाहूयप्रीयमाणेनचेतसा ॥ पितृभक्ताःसुतायूयंमद्वाक्यपरिपालकाः॥४१॥
वरंवृणुध्वंसुप्रीताःपुत्रकादुर्लभंभुवि ॥ एवमाभाषितंतस्यशुश्रुवुःसर्वसम्मताः ॥ ४२ ॥ तेसर्वेतुसमालोच्यपितरंप्रत्यथाब्रुवन् ॥ अस्माकंजीवतान्मा

१ 'नन्दनं वनमाश्रितः '। इ० पा० । उवाचेति शेषः ।

तागतायायममन्दिरम् ॥ ४३ ॥ नीरुजाभवतादेवीप्रसादात्तवसुव्रता ॥ भवान्पिताइयंमाताजन्मजन्मान्तरेपितः ॥ वयंसुताभवेमेतिसर्वेपुण्यकृत
स्तथा ॥ ४४ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ अद्यैवापिमृतामाताभवतांपुत्रवत्सला ॥ जीवमानासुहृष्टासाएष्यतेनात्रसंशयः ॥ ४५ ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्ये
ऋषिणाशिवशर्मणा ॥ तेषांमातासमायाताप्रहृष्टावाक्यमब्रवीत् ॥ ४६॥ एतदर्थंसमुत्पन्नंसुवीर्यंतनयंसुतम्॥नराःसत्पुत्रमिच्छन्तिकुलवंशप्रभावकम्
॥ ४७ ॥ स्त्रियोलोकेमहाभागाःसपुण्याःपुण्यवत्सलाः॥ सुतमिच्छन्तिसर्वत्रपुण्याङ्गंपुण्यसाधकम् ॥ ४८ ॥ कुक्षिंयस्यागतोगर्भःसुपुण्यःपरिवर्त्त
ते ॥ पुण्यान्पुत्रान्प्रसूयेतसानारीपुण्यभागिनी ॥ ४९ ॥ कुलाचारंकुलाधारंपितृमातृप्रतारकम् ॥ विनापुण्यैःकथंनारीसम्प्राप्नोतिसुतोत्तमम्॥५०॥
नजानेकीदृशैःपुण्यैरेषभर्तासुपुण्यभाक् ॥ सञ्जातोधर्मवीर्योऽपिधर्मात्माधर्मवत्सलः ॥ ५१ ॥ यस्यवीर्यान्मयाप्राप्तायूयंपुत्रास्ततोऽधिकाः ॥ एवं
पुण्यप्रभावोऽयंभवन्तःपुण्यवत्सलाः ॥ ५२ ॥ ममपुत्रास्तुसञ्जाताःपितृभक्तिपरायणाः ॥ अहोलोकेषुपुण्यैश्चसुपुत्रःपरिलभ्यते ॥ ५३ ॥ एकैक
शोऽधिकाःपञ्चमयाप्राप्तामहाशयाः॥ यज्वानःपुण्यशीलाश्चतपस्तेजःपराक्रमाः॥५४॥ एवंसंवर्धितास्तेतुतयामात्रापुनःपुनः ॥ हर्षेणमहताविष्टाःप्रणे
मुर्मातरंसुताः ॥ ५५ ॥ पुत्राऊचुः॥ सुपुण्यैःप्राप्यतेमातासन्मातासुपिताकिल ॥ भवतीपुण्यकृन्मातानोभाग्यैस्तुप्रवर्तिता ॥ ५६ ॥ यस्यागर्भोदरं
प्राप्यसुपुण्यैश्चप्रवर्द्धिताः ॥ जन्मजन्मनित्वंमातापिताचैवभविष्यथः ॥ ५७॥ पितोवाच ॥ शृणुध्वंमामकाःपुत्राःसुवरंपुण्यदायकम् ॥ मयि
तुष्टेसुताभोगाननुभुञ्जन्तुचाक्षयान् ॥ ५८ ॥ पुत्राऊचुः ॥ यदितातप्रसन्नोऽसिवरंदातुमिहेच्छसि ॥ अस्मान्प्रेषयगोलोकंवैष्णवंदाहवर्जितम्॥५९॥
पितोवाच ॥ गच्छध्वंवैष्णवंलोकंयूयंविगतकल्मषाः ॥ मत्प्रसादात्तपोभिश्चपितृभक्त्यानयास्वया॥ ६० ॥ एवमुक्तेतुतेनापिसुवाक्येऋषिणाततः॥
शङ्खचक्रगदापाणिर्गरुडारूढआगतः॥६१॥सपुत्रंशिवशर्माणमित्युवाचपुनःपुनः ॥ सपुत्रेणत्वयाद्यैवजितोभक्त्यास्मिवैद्विज ॥ ६२ ॥ पुत्रैःसार्द्धं
समागच्छचतुर्भिःपुण्यकारिभिः ॥ अनयाभार्ययासार्द्धंपुण्ययापतिकाम्यया ॥ ६३ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ अमीगच्छन्तुपुत्रामेवैष्णवंलोकमुत्त
मम् ॥ कञ्चित्कालंतुनेष्यामिभूमौवैभार्ययासह ॥ ६४ ॥ अनेनापिसुपुत्रेणअन्त्येनसोमशर्मणा ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येऋषिणासत्यभाषिणा ॥६५॥
तानुवाचाथदेवेशःसुपुत्राञ्छिवशर्मणः ॥ गच्छन्तुमोक्षदंलोकंदाहप्रलयवर्जितम् ॥ ६६ ॥ एवमुक्तेततोविप्राश्चत्वारःसत्यचेतसः ॥ विष्णुरूप
धराःसर्वेबभूवुस्तत्क्षणादपि ॥ ६७ ॥ इन्द्रनीलसमावर्णैःशङ्खचक्रगदाधराः ॥ सर्वाभरणसौभाग्याविष्णुरूपामहौजसः ॥ ६८ ॥ हारकङ्कणशोभा

१ 'तपोऽधिकाः' ४० पा०।

ढ्यारत्नमालाभिशोभिताः ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशास्तेजोज्वालाभिरावृताः ॥ ६९ ॥ प्रविष्टावैष्णवंकायंपश्यतःशिवशर्मणः ॥ दीपंदीपायथा यान्तितद्वल्लीनामहामते ॥ ७० ॥ गतास्तेवैष्णवंधामपितृभक्त्याद्विजोत्तमाः ॥ प्रभावंतुप्रवक्ष्यामिसुसत्यंसोमशर्मणः ॥ ७१ ॥ इति श्रीपाद्म पुराणेभूमिखण्डेशिवशर्मोपाख्यानेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ सूतउवाच ॥ गतेषुतेषुगोलोकंवैष्णवंतमसःपरम् ॥ शिवशर्मामहाप्राज्ञःकनिष्ठंवाक्यम ब्रवीत् ॥ १ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ सोमशर्मन्महाप्राज्ञत्वंपितुर्भक्तितत्परः ॥ अमृतस्यमहाकुम्भंरक्षदत्तंमयाधुना ॥ २ ॥ तीर्थयात्रांप्रयास्यां मिअनयाभार्ययासह ॥ एवमस्तुमहाभागकरिष्येरक्षणंशुभम् ॥ ३ ॥ कुम्भंदत्त्वासमेधावीतस्यहस्तेमहात्मनः[1] ॥ दशवर्षप्रमाणंतुतपस्ते पेनिरन्तरम् ॥ ४ ॥ कुम्भंरक्षतिधर्मात्मादिवारात्रमतन्द्रितः ॥ पुनःसहिसमायातःशिवशर्मामहायशाः ॥ ५ ॥ मायांकृत्वामहाप्राज्ञोभार्ययासह तंसुतम् ॥ कुष्ठरोगातुरोभूत्वातस्यभार्याचतादृशी ॥६॥ मांसपिण्डोपमौजातौद्वावेतौमाययाकृतौ ॥ सन्निधिंतस्यघोरस्यविप्रस्यसोमशर्मणः ॥७॥ समागतौहितौदृष्ट्वासर्वतोहिसुदुःखितौ ॥ कृपयापरयाविष्टःसोमशर्मामहायशाः ॥ ८ ॥ तयोःपादौनमस्कृत्यभक्त्यानमितकन्धरः ॥ भवादृशौन पश्यामितपसाभिसमन्वितम् ॥ ९ ॥ गुणव्रातैःसुपुण्यैश्चकिमिदंवर्तितंत्वयि ॥ दासवद्देवताःसर्वावर्तन्तेसर्वदातव ॥ १० ॥ आदेशंप्राप्यविप्रेन्द्रआ कृष्टास्तेजसातव ॥ तवाङ्केकेनपापेनगदोऽयंवेदनान्वितः ॥ ११ ॥ सञ्जातोब्राह्मणश्रेष्ठतन्मेकथयकारणम् ॥ इयंपुण्यवतीमातामहापुण्यापतिव्रता ॥ ॥ १२ ॥ याहिभर्तृप्रसादेनत्रैलोक्यंकर्तुमिच्छति ॥ साकथंदुःखमाप्नोतिकिंनास्तितपसःफलम् ॥ १३ ॥ रागद्वेषौपरित्यज्यविविधेनापिकर्मणा ॥ याचशुश्रूषतेकान्तंदेववद्गुरुवत्सला ॥ १४ ॥ साकथंदुःखमाप्नोतिकुष्ठरोगंसुदुःखदम् ॥ १५ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ माशुचस्त्वंमहाभागभुज्यतेक र्मजंफलम् ॥ नरेणकर्मयुक्तेनपापपुण्यमयेनहि ॥ १६ ॥ शोधनंचकुरुष्वत्वमुभयोरोगयुक्तयोः ॥ शुश्रूषणंमहाभागयदिपुण्यमिहेच्छसि ॥ १७ ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येसोमशर्मामहायशाः ॥ शुश्रूषांवाकरिष्यामियुवयोःपुण्ययुक्तयोः ॥ १८ ॥ मयापापेनदुष्टेनकृपणेनद्विजोत्तम ॥ किंकर्तव्यमिहा द्यैवयोर्गुरुंनहिपूजयेत् ॥ १९ ॥ एवमाभाष्यदुःखाद्भ्रातयोर्दुःखेनदुःखितः ॥ श्लेष्ममूत्रपुरीषंचउभयोःपर्यशोधयत् ॥ २० ॥ पादप्रक्षालनंचक्रेअ ङ्गसंवाहनंतथा ॥ स्नानस्थानादिकंसोऽपितयोर्भक्त्यान्वितःस्वयम् ॥ २१ ॥ द्वावेतौहिगुरूविप्रःसोमशर्मामहायशाः ॥ तीर्थंनयतिधर्मात्मास्कन्ध मारोप्यसत्तमः ॥ २२ ॥ द्वावेतौहिस्वहस्तेनस्नापयित्वातुमङ्गलैः ॥ सुमन्त्रैर्वेदविच्चैवस्नानस्यविधिपूर्वकम् ॥ २३ ॥ तर्पणंचपितॄणांतुदेवतानांतु

१'लोकम्' इ० पा०। २ उवाचेति शेषः।

पूजनम् ॥ द्वाभ्यामपिचधर्मात्मासकारयतिनित्यशः ॥ २४ ॥ स्वयंहोमंददात्यग्नौपचत्यन्नमनुत्तमम् ॥ संज्ञापयतिसुप्रीतौद्वावेतौचमहागुरू ॥
॥ २५ ॥ शय्यासनेचतौविप्रःप्रस्वापयतिनित्यशः ॥ वस्त्रपुष्पादिकंसर्वंताभ्यांनित्यंप्रयच्छति ॥ २६ ॥ ताम्बूलंबहुगन्धाढ्यमुभयोरर्पयेत्सतु ॥
मशर्मा महाभागस्ताभ्यामपि चपूरयेत् ॥ २७ ॥ मूलंपयःसुभक्ष्याद्यंनित्यमेवददात्यसौ ॥ तयोस्तुवाञ्छितंनित्यंसोमशर्मामहायशाः ॥ २८ ॥
अनेनक्रमयोगेणनित्यमेवप्रसादयेत् ॥ सोमशर्मासुधर्मात्मापितरौपरिपूजयेत् ॥ २९ ॥ सोमशर्माणमाहूयपिताकुत्सतिनिष्ठुरः ॥ निन्दितौर्नैष्ठुरै
र्वाक्यैस्ताडयेन्मुष्टिभिस्तदा ॥ ३० ॥ कृतकार्येकृतेपुण्येनित्यमेवसुतेपुनः ॥ नकृतंशोभनंमह्यंत्वयैवकुलपांसन ॥ ३१ ॥ एवंनानाविधैर्वाक्यैर्निष्ठु
रैर्दुःखदायकैः ॥ अताडयद्दण्डघातैःशिवशर्मासदातुरः ॥ ३२ ॥ एवंकृतेऽपिधर्मात्मानैवकुप्यतिकर्हिचित् ॥ मनसावचसाचैवकर्मणात्रिविधेन
च ॥ ३३ ॥ सन्तुष्टःसर्वदासोऽपिपितरंपरिपूजयेत् ॥ तद्वत्ससोमशर्मावैमातरंचदिनेदिने ॥३४॥ यज्ज्ञात्वा शिवशर्माचचरितंस्वीयमीक्षते ॥ अमृतं
मत्कृतेचापिआनीतंविष्णुशर्मणा ॥ ३५ ॥ पुण्ययुक्तःसधर्मात्मापितृभक्तिपरःसदा ॥ एवंबहुतिथेकालेशतसङ्ख्येचगतेसति ॥ ३६ ॥ शिवशर्मापित
स्यैवभक्तिंदृष्ट्वाविचिन्त्यवै ॥ मयावैपूर्वमित्युक्तंसुपुत्रंयज्ञसंज्ञकम् ॥ ३७ ॥ मातृखण्डानिमान्पुत्रयत्रतत्रक्षिपस्वहि ॥ मद्वाक्यंपालितंतेनकृतामा
तरिनोकृपा ॥ ३८ ॥ एतत्स्वल्पतरंदुःखंनिर्जीवघातमिच्छतः॥साहसंतुकृतंतेनपुत्रेणवेदशर्मणा ॥ ३९ ॥ अस्याधिकमहंमन्येयतोऽयंचलतेनच ॥
निमेषमात्रमेवापिसाहसंकारयेत्पुनः ॥ ४० ॥ अपरंसत्यसम्पन्नंप्रभावंतपसःपुनः ॥ नित्यंसमाराधनेऽपिअधिकंचास्यदृश्यते ॥ ४१ ॥ तस्माद
स्यपरीक्षाचसमयेतपसःकृता ॥ भक्तिभावात्तथासत्यान्नैवपुत्रःप्रणश्यति ॥ ४२ ॥ माययाचनिजाङ्गेऽपिकुष्ठरोगोनिदर्शितः ॥ श्लेष्ममूत्रमलानां
चघृणांनैवकरोतिच ॥ ४३ ॥ व्रणान्विशोधयेन्नित्यंस्वहस्तेनमहायशाः ॥ पादसंवाहनंदद्याच्छौचंचैवमहामतिः ॥ ४४ ॥ दुःसहंवचनंमह्यंदारुणंस
हतेसदा ॥ भर्त्सनेताडनेचैवसदाभीष्टप्रवाचकः ॥ ४५ ॥ एवंदुःखसमाचारोममपुत्रोमहामतिः ॥ दुःखानांसागरंमन्येबहुक्लेशैस्तुक्लेशितः ॥ ४६ ॥
अपनेष्याम्यहंदुःखंविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ विचार्यमनसाविप्रःशिवशर्मामहामतिः ॥४७॥ पुनर्मायांचकाराथकुम्भादपहृतंपयः ॥ पश्चात्तंचसमाहूय
सोमशर्माणमब्रवीत ॥ ४८ ॥ तवहस्तेमयादत्तममृतंव्याधिनाशनम् ॥ तन्मेशीघ्रंप्रयच्छस्वयथापानंकरोम्यहम् ॥ ४९ ॥ येननीरुग्भवाम्यद्यप्रसादा
द्विष्णुशर्मणः ॥ एवमुक्तेतदावाक्येऋषिणाशिवशर्मणा॥५०॥समुत्थायत्वरायुक्तःसोमशर्माकमण्डलुम्॥तंचरिक्तंततोदृष्ट्वाह्यमृतेनविनाकृतम् ॥ ५१ ॥

१ 'त्रिष्टां' इ० पा०।

कस्यपापस्यवैकर्मकेनमेविप्रियंकृतम् ॥ इतिचिन्तापरोभूत्वासोमशर्मासुदुःखितः ॥ ५२ ॥ पितुरग्रेचवृत्तान्तंकथयिष्याम्यहंयदा ॥ ततःको
पंप्रयास्येतगुरुर्मेव्याधिपीडितः ॥५३॥ सुचिरंचिन्तयित्वातुसोमशर्मामहामतिः ॥ यदिमेसत्यमस्तीतिगुरुशुश्रूषणंयदि ॥५४॥ तपस्ततंमयापूर्वंनि
र्व्यलीकेनचेतसा॥दमशौचादिभिःसत्यंधर्ममेवप्रपालितम् ॥५५॥ तदाघटोऽमृतयुतोभवत्वेषनसंशयः ॥ यावदेवमहाभागश्चिन्तयित्वाविलोकयेत् ॥
॥ ५६ ॥ तावच्चामृतपूर्णस्तुपुनरेवाभवद्धटः ॥ तंदृष्ट्वाहर्षसंयुक्तःसोमशर्मामहायशाः ॥ ५७ ॥ गत्वागुरुंनमस्कृत्यकुम्भमादायसत्वरम् ॥ गृहा
णत्वंपितश्चेमंपयःकुम्भंसमागतम् ॥ ५८ ॥ पानंकुरुमहाभागगदान्मुक्तोभवाचिरम् ॥ एतद्वाक्यंमहापुण्यंसत्यधर्मार्थकंपुनः ॥ ५९ ॥ शिवशर्मा
सुतस्यापिश्रुत्वाचमधुराक्षरम् ॥ हर्षेणमहताविष्टइदंवचनमब्रवीत् ॥ ६० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेशिवशर्मोपाख्यानेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
शिवशर्मोवाच ॥ तपसादमशौचाभ्यांगुरुशुश्रूषयातथा ॥ भक्त्याभावेनतुष्टोऽस्मितवाद्यचसुपुत्रक ॥ १ ॥ त्यंजामिवैकृतंरूपंमत्तःसुखमवाप्नु
हि ॥ एवमुक्त्वासुतंविप्रोदर्शयामासतांतनुम् ॥ २ ॥ यथापूर्वंस्थितौतौतुतथासदृष्टवान्गुरू ॥ दीप्तिमन्तौमहात्मानौसूर्यबिम्बोपमावुभौ ॥३ ॥ नना
मपादौसद्भक्त्याउभयोस्तुमहात्मनोः ॥ ततःसुतंसमामन्त्र्यहर्षेणमहतान्वितः ॥ ४ ॥ विष्णोःप्रसादाद्धर्मात्माभार्ययासहकेशवम् ॥ जगामनिजपु
ण्यैश्चयोगाभ्यासेनसत्तमः ॥ ५ ॥ प्रविष्टोवैष्णवंधामससुनिर्दुर्लभंपदम् ॥ नत्वन्यैःप्राप्यतेपुण्यैस्तपोभिर्मुक्तिदंपदम् ॥ ६ ॥ विष्णोस्तुचिन्तनैर्न्या
सध्यानज्ञानैःस्तवैस्तथा ॥ नदानैस्तीर्थयात्राभिर्दृश्यतेमधुसूदनः ॥ ७ ॥ समाधिज्ञानयोगेनदृश्यतेपरमंपदम् ॥ महायोगैर्यथाविप्रःप्रविष्टोवैष्णवीं
तनुम् ॥ ८ ॥ सूतउवाच ॥ ततस्तत्रतपस्तेपेसोमशर्मामहाद्युतिः ॥ अश्मलोष्टसममेनेकाञ्चनंभूषणंपुनः ॥ ९ ॥ जिताहारःसधर्मात्मानिद्रयापरिव
र्जितः ॥ ससर्वान्विषयांस्त्यक्त्वाएकान्तमपिसेवते ॥ १० ॥ योगासनसमारूढोनिराशोनिष्परिग्रहः ॥ तस्यवेलासुसम्प्राप्तामृत्युकालस्यवैतदा ॥
॥ ११ ॥ आगतादानवाविप्रंसोमशर्माणमन्तिके ॥ मृत्युकालेतुसम्प्राप्तेप्राणयात्राप्रवर्तिनः ॥ १२ ॥ शालग्रामेमहाक्षेत्रेऋषीणांमानवर्द्धने ॥ केचिद्द्र
दन्तिवैदैत्याःकेचिद्द्रदन्तिदानवाः ॥ १३ ॥ एवंविधोमहाशब्दःकर्णरन्ध्रंगतस्तदा ॥ तस्यैवविप्रवर्यस्यसुचिरात्सोमशर्मणः ॥ १४ ॥ ज्ञानध्यानवि
लग्नस्यप्रविष्टंदैत्यजंभयम् ॥ तेनध्यानेनतस्यापिदैत्यभीत्यैववैतदा ॥ १५ ॥ सत्वरंचैवतत्प्राणागतास्तस्यमहात्मनः ॥ दैत्यभयेनसंयुक्तःसहिमृत्यु
वशंगतः ॥ १६ ॥ तस्माद्दैत्यगृहेजातोहिरण्यकशिपोःसुतः ॥ देवासुरेमहायुद्धेनिहतश्चक्रपाणिना ॥ १७ ॥ युद्ध्यमानेनतेनापिप्रह्लादेनमहा

१ 'गृहाणवैऽगवं सुतं' इ० पा० । 'त्यजस्व वैकृतं रूपम्' इति पाठस्त्वनर्थकः । २ 'विक्रियापरिवर्जितः' इ० पा० । ३ 'मानवाः' इ० पा० ।

त्मना ॥ सुदृष्टंवासुदेवत्वंविश्वरूपसमन्वितम् ॥ १८ ॥ योगाभ्यासेनपूर्वेणज्ञानमासीन्महात्मनः ॥ सस्मारपूर्वकंसर्वंचरितंशिवशर्मणः ॥
॥ १९ ॥ प्रागहंसोमशर्माख्यःप्रविष्टोदानवींतनुम् ॥ अस्मात्कायात्कदापुण्यंकेवलंधामउत्तमम् ॥ २० ॥ प्रयास्यामिमहापुण्यैर्ज्ञानाख्यैर्मो
क्षदायकैः ॥ समरेम्रियमाणेनप्रह्लादेनमहात्मना ॥ २१ ॥ एवंचिन्ताकृतापूर्वंश्रूयतांद्विजसत्तमाः ॥ एवंतुचसमाख्यातंसर्वसन्देहनाशनम् ॥
॥ २२ ॥ सूतउवाच ॥ प्रह्लादेनिहतेसङ्ख्येदेवदेवेनचक्रिणा ॥ रुरुदेकमलासातुहतपुत्राचकामिनी ॥ २३ ॥ प्रह्लादस्यतुयामाताहिरण्यकशो
पोःप्रिया ॥ प्रह्लादस्यमहाशोकैर्दिवारात्रौप्रशोचति ॥ २४ ॥ पतिव्रतामहाभागाकमलानामतत्प्रिया ॥ रोदमानांदिवारात्रौनारदस्तामु
वाचह ॥ २५ ॥ माशुचस्त्वंमहाभागेपुत्रार्थंपुण्यभागिनि ॥ निहतोवासुदेवेनतवपुत्रःसमेष्यति ॥ २६ ॥ भूयःस्वलक्षणोपेतस्त्वत्सुत
श्चमहामतिः ॥ प्रह्लादेतिचवैनामपुनरस्यभविष्यति ॥ २७ ॥ विहीनश्चासुरैर्भावैर्देवत्वेनसमन्वितः ॥ इन्द्रत्वेमोदतेभद्रेसर्व
देवैर्नमस्कृतः ॥ २८ ॥ सुखीभवमहाभागेतेनपुत्रेणवैसदा ॥ नप्रकाश्यात्वयादेविसुवार्तेयंचकस्यचित् ॥ २९ ॥ वक्तव्यंज्ञानभावैस्तत्सुगोप्यंकुरुत्वं
सदा ॥ एवमुक्त्वागतोविप्रोनारदोमुनिसत्तमः ॥ ३० ॥ कमलायाश्चोदरेतुजन्मास्यानुत्तमंपुनः ॥ प्रह्लादेतिचवैनामतस्याख्यानंमहात्मनः॥ ३१ ॥
बाल्यंभावंगतोविप्राःकृष्णमेवव्यचिन्तयत् ॥ नरसिंहप्रसादेनदेवराजोऽभवद्दिवि ॥ ३२ ॥देवत्वंलभ्यचैवासावैन्द्रंपदमनुत्तमम् ॥ मोक्षंयास्यतिज्ञा
नात्मावैष्णवंधामंचोत्तमम् ॥ ३३ ॥ असङ्ख्यातामहाभागाःसृष्टेर्भावाह्यनेकशः ॥ मोहएवंनकर्त्तव्योज्ञानवद्भिर्महात्मभिः ॥ ३४ ॥ एतद्वःसर्वमा
ख्यातंयथापृष्टंद्विजोत्तमाः ॥ अन्यंपृच्छतवैप्रश्नंसन्देहंवोभिनद्म्यहम् ॥ ३५ ॥ विजयंदेवतानांतुदानवानांमहत्क्षयम् ॥ कृतंहिदेवदेवेनस्थापितं
भुवनत्रयम् ॥ ३६ ॥ ऋषयऊचुः ॥ इन्द्रत्वंकस्यसञ्जातंदेवानांशब्दधारकम् ॥ केनदत्तंत्वमाचक्ष्वविस्तराद्द्विजसत्तम ॥ ३७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ वि
स्तरेणप्रवक्ष्यामिइन्द्रत्वेयेनसत्तमः ॥प्राप्तएषमहाभागोयथापुण्यतमेनच ॥ ३८ ॥ हतेषुतेषुदैत्येषुसमस्तेषुमहाहवे ॥ अतिनष्टेषुपापेषुगोविन्देनमहा
त्मना ॥ ३९ ॥ ततोदेवाःसगन्धर्वानागाविद्याधरास्तथा ॥ सम्प्रोचुर्माधवंसर्वेबद्धप्राञ्जलयस्ततः ॥ ४० ॥ भगवन्देवदेवेशहृषीकेशनमोऽस्तुते ॥
विज्ञापयामहेत्वांवैतत्सर्वमवधार्यताम् ॥ ४१ ॥ शास्तागोप्ताचपुण्यात्माअस्माकंकुरुकेशव ॥ राजानंपुण्यधर्माणंत्वमिन्द्रंलोकशासनम् ॥ ४२ ॥
त्रैलोक्यस्यप्रजादेवयमाश्रित्यसुखंलभेत् ॥ ४३ ॥ वासुदेवउवाच ॥ ममलोकेमहाभागावैष्णवेनसमन्वितः ॥ तेजसाब्राह्मणश्रेष्ठश्चिरकालंनि

१ च यः तमित्यध्याहृत्य तं राजानं कुर्वेति शब्दार्थसंगतिः ।

वासितः ॥ ४४ ॥ तस्यकालःप्रपूर्णश्चममलोकेमहात्मनः ॥ वसतस्तस्यविप्रस्यमद्भक्तस्यसुरोत्तमाः ॥ ४५ ॥ तेजसावैष्णवेनैवभवतां
पालकोहिसः ॥ भविष्यतिसधर्मात्मासचधमानुरञ्जकः ॥ ४६ ॥ पालकोधारकश्चैवसचब्राह्मणसत्तमः ॥ भविष्यतिसधर्मात्माभवतां
त्राणकारणात् ॥ ४७ ॥ अदित्यास्तनयश्चैवसुव्रताख्योमहामनाः ॥ महाबलोमहावीर्यःसवइन्द्रोभविष्यति ॥ ४८ ॥ सूतउवाच ॥ एवंवरा
न्सदेवेशोदंत्त्वादेवेभ्यउत्तमान् ॥ देवाविजयिनःसर्वेविष्णुनासहसत्तमाः ॥ ४९ ॥ कश्यपंपितरंद्रष्टुंमातरंचततोगताः॥प्रणेमुस्तेमहात्मानावुभावेतौसु
खासनौ ॥ ५० ॥ ऊचुःप्राञ्जलयःसर्वेहर्षेणमहतान्विताः ॥ युवयोश्चप्रसादेनदेवत्वंहिगतावयम् ॥ हर्षेणमहताविष्टोदेवान्वाक्यमुवाचसः ॥ ५१ ॥
कश्यपउवाच ॥ यूयंवैसत्यधर्मेणवर्तमानाःसदैवहि ॥ आवयोश्चप्रसादेनतपसश्चप्रभावतः ॥ ५२ ॥ प्राप्तवन्तोभवन्तस्तुदेवत्वंचाक्षयंपदम् ॥
वरमेवददाम्येषबहुप्रीतिसमन्वितः ॥ ५३ ॥ अमरानिर्जराश्चैवअक्षयाश्चभविष्यथ ॥ सर्वकामसमृद्धार्थाःसर्वसिद्धिसमन्विताः ॥ ५४ ॥
देवानागाश्चगन्धर्वामत्प्रसादान्महासुराः ॥ ५५ ॥ विष्णुरुवाच ॥ वरंवरयभद्रंतेदेवमातर्यशस्विनि ॥ मनसाचेप्सितंसर्वंतत्तेदद्मि
सुनिश्चितम् ॥ ५६ ॥ अदितिरुवाच ॥ पूर्वंपुत्रवतीभूताप्रसादात्तवमाधव ॥ अमरानिर्जराःसर्वअक्षयाःपुण्यवत्सलाः ॥ अमीपु
त्रामयालब्धाःश्रूयतांमधुसूदन ॥ ५७ ॥ सुतरांत्वंचगोविन्दसर्वकामसमृद्धिदः ॥ ममगर्भेवसंश्चैवभवांश्चममनन्दनः ॥५८॥ त्वयापुत्रेणनित्यंचयथा
नन्दामिकेशव ॥ एवंमहोदयंनाथपूरयस्वमनोरथम् ॥ ५९ ॥ वासुदेवउवाच ॥ भवत्यादेवकार्यार्थगन्तव्यंमानुषंवपुः ॥ तदाहंतवगर्भेवैवासं
यास्यामिनिश्चितम् ॥ ६० ॥ युगेद्वादशकेप्राप्तेभूभारहरणायवै ॥ जमदग्निसुतोदेविरामोनामद्विजोत्तमः ॥ ६१ ॥ प्रतापीतेजसायुक्तःसर्वक्षत्रव
धायच ॥ तवपुत्रोभविष्यामिसर्वशस्त्रभृतांवरः ॥ ६२ ॥ सप्तविंशतिकेप्राप्तेत्रेताख्येतुतथायुगे ॥ रामोनामभविष्यामितवपुत्रःपतिव्रते ॥
॥ ६३ ॥ पुनःपुत्रोभविष्यामितवैवशृणुपुण्यधेः ॥ अष्टाविंशतिकेप्राप्तेद्वापरान्तेयुगेतदा ॥ ६४ ॥ सर्वदैत्यविनाशार्थंभूभारहरणायच ॥ वा
सुदेवाख्यस्तेपुत्रोभविष्यामिनसंशयः ॥ ६५ ॥ इदानींकुरुकल्याणिमद्वाक्यंधर्मसंयुतम् ॥ सर्वलक्षणसम्पन्नंसत्यधर्मसमन्वितम् ॥ ६६ ॥ स
र्वज्ञंसर्वदन्देविपुत्रमुत्पाद्यसुन्दरम् ॥ इन्द्रत्वंतस्यदास्यामिइन्द्रःसोऽपिभविष्यति ॥ ६७ ॥ एवंसम्भाषितंश्रुत्वामहाहर्षसमन्विता ॥ देवदेवप्रसा
देनइन्द्रःपुत्रोभविष्यति ॥ ६८ ॥ एवमस्तुमहाभागतववाक्यंकरोम्यहम् ॥ ततस्तादेवताःसर्वाजग्मुःस्वस्थानमेवहि ॥ ६९ ॥ हरिणासहतेसर्वे

१ 'चतुर्विंशतिके' इति पाठः।

निरातङ्कामुदान्विताः ॥ ७० ॥ सूतउवाच ॥ अदितिःकश्यपंप्राहऋतुंप्राप्यमनस्विनी ॥ भगवन्दीयतांपुत्रःसुरेन्द्रपदभोजकः ॥ ७१ ॥ चिन्तयित्वाक्षणंविप्रस्तामुवाचमनस्विनीम् ॥ एवमस्तुमहाभागेतवपुत्रोभविष्यति ॥ ७२ ॥ त्रैलोक्यस्यापिकर्तासयज्ञभोक्तासएवच ॥ तस्याःशिरसिसंन्यस्यस्वहस्तंचद्विजोत्तमः ॥ ७३ ॥ तपश्चचारतेजस्वीसत्यधर्मसमन्वितः ॥ सुव्रतोनामतेजस्वीविष्णुलोकेवसेत्सदा ॥ ७४ ॥ तस्यपुण्यक्षयेजातेविष्णुलोकाद्द्विजोत्तमाः ॥ पतनंकर्मवशतस्ततस्तस्यद्विजोत्तमाः ॥ ७५ ॥ पुण्यगर्भंगतोविप्रअदित्यास्तुमहातपाः ॥ इन्द्रत्वंभोक्तुकामार्थंसत्यपुण्येनकर्मणा ॥ ७६ ॥ गर्भंदधारसादेवीपुण्येनतपसाकिल ॥ तपस्तेपेनिरालस्यावनवासंगतासती ॥ ७७ ॥ दिव्यंवर्षशतंयाततंतपन्त्यांदेवमातारि ॥ तपन्त्यथतपस्तीव्रंदुष्करंदेवतासुरैः ॥ ७८ ॥ ततःसातपसातेनतेजसाचप्रभान्विता ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशाद्वितीयइवभास्करः ॥ ७९ ॥ शुशुभेसायथादीप्तापरमंध्यानमास्थिता ॥ रूपेणाधिकतांयातातपसस्तेजसातदा ॥ ८० ॥ तपोध्यानपरासाचवायुभक्षातपस्विनी ॥ अधिकंशुशुभेदेवीदक्षस्यतनयातदा ॥ ८१ ॥ सिद्धाश्चऋषयःसर्वेदेवाश्चापिमहौजसः ॥ स्तुवन्तितांमहाभागांरक्षन्तिचसुतत्पराः ॥ ॥ ८२ ॥ पूर्णेवर्षशतेतस्याविष्णुस्तत्रसमागतः ॥ तामुवाचमहाभागामदितितपसान्विताम् ॥ ८३॥ देविगर्भःसुसम्पूर्णःसूतिकालःप्रवर्तते ॥ तवैवतपसापुष्टस्तेजसाचप्रवर्द्धितः ॥ ८४ ॥ अद्यैवगर्भमेतंत्वंमुञ्चमुञ्चयशस्विनी॥एवमाभाष्यदेवेशःसजगामस्वकंगृहम् ॥८५॥ असूतपुत्रंसादेवीकालेप्राप्तेमहोदये ॥ सापुत्रंदीप्तिसंयुक्तंद्वितीयमिवभास्करम् ॥ ८६ ॥ सुभगंचारुसर्वाङ्गंसर्वलक्षणसंयुतम् ॥ चतुर्बाहुंमहाकायंलोकपालंसुरेश्वरम्[1] ॥ ८७ ॥ तेजोज्वालासमाकीर्णंचक्रपद्मसुहस्तकम् ॥ चन्द्रबिम्बानुकारेणवदनेनमहामतिः ॥ ८८ ॥ राजमानंमहाप्राज्ञंतेजसावैष्णवेनच ॥ अन्यैश्चलक्षणैर्दिव्यैर्दिव्यभावैरलङ्कृतम् ॥ ८९ ॥ सर्वलक्षणसम्पूर्णंचन्द्रास्यंकमलेक्षणम् ॥ आजग्मुस्तेत्रयोदेवा[2]ऋषयोवेदपारगाः ॥ ९० ॥ गन्धर्वाश्चततोनागाःसिद्धाविद्याधरास्तथा ॥ ऋषयःसप्ततेदिव्याःपूर्वापर[3]महौजसः ॥ ९१ ॥ अन्येचमुनयःपुण्याःपुण्यमङ्गलदायिनः ॥ आजग्मुस्तेमहात्मानोहर्षनिर्भरमानसाः ॥ ९२ ॥ तस्मिञ्जातेमहाभागेभगवन्तोमहौजसि ॥ आजग्मुर्देवताःसर्वेपर्वतास्तुतपस्विनः ॥ ९३ ॥ क्षीराद्याःसागराःसर्वेनद्यश्चैवतथामलाः ॥ प्रीतिमन्तस्ततःसर्वेयेचान्येहिचराचराः ॥९४॥ मङ्गलैस्तुमहोत्साहंचक्रुःसर्वेसुरेश्वराः ॥ ननृतुश्चाप्सरःसङ्घागन्धर्वाललितंजगुः॥९५॥ वेदमन्त्रैस्ततोदेवाब्राह्मणावेदपारगाः ॥ स्तुवन्तितंमहात्मानंसुतंवैकश्यपस्यच ॥ ९६ ॥ ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चवेदाश्चैवसमागताः ॥ अङ्गोपाङ्गैश्चसंयु

१ 'नरेश्वरम्' इ० पा० । २ 'तत्र ह्ये देवाः' इ० पा० । ३ 'पूर्वाचार्याः' इ० पा० ।

क्तास्तस्मिञ्जातेमहौजसि ॥ ९७ ॥ त्रैलोक्येयानिसत्त्वानिपुण्ययुक्तानिसत्तम ॥ समागतानितत्रैवतस्मिञ्जातेमहौजसि ॥ ९८ ॥ मङ्गलंचक्रिरेसर्वेगी
तपुण्यैर्महोत्सवैः ॥ हर्षेणनिर्भराःसर्वेपूजयन्तोमहौजसः ॥ ९९ ॥ ब्रह्माद्याश्चत्रयोदेवाःकश्यपोऽथबृहस्पतिः ॥ चक्रिरेनामकर्माणितस्यैवहिमहात्म
नः ॥ १०० ॥ वसुदत्तेतिविख्यातोवसुदेतिपुनस्तव ॥ आखण्डलेतितन्नाममरुत्वान्नामतेपुनः ॥ १ ॥ मघवांश्चबिडौजास्त्वंपाकशासनइत्यपि ॥शक्र
श्चैवहिविख्यातइन्द्रश्चैवेतितेसुतः ॥ २ ॥ इत्येतानिचनामानितस्यैवचमहात्मनः ॥ चक्रुश्चदेवताःसर्वाःसन्तुष्टाहृष्टमानसाः ॥ ३ ॥ स्नानंतुका
रयामासुःसंस्काराणिमहासुरः ॥ विश्वकर्माणमाहूयददुराभरणानिच ॥ ४ ॥ तानिपुण्यानिदिव्यानितस्मैतेतुमहात्मने ॥ जातेतस्मिन्महाभागेदेव
राजेमहात्मनि ॥५॥ एवंमुदंततःप्रापुःसर्वेदेवामहौजसः॥पुण्येतिथौतथाऋक्षेसुमुहूर्तेमहात्मभिः ॥६॥ इन्द्रत्वेस्थापितोदेवैरभिषिक्तःसुमङ्गलैः॥प्राप्तमै
न्द्रंपदंतेनप्रसादात्तस्यचक्रिणः॥७॥तपश्चकारतेजस्वीवसुदत्तःसुरेश्वरः॥ उग्रेणतेजसायुक्तोवज्रपाशाङ्कुशायुधः॥८॥सूतउवाच॥उग्रंसमस्तंतपसःप्रभावं
विलोक्यशुक्रोनिजगादगाथाम्॥लोकेषुचाऽन्योनभविष्यतीतियथाहिचायंचसुदर्शनीयः॥९॥ विष्णोःप्रसादान्नपरोमहात्मासम्प्राप्तमैश्वर्यमिहैवदिव्य
म् ॥ अनेनतुल्योनभविष्यतीतिलोकेषुचान्यस्तपसोग्रवीर्यः ॥११०॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेदेवासुरेइन्द्राभिषेकोनामपञ्चमोऽध्यायः॥५॥सूतउ
वाच ॥ कश्यपस्यचभार्यान्यादनुर्नामतपस्विनी ॥ पुत्रशोकेनसन्तप्तासम्प्राप्तादितिमन्दिरम् ॥१॥ रोदमानाप्रणम्यैवपादपद्मयुगंतदा ॥दुःखेनमहता
प्राप्तादितिस्तांप्रत्यबोधयत् ॥२॥ दितिरुवाच ॥ तवैवहिमहाभागेकिमिदंरोदकारणम्॥पुत्रिण्यश्चैकपुत्रेणलोकेनार्योभवन्तिवै॥३॥भवतीशतपुत्राणांगु
णिनामपिभामिनि ॥ मातात्वमसिकल्याणिशुम्भादीनांमहात्मनाम् ॥ ४ ॥ कस्माद्दुःखंत्वयाप्राप्तमेतन्मेकारणंवद ॥ हिरण्यकशिपूराजाहिरण्याक्षो
महाबलः ॥ ५ ॥ यस्याःपुत्रौमहात्मानौमहाबलपराक्रमौ ॥ कस्माद्दुःखंमहज्जातंतस्माच्चैवसखेवद ॥ ६ ॥ आख्याहिकारणंसर्वंयस्माद्रोदिषिसा
म्प्रतम् ॥ एवमाभाष्यतांदेवींविररामममनस्विनी ॥ ७ ॥ दनुरुवाच ॥ पश्यपश्यमहाभागेसपत्न्याश्चमनोरथम् ॥ परिपूर्णंकृतंतेनदेवदेवेनच
क्रिणा ॥ ८ ॥ यथापूर्वंवरोदत्तोह्यदित्यैदेविविष्णुना ॥ तथेदानींचपुत्रायतस्यादत्तोवरोमहान् ॥९॥ कश्यपाद्धिश्रुतोजातस्त्रैलोक्यपालकःसुतः ॥
इन्द्रत्वंतस्यवैदत्तंतवपुत्राद्विहृत्यच ॥ १० ॥ मनोरथैस्तुसम्पूर्णाअदितिःसुखवर्द्धिनी ॥ कनीयान्वसुदत्तश्चतस्याःपुत्रश्चसम्प्रति ॥ ११ ॥ ऐन्द्रं
पदंसुदुष्प्राप्यंदेवैःसार्द्धंभुनक्तिच ॥ १२ ॥ दितिरुवाच ॥ कस्मात्पदात्परिभ्रष्टोममपुत्रोमहामतिः ॥ अन्येचदानवादैत्यास्तेजोभ्रष्टाःकथंसखे

१ 'वसुदत्तवीरः' इ० पा०।

॥ १३ ॥ तस्यत्वंकारणंब्रूहिविस्तरेणयशस्विनि ॥ तामाभाष्यदितिर्वाक्यंविररामसुदुःखिता ॥ १४ ॥ दनुरुवाच ॥ देवाश्चदानवाःसर्वेसक्रोधाः
सङ्गरंगताः ॥ तत्रयुद्धंमहज्जातंदैत्यसंक्षयकारकम् ॥ १५ ॥ देवैश्चविष्णुनायुद्धेममपुत्रानिपातिताः ॥ तथवतवपुत्रास्तेदेवदेवेनचक्रिणा ॥ १६ ॥
वनेगतांन्यथासिंहोद्रावयेत्स्वेनतेजसा॥तथातेमामकाःपुत्रानिहताःशङ्खपाणिना॥१७॥ कालनेमिमुखंसैन्यंदुर्जयंससुरासुरैः॥नाशितंमर्दितंसर्वंद्रावितं
विकलीकृतम्॥१८॥स्वैरार्चिभिर्यथावह्निस्तृणानिज्वालयेद्वने॥तथादैत्यगणान्सर्वान्निर्दहत्स्येवकेशवः॥१९॥ममपुत्रामृतादेविबहुशस्तवनन्दनाः॥वह्निं
प्राप्ययथासर्वेशलभायान्तिसंक्षयम् ॥ २० ॥ तथातेदानवाःसर्वेहरिंप्राप्यक्षयंगताः ॥ एवमेतंहिवृत्तान्तंदितिःशुश्रावदारुणम् ॥२१॥ दितिरुवाच ॥
वज्रपातोपमंभद्रेवदस्येवंकथंमम ॥ एवमाभाष्यतांदेवीमूर्च्छितानिपपातह ॥ २२ ॥ हाहाकष्टमिदंजातंबहुदुःखंप्रतापकम् ॥ रुरोदकरुणंसा
थपुत्रशोकसुपीडिता ॥ २३ ॥ तांदृष्ट्वासमुनिश्रेष्ठउवाचवचनंशुभम् ॥ मारोदिषिचभद्रंतेनैवंशोचन्तित्वद्विधाः ॥ २४ ॥ सत्ववन्तोमहाभा
गेलोभमोहेनवर्जिताः ॥ कस्यपुत्राहिसंसारेकस्यदेवीसुबान्धवाः ॥ २५ ॥ नास्तिकस्येहकेनापितत्सर्वंश्रूयतांप्रिये ॥ दक्षस्यापिसुतायूयंसुन्दर्य
श्चैवमामकाः ॥ २६ ॥ भवतीनामहंभर्ताकामनापूरकःशुभे ॥ योजकःपालकश्चैवरक्षकोऽस्मिवरानने ॥ २७ ॥ कस्माद्वैरंकृतंक्रूरैरसुरैर
जितात्मभिः ॥ तवपुत्रामहाभागेसत्यधर्मविवर्जिताः ॥ २८ ॥ तेनदोषेणतेसर्वेतवदोषेणवैशुभे ॥ निहतावासुदेवेनदेवैस्तुनिपातिताः
॥ २९ ॥ तस्माच्छोकोनकर्तव्यःसत्यमोक्षविनाशनः ॥ शोकोहिनाशयेत्पुण्यंक्षयात्पुण्यस्यनश्यति ॥ ३० ॥ तस्माच्छोकंपरित्यजविप्ररूपंवरान
ने ॥ आत्मदोषप्रभावेनदानवामरणंगताः ॥ ३१ ॥ देवानिमित्तभूताश्चनाशिताःस्वेनकर्मणा ॥ एवंज्ञात्वामहाभागेसमागच्छसुखं
प्रति ॥ ३२ ॥ एवमुक्त्वामहायोगीतांप्रियांदुःखभागिनीम् ॥ विषादाच्चनिवृत्तोऽसौविररामहामतिः ॥ ३३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डे
देवासुरेदितिविलापोनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ दितिरुवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयानाथसर्वमेवनसंशयः ॥ भर्तृस्नेहंपरित्यज्यगतासापत्न्यजंद्विज ॥१॥
अभिमानेनदुःखेनमानभङ्गेनसत्तम ॥ महादुःखेनसन्तप्ताकरिष्येप्राणमोचनम् ॥ २ ॥ ॥ कश्यपउवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामियथाशान्तिर्भ
विष्यति ॥ नकःकस्यभवेत्पुत्रोनमातानपिताशुभे ॥ ३ ॥ नभ्राताबान्धवःकस्यनचस्वजनबान्धवाः ॥ एवंसंसारसम्बन्धोमायामोहमन्वितः ॥ ४ ॥
स्वयमेवपितादेविस्वयंमाताऽथबान्धवाः ॥ स्वयंस्वजनवर्गश्चस्वयंधर्मःसनातनः ॥ ५ ॥ आचारेणनरोदेविसुखित्वमुपजायते ॥ अनाचारेण

१ 'पोषकः' इ० पा० ।

पापेननाशंयातितथाध्रुवम् ॥ ६ ॥ क्रूरयोनिंप्रयात्येवंनरोदेविनसंशयः ॥ कर्मणासत्यहीनेनमहापापेनमोहितः ॥ ७ ॥ रिपुत्वेवर्त्ततेमर्त्यः
प्राणिनांनित्यसंस्थितः ॥ रिपवस्तस्यवर्तन्तेयत्रतत्रनसंशयः ॥ ८ ॥ ॥ मैत्रेणवर्ततेमर्त्योयदालोकेप्रियेशुभे ॥ तदातस्यभवन्त्येवमित्राः
सर्वत्रभामिनि ॥ ९ ॥ कृषिकारोयदादेविच्छन्नंबीजंसुसंस्थिम् ॥ यादृशंतुभवत्येवतादृशंफलमश्नुते ॥ १० ॥ तथातवचपुत्रैश्चसाधुभिः
स्पर्धितंसह ॥ कर्मणस्तस्यतत्प्राप्तंफलंभुङ्क्ष्वसुसंस्थितम् ॥ ११ ॥ तवपुत्रामहाभागेतपःशान्तिविवर्जिताः ॥ तेनपापेनतेसर्वेपतितावैमह
त्पदात् ॥ १२ ॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छमुञ्चदुःखंसुखंतथा ॥ कस्यपुत्राश्चमित्राणिकस्यस्वजनबान्धवाः ॥ १३ ॥ आत्मकर्मानुसारेणसुखं
जीवन्तिजन्तवः ॥ परार्थेचिन्तनंदेवितत्त्वज्ञानेनपण्डिताः ॥ १४ ॥ नकुर्वन्तिमहात्मानोव्यर्थमेवनसंशयः ॥ पञ्चभूतात्मकंकायंकेवलंसन्धि
जर्जरम् ॥ १५ ॥ आत्मामित्रंकृतंतेनसर्वंदेविसुखाशया ॥ आत्मानाममहापुण्यःसर्वगःसर्वदर्शकः ॥ १६ ॥ सर्वसिद्धिस्तुसर्वात्मासात्त्विकः
सर्वसिद्धिदः ॥ एवंसर्वमयोदेविभ्रमत्येकोनिरञ्जनः ॥ १७ ॥ भ्रमतानिर्जनेयेनमूर्तिमन्तोद्विजोत्तमाः ॥ चत्वारोदर्शिताःपुण्यामूर्तिमन्तोमहौजसः
॥ १८ ॥ पञ्चमःश्वसनश्चैवपूर्वाणांमित्रमेवच ॥ अथोआत्मासमायातोज्ञानसाहाय्यमेववा॥१९॥ सतान्दृष्ट्वामहात्मावैज्ञानमात्मासमब्रवीत् ॥ज्ञानप
श्यअमीपञ्चमन्त्रयन्तःपरस्परम् ॥ २० ॥ एतान्गत्वाब्रवीहित्वंयूयंकइतिपृच्छह ॥ ज्ञानंवाक्यंपरंश्रुत्वासार्थंतस्यमहात्मनः॥२१॥तदाहात्मानमारा
ध्यमेतैःकिंतेप्रयोजनम् ॥ तत्त्वतोब्रूहिमेदेवसदाशुद्धोऽसिसर्वदा ॥ २२ ॥ आत्मोवाच ॥ एतेपञ्चमहाभागारूपवन्तोमनस्विनः ॥ गत्वासन्दर्शया
म्येनानाभाष्येज्ञानश्रूयताम् ॥ २३ ॥ भव्यानेतान्प्रवक्ष्यामिपञ्चमींगतिमागतान् ॥ दूतत्वंगच्छभोज्ञानकुशलोदूतकर्मणि ॥ २४ ॥
॥ ज्ञानमुवाच ॥ त्वमात्मञ्छृणुमेवाक्यंसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ एतेषांसङ्गतिस्तातकार्यानैवत्वयाकदा ॥ २५ ॥ पञ्चानामपिशुद्धात्मन्नका
र्यंशुभमिच्छता ॥ भवतःसङ्गतिंमोहइच्छत्येपमहामते ॥ २६ ॥ आत्मोवाच ॥ एतेषांसङ्गतिंज्ञानकस्माद्वारयतेभवान् ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहि
याथातथ्येनपण्डित ॥ २७ ॥ ज्ञानमुवाच ॥ एतेषांसङ्गमात्रात्तुमहद्दुःखंभविष्यति ॥ दुःखमूलाहिपञ्चैवशोकसन्तापकारकाः ॥ २८ ॥ एवम
स्तुमहाप्राज्ञकरिष्येवचनंतव ॥ ज्ञानमाभाष्यसह्यात्माध्यानेनसहसङ्गतः ॥ २९ ॥ कश्यपउवाच ॥ ततःपञ्चैवतेतत्राद्राक्षुरात्मानमेवतम् ॥ बुद्धि
मूचुःसमाहूयसङ्गच्छात्मानमेवहि ॥ ३० ॥ दूतत्वंकुरुकल्याणिअस्माकमात्मनासह ॥ पञ्चतत्त्वामहात्मानोविश्वस्यधारकाःशुभाः ॥ ३१ ॥

१ 'फलं भुञ्जन्ति' इ० पा०।

भवत्यामैत्रमिच्छन्तिइत्याभाष्यमहामतिम् ॥ गत्वांबुद्धेत्वयाकार्यंकर्तव्यंनइतोव्रज ॥ ३२ ॥ एवमस्तुमहाभागाकरिष्येकार्यमुत्तमम्॥एवमाभाषितं
तेषांगत्वाऽऽहात्मानमेवतम् ॥ ३३ ॥ अहंबुद्धिर्महाभागभवन्तंसमुपागता ॥ दूतत्वेमहतांपार्श्वात्तेषांत्वंवचनंशृणु ॥ ३४ ॥ भवन्मैत्रींसमिच्छन्ति
अक्षयांपञ्चआत्मकाः॥ कुरुमैत्रींमहाप्राज्ञजहिध्यानंसुदूरतः ॥ ३५ ॥ ध्यानमुवाच ॥ नकर्तव्यस्त्वयाचात्मन्नेतेषांवैसमागमः ॥ एषांसंसर्गमात्रेण
महद्दुःखंभविष्यति ॥ ३६ ॥ मयाज्ञानेनहीनस्त्वंकथंकर्मकरिष्यसि ॥ एवमेवनकर्तव्यस्तेषांचैवसमागमः ॥ ३७ ॥ गर्भवासंनयिष्यन्ति
भवन्तंनान्यथाविभो ॥ ज्ञानेनैवमयाहीनोअज्ञानंयास्यसिध्रुवम् ॥ ३८ ॥ एवमुक्त्वातमात्मानंविररामहामतिम् ॥ ततस्तामागतांबुद्धिमात्मा
प्रोवाचनिश्चितः ॥ ३९ ॥ ज्ञानध्यानौमहात्मानौमन्त्रिणौममशोभनौ ॥ तत्रयानंनमेयुक्तंतद्बुद्धेकिंकरोम्यहम् ॥ ४० ॥ एवंश्रुत्वाततोबुद्धिस्तेषां
पार्श्वेयशस्विनी ॥ समाचष्टसमग्रंतत्कथनंज्ञानध्यानयोः ॥ ४१ ॥ ततस्तेपञ्चकाःसर्वेआत्मानंप्रतिजग्मिरे ॥ मैत्रीमेवप्रतीच्छामोभवतोनित्यमेव
हि ॥ ४२ ॥ यस्माच्छुद्धोऽसिलोकेशतस्मात्त्वांसमुपागताः ॥स्वयमेवविचार्यैवउत्तरंनःप्रदीयताम् ॥ ४३ ॥ आत्मोवाच ॥ यूयंपञ्चैवसम्प्राप्ता
ममैत्रंसमिच्छथ ॥ स्वीयंगुणंप्रभावंचकथयन्तुममाग्रतः ॥ ४४ ॥ भूमिरुवाच ॥ सर्वकार्यस्यसंस्थानंचर्ममांससमन्वितम् ॥ अस्थिमूलदृढत्वं
मेनखलोमसमन्वितम् ॥ ४५ ॥ प्रभावोहिमहाप्राज्ञकायमध्येममैवहि ॥ नासिकागमनोगन्धस्समेभृत्योमहामनाः ॥ ४६ ॥ आकाश
उवाच ॥ अहमाकाशकःप्राप्तोममकायेप्रभावकम् ॥ श्रयतामभिधास्यामिपरब्रह्मस्वरूपिणम् ॥ ४७ ॥ बाह्यान्तरावकाशश्चशून्यस्थानेवमाम्य
हम् ॥ तत्रामात्यौतुकर्णौमेश्रवणार्थंप्रतिष्ठितौ ॥ ४८ ॥ वायुरुवाच ॥ पञ्चरूपेणतिष्ठामिकरोम्येवंशुभाशुभम् ॥ चर्मकायेस्थितोऽमात्यःस्पर्शंसंश्र
यतेगुणम् ॥ ४९ ॥ तेजउवाच ॥ कायेसंस्थःसदानित्यंपाकयोगंकरोम्यहम् ॥ सबाह्याभ्यन्तरंसर्वंद्रव्याद्द्रव्यंप्रदर्शये ॥ ५० ॥ तत्रनेत्रावमात्यौमेद्र
व्यलब्धिप्रसाधकौ ॥ एवंमयात्मव्यापारस्तवाग्रेकथितःपरः ॥ ५१ ॥ आपऊचुः॥शुक्रंमज्जातथालालाएवंत्वक्संन्धिसंस्थितम् ॥ रुधिरंप्रपयामो
वैकायमध्येस्थितावयम् ॥५२॥ सुपोषयामोऽहर्निशममृतेनकलेवरम् ॥ एवम्मयस्सुव्यापारःकायपत्तनकेप्रिये ॥५३॥ अमात्यंरसनांविद्धिरसास्वाद
करींपराम् ॥ ५४ ॥ नासिकोवाच ॥ सुगन्धेनपरांपुष्टिंकायस्यापिकरोम्यहम् ॥ दुर्गन्धंतुपरित्यज्यकायेगन्धंप्रदर्शये ॥५५ ॥ बुद्धियुक्तामहाभाग
तस्याभावनभाविता ॥ स्वामिकार्यायकायेऽस्मिन्नहंतिष्ठामिनिश्चला ॥ गन्धंममगुणंविद्धिद्विविधंयत्प्रवर्तितम् ॥ ५६ ॥ श्रवणेऊचतुः ॥ कार्या
कार्यादिकंशब्दंलोकैरुक्तंशुभाशुभम् ॥ शृणुयावःस्वकायस्थौसत्यासत्येप्रियाप्रिये ॥ ५७ ॥ शब्दोह्यस्मद्गुणःप्रोक्तोव्यापारोऽपितथैवहि ॥ योज

यावोनसन्देहोयदाबुद्धिःप्रपूरयेत् ॥ ५८ ॥ त्वगुवाच ॥ पञ्चरूपात्मकोवायुःशरीरेऽस्मिन्व्यवस्थितः ॥ सबाह्याभ्यन्तरांचेष्टांतेषांजानामितत्त्वतः ॥ ५९ ॥ शीतोष्णमातपंवर्षंवायोःस्फुरणमेवच ॥ सर्वंजानामिसंस्पर्शादङ्गश्लेषादिकंनृणाम् ॥ ६० ॥ स्पर्शएवगुणोमह्यमेतत्सत्यंवदाम्यहम् ॥ एवंहितेसमाख्यातोमयाव्यापारएवहि ॥६१॥ नेत्रेऊचतुः॥संसारेयानिरूपाणिभव्या भव्यानिसत्तम ॥ यदाप्रेरयतेबुद्धिस्तदापश्यावनान्यथा॥६२॥ वसावःकायमध्येवैरूपंगुणमिहावयोः ॥ एवंव्यापारसम्बन्धःकायमध्येमहामते ॥ ६३ ॥ जिह्वोवाच ॥ बुद्धियुक्ताअहंतातरसभेदान्विचारये ॥ क्षारमम्लादिकंसर्वंनीरसंस्वादुचिन्तये ॥ ६४ ॥ व्यापारेणह्यनेनापिनित्ययुक्तावसाम्यहम् ॥ इन्द्रियाणांहिसर्वेषांबुद्धिरेषाप्रणायिका ॥ ६५ ॥ एवं पञ्चसमायातानींन्द्रियाणिप्रियेशृणु ॥ स्वीयानियानिकर्माणिकथयन्तिपुनःपुनः ॥ ६६ ॥ अथबुद्धिःसमायातातमुवाचमहामतिम् ॥ मद्विहीनो यदाकायस्तदानश्यतिनान्यथा ॥ ६७ ॥ तस्मात्त्वंमांसमास्थायवर्त्तयस्वमहामते ॥ अथकर्मसमायातमात्मानमिदमब्रवीत् ॥ ६८ ॥ अहंकर्ममहा प्राज्ञतवपार्श्वंसमागतम् ॥ त्वांप्रेषयाम्यहंतेनपथायेनेहगच्छसि ॥६९॥ एवमाकर्ण्यतत्सर्वमात्माप्रोवाचतान्प्रति॥यूयंपञ्चात्मकैर्युक्ताःसर्वसाधारणाः किल ॥७०॥ कस्मान्मैत्रंसमिच्छन्तितत्रपञ्चात्मकंप्रति ॥ ब्रुवन्तुकारणंसर्वेममाग्रेसर्वमेवतत्॥७१॥ पञ्चात्मकाऊचुः ॥ अस्मत्सङ्गप्रसङ्गेनपिण्डमेव प्रजायते ॥ तस्मिन्पिण्डेमहाबुद्धेभवान्वसतिसुव्रतः ॥ ७२ ॥ तिष्ठामोहिवयंसर्वेप्रसादात्तवतत्रहि ॥ एतस्मात्कारणान्मैत्रमिच्छामस्तवनित्यशः ॥ ७३ ॥ आत्मोवाच ॥ एवमस्तुमहाभागाभवतांप्रियमेवच ॥ करिष्येनात्रसन्देहोमैत्रंहिप्रीतिकारणात् ॥ ७४ ॥ वार्यमाणोमहाभागोज्ञानेनापि महात्मना ॥ ध्यानेनचमहात्मासौतेषांसङ्गतिमागतः ॥ ७५ ॥ सतैःप्रमोहितस्तत्ररागद्वेषादिभिस्तदा ॥ पञ्चतत्त्वसमायुक्तःकायित्वङ्गत वान्प्रभुः ॥ ७६ ॥ यदागर्भसमायातोविष्ठामूत्रसमाकुले ॥ दुर्गन्धेपिच्छिलावर्तेपतितस्तैःससंयुतः ॥ ७७ ॥ अङ्गेनव्याकुलीभूतः पञ्चात्मका नुवाचसः ॥ भोभोःपञ्चात्मकाःसर्वेशृणुध्वंवचनंमम ॥ ७८ ॥ भवतांसप्रसङ्गेनमहादुःखेनमोहितः ॥ नत्वस्मिन्पिच्छिलेघोरेपतितोहिमहा भये ॥ ७९ ॥ पञ्चात्मकाऊचुः ॥ तावत्संस्थीयतांराजन्यावद्गर्भःप्रपूरयेत् ॥ पश्चान्निर्गमनंतेवैभविष्यतिनसंशयः ॥ ८० ॥ अस्माकंहि भवान्स्वामीकायदेशेव्यवस्थितः ॥ राज्यमेवंप्रकर्तव्यंसुखभोक्ताभविष्यति ॥ ८१ ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वाआत्मादुःखेनपीडितः ॥ गन्तुमिच्छन्नसौ तस्मात्पलायनपरोऽभवत् ॥ ८२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेदेवासुरेशरीरकथनंनामसप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ कश्यपउवाच ॥ सगर्भेव्याकुलोजा तःखिद्यमानोदिनेदिने ॥ दुःखाक्रान्तोहिधर्मात्मासर्वपीडाभिपीडितः॥१॥ अधोमुखस्तुगर्भस्थोमोहजालेनबन्धितः ॥ आधिव्याधिसमाक्रान्तोहा

हाभूतोविचेतनः ॥ दुःखेनमहताविष्टोज्ञानमाहप्रपीडितः ॥ २ ॥ आत्मोवाच ॥ तववाक्यंमहाप्राज्ञनकृतंतुमयातदा ॥ ध्यानेनवार्यमाणोऽपिपतितो गर्भसङ्कटे ॥ ३ ॥ तस्माद्रक्षमहाप्राज्ञगर्भवासात्सुदारुणात् ॥ ४ ॥ ज्ञानमुवाच ॥ मयात्वंवारितोह्यात्मन्कृतंवाक्यंनचैवमे ॥ पश्चात्मकैर्महाक्रूरैःपा तितोगर्भसङ्कटे ॥ ५ ॥ इदानींगच्छत्वंध्यानंतस्मात्सम्प्राप्स्यसेसुखम् ॥ गर्भवासाद्भविष्यस्तेमोक्षएवनसंशयः ॥ ६ ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाज्ञात्वा ज्ञानस्यतत्त्वताम् ॥ ध्यानमाहूयप्रोवाचश्रूयतांवचनंमम ॥ ७ ॥ त्वामहंशरणंप्राप्तोध्यानमांरक्षनित्यशः ॥ एवमस्तुमहाप्राज्ञध्यानमाहमहामतिम् ॥ ८ ॥ एतद्वाक्यंततःश्रुत्वाआत्मावैध्यानमागतः ॥ ध्यानेनहिसमंगर्भेसंस्थितोमोहवर्जितः ॥ ९ ॥ यदाध्यानंगतोह्यात्माविस्मृतंगर्भजंभयम् ॥ सद्भाभ्यांसहितस्तत्रआत्मामोहविनाकृतः ॥ १० ॥ चिन्तयन्नेववैनित्यमात्मकंसुखमेवहि ॥ इतोनिष्क्रान्तमात्रस्तुत्यजेपश्चात्मकंवपुः ॥ ११ ॥ एवंचिन्तयतेनित्यंगर्भवासगतःप्रभुः ॥ सूतिकालेतुसम्प्राप्तेप्राजापत्येवरानने ॥ १२ ॥ वायुनाचलितोगर्भःप्राणेनापिवलीयसा ॥ योनिर्विकासमा यातिचतुर्विंशाङ्गुलंतदा ॥ १३ ॥ पञ्चविंशाङ्गुलोगर्भस्तेनपीडाविजायते ॥ एवंसम्पीड्यमानस्तुमूर्च्छयामूर्च्छितःप्रिये ॥ १४ ॥ पतितोभूमिभागे तुज्ञानध्यानसमन्वितः ॥ प्राजापत्येनदिव्येनवायुनासपृथक्कृतः ॥ १५ ॥ भूमिसंस्पर्शमात्रेणज्ञानध्यानेतुविस्मृते ॥ संसारबन्धसन्दिग्धआत्मा प्रियतयास्थितः ॥ १६ ॥ गुणदोषसमाक्रान्तोमहामोहसमन्वितः ॥ स्नानपानादिकंसर्वमिच्छत्येवदिनेदिने ॥ १७ ॥ एवंसम्पुष्यमाणस्तुआत्मा पश्चात्मकैःसह ॥ व्याप्यतेहीन्द्रियैःसर्वैर्विषयैःपापकारिभिः ॥ १८ ॥ बान्धवानांसमोहेनभार्यादीनांतथैवच ॥ आकुलव्याकुलोदेविजायतेचदिनेदिने ॥ १९ ॥ महामोहेनसन्दिग्धोमोहजालगतःप्रभुः ॥ कैवर्तेनयथाबद्धःशकुलोजालबन्धनैः ॥ २० ॥ चलितुंनैवशक्तोऽस्तितथात्मासीत्प्रबन्धि तः ॥ मोहजालैस्तुतैःसर्वैर्दृढबन्धैस्तुबन्धितः ॥ २१ ॥ एवमादिप्रपञ्चैर्व्याप्तोऽसौव्यापकेनहि ॥ ज्ञानविज्ञानविभ्रष्टोरागद्वेषादिभिर्हतः ॥ २२ ॥ कामेनपीड्यमानस्तुक्रोधेनैवतथैवच ॥ प्रकृत्याकर्मणाबद्धोमहामूढोव्यजायत ॥ २३ ॥ एवंमूढोयदात्मासौकामक्रोधवशं गतः ॥ लोभरागादिभिःसर्वैर्व्याप्तस्तैर्दुरात्मभिः ॥ २४ ॥ इयंभार्याह्ययंपुत्रइदंमित्रमिदंगृहम् ॥ एवंसंसारजालेनमहामोहेनबन्धितः ॥ २५ ॥ पुत्रशोकादिभिर्दुःखैर्विविधैराकुलस्तदा ॥ जरयाव्याधिभिश्चैवसङ्ग्रस्तश्चाधिभिस्तथा ॥ २६ ॥ एवमात्मासम्प्रतप्तोदुःखमोहैःसुदारुणैः ॥ अभिमाने र्मानभङ्गैर्नानादुःखैश्चखण्डितः ॥ २७ ॥ वृद्धत्वेनतथादेविशबलत्वेनपीडितः ॥ दुःखंचिन्तयतेनित्यंहाहाभूतोविचेतनः ॥ २८ ॥ रात्रौस्व प्नान्प्रपश्येतदिवाचैतन्यवर्जितः ॥ वैकल्येनतथाज्ञानांव्याप्तोदेविदिनेदिने ॥ २९ ॥ संसारेभ्रममाणेनवैराग्यंतत्रदर्शितम् ॥ निःशङ्कंबन्धुहीनंचप्रशा

न्तंतुष्टमेवच ॥ ३० ॥ तमुवाचतदात्मावैकामक्रोधविवर्जितम् ॥ कोभवान्नग्नरूपेणकथंमित्रैर्नलज्जसे ॥ ३१ ॥ यत्रलोकाःस्त्रियोवृद्धायुवत्योमातर
स्तथा ॥ एतासांहिगतोमध्येनबिभेषिह्यनावृतः ॥३२ ॥ वीतरागउवाच ॥ कोह्यत्रनग्नोदृश्येतनननग्नोऽस्मीतिवैकदा ॥ सुसम्बद्धस्त्वमेवापिपरिधानस
मन्वितः ॥ ३३ ॥ ननग्नोऽस्मिकदादिव्यभवान्नग्नःप्रदृश्यते ॥ इन्द्रियार्थवशेवर्तीमर्यादापरिवर्जितः ॥ ३४ ॥आत्मोवाच ॥ पुरुषस्यकाहिमर्यादा
तामाचक्ष्वचसुव्रत ॥ विस्तरेणमहाप्राज्ञयदिजानासिनिश्चितम् ॥ ३५ ॥ कश्यपउवाच ॥ वीतरागोमहाप्राज्ञस्तमुवाचमहामतिः ॥ ३६ ॥ वीतराग
उवाच ॥ सुस्थैर्यंभजतेचित्तंसुखदुःखेषुनित्यशः ॥ क्लेशितंसर्वभावैश्चतेषुतेषुपरित्यजेत् ॥३७॥ अथलज्जांप्रवक्ष्यामिमनोयानिर्विशत्यलम् ॥ मया
ह्येवंनकर्तव्यंनग्नःस्थानविर्जितः ॥ ३८ ॥ पश्चात्तापेसुसंलीनःसालज्जापरिकथ्यते ॥ कस्यलज्जाप्रकर्तव्याद्वितीयोनास्तिसर्वदा ॥ ३९ ॥ एकश्चपुरु
षोदिव्यःकस्यकिंचिन्ननाशयेत् ॥ अथलोकान्प्रवक्ष्यामियेत्वयापरिकीर्तिताः ॥ ४० ॥ यथाकुलालकश्चक्रेमृत्पिण्डंचनिधापयेत् ॥ भ्रामयित्वातु
सूत्रेणनानाभेदान्प्रकाशयेत् ॥ ४१ ॥ भाण्डानांतुसहस्राणिस्वेच्छयामतिसंस्थितः ॥ तथायंसृजतेधातानानारूपाणिनान्यथा ॥ ४२ ॥
पश्चाद्विनाशमायान्तियेनकेनापिहेतुना ॥ सर्वदैवस्थितायेचयेलोकाश्चसनातनाः ॥ ४३ ॥ तेषांलज्जाप्रकर्तव्यानावर्तन्तेहितेभुवि ॥ आका
शवायुतेजांसिपृथ्वीचापश्चपञ्चमः ॥ ४४ ॥ अमीलोकाःप्रकाशन्तेयेचसर्वत्रसंस्थिताः ॥ सत्त्वानामङ्गदेशेषुपञ्चैतेषुसुसंस्थिताः ॥ ४५ ॥
सर्वत्रैवचवर्तन्तेकस्यलज्जाविधीयते ॥ स्त्रीणांरूपंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांतातसाम्प्रतम् ॥ ४६ ॥ यथाघटसहस्रेषुसोदकेषुविराजते ॥ एकश्चन्द्रोहि
सर्वत्रभवांस्तद्वद्विराजते ॥ ४७ ॥ गतेजन्तुसहस्रेषुमोहचक्रेमहात्मवान् ॥ स्थावरेषुचसर्वेषुजङ्गमेषुतथाभवान् ॥ ४८ ॥ योनिद्वारेणपापे
नमायामोहमयेनवै ॥ कुचाभ्यांचनितम्बाभ्यांवयसाचविराजते ॥ ४९ ॥ ह्न्मांसस्याधिकावृद्धिर्दृष्टाचात्रनसंशयः ॥ पतनायचलोकानांमो
हरूपंविदर्शितम् ॥ ५० ॥ नभवत्येवसानारीयात्वयापरिकीर्तिता ॥ लीलयाकुरुतेधाताविनोदायसदात्मनः ॥ ५१ ॥ यथानार्यास्तथापुंसोजीवः
सर्वत्रसंस्थितः ॥ कुचयोनिविहीनायेजीवन्मुक्ताःसदैवहि ॥ ५२ ॥ नरस्तुपुरुषःप्रोक्तोनारीप्रकृतिरुच्यते ॥ रमतेतेनवैसार्द्धंनमुक्ताहिक
दाचन ॥ ५३ ॥ भवान्प्रकृतिसंयुक्तःपुरुषेपुप्रदृश्यते ॥ कःकस्यकुरुतेलज्जामेवंज्ञात्वासुखंव्रज ॥ ५४ ॥ वृद्धांस्त्रियंप्रवक्ष्यामिसदावृद्धांवरान
न ॥ त्वचाजर्जरतांयातायास्वाङ्गैवरानना ॥ ५५ ॥ श्वेतैश्चैवतथाकेशैःपलितैश्चसमाकुला ॥ बलहीनाथदीनापिव्यापितावलिनातदा ॥ ५६ ॥
नेयंवृद्धाभवेन्नारीपरंवृद्धाचकथ्यते ॥ एतस्यालक्षणंप्रोक्तंयुवतींप्रवदाम्यहम् ॥ ५७ ॥ ज्ञानेनवर्द्धतेनित्यंजीवपार्श्वेसमाश्रिता ॥ सुमतिर्नामसम्प्रोक्ता

सावृद्धायुवतीतिच ॥ ५८ ॥ नारीपुरुषलोकेषुसर्वदैवप्रतिष्ठिता ॥ लज्जातस्याःप्रकर्तव्याअन्यच्चैववदाम्यहम् ॥ ५९ ॥ मातरंवैप्रवक्ष्यामियात्वया
परिकीर्तिता ॥ प्राणिनामङ्गदेशेषुसदैवचेतनास्थिता ॥६०॥ परज्ञानप्रदायाचसाप्रज्ञापरिकथ्यते॥प्रज्ञामातासमाख्याताप्राणिनांपालनायसा ॥६१॥
संस्थितासर्वलोकेषुपोषणायहितायवा ॥ सुमतिर्नामयाप्रोक्तासामातापरिकथ्यते॥ ६२॥ संसारद्वारमार्गाणियानिरूपाणिनित्यशः॥भवन्तिमातरोह्ये
ताबहुदुःखप्रदर्शिकाः ॥ मातृरूपंसमाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम्॥६३॥आत्मोवाच॥ भवान्कोहिसमायातोममसन्तापनाशकः॥विस्तरेणसमाख्या
हिस्वरूपमात्मनःस्वयम् ॥ ६४ ॥ वीतरागउवाच ॥ यस्मात्कामानिवर्तन्तेनिराशाःसर्वएवते ॥ यंदुष्ट्वान्नपश्यन्तिकर्माण्येतानिनान्यथा॥६५॥
यत्समीपंहिनायातिआशाचैवकदाचन ॥ क्रोधोलोभस्तथामोहोयद्भयात्प्रलयंगता ॥ ६६ ॥ वीतरागोऽस्मिभद्रंतेविवेकोममबान्धवः ॥ ६७ ॥
आत्मोवाच ॥ कीदृशोऽसौतवभ्राताविवेकोनामनामतः ॥ तस्यत्वंलक्षणंब्रूहिभ्रातुरात्मनएवच ॥ ६८ ॥ वीतरागउवाच ॥ तस्यैवलक्षणंरूपंनवदा
मितवाग्रतः ॥ भ्रातुस्तस्यमहाभागआह्वानंचकरोम्यहम् ॥ ६९ ॥ भोभोविवेकमेभ्रातरावयोस्त्वंवचःशृणु ॥ एह्येहिसुमहाभागममस्नेहान्महामत
॥ ७० ॥ कश्यपउवाच ॥ शान्तिक्षमाभ्यांसंयुक्तोभार्याभ्यांचसमागतः ॥ सर्वदृक्सर्वगोव्यापीसर्वतत्त्वपरायणः ॥ ७१॥ सन्देहानांचसर्वेषांयोरिपु
र्ज्ञानवत्सलः ॥ धारणाधीश्चद्वेपुत्र्यौतस्यैवहिमहात्मनः ॥ ७२ ॥ तस्ययोगःसुतोज्येष्ठोमोक्षोयस्यमहागुरुः ॥ निर्मलोनिरहङ्कारोनिराशोनिष्परि
ग्रहः ॥ ७३ ॥ सर्ववेलाप्रसन्नात्मागतद्वन्द्वोमहामतिः ॥ सविवेकः समायातोगुणरत्नैर्विभूषितः ॥ ७४ ॥ यस्यामात्यौमहात्मानौधर्मसत्यौमहामती॥
क्षमाशान्तिसमायुक्तःसविवेकःसमागतः ॥ ७५ ॥ वीतरागमुवाचेदमाहूतोऽहंसमागतः ॥ तद्भ्रातःकारणंसर्वंकथ्यतांहिममाग्रतः ॥ यमाश्रित्य
त्वयाद्यैवकृतमाह्वानमेवमे ॥७६॥ वीतरागउवाच ॥ पुमान्स्थितोयःपुरतोमहापाशैर्नियन्त्रितः ॥ मोहस्यबाणैःसम्भ्रान्तःसंसारस्यचबन्धनैः॥७७॥
सर्वस्यव्यापकःस्वामीअयमात्माममैवच ॥ पञ्चतत्त्वैःसमाविष्टोज्ञानध्यानविवर्जितः॥७८॥पृच्छतामेनमात्मानंभवांस्तत्त्वेषुपण्डितः॥वीतरागवचः
श्रुत्वाविवेकोवाक्यमब्रवीत् ॥ ७९ ॥ विवेकउवाच ॥ सुखेनस्थीयतेदेवभवताविश्वनायक ॥ आगतेत्वयिसंसारेकिंकिंभुक्तंसुखंस्वयम् ॥ ८० ॥
आत्मोवाच ॥ गर्भवासोमहद्दुःखमसह्यंदारुणंमया ॥ भुक्तमेवमहाप्राज्ञज्ञानहीनेनवैसदा ॥८१ ॥ देहेऽपिज्ञानविभ्रष्टःसोऽहंजातोह्यनेकधा॥बाल्याव
स्थांगतेनाथकृत्याकृत्यंकृतंमया ॥ ८२ ॥ तारुण्येनकृताक्रीडाभुक्ताभार्याह्यनेकशः ॥ वार्धकंप्राप्यसंतप्तःपुत्रशोकादिभिस्तथा ॥ ८३ ॥ भार्या
दीनांवियोगैस्तुदग्धोऽस्म्यहमहर्निशम् ॥ दुःखैरनेकसंवर्णैःसंतप्तोऽस्मिदिनेदिने ॥ ८४ ॥ दिवारात्रौमहाप्राज्ञनविन्दामिसुखंक्वचित् ॥ एवंदुःखैः

सुसंतप्तः किंकरोमिमहामते ॥ ८५ ॥ तमुपायंवदस्वैवसुखंविन्दामियेनवै ॥ अस्मात्संसारजालौघान्मोचयाद्यसुबन्धनात् ॥ ८६ ॥ विवेकउवाच ॥
भवान्शुद्धोऽसिनिर्द्वन्द्वोह्यपापोऽसिजगत्पते ॥ एनंगच्छमहात्मानंवीतरागंसुखप्रदम् ॥ ८७ ॥ निःसंशयंत्वयादृष्टंनभ्रमाचारवर्जितम् ॥ सुखप्रदर्श
कोह्येषसर्वसंतापनाशकः ॥ ८८ ॥ एवमाकर्ण्यशुद्धात्मावीतरागंगतःपुनः ॥ तमुवाचश्वसन्दीनःश्रूयतांवचनंमम ॥ ८९ ॥ सुखंविन्दामियेनाहंतं
मार्गंममदर्शय ॥ एवमस्तुमहाप्राज्ञकरिष्येवचनंतव ॥ ९० ॥ पुनर्गच्छविवेकंहिसुखवार्ताकृतात्वया ॥ सुखमार्गस्यवैवक्तातवचैषभविष्यति ॥ ९१॥
वीतरागेणपुण्येनप्रेषितोगतवान्प्रभुः ॥ तमुवाचमहात्मानंविवेकंशुद्धसत्तमम् ॥ ९२ ॥ सुखंमेदर्शयत्वंहिवीतरागेणप्रेषितः ॥ भवच्छरणमापन्नो
रक्षसंसारदारुणात् ॥ ९३ ॥ विवेकउवाच ॥ ज्ञानंगच्छमहाप्राज्ञसतेसर्वंवदिष्यति ॥ आत्मातथोक्तःसम्प्राप्तोयत्रज्ञानंप्रतिष्ठितम् ॥ ९४ ॥ भोभोज्ञा
नमहातेजःसर्वभावप्रदर्शक ॥ शरणंत्वामहंप्राप्तःसुखमार्गंप्रदर्शय ॥ ९५ ॥ ज्ञानमुवाच ॥ भृत्योऽहंतवलोकेशत्वंमांवेत्सिनसुव्रत ॥ मयाध्यानेनवै
पूर्ववारितस्त्वंपुनःपुनः ॥ ९६ ॥ पश्चात्मकानांसङ्गनआपदंप्राप्तवान्भवान् ॥ ध्यानंगच्छमहाप्राज्ञसतेदातासुखस्यच ॥ ९७ ॥ ज्ञानेनप्रेषितोह्या
त्माध्यानमाश्रित्यसंस्थितः ॥ सुखमत्यन्तसिद्धंचध्यानंमेदर्शयस्वह ॥ ९८ ॥ भवच्छरणमायातंमामेवंपरिरक्षय ॥ एवंसम्भाषितंतस्यध्यानमाक
र्ण्यतद्वचः ॥ ९९ ॥ समुवाचपुनश्चापितमात्मानंप्रहृष्टवान् ॥ नैवत्याज्योऽस्म्यहंतातसर्वकर्मसुनिश्चितः ॥ १०० ॥ त्वयैववीतरागेणविवेकेनसदे
वहि ॥ ध्यानयुक्तोभवस्वत्वमात्मानमवलोकय ॥ १ ॥ आत्मवांस्त्वंस्थिरोभूत्वानिरातङ्कोविकल्पितः ॥ यथादीपोनिवातस्थःकञ्ज
लंवमतेस्थिरः ॥ २ ॥ तथादोषान्प्रज्वलित्वानिर्वाणंहिप्रयास्यति ॥ एकान्तस्थोनिराहारोमिताशीभवसर्वदा ॥ ३ ॥ निर्द्वन्द्वःशब्दसंही
नोनिश्चलोह्यासनेस्थितः ॥ आत्मानमात्मनाध्यायन्ममैवस्थिरबुद्धिना ॥ ४ ॥ प्राप्स्यसेपरमंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥१०५॥ इतिश्रीपाद्मपुराणे
भूमिखण्डेऽध्यात्मवर्णनेऽष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ कश्यपउवाच ॥ एवंसबोधितस्तत्रआत्माध्यानादिकैस्तदा ॥ त्यक्तुकामःसतत्कार्यंपश्चात्मकंसबुद्धिमा
न् ॥१॥ निमित्तान्येवपश्यन्वैप्राप्यतांस्तान्प्रयातिसः ॥ विहायकायंनिर्लक्ष्यंपतितंनैवपश्यति ॥२॥ सहवर्द्धितयोर्नास्तिसम्बन्धःप्राणदेहयोः॥धनपु
त्रकलत्रैश्चसम्बन्धःकेनहेतुना॥३॥एवंज्ञात्वाशमंगच्छकैवल्यंमाभजसुप्रिये ॥ अयमेवपरंब्रह्मअयमेवसनातनः ॥४॥अयमात्मस्वरूपेणदैत्यदेवेषुसंस्थि
तः ॥ अयंब्रह्माह्ययंरुद्रोह्ययंविष्णुःसनातनः ॥ ५ ॥ अयंसृजतिविश्वानिअयंपालयतेप्रजाः ॥ संहरत्येषधर्मात्माधर्मरूपीजनार्दनः ॥ ६ ॥ अने
नोत्पादितादेवादानवाश्चैवसुप्रिये ॥ देवाश्चाधर्मनिर्मुक्ताधर्महीनाःसुतास्तव ॥७॥ धर्मोऽयंमाधवस्याङ्गंसर्वदेवैश्चपालितम् ॥ धर्मचिन्तयेद्देविध

मंचैवतुपालयेत् ॥ ८ ॥ तस्यविष्णुःसधर्मात्मासर्वदैवप्रसादवान् ॥ धर्मेणवर्तितादेवाःसत्येनतपसाकिल ॥ ९ ॥ येषांविष्णुःप्रसन्नोवैधर्मस्तैरि
हपालितः ॥ विष्णोःकायमिदंधर्मंसत्यंहृदयमेवच ॥ १० ॥ यस्तौपालयतेनित्यंतस्यविष्णुःप्रसीदति ॥ दूषयेद्यःसत्यधर्मौपापमेवप्रपालयेत्
॥ ११ ॥ तस्यविष्णुःप्रकुप्येतनाशयेदतिवीर्यवान् ॥ वैष्णवैःपालितंधर्मंतपःसत्येनसंस्थितैः ॥ १२ ॥ तेषांप्रसन्नोधर्मात्मारक्षामेवंकरोतिच ॥
तवपुत्रादनोःपुत्राःसैंहिकेयास्तथैवच ॥ १३ ॥ अधर्मेणापिपापेनवर्तिताःपापचेतसः ॥ सूदितावासुदेवेनसमरेचक्रपाणिना ॥ १४ ॥ योऽसावा
त्मामयाप्रोक्तःपूर्वमेवतवाग्रतः ॥ सोऽयंविष्णुर्नसन्देहोधर्मात्मासर्वपालकः ॥ १५ ॥ दैत्यकायेषुयःस्वस्थःपापमेवसमास्थितः ॥ जघ्निवान्दा
नवान्देविसचक्रुद्धोमहामतिः ॥ १६ ॥ सबाह्याभ्यन्तरेभूत्वातवपुत्रानिपातिताः ॥ येनचोत्पादितादेवितेनैवविनिपातिताः ॥ १७ ॥ नैषांमोह
स्तुकर्तव्योभवत्यावचनंशृणु ॥ पापेनवर्ततेयोऽसौसएवनिधनंव्रजेत् ॥ १८ ॥ तस्मान्मोहंपरित्यज्यसदाधर्मंसमाश्रय ॥ १९ ॥ दितिरुवाच ॥ एव
मस्तुमहाभागकरिष्येवचनंतव ॥ कश्यपंत्रमुनिश्रेष्ठमेवमाभाष्यदुःखिता ॥ २० ॥ सम्बोधितासामुनिनादुःखंसन्त्यज्यसंस्थिता ॥ २१ ॥ इतिश्रीपा
द्मपुराणेभूमिखण्डेदेवासुरेदितिसम्बोधनंनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ऋषयऊचुः ॥ ततस्तेदानवाःसर्वेहिरण्यकशिपूत्तराः ॥ युद्धाद्भग्नास्तुकिंचक्रु
र्व्यवसायंमहामते ॥ १ ॥ विस्तरेणापिनोब्रूहितेषांवृत्तमनुत्तमम् ॥ श्रोतुमिच्छामहेसर्वेत्वत्तोवैसाम्प्रतंद्विज ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ भग्नारणात्तुतेस
र्वेबलहीनास्तुवैतदा ॥ गतदर्पाःसुदुःखार्तादैत्यास्तेपितरंगताः ॥ ३ ॥ भक्त्याप्रणम्यतेसर्वेसमूचुःकश्यपंतदा ॥ ४ ॥ दानवाऊचुः ॥ भवद्वीर्या
त्समुत्पत्तिरस्माकंद्विजसत्तम ॥ देवतानांमहाभागदानवानांतथैवच ॥ ५ ॥ वयंचदानवाःसर्वेबलवीर्यपराक्रमाः ॥ उपायज्ञाःसुधीराश्चउद्यमेनस
मन्विताः ॥ ६ ॥ वयंतुबहवस्तातदेवास्त्वल्पास्तथैवच ॥ कथंजयन्तितेसर्वेवयंभग्नामहाहवात् ॥ ७ ॥ तत्किंवैकारणंतातबलतेजःसमन्विताः ॥ ७ ॥
मत्तनागसहस्राणामेकैकस्यमहामत ॥ ८ ॥ बलमस्तिचदैत्यस्यनास्तिदेवेषुतादृशम् ॥ जयश्चदृश्यतेतातदेवेष्वेवमहाहवे ॥ तत्सर्वंकथयस्वैवसंश
यंछेत्तुमर्हसि ॥ ९ ॥ कश्यपउवाच ॥ शृणुध्वंपुत्रकाःसर्वेजयस्यापिचकारणम् ॥ यस्माद्धिदेवताःसर्वेसमरेजयिनोऽभवन् ॥ १० ॥ वीर्य
निर्वापकस्तातोमाताक्षेत्रमिदंसदा ॥ धारणेपालनेचैवपोषणेचयथैवहि ॥ ११ ॥ किंकुर्याद्विषमार्थेतुपितापुत्रेचवैतथा ॥ अत्रप्रधानंकर्मैवमामेवंबु
द्धिराश्रिता ॥ १२ ॥ द्वैविध्यंकर्मसम्बन्धंपापपुण्यसमुद्भवम् ॥ सत्यमेवसमाश्रित्यक्रियतेधर्मउत्तमः ॥ १३ ॥ तपोध्यानसमायुक्तंतारणायहितं
सुताः ॥ पातकंपतनायोक्तंसर्वदैवनसंशयः ॥ १४ ॥ बलेनपरिवारेणआभिजात्येनपुत्रकाः ॥ पुण्यहीनस्यपुंसोवैतद्बलंविकलायते ॥ १५ ॥

उन्नतागिरिदुर्गेषुवृक्षाःसन्तिसुपुत्रकाः ॥ पतन्तिवातवेगेनसमूलास्तुघनास्तथा ॥ १६ ॥ सत्यधर्मविहीनास्तेतथायान्तियमक्षयम् ॥ साधारणः
प्राणिनांचधर्मएषसुपुत्रकाः ॥ १७ ॥ येनसन्तरतेजन्तुरिहचैवपरत्रच ॥ तद्युष्माभिःपरित्यक्तंसत्यंधर्मसमन्वितम् ॥ १८ ॥ अधर्ममास्थितंपु
त्रायुष्माभिःसत्यवर्जितैः ॥ सत्यधर्मतपोभ्रष्टाःपतितादुःखसागरे ॥ १९ ॥ देवाश्चसत्यसम्पन्नाःश्रेयसाचसमन्विताः ॥ तपःशान्तिदमोपेताः
सुपुण्याःपापवर्जिताः ॥ २० ॥ यत्रसत्यंचधर्मश्चतपःपुण्यंतथैवच ॥ यत्रविष्णुर्हृषीकेशोजयस्तत्रप्रदृश्यते ॥ २१ ॥ तेषांसहायःसम्भूतोवासुदेवः
सनातनः ॥ तस्माज्जयन्तितेदेवाःसत्यधर्मसमन्विताः ॥ २२ ॥ सहायेनबलेनैवपौरुषेणतथैवच ॥ भवन्तःकिलवैपुत्रास्तपःसत्यविवर्जिताः॥२३॥
यस्यविष्णुःसहायश्चतपश्चैवबलंतथा ॥ तस्यैवचजयोदृष्टइतिधर्मविदोविदुः ॥ २४ ॥ यूयंधर्मविहीनास्तुतपःसत्यविवर्जिताः ॥ ऐन्द्रंपदंबलेनै
वप्राप्तवन्तश्चपूर्वतः ॥ २५ ॥ तपोविनामहाप्राज्ञाधर्मेणयशसाविना ॥ बलदर्पगुणैःपुत्रानप्राप्यमैन्द्रकंपदम् ॥ २६ ॥ प्राप्याप्यैन्द्रंपदंपुत्रास्ततो
भ्रष्टाभवन्तिहि ॥ तस्माद्यूयंप्रकुर्वन्तुतपःपुत्राःसमन्विताः ॥ २७ ॥ अविरोधेनसंयुक्ताज्ञानध्यानसमन्विताः ॥ वैरंचैवनकर्तव्यंकेशवेनसमंकदा
॥ २८ ॥ एवंविधायदापुत्रायूयंधन्याभविष्यथ ॥ परांसिद्धितदासर्वेप्रयास्यथनसंशयः ॥ २९ ॥ एवंसम्भाषितास्तेतुकश्यपेनमहात्मना ॥
समाकर्ण्यपितुर्वाक्यंदानवास्तेमहौजसः ॥ ३० ॥ प्रणम्यकश्यपंभक्त्यासमुत्थायत्वरान्विताः ॥ सुमन्त्रंचक्रिरेदैत्याःपरस्परसमाहिताः॥ ३१ ॥
हिरण्यकशिपूराजातानुवाचाथदानवान् ॥ तपश्चैवकरिष्यामोदुष्करंसर्वदायकम् ॥ ३२ ॥ हिरण्याक्षस्तदोवाचकरिष्येदारुणंतपः ॥ ततोबलेनत्रै
लोक्यंग्रहीष्येनात्रसंशयः ॥ ३३ ॥रणेनिर्जित्यगोविन्दंतमिमंपापचेतसम् ॥ व्यापाद्यदेवताःसर्वाःपदमैन्द्रंव्रजाम्यहम् ॥ ३४ ॥ बलिरुवाच ॥
एवंनयुज्यतेकर्तुंयुष्माभिर्दितिजेश्वराः ॥ विष्णुनासहयद्वैरंतद्वैरंनाशकारणम् ॥ ३५ ॥ दानधर्मैस्तथापुण्यैस्तपोभिर्यज्ञयाजनैः ॥ तमाराध्य
हृषीकेशंसुखंगच्छन्तिमानवाः ॥ ३६ ॥ हिरण्यकशिपुरुवाच ॥ अहमेवंनकरिष्यहरेराराधनंकदा ॥ स्वभावंतुपरित्यज्यशत्रुसेवाप्रचर्यते
॥ ३७ ॥ मरणादधिकंतंतुमानयन्तिहिपण्डिताः ॥ विष्णोःसेवानवैकार्यामयाचान्यैश्चदानवः ॥ ३८ ॥ तमुवाचमहात्मानंबलिःपितामहं
पुनः ॥ धर्मशास्त्रेषुयद्दृष्टंमुनिभिस्तन्त्रवेदिभिः ॥ ३९ ॥ राजनीतियुतंमन्त्रंशत्रोश्चैवप्रधानतः ॥ हीनमात्मानमाज्ञायरिपुंतंबलिनंतथा
॥ ४० ॥ तस्यपार्श्वेप्रगत्वैवजयकालंप्रतीक्षयेत् ॥ दीपच्छायांसमाश्रित्यतमोवसतिसर्वदा ॥ ४१ ॥ स्नेहंदशागतंप्रेक्ष्यदीपस्यापिमहाब
लम् ॥ प्रकाशंयातिवेगेनतमश्चवर्द्धतेपुनः ॥ ४२ ॥ तथाप्रसादयेच्छन्नःस्नेहंनिर्दिश्यतत्त्वतः ॥ स्नेहंकृत्वासुरैःसार्द्धंधर्मभावैःसुरद्विपः

॥ ४३ ॥ पूर्वमुक्तंसुमन्त्रंतुमुनिनाकश्यपेनहि ॥ तेनमन्त्रेणराजेन्द्रकुरुकार्यंस्वमात्मवन् ॥ ४४ ॥ तस्यतद्वचनंश्रुत्वाप्राहदैत्यःप्रताप
वान् ॥ पौत्रनैवंकरिष्येऽहंमानभङ्गंतथात्मनः ॥ ४५ ॥ अन्येचबान्धवाःसर्वेतमूचुर्नयपण्डितम् ॥ बलिनोक्तंचयत्पुण्यंदेवतानांप्रियङ्करम् ॥४६॥
शक्रमानकरंप्रोक्तंदानवानांभयङ्करम् ॥ करिष्यामोवयंसर्वेतपएवमनुत्तमम् ॥ ४७ ॥ तपसानिर्जित्यदेवान्हरिष्यामःस्वकंपदम् ॥ एवमामन्त्र्य
तेसर्वेनिराकृत्यबलिंतदा ॥ ४८ ॥ विष्णोःसार्द्धंमहावैरंहृदिकृत्वामहासुराः ॥ तपश्चक्रुस्ततःसर्वेगिरिदुर्गेषुसानुषु ॥ ४९ ॥ एवंतेदानवाःस
र्वेत्यक्तरागाःसुनिश्चिताः ॥ कामक्रोधविहीनाश्चनिराहाराजितक्लमाः ॥ ५० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेदैत्यतपश्चर्यावर्णनंनामदशमोऽध्यायः
॥ १० ॥ ऋषयऊचुः ॥ सर्वज्ञेनत्वयाप्रोक्तंदैत्यदानवसङ्गरम् ॥ इदानींश्रोतुमिच्छामःसुव्रतस्यमहात्मनः ॥ १ ॥ कस्यपुत्रोमहाप्राज्ञःकस्यगो
त्रसमुद्भवः ॥ किंतपस्तस्यविप्रस्यकथमाराधितोहरिः ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ कथाप्रज्ञाप्रभावेनपूर्वमेवयथाश्रुता ॥ तथाविप्राःप्रवक्ष्यामिसुव्रत
स्यमहात्मनः ॥ ३ ॥ चरितंपावनंदिव्यंवैष्णवंश्रेयआवहम् ॥ भवतामग्रतःसर्वंविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ ४ ॥ पूर्वंकल्पेमहाभागाःसुक्षेत्रेपापनाशने
रेवातीरेसुपुण्येचतीर्थेवामनसंज्ञके ॥ ५ ॥ कौशिकस्यकुलेजातःसोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ सतुपुत्रविहीनस्तुबहुदुःखसमन्वितः ॥ ६ ॥ दारिद्र्येण
सदुःखेनसर्वदैवप्रपीडितः ॥ पुत्रोपायंधनस्यापिदिवारात्रौप्रचिन्तयेत् ॥ ७ ॥ एकदातुप्रियातस्यसुमनानामसुव्रता ॥ भर्तारंचिन्तयोपेतमधोमु
खमलक्षयत् ॥ ८ ॥ समालोक्यतदाकान्तंतमुवाचतपस्विनी ॥ दुःखजालैरसङ्ख्यैस्तुतवचित्तंप्रधर्षितम् ॥९॥ व्यामोहेनप्रमूढोऽसित्यजचिन्तांमहा
मते ॥ ममदुःखंसमाचक्ष्वस्वस्थोभवसुखंव्रज ॥ १० ॥ नास्तिचिन्तासमंदुःखंकायशोषणमेवहि ॥ यश्चिन्तांत्यज्यवर्तेतससुखेनप्रमोदते ॥ ११ ॥
चिन्तायाःकारणंविप्रकथयस्वममाग्रतः ॥ प्रियावाक्यंसमाकर्ण्यसोमशर्माब्रवीत्प्रियाम् ॥ १२ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ इच्छयाचिन्तितंभद्रेचिन्तादुः
खस्यकारणम् ॥ तत्सर्वंतुप्रवक्ष्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् ॥ १३ ॥ नजानेकेनपापेनधनहीनोऽस्मिसुव्रते ॥ तथापुत्रविहीनश्चएतद्दुःखस्यकार
णम् ॥ १४ ॥ ॥ सुमनोवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसन्देहनाशनम् ॥ स्वरूपमुपदेशस्यसर्वविज्ञानदर्शनम् ॥ १५ ॥ लोभःपाप
स्यबीजंहिमोहोमूलंचतस्यहि ॥ असत्यंतस्यवैस्कन्धोमायाशाखासुविस्तरा ॥ १६ ॥ दम्भकौटिल्यपत्राणिकुबुद्ध्यापुष्पितःसदा ॥ अनृतंत
स्यसौगन्ध्यंफलमज्ञानमेवच ॥ १७ ॥ छद्मपाखण्डचौर्येर्ष्याःक्रूराःकूटाश्चपापिनः ॥ पक्षिणोमोहवृक्षस्यमायाशाखासमाश्रिताः ॥ १८ ॥

१ 'चरित्रमितिशेषः' इ० पा० । २ 'वामरकण्टके' इ० पा० । ३ 'हननं' इति 'नृशंसं' इ० च पाठभेदौ ।

अज्ञानंसुफलंतस्यरसोऽधर्मः फलस्यहि ॥ तृष्णोदकेनसंवृद्धाऽश्रद्धातस्यद्रवः प्रिय ॥ १९ ॥ अधर्मस्तुरसस्तस्यउत्कटोमधुरायते ॥ यादृशैश्च फलैश्चैवसुफलोलोभपादपः ॥ २० ॥ अस्यच्छायांसमाश्रित्ययोनरः परितुष्यते ॥ फलानितस्यचाश्नातिसुपक्वानिदिनेदिने ॥ २१ ॥ फलानां तुरसेनापिअधर्मेणतुपालितः ॥ ससन्तुष्टोभवेन्मर्त्यः पतनायाभिगच्छति ॥ २२ ॥ तस्माच्चिन्तांपरित्यज्यपुमाँल्लोभंनकारयेत् ॥ धनपुत्रकल त्राणांचिन्तामेकांनकारयेत् ॥२३॥ योहिविद्वान्भवेत्कान्तमूर्खाणांपथमेतिहि ॥ मूर्खश्चिन्तयतेनित्यंकथमर्थंममैवहि ॥ २४ ॥ सुभार्यामिहविन्दा मिकथंपुत्रानहंलभे ॥ एवंचिन्तयतेनित्यंदिवारात्रौविमोहितः ॥ २५ ॥ क्षणमेकंप्रपश्येतचिन्तामध्येमहत्सुखम् ॥ पुनश्चैतन्यमायातिमहादुः खेनपीड्यते ॥ २६ ॥ चिन्तामोहौपरित्यज्यअनुवर्तस्वचद्विज ॥ संसारेनास्तिसम्बन्धः केनसार्धंमहामते ॥ २७ ॥ मित्राणिबान्धवाः पुत्राः पितृ मातृसभृत्यकाः ॥ सम्बन्धिनोभवन्त्येवकलत्राणितथैवच ॥ २८ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ सम्बन्धः कीदृशोभद्रतथाविस्तरतोवद ॥ येनसम्बन्धि नः सर्वेधनपुत्रादिबान्धवाः ॥ २९ ॥ सुमनोवाच ॥ ऋणसम्बन्धिनः केचित्केचिन्न्यासापहारकाः ॥ लाभप्रदाभवन्त्यंकेउदासीनास्तथापरे ॥ ३० ॥ भेदैश्चतुर्भिर्जायन्तेपुत्रमित्रस्त्रियस्तथा ॥ भार्यापिताचमाताचभृत्याः स्वजनबान्धवाः ॥ ३१ ॥ स्वेनस्वेनंहिजायन्तेसम्बन्धेनमहीतले ॥ न्यासापहारभावेनयस्ययेनकृतंभुवि ॥ ३२ ॥ न्यासस्वामीभवेत्पुत्रोगुणवान्रूपवान्भुवि ॥ येनैवापहृतंन्यासंतस्यगेहेनसंशयः ॥ ३३ ॥ न्या सापहरणाद्दुःखंसदत्त्वादारुणंगतः ॥ न्यासस्वामीसुपुत्रोऽभून्न्यासापहारकस्यच ॥ ३४ ॥ गुणवान्रूपवांश्चैवसर्वलक्षणसंयुतः ॥ भक्तिंतुदर्शयंस्तस्यपु त्रोभूत्वादिनेदिने ॥ ३५ ॥ प्रियवाङ्मधुरोरोगीबहुस्नेहंविदर्शयन् ॥ स्वीयंद्रव्यंसमुद्धृत्यप्रीतिमुत्पाद्यचोत्तमाम् ॥ ३६ ॥ यथायेनप्रदत्तंस्यान्न्यासस्य हरणात्पुरा ॥ दुःखमेवमहाभागदारुणंप्राणनाशनम् ॥३७॥ तादृशंतस्यसौहृद्यात्पुत्रोभूत्वामहागुणैः ॥ अल्पायुश्चतथाभूत्वामरणंचोपगच्छति ॥३८॥ दुःखंदत्त्वाप्रयात्येवंभूत्वाभूत्वापुनः पुनः ॥ यदाहापुत्रपुत्रेतिप्रलापंहिकरोतिसः ॥ ३९ ॥ तदाहास्यंकरोत्येवकस्यपुत्रोहिकः पिता ॥ अनेनापहृतंन्यासं मदीयस्योपकारणम् ॥ ४० ॥ द्रव्यापहरणेनापिनमेप्राणागताः किल ॥ दुःखेनमहताचैवअसह्येनचवैपुरा ॥ ४१ ॥ तथादुःखंप्रदत्त्वाहंद्रव्यमुद्धृत्यचो त्तमम् ॥ गन्तास्मिसुभृशंचाद्यकस्याहंसुतईदृशः ॥४२ ॥ नचैषमेपितापुत्रः पूर्वमेवनकस्यचित् ॥ पिशाचत्वंमयादत्तमस्यैवेतिदुरात्मनः ॥४३॥ एवमु क्त्वाप्रयात्येवंतंप्रहस्यपुनः पुनः ॥ प्रयात्यनेनमार्गेणदुःखंदत्त्वासुदारुणम् ॥४४॥ एवंन्यासंसमुद्धर्तुंपुत्राः कान्ताभवन्तिवै ॥ संसारेदुःखबहुलादृश्यन्ते यत्रतत्रच ॥४५॥ ऋणसम्बन्धिनः पुत्रान्प्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥४६॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेसुव्रतोपाख्यानेएकादशोऽध्यायः ॥११॥ सुमनोवाच ॥

ऋणमम्बन्धिनंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ ऋणंयस्यगृहीत्वायःप्रयातिमरणंकिल ॥१॥अर्थदातासुतोभूत्वाभ्राताचाथपितामिया॥मित्ररूपेणवर्तेतअति
दुष्टःसदैवसः॥२॥गुणंनैवप्रपश्येतसक्रोनिष्ठुराकृतिः ॥ जल्पतेनिष्ठुरंवाक्यंसदैवस्वजनेषुच ॥ ३ ॥ मिष्टंमिष्टंसमश्नातिभोगान्भुङ्क्तेचनित्यशः ॥
द्यूतकर्मरतोनित्यंचौरकर्मणिसस्पृहः॥४॥गृहद्रव्यंबलाद्भुङ्क्तेवार्यमाणःसकुप्यति॥ पितरंमातरंचैवकुत्सतेचदिनेदिने॥५॥द्रावकस्त्रासकश्चैवबहुनिष्ठुरज
ल्पकः ॥ एवंभुक्त्वाऽथतद्द्रव्यंसुखेनपरितिष्ठति ॥ ६ ॥ जातकर्मादिभिर्बाल्येद्रव्यंगृह्णातिदारुणः ॥ पुनर्विवाहसम्बन्धान्नानाभेदैरनेकधा ॥ ७ ॥
एवंसञ्जायतेद्रव्यमेवमेतद्ददात्यपि ॥ गृहक्षेत्रादिकंसवममैवहिनसंशयः ॥ ८ ॥ पितरंमातरंचवहिनस्त्येवदिनेदिने ॥ भुसुण्डैर्मुसलैश्चैवसर्वघातैः
सुदारुणैः ॥ ९ ॥ मृतेतुतस्मिन्पितरिमातर्येवातिनिष्ठुरः ॥ निःस्नेहोनिष्ठुरश्चैवजायतनात्रसंशयः ॥ १० ॥ श्राद्धकर्माणिदानानिनकरोतिक
दैवसः ॥ एवंविधाश्चवैपुत्राःप्रभवन्तिमहीतले ॥ ११ ॥ रिपुंपुत्रंप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजपुङ्गव ॥ बाल्येवयसिसम्प्राप्तेरिपुत्वेवर्ततेसदा ॥ १२ ॥
पितरंमातरंचैवक्रीडमानोहिताडयेत् ॥ ताडयित्वाप्रयात्येवप्रहस्यैवपुनःपुनः ॥ १३ ॥ पुनरायातिसन्त्रस्तःपितरंमातरंप्रति ॥ सक्रोधोवर्ततेनित्यं
कुत्सतेचपुनःपुनः ॥ १४ ॥ एवंसवततनित्यंवैरकर्मणिसर्वदा ॥ पितरंमारयित्वाचमातरंचततःपुनः ॥ १५ ॥ प्रयात्येवंसदुष्टात्मापूर्ववैरानुभा
वतः ॥ अथातःसम्प्रवक्ष्यामियस्माल्लभ्यंभवेत्प्रियम् ॥ १६ ॥ जातमात्रःप्रियंकुर्याद्बाल्येलालनक्रीडनैः ॥ वयःप्राप्यप्रियंकुर्यान्मातापित्रोरन
न्तरम् ॥ १७ ॥ भक्त्यासन्तोषयेन्नित्यंतावुभौपरितोषयेत् ॥ स्नेहेनवचसाचैवप्रियसम्भाषणेनच ॥ १८ ॥ मृतेगुरौसमाज्ञायस्नेहेनरुदतेपुनः ॥
श्राद्धकर्माणिसर्वाणिपिण्डदानादिकांक्रियाम् ॥ १९ ॥करोत्येवंसदुःखार्तस्तेभ्योयात्रांप्रयच्छति ॥ ऋणत्रयान्वितःस्नेहाद्भुञ्जापयतिनित्यशः॥२०॥
यस्माल्लभ्यंभवेत्कान्तप्रयच्छतिनसंशयः ॥ पुत्रोभूत्वामहाप्राज्ञअनेनविधिनाकिल ॥ २१ ॥ उदासीनंप्रवक्ष्यामितवाग्रेप्रियसाम्प्रतम् ॥ उदा
सीनेनभावेनसदैवपरिवर्तते ॥ २२ ॥ ददातिनैवगृह्णातिनचकुप्यतितुष्यति ॥ नोवाददातिसन्त्यज्यउदासीनोद्विजोत्तम ॥ २३ ॥ तवाग्रे
कथितंसर्वंपुत्राणांगतिरीदृशी ॥ यथापुत्रस्तथाभार्यापितामाताऽथबान्धवाः ॥ २४ ॥ भृत्याश्चान्येसमाख्याताःपशवस्तुरगास्तथा ॥ गजामहिष्यो
दासाश्चऋणसम्बन्धिनस्त्वमी ॥ २५ ॥ गृहीतंनऋणंतेनआवाभ्यांतुनकस्यचित् ॥ न्यासमेवंनकस्यापिकृतंवैपूर्वजन्मनि ॥ २६ ॥ धारयावोन
कस्यापिऋणंकान्तशृणुष्वहि ॥ नवैरमस्तिकेनापिपूर्वजन्मनिवैकृतम् ॥ २७ ॥ आवाभ्यांहिनविप्रेन्द्रनत्यक्तंहितथापते ॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्य
जचिन्तामनर्थकीम् ॥ २८ ॥ कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबान्धवाः ॥हृतंनचैवकस्यापिनैवदत्तंत्वयापुनः ॥ २९ ॥ कथंहिधनमायाति

विस्मयंव्रजमाधव ॥ प्राप्तव्यमेवयत्रैवभवेद्द्रव्यंद्विजोत्तम ॥३०॥ अनायासेनहस्तेहितस्यैवपरिजायते ॥ यत्नेनमहताचैवद्रव्यंरक्षतिमानवः॥ ३१ ॥
व्रजमानोव्रजत्येवधनंतत्रैवतिष्ठति ॥ एवंज्ञात्वाशमंगच्छजहिचिन्तामनर्थकीम् ॥ ३२ ॥ कस्यपुत्राःप्रियाभार्याकस्यस्वजनबान्धवाः ॥ कःकस्य
नास्तिसंसारेअसम्बन्धाद्विजोत्तम ॥ ३३ ॥ महामोहेनसंमूढामानवाःपापचेतसः ॥ इदंगृहमयंपुत्रइमानार्योममैवहि ॥ ३४ ॥ अनृतंदृश्यतेका
न्तसंसारस्यहिबन्धनम् ॥ एवंसम्बोधितोदेव्याभार्ययाप्रिययातदा ॥ ३५ ॥ पुनःप्राहप्रियांभार्यांसुमनांज्ञानवादिनीम् ॥ ३६ ॥ सोमश
र्मोवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेसर्वसन्देहनाशनम् ॥ तथापिवंशमिच्छन्तिसाधवःसत्यपण्डिताः ॥ ३७ ॥ यथापुत्रस्यमेचिन्ताधनस्यचतथा
प्रिये ॥ येनकेनाप्युपायेनपुत्रमुत्पादयाम्यहम् ॥ ३८॥ सुमनोवाच ॥ पुत्रेणलोकाञ्जयतिपुत्रस्तास्यतेकुलम् ॥ सत्पुत्रेणमहाभागपितामाताच
जन्तवः. ॥ ३९ ॥ एकःपुत्रोवरोविद्वान्बहुभिर्निर्गुणैस्तुकिम् ॥ एकस्तारयतेवंशमन्येसन्तापकारकाः ॥ ४० ॥ पूर्वमेवमयाप्रोक्तमन्येसम्बन्धगा
मिनिः ॥ पुण्येनप्राप्यतेपुत्रःपुण्येनप्राप्यतेकुलम् ॥ ४१ ॥ सुगर्भःप्राप्यतेपुण्यैस्तस्मात्पुण्यंसमाचार ॥ जातस्यमृतिरेवास्तिजन्मएवमृतस्यच
॥ ४२ ॥ सुजन्मप्राप्यतेपुण्यैर्मरणंतुतथैवच ॥ सुखंधनचयःकान्तभुज्यतेपुण्यकर्मभिः ॥ ४३ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ पुण्यस्याचरणंब्रूहितथाजन्मा
न्यपिप्रिये ॥ सुपुण्यःकीदृशोभद्रेवदपुण्यस्यलक्षणम् ॥ ४४ ॥ सुमनोवाच ॥ आदौपुण्यंप्रवक्ष्यामियथापुण्यश्रुतंमया ॥ पुरुषोवाथवानारीयथा
नित्यंचवर्तते ॥ ४५ ॥ यथापुण्यैःसमाप्नोतिकीर्तिपुत्रान्प्रियान्धनम् ॥ पुण्यस्यलक्षणंकान्तसर्वमेववदाम्यहम् ॥ ४६ ॥ ब्रह्मचर्येणसत्येनमख
पञ्चकवर्तनैः ॥ दानेननियमैश्चापिक्षमाशौचेनवल्लभ ॥ ४७॥ अहिंसयासुशक्त्याचअस्तेयेनापिवर्तनैः ॥ एतैर्दशभिरङ्गैस्तुधर्ममेवंप्रपूरयेत्
॥ ४८ ॥ सम्पूर्णोजायतेधर्मोग्रासैर्भोगोयथोदरे॥ धर्मंसृजतिधर्मात्मात्रिविधेनैवकर्मणा ॥ ४९ ॥ तस्यधर्मःप्रसन्नात्मापुण्यमेवंतुप्रापयेत् ॥ यंयंचि
न्तयतेप्राज्ञस्तंतंप्राप्नोतिदुर्लभम् ॥ ५० ॥ सोमशर्मोवाच ॥ कीदृङ्मूर्तिस्तुधर्मस्यकान्यङ्गानिचभामिनि ॥ प्रीत्याकथयमेकान्तेश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते
॥५१॥सुमनोवाच॥लोकेधर्मस्यवैमूर्तिःकैर्दृष्टानद्विजोत्तम ॥ अदृश्यवर्त्मासत्यात्मानदृष्टोदेवदानवैः॥५२ ॥अत्रिवंशेसमुत्पन्नोअनसूयात्मजोद्विजः॥
तेनदृष्टोमहाधर्मोदत्तात्रेयेणवैसदा॥५३॥ द्वावतौतुमहात्मानौकुर्वाणौतपउत्तमम्॥धर्मेणवर्तमानौतौतपसाचबलेनच॥५४॥इन्द्राधिकेनरूपेणप्रशस्तेन
भविष्यतः ॥ दशवर्षसहस्रंतौयावत्तुवनसंस्थितौ ॥५५॥ वायुभक्षौनिराहारौसञ्जातौशुभदर्शनौ ॥ दशवर्षसहस्रंतुतावत्कालंतपोऽर्जितम्॥५६॥सुसा
ध्यमानयोश्चैवतत्रधर्मःप्रदृश्यत ॥ पञ्चाग्निःसाध्यतेद्वाभ्यांतावत्कालंद्विजोत्तम ॥ ५७ ॥ त्रिकालंसाधितंतावन्निराहारंकृतंतथा॥जलमध्येस्थितौतावद्

त्तात्रेयोयतिस्तथा ॥ ५८ ॥ दुर्वासास्तुमुनिश्रेष्ठस्तपसाचैवकर्षितः॥धर्मंप्रतिसधर्मात्माचुक्रोधमुनिपुङ्गवः ॥ ५९ ॥ क्रुद्धेसतिमहाभागतस्मिन्मुनि
वरेतदा ॥ अथधर्मःसमायातःस्वरूपेणचवैतदा ॥ ६० ॥ ब्रह्मचर्यादिभिर्युक्तस्तपोभिश्चसबुद्धिमान् ॥ सत्यंब्राह्मणरूपेणब्रह्मचर्यंतथैवच
॥ ६१ ॥ तपस्तुद्विजवर्योऽस्तिदमःप्राज्ञोद्विजोत्तमः ॥ नियमस्तुमहाप्राज्ञोदानमेवतथैवच ॥ ६२ ॥ अग्निहोत्रिस्वरूपेणह्यात्रेयंहिसमागताः ॥
क्षमाशन्तिस्तथालज्जाचाहिंसाचह्यकल्पना ॥ ६३ ॥ एताःसर्वाःसमायाताःस्त्रीरूपास्तुद्विजोत्तम ॥ बुद्धिःप्रज्ञादयाश्रद्धामेधासत्कृतिशान्तयः
॥ ६४ ॥ पञ्चयज्ञास्तथापुण्याःसाङ्गावेदास्तुतेतदा॥स्वस्वरूपधराश्चैवतेसर्वेसिद्धिमागताः॥६५॥अग्न्याधानादयःपुण्याअश्वमेधादयस्तथा॥रूपला
वण्यसंयुक्ताःसर्वाभरणभूषिताः ॥६६ ॥ दिव्यमाल्याम्बरधरादिव्यगन्धानुलेपनाः ॥ किरीटकुण्डलोपेतादिव्याभरणभूषिताः ॥ दीप्तिमन्तःसुरूपा
स्तेतेजोज्वालाभिरावृताः ॥ ६७ ॥ एवंधर्मःसमायातःपरिवारसमन्वितः ॥ यत्रतिष्ठतिदुर्वासाःक्रोधनःकालवत्तथा ॥ ६८ ॥ धर्मउवाच ॥ क
स्मात्कोपःकृतोविप्रभवांस्तपस्समन्वितः ॥ क्रोधोहिनाशयेच्छ्रेयस्तपएवनसंशयः ॥ ६९ ॥ सर्वनाशकरन्तस्मात्क्रोधंतत्रविवर्जयेत् ॥ स्वस्थोभव
द्विजश्रेष्ठउत्कृष्टंतपसःफलम् ॥ ७० ॥ दुर्वासाउवाच ॥ भवान्कोहिसमायातएतैर्द्विजवरैःसह ॥ एतानार्यःप्रतिष्ठन्तिसुरूपाःसमलङ्कृताः ॥ ७१ ॥
कथयस्वममाग्रेत्वंविस्तरेणमहामते ॥ ७२ ॥ धर्मउवाच ॥ अयंब्राह्मणरूपेणसर्वतेजःसमन्वितः ॥ दण्डहस्तःसुप्रसन्नःकमण्डलुधरस्तथा ॥ ७३ ॥
तवाग्रेब्रह्मचर्याख्यस्सोऽयंपश्यसमागतः ॥ अन्यंपश्यत्वमेवंचदीप्तिमन्तंद्विजोत्तम ॥ ७४ ॥ कपिलंपिङ्गलाक्षंचसत्यमेनंद्विजोत्तम ॥ तादृशंप
श्यधर्मात्मन्वैश्वदेवसमप्रभम् ॥७५॥ यत्तपोहित्वयाविप्रसर्वदेवसमाश्रितम् ॥ एतंपश्यमहाभागतवपार्श्वसमागतम् ॥ ७६ ॥ प्रसन्नवाग्दीप्तियुक्तः
सर्वजीवदयापरः ॥ दमएषतथाऽऽयातोयःपोषयतिसर्वदा॥७७॥ जटिलःकर्कशःपिङ्गोह्यतितीव्रोमहाप्रभुः॥ नाशकोहिसपापानांखड्गहस्तोद्विजोत्तम
॥७८॥अभिशान्तोमहापुण्योनित्यक्रियासमन्वितः॥ नियमस्तुसमायातस्तवपार्श्वेद्विजोत्तम॥७९॥ अनिर्मुक्तोमहादीप्तःशुद्धस्फटिकसंनिभः॥ पयः
कमण्डलुकरोदन्तकाष्ठधरोद्विजः॥८०॥ शौचएषसमायातोभवतःसन्निधाविह॥अतिसाध्वीमहाभागासत्यभूषणभूषिता ॥८१॥ सर्वभूषणशोभाङ्गीशु
श्रूषेयंसमागता॥अतिधीराप्रसन्नाङ्गीगौरीप्रहसितानना ॥८२॥ पद्महस्ताइयंधात्रीपद्मनेत्रासुपद्मिनी॥ दिव्यराभरणैर्युक्ताक्षमाप्राप्ताद्विजोत्तम ॥ ८३ ॥
अतिशान्तासुप्रतिष्ठाबहुमङ्गलसंयुता ॥ दिव्यरत्नकृताशोभादिव्याभरणभूषिता ॥८४॥ तवशान्तिर्महाप्राज्ञज्ञानरूपासमागता ॥ परोपकारकरणा
बहुसत्यसमाकुला ॥ ८५ ॥ मितभाषासदैवासौअकल्पातेसमागता ॥ प्रसन्नासाक्षमायुक्तासर्वाभरणभूषिता ॥ ८६ ॥ पद्मासनासुरूपासाश्यामव

र्णायशस्विनी ॥ अहिंसेयंमहाभागाभवन्तंतुसमागता ॥८७॥ तप्तकाञ्चनवर्णाङ्गीरक्ताम्बरविलासिनी ॥ सुप्रसन्नासुमन्त्राचयत्रतत्रनपश्यति ॥८८॥
ज्ञानभावसमाक्रान्तापुण्यहस्तातपस्विनी॥मुक्ताभरणशोभाढ्यानिर्मलचारुहासिनी ॥ ८९ ॥ इयंश्रद्धामहाभागपश्यपश्यसमागता ॥ बहुबुद्धिसमा
क्रान्ताबहुज्ञानसमाकुला॥९०॥सुभोगासक्तरूपासासुस्थिताचारुमङ्गला॥ सर्वेष्टध्यानसंयुक्तालोकमातायशस्विनी ॥९१॥ सर्वाभरणशोभाढ्यापीन
श्रोणिपयोधरा ॥ गौरवर्णासमायातामाल्यवस्त्रविभूषिता ॥ ९२ ॥ इयंमेधामहाप्राज्ञतवैवपरिसंस्थिता ॥ हंसचन्द्रप्रतीकाशामुक्ताहारविलम्बिनी ॥
॥ ९३ ॥ सर्वाभरणसम्भूषासुप्रसन्नामनस्विनी ॥ श्वेतवस्त्रेणसंवीताशतपत्रंशयेकृतम् ॥ ९४ ॥ पुस्तककरापङ्कजस्थाराजमानासदेवहि ॥ एषाप्रज्ञा
महाभागभाग्यवन्तंसमागता ॥ ९५ ॥ लाक्षारससमावर्णासुप्रसन्नासदैवहि ॥ पीतपुष्पकृतामालाहारकेयूरभूषणा ॥ ९६ ॥ मुद्रिकाकङ्कणोपेताक
र्णकुण्डलमण्डिता ॥ पीतेनवाससादेवीसदैवपरिराजते ॥ ९७ ॥ त्रैलोक्यस्योपकारायपोषणायाद्वितीयका ॥ यस्याःशीलंद्विजश्रेष्ठसदैवपरिकीर्ति
तम् ॥ ९८ ॥ सेयंदयासुसम्प्राप्तातवपार्श्वेद्विजोत्तम ॥ इयंवृद्धामहाप्राज्ञभावभार्यातपस्विनी ॥ ९९ ॥ ममाताद्विजश्रेष्ठधर्मोऽहंतवसुव्रत ॥ इति
ज्ञात्वाशमंगच्छमामेवपरिपालय ॥ १०० ॥ दुर्वासाउवाच ॥ यदिधर्मःसमायातोमत्समीपंतुसाम्प्रतम् ॥ एतन्मेकारणंब्रूहिकिंतेधर्मकरोम्यहम् ॥
॥ १ ॥ धर्मउवाच ॥ कस्मात्क्रुद्धोऽसिविप्रेन्द्रकिमेतैर्विप्रियंकृतम् ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहिदुर्वासोयदिमन्यसे ॥ २ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ येनाहंकुपितो
देवतदिदंकारणंशृणु ॥ दमशौचैःसुसंक्लेशैःशोधितंकायमात्मनः ॥ ३ ॥ लक्षवर्षप्रमाणंवैतपश्चर्यामयाकृता ॥ एवंपश्यसिमामेवंदयातेनप्रवर्तते ॥
॥ ४ ॥ तस्मात्क्रुद्धोऽस्मितेऽद्यैवशापमेवंददाम्यहम् ॥ एवंश्रुत्वातदातस्यतमुवाचमहामतिः ॥ ५ ॥ धर्मउवाच ॥ मयिनष्टेमहाप्राज्ञलोको
नाशंसमेष्यति ॥ दुःखमूलमहंतातनिकर्शामिभृशंद्विज ॥ ६ ॥ सौख्यंपश्चादहंदद्मियदिसत्यंनमुञ्चति ॥ पापोऽयंसुखमूलस्तुपुण्यंदुःखेनलभ्यते ॥
॥ ७ ॥ पुण्यमेवंप्रकुर्वाणःप्राणीप्राणान्विमुञ्चति ॥ महत्सौख्यंददाम्येवंपरत्रचनसंशयः ॥ ८ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ सुखंयेनाप्यतेतेनपरंदुःखंप्रप
द्यते ॥ तत्तुमर्त्यःपरित्यज्यअन्येनापिप्रभुज्यते ॥ ९ ॥ तत्सुखंकोविजानातिनिश्चयंनैवपश्यति ॥ तच्छ्रेयोनैवपश्यामिअन्याय्यंहिकृतंतव ॥
॥ ११० ॥ येनकायेनक्रियतंभुज्यतेनैवतत्सुखम् ॥ अन्येनक्रियतेक्लेशमन्येनापिप्रभुज्यते ॥ ११ ॥ तत्सुखंकोविजानातिचान्यायंधर्ममेववा॥
अन्येनक्रियतेक्लेशमन्येनापिसुखंपुनः ॥ १२ ॥ भुनक्तिपुरुषोधर्मतत्सर्वंश्रेयसायुतम् ॥ पुण्यंचैवअनेनापिअनेनफलमश्नुते ॥ १३ ॥ क्रिय
माणंपुनःपुण्यमन्येनपरिभुज्यते ॥ तत्सर्वहिसुखंप्रोक्तंयत्तथायस्यलक्षणम् ॥ १४ ॥ धर्मशास्त्रोदितंचैवकृतंसर्वत्रनान्यथा ॥ येनकायेनकुर्वन्ति

तेनदुःखंसहन्तिते ॥ १९ ॥ परत्रतेनभुञ्जन्तिअनेनापितथैवच ॥ इतिज्ञात्वासधर्मात्माभवान्समवलोकयेत् ॥ १६ ॥ यथाचौरामहापापाः
स्वकायेनसहन्तिते ॥ दुःखेनदारुणंतीव्रंतथासुखंकथंनहि ॥ १७ ॥ धर्मउवाच ॥ येनकायेनपापाश्चसञ्चरन्तिहिपातकम् ॥ तेनपीडांसहन्त्ये
वपातकस्यहितत्फलम् ॥ १८ ॥ दण्डमेकंपरंदृष्टंधर्मशास्त्रेषुपण्डितैः ॥ तंधर्मपूर्वकंविद्धिएतैर्न्यायैस्त्वमेवहि ॥ १९ ॥ दुर्वासाउवाच ॥ एवंन्यायंनम
न्येऽहंतथैवशृणुधर्मराट् ॥ शापत्रयंप्रदास्यामिक्रुद्धोऽहंतवनान्यथा ॥१२०॥ धर्मउवाच॥ यदाक्रुद्धोमहाप्राज्ञमामेवहिक्षमस्वच ॥ नैवक्षमसिविप्रेन्द्र
दासीपुत्रंहिमांकुरु॥२१॥राजाहंतुप्रकर्तव्यश्चाण्डालश्चमहामुने॥प्रसादसुमुखोविप्रप्रणतस्यसदैवहि ॥२२॥ दुर्वासाश्चततःक्रुद्धोधर्मंचैवशशापह ॥२३॥
दुर्वासाउवाच ॥ राजाभवत्वंधर्माद्यदासीपुत्रश्चनान्यथा ॥ गच्छचाण्डालयोनिंचधर्मत्वंस्वेच्छयाव्रज ॥ २४ ॥ एवंशापत्रयंदत्त्वागतोऽसौद्विजस
त्तमः ॥ अनेनापिप्रसङ्गेनदृष्टोधर्मःपुराकिल ॥ २५ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ धर्मस्तुकीदृशोजातस्तेनशप्तोमहात्मना ॥ तद्रूपंतस्यमेब्रूहियदिजानासि
भामिनी ॥ २६ ॥ सुमनोवाच ॥ भरतानांकुलेजातोधर्मोभूत्वायुधिष्ठिरः ॥ विदुरोदासीपुत्रस्तुअन्यंचैववदाम्यहम् ॥ २७ ॥ यदाराजाहरिश्च
न्द्रोविश्वामित्रेणकर्षितः ॥ तदाचाण्डालतांप्राप्तःसहिधर्मोमहामतिः ॥ २८ ॥ एवंकर्मफलंभुक्तंधर्मेणापिमहात्मना ॥ दुर्वाससोहिशापाद्वैसत्यमुक्तं
तवाग्रतः ॥ १२९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेसोमशर्माख्यानेसोमशर्मसुमनासंवादेद्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ लक्षणंब्रह्मचर्यं
स्यतन्मेविस्तरतोवद ॥ कीदृशंब्रह्मचर्यचयदिजानासिभामिनी ॥ १ ॥ सुमनोवाच ॥ नित्यंसत्येरतिर्यस्यपुण्यात्मातुष्टतांव्रजेत् ॥ ऋतौप्राप्ते
व्रजेन्नारींस्वीयांदोषविवर्जितः ॥ २ ॥ स्वकुलस्यसदाचारंकदानैवविमुञ्चति ॥ एतदेवसमाख्यातंगृहस्थस्यद्विजोत्तम ॥ ३ ॥ ब्रह्मचर्यंमयाप्रोक्तं
गृहिणामुत्तमंकिल ॥ यतीनांतुप्रवक्ष्यामितन्मयागदितंशृणु ॥४॥ दमसत्यसमायुक्तःपापाद्भीतस्तुसर्वदा ॥ भार्यासङ्गंवर्जयित्वाध्यानज्ञानप्रतिष्ठितः
॥ ५ ॥ यतीनांब्रह्मचर्यंचसमाख्याततंवाग्रतः ॥ तपएवप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ॥ ६ ॥ आचारेणप्रवर्तेतकामक्रोधविवर्जितः ॥ प्राणिना
मुपकारायसंस्थितउद्यमावृतः ॥ ७ ॥ तपएवंसमाख्यातंसत्यमेवंवदाम्यहम् ॥ परद्रव्येष्वलोलुप्त्वंपरस्त्रीषुतथैवच ॥ ८ ॥ दृष्टामतिर्नयस्यस्यात्स
सत्यःपरिकीर्तितः ॥ दानमेवप्रवक्ष्यामियेनजीवन्तिमानवाः ॥ ९ ॥ आत्मसौख्यंप्रतीच्छेद्यःसइहैवपरत्रवा ॥ अन्नस्यापिमहादानंसुखस्यैवध्रुव
स्यवा ॥ १० ॥ ग्रासमात्रंतथादेयंक्षुधार्तायनसंशयः ॥ दत्तेसतिमहत्पुण्यममृतंसोऽश्नुतेसदा ॥ ११ ॥ दिनेदिनेप्रदातव्यंयथाविभवसम्भवम् ॥
तृणंशय्यांचवचनंगृहच्छायांसुशीतलाम् ॥ १२ ॥ भूमिमपस्तथाचान्नंप्रियवाक्यमनुत्तमम् ॥ आसनंवचनालापंकौटिल्येनविवर्जितम् ॥ १३ ॥

आत्मनोजीवनार्थायनित्यमेवकरोतियः ॥ देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यएवंदानंददातियः ॥ १४ ॥ इहैवमोदनेऽसौवैपरत्रहितथैवच ॥ अवन्ध्यंदिवसं योवैदानाध्ययनकर्मभिः ॥ १५ ॥ प्रकुर्यान्मानुषोभूत्वासदेवोनात्रसंशयः ॥ नियमंचप्रवक्ष्यामिधर्मसाधनमुत्तमम् ॥ १६ ॥ देवानांब्राह्मणा नांचपूजास्वभिरतोहियः ॥ नित्यंनियमसंयुक्तोदानव्रतेषुसुव्रत ॥ १७ ॥ उपकारेषुपुण्येषुनियमोऽयंप्रकीर्तितः ॥ क्षमारूपंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांद्वि जसत्तम ॥ १८ ॥ पराक्रोशंहिसंश्रुत्यताडितस्तिकेनचित् ॥ क्रोधंनचैवगच्छेत्तुताडितोनहिताडयेत् ॥ १९ ॥ सहिष्णुःस्यात्सधर्मात्मानहिरागं प्रयातिच ॥ समश्नातिपरंसौख्यमिहचामुत्रवापिच ॥ २० ॥ एवंक्षमासमाख्याताशौचमेवंवदाम्यहम् ॥ सबाह्याभ्यन्तरेयोवैशुद्धोरागविवर्जितः ॥ २१ ॥ स्नानाचमनकैरेवव्यवहारेणवर्तते ॥ शौचमेवंसमाख्यातमहिंसांतुवदाम्यहम् ॥ २२ ॥ तृणमपिविनाकार्यंछेत्तव्यंनविजानता ॥ अहिंसानिरतोभूयाद्यथात्मनितथापरे ॥ २३ ॥ शान्तिमेवप्रवक्ष्यामिशान्त्यासुखंसमश्नुते ॥ शान्तिरेवप्रकर्तव्याक्लेशान्नैवपरित्यजेत् ॥ २४ ॥ भूतवैरंविसृज्यैवमनएवंप्रकारयेत् ॥ एवंशान्तिःसमाख्याताअस्तेयंतुवदाम्यहम् ॥ २५ ॥ परस्वंनैवहर्तव्यंपरजायातथैवच ॥ मनोभिर्वचनैःकायै र्मनएवंप्रकारयेत् ॥ २६ ॥ दममेवप्रवक्ष्यामितवाग्रेद्विजसत्तम ॥ दमनादिन्द्रियाणांवैमनसोऽपिविकारिणः ॥ २७ ॥ औद्धत्यंनाशयेत्तेषांसचैत न्योवशीतदा ॥ शुश्रूषांतुप्रवक्ष्यामिधर्मशास्त्रेषुयादृशी ॥ २८ ॥ पूर्वाचार्यैर्यथाप्रोक्तातामेवंप्रवदाम्यहम् ॥ वांचादेहेनमनसागुरुकार्यंप्रसाधयेत् ॥ २९ ॥ जायतेऽनुग्रहोयत्रशुश्रूषासानिगद्यते ॥ साङ्गेधर्मःसमाख्यातस्तवाग्रेद्विजसत्तम ॥ ३० ॥ अन्यच्चतेप्रवक्ष्यामिश्रोतुमिच्छसियत्पते ॥ ईदृशेचापिधर्मेतुवर्ततेयोनरःसदा ॥ ३१ ॥ संसारेतस्यसम्भूतिःपुनरेवंनजायते ॥ स्वर्गंगच्छतिधर्मेणसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ३२ ॥ एवंज्ञात्वाम हाप्राज्ञधर्ममेवव्रजस्वहि ॥ सर्वंहिप्राप्यतेकान्तयदसाध्यंमहीतले ॥ ३३ ॥ धर्मप्रसादनस्तस्मात्कुरुवाक्यंममैवहि ॥ भार्यायास्तुवचःश्रुत्वासो मशर्मासुबुद्धिमान् ॥ ३४ ॥ पुनःप्रोवाचतांभार्यांसुमनांधर्मवादिनीम् ॥ ३५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेऐन्द्रेसुम नोपाख्यानेत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ एवंविधंमहापुण्यंधर्मव्याख्यानमुत्तमम् ॥ कथंजानासिभद्रेत्वंकस्माच्चैवत्वयाश्रुतम् ॥ १ ॥ सुमनोवाच ॥ भार्गवाणांकुलेजातःपितामममहामने ॥ च्यवनोनामविख्यातःसर्वज्ञानविशारदः ॥ २ ॥ तस्याहंप्रियकन्यावैप्राणादपि चवल्लभा ॥ यत्रयत्रव्रजत्येषपतीर्थारामेषुसुव्रत ॥ ३ ॥ सभासुचमुनीनांतुदेवतायतनेषुच ॥ तेनसार्द्धंव्रजाम्येकाक्रीडमानासदैवहि ॥ ४ ॥ कौशिका न्वयसम्भूतोवेदशर्मामहामतिः ॥ पितुर्ममसखादैवाद्दृष्टमानःसमागतः ॥ ५ ॥ दुःखेनमहताविष्टश्छिन्नयानोमुहुर्मुहुः ॥ समागतंमहात्मानंनमु

वाचपितामम ॥ ६ ॥ भवन्तंदुःखसन्तप्तमितिजानामिसुव्रत ॥ कस्माद्दुःखीभवाञ्जातस्तस्मात्त्वंकारणंवद ॥ ७ ॥ एतद्वाक्यंततःश्रुत्वाच्यवनस्यम
हात्मनः ॥ तमुवाचमहात्मानंपितृगंममसुव्रत ॥ ८ ॥ वेदशर्मामहाप्राज्ञःसर्वदुःखस्यकारणम् ॥ ममभार्यामहासाध्वीपातिव्रत्यपरायणा ॥ ९ ॥
अपुत्रासाहिसञ्जाताममवंशोनविद्यते ॥ एतत्तेकारणंप्रोक्तंप्रश्नितोऽस्मियतस्त्वया ॥ १० ॥ एतस्मिन्नन्तरेप्राप्तःकश्चित्सिद्धःसमागतः ॥ ममपित्रा
तथातेनह्युत्थायवेदशर्मणा ॥ ११ ॥ द्वाभ्यामपिचसिद्धोऽसौपूजितोभक्तिपूर्वकैः ॥ उपहारैस्सभोज्यान्नैर्वचनैर्मधुराक्षरैः ॥ १२ ॥ द्वाभ्यामन्तर्गतं
पृष्टंपूर्वोक्तंचयथात्वया ॥ उभौतौप्राहधर्मात्मासखायंपितरंमम ॥ १३ ॥ धर्मस्यकारणंसर्वंमयोक्तंतेतथाकिल ॥ धर्मेणप्राप्यतेपुत्रोधनंधान्यं
तथास्त्रियः ॥ १४ ॥ ततस्तेनकृतोधर्मःसम्पूर्णंवेदशर्मणा ॥ तस्माद्धर्मात्सुसञ्जातंमहत्सौख्यंसपुत्रकम् ॥ १५ ॥ तेनसङ्गप्रसङ्गेनममैषमति
निश्चयः ॥ यथाकान्ततवप्रोक्तंमयैवचपरंशुभम् ॥ १६ ॥ तस्माच्छ्रुतंमहासिद्धात्सर्वसन्देहनाशनम् ॥ विप्रधर्मंसमाश्रित्यअनुवर्तस्व
सर्वदा ॥ १७ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ धर्मेणकीदृशोमृत्युर्जन्मचैवन्नवदस्वमे ॥ उभयोर्लक्षणंकान्तेतत्सर्वंहिवदस्वमे ॥ १८ ॥ सुमनो
वाच ॥ सत्यशौचक्षमाशान्तितीर्थपुण्यादिकैस्तथा ॥ धर्मश्चपालितोयेनतस्यमृत्युंवदाम्यहम् ॥ १९ ॥ रोगोनजायतेतस्यनचपीडा
कलेवरे ॥ नश्रमोवैनचग्लानिर्नचस्वेदोभ्रमस्तथा ॥ २० ॥ दिव्यरूपधराभूत्वागन्धर्वाब्राह्मणास्तथा ॥ वेदपाठसमायुक्तागीतज्ञानवि
शारदाः ॥ २१ ॥ तस्यपार्श्वंसमायान्तिस्तुतिंकुर्वन्तित्रातुलाम् ॥ स्वस्थोहिआसनेयुक्तोदेवपूजारतःकिल ॥ २२ ॥ तीर्थंचलभतेप्राज्ञःस्नानाथधर्म
तत्परः ॥अग्न्यगारेचगोस्थानेदेवतायतनेषुच॥२३॥आरामेचतडागेचयत्राश्वत्थोवटस्तथा॥ब्रह्मवृक्षंसमाश्रित्यश्रीवृक्षंचतथापुनः ॥२४॥ अश्वस्थानंस
माश्रित्यगजस्थानगतोनरः ॥ अशोकंचूतवृक्षंचसमाश्रित्ययदास्थितः ॥ २५॥ सन्निधौब्राह्मणानांचराजवेश्मगतोऽथवा॥रणभूमिंसमाश्रित्यपूर्वंयत्र
मृतोभवेत् ॥ २६ ॥ मृत्युस्थानानिपुण्यानिकेवलंधर्मकारणम् ॥ गोगृहंतुसुसम्प्राप्यतथाचामरकण्टकम् ॥ २७ ॥ शुद्धधर्मंकरोतिनित्यंधर्मतोधर्मव
त्सलः ॥ एवंस्थानंसमाप्नोतियदामृत्युंसमाश्रितः ॥ २८ ॥ मातरंपश्यतेपुण्यंपितरंचनरोत्तमः ॥ भ्रातरंश्रेयसायुक्तमन्यंस्वजनबान्धवम् ॥ २९ ॥
बन्दिभिस्तुतथापुण्यैःस्तूयमानंपुनःपुनः ॥ पापिष्ठंनैवपश्यतेमातापित्रादिकंपुनः ॥३०॥ गीतंगायन्तिगन्धर्वाःस्तुवन्तिस्तावकास्तवैः ॥ मन्त्रपा
ठैस्तथाविप्रामातास्नेहेनपूजयेत् ॥ ३१ ॥ पितास्वजनवर्गाश्चधर्मात्मानंमहामतिम् ॥ एवंदूताःसमाख्याताःपुण्यस्थानानितेविभो ॥३२॥ प्रत्यक्षा
न्पश्यतेदूतान्हास्यस्नेहसमाविलान्॥नचस्वप्नेनमोहेनक्लेदयुक्तेननैवसः ॥३३॥ धर्मराजोमहाप्राज्ञोभवन्तंतुसमाह्वयेत् ॥ एह्येहित्वंमहाभागयत्रधर्मः

सतिष्ठति ॥ ३४ ॥ तस्यमोहोनचभ्रान्तिर्नग्लानिःस्मृतिविभ्रमः ॥ जायतेनात्रसन्देहःप्रसन्नात्मासतिष्ठति ॥ ३५ ॥ ज्ञानविज्ञानसम्पन्नःस्मरन्देवंजनार्दनम् ॥ तैःसार्द्धंतुप्रयात्येवंसन्तुष्टोहृष्टमानसः ॥ ३६ ॥ एकत्वंजायतेतत्रत्यजतःस्वंकलेवरम् ॥ दशमद्वारमाश्रित्यआत्मातस्यसगच्छति ॥ ॥ ३७ ॥ शिबिकातस्यचायातिहंसयानंमनोहरम् ॥ विमानमेवचायातिहयोवागजउत्तमः ॥ ३८ ॥ छत्रेणध्रियमाणेनचामरैर्व्यजनैस्तथा ॥ वीज्यमानःसपुण्यात्मापुण्यैरेवंसमन्ततः ॥ ३९ ॥ गीयमानस्तुधर्मात्मास्तूयमानस्तुपण्डितैः ॥ बन्दिभिश्चारणैर्दिव्यैर्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ४० ॥ साधुभिःस्तूयमानस्तुसर्वसौख्यसमन्वितः ॥ यथादानप्रभावेनफलमाप्नोतिनित्रसः ॥ ४१ ॥ आरामवाटिकामध्येसप्रयातिसुखेनवै ॥ अप्सरोभिःसमाकीर्णोदिव्याभिर्मङ्गलैर्युतः ॥ ४२ ॥ देवैःसंस्तूयमानस्तुधर्मराजंप्रपश्यति ॥ देवाश्चधर्मसंयुक्ताजग्मुःसंमुखमेवतम् ॥ ४३ ॥ एह्येहिवैमहाभागभुङ्क्ष्वभोगान्मनोऽनुगान् ॥ एवंसपश्यतेधर्मंसौम्यरूपंमहामतिम् ॥ ४४ ॥ स्वस्यपुण्यप्रभावेनभुङ्क्तेचस्वर्गमेवसः ॥ भोगक्षयात्सधर्मात्मापुनर्जन्मप्रयातिवै ॥ ४५ ॥ निजधर्मप्रसादात्सकुलंपुण्यंप्रयातिवै ॥ ब्राह्मणस्यसुपुण्यस्यक्षत्रियस्यतथैवच ॥ ४६ ॥ धनाढ्यस्यसुपुण्यस्यवश्यस्यैवमहामत ॥ धर्मेणमोदतेतत्रपुनःपुण्यंकरोतिसः ॥ ४७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेऐन्द्रेसुमनोपाख्यानेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ पापिनांमरणंभद्रेकीदृशैर्लक्षणैर्युतम् ॥ तन्मेत्वंविस्तराद्ब्रूहियदिजानासिभामिनि ॥ १ ॥ सुमनोवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामितस्मात्सिद्धाच्छ्रुतंमया ॥ पापिनांमरणेकान्तयादृशंलिङ्गमेवच ॥ २ ॥ महापातकिनांचैवस्थानंचेष्टांवदाम्यहम् ॥ विण्मूत्रामेध्यसंयुक्तांभूमिंपापसमन्विताम् ॥ ३ ॥ स्तांप्राप्यसुदुष्टात्माप्राणान्दुःखेनमुञ्चति ॥ चाण्डालभूमिंसम्प्राप्यमरणंयातिदुःस्थितः ॥ ४ ॥ गर्दभाचरितांभूमिंवेश्यागेहंसमाश्रितः ॥ चर्मकारगृहंगत्वानिधनायोपगच्छति ॥ ५ ॥ अस्थिचर्मनखैःपूर्णमाश्रितंपापकिल्बिषैः ॥ तांप्राप्यचसदुष्टात्मामृत्युंयातिसुनिश्चितम् ॥ ६ ॥ अन्यांपापसमाचारांप्राप्यमृत्युंसगच्छति ॥ अथचेष्टांप्रवक्ष्यामिदूतानांतुनमिच्छताम् ॥ ७ ॥ भैरवान्दारुणान्घोरानतिकृष्णान्महोदरान् ॥ पिङ्गाक्षान्पीतनीलांश्चअतिश्वेतान्महोदरान् ॥ ८ ॥ अत्युच्चान्विकरालांश्चशुष्कमांसवसोपमान् ॥ रौद्रदंष्ट्रान्करालांश्चजिह्वास्यान्सर्पहस्तकान् ॥ ९ ॥ सतान्दृष्ट्वाप्रकम्पतेखिद्यतेचमुहुर्मुहुः ॥ शिवामंनादवद्घोरान्महारावान्महामते ॥ १० ॥ मुञ्चन्तिदूतकाःसर्वेकर्णमूलेतुतस्यहि ॥ गलेपाशैःप्रबद्धाःकटिंबद्धातथोदरे ॥ ११ ॥ समाघृष्यनिपात्यतेहाहेतिवदतेमुहुः ॥ म्रियमाणस्ययाचेष्टातामेवंप्रवदाम्यहम् ॥ १२ ॥ परद्रव्यापहरणंपरभार्याविडम्बन

म् ॥ ऋणंपरस्यसर्वस्वंगृहीतंयत्तुपापिभिः ॥ १३ ॥ पुनर्नैवप्रदत्तंहिलोभास्वादविमोहतः ॥ अन्यदेवंमहापापंकुप्रतिग्रहमेवच ॥ १४ ॥
कण्ठमायान्तितेसर्वेम्रियमाणस्यतस्यच ॥ यानिकानिचपापानिपूर्वमेवकृतानिच ॥ १५ ॥ आयान्तिकण्ठमूलंतेमहापापस्यनान्यथा ॥
दुःखमुत्पादयन्त्यंतेकफवन्धेनदारुणम् ॥ १६ ॥ पीडाभिर्दारुणाभिस्तुकण्ठोघुरघुरायते ॥ रोदतेकम्पतेऽत्यर्थंमातरंपितरंपुनः ॥ १७ ॥ स्म
रतेभ्रातरंतत्रभार्यांपुत्रान्पुनःपुनः ॥ पुनर्विस्मरणंयातिमहापापेनमोहितः ॥ १८ ॥ तस्यप्राणानगच्छन्तिवहुपीडासमाकुलाः ॥ पततेकम्पतेचैवमू
र्च्छतेचपुनःपुनः ॥ १९ ॥ एवंपीडासमायुक्तोदुःखंभुङ्क्तेऽतिमोहितः ॥ तस्यप्राणाःसुदुःखेनमहाकष्टैःप्रचालिताः ॥ २० ॥ अपानमार्गमाश्रित्यशृ
णुकान्तप्रयान्तिते ॥ एवंप्राणीमहामुग्धोलोभमोहसमन्वितः ॥ २१ ॥ नीयतेयमदूतैस्तुतस्यदुःखंवदाम्यहम् ॥ २२॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेऐ
न्द्रेसुमनोपाख्यानेपापमरणविवक्षानामपञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ सुमनोवाच॥अङ्गारसञ्चयेमार्गेघृष्यमाणोहिनीयते॥दह्यमानःसदुष्टात्माचेष्टमानः
पुनःपुनः ॥ १ ॥ यत्रातपोमहातीव्रोद्वादशादित्यतापितः ॥ नीयतेतेनमार्गेणसन्तप्तःसूर्यरश्मिभिः ॥ २ ॥ पर्वतेष्वेवदुर्गेषुछायाहीनेषुदुर्मतिः ॥ नी
यतेतेनमार्गेणक्षुधातृष्णाप्रपीडितः ॥ ३ ॥ सदूतैर्हन्यमानस्तुगदाखड्गैःपरश्वधैः ॥ कशाभिस्ताड्यमानस्तुनिन्द्यमानस्तुदूतकैः॥४॥ततःशीतमयेमार्गे
वायुनासेव्यतेपुनः॥तेनशीतेनदुःखीसभूत्वायातिनसंशयः ॥५॥ आकृष्यमाणोदूतैस्तुनानादुर्गेषुनीयते॥ एवंपापीसदुष्टात्मादेवब्राह्मणनिन्दकः॥६॥
सर्वपापसमाचारोनीयतेयमकिङ्करैः ॥ यमंपश्यतिदुष्टात्माकृष्णाञ्जनचयोपमम् ॥ ७ ॥ तमुग्रंदारुणंभीमंभीमदूतैःसमावृतम् ॥ सर्वव्याधिसमाकीर्णं
चित्रगुप्तसमन्वितम् ॥८॥ आरूढंमहिषंदेवंधर्मराजंद्विजोत्तम ॥ दंष्ट्राकरालमत्युग्रंतस्यास्यंकालसंनिभम् ॥९॥ पीतवासंगदाहस्तंरक्तगन्धानुलेपनम्
रक्तमाल्यकृताभूषंगदाहस्तंभयङ्करम् ॥ १० ॥ एवंविधंमहाकायंयमंपश्यतिदुर्मतिः ॥ तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंसर्वधर्मबहिष्कृतम् ॥११॥ यमःपश्यतितंदुष्टं
पापिष्ठंधर्मकण्टकम्॥शासयेत्तुमहादुःखैःपीडाभिर्दारुसुद्गरैः॥१२॥यावद्युगसहस्रान्तंतावत्कालंप्रपच्यते॥नानाविधेचनरकेपच्यतेचपुनःपुनः ॥१३॥
नारकींयातिवैयोनिंकृमिकोटिषुपापकृत्॥अमेध्येपच्यतेनित्यंहाहाभूतोविचेतनः ॥१४॥ मरणंचसपापात्माएवंयातिसुनिश्चितम् ॥ एवंपापस्यसंयो
गंभुङ्क्तेचैवसुदुर्मतिः ॥ १५ ॥ पुनर्जन्मप्रवक्ष्यामियासुयोनिषुयातिच ॥ शुनांयोनिशतंप्राप्यभुङ्क्तेवैपातकंपुनः ॥ १६ ॥ व्याघ्रोभवतिदुष्टात्मारास
भींयातिवैपुनः ॥ मार्जारशूकरींयोनिंसर्पयोनिंतथैवच ॥१७॥ नानाभेदासुसर्वासुतिर्यक्षुचपुनःपुनः ॥ पापपक्षिषुसंयातिअन्यासुमहतीषुच ॥१८॥
चाण्डालभिल्लयोनिंचपुलिन्दींयातिपापकृत्॥एतत्तेसर्वमाख्यातंपापिनांजन्मचैवहि ॥१९॥ मरणेचैवकान्ताद्यचेष्टातेषांसुदारुणा ॥ पापपुण्यसमाचा

रस्तवाग्रेकथितोमया ॥ २० ॥ अन्यदेवंप्रवक्ष्यामियदिपृच्छसिमानद ॥ २१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेपञ्चापञ्चाशत्सहस्रसंहितायामैन्द्रेसुमनो
पाख्यानेपापपुण्यविवक्षानामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ सर्वंदेविसमाख्यातंधर्मसंस्थानमुत्तमम् ॥ कथंपुत्रमहंविद्यांसर्वज्ञंगुणसयुत
म् ॥१॥ वदत्वंमेमहाभागेयदिजानासिसुव्रते ॥ दानधर्मादिकंभद्रेपरत्रेहनसंशयः ॥२॥ सुमनोवाच ॥ वसिष्ठंगच्छधर्मज्ञंतंप्रार्थयमहामुनिम् ॥तस्मा
त्प्राप्स्यसिवैपुत्रंधर्मज्ञंधर्मवत्सलम् ॥३॥ सूतउवाच ॥ एवमुक्तेतयावाक्येसोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ एवंकरिष्येकल्याणितववाक्यंनसंशयः ॥ ४ ॥ एव
मुक्त्वाजगामाशुसोमशर्माद्विजोत्तमः॥वसिष्ठंसर्ववेत्तारंदिव्यंततपतांवरम् ॥५॥ गङ्गातीरेस्थितंपुण्यमाश्रमस्थंद्विजोत्तमम् ॥तेजोज्वालासमाकीर्णंद्वि
तीयमिवभास्करम्॥६॥ राजमानंमहात्मानंब्रह्मण्यंचद्विजोत्तमम्॥ भक्त्याप्रणम्यविप्रेशंदण्डवच्चपुनःपुनः ॥७॥ तमुवाचमहातेजाब्रह्मसूनुरकल्मषः॥
उपाविशासनेपुण्येसुखेनसुमहामते ॥८॥एवमुक्त्वासयोगीन्द्रःपुनःप्राहतपोधनम्॥गृहेपुत्रेषुतेवत्सदारभृत्येषुसर्वदा ॥९॥ क्षेममस्तिमहाभागपुण्यकर्म
सुचाग्निषु ॥ निरामयोऽसिचाङ्गेषुधर्मंपालयसेसदा ॥ १० ॥ एवमुक्त्वामहाप्राज्ञःपुनःप्राहसुशर्मणम् ॥ किंकरोमिप्रियंकार्यंसुप्रियंतेद्विजोत्तम
॥११॥ एवंसम्भाष्यतंविप्रंविररामहामुनिः॥एवमुक्तोमहाप्राज्ञस्सोमशर्मामुनिस्तदा ॥ तमुवाचमहात्मानंवसिष्ठंतपतांवरम् ॥ १२ ॥ सोमशर्मो
वाच॥भागवञ्छ्रूयतांवाक्यंसुप्रसन्नेनचेतसा॥१३॥यदिमेसुप्रियंकार्यंत्वयवमुनिपुङ्गव॥ममप्रश्नार्थसन्देहंविच्छेदयद्विजोत्तम॥१४॥दारिद्र्यंकेनपापेन
पुत्रसौख्यंकथंनहि ॥ एषमेसंशयस्तातकस्मात्पापाद्वदस्वमे ॥ १५॥ महामोहेनसंमुग्धःप्रिययाबोधितोद्विज ॥ तयाहंप्रेषितस्तातत्तवपार्श्वंसमातुरः
॥ १६ ॥ तत्सर्वंहिसमाचक्ष्वसर्वसन्देहनाशकम् ॥ मुक्तिदाताभवस्वत्वंममसंसारबन्धनात् ॥ १७ ॥ वसिष्ठउवाच॥पुत्रामित्राण्यथभ्राताभार्यास्वज
नबान्धवाः ॥ पञ्चभेदास्तुसम्बन्धात्पुरुषस्यभवन्तिते ॥ १८॥ तेतेसुमनयाप्रोक्ताःपूर्वमेवतवाग्रतः ॥ ऋणसम्बन्धिनःसर्वेतेकुपुत्राद्विजोत्तम॥१९॥
पुत्रस्यलक्षणंपुण्यंतवाग्रेप्रवदाम्यहम ॥ पुण्यप्रसक्तोयस्यात्मासत्यधर्मरतःसदा ॥ २० ॥ शुद्धिविज्ञानसम्पन्नस्तपस्वीवाग्विदांवरः ॥ सर्वकर्म
सुधीर्धीरोवेदाध्ययनतत्परः ॥२१॥ ससर्वशास्त्रवेत्ताचदेवब्राह्मणपूजकः ॥ याजकःसर्वयज्ञानांदातात्यागीप्रियंवदः ॥२२॥ विष्णुध्यानपरोनित्यंशा
न्तोदान्तोजपीसदा॥पितृमातृपरोनित्यंसर्वस्वजनवत्सलः ॥ २३ ॥ कुलस्यतारकोविद्वान्कुलस्यपरिपोषकः ॥ एवंगुणैश्चसंयुक्तःसपुत्रःसुखदायकः
॥ २४ ॥ अन्येसम्बन्धसंयुक्ताःशोकसन्तापदायकाः ॥ एतादृशेनकिंकार्यंफलहीनेनतेनच ॥२५॥ आयान्तियान्तितेसर्वेतापंदत्त्वासुदारुणम् ॥ पुत्र
रूपेणतेसर्वेसंसारेद्विजसत्तम॥ २६ ॥ पूर्वजन्मकृतंपुण्यंयत्त्वयापरिपालितम् ॥ तत्सर्वंहिप्रवक्ष्यामिश्रूयतामद्भुतंपुनः॥ २७ ॥ भवाञ्छुद्धोमहाप्राज्ञ

पूर्वजन्मनिनान्यथा ॥ कृषिकर्त्ताज्ञानहीनोमहालोभेनसंयुतः ॥ २८ ॥ एकभार्य्यःसदाद्वेषीबहुपुत्रोह्यदत्तवान् ॥ धर्मंनैवविजानासिसत्यंनैवपरिश्रुतम्
॥ २९ ॥ दानंनैवत्वयादत्तंशास्त्रंनैवप्रतिश्रुतम् ॥ कृतानैवत्वयातीर्थयात्राचैवमहामते ॥ ३० ॥ एवंकृतंत्वयाविप्रकृषिमार्गंपुनःपुनः ॥ पशूनांपालनं
सर्वगवांचैवद्विजोत्तमं ॥ ३१ ॥ महिषीणांतथाश्वानांपालनंचपुनःपुनः ॥एवंपूर्वंकृतंकर्मत्वयैवद्विजसत्तम ॥ ३२॥ विपुलंचधनंतद्वल्लोभेनपरिसञ्चि
तम्॥तस्यव्ययंसुपुण्येननकृतंतुत्वयाकदा॥३३॥ पात्रेदानंनदत्तंतुदृष्ट्वादुर्वलमेवच ॥ कृपांकृत्वानदत्तंतुभवताधनमेवच ॥३४॥ गोमहिष्यादिकंसर्वंप
शूनांसञ्चितंत्वया ॥ विक्रीयचधनंविप्रसञ्चितंविपुलंत्वया ॥ ३५ ॥ तक्रंघृतंतथाक्षीरंविक्रयित्वाततोदधि ॥ दुष्कालंचिन्तितंविप्रमोहितोविष्णु
मायया ॥ ३६ ॥ कृतंमहार्घमेवात्रअन्नंब्राह्मणसत्तम ॥ निर्दयेनत्वयादानंनदत्तंतुकदाचन ॥ ३७ ॥ देवानांपूजनंविप्रभवतानकृतंकदा ॥
प्राप्यपर्वाणिविप्रेभ्योद्रव्यंनचसमर्पितम् ॥ ३८ ॥ श्राद्धकालंतुसम्प्राप्यश्रद्धयानकृतंत्वया ॥ भार्यावदतितेसाध्वीदिनमेनंसमागतम् ॥ ३९ ॥
श्वशुरस्यश्राद्धकालःश्वश्र्वाश्चैवमहामते ॥ त्वंश्रुत्वातद्वचस्तस्यागृहंत्यक्त्वापलायसे ॥ ४० ॥ धर्ममार्गंनदृष्टंतेश्रुतंनैवकदात्वया ॥ लो
भोमातापिताभ्रातालोभःस्वजनबान्धवाः ॥ ४१ ॥ पालितंलोभमेवैकंत्यक्त्वाधर्मंसदैवहि ॥ तस्माद्दुःखीभवाञ्जातोदारिद्र्येणातिपीडितः ॥ ४२ ॥
दिनेदिनेमहातृष्णाहृदयेतेप्रवर्द्धते ॥ यदायदागृहेद्रव्यंवृद्धिमायातितेतदा ॥ ४३ ॥ तृष्णयादह्यमानस्तुतयात्वंवह्निरूपया ॥ रात्रौवासुप्रसुप्तस्तुनि
श्चितोहिप्रचिन्तसि ॥ ४४ ॥ दिनंप्राप्यमहामोहैर्व्यापितोऽसिसदैवहि ॥ सहस्रंलक्षमेकोटिःकदावार्बुदमेवच ॥४५॥ भविष्यतिकदाखर्वोनिखर्वश्चा
थमेगृहे ॥ एवंसहस्रंलक्षंचकोटिरर्बुदमेवच ॥ ४६ ॥ खर्वोनिखर्वःसञ्जातस्तृष्णानैवप्रगच्छति ॥ तवकायंपरित्यज्यवृद्धिमायातिसर्वदा ॥ ४७ ॥
नैवदत्तंहुतंविप्रभुक्तंनैवकदात्वया ॥ खनितंभूमिमध्येतुक्षिप्तंपुत्रानजानते ॥ ४८ ॥ अन्यमेवमुपायंतुद्रव्यागमनकारणात् ॥ कुरुषेसर्वदाविप्रलो
कान्पृच्छसिबुद्धिमान् ॥ ४९ ॥ खनित्रमञ्जनंवादंधातुवादमतःपरम् ॥ पृच्छमानोभ्रमस्येकस्तृष्णयापरिमोहितः ॥ ५० ॥ स्पर्शंचिन्तयसेनित्यं
कल्पान्सिद्धिप्रदायकान्॥प्रवेशंविवराणांतुचिन्तमानःसुपृच्छसि ॥५१॥तृष्णानलेनदग्धेनसुखंनैवप्रगच्छसि॥तृष्णानलेनसन्दीप्तोहाहाभूतोविचेतनः
॥५२॥एवंमुग्धोऽसिविप्रेन्द्रगतस्त्वंकालवश्यताम्॥दारपुत्रेषुतद्द्रव्यंपृच्छमानेषुवैत्वया ॥५३॥ कथितंनैववृत्तान्तंप्राणांस्त्यक्त्वागतोयमम्॥एवंसर्वंम
याऽऽख्यातंवृत्तान्तंतवपूर्वकम् ॥ ५४ ॥ अनेनकर्मणाविप्रनिर्धनोऽसिदरिद्रवान्॥संसारेयस्यसत्पुत्राभक्तिमन्तःसदैवहि ॥५५॥ सुशीलाज्ञानसम्पन्नाः
सत्यधर्मरताःसदा ॥ सम्भवन्तिगृहेतस्ययस्यविष्णुःप्रसीदति ॥५६॥ धनधान्यंकलत्रंतुपुत्रपौत्रमनन्तकम्॥सभुङ्क्तेमर्त्यलोकेवैयस्यविष्णुःप्रसन्नवान्

॥ ९७ ॥ विनाविष्णोःप्रसादेनदारान्पुत्रान्नचाप्नुयात् ॥ सुजन्मचकुलंविप्रतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ९८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेऐन्द्रेसुमनो
पाख्यानेसप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ सोमशर्मोवाच ॥ पूर्वजन्मकृतंपापंत्वयाख्यातंचमेमुने ॥ शूद्रत्वेनतुविप्रेन्द्रमयैवपरिवर्जितम् ॥ १ ॥ विप्र
त्वंहिमयाप्राप्तंतत्कथंद्विजसत्तम ॥ तत्सर्वंकारणंब्रूहिज्ञानविज्ञानपण्डित ॥ २ ॥ वसिष्ठउवाच ॥ यत्त्वयाचेष्टितंपूर्वंकर्मधर्माश्रितंद्विज ॥ तदहं
सम्प्रवक्ष्यामिश्रूयतांयदिमन्यसे ॥ ३ ॥ ब्राह्मणःकश्चिदनघःसदाचारःसुपण्डितः ॥ विष्णुभक्तस्तुधर्मात्मानित्यंविष्णुपरायणः ॥ ४ ॥ यात्रा
व्याजेनतीर्थानांभ्रमत्येकःसमेदिनीम् ॥ अटमानःसमायातस्तवगेहंमहामतिः ॥ ५ ॥ याचितंस्थानमेकंवैवासार्थंद्विजसत्तम ॥ तवैवभार्ययादत्तंत्व
याचसहपुत्रकैः ॥ ६ ॥ एयतामेयतांब्रह्मन्सुखेनसुगृहेमम ॥ वैष्णवंब्राह्मणंपुण्यमित्युवाचपुनःपुनः ॥ ७ ॥ सुखेनस्थीयतामत्रगृहोऽयंतवसुव्रत॥
अद्यधन्योऽस्म्यहंपुण्यमद्यतीर्थमहंगतः ॥ ८ ॥ अद्यतीर्थफलंप्राप्तंतवाङ्घ्रिद्वयदर्शनात् ॥ गवांस्थानंवरंपुण्यंनिवासायनिवेदितम्॥९॥ अङ्गसंवा
हनंकृत्वापादौचैवप्रमर्दितौ ॥ क्षालितौचपुनस्तोयैःस्नातःपादोदकेनहि ॥१०॥ सद्योघृतंदधिक्षीरमन्नंतकंप्रदत्तवान् ॥ तस्मैचब्राह्मणायैवभवानित्थं
महात्मने ॥ ११ ॥ एवंसन्तोषितोविप्रस्त्वयाचसहभार्यया ॥ पुत्रैःसार्धंमहाभागोवैष्णवोज्ञानपण्डितः ॥ १२ ॥ अथप्रभातेसम्प्राप्तेदिनेपुण्ये
सुभाग्यदे ॥ आषाढस्यतुशुद्धस्यैकादशीपापनाशिनी ॥ १३ ॥ तस्मिन्दिनेसुसम्प्राप्तासर्वपातकनाशिनी ॥ यस्यांदेवोहृषीकेशोयोगनिद्रांप्रग
च्छति ॥ १४ ॥ तांप्राप्यचततोलोकास्तत्यजुर्बुद्धिपण्डिताः ॥ गृहस्यसर्वकर्माणिविष्णुध्यानरताद्विज ॥ १५ ॥ उत्सवंपरमंचक्रुर्गीतमङ्गल
वादनैः ॥ स्तुवन्तिब्राह्मणाःसर्वेवेदैःस्तोत्रैःसुमङ्गलैः ॥ १६ ॥ एवंमहोत्सवंप्राप्यसचब्राह्मणसत्तमः॥तस्मिन्दिनेस्थितस्तत्रसम्प्राप्तंसमुपोषणम् ॥
॥ १७ ॥ एकादश्यास्तुमाहात्म्यंपठितंब्राह्मणेनवै ॥ भार्यापुत्रैस्त्वयासार्द्धंश्रुतंधर्ममनुत्तमम्॥१८॥ श्रुतेतस्मिन्महापुण्येभार्यापुत्रैस्तुप्रेरितः॥संसर्गाद
स्यविप्रस्यव्रतमेतत्समाचर ॥१९॥ तदाकर्ण्यमहद्वाक्यंसर्वपुण्यप्रदायकम् ॥ व्रतमेतत्करिष्यामिइतिनिश्चितमानसः ॥ २० ॥ भार्यापुत्रैःसमंगत्वा
नद्यांस्नानंकृतंत्वया ॥ हृष्टेनमनसाविप्रपूजितोमधुसूदनः ॥२१॥ सर्वोपहारैःपुण्यैश्चगन्धधूपादिभिस्तथा ॥ रात्रौजागरणंकृत्वानृत्यगीतादिभिस्तथा
॥ २२ ॥ ब्राह्मणस्यप्रसङ्गेननद्यांस्नानंपुनःकृतम् ॥ पूजितोदेवदेवेशःपुष्पधूपादिमङ्गलैः ॥ २३ ॥ भक्त्याप्रणम्यगोविन्दंस्नापयित्वापुनःपुनः ॥
निर्वापंतादृशंदत्तंब्राह्मणायमहात्मने ॥ २४ ॥ भक्त्याप्रणम्यतंविप्रंदत्तातस्मैसुदक्षिणा ॥ कृतवान्पारणंविप्रपुत्रैर्भार्यादिभिःसमम् ॥ २५ ॥ प्रेषि
तोभक्तिपूर्वेणसद्भावेनत्वयैवसः ॥ एवंव्रतंसमाचीर्णंत्वयावैद्विजसत्तम ॥ २६ ॥ सङ्गत्याब्राह्मणस्यैवविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ भवान्ब्राह्मणतांप्राप्तः

सत्यधर्मसमन्वितः ॥ २७ ॥ तेनव्रतप्रभावेनत्वयाप्राप्तंमहत्कुलम् ॥ भूसुराणांमहाप्राज्ञसत्यधर्मसमाविलम् ॥ २८ ॥ तस्मैतुब्राह्मणायैववैष्णवा
यमहात्मने ॥ श्रद्धयासत्यभावेनदत्तमन्नंसुसंस्कृतम् ॥ २९ ॥ तेनदानप्रभावेनमिष्टान्नमुपतिष्ठति ॥ महामोहैःप्रमुग्धोहितृष्णयाव्यापितंमनः
॥ ३० ॥ पूर्वजन्मनितेविप्रअर्थमेवप्रसञ्चितम्॥नदत्तंब्राह्मणेभ्योहिदीनेष्वन्येषुवैत्वया ॥३१॥दारेषुपुत्रलोभेनम्रियमाणेनवैतदा ॥ तस्यपापस्यभावे
नदारिद्र्यंत्वामुपाविशत्॥३२॥पुत्रलोभंपरित्यज्यस्नेहंत्यक्त्वाप्रदूरतः॥अपुत्रवान्भवाञ्जातस्तस्यपापस्यवैफलम् ॥३३॥ सुपुत्रंचकुलंविप्रधनंधान्यंध
रास्त्रियः॥सुजन्ममरणंचैवसुभोगाःसुखमेवच॥३४॥राज्यंस्वर्गश्चमोक्षश्चयद्यद्दुर्लभमेवच॥प्रसादात्तस्यदेवस्यविष्णोश्चैवमहात्मनः ॥३५॥तस्मादारा
ध्यगोविन्दंनारायणमनामयम्॥प्राप्स्यसित्वंपरंस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम्॥३६॥सुपुत्रत्वंधनंधान्यंसुभोगान्सुखमेवच ॥ पूर्वजन्मकृतंसर्वंयत्त्वयापरि
चेष्टितम् ॥३७॥ तन्मयाकथितंविप्रतवाग्रेपरिनिष्ठितम्॥ एवंज्ञात्वामहाभामनारायणपरोभव ॥३८॥ब्रह्मात्मजेनापिमहानुभावःसविप्रवर्यःपरिबोधि
तोहि॥ हर्षेणयुक्तःसमहानुभावोभक्त्यावसिष्ठंप्रणिपत्यतत्र॥३९॥आमन्त्र्यविप्रंसजगामगेहंतांप्राप्यभार्यांसुमनांप्रहर्षः ॥सर्वंहिवृत्तंममपूर्वचेष्टितंतेनैव
विप्रेणतवप्रसादात् ॥ ४० ॥ भद्रेवसिष्ठेनविकाशनीतमद्यैवमोहंपरिनाशितंमे ॥ आराधयिष्येमधुसूदनंहियास्यामिमोक्षंपरमंपदंतत् ॥ ४१ ॥ आ
कर्ण्यवाक्यंपरमंमहत्तत्सुमङ्गलंमङ्गलदायकंहि ॥ हर्षेणयुक्तातमुवाचकान्तंपुण्योऽसिविप्रेणविबोधितोऽसि ॥ ४२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाश
त्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेऐन्द्रेसुमनोपाख्यानेअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ सूतउवाच ॥ सोमशर्मामहाप्राज्ञःसुमनयासहसत्तमः ॥ कपिलासङ्गमे
पुण्येरेवातीरेसुपुण्यदे ॥ १ ॥ स्नात्वातत्रसमेधावीतर्पयित्वासुरान्पितॄन् ॥ तपस्तेपेसुशान्तात्माजपन्नारायणंशिवम् ॥ २ ॥ द्वादशाक्षरमन्त्रेणध्या
नयुक्तोमहामनाः ॥ तस्यैवदेवदेवस्यवासुदेवस्यसुव्रतः॥३॥आसनेशयनेयानेस्वप्नेपश्यतिकेशवम् ॥ सदैवनिश्चलोभूत्वाकामक्रोधविवर्जितः ॥ ४ ॥
साचसाध्वीमहाभागापतिव्रतपरायणा ॥ सुमनाकान्तमेवापिशुश्रूषतितपोऽन्वितम् ॥ ५ ॥ ध्यायमानस्यतस्यापिविघ्नैःसन्दर्शितंभयम् ॥ सर्पावि
षोल्बणाःकृष्णास्तत्रयान्तिमहात्मनः ॥ ६ ॥ पार्श्वेतेतप्यमानस्यतस्यतेसोमशर्मणः ॥ सिंहव्याघ्रगजाद्दष्टाभयमेवंप्रचक्रिरे ॥ ७ ॥ वेतालाराक्षसा
भूताःकूष्माण्डाःप्रेतभैरवाः ॥ भयंविदर्शयन्त्येतेदारुणंप्राणनाशनम् ॥ ८ ॥ नानाविधामहाभीमाःसिंहास्तत्रसमागताः ॥ दंष्ट्राकरालवक्त्राश्चजगर्जु
श्चातिभैरवम् ॥ ९ ॥ विष्णोर्ध्यानात्सधर्मात्मानचचालमहामतिः ॥ महाविघ्नैःसुसंरूढैश्चालितोमुनिपुङ्गवः ॥१० ॥ एवंनचलतेध्यानात्सोमशर्मा
द्विजोत्तमः ॥ झञ्झावातैश्चशीतेनमहावृष्ट्यासुपीडितः ॥ ११ ॥ भम्भारावमहाभीमःसिंहस्तत्रसमागतः ॥ तंदृष्ट्वाभयवित्रस्तःसस्मारनृहरिंद्विजः ॥

॥ १२ ॥ इन्द्रनीलप्रतीकाशंपीतवस्त्रंमहौजसम् ॥ शङ्खचक्रधरंदेवंमदापङ्कजधारिणम् ॥ १३ ॥ महामौक्तिकहारेणइन्दुवर्णानुकारिणा ॥ कौ
स्तुभेनापिरत्नेनद्योतमानंजनार्दनम् ॥ १४ ॥ श्रीवत्साङ्केनदिव्येनहृदयंयस्यराजते ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गंशतपत्रनिभेक्षणम् ॥ १५ ॥ सुस्मि
तास्यंसुप्रसन्नंरत्नदामाभिशोभितम् ॥ भ्राजमानंहृषीकेशंध्यानेतेनकृतंध्रुवम् ॥१६॥ त्वमेवशरणंकृष्णशरणागतवत्सल ॥ नमोऽस्तुदेवदेवायकिंमेभयं
करिष्यति ॥ १७ ॥ यस्योदरेत्रयोलोकाःसप्तचान्येमहात्मनः ॥ शरणंतंप्रपन्नोऽस्मिकास्तेभयंममैवहि ॥ १८ ॥ यस्माद्भयाःप्रवर्तन्तेकृत्यादिकम
हाबलाः ॥ सर्वभयप्रहर्तारंतमस्मिशरणंगतः ॥ १९ ॥ पातकानांतुसर्वेषांदानवानांमहाभयम् ॥ रक्षकोविष्णुभक्तानांतमस्मिशरणंगतः ॥ २० ॥
वृन्दारकाणांसर्वेषांदानवानांमहात्मनाम् ॥ योगतिःकृष्णभक्तानांतमस्मिशरणंगतः ॥ २१ ॥ अभयोभयनाशायपापनाशायज्ञानवान् ॥ एकश्च
ब्रह्मरूपेणतमस्मिशरणंगतः ॥ २२ ॥ व्याधीनांनाशकायैवयंऔषधस्वरूपवान् ॥ निरामयोनिरानन्दस्तमस्मिशरणंगतः ॥ २३ ॥ अचलश्चा
लयेल्लोकानपापोज्ञानमेवच ॥ तमस्मिशरणंप्राप्तोभयंकिंमेकरिष्यति ॥ २४ ॥ साधूनांचापिसर्वेषांपालकोबोध्यनामयः ॥ पातिविश्वंचविश्वात्मात
मस्मिशरणंगतः ॥ २५ ॥ योमेमृगेन्द्ररूपेणभयंदर्शयतेऽग्रतः ॥ तमहंशरणंप्राप्तोनरसिंहंभयापहम् ॥ २६ ॥ मदमत्तोमहाकायोवनहस्तीसमाग
तः ॥ गजलीलागतिंदेवंशरणागतवत्सलम् ॥ २७ ॥ गजास्यंज्ञानसम्पन्नंसपाशाङ्कुशधारिणम् ॥ कालास्यंगजतुण्डंचशरणंसुगतोऽस्म्यहम् ॥
॥ २८ ॥ हिरण्याक्षप्रहर्तारंवाराहंशरणंगतः ॥ वामनंतंप्रपन्नोऽस्मिशरणागतवत्सलम् ॥ २९ ॥ ह्रस्वास्तुवामनाःकुब्जाःप्रेताःकूष्माण्डकादयः ॥
मृत्युरूपधराःसर्वेदर्शयन्तिभयंमम॥३०॥अमृतंतंप्रपन्नोऽस्मिकिंभयंमेकरिष्यति ॥३१॥ ब्रह्मण्योब्रह्मदोब्रह्माब्रह्मज्ञानमयोहरिः ॥ शरणंतंप्रपन्नोऽस्मि
भयंकिंमेकरिष्यति ॥ ३२ ॥ अभयोयोहिजगतोभीतिघ्नोभीतिदायकः ॥ भयरूपंप्रपन्नोऽस्मिभयंकिंमेकरिष्यति ॥ ३३ ॥ तारकःसर्वलोकानांना
शकःसर्वपापिनाम् ॥ तमहंशरणंप्राप्तोधर्मरूपंजनार्दनम् ॥ ३४ ॥ सुरारणेयोहिरणेवपुर्द्धारयतेऽद्भुतम् ॥ शरणंतस्यगन्तास्मिसदागतिरयंमम ॥
॥ ३५ ॥ झञ्झावातोमहाचण्डोवपुर्दूयतिमेभृशम् ॥ शरणंतंप्रपन्नोऽस्मिसदागतिरयंमम ॥ ३६ ॥ अतिशीतंचातिवर्षाआतपस्तापदायकः ॥ ए
षांरूपेणयोदेवस्तस्याहंशरणंगतः ॥ ३७ ॥ कालरूपाअमीप्राप्ताभयदाममचालकाः ॥ एषांशरणंप्रपन्नोऽस्मिहरेःस्वरूपिणांसदा ॥ ३८ ॥ यंस
र्वदेवंपरमेश्वरंहिनिष्केवलंज्ञानमयंप्रदीपम् ॥ वदन्तिनारायणमादिसिद्धंसिद्धेश्वरंतंशरणंप्रपद्ये ॥३९॥ इतिध्यायन्स्तुवन्नित्यंकेशवंक्लेशनाशनम् ॥
भक्त्यातेनसमानीतस्तदात्मह्रदयेहरिः ॥ ४० ॥ उग्रमंविक्रमंतस्यसद्दृष्ट्वासोमशर्मणः ॥ आविर्भूयहृषीकेशस्तमुवाचप्रहृष्टवान् ॥ ४१ ॥ सोमशर्म

न्महाप्राज्ञश्रूयतांभार्ययासह ॥ वासुदेवोऽस्मिविप्रेन्द्रवरंयाचयसुव्रत ॥ ४२ ॥ तेनोक्तोहिसविप्रेन्द्रउन्मील्यनयनद्वयम् ॥ दृष्ट्वाविश्वेश्वरंदेवं
घनश्याममहोदयम् ॥ ४३ ॥ सर्वाभरणशोभाढ्यंसर्वायुधसमन्वितम् ॥ दिव्यलक्षणसम्पन्नंपुण्डरीकनिभेक्षणम् ॥ ४४ ॥ पीतेनवाससायुक्तं
राजमानंसुरेश्वरम् ॥ वैनतेयसमारूढंशङ्खचक्रगदाधरम् ॥ ४५ ॥ ब्रह्मादीनांसुधातारंजगतोऽस्यमहायशाः ॥ विश्वस्यास्यसदातीतंरूपातीतंजगद्गु
रुम् ॥ ४६ ॥ हर्षेणमहताविप्रोदण्डवत्प्रणिपत्यतम् ॥ श्रियायुक्तंभासमानंसूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ ४७ ॥ बद्ध्वाञ्जलिपुटोभूत्वातयासुमनया सह ॥ जय
जयेत्युवाचैनंजयमाधवमानद ॥४८॥ जययोगीशयोगीन्द्रजययज्ञपतेहरे ॥ यज्ञघ्नजययज्ञेशजयशाश्वतसर्वग ॥४९॥ जयसर्वेश्वरानन्तयज्ञरूपनमो
ऽस्तुते ॥ जयज्ञानवतांश्रेष्ठजयत्वंज्ञाननायक ॥५०॥ जयसर्वदसर्वज्ञजयत्वंसर्वभावन॥जयजीवस्वरूपेशमहाजीवनमोऽस्तुते ॥५१॥ जयप्रज्ञादप्रज्ञा
ज्ञजयप्राणप्रदायक ॥ जयपापघ्नपुण्येशजयपुण्यपतेहरे ॥५२॥ जयज्ञानस्वरूपेशज्ञानगम्यायतेनमः ॥ जयपद्मपलाशाक्षपद्मनाभायतेनमः ॥५३॥
जयगोविन्दगोपालजयशङ्खधरामल॥जयचक्रधराव्यक्तव्यक्तरूपायतेनमः॥५४॥जयविक्रमशोभाङ्गजयविक्रमनायक॥जयलक्ष्मीविलासाङ्गनमोवेद
मयायते ॥ ५५ ॥ जयविक्रमशोभाङ्गजयउद्यमदायक ॥ जयउद्यमकालायउद्यमायनमोनमः ॥ ५६ ॥ जयउद्यमशक्तायउद्यमंत्रयधारक ॥
युद्धोद्यमप्रवृत्तायतस्मैधर्मायतेनमः ॥ ५७ ॥ नमोहिरण्यरेतस्कतस्मैतेजयतेनमः ॥ अतितेजःस्वरूपायसर्वतेजोमयायच ॥ ५८ ॥ दैत्यतेजोवि
नाशायपापतेजोहरायच ॥ गोब्राह्मणहितार्थायनमोऽस्तुपरमात्मने ॥ ५९ ॥ नमोऽस्तुहुतभोक्त्रेचनमोहव्यवहायते ॥ नमःकव्यवहायैवस्वधारूपाय
तेनमः ॥ ६० ॥ स्वाहारूपाययज्ञायपावनायनमोनमः ॥ नमस्तेशार्ङ्गहस्तायहरयेपापहारिणे ॥ ६१ ॥ सदसच्चोदनायैवनमोविज्ञानशालिने ॥
नमोवेदस्वरूपायपावनायनमोनमः ॥६२॥ नमोऽस्तुहरिकेशायसर्वक्लेशहरायते ॥ केशवायपरायैवनमस्तेविश्वधारिणे ॥६३॥ नमःकृपाकरायैवनमो
हर्षमयायते ॥ अनन्तायनमोनित्यंशुद्धायक्लेशनाशिने ॥ ६४ ॥ आनन्दायनमोनित्यंदिव्यायदिव्यरूपिणे ॥ रुद्रैर्नमितपादायविरिञ्चिनमितायते
॥६५॥सुरासुरेन्द्रनमितपादपद्मायतेनमः ॥ नमोनमःपरेशायअजितायामृतात्मने ॥ ६६ ॥ क्षीरसागरवासायनमःपद्माप्रियायते ॥ ॐकारायचशु
द्धायअचलायनमोनमः ॥ ६७ ॥ व्यापिनेव्यापकायैवसर्वव्यसनहारिणे ॥ नमोनमोवराहायमहाकूर्मायतेनमः ॥ ६८ ॥ नमोवामनरूपायनृसिंहाय
महात्मने ॥ नमोरामायदिव्यायसर्वक्षत्रवधायच ॥ ६९ ॥ सर्वज्ञानायमत्स्यायनमोरामायतेनमः ॥ नमःकृष्णायबुद्धायनमोम्लेच्छप्रणाशिने
॥ ७० ॥ नमःकपिलविप्रायहयग्रीवायतेनमः ॥ नमोव्यासस्वरूपायनमःसर्वमयायते ॥ ७१ ॥ एवंस्तुत्वाहृषीकेशंतमुवाचजनार्दनम् ॥ गुणानां

तुपरंपारंब्रह्मावेत्तिनपावन ॥ ७२ ॥ नचैवस्तोतुंसर्वज्ञस्तथारुद्रःसहस्रदृक् ॥ वक्तुंकोहिसमर्थस्तुकीदृशीमेमतिर्विभो ॥ ७३ ॥ निर्गुणंसगुणंस्तोत्रंम
येवतवकेशव ॥ क्षमशब्दापशब्दंमेतवदासोऽस्मिसुव्रत ॥ ७४ ॥ जन्मजन्मनिलोकेशदयांमेकुरुपावन ॥ ७५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सह
स्रसंहितायांभूमिखण्डेऐन्द्रेसुमनोपाख्यानेएकोनविंशोऽध्यायः ॥ १९ ॥ हरिरुवाच ॥ तपसानेनपुण्येनसत्येनानेनतेद्विज ॥ स्तोत्रेणपावनेनापितु
ष्टोऽस्मिव्रियतांवरः ॥१॥ वरंदद्मिमहाभागयत्तेमनसिवर्तते ॥ यंयमिच्छसिकामंत्वंतंतंतेपूरयाम्यहम् ॥२॥ सोमशर्मोवाच ॥ प्रथमंदेहिमेकृष्णवरमे
कंसुवाञ्छितम् ॥ सुप्रसन्नेनमनसायद्यस्तिसुदयामयि ॥ ३ ॥ जन्मजन्मान्तरंप्राप्यतवभक्तिंकरोम्यहम् ॥ दर्शयस्वपरंस्थानमचलंमोक्षदायकम्
॥ ४ ॥ स्ववंशतारकंपुत्रंदिव्यलक्षणसंयुतम् ॥ विष्णुभक्तिपरंनित्यंममवंशप्रधारकम् ॥ ५ ॥ सर्वज्ञंसर्वदंदान्तंतपस्तेजस्समन्वितम् ॥ देवब्राह्मण
लोकानांपालकंपूजकंसदा ॥६॥ देवमित्रंपुण्यभावंदातारंज्ञानमण्डितम् ॥ देहिमेईदृशंपुत्रंदारिद्र्यंहरकेशव ॥ ७ ॥ भवत्वेवंनसन्देहोवरमेनंवृणोम्यह
म् ॥ ८ ॥ हरिरुवाच ॥ एवमस्तुद्विजश्रेष्ठभविष्यतिनसंशयः ॥ मत्प्रसादात्सुपुत्रस्तुतववंशप्रतारकः ॥ ९ ॥ भोक्ष्यसित्वंवरान्भोगान्दिव्यांश्चमा
नुषानिह ॥ समालोक्यपरंसौख्यंपुत्रसम्भवजंशुभम् ॥ १० ॥ यावज्जीवसिविप्रत्वंतावद्दुःखंनपश्यसि ॥ दाताभोक्तागुणग्राहीभवविष्यसिनसं
शयः ॥ ११ ॥ सुतीर्थेमरणंचापियास्यसित्वंपरांगतिम् ॥ एवंवरंहरिर्दत्त्वासप्रियायद्विजायसः ॥ १२ ॥ अन्तर्धानंगतोदेवःस्वप्नवत्परिदृश्यते ॥
तदासुमनयायुक्तःसोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ १३ ॥ सुतीर्थेपावनेतस्मिन्नेवातीरेसुपुण्यदे ॥ अमरकण्टकेविप्रोदानंपुण्यंकरोतिसः ॥ १४ ॥ गतेब
हुतरेकालेतस्यवैसोमशर्मणः ॥ कपिलारेवयोःसङ्गेस्नानंकृत्वासनिर्गतः ॥ १५ ॥ दृष्टवान्पुरतोविप्रःश्वेतमेकंहिकुञ्जरम् ॥ सुप्रभंसुन्दरंदिव्यं
सुमदंचारुलक्षणम् ॥ १६ ॥ नानाभरणशोभाढ्यंबहुलक्ष्म्यासमन्वितम् ॥ सिन्दूरैःकुङ्कुमैस्तस्यकुम्भस्थलेविराजिते ॥ १७ ॥ कर्णनीलोत्पलयु
तंपताकादण्डसंयुतम् ॥ नागोपरिस्थितोदिव्यःपुरुषोदृष्टसुप्रभः ॥ १८ ॥ दिव्यलक्षणसम्पन्नःसर्वाभरणभूषितः ॥ दिव्यमाल्याम्बरधरोदिव्यग
न्धानुलेपनः ॥ १९ ॥ सुसौम्यंसोमवत्पूर्णच्छत्रचामरसंयुतम् ॥ नागारूढंप्रयान्तंतंपुनःपश्यतिसत्तमः ॥ २० ॥ सिद्धचारणगन्धर्वैः
स्तूयमानंसुमङ्गलम् ॥ सगजंसुन्दरंदृष्ट्वापुरुषंदिव्यलक्षणम् ॥ २१ ॥ व्यतर्कयत्सोमशर्माविस्मयाविष्टमानसः ॥ कोऽयंप्रयातिदिव्याङ्गः
पन्थानप्राप्यसुव्रतः ॥ २२ ॥ एवंचिन्तयतस्तस्ययावद्विद्वंसमागतवान् ॥ प्रविशन्तंगृहद्वारंदेवरूपंमनोहरम् ॥ २३ ॥ हर्षेणमहताविष्टः
सोमशर्माद्विजोत्तमः ॥ स्वगृहंप्रतिधर्मात्मात्वरमाणःप्रयातिच ॥ २४ ॥ गृहद्वारंगतोयावत्तावत्तंतुनपश्यति ॥ पतितान्येवपुष्पाणि

णिसौहृद्यानिमहामतिः ॥ २५ ॥ दिव्यानिवासयुक्तानिप्राङ्गणेद्विजसत्तमः ॥ चन्दनैःकुङ्कुमैःपुण्यैःसुगन्धैस्तुविलेपितम् ॥ २६ ॥
स्वकीयंप्राङ्गणेदृष्ट्वादूर्वाक्षतसमन्वितम् ॥ सएवंविस्मयाविष्टश्चिन्तयानःपुनःपुनः ॥ २७ ॥ ददर्शसुमनांप्राज्ञोदिव्यमङ्गलसम्पदम् ॥ २८ ॥
सोमशर्मोवाच ॥ केनदत्तानिदिव्यानिएतान्याभरणानिच ॥ शृङ्गाररूपसौभाग्यंवस्त्रालङ्कारभूषणम् ॥ २९ ॥ तन्मेत्वंकारणंभद्रेकथयस्वाविशङ्कि
ता ॥ एवंसम्भाष्यतांभार्यांविररामद्विजोत्तमः ॥ ३० ॥ सुमनोवाच ॥ शृणुकान्तसमायातःकश्चिद्देववरोत्तमः ॥ श्वेतनागसमारूढोदिव्याभरण
भूषितः ॥ ३१ ॥ दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गोदिव्याश्चर्यसमन्वितः ॥ नजानेकोहिदेवोऽसौविप्रगन्धर्वसेवितः ॥ ३२ ॥ स्तूयमानःसमायातोदेवगन्धर्व
चारणैः ॥ योषितःपुण्यरूपाढ्यारूपशृङ्गारसंयुताः ॥ ३३ ॥ सर्वाभरणशोभाढ्याःसर्वाःपूर्णमनोरथाः॥ताभिःसहसमक्षंमेपुरुषेणमहात्मना ॥ ३४ ॥
चतुष्कंपूरितंरत्नैःसर्वशोभासमन्वितम्॥तत्राहमासनेपुण्येस्थापितास्त्रीगणैःकिल॥३५॥वस्त्रालङ्कारभूषांमेददुस्तेसर्वएवहि ॥वेदमङ्गलगीतैस्तुशास्त्रगी
तैश्चपुण्यदैः ॥३६॥अभिषिक्तास्मितैःसर्वैरन्तर्धानंपुनर्गताः॥मामेवंपरितःसर्वेपुनरूचुर्द्विजोत्तम॥ ३७॥तवगेहेवयंसर्वेवसिष्यामःसदैवहि ॥ शुचिर्भव
सुकल्याणिभर्त्रासार्द्धंसदैवहि ॥ ३८ ॥ एवमुक्त्वागताःसर्वेएवंदृष्टंमयैवहि ॥ तयायत्कथितंवृत्तंसमाकर्ण्यमहामतिः ॥ ३९ ॥ पुनश्चिन्तांप्रपन्नोऽसौ
किमिदंदेवनिर्मितम् ॥ विचिन्तयित्वाथतदासोमशर्मामहामतिः॥४०॥ब्रह्मकर्मणिसंयुक्तःसाधर्म्यंधर्ममुत्तमम् ॥ तस्माद्गर्भमहाभागादधारव्रतशालि
नी ॥ ४१ ॥ तेनगर्भेणसादेवीअधिकंशुशुभेतदा ॥ सन्दीप्तपुत्रसंयुक्ततेजोज्वालासमन्विना ॥४२॥ साहिजज्ञेचतपसातनयंदेवसन्निभम् ॥ अन्तरि
क्षेतबोनेदुर्देवदुन्दुभयस्तदा ॥ ४३ ॥ शङ्खान्दध्मुर्महादेवागन्धर्वाललितंजगुः ॥ अप्सरसस्तथासर्वाननृतुस्तास्तदाकिल ॥ ४४ ॥ अथब्रह्मासुरैःसा
र्द्धंसमायातोद्विजोत्तमम्॥चकारनामतस्यैवसुव्रतेतिसमाहितः ॥ ४५ ॥ नामकृत्वाततोदेवाजग्मुःसर्वेमहौजसः ॥ गतेषुतेषुदेवेषुसोमशर्मासुतस्यच
॥ ४६ ॥ जातकर्मादिकंकर्मचकारद्विजसत्तमः ॥ जातेपुत्रेमहाभागेसुव्रतेदेवनिर्मिते ॥ ४७ ॥ तस्यगेहेमहालक्ष्मीर्धनधान्यसमाकुला ॥ गजाश्वम
हिषीगावःकाञ्चनंरत्नमेवच ॥ ४८ ॥ यथाकुबेरभवनंशुशुभेधनसञ्चयैः ॥ तत्सोमशर्मणोगेहंतथैवपरिराजते ॥ ४९ ॥ ध्यानपुण्यादिकंकर्मचकारद्वि
जसत्तमः ॥ तीर्थयात्रांगतोविप्रोनानापुण्यसमाकुलः ॥ ५० ॥ अन्यानियानिपुण्यानिदानानिद्विजसत्तमः ॥ चकारतत्रमेधावीज्ञानपुण्यसमन्वितः
॥ ५१ ॥ एवंसाधयतेधर्मंपालयेच्चपुनःपुनः ॥ पुत्रस्यजातकर्मादिकर्माणिद्विजसत्तमः ॥ ५२ ॥ विवाहंकारयामासहर्षेणमहताकिल ॥ पुत्रस्यपुत्राः
सञ्जाताःसगुणालक्षणान्विताः ॥ ५३ ॥ सत्यधर्मतपोपेतादानधर्मरताःसदा ॥ सतेषांपुण्यकर्माणिसोमशर्माचकारह ॥ ५४ ॥ पौत्राणांतुमहा

भागस्तेषांसुखेनमोदते ॥ सर्वसौख्यंसबुभुजेतेजसाराजराजवत् ॥ ५५ ॥ पञ्चविंशाब्दिकोयद्वत्तद्वत्कायस्तुतस्यहि ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशःसोमश
र्मामहामतिः ॥ ५६ ॥ साचापिशुशुभेदेवीसुमनापुण्यमङ्गलैः ॥ पुत्रपोत्रैर्महाभागादानव्रतैश्चसंयमैः ॥ ५७ ॥ अतिभातिविशालाक्षीपुण्यैःपतिव्रता
दिभिः ॥तारुण्येनसमायुक्तायथाषोडशवार्षिकी॥५८॥ मोदमानौमहात्मानौदम्पतीचारुमङ्गलौ ॥ हर्षेणचसमायुक्तौपुण्यात्मानौमहोदयौ ॥ ५९ ॥
एवंतयोस्तुवृत्तान्तंपुण्याचारसमन्वितम् ॥ सुव्रतस्यप्रवक्ष्यामिव्रतचर्याद्विजोत्तमाः ॥ ६० ॥ यथातेनसमाराध्यनारायणमनामयम् ॥ ६१ ॥
इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेऐन्द्रेसुमनोपाख्यानेसुव्रतोत्पत्तिर्नामविंशोऽध्यायः ॥ २० ॥ सूतउवाच ॥ एकदाव्यासदेवो
ऽसौब्रह्माणंजगतःपतिम् ॥ सुव्रताख्यानकंसर्वंपप्रच्छातीवविस्मितः ॥ १ ॥ व्यासउवाच ॥ लोकात्मँल्लोकविन्यासदेवदेवमहाप्रभो ॥ सुव्रतस्या
थचरितंश्रोतुमिच्छामिसाम्प्रतम् ॥ २ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ पाराशर्यमहाभागश्रूयतांपुण्यमुत्तमम् ॥ सुव्रतस्यसुविप्रस्यतपश्चर्यासमन्वितम् ॥ ३ ॥
सुव्रतोनाममेधावीबाल्यादपिसचिन्तयन् ॥ गर्भेनारायणंदेवंदृष्टवान्पुरुषोत्तमम् ॥ ४ ॥ सपूर्वकर्माभ्यासेनहरेर्ध्यानंगतस्तदा ॥ शङ्खचक्रधरंदे
वंपद्मनाभंसुपुण्यदम् ॥ ५ ॥ ध्यायतेचिन्तयेत्सोहिगीतेज्ञानेप्रपाठने ॥ एवंदेवंहरिंध्यायन्सदैवद्विजसत्तमः ॥ ६ ॥ क्रीडत्येवंसदाडिम्भैः
सार्द्धंचबालकोत्तमः ॥ बालकानांस्वकंनामहरेश्चैवमहात्मनः ॥ ७ ॥ चकारसहिमेधावीपुण्यात्मापुण्यवत्सलः ॥ संमाह्वयतिवैमित्रंहरेर्नाम्नामहामतिः
॥ ८ ॥ भोभोःकेशवएह्येहिएहिमाधवचक्रधृक् ॥ क्रीडस्वचमयासार्धंत्वमेवपुरुषोत्तम ॥ ९ ॥ सममेवंप्रगन्तव्यमावाभ्यांमधुसूदन ॥ एव
मेवसमाह्वानंनामभिश्चहरेर्द्विजः ॥ १० ॥ क्रीडनेपठनेहास्येशयनेगीतप्रेक्षणे ॥ यानेचह्यासनेध्यानेमन्त्रेज्ञानेसुकर्मसु ॥ ११ ॥ पश्यत्येवं
वदत्येवंजगन्नाथंजनार्दनम् ॥ सध्यायतेतमेकंहिविश्वनाथंमहेश्वरम् ॥ १२ ॥ तृणेकाष्ठेचपाषाणेशुष्केसार्द्रेहिकेशवम् ॥ पश्यत्येवंसधर्मात्मा
गोविन्दंकमलेक्षणम् ॥ १३ ॥ आकाशेभूमिमध्येतुपर्वतेषुवनेषुच ॥ जलेस्थलेचपाषाणेजीवेष्वेवमहामतिः ॥ १४ ॥ नृसिंहंपश्यतेविप्रःसुव्रतः
सुमनासुतः ॥ बालक्रीडांसमासाद्यरमत्येवंदिनेदिने ॥ १५ ॥ गीतैश्चगायतेकृष्णंसुरागैर्मधुराक्षरैः ॥ तालैर्लयसमायुक्तैःसुस्वरैर्मूर्च्छनान्वि
तैः ॥१६॥ सुव्रतउवाच ॥ ध्यायन्तिवेदविदुषःसततंमुरारिंयस्याङ्गमध्येसकलंहिविश्वम् ॥ योगेश्वरंसकलपापविनाशनंचपादंव्रजामिशरणंमधुसूदन
स्य ॥ १७ ॥ लोकेषुयोहिसकलेष्वनुवर्ततेथोलोकाश्चयत्रसततंनिवसन्तिसर्वे ॥ दोषैर्विहीनमखिलैःपरमेश्वरंततस्यैवपादयुगलंसततंनमामि ॥१८॥
नारायणंगुणनिधानमनन्तवीर्यंवेदान्तशुद्धमतयःप्रपठन्तिनित्यम् ॥ संसारसागरमनन्तमगाधदुर्गमुत्तारणार्थमखिलंशरणंप्रपद्ये ॥ १९ ॥ यो

गीन्द्रमानससरोवरराजहंसंशुद्धंप्रभावमखिलंसततंहियस्य ॥ तस्यैवपादयुगलंविमलंविशालंदीनस्यमेऽसुररिपोकुरुतस्यरक्षाम् ॥ २० ॥ ध्याये
ऽखिलस्यभुवनंस्वपतिंचदेवंदुःखान्धकारदलनार्थमिहैवचन्द्रम् ॥ लोकस्यपालनकृतेपरिणीतधर्मसत्यान्वितंसकललोकगुरुंसुरेशम् ॥ २१ ॥ गाया
म्यहंसुरसगीतकतालमानैःश्रीरङ्गमेकमनिशंभुवनस्यदेवम् ॥ अज्ञाननाशकमलंचदिनेशतुल्यमानन्दकन्दमखिलंमहिमासमेतम् ॥ २२ ॥ सम्पूर्णमे
वममृतस्यकलानिधानंतंगीतकौशलमनन्यरसैःप्रगाये ॥ युक्तंस्वयोगकरणैःपरमार्थदृष्टिंविश्वंसपश्यतिचराचरमेवनित्यम् ॥ २३ ॥ पश्यन्तिनैवयमि
हाथसुपापलोकास्तंकेशवंशरणमेवमुपैतिनित्यम् ॥ २४ ॥ कराभ्यांवाद्यमानस्तुनालंतालसमन्वितम् ॥ गीतेनगायतेकृष्णंबालकैःसहमोदते ॥२५॥
एवंक्रीडारतोनित्यंबालभावेनवैतदा ॥ सुव्रतःसुमनापुत्रोविष्णुध्यानपरायणः ॥ २६ ॥ क्रीडमानंप्राहमातासुव्रतंचारुलक्षणम् ॥ भोजनंकुरुमेवत्स
क्षुधात्वांपरिपीडयेत् ॥ २७ ॥ तामुवाचपुनःप्राज्ञःसुमनांमातरंपुनः ॥ महामृतेननतृप्तोऽस्मिहरिध्यानरसेनवै ॥२८॥ भोजनासनमारूढोमिष्टमन्नंप्रप
श्यति ॥ इदमन्नंस्वयंविष्णुरात्माह्यन्नंसमाश्रितः ॥ २९ ॥ आत्मरूपेणयोविष्णुरनेनान्नेनतृप्यतु ॥ क्षीरसागरसंवासोयस्यैवपरिसंस्थितः ॥ ३० ॥
जलेनानेनपुण्येनतृप्तिमायातुकेशवः ॥ ताम्बूलचन्दनैर्गन्धैरेभिःपुष्पैर्मनोहरैः ॥ ३१ ॥ आत्मस्वरूपेणतृप्तस्तृप्तिमायातुकेशवः ॥ शयनेयातिधर्मा
त्मातदाकृष्णंप्रचिन्तयेत् ॥ ३२ ॥ योगनिद्रान्वितंकृष्णंतमहंशरणंगतः ॥ भोजनाच्छादनेष्वेवमासनेशयनेद्विजः ॥ ३३ ॥ चिन्तयेद्वासुदेवंतंतस्मै
सर्वंप्रकल्पयेत् ॥ तारुण्यंप्राप्यधर्मात्माकामभोगान्विहायवै ॥ ३४ ॥ संयुक्तःकेशवध्यानेवैडूर्यपर्वतोत्तमे ॥ यत्रसिद्धेश्वरंलिङ्गंवैष्णवंपापनाशनम्
॥ ३५ ॥ रुद्रमोङ्कारसंज्ञंचध्यात्वाचैवमहेश्वरम् ॥ ब्रह्मणावर्द्धितंदेवंनर्मदादक्षिणेतटे ॥ ३६ ॥ सिद्धेश्वरंसमाश्रित्यतपोभावंव्यचिन्तयत् ॥ ३७ ॥
इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेऐन्द्रेसुमनोपाख्यानेएकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ व्यासउवाच ॥ प्रश्नमेकंमहाभागकरिष्येसा
म्प्रतंवद ॥ त्वयैवपूर्वमुक्तंहिसुव्रतंचप्रतीश्वरम् ॥ १ ॥ पूर्वाभ्यासेनसन्ध्यायन्नारायणमनामयम् ॥ कस्यांज्ञात्यांसमुत्पन्नःसुव्रतःपूर्वजन्मनि ॥ २ ॥
तन्मेत्वंसाम्प्रतंब्रूहिकथमाराधितोहरिः ॥ अनेनापिसदेवेशकोऽयंपुण्यसमाविलः ॥ ३ ॥ ब्रह्मोवाच ॥ वैदिशेनगरेपुण्येसर्वऋद्धिसमाकुले ॥ तत्र
राजामहातेजाऋतध्वजसुतोबली ॥ ४ ॥ तस्यात्मजोमहाप्राज्ञोरुक्मभूषणविश्रुतः ॥ सन्ध्यावलीतस्यभार्याधर्मपत्नीयशस्विनी ॥ ५ ॥ तस्यांपुत्रं
समुत्पाद्यसआत्मसदृशंततः ॥ तस्यधर्माङ्गदंनामचकारनृपनन्दनः ॥ ६ ॥ सर्वलक्षणसम्पन्नःपितृभक्तिपरायणः ॥ रुक्माङ्गदस्यतनयोयोऽयंभग
वतांवरः ॥ ७ ॥ पितुःसौख्याययेनापिमोहिन्यैतुशिरोददे ॥ वैष्णवेनचधर्मेणपितृभक्त्यातुतस्यहि ॥ ८ ॥ सुप्रसन्नोहृषीकेशःसकायोवैष्णवंपदम् ॥

नीतस्तुसर्वधर्मज्ञोवैष्णवःसात्वतांवरः ॥ ९ ॥ धर्माङ्गदोमहाप्राज्ञःप्रज्ञाज्ञानविशारदः ॥ तत्रस्थोवैमहाप्राज्ञोधर्मोऽसौधर्मभूषणः ॥ १० ॥ दिव्यान्म
नोऽनुगान्भोगान्मोदमानःप्रभुञ्जति ॥ पूर्णेयुगसहस्रान्तेधर्मोवैधर्मभूषणः ॥११॥ तस्मात्पदात्परिभ्रष्टोविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ सुव्रतोनाममेधावीसुम
नानन्दवर्द्धनः ॥ १२ ॥ सोमशर्माख्यतनयःश्रेष्ठोभगवतांवरः॥तपश्चचारमेधावीविष्णुध्यानपरोऽभवत् ॥ १३ ॥ कामक्रोधादिकान्दोषान्परित्यज्य
द्विजोत्तमः ॥ संयम्यचैन्द्रियंवर्गंतपस्तेपेनिरन्तरम् ॥ १४॥ वैडूर्यपर्वतश्रेष्ठेसिद्धेश्वरस्यसन्निधौ ॥ एकीकृत्यमनश्चायंसंयोज्यविष्णुनासह ॥१५ ॥
एवंवर्षशतंस्थित्वाध्यानेनास्यमहात्मनः॥सुप्रसन्नोजगन्नाथःशङ्खचक्रगदाधरः॥१६॥तस्मैवरंददौचाथसलक्ष्म्यासहकेशवः॥भोभोःसुव्रतधर्मात्मन्बु
ध्यस्वविबुधांवर ॥१७॥ वरंवरयभद्रंतेकृष्णोऽहंतेसमागतः ॥ एवमाकर्ण्यमेधावीविष्णोर्वाक्यमनुत्तमम् ॥१८॥हर्षेणमहताविष्टोदृष्ट्वादेवंजनार्दनम् ॥
बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा॥१९॥सुव्रतउवाच ॥ संसारसागरमतीवमहासुदुःखजालोर्मिभिर्विविधमोहचयैस्तरङ्गैः ॥ सम्पूर्णमस्तिनिजदो
षगुणैस्तुप्राप्तंतस्मात्समुद्धरजनार्दनमाऽऽशुदीनम् ॥२०॥ कर्माम्बुदेमहतिगर्जतिवर्षतीवविद्युल्लतोल्लसतिपातकसञ्चयैर्मे॥मोहान्धकारपटलैर्ममनास्ति
दृष्टिर्दीनस्यतस्यमधुसूदनदेहिहस्तम् ॥ २१ ॥ संसारकाननघनंबहुदुःखवृक्षैःसंसेव्यमानमपिमोहमयैश्चसिंहैः ॥ सन्दीप्तमस्तिकरुणाबहुवह्नितजः
सन्तप्यमानमनिशंपरिपाहिकृष्ण ॥ २२ ॥ संसारवृक्षमतिजीर्णमपीहउच्चंमायासुकन्दंकरुणाबहुदुःखशाखम् ॥ जायादिसङ्गच्छदनंफलितंमुरारेत
त्राधिरूढपतितंगभगवन्हिरक्ष॥ २३ ॥ दुःखानलैर्विविधमोहमयैःसुधूमैःशोकैर्वियोगमरणान्तिकसन्निभैश्च ॥ दग्धोऽस्मिकृष्णसततंममदेहिमोक्षज्ञा
नाम्बुदैःसमभिषिञ्चसदैवमांत्वम् ॥ २४ ॥ घोरान्धकारपटलेमहतीवगर्तेसंसारनाम्निपतितंसततंहिकृष्ण ॥ त्वंसत्कृपोममहिदीनभयातुरस्यतस्मा
द्विरज्यशरणंतवआगतोऽस्मि ॥ २५॥ त्वामेवयेनियतमानसभावयुक्ताध्यायन्तिज्ञानमनसापदवींलभन्ते ॥ नत्वैवपादयुगलंचमहासुपुण्यंयद्देवकिन्न
रगणाःपरिचिन्तयन्ति ॥ २६ ॥ नान्यंवदामिनभजामिनचिन्तयामित्वत्पादपद्मयुगलंसततंनमामि ॥ कामंत्वमेवममपूरयमेऽद्यकृष्णदूरेणयातुमम
पातकसञ्चयस्ते ॥ २७ ॥ दासोऽस्मिदेवतवकिङ्करजन्मजन्मत्वत्पादपद्मयुगलंसततंस्मरामि ॥ २८ ॥ यदिकृष्णप्रसन्नोऽसिदेहिमेसुवरंप्रभो ॥
मन्मातापितरौकृष्णसकायौमन्दिरेनय ॥ आत्मनश्चमहादेवमयासहनसंशयः ॥ २९ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ एवंतेपरमंकार्यंभविष्यतिनसंशयः
॥ ३० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ तस्यतुष्टोहृषीकेशोभक्त्यातस्यप्रतमेषितः ॥ प्रयातौवैष्णवंलोकंदाहप्रलयवर्जितौ ॥ ३१ ॥ सुव्रतेनसमंतौद्वौसुमनासोमश

१ 'निरञ्जने' इ० पा० । २ 'तस्माद्विकृष्य शरणं नय मामितस्त्वम्' ॥ इ० पा० ।

मकौ ॥ यावत्कल्पद्वयंप्राप्तंतावत्ससुव्रतोद्विजः ॥ ३२ ॥ वुभुजेवुभुजेदिव्याँल्लोकांश्चैवमहामते ॥ देवकार्यार्थमत्रैवकाश्यपस्यगृहंपुनः ॥ ३३ ॥ अवतीर्णोमहाप्राज्ञोवचनात्तस्यचक्रिणः ॥ ऐन्द्रंपदंहियोभुङ्क्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ ३४ ॥ वसुदत्तेतिविख्यातःसर्वदेवैर्नमस्कृतः ॥ ऐन्द्रंपदंहियो भुङ्क्तेसाम्प्रतंवासवोदिवि ॥ ३५ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंसृष्टिसम्बन्धकारणम् ॥ अन्यदवंप्रवक्ष्यामियदेवपरिपृच्छसि ॥ ३६ ॥ व्यासउवाच ॥ धर्मा ङ्गदोमहाप्राज्ञोरुक्माङ्गदसुतोवली ॥ आद्येकृतयुगेजातःसृष्टिकालेसवासवः ॥ ३७ ॥ तत्कथंदेवदेवेशअन्योधर्माङ्गदोभुवि ॥ अन्योरुक्माङ्गदो राजाकिंचायंत्रिदशाधिपः ॥ ३८ ॥ एतन्मेसंशयंजातंतद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ ब्रह्मोवाच ॥ हन्ततेकथयिष्यामिसर्वसन्देहनाशनम् ॥ ३९ ॥ देवस्यलीला सृष्ट्यर्थैवर्ततेद्विजसत्तम ॥ यथावाराश्चपक्षाश्चमासाश्चऋतवोयथा ॥ ४० ॥ संवत्सरा श्वमनवस्तथायान्तियुगाःपुनः ॥ पश्चात्कल्पःसमायातित्रजाम्य वंजनार्दनम् ॥ ४१ ॥ अहमेवमहाप्राज्ञमयियान्तिचराचराः ॥ पुनःसृजतियोगात्मापूर्ववद्विश्वमेवहि ॥ ४२ ॥ पुनरहंपुनर्वेदाःपुनस्तेदेवताद्विजाः ॥ तथाभूपाश्चतेसर्वेस्वचरित्रसमाविलाः ॥ ४३ ॥ प्रभवन्तिमहाभागविद्वांस्तत्रनमुह्यति ॥ पूर्वकल्पेमहाभागोयथारुक्माङ्गदोनृपः ॥ ४४ ॥ तथाधर्माङ्ग दश्चायंसञ्जातःख्यातिमान्द्विजः ॥ रामादयोमहाप्राज्ञाययातिर्नहुषस्तथा ॥ ४५ ॥ मन्वादयोमहात्मानःप्रभवन्तिलयन्तिच ॥ ऐन्द्रंपदंप्रभुञ्जन्तिराजा नोधर्मतत्पराः ॥ ४६ ॥ यथाधर्माङ्गदोवीरःप्रभुञ्जतिमहत्पदम् ॥ एवंवेदाश्चदेवाश्चपुराणाःस्मृतिपूर्वकाः ॥ ४७ ॥ एतत्तुसर्वमाख्यातंतवाग्रेद्विजसत्तम ॥ चरितं सुव्रतस्याथपुण्यंसुगतिदायकम् ॥ ४८ ॥ अव्यक्तंतुमहाभागप्रब्रवीमितवाग्रतः ॥ ४९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेऐन्द्रसु व्रतोपाख्यानंनामद्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥ ऋषयऊचुः ॥ विचित्रेयंकथापुण्याधन्यायशोविधायिनी ॥ सर्वपापहराप्रोक्ताभवतावदतांवर ॥ १ ॥ सृष्टिसम्बन्धमेतन्नस्तद्भवान्वक्तुमर्हति ॥ पूर्वमेवयथासृष्टिर्विस्तरात्सूतनन्दन ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ विस्तरेणप्रवक्ष्यामिसृष्टिसंहाकारणम् ॥ श्रुत मात्रेणयस्यापिनरःसर्वज्ञतांव्रजेत् ॥ ३ ॥ हिरण्यकशिपुर्योहितेनव्याप्तंजगत्त्रयम् ॥ तपसाराध्यब्रह्माणंवरंप्राप्तंसुदुर्लभम् ॥ ४ ॥ तस्माद्देवान्महाभा गादमरत्वंतथैवच ॥ देवाँल्लोकान्ससंव्याप्यप्रभुत्वंस्वयमार्जितम् ॥ ५ ॥ ततोदेवाःसगन्धर्वामुनयोवेदपारगाः ॥ नागाश्चकिन्नराःसिद्धायक्षाश्चैवतथापरे ॥ ६ ॥ ब्रह्माणंतुपुरस्कृत्यजग्मुर्नारायणंप्रभुम् ॥ क्षीरसागरसंसुप्तंयोगनिद्रांगतंप्रभुम् ॥ ७ ॥ तंसम्बोध्यमहास्तोत्रैर्देवाःप्राञ्जलयस्तथा ॥ सम्बुद्धेस तिदेवेशेवृत्तंतस्यदुरात्मनः ॥ ८ ॥ आचचक्षुर्महाप्राज्ञसमाकर्ण्यजगत्पतिः ॥ नृसिंहरूपमास्थायहिरण्यकशिपुंव्यहन् ॥ ९ ॥ पुनर्वाराहरूपेणहि

१ 'धर्माङ्गदः' इ० पा०।

रण्यःशोमहाबलः ॥ उद्धृतावसुधापुण्या असुरोघातितस्तदा ॥ १० ॥ अन्यांश्चघातयामासदानवान्घोरदर्शनान् ॥ एवंचैतेपुनर्नष्टेषुदानवेषुमहत्सुच
॥ ११ ॥ अन्येषुतेषुनष्टेषुदितिपुत्रेषुवैतदा ॥ पुनःस्थानेषुप्राप्तेषुदेवेषुचमहत्सुच ॥ १२ ॥ यज्ञेष्वेवप्रवृत्तेषुसर्वेषुधर्मकर्मसु ॥ सुस्थेषुसर्वलोकेषुसा
दितिर्दुःखपीडिता ॥ १३ ॥ पुत्रशोकेनसन्तप्ताहाहाभूताविचेतना ॥ भर्तारंसूर्यसङ्काशंतपस्तेजःसमन्वितम् ॥ १४ ॥ दातारंचमहात्मानंभर्तारंक
श्यपंतदा ॥ भक्त्याप्रणम्यविप्रेन्द्रमुवाचमहामतिम् ॥ १५ ॥ भगवन्नष्टपुत्राहंकृतादेवेनचक्रिणा ॥ दैतेयादानवाःसर्वेदेवैश्चैवनिपातिताः॥१६॥पुत्र
शोकानलेनाहंसन्तप्तामुनिसत्तम ॥ ममानन्दकरंपुत्रंसर्वतेजोहरंविभो॥१७॥सुबलंचारुसर्वाङ्गंदेवराजसमप्रभम्॥ बुद्धिमन्तंसुसर्वज्ञंज्ञातारंसर्वपण्डितम्
॥ १८॥ तपस्तेजःसमायुक्तंसबलंचारुलक्षणम् ॥ ब्रह्मण्यंज्ञानवेत्तारंदेवब्राह्मणपूजकम्॥१९ ॥ जेतारंसर्वलोकानांममानन्दकरंद्विज॥सर्वलक्षणसम्पन्नं
पुत्रंमेदेहित्वंविभो ॥ २०॥ एवमाकर्ण्यवैतस्याःकश्यपोवाक्यमुत्तमम्॥ कृपाविष्टमनास्तुष्टोदुःखितायाद्विजोत्तम ॥२१॥ तामुवाचमहाभागःकृपणां
दीनमानसाम् ॥तस्याःशिरसिसंन्यस्यस्वहस्तंभावितत्परः॥२२॥भविष्यतिमहाभागेयादृशोवाञ्छितःसुतः॥ एवमुक्त्वाजगामासौमेरुंगिरिवरोत्तमम्
॥२३॥ तपस्तेपेनिरालम्बःसाधयन्परमव्रतः॥एतस्मिन्नन्तरेसातुदधारगर्भमुत्तमम् ॥२४॥ सादितिःसर्वधर्मज्ञाचारुकर्मामनस्विनी॥शतवर्षप्रमाणंसा
शुचिस्वान्तावभूवह॥२५॥तयावैजनितःपुत्रोब्रह्मतेजःसमन्वितः॥अथकश्यपआयातोहर्षेणमहतान्वितः॥२६॥चकारनाममेधावीतस्यपुत्रस्यसत्तमः॥
बलमित्यब्रवीत्पुत्रंनामतःसदृशोमहान् ॥२७॥ एवंनामचकाराथव्रतबन्धंचकारसः॥प्राहपुत्रमहाभागब्रह्मचर्यप्रसाधय ॥२८॥ पुत्रउवाच॥ एवमेवंकरि
ष्यामितववाक्यंद्विजोत्तम ॥ वेदस्याध्ययनंकुर्यांब्रह्मचर्येणसत्तम ॥२९॥ सूतउवाच ॥ एवंवर्षशतंसाग्रंगतंतस्यतपस्यतः ॥ मातुःसमक्षमायातस्तप
स्तेजःसमन्वितः॥३०॥ तपोवीर्यमयंदिव्यंब्रह्मचर्यंमहात्मनः॥ दितिःपश्यतिपुत्रस्यहर्षेणमहतान्विता ॥३१॥ तमुवाचमहत्मानंबलंपुत्रंतपस्विनम् ॥
मेधाविनंमहात्मानंप्रज्ञाज्ञानविशारदम् ॥३२॥ त्वयिजीवतिमेधाविन्प्रजीवन्तिसुताःमम॥ हिरण्यकशिप्वाद्यास्तेयेहताश्चक्रपाणिना ॥३३॥ वैरंसाध
यमेवत्सजहिदेवान्त्रिपृक्षणे ॥ सादनुस्तमुवाचेदंबलंपुत्रंमहाबलम् ॥ ३४ ॥ आदाविन्द्रंहिदेवेन्द्रंद्रुतंसूदयपुत्रक ॥ पश्चाद्देवान्निपात्यन्तांततोगरुड
वाहनः ॥ ३५ ॥ तयोराकर्ण्यसादेवीअदितिःपतिदेवता ॥ दुःखेनमहताविष्टापुत्रमिन्द्रमभाषत ॥ ३६ ॥ दितिपुत्रोमहाकायोवर्द्धतेब्रह्मतेजसा ॥
देवानांहिवधार्थायतपस्तेपेनिरञ्जने ॥ ३७ ॥ एवंजानीहिदेवेशयदिक्षेममिहेच्छसि ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंसमातुःपाकशासनः ॥ ३८ ॥ चिन्ताम
वापदुःखेनमहतींदेवराट्तदा ॥ महाभयेनसन्त्रस्तश्चिन्तयामासवैततः ॥ ३९ ॥ कथमेनंहनिष्यामिदेवधर्मविदूषकम् ॥ इतिनिश्चित्यदेवेशोबलस्य

निधनंप्रति ॥ ४० ॥ एकदाहिबलःसोऽपिसन्ध्यार्थसिन्धुमाश्रितः ॥ कृष्णाजिनेनदिव्येनदण्डकाष्ठेनराजितः ॥ ४१ ॥ अमलेनापिपुण्येनब्रह्मचर्येणतेनसः ॥ सागरस्योपकण्ठेतंसन्ध्यासनमुपागतम् ॥४२॥ जपमानंसुशांतंतंददर्शपाकशासनः ॥ वज्रेणतेनदिव्येनताडितोदितिनन्दनः॥४३॥ बलंनिपतितंदृष्ट्वागतसत्वंगतंभुवि ॥ हर्षेणमहताविष्टोदेवराण्मुमुदेतदा ॥ ४४ ॥ एवंनिपात्यतंदैत्यंदितिनन्दनमेवच ॥ राज्यंचकारधर्मात्मासुखेनपाकशासनः ॥ ४५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेबलदैत्यवधोनामत्रयोविंशोऽध्यायः ॥२३॥ सूतउवाच ॥ हतंश्रुत्वादितिःपुत्रंसुबलंबलमेवच ॥ रुदितंकरुणंकृत्वाहाहाकष्टंभृशंमम ॥१॥ एवंसुकरुणंकृत्वाबहुकालंतपस्विनी ॥ सागताकश्यपंकान्तंतमुवाचयशस्विनी ॥२॥ तवपुत्रोमहापापइन्द्रःसुरगणेश्वरः ॥ सागरोपागतंदृष्ट्वाबलंमेब्रह्मलक्षणम् ॥ ३ ॥ वज्रेणघातयामाससन्ध्यामास्यन्तमेवहि ॥ एवंश्रुत्वाततःक्रुद्धोमरीचितनयस्तदा ॥४॥ क्रोधेनमहताविष्टःप्रजज्वालेववह्निना ॥ अवलुच्यजटामेकांशुच्यग्नौसद्विजोत्तमः ॥ ५ ॥ इन्द्रस्यैववधार्थायपुत्रमुत्पादयाम्यहम् ॥ तस्मात्कुण्डात्समुत्पन्नोहुताशनमुखादपि ॥६॥ कृष्णाञ्जनचयोपेतःपिङ्गाक्षोभीषणाकृतिः ॥ दंष्ट्राकरालवक्रान्तोजगतांभयदायकः ॥७॥ महाचर्वरिकोघोरःखड्गचर्मधरस्तथा ॥ सर्वाङ्गतेजसादीप्तोमहामेघोपमोबली ॥८॥ उवाचकश्यपंविप्रमादेशोममदीयताम् ॥ कस्मादुत्पादितोविप्रभवताकारणंवद ॥९॥ तमहंसाधयिष्यामिप्रसादात्तवसुव्रत ॥ १० ॥ कश्यपउवाच ॥ अस्यामनोरथंपुत्रपूरयस्वममैवहि ॥ आदित्याख्यंमहाप्राज्ञजहिइन्द्रंदुरात्मकम् ॥ ११ ॥ निहतंदेवराजेहिऐन्द्रंपदंप्रभुङ्क्ष्वच ॥ एवंतेनसमादिष्टःकश्यपेनमहात्मना ॥१२॥ वृत्रस्तुउद्यमंचक्रेतस्येन्द्रस्यवधायच ॥ धनुर्वेदस्यचाभ्यासंसचक्रेपौरुषान्वितः ॥१३॥ बलंवीर्यंतथाक्षात्रंतेजोधैर्यसमन्वितम् ॥ दृष्ट्वाहितस्यदैत्यस्यसहस्राक्षोभयातुरः॥१४॥ उपायश्चिन्तितस्तस्यवृत्रस्यापिदुरात्मनः ॥ वधार्थंदेवदेवेनसमाहूयमहामुनीन् ॥१५॥ सप्तर्षीन्प्रेषयामासवृत्रंदैत्येश्वरंप्रति ॥ भवन्तस्तत्रगच्छन्तुयत्रवृत्रःसतिष्ठति ॥१६॥ सन्धिंकुर्वन्तुवैतेनसार्द्धंममुनीश्वराः ॥ एवंतेनसमादिष्टामुनयःसप्ततेतदा ॥१७॥ वृत्रासुरंततःप्रोचुःसहस्राक्षप्रचालिताः ॥ सख्यंकर्तुंप्रयच्छेत्सक्रियतांदैत्यसत्तम ॥ १८ ॥ ऋषयःसप्ततत्त्वज्ञाऊचुर्वृत्रंमहाबलम् ॥ सहस्राक्षोमहाप्राज्ञोभवतासहसत्तम ॥ १९ ॥ मैत्रमिच्छतिवैकर्तुंतत्कथंनकरोषिकिम् ॥ अर्धमैन्द्रंपदंवीरसत्वंभुङ्क्ष्वसुखेनवै ॥ २० ॥ वक्तित्वामेवमिन्द्रोऽपिअसुरादेवतास्तथा ॥ कुरुमैत्रीन्तुतैस्सर्वैर्वैरंचैवविसृज्यवै ॥२१॥ वृत्रउवाच ॥ यदिसत्येनदेवेन्द्रोमैत्रमिच्छतिसत्तमः ॥ २२ ॥ सत्यमाश्रित्यचैवाहंकरिष्येनात्रसंशयः ॥ छद्मचैवंपुरस्कृत्यइन्द्रोद्रोहंसमाचरेत् ॥ तदाकिंक्रियतेविप्राइत्यर्थेप्रत्ययंहिकिम् ॥ २३ ॥ ऋषयस्त्विन्द्रमाचख्युरित्यर्थेप्रत्ययंवद ॥ तन्नस्त्वंसत्यतांब्रूहियदिसख्यमिहेच्छसि ॥ २४ ॥

इन्द्रउवाच ॥ यद्यसत्येनवर्तेऽहंभवद्भिःसहछद्मना ॥ ब्रह्महत्यादिकैःपापैर्लिप्येऽहंनात्रसंशयः ॥ २५ ॥ तेवृत्रंदैत्यनाथंतंपुनरूचुर्महौजसः ॥ ब्रह्मह
त्यादिकैःपापैर्लिप्येऽहंनात्रसंशयः ॥ २६ ॥ इत्युवाचमहाप्राज्ञस्त्वामेवंसपुरन्दरः ॥ एतेनप्रत्ययेनापिसख्यंकुरुमहामते॥२७॥वृत्रउवाच ॥ भवतांशि
ष्टमार्गेणसत्येनानेनतस्यच ॥ मैत्रमेवंकरिष्यामितेनसार्द्धंद्विजोत्तमाः ॥ २८ ॥ वृत्रइन्द्रस्यसंस्थानंनीतोब्राह्मणपुङ्गवैः ॥ इन्द्रस्तमागतंदृष्ट्वावृत्रंमित्रा
र्थमुद्यतः ॥ २९ ॥ सिंहासनात्समुत्थायअर्घमादायसत्वरः ॥ ददौतस्मैसधर्मात्मावृत्रायद्विजसत्तमाः ॥ ३० ॥ अर्धंभुङ्क्ष्वमहाप्राज्ञऐन्द्रमेतन्महत्प
दम् ॥ वर्तितव्यंसुखेनापिआवाभ्यांदैत्यसत्तम ॥ ३१ ॥ सूतउवाच ॥ एवंविश्वासयन्दैत्यंवृत्रंमैत्रेणवैतदा ॥ गतेषुतेषुविप्रेषुस्वस्थानंद्विजसत्तमाः
॥ ३२ ॥ छिद्रंपश्यतिदुष्टात्मावृत्रस्यापिसदैवहि ॥ सावधानत्वमिन्द्रोऽपिदिवारात्रौप्रचिन्तयेत् ॥ ३३ ॥ तस्यच्छिद्रंनपश्येतवृत्रस्यापिमहात्मनः॥
उपायंचिन्तयामासतस्यैववधहेतवे ॥ ३४ ॥ रम्भासम्प्रेपितातेनमोहयस्वमहासुरम् ॥ येनकेनाप्युपायेनयथाहत्वालभेसुखम् ॥ ३५ ॥ तथाकुरु
ष्वकल्याणिसंमोहायसुरद्विषः ॥ वनंपुण्यंमहादिव्यंपुण्यपादपसेवितम् ॥ ३६ ॥ बहुवृक्षफलोपेतंमृगपक्षिसमाकुलम् ॥ विमानमन्दिरैर्दिव्यैःसर्व
त्रपरिशोभितम् ॥ ३७ ॥ दिव्यगन्धर्वसङ्गीतंभ्रमराकुलितंसदा ॥ कोकिलानांरुतैःपुण्यैःसर्वत्रमधुरायतैः ॥ ३८ ॥ शिखिसारङ्गनादैश्चस
र्वत्रसुसमाकुलम् ॥ दिव्यैस्तुचन्दनैर्वृक्षैःसर्वत्रसमलङ्कृतम् ॥ ३९ ॥ वापीकुण्डतडागैश्चजलपूर्णैर्मनोहरैः॥कमलैःशतपत्रैश्चपुष्पितैःसमलङ्कृतम्॥४०॥
देवगन्धर्वसंसिद्धैश्चारणैश्चैवकिन्नरैः ॥ मुनिभिःशुशुभेदिव्यैर्दिव्योद्यानवरेणच ॥ ४१ ॥ अप्सरोगणसङ्कीर्णंनानाकौतुकमङ्गलैः ॥ हेमप्रासादस
म्बाधंदण्डच्छत्रैश्चचामरैः ॥ ४२ ॥ कलशैश्चपताकाभिःसर्वत्रसमलङ्कृतम् ॥ वेदध्वनिसमाकीर्णंगीतध्वनिसमाकुलम् ॥४३॥ एवंनन्दनमासाद्यसार
म्भाचारुहासिनी ॥ अप्सरोभिःसमंतत्रक्रीडत्येवंविलासिनी ॥ ४४ ॥ एकदातुसवृत्रोवैकालाकृष्टोगतोवनम् ॥ कतिभिर्दानवैःसार्द्धंमुदयापरया
युतः ॥ ४५ ॥ अलक्ष्यंभ्रमतेपार्श्वंतस्यैवचमहात्मनः ॥ देवराजोऽपिविप्रेन्द्रश्छिद्रान्वेषीद्विपांकिल ॥ ४६ ॥ सहिवृत्रोमहाप्राज्ञोविश्वस्तःसर्व
कर्मसु ॥ इन्द्रंमित्रंपरंजानन्भयंचक्रेनतस्यसः ॥ ४७ ॥ भ्रममाणोवनंपश्येत्सर्वत्रपरमंशुभम् ॥ सुरम्यंकौतुकवनंवनितागणसङ्कुलम् ॥ ४८ ॥
चन्दनस्यापिवृक्षस्यच्छायांशीतांसुपुण्यदाम् ॥ समाश्रित्यविशालाक्षीरम्भातत्रप्रदीव्यति ॥ ४९ ॥ सखीभिस्तुमहाभागादोलारूढायशस्विनी ॥
गायतेसुस्वरंगीतंसर्वविश्वप्रमोहनम् ॥ ५० ॥ तत्रवृत्रःसमायातःकामाकुलितमानसः ॥ दोलारूढांसमालोक्यरम्भांचारुसुलोचनाम् ॥ ५१ ॥
इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेवृत्रवञ्चनंनामचतुर्विंशोऽध्यायः ॥ २४ ॥ सूतउवाच ॥ इयंहिकागायतिचारुलोचनावि

लासभावैःपरिविश्वमेव ॥ अतीवबालाशुशुभेमनोहरासम्पूर्णभावैःपरिमोहयेज्जनम् ॥ १ ॥ दृष्ट्वासरम्भांकमलायताक्षींपीनस्तनींचर्चितकुङ्कुमा
ङ्गीम् ॥ पद्माननांकामगृहंममैषानोन्नारतिश्चारुमनोहरेयम् ॥ २ ॥ सम्पूर्णभावांपरिरूपयुक्तांकामाङ्गशीलामतिलीलभावाम् ॥ पश्यामिचैनांचसु
काममोहितांयास्यामिपृच्छामिचकाभवेत्सा ॥ ३ ॥ इतीवदैत्यःसुविचिन्तयान्वितःकामेनमुग्धोबहुकालनोदितः ॥ समातुरस्तत्रजगामसत्व
रमुवाचतांदीनमनाःसुलोचनाम् ॥ ४ ॥ कस्यासिवासुन्दरिकेनप्रेपिताकिंनामतेपुण्यतमंवदस्वमे ॥ तववरूपेणमहातितेजसामुग्धोऽस्मिबालेममव
श्यतांव्रज ॥ ५॥ एवमुक्ताविशालाक्षीप्राहकामाकुलंप्रति ॥ अहंरम्भामहाभागक्रीडार्थंवनमुत्तमम् ॥६॥ सखीभिस्सहितायातानन्दनंवनमुत्तमम् ॥
त्वंतुकोवाकिमर्थंहिममपार्श्वंसमागतः ॥ ७ ॥ वृत्रउवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामियोऽहंबालेसमागतः ॥ हुताशनात्समुत्पन्नःकश्यपस्यसुतःशुभे
॥ ८ ॥ सखाहंदेवदेवस्यइन्द्रस्यापिवरानने ॥ ऐन्द्रंपदंवरारोहेअर्धंमेभुक्तिमागतम् ॥ ९ ॥ अहंवृत्रःकथंदेविमामेवंनतुविन्दसि ॥ त्रैलोक्यंवश
मायातंयस्यैववरवर्णिनि ॥ १० ॥ अहंशरणमायातःकामाद्रक्षवरानने ॥ भजस्वमांविशालाक्षिकामेनाकुलितंप्रिये ॥ ११ ॥ रम्भोवाच ॥वश
गाहंतवैवाद्यभविष्यामिनसंशयः ॥ यद्यद्ददाम्यहंवीरतत्तत्कार्यंत्वयैवहि ॥ १२ ॥ एवमस्तुमहाभागेतत्तत्सर्वंकरोम्यहम् ॥ एवंसम्भाषणंकृत्वा
तयासहमहाबलः ॥ १३ ॥ तस्मिन्वनेमहापुण्येरेमेदानवसत्तमः ॥ तस्यागीतेननृत्येनहास्येनललितेनच ॥ १४ ॥ अतिमुग्धोमहादैत्यः
सतस्याःसुरतेनच ॥ तमुवाचमहाभामंदानवंसावरानना ॥ १५ ॥ सुरापानंकुरुष्वेहपिबस्वमधुमाधवीम् ॥ तामुवाचविशालाक्षींरम्भांशशि
निभाननाम् ॥ १६ ॥ पुत्रोऽहंब्राह्मणस्यापिवेदवेदाङ्गपारगः ॥ सुरापानंकथंभद्रेकरिष्यामिविनिन्दितम् ॥१७॥ तयातुरम्भयादेव्याप्रीत्यादत्तासुरा
हठात् ॥ तस्यादाक्षिण्यभावेनसुरापानंकृतंतदा ॥ १८ ॥ अतीवमुग्धःसुरयाज्ञानभ्रष्टोयदाऽभवत् ॥ तदन्तरेसुरेन्द्रेणवज्रेणनिहतस्तदा ॥ १९ ॥
ब्रह्महत्यादिकैःपापैःसलिप्तोवृत्रहाततः ॥ ब्राह्मणास्तुततःप्रोचुरिन्द्रपापंकृतंत्वया ॥ २० ॥ अस्मद्वाक्यात्तुविश्वस्तोवृत्रोनाममहाबलः ॥ हतो
विश्वासभावेनएवंपापंत्वयाकृतम् ॥ २१ ॥ इन्द्रउवाच ॥ येनकेनाप्युपायेनहन्तव्योऽरिःसदैवहि ॥ देवब्राह्मणहन्ताचयज्ञधर्मस्यकण्टकः ॥२२॥
निहतोदानवोदुष्टस्त्रैलोक्यस्यापिनाशकः ॥ तदर्थंकुपितायूयमेतन्न्यायस्यलक्षणम् ॥ २३ ॥ विचारश्चापिकर्त्तव्योभवद्भिर्द्विजसत्तमाः ॥ पश्चा ॥ २९ ॥
त्कोपःप्रकर्त्तव्योन्याय्यान्याय्यंविचिन्त्यताम् ॥ २४ ॥ एवंसम्बोधिताविप्राइन्द्रेणापिमहात्मना ॥ ब्रह्मादिभिःसुरैःसर्वैर्बोधितास्तेचसत्तमाः
॥ २५ ॥जग्मुःस्वस्थानमेवंहिनिहतेधर्मकण्टके ॥ २६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवृत्रासुरवधोनामपञ्चविंशोऽध्यायः ॥२५॥ सूतउवाच ॥ तंपुत्रं

निहतश्रुत्वासादितिर्दुःखपीडिता ॥पुत्रशोकेनतेनैवसन्दग्धाद्विजसत्तमाः ॥ १ ॥ पुनरूचेमहात्मानंकश्यपंमुनिपुङ्गवम् ॥ इन्द्रस्यापिसुदुष्टस्यवधार्थं द्विजसत्तम ॥ २ ॥ ब्रह्मतेजोमयंतीव्रंदुःसहंसर्वदैवतैः ॥ पुत्रैकंदीयतांकान्तसुप्रियाहंयदाविभो ॥३॥ कश्यपउवाच ॥ निहतौबलवृत्रौचममपुत्रौमहाबलौ ॥ अधर्माश्रित्यदेवेनइन्द्रेणापिदुरात्मना ॥ ४ ॥ तस्यैवचवधार्थायपुत्रमेकंददाम्यहम् ॥ वर्षाणांतुशतैकंत्वंशुचिर्भवयशस्विनि ॥ ५ ॥ एवमुक्त्वासयोगीन्द्रोहस्तंशिरसिवैतदा ॥ दत्त्वादित्यासदैवासौगतोमेरुंतपोवनम् ॥ ६ ॥ तपस्तत्तापसादेवीतपोवननिवासिनी ॥ शुचिष्मतीसदाभूत्वापुत्रार्थाद्विजसत्तम ॥ ७ ॥ ततोदेवःसहस्राक्षोज्ञात्वाउद्यममेवच ॥ दित्याश्चैवमहाभागअन्तरप्रेक्षकोऽभवत् ॥ ८ ॥ पञ्चविंशाब्दिकोभूत्वादेवराड्दैवतोपमः ॥ ब्राह्मणस्यचरूपेणतस्याश्चान्तिकमागतः ॥ ९ ॥ सतांप्रणम्यधर्मात्मामातरंतपसान्विताम् ॥ तयोक्तस्तुसहस्राक्षोभवान्कोद्विजसत्तम ॥ १० ॥ तामुवाचसहस्राक्षःपुत्रोऽहंतवशोभने ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चधर्मंजानामिभामिनि ॥ ११ ॥ तपसस्तवसाहाय्यंकरिष्येनात्रसंशयः ॥ शुश्रूषतिसतांदेवींमातरंतपसान्विताम् ॥ १२ ॥ तमिन्द्रंसानजानातिआगतंदुष्टकारिणम् ॥ धर्मपुत्रंविजानातिशुश्रूषन्तंदिनेदिने ॥ १३ ॥ अङ्गंसंवाहयेद्देव्याःपादौप्रक्षालयेत्ततः ॥ पत्रंमूलंफलंतत्रवल्कलाजिनमेवच ॥ १४ ॥ ददात्येवंसधर्मात्मातस्यैदित्यैसदेवहि ॥ भक्त्यासन्तोषितातस्यसन्तुष्टातमभाषत ॥ १५ ॥ पुत्रेजातेमहापुण्येइन्द्रेचनिहतेसति ॥ कुरुराज्यंमहाभागपुत्रेणममदैवकम् ॥ १६ ॥ एवमस्तुमहाभागेतेप्रसादाद्भविष्यति ॥ तस्याश्चैवान्तरंप्रेप्सुरभवत्पाकशासनः ॥१७॥ ऊनेवर्षशतेचास्याददर्शान्तरमच्युतः ॥ अकृत्वापादयोःशौचंदितिःशयनमाविशत् ॥ १८॥ शय्यान्तेसाशिरःकृत्वामुक्तकेशातिविह्वला ॥ निद्रामाहारयामासतस्याःकुक्षिंप्रविश्यह ॥ १९ ॥ वज्रपाणिस्ततोगर्भंसप्तधातंन्यकृन्तत ॥ वज्रेणतीक्ष्णधारेणरुरोदउदरेस्थितः ॥ २० ॥ सगर्भस्तत्रविप्रेन्द्राइन्द्रहस्तगतेनवै ॥ रोदमानंमहागर्भंतमुवाचपुनःपुनः ॥ २१ ॥ शतक्रतुर्महातेजामारोदीरित्यभाषत ॥ सप्तधाकृतवाञ्छक्रस्तंगर्भंदितिजंपुनः ॥ २२ ॥ एकैकंसप्तधाच्छित्त्वारुदमानंसदेवराट् ॥ एवंवैमरुतोजातास्तेतुदेवामहौजसः ॥ २३ ॥ यथाइन्द्रेणतेप्रोक्तावभूवुर्नामभिस्ततः ॥ अतिवीर्यमहाकायास्तीव्रतेजःपराक्रमाः ॥ २४ ॥ एकोनावैबभूवुस्तेपञ्चाशन्मरुतस्ततः ॥ मरुतोनामतेख्याताइन्द्रमेवसमाश्रिताः ॥ २५ ॥ भूतानामेवसर्वेषांरोचयन्तिगणंमहत् ॥ निकायेषुनिकायेषुहरिःप्रादात्प्रजापतिः ॥ २६ ॥ क्रमशस्तानिराज्यानिपृथुपूर्वाणितानिवै ॥ सदेवःपुरुषःकृष्णःसर्वव्यापीजगद्गुरुः ॥ ॥ २७ ॥ तपोजिष्णुर्महातेजाः

१ 'पुनः स रोदमानं तमेकैकं सप्तधाकरोत् ॥ ते वै जातास्तु मरुतो देवाः सर्वे महौजसः ॥' इ० पा०।

सर्वएकःप्रजापतिः ॥ पर्जन्यःपावकःपुण्यःसर्वात्मासर्वएवहि ॥ २८ ॥ तस्यसर्वमिदंपुण्यंजगत्स्थावरजङ्गमम् ॥ भूतसर्गमिमंसम्यग्जानतोद्वि
जसत्तम ॥ २९ ॥ नावृत्तिभयमस्तीहपरलोकभयंकुतः ॥ इमांसृष्टिंमहापुण्यांसर्वपापहरांशुभाम् ॥ ३० ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्यासर्वपापैःप्रमुच्य
ते ॥ सहिधन्यश्चपुण्यश्चसहिसत्यसमन्वितः ॥ ३१ ॥ यःशृणोतिइमांसृष्टिंसयातिपरमांगतिम् ॥ सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंसगच्छति
॥ ३२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेमरुदुत्पत्तिर्नामषड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥ सूतउवाच ॥ सप्रभुःसर्वलोकेशोह्यभिषिच्यततोनृपम् ॥ पृथुंवेनस्य
तनयंसर्वराज्येमहाप्रभुम् ॥ १ ॥ महाबाहुंमहाकायंयथेन्द्रंचसुरेश्वरम् ॥ क्रमेणापिततोब्रह्माराज्यानिचविचार्यवै ॥ २ ॥ यद्यस्यापिभवेद्योग्यंददौतुत
दुपचक्रमे ॥ वृक्षाणांब्राह्मणानांचग्रहर्क्षाणांतथैवच ॥ ३ ॥ सोमंराज्येसोऽभ्यषिञ्चत्तपसांचमहामतिः ॥ धर्माणांधर्ममयज्ञानांपुण्यानांपुण्यतेजसाम्
॥ ४ ॥ अपांमध्येतथादेवंतीर्थानांहितथैवच ॥ वरुणंसोऽभिषिच्यैवरत्नानांचद्विजोत्तम ॥ ५ ॥ अन्येषांसर्वयक्षाणांराज्येवैश्रवणंपुनः ॥ विष्णुमेव
महाप्राज्ञमादित्यानांपितामहः ॥ ६ ॥ राज्येसंस्थापयामासजनताहितहेतवे ॥ सर्वेषामेवपुण्यानांदक्षमेवप्रजापतिम् ॥ ७ ॥ समर्थंसर्वधर्मज्ञंप्रजापति
गणेश्वरम्॥प्रह्लादंसर्वधर्मज्ञंसहिराज्येन्यरूपयत्॥८॥दैत्यानांदानवानांचविष्णुतेजःसमन्वितम्॥यमंवैवस्वतंधर्मपैत्र्येराज्येऽभिषिच्यच॥९॥ यक्षराक्ष
सभूतानांपिशाचोरगसर्पिणाम्॥ योगिनीनांचसर्वासांवेतालानांमहात्मनाम्॥१०॥कङ्कालानांहिसर्वेषांकूष्माण्डानांतथैवच॥ पार्थिवानांचसर्वेषांगिरि
शंशूलपाणिनम्॥११॥पर्वतानांहिसर्वेषांहिमवन्तंमहागिरिम् ॥ नदीनांचतडागानांवापिकानांतथैवच॥१२॥कुण्डानांकूपराज्येहिदिव्येषुचसुरेश्वरः ॥
सागरंस्थापितंपुण्यंसर्वतीर्थमनुत्तमम्॥१३॥ गन्धर्वाणांतुसर्वेषांराज्येपुण्येतथैवच॥चित्ररथंततोब्रह्माअभिषिच्यसुरेश्वरः॥१४॥ नागानांपुण्यवीर्याणां
वासुकिंचचतुर्मुखः॥सर्पाणांतुतथाराज्येअभिषिच्यसतक्षकम्॥१५॥ वारणानांततोराज्येऐरावणमसिञ्चत॥अश्वानांचैवसर्वेषामुच्चैःश्रवसमेवच॥१६॥
पक्षिणांचैवसर्वेषांवैनतेयमथापिसः ॥ मृगाणांचततोराज्येब्रह्मासिंहमथादिशत् ॥ १७ ॥ गोवृषंतुगवांमध्येअभिषिच्यप्रजापतिः ॥ वनस्पतीनांसर्वे
षांप्लक्षमेवपितामहः ॥१८॥ एवंराज्यानिसर्वाणिसंस्थाप्यचपितामहः॥दिशापालांस्ततोब्रह्मास्थापयामाससत्तमः ॥१९॥ वैराजस्यतथापुत्रंपूर्वस्यां
दिशिसत्तमः ॥ सुधन्वानंदिशःपालंराजानंसोऽभ्यषिञ्चत ॥ २० ॥ दक्षिणस्यांमहात्मानंकर्दमस्यप्रजापतेः॥ पुत्रंशङ्खपदंनामराजानंसोऽभ्यषिञ्चत
॥ २१ ॥ पश्चिमायांतथाब्रह्मावरुणस्यप्रजापतेः ॥ पुत्रंचपुष्करंनामसोऽभ्यषिञ्चत्प्रजापतिः ॥ २२ ॥ उत्तरस्यांदिशिब्रह्मानलकूबरमेवच ॥ एवंचैवा
भ्यषिञ्चद्दिक्पालान्समहौजसः ॥ २३ ॥ येरियंपृथिवीसर्वासप्तद्वीपासपत्तना ॥ यथाप्रदेशमद्यापिधर्मेणप्रतिपाल्यते ॥ २४ ॥ पृथुश्चैवंमहाभागः

सोऽभिषिक्तोनराधिपः ॥ राजसूयादिभिःसर्वैरभिषिक्तोमहामखैः ॥ २५ ॥ विधिनावेददृष्टेनराजराज्येमहीपतिः ॥ चाक्षुषेनाम्निसम्पुण्येअतीतेचम
हौजसि ॥२६॥ मन्वन्तरेमहाभागदेवपुण्यहितैषिणि ॥ ततोवैवस्वतायैवमनवेराज्यमादिशत् ॥२७॥ विस्तरंचापिव्याख्यास्येपृथोश्चैवमहात्मनः ॥
यदिमामेवविप्रेन्द्रशुश्रूषसिअतन्द्रितः ॥२८॥ एतदेवमधिष्ठानंमहत्पुण्यंप्रकीर्तितम् ॥ सर्वेष्वेवपुराणेषुएतद्धिनिश्चितंसदा ॥२९॥ पुण्यंयशस्यमायु
ष्यंस्वर्गवासकरंशुभम् ॥ धन्यंपवित्रमायुष्यंपुत्रदंवृद्धिदायकम् ॥ ३० ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्याभावध्यानसमन्वितः ॥ अश्वमेधफलंतस्यजायतेना
त्रसंशयः ॥ ३१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेराज्याभिषेकोनामसप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥ ऋषयऊचुः ॥ विस्तरेणसमा
ख्याहिजन्मतस्यमहात्मनः ॥ पृथोश्चैवमहाभागश्रोतुकामावयंपुनः ॥ १ ॥ राज्ञातेनयथादुग्धाइयंधात्रीमहात्मना ॥ पुनर्देवैश्चपितृभिर्मुनिभिस्तत्त्व
वेदिभिः ॥२॥ यथादैत्यैश्चनागैश्चयथायक्षैर्यथाद्रुमैः ॥ शैलैश्चैवपिशाचैश्चगन्धर्वैःपुण्यकर्मभिः ॥३॥ ब्राह्मणैश्चतथासिद्धैराक्षसैर्भीमविक्रमैः ॥ पूर्वमे
वयथादुग्धाअन्यैश्चसुमहात्मभिः ॥ ४ ॥ तेषामेवहिसर्वेषांविशेषंपात्रधारणम् ॥ क्षीरस्यापिविधिंब्रूहिविशेषंचमहामते॥५॥ वेनस्यापिनृपस्यैवपाणि
रेवमहात्मनः ॥ ऋषिभिर्मथितःपूर्वंसकस्मादिहकारणात् ॥६ ॥ क्रुद्धैश्चैवमहापुण्यैःसूतपुत्रवदस्वनः ॥ विचित्रेयंकथापुण्यासर्वपापप्रणाशिनी ॥७॥
श्रोतुकामामहाभागतृप्तिर्नैवप्रजायते ॥ ८ ॥ सूतउवाच ॥ वैन्यस्यहिपृथोश्चैवतस्यविस्तरमेवच ॥ जन्मवीर्यंतथाक्षेत्रंपौरुषंद्विजसत्तमाः ॥ ९ ॥
प्रवक्ष्यामियथासर्वंचरितंतस्यधीमतः ॥ शुश्रूषध्वंमहाभागामामेवंद्विजसत्तमाः ॥ १० ॥ अभक्तायनवक्तव्यमश्रद्धायशठायच ॥ सुमूर्खायसुमोहा
यकुशिष्यायतथैवच ॥ ११ ॥ श्रद्धाहीनायकूटायसर्वनाशायमाद्विजाः ॥ अन्यथापठतेयोहिनिरयंचप्रयातिहि ॥ १२ ॥ भवन्तोभावसंयुक्ताःस
त्यधर्मपरायणाः॥भवतामग्रतःसर्वंचरित्रंपापनाशनम् ॥१३॥ सम्प्रवक्ष्याम्यशेषेणशृणुध्वंद्विजसत्तमाः॥स्वर्ग्यंयशस्यमायुष्यंधन्यंवेदैश्चसम्मितम् ॥
॥ १४ ॥ रहस्यमृषिभिःप्रोक्तंप्रवक्ष्यामिद्विजोत्तमाः ॥ यश्चैनंकीर्तयेन्नित्यंपृथोर्वैन्यस्यविस्तरम् ॥ १५ ॥ ब्राह्मणेभ्योनमस्कृत्यनसशोचेत्कृता
कृतम् ॥ सप्तजन्मार्जितंपापंश्रुतमात्रेणनश्यति ॥ १६ ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चक्षत्रियोविजयीभवेत् ॥ वैश्योधनसमृद्धःस्याच्छूद्रःसुखमवाप्नुयात् ॥
॥ १७ ॥ एवंफलंसमाप्नोतिपठनाच्छ्रवणादपि ॥ पृथोर्जन्मचरित्रंचपवित्रंपापनाशनम्॥१८॥ धर्मगोप्तामहाप्राज्ञोवेदशास्त्रार्थकोविदः॥ अत्रिवंशस
मुत्पन्नःपूर्वमत्रिसमःप्रभुः ॥ १९ ॥ स्रष्टासर्वस्यधर्मस्यअङ्गोनामप्रजापतिः ॥ यआसीत्तस्यपुत्रोवैवेनोनामप्रजापतिः ॥ २० ॥ धर्ममेवंपरित्यज्य
सर्वदैवप्रवर्तते ॥ मृत्योःकन्यामहाभागासुनीथानामनामतः ॥ २१ ॥ तांतुअङ्गोमहाभागःसुनीथामुपयेमिवान् ॥ तस्यामुत्पादयामासवेनंधर्मप्र

णाशनम् ॥ २२ ॥ मातामहस्यदोषेणवेनःकालात्मजात्मजः ॥ निजधर्मंपरित्यज्यअधर्मनिरतोऽभवत् ॥ २३ ॥ कामाल्लोभान्महामोहात्पापमेवस
माचरत् ॥ वेदाचारमयंधर्मंपरित्यज्यनराधिपः ॥ २४ ॥ अन्ववर्ततपापेनमदमत्सरमोहितः ॥ वेदाध्यायंविनालोकेप्रावर्तन्ततदाजनाः ॥ २५ ॥
निःस्वाध्यायवषट्काराःप्रजास्तस्मिन्प्रजापतौ॥ प्रवृत्तंनपपुःसोमंहुतंयज्ञेषुदेवताः ॥ २६ ॥ इत्युवाचसदुष्टात्माब्राह्मणान्प्रतिनित्यशः ॥ नाध्येतव्यं
नहोतव्यंनदेयंदानमेवच॥२७॥ नयष्टव्यंनहोतव्यमितितस्यप्रजापतेः॥ आसीत्प्रतिज्ञाक्रूरेयंविनाशेप्रत्युपस्थिते ॥२८॥ अहमिज्यश्चयष्टाचयज्ञश्चेति
पुनःपुनः ॥ मयियज्ञाविधातव्यामयिहोतव्यमित्यपि ॥ २९ ॥ इत्यब्रवीत्सदावेनोह्यहंविष्णुःसनातनः ॥ अहंब्रह्माअहंरुद्रोमित्रइन्द्रःसदागतिः
॥ ३० ॥ अहमेवप्रभोक्ताचहव्यंकव्यंनसंशयः ॥ अथतेमुनयःक्रुद्धावेनंप्रतिमहाबलाः ॥ ऊचुस्तेसङ्गताःसर्वेराजानंपापचेतनम् ॥ ३१ ॥ ऋप
यऊचुः ॥ राजाहिपृथिवीनाथःप्रजांपालयतेसदा ॥ धर्ममूर्तिःसराजेन्द्रतस्माद्धर्मंहिरक्षयेत् ॥ ३२ ॥ वयंदीक्षांप्रवेक्ष्यामोयज्ञेद्वादशवार्षिकी
म् ॥ अधर्मंकुरुमायागेनैपधर्मःसतांगतिः ॥ ३३ ॥ कुरुधर्ममहाराजसत्यंपुण्यंसमाचर ॥ राजाहंपालयिष्यामिइतितेसमयःकृतः ॥ ३४ ॥
तांस्तथाब्रुवतःसर्वान्महर्षीनब्रवीत्तदा ॥ वेनःप्रहस्यदुर्बुद्धिरिममर्थमनर्थकम् ॥ ३५ ॥ वेनउवाच ॥ स्रष्टाधर्मस्यकश्चान्यःश्रोतव्यंकस्यवामया ॥
श्रुतवीर्यतपःसत्योमयावाकःसमोभुवि ॥ ३६ ॥ प्रभवंसर्वभूतानांधर्माणांचविशेषतः ॥ सम्मूढानविदुर्नूनंभवन्तोमांविचेतसः ॥ ३७ ॥
इच्छन्दहेयंपृथिवींप्लावयेयंजलैस्तथा ॥ द्यांभुवंचैवरुन्धेयंनात्रकार्याविचारणा ॥ ३८ ॥ यदानशक्यतेमोहादवलेपाच्चपार्थिवः ॥ अपनेतुंतदावे
नंततःक्रुद्धामहर्षयः ॥ ३९ ॥ विस्फुरन्तंतदावेनंबलाद्गृह्यततोरुषा ॥ वेनस्यनस्यसव्योरुंममन्थुर्जातमन्यवः ॥ ४० ॥ कृष्णाञ्जनचयोपेतम
तिह्रस्वंविलक्षणम् ॥ दीर्घास्यंचविरूपाक्षंनीलकञ्चुकवर्चसम् ॥ ४१ ॥ लम्बोदरंच्यूढकर्णमतिभीतंदुरोदरम् ॥ ददृशुस्तेमहात्मानोनिषीदेत्यब्रुवं
स्ततः ॥ ४२ ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वानिषसादभयातुरः ॥ पर्वतेषुवनेष्वेवतस्यवंशःप्रतिष्ठितः ॥४३॥ निषादाश्चकिराताश्चभिल्लानाहलकास्तथा ॥ भ्र
मराश्चपुलिन्दाश्चयेचान्येम्लेच्छजातयः ॥ ४४॥ पापाचारास्तुतेसर्वेतस्मादङ्गात्प्रजज्ञिरे ॥ अथतेऋषयःसर्वेप्रसन्नमनसस्ततः ॥ ४५ ॥ गतकल्मष
मेवंतंजातंवेनंनृपोत्तमम् ॥ ममन्थुर्दक्षिणंपाणिंतस्यैवचमहात्मनः ॥ ४६ ॥ मथितेतस्यपाणौतुसञ्जातंस्वेदमेवहि ॥ पुनर्ममन्थुस्तेविप्रादक्षिणंपाणि
मेवच ॥ ४७ ॥ सुकरात्पुरुषोजज्ञेद्वादशादित्यसन्निभः ॥ तप्तकाञ्चनवर्णाङ्गोदिव्यमाल्याम्बरावृतः ॥ ४८ ॥ दिव्याभरणशोभाङ्गोदिव्यगन्धानुले
पनः ॥ मुकुटेनार्कवर्णेनकुण्डलाभ्यांविराजते ॥ ४९ ॥ महाकायोमहाबाहूरूपेणाप्रतिमोभुवि ॥ खड्गबाणधरोधन्वीकवचीचमहाप्रभुः ॥ ५० ॥

सर्वलक्षणसम्पन्नः सर्वालङ्कारभूषणः ॥ तेजसारूपभावेनसुवर्णैश्चमहाभतिः ॥ ५१॥ दिविइन्द्रोयथाभातिभुविवेनात्मजस्तथा ॥ तस्मिञ्जातेमहाभागे
देवाश्चऋषयोऽमलाः ॥ ५२ ॥ उत्सवंचक्रिरेसर्वेवेनस्यतनयंप्रति ॥ दीप्यमानःस्ववपुषासाक्षादग्निरिवोज्ज्वलः ॥ ५३ ॥ आद्यमाजगवंनामधनुर्गृ
ह्यमहावरम् ॥ शरान्दिव्यांश्चरक्षार्थेकवचंचमहाप्रभम् ॥ ५४ ॥ जातेसतिमहाभागेपृथौवीरेमहात्मनि ॥ सम्प्रहृष्टानिभूतानिसमस्तानिद्विजोत्तम
॥ ५५ ॥ सर्वतीर्थानितोयानिपुण्यानिविविधानिच ॥ तस्याभिषेकेविप्रेन्द्राःसर्वएवप्रतस्थिरे ॥ ५६ ॥ पितामहाद्यादेवास्तुभूतानिविविधानिच ॥
स्थावराणिचराण्येवअभ्यषिञ्चन्नराधिपम् ॥ ५७ ॥ महावीरंप्रजापालंपृथुमेवद्विजोत्तम ॥ पृथुर्वैन्योगजराज्येअभिगम्यचराचरैः ॥ ५८ ॥ देवैर्वि
प्रैस्तथासर्वैरभिषिक्तोमहामनाः ॥ राज्ञांसमधिराज्येवैपृथुर्वैन्यःप्रतापवान् ॥ ५९ ॥ तस्यपित्राप्रजाःसर्वाःकदानैवानुरञ्जिताः ॥ तेनानुरञ्जिताः
सर्वामुमुदिरेसुखेनवै ॥ ६० ॥ तस्यानुरागाद्वीरस्यनामराजेत्यजायत ॥ प्रयातस्यसुवीरस्यसमुद्रस्यद्विजोत्तम ॥ ६१ ॥ आपस्तस्तम्भिरे
सर्वाभयात्तस्यमहात्मनः ॥ दुर्गमार्गंविलोप्यैवक्षुमार्गंपर्वताददुः ॥ ६२ ॥ आज्ञाभङ्गंनचकुस्तेगिरयःसर्वएवते ॥ अकृष्टपच्यापृथिवीसर्वत्रकामधे
नवः॥ ६३ ॥ पर्जन्यःकामवर्षीचवेदयज्ञान्महोत्सवान् ॥ कुर्वन्तिब्राह्मणाःसर्वेक्षत्रियाश्चतथापरे ॥ ६४ ॥ सर्वकामफलावृक्षास्तस्मिञ्छासतिपार्थि
वे ॥ नदुर्भिक्षंनचव्याधिर्नाकालमरणंनृणाम् ॥ ६५ ॥ सर्वेसुखेनजीवन्तिलोकाधर्मपरायणाः ॥ तस्मिञ्छासतिदुर्धर्षेराजराजेमहात्मनि ॥ ६६ ॥
एतस्मिन्नेवकालेतुयज्ञेपैतामहेशुभे ॥ सूतःसूत्यांसमुत्पन्नःसौम्येऽहनिमहामतिः ॥ ६७ ॥ तस्मिन्नेवमहायज्ञेजज्ञेप्राज्ञोऽथमागधः ॥ पृथोःस्तवार्थं
तौतत्रसमाहूतौमहर्षिभिः ॥ ६८ ॥ सूतस्यलक्षणंवक्ष्येमहापुण्यंद्विजोत्तमाः ॥ शिखासूत्रेणसंयुक्तोवेदाध्ययनतत्परः ॥६९ ॥ सर्वशास्त्रार्थवेत्ताऽसाव
ग्निहोत्रमुपासिता ॥ दानाध्ययनसम्पन्नोब्रह्माचारपरायणः॥ ७० ॥ देवानांब्राह्मणानांचपूजनाभिरतःसदा ॥ याचकःस्तावकैःपुण्यैर्वेदमन्त्रैर्यजेत्किल
॥ ७१ ॥सदाचारपरोनित्यंसम्बन्धोब्राह्मणैःसह ॥ एवंसमागधोजज्ञेवेदाध्ययनवर्जितः॥७२॥ वन्दिनश्चारणाःसर्वेब्रह्माचारविवर्जिताः ॥ ज्ञेयास्तेच
महाभागाःस्तावकाःप्रभवन्तिते ॥ ७३ ॥ स्तवनार्थमुभौसृष्टौनिपुणौसूतमागधौ ॥ तावूचुर्ऋषयःसर्वेस्तूयतामेषपार्थिवः ॥ ७४ ॥ कर्मैतदनुरूपंचया
दृशोऽयंनराधिपः ॥ तावूचतुस्तदासर्वांस्तानृषीन्वन्दिमागधौ ॥ ७५ ॥ आवांदेवानृषींश्चैवप्रीणयावःस्वकर्मभिः ॥ नचास्यविद्मोवैकर्मनतथालक्षणं
यशः ॥ ७६ ॥ कर्मणायेनकुर्यावस्तोत्रमस्यमहात्मनः॥जानीवस्तन्नविप्रेन्द्राअविज्ञातगुणस्यहि ॥ ७७ ॥ भविष्यैस्तैर्गुणैःपुण्यैःस्तोतव्योऽयंनरो
त्तमः ॥ कृतवान्यानिकर्माणिपृथुरेवमहायशाः ॥ ७८ ॥ ऊचुस्तेमुनयःसर्वेगुणान्दिव्यान्महात्मनः ॥ सत्यवाञ्ज्ञानसम्पन्नोबुद्धिमान्ख्यातविक्रमः

॥७९॥ सदाशूरोगुणग्राहीपुण्यवांस्त्यागवान्गुणी ॥ धार्मिकःसत्यवादीचयज्ञानांयाजकोत्तमः॥८०॥ प्रियवाक्सत्यवादीचधान्यवान्धनवान्गुणी ॥
गुणज्ञःसगुणग्राहीधर्मज्ञःसत्यवत्सलः ॥ ८१ ॥ सर्वगःसर्ववेत्ताचब्रह्मण्योवेदवित्सुधीः ॥ प्रज्ञावान्सुस्वरश्चैववेदवेदाङ्गपारगः ॥ ८२ ॥ धातागोप्ताप्र
जानांसविजयीसमराङ्गणे ॥ राजसूयादिकानांतुयज्ञानांराजसत्तमः ॥ ८३ ॥ आहर्ताभूतलेचैकःसर्वधर्मसमन्वितः ॥ एतेगुणाअस्यचाग्रेभविष्यन्ति
महात्मनः ॥ ८४ ॥ ऋषिभिस्तौनियुक्तौतुकुर्वाणौसूतमागधौ ॥ गुणैश्चैवभविष्यैश्चस्तोत्रंतस्यमहात्मनः ॥ ८५ ॥ तदाप्रभृतिवैलोकाःस्तवैस्तुधाम
हामते ॥ पुरतश्चभविष्यन्तिदातारःस्तावनैर्गुणैः ॥ ८६ ॥ ततःप्रभृतिलोकेऽस्मिन्स्तवेषुद्विजसत्तमाः ॥ आशीर्वादाःप्रयुज्यन्तेतेपांद्रविणमुत्तमम्
॥ ८७ ॥ सूतायमागधायैवबन्दिनेचमहोदयम् ॥ चारणायततःप्रादात्कलिङ्गंदेशमुत्तमम् ॥ ८८ ॥ पृथुःप्रसादाद्धर्मात्माहैहयंदेशमेवच ॥ रेवातीरेपुरं
कृत्वास्वनाम्नानृपनन्दनः ॥ ८९ ॥ ब्राह्मणेभ्योद्विजश्रेष्ठयजन्दातापृथुःपुरा ॥ सर्वज्ञंसर्वदातारंधर्मवीर्यंनरोत्तमम् ॥९०॥ तंददृशुःप्रजाःसर्वामुनयश्च
तपोऽमलाः ॥ ऊचुःपरस्परंपुण्याएषराजामहामतिः ॥ ९१ ॥ देवादीनांवृत्तिदाताअस्माकंचविशेषतः ॥ प्राजानांपालकश्चैववृत्तिदोहिभविष्य
ति ॥ ९२ ॥ इयंधात्रीमहाप्राज्ञाउप्तंबीजंपुराकिल ॥ जीवनार्थंप्रजाभिस्तुग्रासयित्वास्थिराऽभवत् ॥ ९३ ॥ ततःपृथुंद्विजश्रेष्ठप्रजाःसमभिदुद्रुवुः॥
विधत्स्वेतिसुवृत्तिंनोमुनीनांवचनंतदा ॥ ९४ ॥ ग्रासयित्वातदान्नानिपृथ्वीजातासुनिश्चला ॥ भयंप्रजानांसुमहत्संदृष्ट्वाराजसत्तमः ॥ ९५ ॥ मह
र्षिवचनात्सोऽपिप्रगृह्यसशरंधनुः ॥ अभ्यधावत्तवेगेनपृथ्वींक्रुद्धोनराधिपः ॥ ९६ ॥ कौञ्जरंरूपमास्थायभयात्तस्यतुमेदिनी ॥ वनेषुदुर्गदेशे
षुगुप्ताभूत्वाचचारसा ॥ ९७ ॥ नपश्यतिमहाप्राज्ञःकुरूपंद्विजसत्तमाः ॥ आचचक्षुर्महाप्राज्ञंकुञ्जररूपमास्थिता ॥ ९८ ॥ ततःकुञ्जररूपांतामभि
दुद्रावपार्थिवः॥ताड्यमानाचसातेननिशितैर्मार्गणैस्ततः॥९९॥हरिरूपंसमास्थायपलायनपराऽभवत्॥हरेरूपंसमास्थायअभिदुद्रावपार्थिवः ॥१००॥
सोऽतिक्रुद्धोमहाप्राज्ञोरोषारुणसुलोचनः ॥ सुबाणैर्निशितैस्तीक्ष्णैराजघानसमेदिनीम् ॥ १ ॥ आकुलव्याकुलाजाताबाणाघातहतातदा ॥ माहिषं
रूपमास्थायपलायनपराऽभवत् ॥ २ ॥ अभ्यधावतवेगेनबाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ सागौर्भूत्वाद्विजश्रेष्ठाःस्वर्गमेवगताध्रुवम् ॥ ३ ॥ ब्रह्मणःशरणंप्राप्ता
विष्णोश्चैवमहात्मनः ॥ रुद्रादीनांचदेवानांत्राणस्थानंनविन्दति ॥ ४ ॥ अलभन्तीभृशंत्राणंवैन्यमेवान्वविन्दत ॥ तस्यपार्श्वंपुनःप्राप्ताबाणघात
समाकुला ॥ ५ ॥ बद्धाञ्जलिपुटाभूत्वातंपृथुंवाक्यमब्रवीत् ॥ त्राहित्राहीतिराजेन्द्रसाराजानमभाषत ॥ ६ ॥ अहंधात्रीमहाभागसर्वाधारा
वसुन्धरा ॥ निहतायांमयिनृपनिहतंलोकसप्तकम् ॥ ७ ॥ कृताञ्जलिपुटाभूत्वापूज्यालोकेत्रिभिःसदा ॥ उवाचचैनंराजानमवध्यास्त्रीमदानृप ॥८॥

स्त्रीणांवधेमहत्पापंदृष्टमस्तिद्विजोत्तमैः ॥ गवांवधेमहत्पापंदृष्टमस्तिद्विजोत्तमैः ॥ ९ ॥ मयाविनामहाराजकथंधारयसेप्रजाः ॥ अहंयदा
स्थिराराजंस्तदालोकाश्चराचराः ॥ ११० ॥ स्थिरत्वंयान्तितेसर्वेस्थिरीभूतायदाह्यहम् ॥ मांविनातुइमेलोकाविनश्येयुश्चराचराः ॥ ११ ॥
ततःप्रजाविनश्येयुर्ममनाशेसमागते ॥ कथंधारयिताचासिप्रजाराजन्मयाविना ॥ १२ ॥ मयिलोकाःस्थिराराजन्मयेदंधार्यतेजगत् ॥ मद्विनाशे
विनश्येयुःप्रजाःसर्वानसंशयः ॥ १३ ॥ नमामर्हसिवैहन्तुंश्रेयश्चेत्त्वंचिकीर्षसि ॥ प्रजानांपृथिवीपालशृणुदेववचोमम ॥ १४ ॥ उपायैश्चमहाभाग
सुसिद्धियान्त्युपक्रमाः ॥ समालोक्यह्युपायंत्वंप्रजायेनधरिष्यसि ॥ १५ ॥ मांहत्वात्वंमहाराजधारणेपालनेसदा ॥ पोषणेचमहाप्राज्ञमद्विना
हिकथंनृप ॥ १६ ॥ धरिष्यसिप्रजांचेमांकोपंयच्छत्वमात्मनः ॥ अन्नमयीभविष्यामिधरिष्यामिप्रजामिमाम् ॥ १७ ॥ अहंनारीअवध्याचप्रा
यश्चित्तीभविष्यसि ॥ अवध्यांतुस्त्रियंप्राहुस्तिर्यग्योनिगतामपि ॥ १८ ॥ विचार्यैवंमहाराजनधर्मंत्यक्तुमर्हसि ॥ एवंनानाविधैर्वाक्यैरुक्तोधा
त्र्यानराधिपः ॥ १९ ॥ कोपमेनंमहाराजत्यजदारुणमेवहि ॥ प्रसन्नेत्वयिराजेन्द्रतदास्वस्थाभवाम्यहम् ॥ १२० ॥ एवमुक्तस्तयाराजापृथुर्वै
न्यःप्रजापतिः ॥ तामुवाचमहाभागांधरित्रींद्विजसत्तमाः ॥ १२१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेपृथूपाख्यानेऽष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥ पृथुरु
वाच ॥ हतेचैवमहापापेएकस्मिन्पापचारिणि ॥ लोकाःसुखेनजीवन्तिसाधवःपुण्यदर्शिनः ॥ १ ॥ तस्मादेकःप्रहर्तव्यःपापिष्ठःपापचेतनः ॥ तस्मा
त्त्वांहिहनिष्यामिसर्वसत्त्वप्रणाशिनीम् ॥ २ ॥ त्वयाबीजानिसर्वाणिलुप्तान्येतानिसाम्प्रतम् ॥ ग्रासंकृत्वास्थिरीभूत्वाप्रजाहत्वाक्वयास्यसि ॥ ३ ॥
हतेपापेदुराचारेसुखंजीवन्तिसाधवः ॥ तस्मात्पापाप्रहन्तव्यासत्यमेवंनसंशयः ॥ ४ ॥ पालितव्यःप्रयत्नेनयस्माद्धर्मःप्रवर्द्धते ॥ भवत्यातुमहत्पा
पंप्रजासंक्षयकारकम् ॥५ ॥ एकस्यार्थेनयोहन्यादात्मनोवापरस्यवा ॥ लोकोपतापकंहत्वानभवेत्तस्यपातकम् ॥ ६ ॥ यस्मिंस्तुनिहतेपापएक
स्मिन्स्वेपरेतथा ॥ बहवस्सुखमेधन्तेहन्याद्दुष्टंनपातकम् ॥ ७ ॥ प्रजानिमित्तंत्वामेवहनिष्यामिनसंशयः ॥ यदिमेपुण्यसंयुक्तंवचनंनकरिष्यसि
॥ ८ ॥ जगतोऽस्यहितार्थायसाधुचैववसुन्धरे ॥ हनिष्येत्वांशितैर्बाणैर्मद्वाक्याच्चपराङ्मुखीम् ॥९॥ स्वीयेनतेजसाचैवपुण्यात्त्रैलोक्यवासिनीः ॥
प्रजाश्चाहंधरिष्यामिधर्मेणापिनसंशयः ॥ १० ॥ मच्छासनंसमास्थायधर्मयुक्तंवसुन्धरे ॥ इमाःप्रजाआज्ञयामेसञ्जीवयसदैवहि ॥ ११ ॥
एवंमेशासनंभद्रेअद्ययदिकरिष्यसि ॥ ततःप्रीतोऽस्मितेनित्यंगोपायिष्यामिसर्वदा ॥ १२ ॥ त्वामेवहिनसन्देहअन्येचैवनृपोत्तमाः ॥ धेनरूपेणसा
पृथ्वीबाणाञ्चितकलेवरा ॥ १३ ॥ उवाचेदंपृथुंवैन्यंधर्माधारंमहामतिम् ॥ १४ ॥ धरण्युवाच ॥ तवादेशंमहाराजसत्यंपुण्यार्थसंयुतम् ॥ प्रजानिमि

तद्यत्यर्थंविधास्यामिनसंशयः ॥ १५ ॥ उद्यमेनापिपुण्येनउपायेननरेश्वर ॥ समारम्भाःप्रसिद्ध्यन्तिपुण्याश्चैवाप्युपक्रमाः ॥१६॥ उपायंपश्यराजे
न्द्रयेनत्वंसत्यवान्भवेः ॥ धारयेश्चाःप्रजाश्चेमायेनसर्वाःप्रवर्द्धयेः ॥ १७ ॥ संलग्नाश्चोत्तमावाणाममाङ्गेतेशिलाशिताः ॥ समुद्धरस्वयंराजंश्छल्यन्नि
भृतमेषमे ॥ समांकुरुमहाराजतिष्ठन्मयियथापयः ॥ १८ ॥ सूतउवाच ॥ धनुषोऽग्रेणताञ्छैलान्नानारूपान्गुरूंस्तथा ॥ उत्सारयंस्ततःसर्वांसमरू
पांश्चकारसः ॥ १९ ॥ तदाप्रभृतितेशैलावृद्धिमापुर्द्विजोत्तमाः ॥ तस्याअज्ञात्स्वयंबाणान्स्वकीयान्नृपनन्दनः ॥ २० ॥ समुद्धृत्यततोवैन्यःप्रीतेनम
नसातदा ॥ गर्ताश्चकन्दराश्चैवबाणाघातैःसमीकृताः ॥ २१॥ एवंपृथ्वींसमांसर्वांचकारपुण्यवर्द्धनः ॥ समीकृत्यमहाभागोवत्संतस्याव्यकल्पयत् ॥
॥ २२ ॥ मनुंस्वायम्भुवंपूर्वंपरिचिन्त्यपुनःपुनः ॥ अतीतेष्वथसर्वेषुमन्वन्तरेषुसत्तमाः ॥२३॥ विषमत्वंगताभूमिःपन्थानासीच्चकुत्रचित् ॥ समानि
विषमाण्येवंस्वयमासन्द्विजोत्तमाः ॥ २४ ॥ पूर्वंमनोश्चाक्षुषस्यप्राप्तेचैवान्तरेतदा ॥ जातेपूर्वविसर्गेचविषमेचधरातले ॥ २५ ॥ ग्रामाणांचपुराणांच
पत्तनानांतथैवच ॥ देशानांक्षेत्रपन्नानांमर्यादानहिदृश्यते ॥ २६ ॥ कृषिर्नैवनवाणिज्यंनगोरक्षाप्रवर्तते ॥ नानृतंभाषतेकश्चिन्नलोभोनचमत्सरः ॥
॥ २७ ॥ नाभिमानंचवैपापंनकरोतिकदाकिल ॥ वैवस्वतस्यसम्प्राप्तेअन्तरेद्विजसत्तम ॥ २८ ॥ वैन्यस्यसम्भवात्पूर्वंप्रजानामेवसम्भवः ॥ इमाः
प्रजाद्विजाःसर्वानिवासंसमरोचयन् ॥ २९ ॥ क्वचिद्भूमौगिरौक्वापिनदीतीरेषुवैतदा ॥ कुञ्जेषुसर्वतीर्थेषुसागरस्यतटेषुच ॥ ३०॥ निवासंचक्रिरेसर्वाः
प्रजाःपुण्येनवैतदा॥ तासामाहारःसञ्जातःफलंमूलंतथामधु ॥३१॥ महताकृच्छ्रेणतासामाहारश्चद्विजोत्तमाः ॥ पृथुर्वैन्यःसमालोक्यप्रजानांकष्टमेवहि
॥३२॥ स्वायम्भुवोमनुर्वत्सःकल्पितस्तेनभूभुजा ॥ स्वपाणिःकल्पितस्तेनपात्रमेवंमहामते ॥३३॥ सपृथुःपुरुषव्याघ्रोदुदोहवसुधांतदा ॥ सर्वसस्य
मयंक्षीरंससर्वान्नंगुणान्वितम् ॥ ३४ ॥ तेनपुण्येनचान्नेनसुधाकल्पेनताःप्रजाः ॥ तृप्तिंनयन्तिदेवान्वैप्रजाःपितॄंस्तथाऽपरान् ॥ ३५ ॥ प्रसादात्तस्य
वैन्यस्यसुखंजीवन्तिताःप्रजाः॥देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चदत्त्वाचान्नंप्रजास्ततः ॥३६॥ ब्राह्मणेभ्योविशेषेणअतिथिभ्यस्तथैवच॥पुण्यास्ताभुञ्जतेपश्चात्प्र
जाःसर्वाद्विजोत्तमाः ॥ ३७ ॥ यज्ञैश्चान्येयजन्त्येवतर्पयन्तिजनार्दनम् ॥ तेनचान्नेनदेवेशंतृप्तिंगच्छन्तिदेवताः ॥ ३८ ॥ पुनर्वर्षतिपर्जन्यःप्रेषितोमा
धवेनच ॥तस्मात्पुण्यामहौषध्यःसम्भवन्तिसुपुण्यदाः ॥३९॥ सस्यजातानिसर्वाणिपृथोःप्रभृतिनान्यथा ॥ तेनान्नेनप्रजाःसर्वावर्तन्तेऽद्यापिनित्यशः
॥४०॥ऋषिभिश्चैवमिलितैर्दुग्धाचेयंवसुन्धरा॥पुनर्विप्रैर्महाभाग्यैःसत्यवद्भिःसुरैस्तथा ॥४१॥सोमोवत्सस्वरूपोऽभूद्दोग्धादेवगुरुःस्वयम् ॥ ऊर्जक्षीरं
पयःकल्पंतेनजीवन्तिचामराः॥४२॥तेषामन्नेनपुण्येनसर्वेजीवन्तिजन्तवः॥सत्यपुण्येप्रवर्तन्तेऋषिदुग्धावसुन्धरा ॥४३॥ अथातःसम्प्रवक्ष्यामियथा

दुग्धाइयंधरा॥पितृभिश्चपुरावत्सविधिनायेनवैतदा ॥४४॥सुपात्रंराजतंकृत्वास्वधाक्षीरंसुधान्वितम्॥परिकल्प्ययमंवत्संदोग्धाचान्तकएवसः ॥४५॥
नागैःसर्पैस्ततोदुग्धातक्षकंवत्समेवच॥अलाबुपात्रमादायविषंक्षीरंद्विजोत्तमाः ॥४६॥नागानांतुतथादोग्धाधृतराष्ट्रःप्रतापवान्॥सर्पानागाद्विजश्रेष्ठास्ते
नवर्तन्तिचातुलाः॥४७॥नागावर्तन्तितेनापिह्युत्युग्रेणद्विजोत्तमाः॥ विषेणघोररूपेणसर्पाश्चैवभयानकाः॥४८॥तेनैववर्तयन्त्युग्रामहाकायामहाबलाः॥
तदाहारास्तदाचारास्तद्वीर्यास्तत्पराक्रमाः ॥४९॥ अथातःसम्प्रवक्ष्यामियथादुग्धावसुन्धरा ॥ असुरैर्दानवैःसर्वैःकल्पयित्वाद्विजोत्तमाः ॥५०॥पात्र
मत्रान्नसदृशमायसंसर्वकामिकम् ॥ क्षीरंमायामयंकृत्वासर्वारातिविनाशनम् ॥५१ ॥ तेषामभूत्सर्वैवत्सोविरोचनःप्रतापवान् ॥ ऋत्विग्द्विमूर्धादैत्या
नांमधुर्दोग्धामहाबलः ॥५२॥तयाहिमाययादैत्याःप्रवर्तन्तेमहाबलाः ॥ महाप्रज्ञामहाकायामहातेजःपराक्रमाः ॥५३॥तद्बलंपौरुषंतेषांतेनजीवन्तिदा
नवाः ॥ तयैतेमाययाद्यापिसर्वमायाद्विजोत्तमाः ॥ ५४ ॥ प्रवर्तन्तेऽमितप्रज्ञास्तेतदेषामिदंबलम् ॥ तथातुदुग्धायक्षैःसासर्वाधारासुमेदिनी ॥५५॥
इतिशुश्रुमविप्रेन्द्राःपुराकल्पेमहात्मभिः ॥ अन्तर्धानमयंक्षीरमयस्पात्रेसुविस्तरे ॥ ५६ ॥ वैश्रवणोमहाप्राज्ञस्तदावत्सःप्रकल्पितः ॥ मणिधरस्य
पितापुण्यःप्राज्ञोबुद्धिमतांवरः ॥ ५७ ॥ दोग्धारजतनाभस्तुतस्याश्चासीन्महामतिः ॥ सर्वज्ञःसर्वधर्मज्ञोयक्षराजसुतोबली ॥ ५८ ॥ अष्टबाहुर्म
हातेजाद्विशीर्षःसुमहातपाः ॥ यक्षावर्तन्तितेनापिसर्वदैवद्विजोत्तमाः ॥ ५९ ॥ पुनर्दुग्धाइयंपृथ्वीराक्षसैश्चमहाबलैः ॥ तथाचैषापिशावैश्वसातुरैर्द
ग्धवारिभिः ॥ ६० ॥ उत्प्लुतंनृकपालंतंशावपात्रमयस्कृतम् ॥ सुप्रजांभोकुकामास्तेतीव्रकोपपराक्रमाः ॥ ६१ ॥ दोग्धारजतनाभस्तुतेषामा
सीन्महाबलः ॥ सुमालीनामवत्सश्चशोणितंक्षीरमेवच ॥ ६२ ॥ रक्षांसियातुधानाश्चपिशाचाश्चमहाबलाः ॥ यक्षास्तेनचजीवन्तिभूतसङ्घाश्च
दारुणाः ॥ ६३ ॥ गन्धर्वैरप्सरोभिश्चपुनर्दुग्धावसुन्धरा ॥ कृत्वावत्संसुविद्वांसंतैश्चचित्ररथंपुनः ॥६४॥ दुदुहुःपद्मपात्रेतुगान्धर्वंगीतसङ्कुलम् ॥
सुरुचिर्नामगन्धर्वस्तेषामासीन्महामतिः ॥ ६५ ॥ दोग्धापुण्यतमश्चैवतस्याश्चद्विजसत्तमाः ॥ शुचिगीतंमहात्मानःसुक्षीरंदुदुहुस्तदा ॥ ६६ ॥
गन्धर्वास्तेनजीवन्तियंक्षाश्चाप्सरसस्तथा ॥ पर्वतैश्चमहापुण्यैर्दुग्धाचेयंवसुन्धरा ॥ ६७ ॥ रत्नानिविविधान्येवओषधीश्चामृतोपमाः ॥
वत्सश्चैवमहाभागोहिमवान्परिकल्पितः ॥ ६८ ॥ मेरुर्दोग्धाचसञ्जातःपात्रंकृत्वातुशैलजम् ॥ तेनक्षीरेणसंवृद्धाःशैलाःसर्वेमहोच्छ्रयाः ॥ ६९॥ पु
नर्दुग्धामहावृक्षैःपुण्यैःकल्पद्रुमादिभिः ॥ पालाशंपात्रमानिन्युश्छिन्नदग्धप्ररोहणम् ॥ ७० ॥ शालोदुदोहपुण्याङ्गःप्लक्षीवत्सोऽभवत्तदा ॥ गुह्यकैश्चा
रणैःसिद्धैर्विद्याधरगणैस्तदा ॥ ७१ ॥ दुग्धाचेयंसर्वधात्रीसर्वकामप्रदायिनी ॥ यंयमिच्छन्तियेलोकाःपात्रवत्सविशेषणैः ॥ ७२ ॥ तैस्तैस्ते

पांददात्येवक्षीरंसद्भावमीदृशम् ॥ इयंधात्रीविधात्रीतुइयंश्रेष्ठावसुन्धरा ॥ ७३ ॥ सर्वकामदुघाधेनुरियंपुण्यैरलङ्कृता ॥ इयंज्येष्ठाप्रतिष्ठातुइयंसृष्टि
रियंप्रजा ॥ ७४ ॥ पावनीपुण्यदापुण्यासर्वसस्यप्ररोहिणी ॥ चराचरस्यसर्वस्यप्रतिष्ठायोनिरेवच ॥ ७५ ॥ महालक्ष्मीरियंविद्यासर्वविश्वमयी
सदा ॥ सर्वकामदुघादोग्ध्रीसर्वबीजप्ररोहिणी ॥ ७६ ॥ सर्वेषांश्रेयसांमातासर्वलोकधरात्वियम् ॥ पञ्चानामपिभूतानांप्रकाशोरूपमेवच ॥ ७७ ॥
आसीदियंसमुद्रान्तामेदिनीतिपरिश्रुता ॥ मधुकैटभयोःकृत्स्नामेदसासमभिप्लुता ॥ ७८ ॥ तेनेयंमेदिनीनामप्रोच्यतेब्रह्मवादिभिः ॥ ततोऽभ्युपग
मान्प्राज्ञपृथोर्वैन्यस्यसत्तमाः ॥ ७९ ॥ दुहितृत्वमनुप्राप्तादेवीपृथ्वीतिचोच्यते ॥ तेनराज्ञाद्विजश्रेष्ठाःपालितेयंवसुन्धरा ॥ ८० ॥
ग्रामाधारागृहाढ्याचपुरपत्तनमालिनी ॥ सस्याकरवतीस्फीतासर्वतीर्थमयीद्विजाः ॥ ८१ ॥ एवंवसुमतीदेवीसर्वलोकमयीसदा ॥ एवंप्रभावोग
जेन्द्रःपुराणेपरिपठ्यते ॥ ८२ ॥ पृथुर्वैन्योमहाभागःसर्वकर्मप्रकाशकः ॥ यथाविष्णुर्यथाब्रह्मायथारुद्रःसनातनः ॥ ८३ ॥ नमस्कार्यास्त्र
योदेवादेवाद्यैर्ब्रह्मवादिभिः ॥ ब्राह्मणैर्ऋषिभिःसर्वैर्नमस्कार्योनृपोत्तमः ॥ ८४ ॥ वर्णानामाश्रमाणांयःस्थापकःसर्वलोकधृक् ॥ पार्थिवैश्चमहा
भागैःपार्थिवत्वमिहेप्सुभिः ॥ ८५ ॥ आदिराजोनमस्कार्यःपृथुर्वैन्यःप्रतापवान् ॥ धनुर्वेदार्थिभिर्योधैःसदैवजयकाङ्क्षिभिः ॥ ८६ ॥ नमस्कार्यो
महाराजोवृत्तिदातामहीभृताम् ॥ एवंपात्रविशेषाश्चमयाख्याताद्विजोत्तमाः ॥ ८७ ॥ वत्सानांसुविशेषाश्चदोग्धॄणांभवदग्रतः ॥ क्षीरस्यापिविशेषंतु
यथोदिष्टंहिभूभुजा ॥ ८८ ॥ समाख्याततथाग्रेचभवतांवैयथार्थतः ॥ धन्यंयशस्यमारोग्यंपुण्यंपापप्रणाशनम् ॥ ८९ ॥ पृथोर्वैन्यस्यचरितंयः
शृणोतिद्विजोत्तमाः ॥ तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते ॥ ९० ॥ सर्वपापविशुद्धात्माविष्णुलोकंप्रयातिसः ॥ ९१ ॥ इतिश्रीपाद्मपु
राणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेपृथूपाख्यानएकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ २९ ॥ ॥ ऋषयऊचुः ॥ योऽसौवेनस्त्वयाऽख्यातःपापाचारे
णवर्तितः ॥ तस्यपापस्यकावृत्तिःकिंफलंप्राप्तवान्द्विज ॥ १ ॥ चरित्रंतस्यवेनस्यसमाख्याहियथापुरा ॥ विस्तरेणविदांश्रेष्ठत्वंनएतन्महामते
॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ चरित्रंतस्यवेनस्यवैन्यस्यापिमहात्मनः ॥ प्रवक्ष्यामिसुपुण्यंचयथान्यायंश्रुतंपुरा ॥ ३ ॥ जातेपुत्रेमहाभागेतस्मिन्पृथौ
महात्मनि ॥ विमलत्वंगतोराजाधर्मत्वंगतवान्पुनः ॥ ४ ॥ महापापानिसर्वाणिअर्जितानिनराधमैः ॥ तीर्थसङ्गप्रसङ्गेनतेषांपापंप्रयातिच
॥ ५ ॥ सतांसङ्गात्प्रजायेतपुण्यमेवनसंशयः ॥ पापानांतुप्रसङ्गेनपापमेवप्रजायते ॥ ६ ॥ सम्भाषाद्दर्शनात्स्पर्शादासनाद्भोजनात्किल ॥
पापिनांसम्भवाच्चैवकिल्बिषंपरिसञ्चरेत ॥७॥ तथापुण्यात्मकानांचपुण्यमेवप्रसञ्चरेत्॥महातीर्थप्रसङ्गेनपापाःशुध्यन्तिनान्यथा॥८॥ पुण्यांगतिंप्रया

न्त्येतेनिर्द्धूताशेषकल्मषाः ॥ ९ ॥ ऋषयऊचुः ॥ तत्कथंयान्तितेपापाःपरांसिद्धिंद्विजोत्तम ॥ तन्नोविस्तरतोब्रूहिश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते ॥ १० ॥ सूत
उवाच ॥ लुब्धकाश्चमहापापाःसञ्जातादासधीवराः ॥ रेवाचयमुनागङ्गातासामम्भसिसंस्थिताः ॥ ११ ॥ ज्ञानतोऽज्ञानतःस्नात्वासङ्क्रीडन्तेतच
वैजले ॥ महानद्याःप्रसङ्गेनतेयान्तिपरमांगतिम् ॥ १२ ॥ दासत्वंपापसङ्घातंपरित्यज्यव्रजन्तिते॥ पुण्यतोयप्रसङ्गाच्चह्याप्लुताःसर्वएवते ॥ १३ ॥
महानद्याःप्रसङ्गाच्चअन्यामांनैवसत्तमाः ॥ महापुण्यजनस्यापिपापंनश्यतिपापिनाम् ॥ १४ ॥ प्रसङ्गाद्दर्शनात्स्पर्शान्नात्रकार्याविचारणा ॥ अत्रा
र्थेश्रूयतेविप्राइतिहासोऽघनाशनः ॥ १५ ॥ तंवोह्यद्यप्रवक्ष्यामिबहुपुण्यप्रदायकम् ॥ कश्चिदस्तिमृगव्याधःसुलोभाख्योमहावने ॥ १६ ॥ श्वभि
र्वागुरिजालैश्चधनुर्बाणैस्तथैवच ॥ मृगान्घातयतेनित्यंपिशितास्वादलम्पटः ॥ १७॥ एकदातुसुदुष्टात्माबाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ श्वभिःपरिवृतोदुर्गंव
नंविन्ध्यस्यवैगतः ॥ १८ ॥ मृगान्रुरून्वराहांश्चभीतान्सूदितवान्बहून् ॥ रेवातीरंसमासाद्यकश्चिच्छफरघातकः ॥ १९ ॥ शफरान्सूदयित्वासनि
र्जगामबहिर्जलात् ॥ मृगव्याधस्यलोभस्यभयत्रस्तातत्तोमृगी ॥ २०॥ जीवत्राणपरासाऽतीभीताचलितचेतना ॥ त्वरमाणापलायन्तीरेवातीरंसमा
श्रिता ॥२१॥ श्वभिश्चचालितासातुबाणघातक्षतातुरा ॥ श्वसनस्यापिवेगेनसुलोभोमृगघातकः ॥ २२ ॥ पृष्ठएवसमायातिपुरतोयातिसामृगी ॥
दृष्टवांस्तांशफरहाबाणपाणिःसमुद्यतः ॥ २३ ॥ धनुरानम्यवेगेनअनुरुध्यचतांमृगीम् ॥ तावल्लुब्धकलोभाख्यःश्वभिःसार्द्धंसमागतः ॥ २४ ॥
नहन्तव्यामदीयेयंमृगयांमेसमागता ॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यमीनहामांसलम्पटः ॥ २५ ॥ बाणंमुमोचदुष्टात्मातामुद्दिश्यमहाबलः ॥ निहतामृग
लुब्धेनबाणेननिशितेनच ॥ २६ ॥ प्रमृतासामृगीतत्रबाणाभ्यांपापचेतसोः ॥ श्वभिर्दन्तैःसमाक्रान्तात्वरमाणापपातसा ॥ २७ ॥ शिखराच्चह्रदेपु
ण्येरेवायाःपापनाशने ॥ श्वानश्चत्वरमाणास्तेपतिताविमलेह्रदे ॥ २८ ॥ मृगव्याधोवदत्येवंधीवरंक्रोधमूर्च्छितः ॥ मदीयेयंमृगीदुष्टकस्माद्धा
तौहतात्वया ॥ २९ ॥ तमुवाचपुनःसोऽपिमीनहामृगघातकम् ॥ मदीयेयंनसन्देहश्चावलिप्तःप्रभाषसे ॥ ३० ॥ युध्यमानौततस्तौतुद्रावेतौतु
परस्परम् ॥ क्रोधलोभान्महाभागौपतितौविमलेजले ॥ ३१ ॥ तस्मिन्कालेमहापर्ववर्ततेगतिदायकम् ॥ अमावास्यासमायोगंमहापुण्यफलप्र
दम् ॥ ३२ ॥ वेलायांपतिताःसर्वेपर्वणस्तस्यसत्तमाः ॥ जपध्यानविहीनास्तेभावसत्यविवर्जिताः ॥ ३३ ॥ तीर्थस्नानप्रसङ्गेनमृगीश्वाचसलुब्ध
कः ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तास्तेगताःपरमांगतिम् ॥ ३४ ॥ तीर्थानांचप्रभावेनसतांसङ्गाद्द्विजोत्तमाः ॥ नाशयेत्पापिनांपापंदहेदग्निरिवेन्धनम् ॥३५॥
तेषामेवंहिसंसर्गादृषीणांचमहात्मनाम् ॥ सम्भाषाद्दर्शनान्नष्टंस्पर्शाच्चैवनृपस्यच ॥ ३६ ॥ वेनस्यकल्मषंनष्टंसतांसङ्गात्पुराकिल ॥ अत्युग्रपुण्य

संसर्गात्पापंनश्यतिपापिनाम्'॥ ३७ ॥ अत्युग्रपापिनांसङ्गात्पापमेवप्रसञ्चरेत् ॥ मातामहस्यदोषेणसंलिप्तोवेनएवसः ॥ ३८ ॥ ऋषयऊचुः ॥ मा
तामहस्यकोदोषस्तंनोविस्तरतोवद ॥ समृत्युःसचवैकालःसयमोधर्मएच ॥ ३९ ॥ नहिंसकोहिकस्यापिपदेतस्मिन्प्रतिष्ठितः ॥ चराचराश्चयेलोकाः
स्वकर्मवशवर्तिनः ॥४० ॥ जीवन्तिचम्रियन्तेचभुञ्जन्त्येवंस्वकर्मभिः ॥ पापाःपश्यन्तितंघोरंतेषांकर्मविपाकतः ॥ ४१ ॥ निरयेषुचसर्वेषुकर्मणेवंसु
पुण्यवान् ॥ योजयंत्ताडयेत्सूतयमएषदिनेदिने ॥ ४२ ॥ सर्वेष्वेवसुपुण्येषुकर्मस्वेवंसपुण्यवान् ॥ योजयत्येवधर्मात्मानस्यदोषोनदृश्यते ॥
समृत्योःकेनदोषेणपापीवेनस्त्वजायत ॥ ४३ ॥ सूतउवाच ॥ समृत्युःशास्कोनित्यंपापानांदुष्टचेतसाम् ॥ ४४ ॥ वर्ततेकालरूपेणतेषांकर्मविमृश्य
ति ॥ दुष्कृतंकर्मयस्यापिकर्मणातेनघातयेत् ॥ ४५ ॥ तस्यपापंविदित्वासौनयत्येवंहितंयमः ॥ सुकृतात्मालभेत्स्वर्गंकर्मणासुकृतेनवै ॥ ४६ ॥
योजयत्येषतान्सर्वान्मृत्युरेवसुदूतकैः ॥ महतासौख्यभावेनगीतमङ्गलकारिणा ॥ ४७ ॥ दानभोगादिभिश्चैवयोजयेच्चकृतात्मकान् ॥ पीडाभिर्विवि
धाभिश्चक्लेशैःकाष्ठैश्चदारुणैः ॥ ४८ ॥ त्रासयेत्ताडयेच्छ्रिप्रान्सक्रोधोमृत्युरेवतान् ॥ कर्मण्येवंहितम्यापिव्यापारःपरिवर्तते ॥ ४९ ॥ मृत्योश्चा
पिमहाभागलोभात्पुण्यात्प्रजायते ॥ सुनीथानामवैकन्यासञ्जातैषामहात्मनः ॥ ५० ॥ पितुःकर्मविमृश्यैवक्रीडमानासदैवसा ॥ प्रजानांशास्ति
कर्तारंपुण्यपापनिरीक्षणम् ॥ ५१ ॥ सातुकन्यामहाभागासुनीथानामतस्यसा ॥ रममाणावनंप्राप्तासखीभिःपरिवारिता ॥ ५२ ॥ तत्रापश्य
न्महाभागंगन्धर्वतनयंवरम् ॥ गीतकोलाहलस्यापिसुशङ्खंनामसातदा ॥ ५३ ॥ ददर्शचारुसर्वाङ्गंतप्यन्तंसुमहत्तपः ॥ गीतविद्यासुसिद्ध्यर्थं
ध्यायमानंसरस्वतीम् ॥ ५४ ॥ तस्योपघातमेवासौसाचकारदिनेदिने ॥ सुशङ्खःक्षमतेनित्यंगच्छगच्छेतिसोऽब्रवीत् ॥ ५५ ॥ प्रेपितानैवगच्छे
त्साविघ्नमेवसमाचरेत् ॥ तेनैवमुक्तासाक्रुद्धाऽताडयत्तपसिस्थितम् ॥ ५६ ॥ तामुवाचततःक्रुद्धःसुशङ्खःक्रोधमूर्च्छितः ॥ दुष्टेपापसमाचारेकस्मा
द्विघ्नस्त्वयाकृतः ॥ ५७ ॥ ताडनात्ताडनंदुष्टेनकुर्वन्तिमहाजनाः ॥ आक्रुष्टानैवकुप्यन्तिइतिधर्मस्यसंस्थितिः ॥ ५८ ॥ त्वयाहंघातितःपापेनिर्दोष
स्तपसान्वितः ॥ एवमुक्त्वासधर्मात्मासुनीथांपापचारिणीम् ॥ ५९॥ विरराममहाक्रोधाज्ज्ञात्वानारींनिवर्तितः ॥ ततःसापापमोहाद्वाबाल्याद्वातमि
हैवच ॥ ६० ॥ समुवाचमहात्मानंसुशङ्खंतपसिस्थितम् ॥ त्रैलोक्यवासिनांतातोममैवपरिघातकः॥६१॥असतोघातयेन्नित्यंसत्यान्सपरिपालयेत् ॥
नैवदोषोभवेत्तस्यमहापुण्येनवर्तयेत्॥६२॥एवमुक्त्वागतासातुपितरंवाक्यमब्रवीत् ॥ मयाहिताडितस्तातगन्धर्वतनयोवने ॥६३॥तपस्तपन्सदैकान्ते
कामक्रोधविवर्जितः ॥ समामुवाचधर्मात्माक्रोधरागसमन्वितः ॥६४॥ नाताडयेत्ताडयन्तंक्रोशन्तंनैवक्रोशयेत्॥इत्युवाचसमांतातनन्मेत्वंकारणंवद

॥६५॥ एवमुक्तःसर्वैमृत्युःसुनीथांद्विजसत्तमाः॥किंचिन्नोवाच धर्मात्माप्रश्नप्रत्युत्तरंततः ॥६६ ॥ वनंप्राप्तापुनःसाहिसुशङ्खोयत्रसंस्थितः ॥ कशाघाते
स्ततोदौष्ट्याज्जघानतपतांवरम्॥६७॥ सुशङ्खस्ताडितोविप्रामृत्योश्चैवहिकन्यया॥ततःक्रुद्धोमहातेजाःशशापतनुमध्यमाम्॥६८॥निर्दोषोहियतोदुष्टत्व
यैवपरिताडितः ॥ अहमत्रवनेसंस्थस्तस्माच्छापंददाम्यम् ॥६९ ॥ गार्हस्थ्यंचसमास्थायसहभर्त्रायदाशृणु ॥ पापाचारमयःपुत्रोदेवब्राह्मणनिन्दकः
॥ ७० ॥ सर्वपापरतोदुष्टतवगर्भेभविष्यति ॥ एवंश्रुत्वागतःसोऽपितपएवसमाश्रितः ॥ ७१ ॥ गतेतस्मिन्महाभागेसासुनीथागृहंगता ॥ समाचष्ट
महात्मानंपितरंतप्तमानसा ॥ ७२ ॥ यथाशप्तातदातेनगन्धर्वतनयेनसा ॥ तत्सर्वंसंश्रुतंतेनमृत्युनापरिभाषितम् ॥ ७३ ॥ कस्मात्त्वयाताडितोऽसौ
तपस्वीदोषवर्जितः ॥ युक्तंनैवकृतंपुत्रितपतस्तस्यताडनम् ॥ ७४ ॥ एवमाभाष्यधर्मात्मामृत्युःपरमदुःखितः ॥ बभूवसहितत्तस्यादिष्टमेवंविचिन्त
यन् ॥ ७५ ॥ सूतउवाच ॥ अत्रिपुत्रोमहातेजाअङ्गोनामप्रतापवान् ॥ एकदातुगतोविप्रानन्दनंप्रतिसद्विजः ॥ ७६ ॥ तत्रदृष्ट्वादेवराजंतमिन्द्रंपाक
शासनम् ॥ अप्सरसांगणैर्युक्तंगन्धर्वैःकिन्नरैस्तथा ॥ ७७ ॥ गीयमानंगीतगैश्चसुस्वरैःसप्तकैस्तथा ॥ वीज्यमानंसुगन्धैश्चव्यजनैःसर्वतोऽपितम्
॥ ७८ ॥ योषिद्भीरूपयुक्ताभिश्चामरैर्हंसगामिभिः ॥ छत्रेणहंसवर्णेनचन्द्रबिम्बानुकारिणा ॥ ७९ ॥ राजमानंसहस्राक्षंसर्वाभरणभूषितम् ॥
कामक्रीडागतंदेवंदृष्टवानमितौजसम् ॥ ८० ॥ तस्यपार्श्वेमहाभागांपौलोमींचारुमङ्गलाम् ॥ रूपेणतेजसाचैवतपसाचयशस्विनीम् ॥ ८१ ॥
सौभाग्येनविराजन्तींपातिव्रत्येनतांसतीम् ॥ तयासहसहस्राक्षःसरेमेनन्दनेवने ॥ ८२ ॥ तस्यलीलांसमालोक्यअङ्गश्चैवद्विजोत्तमः ॥ धन्योवैदेव
राजोऽयमीदृशैःपरिवारितः ॥ ८३ ॥ अहोऽस्यतपसोवीर्यंयेनप्राप्तंमहत्पदम् ॥ यदाममेदृशःपुत्रःसर्वलोकप्रधारकः ॥ ८४ ॥ भवेत्तदामहत्सौख्यं
प्राप्स्यामीहनसंशयः ॥ इतिचिन्तापरोभूत्वात्वरमाणोगृहंगतः ॥ ८५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३० ॥ सूत
उवाच ॥ अथत्वङ्गोमहातेजादृष्ट्वेन्द्रस्यसम्पदम् ॥ भोगंचैवविलासंचलीलांतस्यमहात्मनः ॥ १ ॥ कथंमेइन्द्रसदृशःपुत्रःस्याद्धर्मसंयुतः ॥
चिन्तयित्वाक्षणंचैवअङ्गोधर्मभृतांवरः ॥ २ ॥ स्वकंगेहंसमायातःमत्वङ्गःसत्यतत्परः ॥ अत्रिंपप्रच्छपितरंप्रणतोनम्रकन्धरः ॥ ३ ॥ कोऽयंपुण्य
समाचारोभुङ्क्तऐन्द्रंपदंमहत् ॥ कस्यपुण्यस्यवैपुष्टिःकिंकृतंकर्मकीदृशम् ॥ ४ ॥ कीदृशंतपएतस्यकमाराधितवान्पुरा ॥ एतन्मेविस्तरेणत्वंब्रूहिसत्य
वतांवर ॥ ५ ॥ अत्रिरुवाच ॥ साधुसाधुमहाभागयद्येवंपृच्छसेमयि ॥ चरित्रमिन्द्रस्यवत्सतन्मेनिगदतःशृणु ॥ ६ ॥ सुव्रतोनाममेधावीपुराब्राह्म
णसत्तमः ॥ तेनकृष्णोहृषीकेशस्तपसाचैवतोषितः ॥ ७ ॥ पुण्यंगर्भंपुनःप्राप्तोह्यदित्याःकश्यपात्किल ॥ विष्णोश्चैवप्रसादेनसुरराजोबभूवह

॥८॥ अङ्गउवाच ॥कथमिन्द्रसमःपुत्रोममस्यात्पुत्रवत्सल ॥ तदुपायंसमाचक्ष्वत्वंहिज्ञानवतांवरः ॥९॥अत्रिरुवाच॥ समासेनैवतस्यैवसुव्रतस्यमहा
त्मनः ॥ चरित्रमखिलंपुण्यंनिशामयमहामते ॥ १० ॥ यथासुव्रतमेधावीपुराराधितवान्हरिम् ॥ तस्यभावंचभक्तिंचध्यानंचैवमहात्मनः॥ ११ ॥
समालोक्यजगन्नाथोदत्तवान्वैमहत्पदम् ॥ सऐन्द्रंसर्वभोगाढ्यंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ १२ ॥ विष्णोश्चैवप्रसादाच्चपदंभुङ्क्तेत्रिलोकधृक् ॥ एवंतेसर्व
माख्यातमिन्द्रस्यापिविचेष्टितम् ॥ १३ ॥ भक्त्यातुष्यतिगोविन्दोभावध्यानेनसत्तम ॥ सर्वंददातितुष्टात्माभक्त्यासन्तोषितोहरिः ॥ १४ ॥ तस्मा
दाराध्यगोविन्दंसर्वदंसर्वसम्भवम् ॥ सर्वज्ञंसर्ववेत्तारंसर्वेषांपुरुषंवरम् ॥ १५ ॥ तस्मात्प्राप्स्यसिसर्वंत्वंयद्यदिच्छसिनन्दन ॥ १६ ॥ सुखस्य
दातापरमार्थदातामोक्षस्यदाताजगतांहिनाथः ॥ तस्मात्तमाराधयगच्छपुत्रसम्प्राप्स्यसेइन्द्रसमंहिपुत्रम् ॥१७॥ आकर्ण्यवाक्यंपरमार्थयुक्तमुक्तंमहा
त्मात्रऋषिणाहितेन ॥ सङ्गृह्यतत्त्वंवचनस्यतस्यप्रणम्यतंशाश्वतमभ्ययात्सः ॥१८॥ आमन्त्र्यचाङ्गःपितरंमहात्माब्रह्मात्मजंब्रह्मसमानमेव ॥ सम्प्राप्त
वान्मेरुगिरेस्तुशृङ्गंतंकाञ्चनैरत्नमयैःसमेतम् ॥ १९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेएकत्रिंशोऽध्यायः
॥ ३१ ॥ सूतउवाच ॥ नानारत्नैःसुदीप्ताङ्गोहाटकेनापिसर्वतः ॥ राजमानोगिरिश्रेष्ठोयथासूर्यःस्वरश्मिभिः ॥ १ ॥ छायामशोकांसम्प्राप्य
शीतलांसुखदायिनीम् ॥ ध्यायन्तियोगिनःसर्वेउपविष्टादृढासने ॥ २ ॥ क्वचित्तपन्तिमुनयःक्वचिद्गायन्तिकिन्नराः ॥ सन्तुष्टाऋषिगन्धर्वावीणाताल
कराविलाः ॥ ३ ॥ तालमानलयेलीनाःस्वरैःसप्तभिरन्वितैः ॥ मूर्च्छनारक्तिसंयुक्तंव्यक्तंगीतंमनोहरम् ॥ ४ ॥ तस्मिन्वैपर्वतश्रेष्ठेचन्दनच्छाय
संश्रिताः ॥ गन्धर्वागीततत्त्वज्ञागीतंगायन्तितत्पराः ॥ ५ ॥ नृत्यन्तियोषितस्तत्रदेवानांपर्वतोत्तमे ॥ पापहापुण्यदोदिव्यःशुश्रेयसांप्रदायकः
॥ ६ ॥ वेदध्वनिःसुमधुरःश्रूयतेपर्वतोत्तमे ॥ चन्दनाशोकपुन्नागैःशालैस्तालैस्तमालकैः ॥ ७ ॥ वटैस्तुमेघसङ्काशैराजतेपर्वतोत्तमः ॥ सन्तानकैः
कल्पवृक्षैरम्भापादपसङ्कुलैः ॥ ८ ॥ नगेन्द्रोभातिसर्वत्रनाकवृक्षैःसुपुष्पितैः ॥ नानाधातुसमाकीर्णोनानारत्नचयोगिरिः ॥ ९ ॥ नानाकौतुक
संयुक्तोनानामङ्गलसंयुतः ॥ वेदवृन्दैःसुसञ्जुष्टोह्यप्सरोगणसङ्कुलः ॥ १० ॥ ऋषिभिर्मुनिभिःसिद्धैर्गन्धर्वैःपरिभातिसः ॥ गजैश्चाचलसङ्काशैः
सिंहनादैर्विराजते ॥ ११ ॥ शरभैर्मत्तशार्दूलैर्मृगधूर्तैरलङ्कृतः ॥ वापीकूपतडागैश्चसम्पूर्णैर्विमलोदकैः ॥ १२ ॥ हंसकारण्डवाकीर्णैःसर्वत्र
परिशोभते ॥ कनकोत्पलैश्चश्वेतैश्चरक्तोत्पलैर्विराजते ॥ १३ ॥ नदीस्रवणसङ्घातैर्विमलैश्चोदकैस्तथा ॥ शालतालैश्चरूपैश्चसगजैःस्फाटिकै
स्तथा ॥ १४ ॥ विस्तीर्णैःकाञ्चनैर्दिव्यैःसूर्यवह्निसमप्रभैः ॥ शिलातलैश्चसम्पूर्णःशैलराजोविराजते ॥ १५ ॥ विमानैर्देवतानांचप्रासा

दैःपर्वतोत्तमैः ॥ हंसचन्द्रप्रतीकाशैर्हेमदण्डैरलङ्कृतः ॥ १६ ॥ कलशैश्चामरैर्युक्तैःप्रासादैःपरिशोभितः ॥ नानागुणप्रमुदितदेववृन्दैश्चशोभितः
॥ १७ ॥ देववृन्दैरनेकैश्चगन्धर्वैश्चारणैस्तथा ॥ सर्वत्रराजतेपुण्योमेरुर्गिरिवरोत्तमः ॥ १८ ॥ तस्माद्गङ्गामहापुण्यापुण्यतोयामहानदी ॥
प्रसूतापुण्यतीर्थाढ्याहंसपद्मैःसमाकुला ॥ १९ ॥ मुनिभिःसेव्यमानासाऋषिसङ्घैर्महानदी ॥ एवंगुणंगिरिश्रेष्ठंपुण्यकौतुकमङ्गलम् ॥ २० ॥ अङ्ग
श्चात्रिसुतःपुण्यःप्रविवेशमहामुनिः॥गङ्गातीरेसुपुण्येचएकान्तेचारुकन्दरे ॥२१॥ तत्रोपविश्यमेधावीकामक्रोधविवर्जितः॥सर्वेन्द्रियाणिसंयम्यहृषीके
शंमनोगतम् ॥ २२ ॥ ध्यायमानःसधर्मात्माकृष्णंक्लेशापहंप्रभुम् ॥ आसनेशयनेयानेध्यानेचमधुसूदनम् ॥ २३ ॥ नित्यंपश्यतियुक्तात्मायोगयु
क्तोजितेन्द्रियः ॥ चराचरेषुजीवेषुतेषुपश्यतिकेशवम् ॥ २४ ॥ आर्द्रेषुचैवशुष्केषुसर्वेष्वन्येषुसद्द्विजः ॥ एवंवर्षशतंजातंतप्यमानस्यतस्यच॥२५॥
समालोक्यजगन्नाथश्चक्रपाणिर्द्विजोत्तमम् ॥ बहुविघ्नान्सुघोरांश्चदर्शयत्येवनित्यशः ॥ २६ ॥ तेजसातस्यदेवस्यनृसिंहस्यमहात्मनः ॥ निरात
ङ्कःसधर्मात्मादहत्यग्निरिवेन्धनम् ॥ २७ ॥ नियमैःसंयमैश्चान्यैरुपवासैर्द्विजोत्तमः ॥ क्षीयमाणस्तुसञ्जातोदीप्यमानःस्वतेजसा ॥ २८ ॥ सूर्य
पावकसङ्काशस्त्वङ्गएवंप्रदृश्यते ॥ एवंतपःसुनिरतंध्यायमानंजनार्दनम् ॥ २९ ॥ आविर्भूयाब्रवीद्देवोवरंवरयमानद ॥ तंचदृष्ट्वाहृषीकेशमङ्गःपरम
निर्वृतः ॥ ३० ॥ तुष्टावप्रणतोभूत्वावासुदेवंप्रसन्नधीः ॥ ३१ ॥ अङ्गउवाच ॥ त्वंगतिःसर्वभूतानांभूतभावनपावन ॥ भूतात्मासर्वभूतेशनमस्तु
भ्यंगुणात्मने ॥ ३२ ॥ गुणरूपायगुह्यायगुणातीतायतेनमः ॥ गुण्यायगुणकर्त्रेचगुणाढ्यायगुणात्मने ॥ ३३ ॥ भवायभवकर्त्रेचभक्तानांभवहारि
णे ॥ भवोद्भवायगुह्यायनमोभवविनाशिने ॥३४॥ यज्ञाययज्ञरूपाययज्ञेशायनमोनमः ॥ यज्ञकर्मप्रसङ्गायनमःशङ्खधरायच ॥ ३५ ॥ नमोनमोहिर
ण्यायनमोरथाङ्गधारिणे॥सत्यायसत्यभावायसर्वसत्यमयायच॥३६॥धर्मायधर्मकर्त्रेचसर्वकर्त्रेचतेनमः॥धर्माङ्गायसुवीरायधर्माधारायतेनमः ॥३७॥
नमःपुण्यायपुत्रायह्यपुत्रायमहात्मने ॥ मायामोहविनाशायसर्वमायाकरायते॥३८॥मायाधरायमूर्तायत्वमूर्तायनमोनमः॥ सर्वमूर्तिधरायैवशङ्कराय
नमोनमः ॥ ३९ ॥ ब्रह्मणेब्रह्मरूपायपरब्रह्मस्वरूपिणे ॥ नमस्तेसर्वधाम्नेचनमोधामधरायच ॥ ४० ॥ श्रीमतेश्रीनिवासायश्रीधरायनमोनमः ॥
क्षीरसागरवासायचामृतायचतेनमः ॥ ४१ ॥ महौषधायघोरायमहाप्रज्ञापरायच ॥ अक्रूरायप्रमेध्यायमेध्यानांपतयेनमः॥ ४२ ॥अनन्तायह्यशेषा
यचानघायनमोनमः ॥ आकाशस्यप्रकाशायपक्षिरूपायतेनमः ॥ ४३ ॥ हुतायहुतभोक्त्रेचहवीरूपायतेनमः ॥ बुद्धायबुधरूपायसदाबुद्धायतेनमः
॥ ४४ ॥ नमोहव्यायकव्यायस्वधाकारायतेनमः ॥ स्वाहाकारायशुद्धायह्यव्यक्तायमहात्मने ॥ ४५ ॥ व्यासायव्यासवायैववसुरूपायतेनमः ॥

वासुदेवायविश्वायवह्निरूपायतेनमः ॥ ४६ ॥ हरयेकेवलायैववामनायनमोनमः ॥ नमोनृसिंहदेवायसत्त्वपालायतेनमः ॥ ४७ ॥ नमोगोविन्द
गोपायनमएकाक्षरायच ॥ नमःसर्वाक्षरायैवहंसरूपायतेनमः ॥ ४८ ॥ त्रितत्त्वायनमस्तुभ्यंपञ्चतत्त्वायतेनमः॥ पञ्चविंशतितत्त्वायतत्त्वाधाराय
वैनमः ॥ ४९ ॥ कृष्णायकृष्णरूपायलक्ष्मीनाथायतेनमः ॥ नमःपद्मपलाशाक्षआनन्दायपरायच ॥५०॥नमोविश्वम्भरायैवपापनाशायवैनमः॥
नमःपुण्यसुपुण्यायसत्यधर्मायतेनमः ॥ ५१ ॥ नमोनमःशाश्वतअव्ययायनमोनमःसर्वनभोमयाय ॥ श्रीपद्मनाभायमहेश्वरायनमामितेकेश
वपादपद्मम् ॥ ५२ ॥ आनन्दकन्दकमलाप्रियवासुदेवसर्वेशईशमधुसूदनदेहिदास्यम् ॥ पादौनमामितवकेशवजन्मजन्मकृपांकुरुष्वममशान्तिद
शङ्खपाणे ॥ ५३ ॥ संसारदारुणहुताशनतापदग्धंपुत्रादिबन्धुमरणैर्बहुशोकतापैः ॥ ज्ञानाम्बुदेनममप्लावयपद्मनाभदीनस्यमच्छरणरूपभवस्वनाथ
॥ ५४ ॥ एवंस्तोत्रंसमाकर्ण्यत्वङ्गस्यापिमहात्मनः ॥ दर्शयित्वास्वकंरूपंघनश्याममहौजसम् ॥ ५५ ॥ शङ्खचक्रगदापाणिपद्महस्तंमहाप्रभुम् ॥
वैनतेयसमारूढमात्मरूपंप्रदर्शितम् ॥ ५६ ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गंहारकङ्कणकुण्डलैः ॥ राजमानंपरंदिव्यंनिर्मलंवनमालया ॥ ५७ ॥ अङ्गस्याग्रे
हृषीकेशःशोभमानमहत्प्रभः ॥ श्रीवत्साङ्केनपुण्येनकौस्तुभेनजनार्दनः ॥ ५८ ॥ दर्शयित्वास्वकंदेहंसर्वदेवमयोहरिः ॥ सउवाचमहात्मानंतमङ्ग
मृषिसत्तमम् ॥ ५९ ॥ भोभोविप्रमहाभागश्रूयतांवचनंशुभम् ॥ मेघगम्भीरघोषेणसमाभाष्यद्विजोत्तमम् ॥ ६० ॥ तपसानेनतुष्टोऽस्मिवरंवरय
शोभनम् ॥ तुष्यमाणंहृषीकेशंतंदृष्ट्वाकमलापतिम् ॥६१ ॥ दीप्यमानंविराजन्तंविश्वरूपंजनेश्वरम् ॥ पादाम्बुजद्वयंतस्यप्रणम्यचपुनःपुनः॥६२॥
हर्षेणमहताविष्टस्तमुवाचजनार्दनम् ॥ दासोऽहंतवदेवेशशङ्खचक्रगदाधर ॥ ६३ ॥ वरंमेदातुकामोऽसिदेहित्वंवंशजंसुतम् ॥ दिविशक्रोयथाऽऽभा
तिसर्वतेजःसमन्वितः ॥ ६४ ॥ तादृशंदेहिमेपुत्रंसर्वलोकस्यरक्षकम् ॥ सर्वदेवप्रियंदेवब्रह्मण्यंधर्मपण्डितम् ॥ ६५ ॥ दातारंज्ञानसम्पन्नंधर्मतेजःसम
न्वितम् ॥ त्रैलोक्यरक्षकंकृष्णंसत्यधर्मानुपालकम् ॥ ६६ ॥ यज्वनामुत्तमंचैकंशूरंत्रैलोक्यभूषणम् ॥ ब्रह्मण्यंवेदविद्वांसंसत्यसन्धंजितेन्द्रियम्
॥ ६७ ॥ अजितंसर्वजेतारंविष्णुतेजःसमप्रभम् ॥ वैष्णवंपुण्यकर्तारंपुण्यजंपुण्यलक्षणम् ॥ ६८ ॥ शान्तंतुतपसोपेतंसर्वशास्त्रविशारदम् ॥ वेद
ज्ञंयोगिनांश्रेष्ठंभवतोगुणसंनिभम् ॥ ६९ ॥ ईदृशंदेहिमेपुत्रंदातुकामोयदावरम् ॥ ७० ॥ श्रीवासुदेवउवाच ॥ एभिर्गुणैःसमोपेतस्तवपुत्रोभ
विष्यति ॥ अत्रिवंशस्यवैधर्ताविश्वस्यास्यमहामते ॥ ७१ ॥ तेजसायशसापुण्यैःपितरंचोद्धरिष्यति ॥ उद्धरिष्यतियःसत्यैःपितरंचपितामहम्
॥ ७२ ॥ भवान्यास्यतिमेस्थानंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तमङ्गंप्रतिसद्विज ॥ ७३ ॥ कस्यचित्पुण्यवीर्यस्यपुण्यांकन्यांनिवा

हय ॥ तस्यास्तुत्पादयसुतंशुभंपुण्यावहप्रियम् ॥ ७४ ॥ सभविष्यतिधर्मात्मामत्प्रसादान्महामते ॥ सर्वज्ञःसर्ववेत्ताचयादृशोवाञ्छितस्त्वया
॥ एवंवरंततोदत्त्वाअन्तर्धानंगतोहरिः ॥ ७५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेअङ्गवरप्रदानंनामद्वात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३२ ॥
ऋषयऊचुः ॥ शप्तागन्धर्वपुत्रेणसुशङ्खेनमहात्मना ॥ तस्यशापात्कथंजाताकिंकिंकर्मकृतंतया ॥ १ ॥ सलेभेकीदृशंपुत्रंतस्यशापाद्द्विजोत्तम ॥ सु
नीथायाश्चचरितंत्वंनोविस्तरतोवद ॥ २ ॥ सूतउवाच ॥ सुशङ्खेनापितेनैवसाशप्तातनुमध्यमा ॥ पितुःस्थानंगतासातुसुनीथादुःखपीडिता ॥ ३ ॥
पितरंचात्मनश्चैवचरितंचप्रकाशितम् ॥ श्रुतवान्सोऽपिधर्मात्मामृत्युःसत्यवतांवरः ॥ ४ ॥ तामुवाचसुनीथांतुसुतांशप्तांमहात्मना ॥ भवत्यादु
ष्कृतंपापंधर्मतेजःप्रणाशनम् ॥ ५ ॥ कस्मात्कृतंमहाभागेसुशान्तस्यहिताडनम् ॥ विरुद्धंसर्वलोकस्यभवत्यापरिकल्पितम् ॥ ६ ॥ कामक्रोध
विहीनंतंसुशान्तंधर्मवत्सलम् ॥ तपोमार्गेविलीनंचपरब्रह्मणिसंस्थितम् ॥ ७ ॥ तमेवघातयेद्योवैतस्यपापंशृणुष्वहि ॥ पापात्माजायतेपुत्रःकिल्बिषं
लभतेबहु ॥ ८ ॥ ताडयन्तंताडयेद्यःक्रोशन्तंक्रोशयेत्पुनः ॥ तस्यपापंसवैभुङ्क्तेताडितस्यनसंशयः॥९ ॥ सवैशान्तोजितात्माचताडयन्तंनताडयेत् ॥
निर्दोषंप्रतियेनापिताडनंचकृतंसुते ॥ १० ॥ पश्चान्मोहेनपापेननिर्दोषेऽपिचताडयेत् ॥ निर्दोषंप्रतियेनापिद्रोहःक्रियतेवृथा ॥ ११ ॥ निर्दोषंता
डयेत्पश्चान्मोहात्पापेनकेनचित् ॥ सपापीपापमाप्नोतिनिर्दोषस्यशरीरजम् ॥ १२ ॥ निर्दोषोघातयेत्तंवैताडन्तंपापचेतसम् ॥ पुनरुत्थायवेगेनसा
हसात्पापचेतनम् ॥ १३ ॥ पापकर्तुश्चयत्पापंनिर्दोषंप्रतिगच्छति ॥ ताडनंनैवतस्माद्वैकार्यंदोषवतोऽपिच ॥ १४ ॥ दुष्कृतंचमहत्पुत्रित्वयैवपरिपा
लितम् ॥ शप्तातेनापियाचैवतस्मात्पुण्यंसमाचर ॥१५ ॥ सतांसङ्गंसमासाद्यसदैवपरिवर्तय ॥ योगध्यानेनज्ञानेनपरिवर्तयनन्दिनि ॥ १६ ॥ सतां
सङ्गोमहापुण्योबहुश्रेयोविधायकः ॥ बालेपश्यसुदृष्टान्तंसतांसङ्गस्ययद्गुणम् ॥ १७ ॥ अपांसंस्पर्शनात्पानात्स्नानात्तत्रमहाधियः ॥ मुनयःसिद्धि
मायान्तिबाह्याभ्यन्तरक्षालिताः ॥१८॥ आयुष्मन्तोभवन्त्येतेलोकाःसर्वेचराचराः ॥ आपःशान्ताःसुशीताश्चमृदुगात्राःप्रियङ्कराः॥१९॥ निर्मलास्र
सवत्यश्चपुण्यवीर्यामलापहाः ॥ तथासन्तस्त्वयाज्ञेयानिषेव्याश्चप्रयत्नतः ॥२०॥ यथावह्निप्रसङ्गाच्चमलंत्यजतिकाञ्चनम् ॥ तथासतांहिसंसर्गात्पापं
त्यजतिमानवः ॥ २१ ॥ सत्यवह्निःप्रदीप्तश्चप्रज्वलेत्पुण्यतेजसा ॥ सत्येनदीप्ततेजास्तुज्ञानेनापिसुनिर्मलः ॥ २२॥ अत्युष्णोध्यानभावेनअस्पृश्यः
पापजैर्नरैः ॥ सत्यवह्नेःप्रसङ्गाच्चपापंसर्वंविनश्यति ॥ २३ ॥ तस्मात्सत्यस्यसंसर्गःकर्तव्यःसर्वथात्वया ॥ पापभारंपरित्यज्यपुण्यमेवंसमाश्रय
॥ २४ ॥ सूतउवाच ॥ एवंपित्रासुनीथासादुःखिताप्रतिबोधिता ॥ नमस्कृत्यपितुःपादौगतासानिर्जनंवनम् ॥ २५ ॥ कामंक्रोधंपरित्यज्यबाल

भावंतपस्विनी ॥ मोहद्रोहौचमायांचत्यक्त्वाएकान्तमास्थिता ॥ २६ ॥ तस्याःसख्यःसमाजग्मूरम्भाद्यास्तास्तपोऽन्विताः ॥ तांददृशुर्विशाला
क्ष्यःसुनीथांदुःखभागिनीम् ॥ २७ ॥ ध्यायन्तींचिन्तयाक्रान्तामूचुश्चिन्तापरायणाः ॥कस्माच्चिन्तयसेभद्रेकयावाचिन्तयान्विता ॥ २८ ॥ तन्नोवैका
रणंब्रूहिचिन्तादुःखप्रदायिनी ॥ एकैवसार्थकाचिन्ताधर्मस्यार्थेविचिन्त्यते ॥ २९ ॥ द्वितीयासार्थकाचिन्तायोगिनांधर्मनन्दिनी ॥ अन्यानिर
र्थिकाचिन्तातांनैवपरिकल्पयेत् ॥ ३० ॥ कायनाशकरीचिन्तावलतेजःप्रणाशिनी ॥ नाशयेत्सर्वसौख्यंतुरूपहानिंनिदर्शयेत् ॥ ३१ ॥ तृष्णांमोहं
तथालोभमेतांश्चिन्ताहिप्रापयेत् ॥ पापमुत्पादयेच्चिन्ताचिन्तिताचदिनेदिने ॥ ३२ ॥ चिन्ताव्याधिप्रकाशायनरकायप्रकल्पयेत् ॥ तस्माच्चिन्तांप
रित्यज्यचानुवर्तस्वशोभने ॥ ३३ ॥ आर्जितंकर्मणापूर्वंस्वयमेवनरेणतु ॥ तदेवभुङ्क्तेऽसौजन्तुर्ज्ञानवान्नविचिन्तयेत् ॥ ३४ ॥ तस्माच्चिन्तांपरित्यज्य
सुखदुःखादिकंवद ॥ तासांतद्वचनंश्रुत्वासुनीथावाक्यमब्रवीत् ॥३५॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुनीथा
चरितंनामत्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥ सूतउवाच ॥ यथाशप्तावनेपूर्वंसुशङ्खेनमहात्मना ॥ तासुसर्वंसमाख्यातंसखीष्वेवविचेष्टितम् ॥ आत्मनश्चम
हाभागादुःखेनातिप्रपीडिता ॥ १ ॥ सुनीथोवाच ॥ अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामिसख्यःशृण्वन्तुसाम्प्रतम् ॥ २ ॥ मदीयरूपसम्पत्तिवयःसुगुणसम्पदः ॥
त्रिलोक्यमांपितुश्चिन्तासञ्जाताममकारणात्॥३॥देवेभ्योदातुकामोऽसौमुनिभ्यस्तुमहायशाः॥मांचहस्तेविगृह्यैवसर्वान्वाक्यमुदाहरत् ॥४॥ गुणयुक्ता
सुताबालाममेयंचारुलोचना ॥ दातुकामोऽस्मिभद्रंवोगुणिनेसुमहात्मने ॥ ५ ॥ मृत्योर्वाक्यंततोदेवाऋषयःशुश्रुवुस्तदा ॥ तमूचुर्भाषमाणंतेदेवाइन्द्र
पुरोगमाः ॥६॥ तवकन्यागुणाढ्येयंशीलानांपरमोनिधिः ॥ दोषेणैकेनसन्दुष्टाऋषिशापेनतेनवै॥७॥ अस्यामुत्पत्स्यतेपुत्रोयस्यवीर्यात्पुमान्किल ॥
भवितासमहापापीपुण्यवंशविनाशकः ॥ ८ ॥ गङ्गातोयेनसम्पूर्णःकुम्भएवप्रदृश्यते ॥ सुरायाबिन्दुनालिप्तोमद्यकुम्भःप्रजायते ॥ ९ ॥ पापस्यपाप
संसर्गात्कुलंपापिप्रजायते ॥ आरनालस्यवैबिन्दुःक्षीरमध्येप्रयातिचेत् ॥१०॥ पश्चान्नाशयतेक्षीरमात्मरूपंप्रकाशयेत् ॥ तद्वद्विनाशयेद्वंशंपापःपुत्रो
नसंशयः ॥११॥ अनेनापिहिदोषेणतवेयंपापभागिनी ॥ अन्यस्मैदीयतांगच्छदेवैरुक्तःपितामम ॥१२॥ देवैश्चापिसगन्धर्वैर्ऋषिभिश्चमहात्मभिः ॥
तैश्चापिसम्परित्यक्तःपितामेदुःखपीडितः ॥१३ ॥ ममान्येचापिस्वीकारंनकुर्वन्तिहिसज्जनाः ॥ एवंपापमयंकर्ममयाचैवपुराकृतम् ॥ १४ ॥ सन्तप्ता
दुःखशोकेनवनमेवसमाश्रिता ॥ तपएवचरिष्यामिकरिष्येकायशोषणम् ॥ १५ ॥ भवतीभिःसुपृष्टाहंकार्यकारणमेवहि ॥ ममचिन्तानुगंकर्ममयात
द्वःप्रकाशितम् ॥१६॥ एवमुक्त्वासुनीथासामृत्योःकन्यायशस्विनी ॥ विररामचदुःखार्ताकिञ्चिन्नोवाचवैपुनः ॥ १७ ॥ सख्यऊचुः ॥ दुःखमेव

महाभागेत्यजकायविनाशनम्॥नास्तिकस्यकुलेदोषोदेवैःपापंसमाश्रितम्॥१८॥ जिह्ममुक्तंपुरातेनब्रह्मणाहरसन्निधौ ॥देवैश्चापिसहित्यक्तोब्रह्मापूज्य
तमोऽभवत् ॥ १९ ॥ ब्रह्महत्याप्रयुक्तोऽसौदेवराजोऽपिपश्यभोः ॥ देवैःसार्धंमहाभागोभुङ्क्तेलोकत्रयंमहान् ॥ २० ॥ गौतमस्यप्रियांभार्यामहल्यांग
तवान्पुरा ॥ परदाराभिगामीसदेवत्वेपरिवर्त्तते ॥ २१ ॥ ब्रह्महत्योपमंकर्मदारुणंकृतवान्हरः ॥ ब्रह्मणस्तुकपालेनचाद्यापिपरिवर्तते ॥ २२ ॥ देवा
नमन्तितंदेवमृषयोवेदपारगाः ॥ आदित्यःकुष्ठसंयुक्तस्त्रैलोक्यंचप्रकाशयेत् ॥२३॥ लोकानमन्तितंदेवंदेवाद्याःसचराचराः ॥ कृष्णोभुङ्क्तेमहाशापंभा
र्गवेणकृतंपुरा ॥ २४ ॥ गुरुभार्यांगतश्चन्द्रःक्षयीतेनप्रजायते ॥ भविष्यतिमहातेजाराजराजःप्रतापवान् ॥ २५ ॥ पाण्डुपुत्रोमहाप्राज्ञोधर्मात्मास
युधिष्ठिरः ॥ गुरोश्चैववधार्थायअनृतंसवदिष्यति ॥ २६ ॥ एतेष्वेवमहत्पापंवर्ततेचमहत्सुच ॥ वैगुण्यंकस्यवैनास्तिकस्यनास्तिचलाञ्छनम् ॥
॥ २७ ॥ भवतीस्वल्पदोषेणविलिप्तासिवरानने ॥ उपकारंकरिष्यामस्तवैववरवर्णिनि ॥ २८ ॥ तवाङ्गेयेगुणाःसन्तिसत्यस्त्रीणांयथाशुभ ॥ अन्य
त्रापिनपश्यामस्तान्गुणांश्चारुलोचने॥२९॥रूपमेवगुणःस्त्रीणांप्रथमंभूषणंशुभे॥शीलमेवद्वितीयंचतृतीयंसत्यमेवच॥३०॥आर्जवत्वंचतुर्थंचपञ्चमंधर्म
मेवहि ॥ मधुरत्वंततःप्रोक्तंपष्ठमेववरानने ॥ ३१॥ शुद्धत्वंसप्तमंबालेअन्तर्बाह्येषुयोषिताम् ॥ अष्टमंहिपितुर्भावःशुश्रूषानवमंकिल ॥ ३२ ॥ सहिष्णु
र्दशमंप्रोक्तंरतिश्चैकादशंतथा ॥ पातिव्रत्यंततःप्रोक्तंद्वादशंवरवर्णिनि ॥ ३३ ॥ तैस्त्वंसम्भूषिताबालेमाबिभेषिवरानने ॥ येनोपायेनतेभर्ताभविष्य
तिसुधर्मधृक् ॥ ३४ ॥ तमुपायंप्रपश्यामस्तवार्थंवयमेवहि ॥ स्वस्थाभवमहाभागेमात्वंवैसाहसंकुरु ॥ ३५ ॥ सूतउवाच ॥ एवमुक्तासुनीथासापुन
रूचेसखीस्तुताः ॥ कथयध्वंममोपायंयेनभर्ताभविष्यति ॥ ३६ ॥ तामूचुस्तावरानार्योरम्भाद्याश्चारुलोचनाः ॥ रूपमाधुर्यसंयुक्ताभवतीभूतिवर्द्धि
नी ॥ ३७ ॥ ब्रह्मशापेनसम्भीतावयमत्रसमागताः ॥ विद्यामेकांप्रदास्यामःपुरुषाणांप्रमोहिनीम् ॥ ३८ ॥ सर्वमायाविदांभद्रेसर्वभद्रप्रदायिनीम् ॥
विद्याबलंततोदद्युस्तस्यैताःसुखदायकम् ॥ ३९ ॥ यंयंमोहयितुंभद्रेइच्छस्येवंसुरादिकम् ॥ तंतंसद्योमोहयावइत्युक्तासातथाकरोत् ॥ ४० ॥ विद्या
यांहिसुसिद्धायांसासुनीथासुनन्दिता ॥ भ्रमत्येवंसखीभिस्तुपुरुषान्साविपश्यति ॥ ४१॥ अटमानागतापुण्यंनन्दनंवनमुत्तमम् ॥ गङ्गातीरेततोदृष्ट्वा
ब्राह्मणंरूपसंयुतम् ॥ ४२ ॥ सर्वलक्षणसम्पन्नंसूर्यतेजःसमप्रभम् ॥ रूपेणाप्रतिमंलोकेद्वितीयमिवमन्मथम् ॥ ४३ ॥ देवरूपंमहाभागंभाग्यवन्तंसु

१ षष्ठं सतीत्वं दृढता सप्तमं साहसोऽष्टमम् ॥ नवमं मङ्गलं गानं दशमं व्यवसायिता ॥ एकादशं तथा स्त्रीणां कामाधिक्यं प्रकीर्तितम् ॥ मधुरं वचनं प्रोक्तं द्वादशं वरवर्णिनि॥' इति पाठः पुस्तका
न्तरे परिपठ्यते ।

भाग्यदम् ॥ अनौपम्यमहात्मानंविष्णुतेजःसमप्रभम् ॥ ४४ ॥ वैष्णवंसर्वपापघ्नंविष्णुतुल्यपराक्रमम् ॥ कामक्रोधविहीनंतमत्रिवंशविभूषणम् ॥
॥ ४५ ॥ दृष्ट्वासुरूपंतपसांस्वरूपंदिव्यप्रभावंपरितप्यमानम् ॥ पप्रच्छरम्भांसुसखींसरागाकोऽयंदि विप्रः प्रवरोमहात्मा ॥ ४६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणे
भूमिखण्डवेनोपाख्यानेचतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३४ ॥ रम्भोवाच॥ब्रह्माअव्यक्तसम्भूतस्तस्माज्जज्ञेप्रजापतिः ॥ अत्रिर्नामसधर्मात्मातस्यपुत्रोमहामनाः
॥ १॥ अङ्गोनामअयंभद्रेनन्दनंवनमागतः ॥ इन्द्रस्यसम्पदंदृष्ट्वानानातेजस्समन्विताम् ॥२॥ कृतास्पृहाअनेनापिइन्द्रस्यसदृशेपदे ॥ ईदृशोहियदा
पुत्रोममस्याद्धर्मसंयुतः ॥ ३ ॥ सुश्रेयोमेभवेज्जन्मयशःकीर्तिसमन्वितम् ॥ आराधितोहृषीकेशस्तपोभिर्नियमैस्तथा ॥ ४ ॥ सुप्रसन्नेहृषीकेशेवरंया
चितवानयम् ॥ इन्द्रस्यसदृशंपुत्रंविष्णुतेजःपराक्रमम् ॥ ५ ॥वैष्णवंसर्वपापघ्नंदेहिमेमधुसूदन ॥ दत्तवान्सतदापुत्रमीदृशंसर्वधारकम् ॥ ६ ॥ तदा
प्रभृतिविप्रेन्द्रःपुण्यांकन्यांप्रपश्यति ॥ यथात्वंचारुसर्वाङ्गीतथायंपरिपश्यति ॥ ७ ॥ एनंगच्छवरारोहेअस्मात्पुत्रोभविष्यति ॥ पुण्यात्मापुण्यधर्म
ज्ञोविष्णुतेजःपराक्रमः ॥ ८ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयथाहंपृच्छितात्वया ॥ अयंभर्ताभवत्यर्होभवेदेवनसंशयः ॥९॥ सुशङ्खस्यापियःशापोवृथासोऽपि
भविष्यति ॥ अस्माज्जातेमहाभागेपुत्रेधर्मप्रचारिणि ॥ १० ॥ भविष्यसिसुखीभद्रेसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ सुक्षेत्रेकृषिकारस्तुबीजंवपतितत्परः ॥
॥ ११ ॥ सतथाभुञ्जतेदेवियथाबीजंतथाफलम् ॥ अन्यथानैवजायेततत्सर्वंसदृशंभवेत् ॥ १२ ॥ अयमेषमहाभागस्तपस्वीपुण्यवीर्यवान् ॥ अस्य
वीर्यात्समुत्पन्नोअस्यैवगुणसम्पदा ॥ १३ ॥ युक्तःपुत्रोमहातेजाःसर्वदेहभृतांवरः ॥ भविष्यतिमहाभाग्योयुक्तात्मायोगतत्त्ववित् ॥ १४ ॥ एवंहि
वाक्यंतुनिशम्यबालारम्भाप्रियोक्तंशिवदायकंतत्॥विचिन्त्यबुद्ध्येहसुनीथयातदातत्त्वार्थमेतत्परिसत्यमेवहि ॥ १५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डे
वेनोपाख्यानेपञ्चत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३५ ॥ सुनीथोवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेएवमेतत्करोम्यहम् ॥ अनयाविद्ययाविप्रंमोहयिष्यामिनान्यथा ॥
॥ १ ॥ साहाय्यंदेहिमेपुण्यंयेनगच्छामिसाम्प्रतम् ॥ एवमुक्तातयारम्भातामुवाचमनस्विनीम् ॥ २ ॥ कीदृग्ददामिसाहाय्यंतत्त्वंकथयभामिनि ॥
दूतत्वंगच्छमेभद्रेएतंप्रतिसुसाम्प्रतम् ॥ ३ ॥ एवमुक्तंतयातांतुरम्भांप्रतिसुलोचनाम् ॥ एवमेवप्रतिज्ञातंरम्भयादेवयोषिता ॥४ ॥ करिष्येतवसाहाय्य
मादेशोममदीयताम् ॥ सद्भावंनविशालाक्षीरूपयौवनशालिनी ॥ ५ ॥ माययादिव्यरूपासासम्बभूववरानना ॥ रूपेणाप्रतिमालोकेमोहयन्तीजगत्त्र
यम् ॥ ६ ॥ मेरोश्चैवमहापुण्येशिखरेचारुकन्दरे ॥ नानाधातुसमाकीर्णेनानारत्नोपशोभिते॥७॥ देववृक्षैःसमाकीर्णेबहुपुष्पोपशोभिते॥देववृन्दसमा

१ 'सखी विप्रवर' इति पाठान्तरम्। २ 'वंशवर्द्धनः' इ० पा०। ३ भवत्याः अर्हः भवत्यर्हः।

कीर्णेगन्धर्वाप्सरसेविते॥८॥मनोहरेसुरम्येचशीतच्छायासमाकुले॥चन्दनानामशोकानांतरूणांचारुहासिनी ॥९॥ दोलायांसासमारूढासर्वशृङ्गारशोभिता॥कौशेयेनसुनीलेनराजमानावरानना॥१०॥बन्धूकपुष्पवर्णेनकञ्चुकेनद्विजोत्तमाः॥सर्वाङ्गसुन्दरीबालावीणातालकराविला ॥११॥ गायमानावरंगीतंसुस्वरंविश्वमोहनम्॥ताभिःपरिवृताबालासखीभिःसुमनोहरा॥१२॥ अङ्गस्तुकन्दरेपुण्येएकान्तेध्यानमास्थितः॥कामक्रोधविहीनस्तुध्यायमानोजनार्दनम् ॥ १३ ॥ सश्रुत्वासुस्वरंगीतंमधुरंसुमनोहरम् ॥ तालमानक्रियोपेतंसर्वसत्त्वविकर्षणम् ॥ १४ ॥ ध्यानाच्चचालतेजस्वीमायागीतेनमोहितः ॥ समुत्थायासनात्तूर्णंवीक्षमाणोमुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥ जगामतत्रवेगेनमायाचलितमानसः ॥ दोलासंस्थांविलोक्यववीणादण्डकराविलाम् ॥ १६ ॥ हसमानांसुगायन्तींपूर्णचन्द्रनिभाननाम् ॥ मोहितस्तेनगीतेनरूपेणापिमहायशाः ॥ १७ ॥ तस्यालावण्यभावेनमन्मथस्यशराहतः ॥ आकुलव्याकुलज्ञानऋषिपुत्रोद्विजोत्तमः ॥ १८ ॥ प्रलपत्यतिमोहेनजृम्भतेचपुनःपुनः ॥ स्वेदःकम्पोऽथसन्तापस्तस्याजायततत्क्षणात् ॥१९॥ मुह्यन्निवमहामोहैर्ग्लानश्चलितमानसः ॥ वेपमानस्ततस्त्वङ्गोदूयमानःसमागतः ॥ २० ॥ तामालोक्यविशालाक्षींमृत्युकन्यांयशस्विनीम् ॥ अथोवाचमहात्मासमुनीथांचारुहासिनीम् ॥ २१ ॥ कात्वंकस्यवरारोहेसखीभिःपरिवारिता ॥ केनकार्येणसम्प्राप्ताकेनत्वंप्रेषितावनम् ॥ २२ ॥ तवाङ्गंसुन्दरंसर्वमत्रभातिमहावने ॥ समाचक्ष्वममाद्यैवप्रसादसुमुखीभव ॥ २३ ॥ मायामोहेनसम्मुग्धस्तस्याःकर्मनविन्दति ॥ मार्गणैर्मन्मथस्यापिपरिविद्धोमहामुनिः ॥ २४ ॥ एवंविधंमहद्वाक्यंसमाकर्ण्यमहामतेः ॥ नोवाचकिञ्चित्साविप्रंसमालोक्यसखीमुखम् ॥२५॥ रम्भांचप्रेरयामाससुनीथासंज्ञयासखीम् ॥ समुवाचततोरम्भासादरंतंद्विजंप्रति ॥ २६ ॥ इयंकन्यामहाभागामृत्योश्चापिमहात्मनः ॥ सुनीथाख्याप्रसिद्धेयंसर्वलक्षणसम्पदा ॥ २७ ॥ पतिमन्विच्छतीबालाधर्मवन्तंतपोनिधिम् ॥ शान्तंदान्तंमहाप्राज्ञंवेदविद्याविशारदम् ॥ २८ ॥ एवंविधंमहद्वाक्यंसमाकर्ण्यमहामुनिः ॥ तामुवाचततस्त्वङ्गोरम्भामप्सरसांवराम् ॥ २९ ॥ मयाचाराधितोविष्णुःसर्वविश्वमयोहरिः ॥ तेनदत्तोवरोमह्यंपुत्राख्यःसर्वसिद्धिदः ॥ ३० ॥ तन्निमित्तमहंभद्रेसुतार्थंनित्यमेवच ॥ कस्यचित्पुण्यवीर्यस्यकन्यामेकांप्रचिन्तय ॥ ३१ ॥ सदैवाहंनपश्यामिसुभार्यांसत्यमीदृशीम् ॥ इयंधर्मस्यवैकन्याधर्माचारावरानना ॥ ३२ ॥ मामेवंहिभजत्वेपायदिकान्तमिहेच्छति ॥ यंयमिच्छेदियंबालातंददामिनसंशयः ॥ ३३ ॥ अदेयंदेयमित्याहअस्याःसङ्गमकारणात् ॥ एकमेवत्वयादेयंरम्भोवाचद्विजोत्तमम् ॥ ३४ ॥ विप्रेन्द्रत्वंशृणु

१ ' समतामात्मनः क्वचित् ' इति पा०।

ष्वहप्रतिज्ञांवच्मिसाम्प्रतम् ॥ एषानैवत्वयात्याज्याधर्मपत्नीतवैवहि ॥ ३५ ॥ अस्यादोषोगुणोनैवग्राह्यएवत्वयाकदा ॥ इत्यर्थेप्रत्ययंविप्रप्रत्यक्षं
परिदर्शय ॥ ३६ ॥ स्वहस्तंदेहिविप्रेन्द्रसत्यप्रत्ययकारकम् ॥ एवमस्तुमयादत्तोह्यस्याहस्तोनसंशयः ॥ ३७ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ एवंसम्ब
न्धकंकृत्वासत्यप्रत्ययकारकम ॥ गान्धर्वेणविवाहेनसुनीथामुपयेमिवान् ॥ ३८ ॥ तस्मैदत्त्वासुनीथांतांरम्भाहृष्टेनचेतसा ॥ सातांचामन्त्रयि
त्वावेगतागेहंस्वकंपुनः ॥ ३९ ॥ प्रहृष्टचेतसःसख्यःस्वस्थानंपरिजग्मिरे ॥ गतासुतासुसर्वासुसखीषुद्विजसत्तमः ॥ ४० ॥ रेमेत्वङ्गस्तयासार्धं
प्रिययाभार्ययासह ॥ तस्यामुत्पाद्यतनयंसर्वलक्षणसंयुतम् ॥ ४१ ॥ चकारनामतस्यैववेनाख्यंतनयस्यहि ॥ ववृधेसमहातेजाःसुनीथातनय
स्तदा ॥ ४२ ॥ वेदशास्त्रमधीत्यैवधनुर्वेदंगुणान्वितम् ॥ सर्वासामपिमेधावीविद्यानांपारमेयिवान् ॥ ४३ ॥ अङ्गस्यतनयोवेनःशिष्टाचारे
णवर्तते ॥ सवेनोब्राह्मणश्रेष्ठःक्षत्राचारपरोऽभवत् ॥ ४४ ॥ दिविचन्द्रोयथाभातिसर्वतेजःसमन्वितः ॥ भात्येवंतुमहाप्राज्ञःस्वबलेनपराक्रमैः
॥ ४५ ॥ चाक्षुषस्यान्तरेप्राप्तेवैवस्वतसमागते ॥ प्रजापालंविनालोकेप्रजाःसीदन्तिसर्वदा ॥ ४६ ॥ ऋषयोधर्मतत्त्वज्ञाःप्रजाहेतोस्तपोधनाः॥
व्यचिन्तयन्महीपालंधर्मज्ञंसत्यपण्डितम् ॥ ४७ ॥ तंवेनमेवददृशुःसम्पन्नंलक्षणैर्युतम् ॥ प्राजापत्येपदेपुण्येअभ्यपिञ्चन्द्विजोत्तमाः ॥४८॥
अभिषिक्तेमहाभागेत्वङ्गपुत्रेतदानृपे ॥ तेप्रजापतयःसर्वेजग्मुश्चैवतपोवनम् ॥ ४९ ॥ गतेषुतेषुसर्वेषुवेनोराज्यमकारयत् ॥ सासुनीथासुतं
दृष्ट्वासर्वराज्यप्रसाधकम् ॥ ५० ॥ विशङ्कतेप्रभावेनशापात्तस्यमहात्मनः ॥ ममपुत्रोमहाभागोधर्मत्राताभविष्यति ॥ ५१ ॥ इत्येवंचिन्त
येन्नित्यंपूर्वपापाद्विशङ्किता ॥ धर्माङ्गानिसुपुण्यानिसुताग्रेपरिदर्शयेत् ॥ ५२ ॥ सत्यभावादिकान्पुण्यान्गुणान्सावैप्रकाशयेत् ॥ इत्युवाच
सुतंसाहिअङ्गधर्मसुतासुत ॥ ५३ ॥ पितातेधर्मतत्त्वज्ञस्तस्माद्धर्मंसमाचर ॥ इत्येवंबोधयेन्नित्यंपुत्रंवेनंतदासती ॥ ५४ ॥ मातापित्रोस्तयो
र्वाक्यंप्रजायुक्तंप्रपालयेत् ॥ एवंवेनःप्रजापालःसञ्जातःक्षितिमण्डले ॥ ५५ ॥ सुखेनजीवतेलोकःप्रजाधर्मेणरञ्जिताः ॥ एवंराज्यप्रभावंतु
वेनस्यापिमहात्मनः ॥ ५६ ॥ धर्मभावाःप्रवर्तन्तेतस्मिञ्छासतिपार्थिवे ॥ ५७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेषट्त्रिंशोऽध्यायः
॥ ३६ ॥ ऋषयऊचुः ॥ एवंवेनस्यचैवासीत्सृष्टिरेवमहात्मनः ॥ धर्माचारंपरित्यज्यकथंपापमतिर्भवेत् ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ ज्ञानविज्ञानसंप
न्नामुनयस्तत्त्ववेदिनः ॥ शुभाशुभंवदन्त्येवंतन्नस्यादिहचान्यथा ॥ २ ॥ तप्यमानेनतेनापिसुशङ्खेनमहात्मना ॥ दत्तःशापःकथंविप्रानयथावच्चजाय

१ 'नाहुषस्य' इ० पा० ।

ते॥३॥वेनस्यपातकाचारंसर्वमेववदाम्यहम् ॥ तस्मिञ्छासतिधर्मज्ञेप्रजापालेमहात्मनि ॥४॥ पुरुषःकश्चिदायातश्छंद्मलिङ्गधरस्तदा ॥ नग्नरूपोमहा
कायःशिरोमुण्डोमहाप्रभः ॥५॥ मार्जनींशिखिपत्राणांकक्षायांसहिधारयन् ॥ गृहीतंपानपात्रंतुनालिकेरमयंकरे ॥६॥ पठमानोह्यसच्छास्त्रंवेदधर्म
विदूषकम् ॥ यत्रवेनोमहाराजस्तत्रायातस्त्वरान्वितः ॥ ७ ॥ सभायांतस्यवेनस्यप्रविवेशसपापवान् ॥ तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तंवेनःप्रश्नंतदाकरोत् ॥८॥
भवान्कोहिसमायातईदृग्रूपधरोमम ॥ सभायांवर्तमानस्यपुरःकस्मात्समागतः ॥ ९ ॥ कोवेषःकिंतुतनामकोधर्मःकर्मतेवद ॥ कोवेदस्तेकआचारः
किंतपःकाप्रभावना ॥१०॥ किंज्ञानंकःप्रभावस्तेकिंसत्यंधर्मलक्षणम् ॥ तत्त्वंसर्वंसमाचक्ष्वममाग्रेसत्यमेवच ॥११॥ श्रुत्वावेनस्यतद्वाक्यंपापोवाक्य
मुदाहरत् ॥ करोष्येवंवृथाराज्यंमहामूढोनसंशयः ॥ १२ ॥ अर्हंधर्मस्यसर्वस्वमर्हंपूज्यतमस्सुरैः ॥ अर्हंज्ञानमर्हंसत्यमर्हंधाम्नासनातनः ॥ १३ ॥
अर्हंधर्मअर्हंमोक्षःसर्वदेवमयोह्यहम् ॥ ब्रह्मदेहात्समुद्भूतःसत्यसन्धोऽस्मिनान्यथा ॥ १४ ॥ जिनरूपंविजानीहिसत्यधर्मकलेवरम् ॥ मांमेवहिप्रधा
वन्तियोगिनोज्ञानतत्पराः ॥ १५ ॥ वेनउवाच ॥ तवैवकीदृशंकर्मकिंतेदर्शनमेवच ॥ किमाचारोवदस्वैहिइत्युक्तंतेनभूभुजा ॥१६ ॥ पातकउवाच ॥
अर्हन्तोदेवतायत्रनिर्ग्रन्थोदृश्यतेगुरुः ॥ दयाचैवपरोधर्मस्तत्रमोक्षःप्रदृश्यते ॥ १७ ॥ दर्शनेऽस्मिन्नसन्देहआचारान्प्रवदाम्यहम् ॥ यजनंयाजनंना
स्तिवेदाध्ययनमेवच ॥ १८ ॥ नास्तिसन्ध्यातपोदानंस्वधास्वाहाविवर्जितम् ॥ हव्यकव्यादिकंनास्तिनैवयज्ञादिकाक्रिया ॥ १९ ॥ पितृणांतर्पणं
नास्तिनातिथिर्वैश्वदेविकम्॥ क्षपणस्यवरापूजाअर्हतोध्यानमुत्तमम् ॥ २० ॥ अयंधर्मसमाचारोजैनमार्गेप्रदृश्यते ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंनिजधर्मस्य
लक्षणम् ॥ २१ ॥ वेनउवाच ॥ वेदप्रोक्तोयथाधर्मोयत्रयज्ञादिकाःक्रियाः ॥ पितृणांतर्पणंश्राद्धंवैश्वदेवंनदृश्यते ॥ २२ ॥ नदानंतपएवास्तिकास्तेध
र्मस्यलक्षणम् ॥ वदसत्यंममाग्रेतुदयाधर्मश्चकीदृशः ॥ २३ ॥ पातकउवाच ॥ पञ्चतत्त्वप्रवृद्धोऽयंप्राणिनांकायएवच ॥ आत्मावायुस्वरूपोऽयंते
षांनास्तिप्रसङ्गता ॥२४॥ यथाजलेषुभूतानामपिसङ्गमवेहितत् ॥ जायतेबुद्बुदाकारंतद्वद्भूतसमागमः ॥ २५ ॥ पृथ्वीभावोरजःस्थस्तुचापस्तत्रैवसं
स्थिताः ॥ ज्योतिस्तत्रप्रदृश्येतसुवायुर्वर्ततेत्रिषु ॥ २६ ॥ आकाशमावृणोत्पश्चाद्बुद्बुदत्वंप्रजायते ॥ अप्सुमध्येप्रभात्येवसुतेजोवर्तुलंवरम् ॥२७॥क्षण
मात्रंप्रदृश्येतक्षणान्नैवंचदृश्यते ॥ तद्वद्भूतसमायोगःसर्वत्रपरिदृश्यते ॥ २८ ॥ अन्तकालेप्रयात्यात्मापञ्चपञ्चसुयान्तिते ॥ मोहमुग्धास्ततोमर्त्यावर्त
न्तेचपरस्परम् ॥ २९ ॥ श्राद्धंकुर्वन्तिमोहेनक्षयाहेपितृतर्पणम् ॥ क्वास्तेमृतःसमश्नातिकीदृशोऽसौनृपोत्तम ॥ ३० ॥ किंज्ञानंकीदृशंकार्यंकेनदृष्टं

१ 'ब्रह्मलिङ्गधर' इति, 'पद्मलिङ्गधर' इति च पा०। २ 'को देवस्ते' इ० पा०। ३ 'अर्हं पूज्यतमस्सुरैः' इ० पा०। ४ 'मम रूपं हि ध्यायन्ति' इ० पा०। ५ 'कीदृशो धर्मः' इ० पा०।

वदस्वनः ॥ मिष्टान्नंभोजयित्वाचतृप्तायान्तिचब्राह्मणाः ॥ ३१ ॥ कस्यश्राद्धंप्रदीयेतसातुश्रद्धानिरर्थिका ॥ अन्यदेवंप्रवक्ष्यामिवेदानांकर्मदारुणम्
॥ ३२ ॥ यदाऽतिथिर्गृहेयातिमहोक्षंपचतेद्विजः ॥ अजंवाराजराजेन्द्रअतिथिंपरिभोजयेत् ॥ ३३ ॥ अश्वमेधमखेअश्वंगोमेधेवृषमेवच ॥ नरमे
धेनरंराजन्वाजपेयेतथाह्यजान् ॥३४॥ राजसूयेमहाराजप्राणिनांघातनंबहु ॥ पुण्डरीकेगजंहन्याद्गजमेधेऽथकुञ्जरम् ॥३५॥ सौत्रामण्यांपशुंमेध्यंमे
षमेवप्रदृश्यते ॥ नानारूपेषुसर्वेषुश्रूयतांनृपनन्दन ॥ ३६ ॥ नानाजातिविशेषाणांपशूनांघातनंस्मृतम् ॥ यच्चापिदीयतेदानंकिंतद्दानस्यलक्षणम् ॥
॥ ३७ ॥ ज्ञेयंतदन्नमुच्छिष्टंक्रियतेभूरिभोजनम् ॥ अत्यन्तदोषहीनांस्तान्हिंसन्तियन्महामखे ॥ ३८ ॥ तत्रकिंदृश्यतेधर्मःकिंफलंतत्रभूपते ॥ पशू
नांमारणंयत्रनिर्दिष्टंवेदपण्डितैः ॥ ३९ ॥ तस्माद्विनष्टधर्मंचनपुण्यंमोक्षदायकम् ॥ दयांविनाहियोधर्मःसधर्मोविफलायते ॥ ४० ॥ जीवानांपाल
नंयत्रतत्रधर्मोनसंशयः ॥ स्वाहाकारःस्वधाकारस्तपःसत्यंनृपोत्तम ॥ ४१ ॥ दयाहीनंचापलंस्यान्नास्तिधर्मस्तुतत्रहि ॥ एतेवेदानवेदाःस्युर्दयायत्रन
विद्यते ॥ ४२ ॥ दयादानपरोनित्यंजीवमेवप्ररक्षयेत् ॥ चाण्डालोऽप्यथशूद्रोवासवैब्राह्मणउच्यते ॥४३॥ ब्राह्मणोनिर्दयोयोवैपशुघातपरायणः ॥ स
वैसुनिर्दयःपापीकठिनःक्रूरचेतनः ॥ ४४ ॥ वञ्चकैःकथितोवेदोयोवेदोज्ञानवर्जितः ॥ यत्रज्ञानंभवेन्नित्यंतत्रवेदःप्रतिष्ठते ॥ ४५ ॥ दयाहीनेषुवेदेषुवि
प्रेषुचमहामते ॥ नास्तिसत्यंक्रियातत्रवेदविप्रेषुवैतदा ॥ ४६ ॥ वेदानवेदाराजेन्द्रब्राह्मणाःसत्यवर्जिताः ॥ दानस्यापिफलंनास्तितस्माद्दानंनदीयते
॥ ४७ ॥ यथाश्राद्धस्यवैचिह्नंतथादानस्यलक्षणम् ॥ जिनस्यापिचयद्धर्मंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ ४८ ॥ तवाग्रेऽहंप्रवक्ष्यामिबहुपुण्यप्रदा
यकम् ॥ आदौदयाप्रकर्तव्याशान्तभूतेनचेतसा ॥ ४९ ॥ आराधयेद्बुद्धदादेवंजितंयेनचराचरम् ॥ मनसाशुद्धभावेनजिनमेकंप्रपूजयेत् ॥ ५० ॥
नमस्कारःप्रकर्तव्यस्तस्यदेवस्यनान्यथा ॥ मातापित्रोस्तुवैपादौवृद्धानैवप्रवन्दयेत् ॥ ५१ ॥ अन्येषामपिकावार्ताश्रूयतांराजसत्तम ॥ ५२ ॥
॥ वेनउवाच ॥ एतेविप्राश्चआचार्यागङ्गाद्याःसरितस्तथा ॥ वदन्तिपुण्यतीर्थानिबहुपुण्यप्रदानिच ॥ तत्किंवदस्वसत्यंमेयदिधर्ममिहेच्छसि ॥
॥ ५३ ॥ पातकउवाच ॥ आकाशाद्वैमहाराजमेघावर्षन्तिवैजलम् ॥ भूमौहिपर्वतेष्वेवंसर्वत्रपततेजलम् ॥ ५४ ॥ सआप्लाव्यततस्तिष्ठेद्द
यांसर्वत्रभावयेत् ॥ नद्यःपापप्रवाहास्तुतासुतीर्थंश्रुतंकथम् ॥ ५५ ॥ जलाशयामहाराजतडागाःसागरास्तथा ॥ पृथिव्याधारकाश्चैवगिरयो
अश्मराशयः ॥ ५६ ॥ नास्त्येतेषुचवैतीर्थंजलैर्जलदमुत्तमम् ॥ स्नानेयदामहत्पुण्यंकस्मान्मत्स्येषुवैनहि ॥ ५७ ॥ दृष्टास्नानेनवैसिद्धिर्मी

१ 'कर्म कारणम्' इ० प.० । २ हन्यादित्यत्र संबन्धः । प्रदृश्यते इत्यस्य सर्वकर्मसु इतीत्यध्याहारेण सम्बन्धः । ३ 'जलप्रवाहास्तु' इ० पा० ।

नाःशुद्ध्यन्तिनान्यथा ॥ यत्रजिनस्तत्रतीर्थंतत्रधर्मःसनातनः ॥ ५८ ॥ तपोदानादिकंसर्वंपुण्यंतत्रप्रतिष्ठितम् ॥ ५९॥ एकोजिनःसर्वमयोनृ
पेन्द्रनास्त्येवधर्मंपरमंहितीर्थम् ॥ अयंतुलाभःपरमस्तुतस्माद्ध्यायस्वनित्यंसुसुखोभविष्यसि ॥ ६० ॥ विनिन्द्यधर्मंसकलंसवेदंदानंसपुण्यं
परयज्ञरूपम् ॥ पापस्वभावैर्बहुबोधितोनृपस्त्वङ्गस्यपुत्रोभुवितेनपापिना ॥ ६१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेवेनो
पाख्यानेसप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३७ ॥ सूतउवाच ॥ एवंसम्बोधितोवेनःपापभावंगतःकिल ॥ पुरुषेणतेनजैनेनमहापापेनमोहितः ॥ १ ॥
नमस्कृत्यततःपादौतस्यैवचदुरात्मनः ॥ वेदधर्मंपरित्यज्यसत्यधर्मादिकांक्रियाम् ॥ २ ॥ सुयज्ञानांनिवृत्तिःस्याद्वेदानांहितथैवच ॥
पुण्यशास्त्रमयोधर्मस्तदानैवप्रवर्तितः ॥ ३ ॥ सर्वपापमयोलोकःसञ्जातस्तस्यशासनात् ॥ नैवयागाश्चवेदाश्चधर्मशास्त्रार्थमुत्तमम् ॥ ४ ॥
नदानाध्ययनंविप्रास्तस्मिञ्छासतिपार्थिवे ॥ एवंधर्मप्रलोपोऽभून्महत्पापंप्रवर्तितम् ॥५॥ अङ्गेनवार्यमाणस्तुअन्यथाकुरुतेभृशम् ॥ ननाम
पितुःपादौमातुश्चैवदुरात्मवान् ॥ ६ ॥ सनकस्यापिविप्रस्यअहमेकःप्रतापवान् ॥ पित्रानिवार्यमाणश्चमात्राचैवदुरात्मवान् ॥ ७ ॥ नकरोतिशुभं
पुण्यंतीर्थदानादिकंकदा ॥ आत्मभावानुरूपंचबहुकालंमहायशाः ॥ ८ ॥ पुनःसर्वैर्विचार्यैवंकस्मात्पापीव्यजायत ॥ अङ्गःप्रजापतेःपुत्रोवंशलाञ्छ
नमागतः ॥ ९ ॥ पुनःपप्रच्छधर्मात्मासुतांमृत्योर्महात्मनः ॥ कस्यदोषात्समुत्पन्नोवदसत्यंममप्रिये ॥ १० ॥ सुनीथोवाच ॥ पूर्वमेवस्ववृत्तान्तमा
त्मपुण्यंचनन्दिनी ॥ समाचष्टचअङ्गायममदोषान्महामते ॥ ११ ॥ बाल्यकृतंमयापापंसुशङ्खस्यमहात्मनः ॥ तपसिसंस्थितस्यापिनान्यत्कि
ञ्चित्कृतंमया ॥ १२ ॥ शप्ताहंकुप्यतातेनदुष्टातेसन्ततिर्भवेत् ॥ इतिजानेमहाभागतेनायंदुष्टतांगतः ॥ १३ ॥ समाकर्ण्यमहातेजास्तयासहवनंययौ॥
गतेतस्मिन्महाभागेसभार्येचवनेतदा ॥ १४ ॥ सप्तैतेऋषयस्तत्रवेनपार्श्वंगतास्तथा ॥ समाहूयततःप्रोचुरङ्गस्यतनयंप्रति ॥ १५ ॥ मावेनसाहसं
कार्षीःप्रजापालोभवानिह ॥ त्वयासर्वमिदंलोकंत्रैलोक्यंसचराचरम् ॥ १६ ॥ धर्मेचैवमहाभागसकलंहिप्रतिष्ठितम् ॥ पापकर्मपरित्यज्यपुण्यंकर्म
समाचर ॥ १७ ॥ एवमुक्तेपुतेष्वेवप्रहसन्वाक्यमब्रवीत् ॥ अहमेवपरोधर्मोऽहमेवार्हःसनातनः ॥ १८ ॥ अहंधाताअहंगोप्ताअहंवेदार्थएवच ॥ अहं
धर्मोमहापुण्योजैनधर्मःसनातनः ॥१९॥ मामेवकर्मणाविप्राभजध्वंधर्मरूपिणम् ॥२०॥ ऋषयऊचुः ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्यास्त्रयोवर्णाद्विजातयः॥
सर्वेषामेववर्णानांश्रुतिरेषासनातनी ॥२१॥ वेदाचारेणवर्तन्तेतेनजीवन्तिजन्तवः ॥ ब्रह्मवंशात्समुद्भूतोभवान्ब्राह्मणएवच ॥२२॥पश्चाद्राजापृथिव्या
श्चसञ्जातःकृतविक्रमः॥राजपुण्येनराजेन्द्रसुखंजीवन्तिवैद्विजाः॥२३॥ राज्ञःपापेननश्यन्तितस्मात्पुण्यंसमाचर ॥ समादतस्त्वयाधर्मःकृतश्चापिनग

धिप॥२४॥त्रेतायुगस्यकर्मापिद्वापरस्यतथानहि ॥ कलेश्चैवप्रवेशंतुवर्त्तयिष्यन्तिमानवाः॥२५॥ जैनधर्मंसमाश्रित्यसर्वेपापप्रमोहिताः ॥ वेदाचारंप
रित्यज्यपापंयास्यन्तिमानवाः ॥२६॥ पापस्यमूलमेवंवैजैनधर्मोनसंशयः ॥ अनेनमुग्धाराजेन्द्रमहामोहेनपातिताः ॥२७॥ मानवाःपापसङ्घातास्ते
पांनाशायनान्यथा ॥ भविष्यत्येवगोविन्दःसर्वपापापहारकः ॥ २८ ॥ स्वेच्छारूपंसमासाद्यसंहरिष्यतिपातकात् ॥ पापेषुसङ्गतेष्वेवंम्लेच्छ
नाशायवैपुनः ॥ कल्किरेवस्वयंदेवोभविष्यतिनसंशयः ॥ २९ ॥ व्यवहारंकलेश्चैवत्यजपुण्यंसमाश्रय ॥ वर्तयस्वहिसत्येनप्रजापालोभवस्वहि
॥ ३० ॥ वेनउवाच ॥ अहंज्ञानवतांश्रेष्ठःसर्वंज्ञातंमयाइह ॥ योऽन्यथावर्ततेचैवसदण्ड्योभवतिध्रुवम् ॥ ३१ ॥ अत्यर्थंभाषमाणंतं
राजानंपापचेतनम् ॥ कुपितास्तेमहात्मानःसर्वेवैब्रह्मणःसुताः ॥ ३२ ॥ कुपितेष्वेवविप्रेषुवेनोराजामहात्मसु ॥ ब्रह्मशापभयात्तेषांवल्मीकं
प्रविवेशह ॥ ३३ ॥ अथतेमुनयःक्रुद्धावेनंपश्यन्तिसर्वतः ॥ ज्ञात्वाप्रनष्टंभूपंतंवल्मीकस्थंसुसाम्प्रतम् ॥ ३४ ॥ बलादानिन्युस्तंविप्राःक्रूरंतं
पापचेतनम् ॥ दृष्ट्वाचपापकर्माणंमुनयःसुसमाहिताः॥३५॥सव्यंपाणिंममन्थुस्तेभूपस्यजातमन्यवः॥तस्माज्जातोमहाह्रस्वोनीलवर्णोभयङ्करः॥३६॥
बर्बरोरक्तनेत्रस्तुबाणपाणिर्धनुर्द्धरः ॥ सर्वेषामेवपापानांनिषादानांबभूवह ॥ ३७ ॥ धातापालयिताराजाम्लेच्छानांतुविशेषतः ॥ तंदृष्ट्वापापकर्मा
णमृषयस्तुमहामते ॥३८॥ममन्थुर्दक्षिणंपाणिंवेनस्यापिमहात्मनः ॥ तस्माज्जातोमहात्मासयेनदुग्धावसुन्धरा ॥ ३९ ॥ पृथुर्नाममहाप्राज्ञोराजराजो
महाबलः ॥ तस्यपुण्यप्रसादाच्चवेनोधर्मार्थकोविदः ॥ ४० ॥ चक्रवर्तिपदंभुक्त्वाप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ जगामवैष्णवंलोकंतद्विष्णोःपरमंपदम्
॥ ४१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेऽष्टात्रिंशोऽध्यायः ॥ ३८ ॥ ऋषयऊचुः ॥ कथंवेनोगतःस्वर्गंपापंत्यक्त्वासुदूरतः ॥ तन्नोविस्तर
तोऽत्रापिवदसत्यवतांवर ॥ १ ॥ सूतउवाच ॥ ऋषीणांपुण्यसंसर्गात्संवादाच्चद्विजोत्तमाः ॥ कायस्यमथनात्पापोबहिस्तस्यविनिर्गतः ॥ २ ॥
पश्चाद्वेनःसपुण्यात्माज्ञानंलेभेचशाश्वतम् ॥ रेवायादक्षिणेकूलेतपश्चचारसद्विजाः ॥ ३ ॥ तृणबिन्दोर्ऋषेश्चैवआश्रमेपापनाशने ॥ वर्षाणांतुशतं
साग्रंकामक्रोधविवर्जितः ॥ ४ ॥ तस्योग्रतपसादेवःशङ्खचक्रगदाधरः ॥ प्रसन्नोऽभून्महाभागोनिष्पापस्यनृपस्यवै ॥ उवाचचप्रसन्नोऽस्मिव्रियतांवर
उत्तमः ॥ ५ ॥ वेनउवाच ॥ यदिदेवप्रसन्नोऽसिदेहिमेवरमुत्तमम् ॥ अनेनापिशरीरेणगन्तुमिच्छामितत्पदम् ॥ ६ ॥ पित्रासार्धंमहाभागमात्राचैव
सुरेश्वर ॥ तवैवतेजसादेवतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ७ ॥ श्रीवासुदेवउवाच ॥ क्वगतोऽसौमहामोहोयनत्वंमोहितोनृप ॥ लोभेनमोहयुक्तेनतमोमार्गेनि

१ 'जानुं' इ० पा० ।

पातितः ॥ ८ ॥ वेनउवाच ॥ यन्मेपूर्वंकृतंपापंतेनाहंमोहितोविभो ॥ अतोमामुद्धरास्मात्त्वंपापाच्चैवसुदारुणात् ॥ ९ ॥ प्रजप्तव्यमथोपाठ्यंतद्व
दानुग्रहाद्विभो ॥ १० ॥ भगवानुवाच ॥ साधुभूपमहाभागपापंतेनाशमागतम् ॥ शुद्धोऽसितपसाचत्वंततःपुण्यंवदाम्यहम् ॥ ११ ॥ पुरा
वैब्रह्मणातातपृष्टोऽहंभवतायथा ॥ तस्मैयदुदितंवत्सतत्तेसर्वंवदाम्यहम् ॥ १२ ॥ एकदाब्रह्मणाध्यानस्थितेननाभिपङ्कजे ॥ प्रादुरासतदात
स्यवरदानायसुव्रत ॥ १३ ॥ तेनपृष्टंमहत्पुण्यंस्तोत्रंपापप्रणाशनम् ॥ वासुदेवाभिधानंचसुगतिप्रदमिच्छता ॥ १४ ॥ स्तोत्राणांपरमंतस्मैवा
सुदेवाभिधंमहत् ॥ सर्वसौख्यप्रदंनॄणांपठतांजपतांसदा ॥ उपादिशंमहाभागविष्णुप्रीतिकरंपरम् ॥ १५ ॥ विष्णुरुवाच ॥ एतत्सर्वंजग
द्व्याप्तंमयात्वव्यक्तमूर्तिना ॥ अतोमांमुनयःप्राहुर्विष्णुंविष्णुपरायणाः ॥ १६ ॥ वसन्तियत्रभूतानिवसत्येषुचयोविभुः ॥ सवासुदेवोविज्ञेयोविद्वद्भि
रहमादरात् ॥ १७ ॥ सङ्कर्षतिप्रजाश्चान्तेह्यव्यक्तायतोविभुः॥ ततःसङ्कर्षणोनाम्नाविज्ञेयःशरणागतैः ॥ १८ ॥ इङ्गितेकामरूपोऽहंबहुस्यामितिका
म्यया ॥ प्रद्युम्नोऽहंबुधैस्तस्माद्विज्ञेयोऽस्मिसुतार्थिभिः ॥ १९ ॥ अत्रलोकेविनाचेशौसर्वेशौहरकेशवौ ॥ निरुद्धोऽहंयोगबलान्नकेनातोऽनिरुद्धवत्
॥ २० ॥ विश्वाख्योऽहंप्रतिजगज्ज्ञानविज्ञानसंयुतः ॥ अहमित्यभिमानीचजाग्रच्चिन्तासमाकुलः ॥ २१ ॥ तैजसोऽहंजगच्चेष्टामयश्चेन्द्रियरूपवान् ॥
ज्ञानकर्मसमुद्रिक्तःस्वप्नावस्थांगतोह्यहम् ॥ २२ ॥ प्राज्ञोऽहमधिदैवात्माविश्वाधिष्ठानगोचरः ॥ सुषुप्तावास्थितोलोकादुदासीनोविकल्पितः ॥ २३ ॥
तुरीयोऽहंनिर्विकारीगुणावस्थाविवर्जितः ॥ निर्लिप्तःसाक्षिवद्विश्वप्रतिबिम्बितविग्रहः ॥ २४ ॥ चिदाभासश्चिदानन्दश्चिन्मयश्चित्स्वरूपवान् ॥ नि
त्योऽक्षरोब्रह्मरूपोब्रह्मन्नेवमवेहिमाम् ॥ २५ ॥ भगवानुवाच ॥ इत्युक्त्वान्तर्दधेविष्णुःस्वरूपंब्रह्मणेपुरा ॥ सोऽपिज्ञात्वाजगद्व्याप्तिंकृतात्मासमभूत्क्ष
णात् ॥ २६ ॥ राजंस्त्वमपिशुद्धात्मापृथोर्जन्मनएवच ॥ तथाप्याराधयविभुंस्तोत्रेणानेनसुव्रत ॥ २७ ॥ तुष्टोविष्णुस्तमभ्याहवरंवरयमानद ॥ २८ ॥
वेनउवाच ॥ सुगतिंदेहिमेविष्णोदुष्कृतात्तारयस्वमाम् ॥ शरणंत्वांप्रपन्नोऽस्मिकारणंवदसद्गतेः ॥ २९ ॥ विष्णुरुवाच ॥ पूर्वमेवमहाभागत्वङ्गेना
पिमहात्मना ॥ अहमाराधितस्तेनतस्मैदत्तोवरोमया ॥ ३० ॥ प्रयास्यसिमहाभागवैष्णवंलोकमुत्तमम् ॥ कर्मणास्वेनविप्रेन्द्रपुण्येननृपनन्दन
॥ ३१ ॥ आत्मार्थेत्वंमहाभागवरमेवप्रयाचय ॥ शृणुवेनमहाभागवृत्तान्तंपूर्वसम्भवम् ॥ ३२ ॥ तवमात्रेपुरादत्तःशापःक्रुद्धेनभूपते ॥ सुशङ्खेन
सुनीथायैबाल्येपूर्वंमहात्मना ॥ ३३ ॥ ततस्त्वङ्गेवरोदत्तोमयैवविदितात्मना ॥ त्वांसमुद्धर्तुकामेनसुपुत्रस्तेभविष्यति ॥ ३४ ॥ एवमुक्त्वातु
पितरंतवाहंगुणवत्सल ॥ भवदङ्गात्समुद्भूतःकरिष्येलोकपालनम् ॥ ३५ ॥ दिवीन्द्रोहियथाभातितथाहंभूतलेस्थितः ॥ आत्मावैजायतेपुत्रइतिसत्य

वर्तीश्रुतिः॥३६॥ अतस्त्वंसुगतिंवत्सलभिष्यसिवरान्मम ॥ गत्यर्थमात्मनोगजन्दानमेकंसमाचर ॥३७॥यस्त्वांपातकरूपोऽहंसुनीथायाःपरन्तप॥
अब्रुवंनग्नरूपेणकर्तुंत्वांतुविधर्मगम् ॥ ३८ ॥ अन्यथातुसुशङ्कस्यवाक्यमेवान्यथाभवेत् ॥ अतोविधिर्निषेधश्चह्यहमेवनृपोत्तम ॥ ३९ ॥ कर्मानुरू
पफलदोबुद्ध्यतीतोगुणाग्रहः ॥ दानमेवपरंश्रेष्ठंदानंसर्वप्रभावकम्॥४०॥तस्माद्दानंददस्वत्वंदानात्पुण्यंप्रवर्तते ॥ दानेननश्यतेपापंतस्माद्दानंददस्वहि
॥ ४१ ॥ अश्वमेधादिभिर्यज्ञैर्यजस्वनृपसत्तम ॥ भूमिदानादिकंदानंब्राह्मणेभ्योददस्ववै ॥ ४२ ॥ सुदानात्प्राप्यतेभोगःसुदानात्प्राप्यतेयशः ॥ सुदा
नाज्जायतेकीर्तिःसुदानात्प्राप्यतेसुखम् ॥ ४३ ॥ दानेनस्वर्गमाप्नोतिफलंतत्रभुनक्तिच ॥ दत्तस्यापिसुदानस्यश्रद्धायुक्तस्यसत्तम ॥ ४४ ॥ कालेप्रा
तेव्रजेत्तीर्थंपुण्यस्यापिफलंत्विदम् ॥ पात्रभूतायविप्रायश्रद्धापूतेनचेतसा ॥ ४५ ॥ योददातिमहादानंमयिभावंनिवेश्यच ॥ तस्याहंसकलंदद्मिमन
सायंयमिच्छति ॥ ४६ ॥ वेनउवाच ॥ कालंदानस्यमेब्रूहिकीदृक्कालस्यलक्षणम् ॥ तीर्थस्यापिचयद्रूपंपात्रस्यापिसुलक्षणम् ॥४७॥ दानस्यापिजग
न्नाथविधिंविस्तरतोवद ॥ प्रसादसुमुखोभूत्वादयामयदिवर्त्तते ॥ ४८ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ दानकालंप्रवक्ष्यामिनित्यंनैमित्तिकंनृप ॥ काम्यं
चान्यंमहाराजचतुर्थंप्रायिकंपुनः ॥ ४९ ॥ सूर्योदयस्यवेलायांपापंनश्यतिसर्वतः ॥ अन्धकारादिकानांचघोराणांनाशकारकः ॥ ५० ॥ दिविसूर्यो
ममांशोऽयंतेजसांकल्पितोनिधिः ॥ तस्यैवतेजसादग्धाभस्मतांयान्तिकिल्बिषाः ॥ ५१ ॥ उदयन्तंममांशंयोदृष्ट्वादत्तेतुवार्यपि ॥ तस्यकिंकथ्यतेभू
पनित्यंपुण्यविवर्द्धनम् ॥ ५२ ॥ सम्प्राप्तायांसुवेलायांतस्यांपुण्यकरोनरः ॥ स्नात्वाभ्यर्च्यपितॄन्देवान्दानदाताभवेत्पुनः ॥ ५३ ॥ यथाशक्तिप्रभा
वेनश्रद्धापूतेनचेतसा ॥ अन्नंपयःफलंपुष्पंवस्त्रंताम्बूलभूषणम् ॥ ५४ ॥ हेमरत्नादिकंचैवतस्यपुण्यमनन्तकम् ॥ मध्याह्नेतुततोराजन्नपराह्णेतथैवच
॥ ५५ ॥ मामुद्दिश्यचयोदद्यात्तस्यपुण्यमनन्तकम् ॥ खाद्यपानादिकंमिष्टंलेपनंगन्धकुङ्कुमम् ॥५६॥ कर्पूरादिकमेवापिवस्त्रालङ्कारसंयुतम् ॥ अवि
च्छिन्नंददात्येवंभोगसौख्यप्रदायकम् ॥ ५७ ॥ नित्यकालोमयाख्यातोदानपूजार्थिनांशुभः ॥ अथातःसम्प्रवक्ष्यामिनैमित्तिकमनुत्तमम् ॥ ५८ ॥
त्रिकालेष्वपिदातव्यंदानमेवंनसंशयः ॥ शून्यंदिनंनकर्तव्यमात्मनोहितमिच्छता ॥ ५९ ॥ यस्मिन्कालेप्रदत्तंहिकिंचिद्दानंनराधिप ॥ तत्प्रभावान्म
हाप्राज्ञोबहुसामर्थ्यसंयुतः ॥ ६० ॥ धनाढ्योगुणवान्प्राज्ञःपण्डितोऽपिविचक्षणः ॥ पक्षंमासंदिनंयावन्नदत्तंवैयदाशनम् ॥६१॥ तावद्दैवारयाम्येनंभ
क्ष्याच्चैवनरोत्तमम् ॥ स्वमलंभक्षितंचैवअदत्त्वादानमुत्तमम् ॥ ६२ ॥ उत्पादयाम्यहंरोगंसवभोगनिवारणम्॥ तेषांकायेष्वमन्तुष्टोबहुपीडाप्रदायकम्

१ 'गोभूस्वर्णान्नपूर्वकम्' इ० पा० ।

॥ ६३ ॥ मन्दानलेनसंयुक्तंज्वरंसन्तापकारकम् ॥ त्रिकालेषुनदत्तंयैर्ब्राह्मणेषुसुरेषुच ॥६४॥ स्वयमश्नातिमिष्टंतुतेनपापंमहत्कृतम् ॥ प्रायश्चित्ते
नरौद्रेणतमेवंपरिशोधयेत्॥६५॥उपवासैर्महाराजकायशोषकरादिकैः॥ चर्मकारोयथाचर्मकुण्डस्योपरिनिर्घृणः॥६६॥शोधयेच्चकषायैश्चतच्चर्मस्फोटय
त्यथ ॥ तथाहंपापकर्तारंशोधयामिनसंशयः ॥ ६७ ॥ ओषधीनांसुयोगाच्चकषायैःकटुकैर्ध्रुवम् ॥ उष्णोदकैश्चसन्तापैर्वैद्यरूपेणनान्यथा ॥ ६८ ॥
सुखंभुङ्क्तेततस्सोऽग्रेभोगान्पुण्यान्मनोऽनुगान् ॥ नकरोतिसमर्थस्सन्सर्वदानमनुत्तमम् ॥६९॥ महतापापरूपेणतमेवंपरितापये ॥ नित्यकालस्ययद्दा
नमात्मार्थंपापिभिर्यथा ॥ ७० ॥ नदत्तंराजराजेन्द्रश्रद्धापूतेनचेतसा ॥ तथाताञ्जारयाम्येतानुपायैर्दारुणैःकिल ॥ ७१ ॥ नैमित्तिकंतथाकालंपुण्यं
चैवतवाग्रतः ॥ प्रवक्ष्यामिनरश्रेष्ठसुबुद्ध्याशृणुतत्परः ॥ ७२ ॥ अमावास्यामहाराजपौर्णमासीतथैवच ॥ यदाभवतिसङ्क्रान्तिर्व्यतीपातोनरेश्वर
॥ ७३ ॥ वैधृतिश्चयदाप्रोक्तायदाचैकादशीभवेत् ॥ महामाघीतथापाढीवैशाखीकार्तिकीतथा ॥ ७४ ॥ अमासोमसमायोगेमन्वादिषुयुगादिषु ॥
गजच्छायातथाप्रोक्तापितृक्षयतिथिस्तथा ॥ ७५ ॥ एतेनैमित्तिकाःख्यातास्तवाग्रेनृपसत्तम ॥ एतेषुदीयतेदानंतस्यदानस्ययत्फलम् ॥ ७६ ॥
तत्फलंतुप्रवक्ष्यामिश्रूयतांनृपसत्तम ॥ मामुद्दिश्यनरोभक्त्याब्राह्मणायप्रयच्छति ॥ ७७ ॥ तस्याहंनिर्विकल्पेनप्रयच्छामिनसंशयः ॥ गृहंसौख्यंम
हाराजस्वर्गमोक्षादिकंबहु ॥ ७८ ॥ काम्यंकालंप्रवक्ष्यामिदानस्यफलदायकम् ॥ व्रतानामेवसर्वेषांदेवादीनांतथैवच ॥ ७९ ॥ दानस्यपुण्यकालंतुस
म्प्रोक्तंद्विजसत्तमैः ॥ आभ्युदयिकमेवापिकालंवक्ष्यामितेनृप ॥ ८० ॥ शुभानामेवसर्वेषांवैवाहिकमनुत्तमम् ॥ पुत्रस्यजातमात्रस्यचौलमौञ्ज्यादि
कंतथा ॥ ८१ ॥ प्रासादध्वजदेवानांप्रतिष्ठादिककर्मणि ॥ वापीकूपतडागानामारामस्यगृहस्यच ॥८२॥ तदाभ्युदयिकंप्रोक्तंमातृणांयत्रपूजनम् ॥
तस्मिन्कालेददेद्दानंसर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥ ८३ ॥ त्रिविधोऽयंतुतेकालःप्रोक्तश्चैवनृपोत्तम ॥ अन्यच्चैवप्रवक्ष्यामिपापपीडानिवारणम्॥ ८४ ॥ मृत्यु
कालेचसम्प्राप्तेक्षयंज्ञात्वानरोत्तम ॥ तत्रदानंप्रदातव्यंयममार्गसुखप्रदम् ॥८५ ॥ नित्यनैमित्तिकात्कालात्काम्याभ्युदयिकात्तथा ॥ अन्त्यःकालोम
हाराजसमाख्यातस्तवाग्रतः ॥ ८६ ॥ एतेकालाःसमाख्याताःस्वकर्मफलदायकाः ॥ तीर्थस्यलक्षणंराजन्प्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ ८७ ॥ सुतीर्थाना
मियंगङ्गाभातिपुण्यासरस्वती ॥ रेवाचयमुनातापीनथाचर्मण्वतीनदी ॥ ८८॥ सरयूर्घर्घरावेणासर्वपापप्रणाशिनी ॥ कावेरीकपिलाचान्याविशाला
विश्वतारिणी ॥ ८९ ॥ गोदावरीसमाख्यातातुङ्गभद्रानरोत्तम ॥ पापानांभीतिदानित्यंभीमरथीप्रपठ्यते ॥ ९० ॥ देविकाकृष्णगङ्गाचअन्याःसरि
द्वरोत्तमाः ॥ एतासांपुण्यकालेषुसन्तितीर्थान्यनेकशः ॥ ९१ ॥ ग्रामेवायदिवाऽरण्येनद्यःसर्वत्रपावनाः ॥ तत्रतत्रप्रकर्तव्याःस्नानदानादिकाःक्रियाः

॥ ९२ ॥ यदानज्ञायतेनामतास्नांतीर्थस्यसत्तम ॥ नाम्नोच्चारंप्रकुर्वीतविष्णुतीर्थमिदंनृप॥ ९३ ॥ तीर्थस्यदेवतातद्वदहमेवनसंशयः ॥ मामेवमुच्चरेद्वो
वैतीर्थेदेवेषुसाधकः ॥ ९४ ॥ तस्यपुण्यफलंजातंमन्नाम्नानृपनन्दन ॥ अज्ञातानांसुतीर्थानांदेवानांनृपसत्तम ॥ ९५ ॥ स्नानेदानेमहाराजमन्नामहिस
मुच्चरेत् ॥ तीर्थानामेवराजेन्द्रधात्राधात्र्यइमाःकृताः॥९६॥सिन्धवःसर्वपुण्यानांसर्वस्थाःक्षितिमण्डले ॥ यत्रतत्रप्रकर्त्तव्यंस्नानदानादिकंनृप ॥९७॥
अक्षयंफलमाप्नोतिसुतीर्थानांप्रसादतः ॥ तीर्थरूपामहापुण्याःसागराःसप्तएवच ॥९८॥ मानसाद्यास्तथाराजन्सरस्यश्चप्रकीर्तिताः ॥ निर्झराःपल्व
लाःप्रोक्तास्तीर्थरूपानसंशयः ॥ ९९ ॥ स्वल्पानद्योमहाराजतासुतीर्थंप्रतिष्ठितम् ॥ खातेष्वेवंचसर्वेषुवर्जयित्वाचकूपकम् ॥१००॥ पर्वतास्तीर्थरू
पाश्चमेर्वाद्याश्चमहीतले ॥ यज्ञभूमिश्चयज्ञश्चअग्निहोत्रेयथास्थितः ॥ १ ॥ श्राद्धभूमिस्तथाशुद्धादेवशालातथापुनः ॥ होमशालातथाप्रोक्तावे
दाध्ययनवेश्मच ॥ २ ॥ गृहेषुपुण्यसंयुक्तंगोस्थानंवरमुत्तमम् ॥ सोमपायीभवेद्यत्रतीर्थंतत्रप्रतिष्ठितम् ॥ ३ ॥ आरामायत्रवैपुण्याअश्वत्थो
यत्रतिष्ठति ॥ ब्रह्मवृक्षोभवेद्यत्रवटवृक्षस्तथैवच ॥ ४ ॥ अन्येचवन्यसंस्थानेतत्रतीर्थंप्रतिष्ठितम् ॥ एतेतीर्थाःसमाख्याताःपितामातातथैवच ॥ ५ ॥
पुराणंपठ्यतेयत्रगुरुर्यत्रस्वयंस्थितः ॥ सुभार्यातिष्ठतेयत्रतत्रतीर्थंनसंशयः ॥ ६ ॥ सुपुत्रस्तिष्ठतेयत्रतत्रतीर्थंनसंशयः ॥ एतान्यपिचतीर्थानि
राजवेश्मतथैवच ॥ ७ ॥ वेनउवाच ॥ पात्रस्यलक्षणंब्रूहियस्मैदेयंसुरोत्तम ॥ प्रसादसुमुखोभूत्वाकृपयाममाधव ॥८॥वासुदेवउवाच ॥ शृणुराजन्म
हाप्राज्ञपात्रस्यापिसुलक्षणम् ॥ यस्मैदेयंसुदानंचश्रद्धापूतैर्महात्मभिः ॥ ९ ॥ ब्राह्मणंसुकुलोपेतंवेदाध्ययनतत्परम् ॥ शान्तंदान्तंतपोयुक्तं
शुक्लमेवविशेषतः ॥११०॥ प्रज्ञावन्तंज्ञानवन्तंदेवपूजनतत्परम्॥सत्यवन्तंमहापुण्यंवैष्णवंज्ञानपण्डितम्॥११॥धर्मज्ञंमुक्तलौल्यंचपाखण्डैस्तुविवर्जि
तम् ॥ एवंपात्रंसमाख्यातमन्यदेवंवदाम्यहम् ॥ १२ ॥ एवमेतैर्गुणैर्युक्तंस्वसृपुत्रंनरोत्तमम् ॥ एतंपात्रंविजानीहिदुहितुस्तनयंततः ॥ १३ ॥ जामा
तरंमहाराजमावैरेतैश्चसंयुतम् ॥ गुरुंचदीक्षितंचैवपात्रभूतंनरोत्तम ॥ १४ ॥ एतान्येवसुपात्राणिदानयोग्यानिसत्तम ॥ वेदाचारसमोपेतस्तृप्तिनैवच
गच्छति ॥१५॥ वर्जयेत्किलतंविप्रंतथाकाणंसुधूर्तकम् ॥अतिकृष्णंमहाराजकपिलंपरिवर्जयेत्॥१६॥ कर्कटाक्षंसुनीलंचश्यावदन्तंविवर्जयेत् ॥ नील
दन्तंतथाराजन्पीतदन्तंतथैवच ॥ १७ ॥ गोदन्तंकृष्णदन्तंचबर्बरंचातिपांसुलम् ॥ हीनाङ्गमधिकाङ्गंचकुष्ठिनंकुनखंतथा ॥ १८ ॥ दुश्चर्माणंमहा
राजखल्वाटंपरिवर्जयेत् ॥ अन्यायेपुरतायस्यजायाविप्रस्यकस्यच ॥ १९ ॥ तस्मैदानंनदातव्यंयदिब्रह्मसमोभवेत् ॥ स्त्रीजितायनदातव्यंशाखारण्डे

१ स्वशाखां परित्यज्यान्यशाखीयकर्मकर्ता शाखारण्डः ।

महामते ॥ १२० ॥ व्याधितायनदातव्यंमृतभोजिषुभूपते ॥ चोरायचनदातव्यंसयद्यत्रिसमोभवेत् ॥ २१ ॥ अतृप्तायनदातव्यंशावंतुपरिव
र्जयेत् ॥ अतिस्तब्धायनोदेयंशठायचविशेषतः ॥ २२ ॥ वेदशास्त्रसमायुक्तःसदाचारेणवर्जितः ॥ श्राद्धेदानेचराजेन्द्रनैवयुक्तःकदाभवेत् ॥ २३ ॥
अथदानंप्रवक्ष्यामिसफलंपुण्यदायकम् ॥ कालतीर्थसुपात्राणांश्रद्धायोगात्प्रजायते ॥ २४ ॥ नास्तिश्रद्धासमंपुण्यंनास्तिश्रद्धासमंसुखम् ॥ नास्ति
श्रद्धासमंतीर्थंसंसारेप्राणिनांनृप ॥२५॥ श्रद्धाभावेनसंयुक्तोमामेवंपरिसंस्मरेत् ॥ पात्रहस्तेप्रदातव्यंस्वल्पमेवनृपोत्तम ॥२६॥ एवंविधस्यदानस्यवि
धियुक्तस्ययत्फलम् ॥ अनन्तंतदवाप्नोतिमत्प्रसादात्सुखीभवेत्॥१२७॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेएकोनचत्वारिंशोऽध्यायः॥३९॥
वेनउवाच ॥ नित्यदानफलंदेवत्वत्तःपूर्वंमयाश्रुतम्॥नैमित्तिकस्यदानस्यदत्तस्यापिहियत्फलम् ॥१॥ तत्फलंमेसमाचक्ष्वत्वत्प्रसादात्प्रयत्नतः॥श्टण्वं
स्तृप्तिंनगच्छामिश्रोतुंश्रद्धाप्रवर्तते ॥२॥ विष्णुरुवाच ॥ नैमित्तिकंप्रवक्ष्यामिदानमेवनृपोत्तम ॥ महापर्वणिसम्प्राप्तेयेनदानात्रिश्रद्धया ॥ ३ ॥ सत्पा
त्रेभ्यःप्रदत्तानितस्यपुण्यफलंश्टणु ॥ गजंरथंप्रदत्तेयोह्यश्वंचापिनृपोत्तम ॥ ४ ॥ सचभृत्यैस्तुसंयुक्तःपुण्यदेशेनपोत्तमः ॥ जायतेहिमहाराजमत्प्रसा
दान्नसंशयः ॥ ५ ॥ राजाभवतिधर्मात्माज्ञानवान्बलवान्सुधीः ॥ अजेयःसर्वभूतानांमहातेजाःप्रजायते ॥ ६ ॥ महापर्वणिसम्प्राप्तेभूमिदानंददा
तियः ॥ गोदानंवामहाराजसर्वभोगपतिर्भवेत् ॥ ७ ॥ ब्राह्मणायसुपुण्यायदानंदद्यात्प्रयत्नतः ॥ महादानानियोदद्यात्तीर्थेपर्वणिपात्रवित् ॥ ८ ॥
तेषांचिह्नंप्रवक्ष्यामिभूपतिस्त्वंप्रजायते ॥ तीर्थेपर्वणिसम्प्राप्तेगुप्तदानंददातियः ॥ ९ ॥ निधीनामाशुसम्प्राप्तिरक्षरापरिजायते ॥ महापर्वणिसम्प्राप्तेती
र्थेषुब्राह्मणायच ॥ १० ॥ सुचैलंचमहादानंकाञ्चनेनसमन्वितम् ॥ पुण्यंफलंप्रवक्ष्यामितस्यदानस्यभूपते ॥ ११ ॥ जायन्तेबहवःपुत्राःसुगुणावेद
पारगाः ॥ आयुष्मन्तःप्रजावन्तोयशःपुण्यसमन्विताः ॥ १२ ॥ विपुलाश्चैवजायन्तेस्फीतालक्ष्मीर्महामते ॥ सौख्यंचलभतेपुण्यंधर्मवान्परिजायते
॥ १३ ॥ महापर्वणिसम्प्राप्तेतीर्थेगत्वाप्रयत्नतः ॥ कपिलांकाञ्चनींदद्याद्ब्राह्मणायमहात्मने ॥ १४ ॥ तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिदानस्यचमहामते ॥ क
पिलादोमहाराजसर्वसौख्यान्प्रभुञ्जति ॥ १५ ॥ यावद्ब्रह्माप्रजीवेत्सतावत्तिष्ठतितत्रसः ॥ महापर्वणिसम्प्राप्तेअलङ्कृत्यचगांतदा ॥ १६ ॥ का
ञ्चनेनापिसंयुक्तांवस्त्रालङ्कारभूषणैः ॥ तस्यदानस्यराजेन्द्रफलभोगंवदाम्यहम् ॥ १७ ॥ विपुलाजायतेलक्ष्मीर्दानभोगसमाकुला ॥ सर्वविद्यापति
र्भूत्वाविष्णुभक्तोभवेत्किल ॥ १८ ॥ विष्णुलोकेवसेन्मर्त्योयावत्तिष्ठतिमेदिनी ॥ तीर्थंगत्वातुयोदद्याद्ब्राह्मणायविभूषणम् ॥ १९ ॥ भुक्त्वातुविपु
लान्भोगानिन्द्रेणक्रीडतेसह ॥ महापर्वणिसम्प्राप्तेवस्त्रंचद्विजपुङ्गवे ॥ २० ॥ दत्त्वान्नंभूमिसंयुक्तंपात्रेश्रद्धासमन्वितः ॥ मोदतेसतुवैकुण्ठेविष्णुतु

ल्यपराक्रमः ॥ २१ ॥ सवस्त्रंकाञ्चनंदत्त्वाद्विजायपरिशीलिने ॥ स्वेच्छयाअग्निसदृशोवैकुण्ठेसवसेत्सुखी ॥ २२ ॥ सुवर्णस्यसुकुम्भंचघृतेनपरि
पूरयेत् ॥ पिधानंरौप्यंकर्तव्यंवस्त्रहारैरलङ्कृतम् ॥ २३ ॥ पुष्पमालान्वितंकुर्याद्ब्रह्मसूत्रेणशोभितम् ॥ प्रतिष्ठितंवेदमन्त्रैस्तंसम्पूज्यमहामते
॥ २४ ॥ उपचारैःपवित्रैश्चषोडशैःपरिपूजयेत ॥ स्वलङ्कृत्यततोदद्याद्ब्राह्मणायमहात्मने ॥ २५ ॥ षोडशैवततोगावःसवस्त्राःकांस्यदोहनाः ॥
कुम्भयुक्ताश्चचत्वारोदक्षिणांचसकाञ्चनाम् ॥ २६ ॥ तथाद्वादशकागावोवस्त्रालङ्कारभूषणाः ॥ पृथग्भूतायविप्रायदातव्यानात्रसंशयः ॥ २७ ॥
एवमादीनिदानानिअन्यानिनृपनन्दन ॥ तीर्थकालंसुसम्प्राप्यपात्रसम्पत्तिमेवच ॥ २८ ॥ श्रद्धाभावेनदातव्यंबहुपुण्यकरंभवेत् ॥ विष्णुमुद्दि
श्ययद्दानंकामनापरिकल्पितम् ॥ २९ ॥ तस्यदानस्यभावेनभावनापरिभावितः ॥ तादृक्फलंसमश्नातिमानुषोनात्रसंशयः ॥ ३० ॥ आभ्यु
दयंप्रवक्ष्यामियज्ञादिषुप्रवर्तते ॥ तेनदानेनतस्यापिश्रद्धयाचद्विजोत्तम ॥ ३१ ॥ प्रज्ञावृद्धिंसमाप्नोतिनचदुःखंप्रविन्दति ॥ भोगान्भुनक्तिधर्मा
त्माजीवमानस्तुसाम्प्रतम् ॥ ३२ ॥ ऐन्द्रास्तुभुङ्क्तेभोगान्सदातादिव्यांगतिंगतः ॥ स्वकुलंनयतेस्वर्गंकल्पानांचसहस्रकम् ॥ ३३ ॥ एवमाभ्युद
यंप्रोक्तमथान्यत्तेवदाम्यहम् ॥ कायस्यचक्षयंज्ञात्वाजरयापरिपीडितः ॥ ३४ ॥ दानंतेनप्रदातव्यमाशांकस्यनकारयेत् ॥ मृतेचमयिमेपुत्राअ
न्येस्वजनबान्धवाः ॥ ३५ ॥ कथमेतेभविष्यन्तिमांविनासुहृदोमम ॥ तेषांमोहात्प्रमुग्धोवैनददातिसकिंचन ॥ ३६ ॥ मृत्युंप्रयातिमोहात्मारु
दन्तिमित्रबान्धवाः ॥ दुःखेनपीडिताःसर्वेमायामोहेनपीडिताः ॥ ३७ ॥ सङ्कल्पयन्तिदानानिमोक्षंवैचिन्तयन्तिच ॥ तस्मिन्मृतेमहाराजमा
यामोहेगतेसति ॥ ३८ ॥ विस्मरन्तिचदानानिलोभात्मानोदिशन्तिन ॥ योऽसौमृतोमहाराजयमपथंसुदुःखितः ॥ ३९ ॥ तृषाक्षुधासमाक्रान्तो
बहुदुःखैःप्रपीडितः ॥ तस्माद्दानंप्रदातव्यंस्वयमेवनसंशयः ॥ ४० ॥ कस्यपुत्राश्चपौत्राश्चकस्यभार्यानृपोत्तम ॥ संसारेनास्तिकःकस्यतस्माद्दानं
प्रदीयते ॥ ४१ ॥ ज्ञानवताप्रदातव्यंस्वयमेवनसंशयः ॥ अन्नपानंचताम्बूलमुदकंकाञ्चनंतथा ॥ ४२ ॥ सुगांसवत्सांभूमिंचफलानिविविधा
निच ॥ जलपात्राण्यनेकानिसोदकानिनृपोत्तम ॥ ४३ ॥ वाहनानिविचित्राणियानान्येवमहामते ॥ नानागन्धंसकर्पूरंपादयोर्वैसुखप्रदे ॥ ४४ ॥
उपानहौप्रदातव्येयदीच्छेद्विपुलंसुखम् ॥ एतैर्दानैर्महाराजयममार्गंसुखेनवै ॥ ४५ ॥ प्रयातिमानवोराजन्यमदूतैरलङ्कृतम् ॥ ४६ ॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४० ॥ वेनउवाच ॥ पुत्रोभार्याकथंतीर्थपितामाताकथंवद ॥ गुरुश्चैवकथंतीर्थंतन्मेवि
स्तरतोवद ॥ १ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ अस्तिवाराणसीरम्यागङ्गायुक्तामहापुरी ॥ तस्यांवसतिवैश्योहिकृकलोनामनामतः ॥ २ ॥ तस्यभा

र्यामहासाध्वीपतिव्रतपरायणा ॥ धर्माचारपरानित्यंसावैपतिपरायणा ॥ ३ ॥ सुकलानामपुण्याङ्गीसुपुत्राचारुमङ्गला ॥ सत्यंवदासदाशुद्धाप्रि
याकाराप्रियप्रिया ॥ ४ ॥ एवंगुणैःसमायुक्तासुभगाचारुकारिणी ॥ सवैश्यउत्तमोनानाधर्मज्ञोज्ञानवान्गुणी ॥ ५ ॥ पुराणेश्रौतधर्मेचसदाश्रवणत
त्परः ॥ तीर्थयात्राप्रसङ्गेनबहुपुण्यप्रदायिकाम् ॥ ६ ॥ श्रद्धयानिर्गतोयात्रांतीर्थानांपुण्यमङ्गलाम् ॥ ब्राह्मणानांप्रसङ्गेनसार्थवाहेनतेनच ॥ ७ ॥
प्रस्थितोधर्ममार्गंतुतमुवाचपतिव्रता ॥ पतिस्नेहेनसंमुग्धाभर्तारंवाक्यमब्रवीत् ॥ ८ ॥ सुकलोवाच ॥ अहंतेधर्मतःपत्नीसहपुण्यकरीप्रिय ॥
पतिमार्गंप्रतीक्ष्याहंपतिदेवंयजाम्यहम् ॥ ९ ॥ कदानैवमयात्याज्यंसामीप्यंतेद्विजोत्तम ॥ तवच्छायांसमाश्रित्यकरिष्येधर्ममुत्तमम् ॥ १० ॥
पतिव्रतास्त्यंपापघ्नंनारीणांगतिदायकम् ॥ पुण्यस्त्रीकथ्यतेलोकेयास्यात्पतिपरायणा ॥११॥ युवतीनांपृथक्तीर्थंविनाभर्तुर्नशोभते ॥ सुखदंनास्ति
वैलोकेस्वर्गमोक्षप्रदायकम्॥१२॥सव्यंपादंचभर्तुश्चप्रयागंविद्धिसत्तम ॥ वामंचपुष्करंतस्ययानारीपरिकल्पयेत् ॥१३॥ तस्यपादोदकस्नानात्तत्पुण्यं
परिजायते ॥ प्रयागपुष्करसमंस्नानंस्त्रीणांनसंशयः ॥ १४ ॥ सर्वतीर्थमयोभर्तासर्वपुण्यमयःपतिः ॥ मखानांयजनात्पुण्यंयद्वैभवतिदीक्षिते
॥ १५ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिसेवयाभर्तुरेवहि ॥ गयादीनांसुतीर्थानांयात्रांकृत्वाहियद्भवेत् ॥ १६ ॥ तत्फलंसमवाप्नोतिभर्तुःशुश्रूषणादपि ॥
समासेनप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ॥ १७ ॥ नास्त्यासांहिपृथग्धर्मःपतिशुश्रूषणंविना ॥ तस्मात्कान्तसहायंतेकुर्वाणासुखदायिनी ॥ १८ ॥
तवच्छायांसमाश्रित्यआगमिष्यामिनान्यथा ॥ रूपंशीलंगुणंभक्तिंसमालोक्यवयस्तथा॥१९॥ सौकुमार्यंविचार्यैवंकृकलःसपुनःपुनः॥यद्येवंहिनयि
ष्यामिदुर्गमार्गंसुदुःखदम् ॥ २० ॥ रूपनाशोभवेच्चास्याःशीतातपविलोडनात् ॥ पद्मगर्भप्रतीकाशमस्याश्चाङ्गंप्रवर्णकम् ॥ २१ ॥
झञ्झावातेनशीतेनकृष्णवर्णंभविष्यति ॥ पन्थाःकर्कशसुग्रावापादौचास्याःसुकोमलौ ॥ २२ ॥ एष्यतेवेदनांतीव्रामथोगन्तुंनचक्षमा ॥ क्षुत्तृष्णा
भिपरीताङ्गीकीदृशीयंभविष्यति ॥ २३ ॥ वामाङ्गीममचस्थानंसुखस्थानंवरानना ॥ ममप्राणप्रियानित्यंनित्यंधर्मस्यचाश्रयः ॥ २४ ॥
नाशमेतियदाबालाममनाशोभवेदिह ॥ इयंमेजीविकांनित्यमियंप्राणस्यचेश्वरी ॥ २५ ॥ ननयिष्येवनंतीर्थमेकश्चैवाप्यहंव्रजे ॥ चिन्तयित्वा
क्षणंनूनंकृकलेनमहात्मना ॥ २६ ॥ तस्यचित्तानुगोभावस्तयाज्ञातोनृपोत्तम ॥ पुनरूचेमहाभागाभर्तारंप्रस्थितंतदा ॥ २७ ॥ अनघा
नैववैत्याज्यापुरुषैःशृणुसत्तम ॥ मूलमेवंहिधर्मस्यपुरुषस्यमहामते ॥ २८ ॥ एवंज्ञात्वामहाभागमामेवंनयसाम्प्रतम् ॥ श्रुत्वासर्वंहितेना
पिप्रियायाभाषितंबहु ॥ २९ ॥ प्रहस्यैववचोब्रूतेतामेवंकृकलःपुनः ॥ नैवत्याज्याभवेद्भार्याप्राप्ताधर्मेणवैप्रिये ॥ ३० ॥ येनभार्यापरि

त्यक्तासुनीताधर्मचारिणी ॥ दशाङ्गधर्मस्तेनापिपरित्यक्तोवरानने ॥ ३१ ॥ तस्मात्त्वामेवभद्रंतेनैवत्यक्ष्येकदाप्रिये ॥ एवमाभाष्यतांभार्यां
सम्बोध्यचपुनःपुनः ॥ ३२ ॥ तस्याअज्ञातमात्रेणससार्थेनसमंगतः ॥ गतेतस्मिन्महाभागेकृकलेपुण्यकर्मणि ॥ ३३ ॥ देवकर्मसुवेलायां
कालेपुण्येशुभानना ॥ नैवपश्यतिभर्तारंकृकलंनिजमन्दिरे ॥ ३४ ॥ समुत्थायत्वरायुक्तारुदमानासुदुःखिता ॥ वयस्यान्पृच्छतेभर्तुर्दुःखशो
काधिपीडिता ॥ ३५ ॥ युष्माभिर्वामहाभागादृष्टोऽसौकृकलोमम ॥ प्राणेश्वरोगतःक्वापिभवन्तोममबान्धवाः ॥ ३६ ॥ यदिदृष्टो
महाभागाःकृकलोममसाम्प्रतम् ॥ भर्तारंपुण्यकर्तारंसर्वज्ञंसत्यपण्डितम् ॥ ३७ ॥ कथयन्तुमहात्मानंयदिदृष्टोमहामतिः ॥ तस्यास्तद्भाषितं
श्रुत्वातामूचुस्तेमहामतिम् ॥ ३८ ॥ धर्मयात्राप्रसङ्गेननाथस्तेकृकलःशुभे ॥ तीर्थयात्रांचकारासौकस्माच्छोचसिसुव्रते ॥ ३९ ॥ साधयि
त्वामहातीर्थंपुनरेष्यतिशोभने ॥ एवमाश्वासितासाचपुरुषैराप्तकारिभिः ॥ ४० ॥ पुनर्गेहंगताराजन्सुकलाचारुभाषिणी ॥ रुरोदकरुणंदुःखं
सुकलापिपरायणा ॥ ४१ ॥ यावदायानिमेभर्त्ताभूमौस्वप्स्यामिसंस्तरे ॥ घृतंतैलंनभोक्ष्येऽहंदधिक्षीरंतथैवच ॥ ४२ ॥ लवणंचपरित्यक्तं
तथाताम्बूलमेवच ॥ मधुरंचतथाराजंस्त्यक्तंगुडादिकंतथा ॥ ४३ ॥ एकाहारानिराहारातावत्स्थास्येनसंशयः ॥ यावच्चागमनंभर्तुःपुनरेवभविष्य
ति ॥ ४४ ॥ एवंदुःखान्विताभूत्वाएकवेणीधरापुनः ॥ एककञ्चुकसंवीतामलिनाचबभूवसा ॥ ४५ ॥ मलिनेनापिवस्त्रेणएकेनैवस्थिता
पुनः ॥ हाहाकारंप्रमुञ्चन्तीनिःश्वसन्तीसुदुःखिता ॥ ४६ ॥ वियोगानलसन्दग्धाकृष्णाङ्गीमलधारिणी ॥ एवंदुःखसमाचारासुकृशाविह्वलातदा ॥ ४७ ॥
रोदमानादिवारात्रंनिद्रांलेभेनवैनिशि ॥ क्षुधांनविन्दतेराजन्दुःखेनविदलीकृता ॥ ४८ ॥ अथसख्यःसमाथाताःपप्रच्छुःसुकलांतदा ॥ ४९ ॥
सख्यऊचुः ॥ सुकलेचारुसर्वाङ्गिकस्माद्रोदिषिसम्प्रति ॥ ततस्त्वंकारणंब्रूहिदुःखस्यास्यवरानने ॥ ५० ॥ सुकलोवाच ॥ समांत्यक्त्वागतोभर्ताधर्मा
र्थंधर्मतत्परः ॥ तीर्थयात्राप्रसङ्गेनअटतेमेदिनींततः ॥ ५१ ॥ मांत्यक्त्वासगतःस्वामीनिर्दोषांपापवर्जिताम् ॥ अहंसाध्वीसमाचारासदापुण्या
पतिव्रता ॥ ५२ ॥ मांत्यक्त्वासगतोभर्तातीर्थसाधनतत्परः ॥ तेनाहंदुःखितासख्योवियोगेनातिपीडिता ॥ ५३ ॥ जीवनाशोवरंश्रेष्ठोवरंवै
विषभक्षणम् ॥ वरमग्निप्रवेशश्चवरंकायविनाशनम् ॥ ५४ ॥ नारींप्रियांपरित्यज्यभर्तायातिसुनिष्ठुरः ॥ भर्तृत्यागोवरंनैवप्राणत्या
गोवरंसखि ॥ ५५ ॥ वियोगंनसमर्थाहंसहितुंनित्यदारुणम् ॥ तेनाहंदुःखितासख्योवियोगेनापिनित्यशः ॥ ५६ ॥ सख्यऊचुः ॥ तीर्थया
त्रांगतोभर्तापुनरेष्यतितेपतिः ॥ वृथाशोषयसेकायंवृथाशोकंकरोषिवै ॥ ५७ ॥ वृथात्वंतप्यसेबालेवृथाभोगान्परित्यजेः ॥ पिबस्वपानंभुङ्क्ष्व

त्वंस्वप्रदत्तंहिपूर्वकम् ॥ ५८ ॥ कस्यभर्तासुताःकस्यकस्यस्वजनबान्धवाः ॥ कःकस्यनास्तिसंसारेसम्बन्धःकेनचवहि ॥ ५९ ॥ भक्ष्यतेभुज्यतेबा
लेसंसारस्यहितत्फलम् ॥ मृतेप्राणिनिकोऽश्नातिकोहिपश्यतितत्फलम् ॥ पीयतेभुज्यतेबालेएतत्संसारतःफलम् ॥ ६० ॥ सुकलोवाच ॥ भव
तीभिःप्रयुक्तंयत्तन्नस्याद्वेदसंमतम् ॥ यातुभर्तुःपृथग्भूतातिष्ठत्येकासदैवहि ॥ ६१ ॥ पापभूताभवेन्नारीतांनमन्यन्तिसज्जनाः ॥ भर्तुःसार्धंसदास
ख्योदृष्टोवेदेषुसर्वदा ॥ ६२ ॥ सम्बन्धःपुण्यसंसर्गाज्जायतेनात्रसंशयः ॥ नारीणांचसदातीर्थंभर्ताशास्त्रेषुपठ्यते ॥ ६३ ॥ तमेवावाहयेन्नि
त्यंवाचाकायेनकर्मभिः ॥ मनसापूजयेन्नित्यंभावसत्येनतत्परा ॥ ६४ ॥ भर्तुःपार्श्वंमहानीर्थंदक्षिणाङ्गंसदैवहि ॥ तमाश्रित्ययदा
नारीगृहस्थापरिवर्त्तयेत् ॥ ६५ ॥ यजतेदानपुण्यैश्चतस्यदानस्यथत्फलम् ॥ वाराणस्यांचगङ्गायांयत्फलंनचपुष्करे ॥ ६६ ॥ द्वारकायां
नचावन्त्यांकेदारेशशिभूषणे ॥ लभतेनैवसानारीयजमानासदाकिल ॥ ६७ ॥ तादृशंफलमेवंसानप्राप्नोतिकदासखि ॥ सुसुखंपुत्रसौभाग्यं
स्नानंदानंचभूषणम् ॥ ६८ ॥ वस्त्रालङ्कारसौभाग्यंरूपंतेजःफलंसदा ॥ यशःकीर्तिमवाप्नोतिगुणंचवरवर्णिनी ॥ ६९ ॥ भर्तुःप्रसादात्सर्वं
चलभतेनात्रसंशयः ॥ विद्यमानेयदाकान्तेअन्यंधर्मंकरोतिया ॥ ७० ॥ निष्फलंजायतेतस्याःपुंश्चलीपरिकथ्यते ॥ नारीणांयौवनंरूपम
वतारंस्मृतंध्रुवम् ॥ ७१ ॥ एकस्यापिहिभर्तुश्चतस्यार्थेभूमिमण्डले ॥ सुपुत्रासुयशानारीपरिकथ्येतवैसदा ॥ ७२ ॥ तुष्टेभर्तरिसंसारेदृश्यानारी
नसंशयः ॥ पतिहीनाभवेन्नारीभवेत्साभूमिमण्डले ॥ ७३ ॥ कुतस्तस्याःसुखंरूपंयशःकीर्तिःसुताभुवि ॥ सुदौर्भाग्यंमहद्दुःखंसंसारेपरिभुज्यते ॥
॥ ७४ ॥ पापभागाभवेत्साचदुःखाचारासदैवहि ॥ तुष्टेभर्तरितस्यास्तुतुष्टाःसर्वाश्चदेवताः ॥ ७५ ॥ तुष्टेभर्तरितुष्यन्तिऋषयोदेवमानवाः ॥
भर्तानाथोगुरुर्भर्तादेवतादैवतःसह ॥ ७६ ॥ भर्तातीर्थंश्चपुण्यश्चनारीणांनपनन्दन ॥ शृङ्गारंभूषणंरूपंवर्णंसौगन्ध्यमेवच ॥ ७७ ॥ कृत्वा
सातिष्ठतेनित्यंवर्जयित्वासुपर्वसु ॥ शृङ्गारैर्भूषणैःसातुशुशुभेसायदापतिः ॥ ७८ ॥ पत्याविनाभवत्येवक्षीरंसर्पमुखेयथा ॥ भर्तुरर्थेमहाभागासुव्रता
चारुमङ्गला ॥ ७९ ॥ गतेभर्तरियानारीशृङ्गारंकुरुतेयदि ॥ रूपंवर्णंचतत्सर्वंशवरूपेणजायते ॥ ८० ॥ वदन्तिभूतलेलोकाःपुंश्चलीयंनसंशयः ॥ त
स्माद्भर्तुर्वियुक्तायानार्याःशृणुतभूतले ॥८१॥ इच्छन्त्यावैमहासौख्यंभवितव्यंकदाचन ॥ सुजायायाःपरोधर्मोभर्ताशास्त्रेषुगीयते ॥ ८२ ॥ तस्मा
द्वैशाश्वतोधर्मोनत्याज्योभार्ययाकिल ॥ एवंधर्मंविजानामिकथंभर्तापरित्यजत् ॥ ८३ ॥ इत्यर्थेश्रूयतेसख्यइतिहासःपुरातनः ॥ सुदेवायाश्चचरितं
सुपुण्यंपापनाशनम् ॥ ८४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डवनोपाख्यानेसुकलाचरितएकचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४१ ॥ सख्यऊचुः ॥ सुदेवाकात्वया

प्रोक्ताकिमाचारावदस्वनः ॥ त्वयाप्रोक्तंमहाभागेवदनूःसत्यमेवच ॥ १ ॥ सुकलोवाच ॥ अयोध्यायांमहाराजःसआसीद्धर्मकोविदः ॥ मनुपुत्रोम
हाभागःसर्वधर्मार्थतत्परः ॥ २ ॥ इक्ष्वाकुर्नामसर्वज्ञोदेवब्राह्मणपूजकः ॥ तस्यभार्यासदापुण्यापतिव्रतपरायणा ॥ ३ ॥ तयासार्द्धयजेद्यज्ञंतीर्था
निविविधानिच ॥ वेदराजस्यवीरस्यंकाशीशस्यमहात्मनः ॥ ४ ॥ सुदेवानामवैकन्यासत्याचारपरायणा ॥ उपयेमेमहाराजइक्ष्वाकुस्तांमहीपतिः
॥ ५ ॥ सुदेवांचारुसर्वाङ्गींसत्यव्रतपरायणाम् ॥ तयासर्द्धयजेद्यज्ञान्सुपुण्यान्पुण्यनायकः ॥ ६ ॥ सरेमेनृपशार्दूलोनित्यंचप्रिययातया ॥ एकदातु
महाराजस्तयासार्द्धंवनंययौ ॥७॥ गङ्गारण्यंसमासद्यामृगयांक्रीडतेसदा ॥ सिंहान्हत्वावराहांश्चगजांश्चमहिषांस्तथा ॥ ८ ॥ क्रीडमानस्यतस्याग्रेवरा
हश्चसमागतः ॥ बहुशूकरयूथेनपुत्रपौत्रैरलङ्कृतः ॥ ९ ॥ एकाचशूकरीतस्यप्रियापार्श्वेप्रतिष्ठिता ॥ दृष्ट्वाचराजराजेन्द्रंदुर्जयंमृगयारतम् ॥ १० ॥
पर्वताधारमाश्रित्यभार्ययासहशूकरः ॥ तिष्ठत्येकःपरिवृतःपुत्रपौत्रादिभिस्तुसः ॥ ११ ॥ महाराजकृतंतेषांज्ञात्वातुकदनंमहत् ॥ तानुवाच
सुतान्पौत्रान्भार्यांतांचसशूकरः ॥ १२ ॥ कोशलाधिपतिर्वीरोमनुपुत्रोमहाबलः ॥ क्रीडतेमृगयांकान्तेमृगान्संहरतेबहून् ॥१३॥ समांदृष्ट्वामहाराजए
ष्यतेनात्रसंशयः ॥ अन्येषांलुब्धकानांमेनास्तिप्राणभयंध्रुवम् ॥ १४ ॥ ममरूपंनृपोदृष्ट्वाक्षमांनैवकरिष्यति ॥ हर्षेणमहताविष्टोबाणपाणिर्धनुर्द्ध
रः ॥ १५ ॥ श्वभिर्युक्तोमहातेजालुब्धकैःपरिवारितः ॥ प्रियेकरिष्यतेघातंममाप्येवंनसंशयः ॥ १६ ॥ शूकर्युवाच ॥ यदायदापश्यसिलुब्धका
न्बहून्महावनेकान्तसमायुधान्बहून् ॥ एतैस्तुपुत्रैर्ममपौत्रकैःसमंदूरंनुभोयासिपलायमानः ॥ १७ ॥ त्यक्त्वासुधैर्यंबलपौरुषंमहन्महाभयेनापि
विषण्णचेतनः ॥ दृष्ट्वानृपेन्द्रंपुरुषोत्तमोत्तमंकरोषिकिंकान्तवदस्वकारणम् ॥१८॥ तस्यास्तुवाक्यंसनिशम्यकोलउवाचतांशूकरराजउत्तरम् ॥ यदर्थं
भीतोऽस्मिसुलुब्धकात्प्रियेदृष्ट्वागतोदूरनिशम्यशूकरान् ॥ १९ ॥ सुलुब्धकाःपापकराःशठाःप्रियेकुर्वन्तिपापंगिरिदुर्गकन्दरे ॥ सदैवदुष्टाबहुपापचि
न्तकाजाताश्चसर्वेपरिपापिनांकुले ॥ २० ॥ तेषांहिहस्तान्मरणाद्बिभेमिमृतोऽपियास्यामिपुनश्चपापम् ॥ दूरंगिरिंपर्वतकन्दरंचव्रजामिकान्तेअपमृ
त्युभीतः ॥ २१ ॥ अयंहिपुण्योनरनाथआगतोविश्वाधिकःकेशवरूपभूपः ॥ युद्धंकरिष्येसमरेमहात्मनासार्द्धंप्रियेपौरुषविक्रमेण ॥ २२ ॥ जेष्या
मिभूपंयदिस्वेनतेजसाभोक्ष्यामिकीर्तित्वतुलांपृथिव्याम् ॥ तेनाहतोवीरवरेणसङ्गरेयास्यामिलोकंमधुसूदनस्य ॥ २३ ॥ ममाङ्गभूतेनपलेनमेदसातृ
प्तिंपरांयास्यतिभूमिनाथः॥तृप्ताभविष्यन्तिसुलोकदेवताअस्मादयंचागतोवज्रपाणिः॥२४॥अस्यैवहस्तान्मरणंयदाभवेछ्राभश्चमेसुन्दरिकीर्तिरुत्तमा॥
तस्माद्यशोभूमितलेजगत्त्रयेव्रजामिलोकंमधुसूदनस्य ॥ २५ ॥ नैवंभीतोऽस्मिक्षुब्धोऽस्मिगतोऽहंगिरिसानुषु ॥ पापाद्भीतोगतःकान्तेधर्मंदृष्ट्वा

स्थितोऽह्यहम् ॥ २६ ॥ नजानेपातकंपूर्वमन्यजन्मनिचार्जितम् ॥ यनाहंशौकरींयोनिंगतोऽहंपापसञ्चयात् ॥ २७ ॥ क्षालयिष्याम्यहंघोरं पूर्वपातकसञ्चयम् ॥ बाणोदकैर्महाघोरैःसुतीक्ष्णैर्निशितैःशतैः ॥ २८ ॥ पुत्रान्पौत्रान्वरांकन्यांकुटुम्बंबालवृद्धकम् ॥ गिरिंगच्छगृहीत्वातुमम मोहमिमंत्यज ॥ २९ ॥ ममस्त्रेहंपरित्यज्यहरिरेषसमागतः ॥ अस्यहस्तात्प्रयास्यामितद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ ३० ॥ दैवेनापिममाद्यैवस्वर्गद्वारम नुत्तमम् ॥ उद्घाटितकपाटंतुयास्यामिसुमहादिवम् ॥ ३१ ॥ सुकलोवाच ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशूकरस्यमहात्मनः ॥ उवाचतत्प्रियास स्यःसीदमानान्तरातदा ॥ ३२ ॥ शूकर्युवाच ॥ यस्मिन्यूथेभवान्स्वामीपुत्रपौत्रैरलङ्कृतः ॥ मित्रैश्चभ्रातृभिश्चैवअन्यैःस्वजनबान्धवैः ॥३३॥त्वयैवा लङ्कृतोयूथोभवतापरिशोभते ॥ त्वांविनायंमहाभागकीदृग्यूथोभविष्यति ॥३४॥ तवैवस्वबलेनापिगर्जमानाश्चशूकराः ॥ विचरन्तिगिरौकान्तत नयाममबालकाः ॥ ३५ ॥ कन्दान्मूलान्सुभक्षन्तिनिर्भयांस्तवतेजसा ॥ दुर्गेषुवनकुञ्जेषुग्रामेषुनगरेषुच ॥ ३६ ॥ नकुर्वन्तिभयंतीव्रंसिंहानामि हपर्वते ॥मनुष्याणांमहाबाहोपालितास्तवतेजसा ॥३७॥ त्वयात्यक्ताअमीसर्वेबालकाममदारकाः॥दीनाश्चैवाकुलाश्चैवभविष्यन्तिविचेतनाः ॥३८॥ नित्यमेवसुखंवर्त्मगत्वापश्यन्तिबालकाः ॥ पतिहीनायथानारीशोभतेनैवशोभना ॥ ३९ ॥ अलङ्कृतायथादिव्यैरलङ्कारैःसकाञ्चनैः ॥ परिच्छदैर नवद्यैःपितृमातृसहोदरैः ॥ ४० ॥ श्वश्रूश्वशुरकैश्चान्यैःपतिहीनानभातिसा ॥ चन्द्रहीनायथारात्रिःपुत्रहीनंयथाकुलम् ॥ ४१ ॥ दीपहीनंयथागेहंनैव भातिकदाचन ॥ त्वांविनाऽयंतथायूथोनैवशोभेतमानद ॥ ४२ ॥ आचारेणविनामर्त्योज्ञानहीनोयतिर्यथा ॥ मन्त्रहीनोयथाराजातथायंनैवशोभते ॥ ४३ ॥ कैवर्तेनविनानौर्वासम्पूर्णापरिसागरे ॥ नभात्येवंयथासार्थःसार्थवाहेनवैविना ॥ ४४ ॥ सेनाध्यक्षेणचविनायथासैन्यंनभातिच ॥ त्वां विनावैतथासैन्यंशूकराणांमहामते ॥ ४५ ॥ दीनोभविष्यतितथावेदहीनोयथाद्विजः ॥ मयिभारंकुटुम्बस्यविनिवेश्यप्रगच्छसि ॥ ४६ ॥ मरणं सुलभंज्ञात्वाकाप्रतिज्ञातवेदृशी ॥ त्वांविनाहंनशक्नोमिधर्तुंप्राणान्प्रियेश्वर ॥ ४७ ॥ त्वयैवसहितास्वर्गंभूमिंवाथमहामते ॥ नरकंवापिभोक्ष्यामि सत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ४८ ॥ त्वंवापुत्रांस्तुपौत्रांस्तुगृहीत्वायूथमुत्तमम् ॥ आवांव्रजावयूथेशदुर्गमेवंसुकन्दरम् ॥४९॥ जीवितव्यंपरित्यज्यमरणाया भिगम्यते ॥ तत्रकोदृश्यतेलाभोमरणंवदसाम्प्रतम् ॥ ५० ॥ वाराहउवाच ॥ वीराणांत्वंनजानासिसुधर्मंशृणुसाम्प्रतम् ॥ युद्धार्थिनाहिवीरेण वीरंगत्वाप्रयाचितम् ॥५१॥ देहिमेयोधनंसङ्ख्येयुद्धार्थ्येहंसमागतः ॥ परेणयाचितंयुद्धंनददातियदानरः ॥५२॥ कामाल्लोभाद्भयाद्वापिमोहाद्वाशृ णुवल्लभे ॥ कुम्भीपाकेतुनरकेवसेद्युगसहस्रकम् ॥ ५३ ॥ क्षत्रियाणांपरोधर्मोयुद्धंदेयंनसंशयः ॥ तद्युद्धंदीयमानेनरणभूमिगतेनवै ॥ ५४ ॥ निर्जितं

तुपरंतत्रयशःकीर्त्तिप्रभुञ्जते ॥ सवाहतोयुध्यमानःपौरुषेणातिनिर्भयः ॥ ५५ ॥ वीरलोकमवाप्नोतिदिव्यान्भोगान्प्रभुञ्जते ॥ यावद्वर्षसहस्राणांविंश
त्येकांप्रियेशृणु ॥५६॥ वीरलोकेवसेत्तावद्देवाचारैर्महीयते॥मनुपुत्रःसमायातअयंवीरोनसंशयः ॥ ५७ ॥ सङ्ग्रामंयाचमानस्तुयुद्धंदेयंमयाध्रुवम् ॥
युद्धातिथिःसमायातोविष्णुरूपःसनातनः ॥ ५८ ॥ सत्कारोयुद्धरूपेणकर्तव्यश्चमयाशुभे ॥ ५९ ॥ शूकरुवाच ॥ यदायुद्धंत्वयादेयंराज्ञेचैवमहा
त्मने ॥ ततोऽहंपौरुषंकान्तपश्यामितवकीदृशम् ॥ ६० ॥ सुकलोवाच ॥ एवमुक्त्वाप्रियान्पुत्रान्समाहूयत्वरान्विता ॥ उवाचपुत्रकायूयंशृणुध्वं
वचनंमम ॥ ६१ ॥ युद्धातिथिःसमायातोविष्णुरूपःसनातनः ॥ मयातत्रप्रगन्तव्यंयत्रायंहिगमिष्यति ॥ ६२ ॥ यावत्तिष्ठतिवैनाथोभवतांप्रति
पालकः ॥ यूयंगच्छतवैदूरंदुर्गंगिरिगुहासुखम् ॥ ६३ ॥ सुखंजीवतमैवत्सावर्जयित्वासुलुब्धकान् ॥ मयातत्रैवगन्तव्यंयत्रैषहिगमिष्यति
॥ ६४ ॥ भवतांश्रेष्ठोऽयंभ्रातायूथरक्षांकरिष्यति ॥ एतेपितृव्यकाःसर्वेभवतांत्राणकारकाः ॥ ६५ ॥ दूरंप्रयातवैसर्वेमांविहायसुपुत्रकाः ॥ ६६ ॥
पुत्राऊचुः ॥ अयंहिपर्वतश्रेष्ठोबहुमूलफलोदकः ॥ भयंतुकस्यवैनास्तिसुखंजीवनमस्तिवै ॥ ६७ ॥ युवाभ्यांहिअकस्माद्वैइदमुक्तंभयङ्करम् ॥ तन्नोहि
कारणंमातर्वदसत्यमिहैवहि ॥ ६८ ॥ शूकर्युवाच ॥ अयंराजामहारौद्रःकालरूपःसमागतः ॥ क्रीडतेमृगयालुब्धोमृगान्हत्वावहून्वने ॥ ६९ ॥
इक्ष्वाकुर्नामदुर्धर्षोमनुपुत्रोमहाबलः॥संहरिष्यतिकालोऽयंदूरंयातसुपुत्रकाः ॥ ७० ॥ पुत्राऊचुः ॥ मातरंपितरंत्यक्त्वायःप्रयातिसपापधीः ॥ महा
रौद्रंसुघोरंतुनरकंप्रतिपद्यते ॥७१॥ मातुःपुण्यंपयःपीत्वापुष्टोभवतिनिर्घृणः ॥ मातरंपितरंत्यक्त्वायःप्रयातिसुदुर्बलः ॥ ७२ ॥ पूयंनरकमेतीहकृमि
दुर्गन्धसङ्कुलम् ॥ मातस्तस्मान्नयास्यामोगुरुंत्यक्त्वाइहैवच. ॥ ७३ ॥ एवंविषादःसञ्जातस्तेषांधर्मार्थसंयुतः ॥ व्यूहंकृत्वास्थिताःसर्वेबलतेजः
समाकुलाः ॥ ७४ ॥ साहसोत्साहसम्पन्नाःपश्यन्तिनृपनन्दनम् ॥ नदन्तःपौरुषैर्युक्ताःक्रीडमानावनेतदा ॥ ७५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनो
पाख्यानेसुकलाचरित्रेद्विचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४२ ॥ सुकलोवाच ॥ एवंतेशूकराःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः ॥ पुरःस्थितस्यतेराज्ञोह्यवतस्थुश्च
लुब्धकाः ॥ १ ॥ महावराहोराजेन्द्रगिरिसानुंसमाश्रितः ॥ महतायूथभावेनव्यूहंकृत्वाप्रतिष्ठति ॥ २ ॥ कपिलःस्थूलपीनाङ्गोमहादंष्ट्रोम
हासुखः ॥ दुःसहःशूकरोराजन्गर्जतेचातिभैरवम् ॥ ३ ॥ तानपश्यन्महाराजःशालतालवनाश्रयान् ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वामनुपुत्रःप्रतापवान्
॥ ४ ॥ गृह्यतांशूरवाराहोविध्यतांबलदर्पितः ॥ एवमाभाष्यतान्वीरोमनुपुत्रःप्रतापवान् ॥ ५ ॥ अथतेलुब्धकाःसर्वेमृगयामदमोहिताः ॥
संनद्धादंशिताःसर्वेश्वभिःसार्द्धंप्रजग्मिरे ॥ ६ ॥ हर्षेणमहताविष्टोराजराजोमहाबलः ॥ अश्वारूढःसुसैन्येनचतुरङ्गेणसंयतः ॥ ७ ॥ गङ्गा

तीरंसमायातोमेरौगिरिवरोत्तमे ॥ रत्नधातुसमाकीर्णेनानावृक्षैरलङ्कृते ॥ ८ ॥ सुकलोवाच ॥ योवलधाममरीचिचयकरनिकरमयप्रोत्तुङ्गोऽत्यु
च्चंगगनमेवसम्प्राप्तोनानानगाचरितशोभोगिरिराजोभाति ॥ ९ ॥ योजनवहलविमलगङ्गाप्रवाहसमुच्चरत्तीरवीचीतरङ्गभङ्गैर्मुक्ताफलसदृशैर्निर्मलाम्बु
कणैःसर्वत्रप्रक्षालितधवलतलशिलातलोगिरीन्द्रःसुश्रियायुक्तः ॥ १० ॥ देवैश्चारणकिन्नरैःपरिवृतोगन्धर्वविद्याधरैःसिद्धैरप्सरसांगणैर्मुनिजनैर्नागेन्द्र
विद्याधरैः ॥ श्रीखण्डैर्वहुचन्दनैस्ससरलैःशालैस्तमालैर्गिरीरुद्राक्षैर्वरसिद्धिदायकघनैःकल्पद्रुमैःशोभते ॥ ११ ॥ नानाधातुविचित्रोवैनानारत्न
विचित्रितैः. ॥ विमानैःकाञ्चनैर्दण्डैःकलत्रैरुपशोभते ॥ १२ ॥ नालिकेरवनैर्दिव्यैःपूगवृक्षैर्विराजते ॥ दिव्यपुन्नागवकुलैःकदलीखण्डमण्डितैः
॥ १३ ॥ पुष्पकैश्चम्पकैरद्भिःपाटलैःकेतकैस्तथा ॥ नानावल्लीवितानैश्चपुष्पितैःपद्मकैस्तथा ॥ १४ ॥ नानावर्णैःसुपुष्पैश्चनानावृक्षैरलङ्कृतः ॥
दिव्यवृक्षैःसमाकीर्णःस्फाटिकस्यशिलातलैः ॥ १५ ॥ योगियोगीन्द्रसंसिद्धैःकन्दरान्तार्निवासिभिः ॥ निर्झरैश्चैवरम्यैश्चबहुप्रस्रवणैर्गिरिः ॥ १६ ॥
नदीप्रवाहसंहृष्टैःसङ्गमैरुपशोभते ॥ ह्रदैश्चपल्वलैःकुण्डैर्निर्मलोदकधारिभिः ॥ १७ ॥ गिरिराजोविभात्येकःसानुभिःसहसंस्थितैः ॥
शरभैश्चैवशार्दूलैर्मृगयूथैरलङ्कृतः ॥ १८ ॥ महामत्तैश्चमातङ्गैर्महिषैरुरुभिःसदा ॥ अनेकैर्दिव्यभावैश्चगिरिराजोविभातिसः ॥ १९ ॥ अयोध्याधिप
तिर्वीरइक्ष्वाकुर्मनुनन्दनः ॥ तयासुभार्ययायुक्तश्चतुरङ्गबलेनच ॥२०॥ पुरतोलुब्धकायान्तिशूराःश्वानश्चशीघ्रगाः ॥ यत्रास्तेशूकरःशूरोभार्ययासहि
तोबली ॥ २१ ॥ बहुभिःशूकरैर्गुप्तोगुरुभिःशिशुभिस्ततः ॥ मेरुभूमिंसमाश्रित्यगङ्गातीरंसमन्ततः ॥ २२ ॥ सुकलोवाच ॥ तामुवाचवराहस्तुसुप्रि
यांहर्षसंयुतः ॥ प्रियेपश्यसमायातःकोसलाधिपतिर्बली ॥ २३ ॥ मामुद्दिश्यमहाप्राज्ञोमृगयांक्रीडतेनृपः ॥ युद्धमेवकरिष्यामिसुरासुरप्रहर्षकम्
॥ २४ ॥ अथभूपोमहातेजावाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ सुदेवांसत्यधर्माङ्गींतामुवाचप्रहर्षितः ॥ २५ ॥ पश्यप्रियेमहाकोलंगर्जमानंमहाबलम् ॥ परिवारस
मायुक्तंदुःसहंमृगघातिभिः ॥ २६ ॥ अद्यैवाहंहनिष्यामिसुवाणैर्निशितैःप्रिये ॥ मामेवद्दिमहाशूरोयुद्धायसमुपाश्रयेत् ॥२७॥ एवमुक्त्वाप्रियोभार्यां
लुब्धकान्वाक्यमब्रवीत् ॥ यथाशूरोमहाशूराःप्रेषयध्वंहिशूकरम् ॥ २८ ॥ अथतेप्रेषिताःशूराबलतेजःपराक्रमाः ॥ गर्जमानाःप्रधावन्तिबलतेजःप
राक्रमाः ॥ २९ ॥ कोलंप्रतिगताःसर्वेवायुवेगेनसाम्प्रतम् ॥ विध्यन्तिवाणजालैस्तंनिशितैर्वनचारकाः ॥ ३० ॥ नानाशस्त्रैस्तथास्त्रैश्चवाराहंवीररूपि
णम् ॥ ३१ ॥ सुकलोवाच ॥ पतन्तिवाणतोमराविमुक्तलुब्धकैःशराघनागिरिंप्रवर्षिणोयथातथाधरान्तरे ॥ हतोदृढप्रहारिभिःसनिर्जितस्ततस्तथाश
तैस्तुयूथपालकःसकोलःसङ्गरंगतः ॥ ३२ ॥ स्वपुत्रपौत्रबान्धवैःपरांश्चसंहरेत्सवैपतन्तितेस्वदंष्ट्र्याहताहवेऽवलुब्धकाः ॥ पतन्तिपादहस्तकाःस्थितं

स्यवेगश्रामणैःसलुब्धगर्जमेकंवराहोऽपश्यदागतम् ॥ ३३ ॥ स्वतेजसाविनाशितंमुखाग्रदंष्ट्र्याहतंगतःसयत्रभूपतिःसवाञ्छतेनसङ्गरम् ॥ ३४ ॥
इक्ष्वाकुनाथंसुमहत्प्रसह्यसन्त्रास्यक्रुद्धःसहिशूकरेशः ॥ युद्धंवनेवाञ्छतितेनसार्द्धमिक्ष्वाकुणासङ्गरहर्षयुक्तः ॥ ३५ ॥ वाराहःपुनरेवयुद्धकुशलःसंवा
ञ्छतेसङ्गरंतुण्डाग्रेणसुतीक्ष्णदन्तनखरैःक्रुद्धोधरांक्षोभयन् ॥ हुङ्कारोच्चारगर्वात्प्रहरतिविमलंभूपतिंतंचराजञ्ज्ञात्वाविष्णुपराक्रमंमनुसुतस्त्वानन्दरोमा
ञ्चितः ॥ ३६ ॥ दृष्ट्वाशूकरपौरुषंयमतुलंमेनेपतिर्देवराड्देवारिंमनसाविचिन्त्यसहसावाराहरूपेणवै ॥ सम्प्रेक्ष्यैवमहाबलंबहुतरंयुक्तंत्वरेर्वारणंसै
न्यंकोलविनाशनायसहसासङ्गृह्यसङ्गृह्यताम् ॥ ३७ ॥ प्रेषिताश्ववारणारथाश्ववेगवत्तराःसुबाणखड्गधारिणोभुशुण्डिभिश्चमुद्गरैः ॥ सपाशपाणिलुब्ध
कानदन्तितत्रतत्परानिवारितोनतिष्ठतेहयागजाश्चयद्गताः ॥ ३८ ॥ क्वचित्क्वचिन्नदृश्यतेक्वचित्क्वचित्प्रदृश्यतेक्वचिद्द्वयंप्रदर्शयेत्क्वचिद्धयान्प्रमर्दयेत
॥ ३९ ॥ मर्दयित्वाभटान्वीरान्वाराहोरणदुर्जयः ॥ शब्दंचकारदुर्धर्षःक्रोधारुणविलोचनः ॥ ४० ॥ कोसलाधिपतिर्वीरस्तंदृष्ट्वारणदुर्जय
म् ॥ युध्यमानंमहाकायंमुञ्चन्तंमेघवत्स्वनम् ॥४१॥ गर्जतिसमरंविचरतिविलसतिवीरान्स्वतेजसाधीरः ॥ तडिदिवमुखेषुदंष्ट्रातस्यविभात्युल्लसत्येव
॥ ४२ ॥ मनुपुत्रस्तथादृष्ट्वाकोलंचनिशितैःशरैः ॥ प्रतिभिन्नमेकैकंशस्त्राहतंचबन्धुभिः ॥४३॥ नरपतिरुवाचसैन्याःकिमिहनगृह्णन्तुओजसाशूराः॥
युध्यध्वंतत्रनिशितैर्बाणैस्तीक्ष्णैरनेनापि ॥ ४४ ॥ समाकर्ण्यततोवाक्यंक्रुद्धस्यापिमहात्मनः ॥ ततस्तेसैनिकाःसर्वेयुद्धायसमुपस्थिताः ॥ ४५ ॥
अनेकैर्भटसाहस्रैर्वनेतंसमरेस्थितम् ॥ दिक्षुसर्वासुसंहत्यबिभिदुःशूकरंरणे ॥ ४६ ॥ विद्धश्चकेश्चित्तदाबाणजालैःसुयोधैश्चसङ्ग्रामभूमौविशालैः ॥
क्वचिच्चक्रघातैःक्वचिद्वज्रपातैर्हतंदुर्जयंसङ्गरेतंमहान्तैः ॥४७॥ ततःपौरुषैःक्रोधयुक्तःसकोलःसुविच्छिद्यपाशान्रणेप्रस्थितःसः ॥ महाशूकरैःसार्धमेवप्र
यातस्ततःशोणितस्यापिधाराभिषिक्तः ॥ ४८ ॥ करोतिप्रहारंचतुण्डेनवीरहयानांद्विपानांचचिच्छेदवीरः ॥ स्वदंष्ट्राग्रभागेनतीक्ष्णेनवीरान्पदातीन्हि
सम्पातयद्रोषभावैः ॥ ४९ ॥ जघानास्यशुण्डंगजस्यापिरुष्टोभटान्हतान्पादनखैस्तुहृष्टः ॥ ५० ॥ ततस्तेशूकराःसर्वेलुब्धकाश्चपरस्परम् ॥ युयु
धुःसङ्गरंकृत्वाक्रोधारुणविलोचनाः ॥५१॥ लुब्धकैश्चहताःकोलाःकोलैश्चापिसुलुब्धकाः ॥ निहताःपतिताभूमौक्षतजेनापिसारुणाः ॥५२॥ जीवंत्य
क्त्वाहताःकोलैर्लुब्धकाःपतितारणे ॥ मृताश्चशूकरास्तत्रश्वानःप्राणांश्चतत्यजुः ॥५३॥ यत्रयत्रमृताभूमौपतितामृगघातकाः॥बहवःशूकराराज्ञाखड्गपा
तैर्निपातिताः ॥५४॥ कतिनष्टाहताःकोलाभीतादुर्गेषुसंस्थिताः ॥ कुञ्जेषुकन्दरान्तेषुगुहान्तेषुनृपोत्तम ॥५५॥ लुब्धकाश्चमृताःकेचिच्छिन्नादंष्ट्राग्रसु ॥ ४९ ॥
करैः ॥ प्राणांस्त्यक्त्वागताःस्वर्गंखण्डशोविदलीकृताः ॥ ५६ ॥ वागुराःपाशजालाश्चकुटकाःपञ्जरास्तथा ॥ नाडयश्चपतिताभूमौयत्रतत्रसमन्ततः

॥ ५७ ॥ एकोदयितयासार्धंवाराहःपरितिष्ठति ॥ पौत्रकैःपञ्चसप्तभिर्युद्धार्थंबलदर्पितः ॥५८ ॥ तमुवाचतदाकान्तंशूकरंशूकरीपुनः ॥ गच्छकान्तम
यासार्द्धमेभिस्तुबालकैःसह ॥ ५९ ॥ प्राहप्रीतोवराहस्तांविवस्तांसुप्रियामिति ॥ क्वगच्छामिप्रभग्नोऽहंस्थानंनास्तिमहीतले ॥ ६० ॥ मयिनष्टेम
हाभागेकोलयूथंविनङ्क्ष्यति ॥ द्वयोश्चसिंहयोर्मध्येजलंपिबतिशूकरः ॥ ६१ ॥ द्वयोःशूकरयोर्मध्येसिंहोनैवपिबत्यपः ॥ एवंशूकरजाति
षुदृश्यतेबलमुत्तमम् ॥ ६२ ॥ तदहंनाशयाम्येवयदाभग्नोव्रजाम्यहम् ॥ जानेधर्मंमहाभागेबहुश्रेयोविधायकम् ॥ ६३ ॥ कस्माल्लोभाद्भयाद्वापियु
ध्यमानःप्रणश्यति॥रणतीर्थंपरित्यज्यसस्यात्पापीनसंशयः ॥ ६४ ॥ निशितंशस्त्रसंव्यूहंदृष्ट्वाहर्षंप्रगच्छति ॥ अवगाह्यामरींसिन्धुतीर्थपारंप्रगच्छति
॥ ६५ ॥ सयातिवैष्णवंलोकंपुरुषांश्चसमुद्धरेत् ॥ समायान्तंचतदहंकथंभग्नोव्रजामिवै ॥ ६६ ॥ योधनंशस्त्रसङ्कीर्णंप्रवीरानन्ददायकम् ॥
दृष्ट्वाप्रयातिसंहृष्टस्तस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ६७ ॥ पदेपदेमहत्स्नानंभागीरथ्याःप्रजायते ॥ रणाद्भग्नोगृहंयातियोलोभाच्चप्रियेशृणु ॥ ६८ ॥ मा
तृदोषंप्रकाशेतस्त्रीजातःपरिकथ्यते ॥ अत्रयज्ञाश्चतीर्थाश्चअत्रदेवामहौजसः ॥ ६९ ॥ पश्यन्तिकौतुकंकान्तेमुनयःसिद्धचारणाः ॥ त्रैलो
क्यंवर्ततेतत्रयत्रवीरप्रकाशनम् ॥ ७० ॥ समराङ्गणंप्रपश्यन्तिसर्वेत्रैलोक्यवासिनः ॥ शपन्तिनिर्घृणंपापंप्रहसन्तिपुनःपुनः ॥ ७१ ॥ दुर्गातिंदर्शये
त्तस्यधर्मराजोनसंशयः ॥ सम्मुखःसमरेयुद्धेस्वशिरःशोणितंपिबेत् ॥ ७२ ॥ अश्वमेधफलंभुङ्क्तेइन्द्रलोकंप्रगच्छति ॥ यदाजयतिसङ्ग्रामेशत्रूञ्छूरो
वरानने ॥ ७३ ॥ तदाप्रभुञ्जतेलक्ष्मींनानाभोगान्नसंशयः ॥ यदातत्रत्यजेत्प्राणान्सम्मुखःसन्निराश्रयः ॥ ७४ ॥ सगच्छेत्परमंस्थानंदेवक
न्यांप्रभुञ्जते ॥ एवंधर्मंविजानामिकथंभग्नोव्रजाम्यहम् ॥ ७५ ॥ अनेनसमरेयुद्धंकरिष्येनात्रसंशयः ॥ मनोःपुत्रेणधीरेणराज्ञाइक्ष्वाकुणासह ॥
॥ ७६ ॥ डिम्भान्गृहीत्वायाहित्वंसुखंजीववरानने ॥ तस्यश्रुत्वावचःप्राहबद्धाहंतवबन्धनैः ॥ ७७ ॥ स्नेहभानरसाख्यैश्चरतिक्रीडनकैःप्रिय ॥ पुर
तस्तेसुतैःसार्द्धंप्राणांस्त्यक्ष्यामिमानद ॥ ७८ ॥ एवमेतौसुसम्भाष्यपरस्परहितैषिणौ ॥ युद्धायनिश्चितौभूत्वासमालोकयतोरिपून् ॥ ७९ ॥ कोश
लाधिपतिंवीरंतमिक्ष्वाकुंमहामतिम् ॥ ८० ॥ यथैवमेघःपरिगर्जतेदिविप्रावृट्सुकालेषुतडित्प्रकाशैः ॥ तथैवसङ्गर्जतिकान्तयासमंसमाह्वयेद्राजवरं
खुराग्रैः ॥ ८१ ॥ तंगर्जमानंददृशेमहात्मावाराहमेकंपुरुषार्थयुक्तम् ॥ ससारअश्वस्यजवेनयुक्तःससम्मुखंतस्यनृवीरधीरः ॥८२॥ इतिश्रीपाद्मपुराणे
भूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेत्रयश्चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥ ४३ ॥ सुकलोवाच ॥ स्वसैन्यंदुर्धरंदृष्ट्वानिर्जितंदुर्धरेणतत् ॥ चुकोपभूपतिः
क्रूरंदुःसहंशूकरंप्रति ॥१॥ धनुरादायवेगेनबाणंकालानलोपमम्॥ तस्याभिमुखमेवासौहयेनाभिससारसः ॥२॥ सयदानृपतिंहयपृष्ठगतंवरपौरुषयुक्त

ममित्रहणम् ॥ परिपश्यतिशूकरयूथपतिःप्रगतोऽभिमुखंरणभूमितले ॥३॥ निशितेनशरेणहतोहियदानृपतेर्हयपादतलेप्रगतः ॥ तमिहैवविलङ्घ्यच
वेगमनाःप्रखरेणजवेनचकोलवरः ॥ ४ ॥ व्यथितस्तुरगःसकिरिःकिटिनानहियातिक्षितौसहिविद्धगतिः ॥ तुरगःपतितोभुवितुण्डहतोलघुस्यन्दनमेव
गतोनृपतिः ॥५॥ सहिगर्जतिशूकरजातिरवैरथसंस्थितकोशलपेनजवात् ॥ गदया निहतःकिलभूपतिनारणमध्यगतःसहियूथपतिः ॥६॥ परित्यज्य
तनुंचस्वकांहितदागतएवहरेर्गृहमेववरम् ॥ ७ ॥ कृत्वाहियुद्धंसमरेहितेनराज्ञासमंशूकरराजराजः ॥ पपातभूमौचहतोयदातुववर्षिरेदेववराःसु
पुष्पैः ॥ ८ ॥ तस्योर्ध्वगःपुष्पचयःसुजातःसन्तानकानामिवसौरभश्च ॥ सकुङ्कुमैश्चन्दनवृष्टिमेवकुर्वन्तिदेवाःपरितुष्यमाणाः ॥ ९ ॥ विमृश्य
मानःसहितेनराज्ञाचतुर्भुजःसोऽपिबभूवराजन् ॥ दिव्याम्बरोभूषणदिव्यरूपःस्वतेजसाभातिदिवाकरोयथा ॥ १० ॥ दिव्येनयानेनदिवंगतो
यदासुपूज्यमानःसुरराजदेवैः ॥ गन्धर्वराजःसबभूवभूयःपूर्वंस्वकंकायमिहैवहित्वा ॥ ११ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकला
चरित्रेचतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४४ ॥ सुकलोवाच ॥ अथवेलुब्धकाःसर्वेशूकरींप्रतिजग्मिरे ॥ शूराश्चदारुणाःप्राप्ताःपाशहस्ताश्चभीषणाः
॥ १ ॥ चतुरश्चततोडिम्भान्वृत्वास्थित्वाचशूकरी ॥ कुटुम्बेनसमंकान्तंहतंदृष्ट्वामहाहवे ॥ २ ॥ भर्तुर्मेचिन्तितंप्राप्तमृषिदेवैश्चपूजितः ॥
गतःस्वर्गंमहात्मासौवीर्येणानेनकर्मणा ॥ ३ ॥ अनेनापिपथायास्येस्वर्गंभर्त्तासतिष्ठति ॥ तथासुनिश्चितंकृत्वापुत्रान्प्रतिविचिन्तितम् ॥ ४ ॥
यदाजीवन्तिमेबालाश्चत्वारोवंशधारकाः ॥ भवत्यस्यसुवीरस्यकोलस्यापिमहात्मनः ॥ ५ ॥ केनोपायेनपुत्रान्वैरक्षायुक्तान्करोम्यहम् ॥ इति
चिन्तापराभूत्वादृष्ट्वापर्वतसङ्कटम् ॥ ६ ॥ तत्रमार्गंसुविस्तीर्णंनिष्कासायप्रयास्यते ॥ तयासुनिश्चितंकृत्वापुत्रान्प्रतिविचिन्तितम् ॥ ७ ॥ तानु
वाचमहाराजपुत्रान्प्रतिसुमोहितान् ॥ यावत्तिष्ठाम्यहंपुत्रास्तावद्गच्छतशीघ्रगाः ॥ ८ ॥ तेषांमध्येसुतोज्येष्ठःकथंयास्यामिमातरम् ॥ संत्य
ज्यजीवलोभाच्चधिङ्मेमातःसुजीवितम् ॥ ९ ॥ पितृवैरंकरिष्यामिसाधयिष्येरणेरिपून् ॥ गृहीत्वात्वंकनीयसोभ्रातॄंस्त्रीन्दुर्गकन्दरम् ॥ १० ॥
पितरंमातरंत्यक्त्वायोयातिहिंसपापधीः ॥ नरकंचप्रयात्येवकृमिकोटिसमाकुलम् ॥ ११ ॥ तमुवाचसुदुःखार्तात्वांत्यक्त्वाहंकथंसुत ॥ संया
स्यामिमहापापात्रयोगच्छन्तुमेसुताः ॥ १२ ॥ कनीयसस्त्रयस्त्वेवगतागिरिवनान्तरम् ॥ तौजग्मतूरणभुवंतेषामेवसुपश्यताम् ॥ १३ ॥
तेजसासुबलेनापिगर्जन्तौचपुनःपुनः ॥ अथतेलुब्धकाःशूराःसम्प्राप्तावातरंहसः ॥ १४ ॥ पथातेनापिदुर्गेणत्रयस्तेप्रेषितानृप ॥ तिष्ठतःस्मपथंरुद्ध्वा
द्वावेतौजननीसुतौ ॥ १५ ॥ लुब्धकाश्चततःप्राप्ताःखड्गबाणधनुर्धराः ॥ प्रजघ्नुस्तोमरैस्तीक्ष्णैश्चक्रैश्चमुसलैस्ततः ॥ १६ ॥ मातरंपृष्ठतःकृत्वातनयो

युध्यतेसतैः ॥ दंष्ट्रयानिहताःकेचित्केचित्तुण्डेनघातिताः ॥१७॥ सञ्जघानखुराग्रैश्चशूराश्चपतितारणे ॥ युयुधेशूकरःसङ्ख्येदृष्टोराज्ञामहात्मना ॥१८॥ पितुःसकाशाच्छूरोऽयमितिज्ञात्वाससम्मुखः ॥ बाणपाणिर्महातेजामनुसूनुःप्रतापवान् ॥१९॥ निशितेनापिबाणेनअर्द्धचन्द्रानुकारिणा ॥ राज्ञाहतः पपातोर्व्यांविद्धोरस्कोमहात्मना ॥२०॥ ममारसहसाभूमौपपातसहिशूकरः ॥ पुत्रमोहंपरंप्राप्तातस्योपरिगतास्वयम् ॥२१॥ तयाचनिहताःशूरास्तुण्डघातैर्महीतले ॥ निपेतुर्लुब्धकाःशूराःकतिनष्टामृतानृप ॥ २२ ॥ द्रावयन्तीमहत्सैन्यंदंष्ट्रयासूकरीततः ॥ यथाकृत्यासमुद्धूतामहाभयविधायिका ॥२३॥ तमुवाचततोराज्ञीदेवराजसुतोपमम् ॥ अनयानिहतंराजन्महत्सैन्यंतवैवहि ॥ २४ ॥ कस्मादुपेक्षसेकान्ततन्मेत्वंकारणंवद ॥ तामुवाचमहाराजोनाहंहन्मिइमांस्त्रियम् ॥२५॥ महादोषंप्रियेदृष्टंस्त्रीवधेदैवतैःकिल ॥ तस्मान्नघातयेन्नारींप्रेषयेऽहंनकंचन ॥२६॥ अस्यावधनिमित्तार्थेपापाद्बिभेमि सुन्दरि ॥ एवमुक्त्वातदाराजाविरराममहीपतिः ॥२७ ॥ लुब्धकोझार्झरोनामदृष्टशेसतुसूकरीम् ॥ कुर्वन्तींकदनंतेपांदुःसहांसुभटैरपि ॥२८॥ आविव्याधसुवेगेनबाणेननिशितेनहि॥संलग्नेनतुबाणेनशोणितेनपरिप्लुता ॥२९॥ शोभमानात्वरांप्राप्तावीरश्रियासमाकुला॥तुण्डेनापिहतःसङ्ख्येझाझरःसतयापुनः॥३०॥पतमानेनतेनापिझार्झरेणतदाहता ॥ खड्गेननिशितेनापिपपातविदलीकृता ॥३१॥ श्वसमानारणेनापिमूर्च्छनाभिपरिप्लुता ॥ दुःखेनमहताविष्टाजीवमानामहीतले ॥ ३२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेपञ्चचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५ ॥ सुकलोवाच ॥ श्वसन्तींशूकरींदृष्ट्वापतितांपुत्रवत्सलाम् ॥ सुदेवाकृपयाविष्टागत्वातांदुःखितांप्रति ॥ १ ॥ अभिषिच्यमुखंतस्याःशीतलेनोदकेनच ॥ पुनःसर्वाङ्गमेवापिदुःखितांरणशालिनीम् ॥ २ ॥ पुण्येनशीततोयेनसाउवाचाभिषिञ्चतीम् ॥ उवाचमानुषींवाचंसुस्वरंनृपतिप्रियाम् ॥ ३ ॥ सुखंभवतुतेदेविअभिषिक्तात्वयायदि ॥ सम्पर्कादर्शनात्तेऽद्यगतोमेपापसञ्चयः ॥४॥तदाकर्ण्यमहद्वाक्यमद्भुताकारसंयुतम् ॥ चित्रमेतन्मयादृष्टंकृतंतेऽनामयंवचः॥५॥ पशुजातिमतीचेयंसौष्ठवंभापतेस्फुटम् ॥ स्वरव्यञ्जनसम्पन्नंसंस्कृतमुत्तमंमम ॥ ६ ॥ हर्षेणविस्मयेनापिकृत्वासाहसमुत्तमम् ॥ तत्रस्थासामहाभागातंपतिंवाक्यमब्रवीत् ॥ ७ ॥ पश्यराजन्नपूर्वेयंसंस्कृतंभाषतेमहत् ॥ पशुयोनिगताचेयंयथावैमानुषोवदेत् ॥ ८ ॥ तदाकर्ण्यततोराजासर्वज्ञानवतांवरः ॥ अद्भुतमद्भुताकारंयन्नदृष्टंश्रुतंमया ॥ ९ ॥ तामुवाचततोराजासुदेवांसुप्रियांतदा ॥ पृच्छचैनांशुभांकान्तेकाचेयंतुभविष्यति ॥ १० ॥ श्रुत्वातुनृपतेर्वाक्यंसापप्रच्छचसूकरीम् ॥ काभविष्यसित्वंभद्रेचित्रंतेदृश्यतेबहु ॥ ११ ॥ पशुयोनिगतात्वंवैभापसेमानुषंवचः ॥ सौष्ठवंज्ञानसम्पन्नंवदमेपूर्वचेष्टितम् ॥ १२ ॥ भर्तुश्चापिमहाराजभटस्यास्यमहात्मनः ॥ कोऽयंधर्मोमहावीर्योगतःस्वर्गंपराक्रमैः ॥ १३ ॥ आत्मनश्चस्वभर्तुश्च

सर्वंपूर्वानुगंवद ॥ एवमुक्त्वामहाभागाविरराम्नृपप्रिया ॥ १४ ॥ शूकर्युवाच ॥ यदिपृच्छसिमांभद्रेममास्यचमहात्मनः ॥ तत्सर्वंतेप्रवक्ष्यामिच
रितंपूर्वचेष्टितम् ॥ १५ ॥ अयमेषमहाप्राज्ञोगन्धर्वोगीतपण्डितः ॥ रङ्गविद्याधरोनामसर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥ १६ ॥ मेरुंगिरिवरश्रेष्ठंचारुकन्द
रनिर्झरम् ॥ तमाश्रित्यमहातेजाःपुलस्त्योमुनिसत्तमः ॥ १७ ॥ तपश्चचारतेजस्वीनिर्व्यलीकेनचेतसा ॥ विद्याधरस्तत्रगतःस्वेच्छयासमहाप्रभो
॥ १८ ॥ तमाश्रित्यगिरिश्रेष्ठंगीतमभ्यसतेतदा ॥ स्वरतालसमोपेतंसुस्वरंचारुहासिनी ॥ १९ ॥ गीतंश्रुत्वामुनिस्तस्यध्यानाच्चलितमानसः ॥
गायन्तंतमुवाचेदंगीतविद्याधरंप्रति ॥ २० ॥ भवद्गीतेनदिव्येनदेवामुह्यन्तिनान्यथा ॥ सुस्वरेणसुपुण्येनतालमानेनपण्डित ॥ २१ ॥ लययुक्ते
नभावेनमूर्च्छनासहितेनच ॥ मेमनश्चलितंध्यानाद्गीतेनानेनसुव्रत ॥ २२ ॥ इदंस्थानंपरित्यज्यअन्यस्थानंव्रजस्वतत् ॥ २३ ॥ गीतविद्याधर
उवाच ॥ आत्मज्ञानसमंगीतमहमत्रप्रसाधये ॥ दुःखंददेनकस्यापिसुखदोनृपुसर्वदा ॥ २४ ॥ गीतेनानेनदिव्येनसर्वास्तुष्यन्तिदेवताः ॥ शम्भु
श्चापिसमानीतोगीतध्वनिरतोद्विज ॥ २५ ॥ गीतंसर्वरसंप्रोक्तंगीतमानन्ददायकम् ॥ शृङ्गाराद्यारसाःसर्वेगीतनापिप्रतिष्ठिताः ॥ २६ ॥
शोभामायान्तिगीतेनवेदाश्चत्वारउत्तमाः ॥ गीतनदेवताःसर्वास्तोषमायान्तिनान्यथा ॥ २७ ॥ तदेवंनिन्दसेगीतंमामेवंपरिचालये ॥ अन्यायोऽयं
महाभागतवैवइहदृश्यते ॥२८॥ पुलस्त्यउवाच॥सत्यमुक्तंत्वयाद्यैवगीतार्थंबहुपुण्यदम् ॥ शृणुत्वंमामकंवाक्यंमानंत्यजमहामते ॥ २९ ॥ नाहंगीतं
प्रकुत्सामिगीतंवन्दामिनान्यथा ॥ विद्याश्चतुर्दशैवैताएर्काभावेनभावदाः ॥ ३० ॥ प्राणिनांसिद्धिमायान्तिमनसानिश्चलेनच ॥ तपश्चतद्वन्मन्त्रा
श्चसुसिद्ध्यन्त्येकचिन्तया ॥ ३१ ॥ हृषीकाणांमहावर्गश्चपल्लोममसंमतः ॥ विषयेष्वेवसर्वेपुनयत्यात्मानमुच्चकैः ॥ ३२ ॥ चालयित्वामनस्त
स्माद्ध्यानादेवनसंशयः ॥ यत्रशब्दंनरूपंचयुवतीनैवतिष्ठति ॥ ३३ ॥ मुनयस्तत्रगच्छन्तितपःसिद्ध्यर्थमेवहि ॥ अयंगीतःपवित्रस्तेबहुसौख्यप्रदा
यकः ॥ ३४ ॥ नपश्येमवयंवीरतिष्ठामोवनसंस्थिताः ॥ अन्यत्स्थानंप्रयाहित्वंनोवावयंव्रजामहे ॥ ३५ ॥ गीतविद्याधरउवाच ॥ इन्द्रियाणांब
लंवर्गंजितंयेनमहात्मना ॥ सजयीकथ्यतेयोगीसचवीरःससाधकः ॥ ३६ ॥ शब्दंश्रुत्वाथवादृष्ट्वारूपमेवंमहामते ॥ चलतेनैवयोध्यानात्सधीरस्त
पसाधकः ॥ ३७ ॥ भवांस्तुतेजसाहीनइन्द्रियैर्विजितोयतः ॥ स्वर्गेऽपिनास्तिसामर्थ्यंममगीतस्यधर्षणे ॥ ३८ ॥ वर्जयन्तिवनंसर्वेहीनवीर्यान
संशयः ॥ अयंसाधारणोविप्रवनदेशोनसंशयः ॥ ३९ ॥ देवानांसर्वजीवानांयथाममतथातव ॥ कथंगच्छाम्यहंत्यक्त्वावनमेवमनुत्तमम् ॥ ४० ॥
यूयंगच्छन्तुतिष्ठन्तुयद्भव्यंतत्तुनान्यथा ॥ एवमाभाष्यतंविप्रंगीतविद्याधरस्तदा ॥ ४१ ॥ समाकर्ण्यततस्तेनमुनिनातस्यउत्तरम् ॥ चिन्तयामास

मेधावीकिंकृत्वासुकृतंभवेत् ॥ ४२ ॥ क्षमांकृत्वाजगामाथअन्यत्स्थानंद्विजोत्तमः ॥ तपश्चचारधर्मात्मायोगासनगतःसदा ॥ ४३ ॥ कामंक्रो
धंपरित्यज्यमोहंलोभंतथैवच ॥ सर्वेन्द्रियाणिसंयम्यमनसासममेवच ॥ एवंस्थितस्तदायोगीपुलस्त्योमुनिसत्तमः ॥ ४४ ॥ सुकलोवाच ॥ गतेत
स्मिन्महाभागेपुलस्त्येमुनिपुङ्गवे ॥ कालादिष्टेनतेनापिगीतविद्याधरेणच ॥ ४५ ॥ चिन्तितंसुचिरंकालंनदृष्टोऽयंभयान्मम ॥ क्वगतस्तिष्ठतेवापि
कुरुतेकिंकथंचसः ॥ ४६ ॥ ज्ञात्वापद्मात्मजसुतमेकान्तवनशालिनम् ॥ गतोवराहरूपेणतस्याश्रममनुत्तमम् ॥ ४७ ॥ आसनस्थं
महात्मानंतेजोज्वालासमाविलम् ॥ दृष्ट्वाचकारवैक्षोभंतस्यविप्रस्यभामिनि ॥ ४८ ॥ धर्षयेन्नियतंविप्रंतुण्डाग्रेणकुचेष्टया ॥ पशुंज्ञात्वा
महाराजक्षमतेतस्यदुष्कृतम् ॥ ४९ ॥ मूत्रयेत्पुरतःकृत्वाविष्ठांचकुरुतेततः ॥ नृत्यतेक्रीडतेतत्रपततिप्रोच्चलेत्पुनः ॥ ५० ॥ पशुंज्ञात्वा
परित्यक्तोमुनिनातेनभूपते ॥ एकदातुतथाऽऽयातेनरूपेणवैपुनः ॥ ५१ ॥ अट्टाट्टहासेनपुनर्हास्यमेवंकृतंतदा ॥ रोदनंचकृतंतत्रगीतंगाय
तिसुस्वरम् ॥ ५२ ॥ तथातमागतंविप्रोगीतविद्याधरंनृप ॥ चेष्टितंतस्यवैदृष्ट्वाघोर्णाद्यपभवन्नहि ॥ ५३ ॥ ज्ञात्वातस्यतुवृत्तान्तंमामेवं
प्रचालयेत् ॥ पशुंज्ञात्वामयात्यक्तोदुष्टएषसुनिर्घृणः ॥ ५४ ॥ एवंज्ञात्वामहात्मानंगन्धर्वाधममेवहि ॥ चुकोपमुनिशार्दूलस्तंशशा
पमहामतिः ॥ ५५ ॥ यस्मात्सूकररूपेणमामेवंपरिचालयेः ॥ तस्माद्व्रजमहापापपापयोनिंतुशौकरीम् ॥ ५६ ॥ शप्तस्तेनापिविप्रेणगतोदेवंपुरन्द
रम् ॥ तमुवाचमहात्मानंकम्पमानोवरानने ॥ ५७ ॥ शृणुवाक्यंसहस्राक्षनवकार्यंकृतंमया ॥ तपएवहिकुर्वन्सन्दारुणंमुनिपुङ्गवः ॥ ५८ ॥ तस्मा
त्तपःप्रभावात्तुचालितःक्षोभितोमया ॥ शप्तस्तेनास्मिविप्रेणदेवरूपंप्रणाशितम् ॥ ५९ ॥ पशुयोनिंगतंशक्रमामेवंपरिरक्षय ॥ ज्ञात्वातस्यसवृत्तान्तं
गीतविद्याधरस्यच ॥ ६० ॥ तेनसार्धंगतश्चेन्द्रस्तंमुनिंपर्यभाषत ॥ दीयतामनुग्रहोनाथसिद्धिज्ञोऽसिद्विजोत्तम ॥ ६१ ॥ क्षम्यतांमुनिवर्यास्मिन्कि
यतांशापमोक्षणम् ॥ ६२ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ इतिसम्प्रार्थितोविप्रोमहेन्द्रेणाहृष्टधीः ॥ वचनात्तवदेवेशक्षन्तव्यंचमयापिहि ॥ भविष्यतिमहारा
जमनुपुत्रोमहाबलः ॥ ६३ ॥ इक्ष्वाकुर्नामधर्मात्मासर्वधर्मानुपालकः ॥ तस्यहस्ताद्यदामृत्युरस्यैवचभविष्यति ॥ ६४ ॥ तदैषवैस्वकंदेहंप्राप्स्यते
नात्रसंशयः ॥ एतत्तेसर्ववृत्तान्तंशूकरस्यनिवेदितम् ॥ ६५ ॥ आत्मनश्चप्रवक्ष्यामिपत्यासार्धंशृणुष्वहि ॥ मयाचपातकंघोरंकृतंयत्पापयापुरा ॥
॥ ६६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेपट्चत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४६ ॥ सुकलोवाच ॥ सुदेवाचारुसर्वाङ्गीतामुवाचाथसूक
रीम् ॥ पशुयोनिंगतात्वंहिकथंवदसिसंस्कृतम् ॥ १ ॥ एवंविधंमहाज्ञानंकस्माद्वृत्तंवदस्वमे ॥ कथंजानासिवैभर्तुश्चरित्रंमात्मनःशुभे ॥ २ ॥ शूकर्यु

वाच ॥ पशोर्भावेनमोहेनमुग्धाहंवरवर्णिनि ॥ निहताखड्गबाणैश्चपंतितारणमूर्धनि ॥ ३ ॥ मूर्च्छयाभिपरिक्लिन्नाज्ञानहीनावरानने ॥ त्वयाभिषिक्ताये
नाहंपुण्यहस्तेनसुन्दरि ॥ ४ ॥ पुण्योदकेनशीतेनतवहस्तगतेनवै ॥ अभिषिक्तहिमेकायेमोहोनष्टोविहायमाम् ॥ ५ ॥ यथाविनाशंतेजोभिरन्धकारः
प्रयातिसः ॥ तथातवाभिषेकेनममपापंगतंशुभे ॥ ६ ॥ प्रसादात्तवचार्वङ्गिलब्धंज्ञानंपुरातनम् ॥ पुण्यांगतिंप्रयास्यामिइतिज्ञातंमयाशुभे ॥ ७ ॥
श्रूयतामभिधास्यामिपूर्ववृत्तान्तमात्मनः ॥ यत्कृतंतुमयाभद्रेपापया:दुष्कृतंबहु ॥ ८ ॥ कलिङ्गाख्यमहादेशेश्रीपुरंनामपत्तनम् ॥ सर्वसिद्धिसमाकी
र्णंचतुर्वर्णनिषेवितम् ॥ ९ ॥ वसतिस्मद्विजःकोऽपिवसुदत्तइतिश्रुतः ॥ ब्रह्मचारपरोनित्यंसत्यधर्मपरायणः ॥ १० ॥ वेदवेत्ताज्ञानवेत्ताशुचिमा
न्गुणवान्धनी ॥ धनधान्यसमाकीर्णःपुत्रपौत्रैरलङ्कृतः ॥११॥ तस्याहंतनयाभद्रेसोदरैःस्वजनबान्धवैः ॥ अलङ्कारैस्तुशृङ्गारैर्भूषितास्मिवरानने ॥
॥ १२ ॥ सुदेवानाममेतातश्चकारसमहामतिः ॥ तस्याहंदयितांनित्यंपितुश्चापिमहामते ॥१३॥ रूपेणाप्रतिमाजातासंसारेनास्तितादृशी ॥ रूपयौव
नगर्वेणमत्ताहंचारुहासिनी ॥ १४ ॥ अहंकन्यासुरूपावैसर्वालङ्कारशोभिता ॥ मांचदृष्ट्वाततोलोकाःसर्वेस्वजनवर्गकाः ॥१५॥ मामेवंयाचमानास्ते
विवाहार्थंवरानने ॥ याचिताहंद्विजैःसर्वैर्नददातिपितामम ॥१६॥ स्नेहाच्चैवमहाभागेमुमोहसमहामतिः ॥ नदत्ताहंतदातेनपित्राचैवमहात्मना ॥ १७॥
सम्प्राप्तंयौवनंबालेमयिभावसमन्वितम् ॥ रूपमेतादृशंदृष्ट्वाममममातासुदुःखिता ॥१८॥ पितरंमउवाचाथकस्मात्कन्यानदीयते ॥ त्वंकस्मैसुद्विजायैव
ब्राह्मणायमहात्मने ॥ १९ ॥ देहिकन्यांमहाभागसम्प्राप्तायौवनंत्वियम् ॥ वसुदत्तोद्विजश्रेष्ठःप्रत्युवाचद्विजोत्तमः ॥ २० ॥ मातरंमेमहाभागेश्रूयतांव
चनंमम ॥ महामोहेनमुग्धोऽस्मिसुतायावरवर्णिनी ॥ २१ ॥ योमेगृहस्थोविप्रोवैभविष्यतिशुभेशृणु ॥ तस्मैकन्यांप्रदास्यामिजामात्रेतुनसंशयः ॥
॥ २२ ॥ ममप्राणप्रियाचैषासुदेवानात्रसंशयः ॥ एवमूचेमदर्थेसवसुदत्तःपितामम ॥ २३ ॥ कौशिकस्यकुलेजातःसर्वविद्याविशारदः ॥ ब्राह्मणानांगु
णैर्युक्तःशीलवान्गुणवाञ्छुचिः ॥ २४ ॥ वेदाध्ययनसम्पन्नंपठमानंहिसुस्वरम् ॥ भिक्षार्थंद्वारमायान्तंपितृमातृविवर्जितम् ॥ २५ ॥ तंदृष्ट्वासमनुप्राप्तं
रूपंवीक्ष्यमहामतिः ॥ तंप्रोवाचपिताएवंकोभवान्वैभविष्यति ॥ २६ ॥ किंतेनामकुलंगोत्रमाचारंवदसाम्प्रतम् ॥ समाकर्ण्यपितुर्वाक्यंवसुदत्तमुवाच
सः ॥ २७ ॥ कौशिकस्यान्वयेजातोवेदवेदाङ्गपारगः ॥ शिवशर्मेतिमेनामपितृमातृविवर्जितः ॥ २८ ॥ सन्तिमेभ्रातरश्चान्येचत्वारोवेदपारगाः ॥
एवंकुलंसमाख्यातमाचारःकुलसम्भवः ॥ २९ ॥ एवंसर्वंसमाख्यातंपितरंशिवशर्मणा ॥ शुभेलग्नेतिथौप्राप्तेनक्षत्रेभगदैवते ॥ ३० ॥ पित्रादत्तास्मि
सुभगेतस्मैविप्रायवैतदा ॥ पितृगेहेवसाम्येकातेनसार्धंमहात्मना ॥ ३१ ॥ नैवशुश्रूषितोभर्तामयासपापयातदा ॥ पितृमातृसुहृद्व्येणगर्वेणापिप्रमोहि

ता ॥ ३२ ॥ अङ्गसंवाहनंतस्यनकृतंहिमयाकदा ॥ रतिभावेनस्नेहेनवचनेनमयाशुभे ॥३३॥ क्रूरबुद्ध्याहिदृष्टोऽसौसर्वदापापयामया ॥ पुंश्चलीनांप्र
सङ्गेनतद्भावंहिगताशुभे ॥ ३४ ॥ मातापित्रोश्चभर्तुश्चभ्रातॄणांहिनमेवच ॥ नकरोम्यहमेवापियत्रयत्रव्रजाम्यहम् ॥ ३५ ॥ एवंमेदुष्कृतंदृष्ट्वाशिवशर्मा
पतिर्मम ॥ स्नेहाच्छ्वशुरवर्गस्यममभर्तामहामतिः ॥ ३६ ॥ नकिंचिद्व्यक्तिमांसोऽपिक्षमतेदुष्कृतंमम ॥ वार्यमाणाकुटुम्बेनअहमेवंसुपापिनी ॥ ३७ ॥
तस्यशीलंविदित्वातेसाधुत्वंशिवशर्मणः ॥ पितामाताचमेसर्वेममपापेनदुःखिताः ॥ ३८ ॥ भर्त्तामेदुष्कृतंदृष्ट्वास्वगृहान्निर्गतोबहिः ॥ तंदेशंग्राममे
नंचपरित्यज्यगतस्ततः ॥ ३९ ॥ गतेभर्तरिमेतातःसञ्जातश्चिन्तयान्वितः ॥ ममदुःखेनदुःखात्मायथारोगेणपीडितः ॥ ४० ॥ ममसाताउवाचैनं
भर्तारंदुःखपीडितम् ॥ कस्माच्चिन्तयसेकान्तवदढुःखंममाग्रतः ॥ ४१ ॥ वसुदत्तउवाचैनांमातरंममनन्दने ॥ सुतांत्यक्त्वागतोविप्रोजामाताशृणु
वल्लभे ॥ ४२ ॥ इयंपापसमाचारानिर्घृणापापचारिणी ॥ अनयाहिपरित्यक्तःशिवशर्मामहामतिः ॥ ४३ ॥ समस्तस्यकुटुम्बस्यदाक्षि
ण्येनमहामतिः ॥ ममायंसद्द्विजःकान्तेसुदेवांनैवभाषते ॥ ४४ ॥ वसतेसौम्यभावेननैवनिन्दतिकुत्सति ॥ सुदेवांपापसञ्चारांसवैपण्डितबुद्धि
मान् ॥ ४५ ॥ भविष्यतित्वियंदुष्टासुदेवाकुलनाशिनी ॥ अहमेनांपरित्यज्यव्रजामिगृहवासिनि ॥ ४६ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ अद्यज्ञातंत्वया
कान्तसुतायागुणदूषणम् ॥ तवमोहेनस्नेहेननष्टेयंशृणुसाम्प्रतम् ॥४७॥ तावद्विलाडयेत्पुत्रंयावत्स्यात्पञ्चवार्षिकः ॥ शिक्षाबुद्ध्यासदाकान्तपुनर्मो
हेनपोषयेत् ॥ ४८ ॥ स्नानाच्छादनकैर्भक्ष्यैर्भोज्यैःपेयैर्नसंशयः ॥ गुणेषुयोजयेत्कान्तसद्विद्यासुचतंसुतम् ॥ ४९ ॥ गुणशिक्षार्थनिर्मोहः
पिताभवतिसर्वदा ॥ पालनेपोषणेकान्तसंमोहःपरिजायते ॥ ५० ॥ सगुणंनवदेत्पुत्रंकुत्सयेच्चदिनेदिने ॥ काठिन्यंचवदेन्नित्यंवचनैःपरिपी
डयेत् ॥ ५१ ॥ यथाहिसाधयेन्नित्यंसुविद्यांज्ञानतत्परः ॥ अभिमानेछलेनापिपापंत्यक्त्वाप्रदूरतः ॥ ५२ ॥ नैपुण्यंजायतेनित्यंविद्यासुचगुणे
षुच ॥ माताचताडयेत्कन्यांस्नुषांश्वश्रूर्विताडयेत् ॥ ५३ ॥ गुरुश्चताडयेच्छिष्यंततःसिध्यन्तिनान्यथा ॥ भार्याचताडयेत्कान्तअमात्यंनृप
तिस्तथा ॥ ५४ ॥ हयंचताडयेद्धीरोगजंमात्रोदिनेदिने ॥ शिक्षाबुद्ध्याप्रसिध्यन्तिताडनात्पालनाद्विभो ॥ ५५ ॥ त्वयेयंनाशितानाथसर्व
दैवनसंशयः ॥ सार्धंसुब्राह्मणेनापिभवताशिवशर्मणा ॥ ५६ ॥ निरङ्कुशाकृतागेहेतेननष्टामहामते ॥ तावद्धिधारयेत्कन्यांगृहेकान्तवचःशृणु
॥ ५७ ॥ अष्टवर्षान्वितायावत्प्रबलांनैवधारयेत् ॥ पितुर्गेहस्थितापुत्रीयत्पापंहिप्रकुर्वती ॥ ५८ ॥ उभाभ्यामपितत्पापंपितृभ्यामपिविन्दति ॥
तस्मान्नधार्यतेकन्यासमर्थानिजमन्दिरे ॥ ५९ ॥ यस्यदत्ताभवेत्साचतस्यगेहेप्रपोषयेत् ॥ तत्रस्थासाधयेत्कान्तंसगुणंभक्तिपूर्वकम् ॥ ६० ॥ कुलस्य

जायतेकीर्तिःपितासुखेनजीवति ॥ तत्रस्थाकुरुतेपापंतत्पापंभुञ्जतेपतिः ॥ ६१ ॥ तत्रस्थावर्द्धतेनित्यंपुत्रैःपौत्रैःसदैवसा ॥ पिताकीर्तिमवाप्नोति
सुतायाःसुगुणैःप्रिय ॥ ६२ ॥ तस्मान्नधारयेत्कान्तगेहेपुत्रींसभर्तृकाम् ॥ इत्यर्थेश्रूयतेकान्तइतिहासोभविष्यति ॥ ६३ ॥ अष्टाविंशतिकेप्राप्तेयुगेद्वाप
रकेमहान् ॥ उग्रसेनस्यवीरस्ययदुज्येष्ठस्ययत्प्रभो ॥ ६४ ॥ चरित्रंतंप्रवक्ष्यामिशृणुष्वैकमनाद्विज ॥ ६५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्या
नेसुकलाचरित्रेसप्तचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४७ ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ माथुरेविषयेरम्येमथुरायांनृपोत्तमः ॥ उग्रसेनेतिविख्यातोयादवःपरवीरहा ॥ १ ॥
सर्वधर्मार्थतत्त्वज्ञोवेदज्ञःश्रुतवान्वली ॥ दाताभोक्तागुणग्राहीसद्गुणान्वेत्तिभूपतिः ॥ २ ॥ राज्यंचकारमेधावीप्रजाधर्मेणपालयेत् ॥ एवंसचमहातेजा
उग्रसेनःप्रतापवान् ॥ ३ ॥ वैदर्भेविषयेपुण्येसत्यकेतुःप्रतापवान् ॥ तस्यकन्यामहाभागापद्माक्षीकमलानना ॥ ४ ॥ नाम्नापद्मावतीनामसत्यधर्मप
रायणा ॥ सातुस्त्रीणांगुणैर्युक्ताद्वितीयेवसमुद्रजा ॥ ५ ॥ वैदर्भींशुशुभेराजन्स्वगुणैःसत्यकारणैः ॥ माथुरउग्रसेनस्तुउपयेमेसुलोचनाम् ॥ ६ ॥ तया
सहमहाभागसुखंरेमेप्रतापवान् ॥ अतिप्रीतोगुणैस्तस्यास्तयासहसुखीभवत् ॥ ७ ॥ तस्याःस्नेहेनप्रीत्याचसंमुग्धोमाथुरेश्वरः ॥ पद्मावतीमहाभागात
स्यप्राणप्रियाऽभवत ॥ ८ ॥ तयाविनानवुभुजेतयासहप्रक्रीडयेत् ॥ तयाविनानसेवेतपरमंसुखमेवसः ॥ ९ ॥ एवंप्रीतिकरौजातौपरस्परमनुत्तमौ ॥
स्नेहवन्तौद्विजश्रेष्ठसुखसम्प्रीतिदायकौ ॥ १० ॥ सत्यकेतुश्चराजेन्द्रःसस्मारसपद्मावतीम् ॥ स्वसुतांतांमहाभागोमातातस्याःसुदुःखिता ॥ ११ ॥
सदूतान्प्रेषयामासवैदर्भोमथुरांप्रति ॥ उग्रसेनंनृवीरेन्द्रंसादरेणद्विजोत्तम ॥ १२ ॥ उग्रसेनंमहाराजंसदूतोवाक्यमब्रवीत् ॥ विदर्भाधिपतिर्वीरोभक्त्या
स्नेहेननन्दयन् ॥ १३ ॥ आत्मनःकुशलंब्रूतेभवतांपरिपृच्छति ॥ सत्यकेतुर्महाराजत्वामेवंपरिपृष्टवान् ॥ १४ ॥ दर्शनायप्रेषयस्वसुतांपद्मावतींमम ॥
यदित्वंमन्यसेनाथप्रीतिस्नेहंहितस्यच ॥ १५ ॥ प्रेषयस्वमहाभागांप्रियांप्रीतिकरांतव ॥ औत्कण्ठचेनमहाराजसशोकेनानुवर्तते ॥ १६ ॥ समाकर्ण्य
ततोवाक्यमुग्रसेनोनृपोत्तमः ॥ प्रीत्यास्नेहेनतस्यापिसत्यकेतोर्महात्मनः ॥ १७ ॥ दाक्षिण्येनचविप्रेन्द्रप्रेषयामासभूपतिः ॥ पद्मावतींप्रियांभार्यामु
ग्रसेनःप्रतापवान् ॥ १८ ॥ प्रेषितानेनराजेन्द्रगतापद्मावतीस्वकम् ॥ पूर्वंगृहंसतीसातुमहाहर्षेणसङ्कुला ॥ १९ ॥ पितृपूर्वंकुटुम्बंतुददृशेचारुमङ्गला ॥
पितुःपादौननामाथशिरसासत्यतत्परा ॥ २० ॥ आगतायांमहाराजःपद्मावत्यांद्विजोत्तम ॥ हर्षेणमहताविष्टोविदर्भाधिपतिर्नृपः ॥ २१ ॥ वर्द्धिता
दानमानैश्चवस्त्रालङ्कारभूषणैः ॥ पद्मावतीसुखेनापिपितुर्गेहेप्रवर्तते ॥ २२ ॥ सखीभिःसहितासातुनिःशङ्कापरिवर्तते ॥ रमतेसातदातत्रयथापूर्वंतथै
वच ॥ २३ ॥ गृहेवनेतडागेपुप्रासादेचतथैवसा ॥ पुनर्बालेवभूतासानिर्लज्जासम्प्रवर्तते ॥ २४ ॥ निःशङ्कावर्ततेविप्रसखीभिःसहसर्वदा ॥ पतिव्रता

महाभागाहर्षेणमहतान्विता ॥ २५ ॥ सुखंतुपितृगेहस्यदुर्लभंश्वाशुरेगृहे ॥ एवंज्ञात्वातदारेमेकदाईदृग्भविष्यति ॥ २६ ॥ अनेनमोहभावेनक्रीडालु
ब्धावरानना ॥ सखीभिःसहितानित्यंवनेषूपवनेतदा ॥ २७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेऽष्टचत्वारिंशोऽध्यायः ॥४८॥
ब्राह्मण्युवाच ॥ एकदातुमहाभागगतासापर्वतोत्तमे ॥ रमणीयंवनंदृष्ट्वाकदलीखण्डमण्डितम् ॥ १ ॥ शालैस्तालैस्तमालैश्चनालिकेरैस्तथोत्कटैः ॥
पूगीफलैर्मातुलिङ्गैर्नारङ्गैश्चारुजम्बुकैः ॥ २ ॥ चम्पकैःपाटलैःपुण्यैःपुष्पितैःकुटकैर्वटैः ॥ अशोकवकुलोपेतंनानावृक्षैरलङ्कृतम् ॥ ३ ॥ पर्वतंपुण्यव
न्तंतंपुष्पितैश्चनगोत्तमैः ॥ सर्वत्रदृश्यतेरम्योनानाधातुसमाकुलः ॥ ४ ॥ तडागंसर्वतोभद्रंपुण्यतोयेनपूरितम् ॥ कमलैःपुष्पितैश्चान्यैःसुगन्धैःकन
कोत्पलैः ॥ ५॥ श्वेतोत्पलैर्विभासन्तंरक्तोत्पलसुपुष्पितैः ॥ नीलोत्पलैश्चकह्लारैर्हंसैश्चजलकुक्कुटैः ॥६॥ पक्षिभिर्जलजैश्चान्यैर्नानाधातुसमाकुलः॥
तडागंसर्वतःशुभ्रंनानापक्षिगणैर्युतम् ॥ ७ ॥ कोकिलानांरुतैःपुण्यैःसुस्वरैःपरिशोभितः ॥ मधुराणांतथाशब्दैःसर्वत्रमधुरायते ॥ ८ ॥ षट्पदानांसु
नादेनसर्वत्रपरिशोभते ॥ एवंविधंगिरिंरम्यंतदेववनमुत्तमम् ॥ ९ ॥ तडागंसर्वतोभद्रंददृशेनृपनन्दिनी ॥ वैदर्भीक्रीडमानासासखीभिःसहितातदा
॥ १० ॥ समालोक्यवनंपुण्यंसर्वत्रकुसुमाकुलम् ॥ चापल्येनप्रभावेनस्त्रीभावेनचलीलया ॥ ११ ॥ पद्मावतीसरस्तीरेसखीभिःसहितातदा ॥ जल
क्रीडासमालीनाहसतेगायतेपुनः ॥ १२ ॥ सुखेनरममाणासातस्मिन्सरसिभामिनी ॥ एवंविप्रनदासातुसुखेनपरिवर्तयेत् ॥ १३ ॥ गोभि
लोनामवैदैत्योभृत्योवैश्रवणस्यच ॥ दिव्येनापिविमानेनसर्वभोगपरिप्लुतः ॥ १४ ॥ यातिचाकाशमार्गेणगोभिलोदैत्यसत्तमः ॥ तेनदृष्टाविशा
लाक्षीवैदर्भीनिर्भयातदा ॥ १५ ॥ सर्वयोषिद्वरासाहिउग्रसेनस्यवैप्रिया ॥ रूपेणाप्रतिमालोकेसर्वाङ्गेषुविराजते ॥ १६ ॥ रतिर्वैमन्मथस्यापिकिंवा
पीयंहरिप्रिया ॥ किंवापिपार्वतीदेवीशचीकिंवाभविष्यति ॥ १७ ॥ यादृशीदृश्यतेचेयंनारीणांप्रवरोत्तमा ॥ अन्यापिईदृशीनास्तिद्वितीयाक्षिति
मण्डले ॥ १८ ॥ नक्षत्रेषुयथाचन्द्रःसम्पूर्णोभातिशोभनः ॥ गुणरूपकलाभिस्तुतथाभातिवरानना ॥ १९ ॥ पुष्करेषुयथाहंसस्तथेयंचारुहा
सिनी ॥ अहोरूपमहोभावअस्यास्तुपरिदृश्यते ॥ २० ॥ काकस्यशोभनाबालाचारुवृत्तपयोधरा ॥ व्यमृशद्गोभिलोदैत्यःपद्मावतींवराननाम्
॥ २१ ॥ चिन्तयित्वाक्षणंविप्रकाकस्यापिभविष्यति ॥ ज्ञानेनमहताज्ञात्वावैदर्भीतिनसंशयः ॥ २२ ॥ दयिताउग्रसेनस्यपतिव्रतपरायणा ॥
आत्मबलेनतिष्ठन्तीदुष्प्राप्यापुरुषैरपि ॥ २३ ॥ उग्रसेनोमहामूर्खःप्रेषितायेनवैवरा ॥ पितुर्गेहमियंबालासतुभाग्येनवर्जितः ॥ २४ ॥ अनयाविना
सर्जविच्चकथंकूटमतिःसदा ॥ किंवानपुंसकोराजाएनांयोहिपरित्यजेत् ॥ २५ ॥ तांदृष्ट्वासतुकामात्मासञ्जातस्तत्क्षणादपि ॥ इयंपतिव्रताबाला

दुष्प्राप्यापुरुषैरपि ॥ २६ ॥ कथंभोक्ष्याम्यहंगत्वाकामोमामतिपीडयेत् ॥ अभुक्त्वैनांयदायास्येतत्स्यान्मृत्युर्ममैवहि ॥ २७ ॥ अद्यैवहिनसन्देहो
यतःकामोमहाबलः ॥ इतिचिन्तापरोभूत्वागोभिलोमनसैक्षत ॥२८॥ कृत्वामायामयंरूपमुग्रसेनस्यभूपतेः॥ यादृशस्तूग्रसेनश्चसाङ्गोपाङ्गोमहानृपः
॥ २९ ॥ गोभिलस्तादृशोभूत्वागत्याचस्वरभाषया ॥ यथावस्त्रोयथावेशोवयसाचतथापुनः ॥ ३० ॥ दिव्यमाल्याम्बरधरोदिव्यगन्धानुलेपनः॥
सर्वाभरणशोभाङ्गोयादृशोमाथुरेश्वरः ॥ ३१ ॥ भूत्वाऽथतादृशोदैत्यउग्रसेनमयस्तदा ॥ माययापरयायुक्तोरूपलावण्यसम्पदा ॥ ३२ ॥ पर्वताग्रे
अशोकस्यच्छायामाश्रित्यसंस्थितः ॥ शिलातलस्थोदुष्टात्मावीणादण्डेनवीरकः ॥ ३३ ॥ सुस्वरंगायमानस्तुगीतंविश्वप्रमोहनम् ॥ तालमान
क्रियोपेतंसप्तस्वरविभूषितम् ॥ ३४ ॥ गीतंगायतिदुष्टात्मातस्यारूपेणमोहितः ॥ पर्वताग्रस्थितोविप्रहर्षेणमहतान्वितः ॥ ३५ ॥ सखीमध्यगता
सातुपद्मावतीवरानना ॥ शुश्रुवेसुस्वरंगीतंतालमानलयान्वितम् ॥ ३६ ॥ कोऽयंगायतिधर्मात्मामहत्सौख्यप्रदायकम् ॥ गीतंहिसत्क्रियोपेतंसर्व
भावसमन्वितम् ॥ ३७ ॥ सखीभिःसहितागत्वाऔत्सुक्येननृपात्मजा ॥ अशोकच्छायामाश्रित्यविमलेसुशिलातले ॥ ३८ ॥ ददर्शभूपवेषेणगो
भिलंदानवाधमम् ॥ पुष्पमालाम्वरधरंदिव्यगन्धानुलेपनम् ॥ ३९ ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गंपद्मावतीपतिव्रता ॥ मथुरेशःसमायातःकदाधर्मपरा
यणः ॥ ४० ॥ ममनाथोमहात्मावैराज्यंत्यक्त्वाप्रदूरतः ॥ यावद्विचिन्तयेत्साचतावत्पापेनतेनसा ॥ ४१ ॥ समाहूताऽऽतुरीभूयएहित्वंहिप्रिये
मम ॥ चकिताशङ्कितासाचकथंभर्त्तासमागतः ॥ ४२ ॥ लज्जितादुःखिताजाताअधःकृत्वाततोमुखम् ॥ अहंपापादुराचारानिःशङ्कापरिवर्त्तिता
॥ ४३ ॥ कोपमेवंमहाभागःकरिष्यतिनसंशयः ॥ यावद्विचिन्तयेत्साचतावत्तेनापिपापिना ॥४४॥ समाहूताऽऽतुरीभूयएह्येहित्वंममप्रिये ॥ त्वया
विनाकृतोदेविप्राणान्धर्तुंवरानने ॥ ४५ ॥ नहिशक्नोम्यहंकान्तेजीवितंप्रियमेवच ॥ तवस्नेहेनलुब्धोऽस्मित्वांत्यक्त्वानोत्सहेभृशम् ॥ ४६ ॥
ब्राह्मण्युवाच ॥एवमुक्तागताऽपश्यत्सुमुखंलज्जयान्विता ॥समालिङ्ग्यततोदैत्यःसतींपद्मावतींतदा ॥४७॥ एकान्तंतुसमानीतासुभुक्ताइच्छयाततः॥
दैत्येनगोभिलेनापिसत्यकेतोःसुतातदा ॥ ४८ ॥ सुकलोवाच ॥ मुष्कस्थानेऽस्यसङ्केतंनाविन्दतवरानना ॥ स्ववस्त्रंसापरिगृह्यशङ्किताडुःखिता
ह्यभूत् ॥ ४९ ॥ सासक्रोधावचःप्राहगोभिलंदानवाधमम् ॥ कस्त्वंपापसमाचारोनिर्घृणोदानवाकृतिः ॥ ५० ॥ शप्तुकामासमुद्युक्तादुःखेनाकुलि
तेक्षणा ॥ वेपमानातदाराजन्दुःखभारेणपीडिता ॥ ५१ ॥ ममकान्तच्छलेनैवत्वयाऽगत्यदुरात्मवन् ॥ नाशितंधर्ममेवाग्र्यंपातिव्रत्यमनुत्तमम्
॥ ५२ ॥ सुस्वरंरुदितंकृत्वाममजन्मत्वयाहृतम् ॥ पश्यमेबलमत्रैवशापंदास्येसुदारुणम् ॥ ५३ ॥ एवंसम्भाषमाणातंशप्तुकामातुगोभिलम्

॥ ९४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेएकोनपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ४९ ॥ सुकलोवाच ॥ तस्यास्तुवचनंश्रुत्वागोभिलो
वाक्यमब्रवीत् ॥ भवतीशप्तुकामासिकस्मान्मेकारणंवद ॥ १ ॥ केनदोषेणलिप्तोऽस्मियस्मात्त्वंशप्तुमुद्यता ॥ गोभिलोनामदैत्योऽस्मिपौलस्त्य
स्यभटःशुभे ॥ २ ॥ दैत्याचारेणवर्तामिजानेविद्यामनुत्तमाम् ॥ वेदशास्त्रार्थवेत्तास्मिकलासुनिपुणःपुनः ॥ ३ ॥ एवंसर्वंविजानामिदैत्याचारंशृणु
ष्वमे ॥ परस्वंपरदारांश्चबलाद्भुञ्जामिनान्यथा ॥४॥ वयंदैत्याःसमाकर्ण्यदैत्याचारेणसाम्प्रतम् ॥ वर्तामोज्ञातिभावेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ५ ॥
ब्राह्मणानांहिच्छिद्राणिविपश्यामोदिनेदिने ॥ तेषांहितपसोनाशंविघ्नैःकुर्मोनसंशयः ॥ ६ ॥ छिद्रंप्राप्यवयंदेविनाशयामोनसंशयः ॥ ब्राह्मणाञ्छ्रू
यतांभद्रेदेवयज्ञंवरानने ॥ ७ ॥ नाशयामोवयंयज्ञान्धर्मयज्ञंनसंशयः ॥ सुब्राह्मणान्परित्यज्यदेवंनारायणंप्रभुम् ॥ ८ ॥ पतिव्रतांमहाभा
गांसुमतिंभर्तृतत्पराम् ॥ दूरेणापिपरित्यज्यतिष्ठामोनात्रसंशयः ॥ ९ ॥ तेजोदेविसुविप्रस्यहरेश्चैवमहात्मनः ॥ नार्याःपतिव्रतायाश्चसोढुंदै
त्याश्चनक्षमाः ॥ १० ॥ पतिव्रताभयेनापिविष्णोःसुब्राह्मणस्यच ॥ नश्यन्तिदानवाःसर्वेदूरंराक्षसपुङ्गवाः ॥ ११ ॥ अहंदानवधर्मेणवि
चरामिमहीतलम् ॥ कस्मात्त्वंशप्तुकामासिममदोषोविचार्यताम् ॥ १२ ॥ पद्मावत्युवाच ॥ ममधर्मःसुकायश्चत्वयैवपरिनाशितः ॥ अहंप
तिव्रतासाध्वीपतिकामातपस्विनी ॥ १३ ॥ स्वमार्गेसंस्थितापापमाययापरिनाशिता ॥ तस्मात्त्वामप्यहंदुष्टआधक्ष्यामिनसंशयः ॥ १४ ॥
गोभिलउवाच ॥ धर्ममेवप्रवक्ष्यामिभवतीयदिमन्यते ॥ अग्निचिद्ब्राह्मणस्यापिश्रूयतांनृपनन्दिनि ॥ १५ ॥ जुह्वन्देवंद्विकालंयोनत्यजेद
ग्निमन्दिरम् ॥ सचाग्निहोत्रीभवतियजत्येवदिनेदिने ॥ १६ ॥ अन्यच्चैवंप्रवक्ष्यामिभृत्यधर्मंवरानने ॥ मनसाकर्मणावाचाविशुद्धोयोऽपिनित्य
शः ॥१७॥ नित्यमादेशकारीयःपश्चात्तिष्ठतिचाग्रतः ॥ सभृत्यःकथ्यतेदेविपुण्यभागीनसंशयः ॥ १८ ॥ यःपुत्रोगुणवाञ्ज्ञातापितरंपालयेच्छुभः ॥
मातरंचविशेषेणमनसाकायकर्मभिः ॥ १९ ॥ तस्यभागीरथीस्नानमहन्यहनिजायते ॥ अन्यथाकुरुतेयोहिसपापीस्यान्नसंशयः ॥ २० ॥ अन्यच्चै
वंप्रवक्ष्यामिपतिव्रतमनुत्तमम् ॥ वाचासुमनसाचैवकर्मणाशृणुभामिनि ॥ २१ ॥ शुश्रूषांकुरुतेयाहिभर्तुश्चैवदिनेदिने ॥ तुष्टेभर्त्तरियाप्रीतानत्यजेत्क्रो
धनंपुनः ॥ २२ ॥ तस्यदोषंनगृह्णातिताडितातुष्यतेपुनः ॥ भर्तुःकर्मसुसर्वेषुपुरतस्तिष्ठतेसदा ॥ २३ ॥ साचापिकथ्यतेनारीपतिव्रतपरायणा ॥
पतितोऽपिपितापुत्रैर्बहुदोषसमन्वितः ॥ २४ ॥ कस्मादपिचनत्याज्यःकुष्ठितःक्षुधितोऽपिवा ॥ एवंपुत्राःशुश्रूषन्तिपितरंमातरंकिल ॥ २५ ॥ तेया
न्तिपरमंलोकंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥ एवंहिस्वामिनंयेवैउपाचरन्तिभृत्यकाः ॥ २६ ॥ पत्युर्लोकंप्रयान्त्येतेप्रसादात्स्वामिनस्तदा ॥ अग्निनैवत्यजे

द्विप्रोब्रह्मलोकंप्रयातिसः ॥२७॥ अग्नित्यागकरोविप्रोवृषलीपतिरुच्यते ॥ स्वामिद्रोहीभवेद्भृत्यःस्वामित्यागान्नसंशयः ॥२८॥ अग्निंचपितरंचैवन
त्यजेत्स्वामिनंशुभे ॥ सदाविप्रःसुखीभृत्यःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ २९ ॥ परित्यज्यप्रगच्छन्तितेयान्तिनरकार्णवम् ॥ पतितंव्याधितंदेविविकलंकु
ष्ठिनंतथा ॥३०॥ सर्वकर्मविहीनंचगतवित्तादिसञ्चयम् ॥ भर्तारंनत्यजेन्नारीयदिश्रेयइहेच्छति ॥३१॥ त्यक्त्वाकान्तंव्रजेन्नारीअन्यत्कार्यमिहेच्छति
॥ सामतापुंश्चलीलोकेसर्वधर्मबहिष्कृता ॥ ३२ ॥ गतेभर्तरियायामंभोगंशृङ्गारमेवच ॥ लौल्याच्चकुरुतेनारीपुंश्चलीवदतेजनः ॥ ३३ ॥ एवंधर्मं
विजानामिवेदशास्त्रैश्चसंमतम् ॥ दानवाराक्षसाःप्रेताधात्रासृष्टायदादितः ॥३४॥ तत्रेहकारणंसर्वंप्रवक्ष्यामिनसंशयः ॥ ब्राह्मणादानवाश्चैवपिशाचा
श्चैवराक्षसाः ॥ ३५ ॥ धर्मार्थंसकलंप्रोक्तमधीतंतैस्तुसुन्दरि ॥ विन्दन्तिसकलंसर्वेआचरन्तिनदानवाः ॥ ३६ ॥ विधिहीनंप्रकुर्वन्तिदानवाज्ञानव
र्जिताः ॥ अन्यायेनव्रजन्त्येतेमानवाविधिवर्जिताः ॥ ३७ ॥ तेषांशासनहेत्वर्थंकृताएतेऽपिनान्यथा ॥ विधिहीनंप्रकुर्वन्तियेहिधर्मंनराधमाः॥३८॥
तान्वयंशासयामोवैदण्डेनमहताकिल ॥ भवत्यादारुणंकर्मकृतमेवसुनिर्घृणम् ॥ ३९ ॥ गार्हस्थ्यंचपरित्यज्यअत्रायाताकिमर्थतः ॥ वदस्वेवंमुखे
नापिअहंह्यपिपतिदेवता ॥ ४० ॥ कर्मणानास्तितद्दृष्टंपतिदैवत्यमेवते ॥ भर्तारंतंपरित्यज्यकिमर्थंत्वमिहागता ॥४१॥ शृङ्गारंभूषणंवेषंकृत्वातिष्ठसिनि
र्घृणा ॥ किमर्थंहिकृतंपापेकस्यहेतोर्वदस्वमे ॥४२॥ निःशङ्कावर्त्तसेचापिप्रमत्तागिरिकानने ॥ मयात्वंसाधितापापदण्डेनमहताशृणु ॥४३॥ अधर्म
चारिणीदुष्टापतिंत्यक्त्वासमागता ॥ क्वास्तेतत्पतिदेवत्वंदर्शयत्वंममाग्रतः ॥४४॥ भवतीपुंश्चलीनाममयात्यक्तःस्वकःपतिः ॥ पृथक्छय्यायदानारी
तदासापुंश्चलीमता ॥४५॥ योजनानांशतैकस्यसोऽन्तरेणप्रवर्त्तते॥क्वास्तितेपतिदैवत्यंपुंश्चल्याचारचारिणी ॥४६॥ निर्लज्जेनिर्घृणेदुष्टेकिमेवदसिसंमु
खी ॥ तपसःक्वास्तितेभावःक्वतेजोबलमेवच ॥ ४७ ॥ दर्शयस्वममाद्यैवबलवीर्यपराक्रमम् ॥ ४८ ॥ पद्मावत्युवाच ॥ स्नेहेनापिसमानीताश्रूयता
मसुराधम ॥ भर्तुर्गेहादहंपित्राक्वास्तेतत्रचपातकम् ॥ ४९ ॥ नैवकामान्नलोभाच्चनमोहान्नचमत्सरात ॥ आगताऽहंपतिंत्यक्त्वापतिभावेनसंस्थिता
॥ ५० ॥ भर्तृरूपच्छलेनापित्वयैवपरिवञ्चिता ॥ भवन्तंमाथुरंज्ञात्वागताऽहंसम्मुखंतव ॥ ५१ ॥ मायाविनंयदाजानेत्वामेवंदानवाधम ॥ ए
केनहुङ्कृतेनैवभस्मीभूतंकरोम्यहम् ॥ ५२ ॥ गोभिलउवाच ॥ चक्षुर्हीनानपश्यन्तिमानवाःशृणुसाम्प्रतम् ॥ धर्मनेत्रविहीनात्वंकथंजानासिमामिह
॥ ५३ ॥ यदातेभावउत्पन्नःपितुर्गेहंप्रतिशृणु ॥ पतिध्यानंपरित्यज्यमुक्ताध्यानेनतत्वंतदा ॥ ५४ ॥ ज्ञाननेत्रंतदानष्टंस्फुटंचहृदयेतव ॥ कथंमांत्वंवि
जानासिज्ञानचक्षुर्हताभुवि ॥ ५५ ॥ कस्यामातापिताभ्राताकस्याःस्वजनबान्धवाः ॥ सर्वस्थानेपतिर्ह्येकोभार्यायास्तुनसंशयः ॥ ५६ ॥

इत्युक्त्वाहिप्रहस्यैवगोभिलोदानवाधमः ॥ नभयंविद्यतेतेऽद्यममापिशृणुपुंश्चलि ॥ ५७ ॥ किंभवेत्तवशापेनवृथैवपरिकम्पसे ॥ ममगेहंसमाश्रित्य
भुङ्क्ष्वभोगान्मनोऽनुगान् ॥ ५८ ॥ पद्मावत्युवाच ॥ गच्छपापसमाचारकिंत्वंवदसिनिर्घृणः ॥ सतीभावेनसंस्थास्मिपतिव्रतपरायणा ॥ ५९ ॥
धक्ष्यामित्वांमहापापयद्येवंतुवदिष्यसि ॥ एवमुक्त्वातथैकान्तेनिपसादमहीतले ॥ ६० ॥ दुःखेनमहताविष्टांतामुवाचसगोभिलः ॥ तवोदरेमया
न्यस्तंस्ववीर्यंसुकृतंशुभे ॥ ६१ ॥ तस्मादुत्पत्स्यतेपुत्रस्त्रैलोक्यक्षोभकारकः ॥ एवमुक्त्वाजगामाथगोभिलोदानवस्तदा ॥ ६२ ॥ गतेतस्मि
न्दुराचारेदानवेपापचारिणि ॥ दुःखेनमहताविष्टानृपकन्यारुरोदह ॥ ६३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरितेपञ्चाशत्तमो
ऽध्यायः ॥ ५० ॥ ब्राह्मण्युवाच ॥ गतेतस्मिन्दुराचारेगोभिलेपापचेतसि ॥ पद्मावतीरुरोदाथदुःखेनमहतान्विता ॥ १ ॥ तस्यास्तुरुदितंश्रुत्वा
सख्यःसर्वाद्विजोत्तम ॥ पप्रच्छुस्तांराजकन्यांताःमर्वाश्चवराननाः ॥ २ ॥ कस्माद्रोदिषिभद्रंतेकथयस्वहिंचप्तितम् ॥ क्वगतोऽसौमहाराजोमाथुरा
धिपतिस्तव ॥ ३ ॥ येनत्वंहिसमाहूताप्रियेत्युक्त्वावदस्वनः ॥ ताउवाचसुदुःखेनरोदमानापुनःपुनः ॥४॥ तयाआवेदितंसर्वंयज्जातंदोपसम्भवम् ॥
ताभिर्नीतापितुर्गेहंवेपमानासुदुःखिता ॥ ५ ॥ मातुःसमक्षंतस्यास्तुआचचक्षुस्तदास्त्रियः ॥ समाकर्ण्यततोदेवीगतासाभर्तृमन्दिरम् ॥ ६ ॥
भर्तारंश्रावयामाससुतावृत्तान्तमेवहि ॥ समाकर्ण्यततोराजामहादुःखीव्यजायत ॥ ७॥ यानाच्छादनकंदत्त्वापरिवारसमन्विताम् ॥ मथुरांप्रेषयामा
सगतासाप्रियंमन्दिरम् ॥ ८ ॥ सुतादोषंसमाच्छाद्यपितामाताद्विजोत्तम ॥ उग्रसेनस्तुधर्मात्मापद्मावतींसमागताम् ॥ ९॥सदृष्ट्वामुमुदेचाशुउवाचेदं
वचःपुनः॥त्वयाविनानशक्तोऽस्मिजीवितुंहिवरानने ॥१०॥बहुप्रभासिमेप्रीतागुणशीलैस्तुसर्वदा॥भक्त्यासत्येनतेकान्तेपतिदैवत्यकैर्गुणैः॥११॥समा
भाष्यप्रियांभार्यांपद्मावतींनरेश्वरः ॥तयासार्धंसवैरेमेउग्रसेनोनृपोत्तमः ॥१२॥ ववृधेदारुणोगर्भःसर्वलोकभयप्रदः ॥ पद्मावतीविजानातितस्यगर्भस्य
कारणम् ॥ १३ ॥ स्वोदरेवर्द्धमानस्यचिन्तयन्तीदिवानिशम् ॥ अनेनकिंमुजातेनलोकनाशकरेणवै ॥१४॥ अनेनापिनमेकार्यंदुष्टपुत्रेणसाम्प्रतम् ॥
ओषधींपृच्छतेसातुगर्भपातस्यसर्वतः ॥ १५ ॥ नारीमहौपधींसाहिविन्दन्तीचदिनेदिने ॥ गर्भस्यपातनायैवउपायाबहुशःकृताः ॥ १६ ॥ ववृधे
दारुणोगर्भःसर्वलोकभयङ्करः ॥ तामुवाचततोगर्भःपद्मावतींचमातरम् ॥ १७ ॥ कस्मात्त्वंव्यथसेमातरोपधीभिर्दिनेदिने ॥ पुण्येनवर्द्धतेचायुःपापेना
ल्पंतुजीवितम् ॥ १८ ॥ आत्मकर्मविपाकेनजीवन्तिचम्रियन्तिच ॥ आमगर्भाःप्रयान्त्यन्येअपक्वास्तुमहीतले ॥ १९ ॥ जातमात्राम्रियन्तेऽन्ये
कतितेयौवनान्विताः ॥ बालवृद्धाश्चतरुणाआयुपोवशतांगताः ॥ २० ॥ सर्वेकर्मविपाकेनजीवन्तिचम्रियन्तिच ॥ ओपध्योमन्त्रदेवाश्चनिमित्ताः

स्युर्नसंशयः ॥ २१ ॥ मामेवहिनजानासिभवतीयादृशोह्यहम् ॥ दृष्टःश्रुतस्त्वयापूर्वंकालनेमिमहाबलः ॥ २२ ॥ दानवानांमहावीर्यस्त्रैलोक्यस्यभ
यप्रदः ॥ देवासुरेमहायुद्धेहतोऽहंविष्णुनापुरा ॥ २३ ॥ साधयितुंचतद्वैरमागतोऽस्मितवोदरम् ॥ साहसंचश्रमंमातर्माकुरुष्वदिनेदिने ॥ २४ ॥ एव
मुक्त्वाद्विजश्रेष्ठमातरंविररामसः ॥ मातोद्यमंपरित्यज्यमहादुःखादभूत्तदा ॥ २५ ॥ दशाब्दाश्चगतायावत्तावद्वृद्धिमवाप्तवान् ॥ पश्चाज्जज्ञेमहातेजाः
कंसोऽभूत्समहाबलः ॥२६॥ येनसन्त्रासितालोकास्त्रैलोक्यस्यनिवासिनः ॥ योहतोवासुदेवेनगतोमोक्षंनसंशयः ॥२७॥ एवंश्रुतंमयाकान्तभविष्यंतु
भविष्यति ॥ पुराणेष्वेवंसर्वेषुनिश्चितंकथितंतव ॥२८॥ पितृगेहेस्थिताकन्यानाशमेवंप्रयातिसा॥गृहावासायमेकान्तकन्यामोहंनकारयेत् ॥ २९ ॥
इमांदुष्टांमहापापांपरित्यज्यस्थिरोभव ॥ प्राप्तव्यंतुमहापापंदुःखंदारुणमेवच ॥३०॥ लोकेश्रेयस्करंकान्ततद्भुङ्क्ष्वत्वंमयासह ॥३१॥ शूकर्युवाच ॥
एतद्वाक्यंसुमन्त्रंतुश्रुत्वासहिद्विजोत्तमः ॥ त्यागेमतिंचकारासौसमाहूताह्यहंतदा ॥३२॥ सकलंवस्त्रशृङ्गारंममदत्तंशुभेशृणु॥तवैवदुर्नयैर्विप्रःशिवशर्मा
द्विजोत्तमः ॥ ३३ ॥ गतोवैमतिमान्दुष्टेकुलदुष्टप्रचारिणि ॥ यत्रतेतिष्ठतेभर्तातत्रगच्छनसंशयः ॥ ३४ ॥ तवयद्रोचतेस्थानंयथादिष्टंतथाकुरु ॥ एव
मुक्त्वामहाभागेपितृमातृकुटुम्बकैः ॥ ३५ ॥ परित्यक्तागताशीघ्रंनिर्लज्जाहंवरानने ॥ नलभाम्यहमेवापिवासस्थानंसुखंशुभे ॥ ३६ ॥ भर्त्सयन्ति
चमांलोकाःपुंश्चलीयंसमागता ॥ अटमानागतादेशात्कुलमानेनवर्जिता ॥ ३७ ॥ देशेगुर्जरकेपुण्येसौराष्ट्रेशिवमन्दिरे ॥ वनस्थलेतिविख्यातंनगरं
वृद्धिसङ्कुलम् ॥ ३८ ॥ अतीवपीडितादेविक्षुधयाहंतदाशृणु ॥ कर्परंहिकरेगृह्यभिक्षार्थमुपचक्रमे ॥ ३९ ॥ गृहिणांद्वारदेशेषुप्रविशामिसुदुःखिता ॥
ममरूपंविपश्यन्तिलोकाःकुत्सन्तिभामिनि ॥ ४० ॥ नददतेचमेभिक्षांपापाचेयंसमागता ॥ एवंदुःखसमाहारादारिद्र्यपरिपीडिता ॥ ४१ ॥ अट
न्त्याचमयादृष्टंगृहमेकमनुत्तमम् ॥ तुङ्गप्राकारसंवेष्टंवेदशालासमन्वितम् ॥४२॥ वेदध्वनिसमाकीर्णंबहुविप्रसमाकुलम् ॥धनधान्यसमाकीर्णंदासीदा
सैरलङ्कृतम् ॥ ४३ ॥ प्रविवेशगृहंरम्यंलक्ष्मीमुदितमेवतत् ॥ तद्गृहंसर्वतोभद्रंतस्यैवशिवशर्मणः ॥ ४४ ॥ भिक्षांदेहीत्युवाचाथसुदेवादुःखपीडिता ॥
शिवशर्माथशुश्रावभिक्षाशब्दंद्विजोत्तमः ॥ ४५ ॥ मङ्गलांनामवैभार्यांलक्ष्मीरूपांवराननाम् ॥ तांहसन्प्राहधर्मात्माशिवशर्मामहामतिः ॥ ४६ ॥
इयंहिदुर्बलाप्राप्ताभिक्षार्थंद्वारमागता ॥ समाहूयप्रियेचैनांदेहित्वंभोजनंशुभे ॥ ४७ ॥ कृपयापरयाऽऽविष्टाज्ञात्वामांतुसमागताम् ॥ प्रोवाचमङ्गला
कान्तंदास्यामिप्रियभोजनम् ॥ ४८ ॥ एवमुक्त्वाचभर्तारंमङ्गलामङ्गलान्विता ॥ पुनर्मांभोजयामासमिष्टान्नेनसुदुर्बलाम् ॥ ४९ ॥ मामुवाचसधर्मा
त्माशिवशर्मामहामुनिः ॥ कात्वमत्रसमायाताकस्यवाश्रमसेजगत् ॥ ५० ॥ केनकार्येणसर्वत्रकथयस्वममाग्रतः ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंभर्तुश्चैव

महात्मनः ॥५१॥ स्वरेणलक्षितःकान्तोमयावैपापयातदा ॥ व्रीडयाधोमुखीजाताद‍ृष्टोभर्तायदामया ॥५२॥ मङ्गलाचारुसर्वाङ्गीभर्तारमिदमब्रवीत्॥
काचेयंहिसमाचक्ष्वत्वांदृष्ट्वाहिविलज्जति ॥ ५३ ॥ कथयस्वप्रसादेनकाचएपाभविष्यति ॥ ५४ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुक
लाचरित्रएकपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५१ ॥ शिवशर्मोवाच ॥ मङ्गलेश्रूयतांवाक्यंयदिपृच्छसिसाम्प्रतम् ॥ यदर्थंहित्वयापृष्टंतन्निबोधवरानने ॥१॥
इयंहिसाम्प्रतंप्राप्तावराकीभिक्षुरूपिणी ॥ वसुदत्तस्यविप्रस्यसुतेयंचारुलोचने ॥ २ ॥ सुदेवानामभद्रेयंममजायाप्रियासदा ॥ केनापिकारणेनैवदेशं
त्यक्त्वासमागता ॥ ३ ॥ ममदुःखेनदग्धेयंवियोगेनवरानने ॥ मांज्ञात्वातुसमायाताभिक्षुरूपेणतेगृहम् ॥ ४ ॥ एवंज्ञात्वात्वयाभद्रेआतिथ्यंपरि
शोभितम् ॥ कर्त्तव्यंनचसन्देहइच्छन्त्याममसुप्रियम् ॥ ५ ॥ भर्तुर्वाक्यंनिशम्यैवमङ्गलापतिदेवता ॥ हर्षेणमहताविष्टास्वयमेवसुमङ्गला ॥ ६ ॥
स्नानाच्छादनभोज्यंचममचक्रेवरानने ॥ रत्नकाञ्चनयुक्तैश्चाभरणैश्चपतिव्रता ॥ ७ ॥ अहंहिभूषिताभद्रेतयैवपतिकाम्यया ॥ तयाहंभूषितादेविमानस्ना
नैश्चभोजनैः ॥८॥ भर्त्राहंमानितादेविजातंदुःखमनन्तकम् ॥ ममोरसिमहार्तीव्रंसर्वप्राणिविनाशनम् ॥९॥ तस्यामानोमयादृष्टोदुःखमात्मगतंतथा॥
चिन्तामेदारुणाजाताययाप्राणाव्रजन्तिमे ॥१०॥ कदापिवचनंदत्तंनमयापापयाशुभम् ॥ अस्यैवविप्रवर्यस्यआचरन्त्याचदुष्कृतम् ॥ ११ ॥ पाद
प्रक्षालनंनैवअङ्गसंवाहनंनहि ॥ एकान्तंनमयादत्तंतस्यैवहिमहात्मनः ॥ १२ ॥ सम्भाषांकथमस्यैवकरिष्येपापनिश्चया ॥ रात्रौचैवतदातत्रपतिता
दुःखसागरे ॥१३॥ एवंहिचिन्तमानायाःस्फुटितंहृदयंमम ॥ गताःप्राणास्तदाकायंपरित्यज्यवरानने ॥१४॥ तत्रदूताःसमायाताधर्मराजस्यवैतदा ॥
वीराश्चदारुणाःक्रूरागदाचक्रासिधारिणः ॥१५॥ तैस्तुबद्धामहाभागेशृङ्खलैर्दृढबन्धनैः ॥ नीतायमपुरंतैस्तुरुदमानासुदुःखिता ॥१६॥ मुद्गरैस्ताडयमा
नाहंदुर्गमार्गेणपीडिता ॥ भर्त्स्यमानायमस्याग्रेतैस्तत्राहंप्रवेशिता ॥१७॥ दृष्टाहंयमराजेनसक्रोधेनमहात्मना ॥ अङ्गारसञ्चयेक्षिप्ताक्षिप्तानरकसञ्चये
॥ १८ ॥ लोहस्यपुरुषंकृत्वाअग्निनापरितापितः ॥ ममोरसिसमुत्क्षिप्तोनिजभर्तुश्चवञ्चनात् ॥ १९ ॥ नानापीडातिसन्तप्तानरकाग्निप्रतापिता ॥ तैल
द्रोण्यांपरिक्षिप्ताकरम्भवालुकोपरि ॥ २० ॥ असिपत्रैश्चसंच्छिन्नाजलयन्त्रेणवाहिता ॥ कूटशाल्मलिवृक्षेषुक्षिप्तातेनमहात्मना ॥ २१ ॥ पूयशोणि
तविष्ठायांपतिताकृमिसङ्कुले ॥ सर्वेषुनरकेष्वेवंक्षिप्ताहंनृपनन्दिनि ॥ २२ ॥ पीडायुक्तेषुतीव्रेषुतेनैवापिमहात्मना ॥ करपत्रैःपाटिताहंशक्तिभिस्ता
डिताभृशम् ॥ २३ ॥ अन्येष्वेवनरकेषुपातितानृपनन्दिनि ॥ योनिगर्तेषुक्षिप्तास्मिपतितादुःखसङ्कटे ॥ २४ ॥ धर्मराजेनतेनाहंनरकेषुनिपातिता॥
वल्गुलीयोनिमासाद्यभुक्तंदुःखंसुदारुणम् ॥२५॥ गताहंकौष्टुकींयोनिंशुनीयोनिंपुनर्गता ॥ सकुक्कुटींचमार्जारीमाखुयोनिंगताह्यहम् ॥२६॥ एवंयो

निविशेषेषुपापयोनिषुतेनच ॥ क्षिप्तास्मिधर्मराजेनपीडितासर्वयोनिषु ॥ २७ ॥ तेनैवाहंकृताभूमौशूकरीनृपनन्दिनि ॥ तवहस्तेमहाभागेसन्तितीर्थान्यनेकशः ॥ २८ ॥ तेनोदकेनसिक्तास्मित्वयैववरवर्णिनि ॥ ममपापंगतंदेविप्रसादात्तवसुन्दरि ॥ २९ ॥ तवैवंतेजःपुण्येनजातंज्ञानंवरानने ॥ इदानींमामुद्धरस्वपतितांनरकसङ्कटे ॥ ३० ॥ यदानोद्धरसेदेविपुनर्यास्यामिदारुणम् ॥ नरकंचमहाभागेत्राहिमांदुःखभागिनीम् ॥ ३१ ॥ गताहंपापभावेनदीनाहंचनिराश्रया ॥ ३२ ॥ सुदेवोवाच ॥ किंकृतंहिमयाभद्रेसुकृतंपुण्यसम्भवम् ॥ येनाहमुद्धरेत्वांवैतन्मेत्वंवदसाम्प्रतम् ॥ ३३ ॥ शूकर्युवाच ॥ अयंराजामहाभागइक्ष्वाकुर्मनुनन्दनः ॥ विष्णुरेषमहाप्राज्ञोभवतीश्रीर्हिनान्यथा ॥ ३४ ॥ पतिव्रतामहाभागापतिव्रतपरायणा ॥ त्वंसतीसर्वदाभद्रेसर्वतीर्थमयीप्रिया ॥३५॥ देविसर्वमयीनित्यंसर्वदेवमयीसदा ॥ महापतिव्रतालोकएकात्वंनृपतेःप्रिया ॥ ३६ ॥ ययाशुश्रूषितोभर्ताभवत्याहिअहर्निशम् ॥ एकस्यदिवसस्यापिपुण्यंदेहिवरानने ॥३७॥ पतिशुश्रूषणस्यापियदिमेकुरुपेप्रियम् ॥ ममंमातापितात्वंवैत्वंमेगुरुःसनातनः ॥ ॥ ३८ ॥ अहंपापादुराचाराअसत्याज्ञानवर्जिता ॥ मामुद्धरमहाभागेभीताहंयमताड़नैः ॥ ३९ ॥ सुकलोवाच ॥ एवंश्रुत्वातयाप्रोक्तंसमालोक्यनृपंतदा ॥ किंकरोमिमहाराजएषकिंवदतेपशुः ॥ ४० ॥ इक्ष्वाकुरुवाच ॥ एनांदुःखांवराकींवैपापयोनिंगतांशुभे ॥ समुद्धरस्वपुण्यैस्त्वंमहच्छ्रेयोभविष्यति ॥ ४१ ॥ एवमुक्तावरानारीसुदेवाचारुमङ्गला ॥ उवाचैकाब्दपुण्यंतेमयादत्तंवरानने ॥ ४२ ॥ एवमुक्तेनवाक्येनतयादेव्याहितत्क्षणात् ॥ रूपयौवनसम्पन्नादिव्यमालाविभूषिता ॥ ४३ ॥ दिव्यदेहाचसम्भूतातेजोज्वालासमावृता ॥ सर्वभूषणशोभाढ्यानानारत्नैश्चशोभिता ॥ ४४ ॥ सञ्जाताग्दिव्यरूपासादिव्यगन्धानुलेपना ॥ दिव्यंविमानमारूढाअन्तरिक्षंगतासती ॥ ४५ ॥ तामुवाचततोराज्ञींप्रणतानंतकन्धरा ॥ स्वस्त्यस्तुतेमहाभागेप्रसादात्तवसुन्दरि ॥ ४६ ॥ व्रजामिपातकान्मुक्तास्वर्गंपुण्यतमंशुभम् ॥ प्रणम्यैवंगतास्वर्गंसुदेवाशृणुसत्तम ॥ ४७ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंसुकलायानिवेदितम् ॥ ४८ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेसुदेवास्वर्गारोहणंनामद्विपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥९२॥ सुकलोवाच ॥ एवंधर्मंश्रुतंपूर्वंपुराणेषुतदामया ॥ पतिहीनाकथंभोगंकरिष्येपापनिश्चया ॥१॥ कान्तेनतुविनातेनजीवंकायेनधारये ॥ २ ॥ विष्णुरुवाच॥ एवमुक्त्वापरंधर्मंपतिव्रतमनुत्तमम् ॥ तास्तुसख्योवरानार्योहर्षेणमहतान्विताः ॥ ३ ॥ श्रुत्वाधर्मंपरंपुण्यंनारीणांगतिदायकम् ॥ स्तुवन्तितांमहाभागांसुकलांधर्मवत्सलाम् ॥ ४ ॥ ब्राह्मणाश्चसुराःसर्वेपुण्यस्त्रियोनरोत्तम ॥ तस्याध्यानंप्रकुर्वन्तिपतिकामप्रभावतः ॥ ५ ॥ अत्यर्थंदृढतामिन्द्रःसुविचिन्त्यसुरेश्वरः ॥ सुकलायाःपरंभावंसुविचार्यामरेश्वरः ॥ ६ ॥ चालयेधैर्यमस्याश्चपतिस्नेहंनसंशयः ॥ सस्मारमन्मथंदेवंत्वरमा

णःसुराधिपः ॥७॥ पुष्पचापंससङ्गृह्यमीनकेतुःसमागतः ॥ प्रिययाचतयायुक्तोरत्याहृष्टोमहाबलः ॥ ८ ॥ बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वासहस्राक्षमुवाचसः ॥
कस्मादहंत्वयानाथअधुनासंस्मृतोविभो ॥ आदेशोदीयतांमेऽद्यसर्वभावेनमानद ॥ ९ ॥ इन्द्रउवाच ॥ सुकलेयंमहाभागापतिव्रतपरायणा ॥ शृ
णुष्वकामदेवत्वंकुरुसाहाय्यमुत्तमम् ॥ १० ॥ निष्कर्षयमहाभागांसुकलांपुण्यमङ्गलाम् ॥ तच्छ्रुत्वावचनंतस्यशक्रस्यतमथाब्रवीत् ॥ ११ ॥ एवम
स्तुसहस्राक्षंकरिष्यामिनसंशयः ॥ साहाय्यंदेवदेवेशतवकौतुककारणात् ॥ १२ ॥ एवमुक्त्वामहातेजाःकन्दर्पोमुनिदुर्जयः ॥ देवाञ्जेतुंसमर्थोऽहंसमु
नीनृषिसत्तमान् ॥ १३ ॥ किंपुनःकामिनींदेवयस्याअङ्गेनवैबलम् ॥ कामिनीनामहंदेवअङ्गेषुनिवसाम्यहम् ॥ १४ ॥ भालेकुचेषुनेत्रेषुकचाग्रेषुचस
र्वदा ॥ नाभौकट्यांपृष्ठदेशेजघनेयोनिमण्डले ॥ १५ ॥ अधरेदन्तभागेषुकक्षायांहिनसंशयः ॥ अङ्गेष्वेवंप्रत्यङ्गेषुसर्वत्रनिवसाम्यहम् ॥ १६ ॥ नारी
ममगृहंदेवसदातत्रवसाम्यहम् ॥ तत्रस्थःपुरुषान्सर्वान्मारयामिनसंशयः ॥ १७ ॥ स्वभावेनावलादेवसन्तप्ताममगार्गणैः ॥ पितरंमातरंदृष्ट्वाअन्यंस्व
जनबान्धवम् ॥ १८ ॥ सुरूपंसुगुणंदेवममवाणाहतासती ॥ चलतेनात्रसन्देहोविपाकंनैवचिन्तयेत् ॥ १९ ॥ योनिःस्पन्देतनारीणांस्तनाग्रौचसुरे
श्वर ॥ नास्तिधैर्यंसुरेशानसुकलांनाशयाम्यहम् ॥ २० ॥ इन्द्रउवाच ॥ पुरुषोऽहंभविष्यामिरूपवान्गुणवान्धनी ॥ कौतुकार्थमिमांनारींचालयामि
मनोभव ॥ २१ ॥ नैवकामान्नसन्त्रासान्नवालोभान्नकारणात् ॥ नवैमोहान्नवैक्रोधात्सत्यंसत्यंरतिप्रिय ॥ २२ ॥ कथंमेदृश्यतेतस्यामहत्सत्यंपतिव्रत
म् ॥ निष्कर्षिष्यइतोगत्वाभवन्मोहोऽत्रकारणम् ॥ २३ ॥ एवंकामंचसन्दिश्यजगामसुरराट्स्वयम् ॥ आत्मविकृतिसम्भूतोरूपवान्गुणवान्स्वयम्
॥ २४ ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गःसर्वभोगसमन्वितः ॥ भोगलीलासमाकीर्णःसर्वदौदार्यसंयुतः ॥ २५ ॥ यत्रसातिष्ठतेदेवीकृकलस्यप्रियानृप ॥ आत्म
लीलांस्वरूपंचगुणंभावंप्रदर्शयेत् ॥ २६ ॥ नैवपश्यतिसातंतुपुरुषंरूपसम्पदम् ॥ यत्रयत्रव्रजेत्साहितत्रतांपश्यतेनप ॥ २७ ॥ साभिलाषेणमनसाता
मेवंपरिपश्यति॥कामचेष्टांसहस्राक्षोऽदर्शयत्सर्वभावकैः ॥ २८ ॥ चतुष्पथेपथेतीर्थेयत्रदेवीप्रयातिसा ॥ तत्रतत्रसहस्राक्षस्तामेवपरिपश्यति ॥ २९ ॥
इन्द्रेणप्रेषितादूतीसुकलांप्रतिसागता ॥ सुकलांसुमहाभागांप्रत्युवाचप्रहस्यवै ॥ ३० ॥ अहोसत्यमहोधैर्यमहोकान्तिरहोक्षमा ॥ अस्यारूपेणसं
सारेनास्तिनारीवरानना ॥ ३१ ॥ कात्वंभवसिकल्याणिकस्यभार्याभविष्यसि ॥ यस्यत्वंसगुणाभार्यासधन्यःपुण्यभाग्भुवि ॥ ३२ ॥ तस्यास्तु
वचनंश्रुत्वातामुवाचमनस्विनी ॥ वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधर्मात्मासत्यवत्सलः ॥ ३३ ॥ तस्याहंहिप्रियाभार्यासत्यसन्धस्यधीमतः ॥ कृकलस्यापि
वैश्यस्यसत्यमेववदामिते ॥ ३४ ॥ ममभर्तासधर्मात्मातीर्थयात्रांगतःसुधीः ॥ तस्मिन्गतेमहाभागेममभर्तरिसम्प्रति ॥ ३५ ॥ अतिक्रान्ताःशृणु

ष्वत्वंत्रयश्चैवापिवत्सराः ॥ ततोऽहंदुःखिताजाताविनातेनमहात्मना ॥ २६ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तान्तमेवते ॥ भवतीपृच्छतेमोकाभवि
ष्यतिवदस्वमे ॥ ३७ ॥ सुकलायावचःश्रुत्वादूत्याआभाषितंपुनः ॥ मामेवंपृच्छसेभद्रेतत्तेसर्वंवदाम्यहम् ॥ ३८ ॥ अहंतवान्तिकंप्राप्ताकार्यार्थंवर
वर्णिनि ॥ श्रूयतामभिधास्यामिश्रुत्वाचैवावधार्यताम् ॥ ३९ ॥ गतस्तेनिर्घृणोभर्तात्वांत्यक्त्वातुवरानने ॥ किंकरिष्यसितेनापिप्रियाघातकरेणच
॥ ४० ॥ यस्त्वांत्यक्त्वागतःपापीसाध्व्याचारसमन्विताम् ॥ किंवासतेगतोबालेतत्रजीवतिवैमृतः ॥ ४१ ॥ किंकरिष्यतितेनैवंभवतीखिद्यतेवृ
था ॥ कस्मान्नाशयतेचाङ्गंदिव्यंहेमसमप्रभम् ॥ ४२ ॥ बाल्येवयसिसम्प्राप्तेमानवोनचविन्दति ॥ एकंसुखंमहाभागेबालक्रीडांविनाशुभे ॥ ४३ ॥
वार्द्धकेदुःखसम्प्राप्तिर्जराकायंप्रहिंसयेत् ॥ तारुण्येभुज्यतेभोगःसुखात्सर्वोवरानने ॥ ४४ ॥ यावत्तिष्ठतितारुण्यंतावद्भुञ्जन्तिमानवाः ॥ सुखभोगा
दिकंसर्वंस्वेच्छयारमतेनरः ॥ ४५ ॥ यावत्तिष्ठतितारुण्यतावद्भोगान्प्रभुञ्जते ॥ वयस्यपिगतेभद्रेतारुण्येकिंकरिष्यति ॥ ४६ ॥ सम्प्राप्तेवार्द्धकेदेवि
किंचित्कार्यंनसिध्यति ॥ स्थविरश्चिन्तयेन्नित्यंसुखकार्यंनगच्छति ॥ ४७ ॥ पयस्यपिगतेबालेक्रियतेसेतुबन्धनम् ॥ तादृशोऽयंभवेत्कायस्ता
रुण्येतुगतेशुभे ॥ ४८॥ तस्माद्भुङ्क्ष्वसुखेनापिपिबस्वमधुमाधवीम् ॥ कामबाणादहन्त्यङ्गंतवेमेचारुलोचने ॥ ४९ ॥ अयमेकःसमायातःपुरुषो
रूपवान्गुणी ॥ अयंहिपुरुषव्याघ्रःसर्वज्ञोगुणवान्धनी ॥ ५० ॥ तवार्थेनित्यसंयुक्तःस्नेहेनवरवर्णिनि ॥ ५१ ॥ सुकलोवाच ॥ बाल्यंनास्त्यपिजी
वस्यतारुण्यंनास्तिजीविते ॥ वृद्धत्वंनास्तिचैवास्यस्वयंसिद्धःसुसिद्धिदः ॥ ५२ ॥ अमरोनिर्जरोव्यापीसुसिद्धःसर्ववित्तमः ॥ अकामःकामदो
लोकेआत्मरूपेणवर्तते ॥५३ ॥ यथागेहस्यसंस्थानंतथाकायस्यदृश्यते ॥ यथावार्द्धकिनाकायस्तथासूत्रेणमन्दिरम् ॥ ५४ ॥ अनेककाष्ठसङ्घातैर्ना
नादारुसमुच्चयैः ॥ मृत्तिकयोदकेनापिसमन्तात्परिणामयेत् ॥ ५५ ॥ विलिप्तंलेपकैःकाष्ठंचित्रंभवतिचित्रकैः ॥ प्रथमंरूपमायातिगृहंसूत्रेणसूत्रितम्
॥ ५६ ॥ पुष्णन्तिचस्वयंतत्तुलेपनाद्वैदिनेदिने ॥ वायुनादोलितंनित्यंगृहंचमलिनायते ॥ ५७ ॥ मध्यमोवर्ततुतःकालोगृहस्यपरिकथ्यते ॥ रूप
हानिर्भवेत्तस्यगृहस्वामीविलेपयेत् ॥ ५८ ॥ स्वेच्छयाचगृहस्वामीरूपवत्त्वंनयेद्गृहम् ॥ तारुण्यंतस्यगेहस्यदूतिकेपरिकथ्यते ॥ ५९ ॥ काष्ठसङ्घै
श्चजीर्णत्वंबहुकालैःप्रयातिसः ॥ स्थानभ्रष्टाःप्रजायन्तेमूलाग्रेप्रचलन्तिते ॥ ६० ॥ नसहेच्छेपनाभारमाधारेणप्रतिष्ठति ॥ एतद्गृहस्यवार्द्धक्यंकथितं
शृणुदूतिके ॥ ६१ ॥ पतमानंगृहंदृष्ट्वागृहस्वामीपरित्यजेत् ॥ गृहमन्यंप्रवेशायप्रयात्येवहिसत्वरम् ॥ ६२ ॥ तथाबाल्यंचतारुण्यंनृणांवृद्धत्वमेवच ॥
सबाल्येबालरूपश्चज्ञानहीनंप्रकारयेत् ॥ ६३ ॥ चित्रयेत्कायमेवापिवस्त्रालङ्कारभूषणैः ॥ लेपनैश्चन्दनैश्चान्यैस्ताम्बूलप्रभवादिभिः ॥ ६४ ॥ काय

स्तरुणतांयातिअतिरूपोविजायते ॥ बाह्याभ्यन्तरमेवापिरसैःसर्वैःप्रपोषयेत् ॥ ६५ ॥ तेनपोषणभावेनपरिपुष्टःप्रजायते ॥ जायतेमांसवृद्धिस्तुर
सैश्चापिनवोत्तमा ॥ ६६ ॥ यान्तिविस्तरतांराजन्नङ्गान्याप्यायितान्यपि ॥ प्रत्यङ्गानिरसैश्चैवस्वंस्वंरूपंप्रयान्तिवै ॥ ६७ ॥ दन्ताधरौस्तनौबाहू
कटिपृष्ठमुरूउभे ॥ हस्तपादतलौतद्वद्दृढत्वंप्रतिपेदिरे ॥ ६८ ॥ उभाभ्यामपितान्येववृद्धिमायान्तितानिवै॥अङ्गानिरसमांसाभ्यांसुरूपाणिभवन्तिते
॥ ६९ ॥ तैःस्वरूपैर्भवेन्मर्त्योरसवद्धश्चदूतिके ॥ सुरूपःकथ्यतेमर्त्योलोकेकेनप्रियोभवेत् ॥ ७० ॥ विष्ठामूत्रस्यवैकोशःकायएषचदूतिके ॥ अप
वित्रशरीरोऽयंसदास्रवतिनिर्घृणः ॥ ७१ ॥ तस्यकिंवर्ण्यतेरूपंजलबुद्बुदवच्छुभे ॥ यावत्पश्चाशद्वर्षाणितावत्तिष्ठतिवैदृढः ॥ ७२ ॥ पश्चाच्च
जायतेहानिस्तस्यैवापिदिनेदिने ॥ दन्ताःशिथिलतांयान्तितथालालायतेमुखम् ॥ ७३ ॥ चक्षुर्भ्यामपिपश्येन्नकर्णाभ्यांनशृणोतिच ॥ गतिं
कर्तुंनशक्नोतिहस्तपादैश्चदूतिके ॥ ७४ ॥ अक्षमोजायतेकायोजराकालेनपीडितः ॥ तद्रसःशोषमायातिजराग्नितापशोषितः ॥ ७५ ॥ अक्ष
मोजायतेदूतिकेनरूपत्वमिष्यते ॥ यथाजीर्णंगृहंयातिक्षयमेवंनसंशयः ॥ ७६ ॥ तथासंक्षयमायातिवार्द्धकेतुकलेवरम् ॥ ममरूपंसमायातंवर्ण
स्यैवंदिनेदिने ॥ ७७ ॥ केनाहंरूपसंयुक्ताकेनरूपत्वमिष्यते ॥ यथाजीर्णंगृहंयातिकेनासौपुरुषोबली ॥ ७८ ॥ यस्यार्थमागतादूतिभवतीकेनशं
सति ॥ किमुचैवत्वयादृष्टंममाङ्गंवदसाम्प्रतम् ॥ ७९ ॥ तस्याङ्गादिहहीनंचदूतिनास्त्यधिकंतथा ॥ यथात्वंचतथाऽसौवैतथाहंनात्रसंशयः
॥ ८० ॥ कस्यरूपंनविद्येतरूपवान्नास्तिभूतले ॥ उच्छ्रायाःपतनान्ताश्चनगास्तुगिरयःशुभे ॥ ८१ ॥ कालेनपीडितायान्तितद्वद्रूतांश्चनान्यथा ॥
अरूपोरूपवान्दिव्यआत्मासर्वगतःशुचिः ॥ ८२ ॥ स्थावरेष्वेवसर्वेषुजङ्गमेषुचदूतिके ॥ एकोनिवसतेशुद्धोघटेष्वेकंयथोदकम् ॥ ८३ ॥
घटनाशात्प्रयात्यैकमेकत्वंत्वंनबुध्यसे ॥ पिण्डनाशादयंचात्माएकरूपोविजायते ॥ ८४ ॥ एकंरूपंमयादृष्टंसंसारेव्यततांसदा ॥ एवंवदस्वतंज्ञात्वा
यस्यार्थमिहचागता ॥ ८५ ॥ दर्शयस्वअपूर्वंमेयदिभोक्तुमिहेच्छसि ॥ व्याधिनापीड्यमानस्यकफेनापिवृतस्यच ॥ ८६ ॥ अङ्गाद्विचलते
शोणःस्थानभ्रष्टोऽभिजायते ॥ अङ्गसन्धिषुसर्वासुपलत्वंचान्तरङ्गतः ॥ ८७ ॥ एकतोनाशमायातिस्वंहिरूपंपरित्यजेत् ॥ विष्ठात्वंजायतेशी
घ्रंकृमिभिश्चभवेत्किल ॥ ८८ ॥ तद्वद्दुःखकरंवापिनिजरूपंपरित्यजेत् ॥ श्रूयतांजायतेपश्चात्कृमिदुर्गन्धसङ्कुलम् ॥ ८९ ॥ जायन्तेतत्रवैयूकाः
कृमयोवानसंशयः ॥ सकृमिःकुरुतेस्फोटंकण्डूंचपरिदारुणाम् ॥ ९० ॥ व्यथामुत्पादयेद्यूकासर्वाङ्गंपरिचालयेत् ॥ नखाग्रैर्घृष्यमाणासाकण्डूःशा
न्ताप्रजायते ॥ ९१ ॥ तद्वत्तैश्चशृणष्वैवपुरतस्यंनसंशयः ॥ भुनक्त्येवरसान्मर्त्यःसुभक्षान्पिबतेपुनः ॥ ९२ ॥ वायुनातेनप्राणेनपाकस्थानंप्रणीय

ते ॥ यद्भुक्तंप्राणिभिर्दूतिपाकस्थानंगतंपुनः ॥ ९२ ॥ स्रवतत्पिहितंतत्रवायुर्वैपातयेन्मलम् ॥ सारभूतोरसस्तत्रतद्रक्तश्चप्रजायते ॥ ९४ ॥ निर्मलःशु
द्धवीर्यस्तुब्रह्मस्थानंप्रयातिचं ॥ आकृष्टःसमानेनन्नीतस्तेनापिवायुना ॥ ९५ ॥ स्थानंनलभतेवीर्यंचञ्चलत्वेनवर्तते ॥ प्राणिनांहिकपालेषुकृमयः
सन्तिपञ्चवै ॥९६॥ द्वावेतौकर्णमूलेतुनेत्रस्थानेततःपुनः ॥ कनिष्ठाङ्गुलिमानेनरक्तपुच्छाश्चदूतिके ॥ ९७ ॥ नवनीतस्यवर्णेनकृष्णपुच्छानसंशयः ॥
तेषांनामापिभद्रेत्वंमत्तोनिगदितंशृणु ॥ ९८ ॥ पिङ्गलीशृङ्खलीनामद्वौकृमीकर्णमूलयोः ॥ चपलःपिप्पलश्चैवद्वावेतौनासिकाग्रयोः ॥ ९९ ॥ शृङ्ग
लीजङ्गलीचान्यौनेत्रयोरन्तरस्थितौ ॥ कृमीणांशतपञ्चाशत्ताहग्भूतानसंशयः ॥ १०० ॥ भालान्तेऽवस्थिताःसर्वेराजिकायाःप्रमाणतः ॥ कपालरो
गिणःसर्वेविकुर्वन्तिनसंशयः ॥ १ ॥ केशद्वयंमुखेतस्यविद्यतेशृणुदूतिके ॥ प्राणिनांसंक्षयंविद्धितत्क्षणेहिनसंशयः ॥ २ ॥ स्वस्थानेसंस्थितस्यापि
प्राजापत्यस्यवैमुखे ॥ तद्वीर्यंरसरूपेणपततेनात्रसंशयः ॥ ३ ॥ मुखेनपिबतेवीर्यंतेनमत्तःप्रजायते ॥ तालुमध्यप्रदेशेचचञ्चलत्वेनवर्तते ॥ ४ ॥
इडाचपिङ्गलानाडीसुषुम्नाख्याचसंस्थिता ॥ सुबलेनापितस्यैवनाडिकाजालपञ्जरे ॥५॥ कामकण्डूर्भवेद्दूतिसर्वेषांप्राणिनांकिल ॥ पुंसश्चस्फुरतेलि
ङ्गंनार्यायोनिश्चदूतिके ॥ ६ ॥ स्त्रीपुंसौसम्भ्रमत्तौतुव्रजतःसङ्गमंततः ॥ कायेनकायसङ्घृष्टिर्मैथुनेनहिजायते ॥ ७ ॥ क्षणमात्रंसुखंकायेपुनःकण्डूश्च
तादृशी ॥ सर्वत्रदृश्यतेदूतिभावएवंविधःकिल ॥ ८ ॥ व्रजत्वमात्मनःस्थानंनैवास्त्यत्रअपूर्वता ॥ अपूर्वंनास्तियेकिंचित्करोम्येवनसंशयः ॥१०९॥
इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेत्रिपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमुक्तागतादूतीतयासुकलयातदा ॥ समा
सेनसुसम्प्रोक्तमवधार्यपुरन्दरः ॥ १ ॥ तदथभाषितंतस्याःसत्यधर्मसमन्वितम् ॥ आलोच्यसाहसंधैर्यंज्ञानमेवपुरन्दरः ॥ २ ॥ ईदृशंहिवदेत्काहि
नारीभूत्वामहीतले ॥ योगरूपंसुसंशिष्टंन्यायोदैःक्षालितंवचः ॥ ३ ॥ पवित्रेयंमहाभागासत्यरूपानसंशयः ॥ त्रैलोक्यस्यसमस्तस्यधुरंधतुभवेत्क्षमा
॥ ४ ॥ एतदर्थंविचार्यैवजिष्णुःकन्दर्पमब्रवीत् ॥ त्वयासहगमिष्यामिद्रष्टुंतांकृकलप्रियाम् ॥ ५ ॥ प्रत्युवाचसहस्राक्षंमन्मथोबलदर्पितः ॥ गम्यतां
तत्रदेवेशयत्रास्तेसापतिव्रता ॥ ६ ॥ मानंवीर्यंबलंधयतस्याःसत्यंपतिव्रतम् ॥ गत्वाहंनाशयिष्यामिकियन्मात्रासुरेश्वर ॥ ७ ॥ समाकर्ण्यसहस्राक्षो
वचनंमन्मथस्यच ॥ भोभोऽनङ्गशृणुष्वत्वमधिकंभाषितंमुधा ॥ ८ ॥ सुदृढासत्यवीर्येणसुस्थिराधर्मकर्मभिः ॥ सुकलेयमजेयावैनत्रतेपौरुषंनहि ॥ ५९ ॥
॥ ९ ॥ इत्याकर्ण्यततःक्रुद्धोमन्मथस्त्विन्द्रमब्रवीत ॥ ऋषीणांदेवतानांचबलंमयाप्रणाशितम् ॥ १० ॥ अस्याबलंकियन्मात्रंभवताममकथ्यते ॥

१ 'नवनीतपुष्पवर्णेन' इ० पा० । २ 'योगरूपं सुशिष्टं च ज्ञानोदकेन क्षालितम्' । इ० पा० ।

पश्यतस्तवदेवेशनाशयिष्यामितांस्त्रियम् ॥ ११ ॥ नवनीतंयथाचाग्नेस्तेजोदृष्ट्वाद्रवंव्रजेत् ॥ तथेमांद्रावयिष्यामिस्वेनरूपेणतेजसा ॥ १२ ॥ गच्छ
तत्रमहत्कार्यमुत्पाद्यसाम्प्रतंध्रुवम् ॥ कस्मात्कुत्ससिमेतेजस्त्रैलोक्यस्यविनाशनम् ॥ १३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ आकर्ण्यवाक्यंतुमनोभवस्यएतामसा
ध्यांतवकामजाने ॥ धैर्यंसमुद्यम्यचपुण्यदेहांपुण्येनपुण्यांवहुपुण्यचाराम् ॥ १४ ॥ पश्यामितेपौरुषमुग्रवीर्यमितोहिगत्वातुधनुष्मतावै ॥ तेनापि
सार्धंप्रजगामभूयोरत्याचदूत्याचपतिव्रतांताम् ॥ १५ ॥ एकांसुपुण्यांस्वगृहस्थितांतांध्यानेनपत्युश्चरणेनियुक्ताम् ॥ यथासुयोगीप्रविधायचित्तंविक
ल्पहीनंनचकल्पयेत ॥१६॥ अत्यद्भुतंरूपमनन्ततेजोयुतंचकाराथसतीप्रमोहम् ॥ नीलाञ्चितंभोगयुतंमहात्माझषध्वजश्चैवपुरन्दरश्च ॥ १७ ॥ दृष्ट्वासु
लीलंपुरुषंमहान्तंचरन्तमेवंपरिकामभावम् ॥ जायाहिवैश्यस्यमहात्मनस्तुमेनेनसारूपयुतंगुणज्ञम् ॥ १८ ॥ अम्भोयथापद्मदलेगतंवैप्रयातिमुक्ताफ
लकस्यकीर्तिम् ॥ तद्वत्स्वभावःपरिसत्ययुक्तोजज्ञेचतस्यास्तुपतिव्रतायाः ॥ १९ ॥ अनेनदूतीपरिप्रेषितापुरायामांयुवत्याहगुणज्ञमेनम् ॥ लीलास्व
रूपंवहुधात्मभावंममैषसर्वंपरिदर्शयेच्च ॥ २० ॥ ममैवकालंप्रवलंविचिन्त्यागतोहिमेकान्तगुणैश्चसत्खलः ॥ [1]रत्यासमेतस्तुकथंचजीवेत्सत्याश्रमभारे
णप्रमर्दितश्च ॥२१॥ ममापिभावंपरिगृह्यकान्तोजीवेत्क्रियान्वापिसुवुद्धियुक्तः ॥ शून्योहिकायोममचास्तिसद्यश्चेष्टाविहीनोमृतकल्पएव ॥२२॥ का
यस्यग्रामस्यप्रजाःप्रनष्टाःसुविक्रियाख्यंपरिगृह्यकर्म॥ ममाधिकेनापिसमंसुकान्तसऊर्द्धशोभामनयच्चकामः॥२३॥यदामृतोबलवान्हर्षयुक्तःस्वयंदृशा
वैपरिनृत्यमानः ॥ तथाअनेनापिप्रभापयेऽद्भुतंयोमांहिवाञ्छत्यपिभोक्तुकामः ॥ २४ ॥ एवंविचार्यैवतदामहासतीसत्याख्यरज्ज्वादृढबद्धचे
तना ॥ गृहंस्वकीयंप्रविवेशसातदातत्तस्यभावंनियमेनवेत्तुम् ॥ २५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेचतुःपञ्चाशत्त
मोऽध्यायः ॥ ५४ ॥ विष्णुरुवाच ॥ भावंविदित्वासुरराट्चतस्याःप्रोवाचकामंपुरतःस्थितंसः ॥ नचास्तिशक्यास्मरतेजयायसत्यात्मक
ध्यानसुदंशितासती ॥ १ ॥ धर्माख्यचापंस्वकरेगृहीत्वाज्ञानाभिधानंवरमेववाणम् ॥ योद्धुंरणेसम्प्रतिसंस्थितासतीवीरोयथादर्पितवीर्यभावः
॥ २ ॥ जिगीषयेयंपुरुषार्थमेवत्वमात्मनःकुरुपेपौरुपंतु ॥ त्वांमद्यजेतुंसमरेसमर्थायद्भाव्यमेवंतदिहैवचिन्त्यम् ॥ ३ ॥ दग्धोऽसिपूर्वंत्व
मिहैवशम्भुनामहात्मनातेनसमंविरोधम् ॥ कृत्वाफलंतस्यविकर्मणश्चजातोऽस्यनङ्गःस्मरसत्यमेव ॥ ४ ॥ यथात्वयाकर्मकृतंपुरास्मरफलंतु
प्राप्तंतुतथैवतीव्रम् ॥ सुकुत्सितांयोनिमवाप्स्यसिध्रुवंसाध्व्यानयासार्धमिहैवकथ्यसे ॥ ५ ॥ येज्ञानवन्तःपुरुषाजगत्त्रयेवैरंप्रकुर्वन्तिमहा

---

१ 'देवा न जेतुं समरे समर्थाः' इ० पा० ।

त्मभिःसमम् ॥ भुञ्जन्तितेदुष्कृतमेवतत्फलंदुःखान्वितंरूपविनाशनंच ॥ ६ ॥ व्याघुष्यआवांतुव्रजावकामएनांपरित्यज्यसतींप्रयुज्य ॥
सत्याःप्रसङ्गेनपुरामयातुलब्धंफलंपापमयंत्वसह्यम् ॥ ७ ॥ त्वमेवजानासिचरित्रमेतच्छप्तोऽस्मितेनापिचगौतमेन ॥ जातं[1]श्चमेषवृषणःसदा
ह्यहंभवान्गतोमांतुविहायतत्र ॥ ८ ॥ तेजःप्रभावोह्यतुलःसतीनांधातासमर्थःसहितुंनसूर्यः ॥ सुकुत्सितंरूपमिदंतुरक्षेत्पुरानसूयामुनिनाहिशप्त
म् ॥ ९ ॥ निरुध्यसूर्यंपरिवेगवन्तमुद्यन्तमेवंप्रभयासुदीप्तम् ॥ भर्तुश्चमृत्युंपरिवाधमानंमाण्डव्यशापस्यचकौण्डिनस्य ॥ १० ॥ अत्रेःप्रियासत्यप
तिव्रतातयास्वपुत्रतांदेवत्रयंहिनीतम् ॥ नकिंपुरामन्मथंतेश्रुतंसदासंस्कारै[2]र्युक्ताःप्रभवन्तिसत्यः ॥ ११ ॥ सावित्रीनाम्नीद्युमत्सेनपुत्रीनीतंप्रियंसापुन
रानिनाय ॥ यमादिहैवाश्वपतेःसुपुत्रंसतीत्वमेवंपरिसंश्रुतंच ॥ १२ ॥ अग्नेःशिखांकःपरिसंस्पृशेद्वैतरेच्छिकःसागरमेवमूढः ॥ गलेतुबद्धासुशिलांभुजा
भ्यांकोवासतींवश्यतिवीतरागाम् ॥ १३ ॥ उक्तेतुवाक्येबहुनीतियुक्तेइन्द्रेणकामस्यसुशिक्षणार्थम् ॥ आकर्ण्यवाक्यंमकरध्वजस्तुउवाचदेवेन्द्रमथैन
मेव ॥ १४ ॥ तवातिदेशादहमागतोवैधैर्यंसुहृत्त्वंपुरुषार्थमेव ॥ त्यक्त्वातदर्थंपरिभाषसेमांनिःसत्त्वरूपंबहुभीतियुक्तम् ॥ १५ ॥ व्याबुद्धियास्या
मियदासुरेशस्याल्लोकमध्येममकीर्तिनाशः ॥ ऊढिङ्करोमानविहीनएवंसर्वेवदिष्यन्त्यनयाजितंमाम् ॥ १६ ॥ येवैजितादेवगणाश्चदानवाःपूर्वमु
नीन्द्रास्तपसाप्रयुक्ताः ॥ हास्यंकरिष्यन्तिममापिसद्योनार्याजितोमन्मथएषभीमः ॥१७॥ तस्मात्प्रयास्यामित्वयैवसार्धमस्याबलंमानमतःसुरेश॥
तेजश्चधैर्यंपरिणाशयिष्येकस्माद्भवानत्रबिभेतिशक्र ॥१८॥ सम्बोध्यचैवंससुराधिनाथंचापंगृहीतंसशरंसुपुष्पम् ॥ उवाचक्रीडांपुरतःस्थितांतांविधा
यमायांभवतीप्रयातु ॥ १९ ॥ वैश्यस्यभार्यांसुकलांसुपुण्यांसत्येस्थितांधर्मविदांगुणज्ञाम् ॥ इतोहिगत्वाकुरुकार्यमुक्तंसाहाय्यरूपंचप्रियेसखेशृ
णु ॥ २० ॥ क्रीडांसमाभाष्यततोमनोभवस्त्वन्तेस्थितांप्रीतिमथाह्वयत्पुनः ॥ कार्यंभवत्याममकार्यमुत्तममेतांसुस्नेहैःपरिभावयत्वम् ॥ २१ ॥
इन्द्रंहिदृष्ट्वासुकलायथाभवेत्स्नेहानुगाचारुविलोचनेयम् ॥ तैस्तैःप्रभावैर्गुणवाक्ययुक्तैर्नयस्ववश्यंचप्रियेसखेशृणु ॥ २२ ॥ भोभोःसखेसाधयग
च्छशीघ्रंमायामयंनन्दनरूपयुक्तम् ॥ पुष्पोपयुक्तंचफलप्रधानंघुष्टंरुतैःकोकिलषट्पदानाम् ॥ २३ ॥ आहूयवीरंमकरन्दमेवरसायनंस्वादुगुणैरुपे
तम् ॥ सहानिलाद्यैर्निजकर्मयुक्तैःसम्प्रेषयित्वापुनरेवकामम् ॥ २४ ॥ एवंसमादिश्यमहत्ससैन्यंत्रैलोक्यसंमोहकरंतुकामः ॥ चक्रेप्रयाणंसुरराज ॥ ९६ ॥
सार्धंसंमोहनायैवमहासतींताम् ॥ २५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेपञ्चपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५५ ॥ विष्णुरुवाच ॥

१ 'जातश्च सर्वाङ्गभगाङ्कोऽहम्' इ० पा० । २ 'सत्कारयोग्याः' इ० पा० ।

तस्याःसत्यविनाशायमन्मथःससुराधिपः ॥ प्रस्थितःसुकलांतर्हिसत्योधर्ममथाब्रवीत् ॥ १ ॥ पश्यधर्ममहाप्राज्ञमन्मथस्यविचेष्टितम् ॥
तवार्थमात्मनश्चैवपुण्यस्यापिमहात्मनः ॥ २ ॥ विसृजामिमहास्थानंवास्तुरूपंसुखोदयम् ॥ सत्याख्यंसचविप्राख्यंसुदेवाख्यंगृहोत्तमम् ॥ ३ ॥
तमेवनाशयेद्गत्वाकामएषप्रमत्तधीः ॥ रिपुरूपःसुदुष्टात्माअस्माकंहिनसंशयः ॥ ४ ॥ पतिस्तपोधनोविप्रःसुसतीयापतिव्रता ॥ सुसत्योभूपति
धर्मममगेहानंसंशयः ॥५॥ यत्राहंवृद्धिसम्पुष्टस्तत्रवासोहितेभवेत् ॥ तत्रपुण्यंसमायातिश्रद्धयासहक्रीडते ॥ ६ ॥ क्षमाशान्तिसमायुक्ताआयातिमम
मन्दिरम् ॥ यथासत्योदमश्चैवदयासौहृदमेवच ॥ ७ ॥ प्रज्ञायुक्तःसनिर्लोभोयत्राहंतत्रसंस्थितः ॥ शुचिःस्वभावस्तत्रैवअमीचममबान्धवाः ॥ ८ ॥
अस्तेयमप्यहिंसाचतितिक्षावृद्धिरेवच ॥ ममगेहेसमायाताधन्यतांशृणुधर्मराट् ॥ ९ ॥ गुरूणांचापिशुश्रूषाविष्णुर्लक्ष्म्यासमावृतः ॥ मद्गेहंतुसमाया
न्तिदेवाश्चाग्निपुरोगमाः ॥ १० ॥ मोक्षमार्गप्रकाशेद्योज्ञानीदीप्त्यासमन्वितः ॥ एतैःसार्धवसाम्येवसतीषुधर्मवत्सुच ॥ ११ ॥ साधुष्वेतेषुसर्वेषुगृह
रूपेषुमेसदा ॥ उक्तेनापिकुटुम्बेनवसाम्येवत्वयासह ॥ १२ ॥ ससत्त्वाःसाधुरूपास्तेवेधसामेगृहीकृताः ॥ सञ्चरामिमहाभागस्वच्छन्देनचलीलया ॥
॥ १३ ॥ ईश्वरश्चजगत्स्वामीत्रिनेत्रोवृषवाहनः ॥ ममगेहेस्वरूपेणवर्ततेशिवयायुतः ॥ १४ ॥ तदिदंसंमृतेःसारंगृहरूपंमहेश्वरम् ॥ सदनंशङ्करे
त्याख्यंनाशितंमन्मथेनवै ॥ १५ ॥ विश्वामित्रंमहात्मानंतपन्तंतपउत्तमम् ॥ मेनकांहिसमाश्रित्यकामोऽयंजितवान्पुरा ॥ १६ ॥ सतीपतिव्रताहल्या
गौतमस्यप्रियाशुभा ॥ सुसत्याचालितातेनमन्मथेनदुरात्मना ॥१७॥ मुनयःसत्यधर्मज्ञानानास्त्रियःपतिव्रताः ॥ मद्गृहास्ताइमाःसर्वादीपिताःकाम
वह्निना ॥ १८ ॥ दुर्धरोदुःसहोव्यापीयोऽतिसत्येषुनिष्ठुरः ॥ मामेवंपश्यतेनित्यंक्वसत्यःपरितिष्ठति ॥ १९ ॥ समांज्ञात्वासमायातिबाणपाणिर्ध
नुर्धरः ॥ नाशयेन्मद्गृहंपापोवीतिहोत्रैश्चनामकैः ॥ २० ॥ पापलेशाश्चयेक्रूराअन्येपापण्डसंश्रयाः ॥ तेतुबुद्ध्याऽहिताःसर्वेसत्यगेहंविशन्तिहि ॥
॥ २१ ॥ सेनाध्यक्षैरसत्यैस्तुच्छद्मनातेनसाधितः ॥ पातयेदर्दयेद्गेहंपापःशस्त्रैर्दुरात्मभिः ॥ २२ ॥ मामेवंताडयेत्पापोमहाबलमनोभवः ॥ अस्य
धाम्नाप्रदग्धोऽहंशून्यतांहिव्रजामिवै ॥ २३ ॥ नूतनंगृहमिच्छामिस्त्रियाख्यंपतिभूपतिम् ॥ कृकलस्यापिपुण्यस्यप्रियेयंशिवमङ्गला ॥ २४ ॥
तद्गृहंसुकलाख्यंमेदग्धुंपापःसमुद्यतः ॥ अयमेपसहस्राक्षःकामेनसहितोबली ॥ २५ ॥ कामस्यकारणात्कस्मात्पूर्ववृत्तंनविन्दति ॥ अहल्यायाः
प्रसङ्गेनमेषोपस्थोव्यजायत ॥ २६ ॥ पौरुषंहिमुनेर्दृष्ट्वासत्याश्चैवप्रधर्षणात् ॥ नष्टःकामस्यदोषेणसुरराट्तत्रसंस्थितः ॥ २७ ॥ भुक्तवान्दारुणं
शापंदुःखेनमहतान्वितः ॥ कृकलस्यप्रियामेनांसुकलांपुण्यचारिणीम् ॥ २८ ॥ एषहन्तुंसहस्राक्षउद्यतःकामसंयुतः ॥ यथाचेन्द्रेणनायातिकामएष

तथाकुरु ॥ २९ ॥ धर्मराजमहाप्राज्ञभवान्मतिमतांन्नरः ॥ ३० ॥ धर्मराजउवाच ॥ ऊनंतेजःकरिष्यामिकामस्यमरणंतथा ॥ एकोपायोमया
दृष्टस्तमिहैवप्रपश्यतु ॥ ३१ ॥ प्रज्ञाचैषामहाप्राज्ञाशकुनीरूपचारिणी ॥ भर्तुरागमनंपुण्यंशब्देनाख्यातुखेयतः ॥ ३२ ॥ शकुनस्यप्रभावेनभर्तु
श्चागमनेनंच ॥ दुष्टैनंष्टानभूयेतस्वस्थचित्तानसंशयः ॥३३॥ प्रज्ञासंप्रेषितातेनगतासासुकलागृहम् ॥ प्रकुर्वतीमहच्छब्दंदृष्टदेवेवसात्रभौ ॥ ३४ ॥
पूजितामानिताप्रज्ञाधूपदीपादिभिस्तदा ॥ ब्राह्मणंसुकलाऽपृच्छत्किमेषाचवदेन्मम ॥ ३५ ॥ ब्राह्मणउवाच ॥ भर्तुश्चागमनंब्रूतेतवैवसुभगेस्थिरा ॥
दिनसप्तकमध्येसआगमिष्यतिनान्यथा ॥ ३६ ॥ इत्येवमाकर्ण्यसुमङ्गलंवचःप्रहर्षयुक्तासहसाबभूव ॥ धर्मज्ञमेकंसगुणंहिकान्तंशकुनात्प्रदिष्टंहिस
मागतंतम् ॥ ३७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेषट्पञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५६ ॥ विष्णुरुवाच ॥ क्रीडासतीरूपधराप्र
भूत्वागेहंगताचारुपतिव्रतायाः ॥ तामागतांसत्यस्वरूपयुक्तासांसादरंवाक्यमुवाचधन्या ॥ १ ॥ वाक्यैःसुपुण्यैःपरिपूजितासाउवाचक्रीडासुकलां
विहस्य ॥ मायानुगंविश्वविमोहनंसतीप्रत्युत्तरंसत्यप्रमेययुक्तम् ॥ २ ॥ ममापिभर्ताप्रबलोगुणज्ञोधीरःसविद्योमहिमाप्रयुक्तः ॥ त्यक्त्वागतःपापत
रांसुपुण्योमामेवनाथःशृणुपुण्यकीर्तिः ॥ ३ ॥ वाक्यैस्तुपुण्यैरबलास्वभावादाकर्ण्यसर्वंसुकलासमुक्तम् ॥ संशुद्धभावांचविचिन्त्यचाहकस्माद्गतः
सुन्दरितेऽद्यनाथः ॥ ४ ॥ विहायतेरूपमतीवसत्यमाचक्ष्वसर्वंभवतीसुभर्तुः ॥ ध्यानोपयुक्तासकलंकरोतिसखीस्वरूपागृहमागतामे ॥ ५ ॥ क्रीडा
बभाषेशृणुसत्यमेतंचरित्रभावंममभर्त्तुरस्य ॥ अहंप्रियेयस्यसदैवयुक्तायमिच्छतेतंप्रतिसान्त्वयामि ॥ ६ ॥ कर्तुःसुपुण्यंवचनंसुभर्तुर्ध्यानोपयुक्तास
कलंकरोमि ॥ एकान्तशीलासगुणानुरूपाशुश्रूषयैकस्तमिहैवदेवि ॥ ७ ॥ ममपूर्वविपाकोऽयंसम्प्रत्येवंप्रवर्तते ॥ यतस्त्यक्त्वागतोभर्त्तामामेवंमन्द
भागिनीम् ॥ ८ ॥ सखेनधारयेजीवंस्वकीयंकायमेवच ॥ पत्याहीनाःकथंनार्यःसुजीवन्तिचनिर्घृणाः ॥ ९ ॥ रूपशृङ्गारसौभाग्यंसुखंसम्पत्तिरे
वच ॥ नारीणांहिमहाभागोभर्ताशास्त्रेषुगीयते ॥ १० ॥ तयासर्वंसमाकर्ण्ययदुक्तंक्रीडयातदा ॥ सत्यभावंविदित्वासामेनेसम्भाषितंतदा ॥ ११ ॥
विश्वस्तासामहाभागासुकलापतिदेवता ॥ तामुवाचपुनःसर्वमात्मचेष्टानुगंवचः ॥ १२ ॥ समासेनसमाख्यातंपूर्ववृत्तान्तमात्मनः ॥ यथाभर्तागतो
यात्रांपुण्यसाधनतत्परः ॥ १३ ॥ आत्मदुःखंसुसत्यंचतपएवमनस्विनि ॥ बोधिताक्रीडयासातुसमाश्वास्यपतिव्रता ॥ १४ ॥ एकदातुतयाप्रोक्तं
क्रीडयासुकलांप्रति ॥ सखेपश्यवनंसौम्यंदिव्यवृक्षैरलङ्कृतम् ॥ १५ ॥ तत्रतीर्थंपरंपुण्यमस्तिपातकनाशनम् ॥ नानावल्लीवितानैश्चसुपुष्पैःपरिशो

१ 'हृष्टं दैवज्ञमेव च' इ० पा० ।

भितम् ॥ १६ ॥ आवाभ्यामपिगन्तव्यंपुण्यहेतोर्वरानने ॥ समाकर्ण्यतयासार्द्धंसुकलामाययातदा ॥ १७ ॥ प्रविवेशवनंदिव्यंनन्दनोपममेवसा ॥
सर्वर्तुकुसुमोपेतंकोकिलाशतनादितम् ॥ १८ ॥ गीयमानंसुमधुरैर्नादैर्मधुकरैरपि ॥ कूजद्भिःपक्षिभिःपुण्यैःपुण्यध्वनिसमाकुलम् ॥ १९ ॥ चन्दनादि
कवृक्षैश्चसौरभैश्चविराजितम् ॥ सर्वभोगैःसुसम्पूर्णमाधव्यामाधवेनवै ॥ २० ॥ रचितंमोहनायैवसुकलायाश्चकारणात् ॥ तयासार्धंप्रविष्टासातद्वनं
सर्वभावनम् ॥ २१ ॥ ददर्शसौख्यदंपुण्यंमायाभावंनविन्दति ॥ वीक्षमाणावनंदिव्यंतयासहजनेश्वर ॥ २२ ॥ शक्रोऽपिचाभ्ययात्तत्रदेवमूर्तिविरा
जितः ॥ तयाद्दूत्यासमंप्राप्तःकामस्तत्रसमागतः ॥ २३ ॥ सर्वभोगपतिर्भूत्वाकामलीलासमाकुलः ॥ काममाहसमाभाष्यएषासासुकलाऽऽगता ॥
॥ २४ ॥ प्रहरस्वमहाभागक्रीडायाःपुरतःस्थिताम् ॥ मायांकृत्वासमानीतांक्रीडयातवसन्निधौ ॥ २५ ॥ पौरुषंदर्शयाद्यैवयद्यस्तिकुरुनिश्चितम् ॥
॥ २६ ॥ कामउवाच ॥ आत्मरूपंदर्शयस्वचतुरंलीलयान्वितम् ॥ येनाहंप्रहराम्येतांपञ्चबाणैःसहस्रदृक् ॥ २७ ॥ इन्द्रउवाच ॥ क्वास्तेतेपौरुषंमूढ
येनलोकंविडम्बसे ॥ ममाधारपरोभूत्वायोद्धुमिच्छसिसाम्प्रतम् ॥२८॥ कामउवाच ॥ तेनापिदेवदेवेनमहादेवेनशूलिना ॥ पूर्वमेवहृतंरूपंममकायोन
विद्यते ॥ २९ ॥ इच्छाम्यहंयदानारींहन्तुंशृणुष्वसाम्प्रतम् ॥ पुंसांकायंसमाश्रित्यआत्मरूपंप्रदर्शये॥३०॥पुमांसंवासहस्राक्षनार्याःकायंसमाश्रये ॥
पूर्वंदृष्टायदानारीतामेवपरिचिन्तयेत् ॥ ३१ ॥ चिन्त्यमानस्यपुंसस्तुनार्यारूपंपुनःपुनः ॥ अदृष्टंतुसमाश्रित्यपुंसमुन्मादयाम्यहम् ॥ ३२ ॥ तथा
प्युन्मादयाम्येवंनारीरूपंनसंशयः॥संस्मरणात्स्मरोनाममममजातंसुरेश्वर ॥ ३३ ॥ तांदृष्ट्वातादृशोरङ्गवस्तुरूपंसमाश्रये ॥ आत्मतेजःप्रकाशेनबाध्य
बाधकतांव्रजेत ॥ ३४ ॥ नारीरूपंसमाश्रित्यधीरंपुरुषंप्रमोहयेत् ॥ पुरुषंतुममाश्रित्यभावयामिसुयोषितम् ॥ ३५ ॥ रूपहीनोऽस्मिहेइन्द्रअस्मद्रूपं
समाश्रयेत् ॥ तवरूपंसमाश्रित्यतांसाधयेयथेप्सिताम् ॥ ३६ ॥ एवमुक्त्वासदेवेन्द्रंकायंतस्यमहात्मनः ॥ सखाऽसौमाधवस्यापिसमाश्रित्यसुमा
युधः ॥ ३७ ॥ तामेवहन्तुंकुसुमायुधोऽपिसाध्वींसुपुण्यांकृकलस्यभार्याम् ॥ समुत्सुकस्तिष्ठतिबाणलक्ष्यंतस्याश्चकायंनयनैर्विलोक्य ॥ ३८ ॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेसप्तपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५७॥ विष्णुरुवाच ॥ क्रीडाप्रयुक्तासुवनंप्रविष्टावैश्यस्यभार्यासुकलासु
तन्वी ॥ ददर्शसर्वंगहनंमनोरमंतामेवपप्रच्छसखींसतीसा ॥ १ ॥ अरण्यमेतत्प्रवरंसुपुण्यंदिव्यंसखेकस्यमनोभिरामम् ॥ सिद्धंसुकामैःप्रवरैःसमस्तैः
पप्रच्छहर्षात्सुकलासखींताम् ॥ २ ॥ क्रीडोवाच ॥ एतद्वनंदिव्यगुणैःप्रयुक्तंसिद्धस्वभावैःपरिभावनेन ॥ पुष्पाकुलंकामफलोपयुक्तंविपश्यसर्वंमकर
ध्वजस्य ॥ ३ ॥ एवंवाक्यंततःश्रुत्वाहर्षेणमहतान्विता ॥ समालोक्यमहद्वृत्तंकामस्यचदुरात्मनः ॥ ४ ॥ वायुनानीयमानंतंसमाघ्राति

नसौरभम् ॥ वातिवायुःस्वभावेनसौरभेणसमन्वितः ॥ ५ ॥ तद्घ्राणोविशतेनासांयथातथासुलीलया ॥ सागन्धंनैवगृह्णातिपुष्पाणांचवरानना ॥ ६ ॥ नचास्वादयतेसातुसुरसान्सामहासती ॥ सखाकामदेवस्यरममाणोविनिर्जितः ॥ ७ ॥ लज्जितःपराङ्मुखोभूत्वाभूपालवचनच्छदैः ॥ फलेभ्योहिसुपक्वेभ्यःपुष्पमञ्जरिसंस्कृतः ॥ ८ ॥ लवरूपोऽपतद्भूमौरसस्त्वेषतयाजितः ॥ मकरन्दःसुदीनात्माफलाद्भूमिंततःपुनः ॥ ९ ॥ भक्ष्यतेमक्षिकाभिश्चयथामृतोरणेतथा ॥ मक्षिकाभक्ष्यमाणस्तुप्रवाहेनप्रयातिसः ॥ १० ॥ मन्दंमन्दंप्रयात्येवतंहसन्तिचपक्षिणः ॥ नानारुतैःप्रचलन्तिसुखमानन्दनिर्भरैः ॥ ११ ॥ प्रीत्याशकुनयस्तत्रवनमध्यनगस्थितः ॥ सुकलयाजितोह्येषनिम्नंपन्थानमाश्रितः ॥ १२ ॥ प्रीत्यासमेतारतिःकामभार्यागत्वाब्रवीत्सासुकलांविहस्य ॥ स्वस्त्यस्तुतेस्वागतमेवभद्रेरमस्वप्रीत्यानयनाभिरामम् ॥ १३ ॥ तेरूपमिष्टममलमिन्द्रस्यापिमहात्मनः ॥ यदेष्टंतेतदाब्रूहिसमानेष्येनसंशयः ॥ १४ ॥ सूतउवाच ॥ वदन्त्यौतेस्त्रियौदृष्ट्वाश्रुत्वोवाचसुभाषितम् ॥ रतिंप्रतिगृहीत्वामेगतोभर्त्तामहामतिः ॥ १५ ॥ यत्रमेतिष्ठतेभर्त्तातत्राहंपतिसंयुता ॥ तत्रकामश्चमेप्रीतिरयंकायोनिराश्रयः ॥ १६ ॥ द्वेअप्युक्तंसमाकार्ण्यरतिप्रीतीविलज्जिते ॥ व्रीडमानेगतेतेद्वेयत्रकामोमहाबलः ॥ १७ ॥ ऊचतुस्तंमहावीरमिन्द्रकायसमाश्रितम् ॥ चापमाकर्षमाणंतंनेत्रलक्ष्यंमहाबलम् ॥ १८ ॥ दुर्जयेयंमहाप्राज्ञत्यजपौरुषमात्मनः ॥ पतिकामामहाभागापतिव्रतासदैवसा ॥ १९ ॥ कामउवाच ॥ अनयालोक्यतेरूपमिन्द्रस्यास्यमहात्मनः ॥ यदिदेवितदाचाहंहनिष्यामिनसंशयः ॥ २० ॥ अथवेषधरोदेवोमहारूपःसुराधिपः ॥ सतयानुगतस्तूर्णंपरयालीलयातदा ॥२१॥ सर्वभोगसमाकीर्णःसर्वाभरणशोभितः ॥ दिव्यमाल्याम्बरधरोदिव्यगन्धानुलेपनः ॥ २२ ॥ तयारत्यासमायातोयत्रास्तेपतिदेवता ॥ प्रत्युवाचमहाभागांसुकलांसत्यचारिणीम् ॥ २३ ॥ पूर्वंदूतीसमक्षंतेप्रीत्याचप्रहितामया ॥ कस्मान्नमन्यसेभद्रेभजन्तंत्वामिहागतम् ॥ २४ ॥ सुकलोवाच ॥ रक्षायुक्तास्मिभद्रंतेभर्तुःपुत्रैर्महात्मभिः ॥ एकाकिनीसहायैश्चनैवकस्यभयंमम ॥ २५ ॥ शूरैश्चपुरुषाकारैःसर्वत्रपरिरक्षिता ॥ नातिप्रस्तावयेवक्तुंव्यग्राकर्मणितस्यच ॥ २६ ॥ यावत्प्रस्पन्दतेनेत्रंतावत्कालंमहामते ॥ भवान्नलज्जतेकस्माद्रममाणोमयासह ॥ भवान्कोहिसमायातोनिर्भयोमरणादपि ॥२७॥ इन्द्रउवाच॥त्वामेवंहिप्रपश्यामिवनमध्येसमागताम् ॥ समाख्यातास्त्वयाशूराभर्तुश्चतनयाःपुनः ॥२८॥ कथंपश्याम्यहंतावद्दर्शयस्वममाग्रतः ॥ २९ ॥ सुकलोवाच ॥ सनिजसकलवर्गस्याधिपत्येनिवेश्यधृतिमतिगतिबुद्ध्याख्यैस्तुसंन्यस्यसत्यम् ॥ अचलसकलधर्मोनित्ययुक्तोमहात्मामदनसबलधर्मात्मासदामांजुगोप ॥ ३० ॥ मामेवंपरिरक्षतेदमगुणैःशौचैस्तुधर्मःसदासत्यंपश्यसमागतंममपुरःशान्तिक्षमाभ्यांयुतम् ॥

वोर्यश्चातिमहाबलः पृथुयशायोमांनसुश्चेत्कदाबद्धाहंदृढबन्धनैः स्वगुणजः सान्निध्यमेवंगतः ॥ ३१ ॥ रक्षायुक्ताः कृताः सर्वेसत्याद्याममसाम्प्रतम् ॥
धर्मलाभादिकाः सर्वेदमबुद्धिपराक्रमाः ॥ ३२ ॥ मामेवंहिप्ररक्षन्तिकिंमांप्रार्थयसेबलात् ॥ कोभवान्निर्भयोभूत्वादूत्यासार्धंसमागतः ॥ ३३ ॥ सत्यं
धर्मस्तथापुण्यंज्ञानाद्याः प्रबलास्तथा ॥ ममभर्तुः सहायाश्चतेमांरक्षन्तिवेश्मनि ॥ ३४ ॥ अहंरक्षायुतानित्यंदमशान्तिपरायणा ॥ नमांजेतुंसमर्थश्च
अपिसाक्षाच्छचीपतिः ॥ ३५ ॥ यदिवामन्मथोवापिसमागच्छतिवीर्यवान् ॥ दंशिताहंसदासत्यंसत्यकेनैवनान्यथा ॥ ३६ ॥ निरर्थकास्ततस्यबा
णाभविष्यन्तिनसंशयः ॥ त्वामेवंहिहनिष्यन्तिधर्मादयोमहाभटाः ॥ ३७ ॥ दूरंगच्छपलायत्वमत्रमातिष्ठसाम्प्रतम् ॥ वार्यमाणोयदातिष्ठेर्भस्मीभू
तोभविष्यसि ॥ ३८ ॥ भर्त्राविनानिरीक्षेतममरूपंयदाभवान् ॥ यथादारुदहेदग्निस्तथाधक्ष्यामिनान्यथा ॥ ३९ ॥ एवंश्रुत्वासहस्राक्षोमन्मथस्या
पिसंमुखम् ॥ पश्यपौरुषमेतस्यायुध्यस्वनिजपौरुषैः ॥ ४० ॥ यथागतास्तथासर्वेमहाशापभयातुराः ॥ स्वंस्वंस्थानंमहाराजइन्द्राद्याः प्रययुस्त
दा ॥ ४१ ॥ गतेषुतेषुसर्वेषुसुकलासापतिव्रता ॥ स्वगृहंपुण्यसंयुक्तापतिध्यानेनचागता ॥ ४२ ॥ स्वगृहंपुण्यसंयुक्तंसर्वतीर्थमयंतदा ॥ सर्वयज्ञम
यंराजन्सम्प्राप्तापतिदेवता ॥ ४३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेऽष्टपञ्चाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५८ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कृक
लः सर्वतीर्थानिसाधयित्वागृहंप्रति ॥ प्रस्थितः सार्थवाहेनमहानन्दसमन्वितः ॥ १ ॥ एवंचिन्तयतेनित्यंसंसारः सफलोमम ॥ तृप्ताः स्वर्गंप्रयास्यन्ति
पितरोममनान्यथा ॥ २ ॥ तावत्प्रत्यक्षरूपेणबद्धातस्यपितामहान् ॥ पुरतस्तस्यसम्भूतेनहितेपुण्यमुत्तमम् ॥ ३ ॥ दिव्यरूपोमहाकायः कृकलंवा
क्यमब्रवीत् ॥ तवतीर्थफलंनास्तिश्रममेववृथाकृथाः ॥ ४ ॥ स्वयंसन्तोषमाप्नोषिनहितेपुण्यमुत्तमम् ॥ एवंश्रुत्वाततोवैश्यः कृकलोदुःखपीडितः
॥ ५ ॥ भवान्कः संवदस्येवंकस्माद्बद्धाः पितामहाः ॥ केनदोषप्रभावेनतन्मेत्वंकारणंवद ॥ ६ ॥ कस्मात्तीर्थफलंनास्तिममयात्राकथंनहि ॥ सर्वमेव
समाचक्ष्वयदिजानासिसंस्फुटम् ॥ ७ ॥ धर्मउवाच ॥ पूतांपुण्यतमांस्वीयांभार्यांत्यक्त्वाप्रयातियः ॥ तस्यपुण्यफलंसर्वंवृथाभवतिनान्यथा ॥ ८ ॥
धर्माचारपरांपुण्यांसाधुव्रतपरायणाम् ॥ पतिव्रतरतांभार्यांसुगुणांपुण्यवत्सलाम् ॥ ९ ॥ तामेवापिपरित्यज्यधर्मकार्यंप्रयातियः ॥ वृथातस्यकृतः
सर्वोधर्मोभवतिनान्यथा ॥ १० ॥ सर्वाचारपराभव्याधर्मसाधनतत्परा ॥ पतिव्रतरतानित्यंसर्वदाज्ञानवत्सला ॥ ११ ॥ एवंगुणाभवेद्भार्यायस्यपु

१ 'ज्ञानाख्यश्च' इ० 'सत्याख्यश्च' इति च पा० । २ 'धर्मः' इत्यध्याहार्यम् प्रकरणप्राप्तत्वात् । एतदर्धमप्यधिकमेव । प्रक्षिप्तमिति प्रतिभाति । उत्तरवाक्येऽन्वयस्यासङ्गत्वात् । ३ 'विनीतां विनतां पुण्याम्' इ० पा० ।

ण्यामहासती ॥ तस्यगेहेसदादेवास्तिष्ठन्तिचमहौजसः ॥ १२ ॥ पितरोगेहमध्यस्थाःश्रेयोवाञ्छन्तितस्यच ॥ गङ्गाद्याःपुण्यनद्यश्चसागरास्त
त्रनान्यथा ॥ १३ ॥ पुण्यासतीयस्यगेहेवर्ततेसत्यतत्परा ॥ तत्रयज्ञाश्चगावश्चऋषयस्तत्रनान्यथा ॥ १४ ॥ तत्रसर्वाणितीर्थानिपुण्यानि
विविधानिच ॥ भार्यायोगेनतिष्ठन्तिसर्वाण्येतानिनान्यथा ॥ १५ ॥ पुण्यभार्याप्रयोगेणगार्हस्थ्यंसम्प्रजायते ॥ गार्हस्थ्यात्परमोधर्मोद्वितीः
योनास्तिभूतले ॥ १६ ॥ गृहस्थस्यगृहंपुण्यंसत्यपुण्यसमन्वितम् ॥ सर्वतीर्थमयंवैश्यसर्वदेवसमन्वितम् ॥ १७ ॥ गार्हस्थ्यंचसमाश्रित्य
सर्वेजीवन्तिजन्तवः ॥ तादृशंनैवपश्यामिअन्यमाश्रममुत्तमम् ॥ १८ ॥ मन्त्राग्निहोत्रंदेवाश्चसर्वेधर्माःसनातनाः ॥ दानाचाराःप्रवर्तन्तेयस्यपुंस
श्चवैगृहे ॥ १९ ॥ एवंयोभार्ययाहीनस्तस्यगेहंवनायते ॥ यज्ञाश्चवैनसिध्यन्तिदानानिविविधानिच ॥ २० ॥ भार्याहीनस्यपुंसोऽपिनसिध्यतिम
हाव्रतम् ॥ धर्मकर्माणिसर्वाणिपुण्यानिविविधानिच ॥२१॥ नास्तिभार्यासमंतीर्थंधर्मसाधनहेतवे ॥ शृणुष्वत्वंगृहस्थस्यनान्योधर्मोजगत्त्रये॥२२॥
यत्रभार्यागृहंतत्रपुरुषस्यापिनान्यथा ॥ ग्रामेवाप्यथवारण्येसर्वधर्मस्यसाधनम् ॥ २३ ॥ नास्तिभार्यासमंतीर्थंनास्तिभार्यासमंसुखम् ॥ नास्तिभा
र्यासमंपुण्यंतारणायहितायच ॥ २४ ॥ धर्मयुक्तांसतींभार्यांत्यक्त्वायासिनराधम ॥ गृहंधर्मंपरित्यज्यक्वास्तेधर्मस्यतेफलम् ॥ २५ ॥ तयाविनाय
दातीर्थेश्राद्धदानंकृतंत्वया ॥ तेनदोषेणवैबद्धास्तवपूर्वपितामहाः ॥ २६ ॥ भवांश्चौरोह्यमीचौरायैस्तुभुक्तंसुलोलुपैः ॥ त्वयादत्तस्यश्राद्धस्यअन्नमेवं
तयाविना ॥ २७ ॥ सुपुत्रःश्रद्धयायुक्तःश्राद्धदानंददातियः ॥ भार्यादत्तेनपिण्डेनतस्यपुण्यंवदाम्यहम् ॥ २८ ॥ यथाऽमृतस्यपानेननृणांतृप्ति
र्हिजायते ॥ तथापितॄणांश्राद्धेनसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥२९॥ गार्हस्थ्यस्यचधर्मस्यभार्याभवतिस्वामिनी॥त्वयैषावञ्चितामूढचौरकर्मकृतंवृथा॥३०॥
अमीपितामहाश्चौरायैर्भुक्तंतुतयाविना ॥ भार्यापचतिचेदन्नंस्वहस्तेनामृतोपमम् ॥३१॥ तदन्नमेवभुञ्जन्तिपितरोहृष्टमानसाः ॥ तेनैवतृप्तिमायान्तिस
न्तुष्टाश्चभवन्तिते ॥ ३२ ॥ तस्माद्भार्यांविनाधर्मःपुरुषस्यनसिध्यति ॥ नास्तिभार्यासमंतीर्थंपुंसांसुगतिदायकम् ॥ ३३ ॥ भार्यांविनाचयोधर्मःसए
वविफलोभवेत् ॥ ३४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रएकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥ ५९ ॥ कृकलउवाच ॥ कथंमेजायतेसि
द्धिःकथंपितृविमोचनम् ॥ एतन्मेविस्तरेणापिधर्मराजवदाधुना ॥१॥ धर्मउवाच ॥ गच्छगेहंमहाभागत्वांविनादुःखमाचरत् ॥ सम्बोधयत्वंसुकलां ॥ ५९ ॥
स्वपत्नींधर्मचारिणीम् ॥ २ ॥ श्राद्धदानंगृहंगत्वातस्याहस्तेनवैकुरु ॥ स्मृत्वापुण्यानितीर्थानियजस्वत्वंसुरोत्तमान् ॥ ३ ॥ तीर्थयात्राकृतासिद्धि
स्तवचैवभविष्यति ॥ भार्यांविनातुयोलोकेधर्मंसाधितुमिच्छति ॥ ४ ॥ सगार्हस्थ्यंविलोप्यैवएकाकीविचरेद्वनम् ॥ विफलोजायतेलोकेतं

नैमन्यन्तिदेवताः ॥५॥ यज्ञाःसिद्धिंतदायान्तियदास्याद्गृहिणीगृहे ॥ एकाकीससमर्थोनधर्मार्थसाधनायच ॥६॥ विष्णुरुवाच ॥एवमुक्त्वाचतंवैश्यं
गतोधर्मोयथागतम् ॥ कृकलोऽपिसधर्मात्मास्वगृहंप्रतिप्रस्थितः ॥ ७ ॥ स्वगृहंप्राप्यमेधावीदृष्ट्वातांचपतिव्रताम् ॥ सार्थवाहेनतेनापिस्वैस्थानंप्राप्य
बुद्धिमान् ॥८॥ तयासमागतंदृष्ट्वाभर्तारंधर्मकोविदम् ॥ कृतंसुमङ्गलंपुण्यंभर्तुरागमनेतदा ॥९॥ समाचष्टसधर्मात्माधर्मस्यापिविचेष्टितम् ॥ समाक
र्ण्यमहाभागांभर्तुर्वाक्यंमुदावहम् ॥ १० ॥ धर्मवाक्यंप्रशस्याथअनुमेनेचतंतथा ॥ अथोसकृकलोवैश्यस्तयासार्धंसुपुण्यकम् ॥ ११ ॥ चकारश्रद्ध
याश्राद्धंदेवतागृहसंस्थितः ॥ पितरोदेवगन्धर्वाविमानैश्चसमागताः ॥ १२ ॥ तुष्टुवुस्तौमहात्मानौदम्पतीमुनयस्तथा ॥ अहंचाऽपितथाब्रह्मादेव्या
युक्तोमहेश्वरः ॥ १३ ॥ सर्वेदेवाःसगन्धर्वाविमानैश्चसमागताः ॥ अहमेवततोब्रह्मादेव्यायुक्तोमहेश्वरः ॥ १४ ॥ सर्वेदेवाःसगन्धर्वास्तस्याःसत्येन
तोषिताः[1] ॥ ऊचुश्चतौमहात्मानौधर्मज्ञौसत्यपण्डितौ ॥ १५ ॥ भार्यया सहभद्रंतेवरंवरयसुव्रत ॥ १६ ॥ कृकलउवाच ॥ कस्यपुण्यप्रसङ्गेनत
पसश्चसुरोत्तमाः ॥ सभार्यायवरंदातुंभवन्तोहिसमागताः ॥ १७ ॥ इन्द्रउवाच ॥ एपासतीमहाभागासुकलाचारुमङ्गला ॥ अस्याःसत्येनतुष्टाःस्म
दातुकामावरंतव ॥ १८ ॥ समासेनतुतत्प्रोक्तंपूर्ववृत्तान्तमेवच ॥ तस्याश्चरितमाहात्म्यंश्रुत्वाभर्तासहर्पितः ॥ १९ ॥ तयासहसधर्मात्माहर्ष
व्याकुललोचनः ॥ ननामदेवताःसर्वाउवाचचपुनःपुनः ॥ २० ॥ यदितुष्टामहाभागात्रियोदेवाःसनातनाः ॥ अन्येचऋपयःपुण्याःकृपांकृत्वाममो
परि ॥ २१ ॥ जन्मजन्मनिदेवानांभक्तिमेवंकरोम्यहम् ॥[2]धर्मसत्यरतिःस्यान्मेभवतांहिप्रसादतः ॥ २२ ॥ पश्चाद्धिवैष्णवंलोकंसभार्यश्चपितामहैः॥
गन्तुमिच्छाम्यहंदेवायदितुष्टामहौजसः ॥ २३ ॥ देवाऊचुः ॥ एवमस्तुमहाभागंसर्वमेवभविष्यति ॥ सुकलेयंमहापुण्यातवपत्नीयशस्विनी ॥ २४ ॥
विष्णुरुवाच ॥ पुष्पवृष्टिंततश्चक्रुस्तयोरुपरिभूपते ॥ जगुर्गीतंमहापुण्यंललितंसुस्वरंततः ॥ २५ ॥ गन्धर्वागीततत्त्वज्ञाननृतुश्चाप्सरोगणाः ॥ ततोदे
वाःसगन्धर्वाःस्वंस्वंस्थाननृपोत्तम ॥ २६ ॥ वरंदत्वाप्रजग्मुस्तेस्तूयमानाःपतिव्रताम् ॥ नारीतीर्थंसमाख्यातमन्यत्किंचिद्वदामिते ॥२७॥ एतत्तेसर्व
माख्यातंपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ यःशृणोतिनरोराजन्सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ २८ ॥ श्रद्धयाशृणुतेनारीसुकलाख्यानमुत्तमम् ॥ सौभाग्येनतुसत्येनपुत्र
पौत्रैर्नमुच्यते ॥ २९ ॥ मोदतेधनधान्येनसहभर्त्रासुखीभवेत् ॥ पतिव्रताभवेत्साचजन्मजन्मनिनान्यथा ॥३०॥ब्राह्मणोवेदविद्वांश्चक्षत्रियोविजयीभ
वेत् ॥ धनधान्यंभवेच्चैववैश्यगेहेनसंशयः ॥३१॥ धर्मज्ञोजायतेराजन्सदाचारःसुखीभवेत् ॥ शूद्रःसुखमवाप्नोतिपुत्रपौत्रैःप्रवर्धते ॥३२॥ विपुलाजा

१ 'नात्रमश्नन्ति देवताः' इ० पा० । २ 'मुमुदं चान्तरात्मना' इ० पा० ।

यतेलक्ष्मीर्धनधान्यैरलङ्कृता ॥ २३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेसुकलाचरित्रेषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६० ॥
वेनउवाच ॥ भार्यातीर्थंसमाख्यातंसर्वतीर्थोत्तमोत्तमम् ॥पितृतीर्थंसमाख्याहिपुत्राणांतारणंपरम् ॥ १ ॥ विष्णुरुवाच॥ कुरुक्षेत्रेमहाक्षेत्रेकुण्डलोनाम
ब्राह्मणः ॥ सुकर्मानामसत्पुत्रःकुण्डलस्यमहात्मनः ॥ २ ॥ गुरूतस्यमहावृद्धौधर्मज्ञौशास्त्रकोविदौ ॥ द्वावेतौतुमहात्मानौजरयापरिपीडितौ ॥ ३ ॥
तयोःशुश्रूषणंचक्रेभक्त्याचपरयाततः ॥ धर्मज्ञोभावसंयुक्तोअहर्निशमनारतम् ॥ ४ ॥ तस्माद्वेदानधीतेसपितुःशास्त्राण्यनेकशः ॥ सर्वाचा
रपरोदक्षोधर्मज्ञोज्ञानवत्सलः ॥ ५ ॥ अङ्गसंवाहनंचक्रेगुर्वोश्चस्वयमेवसः ॥ पादप्रक्षालनंचैवस्नानभोजनकांक्रियाम् ॥ ६ ॥ भक्त्याचैवस्वभावेनत
द्ध्यानेतन्मयोभवेत् ॥ मातापित्रोश्चराजेन्द्रउपचर्यांप्रकारयेत् ॥ ७ ॥ तद्वर्तमानकालेतुबभूवनृपसत्तम ॥ पिप्पलोनामवैविप्रःकश्यपस्यमहात्मनः
॥ ८ ॥ तपस्तेपेनिराहारोजितात्माजितमत्सरः ॥ दयादानदमोपेतःकामंक्रोधंविजित्यसः ॥ ९ ॥ दशारण्यगतोधीमाञ्ज्ञानशान्तिपरायणः ॥ सर्वे
न्द्रियाणिसंयम्यतपस्तेपेमहामनाः ॥ १० ॥ तपःप्रभावतस्तस्यजन्तवोगतविग्रहाः ॥ वसन्तिसुयुगेतत्रएकोदरगताइव ॥ ११ ॥ तत्तपस्तस्यमुनयो
दृष्ट्वाविस्मयमाययुः ॥ नेदृशंकेनचित्तप्तंयथासौतप्यतेमुनिः ॥ १२ ॥ देवाश्चइन्द्रप्रमुखाःपरंविस्मयमाययुः ॥ अहोअस्यतपस्तीव्रंशमश्चेन्द्रियसं
यमः ॥ १३ ॥ निर्विकारोनिरुद्वेगःकामक्रोधविवर्जितः ॥ शीतवातातपसहोधराधरइवस्थितः ॥ १४ ॥ विषयेविमुखोधीरोमनसोऽतीतसङ्ग्रहम् ॥
नशृणोतियथाशब्दंकस्यचिद्द्विजसत्तमः ॥ १५ ॥ संस्थानंतादृशंगत्वास्थित्वाएकाग्रमानसः ॥ ब्रह्मध्यानमयोभूत्वासानन्दसुखपङ्कजः ॥ १६ ॥
अश्मकाष्ठमयोभूत्वानिश्चेष्टोगिरिवत्स्थितः ॥ स्थाणुवद्दृश्यतेचासौसुस्थिरोधर्मवत्सलः ॥ १७ ॥ तपःक्लिष्टशरीरोऽतिश्रद्धावाननसूयकः ॥ एवंत्रर्षस
हस्रैकंसञ्जातंतस्यधीमतः ॥ १८ ॥ पिपीलिकाभिर्बह्वीभिःकृतंमृद्वारसञ्चयम् ॥ तस्योपरिमहाकायंवल्मीकंनिजमन्दिरम् ॥ १९ ॥ वल्मीकोदरमध्य
स्थोजडीभूतइवस्थितः ॥ सएवंपिप्पलोविप्रस्तपतेसुमहत्तपः ॥ २० ॥ कृष्णसर्पैस्तुसर्वत्रवेष्टितोद्विजसत्तमः ॥ तमुग्रतेजसंविप्रंप्रदशन्तिविषोल्बणाः
॥ २१ ॥सम्प्राप्यगात्रमर्माणिविषंतस्यनभेदयेत् ॥ तेजसातस्यविप्रस्यनागाःशान्तिमथागमन् ॥२२॥ तस्यकायात्समुद्भूताअर्चिषोदीप्ततेजसः ॥
नानारूपाःसुबहुशोदृश्यन्तेचपृथक्पृथक् ॥ २३ ॥ यथावह्नेःखरतरास्तथाविधानरोत्तम ॥ यथामेघोदरेसूर्यःप्रविष्टोभातिरश्मिभिः ॥ २४ ॥ वल्मीक
स्थस्तथाविप्रःपिप्पलोभातितेजसा ॥ सर्पादशन्तिविप्रंतंसक्रोधादशनैरपि ॥ २५ ॥ नभिन्दन्तिचदंष्ट्राग्राञ्चर्मभित्त्वानृपोत्तम ॥ एवंवर्षसहस्रैकंतपआ
चरतस्ततः ॥ २६ ॥ गतंतुराजराजेन्द्रमुनेस्तस्यमहात्मनः ॥ त्रिकालंसाध्यमानस्यशीतवर्षातपान्वितः ॥ २७ ॥ गतःकालोमहाराजपिप्पलस्यमहा

त्मनः ॥ तद्वच्चवायुभक्षंतुकृतंतनमहात्मना ॥ २८ ॥ त्रीणिवर्षसहस्राणिगतानितस्यतप्यतः ॥ तस्यमूर्ध्नितततोदेवैःपुष्पवृष्टिःकृतापुरा ॥ २९ ॥ ब्रह्मज्ञो ऽसिमहाभागधर्मज्ञोऽसिनसंशयः ॥ सर्वज्ञानमयोऽसित्वंसञ्जातःस्वेनकर्मणा ॥ ३० ॥ यंयंत्वंवाञ्छसेकामंतंतंप्राप्स्यसिनान्यथा ॥ सर्वकामप्रसिद्ध स्त्वंस्वतएवभविष्यसि ॥ ३१ ॥ समाकर्ण्यमहद्वाक्यंपिप्पलोऽपिमहामनाः ॥ प्रणम्यदेवताःसर्वाभक्त्यानमितकन्धरः ॥३२॥ हर्षेणमहताविष्टोवचनं प्रत्युवाचसः ॥ इदंविश्वंजगत्सर्वंममवश्यंयथाभवेत् ॥३३॥ तथाकुरुध्वंदेवेन्द्राविद्याधरोभवाम्यहम् ॥ एवमुक्त्वासमेधावीविररामनृपोत्तम ॥ ३४ ॥ एवमस्त्वितितेप्रोचुर्द्विजश्रेष्ठंसुरास्तदा ॥ दत्त्वावरंमहाभागजग्मुस्तस्मैमहात्मने ॥ ३५॥ गतेषुतेषुदेवेषुपिप्पलोद्विजसत्तमः ॥ ब्रह्मण्यंसाधयेन्नित्यंवि श्ववश्यंप्रचिन्तयेत् ॥ ३६ ॥ तदाप्रभृतिराजेन्द्रपिप्पलोद्विजसत्तमः ॥ विद्याधरपदंलब्ध्वाकामगामीमहीयते ॥ ३७ ॥ एवंसपिप्पलोविप्रोविद्याधरप दंगतः ॥ सञ्जातोदेवलोकेशःसर्वशास्त्रविशारदः ॥ ३८ ॥ एकदातुमहातेजाःपिप्पलःपर्यचिन्तयत् ॥ विश्ववश्यंभवेत्सर्वंममदत्तोवरोत्तमः ॥ ३९ ॥ तदर्थंप्रत्ययंकर्तुमुद्यतोद्विजपुङ्गवः ॥ यंयंचिन्तयतेकर्तुंतंतंहिवशमानयेत् ॥ ४० ॥ एवंसप्रत्ययेजातेमनसापर्यकल्पयत् ॥ द्वितीयोनास्तिवैलोकेमत्स मःपुरुषोत्तमः ॥ ४१ ॥ एवंहिकल्पमानस्यपिप्पलस्यमहात्मनः ॥ ज्ञात्वामानसिकंभावंसारसस्तमुवाचह ॥ ४२ ॥ सरस्तीरगतोराजन्सुस्वरंव्यञ्ज नान्वितम् ॥ स्वनंसौष्ठवसंयुक्तमुक्तवान्पिप्पलंप्रति ॥ ४३ ॥ कस्मादुद्वहसेगर्वमेवंत्वंपरमात्मकम् ॥ सर्ववश्यात्मिकींसिद्धिंनाहंमन्येतवैवहि ॥४४॥ वश्यावश्यमिदंकर्मअर्वाचीनंप्रशस्यते ॥ पराचीनंनजानासिपिप्पलत्वंहिमूढधीः ॥ ४५ ॥ वर्षाणांतुसहस्राणियावत्त्रीणित्वयातपः ॥ समाचीर्णंततो गर्वंकुरुषेकिंमुधाद्विज ॥ ४६ ॥ कुण्डलस्यसुतोधीरःसुकर्मानामयःसुधीः ॥ वश्यावश्यंजगत्सर्वंतस्यासीच्छृणुसाम्प्रतम् ॥ ४७ ॥ अर्वाचीनंपराची नंसवैजानातिबुद्धिमान् ॥ लोकेनास्तिमहाज्ञानीतत्समःशृणुपिप्पल ॥ ४८ ॥ नकुण्डलस्यपुत्रेणसदृशस्त्वंसुकर्मणा ॥ नदत्तंतेनवैदानंनज्ञानंपरिचि न्तितम् ॥ ४९ ॥ हुतयज्ञादिकंकर्मनकृतंतेनवैकदा ॥ नगतस्तीर्थयात्रायांनैवचवह्नेरुपासनम् ॥ ५० ॥ सकदाकृतवान्विप्रधर्मसेवार्थमुत्तमम् ॥ स्व च्छन्दचारीज्ञानात्मापितृमातृसुहृत्सदा ॥ ५१ ॥ वेदाध्ययनसम्पन्नःसर्वशास्त्रार्थकोविदः ॥ यादृशंतस्यवैज्ञानंवालस्यापिसुकर्मणः ॥ ५२ ॥ तादृशंनास्तितेज्ञानंवृथात्वंगर्वमुद्वहेः ॥ ५३ ॥ पिप्पलउवाच ॥ कोभवान्पक्षिरूपेणमामेवंपरिकुत्सयेत् ॥ कस्मान्निन्दतिमेज्ञानंपराचीनंतुकीदृशम् ॥ ५४ ॥ तन्मेविस्तरतोब्रूहित्वयिज्ञानंकथंभवेत् ॥ अर्वाचीनगतिंसर्वांपराचीनस्यसाम्प्रतम् ॥ ५५ ॥ वदत्वमण्डजश्रेष्ठज्ञानपूर्वंसुविस्तरम् ॥ किंवा

१ 'सद्गुरूपासनं नच' इ० पा०।

ब्रह्माचविष्णुश्चकिंवारुद्रोभविष्यसि ॥ ५६ ॥ सारसउवाच ॥ नास्तितेतपसोभावःफलंनास्तिचतस्यतु ॥ त्वयानपरितप्तस्यतपसःसाम्प्रतंशृणु
॥ ५७ ॥ कुण्डलस्यापिपुत्रस्यबालस्यापियथागुणः ॥ तथातेनास्तिवैज्ञानंपरिज्ञातंनतत्पदम् ॥ ५८ ॥ इतोगत्वापिपृच्छत्वंममरूपंद्विजोत्तम ॥ सव
दिष्यतिधर्मात्मासर्वज्ञानंतवैवहि ॥ ५९ ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमाकर्ण्यतत्सर्वंसारसेनप्रभाषितम् ॥ निर्जगामसवेगेनदशारण्यंमहाश्रमम् ॥६०॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेएकषष्टितमोऽध्यायः ॥६१॥ विष्णुरुवाच ॥ कुण्डलस्याश्रमंगत्वासत्यधर्मसमाकुलम् ॥ सुकर्माणंततोदृष्ट्वापि
तृमातृपरायणम् ॥ १ ॥ शुश्रूषन्तंमहात्मानंगुरूसत्यपराक्रमम् ॥ महारूपंमहातेजंमहाज्ञानेसमाकुलम् ॥२॥ मातापित्रोःपदान्तेतमुपविष्टंददर्शसः॥
महाभक्त्यान्वितंशान्तंसर्वज्ञानमहानिधिम् ॥ ३ ॥ कुण्डलस्यापिपुत्रेणसुकर्मणामहात्मना ॥ आगतंपिप्पलंदृष्ट्वाद्वारदेशेमहामतिम् ॥ ४ ॥ आसना
त्तूर्णमुत्थायअभ्युत्थानंकृतंपुनः ॥ आगच्छत्वंमहाभागविद्याधरमहामते ॥ ५ ॥ आसनंपाद्यमर्घंचददौतस्मैमहामतिः ॥ निर्विघ्नोऽसिमहाप्रा
ज्ञकुशलेनप्रवर्त्तसे ॥ ६ ॥ निरामयंचपप्रच्छपिप्पलंतंसमागतम् ॥ यस्मादागमनंतेऽद्यतत्सर्वंप्रवदाम्यहम् ॥७॥ वर्षाणांचसहस्राणित्रीणियावत्त्वया
तपः ॥ तप्तमेवमहाभागसुरेभ्यःप्राप्तवान्वरम् ॥ ८ ॥ वश्यत्वंचत्वयाप्राप्तंकामचारस्तथैवच ॥ तेनमत्तोनजानासिगर्वमुद्वहसेवृथा ॥ ९ ॥ दृष्ट्वातेचे
ष्टितंसर्वंसारसेनमहात्मना ॥ ममाभिधानंकथितंममज्ञानमनुत्तमम् ॥१०॥ पिप्पलउवाच ॥ योऽसौमांसारसोविप्रसरित्तीरेप्रयुक्तवान् ॥ सर्वज्ञानंवदे
न्मांहिसतुकःप्रभुरीश्वरः ॥ ११ ॥ सुकर्मोवाच ॥ भवन्तमुक्तवान्योवैसरित्तीरेतुसारसः ॥ ब्रह्माणंत्वंमहाज्ञानंतंविद्धिपरमेश्वरम् ॥ १२ ॥ अन्यत्किंपृ
च्छसेब्रूहितमेवंप्रवदाम्यहम् ॥ एवमुक्तःसधर्मात्मासुकर्मानृपनन्दन ॥ १३ ॥ पिप्पलउवाच ॥ त्वयिवश्यंजगत्सर्वमितिशुश्रुमभूतले ॥ तन्मे
त्वंकौतुकंविप्रदर्शयस्वप्रयत्नतः ॥ १४ ॥ पश्यकौतुकमेवाद्यत्वंवश्यावश्यकारणम् ॥ तमुवाचसधर्मात्मासुकर्मापिप्पलंप्रति ॥ १५ ॥ अथसस्मार
वैदेवान्सुकर्माप्रत्ययायवै ॥ इन्द्राद्यालोकपालाश्चदेवाश्चाग्निपुरोगमाः ॥१६॥ समागताःसमाहूतानानाविद्याधरास्तथा ॥ सुकर्माणंततःप्रोचुर्देवाश्चा
ग्निपुरोगमाः ॥ १७ ॥ कस्मात्स्मृतास्त्वयाविप्रततोऽर्थकारणंवद ॥ १८ ॥ सुकर्मोवाच ॥ अयमेषसुसम्प्राप्तोविद्याधरोहिपिप्पलः ॥ मामे
वंभाषतेविप्रवश्यावश्यत्वकारणम् ॥१९॥ प्रत्ययार्थंसमाहूताअस्यैवचमहात्मनः ॥ स्वंस्वंस्थानंप्रगच्छध्वमित्युवाचसुरान्प्रति ॥२०॥ तमूचुस्तेततो
देवाःसुकर्माणंमहामतिम् ॥ अस्माकंदर्शनंविप्रनमोघंजायतेवरम् ॥ २१ ॥ वरंवरयभद्रंतेमनसायद्धिरोचते ॥ तत्तदद्योनसंदेहस्त्वेवमूचुःसु

१'पराधीनस्य तत्पदम्' इ० पा०। २ 'तं जगाम स वेगेन ब्रह्मात्मानं नृपोत्तम' इ० पा०। ३ 'ब्राह्मणम्' इ० पा०।

रोत्तमाः ॥ २२ ॥ भक्त्याप्रणम्यतान्देवान्ययाचेसद्विजोत्तमः ॥ अचलांदत्तदेवेन्द्राःसुभक्तिभावसंयुताम् ॥ २३ ॥ मातापित्रोश्चमेनित्यंतद्वैवरमनु
त्तमम् ॥ पितामेवैष्णवंलोकंप्रयात्वतद्वरोत्तमम् ॥ तद्वन्माताचदेवेशावरमन्यंनयाचये ॥ २४ ॥ ॥ देवाऊचुः ॥ पितृभक्तोऽसिविप्रेन्द्राभक्त्यातवव
यंद्विज ॥ सुकर्मञ्छ्रूयतांवाक्यंप्रीत्यायुक्ताःसदैवते ॥२५॥ एवमुक्त्वागतादेवाःस्वर्लोकंनृपनन्दन॥सर्वमैश्वर्यमेतेनतस्याग्रेपरिदर्शितम्॥२६॥दृष्टंतुपि
प्पलेनापिकौतुकंचमहाद्भुतम् ॥ तमुवाचसधर्मात्मापिप्पलंकुण्डलात्मजम् ॥२७॥ अर्वाचीनंत्विदंरूपंपराचीनंचकीदृशम् ॥ प्रभावमुभयोश्चैववदस्व
वदतांवर ॥ २८ ॥ सुकर्मोवाच ॥ पराचीनस्यरूपस्यलिङ्गमेववदामिते ॥ येनलोकाःप्रमोदन्तेइन्द्राद्याःसचराचराः ॥२९॥ अयमेवजगन्नाथःसर्वगो
व्यापकःप्रभुः ॥ अस्यरूपंनदृष्टंहिकेनाप्येवहियोगिना ॥ ३० ॥ श्रुतिरेववदत्येवंतंवक्तुंशङ्कितेवसा ॥ अपाणिपादनासश्चअकर्णोमुखवर्जितः ॥३१॥
सर्वंपश्यतिवैकर्मकृतंत्रैलोक्यवासिनाम् ॥ तेषामुक्तमकर्णश्चसशृणोतिसुसाक्ष्यदः ॥ ३२ ॥ गतिहीनोव्रजेत्सोऽपिसहिसर्वत्रदृश्यते ॥ पाणिहीनोऽपिगृ
ह्णातिपादहीनःप्रधावति ॥ ३३ ॥ सर्वत्रदृश्यतेविप्रव्यापकःपादवर्जितः ॥ यंनपश्यन्तिदेवेन्द्रामुनयस्तत्त्वदर्शिनः ॥ ३४ ॥ सचपश्यतितान्सर्वा
न्सत्यासत्यपदेस्थितान् ॥ व्यापकंविमलंसिद्धंसिद्धिदंसर्वनायकम् ॥ ३५ ॥ यंजानातिमहायोगीव्यासोधर्मार्थकोविदः ॥ तेजोमूर्तिःसचाकाशमेक
वर्णमनन्तकम् ॥ ३६ ॥ तदेतन्निर्मलंरूपंश्रुतिराख्यातिनिश्चितम् ॥ व्यासश्चैवहिजानातिमार्कण्डेयश्चतत्पदम्॥३७॥अर्वाचीनंप्रवक्ष्यामिशृणुष्वैका
ग्रमानसः ॥ यदासंहृत्यभूतात्मास्वयमेकःप्रगच्छति ॥ ३८ ॥ अप्सुशय्यांसमास्थायशेषभोगासनस्थितः ॥ तमाश्रित्यस्वपित्येकोबहुकालंजनार्द
नः ॥ ३९ ॥ जलान्धकारसन्तप्तोमार्कण्डेयोमहामुनिः ॥ स्थानमिच्छन्सयोगात्मा निर्विण्णोभ्रमणेनसः ॥ ४० ॥ भ्रममाणःसदृदृशेशेषपर्यङ्कशायि
नम् ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशंदिव्याभरणभूषितम् ॥ ४१ ॥ दिव्यमाल्याम्बरधरंसर्वव्यापिनमीश्वरम् ॥ योगनिद्रांगतंकान्तंशङ्खचक्रगदाधरम् ॥४२॥
एकानारींमहाभागाकृष्णाञ्जनचयोपमा ॥ दंष्ट्राकरालवदनाभीमरूपाद्विजोत्तम ॥ ४३ ॥ तयोक्तोऽसौमुनिश्रेष्ठोमाभैरितिमहामुनिः ॥ पद्मपत्रंसुवि
स्तीर्णंपञ्चयोजनमायतम् ॥ ४४ ॥ तस्मिन्पत्रेमहादेव्यामार्कण्डेयोनिवेशितः ॥ केशवेसतिसुतेऽपिनास्त्यत्रचभयंतव ॥ ४५ ॥ तामुवाचसयोगीन्द्रः
कात्वंभवसिभामिनि ॥ अस्मिन्विनिर्जितेचैकाभवतीपरिबृंहिता ॥ ४६ ॥ पृष्टैवंमुनिनादेवीसादरंप्राहभूसुर ॥ नागभोगाङ्कपर्यङ्केसयःस्वपितिकेशवः
॥ ४७ ॥ अस्याहंवैष्णवीशक्तिःकालरात्रिरिहोच्यते ॥ मामेवंविद्धिविप्रेन्द्रसर्वमायासमन्वितम् ॥ ४८ ॥ महामायापुराणेषुजगन्मोहायकथ्यते ॥
इत्युक्त्वासागतादेवीअन्तर्धानंहिपिप्पल ॥ ४९ ॥ देव्यामनुगतायांतुमार्कण्डेयस्यपश्यतः ॥ तस्यनाभ्यांसमुत्पन्नंपङ्कजंहाटकप्रभम् ॥ ५० ॥

तस्माज्जज्ञेमहातेजाब्रह्मालोकपितामहः ॥ तस्माद्विजज्ञिरेलोकाःसर्वेस्थावरजङ्गमाः ॥ ५१ ॥ इन्द्राद्यालोकपालाश्चदेवाश्चाग्निपुरोगमाः ॥ अर्वाचीनं
स्वरूपंतुदर्शितंहिमयानृप ॥ ५२ ॥ अर्वाचीनस्वरूपोऽयंपराचीनोनिराश्रयः ॥ यदासदर्शयेत्कायंकायरूपाभवन्तिते ॥ ५३ ॥ ब्रह्माद्याःसर्वलोका
श्चअर्वाचीनाहिपिप्पल ॥ अर्वाचीनाअमीलोकायेभवन्तिजगत्त्रये ॥ ५४ ॥ पराचीनःसभूतात्मायंसुपश्यन्तियोगिनः ॥ मोक्षरूपंपरंस्थानंपर
ब्रह्मस्वरूपकम् ॥ ५५ ॥ अव्यक्तमक्षरंहंसंशुद्धंसिद्धिसमन्वितम् ॥ पराचीनस्ययद्रूपंविद्याधरतवाग्रतः ॥ ५६ ॥ सर्वमेवमयाख्यातमन्यत्किंतेवदा
म्यहम् ॥ ५७ ॥ पिप्पलउवाच ॥ कस्मादेतन्महाज्ञानमुद्भूतंतवसुव्रत ॥ अर्वाचीनमतिंविद्वान्पराचीनगतिंतथा ॥ ५८ ॥ त्रैलोक्यस्यपरं
ज्ञानंत्वय्येवंपरिवर्त्तते ॥ तपसोनैवपश्यामिपरांनिष्ठांहिसुव्रत ॥ ५९ ॥ यजनंयाजनंतीर्थंतपोवाकृतवानसि ॥ तत्प्रभावंवदस्वैवंकेनज्ञानं
तवाखिलम् ॥ ६० ॥ सुकर्मोवाच ॥ तपएवनजानामिनकृतंकायशोषणम् ॥ यजनंयाजनंवापिनजानेतीर्थसाधनम् ॥ ६१ ॥ नम
यासाधितंध्यानंपुण्यकालंसुकर्मजम् ॥ स्फुटमेकंप्रजानामिपितृमातृप्रपूजनम् ॥ ६२ ॥ उभयोरपिहस्तेनमातापित्रोस्तुनित्यशः ॥ पाद
प्रक्षालनंपुण्यंस्वयमेवकरोम्यहम् ॥ ६३ ॥ अङ्गसंवाहनंस्नानंभोजनादिकमेवच ॥ त्रिकालेध्यानसंलीनःसाधयामिदिनेदिने ॥ ६४ ॥ पादोदकं
तयोश्चैवमातापित्रोर्दिनेदिने॥भक्तिभावेनविन्दामिपूजयामिसुभावतः॥६५॥गुरूमेजीवमानौतुयावत्कालंहिपिप्पल ॥तावत्कालंहिमेलाभोह्यतुलश्चप्र
जायते ॥ ६६ ॥ त्रिकालंपूजयाम्येतौशुद्धभावेनचेतसा ॥ स्वच्छन्दलीलासञ्चारीवर्ताम्येवहिपिप्पल[1]॥ ६७ ॥ किंमेचान्येनतपसाकिंमेकायस्यशो
षणैः ॥ किंमेसुतीर्थयात्राभिरन्यैःपुण्यैश्चसाम्प्रतम् ॥ ६८ ॥ मखानामेवसर्वेषांयत्फलंप्राप्यतेद्विज ॥ तत्फलंतुमयादृष्टंपितुःशुश्रूषणादपि ॥ ६९ ॥
मातुःशुश्रूषणंतद्वत्पुत्राणांगतिदायकम् ॥ सर्वकर्मसुसर्वस्वंसारभूतंजगत्त्रये ॥ ७० ॥ पुत्रस्यजायतेलोकोमातुःशुश्रूषणादपि ॥ पितुःशुश्रूषणेतद्वन्म
हत्पुण्यंप्रजायते ॥ ७१ ॥ तत्रगङ्गागयातीर्थंतत्रपुष्करमेवच ॥ यत्रमातापितातिष्ठेत्पुत्रस्यापिनसंशयः ॥ ७२ ॥ अन्यानितत्रतीर्थानिपुण्यानिविवि
धानिच ॥ भवन्त्येतानिपुत्रस्यपितुःशुश्रूषणादपि ॥ ७३ ॥ पितुःशुश्रूषणात्तस्यदानस्यतपसःफलम् ॥सत्पुत्रस्यभवेद्विप्रअन्यधर्मःश्रमायते॥७४॥
पितुःशुश्रूषणात्पुण्यंपुत्रःप्राप्नोत्यनुत्तमम् ॥ स्वकर्मणस्तुसर्वस्वमिहैवचपरत्रच ॥ ७५ ॥ जीवमानौगुरूत्वेतौस्वमातापितरौतथा ॥ शुश्रूषतेसुतोभू
त्वातस्यपुण्यफलंशृणु ॥ ७६ ॥ देवास्तस्यापितुष्यन्तिऋषयःपुण्यवत्सलाः ॥ त्रयोलोकास्तुतुष्यन्तिपितुःशुश्रूषणादिह ॥ ७७ ॥ मातापित्रोस्तु

१ 'भजन्त्येतानि' इ० पा०।

यः पादौ नित्यमेव हि क्षालयेत् ॥ तस्य भागीरथीस्नानमहन्यहनि जायते ॥ ७८ ॥ पुण्यैर्मिष्टान्नपानैर्यः पितरं मातरं तथा ॥ भक्त्या भोजयते नित्यं तस्य पुण्यं वदाम्यहम् ॥ ७९ ॥ अश्वमेधस्य यज्ञस्य फलं पुत्रस्य जायते ॥ ताम्बूलैश्छादनैश्चैव पानैश्चाशनकैस्तथा ॥ ८० ॥ भक्त्या चान्नेन पुण्येन गुरुद्वयेनाभिपूजितौ ॥ सर्वज्ञानी भवेत्सोऽपि यशः कीर्तिमवाप्नुयात् ॥ ८१ ॥ मातरं पितरं दृष्ट्वा हर्षात्सम्भाषयेत्सुतः ॥ निधयस्तस्य सन्तुष्टास्तस्य गेहे वसन्ति ते ॥ ८२ ॥ गावः सौहृद्यमायान्ति पुत्रस्य सुखदाः सदा ॥ ८३ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणे भूमिखण्डे वेनोपाख्याने मातृपितृतीर्थमाहात्म्ये द्विषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६२ ॥

सुकर्मोवाच ॥ तयोश्चापि द्विजश्रेष्ठ मातापित्रोश्च स्नातयोः ॥ पुत्रस्यापि हि सर्वाङ्गे पतन्त्यम्बुकणा यदा ॥ १ ॥ सर्वतीर्थसमं स्नानं पुत्रस्यापि सुजायते ॥ पतितं विकलं वृद्धमशक्तं सर्वकर्मसु ॥ २ ॥ व्याधितं कुष्ठिनं तातं मातरं च तथाविधाम् ॥ उपाचरति यः पुत्रस्तस्य पुण्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥ विष्णुस्तस्य प्रसन्नात्मा जायते नात्र संशयः ॥ प्रयाति वैष्णवं लोकं यदप्राप्यं हि योगिभिः ॥ ४ ॥ पितरौ विकलौ दीनौ वृद्धावेतौ गुरू सुतः ॥ महागदेन सम्प्राप्तौ परित्यजति पापधीः ॥ ५ ॥ पुत्रो नरकमाप्नोति दारुणं कृमिसङ्कुलम् ॥ वृद्धाभ्यां च समाहूतो गुरुभ्यामिह साम्प्रतम् ॥ ६ ॥ न प्रयाति सुतो भूत्वा तस्य पापं वदाम्यहम् ॥ विष्ठाशी जायते मूढो ग्रामघोणी न संशयः ॥ ७ ॥ यावज्जन्मसहस्रं तु पुनः श्वा चाभिजायते ॥ पुत्रगेहे स्थितौ वृद्धौ माता च जनकस्तथा ॥ ८ ॥ अभोजयित्वा तावन्नं स्वयमत्ति च यः सुतः ॥ मूत्रं विष्ठां स भुञ्जीत यावज्जन्मसहस्रकम् ॥ ९ ॥ कृष्णसर्पो भवेत्पापी यावज्जन्मशतद्वयम् ॥ मातरं पितरं वृद्धमवज्ञाय प्रवर्त्तते ॥ १० ॥ ग्राहोऽपि जायते दुष्टो जन्मकोटिशतैरपि ॥[1] तावेतौ कुत्सते पुत्रः कटुकैर्वचनैरपि ॥ ११ ॥ स च पापी भवेद्व्याघ्रः पश्चादृक्षः प्रजायते ॥ मातरं पितरं पुत्रो यो न मन्येत दुष्टधीः ॥ १२ ॥ कुम्भीपाके वसेत्तावद्यावद्युगसहस्रकम् ॥ नास्ति मातृसमं तीर्थं पुत्राणां च पितुः समम् ॥ १३ ॥ तारणाय हितायैव इहैव च परत्र च ॥ तस्मादहं महाप्राज्ञ पितृदेवं प्रपूजये ॥ १४ ॥ मातृदेवं सर्वदेव योगयोगी तथाभवम् ॥ मातृपितृप्रसादेन सञ्जातं ज्ञानमुत्तमम् ॥ १५ ॥ त्रिलोकीयं समस्ता तु संयाता मम वश्यताम् ॥ अर्वाचीनगतिं जाने देवस्यास्य महात्मनः ॥ १६ ॥ वासुदेवस्य तस्यैव पराचीनां महामते ॥ सर्वज्ञानं समुद्भूतं पितृमातृप्रसादतः ॥ १७ ॥ को न पूजयते विद्वान्पितरं मातरं तथा ॥ साङ्गोपाङ्गैरधीतैस्तैः श्रुतिशास्त्रसमन्वितैः ॥ १८ ॥ वेदैरपि च किं विप्र पिता येन न पूजितः ॥ माता न पूजिता येन तस्य वेदा निरर्थकाः ॥ १९ ॥ यज्ञैश्च तपसा विप्र किं दानैः किं च पूजनैः ॥ प्रयाति तस्य वैफल्यं न माता येन पूजिता ॥ २० ॥ न पिता पूजितो येन जीवमानो गृहे स्थितः ॥ एष पुत्रस्य वै धर्मस्तथा तीर्थं नरेष्विह ॥ २१ ॥ एष पुत्रस्य वै मोक्षस्तथा जन्म

---

१ 'गृध्रोऽपि' इ० पा० । २ 'न नमस्यति पापधीः' इ० पा० ।

फलंशुभम् ॥ एषपुत्रस्यवैयज्ञोदानमेवनसंशयः ॥ २२ ॥ पितरंपूजयेन्नित्यंभक्त्याभावेनतत्परः ॥ तस्यजातंसमस्तंतंद्यदुक्तंपूर्वमेवहि ॥ २३ ॥
दानस्यापिफलंतेनतीर्थस्यापिनसंशयः ॥ यज्ञस्यापिफलंप्राप्तंमातायेनाप्युपासिता ॥ २४ ॥ पितायेनसुभक्त्याचनित्यमेवाप्युपासितः ॥ तस्य
सर्वास्सुसंसिद्धायज्ञाद्याःपुण्यदाःक्रियाः ॥ २५ ॥ एतदर्थंसमाज्ञातंधर्मशास्त्रंश्रुतंमया ॥ पितृभक्तिपरोनित्यंभवेत्पुत्रोहिपिप्पल ॥ २६ ॥ तुष्टेपितरि
सम्प्राप्तंयदुराज्ञापुरासुखम् ॥ रुष्टेपितरिचप्राप्तंमहत्पापंपुराशृणु ॥ २७ ॥ रुरुणापौरवेणापिपित्राशप्तेनभूतले ॥ एवंज्ञानंमयाचाप्तंद्वावेतौयदुपासितौ
॥ २८ ॥ एतयोश्चप्रसादेनप्राप्तंफलमनुत्तमम् ॥ २९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्येत्रिषष्टितमोऽध्यायः ॥६३ ॥
पिप्पलउवाच ॥ पितुःप्रसादभावाद्वैयदुनासुखमुत्तमम् ॥ कथंप्राप्तंसुभुक्तंचतन्मेविस्तरतोवद ॥ १ ॥ कस्मात्पापप्रभावंचरुरुर्भुङ्क्तेद्विजोत्तम॥
सकलंविस्तरेणापिवदमेकुण्डलात्मज ॥ २ ॥ सुकर्मोवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंपापनाशनम् ॥ नहुषस्यसुपुण्यस्यययातेश्चमहात्मनः ॥
॥ ३ ॥ सोमवंशात्प्रभूतोहिनहुषोमेदिनीपतिः ॥ दानधर्माननेकांश्चचकारह्यतुलानपि ॥ ४ ॥ मखानामश्वमेधानामियाजशतमुत्तमम् ॥ वाजपेय
शतंचापिअन्यान्यज्ञाननेकधा ॥५॥ आत्मनःपुण्यभावेनइन्द्रलोकमवापसः ॥ पुत्रंधर्मगुणोपेतंप्रजापालंचकारसः॥६॥ययातिंसत्यसम्पन्नंधर्मवीर्यंम
हामतिम् ॥ ऐन्द्रंपदंगतोराजातस्यपुत्रःपदेस्वके ॥ ७ ॥ ययातिःसत्यसम्पन्नःप्रजाधर्मेणपालयत् ॥ स्वयमेवप्रपश्येत्सप्रजाकर्माणितान्यपि ॥८॥
याजयामासधर्मज्ञःश्रुत्वाधर्ममनुत्तमम् ॥ यज्ञतीर्थादिकंसर्वंदानपुण्यंचकारसः ॥ ९ ॥ राज्यंचकारमेधावीसत्यधर्मेणवैतदा ॥ यावदशीतिसहस्रा
णिवर्षाणांनृपनन्दनः ॥ १० ॥ तावत्कालंगतंतस्यययातेस्तुमहात्मनः ॥ तस्यपुत्राश्चचत्वारस्तद्वीर्यबलविक्रमाः ॥ ११ ॥ तेषांनामानिवक्ष्या
मिशृणुष्वैकाग्रमानसः ॥ तस्यासीज्ज्येष्ठपुत्रस्तुरुरुर्नाममहाबलः ॥ १२ ॥ पुरुर्नामद्वितीयोऽभूत्कुरुश्चान्यस्तृतीयकः ॥ यदुर्नामसधर्मात्माचतुर्थो
नृपतेःसुतः ॥ १३ ॥ एवंचत्वारःपुत्राश्चययातेस्तुमहात्मनः ॥ तेजसापौरुषेणापिपितृतुल्यपराक्रमाः ॥ १४ ॥ एवंराज्यंकृतंतेनधर्मेणापिययाति
ना ॥ तस्यकीर्तिर्यशोभावस्त्रैलोक्येप्रचुरोऽभवत् ॥१५॥ विष्णुरुवाच ॥ एकदातुद्विजश्रेष्ठोनारदोब्रह्मनन्दनः ॥ ऐन्द्रलोकंगतोराजन्द्रष्टुंचैवपुरन्द
रम् ॥ १६ ॥ सहस्राक्षस्ततोऽपश्यद्धुताशनसमप्रभम् ॥ देवोविप्रंसमायान्तंसर्वज्ञंज्ञानपण्डितम् ॥ १७ ॥ पूजितंमधुपर्काद्यैर्भक्त्यानमितकन्धरः ॥
निवेश्यचासनेपुण्येपप्रच्छमुनिपुङ्गवम् ॥१८॥ इन्द्रउवाच ॥ कस्मादागमनंतेऽद्यकिमर्थमिहचागतः ॥ किंतेहिसुप्रियंविप्रकरोम्यद्यमहामुने ॥१९॥
॥ नारदउवाच ॥ देवराजकृतंसर्वंभक्त्यायच्चप्रभाषितम् ॥ सन्तुष्टोऽस्मिमहाप्राज्ञप्रश्नोत्तरंवदाम्यहम् ॥ २० ॥ महीलोकात्सुसम्प्राप्तःसाम्प्रतंतवम

न्दिरम् ॥ त्वामन्वेष्टुंसमायातोदृष्टानाहुषमेवच ॥ २१ ॥ इन्द्रउवाच ॥ सत्यधर्मेणकोराजाप्रजाःपालयतेसदा ॥ सर्वधर्मसमायुक्तःश्रुतवाञ्ज्ञानवा
न्गुणी ॥ २२ ॥ पृथिव्यामस्तिकोराजावेदज्ञोब्राह्मणप्रियः ॥ ब्रह्मण्योवेदविच्छूरोयज्वादातासुभक्तिमान् ॥ २३ ॥ नारदउवाच ॥ एभिर्गुणैस्तुसंयु
क्तोनहुषस्यात्मजोवली ॥ यस्यसत्येनवीर्येणसर्वेलोकाःप्रतिष्ठिताः ॥ २४ ॥ भवादृशोहिभूलोकेययातिर्नहुपात्मजः ॥ भवान्स्वर्गेसचैवास्तिभूतलेभू
तिवर्धनः ॥ २५ ॥ पितुःश्रेष्ठोमहाराजह्यश्वमेधशतंतथा ॥ वाजपेयशतंचक्रेययातिःपृथिवीपतिः ॥ २६ ॥ दत्तान्यनेकरूपाणिदानानितेनभक्तितः ॥
गवांलक्षसहस्राणिगवांकोटिशतानिच ॥ २७ ॥ कोटिहोमांश्चकाराथलक्षहोमांस्तथैवच ॥ भूमिदानादिदानानिब्राह्मणेभ्योऽददाच्चयः ॥ २८॥ सर्वं
येनस्वरूपंहिधर्मस्यपरिपालितम् ॥ एवंगुणैःसमायुक्तोययातिर्नहुपात्मजः ॥ २९ ॥ वर्षाणांतुसहस्राणिअशीतिर्नृपसत्तमः ॥ राज्यंचकारसत्येन
यथादिविभवानिह ॥ ३० ॥ सुकर्मोवाच ॥ एवमाकर्ण्यदेवेन्द्रोनारदात्समुनीश्वरात् ॥ समालोच्यसमेधावीसम्भीतोधर्मपालनात् ॥ ३१ ॥ शत
यज्ञप्रभावेननहुषोहिपुरामम ॥ ऐन्द्रंपदंगतोवीरोदेवराजोऽभवत्पुरा ॥३२॥ शचीबुद्धिप्रभावेनपदभ्रष्टोव्यजायत ॥ तादृशोऽयंमहाराजःपितुस्तुल्यप
राक्रमः ॥ ३३ ॥ प्राप्स्यतेनात्रसन्देहःपदमैन्द्रंनसंशयः ॥ येनकेनाप्युपायेनतंभूपंदिवमानये ॥ ३४ ॥ इत्येवंचिन्तयामासतस्माद्भीतःसुरेश्वरः ॥
भूपालस्यनृपश्रेष्ठययातेःसुमहद्भयात् ॥३५॥ तमानेतुंततोदूतंप्रेषयामासदेवराट् ॥ नहुषस्यविमानंतुसर्वकामसमन्वितम् ॥३६॥ सारथिंमातलिंनाम
विमानेनसमन्वितम् ॥ गतोहिमातलिस्तत्रयत्रास्तेनहुपात्मजः ॥३७॥ प्रहितःसुरराजेनसमानेतुंमहामतिम् ॥ सभायांवर्त्तमानस्तुयथाइन्द्रःप्रशोभते
॥ ३८ ॥ तथाययातिर्धर्मात्मास्वसभायांविराजते ॥ तमुवाचमहात्मानंराजानंसत्यभूषणम् ॥३९॥ सारथिर्देवराजस्यशृणुराजन्वचोमम ॥ प्रहितोदे
वराजेनसकाशंतवसाम्प्रतम् ॥ ४० ॥ यद्ब्रूतेदेवराजस्तुतत्सर्वंसुमनाःकुरु ॥ आगन्तव्यंत्वयादेवऐन्द्रंलोकंहिनान्यथा ॥ ४१ ॥ पुत्रेराज्यंविसृज्यैव
कृत्वाचान्त्येष्टिमुत्तमाम् ॥ इलोराजामहातेजावसतंनहुपात्मज ॥४२॥ पुरूरवामहावीर्योविप्रचित्तिर्महामनाः॥ शिविर्वसतितत्रैवमनुरिक्ष्वाकुभूपतिः
॥४३॥सगरोनाममेधावीनहुषश्चपितातव॥ [1]ऋतवीर्यःकृतज्ञश्चशन्तनुश्चमहामनाः ॥४४॥ भरतोयुवनाश्वश्चकार्तवीर्योनरेश्वरः ॥ यज्ञानाहृत्यबहुधामो
दन्तेदिविभूभृतः ॥४५॥ अन्येचैवतुराजानो[2]यज्ञकर्मसुतत्पराः ॥सर्वेतेदिविचेन्द्रेणमोदन्तेस्वेनकर्मणा ॥४६॥ त्वंपुनःसर्वधर्मज्ञःसर्वधर्मेषुसंस्थितः ॥
शक्रेणसहमोदस्वस्वर्गलोकेमहीपते ॥ ४७ ॥ ययातिरुवाच ॥ किंमयातत्कृतंकर्मयेनमय्यर्थितातव ॥ इन्द्रस्यदेवराजस्ययतत्सर्वमेवदस्वच ॥ ४८ ॥

१ 'कृतवीर्यः' इ० पा० । २ 'यज्वानः सुमहाबलाः' इ० पा० ।

मातलिरुवाच ॥ यदशीतिसहस्राणिवर्षाणांहित्वयानृप ॥ दानपुण्यादिककर्मयज्ञैस्तुपरिसाधितम् ॥ ४९ ॥ दिवंगच्छमहाराजकर्मणास्वेनभू
पते ॥ सखित्वंदेवराजेनकुरुगच्छसुरालयम् ॥५०॥ पञ्चात्मकंशरीरंचभूमौत्यजमहामते ॥ दिव्यरूपंसमास्थायभुङ्क्ष्वभोगान्मनोऽनुगान् ॥ ५१ ॥
यथायथाकृताभूमौयज्ञादानंतपश्चते ॥ तथातथास्वर्गभोगाःप्रार्थयन्तेनरेश्वर ॥ ५२ ॥ ययातिरुवाच ॥ येनकायेनसिध्येतसुकृतंदुष्कृतं
भुवि ॥ मातलेतत्कथंत्यक्त्वागच्छेल्लोकमुपार्जितम् ॥ ५३ ॥ मातलिरुवाच ॥ यत्रैवोपार्जितंकायंपञ्चात्मकमिदंनृप ॥ तत्रैवपरित्यज्यदि
व्येनैवव्रजन्तितम् ॥ ५४ ॥ इतरेमानवाःसर्वेपापपुण्यप्रसाधकाः ॥ तेऽपिकायंपरित्यज्यअधऊर्ध्वंव्रजन्तिवै ॥ ५५ ॥ ययातिरुवाच ॥ पञ्चा
त्मकेनकायेनसुकृतंदुष्कृतंनराः ॥ उत्पाद्यैवप्रयान्त्येवअधऊर्ध्वंतुमातले ॥ ५६ ॥ कोविशेषोहिधर्मज्ञभूमौकायंपरित्यजेत् ॥ पापपुण्यप्रभावा
द्वैकायस्यपतनंभवेत् ॥ ५७ ॥ दृष्टान्तोदृश्यतेसूतप्रत्यक्षंमर्त्यमण्डले ॥ विशेषंनैवपश्यामिपापपुण्यस्यचाधिकम् ॥ ५८ ॥ सत्यधर्मादिकंक
र्मयेनकायेनमानवः ॥ समर्जयतिवैमर्त्यस्तंकस्माद्विप्रसर्जयेत् ॥ ५९ ॥ आत्माकायश्चद्वावेतौमित्ररूपावुभावपि ॥ कायंभिन्नंपरित्यज्यआ
त्मायातिसुनिश्चितः ॥६०॥ मातलिरुवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाराजन्कायंत्यक्त्वाप्रयातिसः ॥ सम्बन्धोनास्तितेनापिसमंकायेनचात्मनः॥६१॥यस्मा
त्पञ्चत्वरूपोऽयंसन्धिजर्जरितःसदा ॥ जरयापीड्यमानस्तुव्याधिभिर्दूषितःसदा ॥६२॥ जरादोषैःप्रभग्नोऽसौअत्रस्थातुंसनेच्छति॥ आकुलव्याकुलो
भूत्वाजीवस्त्यक्त्वाप्रयातिसः ॥ ६३ ॥ सत्येनधर्मपुण्यैश्चदानैर्नियमसंयमैः ॥ अश्वमेधादिभिर्यज्ञैस्तीर्थैःसंयमनैस्तथा ॥ ६४ ॥ सुपुण्यैःसुकृ
तैश्चान्यैर्जरानैवप्रधार्यते ॥ पातकैश्चमहाराजद्रवतेकायमेवसा ॥ ६५ ॥ ययातिरुवाच ॥ कस्माज्जरासमुत्पन्नाकस्मात्कायंप्रपीडयेत् ॥ ममवि
स्तरतस्त्वंचवक्तुमर्हसिसत्तम ॥ ६६ ॥ मातलिरुवाच ॥ हन्ततेवर्णयिष्यामिजरायाःपरिकारणम् ॥ यस्माच्चेयंसमुद्भूताकायमध्येनृपोत्तम ॥६७॥
पञ्चभूतात्मकःकायोविषयैःपञ्चभिःश्रितः ॥ यदात्मात्यजतेराजन्सकायःपरिधक्ष्यते ॥ ६८ ॥ वह्निनादीप्यमानस्तुसरसोज्वलतेनृप ॥ तस्माद्वि
जायतेधूमोधूमान्मेघाश्चजज्ञिरे ॥ ६९ ॥ मेघादापःप्रवर्तन्तेअद्भ्यःपृथ्वीप्रकल्पते ॥ जलमायातिसाध्वीसायथानारीरजस्वला ॥ ७० ॥ तस्मा
त्प्रजायतेगन्धोगन्धाद्रसोनृपोत्तम ॥ रसात्प्रभवतेचान्नमन्नाच्छुक्रंनसंशयः ॥ ७१ ॥ शुक्राद्विजायतेकायःकुरूपःकायएवच ॥ यथापृथ्वीसृजेद्ग
न्धान्नसेश्वरतिभूतले ॥ ७२ ॥ तथाकायश्चरेन्नित्यंरसाधारोहिसर्वशः ॥ गन्धश्चजायतेतस्माद्गन्धाद्रसोभवेत्पुनः ॥ ७३ ॥ तस्माज्जज्ञेमहावह्निर्दृ
ष्टान्तंपश्यभूपते ॥ यथाकाष्ठाद्भवेद्वह्निःपुनःकाष्ठंप्रकाशयेत ॥७४॥ कायमध्येरसादग्निस्तद्वदेवप्रजायते॥ तत्रसञ्चरतेनित्यंकायंपुष्णातिभूपते॥७५॥

यावद्रसस्यचाधिक्यंतावज्जीवःप्रशान्तिमान् ॥ चरित्वाताहृशंवह्निःक्षुधारूपेणवर्तते ॥ ७६ ॥ अन्नमिच्छत्यसौतीव्रःपयसाचसमन्वितम् ॥ प्रदानंलभतेचान्नमुदकंचापिभूपते ॥ ७७ ॥ शोणितंचरतेवह्निस्तद्वद्वीर्यंनसंशयः ॥ यक्ष्मरोगोभवेत्तस्मात्सर्वकायप्रणाशकः ॥ ७८ ॥ रसाधिक्यंभवेद्राजन्नथवह्निःप्रशाम्यति ॥ रसेनपीड्यमानस्तुज्वररूपोऽभिजायते ॥ ७९ ॥ ग्रीवापृष्ठकटिपार्श्वसर्वास्वेवतुसन्धिषु ॥ आरुध्यतिष्ठतेवह्निः कायेवह्निःप्रवर्तते ॥ ८० ॥ तस्याऽधिक्यंचरेन्नित्यंकायंपुष्णातिसर्वतः ॥ रसस्तुबन्धमायातिबलरूपोभवेत्तदा ॥ ८१ ॥ अतिरिक्तोबलेनैववीर्यान्मर्माणिचालयेत् ॥ तेनैवजायतेकामःशल्यरूपोभवेन्नृप ॥ ८२ ॥ सकामाग्निःसमाख्यातोबलनाशकरोनृप ॥ मैथुनस्यप्रसङ्गेनविनाशत्वंकलेवरे ॥ ८३ ॥ नारींचसंश्रयेत्प्राणीपीडितःकामवह्निना ॥ मैथुनस्यप्रसङ्गेनमूर्छितःकामकर्शितः ॥ ८४ ॥ तेजोहीनोभवेत्कायोबलहानिश्चजायते ॥ बलहीनोयदास्याद्वैदुर्बलोवह्निनेरितः ॥ ८५ ॥ सवह्निःप्रचरेत्कायेशोणितंशुक्रमेवच ॥ शुक्रशोणितयोर्नाशाच्छून्यदेहोऽभिजायते ॥ ८६ ॥ अतीवजायतेवायुःप्रचण्डोदारुणाकृतिः ॥ विवर्णोदुःखसन्तप्तःशून्यबुद्धिस्ततोभवेत् ॥ ८७ ॥ दृष्टाश्रुतातुयानारीतच्चित्तोभ्रमतेसदा ॥ तृप्तिर्नजायतेकायेलोलुपेचित्तवर्त्मनि ॥ ८८ ॥ विरूपश्चसुरूपश्चध्यानान्मध्येप्रजायते ॥ बलहीनोयदाकामीमांसशोणितसंक्षयात् ॥ ८९ ॥ पलितंजायतेकायेनाशितकामवह्निना ॥ तस्मात्सञ्जायतेकामीवृद्धोभूत्वादिनेदिने ॥ ९० ॥ सुरतेचिन्ततेनारींयथावार्द्धुषिकोनरः ॥ तथातथाभवेद्धानिस्तेजसोऽस्यनरेश्वर ॥ ९१ ॥ तस्मात्प्रजायतेकायोनाशरूपंसमृच्छति ॥ अग्निःप्रजायतेभूयोजरारूपोनसंशयः ॥ ९२ ॥ प्राणिनांक्षयरूपेणज्वरोभवतिदारुणः ॥ स्थावराजङ्गमाःसर्वेज्वरेणपरिपीडिताः ॥ ९३ ॥ नाशमायान्तितेसर्वेबहुपीडाप्रपीडिताः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमन्यत्किंतेवदाम्यहम् ॥ ९४ ॥ एवमुक्तोमहाराजोमातलिंवाक्यमब्रवीत् ॥ ९५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थकथनेचतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६४ ॥ ययातिरुवाच ॥ धर्मस्यरक्षकःकायोमातलेचात्मनासह ॥ नाकमेपनप्रयातितन्मेत्वंकारणंवद ॥ १ ॥ मातलिरुवाच ॥ पञ्चानामपिभूतानांसङ्गतिर्नास्तिभूपते ॥ आत्मनासहवर्तन्तेसङ्गत्यानैवपञ्चते ॥ २ ॥ सर्वेषांतत्रसङ्घातःकायग्रामेप्रवर्तते ॥ जरयापीडिताःसर्वेस्वंस्वंस्थानंप्रयान्तिते ॥ ३ ॥ यथारसाधिकापृथ्वीमहाराजप्रकल्पिता ॥ रसैःक्लिन्नाततःपृथ्वीमृदुत्वंयातिभूपते ॥ ४ ॥ भिद्यतेपिपीलिकाभिर्मूषिकाभिस्तथैवच ॥ छिद्राण्येवप्रजायन्तेवल्मीकाश्चमहोदराः ॥ ५ ॥ तद्वत्कायेप्रजायन्तेगण्डमालाविचर्चिकाः ॥ कृमिभिर्भिद्यमानश्चकायएषनरोत्तम ॥ ६ ॥ गुल्मास्तत्रप्रजायन्तेसद्यःपीडाकरास्तदा ॥ एभिर्दोषैःसमायुक्तःकायोऽयंनहुषात्मज ॥ ७ ॥ कथंप्राणसमायोगाद्दिवंयातिनरेश्वर ॥ काय

पार्थिवभागोऽयंसमानार्थंप्रतिष्ठितः ॥ ८ ॥ नकायःस्वर्गमायातियथापृथ्वीतथास्थितः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंदोषौघैःपार्थिवस्ययः ॥ ९ ॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमाहात्म्येपञ्चषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६५ ॥ ययातिरुवाच ॥ पापात्पततिकायोऽयंधर्माच्चशृणुमा
तले ॥ विशेषंनचपश्यामिपुण्यस्यापिमहीतले ॥ १ ॥ पुनःप्रजायतेकायोयथाहिपतनंपुरा ॥ कथमुत्पद्यतेदेहस्तन्मेविस्तरतोवद ॥ २ ॥
मातलिरुवाच ॥ अथनाराकिणांपुंसामधर्माद्देवकेवलात् ॥ क्षणमात्रेणभूतेभ्यःशरीरमुपजायते ॥ ३ ॥ तद्वद्धर्मेणचैकेनदेवानामौपपादिकम् ॥
सद्यःप्रजायतेदिव्यंशरीरंभूतसारतः ॥ ४ ॥ कर्मणाव्यतिमिश्रेणयच्छरीरंमहात्मनाम् ॥ तद्रूपपरिणामेनविज्ञेयंहिचतुर्विधम् ॥ ५ ॥ उद्भिज्जाःस्था
वराज्ञेयास्तृणगुल्मादिरूपिणः ॥ कृमिकीटपतङ्गाद्याःस्वेदजानामदेहिनः ॥६॥ अण्डजाःपक्षिणःसर्वेसर्पानक्राश्चभूपते ॥ जरायुजाश्चविज्ञेयामानुषा
श्चचतुष्पदाः ॥ ७ ॥ तत्रसिक्ताजलैर्भूमिरर्कस्योष्मविपाचिता ॥ वायुनाधम्यमानाचक्षेत्रतांतुप्रपद्यते ॥ ८ ॥ तत्रचोप्तानिबीजानिसंसिक्तान्य
म्भसापुनः ॥ उपगम्यमृदुत्वंचमूलभावंव्रजन्तिच ॥९॥ तन्मूलादङ्कुरोत्पत्तिरङ्कुरात्पर्णसम्भवः ॥ पर्णान्नालंततःकाण्डंकाण्डाच्चप्रभवःपुनः ॥१०॥
प्रभवाच्चभवेत्क्षीरंक्षीरात्तण्डुलसम्भवः ॥ तण्डुलाच्चततःपक्काभवन्त्योषधयस्तथा ॥ ११ ॥ यवाद्याःशालिपर्यन्ताःश्रेष्ठास्सप्तदशस्मृताः ॥ ओषध्यः
फलसाराढ्याःशेषाःक्षुद्राःप्रकीर्तिताः॥१२॥एतालूनामर्दिताश्चमुनिभिःपूर्वसंस्कृताः॥ शूर्पोलूखलपात्राद्यैःस्थालिकोदकवह्निभिः॥१३॥ षड्विधाहिस्व
भेदेनपरिणामंव्रजन्तिताः ॥अन्योन्यरससंयोगादनेकस्वादतांगताः॥१४॥ भक्ष्यंभोज्यंपेयलेह्यंचोष्यंखाद्यंचभूपते॥ तासांभेदाःषडङ्गाश्चमधुराद्याश्च
षड्गुणाः ॥१५॥ तदन्नपिण्डकवलैर्ग्रासैर्भुक्तंचदेहिभिः॥अन्तःस्थूलाशयेसर्वप्राणान्स्थापयतिक्रमात् ॥१६॥ अपक्वंभुक्तमाहारंसवायुःकुरुतेद्विधा ॥ स
म्प्रविश्यान्नमध्येचपक्वंकृत्वापृथग्गुणम् ॥ १७ ॥ अग्नेरूर्ध्वंजलंस्थाप्यतदन्नंचजलोपरि ॥ जलस्याधःस्वयंप्राणःस्थित्वाग्निंधमतेशनैः ॥ १८ ॥ वायु
नाधम्यमानोऽग्निरत्युष्णंकुरुतेजलम् ॥ तदन्नमुष्णयोगेनसमन्तात्पच्यतेपुनः ॥ १९ ॥ द्विधाभवतितत्पक्वंपृथक्किट्टंपृथग्रसः ॥ मलैर्द्वादशभिःकिट्टं
भिन्नंदेहाद्बहिर्व्रजेत ॥ २० ॥ कर्णाक्षिनासिकाजिह्वादन्तोष्ठप्रजननंगुदम् ॥ मलान्स्रवेदथस्वेदोविण्मूत्रंद्वादशस्मृताः ॥ २१॥ हृत्पद्मेप्रतिबद्धाश्चसर्वना
ड्यःसमन्ततः ॥ तासांमुखेषुतंसूक्ष्मंप्राणःस्थापयतेरसम् ॥२२॥ रसेनतेनतानाडीःप्राणःपूरयतेपुनः ॥ सन्तर्पयन्तितानाड्यःपूर्णादेहंसमन्ततः॥२३॥
ततःसनाडीमध्यस्थःशारीरेणोष्मणारसः ॥ पच्यतेपच्यमानश्चभवेत्पाकद्वयंपुनः ॥ २४ ॥ त्वग्मांसास्थिमज्जामेदोरुधिरंचप्रजायते ॥ रक्ताल्लोमा

१ 'वदनं' इ० पा० ।

निर्मांसंचकेशाःस्नायुश्चमांसतः ॥ २५ ॥ स्नायोर्मज्जातथास्थीनिवसामज्जास्थिसम्भवा ॥ मज्जाकारेणवैकल्यंशुक्रंचप्रसवात्मकम् ॥ २६ ॥ इतिद्वाद
शचान्नस्यपरिणामाःप्रकीर्तिताः ॥ शुक्रंतस्यपरीणामःशुक्राद्देहस्यसम्भवः ॥ २७ ॥ ऋतुकालेयदाशुक्रंनिर्दोषंयोनिसंस्थितम् ॥ तदातद्वायुसंसृष्टं
स्त्रीरक्तेनैकतांव्रजेत् ॥ २८ ॥ विसर्गकालेशुक्रस्यजीवःकारणसंयुतः ॥ नित्यंप्रविशतेयोनिंकर्मभिःस्वैर्नियन्त्रितः ॥ २९ ॥ शुक्रस्यसहरक्तस्यएका
हात्कललंभवेत् ॥ पञ्चरात्रेणकललेबुद्बुदत्वंततोभवेत् ॥ ३० ॥ मांसत्वंमांसमात्रेणपञ्चधाजायतेपुनः ॥ ग्रीवाशिरश्चस्कन्धश्चपृष्ठवंशस्तथोदरम् ॥
॥ ३१ ॥ पाणीपादौतथापार्श्वौकटिर्गात्रंतथैवच ॥ मासद्वयेनपर्वाणिक्रमशःसम्भवन्तिच ॥ ३२ ॥ त्रिभिर्मासैःप्रजायन्तेशतशोऽङ्कुरसन्धयः॥ मासै
श्चतुर्भिर्जायन्तेअङ्गुल्यादियथाक्रमम् ॥ ३३ ॥ मुखंनासाचकर्णौचमासैर्जायन्तिपञ्चभिः ॥ दन्तपङ्क्तिस्तथाजिह्वाजायतेतुनखाःपुनः ॥३४॥ कर्णयो
श्चभवेच्छिद्रंषण्मासाभ्यन्तरेपुनः॥पायुर्मेढ्रमुपस्थंचशिश्नश्चाप्युपजायते ॥३५॥ सन्धयोयेचगात्रेषुमासैर्जायन्तिसप्तभिः ॥ अङ्गप्रत्यङ्गसम्पूर्णंशिरः
केशसमन्वितम् ॥ ३६ ॥ विभक्तावयवस्पष्टंपुनर्मासेऽष्टमेभवेत् ॥ पञ्चात्मकसमायुक्तःपरिपक्वःसतिष्ठति ॥ ३७ ॥ मातुराहारवीर्येणषड्विधेनरसेनच ॥
नाभिसूत्रनिबद्धेनवर्द्धतेसदिनेदिने ॥ ३८ ॥ ततःस्मृतिंलभेज्जीवःसम्पूर्णेऽस्मिञ्छरीरके ॥ सुखंदुःखंविजानातिनिद्रांस्वप्नंपुराकृतम् ॥ ३९ ॥ मृतश्चा
हंपुनर्जातोजातश्चाहंपुनर्मृतः ॥ नानायोनिसहस्राणिमयादृष्टान्यनेकधा ॥४०॥ अधुनाजातमात्रोऽहंप्राप्तसंस्कारएवच ॥ ततःश्रेयःकरिष्यामियेनग
र्भेनसम्भवः ॥ ४१ ॥ गर्भस्थश्चिन्तयत्येवमहंगर्भाद्विनिःसृतः ॥ अध्येष्यामिपरंज्ञानंसंसारविनिवर्तकम् ॥ ४२ ॥ अवश्यंगर्भदुःखेनमहतापरिपी
डितः ॥ जीवःकर्मवशादास्तेमोक्षोपायंविचिन्तयेत् ॥ ४३ ॥ यथागिरिवराक्रान्तःकश्चिद्दुःखेनतिष्ठति ॥ तथाजरायुणादेहीदुःखंतिष्ठतिदुःखितः
॥ ४४ ॥ पतितःसागरेयद्वद्दुःखमास्तेसमाकुलः ॥ गर्भोदकेनसिक्ताङ्गस्तथास्तेव्याकुलात्मकः ॥ ४५ ॥ लोहकुम्भेयथान्यस्तःपच्यतेकश्चिदग्निना ॥
गर्भकुम्भेतथाक्षिप्तःपच्यतेजठराग्निना ॥ ४६ ॥ सूचीभिरग्निवर्णाभिर्भिन्नगात्रोनिरन्तरम् ॥ यद्दुःखंजायतेतस्यतद्गर्भेऽष्टगुणंभवेत्॥ ४७ ॥गर्भवासा
त्परंवासंकष्टंनैवास्तिकुत्रचित् ॥देहिनांदुःखमतुलंसुघोरमपिसङ्कटम्॥४८॥इत्येतद्गर्भदुःखंहिप्राणिनांपरिकीर्तितम्॥चरस्थिराणांसर्वेषामात्मगर्भानुरू
पतः ॥ ४९ ॥ गर्भात्कोटिगुणापीडायोनियन्त्रनिपीडनात् ॥ संमूर्च्छितस्यजायेतजायमानस्यदेहिनः ॥ ५० ॥ इक्षुवत्पीडयमानस्यपापमुद्गरपेषणा
त् ॥ गर्भान्निष्क्रममाणस्यप्रबलैःसूतिवायुभिः ॥ ५१ ॥ जायतेसुमहद्दुःखंपरित्राणंनविन्दति ॥ यन्त्रेणपीडयमानाःस्युर्निःसाराश्चयथेक्षवः ॥ ५२ ॥
तथाशरीरंयोनिस्थंपात्यतेयन्त्रपीडनात् ॥ अस्थिमद्वर्तुलाकारंस्नायुबन्धनवेष्टितम् ॥ ५३ ॥ रक्तमांसवसालिप्तंविण्मूत्रद्रव्यभाजनम् ॥ केशलोमनख

च्छन्नंरोगायतनमुत्तमम् ॥ ५४ ॥ वदनैकमहाद्वारंगवाक्षाष्टकभूषितम् ॥ ओष्ठद्वयकपाटंतुदन्तजिह्वागलान्वितम् ॥५५॥ नाडीस्वेदप्रवाहंचकफपित्तप
रिप्लुतम् ॥ जराशोकसमाविष्टंकालवक्त्रानलेस्थितम् ॥ ५६ ॥ कामक्रोधसमाक्रान्तंश्वसनैश्चोपमर्दितम् ॥ भोगतृष्णातुरंगूढंरागद्वेषवशानुगम् ॥५७॥
सवर्णिताङ्गप्रत्यङ्गंजरायुपरिवेष्टितम् ॥ सङ्कटेनाविविक्तेनयोनिमार्गेणनिर्गतम् ॥ ५८ ॥ विण्मूत्ररक्तसिक्ताङ्गंपट्कौशिकसमुद्भवम् ॥ अस्थिपञ्जरस
ङ्घातंज्ञयमस्मिन्कलेवरे ॥ ५९ ॥ शतत्रयंषष्ट्यधिकंपञ्चपेशीशतानिच ॥ सार्धाभिस्तिसृभिश्छन्नंसमन्ताद्रोमकोटिभिः ॥ ६० ॥ शरीरंस्थूलसूक्ष्मा
भिर्दृश्यादृश्याभिरन्ततः ॥ एताभिर्मांसनाडीभिःकोटिभिस्तत्समन्वितम् ॥ ६१ ॥ प्रस्वेदमशुचिंताभिरन्तरस्थंचतेनहि ॥ द्वात्रिंशद्दशनाःप्रोक्ताविं
शतिश्चनखाःस्मृताः ॥ ६२ ॥ पित्तस्यकुडवंज्ञेयंकफस्यार्धाढकंतथा ॥ वसायाश्चपलंत्रिंशत्तदर्धंकललस्यवा ॥ ६३ ॥ वातार्बुदपलंज्ञेयंपला
निदशमेदसः ॥ पलत्रयंमहारक्तंमज्जारक्ताच्चतुर्गुणा ॥ ६४ ॥ शुक्रार्धंकुडवंज्ञेयंतदर्धंदेहिनांबलम् ॥ मांसस्यैवैकंपिण्डेनपलसाहस्रमुच्यते ॥ ६५ ॥
रक्तंपलशतंज्ञेयंविण्मूत्रंचाप्रमाणतः ॥ इतिदेहगृहेराजन्वासःस्यान्नित्यमात्मनः ॥ ६६ ॥ अशुद्धंचविशुद्धस्यकर्मबन्धविनिर्मितम् ॥ शुक्रशोणितसं
योगादेहःसञ्जायतेक्वचित् ॥ ६७ ॥ नित्यंविण्मूत्रसंयुक्तस्तेनायमशुचिःस्मृतः॥यथावैविष्ठयापूर्णःशुचिःसान्तर्बहिर्घटः ॥ ६८ ॥ शौचेनशोध्यमानो
ऽपिदेहोऽयमशुचिर्भवेत् ॥ यंप्राप्यातिपवित्राणिपञ्चगव्यहवींषिच॥ ६९ ॥ अशुचित्वंप्रयान्त्याशुदेहोऽयमशुचिस्ततः ॥ हृद्यान्यप्यन्नपानानियंप्रा
प्यसुरभीणिच ॥ ७० ॥ अशुचित्वंप्रयान्त्याशुकोऽन्यःस्यादशुचिस्ततः ॥ हेजनाःकिंनपश्यध्वंयन्निर्यातिदिनेदिने ॥ ७१ ॥ देहानुगोमलःपूतिस्त
दाधारःकथंशुचिः॥देहःसंशोध्यमानोऽपिपञ्चगव्यकुशाम्बुभिः॥ ७२ ॥घृष्यमाणइवाङ्गारोनिर्मलत्वंनगच्छति ॥ स्रोतांसियस्यसततंप्रवहन्तिगिरेरि
व ॥ ७३ ॥ कफमूत्राद्यमशुचिःसदेहःशुध्यतेकथम् ॥ सर्वाशुचिनिधानस्यशरीरस्यनविद्यते ॥ ७४ ॥ शुचिरेकप्रदेशोऽपिशुचिर्नस्यादृतेऽपिवा ॥
दिवावायदिवारात्रौमृत्तोयैःशोध्यतेकरः ॥ ७५ ॥ तथापिशुचिभाङ्नस्यान्नविरज्यन्तितेनराः॥कायोऽयमग्र्यधूपाद्यैर्यत्नेनापिसुसंस्कृतः ॥ ७६ ॥
नजहातिस्वभावंहिश्वपुच्छमिवनामितम् ॥ तथाजात्यैवकृष्णोर्णानशुक्लाजातुजायते॥ ७७ ॥संशोध्यमानापितथाभवेन्मूर्तिर्ननिर्मला॥जिघ्रन्नपिस्वदु
र्गन्धंपश्यन्नपिमलंस्वकम् ॥ ७८ ॥ नविरज्यतिलोकोऽयंपीडयन्नपिनासिकाम् ॥ अहोमोहस्यमाहात्म्यंयेनव्यामोहितंजगत् ॥ ७९ ॥ जिघ्रन्पश्य
न्स्वकान्दोषान्कायस्यनविरज्यते ॥ स्वदेहस्यविगन्धेनविरज्येतनयोनरः ॥ ८० ॥ विरागकारणंतस्यकिमन्यदुपदिश्यते ॥ सर्वमेवजगत्पूतंदेहमे
वाशुचिःपरम् ॥ ८१ ॥ यन्मलावयवस्पर्शाच्छुचिरप्यशुचिर्भवेत् ॥ गन्धलेपापनोदायशौचंदेहस्यकीर्तितम् ॥ ८२ ॥ द्वयस्यापगमात्पश्चाद्भावशु

द्वपाविशुद्धचति ॥ गङ्गातोयेनसर्वेणमृद्भारैर्गात्रलेपनैः ॥ ८३ ॥ मत्योंदुर्गन्धदेहोऽसौभावदुष्टोनशुध्यति॥ तीर्थस्नानैस्तपोभिश्चदुष्टात्मानचशुध्यति
॥ ८४ ॥ स्वमूर्तिःक्षालितातीर्थेनशुद्धिमधिगच्छति ॥ अन्तर्भावप्रदुष्टस्यविशतोऽपिहुताशनम् ॥ ८५ ॥ नस्वर्गोनापवर्गश्चदेहनिर्दहनंपरम् ॥ भाव
शुद्धिःपरंशौचंप्रमाणंसर्वकर्मसु ॥ ८६ ॥ अन्यथालिङ्ग्यतेकान्ताभावेनदुहितान्यथा ॥ मनसाभिद्यतेवृत्तिरभिन्नेष्वपिवस्तुषु ॥ ८७ ॥ अन्यथैव
सतीपुत्रंचिन्तयेदन्यथापतिम् ॥ यथायथास्वभावस्यमहाभागउदाहृतम् ॥ ८८ ॥ परिष्वक्तोऽपियद्भार्याभावहीनांनकारयेत् ॥ नाद्याद्विविधमन्ना
द्यंरस्यानिसुरभीणिच ॥ ८९ ॥ अभावेननरस्तस्माद्भावःसर्वत्रकारणम् ॥ चित्तंशोधययत्नेनकिमन्यैर्बाह्यशोधनैः ॥ ९० ॥ भावतःशुचिशुद्धात्मा
स्वर्गंमोक्षंचविन्दति ॥ ज्ञानामलाम्भसापुंसःसवैराग्यमृदापुनः ॥ ९१ ॥ अविद्यारागविण्मूत्रलेपोनश्यैद्विशोधनैः ॥ एवमेतच्छरीरंहिनिसर्गादशुचिं
विदुः ॥ ९२॥ विद्यादसारनिःसारंकदलीसारसन्निभम् ॥ ज्ञात्वैवंदोषवद्देहंयःप्राज्ञःशिथिलीभवेत् ॥९३॥ सोऽतिक्रामतिसंसारंदृढग्राहोऽवतिष्ठति ॥
एवमेतन्महाकष्टंजन्मदुःखंप्रकीर्त्तितम् ॥ ९४ ॥ पुंसामज्ञानदोषेणनानाकर्मवशेनच ॥ गर्भस्थस्यमतिर्यासीत्साजातस्यप्रणश्यति ॥ ९५ ॥ सु
मूर्च्छितस्यदुःखेनयोनियन्त्रनिपीडनात् ॥ बाह्येनवायुनाचास्यमोहसङ्गेनदेहिनाम् ॥ ९६ ॥ स्पृष्टमात्रस्यघोरेणज्वरःसमुपजायते ॥ तेनज्व
रेणमहतामहामोहःप्रजायते ॥ ९७ ॥ संमूढस्यस्मृतिभ्रंशःशीघ्रंसञ्जायतेपुनः ॥ स्मृतिभ्रंशात्ततस्तस्यपूर्वकर्मवशेनच ॥ ९८ ॥ रतिःसञ्जायतेतस्य
जन्तोस्तत्रैवजन्मनि ॥ रक्तोमूढश्चलोकोऽयमकार्येसम्प्रवर्त्तते ॥ ९९ ॥ नचात्मानंविजानातिनपरंनचदैवतम् ॥ नशृणोतिपरंश्रेयःसचक्षुरपिने
क्षते ॥ १०० ॥ समेपथिशनैर्गच्छन्स्खलतीवपदेपदे ॥ सत्यांबुद्धौनजानातिबोध्यमानोबुधैरपि ॥ १ ॥ संसारेक्लिश्यतेतेननरोलोभवशानु
गः ॥ गर्भस्मृतेरभावेचशास्त्रमुक्तंशिवेनच ॥ २ ॥ तद्दुःखकथनार्थायस्वर्गमोक्षप्रसाधकम् ॥ येनतस्मिञ्छिवेज्ञातेधर्मकामार्थसाधने ॥ ३ ॥
नकुर्वन्त्यात्मनःश्रेयस्तदत्रमहदद्भुतम् ॥ अव्यक्तेन्द्रियवृत्तित्वाद्बाल्येदुःखंमहत्पुनः ॥ ४ ॥ इच्छन्नपिनशक्नोतिवक्तुंकर्तुंनसत्कृती ॥ दन्तजन्म
महद्दुःखंलौल्येनवायुनातथा ॥ ५ ॥ बालरोगैश्चविविधैःपीडाबालग्रहैरपि ॥ तृड्बुभुक्षापरीताङ्गःक्वचित्तिष्ठतिगच्छति ॥ ६ ॥ विण्मूत्र
भक्षणाद्यंचमोहाद्बालःसमाचरेत् ॥ कौमारःकर्णवेधेनमातापित्रोश्चताडनैः ॥ ७ ॥ अक्षराध्ययनाद्यैश्चदुःखंगुर्वादिशासनात् ॥ प्रमत्तेन्द्रियवृत्ते
श्चकामरागप्रपीडिनः ॥८॥ रोगार्दितस्यसततंकुतःसौख्यंहियौवने ॥ ईर्ष्ययासुमहद्दुःखमोहाद्दुःखंप्रजायते ॥ ९ ॥ तत्रस्यात्कुपितस्यैवरागोदुःखा
यकेवलम् ॥ रात्रौनविन्दतेनिद्रांकामाग्निपरिखेदितः ॥११०॥ दिवावापिकुतःसौख्यमर्थोपार्जनचिन्तया ॥ व्यवायाश्रितदेहस्ययेपुंसःशुक्रबिन्दवः

॥ ११ ॥ नतेसुखायमन्तव्याःस्वेदजाइवबिन्दवः॥ कृमिभिःपीड्यमानस्यकुष्ठिनःपामरस्यच ॥१२॥ कण्डूयनाग्नितापेनयत्सुखंस्त्रीषुतद्विदुः ॥ याद
शंमन्यतेसौख्यमर्थोपार्जनचिन्तया ॥१३॥ तादृशंस्त्रीषुमन्तव्यमधिकंनैवविद्यते ॥ मर्त्यस्यवेदनासैवयांविनाचित्तनिर्वृतिः॥१४॥ततोऽन्योन्यंपुराप्रा
तमन्तेसैवान्यथाभवेत् ॥ तदेवंजरयाग्रस्तमामयाव्यपिनप्रियम् ॥१५॥ अपूर्ववत्स्वमात्मानंजरयापरिपीडितम् ॥ यःपश्यन्नविरज्येतकोऽन्यस्तस्मा
दचेतनः ॥ १६ ॥ जराभिभूतोऽपिजन्तुःपत्नीपुत्रादिबान्धवैः॥अशक्तत्वाद्दुराचारैर्भृत्यैश्चपरिभूयते ॥१७॥ नधर्ममर्थंकामंचमोक्षंचजरयायुतः॥शक्तः
साधयितुंतस्माद्युवाधर्मंसमाचरेत् ॥ १८ ॥ वातपित्तकफादीनांवैषम्यंव्याधिरुच्यते ॥ वातादीनांसमूहेनदेहोऽयंपरिकीर्तितः ॥ १९ ॥ तस्माद्व्याधि
मयंज्ञेयंशरीरमिदमात्मनः ॥ वाताद्यव्यतिरिक्तत्वाद्व्याधीनांपञ्जरस्यच॥१२०॥ रोगर्नानाविधैर्यातिदेहीदुःखान्यनेकधा ॥ तानिचस्वात्मवेद्यानिकि
मन्यत्कथयाम्यहम् ॥ २१ ॥ एकोत्तरंमृत्युशतमस्मिन्देहेप्रतिष्ठितम् ॥ तत्रैकःकालसंयुक्तःशेषाश्चागन्तवःस्मृताः ॥ २२ ॥ येत्विहागन्तवःप्रोक्तास्तेप्र
शाम्यन्तिभेषजैः ॥ जपहोमप्रदानैश्चकालमृत्युर्नशाम्यति ॥ २३ ॥ यदिवाऽपमृत्युर्नस्याद्विषास्वादादशङ्कितः ॥ नचात्तिपुरुषस्तस्मादपमृत्योर्बिभे
तिसः॥ २४ ॥ विविधाव्याधयस्तत्रसर्पाद्याःप्राणिनस्तथा ॥ विषाणिचाभिचाराश्चमृत्योर्द्वाराणिदेहिनाम् ॥२५॥ पीडितंसर्वरोगाद्यैरपिधन्वन्तरिः
स्वयम् ॥ स्वस्थीकर्तुंनशक्नोतिकालप्राप्तंनचान्यथा ॥ २६ ॥ नौपधंनतपोदानंनमातानचबान्धवाः॥शक्नुवन्तिपरित्रातुंनरंकालेनपीडितम्॥२७॥
रसायनतपोजाप्ययोगसिद्धैर्महात्मभिः ॥ अवान्तरितशान्तिःस्यात्कालमृत्युमवाप्नुयात् ॥ २८ ॥ जायतेयोनिकीटेषुमृतःकर्मवशात्पुनः ॥ देहभेदे
नयःपश्चेद्वियोगंकर्मसंक्षयात् ॥२९॥ मरणंतद्विनिर्दिष्टंननाशःपरमार्थतः ॥ महातमःप्रविष्टस्यछिद्यमानेषुमर्मसु ॥१३०॥ यद्दुःखंमरणेजन्तोर्नतस्ये
होपमाक्वचित् ॥ हातातमातःकान्तेतिक्रन्दत्येवंसुदुःखितः ॥ ३१ ॥ मण्डूकइवसर्पेणग्रस्यतेमृत्युनाजगत् ॥ बान्धवैःसपरित्यक्तःप्रियैश्चपरिवारितः
॥ ३२ ॥ निःश्वसन्दीर्घमुष्णंचमुखेनपरिशुष्यता ॥ खट्वायांपरिवृत्तोहिमुह्यतेचमुहुर्मुहुः ॥३३॥ संमूढःक्षिपतेऽत्यर्थंहस्तपादावितस्ततः ॥ खट्वातो
वाञ्छतेभूमिंभूमेःखट्वांपुनर्महीम् ॥ ३४ ॥ विवशस्त्यक्तलज्जश्चमूत्रविष्ठानुलेपितः ॥ याचमानश्चसलिलंशुष्ककण्ठोष्ठतालुकः ॥ ३५ ॥ चिन्त
मानःस्ववित्तानिकस्यैतानिमृतेमयि ॥ यमदूतैर्नीयमानःकालपाशेनकर्षितः ॥ ३६ ॥ म्रियतेपश्यतामेवंगलेघुरुघुरायते ॥ जीवस्तृणजलौकेवदेहा
देहंविशेत्क्रमात् ॥ ३७ ॥ प्राप्नोत्युत्तरमङ्गंचदेहंत्यजतिपूर्वकम् ॥ मरणात्प्रार्थनादुःखमधिकंहिविवेकिनाम् ॥ ३८ ॥ क्षणिकंमरणेदुःखमनन्तं
प्रार्थनाकृतम् ॥ जगतांपतिरर्थित्वाद्विष्णुर्वामनतांगतः ॥ ३९ ॥ अधिकःकोऽपरस्तस्माद्योनयास्यतिलाघवम् ॥ ज्ञातंमयेदमधुनामृत्योर्भवति

यद्गुरुः ॥१४०॥ नपरंप्रार्थयेद्भूयस्तृष्णालाघवकारणम् ॥ आदौदुःखंतथामध्येदुःखमन्तेचदारुणम्॥४१॥निसर्गात्सर्वभूतानामितिदुःखपरम्परा ॥
वर्तमानान्यतीतानिदुःखान्येतानियानितु ॥४२॥ ननरःशोचयेज्जन्मनर्विरज्यतितेनवै ॥ आत्याहारान्महद्दुःखमल्पाहारात्तदन्तरम् ॥ ४३ ॥ त्रुट
तेभोजनेकण्ठोभोजनेचकुतःसुखम् ॥ क्षुधाहिसर्वरोगाणांव्याधिःश्रेष्ठतमःस्मृतः ॥ ४४ ॥ सकाम्यौषधलेपेनक्षणमात्रंप्रशाम्यति ॥ क्षुद्व्याधिवेदना
तीव्रानिःशेषबलकृन्तनी ॥ ४५ ॥ तयाभिभूतोम्रियतेयथान्यैर्व्याधिभिर्नरः ॥ तद्रसेऽपिहिकिंसौख्यंजिह्वाग्रपरिवर्तिनि ॥ ४६ ॥ तत्क्षणादर्धका
लेनकण्ठंप्राप्यनिवर्तते ॥ इतिक्षुद्व्याधितप्तानामन्नमौषधवत्स्मृतम् ॥ ४७ ॥ नतत्सुखायमन्तव्यंपरमार्थेनपण्डितैः ॥ मृतोपमश्चयःशेतेसर्वकार्य
विवर्जितः ॥ ४८ ॥ तत्रापिचकुतःसौख्यंतमसाचोदितात्मनः ॥ प्रबोधेऽपिकुतःसौख्यंकार्यैरुपहतात्मनः ॥ ४९ ॥ कृषिवाणिज्यसेवाद्यगोरक्षा
दिपरिश्रमैः ॥ प्रातर्मूत्रपुरीषाभ्यांमध्याह्नेक्षुत्पिपासया ॥ १५० ॥ तृप्ताःकाम्येनबाध्यन्तेनिद्रयानिशिजन्तवः ॥ अर्थस्योपार्जनेदुःखंदुःखमर्जि
तरक्षणे ॥ ५१ ॥ नाशेदुःखंव्ययेदुःखमर्थस्यैवकुतःसुखम् ॥ चौरेभ्यःसलिलेभ्योऽग्नेःस्वजनात्पार्थिवादपि ॥ ५२ ॥ भयमर्थवतांनित्यंमृत्योर्देह
भृतामिव ॥ खेयथापक्षिभिर्मांसंभक्ष्यतेश्वापदैर्भुवि ॥ ५३ ॥ जलेचभक्ष्यतेमत्स्यैस्तथासर्वत्रवित्तवान् ॥ विमोहयन्तिसम्पत्सुवारयन्तिविपत्सुच
॥ ५४ ॥ खेदयन्त्यर्जनेकालेकदार्थाःस्युःसुखावहाः ॥ प्रागर्थपतिरुद्विग्नःपश्चात्सर्वार्थनिःस्पृहः ॥ ५५ ॥ तयोरर्थपतिर्दुःखीसुखीमन्येविरक्तधीः
हेमन्तेशैशिरंदुःखंग्रीष्मेतापस्यदारुणम् ॥ ५६ ॥ प्रावृष्यत्यल्पवृष्टिभ्यांकालेऽप्येवंकुतःसुखम् ॥ विवाहविस्तरेदुःखंतद्गर्भोद्वहनेपुनः ॥ ५७ ॥
सूतिवैषम्यदुःखैश्चदुःखंविष्ठादिकर्मभिः ॥ दन्ताक्षिरोगेपुत्रस्यहाकष्टंकिंकरोम्यहम् ॥५८॥ गावोनष्टाःकृषिर्भग्नाभार्याचप्रपलायिता ॥ अमीप्राघूर्णि
काःप्राप्ताभयंमेशंसिनोगृहान् ॥ ५९ ॥ बालापत्याचमेभार्याकःकरिष्यतिरन्धनम्॥विवाहकालेकन्यायाःकीदृशश्चवरोभवेत् ॥ १६० ॥ एतच्चिन्ता
भिभूतानांकुतःसौख्यंकुटुम्बिनाम् ॥ ६१ ॥ कुटुम्बचिन्ताकुलितस्यपुंसःश्रुतंचशीलंचगुणाश्चसर्वे ॥ अपक्वकुम्भेनिहिताइवापःप्रयान्तिदेहेनसमंवि
नाशम् ॥ ६२ ॥ राज्येऽपिहिकुतःसौख्यंसन्धिविग्रहचिन्तया ॥ पुत्रादपिभयंयत्रतत्रसौख्यंहिकीदृशम् ॥ ६३ ॥ स्वजातीयाद्भयंप्रायःसर्वेषामे
वदेहिनाम् ॥ एकद्रव्याभिलाषित्वाच्छुनामिवपरस्परम् ॥ ६४ ॥ नप्रविश्यवनंकश्चिन्नृपःख्यातोऽस्तिभूतले ॥ निखिलंयस्तिरस्कृत्यसुखंतिष्ठतिनि
र्भयः ॥ ६५ ॥ युद्धेबाहुसहस्रंहिपातयामासभूतले॥श्रीमतःकार्तवीर्यस्यऋषिपुत्रःप्रतापवान् ॥६६॥ ऋषिपुत्रस्यरामस्यरामोदशरथात्मजः ॥ जघान
वीर्यमतुलमूर्ध्वगंसुमहात्मनः ॥ ६७ ॥ जरासंन्धेनरामस्यतेजसानाशितंयशः ॥ जरासन्धस्यभीमेनतस्यापिपवनात्मजः ॥ ६८ ॥ हनुमानपि

सूर्येणविक्षिप्तःपतितःक्षितौ ॥ निवातकवचान्सर्वदानवान्बलदर्पितान् ॥ ६९ ॥ हतवानर्जुनःश्रीमान्गोपालैःसविनिर्जितः ॥ सूर्यःप्रतापयुक्तोऽपि
मेघैःसंछाद्यतेक्कचित् ॥ १७० ॥ क्षिप्यतेवायुनामेघोवायोर्वीर्यंनगैर्जितम् ॥ दह्यन्तेवह्निनाशैलाःसवह्निःशाम्यतेजलैः ॥ ७१ ॥ तज्जलंशोष्यते
सूर्यैस्तेसूर्याःसहवारिणा ॥ त्रैलोक्यंनसमस्ताश्चनश्यन्तिब्रह्मणोदिने ॥ ७२ ॥ ब्रह्मापित्रिदशैःसार्धमुपसंह्रियतेपुनः ॥ परार्धद्वयकालान्तेशिवेन
परमात्मना ॥ ७३ ॥ एवंनैवास्तिसंसारेयच्चसर्वोत्तमंबलम् ॥ विहायैकंजगन्नाथंपरमात्मानमव्ययम् ॥ ७४ ॥ ज्ञात्वासातिशयंसर्वमतिमानंविव
र्जयेत् ॥ एवंभूतेजगत्यस्मिन्कःसुरःपण्डितोऽपिवा ॥ ७५ ॥ नह्यस्तिसर्ववित्कश्चिन्नवामूर्खोऽपिसर्वतः ॥ यावद्यस्तुविजानातितावत्तत्रसपण्डितः
॥ ७६ ॥ समाधानेतुसर्वत्रप्रभावःसदृशःस्मृतः ॥ वित्तस्यातिशयत्वेनप्रभावःकस्यचित्क्कचित् ॥ ७७ ॥ दानवैर्निर्जितादेवास्तेदेवैर्निजिताःपुनः ॥
इत्यन्योन्यंश्रितोलोकोभाग्यैर्जयपराजयैः ॥ ७८ ॥ एवंवस्त्रयुगंराज्ञांप्रस्थमात्राम्बुभोजनम् ॥ यानंशय्यासनंचैवशेषंदुःखायकेवलम् ॥ ७९ ॥ सप्त
मेचापिभवनेखट्वामात्रपरिग्रहः ॥ उदकुम्भसहस्रेभ्यःक्लेशायासप्रविस्तरः ॥१८०॥ प्रत्यूषेतूर्यनिर्घोषःसमंपुरनिवासिभिः॥राज्येऽभिमानमात्रंहिममेदं
वाद्यतेगृहे ॥ ८१ ॥ सर्वमाभरणंभारःसर्वमालेपनंमलम् ॥ सर्वप्रलपितंगीतंनृत्यमुन्मत्तचेष्टितम् ॥ ८२ ॥ इत्येवंराज्यसम्भोगैःकुतःसौख्यंविचा
रतः ॥ नृपाणांविग्रहेचिन्तावान्योन्यविजिगीषया ॥ ८३ ॥ प्रायेणश्रीमदालेपान्नहुषाद्यामहानृपाः ॥ स्वर्गंप्राप्तानिपतिताःकःश्रियाविन्दते
सुखम् ॥ ८४ ॥ स्वर्गेऽपिचकुतःसौख्यंदृष्ट्वादीप्तांपरश्रियम् ॥ उपर्युपरिदेवानामन्योन्यातिशयस्थिताम् ॥ ८५ ॥ नरैःपुण्यफलंस्वर्गेमूलच्छेदे
नभुज्यते ॥ नचान्यत्क्रियतेकर्मसोऽत्रदोषःसुदारुणः ॥ ८६ ॥ छिन्नमूलतरुर्यद्वद्दिवसैःपततिक्षितौ ॥ पुण्यस्यसंक्षयात्तद्वन्निपतन्तिदिवौकसः
॥ ८७ ॥ सुखाभिलाषनिष्ठानांसुखभोगादिसम्भवैः ॥ अकस्मात्पतितंदुःखंकष्टंस्वर्गेदिवौकसाम् ॥ ८८ ॥ इतिस्वर्गेऽपिदेवानांनास्तिसौख्यंवि
चारतः ॥ क्षयश्चविषयासिद्धौस्वर्गेभोगायकर्मणाम् ॥ ८९ ॥ तत्रदुःखंमहत्कष्टंनरकाग्निषुदेहिनाम् ॥ घोरैश्चविविधैर्भावैर्वाङ्मनःकायसम्भवैः
॥ १९० ॥ कुठारच्छेदनंतीव्रंवल्कलानांचतक्षणम् ॥ पर्णशाखाफलानांचपातश्चण्डेनवायुना ॥ ९१ ॥ उन्मूलनान्नदीभिश्चगजैरन्यैश्चदेहिभिः ॥
दावाग्निहिमशोषैश्चदुःखंस्थावरजातिषु ॥ ९२ ॥ तद्वद्भुजङ्गसर्पाणांक्रोधेदुःखंचदारुणम् ॥ दुष्टानांघातनंलोकेपाशेनचनिबन्धनम् ॥ ९३ ॥ अकस्मा
जन्ममरणंकीटानांचमुहुर्मुहुः ॥ सरीसृपनिकायानामेवंदुःखान्यनेकधा ॥ ९४ ॥ पशूनामात्मशमनंदण्डताडनमेवच ॥ नासावेधेनसन्त्रासःप्रतोदेन

१ 'यस्य' इ॰ पा॰। २ 'कालं यान्ति सुरा सर्वे प्रतिमानेन वर्जिताः' इ॰ पा॰। ३ 'सार्वभौमोऽपि भवति श्रद्धामात्रपरिग्रहः' । इ॰ पा॰।

सुताडनम् ॥ ९५ ॥ वेत्रकाष्ठादिनिगडैरङ्कुशेनाङ्गबन्धनम् ॥ भावेनमनसाक्लेशैर्भिक्षायुवादिपीडनम् ॥ ९६ ॥ आत्मयूथवियोगेश्चबलान्नयनबन्धने॥
पशूनांसन्तिकायानामेवंदुःखान्यनेकशः ॥ ९७ ॥ वर्षाशीतातपाद्दुःखंसुकष्टंग्रहपक्षिणाम् ॥ क्लेशमानातिकायानामेवंदुःखान्यनेकधा ॥ ९८ ॥
गर्भवासेमहद्दुःखंजन्मदुःखंतथानृणाम् ॥ सुबाल्यदुःखंचाज्ञानंकौमारेगुरुशासनम् ॥ ९९ ॥ यौवनेकामरागाभ्यांदुःखंचैवेर्ष्ययापुनः ॥ कृषिवाणि
ज्यसेवाद्यैर्गोरक्षादिककर्मभिः ॥ २०० ॥ वृद्धभावेचजरयाव्याधिभिश्चप्रपीडनात् ॥ मरणेचमहद्दुःखंप्रार्थनायांततोऽधिकम् ॥ १ ॥ राजाग्निजलदा
घातचौरशत्रुभयंमहत् ॥ अर्थस्यार्जनरक्षायांभयंनाशेव्ययेपुनः ॥ २ ॥ कार्पण्यंमत्सरोदम्भोधनाधिक्येभयंमहत् ॥ अकार्येसम्प्रवृत्तिश्चदुःखानिध
निनांसदा ॥ ३ ॥ भृत्यवृत्तिःकुसीदंचदासत्वंपरतन्त्रता ॥ इष्टानिष्टाभियोगश्चसंयोगाश्चसहस्रशः ॥ ४ ॥ दुर्भिक्षंदुर्भगत्वंचमूर्खत्वंचदरिद्रता ॥
अधरोत्तरभागश्चनारकंराजविक्रमम् ॥ ५ ॥ अन्योन्याभिभवंदुःखमन्योन्यतोभयंमहत् ॥ अन्योन्याच्चप्रकोपश्चराज्ञोदुःखंमहीभृताम् ॥ ६ ॥
अनित्यतात्रभावानांकृतकाम्यस्यदेहिनः ॥ अन्योन्यमर्मभेदाच्चअन्योन्यकरपीडनात् ॥ ७ ॥ लुब्धाश्चपापभेदेनअन्योन्यस्यचभक्षणम् ॥ इत्ये
वमादिभिर्दुःखैर्यस्माद्भीतंचराचरम् ॥ ८ ॥ निरयादिमनुष्यान्तंतस्मात्सर्वंत्यजेद्बुधः ॥ स्कन्धात्स्कन्धेनयन्भारंविश्राममन्यतेयथा ॥ ९ ॥ तद्व
त्सर्वमिदंलोकेदुःखंदुःखेनशाम्यति ॥ अन्योन्यातिशयोपेताःसर्वदाभोगसम्प्लवाः ॥२१०॥ धर्मक्षयाच्चदेवानांदिविदुःखमवस्थितम् ॥नानायोनिसह
स्रेषुसम्भवःपुण्यसंक्षयात् ॥ ११ ॥ रोगाश्चविविधाकारादेवलोकेऽपिसंस्मृताः ॥ यज्ञस्यहिशिरश्छिन्नमश्विभ्यांसंहितंपुनः ॥१२॥ तेनदोषेणयज्ञ
स्यशिरोरोगःसदैवहि ॥ मार्तण्डभानोःकुष्ठंचवरुणस्यजलोदरम् ॥ १३ ॥ पूष्णोदशनवैकल्यंभुजस्तम्भःशचीपतेः ॥ सुमहान्क्षयरोगश्चसोमस्यपरि
कीर्तितः ॥ १४ ॥ ज्वरश्चसुमहानासीद्दक्षस्यापिप्रजापतेः ॥ कल्पेकल्पेचदेवानांमहतामपिसंक्षयः ॥ १५ ॥ परार्धद्वयकालान्तेब्रह्मणश्चाप्यनित्य
ता ॥ दक्षस्यदुहितांपौत्रींब्रह्माकामितवान्पुनः ॥ १६ ॥ क्रोधेनचजयांदेवींयोगज्ञांशप्तवान्प्रभुः ॥ कामक्रोधौस्थितौयत्रतत्रदोषास्तदात्मकाः ॥१७॥
दुःखानिचसमस्तानिसंस्थितानिनसंशयः ॥ विशीर्णंजन्ममरणंसर्वाशित्वंहविर्भुजः ॥ १८ ॥ स्त्रीवधःकामसक्तिश्चसारथ्यंपाण्डवेबले ॥ रुद्रेणत्रिपु
रंदग्धंदक्षयज्ञोविनाशितः ॥ १९ ॥ स्कन्दस्यजन्मवैशुक्रात्क्रीडादीनांसहस्रशः ॥ एवंत्रयोऽपिरागाद्यैर्दोषैर्देवाःसमन्विताः॥ २२० ॥एभ्यःपरःप्रभुः
शान्तःपरिपूर्णःसमुक्तिदः ॥ एवमेतज्जगत्सर्वमन्योन्यार्तिःयेस्थितम् ॥ २१ ॥ दुःखैराकुलितंज्ञात्वानिर्वेदंपरमंव्रजेत् ॥ निर्वेदाच्चविरागःस्याद्विरा
गाज्ज्ञानसम्भवः ॥ २२ ॥ ज्ञानेनतत्परंज्ञानंशिवंमुक्तिमवाप्नुयात् ॥ समस्तदुःखनिर्मुक्तःस्वस्थात्मासुखीसदा ॥ सर्वज्ञःपरिपूर्णश्चमुक्तइत्यभिधी

यते ॥ २३ ॥ मातलिरुवाच ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥ धर्माधर्मविवेकोहिसर्वज्ञानसमुद्भवः ॥ २४ ॥ इन्द्रलोकेप्रगन्तव्यंदेवरा
जस्यशासनात् ॥२२५॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेपितृमातृतीर्थमाहात्म्येषट्षष्टितमोऽध्यायः ॥६६॥ ययातिरुवाच॥अस्मद्भाग्यप्रं
सङ्गेनभवतोदर्शनंमम ॥ सञ्जातंशक्रसंवाहएतच्छ्रेयोममातुलम् ॥ १ ॥ मानवामर्त्यलोकेचपापंकुर्वन्तिदारुणम् ॥ तेषांकर्मविपाकंचमातलेवदसाम्प्र
तम् ॥ २ ॥ मातलिरुवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिपापाचारस्यलक्षणम् ॥ श्रुतेसतिमहज्ज्ञानमत्रलोकेप्रजायते ॥ ३ ॥ वेदनिन्दांप्रकुर्वन्तिब्रह्माचा
रस्यकुत्सनम् ॥ महापातकमेवापिज्ञातव्यंज्ञानपण्डितैः ॥ ४ ॥ साधूनामपिसर्वेषांयःपीडांहिसमाचरेत् ॥ महापातकमेवापिप्रायश्चित्तेनहि
व्रजेत् ॥ ५ ॥ कुलाचारंपरित्यज्यअन्याचारंव्रजन्तिच ॥ एतच्चपातकंघोरंकथितंकृत्यवेदिभिः ॥ ६ ॥ मातापित्रोश्चयानिन्दाताडनंभगि
नीषुच ॥ पितृष्वसुर्निन्दनंचतदेवपातकंध्रुवम् ॥ ७ ॥ सम्प्राप्तेश्राद्धकालेऽपिपञ्चक्रोशान्तरेस्थितम् ॥ जामातरंपरित्यज्यतथाचदुहितुःसुतम्
॥ ८ ॥ स्वसारंचैवस्वस्रीयंपरित्यज्यप्रवर्तते ॥ कामात्क्रोधाद्भयाद्वापिअन्यंभोजयतेयदा ॥ ९ ॥ पितरोनैवभुञ्जन्तिदेवाश्चैवनभुञ्जते ॥
एतच्चपातकंतस्यपितृघातसमंकृतम् ॥ १० ॥ दानकालेऽपिसम्प्राप्तेआगतेब्राह्मणेकिल ॥ भूरिदानंपरित्यज्यकतिभ्योहिप्रदीयते ॥ ११ ॥
एकस्मैदीयतेदानमन्येभ्योऽपिनदीयते ॥ एतच्चपातकंघोरंदानभ्रंशकरंस्मृतम् ॥ १२ ॥ यजमानगृहेसेवासंस्थितान्ब्राह्मणान्निजान् ॥
परित्यज्यहियद्दानंनदानस्यचलक्षणम् ॥ १३ ॥ समाश्रितंहियंविप्रंधर्माचारसमन्वितम् ॥ सर्वोपायैःसुपुष्येत्तंसुदानैर्बहुभिर्नृप ॥ १४ ॥ तंसम
भ्यर्च्यविद्वांसंप्राप्तंविप्रंसदार्हयेत् ॥ तंहित्यक्त्वाददेद्दानमन्यस्मैब्राह्मणायवै ॥ १५ ॥ दत्तंहुतंभवेत्तस्यनिष्फलंनात्रसंशयः ॥ ब्राह्मणःक्षत्रियोवैश्यः
शूद्रश्चापिचतुर्थकः ॥ १६ ॥ पुण्यकालेषुसर्वेषुसंश्रितंपूजयेद्द्विजम् ॥ मूर्खंवापिहिविद्वांसंतस्यपुण्यफलंशृणु ॥ १७ ॥ अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलंत
स्यप्रजायते ॥ कस्माद्धिकारणाद्राजञ्छक्यंप्राप्यनकारयेत्॥ १८ ॥ अन्योविप्रःसमायातस्तत्कालंश्राद्धकर्मणि ॥ उभौतौपूजयेत्तत्रभोजनाच्छाद
नैस्ततः ॥ १९ ॥ ताम्बूलदक्षिणाभिश्चपितरस्तस्यहर्षिताः ॥ श्राद्धभुक्तायदातव्यंसदादानंचदक्षिणा ॥ २० ॥ नददेच्छ्राद्धकर्तायोगोहत्यादिस
मंभवेत् ॥ द्वावेतौपूजयेत्तस्माच्छ्रद्धयानृपसत्तम ॥ २१ ॥ निर्द्धनत्वप्रभावाद्धैतमेकंहिप्रपूजयेत् ॥ व्यतीपातेपिऽसम्प्राप्तेवैधृतौचनृपोत्तम ॥ २२ ॥
अमावास्यांतथाराजन्क्षयाहेऽपरपक्षके ॥ श्राद्धमेवंप्रकर्तव्यंब्राह्मणादित्रिवर्णकैः ॥ २३ ॥ यज्ञेतथामहाराजऋत्विजश्चप्रकारयेत् ॥ तथाविप्राःप्रक
र्तव्याःश्राद्धदानायसर्वदा ॥ २४ ॥ अविज्ञातःप्रकर्तव्योब्राह्मणोनैवजानता ॥ यस्यापिज्ञायतेवंशःकुलंत्रिपुरुषंतथा ॥ २५ ॥ आचारश्चतथाराजं

स्तंविप्रंसन्निमन्त्रयेत् ॥ कुलंनज्ञायतेयस्यआचारेणविचारयेत् ॥ २६ ॥ श्राद्धदानेप्रकर्तव्येविशुद्धोमूर्खएवहि ॥ अविज्ञातोभवेद्विप्रोवेदवेदाङ्गपारगः ॥ २७ ॥ श्राद्धदानंप्रकर्तव्यंतस्माद्विप्रंनिमन्त्रयेत् ॥ आतिथ्यंतुप्रकर्तव्यमपूर्वंनृपसत्तम ॥ २८ ॥ अन्यथाकुरुतेपापीसयातिनरकंध्रुवम् ॥ तस्माद्विप्रःप्रकर्तव्योदानेश्राद्धेचपर्वसु ॥ २९ ॥ आदौपरीक्षयेद्विप्रंश्राद्धेदानेप्रकारयेत् ॥ नाश्नन्तितस्यवैगेहेपितरोविप्रवर्जिताः ॥३० ॥ शापंदत्त्वाततोयान्तिश्राद्धाद्विप्रविवर्जितात् ॥ महापापीभवेत्सोऽपिब्रह्महासचकथ्यते ॥ ३१ ॥ पैत्राचारंपरित्यज्ययोवर्ततेनरोत्तम ॥ महापापीसविज्ञेयःसर्वधर्मबहिष्कृतः ॥ ३२ ॥ येत्यजन्तिशिवाचारंवैष्णवंभोगदायकम् ॥ निन्दन्तिब्राह्मणंधर्मंविज्ञेयाःपापवर्द्धनाः ॥ ३३ ॥ येत्यजन्तिशिवाचारंशिवभक्तान्द्विषन्तिच ॥ हरिंनिन्दन्तियेपापाब्रह्मद्वेषकराःसदा ॥ ३४ ॥ आचारनिन्दकायेतेमहापातककृत्तमाः ॥ आद्यंपूज्यंपरंज्ञानंपुण्यंभागवतंतथा ॥३५॥ वैष्णवंहरिवंशंवामत्स्यंवाकूर्ममेवच ॥ पाद्मंवायेपूजयन्तितेपांश्रेयोवदाम्यहम्॥ ३६ ॥ प्रत्यक्षंतेनवैदेवःपूजितोमधुसूदनः ॥ तस्मात्प्रपूजयेज्ज्ञानंवैष्णवंविष्णुवल्लभम् ॥ ३७ ॥ देवस्थानेचनित्यंवैवैष्णवंपुस्तकंनृप ॥ तस्मिन्प्रपूजितेविप्रपूजितश्कमलापतिः ॥ ३८ ॥ असम्पूज्यहरेर्ज्ञानंयेऽधीयतेलिखन्तिच ॥ अज्ञायतत्प्रयच्छन्तिशृण्वन्त्युच्चारयन्तिच ॥ ३९ ॥ विक्रीडन्तिचलोभेनकुज्ञाननियमेनच ॥ असंस्कृतप्रदेशेषुयथेष्टंस्थापयन्तिच ॥ ४० ॥ हरिज्ञानंयथाक्षेमंप्रत्यक्षाच्चप्रकाशयेत् ॥ अधीतेचसमर्थश्चयःप्रमादंकरोतिच ॥ ४१ ॥ अशुचिश्चाशुचौस्थानेयःप्रवक्तिशृणोतिच॥ इतिसर्वंसमासेनज्ञाननिन्दासमंस्मृतम् ॥४२॥ गुरुपूजामकृत्वैवयःशास्त्रंश्रोतुमिच्छति ॥ नकरोतिचशुश्रूषामाज्ञाभङ्गंचभावतः ॥४३॥ नाभिनन्दतितद्वाक्यमुत्तरंसम्प्रयच्छति ॥ गुरुकर्मणिसाध्येचतदुपेक्षांकरोतिच ॥ ४४ ॥ गुरुमार्तमशक्तंचविदेशंप्रस्थितंतथा ॥ अरिभिःपरिभूतंवायःसन्त्यजतिपापकृत् ॥ ४५ ॥ पठमानंपुराणंतुनस्यपापंवदाम्यहम् ॥ कुम्भीपाकेवसेत्तावद्यावदिन्द्राश्चतुर्दश ॥ ४६ ॥ पठमानंगुरुंयोहिउपेक्षयतिपापधीः ॥ तस्यापिपातकंघोरंचिरंनरकदायकम् ॥४७॥ भार्यापुत्रेषुमित्रेषुयश्चावज्ञांकरोतिच ॥ इत्येतत्पातकंज्ञेयंगुरुनिन्दासमंमहत् ॥४८॥ ब्रह्महास्वर्णस्तेयीचसुरापीगुरुतल्पगः ॥ महापातकिनश्चैतेतत्संयोगीचपञ्चमः ॥ ४९ ॥ क्रोधाद्द्वेषाद्भयाल्लोभाद्ब्राह्मणस्यविशेषतः ॥ मर्मातिकृन्तकोयश्चब्रह्मघ्नःसप्रकीर्तितः ॥ ५० ॥ ब्राह्मणंयःसमाहूययाचमानमकिञ्चनम् ॥ पश्चान्नास्तीतियोब्रूयात्सचवैब्रह्महानृप ॥ ५१ ॥ यस्तुविद्याभिमानेननिस्तेजयतिवैद्विजम् ॥ उदासीनंसभामध्येब्रह्महासप्रकीर्तितः ॥५२॥ मिथ्यागुणैरथात्मानंनयत्युत्कर्षतांपुनः ॥ गुरुंविरोधयेद्यस्तुसचवैब्रह्महा

१ 'विक्रीणन्ति' च इ० पा० ।

स्मृतः ॥ ५३ ॥क्षुत्तृषाततदेहानामन्नभोजनमिच्छताम् ॥ यःसमाचरतेविघ्नंतमाहुर्ब्रह्मघातकम् ॥ ५४ ॥ पिशुनःसर्वलोकानांरन्ध्रान्वेषणतत्परः ॥
उद्वेजनकरःक्रूरःसचवैब्रह्महास्मृतः ॥ ५५ ॥ देवद्विजगवांभूमिंपूर्वदत्तांहरेत्तुयः ॥ प्रनष्टामपिकालेनतमाहुर्ब्रह्मघातकम् ॥५६॥ द्विजवित्तापहरणंन्या
सेनसमुपार्जितम् ॥ ब्रह्महत्यासमंज्ञेयंतस्यपातकमुत्तमम् ॥ ५७ ॥ अग्निहोत्रंपरित्यज्यपञ्चयज्ञादिकर्मच ॥ मातापित्रोर्गुरूणांचकूटसाक्ष्यंचयश्च
रेत् ॥ ५८ ॥ अप्रियंशिवभक्तानामभक्ष्याणांचभक्षणम् ॥ वनेनिरपराधानांप्राणिनांचप्रमारणम् ॥ ५९ ॥ गवांगोष्ठेवनेचाग्नेःपुरेग्रामेचदीपनम्॥
इतिपापानिघोराणिसुरापानसमानितु ॥ ६० ॥ दीनसर्वस्वहरणंपरस्त्रीगजवाजिनाम् ॥ गोभूरजतवस्त्राणामोषधीनांरसस्यच ॥ ६१ ॥ च
न्दनागुरुकर्पूरकस्तूरीपट्टवाससाम् ॥ परन्यासापहरणंरुक्मस्तेयसमंस्मृतम् ॥ ६२ ॥ कन्यायावरयोग्यायाअदानंसदृशेवरे ॥ पुत्रमित्रकल
त्रेषुगमनंभगिनीषुच ॥ ६३ ॥ कुमारीसाहसंघोरमन्त्यजस्त्रीनिषेवणम् ॥ सवर्णायाश्चगमनंगुरुतल्पसमंस्मृतम् ॥ ६४ ॥ महापातकतुल्या
निपापान्युक्तानियानितु ॥ तानिपातकसंज्ञानितन्न्यूनमुपपातकम् ॥ ६५ ॥ द्विजायार्थंप्रतिज्ञायनप्रयच्छतियःपुनः ॥ तत्रविस्मरतेविप्रस्तु
ल्यंतदुपपातकम् ॥ ६६ ॥ द्विजद्रव्यापहरणंमर्यादायाव्यतिक्रमम् ॥ अतिमानातिकोपश्चदाम्भिकत्वंकृतघ्नता ॥ ६७ ॥ अन्यत्रविषया
सक्तिःकार्पण्यंशाठ्यमत्सरम् ॥ परदाराभिगमनंसाध्वीकन्याभिदूषणम् ॥ ६८ ॥ परिवित्तिःपरिवेत्तायथाचपरिविद्यते ॥ तयोर्दानंचकन्यायास्तयो
रेवचयाजनम् ॥ ६९ ॥ पुत्रमित्रकलत्राणामभावेस्वामिनस्तथा ॥ भार्याणांचपरित्यागःसाधूनांचतपस्विनाम् ॥ ७० ॥ गवांक्षत्रियवैश्यानांस्त्री
शूद्राणांचघातनम् ॥ शिवायतनवृक्षाणांपुष्पारामविनाशनम् ॥ ७१ ॥ यःपीडामाश्रमस्थानामाचरेदल्पिकामपि ॥तद्भृत्यपरिवर्गस्यपशुधान्यवन
स्यच ॥ ७२ ॥ वस्त्रधान्यपशुस्तेयमयाज्यानांचयाजनम् ॥ यज्ञारामतडागानांदारापत्यस्यविक्रयः ॥७३ ॥ तीर्थयात्रोपवासानांव्रतानांचसुकर्म
णाम्॥स्त्रीधनान्युपजीवन्तिस्त्रीभवाद्यन्नजीविताः ॥७४ ॥स्वधर्मंविक्रयाद्यस्तुअधर्मंवर्णतेनरः ॥परदोषप्रवादीचपरच्छिद्रावलोककः ॥७५॥ परद्रव्या
भिलाषीचपरदारावलोककः ॥ एतेगोघ्नसमानाश्चज्ञातव्यानृपनन्दन ॥ ७६ ॥ यःकर्तासर्वशास्त्राणांगोहर्तागोश्वविक्रयी ॥ निर्दयोऽतीवभृत्येषुपशूनां
दमकश्चयः ॥ ७७ ॥ मिथ्याप्रवदतेवाचमाकर्णयतियःपरैः ॥ स्वामिद्रोहीगुरुद्रोहीमायावीचपलःशठः ॥ ७८ ॥ योभार्यापुत्रमित्राणिबालवृद्धकृशा
तुरान् ॥ भृत्यानतिथिबन्धूंश्चत्यक्त्वाऽश्नातिबुभुक्षितान् ॥७९ ॥ यस्तुमृष्टंसमश्नातिनोवाप्यन्नंददातिच ॥ पृथक्पाकीसविज्ञेयोब्रह्मवादिषुगर्हितः ॥
॥ ८० ॥ नियमान्स्वयमादाययेत्यजन्त्यजितेन्द्रियाः ॥ प्रव्रज्यागमितायैश्चसंयुक्तायेचमद्यपैः ॥८१॥ येचापिक्षयरोगार्तागांपिपासाक्षुधातुराम्॥

नपालयन्तियत्नेनतंगोघ्नानारकाःस्मृताः ॥ ८२ ॥ सर्वपापरतायेचचतुष्पात्क्षेत्रभेदकाः ॥ साधून्विप्रान्गुरूंश्चैवयश्चगांहिप्रताडयेत् ॥ ८३ ॥
येताडयन्त्यदोषांचनारींसाधुपदेस्थिताम् ॥ आलस्यबद्धसर्वाङ्गोयःस्वपितिमुहुर्मुहुः ॥ ८४ ॥दुर्बलांश्चनपुष्णन्तिनष्टान्नान्वेषयन्तिच ॥ पीडयन्त्य
तिभारेणसक्षतान्वाहयन्तिच ॥ ८५ ॥ सर्वपापरतायेचसंयुक्तायचभुञ्जते ॥ भग्नाङ्गींक्षतरोगार्तांगोरूपांचक्षुधातुराम् ॥ ८६ ॥ नपालयन्तियत्नेन
तेजनानारकाःस्मृताः ॥ वृषाणांवृषणौयेचपापिष्ठाघातयन्तिच ॥ ८७ ॥ वाधयन्तिचगोवत्सान्महानारकिणोनराः ॥ आशयासमनुप्राप्तंक्षुत्तृषाश्रम
पीडितम् ॥ ८८ ॥ यचातिथिंनमन्यन्तेतेवैनिरयगामिनः ॥ अनाथंविकलंदीनंबालंवृद्धंभृशातुरम् ॥ ८९ ॥ नानुकम्पन्तियेमूढास्तेयान्तिनरकार्ण
वम् ॥ अजाविकोमाहिषिकोयःशूद्रावृषलीपतिः ॥ ९० ॥ शूद्रोविप्रस्यक्षत्रस्ययआचारेणवर्तते ॥ शिल्पिनःकारवोवैद्यास्तथादेवलकानराः ॥
॥ ९१ ॥ भृतकामात्यकर्माणःसर्वेनिरयगामिनः ॥ यश्चोदितमतिक्रम्यस्वेच्छयाआहरेत्करम् ॥ ९२ ॥ नरकेषुसपच्येतयश्चदण्डंवृथानयेत् ॥
उत्कोचकैरधिकृतैस्तस्करैश्चप्रपीड्यते ॥ ९३ ॥ यस्यराज्ञःप्रजाराज्येपच्यतेनरकेषुसः ॥ येद्विजाःप्रतिगृह्णन्तिनृपस्यान्यायवर्तिनः ॥ ९४ ॥ प्रया
न्तितेऽपिघोरेषुनरकेषुनसंशयः ॥ पारदारिकचौराणांयत्पापंपार्थिवस्यच ॥ ९५ ॥ भवत्यरक्षतोघोरोराज्ञस्तस्यपरिग्रहः ॥ अचौरंचौरवद्यश्चचौरं
चाचौरवत्पुनः ॥ ९६ ॥ अविचार्यनृपःकुर्यात्सोऽपिवैनरकंव्रजेत् ॥ घृततैलान्नपानादिमधुमांससुरासवम् ॥ ९७ ॥ गुडेक्षुक्षीरशाकादिदधिमूलफ
लानिच ॥ तृणकाष्ठपुष्पपत्रंकांस्यंरजतमेवच ॥ ९८ ॥ उपानच्छत्रकटकशिबिकामासनंमृदु ॥ ताम्रंसीसंत्रपुकांस्यंशङ्खाद्यंचजलोद्भवम् ॥ ९९ ॥
वादित्रंवेणुवंशाद्यंगृहोपस्करणानिच ॥ ऊर्णाकार्पासकौशेयरङ्गपट्टोद्भवानिच ॥१००॥ तूलंसूक्ष्माणिवस्त्राणियेलोभेनहरन्तिच ॥ एवमादीनिचान्या
निद्रव्याणिविविधानिच ॥१॥ नरकेषुध्रुवंगच्छेदपहृत्याल्पकान्यपि ॥ यद्वातद्वापरद्रव्यमपिसर्षपमात्रकम् ॥ २ ॥ अपहृत्यनरोयातिनरकेनात्रसंश
यः ॥ बह्वल्पकाद्यपितथापरस्यममताकृतम् ॥ ३ ॥ अपहृत्यनरोयातिनरकेनात्रसंशयः ॥ एवमाद्यैर्नरःपापैरुत्क्रान्तिसमनन्तरम् ॥ ४ ॥ शरीर
घातनार्थायपूर्वाकारमवाप्नुयात् ॥ यमलोकंव्रजन्त्येतेशरीरस्थायमाज्ञया ॥ ५ ॥ यमदूतैर्महाघोरैर्नीयमानाःसुदुःखिताः ॥ देवतिर्यङ्मनुष्याणाम
धर्मनियतात्मनाम् ॥ ६ ॥ धर्मराजःस्मृतःशास्तासुघोरैर्विविधैर्वधैः ॥ विनयाचारयुक्तानांप्रमादान्मलिनात्मनाम् ॥ ७ ॥ प्रायश्चित्तैर्गुरुःशास्ता
नचतैरीक्ष्यतेयमः ॥ पारदारिकचौराणामन्यायव्यवहारिणाम् ॥ ८ ॥ नृपतिःशासकःप्रोक्तःप्रच्छन्नानांचधर्मराट् ॥ तस्मात्कृतस्यपापस्य
प्रायश्चित्तंसमाचरेत् ॥ ९ ॥ नाभुक्तस्यान्यथानाशःकल्पकोटिशतैरपि ॥ यःकरोतिस्वयंकर्मकारयेद्वानुमोदयेत् ॥ ११० ॥ कायेनमनसा

वाचातस्यत्राधोगतिःफलम् ॥ इतिसंक्षेपतःप्रोक्ताःपापभेदास्त्रिधाऽधुना ॥ ११ ॥ कथ्यन्तेगतयश्चित्रानराणांपापकर्मणाम् ॥ एतत्तेनृपतेऽधर्म
फलंप्रोक्तंसुविस्तरात् ॥ १२ ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितन्मेब्रूहिनरोत्तम ॥ अधर्मस्यफलंप्रोक्तंधर्मस्यापिवदाम्यहम् ॥ १३ ॥ इत्युक्त्वामातलि
स्तत्रराजानंसर्ववत्सलम् ॥ तस्मिन्धर्मप्रसङ्गेनइत्याख्यातंमहात्मना ॥ १४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययाति
चरित्रेसप्तषष्टितमोऽध्यायः ॥ ६७ ॥ ययातिरुवाच ॥ अधर्मस्यफलंसूतश्रुतंसर्वमयाविभो ॥ धर्मस्यापिफलंब्रूहिश्रोतुंकौतूहलंमम ॥ १ ॥
मातलिरुवाच ॥ अथपापैरिमेयान्तियमलोकंचतुर्विधाः ॥ सन्त्रासजननंघोरंविवशाःसर्वदेहिनः ॥ २ ॥ गर्भस्थैर्जायमानैश्चबालैस्तरुणम
ध्यमैः ॥ पुंस्त्रीनपुंसकैर्वृद्धैर्यातव्यंजन्तुभिस्ततः ॥ ३ ॥ शुभाशुभफलंतत्रदेहिनांप्रविचार्यते ॥ चित्रगुप्तादिभिःसर्वैर्मध्यस्थैःसर्वदर्शिभिः
॥ ४ ॥ नतेऽत्रप्राणिनःसन्तियेनयान्तियमक्षयम् ॥ अवश्यंहिकृतंकर्मभोक्तव्यंतद्विचारितम् ॥ ५ ॥ येतत्रशुभकर्माणःसौम्यचित्तादया
न्विताः ॥ तेनरायान्तिसौम्येनपथायमनिकेतनम् ॥ ६ ॥ यःप्रदद्याच्चविप्राणामुपानत्काष्ठपादुके ॥ सविमानेनमहतासुखंयातियमालयम् ॥ ७ ॥
छत्रदानेनगच्छन्तिपथासाभ्रेणदेहिनः ॥ दिव्यवस्त्रपरीधानायान्तिवस्त्रप्रदायिनः ॥ ८ ॥ शिबिकायाःप्रदानेनविमानेनसुखंव्रजेत् ॥ सुखासन
प्रदानेनसुखंयान्तियमालयम् ॥ ९ ॥ आरामकर्ताछायासुशीतलासुसुखंव्रजेत् ॥ यान्तिपुष्पकयानेनपुष्पारामप्रदायिनः ॥ १० ॥ देवायतनकर्ता
चयतीनामाश्रमस्यच ॥ अनाथमण्डपानांचक्रीडन्यातिगृहोत्तमैः ॥ ११ ॥ देवाग्निगुरुविप्राणांमातापित्रोश्चपूजकः ॥ १२ ॥ विप्रेषुदीनेषुगुणान्वि
तेषुयच्छ्रद्धयास्वल्पमपिप्रदत्तम् ॥ तत्सर्वकामान्समुपैतिलोकेश्राद्धेचदानंप्रवदन्तिसन्तः ॥१३॥ श्रद्धादानेनविज्ञेयमपिवालाग्रमात्रकम् ॥ यत्पात्रा
दिचतुष्टयंश्रद्धातेषुसदाममम ॥१४॥ श्रद्धीयतेसदातस्माच्छ्रद्धायास्तत्फलंभवेत् ॥ गुणान्वितेषुदीनेषुयच्छत्त्यावसथान्यपि ॥१५॥ सप्रयातिसर्वका
मंस्थानंपैतामहंनृप॥श्रद्धयायेनविप्रायदत्तंकाकिणिमात्रकम् ॥१६॥ सस्याद्दिव्यातिथिर्भूपदेवानांकीर्तिवर्धनः ॥ तस्माच्छ्रद्धान्वितैर्देयंतत्फलंभवति
ध्रुवम् ॥१७॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातृपितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेऽष्टषष्टितमोऽध्यायः ॥६८॥ मातलिरुवाच॥अथधर्माःशि
वेनोक्ताःशिवधर्मागमोत्तमाः ॥ ज्ञेयाबहुविधास्तेचकर्मयोगप्रभेदतः॥१॥हिंसादिदोषनिर्मुक्ताःक्लेशायासविवर्जिताः॥सर्वभूतहिताःशुद्धाःसूक्ष्मायासा ॥ ७१ ॥
महत्फलाः ॥ २ ॥ अनन्तशाखाकलिताःशिवमूलैकसंश्रिताः ॥ ज्ञानध्यानसुपुष्पाढ्याःशिवधर्माःसनातनाः ॥ ३ ॥ धारयन्तिशिवंयस्माद्धार्यते
शिवभाषितैः ॥ शिवधर्माःस्मृतास्तस्मात्संसारार्णवतारकाः ॥ ४ ॥ तथाऽहिंसाक्षमासत्यंह्रीःश्रद्धेन्द्रियसंयमः ॥ दानमिज्यातपोदानंदशकंधर्मसा

धनम् ॥ ५ ॥ अथव्यस्तैःसमस्तैर्वाशिवधर्मैरनुष्ठितैः ॥ शिवैकरस्यसम्प्राप्तैर्गतिरेकैवकल्पिता ॥ ६ ॥ यथाभूःसर्वभूतानांस्थानंसाधारणंस्मृतम् ॥
तत्तथाशिवभक्तानांतुल्यंशिवपुरंस्मृतम् ॥७ ॥ यथेहसर्वभूतानांभोगाःसातिशयाःस्मृताः ॥ नानापुण्यविशेषेणभोगाःशिवपुरेतथा ॥ ८ ॥ शुभाशुभ
फलंचापिभुज्यतेसर्वदेहिभिः ॥ शिवधर्मस्यचैकस्यफलंतत्रोपभुज्यते ॥ ९ ॥ यस्ययादृग्भवेत्पुण्यंश्रद्धापात्रविशेषतः ॥ भोगाःशिवपुरेतस्यज्ञेयाः
सातिशयाःशुभाः॥ १० ॥ स्थानप्राप्तिःपरंतुल्याभोगाःशान्तिमयाःस्थिताः ॥ कुर्यात्पुण्यंमहत्तस्मान्महाभोगजिगीषया ॥ ११ ॥ सर्वातिशयमेवैकं
भावितंचसुरोत्तमैः ॥ आत्मभोगाधिपत्यंस्याच्छिवःसर्वजगत्पतिः ॥ १२ ॥ केचित्तत्रैवमुच्यन्तेज्ञानयोगरतानराः ॥ आवर्तन्तेपुनश्चान्येसंसारेभो
गतत्पराः ॥ १३ ॥ तस्माद्विमुक्तिमिच्छंस्तुभोगासक्तिंचवर्जयेत् ॥ विरक्तःशान्तिचित्तात्माशिवज्ञानमवाप्नुयात् ॥ १४ ॥येचापीशान्यहृदयायज
न्तीशंप्रसङ्गतः ॥तेषामपिददातीशःस्थानंभावानुरूपतः ॥१५ ॥ तत्रार्चयन्तियेरुद्रंसकृदुच्छिन्नकल्मषाः ॥ तेषांपिशाचलोकेषुभोगानीशःप्रयच्छति
॥ १६ ॥ सन्तप्ताःदुःखभारेणम्रियन्तेसर्वदेहिनः ॥ अन्नदःपुण्यदःप्रोक्तःप्राणदश्चापिसर्वदः ॥ १७ ॥ तस्मादन्नप्रदानेनसर्वदानफलंलभेत् ॥ त्रैलोक्ये
यानिरत्नानिभोगस्त्रीवाहनानिच ॥ १८ ॥ अन्नदानप्रदःसर्वमिहामुत्रफलंलभेत् ॥ यस्यान्नपानपुष्टाङ्गःकुरुतेपुण्यसञ्चयम् ॥ १९ ॥ अन्नप्रदातुस्त
स्यार्धंकर्तुश्चार्धंनसंशयः ॥ धर्मार्थकाममोक्षाणांदेहःपरमसाधनम् ॥ २० ॥ स्थितिस्तस्यान्नपानाभ्यामतस्तत्सर्वसाधनम् ॥ अन्नंप्रजापतिःसाक्षा
दन्नंविष्णुःशिवःस्वयम् ॥ २१ ॥ तस्मादन्नसमंदानंनभूतंनविष्यति ॥ त्रयाणामपिलोकानामुदकंजीवनंस्मृतम् ॥ २२ ॥ पवित्रमुदकंदिव्यंशुद्धंसर्व
रसायनम् ॥ अन्नपानाश्वगोवस्त्रशय्यामूत्रासनानिच ॥ २३ ॥ प्रेतलोकेप्रशस्तानिदानान्यष्टौविशेषतः ॥ एवंदानविशेषेणधर्मराजपुरंनरः ॥ २४ ॥
यस्माद्यातिसुखेनैवतस्माद्धर्मंसमाचरेत् ॥ येपुनःक्रूरकर्माणःपापादानविवर्जिताः ॥ २५ ॥ भुञ्जतेदारुणंदुःखंनरकेनृपनन्दन ॥ तथासुखंप्रभुञ्जन्ति
दानकर्तारएवतु ॥ २६ ॥ तेषांतुसम्भवेत्सौख्यंकर्मयोगरतात्मनाम् ॥ अप्रमेयगुणैर्दिव्यैर्विमानैःसर्वकामकैः ॥ २७ ॥ असङ्ख्यैस्तत्पुरंव्याप्तंप्राणि
नामुपकारकैः ॥ सहस्रसोमदिव्यंवासूर्यतेजःसमप्रभम् ॥ २८ ॥ रुद्रलोकमितिप्रोक्तमशेषगुणसंयुतम् ॥ सर्वेषांशिवभक्तानांतत्पुरंपरिकीर्तितम्॥ २९ ॥
रुद्रक्षेत्रेमृतानांचजङ्गमस्थावरात्मनाम् ॥ अप्येकदिवसंभक्त्यायःपूजयतिशङ्करम् ॥३० ॥ सोऽपियातिशिवस्थानंकिंपुनर्बहुशोऽर्चयन् ॥ वैष्णवावि
ष्णुभक्ताश्चविष्णुध्यानपरायणाः ॥ ३१ ॥ तेऽपिगच्छन्तिवैकुण्ठेसमीपंदेवचक्रिणः ॥ ब्रह्मवादीचधर्मात्माब्रह्मलोकंप्रयातिसः ॥ ३२॥ पुण्यकर्तासुपु
ण्येनपुण्यलोकंप्रयातिच ॥ तस्मादीशेसदाभक्तिंभावयेदात्मनात्मनि ॥ ३३ ॥ हरौवापिमहाराजयुक्तात्माज्ञानवान्स्वयम् ॥ तस्मात्सर्वविचारेणभा

कम् ॥ ११ ॥ जन्मप्रभृतिमेकायःशतार्धाब्दंप्रयातिच ॥ तथापिंनूतनोभावःकायस्यापिप्रजायते ॥१२॥ ममकालोगतोदूतअब्दानांशतमुत्तमम् ॥ य
थाषोडशवर्षस्यकायःपुंसःप्रशोभते ॥ १३ ॥ यथामेशोभतेदेहोबलवीर्यसमन्वितः ॥ नैवग्लानिर्नमेहानिर्नश्रमोव्याधयोजरा ॥ १४ ॥ मातलेममका
योऽपिधर्मोत्साहेनवर्द्धते॥सर्वामृतमयंदिव्यमौषधंपरमौषधम् ॥ १५ ॥ पापव्याधिप्रणाशार्थंधर्माख्यंहिकृतम्पुरा ॥ तेनमेशोधितःकायोगतदोषस्तु
जायते ॥ १६ ॥ हृषीकेशस्यसन्ध्यानंनामोच्चारणमुत्तमम् ॥ एतद्रसायनंदूतनित्यमेवंकरोम्यहम् ॥ १७ ॥ तेनमेव्याधयोदोषाःपापाद्याःप्रलयंगताः॥
विद्यमानेहिंसंसारेकृष्णनाम्निमहौषधे ॥ १८ ॥ मानवामरणंयान्तिपापव्याधिप्रपीडिताः ॥ नपिबन्तिमहामूढाःकृष्णनामरसायनम् ॥ १९ ॥ तेन
ध्यानेनज्ञानेनपूजाभावेनमातले ॥ सत्येनदानपुण्येनममकायोनिरामयः ॥ २० ॥ पापद्वैरामयाःपीडाःप्रभवन्तिशरीरिणः ॥ पीडाभ्योजायतेमृत्युः
प्राणिनांनात्रसंशयः ॥ २१ ॥ तस्माद्धर्मःप्रकर्तव्यःपुण्यसत्याश्रयैर्नरैः ॥ पञ्चभूतात्मकःकायःशिरासन्धिविजर्जरः ॥ २२ ॥ एवंसन्धीकृतोमर्त्योहि
मकारीवटङ्कणैः॥ तत्रभातिमहानग्निर्द्धातुरेवचरःसदा ॥२३॥ शतखण्डमयेविप्रयःसंधत्तेसबुद्धिमान्॥हरेर्नाम्नाचदिव्येनसौभाग्येनापिपिप्पल ॥२४॥
पञ्चात्मकाहियेखण्डाःशतसन्धिविजर्जराः ॥ तेनसन्धारिताःसर्वेकायोधातुसमोभवेत् ॥ २५ ॥ हरेःपूजोपचारेणध्यानेननियमेनच ॥ सत्यभावे
नंदानेननूत्नःकायोविजायते ॥ २६ ॥ दोषान्नश्यन्तिकायस्यव्याधयःशृणुमातले ॥ बाह्याभ्यन्तरशौचंहिदुर्गन्धिर्नैवजायते ॥ २७ ॥ शुचिस्ततो
भवेत्सूतप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ नाहंस्वर्गंगमिष्यामिस्वर्गमत्रकरोम्यहम् ॥ २८ ॥ तपसाचैवभावेनस्वधर्मेणमहीतलम् ॥ स्वर्गरूपंकरिष्यामिप्रसा
दात्तस्यचक्रिणः ॥ २९ ॥ एवंज्ञात्वाप्रयाहित्वंकथयस्वपुरन्दरम् ॥ ३० ॥ सुकर्मोवाच ॥ समाकर्ण्यततःसूतोनृपतेःपरिभाषितम् ॥ आशीर्भि
रभिनन्द्याथआमन्त्र्यनृपतिंगतः ॥ ३१ ॥ सर्वंनिवेदयामासइन्द्रायचमहात्मने ॥ समाकर्ण्यसहस्राक्षोययातेस्तुमहात्मनः ॥ ३२ ॥ तस्याथचिन्त
यामासानयनार्थंदिवंप्रति ॥ ३३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थेययातिचरितेद्विसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७२ ॥ पिप्पल
उवाच ॥ मतेतस्मिन्महाभागेदूतइन्द्रस्यवैपुनः ॥ किंचकारसधर्मात्माययातिर्नहुषात्मजः ॥ १ ॥ सुकर्मोवाच ॥ तस्मिन्गतेदेववरस्यदूतेसचिन्त
यामासनरेन्द्रसूनुः॥ आहूयदूतान्प्रवरान्ससत्वरंधर्मार्थयुक्तंवचआदिदेश ॥ २ ॥ गच्छन्तुदूताःप्रवराःपुरोत्तमेदेशेषुद्वीपेष्वखिलेषुलोके ॥ कुर्व
न्तुवाक्यंममधर्मयुक्तंव्रजन्तुलोकाःसुपथांहरेश्च ॥ ३ ॥ भावैःसुपुण्यैरमृतोपमानैर्ध्यानैश्चज्ञानैर्यजनैस्तपोभिः ॥ यज्ञैश्चदानैर्मधुसूदनैकमर्चन्तुलोका

१'गददोषो न जायते' इ० पा० । २'धातुरेव कलेवरम्' । इ० पा० ।

विषयान्विहाय ॥ ४ ॥ सर्वत्रपश्यन्त्वसुरारिमेकंशुष्केषुचार्द्रेष्वपिस्थावरेषु ॥ अभ्रेषुभूमौसचराचरेषुस्वीयेषुकायेष्वपिजीवरूपम् ॥ ५ ॥ देवं
तमुद्दिश्यदिशन्तुदानमातिथ्यभावैःपरिपैत्रिकैश्च ॥ नारायणंदेववरंयजध्वंदोषैर्विमुक्ताअचिराद्भविष्यथ ॥ ६ ॥ योमामकंवाक्यमिहैवमानवोलोभा
द्विमोहादपिनैवकारयेत् ॥ सशास्यतांयास्यतिनिर्घृणोध्रुवंममापिचौरोहियथानिकृष्टः ॥ ७ ॥ आकर्ण्यवाक्यंनृपतेश्चदूताःसंहृष्टभावाःसकलांच
पृथ्वीम् ॥ आचख्युरेवंनृपतेःप्रणीतमादेशभावंसकलप्रजासु ॥ ८ ॥ विप्रादिमर्त्याअमृतंसुपुण्यमानीतमेवंभुवितेनराज्ञा ॥ पिबन्तुपुण्यंपरिवैष्ण
वाख्यंदोषैर्विहीनंपरिणाममिष्टम् ॥ ९ ॥ श्रीकेशवंक्लेशहरंवरेण्यमानन्दरूपंपरमार्थमेवम् ॥ नामामृतंदोषहरंतुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबन्तुलोकाः
॥ १० ॥ सखड्गपाणिमधुसूदनाख्यंतंश्रीनिवासंसगुणंसुरेशम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्यैवपिबन्तुलोकाः ॥ ११ ॥ श्रीपद्मनाभंकमले
क्षणंचआधाररूपंजगतांमहेशम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबन्तुलोकाः ॥ १२ ॥ पापापहंव्याधिविनाशरूपमानन्ददंदानवदैत्य
नाशनम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबन्तुलोकाः ॥ १३ ॥ यज्ञाङ्गरूपंचरथाङ्गपाणिंपुण्याकरंसौख्यमनन्तरूपम् ॥ नामामृतंदोष
हरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबन्तुलोकाः ॥ १४ ॥ विश्वाधिवासंविमलंविरामंरामाभिधानंरमणंमुरारिम् ॥ नामामृतंदोषहरंतुराज्ञाआनीतमस्त्येव
पिबन्तुलोकाः ॥ १५ ॥ आदित्यरूपंतमसांविनाशंबन्धस्यनाशंमतिपङ्कजानाम् ॥ नामामृतंदोषहरंसुराज्ञाआनीतमस्त्येवपिबन्तुलोकाः॥ १६ ॥
नामामृतंसत्यमिदंसुपुण्यमधीत्ययोमानवविष्णुभक्तः ॥ प्रभातकालेनियतोमहात्मासयातिमुक्तिंनहिकारणंच ॥ १७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमि
खण्डेवेनोपाख्यानेपितृतीर्थवर्णनेययातिचरितेत्रिसप्ततितमोऽध्यायः ॥७३॥ सुकर्मोवाच ॥ दूतास्तुग्रामेषुवदन्तिसर्वेद्वीपेषुदेशेष्वथपत्तनेषु ॥लोकाः
शृणुध्वंनृपतेस्तदाज्ञांसर्वप्रभावैर्हरिमर्चयन्तु ॥ १ ॥ दानैश्चयज्ञैर्बहुभिस्तपोभिर्धर्माभिलाषैर्यजनैर्मनोभिः ॥ ध्यायन्तुलोकामधुसूदनंतुआदेशमेवंनृ
पतेस्तुतस्य ॥२॥ एवंसुघुष्टंसकलंतुपुण्यमाकर्ण्यतंभूमितलेषुलोकैः ॥ तदाप्रभृत्येवयजन्तिविष्णुंध्यायन्तिगायन्तिजपन्तिमर्त्याः ॥३॥ वेदप्रणीतैश्च
सुसूक्तमन्त्रैःस्तोत्रैःसुपुण्यैरमृतोपमानैः ॥ श्रीकेशवंतद्गतमानसास्तेव्रतोपवासैर्नियमैश्चदानैः ॥ ४ ॥ विहायदोषान्निजकायचित्तवाग्युद्भवान्प्रेमरताः
समस्ताः ॥ लक्ष्मीनिवासंजगतांनिवासंश्रीवासुदेवंपरिपूजयन्ति ॥ ५ ॥ इत्याज्ञातस्यभूपस्यवर्ततेक्षितिमण्डले ॥ वैष्णवेनापिभावेनजनाःसर्वेज
यन्तिते ॥ ६ ॥ नामभिःकर्मभिर्विष्णुंयजन्तेज्ञानकोविदाः ॥ तद्ध्यानास्तद्व्यवसिताविष्णुपूजापरायणाः ॥ ७ ॥ यावद्भूमण्डलंसर्वंयावन्नृपति

१ 'चन्द्रप्रकाशम्' इ० पा० ।

भास्करः ॥ तावद्विमानवालोकाःसर्वेभागवताबभुः ॥ ८ ॥ विष्णोर्ध्यानप्रभावेनपूजास्तोत्रेणनामतः ॥ आधिव्याधिविहीनास्तेसञ्जातामानवा
स्तदा ॥ ९ ॥ वीतशोकाश्चपुण्याश्चसर्वेचैवतपोधनाः ॥ सञ्जातावैष्णवाविप्रप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ १० ॥आमयैश्चविहीनास्तेदोषैरोषैश्चवर्जिताः॥
सर्वैश्वर्यसमापन्नाःसर्वरोगविवर्जिताः ॥ ११ ॥ प्रसादात्तस्यदेवस्यसञ्जातामानवास्तदा ॥ अमरानिर्जराःसर्वेधनधान्यसमन्विताः ॥ १२ ॥
मर्त्याविष्णुप्रसादेनपुत्रपौत्ररलङ्कृताः ॥ तेषामेवमहाभागगृहद्वारेषुनित्यशः ॥ १३ ॥ कल्पद्रुमाःसुपुण्यास्तेसर्वकामफलप्रदाः ॥ सर्वकामदुघा
गावःसचिन्तामणयस्तथा ॥ १४ ॥ सन्तितेषांगृहेपुण्याःसर्वकामप्रदायकाः ॥ अमरामानवाजाताःपुत्रपौत्रैरलङ्कृताः ॥ १५ ॥ सर्वदोष
विहीनास्ते विष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ सर्वसौभाग्यसम्पन्नाःपुण्यमङ्गलसंयुताः ॥ १६ ॥ सुपुण्यादानसम्पन्नाज्ञानध्यानपरायणाः ॥ नदुर्भिक्षंन
चव्याधिर्नाकालमरणंनृणाम् ॥ १७ ॥ तस्मिञ्शासतिधर्मज्ञेययातौनृपतौतदा ॥ वैष्णवामानवाःसर्वेविष्णुव्रतपरायणाः ॥ १८ ॥ तद्ध्याना
स्तद्गताःसर्वेसञ्जाताभावतत्पराः ॥ तेषांगृहाणिदिव्यानिपुण्यानिद्विजसत्तम ॥ १९ ॥ पताकाभिःसुशुक्लाभिःशङ्खयुक्तानितानिवै ॥ गदाङ्कित
ध्वजाभिश्चनित्यंचक्राङ्कितानिच ॥ २० ॥ पद्माङ्कितानिभासन्तेविमानप्रतिमानिच ॥ गृहाणिभित्तिभागेषुचित्रितानिसुचित्रकैः ॥ २१ ॥ सर्वत्र
गृहद्वारेषुपुण्यस्थानेषुसत्तमाः ॥ वनानिसन्तिदिव्यानिशाद्वलानिशुभानिच ॥ २२ ॥ तुलस्याचद्विजश्रेष्ठतेषुकेशवमन्दिरैः ॥ भासन्तेपुण्यदि
व्यानिगृहाणिप्राणिनांसदा ॥ २३ ॥ सर्वत्रवैष्णवोभावोमङ्गलोबहुदृश्यते ॥ शङ्खशब्दाश्चभूलोकेमिथःस्फोटरवैस्सखे ॥ २४ ॥ श्रूयन्तेतत्रविप्रे
न्द्रदोषपापविनाशकाः ॥ शङ्खस्वस्तिकपद्मानिगृहद्वारेषुभित्तिषु ॥ २५ ॥ विष्णुभक्त्याचनारीभिर्लिखितानिद्विजोत्तम ॥ गीतरागसुवर्णैश्च
मूर्च्छनातानसुस्वरैः ॥ २६ ॥ गायन्तिकेशवंलोकाविष्णुध्यानपरायणाः ॥ २७॥ हरिंमुरारिंप्रवदन्तिकेशवंप्रीत्याजितंमाधवमेवचान्ये ॥ श्रीनार
सिंहंकमलेक्षणंतंगोविन्दमेकंकमलापतिंच ॥२८॥ कृष्णंशरण्यंशरणंजपन्तिरामंचजप्यैःपरिपूजयन्ति ॥ दण्डप्रणामैःप्रणमन्तिविष्णुंतद्ध्यानयुक्ताः
परिवैष्णवास्ते ॥२९॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेचतुःसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥ सुकर्मोवाच ॥
विष्णुंकृष्णंहरिंरामंमुकुन्दंमधुसूदनम् ॥ नारायणंविष्णुरूपंनारसिंहंतमच्युतम् ॥ १ ॥ केशवंपद्मनाभंचवासुदेवंचवामनम् ॥ वाराहंकमठंम
त्स्यंहृषीकेशंसुराधिपम् ॥ २ ॥ विश्वेशंविश्वरूपंचअनन्तमनघंशुचिम् ॥ पुरुषंपुष्कराक्षंचश्रीधरंश्रीपतिंहरिम् ॥ ३ ॥ श्रीदंश्रीशंश्रीनिवासंमाध

१ 'कपिलं च' इ० पा० ।

वंप्रोक्षदंप्रभुम् ॥ इत्येवंहिसमुच्चारंनामभिर्मानवाःसदा ॥ ४ ॥ प्रकुर्वन्तिनराःसर्वेबालवृद्धाःकुमारिकाः ॥ स्त्रियोहरिंसुगायन्तिगृहकर्मरताःसदा ॥ ५ ॥ आसनेशयनेयानेध्यानेवचसिमाधवम् ॥ क्रीडमानास्तथाबालागोविन्दंप्रणमन्तिते ॥ ६ ॥ दिवारात्रौसुमधुरंब्रुवन्तिहरिनामच ॥ विष्णूच्चारोहिसर्वत्रश्रूयतेद्विजसत्तम ॥ ७ ॥ वैष्णवेनप्रभावेनमर्त्यावर्तन्तिभूतले ॥ प्रासादकलशाग्रेषुदेवतायतनेषुच ॥ ८ ॥ यथासूर्यस्यबिम्बानितथा चक्राणिभान्तिच ॥ वैकुण्ठेदृश्यतेभावस्तद्भावंजगतीतले ॥ ९ ॥ तेनराज्ञाकृतंविप्रपुण्यंचापिमहात्मना ॥ विष्णुलोकस्यसमतांतथानीतंमहीतलम् ॥ १० ॥ नहुषस्यापिपुत्रेणवैष्णवेनययातिना ॥ उभयोर्लोकयोर्भावमेकीभूतंमहीतलम् ॥ ११ ॥ भूतलस्यापिविष्णोश्चअन्तरंनैवदृश्यते ॥ विष्णूच्चारंतुवैकुण्ठेयथाकुर्वन्तिवैष्णवाः ॥ १२ ॥ भूतलेतादृशोच्चारंप्रकुर्वन्तिचमानवाः ॥ उभयोर्लोकयोर्विप्रएकभावःप्रदृश्यते ॥ १३ ॥ जरारोगभयंनास्तिमृत्युहीनानराबभुः ॥ दानभोगप्रभावश्चअधिकोदृश्यतेभुवि ॥ १४ ॥ पुत्राणांतुसुखंपुण्यमधिकंपौत्रजंनराः ॥ प्रभुञ्जन्तिसुखेनापिमानवाभुविसत्तम ॥ १५ ॥ विष्णोःप्रसाददानेनउपदेशेनतस्यच ॥ सर्वव्याधिविनिर्मुक्तामानवावैष्णवाःसदा ॥ १६ ॥ स्वर्गलोकप्रभावोहिकृतोराज्ञामहीतले ॥ पञ्चविंशप्रमाणेनवर्षाणिनृपसत्तम ॥ १७ ॥ वेदविज्ञानराःसर्वेज्ञानध्यानपरायणाः ॥ यज्ञदानपराःसर्वेदयाभावाश्चमानवाः ॥ १८ ॥ उपकाररताःपुण्याधन्यास्तेकीर्तिभाजनाः ॥ सर्वेधर्मपराविप्रविष्णुध्यानपरायणाः ॥ १९ ॥ राज्ञातेनोपदिष्टास्तेसञ्जातावैष्णवाभुवि ॥ श्रूयतांनृपशार्दूलचरित्रंतस्यभूपतेः ॥ २० ॥ सर्वधर्मपरोनित्यंविष्णुभक्तश्चनाहुषिः ॥ अब्दानांतत्रलक्षंहितस्याप्येवंगतंभुवि ॥ २१ ॥ नूतनोदृश्यतेकायःपञ्चविंशाब्दिकोयथा ॥ पञ्चविंशाब्दिकोभातिरूपेणवयसातदा ॥ २२ ॥ प्रबलःप्रौढिसम्पन्नःप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ मानुषाभुवमास्थाययमंनैवप्रयान्तिते ॥ २३ ॥ रागद्वेषविनिर्मुक्ताःक्लेशपाशविवर्जिताः ॥ सुखिनोदानपुण्यैश्चसर्वधर्मपरायणाः ॥ २४ ॥ विस्तारंतेजनाःसर्वेसन्तत्यापिगतानृप ॥ यथादूर्वावटाश्चैवविस्तारंयान्तिभूतले ॥ २५ ॥ तथातेमानवाःसर्वेपुत्रपौत्रैःप्रविस्तृताः ॥ मृत्युदोषविहीनास्तेचिरंजीवन्तिवैजनाः ॥ २६ ॥ स्थिरकायाश्चसुखिनोजरारोगविवर्जिताः ॥ पञ्चविंशाब्दिकाःसर्वेनरादृश्यन्तिभूतले ॥ २७ ॥ सत्याचारपराःसर्वेविष्णुध्यानपरायणाः ॥ एवंसर्वेचमर्त्यास्तेप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ २८ ॥ सञ्जातामानवाःसर्वेदानभोगपरायणाः ॥ मृतंतोनश्रूयतेलोकेमर्त्यःकोऽपिनरोत्तम ॥ २९ ॥ शोकंनैवप्रपश्यन्तिदोषंनैवप्रयान्तिते ॥ यद्रूपंस्वर्गलोकस्यतद्रूपंभूतलस्यच ॥ ३० ॥ सञ्जातंमानवश्रेष्ठप्रसादात्तस्यचक्रिणः ॥ विप्रष्टायमदूतास्तेविष्णुदूतैश्च

१ 'प्रणमन्ति हरिं नार्यः' इ० पा० । २ 'स्वर्गलोकतिरस्कारः कृतो राज्ञा महीतले' इ० पा० ।

ताडिताः ॥ ३१ ॥ रुदमानागताः सर्वेधर्मराजंपरस्परम् ॥ तत्सर्वंकथितंदूतैश्चष्टितंभूपतेस्तुतैः ॥ ३२ ॥ अमृत्युभूतलंजातंदानभोगेनभास्करे ॥ नहु
षस्यात्मजेनापिकृतंदेवययातिना ॥३३॥ विष्णुभक्तेनपुण्येनस्वर्गरूपंप्रदर्शितम् ॥ एवमाकर्णितंसर्वंधर्मराजेनवैतदा ॥ ३४ ॥ धर्मराजस्तदातंत्रदूते
भ्यःश्रुतविस्तरः ॥ चिन्तयामाससर्वार्थंश्रुत्वैवंनृपचेष्टितम् ॥ ३५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेपञ्च
सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७५ ॥ सुकर्मोवाच ॥ सौरिर्दूतैस्तथासर्वैःसहस्वर्गंजगामसः ॥ दृष्टुंतत्रसहस्राक्षंदेववृन्दैःसमावृतम् ॥ १ ॥ धर्मराजंसमायान्तं
ददर्शसुरराट्तदा ॥ समुत्थायत्वरायुक्तोदत्त्वाचार्घमनुत्तमम् ॥२॥ पप्रच्छागमनंतस्यकथयस्वममाग्रतः ॥ समाकर्ण्यमहद्वाक्यंदेवराजस्यभाषितम्
॥ ३ ॥ धर्मराजोऽब्रवीत्सर्वंययातेश्चरितंमहत ॥ श्रूयतांदेवदेवेशयस्मादाममनंमम ॥ ४ ॥ कथयाम्यहमत्रापियेनाहमागतस्तव ॥ नहुषस्यात्मजेना
पिवैष्णवेनमहात्मना ॥ ५ ॥ वैष्णवाश्चकृतामर्त्यायेवसन्तिमहीतले ॥ वैकुण्ठस्यसमंरूपंमर्त्यलोकस्यवैकृतम् ॥ ६ ॥ अमरामानवाजाताजरारोग
विवर्जिताः ॥ पापमेवनकुर्वन्तिअसत्यंनवदन्तिते ॥ ७ ॥ कामक्रोधविहीनास्तेलोभमोहविवर्जिताः ॥ दानशीलामहात्मानःसर्वेधर्मपरायणाः ॥८॥
सर्वधर्मैःसमर्चन्तिनारायणमनायमम्॥तेनवैष्णवधर्मेणमानवाजगतीतले ॥९॥ निरामयावीतशोकाःसर्वेचस्थिरयौवनाः॥दूर्वावटाययथादेवविस्तारंया
न्तिभूतले॥१०॥तथातेविस्तरंप्राप्ताःपुत्रपौत्रैःप्रपौत्रकैः॥तेषांपुत्रैःप्रपौत्रैश्चवंशाद्वंशान्तरंगताः॥११॥एवंहिवैष्णवःसर्वोजरामृत्युविवर्जितः॥मर्त्यलोकः
कृतस्तेननहुषस्यात्मजेनवै ॥१२॥ पदभ्रष्टोऽस्मिसञ्जातोव्यापारेणविवर्जितः ॥ एतत्सर्वंसमाख्यातंममकर्मविनाशनम् ॥१३॥एवंज्ञात्वासहस्राक्षलो
कस्यास्यहितंकुरु ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयथापृष्टोऽस्मिवैत्वया ॥१४॥ एतस्मात्कारणादिन्द्रआगतस्तवसन्निधौ॥१५॥इन्द्रउवाच॥पूर्वमेवमयादूतआ
गमायमहात्मनः॥प्रेषितोधर्मराजेन्द्रदूतेनास्यापिभाषितम् ॥१६॥ नाहंस्वर्गसुखस्यार्थीनागमिष्येदिवंपुनः॥स्वर्गरूपंकरिष्यामिसर्वंतद्भूमिमण्डलम्
॥१७॥इत्याचचक्षेभूपालःप्रजापाल्यंकरोतिसः ॥ तस्यधर्मप्रभावेनभीतस्तिष्ठामिसर्वदा॥ १८ ॥ धर्मउवाच॥येनकेनाप्युपायेनतमानयसुभूपतिम् ॥
देवराजमहाभागयदीच्छसिममप्रियम् ॥ १९ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यधर्मस्यापिसुराधिपः ॥ चिन्तयामासमेधावीसर्वतत्त्वेनभूपते ॥ २० ॥ कामदेवं
समाहूयगन्धर्वांश्चपुरन्दरः ॥ मकरन्दंरतिंदेवआनिनायमहामनाः ॥ २१ ॥ तथाकुरुतवैयूयंयथाऽऽगच्छतिभूपतिः ॥ यूयंगच्छन्तुभूलोकंमयादिष्टा
नसंशयः ॥ २२ ॥ कामउवाच ॥ युवयोस्तुप्रियंपुण्यंकरिष्यामिनसंशयः ॥ राजानंपश्यमांचैवस्थितंचैवसमायुधि ॥ २३ ॥ एवमुक्त्वागताः

१ 'पिप्पल' इ० पा०।

॥ ७५ ॥

सर्वेयत्रराजासनाहुषिः ॥ नटरूपेणतेसर्वेकामाद्याःकर्मणाद्विज ॥ २४ ॥ आशीर्भिरभिनन्द्यैवतेचऊचुःसुनाटकम् ॥ तेषांतद्वचनंश्रुत्वाययातिःपृथि
वीपतिः ॥२५॥ सभांचकारमेधावीदेवरूपांसुपण्डितैः ॥ समायातःस्वयंभूपोज्ञानविज्ञानकोविदः ॥ २६ ॥ तेषांतुनाटकंराजापश्यमानःसनाहुषिः ॥
चरितंवामनस्यापिउत्पत्तिविप्ररूपिणः ॥ २७ ॥ रूपेणाप्रतिमालोकेसुस्वरंगीतमुत्तमम् ॥ गायमानाजराराजन्नार्यारूपेणवैतदा ॥ २८ ॥ तस्यागी
तविलासेनहास्येनललितेनच ॥ मधुरालापतस्तस्यकन्दर्पस्यचमायया ॥ २९ ॥ मोहितस्तेनभावेनदिव्येनचरितेनच ॥ बलेश्चैवयथारूपंविन्ध्याव
ल्यायथापुरा ॥ ३० ॥ वामनस्ययथारूपंचक्रेमारोऽथतादृशम् ॥ सूत्रधारःस्वयंकामोवसन्तःपारिपार्श्वकः ॥ ३१ ॥ नटीवेषधराजातासारतिर्हृष्टव
ल्लभा ॥ नेपथ्यान्तश्चरीराजन्सातस्मिन्नृत्यकर्मणि ॥ ३२ ॥ मकरन्दोमहाप्राज्ञःक्षोभयामासभूपतिम् ॥ ३३ ॥ यथायथापश्यतिनृत्यमुत्तमंगीतंसमा
कर्णतिसक्षितीशः ॥ तथातथामोहितवान्सभूपतिंनटीप्रणीतेनमहानुभावः ॥ ३४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थेययाति
चरितेषट्सप्ततितमोऽध्यायः ॥७६ ॥ सुकर्मोवाच ॥ कामस्यगीतलास्येनहास्येनललितेनच ॥ मोहितोराजराजेन्द्रोनटरूपेणपिप्पल ॥ १ ॥
कृत्वामूत्रंपुरीषंचसराजानहुषात्मजः ॥ अकृत्वापादयोःशौचमासनेऽपविष्टवान् ॥ २ ॥ तदन्तरंतुसम्प्राप्यसञ्चारजरानृपम् ॥ कामेनापिनृपश्रेष्ठ
इन्द्रकार्यंकृतंहितम् ॥ ३ ॥ निवृत्तेनाटकेतस्मिन्गतेषुतेषुभूपतिः ॥ जराभिभूतोधर्मात्माकामसंसक्तमानसः ॥ ४ ॥ मोहितःकाममोहेनविह्वलोवि
कलेन्द्रियः ॥ अतीवमुग्धोधर्मात्माविषयैश्चापवाहितः ॥ ५ ॥ एकदातुगतोराजामृगयाव्यसनातुरः ॥ वनेचक्रीडतेसोऽपिमोहरागवशंगतः ॥ ६ ॥
सरसंक्रीडमानस्यनृपतेश्चमहात्मनः ॥ मृगश्चैकःसमायातश्चतुःशृङ्गोह्यनौपमः ॥ ७ ॥ सर्वाङ्गसुन्दरोराजन्हेमरूपतनूरुहः ॥ रत्नज्योतिःसुचित्राङ्गोद
र्शनीयोमनोहरः ॥ ८ ॥ अभ्यधावत्सवेगेनत्राणपाणिर्धनुर्द्धरः ॥ इत्यमंन्यतमेधावीकोऽपिदैत्यःसमागतः ॥ ९ ॥ मृगेणचसतेनापिदूरमाकर्षितो
नृपः ॥ गतःसरथवेगेनश्रमेणपरिखेदितः ॥ १० ॥ वीक्षमाणस्यतस्यापिमृगश्चान्तरधीयत ॥ सपश्यतिवनंतत्रनन्दनोपममद्भुतम् ॥ ११ ॥ चारुवृ
क्षसमाकीर्णंभूतैपञ्चकशोभितम् ॥ गुरुभिश्चन्दनैःपुण्यैःकदलीखण्डमण्डितैः ॥१२॥ बकुलाशोकपुन्नागैर्नालिकेरैश्चतिन्दुकैः ॥ पूगीफलैश्चखर्जूरैःकुमु
दैःसप्तपर्णकैः ॥ १३ ॥ पुष्पितैःकर्णिकारैश्चनानावृक्षैःसदाफलैः ॥ पुष्पितामोदसंयुक्तैःकेतकैःपाटलैस्ततः ॥ १४ ॥ वीक्षमाणोमहाराजोददर्शसरउ
त्तमम् ॥ पुण्योदकेनसम्पूर्णंविस्तीर्णंपञ्चयोजनम् ॥ १५ ॥ हंसकारण्डवाकीर्णंजलपक्षिविनादितम् ॥ कमलैश्चापिमुदितैःश्वेतोत्पलविराजितम् ॥१६॥

१ 'रत्नरूपो बभूव ह' इ० पा० । २ 'रत्नमौक्तिः' इ० पा० । ३ 'क्षेम्यम नं मरुद्गणैः' इ० पा० ।

रक्तोत्पलैःशोभमानंहाटकोत्पलमण्डितम् ॥ नीलोत्पलैःप्रकाशितंकह्लारैरतिशोभितम् ॥ १७ ॥ मत्तैर्मधुकरैश्चापिसर्वत्रपरिनादितम् ॥ एवंसर्वगुणोपेतंददर्शसरउत्तमम् ॥ १८ ॥ पञ्चयोजनविस्तीर्णंदशयोजनदीर्घकम् ॥ तडागंसर्वतोभद्रंदिव्यभावैरलङ्कृतम् ॥ १९ ॥ रथवेगेनसंखिन्नःकिंचिच्छ्रमनिर्पीडितः ॥ निषसादतटेतस्यचूतच्छायांसुशीतलाम् ॥ २० ॥ स्नात्वापीत्वाजलंशीतंपद्मसौगन्ध्यवासितम् ॥ सर्वश्रमोपशमनममृतोपममेवतत् ॥ २१ ॥ वृक्षच्छायेततस्तस्मिन्नुपविष्टेनभूभृता ॥ गीतध्वनिःसमाकर्णिगीयमानोयथातथा ॥ २२ ॥ यथास्त्रीगायतेदिव्यातथायंश्रूयतेध्वनिः ॥ गीतप्रियोमहाराजएवंचिन्तांपरांगतः ॥ २३ ॥ चिन्ताकुलस्तुधर्मात्मायावच्चिन्तयतेक्षणम् ॥ तावन्नारीवराकाचित्पीनश्रोणीपयोधरा ॥ २४ ॥ नृपतेःपश्यतस्तस्यवनेतस्मिन्समागता ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गीशीललक्षणसम्पदा ॥ २५ ॥ तस्मिन्वनेसमायातानृपतेःपुरतःस्थिता ॥ तामुवाचमहाराजःकाहिकस्यभविष्यसि ॥ २६ ॥ किमर्थंहिसमायातातन्मेत्वंकारणंवद ॥ पृष्टासतीनदातेननकिंचिदपिपिप्पल ॥ २७ ॥शुभाशुभंचभूपालंप्रत्यवोचद्वरानना ॥ प्रहस्यैवगताशीघ्रंवीणादण्डकराऽवला ॥ २८ ॥ विस्मयेनापिराजेन्द्रोमहताव्यापितस्तदा ॥ मयासम्भाषिताचेयंमांनब्रूतेस्मसोत्तरम् ॥२९॥ पुनश्चिन्तांसमापेदेययातिःपृथिवीपतिः॥योवैमृगोमयादृष्टश्चतुःशृङ्गःसुवर्णकः ॥ ३० ॥ तस्मान्नारीसमुद्भूतातत्सत्यंप्रतिभातिमे ॥ मायारूपमिदंसत्यंदानवानांभविष्यति ॥३१॥चिन्तयित्वाक्षणंराजाययातिर्नहुषात्मजः ॥यावच्चिन्तयतेराजातावन्नारीमहावने॥ ३२॥अन्तर्धानंगताविप्रप्रहस्यनृपनन्दनम्॥एतस्मिन्नन्तरेगीतंसुस्वरंपुनरेवतत् ॥३३॥ शुश्रुवेपरमंदिव्यंमूर्छनातानसंयुतम् ॥ जगामसत्वरंराजायत्रगीतध्वनिर्महान् ॥ ३४ ॥ जलान्तेपुष्करंचैवसहस्रदलमुत्तमम् ॥ तस्योपरिवरानारीशीलरूपगुणान्विता ॥ ३५ ॥ दिव्यलक्षणसम्पन्नादिव्याभरणभूषिता ॥ दिव्यैर्भावैःप्रभात्येकावीणादण्डकराविला ॥ ३६ ॥ गायन्तीसुस्वरंगीतंतालमानलयान्वितम् ॥ तेनगीतप्रभावेनमोहयन्तीचराचरान् ॥ ३७ ॥ देवान्मुनिगणान्सर्वान्दैत्यान्गन्धर्वकिन्नरान् ॥ तांदृष्ट्वासविशालाक्षींरूपतेजोपशालिनीम् ॥ ३८ ॥संसारेनास्तिचैवान्यानारीदृशीचराचरे ॥ पुरानटोजरायुक्तोनृपतेःकायमेवहि ॥३९॥ सञ्चारितोमहाकामस्तदासौप्रकटोऽभवत् ॥ घृतंस्पृष्ट्वायथावह्नीरश्मिवान्सम्प्रजायते ॥ ४० ॥ तांचदृष्ट्वातथाकामस्तत्कायात्प्रकटोऽभवत् ॥ मन्मथाविष्टचित्तोऽसौतांदृष्ट्वाचारुलोचनाम् ॥ ४१ ॥ ईदृग्रूपानदृष्टामेयुवतीविश्वमोहिनी ॥ चिन्तयित्वाक्षणंराजाकामसंसक्तमानसः ॥ ४२ ॥ तस्याःसविरहेणापिलुब्धोऽभून्नृपतिस्तदा ॥ कामाग्निनादह्यमानःकामज्वरेणपीडितः ॥ ४३ ॥ कथंस्यान्ममचैवेयंकथंभावोभविष्यति ॥ यदामां

१ 'जलान्ते पुष्कले चैव महत्सदनमुत्तमम्' इ० पा०।

गूहतेबालापद्मास्यापद्मलोचना ॥ ४४ ॥ यदीयंप्राप्यतेतर्हिसफलंजीवितंभवेत् ॥ एवंविचिन्त्यधर्मात्माययातिःपृथिवीपतिः ॥ ४५ ॥ तामुवाच
वरारोहांकात्वंकस्यापिवाशुभे ॥ पूर्वंदृष्टातुयानारीसादृष्टापुनरेवच ॥ ४६ ॥ तांपप्रच्छसधर्मात्माकाचेयंतवपार्श्वगा ॥ सर्वंकथयकल्याणिअहंहि
नहुषात्मजः ॥४७ ॥ सोमवंशप्रसूतोऽहंसप्तद्वीपाधिपःशुभे ॥ ययातिर्नाममेदेविख्यातोऽहंभुवनत्रये ॥४८॥ तवसङ्गमनेचेतोभावमेवंप्रवाञ्छते ॥ दे
हिमेसङ्गमंभद्रेकुरुसुप्रियमेवहि ॥ ४९ ॥ यंयंहिवाञ्छसेभद्रेतद्ददामिनसंशयः ॥ दुर्जयेनापिकामेनहतोऽहंवरवर्णिनि ॥ ५० ॥ तस्मात्त्राहिसुदीनंमां
प्रपन्नंशरणंतव ॥ राज्यंचसकलामुर्वीशरीरमपिचात्मनः ॥ ५१ ॥ सङ्गमेतवदास्यामित्रैलोक्यमिदमेवते ॥ तस्यराज्ञोवचःश्रुत्वासात्रीपद्मनिभान
ना ॥५२॥ विशालांस्वसखींप्राहब्रूहिराजानमागतम् ॥ नामचोत्पत्तिस्थानंचपितरंमातरंशुभे ॥५३॥ ममापिभावमेकाग्रमस्याग्रेचनिवेदय ॥तस्या
श्रवाञ्छितंज्ञात्वाविशालाभूपतिंतदा ॥५४॥ उवाचमधुरालापैःश्रूयतांनृपनन्दन ॥५५ ॥विशालोवाच ॥ कामएषपुरादग्धोदेवदेवेनशम्भुना ॥ रु
रोदसारतिर्दुःखाद्भर्त्राहीनाऽपिसुस्वरम् ॥ ५६ ॥ अस्मिन्सरसिराजेन्द्रसागतिर्न्यवसत्तदा ॥ तस्यप्रलापमेवंसासुस्वरंकरुणान्वितम् ॥ ५७ ॥ स
माकर्ण्यततोदेवाःकृपयापरयान्विताः ॥सञ्जाताराजराजेन्द्रशङ्करंवाक्यमब्रुवन्॥ ५८॥जीवयस्वमहादेवपुनरेवमनोभवम् ॥ वराकीयंमहाभागभर्तृही
नाहिकीदृशी ॥५९ ॥ कामेनापिसमायुक्तामस्मत्स्नेहात्कुरुष्वहि ॥ तच्छ्रुत्वाचवचःप्राहजीवयामिमनोभवम् ॥ ६० ॥ कायेनापिविहीनोऽयंपश्चबा
णोमनोभवः ॥ भविष्यतिनसन्देहोमाधवस्यसखापुनः ॥ ६१ ॥ दिव्येनापिशरीरेणवर्तयिष्यतिनान्यथा ॥ महादेवप्रसादाच्चमीनकेतुःसजीवितः
॥ ६२ ॥ आशीर्भिरभिनन्द्यैवंदेव्याःकामंनरोत्तम ॥ गच्छकामप्रवर्तस्वप्रिययासहनित्यशः ॥ ६३ ॥ एवमाहमहातेजाःस्थितिसंहारकारकः ॥ पुनः
कामःसरःप्राप्तोयत्रास्तेदुःखितारतिः ॥ ६४ ॥ इदंकामसरोराजन्रतिरत्रसुसंस्थिता ॥ दग्धेसतिमहाभागेमन्मथेदुःखधर्षिता ॥ ६५ ॥ रत्याःको
पात्समुत्पन्नःपावकोदारुणाकृतिः ॥ अतीवदग्धातेनापिसारतिर्मोहमूर्छिता ॥ ६६ ॥ अश्रुपातंमुमोचाथभर्तृहीनानरोत्तम ॥ नेत्राभ्यांहिजलेतस्याः
पतिताअश्रुबिन्दवः ॥ ६७ ॥ तेभ्योजातोमहाशोकःसर्वसौख्यप्रणाशकः ॥ जरापश्चात्समुत्पन्नाअश्रुभ्योनृपसत्तम ॥ ६८ ॥ वियोगोनामदुर्मे
धास्तेभ्योजज्ञेप्रणाशकः ॥ दुःखसन्तापकौचोभौजज्ञातेदारुणौतदा ॥ ६९ ॥ मूर्छानामततोजज्ञेदारुणासुखनाशिनी ॥ शोकाज्जज्ञेमहाराजकामज्व
रोऽथविभ्रमः ॥ ७० ॥ प्रलापोविह्वलश्चैवउन्मादोमृत्युरेवच ॥ तस्याश्चअश्रुबिन्दुभ्योजज्ञिरेविश्वनाशकाः ॥ ७१ ॥ रत्याःपार्श्वेसमुत्पन्नाःसर्वेता
पाङ्गधारिणः ॥ मूर्तिमन्तोमहाराजसद्भावगुणसंयुताः ॥ ७२ ॥ कामएषसमायातःकेनाप्युक्तंतदानृप ॥ महानन्देनसंयुक्तादृष्ट्वाकामंसमागत

म् ॥७३॥ नेत्राभ्यामश्रुपूर्णाभ्यांपतिताअश्रुबिन्दवः ॥ अप्सुमध्येमहाराजचापल्याज्जज्ञिरेप्रजाः ॥ ७४ ॥ प्रीतिर्नामतदाजज्ञेख्यातिर्लज्जानरोत्तम ॥
तेभ्योजज्ञेमहानन्दःशान्तिश्चान्यानपोत्तम ॥ ७५ ॥ जज्ञातेद्वेशुभेकन्येसुखसम्भोगदायिके ॥ लीलाक्रीडामनोभावसंयोगस्तुमहान्नृप ॥ ७६ ॥
रत्यास्तुवामनेत्राद्वैआनन्दादश्रुबिन्दवः।जलान्तेपतिताराजंस्तस्माज्जज्ञेसुपङ्कजम् ॥७७॥ तस्मात्सुपङ्कजाज्जाताइयंनारीवरानना ॥ अश्रुबिन्दुमती
नामरतिपुत्रीनरोत्तम ॥ ७८ ॥ तस्याःप्रीत्यासुखंकृत्वानित्यंवर्त्तेसमीपगा ॥ सखीभावस्वभावेनसंहृष्टासर्वदाशुभा ॥७९॥ विशालानाममेख्यातंवरु
णस्यसुतानृप ॥ अस्याश्चान्तेप्रवर्तामिस्नेहात्स्निग्धास्मिसर्वदा ॥ ८० ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमस्याश्चात्मनएवते ॥ तपश्चचारराजेन्द्रपतिकामावरान
ना ॥ ८१ ॥ राजोवाच ॥ सर्वमेवत्वयाऽऽख्यातंमयाज्ञातंशुभेशृणु ॥ मामेवंहिभजत्वेषारतिपुत्रीवरानना ॥ ८२ ॥ यमेपावाञ्छतेबालातत्सर्वंतुददा
म्यहम् ॥ तथाकुरुष्वकल्याणियथामेवश्यतांव्रजेत् ॥ ८३ ॥ विशालोवाच ॥ अस्याव्रतंप्रवक्ष्यामितदाकर्णयभूपते ॥ पुरुषंयौवनोपेतंसर्वज्ञंवीरलक्ष
णम् ८४ ॥ देवराजसमंराजन्धर्माचारसमन्वितम् ॥ तेजस्विनंमहाप्राज्ञंदातारंयज्विनांवरम् ॥८५॥ गुणानांधर्मभावस्यज्ञातारंपुण्यभाजनम् ॥ लोक
इन्द्रसमंराजन्सुयज्ञैर्धर्मतत्परम् ॥ ८६ ॥ सर्वैश्वर्यसमोपेतंनारायणमिवापरम् ॥ देवानांसुप्रियंनित्यंब्राह्मणानामतिप्रियम् ॥ ८७ ॥ ब्रह्मण्यंवेदतत्त्वज्ञं
त्रैलोक्येख्यातविक्रमम् ॥ एवंगुणैःसमुपेतंत्रैलोक्येनप्रपूजितम् ॥ ८८ ॥ सुमतिंसुप्रियंकान्तंमनसावरमीप्सति ॥ ८९ ॥ ययातिरुवाच ॥
एवंगुणैःसमुपेतंविद्धिमामिहचागतम् ॥ अस्यानुरूपोभर्त्ताहंसृष्टोधात्रानसंशयः ॥ ९० ॥ विशालोवाच ॥ भवन्तंपुण्यसंवृद्धंजानेराजञ्जगं
त्रये ॥ पूर्वोक्तायेगुणाःसर्वेमयोक्ताःसन्तिंतत्वयि ॥ ९१ ॥ एकेनापिचदोषेणत्वामेषाहिनमन्यते ॥ एषमेसंशयोजातोभवान्विष्णु
मयोनप ॥ ९२ ॥ ययातिरुवाच ॥ समाचक्ष्वमहादोषंयमेषानानुमन्यते ॥ तत्त्वेनचारुसर्वाङ्गीप्रसादसुमुखीभव ॥ ९३ ॥ विशालो
वाच ॥ आत्मदोषंनजानासिकस्मात्त्वंजगतीपते ॥ जरयाव्याप्तकायस्त्वमनेनेयंनमन्यते ॥ ९४ ॥ एवंश्रुत्वामहद्वाक्यमप्रियंजगतीपतिः ॥
दुःखेनमहताविष्टस्तामुवाचपुनर्नृपः ॥ ९५ ॥ जरादोषोनमेभद्रेसंसर्गात्कस्यचित्कदा ॥ समुद्भूतंममाङ्गेवैतंनजानेजरागमम् ॥ ९६ ॥ यंयं
हिवाञ्छतेचैषात्रैलोक्येदुर्लभंशुभे ॥ तमस्यैदातुकामोऽहंव्रियतांवरउत्तमः ॥ ९७ ॥ विशालोवाच ॥ जराहीनोयदास्यास्त्वंतदातेसुप्रियाभवे
त् ॥ एतद्विनिश्चितंराजन्सत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ९८ ॥ श्रुतिरेवंवदेद्राजन्पुत्रेभ्रातरिभृत्यके ॥ जरासङ्क्रम्यतेयस्यतस्याङ्गेपरिसञ्चरेत् ॥ ९९ ॥ ता

१ 'अस्याः प्रीत्या सुसौहार्दादहं वर्ते हि सर्वदा' इ० पा० । २ 'सर्वभावस्य' इ० पा० ।

रुण्यंतस्यवैगृह्यतस्मैदत्त्वाजरांपुनः ॥ उभयोःप्रीतिसंवादःसुरुच्याजायतेशुभः ॥ १०० ॥ यथात्मदानपुण्यस्यकृपयायोददातिच ॥ फलंराज
न्द्वितत्तस्यजायतेनात्रसंशयः ॥ १ ॥ दुःखेनोपार्जितंपुण्यमन्यस्मैहिप्रदीयते ॥ सुपुण्यंतद्भवेत्तस्यपुण्यस्यफलमश्नुते ॥ २ ॥ पुत्राय
दीयतांराजंस्तस्मात्तारुण्यमेवच ॥ प्रगृह्यैवसमागच्छसुन्दरत्वेनभूपते ॥ ३ ॥ यदात्वमिच्छसेभोक्तुंतदात्वंकुरुभूपते ॥ एवमाभाष्यसाभूपंविशाला
विरराामह ॥ ४ ॥ सुकर्मोवाच ॥ एवमाकर्ण्यराजेन्द्रोविशालामवदत्तदा ॥ ५ ॥ राजोवाच ॥ एवमस्तुमहाभागेकरिष्येवचनंतव ॥ कामासक्तःस
मूढस्तुययातिःपृथिवीपतिः ॥ ६ ॥ गृहंगत्वासमाहूयसुतान्वाक्यमुवाचह ॥ तुरुंपूरुंकुरुंराजायदुंचपितृवत्सलम् ॥ ७ ॥ कुरुध्वंपुत्रकाःसौख्यंयूयं
हिममशासनात् ॥ ८ ॥ पुत्राऊचुः ॥ पितृवाक्यंप्रकर्तव्यंपुत्रैश्चापिशुभाशुभम् ॥ उच्यतांतातत्तच्छीघ्रंकृतंविद्धिनसंशयः ॥ ९ ॥ एवमाकर्ण्यतद्वा
क्यंपुत्राणांपृथिवीपतिः॥आचचक्षेपुनस्तेषुहर्षेणाकुलमानसः ॥११०॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेसप्त
सप्ततितमोऽध्यायः॥ ७७ ॥ ययातिरुवाच ॥ एकेनगृह्यतांपुत्राजरामेदुःखदायिनी॥धीरेणभवतांमध्येतारुण्यंममदीयताम् ॥१॥स्वकीयंहिमहाभागाः
स्वरूपमिदमुत्तमम् ॥ सन्तप्तंमानसंमेऽद्यस्त्रियांसक्तंसुचञ्चलम् ॥२ ॥ भाजनस्थायथापश्चआवर्त्तयतिपावकः ॥तथामेमानसंपुत्राःकामानलसुचालित
म् ॥ ३ ॥ एकोगृह्णातुमेपुत्राजरांदुःखप्रदायिनीम् ॥ स्वकंददातुतारुण्यंयथाकामंचराम्यहम् ॥ ४॥ योमेजरापसरणंकरिष्यतिसुतोत्तमः ॥ सचमेभो
क्ष्यतेराज्यंधनुर्वंशंधरिष्यति ॥ ५ ॥ तस्यसौख्यंसुसम्पत्तिर्धनंधान्यंभविष्यवि ॥ विपुलासन्ततिस्तस्ययशःकीर्तिर्भविष्यति ॥६॥पुत्राऊचुः॥भवा
न्धर्मपरोराजन्प्रजाःसत्येनपालकः ॥ कस्मात्तेहीदृशोभावोजातःप्रकृतिचापलः॥७॥ राजोवाच ॥ आगतानर्तकाःपूर्वंपुरंमेहिप्रनर्तकाः॥तेभ्योमेकाम
संमोहेजातोमोहश्चईदृशः ॥८ ॥ जरयाव्यापितःकायोमन्मथाविष्टमानसः ॥ सम्बभूवसुतश्रेष्ठाःकामेनचसमाकुलः ॥९॥ काचिद्दृष्टामयानारीदिव्यरू
पावरानना ॥ मयासम्भाषितापुत्राःकिंचिन्नोवाचमांसती॥१०॥ विशालानामततस्याश्चसखीचारुविचक्षणा ॥ सामामाहशुभंवाक्यंममसौख्यप्रदायक
म् ॥ ११ ॥ जराहीनोयदास्यास्त्वंतदातेसुप्रियाभवेत् ॥ एवमङ्गीकृतंवाक्यंतयोक्तंगृहमागतः॥१२॥मयाजरापनोदार्थंतदेवंसमुदाहृतम् ॥ एवंज्ञात्वा
प्रकर्तव्यंमत्सुखंहिसुपुत्रकाः ॥ १३॥ तुरुरुवाच ॥ शरीरंप्राप्यतेपुत्रैःपितुर्मातुःप्रसादतः ॥धर्मश्चक्रियतेराजञ्छरीरेणविपश्चिता ॥ १४ ॥ पित्रोःशुश्रू
षणंकार्यंपुत्रैश्चापिविशेषतः ॥ नचयौवनदानस्यकालोऽयंमेनराधिप॥ १५॥प्रथमेवयसिभोक्तव्यंविषयंमानवैर्नृप॥इदानींतन्नकालोऽयंवर्ततेतवसाम्प्र
तम् ॥ १६ ॥ जरांतातप्रदत्त्वावैपुत्रेतातमहद्गताम् ॥ पश्चात्सुखंप्रभोक्तव्यंनतुस्यात्तवजीवितम् ॥ १७॥ तस्माद्वाक्यंमहाराजंकरिष्येनैवतेपुनः॥एवमा

भापतनृपंतुरुर्ज्येष्ठसुतस्तदा ॥ १८ ॥ तुरोर्वाक्यंतुतच्छ्रुत्वाक्रुद्धोराजाबभूवसः ॥ तुरुंशशापधर्मात्माक्रोधेनारुणलोचः ॥ १९ ॥ अपध्वस्तस्त्वया
ऽऽदेशोममायंपापचेतन ॥ तस्मात्पापीभवस्वत्वंसर्वधर्मबहिष्कृतः ॥२०॥ शिखयात्वंविहीनश्चवेदशास्त्रविवर्जितः ॥ सर्वाचारविहीनस्त्वंभविष्यसि
नसंशयः ॥ २१ ॥ ब्रह्मघ्नस्त्वंदेवदुष्टःसुरापःसत्यवर्जितः ॥ चण्डकर्मप्रकर्तात्वंभविष्यसिनराधमः ॥ २२ ॥ सुरालीनःक्षुधीपापीगोघ्नश्चत्वंभविष्य
सि ॥ दुश्चर्मामुक्तकच्छश्चब्रह्मद्वेष्टानिराकृतिः ॥ २३ ॥ परदारभिगामीत्वंमहाचण्डःप्रलम्पटः ॥ सर्वभक्षश्चदुर्मेधाःसदात्वंचभविष्यसि ॥२४॥ स
गोत्रांरमसेनारींसर्वधर्मप्रणाशकः ॥ पुण्यज्ञानविहीनात्माकुष्ठवांश्चभविष्यसि ॥ २५ ॥ तवपुत्राश्चपौत्राश्चभविष्यन्तिनसंशयः ॥ ईदृशाःसर्वपुण्यघ्ना
म्लेच्छाःसुकलुषीकृताः ॥२६॥ एवंतुरुंसुशप्त्वैवयदुंपुत्रमथाब्रवीत् ॥ जरांवैधारयस्वेहभुङ्क्ष्वराज्यमकण्टकम् ॥२७॥ बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वायदूराजा
नमब्रवीत् ॥जराभारंनशक्नोमिवोढुंतातकृपांकुरु ॥ २८ ॥ शीतमध्वाकदन्नंचवयोऽतीताश्चयोषितः ॥ मनसःप्रातिकूल्यंचजरायाःपञ्चहेतवः ॥२९॥
जरादुःखंनशक्नोमिनवेवयसिभूपते ॥ कःसमर्थोहिवैधर्तुंक्षमस्वत्वंममाधुना ॥ ३० ॥ यदुंक्रुद्धोमहाराजःशशापद्विजनन्दन ॥ राज्यार्होनचतेवंशःक
दाचिद्वैभविष्यति ॥ ३१ ॥ बलतेजःक्षमाहीनःक्षात्रधर्मविवर्जितः ॥ भविष्यतिनसन्देहोमच्छासनपराङ्मुखः ॥३२॥ यदुरुवाच॥निर्दोषोऽहंमहारा
जकस्माच्छप्तस्त्वयाधुना ॥ कृपांकुरुष्वदीनस्यप्रसादसुमुखोभव ॥ ३३ ॥ राजोवाच ॥ महादेवःकुलेतेवैस्वांशेनापिहिपुत्रक ॥ करिष्यतिविसृष्टिंच
तदापूतंकुलंतव ॥ ३४ ॥यदुरुवाच ॥ अहंपुत्रोमहाराजनिर्दोषःशापितस्त्वया॥ अनुग्रहोदीयतांमेयदिमेवर्त्ततेदया ॥ ३५ ॥राजोवाच ॥ योभवेज्ज्ये
ष्ठपुत्रस्तुपितुर्दुःखापहारकः ॥ राज्यदायंसभुङ्क्तेचभारवोढाभवेत्सहि ॥ ३६ ॥ त्वयाधर्मनप्रवृत्तमभाष्योऽसिनसंशयः ॥ भवतानाशिताज्ञामे
महादण्डेनघातिनः ॥ ३७ ॥ तस्मादनुग्रहोनास्तियथेष्टंचतथाकुरु ॥ ३८ ॥ यदुरुवाच ॥ यस्मान्मेनाशितंराज्यंकुलंरूपंत्वयानृप ॥ तस्माद्दु
ष्टोभविष्यामितववंशपतिर्नृप ॥ ३९ ॥ तववंशेभविष्यन्तिनानाभेदास्तुक्षत्रियाः ॥ तेषांग्रामान्सुदेशांश्चस्त्रियोरत्नानियानिवै ॥ ४०॥ भोक्ष्यन्तिचन
सन्देहोअतिचण्डामहाबलाः ॥ ममवंशात्समुत्पन्नास्तुरुष्काम्लेच्छरूपिणः ॥ ४१ ॥ त्वयायेनाशिताःसर्वेशप्ताःशापैःसुदारुणैः ॥ एवंबभा
षेराजानंयदुःक्रुद्धोनृपोत्तम ॥ ४२ ॥ अथक्रुद्धोमहाराजःपुनश्चैवंशशापह ॥ मत्प्रजानाशकाःसर्वेवंशजास्तेशृणुष्वहि ॥ ४३ ॥ यावच्चन्द्रश्चसूर्यश्च
पृथ्वीनक्षत्रतारकाः ॥ तावन्म्लेच्छाःप्रपक्ष्यन्तेकुम्भीपाकेचरौरवे ॥ ४४ ॥ कुरुंदृष्ट्वाततोबालंक्रीडमानंसुलक्षणम् ॥ समाह्वयतितंराजानसु

१' मच्छापकलुषीकृताः' इ० पा० ।

तंनृपनन्दनम् ॥ ४९ ॥ शिशुंज्ञात्वापरित्यक्तः सकुरुस्तेनवैतदा ॥ शर्मिष्ठायाः सुतंपुण्यंतंपूरुंजगदीश्वरः ॥ ४६ ॥ समाहूयबभाषेचजरामेगृह्यतां पुनः ॥ भुङ्क्ष्वराज्यंमयादत्तंसुपुण्यंहतकण्टकम् ॥ ४७ ॥ पूरुरुवाच ॥ राज्यंदेवेनभोक्तव्यंपित्राभुक्तंयथातव ॥ त्वदादेशंकरिष्यामिजरामे दीयतांनृप ॥ ४८ ॥ तारुण्येनममाद्यैवभूत्वासुन्दररूपदृक् ॥ भुङ्क्ष्वभोगान्सुकर्माणिविषयासक्तचेतनः ॥ ४९ ॥ यावदिच्छामहाभाग विहरस्वतयासह ॥ यावज्जीवाम्यहंतातजरांतावद्धराम्यहम् ॥ ५० ॥ एवमुक्तस्तुतेनापिपूरुणाजगतीपतिः ॥ हर्षेणमहताविष्टस्तंपुत्रंप्रत्युवाचसः ॥ ५१ ॥ यस्माद्वत्सममाज्ञावैनहताकृतवानिह ॥ तस्मादहंविधास्यामिबहुसौख्यप्रदायकम् ॥ ५२ ॥ यस्माज्जरागृहीतामेदत्तंतारुण्यकंस्वकम् ॥ तेनराज्यंप्रभुङ्क्ष्वत्वंमयादत्तंमहामते॥५३॥एवमुक्तः सपूरुश्चतेनराज्ञामहीपते ॥ तारुण्यंदत्तवानस्मैजग्राहास्माज्जरांनृप॥५४॥ततः कृतेविनिमयेवयसो स्तातपुत्रयोः ॥ तस्माद्वृद्धतरः पूरुः सर्वाङ्गेषुव्यदृश्यत ॥ ५५॥ नूतनत्वंगतोराजायथाषोडशवार्षिकः ॥ रूपेणमहतावष्टोद्वितीयइवमन्मथः ॥ ५६॥ धनूराज्यंचछत्रंचव्यजनंचासनंगजम् ॥ कोशंदेशंबलंसवचामरंस्यन्दनंतथा ॥ ५७ ॥ ददौतस्यमहाराजः पूरोश्चैवमहात्मनः ॥ कामासक्तश्च धर्मात्मातांनारीमनुचिन्तयन् ॥५८॥ तंत्सरः सागरप्रख्यंकामाख्यंनहुषात्मजः[1] ॥ अश्रुबिन्दुमतीयत्रजगामलघुविक्रमः॥५९॥ तांदृष्ट्वातुविशालाक्षीं चारुपीनपयोधराम् ॥ विशालांचमहाराजः कन्दर्पाकृष्टमानसः ॥ ६० ॥ राजोवाच ॥ आगतोऽस्मिमहाभागेविशालेचारुलोचने ॥ जरात्यागः कृतोभद्रेतारुण्येनसमन्वितः ॥ ६१ ॥ युवाभूत्वासमायातोभवत्वेषाममाधुना ॥ यंयंहिवाञ्छतेचैषातंतंदद्मिनसंशयः ॥ ६२ ॥ विशालोवाच ॥ यदाभवान्समायातोजरांदुष्टांविहायच ॥ दोषेणैकेनलिप्तोऽसिभवन्तंनैवमन्यत ॥ ६३ ॥ राजोवाच ॥ ममदोषंवदस्वत्वंयदिजानासिनिश्चि तम् ॥ तंतुदोषंपरित्यक्ष्येगुणरूपंनसंशयः ॥६४॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरितेऽष्टसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७८ ॥ विशालोवाच ॥ शर्मिष्ठायस्यवैभार्यादेवयानीवरानना ॥ सौभाग्यंतत्रवैदृष्टमन्यथानास्तिभूपते ॥ १ ॥ तत्कथंत्वंमहाभागअस्याःकार्य वशोभवेः॥ सपत्नजेनभावेनभवान्भर्ताप्रतिष्ठितः ॥ २ ॥ ससर्पोऽसिमहाराजभूतलेचन्दनंयथा ॥ सर्पैश्चवेष्टितोराजन्महाचन्दनएवहि ॥ ३ ॥ तथा त्वंवेष्टितः सर्पैः सपत्नीसंज्ञकैर्नृप ॥ वरमग्निप्रवेशश्चशिखाग्रात्पतनंवरम् ॥ ४ ॥ रूपतेजः समायुक्तंसपत्नीसहितंप्रियम् ॥ नवरंतादृशंकान्तंसपत्नी विषसंयुतम् ॥ ५ ॥ तस्मान्नमन्यतेकान्तंभवन्तंगुणसागरम् ॥ ६ ॥ राजोवाच ॥ देवयान्यानमेकार्यंशर्मिष्ठयावरानने ॥ इत्यर्थंपश्यमेकोशंसत्त्वध

[1] 'स्ववृत्तं नैव सस्मार कामात्मा नहुषात्मजः' इ० पा० ।

मेसमन्वितम् ॥ ७ ॥ अश्रुबिन्दुमत्युवाच ॥ अहंराज्यस्यभोक्त्रीचतवकायस्यभूपते ॥ यद्यद्ददाम्यहंभूपतत्तत्कार्यंत्वयाध्रुवम् ॥ ८ ॥ इत्यर्थेममदे
हिस्वंकरंत्वंधर्मवत्सल ॥ बहुधर्मसमोपेतंचारुलक्षणसंयुतम् ॥ ९ ॥ राजोवाच ॥ अन्यभार्यांनविन्दामित्वांविनावरवर्णिनि ॥ राज्यंचसकलामु
र्वींममकायंवरानने ॥ १० ॥ सकोशंभुङ्क्ष्वचार्वङ्गिएषदत्तःकरस्तव ॥ यदेवभाषसेभद्रेतदेवंतुकरोम्यहम् ॥ ११ ॥ अश्रुबिन्दुमत्युवाच ॥ अनेना
पिमहाभागतवभार्याभवाम्यहम् ॥ एवमाकर्ण्यराजेन्द्रोहर्षव्याकुललोचनः ॥ १२ ॥ गान्धर्वेणविवाहेनययातिःपृथिवीपतिः॥ उपयेमेसुतांपुण्यांमन्म
थस्यनरोत्तम ॥ १३ ॥ तयासार्द्धंमहात्मावैरमतेनृपनन्दनः ॥ सागरस्यचतीरेषुवनेषूपवनेषुच ॥ १४ ॥ पर्वतेषुचरम्येषुसरित्सुचतयासह ॥ रमते
राजराजेन्द्रस्तारुण्येनमहीपतिः ॥ १५ ॥ एवंविंशत्सहस्राणिगतानिनिरतस्यच ॥ भूपस्यतस्यराजेन्द्रययातेस्तुमहात्मनः ॥ १६ ॥ विष्णुरुवाच ॥
एवंतयामहाराजोययातिर्मोहितस्तदा॥कन्दर्पस्यप्रपञ्चेनइन्द्रस्यार्थेमहामते ॥१७॥ सुकर्मोवाच ॥ एवंपिप्पलराजासौययातिःपृथिवीपतिः॥तस्यामो
हेनकामेनरतेनललितेनच ॥ १८ ॥ नजानातिदिनंरात्रिंमुग्धःकामस्यकन्यया ॥ एकदामोहितंभूपंययातिंकामनन्दिनी ॥ उवाचप्रणतंनम्रंव.गंचा
रुलोचना ॥ १९ ॥ अश्रुबिन्दुमत्युवाच ॥ सञ्जातंदोहदंकान्ततन्मेकुरुमनोरथम् ॥ अश्वमेधंमखश्रेष्ठंयजस्वपृथिवीपते ॥ २० ॥ राजोवाच ॥
एवमस्तुमहाभागेकरोमितवसुप्रियम् ॥ समाहूयसुतश्रेष्ठंराज्यभोगेविनिःस्पृहम् ॥ २१ ॥ समाहूतःसमायातोभक्त्यानमितकन्धरः ॥ बद्धाञ्जलिपुटो
भूत्वाप्रणाममकरोत्तदा ॥ २२ ॥ तस्याःपादौननामाथभक्त्यानमितकन्धरः ॥ आदेशोदीयतांराजन्येनाहूतःसमागतः ॥ २३ ॥ किंकरोमिमहाभा
गदासस्तेप्रणतोऽस्मिच ॥ २४ ॥ राजोवाच ॥ अश्वमेधस्ययज्ञस्यसम्भारंकुरुपुत्रक ॥ समाहूयद्विजान्पुण्यानृत्विजोभूमिपालकान् ॥ २५ ॥ एवमु
क्तोमहातेजाःपूरुःपरमधार्मिकः ॥ सर्वंचकारसम्पूर्णंयथोक्तंतुमहात्मना ॥ २६ ॥ तयासार्धंसजग्राहसुदीक्षांकामकन्यया ॥ अश्वमेधयज्ञवाटेदत्त्वादा
नान्यनेकधा ॥ २७ ॥ ब्राह्मणेभ्योमहाराजभूरिदानमनन्तकम् ॥ दीनेषुचविशेषेणययातिःपृथिवीपतिः ॥ २८ ॥ यज्ञान्तेचमहाराजस्तामुवाचवरा
ननाम् ॥ अन्यत्तेसुप्रियंबालेकिंकरोमिवदस्वमे ॥ तत्सर्वंदेविकर्तास्मिसाध्यासाध्यंवरानने ॥ २९ ॥ सुकर्मोवाच ॥ इत्युक्तातेनसाराज्ञाभूपालंप्रत्युवा
चह ॥ जातोमेदोहदोराजंस्तत्कुरुष्वममानघ ॥३०॥ इन्द्रलोकंब्रह्मलोकंशिवलोकंतथैवच ॥विष्णुलोकंमहाराजद्रष्टुमिच्छामिसुप्रियम् ॥३१॥ दर्शय
स्वमहाभागयदहंसुप्रियातव॥ एवमुक्तस्तयाराजातामुवाचससुप्रियाम् ॥३२॥ साधुसाधुवरारोहेपुण्यमेवप्रभाषसे॥स्त्रीस्वभावाच्चचापल्यात्कौतुकाच्च

१ 'भूमिदानम्' इति० पा० ।

वरानने ॥ ३३ ॥ यत्तवोक्तंमहाभागेतदसाध्यंविभातिमे ॥ तत्साध्यंपुण्यदानेनयज्ञेनतपसापिच॥३४॥ अन्यथानभवेत्साध्यंयत्त्वयोक्तंवरानने ॥ असाध्यंतुभवत्यावैभाषितंपुण्यमिश्रितम् ॥३५॥मर्त्यलोकाच्छरीरेणअनेनापिचमानवः ॥ श्रुतोदृष्टोनमेऽद्यापिगतःस्वर्गंसुपुण्यकृत्॥३६॥ततोऽसाध्यंवरारोहेयत्त्वयाभाषितंमम ॥ अन्यदेवकरिष्यामिप्रियंतेतद्वदप्रिये ॥३७॥ देव्युवाच॥अन्यैश्चमानुषैराजन्नसाध्यंस्यान्नसंशयः॥त्वयिसाध्यंमहाराजसत्यंसत्यंवदाम्यहम्॥३८॥तपसायशसाक्षात्रैर्दानैर्यज्ञैश्चभूपते॥नास्तिभवादृशश्चान्योमर्त्यलोकेचमानवः॥३९॥क्षात्रंबलंसुतेजश्चत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितम् ॥ तस्मादेवंप्रकर्तव्यंमत्प्रियंनहुषात्मज ॥ ४० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेएकोनाशीतितमोऽध्यायः ॥ ७९ ॥ पिप्पलउवाच ॥ कामकन्यांयदाराजाउपयेमेद्विजोत्तम ॥ किंचक्रातेतदातेद्वेपूर्वभार्येसुपुण्यके ॥ १ ॥ देवयानीमहाभागाशर्मिष्ठावार्षपर्वणी ॥ तयोश्चरित्रंतत्सर्वंकथयस्वममाग्रतः ॥ २ ॥ सुकर्मोवाच ॥ यदानीताकामकन्यास्वगृहंतेनभूभुजा ॥ अत्यर्थंस्पर्धतेमातुदेवयानीमनस्विनी ॥ ३ ॥ .तस्यार्थेतुसुतौशप्तौक्रोधेनकुलितात्मना ॥ शर्मिष्ठांचसमाहूयशब्दंचक्रेयशस्विनी ॥ ४ ॥ रूपेणतेजसादानैःसत्यपुण्यव्रतैस्तथा ॥ शर्मिष्ठादेवयानीचस्पर्धेतेस्मतयासह ॥ ५ ॥ दुष्टभावंतयोश्चापिसाऽज्ञासीत्कामजातदा ॥ राज्ञेसर्वंतयाविप्रकथितंतत्क्षणादिह ॥ ६ ॥ अथक्रुद्धोमहाराजःसमाहूयाब्रवीद्यदुम् ॥ शर्मिष्ठावध्यतांगत्वाशुक्रपुत्रीतथापुनः ॥ ७ ॥ सुप्रियंकुरुमेवत्सयदिश्रेयोहिमन्यसे ॥ एवमाकर्ण्यतत्तस्यपितुर्वाक्यंयदुस्तदा ॥ ८ ॥ प्रत्युवाचनृपेन्द्रंतंपितरंप्रतिमानदं ॥ नाहंतुघातयेतातमातरौदोषवर्जिते ॥ ९ ॥ मातृघातेमहादोषःकथितोवेदपण्डितैः ॥ तस्माद्घातंमहाराजएतयोर्नकरोम्यहम्॥ १० ॥ दोषाणांतुसहस्रेणंमातालिप्तायदाभवेत् ॥ भगिनीचमहाराजदुहिताचतथापुनः॥११॥ पुत्रैर्वाभ्रातृभिश्चैवनैववध्याभवेत्कदा ॥ एवंज्ञात्वामहाराजमातरौनैवघातये ॥ १२ ॥ यदोर्वाक्यंतदाश्रुत्वाराजाक्रुद्धोबभूवह ॥ शशापतंसुतंपश्चाद्ययातिःपृथिवीपतिः ॥ १३ ॥ यस्मादाज्ञाहतातात्वद्यत्वयापापिसमोऽपिहि ॥ मातुरंशंभजस्वत्वंमच्छापकलुषीकृतः ॥ १४ ॥ एवमुक्त्वायदुंपुत्रंययातिःपृथिवीपतिः ॥ पुत्रंशस्त्वामहाराजस्तयासार्द्धंमहीयशाः ॥ १५ ॥ रमतेसुखभोगेनविष्णोर्ध्यानेनतत्परः ॥ अश्रुबिन्दुमतीसाचतेनसार्द्धंसुलोचना ॥ १६ ॥ बुभुजेचारुसर्वाङ्गीपुण्यान्भोगान्मनोऽनुगान् ॥ एवंकालोगतस्तस्यययातेस्तुमहात्मनः ॥ १७ ॥ अक्षयानिर्जराःसर्वाअपरास्तुप्रजास्तथा ॥ सर्वेलोकामहाभागविष्णुध्यानपरायणाः ॥ १८ ॥ तपसासत्यभावेनविष्णोर्ध्यानेनपिप्पल ॥ सर्वेलोकामहाभागसुखिनःसाधुसेवकाः

१ 'वीर्यैः' इ० पा०। २ 'मातुरंशंभजस्व' इ० पा०।

॥ १९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेऽशीतितमोऽध्यायः ॥ ८० ॥ सुकर्मोवाच ॥ यथेन्द्रोऽसौमहा
प्राज्ञःसदाभीतोमहात्मनः ॥ ययातेर्विक्रमंदृष्ट्वादानपुण्यादिकंवहु ॥ १ ॥ मेनकांप्रेषयामासअप्सरांदूतकर्मणि ॥ गच्छभद्रेमहाभागेममादेशंवदस्व
हि ॥ २ ॥ कामकन्यामितोगत्वादेवराजवचोवद ॥ येनकेनाप्युपायेनराजानंत्वमिहानय ॥ ३ ॥ एवंश्रुत्वागतासाचमेनकातत्रप्रेषिता ॥ समाचष्ट
तुतत्सर्वंदेवराजस्यभाषितम् ॥ ४ ॥ एवमुक्तागतासात्रमेनकातत्प्रचोदिता ॥ गतायांमेनकायांतुरतिपुत्रीमनस्विनी ॥ ५ ॥ राजानंधर्मसङ्केतंप्रत्यु
वाचयशस्विनी ॥ राजंस्त्वयाहमानीतासत्यवाक्येनवैपुरा ॥ ६ ॥ स्वकरश्चान्तरेदत्तोभवनंचसमाहृता ॥ यद्यद्वदाम्यहंराजंस्तत्तत्कार्यंहिवैत्वया
॥ ७ ॥ तदेवंहित्वयावीरनकृतंभाषितंमम ॥ त्वामेवंतुपरित्यक्ष्येयास्यामिपितुर्मन्दिरम् ॥ ८ ॥ राजोवाच ॥ यथोक्तंहित्वयाभद्रेतत्तेकर्त्तानसं
शयः ॥ असाध्यंतुपरित्यज्यसाध्यंदेविवदस्वमे ॥ ९ ॥ अश्रुबिन्दुमत्युवाच ॥ एतदर्थंमहीकान्तभवानिहमयावृतः ॥ सर्वलक्षणसम्पन्नःसर्वधर्मस
मन्वितः ॥ १० ॥ सर्वसाध्यमितिज्ञात्वासर्वधर्ताग्मेवच ॥ कर्त्तारंसर्वधर्माणांस्रष्टारंपुण्यकर्मणाम् ॥ ११ ॥ त्रैलोक्यसाधकंज्ञात्वात्रैलोक्येऽप्रतिमं
चवै ॥ विष्णुभक्तमहंजानेवैष्णवानांमहावरम् ॥ १२ ॥ इत्याशयामयाभर्त्ताभवानङ्गीकृतःपुरा ॥ यस्यविष्णुप्रसादोऽस्तिससर्वत्रपरिव्रजेत् ॥१३॥
दुर्लभंनास्तिराजेन्द्रत्रैलोक्येसचराचरे ॥ सर्वेष्वेवसुलोकेषुवियतेतवसुव्रत ॥ १४ ॥ विष्णोश्चैवप्रसादेनगगनेगतिरुत्तमा ॥ मर्त्यलोकंसमासाद्यत्व
यैववसुधाधिप ॥ १५ ॥ जरापलितहीनास्तुमृत्युहीनाजनाःकृताः ॥ गृहद्वारेषुसर्वेषुमर्त्यानांचनरर्षभ ॥ १६ ॥ कल्पद्रुमाअनेकाश्चत्वयैवपरिकल्पि
ताः ॥ येषांगृहेषुमर्त्यानांसुनयःकामधेनवः ॥ १७ ॥ त्वयैवप्रेषिताराजन्स्थिरीभूताःसदाकृताः ॥ सुखिनःसर्वकामैश्चमानवाश्चत्वयाकृताः ॥१८॥
गृहैकमध्येसाहस्रंकुलीनानांप्रदृश्यते ॥ एवंवंशविवृद्धिश्चमानवानांत्वयाकृता ॥ १९ ॥ यमस्यापिविरोधेनइन्द्रस्यचनरोत्तम ॥ व्याधिपापविहीनस्तु
मर्त्यलोकस्त्वयाकृतः ॥ २० ॥ स्वतेजसाऽहङ्कारेणस्वर्गरूपंतुभूतलम् ॥ दर्शितंहिमहाराजत्वत्समोनास्तिभूपतिः ॥ २१ ॥ नरोनैवप्रसूतोहिनोत्प
त्स्यतिभवादृशः ॥ भवन्तमित्यहंजानेसर्वधर्मप्रभाकरम् ॥ २२ ॥ तस्मान्मयाकृतोभर्तावदस्वैवंममाग्रतः ॥ नर्ममुक्त्वानृपेन्द्रत्वंवदसत्यंममाग्रतः
॥ २३ ॥ यदितेसत्यमस्तीहधर्मश्चास्तिनराधिप ॥ देवलोकेषुमेनास्तिगगनेगतिरुत्तमा ॥ २४ ॥ सत्यंत्यक्त्वायदाचत्वंनैवस्वर्गंगमिष्यसि ॥ तदा
कूटंतववचोभविष्यतिनसंशयः ॥ २५ ॥ पूर्वंकृतंहियच्छ्रेयोभस्मीभूतंभविष्यति ॥२६॥ राजोवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेसाध्यासाध्यंनचास्तिमे ॥
सर्वसाध्यंसुलोकंमेसुप्रसादाज्जगत्पतेः ॥ २७ ॥ स्वर्गंदेवियतोनैमितत्रमेकारणंशृणु ॥ भागंतुतेनदास्यन्तिममृत्युश्चदेवताः ॥ २८ ॥ ततोमेमानवाः

सर्वेप्रजाःसर्वावरानने ॥ मृत्युयुक्ताभविष्यन्तिमयाहीनानसंशयः ॥ २९ ॥ गन्तुंस्वर्गेनवाञ्छामिसत्यमुक्तंवरानने ॥ ३० ॥ देव्युवाच ॥
लोकान्दृष्ट्वामहाराजआगमिष्यसिवैपुनः ॥ पूरयस्वममाद्यत्वंजातांश्रद्धांमहातुलाम् ॥ ३१ ॥ राजोवाच ॥ सर्वमेवंकरिष्यामि
यत्त्वयोक्तंनसंशयः ॥ समालोक्यमहातेजाययातिर्नहुषात्मजः ॥ ३२ ॥ एवमुक्त्वाप्रियांराजाचिन्तयामासवैतदा ॥ अन्तर्जलचरो
मत्स्यःसोऽपिजालेनबध्यते ॥ ३३ ॥ मरुत्समानवेगोऽपिमृगःप्राप्नोतिबन्धनम् ॥ योजनानांसहस्रस्थमामिषंवीक्षतेखगः ॥ ३४ ॥ सकण्ठ
लग्नपाशंचनपश्येद्दैवमोहितः ॥ सवैषम्यकरःकालःकालःसम्मानहानिदः ॥ ३५ ॥ परिभावकरःकालोयत्रकुत्रापितिष्ठतः ॥ नरंकरोतिदातारंयाचि
तारंचवैपुनः ॥ ३६ ॥ भूतानिस्थावरादीनिदिविवायदिवाभुवि ॥ सर्वंकलयतेकालःकालोह्येकइदंजगत् ॥ ३७ ॥ अनादिनिधनोधाताजगतःकार
णंपरम् ॥ लोकान्कालःसपचतिवृक्षेफलमिवाहितम् ॥ ३८ ॥ नमन्त्रानतपोदानंनमित्राणिनबान्धवाः ॥ शक्नुवन्तिपरित्रातुंनरंकालेनपीडितम्
॥ ३९ ॥ त्रयःकालकृताःपाशाःशक्यन्तेनातिवर्तितुम् ॥ विवाहोजन्ममरणंयदायत्रतुयेनच ॥ ४० ॥ यथाजलधराव्योम्निभ्राम्यन्तेमातरिश्वना ॥
तथेदंकर्मयुक्तेनकालेनभ्राम्यतेजगत् ॥ ४१ ॥ सुकर्मोवाच ॥ कालोऽयंकर्मयुक्तस्तुयोनरैःसमुपासितः॥कालस्तुप्रेरयेत्कर्मतंतंकालःकरोतिसः ॥४२॥
उपद्रवाघातदोषाःसर्पाश्चव्याधयस्ततः ॥ सर्वेकर्मनियुक्तास्तेप्रचरन्तिचमानुषं ॥ ४३ ॥ सुखस्यहेतवोयेचउपायाःपुण्यमिश्रिताः ॥ तेसर्वेकर्मसंयु
क्तानपश्येयुःशुभाशुभम् ॥ ४४ ॥ कर्मदायदिवालोकेकर्मसम्बन्धिबान्धवाः ॥ कर्माणिचोदयन्तीहपुरुषंसुखदुःखयोः ॥४५॥ सुवर्णंरजतंवापियथा
रूपंविनिश्चितम्॥तथानिबध्यतेजन्तुःस्वकर्मणिवशानुगः ॥ ४६ ॥ पञ्चैतानीहसृज्यन्तेगर्भस्थस्यैवदेहिनः ॥ आयुःकर्मचवित्तंचविद्यानिधनमेवच
॥ ४७ ॥ यथामृत्पिण्डतःकर्ताकुरुतेयद्यदिच्छति ॥ तथापूर्वकृतंकर्मकर्तारमनुगच्छति ॥ ४८ ॥ देवत्वमथमानुष्यंपशुत्वंपक्षितातथा ॥ तिर्यक्त्वं
स्थावरत्वंचप्राप्यतेचस्वकर्मभिः ॥ ४९ ॥ सएवतत्तथाभुङ्क्तेनित्यंविहितमात्मना ॥ आत्मनाविहितंदुःखंचात्मनाविहितंसुखम् ॥ ५० ॥ गर्भशय्या
मुपादायभुञ्जतेपूर्वदैहिकम् ॥ सन्त्यजन्तिस्वकंकर्मनकचित्पुरुषाभुवि ॥ ५१॥ बलेनप्रज्ञयावापिसमर्थाःकर्तुमन्यथा ॥ सुकृतान्युपभुञ्जन्तिदुःखानि
चसुखानिच ॥५२॥ हेतुंप्राप्यनरोनित्यंकर्मबन्धैस्तुबध्यते ॥ यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविन्दतिमातरम् ॥ ५३ ॥ तथाशुभाशुभंकर्मकर्तारमनुगच्छति॥
उपभोगादृतेयस्यनाशएवनविद्यते ॥ ५४ ॥ प्राक्तनंबन्धनंकर्मकोऽन्यथाकर्तुमर्हति ॥ सुशीघ्रमपिधावन्तंविधानमनुधावति ॥ ५५ ॥ शेतेसहशया

१ 'यथा कृतं तथा भुङ्क्ते नित्य विहितमात्मना' इ० पा०।

नेनपुराकर्मयथाकृतम् ॥ उपतिष्ठतितिष्ठन्तंगच्छन्तमनुगच्छति ॥ ५६ ॥ करोतिकुर्वतःकर्मच्छायेवानुविधीयते ॥ यथाछायातपौनित्यंसुसम्बद्धौप
रस्परम् ॥ ५७ ॥ तद्वत्कर्मचकर्ताचसुसम्बद्धौपरस्परम् ॥ ग्रहारोगाविषाःसर्पाःशाकिन्योराक्षसास्तथा॥५८॥ पीडयन्तिनरंपश्चात्पीडितंपूर्वकर्मणा॥
येनयत्रोपभोक्तव्यंसुखंवादुःखमेववा ॥५९॥ सतत्रबद्ध्वारज्ज्वावैबलाद्दैवेननीयते ॥ दैवःप्रभुर्हिभूतानांसुखदुःखोपपादने ॥६०॥अन्यथाचिन्त्यतेकर्म
जाग्रतास्वपतापिवा ॥ अन्यथासतथाप्राज्ञदैवएवंजिघांसति ॥ ६१ ॥ शस्त्राग्निविपदुर्गेभ्योरक्षितव्यंचरक्षति ॥ अरक्षितंभवेत्सत्यंतदेवंदैवरक्षितम्
॥ ६२ ॥ दैवेननाशितंयत्तुतस्यरक्षानदृश्यते ॥ यथापृथिव्यांबीजानिउत्तानिचधनानिच ॥ ६३ ॥ तथैवात्मनिकर्माणितिष्ठन्तिप्रभवन्तिच ॥ तैल
क्षयाद्यथादीपोनिर्वाणमधिगच्छति ॥ ६४ ॥ कर्मक्षयात्तथाजन्तुःशरीरान्नाशमृच्छति ॥ कर्मक्षयात्तथामृत्युस्तत्त्वविद्भिरुदाहृतः ॥६५ ॥ विविधाः
प्राणिनस्तस्यमृत्योरोगाश्चहेतवः ॥ तथाममविपाकोऽयंपूर्वकृतस्यनान्यथा ॥ ६६ ॥ सम्प्राप्तोनात्रसन्देहःस्त्रीरूपोऽयंनसंशयः ॥ क्वमेगेहंसमायाता
नाटकानटनर्तकाः ॥ ६७ ॥ तेषांसङ्गप्रसङ्गेनजरादेहंसमाश्रिता ॥ सर्वंकर्मकृतंमन्येयन्मेसम्भावितंध्रुवम् ॥ ६८ ॥ तस्मात्कर्मप्रधानंचउपायाश्चनिर
र्थकाः ॥ पुरावैदेवराजेनमदर्थेदूतसत्तमः ॥ ६९ ॥ प्रेषितोमातलिर्नाम्नकृतंतस्यतद्वचः ॥ तस्यकर्मविपाकोऽयंदृश्यतेसाम्प्रतंमम ॥ ७० ॥ इति
चिन्तापरोभूत्वादुःखेनमहतान्वितः ॥ यद्यस्याहिवचःप्रीत्यानकरोमिहिसर्वथा ॥ ७१ ॥ सत्यधर्मावुभावेतौयास्यतस्तौनसंशयः ॥ सदृशंचसमाया
तंयद्दृष्टंममकर्मणा ॥ ७२ ॥ भविष्यतिनसन्देहोदैवोहिदुरतिक्रमः ॥ एवंचिन्तापरोभूत्वाययातिःपृथिवीपतिः ॥ ७३ ॥ कृष्णंक्लेशापहंदेवंजगामशर
णंहरिम् ॥ ध्यात्वानत्वाततःस्तुत्वामनसामधुसूदनम् ॥ ७४ ॥ त्राहिमांशरणंप्राप्तस्त्वामहंकमलाप्रिय ॥ ७५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपा
ख्यानेमातापितृतीर्थवर्णनेययातिचरित्रेएकाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८१ ॥ सुकर्मोवाच ॥ एवंचिन्तयतेयावद्राजापरमधार्मिकः ॥ तावत्प्रोवाचसादे
वीरतिपुत्रीवरानना ॥१ ॥किमुचिन्तयसेराजंस्त्वमिहैवमहामते ॥ प्रायेणापिस्त्रियःसर्वाश्चपलाःस्युर्नसंशयः ॥२॥ नाहंचापल्यभावेनत्वामेवंप्रविचा
लये ॥ नाहंहिकारयाम्यद्यभवत्पार्श्वंनृपोत्तम॥३॥ अन्यास्त्रियोयथालोकेचपलत्वाद्वदन्तिच॥अकार्यंराजराजेन्द्रलोभान्मोहाच्चलम्पटाः ॥४॥ लोका
नांदर्शनायैवजाताश्रद्धाममोरसि ॥ देवानांदर्शनंपुण्यंदुर्लभंहिसुमानुषैः ॥५॥ तेषांचदर्शनंराजन्कारयामिवदस्वमे ॥ दोषंपापकरंयत्तुमत्सङ्गादिहचेद्भ
वेत् ॥६॥ कथंचिन्तयसेदुःखंयथान्यःप्राकृतोजनः ॥ महाभयाद्यथाभीतोमोहगर्तेगतोयथा ॥७॥ त्यजचिन्तांमहाराजनगन्तव्यंत्वयादिवि ॥ येनते

१ ' अन्नानि च धनानि च ' इ० पा० । २ ' दैवसंज्ञकः ' इ० पा० । ३ ' साध्यं चैव समायातम् ' इ० पा० ।

जायतेदुःखंतन्नकार्यंमयाकदा ॥ ८ ॥ एवमुक्तस्तथाराजातामुवाचवराननाम् ॥चिन्तितंयन्मयादेवितच्छृणुष्वहिसाम्प्रतम् ॥९॥ मानभङ्गोमयादृष्टो नैवस्वस्यमनःप्रिये ॥ मयिस्वर्गंगतेकान्तेप्रजादीनाभविष्यति ॥१०॥ त्रासयिष्यतिदुष्टात्मायमस्तुव्याधिभिःप्रजाः ॥ त्वयासार्धंप्रयास्यामिस्वर्गं लोकंवरानने ॥११॥ एवमाभाष्यतांराजासमाहूयसुतोत्तमम् ॥ पूरुंतंसर्वधर्मज्ञंजरायुक्तंमहामतिम्॥१२॥एह्येहिसर्वधर्मज्ञधर्मंजानासिनिश्चितम्॥ममा ज्ञयाहिधर्मात्मन्धर्मःसम्पालितस्त्वया॥१३॥ जरामेदीयतांतातताारुण्यंगृह्यतांपुनः ॥ राज्यंकुरुममेदंत्वंसकोशवलवाहनम्॥१४॥आसमुद्रांप्रभुङ्क्ष्व त्वंरत्नपूर्णांवसुन्धराम् ॥ मयादत्तांमहाभागसग्रामवनपत्तनाम् ॥ १५ ॥ प्रजानांपालनंपुण्यंकर्तव्यंचसदानघ ॥ दुष्टानांशासनंनित्यंसाधूनांपरिपाल नम् ॥ १६ ॥ कर्तव्यंचत्वयावत्सधर्मशास्त्रप्रमाणतः ॥ ब्राह्मणानांमहाभागविधिनापिस्वकर्मणा ॥ १७ ॥ भक्त्याचपालनंकार्यंयस्मात्पूज्याजग त्रये ॥ पञ्चमेसप्तमेघस्रेकोशंपश्यविपश्चितः ॥ १८ ॥ वलंचनित्यंसम्पूज्यंप्रसादधनभोजनैः ॥ चारचक्षुर्भवस्वत्वंनित्यंदानपरोभव ॥१९॥ भवस्व नियतोमन्त्रेसदागोप्यःसुपण्डितैः ॥ नियतात्माभवस्वत्वंमागच्छमृगयांसुत ॥ २० ॥ विश्वासःकस्यनोकार्यःस्त्रीषुकोशेमहाबले ॥ पात्राणांत्वंतु सर्वेषांकलानांकुरुसङ्ग्रहम् ॥ २१ ॥ यजयज्ञैर्हृषीकेशंपुण्यात्माभवसर्वदा ॥ प्रजानांकण्टकान्सर्वान्मर्दयस्वदिनेदिने ॥ २२ ॥ प्रजानांवाञ्छितंसर्व मर्पयस्वदिनेदिने ॥ प्रजासौख्यंप्रकर्तव्यंप्रजाःपोषयपुत्रक ॥ २३ ॥ स्वकोवंशःप्रकर्तव्यःपरदारेषुमाकृथाः ॥ मतिंदुष्टांपरस्वेषुपूर्वानन्वेहिसर्वदा ॥ ॥ २४ ॥ वेदानांहिसदाचिन्ताशास्त्राणांहिचसर्वदा ॥ कुरुष्वैवंसदावत्सशस्त्राभ्यासरतोभव ॥ २५ ॥ सन्तुष्टःसर्वदावत्सस्वशय्यानिरतोभव ॥ गजस्यवाजिनोऽभ्यासंस्यन्दनस्यचसर्वदा ॥ २६ ॥ एवमादिश्यतंपुत्रमाशीर्भिरभिनन्द्यच ॥ स्वहस्तेनचसंस्थाप्यकरेदत्तंस्वमायुधम् ॥ २७ ॥ स्वांजरांतुसमागृह्यदत्त्वाताारुण्यमस्यच ॥ गन्तुकामस्ततःस्वर्गंययातिःपृथिवीपतिः ॥२८॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थ वर्णनेययातिचरित्रेद्व्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८२ ॥ सुकर्मोवाच ॥ समाहूयप्रजाःसर्वाद्वीपानांवसुधाधिपः ॥ हर्षेणमहताविष्टइदंवचनमब्रवीत् ॥१॥ इन्द्रलोकंब्रह्मलोकंरुद्रलोकमतःपरम् ॥ वैष्णवंसर्वपापघ्नंप्राणिनांगतिदायकम् ॥ २ ॥ व्रजाम्यहंनसन्देहोह्यनयासहसत्तमाः ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावै श्याःसशूद्राश्चप्रजामम ॥ ३ ॥ सुखेनापिसकुटुम्बैःस्थातव्यंतुमहीतले ॥ पूरुरेषमहाभागोभवतांपालकस्त्विह ॥४॥ स्थापितोऽस्तिमयालोकाराजा धीरःसदण्डकः ॥ एवमुक्तास्तुताःसर्वाःप्रजाराजानमब्रुवन् ॥ ५ ॥ श्रूयतेसर्ववेदेषुपुराणेषुनृपोत्तम ॥ धर्मएवंयतोलोकेनदृष्टःकेनवैपुरा ॥ ६ ॥ दृष्टे

१ 'स्वासने नृपसत्तमः' इ० पा० ।

ऽस्माभिरसौधर्मोदशाङ्गःसत्यवल्लभः ॥ सोमवंशसमुत्पन्नोनहुषस्यमहागृहे ॥ ७ ॥ हस्तपादमुखैर्युक्तःसर्वाचारप्रचारकः ॥ ज्ञानविज्ञानसम्पन्नः पुण्यानांचमहानिधिः ॥ ८ ॥ गुणानांहिमहाराजआकरःसत्यपण्डितः ॥ कुर्वन्तिचमहाधर्मंसत्यवन्तोमहौजसः ॥ ९ ॥ तंधर्मंदृष्टवन्तःस्मभवन्तं कामरूपिणम् ॥ भवन्तंकामकर्तारमीदृशंसत्यवादिनम् ॥ १० ॥ कर्मणात्रिविधेनापिव्रयंत्यक्तुंनशक्नुमः ॥ यत्रत्वंतत्रगच्छामःसुसुखंपुण्यमेवच॥ ॥ ११ ॥ नरकेऽपिभवान्यत्रवयंतत्रनसंशयः ॥ किंदारैर्धनभोगैश्चकिंजीवैर्जीवितेनच ॥ १२ ॥ त्वांविनासुमहाराजतेननास्त्यत्रकारणम् ॥ त्वयैव सहराजेन्द्रवयंयास्यामनान्यथा ॥ १३ ॥ एवंश्रुत्वावचस्तासांप्रजानांपृथिवीपतिः ॥ हर्षेणमहताविष्टःप्रजावाक्यमुवाचह ॥ १४ ॥ आगच्छन्तुम यासार्द्धंसर्वेलोकाःसुपुण्यकाः ॥ नृपोरथंसमारुह्यतयावैकामकन्यया ॥ १५ ॥ रथेनहंसवर्णेनचन्द्रबिम्बानुकारिणा ॥ चामरैर्व्यजनैश्चापिवीज्य मानोगतव्यथः ॥ १६ ॥ केतुनातेनपुण्येनशुभ्रेणापिमहीयसा॥ शोभमानोयथादेवोदेवराजःपुरन्दरः ॥१७॥ ऋषिभिःस्तूयमानस्तुबन्दिभिश्चारणै स्तथा ॥ प्रजाभिःस्तूयमानश्चययातिर्नहुषात्मजः ॥ १८ ॥ प्रजाःसर्वास्ततोयानैःसमायातानरेश्वरम् ॥ गजैरश्वैरथैश्चान्यैःप्रस्थिताश्चदिवंप्रति ॥ ॥ १९ ॥ ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याःशूद्राश्चान्येपृथग्जनाः ॥ सर्वेचवैष्णवालोकाविष्णुध्यानपरायणाः ॥ २० ॥ तेषांतुकेतवःशुक्लाहेमदण्डैरलङ्कृताः ॥ शङ्खचक्राङ्किताःसर्वेसदण्डाःसपताकिनः ॥ २१ ॥ प्रजावृन्देषुभासन्तेपताकामारुतेरिताः ॥ दिव्यमालाधरास्सर्वेशोभितास्तुलसीदलैः ॥ २२ ॥ दिव्यचन्दनदिग्धाङ्गादिव्यगन्धानुलेपनाः ॥ दिव्यवस्त्रकृताशोभादिव्याभरणभूषिताः ॥ २३ ॥ सर्वेलोकाःसुरूपास्तेराजानमुपजग्मिरे ॥ प्रजाश तसहस्राणिलक्षकोटिशतानिच ॥ २४॥ अर्वखर्वसहस्राणितेजनाःप्रतिजग्मिरे ॥ तेतुराज्ञासमंसर्वेवैष्णवाःपुण्यकारिणः ॥ २५ ॥ विष्णुध्यानपराः सर्वेजपदानपरायणाः ॥ २६ ॥ सुकर्मोवाच ॥ एवंतेप्रस्थिताःसर्वेहर्षेणमहतान्विताः ॥ पूरुंपुत्रंमहासजस्वराज्येपरिषिच्यतम् ॥ २७ ॥ ऐन्द्रंलोकं जगामाथययातिःपृथिवीपतिः ॥ तेजसातस्यपुण्येनधर्मेणतपसातदा ॥ २८ ॥ तेजनाःप्रस्थिताःसर्वेवैष्णवंलोकमुत्तमम् ॥ ततोदेवाःसगन्धर्वाः किन्नराश्चारणास्तथा ॥ २९ ॥ सहितादेवराजेनआगताःसंमुखंतदा ॥ तस्यैवापिनृपेन्द्रस्यपूजयन्तोनृपोत्तम ॥ ३० ॥ इन्द्रउवाच ॥ स्वागतंतेमहा राजममगेहंसमाविश ॥ अत्रभोगान्प्रभुङ्क्ष्वत्वंदिव्यान्कामान्मनोऽनुगान् ॥ ३१ ॥ राजोवाच ॥ सहस्राक्षमहाप्राज्ञतवपादाम्बुजद्वयम् ॥ नमस्क रोम्यहंदेवब्रह्मलोकंव्रजाम्यहम् ॥ ३२ ॥ देवैःसंस्तूयमानश्चब्रह्मलोकंजगामह ॥ पद्मयोनिर्महातेजाःसार्धंमुनिवरैस्तदा ॥ ३३ ॥ आतिथ्यंच

१ 'नाधिकं दृष्टमस्माभिर्भवतः कामरूपिणः' इ० पा० । २ 'सरामास्ते' इ० पा० । ३ तस्य नृपेन्द्रस्य पूजयन्तस्तं नृरेन्द्रं पूजयन्त इति कर्मणि षष्ठी ।

चकारास्यपाद्यार्घादिसुविष्टरैः ॥ उवाचविष्णुलोकंहिप्रयाहित्वंस्वकर्मणा ॥ ३४ ॥ एवमाभाषितेधात्राजगामशिवमन्दिरम् ॥ चक्रेआतिथ्यपूजांच
उमयासहशङ्करः ॥३५॥ तस्यैवापिनृपेन्द्रस्यराजानमिदमब्रवीत्॥कृष्णभक्तोऽसिराजेन्द्रममापिसुप्रियोभवान्॥३६॥ ततोययातेराजेन्द्रवसत्वंमम
न्दिरे ॥ सर्वान्भोगान्प्रभुङ्क्ष्वत्वंदुःखप्राप्यान्हिमानुषैः ॥३७॥ अन्तरंनास्तिराजेन्द्रममविष्णोर्नसंशयः ॥ योऽसौविष्णुस्वरूपेणसवैरुद्रोनसंशयः
॥३८॥योरुद्रोविद्यतेराजन्सचविष्णुःसनातनः॥उभयोरन्तरंनास्तितस्माच्चैववदाम्यहम्॥ ३९ ॥ विष्णुभक्तस्यपुण्यस्यस्थानमेवददाम्यहम्॥तस्माद
त्रमहाराजस्थातव्यंहित्वयानघ ॥४०॥ एवमुक्तःशिवेनापिययातिर्हरिवल्लभः ॥भक्त्याप्रणम्यदेवेशंशङ्करंनतकन्धरः ॥४१॥ एतत्सर्वंमहादेवत्वयोक्त
मिहसाम्प्रतम् ॥ युवयोरन्तरंनास्तिएकामूर्तिर्द्विधाभवत् ॥४२॥ वैष्णवंगन्तुमिच्छामिपादौतवनमाम्यहम् ॥ एवमस्तुमहाराजगच्छलोकंतुवैष्णवम्
॥४३॥समादिष्टःशिवेनापिप्रतस्थेवसुधाधिपः ॥ पृथ्वीशस्तैर्महापुण्यैर्वैष्णवैर्विष्णुवल्लभैः ॥ ४४ ॥ नृत्यमानैस्ततस्तैस्तुपुरतस्तस्यभूपतेः ॥ शङ्ख
शब्दैःसुपापघ्नैःसिंहनादैःसुपुष्कलैः ॥ ४५ ॥ जगामनिःस्वनैराजापूज्यमानःसुचारणैः ॥ सुस्वरैर्गीयमानस्तुपाठकैःशास्त्रकोविदैः ॥ ४६ ॥ गाय
न्तिपुरतस्तस्यगन्धर्वागीततत्पराः ॥ ऋषिभिःस्तूयमानश्चदेववृन्दःसमन्वितः ॥४७॥ अप्सरोभिःसुरूपाभिःसेव्यमानःसनाहुषिः॥गन्धर्वैःकिन्नरैः
सिद्धैश्चारणैःपुण्यमङ्गलैः ॥ ४८ ॥ साध्यैर्विद्याधरैराजामरुद्भिर्वसुभिस्तथा ॥ रुद्रैश्चादित्यवर्गैश्चलोकपालैर्दिगीश्वरैः ॥ ४९ ॥ स्तूयमानोमहाराज
त्रैलोक्येनसमन्ततः ॥ ददर्शवैष्णवंलोकमनौपम्यमनामयम् ॥५०॥ विमानैःकाञ्चनैराजासर्वशोभासमाविलैः॥हंसकुन्देन्दुधवलैर्विमानैरुपशोभितैः
॥ ५१ ॥ प्रासादैःशतभौमैश्चमेरुमन्दरसन्निभैः ॥ शिखरैरुल्लिखद्भिश्चस्वर्व्योमहाटकान्वितैः ॥ ५२ ॥ जाज्वल्यमानैःकलशैःशोभतेसुपुरोत्तमम् ॥
तारागणैर्यथाऽकाशंतेजःश्रियाप्रकाशते ॥ ५३ ॥ प्रज्वलत्तेजोज्वालाभिर्लोचनैरिवलोकते ॥ नानारत्नैर्हरैर्लोकःप्रहसद्दशनैरिव ॥ ५४ ॥ समाह्वय
तितान्पुण्यान्वैष्णवान्विष्णुवल्लभान् ॥ ध्वजव्याजेनराजेन्द्रंचलिताग्रैःसुपल्लवैः ॥ ५५ ॥ श्वसनान्दोलितैस्तैश्चध्वजाग्रैश्चमनोहरैः ॥ हेमदण्डैश्च
घण्टाभिःसर्वत्रसमलङ्कृतम् ॥ ५६ ॥ सूर्यतेजःप्रकाशैश्चगोपुराट्टालकैस्ततः ॥ गवाक्षैर्जालमालैश्चवातायनमनोहरैः ॥ ५७ ॥ प्रतोलीनांप्रकाशैश्च
प्राकारैर्हेमरूपकैः ॥ तोरणैःसुपताकाभिर्नानाशब्दैःसुमङ्गलैः ॥ ५८ ॥ कलशाग्रैश्चकंबिम्बैरविबिम्बसमप्रभैः ॥ सुभोगैःशतकक्षैश्चनिर्जलाम्बुदस
न्निभैः ॥ ५९ ॥ दण्डच्छत्रसमाकीर्णैःकलशैरुपशोभितैः ॥ प्रावृट्कालाम्बुदाकारैर्मन्दिरैरुपशोभितैः ॥६०॥ कलशैःशोभमानैस्तैर्ऋक्षैर्द्यौरिवभूतलम्॥

१ 'विधा' इ० पा०। २ 'प्रणम्य च शिवामुमाम्' इ० पा०। ३ 'घण्ट नादैः' इ० पा०। ४ 'अप्सरोभिर्युतो राजा' इ० पा०।

दण्डजालपताकाभिर्ऋक्षजालसमप्रभैः ॥ ६१ ॥ तादृशैः स्फाटिकाकारैः कान्तिशङ्खेन्दुसन्निभैः ॥ हेमप्रासादसम्बाधैर्नानाधातुमयैस्ततः ॥ ६२ ॥ विमानै
रर्बुदसङ्ख्यैः शतकोटिसहस्रकैः ॥ सर्वभोगयुतैश्चैव शोभते हरिपत्तनम् ॥ ६३ ॥ यैः समाराधितो देवः शङ्खचक्रगदाधरः ॥ ते प्रसादात्तस्य तेषु निवसन्ति
गृहेषु च ॥ ६४ ॥ सर्वपुण्येषु दिव्येषु भोगाढ्येषु च मानवाः ॥ वैष्णवाः पुण्यकर्माणो निर्धूताशेषकल्मषाः ॥ ६५ ॥ एवंविधैर्गृहैः पुण्यैः शोभितं विष्णु
मन्दिरम् ॥ नानावृक्षैः समाकीर्णं वनैश्चन्दनशोभितैः ॥ ६६ ॥ सर्वकामफलैराजन्सर्वत्र समलङ्कृतम् ॥ वापीकुण्डतडागैश्च सारसैरुपशोभितैः ॥ ६७ ॥
हंसकारण्डवाकीर्णैः कल्हारैरुपशोभितैः ॥ शतपत्रैर्महापद्मैः पद्मोत्पलविराजितैः ॥ ६८ ॥ कनकोत्पलवर्णैश्च सरोभिश्च विराजते ॥ वैकुण्ठं सर्वशोभा
ढ्यं देवोद्यानैरलङ्कृतम् ॥ ६९ ॥ दिव्यशोभासमाकीर्णं वैष्णवैरुपशोभितम् ॥ वैकुण्ठं ददृशे राजा मोक्षस्थानमनुत्तमम् ॥ ७० ॥ देववृन्दैः समाकीर्णं य
यातिर्नहुषात्मजः ॥ प्रविवेश पुरं रम्यं सर्वदाहविवर्जितम् ॥ ७१ ॥ ददृशे सर्वक्लेशघ्नं नारायणमनामयम् ॥ विमानैरुपशोभन्तं सर्वाभरणशालिनम्
॥ ७२ ॥ पीतवस्त्रं जगन्नाथं श्रीवत्साङ्कं महाद्युतिम् ॥ वैनतेयसमारूढं श्रिया युक्तं परात्परम् ॥ ७३ ॥ सर्वेषां देवलोकानां योगतिः परमेश्वरः ॥ परमानन्द
रूपेण कैवल्येन विराजते ॥ ७४ ॥ सेव्यमानं महालोकैः सुपुण्यैर्वैष्णवैर्हरिम् ॥ देववृन्दैः समाकीर्णं गन्धर्वगणसेवितम् ॥ ७५ ॥ अप्सरोभिर्महात्मानं
दुःखक्लेशापहं हरिम् ॥ नारायणं ननामाथ स्वपत्न्या सह भूपतिः ॥ ७६ ॥ प्रणेमुर्मानवाः सर्वे वैष्णवा मधुसूदनम् ॥ गता ये वैष्णवाः सर्वे सह राज्ञा महा
मते ॥ ७७ ॥ पादाम्बुजद्वयं तस्य नेमुर्भक्त्या महामते ॥ प्रणमन्तं महात्मानं राजानं दीप्ततेजसम् ॥ ७८ ॥ तमुवाच हृषीकेशस्तुष्टोऽहं तव सुव्रत ॥ वरं व
रय राजेन्द्र यत्ते मनसि वर्तते ॥ तत्ते ददाम्यसन्देहं मद्भक्तोऽसि महामते ॥ ७९ ॥ राजोवाच ॥ यदि त्वं देवदेवेश तुष्टोऽसि मधुसूदन ॥ दासत्वं देहि सततं
मात्मनश्च जगत्पते ॥ ८० ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमस्तु महाभाग मम भक्तो न संशयः ॥ लोके मम महाराज स्थातव्यमनया सह ॥ ८१ ॥ एवमुक्तो महारा
जो ययातिः पृथिवीपतिः ॥ प्रसादात्तस्य देवस्य विष्णुलोकं प्रसाधितम् ॥ ८२ ॥ निवसत्येष भूपालो वैष्णवं लोकमुत्तमम् ॥ ८३ ॥ इति श्रीपाद्मपुराणे
भूमिखण्डे वेनोपाख्याने पितृतीर्थवर्णने ययातिचरित्रे ययातेः स्वर्गारोहणं नाम त्र्यशीतितमोऽध्यायः ॥ ८३ ॥ सुकर्मोवाच ॥ एतत्ते सर्वमाख्यातं चरित्रं
पापनाशनम् ॥ पुत्राणां तारकं दिव्यं बहुपुण्यप्रदायकम् ॥ १ ॥ प्रत्यक्षं दृश्यते लोके ययातिचरितं श्रुतम् ॥ पूरुणाप्तं महद्राज्यं दुर्गतिं गतवांस्तुरुः ॥ २ ॥
पितृप्रसादात्कोपाच्च यथा जातं तथा पुनः ॥ पुत्राणां तारकं पुण्यं यशस्यं धनधान्यदम् ॥ ३ ॥ शापयुक्ता विमौ चोभौ तुरुश्च यदुरेव च ॥ पितृमातृसमं नो
स्ति अभीष्टफलदायकम् ॥ ४ ॥ साभिलाषेण भावेन पिता पुत्रं समाह्वयेत् ॥ माता च पुत्र पुत्रेति तस्य पुण्यफलं शृणु ॥ ५ ॥ समाहूतो यथा पुत्रः प्रयाति

मातरंप्रति ॥ योयातिहर्षसंयुक्तोगङ्गास्नानफलंलभेत् ॥ ६ ॥ पादप्रक्षालनंयस्तुकुरुतेचमहायशाः ॥ सर्वतीर्थफलंभुङ्क्तेप्रसादात्तुतयोःसुतः ॥
॥ ७ ॥ अङ्गसंवाहनाच्चान्यदश्वमेधफलंलभेत् ॥ भोजनाच्छादनस्नानैर्गुरुंयःपोषयेत्सुतः ॥ ८ ॥ पृथ्वीदानसमंपुण्यंतत्पुत्रेहिप्रजायते ॥ सर्वतीर्थम
यीगङ्गातथामातानसंशयः ॥ ९ ॥ बहुपुण्यमयःसिन्धुर्यथालोकेप्रतिष्ठितः ॥ अस्मिँल्लोकेपितातद्वत्पुराणकवयोविदुः ॥ १० ॥ अंशतेक्रोशते
यस्तुपितरंमातरंपुनः ॥ सपुत्रोनरकंयातिरौरवाख्यंनसंशयः ॥ ११ ॥ मातरंपितरंवृद्धौगृहस्थोयोनपोषयेत् ॥ सपुत्रोनरकंयातिवेदनांप्राप्नुयाद्ध्रुवम्
॥ १२ ॥ कुत्सतेपापकर्तायोगुरुंपुत्रःसुदुर्मतिः ॥ निष्कृतिर्नैवदृष्टावैपुराणैःकविभिःकदा ॥ १३ ॥ एवंज्ञात्वाह्यहंविप्रपूजयामिदिनेदिने ॥ मातरं
पितरंनित्यंभक्त्यानमितकन्धरः ॥ १४ ॥ कृत्याकृत्यंवदेच्चैवंसमाहूयगुरुर्मम ॥ तत्करोम्यविचारेणशक्त्यास्वस्यचपिप्पल ॥ १५ ॥ तेनमेपरमंज्ञानं
सञ्जातंगतिदायकम् ॥ एतयोश्चप्रसादेनसंसारेपरिवर्तते ॥ १६ ॥ यच्चकिंचित्प्रकुर्वन्तिमानवाभुविसंस्थिताः ॥ गृहस्थस्तदहंजानेयच्चस्वर्गेप्रवर्तते ॥ १७ ॥ ना
गानांचइहस्थोऽपिचारंजानामिपिप्पल ॥ एतयोश्चप्रसादेनज्ञानंमेजातमुत्तमम् ॥ १८ ॥ गच्छविद्याधरश्रेष्ठभवानर्चतुमाधवम् ॥ १९ ॥ विष्णुरु
वाच ॥ एवंसम्बोदितस्तेनपिप्पलोहिस्वकर्मणा ॥ आनम्यतंद्विजश्रेष्ठंलज्जितोऽपिदिवंययौ ॥ २० ॥ सुकर्मासोऽपिधर्मात्मागुरुंशुश्रूषतेनृप ॥ एत
त्तेसर्वमाख्यातंपितृतीर्थानुगमया ॥ २१ ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिवदस्वेनमहामते ॥ २२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेमातापितृतीर्थमा
हात्म्यवर्णनंनामचतुरशीतितमोऽध्यायः ॥ ८४ ॥ वेनउवाच ॥ भगवन्देवदेवेशप्रसादांचममत्वया ॥ भार्यातीर्थंसमाख्यातंपितृतीर्थमनुत्तमम् ॥ १ ॥
मातृतीर्थंहृषीकेशबहुपुण्यप्रदायकम् ॥ प्रसादसुमुखोभूत्वागुरुतीर्थंवदस्वमे ॥ २ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कथयिष्याम्यहंराजन्गुरुतीर्थमनुत्तमम् ॥
सर्वपापहरंप्रोक्तंशिष्याणांगतिदायकम् ॥ ३ ॥ शिष्याणांपरमंपुण्यंधर्मरूपंसनातनम् ॥ परंतीर्थंपरंज्ञानंप्रत्यक्षफलदायकम् ॥ ४ ॥ यस्यप्रसादाद्रा
जेन्द्रइहैवफलमश्नुते ॥ परलोकेसुखंभुङ्क्तेयशःकीर्तिमवाप्नुयात् ॥ ५ ॥ प्रसादाद्यस्यराजेन्द्रगुरोश्चैवमहात्मनः ॥ प्रत्यक्षंदृश्यतेशिष्यैस्त्रैलोक्यंसचराचरम्
॥ ६ ॥ व्यवहारंचलोकानामाचारंनृपनन्दन ॥ विज्ञानंविन्दतेशिष्योमोक्षंचैवप्रयातिच ॥ ७ ॥ सर्वेषामेवलोकानांयथासूर्यःप्रकाशकः ॥ गुरुःप्र
काशकस्तद्वच्छिष्याणांबुद्धिदानतः ॥ ८ ॥ रात्रावेवप्रकाशेच्चसोमोराजानृपोत्तम ॥ तेजसानाशयेत्सर्वमन्धकारंचराचरे ॥ ९ ॥ गृहेप्रकाशयेद्दीपः
समूहंनृपसत्तम ॥ तेजसानाशयेत्सर्वमन्धकारंघनाविलम् ॥ १० ॥ अज्ञानतमसाव्याप्तंशिष्यंद्योतयतेगुरुः ॥ शिष्यंप्रकाशउद्द्योतैरुपदेशैर्महामते
॥ ११ ॥ दिवाप्रकाशकःसूर्यःशशीरात्रौप्रकाशकः ॥ गृहप्रकाशकोदीपस्तमोनाशकरःसदा ॥ १२ ॥ रात्रौदिवागृहस्यान्तेगुरुःशिष्यंसदैवहि ॥ अ

ज्ञाना यंतमस्तस्यगुरुःसर्वंप्रणाशयेत् ॥ १३ ॥ तस्माद्गुरुःपरस्तीर्थंशिष्याणामवनीपते ॥ एवंज्ञात्वाततःशिष्यःसर्वदातंप्रपूजयेत् ॥ १४ ॥ गुरुंपु
ण्यमयंज्ञात्वात्रिविधेनापिकर्मणा॥ इत्यर्थेश्रूयतेराजन्नितिहासःपुरातनः ॥१५॥ सर्वपापहरःप्रोक्तश्च्यवनस्यमहात्मनः॥भार्गवस्यकुलेजातश्च्यवनोमुं
निसत्तमः ॥ १६ ॥ तस्यचिन्तासमुत्पन्नाएकदातुनपोत्तम ॥ कदाहंज्ञानसम्पन्नोभविष्यामिमहीतले ॥ १७ ॥ दिवारात्रौचिन्तयन्सज्ञानार्थीमुनिस
त्तमः ॥ एवंतुचिन्तमानस्यमतिरासीन्महात्मनः ॥१८॥ तीर्थयात्रांप्रयास्यामिअभीष्टफलदायिनीम्॥ गृहक्षेत्रादिसन्त्यज्यभार्यांपुत्रंधनंततः॥१९॥
तीर्थयात्राप्रसङ्गेनअटतेमेदिनींतदा ॥ लोमानुलोमयात्रांसगङ्गायाःकृतवान्नृप ॥ २० ॥ सतद्वन्नर्मदायाश्चसरस्वत्यामुनीश्वरः ॥ गोदावर्यादिसर्वासां
नदीनांसागरस्यच ॥ २१ ॥ अन्येपांसर्वतीर्थानांक्षेत्राणांचनपोत्तम ॥ देवानांपुण्यलिङ्गानांयात्राव्याजेनसोऽभ्रमत् ॥ २२ ॥ भ्रममाणस्यतस्यापि
तीर्थेषुपरमेषुच ॥ कायश्चनिर्मलोजातःसूर्यतेजःसमप्रभः ॥२३॥ च्यवनःकाशतेदीप्त्यापूतात्मानेनकर्मणा ॥ भ्रममाणःसमायातःक्षेत्राणामुत्तमंतदा
॥ २४ ॥ नर्मदादक्षिणेकूलेनाम्नाअमरकण्टकम् ॥ ददर्शसुमहालिङ्गंसर्वेषांगतिदायकम् ॥ २५ ॥ नत्वास्तुत्वातुसम्पूज्यसिद्धनाथंमहेश्वरम् ॥
ज्वालेश्वरंततोदृष्ट्वादृष्ट्वाचाप्यमरेश्वरम् ॥ २६ ॥ ब्रह्मेशंकपिलेशंचमार्कण्डेश्वरमुत्तमम् ॥ एवंयात्रांततःकृत्वाओङ्कारंसमुपागतः ॥ २७ ॥ व
टच्छायांसमाश्रित्यशीतलांश्रमनाशिनीम् ॥ सुखेनसंस्थितोविप्रश्च्यवनोभृगुनन्दनः ॥ २८ ॥ तत्रस्वनंसशुश्रावसमुक्तंपक्षिणातदा ॥ दिव्य
भाषासमायुक्तंज्ञानविज्ञानसंयुतम् ॥ २९ ॥ शुकश्चएकस्तत्रास्तेबहुकालप्रजीवकः ॥ कुञ्जलोनामधर्मात्माचतुष्पुत्रःसभार्यकः ॥ ३० ॥ आ
संस्तस्यहिपुत्राश्चचत्वारःपितृनन्दनाः ॥ तेषांनामानिराजेन्द्रकथयिष्येतवाग्रतः ॥ ३१ ॥ ज्येष्ठस्तुउज्ज्वलोनामद्वितीयस्तुसमुज्ज्वलः ॥
तृतीयोविज्वलोनामचतुर्थश्चकपिञ्जलः ॥ ३२ ॥ एवंपुत्रास्तुचत्वारःकुञ्जलस्यमहामते ॥ शुकस्यतस्यपुण्यस्यपितृमातृपरायणाः ॥ ३३ ॥
भ्रमन्तिगिरिकुञ्जेषुद्वीपेषुचसमाहिताः ॥ भोजनार्थंतुसंक्षुब्धाःक्षुधयापरिपीडिताः ॥ ३४ ॥ स्वोदरस्थांक्षुधांसौम्यफलैरमृतसन्निभैः ॥ अमृ
तस्वादुतोयेनशमयन्तिनृपोत्तम ॥ ३५ ॥ नित्यंचैवरसाढ्यानिआहारार्थंसुपुत्रकाः ॥ नीत्वाफलानिदम्पत्योर्निक्षिपन्तिप्रयत्नतः ॥ ३६ ॥
मातुरर्थेमहाभागाभक्तिभावसमन्विताः ॥ तुष्टाआहारमुत्पाद्यभक्षयन्तिपठन्तिच ॥ ३७ ॥ तत्रक्रीडारताःसर्वेविलसन्तिरमन्तिच ॥ सन्ध्याका
लंसमाज्ञायपितुरन्तिकमुत्तमम् ॥ ३८ ॥ आयान्तिभक्ष्यमादायगुर्वर्थंतुप्रयत्नतः ॥ पश्यतस्तस्यविप्रस्यच्यवनस्यमहात्मनः ॥ ३९ ॥ आ
गतास्त्वण्डजाःसर्वेपितुर्नीडंसुशोभनम् ॥ पितरंमातरंचोभौप्रणेमुस्तेमहामते ॥ ४० ॥ ताभ्यांभक्ष्यंसमासाद्यउपतस्थुस्तयोःपुरः ॥ सर्वेसम्भाषिताः

पित्रामानितास्तेसुतोत्तमाः ॥ ४१ ॥ मात्राचकृपयाराजन्वचनैःप्रीतिसंमितैः ॥ पक्षवातनशीतेनमातापित्रोश्वतेतदा ॥ ४२ ॥ तेषामाप्यायनंतौद्वौच
क्रातेपक्षिणौनृप ॥ आशीर्भिरभिनन्द्यैवद्वाभ्यामपिसुपुत्रकान् ॥ ४३ ॥ तैश्चदत्तंसुसम्पुष्टमाहारममृतोपमम् ॥ तावेवहिसुसम्प्रीतिंचक्रातेद्विजसत्त
म ॥ ४४ ॥ पिबतोनिर्मलंतोयंतीर्थकोटिसमुद्भवम् ॥ स्वस्थानंतुसमाश्रित्यसुखसन्तुष्टमानसौ ॥ ४५॥ चक्रातेचकथांदिव्यांसुपुण्यांपापनाशिनी
म् ॥ पित्रातुकुशलेनापिपृष्टउज्ज्वलआत्मजः ॥ ४६ ॥ क्वगतोऽस्यद्यपुत्रत्वंकिमपूर्वंत्वयापुनः ॥ तत्रदृष्टंश्रुतंपुण्यंतन्मेकथयनन्दन
॥ ४७॥ कुशलस्यपितुर्वाक्यंसमाकर्ण्यसउज्ज्वलः ॥पितरंप्रत्युवाचाथभक्त्यानमितकन्धरः ॥४८ ॥प्रणाममकरोन्मूर्ध्नाकथांचक्रेमनोहराम् ॥४९ ॥
उज्ज्वलउवाच ॥ प्लक्षद्वीपंमहाभागनित्यमेवव्रजाम्यहम् ॥ महताउद्यमेनापिआराहार्थंमहामते ॥ ५० ॥ प्लक्षेद्वीपेमहाराजसन्तिदेशाअनेकशः ॥
पर्वताःसरिदुद्यानवनानिचसरांसिच ॥ ५१ ॥ ग्रामाश्चपत्तनाश्चान्येसुप्रजाभिःप्रमोदिताः ॥ सदासुखेनसन्तुष्टालोकाहृष्टावसन्तिते ॥ ५२ ॥ दा
नपुण्यजपोपेताःश्रद्धाभावसमन्विताः ॥ प्लक्षद्वीपेमहाराजआसीत्पुण्यमतिःसदा ॥ ५३ ॥ दिवोदासस्तुधर्मात्मातत्सुतासीदनूपमा ॥ गुणरूपस
मायुक्तासुशीलाचारुमङ्गला ॥५४॥ दिव्यादेवीतिविख्यातारूपेणाप्रतिमाभुवि ॥ पित्राविलोकितासातुरूपलावण्यसंयुता ॥ ५५ ॥ प्रथमेवयसि
साचवर्त्ततेचारुमङ्गला ॥ सतांदृष्ट्वादिवोदासोदिव्यादेवींसुतांतदा ॥ ५६ ॥ कस्मैप्रदीयतेकन्यासुवरायमहात्मने ॥ इतिचिन्तापरोभूत्वासमालो
क्यनरोत्तमः ॥ ५७ ॥ रूपदेशस्यराजानंसमालोक्यमहीपतिः ॥ चित्रसेनंमहात्मानंसमाहूयनरोत्तमः ॥ ५८ ॥ कन्यांददौमहात्मासौचित्र
सेनायधीमते ॥ तस्याविवाहकालेतुसम्प्राप्तेसमयेनृप ॥ ५९ ॥ मृतोऽसौचित्रसेनस्तुकालधर्मेणवैकिल ॥ दिवोदासस्तुधर्मात्माचिन्तयामासभूप
तिः ॥६०॥ सुब्राह्मणान्समाहूयपप्रच्छनृपनन्दनः ॥ अस्याविवाहकालेतुचित्रसेनोदिवंगतः ॥६१॥ अस्यास्तुकीदृशंकर्मभविष्यतिवदन्तुमे ॥६२॥
॥ ब्राह्मणाउचुः ॥ विवाहोदृश्यतेराजन्कन्यायास्तुविधानतः॥पतिर्मृत्युंप्रयात्यस्यानोचेत्सङ्गंकरोतिच ॥६३॥ महाधिव्याधिनाग्रस्तस्त्यागंकृत्वा
प्रयातिच॥प्रव्राजितोभवेद्राजन्धर्मशास्त्रेषुदृश्यते ॥ ६४ ॥ अनुद्वाहितायाःकन्यायाउद्वाहःक्रियतेबुधैः ॥ नस्याद्रजस्वलायावदन्यःपतिर्विधीय
ते ॥ ६५ ॥ विवाहंतुविधानेनपिताकुर्यान्नसंशयः ॥ एवंराजन्समादिष्टंधर्मशास्त्रंबुधैर्जनैः ॥ ६६ ॥ विवाहःक्रियतामस्याइत्यूचुस्तेद्विजोत्तमाः ॥
दिवोदासस्तुधर्मात्माद्विजवाक्यप्रणोदितः ॥ ६७ ॥ विवाहार्थंमहाराजउद्यमंकृतवान्नृप ॥ पुनर्दत्तातुदानेनदिव्यादेवीद्विजोत्तम ॥ ६८ ॥ रूपसेना
यपुण्यायतस्मैराज्ञेमहात्मने ॥ मृत्युधर्मंगतोराजाविवाहेतुमहीपतिः ॥ ६९ ॥ यदायदामहाभागदिव्यादेव्याश्चभूपतिः ॥ भर्ताचम्रियतेकालेप्राप्तेल

ग्रस्यसर्वदा ॥७०॥ एकर्विंशतिभर्तारःकालेकालेमृताःपितः ॥ ततोराजामहादुःखीसञ्जातःख्यातविक्रमः ॥ ७१ ॥ समालोच्यसमाहूयसमामन्त्र्यस
मन्त्रिभिः ॥ स्वयंवरेमहाबुद्धिंचकारपृथिवीपतिः ॥७२ ॥ प्लक्षद्वीपस्यराजानःसमाहूतामहात्मना ॥ स्वयंवरार्थमाहूतास्तथातेधर्मतत्पराः ॥७३॥
तस्यास्तुरूपसंमुग्धाराजानोमृत्युनोदिताः ॥ सङ्ग्रामंचक्रिरेमूढास्तेमृताःसमराङ्गणे ॥ ७४ ॥ एवंतातक्षयोजातःक्षत्रियाणांमहात्मनाम् ॥ दिव्या
देवीसुदुःखार्तागतासावनकन्दरम् ॥ ७५ ॥ रुरोदकरुणंबालादिव्यादेवीमनस्विनी ॥ एवंतातमयादृष्टमपूर्वंतत्रवैतदा ॥ ७६ ॥ तन्मेसुविस्तरंतात
तस्याःकथयकारणम् ॥ ७७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनोपाख्यानेपञ्चाशीतितमोऽध्यायः ॥ ८५ ॥ कुञ्जलउवाच॥
तस्यास्तुचेष्टितंवत्सदिव्यादेव्यावदाम्यहम् ॥ पूर्वजन्मकृतंसर्वंतन्मेनिगदतःशृणु ॥ १ ॥ अस्तिवाराणसीपुण्यानगरीपापनाशिनी ॥ तस्यामास्ते
महाप्राज्ञःसुवीरोनामनामतः ॥ २ ॥ वैश्यजात्यांसमुत्पन्नोधनधान्यसमाकुलः ॥ तस्यभार्यामहाप्राज्ञचित्रानामसुविश्रुता ॥ ३ ॥ कुलाचारंपरि
त्यज्यअनाचारेणवर्तते॥नमन्यतेहिभर्तारंस्वैरवृत्त्याप्रवर्तते ॥४॥ धर्मपुण्यविहीनातुपापमेवसमाचरेत्॥भर्तारंकुत्सतेनित्यंनित्यंचकलहप्रिया ॥५॥
नित्यंपरगृहेवासोभ्रमतेसागृहेगृहे ॥ परच्छिद्रंसमापश्येत्सदादुष्टाचप्राणिषु ॥ ६ ॥ साधुनिन्दापरादुष्टासदाहास्यकरीचसा ॥ अनाचारांमहापापांज्ञा
त्वावीरोऽपिनन्दनः ॥७॥ सतांत्यक्त्वामहाप्राज्ञउपयेमेमहामतिः॥अन्यवैश्यस्यवैकन्यांतयासहप्रवर्तते ॥८॥ धर्माचारेणपुण्यात्मासत्यधर्ममतिःस
दा॥निरस्तातेनसाचित्राप्रचण्डाभ्रमतेमहीम् ॥९॥ दुष्टानांसङ्गतिंप्राप्तानराणांपापिनांसदा ॥ दूतीकर्मचकाराथसातेषांपापनिश्चया ॥ १० ॥ गृहभङ्गं
चकाराथसाधूनांपापकारिणी ॥ साध्वींनारींसमाहूयपापवाक्यैःसुलोभयेत् ॥११॥ धर्मभङ्गंचकाराथवाक्यैःप्रत्ययकारकैः ॥ साधूनांसास्त्रियंचित्रा
अन्यस्मैप्रतिपादयेत् ॥ १२ ॥ एवंगृहशतंभग्नंचित्रयापापनिश्चयात ॥ सङ्ग्रामंसामहादुष्टाऽकारयत्पतिपुत्रकैः ॥ १३ ॥ मनांसिचालयेत्पापापुरुषा
णांस्त्रियःप्रति ॥ अकारयच्चसङ्ग्रामंयमग्रामविवर्धनम् ॥१४॥ एवंगृहशतंभङ्क्त्वापश्चात्सानिधनंगता॥शासितायमराजेनबहुदण्डैःसुनन्दन ॥१५॥
अभोजयत्सुंनरकान्रौरवांस्तरणेःसुतः ॥ पाचितारौरवेचित्राचित्राःपीडाःप्रदर्शिताः ॥१६॥ यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ॥ तयागृहशतंभग्नंचि
त्रयापापनिश्चयात् ॥१७॥ तत्तत्कर्मविपाकोऽयंतयाभुक्तोद्विजोत्तम ॥ यस्माद्गृहशतंभग्नंतस्माद्दुःखंप्रभुञ्जति ॥ १८ ॥ विवाहसमयेप्राप्तेदैवंचपाकतां
गतम् ॥ प्राप्तेविवाहसमयेभर्तामृत्युंप्रयातिच ॥ १९ ॥ यथागृहशतंभग्नंतथावरशतंमृतम् ॥ स्वयंवरेतदावत्सविवाहेचैकविंशतिः ॥ २० ॥ दिव्यादे
व्यामयाख्यातंयथामेपृच्छितंत्वया॥एतत्तेसर्वमाख्यातंतस्याःपूर्वविचेष्टितम् ॥२१॥ उज्ज्वलउवाच ॥ दिव्यादेव्यास्त्वयाख्यातंयत्पूवपूर्वंचेष्टितम् ॥

तथापापंकृतंघोरंगृहभङ्गाख्यमेवच ॥ २२ ॥ प्लक्षद्वीपस्यभूपस्यदिवोदासस्यवसुता ॥ केनपुण्यप्रभावेणतयाप्राप्तंमहाकुलम् ॥ २३ ॥ एषमेसंशय
स्तातातदेतत्प्रब्रवीतुमे ॥ एवंपापसमाचाराकथंजातानृपात्मजा ॥ २४॥कुञ्जलउवाच ॥ चित्रायाश्चेष्टितंपुण्यंतत्सर्वंप्रवदाम्यहम् ॥ श्रूयतामुज्ज्वलसु
तचित्रयायत्कृतंपुरा ॥ २५॥ भ्रममाणोमहाप्राज्ञःकश्चित्सिद्धःसमागतः ॥ कुचैलोवस्त्रहीनश्चसंन्यासीसचदण्डधृक् ॥२६ ॥ कौपीनेनसमायुक्तःपाणि
पात्रोदिगम्बरः ॥ गृहद्वारंसमाश्रित्यचित्रायाःपरिसंश्रितः ॥ २७॥ समौनीसर्वमुण्डस्तुविजितात्माजितेन्द्रियः ॥ निराहारोजिताहारःसर्वतत्त्वार्थदर्श
कः ॥ २८ ॥ दूराध्वानपरिश्रान्तआतपाकुलमानसः ॥ श्रमेणखिद्यमानश्चतृषाक्रान्तःसुपुत्रक ॥ २९ ॥ चित्राद्वारंसमाश्रित्यच्छायामाश्रित्यसं
स्थितः ॥ तयादृष्टोमहात्मासचित्रयाश्रमपीडितः ॥ ३० ॥ सेवांचक्रेचचित्रासातस्यैवसुमहात्मनः ॥ पादप्रक्षालनंकृत्वादत्त्वाआसनमुत्तमम्॥३१॥
आस्यतामासनेतातसुखेनापिसुकोमले ॥ क्षुधापनोदनाथहिभुज्यतामन्नमुत्तमम् ॥ ३२ ॥ स्वेच्छयापरितुष्टश्चशीतलंसलिलंपिब ॥ एवमुक्त्वातथा
कृत्वादेववत्पूज्यतंसुत ॥ ३३ ॥ अङ्गसंवाहनंकृत्वानाशितश्रमएवच ॥ तयोक्तोऽिमहात्मासभुक्त्वापीत्वांद्विजोत्तम ॥ ३४ ॥ एवंसन्तोषितःसिद्ध
स्तयातत्त्वार्थदर्शकः ॥ सन्तुष्टःसर्वधर्मात्माकिंचित्कालंस्थिरोऽभवत् ॥ ३५ ॥ स्वेच्छयासगतोविप्रोमहायोगीयथागतम् ॥ गतेतस्मिन्महाभागे
सिद्धेचैवमहात्मनि ॥ ३६ ॥ साचित्रामरणंप्राप्तास्वकर्मवशमागता ॥ शासिताधर्मराजेनमहादण्डैःसुदुःखदैः ॥ ३७ ॥ साचित्रानरकंप्राप्तावेदना
व्रातदायकम् ॥ भुङ्क्तेदुःखंमहाराजसावैयुगसहस्रकम् ॥ ३८ ॥ भोगान्तेतुपुनर्जन्मसम्प्राप्तंमानुषस्यच ॥ पूर्वंसम्पूजितःसिद्धस्तयापुण्यवतांवरः ॥
॥ ३९ ॥ तस्यकर्मविपाकोऽयंप्राप्तापुण्यवतांकुले ॥ क्षत्रियाणांमहाराज्ञोदिवोदासस्यवैगृहे ॥ ४० ॥ दिव्यादेवीवरापत्यंसञ्जातंतस्यमानद ॥ साहि
दत्तवतीचान्नंपानंपुण्यंमहात्मने ॥ ४१ ॥ तस्यदानस्यसाभुङ्क्तेमहत्पुण्यफलोदयम् ॥ पिबतेशीतलंतोयंमिष्टान्नंचभुनक्तिवै ॥ ४२ ॥ दिव्यान्भोगा
न्प्रभुञ्जानावर्ततेपितृमन्दिरे ॥ सिद्धस्यास्यप्रभावाच्चराजकन्याव्यजायत ॥ ४३ ॥ पापकर्मप्रभावाच्चगृहभङ्गान्महामते ॥ विधवात्वंभुञ्जतेसादिव्या
देवीसुपुत्रक ॥ ४४ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंदिव्यादेव्याविचेष्टितम् ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामियत्त्वंपृच्छसिमामिह ॥ ४५ ॥ उज्ज्वलउवाच ॥ कथंसा
मुच्यतेशोकान्महादुःखाद्वदस्वमे ॥ सास्याच्चकीदृशीबालामहादुःखेनपीडिता ॥ ४६ ॥ तत्सुखंकीदृशंतस्माद्विपाकश्चभविष्यति ॥ एतंमेसंशयंता
तसाम्प्रतंछेत्तुमर्हसि ॥ ४७ ॥ कथंसालभतेमोक्षंतंचोपायंवदस्वमे ॥ एकाकिनीमहाभागामहारण्येप्ररोदिति ॥ ४८ ॥ विष्णुरुवाच ॥ पुत्रवा
क्यंमहच्छ्रुत्वाक्षणमेकंविचिन्त्यसः ॥ प्रत्युवाचमहाप्राज्ञःकुञ्जलःपुत्रकंप्रति ॥ ४९ ॥ शृणुवत्समहाभागसत्यमेतद्वदाम्यहम् ॥ पापयोनिंतुसम्प्रा

प्यपूर्वकर्मसमुद्भवाम् ॥ ५० ॥ तिर्यक्त्वेनचमेज्ञानंनष्टंसम्प्रतिपुत्रक ॥ अस्यवृक्षस्यसङ्गाच्चप्रयतस्यमहात्मनः ॥ ५१ ॥ रेवायाश्चप्रसादेनविष्णो
श्चैवप्रसादतः ॥ येनसालभतेज्ञानंमोक्षस्थानंनिवर्तते ॥ ५२ ॥ उपदेशंप्रवक्ष्यामिमोक्षमार्गमनुत्तमम् ॥ यास्यतेकल्मषान्मुक्तायथाहेमहुताशनात्
॥ ५३ ॥ शुद्धंचजायतेवत्ससङ्गाद्वह्नेःस्वरूपवत् ॥ हरेर्ध्यानान्महाप्राज्ञशीघ्रंतस्यमहात्मनः ॥ ५४ ॥ जपहोमव्रतात्पापंनाशंयातिहिपापिनाम्॥
मदंत्यजेद्यथानागोभयात्सिंहस्यसर्वदा ॥ ५५ ॥ नामोच्चारेणकृष्णस्यतत्प्रयातिहिकिल्बिषम् ॥ तेजसावैनतेयस्यविषहीनाइवोरगाः ॥ ५६ ॥
ब्रह्महत्यादिकाःपापाःप्रलयंयान्तिनान्यथा ॥ नामोच्चारेणतस्यापिचक्रपाणेःप्रयान्तिते ॥ ५७ ॥ यदानामशतंपुण्यमघराशिविनाशनम् ॥ साज
पेतस्थिराभूत्वाकामक्रोधविवर्जिता ॥ ५८ ॥ सर्वेन्द्रियाणिसंयम्यआत्मज्ञानेनगोपयेत् ॥ तस्यध्यानप्रविष्टासाएकभूतासमाहिता ॥ ५९ ॥ सा
जपेत्परमंज्ञानंतदामोक्षंप्रयातिच ॥ तन्मनास्तत्पदेलीनायोगयुक्तायदाभवेत् ॥ ६० ॥ उज्ज्वलउवाच ॥ वदतातपरंज्ञानंपरमंममसाम्प्रतम् ॥ पश्चा
द्ध्यानंव्रतंपुण्यंनाम्नांशतमिहैवच ॥ ६१ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ परंज्ञानंप्रवक्ष्यामियन्नदृष्टंतुकेनचित् ॥ श्रूयतांपुत्रकैवल्यंकेवलंमलवर्जितम् ॥ ६२ ॥
यथादीपोनिवातस्थोनिश्चलोवायुवर्जितः ॥प्रज्वलन्नाशयेत्सर्वमन्धकारंमहामते ॥ ६३ ॥ तद्वद्दोषविहीनात्माभवत्येवनिराश्रयः ॥ निराशोनिर्मलोव
त्सनमित्रंनरिपुःकदा ॥ ६४ ॥ नशोकोनचहर्षश्चनलोभोनचमत्सरः ॥ एकोविपादहर्षैश्चसुखदुःखैर्विमुच्यते ॥ ६५ ॥ विषयैश्चापिसर्वैश्चइन्द्रिया
णिससंहरेत् ॥ तदासकेवलोजातःकेवलत्वंप्रजायते ॥ ६६ ॥ अग्निकर्मप्रसङ्गेनदीपस्तैलंप्रशोषयेत् ॥ वर्त्याधारेणराजेन्द्रनिःसङ्गोवायुवर्जितः ॥
॥ ६७ ॥ कज्जलंवमतेपश्चात्तैलस्यापिमहामते ॥ कृष्णासौदृश्यतेरेखादीपस्याग्रेमहामते ॥ ६८ ॥ स्वयमाकृष्यतेतैलंतेजसानिर्मलोभवेत् ॥ कायव
र्तिस्थितस्तद्वत्कर्मतैलंप्रशोषयेत् ॥ ६९ ॥ विषयान्कज्जलीकृत्यप्रत्यक्षंसम्प्रदर्शयेत् ॥ जनयेन्निर्मलोभूत्वास्वयमेवप्रकाशयेत् ॥ ७० ॥ क्रोधादि
भिःक्लेशसंज्ञैर्वायुभिःपरिवर्जितः ॥ निःस्पृहोनिश्चलोभूत्वातेजसास्वयमुज्ज्वलेत् ॥ ७१ ॥ त्रैलोक्यंपश्यतेसर्वंस्वस्थानस्थःस्वतेजसा ॥ केवलज्ञान
रूपोऽयंमयातेपरिकीर्तितः ॥ ७२ ॥ ध्यानंतस्यप्रवक्ष्यामिद्विविधंतस्यचक्रिणः ॥ केवलज्ञानरूपेणदृश्यतेज्ञानचक्षुषा ॥ ७३ ॥ योगयुक्तामहात्मानः
परमार्थपरायणाः ॥ यंपश्यन्तिविनिद्रास्तुयत्तपःसर्वदर्शकम् ॥ ७४ ॥ हस्तपादविहीनंचसर्वत्रपरिगच्छति ॥ सर्वंगृह्णातित्रैलोक्यंस्थावरंजङ्गमंसुत ॥ ८६ ॥
॥ ७५ ॥ नासामुखविहीनस्तुघ्रातिजक्षितिपुत्रक ॥ अकर्णःशृणुतेसर्वंसर्वसाक्षीजगत्पतिः ॥ ७६ ॥ अरूपोरूपसम्बद्धःपञ्चवर्गवशंगतः ॥ सर्वलो

१ 'दुःखवर्जितम्'–इ० पा० । २ 'निश्चलः' इ० पा० ।

कस्ययःप्राणःपूजितःसचराचरैः ॥ ७७ ॥ अजिह्वोवदतेसर्ववेदशास्त्रानुगंसुतः ॥ अत्वचःस्पर्शनंचापिसर्वेषामेवजायते ॥ ७८ ॥ सदानन्दोविरक्तात्माएकरूपोनिराश्रयः ॥ निर्जरोनिर्ममोन्यायीसगुणोनिर्ममोऽमलः ॥ ७९ ॥ अवश्यःसर्ववश्यात्मासर्वदःसर्ववित्तमः॥तस्यध्यातानचैवास्ति सवैसर्वमयोविभुः ॥ ८० ॥ एवंसर्वमयंध्यानंपश्यतेयोमहात्मनः ॥ सयातिपरमंस्थानममूर्तममृतोपमम् ॥ ८१ ॥ द्वितीयंतुप्रवक्ष्यामिअस्यध्यानं महात्मनः ॥ मूर्ताकारंतुसाकारंनिराकारंनिरामयम् ॥ ८२ ॥ ब्रह्माण्डंसर्वमतुलंवासितंयस्यवासना ॥ सतस्माद्वासुदेवेतिउच्यतेममनन्दन ॥ ८३ ॥ वर्षमाणस्यमेघस्ययद्वर्णंतस्यतद्भवेत् ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशंचतुर्बाहुंसुरेश्वरम् ॥ ८४ ॥ दक्षिणेशोभतेशङ्खोहेमरत्नविभूषितः ॥ सूर्यबिम्बसमाकारंचक्रंपद्मंप्रतिष्ठितम् ॥ ८५ ॥ कौमोदकीगदातस्यमहासुरविनाशिनी ॥ वामेचशोभतेवत्सहस्तेतस्यमहात्मनः ॥ ८६ ॥ महापद्मंसुगन्धाढ्यंतस्यदक्षिणहस्तगम् ॥ शोभमानःसदैवास्तेसायुधःकमलाप्रियः ॥ ८७ ॥ कम्बुग्रीवंवृत्तमास्यंपद्मपत्रनिभेक्षणम् ॥ राजमानंहृषीकेशंदशनैरत्नसन्निभैः ॥ ८८ ॥ गुडाकेशाःसन्तियस्यअधरोविद्रुमाकृतिः ॥ शोभतेपुण्डरीकाक्षःकिरीटेनापिपुत्रक ॥ ८९ ॥ विशालेनापिरूपेण केशवस्तुसुवर्चसा ॥ कौस्तुभेनाङ्कितेनैवराजमानोजनार्दनः ॥ ९० ॥ सूर्यतेजःप्रतीकाशकुण्डलाभ्यांप्रभातिच ॥ श्रीवत्साङ्केनपुण्येनसर्वदाराजते हरिः ॥ ९१ ॥ केयूरकङ्कणैर्हारैर्मौक्तिकैर्ऋक्षसन्निभैः ॥ वपुषाभ्राजमानस्तुविजयोजयतांवरः ॥ ९२ ॥ भ्राजतेसोऽपिगोविन्दोहेमवर्णेनवाससा ॥ मुद्रिकारत्नयुक्ताभिरङ्गुलीभिर्विराजते ॥ ९३ ॥ सर्वायुधैःसुसम्पूर्णैर्दिव्यैराभरणैर्हरिः ॥ वैनतेयसमारूढोलोककर्ताजगत्पतिः ॥ ९४ ॥ एवंतंध्याय तेनित्यमनन्यमनसानरः ॥ मुच्यतेसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ९५॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंध्यानमेवजगत्पतेः ॥ व्रतंचैवप्रवक्ष्यामिसर्वपापनिवारणम् ॥ ९६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णनेषडशीतितमोऽध्यायः ॥८६॥ कुञ्जलउवाच ॥ व्रतभेदान्प्रवक्ष्यामियैर्यैश्चाराधितोहरिः ॥ जयाचविजयाचैवजयन्तीपापनाशिनी ॥ १ ॥ त्रिस्पृशावञ्जुलीचान्यातिलदग्धातथापरा ॥ अखण्डाचारकन्याचमनोरथासुपुत्रक ॥ २ ॥ दिव्यप्रभावाःसन्त्यन्यास्तिथयःपुत्रपौत्रदाः ॥ अशून्यशयनंचान्यजन्माष्टमीमहाव्रतम् ॥ ३ ॥ एतैर्व्रतैर्महापुण्यैःपापंदूरंप्रयातिच ॥ प्राणिनांनात्रसन्देहःसत्यंसत्यंवदाम्यहम् ॥ ४ ॥ स्तोत्रंतस्यप्रवक्ष्यामिपापराशिविनाशनम् ॥ सुपुत्रशतनामाख्यंनराणांगतिदायकम् ॥ ५ ॥ तस्यदेवस्यकृष्णस्यशतनामाख्यमुत्तमम् ॥ सम्प्रत्येवप्रवक्ष्यामितच्छृणुष्वसुतोत्तम ॥ ६ ॥ विष्णोर्नामशतस्यापिऋषिश्छन्दोवदाम्यहम् ॥ देवंचैवमहाभा

१ 'निर्गुणः' इ० पा०।

गसर्वपापविशोधनम् ॥ ७ ॥ विष्णोर्नामशतस्यापिऋषिर्ब्रह्माप्रकीर्तितः ॥ विष्णुस्तुदेवताप्रोक्तश्छन्दोऽनुष्टुप्तथैवच ॥ सर्वकामिकसंसिद्ध्यैमोक्षेच
विनियोगकः ॥८॥ नमाम्यहंहृषीकेशंकेशवंमधुसूदनम्॥ सूदनंसर्वदैत्यानांनारायणमनामयम् ॥९॥ जयन्तंविजयंकृष्णमनन्तंवामनंततः ॥ विष्णुं
विश्वेश्वरंपुण्यंविश्वाधारंसुरार्चितम् ॥ १० ॥ अनघंत्वघहन्तारंनरसिंहंश्रियःप्रियम् ॥ श्रीपतिंश्रीधरंश्रीदंश्रीनिवासंमहोदयम् ॥ ११ ॥ श्रीरामंमाध
वंमोक्षंक्षमारूपंजनार्दनम् ॥ सर्वज्ञंसर्ववेत्तारंसर्वदंसर्वनायकम् ॥ १२ ॥ हरिंमुरारिंगोविन्दंपद्मनाभंप्रजापतिम् ॥ आनन्दंज्ञानसम्पन्नंज्ञानदंज्ञानना
यकम् ॥ १३ ॥ अच्युतंसबलंचन्द्रंचक्रपाणिंपरावरम् ॥ युगाधारंजगद्योनिंब्रह्मरूपंमहेश्वरम् ॥ १४ ॥ मुकुन्दंतंसुवैकुण्ठमेकरूपंजगत्पतिम् ॥ वासु
देवंमहात्मानंब्रह्मण्यंब्राह्मणप्रियम् ॥ १५ ॥ गोप्रियंगोहितंयज्ञंयज्ञाङ्गंयज्ञवर्द्धनम् ॥ यज्ञस्यापिसुभोक्तारंवेदवेदाङ्गपारगम् ॥ १६ ॥ वेदज्ञंवेदरूपंतं
विद्यावासंसुरेश्वरम् ॥ अव्यक्तंतंमहाहंसंशङ्खपाणिंपुरातनम् ॥ १७ ॥ पुरुषंपुष्कराक्षंतुवाराहंधरणीधरम् ॥ प्रद्युम्नंकामपालंचव्यासंव्यालमहेश्वरम्॥
॥ १८ ॥ सर्वसौख्यंमहासौख्यंमोक्षंचपरमेश्वरम् ॥ योगरूपंमहाज्ञानंयोगिनांगतिदंप्रियम् ॥ १९ ॥ मुरारिंलोकपालंतंपद्महस्तंगदाधरम् ॥ गुहावा
संसर्ववासंपुण्यवासंमहाभुजम् ॥ २० ॥ नमामिनिश्चलंनित्यंमनोवाक्कायकर्मभिः ॥२१॥ नाम्नांशतेनापिसुपुण्यकर्तायःस्तौतिकृष्णंमनसास्थिरेण॥
सयातिलोकंमधुसूदनस्यविहायलोकानिहपुण्यपूतः ॥ २२ ॥ नाम्नांशतंमहापुण्यंसर्वपातकशोधनम् ॥ जपेदनन्यमनसाध्यायेद्ध्यानसमन्वितम्
॥२३॥ नित्यमेवनरःपुण्यैर्गङ्गास्नानफलंलभेत् ॥ तस्मात्तुसुस्थिरोभूत्वासमाहितमनाजपेत् ॥ २४ ॥ त्रिकालंचजपेन्मर्त्योनियतोनियमेस्थितः ॥
अश्वमेधफलंतस्यजायतेनात्रसंशयः ॥ २५ ॥ एकादश्यामुपोष्यैवपुरतोमाधवस्ययः ॥ जागरेप्रजपेन्मर्त्यस्तस्यपुण्यंवदाम्यहम् ॥ २६ ॥ पुण्डरी
कस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिमानवः ॥ तुलसीसन्निधौस्थित्वामनसायोजपेन्नरः ॥ २७ ॥ राजसूयफलंभुङ्क्तेवर्षेणापिचमानवः ॥ शालग्रामशिलाय
त्रयत्रद्वारावतीशिला ॥ २८ ॥ उभयोःसन्निधौजाप्यंकर्तव्यंसुखमिच्छता ॥ बहुसौख्यंप्रभुक्त्वैवकुलानांशतमेवच ॥ २९ ॥ एकेनचाधिकंमर्त्यआ
त्मनासहतारयेत् ॥ कार्तिकेस्नानकर्तायःपूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ३० ॥ यःपठेत्प्रयतःस्तोत्रंप्रयातिपरमांगतिम् ॥ माघस्नायीहरिंपूज्यभक्त्याचमधुसू
दनम् ॥ ३१ ॥ ध्यायेच्चैवहृषीकेशंजपेद्वाथशृणोतिवा ॥ सुरापानादिकंपापंविहायपरमंपदम् ॥ ३२ ॥ विनाविघ्नंनरःपुत्रसम्प्रयातिजनार्द
नम् ॥ श्राद्धकालेहियोमर्त्योविप्राणांभुञ्जतांपुरः ॥ ३३ ॥ योजपेच्चशतंनाम्नांस्तोत्रंपातकनाशनम् ॥ पितरस्तुष्टिनायान्तितृप्तायान्तिपरांगतिम्
॥ ३४ ॥ ब्राह्मणोवेदविद्वान्स्यात्क्षत्रियोविन्दतेमहीम् ॥ धनऋद्धिंप्रभुञ्जीतवैश्योजपतियःसदा ॥ ३५ ॥ शूद्रःसुखंप्रभुङ्क्तेऽथब्राह्मणत्वंचगच्छति ॥

प्राप्यजन्मान्तरंवत्सवेदविद्यांप्रविन्दति ॥ ३६ ॥ सुखदंमोक्षदंस्तोत्रंजप्तव्यंचनसंशयः ॥ केशवस्यप्रसादेनसर्वसिद्धोभवेन्नरः ॥ ३७ ॥ इतिश्री
पाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णनेच्यवनचरित्रेसप्ताशीतितमोऽध्यायः ॥ ८७ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ व्रतंस्तोत्रंमहाज्ञानंध्यानंचैवसुपुत्र
क ॥ मयाख्यातंतवाग्रेवैविष्णोःपापप्रणाशनम् ॥ १ ॥ एवंचतुष्टयंसाहियदापुण्यंसमाचरेत् ॥ प्रयातिवैष्णवंलोकंदेवानामपिदुर्लभम् ॥ २ ॥
इतोगत्वाव्रतंवत्सदिव्यादेवींप्रबोधय ॥ अशून्यशयनंनामव्रतराजंवदस्वताम् ॥ ३ ॥ समुद्धरमहापापाद्राजकन्यांयशस्विनीम् ॥ त्वयापृष्टं
मयाख्यातंपुण्यदंपापनाशनम् ॥ ४ ॥ गच्छगच्छमहाभागइत्युक्त्वाविरराम सः ॥ ५ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ उज्ज्वलोऽप्येवमुक्तस्तुसपि
त्राकुञ्जलेनहि ॥ प्रणम्यपादौधर्मात्मामातापित्रोर्महामतिः ॥ ६ ॥ जगामत्वरितोराजन्प्लक्षद्वीपंसउज्ज्वलः ॥ तंगिरिंसर्वतोभद्रंनानाधातुसमाकुलम्
॥ ७ ॥ नानारत्नमयैस्तुङ्गैःशिखरैरुपशोभितम् ॥ नानाप्रवाहसम्पूर्णैरुदकैरुज्ज्वलैर्नृप ॥८॥ नद्यःसन्तिस्वच्छनीरास्तस्मिन्गिरिवरोत्तमे ॥ किन्नरा
स्तत्रगायन्तिगन्धर्वाःसुस्वरैर्नृप ॥९॥ अप्सरोभिःसमाकीर्णंदेववृन्दैरुपावृतम् ॥सिद्धचारणसङ्घुष्टंमुनिवृन्दैरलङ्कृतम् ॥१०॥ नानापक्षिनिनादैश्चसर्व
त्रपरिनादितम् ॥ एवंगिरिंसमासाद्यउज्ज्वलोऽलघुविक्रमः ॥११॥ सुस्वरेणापिसाकन्यागिरौतस्मिन्प्ररोदिति ॥ रोरूयमाणांसप्राज्ञोवचनंचेदमब्रवीत्
॥ १२ ॥कात्वंभवसिकल्याणिकस्माद्रोदिषिसाम्प्रतम् ॥ कमाश्रितामहाभागेकेनंतेविप्रियंकृतम् ॥ समाचक्ष्वममाद्यैवसर्वंदुःखस्यकारणम् ॥ १३॥
दिव्यादेव्युवाच॥विपाकोहिमहाभागकर्मणांममसाम्प्रतम् ॥इहतिष्ठामिदुःखेनवैधव्येनसमन्विता ॥ १४ ॥ भवान्कोहिमहाभागकृपयाममपीडितः ॥
पक्षिरूपधरोवत्ससोत्सवंपरिभाषते ॥ १५ ॥ एवमाकर्ण्यतत्सर्वंभाषितंराजकन्यया ॥ अहंपक्षीमहाभागेकृपयातवपीडितः ॥ १६॥ पक्षिरूपधरोभ
द्रेनाहंसिद्धोनज्ञानवान् ॥ रुदमानांमहालापैर्भवतींदृष्टवानिह ॥ १७ ॥ ततःपृच्छाम्यहंदेविवदमेकारणंत्विह ॥ पितुर्गेहेयथावृत्तमात्मवृत्तान्तमेवहि
॥ १८ ॥ तयानिवेदितंसर्वंयथासङ्ख्येनदुःखदम् ॥ समासेनसमाकर्ण्यउज्ज्वलस्तुमहामनाः ॥ १९॥ तामुवाचमहापक्षीदिव्यादेवींसुदुःखिताम् ॥
यथाविवाहकालेतेभर्तारोमरणंगताः ॥ २० ॥ स्वयंवरनिमित्तंतेक्षयंयाताश्चक्षत्रियाः ॥ एतत्तेचेष्टितंसर्वंमयापितरिभाषितम् ॥ २१ ॥ अन्यजन्मकृतं
कर्मतवपापंसुलोचने ॥ ममपित्राममाग्रेतुकृपयापरिभाषितम् ॥ २२ ॥ तेनदोषेणसम्पुष्टालिप्ताजातावरानने ॥ एतावत्कारणंसर्वंतातेनपरिभाषितम्
॥ २३ ॥ पूर्वकर्मविपाकंतुभुङ्क्ष्वत्वंचसमाश्वस ॥ एवंसाभाषितंतस्यश्रुत्वाकन्योज्ज्वलस्यतत् ॥ २४ ॥ प्रत्युवाचमहात्मानंब्रुवन्तंपक्षिणंपुनः ॥
प्रणतादीनयावाचाकुरुपक्षिन्कृपांमम ॥ २५ ॥ कथयस्वप्रसादेनतस्यपापस्यनिष्कृतिम् ॥ प्रायश्चित्तंसुपुण्यंचममपातकशोधनम् ॥ २६ ॥ येनव

जाम्यहंपुण्यंविशुद्धाधौतकल्मषा ॥ प्रायश्चितंमहाभागवदमेत्वंप्रसादतः ॥ २७ ॥ उज्ज्वलउवाच ॥ तवार्थंतुमहाभागेपितरंपृष्टवानहम् ॥ समाख्यातमतःपित्राप्रायश्चित्तमनुत्तमम् ॥ २८ ॥ तत्त्वंकुरुमहाभागेसर्वपातकशोधनम् ॥ ध्यायस्वहिहृषीकेशंशतनामजपस्वच ॥ २९ ॥ भवज्ञानपरा नित्यंकुरुव्रतमनुत्तमम् ॥ अशून्यशयनंपुण्यंव्रतंपापप्रणाशकम् ॥ ३० ॥ समाचष्टसधर्मात्मासर्वज्ञानप्रकाशकम् ॥ ज्ञानंस्तोत्रंव्रतंध्यानंविष्णोश्चैव महात्मनः ॥ ३१ ॥ विष्णुरुवाच ॥ तस्मात्साहिप्रजग्राहसंस्थितानिर्जनेवने ॥ सर्वद्वन्द्वविनिर्मुक्तासञ्जातातपसिस्थिता ॥ ३२ ॥ व्रतंचक्रेजिताहारानिराधारासुदुःखिता ॥ कामक्रोधविहीनासावर्गंसंयम्यनित्यशः ॥ ३३ ॥ इन्द्रियाणांमहाराजमहामोहंनिरस्यसा ॥ अब्देचतुर्थकेप्राप्तेसुप्रसन्नो जनार्दनः ॥ ३४ ॥ तस्यैवरंदातुकामश्चायातोवरनायकः ॥ तस्यैसन्दर्शयामासस्वरूपंवरदःप्रभुः ॥ ३५ ॥ इन्द्रनीलघनंश्यामशङ्खचक्रगदाधरम् ॥ सर्वाभरणशोभाढ्यंपद्महस्तंमहेश्वरम् ॥ ३६ ॥ बद्धाञ्जलिपुटाभूत्वावेपमानानिराश्रया ॥ उवाचगद्गदैर्वाक्यैःप्रणतामधुसूदनम् ॥ ३७ ॥ तेजसात वदिव्येनस्थातुंशक्नोमिनैवहि ॥ दिव्यरूपोभवेःकस्त्वंकृपयाममचाग्रतः ॥ ३८ ॥ कथयस्वप्रसादेनकिमत्रतवकारणम् ॥ सर्वमेवप्रसादेनप्रब्रवीहिमहामते ॥ ३९ ॥ देवमेवंविजानामितेजसाइङ्गितैस्तव ॥ ज्ञानहीनाजगन्नाथनजानेरूपनामनी ॥ ४० ॥ किंब्रह्मावाभवान्विष्णुःकिंवा शङ्करएवहि ॥ एवमुक्त्वाप्रणम्यैवंदण्डवद्धरणींगता ॥ ४१ ॥ तामुवाचजगन्नाथःप्रणतांराजनन्दिनीम् ॥ ४२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ त्रयाणामपिदेवानामन्तरंनास्तिशोभने ॥ ब्रह्मासमर्चितोयेनशङ्करोवावरानने ॥ ४३ ॥ तेनाहमर्चितोनित्यंनात्रकार्याविचारणा ॥ एतौममाभिन्नतरौ नित्यंचापित्रिरूपवान् ॥ ४४ ॥ अहंहिपूजितोयैश्चतावेतौतैःसुपूजितौ ॥ अहंदेवोहृषीकेशःकृपयातवचागतः ॥ ४५ ॥ स्तवेनानेनपुण्येनव्रतेन नियमेनच ॥ सञ्जाताकल्मषैर्हीनावरंवःयशोभने ॥ ४६ ॥ दिव्यादेव्युवाच ॥ विजयस्वहृषीकेशकृष्णक्लेशापहारक ॥ नमामिचरणद्वन्द्वंमामुद्धरसुरेश्वर ॥ ४७ ॥ वरंमेदातुकामोऽसिचक्रपाणेप्रसीदमे ॥ आत्मपादयुगस्यापिभक्तिंदेहिममानघ ॥ ४८ ॥ दर्शयस्वजगन्नाथमोक्षमार्गंनिरामयम् ॥ दासत्वंदेहिवैकुण्ठयदितुष्टोजनार्दन ॥ ४९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ एवमस्तुमहाभागेगच्छनिर्धूतकल्मषा ॥ वैष्णवंपरमंलोकंदुर्लभंयोगिभिःसदा ॥ ५० ॥ गच्छगच्छपरंलोकंप्रसादान्ममसाम्प्रतम् ॥ एवमुक्तेततोवाक्येमाधवेनमहात्मना ॥ ५१ ॥ दिव्यादेवीअभूद्दिव्यासूर्यतेजःसमप्रभा ॥ पश्यतांसर्वलोकानांदिव्याभरणभूषिता ॥ ५२ ॥ दिव्यमालान्वितासाचदिव्यहारविलम्बिनी ॥ गतासावैष्णवंलोकंदाहप्रलयवर्जितम् ॥ ५३ ॥

१ 'एष एवास्ति मे कामः' इ० पा० ।

पुनःपक्षीसमायातःस्वगृहंहर्षसंयुतः ॥ तत्सर्वंकथयामासपितरंप्रतिसत्तमः ॥९४॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेऽष्टा
शीतितमोऽध्यायः ॥८८॥ विष्णुरुवाच ॥ कुञ्जलस्तुसुतंवाक्यंसमुज्ज्वलमथाब्रवीत् ॥ भवान्कथयमोःपुत्रकिमपूर्वंतुदृष्टवान् ॥१॥ तन्मेकथयसुप्री
तःश्रोतुकामोऽस्मिसाम्प्रतम् ॥ एवमादिश्यतंपुत्रंविररामसकुञ्जलः॥२॥पितरंप्रत्युवाचाथविनयावनतस्सुतः ॥३॥समुज्ज्वलउवाच॥हिमवन्तंनगश्रेष्ठं
देववृन्दसमन्वितम् ॥ आहारार्थंप्रगच्छामिभवतश्चात्मनःपितः ॥ ४ ॥ पश्यामिकौतुकंतत्रनदृष्टंनश्रुतंपुरा ॥ प्रदेशमृषिभिःकीर्णमप्सरोभिःप्रशो
भितम् ॥ ५ ॥ बहुकौतुकशोभाढ्यंमङ्गल्यंमङ्गलैर्युतम् ॥ बहुपुण्यफलोपेतैर्वनैर्नानाविधैस्ततः ॥ ६ ॥ अनेककौतुकभरैर्मनसःपरिमोहनम् ॥ तत्रदृ
ष्टंमयाताताअपूर्वंमानसान्तिके ॥ ७ ॥ बहुहंसैःसमाकीर्णोहंसएकःसमागतः ॥ सचकृष्णोमहाभागत्रयोऽप्यन्येसमागताः ॥ ८ ॥ सितेतरैश्चञ्चुपादैर
न्यतःशुक्लविग्रहाः ॥ तादृशास्तेचनीलावैअन्येशुभ्रामहामते॥९॥ चतस्रस्तत्रवैनार्योरौद्राकाराविभीषणाः ॥ दंष्ट्राकरालसङ्कुराऊर्ध्वकेश्योभयान
काः ॥ १० ॥ पश्चात्तास्तुसमायातास्तस्मिन्सरसिमानसे ॥ कृष्णाहंसास्तुसंस्नातामानसेतातमत्पुरः ॥ ११ ॥ विश्रान्ताःपरितश्चान्येनस्नातास्तत्र
मानसे ॥ कृष्णान्हंसांस्तुसंस्नाताञ्जहसुस्ताःस्त्रियस्तदा ॥ १२ ॥ तस्मात्तडागान्निष्क्रान्तोहंसएकोमहातनुः ॥ पश्चात्त्रयोविनिष्क्रान्तास्तैश्चाहंसमु
पेक्षितः ॥ १३ ॥ याताआकाशमार्गेणविवदन्तःपरस्परम् ॥ तास्तुस्त्रियोमहाभीमाःसमन्तात्परिबभ्रमुः ॥ १४ ॥ विन्ध्यस्यशिखरेपुण्येवृक्षच्छाया
सुपक्षिणः ॥ निषण्णास्तत्रतेसर्वेदग्धादुःखैःसुदारुणैः ॥ १५ ॥ तेषांसुवीक्षमाणानांभिल्लएकःसमागतः ॥ मृगान्सपीडयित्वातुबाणपाणिर्धनुर्द्धरः ॥
॥ १६ ॥ शिलातलंसमाश्रित्यनिषसादसुखेनवै ॥ पश्चाद्भिल्लीसमायाताअन्नमादायसोदकम् ॥ १७ ॥ स्वंप्रियंवीक्षतेराज्ञासुदितैर्लक्षणैर्युतम् ॥ अ
न्यादृशंसमावीक्ष्यस्वकान्तंतेजसावृतम् ॥ १८ ॥ दिव्यतेजःसमाक्रान्तंयथामूर्यंदिविस्थितम् ॥ नरमन्यंपरिज्ञायतंपरित्यज्यसाययौ ॥ १९ ॥
व्याधउवाच ॥ एह्येहित्वंप्रियेचात्रकस्मान्मांत्वंनपश्यसि ॥ क्षुधयापीड्यमानोऽहंत्वामहंचावलोकये ॥ २० ॥ तस्यवाक्यंसमाकर्ण्यशीघ्रंव्याधीस
मागता ॥ भर्तुःपार्श्वंसमासाद्यविस्मितासाभवत्तदा ॥ २१ ॥ कोऽयंतेजःसमाचारोदेवोऽयंमांसमाह्वयेत् ॥ तमुवाचततोव्याधीभर्तारंदीप्ततेजसम् ॥
अतर्किंतेकृतंवीरभवान्कोदिव्यलक्षणः ॥ २२ ॥ समुज्ज्वलउवाच ॥ एवमाभाषितोव्याध्याव्याधःप्रियामभाषत ॥ अहंतेवल्लभःकान्तभवतीचमम
प्रिया ॥ २३ ॥ कस्मात्त्वंमांनजानासिकथंशङ्काप्रवर्तते ॥ क्षुधयापीड्यमानेनपयश्चान्नंप्रतीक्ष्यते ॥ २४ ॥ व्याध्युवाच ॥ बर्बरःकृष्णवर्णश्चरक्ता
क्षःकृष्णकञ्चुकः ॥ ईदृशश्चास्तिमेभर्तासर्वसत्त्वभयङ्करः ॥ २५ ॥ भवान्कोदिव्यदेहस्तुप्रियेत्युक्त्वासमाह्वयेत् ॥ एषमेसंशयोजातोवदसत्यंमम

ग्रतः ॥ २६ ॥ कुलंनामस्वकंग्रामंक्रीडांलिङ्गंसुतंसुताम् ॥ समाचष्टप्रियाग्रेतुतस्याःप्रत्ययहेतवे ॥ २७ ॥ प्रत्युवाचस्वभर्तारंसाव्याधीहृष्टमानसा ॥
कस्मात्तेईदृशःकायःश्वेतकञ्चुकधारकः ॥ २८ ॥ कथंजातःसमाचक्ष्वममाश्चर्यंप्रवर्तते ॥ २९ ॥ समुज्ज्वलउवाच ॥ एवंसम्पृच्छमानस्तुभार्यया
मृगघातकः ॥ प्रत्युवाचततःश्रुत्वातांप्रियांप्रश्रयान्विताम् ॥ ३० ॥ नर्मदाउत्तरेकूलेसङ्गमश्चास्तिसुव्रते ॥ आतपेनाकुलोजीवोममजातोऽतिसुप्रिये
॥ ३१ ॥ अस्मिन्दैसङ्गमेकान्तेश्रमश्रान्तोहिसत्वरः ॥ गतःस्नात्वाजलंपीत्वापश्चाचाहंसमागतः ॥ ३२ ॥ तदाप्रभृतिमेकायईदृशस्तेजसावृतः
सञ्जातोवस्त्रसंयुक्तःकञ्चुकःशुभ्रतांगतः ॥ ३३ ॥ पूर्वोक्तलिङ्गसंस्थानैःकुलैःस्थानेनवैतथा ॥ स्वप्रियंलक्षयित्वातुज्ञात्वापुण्यस्यसम्भवम् ॥ ३४ ॥
प्रत्युवाचाथभर्तारंसङ्गमंममदर्शय ॥ तवपश्चात्प्रदास्यामिभोजनंपानसंयुतम् ॥ ३५ ॥ इत्युक्तःप्रिययाव्याधःसत्वरेणजगामह ॥ सङ्गमोदर्शितस्ते
नततोऽग्रेपापनाशनः ॥ ३६ ॥ समुड्डीनामहाभागपक्षिणोलघुविक्रमाः ॥ तयासार्द्धंययुःसर्वैरेवासङ्गममुत्तमम् ॥ ३७ ॥ तेषांतुवीक्षमाणानांपक्षि
णांममपश्यतः ॥ तयाहिस्नापितोभर्तापुनःस्नाताहिसास्वयम् ॥ ३८ ॥ दिव्यदेहधरौचोभौदिव्यकान्तिसमन्वितौ ॥ सञ्जातौपक्षिणांश्रेष्ठदिव्यवस्त्रा
नुलेपनौ ॥ ३९ ॥ दिव्यमालाम्बरधरौदिव्यगन्धानुलेपनौ ॥ वैष्णवंयानमासाद्यमुनिगन्धर्वपूजितौ ॥ ४० ॥ गतौतौवैष्णवंलोकंवैष्णवैःपरिपूजि
तौ ॥ स्तूयमानौमहात्मानौदम्पतीदृष्टवानहम् ॥ ४१ ॥ व्रजन्तौस्वर्गमार्गेणकूजन्तेपक्षिणस्तथा ॥ तीर्थराजंपरंदृष्ट्वाहर्षव्यक्ताक्षरैस्तदा ॥ ४२ ॥
चत्वारःकृष्णहंसास्तेसङ्गमेपापनाशने ॥ स्नात्वावैभावशुद्धास्तेप्राप्ताउज्ज्वलतांपुनः ॥ ४३ ॥ स्नात्वापीत्वाजलंतेतुपुनर्बहिर्विनिर्गताः॥तावत्यस्ताः
स्त्रियःकृष्णामृतास्तत्स्नानमात्रतः ॥ ४४ ॥ क्रन्दमानाविचेष्टन्त्योहाहाकारविकम्पिताः ॥ यमलोकंगतास्तास्तुतानदृष्टामयातदा ॥ ४५ ॥
उड्डीनास्तुततोहंसाःस्वस्थानंप्रतिजग्मिरे ॥ एवंतातमयादृष्टंप्रत्यक्षंकथितंतव ॥ ४६ ॥ कृष्णपक्षामहाकायाधार्तराष्ट्रास्तुताःस्त्रियः ॥ कथ
यस्वप्रसादेनकेभविष्यन्तिवैपितः ॥ ४७ ॥ निर्गतान्मानसान्मध्याद्धार्तराष्ट्रान्वदस्वमे ॥ केभविष्यन्तितेतातकथयत्वंतुसाम्प्रतम् ॥ ४८ ॥
कस्मात्सुकृष्णतांप्राप्ताहंसाःशुद्धाश्चतेपुनः ॥ सञ्जातास्तत्क्षणात्तातकस्मान्मृतास्तुताःस्त्रियः ॥ ४९ ॥ एवंमेसंशयस्तातसञ्जातोदारुणोहृदि ॥
छेत्तुमर्हसिअद्यैवभवाञ्ज्ञानविचक्षणः ॥ ५० ॥ प्रसादसुमुखोभूत्वाप्रणतस्यसदैवमे ॥ एवंसम्भाष्यपितरंविररामसमुज्ज्वलः ॥ ततःप्रवक्तुमारे
भेसशुकःकुञ्जलाभिधः ॥ ५१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थवर्णनेच्यवनचरित्रेएकोननवतितमोऽध्यायः ॥ ८९ ॥ विष्णु
रुवाच ॥ एवमाकर्ण्यतत्सर्वंसमुज्ज्वलस्यभाषितम् ॥ कुञ्जलःसहिधर्मात्माप्रत्युवाचसुतंप्रति ॥ १ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ सम्प्रवक्ष्याम्यहंतात

श्रूयतांस्थिरमानसः ॥ सर्वसन्देहविध्वंसंचरित्रंपापनाशनम् ॥ २ ॥ इन्द्रलोकेप्रवृत्तेसंवादोदेवकौतुकः ॥ सभायांतस्यदेवस्यइन्द्रस्यापिम
हात्मनः ॥ ३ ॥ देवेंद्रंद्रष्टुंसहस्राक्षंनारदस्त्वरितंययौ ॥ समागतंसहस्राक्षःसूर्यतेजःसमप्रभम् ॥ ४ ॥ तंदृष्ट्वाहर्षमायातःसमुत्थायम
हामतिः ॥ ददावर्घंचपाद्यंचभक्त्याप्रणतमानसः ॥ ५ ॥ बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वाप्रणाममकरोत्तदा ॥ आसनेकोमलेपुण्येविनिवेश्यद्विजोत्तमम्
॥ ६ ॥ पप्रच्छप्रणतोभूत्वाश्रद्धयापरयायुतः ॥ कस्माद्यागमनंतेऽद्यकारणंवदसाम्प्रतम् ॥ ७ ॥ इत्युक्तोदेवराजेनप्रत्युवाचमहामुनिः ॥ भव
न्तंद्रष्टुमायातःपृथिव्यास्तुपुरन्दर ॥ ८ ॥ स्नात्वापुण्यप्रदेशेषुतीर्थेषुचसुश्रद्धया ॥ देवान्पितॄन्समभ्यर्च्यदृष्ट्वातीर्थान्यनेकशः ॥ ९ ॥ एतत्ते
सर्वमाख्यातंयत्त्वयापृच्छितंपुरा॥ १० ॥ देवेन्द्रउवाच ॥ दृष्टानिपुण्यतीर्थानिसुक्षेत्राणित्वयामुने ॥ किंतीर्थंप्राप्यमुच्येतब्रह्मघ्नोब्रह्महत्यया ॥११॥
सुरापोमुच्यतेपापाद्गोघ्नोहेमापहारकः ॥ स्वामिद्रोहान्महाभागनारीहन्ताकथंसुखी॥ १२ ॥ नारदउवाच ॥यानिकानिचतीर्थानिगयादीनिसुरेश्वर ॥
तेषांनैवप्रजानामिविशेषंपापनाशनम् ॥ १३ ॥ सुपुण्यानिसुदिव्यानिपापघ्नानिसमानिच ॥ सर्वाण्येवसुतीर्थानिजानाम्यहंपुरन्दर ॥ १४ ॥ अविशे
षंविशेषंवैनैवजानामिसाम्प्रतम् ॥ प्रत्ययंक्रियतांदेवतीर्थानांगतिदायकम् ॥ १५ ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंनारदस्यमहात्मनः ॥ समाहूतानिचेन्द्रेण
तीर्थानिभूगतानिच ॥ १६ ॥ मूर्तिमन्तिचदिव्यानिसमायातानिशासनात् ॥ बद्धांञ्जलीनिदिव्यानिभूषितानिसुभूषणः ॥ १७ ॥ दिव्याम्बराणि
स्निग्धानितेजोवन्तिचसुव्रत ॥ स्त्रीपुंसोश्चस्वरूपाणिकृतानिचविशेषतः ॥ १८ ॥ हंसचन्द्रप्रकाशानिदिव्यरूपधराणिच ॥ मुक्ताफलस्यवर्णेनप्रभा
सन्तेनरेश्वर ॥ १९ ॥ तप्तकाञ्चनवर्णानिसारुण्यानिचतत्रवै ॥ कान्त्याशुक्लसुपीतानिप्रभावन्तिसभान्तरे ॥ २० ॥ कानिपद्मनिभान्येवमूर्तिमन्ति
चतानितु ॥ सूर्यतेजःप्रकाशानितडित्तेजःसमानिच ॥ २१ ॥ पावकाभानिचान्यानिप्रभासन्तेसभान्तरे ॥ सर्वाभरणशोभाढ्यैःप्रशोभन्तेनरेश्वर
॥ २२ ॥ हारकङ्कणकेयूरमालाभिस्तुसुचन्दनैः॥दिव्यचन्दनदिग्धानिसुरभीणिगुरूणिच ॥२३॥ कमण्डलुकराण्येवआयातानिसभान्तरे॥ गङ्गाचन
र्मदापुण्याचन्द्रभागासरस्वती ॥ २४॥ देविकाविम्बिकाकुब्जाकुञ्जलामञ्जुलाश्रुता ॥ रम्भाभानुमतीपुण्यापाराचैवसुघर्घरा ॥२५॥ शोणाचसिन्धु
सौवीराकावेरीकपिलातथा ॥ कुमुदावेदनदीपुण्यासुपुण्याचमहेश्वरी ॥ २६ ॥ चर्मण्वतीतथाख्यातालोपाचान्यासुकौशिकी ॥ सुहंसीहंसपा
दाचहंसवेगामनोरथा ॥ २७ ॥ सुरुथास्वारुणावेगाभद्रवेणासुपद्मिनी ॥ वाहिनीसरघाचान्यापुण्याचान्यापुलिन्दिका ॥ २८ ॥ हेमामनोर
थादिव्याचन्द्रिकावेदसङ्क्रमां ॥ ज्वालाहुताशनीस्वाहाकालाचैवकपिञ्जला ॥ २९ ॥ स्वधासुकालाकालिङ्गगम्भीराहिमवाहिनी ॥

देवद्रीचीवीरवाहालक्ष्महोमाअघापहा ॥२०॥ पाराशरीहेमगर्भासुभद्रावसुपुत्रिका ॥ एतानद्योमहापुण्यामूर्तिमत्योनरेश्वर ॥ २१ ॥ सर्वाभरणशोभा
ढ्याःकुम्भहस्ताःसुपूजिताः ॥ प्रयागःपुष्करश्चैवसर्वतीर्थमनोरमः ॥२२॥ वाराणसीमहापुण्याब्रह्महत्याव्यपोहिनी ॥ द्वारावतीप्रभासश्चअवन्तीनैमि
षस्तथा ॥२३॥ चण्डकश्चमहारत्नोमहेश्वरकलेश्वरौ ॥ कलिञ्जरोब्रह्मक्षेत्रंमाथुरोमानवाहकः ॥२४॥ मायाकान्तीतथान्यानिदिव्यानिविविधानि
च ॥ अष्टषष्टिःसुतीर्थानिनदीनांशतकोटयः ॥२५॥ गोदावरीमुखाःसर्वाःसमायातास्तदाज्ञया ॥ द्वीपानांतुसमस्तानिसुतीर्थानिमहान्तिच ॥२६॥
मूर्तिलिङ्गधराण्येवसहस्राक्षंसुरेश्वरम् ॥ समाजग्मुःसमस्तानितदादेशकराणिच ॥२७॥ प्रणेमुर्देवदेवेशंनतशीर्षाणिसर्वशः ॥ तैःप्रोक्तंतुमहातीर्थैर्देवरा
जस्तुसादरम् ॥ २८ ॥ कस्मात्त्वयासमाहूतादेवदेववदस्वनः ॥ ब्रूहिनःकारणंसर्वंनमस्तुभ्यंसुराधिप ॥ २९ ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदेवराजोऽभ्यभा
षत ॥ कःसमर्थोमहातीर्थोब्रह्महत्यांव्यपोहितुम् ॥ ४० ॥ गोवधाख्यंमहापापंस्त्रीवधाख्यमनुत्तमम् ॥ स्वामिद्रोहाच्चसम्भूतंसुरापानाच्चदारुणम् ॥
॥ ४१ ॥ हेमस्तेयात्तथाजातंगुरुनिन्दासमुद्भवम् ॥ भ्रूणहत्यांमहाघोरांकःसमर्थोनिवार्तितुम् ॥४२॥ राजद्रोहान्महापापंबहुपीडाप्रदायकम् ॥ मित्र
द्रोहात्तथाचान्यदन्यद्विश्वासघातकम् ॥ ४३ ॥ देवभेदंतथाचान्यंलिङ्गभेदमतःपरम् ॥ वृत्तिच्छेदंचविप्राणांगोप्रचारप्रणाशनम् ॥ ४४ ॥ आगा
रदहनंचान्यद्ब्रह्मदीपनकंतथा ॥ षोडशैतेमहापापाअगम्यागमनंतथा ॥ ४५ ॥ स्वामित्यागात्समुद्भूतंरणस्थानात्पलायनात् ॥ एतानिनाशयेत्को
वैसमर्थस्तीर्थउत्तमः ॥ ४६ ॥ समर्थोभवतांमध्येप्रायश्चित्तंविनाध्रुवम् ॥ पश्यतांदेवतानांचनारदस्यचपश्यतः ॥ ४७ ॥ ब्रुवन्तुसर्वेसञ्चिन्त्यवि
चार्यैवंसुनिश्चितम् ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येदेवराज्ञामहात्मना ॥ संमन्त्र्यतीर्थराजेनप्रोचुःशक्रंसभागतम् ॥ ४८ ॥ तीर्थान्यूचुः ॥ श्रूयतामभिधा
यामोदेवराजनमोऽस्तुते ॥ सन्तिवैसर्वतीर्थानिसर्वपापहराणिच ॥ ४९ ॥ ब्रह्महत्यादिकान्यांश्चत्वयाप्रोक्तान्सुरेश्वर ॥ महाघोरान्सुदीप्तांश्चनाशि
तुंनैवशक्नुमः ॥ ५० ॥ प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घतीर्थमनुत्तमम् ॥ वाराणसीमहाभागसमर्थापापनाशिनी ॥ ५१ ॥ महापातकनाशार्थेचत्वारोऽमि
तविक्रमाः ॥ उपपातकनाशार्थंचत्वारोऽमितमितविक्रमाः ॥ ५२ ॥ सृष्टाधात्राचदेवेन्द्रपुष्कराद्यामहाबलाः ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंतीर्थानांसुरराट्
ततः ॥ ५३ ॥ हर्षेणमहताविष्टस्तेषांस्तोत्रंचकारसः ॥ ५४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनवतितमो
ऽध्यायः ॥ ९० ॥ कुञ्जलउवाच ॥ ब्रह्महत्याभिभूतस्तुसहस्राक्षोयदापुरा ॥ गौतमस्यप्रियासङ्गादगम्यागमनंमहत् ॥ १ ॥ सञ्जातंपातकंतस्यत्य

१ 'देवद्रवी' इ० पा० । २ 'दण्डकश्च' इ० पा० ।

क्तोदेवैश्चब्राह्मणैः ॥ सहस्राक्षस्तपस्तेपेनिरालम्बोनिराश्रयः ॥ २ ॥ तपोऽन्तेदेवताःसर्वाऋषयोयक्षकिन्नराः ॥ देवराजस्यपूजार्थमभिषेकंप्रचक्रिरे
॥ ३ ॥ देशंमालवकंनीत्वादेवराजंसुतोत्तम ॥ चक्रेस्नानंमहाभागकुम्भैरुदकपूरितैः ॥४॥ स्नापितुंप्रथमंनीतोवाराणस्यांस्वयंततः ॥ प्रयागेतुसह
स्राक्षअर्घतीर्थेततःपुनः ॥ ५ ॥ पुष्करेणमहात्माऽसौस्नापितःस्वयमेवहि ॥ ब्रह्मादिभिःसुरैःसर्वैर्मुनिवृन्दैर्द्विजोत्तम ॥ ६ ॥ नागैर्वृक्षैर्ना
गसर्पैर्गन्धर्वैस्तुसकिन्नरैः ॥ स्नापितोदेवराजस्तुवेदमन्त्रैःसुसंस्कृतः ॥ ७ ॥ मुनिभिःसर्वपापघ्नैस्तस्मिन्कालेद्विजोत्तम ॥ शुद्धेतस्मिन्महाभागे
सहस्राक्षेमहात्मनि ॥ ८ ॥ ब्रह्महत्यागतातस्यअगम्यागमनंतथा ॥ ब्रह्महत्याततोनद्यअगम्यागमनंनच ॥ ९ ॥ पापेनतेनघोरेणसार्द्धमि
न्द्रस्यभूतले ॥ सुप्रसन्नःसहस्राक्षस्तीर्थेभ्योहिवरंददौ ॥ १० ॥ भवन्तस्तीर्थराजानोभविष्यथनसंशयः ॥ मत्प्रसादात्पवित्राश्चयस्मादहं
विमोक्षितः ॥ ११ ॥ सुघोरात्किल्बिषादत्रयुष्माभिर्विमलैरहम् ॥ एवंतेभ्योवरंदत्त्वामालवायवरंददौ ॥ १२ ॥ यस्मात्त्वयामलं
मेऽद्यविधृतंश्रमदायकम् ॥ तस्मात्त्वमन्नपानैश्चधनधान्यैरलङ्कृतः ॥ १३ ॥ भविष्यसिनसन्देहोमत्प्रसादान्नसंशयः ॥ सुदुष्कालैर्विनात्वंतुभविष्यसि
सुपुण्यवान् ॥ १४ ॥ एवंतस्मैवरंदत्त्वादेवराजःपुरन्दरः ॥ क्षेत्राणिसर्वतीर्थानिदेशोमालवकस्तथा ॥ १५ ॥ आखण्डलेनसार्द्धंतेस्वस्थानंप्रतिजग्मि
रे ॥ तदाप्रभृतिचत्वारःप्रयागःपुष्करस्तथा ॥ १६ ॥ वाराणसीचार्घतीर्थंप्राप्ताराजत्वमुत्तमम् ॥ १७ ॥ अस्तिपञ्चालदेशेषुविदुरोनामक्षत्रियः ॥ तेन
मोहप्रसङ्गेनब्राह्मणोनिहतःपुरा ॥ १८ ॥ शिखासूत्रविहीनस्तुतिलकेनविवर्जितः ॥ भिक्षार्थमटतेसोऽपिब्रह्मघ्नोऽहंसमागतः ॥ १९ ॥ ब्रह्मघ्नायसुरापाय
भिक्षाचान्नंप्रदीयताम् ॥ गृहेष्वेवंसमस्तेषुभ्रमंतेयाचतेपुरा ॥ २० ॥ एवंसर्वेषुतीर्थेषुअटित्वैवसमागतः ॥ ब्रह्महत्यानतस्यापिप्रयातिद्विजसत्तम ॥ २१ ॥
वृक्षच्छायांसमाश्रित्यदह्यमानेनचेतसा ॥ संस्थितोविदुरःपापोदुःखशोकसमन्वितः ॥ २२ ॥ चन्द्रशर्माततोविप्रोमहामोहेनपीडितः ॥ न्यवसन्माग
धेदेशेगुरुघातकरश्चसः ॥ २३ ॥ स्वजनैर्बन्धुवर्गैश्चपरित्यक्तोदुरात्मवान् ॥ सहितत्रसमायातोयत्रासौविदुरःस्थितः ॥ २४ ॥ शिखासूत्रविहीनस्तु
विप्रलिङ्गैर्विवर्जितः ॥ तदासौपृच्छितस्तेनविदुरेणदुरात्मना ॥ २५ ॥ भवान्कोहिसमायातोदुर्भगोदग्धमानसः ॥ विप्रलिङ्गविहीनस्तुकस्मात्त्वंभ्रम
सेमहीम् ॥ २६ ॥ विदुरेणोक्तमात्रस्तुचन्द्रशर्माद्विजाधमः ॥ आचष्टेसर्वमेवापियथापूर्वकृतंस्वकम् ॥ २७ ॥ पातकंचमहाघोरंवसताचगुरोर्गृहे ॥ म
हामोहगतेनापिक्रोधेनाकुलितेनच ॥ २८ ॥ गुरोर्घातःकृतःपूर्वंतेनदग्धोऽस्मिसाम्प्रतम् ॥ चन्द्रशर्माचवृत्तान्तमुक्त्वासर्वमपृच्छत ॥ २९ ॥ भवान्को
हिसुदुःखात्मावृक्षच्छायांसमाश्रितः ॥ विदुरेणसमासेनआत्मपापंनिवेदितम् ॥ ३० ॥ अथकश्चिद्द्विजःप्राप्तस्तृतीयःश्रमकर्षितः ॥ वेदशर्मेतिवैनामब

ह्रुपातकसञ्चयः ॥ ३१ ॥ द्वाभ्यामपिसुसम्पृष्टःकोभवान्दुःखिताकृतिः॥कस्माद्भ्रमसिवैपृथ्वींवदभावंत्वमात्मनः ॥ ३२ ॥ वेदशर्माततःसर्वमात्मचे
ष्टितमेवच ॥ कथयामासताभ्यांवैह्यगम्यागमनंकृतम् ॥ ३३ ॥ धिक्कृतःसर्वलोकैश्चअन्यैःस्वजनबान्धवैः ॥ तेनपाप्मेनसँछिप्तोभ्रमाम्येवंमहीमिमाम्
॥ ३४ ॥ वञ्जुलोनामवैश्योऽथसुरापायीसमागतः ॥ समोघ्नश्चविशेषेणतैश्चपृष्टोयथापुरा ॥३५॥ तेनआवेदितंसर्वंपातकंयत्पुराकृतम् ॥ तैराकर्णि
तमन्यैश्चसर्वंतस्यप्रभाषितम् ॥ ३६ ॥ एवंचत्वारःपापिष्ठाएकस्थानंसमागताः ॥ कःकस्यापिनसम्पर्कंभोजनाच्छादनेनच ॥ ३७ ॥ करोतिचमहा
भागवार्तांचक्रुःपरस्परम् ॥ नविशन्त्यासनेचैकेनस्वपन्त्येकसंस्तरे ॥ ३८ ॥ एवंदुःखसमाविष्टानानातीर्थेषुवैगताः ॥ तेषांतुपापकाघोराननश्यन्ति
चनन्दन ॥ ३९ ॥ सामर्थ्यंनास्तितीर्थानांमहापातकनाशने ॥ विदुराद्यास्ततस्तेतुगताःकालञ्जरंगिरिम् ॥ ४० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनो
पाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेएकनवतितमोऽध्यायः ॥ ९१ ॥ कुञ्जलउवाच॥कालञ्जरंसमासाद्यनिवसन्तिसुदुःखिताः ॥ महापापैस्तुसन्दग्धाहाहाभू
ताविचेतनाः ॥ १ ॥ तत्रकश्चित्समायातःसिद्धश्चैवमहायशाः ॥ तेनपृष्टाःसुदुःखार्ताभवन्तःकेनदुःखिताः ॥२॥ सतैःप्रोक्तोमहाप्राज्ञःसर्वज्ञानविशा
रदः ॥ तेषांज्ञात्वामहापापंकृपांचक्रेसुपुण्यभाक् ॥ ३ ॥ सिद्धउवाच ॥ अमासोमसमायोगेप्रयागःपुष्करश्चयः ॥ अर्घतीर्थंतृतीयंतुवाराणसीचतुर्थि
का ॥ ४ ॥ गच्छन्तुतत्रवैयूयंचत्वारःपातकाविलाः ॥ गङ्गाम्भसियदास्नातास्तदामुक्ताभविष्यथ ॥ ५ ॥ पातकेभ्योनसन्देहोनिर्मलत्वंगमिष्यथ ॥
आदिष्टास्तेनवैसर्वेप्रणेमुस्तंप्रयत्नतः ॥ ६ ॥ कालञ्जरात्ततोजग्मुःसत्वरंपापपीडिताः ॥ वाराणसींसमासाद्यस्नात्वाचैवद्विजोत्तमाः ॥ ७ ॥ प्रयागंपु
ष्करंचैवअर्घतीर्थंतुसत्तम ॥ अमासोमंसुसम्प्राप्यजग्मुस्तेचमहापुरीम् ॥ ८ ॥ विदुरश्चन्द्रशर्माचवेदशर्मातृतीयकः ॥ वैश्योवञ्जुलकश्चैवसुरापःपाप
चेतनः ॥ ९ ॥ तस्मिन्पर्वणिसम्प्राप्तेस्नातागङ्गाम्भसिद्विज ॥ स्नानमात्रेणमुक्तास्तुगोवधाद्यैश्चकिल्बिषैः ॥ १० ॥ ब्रह्महत्यागुरुहत्यासुरापानादिपात
कैः ॥ लिप्तानितानितीर्थानिपरिभ्रमन्तिमेदिनीम् ॥११॥ पुष्करश्चार्घतीर्थस्तुप्रयागःपापनाशनः ॥ वाराणसीचतुर्थीतुलिप्तापापैर्द्विजोत्तम ॥ १२ ॥
कृष्णत्वंपेदिरेसर्वेहंसरूपेणबभ्रमुः ॥ सर्वेष्वेवसुतीर्थेषुस्नानंचक्रुर्द्विजोत्तमाः ॥१३॥ कृष्णत्वंनैवगच्छेततेषांपापेनचागतम् ॥ सुतीर्थेषुमहाराजस्ना
ताःसर्वेषुवैपुनः ॥ १४ ॥ यंयंतीर्थंप्रयान्त्येतेसर्वेतीर्थाद्विजोत्तम ॥ हंसरूपेणवैयान्तितैःसार्द्धंतुसुदुःखिताः ॥ १५ ॥ भार्याःपातकरूपाश्चभ्रमन्तिप
रितस्तथा ॥ अष्टषष्टिसुतीर्थानिहंसरूपेणबभ्रमुः ॥ १६ ॥ तैःसार्द्धंसुमहाराजमहातीर्थैःसमंपुनः ॥ मानसंचागतास्तेचपातकाकुलमानसाः ॥ १७ ॥
तत्रस्नातामहाराजनजहातिचपातकः ॥ लज्जयाविष्टमनसामानसोहंसरूपधृक् ॥ १८ ॥ सञ्जातःकृष्णकायस्तुयंत्वंवैदृष्टवान्पुरा ॥ रेवातीरंततोज

ग्मुरुत्तरंपापनाशनम् ॥ १९ ॥ कुब्जायाःसङ्गमेतेतुसुरसिद्धनिषेविते ॥ स्नानमात्रेणमुक्तास्तेपापेभ्योद्विजसत्तम ॥ २० ॥ विहायवर्णमेवैतंशुद्धत्वंप्र
तिजग्मिरे ॥ यंयंतीर्थंप्रयान्त्येतेहंसाःस्नानंप्रचक्रमुः ॥ २१ ॥ जहसुस्ताःस्त्रियोदृष्ट्वापातकंनैवगच्छति ॥ तोयानलेनकुब्जायाःपातकंवरमेवच
॥ २२ ॥ भस्मावशेषंसञ्जातंतदामृतास्तुताःस्त्रियः ॥ ब्रह्महत्यागुरोर्हत्यासुरापानागमागमाः ॥ २३ ॥ भस्मीभूतास्तुसञ्जातारेवायाःकुब्जयाहताः ॥
तास्तुहतामहाभागयामृतास्तुसरित्तटे ॥ २४ ॥ अष्टपष्टिसुतीर्थानांहंसरूपेणतानितु ॥ सार्द्धंहंसःसमायातोविद्धितंत्त्वतुमानसम् ॥ २५ ॥ चत्वारः
कृष्णहंसाश्चतेषांनामानिमेशृणु ॥ प्रयागःपुष्करश्चैवअर्घतीर्थमनुत्तमम् ॥ २६ ॥ वाराणसीचतुर्थीचचत्वारःपापनाशनाः ॥ ब्रह्महत्याभिभूतानि
चत्वारिपरिबभ्रमुः ॥ २७ ॥ तीर्थान्येतानिदुःखेनतीर्थेपुचमहामते ॥ नगतंपातकंघोरंतेषांतुभ्रमतांसुत ॥ २८ ॥ कुब्जायाःसङ्गमेशुद्धाविमुक्ताः
किल्बिषात्किल ॥ तीर्थानामेवसर्वेषांपुण्यानामिहसंमतः ॥ २९ ॥ गजाप्रयागःसञ्जातइन्द्रस्यपुरतःकिल ॥ तावद्गर्जन्तुतीर्थानियावद्रेवानदृश्य
ते ॥ ३० ॥ ब्रह्महत्यादिपापानांविनाशायप्रतिष्ठिता ॥ [1]कपिलासङ्गमेपुण्येरेवायाःसङ्गमेतथा ॥ ३१ ॥ मेघनादसमायोगेतथाचैवोरुसङ्गमे ॥ म
हापुण्यामहाधन्यारेवासर्वत्रदुर्लभा ॥ ३२ ॥ साचोङ्कारेभृगुक्षेत्रेनर्मदाकुब्जसङ्गमे ॥ दुष्प्राप्यामानवैरेवामाहिष्मत्यांसुरोत्तमैः ॥ ३३ ॥ विटङ्कास
ङ्गमेपुण्याश्री[2]कंठेमङ्गलेश्वरे ॥ सर्वत्रदुर्लभारेवासुरपुण्यस्माकुला ॥ ३४ ॥ तीर्थमातामहादेवीअघराशिविनाशिनी ॥ उभयोःकूलयोर्मध्येयत्रतत्रसु
खीनरः ॥ ३५ ॥ अश्वमेधफलंभुङ्क्तेस्नानेनैकेनमानवः ॥ एतत्तुसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥ ३६ ॥ सर्वपापापहंपुण्यंगतिदंचापिशृण्वताम् ॥
एवमुक्त्वामहाप्राज्ञतृतीयंपुत्रमब्रवीत् ॥ ३७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेद्विनवतितमोऽध्यायः ॥ ९२ ॥ कुञ्जल
उवाच ॥ किंविज्वलत्वयादृष्टमपूर्वंभ्रमतामहीम् ॥ आश्चर्येणसमायुक्तंतन्मेकथयसुव्रत ॥ १ ॥ इतःप्रयासिकंदेशमाहारार्थंतुसोद्यमः ॥ यद्यदृष्टंत्वया
चित्रंसमाख्याहिसुतोत्तम ॥ २ ॥ विज्वलउवाच ॥ अस्तिमेरुगिरेःपृष्ठेआनन्दंनामकाननम् ॥ दिव्यवृक्षैःसमाकीर्णंफलपुष्पमयैःसदा ॥ ३ ॥ देववृ
न्दैःसमाकीर्णंमुनिसिद्धसमन्वितम् ॥ अप्सरोभिःसुरूपाभिर्गन्धर्वैःकिन्नरोरगैः ॥ ४ ॥ वापीकूपतडागैश्चनदीप्रस्रवणैस्तथा ॥ आनन्दकाननंपुण्यं
दिव्यभावैःप्रभासते ॥५॥ विमानैःकोटिसङ्ख्यैश्चहंसकुन्देन्दुसन्निभैः ॥ गीतकोलाहलैरम्यैर्मेघध्वनिनिनादितम् ॥६॥ षट्पदानांनिनादेनसर्वत्रमधु
रायते ॥ चन्दनैश्चूतवृक्षैश्चचम्पकैःपुष्पितैर्वृतम् ॥ ७ ॥ नानावृक्षैःप्रभात्येवमानन्दवनमुत्तमम् ॥ नानापक्षिनिनादेनबहुकोलाहलान्वितम् ॥ ८ ॥

१ 'वेदिकासङ्गमे' इ० पा० । २ 'कीटकेमण्डलेश्वरे' इ० पा० ।

एवमानन्दनंदृष्टंमयातत्रसुशोभनम् ॥विमलंचसरस्तातशोभतेसागरोपमम् ॥ ९ ॥ सम्पूर्णंपुण्यतोयेनपद्मसौगन्धिकैःशुभैः ॥ जलजैस्तुसमाकीर्णंहंस
कारण्डवान्वितम् ॥ १० ॥ एवमासीत्सरस्तस्यसुमध्येकाननस्यहि ॥ देवगन्धर्वसम्बाधैर्मुनिवृन्दैरलङ्कृतम् ॥ ११ ॥ किन्नरोरगगन्धर्वैश्चारणैश्चसु
शोभते ॥ तत्राश्चर्यंमयादृष्टंवक्तुंतातनशक्यते ॥ १२ ॥ विमानेनापिदिव्येनकलशैरुपशोभते ॥ छत्रदण्डपताकाभीराजमानेनसत्तम ॥ १३ ॥ सर्व
भोगाविलेनापिगीयमानेऽथकिन्नरैः ॥ गन्धर्वैरप्सरोभिश्चशोभमानोऽथसुव्रत ॥ १४ ॥ स्तूयमानोमहासिद्धऋषिभिस्तत्त्ववेदिभिः ॥ रूपेणाप्रतिमो
लोकेनदृष्टस्तादृशःक्वचित् ॥ १५ ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गोदिव्यमालाविशोभितः ॥ महारत्नकृतामालायस्योरसिविराजते ॥ १६ ॥ तत्समीपेस्थिता
चैकानारीदृष्टावरानना ॥ हेमहारैश्चमुक्तानांवलयैःकङ्कणैर्युता॥ १७ ॥दिव्यवस्त्रैश्चगन्धैश्चचन्दनैश्चारुलेपनैः ॥ स्तूयमानोगीयमानःपुरुषस्तत्रचागतः
॥ १८ ॥ रतिरूपावरारोहापीनश्रोणिपयोधरा ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गीतादृशीरूपसम्पदा ॥ १९ ॥ द्वावेतौतौमयादृष्टौविमानेनापिचागतौ ॥ रूपला
वण्यमाधुर्यौसर्वशोभासमाविलौ ॥ २० ॥ समुत्तीर्णौविमानात्तावागतौसरसोऽन्तिके ॥ स्नातौतातमहात्मानौस्त्रीपुंसौकमलेक्षणौ ॥ २१ ॥ प्रगृ
ह्यतौमहाशस्त्रौदम्पतीतुपरस्परम् ॥ तादृशौचशवौतत्रपतितौसरसस्तटे ॥ २२ ॥ प्रभासेतेतदातौतुस्त्रीपुंसौकमलेक्षणौ ॥ रूपेणापिमहाभागता
दृशावेवतौशवौ ॥२३ ॥ देवरूपोपमस्तातयथापुंसस्तथाशवः॥यथारूपंहितस्यापितादृशस्तत्रदृश्यते ॥ २४ ॥ यथारूपंतुभार्यायास्तथाशवोद्वितीयकः ॥ स्त्रीशवस्यतुयन्मांसंशस्त्रेणोत्कृत्यसाततः ॥ २५ ॥ भक्षतेतस्यमांसानिरक्ताप्लुतानितानिवु ॥ पुरुषोभक्षतेतद्वच्छवमांसंसमातुरः
॥ २६ ॥ क्षुधयापीड्यमानौतौभक्षेतेपिशितंतयोः ॥ यावत्तृप्तिंसमायातौतावन्मांसंप्रभक्षितम् ॥ २७ ॥ सरस्यथजलंपीत्वासञ्जातौसुखितौ
पितः ॥ कियत्कालंस्थितौतत्रविमानेनगतौपुनः ॥ २८ ॥अन्येद्वेतुस्त्रियौतातमयादृष्टेचतत्रवै ॥ रूपसौभाग्यसम्पन्नेतेस्त्रियौचारुलक्षणे ॥ २९ ॥
ताभ्यांप्रभक्षितंमांसंयदातातमहावने ॥ प्रहसेतेतदातेद्वेहास्यैरट्टाट्टकैःपुनः ॥ ३० ॥ भक्षेतेचस्वमांसानितावेतौपरिनित्यशः ॥ कृत्वास्नानादि
कंमांसंपश्यतोममतत्रहि ॥ ३१ ॥ अन्येस्त्रियौमहाभागरौद्राकारसमन्विते ॥ दंष्ट्राकरालवदनेतत्रैवातिविभीषणे ॥ ३२ ॥ ऊचतुस्तौतदातेतुदे
हिदेहीतिवैपुनः ॥ एवंदृष्टंमयातातवसतःवनसन्निधौ ॥ ३३ ॥ नित्यमुत्कीर्यभक्ष्यंतेतौद्वौतुमांसमेवच ॥ जायेतेचसुसम्पूर्णौकायौचशवयोःपुनः ॥ ९२ ॥
॥ ३४ ॥ नित्यमुत्तीर्यतावेवंतेचाप्यन्येचवैपितः ॥ कुर्वन्तिसदृशींचेष्टांपूर्वोक्तांममपश्यतः ॥ ३५ ॥ एतदाश्चर्यसञ्जातंदृष्टंतातमयातदा ॥ भ
वतापृच्छितंतातदृष्टमाश्चर्यमेवच ॥ ३६ ॥ मयाख्यातंतवाग्रेवैसर्वसन्देहकारणम् ॥ कथयस्वप्रसादाच्चप्रीयमाणेनचेतसा ॥ ३७ ॥ विमानेना

गतोयोऽसौस्त्रियासार्द्धंद्विजोत्तम ॥ दिव्यरूपधरोयस्तुसकस्तुकमलेक्षणः ॥ ३८ ॥ काचनारीमहाभागमहामांसंप्रभक्षति ॥ सकश्चाप्यागत
स्तातसाचैवाभ्येत्यभक्षति ॥ ३९ ॥ प्रहसेतेतदातेद्वेस्त्रियौतातवदस्वनः ॥ ऊचतुस्तौतथाचान्यंदेहिदेहीतिवापुनः ॥ ४० ॥ तेद्वेत्वंमेसमाच
क्ष्वमहाभीषणकेस्त्रियौ ॥ एतन्मेसंशयंतातच्छेत्तुमर्हसिसुव्रत ॥ ४१ ॥ एवमुक्त्वामहाराजविरराससचाण्डजः ॥ एवंपृष्टस्तृतीयेनविज्वलेनात्मजे
नसः ॥ ४२ ॥ प्रोवाचसर्वंवृत्तान्तंच्यवनस्यापिशृण्वतः ॥ ४३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेत्रिनवति
तमोऽध्यायः ॥ ९३ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामितत्सर्वंकारणंसुत ॥ यस्मात्तौतादृशौजातौस्वमांसपरिभक्षकौ ॥ १. ॥ सर्व
त्रकारणंकर्मशुभाशुभंनसंशयः ॥ पुण्येनकर्मणापुत्रनरःसौख्यंप्रभुञ्जति ॥ २ ॥ दुष्कृतंभुञ्जतेचात्रपापयुक्तेनकर्मणा ॥ सूक्ष्मवर्त्मविचार्यैवं
शास्त्रज्ञानेनचक्षुषा ॥३॥ स्थूलधर्मंप्रदृष्ट्वैवसुविचार्यपुनःपुनः ॥ समारभेन्नरःकर्ममनसानिपुणेनच ॥ ४ ॥ समूर्तिकारकःशिल्पीरसमावर्त्तयेद्यथा ॥
अग्नेश्चतेजसापुत्रज्वालाभिश्चसमन्ततः ॥ ५ ॥ द्रवीभूतोभवेद्धातुर्वह्निनातापितःशनैः ॥ यादृशंवत्सभक्ष्यंतुरसपक्वंनिषेच्यते ॥ ६ ॥ तादृशंजाय
तेवत्सरूपंचैवनसंशयः ॥ यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ॥ ७ ॥ कर्मएवप्रधानंयुद्धर्पारूपेणवर्त्तते ॥ क्षेत्रेषुयादृशंबीजंवपतेकृषिकारकः ॥ ८ ॥
तादृशंभुञ्जतेतातफलमेवनसंशयः॥यादृशंक्रियतेकर्मतादृशंपरिभुज्यते ॥ ९ ॥ विनाशहेतुःकर्मास्यसर्वेकर्मवशावयम् ॥ कर्मदायादकालोकेकर्मसम्ब
न्धिबान्धवाः ॥ १० ॥ कर्माणिचोदयन्तीहपुरुषंसुखदुःखयोः ॥ सुवर्णंरजतंवापियथारूपंनिषिच्यते ॥ ११ ॥ तथानिषिच्यतेजन्तुःपूर्वकर्मवशा
नुगः ॥ पञ्चैतानीहदृश्यन्तेगर्भस्थस्यैवदेहिनः ॥ १२ ॥ आयुःकर्मचवित्तंचविद्यानिधनमेवच ॥ यथामृत्पिण्डतःकर्त्ताकुरुतेयद्यदिच्छति ॥ १३ ॥
तथाकर्मकृतंचैवकर्त्तारंप्रतिपद्यते ॥ देवत्वमथमानुष्यंपशुत्वंपक्षितांतथा ॥ १४ ॥ तिर्यक्त्वंस्थावरत्वंवायातिजन्तुःस्वकर्मभिः ॥ सएवतुतथाभुङ्क्ते
नित्यंविहितमात्मनः.॥१५ ॥आत्मनाविहितंदुःखमात्मनाविहितंसुखम् ॥ गर्भशय्यामुपादायभुञ्जतेपूर्वदेहिकम् ॥ १६ ॥ पूर्वदेहकृतंकर्मनकश्चित्पु
रुषोत्तमः ॥ बलेनप्रज्ञयावापिसमर्थःकर्तुमन्यथा ॥ १७ ॥ स्वकृतान्येवभुञ्जन्तिदुःखानिचसुखानिच ॥ हेतुतःकारणैर्वापिसोऽहङ्कारेणबाध्यते ॥
॥ १८ ॥ यथाधेनुसहस्रेषुवत्सोविन्दतिमातरम् ॥ तद्वच्छुभाशुभंकर्मकर्तारमनुगच्छति ॥ १९ ॥ उपभोगादृतेयस्यनाशएवनविद्यते ॥ प्राक्तनंबन्ध
नंकर्मकोऽन्यथाकर्तुमर्हति ॥२०॥ सुशीघ्रमनुधावन्तंविधानमनुधावति ॥ शोभतेसन्निपातेनयथाकर्मपुराकृतम् ॥२१॥ उपतिष्ठतितिष्ठन्तंगच्छन्तम
नुगच्छति ॥ करोतिकुर्वतःकर्मच्छायेवानुविधीयते ॥२२॥ यथाछायातपौनित्यंसुसम्बद्धौपरस्परम् ॥ उपसर्गाहिविषयाउपसर्गाजरादयः ॥२३॥

पीडयन्तिनरंपश्चात्पीडितंपूर्वकर्मणा ॥ येनयत्रोपभोक्तव्यंदुःखंवासुखमेवच ॥ २४ ॥ सतत्रबद्धारज्ज्वेवबलाद्दैवेननीयते ॥ दैवंप्राहुश्चभूतानांसुखदुः
खोपपादनम् ॥२५ ॥ अन्यथाकर्मतच्चिन्त्यंजाग्रतःस्वपतोऽपिवा ॥ अन्यथाह्युद्यतेदैवंबध्यतेचजिघांसति ॥ २६ ॥ शस्त्राग्निविषदुर्गेभ्योरक्षितव्यंसु
रक्षति ॥ यथापृथिव्यांबीजानिवृक्षगुल्मतृणान्यपि ॥ २७ ॥ तथैवात्मनिकर्माणितिष्ठन्तिप्रभवन्तिच ॥ तैलक्षयाद्यथादीपोनिर्वाणमधिगच्छति ॥
॥ २८ ॥ कर्मक्षयात्तथाजन्तोःशरीरंनाशमृच्छति ॥ कर्मक्षयात्तथामृत्युस्तत्त्वविद्भिरुदाहृतम् ॥२९॥ विविधाःप्राणिनांरोगाःस्मृतास्तेषांचहेतवः ॥
तस्मात्तत्त्वप्रधानंतुकर्मएवहिप्राणिनाम् ॥ ३० ॥ यत्पुराक्रियतेकर्मतदिहैवप्रभुज्यते ॥ यत्त्वयादृष्टमेवापिपृच्छितंततातसाम्प्रतम् ॥ ३१ ॥ तस्या
र्थंतुमयाप्रोक्तंभुञ्जातेतौहिसाम्प्रतम् ॥ आनन्देकाननेदृष्टंतयोःकर्मसुदारुणम् ॥ ३२ ॥ तयोश्चेष्टांप्रवक्ष्यामिशृणुवत्सप्रभापतः॥कर्मभूमिरियंतातअ
न्याभोगार्थभूमयः ॥ ३३ ॥ सर्गादीनांमहाप्राज्ञनासुगत्वासुभुञ्जति ॥ चौलदेशेमहाप्राज्ञःसुबाहुर्नामभूमिपः ॥ ३४ ॥ रूपवान्गुणवान्धीरःपृथि
व्यांनास्तितादृशः ॥ विष्णुभक्तोमहाप्राज्ञोवैष्णवानांचसुप्रियः ॥ ३५ ॥ कर्मणात्रिविधेनापिप्रध्यायन्मधुसूदनम् ॥ अश्वमेधादिकान्यज्ञान्यजेतस
कलान्नृप ॥ ३६ ॥ पुरोधास्तस्यचैवास्तिजैमिनिर्नामब्राह्मणः ॥ सचाहूयसुबाहुंतमिदंवचनमब्रवीत् ॥३७॥ राजन्देहिसुदानानियैःसुखंतुप्रभुज्यते ॥
दानैस्तुतरतेलोकान्दुर्गान्प्रेत्यगतोनरः ॥ ३८ ॥ दानेनसुखमाप्नोतियशःप्राप्नोतिशाश्वतम् ॥ दानेनचातुलाकीर्तिर्जायतेमृत्युमण्डले ॥ ३९ ॥
यावत्कीर्तिःस्थिताचात्रतावत्कर्तादिवंवसेत् ॥ तद्दानंदुष्करंप्राहुर्दातुंनैवप्रशक्यते ॥ ४० ॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनदातव्यंमानवैःसदा ॥ ४१ ॥ सुबा
हुरुवाच ॥ दानाच्चतपसोवापिद्वयोर्मध्येसुदुष्करम् ॥ किंवामहत्फलंप्रेत्यतन्मेब्रूहिद्विजोत्तम ॥ ४२ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ दानान्नदुष्करतरंपृथिव्याम
स्तिकिंचन ॥ राजन्प्रत्यक्षमेवैकंदृश्यतेलोकसाक्षिकम् ॥ ४३ ॥ परित्यज्यप्रियान्प्राणान्धनार्थंलोभमोहिताः ॥ प्रविशन्तिनरालोकेसमुद्रमटवींतथा
॥ ४४ ॥ सेवामन्येप्रपद्यन्तेश्ववृत्तिरितियास्थिता ॥ हिंसाप्रायांबहुक्लेशांकृषिंचैवतथापुरा ॥ ४५ ॥ तस्यदुःखार्जितस्यापिप्राणेभ्योऽपिगरीय
सः ॥ अर्थस्यपुरुषव्याघ्रपरित्यागःसुदुष्करः ॥ ४६ ॥ विशेषतोमहाराजन्यस्यन्यायार्जितस्यच ॥ श्रद्धयाविधिवत्पात्रेदत्तस्यान्तोनविद्यते
॥ ४७ ॥ श्रद्धाधर्मसुतादेवीपावनीविश्वतारिणी ॥ सावित्रीप्रसवित्रीचसंसारार्णवतारिणी ॥ ४८ ॥ श्रद्धयासाध्यतेधर्मोमहद्भिर्नार्थराशिभिः ॥
निष्किञ्चनास्तुमुनयःश्रद्धाधर्मादिवंगताः ॥ ४९ ॥ सन्तिदानान्यनेकानिनानाभेदैर्नृपोत्तम ॥ अन्नदानात्परंनास्तिप्राणिनांगतिदायक
म् ॥ ५० ॥ तस्मादन्नंप्रदातव्यंपयसाचसमन्वितम् ॥ मधुरेणापिपुण्येनवचसाचसमन्वितम् ॥ ५१ ॥ नास्त्यन्नात्तुपरंदानमिहलोकेपरत्रच ॥

तारणायहितायैवसुखसम्पत्तिहेतवे ॥ ५२ ॥ श्रद्धयाविधिवत्पात्रेनिर्मलेनापिचेतसा ॥ अन्नैकस्यप्रदानस्यफलंभुङ्क्तेनिरन्तरम् ॥ ५३ ॥
ग्रासाद्ग्रासंप्रदातव्यंमुष्टिप्रस्थंनसंशयः ॥ अक्षयंजायतेतस्यदानस्यापिमहाफलम् ॥ ५४ ॥ नचप्रस्थंनवामुष्टिंनरस्यहिनसम्भवेत् ॥ अना
स्तिक्यप्रभावेनपर्वणिप्राप्यमानवः ॥ ५५ ॥ श्रद्धयाब्राह्मणंचैकंभक्त्याचैवंप्रभोजयेत् ॥ एकस्यापिप्रधानस्यअन्नस्यापिप्रजेश्वर ॥ ५६ ॥
जन्मान्तरंसुसम्प्राप्यनित्यंचान्नंप्रभुञ्जति ॥ पूर्वजन्मनियद्दत्तंभक्त्यापात्रेसकृन्नरैः ॥ ५७ ॥ जन्मान्तरंसुसम्प्राप्यनित्यमेवभुनक्तिच ॥ अन्न
दानंप्रयच्छन्तिब्राह्मणेभ्योहिनित्यशः ॥ ५८ ॥ मिष्टान्नपानंभुञ्जन्तितेनराअन्नदायिनः ॥ अन्नमेववदत्येतदृषयोवेदपारगाः ॥ ५९ ॥ प्राणभूतंन
सन्देहममृताद्धिसमुद्भवम् ॥ प्राणास्तेनप्रदत्ताहियेनचान्नंसमर्पितम् ॥ ६० ॥ अन्नदानंमहाराजंदेहित्वंतुप्रयत्नतः ॥ एवमाकर्ण्यवैराजाजैमि
नेस्तुमहात्मनः ॥ पुनःपप्रच्छतंविप्रंजैमिनिंज्ञानपण्डितम् ॥ ६१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेचतुर्नव
तितमोऽध्यायः ॥ ९४ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ स्वर्गस्यमेगुणान्ब्रूहिसाम्प्रतंद्विजसत्तम ॥ एतत्सर्वंद्विजश्रेष्ठकरिष्यामिस्वभाविकम् ॥ १ ॥ जैमिनि
रुवाच ॥ नन्दनादीनिरम्याणिदिव्यानिविविधानिच ॥ तत्रोद्यानानिपुण्यानिसर्वकामयुतानिच ॥ २ ॥ सर्वकामफलैर्वृक्षैःशोभनानिसमन्ततः ॥
विमानानिसुदिव्यानिसेवितान्यप्सरोगणैः ॥ ३ ॥ सर्वत्रैवविचित्राणिकामगानिवशानिच ॥ तरुणादित्यवर्णानिमुक्ताजालान्तराणिच ॥४॥ चन्द्र
मण्डलशुभ्राणिहेमशय्यासनानिच ॥ सर्वकामसमृद्धाश्चसर्वदुःखविवर्जिताः ॥ ५ ॥ नराःसुकृतिनस्तेषुविचरन्तियथाभुवि ॥ नतत्रनास्तिकायान्ति
नस्तेनानाजितेन्द्रियाः ॥ ६ ॥ ननृशंसानपिशुनानकृतघ्नानमानिनः ॥ सत्यास्तपःस्थिताःशूरादयावन्तःक्षमापराः ॥ ७ ॥ यज्वानोदानशीलाश्च
तत्रगच्छन्तितेनराः ॥ नरोगोनजरामृत्युर्नशोकोनहिमातपौ ॥ ८ ॥ नतत्रक्षुत्पिपासाचकस्यग्लानिर्नविद्यते ॥ एतेचान्येचबहवोगुणाःस्वर्गस्यभूप
ते ॥ ९ ॥ दोषास्तत्रैवयेसन्तिताञ्छृणुष्वचसाम्प्रतम् ॥ शुभस्यकर्मणःकृत्स्नंफलंतत्रैवभुज्यते ॥ १० ॥ नचात्रक्रियतेभूयःसोऽत्रदोषोमहान्स्मृतः ॥
असन्तोषश्चभवतिदृष्ट्वादीप्तांपरांश्रियम् ॥ ११ ॥ सुखव्याप्तमनस्कानांसहसापतनंतथा ॥ इहयत्क्रियतेकर्मफलंतत्रैवभुज्यते ॥ १२ ॥ कर्मभूमिरियंरा
जन्फलभूमिरसौस्मृता ॥ १३ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ महान्तस्तुइमेदोषास्त्वयास्वर्गस्यकीर्तिताः ॥ निर्दोषाःशाश्वतायेऽन्येतांस्त्वंलोकान्वदद्विज ॥ १४ ॥
जैमिनिरुवाच ॥ आब्रह्मसदनादेवदोषाःसन्तिचवैनृप ॥ अतएवहिनेच्छन्तिस्वर्गप्राप्तिंमनीषिणः ॥ १५ ॥ आब्रह्मसदनादूर्ध्वंतद्विष्णोःपरमंपदम् ॥
शुभंसनातनंज्योतिःपरंब्रह्मेतितद्विदुः ॥ १६ ॥ नतत्रमूढागच्छन्तिपुरुषाविषयात्मकाः ॥ दम्भमोहभयद्रोहक्रोधलोभैरभिद्रुताः ॥ १७ ॥ निर्ममा

निरहङ्कारानिर्द्वन्द्वास्संयतेन्द्रियाः ॥ ध्यानयोगरताश्चैवतत्रगच्छन्तिसाधवः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयन्मांत्वंपरिपृच्छसि ॥ १८ ॥ कुञ्जलउवाच ॥
एवंस्वर्गगुणंश्रुत्वासुबाहुःपृथिवीपतिः॥ तमुवाचमहात्मानंजैमिनिंवदतांवरम् ॥१९॥ नाहंस्वर्गंगमिष्यामिनचैवेच्छाम्यहंमुने ॥ यस्माच्चपतनंप्रोक्तंत
त्कर्मनकरोम्यहम् ॥ २० ॥ दानमेकंमहाभागनाहंदास्येकदाध्रुवम्॥दानाच्चफललोभाच्चतस्मात्पततिवैनरः ॥ २१ ॥ इत्येवमुक्त्वाधर्मात्मासुबाहुः
पृथिवीपतिः ॥ ध्यानयोगेनदेवेशंयजिष्येकमलाप्रियम् ॥ २२ ॥ दाहप्रलयसंवर्जंविष्णुलोकंव्रजाम्यहम् ॥ २३ ॥ जैमिनिरुवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वया
भूपसर्वंश्रेयःसमाकुलम् ॥ राजानोधर्मशीलाश्चमहायज्ञैर्यजन्तिते ॥ २४ ॥ सर्वदानानिदीयन्तेयज्ञेषुनृपनन्दन ॥ आदावन्नंतुयज्ञेषुवस्त्रंताम्बूलमे
वच ॥२५॥ काञ्चनंभूमिदानंचगोदानंप्रददन्तिच ॥ सुयज्ञैर्वैष्णवंलोकंतेप्रयान्तिनरोत्तमाः ॥ २६ ॥ दानेनतृप्तिमायान्तिसन्तुष्टाःसन्तिभूमिपाः॥
तपस्विनोमहात्मानोनित्यमेवंयजन्तिते ॥ २७ ॥ सुभिक्षांयाचयित्वातुस्वस्थानंतुसमागताः ॥ भिक्षार्थंतस्यभागानिप्रकुर्वन्तिचभूपते ॥ २८ ॥
ब्राह्मणायविभागैकंगोग्रासंतुमहामते ॥ सुपार्श्ववार्तिनांचैकंप्रयच्छन्तितपोधनाः ॥ २९ ॥ तस्यान्नस्यप्रदानेनफलंभुञ्जन्तिमानवाः ॥ क्षुधातृषाविही
नास्तेविष्णुलोकंव्रजन्तिवै ॥ ३० ॥ तस्मात्त्वमपिराजेन्द्रदेहिन्यायार्जितंधनम् ॥ दानाज्ज्ञानंततःप्राप्यज्ञानात्सिद्धिंप्रयास्यसि ॥ ३१ ॥ यइदं
शृणुयान्मर्त्यःपुण्याख्यानमनुत्तमम् ॥ विमुक्तःसर्वपापेभ्योविष्णुलोकंसगच्छति ॥ ३२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवन
चरित्रेपञ्चनवतितमोऽध्यायः ॥ ९५ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ कीदृशैःकर्मभिःप्रेत्यगच्छन्तिनरकंनराः ॥ स्वर्गंतुकीदृशैःप्रेत्यतन्मेत्वंवक्तुमर्हसि ॥ १ ॥
जैमिनिरुवाच॥ ब्राह्मण्यंपुण्यमुत्सृज्ययेद्विजालोभमोहिताः ॥ कुकर्माण्युपजीवन्तितेवैनिरयगामिनः ॥ २ ॥ नास्तिकाभिन्नमर्यादाःकन्दर्पविषयो
न्मुखाः ॥ दाम्भिकाश्चकृतघ्नाश्चतेवैनिरयगामिनः ॥ ३ ॥ ब्राह्मणेभ्यःप्रतिश्रुत्यनप्रयच्छन्तियेधनम् ॥ ब्रह्मस्वानांचहर्तारोनरानिरयगामिनः
॥ ४ ॥ पुरुषाःपिशुनाश्चैवमानिनोऽनृतवादिनः ॥ असम्बद्धप्रलापाश्चतेवैनिरयगामिनः ॥ ५ ॥ येपरस्वापहर्तारःपरदूषणसूचकाः ॥ परस्त्री
गामिनोयेचतेवैनिरयगामिनः ॥ ६ ॥ प्राणिनांप्राणहिंसायांयेनरानिरताःसदा ॥ परनिन्दारतायेवैतेवैनिरयगामिनः ॥ ७ ॥ सुकूपानांतडागा
नांप्रपानांचपरन्तप ॥ सरसांचैवभेत्तारोनरानिरयगामिनः॥ ८ ॥ विपर्यस्यन्तियेदारान्शिशून्भृत्यातिथींस्तथा ॥ उत्सन्नपितृदेवेज्यानरानिरयगा
मिनः ॥ ९ ॥ प्रव्रज्यादूषकाराजन्येचैवाश्रमदूषकाः ॥ सखीनांदूषकाश्चैवतेवैनिरयगामिनः ॥ १० ॥ आद्यंपुरुषमीशानंसर्वलोकमहेश्वरम् ॥ न
चिन्तयन्तियेविष्णुंतेवैनिरयगामिनः ॥ ११ ॥ प्रयाजानांमखानांचकन्यानांसुहृदांतथा ॥ साधूनांचगुरूणांचदूषकानिरयङ्गमाः ॥ १२ ॥

काष्ठैर्वाशङ्कुभिर्वापिशूलैरश्मभिरेववा ॥ येमार्गानुपरुन्धन्तितेवैनिरयगामिनः ॥ १३ ॥ सर्वभूतेष्वविश्वस्ताःकामेनार्तास्तथैवच ॥ सर्वभूते
षुजिह्माश्चतेवैनिरयगामिनः ॥ १४ ॥ आगतान्भोजनार्थंतुब्राह्मणान्वृत्तिकर्शितान् ॥ प्रतिषेधंचकुर्वन्तितेवैनिरयगामिनः ॥ १५ ॥ क्षेत्रवृत्ति
गृहच्छेदंप्रीतिच्छेदंचयेनराः ॥ आशाच्छेदंप्रकुर्वन्तितेवैनिरयगामिनः ॥ १६ ॥ शस्त्राणांचैवकर्त्तारःशल्यानांधनुषांतथा ॥ विक्रेतारश्चराजे
न्द्रनरानिरयगामिनः ॥ १७ ॥ अनाथंविक्लवंदीनंरोगार्त्तंवृद्धमेवंच ॥ नानुकम्पन्तियेमूढास्तेवैनिरयगामिनः ॥ १८ ॥ नियमान्पूर्वमादा
ययेपश्चादजितेन्द्रियाः ॥ अतिक्रामन्तिचाश्चल्यात्तेवैनिरयगामिनः ॥ १९ ॥ इत्येतेकथिताराजन्नरानिरयगामिनः ॥ स्वर्गलोकस्यगन्ता
रोयेजनास्तान्निबोधमे ॥ २० ॥ सत्येनतपसाक्षान्त्यादानेनाध्ययनेनच ॥ येधर्ममनुवर्तन्तेतेनंराःस्वर्गगामिनः ॥ २१ ॥ येचहोमपराध्या
नदेवतार्चनतत्पराः ॥ आददानामहात्मानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २२ ॥ शुचयश्चशुचौदेशेवासुदेवपरायणाः ॥ पठन्तिविष्णुंगायन्तितेनराः
स्वर्गगामिनः ॥ २३ ॥ मातापित्रोश्चशुश्रूषांयेकुर्वन्तिसदादृताः ॥ वर्जयन्तिदिवास्वप्नंतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २४ ॥ सर्वहिंसानिवृत्ताश्चसाधुसङ्गा
श्चयेनराः ॥ सर्वस्यापिहितेयुक्तास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २५ ॥ सुर्वलोभनिवृत्ताश्चसर्वसाहाश्चयेनराः ॥ सर्वस्याश्रयभूताश्चतेनराःस्वर्गगामिनः
॥ २६ ॥ शुश्रूषाभिस्तपोभिश्चगुरूणांमानदानराः ॥ प्रतिग्रहनिवृत्तायेतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ २७ ॥ सहस्रपरिवेष्टारस्तथैवचसहस्रदाः ॥ त्रातारश्च
सहस्राणांतेनराःस्वर्गगामिनः ॥२८॥ भयात्कामात्तथाऽऽक्रोशाद्दारिद्र्यात्पूर्वकर्मणः ॥ नकुत्सन्तिचयेनूनंतेनराःस्वर्गगामिनः ॥२९॥ आत्मस्वरूप
वन्तश्चयौवनस्थाश्चभारत ॥ येवैजितेन्द्रियाधीरास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३० ॥ सुवर्णस्यचदातारोगवांभूमेश्चभारत ॥ अन्नानांवाससांचैवतेनराः
स्वर्गगामिनः ॥ ३१ ॥ येयाचिताःप्रहृष्यन्तिप्रियंदत्त्वावदन्तिच ॥ त्यक्तदानफलेच्छाश्चतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३२ ॥ निवेशनानांधान्यानांनरा
णांचपरन्तप ॥ स्वयमुत्पाद्यदातारःपुरुषाःस्वर्गगामिनः ॥ ३३ ॥ द्विषतामपियेदोषान्नवदन्तिकदाचन ॥ कीर्तयन्तिगुणान्येचतेनराःस्वर्गगामिनः
॥ ३४ ॥ येपरेषांश्रियंदृष्ट्वानवितप्यन्तिमत्सरात् ॥ प्रहृष्टाश्चाभिनन्दन्तितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३५ ॥ प्रवृत्तौचनिवृत्तौचश्रुतिशास्त्रोक्तमेवच ॥
उ ाचरन्तिमहात्मानस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३६ ॥ येनराणांवचोवक्तुंनजानन्तिचविप्रियम् ॥ प्रियवाक्यैकविज्ञातास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥३७॥
येनामभागान्कुर्वन्तिक्षुत्तृष्णाश्रमपीडिताः ॥ हन्तकारस्यकर्तारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३८ ॥ वापीकूपतडागानांप्रपानांचैववेश्मनाम् ॥ आरामा

णांचकर्तारस्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ३९ ॥ असत्येष्वपियेसत्याऋजवोनार्जवेष्वपि ॥ रिपुंष्वपिहितायेचतेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४० ॥ यस्मिन्क
स्मिन्कुलेजाताबहुपुत्राःशतायुषः ॥ सानुक्रोशाःसदाचारास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४१ ॥ कुर्वन्त्यवन्ध्यंदिवसंधर्मेणैकेनसर्वदा ॥ व्रतंगृह्णन्तियेनित्यं
तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४२ ॥ आक्रोशन्तंस्तुवन्तंचतुल्यंपश्यन्तियेनराः ॥ शान्तात्मानोजितात्मानस्तेनराःम्वर्गगामिनः ॥ ४३ ॥ येचापिभयस
न्त्रस्तान्ब्राह्मणांश्चतथास्त्रियः ॥ सार्थान्वापरिरक्षन्तितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४४ ॥ गङ्गायांपुष्करेतीर्थेगयायांचविशेषतः ॥ पितृपिण्डप्रदातारस्तेन
राःस्वर्गगामिनः ॥ ४५ ॥ नवशेचेन्द्रियाणांचयेनराःसंयमस्थिताः ॥ त्यक्तलोभभयक्रोधास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४६ ॥ यूकामत्कुणदंशादीन्ये
जन्तूंस्तुदतस्तनुम् ॥ पुत्रवत्परिरक्षन्तितेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४७ ॥ अज्ञानाच्चयथोक्तेनविधिनासञ्जपन्तिच ॥ सर्वद्वन्द्वसहालोकेतेनराःस्वर्गगामि
नः ॥ ४८ ॥ येपूताःपरदारांश्चकर्मणामनसागिरा ॥ रमयन्तिनसत्वस्थास्तेनराःस्वर्गगामिनः ॥ ४९ ॥ निन्दितानिनकुर्वन्तिकुर्वन्तिविहितानिच॥
आत्मशक्तिविजानन्तितेनराःस्वर्गगामिनः ॥५०॥ एवंतेकथितंसर्वंमयातत्त्वेनपार्थिव ॥ दुर्गतिःसद्गतिश्चैवप्राप्यतेकर्मभिर्यथा ॥५१॥ नरःपरेषांप्रति
कूलमाचरन्प्रयातिघोरंनरकंसुदारुणम् ॥ सदानुकूलस्यनरस्यजीविनःसुखावहामुक्तिरदूरसंस्थिता ॥५२॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्याने
गुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेषण्णवतितमोऽध्यायः ॥९६॥ कुञ्जलउवाच ॥ एवमाकर्ण्यतांराजामुनिनाभापितांतदा॥धर्माधर्मगतिंसर्वांतंमुनिंसमभा
षत ॥ १ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ सोऽहंधर्मंकरिष्यामिसोऽहंपुण्यंद्विजोत्तम ॥ वासुदेवंजगद्योनिंयजिष्येनितरांमुने ॥ २ ॥ होमेनतुजपेनैवपूजयेन्मधुसू
दनम् ॥ यष्ट्वायज्ञंतपस्तप्त्वाविष्णुलोकंसभूपतिः ॥ ३ ॥ पूजितःसर्वकामैश्चप्राप्तवान्सत्वरंमुदा ॥ गतेतस्मिन्महालोकेदेवदेवंनपश्यति ॥ ४ ॥ क्षुधा
जातामहातीव्रातृष्णाचातिप्रवर्तते ॥ तयोश्चापिमहाप्राज्ञजीवपीडाकराबहु ॥ ५ ॥ राजापिप्रिययासार्द्धंक्षुधातृष्णाप्रपीडितः ॥ नपश्यतिहृषीकेशंदुः
खेनमहतान्वितः ॥ ६ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ एवंसदुःखितोराजाप्रिययासहसत्तम ॥ आकुलव्याकुलोजातःपीडितःक्षुधयाभृशम् ॥ ७ ॥ इतश्चेतश्चवे
गैश्चधावतेवसुधाधिपः ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गोवस्त्रचन्दनभूषितः ॥ ८ ॥ पुष्पमालाप्रशोभाङ्गोहारकुण्डलकङ्कणैः ॥ रत्नदीप्तिप्रशोभाङ्गःप्रययौसमही
पतिः ॥ ९ ॥ एवंदुःखसमाचारःस्तूयमानश्चपाठकैः ॥ दुःखशोकसमाविष्टःस्वप्रियांवाक्यमब्रवीत् ॥ १० ॥ विष्णुलोकमहंप्राप्तस्त्वयासहसुशोभ
ने ॥ ऋषिभिःस्तूयमानोऽपिविमानेनापिभामिनि ॥ ११ ॥ कर्मणाकेनमेचेयंक्षुधाऽतीवप्रवर्द्धते ॥ विष्णुलोकंचसम्प्राप्यनदृष्टोमधुसूदनः ॥ १२ ॥

१ 'प्रवक्तारश्च दातारस्ते नराः स्वर्गगामिनः' इ० पा०। २ 'मित्रामित्रे स्तुवन्तश्च' इ० पा०। ३ 'नाहं पापं द्विजोत्तम' इ० पा०।

तत्किंहिकारणंभद्रेनभुनज्मिमहत्फलम् ॥ कर्मणाथनिजेनापिएतद्दुःखंप्रवर्त्तते ॥ १३ ॥ सैवंश्रुत्वाचतद्वाक्यंराजानमिदमब्रवीत् ॥ सत्यमुक्तंत्वयारा
जन्नास्तिधर्मस्यवैफलम् ॥ १४ ॥ वेदशास्त्रपुराणेषुयेपठन्तिचब्राह्मणाः ॥ दुःखशोकौविधूयेहसर्वदोषैःप्रमुच्यते ॥१५॥ नामोच्चारेणदेवस्यविष्णोश्चै
वसुचक्रिणः ॥ पुण्यात्मानोमहाभागाध्यायमानाजनार्दनम् ॥ १६ ॥ त्वयैवाराधितोदेवःशङ्खचक्रगदाधरः ॥ अन्नादिदानंविप्रेभ्योनप्रदत्तंद्विजोदि
तम् ॥१७॥ फलंतस्यप्रजानामिनदद्योमधुसूदनः॥क्षुधामेबाधतेराजंस्तृष्णाचैवप्रशोषयत् ॥१८॥ कुञ्जलउवाच ॥ एवमुक्तस्तुप्रिययाराजाचिन्ताकु
लेन्द्रियः ॥ ततोदृष्ट्वामहापुण्यमाश्रमंश्रमनाशनम् ॥१९॥ दिव्यवृक्षसमाकीर्णंतडागैरुपशोभितम् ॥ वापीकुण्डतडागैश्चपुण्यतोयप्रपूरितैः ॥२०॥ हं
सकारण्डवाकीर्णकह्लारैरुपशोभितम् ॥ आश्रमःशोभतेपुत्रमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः ॥२१॥ दिव्यवृक्षसमाकीर्णंमृगव्रातैश्चशोभितम् ॥ नानापुष्पसमा
कीर्णंहृद्यगन्धसमाकुलम् ॥२२॥ द्विजसिद्धैःसमाकीर्णमृषिशिष्यैःसमाकुलम् ॥ योगियोगेन्द्रसङ्घुष्टंदेववृन्दैरलङ्कृतम् ॥२३॥ कदलीवनसम्बाधैः
सुफलैःपरिशोभितम् ॥ नानावृक्षसमाकीर्णंसर्वकामसमन्वितम् ॥ २४ ॥ श्रीखण्डैश्चागुरुगन्धैश्चसुफलैःशोभितंसदा ॥ एवंपुण्यंसमाकीर्णब्रह्मलक्ष्म्यसमा
युतम् ॥२५॥ ससुबाहुस्ततोराजातयासुप्रिययासह ॥ प्रविवेशमहापुण्यंतद्वनंसर्वकामदम् ॥२६॥ भासमानोदिशःसर्वायत्रास्तेसूर्यसन्निभः ॥ राज
मानोमहादीप्त्यापरयासूर्यसन्निभः ॥२७॥ योगासनसमारूढोयोगपट्टेनसंवृतः॥ वामदेवऋषिश्रेष्ठोवैष्णवानांवरस्तथा॥२८॥ध्यायमानोहृषीकेशंभु
क्तिमुक्तिप्रदायकम् ॥ वामदेवंमहात्मानंतंदृष्ट्वामुनिसत्तमम् ॥ २९ ॥ त्वरंगत्वाप्रणम्यैवसराजाप्रिययासह ॥ वामदेवस्ततोदृष्ट्वाप्रणतंराजसत्तमम्
॥ ३० ॥ आशीर्भिरभिनन्द्यैवराजानंप्रिययान्वितम् ॥ उपवेश्यासनेपुण्येसुबाहुंराजसत्तमम् ॥ ३१ ॥ आसनादिततःपाद्यैरर्घपूजादिभिस्तथा ॥
मुनिनापूजितोभूपःप्रिययासहचागतः ॥ ३२ ॥ अथपप्रच्छराजानंमहाभागवतोत्तमम् ॥ ३३ ॥ वामदेवउवाच ॥ त्वामहंविष्णुधर्मज्ञंविष्णुभक्तंन
रोत्तमम् ॥ जानेज्ञानेनराजेन्द्रदिव्येनचोलभूमिपम् ॥३४॥ निरामयश्चागतोऽसिताक्ष्यंयाभार्ययासह ॥ ३५ ॥ राजोवाच ॥ निरामयश्चागतोऽस्मि
प्राप्तोविष्णोःपरंपदम् ॥ मयाहिपरयाभक्त्यादेवदेवोजनार्दनः ॥ ३६ ॥ आराधितोजगन्नाथोभक्तिप्रीतःसुरेश्वरम् ॥ कस्मात्पश्याम्यहंतातनदे
वंकमलापतिम् ॥ ३७ ॥ क्षुधामेबाधतेताततृष्णातीवसुदारुणा ॥ ताभ्यांशान्तिनगच्छावसुखंविन्दावनैवच ॥ ३८ ॥ एतन्मेकारणंदुःखसञ्जातं
मुनिसत्तम ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहिप्रसादात्सुमुखोभव ॥ ३९ ॥ वामदेवउवाच ॥ त्वंतुभक्तोऽसिराजेन्द्रश्रीकृष्णस्यसदैवहि ॥ आराधितस्त्वयाभ
क्त्यापरयामधुसूदनः ॥ ४० ॥ भक्त्योपचारैःस्नानाद्यैर्गन्धपुष्पादिभिस्तथा ॥ नपूजितोऽथनैवेद्यैःफलैश्चजगतांपतिः ॥ ४१ ॥ दशमींप्राप्यराजे

न्द्रत्वयैवचसदाकृतम् ॥ एकभक्तंनदत्तंतुब्राह्मणायसुभोजनम् ॥ ४२ ॥ एकादशींतुसम्प्राप्यनकृतंभोजनंत्वया ॥ विष्णुमुद्दिश्यविप्रायनदत्तं भोजनंत्वया ॥ ४३ ॥ अन्नंचामृतरूपेणपृथिव्यांसंस्थितंसदा ॥ अन्नदानंविशेषेणकदादत्तंनहित्वया ॥ ४४ ॥ ओषध्यश्चमहाराजनानाभेदास्तुताः शृणु ॥ कटुतिक्तकषायाश्चमधुराम्लाश्चक्षारकाः ॥४५॥ हिङ्ग्वाद्योपस्कराःसर्वेनानारूपाश्चभूपते ॥अमृताज्जज्ञिरेसर्वाओषध्यःपुष्टिहेतवः ॥ ४६ ॥ अन्नमेवसुसंस्कृत्यऔषधव्यञ्जनान्वितम् ॥ देवेभ्योविष्णुरूपेभ्यइतिसङ्कल्प्यदीयते ॥ ४७ ॥ पितृभ्योविष्णुरूपेभ्योहस्तेचब्राह्मणस्यहि ॥ अतिथिभ्यस्ततोदत्त्वापरिजनंप्रभोजयेत् ॥ ४८ ॥ स्वयंतुभुञ्जतेपश्चात्तदन्नममृतोपमम् ॥ प्रेत्यदुःखंनचैवास्तितस्यसौख्यंतुभूपते ॥ ४९ ॥ ब्राह्मणाःपितरोदेवाःक्षत्ररूपाश्चभूपते ॥ यथाहिकर्षकःकश्चित्सुकृषिंकुरुतेसदा ॥ ५० ॥ तद्वन्मर्त्यःकृषिंकुर्यात्क्षेत्रेविप्रास्यकेनृप ॥ स्वभावलाङ्गलेनापिश्रद्धाशस्त्रेणभेदयेत् ॥ ५१ ॥ वृषभौतुमतौनित्यंबुद्धिश्चैवतपस्तथा ॥ सत्यज्ञानानुभावीशःशुद्धात्मातुप्रतोदकः ॥ ५२ ॥ विप्रनाम्निमहाक्षेत्रेनमस्कारैर्विसर्जयेत् ॥ स्फोटयेत्कल्मषंनित्यंकृषकोहियथानृप ॥ ५३ ॥ क्षेत्रस्यउद्यमेयुक्तोविष्णुकामःप्रसादयेत् ॥ तद्वद्वाक्यैःशुभैःपुण्यैर्विप्रांश्चापिप्रसादयेत् ॥ ५४ ॥ पर्वतीर्थातिकालश्चघनरूपोऽभिवर्षणे ॥ वप्तुकामोभवेत्क्षेत्रीततःक्षेत्रेप्रवापयेत् ॥ ५५ ॥ तद्वद्रूपप्रसन्नायविप्रायपरिदीयते ॥ क्षेत्रस्यउप्तवीजस्ययथाक्षेत्रीप्रभुञ्जति ॥५६॥ फलमेवमहाराजतथादाताभुनक्तिच ॥ प्रेत्यचात्रैवनित्यंचतृप्तोभवतिनान्यथा ॥ ५७ ॥ ब्राह्मणाःपितरोदेवाःक्षेत्ररूपानसंशयः ॥ मानवानांमहाराजवापिताःप्रददन्तिच ॥ ५८ ॥ फलमेवंनसन्देहोयादृशंतादृशंध्रुवम् ॥ कटुकाद्धिनजायेतराजन्मधुरएवच ॥५९॥ तद्वच्चमधुराख्याच्चनजायेत्कटुकःपुनः ॥ यादृशंवपतेबीजंतादृशंफलमश्नुते ॥ ६० ॥ नवापयतियःक्षेत्रंनसभुञ्जतितत्फलम् ॥ तद्वद्विप्राश्चदेवाश्चपितरःक्षेत्ररूपिणः ॥६१॥ दर्शयन्तिफलंराजन्दत्तस्यापिनसंशयः ॥ यादृशंहिकृतंकर्मत्वयैवचशुभाशुभम् ॥६२॥ तादृशमुभुङ्क्ष्ववैराजन्नन्यथातन्नजायते ॥ नपुसदेवविप्रेभ्यःपितृभ्यश्चकदाचन ॥ ६३॥ मिष्टान्नपानमेवापिदत्तंसुमनसातदा ॥ सुभोज्यैर्भोजनैर्मृष्टैर्मधुरैश्चोष्यपेयकैः ॥ ६४॥ सुभक्ष्यैरात्मनाभुक्तंकस्मैदत्तंनचत्वया ॥ स्वशरीरंत्वयापुष्टमन्नैरमृतसन्निभैः ॥ ६५ ॥ यस्मात्कृतंमहाराजतस्मात्क्षुधाप्रवर्तते ॥ कर्मैवकारणंराजन्नराणांसुखदुःखयोः ॥ ६६ ॥ जन्ममृत्योर्महाभागभुङ्क्ष्वतत्कर्मणःफलम् ॥ पूर्वेऽपिचमहात्मानोदिवंप्राप्ताःस्वकर्मणा ॥ ६७ ॥ पुनःप्रयाताभूलोकंकर्मणःक्षयकालतः ॥ नलोभगीरथश्चैवविश्वामित्रोयुधिष्ठिरः ॥ ६८ ॥ कर्मणैवहिसम्प्राप्ताःस्वर्गंराजन्स्वकालतः ॥ दिष्टंहिप्राक्तनंकर्मतेनदुःखंसुखंलभेत् ॥ ६९ ॥ तदुल्लङ्घयितुंराजन्कःसमर्थोऽपिहीश्वरः ॥ अथतस्मान्नृपश्रेष्ठस्वर्गतस्यापितेऽभवत् ॥ ७० ॥ क्षुत्तृष्णासम्भवोवेगस्ततोदुष्टं

हिकर्मते ॥ यदितेक्षुत्प्रतीकारोह्यभीष्टोनपसत्तम ॥ ७१ ॥ तद्गत्वाभुङ्क्ष्वकायंस्वमानन्दारण्यसंस्थितम् ॥ तवचेयंमहाराज्ञीक्षुत्क्षामातीवदृश्यते ॥ ७२ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ कियत्कालमिदंकर्मकर्तव्यंप्रियय्यासह ॥ तन्मेब्रूहिमहाभागानुग्रहोदृश्यतेकदा ॥ ७३ ॥ कस्यदानेनकिंपुण्यंद्रव्यस्यमुनिसत्तम ॥ तत्प्रब्रूहिमहाप्राज्ञयदितुष्टोऽसिसाम्प्रतम् ॥ ७४ ॥ वामदेवउवाच ॥ अन्नदानान्महासौख्यमुदकस्यमहामते ॥ भुञ्जन्तिमर्त्याःस्वर्गेवैपीड्यन्तेनैवपातकैः ॥ ७५ ॥ यदादानंनदत्तंतुभवेदपिहिमानवैः ॥ मृत्युकालेऽपिसम्प्राप्तेदानंसर्वेददन्तिच ॥ ७६ ॥ आदावेवप्रदातव्यमन्नंचोदकसंयुतम् ॥ सुच्छत्रोपानहौदद्याज्जलपात्रंसुशोभनम् ॥ ७७ ॥ भूमिंसुकाञ्चनंधेनुमष्टौदानानियोऽर्पयेत् ॥ स्वर्गेनजायतेतस्यक्षुधातृष्णादिसम्भवः॥७८॥ क्षुधानबाधतेराजन्नन्नदानात्सतृप्तिमान्॥ तष्णातीव्रानहिस्याद्वैतृप्तोभवतिसर्वदा॥७९॥उदकस्यप्रदानेनच्छत्रदानेनभूपते॥ छायामाप्नोतिदातावैवाहनंचनृपोत्तम ॥ ८० ॥ उपानहःप्रदानेनअन्यदेवंवदाम्यहम्॥ भूमिदानान्महाभागसर्वकामानवाप्नुयात् ॥८१ ॥गोदानेनमहाराजरसैःपुष्टोभवेत्सदा ॥ सर्वान्भोगान्प्रभुञ्जानःस्वर्गलोकेवसेन्नरः ॥८२॥ तृप्तोभवतिवैदातागोदानेननसंशयः ॥ नीरुजःसुखम्पन्नःसन्तुष्टस्तुधनान्वितः ॥८३॥काञ्चनेनसुवर्णस्तुजायतेनात्रसंशयः ॥श्रीमांश्चरूपवांस्त्यागीरत्नभोक्ताभवेन्नरः[1] ॥८४॥ मृत्युकालेतुसम्प्राप्तेतिलदानंप्रयच्छति ॥सर्वभोगपतिर्भूत्वाविष्णुलोकंप्रयातिसः ॥८५॥ एवंदानविशेषेणप्राप्यतेपरमंसुखम् ॥ गोदानंभूमिदानंतुअन्नोदकेचवैत्वया ॥ ८६ ॥ जीवमानेनराजेन्द्रनदत्तंब्राह्मणायवै ॥ मृत्युकालेऽपिनोदत्तंतस्मात्क्षुधाप्रवर्तते ॥ ८७ ॥ एतत्तेकारणंप्रोक्तंजातंकर्मवशानुगम् ॥ यादृशंतुकृतंकर्मतादृशंपरिभुज्यते ॥ ८८ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ कथंक्षुधाप्रशान्तिमेप्रयातिमुनिसत्तम ॥ अनयाशोपितःकायोह्यतीवपरिदूयते ॥ ८९ ॥ क्षुधांप्रतिद्विजश्रेष्ठप्रायश्चित्तंवदस्वनौ ॥ कर्मणश्चास्यघोरस्ययथाशान्तिर्भवेन्मम ॥ ९० ॥ वामदेवउवाच ॥ प्रायश्चित्तंनचैवास्तिऋतेभोगान्नृपोत्तम ॥ कर्मणोऽस्यफलंसर्वंभवान्स्वस्थःप्रभोक्ष्यति ॥ ९१ ॥ यत्रतेपतितःकायःप्रियायाश्चैवभूपते ॥ युवाभ्यांहिप्रगन्तव्यमितश्चैवनसंशयः ॥९२॥ उभाभ्यामपिभोक्तव्यंकायमक्षयमेवतत् ॥ स्वंस्वंराजन्नसन्देहस्त्वयावैप्रिययासह.॥ ९३ ॥ राजोवाच ॥ कियत्कालंप्रभोक्तव्यंमयैवंप्रिययासह ॥ तदादिशमहाभागप्रमाणंतद्वचोमम ॥९४॥ वामदेवउवाच॥ वासुदेवमहास्तोत्रंमहापातकनाशनम्॥यदात्वंश्रोष्यसेपुण्यंतदामोक्षंप्रयास्यसि ॥ ९५ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंगच्छराजन्प्रभुङ्क्ष्वहि ॥ एवंश्रुत्वाततोराजाभार्ययासहवैपुनः ॥ ९६ ॥ स्वशरीरस्यवैमांसंभक्षतेप्रिययासह ॥ नित्यमेवमहाप्राज्ञतद्वत्पूर्णंभवेद्वपुः ॥ ९७ ॥ नित्यंप्रभक्षतेराजाराज्ञी

[1] 'रत्नदानाद्भवेन्नरः' इ० पा०।

तस्यचपुत्रक ॥ यथायथाचराजाचभक्षतेचकलेवरम् ॥ ९८ ॥ हसेतेवैंसदानार्यौतयोभार्वंवदाम्यहम् ॥ प्रज्ञासार्द्धंमहासाध्वीचरित्रंतस्यंभूपतेः ॥
॥ ९९ ॥ हास्यंहिकुरुतेनित्यंतस्यश्रद्धानपायिनी ॥ प्रज्ञयाप्रेर्यमाणेननदत्तंश्रद्धयान्वितम् ॥ १०० ॥ ब्राह्मणेभ्यःसुसङ्कल्प्यअन्नमुद्दिश्यवैष्णवे ॥
एवंसभक्षतेमांसंस्वस्वकायस्यनित्यशः ॥ १ ॥ योषिदप्यात्मकायंचरसैश्चामृतसन्निभैः ॥ ततोवर्षशतान्तेतुवामदेवंमहामुनिम् ॥ २ ॥ स्मृत्वासगर्ह
यामासआत्मानंप्रतिसुव्रत ॥ नदत्तंपितृदेवेभ्योब्राह्मणेभ्यःकदामया ॥ ३ ॥ नदत्तमतिथिभ्योहिवृद्धेभ्यश्चविशेषतः ॥ दीनेभ्योहिनदत्तंचकृपयाचा
तुरायच ॥ ४ ॥ एवंसभुङ्क्तेस्वंमांसंगर्हयन्स्वीयकर्मच ॥ एवंस्वमांसंभुञ्जानंसुबाहुंप्रिययासह ॥ ५ ॥ हसेतेचतदादृष्ट्वाप्रज्ञाश्रद्धाचद्वेस्त्रियौ॥तस्यकर्म
विपाकस्यशुभात्माहसतेनृप ॥ ६ ॥ ममसङ्गप्रसङ्गेननदत्तंपापचेतन ॥ प्रज्ञाचवचनैस्तैस्तुराजानंहसतेपुनः ॥ ७ ॥ क्वंगतोऽसौमहामोहोयेनत्वंमो
हितोनृप ॥ लोभेनमोहयुक्तेनतमोगर्तेनिपात्यते ॥८॥ तत्रापतित्वामामैवपतितंदुःखसङ्कटे॥दानमार्गंपरित्यज्यलोभमार्गंगतोनृप ॥९॥ भार्ययासहभु
ङ्क्ष्वत्वंव्यापितःक्षुधयाभृशम्॥एवंतंहसतेप्रज्ञासुबाहुंप्रिययान्वितम्॥११०॥एतद्धिकारणंसर्वंतयोर्हासस्यपुत्रक॥भक्ष्यमाणस्थभूपस्यदेहंस्वंदुःखितेत
दा॥११॥ऊचंतुर्देहिदेहीतियाच्यमानःसदैवहि॥क्षुधातृष्णामहाप्राज्ञभीमरूपेभयानके॥१२॥ पयसामिश्रितंभक्ष्येयाचेतेनृपतीश्वरम्॥एतत्तेसर्वमाख्या
तंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥ १३ ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामितद्वदस्वमहामते ॥ १४ ॥ विज्वलउवाच ॥ वासुदेवाभिधानंतत्स्तोत्रंकथयमेपितः॥येनमोक्षं
व्रजेद्राजातद्विष्णोःपरमंपदम्॥ १५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेसप्तनवतितमोऽध्यायः ॥९७॥ विष्णु
रुवाच ॥ एवमुक्तेशुभेवाक्येविज्वलेनमहात्मना ॥ कुञ्जलोवदतांश्रेष्ठःस्तोत्रंपुण्यमुदैरयत् ॥ १ ॥ ध्यात्वानत्वाहृषीकेशंसर्वक्लेशविनाशनम् ॥ सर्व
श्रेयःप्रदातारंहरेःस्तोत्रमुदीरितम् ॥ २ ॥ वासुदेवाभिधानंतत्सर्वश्रेयःप्रदायकम् ॥ मोक्षद्वारंसुखोपेतंशान्तिदंपुष्टिवर्द्धनम् ॥ ३ ॥ सर्वकामप्रदातारं
ज्ञानदंज्ञानवर्द्धनम् ॥ वासुदेवस्ययत्स्तोत्रंविज्वलायप्रकाशितम् ॥ ४ ॥ वासुदेवाभिधानंचप्रमेयंपुण्यवर्द्धनम् ॥ सोऽवगम्यपितुःसर्वंविज्वलःपक्षि
णांवरः ॥ ५ ॥ तत्रगन्तुंप्रचक्रामपितुःपृष्टंतदानप ॥ एवंगन्तुंकृतमतिंविज्वलंज्ञानपारगम् ॥ ६ ॥ उवाचपुत्रधर्मात्माउपकारसमुद्यतम् ॥ ७ ॥
कुञ्जलउवाच ॥ पुत्रतस्यमहज्ज्ञानेपातकंभूपतेःशृणु ॥ यतोगत्वापठस्वत्वंसुबाहोश्चोपशृण्वतः ॥ ८ ॥ यथायथाश्रोष्यतिस्तोत्रमुत्तमंतथातथाज्ञान
मयोभविष्यति ॥ श्रीवासुदेवस्यनसंशयोवैतस्यप्रसादात्सुशिवंमयोक्तम् ॥ ९ ॥ आमन्त्र्यसगुरुंपश्चादुड्डीयलघुविक्रमः ॥ आन्दकाननंपुण्यंसम्प्रा
तोविज्वलस्तदा ॥ १० ॥ वृक्षच्छायांसमाश्रित्यउपविष्टोमुदान्वितः ॥ समालोक्यसराजानंविमानेनागतंपुनः ॥ ११ ॥ एष्यत्यसौकदाराजासु

बाहुःप्रिययासह ॥ पातकान्मोचयिष्यामिस्तोत्रेणानेनवैकदा ॥ १२ ॥ तावद्विमानःसम्प्राप्तःकिङ्किणीजालमण्डितः ॥ घण्टारवसमाकीर्णोवीणावेणुसमन्वितः ॥ १३ ॥ गन्धर्वस्वरसङ्घुष्टश्चाप्सरोभिःसमन्वितः ॥ सर्वकामसमृद्धस्तुअन्नोदकविवर्जितः ॥ १४ ॥ तस्मिन्यानेस्थितोराजासुबाहुःप्रिययासह ॥ समुत्तीर्णोविमानात्ससुताक्ष्र्यंप्रिययासह ॥ १५ ॥ शस्त्रमादायतीक्ष्णंतुयावत्कृन्तातितच्छवम् ॥ तावद्विविज्वलेनापिसमाह्वानंकृतंतदा ॥ १६ ॥ भोभोःपुरुषशार्दूलदेवोपमभवानिदम् ॥ करोतिनिर्घृणंकर्मनृशंसैर्नचशक्यते ॥ १७ ॥ कर्तुंपुरुषशार्दूलकोऽयंविधिविपर्ययः ॥ ·दुष्कृतंसाहसंकर्मनिन्द्यंलोकेषुसर्वदा ॥ १८ ॥ वेदाचारविहीनंतुकस्मात्प्रारब्धवानिह ॥ तन्मेत्वंकारणंसर्वंकथयस्वयथातथा ॥ ॥ १९ ॥ इत्येवंभाषितंतस्यविज्वलस्यमहात्मनः ॥ समाकर्ण्यमहाराजःस्वप्रियांवाक्यमब्रवीत् [1]॥ २० ॥ प्रियेवर्षशतंभुक्तंमयेदंपापकर्मणा ॥ कदानभाषितंकेनयथायंपरिभाषते ॥ २१ ॥ ममैवपीडयमानस्यक्षुधयाहृदयंप्रिये ॥ निर्गतंचोत्सुकंकान्तेशान्तिश्चित्तेप्रवर्तते ॥ २२ ॥ यावदस्यश्रुतंवाक्यंसर्वदुःखस्यशान्तिदम् ॥ तावच्चित्तेसमाह्लादोवर्ततेचारुहासिनि ॥ २३ ॥ कोऽयंदेवोनुगन्धर्वःसहस्राक्षोभविष्यति ॥ मुनीनांस्याद्वचःसत्यंयदुक्तंमुनिनापुरा ॥ २४ ॥ एवमाभाषितंश्रुत्वाप्रियस्यानन्तरंप्रिया ॥ राजानंप्रत्युवाचाथभार्यापतिपरायणा ॥ २५ ॥ सत्यमुक्तंत्वयानाथइदमाश्चर्यमुत्तमम् ॥ यथातेवर्ततेकान्तममचित्तेतथापुनः ॥ २६ ॥ पक्षिरूपधरःकोऽयंपृच्छतेहितकारिवत् ॥ एवमाभाषितंश्रुत्वाप्रियायाःपृथिवीपतिः ॥ २७ ॥ बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वापक्षिणंवाक्यमब्रवीत् ॥ स्वागतंतेमहाप्राज्ञपक्षिरूपधरप्रभो ॥ २८ ॥ शिरसाभार्ययासार्द्धंतवपादाम्बुजद्वयम् ॥ नमस्करोम्यहंपुण्यमस्तुनस्त्वत्प्रसादतः ॥ २९ ॥ भवान्कःपक्षिरूपेणपुण्यमेवंप्रभाषते ॥ यादृशंक्रियतेकर्मपूर्वदेहेनसत्तम ॥ ३० ॥ सुकृतंदुष्कृतंवापिततदिहैवप्रभुज्यते ॥ अथतेनात्मकंवृत्तंतस्याग्रेचनिवेदितम् ॥ ३१ ॥ यथोक्तंकुञ्जलेनापिपित्रापूर्वंश्रुतंतथा ॥ कथयस्वात्मवृत्तान्तंभवान्कोमांप्रभाषते ॥ ३२ ॥ सुबाहुंप्रत्युवाचेदंवाक्यंपक्षिवरस्तदा ॥ ३३ ॥ विज्वलउवाच ॥ शुकजात्यांसमुत्पन्नःकुञ्जलोनाममेपिता ॥ तस्याहंविज्वलोनामतृतीयस्तुसुतेष्वहम् ॥ ३४ ॥ नाहंदेवोनगन्धर्वोनचसिद्धोमहाभुज ॥ नित्यमेवप्रपश्यामिकर्मचैवंसुदारुणम् ॥ ३५ ॥ कियत्कालंमहत्कर्मसाहसाकारसंयुतम् ॥ करिष्यसिमहाराजतन्मेकथयसाम्प्रतम् ॥ ३६ ॥ सुबाहुरुवाच ॥ वासुदेवाभिधानंयत्पूर्वमुक्तंहिब्राह्मणैः ॥ श्रोष्याम्यहंयदाभद्रगतिंस्वांप्राप्नुयांतदा ॥३७॥ पुण्यात्मनाभाषितंवैमुनिनासंयतात्मना॥तदाहंपातकान्मुक्तोभविष्यामिनसंशयः ॥३८॥ विज्वलउवाच॥

१ 'वरवस्तस्य सन्निधौ' इ० पा०। २ 'प्रिये युगसहस्रं तु वर्तते मम अत्र च' इ० पा०। ३ 'यमोऽम्बुपो धर्मः' इ० पा०।

तवार्थेपृच्छितस्तातस्तेनमेकथितंचयत् ॥ तत्तेऽद्याहंप्रवक्ष्यामिशाश्वतंशृणुसत्तम ॥ ३९ ॥ ॐअस्यश्रीवासुदेवाभिधानस्तोत्रस्यनारदऋषिरनुष्टु
प्छन्दःॐकारोदेवतासर्वपातकनाशनार्थेचतुर्वर्गसाधनार्थेचजपेविनियोगः ॥ ॐनमोभगवतेवासुदेवायइतिमन्त्रः ॥ पावनंपरमंपुण्यंवेदज्ञंवेदमन्दि
रम् ॥ विद्याधारंभवाधारंप्रणवंवैनमाम्यहम् ॥४०॥ निरावासंनिराकारंसुप्रकाशंमहोदयम् ॥ निर्गुणंगुणसम्बद्धंनमामिप्रणवंपरम् ॥४१॥ महाकान्तं
महोत्साहंमहामोहविनाशनम्॥आचिन्वन्तंजगत्सर्वंगुणातीतंनमाम्यहम् ॥४२॥ भातिसर्वत्रयोभूत्वाभूतानांभूतिवर्द्धनः॥अभयंभिक्षुसम्बद्धंनमामिप्र
णवंशिवम् ॥४३॥ गांयत्रीसामगायन्तंगीतंगीतप्रियंशुभम् ॥ गन्धर्वगीतभोक्तारंप्रणवंप्रणमाम्यहम् ॥ ४४ ॥ विचारंवेदरूपंतंयज्ञस्थंभक्तवत्सलम् ॥
योनिंसर्वस्यलोकस्यओङ्कारंप्रणमाम्यहम् ॥ ४५ ॥ तारकंसर्वभूतानांनौरूपेणविराजितम् ॥ संसारार्णवमग्नानांनमामिप्रणवंहरिम् ॥ ४६ ॥ सर्वलोके
षुवसतेएकरूपेणनैकधा ॥ धामकैवल्यरूपेणनमामिप्रणवंशिवम् ॥ ४७ ॥ सूक्ष्मंसूक्ष्मतरंशुद्धंनिर्गुणंगुणनायकम् ॥ वर्जितंप्राकृतैर्भावैर्वेदस्थानंनमा
म्यहम् ॥ ४८ ॥ देवदैत्यवियोगैश्चवर्जितंतुष्टिभिःसदा ॥ देवैश्चयोगिभिर्ध्येयंतमोङ्कारंनमाम्यहम् ॥ ४९ ॥ व्यापकंविश्ववेत्तारंविज्ञानंपरमंशुभम् ॥
शिवंशिवगुणंशान्तंवन्देप्रणवमीश्वरम् ॥ ५०॥ यस्यमायांप्रविष्टास्तुब्रह्माद्याश्चसुरासुराः ॥ नविन्दन्तिपरंशुद्धंमोक्षद्वारंनमाम्यहम् ॥ ५१ ॥ आन
न्दकन्दायविशुद्धबुद्धयेशुद्धायहंसायपरावराय॥नमोऽस्तुतस्मैगणनायकायश्रीवासुदेवायमहाप्रभाय ॥ ५२ ॥ श्रीपाञ्चजन्येनविराजमानंरविप्रभेणा
पिसुदर्शनेन ॥ गदाब्जकेनापिविराजमानंप्रभुंसदैनंशरणंप्रपद्ये ॥ ५३ ॥ यंवेदगुह्यंसगुणंगुणानामाधारभूतंसचराचरस्य ॥ यंसूर्यवैश्वानरतुल्यतेज
संतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ५४ ॥ क्षुधानिधानंविमलंसुरूपमानन्दमानेनविराजमानम् ॥ यंप्राप्यजीवन्तिसुरादिलोकास्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥
॥ ५५ ॥ तमोघनानांस्वकरैर्विनाशंकरोतिनित्यंयतिधर्महेतुः ॥ उद्द्योतमानंरविदीप्ततेजसंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ५६ ॥ योभातिसर्वत्ररविप्रभा
वैःकरोतिशोषंचरसंददाति ॥ यःप्राणिनामन्तरगःसवायुस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ५७ ॥ स्वेच्छानुरूपेणसदेवदेवोबिभर्तिलोकान्सकलान्महात्मा ॥
सन्तारणेनौरिववर्ततेयस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ५८ ॥ अन्तर्गतोलोकमयःसदैवभवत्यसौस्थावरजङ्गमानाम् ॥ स्वाहामुखोदेवगणस्यहेतुस्तंवासुदे
वंशरणंप्रपद्ये ॥ ५९ ॥ रसैःसुपुण्यैःसकलैःसहैवपुष्णातिसौम्योगुणदश्चलोके ॥ अन्नानियोनिर्मलतेजसैवतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ६० ॥ अस्त्येव
सर्वत्रविनाशहेतुःसर्वाश्रयःसर्वमयःससर्वः ॥ विनाहृषीकैर्विषयान्प्रभुङ्क्तेतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥६१॥ जीवस्वरूपेणबिभर्तिलोकांस्ततःस्वमूर्तान्सचरा

१ 'शुभ्यम्' इ० पा०। २ 'समभागाय सद्धर्मं नमामि प्रणवं परम्' इ० पा०। ३ 'उपास्यं सर्वलोकस्य'। इ० पा०। ४ 'च केवलाय' इ०, 'गुणार्णवाय' इ० च पा०। ५ 'तेजस्स्वरूपेण' इ० पा०।

चरांश्च ॥ निष्केवलोज्ञानमयःसुशुद्धस्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ६२ ॥ दैत्यान्तकंदुःखविनाशमूलंशान्तंपरंशक्तिमयंविशालम् ॥ यंप्राप्यदेवाविनयं
प्रयान्तितंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ६३ ॥ सुखंसुखान्तंसुखदंसुरेशंज्ञानार्णवंतंमुनिपंसुरेशम् ॥ सत्याश्रयंसत्यगुणोपविष्टंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥६४॥
यज्ञाङ्गरूपंपरमार्थरूपंमायान्वितंमापतिमुग्रपुण्यम् ॥ विज्ञानमेकंजगतांनिवासंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥ ६५ ॥ अम्भोधिमध्येशयनंहितस्यनागाङ्ग
भोगेशयनेविशाले ॥ श्रीपादपद्मद्वयमेवतस्यतद्वासुदेवस्यनमामिनित्यम् ॥ ६६ ॥ पुण्यान्वितंशङ्करमेवनित्यंतीर्थैरनेकैःपरिसेव्यमानम् ॥ तत्पाद
पद्मद्वयमेवतस्यश्रीवासुदेवस्यअघापहंतत्॥६७॥पादाम्बुजंरक्तमहोत्पलाभमम्भोजसच्चिह्नजयोपयुक्तम्॥अलङ्कृतंनूपुरमुद्रिकाभिःश्रीवासुदेवस्यनमा
मिनित्यम् ॥६८॥ देवैःसुसिद्धैर्मुनिभिःसदैववन्दितंसुभक्त्याउरगाधिपैश्च ॥ तत्पादपङ्केरुहमेवपुण्यंश्रीवासुदेवस्यनमामिनित्यम् ॥६९॥ यस्यापिपादा
म्भसिमज्जमानाःपूतादिवंयान्तिविकल्मषास्ते॥मोक्षंलभन्तेमुनयःसुतुष्टास्तंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥७०॥पादोदकंतिष्ठतियत्रविष्णोर्गङ्गादितीर्थानिसदैव
तत्र॥पिबन्तियेऽप्यापिसपापदेहास्तेयान्तिशुद्धाःसुगृहंमुरारेः॥७१॥पादोदकेनाप्यभिषिच्यमानाउग्रैश्चपापैःपरिलिप्तदेहाः ॥तेयान्तिमुक्तिंपरमेश्वरस्य
तस्यैवपादौसततंनमामि॥७२॥नैवेद्यमात्रेणसुभक्षितेनसुचक्रिणस्तस्यमहात्मनस्तु॥श्रीवाजपेयस्यफलंलभन्तेसर्वार्थयुक्ताश्चनराभवन्ति॥७३॥नाराय
णंतंनरकाधिनाशनंमायाविहीनंसकलंगुणज्ञम्॥यंध्यायमानाःसुगतिंप्रयान्तितंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये ॥७४॥योवन्द्यस्त्वृषिसिद्धचारणगणैर्देवैःसदापूज्य
तेयोविश्वस्यविसृष्टिहेतुकरणेब्रह्मादिकानांप्रभुः ॥ यःसंसारमहार्णवेनिपतितस्योद्धारकोवत्सलस्तस्यैवापिनमाम्यहंसुचरणौभक्त्यावरौपावनौ
॥ ७५ ॥ योदृष्टोमखमण्डपेसुरगणैःश्रीवामनःसामगःसामोद्गीतकुतूहलःसुरगणैस्त्रैलोक्यएकःप्रभुः ॥ कुर्वन्तंनयनेक्षणैःशुभकरैर्निष्पापतांतद्बलेस्त
स्याहंचरणारविन्दयुगलंवन्देपरंपावनम् ॥७६॥ राजन्तंद्विजमण्डलेमखमुखेब्रह्मश्रियाशोभितंदिव्येनापिसुतेजसाकरमयंयंचेन्द्रनीलोपमम् ॥ देवा
नांहितकाम्ययासुतनुजंवैरोचनस्यापितंयाचन्तंममदीयतांत्रिपदकंवन्देप्रभुंवामनम् ॥ ७७ ॥ तंद्दृष्टुंरविमण्डलेमुनिगणैःसम्प्राप्तवन्तंदिवंचन्द्रार्कास्तम
यान्तरेकिलपदासंछादयन्तंतदा ॥ तस्यैवापिसुचक्रिणःसुरगणाःप्रापुर्लयंसाम्प्रतंकायेविश्वविकोशकेतमतुलंनौमिप्रभोर्विक्रमम् ॥ ७८ ॥ इतिश्रीपा
द्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेऽष्टनवतितमोऽध्यायः ॥ ९८ ॥ विष्णुरुवाच ॥ स्तोत्रंपवित्रंपरमंपुराणंपापापहंपुण्यम
यंशिवंच ॥ धन्यंसुसूक्तंपरमंसुजाप्यंनिशम्यराजासुखीबभूव ॥ १ ॥ गतासुतृष्णाक्षुधयासमेतादेवोपमोभूमिपतिर्बभूव ॥ भार्याचतस्यापिविभा
तिरूपैर्युक्तावुभौपापविमुक्तदेहौ ॥ २ ॥ देवःसुदेवैःपरिवारितोऽसौविप्रैःसुसिद्धैर्हरिभक्तियुक्तैः ॥ आगत्यभूपंगतकल्मषंतंश्रीशङ्खचक्राब्जग

दासिधर्ता ॥ ३ ॥ श्रीनारदोभार्गवव्यासपुण्याःसमागतस्तत्रमृकण्डसूनुः ॥ वाल्मीकिनामामुनिर्विष्णुभक्तःसमागतोब्रह्मसुतोवसिष्ठः ॥ ४ ॥
गर्गोमहात्माहरिभक्तियुक्तोजाबालिरैभ्यावथकश्यपश्च ॥आजग्मुरेतेहरिणासमेताविष्णुप्रियाभागवतावरिष्ठाः ॥५॥पुण्याःसुधन्यागतकल्मषास्तेहरेः
सुपादाम्बुजभक्तियुक्ताः ॥ श्रीवासुदेवंपरिवार्यतस्थुःस्तुवन्तिभूपंविविधप्रकारैः ॥ ६ ॥ देवाश्चसर्वेहुतभुङ्मुखाश्चब्रह्माहरिश्चापिसुदिव्यदेव्यः ॥
गायन्तिदिव्यंमधुरंमनोहरंगन्धर्वराजादिसुगायनाश्च ॥७॥ सुवेदयुक्तैःपरमार्थसंमितैःस्तवैःसुपुण्यैर्मुनयःस्तुवन्ति॥ दृष्ट्वापतिंभूपतिमेवदेवोहरिर्बभाषे
वचनंमनोहरम् ॥८॥ वरंयथेष्टंवरयस्वभूपतेददाम्यहंतंपरितोषितोयतः ॥ हरेस्तुवाक्यंसनिशम्यराजादृष्ट्वामुरारिंवदमानमग्रे ॥९॥ नीलोत्पलाभंमुर
घातिनंप्रभुंतंशङ्खचक्रासिगदाम्बुधारिणम्॥श्रियासमेतंपरमेश्वरंतंरत्नोज्ज्वलंकङ्कणहारभूषितम् ॥१०॥ रविप्रभंदेवगणैःसुसेवितंमहार्घहाराभरणैःसुभूषि
तम् ॥ सुदिव्यगन्धैर्वरलेपनैर्हरिंसुभक्तिभावैरवनींगतोनृपः ॥ ११ ॥ दण्डप्रणामैःसततंननामजयेत्युवाचाथमहामुदंगतः ॥ दासोऽस्मिभृत्यो
ऽस्मिपुरःसतेसदाभक्तिंनजानेनचभावमुत्तमम् ॥१२॥ जायान्वितंमामिहचागतंहरेप्रपाहिवैत्वांशरणंप्रपन्नम् ॥ धन्यास्तुतेमाधवमानवाद्विजाःसदै
वतेध्यानमनोविलीनाः ॥ १३ ॥ समुच्चरन्तोभवमाधवेतिप्रयान्तिवैकुंण्ठमितःसुनिर्मलाः ॥ तवैवपादाम्बुजनिर्गतंपयःपुण्यंतथायेशिरसावहन्ति ॥
॥ १४ ॥ समस्ततीर्थोद्भवतोयआप्लुतास्तेमानवायान्तिहरेःसुधाम ॥ १५ ॥ नास्तियोगोनमेभक्तिर्ज्ञानंनास्तिनमेक्रिया ॥ कस्यपुण्यस्यसङ्गेनवरं
मह्यंप्रयच्छसि ॥१६॥ हरिरुवाच ॥ वासुदेवाभिधानंयन्महापातकनाशनम् ॥ भवताविज्वलात्पुण्याच्छ्रुतंराजविन्कल्मषम् ॥ १७ ॥ तेनत्वंमुक्ति
भागीचसञ्जातोनात्रसंशयः ॥ ममलोकेप्रभुङ्क्ष्वत्वंदिव्यान्भोगान्मनोऽनुगाम् ॥ १८ ॥ राजोवाच॥यदिदेववरोदेयोममदीनस्यवैत्वया ॥ विज्वला
यप्रयच्छत्वंप्रथमंवरमुत्तमम् ॥ १९ ॥ हरिरुवाच ॥ विज्वलस्यपितापुण्यःकुञ्जलोज्ञानपण्डितः ॥ वासुदेवमहास्तोत्रंनित्यंपठतिभूपते ॥ २० ॥
पुत्रैःप्रियासमेतोऽसौममगेहंप्रयास्यति ॥ एतत्तुजपतेस्तोत्रंसदादास्याम्यहंफलम् ॥२१॥ एवमुक्तेशुभंवाक्येराजाकेशवमब्रवीत् ॥ इदंस्तोत्रंमहापुण्यं
सफलंकुरुकेशव ॥ २२ ॥ हरिरुवाच॥कृतेयुगेमहाराजयदास्तोष्यन्तिमानवाः॥नदामोक्षंप्रयास्यन्तितत्क्षणान्नात्रसंशयः ॥ २३ ॥ त्रेतायांमासमात्रे
णषड्भिर्मासैस्तुद्वापरे ॥ वर्षेणैकेनचकलौयेजपन्तिचमानवाः ॥ २४ ॥ स्वर्गंप्रयान्तिराजेन्द्रवैष्णवंगतिदायकम् ॥ त्रिकालमेककालंवास्नातोजपति
ब्राह्मणः ॥ २५ ॥ यंयंतुवाञ्छतेकामंसस्तस्यभविष्यति ॥ क्षत्रियोजयमाप्नोतिधनधान्यैरलङ्कृतः ॥ २६ ॥ वैश्योभविष्यतिश्रीमान्सुखीशूद्रोभवि
ष्यति ॥ अन्त्यजंश्रावयेद्योऽयंपापान्मुक्तोभविष्यति ॥२७॥ श्रावकोनरकंघोरंकदाचिन्नैवपश्यति ॥ ममस्तोत्रप्रसादाच्चसर्वसिद्धोभविष्यति॥२८॥

भुञ्जानेषुचविप्रेषुश्राद्धकालेतुयःपठेत् ॥ पितरोवैष्णवंलोकंतृप्तायास्यन्तिभूपते ॥ २९ ॥ तर्पणान्तेजपंकुर्याद्ब्राह्मणोवाथक्षत्रियः ॥ पिबन्तिचामृतंतत
स्यपितरोहृष्टमानसाः ॥ ३० ॥ होमेषुयज्ञमध्येचभावाज्जपतिमानवः ॥ तत्रविघ्नानजायन्तेसर्वसिद्धिर्भविष्यति ॥ ३१ ॥विषमेदुर्गसंस्थानेहिंस्रव्या
घ्रस्यसङ्कटे ॥ चौराणांसङ्कटेप्राप्तेतत्रस्तोत्रमुदीरयेत् ॥३२॥ तत्रशान्तिर्महाराजभविष्यतिनसंशयः ॥ अन्येष्वेवसुभव्येषुराजद्वारेगतेनरे ॥ ३३ ॥
वासुदेवाभिधानस्यअयुतंजपतेनरः ॥ ब्रह्मचर्येणसंस्नातःक्रोधलोभविवर्जितः ॥ ३४ ॥ तिलैतण्डुलकैर्होमंदशांशमाज्यमिश्रितम्[1] ॥ वासुदेवंप्रपूज्यैवद
द्यात्प्रयतमानसः ॥ ३५ ॥ श्लोकंप्रतिततोदेयंहोमंध्यानेनमानवैः ॥ तेषांसुभृत्यवन्नित्यंपार्श्वंनैवत्यजाम्यहम् ॥ ३६ ॥ कलौयुगेसुसम्प्राप्तेस्त्वमेत्रेदास्यं
प्रयास्यति ॥ वेदभङ्गप्रसङ्गेनयस्यकस्यनदीयते ॥ ३७ ॥ सर्वकामसमृद्धार्थःसचैवहिभविष्यति ॥ एवंहिसफलंस्तोत्रंमयाभूपकृतंशृणु ॥ ३८ ॥ ब्रह्म
णानिर्मितंतेनजप्तंरुद्रेणवैपुरा ॥ ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तइन्द्रोमुक्तश्चकिल्बिषात् ॥ ३९ ॥ देवाश्चऋषयोगुह्याःसिद्धविद्याधरामराः ॥ नागैस्तुपूजितंस्तोत्र
मापुःसिद्धिंयथेप्सिताम् ॥४०॥ पुण्योधन्यःसवैदातापुत्रवान्हिभविष्यति ॥ जपिष्यतिममस्तोत्रंनात्रकार्याविचारणा ॥ ४१ ॥ आगच्छत्वंस्त्रिया
सार्धंममस्थानंनृपोत्तम॥हस्तावलम्बनंदत्तंहरिणानस्यभूपतेः ॥ ४२ ॥ नेदुर्दुन्दुभयस्तत्रगन्धर्वाललितंजगुः ॥ ननृतुश्चाप्सरःश्रेष्ठाःपुष्पवृष्टिंप्रचक्रि
रे ॥ ४३ ॥ देवाश्चऋषयःसर्वेवेदस्तोत्रैःस्तुवन्तिते ॥ ततोदयितयासार्द्धंजगामनृपतिर्हरिम् ॥ ४४ ॥ तंस्तूयमानंसुरसिद्धसङ्घैःसुविज्वलःपश्यति
हृष्टमानसः॥ समागतस्तिष्ठतियत्रवैपितामाताचवेगेनमहाप्रभावः ॥ ४५ ॥ इतिश्रीपाद्म०भूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेनवनवतितमो
ऽध्यायः ॥९९॥ विष्णुरुवाच ॥ नर्मदायास्तटेरम्येवटेतिष्ठतिवैपिता ॥ विज्वलोऽपिसमायातःपितरंप्रणिपत्यसः ॥ १ ॥ वासुदेवाभिधानस्यस्तोत्र
स्याऽपिमहामतिः॥समाचष्टेसधर्मात्मामहिमानंपितुःपुरः ॥२॥ यथाविष्णुःसमागत्यददौतस्मैवरंशुभम् ॥ तत्सर्वंकथयामाससुप्रसन्नेनचेतसा॥३॥
कुञ्जलोऽपिचवृत्तान्तंसमाकर्ण्यसभूपतेः ॥ हर्षेणमहताविष्टःपुत्रमालिङ्ग्यविज्वलम् ॥४॥ आहपुण्यंकृतंवत्सत्वयाराज्ञेमहात्मने ॥ उपकारंमहापुण्यं
वासुदेवस्यकीर्तनात् ॥ ५ ॥ एवमाभाष्यतंपुत्रमाशीर्भिरभिनन्द्यच ॥ पुत्रंदेवसमोपेतंस्तुत्वाचैवपुनःपुनः ॥ ६ ॥ स्थितःसरित्तटेरम्येच्यवनस्यो
पपश्यतः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंतेषांवृत्तंमहात्मनाम् ॥ ७ ॥ वैष्णवानांमहाराजअन्यत्किंतेवदाम्यहम् ॥ ८ ॥ वेनउवाच ॥ अमृतंशङ्खपात्रेणपाना
र्थंममचार्पितम् ॥ तस्मात्कस्यनचश्रद्धापातुंमर्त्यस्यभूतले ॥ ९ ॥ उत्तमंवैष्णवंज्ञानंपानानामिहसर्वदा ॥ त्वयैवंकथ्यमानस्यपानेतृप्तिर्नजायते

[1] 'तिलकं बिल्वकैर्होमं घृतगुग्गुलसंयुतम्' इ० पा।

॥ १० ॥ श्रोतुंहिदेवदेवेशममश्रद्धाविवर्द्धते॥कथयस्वप्रसादान्मेकुञ्जलस्यापिचेष्टितम् ॥११॥ महात्मनाकिमुक्तंचचतुर्थंतनयंप्रति॥तत्त्वंसुविस्तरादे
वकृपयाकथयस्वमे ॥ १२ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिचरित्रंकुञ्जलस्यच ॥ बहुश्रेयःसमायुक्तंचरित्रंच्यवनस्यच ॥ १३ ॥ इदंपुण्यं
नरश्रेष्ठआख्यानंपापनाशनम् ॥ यःशृणोतिनरोभक्त्यागोसहस्रफलंलभेत् ॥ १४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यव
नचरित्रेशततमोऽध्यायः ॥ १०० ॥ सूतउवाच ॥ देवदेवोहृषीकेशस्त्वङ्गपुत्रंनृपोत्तमम् ॥ समाचष्टमहाश्रेयआख्यानंपापनाशनम् ॥ १ ॥ श्रूयता
मभिधास्यामिचरित्रंक्षेमदायकम् ॥ द्विजस्यापिचवृत्तांन्तंकुञ्जलस्यमहात्मनः ॥ २ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कुञ्जलश्चापिधर्मात्माचतुर्थंपुत्रमेवच ॥ समा
हूयमुदायुक्तउवाचैनंकपिञ्जलम् ॥ ३ ॥ किंतुपुत्रत्वयादृष्टमपूर्वंकथयस्वमे ॥ भोजनार्थंतुयासित्वमितःकस्मिन्सुतोत्तम ॥ ४ ॥ तदाचक्ष्वमहाभाग
यदिदृष्टंसुपुण्यदम् ॥५॥ कपिञ्जलउवाच ॥ यच्चतातत्वयापृष्टमपूर्वंप्रवदाम्यहम् ॥ यन्नदृष्टंश्रुतंकेनकस्मान्नैवश्रुतंमया ॥ ६ ॥ तदिहैवप्रवक्ष्यामिश्रू
यतामधुनापितः ॥ शृण्वन्तुभ्रातरःसर्वेमातस्त्वंशृणुसाम्प्रतम् ॥ ७ ॥ कैलासःपर्वतश्रेष्ठोधवलश्चन्द्रसन्निभः ॥ नानाधातुसमाकीर्णोनानावृक्षोपशो
भितः ॥ ८ ॥ गङ्गाजलैःशुभैःपुण्यैःक्षालितःसर्वतःपितः ॥ नदीनांतुसहस्राणिदिव्यानिविविधानिच ॥ ९ ॥ यस्मात्तातप्रसूतानिजलानिविविधा
निच ॥ तडागानिसहस्राणिसोदकानिमहागिरौ ॥ १० ॥ नद्यःसन्तिविशालिन्योहंससारससेविताः ॥ तस्मिञ्छिखरिणांश्रेष्ठेपुण्यदाःपापनाशनाः
॥ ११ ॥ वनानिविविधान्येवपुष्पितानिफलानिच ॥ नानावृक्षोपयुक्तानिहरितानिशुभानिच ॥ १२ ॥ किन्नराणांगणैर्युक्तश्चाप्सरोभिःसमाकुलः ॥
गन्धर्वचारणैःसिद्धैर्देववृन्दैःसुशोभितः ॥१३॥ दिव्यवृक्षवनोपेतोदिव्यभावैःसमाकुलः ॥ दिव्यगन्धैःसुशोभाढ्यैर्नानारत्नसमन्वितः ॥ १४ ॥ शि
लाभिःस्फटिकस्यापिशुक्लाभिस्तुसुशोभनः ॥ सूर्यतेजोमयोराजंस्तेजोभिस्तुसमाकुलः ॥ १५ ॥ चन्दनैश्चारुगन्धैश्चबकुलैर्नीलपुष्पकैः ॥ नानापु
ष्पमयैर्वृक्षैःसर्वत्रसमलङ्कृतः ॥ १६ ॥ पक्षिणांसुनिनादैश्चदिव्यानांमधुरायते ॥ षट्पदानांनिनादैश्चवृक्षौघैर्मधुरायते ॥ १७ ॥ रुतैश्चकोकिलानां
तुशोभतेसवनोगिरिः ॥ गणकोटिसमाकीर्णंतत्रास्तिशिवमन्दिरम् ॥ १८ ॥ अंशुभिर्धवलंपुण्यंपुण्यराशिशिलोच्चयम् ॥ सिंहैश्चगर्जमानैश्चसैरिभैः
कुञ्जरैस्ततः ॥ १९ ॥ दिग्गजानांसुघोषैश्चशब्दितंचसमन्ततः ॥ नानामृगैःसमाकीर्णंशाखामृगगणाकुलम् ॥ २० ॥ मयूरकेकाघोषैश्चगुहासुचवि
नादितम् ॥ कन्दरैर्लेपनैःकूटैःसानुभिश्चविराजितम् ॥ २१ ॥ नानाप्रस्रवणोपेतमोषधीभिर्विराजितम् ॥ दिव्यंदिव्यगुणंपुण्यंपुण्यधामसमाकुलम्
॥ २२ ॥ सेवितंपुण्यलोकैश्चपुण्यराशिमहागिरिम् ॥ पुलिन्दभिल्लकोलैश्चसेवितंपर्वतोत्तमम् ॥ २३ ॥ विकटैःशिखरैःकोटैरद्रिराजाप्रकाशते ॥

अन्यैर्नानाविधैःपुण्यैःकौतुकैर्मङ्गलैःशुभैः ॥ २४ ॥ गङ्गोदकप्रवाहैश्चमहाशब्दंप्रसुस्रुवे ॥ शङ्करस्यगृहंतत्रकैलासंगतवानहम् ॥ २५ ॥ तत्रा
श्चर्यंमयादृष्टंयन्नदृष्टंकदाश्रुतम् ॥ श्रूयतामभिधास्यामितातसर्वंमयोदितम् ॥ २६ ॥ शिखराद्गिरिराजस्यमेरोःपुण्यान्महोदयात् ॥ हिमक्षीरसुव
र्णस्तुप्रवाहःपततेभुवि ॥ २७ ॥ गङ्गायाश्चमहाभागरंहसाघोषभूषितः ॥ कैलासस्यशिरःप्राप्यतत्रविस्तरतांगतः ॥ २८ ॥ दशयोजनमाने
नतत्रगङ्गाह्रदोमहान् ॥ महातोयेनपुण्येनविमलेनविराजते ॥ २९ ॥ सर्वतोभद्रतांप्राप्तोमहाहंसैःप्रशोभते ॥ सामोच्चारेणपुण्येनदिव्येनमधुरेणच
॥ ३० ॥ हंसास्तत्रप्रकूजन्तिसरस्तेनविराजते ॥ तस्यतीरेशिलायांवैहिमकन्यामहामते ॥ ३१ ॥ आसीनामुक्तकेशान्तारूपद्रविणशालिनी ॥
दिव्यरूपसुसम्पन्नासगुणादिव्यलक्षणा ॥ ३२ ॥ दिव्यालङ्कारभूषाचतस्यास्तीरेविराजते॥ नजानेगिरिराजस्यतनयावामहोदधेः ॥३३॥ नोवास्तिब्र
ह्मणःपत्नीनोवास्वाहाभविष्यति ॥ इन्द्राणीवामहाभागारोहिणीवाभविष्यति ॥ ३४ ॥ ईदृशीरूपसम्पत्तिर्युवतीनांनदृश्यते ॥ अन्यासांच
सुदिव्यानांनारीणांतातसर्वथा ॥ ३५ ॥ यादृशंरूपसम्भावंगुणशीलंप्रदृश्यते ॥ अप्सरसांकदानास्तितादृशंरूपलक्षणम् ॥ ३६ ॥ यादृशंतुम
यादृष्टंतदङ्गेविश्वमोहनम् ॥ शिलापदेसमासीनादुःखेनापिसमाकुला ॥ ३७ ॥ रुदतेसुस्वरैर्बालाअनेकैःस्वजनैर्विना ॥ अश्रूणिमुञ्चमानासा
मुक्ताभानिबहूनिच ॥३८॥ निर्मलानिसरस्यत्रपतन्त्येवमहामते ॥ बिन्दवोमौक्तिकाभास्तेनिपतन्तिमहोदके ॥३९॥ तेभ्योभवन्तिपद्मानिहृद्यानिसु
रभीणितु॥ पद्मानिजज्ञिरेतेभ्योनेत्राश्रुभ्योमहामते॥४०॥गङ्गाम्भसितरन्त्येवअसङ्ख्यातानितानितु॥पतितानिसुहृद्यानिरंहसायानितानितु ॥४१॥
गङ्गाप्रवाहमध्येतुहंसवृन्दैःसुसेविते ॥ भागीरथ्याःप्रवाहस्तुतस्मात्स्थानाद्विनिर्गतः ॥४२॥ कैलासशिखरंप्राप्यरत्नाख्यंचारुकन्दरम् ॥वर्ततेतोयपूर्ण
स्तुयोजनद्वयविस्तृतः॥४३॥हंसवृन्दसमाकीर्णोजलपक्षिसमाकुलः ॥नानावर्णविशेषाणिसन्तिपद्मानितत्रच॥४४॥प्रवाहेनिर्मलेतातमुनिवृन्दनिषेविते
अश्रुभ्योयानिजातानिप्रभातेकमलानितु ॥४५॥ गङ्गोदकप्लुतान्येवसौरभाणिमहान्तिच ॥ प्रतरन्तिप्रवाहेतुनिर्मलेजलपूरिते ॥ ४६ ॥ मध्येमध्ये
सुहंसैश्चजलपक्षिनिनादिते ॥ रत्नाख्येतुगिरौतस्मिन्नत्नेश्वरमहेश्वरः ॥ ४७ ॥ देवदैत्यसुपूज्योऽपितिष्ठतेतातसर्वदा ॥ तत्रदृष्टोमयातातकश्चित्पुण्यम
योमुनिः ॥ ४८ ॥ जटाभारसमाक्रान्तोनिर्वासादण्डधारकः ॥ निराधारोनिराहारस्तपसातीवदुर्बलः॥ ४९ ॥ कृशाङ्गोऽप्यस्थिसङ्घातस्त्वचामात्रे
णवेष्टितः ॥ भस्मोद्धूलितमात्राणिसर्वाङ्गानिमहात्मनः ॥ ५० ॥ शुष्कपत्राणिभक्षेतशीर्णानिपतितानिच ॥ शिवभक्तिसमासीनोदुराधारोमहातपाः ॥
॥ ५१ ॥ अश्रुभ्योयानिजातानिपद्मानिसुरभीणिच ॥ गङ्गातोयात्समानीयदेवदेवंप्रपूजयेत् ॥ ५२ ॥ रत्नेश्वरंमहाभागोगीतनृत्यविशारदः ॥ गा

यतेनृत्यतेतस्यद्वारस्थस्त्रिपुरद्विषः ॥ ९३ ॥ मठमागत्यधर्मात्मारोदतेसुस्वरैरपि ॥ एतद्दृष्टंमयातातअपूर्ववदतांवर ॥ ९४ ॥ कथयस्वप्रसादान्मेय
दित्वंवेत्सिकारणम् ॥ साकानारीमहाभागाकस्मात्तातप्ररोदिति ॥ ९५ ॥ कस्मात्सदेवपुरुषोदेवमर्चेन्महेश्वरम् ॥ तन्मेत्वंविस्तराद्ब्रूहिसर्वसन्देह
कारणम् ॥ ९६ ॥ एवमुक्तोमहाप्राज्ञःकुञ्जलोऽपिसुतेनहि ॥ कपिञ्जलेनप्रोवाचविस्तराच्छृण्वतोमुनेः ॥ ९७ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवे
नोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रएकाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०१ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ सर्ववत्सप्रवक्ष्यामियत्त्वयोक्तंममाधुना ॥ उभयो
र्देवनंयत्तुयस्माज्जातंद्विजोत्तम ॥ १ ॥ एकदातुमहादेवीपार्वतीप्रमदोत्तमा ॥ क्रीडमानामहात्मानमीश्वरंवाक्यमब्रवीत् ॥ २ ॥ ममोरसिमहादेवजातं
महत्सुदोहदम् ॥ दर्शयस्वममाग्रेत्वंकाननंकाननोत्तमम् ॥ ३ ॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ एवमस्तुमहादेविनन्दनंदेवसङ्कुलम् ॥ दर्शयिष्यामितेपुण्यं
द्विजसिद्धनिषेवितम् ॥ ४ ॥ एवमाभाष्यतांदेवींतयासहगणैस्ततः ॥ जग्मतुर्वत्सतौदेवौनन्दनंवनमेवतु ॥ ५ ॥ सर्वाङ्गसुन्दरंदिव्यपृष्ठमाभरणै
र्युतम् ॥ घण्टामालाभिसंयुक्तंकिङ्किणीजालमालिनम् ॥ ६ ॥ चामरैःपट्टसूत्रैश्चमुक्तामालासुशोभिनम् ॥ हंसचन्द्रप्रतीकाशंवृषभंचारुलक्षणम् ॥
॥ ७ ॥ समारूढोमहादेवोगणकोटिसमावृतः ॥ नन्दिभृङ्गिमहाकालस्कन्दचण्डमनोहराः ॥ ८ ॥ वीरभद्रोगणेशश्चपुष्पदन्तोगणेश्वरः ॥ अति
बलःसुबलोनाममेघनादोघटावहः ॥ ९ ॥ घण्टाकर्णश्चकालिन्दःपुलिन्दोवीरबाहुकः ॥ केशर्गीकिङ्करोनामचन्द्रहासःप्रजापतिः ॥ १० ॥ एते
चान्येचबहवःसनकाद्यास्तपोबलाः ॥ गणैश्चकोटिसङ्ख्यातैःसशिवःपरिवारितः ॥ ११ ॥ नन्दनंवनमेवापिसेवितंदेवकिन्नरैः ॥ प्रविवेशमहादेवोगणै
र्देव्यासमन्वितः ॥ १२ ॥ दर्शयामासदेवेशोगिरिजायैसुशोभनम् ॥ नानापादपसम्पन्नंबहुपुष्पसमाकुलम् ॥ १३ ॥ दिव्यरम्भावनाकीर्णं
पुष्पवद्भिस्तुचम्पकैः ॥ मल्लिकाभिःसुपुष्पाभिर्मालतीजालसङ्कुलम् ॥ १४ ॥ नित्यंपुष्पितशाखाभिःपाटलानांवनोत्तमैः ॥ राजमानंमहावृक्षैश्च
न्द्रमैश्चारुगन्धिभिः ॥ १५ ॥ देवदारुवनैर्जुष्टंतुङ्गवृक्षैःसमाकुलम् ॥ सरलैर्नारिकेलैश्चतद्वत्पूगीफलद्रुमैः ॥ १६ ॥ खर्जूरपनसैर्दिव्यैःफलभाराव
नामितैः ॥ परिमलोद्गारसंयुक्तैर्गुरुवृक्षसमाकुलम् ॥ १७ ॥ अग्नितेजःसमाभासैःसप्तपर्णैःसुशोभितम् ॥ राजवृक्षैःकदम्बैश्चपुष्पशोभान्वितंसदा ॥
॥ १८ ॥ जम्बूनिम्बमहावृक्षैर्मातुलिङ्गैःसमाकुलम् ॥ नारङ्गैःसिन्धुवारैश्चप्रियालैःशालतिन्दुकैः ॥ १९ ॥ उदुम्बरैःकपित्थैश्चजम्बूपादपशोभि
तम् ॥ लकुचैःपुष्पसौगन्धैःस्फुटनागैःसमाकुलम् ॥ २० ॥ चूतैश्चफलराजाद्यैर्नीलैश्चैवघनोपमैः ॥ नीलैःशालवनैर्दिव्यैर्जालानांतुवनैस्ततः ॥
॥ २१ ॥ तमालैस्तुविशालैश्चसेवितंतपनोपमैः ॥ शोभितंनन्दनंपुण्यंशिवेनपरिदार्शितम् ॥ २२ ॥ शोभितंचद्रुमैश्चान्यैःसर्वैर्नीलवनोपमैः ॥ सर्व

काम फलोपेतैःकल्याणफलदायकैः ॥ २३ ॥ कल्पद्रुमैर्महापुण्यैःशोभितंनन्दनंवनम् ॥ नानापक्षिनिनादैश्चसङ्कुलंमधुरस्वरैः ॥ २४ ॥ को
किलानांरुतैःपुण्यैरुद्घुष्टंमधुकारिभिः ॥ मकरन्दविलुब्धानांपक्षिणांरुतनादितम् ॥ २५ ॥ नानावृक्षैःसमाकीर्णंनानामृगगणायुतम् ॥ वृक्षेभ्यो
विविधैःपुष्पैस्सौगन्धैःपतितैर्भुवि ॥ २६ ॥ साचभूराजतेपुत्रपूजितेवसुगन्धिभिः ॥ तत्रवाप्योमहापुण्याःपद्मसौगन्धनिर्मलाः ॥ २७ ॥
तोयैस्ताःपूरिताःपुत्रहंसकारण्डसेविताः ॥ तडागैःसागरप्रख्यैस्तोयसौगन्धपूजितैः ॥ २८ ॥ नन्दनंभातिसर्वत्रगणैरप्सरसांमहत् ॥ विमानैः
कलशैःशुभ्रैर्हेमदण्डैःसुशोभनैः ॥ २९ ॥ नन्दनोवनराजस्तुप्रासादैस्तुसुधान्वितैः ॥ यत्रतत्रप्रभात्येवकिन्नराणांमहागणैः ॥ ३० ॥ गन्धर्वैर
प्सरोभिश्चसुरूपाभिर्द्विजोत्तम ॥ देवतानांविनोदैश्चमुनिवृन्दैःसुयोगिभिः ॥ ३१ ॥ सर्वत्रशुशुभेपुण्यसंस्थानंनन्दनस्यच ॥ ३२ ॥ एवंसमा
लोक्यमहानुभावोभवःसुदेव्यासहितोमहात्मा ॥ श्रीनन्दनंपुण्यवतांनिवासंसुखाकरंशान्तिगुणोपपन्नम् ॥ ३३ ॥ आदित्यतेजःसमतेजसांगणैःप्रभा
तिवैरश्मिभिर्जातरूपः ॥ पुष्पैःफलैःकामगुणोपपन्नःकल्पद्रुमोनन्दनकाननेऽपि ॥ ३४ ॥ एवंविधंपादपराजमेवसंवीक्ष्यदेवीचशिवंबभाषे ॥ अस्या
भिधानंकथयस्वनाथसर्वस्यपुण्यस्यनगस्यपुण्यम् ॥३५॥ तेजस्विनांसूर्यवरःसमन्तात्सदेवदेवींचशिवोबभाषे ॥३६॥ शिवउवाच॥अस्यप्रतिष्ठामहती
शुभाख्यादेवेषुमुख्योमधुसूदनश्च॥नदीषुमुख्यासुरनिम्नगापिविसृष्टिकर्त्तापियथैवधाता ॥३७॥ सुखावहानांचयथासुचन्द्रोभूतेषुमुख्याचयथैवपृथ्वी॥
नगेन्द्रराजोहियथानगानांजलाशयेष्वेवयथासमुद्रः ॥ ३८ ॥ महौषधीनामिवदेविचान्नंमहीधराणांहिमवान्यथैव ॥ विद्यासुमध्येचयथात्मविद्यालोके
षुसर्वेषुयथानरेन्द्रः ॥ तथैवमुख्यस्तरुराजएषपसर्वातिथिर्देवपतेःप्रियोऽयम् ॥३९॥ श्रीपार्वत्युवाच ॥ गुणान्नुशम्भोममकीर्त्तयस्ववृक्षाधिपस्यास्यशुभा
न्सुपुण्यान् ॥ आकर्ण्यदेवोवचनंत्वभापेदेव्यास्तुसर्वंसुतरोर्हितस्य ॥ ४० ॥ यंयंकल्पयन्तिसुपुण्यदेवादेवोपमादेववराश्चकान्ते ॥ तंतंहितेभ्यःप्रददाति
वृक्षःकल्पद्रुमोनामवरिष्ठएषः ॥४१ ॥ अस्माच्चसर्वेप्रभवन्तिपुण्यादुष्प्राप्यमत्रैवतपोऽधिकास्ते ॥ जीवाधिकंरत्नमयंसुदिव्यंदेवास्तुभुञ्जन्तिमहाप्रधा
नाः ॥ ४२ ॥ शुश्राव्देवीवचनंशिवस्यआश्चर्यभूतंमनसाविचिन्त्य ॥ तस्यानुमत्यापरिकल्पितंचस्त्रीरत्नमेकंसुगुणंसुरूपम् ॥ ४३ ॥ सर्वाङ्गरूपांस
गुणांसुरूपांतस्मात्सुवृक्षाद्गिरिजाप्रलेभे ॥ विश्वस्यमोहाययथोपविष्टासाहाय्यरूपामकरध्वजस्य ॥ ४४ ॥ क्रीडानिधानंसुखसिद्धिरूपंसर्वोपपन्नाक
मलायताक्षी ॥ पद्माननापद्मकरासुपद्माचामीकरस्यापियथासुमूर्तिः ॥ ४५ ॥ प्रभासुतद्वद्विमलासुतेजालीलासुतेजाश्चसुकुञ्चितास्ते ॥ प्रलम्बकेशाः
परिसूक्ष्मबद्धाःपुष्पैःसुगन्धैःपरिलेपिताश्च ॥ ४६ ॥ प्रबद्धकुन्तांदृढकेशबन्धैर्विभातिसारूपवरेणबाला ॥ सीमन्तमार्गेचमुक्ताफलानांमालाविभात्ये

वयथातरूणाम् ॥ ४७ ॥ सीमन्तमूलेतिलकंसुदेव्यायथोदितोदैत्यगुरुःसतेजाः ॥ भालेषुपद्मेमृगनाभिपद्मसमुत्थतेजःप्रकरैर्विभाति ॥ ४८ ॥ सीम
न्तमूलेतिलकस्यतेजःप्रकाशयेंद्रूपश्रियंसुलोके ॥ केशेषुमुक्ताफलकेचभालेतस्याःसुशोभांविकरोतिनित्यम् ॥ ४९ ॥ यथासुचन्द्रःपरिभातिभासासा
रम्यचेष्टेवविभातितद्वत् ॥ सम्पूर्णचन्द्रोऽपियथाविभातिज्योत्स्नावितानेनहिमांशुजालः ॥ ५० ॥ तस्यास्तुवक्त्रंपरिभातितद्वच्छोभाकरंविश्वविशार
दंच ॥ हिमांशुरेवापिकलङ्कयुक्तःसंक्षीयतेनित्यकलाविहीनः ॥ ५१ ॥ सम्पूर्णमस्त्येवसदैवदृष्टंतस्यास्तुवक्त्रंपरिनिष्कलङ्कम् ॥ गन्धंविकाशंकमले
स्वकीयंततःसमालोक्यसुखंनलेभे ॥ ५२ ॥ पद्माननासर्वगुणोपपन्नामदीयभावैःपरिनिर्मितेयम् ॥ गन्धंस्वकीयंतुविपश्यपद्मंतस्यामुखाद्वातिजगत्स
मीरः ॥५३॥ लज्जाभियुक्तःसहसावभूवजलंसमाश्रित्यसदैवतिष्ठति ॥५४॥ कतिमतिनियतबुद्ध्यासुधियोवदन्तिसुमदननृपतेःकोशंसमुद्रकलाभिः ॥
सुवरदशनरत्नैर्हास्यलीलाभियुक्ताअरुणअधरबिम्बंशोभमानस्तुआस्यः ॥ ५५ ॥ सुभ्रूःसुनासिकातस्याःसुकर्णौरत्नभूषितौ ॥ हेमकान्तिसमोपेतौ
कपोलौदीप्तिसंयुतौ ॥ ५६ ॥ रेखात्रयंप्रशोभेतग्रीवायांपरिसंस्थितम् ॥ सौभाग्यशीलशृङ्गारैस्तिस्रोरेखाइहैवहि ॥ ५७ ॥ सुस्तनौकठिनौपीनौवर्तु
लाकारसन्निभौ ॥ तस्याःकन्दर्पकलशावभिषेकायकल्पितौ ॥ ५८॥ अंसावतीवशोभेतेसुसमौमानसान्वितौ ॥ सुभुजौवर्तुलौश्लक्ष्णौसुवर्णौलक्षणान्वि
तौ ॥ ५९ ॥ सुसमौकरपद्मौतुपद्मवर्णौसुशीतलौ ॥ दिव्यलक्षणसम्पन्नौपद्मस्वस्तिकसंयुतौ ॥ ६०॥ सरलाःपद्मसंयुक्ताअङ्गुल्यस्तुनखान्विताः ॥ न
खानिचसुतीक्ष्णानिजलविन्दुनिभानिच ॥ ६१ ॥ पद्मगर्भप्रतीकाशोवर्णस्तदङ्गसम्भवः ॥ पद्मगन्धाचसर्वाङ्गेपद्मेवभातिभामिनी ॥ ६२ ॥ सर्वलक्ष
णसम्पन्नानगकन्यासुशोभना ॥ रक्तोत्पलनिभौपादौसुश्लक्ष्णौचातिशोभनौ ॥ ६३ ॥ रत्नज्योतिःसमाकारानखाःपादाग्रसम्भवाः ॥ यथोद्दिष्टंचशा
स्त्रेषुतथाचाङ्गेषुदृश्यते ॥६४॥ सर्वाभरणशोभाङ्गीहारकङ्कणनूपुरा ॥ मेखलाकटिसूत्रेणकाञ्चीनादेनराजते ॥६५॥ नीलेनपट्टवस्त्रेणपरांशोभांगताशु
भा ॥ कञ्चुकेनापिदिव्येनसुरक्तेनगुणान्विता ॥ ६६ ॥ पार्वतीकल्पिताद्भावाद्धृणंप्राप्तामहोदयम् ॥ कल्पद्रुमान्मुदंलेभेशङ्करंवाक्यमब्रवीत् ॥६७॥
यथोक्तंतुत्वयादेवतथादृष्टोमयाद्रुमः ॥ यादृशंकल्प्यतेभावस्तादृशंपरिदृश्यते ॥ ६८ ॥ सूतउवाच ॥ अथसाचारुसर्वाङ्गीतयोःपार्श्वंसमेत्यच ॥ पादा
म्बुजंननामाथसाभक्त्याभवयोस्तदा ॥ ६९ ॥ उवाचवचनंस्निग्धंहृद्यंहारिचसातदा ॥ कस्मात्सृष्टात्वयामातःकथयस्वात्रकारणम् ॥ ७० ॥ श्रीदे
व्युवाच ॥ वृक्षस्यकौतुकाद्भावान्मयावैप्रत्ययःकृतः ॥ सद्यःप्राप्तंफलंभद्रेभवतीरूपसम्पदा ॥ ७१ ॥ अशोकसुन्दरीनाम्नालोकेख्यातिंप्रयास्यसि ॥
सर्वसौभाग्यसम्पन्नाममपुत्रीनसंशयः ॥ ७२॥ सोमवंशेषुविख्यातोयथादेवःपुरन्दरः ॥ नहुषोनामराजेन्द्रस्तवनाथोभविष्यति ॥ ७३ ॥ एवंदत्त्वाव

रंतस्यैजगामगिरिजागिरिम् ॥ कैलासंशङ्करेणापिमुदापरमयायुता ॥ ७४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रे द्व्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०२ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ अशोकसुन्दरीजातासर्वयोषिद्वरातदा ॥ रेमेसुनन्दनेपुण्येसर्वकामगुणान्विते ॥ १ ॥ सुरूपाभिःसुकन्याभिर्देवानांचारुहासिनी ॥ सर्वान्भोगान्प्रभुञ्जानागीतनृत्यविचक्षणा ॥ २ ॥ विप्रचित्तेःसुतोहुण्डोरौद्रस्तीव्रश्चसर्वदा ॥ स्वेच्छाचारोमहाकामीनन्दनंप्रविवेशह ॥ ३ ॥ अशोकसुन्दरींदृष्ट्वासर्वालङ्कारसंयुताम् ॥ तस्यास्तुदर्शनाद्दैत्योविद्धःकामस्यमार्गणैः ॥ ४ ॥ तामुवाचमहाकायःकात्वंकस्यासिवाशुभे ॥ कस्मात्त्वंकारणाच्चात्रआगताऽसिवनोत्तमम् ॥ ५ ॥ अशोकसुन्दर्युवाच ॥ शिवस्यापिसुपुण्यस्यसुताहंशृणुसाम्प्रतम् ॥ स्वसाहंकार्तिकेयस्यजननीगोत्रजापिमे ॥ ६ ॥ बालभावेनसम्प्राप्तालीलयानन्दनंवनम् ॥ भवान्कोहिकिमर्थंतुमामेवंपरिपृच्छति ॥ ७ ॥ हुण्डउवाच ॥ विप्रचित्तेःसुतश्चाहंगुणलक्षणसंयुतः ॥ हुण्डेतिनाम्नाविख्यातोबलवीर्यमदोद्धतः ॥ ८ ॥ दैत्यानामप्यहंश्रेष्ठोमत्समोनास्तिराक्षसः ॥ देवेषुमर्त्यलोकेषुतपसायशसाकुले ॥ ९ ॥ अन्येषुनागलोकेषुधनभोगैर्वरानने ॥ दर्शनात्तेविशालाक्षिहतःकन्दर्पमार्गणैः ॥ १० ॥ शरणंतेह्यहंप्राप्तःप्रसादसुमुखीभव ॥ भवस्ववल्लभाभार्याममप्राणसमाप्रिया ॥ ११ ॥ अशोकसुन्दर्युवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिसर्वसम्बन्धकारणम् ॥ भवितव्यासुजातस्यंलोकेस्त्रीपुरुषस्यहि ॥ १२ ॥ भवितव्यस्तथाभर्तास्त्रियायःसदृशोगुणैः ॥ संसारेलोकमार्गोऽयंशृणुहुण्डयथाविधि ॥ १३ ॥ अस्त्येवकारणंचात्रयथातेनभवाम्यहम् ॥ सुभार्यदैत्यराजेन्द्रशृणुष्वयतमानसः ॥ १४ ॥ वृक्षराजादहंजातायदाकालेमहामते ॥ शम्भोर्भावंसुसङ्गृह्यपार्वत्याकल्पिताह्यहम् ॥ १५ ॥ देवस्यानुमतेदेव्यासृष्टोभर्ताममैवहि ॥ सोमवंशेमहाप्राज्ञःसधर्मात्माभविष्यति ॥ १६ ॥ जिष्णुर्जिष्णुसमोवीर्येतेजसापावकोपमः ॥ सर्वज्ञःसत्यसन्धश्चत्यागेवैश्रवणोपमः ॥ १७ ॥ यज्वादानपतिःसोऽपिरूपेणमन्मथोपमः ॥ नहुषोनामधर्मात्मागुणशीलमहानिधिः ॥ १८ ॥ देव्यादेवेनमेदत्तःख्यातोभर्ताभविष्यति ॥ तस्मात्सर्वगुणोपेतंपुत्रमाप्स्यामिसुन्दरम् ॥ १९ ॥ इन्द्रोपेन्द्रसमंलोकेययातिजनवल्लभम् ॥ लप्स्याम्यहंरणेधीरंतस्माच्छम्भोःप्रसादतः ॥ २० ॥ अहंपतिव्रतावीरपरभार्याविशेषतः ॥ अतस्त्वंसर्वथाहुण्डत्यजभ्रान्तिमितोव्रज ॥ २१ ॥ प्रहस्यैववचोब्रूतेअशोकसुन्दरींप्रति ॥ २२ ॥ हुण्डउवाच ॥ नैवयुक्तंत्वयाप्रोक्तंदेव्यादेवेनचैवहि ॥ नहुषोनामधर्मात्मासोमवंशेभविष्यति ॥ २३ ॥ भवतीवयसाश्रेष्ठाकनिष्ठोनसयुज्यते ॥ कनिष्ठास्त्रीप्रशस्तातुपुरुषोनप्रशस्यते ॥ २४ ॥ कदासपुरुषोभद्रेतवभर्ताभविष्यति ॥ तारुण्यंयौ

---

१ 'वीरभार्या' इ० पा० ।

वनंचापिनाशमेवंप्रयास्यति ॥ २५ ॥ यौवनस्यवलेनापिरूपवत्यःसदास्त्रियः ॥ पुरुपाणांवल्लभत्वंप्रयान्तिवरवर्णिनि ॥ २६ ॥ तारुण्यंहिमहामूलं
युवतीनांवरानने ॥ तस्याधारेणभुञ्जन्तिभोगान्कामान्मनोऽनुगान् ॥ २७ ॥ कदासोऽभ्येप्यतेभद्रेआयोःपुत्रःशृणुष्वमे ॥ यौवनंवर्ततेऽद्यैववृथाचैव
भविष्यति ॥ २८ ॥ गर्भत्वंचशिशुत्वंचकौमारंचनिशामय ॥ कदासौयौवनोपेतस्तवयोग्योभविष्यति ॥ २९ ॥ यौवनस्यप्रभावेनपिवस्वमधुमा
धवीम् ॥ मयासहविशालाक्षिरमस्वत्वंसुखेनवै ॥ ३० ॥ हुण्डस्यवचनंश्रुत्वाशिवस्यतनयापुनः ॥ उवाचदानवेन्द्रंतंसाध्वसेनसमन्विता ॥ ३१ ॥
अष्टाविंशतिकेप्राप्तेद्वापराख्येयुगेतदा ॥ शेषावतारोधर्मात्मावसुदेवसुतोवलः ॥ ३२ ॥ रेवतस्यसुतांदिव्यांभार्यामचकरिप्यति ॥ सापिजातामहाभा
गकृताख्येहियुगोत्तमे ॥ ३३ ॥ युगत्रयप्रमाणेनसाहिज्येष्ठावलादपि ॥ वलस्यसाप्रियाजातारेवतीप्राणसंमिता ॥ ३४ ॥ भविष्यद्वापरेप्राप्तइहसातु
भविष्यति ॥ मायावतीपुराजातागन्धर्वतनयावरा ॥३५॥ अपहृत्यनियम्यैवशम्बरोदानवोत्तमः॥तस्याभर्तासमाख्यातोमाधवस्यसुतोवली ॥३६॥
प्रद्युम्नोनामवीरेशोयादवेश्वरनन्दनः ॥ तस्मिन्युगेभविप्यंतुभाव्यंदृष्टंपुरातनैः ॥ ३७ ॥ व्यासादिभिर्महाभागैर्ज्ञानवद्भिर्महात्मभिः ॥ एवंहिदृश्यते
दैत्यवाक्यंदेव्यातदोदितम् ॥ ३८ ॥ मांप्रतिहिजगद्धात्र्यापुत्र्याहिमवतस्तदा ॥ त्वंतुलोभेनकामेनलुब्धोवदसिदुष्कृतम् ॥ ३९ ॥ किल्विषेणसमा
जुष्टंवेदशास्त्रविवर्जितम् ॥ यद्यस्यदिष्टमेवास्तिशुभंवाप्यशुभंदृढम् ॥ ४० ॥ पूर्वकर्मानुसारेणतत्तस्यपरिजायते ॥ देवानांब्राह्मणानांचवदनेयत्सुभा
षितम् ॥ ४१ ॥ निःसरेद्यदिसत्यंतदन्यथानैवजायते ॥ मद्भाग्यादेवमाज्ञातंनहुपस्यापितस्यच ॥ ४२ ॥ समायोगंविचार्यैवंदेव्याप्रोक्तंशिवेनच ॥
एवंज्ञात्वाशमंगच्छत्यजभ्रान्तिमनःस्थिताम् ॥ ४३ ॥ नैवशक्तोभवान्दैत्यमेमनश्चालितुंध्रुवम् ॥ पतिव्रतादृढंचित्तंसकोमेचालितुंक्षमः ॥ ४४ ॥
महाशापेनधक्ष्यामिइतोगच्छमहासुर ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंहुण्डोवैदानवोवली ॥ ४५ ॥ मनसाचिन्तयामासकथंभार्याभवेदियम् ॥ विचिन्त्य
हुण्डोमायावीअन्तर्धानंसमागतः ॥ ४६ ॥ अन्यस्मिन्दिवसेप्राप्तेमायांकृत्वातमोमयीम् ॥ दिव्यंमायामयंरूपंकृत्वानार्यास्तुदानवः ॥ ४७ ॥ माय
याकन्यकारूपोवभूवममनन्दन ॥ साकन्याऽपिवरारोहामायारूपाऽऽगमत्ततः ॥ ४८ ॥ हास्यलीलासमायुक्तायत्रास्तेभवनन्दिनी ॥ उवाचवाक्यं
स्निग्धवअशोकसुन्दरींप्रति ॥ ४९ ॥ कासिकस्यासिसुभगेतिष्ठसित्वंतपोवने ॥ किमर्थंक्रियतेवालेकामशोषणकंतपः ॥ ५० ॥ तन्ममाचक्ष्वसुभगे
किन्निमित्तंसुदुष्करम्॥तन्निशम्यशुभंवाक्यंदानवेनापिभापितम् ॥५१॥ मायारूपेणछन्नेनसाभिलाषेणसत्वरम्॥आत्मसृष्टिसुवृत्तान्तंप्रवृत्तंतुयथापुरा

१'पृष्टम्' इ० पा०।

॥ ५२ ॥ तपसःकारणंसर्वंसमाचष्टसुदुःखिता ॥ उपप्लवंतुतस्यापिदानवस्यदुरात्मनः ॥ मायारूपंनजानातिसौहृदात्कथितंतया ॥ ५३ ॥
हुण्डउवाच ॥ पतिव्रतासिहेदेविसाधुव्रतपरायणा ॥ साधुशीलसमाचारासाधुचारामहासती ॥ ५४ ॥ अहंपतिव्रताभद्रेपतिव्रतपरायणा ॥ तप
श्चरामिसुभगेभर्तुरर्थेमहासती ॥ ५५ ॥ ममभर्ताहतस्तेनहुण्डेनापिदुरात्मना ॥ तस्यनाशायवैघोरंतपस्यामिमहत्तपः ॥ ५६ ॥ एहिमेस्वाश्रमे
पुण्येगङ्गातीरेवसाम्यहम् ॥ अन्यैर्मनोहरैर्वाक्यैरुक्ताप्रत्ययकारकैः ॥ ५७ ॥ हुण्डेनसखिभावेनमोहिताशिवनन्दिनी ॥ समाकृष्टासुवेगेनमहामोहे
नमोहिता ॥ ५८ ॥ आनीताऽऽत्मगृहंदिव्यमनौपम्यंसुशोभनम् ॥ मेरोस्तुशिखरेपुत्रवैडूर्याख्यंपुरोत्तमम् ॥ ५९ ॥ अस्तिसर्वगुणोपेतंकाञ्चनाख्यं
महाशिवम् ॥ तुङ्गप्रासादसम्बाधैःकलशैर्दण्डचामरैः ॥ ६० ॥ नानावृक्षसमोपेतैर्वनैर्नीलैर्घनोपमैः ॥ वापीकूपतडागैश्चनदीभिस्तुजलाशयैः
॥ ६१ ॥ शोभमानंमहारत्नैःप्राकारैर्हेमसंयुतैः ॥ सर्वकामसमृद्धार्थंसम्पूर्णंदानवस्यहि ॥ ६२ ॥ ददर्शसापुरंरम्यमशोकसुन्दरीतदा ॥ कस्यदेवस्यसं
स्थानंकथयस्वसखेमम ॥ ६३ ॥ सोवाचदानवेन्द्रस्यदृष्टपूर्वस्यवैत्वया ॥ तस्यस्थानंमहाभागेसोऽहंदानवपुङ्गवः ॥ ६४ ॥ मयात्वंतुसमानीतामाय
यावरवर्णिनि ॥ तामाभाष्यगृहंनीनाशातकौम्भंसुशोभनम् ॥ ६५ ॥ नानावेश्मैःसमाजुष्टंकैलासशिखरोपमम् ॥ निवेश्यसुन्दरींतत्रदोलायांकामपी
डितः ॥ ६६ ॥ पुनःस्वरूपीदैत्येन्द्रःकामबाणप्रपीडितः ॥ कृताञ्जलिपुटमाबध्यउवाचवरानंतदा ॥ ६७ ॥ यंयंत्वंवाञ्छसेभद्रेतंतंदद्मिनसंशयः ॥
भजमांत्वंविशालाक्षिभजन्तंकामपीडितम् ॥ ६८ ॥ अशोकसुन्दर्युवाच ॥ नैवचालयितुंशक्तोभवान्मांदानवेश्वर ॥ मनसापिनवैधार्यंममोहंसमा
गतम् ॥ ६९ ॥ भवादृशैर्महापापैर्दैवैर्वादानवाधमैः ॥ दुष्प्राप्याहंनसन्देहोमावदस्वपुनःपुनः ॥ ७० ॥ स्कन्दानुजातातपसाभियुक्ताजाज्वल्यमा
नामहतारुषाच ॥ संहर्तुकामापरिदानवंतंकालस्यजिह्वेवयथास्फुरन्ती ॥ ७१ ॥ पुनरुवाचसादेवीतमेवंदानवाधमम् ॥ उग्रंकर्मकृतंपाप
चात्मनाशनहेतवे ॥ ७२ ॥ आत्मवंशस्यनाशायस्वजनस्यास्यवैत्वया ॥ दीप्तास्वगृहमानीतासुशिखाकृष्णवर्त्मनः ॥ ७३ ॥ यथाऽशुभः
कूटपक्षीसवर्शोकैःसमुद्गतः ॥ गृहंतुविशतेयस्यतस्यनाशंप्रयच्छति ॥ ७४ ॥ स्वजनस्यचसर्वस्यसधनस्यकुलस्यच ॥ सद्विजोनाशमिच्छे
तद्विशत्येवयदागृहम् ॥ ७५ ॥ तथातेऽहंगृहंप्राप्तातवनाशंसमीहती ॥ पुत्राणांधनधान्यस्यतववंशस्यसाम्प्रतम् ॥ ७६ ॥ जीवंकुलंध
नंधान्यंपुत्रपौत्रादिकंतव ॥ सर्वंतेनाशयित्वाहंयास्यामिचनसंशयः ॥ ७७ ॥ यथात्वयाहमानीताचरन्तीपरमंतपः ॥ पतिकामाप्रवाञ्छन्तीनहु
षंचायुनन्दनम् ॥ ७८ ॥ तथात्वांममभर्ताचनाशयिष्यतिदानव ॥ मन्निमित्तउपायोऽयंदृष्टोदेवेनवैपुरा ॥ ७९ ॥ सत्येयंलौकिकीगा

थायांगायन्तिविदोजनाः ॥ प्रत्यक्षंदृश्यतेलोकेनविन्दन्तिकुवुद्धयः ॥ ८० ॥ येनयत्रप्रभोक्तव्यंयस्माद्दुःखसुखादिकम् ॥ सएवभुञ्जतेतत्र
तस्मादेवनसंशयः ॥ ८१ ॥ कर्मणोऽस्यफलंभुङ्क्ष्वस्वकीयस्यमहीतले ॥ यास्यसेनिरयस्थानंपरदाराभिमर्शनात् ॥ ८२ ॥ सुतीक्ष्णंहि
सुधारंतुसुखड्गंचविघट्टति ॥ अङ्गुल्यग्रेणकोपायतथामांविद्धिसाम्प्रतम् ॥ ८३ ॥ सिंहस्यसंमुखंगत्वाक्रुद्धस्यगर्जितस्यच ॥ कोलुनातिमुखा
त्केशान्साहसाकारसंयुतः ॥ ८४ ॥ सत्याचारांदमोपेतांनियतांतपसिस्थिताम् ॥ निधनंचेच्छतेयोवैसवैमांभोक्तुमिच्छति ॥ ८५ ॥ समर्णिकृष्णस
र्पस्यजीवमानस्यसाम्प्रतम् ॥ ग्रहीतुमिच्छतेसोहियथाकालेनप्रेषितः ॥ ८६ ॥ भवांस्तुप्रेषितोमूढकालेनकालमोहितः ॥ तदातेईदृशीजाताकुम
तिःकिंनपश्यसि ॥ ८७ ॥ ऋतेतुआयुपुत्रेणसमालोकयतेहिकः ॥ अन्योहिनिधनंयातिममरूपावलोकनात् ॥ ८८ ॥ एवमाभाषयित्वातंगङ्गा
तीरंगतासती ॥ सशोकादुःखसंविग्नानियतानियमान्विता ॥ ८९ ॥ पूर्वमाचरितंघोरंपतिकामनयातपः ॥ तवनाशार्थमिच्छन्तीचरिष्येदारुणंपु
नः ॥ ९० ॥ यदात्वांनिहतंदुष्टंनहुषेणमहात्मना ॥ निशितैर्वज्रसङ्काशैर्बाणैराशीविषापमः ॥ ९१ ॥ रणेनिपतितंपापमुक्तकेशंसलोहितम् ॥ गता
सुंचप्रपश्यामितदायास्याम्यहंपतिम् ॥ ९२ ॥ एवंतुनियमंकृत्वागङ्गातीरमनुत्तमम् ॥ संस्थिताहुण्डनाशायनिश्चलाशिवनन्दिनी ॥ ९३ ॥ वह्ने
र्यथादीप्तिमतीशिखोज्ज्वलातेजोऽभियुक्ताप्रदहेत्सुलोकान् ॥ क्रोधेनदीप्ताविबुधेशपुत्रीगङ्गातटेदुश्चरमाचरत्तपः ॥ ९४ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ एवमु
क्त्वामहाभागशिवस्यतनयागता ॥ गङ्गाम्भसिततःस्नात्वास्वपुरेकाञ्चनाह्वये ॥ ९५ ॥ तपश्चचारतन्वङ्गीहुण्डस्यवधहेतवे ॥ अशोकसुन्दरीबा
लासत्येनचसमन्विता ॥ ९६ ॥ हुण्डोऽपिदुःखितोभूतःशापदग्धेनचेतसा ॥ चिन्तयामासन्तप्तअतीववचनानलैः ॥ ९७ ॥ समाहूयअमात्यंतंकम्प
नाख्यमथाब्रवीत् ॥ समाचष्टसवृत्तान्तंतस्याःशापोद्भवंमहत् ॥ ९८ ॥ शप्तोऽस्म्यशोकसुन्दर्याशिवस्यापिसुकन्यया ॥ नहुषस्यापिमेभर्तुस्त्वंतुह
स्तान्मरिष्यसि ॥ ९९ ॥ नैवजातस्त्वसौगर्भआयोर्भार्याचगुर्विणी ॥ यथासस्याद्बलीकस्तुनस्याःशापस्तथाकुरु ॥ १०० ॥ कम्पनउवाच ॥ अप
हृत्यप्रियांतस्यआयोश्चापिसमानय ॥ अनेनापिप्रकारेणतवशत्रुर्नजायते ॥ १ ॥ नोवाप्रपातयस्वत्वंगर्भंतस्याःप्रभीषणैः ॥ अनेनापिप्रकारेण
तवशत्रुर्नजायते ॥ २ ॥ जन्मकालंप्रतीक्षस्वनहुषस्यदुरात्मनः ॥ अपहृत्यसमानीयजहित्वंपापचेतनम् ॥ ३ ॥ एवंसंमन्त्र्यतेनापिकम्पनेनसदान
वः ॥ अभूत्सउद्यमोपेतोनहुषस्यप्रणाशने ॥ ४ ॥ ऐलंपुत्रोमहाभागआयुर्नामक्षितीश्वरः ॥ सार्वभौमःसधर्मात्मासत्यव्रतपरायणः ॥ ५ ॥ इन्द्रोपेन्द्र

१ 'अङ्गपुत्र महाभाग' इ० पा० ।

समोराजातपसायशसावलेः ॥ दानयज्ञैःसुपुण्यैश्चसत्यननियमेनच ॥ ६ ॥ एकच्छत्रणवैराज्यंचक्रेभूपतिसत्तमः ॥ पृथिव्यांसर्वधर्मज्ञःसोमवंश
स्यभूषणम् ॥ ७ ॥ पुत्रंनविन्दतेराजातेनदुःखीव्यजायत ॥ चिन्तयामासधर्मात्माकथंमेजायतेसुतः ॥ ८ ॥ इतिचिन्तांसमापेदेआयुश्चपृथिवीप
तिः ॥ पुत्रार्थंपरमंयत्नमकरोत्सुसमाहितः ॥ ९ ॥ अत्रिपुत्रोमहात्मावैदत्तात्रेयोमहामुनिः ॥ क्रीडमानःस्त्रियासार्द्धंमदिरारुणलोचनः ॥ ११० ॥
वारुण्यामत्तधर्मात्मास्त्रीवृन्दैश्चसमावृतः ॥ अङ्केयुवतिमाधायसर्वयोपिद्वरांशुभाम् ॥ ११ ॥ गायतेनृत्यतेविप्रःसुरांचपिबतेभृशम् ॥ विनायज्ञो
पवीतेनमहायोगीश्वरोत्तमः ॥ १२ ॥ पुष्पमालाभिर्दिव्याभिर्मुक्ताहारपरिच्छदैः ॥ चन्दनागुरुदिग्धाङ्गोगजमानोमुनीश्वरः ॥ १३ ॥ तस्याश्र
मंनृपोगत्वातंदृष्ट्वाद्विजसत्तमम् ॥ प्रणाममकरोन्मूर्ध्नादण्डवत्सुसमाहितः ॥ १४ ॥ अत्रिपुत्रःसधर्मात्मासमालोक्यनृपोत्तमम् ॥ आगतं
पुरतोभक्त्याअथध्यानंसमास्थितः ॥ १५ ॥ एवंवर्षशतंप्राप्तंतस्यभूपस्यसत्तम ॥ निश्चलंशान्तिमापन्नंमानसंभक्तितत्परम् ॥ १६ ॥
समाहूयउवाचेदंकिमर्थंक्लिश्यसेनृप ॥ ब्रह्माचारेणहीनोऽस्मिब्रह्मत्वंनास्तिमेकदा ॥ १७ ॥ सुरामांसप्रलुब्धोऽस्मिस्त्रियासक्तःसदैवहि ॥
वरदानेनमेशक्तिरन्यंशुश्रूषब्राह्मणम् ॥ १८ ॥ आयुरुवाच ॥ भवादृशोमहाभागनास्तिब्राह्मणसत्तमः ॥ सर्वकामप्रदातावैत्रैलोक्येपरमेश्वरः
॥ १९ ॥ अत्रिवंशेमहभागगोविन्दःपरमेश्वरः ॥ ब्राह्मणस्यस्वरूपेणभवान्वैगरुडध्वजः ॥ १२० ॥ नमोऽस्तुदेवदेवेशनमोऽस्तुपरमेश्वर ॥
त्वामहंशरणंप्राप्तःशरणागतवत्सल ॥ २१ ॥ उद्धरस्वहृषीकेशमायांकृत्वाप्रतिष्ठसि ॥ विश्वस्थानांप्रजानांतुविद्वांसंविश्वनायकम् ॥ २२ ॥
जानाम्यहंजगन्नाथंभवन्तंमधुसूदनम् ॥ मामेवरक्षगोविन्दविश्वरूपनमोऽस्तुते ॥ २३ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ गतेबहुतिथेकालेदत्तात्रेयोनृ
पोत्तमम् ॥ उवाचमत्तरूपेणकुरुष्ववचनंमम ॥ २४ ॥ कपालेमेसुरांदेहिपाचितंमांसभोजनम् ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंसचायुःपृथिवीपतिः
॥ २५ ॥ उत्सुकस्तुकपालेनसुरामाहृत्यवेगवान् ॥ पलंसुपाचितंचवच्छित्त्वाहस्तेनसत्वरम् ॥ २६ ॥ नृपेन्द्रःप्रददौचापिदत्तात्रेयायसत्तम ॥
अथप्रसन्नचेताःससञ्जातोमुनिपुङ्गवः ॥ २७ ॥ दृष्ट्वाभक्तिप्रभावंचगुरुशुश्रूषणंपरम् ॥ समुवाचनृपेन्द्रंतमायुंप्रणतमानसम् ॥ २८ ॥ वरंवर
यभद्रंतेदुर्लभंभुविभूपते ॥ सर्वमेवप्रदास्यामियंयमिच्छसिसाम्प्रतम् ॥ २९ ॥ राजोवाच ॥ भवान्दातावरंसत्यंकृपयामुनिसत्तम ॥ पुत्रंदे
हिगुणोपेतंसर्वज्ञंगुणसंयुतम् ॥ १३० ॥ देवतीर्थार्चनकरमजेयंदेवदानवैः ॥ क्षत्रियैराक्षसैर्घोरैर्दानवैःकिन्नरैस्तथा ॥ ३१ ॥ देवब्राह्मणस

१ ‘ उत्प्लुतेन ’ इ० पा० ।

म्भक्तःप्रजापालोविशेषतः ॥ यज्वादानपतिःशूरःशरणागतवत्सलः ॥ ३२ ॥ दाताभोक्तामहात्माचवेदशास्त्रेषुपण्डितः ॥ धनुर्वेदेषुनिपुणः
शास्त्रेषुचपरायणः ॥ ३३ ॥ अनाहतमतिर्धीरःसङ्ग्रामेष्वपराजितः ॥ एवंगुणःसुरूपश्चयस्माद्वंशःप्रसूयते ॥ ३४ ॥ देहिपुत्रंमहाभागममवंशप्रधार
कम् ॥ यदिचापिवरोदेयस्त्वयामेकृपयाविभो ॥ ३५ ॥ दत्तात्रेयउवाच ॥ एवमस्तुमहाभागतवपुत्रोभविष्यति ॥ गृहेवंशकरःपुण्यःसर्वजीवदया
करः ॥ ३६ ॥ एभिर्गुणैस्तुसंयुक्तोवैष्णवांशेनसंयुतः ॥ राजाचसार्वभौमश्चइन्द्रतुल्योनरेश्वरः ॥ ३७ ॥ एवंखलुवरंदत्त्वाददौफलमनुत्तमम् ॥ भूपमा
हमहायोगीसुभार्यायैप्रदीयताम् ॥ ३८ ॥ एवमुक्त्वाविसृज्यैवतमायुंप्रणतंपुरः ॥ आशीर्भिरभिनन्द्यैवअन्तर्द्धानमधीयत ॥ १३९ ॥ इतिश्रीपाद्मपु
राणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेत्र्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०३ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ गतेतस्मिन्महाभागेदत्तात्रेयेमहा
मुनौ ॥ आजगाममहाराजआयुश्चस्वपुरंप्रति ॥ १ ॥ इन्दुमत्यागृहंहृष्टःप्रविवेशश्रियान्वितम् ॥ सर्वकामसमृद्धार्थमिन्द्रस्यसदनोपमम् ॥ २ ॥
राज्यंचक्रेसमेधावीयथास्वर्गेपुरन्दरः ॥ स्वर्भानुसुतयासार्द्धमिन्दुमत्याद्विजोत्तम ॥ ३ ॥ साचइन्दुमतीराज्ञीगर्भमापफलाशनात् ॥ दत्तात्रेयस्यवच
नाद्दिव्यतेजःसमन्वितम् ॥ ४ ॥ इन्दुमत्यामहाभागस्वप्नंदृष्टमनुत्तमम् ॥ रात्रौदिवान्वितंतातबहुमङ्गलदायकम् ॥ ५ ॥ गृहान्तरेविशन्तंचपुरुषं
सूर्यसन्निभम् ॥ मुक्तामालान्वितंविप्रंश्वेतवस्त्रेणशोभितम् ॥ ६ ॥ श्वेतपुष्पकृतामालातस्यकण्ठेविराजते ॥ सर्वाभरणशोभाङ्गोदिव्यगन्धानुलेपनः
॥ ७ ॥ चतुर्भुजःशङ्खपाणिर्गदाचक्रासिधारकः ॥ छत्रेणध्रियमाणेनचन्द्रबिम्बानुकारिणा ॥ ८ ॥ शोभमानोमहातेजादिव्याभरणभूषितः ॥ हारक
ङ्कणकेयूरैर्नूपुराभ्यांविराजितः ॥ ९ ॥ चन्द्रबिम्बानुकाराभ्यांकुण्डलाभ्यांविराजितः ॥ एवंविधोमहाप्राज्ञोनरःकश्चित्समागतः ॥ १० ॥ इन्दुम
तींसमाहूयस्नापितःपयसातदा ॥ शङ्खेनक्षीरपूर्णेनशशिवर्णेनभामिनी ॥ ११ ॥ रत्नकाञ्चनबद्धेनसम्पूर्णेनपुनःपुनः ॥ श्वेतंनागंसुरूपंचसहस्रशिर
संवरम् ॥ १२ ॥ महामणियुतंदीप्तंधामज्वालासमाकुलम् ॥ क्षिप्तंतेनमुखप्रान्तेदत्तंमुक्ताफलंपुनः ॥ १३ ॥ कण्ठेतस्याःसदेवेशइन्दुमत्यामहा
यशाः ॥ पद्मंहस्तेततोदत्त्वास्वस्थानंप्रतिजग्मिवान् ॥ १४ ॥ एवंविधंमहास्वप्नंतयादृष्टंसुतोत्तमम् ॥ समाचष्टमहाभागाआयुंभूमिपतीश्वरम्
॥ १५ ॥ समाकर्ण्यमहाराजश्चिन्तयामाससवैपुनः ॥ समाहूयगुरुंपश्चात्कथितंस्वप्नमुत्तमम् ॥ १६ ॥ शौनकंसुमहाभागंसर्वज्ञंज्ञानिनांवरम् ॥ १७ ॥
राजोवाच ॥ अद्यरात्रौमहाभागममपत्न्याद्विजोत्तम ॥ विप्रोगेहंविशन्दृष्टःकिमिदंस्वप्नकारणम् ॥ १८ ॥ शौनकउवाच ॥ वरोदत्तस्तुतेपूर्वं

१ 'महात्यागी' इ० पा० । २ 'चतुर्वेदेषु' इ० पा० । ३ 'शक्रप्रस्थपुरं प्रति' इ० पा० । ४ 'कुबेरभवनोपमम्' इ० पा० ।

दत्तात्रेयेणधीमता ॥ आदिष्टंचफलंराज्ञांसुगुणंसुतहेतवे ॥ १९ ॥ तत्फलंकिंकृतंराजन्कस्मैत्वयानिवेदितम् ॥ सुभार्यायैमयादत्तमितिराज्ञोदि
तंवचः ॥ २० ॥ श्रुत्वोवाचमहाप्राज्ञःशौनकोद्विजसत्तमः ॥ दत्तात्रेयप्रसादेनतवगेहेसुतोत्तमः ॥ २१ ॥ वैष्णवांशेनसंयुक्तोभविष्यतिनसंशयः
स्वप्नस्यकारणंराजन्नेतत्तेकथितंमया ॥ २२ ॥ इन्द्रोपेन्द्रसमःपुत्रोदिव्यवीर्योभविष्यति ॥ पुत्रस्तेसर्वधर्मात्मासोमवंशस्यवर्द्धनः ॥ २३ ॥ धनुर्वे
देचवेदेचसगुणोऽसौभविष्यति ॥ एवमुक्त्वासराजानंशौनकोगतवान्गृहम् ॥ २४ ॥ हर्षेणमहताविष्टोराजाभूत्प्रिययासह ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिख
ण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेचतुरधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०४ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ गतासानन्दनवनंसखीभिःसहक्रीडितुम् ॥
तत्राकर्ण्यमहद्वाक्यमप्रियंतुतदापितुः ॥ १ ॥ चारणानांसुसिद्धानांभाषतांहर्षणेनतु ॥ आयोर्गेहेमहावीर्योविष्णुतुल्यपराक्रमः ॥ २ ॥ भविष्यतिसु
तश्रेष्ठोहुण्डंस्यान्तंकरिष्यति ॥ एवंविधंमहद्वाक्यमप्रियंदुःखदायकम् ॥३॥ समाकर्ण्यसमायातापितुरग्रेनिवेदितम् ॥ समासेनतयातस्यपुरतोदुःख
दायकम् ॥ ४ ॥ पितुरग्रेजगादाथपिताश्रुत्वासविस्मितः ॥ शापमशोकसुन्दर्याःसस्मारचपुराकृतम् ॥ ५ ॥ एतस्यार्थेतपस्तेपेसेयंचाशोकसुन्दरी॥
गर्भस्यनाशनायैवइन्दुमत्याःसदानवः ॥ ६ ॥ विचक्रेउद्यमंदुष्टःकालाकृष्टोदुरात्मवान् ॥ छिद्रान्वेषीततोभूत्वाइन्दुमत्यास्तुनित्यशः ॥७॥ यदाप
श्यतितांराज्ञींरूपौदार्यगुणान्विताम् ॥ दिव्यतेजःसमायुक्तांरक्षितांविष्णुतेजसा ॥ ८ ॥ दिव्येनतेजसायुक्तांसूर्यबिम्बोपमांतुताम् ॥ तस्याःपार्श्वेम
हाभागरक्षणार्थंस्थितःसदा ॥ ९ ॥ दूरात्सदानवोदुष्टस्तस्याश्चबहुदर्शयन् ॥ नानाविधांमहोग्रांचभीषिकांसुविभीषिकाम् ॥१०॥ गर्भस्यतेजसायुक्ता
रक्षिताविष्णुतेजसा ॥ भयंनजायतेतस्यामनस्येवकदापुनः ॥ ११ ॥ विफलोदानवोजातउद्यमश्चनिरर्थकः ॥ मनीषितंनैवजातंहुण्डस्यापिदुरात्मनः
॥ १२ ॥ एवंवर्षशतंपूर्णंपश्यमानस्यतस्यच ॥ प्रसूतासाहिपुत्रंचस्वर्भानोस्तनयातदा ॥ १३ ॥ रात्रावेवसुतश्रेष्ठतस्याःपुत्रोव्यजायत ॥ तेजसा
तीवभात्येषयथासूर्योनभस्तले ॥ १४ ॥ अथदासीमहादुष्टाकाचित्सूतिगृहागता ॥ अशौचाचारसंयुक्तामहामङ्गलवादिनी ॥ १५ ॥ तस्याःसर्वं
समाज्ञायसहुण्डोदानबाधमः ॥ दास्याअङ्गंप्रविश्यैवप्रविष्टश्चायुमन्दिरे ॥ १६ ॥ महाजनेप्रसुप्तेचनिद्रयातीवमोहिते ॥ तंपुत्रंदेवगर्भाभमं
पहृत्यबहिर्गतः ॥ १७ ॥ काञ्चनाख्यंपुरंप्राप्तःस्वकीयंदानवाधमः ॥ समाहूयप्रियांभार्यांविपुलांवाक्यमब्रवीत् ॥ १८ ॥ वधस्वैनंमहापा
पंबालरूपंरिपुंमम ॥ पश्चात्सूदस्यवैहस्तेभोजनार्थंप्रदीयताम् ॥ १९ ॥ नानाभेदैर्विभेदैश्चपाचयस्वहिनिर्घृणम् ॥ सूदहस्तान्महाभागेपश्चाद्भोक्ष्ये

१ 'धर्मात्मानं महामतिम्' इ० पा० । २ 'विद्युद्दाम' इ० पा० । सर्वत्र..विपुलाशब्दे 'विद्युद्दा' इ० पा० ।

नसंशयः ॥ २० ॥ वाक्यमाकर्ण्यतद्भर्तुर्विपुलाविस्मिताभवत् ॥ कस्मान्निर्घृणतांयातिभर्त्तामममुनिप्रुरः ॥ २१ ॥ सर्वलक्षणसम्पन्नंदेव
गर्भोपमंसुतम् ॥ कस्यकस्मात्प्रभक्ष्येतक्षमाहीनःसुनिर्घृणः ॥ २२ ॥ इत्येवंचिन्तयामासकारुण्येनसमन्विता ॥ पुनःपप्रच्छभर्तारंकस्माद्भक्ष्यसि
बालकम् ॥ २३ ॥ कस्माद्भवसिसङ्क्रुद्धोअतीवनिरपत्रपः ॥ सर्वमेकारणंब्रूहितत्त्वेनदनुजेश्वर ॥ २४ ॥ आत्मदोषंचवृत्तान्तंसमासेननिवेदितम् ॥
शापमशोकसुन्दर्याहुण्डेनापिदुरात्मना ॥ २५ ॥ तयाज्ञातंतुतत्सर्वंकारणंदानवस्यवै ॥ वध्योऽयंबालकःसत्यंनोवाभर्त्तामरिष्यति ॥ २६ ॥ इत्येवं
प्रविचार्यैवविपुलाक्रोधमूर्च्छिता ॥ मेकलांतुसमाहूयसैरन्ध्रींवाक्यमब्रवीत् ॥ २७ ॥ जह्येनंबालकंदुष्टंमेकलेऽद्यमहानसे ॥सूदहस्तेप्रदेहित्वंहुण्डभोज
नहेतवे ॥ २८ ॥ मेकलाबालकंगृह्यसूदमाहूयचाब्रवीत् ॥ राजादेशंकुरुष्वाद्यपचस्वैनंहिबालकम् ॥ २९ ॥ एवमाकर्णिततेनसूदेनापिमहात्मना ॥
आदायबालकंहस्ताच्छस्त्रमुद्यम्यचोद्यतः ॥ ३० ॥ एषवैदेवदेवस्यदत्तात्रेयस्यतेजसा ॥ रक्षितस्त्वायुपुत्रश्चसजहासपुनःपुनः ॥ ३१ ॥ हसन्तंतंसमा
लोक्यससूदःकृपयान्वितः ॥ सैरन्ध्रीचकृपायुक्तासूदंतंप्रत्यभाषत ॥३२॥ नैपक्ध्यस्त्वयासूदशिशुरेवमहामते ॥ दिव्यलक्षणसम्पन्नःकस्यजातःसुस
त्कुले ॥ ३३ ॥ सूदउवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेवाक्यंवैकृपयान्वितम् ॥ राजलक्षणसम्पन्नोरूपवान्कस्यबालकः ॥ ३४ ॥ कस्माद्भोक्ष्यतिदुष्टा
त्माहुण्डोऽयंदानवाधमः ॥ येनवैरक्षितोवंशःपूर्वमेवसुकर्मणा ॥ ३५ ॥ आपत्स्वपिसंजीवेतदुर्गेषुनान्यथाभवेत् ॥ सिन्धुवेगेननीतस्तुवह्निमध्येग
तोऽथवा ॥ ३६ ॥ जीवतेनात्रसन्देहोयश्चकर्मसहायवान् ॥ तस्माद्धिक्रियतेकर्मधर्मपुण्यसमन्वितम् ॥ ३७ ॥ अयुष्मन्तोनरास्तेनप्रवदन्तिसुखं
ततः ॥ तारकंपालकंकर्मरक्षतेजाग्रतेहितत् ॥ ३८ ॥ मुक्तिदंजायतेनित्यंमैत्रस्थानप्रदायकम् ॥ दानपुण्यान्वितंकर्मप्रियवाक्यसमन्वितम् ॥३९॥ उ
पकारयुतंयश्चकरोतिशुभकृत्तदा ॥ तमेवरक्षतेकर्मसर्वदैवनसंशयः ॥ ४० ॥ अन्ययोनिंप्रयातिस्मप्रेरितःस्वेनकर्मणा ॥ किंकरोतिपितामाताअन्ये
स्वजनबान्धवाः ॥ कर्मणानिहतोयस्तुनस्युस्तस्यचरक्षणे ॥ ४१ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ येनैवकर्मणाचैवरक्षितश्चायुनन्दनः ॥ ४२ ॥ तस्मात्कृपान्वि
तोजातःसूदःकर्मवशानुगः ॥ सैरन्ध्रीचतथाजाताप्रेरितातस्यकर्मणा ॥ ४३ ॥ द्वाभ्यामेवसुतश्चायोरक्षितश्चारुलक्षणः ॥ रात्रावेवप्रणीतोऽसौतस्मा
द्गेहान्महाश्रमे ॥ ४४ ॥ वसिष्ठस्याश्रमेपुण्येसैरन्ध्र्यापुण्यकर्मणा ॥ शुभेपर्णकुटीद्वारेतस्मिन्नेवमहाश्रमे ॥ ४५ ॥ गतासास्वगृहंपश्चान्निक्षिप्यबा
लकोत्तमम् ॥ एणंनिपात्यसूदेनपाचितंमांसमेवहि ॥ ४६ ॥ भोजयित्वासुदैत्येन्द्रोहुण्डोहृष्टोऽभवत्तदा ॥ शापमशोकसुन्दर्यामोघंमेनेतदासुरः
॥ ४७ ॥ हर्षेणमहताविष्टःसहुण्डोदानवेश्वरः ॥ प्रभातेविमलेजातेवसिष्ठोमुनिसत्तमः ॥ ४८ ॥ वहिर्गतोहिधर्मात्माकुटीद्वारात्प्रपश्यति ॥ सम्पूर्ण

बालकंदृष्ट्वादिव्यलक्षणसंयुतम् ॥४९ ॥ सम्पूर्णेन्दुप्रतीकाशंसुन्दरंचारुलोचनम् ॥ ५० ॥ वशिष्ठउवाच ॥ पश्यन्तुमुनयःसर्वेयूयमागत्यबालकम् ॥
कस्यकेनसमानीतंरात्रौद्वाराङ्गणेमम ॥ ५१ ॥ देवगन्धर्वगर्भाभंराजलक्षणसंयुतम् ॥ कन्दर्पकोटिसङ्काशंपश्यन्तुमुनयोऽमलम् ॥ ५२ ॥ महाकौ
तुकसंयुक्ताहृष्टाद्विजवरास्ततः ॥ समंपश्यन्सुतंतेतुआयोश्चैवमहात्मनः ॥ ५३ ॥ वसिष्ठःसतुधर्मात्माज्ञानेनालोक्यबालकम् ॥ आयुपुत्रंसमाज्ञातं
चरित्रेणसमन्वितम् ॥ ५४ ॥ वृत्तान्तंतस्यदुष्टस्यहुण्डस्यापिदुरात्मनः ॥ कृपयाब्रह्मपुत्रस्तुसमुत्थायसुबालकम् ॥ ५५ ॥ कराभ्यामथगृह्णातियावद्वि
जवरोत्तमः ॥ तावत्पुष्पसुवृष्टिंचचक्रुर्देवाःसुतोपरि ॥५६॥ ललितंसुस्वरंगीतंजगुर्गन्धर्वकिन्नराः ॥ ऋषयोवेदमन्त्रैस्तुस्तुवन्तिनृपनन्दनम् ॥५७॥ व
सिष्ठस्तंसमालोक्यवरंवैदत्तवांस्तदा ॥ नहुषेत्येवतेनामख्यातंलोकेभविष्यति ॥ ५८ ॥ हुषितोनैवतेनापिबालभावेनराधिप ॥ तस्मान्नहुषतेनामदेवपू
ज्योभविष्यसि ॥ ५९ ॥ जातकर्मादिकंकर्मतस्यचक्रेद्विजोत्तमः ॥ व्रतदानंविसर्गंचगुरुशिष्यादिलक्षणम् ॥ ६० ॥ वेदंचाधीत्यसम्पूर्णंषडङ्गंसपद
क्रमम् ॥ सर्वाण्येवचशास्त्राणिअधीत्यद्विजसत्तमात् ॥ ६१ ॥ वशिष्टाच्चधनुर्वेदंसरहस्यंमहामतिः ॥ शस्त्राण्यस्त्राणिदिव्यानिग्राहमोक्षयुतानिच ॥६२॥
ज्ञानशास्त्रादिकंन्यायराजनीतिगुणादिकान् ॥ वशिष्टादायुपुत्रश्चशिष्यरूपेणभक्तिमान् ॥ ६३ ॥ एवंससर्वनिष्पन्नोनहुषश्चातिसुन्दरः ॥ वशिष्ठस्य
प्रसादाच्चचापबाणधरोऽभवत् ॥ ६४ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेपञ्चोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०५ ॥
कुञ्जलउवाच ॥ आयुभार्यामहाभागास्वर्भानोस्तनयासुतम् ॥ अपश्यन्तीसुबालंतंदेवोपममनौपमम् ॥ १ ॥ हाहाकारंमहत्कृत्वारुरोदवरवर्णिनी ॥
केनमेलक्षणोपेतोहृतोबालःसुलक्षणः ॥ २ ॥ तपसादानयज्ञैश्चनियमैर्दुष्करैःसुतः ॥ संप्राप्तोहिमयावत्सकष्टैश्चदारुणैःपुनः ॥३॥ दत्तात्रेयेणपुण्येनस
न्तुष्टेनमहात्मना ॥ दत्तःपुत्रोहृतःकेनरुरोदकरुणान्विता ॥४॥ हापुत्रवत्संमेतातहाबालगुणमन्दिर ॥ क्वासिकेनापनीतोऽसिममशब्दःप्रदीयताम् ॥५॥
सोमवंशस्यसर्वस्यभूषणोऽसिनसंशयः ॥ केनत्वमपनीतोऽसिममप्राणैःसमन्वितः ॥ ६ ॥ राजसुलक्षणैर्दिव्यैःसम्पूर्णःकमलेक्षणः ॥ केनाद्यापहृतोव
त्सःकिंकरोमिक्वयाम्यहम् ॥ ७ ॥ स्फुटंजानाम्यहंकर्मह्यन्यजन्मनियत्कृतम् ॥ न्यासनाशःकृतःकस्यतस्मात्पुत्रोहृतोमम ॥ ८ ॥ किंवाछलंकृ
तंकस्यपूर्वजन्मनिपापया ॥ कर्मणस्तस्यवैदुःखमनुभुञ्जामिनान्यथा ॥ ९ ॥ रत्नापहारिणीजातापुत्ररत्नंहृतंमम ॥ तस्माद्देवनमेदिव्यअनौपम्य
गुणाकरः ॥ १० ॥ किंवावितर्कितोविप्रःकर्मणस्तस्यवैफलम् ॥ प्राप्तंमयानसन्देहःपुत्रशोकान्वितंभृशम् ॥ ११ ॥ किंवाशिशुविरोधश्चकृं

१ 'त्वं प्राप्तोऽसि मया वत्स' इ० पा० ।

५५

तोजन्मान्तरेमया ॥ तस्यपापस्यभुञ्जामिकर्मणःफलमीदृशम् ॥ १२ ॥ याचमानस्यचैवाग्रेवैश्वदेवस्यकर्मणः ॥ किंवाऽपिनार्पितंचान्नंव्याहृतीभिर्द्वि
तंद्विजैः ॥ १३ ॥ एवंसुदेवमानाचस्वर्भानोस्तनयातदा ॥ इन्दुमतीमहाभागशोकेनकरुणाकुला ॥ १४ ॥ पतितामूर्च्छिताशोकाद्विह्वल
त्वंगतासती ॥ निःश्वासान्मुञ्चमानासावत्सहीनायथाहिगौः ॥ १५ ॥ आयूराजासशोकेनदुःखेनमहतान्वितः ॥ बालंश्रुत्वाहृतंतंतुधैर्यंतत्याजपा
र्थिवः ॥ १६ ॥ तपसश्चफलंनास्तिनास्तिदानस्यवैफलम् ॥ यस्मादेवंहृतःपुत्रस्तस्मान्नास्तिनसंशयः ॥ १७ ॥ दत्तात्रेयःप्रसादेनवरंमेदत्तवान्पुरा॥
अजेयंचजयोपेतंपुत्रंसर्वगुणान्वितम् ॥ १८ ॥ तस्यवरप्रदानस्यकथंविघ्नोह्यजायत ॥ इतिचिन्तापरोराजादुःखितःप्रारुदद्भृशम् ॥ १९ ॥ इतिश्री
पाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनाहुपाख्यानेपडधिकशततमोऽध्यायः ॥१०६॥ कुञ्जलउवाच ॥ अथासौनारदःस्व
र्गादायुराजानमागतः ॥ आगत्यकथयामासकस्माद्राजन्प्रशोचसे ॥ १ ॥ पुत्रापहरणंतेऽद्यक्षेमंजातंमहामते ॥ देवादीनांमहाराजएवंज्ञात्वातुमाशुचः
॥ २ ॥ सर्वज्ञःसगुणोभूत्वासर्वविज्ञानसंयुतः ॥ सर्वकलाभिसम्पूर्णआगमिष्यतितेसुतः ॥ ३ ॥ येनाप्यपहृतस्तेऽद्यवालोदेवगुणोपमः ॥ आत्मगेहे
महाराजकालोनीतोनसंशयः ॥ ४ ॥ तस्याप्यन्तंसवैकर्त्तामहावीर्योमहाबलः ॥ सत्वामभ्येष्यतेभूपशिवस्यसुतयासह ॥ ५ ॥ इन्द्रोपेन्द्रसमःपुत्रो
भविष्यतिस्वतेजसा ॥ इन्द्रत्वंभोक्ष्यतेसोऽपिनिजैश्चपुण्यकर्मभिः ॥ ६ ॥ एवमाभाष्यराजानमायुंदेवर्षिसत्तमः ॥ जगामसहसातस्यपश्यतःसानु
गस्यह ॥ ७ ॥ गतेतस्मिन्महाभागेनारदेदेवसंमिते ॥ आयुरागत्यतांराज्ञींतत्सर्वंविन्यवेदयत् ॥ ८ ॥ दत्तात्रेयेणयोदत्तःपुत्रोदेववरोत्तमः ॥ सवैरा
ज्ञिकुशल्यस्तेविष्णोश्चैवप्रसादतः ॥ ९ ॥ येनाप्यसौहृतःपुत्रःसगुणोमेवरानने ॥ शिरस्तस्यगृहीत्वातुपुनरेवागमिष्यति ॥ १० ॥ इत्याहनारदो
भद्रेमाकृथाःशोकमेवच ॥ त्यजचैनंमहामोहंकार्यधर्मविनाशनम् ॥ ११ ॥ भर्तुर्वाक्यंनिशम्यैवंराज्ञीइन्दुमतीततः ॥ हर्षेणापिसमाविष्टापुत्रस्यागम
नंप्रति ॥ १२ ॥ यथोक्तंदेवरूपिणातत्तथैवभविष्यति ॥ दत्तात्रेयेणमेदत्तस्तनयोह्यजरामरः ॥ १३ ॥ भविष्यतिनसन्देहःप्रतिभात्येवमेवहि ॥
इत्येवंचिन्तयित्वातुननामद्विजपुङ्गवम् ॥ १४ ॥ नमोऽस्तुतस्मैपरिसिद्धिदायअत्रेःसुपुत्रायमहात्मनेच ॥ यस्यप्रसादेनमयासुपुत्रःप्राप्तःसुधीरःसुगु
णःसुपुण्यः ॥ १५ ॥ एवमुक्त्वातुसादेवीविररामसुहर्षिता ॥ आगमिष्यन्तमाज्ञायनहुषंतनयंपुनः ॥ १६ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्या
नेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनाहुपाख्यानेसप्तोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०७ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ ब्रह्मपुत्रोमहातेजावसिष्ठस्तपतांवरः ॥ नहुषंतंसमा

१ 'अक्षयं यौवनोपेतम्' इ० पा० । २ 'सर्वविद्यागुणांश्चापि वरान्कामांस्तथैव च ॥ लब्ध्वा कामाभिसम्पूर्णो ह्यागमिष्यति ते सुतः' ॥ इ० पा० ।

हृयइदंवचनमब्रवीत् ॥ १॥ वनंगच्छस्वशीघ्रेणवन्यमानयपुष्कलम् ॥ समाकर्ण्यमुनेर्वाक्यंनहुषोवनमाययौ ॥ २ ॥ तत्रकिंचित्सुवृत्तान्तंशुश्रावनहु
षोबलः ॥ अयमेषसधर्मात्मानहुषोनामवीर्यवान् ॥ ३ ॥ आयोःपुत्रोमहाप्राज्ञोबाल्यान्मात्रावियोजितः ॥ अस्यैवातिवियोगेनआयुभार्याप्ररोदिति
॥ ४ ॥ अशोकसुन्दरीतेपेतपःपरमदुष्करम् ॥ कदापश्यतिसादेवीपुत्रमिन्दुमतीशुभा ॥ ५ ॥ नहुषंनामधर्मज्ञंहृतंपूर्वंतुदानवैः ॥ तपस्तेपेनिरालम्बा
शिवस्यतनयावरा ॥ ६ ॥ अशोकसुन्दरीबालाआयुपुत्रस्यकारणात् ॥ अनेनापिकदासाहिसङ्गतातुभविष्यति ॥ ७ ॥ एवंसांसारिकंवाक्यंदिविचा
रणभाषितम् ॥ शुश्रावसहिधर्मात्मानहुषोविभ्रमान्वितः ॥ ८ ॥ सगत्वावन्यमादायवसिष्ठस्याश्रमंप्रति ॥ वन्यंनिवेद्यधर्मात्मावसिष्ठायमहात्मने
॥ ९ ॥ बद्धाञ्जलिपुटोभूत्वाभक्त्यानमितकन्धरः ॥ तमुवाचमहाप्राज्ञंवसिष्ठंतपतांवरम् ॥ १० ॥ भगवञ्छ्रूयतांवाक्यमपूर्वंचारणेरितम् ॥ एषवैनहु
षोनाम्नाआयुपुत्रोवियोजितः ॥ ११ ॥ मात्रासहसुदुःखैस्तुइन्दुमत्याहिदानवैः ॥ शिवस्यतनयाबालातपस्तेपेसुदुश्चरम् ॥ १२ ॥ निमित्तमस्यधीरस्य
नहुषस्येतिवैगुरो ॥एवमाभाषितंतैस्तुतत्सर्वंहिमयाश्रुतम् ॥ १३ ॥ कोऽसावायुःसधर्मात्माकासात्विन्दुमतीशुभा ॥ अशोकसुन्दरीकासानहुषेतिकउ
च्यते ॥ १४ ॥ एतन्मेसंशयंजातंतद्भवांश्छेत्तुमर्हति ॥ अन्यःकोऽपिमहाप्राज्ञःकुत्रासौनहुषेतिच ॥ १५ ॥ तत्सर्वंतातमेब्रूहिकारणान्तरमेवहि ॥१६॥
वसिष्ठउवाच ॥ आयूराजासधर्मात्मासप्तद्वीपाधिपोबली ॥ भार्याइन्दुमतीतस्यसत्यरूपायशस्विनी ॥ १७ ॥ तस्यामुत्पादितःपुत्रोभवान्वैगुणम
न्दिरम् ॥ आयुनाराजराजेनसोमवंशस्यभूषणम् ॥ १८ ॥ हरस्यकन्यासुश्रोणीगुणरूपैरलङ्कृता ॥ अशोकसुन्दरीनाम्नासुभगाचारुहासिनी ॥१९॥
तस्यहेतोस्तपस्तेपेनिरालम्बातपोवने ॥ तस्याभर्ताभवान्सृष्टोधात्रायोगेननिश्चितः ॥ २० ॥ गङ्गायास्तीरमाश्रित्यध्यानयोगसमन्विताम् ॥ हुण्ड
श्चदानवेन्द्रोयोदृष्ट्वाचैकाकिनींसतीम् ॥२१॥ तपसाप्रज्वलन्तींचसुभगांकमलेक्षणाम् ॥ रूपौदार्यगुणोपेतांकामबाणैःप्रपीडितः ॥२२॥ तांबभाषेऽन्ति
कंगत्वाममभार्याभवेतिच ॥ एवंसातद्वचःश्रुत्वातमुवाचतपस्विनी ॥२३॥ माहुण्डसाहसंकार्षीर्माजल्पस्वपुनःपुनः ॥अप्राप्याहंत्वयावीरपरभार्यावि
शेषतः ॥ २४ ॥ दैवेनमेपुरासृष्टआयुपुत्रोमहाबलः ॥ नहुषोनाममेधावीभविष्यतिनसंशयः ॥२५॥ देवदत्तोमहातेजाअन्यथात्वंकरिष्यसि ॥ ततःशा
पंप्रदास्यामियेनभस्मीभविष्यसि ॥२६॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंकामबाणैःप्रपीडितः ॥ व्याजेनापिहृतातेनप्रणीतानिजमन्दिरे ॥ २७ ॥ ज्ञात्वातयाम
हाभागशप्तोऽसौदानवाधमः ॥ नहुषस्यैवहस्तेनतवमृत्युर्भविष्यति ॥२८॥ अजातेत्वयिसञ्जातावदसित्वंयथैवतत् ॥ संत्वमायुसुतोवीरहृतोहुण्डेनपा

१ 'इहासीन्नहुषेति च 'इ० पा० ।

पिना ॥ २९ ॥ सूदेनरक्षितोदास्याप्रेषितोममचाश्रमम् ॥ भवन्तंवनमध्येचदृष्ट्वाचारणकिन्नरैः ॥ ३० ॥ यत्तुवैश्रावितंवत्समयातेकथितंपुनः ॥ जहि
तंपापकर्तारंहुण्डाख्यंदानवाधमम् ॥ ३१ ॥ नेत्राभ्यांहिप्रमुञ्चन्तीमश्रूणिपरिमार्जय ॥ इतोगत्वाप्रपश्यत्वंगङ्गातीरंमहाबलम् ॥३२॥ निपात्यदानवे
न्द्रंतंकारागृहात्समानय ॥ अशोकसुन्दरीयाहितस्याभर्ताभवस्वहि ॥ ३३ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंप्रश्नस्यास्यहिकारणम् ॥ आभाष्यनहुषंविप्रोविरराम
महामतिः ॥ ३४ ॥ आकर्ण्यसर्वंमुनिनाप्रयुक्तमाश्चर्यभूतंसहिचिन्त्यमानः ॥ तस्यान्तमेकःपरिकर्तुकामआयोःसुतःकोपमथोचकार ॥ ३५ ॥ इति
श्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनाहुपाख्यानेऽष्टोत्तरशततमोऽध्यायः ॥ १०८ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ प्रणिपत्यप्रसा
द्यैववसिष्ठंतपतांवरम् ॥ आमन्त्र्यनिर्जगामाथबाणपाणिर्धनुर्धरः ॥१॥ एणस्यमांसंसुविपाच्यभोजितंबालस्तयारक्षितएवंबुद्ध्या ॥ आयोःसुपुत्रःस
गुणःसुरूपोदेवोपमोदेवगुणैश्चयुक्तः ॥ २ ॥ तेनैवमांसेनसुसंस्कृतेनमृष्टेनपक्केनरसानुगेन ॥ तमेवदैत्यंपरिभाष्यसूदोदुष्टंसुहर्षेणव्यभोजयत्तदा ॥ ३ ॥
बुभुजेदानवोमांसंरसस्वादुसमन्वितम् ॥ हर्षेणापिसमाविष्टोजगामाशोकसुन्दरीम् ॥ ४ ॥ तामुवाचततस्तूर्णंकामोपहतचेतनः ॥ आयुपुत्रोमयाभद्रे
भक्षितःपतिरेवते ॥ ५ ॥ मामेवभजचार्वङ्गिभुङ्क्ष्वभोगान्मनोऽनुगान् ॥ किंकरिष्यसितेनत्वंमानुषेणगतायुषा ॥ ६ ॥ प्रत्युवाचसमाकर्ण्यशिवक
न्यातपस्विनी ॥ भर्तामेदेवतैर्दत्तोअजरोदोषवर्जितः ॥ ७ ॥ तस्यमृत्युर्नवैदृष्टोदेवैरपिमहात्मभिः ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंदानवोदुष्टचेष्टितः ॥ ८ ॥
तामुवाचविशालाक्षींप्रहस्यैवपुनःपुनः ॥ अद्यैवभक्षितंमांसमायुपुत्रस्यसुन्दरि ॥ ९ ॥ जातमात्रस्यबालस्यनहुषस्यदुरात्मनः ॥ एवमाकर्ण्यसावा
क्यंकोपंचक्रेसुदारुणम् ॥१०॥ प्रोवाचसत्यसंस्थासातपसाभावितापुनः॥तपएवमयातप्तंमनसानियमेनवै ॥ आयुसुतश्चिरायुश्चसत्येनैवभविष्यति ॥
॥ ११ ॥ इतोगच्छदुराचारयदिर्जीवितुमिच्छसि ॥ अन्यथात्वामहंशप्स्येपुनरेवनसंशयः ॥ १२ ॥ एवमाकर्णितंतस्याःसूदेननृपतिंप्रति ॥ परित्य
ज्यमहाराजएतामन्यांसमाश्रय ॥ १३ ॥ सूदेनप्रेषितोदैत्यःसंहुण्डःपापचेतनः ॥ निर्जगामत्वरायुक्तःसस्वांभार्यांप्रियांप्रति ॥ १४ ॥ चेष्टितंनैवजा
नातिदास्याःसूदेनयत्कृतम् ॥ तस्यैनिवेदितंसर्वंप्रियायैवृत्तमेवच ॥ १५ ॥ अशोकसुन्दरीसाचमहतातपसाकिल ॥ दुःखशोकेनसन्तप्ताकृशीभूता
तपस्विनी ॥ १६ ॥ चिन्तयन्तीप्रियंकान्तंतंध्यायतिपुनःपुनः ॥ किंनकुर्वन्तिवैदैत्याउपायैर्विविधैरपि ॥ १७ ॥ उपायज्ञाःसदाबुद्ध्याउद्यमेनापिस
र्वदा ॥ वर्तन्तेदनुजश्रेष्ठानानाभावैश्चसर्वदा ॥ १८ ॥ मायोपायेनयोगेनहृताहंपापिनापुरा ॥ तथासघातितःपुत्रआयोश्चैवभविष्यति ॥ १९ ॥ यं
दृष्ट्वादैवयोगेनभवितास्मनामयम् ॥ उद्यमेनापिपश्येतकिंवानश्यतिवानवा ॥ २० ॥ किंवासउद्यमःश्रेष्ठःकिंवातत्कर्मजंफलम् ॥ भाविभावःकथंन

श्येत्ततोवेदःप्रतिष्ठति ॥२१॥ विशेषोभावितोदेवैःसकथंचान्यथाभवेत् ॥ एवमेवंमहाभागाचिन्तयन्तीपुनःपुनः ॥ २२॥ किन्नरोविद्वरोनामबृहद्वंशोम
हातनुः ॥ सनाभ्योऽर्धनरःकायःपक्षाभ्यांहिविवर्जितः ॥ २३ ॥ द्विभुजोवंशहस्तस्तुहारकङ्कणशोभितः ॥ दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गोभार्ययासहचाग
तः ॥ २४ ॥ तामुवाचनिरानन्दांसम्तांशङ्करस्यहि ॥ किमर्थंचिन्तसेदेविविद्वरंविद्धिचागतम् ॥ २५ ॥ किन्नरंविष्णुभक्तंमांप्रेषितंदेवसत्तमैः ॥ दुःख
मेवंनकर्तव्यंभवत्यानहुषंप्रति ॥ २६ ॥ हुण्डेनपापचारेणवधार्थंतस्यधीमतः ॥ कृतमेवाखिलंकर्महृतश्चायुसुतःशुभे ॥ २७ ॥ सतुवैरक्षितोदेवैरुपायै
र्विविधैरपि ॥ हुण्डएवंविजानातिआयुपुत्रोहृतोमया ॥ २८ ॥ भक्षितस्तुविशालाक्षिइतिजानातिवैशुभ ॥ भवतींश्रावयित्वाहिगतोऽसौदानवोऽध
मः ॥ २९ ॥ स्वेनकर्मविपाकेनपुण्यस्यापिमहायशाः ॥ पूर्वजन्मार्जितेनैवतवभर्त्तासजीवति ॥ ३० ॥ पुण्यस्यापिबलेनैवयेषामायुर्विनिर्मित
म् ॥ स्वर्जितस्यमहाभागेनाशमिच्छन्तिघातकाः ॥ ३१ ॥ दुष्टात्मानोमहापापाःपरतेजोविदूषकाः ॥ तेषांयशोविनाशार्थंप्रपश्चन्तिदिनेदिने
॥ ३२ ॥ नानाविधैरुपायस्तेविषशस्त्रादिभिस्ततः ॥ हन्तुमिच्छन्तितंपुण्यंपुण्यकर्माभिरक्षितम् ॥ ३३ ॥ पापिनश्चैवहुण्डाद्यामोहनस्तम्भना
दिभिः ॥ पीडयन्तिमहापापानानाभेदैर्बलाविलैः ॥ ३४ ॥ सुकृतस्यप्रयोगेणपूर्वजन्मार्जितेनहि ॥ पुण्यस्यापिमहाभागेपुण्यवन्तंसुरक्षितम् ॥
॥ ३५ ॥ वैफल्यंयान्तितेपांवैउपायाःपापिनांशुभे ॥ यन्त्रतन्त्राणिमन्त्राश्चशस्त्राग्निविषबन्धनाः ॥ ३६ ॥ रक्षयन्तिमहात्मानंदेवपुण्यःसुरक्षितम् ॥
कर्तारोभस्मतांयान्तिसर्वैतिष्ठतिपुण्यभाक् ॥३७॥ आयुपुत्रस्यवीरस्यरक्षकादेवताःशुभे ॥ पुण्यस्यसश्चयंसर्वेतपसांनिधिमेवतु ॥३८॥ तस्माच्चरक्षि
तोवीरोनहुषोबलिनांवरः ॥ सत्येनतपसातेनपुण्यैश्चसंयमैर्दमैः ॥ ३९ ॥ माकृथादारुणंदुःखंमुश्चशोकमकारणम् ॥ सहिजीवतिधर्मात्मामात्रापि
त्राविनावने ॥ ४० ॥ तपोवनेवसत्येकस्तपस्विपरिपालितः ॥ वेदवेदाङ्गतत्त्वज्ञोधनुर्वेदस्यपारगः ॥ ४१ ॥ यथाशशीविराजेतस्वकलाभिःस्वते
जसा ॥ तथाविराजतेसोऽपिस्वकलाभिःसुमध्यमे ॥ ४२ ॥ विद्याभिस्तुमहापुण्यैस्तपोभिर्यशसातथा ॥ राजतेपरवीरघ्नोरिपुहासुरवल्लभः ॥ ४३ ॥
हुण्डंनिहत्यदैत्येन्द्रंत्वामेवंहिप्रलप्स्यते ॥ त्वयासार्द्धंस्त्रियाचैवपृथिव्यामेकभूपतिः ॥ ४४ ॥ भविष्यतिमहायोगीयथास्वर्गेतुवासवः ॥ त्वंतस्मां
त्प्राप्स्यसेभद्रेसुपुत्रंवासवोपमम् ॥ ४५ ॥ ययातिंनामधर्मज्ञंप्रजापालनतत्परम् ॥ तथाकन्याशतंचापिरूपौदार्यगुणान्वितम् ॥ ४६ ॥ यासां
पुण्यैर्महाराजइन्द्रलोकंप्रयास्यति ॥ इन्द्रत्वभोक्ष्यतेदेविनहुषःपुण्यविक्रमः ॥४७॥ ययातिर्नामधर्मात्माआत्मजस्तेभविष्यति ॥ प्रजापालोमहाराजः
सर्वजीवदयापरः ॥ ४८ ॥ तस्यपुत्रास्तुचत्वारोभविष्यन्तिमहौजसः ॥ बलवीर्यसमोपेताधनुर्वेदस्यपारगाः ॥ ४९ ॥ प्रथमश्चतुरुर्नामपुरुर्नामद्वि

तीयकः ॥ उरुर्नामतृतीयश्चचतुर्थोवीर्यवान्यदुः ॥ ५० ॥ एवंपुत्रामहावीर्यास्तेजस्विनोमहावलाः ॥ भविष्यन्तिमहात्मानःसर्वतेजःसमन्विताः ॥
॥ ५१ ॥ यदोश्चैवसुतावीराःसिंहतुल्यपराक्रमाः ॥ तेषांनामानिभद्रंतेगदतःशृणुसाम्प्रतम् ॥ ५२ ॥ भोजश्चभीमकश्चापिअन्धकःकुञ्जरस्तथा ॥
वृष्णिर्नामसुधर्मात्मासत्याधारोभविष्यति ॥ ५३ ॥ षष्ठस्तुश्रुतसेनश्चश्रुताधारस्तुसत्तमः ॥ कालदंष्ट्रोमहावीर्यःसमरेकालजिद्बली ॥ ५४ ॥ यदोः
पुत्रामहावीर्यायादवाख्यावरानने ॥ तेषांतुपुत्राःपौत्रास्तेभविष्यन्तिसहस्रशः ॥ ५५ ॥ एवंनहुषवंशोवैतवदेविभविष्यति ॥ दुःखमेवपरित्यज्यसुखे
नानुप्रवर्तय ॥ ५६ ॥ समेष्यतिमहाप्राज्ञस्तवभर्ताशुभानने ॥ निहत्यंदानवंहुण्डंत्वामेवंपरिणेष्यति ॥ ५७ ॥ दुःखजातानिसोष्णानिनेत्राभ्यांहिप
तन्तिच ॥ अश्रूणिचेन्दुमत्याश्चसंमार्जयतिमानदः ॥ ५८ ॥ आयोश्चदुःखंमुद्धृत्यस्वकुलंतारयिष्यति ॥ सुखिनंपितरंकृत्वाप्रजापालोभविष्यति ॥
॥ ५९ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंदेवानांकथनंशुभे ॥ दुःखंशोकंपरित्यज्यसुखेनपरिवर्त्तय ॥ ६० ॥ अशोकसुन्दर्युवाच ॥ कदाह्येष्यतिमेभर्त्तावि तोदै
वतैर्यदि ॥ सत्यंवदस्वधर्मज्ञममसौख्यंविवर्द्धय ॥ ६१ ॥ विद्वरउवाच ॥ अचिराद्द्रक्ष्यसिभर्तारंत्वमेवंशृणुसुन्दरि ॥ एवमुंक्त्वाजगामाथगन्धर्वो
विबुधालयम् ॥ ६२ ॥ अशोकसुन्दरीसाचतपस्तेपेहितत्रवै ॥ कामंक्रोधंपरित्यज्यलोभंचापिशिवात्मजा ॥ ६३॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपा
ख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेनाहुषाख्यानेनवाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १०९ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ आमन्त्र्यसमुनीन्सर्वान्वसिष्ठंतपतांवरम् समु
त्सुकोगन्तुकामोनहुषोदानवंप्रति ॥१॥ ततस्तेमुनयःसर्वेवसिष्ठाद्यास्तपोधनाः ॥ आशीर्भिरभिनन्द्यैनमायुपुत्रंमहाबलम् ॥२॥ आकाशेदेवताःसर्वाज
घ्नुर्वैदुन्दुभीन्मुदा ॥ पुष्पवृष्टिंप्रचक्रुस्तेनहुषस्यचमूर्धनि ॥३॥ अथदेवःसहस्राक्षःसुरैःसार्द्धंसमागतः ॥ ददौशस्त्राणिचास्त्राणिसूर्यतेजोपमानिच ॥
॥ ४ ॥ देवेभ्योनृपशार्दूलोजगृहेद्विजसत्तम ॥ तानिदिव्यानिचास्त्राणिदिव्यरूपोपमोऽभवत् ॥ ५ ॥ अथतादेवताःसर्वाःसहस्राक्षमथाब्रुवन् ॥ स्य
न्दनोदीयतामस्मैनहुषायसुरेश्वर ॥ ६ ॥ देवानांमतमाज्ञायवज्रपाणिःस्वसारथिम् ॥ आहूयमातलिंतंतुआदिदेशततोद्विज ॥७॥ एनंगच्छमहात्मा
नमुह्यतांस्यन्दनेनवै ॥ सध्वजेनमहाप्राज्ञमायुजंसमरोद्यतम् ॥ ८ ॥ सचोवाचसहस्राक्षंकरिष्येतवशासनम् ॥ एवमुक्त्वाजगामाशुह्यायुपुत्रंरणोद्यतम्
॥ ९ ॥ राजानंप्रत्युवाचैवदेवराजस्यभाषितम् ॥ विजयीभवधर्मज्ञरथेनानेनसङ्गरे ॥ १० ॥ इत्युवाचसहस्राक्षस्त्वामेवनृपतीश्वर ॥ जहित्वंदानवं
सङ्ख्येतंहुण्डंपापचेतनम् ॥ ११ ॥ समाकर्ण्यसराजेन्द्रःसानन्दपुलकोद्गमः ॥ प्रसादाद्देवदेवस्यवसिष्ठस्यमहात्मनः ॥ १२ ॥ दानवंसूदयिष्यामिस

१ 'कुञ्जरान्धकः' इ० पा०।

मरेपापचेतनम् ॥ देवानांचविशेषेणममायापचारितम् ॥ १३ ॥ एवमुक्तमहावाक्येनहुषेणमहात्मना ॥ अथायातःस्वयंदेवःशङ्खचक्रगदाधरः ॥
॥ १४ ॥ चक्राच्चक्रंसमुत्पाद्यसूर्यबिम्बोपमंमहत् ॥ज्वलतांतेजसादीप्तंसुवृत्तारंशुभावहम् ॥ १५ ॥ नहुषायददौदेवोहर्षेणमहताकिल ॥ तस्मैशूलंद
दौशम्भुःसुतीक्ष्णंतेजसान्वितम् ॥ १६ ॥ तेनशूलवरेणासौशोभतेसमरोद्यतः ॥ द्वितीयःशङ्करश्चासौत्रिपुरघ्नोयथाप्रभुः ॥ १७ ॥ ब्रह्मास्त्रंदत्तवान्ब्रह्मा
वरुणःपाशमुत्तमम् ॥ चन्द्रतेजःप्रतीकाशंशङ्खंचनादमङ्गलम् ॥ १८ ॥ वज्रमिन्द्रस्तथाशक्तिंवायुश्चापंसमार्गणम् ॥ आग्नेयास्त्रंतथावह्निर्ददौतस्मैम
हात्मने ॥ १९ ॥ शस्त्राण्यस्त्राणिदिव्यानिबहूनिविविधानिच ॥ ददुर्देवामहात्मानस्तस्मैराज्ञेमहौजसे ॥ २० ॥ अथआयुसुतोवीरोदेवतैःपरिमा
नितः ॥ आशीर्भिर्नन्दितश्चापिमुनिभिस्तत्त्ववेदिभिः ॥२१॥ आरुरोहरथंदिव्यंभास्वरंरत्नमालिनम् ॥घण्टारवैःप्रणदन्तंक्षुद्रघण्टासमाकुलम् ॥२२॥
रथेनतेनदिव्येनशुशुभेनृपनन्दनः ॥ दिविमार्गेयथासूर्यस्तेजसास्वेनवैकिल ॥२३॥ प्रतपंस्तेजसातद्वद्दैत्यानांमस्तकेषुसः ॥ जगामशीघ्रंवेगेनयथा
वायुःसदागतिः ॥ २४ ॥ यत्रासौदानवःपापस्तिष्ठतेस्वबलैर्युतः ॥ तेनमातलिनासार्द्धंवाहकेनमहात्मना ॥ २५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनो
पाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥११०॥ कुञ्जलउवाच ॥ निर्गच्छमानेसमरायवीरेनहुषेहितस्मिन्सु
रराजतुल्य ॥ सकौतुकामङ्गलगीतयुक्ताःस्त्रियस्तुसर्वाःपरिजग्मुरत्र [1]॥ १ ॥ देवतानांवरानार्योरम्भाद्यप्सरसस्तथा ॥ किन्नर्यःकौतुकौत्सुक्याज्जगुः
स्वरेणसत्तम ॥ २ ॥ गन्धर्वाणांतथानार्योरूपालङ्कारसंयुताः ॥ कौतुकायगतास्तत्रयत्रराजासतिष्ठति ॥३॥ पुरंमहोदयंनामहुण्डस्यापिदुरात्मनः ॥
नन्दनोपवनैर्दिव्यैःसर्वत्रसमलङ्कृतम् ॥ ४ ॥ सप्तकक्षान्वितैर्गेहैःकलशैरुपशोभितम् ॥ सपताकैर्महादण्डैःशोभमानंपुरोत्तमम् ॥ ५ ॥ कैलासशि
खराकारैःसोन्नतैर्दिवमास्थितैः ॥ सर्वश्रियान्वितैर्दिव्यैर्भ्राजमानंपुरोत्तमम् ॥ ६ ॥ वनैश्चोपवनैर्दिव्यैस्तडागैःसागरोपमैः ॥ जलपूर्णैःसुशोभैस्तुपद्मै
रक्तोत्पलान्वितैः ॥ ७ ॥ प्राकारैश्चमहारत्नैरट्टालकशतैरपि ॥ परिखाभिःसुपूर्णाभिर्जलैःस्वच्छैःप्रशोभितम् ॥ ८ ॥ अन्यैश्चैवमहारत्नैर्गजाश्वैश्चवि
राजितम् ॥ सुनारीभिःसमाकीर्णंपुरुषैश्चमहाप्रभैः ॥ ९ ॥ नानाप्रभावैर्दिव्यैश्चशोभमानंमहोदयम् ॥ राजश्रेष्ठोमहावीरोनहुषोददृशेपुरम् ॥ १० ॥
पुरप्रान्तेवनंदिव्यंदिव्यवृक्षैरलङ्कृतम् ॥ तद्विवेशमहावीरोनन्दनंहियथाऽमरः ॥ ११ ॥ रथेनसहधर्मात्मातेनमातलिनासह ॥ प्रविष्टःसतुराजेन्द्रोवन
मध्येसरित्तटे ॥ १२ ॥ तत्रतारूपसंयुक्तादिव्यनार्यःसमागताः ॥ गन्धर्वागीततत्त्वज्ञाजगुर्गीतैर्नृपोत्तमम् ॥ १३ ॥ सूताश्चमागधाःसर्वेतंस्तुवन्तिनृ

---

१ एतस्याग्रे-"निर्गच्छमानं मुनिदेववृन्दैर्दृष्टं नृपेन्द्रं बलवीर्यकोशम् । इन्द्रोपमं विष्णुसमं सुसङ्ख्ये वधाय हुण्डस्य समुत्सुकं तम्" इति पाठो बहुषु पुस्तकेषूपलभ्यते-परं क्रियादिसंबन्धो नावगम्यते।

पोत्तमम् ॥ राजानमायुपुत्रंतंभ्राजमानंयथारविम् ॥ १४ ॥ शुश्रावगीतमधुरंनहुषःकिन्नरेरितम् ॥ १५ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्याने
गुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेएकादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥१११॥ कुञ्जलउवाच॥तदेवगानंचसुराङ्गनाभिर्गीतंसमाकर्ण्यचगीतकैर्ध्रु
वैः ॥ समाकुलाचापिबभूवतत्रसाशम्भुपुत्रीपरिचिन्तमाना ॥१॥ आसनात्तूर्णमुत्थायमहोत्साहेनसंयुता ॥ तूर्णंगतावरारोहातपोभावसमन्विता ॥२॥
तंदृष्ट्वादेवसङ्काशंदिव्यरूपसमप्रभम् ॥ दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गंदिव्यमालाभिशोभितम् ॥३॥ दिव्यैराभरणैर्वस्त्रैःशोभितंनृपनन्दनम् ॥ दीप्तिमन्तंयथासू
र्यंदिव्यलक्षणसंयुतम् ॥४॥ किंवादेवोमहाप्राज्ञोगन्धर्वोवाभविष्यति ॥ किंवानागसुतःसोऽयंकिंवाविद्याधरोभवेत् ॥५॥ देवेषुनैवपश्यामिकुतोयक्षेषु
जायते ॥ अनयालीलयावीरःसहस्राक्षोऽपिजायते ॥ ६ ॥ शम्भुरेषभवेत्किंवाकिंवाचायंमनोभवः ॥ किंवापितुःसखामेस्यात्पौलस्त्योऽयंधनाधिपः
॥ ७ ॥ एवंसमाचिन्तयतीचयावत्तावत्त्वरंरूपगुणाधिपासा ॥ समेत्यरम्भासुमहासखीभिरुवाचतांशम्भुसुतांप्रहस्य ॥ ८ ॥ इतिश्रीपाद्मपु
राणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेद्वादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११२ ॥ रम्भोवाच ॥ तपएतत्परित्यज्यकिं
वाऽऽलोकयसेशुभे ॥ तपसःक्षरणंस्याद्वैपुरुषस्यापिचिन्तनात् ॥ १ ॥ अशोकसुन्दर्युवाच ॥ तपसिमेमनोलीनंनहुषस्यापिकाम्यया ॥ नमांचालयि
तुंशक्तादेवासुरमहोरगाः ॥ २ ॥ एनंदृष्ट्वामहाभागेमेमनश्चलतेभृशम् ॥ रन्तुमिच्छाम्यहंगत्वाएवमुत्सुकतांगतम् ॥ ३ ॥ एवंविपर्ययश्चासीन्मनसोमेव
रानने ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहियद्यस्तिज्ञानमुत्तमम् ॥ ४ ॥ आयुपुत्रस्यभार्याहंदेवैःसृष्टामहात्मभिः॥कस्मान्मेधावतेचेतउत्सुकंरन्तुमेवच ॥ ५ ॥ रम्भो
वाच ॥ सर्वेष्वेवमहाभागेदेहरूपेषुभामिनि ॥ वसत्यात्मास्वयंब्रह्मज्ञानरूपःसनातनः ॥ ६ ॥ यद्यपिप्रक्रियाबद्धैरिन्द्रियैरुपकारिभिः ॥ मोहपाशमयै
र्बद्धस्तथासिद्धस्तुसर्वदा ॥ ७ ॥ प्रकृतिंनैवजानातिज्ञानविज्ञानकौकलाम् ॥ अयंशुद्धश्चधर्मज्ञआत्मावेत्तिचसुन्दरि ॥ ८ ॥ गच्छन्त्यपिमनस्तापमेनं
दृष्ट्वामहामतिम् ॥ पापमेवंपरित्यज्यसत्यमेवंप्रधावति ॥ ९ ॥ भर्तायमायुपुत्रस्तेएतत्सत्यंनसंशयः ॥ अन्यंदृष्ट्वाविशङ्केतपुरुषंपापलक्षणम् ॥ १० ॥
एवंविधिःकृतोदेवैःसत्यपाशेनबन्धितः ॥ यदस्याआयुपुत्रोऽपिभर्तृत्वमुपयास्यति ॥ ११ ॥ एवमाकर्णितंभद्रेआत्मनातंचसुन्दरि ॥ तद्भावसत्यसम्ब
न्धंपरिगृह्यस्थितःस्वयम्॥१२॥ अन्यंभावंनजानातिआयुपुत्रंचविन्दति॥प्रकृतिर्नैवतेदेविपतिंजानातिचागतम् ॥१३॥ एवंज्ञात्वाप्रधानात्मातवाद्यैव
प्रधावति ॥ आत्मासर्वंप्रजानातिआत्मादेवःसनातनः ॥ १४ ॥ अयमेषसवीरेन्द्रोनहुषोनामवीर्यवान् ॥ तस्माद्गच्छतिचेतस्तेसत्यंसम्बन्धमिच्छते

१ 'एवं समालोकयन्ती बलरूपगुणान्वितम् ॥ समेत्य तं सखीभिस्तु रम्भाद्याभिः स्थिताभवत् ॥' इ० पा० । २ 'मनः संरक्ष वै साध्वी पुरुषस्य विचिन्तनात्' इ० पा० ।

॥ १५ ॥ ज्ञात्वाचायोःसुतंभद्रेअन्यंचैवनगच्छति ॥ एतत्सर्वमाख्यातंशाश्वतंत्वन्मनोगतम् ॥ १६ ॥ हुण्डंहत्वामहाघोरंसमरेदानवाधमम् ॥ त्वां नयिष्यतिस्वस्थानमायोश्चगृहमुत्तमम् ॥ १७ ॥ हतोदैत्येनवीरेन्द्रोनिजपुण्येनशेपितः ॥ बाल्यात्प्रभृतिवीरेन्द्रोवियुक्तःस्वजनेनवै ॥१८॥ पितृमातृ विहीनस्तुगवोवृद्धिमहावने ॥ यास्यत्येवपितुर्गेहंत्वयैवसहसाम्प्रतम् ॥ १९ ॥ एवमाभाषितंश्रुत्वारम्भायाःशिवनन्दिनी ॥ हर्षेणमहताविष्टातामुवाच समुद्रजाम् ॥ २० ॥ अयमेवससत्यात्माममभर्तासुवीर्यवान् ॥ मनोमेधावतेऽत्यर्थंशोकाकुलितविह्वलम् ॥ २१ ॥ नास्तिचित्तसमोदेवोजानातिसु विनिश्चितम् ॥ सत्यमेतन्मयादृष्टंसुचित्रंचारुहासिनी ॥ २२ ॥ मनोभवसमानंतुपुरुषंदिव्यलक्षणम् ॥ नधावतिमहाचेतएनंदृष्ट्वायथासखि ॥२३॥ तथानधावतेभद्रेपुंसमन्यंनमन्यते ॥ एनंगन्तव्यमावाभ्यांसखीभिर्गृहमेवहि ॥२४॥ एवमाभाष्यसारम्भागमनायोपचक्रमे ॥ गमनायोत्सुकांज्ञात्वा नहुषस्यान्तिकंप्रति ॥ २५ ॥ तामुवाचततोरम्भाकस्मादेविनगम्यते ॥ २६ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ सख्याचरम्भयासार्द्धंनहुषंवीरलक्षणम् ॥ तस्यान्ति कंसुसम्प्राप्यप्रेषयामासतांसखीम् ॥ २७ ॥ एनंगच्छमहाभागेनहुषंदेवरूपिणम् ॥ कथयस्वकथामेतांतवार्थेआगतायतः ॥ २८ ॥ रम्भोवाच ॥ एवं सखिकरिष्यामिसुप्रियंतवसुव्रते ॥ एवमुक्त्वागतारम्भानहुषंराजनन्दनम् ॥ २९ ॥ चापबाणधरंवीरंद्वितीयमिववासवम् ॥ प्रत्युवाचगतारम्भासख्या वचनमुत्तमम् ॥ ३० ॥ आयुपुत्रमहाभागरम्भाहंसमुपागता ॥ शिवस्यकन्ययावीरतयाहंपरिप्रेषिता ॥ ३१ ॥ तवार्थदेवदेवेनदेव्यादेवेनवैपुरा ॥ भार्यारूपंवरंश्रेष्ठंसृष्टंलोकेषुदुर्लभम् ॥ ३२ ॥ दुष्प्राप्यंतुनरश्रेष्ठैर्देवैस्सेन्द्रैस्तपोधनैः ॥ गन्धर्वैःपन्नगैःसिद्धैश्चारणैःपुण्यलक्षणैः ॥ ३३ ॥ स्वयमेवस मायातंतवार्थेशृणुसाम्प्रतम् ॥ स्त्रीरत्नंतन्महाप्राज्ञसम्पूर्णंपुण्यनिर्मितम् ॥ ३४ ॥ अशोकसुन्दरीनामतवार्थंतपसिस्थिता ॥ अत्यर्थंतुतपस्तप्तंभवन्त मिच्छतेसदा ॥३५ ॥ एवंज्ञात्वामहाभागभजमानांभजस्वहि ॥ त्वामृतेसावरारोहापुरुषंनैवयाचते ॥ ३६ ॥ नहुषेणतयोक्तंतुश्रुत्वाऽवधारितंवचः ॥ प्रत्युत्तरंददौचाथरम्भेमेश्रूयतांवचः ॥ ३७ ॥ तत्तुसर्वंविजानामियत्त्वयोक्तंममाग्रतः ॥ ममाग्रेकथितंपूर्वंवसिष्ठेनमहात्मना ॥३८॥ सर्वमेवविजाना मिअस्यास्तुतपउत्तमम् ॥ श्रूयतांकारणंभद्रेयथासौख्यंभविष्यति ॥ ३९ ॥ अहत्वादानवंहुण्डंनगच्छामिवराङ्गनाम् ॥ सर्वमेतत्सुवृत्तान्तमहंजाने तथैवहि ॥ ४० ॥ ममार्थेतवमम्भूतिस्तपश्चचरितंत्वया ॥ ममभार्यानसन्देहोभवतीविधिनाकृता ॥ ४१ ॥ ममार्थेनिश्चयंकृत्वातपआचरितंत्वया ॥ हतातस्मात्सुपापेनभवतीनियमान्विता ॥ ४२ ॥ सूतिगृहाद्दहृतेनदानवेनाधमेनवै ॥ बालभावस्थितोदेविपितृमातृविनाकृतः ॥ ४३ ॥ तस्मात्त्वंतु

१ 'समुद्रजां रम्भामित्यर्थः'। २ 'उमया दिव्यया पुरा' इ० पा०।

हनिष्यामिहुण्डंवैदानवाधमम् ॥ पश्चात्त्वामुपनेष्येऽहंवशिष्टस्याश्रमंप्रति ॥ ४४ ॥ एवंकथयभद्रंतेरम्भेमत्प्रियकारिणीम् । [illegible]
रंसागतापुनः ॥ ४५ ॥ अशोकसुन्दरींदेवींकथयामासतस्यच ॥ समासेनतथासर्वंरम्भासाद्विजसत्तम ॥ ४६ ॥ अशोकसुन्दरीसातुअवधार्यसुमा
पितम् ॥ नहुषस्यसुवीरस्यहर्षेणचसमन्विता ॥ ४७ ॥ तस्थौतत्रतयासार्द्धंसुसख्यारम्भयातदा ॥ भर्तुश्चकीदृशंवीर्यमिनिपश्यामिवैसदा ॥ ४८ ॥
इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुपाख्यानेत्रयोदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११३ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ अथ
तेदानवाःसर्वेहुण्डस्यपरिचारकाः ॥ नहुषस्यापिसंवादंरम्भयातुयथाश्रुतम् ॥ १ ॥ आचचक्षुश्चदैत्येन्द्रंहुण्डंसर्वंसुभापितम् ॥ तमाकर्ण्य
सचुक्रोधदूतंवाक्यमथाब्रवीत् ॥ २ ॥ गच्छवीरममादेशाज्जानीहिपुरुषंहितम् ॥ सम्भाषततयासार्द्धंपुरुषःशिवकन्यया ॥ ३ ॥ स्वामि
निर्देशमाकर्ण्यजगामलघुदानवः ॥ विविक्तेनहुषंवीरमिदंवचनमब्रवीत् ॥ ४ ॥ रथेनसाश्वसूतेनदिव्येनपरितिष्ठसि ॥ धनुषादिव्यबाणैस्तु
सभायांहिभयङ्करः ॥ ५ ॥ कस्यकेनतुकार्येणप्रेषितःकेनवैभवान् ॥ अनयारम्भयातेऽद्यअन्ययाशिवकन्यया ॥ ६ ॥ किमुक्तंतत्स्फुटंसर्वंकथयस्व
ममाग्रतः ॥ हुण्डस्यदेवमर्दस्यनबिभेतिभवान्कथम् ॥७॥ एतन्मेसर्वमाचक्ष्वयदिजीवितुमिच्छसि ॥ सत्वरंगच्छमातिष्ठदुःसहोदानवाधिपः ॥८॥
नहुषउवाच ॥ योऽसावायुर्बलीराजासप्तद्वीपाधिपःप्रभुः ॥ तस्यमांतनयंविद्धिसर्वदैत्यविनाशनम् ॥ ९ ॥ नहुषंनामविख्यातंदेवब्राह्मणपूजकम् ॥
हुण्डेनापहृतंबाल्येस्वामिनातवदानव ॥ १० ॥ सेयंकन्याशिवस्यापिदैत्येनापहृतापुरा ॥ घोरंतपश्चरत्येषाहुण्डस्यापिवधायच ॥ ११ ॥ योऽहंमा
दौहृतोबालस्त्वयायःसूतिकागृहात् ॥ दास्याअपिकरेदत्तःसूदस्यापिदुरात्मना ॥ १२ ॥ वधार्थंश्रूयतांपापसोऽहमद्यसमागतः ॥ अस्यापिहुण्डदैत्य
स्यदुष्टस्यपापकर्मणः ॥१३॥ अन्यांश्चदानवान्घोरान्नयिष्येयमसादनम् ॥ मामेवंविद्धिपापिष्ठएवंकथयदानवम् ॥ १४ ॥ एवमाकर्ण्यतत्सर्वंनहुष
स्यमहात्मनः ॥ गत्वाहुण्डंसदुष्टात्माआचचक्षेऽस्यभाषितम् ॥ १५ ॥ निशम्यतन्मुखात्तूर्णंचुक्रोधदितिजेश्वरः ॥ कस्मात्सूदेनपापेनतयादास्यान
घातितः ॥१६॥ सोऽयंवृद्धिंसमायातोमयाव्याधिरुपेक्षितः ॥ अथैनंघातयिष्यामिअनयाशिवकन्यया ॥ १७ ॥ आयोःपुत्रंखलंयुद्धेबाणैरेभिःशि
लाशितैः ॥ एवंसचिन्तयित्वातुसारथिंवाक्यमब्रवीत् ॥ १८ ॥ स्यन्दनंयोजयस्वत्वंतुरगैःसाधुभिःशिवैः ॥ सेनाध्यक्षंसमाहूयइत्युवाचसमातुरः
॥ १९ ॥ सज्जतांममसैन्यंत्वंशूरान्नागान्प्रकल्पय ॥ सारोहैस्तुरगान्योधान्पताकाच्छत्रचामरैः ॥ २० ॥ चतुरङ्गबलंमेऽद्ययोजयस्वहिसत्वरम् ॥
एवमाकर्ण्यतत्तस्यहुण्डस्यापिततोलघुः ॥ २१ ॥ सेनाध्यक्षोमहाप्राज्ञःसर्वंचक्रेयथाविधि ॥ चतुरङ्गेनतेनासौबलेनमहतावृतः ॥ २२ ॥ जगामनहु

षवीरंचापबाणधरंरणे ॥ इन्द्रस्यस्यन्दनेयुक्तंसर्वशस्त्रभृतांवरम् ॥ २३ ॥ उद्यन्तंसमरेवीरंदुरापंदेवदानवैः ॥ पश्यन्तिगगनेदेवाविमानस्थामहौजसः ॥ २४ ॥ तेजोज्वालासमाकीर्णद्वितीयमिवभास्करम् ॥ अथतेदानवाःसर्वेववृषुस्तंशरोत्तमैः ॥ २५ ॥ खड्गैःपाशैर्महाशूलैःशक्तिभिस्तुपरश्वधैः ॥ युयुधुःसंयुगेतेननहुषेणमहात्मना ॥ २६ ॥ संरब्धागर्जमानास्तेयथामेघागिरौतथा ॥ तद्विक्रमंसमालोक्यआयुपुत्रःप्रतापवान् ॥ २७ ॥ इन्द्रायुधसमंचापंविस्फार्यसगुणस्वरम् ॥ वज्रस्फोटसमःशब्दश्चापस्यापिमहात्मनः ॥ २८ ॥ नहुषेणकृतोविप्रादानवानांभयप्रदः ॥ महतातेनघोषेणदानवाःप्रचकम्पिरे ॥२९॥ कश्मलाविष्टहृदयाभग्नसत्वामहाहवे ॥३०॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्याने चतुर्दशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११४ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ ततस्त्वसौसंयतिराजमानःसमुद्यतश्चापधरोमहात्मा ॥ यथैवकालःकुपितःसलोकान्संहर्तुमिच्छत्तुतथासुदानवान् ॥ १ ॥ महास्त्रजालैरवितेजतुल्यैःसुंदीप्तिमद्भिर्निजघानदानवान् ॥ वायुर्यथोन्मूलयतीहपादपांस्तथैवराजानिजघानदानवान् ॥ २ ॥ वायुर्यथामेघचयंचदिव्यंसञ्चालयेत्स्वेनबलेनतेजसा ॥ तथासराजाअसुरान्मदोत्कटाननाशयद्बाणवरैःसुतीक्ष्णैः ॥ ३ ॥ नशेकुर्दानवाःसर्वेबाणवर्षंमहात्मनः ॥ मृताःकेचिद्धुताःकेचित्केचिन्नष्टामहाहवात् ॥ ४ ॥ महातेजंमहाप्राज्ञंमहादानवनाशनम् ॥ चुक्रोधहुण्डोदुष्टात्मादृष्ट्वातंनृपनन्दनम् ॥ ५ ॥ स्थितोगत्वेदमाभाष्यतिष्ठतिष्ठेतिचाहवे[1] ॥ त्वामद्यचनग्निष्यामिआयुपुत्रयमान्तिकम् ॥ ६ ॥ नहुषउवाच ॥ स्थितोऽस्मिसमरेपश्यत्वामहंहन्तुमागतः ॥ अहंत्वांतुहनिष्यामिदानवंपापचेतनम् ॥ ७ ॥ इत्युक्त्वाधनुरादायबाणानग्निशिखोपमान् ॥ छत्रेणध्रियमाणेनशुशुभेसोऽपिसंयुगे ॥ ८ ॥ इन्द्रस्यसारथिंदिव्यंमातलिंवाक्यमब्रवीत् ॥ वाहयंतुरथंमेऽद्यहुण्डस्यसंमुखंभवान् ॥ ९॥ इत्युक्तस्तेनवीरेणमातलिर्लघुविक्रमः ॥ तुरगांश्चोदयामासमहावातजवोपमान् ॥ १० ॥ उत्पेतुश्चततोवाहाहंसाइवयथाम्बरे ॥ छत्रेणइन्दुवर्णेनरथेनापिपताकिना ॥ ११ ॥ नभस्तलंतुसम्प्राप्ययथासूर्योविराजते ॥ आयुपुत्रस्तथासङ्ख्येतेजसाविक्रमेणतु ॥ १२ ॥ अथहुण्डोरथस्थोऽपिराजमानःस्वतेजसा ॥ सर्वायुधैश्चसंयुक्तस्तद्वद्वीरव्रतेस्थितः ॥१३॥ उभयोर्वीरयोर्युद्धंदेवविस्मयकारकम्॥ तदाआसीन्महाप्राज्ञदारुणंभीतिदायकम् ॥ १४ ॥ सुबाणैर्निशितैस्तीक्ष्णैःकङ्कपत्रैःशिलीमुखैः ॥ हुण्डेनताडितोराजासुबाह्वोरन्तरेतदा ॥१५॥ सुभालेपञ्चभिर्बाणैर्विद्धःक्रुद्धोऽभवत्तदा ॥ सविद्धस्तुतदाबाणैरधिकंशुशुभेनृपः ॥१६॥ सारुणःकरमालाभिरुदयंश्चदिवाकरः ॥ रुधिरेणतुदिग्धाङ्गोहेमबाणैस्तनुस्थितैः ॥१७॥ सूर्यवच्छोभतेराजापूर्वकालस्यचाम्बरे॥दृष्ट्वातुपौरुषंतस्यदां

१ 'अहत्वा नैव यास्यामि' इ० पा० । २ 'युयुधे' इ० पा० । ३ 'सर्वायुधाक्षसंयुक्तस्तद्वत्स्थोऽप्यम्बरे स्थितः' इ० पा० ।

नवंवाक्यमब्रवीत् ॥१८॥ तिष्ठंतिष्ठक्षणंदैत्यपश्यमेलाघवपुनः ॥ इत्युक्त्वातुरणेदैत्यंजघानदशभिःशरैः ॥१९॥ मुखेभालेहतस्तेनमूर्च्छितोनिपपातह
॥ पश्यमानैःसुरैर्दिव्यैरथोपरिमहाबलः ॥२०॥ देवैश्चचारणैःसिद्धैःकृतःशब्दःसुहर्षजः ॥ जयजयेतिराजेन्द्रशङ्खान्दध्मुःपुनःपुनः ॥२१॥सकोलाहल
शब्दस्तुतुमलोदेवतरितः ॥ कर्णरन्ध्रमाविवेशहुण्डस्यमूर्छितस्यच ॥ २२ ॥ श्रुत्वासधनुरादायबाणमाशीविषोपमम् ॥ स्थीयतांस्थीयतांयुद्धेनमृतो
ऽस्मित्वयाहतः ॥२३॥ इत्युक्त्वापुनरुत्थायलाघवेनसमन्वितः ॥एकविंशतिभिर्बाणैर्नहुषंचाहनत्पुनः ॥२४॥ एकेनमुष्टिमध्येतुचतुर्भिर्बाहुमध्यतः
चतुर्भिश्चमहाश्वांश्चछत्रमेकेनतेनवै ॥ २५ ॥ पञ्चभिर्मातलिंविद्धाग्रथर्नीडंतुसप्तभिः ॥ ध्वजदण्डंत्रिभिस्तीक्ष्णैर्दानवःशिखिपत्रिभिः ॥ २६ ॥ आ
दानंतुनिदानंतुलक्षमोक्षंदुरात्मनः ॥ लाघवंतस्यसदृष्ट्वादेवताविस्मयंगताः ॥२७॥ तस्यपौरुषमापश्यसराजादानवोत्तमम् ॥ शूरोऽसिकृतविद्योऽसि
धीरोऽसिरणपण्डितः ॥२८॥ इत्युक्त्वादानवंतंतुधनुर्विस्फार्यभूपतिः ॥ मार्गणैर्दशभिस्तंतुविव्याधलघुविक्रमः ॥२९॥ त्रिभिर्ध्वजंप्रचिच्छेदसपपात
धरातले ॥ तुरगान्पातयामासचतुर्भिस्तस्यसायकैः ॥३०॥ एकेनछत्रंतस्यापिचंकर्तलघुविक्रमः ॥ दशभिःसारथिस्तस्यप्रेषितोयमन्दिरम् ॥३१॥
दशनंदशभिश्छित्त्वाशरैश्चविदलीकृतः ॥ सर्वाङ्गेषुचत्रिंशद्भिर्विव्याधदनुजेश्वरम् ॥ ३२ ॥ हताश्वोविरथोजातोबाणपाणिर्धनुर्धरः ॥ अभ्यधावत्स
वेगेनवर्षयन्निशितैःशरैः ॥ ३३ ॥ खड्गचर्मधरोदैत्योराजानंतमधावत ॥ धावमानस्यहुण्डस्यखड्गंचिच्छेदभूपतिः ॥ ३४ ॥ क्षुरप्रैर्निशितैर्बाणैश्च
र्मचिच्छेदभूपतिः ॥ अथहुण्डःसदुष्टात्मासमालोक्यसमन्ततः ॥ ३५ ॥ जग्राहमुद्गरंतूर्णंमुमोचलघुविक्रमः ॥ वज्रवेगंसमायान्तंददृशेनृपति
स्तदा ॥ ३६ ॥ मुद्गरंस्वनवन्तंचापातयदम्बरात्ततः ॥ दशभिर्निशितैर्बाणैःक्षुरप्रैश्चस्वविक्रमात् ॥ ३७ ॥ मुद्गरंपतितंदृष्ट्वादशखण्डमयंभुवि ॥ गदा
मुद्यम्यवेगेनराजानमभ्यधावत ॥ ३८ ॥ खड्गेनतीक्ष्णधारेणतस्यबाहुंविचिच्छिदे ॥ सगदंपतितंभूमौसाङ्गदंकटकान्वितम् ॥ ३९ ॥ महारावंततः
कृत्वावज्रस्फोटसमंतदा ॥ रुधिरेणापिदिग्धाङ्गोधावमानोमहाहवे ॥ ४० ॥ क्रोधेनमहताविष्टोग्रस्तुमिच्छतिभूपतिम् ॥ दुर्निवार्यःसमायातःपार्श्वं
तस्यचभूपतेः ॥ ४१ ॥ नहुषेणमहाशक्त्याताडितोहृदिदानवः ॥ पतितःसहसाभूमौवज्राहतइवाचलः ॥ ४२ ॥ तस्मिन्दैत्येगतेभूमावितरेदानवाग
ताः ॥ विविशुःकतिदुर्गेषुकतिपातालमाश्रिताः ॥ ४३ ॥ देवाःप्रहर्षमाजग्मुर्गन्धर्वाःसिद्धचारणाः ॥ हतेतस्मिन्महापापेनहुषेणमहात्मना ॥ ४४ ॥
तस्मिन्हतेदैत्यवरेमहाहवेदेवाश्चसर्वेप्रमुदंप्रलेभिरे ॥ तांदेवरूपांतपसाप्रवर्द्धितांसआयुपुत्रःप्रतिलभ्यहर्षितः ॥४५॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनो
पाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेपञ्चदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११५ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ अशोकसुन्दरीपुण्यारम्भयामह

हर्षिता ॥ नहुषंप्राप्यविक्रान्तंतमुवाचतपस्विनी ॥ १ ॥ अहंतेधर्मतःपत्नीदेवैर्दिष्टातपस्विनी ॥ उद्वाहयस्वमांवीरयदिधर्ममिहेच्छसि ॥ २ ॥ सदैवचिन्त्यमानाचत्वामहंतपसिस्थिता ॥ भवान्धर्मप्रसादेनमयाप्राप्तोनृपोत्तम ॥ ३ ॥ नहुषउवाच ॥ मदर्थेनियताभद्रेयदित्वंतपसिस्थिता ॥ गुरोर्वाक्यान्मुहूर्तेनतवभर्ताभवाम्यहम् ॥४॥ अनयारम्भयासार्द्धमावांगच्छावभामिनि ॥ समारोप्यरथेतांतुतांरम्भांतुमनोरमाम् ॥ ५ ॥ तंनैवरथवर्येणवसिष्ठस्याश्रमंप्रति ॥ जगामलघुवेगेनताभ्यांसहमहायशाः ॥ ६ ॥ तमाश्रमगतंविप्रंसमालोक्यप्रणम्यच ॥ तयासार्द्धंमहातेजाहर्षेणमहतान्वितः ॥ ७ ॥ यथायुद्धंरणेजातंनिहतोदानवाधमः ॥ निवेदयामाससर्ववसिष्ठायमहात्मने ॥ ८ ॥ वसिष्ठोऽपिसमाकर्ण्यनहुषस्यविचेष्टितम् ॥ हर्षेणमहताविष्टआशीर्भिरभिनन्द्यतम् ॥ ९ ॥ तिथौलग्नेशुभेप्राप्तेतयोस्तुमुनिपुङ्गवः ॥ विवाहंकारयामासअग्निब्राह्मणसन्निधौ ॥ १० ॥ आशीर्भिरभिनन्द्यैवमिथुनंप्रेषितंपुनः ॥ मातरंपितरंपश्यद्रुतंगत्वामहामते ॥११॥ त्वांचदृष्ट्वाहितेमातापितासौतवसुव्रत ॥ हर्षेणवृद्धिमाप्नोतुपर्वणीवतुसागरः ॥१२॥ एवंसम्प्रेषितोवीरोमुनिनाब्रह्मसूनुना ॥ तेनैवरथवर्येणजगामलघुविक्रमः ॥ १३ ॥ नमस्कृत्यद्विजेन्द्रंतंगतोमातलिनातदा ॥ स्वपुरंपितरंद्रष्टुंतथैवचस्वमातरम् ॥ १४ ॥ अप्सरामेनकानामप्रेषितादैवतैस्ततः ॥ आयोर्भार्यासुदुःखेनपतिताशोकसागरे ॥ १५ ॥ तामुवाचमहाभागांदेवीमिन्दुमतींप्रति ॥ मुञ्चशोकंमहाभागेतनयंपश्यसत्सुषम् ॥ १६ ॥ निहत्यदानवंपापंतवपुत्रापहारकम् ॥ समायान्तंसभार्यांचवीरश्रियासमन्वितम् ॥ १७ ॥ सुवृत्तंसङ्गरेतस्यनहुषेणयथाकृतम् ॥ तस्यैनिवेदयामासइन्दुमत्यैचमेनका ॥ १८ ॥ मेनकायावचःश्रुत्वाहर्षेणमहताऽन्विता ॥ सखिसत्यंब्रवीषित्वामित्युवाचसगद्गदम् ॥ १९ ॥ साम्प्रतंसुप्रियंप्रोक्तंमनःप्रोत्साहकारकम् ॥ जीवादिकंमयादेयंत्वयिसर्वस्वमेवहि ॥ २० ॥ एवमाभाष्यतांदेवीराजानमिदमब्रवीत् ॥ तवपुत्रोमहाबाहुःसमायातोहिसाम्प्रतम् ॥ २१ ॥ आख्यातिचमहाराजएषामवैवराप्सराः ॥ भर्तारमेवमाभाष्यविररामसुहर्षिता ॥ २२ ॥ समाकर्ण्यनृपेन्द्रस्तुतामुवाचप्रियांप्रति ॥पुराप्रोक्तंमहाभागेमुनिनांनारदेनहि ॥२३॥ पुत्रंप्रतिनिकर्तव्यंदुःखंराजंस्त्वयाकदा ॥ तंनिहत्यसुवीर्येणदानवंचैष्यतेसुतः ॥ २४ ॥ सञ्जातंसत्यमेवंवैमुनिनाभाषितंपुरा ॥ अन्यच्चावचनंतस्यकथंदेविभविष्यति ॥ २५ ॥ दत्तात्रेयोमुनिश्रेष्ठःसाक्षाद्देवोभविष्यति ॥ शुश्रूषितस्त्वयादेविमयाचतपसापुरा ॥ २६ ॥ पुत्ररत्नंतेनदत्तंवैष्णवांशप्रधारकम् ॥ सदाहनिष्यतिपरंदानवंपापचेतनम् ॥ २७ ॥ सर्वदैत्यप्रहर्ताचप्रजापालोमहाबलः ॥ दत्तात्रेयेणमेदत्तोवैष्णवांशःसुतोत्तमः ॥ २८ ॥ एवंसम्भाष्यतांदेवींराजाचेन्दुमतींतदा ॥ महोत्सवंततश्चक्रेपुत्रस्यागमनंप्रति॥२९॥

हर्षेणमहताविष्टोविष्णुंसस्मारवैपुनः ॥ ३० ॥ सर्वोपपन्नंसुरवर्गभुक्तमानन्दरूपंपरमार्थमेकम् ॥ क्लेशापहंसौख्यप्रदंनराणांसद्वैष्णवानामिहमोक्षदंपरम् ॥ ३१ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुपाख्यानेषोडशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११६ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ नहुपःप्रिययासार्द्धंतयाचैवसरम्भया ॥ ऐन्द्रेणापिसदिव्येनस्यन्दनेनवरेणच ॥ १ ॥ नागाह्वयंपुरंप्राप्तःसर्वशोभासमन्वितम् ॥ दिव्यैर्मङ्गलकेर्युक्तंभवनैरुपशोभितम् ॥ २ ॥ हेमतोरणसंयुक्तंपताकाभिरलङ्कृतम् ॥ नानावादित्रनादैश्चवन्दिचारणशोभितम् ॥ ३ ॥ देवरूपोपमैःपुण्यैःपुरुषैःसमलङ्कृतम्॥ नारीभिर्दिव्यरूपाभिर्गजाश्वैःस्यन्दनैस्तथा ॥४॥ नानामङ्गलशब्दैश्चवेदध्वनिसमाकुलम् ॥ गीतवादित्रशब्दैश्चवीणावेणुस्वनैस्ततः ॥ ५ ॥ सर्वशोभासमाकीर्णंविवेशसपुरोत्तमम् ॥ वेदमङ्गलघोषैश्चब्राह्मणैश्चैवपूजितः ॥ ६ ॥ ददर्शपितरंवीरोमातरंचसुपुण्यकाम् ॥ हर्षेणमहताविष्टः पितुःपादौननामसः ॥ ७ ॥ अशोकसुन्दरीसातुतयोःपादौपुनःपुनः ॥ ननामभक्त्याभावेनउभयोःसावरानना ॥८॥ रम्भाचसाननामाथप्रीतिंचैवाप्यदर्शयत् ॥ नमस्कृत्वासमाभाष्यस्वगुरुंनृपनन्दनः ॥ ९ ॥ अनामयंचपप्रच्छमातरंपितरंप्रति ॥ एवमुक्तोमहाभागःसानन्दपुलकोद्गमः ॥ १० ॥ आयुरुवाच ॥ अद्यैवव्याधयोनष्टादुःखशोकावुभौगतौ ॥ भवतोदर्शनात्पुत्रसुतुष्टंचाद्दृष्यतेजगत् ॥ ११ ॥ कृतकृत्योऽस्मिसञ्जातस्त्वयिजातेमहौजसि ॥ स्ववंशोद्धरणंकृत्वाअहमेवसमुद्धृतः ॥ १२ ॥ इन्दुमत्युवाच ॥ पर्वणिप्राप्यइन्दोस्तुतेजोदृष्ट्वामहोदधिः ॥ वृद्धिंयातिमहाभागतथाहंतवदर्शनात्॥१३॥वर्द्धितास्मिसुहृष्टास्मिआनन्देनसमाकुला ॥ दर्शनात्तेमहाप्राज्ञधन्याजातास्मिमानद॥१४॥एवंसम्भाष्यतंपुत्रमालिङ्ग्यचतवयोत्तमम् ॥ शिरश्चाघ्रायतस्यापिवत्संधेनुर्यथास्वकम् ॥ १५ ॥ अभिनन्द्यसुतंप्राप्तंनहुषंदेवरूपिणम् ॥ आशीभिश्चार्चयद्देवीपुण्याइन्दुमतीतदा ॥ १६ ॥ अथासौमातरंपुण्यांदेवीमिन्दुमतींसुतः ॥ कथयामासवृत्तान्तंयथाहरणमात्मनः ॥ १७ ॥ स्वभार्यायास्तथोत्पत्तिंप्राप्तिंचैवमहायशाः ॥ हुण्डेनापियथायुद्धंहुण्डस्यापिनिपातनम् ॥ १८ ॥ समासेनसमस्तंतदाख्यातंस्वयमेवहि ॥ मातापित्रोर्यथावृत्तंतयोरानन्ददायकम् ॥ १९ ॥ मातापितरावाकर्ण्यपुत्रस्यविक्रमोद्यमम् ॥ हर्षेणमहताविष्टौसञ्जातौपूर्णमानसौ ॥ २० ॥ नहुषोधनुरादायइन्द्रस्यस्यन्दनेनवै ॥ जिगायपृथिवींसर्वांसप्तद्वीपांसपत्तनाम् ॥ २१ ॥ पित्रेसमर्पयामासवसुपूर्णांवसुन्धराम् ॥ पितरंहर्षयन्नित्यंदानधर्मैःसुकर्मभिः ॥ २२ ॥ पितरंयाजयामासराजसूयादिभिस्तदा ॥ महायज्ञैश्चदानैश्चव्रतैर्नियमसंयमैः ॥ २३ ॥ सुदानैर्यशसापुण्यैर्यज्ञैःपुण्यमहोदयैः ॥ सुसम्पूर्णौकृतौतौतुपितरौचायुसूनुना ॥ २४ ॥ अथ

१ 'अर्चोपपन्नम्' इ० पा० । २ एवं वक्ष्यमाणप्रकारेणेत्यर्थः ।

देवाःसमागत्यनागाह्वयंपुरोत्तमम् ॥ अभ्यषिञ्चन्महात्मानंनहुषंवीरमर्दनम् ॥ २५ ॥ मुनिभिश्चसुसिद्धैश्चआयुनातेनभूभुजा ॥ अभिषिच्यस्वराज्ये
तंसमेतंशिवकन्यया ॥ २६ ॥ भार्यायुक्तःस्वकायेनआयूराजामहायशाः ॥ दिवंजगामधर्मात्मादेवैःसिद्धैःसुपूजितः ॥ २७ ॥ ऐन्द्रंपदंपरित्यज्यब्रह्म
लोकंगतःपुनः ॥ हरलोकंजगामाथमुनिभिर्देवपूजितः ॥ २८ ॥ स्वकर्मभिर्महाराजःपुत्रस्यापिसुतेजसा ॥ हरेर्लोकंगतःपुण्यैर्निवसत्येषभूपतिः
॥ २९ ॥ पुरुषैःपुण्यकर्माख्यैरीदृशंपुण्यमुत्तमम् ॥ जनितव्यंमहाभागकिमन्यैःशोककारकैः ॥ ३० ॥ यथाजातःसधर्मात्मानहुषःपितृतारकः ॥
कुलस्यधर्त्तासर्वस्यनहुषोज्ञानपण्डितः ॥ ३१ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंचरित्रंतस्यभूपतेः ॥ अन्यत्किंतेप्रवक्ष्यामिवदपुत्रकपिञ्जल ॥ ३२ ॥ एवंविधं
पुण्यमयंपवित्रंचरित्रमेतद्यशसासमेतम्॥आयोःसुतस्यापिशृणोतिमर्त्योभोगान्सभुक्त्वैतिपदंमुरारेः ॥ ३३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्या
नेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेनहुषाख्यानेसप्तदशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११७ ॥ कपिञ्जलउवाच ॥ गङ्गामुखेपुरातातरोदमानावराङ्गना ॥
नेत्राभ्यामश्रुबिन्दूंश्चपतन्तिचमहाजले ॥१॥ गङ्गामध्येनिमज्जन्तिभवन्तिकमलानिच ॥ पुष्पाणिदिव्यरूपाणिसौगन्धानिमहान्तिच॥२॥तस्यास्त्व
तसुनेत्राभ्यांकिमर्थंप्रपतन्तिच ॥ गङ्गोदकेमहाभागनिर्मलाअश्रुबिन्दवः ॥ ३ ॥ अस्थिचर्मावशेषस्तुजटाचीरधरःपुनः ॥ तानिसौगन्ध्ययुक्ता
निपद्मानिविचिनोतिसः ॥ ४ ॥ हेमवर्णानिदिव्यानिनीत्वाशिवंसमर्चयेत् ॥ साकानारीसमाचक्ष्वसवाकोहिमहामते ॥ ५ ॥ अर्चयित्वाशिवं
सोऽथकस्मात्पश्चात्प्रदेवति ॥ एतन्मेसर्वमाचक्ष्वयद्यहंवल्लभस्तव ॥ ६ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिवृत्तान्तंदेवनिर्मितम् ॥ चरित्रंसर्वपाप
घ्नंविष्णोश्चैवमहात्मनः ॥ ७ ॥ योऽसौहुण्डोमहावीर्योनहुषेणहतोरणे ॥ तस्यपुत्रस्तुविख्यातोविहुण्डस्तपआस्थितः ॥ ८ ॥ निहतंपितरंश्रुत्वासा
मात्यंसपरिच्छदम् ॥ आयुपुत्रेणवीरेणनहुषेणबलीयसा ॥ ९ ॥ तपस्तपंतिसक्रोधादेवान्हन्तुंसमुद्यतः ॥ पौरुषंतस्यदुष्टस्यतपसावर्द्धितस्यच॥१०॥
जानन्तिदेवताःसर्वादुःसहंसमराङ्गणे ॥ हुण्डात्मजोविहुण्डस्तुत्रैलोक्यंहन्तुमुद्यतः ॥ ११ ॥ पितुर्वैरंकरिष्यामिहनिष्येमानवान्सुरान् ॥ एवंसमुद्य
तःपापीदेवब्राह्मणकण्टकः ॥ १२ ॥ उपद्रवंसमारेभेप्रजाःपीडयतेचसः ॥ तस्यैवतेजसादग्धादेवाश्चेन्द्रपुरोगमाः ॥ १३ ॥ शरणंदेवदेवस्यजग्मु
र्विष्णोर्महात्मनः ॥ देवदेवंजगन्नाथंशङ्खचक्रगदाधरम् ॥ १४ ॥ ऊचुश्चपाहिनोनित्यंविहुण्डस्यमहाभयात् ॥ १५ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ वर्द्धन्तु
देवताःसर्वाःसुसुखेनमहेश्वराः ॥ विहुण्डंनाशयिष्यामिपापिष्टंदेवकण्टकम् ॥ १६ ॥ एवमाभाष्यतान्देवान्मायांकृत्वाजनार्दनः ॥ स्वयमेवस्थित
स्तत्रनन्दनेसुमहायशाः ॥ १७ ॥ मायामयंचकाराथस्त्रीरूपंतुगुणान्वितम् ॥ विष्णुमायामहाभागासर्वविश्वप्रमोहिनी ॥ १८ ॥ चकाररूपमतुलं

विष्णोर्मायाप्रमोहिनी ॥ विहुण्डस्यवधार्थायरूपलावण्यशालिनी ॥ १९ ॥ सदेवानांवधार्थायदिव्यमार्गंजगामह ॥ नन्दनान्तेततोमायामपश्य
दितिजेश्वरः ॥ २० ॥ तयाविमोहितोदैत्यःकामबाणकृतान्तरः ॥ आत्मनाशंनजानातिकालरूपांवरस्त्रियम् ॥ २१ ॥ तांदृष्ट्वानवहेमाभांरूपद्रविण
शालिनीम् ॥ लुब्धोविहुण्डःपापात्मातामुवाचवराङ्गनाम् ॥ २२ ॥ कासिकस्यवरारोहेममचित्तप्रमाथिनि ॥ सङ्गमंदेहिमेभद्रेरक्षरक्षवरानने ॥
॥ २३ ॥ सङ्गमात्तवदेवेशियद्यदिच्छसिसाम्प्रतम् ॥ तत्तद्दद्मिमहाभागेदुर्लभंदेवदानवैः ॥ २४ ॥ मायोवाच ॥ मामेवभोक्तुमिच्छाचेद्दा-
यंमेदेहिदानव ॥ सप्तकोटिमितैश्चैवपुष्पैःपूजयशङ्करम् ॥ २५ ॥ कामोदसम्भवैर्दिव्यैःसौगन्धैर्देवदुर्लभैः ॥ तेषांपुष्पकृतांमालांममकण्ठेतु
दानव ॥ २६ ॥ आरोपयमहाभागएतद्दायंप्रदेहिमे ॥ तदाहंसुप्रियाभार्याभविष्यामिनसंशयः ॥ २७ ॥ विहुण्डउवाच ॥ एवंदेविकरिष्यामि
वरंदद्मिप्रयाचितम् ॥ वनानियानिपुण्यानिदिव्यानिदितिजेश्वरः ॥ २८ ॥ बभ्रामसमन्मथाविष्टोनचपश्यतितंद्रुमम् ॥ कामोदकाख्यंपप्रच्छयत्रतत्र
गतःस्वयम् ॥ २९ ॥ कामोदाख्यद्रुमोनास्तिवदन्त्येवंमहाजनाः ॥ पृच्छमानःसंदुष्टात्माकामबाणैःप्रपीडितः ॥ ३० ॥ पप्रच्छभार्गवं
गत्वाभक्त्यानमितकन्धरः ॥ कामोदकंद्रुमंब्रूहिकान्तपुष्पसमन्वितम् ॥ ३१ ॥ शुक्रउवाच ॥ कामोदःपादपोनास्तियोपिदेवास्तिदानव ॥ यदा
साहसतेचैवप्रसङ्गेनप्रहर्षिता ॥ ३२ ॥ तद्धासाज्जज्ञिरेदैत्यसुगन्धीनिवराण्यपि ॥ सुमान्येतानिदिव्यानिकामोदायानसंशयः ॥ ३३ ॥ हृद्यानि
पीतपुष्पाणिसौरभेणयुतानिच ॥ तेनाप्येकेनपुष्पेणयःसमर्चतिशङ्करम् ॥ ३४ ॥ तस्येप्सितंमहाकामंसम्पूरयतिशङ्करः ॥ अस्याश्चरोदना
दैत्यप्रभवन्तिनसंशयः ॥ ३५ ॥ तादृशान्येवपुष्पाणिलोहितानिमहान्तिच ॥ सौरभेणविनादैत्यतेषांस्पर्शनकारयेत् ॥ ३६ ॥ एवमाकर्णिततेनवाक्यं
शुक्रस्यभाषितम् ॥ उवाचसातुकुत्रास्तिकामोदाभृगुनन्दन ॥ ३७ ॥ शुक्रउवाच ॥ गङ्गाद्वारेमहापुण्येमहापातकनाशने ॥ कामोदाख्यंपुरंतत्रनिर्मि
तंविश्वकर्मणा ॥ ३८ ॥ कामोदपत्तनेनारीदिव्यभोगैरलङ्कृता ॥ तथाचाभरणैर्भातिसर्वदेवैःसुपूजिता ॥ ३९ ॥ त्वयातत्रैवगन्तव्यंपूजितव्यावरा
प्सराः ॥ उपायेनापिपुण्येनतांप्रहासयदानव ॥ ४० ॥ एवमुक्त्वातुयोगीन्द्रःसशुक्रोदानवंप्रति ॥ विररामहातेजाःस्वकार्यायोद्यतोऽभवत् ॥ ४१ ॥
इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेकामोदाख्यानेऽष्टादशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११८ ॥ कपिञ्जलउवाच ॥ यस्याः ॥ ११४ ॥
प्रहसनात्तातसुहृद्यानिभवन्तिवै ॥ पुष्पाणिदिव्यगन्धीनिदुर्लभानिसुरासुरैः ॥ १ ॥ कस्मात्तुदेवताःसर्वाःप्रवाञ्छन्तिमहामते ॥ शङ्करःसुखमाया

१ 'कस्मात्तु दानवः प्राप वाञ्छितानि महामते' इ० पा०।

तिहास्यपुष्पैःसुपूजितः ॥ २ ॥ कोगुणस्तस्यपुष्पस्यतन्मेकथयविस्तरात् ॥ कामोदासाभवेत्कातुकस्यपुत्रीवराङ्गना ॥ ३ ॥ हास्यात्तस्यामहाभा
गसुपुष्पाणिभवन्तिच ॥ कोगुणस्तत्कथांब्रूहिसकलांविस्तरेणच ॥ ४ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ पुरादेवमहादैत्यैःकृत्वासौहार्दमुत्तमम् ॥ ममन्थुःसा
गरंक्षीरममृतार्थंसमुद्यताः ॥ ५ ॥ मथनाद्देवदैत्यानांकन्यारत्नचतुष्टयम् ॥ वरुणेनदर्शितंपूर्वंसोमेनैवतथापुनः ॥ ६ ॥ पश्चात्सन्दर्शितंपुण्य
ममृतंकलशेस्थितम् ॥ कन्याचतुष्टयंपूर्वंदेवानांहितमिच्छति ॥ ७ ॥ सुलक्ष्मीर्नामसाचैकाद्वितीयावारुणीतथा ॥ ज्येष्ठानामतथाख्याताकामोदान्या
प्रचक्षते ॥ ८ ॥ तासांमध्येवराश्रेष्ठापूर्वंजातामहामते ॥ तस्माज्ज्येष्ठेतिविख्यातालोकेपूज्यासदैवहि ॥ ९ ॥ वारुणीपानरूपाचपयःफेनसमुद्भवा ॥
अमृतस्यतरङ्गाच्चकामोदाख्याबभूवह ॥ १० ॥ सोमोराजातथालक्ष्मीर्जज्ञातेअमृतादपि ॥ त्रैलोक्यभूषणःसोमःसञ्जातःशङ्करप्रियः ॥ ११ ॥ मृत्यु
रोगहराजातासुराणांवारुणीतथा ॥ ज्येष्ठासुपुण्यदाजातालोकानांहितमिच्छताम् ॥ १२ ॥ अमृतादुत्थितादेवीकामोदानामपुण्यदा ॥ विष्णोःप्रीत्यै
भविष्येतुवृक्षरूपंप्रयास्यति ॥ १३ ॥ विष्णुप्रीतिकरीसातुभविष्यतिसदैवहि[1] ॥ तुलसीनामसापुण्याभविष्यतिनसंशयः ॥ १४ ॥ तयासहजगन्ना
थोरमिष्यतिनसंशयः ॥ तुलस्याःपत्रमेकंयोनीत्वाकृष्णायदास्यति ॥ १५ ॥ मेनेतस्योपकाराणांकिमस्मैचददाम्यहम् ॥ इत्येवंचिन्तयेन्नित्यं
तस्यप्रीतिकरोभवेत् ॥ १६ ॥ एवंकामोदनामासौपूर्वंजातासमुद्रजा ॥ यदासाहसतेदेवीहर्षगद्गदभाषिणी ॥ १७ ॥ सौहृद्यानिसुगन्धीनिमुखात्त
स्याःपतन्तिवै ॥ अम्लानानिसुपुष्पाणियोगृह्णातिसमुद्यतः ॥१८॥ पूजयेच्छङ्करंदेवंब्रह्माणंमाधवंतथा ॥ तस्यदेवाःप्रतुष्यन्तियदिच्छतिददन्तितत्॥
॥ १९ ॥ रोदित्येषायदासाचकेनदुःखेनदुःखिता ॥ नेत्राश्रुभ्योहितस्यास्तुप्रभवन्तिपतन्तिच ॥ २० ॥ तानिचैवमहाभागहृद्यानिसुमहान्तिच ॥
सौरभेणविनातैस्तुयःपूजयतिशङ्करम् ॥ २१ ॥ तस्यदुःखंचसन्तापोजायतेनात्रसंशयः ॥ पुष्पैस्तुतादृशैर्देवान्सकृदर्चतिपापधीः ॥ २२॥ तस्यदुःखं
प्रकुर्वन्तिदेवास्तत्रनसंशयः ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंकामोदाख्यानमुत्तमम् ॥ २३ ॥ अथकृष्णोविचिन्त्यैवदृष्ट्वाविक्रमसाहसम् ॥ विहुण्डस्यापिपाप
स्यउद्यमंसाहसंतदा ॥ २४ ॥ नारदंप्रेषयामाससमोहयैनंदुरासदम् ॥ नारदस्त्वथसंश्रुत्यवाक्यंविष्णोर्महात्मनः ॥ २५ ॥ गच्छमानंदुरात्मानं
कामोदांप्रतिदानवम् ॥ गत्वातमाहदैत्येन्द्रंनारदःप्रहसन्निवं ॥ २६ ॥ क्वयासित्वंचदैत्येन्द्रसत्वरंचसमातुरः॥ साम्प्रतंकेनकार्येणकस्यार्थंकेननोदितः
॥ २७ ॥ ब्रह्मात्मजंनमस्कृत्यप्रत्युवाचकृताञ्जलिः ॥ कामोदपुष्पार्थमहंप्रस्थितोद्विजसत्तम ॥ २८ ॥ तमुवाचसधर्मात्मापुष्पैःकिंतप्रयोजनम् ॥

---

१ 'तुलसीति समाख्याता' इ० पा० ।

विप्रवर्यंपुनःप्राहकार्यकारणमात्मनः ॥ २९ ॥ नन्दनस्यवनोद्देशेकाश्चिन्नारीवरानना ॥ तस्यादर्शनमात्रेणगतोऽहंकामवश्यताम् ॥ ३० ॥ तयाप्रो
क्तोऽस्मिविप्रेन्द्रपुष्पैःकामोदसम्भवैः ॥ पूजयस्वमहादेवंपुष्पैस्तुसप्तकोटिभिः ॥ ३१ ॥ ततस्तेसुप्रियाभार्याभविष्यामिनसंशयः ॥ तदर्थेप्रस्थितो
ऽस्म्यद्यकामोदाख्यंपुरंप्रति ॥ ३२ ॥ तामहंकामयिष्यामिसिन्धुजांशृणुसाम्प्रतम् ॥ मनोल्लासैर्महाहासैर्हासयिष्याम्यहंपुनः ॥ ३३ ॥ प्रीतासती
महाभागाहसिष्यतिपुनःपुनः ॥ तद्धास्यंगद्गदंविप्रममकार्यप्रवर्द्धनम् ॥३४॥ तस्माद्धास्यात्पतिष्यन्तिदिव्यानिकुसुमानिच ॥ तैस्तुदेवमुमाकान्तंपू
जयिष्यामिसाम्प्रतम् ॥ ३५ ॥ तेनपूजाप्रदानेनतुष्टोदास्यतिमेफलम् ॥ ईश्वरःसर्वभूतेशःशङ्करोलोकभावनः ॥ ३६ ॥ नारदउवाच ॥ तत्रदैत्य
नगन्तव्यंकामोदाख्येपुरोत्तमे ॥ विष्णुरस्तिसुमेधावीसर्वदैत्यक्षयावहः ॥ ३७ ॥ येनोपायेनपुष्पाणिकामोदाख्यानिदानव ॥ तवहस्तेप्रयास्य
न्तितमुपायंवदाम्यहम् ॥३८॥ गङ्गातोयेषुदिव्यानिपतिष्यन्तिनसंशयः ॥ वाहितानिजलैर्दिव्यैरागमिष्यन्तिसाम्प्रतम् ॥ ३९ ॥ तानित्वंतुप्रतिगृह्य
णसुहृद्यानिमहान्तिच ॥ गृहीत्वातानिपुष्पाणिसाधयस्वमनीषितम् ॥ ४० ॥ नारदोदानवश्रेष्ठंमोहयित्वाततःपुनः ॥ ततश्चसतुधर्मात्माचिन्तया
मासवैपुनः ॥ ४१ ॥ कथमश्रूणिसामुञ्चेत्केनोपायेनदुःखिता ॥ चिन्तमानस्यतस्यैवंक्षणंवैनारदस्यच ॥ ४२ ॥ ततोबुद्धिःसमुत्पन्नाकामोदाख्यं
पुरंगतः ॥ ४३ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेकामोदाख्यानेएकोनविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ ११९ ॥
कुञ्जलउवाच ॥ कामोदाख्यंपुरंदिव्यंसर्वदेवसमाकुलम् ॥ सर्वकामसमृद्ध्यर्थमपश्यन्नारदस्ततः ॥ १ ॥ कामोदायागृहंप्राप्यप्रविवेशद्विजो
त्तमः ॥ कामोदांतुततोदृष्ट्वासर्वकामसमाकुलाम् ॥ २ ॥ तयासम्पूजितोविप्रःसुवाक्यैःस्वागतादिभिः ॥ दिव्यासनेसमारूढस्तांपप्रच्छद्विजो
त्तमः ॥ ३ ॥ सुखेनस्थीयतेभद्रेविष्णुतेजःसमुद्भवे ॥ अनामयंचपप्रच्छआशीर्भिरभिनन्द्यताम् ॥ ४ ॥ कामोदोवाच ॥ प्रसादाद्भवतांविष्णोःसु
खेनवर्तयाम्यहम् ॥ कथयस्वमहाप्राज्ञत्वंप्रश्नोत्तरकारणम् ॥ ५ ॥ महामोहःसमुत्पन्नोममाङ्गेमुनिपुङ्गव ॥ व्यापकःसर्वलोकानांममाङ्गेमतिनाशकः
॥ ६ ॥ तस्मान्निद्रासमुत्पन्नायथामर्त्येषुवर्तते ॥ सुप्तयातुमयादृष्टःस्वप्नोवैदारुणोमुने ॥ ७ ॥ केनाप्युक्तंसमेत्यैवपुरतोद्विजसत्तम ॥ अव्यक्तोऽसौ
हृषीकेशःसंसारंसगमिष्यति ॥ ८ ॥ तदाप्रभृतिदुःखेनव्यापिताहंमहामते ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहिभवाञ्ज्ञानवतांवरः ॥ ९ ॥ नारदउवाच ॥ वातिकः
पैत्तिकश्चैवकफजःसान्निपातिकः ॥ स्वप्नःप्रवर्ततेभद्रेमानवेषुनसंशयः ॥ १० ॥ नजायतेचदेवेषुस्वप्नोनिद्राचसुन्दरि ॥ आदित्योदयवेलायांदृश्यते

१ 'तामहं मानयिष्यामि' इ० पा०।

स्वप्नउत्तमः ॥ ११ ॥ सत्स्वप्नोमानवानांहिपुण्यस्यफलदायकः ॥ अन्यदेवप्रवक्ष्यामिस्वप्नस्यकारणंशुभे ॥ १२ ॥ महावातान्दोलनैश्चचलन्त्यापो वरानने ॥ त्रुटन्त्यम्बुकणाःसूक्ष्मास्तस्मादुदकसञ्चयात् ॥ १३ ॥ बहिरेवपतन्त्येतेनिर्मलाम्बुकणाःशुभे ॥ पुनर्लयंप्रयान्त्येतेदृश्यादृश्याभवन्तिवै ॥ १४ ॥ तद्वत्स्वप्नस्यवैभावःकथ्यतेशृणुभामिनि ॥ आत्माशुद्धोविरक्तस्तुरागद्वेषविवर्जितः ॥ १५ ॥ पञ्चभूतात्मकानांचसुपित्वैवसुनिश्चलः ॥ षड्विंशतिसुतत्त्वानांमध्येचैपविराजते ॥ १६ ॥ शुद्धात्माकेवलोनित्यःप्रकृतेःसङ्गतिंगतः ॥ तद्भावैर्वायुरूपैश्चचलतेस्थानतोयदा ॥ १७ ॥ आत्मनस्तेजसश्चैवप्रतितेजःप्रजायते ॥ अन्तरात्माशुभंनामतस्यएवप्रकथ्यते ॥१८॥ पयसश्चयथाभिन्नाभवन्त्यम्बुकणाःशुभे ॥ आत्मनस्तुतथातेजअन्तरात्माप्रकथ्यते ॥ १९ ॥ सहिपृथ्वीसवैवायुःसचाप्याकाशएवहि ॥ सवैतोयंसदीप्येतएतेपञ्चपुगकृताः ॥ २० ॥ आत्मनस्तेजसोभूतामलरूपामहात्मनः ॥ तस्यापिसङ्गतिंप्राप्ताएकत्वंहिप्रयान्तिते ॥२१॥ स्वात्मभावप्रदोषेणनाशयन्तिवरानने ॥ तत्पिण्डमन्यमिच्छन्तिवारंवारंवरानने ॥ २२ ॥ तेषांक्रीडाविहारोऽयंसृष्टिसम्बन्धकारणम् ॥ उदकस्यतरङ्गस्तुजायतेचविलीयते ॥ २३ ॥ पुनर्भूतिःपुनर्हानिस्तादृशस्यपुनःपुनः ॥ अपांरूपस्यदृष्टान्तंतद्वदेषांनसंशयः ॥ २४ ॥ आत्मानश्यतेदेवितेजोवायुर्ननश्यति ॥ ननश्यतोधराकाशौननश्यन्त्यापएवच ॥ २५ ॥ पञ्चैवआत्मनासार्द्धं प्रभवन्तिप्रयान्तिच ॥ आत्मादयोह्यमीभद्रेनित्यरूपानसंशयः ॥ २६ ॥ पिण्डएवप्रणश्येततंपांसज्ञातएवच ॥ विषयाणांसुदोषैःसरागद्वेपादिभिर्हतः ॥ २७ ॥ प्राणाःप्रयान्तिवैपिण्डात्पञ्चपञ्चात्मकाद्विज ॥ पिण्डान्तेवसतेआत्माप्रतिरूपस्तुतस्यच ॥२८॥ अन्तरात्मायथाचाग्नेःस्फुलिङ्गस्तुप्रकाशते ॥ तथाप्रकाशमायातिदृश्यादृश्यःप्रजायते ॥ २९ ॥ शुद्धात्मचपरंब्रह्मसदाजागर्तिनित्यशः ॥ अन्तरात्माप्रवद्धस्तुप्रकृतेश्चमहागुणैः ॥ ३० ॥ अन्नाहारेणसम्पुष्टैरन्तगत्मासुखंव्रजेत् ॥ सुसुखाज्जायतेमोहस्तस्मान्मनःप्रमुह्यति ॥ ३१ ॥ पश्चात्सञ्जायतेनिद्रातामसीलयवर्द्धिनी ॥ नाडीमार्गेणयःसूर्योमेरुमुल्लङ्घ्यगच्छति ॥ ३२ ॥ तदारात्रिःप्रजायेतयावन्नोदयतेरविः ॥ विषयान्धकारैर्मुक्तस्तुअन्तरात्माप्रकाशते ॥ ३३ ॥ भावैस्तत्त्वात्मकानांतुपञ्चतत्त्वैःप्रपोषितैः ॥ पूर्वजन्मस्थितैःपिण्डैरन्तरात्माप्रगृह्यते ॥ ३४ ॥ सयास्यतिचवैस्थानमुच्चावचंमहामते ॥ संसारअन्तरात्मावैदोषैर्वद्धःप्रणीयते ॥ ३५ ॥ कायंरक्षतिजीवात्मापश्चात्तिष्ठतिमध्यगः ॥ उदानःस्फुरतेतीव्रस्तस्माच्छब्दःप्रजायते ॥ ३६ ॥ शुष्काभस्त्रायथाश्वासंकुरुतेवायुपूरिता ॥ तद्वच्छब्दवशाच्छ्वासमुदानःकुरुतेबलात् ॥ ३७ ॥ आत्मनस्तुप्रभावेगउदानोबलवान्भवेत् ॥ एवंकायःप्रमुग्धस्तुमृतक

१' शुभनाम' इ० पा०। २' अस्मदादयः' इ० पा०। ३' खङ्यात एव च' इ० पा०। ४' प्रणाशं यान्ति वै दोषा न च पञ्चात्मका द्विज।' इ० पा०। ५ 'शशी' इ० पा०।

ल्पः प्रजायते ॥ ३८ ॥ ततोनिद्रामहामायातस्याङ्गेषुप्रयातिसा ॥ हृदि कण्ठेतथाचास्येनासिकाग्रेप्रतिष्ठति ॥ ३९ ॥ बांहूसङ्कुच्यसन्तिष्टेद्धृततोना
भिमण्डले ॥ आत्मनस्तुप्रभावाच्चउदानोनाममारुतः ॥ ४० ॥ प्रजायतेमहातीव्रोवलरोधंकरोतिसः ॥ यथारज्ज्वाप्रबद्धस्तुदारुकीलधरःस्थितः ॥
॥ ४१ ॥ तथाचात्मसुसंलग्नः प्राणवायुर्नसंशयः ॥ अन्तरात्मप्रसक्तस्तुप्राणवायुःशुभानने ॥ ४२ ॥ बुद्धिवद्रोहितोभद्रेअन्तरात्माप्रधावति ॥ पूं
र्वजन्मार्जितान्वासान्स्मृत्वातत्रप्रधावति ॥ ४३ ॥ तत्रसंस्थोमहाप्राज्ञःस्वेच्छयारमतेपुनः ॥ एवंनानाविधान्स्वप्नानन्तरात्माप्रपश्यति ॥ ४४ ॥
उत्तमांश्वविरुद्धांश्वकर्मयुक्तान्प्रपश्यति ॥ गिरींस्तथासुदुर्गांश्वउच्चावचान्प्रपश्यति ॥ ४५ ॥ तदेववातिकंविद्धिकफवत्तद्वदाम्यहम् ॥ जलंनदींतडागं
चपयःस्थानानिपश्यति ॥ ४६ ॥ अग्निंचपश्यतेदेविवहुकाञ्चनमुत्तमम् ॥ तदेवपैत्तिकंविद्धिभाव्यंचैवदाम्यहम् ॥ ४७ ॥ प्रभातेदृश्यतेस्वप्नोभ
व्योवाऽभव्यएवच ॥ कर्मयुक्तोवरारोहेलाभालाभप्रकाशकः ॥ ४८ ॥ स्वप्नस्यापिअवस्थातेकथितावर्णिनि ॥ तद्भाव्यंचवरारोहेविष्णोश्वैवभवि
ष्यति ॥ ४९ ॥ तन्निमित्तंत्वयादृष्टोदुःस्वप्नःसतुप्रेक्षितः ॥ ५० ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थेच्यवनचरित्रेकामोदाख्याने
विंशाधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२० ॥ कामोदोवाच ॥ नविदुर्देवताःसर्वायस्यान्तंरूपमेवच ॥ यस्मिँल्लीनस्तुसर्वोऽयंसचैकात्माप्रकथ्यते ॥ १ ॥
यस्यमायाप्रपञ्चस्तुसंसारःशृणुनारद ॥ कस्मात्प्रयातिसंसारंममस्वामीजगत्पतिः ॥ २ ॥ पापैश्चापिसुपुण्यैश्चनरोवद्धस्तुकर्मभिः ॥ संसारंसरते
विप्रहरिःकस्माद्व्रजेद्वद ॥ ३ ॥ नारदउवाच ॥ शृणुदेविप्रवक्ष्यामियत्कृतंतेनचक्रिणा ॥ भृगोरग्रेप्रतिज्ञातंयज्ञरक्षांकरोम्यहम् ॥ ४ ॥ इन्द्रस्यव
चनात्सद्योगतोऽसौदानवैःसह ॥ योद्धुंविहायगोविन्दोभृगोश्चैवमखोत्तमम् ॥ ५ ॥ मखंत्यक्त्वागतेदेवेपश्चात्तैर्दानवोत्तमैः ॥ आगत्यध्वंसितःसर्वः
सयज्ञःपापचेतनैः ॥ ६ ॥ हरिंक्रुद्धःसयोगीन्द्रःशशापभृगुरेवतम् ॥ दशजन्मानिभुङ्क्ष्वत्वंमच्छापकलुषीकृतः ॥ ७ ॥ कर्मणःस्वस्यसम्भो
गंसम्भोक्ष्यतिजनार्दनः ॥ तन्निमित्तंत्वयादेविदुःस्वप्नःपरिवीक्षितः ॥ ८ ॥ इत्युक्त्वातांगतोविप्रोब्रह्मलोकंसनारदः ॥ कृष्णस्यापिसुदुःखेनदुःखि
तासाभवत्तदा ॥ ९ ॥ रुरोदकरुणंवालाहाहेतिवदतीमुहुः ॥ गङ्गातीरोपविष्टासाजलान्तेशृणुनन्दन ॥ १० ॥ सुनेत्राभ्यांतथाश्रूणिदुःखेनापिप्रमुञ्चति ॥
तान्यश्रूणिप्रमुक्तानिगङ्गातोयेपतन्त्यपि ॥ ११ ॥ जलेचैवनिमज्जन्तितस्याश्चाप्यश्रुविन्दवः ॥ सम्भवन्तिपुनस्तातपद्मरूपाणितानिच ॥ १२ ॥
गङ्गातोयेप्रफुल्लानिवाहितानिप्रयान्तिवै ॥ ददृशेदानवश्रेष्ठोविष्णुमायाप्रमोहितः ॥ १३ ॥ दुःखजानिनजानातिमुनिनाकथितान्यपि ॥ हर्षेणमहता
विष्टःपरिजग्राहसोऽसुरः ॥ १४ ॥ पद्मैस्तुपुष्पितैःसोऽपिपूजयेद्गिरिजाप्रियम् ॥ सप्तकोटिभिर्दैत्येन्द्रोविष्णुमायाप्रमोहितः ॥ १६ ॥ अथक्रुद्धाज

गद्दात्रीशङ्करंवाक्यमब्रवीत् ॥ पश्यैतस्यविकर्मत्वंदानवस्यमहामते ॥ १६ ॥ शोकोत्पन्नैःप्रफुल्लैश्चभवन्तंपरिपूजयेत् ॥ प्राप्यतेदुःखसंतापमुदंप्रा
प्तुंनचार्हति ॥ १७ ॥ ईश्वरउवाच ॥ सत्यमुक्तंत्वयाभद्रेअनेनपापकारिणा ॥ सत्योद्यमःपरित्यक्तःकामोदार्थःकृतःपुरा ॥ १८ ॥ शोकोत्पन्नानि
पद्मानिगङ्गातोयगतानिवै ॥ अयमेषप्रगृह्णातिकामाकुलितचेतनः ॥ १९ ॥ पूजयेच्चापिदुष्टात्माशोकसन्तापकारकैः ॥ दुःखजैःशोकजैःपुष्पैस्तैःसु
श्रेयःकथंभवेत् ॥ २० ॥ यादृशेनापिभावेनमामेवपरिपूजयेत् ॥ तादृशेनापिभावेनअस्यसिद्धिर्भविष्यति ॥ २१ ॥ सत्यध्यानविहीनोऽयंकामोदा
न्यस्तमानसः ॥ सञ्जातःपापचारित्रोजहिदेविस्वतेजसा ॥ २२ ॥ एवमाकर्ण्यतद्वाक्यंशम्भोश्चैवमहात्मनः ॥ अस्यैवसंक्षयंशम्भोकरिष्येतवशास
नात् ॥ २३ ॥ एवमुक्त्वाततोदेवीतस्यापिवधकाङ्क्षया ॥ व्रर्त्ततेहिविहुण्डस्यवधोपायंव्यचिन्तयत् ॥२४॥ कृत्वामायामयंरूपंब्राह्मणस्यमहात्मनः ॥
पूजयेच्छंङ्करंनाथंसुपुष्पैःपारिजातजैः ॥ २५ ॥ समेत्यदानवःपापोदिव्यांपूजांविनाशयेत् ॥ कामाकुलःसुदुःखार्तस्तद्गतोभावतत्परः ॥ २६ ॥ वि
ष्णोश्चैवमहामायांपूर्वदृष्टांसदानवः ॥ सस्मारदानवःपापःकामवाणैःप्रपीडितः ॥ २७ ॥ तस्याःस्मरणमात्रेणकन्दर्पेणवलीयसा ॥ विरहाकुलदुःखा
र्तोरोदतेहिमुहुर्मुहुः ॥ २८ ॥ कालाकृष्टःसदुष्टात्माशोकजातानितानिसः ॥ परिगृह्यसमायातःपूजनार्थीमहेश्वरम् ॥ २९ ॥ देव्याकृतांहिपूजांच
सुपुष्पैःपारिजातजैः ॥ तांनिर्णाश्यसुलोभेनशोकजैःपरिपूजयेत् ॥ ३० ॥ नेत्राभ्यांतस्यदुष्टस्यविन्दवस्तेऽश्रुसम्भवाः ॥ अविरलास्ततो
वत्सपतन्तिलिङ्गमस्तके ॥ ३१ ॥ देवीब्राह्मणरूपेणतमुवाचमहामते ॥ कोभवान्पूजयेदेवंशोकाकुलमनाःसदा ॥ ३२ ॥ पतन्त्यश्रूणिदे
वस्यमस्तकेशोकजानिते ॥ अपवित्राणिमेब्रूहिएतमर्थममाग्रतः ॥ ३३ ॥ विहुण्डउवाच ॥ पूर्वंदृष्टामयानारीसर्वसौभाग्यसम्पदा ॥ सर्वल
क्षणसम्पन्नाकामस्यायतनंमहत् ॥ ३४ ॥ तस्यामोहेनसन्दग्धःकामेनांकुलतांगतः ॥ तयाप्रोक्तंहिसम्भोगेदेहिमेदायमुत्तमम् ॥ ३५ ॥ का
मोदसम्भवैःपुष्पैःपूजयस्वमहेश्वरम् ॥ तेषांपुष्पकृतांमालांममकण्ठेपरिक्षिप ॥ ३६ ॥ कोटिभिःसप्तसङ्ख्यातैःपूजयस्वमहेश्वरम् ॥ तदर्थंपूजयाम्ये
वईश्वरंफलदायकम् ॥ ३७ ॥कामोदसम्भवैःपुष्पैर्दुर्लभैर्देवदानवैः ॥३८ ॥श्रीदेव्युवाच॥ क्वतेभावःक्वतेध्यानंक्वतेज्ञानंदुरात्मनः ॥ईश्वरस्यापिसम्ब
न्धोनास्तिकिंचित्त्वयैवहि ॥ ३९ ॥ कामोदायावरंरूपंकीदृशंवदसाम्प्रतम् ॥ क्वलब्धानिसुपुष्पाणितस्याहास्योद्भवानिच ॥ ४० ॥ विहुण्ड
उवाच ॥ भावंध्यानंनजानामिनदृष्टासामयाकदा ॥ गङ्गातोयगतान्येवपरिगृह्णामिनित्यशः ॥ ४१ ॥ तैरहंपूजयाम्येकंशङ्करंप्रवदाम्यहम् ॥ म
माग्रेकथितंविप्रशुक्रेणापिमहात्मना ॥ ४२ ॥ वचनात्तस्यदेवेशंमर्चयामिदिनेदिने ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयच्चपृष्टोऽस्मिसाम्प्रतम् ॥ ४३ ॥ श्रीदे

व्युवाच ॥ कामोदारोदनाज्जातैःपुष्पैस्तैर्दुःखसम्भवैः ॥ लिङ्गमर्चयसंदुष्टप्रभातेनित्यमेवच ॥ ४४ ॥ यादृशेनापिभावेनपुष्पैश्चयादृशैस्त्वया ॥
अर्चितोदेवदेवेशस्तादृशंफलमाप्नुहि ॥ ४५ ॥ दिव्यपूजांविनाश्यैवंशोकपुष्पैःप्रपूजसि ॥ असौदोपस्तवैवाद्यसमुत्पन्नःसुदारुणः ॥ ४६ ॥ तस्माद
ण्डंप्रदास्यामिभुङ्क्ष्वस्वकर्मजंफलम् ॥ तस्यावाक्यंसमाकर्ण्यकालकृष्टोवभापताम् ॥४७॥ रेरेदुष्टदुराचारममकर्मप्रदूषक ॥ हन्मित्वामिहखड्गेनअ
नेनापिनसंशयः ॥४८॥ इत्युक्त्वाब्राह्मणंतंसनिशितंखड्गमाददे ॥ हन्तुकामःसदुष्टात्माअभ्यधावतदानवः ॥४९॥ सादेवीविप्ररूपेणसङ्क्रुद्धापरमे
श्वरी ॥ स्वस्थानमागतंदृष्ट्वाहुङ्कारंविससर्जह ॥५०॥ तेनहुङ्कारनादेनपतितोदानवाधमः ॥ निश्चेष्टःकामरूपेणवज्राहतइवाचलः ॥५१॥ पतितेदानवे
तस्मिन्सर्वलोकविनाशके ॥ लोकाःस्वास्थ्यंगताःसर्वेदुःखतापविवर्जिताः ॥ ५२ ॥ एतस्मात्कारणाद्वत्ससासाध्वीवैपरिदेवनि ॥ गङ्गातीरेवरारोहादुःख
व्याकुलमानसा ॥ ५३ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंयत्त्वयापरिपृच्छितम् ॥ ५४ ॥ विष्णुरुवाच ॥ एवमुक्त्वासुपुत्रंतंकुञ्जलअण्डजेश्वरः॥ विरराममहाप्रा
ज्ञःकिञ्चिन्नोवाचभूपते॥५५॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेकामोदाख्यानेएकविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः
॥ १२१ ॥ विष्णुरुवाच ॥ कुञ्जलोधर्मपक्षीसइत्युक्त्वातान्सुतान्प्रति ॥ विरराममहाप्राज्ञःकिंचिन्नोवाचतान्प्रति ॥१॥ वटाधःस्थोद्विजश्रेष्ठस्तमुवाच
महाशुकम् ॥ कोभवान्धर्मवक्ताहिपक्षिरूपेणवर्तते ॥ २ ॥ किंवादेवोऽथगन्धर्वःकिंवाविद्याधरोभवान् ॥ कस्यशापादिमांप्राप्तोयोनिंकीरस्यपातकीम्
॥ ३ ॥ कस्मात्तेईदृशंज्ञानंवर्ततेऽतीन्द्रियंशुक ॥ सुपुण्यस्यतुकस्यापिकस्यवैतपसःफलम्॥४॥किंवाच्छन्नेनरूपेणअनेनापिमहामते॥कस्त्वंसिद्धोऽसि
देवोवातन्मेकथयकारणम् ॥५॥ कुञ्जलउवाच॥भोःसिद्धत्वामहंजानेकुलंतेगोत्रमुत्तमम् ॥ विद्यांतपःप्रभावंचयस्माद्भ्रमसिमेदिनीम् ॥६॥ सर्वंविप्रप्रव
क्ष्यामिस्वागतंतवसुव्रत ॥ उपविश्यासनेपुण्येछायामाश्रयशीतलाम् ॥ ७ ॥ अव्यक्तप्रभवोब्रह्मातस्माज्जज्ञेप्रजापतिः॥ब्राह्मणस्तुगुणैर्युक्तोभृगुर्ब्रह्मसमो
द्विजः ॥ ८ ॥ भार्गवोनामतस्यासीत्सर्वधर्मार्थतत्त्ववित् ॥ तस्यान्वयेभवान्विप्रच्यवनःख्यातिमान्भुवि ॥ ९ ॥ नाहंदेवोनगन्धर्वोनाहंविद्याधरःपु
नः ॥ योऽहंविप्रप्रवक्ष्यामितन्मेनिगदतःशृणु ॥ १० ॥ कश्यपस्यकुलेजातःकश्चिद्ब्राह्मणसत्तमः॥वेदवेदाङ्गतत्त्वज्ञःसर्वकर्मप्रकाशकः॥ ११॥विद्याध
रेतिविख्यातःकुलशीलगुणैर्युतः ॥ राजमानःश्रियाविप्रआचारैस्तपसातदा ॥ १२ ॥ सम्बभूवुःसुतास्तस्यविद्याधरस्यतेत्रयः॥वसुशर्मानामशर्माधर्म
शर्माचतेत्रयः ॥ १३ ॥ तेषामहंधर्मशर्माकनिष्ठोगुणवर्जितः ॥ वसुशर्माममभ्रातावेदशास्त्रार्थकोविदः॥१४॥आचारेणसुसम्पन्नोविद्यादिसुगुणैःपुनः ॥
नामशर्मामहाप्राज्ञस्तद्वचासीद्गुणाधिकः ॥ १५ ॥ अहमेकोमहामूर्खःसञ्जातःशृणुसत्तम ॥ विद्यानामुत्तमंविप्रभावमर्थंशुभंकदा ॥ १६ ॥ नशृणो

मिनवैयामिगुरुगेहमनुत्तमम् ॥ ततस्तुजनकोमेतुमामेवंपरिचिन्तयेत् ॥ १७ ॥ धर्मशर्मेतिपुत्रस्यनामास्यतुनिरर्थकम् ॥ सञ्जातःक्षितिमध्येतुनवि
द्वान्मेगुणाकरः ॥ १८ ॥ इतिसञ्चिन्त्यधर्मात्मामामुवाचसुदुःखितः ॥ व्रजपुत्रगुरोर्गेहंविद्यार्थंपरिसाधय ॥ १९ ॥ एवमाकर्ण्यतत्तस्यपितुर्वाक्यं
मयाशुभम् ॥ नाहंतातगमिष्यामिगुरोर्गेहंसुदुःखदम् ॥ २० ॥ यत्रवैताडनंनित्यंभ्रूभङ्गादिचक्रोशनम् ॥ अन्नंनदृश्यतेतत्रकर्मणाशृणुसत्तम ॥ २१ ॥
दिवारात्रौननिद्रास्तिनास्तिसुखस्यसाधनम् ॥ · तस्माद्दुःखमयंतातनयास्येगुरुमन्दिरम् ॥ २२ ॥ विद्याकार्यंकरिष्येनक्रीडार्थमहमुत्सुकः ॥
भोक्ष्येस्वप्स्येप्रसादात्तेकरिष्येक्रीडनंपितः ॥ २३ ॥ डिम्भैःसार्द्धंसुखेनापिदिवारात्रमतन्द्रितः ॥ मामुवाचसधर्मात्मामूढंज्ञात्वासुदुःखितः ॥ २४ ॥
मापुत्रसाहसंकार्षीर्विद्यार्थमुद्यमंकुरु ॥ विद्ययाप्राप्यतेसौख्यंयशःकीर्तिस्तथातुला ॥ २५ ॥ ज्ञानंस्वर्गश्चमोक्षश्चतस्माद्विद्यांप्रसाधय ॥ पूर्वंसुदुःख
मूलातुपश्चाद्विद्यासुखप्रदा ॥ २६ ॥ तस्मात्साधयपुत्रत्वंविद्यांगुरुगृहंव्रज ॥ पितुर्वाक्यमकुर्वाणअहमेवंदिनेदिने ॥ २७ ॥ यत्रयत्रस्थितोनि
त्यमुर्थहानिंकरोम्यहम् ॥ उपहासःकृतोलोकैर्ममविप्रप्रकुत्सनम् ॥ २८ ॥ ममलज्जासमुत्पन्नाजीवनाशकरीतदा ॥ विद्यार्थमुद्यतोविप्रकंगुरुंप्रार्थ
याम्यंहम् ॥ २९ ॥ इतिचिन्तापरोजातोदुःखशोकसमाकुलः ॥ कथंविद्यामहंजानेकथंविन्दाम्यहंगुणान् ॥ ३० ॥ कथंमेजायतेस्वर्गःकथंमोक्षं
व्रजाम्यहम् ॥ इत्येवंचिन्तयन्विप्रवार्द्धक्यमगमंपुनः ॥ ३१ ॥ देवैनायतनेदुःखीउपविष्टस्त्वहंकदा ॥ मद्भाग्यैःप्रेरितःकश्चित्सिद्धएकःसमागतः
॥ ३२ ॥ निराश्रयोजिताहारःसदानन्दस्तुनिःस्पृहः ॥ एकान्तमास्थितोविप्रयोगयुक्तोजितेन्द्रियः ॥ ३३ ॥ परब्रह्मणिसंलीनोज्ञानध्यानसमाधि
मान् ॥ तमहंसंश्रितोविप्रज्ञानरूपंमहामतिम् ॥ ३४ ॥ अहंशुद्धेनभावेनभक्त्यानमितकन्धरः ॥ नमस्कृत्यमहात्मानंपुरतस्तस्यसंस्थितः ॥ ३५ ॥
दीनरूपोह्यहंजातोमन्दभाग्यस्तथापुनः ॥ तेनाहंपृच्छितोविप्रकस्माद्भवान्प्रशोचति ॥ ३६ ॥ केनाभिप्रायभावेनदुःखमेवभुनक्तिवै ॥ तेनेत्युक्तो
ऽस्मिविप्रेन्द्रंज्ञानिनायोगिनातदा ॥ ३७ ॥ सुमूढेनमयातस्यपूर्ववृत्तान्तमेवहि ॥ तमेवंश्राविनंसर्वंसर्वज्ञत्वंकथंव्रजेत् ॥ ३८ ॥ एतदर्थंमहादुःखीभवा
न्ममगतिःसदा ॥ सन्वोवाचमहात्मामेसर्वंज्ञानस्यकारणम् ॥ ३९ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्येच्यवनचरित्रेद्वाविंश
त्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२२ ॥ सिद्धउवाच ॥ श्रूयतामभिधास्यामिज्ञानरूपंतवाग्रतः ॥ ज्ञानस्यनास्तिवैदेहोहस्तौपादौचचक्षुषी ॥ १ ॥ नासा
कर्णौनज्ञानस्यनास्तिचैवास्थिसङ्ग्रहः ॥ केनदृष्टंतुवैज्ञानंकानिलिङ्गानितस्यवै ॥ २ ॥ आकारैर्वर्जितंनित्यंसर्वंवेत्तिससर्ववित् ॥ दिवाप्रकाशकःसूर्यो
रात्रौप्रकाशयेच्छशी ॥ ३ ॥ गृहंप्रकाशयेद्दीपोलोकमध्येस्थितोऽर्मी ॥ तत्पदंकेनवैधाम्नादृश्यतेशृणुसत्तम ॥ ४ ॥ नविन्दन्तिहिमूढास्तेमोहितावि

ष्णुमायया ॥ कायमध्येस्थितंज्ञानंध्यानदीतमनौपमम् ॥५॥ तत्पदंतेनदृश्येतचन्द्रसूर्यादिभिर्नच ॥ हस्तपादौविनाज्ञानमचक्षुःकर्णवर्जितम् ॥६॥
सर्वत्रगतिमच्चास्तिसर्वंगृह्णातिपश्यति ॥ सर्वमाज्ञातिविप्रेन्द्रशृणोत्येवंनसंशयः ॥ ७ ॥ नास्तिज्ञानसमोदीपःसर्वान्धकारनाशने ॥ स्वर्गेभूमौचपा
तालेस्थानेस्थानेचदृश्यते ॥ ८ ॥ कायमध्येस्थितंज्ञानंनजानन्दन्तिकुबुद्धयः ॥ ज्ञानस्थानंप्रवक्ष्यामियस्माज्ज्ञानंप्रजायते ॥ ९ ॥ प्राणिनांहृदयेनि
त्यंनिहितंसर्वदाद्विज ॥ कामादीन्सुमहाभोगान्महामोहादिकांस्तथा ॥ १० ॥ विवेकवह्निनासर्वान्दिधक्षतिसदैवयः ॥ सर्वशान्तिमयोभूत्वाइन्द्रि
यार्थंप्रमर्दयेत् ॥ ११ ॥ ततस्तुजायतेज्ञानंसर्वतत्त्वार्थदर्शकम् ॥ तत्त्वमूलमिदंज्ञानंनिर्मलंसर्वदर्शकम् ॥ १२ ॥ तस्माच्छान्तिंकुरुष्वत्वंसर्वसौख्यप्र
वर्द्धिनीम् ॥ समःशत्रौचमित्रेचयथात्मनितथापरे ॥ १३ ॥भवस्वनियतोनित्यंजिताहारोजितेन्द्रियः ॥ मैत्रंनैवप्रकर्तव्यंवैरंदूरेपरित्यजेत् ॥ १४ ॥
निःसङ्गोनिःस्पृहोभूत्वाएकान्तस्थानमाश्रितः ॥ सर्वप्रकाशकोज्ञानीसर्वदर्शीभविष्यसि ॥१५॥ एकस्थानस्थितोवत्सत्रैलोक्येयद्भविष्यति ॥ वृत्ता
न्तंवेत्स्यसित्वंतुमत्प्रसादान्नसंशयः ॥ १६ ॥ कुञ्जलउवाच ॥ सिद्धेनतेनमेविप्रज्ञानरूपंप्रकाशितम् ॥ तस्यवाक्येस्थितोनित्यंतद्भावेनापिभावितः
॥ १७ ॥ त्रैलोक्येवर्त्ततेयद्यदेकस्थानेस्थितोह्यहम् ॥ तत्तदेवप्रजानामिप्रसादात्तस्यसद्गुरोः ॥ १८ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातमात्मवृत्तान्तमेवहि ॥ अन्य
त्किंतेप्रवक्ष्यामितद्ब्रूहिद्विजसत्तम ॥ १९ ॥ च्यवनउवाच ॥ कीरयोनिंकथंप्राप्तोभवाञ्ज्ञानवतांवरः ॥ तन्मेत्वंकारणंब्रूहिसर्वसन्देहनाशनम् ॥२०॥
कुञ्जलउवाच ॥ संसर्गाज्जायतेपापंसंसर्गात्पुण्यमेवहि ॥ तस्माद्विवर्जयेच्छुद्धोभव्यंविरुद्धमेवच ॥ २१ ॥ लुब्धकेनापिपापेनकेनाप्येकःशुकःशिशुः॥
बन्धयित्वासमानीतोविक्रयार्थंसमुद्यतः ॥ २२ ॥चाटुकारंसुरूपंतंपटुवाक्यंसमीक्ष्यच ॥ गृहीतोब्राह्मणेनैकेनममप्रीत्यासमर्पितः ॥ २३ ॥ ज्ञानध्यान
स्थितोनित्यमहमेवद्विजोत्तम ॥ समेवालस्वभावेनकौतुकात्करसंस्थितः ॥ २४ ॥ तस्यकौतुकवाक्यैर्वामुग्धोऽहंद्विजसत्तम ॥ शुकस्यपुत्ररूपस्यनि
त्यंतत्परमानसः ॥ २५ ॥ मामेवंवदतेसोऽपितातताततेतिआस्यताम् ॥ स्नातुंगच्छमहाभागदेवमर्चयसाम्प्रतम् ॥ २६ ॥ इत्यादिचाटुकै
र्वाक्यैर्मामेवंपरिभाषयेत् ॥ तस्यवाक्यविनोदेनविस्मृतंज्ञानमुत्तमम् ॥ २७ ॥ पुष्पार्थंफलभोगार्थंगतोऽहंवनमेवच ॥ नीतःशुकोबि
डालेनममदुःखस्यहेतवे ॥ २८ ॥ ममसंसर्गिभिःसर्वैर्वयस्यैःसाधुचारिभिः ॥ बिडालेनहतःपक्षीतेनैवभक्षितोहिसः ॥ २९ ॥ श्रुत्वामृ
त्युंगतंविप्रशुकंतंचाटुकारकम् ॥ महतादुःखभावेनअसुखेनातिदुःखितः ॥ ३० ॥ तस्यदुःखेनमुग्धोऽस्मितीव्रेणापिसुपीडितः ॥ महता

१ वयस्यैः वयस्येभ्यः सकाशात् 'बिडालेन पक्षी हतः तेनैव च भक्षितः' इति मृत्युं गतं शुकं श्रुत्वा इति तृतीयार्द्धकस्येनार्थसंगतिरवधेया ।

मोहजालेनबद्धोऽहंद्विजपुङ्गव ॥ ३१ ॥ प्रालपंरामचन्द्रेतिशुकराजेतिपण्डित ॥ श्लोकराजेतितंविप्रमोहाच्चलितमानसः ॥ ३२ ॥ ततोऽहंदुःखस
न्तप्तःसञ्जातःस्वेनकर्मणा ॥ वियोगेनापिविप्रेन्द्रशुकस्यशृणुसाम्प्रतम ॥ ३३ ॥ विस्मृतंतन्मयाज्ञानंसिद्धेनापिप्रकाशितम् ॥ संस्मरञ्छो
कसन्तप्तस्त्वंशुकंचाटुकारकम् ॥ ३४ ॥ वत्सवत्सेतिनित्यंवैप्रलपञ्छृणुभार्गव ॥ गद्यपद्यमयैर्वाक्यैःसंस्कृताक्षरसंयुतैः ॥ ३५ ॥ त्वांवि
नाकश्चमांवत्सबोधयिष्यतिसाम्प्रतम् ॥ कथाभिस्तुविचित्राभिःपक्षिराजप्रसाद्यमाम् ॥ ३६ ॥ अस्मिन्सुनिर्जनोद्यानेविहायक्वगतोभवान् ॥
केनदोषेणलिप्तोऽस्मितन्मेकथयसाम्प्रतम् ॥ ३७ ॥ एवंविधैरहंवाक्यैःकरुणैस्तैस्तुमोहितः ॥ एवमादिप्रलप्याहंशोकेनापिसुपीडितः ॥ ३८ ॥
मृतोऽहंतेनमोहेनतद्भावेनापिमोहितः ॥ मरणेयादृशोभावीमतिश्चासीच्चयादृशी ॥ ३९ ॥ तादृशेनापिभावेनजातोऽहंद्विजसत्तम ॥ गर्भवा
सोमयाप्राप्तोज्ञानस्मृतिविधायकः ॥ ४० ॥ स्मृतंपूर्वकृतंकर्मस्वयमेवविचेष्टितम् ॥ मयापापेनमूढेनकिंकृतंह्यकृतात्मना ॥ ४१ ॥ गर्भे
योगसमारूढःपुनस्तंचिन्तयाम्यहम् ॥ तेनमेनिर्मलंज्ञानंजातंवैसर्वदर्शकम् ॥ ४२ ॥ गुरोस्तस्यप्रसादाच्चप्राप्तंवैज्ञानमुत्तमम् ॥ तस्यवाक्योदकैः
स्वच्छैःकायस्यमलमेवच ॥ ४३ ॥ सबाह्याभ्यन्तरंविप्रक्षालितंनिर्मलंकृतम् ॥ तिर्यक्त्वंचमयाप्राप्तंशुकजातिसमुद्भवम् ॥ ४४ ॥ शुकस्यध्यानभा
वेनमरणेसमुपस्थिते ॥ तस्मिन्कालेमृतोविप्रतद्भावेनापिभावितः ॥ ४५ ॥ तादृशोऽस्मिपुनर्जातःशुकरूपोमहीतले ॥ मरणेयादृशोभावःप्राणिनां
परिजायते ॥ ४६ ॥ तादृशाःस्युस्तुसत्त्वास्तेतद्रूपास्तत्परायणाः ॥ तद्गुणास्तत्स्वरूपास्तेभावभूताभवन्तिहि ॥ ४७ ॥ मृत्युकालस्यविप्रेन्द्रभावे
नापिनसंशयः ॥ अतुलंप्राप्तवाञ्ज्ञानमहमत्रमहामते ॥ ४८ ॥ तेनसर्वंविपश्यामियद्भूतंयद्भविष्यति ॥ वर्तमानंमहाप्राज्ञज्ञानेनापिमहामते ॥ ४९ ॥
सर्वंविदाम्यहंह्यत्रसंस्थितोऽपिनसंशयः ॥ तारणायमनुष्याणांसंसारेपरिवर्तताम् ॥ ५० ॥ नास्तितीर्थंगुरुसमंबन्धच्छेदकरंद्विज ॥ एतत्तेसर्वमाख्या
तंशृणुभार्गवनन्दन ॥ ५१ ॥ यत्त्वयापृच्छितंविप्रतत्तेसर्वंप्रकाशितम् ॥ स्थलजाच्चोदकात्सर्वंबाह्यंमलंप्रणश्यति ॥ ५२ ॥ जन्मान्तरकृतान्पापान्गु
रुतीर्थंप्रणाशयेत् ॥ संसारतारणायैवजङ्गमंतीर्थमुत्तमम् ॥ ५३ ॥ विष्णुरुवाच ॥ शुकएवंमहाप्राज्ञश्च्यवनायमहात्मने ॥ तत्त्वंप्रकाशयित्वातुविर
रामनृपोत्तम ॥ ५४ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंजङ्गमंतीर्थमुत्तमम् ॥ वरंवरयभद्रंतेयत्तेमनसिवर्त्तते ॥ ५५ ॥ वेनउवाच ॥ नाहंराज्यस्यकामार्थीनान्यत्किंचित्प्र
कामये ॥ सदेहोगन्तुमिच्छामितवकार्येजनार्दन ॥ ५६ ॥ एवंवरमहंमन्येयदिदातुमिहेच्छसि ॥ ५७ ॥ विष्णुरुवाच ॥ यजत्वमश्वमेधेनराजसूयेनभूप
ते ॥ गोभूस्वर्णाम्बुधान्यानांकुरुदानंमहामते ॥ ५८ ॥ दानान्नश्यतिवैपापंब्रह्मवध्यादिघोरकम् ॥ चतुर्वर्गस्तुदानेनसिद्ध्यत्येवनसंशयः ॥ ५९ ॥

तस्माद्दानंप्रकर्तव्यंमामुद्दिश्यचभूपते ॥ यादृशेनापिभावेनमामुद्दिश्यददातियः ॥ ६० ॥ तादृशंतस्यवैभावंसत्यमेवंकरोम्यहम् ॥ ऋषीणांदर्शनात्स्पर्शाद्धृष्टस्तेपापसञ्चयः ॥ ६१ ॥ आगमिष्यसियज्ञान्तेममदेहंनसंशयः ॥ एवमाभाष्यतंवेनमन्तर्द्धानंगतोहरिः ॥ ६२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डे पञ्चाधिकपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांवेनोपाख्यानेगुरुतीर्थमाहात्म्यसम्पूर्तिवर्णनेच्यवनचरित्रसमाप्तौचत्रयोविंशत्यधिकशततमोऽध्यायः ॥ १२३ ॥

सूतउवाच॥अन्तर्द्धानंगतेविष्णौवेनोराजामहामतिः ॥ क्वगतोदेवदेवेशइतिचिन्तापरोऽभवत् ॥१॥ हर्षेणमहताविष्टश्चिन्तयित्वानृपोत्तमः ॥ समाहूय नृपश्रेष्ठंतंपृथुंमधुराक्षरैः ॥ २ ॥ तमुवाचमहात्मानंहर्षेणमहतातदा ॥ त्वयापुत्रेणभूलोकेतारितोऽस्मिसुपातकात् ॥ ३ ॥ नीतउज्ज्वलतांवत्सवंशोमेसाम्प्रतंपृथो ॥ मयाविनाशितोदोषैस्त्वयागुणैःप्रकाशितः ॥४ ॥ यजेऽहमश्वमेधेनदास्येदानान्यनेकशः ॥ विष्णुलोकंव्रजाम्यद्यसकायस्तेप्रसादतः ॥ ५ ॥ सम्भरस्वमहाभागसम्भारांस्त्वंनृपोत्तम ॥ आमन्त्रयमहाभागब्राह्मणान्वेदपारगान् ॥ ६ ॥ एवंपृथुःसमादिष्टोवेनेनापिमहात्मना ॥ प्रत्युवाचमहात्मासवेनंपितरमादरात् ॥७॥ कुरुराज्यंमहाराजभुङ्क्ष्वभोगान्मनोऽनुगान् ॥ दिव्यान्वामानुषान्पुण्यान्यज्ञैर्यजजनार्दनम् ॥८॥ एवमुक्त्वाप्रणम्यैवपितरंज्ञानतत्परम् ॥ धनुरादायपृथ्वीशःसबाणंयत्नपूर्वकम् ॥ ९ ॥ आदिदेशभटान्सर्वान्घोषध्वंभूतलेमम ॥ पापमेवनकर्तव्यंकर्मणात्रिविधेनवै ॥१०॥ करिष्यन्तिचयत्पापंआज्ञावेनस्यभूपतेः ॥ उल्लङ्घ्यवध्यतांसोहियास्यतेनात्रसंशयः ॥११॥ दानमेवप्रदातव्यंयज्ञैश्चैवजनार्दनम् ॥ यजध्वंमानवाःसर्वेतन्मनस्काविमत्सराः ॥ १२ ॥ एवंशिक्षांप्रदत्त्वासौराज्यंभृत्येषुवेनजः ॥ निक्षिप्यचगतोविप्रास्तपसोऽर्थेतपोवनम् ॥ १२ ॥ सर्वान्दोषान्परित्यज्यसंयम्यविषयेन्द्रियान् ॥ शतवर्षप्रमाणंवैनिराहारोबभूवह ॥ १४ ॥ तपसातस्यवैतुष्टोब्रह्मापृथुमुवाचह ॥ तपस्तपसिकस्मात्त्वंतन्मेत्वंकारणंवद ॥ १५ ॥ पृथुरुवाच ॥ वेनएषमहाप्राज्ञःपितामेकीर्तिवर्द्धनः ॥ समाचरतियःपापमस्यराज्येनराधमः ॥ १६ ॥ शिरश्छेत्ताभवत्वेषतस्यदेवोजनार्दनः ॥ अदृष्टैश्चमहाचक्रैर्हरिःशास्ताभवेत्स्वयम् ॥ १७ ॥ मनसाकर्मणावाचाकर्तुंवाञ्छन्तिपातकम् ॥ तेषांशिरांसित्रुटचन्तुफलंपक्वंयथाद्रुमात् ॥ १८ ॥ एतदेववरंमन्येत्वत्तःशृणुसुरेश्वर ॥ प्रजानांदोषभावेननलिप्यतिपितामम ॥ १९ ॥ तथाकुरुष्वदेवेशवरंदातुंयदीच्छसि॥ ददस्वउत्तमंकामंचतुर्मुखनमोऽस्तुते ॥ २० ॥ ब्रह्मोवाच ॥ एवमस्तुमहाभागपितातेपूततांगतः ॥ विष्णुनाशासितोवत्सपुत्रेणापित्वयापृथो॥ २१ ॥ एवंपृथुंसमुद्दिश्यवरंदत्त्वागतोविभुः ॥ पृथुरेवसमायातोराज्यकर्मणिसंस्थितः ॥ २२ ॥ वैन्यस्यराज्येविप्रेन्द्राःपापंकश्चिन्नचाचरेत् ॥ यस्तुचिन्तयतेपापंत्रिविधेनापिकर्मणा ॥ २३ ॥ शिरश्छेदोभवत्तस्ययथाचक्रैर्निकृन्तितः ॥ तदाप्रभृतिवैपापंनैवकोऽपिसमाचरेत् ॥ २४ ॥ इत्याज्ञावर्ततेतस्य

वैन्यस्यापिमहात्मनः ॥सर्वलोकाःसमाचारैःपरिवर्तन्तिनित्यशः ॥२५॥ दानभोगैःप्रवर्तन्तेसर्वधर्मपरायणाः ॥ सर्वसौख्यैःप्रवर्द्धन्तेप्रसादात्तस्यभूपतेः ॥२६॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेवेनोपाख्यानेचतुर्विंशत्यधिकशततमोऽध्यायः॥१२४॥सूतउवाच॥वेनस्याज्ञांसुसम्प्राप्यपृथुःपरमधार्मिकः ॥ सम्भ्रत्रेसर्वसम्भारान्नानापुण्यान्नृपात्मजः ॥१॥ निमन्त्र्यब्राह्मणान्सर्वान्नानादेशोद्भवानपि॥अथवेनइयाजासावश्वमेधेनभूपतिः ॥२॥ दानान्यदाद्ब्राह्मणेभ्योनानारूपाण्यनेकशः ॥ जगामवैष्णवंलोकंसकायोजगतीपतिः ॥३॥ विष्णुनासहधर्मात्मानित्यमेवप्रवर्तते ॥एतद्वःसर्वमाख्यातंचरित्रंतस्यभूपतेः ॥ ४ ॥ सर्वपापप्रशमनंसर्वदुःखविनाशनम् ॥ पृथुरेवसधर्मात्माराजापृथ्वींप्रशासति ॥ ५ ॥ त्रैलोक्येनसमंपृथ्वींदुदोहनृपसत्तमः ॥ प्रजास्तुरञ्जितास्तेनपुण्यधर्मानुकर्मभिः ॥६॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंभूमिखण्डमनुत्तमम् ॥ प्रथमंसृष्टिखण्डंतुद्वितीयंभूमिखण्डकम् ॥ ७ ॥ भूमिखण्डस्यमाहात्म्यंकथयिष्याम्यहंपुनः ॥ अस्यखण्डस्यवैश्लोकंयःशृणोतिनरोत्तमः ॥ ८ ॥ दिनस्यैकस्यवैपापंतस्यचैवप्रणश्यति ॥ योनरोभावसंयुक्तोऽध्यायंसंशृणुतेसुधीः ॥ ९ ॥ तस्यपुण्यंप्रवक्ष्यामिश्रूयतांद्विजसत्तमाः ॥ दत्तस्यगोसहस्रस्यब्राह्मणेभ्यःसुपर्वणि ॥ १० ॥ यत्फलंतत्प्रजायेतविष्णुस्तस्यप्रसीदति ॥ अस्यपद्मपुराणस्यपठमानस्यनित्यशः ॥ ११ ॥ कलौयुगेतुविघ्नाश्चनजायन्तेनगम्यवै ॥ १२ ॥ व्यासउवाच ॥ कस्मात्कलौनजायन्तेशृण्वानस्यचपद्मज ॥ नरस्यपुण्ययुक्तस्यनानाविघ्नाःसुदारुणाः ॥ १३ ॥ ब्रह्मोवाच[1] ॥ मखस्याप्यश्वमेधस्ययत्फलंपरिकथ्यते ॥ तत्फलंदृश्यतेतातपुराणेपद्मसंज्ञके ॥ १४ ॥ अश्वमेधमखःपुण्यःकलौनैवप्रवर्तते ॥ पुराणंचापियत्तद्वदश्वमेधसमंकिल ॥ १५ ॥ अश्वमेधस्ययत्पुण्यंस्वर्गमोक्षफलप्रदम् ॥ नभुञ्जन्तिनराःपापाःपापमार्गेषुसंस्थिताः ॥ १६ ॥ पुराणस्यास्यपुण्यस्यपद्मसंज्ञस्यसत्तमं ॥ अश्वमेधसमंपुण्यंनभुञ्जन्तिकलौनराः ॥ १७ ॥ कलौयुगेनरैःपापैर्गन्तव्यंनरकार्णवम् ॥ कस्माच्छ्रोष्यन्तितत्पुण्यंचतुर्वर्गप्रसाधनम् ॥ १८ ॥ येनश्रुतमिदंपुण्यंपुराणंपद्मसंज्ञकम् ॥ सर्वंहिसाधितंतेनचतुर्वर्गस्यसाधनम् ॥ १९ ॥ अश्वमेधादयोयज्ञास्तस्मान्नष्टामहामते ॥ कलौयुगेगताःस्वर्गेसवेदाःसाङ्गसस्वगः ॥ २० ॥ यःकोऽपिसत्त्वसम्पन्नःश्रद्धावान्भगवत्परः ॥ श्रोतुमिच्छतिधर्मात्मासपुत्रोभार्ययासह ॥ २१ ॥ श्रवणार्थंमहाश्रद्धापूर्वंतस्यप्रजायते ॥ शृण्वानस्यनरस्यापिमहाविघ्नोनसञ्चरेत् ॥ २२ ॥ अश्रद्धाजायतेपूर्वंपाठकस्यनरस्यच ॥ लोभश्चजायतेतस्यशृण्वानस्यद्विजोत्तम ॥ २३ ॥ प्रेषितोविष्णुदेषेनमहामोहःसदारुणः ॥ अकरोत्सविनाशंतुशृण्वतश्चास्यनित्यशः ॥ २४ ॥ दूषकाःकुत्सकाःपापाःसम्भवन्तिदिनेदिने ॥ ज्ञातव्यंतुसुबुद्धेनविघ्नरूपंममाधुना ॥ २५ ॥ संजातंदृश्यतेव्या

१ इयं ब्रह्मणो व्यासं प्रत्युक्तिः ।

सतथाहोमंसमाचरेत् ॥ वैष्णवैश्चमहामन्त्रैर्विष्णुसूक्तैःसुपुण्यदैः ॥ २६ ॥ विष्णोरराटमन्त्रेणसहस्रशीर्षकेनच ॥ इदंविष्णुसुमन्त्रेणआब्रह्मेणपुनः
पुनः ॥ २७ ॥ त्र्यम्बकेनचमन्त्रेणहोममेवंसमाचरेत् ॥ बृहत्साम्नासुमन्त्रेणद्वादशाक्षरकेणच ॥ २८ ॥ यस्यदेवस्ययोहोमस्तस्यमन्त्रेणहोमयेत् ॥
अष्टोत्तरतिलाज्यैश्चपालाशैःसमिधैरपि ॥ २९ ॥ ग्रहाणामपिकर्त्तव्यंस्थापनंपूजनंद्विज ॥ विघ्नेशंपूजयेत्तत्रशारदांचसुरेश्वरीम् ॥ ३० ॥ जातवेदां
महामायांचण्डिकांक्षेत्रनायकम् ॥ तिलैश्चतण्डुलैराज्यैस्तेषांमन्त्रसमुद्यतैः ॥ ३१ ॥ एवंहोमःप्रकर्त्तव्योब्राह्मणेभ्योददेद्धनम् ॥ यथासम्भवविकांतात
दक्षिणांधेनुसंयुताम् ॥ ३२ ॥ ततोविघ्नाःप्रणश्यन्तिपुराणंसिद्धिमाप्नुयात् ॥ एवंनकुरुतेयोहितस्यविघ्नंवदाम्यहम् ॥३३॥ तस्याङ्गेजायतेरोगोवहुपी
डाप्रदायकः ॥ भार्याशोकःपुत्रशोकोधनहानिःप्रजायते ॥ ३४ ॥ नानाविधान्महारोगान्भुङ्क्तेनात्रसंशयः ॥ यस्यगेहेनास्तिवित्तमुपवासंसमाचरेत
॥ ३५ ॥ एकादशींसुसम्प्राप्यपूजयेन्मधुसूदनम् ॥ षोडशैश्चोपचारैश्चभावयुक्तेनचेतसा ॥ ३६ ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्यथावित्तानुसारतः ॥केश
वायततोदत्त्वासङ्कल्पंहविषान्वितम् ॥ ३७ ॥ स्वयंकुर्यात्ततःप्राज्ञोभोजनंसहबान्धवैः ॥ पुत्रैस्तुभार्ययायुक्तस्ततःसिद्धिमवाप्नुयात् ॥३८॥ पुराणसं
हितापूर्णाश्रोतव्याधर्मतत्परैः ॥ चतुर्वर्गस्यवैसिद्धिर्जायतेतस्यनान्यथा ॥ ३९ ॥ सपादलक्षमेकंतुब्रह्माख्यंपुष्करंशृणु ॥ कृतेयुगेतुनिष्पापाःशृण्व
न्तिमनुजाद्विज ॥ ४० ॥ लक्षस्यार्द्धंततःकृत्स्नंपुराणंपद्मसंज्ञकम् ॥ श्लोकानांतुसहस्राभ्यांद्वाभ्यामेवतथाधिकम् ॥ ४१ ॥ त्रेतायुगेतथाप्राप्तेयदाश्रो
ष्यन्तिमानवाः ॥ चतुर्वर्गफलंभुक्त्वातेयास्यन्तिहरिंपुनः ॥ ४२ ॥ द्वाविंशतिसहस्राणिसंहितापद्मसंज्ञिता ॥ द्वापरेकथिताविप्रब्रह्मणापरमात्मना
॥ ४३॥ द्वादशैवसहस्राणांपद्माख्यासातुसंहिता ॥ कलौयुगेपठिष्यन्तिमानवाविष्णुतत्पराः ॥ ४४ ॥ एकोऽर्थश्चैकभावश्चचतुर्ष्वपिप्रवर्तितः॥संहिता
स्वेवविप्रेन्द्रशेषाख्यानप्रविस्तरः ॥४५॥ द्वादशैवसहस्राणिनाशंयास्यन्तिसत्तम ॥ कलौयुगेतुसम्प्राप्तेप्रथमंहिभविष्यति ॥४६॥ भूमिखण्डंनरःश्रुत्वा
सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ मुच्यतेसर्वदुःखेभ्यःसर्वरोगःप्रमुच्यते ॥ ४७ ॥ अन्यत्सर्वंपरित्यज्यजपंदानंतथाश्रुतम् ॥श्रोतव्यंहिप्रयत्नेनपद्माख्यंपापनाशन
म् ॥ ४८ ॥ प्रथमंसृष्टिखण्डंतुद्वितीयंभूमिखण्डकम् ॥ तृतीयंस्वर्गखण्डंचपातालंतुचतुर्थकम् ॥ ४९ ॥ पञ्चमंचोत्तरंखण्डंसर्वपापप्रणाशनम् ॥ यः
शृणोतिनरोभक्त्यापञ्चखण्डान्यनुक्रमात् ॥५०॥ गोप्रदानसहस्रस्यमानवोलभतेफलम् ॥ महाभाग्येनलभ्यन्तेपञ्चखण्डानिभूसुराः ॥५१॥ श्रुतानि
मोक्षदानिस्युःसत्यंसत्यंनसंशयः ॥ ५२ ॥ इतिश्रीपाद्मपुराणेभूमिखण्डेपञ्चपञ्चाशत्सहस्रसंहितायांवेनोपाख्यानेपञ्चविंशत्यधिकशततमो
ऽध्यायः॥ १२९ ॥ समाप्तोऽयं भूमिखण्डो द्वितीयः ॥ २ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

१ 'रोगैर्दुःखैः शत्रुभिश्च विमुक्तः सुखमाप्नुयात्' इ० पा० ।